

יעכזר חסידים בכבוד

ספר חסידים

על פי נוסח כתב יד אשר בפארמא
ע"ס

משנת אברהם

הכולל : באורים הערות הארות תקונים ומראה מקומות
מאת

ר' אברהם אהרן פרייס

בהר"י ז"ל

אב"ד ור"מ במאראנטא קנדה
מחבר ספר "משנת אברהם" ב"ח בענינים כלליים שבהלכה
וספר "אורי אברהם" עה"ת

עם הגהות תקונים באורים ומראה מקומות
מאת

ר' יהודה הכהן ז"ל וויספעניצקי

עם מבוא ע"ז הספר ומחברו ומפתחות

ר' יעקב ז"ל פרייס ז"ל אבד"ק בערלין

ונלוה לספר הזה

אזהרות וצוואות מרבינו יהודה הוסיף משפיע ז"ל

מחבר של הספר חסידים

כפי כתב יד אשר בעקד הספרים בעיר מינכען

עם באורים

דמועק אליעזר מאת הרב ר' מנחם אליעזר ז"ל מאהלר
ומשנת אברהם מאת הרב ר' אברהם אהרן שלישי"א הנ"ל.

חלק שלישי

ניו יארק, ג.י. עמ"ה - תשכ"ה

ספר חסידים וכתבי חסידים

ספר חסידים וכתבי חסידים

כל הזכויות שמורות

Copyright 1964, by:

הוצאת וזוכנס לאינטרנט

www.hebrewbooks.org

ע"י חיים תשס"א

מכתובת של המחבר:

RABBI A. A. PRICE

2 PRINCE CHARLES DR.

TORONTO 19, ONTARIO

CANADA

Printed in the United States of America

BALSHON PRINTING & OFFSET CO.

480 BUTTER AVENUE

BROOKLYN, N. Y. 11207

בעזרת השם יתברך

תבענח שפתי תהלה, לכורא עולם ומלואו, על אשר זכיתי ברוכ הסדיו לסיים פירושי שנמהדרא זו על הספר חסידים, ולהוציאו לאור עולם. ומעתה יחי פירושי משנת אברהם אסקופא נמוכה מחוכרת ונצמדת אל הארמון הגדול של מלכים, הוא הספר חזקוני המקורי והנאזני — ספר חסידים, חוכר מאחת הדמויות המופלאות שבדורות הראשונים וסייעתו.

ואני תפלה לפני החונן לאדם דעה, שספרי יתקבל לרצון כאחלי שם. יעיינו בו המעינים, וילמדו בו זקנים וגם צעירים, ותקותי שימצאו בחספר הרכה דברים מועילים ונחוצים, ואגורח כאהלך עולמים.

על השלמה שבסוף הספר

בסוף ספר זה יש, השלמה" לספר חסידים והנני לכאר מה מיכת.

כידוע יש בחספר חסידים הוצאת פארמא — הוא חס"ח שלנו — שבע מאות ותשעים וחמשה סימנים יותר מאשר בחס"ח הישן של הוצאת בולגווא. בהקדמותי להחלקים א', ב', הערותי שהסימנים הנמספים הללו נכתבו על ידי קבוצת רבנים, תלמידיו של המחבר של חס"ח — הוא ר"י חסיד, אחר מבעלי תוספות הראשונים, שאליו מיוחס חס"ח הראשון — שנים הם היו מבעלי תוספות הראשונים. ראה בהקדמתי לחלק ב'.

אולם מאח והמשים סימנים בערך, הנמצאים בחס"ח הראשון, חסידים לגמרי בחס"ח של הוצאת פארמא — ס"ח שלנו. וכבר דע על זה הרב פריימאן ע"ה — וגם רבנים אשר קדמוהו — בחסבוא שלו, תוספות והנהות בחספר חסידים, היחס שבין מהדורת פארמא למהדורת בולגווא" (ראה בחס"ח שלנו חלק א', דף שסד). וזה תוא באמת ענין מתמיה, כי לפי השימו חרבנים כותבי הסימנים הנמספים את דברי רבם אשר בחספר חסידים הראשון?

אבל כשנדקדק היפכ בחסימנים הנ"ל החסידים בהוצאה שלנו, נראה שרובם אינם מפרי עמו של ריח"ח מחבר של חס"ח, אלא רובם הם: לשונות הרמב"ם, לשון הראב"ד, ספר ריבאל, מכתב הפנינים ועוד. והגם שליפי התאודיך יש אפשרות שר"י חסיד כבר ראה את דברי הרמב"ם, כי תריח"ה חי כימי הרמב"ם ונפטר רק י"ד שנה אחרי הרמב"ם א) אכל חלא אי אפשר שהחסיד יכתוב הרבה מאמרים של הרמב"ם כמעט כדמותם וצלמם ולא יזכיר את שם אומרים אלא כאילו הוא כעצמו אמרם. והלא כמה חזיר החסיד בספרו על אימור זה. ולכך השערה פשוטה ונאמנת היא שכספר חסידים הבולגוואי הודפסו דברים שהיו כתובים על הנליון או כפנים של הספר מכני אדם שהי' חתב יד של חס"ח מצוי בידם. כי חתב יד של חספר חסידים הבולגוואי — הראשון — הי' הולך ומתגלגל מאיש לאיש מימי ריח"ה שנפטר בשנת דתתקע"ו עד אשר נרמס בבולגווא בשנת, ופרח" שחוא משך של ג' מאות ועשרים שנה לכל הפחות. וכתוך אותו חומן רשמו אלו שהי' הכי' בידיהם, דברים שונים על הנליון וכתוך חספר מכל מה שמצאו בספרים שהגיעו לידיהם אם רק הי' קצת יחס או דמיון לחדברים שהיו כתובים בחספר חסידים. והמעתיק אשר העתיק את חתב יד של חספר חסידים והכינו לדפוס בשנת, ופרח" לא הבחין בין הדברים, וחכנים הכל לתוך חספר חסידים והדפסו. אולם בהכתב יד של הוצאת פארמא — ספר חסידים שלנו — לא הובנמו אלא הסימנים של חספר חסידים האורנינאלי עם הסימנים הנמספים מאת תלמידי המחבר.

ואם ישנם כמה חסימנים החסידים בהוצאה שלפנינו שאין אנו יודעים מאיזו ספרים הועתקו, ילמדו הסתם מן המפורש, כשם שהרכה סימנים החסידים בהוצאה שלנו הם העתקה מדברי הרמב"ם והראב"ד וכו' כאמור למעלה, כך גם אלו הסימנים החסידים שאין אנו יודעים מקורם, הועתקו מספרים שאינם ידועים לנו, ואפשר שחספרים הללו נאבדו ואינם.

ותופעה רגילה היא שכתבי יד עתיקים ידו זרים שולמות כחם וכותבים על הנליון או שמוסיפים ומגרעים ככתב יד עצמו. הלא תראה מה שכתבתי בסוף החלק הנכחי בסימן תתתשפ"ב שבסימן הזה ננעה יד וזה ויש חסר גדול שאחד שלא מישראל שיכש את הדברים. כי גם חתב יד של מהדורא שלנו הי' לו בעלים שונים במשך של שש מאות שנה בערך, עד שחורמם בפעם הראשונה בשנת ה-תרנ"א. ומי שחעתיק את חתב יד להוציאו לאור עולם לא הרגיש שדברים הללו נכתבו שלא מידי יהודי.

וכדי להוציאו לאור דבר מתוקן ושלם, מצאתי לנכון להדפיס בסוף חספר גם את הסימנים החסידים הנ"ל, בשם „השלמה". ביארתי אותם רק מקושיא, ועד כמה שירי מנעת הראיתי את מקורותיהם. את הסימנים האחרונים, מסימן תתשכ"ב, מדף תמס ואילך לא ביארתי, כי בלי כל ספק, שלא מהמחבר של חספר חסידים שלנו המת, כמו שרשום עליהם בהנדפס: „זה העתק מספר חסידים אחר".

ייתי רצון מלפני אבינו שבשמים, שכשם שסיימתי מהדורא זו של חספר חסידים, כן אזכה ללמוד וללמד, ולהוציא לאור עוד הרבה חידושים בתורה, ולא תמוש התורה והמצות מפי ורעי ורעי עד עולם, אמן.

פארמא, בירה מכת שנת ה-תשכ"ה.

אברהם אהרן בתי"י ז"ל, פריים

תוכן:

א.	הקדמה קטנה	iii
ב.	תוכן הענינים שבמשנת אברהם חלק ג'	X—v
ג.	ספר הסידים עם פ"י משנת אברהם חלק ג' — מסימן תתנ"א עד גמירא דף א'—תיב	
ד.	השלמה — סימנים שישנם בהוצאת כולוניא חסרים בהוצאת טארמא	תיב—תנב
ה.	מלואים השמטות למשנת אברהם	תנב—תעז
ו.	רשימת המקורות הענינים בבבלי, ירושלמי, דמב"ס וספרים שונים	תעז—תצא
ז.	ברכות להמסייעים	תצב—תצג

הוצאת של רבינו ר' יתרוח וחמיד ז"ל משפירא, כפי כתב יד אשר בעקד הספרים במינוען.
עם באורים:

דמשק אליעזר מאת הרב ר' מנחם אליעזר ד"ל מאהלר.

משנת אברהם מאת הרב ר' אברהם אהרן שליט"א פרייס.

אביד ור"מ בטארמא. — חלק א', דף 9 ואילך

לוח השוואת הסימנים של הוצאת כולוניא—טארמא

[לפנות סימן של הסי' הנכחי, הוצאת כולוניא בהסי' הנכחי — הוצאת טארמא]

— חלק א, דף שעא ואילך

לוח השוואת הסימנים של הוצאת טארמא—כולוניא

[לפנות סימן של הסי' הנכחי, הוצאת טארמא בהסי' הנכחי — הוצאת כולוניא]

— חלק ב, דף שיב ואילך

מבוא גדול על רבר הספר הסידים ומתברר, ומפתחות הענינים שבספר הסידים.

מאת ר' יעקב ד"ל פרייסן אבדיק בערלין — חלק א, דף שנת ואילך

תוכן הענינים שבמשנת אברהם

דף	דף	דף
דף	אמן אחד שבועה או קללה	א.
דפו	אם לא יגיד, פירוש בתוספתא	דסט
דפו	אם לא יגיד, עדות של שלילת	דט
דפו	אם לא יגיד, בעד אחד	דלז
דפו	אמירה כשכפול, בשמע בבקר	דפו
דפו	אמרו לו שנים אכלת הלב	דפו
דפו	אנוס מלעשה מצוה נותן המסך המסוף	דפו
דפו	לצדקה	דפו
דפו	אסחא להמתעטש אין בו משום דרכי אמרדי	דפו
דפו	אסתר ברוח הקדש נאמרה הסבר	דפו
דפו	אמית מצוה בירט של סס	דפו
דפו	ארבעה פינים, מוכר בסחו	דפו
דפו	ארחות צדיקים, דרך טובים	דפו
דפו	ארבעה בנים וסדחן	דפו
דפו	אש של המערה כמשכן	דפו
דפו	אשה מזנה הירוד חיוב להודיע לבעלה שם	דפו
דפו	אשה עיניה צרה בארחות, פיר	דפו
דפו	אשה, הסתכלות בבגדיה	דפו
דפו	אשת איש נברית	דפו
דפו	אשת בנו אסור לגנות	דפו
דפו	ב.	דפו
דפו	בדיקת הריאה, רק דרך הסרפש	דפו
דפו	בושת, המביש ברמיזה	דפו
דפו	בוזת הורים, אם מותר להבליג	דפו
דפו	בטול שבועה בלחש קודם עניית אמן	דפו
דפו	בית הכנסת, תשמיש של גנאי בעליות	דפו
דפו	בית הכנסת, מכירתם	דפו
דפו	בית הכנסת, במדינות הללו, בארצות אמריקה	דפו
דפו	בית הכנסת, ובית עם	דפו
דפו	בית הכנסת, עצה לחלל הבגין על המעות	דפו
דפו	בית הכנסת, לקחת "מארגעטש"	דפו
דפו	בית הכנסת, שאין לו קי בעלי בתים	דפו
דפו	בית הכנסת, ירושה בהמקומות	דפו
דפו	בית הכנסת, כניסת במגעלים	דפו
דפו	בית הכנסת, דירה שמעל לביהכ"ג	דפו
דפו	בית הכנסת, שאין בו עשרה כשרים לתפלה	דפו
דפו	בית דין מעניש בראשונה על עבירות	דפו
דפו	שבין אדם למקום	דפו
דפו	בית תינוק ואשה, פירוש	דפו
דפו	בית, בנה או שטר — סימן	דפו
דפו	בית, על הקרקע שלא תי שם בנין מעולם	דפו
דפו	בל תוסף, במצות מתוצאות הזמן	דפו
דפו	בלעם, גביא וקוסם	דפו
דפו	בנות צלמוד ומשפטן שלא עיי משה	דפו
דפו	בנות לוט, כן נה מותר בבתי	דפו
דפו	בנים הקטנים, קנינו של אדם	דפו
דפו	אב קמח וכן משלים פרנסתו	דפו
דפו	אבד תאבדון, רק בארץ	דפו
דפו	אבל שאינו יודע, לענין תשמיש המטה	דפו
דפו	אבן עזרא, למח מטה אשת פינחס	דפו
דפו	אברות אבינו נשא את קטורה עיי	דפו
דפו	הדיבור	דפו
דפו	אברהם אבינו, יציאתו לתוך לארץ	דפו
דפו	אגדה חשיבותה	דפו
דפו	אדם ניכר בגי דברים	דפו
דפו	אהרן בצטרע, פלוגת התנאים	דפו
דפו	אהבת ישראל לפי שיטת הרמב"ם	דפו
דפו	היראים	דפו
דפו	אהבה ויראה	דפו
דפו	אוכל נפש בירט, אם דוקא דברים של הגאון	דפו
דפו	אושר דברים שלא בשם אושרם	דפו
דפו	אושר אחסא האשכנז	דפו
דפו	אוונס, המביא עצמו לידי אונס	דפו
דפו	אוונס, שיכול למרות עצמו כמסוף	דפו
דפו	אוהרת כבניית דיד וז לביתו	דפו
דפו	אזיות עינים, פירוש בירושלמי	דפו
דפו	אין אושרים והגדה לפי שלא חסא	דפו
דפו	אין יודע אם פרעתין	דפו
דפו	אין אשה מהעברת משני בני אדם	דפו
דפו	אין יוציא אלא בשדה	דפו
דפו	אין למדין דבר מתוך דבר בהוספה	דפו
דפו	אין להשקות לפדות את השבוי	דפו
דפו	אין למדין סדברי אגדה	דפו
דפו	אין לתלות בתוקי הטבע	דפו
דפו	אין לאכול דבר שתגים אין אוכלים	דפו
דפו	אין הודשין מעמא דקרא	דפו
דפו	אין המקרא יתא טידי משוט	דפו
דפו	אין חוששין לדברי המאיים לעבר	דפו
דפו	עבירה	דפו
דפו	אין סקבלין גרים מעמלק	דפו
דפו	אין מוכרין לנכרי זכר שנעשה בו מצוה	דפו
דפו	אין מעבירין על המצות	דפו
דפו	אין סומכין על הנס	דפו
דפו	אין סומכין לב הרעים עיי מעשי שמות	דפו
דפו	אין מדין יותר מכדי דמיתן, תקנת נתמיה	דפו
דפו	אין שורפין זבובים שלא לצורך	דפו
דפו	אישתא צמירתא, פירוש	דפו
דפו	איסור להנות סמעשי נסים	דפו
דפו	אכילת דבר איסור מפני הסכנה	דפו
דפו	אכילת בהמה קודמת לאכילת אדם תג	דפו
דפו	א' אלוד אדני העמרותיו בהלכות שחיטה	דפו
דפו	אמר לו אביו היטמא	דפו
דפו	בן של משומר עולה לתורה בשם אביו	דפו
דפו	בעל שאינו מזהיר את אשתו לחזור	דפו
דפו	במסוף אזורים	דפו
דפו	בעל מזלוקה, פסול להיות שיץ	דפו
דפו	בעל מום פרוע ראש, שאינו רחץ ידים	דפו
דפו	בעל מום וטמא איזה מהם נכנס	דפו
דפו	בעל טוב אינו חייב לשעבד גופו	דפו
דפו	בקר תולים, פבסלין תית מפני בקיה קלה	דפו
דפו	ביץ סחרור בלבו	דפו
דפו	בר מיצדא, במוכר לנכרי	דפו
דפו	ברכת סתנים וטעמה	דפו
דפו	ברכה על מצוה שבלב	דפו
דפו	ברכה בהירודר במקום שאינו נקי	דפו
דפו	ברכה המבדיל, לאזורים	דפו
דפו	ברכה שהחיינו על עשיית סוכה	דפו
דפו	ברכה, קודם יציאת גשמה	דפו
דפו	ברכה, פת השדדי במים או בתבשיל	דפו
דפו	ברכה, חזן על הזמן	דפו
דפו	ברכה, זכר ומזכיר נשכחות	דפו
דפו	ברכה, הסוכ ומטיב לאזורים	דפו
דפו	ברכה, הסוכ והמטיב, על תרומה	דפו
דפו	ברכה, שהחיינו להמציא ספרו לאדן	דפו
דפו	ברכה, לאכול מאכלת אסורות	דפו
דפו	ברכה תנס	דפו
דפו	ברכה, משיבין, וכן למר,	דפו
דפו	ברכה משה בהקמת המשכן	דפו
דפו	ברכות פלשון חול	דפו
דפו	בשר שור — לצלילות הדעת	דפו
דפו	בשמים שעל גבי מתים ושל ביה"ק	דפו
דפו	בשר בכלי פניחו עם גבינה בחיבה	דפו
דפו	ג.	דפו
דפו	גדלו משל אחיו	דפו
דפו	גנב למלאות רעבונו	דפו
דפו	גורם לשבועת נכרי	דפו
דפו	גזל מעני פחות משות פרוטה	דפו
דפו	גולגא עתיקא, קנסינג	דפו
דפו	גור של ראש השנה — בדרך כלל	דפו
דפו	גזירה ובחירה	דפו
דפו	גחוי וחטאו	דפו
דפו	גילוח הזקן במכונת יד חשמל	דפו
דפו	גילוח הזקן עיי סס	דפו
דפו	גילוח הזקן תקפת הראש	דפו
דפו	גילוח הזקן ברהיטני	דפו
דפו	גילוי הראש	דפו
דפו	גלות משפיע על המדות והמעשים	דפו
דפו	גמר דין בטעות	דפו
דפו	גנב המרדה לאחד מן השותפין	דפו
דפו	גנב שהודה אם יכול לחזור	דפו
דפו	גניבת וריבית, סעמן	דפו

תוכן הענינים שנמשנת אברדם

די	הוא אמרת קמה ותרא אבר סולת	די	גניבת דעת בשלילוח
טו	היתר לישא אשה על אשתו ופרעון	ד	גנמלקדן לתוך ידי המת
טז	כתובה	רב	גוי אומר קדיש על תריו
טז	הכחשה המסתעפת מהומה	רסו	גר תושב לתושבו ולא לדוג לזכות
צח	הכנה למצוה -- מצוה	קיג	גר תושב לעדות
רנז	הברעה בפחות מעשר ליטרין	סא	גר קבלה המצוה
ו	הספר, כשם שנפרעין מן המתים וכו'	שמו	גר שנימול לשם מילה ולא לשם גיירות
שצג	הפסק בהגות תפילין לשמרת אישירה	שפס	גר שנתגייר אחר שנימול לשם מצוה
ריט	הצלה מספק נזק -- לשון הרע	שנ	גר מילה וטבילה, אם אחת פועלת
יח	הדגדג בגלולתו של הקביה	שנג	גר, ישראלית שיש לה בנים נכרים, מציאות
תו	הדגדג כדיבוד רמי	שנד	גר, ישראלית שנתעברה מנכרי כנה צדיק טבילה
קנו	הך חרוב -- בני אדם	שנה	גר, שהמילה סכנה לו
רפו	הרחקה מדבר שקר בחיוב ובשלילוח	שנו	גר, שנתגייר כקטן שנולד
סא	הרגו אין גרוינין -- טעמו	שנד	גרות לאמר טבילה אם חלה למסרע
קב	הריגה ע"י הזכרת השם	רבת	גום צער בשלילוח
קכב	התנגות באמתה עם הנכרים	קכ	גום מיתה ע"י סבה והזקה
ו	התרת שכרעה לאור מיתה	קיו	גום באיסור דלא תנו
כ		קיא	גרמא כנויקין בקרוב לודאי
		רצא	גרש אשתך ואקחנה
			ד.
לד	ובערת הרע מקרבך -- עשה	צג	דבר ולא הצי רבו, בנוגע להמציאות
מה	האבת לרעך, ברשות, לפי המצטרף	קטו	דבורה איך היתה מותרת בת"ת
קכו	האבת לרעך, לישראל באמרה	זכרים	יש בהם משום מחסרי אמנה
קכז	האבת לרעך, קונטרס, כירוד הדינים	דז	מיתת האקני באמרה
קכז	האבת לרעך -- בגר תושב	שעב	"הדחתם" הכתוב אצל סנהדרין
קמו	ועשית הישר החשוב -- ורכבן	רז	דין פדיומה החזקה עצמו חיגר
		סס	דינא רבה מיצרא אחזיק ביני אדי
		קמה	דין המטה משפט מהמת יראת
		ע	דין, המסול מהמת שונא
		צב	דין שונא, אם השני יכול לפוטלו
		צג	דין שונא לזן ושונא רקרא
		עד	דין שאין לבו שלם עם המתניין
		עז	דין שונא והן עם עוד ויין אחר
		קמו	דיינים צדיקים מבטלים עשה משחקת של רשע
		מו	דיינים צריכים לדקוק בסדר הפענות
		טו	דיינים אל תעש עצמך כעוזרי וכו'
		קטו	דרך טובים, ארחות צדיקים
			ה.
		רצג	הכנת צדיק פועיל לברכה
		קסב	הדאקא כפני בית דין ובעל דין
		ס	הגליכה ספר תורה ממקום למקום
		נט	התבנת המת לקבורה בעגלה
		שכג	הוראה לאור אכילה וביזה התענית
		ששה	הוראה לאסור דבר המותר
			הזכות שמות של ע"ז שיש להם דו משמעות
		גז	הזכות השם בלשון לעז
		פה	הזכות השם בשעת הלימוד
		קטג	הזכות שם המחבר על ספרו
		צב	הזמה, קונטרס בדיני חומה
		רלח	חומנה לעבודה זרה
			כ.
		קט	כבוד הבריות אין אדם יכול למחול
		ס	כובש עריותו הוא עד אחד
		לט	כוחה לתפלה ולהשתחויה
		עט	כוחה כפרה -- שיטת רש"י
		פ	כוחה בשקדון הנשבע ע"פ עד
		קט	כוחה הכל, קשיית ר"ם מאיגרא
		קט	כיווד אב האם מצוה שבין אדם למקום
		רא	כיווד אב האם, והאמר המקום וכו'
			כיווד אב האם, כפית
			כ.
			כבוד הנס
			כומאת כהנים בזמן הזה
			טענית ופריקה לעובדי עבירה
			טעמי המצות האמורות שבתורה
			טריפות בזדי הבתומה ע"י הכרה
			י.
			"יארצייט" של מת באור ראשון
			יד לאשה -- כיעור
			ידיעה ובחירה
			יום טוב, אין מודיעים ממותת תורים
			יום שמחה על הנס בזמן הזה
			יום כפורים, עיניו שאינו אכילה
			ושתיה
			יום כפורים, הנקתי אומצא ומת --
			הסבר
			יוסף למת לא תודיע את אביו
			יין לקידוש חייב למכד כסותו
			יכול לעשות זכות אינו עושה
			יסודין אי אפשר למכד לאחרים
			יסודין של חבירו אם מותר לקבל עליו קטד
			יסודין של אהבה
			יעבד האל יתרג, רשות או תובה
			יפת תאר, כירוד והסבר
			יצד הרע של מחלוקת שלום על הכל
			ירושלמי על סדר קדשים
			ירא ורך לכב שאינו שב לכיותו
			ירשה במצוה
			ירשה קרובים קודם מתן תורה
			ירמיוז נביא נצחיי לרעה עמים
			יתמו חמאים ולא חמאים
			יתרו שבוה זכו בניו
			כ
			כבוד הבריות אין אדם יכול למחול
			כובש עריותו הוא עד אחד
			כוחה לתפלה ולהשתחויה
			כוחה כפרה -- שיטת רש"י
			כוחה בשקדון הנשבע ע"פ עד
			כוחה הכל, קשיית ר"ם מאיגרא
			כיווד אב האם מצוה שבין אדם למקום
			כיווד אב האם, והאמר המקום וכו'
			כיווד אב האם, כפית

תוכן הענינים שבמשנת אברהם

דף תרי"ג
 שא מקיים העשה של לא תיתוק לעשה
 י מקנה את הבריו בקשייות
 קלה "מקום" הוא מהכנינים
 לח מריח ציי איהוד פרעון, וזיח למי
 קט משהח חמץ בפסח
 י משחק בקוביא — גול
 ס משמשי עכרים שמשכו ולא פדא
 נח משקל של מצות ושל עבירות
 יג מה ידיעתו מתגורר על תודים
 ריד מתבייש לחטוא
 תלב מתים, משמרים אותם לכל יבישו בהם
 ריא גברים
 רת מתים יודעים מהעול שנעשה להם
 טז מתעסקת שלא כדרכה

ז

ז נאמנות על החשימה וגיבור
 שזד נאמנה שלא כדרכה
 טז נביא אסור לו לגלות אפילו להצלת
 נמשיח
 כב נביא, צדיק, חכם, — מזהם
 טח נביא שפת, נביאתו מוסקת ממנו
 ריד נביא מתמנה מן השמים ולא מן העם
 קסט גדוי, כי"ד רברים שנגרין עליהם
 תלג גדוי, המבזה לתלמיד חכם שלא בפניו תלד
 כד גדר, בעת צרה על תנאי
 כז גדר, שאין פיו ולבו שרים
 קיח גדר, בכתב, עדות בכתב
 רסא גדר, לצדקה
 קעז גזה איסור ערות מלבד סומא
 שטג גה, כשהעני מסלק פוחת שלישי
 רצ גחיות לפתלים — מצה
 ג נזקקין לתובע תחילה
 קע גחלה הבאה לו לאדם ממקום אחר
 תלח גטילת ידים בברכה לתפלה
 תלח גטילת ידים טופס תברכה
 רמג גם וברכה
 קפא גטיון של עקידה
 רמו גפיות גריאת באשת זמנות
 טו גקיסת גטירה
 תמה גקיסת ואיסורו
 רי גשואין לאחד מיתת תודים
 קכט גשים מזיקות — דרכי אפרו
 רנב גשים נאמנות באיסורין
 רנח גשים צדקניות — איכותן
 רכח גשים פטילות למשרה
 ריח גשיאת כפים, לא בכל יום — הסבר
 ריח גשיאת כפים, בגבולין
 רכא גשיאת כפים, כנינים מכסין פניהם
 כח גשכב האזנתו
 רג גשמה יורדת לפמה גם לאחד י"ב חדש
 רע גשמות יודעות מהמתנה בעולם
 רסז גיב — אל תגזול דל
 קכח גיב — אשר חלק הדי אלוף
 שיו גיב — אשר ברא אלוקים לעשות
 תח גיב — הברלו מתוך העדה

דף מוציא שם רע אין מחילה מרעלת לו
 תל מושכע תומד על החיוב או על השלילה נח
 קכב, שצג מולא גרים
 ריא מוחה, המשכיר ביתו לנכרי
 ריב מוחה, נתן מוחה לנכרי למוכת
 ישראל
 רגז מוזק ממון של צדקה
 כא מזמרי תהילים המתחילים כהללו
 רכח מחלוקת, תומר איסורו
 יג מחשבת ונתן איסור לאו
 מח מחלוקת לשם שמים והכלית מתקיים מה
 השמטות מחילה בגילה במקום השבה
 קיב מחילה על הפרשת תומש
 רמח מיעוט מחמירים אין לנהוג כמותם
 מילה, וזוכה מוטלת על כל אחד כאילו
 הגיטול בנו
 השמטות מילה, מי שמרן אחיו מחמת מילה,
 ביאר הדינים
 של מילה שלא לשמה
 שג מילה אין צריך סוגה
 שגא מיתה, כפרה מתחלת משעת אימת
 חכה המיתה
 מיתה הסומה, מיתה משונה, לענין
 כפרה
 חבה מכה לבנו הגדול — לפני עור
 שפג מכות מדרות עד שתצא נפשו, אם
 השמטות משוטט כמשמעו
 קלה מכנה שם להבירו שלא בפניו
 קעא מלך וסוף גדול אם יסלים לסלק את
 עצמם
 שי ממחרת הפסח יבשו וגר
 רד מנעלים של מת — סכנה
 טח מניעת הטבה אינו בגדר אונס
 רסא מניעת הריח והפסד לענין חשיט
 מספר השנים שלא עשו ישראל את
 הפסח
 קפ מסרב לקיים פסק בית דין
 קי מעלתו של משה רבינו ושל אלוהו
 עיה
 כב מעשה בחסיד אחד שקשר עז בכרעי
 הפסח
 טח מפני דרכי שלום מותר או מצוה
 קטז לשנות
 קיז מפני דרכי שלום משנין דוקא על
 לשעבר
 קיא ממקיר הפצו להציל נגבים מאיסור
 קטו מציל עצמו כממון של תבירו
 קל מצוה ללמד חכמת הרפואה
 רח מצוה לקיים דברי המת — כשאין שם
 עבירה
 רנו מצוה עשה ונעשית שלא בשלימותה
 רנב מצוה צריכות סוגה
 שגז מצורע, תלוחה, מורה, קרבן
 שזד מצבות, כתיבת תארים
 שפב מקדש אשה אינו יודע משמעות
 הרי את
 שא מקרא מגילה — מדברי סותרים
 שא מקרא מגילה ונר הנטפה בהמנין של

דף כיס הארנקי אין בהם ניהוש
 שלב כמות ואיכות
 השמטות כניסה לבתי ציו להציל מסונו
 מא כסא, תאר ומחית
 רמח כמרי טובה
 יט כפיה לקיים מיע העוברת,
 השמטות כפרת ספר וכפרה של קרבנות
 צו כרת ועירוי
 שפ כשפים בטלים ציי מים חיים
 קכה כרובה חוב משעת נשואין או מיתה
 שכה כתיבה למנחה
 ט כתיבת שם הבעלים על שערי הספר
 רעו כתיבת תורה שבכ"ס כימים קדמונים
 רעו

ז

ז לא דרשינן טעמא דקרא
 רסב לא לידון אינוש דינא למאן דרחים לר
 קכב לא תורה בו כפרך — מקניט פרעליו
 קסח לא תגדור, או חשוב לא שיש בו
 עא מעשה
 לא תענה, למעוסי תפלה — קשיית
 רט רעקא כי
 רש לא תענה, בעבד כעני וגר תישב
 שלח לא דריבית ניתוק לעשה
 יז לא דריבית ניתוק להשלומין
 השמטות לאחיו כפולין שאין למנחם במנין
 המצות
 לג לא תגליע פסוד או מזהר
 רעא לומד תורה בע"פ עומד בפני סיה
 רעו לוח שנהזה מפני אברהם — אל תתגר
 במ
 פ ליב גתיבות כנגד ליב אהיות
 שטו ליפד ומצות שלא לשמה
 קלו לידה, מול של שעת הלידה גודם
 קי לעזת כבלות, ענינה, שבת, פסח
 רלא לעבור על המצות אסור לשמוע להוריו שסג
 לעולם כיום תעבדו — טעמא דקרא
 שלו לעולם כיום תעבדו, אם נתג בוהיל
 שפ לפני עור
 א לפני עור כשוגג
 רטו לפני עור, בלא תשיך
 טז לפני עור, כשאין ואיסור נעשה
 מיד
 רסח לשון הרע, המספר אמת בגנות הבריו תלד
 לשנות זרות, אם מותר להשתמש בתן מו

ס

סא סאכד ממון הבריו להצילו מעבירה
 סב סאכיל דבר איסור לילדים
 סג סאכיל סאכיל במאכלות אמורות
 סד מבייש או מכה את התלמיד חכם
 סה סבריוי הפסים
 ז מגלוח מעות גזווי מעות
 ח מולגין היינו על גבי ארנות
 טא מדות ומשקלות אין מחילה מרעלת
 יד מדות ומשקלות לגר תושב וגברי
 יד מוסר ומסית למסור
 טו מוסף על הבטחה אינו שינוי
 קיח

תוכן הענינים שבמשנת אברהם

ניב — הירא חרד לבב
 ניב — הן עם לבדד ישכון
 ניב — ויברא אלוף את האדם בצלמו נט
 ניב — ולא אבה ה' אלוף לשמט
 ניב — מאדף
 ניב — נקשה אדם
 ניב — שבע על האתמים
 .ס.
 סג ומשיח מלחמה מי קדים
 סדר הלימוד הראוי
 סוכה שנפלה כשנת וירש אם מותר לתקנה
 סוכה אכילת לחם עוני בלילה ראשונה של סוכה
 סוכה עשיית דמנת מצוח
 סוכה בשמיני עצרת
 סכין שנחרג בו ישראל אסור לשחוט בו
 סנחריץ שאין יודעים בשביעים לשון
 ספק ברכות להקל רק בברכה המצות
 ספק חלב — ספק גזל — חילוק
 ספור הזקן במספרים
 ספר המצות קטן מי חיברו
 ספר מסורות
 ספר נחמיה מאימתי סודר לעצמו
 "ספר חסידים" — על חסידים
 הגוססים
 ספר תורה סדר הרבא והבבאי
 ספר תורה לשפיעה קאי
 ספר תורה כתיבתו בזמן הזה
 ספר תורה חלוקה מן השוק
 ספרים ערוכים על שלהבת לגשמת
 ספרים שאילום משלמים נחת
 סריס שקידש אם צריך נט
 סת"ם מותר לכתוב בנאמא של עוף
 טבא
 סת"ם מפסיק בין כתיבת השמות
 .ע.
 עבד המשחק בקוביא
 עבד עברי עובד את הנו
 עבד איש דינא לנפשי
 עבדתי אהנתא מברא בישא
 עבירה מתחלה מן ראיה
 עגלה ערופה — תרגום יונתן
 עד אחד באשה שמעלה מעל
 עד אחד בראיותא איסורא
 עד אחד הוכש עדותו — חצי שיעור קח
 עד מפי עד
 עד יחיד — שיטת היראים
 עד יחיד באיסורים
 עדי רציחה שהחמו
 עדים — אינם כירוד כהחלט
 עדים המעידים נגד הטבע
 עדים על גפר רין שהחמו
 עדים חמפין אין משלפין כושר

עדים אם נחרג משום
 רציחה
 קא קג השמטות
 עדים שכבשו עדותן פטורין מלשום קז
 עדים המעידים נגד ועוב החזקה סח
 עדים אין תלכין אחר רוב דעות סח
 עדים על פי שלשה עדים ונג' —
 הסבר
 רצא
 רצב עדים בדין של עיר הגדולה
 רצג עדים שנתקרה עדותן בביד
 עונש לרשע על שזמה בדין שלא כמשפט
 יב עונש הוא לאדם לתצטוק להיות עד
 קט עונשי כ"ד בשבת
 לא עונשי כ"ד בשבת
 השמטות עונשי כ"ד תיקון הנפש
 השמטות עולם הבא בן ערוך ושלכסוף כל
 רג חומנים
 עולה לתורה ה"י קורא בפרשת
 תוספת
 רכו עולה לתורה ברית וירכ וכת היא
 רכו עולה לתורה בימי ריה"ח ה"י קורא
 בעצמו
 רכו עובר לעשייתו במצוח שבידו
 רמא עובר במעי אמו אם רין זכר עליו
 שנו עובר במעי אמו זו הוא — הסבר
 שנו עובר ירך אמו
 שעז עוברין הריגתם
 שעז עוברין התראת ספק
 שעז עוברין אם אשה התחרה על הריגתם
 שעז עוברין תמיה על שאלה יעביץ
 שש עוברין הפלתן עיי סמים
 יד עושה כלי מדה חסרה
 רכו עשירים במליות ירושבים רק והשבים רכו
 קמו עוסק במצוח של למען תלך בדרך
 קמט עוסק במצוח כאילו קיים שהיוק
 קמט עוסק במצוח פטורין מן המצוח אמילו
 קמט כשעובר על לית
 קמט עוסק במצוח פטור מן המצוח
 קמט עוסק במצוח הליכה לעשיית המצוח
 קמט עוסק במצוח מקרא ומסברא
 קמט עוסק במצוח שאין בה קום ועשה
 קט עוסק בצדכי צבור כעוסק בתורה
 קי עופות אכלים כתבאמא של שכנים
 קלו עורבים זכו לפרנס את אליהו
 קמט עיסוב התפלה כשביל קבלמא
 קמט עוסב שנפל לתוך השטן
 קמט עוסבים מוטט לגבה עם למכשיר
 של מצוח
 סד עוסבים מצוים על שבתות שקי
 סג עוסבים מצוים על חילול השם
 סד עוסבים מצוח דכא שנתגיד
 שעד על פי שלשה עדים — הסבר
 רצא עמלק צו למצות ורעו
 שנו עני המהפך בחררה — במלאכה
 ג עני המהפך בחררה
 קמט רנט עני המהפך בחררה
 יח עצלה לעוסב האיסור
 נ עצה שאינה נתונה לישראל ולגמרי

די
 ערב ירכ אם נשים מצוח לאכל
 ערסה — פרמא
 ערבות חיוב לבקש רחמים על חברו
 ערבות ותוכחה
 עת לעשות משפט ועת להבלגה
 .ב.
 פיוס למת על קברו
 פלפולים לשם שהפנות
 פני כפרות מתים
 פני מתים הקבורים באירופה
 פסולים וקרובים המקבלם לרחן
 פסקי תוס' אין נאמא לדרוש ברכים
 וכו'
 פסוק זה שר העולם אפרי
 פעולה נסית לפי פתיחות
 פצת דכא וכיות שפכת הדינים
 פרוסה שאכל מפנה נתנה לחברו
 פרושים שעל גבי ארונות של מתים
 פריעה חוב באיסורי הנאמא
 .ג.
 צדק צדק תרוחף החדשות
 צדקה בממון של גזל תושק
 צדקה שתעני מחל
 צדקה משכבין ולא על הזמד שבצדקה
 צדקה עני תיח קמה ספרים בממון
 של צדקה
 צדקה לתיה — כמתנות כותמא
 צדקה מישראל מופר
 צדקה לקמה מן הפומרים
 צדקה מן אשה שבעלה צד עין
 צדקה לעני חללא מציאה לעבירה
 צדיק שכנו רשע אין מבזין אותו
 צדיק טלפד וכת על הנשבעים לו בחזי
 צדחת ריה"ח שלא יקטא אדם מורעו
 תבואה
 צדחת ריה"ח שלא לתתם חלון
 ציצית הוא א ארבע מצוח
 ציצית עשה חיובית א מכשיר
 צמר גפן מבטל צמר רחלים
 צמחון דאדם קודם לכתומא
 צעדי יש מצעד את חברו בנפשי ויש
 כרוח
 צערא דנפשא לא איתחויב למחילה
 צעדי ויגן שבידו יחד עם תמה לשאל שמא
 .ד.
 קבחה צדיק אצל חסיד
 קברי אבות וקברי צדיקים
 קבלה מעשיית המשחמש בה
 קבלה הרמבים ו'ל
 קבוע לדבר הנקנה בשוק
 קדוש — זו משמעות
 קדושת גיילת להבבלי הירושלמי
 קדא לחבירו רשע
 קטליות להליצה
 קטל

תוכן הענינים שבמשנת אברהם

דף

שבועת שקר אינו כותרת אלא יעבור פר
 שבועת שקר בעצרים שפ
 שבועת שגגות פג
 שבועת אמת פד, קת
 שבועתא דחבי אמר רב פו
 שבועת שצריך להוציא בפיו בניגון פד
 שדים יהודאין פח
 שולח יד בממתן של עיסקא ב
 שולח כלים חדשים — טכילה רמו
 שומע כעונת ריט
 שופר, שתיית קדם תקיעות שצ
 שונא לדון ולהעיד נא
 שונא למעון ושונא לפרוק מי קדים עת
 שונא אם ללוות ולהספידו רי
 שונא בצע, ירא אלקי מרבים עט
 שתא בצע א
 שור שנגמר דינו, קשייתא רעקא צד
 שורש יראה, הסידות תפלה, תיג
 שותף שמצא פצחא ג
 שותפין שגבנו, אחד שלא מדעת תבירו קטא
 שח שיחת תלין עובר בעשה קלו
 שחיטה עיי נשים קלא
 שחיטת גסות בקנזה (אופן חדש) השמטות
 שיחת מלאכי השרת קכג
 שיחת תלין בבית הכנסת קלח, רכב
 שיעור של ראות עין רכז
 שינה במקום ספרים רעד
 שינוי מקום — חיוב שלג
 שכחה מסכת התרשלות — ששיעה קעב
 שכחה ששיעה או אונס פא
 שכיב בטלה בלימוד עם תלמידים קסת
 שכר מצות בעולם הזה רסח
 "שלוש" משטעות בכמות או באיכות כח
 שלישי שחיוב לפור למצות עא
 שליח המשנה מדעת שולחו שפב
 שלוחי מצות בסכנה מבני אדם קסד
 שמן המשהה פועל לשנות את הגוף נג
 שם הילד אימתי נקבע קפו
 שמות אנשים ונשים לניסין קפו, השמטות
 שמות על שם אחיהם המתיים שלד
 שמות הבנים על שם אבותיהם קפו, ש
 הילדים על שם הוריהם התיים קפו
 שמות שמשינים מזכר לנקיבה קפו
 שמות שני שמות לגלדים קפו
 שם בטעות לענין מחיקה רעט
 שם, היו כתבין כאתה רעט
 שגאה אישית לפרשעים, אסודה קנא
 שרפות כתבי קודש רעה
 שתי וערב, הלוכשו מחמת סכנה שפב
 שתויי יין ופרוע ראש — שיטות שכא
 הראשונים
 שתויי יין, דוקא בכשר לעבודה שכב

ת.

תארים על הקב"ה — אסור לאמרם המב
 תאומים — דעת הרופאים ששה
 תוכחה לרבים תת, תג, תלב

דף

בית דין המעניש בשבת — עונש מיתח
 אם חייבים משום רציחה לו
 בני קתא, עבודתם ברה"ד או גם
 ברה"י השמטות
 הליכה חרץ לתחום להציל אחרים
 מעבירה שצא
 הגלת כתבי קודש שפת, שצ
 חומר נזמא האינן צריך אלא לעפרה שסד
 חיוב למנוע את הקטנים מלחלל את
 השבת רפג
 חריצת משפס בשבת לו
 כודת, ביאור, השמטה
 יין בסעודת שבת שסו
 לבוד בכלים — השמטות
 לעזט כבלוע רלא
 מדבר ויער — הסבר במרמבים שז
 ממלך במדבר עושה כזי פרנסות צ
 מילה בשבת עיי נבוי שגא
 מילת בני הקראים בשבת סב
 מילת בן הנכרי בשבת — הסבר שג
 מחלל שבת להצלת ישראל תמצא
 עכרים רפג
 מלאכה שאינה צריכה לגותה רפא, שפג
 מלקות עיי ב"ד בשבת לא
 מכות מדרות בשבת השמטות
 מכות מדרות לשם תועלת או קנס השמטות
 מלאכה שבת ילשינן מבנין המשכן ולא
 מן הקרבנות השמטות
 מעלה אונס, אין סומכין עליו בשבת קכד
 מעביר, אם שיפת הירושלמי השמטות
 מעביר ואגורו למעלה השמטות
 משחקים בכדור בשבת רפב
 מריבה בשבת וירט רפב
 משה רבינו ע"ה אם נסתלק בשבת רסו
 נידויו כיום השבת לא
 סוגיא דנתן באילן השמטות
 סוגיא הגיות פתוחות השמטות
 סוגיא חוקקין להשלים השמטות
 עוקר במקום פסור ומעביר ברה"ד ומניח
 במקום פסור השמטות
 עשיית אחל תולדה ולא אב קצח
 פעולה משותפת בשבת רג
 קורע על העור תבנית כתב רעה
 רבים המחללים לשם תועלת רפד
 רשות היחיד עולה עד לרקיע השמטות
 שינוי כלים לשבת רמא
 תיקון סכך, תיקון עראי קצו
 תענית חלום בשבת על צסקי ממך רפג
 * * *

שאל המלך אם נסתלק ממלכותו בחיו קעב
 שבעיה, ליחן או שלא ליחן צדקה נר
 שבעיה על ידי שליח פו
 שבעיה באונס פו
 שבעיה, תכליתה רק לבורר האמת קה
 שבעיה, בעשרת הדברות צ
 שבעיה, חיישינן למיעוטא קה
 שבעיה, המשיבי רחש של מת רג

דף

קטלנית, פרטי דינים שכה
 קטלנית לחישי — הסבר שכז
 קטלנית, סתובה ותנאי תוכחה שכז
 קטלנית, לענין מקח מעות שכט
 קטלנית, קשייתא דר"ם מנארכונא שכט
 קטלנית בפסח האיסורו פט
 קידושי קמן וקטנת שדמ
 קידושי ביאת של קמן שמה
 קידושי איתתא לידבר עם הארץ שצב
 קיום ל"י בודכה מינ"י בעצרים קפב
 קיום לה בגווי' מילתא הוא עז
 קלף שנמחק שם עבודה זרה נו
 קנה חמץ כנסח יא
 קצצה שותינות נאמן להעיד שסג
 קראים, נבויים, גרי תשוב סא
 קראים, איסור חיתוך סב
 קרובים, עד אחד — טעם פסולם סי
 קרובים עניים רסא

ר.

ראוי כל אדם להיות או חכם או סכל תל
 ראש חדש, בדין עשיית מלאכה תמד
 רב הלומד לתלמיד בשכר רעב
 רב ורי טרפון פג
 רבי יקיר הוקן תמה
 רבנים המתמנים לזמן מוגבל רכה
 רוב המעשה וגודל המעשה רסח
 רוח הקודש לעניני איסור וחיתור
 רוצח אם מיתתו כפרתו שפ
 ריה, מניין שמברכין על תריח —
 הסבר רב
 "רעך" אם כולל גם נבוי קמא
 "רעאראמער" החיתוך בזה סב
 "רעאראמער" ססור קידושין סג
 רפואה מעכרים נח
 רפואת של הלוח אסור למשכן קל
 רצונו של אדם זה כבודו תמה
 ריקמה במחש על אמתיות של השם רעה
 רשות יורש כרשות לוקח — הסבר קסט
 רשע בבריית אין להתפלל עליו לתשובה רו
 רשע לבריית מצות לשגאנוו קנא
 רשעים שבין אדם למקום יש לשנא קנא
 רק בלב ולא במעשה מו

ש.

עניני שבת

אהל בקלעי דחצור, מכה במטיש קצט
 אהל לפי היראים קצט
 אהל ורוק ואהל תנישא באויר השמטה
 אהל עראי לפי סירי רשיי ר
 ארון נישא את נישאוי השמטה
 בונה בסכך שאינו מחובר לדפנות קצו
 בנין, מה בנין היה במשכן — הסבר קצו
 בירושלמי קצו
 ביטול אחד אפיה רמב
 בית דין המעניש בשבת — לענין
 ובערת הרע לו

תוכן הענינים שבמשנת אברהם

די	תפילה מתפלל אינו יודע פירוש המלות	די	תענית לצדיק שלא חטא מגרע גרע	די	תוכחה שיעזרה תוכחה לאביו
תיח	תפילה חובת תפלה ותפלה המתקבלת תיה	תמז	תענית בערב שבת	שצו	תורה כתיבת הירושים
תיט	תפילה אבילה קודם התפלה	רל	תענית רחיצת הפה	כח	תורת משה דברי קבלה
תכ	תפילה אם נבון לתפלל באמריקה לצד מזרח	שסד	תענית על הצלחה	רסו	תורת המשכן במדומים
תכז	תפילה כריעה באכות ובחזרה	תט	תפילה ר' נחניא בן הקנה — פירוש יט	ז	תחבולה לפתות את הקונה — לשון תרמית
תכח	תלמוד תורה דרבים התנאים והסבר קלח	קעד	תפילה שלא יחסאו לך בריוותך	ז	תלמידים תומכים ומחזיקים את רבותיהם
תכט	תלמוד תורה ומקרא מגילה — הסבר קלט	רסו	תפילה לטובת זכרי	טט	תלמיד שאין רבו רוצה לפתול לו
קגב	תלמוד תורה ביהדות	רסו	תפילה שתיקה בשעת התפלה —	חכט	תלמיד אם רשאי לשאול בשלום
קסו	תלמוד תורה לנשים קונטרס	רסו	תפילה שתיקה בשעת התפלה —	תמב	תלמיד חכם עובר עבירה בלילה וכו'
קנד	תלמוד תורה לעצמו ולאחרים	רסו	תפילה שתיקה בשעת התפלה —	עח	תלמיד חכם מתגרה ברשע שהשעת משחקת לו
קנה	תלמוד תורה ביום ובלילה	רסו	תפילה שתיקה בשעת התפלה —	קיג	תלמיד חכם שאינו נוקם ונטר כגוש
קנה	תלמוד תורה והזרה אחרי פרנסה	רסו	תפילה שתיקה בשעת התפלה —	קכ	תלמיד חכם העוסק גם בדרך ארץ —
קנה	לצורך ת"ת	רסו	תפילה שתיקה בשעת התפלה —	קסד	תלמיד חכם אין עושין שמועה באתו
קנה	תמו זכות אבות	רסו	תפילה שתיקה בשעת התפלה —	רז	תלמיד חכם עתה
קנד	תפילין בלוח קרועה	רסו	תפילה שתיקה בשעת התפלה —	רז	תלמיד חכם עתה
קנד	תקן נפש עם חשוב כחוקן כלי השממות	רסו	תפילה שתיקה בשעת התפלה —	רז	תלמיד חכם עתה
קנה	תקנה שנותפת לתקלה	רסו	תפילה שתיקה בשעת התפלה —	רז	תלמיד חכם עתה
קנה	תשובה וידוי של כל השנה וירכ	רסו	תפילה שתיקה בשעת התפלה —	רז	תלמיד חכם עתה
קנה	תשובה ושבת עד הר' — תבטחה	רסו	תפילה שתיקה בשעת התפלה —	רז	תלמיד חכם עתה
קנה	תשובה והתנדו את האנשים	רסו	תפילה שתיקה בשעת התפלה —	רז	תלמיד חכם עתה
קנה	תשובה שיעיר מבשר מיד וירכ עד שתחשך	רסו	תפילה שתיקה בשעת התפלה —	רז	תלמיד חכם עתה
קנה	תשמש בשנת רעבון	רסו	תפילה שתיקה בשעת התפלה —	רז	תלמיד חכם עתה
קנה	תשעה באב והמחשכים במת רחוצין	רסו	תפילה שתיקה בשעת התפלה —	רז	תלמיד חכם עתה
קנה	בזמין	רסו	תפילה שתיקה בשעת התפלה —	רז	תלמיד חכם עתה
קנה	תשעה חיים ארוכים	רסו	תפילה שתיקה בשעת התפלה —	רז	תלמיד חכם עתה
קנה	כל המפר	רסו	תפילה שתיקה בשעת התפלה —	רז	תלמיד חכם עתה

ספר חסידים

תתתא. אם תראה בני אדם שחם מתלחשים ואתה חפץ לדעת מה מתלחשים אל השאל להם פן [א] תעשה שקרנים שאילו היו חפצים שתרע היו פנידים לך ותתה שאין חפצים שתרע יגידו לך שקר.

תתתב. מי שנראה נותן באמונה נותנין לו שכר אף על משא ומתן [א] שלא קבל שאם היה בידו היה קרשה אמונה וכי בידו לקשות קולה ולא קשה כי לבו לשמים ולא חניה בשביל ברשת ואפילו בפתר קרשה אמונה ואחר כך נקשה עני שאין לו כמה לשאת וליתן נותנין לו שכר כאילו היה עוסק באמונה וכן לכל דבר ואף לאחר מותו כאילו לקולם קרשה סבות ובלבד שקשה תריר ובלבד לקשות כל ימי חייו ופרגיל בניו והנשפעתין לו לקשות כאילו במותו קרשה.

תתתג. אם יבא אדם אצלך שחפץ לקנות שום דבר ואתה חפץ לתת לו בלימרא ורחה הוא כי אין בעיר כיוצא בו ואחר כך בא בעיר כיוצא בו ותתה מינו שוח אלא חצי לימרא לפי שיש כיוצא בו בעיר בא חקונה ורצונו לקנות כנגדך בלימרא ככראשונה אמר לו אתה כבר יכול לקנות אותה בכך וכך וזו (שמות יח בא) [א] אנשי אמת שנואי בצע.

משנת אברהם

סימן תתת"א

ברין לפני עור

[א] **תעשה** שקרנים וכו'. יש להסתפק אם נענין כזה יש משום לפני עור דהא אפשר דלין איסור דלפני עור אלא ננספי דנר איסור לחנירו אכל כאלן אין הוא חפץ שיסקרו לו ורנעו שיגידו לו האמת, או אפשר מכיון שהוא רואה שהם מתלחשים ואין רנוס שידע מה שמדברים הרי הוא יודע מראש שלא יגידו לו אמת, ובשאלתו הוא מכשילם להגיד לו שקר, והגם דיכולים לשחוק ולא להשיב כלל או להשיב שאין רנוס שידע ממה שמדברים, אכל אם לא יעשו כן אלא יסקרו לו אז עונר השואל על לפני עור. ואין זה דומה להא דחמרו דהמכה לנטי הגדול עונר אלפני עור משום שהגן יכה או יזולל נכנוד אצו הגם שיש לו להגן אפשרות שלא להשיב על הכאת אצו, דשאני התם, שמדרך הטבע שאין אדם מעמיד עצמו שלא להשיב על הכאה, וכן מה דחמריק נקידושין ליב ודילמח רתח וקענר אלפני עור, הגם שאין מי שיזקקנו לכעוס, אלא משום דהא הוא דנר טעני שאין אדם מעמיד עצמו על ממוט ושותק, אכל נכיד אין זה דנר טעני שנמי אדם יסקרו נמקום שיש להם ענה למנוע את עצמם מן השקר. אולם כבר כתנתי נספרי משנת אברהם ח"א דף פ"א דנדר רש"י שנת ק"כ ד"ה ולא יאמר, דהאחמר לחברו לשכור לו פועלים בשנת עונר אלפני עור, הגם דנפשות אין לפני עור אלא נחמתיא דנר איסור למי שחשוד, ושם נע"כ מיירי שאין חנירו חשוד דחלי"כ נחמ"א יש עליה לדנר ענינה דהא נדיני שמים קיי"ל יש עליה לדנר ענינה, וגני שנת חייב ופטור נדיני שמים מיירי, אלא ע"כ הפירוש שאם ישמע חנירו לדנריו וישכור לו פועלים בשנת יהי זה האומר לו עונר אלפני עור, וכן נמי הכא שאם יסקרו לו יהי זה השואל עונר אלפני עור. ואין לפעורו משום דלא דמי להאי נתרי ענרי דנהרא, דהא אם ירעו לשקר יכולים לשקר כל היום אכל את השקר הזה לא יוכלו לשקר אלא לו, דהא מסתנר דנכל מקום דלסור משום לפני עור כגון המושעי אגר מן החי לנן נח הגם דקאי נתרי ענרי דנהרא מיירי אפילו היכי דיכול הנכרי למנחא אגר מן החי אחר, כי אינו מחכר נשום מקום דמיירי דוקא שאין הגן נח יכול למנחא אגר מן החי אחר, אלא משום דאנו דניס על אגר מן החי הזה ואותו לא יוכל ליקח אם לא יושיט לו, כן נמי הכא אותו השקר לא יגיד אם לא יאשלטו ונפרט דמסקיק נע"ז ט"ז: וכל היכי דליכא למיתלי לא תליקן ויש נזה משום מחזיק ידי עונרי ענינה, ונכיד שמתלחשים ורגלים לדנר שלא יאמרו לו האמת

הוי נכלל ליכא למיתלי. ואפילו לדעת המרדכי נפיק דע"ז, הונא נרמ"ח י"ד סימן קנ"ח, דהא דלסור למכור להם דברים השייכים לעבודתה היינו דוקא אם אין להם אחרים כיוצא בו או שלא יוכלו לקנות במקום אחר, ע"ש, אכל הרנ השי"ך ז"ל כתנ שם דהיינו דוקא נעכ"ס אכל נישאל שאלו חייבים להפרישו מעשות איסור הכל מודים דלסור. וראה לקמן סימן תתתק"ה נענין לפני עור.

סימן תתת"ב

משא ומתן באמונה

[א] **של"א** עמל וכו'. הלשון אין לו כל מונק, מה זה ענין לעמל בו ושלא עמל בו. אולם נדפוס הראשון סימן תתת"א כתנו: אף על משא ומתן שלא לפי שאם הי' נידו הי' עושה ולאמונה. וחסרון הניכר יש כאלן ונריך להיות: אף על משא ומתן שלא הי' נידו לעשות שלא נאמונה. והכוונה פשוטה כי לא נכל משא ומתן יש ניד הסותר לעשות שלא נאמונה, למשל, הקונה מחנירו דנר שהוא רואה מה שקונה והשווה עמו את המחיר, מה שלא נאמונה שייך נזה, אכל נדנר שהקונים מחמינים להמוכר נהמסתר שהדנר שזה כך וכך וכדומה נזה שייך משא ומתן נאמונה, מה שכתנ רבינו דאף על המשא ומתן שלא הי' נידו לעשות שלא נאמונה מקבל שכר לפי שאם הי' נידו, כלומר לעשות שלא נאמונה, הי' עושה נאמונה. **ומזה** מתנחר דמה שאמרו בשנת ל"א ונכ"מ שאול"ים לאדם אם נשא ונתן נאמונה, אין הפירוש אם לא גנב ולא גנל, אלא אם נשא ונתן נאמונה נזמן שהי' יכול לעשות שלא נאמונה ולא הי' טרע לנשום ח"ש.

סימן תתת"ג

מדת שונא בצע וגרדת

[א] **אנשי** אמת וכו'. אולי כוונת רבינו למה שאמרו נמכילתא: אנשי אמת כגון ר' חנינא בן דוסא וחנניו, שונאי ננע שגונאין ממון עצמם קל וחומר ממון אחרים. כלומר, רק אדם המסתפק נמיעוט כרי חנינא בן דוסא שדי לו נקב חרונין יכול להיות איש אמת אשר לא ישא פני שום איש כי אינו תלוי נשום איש. ושונא ממון עצמו אין הפירוש שגונא את ממונו שיש לו, כי הלא נדיקים ממונס חניני עליהם, אלא שונא את הממון שיש לאחרים טענה עליו, הגם שהממון נידו ועל פי דין יוכל להחזיק אותו אלא מכיון שאין זה מלפנים משורת הדין הרי הוא שונא להחזיק נידו

תתנתן. ראובן שמעק שאומרים פלתי שיש לו ק' ליפרין [א] יתן למס כך וכך ופלתי שיש לו חמשים יתן החצי שמעק ראובן שאמר עליו ראובן יש לו חמשים ליפרין יתן כחמירו שאמרנו אותו כחמשים ליפרין וראובן יש לו ק' ליפרין יתן ראובן אבל הצנעק ויאמר יש לי ק' ליפרין תקחו ממני כמו מאותם שיש להם מאה ואם ירא מן ילשינו עליו יתן כפליים ולא ינלה מה שיש לו.

תתנתן. אדם שיש לו סקות משל אחרים הלצי ריח לשנה או לכמה שנים והנת הלוח סקות של אחרים לני שחיה סחנתו מקרפויא שלו ואם היה אחר היה לוקח ממנו לי פשישים וקתה לוקח קשרים יתן מ"ז למי שהסקות שלו [א] ויקח לעצמו ה' פשישים.

תתנתן. מי שיש לו סקות של ראובן ועל שמעק להרזיה תעשה כרע שהאמין ססקות של ראובן לאדם שספק לו אם ישיב לו וקתה אותו אדם פלתי אומר אם תחפוך שאמרע לך הכל תלוח לי עוד כך וכך והנת אין בידו אלא [א] ססקות של שמעק לא ילוח לו אלא אם כן ירע בברור שלא יהא הספר לשמעק.

תתנתן. ראובן שחיה סקרער על שמעק יש בידך סמך שלי ושמעק אומר אמת אבל אתה חייב לי [א] מצד אחר ולכך אני תופש או שאמר אין לך בידי כלום או שאמר אמת ואני רוצה להחזיר לך ואין יכול לרחוק שישב לו או שביני לבין עצמו סדה לו אבל לפני העולם כופר ואם יקראנו ראובן לדין יאמר שמעק לראובן תשבט אותו לך ואין ראובן רוצה לישבט אחר ימים אמר שמעק לראובן יש לי סקות תצורך סחם אתן בידך לתרויה על אמתך שתחזירם לי כשארצה אותם ולא תעכבם בידך בשביל תתביעות שאתה סקרער עלי וקבל ראובן הסקות ואחר ימים אמר שמעק תחזיר לי סקותי איני רשאי ראובן לעכבם אע"פ שידעק ראובן בברור שמעק חייב לו כיון שקבל באמתנו יחזיר לו סקותיו כדני שמים.

תתנתן. ראובן שחייב לשמעק סקות וירע שמעק שאין לראובן כלום במה לפרע והנת חשכיר שמעק לראובן ליום או לשבט לעשות מלאכתו לאחר שקשה מלאכתו לא יאמר שמעק איני רוצה לתת לך שכיחותך כי אני רוצה לקחת אותו בעד חובי. ראובן שחלוח סקות לשמעק על אומנתו שירע לו והנת אינו שרע לו ואחר כך אמר שמעק לראובן יש לי כך וכך סקות אותם הסקות אני רוצה לשלוח בידך לפלתי שבסמך פלתי אם תקבלם על אמתך שתתנם לו וקבלם ראובן על אמתנו לא יתכן לראובן לאבד אמתנו ולומר אני לוקחם בחובי.

מ ש נ ת א ב ר ח מ

הריות לאתנע דאס היי זה כשולח יד היי לו לרניט לומר שאסור לו להמקנל ללות להגוי סול כי על ידי כך היי כשולח יד, ואס דעתו של רניט לכל זה הריות לאתנע איך מותר לו להנטות לקנל ט"ו פשישים הרי האל מקנל מעתה רינית מישראל, ורחה ניריד סימן קע"ז, ה', ונחידושי רע"ק טס.

ממון כזה, וכן הדין המוסרי שהניח רניט דומה לזה כי מנז הדין אין האיש חייב להודיע להקונה שיש אפשרות להשיג החפץ נמחיר נמוך כל זמן שאין כאלו דין הוגלה לכל זאת מהיות טוב עליו להגיד להקונה.

ואולי כוונת רניט שהניח מקרא זה להדין המוסרי שנכאן לומר שאין מן הראוי שיהנה המוכר כלל מאידיעתו של הלוקה שיש אפשרות לקנות החפץ נמחיר נמוך, ולא יאחר המוכר די אם חלוקה את הסכום ניני ונין הקונה, למשל אם המחיר ירד כעת ממאה זהונים, שהי זה החפץ אמתול לשמונים זהונים, אל יאחר המוכר די אם אחר לו להקונה שאינו יודע את המחיר העכשווי נתשעים זהונים אלא לא יקח יותר משמונים, ועל זה מניח רניט את הכתוב שומי ננע, והוא לפי מה שפירש נעל פנים יפות שננע מלשון חלוקה ופשרה, כלומר שלא יעשה הדין חלוקה נמקום שיש לו אפשרות לנדר הדנר על ידי שדח דדייני, כתובות ז"ל, הרי דני ננע מתפרש לפעמים מלשון חלוקה ופשרה, ורחה סנהדרין ו: וכל הגולע וכו'.

סימן תתת"ז

[א] ססקות של שמעון וכו'. לא אדע מדוע מדניס רניט ממעות של שמעון הלא אפילו יש לו עוד ממעות של ראובן אין אס סנרל שילוח מחדש נמקום שיש ספק שהלא לא יפרע לא את המון האדש ולא את הישן, והלא רניט אומר, שעשה נרע" מה שהלוח לוח ממעות ראובן ואיך יעלה על הדעת שיוסף וילוח לו.

סימן תתת"ח

פירוש של נוסקין לתובע תחילה

[א] מצד אחר וכו'. נסימן הסמוך שהלוח נותן המעות ליד המלוח ואומר לו להליך אותם לאיש אחר, אפשר שמטעם הולך כזכי יש נו, חכה נהס השלישי ואין המלוח יכול לעכב את המעות מדינא, ולכן לא כתב סס רניט שזה הוא מדיני שמים כמו שכתב כאן, אולם נדין שכתוב נסימן דכאן אין מן הראוי שראובן יעכב את המעות מחמת שקנל עליו שלא לעכב, ואין כאן דין של מחילה כי נאמת ראובן לא מחל לו אלא הנטיה שלא יעכב את המעות נחונו, ועל פי דברי רניט יש לפרש את דברי הש"ס צ"ק מ"ו: שאין סקקין אלא לתובע תחילה, ופירש"י כגון ראובן תובע משמעון מנה שהלוח ואשמען משיח החור לי מה שהפסד וכו' סקקיס לעענת ראובן ומולאים לו המנה שממעון ואח"כ סקקין לו לטענת שמעון וכו' וע"ש נחוס' שהקשו על פירוש זה, ולפי דברי רניט יש לומר דמיידי כגון שמהה שממעון שהאל הנטיה לו נאמונתו שלא יעכב את המנה נעד חותו לכן סקקין לטענת ראובן תחילה.

סימן תתת"ד

מבריחי המסים

[א] יתן למס וכו'. הרנה פעמים מניט נדברי רניט אהרות מחורות נגד מנרתיי המסים כי דנר זה גרס להקהל נימים ההס להרנה תקלות ונרות, כי הקהל היי משלס המס להרשות והיו גונים מאלת אנשי הקהל ועל ידי הנרות המסים תהקהל לפעמים שלא היי ניד הקהל לשלס את המס להממשלה ותלו על ידי כך לסכנות נפשות, רחה נסימנים: תרע"א, תתת"ג, תתת"ג, תתת"ג.

סימן תתת"ח

השולח יד במסך של עסקא

[א] ויקח לעצמו וכו'. מכלן משמע והמקנל מעות לעסקא ושלת יד נקנת הממון לנרו והתעסק נשאר הממון נסחם והריות, שאין זה שולח יד נפקדון וגם אין

תתתם. מעשה בשנים שהיו שותפין אחד עשיר ואחד עני אמר העשיר לעני אתן לך מעות שתרויח לפהצה וחיה העשיר תרוי מלוח לו נקעה העשיר עני אמר העשיר תרי יש לו לנד מקחילה לקחילה אמר העני תרי אני חייב לך ואני אמרע לך וטוב שאני אמרע לך ואני אגלה מעיר לקיר אמר אותו שהיה עשיר מה יועיל לי מה שיש בידך בשנתן לי לא יהיה לי מפילו לחצי שנה ולכסף אגלה אמר לו העני איך אהפא שיש לי בידי ואתה גולה אלא אמרע לך חצוי מה שיש לך בידי ותניח לבני ביתך חצוי מה שכירי אניה לבני ביתי ונלך שניט יחד האקבך ואמרע לך או אם תחפוך אמרע הכל אמר אותו שירד מנכסיו אתה יודע שתעלה מכירין אותי שחיתי עשיר ויתנו לי יותר כאשר יתנו לך וכיון שאתה מרע לי הכל לא ישאר לך כלום וכיון ששפרת אמנתך נחלוק יחד ועתה מה שאתה חייב לי נניח חציו לבני ביתי וחציו לבני ביתך וכשחלבו לקבץ בין הקהלות היו חלוקין בשוח וסבא העני בדרך מצאח בחיותם בדרך אמר העני הנה עשית חפר גדול עמי בעוד שהיה לך גמ מה שהיו לך יותר ממני חלקנו בשוח [A] גם המצאח נחלוק יחדיו.

תתתי. אם באתה להשכיר יהודי למלאכתך ונחנה שנים קומרים אחד יכול להתפרנס במלאכה אחרת ואחד אינו יודע במלאכה אחרת [A] תשכיר אותו שאינו יודע במלאכה אחרת.

תתתיא. מעשה בחפיר אחד כשהיה משכיר פומר אחד לכתוב לו היה עושה תנאי עמי קל בנת שלא יהא (ויקרא י"ג) בכל תלין פעולת שכיר כי (א) אמר באותה ימעה שישאל ממני יהיו לי ואני לא אוכל לתת לו שפא יבא מקריפא שלי וצריך אני לחלוח לו והחיה קובר אם לא אתן לסופר אקבור (משלי ג כח) בלך חרוב וכחור אתן האקפ"כ חייתי נותן לו קודם כי חייתי נוחר רק תנאי חייתי עושה כי חייתי ירא שפא אבא לידי שום פחורה שארויה בה חייתי מלין פעולת שכיר לבך חייתי עושה תנאי [A] ואין זה משום מתנה על מה שכתוב בתורה שהרי אמרו (ב) ארם עושה תנאי עם חפועל יתלו על בנת להאכיל לו לתם רע ומים לחץ אק"פ שמהחייב להאכילו כמקודת שלמה בשעתה.

משנת אברהם

סימן תתת"ט

שותף שפצא מציאה תרי היא לעצמו

[A] גם המליה וכו'. תשמע דמדינא, הגם שהם שותפין לחלק חלק כחלק נכל מה שירוויחו, לכל זאח אס אחד מהם מונא מנייה לא קנה תנירו השותף כלל אלא המונא לנדו והוא כדברי הש"ך נחוינו סימן סג"ב, החולק על הסוגרים דאחד מן האחים או השותפין שמוא מנייה תרי היא לאחנע, אלא המונא קנה לנדו, ע"ש, והש"ך סס הקשה תמה דפקקי נסימן קעו, שותף שנגב, הגניעה לאחנע, והלא חד דינא הוא מנייה וגיניעה, ומחלק החומים דס גני גניעה חירי נסחמח, כלומר, שהנגב נשעת שנגב לא אחר שהיה הגניעה שלו, אלא מנייה דכאן חירי נשעה שהשותף מנא את המנייה התנה שהיה המנייה שלו לנד, ע"ש. תשמע דסוגר דאס לא התנה נפירוש שהיה שלו תרי זו לאחנע ומדברי רבינו לא תשמע כן. ואמשר דמדברי רבינו אין ראיה, תשום דשאר שותפין דעלמא שאני דהואיל שחייטין מחון או פחורה נהשותפות ויכול כל אחד להקנות לשותף, לכן גם המנייה שיתלוא יכולים להקנות, כדון התקנה לתנירו דנר שנה לעולם עם דנר שלא נא לעולם ניעד דקנה, אלא כאן כל השותפות של אותם שים שהיו מקניס נדנות, תרי היא שותפות על דנר שלא נא לעולם, ולא חל כלל ואיך יקנה אחד לתנירו את המנייה, דהא אפילו חומים שכתתפו נחומות, אין כאן שותפות, תשום שאין מניחים נהשותפות שום דנר שיטנו נעולם, ואפילו להי"א נחוימ סימן קע"ג דיכולים להקנות זה לזה אפילו דנר שלא נא לעולם, היינו דוקא התם דהנפות של השותפין ישנם נעולם, והנפות הללו נידיים שיש להם גם עתה ירוויחו נמלאכתם, דדמי לאומר יקדשו ידי לעושיהן, דחל ההקדש תשום שהידים ישנם נעולם, אלא נקינן נדנות אין הידים של המקניס מרוויחים נאחו מלאכה, אלא הדנר תלוי נטוב לנס של הנותנים, לכן אין שום חלות לכל השותפות.

סימן תתתי

[A] תשכיר אותו וכו'. נתום קילושין ג"ט. כתנו דנחררה של הפקר לא שייך איסור של עני המהפק

נחררה תשום שאס לא יזכה נזאת לא יתנא אחרת ע"ש, והגם שגם תנירו אשר הפך נה נהחררה מקודם לא יתנא אחרת ומכל שכן נתקום שחד יכול למנול מלאכה אחרת ולאחד לא יתנא אחרת שזה שלא יתנא לו דין קדימה כדברי רבינו.

סימן תתתי"א

תנאי שלא לעבור על בר תלין

[A] ואין זה וכו'. הש"ך נחוימ סימן שליט הניח את דברי רבינו אלו ולא העיר עליהם דנר, אולם נכנה"ג סס הניח דברי רבינו כמו שהם נדפוסים הקודמים, שאותו חסיד ה"י חושש שמה כשיחנענו הסופר לא יהי לו מחון נאותו שעה ויעבור על נל תלין לכן התנה את התנאי שלא יעבור על ג"ת, ועל זה הקשה הא קיי"ל דנאין לו אינו עובר על נל תלין, ומתוך דנאין לו אינו עובר על ג"ת, אלא איסורא איכא, לכן התנה התנאי להגלל מאיסורא, ולכן השה רבינו דין זה עם אכילת הפועלים דגם סס אינו מפורש נחורה שחייב להאכיל את פועליו כסעודת שלמה נשעתו אלא תפי שהם נני אנרהם יתק ויעקז י"א איסור אס אינו מאכילם, וכסם שמועיל תנאי לענין אכילה להגלל מירי איסורא כן מועיל התנאי הכא. ולנסוף הוא תקשה: איך קשה הא קיי"ל דהמתנה על מה שכתנו נחורה דנר שנחמון תנאי קיים, והניח נלי חירון, וכוונת קושייתו היא מה זה שכתנו רבינו דאין זה נכלל מתנה על מה שכתנו נחורה דהא מלינו כמו כן לענין אכילת פועלים, ועל זה הקשה אפילו יהי מתנה על מה שכתנו נחורה מה נכך הלא דנר שנחמון תנאי קיים.

והנתי את הדברים כלל, אטו מי שמתנה דנר שנחמון נגד הנורה הגם שהתנאי קיים לא עניד איסורא, הלא סוף כל סוף התנה דנר שהוא כנגד רנון הנורה, ומה שחנאו קיים אינו מעלה ארוכה להדנר הנעשה שלא כפגד הנורה, ונכן שפיר מתאר רבינו שאין זה נכלל מתנה על מה שכתנו נחורה תשום דדמי למתנה לענין אכילת הפועלים דמפורש נש"ס דמותר ונכון להתנות לכחמילה כן, תרי דאין זה כלל נגד מתנה על מה שכתנו נחורה.

הערי ויל דמח חסידות היה ללות ולפרוע לשכיר בוסנו. (ב) כבא מצינא פיג א.

תתתיא. (א) בנפסו | שפא כשיחנע לא יהיה לו ליתן לו, וננסחת הכי צודקת כי אם אין לו כלל אינו עובר כמבואר בבא מצינא קייב א וכוונת בתי"מ סי' של"ט סי' ובשי"ט של הרב מלאכי כתוב בשם

תתתיב. אם ראובן נתן שמקן להרויח לו אם ראובן נתן לו כחזקת שירויה וראובן אמר לשמקן לפי שאתה יודע להרויח בהם לפיכך נתתי לך ואם היו מקותיו של ראובן סגורים כדי שמקן ואינו מרויח [א] יודיע שמקן לראובן שמקותיו אינם מרויחים ואם אמר לו ראובן לשמקן מתחילה מה שאני נתן לך המקות בידך בשביל שאני מכירך שאתה נאמן ואע"פ שאם לא תרויח כאשר אינני מקפיד רק תשמרם במזב אינו צריך להודיע.

תתתיג. מעשה כאיש אחר זקן שנשא אלמנה כבת ל"ו שנים או כמ' שנים וקודם שנשאה נתן את ביתו במתנה לאיש נאמן וגם אשתו של אותו האיש היתה נאמנת אמר אם אשתי תלד בנים הרי נתן חבית שנתתי לך לבני שיש לי מאשתי ראשונה ולבני מאשתי זאת שאני לוקח קתה חלה אותו שניתן לו חבית במתנה וביקש חזקו להחזיר לו חבית אמר לו לא אחזיר לך שמה לא יחיה לך בנים מהאת ויהיו בנך מאשתך הראשונה מבוגרים והאשה שיש לך [א] קתה תירש אלא בהר לך נאמן כמזני ואתן לו כאותו תנאי שנתת לי כי אם רואה אדם שהוא חולה וניתן לו במתנה שיחזיר לבניו כתנאי שכתבנו.

תתתיד. אם אדם חייב לשום אדם מקות ואינו זוכר [א] אם פרע לו וגם אותו אינו זוכר ואינו קודמו לדין (א) יצא ידי חובת שמים ויפרע לו ואם גם אותו טוב הוא ולא יקבל אם כן מה יקשו אותו שהיה חייב חסכה אם פרעו

משנת אברהם

המתנה לראכיל את פועליו פת וקמניות בלבד

גם מה שכתב שאכילת הפועלים אינו דבר המפורש בתורה, משמעות דבריו שגם נלי תנאי אינו חייב מן התורה להאכילם כמו שירצו הפועלים אלא כמו שירצה הוא, ולא ידעתי ממין לו, הלא נמשנה מפורש שחכיון שהם בני מלכים והנעל בית התחייב את עלמו להאכילם הרי הוא חייב להאכיל אולם כדרך בני מלכים, וזה הוא מדינת, כמו כל דין תורה התחייב את הלוה לשלם את חובו והמלוה, וכי אין זה מדאורייתא.

אולם לפי ענין דבר גדול אומר לנו רבינו למה נאמת מתנה עם פועליו להאכילם פת וקמניות בלבד אין זה משום מתנה על מה שכתבו בתורה ומותר ונכון לעשות כן אפילו לכתחילה, והוא נהקדם דברי המחנה אפרים הלכות שאלה סוף סימן אי שהסביר דברי הנהגות אשרי נסוף הזכור את הפועלים, מתנה שומר חנם להיות פטור משעוה וכי ולמה לא אמרו מתנה שומר חנם להיות פטור מלשלם על הפשיעה כשם שאמרו דמתנה שומר שכן להיות פטור מנינה ואזינה, משום דאנו מתכוונים נמה שהקפידה התורה, כלומר, תכלית מה הוא הדין שנקנתה התורה בשומרים, והיינו בשומר חנם הקפידה התורה שהשומר אשר קבל עליו לשומר פתחו של ראובן יקיים הנטחתו ולא ימעול מעל נמה שהנטיה לנעול הפרה, ואם נאמר שמתוך לו להתנות מראש שיהי פטור על הפשיעה הרי נודאי לא ישמור כלל, נמלא שהתנאי הזה הוא מתנגד למה שקבל עליו מה הוא מתנה על מה שכתבו בתורה, אבל שומר שכן דחייב על גניבה ואזינה אין זה כדי שישמור כראוי לאפילו שומר כראוי ונגנב ולאנד ג"כ חייב, נמלא דמה שהתורה אומרת שהשומר שכן חייב על גניבה ואזינה אין זה נכדי שהשומר יקיים את אשר קבל עליו אלא דין זה הוא דין סטראי ואין לו שום שייכות להתכלית של התורה לכן יכול לכתחילה להתנות שיהי פטור על גניבה ואזינה, דדין זה אינו רק נכדי שהשומר יקיים את אשר קבל עליו, ומעתה מתבאר למה מותר להתנות עם הפועלים להאכילם פת וקמניות, משום דגם כאן אנו מתכוונים נטעמו של דבר למה מדינא אנו חייבים להאכיל את הפועלים כנני מלכים משום שהם נאמת בני מלכים, אולם אם כן נאמר נמלא שתקנתו היא תקלתם כי שום איש לא יוכל לשכור פועלים יהודים, כי מי זה אשר יוכל לפרנס את פועליו המרוגים נחמון של מלכים, וכל אחד ישכיר לו רק פועלים נכרים, ובני אגרהם יתקן ויעקב הלילה יגעו צרע, ודבר כזה אינו מתכלית של התורה, לכן אמרו חכמים שמתוך לכתחילה להתנות עם פועליו להאכילם פת וקמניות בלבד,

כי התנאי הזה הוא לטונחם ואין זה נגדר מתנה על מה שכתבו בתורה. כי מסתבר שלא היתה התורה חפזה כלל שיהי זה דין נדימי שכירת פועלים להאכילם כסעודת שלמה נשעתו, ובכן אומר רבינו כי גם תנאי זה להתנות שלא יעבור על כל תליון עם הפועל אינו נכלל מתנה על מה שכתבו בתורה, כי אם לא כן תמלא שלא ישכיר אדם את הסופר לכחוב לו את הסתרי"ת אלא אם יהי נטוח שיש לו די רוב כסף לכל הנלרך לו ולכל המלא ומתן שלו, ואם לא לא ישכירו וידקה את כתיבת הסתרי"ת, והוא הדין גם המלאכות אחרות עד זמן ועידן, ובנתיים הפועל יהי נטל ממלאכותו ולא יהי לו מתה להתפרנס, מה הוא אי אפשר שזה הדין אשר נא בתורה לזכותו של הפועל יהי לרעתו, לכן אין נתנאי כזה כלל משום מתנה על מה שכתבו בתורה, מפני שנע"כ עלינו לומר שאין זה הדין של כל תליון פעולת שכיר דין תכליתי אלא דין סטראי היונא מדמי שכירות פועלים לטונח הפועלים דוקא אבל לא נאמר אפילו זמן שהיא תנאי הפסד הפועלים.

סימן תתתי"ב

גניבת דעת בשליחת

[א] יודיע שמעון וכי, כנראה דהטעם שצריך להודיע הוא משום דאלי"כ ראובן יחשוב שמעון מרויחים ויש נזה משום גניבת דעת. אולם הט"י ציר"ד סימן ק"כ, י"א, וכן נסימון רכ"י, כתב דנשנ ואל תעשה ליכא משום גניבת דעת, ע"ש, וכאן שנ ואל תעשה הוא, אם לא שנאמר דלא נאמרו דברי הט"י אלא נכרי ולא נישאל.

סימן תתתי"ג

[א] עתה תירש וכי, אין הכוונה שיתרש מדמי ישראל כי אין אשה יורשת את נעלה, אלא נדימיהם היא יורשת שלא כדת תוה"ק.

סימן תתתי"ד

איני יודע אם פרעתיך וגם המלכה פוען שמה

[א] אם פרע וכי, שיטת רבינו כשיטת ר"ם מודינא הונא נש"ך סימן ע"ה-ס"ה, דאם טען איני יודע אם פרעתיך והשמי אומר נ"כ איני יודע חייב ללאת ידי שמים ולשלם, דדוקא כשהתובע אומר שמה והנתבע אומר נרי לו אין הנתבע חייב ללאת ידי שמים אבל כשמהם אומרים שמה חייב ללאת ידי שמים, ויש לתקור מה היא דעת הרמב"ם

תתתי. (א) יודיע ש"ך חר"ט סי' ע"ה סק"ה.

זוהו אפילו היכי שהוה מודה שחייב הנס שנס הוא מוחזק
 בהמחוק, אלל ע"כ שאין החוקת מחוק רח"י שאינו חייב אלל
 הפיר' שגנולי רח"י עזומה אין הניד יכול להולי' מחוק מיד
 המחוק, אלל אין חוקה זו מלמדת כלל שאין זה המחוק
 חייב. והנפ"מ הוא אלל המצו' טוען טענת ספק אלל י' לו
 לסמוך על חוקה דמחוק לענין חיסור' או לא. אולם מסתבר
 דמחוקו שהתנו' טוען אפילו טענת נרי והתנו' משי' אינו
 יודע אלל הלו'תו, כלומר אלל נתייני', ולו החוקת מחוק' אלל
 שבו חומרת אלל נתייב, כלומר החוקה מתרת אלל הספק
 שהתנו' מסופק אלל נתייב או לא נתייב, ככל חוקה המעידה
 כשס שהדבר הוא עכשו כך ה"י מקודם, וכשס שהמחוק שנידו
 עכשו הוא שבו כך ה"י שבו מעולם, כלומר, אלל נתייב
 אלל כשטוען אינו יודע אלל פרעתיך אין כלן ספק אלל
 נתייב דהא מודה שנתחייב אלל שמסופק אלל פרע אלל החוב
 או לא ואיך תעיד החוקת מחוק שפרע ואינו חייב, אדרבה
 יותר מסתבר לומר שהוא מחייק אלל מחוק שנידו מחלף שנידו
 לו שחזירו נתן לו מחוק, והחוקה חומרת דמעמידן הדבר על
 חוקתו כשס שה"י מקודם שטול' הספק, שה"י חייב לו, ומחיל' אלל
 חייב ללאת ידי שמים כדי ללאת מספק חיסור תורה, והאל
 דחמרי'ן נגמ' דחייב ללאת ידי שמים אפילו נזילי' יודע אלל
 הלו'תו, משום דחמרי'ן דכשס שיש לו להתנו' חוקת מחוק
 כך יש לו להתנו' חוקה דאין אלל תנו' אלל חייב יש לו,
 כדלחמרי'ן נגמ' דמהאי טעמ' חקיתו רבנן שנועת היסת, והר
 חוקה עד חוקה, ושבו הו' ספק השקול וחייב ללאת ידי
 שמים ככל ספק חיסור דמן המורה לחומרת, אולם הרמז"ס
 לשיטתו דספק חיסור מן המורה מותר, למה יתייבחו חכמים
 ללאת ידי שמים נמקום שיש חשש שעל ידי כך יבוא חזירו
 ליד חיסור.

ועוד יש לומר הטעם שהשמיט הרמז"ס ז"ל דחייב ללאת
 ידי שמים נזילי' יודע אלל הלו'תו, משום דעכשו דחיקט
 רבנן שנועת היסת חייב אלל לא ירצה ליצנע הלל עליו לפרוע
 מדינת, ולס ישנע שנועת היסת אין סנר' שיתייבחו רבנן נס
 ללאת ידי שמים, דאין סנר' שיתייבחו שני דנריס, דהא
 מסקי'ן לעיל דלדעת הרמז"ס אינו חייב ללאת ידי שמים
 אלל ללאת החיוב אל דרבנן ולא אל דאורייתא, לכן השמיט
 אלל הדין אל ללאת ידי שמים.

החולוק שבין ספק חלב וספק גול

ובחידושי הרי"ס שס מפלפל לשיטת הרמז"ס דספק חיסור
 מותר מן התורה חייב ספק גול מותר מן התורה,
 כלומר, אין שום שם גול עליו דהתורה, התיירה" לו, ואינו
 דומה לספק חלב אף דמותר מן התורה אלל אלל נזילי' אלל
 הוא הרי הוא עושה ענינה נזילי' ולכן אסרו רבנן אלל
 הספק דשמת הוא חלב, אלל ספק גול, התיירה" התורה ואינו
 גול כלל (לשיטת הרמז"ס) ולמה יאסרו החכמים ע"ש,
 ועמדתי על הדברים להניס זמן רב, כי לא הננתי מה צין ספק
 גול וספק חלב, דאלל אלל חומרים שהחכמים אסרו ספק חלב
 משום שחששו שמת נזילי' אלל הוא חלב, חייב אלל נס גני
 ספק גול אסור מדרבנן דשמת חייב לו ונמל' גולו, ולמה
 נזילי' דספק חלב כשהוא נזילי' אלל יש בו ענינה, וכשנמל'
 שנזילי' חייב לו אין בו חיסור, הלל חלב הסנר' ענינה שצין
 אלל למקום כגון חלב הוא יותר קיל מענינה שצין אלל
 לחזירו דזוה מועיל תשונה וזוה אינו מועיל עד שירנה אלל
 חזירו.

ואולם רחיתי נספר החיטוך מלוה של"ז שכתב: אלל עיקר
 האזהרה צין נקרקע וצין נמלטלין היא נזילי' שהחזרט
 אלל להו'ת אל הנריות, לדעת" וכר והניב, לדעת" אין לו

זוה, דהא הוא ז"ל השמיט הדין כשהתנו' טוען נרי והתנו'
 חומר אינו יודע אלל הלו'תו דחייב ללאת ידי שמים, וחייב
 כל שכן כשהתנו' חומר ג"כ אינו יודע אלל פרעתי דפטור
 אפילו ללאת ידי שמים, או שמת דוקא נזילי' יודע אלל הלו'תו
 הוא דפטור לדעת הרמז"ס ולא נזילי' יודע אלל פרעתי
 מכיון שברור שזהו יש כלן ספק אלל פרע דלו אפילו
 התנו' אינו טוען נרי נס כן התנו' חייב ללאת ידי שמים,
 וכן משמע מדברי הרמז"ס ז"ל שכתב נהלכי טוען ונטוען,
 ח"ט, אלל אלל אין לו תנו' והודה מעלמו חומר גולתיך או
 הלו'תו מנה ואינו יודע אלל חומרתו או לא חומרתו, אינו
 חייב לשלם, ולס נז' ללאת ידי שמים חייב לשלם, עכ"ל. והאל
 הכא אין התנו' טוען נרי אלל שמת כי הוא אינו יודע
 יותר ממה שחמר לו התנו' ולכל זאלת ספק הרמז"ס דחייב
 לשלם כדי ללאת ידי שמים, אלל דחייב לריד נזילי' למה
 נטוענו נרי והלוה חומר אינו יודע אלל הלו'תו השמיט הרמז"ס
 דחייב ללאת ידי שמים, וכבר עמד הרב המגיד שס זוה
 והינה נתייבה.

ואולם נחידושי הרי"ס חוה"מ סימן ע"ה, י"ת, כתב: דנזילי'ת
 כתבו המפורשים הטעם דחמרי'ן דנספק מחוק חזילי'ן
 לקולל להתנו' הנס דהו' ספק חיסור' גול, ונספק חיסור'
 חזילי'ן לחומרת, משום דנס לגני השני יש חיסור אלל טול'
 אלל כדין [הדברים מפורסמים נסס הר"י נזילי'ן] אולם
 כשהתנו' טוען נרי והתנו' שמת שבו קשה חמלי' פטור אלל
 כלן הו' רק ספק להתנו' ונדין שיהי' לריד לשלם כי ספק
 חיסור גול יש כלן והתנו' מותר לו לקבל כי הלל טוען
 נרי, אף אין הניד יכול לחייב אלל הנמנע כי מי יודע אלל
 התנו' חומר חמת ושמת הוא מכהש ואיך נוכל לספות לו
 חיסור, אלל ללאת ידי שמים התנו' חייב משום דאללו הוא
 ספק גול ככ"ל. אף הרמז"ס ז"ל לשיטתו דספק חיסור מותר
 מן התורה אין התנו' חייב ללאת ידי שמים כי לכל היותר
 אינו אלל ספק חיסור גול שהוא מותר מן התורה, והכא לא
 שייך לומר דאסור מדרבנן, כלומר, שאלל חומרים לו לשלם
 כדי אלל יעבור על חיסור דרבנן, דהא לא שייך לומר נמקום
 שיש חשש שהתנו' אשר יקבל אלל המחוק יעבור על חיסור
 דאורייתא ולכן מוטע אלל ישלם התנו' ויעבור לכל היותר
 על חיסור דרבנן מאשר ישלם ויעבור התנו' על חיסור
 דאורייתא, אלל שרק נטענת התנו', ולכן שפיר השמיט הרמז"ס
 ז"ל אלל הדין נזילי' יודע אלל הלו'תו חייב התנו' לשלם
 כדי ללאת ידי שמים.

ולפי זה אפשר לומר דהיינו דוקא נזילי' יודע אלל הלו'תו
 שפיר פטור הרמז"ס ז"ל משום שפיקח דאורייתא מן
 התורה לקולל, אלל נזילי' יודע אלל פרעתיך שבו הו' כמו
 חיקנע חיסור', דהא זה ברור שה"י חייב לו, ולא שייך לומר
 דהמורה התיירה אלל ספק גול זה משום ספק, דהא נזילי'ת
 חיסור' חזי'ן דאלל התיירה התורה אלל הספק ומניח קרבן,
 ושבו התנו' חייב לשלם כדי ללאת ידי שמים, אלל דהתנו'
 יש לו לחוש שמת אינו חייב לו ונמה שיקח מיד התנו' יאל
 ליד חיסור גול, לכן חומר דנינו הענה שינלל בכל אופן מחיסור.

ובמשמרת יש לתקן צין שהתנו' טוען נרי והתנו' משי'
 אינו יודע אלל הלו'תו שפטור לשיטת הרמז"ס
 ללאת ידי שמים, וצין שניהם טוענים ספק אלל פרע שחייב
 ללאת ידי שמים, משום דמה דחמרי'ן דנספק מחוק חזילי'ן
 לקולל להתנו' ואין עליו חיוב לשלם ללאת מיד חיסור' דאורייתא,
 דאלל כנכל ספק חיסור תורה דחזילי'ן לחומרת, משום דיש לו
 להתנו' חוקה, וצין יש לתקור חוקה זו מה טינה, אלל הפירוש
 שהחוקה מעידה לו להתנו' שאינו חייב, או שמת אין מן
 החוקה זו שום רח"י שאינו חייב דהא כל ליה יש לו חותה

יתן כל החוב לו [ב] ובלא תנאי ויאמר לו אם אני חייב לך הא לך שלך ואותו יאמר אם שלי הם אני מחלם לך ויחלוקו.

תתתמו. ומעשה בשנים שקנו באותן מעות ספרים ומשאלים [למי שצריך ללמד].

תתתמו. מעשה בארם אחר שלא היה עוסק בתורה אלא בשבת כי בכל שבת ימי המעשה היה עוסק במשא ומתן ושאף לחכם איזה רב רב שקול כנגד הכל שיביאחו לעולם הבא אמר לו אתה שיעוסק במשא ומתן תחיה כפזב עם העולם (א) ותזחר שלא יהא החכמך שלך [א] אלא להכירך וכן בירמיה הוא אומר (ירמיה לב י) ואשקל חכמך במאזנים שאפילו במאזנים פלוסר בכף המאזנים היו יכולין לראות שהכסף היה שקול ולא היה צריך לעיין בלשון למעלה שהמאזנים תלוים בהם לפך כתב במאזנים ונח משא ומתן כספר פנים ימות עם הכל והכל באמונה ואל תפקיד כנגד הברך ואל תאמין לאדם פן [ב] תצטרך להשיעו ואל תקח באמונה פן תשבט ואל יהי משל אחרים בידך בריוח שלך כי פה שאתה בריוח הוא יכול להרויח נמצא שכל אותו חריוח נולד מע"פ שאמר לו תמתן לי כי הוא סבור כשיחא לך שתפרט לו ואם תזחר כאלה יהי חלקי מחלקך וכשם שצריך אתה להתנהג בנאמנות עם ישראל כך [ג] עם הגרים (ב) ואם פעם חנוי את עצמו תיזחר שמה ידע אחר כך ויתחלל שם שמים על ירך ואם אין בידך אלא משל אחרים [ד] אל תתן צדקה שמה לא יהיה לך כמה לשלם.

משנת אברהם

ומה שהעיר נחמיה מירושלמי דסוטה אינו ענין לכאן, דסם לא מיירי נוחזרן של הכרעה, אלא סתם ויזחרן נחמונו, ומה גם דאיכא למ"ד דליוז גוי הי וזינו מנווה על הכרעה.

חיוב להתנהג באמונה גם עם הנכרים

[ב] תצטרך להשניעו וכו'. ראה שנועות ל"ט: תלמד שחלה שנועה על שניהם, פירש"י, שניהם נענשין זה שלא דקדק למסור חמונו ניד נאמן ונאו לידי חילול השם, ונחום' דף מ"ז סם ד"ה חלה, ונענש המחשניע אפילו הדן עמו, ונחמ"ל ע"ה, דהמלוה את חנירו שלא נעדים עובר אלפני עור, ופירש"י משום דעולה על רוחו של לוח לכפור, משמע אפילו אינו כופר אלא משום שעלה על רוחו לכפור גם כן איסורא איכא.

[ג] עם הגרים וכו'. ע"י נצ"ק ק"יג לענין גול עכו"ם דאסור ונחמקום ג"ש חילול השם אפילו אניתו אסור, אולם ננוגע להיות נוהג בחלונה יתירה שמקורו נחמ"ד כ"ה, שנאמר עיני נחמתי ארץ לשבת עמדי, ע"ש, משמע דזה משתייך גם לישראל הנושא ונותן עם הגרים, דאם לישראל נלכד למה לי הלי קרא שלא יאנה את הנריות הלא מקרא מלא הוא נתורה לא תונו איש את אחיו, וראה נמפרש סם נחמ"ד דמפרש: יתיק בחלונה יתירה, ישא ויתן עם בני אדם בחלונה ולא יאנה את הנריות ומעשה דר' פנחס בן יאיר שנאו בני אדם אללו ונתנו לו שתי סלים של שעורים ושכחו אותם והלכו להם והי' רפניי זורע אוחס נכל שנה ולאחר שנע שנים החזיר להם אונר של תנאה, משמע ממי דאוחס אנשים לא היו יהודים דהא סם נסמוד לו הונא העונדל דר' שמעון בן שטח שלקח חמור מישמעללי אחד ואמר חמור לקחתי אכן טובה לא לקחתי, ומסיים: מחלונותו של נצר ודס אתה יודע חלונותו של הקנ"ה, מדרש דנה פרשת עקב, ע"ש, וכן משמע נככורות י"ג דברים יש נהם משום מחוסר אמונה והני מילי ישראל מישראל דקיימו נדיבורייא אכל ישראל מעכר"ם דאינאו לא קיימו נדיבורייא לא, מנאור דדוקא משום דלא קיימו נדיבורייא הוא לית זהו נהרת דברים משום מחוסר אמונה אכל נשאר ענינים שהם נוהגים בחלונה עלינו להתיק בחלונה יתירה לגנסי כמו לגני ישראל.

צדקה במטון של גור ועתים

[ד] אל תתן וכו'. ננדפס סימן ש"ה העיר הרב החיד"א ז"ל מהר פרשת ויקהל, הלא פרס לרעב לחמד, לפס אין כתיב כאן אלא לחמד, ההוא דילך מחמוקך ולא

כל מונן, הכי יש ענינה נכל התורה שהחירו עליה שלא לעשותה אפילו שלא לדעת עד שנלך להודיענו שנאיסור אונאה אין האיסור אלא מדעת, ולפלא לי על נעל מנחת חינוך שלא הרגיש נניו המיותר הזה, ולפטר שהחינוך לקח נני זה מדברי הרמז"ם ז"ל נמו"כ ג"מ, כידוע שרונ מטעמי המלוות שהניו החינוך הם ממו"כ פרק הגיל והסמוכים לו, שכתב סם שנסת המלוות של הדינים כגון אונאה וכו' היא שיעורו העוסקים זה את זה להועיל כל אחד את חנירו לא שיכוון אחד משני העוסקים לרנות חלקו נכל ושיהי' הוא המרויח מכל נד וכו' הרי שגם הרמז"ם ז"ל כתב שהאיסור הוא דוקא אם מתכוון לאונאה נכדי לרנות חלקו, אכל אם אינו מתכוון לרנות לחלקו אלא כל שהוא נספק אם הדבר או החפץ שזה כל כך אין כאן האיסור של אונאה, וידוע דגול ואונאה אחת הוא דאם הי' דינס משונה לא הי' הש"ס מקשה לאו נגול לאו נרנית לאו נאונאה למה לי, נחמ"ל דף ס"ד, ואם נאונאה שאין כאן שום חקה המסייע אמרינו דאין האיסור אלא נמתכוון להונוט דוקא, נגול שיש כאן חקת חמונה המסייע לו נודאי שאינו עובר ואינו חייב להשיב לשיטת הרמז"ם הכיל ואחי שפיר מה שכתב נחידושי הרי"ם הכיל דספק גול משונה מספק חלב.

[ב] בלא תנאי וכו'. הלשון נריך לתקון כי נחלה אומר נלא תנאי ומיד אומר, אם אני חייב לך הלא זה תנאי אלא שאינו תנאי כפול, ולדעתי נריך להיות: יתן לו כל החוב נתנאי ויאמר לו וכו'.

סימן תתתמו"ז

הכרעה בפתות מעשר ליטרין

[א] אלא לחנירך וכו'. יש לדקדק הלא הכרע דאורייתא כדילפינן נצ"נ פ"ח מקרא וא"כ מה זה שרנינו אחר זאת דוקא לזה שאינו יכול לעסוק נתורה אלא נשנת, הלא אפילו לומד נכל יוס ג"כ תנווה על ההכרע, ונחמקום שאין מנהג נהכרע מוסיף את גרמיו והוא מדאורייתא, כננואר סם, ונראה דרנינו מפרש כמו שפרש רש"א נחומי סם ד"ה אחד מעשרה, דלא מחייב גרמיו כלל מדאורייתא אלא כששוקל לא פחות מעשר ליטרין, ורנינו מיירי נסוחר ששוקל אפילו פחות מליטרה, ע"י רשנ"ס סם ד"ה ותייב להכריע, וזהו תניא רנינו ראי' מואשקול את הכסף נחמזנים דיימיי, דאפילו נכסף שאין הדרך לשקול הרנה נפעס אחת וגם יקר הוא מאלד לכל זאת תמידת תסידות יש ליתן הכרעה.

התתמו. (א) כיב פיה ב' ו דק משלך ותן לו, אבל מירושלמי מוסה פ"ה הי' אמר: וירא מלחמי וטר סרע אמר ר' תחליפא קטרין שחיה חתין אמר לו ר' נצירה ומנן דלית הוא חתין ליה הוא כשר

ופירש המפרש בחיפיה. (ב) הרב ר"א ראפורט בספרו נמנה כלולה כתב: וחילול השם הוא להסקות את נמי וראיה סייעס שאמר ואת הכסף המושב חשיבו.

תתניו. כתיב (עזרא ה כח) ואשקולח לחם את חכמך ואשקולח יתר ו' (א) שהצדיקים שוקלים בוותרון ונותנין משלהם. תתנית. המוכר [א] אבק תולעים לחבירו ואינו יודע אם טוב הוא ובאים לקנות סמנו אע"פ שאותו שמכרו לוח שיבחו עתה אם אדם הקנתו עתה סיד זה נאמן הוא שחפצו מאמין לקנות שלא יכזב או יאמר לו תנפחו בליריך אם יצאו תולעים או תתן לי כך וכך ואם יהיה רע שלא יועיל לא תתן לי [ב] נמצא אם המוכר אינו מקבל עין הוא שחרי הקונה קנאו בהזקת שחיה עבור שחיה טוב והמוכר יין ואין יודעים אם טוב ואם רע הוא צריך שיתן תחלה לנפוחו לפי שבקי למעום ולשאל לו בכמה נתן הסידה ואם אי אפשר יתן לקונה למעום ויאמר לו חנה מעמית אם תחפוך תקנה בכך וכך אע"פ שאינו שוחה אינו רוצה לתת לך כי אם בכך בדי שלא יהא אונאה לכך יאמר לו אע"פ שחוא אונאה אינו רוצה ליתן אלא בכך.

תתנימו. לא יאמר אדם לחבירו סכור לי יין ג' חנין בפרושוט מעט אם תתן לי כולל ונתתן לו כולל וכשיקח חצי החין יין לא יאמר לו אינו רוצה יותר אע"פ שיוכל למעון חלוא לא משכתי ולא נתתי לך מעות אלא כשהייתה נתת לי כלי מלא יין נתתי לך פשוט בדיני שמים חייב לפי שזה [א] יכול לומר בשביל שנשענתי על דבריך שתקח חרבה סכרתי לך כולל אבל אם אחרים באים לקנות יכול לומר מה הספר עשיתי לך חלא תוכל למכור.

תתתב. אע"פ שאמר (א) כי שקנה מקח לא יננה לו אבל לתקנתו יאמר לו חבירו כדי שיסכור אותו מיד.

תתתכא. כתיב (ויקרא כו יד) כי יקדש את ביתו קדש (א) ואם הפעל פודה אותו הבעלים מופיפם חושש אם היה הבעל מוכר לזכור אני אוסיף רק עשירית אם תקבל אוסיף עשירית ואם לאו סכור לפי שתחפוך אם ימכור הגזבר לאחר רק כרי שחיי נמצא החקדש מספיד מה שחיה זה מופיף אלא [א] תקנת חקדש הוא אילו הבעלים לא היו מופיפים חושש לא היה תקנת חקדש כי כי היה שם את החקדש לא היה אדם פונה לקנותו כי יאמר כל אדם למה איזקק לחקריכו כיון שהבעלים ירצו לפרותו לא יעזוב הגזבר את בעל החקדש ויתן לי למה איזקק כמה שלא יועיל לי ועוד יחשוב כל אדם למה אקנה לעצמי שנאה כיון שהבעל יפדה באותו רפיח את מה שחקדש למה אגרום שישנאני שיאמר למה רצית לתת בו כך הרבה להכפיפני נתכוונת ונמצא שלא יפנה לקדש ולקנות או יאמר כולל בדי שלא ישנאני בעל החקדש לפיכך אמרה תורה לחוסף חומש כדי שיהיה קפצים עליו לקנותו כי עתה ידעו שהבעלים יש להם לחוסף חומש לא יאמרו לבסוף יפרו הבעלים גם לירי שנאה ליכא למיחש כי בעל החקדש לא יוכל לומר נתכוונת להפסדי כי חקנתה יאמר כיון שיש לך לחוסף חומש חרי לא תפרה שחרי תוכל כיוצא בו לקנות כפחות.

תתתכב. (א) וכשם שאסור לעמוד על חמקה בשעה שאין לו רפיח כך אסור לאדם לעשות חפצו מבר שאינו חפץ למכרו ואין לו לומר לראובן תקנה ואין רעתו למכרו לו אלא יאמר כמה שזה זה וימכור לפי שיחפץ.

תתתכג. (א) לא יאמר אדם בזאת הפחורה רצו ליתן לי כך וכך וכן לא יאמר בכך וכך קניתי אותו חפץ [א] ואינו פן.

משנת אברהם

סימן תתתכ"א

[א] תקנת הקדש וכו'. מסתבר שלל נל רנינו ליתן טעם למה הנעלים מופיפים חומש, דהא כמה פעמים נחורה מנינו הדין של הוספת חומש כגון זר האוכל תרומה בשוגג, וכן מעשר שני, ושם לא שייך אותו הטעם שכתב רבינו, חלא עיקר דברי רבינו ללמד מוסר, שאין מן הראוי שיקנה אדם חפץ נשעה שנעליו הראשונים רוצים לקנותו, כי מלך המוסרי יש להם להנעלים דין קדימה לקנותו, כי הלא ההקדש שהקדישו הנעלים אינו גרוע מכל מוכר דעלמא.

סימן תתתכ"ב

איסור לפתוח את הקונה

[א] ואינו כן. ראה לעיל סימן תתתכ"א. ולפלא הוא לי למה לו לרנינו להזהיר על השקר, הכי אין זה בכלל מדבר שקר תרחק ושאר אזהרות על השקר. ונשם מרן הרי"ם זקליה נאמר, שכל הרחקות והסייגים הם מדרבנן חוץ מהרחקה משקר שהוא דאורייתא כדכתיב מדבר שקר תרחק. ונראה שהטעם הנכון הוא כדלהלן נסימן תתתכ"ט: אל יפתח אדם את בני אדם לומר כך וכך הרבה רצו ליתן לי נסחורה זו או אני קניתי נכך וכך על זה נאמר (נפרי ג יג) שארית ישראל וגו' ולא ידברו כזו ואל ימלא נפיהם לשון תרומת עכ"ל, כלומר, לא שמשקר, דעל זה לא הי' צריך רבינו להזהיר, חלא חסור לו להמוכר לעשות תחולה, לפחות את הקונה ולכן חסור לו לומר כך וכך הרבה רצו וכו', דזה בכלל לשון תרומת, אפילו אחת נדברי המוכר, ונדפס דפוס ראשון ג"כ ליתא לנינים, ואינו כן.

דגילו ולא דעשק ולא דגנינה דלי הכי לאו זכותא הוא, ווי ל"י דחתי לאדכרל חוננו. ונדראחתי הארכתי ופירשתי מה האופן האמור: אמרו משפט ועשו נדקה, כלומר קודם כל עליכם לשמור את התשפטים, הדינים שנין אדם לתנינו, לנל לנו, לנל לעשוק, לנל לכנוש את השכיר ואת הפועל, ורק אז כשממוכס יהי נקי מכל חלו — עשו נדקה.

סימן תתת"ח

[א] אבק תולעים וכו'. פירי חנק שהוא רפואה ענ תולעים שנמעי הילדים.

[ב] חסרון הניכר יש כאן ונ"ל: ואם אינו חומר לו ומוכר נחקה שהחנק הוא טוב ונמלא רע, אם אין המוכר מקבל את החנק נחמה עון הוא וכו'.

סימן תתת"ט

[א] יבול לומר וכו'. משמע דדוקא משום טענה זו חייב הלוואה ליקח את כל הג' היני יין, הא לאו הכי לא וקשה הא קיי"ל כר"י דדגרים יש בהם משום מחוסרי אמתה נמי"ל מ"ט, ואפילו לדעת הר"ש ז"ל דאם חחר משום יוקרה הולל אין כאן משום מחוסרי אמתה, תורה דכאן יש משום מח"ל דהא אין הקונה חחר משום לחחיל המקח חלא נערמה נל על המוכר לכתחלה. ואמ"ש דרבינו נל לומר דנכאן חייב נדי שמים, כלומר, ויעיל תפיסה לשיטת הרבה פוסקים חנל משום מחוסרי אמתה יש בכל אופן.

תתתכ"א (א) ב"ם נ"ד א'. תתתכ"ב (א) שם ג"ח ב'.

תתת"ח (א) בבא בתרא ט"ז ב' ונתן בממוני חיי"ה. תתת"ט (א) בחובות י"ו א'.

תתחבר. ראובן שמכר לשמעון שום הפך או קנה ממנו וראובן אמר לשמעון אם תחפר תראה לתגר שתרע שאני מרסח אותך ושמעון אמר אראת ללוי וראובן הלך ואמר ללוי [א] אל תגיד לשמעון שום דבר מאותו מקח אל ישמע לוי לראובן אלא יגיד ואם היה יהודה קופר אצל לוי ואמר יהודה לשמעון אל תקנה תראה כך ללוי וראובן אמר ללוי לפה אמרת לשמעון שלא יקנה לא יאמר לוי אני לא הנרתי לו אלא יהודה הגיד לו מפני שהלך רכיל.

תתחבת. עני שמכר חפצו לעשיר ואמר העשיר איני יודע אלא נשאל לראובן שהוא בקי לדעת כמה שוה וכן חקני לראובן ואמר לו תעשה חפר קמי אם [א] שיה ששים תאמר לו שבקים יאמר לו לא אשקר בעבורך תב בעבורי

לא הייתי משקר.

תתתכו. והכבם היה עורך ושם ספרים ומה שיום וככמה לתתנב ושאל לו תלמידו מדברי תורה ולא קנחו אמר לפה לא תקני אמר לו עתה אני צריך ישוב הרעת שאני קופס לשום ספרים ואם הייתי קופס בתורה עתה ובעל הפסוקים קני שמו אמר כפחות משחיין ונמצא חקני יפסיד על ידי וכתוב (קהלת נ א) לכל זמן זעת לכל הפך תחת השמים כיון שאמר לכל זמן לפה זעת לכל הפך כי יש תפץ שאין אדם יודע לשומם כמו הצדיק כגון ספרים שאר דברים אם יהרחק או מדברי תורה נמצא או יוסף או יחסר ויגזול או את תקנה או את הסוכר ואם יוסף על שחיים שמו לא יוכל חקני למכור כגון ולא ידע חקני מה לעשות וכתוב (תהלים קיש קבו) עת לעשות לה' חפרו תורתך.

תתתכו. עת לעשות לה' חפרו תורתך (א) כששבעה עולין לעיבוד שנה לעשות בזמנו חפרו תורתך (ב) אין מפסיקין לא לקרית שום ולא לתפלה.

תתתכת. כתיב (איוב לה יא) מלפני מכהמות ארץ ומקוף השמים יחמנו מלפני מכהמות ארץ (א) ילמד אדם לחיות נאמן מכלב שהוא נאמן לארצו ומקוף השמים יחמנו ילמד אדם מדוכיפת (ב) כי כשלא השלים אמתו לשר חיה חנק את עצמו על ידי שמיר כימי שלמה כשלא היה יכול להחזיר לשר של ים שמי"ר ש"ל י"ם כך כל ישראל (צפניה נ יג) לא ידברו כזב ולא ימצא כשיחם לשון תרמית.

תתתכמ. (א) רבן שמעון בן גמליאל אמר אם היה חובו מדוכה מהקרישו לא הקדיש כלום לכך אדם שחיוב לאחריהם סמון ואין לו משלו לא יקנה ספרים ולא יתן צדקה ולא ישוביר ספרים ולא יתן נרות לבית הכנסת וכל זה נאמר (ישעיה סא ח) שנה נול בעולה.

תתתל. מי שיש לו סמון מאחריהם ואין לו כמה לפרוק לא יתן ביד אחריהם להרזיה לבני מי שיש בידו משל אחריהם בל תקנות שיוכל לעשות לתקנת אותם שהפקידו בידו יעשה ואם יוכל אדם להתמרנס כמה שיש לו אל יהי אף לחקשיר לקחת משל אחריהם כי רוב בני אדם חלוקהים כרוב בני אדם לא יצליחו כי יש עשיר הנושל פרוסה ממנו להרזיה בו לא יראת סימן ברכה לבן אל יקה אדם כרוב בני אדם מקות להרזיה מהם שמו מול של אחד מהם יגרום לאבד [א] אף מי ששולו טוב.

תתתלא. (א) כסף של בעלי רבית וצרי עין (ב) משא ומתן שלהם כשהו [א] (ג) וסגלחי מקות ופיתא בהן ביד מי שיתקן ירד מנכסיו לכך יזהר אדם מהם.

תתתלב. [א] אל יעשה אדם שקר אפילו לגוי ואילו רברים מדוידים את האדם ואין הצלחה בנכסיה ואם עשה קומדת לו יהיו נפרעין מרעו המכביר על השוכרים כגון אם השכיר אחר לעשות מלאכתו או ללמד בניו או שאר רברים ומפריחו יותר מדאי או יותר כמה שחתנה עמו ואין להתנות עם האדם אלא מה שיוכל לעשות אם אתה יודע שאינו יכול

משנת אברהם

סימן תתתכ"ד

[א] אל תקוד וכו'. כלומר, גם בשלילות יש תשום לפני עור לא תתן מכסול וכן הוא שיטת ריב"ז נח"ל סימן ע"ג, ראה מה שכתנתי שם בצרכיות. וראה לקמן סימן תתתקפ"ה.

סימן תתתל"ג

[א] אל"י מי וכו'. כדליתא נכתונות ס"ג, נל זה ולינד את זה, פירש"י: לפי שנתערב בו.

סימן תתתכ"ה

[א] שווה ששים וכו'. זו היא הוגלה של שחות ואיך יעלה על הדעת שראובן יהי חסייע לו להעני צלוגלה שהוא איסור דאורייתא, ולריך לומר דמירי נחפץ שיש לו ערך לכל הפחות ששים ולכל היותר שנים והעני מתקש מלת ראובן שיחמר שנים סתם, ולא יפרש שהוא לכל היותר, וגם זה אסור אלא על ראובן להגיד הדבר כמו שהוא, ולא יהדר פני דל אלא נדק משלך ותן לו, כנחולין קל"ד.

סימן תתתל"א

[א] ומנל"ה מעות. פיר' שהיו רגילין לשום את המטבעות בסממנים חריפים כדי להסיר מהן מעט זהב או כסף והמטבעות תתפתין משויין, ולקמן בסיומן תתתל"ג קורא אותם נחזי מעות.

סימן תתתל"ב

[א] אל יעשה וכו'. כנראה שזה הוא הסיוס של הסיומן דלמעלה, לכך יזהר אדם מהם ולא יעשה אדם שקר אפילו לגוי.

תתתכו. (א) תוספתא ערכין ס"ד ועודן ערכין כ"ג ב' ברש"י ד"ה ואי וברמב"ם הלכות ערכין ס"ז ה"ט.
תתתלא. (א) בעין זה בבית צ"א א' וכנסת ר"א רבא פ"ב: ואלו שאין מורישין לבניהם בר' ומלוי ברביה. (ב) ר"ל שאינם מותרים משלהם. (ג) בבאר הגולה י"ד ס"י ש"ד ס"ק קכ"ג כתוב: חרם שלא יעשה שקרנות ולא גילוחי מקות.

תתתכו. (א) סנהדרין ב' א' ונמרון בד' ושם י"א א'. (ב) שבת י"א א'. תתתכו. (א) עיון עירובין ק' ב' ובהוריות י"ג א' : הלכך מכיר את קונו וכן כתוב בעקרים מאמר ב' פ"א : ממה שהכלב מכיר את קונו ואת המטיב לו והוא נכנס המיד לגניו ומחזיק לו טובה ואמרו כבוראשית רבא ס"ב: ורש"י ח' לקן אית רב אמר כלב מסר לו, אולי כונן הורש ב"כ לרמז לקן שלא יהיו כפוי טובה (כ) גיטין ס"ח ב'.

לידך יותר סבך וכך אל תאמר לו על מנת שתלך יותר אע"פ שזה מתרצה אפור לו להפריחו מאשר יוכל למכור וכן בכל שפירות.

תתלתל. כל אדם שהוא עצרן ומקפיד שלא ירויחו עליו ושלם לוותר כלום להבירו משלו או לוקח ריבית לעולם לא יצליחו כל אותם שבירים מאותו סמך או ימות או יהיה עני אבל מי שהוא וותרן בממנו אצל אחרים שנחנים ממנו והוא ישמח ומלוח למחצה ואינו עצרן אצל אחרים שנחנים ממנו ומקבל אורחים ככפר פנים יפות כל אותם שיבואו ממנו לידם יצליחו כמו שהיה ממך איוב (א) שכל הטובל פרוטה סירו מצליח המלוח בריבית ממנו פלה או הגוזז מקות או העושה עולה במשקל ובמדות ובסתורות ובכל מיני עולה לכסוף ירדו מנכסיהם ובניהם מתפרדים זה מזה בארץ נכריה ונצרבין לבריות תב כל מי שיהיו חביריהם וכל התלוין עליהם יכלה ממנום וכל מי שיפייע להם. יש עושה עולה ומצליח בשעושה עולה אבל כשלא יעשה עולה יפסיד כרי שלא ישוב בתשובה בשביל לפורדו מן העולם כי המרבה לעשות עולה לא יפסיקו בידו לעשות תשובה פן יאמרו הגנולים עשה כך וכך והוא בנן ערן וכובשי שכר שכיר וחקונים גניבות והמשתכרים בתשמישי ע"ז בנרותיהם ובתכשיטיהם ובכליהם והעובר הרם על סם כשהקהל גזרו לתת כך וכך מן הליפרא והוא עובר על החרם ממנום מנדה הגזר על אותו ממך ביד מי שיהיה שילך לאיבוד לכך יזהר אדם מלקבל אותו ממך ביד מי שיהיה להרירה בו.

תתלתל. אדם ששמוהו הקהילות בנידוי או בחרם אל תלך עמו בדרך ואל תיכנס [א] עמו בפנינה פן תיכשל עמו או שעושה או שגורם הפסדות לרבים אל תתחבר אליו לא בדרך ולא כמסמך וכתוב (במדבר פז כז) פן תסמו בכל המאתם מי ששמוהו בנידוי [ב] לא תרבר עמו (א) ואפילו על יד כתבים אפור בלא רשות המוכים שבקחל. תתלתל. אם הרויח אדם משהו בעולה שהפסקו לכו ולא מרצונו אותו משהו לא יקרב עם מקותיו [א] פן יספה הצדיק עם הרשע.

תתלתל. אהרן שחק עם חבירו בקוביא והרויח בא אותו שהפסיד ונבב לאותו שהרויח ההתיבות של עץ ששחקין בחן עך שחור והרויח מה שכבר הרויח ממנו והוא אם יש לו עץ אמרו לו (א) כתב נבבא נבבא וטעמא טעום [א] ועוד ייאוש עשית כשהרויח עליך ולא יכולת להרויח אלא דרך נגיבה אבל הגזל אחר הגזלן (ב) עביר איניש דינא לנפשיה.

משנת אברהם

ודא דלא אמרינן נכשעט שלא ידבר עם חנירו דכתב כדניור דמי, כבר כתנתי נסיון תשליז, משום דלא אמרינן כתב כדניור דמי עד רגונו של הכותב, וכלן גודלי שאין מרגונו שיהי הכתב כדניור כדי שלא יעבור על שנותו ע"ש. וראה מש"כ להמן נסיון תתתפ"ז לענין ההורו כדניור דמי.

סימן תתתל"ד

[א] עמו נספינה וכו'. כעין דאמרינן: רב לא עבר מתרחא דיתנינ נ"י כותי אחר דילמא חיפקיד ל"י דינא ומתפיסנא נהד"י, שנת דף ל"ב.

אם פותר לכתוב למנוחה

[ב] לא נדבר וכו'. הגם דנש"ע מנואר שמתר לדבר עם המנוחה והמוחרם, י"ד שלי, אזל הלא מנואר סס דאסור לדבר עמו אלא לנורך, כמו שמדבר עם האזל, אזל יותר מהנורך אסור, ועל זה אומר רבינו שגם נכתב אסור, הייט מה שאין נו לנורך.

סימן תתתל"ח

[א] פן יספה וכו'. ראה לעיל סימן תתת"ל.

סימן תתתל"ץ

משחק בקוביא — גזל דרבנן

[א] ועוד ייאוש וכו'. משמע דאלמלא היאוש הי' יכול להגליח ממנו מה שהרויח עליו נקוניא, וכן משמע מדאמר ל"י נחר גנבא וכו', וקשה הלא מסקינן נסנהדרין כ"ד דהמשחק נקוניא קנה דכל כי האי גוונא לאו אסמכתא הוא, ע"ש נרש"י ותוס'. וקשה לומר דמייירי כשלא הי' מעות שניהם על הדף אלא שנאמרוהו היו משחקים, ואח"כ נתן לחנירו, ודעת רבינו כדעת התוס' שם דלא קני אלא כשהמעות על הדף, דא"כ מה זה שאמרו לו ועוד ייאוש עשיתם כשהרויח עליך, דאם מרגונו נתן לו לאחר זמן מה טענה יש לו, הי' לו שלא ליתן לו.

וכברא"ה שיטת רבינו נזה כשיטת הרמז"ם ז"ל הלכ"י גזלה ואזנה וי' שיש נמשחק נקוניא משום גזל דרבנן, וכבר הקשו מפרשי הרמז"ם עליו מהסוגיא הג"ל נסנהדרין דקיי"ל דכל כי האי גוונא לאו אסמכתא, והמניד משנה הניא

אולם המעיין היטב נהס"ח של דפוס ראשון יראה שיש כאן חסרון הנריך תיקון כי כך כתוב שם: אדם ששמוהו הקהילות נחרם או נדדו אל תלך עמו נדרך — נכל חטאתם. מי ששמוהו בנידוי לא ידבר עמו אפילו על ידי כתבים אסור בלא רשות הטונים שנקהל, עכ"ל ויש לדקדק למה חזר וכתב עוד פעם מי ששמוהו בנידוי ולמה לא כלל זאת נחלילת דנירו כשמדבר נדבר מי ששמוהו הקהילות נחרם או בנידוי. לכן נראה שחסרון אות אחת יש כאן וכן נריך להיות: מי ששמוהו בנידוי, שלא ידבר עמו אפילו על ידי כתבים, אסור בלא רשות הטונים נקהל, ונחלילת דנירו מייירי רבינו נסתם מנוחה ומוחרם שמתר לדבר עמו ולכך לא נירף את הדין המונע נסוף דנירו שהוא נשינוהו נפירוש שלא לדבר עמו אפילו על ידי כתב. ולפ"ז לא קשה מה שהקשה נמת"ק מנכשעט שלא ידבר עם חנירו דמתר לו לכתוב אליו, דשאי הכא נפירוש החרימו שלא לדבר ושלא לכתוב אליו.

מכ"ז: כתב לו באגרת, ויעזין חוסי גישין ע"א דית דמא: ותגת חשיבא ע"י הכתב כ"י אמירה אינא אלא בשה, ובתשובות הטונים ליק תרכ"ז סי' ה': מי שנשבע שלא לדבר עם חבירו מותר לשגר לו פקא או כתב בו ובר זה מתיר הוא ומעשים ככל יום נעשה ולא שמענו שמיחה אדם בדבר זה מעולם וכן הביא הרמב"ם בס"י מהלכות גזרים ה"ח שמתר לכתוב בכתב. תתתל. (א) ברכות ה' ב'. (ב) ב"ס כ"ז ב'.

תתתל. (א) ב"ב ס"ו ב'. (א) ב"ז ס"ו ב' ש"י ס"ב ססס שמתר לדבר עם המוחרם ועם רכ"א והוא מחשבות טעני מורה ומערב סימן ר' כתוב: דע"י כתב מותר למי שנשבע שלא ידבר עם חבירו, באמת כי השתמשו בשלל אבר על כל כתיבה כמו ויאמר אל משה אני חותך יתרו בא אליך ודדשו ע"ז כמסלמא שם ובמדרש שם

תתלוצ. כל המלות לשרים המקלילים כאילו נחל ישראל כי כשילוח לשר חצר יאמר אם לא תאמין לי [א] תמשיך ותפוש את היהודים וגם יבא לידי שבועה.

תתחלת. כתיב (משלי יב כז) לא יחרוך רמיה צידו יש גלגל או ננב שנחל וננב ואחר כך לא הצליחו פי לחצים אותם קר שהשיבו בעל כרחם אם כן למח נתגלגל שנבול הנבול אלא שום קץ קשה הנבול התפלל ונכנע לבו קר שעשה תשובה או מהוייב לאבד ואחר כך שנבול זכה והתפלל קר שהחזיר לו הקב"ה הנגיבה והאבירה וקוד כדי שיפטרם מי הוא הנבול כדי שלא יחשדו הכשרים ולנקות החשודים הקוד הנבול השננב לו השאבר סמנו חמוט שנבול לו צקר ונבול קל החמוט לנסותו חנה קשה מה שאיזתה נפשו ומה שהחזירה תגילת האבירה והנגיבה [א] בעל כרחו אין לו זכות ואין ספקיין מן המורטנות לאשר גזל כי מן השמים ריחמו על הנבול ויש שמתאם מה שאבד סמנו אפילו במקום שריבים סמניין

משנת אברהם

נלאו הכי אין לוקין עליו משום דהוי לאו שאין בו מעשה אלא ע"כ דאין בו שום איסור כלל, ע"ש.

ובשאלת ארי סימן פ"א חולק על דברי התוס' והקשה וכי מותר לגזול על מנת להשיב ועוד אפילו משיב את הגזילה אינו מתקן אלא מתקן חטא איסורא איכא, ע"ש, הרי דנדר זה נפלותא שני, ואם כתנתי דאשתי משהה חתן נפסח שאין בו איסור כלל משום דאין בו מכות משום דהוי לאו שאין בו מעשה ואין בו אלא איסורא, ואיסור זה נדחה משום דהוי לאו הניתוק לעשה, דל"כ מה מועיל הניתוק לעשה, אלא נני גזל דאיכא מעשה ויש בו מכות, מה שניתוק לעשה אינו מתקן אלא המכות ולא האיסור, ע"ש. וענה ראיתי להר"ן ז"ל נמכות פרק אלו הן הלוקין נמטה דטעל אם על הנניס שכתב: והלכה כחכמים הלכך אם טעל האם מעל הנניס ישלחנה ויפטור ממכות או מהאיסור שעשה כגון האידנא דליכא מכות עכ"ל. מנאר מלשבו דמון דליכא מכות אפילו שולח את האם לאחר שנטלה איכא איסורא אלא דהאידנא דליכא מכות אין בו איסור משום דמתנתק על ידי העשה. והוא לכאורה כ"ל דאין היתה מתקן אלא או המכות או האיסור נמקום דליכא מכות אלא דקשה לי דל"כ למה לו להר"ן לחלק בין צומן שעושין עונש מכות ובין האידנא, הא ה"י יכול לחלק בין שהתרו בו ללא התרו בו, דנהתרו בו ה"י חייב מכות ואתי עשה ומתקן למכות וכאשר האיסור ונלא התרו בו דאין בו דין מכות אתי עשה ומתקן את האיסור. ונפרט שקשה למר דהאידנא הדין משתנה ואין בו אפילו איסורא משום דאין עושין עונש מכות, דמה נכך הלא האיסור הוא איסור שיש בו מכות, דלשו ענינת ראייה צומן הזה הוא קיל משום דאין אט מענישין עונש של חיית ציד צומן הזה. אלא ע"כ דכוונת הר"ן ז"ל למר דיש נפקא מינה נלאו הניתוק לעשה גם צומן הזה הגם שאין מלקין מכל מקום האיסור מתנתק ואינו נא לשלול דאינו מתקן את האיסור צומן שמתקין.

סמוכין לדברי הרמב"ם ז"ל מהא דנחת קמ"ט: מנה כנגד מנה אף נחול לאחרים אסור, מ"ט משום קוניא, ע"ש, ועי' נחומ" סימן ש"ע.

סימן תתל"ז

[א] המשכון אפוש וכו'. כלומר, השר ידרוש לאחר זמן מהישראל להחזיר לו את המשכון ולהאמין לו על ההלוואה נלי משכון ואם יסרב הישראל להחזיר לו את המשכון יכעוס השר ויתפוש ממון חמת יהודים אחרים, נמלאת שההלוואה זו תגרום לתפיסת ממון של יהודים על ידי השר. אולם לפי זה אינו אסור להלות לו אלא על המשכון, אלא לפי טעם הנ"י שינא לידי שנועה אסור להלות לו אפילו בלא משכון.

ובס"ח שכתב רבינו: ונס ינא לידי שנועה, משמע שהישראל ינא לידי שנועה, וכנראה דעת רבינו כשיטת רבינו שמואל נתוס' נכורות דקבלת שנועה אסור מקל ותומר אסור לגרום שיצנע הנכר, ע"ש, ונתוס' מגילה כ"ח. וסנהדרין סי' וראה תש"כ נסימן שמו' נח"א.

סימן תתל"ח

לאו הניתוק לעשה, המשחה חמץ בפסח

[א] בעל כרחו וכו'. כלומר, הנחל משיב את הגזילה הגם שנעשה שגול ענר על לא תגזול, לכל זאת מקיים העשה של והשיב את הגזילה נעשה שמיש, אלא המחזיר את הגזילה נעל כרחו אינו מקיים את העשה, — כנראה שרבינו דורש והשיב ולא שישיבואו, כעין שדרשו כי ינא ולא שינחואו נני אור של אינטיין — אלא דמכל מקום אין צ"ד של מטה מענישין על לאו זה משום דהוי ניתוק לעשה, לכן כתב רבינו: ואין ממעטין מן הפרעיות, כלומר, עונש צ"ד שמים.

ואר"י יש מכלאן ראי' למה שכתנתי נח"א נסימן ע"ג, דגזלן המקיים את העשה של והשיב את הגזילה לכל זאת עונר על לאו דלא תגזול, וענינה זו אינה מתכפרת אלא על ידי עולה כחאחרס צימא ל"ו, דעולה מתכפרת על לאו הניתוק לעשה, אלא שעל ידי השבת הגזילה אין עונשו כל כך חמור מזה שאינו משיב את הגזילה, לכן כתב רבינו כאן דאם החזיר נעל כרחו הרי הוא כאילו לא החזיר ואין ממעטין מן הפרעיות שלו. וראה נסימן הר"ל כי אם הארכתי בכל המסתעף מלאו הניתוק לעשה.

ובסימן הר"ל דף נ"א: נסוף העמוד הנאתי מדברי התוס' פסחים כ"ט, דהמשהה חתן על מנת לנערו אינו עונר עליו משום נל יראה דהוי לאו הניתוק לעשה, וע"כ שאין הפירוש שאינו עונר עליו לענין מכות אלא איסורא דאורייתא איכא, דל"כ למה לן הטעם דהוי לאו הניתוק לעשה הא

הבסיים העשה של לאו הניתוק לעשה אם חשוב שעשה איסור

ודנה. נדרר פלוגתת התוס' והשג"ח הר"ל אם נלאו הניתוק לעשה יש איסור לאחר שקיים העשה יש להחנות מה העשה מתנתק אם ענינת הפועל או ענינת הפעולה, כלומר, יש ענינות שצומן שהתורה אסרה את הפועל וגם את הפעולה כגון ראייה, ע"ג, גזילה, ויש שלא אסרה התורה אלא את הפועל ולא את הפעולה כגון שנת שלא הקפידה התורה שלא תיעשה מלאכה נשנת אלא שלא יעשה האדם מלאכה נשנת, כי ממלא אדם מים לגינה נע"ש והולכת ומתמלאת כל היום כולו, והדברים עתיקין. והנה נלאו היתל"ע מסתבר דהעשה מתקן את האיסור של הפועל, כלומר, לאחר שהאדם אשר ענר על הלאו מקיים העשה הרי הוא כאילו לא ענר מעולם על הלאו ולא פעל את האיסור אלא אין למר, שהאיסור

לא נעשה מעולם, דהא זה הוא היפך האמת, אלא דנלאו הנליע של אסרה התורה בו את הפועל אלא את הפעולה אז אי אפשר לומר ככיל שהעשה מנתקת את האיסור של הפועל, כי הלא לא אסרה כלל את הפועל, ונע"כ מה שנתקו הכתוב לאיסור זה להעשה הוא לומר שאחרי אשר יקיים את העשה לא יהי כאן אסור, כי את הפועל לא אסרה והנפעל מנתקת, אלא דזה אי אפשר כי איך משכחת איסור שאסרה התורה את הפעולה והתירה את הפועל, הלא מכל פועל יולאת פעולה, כמונן.

ומערתה מתורת קושיית השג"ח על הר"י נעל התוס', שהקשה וכי מותר לגזול על מנת להשיג ועוד אפילו משיג את הגזילה אינו מנתק אלא ממכות אצל איסורא איכא, ואיך יאמר הר"י ז"ל שהמשהה חמץ על מנת לנערו אין בו איסור כלל משום דהוי לאו הנליע ולהכיל הדבר מונן היענ שחילוק גדול יש בין משהה חמץ לבין הנחל על מנת להשיג, דגזילה אסרה התורה את הפועל דכתיב לא תגזול כלומר, אהה לא תעשה פעולת הגזילה, ומחילא נשמע שפעולת הגזילה אסורה גם כן, ונפרט שמתנצר כן דהתורה חפזה שלא תהי' נגינה ולא יהיו נגנים וגולנים בישראל, והגם שגזל הוא לאו הנליע, היינו שלאחר קיום העשה הרי הוא כאילו אדם זה לא פעל את פעולתו, אצל את איסור הפעולה לא נתקה העשה, כי אי אפשר לומר מה שהוא היפך המילואות שמועלם לא היתה כאן נגינה, ובכן ספיר אסור לנגנ על מנת להשיג כי איסור הפעולה תשאר לעולם אפילו אחרי השנת הגזילה, אצל בני משהה חמץ נפסח לא כתיב בתורה לא תראה ולא תמלא חמץ אלא לא יראה ולא ימלא, מבנין הנפעל, כלומר, התורה נזהר נכאן נסגנון לשון מיוחד לאסור את הפעולה ולא את הפועל, הגם שזי אפשר שהפעולה תהי' אסורה והפועל יהי' מותר, כי הלא מכל פועל יולאת פעולה כמונן, ונע"כ דלשם כך שינתה התורה נסיגנון לשונה כדי ללמד שגזילתו זה גם הפעולה מנתקת ואין כאן אסור.

ובזה מתחזור מה דהקשו נחולין קט"ו גילוח הקן ליתסר — כלומר, משום לא תאכל כל תועבה, — ופירש"י שם: כגון נטל את האם מעל הבנים ונא לפיטו וחייננהו לשלות, כדחתא לקמן משלח ואינו לוקה, תאסר לאכילה עולמית דהא נענדה נה ענירה, עכ"ל, הרי מוצא לכאורה דאפילו לאחר שמקיים את העשה אין הענירה מנתקת לגמרי, ודלא כדברי התוס' נפסחים ה"ל, אלא כלומר, נשילוח הקן כתיב לא תקח, שנת תשלח, האיסור והמנוה מתיחסים אל הפועל, ומסתבר שהתורה חפזה באיסור זה לא בלמד שלא יעשה האדם את הפעולה זו אלא שלא תיעשה הפעולה זו, מה שמקיים העשה אינו לוקה, משום דעל ידי קיום העשה מנתק הפועל אצל הפעולה אי אפשר לנתק, מה שדיקדק רש"י בלשון הזהב תאסר נאכילה עולמית, דהא, נענדה נה ענירה" כלומר, לא שענד נה האדם הזה ענירה, כי הפועל התנתק, אלא שנענדה נה ענירה, מנגין נפעל, היינו הפעולה, וראה שם נרש"י ד"ה מעשה שנת, כגון המנבל נשנת ליתסרו נאכילה לכל ישראל דהא הזהרתיו לתענו ולהתרחק ממנו וכו', ולא פירי כאן דהא נענדה נה ענירה, משום דנמעשה שנת נאמת לא נאסרה הפעולה אלא הפועל בלנד, ככ"ל, ולכן מדגיש רש"י שהגם שהפעולה לא נאסרה אצל הלא, הזהרתיו" וכו' כלומר, הפועל נאסר.

בדבר קנה חמץ בפסח

ובדרך אגב אכתוב נכאן נדבר לאו התוק לעשה כגון הללו דנל יראה, נמה שהקשו המפרשים נהי דפסק הרמנ"ס ז"ל דהקונה חמץ נפסח לוקה, והא אמרינן נפסחים נ"ה

דנל יראה הוי לאו הנליע דתשניתו, והרנה תירוצים נאמרו וככתבו נזה, ונראה דהנה הסנדה של לאו הנליע דאין לוקין הוא משום דהעשה היא תיקון הלאו, כגון עתה שאיסור הוא לנל להתיר ואם הותר אמרה תורה שאותו האדם אשר ענר על הלאו יתקן נזה שיטרוף מה שהותר, ואם כן לריך שיהי' שהעשה תהא אמורה לאותו האדם שענר על הלאו, אצל אם העשה אמורה לא לאותו אדם דוקא אלא לכל ישראל אין זה נכלל לאו הנליע, כי איך נאמר שהעשה מנתקת את הלאו, נזמן שהלאו נאמר לו לאדם לנדו והעשה היינו התיקון של הלאו אינה מיוחדת אליו אלא לכל ישראל נאמרה, והגם שאותו האדם גם כן מנווה לקיים את העשה מכיון שגם הוא שותף להכלל ישראל, אצל אי אפשר שנאמר שאותה העשה נזה לנתק את הלאו, דהלא העשה זו נאמרה לכל ישראל, ואילו לא ענרו על הלאו, וזה הוא דבר מושכל ומוסבר.

ודגה נביק נ"ה, אמרינן דחמץ נמועד הכל מנווים עליו לנערו, כלומר, עד המועד אין המנוה של תשניתו מוטלת אלא על מי שהחמץ שייד לו, אצל נמועד, הכל מנווים על השנתתו, וטעם הדבר, שחמץ נפסח אינו נרשותו של אדם, כלומר, אין החמץ משתייך למי שהוא, דהא לא שווה מידי, ולא שייד לומר שזה הוא נעליו, דדבר שאינו שווה כלום אין לו נעלים, והתורה אמרה תשניתו, לכל אדם, כי אין חילוק אז בין נעלים ובין אחרים, כי נאמת אין כאן נעלים כלל, ומש"ס ה"ל מתנצר שהעשה דתשניתו שונה היא נמועד מלפני המועד, דלפני המועד העשה מוטלת רק על הנעלים שיש להם חמץ, ונתוך המועד העשה מוטלת על כל ישראל.

ואתי ספיר מה שפסק הרמנ"ס דהקונה חמץ נפסח, ונהלכי סנהדרין כתב המחמץ את העיסה נפסח לוקה, משום דנפסח העשה מוטלת לא על נעל החמץ לנדו נאוסן מיוחד, אלא העשה של תשניתו הוא עשה המוטלת על כל ישראל, ואז אין עשה זו מנתקת את הלאו של נל יראה, ככ"ל, נינה נא זאת (וראה נהשמתות).

לא הציתוק לעשה התלוי בזמן

ועוד יש לומר, דלרוב אנו מוצאים לאו הנליע שהעשה מתקנת את הלאו, כגון לאו לא תגזול והשיג את הגזילה, דאם משיג את הגזילה אין כאן גזל, כלשון הש"ס נביק ק"ה, אם השנה יש כאן גזילה אין כאן, וכן לא תקח אם על הבנים שלח תשלח, כי זה המקיים מלות שילוח אין אצלו לא תקח, אצל כל זה נדבר שלא נאמר האיסור על הזמן, כנגינה ושלות הקן, אצל נל יראה הוא איסור התלוי נזמן, כלומר, ימי הפסח שהם שנעה ימים שהם כך וכך שעות וכך וכך רגעים, אסור לך לראות חמץ, ואם ראה חמץ נניתו שעה אחת ואח"כ מקיים מלות תשניתו אי אפשר לו לתקן את האיסור נזה שראה את החמץ שעה אחת, לכן אין זה נכלל לאו הניתוק לעשה, ואלא דמצינו נענר שגם כן איסורו תלוי נזמן ולכל זאת אמרינן דהוי לאו הנליע, שאני התם דהכתוב נתקו לעשה, משום דכתיב לא תותירו — והגותר ממנו וגר, ודומה לסנדה הש"ס ניומא ל"ו דגם נעילה הוי לאו הנליע, הגם דאם אכל את הנעילה שזו אי אפשר לקיים את העשה של ולגר אשר נשעריך תחננה, משום דהתורה נתקו לעשה, אצל נשאר מקומות שאין הלאו כתוב בתורה ניתוק לעשה והלאו תלוי נזמן, כלומר, שאי אפשר לתקן על ידי העשה מה שענר כי הזמן חלף והלך לו, אין זה לאו הנליע.

אולם רי יהודה הסובר דחמץ נשריפה דוקא וילף מנותר, נע"כ דסנדרתו דנותר וחמץ מסונו אחד הם, כשם שזה טעון שריפה כך זה טעון שריפה, ומחילא נמי כשם

או מצאין ומחזירין לו ואם נגנב או נגזל משיבין לו פקמים אמילו בלא זכות כגון מי שהשקח משחקת לו ולא עוד אלא אמילו בגלגול [ב] השפירות לאהרנים כדי שיריחה מי שהשקח משחקת לו ויש מי שכתבא אבידתו ומחזירין לו נזיבתו או גזילתו בתפלתו או בתפלת אחרים או בזכות אחרים התלוין בו.

משנת אברהם

הייתי מהלך אחר רבי אליעזר הקפר בדרך ומלאתי טענת ועליה דרקון וכו', פיר' הר"ן ז"ל: ומלא טענת ולא רצה להגניבה עד שינטלנה העכ"ם, משום דלי הוה מגניבה לה מקמי הכי הוה עכ"ם ד' ישראל שלינה נטלה לעולם, והכי אמרינן נהדיא נגמי' נסוגין דלעיל, ואע"ג ש'יהיה אסורה נהגה אין צה דין ממון, אפילו הכי כיון שיכולה להתנטל ע"י עכ"ם חזי זכי נה, ומכאן לחמץ נפסח של עכ"ם שאפשר לישראל לזכות בו הוה חמץ של ישראל ואסור לעולם, עכ"ל. ההסדר נדנרי הר"ן אלו הוה, משום דלי לא יקנה הישראל החמץ מן העכ"ם וישראל נידר העכ"ם עד לאחר הפסח יהי' בו דין ממון, דהא יהי' חומר לאחר הפסח, לכן אטו רואין שיש נד אפסרית שיהי' לחמץ זה דין ממון, נשגיל כך, כלומר, נשגיל האפשרות של מליאות זו, חשניק לי' כחמון, ועכ"ם המוכר את חמון לישראל נפסח, חסון כלילו הקנה לו דבר שיש בו דין ממון, ושון הוה לאחר הקנין חמון של ישראל ונאסר לעולם, ומחילא ג"כ לוקה על הקנין, ואין לזה קושיא מהא דנ"ק הר"ל משום דשם אין שום אפשרות שלא ישחזר לכך אין לו זכ"י נגווי', אצל נכאן גני חמון וכן נע"ז הואיל שיש אפשרות שיהי' לזה דין ממון, חסון חמון גמור, ושי"ח דלא סניחא לי' להר"ן ז"ל כמו שכתבתי בהטעם הוה משום גזירת הכתוב אלא משום שעל פי דין ועל פי סניחא יש צה משום קנין.

ומצד הסניחא יש לחלק בין הא דנ"ק הר"ל לאיסורי הגאה, דשם ננ"ק אין להם לנעלים זכיה נהדנר משום שאינו שוה כלום נכמותו, כי עומד להשתגר ויהי' נעל הכמות שלו אצל נאיסורי הגאה אין זה חסרון נכמות אלא נאיכות וארי' הוה דרניע עלה מזד דין, לכן הע"ז שנחת ליד ישראל אינו חומר לכרי ומנטלה, ע"ז ס"ד: משום דיש לו להישראל נעלות של הכמות של הדבר הגם שנאיכות הדבר אינו שוה כלום, וראה נגריית חת"ס, ארי"ח סימן ק"פ שהאר"ן נדנריס אלו, ע"ש.

ובעצם הענין, נקונה חמון נפסח מן הנכרי וכן כשזוכה הע"ז או נשאר איסורי הגאה, דהנדון הוה אין יכול לזכות בו נהדנר הלא אינו שווה כלום ואין לו נעלות על הדבר, זה הוה דבר שחזר תלינה, כגון הקונה חמון נפסח מן העכ"ם, אם נאמר שאינו זוכה נהחמון משום דהוה איסור הגאה ואין לו נמה לזכות, א"כ זה החמון הוה של הנכרי, וחמון של נכרי יש לו שוויא, ושון יש נמה לזכות, ואם זוכה שון הוה איסור הגאה ואין לו נמה לזכות, והדבר חזר תלינה נאין מעמד, והוה כעין שכתבו החו"ס נמי"ל ל. ד"ה אף עונד, גני פרה אדומה, וי"ל דאם היחה כשירה הוה ניחא לי', ולכך אין להכשיר ע"ש, וכנר הארכתי נענינים כללו נכ"מ.

[ב] **הפסדות** לאחרים וכו', כדמפורש ננרכות זו: ולא עוד אלא שזוכה נדין שנאמר מרוס משפט"ך מנגנו, ואם הוה זוכה שלא כדין נע"כ שאחרים — נעלי דינין מפסידים.

עונש דרשע על שזוכה ברין שלא כדת

אחיקור, זה שזוכה נדין שלא כדין נשגיל שהשעה משחקת לו ומחילא מגיע לידו חמון חנירו והוה נאמת גל אס נענש על עון גזל או שמת אינו נענש כי הלא לא גל אלא

שהלאו דנותר הגם שהוה תלוי נזמן הוה לאו הנל"ע כך גם חמון הוה לאו הנל"ע, אצל תכמים דפליגי ארי יהודה וסוגריס דאין חמון מסוג זה של נותר, ונותר נגריפה וחמון השנחתו נכל דבר, מחילא נמי אין חמון מסוג של נותר נענין לאו הנל"ע, ושון משתייד חמון לכל שאר לאוין התלוין נזמן דאין העשה מנתק אותן, ומחילא הש"ס נפסחים צ"ה דאזל אלינא דר"י שפיר סוגר דנל יראה הוה לאו הנל"ע, אולם הרמ"ם הפוסק כחכמים דהשנחתו נכל דבר שפיר סוגר דאין נל יראה מסוג לאו הנל"ע.

דהתירוף הכי נכון נקושיא זו על הרמ"ם, הוה כמו שכתב נא"ג הלכ"י פסח, דלאחר הפסח, היינו אס ענר הפסח ולא ניערו, הרי הוה כמו שסוגר את כנפי האס, דאפילו למ"ד נטלו ולא נטלו לוקה, והרי הרמ"ם ז"ל לא כתב שלוקה נמועד, כי אין מלקין נמועד, אלא כוונתו שאל לא ניערו ניו"ט, לוקה אחר הפסח, ואין כאן שום קושיא.

חמץ של איסורי הגאה, עשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו

ובצפנת פענה הלכ"י חמון ומנה א"ג*, כתב ד'ישראל הקונה חמון נפסח מישראל אינו לוקה משום דאין להמוכר מה להקנות, דכל היכא דלית נ"י דמים אינם יכולים למכרו, וינין לכ"מ נחוסי ורש"י, אלא דהרמ"ם ז"ל מיידי כשקנה מן העכ"ם, ושון מפלפל שם אס קנה מן העכ"ם אס לוקה דהא הקנין מן העכ"ם הוה רק שמסתלק רשות עכ"ם לא שיקנה מעכ"ם לישראל, וסיים דלכך לא חשיב הרמ"ם נפייט מהלכ"י סנהדרין דלוקה נקנה חמון נפסח אלא נקט תימן עיסה נפסח, ע"ש.

ו"א זכיתי להנין דלמה לי כל הטורח הזה לומר משום דעכ"ם אינו מקנה אלא מסלק רשותו, לו יהי' דמקנה לו, אצל הלא מיד נאותרו רגע ממש שנא לידו אינו שווה כלום והפקר הוה ולית לי' זכיה נגווי', כדאיתא נרש"י נ"ק קט"ז: ד"ה לא אחר כלום, אלא כיון דלאינוד אחר לית נמה זכיה והפקירה הוה, הרי דאפילו נשעה שחומר הרי זה תרומה ומעשר אכתי לא אול לאינוד ועדיין ישנן, אלא כיון דנרור שילך לאינוד, כנר הפקר הוה מעכ"ם, משעת אמירה, כן נמי הכא כיון דנשעה שהעכ"ם מקנה לו לישראל את החמון נרור הוה שוה החמון אול לאינוד ואינו שווה כלום, ומחילא לית לי' להישראל שום זכיה נגווי', ואמתי עונד עליו אלא נע"כ משום דנחמון אין זה מנרע מה שאין לו זכיה נגווי', דהא נכל חמון לית לי' זכיה נגווי' אלא דעשאו הכתוב כלילו הוה נרשותו וכאילו יש לו זכ"י נגווי', ואין חילוק אס החמון נא לידו של ישראל, ואלו הי' לו זכ"י נגווי' אלא שמסינת הפסח פקע זכותו, ונין שנא לידו נפסח דלא הי' לו מעולם זכ"י נגווי', משום דגזירת הכתוב הוה דחשיב כלילו יש לו זכיה נגווי'.

ובזה יש לפשוט שאלת חמון נא"ל נא"ג, אס גם נחמון של איסורי הגאה כגון חמון של כלאי כרס אמרינו עשאו הכתוב כלילו הוה נרשותו, משום שנלי איסור חמון גם כן אין לו זכיה נגווי', ולפי הנ"ל נשמע מדברי הרמ"ם הנ"ל שאין חילוק, נכל אופן גזירת הכתוב הוה שיתחייב עליו כאילו יש לו זכ"י נגווי'.

אולם מדברי הר"ן ז"ל נריש פרק כל הגלמים לא משמע כן, דכתב על הא דאמר ר"י נן לוי פעם אחת

(*) שוב ראיתי שכן כתוב בספר מגדים בשתייה הולכי ססת, אחר הפתיחה כוללת.

תתל"ט. כתיב (מכ"ה ו' י"א י"ב) האש בית רשע אוצרות רשע א' ויפת רזון וקוסה ב' האזכה במאזני רשע נ' ובכניס אבני מרמה ד' אשר קשיריה מלוא חספ ה' ויחבייה דברו שקר ו' ולשונם רמיה כפייהו ז' חרי ז' ובנגרם ו' (שם שם יד טו) אתה תאכל ולא תשבק א' וישחק בקרבך ב' ותפס ולא תפליט ג' האשר תפליט להרב אתן ד' אתה תורע ולא תקבור ה' אתה תרדוך וית' ולא תסוך שפן ו' ותירוש ולא תשתה יין ז' וזו שנאמר (ויקרא פ"ו כ"ד) והכיתו אתכם (שם שם כ"א) [א] שבק בהמאתיכם.

תת"מ. מלך יושב על כסא דין מורה בעיניו כל דק, פי יאמר וזיתי לבי, פהרתי מהמאתי, אבן ואבן איפה ויפה תוקפת ח' גם שניהם (משלי כ"ה ט"ו) האזכה במאזני רשע ובכניס אבני מרמה לפה הוצרך לומר ופית לבי אצל אבנים פי כל קבירות שארם קרשה ופית ביוצא בו יחזקלן אם [א] יש כשזה אבל הקול במאזני רשע ובאבנים ובכלים כשם

מ שנת אברהם

הני שני על חטאתיכם, אין המספר שני דוקא אלא כלומר, הרבה מכות על חטאתיכם, כענין שנאמר שני יפול לדיק וקס, ואור החמה יהי שנתים, והחוקו שני נשים, רשעים על התורה שם, אולם מה שכתוב, שם כ"כ, ויפתי עליכם מכה שני כחטאתיכם, שיהי הכתוב לכתוב כחטאתיכם ולא על חטאתיכם, מספר זה נדיוק נאמר, כמו שאמר רבותינו ז"ל כי צאת הפרשה ההכרו שני ענינות ואלו הן: (א) ולא לא תשמעו לי, (ב) ולא תעשו, (ג) אס נחקותי תמאסו, כלומר, לא די שאינו עושה נעמו אלא מואס נאחרים העושים, (ד) את משפטי תנעל נפשכם, כלומר, שאלה את הדיינים ואת התלמידי חכמים המורים הלכות התורה — כדרך רוב נעלי בתים שלט, ד' יכפר נעדם — (ה) לנלתי עשות, מונע אחרים מלעשות, כלומר, מונע נפועל ממש, (ו) את כל מצותי, כלומר, מכתש ואומר שלא נעשונו נעשיית כל המצות, (ז) להפך נריתי, כופר נעיקר, הרי שני ענינות שאלה נורת את חנינתה עד כדי כפירה נעיקר ר"ל וכנגדן שני קללות: (ח) ונרתית את נאון, (ט) ונתתי את שמיכם כנרדל, (י) ואת ארצכם כחושבה, (יא) ותס לריק, (יב) ולא תתן ארצכם את יבולה, (יג) וען השדה לא יתן פרו, (יד) והשאלתי נכס את חית השדה, וראה אתן ערש שם, והאונקלוס מתרגם נפסוק כ"א: שני כחטאתיכם — שני כחונכו, ונפסוק כ"ד: שני על חטאתיכם — שני על חונכו, אולם נתרגום יונתן מתרגם נשניהם — על שני ענין די חטיתון קדמי, ע"ש.

סימן תת"מ

משקל של מצות ועבירות

[א] יש בשוה וכו'. משמע שאלו היתה שקולה נדון לכף זכות ואינו צריך למנוח יתירה, והוא דלא כרש"י קידושין ל"ט: ד"ה לומר שאלו היתה שקולה, ונתוסף שם הקצו מהא דר"ה דף י"ז דרנ חסד מטה כלפי חסד כשהן שקולין, ויתירו דנשאר מצות כשמעשיו שקולים היו ניטוי אצל נהני — המנין נאלו דנרים שאלו אכול פירותיהן נעולם הזה — חשיני לדיק נמור, ע"ש. ולדברי רבינו אס נענינות יש מצות ומשקולות הנם שהן שקולות, אותה ענינה של מצות ומשקולות מכרעת לחונה, מדה כנגד מדה, אולם אס נהמנות יש גם ממותן המנין נאלו דנרים אפילו כשיש נהענינות מצות ומשקולות און הענינות והמנות שקולות והיו ניטוי לדברי התוס'.

ומצד הסנרל נראה דמתחננין עם כל מצוה ומצוה וכן עם כל ענינה וענינה נפטי עצמה ולא נדרך כלל, כגון אס יש נהמנות ג' מצות של תלמוד תורה, היינו של ג' ימים ויש שתי ענינות של מצות ומשקולות, היינו שמדד וסקל ג' פעמים נמחזני מרמה, מכריעין את הכף לכות, כי יש כחן מצוה של תלמוד תורה אחת יתירה, אלא שנס זה יש הגדרה כי אין לומר שזה הלומד חזי שעה ניום זה הלומד כמה שעות ניום או כל היום כלל, וכן חלילה

על ידי אכזה נדון נלופן רשמי הניע ומוון חנירו לידו, אולם מדלל ונינו ענין זה אלא נרשע שהשעה משחקת לו ולא נמי שאינו רשע או שהוא לדיק ונעל הללחה, הלל גם מי שאינו רשע או אפילו לדיק נמור יש שטל נר גדל טנל ומונלל נכל דרכיו, אלא נע"כ דנס האופן של הללחה הלדס תלוי נמהלך רותו וחספן לנו, כלומר, זה שהוא רשע חומד ומתאוה קנין שאינו שלו לנית רעהו שדהו וענרו ולמתו שורו וחמורו וכל אשר לרעהו, והללחתו נורמת לו להשיג את כל אשר יחפון, ונדון הוא שיקנל עונשו אפילו על מה שזוכה נדון שלא כדת, כי כלום זכה נדון אלא נשניל הללחתו אשר שרפה לו למלחות תאוותו, ועל תאוה זו ורוע לנו נר עונשין הוא, אולם מי שאינו רשע ונפרט הנדיק הלל כל מנמתו ורעו להרחק מן העושק ולהיות נקי מסרך ננינה וניולה זה הוא הללחתו שלא יניע לידו אום ממוון שאינו שלו נהחלט, לכן לא יניייר שזכה נדון ח"ו נמה שאינו שלו.

ו"י אגרהם אתן עזרת, דנרים ה"ט"ז, כתנ: ורנים אמרו כי אין עון נמחשנת הלנ ואין עליהם סכר ועונש — כנראה הוא רונה לנאר את הניע של לא תתאוה האמור ננרות האחרונות ולא כמו שנאמר ננרות הראשונות לא תחמוד, כי האזהרה של לא תתאוה מתיחסת אל התאוה שנלנ אפילו נלי להניח אותה אל הפועל — ויש רליות ננות להשיג עליהן, ולא אחרין רק אראה להם לנ חורש מחשנות עון וכו', ע"ש, והנה מה שאמר: ורנים אמרו וכו' כנראה כוונתו למחמרס מחשנה רעה אין הקנייה מרשפה למעשה חון נע"ז, דכתני למען תפוש את ישראל נלנחוס, קידושין דף מ"ו. אולם כנר הארכתי נזה נח"ל נסימון ד' ע"ש, אכל נכל אופן אי אפשר להגדיר כל עניני מחשנה הן לטנ והן לניש נכלל אחד ולומר שאין נענשין על המחשנה נרידל, הרי נמה שכתנתי לעיל נרור שזה רשע שהשעה משחקת לו ענש יענש על מחשנתו ורוע לנו המחשנה לממוון חנירו הנם שסוף כל סוף זכה נו על פי נ"ד.

איסור לאו על מחשבה של זנות

והר"ן מחשנה של ע"ז שהחשונה כמעשה נפועל נס נמחשנה של זנות יש איסור לאורייתא, כדלמריקן אחרי לנכס זה מינות ואחרי עיניכם זה הרבור ענינה, נרכות י"ד, וראה סוטה ט"ו: והל דלא תשני נחולין קמ"ג דילמא מהרהר ננות היו כדמשי דילמא מהרהר נע"ז הו', משום דעל הרבור של זנות לא היי חייב מיטה, דליסורו אינו אלא נללו, אכל הרבור ע"ז עונשו כעונד ע"ז דהא עיקר מינות נמחשנה שנלנ הוא, וכן אמרו נהוריות ובכ"מ שאני מנדף שכן ישנו נלנ, ופירש"י שכן על רוע לנו אנו מענישים אותו.

סימן תתל"ט

ניב — שבק על המאתיכם

[א] שבק כחטאתיכם וכו'. כלומר, רבינו מפרש דמה דכתני נקראי ויקראל כ"כ, והכיתי אתכם נס

שחוק קרשה במאזנים כך [ב] העליתים יכריעו לענותיה כמו שחית רביל בקולה פי יאמר זכיתי לבי סחתי מהפאתי אבן ואבן [ג] אע"פ שאינו שוקל ומודד בהם אלא שבביתו הם שחרי נדקין תיקן אמר ולבסוף זני אחריו ולא זנה אחריו כך שטא יבא למדוד בהם ולשקול בהם זהו פי יאמר זכיתי לבי לתת ולקבל בהם אינו זכאי.

תתתמא. וא"ל יאמר אדם אוכה במאזני רשע ואתנחו לצדקה או אתן אותו לפי שחוק חייב ואעשה זכות לי ולו ביק [א] שאינו יכול לבקש לו שיותן צדקה אלא על ידי קול במשקל (שם י לב) ופי רשעים תהפכות (שם יא א ג)

מאזני מרסח תועבת ה' ואבן שלמה רצונו כא זדק ויבא תה' (שם פו י יא יב) במשפט לא יסעל פיו פלס ומאזני משפט לה' מקשחו כל אבני כים תועבת מלכים עשות רשע.

תתתמב. סודרת' מהפאתי אבן ואבן איפה ואיפה תועבת ה' גם שניהם (שם פ יא) גם במקלליו יתנבר נקר (שם פב פג כד) קוח לה' וירשע לך תועבת ה' אבן ואבן ומאזני מרסח לא מדב מה' מצדדי נבר לסח כך פסמים החזיר הקפ"ח

על קיוות משקלות פסמים ועל אבנים פסמים אלא שלמה אמרם ב' פסמים אחד שלא [א] לעשותם לצורך גר ותשוב אחד לגוים ועוד לדרוש פסמים ופי רשעים תהפכות מאזני מרסח שלא תאמר אני לא אעשה אבל אם הוא הביא גרילה מספרם אחר ורוצה לטכור לי או לקנות קמנה והוא בעצמו מפעם את עצמו לכך אמר ופי תהפכות מאזני מרסח כא דיק תה' חשתי כא לומר שלא יאמר המלך (א) מלכותא דארקא עקין מלכותא דרקיקא (ב) בשם שמנה של קרש כפול כך של מלך לכך אמר (יחזקאל מה ט) רב לכם נשיאי ישראל המפ רחוד הפירו משפט וצדק עשו וכל קד מאזני צדק ויפת צדק ויחיה לכם ולכך סמך מלך במשפט לא יסעל פיו פלס ומאזני משפט מקשחו כל אבני כים תועבת מלכים על קרשי רשע והשלישי אם באו ולרים ותיקנו משקלות אבנים ומאזנים שילדי גוים כיוונו בשל אביהם שחיו יותר או פתות ולרי יהודים שחזקו עמם ותיקנו כמדם או של קמנים יהודים ששקלו חוליהם מבהנים אלא מפני שפיו ששקלו בו שחוק שוקל מזה לכך אמר סחתי מהפאתי אבן ואבן גם במקלליו יתנבר נקר והרביעי כגון שלא יאמר ראובן הלא אתמול ריפני חייב לי ואינו רוצה לשלם לי וכפר לי אקה סמנו על ידי אבן ומאזני מרסח חזו (משלי פ כב) אל תאמר אשלמה רע.

משנת אברהם

עניט של מימי רגלים, ואם, זימנין דמיקרי נין השמחת ומקרי ושקיל, ע"ש. והספורט, אס דנרים כהיד מפרש כל עושה אלה, שדי ישאל ג"כ כל המחיק נכלים מוכים לעשות עול ושארין להרחיק אותם הכלים פן תגעל נפש, כאמרו כי תוענת הדי כל עושה אלה, ע"כ. כלומר, עשיית הכלים לעמלן נלי למדוד נהן אסור. אולם לא כן הוא דעת הרמב"ם ז"ל דהא כתב, בהלכי גריטה זג, כל מי שמשהא ננימו או נחנחו מדה מסרה או משקל מסר עובר נלא מעשה שמאמר לא יהי נכיסך תה' — ואין לרקון על לאו זה שהרי אין בו מעשה עכ"ל, ואם הי סתור שנהלאו נכלל גם העשיה או הלקיחה הרי יש בו מעשה.

נענייה, שזכותם ועונשם של שניהם שוה, ומדמתיק נמחות דף ל דהעשה של תלמוד תורה יולא נקריאת שמע שמרית וערנית משמע דהשיעור הוא הזמן או המלים שיש נקריאת שמע, וכל שיעור כזה הרי מזה נפני ענמה, אלא שמהירושלמי פאה א"ל, דאמריטן אס: חד אמר אפילו כל העולם כולו אינו שוה, לדבר אחד של תורה" וחד אמר אפילו כל מנותיה של תורה אינו שוה, לדבר אחד מן התורה" ע"ש, משמע דהשיעור של תלמוד תורה הוא, דבר אחד של תורה", והמפרשים אס מפרשים דבר אחד של תורה, שלמד אותו והתה נג, והיינו נודחי דין אחד דאליכ מה שיעור יש, לדבר אחד".

מדות ומשקלות אין מחילה מועלת

[ב] העליונים יכריעו וכו'. הינו העליונים מיותר, דפשיטא שאין דבר זה מסור אלא להעליונים ולא לנ"ד של מטה, ואולי הכוונה נה למר שכל הענין של מדות ומשקלות מסור להעליונים ולא לנני אדם, כלומר, שאין מחילה מועלת נה, כדאיחא בתוספתא דנ"ג פ"ה: לא יאמר לו מלא לי את המדה הזאת, ממול לי את הקורטוב הזה, שאין האמת המדות תלמי ננריות והמקום החול שמו עליהן, ע"ש. ונגליון אס נשם מנן אנרהם — לא אדע מי הוא המחנך, — כתב: הטעם דאין מחילה מועיל משום דעל ידי כך ירמה אמרים שיאמרו שמנהג המקום הוא לפחות או להותיר, ולא אצין דמה נתינת טעם הוא למה שאמרו והמקום החול שמו עליהן, וניתור נראה שהכוונה של התוספתא הוא משום שמקרא מלא כתיב: כי תוענת ד' אלקיך כל עושה אלה תה', כלומר, התורה קפדה נכאן על העושה אלה, והנס שחזירו מוחל לו, אכל הוא עשה מה שהיא תוענת ד', וכן ניקרא יע"ל"י, נני מחזני נדק כתיב אני ד' אלוך.

סימן תתתמ"א

[א] שאינו יכול וכו'. כלומר, פי רשעים תהפכות מהאמת, כי האמת הוא שמי שזהיר נמדות ומשקולות מרויח נמסחרו ויכול ליתן נדקה ומי שאינו זהיר מפסיד ואינו יכול ליתן נדקה, כמו שדרשו: א"ר לוי נרכות מנרכות את נעליהן והקללות מקללות את נעליהן, אכן שלמה ונרק — יהי לך, אס עשיית כן יש לך מה לישא ומה ליתן מה ליקח ומה למכור, קללות מקללות את נעליהן, לא יהי לך נכיסך אכן ואכן, לא יהי לך נניתיך איפה ואיפה, אס עשיית כך לא יהי לך מה לישא ומה ליתן וכו', מד"ר ויקרא, לכן זה שאומר שאין לו אפשרות ליתן נדקה אלא ע"י שירמה את נני אדם נמדות ומשקולות, עליו הכתוב אומר ופי רשעים — תהפכות.

סימן תתתמ"ב

[א] לעשותם לנורך וכו'. כלומר, לא נלמד שאסור לרמות נמדות ומשקולות את הבר תושב ואת האכרי, אלא אפילו לעשות להם אותן המדות שישתמשו נהן המה, גם כן אסור, ככיל שהעשיית הכלים נגרייל ג"כ אסרה תורה.

העושה כלי מרה ומשקל מרה או יתירה אם עובר בלאו

[ג] אע"פ שאינו וכו'. נ"ג פ"ט: אסור לאדם שישהא מדה מסרה או יתרה נתוך ניתו ואפילו הוא

תתתמב. (א) ברכות נ"ח א. (ב) ב"ב צ" ב.

תתחבנ. בפסוקי מאזני מרמה שביחזקאל השבתורה (א) נעלם א' זחר [א] שנשארו שבקה וחכתי אתכם שבק כנגד שבק שמימין ויבלות.

תתחבנ. אל תאמר השלמה רק קרה אל ח' ויחשק לך (משלי ב כב) אל תאמר כאשר עשה לי בן אעשה לו ואשיב לאיש כפעלו (שם פר כב) למה שתי סקריות אחד לדיני נפשות ואחד לדיני סמנות הראשון סמכו לאבן ומאזני מרמה שלא האמר כאשר עשה לי במאזני מרמה האבן [א] כך השלמה לו והשני סמכה לו אל עד חנב שאם העיר עליך וחוכש אל האמר בן אעשה לו אם נגב לך אל תגטב לו אם העיר ערות שקר עליך [ב] אל תעיר עליו ערות שקר.

תתחבנת. ואלה הם שחם יותר בצול ואינם נזל העשירי שאומר לעני תלוח לי והעשירי מלוח אוזון ומרויח לעצמו בהן ומה שחיה לעני להרויח בהם זה נזל לו וכן עשיר שחיה לו בתיבתו כמה לימרוץ ואומר בלבו לא אפגום במניין סעתי ולוח סן הקני חם בכלל (ש"ב יב ד) ויבא חלך לאיש העשיר.

משנת אברהם

סימן תתמ"ג

[א] שנשארו שבעה וכו'. אף נלא האי של מאזני יסאר שמה אוחיות ולא שבע אלא שהפסוק זה אינו ביחזקאל אלא במשלי י"א-א, ובהשע י"ג-ג, ונתורה ליתא להנינ של מאזני מרמה, וביחזקאל מ"ה-ה, וביקראל י"ט-ל"ו, כתיב מאזני נדק, וכנראה שלהכתובים הללו התכוון רבינו, ואם נסיר האי ממאזני נדק מפני שהוא נסה יסאר שבע אוחיות כלומר, זה שאינו זהיר במאזני נדק ושוקל במאזני מרמה יענש שבע כנגד שבע אוחיות שנמאזני נדק.

סימן תתמ"ד

ברין עביר אינש דינא לנפשי נגר מאזני מרמה

[א] כך השלמה וכו'. הגם דקיייל דמקום פסידא עביר אינש דינא לנפשי, אולם שיטת רבינו כשיטת המרדכי ומקו"י פרק המניח, הונא דרמיח חרמי סיון ד', דלא אמרן אלא בחפץ המנוצר לו שהוא שלו כגון שגטו או רונה לגחלו או רונה להזיקו יכול להגיל את שלו, אבל אם כבר נתחייב לו מכה גוילה או ממקום אחר לא, ועוד, עד כאן לא אמרינן דעביר אינש דינא לנפשי אלא כשיכול לגבר דנין שאלו הוא טעל אלא שאם אינו רונה לערות ולהעמידו דנין ראשי, אבל כאן אי אפשר לו לגבר שהתחבט רימה אותו במאזני מרמה.

ברין נקימה ונמירה

[ב] אל תעיד וכו'. מדלא כתב רבינו שגבר נלא תקום משמע שאין זה בכלל לא תקום מכיון שעשה לו רעה ובל תקום אינו אלא כשחזירו מנע ממנו טובה כגון אחר לו לחזרו השאלני קרדומך אחר לו איני משאילך וכו', יומא כ"ג, ואהא דאמרינן כל תלמיד חכם שאינו טקס וטטר כנחש אינו תלמיד חכם, ופריך והכתיב לא תקום ולא תטור, ולא משני דמירי כשעשה לו רעה לת"ת דלא אינו נבל תקום, ולפטר זה נכלל במה דמשי דמירי נזערא דנפלא, וער אינו כשחפרנ לעשות לו טובה, דמשמעות נערא הוא שעשה לו רעה ומזערו, ועי' בגדרים פ"ה נמשנה: אינו היית יודע שאתה עובר על לא תקום ועל לא תטור, ופירשו ראשי והראש"ש ז"ל כגון שגבר שלא להשאיל כליו לשכמו על שלא השאילו, ולא פירשו על שעשו לו רעה, משמע נמי דנעשה לו רעה אין כאן לא תקום. אולם הרש"ש על התורה, ויקראל י"ט-י"ח, כתב: לא תקום, לגמול לו רעה תחת רעה, וראה מש"כ בזה בסיומן תתרי"ה.

ובאמת נשים הגיל ניומא דפריך והכתיב לא תקום ולא תטור, ומשני ההוא נמון הוא דכתיב דתניא —

אמר לו השאילני מנלך אחר לו לאו וכו', יש להקדק דמשני ההוא נמון הוא דכתיב משמעות הדברים שרונה לחלק צין שיער אותו נעמי ממות, זה כולל הכל אפילו עשה לו רעה נממוט, וצין שיערו נזערא דנפלא, וא"כ מה זה המשל שמניח הש"ס אחר לו השאילני מנלך וכו' זה הוא רק מניעת הטובה אבל לא עשיית הרעה.

והד"מב"ן עה"ת, נפרשת קדושים י"ט-י"ג, כתב: ועינן הנקימה והנטייה כבר פירשואו דנתיבט שהא דנדר שאין בו חיון ממון, השאילני קרדומך, כי נדבר שנתחייב לו חזירו ממון כגון נצחיקן וכיוצא בהן אינו מחייב להניח לו אבל יתנעט נצ"ד וישולם ממנו מפסוק כאשר עשה כן יעשה לו וכו'. מנאר מדבריו דמאי דאמרינן נמי ההוא נמון הוא דכתיב הכוונה כשחפרנ לעשות לו טובה נדבר שנממוט, ולא נעשה לו רעה נממוט. ונפשות נראה שהנקימה משמעה, שהאדם טקס מחזירו ועושה לו רעה כגמולו, אבל על ידי כך לא יהי לו מה תועלת, למשל מי שגרף גדישו של חזירו והוא יסור ויטרף את גדישו, ומה תועלת יהי לו מזה, אבל כשאדם עושה תחנולה כדי למלאת חסרוט והפסדו שהפסידו חזירו הלא אין זה נכלל נקימה כלל כי מה שהוא עושה הוא כדי שלא יפסיד, וכן השאילני קרדומך וכו' אם לא יסור וישאלו לזה שלא השאילו לא תהי לו מה שום תועלת אלא נקימה גרידא. ממילא דנין האי של רבינו שראובן רימה את שמעון במאזני מרמה אם יסור שמעון וירמה את ראובן במאזני מרמה אין זה נקימה, כי מה שהוא עושה אינו לשם נקימה אלא נכדי למלאת הפסדו שהפסיד לו ראובן, לכן אין רבינו מזכיר כלל שיש בזה משום לא תקום אלא שאין מן הראוי להשתמש במאזני מרמה אפילו לשם מליאת הפסדו, וכן אם נגב לך אל תגטב לו, ונדון השני שאם העיד עליך והוכחש וכו', הגם שאין בזה שום מליאת של מליאת ההפסד אלא לשם נקימה גרידא, לכל זאת לא הזכיר רבינו כלל שיש בזה משום לא תקום, דאפילו נתי"ח שעליו להיות טקס וטטר כנחש נזערא דנפלא, ואין בזה משום לא תקום, לכל זאת לא ינקום על ידי עדות שקר כי זה אמנעי מנונה מחד ואסור להשתמש בו, וכמונן שאסור זה כולל גם שאר האמנעים האסורים והמנונים כגון לשון הרע והולאת שם רע שאין לשום אדם להשתמש בהם.

ואמ"ש רבינו התכוון בזה שהשמיט הענין של נקימה בהסיומן הזה, לומר דאפילו לנכרי שאין כאן איסור של נקימה כדמפורש נחורה לא תקום ולא תטר את בני עמך ונ"י לכל זאת אסור לשלם לו כגמולו הרעה אשר נמל על ידי מאזני מרמה ועדות שקר, כי במאזני מרמה כבר כתב למעלה שאין שום חילוק צין המרמה את ישראל או המרמה את הנכרי וגם נעדות שקר אין חילוק, כי מה שכתוב לא תענה נרעך עד שקר, אין זה נא לשלול את

תתחבנ. (א) ר"ל כי הא"ף בחיבת מאזני נעלם בקריאה.

תתתמו. והיודע שמוטר לאכול שום רכב או חפצים לחפריהם כחמה הוא יודע בברור שכשר ואם היה מציד לחם ראיותיו היו מקבלים ושותק הרי [א] גורם בשתיקתו חסד לחבירו.

תתתמו. אל יהא משל אחרים בידך בריח שלך כי כמו שאתה מריח בן יהא הוא מריח נמצא שגולתה לו כל אותו הריח אע"פ שאמרת לו תמתין כי הוא פבור בשיתיה לך תפרע לו ואם תזחר באלה יחי חלקי כחלקך וכשם שצריך אתה להתנהג בנאמנות עם ישראל כך עם הגויים ואם ישעיה הנני את עצמו תיחור שלא ידע אחר כך ויתחלל שם שמים על ידך ואם אין בידך אלא משל אחרים אל תתן צדקה שמא לא יחיה לך כמה לשלם.

תתתמו. איש היה בכפר ושאל לחכם אמר לו כבר אני מתקטף מנכפני ואין לי כי אם מעט אי זה טוב שאליך נע ונד מקיר לקיר שאקבץ בדי שאפרינס את עצמי ואת בני או אקח מסך של גויים ואכרה עם הססוף ולא אצטרך לבריות אמר לו החכם מוטב שתצטרך לבריות ואל יתחלל שם שמים על ידך שיאמרו כל היהודים ננבים ורמאים וכל אדם שיש לו מעט וממתין עד שיתחייב לגויים הרבה וכשילך מקיר לקיר לא יתנו כל כך הרבה אם סתכב הוא חושב ונב אם לוקח הרבה חובות קליו עד שלבסוף יתפשוטו בחובותיו [א] ויבאו יהודים לפדותו גם זה חושב שיעכב כל כך אלא כשריש לאדם מעט קודם לך ויקבץ עד שלא יתחייב וזהו רואה את הגולד שאם יעכב עד שיתחייב הרבה ויצטרך לברוח או יתפשוטו ויפדוהו הרי כנזול את הרבים מה שתחילה יכול לעשות בדרך מועט.

תתתמו. מן הדין לא היה ללוח לעבור בלאו כי אנום הוא מפני דחוקו אלא לפה אמרה תורה (יברכים בנ פ) לא תשיך שלוח קובר בלאו [א] מפני שמכשילו שנאמר (ויקרא יש יד) לפני קור לא תתן מכשול.

משנת אנכרהם

הנכרי, כדברי הרזינו נחיי שנינו רעד כולל גם את הנכרי, והעד: וישאלו איש מלח רעהו ואשה מלח רעותה ונר, אולם נחזיר עקב, אל תהי עד חנם נרעד, משלי כ"ד, נרעד אלו ישראל שנקראו רעים להקנייה, שנלמי למען אחי ורעי עכ"ל ונחקקו אחר הארכתי צוה.

הנכרי, כדברי הרזינו נחיי שנינו רעד כולל גם את הנכרי, והעד: וישאלו איש מלח רעהו ואשה מלח רעותה ונר, אולם נחזיר עקב, אל תהי עד חנם נרעד, משלי כ"ד, נרעד אלו ישראל שנקראו רעים להקנייה, שנלמי למען אחי ורעי עכ"ל ונחקקו אחר הארכתי צוה.

סימן תתתמ"ט

לא תשיך, ולפני עור

[א] מפני שמכשילו וכו'. כלומר, נש"ם נח"ל ע"ה אמרינן דלוח עונר נלא תשיך ועל לפני עור, ועל זה אומר רבינו דהנש שהלוח הוא, והתורה לא חייבה את מי שעושה עבירה בלונם, אבל על לפני עור אינו מועיל טענת אונם כי המחטיא את חנירו יחור מההורנו ואין אונם מחיר למי שהוא לעבור על איסור חמור כרציחה. אחרת לפרש לא אדע, דל"כ תקשי כמו שיש לו ללוח טענת אונם על לא תשיך כמו כן יש לו אוחה טענה לגני איסור דלפני עור.

אל"א דנכלל דברי רבינו אלו לא זכיתי להנינם, דמה התנלות היא זו שהלוח הוא אונם, הלא גדולה מזו אמרינן נכתובות י"ח דעדים שאתרו חתמו שקר מפני שאנוסים היינו מחמת חמון אינם נלמנים משום דלין אדם משיס עלמו רשע, הרי דאונם חמון אינו אונם כלל, והעושה דבר איסור אין לו התנלות כי אטם ה"י מחמת חמון, וראה תשובת הרשב"א סימן תתק"פ דדוקא נהרחה חמון חנירו להאנס אז פטור אס אטם ה"י מחמת חמון כי לא עשה שום מעשה, וראה חו"מ שפ"ח.

ואמ"ש דרבינו משמענו נכאן דבר שנפנר, דהנה מחילה אינה מועלת נרנית, וכתנו הפוסקים הטעם משום דנכל רנית הלוח מוחל ולוח ולכל זאת אסרה תורה. ונריך להנין איך אסרה התורה ללוח לעשות עם חמוט כפי חפן לבו ואינו דומה למי שמטיל ארנקו לים דליכא כל תשחית אבל זה הלוח נרנית מחמת אונם ודוחקו שרריך לאחזה הלאזה נודחי דלא שייך כל תשחית ואחלי לא תועיל מחילה, אלא ע"כ, דאסור משום דהתלוח אינו אטם ודחוק ונודחי עושה איסור, ומה שאתרה תורה דלא תועיל מחילה היינו לגני מלוח, ושז אסור לו ללוח ללות משום דקענר אלפני עור, מאלת אומר דלחלל האיסור של לפני עור לא ה"י הלוח ענר נלא תשיך דמחילתו היתה מועלת, והיסוד של לא תשיך הוא משום לפני עור. אבל אין רבינו נא לומר דאס הלוח אטם, ולעולם אטם

סימן תתתמ"ץ

עד אחד הכובש עדותו, אי מרני תפיסה

[א] גורם בשתיקתו וכו'. זה דוקא נאופן שאינו מניד להם ראיותיו, כלומר, דבר התלוי בסנדה וראוי לנדר את ההלכה, אבל כשאתק ואינו מנרר את המליאות, כגון היודע שנשר זה תנהמה שחטה שיש לו בו סימן ואחרים אינם יודעים, זה הוא נכלל היודע עדות לחנירו ואינו מעיד לו, וחייב נדיני שמים ננ"ק ר"ו, דעדות יוא לנדר את המליאות, וקשה דל"כ מר"ל להש"ם שם לומר דחייבי נעד אחד שאינו מחייבו חמון נעדותו אלא שנעה נרידה דחייבי נדיני שמים משום דלי הוא מפהיד מחייבי לי שנעה ודילמא לא היו משתנע נשיקרא ומשלם, הא אפשר דנאופן כזה אינו חייב נדיני שמים משום שנחת מני אחר מי יימר דכי הוא מפהידא לי הוא מודה, אלא דחייבי כר"ל כשיודע שנשר זה כשר והוא שותק ואינו מעיד, ר"ל דעד אחד נלחן נאיוסורו, וכל מקום שהלמינה תורה עד אחד הרי הוא כשנים, ובשנים שזג הדרא קושיית הש"ם שם אילימא נני תרי פשיטא דאורייתא הוא אס לא יניד וכשא עוט, ע"ש. ומסתפקי להשיעות דמועלת תפיסה נחקוס שחייב ללחא ירי שמים לי מועלת תפיסה נעד אחד היודע להעיד ואינו מעיד, דהא התם לעולם אי אפשר לנדר אס ה"י הנתנע מודה ולא ה"י משתנע לשיקרא, ומה שהעד חייב נדיני שמים הוא מפני שגלוי וידוע לפני החקוס אס ה"י הנתנע מודה, ודוקא אז חייב נדיני שמים, אבל איך תועיל תפיסה הא מני לחימר מי יימר דהוה מודה, ואינו דומה למה שכתבו החוס' שם ד"ה כיסויי כסימיה, דאפילו נחתכוו לטובה וכו' משום דשמי התם דעשה לו רעה נמה שכיפה, אבל הכא אין כאן שום נרור שעשה לו רעה נמה שלא העיד דלחא לא ה"י מודה, ויש להאריך צוה.

סימן תתתמ"ח

[א] ויבאו יהודים וכו'. נגיטין מ"ו: הנהו נני ני מיכסי וכו' ומסיק ה"י מרגל רגילי דענדי הכי,

תתנו. (א) הלוקח ריבית והנחל ואח"כ משיבין לבעלים המקבל מהם אין רוח חכמים נוחה חיבתו [א] דוקא כשהנגזל אינו חייב לאחרים אבל אם הנגזל חייב לאחרים ואין לו מה לפרוע להם יש לו לקבל מהם פרי שישלם להם. תתנא. (א) כל המפלוץ נקנן במשיבא וכל המקיים את דברו רוח חכמים נוחה חיבתו. תתנב. (א) המחזיר חוב בשביעית רוח חכמים נוחה חיבתו חלוח מן חגר שנתגיירו בניו קפו לא יחזיר לבניו ואם תחזיר רוח חכמים נוחה חיבתו.

תתננג. אם תחפץ לעשות זנותות עם אדם ראה וחקור קודם אם היה חבר ושותף עם אחר ואם נתקופטו יתרוו ואם [א] בשעת קעפו הגדול גילה על הכירו מה שידע בו מה שלא גילה עליו בחיותו באהבה קעפו אל תתחבר אליו שאם היה צדיק בחיותו באהבה קעפו חיה לו לנלות משיבוי הרעים לצדיק אבל קתה בשבועתם מגלה עליו פור מסנו ואל תכניסו אצלו כי כשיבקעם עליך ידבר עליך שקר אשר לא חשבת כיון שמכזי עם השוא כך יגנוב לך ויבא לידי שבועת שקר או יביאך לידי שבועת אבל אם תראה שבועת קעפו יודה על האמת ובשעת שמאבר ויכול להשביעך לגלגל עליך שבועת חפסר ואקס"פ אינו חושך תבחרתו לחבר לך כל מי שמתקופט עם אדם ויגיד עליו מה שלא הגיד קודם שנתקופטו [ב] אל תאמן בו אם תשמע שמעך אוכר מוכת על ראובן הקור שמא נחנת מסנו שכל מה שתשמע שנחנת משכה את מי שפחנתו אל תאמן לרבריו וכל מה שתשמע מן השונא שברבר על מי ששונא אל תאמן לו ולכל אוכביו קר שתשמע רבריו שכנגדו. תתננד. אם תראה אדם שנוחר סמך שלא תסמא עליו כום ופגם אם צריך לך אל תאמן בו ואם תראה איש שתרכבותו מוב ונותר מכל אדם והוא צריך או לאשה או לשום דבר [א] שמא בשביל זה נזחר אבל אם תראה שאינו צריך לך ונזחר סמך תאמן שהוא מוב.

תתננת. אדם שנכנס לעיר שאינו מכיר איזה נאמן שיפקיד ממנו כידו באותה עיר שחיה קודם שקרובת לאותה עיר יחקור והשיחקור ויאמר ראובן נאמן עם שמא קרוב הוא ומשכחו לכך [א] לחקור משנים או משלשה מי נאמן ולא יאמן לאדם שאומר על קרובו שהוא נאמן וכתוב (משלי כו ב) יחלך זר ולא פיר נכרי ולא קרובך יחלך זר ישראל נכרי יעשה אדם נאמנות אף לגוים שלא יתחלל עם שמים על ידו אף לגוים מי לבין הגוים. תתננו. אם יהודים מוכים חולכים לעיר אחרת ואתה משום והוא שואל למי תאמן כספי אם אותם ששואלים בדוקים לך שלא ינלו עליך לישן הרע שלא יאמרו אותו פלוני הגיד לנו שאינך נאמן ויבא לידי קטפוח יאמר אל תאמן

מ ש נ ת א ב ר ה ם

הוא, אינו חייב גלל תשיך אלל גלפני עור, דהל מנזחר נסנהדרין כ"ה גני נר גניתום, והלחר רנל לוח פסול לעדות וכו', ולי אחרת דכל הלויסור הוא משום ולפני עור, הלל תקשי להסונרים דלין פסול עדות אלל גליסור שיש בו מכות וללפני עור אין מכות. אלל ע"כ משום לל תשיך. והנן.

לאו דרביה לא הוי נתוק לעשה

ובמקום אחר פלפתי גדנרי תוס' נמ' ס"ח ד"ה לענור, ותשמע מדנריהם דלע"ג דקיי"ל דרנית יוללה גדיינים לכל זאת לא הוי ניתק לעשה. ע' מהרש"א שם, וטעמא נעי אחלי לא הוי ניתק לעשה, ונפרט לחלי דליתא שם גזף ס"ג מפני שיש בה קום ועשה וכו'. אלל דלפי ה"ל דמחילה אינה מועלת והלל מחילה היא כחילו הלוח קינל הרנית נחזרה ולכל זאת עונר לכן גם חזרה אינו מנתק את הללו. ויש גוה הרנה לפלפל ולכ"מ. ורלה ננ"י תו"מ סימן ע"ה נשס תלמודי הרש"א נטוען מנה של רנית יש לי נידך ע"ש.

סימן תתנ"ג

בג' דברים אדם ניכר פירושו

[א] בשעת כעסו וכו'. כנראה שרניט מפרש מה דלחריק נעירונין ס"ה: ג' דברים אדם ניכר, נכוסו ונכיסו ונכעסו, פיר' נכעסו שחיו מנלה על תנירו נשעת כעסו מה שלא גילה עליו תקודס, ורש"י שם פיר' נכעסו שחיו קפדן יותר מדלי. [ב] אל תאמן וכו'. פשוט כי השונא פסול להעיד. וכן הדין נלוהב.

סימן תתנ"ד

[א] שמא נשניל וכו'. נודלי חיירי נלדס שלין לו חוקת כשרות כלומר, שחיק מכיר אותו, וכנר כתנ הרישני"א נר"ה נמשנה דשולחין עמו שנים, דנכרי להחויק את הלדס נכשרות לריך שי עדים להכשירו, ומי שחנז חוקת כשרות שלו אינו די חס מתנהג נפרישות עד שיסיר חנידה נדנר חסונ דללי"כ יש לחוש לערמה סנהדרין כ"ה. חנל חלס שיש לו חוקת כשרות ומחזק לנלמן אינו מסתנר שלל תלמין בו משום שהוא חזר שלא תמנל עליו מוס ופנס.

סימן תתנ"ה

[א] יחקור משנים וכו'. כהנ"ל נשס הרישני"א. ורלה ירושלמי דלחלי ד"ה, דפריך ועד חחד נלמן.

סימן תתנ"ן

תקנת גולן בהשבת אפילו כשהנגזל חייב לאחרים

[א] ודוקא כשהגדיל וכו'. דלין מן הרלווי אלל ישלס לנעל חונו נכדי לקרנ הדרך הישרה על השנים, ונלוסון כזה לא תיקנו ח"ל כלל אלל לקנל חמט. ודין זה מונל נש"ך תרי"מ ס"י שס"ו. אלל דמסתנר דעד כלן לא קלחר רניט אלל דמותר לו לנגזל לקנל חנל הגולן הנל לעשות תשונה אחר התקנה אינו חייב להחזיר אפילו כשהנגזל חייב לאחרים דהל הוא אינו עושה ענינה נמה שהנגזל אין לו מה לפרוע לנעלי חונו, לכן לא תשי נש"ס שם אחלי דפריך מהניח להס חניהס מעות של רנית אין חיינין להחזיר, הל חניהס חיינ להחזיר,

תתנ. (א) בבא קטא ד"ד ב.
תתנא. (א) שביעית פרק י' מ"ט.
תתנב. (א) במ ח"ש.

לאותו פלגתי ופלגתי ואל יחא לך משא ומתן קמו כי ירמה אותך ואפילו נוי סקריפא שלך כרי שלא יתחלל שם שמים אבל בשחזירתו לא יחא חילול השם אבל אם אין ברוקים לך תאמר לו על נאמן עם אותו יהיה לך משא ומתן ובידו תפקיד ואם היה לי משא ומתן או להפקיד לא הייתי עושה כי אם עם אותו ואם בתוך הקיר והואל לך יתחיי או נוי על פלגתי ואתה יודע שרמאי הוא אתה סביר לו כרי שלא יתחלל שם שמים ואם יאמר לך אם כן תפסוד אתה לי זה לא יתכן שלא יחשוד שבשפול עמך אמרת אבל אם הוא סבירך שלא בשבילך אתה אומר מתיר ואם אתה דחוק ואתה ירא פן תשלה יד בזה אפסוד האמת דחוק אני וירא אני שמסתך יעשני נזלן ויתקשר שם שמים על ירך.

תתנתנו. ישראל נוי שחם יהדיו וחגוי אומר אני רוצה ללכת במקום פלגתי ושם יהיה אני ירא פן ירמו אותי תגיד לי מי נאמן ומי אינו נאמן אותו ישראל [א] יאמר לו אל יהיה לך עסק עם פלגתי ופלגתי.

תתנתנו. אם רואה אדם שמפקדים ביד אביו ואמו או ביד רבו והוא מכירם שלא יעשו נאמנות אם שם חכם הגן [א] יאמר לו שלא יתן ביד אביו ואמו ורבו וינלח לו האמת ואם מי שמפקד אינו כל כך הגן לנלות לו יאמר לו אל תתן בידם ואל יאמר על אביו ורבו רשע הוא אלא לשובים ואמר האמת ואם יודע שחם נאמנים אל יודיע שחם בקיאים להרויה ואם המפקד הגן יאמר לו האמת ואם אינו הגן צריך להזהירו כרי שלא יביאנו לירי שפתחה. תתנתנו. לעולם ישקול אדם אם יש לו כסף ואם יש לו משימים ימנע קדם שיתנב מידו או פשיקבלם (א) ואפילו חם נאמנים ישמא יתחפרו בלא ידיעתו או אחר יקחם ואם לא יסגם או ישקול חפסן [א] יחשוד חפירו או חפירו יחשדוהו.

משנת אברהם

סימן תתתנ"ז

עצה לעכו"ם, ואיסורו

[א] יאמר לו וכו'. לעיל הוסיף רבינו הטעם להיות נדברים אלו גם נעכרים משום חילול השם, ראה סימן תתתנ"ו, והטעם פשוט משום דלמלא כן אסור להשיא ענה טובה לעכרים, כ"כ ד', אולם נכאן לא הזכיר רבינו את הטעם הזה, ונראה דהא דאסור להשיא ענה טובה לעכרים היינו דוקא ענה שעל ידי כך יעשה דבר איסור כגון המיעוט ליתן נדקה דעל זה כתיב וחסד לאומים חטאת, כ"כ ד', או כגון שיעז לו לנגות בית המקדש, דלא לכס ולנו לנגות בית אלוך, ראה שקלים פ"א, אבל ענה אחרת אפשר דמותר, ועי' נרמזים פ"ב מהלכי רוחיו. ע"ש.

סימן תתתנ"ח

תצלה לחבירו מספק נזק, הגם שיש בתצלה לשון הרע

[א] יאמר לו וכו'. כלומר, לא תנעיה נאחרים אלא אפילו נגד הוריו ואפילו לא נאל מהמפקד, חונה עליו להגיד לו מעלתו ולהחזירו, וכנראה ששיטת רבינו הוא שחונה מוטלת על כל אדם להזהיר את רעהו אפילו מחשש חק שיוכל לנצל לו, כי הלא אין כלן ודלית אלא ספק שמא יגיע הפסד להמפקד. ואין מה משום לשון הרע.

ויש להגיד ראי לשיטה זו מצינו ל"ט: ומ"ד בפני נ"י אית נ"י דרבה נר רב הונא, ופירי הרשעים שם: וכל רבותינו מפרשים דגני מחאה נמי לשון הרע איכא דקאמר פלגיא נזלנא הוא והילכך לרבה נר רב הונא אי מתאחרת קמי תרי לא הי מחאה משום דלית נה משום ליטנא נישא ולא יאמרו לו למחית. ולאו מילתא הוא, דלא דחי ללשון הרע כלל דעיקר, מחאה היינו משום דנעיט שינא וידבר לאינו של חחוקי, ומנהה היא לומר לו כדי שזהר נשטרו וכו'. מנאר הגם דאין כאן אלא ספק שמא לא זהר נשטרו ועוד שמא הגדק ניד נעל המחאה, לכל זאת מנהה על העדים שיאמרו לו להתחוק להזהר נשטרו ולהגילו מידי חק והפסד.

חזק כנראה הוא חיון דלורייתא דהא ילפינן מהשנתנו לו לרנות אבדות נופו, וכשם שחייב להגיל אבדות נופו של תנינו כך חייב להגיל ממונו של חנינו, ועי' רשנים כ"ב דף כ"ג ד"ה, האי תנריח ארי, הא למה זה דומה למשיב אבדות דכל ישראל מלווין להגיל ממון חנניהם מן ההצוק וכו', אלא מהא דדף ל"ט הכיל נשמע אפילו ספק הצוק ואפילו כשזקוק לומר לשון הרע כגון פלגיא נזלנא הוא.

סימן תתתנ"ט

חשדא, איסור דאדייתא, אפילו לפי שמעשיו מסתמקים

[א] יחשוד תנינו וכו'. ראה נחלק ראשון סימן ע"ט, שכתנתי נדבר חשדא אי הרי איסור דלורייתא או דרננן, ומדברי הרמזים נפרה"מ ליוחא י"ט, הוצא נסמון הג"ל נראה שיש נחשדא איסור דלורייתא שכתב: כי אסור "בתורתנו" לחשוד ולחשוב מחשבה רעה על האדם שענינו חסופה וכו', וראה שנועות ל', נדק תשפט עמיתך, אי דן את חנך לכף זכות, אולם זה אפשר דמירי נאדם שמוחק נכשרות, ולא שענינו מסופק שהזכיר הרמזים, והראי משנת נ"ז. החושד נכשרים לוקה בגופו, דכתיב והן לא יאמינו לי וגו', — אמר לו הן מאמינים ובני מאמינים, כלומר, החושד נכשרים נמי שמוחק לכשר, כמו ישראל שהי להם חוקת מאמינים נמי מאמינים. ונפרט הלא הדי שלחו והוא יתעלה יודע כי יאמינו, כדאיתא ס.

וד"ע תנרטרוא נאנות א"ו כתב: אדם שאין אנו יודעים ממעשיו אם נדיק אם רשע, "מדות האסירות" היא לדון לכף זכות. ע"ש, משמע דרק מדות חסידות, ולכך משם זו שני נאנות דחילי דחסידות שני שם כדאיתא נב"ה, אולם חיוחא י"ט הכיל שזכו על מי שמעשיו פתומים, משמע לכאורה דעד שלא נתברר שהוא רשע אסור לחשוד אותו, אלא הוא ליתא דסתם כהן גדול יש לו חוקת כשרות כי הוא אגדול מאחיו. וכן מזה דרשו נשנועות הכ"ל מקרא דלדק תשפט עמיתך, והלא עמיתך הוא עס שאתך נתורה ונמנות, עולא חנינו עמית נתורה ונמנות, ע"ש. אלא דנרש"י סנהדרין דף ע"ה, ד"ה, ואם איתא, משמע דמהוכח תוכיח את עמיתך לא ממעטינו אלא נר תושב נלננ, אבל שאר בני ישראל נכלל

אם לא יהיה חזקו כן חזק כבר יקרא שישנו חשד שגבנו מן המסמך כ"ו.

תתנוס. (א) כ"ב ט"א, וכן כתב הרלב"ג בבבאורי לצווא בתועלת הרכיבי: לחדיע שראוי להפקיד המסון הרב של הקדש ביד רבים במשקל כדי שלא יוכלו לקחת ממנו ולא ישגם ב"כ חשד כי

תתנתם. ראובן שהנייב לו סעות וראובן לשמעון והנייב מנה וראובן מנה ונתן לשמעון ולא היה ראובן כל כך מנה בדחוקא כי אמר ביון שמעון ימנה אחריו ולא חשש שמעון ושמעון לא מנה אז מיד כי אמר כשהיה לי פנאי אמנה כי נראה לו ביון שראובן מנה אחר הנייב שלא נטע ואחר כך מנה שמעון ומנא פחות ושמעון יודע שראובן לראובן פחות מצאתי שראובן לו לא יאמר שמעון לראובן פחות מצאתי מפני ששמעון זכר הנייב הלך לו ויאמר ראובן הלא מנית אחריו אלא ימנה מיד במעמד שניהם ואם ימצא פחות יאמר האמת וכן אם יתחייב שאינו הגון מנה ונתן לשמעון בזה העניין. תתנתם. ראובן שאמר לשמעון ראה הכרשת שערשה לך לוי בשאתה בא מתגר תיבא שלו כי ירא מן תגוב לא יהשרט [א] ועוד לא יביאנו לידי שובעא ואם היה מנית מפתיות כשהיה מספיד שבא היה הורדני ואם לא היה הורדני אזני אני הייתי מצטער כי הייתי חושב שבא מלוגי סבור שאני נגבתי נמצא אני הורדני והוא אינו הורדני ואתי וההורד בכשרים לוקח בגופו וצריך אדם שיהא לו לב פזק עם חבריו (משלי כו יט) כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם חנה אמרו (א) ההורד בכשרים לוקח בגופו ואמרו (ב) יהא כל אדם בעיניו כליפופים אלא זה שהורדנו בפה אבל לחזקת סמנו יזחר ו"א אם פבר בדוק לך אין לחזקת ישהירי (ג) ר' יופי ור' שני תלמידיו לנבי ר' הנינא בן נמליאל והחשיב נקר לשמור פתרות וכעם ר' יופי שזוהר מפניהם ור' יהודה אמר משחרב בית המקדש הכתנים שופרים ועושים פייג לפתרות.

תתנתם. כל אדם ההורד לחבירו בלא דיבור שאינו מאמינו ורומז סמנו אם הנהחד מצטער על חנם מצטער אע"פ שהוא נאמן (א) ואשר הקפיד ר' יופי על ר' הנינא בן נמליאל שלא האמין לשלוהי ר' יופי ור' יהודה הפתרות דמשמע פייג קשו פהנים על הפתרות משחרב הבית ונתנה אם הסיד לא יאמין לחסיד [א] אחר מאכלו אל יקפיד תם אם אינו מאמינו סמנו לא יקפיד ביון שאינו מדבר בפירוש בדיבור יהיה פיקה וישתוק ויזחר שלא יבקום (ב) ובית שמאי ובית הלל היו שואלין.

תתנתם. אל יגרום אדם לעצמו לחיות [א] כפוי טובה כגון ראובן אם יאמר לשמעון תלוח לי כך וכך ילוח לו פי ראובן בעיני שמעון נאמן אבל שמעון בעיני ראובן אינו נאמן לא יאמר ראובן לשמעון תלוח לי שאם ילוח לו אחר כך יאמר שמעון לראובן תלוח לי וראובן לפי שאינו מאמינו לא ילוח לו ויאמר שמעון ראו כפוי טובה לנגדי לכך לא יאמר ראובן לשמעון תלוח לי. אל יבייש אדם את חברו אפילו בדבר שחאו לא היה מתבייש בדבר כגון אדם שבא אליו ואומר לו תלוח לי

משנת אברהם

אולם רחיתי נספר אחד שפרש דברי הש"ס הג"ל נזכרות דלא כרש"י, אלא כך היתה תפלתו של רבנא: ולא אכשל בדבר הלכה, ולוי וישמחו כי חניני, כלומר, ישמחו כי ויתפארו כי לא נכשלת, וכן ולא יכשלו חנני בדבר הלכה, ולוי ישמח בהם, כלומר, אה"י שמח ומתפאר בחניניו שלא נכשלו. והוא פירוש הגון.

ודברי רבינו שכתב לאסור לחשוד הייט זפה, כלומר, לאסור לומר כן משום דהוי לשון הרע, אצל לכל זאת ראו להיות זהיר, מפורש נש"ס נדה ס"א. ה"י לישאל גי'א אע"פ דלקנולי לא מצעי, מיחש ל"י מצעי, וע"ש בתוס' ד"ה, אטמרינכו, ש"ס לחוש ללשון הרע להאמינו לנגי זה שיהיה שלא יעל לו הפסד ולא לאחרים. ע"ש.

סימן תתתס"א

[א] **אחד** מחלכו וכו'. דל"כ ה"י ר' פנחס בן יאיר רג"ל שלא להיות משל אחרים, חולין ז: ה"א אחרים בני גילו נדיקים וחסידים אשר הזמינו אותו יטערו כי יחסנו שחשודים הם נעונו ר' פנחס.

סימן תתתס"ב

כפוי טובה

[א] **כפוי** טובה וכו'. ומדה רעה מחד מחד היא כפיית טובה שכל עיקר לא נגזר על ישראל להיות ממסרים לאכזב ניד נכרים אלא על שכפו טובה לנית דוד והלכו אחרי מלכי ישראל, כדכתיב לכן נתתי שלוחים על מורשת נתי אכזוב, מיכה — ה', ראה סנהדרין ק"ב ולדאנויט מדה זו הרעה והמנונה היא נספחת בישראל מדר דר, גנים לרוב הם כפויי טובה להוריהם, ונפרט תלמידים שאינם הגונים למוריהם, וכבר הוכיח משה רבינו את אבותינו וקרא כפויי טובה בני כפויי טובה, ע"ש, ה'.

עומתך הם. ועי' סנהדרין מ"ט ועמסא לא נאמר נחנך אשר ניד יואב, אחר רב שלל חשדו, משמע דה"י חסרון שלל חשדו ולפיכך נהרג. וראה להלן נסיון תתת"ס [ג].

סימן תתת"ס

[א] **ועוד** לא וכו'. חסרון הניכר י"י כ"א ונדלוי נריך להיות, אלא שחושש שחל יחסר דבר מה מן החינה על ידי אחר וינא לידי חשד, וכדומה.

חשדא, בפה או במחשבה

[ב] **הנה** אמרו וכו'. רבינו מתרץ סתירה זו נשני אופנים: (א) צין חושד זפה, הייט שאומר צפירוש שה"א חושד את חניניו, זה אסור אפילו למי שאינו נדוק לך, הייט שאין לו חקת כשרות, אצל להזהר ממנו ולהיות חושדו בלב ומחשבה מותר. (ג) דלמי שאינו נדוק לך מותר לחשוד אפילו זפה ולאו דוקא במחשבה. וראה חש"כ לעיל נסמוך.

תפילת ר' נחניא בן הקנה ופירוש

ומתפלת ר' נחניא בן הקנה יהי רגון — ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו כי חניני, נרכות כ"ח: משמע כדברי רבינו גלוסן ה' ה"ל, דל"כ ח"ך יחסוד רבנא חת חניניו שישמחו בו כשהיה נכשל בדבר הלכה, הלא זו אחת ממדות הטובות: שלא ששתי נתקלת חניני, תענית כ', אלא ע"כ דנתפלה שאינו תשמיע לאחרים אלא להשיית נלנד ח"ן משום חשד, אלא דל"כ תקשי מה"א דוה"ס לא יאמינו ל', שלא אמר משה אלא להשיית, ונע"כ דערין אסור חשדל הייט נגד ח"ש או אנשים פרטים אצל ח"ס יאמר האדם שחל אחד מן הנצור יעשה דבר שאינו הגון, ואין החשד לאיש מפורט אלא למי שהול מן הנצור, ח"ן נכך כלום.

תתתס. (א) שבת צ"ז א'. (ב) ד"א רבה פ"ת. (ג) כסרות ל' ב' ועושי כ"י יש אית שו"ב. תתתס. (א) הלשון משובש קצת.

(ג) צ"ל וכמו שהיו שואלין אל שבאי והלל וכוונת רבנו על מה שאמרו שבת ל"א א' ו' שחלל לא הקפיד.

ואני אפרע לך או תשאל לי הפך פלוני וזה ירא לחאמינו ואפילו לפני עדים פן יצא בקרבי מתחת ידו אם אותו יאמר הלא פלוני יהיה קרב שלי אל תאמר או אלה לך אלא אמור לו אחשוב בדברי ולך בפתר אצלו ואמור לו פלוני אמר לי שתחיה קרב שלו כנגדי אם תחמוץ לא אקבל אותך לערב ואם נתן לך רשות אמור לו אע"פ שפלוני לא יפרע לך תתן אתה לי אל יאמר ארם לו אם פלוני יהיה קרב או קבלן שלך אלה ואשאל לך חזק יאמר לאותו אדם תחיה קרב שלי אם יהיה קרב וחזק ירא פן לא יפרע לו חרי זה גורם (א) שהכירו מצטער על ידו ואם לא יהיה קרב חרי מתבייש הכירו על ידו ועוד גורם שישאנו אותו לפי שלא רצה להיות קרב שלו.

תתתסג. ראובן היה צריך למקת אמר לשמעון תלח לי אמר לו לא אלה לך בלא קרב ובא יחדה אמר לראובן אכזא איש שיחיה קרב בשבילך הלך אצל יוסף ואמר ליוסף בפני ראובן תחיה קרב של ראובן שילח לו שמעון ואם הלח שמעון לראובן ולקח יוסף לערב וזה עשה בשביל הבטח כי גם יוסף אינו נאמן בקיני שמעון חרי זה יחדה השוה שאמר בפניו גרם שהלח לו אע"פ שבקיני אינו נאמן יוסף הקרב ואם לא הלח לו חרי גרם שיוסף וראובן ישנאו את שמעון שלא רצה להלוות או אם יוסף אינו רוצה להיות קרב של ראובן אי אפשר שזה ראובן שהיה צריך למקת שלא ישנא את יוסף שלא רצה להיות קרב ובטח יש לו שחרי לא היה מאמינו אלא היה לו לומר שלא בפני הלח אם הפך להיות קרב.

תתתסד. בתנולמא בפרשת ראשי המטות (א) מעשה (ב) בחר המלך שהיו שם שני אלפי עיירות וכולם נחרבו על שבעת אמת ניצד אמר להכירו שבעת שאני הולך ואוכל האשתה כך וכך למקום פלוני וחיו הולכים וסקיפים שבעתם ונחרבו ומה הנשבע באמת כך הנשבע לשקר על אחת כמה וכמה.

תתתסה. מעשות באשה אחת שהלחתה מקות לנו כשכא הגוי לפרות המשכח אמר פחות הלחתה לי אמרה האשה לפס תפסור לי הלא אשים אצבעותי על חספס ואשבע שאתה הייב לי כך כמו שאמרתי ונתן לה כלא שבעת אמר החכם לא כבוד עשית אמרה הלא לא נשבעתי ואפילו הייתי נשבעת היה אמת אמר לה כיון שמעולם לא נשבעת וקצת בלא דין ודברים חפאת [א] ובאותה שבעת נשבעו אצבעות יד בתורה ספני שהיו מקצת אומרים או כבוד עשית לא יקרה עקן בדבר הזה החכם אמר לחפך הזכרית הקב"ה לדברי החכם ושאלו להכם היאך לעשות אמר סקמים שהגוי שוכח בנות אם הגוי נאמן בקיני היהודי ושוכח ואם היהודי הפך לומר אשבע והגוי גם נאמן בקיני הגויים ויאמרו הכל זה היהודי הפך לישבע לשקר אלא יאמר אני יודע שאתה שכחת אני אאמין בשבעתך שלך על מנת שתשבע אפילו אם שכחת שתחא שבעתך חלה עליך וכשיבא לישבע אל ימתין קר שיאמר הגוי להביא הקרישים ואל יניח הגוי לישבע ואל יאמר לנו במי אתה רוצה לישבע בפני שהגוי יזכיר שם אלהיו הקרישים וכל שכן שלא יזכיר היהודי שתשבע באלהיו ובקרישים שלך ואל יזכיר היהודי תשבע באלהי ישראל כי אינו חרש לשקר וכשכא הגוי לישבע אל יניח לו היהודי לישבע גם היהודי לא ישבע לשקר בקרישים שנאמר (שמות כג ג) ושם אלהים אחרים לא תזכירו ולא ישמע על פיה ולאותו שאינו נאמן ולנאמן בין יהודי בין גוי לא ילח כי אם בפני עדים ויאמר לו אל תטרקני אלא בעדים או לא יבא לידי שבעת.

תתתסו. גוי שבא [א] לכרות ברית עם ישראלית או יהודי עם גוייה לא יתקט היהודי בכף הגוייה ולא הגוי בכף היהודי ולא יהודית בכף גוי ולא הגוי בכף היהודית אע"פ שחיד מעושפת בבגד.

תתתסז. דברי יחדה שאמר (בראשית מד לב) חפאתי לאבי כל הימים (א) חיד [א] עצמותיו פתלגלין במרחק לכך לא יאמר ארם בשבעתו כך אזכה לקולם הבא אם לא כך חת.

משנת אברהם

סימן תתתס"ח

[א] ובאותה שנועה כו. היינים: ונאותה שנועה נשענו אלנעות יד נחורה, וכן מה שכתב אח"כ: והכריע הקנ"ה לדברי החכם, אין להם כל מונח, ואולי הי' כתוב, ואותן אלנעות שאתה לשום על הספר נכור, כלומר האשה נענשה על דנריה, והגם שלא טעה כלל נפועל כי לא שמה את אלנעותיה על הספר ולא נשנעה, אלא נשניל שהיו תקנת אומרים שלא כדנרי החכם, נענשה האשה להכריע גוה כדנרי החכם, כמונן שאין זו אלא השערה גרידא, אצל זה נרור שהלשון נסימן זה זקוק לתקון סופרים.

סימן תתתס"ו

נתינת יד לאשה - כיעוד

[א] לברות נרית וכו', מללל כתנ רנינו סתמח שלא ליתן יד לאשה אלא נקט גוי ונכריות נרית, משמע דקפיד דוקא נגוי ונענין של כריתת נרית, משום דיהי חושדן אותו צננות שלכך כורת נרית עמה ותוקע כמו ניה, אצל נישראלית לא. אלא דנתוס' סוכה דף מ"ז: וכן נמתות ס"א: הנילו דנרי הירושלמי נסוטה ג"ל, וכהן מניח את ידו תחתיה ומניפו, ופריך ואין הדנר כיעור, כלומר שהכהן מניח

את ידו תחת יד אשה זרה, ומשני: מניח מפה, ופריך ולינו חונך, ומשני: ומניח כהן זקן, ואפילו תומר ילד, שאין ינר הרע מני לשה, ע"ש. ולפי המסקנא אין גוה כיעור משום שאין ינר הרע מני לשה קלה כל כך, וממילא נסתם השטת יד לאשה שהיא רק לשה קלה אין נהדנר כיעור, וגם תנאר שאם יש מנינה כנון שהיד היא ננתי ידים ג"כ אין כיעור. ועיקרן של דברים הללו הוא לפי הכוונה, כדאמרין ננרכות ס"א. המרנה מעות לאשה מידו לדה כדי להסתכל זה אפילו יש נז תורה ומעשים טובים כמשה רנינו לא יתקט מדינה של גהינס. ואם אין כוונתו להסתכל זה אין נז איסור והדי יודע מתשנות לנו של אדם אם לעקל, לכך אפשר אמרו נירושלמי הנ"ל דהוי כיעור, כלומר שאפילו אין דעתו ומתשנתו של הכהן לשום מתשנה רעה אצל נני אדם יתשדו אוחו, זה הוא המושג של כיעור נלשונם של ח"ל, ראה חולין מ"ד. הרחק מן הכיעור, ע"ש נרש"י.

סימן תתתס"ז

התרת שבעת לאחד מיתח

[א] עצמותיו ונגולגלין וכו', כלומר, ולפיכך לא התירו ליהודה לא יעקב ולא מרע"ה עד שהתפלל עליו מרע"ה, משום שזיה עמנו מן עולם הנל ואין לו התרה,

תתתס. (א) ריל אותו שנעשת ערב. תתתס. (א) וכן במדרש רבה ספ. (ב) במדרש הנוסחא ינאי.

תתתסת. לא יתחיל אדם כפיוטיו בתיבה או בשתיים השם כי כן מנחם כשאדם אומר לחבירו מה אתה כותב חזק [אומר] אותו פיוט או יאמר כתוב לי פדר ראש השנה וזה משיב ואומר איזה ויאמר אהללה אלהי (א) חרי על חנם חזקיר השם והלא [א] בספר תהלים (ב) בראש מזמור ובסדר אהללה אלהי חרי חזקיר השם בתחילת פי הראשונים היו מקיימים (תהלים כד ד) אשר לא נשא לשוא נפשי (מלאכי ב ח) ומפני שמי נחת הוא וחיו קרשים בחכמה כי כך היו אומרים פדר של יום ראשון ופדר של יום שני ומזמור של יום פלוני.

תתתסמ. לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא (שמות כ ז) לא יוציא שם שמים לאמת שהוא נקין שוא כגון דאובן שירע בשמקון שיתן לו לחם ומים כשיבקש ממנו חזק אומר לו בעבור האלחים או [א] בכל לשון שהוא מזכיר שם אלהות לא יאמר לו קשה בשביל האלחים ותן לי חזק בלא זח נותן לו והוא רומח שחורך לתת לו לא יאמר קשה בשביל האלחים או אם סבור שלא יתן לו לא יבקש בשביל השם. אם תשמע שאדם מזכיר שם כגון שרצה לומר חקב"ח קשה לי פך וכך ופיוטא בו אל תדלג ליכנס בתוך דבריו כשחזקיר השם ויהי יתנוק לשמוע דבריו נמצא נורם לו שמתצא [ב] שם שמים לבטלה כשאמר חקב"ח אל תפסוק דבריו אבל אם חזקיר את השם כדי לקלל או תפסוק דבריו כי יחטא כשמקלל.

תתתע. כשהיה (א) ר' יוחנן אוכל הרבה מפירות ניוטר היה נשבע שאין פוערין לבו לפח החורך לישבע כי החורך לומר כנגד הנודרין מן הפירות דמונזי כדאית' בעירובין (ב) דבר אחר לא היה נשבע בשם [א] אלא בחיו נגון (ש"א א כו) חי נפשו אדוני וחי נפשי חיה אומר ולומר (ג) שלכך נקרא נפתלי (שיר ד יא) נפת תפמנה שפירותיו סתוקים כדבש ואינם משביעים לכך ברבתו בלשון נקבה איילה כמו (משלי ח יא) איילת אחבים שרובע כמה איילות ואינו שבע כך אוכל פירותיו אינו שבע.

תתתעא. (א) רב כהנא ורב אמי בר אמי האלחים כך אמר רב [א] חיאך יתכן שנשבעין חרי אחד לא נשבע על האמת מפני שראו שהבירו אמר כך אמר רב חזקיה כך אמר חבירו מוטב שאשבע לו כדי שלא לעשות פקודתו ויחטא וכן קשה חבירו ומכל מקום אע"פ שכחנתם לפיכך אסור לט לעשות כן.

משנת אברהם

סימן תתת"ע

חי פרעה, ופירשו

[א] **אלא** נחיו וכו'. אינו מונח מה נפ"מ אם הזכיר את השם או לא, הלא כלל הוא נשבעות דהשבע נלא הזכרת השם לא גרע מידות שנועות, ראה יו"ד רל"ז-א, ונש"ס מניע דור לי נחיו ראשך דהו שנועה, ונכ"ך מניע הרנה שהי' נשנים נחיהם, ונתוסם גם המתקל שהניא רניע, משמאל א-כ"ו, גם מניע נתורה חי פרעה, ונתדנ"ר מקן, וכן נרש"י עה"ת, כשהי' נשנע לשקר הי' נשנע נחיי פרעה, משמע דלחמלי הי' נשנע נחיו לא הי' נשנע לשקר. וגם מה ששנע לשקר נחיי פרעה ראייתו פירי שהי' נשנע כשם שחי פרעה לעולם. וראה נרמנ"ס יסודי התורה, נ"ר, מפרש חי פרעה נחית לר"י, כמו שמוקד לפיטו, משמעו שפרעה וחיו שויס, ואלל הבורא כתוב חי הד', חית פתוחה, כלומר, שהוא יתעלה וחיו הכל אחד נאחדות המתולטה, ע"ש. ולפי הנ"ל אפשר שיוסף הי' נשנע חי פרעה נחית פתוחה.

וכנראה אין מכוונת רניעו נאחרו, דנר אחר" לומר שמנלי להזכיר את השם מותר לישנע שלא לנורך אלא שאפילו לנורך כגון שאמר נראש דנריו: כנגד הנודרין מן הפירות לכל זאת לא הזכיר את השם אלא הי' נשנע נחיו כי שנועה זו היתה לנורך הרנים. וראה להלן סימן תתתע"ד.

סימן תתתע"א

[א] **איך** יתכן וכו'. ספר גדול ויפה חונר על ידי הגאון ר' נפתלי הירץ שפיץ הלוי ראנ"ד נק"ק ווירמיהא, נשם מלא רנון, ונו ישנס אלף ותק"י יאנוים נש"ס, נמקוס שחמרו כעין שכתב רניעו. וראה רש"י כתובות נ"ז. ד"ה, ה"א קמ"ל, לפני ההסגר של רש"י ז"ל ס, מתיישנות כל הקושיות נעין ז"ה.

המזמור והסתבא על העתידות הרמוזות באותו מזמור, והדרשות שדרשו בהם החדשים לא יעשו אותן עיקר המזמור להכחיש את המושג שבאמת אינם מניקד המזמור. עכ"ל.
 (א) ברכות מ"ד א. (ב) ל' א. (ג) במדרש רבה שמות פרשה א' ו תתתע. על שם תורה ומצוות שנתן הקב"ה שכתוב בהם ומתוקים מרוב ונפת צופים, ויעוין במילה ר' א.
 תתתעא. (א) שבתות כ"ו א.

רניע ירוסם כתיב י"ד, קנלה מרנותיו, ולפטר דהקנלה הוא מנעל ספר חסידים, כידוע שהרנה דנרים מהלואה של רניע הונלו נרניעו ירוסם, ראה נח"א נהלואה.
ומה שכתב רניעו ירוסם ולפיכך לא התירו מרע"ה, וכו' הגם דמה שייך התרה לאחר מיתה, משמע דזה דוקא נעניינס שיז להם שייכות לעולם הזה, דהוי כאללה כולה שאין לה התרה, אצל נעניינס השייכים לעולם הנא יש התרה לאחר מיתה דהא אין השנועה חלה עד לאחר מיתה. ויש להאריך בזה.

סימן תתתס"ח

[א] **בספר** תהלים וכו'. ראה נחמ"ק, ולדעתי אין כוונת רניעו נאחרו נראש מזמור על המזמורים המתחילים נהלל"יה, אלא על המזמורים שהניע הני הוא סס קודש, כגון מזמור מ"ג שפטי אלקים, וכן מזמור כ"ו, לדוד שפטי הד', כי הניע לדוד נודלי שאינו מן המזמור, וכן ע"כ, לשלמה אלקים משפטיך, שניע לשלמה אינו מן המזמור, אצל על המזמורים המתחילים נהלל"יה אין אלה, משום דאיתא נירושלמי סוכה נ"ג, והתגילה פ"א, אם יתן לי אדם ספר תהלים של ר"מ מוחק אני את כל הללו"י שנו שלא נתכוון לקדשו, וכו', וראה מה שכתנתי נסימן תשל"ה מזה.

סימן תתתס"ט

[א] **בכ"ז** לשון וכו'. הספר חסידים חונר נארוך אשכנז ושם רנילים לומר לתכופות, אלוס נ"טעם וילעו"ן ועל זה נא רניעו להזהיר שאין לומר כך כי הוא כעין שנועת שוא. דעיקר שנועת שוא הוא הנשנע לאמת האמת על דנר שהוא ידוע לכל, כגון על שנים שהם שנים, ע"י ור"ף ור"א"ש נשנועות ספ"ג, ונירושלמי סס דעל שנועת אמת חרנו כ"ד מדיעות. ע"ש.
 [ב] **שם** שמים וכו'. מקורו נדרים י': שלא יאמר להדי עולה.

תתתס. (א) המשנה למלך הלכות ברכות פ"א מביא משם הריב"ש ולא דוקא שם בן ר' דהיה נמי אלהינו. (ב) מזמור קב"ו ונראה מזה כי גם רבנו דן אשר ראשי המזמורים אינם ממוחלים אל המזמור ועיקר המזמור מתחיל מסטוק ב' שוריי סאן אהללה ח' הוא סטוק ב' וכתב הרב המג"ח בהלק"ם ח"א תשובת מ"ס: מי שגדר לקרוא כמה פסוקים של תהלים מסתברא שלא יעלו לחשבון התחלת המזמורים כגון למצוא מזמור לדוד וכיוצא שכו' הנראה אינם סכלל המזמור ועיקרו, אלא הנדעה מי היה

תתתקעב. מעשה בחסיד אחר שביקש למלך של יהודי שישיב בשם שיקח סאוהו יהודי י"ב פשי' ונתכחץ שלא ישבעו לשקר כי באותה סיבה חי סוציאין שם שמים לכמה ונשבעין לשקר בלא תביעת סמך וביקש מן המלך תותן לו במשלח כל יהודי שישיב בין באמת בין לשקר בלא תביעת סמך שיקח ססט דינו כדי למנוע פסיעה שלא ישבעו לכפלה והשחירו בני חסדינה לגרשו גם בני חסדינה נידוהו עד שהלך לקח קרובי ואחבדי וחלץ לארץ אחרת וכל אותם שנידוהו גם זרקם לקו וסאם נחרנו וסחם נשרפו כי הוא נתכחץ לטובה.

תתתקעג. אם יש לו לאדם אורה ואומר לו אכול (א) ונשבע האורה שלא יאכל לא יצטר אהנו יותר ואם תאמר בין שאלישע נשבע למה היה ספציר בו אליהו ועוד (מ"ב ב ו) שב נא פה חלוא היה יודע שלא יעשה כן כשנשבע אלישע פעם ראשונה למה ספציר בו יותר ספני כי אליהו אמר לאלישע חרי משה היה בחורב למשה נאמר (בסדכר כו יח) קח לך את יהושע ולי למשה אותך לנביא במשה כתיב (דברים לר ו) ולא ידע איש את קבורתו ואמר בפסרי (ב) משה לא מת אלא עמד ומשמש ובדין הוא שלא ירא אדם עמי כשאלקו מעליך וידע אליהו שלא ימות אלישע אלא ירא היה פן יזיקו לו חסלאמים באכריז אליהו היה הפך שלא ידע אדם בחקולתו לשמים כמו משה שסא חקב"ח מעלתו כמו למשה היה הפך שלפני אליהו יהיה דורש ברבים כמו יהושע ולא קיבל עליו כי אמר כל זמן שאתה בקולם לקיני אל אדרש וספיעה אחת שאוכל ללמוד לסניך לא אחפר רגע אחד לימודי וחוא לא נשבע לא אעזבך לקולם או כל זמן שאתה בארץ לפי שאליהו אמר שלחני למקום פלוגי לכך אמר לא אעזבך סתם אילו היה נשבע כל זמן [א] שאינך לקח אז לא יהא ספציר בו עוד. ומינה שאמר לו (מ"א כב פו) עד כמה פעמים אני משיבך ולמה לא אמר מיכה [ב] בפעם ראשונה למלך כי אמר שסא לא ילך אחאב ופעם אחרת [ג] לא יגלה לי מוד עליגים חם פעמי לחביא אחאב לירי חרינה ואם אתרה בחם שסא לא ילך ועוד שסא לא יקבל רבוי חרי אקעם מזירים וכתוב (משלי כג פ) באוני כפול אל תדבר כי יבד לשכל סליך וכשחשביקו לא רצה לומר כי הוא מיכה הנדי לו תחילה שיפול ביד אדם ובכך ביקש שכלו בלא חלף אשתוק כשחשביקו פעם או פעמים אמר יחי רצון שיצליח חמלך ובלבו היה על יהושפט וכשחשביקו שיאמר האמת אז אמר האמת לא אדוני היה סבור חמלך ששקר דיבר ואמר לא יתנבא טוב בי גזר עליו פבר שיפול ביד אדם לכך חוזר לומר עוד ראיתי את חכבוד וסאמין את חמלך וכשראה דקיהו בן כנענה שכן ביאר למלך שראה את חכבוד. (דברים כפ יא) לעברך כברית וכתוב (שם שם פד) על אשר עזבו את ברית ה' אלהי אבתם ולמה חוזרנו לישבע שלא לעבוד ע"ז וכי שמוצי חושש בשכותה אלא לחיות קרבים זה בזה לבקר ע"ז שלו ושל חבירו. שלא יאמרו חסדיקים אם חבירו חוסא (יחזקאל יח פ) חנפש החסות היא תמות וחקב"ח גזר עליהם שיכרתו ברית כדי לחיות קרבים לבקר מישראל הרע שאם חי מקצתם עובדי ע"ז לא יהיו ימים ספעמים עד שיהיארנו חרשעים את חסדיקים אבל חסדיקים לא יוכלו להסות לב חרשעים לכך כל ישראל קרבים זה בזה כדי שיהיו מחיים ביד עובדי עבירה.

תתתקעד. [א] אין זאת (שמאל א פ ב) וישבע עוד רד (שם שם ג) שאומר עוד סבל שושבע קדם לכן וכשנשבע למה אמר יהונתן אין זאת חרי גרם שרוד נשבע עוד וכן לאביגיל נשבע מי רחוק לישבע אלא בזמן שפסדה זרה חיתה ולכן לעבוד ע"ז וישבעו בלא אלהים וחסקיני חסדיקים לומר חי ה' חחו שנאמר (ירמיה ח פ) ואם חי ה' יאמרו כדי שלא יאמרו (קס"ט ח יד) חי אלהיך הן הנשבעים באשמת שומרון ובימים של רד לא היו עובדי ע"ז אלא כי חודגלו כשמאל האילך חגם בימי שופטים לפי שכל מקום שכתב סתם חי ה' היו כך נשבעים (ירמיה פח יד) חי ה' אשר הקלה את בני ישראל בארץ מצרים רק כשמפיש אז לא היו מזכירים... כנן (ש"א י"ד לפ) חי ה' חסרשע על שם שחיתה חתשוקה אז כנפלאות וכן אליהו ואלישע וכל משיצאו מסצרים אבל קדם שיצאו מסצרים לא היו נשבעים חי ה' לפי שכתוב (שמות ו ג) לא נדעתי להם לפי שלא נדע כנפלאות קדם לכן לישראל יותר ששאר אומות ולכן לא כתב חי ה'

משנת אברהם

עד כמה פעמים, ה' לאחר שכר השניעו כמה פעמים ולא הנדי לו מה שהניד לו בסוף.

סימן תתתע"ג

[א] שאינך לקוח וכו'. כלומר כי גם אלישע ידע כי היום הדי לוקח את אליהו, ככתוב שם כי אלישע השיב לבני הנביאים: גם אני ידעתי החשו, ועי רדיק שם שכתב שמה שאמר אליהו: הדי שלחני הירדנה, כי כן נאמרה לו לאליהו ננבואה כי מעבר לירדן ילקח, אולי ה' הלקתו נמקום אשר נאסף משה רבינו לכבודו כי מעלתו — של אליהו — היתה קרונה למעלת משה רבינו, וכן הראה לו הכבוד נהר תורנ כמו שהראה לו למשה רבינו ולס מ' יום ומי לילה כמו שם משה רבינו, עכ"ל, ומדברי רבינו נראה כדבריו אלא שרבינו מוסיף והולך שאליהו זכה לדעת נחיו כי מעלתו קרונה למעלת משה ולכן אמר: הרי משה ה' נחורנ וכו'.

[ב] בפעם ראשונה וכו', כל תפרשי התקרא פירשו: עד כמה פעמים אנטרך להשניעך אשר לא תדבר אלי רק האמת, רנ"ג, שם, או שאמר לו המלך, אני משניעך עתה לא פעם ולא שמים אלא כמה פעמים — כלומר, שנועה חמורה, תנ"י, שם, אולם לפי פירושו של רבינו זו שאמר לו המלך

נביא אסור לו לנלות אפילו לשם הצלת נפש

[ג] לא יגלה וכו', החאלף נדברי רבינו הוא שהנביא, ונדחלי כן גם כל נעלי רוח הקודש, אי אפשר לו לנלות לבני אדם מה שגזר עליהם נמרותים כדי להגילם, כי אם ישאו כן לא תתקיים הגזירה, וכעין שאמרו שילתק לא גילה ליעקב ממכירתו של יוסף לתנרים משום שמתרומים לא רע לנלות לו נכדי שינא לפועל כל אשר נגזר נמרותים שירד ליעקב לתנרים, ואם הנביא — או נעל רוח הקודש יגלה מה שאין ראוי לו לנלות, שז יסתירו גם ממת את אשר מתהווה נמרותים, נדרנת גם נביאיה לא מלאו חוון.

סימן תתתע"ד

[א] אין זאת וכו'. הלאן נסיון הזה מעורננ יש בו חסרון הטיכר, והיוולא מדבריו הוא, שרבינו לשיטתו לעיל נסיון תתתע"ע, שנלי הזכרת השם מותר לישנע לנורד, ולכן

תתתקעג (א) עיין ר"א רבה פ"ד: והן נודדן בחותה תובדין. (ב) כרסה פיסקט שכיז ושם איתא עומד ומשוח אכל בסוטה י"ב ב' איתא עומד ומשמש.

קודם יציאת מצרים וגם בקורא ובדניאל והצדיקים היו רגילים לומר חי ה' (ירמיה ד ב) ונשבעת חי ה' באמת במשפט ובצדקה אבל יונתן שאמר אין זאת כלומר למה נשבעת לבטלה ואשר הלך אהריו לניית ברסח השב שלא להמית את דוד אלא יש לו עקר שבורה מסנו כרי שינבן כפניו אין זאת למה אתה חושד בכשרים ובזמן הזה [ב] לא ישבע אדם אע"פ שאין מאמינים לו כי הראשונים היו נוהגים בשבועת ולא יבא לידי שקר ולא אחרונים שאין נותרין כסובא שמתותיהן ויזחר אדם שלא יאמר דבר שיתרום שישבע חבירו כגון שאמר יחונתן אין זאת וישבע עוד דוד האן יחונתן לא אמר אין זאת דבריד אלא אין זאת וידד לא ביטל דבריו אלא על שהשליך החנית אחריו [ג] בספר מסורת כתוב היטב.

תתתענת. אשרי אדם מספר תמיד (משלי כה יד) כגון שירא לעשות עולה ליהודי ולגוי וירא לתת ולשאת עם יהודי וגוי שאינם הגונים שיגלגלוהו לידי שבועת שלא יגלגל שבועת.

תתתענו. (א) ור"ש לקרש כי מישתעי בהדיה דרבה בר בר הנח השתא ר' אלעזר בריה דארעא דישראל הוה ולא הוה משתעי ריש לקיש בהדיה דמאן דהוה מישתעי ריש לקיש בהדיה בשוקא יחבין ליה עיפקא בלא פהרי ובחדיה דרבה בר בר הנח מישתעי אמר רב פפא שדי נברא ביניהו אי ריש לקיש חקירי אי דבה בר בר הנח ור' אלעזר כל זה אינו מדבר אלא במקא ובמסבר שהרי בבית המדרש היו מדברין יהודי אלא מדבר בשוק כשהיה הולך בשוק לא היה לו משא ומתן פארם אלא עם זעירי כי אמר אם אדבר בארם בשוק ורבים שם יאמרו הרואים בהדי שריש לקיש מישתעי בהדיה גב אנו נשואים ונתונים קמו ואילו לא היה נאמן והיה בא לידי שבועת להייב ריש לקיש למה היה לו משא ומתן עם ארם שאינו מוחזק נאמן ובמין לידי גזל שבועת וחלה על שניהם וקל הנורם. אם ראונו מוחזק נאמן לכל הנח צריך שלא יהא לו משא ומתן אלא עם נאמן שלא יכפור לו ושלא יבא לידי שבועת ושלא יבא לדבר קמו בשוק כפני רבים שלא יהו סבורים שמדבר קמו מן עסק משא ומתן וישאו ויתנו קמו ויבא לידי גזל שבועת אם לא יהא מוחזק נאמן לו ולכך לא היה מדבר ריש לקיש בשוק אלא עם מוחזק נאמן ויבלין להאמין לו בלא קדים וגם אותו שדיבר ריש לקיש קמו לא יקבל אלא מאותם שלא ישביקוהו שודקים שלא פשע ואם היו קודין לדין היו אומרים הכל בלא שבועת הוא נאמן לכך לא דיבר אלא עם זעירי בשוק כי מוחזק לו שלא דיבר אלא האמת ובלא שבועת נאמן אבל (ב) ריש לקיש [א] ראה שר' אלעזר תלמיד של ר' יוחנן הוה ולא דיבר משמו של ר' יוחנן ורק בעיניה.

תתתענו. בקשו להבם (א) אמר להם תחידקוני על כי אמר על פלתי וקל פלתי אמ' על פלתי הצדיק אני מכיר קודם שחיה נשבע באמת ונתן סח שהייתי חסך והם ושלום שאגזול אותו צדיק וקל חשני לא אחיה אספורפא כי אני מכיר שישבע לשקר ואינו רוצה שעל ידי ישבע לשקר ואינו רוצה שעל ידי יחפא ובתיב (שמות כב מד) שבועת ה' תחיה בין שניהם [א] שאינה זה בין שניהם ובדבר שלי לא רציתי שישבע לי אדם וגם אספורפא לא אחיה להשביע בעבור אחרים.

תתתענת. לא יהיה אדם אספורפא לאלמנה וליתום שישבע שחשקר קמחם. תתתעמ. דרי הוא אומר (שם שם כד) לא תחיה לו כנשה שאין לו סח לשלם אבל אם אין לו מקות אבל יש לו ספולמין או שום דבר הרי (תחלים לו כא) לוח רשע ולא ישלם. הרי ראונו הייב לשמעון ושמעון הייב ללוי ושמעון לא היה נשח ושואל לראובן אלא שלוי רוחק לשמעון לפרוע הרי בעל ברתו של שמעון נשח בראובן וכשאין לשמעון בידו [א] שלא ישביענו לוי וכן ראונו שאמר לשמעון אתה הייב לי כך וכך ושמעון יודע שראובן אומר שקר מוטב שיתן לראובן להשבע אע"פ שבשקר נשבע ואל ישבע שמעון לאמת כי הקהל אינם יודעים וראובן יאמר שמעון נשבע לשקר וסבורים שאמת אומר ראונו ומבא מתחיל שם שסים על שמעון שהוא צדיק בעיני בני ארם וקתיד ליתן הדין שחיה לו משא ומתן עם ראונו שנשבע לשקר.

משנת אברהם

סימן תתתע"ז

[א] ראה שר' אלעזר וכו'. כלומר, גזה מסניר רניט למה לא הוה משתעי ריש לקיש נהדי דר' אלעזר נשוקא, משום שר' אלעזר לא אמר המימרא משמי' דר' יוחנן, לכן לא החיקו לנאמן. כמאמרם כל מי שאינו אומר דבר נשם אמרו עונד נלא תגזול דל וגו', ילקוט משלי ט'. וראה נס"ה, דף ע"ה, ודף קכ"א.

סימן תתתע"ח

[א] שאינה זזה וכו'. שנועת דף ל"ט: שהשנועה פלה על שניהם, ע"ש.

סימן תתתע"ט

[א] שלא ישבענו וכו'. אין הדברים נוונים, מה שנועה יש כאלן הלל אין כאלן שום כפירה והכחשה. ואולי צריך להיות: ואין נידו של שמעון שלא יתבענו לוי כלומר,

כשנע דוד כי אז לא היו מזכירים את השם בשנועה, ושנועת דוד הייתה לגורך כדי לאמת את דבריו נלנ יהונתן כי לא האמין שאינו מנקה להמית את דוד, שמה שדף שאלו אחרי דוד לניות נרמה — חשנ יהונתן — שהוא רק כדי להשיבו אל ניתו כדי שינבן לפניו.

[ב] לא ישנע וכו'. כלומר, נזמן הזה שאין אנו סהרים בכל מה שצריך להיות סהר, כמאמרם על הכתוב: את הדי אלוקי תירא וגו', פירש"י ותענודו לו ותדנא בו ולאחר שיהיו נך כל המדות הללו אז נשמו תשנע.

ספר מסורות

[ג] בספר מסורות וכו'. נאוצר הספרים לינחק חייזיק בן יעקב, הונח ספר מסורות שתוכנו להורות שלא נשנה דבר נחורה נלי טעם ורליות. והספר מיוחס לרי יוסף צ"ר שמואל, בן דיוס, וי"ח כי הוא המוציאו לאור, ושם מתנרו לא נודע, ונכן אפשר שכוונת רניט הוא לספר הנ"ל.

תתתענו. (א) יובא סי ב. (ב) יבמות צ"ו ב אבל שם איתא כי ר' יוחנן חקיד על שלא אמר ר' אלעזר משמו.

תתתפ. בקהל אחר נתנו ספ וחיי חשרין מקצת מהן ואמרו ראשי הקהל לחשבוע תעשו [א] שלא יהא בשבועה אלא חגבאי
 בא אחר שחיה ירא חשם אמר לנבאי כל אשר תחפור אתן רק אל תנני לחשבוע אמר לו חגבאי שתוק ואל
 תניד שפטרתי אותך בלא שבועה שאם ידעו החשודים יאמרו לי למה משביעטו אנו נקיים וקתה פבורין שגם אותו פשר משביעין.

ג ד ר י ם

תתתפא. מי ששרוי בצער אל יקפץ ואל יהי פחיר כנדרים אלא יחשוב תהלה שבא יתחרם לכך יחשוב תהילה איזה נר
 יקבל שלא יתחרט ושיוכל לקיים וילך לחכם שיאמר לו מה טוב בעיניך אקבל זה עלי וזהכפם יתן לו קצת
 הנתה שיודר בנדר שיוכל לקיים ונר הנזן לפי הצרה.

תתתפב. כתיב (קהלת ה ו) טוב אשר לא תרוד משתורוד ולא תשלם ואם נדר ארם בעת צרה לא יודר כרבי האמורי (א)
 אם הוא חולי מקיים שלא יאכל בבני מקיים או אם הוא חולה חולי מיהרש ראש שלא לאכול מראש בחמה (ב)
 עך פלתי חי אין כמותו זה אלא יבטח בהקב"ה אלא רכבי הפצי שמים [א] בדרך שקעה יעקב (בראשית כח כב) אשר נתן
 לי עשר אקשרנו לך מקין הצרה יחשוב כי שםא לכך חובא בצרה שיחשוב נר פדה בפרת.

תתתפג. (א) המסתכרין לומר תרומה ואמר מקשר מקשר ואמר תרומה קולה ואמר שלמים שלמים ואמר קולה שאני
 נכנס לבית זה ואמר לזה שאני נחנה לזה ואמר לזה לא אמר כלום עך שיחא פו ולכו שוים [א] ומכאן נכל
 לדעת אם היה בנו של אחר רוצה לצאת לדרך לומר לזה רוצה להתקנות מפני שהוא יצא

משנת אברהם

יהד דנרו ומסוס ככל היואל מפיו יעשה, כשאר הנדרים. והרמזים
 סס תדמה דין זה להאומר לא אפטר מן העולם עד שאהי סיר,
 דחייב לנהוג נמירות ולע"פ שעדיין לא נדר נמיר, הויליל ואמר
 שידור נסיר חייב להסר, זה כיוולא נו, ע"ש, דנריו ז"ל מטין
 שיעקב חנינו נדר נדר נמור נלי תנאי דומה להדין של סיר
 שאין נו תנאי.

וראיתי נלפנת פענה חירות לך, שכתב דלף שכתב הרמזים
 ז"ל דחייב לנהוג נמירות נדין הכ"ל, מכל מקום לא
 הוי אלא חיוב נגרה ולא הפלא וליכ חיט חל על מזה כדנר
 רשות, ע"ש. וכך נלמח משמע מהרמזים הכ"ל שחירץ קושייתו
 דנדרו של יעקב לא ה"י דנדר שלא נא לעולם, משום דנדרו של
 יעקב לא התיישם חל החפלא אלא לנגרל, כלומר, התחייב אה
 עלמו לנדר, אלא דלא אדע למה לא הוילאו רנתיט דין זה
 מלשון התורה שכתוב לנדר נדר סיר להויר, שמשמע שדנר
 עתה לעשות נדר אחר כך וכן נני סיר. ואפשר דליכ ה"י לו
 לכתוב נדר לנדר. ויש להאריך בה.

סימן תתתפ"ג

נדר שאין פיו ולבו שוים

[א] ומכאן נוכל וכו'. לכאורה אין הענינים דומים זה לזה
 דנני המתכוון לומר תרומה ואמר מעשר וכו'
 הרי טעה בנידורו, ראה תוס' פסחים ס"ג ד"ה המתכוון ותוס'
 ערכין ה'. ד"ה אדם יודע, אבל הכא לא טעה אלא שלא פירש
 התנאי שנלנו, ולת"ד דנרים שנלנו אינם דנרים נני ההוא דנדין
 לייספי אדעתא למיסק לא"י, קידושין מ"ט: נדין שיהי חייב
 להשענות אפילו כשאין נו יולא לדרך. ועוד למה לי הילשחא
 מהמתכוון לומר תרומה וכו' דדין זה של טעות ננדרים מפורש,
 בשבועות כ"ג, נשפתיס ולא שנמר נלנו להוילא פת חטין והוילא
 פת שעורין.

ואפשר לומר גדומה, דרנינו סנר כתירון ה"י נתוס' ערכין
 הכ"ל מהמתכוון לומר תרומה ואמר מעשר לא אחר
 כלום, כלומר אפילו מה שנלנו אינו כלום ולא ה"י תרומה
 ולא מעשר, ואע"ג דנני תרומה כתיב ונחשנ לכס תרומתכס,
 ונשנעות הכ"ל אמרין דשאי תרומה וקדשים דכתיב נהו
 ונחשנ לכס, וכל נדין לב, לכל זאת כשאין פיו ולבו שוים לא
 אזינן לא נתר החשנה ולא נתר אמירה, מכל שכן ננדר דנעיק
 פיו ולבו שנים.

אין ניד שמעון לתנוע את לוי להיות כטושה לראובן. לכן עון
 הוא לשמעון שנשא ונתן עס לוי.

סימן תתתפ"ד

[א] שלא יהא וכו'. כלומר, עשו תקנה שכל אחד מהקהל
 ישנע להנאי, ולא יהי שום אדם אחר נשעת
 השנועה זולת הגנאי.

סימן תתתפ"ה

נדר בעת צרה, על הנאי או לא

[א] בדרך שעה וכו'. ראה, נמד"ר וילא, וידר יעקב נדר
 לאמר, מהו לאמר, לאמר לדורות שיהיו נודרין
 נשעת הדסק, וכו'. ויש לנדר מה הפיר' שיהיו נודרין, אם הכוונה
 נדר ממש לנזקה ודומה או נדר על תנאי, כשם שנדר יעקב
 חנינו אם יהי אלוקי וגו'. ומדנרי רנינו נראה שפרש נדר
 נמור נלי תנאי, דהא כתב [דלכך הונא נגרה שיחשבו נדר", אלא
 דנמד"ר סס פלינו רני אינו ורי יונתן תד אחר מסורסת ה"י
 הפרשה, וחד אחר על הסדר נלמרה, מלן דלמר מסורסת ה"י
 הפרשה שכנר הנטיחו הקנ"ה והנה חכמי עמד, והוא אומר אם
 יהי אלוקי עמדי, אחמהה. מ"ד על הסדר נלמרה מה מקיים
 אם יהי אלוקי עמדי, אם יהי לי שיתקיימו התנאים שהתנה עמי
 אני אקיים את נדרו, עיי"ש. הרי דפלינו אם ה"י נדרו של יעקב
 חנינו נדר נמור או נדר על תנאי, וע"י נרמזין עה"ת סס.

ולשיטת הסוגרים דנדרו של יעקב חנינו ה"י נדר על תנאי
 תקשי ה"י נעיק תנאי כפול, ונקיודוסין נפרק האומר
 דפריד מתקומות שונות מתורה לא הזכירו כלל מהא דיעקב שלא
 התנה תנאי כפול אולם נספר הפלאה נכתובות דף כ"ו ודף ע"ד
 כתב דנדרים לא נעיק תנאי כפול דלחא דינור ומנטל דינור,
 וכן נדר על תנאי אינו נריך התרה נלם לא נתיקיים התנאי
 משום דלחא דינור ומנטל דינור, ע"ש.

הגדר להקדיש דבר שלא בא לעולם

הדמב"ם ז"ל נהלכי ערכין, ו—ל"ג, כתב דיעקב חנינו נדר
 להקדיש, כלומר, דאי אפשר שהקדיש נשעת מעשה
 דהא אין אדם מקדיש נדר שלא נא לעולם ואיך אחר כל אשר
 חתן לי, אלא שנדר להקדיש, וזה חל על נדר שלא נא לעולם,
 כלומר, חל נדרו שיהי חייב להקדישו כשיצא לידו, ואם לא
 הקדישו כשנא הדנר לידו הרי זה עונר משום נל תלחך, ולא

תתתפג. (א) כעין מה שאמרו בתוספתא שבת פ"ו: אל תאכלנה מפני ברקות. (ב) ר"ל שעל נצמו אומר עך שיכריח מחליו.

לדרך ולא חלף בני שאינו חייב להתענות וכן אם היה חסך לומר קשרים רבחה לתת לבדקה ויבא ספרי שלשים לא אמר כלום ספני שאין לבו ופי שרוב האם אמר הוא רבחה ללכת ללמוד למקום מלוני ספני שפלוני חכם שם אותו מלוני החכם חלף למקום אתר שיכול ללכת למקום שאותו חכם שם ואם שמע שאותו חכם חלף לארץ ברחקים אם בקיר החיה חכם כמותו הרי ילך שם האם חכם גדול אחר כך בא לקיר הנדר גדול מאותו החכם של אותה קיר ישאל על נדרו וילמוד בקירו האם לא יוכל ללמוד לפני זה שבקירו בקבע לא יתירו לו אלא ילך וילמוד למקום שנדר האם נדר ללמוד במקום אחר והוא אין לו לב רשוכה פה שלומר האמר לחכם הנח לא יוקיל לי לימודי פה אעשה אמר לו בתחרש אתה אמר לו אילו הייתי יודע שיש ארם חכם שהיה חרוף סבין ירא שמים הייתי נותן לו כפליים מאשר הייתי סרבה אם הייתי שם פי בתחרש אני הייתי שואל על נדרי להתירו ואעפ"כ אשלה אחר תחתיו אמר לו החכם אילו הייתה לומר היה מוקיל לא הייתי מתירו לך אע"פ שהייתה שולה אחר תחתיו שהרי אמרו (ב) היו נולח למקום תורה ואל תאמר שהיא תבא אחריו שהבירך וקיימה בדרך אלא כיון שלא יוקיל לך אתיו לך ותן לי תחילה המעות שאתן לאיש חכם וירא השם וילמוד שם וכן איש או אשה שנדרו ואם רעתי למצוה רבה לתת כסף לכתוב ספר תורה לפי שהוא יחשוב איזה מצוה רבה כוח אומרים לו כיון שלכך למצוה רבה ושיהיה בעין תדיר כספר שאתה חסך אינו כל כך מצוה שהרי (ב) יש לקהל הרבה ספרי תורות אלא תן לצורך ספרים לחשאלו שילמדו וצדקתך תקפוד לעד (ג).

משנת אברהם

אלא דיש לומר דלענין נדר כעין נגיד שלי, דנגזרים הולכין אחר כוונת בני הדם כדלעיל דנרייתא דנדרים נ"ה. ואפשר דיש לומר דלמנוחה דמוכה זה האלף ה"י נזכר יותר נמיית ננו זכאי מאשר יחי חיי רשע, אולם מסתבר דרחמי און מרונים על ננו, והגם שהענין חרה לו על המעשה הרע של ננו, לכל זאת אינו מתקבל על השכל שה"י חסן נמייתו. נפרט שהנן מעולם לא ה"י איש חרדי, ואינו ידע אותו נשעת הנדר שליט מתנהג על פי דת תורתו, והלא ידע שהוא אינו שומר שנת, וענינה זו עושה יותר גדולה. נפרט שיכולה הנכרית להתגביר עם הילדים, וכן אומר הנן שהיא תתגביר נכדי לתקן על כל פנים, נאופון-מה, מכלן ולהנח. לכן נודאי שעל האנן לקיים את נדרו נפרט לנדרו הריני"ש והרמזין" הכ"ל דלגני נדר לאתרים חין הולכין נתר הכוונה.

ספר תורה דלשמיעה קאי, וס"ת להתלמד בו

(ב) יש לקהל וכו'. יש להנין מה זה ענין שיש לקהל הרנה ס"ת, הלא כתבית ס"ת היא מנות עשה נכל מקום ונכל זמן שנאמר ועתה כתבו לכם את השירה הזאת. והגם דהש"ך נז"ד הניא ג"כ נשם הראש"ש דנזמן הזה שאין אט לומדים נתורה אלא עיקר הלימוד שלט הוא נתורה שנעל פה עיקר המז"ע הוא נספרים של תורה שנעל פה, אצל מכל מקום מה זה שרניט אומר הטעם מפני שיש להקהל הרנה ס"ת, ה"י לו לומר שנזמן הזה יותר מנות נספרים מאשר נס"ת. אולם נראה דשיטת רניטו היא כמו שכתבתי נמק"ל דשי סוני מנות יש נמנות כתבית ס"ת, דהא ננ"ג מ"ג אמרינן דס"ת לשמיעה קאי, ומעירובין י"ג אמרינן דס"ת להתלמד כתינח, אלא דיש חיונן שיה"י ס"ת לנצור, ועל זה אמרו דלשמיעה קאי, פירוש שקורין בו לנצור, ועוד חיונן אחר יש שכל יחיד חיונן לכתוב לו ס"ת כדי ללמוד בו, מה הוא שהניח הרי"ף ז"ל ננ"ג על המשנה דכופין אותן לננות חומה וכו', נשם התוספתא שכופין בני העיר זא"ז לננות להם נית הכנסת ולקנות להם ס"ת וכו', והיינו ס"ת דקאי לשמיעה, והרמזים ז"ל שפסק נס"ן מהלכ"י ס"ת שמ"ע על כל איש ואיש מישראל לכתוב לו ס"ת לעצמו שנאמר ועתה כתבו לכם, היינו נס"ת שכל יחיד חיונן לכתוב לעצמו נכדי ללמוד בו. ממילא החיונן של הנצור שיה"י להם ס"ת יש לו שיעור, דלאחר שיש ננית הכנסת ס"ת מה גס כמה ס"ת, שזן אין חיונן עליהם לקנות, לכן שפיר כתב רניטו הטעם דמאחר שיש להקהל הרנה ס"ת שזן אין כל כך מנות, דמיירי שאותו היחיד ה"י מסתפק אס לכתוב ס"ת ולמסרו לקהל או לקנות שאר ספרים, ונשאר ספרים נודאי שיש מנות

ואין להקשות הא הדין של רניטו מפורש ננדרים נ"ה, רני יהודה אומר הכל לפי הטור, וננרייתא אס תניא כינז אחר רני יהודה הכל לפי הטור, ה"י לננש אחר והלך ואמר קונס אחר עולה עלי אסור לננוש ומוחר לטעון, ה"י טעון פשחן והאיט ואחר קונס פשחן עולה עלי, מוחר לננוש ואסור לטעון, ע"ש. והלכה כר"י, משום דחלינן נתר הכוונה של הטור, משום דנש"ע ריית מנזאר נשם הרמזין" והריני"ש דהיינו דוקא ננדרים הטנעים נינו וכן עלמו אצל לא נטוד לאתרים, והמקנל עליו תענית שהוא נדר לשמים אפשר דלא ה"י נכלל האי דנדרים הכ"ל.

"שלום" משמעו בכמות או גם באיכות

נשאלתי נאחד שנט יאל למלתמה ונדר סכום לנדקה כשישנו נט לניטו, לשלום. — כך אחר נפירוש. — ולאהר המלתמה שנ נט לניטו אלא שהניח אחרו אשה נכרית שנשח מענר לים והולידה לו אס נס ננים, והאנן שאל אס חיינן לקיים נדרו או לא, כי רעה עליו המעשה של נט מוטנן שה"י מת נמלתמה זכאי ולא ה"י שנ לניטו חייב, ונרס לו ולמשפתחו נזשות וכלימות. והנה נשנת לינ דרשו וינא יעקנ שלם, ואחר רנ שלם ננוש שלם נממוט שלום נתורתו, ונדאי הכוונה לומר נזה שנתמלח התנאי שנדר יעקנ: ושנתי נשלום, וממילא נשמע שאלתלי ה"י נל לניטו חסר אחר או חסר נתורתו או נממוט, דאז לא ה"י זה נגדר שנדר ושנתי נשלום. אלא דמכלן חין ראי, דהא אמרינן התם דנשניל שנל שלם ננופו ונתורתו ונממוט, כלומר, נעשה לו נס לכן ויחן אחר פני העיר, רנ אחר מטנע תיקן להם, ושמואל אחר שווקים תיקן להם, אצל את נדרו אשר נדר ה"י נרין לקיים נכל אופן. ואפשר דלפי השאלות המפרש ויחן את פני העיר משום שה"י ע"ש, כלומר, ולא שתיקן מטנע או שווקים יתר חכפי נדרו, משום דמה שנל שלם נכל, ה"י נכלל הנדר של ושנתי נשלום. אולם נראה דהשאלה הכ"ל אס נינ שלום משמעו שלום של כמות נלנד או גם שלום נליכות הוא פלוגתא של תנאים נסוף טנול יום: התורם את הנור ואחר הרי זו תרומה על מנת שחעלה שלום, שלום מן השנר ומן השפיכה אצל לא מן הטומאה, רש"ח אף מן הטומאה, ע"ש. פירוש כשהתנה על מנת שחעלה שלום, התנה סתם, ולא פירש אס כוונתו שלום נכמות, היינו שלא ישנר ולא ישפך, או כוונתו הייתה גם לענין איכות, היינו לענין טומאה. ושם הלכה כרננן ולא כר"ש, דסתם נינ שלום משמעו לענין כמות נלנד ולא לענין איכות. ולדעתי ה"י ראי נכונה ועלמה.

(ג) וצדקתו עומדת לעד זה הכותב תורה נביאים וכתובים ומשאלין לאתרים (כתובות ג' ע"ד).

תתתפד. אם יבא לפני חכם אדם ששרוי בצער ואומר לו אם טוב בעיניך אקבל נדר עלי דבר גדול כדי שיזדעזעני הקב"ה
 מן הצרה הזאת והחכם ירע שלבסוף כשיבא מן הצרה לא יקיים אל יתן לו החכם לנדר כיון שלא יקיים אלא
 יאמר לו מה שידע שיקיים ואל יאמר לו תקנות כי [א] מה ריח לחקב"ה בצומות שני' (זכריה ז ה) חצב צמתיני איני הפך
 אלא בקיובת דרבים רעים ובמקשים טובים.

תתתפת. אע"פ שאמר (א) חכם מתיר את הנדר מעיקרו (ב) אע"פ נקנש עליו שנדר זה רוסח לאדם שמשליך עצמו
 בצדקה [א] ואחר כך רוחצים אותו כך הנדר ומתירין לו ותרע שכן הוא שתי (ג) ר' יהושע בן לוי לא
 הניחוחו בנן ערן עד שחקרו עליו ולא נמצא בו נדר רשעותה שהוצרך להתיר שחיה סקיים טוב אשר לא תרור ולא יצטרך
 להתיר או שמו יקבור על נדרו ומכל מקום אם נדר או נשבע וראו שמו לא יוכל לקיימו מצוה להתיר.

משנת אברהם

מתיר ואין צעל מתיר, צעל מפר ואין חכם מפר, לפי שהענין
 הפרה צטול השנועה מעיקרה וכאילו לא היה כלל, זה לא
 יעשו זולתי האז והנעל לפי מה שנחנך בתורה ונש"ס, וענין
 השאלה לחכם שאלו קורין אותה הטר נדרים הוא שיתיר השנועה
 המקשרת והמחויבת ויסתלק דינה מן העתיד"ה זה לא יעשו
 זולתי חכם מומחה או שלשה הדיוטות כמו שאזכרנו לפי מה
 שצא לנו בקבלה לא יחל דברו הוא אינו מוחל אצל אחרים מוחלין
 לו, זה הענין אין לו ראי' בתורה, וכן אמרו החכמים ע"ה שזה
 ענין אין לו עיקר זולתי הקבלה והוא מה שאמרו הטר נדרים
 פורחים נאמר ואין להם על מה שיסמכו. — ואומר לו גדול
 הדיינין — אהה מתחרט על זאת השנועה והוא אומר כן, והגדול
 מן הני הנמלאים שם אומר שריו לך ומחול לך שריו ומחול לך
 נמתינתא של מעלה ונמתינתא של מטה ככתוב ונסלח לכל עדת
 בני ישראל ולגר הנר נתוככס וגו', ע"ה. וכשנתנוק היטב נדברי
 הרמזים הגיל בנין שאין הפיר' נמה שאמרו חכם עוקר נדר
 מעיקרה, שהוא כמו שלא נדר כלל אלא שהחכם יא לו כח
 לעשות את דבריו של הנדר חולין מעיקרה, לומר, אם זה
 הנדר יעשה נעלמו דבריו חולין הרי הוא עובר ונעש על כל
 יחל ועל העשה של מולא שפתיך תשמר אצל כשהחכם עשה זאת
 אינו עובר, זה שפירש שיתיר השנועה הנקשרת והמחויבת
 ויסתלק דינה מן העתיד, כי אין נכח החכם להפר את
 הנדר ולעשותו כאילו לא היה כלל, אלא שעוקרו, ואי אפשר לעקור
 דבר שלא היה כלל, ולכך אומר לו החכם שריו לך, כלומר, אם
 מתיר לך לעשות דברך. חולין, ומחול לך" כלומר, הרי לא
 יענשך על עזירה זו, אצל בכל אופן נשמע שיש כאן עזירה.
 והוא חכם כשיית רבינו נכאן.

רנה כי הרנה יחידים ילמדו מהם, מה שאין כן נס"ת שיהי'
 מונח נארון הקודש ולא ילמדו נו, ולנודך חיונ קריאה כנר
 י' הרנה ס"ת נצית הכנסת.
ואר"י יש לומר עוד דעת רבינו שאין מלות כתיבת ס"ת חונה
 מוטלת על כל יחיד, כדעת הגה"מ ורס"מ שלא הכניסו
 מנה זו נמנין המלות עשה. ויש נזה להאריך הרנה.

סימן תתתפ"ד

תענית בתורת תשובה ותענית להנצל מצרה

[א] **מה** ריח וכו'. כלומר, תענית כזה נכדי להלל מן
 הגרה שזאה עליו נודאי שאין זה חמא, ככתוב
 ישע"י ג"ח— הן ניוס נומכס תמלאו ספן. ותרגמונו ניוס
 תענוחכוו אחון תנעין לרכיכוו, כלומר, תדרשו תשלמתין נעד
 תענתכס. ואינו דומה להתענה נחורת תשובה וחרטה על
 עוונותיו, כי יסורין ממרקי עוונותיו של אדם, נרכות הי נח"ס
 פ"ג סנהדרין ל"ט, ק"א, תכות כ"ג, ערכין ט"ו, ומציע שר
 נדוק התענה מ' שנה כדי לעכז הפרעניות, וגם רבינו רי"ח
 נעלמו הושרו שינוי מתעניות, ואפילו נשנתות הי מתענה,
 ראה אור"ח ס"י רפ"ח. ונדאי שהתענה למרק החטאים של
 החוטאים בישראל, וכל הנהו תעניות ששנינו נחמסת תענית,
 י"ח, אינם ליחיד אלא לרבים או תכלית שנהן לעורר את
 העם לתשובה ולעזיבת חטא. ונאור"ח ס' תקס"ג סעיף י"ג:
 אם אחר אשנ נתענית אם ילילני הי מנרה — לא הי
 אסמכתא, והקשה הט"ז, למה כתב המחבר נשם י' מי
 שאומר, הלא מקרה מלא הוא נבי יעקב: אם יהי אלקים
 עמדי וגו', ולדברי רבינו לא קשה כלל, דיעקב לא נדר להתענות
 אלא: והאנן הזאת — עשר אעשרנו לך, נראשית כ"ח-כ"ג
ומסתבר והתענה על נרת חנירו אפילו על נרת היחיד,
 נודאי דהוי תענית מנזה, ודברי רבינו לא נאמרו
 על כעין זה.

סימן תתתפ"ה

חכם עוקר נדר מעיקרא, משמעו וכונתו

[א] **ואמר** כך וכו'. ראה נמתיק. ונהשקפה ראשונה הדברים
 מתמיהים דהא קיי"ל חכם עוקר נדר מעיקרה
 ומה דמיון הוא לזה שאמר כך רוחנים אחו שחינו רחוק וטין
 אלא משעת רחינה ואילך. אולם גם נרמזים ז"ל נפה"מ ננדרים
 פ"י עה"מ, הפרת נדרים כל היום יש נדנר להקל. כתב נאה"ד:
 אם החכם אחר לאתו שמתיר נדרו מופר לך או מה שמורה
 על זה הענין, או אחר הנעל לאשתו שריו לך או תשמעת זאת
 הכוונה, הרי זה אינו כלום, לפי שהם אמרו חכם שאמר נלאן
 נעל ונעל שאמר נלאן חכם לא אחר כלום. ולשאן ספרי חכם

בר שסמע סוכריהם וכל היסו נדקרי סקיקרו ליבא עונוש ונדי"ק.
 (ג) כתובות פ"ו ב.

תתתפת. (א) כתובות פ"ד ב. (ב) הוסיף כתובות פ"ד ב' ד"ה חכם: אבל
 הי לא היה עקר לזו אלא בסוף ולחבא הוי נמי סקיקרו חנינוש

תתתמו. כתיב בסוף מלאכי (ג נר) חשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבות פן אבות חכיתי את הארץ חרם לסח בסוף חנביאים חרם מפני פי גלוי לפניו כשיחיו ישראל בניו אין יכולים לקיים התורה והמצוות מפני שאין יכולים הסובים לכות את הרעים מפני שהגורם שרים שמחנים להם סממנים ואין נשמעים לשוברים לכך ספך (שם שם כב) זכרו תורת משה עבדי וגו' חוקים ומשפטים חכיתי את כל הארץ חרם משה קבל תורה מפני וספרה לישראל בברית ובאלה וכן בימי קצרה וכל שכן קתה שאין... שאין דין תורה אלא חרם קושין ובגיד לנו מי שקובר על החרם לא יהיה כאותם חשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם אלא כאותם (שם שם יט) ולהם אותם היום חבא כמקשה (א) בזנב כלב ותשרף.

תתתמו. ויבטלו בני ישראל מעל בהרם ויקח עכן (יהושע ו א) אחר שמוקל בהרם (א) כאילו [א] כל ישראל הפאו וכל קעם לוקח על שברקת שהא רע כי קושין שאין כתובין בתורה גדול קושין מאותן הכתובין בתורה שכשכיל [ב] שסיעו בפילגש בגבעה הרנו כולם ויהונתן [ג] שלמא ידעוהו טעם מן הרבש לא קנחו השם לשאול אע"פ שלא ירע ומקשה באשה אחת שרחצה שני בניה חסדיק אחד את חפירו ונרר אמן שלא לרחוץ בניה טעם אחת היתה בעלת ברית ורחצה וסתה ומצינו באשה אחת שנרר שלא לשתות מי מקיין טעם אחת שותתה החליפה לבית וסתה ומצינו מושקעין בחר מיני שלא מתו על שקברו חשברקה כרי שלא יאמר אדם אם אקבור על סח שאין כתוב לא יזיק לי.

תתתמו. (א) ומשומרים לסח חיים שנה וחלא [א] אמרו חכמים שחייבין אלא כל דבר [ב] שברור וצריך ליסרע כוח העולם מניחין לעשות ונפרעין מהן לעולם חבא.

משנת אברהם

חרם תופס גם את האומר מותר

[ג] **שבלא** ידיעתו וכו'. מעודי לא הננתי, מה היתה חטאתו של יהונתן על שטעם מהדגש, הלא אומר מותר ה' וזה הכל מודים שאין נו נדעד חטא, ללא שייך זה לומר קרוב לתמיד הוא מפני שה' לו ללמוד, דמהיכן ה' לעלות על דעתו שאינו חרם. וניותר פלא שגם העם אשר השתדל להגיל את יהונתן מלח שאל לא הזכירו כלל כי יהונתן אומר מותר ה' אלא הזכירו את אשר עשה הישועה הגדולה האלת ישראל, משמע דלמלא כן ה' חייב מיתה, עד שרליתי כי נתרגום יונתן יס: אם יפול משער רישי לארעא, ארי קדם הדי גלי דנשלו ענד יומא דין, ופרקו עמא את יונתן ולא מת, כלומר, נהתללות זו שיונתן ה' שנג הגילו ופדו אותו מן המיתה. וכן הוא נפרקי דר"א ונילקוט שמואל רמז קי"ג, אולם איט כן דעת רבותינו כי ר' אליעזר אומר נחנו משקלו זהב, מדרש הונא נילקוט, ס, משמע שה' חייב מיתה אלא על שעה הישועה הגדולה בישראל פדו את נפשו זהב. והרד"ק שמואל א' י"ד-נ"ג, הניא נסר ר' סעדי גאון ז"ל, כי כל העם לא היו יודעים כי לא ה' יהונתן נשעת החרם, וה' אומרים כי משא פנים יש נדר כי נן מלך הוא לפיכך אין מענישים, לכן לא נענה שאלו נאורים וחומים כדי שפיל שאלו גורלות, ועל ידי כך נתחורר לכל העם כי יהונתן לא ה' נשעת החרם ואין עליו משפט ונות. וזה פירוש המתקבל על הלכ. אולם רבינו כנראה אחז נפשוטו של הפרקי דר"א הגיל, דחומר הוא החרם שאפילו נשוגג נעשים עליו, והוא — לעת רבינו — מהעושין שאינם כתוני נתורה והאמורים ואלו הכתונים ומפורשים. וראה לקמן נסיון תתמ"ז, שגם שאלו לא אמר להמיתו נידי אדם אלא נידי שמים, ושנעים פנים לתורה. וראה לקמן סימן חתתקפ"ו ונמה שכתנתי ס.

סימן תתתמ"ח

[א] **אמרו** חכמים וכו'. נדפוס ראשון חיתא: והלא אמרו חכמים שחייבין מיתה. ואין הכוונה שרק החכמים אמרו כן והלא גם נתורה כתיב שהעונד ע"ז חייב מיתה, אלא הכוונה הלא אמרו חכמים שדין ד' מיתות לא נטלו, וא"כ הגם שחרב הנהמ"ק ונטלה הסנהדרין, נדין שהחמיר את דתו ר"ל לא יוניא את שנתו. המפרש נדפס.

[ב] **שברור** וצריך וכו'. הגי' „שברור" אין לו כל ונוון, ואולי צריך להיות: אלא נרור, כלומר, נרור

הקדש, א"כ ראשי המטות למה לי, ע"ש, ודפס"ח. ולפי זה נמלא דגם המנייט סונר דאין החכם מתיר את הגדר מעיקרו כמו שאינו, והוא כדברי הרמזים ז"ל נפיה"ח הג"ל וכדברי רבינו. וע' נרמזים הלכ' נדרים י"ג, שאין האז והנעל מתיר כמו החכם אלא עוקר הגדר מתחלתו ומפירו. ע"ש נכסף משנה ונלחם חסכה, אגל עכ"פ נדרים אלו כשיטתו נפיה"ח דלעיל. וברש"י כתונות ע"ד: ד"ה עוקר הגדר מעיקרו, פיר', שהרי פותח לה נחרטה וכו', משמע ג"כ דרך כשפותח נחרטה אז עוקר הגדר מעיקרו, ולא כנים דברי המנייט ומדאי יכול להתיר גלי פתח חרטה, נמלא שאינו מתיר אלא מכלן ולהנא וכן אפשר דגם רבינו סונר כן ונאופן זה מירי רבינו, הייט מדלוריתא.

סימן תתתמ"ז

חרם חל על כל הצבור עד שלא נתברר היחיד החוטא

[א] **כל** ישראל וכו'. החמ"ק העיר מסנהדרין מ"ג. אלא לרדותן, פירש"י, שיראו את הקולן ויזהרו נעלתן ולא יוסיפו למעול נחרם עכ"ל, משמע דכל ישראל אינם נתפסים נהחרם ומה שעה שזת יהושע לעיני כל ישראל הוא רק לאיים עליהם, אגל אין זהה אמת דקדוק, דזה הקדש, וכל ישראל עמו, מירי לאחר שכנר נתנדר מי הוא אשר מעל נהחרם אגל עד שלא נתנדר, כל ישראל נתפסין נעון החרם. ודברי רבינו מקורם נפרקי דר"א פל"ח מונא נילקוט יהושע ז', תדע לך כח החרם נא וראה מיהושע נן עון שהחרים את יריחו ואת כל אשר נה וה' גס עכן וראה את התרפים ואת הכסף הוא נקש תשונה ונתרנה לו הקנ"ה ואמר ליהושע מעלו בני ישראל נחרם שנאמר חטא ישראל וכו'. הרי מפורש שעד שלא נתנדר מי הוא החוטא הפרטי, ויעילת החרם היתה על כל ישראל.

[ב] **שסיעו** נפילגש וכו'. הכוונה נמה שלא רנה שנט ננימין לעשות משפט נני נלעל וגם סרנו למחרם ניד ישראל ככתונ: ולא אגו נני ננימין לשמוע נקול אחיהם וגו', שופטים כ"י, זהה היו מסיעים לעושי עול. ומה שנהרגו נמני ישראל אשר לא משנט ננימין, כנר אמרו חכ"ל על אשר לא קנחו להדי' לנער את פסל מכה לפיכך נענשו נמלחמה ז. ראה סנהדרין קי"ג: ונפרקי דר"א הג"ל.

לרדותן, יעו"ש.
תתתמ"ח. (א) שברור וזה כ"ו ב.

תתתמו. (א) מנעו קטן י"ז א.
תתתמו. (א) בסנהדרין פ"ד א': אם הוא חטא כל ישראל מה חטאו אלא

תתחמם. דבריה תורה כנגד עונשין שתלוין בכית דין שלמטה דברו נביאים וכתובים [א] לפי שהשקה צריכה תענושין שתלוין בכית דין שלמקלה כי איך יתכן שהעני שבשקת רעבון ואין חסול וזרחם עליו והוא מוטל ברעב ונגב לעשיר שיש לו בהמות שה מהקדר שהכתוב אוסר (ישמות כא לו) וארבע זמן תחת השעה ופי יתכן זה הדין להיות לעשיר שנגב מקני אלא משה לא דיבר כנגד עונשין שלמקלה אלא כנגד בית דין שלמטה אבל (ויקרא יב יד) ויראת מאלהיך בכל מקום שאמר משה רבינו דברים שבידני אדם כך ולחפך בדיני שמים לבך הוצרך לומר (דברים י ז) את ה' אלהיך תירא אבל נביאים וכתובים דברו לפי שהשקה צריכה כגון פילגש שבקעה שהרגו לפניו ונשים יהודי שרצה לחרת משתיין בקיר לנבל ושהרג אותו שאמר אני הרגתי את שאול [ב] בעדות פני האותם שהרגו לאיש בחמת ותלה ידיהם (ש"ב יב ל) ותחלקו את חשודה בין ציבא ובין מסיבשות תשבט על דבר חכמשה בן מות האיש והכבשה ישלם וכתוב (משלי כב כב) אל תגזול דל כי דל הוא (שם שם כג) וקבע את קובציהם נפש וכתוב (דברים פו ט) וקרא עליך אל ה' והיה בך המא (שם כד פד) ארש בחפואו יזמתו וכתוב (ויקרא יב ה) תכרתה הנפש החיה מקטמיה וסמוך ליה (שם שם ט) ובקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדה לקצור לבך אמרו (א) בארבעה סוקים הרבר מתרבה וכל שכן הגזול עני ד' זמן תחת השעה [ג] שתי דיעות בדיני שמים שהן ד' כגון משכב ופור אם השוכב נהרג שהרי נהנה האמר רבא (ב) כל שתחילתו באתם ופסו ברצון כגון נקרה הסאורת

משנת אברהם

ס: מה ראה ר"י ורע"ק ליחלק זכור וננחתה ונשאר עריות לא נחלקו, — פירש דנשאר עריות אין אטו לריכס לקרא מיוחד לאשה, אלא אחד השוכב ואחד הנשכנת ככלל העריות, ומשני: שכל עריות כתיב נהן שאר נשר, ואלו אין כתיב נהן שאר נשר, פירש, דנפרשת עריות כתיב איש איש אל כל שאר נשרו לא תקרנו וגו', ושאר נשר אין מילוק בין זכר לנקבה, כלומר, דשאר נשר משמעו שהאיסור משום שהם קרונים זה אל זה, כגון איז ונחו את ואחוחו, וכשם שהזכר הוא קרונו של הנקבה כך הנקבה היא קרונה של הזכר, ומחילא האיסור שווה לשניהם, אינל נני זכור ונחתה לא שייך לומר דהם נכלל שאר נשר ע"ש. ולפי הנ"ל מה מקשה הירושלמי הא אינטרדק קרא לנשכב דאלמלא כן הייט פוטרים את הנשכב משום שלא נהנה, ואנל אחינח כדעות נני אדם שהנני רניט דהחיוו דוקא על הנחה, אלא דייל דכנר למדע מתשכני אשה דלכל עריות שניהם חיינין נשלא כדרכה, והנס שהיא אינה נהנית כדלעיל נרש"י פנהדרין י"ח, ושפיר מקשה הירושלמי למה להו לר"י ורע"ק קרא נשכב

ובפרש"י הירושלמי הנ"ל פנהדרין מפרשים מה דפריך שם אחר כך והרי נידה אין כתיב נה שאר נשר ונחלקו עליה, ומפרשים, כלומר, את אחרת דלפיכך פליגי ר"י ורע"ק מהיכן ילפינן אזהרה וזכר לנשכב משום דלא כתיב נהן שאר נשר, והרי נידה דג"כ אין האיסור משום שאר נשר דהא אשתו היא ומותרת אליו, ולכל זאת לא נחלקו, כלומר, לא הנריכו לקרא מיוחד לאזהרה ולכרת לאשה נדה הנשכנת, ונין, ונחלקו"י פירשו נלשון נחמיה, ועל זה משני הירושלמי ר' ירמיה נשם ר' אנוהו מכיון דכתיב קרינה קרינה כתיי שכולהם כאן וכולהם כאן, כלומר, מכיון דכתיב אל כל שאר נשרו לא תקרנו וגו' וכתיב כאן אל אשה ננידת טומאתה לא תקרב, ילפינן קרינה קרינה, ונכלל שאר נשר נכלל גם הנידה, ר' חייא נר אדא נשם ר' מנינח ואל אשה ננידת טומאתה לא תקרב לגלות ערותה, א"ר יוסי נ"י ר' נון הוא נל תקרב היא נל תנלה, כלומר, מדמניט נני ענש ואיש אשר ישכנ את אשה דוה — והיא גלחה את מקור דמיה, מי שמחהר על נל תנלה, הייט קרי דכתיב והיא גלחה וגו' — מחהרת מני על נל תקרב פני משה שם. וכמה מהדומק י' נפירוש הזה לפרש והרי נידה אין כתיב נה שאר נשר ונחלקו עליה נלשון נחמיה, וכן נשאר המחמיר. ונפרט אין כל מונן למה דלמר שם וכולהם כאן וכולהם כאן ומשמע דנא ללמד נדה משאר עריות ושאר עריות מנדה, הלל לא ילפינן אלא נדה משאר עריות.

ומסתנה, שכל דבר שגריך ליפרע — ונפרעין מהן לעולם הנא. וראה קידושין ל"ט: יום טז ויום נ"ט.

סימן תתחמ"ט

תחת משת דברי קבלה

[א] לפי השעה וכו'. כוונת רבינו שזיני התורה הם דינים שאינם משתנים כלל, כי אין הדין משתנה בין שהגנב עני או עשיר, אולם נכ"כ מניט שמים נהדין כגון נכנסת הדל אחר דוד המלך כי בן מות הוא האיש, והטעם שדברי קבלה הייט הדברים שנכ"כ אינם לדורות אלא לפי השעה והזמן שנלחמו הדור, וכן הוא נרש"י חולין דף קל"ז. ד"ה, און דברי תורה משה קרוי תורה לפי שמתנה תורה לדורות ואל נביאים לא קרוי אלא קבלה שקבלו מרומ הקודש כל נבואה ונבואה לפי גורך השעה והדור והמעשה, עכ"ל.

[ב] בעדות פיו וכו'. כן כתב הרמב"ם בהלכ"י פנהדרין דמה שהרג יהושע את עכן וכן נר העמלקי שנהרג נעדות פיו הי' מדין מלך או הוראת שעה, ע"ש.

נשכב ואוהרתו. פירוש חדש בהירושלמי

[ג] שתי דעות וכו'. מכלן ועד סוף הסימן י' ערנוט דנרים ומסרון הניכר, אלא שיש לסכס תמנית הדברים שהנס שאין הנשכב נהנה כמו השוכב לכל זאת עונשם אום חפני שהתורה קנעה העונש כנגד דעות נני אדם אלא יאחרו כי המטא הוא נהנחה דוקא. ובירושלמי כלאים ח"א, ולא יהי קדש מנני ישראל, מה קדש שנלמד להלן אסור נהנייה אף כאלן אסור נהנייה, — כלומר, נכלאי כרם — אחר דנ חונח ניאחמו אסורה נהנייה, ע"ש, ואין כל מונן לדברים אלו. אולם לפי דברי רביט אפשר שרנ מונח נל לפרש, דהאי קרא ולא יהי קדש דרשינן נפנהדרין נ"ד לנשכב, המחזמן למשכב, והנס דאין לו לנשכב הנחה התורה אסרה ניאחמו, כי המטא הוא הנחה ולא ההנחה, ואין פתירה ליה מהא דחולין קט"ו: נאמר כאן כי עם קדוש אתה, ונאמר להלן לא יהי קדש, מה להלן נהנחה אף כאלן נהנחה, דהתם הפירוש שהתורה אסרה את הקדש שיהנה ממנו הנא עליו וכן פירש רש"י שם נעילה הנחה היא, ועי' מזה נרש"י פנהדרין י"ח, ד"ה ודנך.

ודא"ה נירושלמי פנהדרין ז"ל, דפליגי ר' ישמעאל ורע"ק מחזינו תקראות נלמד אזהרה וזכר לנשכב, ופריך

החפס. (א) אבות פיה מ"י ור"ל ששם אמרו מפני מתנות עניים. (ב) כחובות י"א ב.

יצר אלכשה אם אדם מכושף ורודף אחרי אשה חרי לכו נמשך אחרי האשה אין לך אותם גדול מזה אלא [ד] תחילתו כמותו ומטו ברצון אנו עדים שיצר אלכשה שהרי משמש אבל קודם מה שכלב אין ידוע ואין לבני אדם נודע לכך אפילו לכו מת אחריה הואיל וידוע לבני אדם דעת חלב... ולא נודע... לכך צוה לחרוג התורה לא דברה אלא כנגד מה שידוע אם לא היתה אומר כך מצוה עונשין שלא המורה וסתן שכרה מרובה חרי אמרנו לא דברה תורה כנגד עונשין של מעלה וסתן שכרה היותו אלא כנגד עונש ב"ד חרי הדברים שתלויין בב"ד כנגד לבות בני אדם כגון בת כהן כשריפה... ולמה חשוכים עם חופר החשוכים ריגה שזה זה נחנה זה אינו נחנה אלא כנגד רעות בני אדם שיאמרו אם הוא שוכב חלא נחנה אבל הנשכב לא נחנה וחושא יוסת... שכר לחפץ שיצרו מתגבר ועצרו שכרו מרובה אבל אדם מתאזח לאשה ותוצתה ואחר כך נכבה יצרו אלא בשביל ברשת חושא זה רמזה ליצרו של תאוה.

משנת אברהם

שהיא הנשכנת לא תחייב על כל תקרנ בשלל כדרכה, לכן לריך קרל מיוחד לחייב אותה, וצוה הקרל פליגי חיה הוא, והגם שלפי פירושי חסד דנר מה נהירושלמי, אצל יותר טוג לפרשו כן מאשר נפרשו ניתור לשון.

א"ל דיש להנין נדנרי הידושלמי הגיל דילפי ר"י ורע"ק מתקראות אזהרה ועושה לנשכנ וכן נש"ס דילן נסנהדרין נ"ד: ולמה לא הזכירו כלל מקרל מפורש: ונכרתו הנפשות העושות מקרנ עמס, ויקרל י"ח-כ"ט, ומקרל זה נאמר אחר אזהרה לזכר ולנהמה, ונירושלמי שס הזכר אותו מקרל אצל חחר ושאל עד כדון לשוכנ לנשכנ מניין, וחמלי לא סני אותו קרל גם לנשכב, הלא מפורש ונכרתו הנפשות.

א"ל ננ"ק ל"ג נאמת ילפי מההוא קרל דהעושה הוא על שניהם, דפריך ליהו קעניז מעשה והיה לא והכתיב ונכרתו הנפשות העושות מקרנ עמס, ולריך למור משום דהתם אמרינן הנאה לתרוייהו חיה לכו ליהו מעשה קעניז, ופירושו שם נחוס' דהנאה רחמנא אחשני' כמעשה, פירי הגם דלי אפשר לחייב על ללו שאין נו מעשה, ונפרט הכא דכתיב העושות, אלא דהנאה חשינא מעשה, ולפי דנרי רש"י הגיל נסנהדרין נ"ח, דנשלל כדרכה חין כאן הנאה נע"כ דהאי קרל ונכרתו הנפשות העושות לא קחי על הנשכב, דנקרל כתיב העושות, ואם חין הנאה חין כאן מעשה, לכן הולכרו למקראות אחרים ללמד על הנשכב.

א"ל דסוף כל סוף תקשי לדנרי רש"י הגיל נסנהדרין נ"ח, הא חיינן דהתורה חיינתה את האשה על ניהא שלא כדרכה ואי אחרת שאינה נהנית הא ליכא מעשה ולריך חיינה התורה על דנר שאין נו מעשה, או דנילף מהכא דגם נעלמא יז חיונ ועושה על ללו שאין נו מעשה.

ונראה דרש"י נסנהדרין נ"ה, ד"ה, מתקיף לה רב פפא, בשמר מזה, שכתב: אמדעם אמרינא דהיינו שלא כדרכה לא, דחין אורחא, דחין הנאתה מרונה" עכ"ל. כלומר, לא שאין כאן הנאה אלא שאין הנאתה מרונה, ואין כאן סתירה לכל הא דהגיל, דשפיר חחרו ללימוד המקראות לנשכב דלא תימא משום דחין הנאה מרונה כנשאר ניהות לא תימייב.

נאמנה שלא כדרכת, מתעסקת שלא כדרכת

נפ"מ גם כן לענין תחילתה נאונם וסופה נרנן דפטורה משום דיצרה אלנשה, אם נאנסה נניאה שלא כדרכה וסופה נרנן דאי אחרת שאין כאן הנאה כלל לא שייך למור יצרה אלנשה, וכן נפ"מ מתעסקת נחלנים ועריות דחייב, משום דפטור מתעסקת הוא דהוי כלל עשה מעשה, אצל משום דנהנה שזו הוי מעשה, וא"כ אם נימא דחין לאשה הנאה בשלל כדרכה עכ"פ נמתעסק תהיי פטורה, ולדנרי רש"י הגיל נסנהדרין נ"ה, חיינת גם נמתעסקת.

[ד] **תחילתו** נאונם וכו'. מדנרי רנינו יולא דגם נני חיש אמרינן יר"י אלנשה, והוא כשיטת החוס' שנועות י"י: ודלא כמו שהנאתי נח"ל דף ס"ג נראש

ואלמלא דנרי המפרשים הגיל הייתי מפרש את הידושלמי הגיל כדלהלן: הידושלמי פריך מדוע דוקא נמשכנ זכור חחרו למחול אזהרה לנשכנ ולא נשאר עריות, הא מקרל זה דילפינן אזהרה לנשכנ נשאר עריות, והייט מקרל דמשכני אשה, ידעינן גם כן נזכור וננהמה דאזהרה הוא לנשכנ כמו להשוכב, ונפרט דקרל דמשכני אשה מפורש נזכור, ועל זה חשני, דהחילוק הוא משום דגני שאר עריות נאחרי מות כתיב לא תקרנו לגלות ערוה, תקרנו הוא לשון דניס אצל גני זכר ונהמה, חין הקרל דלמעלה לא תקרנו קחי עליהם משום דהפסיק עיני: ומזרעד לא חתן להעניר למלך, כתיב לשון יחיד המתחוס אל השוכב ואת זכר לא תשכב, ונכל נהמה לא חתן שכנתך, לכך נעיט קרל מיוחד לנשכנ נזכר וננהמה, אלא דא"כ קשה למה אמרינן דנשאר עריות ילפינן אזהרה לשלל כדרכה מתשכני אשה, משמע דלחמלי ה"י כתוב משכנ אשה ולא משכני, לא הייט יודעים דשניהם חיינים נניאה שלא כדרכה נשאר עריות, הלא הייט יכולים ללמוד זאת מתשכנ זכר, כשם שהתם חיינ הנשכנ והשוכב מהמקראות דילפי ר"י ורע"ק, כך נני שאר עריות שניהם חיינים, ולמה לי דכתב משכני ולא סני לכתוב משכב, ומשני שאם לא הקרל דכתיב משכני הוי פטרינן נשאר עריות את הנאה הנשכנת משום דשם כתיב אל כל שאר נשאר, וינן שאר יש לו משמעות כפולה, שאר מלשון קורנה ומשפחה, ועוד לשון נצר הדנק והקרונ לנצרו של אדם, כמו שכתב הרמנין ז"ל עה"ת, שמות כ"א, ע"ש, ומכיון שנניאה שלא כדרכה חין היא נהנית ואינה מתדנקת אליו, כנרש"י הגיל נסנהדרין נ"ח, הוי אמרינן שאין הנשכנת נכלל אזהרה, לכך כתיב גני זכר משכני ללמד על הנשכנת שלא כדרכה דחיינת נשאר עריות, ועל זה חקשי והרי נידה שאין כתיב נה שאר נצר ונחלקו, כלומר, נניי אל שאר נצרו חיו נכלל נידה, דהא שאר נצרו יש לו גם משמעות של קורנה ומשפחה, וחין הנידה אסורה משום משפחה וקורנה, ומחילא חיו נכלל גם נהמשמעות של נצר הדנק והקרונ לנצרו, ושז נוכל ללמוד חיסור נדה לנשכנת בשלל כדרכה מזכר, ולכל זאת נחלקו נזה, כלומר, מחיזה מקרל ילפינן חיסור להאשה בשלל כדרכה, — והידושלמי חיו מפרש כאן המקור של המקראות שנחלקו נו — ומשני, משום דכתיב נינ קרינה ילפינ קרינה קרינה משאר עריות, ושז הוי נכלל שאר נצרו, והוי כמו שכולהם כאן, כלומר כאילו גם נידה הוי נכלל, שאר נצרו, ועל זה חקשה שז, וכולהם כאן" כלומר, א"כ למה לן קרל מיוחד ננידה שלא כדרכה הא אחרת דכולהם כאן, וכשם שנשאר עריות — חיינת הנשכנת — בשלל כדרכה מקרל דמשכני אשה כן נמי נדה חיינת, ולמה להו לחלוק נפרטית נדה, ומשני משום דכתיב ואל אשה ננידת טומאתה לא תקרנ לגלות ערותה וא"ר יוסי נר נן הוא נל תקרנ הוא נל חנלה, כלומר, שלשון נל תקרנ חיו מרנה יותר חנל חנלה, וגני נל חנלה מפורש: והיא נלחה את, מקור דמיה", ומקור דמיה חיו אלא נכדרכה ולא בשלל כדרכה, לכן ס"ד

תתחזי. ויאל שאל את הקם לאמר ארור האיש אשר יאכל לחם עד הקרב תקטני מאיבי ולא מקם כל הקם להם (ש"א יד ב) וכתוב (שם כו כז כח) כי ירא הקם את השבועה וינתן לא שמע בהשביע אביו את הקם ויקן איש מהקם ויאמר השבע השביע אביך את הקם לאמר ארור האיש אשר יאכל לחם היום ויקע הקם הרי למדנו (א) כי ויאל היא שבועה ושבועה היא ארור וכו' שאומר שלא אוכל היום שלא אוכל עד הקרב אם יאמר הראש הסמנתה על הציבור ארור אשר יאכל לחם היום לא יקעם (ב) אמילו דבר שאין נידולו מן הארץ לא יאכל אדם (ג) ולא יכול אדם ללחח אותו תקנית ליום אחר ואותו תקנית שהציבור מתענין אינו יכול כמו בן ללחח ויכולין לומר הציבור מי שיאכל היום נכחו מכת סדרות רבה שהרי נשבע אם ישנו ביהונתן מות ימות (שם שם מה) ויאמר הקם אל שאל היונתן ימות אשר עשה הישועה הנדולה הזאת לא יתכן מפני שלא ידע ועוד ישעשה תשועה גדולה ועוד עם אלהים עשה מפר עצמו על משענת ה' שני' (שם שם ו) אולי ישעשה ה' לנו כי אין לה' מעצור לתרושע ברב או במעט וכתוב (שם שם י) נתנם ה' בידי וכתוב (שם שם יב) כי נתנם ה' בידי ישראל ואם לא היה כן במעט שהיה חייב (ד) אלא [א] שאל לא אמר להמיתו בידי אדם ישתרי לא אמר מות ימות כי מות תמות [ב] אלא כי מות ימות מות תמות כי כשמקרים וי"ו ליריד או מיתת על ידי אדם וכשמקדים יר"ו או מיתת בידי שמים היא ופירוש דגמת (ה) מכניסין אותו לכיפה מיתת שאינה ניכרת בידי אדם ודומה למיתת בידי שמים החוצרכו לומר הלילה ואמר נשבעתי לא אשכח משבועתי מיד אמרו (שם שם מה) ה' אף יפל משערת ראשו ארצה שינקום ה' מאשר יפילו שערת ראשו ארצה כי עם אלהים עשה וכחנתו למוכח ואמרו פפור מפני שהוציאנו ברשות ואמר אם אינו חייב למה לא קנני סיד (שם שם) ויפדו הקם את ינתן ולא מת.

תתחצא. למה בימי דורות הראשונים כגון שאל שהשביע שלא יאכל אדם עד הקרב ויהונתן לא היה שם ועוד כקצת הקנה לא קננו הרי הרב היה הל תחוקין וכדורות האחרונים כמה הרמות ואין סדנישין אלא כדורות ראשונות היו משביעין ומחריסין בשם המיוחד אבל דורות האחרונים אינם יודעים את השם אינם סדנישין כל כך ומכל מקום לא יאמר אדם פלגני עבר על ההרם והוא סגליה ואותם החרדים מן ההרם יודעים כי לכסף ירדו הסגליהם וכדי להרע מהם אף כנגד ההצלחה כמו שהצדיקים מקבלים שכר על ייפודין של אהבה כך רשעים יקבלו פורענות על שונתם ועל שמחתם [א] ועל הלומות טובות והצדיקים שכר טוב על הלומות רעות ועל כל דבר שמצטערין וכדורות האחרונים עוזרים על הרמות וזהו דגמת אדם שיש לו שני כנים אחד זולל וסוכא ומאס באביו ואמר חם השבד ואמרו כשהוא מכניס אותו נשחוק ונניח לו כל מה שהוא רוצה לכסף כשנביאנו לפני בית דין שירגמוהו לכך נסבול רעות ממנו שלא יליו עלינו איך הם אכזרים ויש לחץ כמו בן בן טוב וטעמים הומא לפי שאהבים אותו מכין אותו כדי להשיבו למשפט כך הצדיקים נפרעים מהם כדי שלא יחטאו למען שלא ידחה מן ערך לגיהנם אבל הרשעים סגליהם ורואים כל הפצע בשונאיהם ומספיקים להם רצונם כדי לקלעם בגיהנם ואין סמחיהם ליפרע מהם בעולם הזה כדי ליפרע מהם בגורש על קונם ועל הנאתם שנאמר (ישעיה ט ב) כי לקחה מיד ה' כפלים בכל המאתיה וכתוב (ירמיה יז יח) ומשנה שברך שברם זכך (א) רב מביימי שהיה באותו מקום שלא היו מכזבים הוא אמר מקם אחת על אשתו כששאלו ממנו אם היא בכית ואמר אינה בכאן ומתו לו שני בנים גרשחו משם הרי הם נדורים מן העבירה ואחר הומא סמחיהן ליפרע אבל במקום שהחושן ואינם הרשעים ואין נפרעין מהם לכסף נפרעין מהם בגורש כגון במקום שהם נזחרין לישבע אמילו כאמת נפרעין לאלתר ממנו אבל במקום שרגילין לישבע אין נפרעין מהם אלא לכסף או בגיהנם וכיצא בזה כל העבירות והעוברים עליהם וכל הסגות.

תתחצב. מעשה באדם אחד בשחקל נהרין נזירה ליתן סם היה חולך לנו אחד סקריפא שלו ואומר לו קנה כל אשר לי בדבר מעט היה קנה ולא הלך לעולמו עד שנשאר הכל בידי הנזיר כי היה מבריה נכסיו כדי שלא ליתן סם עם הקהל. שני שכנים היו כשהיו הקהל נתנם סם על פי ההרם היה כל אחד ואחד אומר לחבירו הרי לך סמתי סתנה על מנת להחזיר לי חיי השוכים קרמות זה עם זה לא היה נתן וזה לא היה נתן וסורים היתירא לעצמם זה אמר הרי אין חסמן בידי זה אמר לא אוכל ליתן כי יש לי להחזיר לכסף עשו שותפות נשבע סתנם לכך לא יחא אדם שותף עם החשוד

ס שנת אברהם

העמוד דעת היס של שלמה ינמות דלל אמרין יצרי אלגשי נאלי ע"ש.

סימן תתח"ז

[א] שאור לא זכר. ראה לעיל סימן תתתפ"ז מה שכתבתי שם, ופירושו זה של רבינו מסלק כל הקושיות והדחוקים נענין זה.

[ב] אלא כי זכר. מות ימות מות תמות, כלומר, מות תמות שאלה שאלו ליהונתן פירושו כמו מות ימות, מיתה נזיר שמים, אולם לא אדע לכונן מה שכתנ כי כשמקדים וי"ו ליר"ד, איך אפשר להקדים וי"ו ליר"ד,

סימן תתחצ"א

[א] ועל תלומות וכו'. משום דאין מרחין לו ללדס אלא מהרהורי לנו, נרכות ליה, מאלל שהרשע גרס כהרהורי שיהי לו תלוס טוג וכן להיפך כהגלדיק.

[א] שבעות ליו א. (ב) במדרש שמואל פ"ו ז וכי לחם אכל, רעיון שבת ביה א; וכי מה ענין יצר אצל רבש אלא לומר לך מה יצר התולש ממנו בשבת חייב חטאת אף תלות רבש הרודה ממנו בשבת חייב חטאת. (ג) בירושלמי גרים ערק קונם משמע ולוח אדם תעניתו ופורע וקא ביום סתם אכל לא ביום זה רעיון ראש שבת פ"א ס"ב ביה. (ד) אבל הרמב"ן במשפט החיים שנוסע בכלבו כתב: ואם החרים אותו החרם מלך ישראל או סנהדרין במעמד רב ישראל הרי העובר עליו חייב מיתה ורשעין הם המלך או הסנהדרין להמית אותו באיזה מיתה שירצו

כי וכן בהרפי במוי מצינו שאמר שאל מות תמות ויהונתן כי ואני אומר בשמא לאמר בקשת המחילה שודו פשט הכתוב בתורה כל הרם אשר יתרס מן האדם לא יסדה מות יומת כלומר מה שהסכימו עליו הכל והותרם לדעתם העובר עליו לא יסדה במסמן אבל חייב מיתה ולא תהיה חותם פינו מפני שר"ל רישו המקרא לענין אחר כי שאעפ"כ אין המקרא יוצא מיד משושו אחת דבר אלהים שחיס זו שפענו משמס הכתוב לח ולוח. (ח) סנהדרין פ"א ב.

תתחצא. (א) סנהדרין פ"ו א ולמינו: רב סכות ואמר לה רב סביימי שפיה.

על החרם ועם ארם המקפיד ולא עם ארם כעמן ולא עם ארם הקרועה קולה כמקנת או ככמץ למכור סינים תחת כמץ טוב וקלה במשקלות ועם מי עוקבר על החרם.

תתתצג. (א) רשאין בני הקיר להתנות על השערים ועל המדות ועל שכר סועלים רשאין לעשות קיצתם רשאין בני הקיר כל מי שיראה אצל המלכות יהא נותן כך וכך רשאין הצבועין והצמרון לומר כל סקה שיבא לעיר נהא בולט שותפין בו ודע כל קנס שעושה הקהל בשביל פיגם שלא יבא לירי עון חרי מצדה אע"פ שיותר מדאי גדול הקנס אבל כל קנס שאינו לשם מצדה אלא בא לירי עון חרי הקנס נזל גמור כגון בני הקיר שרצו להרויח והחרימו שלא ליתן איש בזול יותר מכך וכך היין והתבואה או שלא יביאחו במקום אחר כרי שומכרו להם כיוקר [א] עליהם נאמר (בראשית ו יג) כי מלאה חמץ הספ.

תתתצד. כשהציבור נחרץ הרם הותמין על שער הכל צורך השעה ואומרים להסירים ולצדיקים להיות עמם בחסממה ולחתום עמם יראה את הגולד אם אחר יעבור על החרם שיש לו אלמים כמשפחתו ולא יעשו דין ממנו אם כן לא יתכן שיהתמו כיון דלא צייתי לדינא.

תתתצה. לא יתום ארם עם הציבור כשנזורים הרם לעשות תקנות וכבר עברו על החרם ולא הקפידו לעשות דין וקנס בעבריהם כי מה יועיל מה שמשוימין החרם אלא לעשות משפט וכיון שאין עושה דין מוטב לצדיקים שלא ישתתפו בגזירותיהם (א) שהרי בפילגש בגבעה נקנשו על שהפסימו בלם וכתוב (רברים כז טו) ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה ולא מיהו בפסל מיכה חרי ידענו כשהציבור מלקין ונתשין בגזירתם על תקנתם כגון שגזרו [א] שלא לחלות אלא בכך וכך הליטרא ובכל ענין שנהגין בני הקיר על הרבה שגזרין הרם ואינם נזרין על רברי שמים כגון שמלוח זה לזה ברבית או סחללין שבתות או כל רבר שהאזן לשמים שאינו בהנאת הקיר או שגזרו הרם ושותקים על העבריהם שמהנימין עונשן גדול כגון בפילגש בגבעה שלא מיהו בפסל מיכה.

תתתצו. (א) אין נחרץ ב' הרמות ביום אחד שנאמר (בראשית ה כא) לא אופיין לקלל עוד וכתוב (מלאכי ג ו) כי אני ה' לא שניתי ואתם בני יעקב וגו' ופסוק ליה (שם שם ט) כמארח אתם נארים וכתוב (נחום א ט) לא תקום פעמים צרה ואין נזורים הרם אלא ביום שנאמר (ירמיה כ יד) ארור היום וכתוב (איוב ג א) ויקלל את יומו (ב) [א] אבל לא בשבת

משנת אברהם

סימן תתתצ"ג

[א] עליהם לאמר וכו'. כלומר, גם נדור המנוול גזלו גזילה שזינה יולדת נדייין, כדליתא נמד"ר ונירושלמי נמ"ל ד"ג: נר נש נפיק טעין קופה תלחה תורמוסין והיו מתכווין וטטלין פחות משה פרוטה דנר שליט יולת נדייין.

סימן תתתצ"ה

[א] שלא להלות וכו'. נריך להיות שלא לקטת אלא נכך וכך הליטרא.

סימן תתתצ"ז

דין נידוי ביום השבת

[א] לא נשנת וכו'. נאנני נור אר"ח סימן ת"ו, יש נזה אריכות, וחולק על המג"א ש"י"ד, שהניח נשם רנינו דמותר לנדות לתי שחילל שנת נשנת, ולפנינו וכן נדפוס ראשון מנולוייל סימן ת"ט ליתא דמותר, והמג"א נפירושו נרית עולם על ס"ת, האריך נדין זה.

מלקות ונדוי ביום השבת, מדרבנן או דאורייתא

ובחלק אי לספרי זה סימן תל"ט, דף רל"ג: כתנתי מעט נענין זה והרליתי לסיתן אשר לפניט אלא שטעות נפלה נדפוס ונמקוס, ועיי' לקתן סימן תת"ר"י נריך להיות, תתתצ"ו, והנני לנאר את הדין הזה כפי דעתי הפעוטה.

הרב החיד"א, נזרית עולם על ס"ח סימן ת"ט מפלפל אם הא דלין מלקין מלקות נשנת הוא איסור דאורייתא או דרבנן, והניח דעת הרמנ"ס ז"ל שהוא איסור תורה שכן כתב נפי כ"ד מהלכי שנת ז', אין עושין נשנת אע"פ שהעוש מלות עשה אינה דוחה שנת — שנאמר לא תנערו אש וגו' זו אזהרה לבית דין שלא ישרפו נשנת מי שנתמייב שריפה, והוא הדין לשאר עושין עכ"ל, הרי דהרמנ"ס סובר שיש נזה איסור דאורייתא, אולם מדברי רנ שרידא גאון, הונלו ננית יוסף אר"ח ס' רס"ג, משמע שאין זה אלא מדרבנן, דכתב אין מלקין ניו"ט ואין מכניסין לבית הסהר ניו"ט, וכ"ש נשנת, דהני מילי דיני נינהו ותקן וכו' לא דנין וכו' עכ"ל, משמע דהיסוד לדין זה הוא מדתקן לא דנין, וזה הוא רק מדרבנן.

והרב החיד"א הכ"ל רולה לעשות שלום בין הרמנ"ס ורנ שרידא גאון, דמה שכתב הרמנ"ס דיש איסור דאורייתא היינו נמלקות שהיו מלקין ננית אל סמוכים שהמלקות נמקוס מיתה עומד, לפיכך יש נזה איסור דאורייתא, אולם רנ שרידא גאון מייירי נמלקות שלוקין נזמנו אל הגאון, שלא הי' עוד נ"ד סמוכים ומלקות אלו אינו נמקוס מיתה, כי אין הנ"ד יכולים לפסוק מיתה מכיון שנטלה הסמיכה לכן אין נמלקות אלו איסור תורה אלא דרבנן גרידא.

ול"א אכחד שאין לי שום הגנה נדנרים הללו, הלא מלאכת שנת נמיתה אדם אינה אלא כשהוא מת חמש, ולא הוולאכה היא או על ידי נשול האנר כמו גני שריפה או נאופן אחר, אצל שיהי' איסור דאורייתא נמלקות משום דנמקוס מיתה עומד, כלומר לענין עונש, אינו מונגן כלל, הא אין כאן שום מלאכה, ולם נדעתו לומר שיש אפשרות למלאכה

שאין מתריסין בשבת כי אם מדבר שהוא צורך שבת והמג"א שם הביא משם הרש"ם שמתור לגנות למי שחילל שבת והמג"א כתב, כי כן כתוב בספר חסידים שאין זה לפינו, והנה זה דאין מתריסין בשבת גוכל ללמוד מזה שכתב הרש"ם בהלכות שבת מכ"ד היו שאין עושין מלקות בשבת ושמתא חמירא, ויעורן עירובין ס"ג א': רב אשי חיי ליה לההרא גברא דקאמר ליה לתסריה בצינתא בשבתא כר איל ליהוה היא גברא בשבתא, ורי כי היבא ומחלל שבת מתריסין אף בשבת.

תתתצב. (א) בבא בתרא ח' ב'. תתתצג. (א) מתירין ק"ג ב': ועל דבר זה נקנשו אנשי סלגש בגבעה. ועיוין ברשיי שם ובפרקי דר"א סליח: תדע לך כח החרם בא וראה מן השבטים שקנאו על הונת של שבט בנימין אמר להם הקב"ה קטאתם על הונת של שבט בנימין ולא קטאתם על מסל מיכה כ"ו. תתתצו. (א) מקור דברי רבנו הוא ממה שאמרו סנהדרין ט"ז א': אין דנין שנים ביום אחד. (ב) באר"ח סימן ש"ו כתוב בשם הגאון

כגון אם על ידי המלקות תיעשה הנורה נצטרו ועורו אל הנענש, איך מה בין אם התורה נעשית על ידי נ"ד של סמוכים או שאינם סמוכים.

אולם נניאור דעת הרמז"ם הג"ל, שהרז החיד"א הנין שדעתו ז"ל הוא שיש נעושה איסור דאורייתא, הנה ידוע שכל מה שכתוב ברמז"ם הלכ' שנת מפרק כ"ג ואילך אינו אלא איסורא דרבנן ולא דאורייתא, כך שמדברי הרמז"ם ש"ל אינו שום הכרח דיסבור שיש במלקות נשנת איסור דאורייתא, אלא דנפטר המנות, לא תעשה, מזה שג"כ כתב הרמז"ם ז"ל: הוזהר מעטע הנדרים על החוטא ולהעניר הדין עליהם ביום השנת, והוא אמרו לא תנערו את אגף ביום השנת, יראה נזה שלא יסרף מי שמתחייב שריפה, והוא הדין לשאר מיתות, ולשון המכילתא, לא תנערו את שריפה נכלל היתה ויאלה ללמד מה שריפה מיוחדת שהיא אחת ממיתות נ"ד ואינה דוחה את השנת, אף כל שאר מיתות בית דין לא ידחו את השנת, והנה אמרו הגערה ללאו יאלה ואינה הלכה אצל לחלק יאלה והוא שיהי' חייב על כל מלאכה זפני עומה כמו שהתנאר במקומו. ובגמרא דגני מערבא נכל מושגותיכם רני אלעאי נשם רני ינאי אומר מלאן לנתי דיין שלא יהיו דין נשנת, עכ"ל. הנה מוצא מדברי ד"ס איסור דאורייתא דוקא כשהצית דין מעניש את הנדון נשנת נאחד מדי מיתות אצל לא במלקות.

גרידא — וכן כתוב נספר דברי ריב"ז סימן ש"ט, דחכם ראשי לנדח נשנת לכבודו נשנת, ורש"י סי' ט' כתב דמותר לנדות למי שחילל שנת, וכן הוא נספר חסידים סימן ת"ט — הוא הסימן שנכאן — עכ"ל.

דברי המנ"א נסימן ש"ו הג"ל מתחייבים נהתלמה נמורה עם דבריו נסימן שליט הג"ל כלומר, דכיון ששיטתו דאין איסור דאורייתא אלא נדי מיתות נלגד, ואחר עונשים כגון מלקות ונדוי נשנת אינם אלא מדרבנן, לכן דומים אחר עונשים להתרת נדרים, ומקילין נהם לענוש נשנת את הראוי לזה או נשנלי שיש בו לורך לנזור או לכבוד תלמיד חכם שהוא ג"כ כבוד הליבור, או למי שחילל שנת, דעל ידי העונש יזהרו רבים מלחלל את השנת, לכן מותר לעזור על שנת דרבנן כדי להרחיק את העם מחילול שנת, ומה שזניא המנ"א ראי' לדבריו נסימן ש"ו מדברי רבינו נכאן, כוונתו לומר, דמדכתנ רבינו הטעם שאין מחרימין נשנת הוא משום שיום השנת הוא יום נרכה ולא קללה, משמע דלא סנידא לי דעונש של חכם הוא כעונש של די מיתות דאסור מן התורה, משום מלאכה, אלא דאסור רק מדרבנן, ולכן יש להתיר להחרים נשנת נאופנים המנויים למעלה. כן הגנתי נדברי המנ"א הג"ל לפי קט שכלי, אם לא שנית.

שיטת רב כהן צדק ברין מלקות ביום השבת

ובברית עולם להחיד"א הניא ג"כ מה שכתב נשנלי הלקט נשם רז כהן גאון ז"ל מאן דענר ענירה נשנתא מלקינן לי' נשנתא, ומלקות נמקום מיתה עומדת וכד מלקינן לי' מכפר לי' דתנן כל חייבי כריתות שלקו נפטרו מדי כריתתו וכד, והרז נעל נשנלי הלקט כתב על זה: ונראה שהרז לר"ך עיון, שהרי מלקות נמקום מיתה עומדת ואיך נדינו נשנת, ואם אסור לרזן דניי ממוות ק"ו לרזן דניי נפשות עכ"ל, והחיד"א האריך שם נס נזה.

ועיינתי נדברי השנלי לקט נהלכ' שנת ענין ס', ונראה לפי ענ"ד, שכוונת רז כהן גאון ז"ל הוא לומר, דלכך מותר להלקות את מי שענר ענירה נשנת, דעד כאן לא אמרינן דאין דין נשנת אלא נדנר שאין הדיון לשם הללת נפשות, אצל זה שענר ענירה של חילול שנת הרי התחייב נפשאו, והעונש שאטו עונשין אותו — אין זה נאמת מלקות של ליט, דהא אין נחילול שנת שום עונש מלקות, דשנת הוא לאו שיתן לאזהרת מיתת בית דין ואין מלקין אפילו נדלל החרו נדי למיתה כידוע — הייה להענישו נהכאוח לכפר על נפשו ולא ימות, איך הדיון אינו אלא להללת נפשו, לכן מותר להכותו אפילו נשנת, ונראה לי שגם רז כהן גאון לא מיירי אלא נאופן שיש חשש דאוחו החוטא ינרס אם לא ילקוהו מיד, דאל"כ, למה לן להלקותו נשנת ולא להמתין עד מולאי שנת, דכן נראה מדכתב שם: וכן מלאחי שאליה לרי שרידא גאון ז"ל, מי שענר ענירה נשנת או נחול, ולא חכר" — וכנראה לר"ך להיות, ולא נודע" אלא נשנת ומתיראין ממנו שמה ינרס למולאי שנת, יכניסוה לנית הסהר עד מולאי שנת וילקוהו או ילקוהו נשנת ומותרין נספירת מלקות או לא וכד, משמע דגם דברי רז כהן גאון מיירי כשיש חשש שינרס, וזה פלעי דרב כהן זדק סוגר דנכטון זה שיש משום הללת נפש מותר להלקותו נשנת, ורז שרידא גאון סוגר דאין אנו מנווין לעזור אפילו על שנת כדי להגיל את זה, דמי מלאנסהו לנרות, ואלא שינרס ואינו חש לנפשו ינרס, כמו שפיים שם: ואם נרס אין עלינו כלום, ויש לתלות פלוגתא זו דרב כהן גאון ורי שרידא גאון נפשט הסוגיא דריש שנת, נני הדניק פת נתנור, ואין כאן מקום להאריך נזה, ואפילו רז כהן גאון לא אמר אלא למאן דענר ענירה נשנתא, הייפ נחילול שנת, אצל מי שאכל את

וכן כתב המנ"א נסימן שליט-ג: ונאמת נמינ המנות ס' שכ"ג משמע דוקא נדנר שיש בו חילול שנת אסור מדאורייתא וכן משמע נמי שנת דף ק"ו נני הגערה ע"ש, ואפשר דנמכות נמי איכא חילול שנת כגון שעושה חנורה וליע, ואפשר דמרנזי דקרא נכלל מושגותיכם נפקא לן שאין דין כלל, וליע, נסנהדרין דף ל"ה משמע דוקא נדנר שיש בו חילול שנת, וכן משמע נמוס' שם, ודיני ממונות אין דין נזירה שמה יכתוב, עכ"ל וע"ש נמחלית השקל שפרס נאריכות נדרי המנ"א הג"ל אלא שהמחלית השקל כתב נדברי המנ"א שהניא ראיות דלא כהרמז"ם נפרק כ"ד מהלכ' שנת, דהא הרמז"ם עמו כתב נספר המנות דדוקא נעושה של די מיתות יש חיונ דאורייתא אצל לא נעונשים אחרים, וגם הניא המנ"א ראיות אחרות לזו הסגרא, ע"ש, אולם לפי עינד לא כן הוא כוונת המנ"א, אלא דכוונתו להוכיח דמה שכתב הרמז"ם נפי כ"ד מהלכ' שנת שיש איסור נכל העונשים נשנת, הייט דוקא מדרבנן — חה הוא אחת דהא נפרק כ"ד אין הרמז"ם מיירי נשום איסור תורה, כג"ל — ולזה מניא ראי' דהא נספר המנות, דשם המדובר מליסור דאורייתא לא קאמר אלא דיש איסור דאורייתא רק נהדי מיתות, וכן משמע מסנהדרין ל"ה וממוס' שם, ומה שכתב נספר המנות דנירוסלתי דרשינן מכלל מושגותיכם מלאן לנתי דיין שלא יהיו דין נשנת, אין כוונתו לומר שאם דט עונרים נאיסור תורה, דהא אין כאן שום מלאכה נדין נרידא, אלא ע"כ דהיא אפמכתא ומדרבנן כמו אין דין המוצא ננייה ל"א, שאינו אלא שנת.

וכתב הרמ"א נאוי"ח סימן ש"ג, ומותר להתיר חרמי נזור נשנת אע"פ שאינו לנורך השנת הואיל והוא יום כנופיא לרנים הוי כעסקי רנים דברי לדנר נם, אצל אין מחרימין נשנת כי אם מדנר שהוא לנורך שנת עכ"ל וכתב שם המנ"א אות כ"ד, לנורך שנת, דמה להיתר נדרים, ומשמע דה"ה לנזור שרי — כלומר, כיון דהרמ"א מדמה זאת להתרת נדרים ושם עניי נזור מותר אפילו אם אינו לנורך שנת, כמנאר נסימן שמי"א — וליע על הרמ"א שכתב: אצל אין מחרימין אלא לנורך שנת, דהא דין החרם והתרתו שווה — כלומר, שמוחר להתיר לעניי נזור נרידא, כך לר"ך להיות מותר להחרים אפילו אלא לנורך השנת אלא לנרכי נזור

וזה שלילת דין ולא אזוהרה"י ע"ש, אבל נכאן הלל אין זה שלילה אלא אזוהרה חמורה לנית דין שלא יחללו את השנת נמיחת החוטאים, דבר חדש לגמרי, שלא נאמר עד עתה איסור חילול שנת דנדר שהנית דין אינו נא לחלל את השנת אלא לקיים תננת התורה, לענוש את החוטאים.

הסבר בספר המצות

וכשנדרקם היטב נדברי הספר המנות לית שכי, נראה שהרמזים ז"ל שם הוסיף דברים כדי לשלול מדעתט שהאיסור דאורייתא האמור לנית דין שלא לעטש החוטאים בשנת הוא איסור הכולל מיתת ניד וגם חלקות ושאר עונשים, אלא דוקא נמיחת נית דין מיירי הקרא, משום דיש בזה חילול שנת נמלכה, דהא כתב שם נאמנע הדבור: אף כל שאר מיתת נית דין לא ידמו את השנת, והנה אמרו הנערה ללאו יאלת, ולינה הלכה, אבל היא לחלק יאלת, והוא שיהי חייב על כל מלכה נפני ענמה, כמו שהנאמר נמקומי, וכו'. ודברים אלו הם כאן כמיתרים לגמרי, דהא מנהו זו תלמודא שלא לעטש את החוטאים בשנת, ומה לי אם הנערה ללאו או לחלק יאלת לאזוהרה זו, דבר זה הי' לו להרמזים לכתוב נשעה שדנדר על הלכות הנערה בשנת, ולא נכאן עשינו לנאר את דין העשיית העונשים בשנת, אלא שלפי עמיד הרמזים ז"ל נא בזה להסניד שהדין הזה של איסור להוילא אל הפועל את העונשים בשנת, מחיתם רק לדי מיתת שיש בהם משום מלכה של שנת, וזה תלוי נפלוונחתם אם הנערה ללאו או לחלק יאלת, דלמד ללאו יאלת, איכ אין נאזוהרה זו אלא ללא, ובכן יוכל להיות שלא היה נא על כל העונשים שלא ייעשו בשנת הן די מיתת והן חלקות ונדוי, — ונית דין אשר יעברו על הללו הזה וימיתו את החייב מיתה בשנת, לא יעברו אלא על לאו גרידא, אבל למד הנערה לחלק יאלת, איכ יש נלאו הזה איסור של מלכת שנת, ונע"כ שגם מה שחלמד אותו הכתוב שלא לענוש החוטאים בשנת, מיירי דוקא אם עשיית העונש מקושר עם מלכת שנת ממש, דאם חלמד שהאיסור שנקרא זה כולל גם שאר העונשים שאין בהם משום חילול שנת, איך נלמד מכאן לחלק על מלכות של שנת, הלא כתוב זה מיירי אפילו נדנרים שאין בהם משום חיונ מטאת על חילול השנת, לכן הדגיש הרמזים ז"ל נלאו הזה נכאן, דהלכה היא נאמח דלא תנערו לחלק יאלת, ובכן קרא זה מיירי נחילול שנת על ידי מלכה ממש, ולכן שחטט גם כן דהאיסור של תורה האמור לנית דין שלא לענוש את החוטאים בשנת, משמע דוקא אם נעשיית העונש יש בו חילול שנת על ידי מלכה נמורה, נינה נא זאת, כי הוא קרוב לאמח נדברי הספר המנות.

ובאמת מההיא דירושלמי נסנהדרין דין, שהניח הרמזים בספר המנות הנ"ל ג"כ מנאר דאיסור דאורייתא דילפינ מכל מושנתיכס, היינו דוקא נמיחת ניד, דהא הירושלמי מקשה שם וידונו אותו בשנת וינאר דית נשנת ויהרג לחולאי שנת, ומשני נמלא דית משתקע, פירוש אם ימתיט להרגו עד חולאי שנת, הרי זה נכלל עיטוי הדין מיום אחד לחנירו, דנלאת הכוכבים של חולאי שנת מחחיל יוס אחר, ופריד: וידונו אותו בשנת וינאר דית נשנת ויהרג נשנת מכת קימ, אם רנית מנהו דומה ענודה שנלמד מעם חזנתי תקחט למות, קימ שרנית מנהו דומה שנת, דהא שנת קיל מענודה שהרי ענודה דומה שנת, ומשני נאמר כאן לא תנערו אש נכל מושנתיכס ניוס השנת ונלמד נני מיתת ניד והיו אלה לכס לחוקת משפט לדורותיכס נכל מושנתיכס, מה להלן — נני רנתיס נניד, אף כאן נני לא תנערו אש נניד הכתוב מדנר, שאסור להס להנית דין להנעיר את

החלנ נמזיד הגס דיש נמכות שיכוהו משום הללת נפשו מכת, לא מלקיט ליי נשנת, והטעם כדלעיל, דדוקא לחלל את השנת נדנר שיש בו משום שנת נכדי להרמיק את העם מחילול שנת מותר, אבל לחלל את השנת בשנת כדי להרמיק את נעלי ענירה משאר איסורין, לא, דדוקא מה שאט עושין לשם חזוק קדושת שנת אין בו משום שנת של שנת, כנ"ל.

לאוין כסורין שאין למנותם במנין המצות

ועתה נכונה ונראה מה שכתב מרן ז"ל נספרו הנביר אבני נור ארית סי' מ"ו הנ"ל נענין זה, הנה נאות ג' כתב, מדסייס הרמזים ז"ל נהלכי שנת פרה כ"ד: „והוא הדין לכל שאר עונשין“, משמע דכל עונשין נכלל איסור זה, אף שאין נשאר העונשין משום מלכה כלל — כגון חלקות ונדוי — וכן מוכח מדמנה לית נפני ענמה נמנין חריג — כנראה שמרן ז"ל הרגיש נמה שכתנתי לעיל דאין ראי' ממה שכתב הרמזים נפרק כ"ד, דשם כתוב רק האיסורים של שנת שאינם אלא מדרננג, ומרן נעמנו הניח דבר זה כמה פעמים נספריו, לכן הוא תחר להניח עיקר ראייתו חספר המנות — שהרמזים ז"ל מנה זאת ללא תעשה, ואם לא הי' הללו אלא משום דיש בזה מלכה נשנת, הרי זה דומה לכל לית הכחונה פעמים נמורה, והלא השריש הרמזים ז"ל נשורש ט, שם נספרימ, שאין למחט אלא לאו אחד, ואין לומר דהללו זה נא ללמד שאין העשה של עשיית העונש דומה את לא תעשה כל מלכה של שנת, דאיכ הלית זו דומה לית של לא תנא כנאת ענדים הנא לשלול ראשי אינרים נאמח ענריה שאינו מנהו ללאו נפני ענמה, אלא ע"כ דהללו הזה הוא לאו לעמנו שלא נענוש נשום עונש בשנת.

ולא זכיתי לירד לעומק הדברים שכתב מרן ז"ל, דלפי הננתי אין העניינס דומים זה לזה, דהא מה שהשריש הרמזים נשורש ט' שאין למנות את הלאוין הכפולים אלא ללאו אחד, היינו דוקא כששיהם כתונים נלאו אחד אז כלס „הס לחוק ננדי“ נלאוט של הספר המנות שם, „אם לא כשתימלא לשון חכמים נהפריס העניינס, וינאר לך החפריס שכל לאו מהס או כל עשה כולל ענין זולת הענין שיכולל הלאו האחר“ ע"ש, והלא פירשו רנתיט נשני התלמודים, דאי לאו קרא דלא תנערו אש נכל מושנתיכס סדימ מה אי תקיים מחלליה מות יומח נשאר מלכות חון מיתת נית דין אבל מיתת נית דין דחית שנת, ת"ל לא תנערו, ינמות ו' וסנהדרין ל"ה, איכ אין הלאו דלא תנערו נא לחוק את הלאו דלא תעשה כל מלכה, אלא מחקא אחד מדנר להדיוטס, ולא תנערו לנית דין שלא יענשו את החוטאים ומה שייד להקשות נזה ולומר שאיט אלא לאוין כפולים, הלא הלאו דלא תעשה כל מלכה האמור לכל אחד אין לו עשה שידחט או שיחירו, אבל נני ניד אין כאן הלאו של לית כל מלכה, משום שהעשה דומה את הלית, ואין כאן אלא הלאו האחד של לא תנערו, דאם לא כן, מה הוא שאלת התלמוד והלא הנערה נכלל היתה ולמה יאלת, הלא אמרת דלאו כפול אינו נא „אלא לחוק“, אלא ע"כ, דאם הי' כתוב נמורה לא תעשה מלכה נמקוס שכתוב לא תנערו, אז הי' מקוס לומר דהוא לאו הכפול שאיט נא אלא לחוק, אבל עתה שהתורה פרטה נהלאו פרט אחד — הנערה, ונפרט שהוסיפה, נכל מושנתיכס" שהוא מיותר דהא חונת הגוף נוהגת נכל מקוס, כדאיתא שם, אין כאן שום מקוס לומר דהוי לאו כפול, ומחילא אין זה דומה כלל למאי שהשריש הרמזים ז"ל נשורש ט' „דהשליה אינה להיות מטויה נמנין המנות, כעין לא תנא כנאת ענדים, דזה הוא שלילת דין, כאילו יאמר אינו מחתיינ שחלל לחירות נחסרון אבר מחנרי

הרע מקרנך היא נתינת טעם למה דקדים מיני נקרא, כלומר לכן התורה מצוה להמית את הרועה ואת המסית וכו' כדי לנער את הרע מקרנך, איכ לשיטת הרמזים אין ונערת הרע מקרנך שום מצוה, והרמזין ז"ל שם חולק וכתב: והנראה אלי הוא שאנחנו נלטינו נמומחים כולם מפסוק שנאמר ונערת הרע מקרנך, אמרו — נספרי — נער עושי רעות מישאל, והוא מצוה עשה שלהם, אבל הכתובים נהם, מות יומת, דמיו נן, דמיהם נם, יראה נהם שהם חייבים מיחה, ואמרו יתעלה נמקלחם וסקלחם אוחם נאננים ונמקלחם נאש ישרופו — והנה כולם נכללים נמיחה, והיא מצוה אחת (כלומר, ונערת הרע מקרנך), ונאחרון של שחיטת חולין דף ק"מ, אמרו נעוף שהרג את הנפש דעבי לאתיה לני דינא וקיימי ני ונערת הרע מקרנך, ואין נעוף הזה כתוב ונערת הרע (כאונתו ונערת הרע לא כתוב אלא נמיחה אדם על ידי ניין) ומסקל יסקל השור נתייב נמיחה, אלא שכל המומחין נמומחין מן ונערת הרע מקרנך, והיא מצוה עשה שלהם שמתנה הם מומחים, ומצוה סקילה או שריפה חלק מן המצוה, עכ"ל איכ לשיטת הרמזין אין כאלו נמומחין עשיית העונש של כל המומחים הן נאדם והן נבהמה ועוף, אלא המצוה האחת של ונערת הרע, כך שנין להרמזים ז"ל ונין להרמזין ז"ל אין נעשיית דין של שריפה אלא מצוה אחת, ודברי האיכ לא אדע ליישנ לא לדעת הרמזים ולא לדעת הרמזין, אם לא שנאמר דפלותחם היא רק לעיני מנין המצוה, ולא לעיני אם יש קיום המצוה ונערת וגר, כמו שכתבתי להלן נדף ל"ו ד"ה, ונאליי ע"ש היטב.

ובע"ז מגילת אסתר שם כתב לסתור ראייתו של הרמזין מהא דחולין ק"מ, דהפירוש הוא דעבי לאתיה לני דינא לדונו כדי שיקיים הוא — היחיד המציא את העוף לניד — ונערת הרע מקרנך, שמה הפסוק החרה כל אדם — ולא דוקא הניד — שינער הרע מן העולם, ועוד כתב שם לסתור מה להציא נעל זהר הרקיע ראי דברי הרמזין שהמצוה היא מונערת הרע מהא דלמרינן דכנהדרין ע"ת, טריפה שהרג נפיו ניד חייב, דכתיב ונערת הרע מקרנך, הרי נשמע דהמצוה היא מקרא דונערת, כלומר, דאלכ הי ל"י להש"ם להציא קרא דרונת, מות יומת, ועל זה כתב נעל מגילת אסתר: אי אומר כי לא היו יכולים להציא הפסוק ממש הנאמר נציווי מיחה, לפי שמסתמא אוחו הפסוק מדבר נסתם אנשים שהם חיים ולא נטריפה, דקיי"ל דטריפה אינה חיה, לכך הוצרכו להציא ממקום אחר שהם מצוים להמיתו מדכתיב ונערת הרע מקרנך, והרי זה נכלל רע, עכ"ל.

ובכ"ז הרואה יראה שאין אלו סתירות הראיות אלא כעין דיחיות גרידא, דמאי סברא הוא זה דהש"ם נחולין ק"מ, מנריך להציא את העוף לניד כדי לדונן, אבל הריגת העוף אינה מצוה המוטלת על הנ"ד אלא על היחיד, הא כל החיוז של הריגת העוף הוא מקרא דסקל יסקל השור, והלא קיי"ל כמיחה הנעלים כך מיחה השור, וממילא כשם שהחיוז של מיחה השור הנסקל מוטל על הנ"ד כך הוא הדין נעוף שהרג את הנפש, ומה שכתב לסתור את ראיית הזהר הרקיע מהא דכנהדרין ע"ת, משום דטריפה אינה חיה ומסתמא הפסוק נפרשת רוחים מיירי רק כשהרונח נריח ולא כשהוא טריפה, אינו מונן כל עיקר, טריפה אינה חיה פירי שלא יוכל להיות י"נ חדש, אבל נחוד הי"נ חדש שהיא טריפה מדוע אין נמליאת שיהרג את מי שהוא, ועוד הפסוקים של ונערת הרע מקרנך כתובים אלא רוצה וכדומה, ואם נאמר דאין נפרשת רוחים מיירי אלא נרונח נריח, גם ונערת הרע מקרנך מיירי ננריח, כך שהראיות של הרמזין ז"ל ושל הזהר הרקיע כמו נד נצוה, יש לחתור אחר תירוק מספיק ליישנ שיטתו של הרמזים ז"ל.

האש לנורך רציחת ני"ד נצנת, ואיכ רי ינאי האומר שם את זה המאמר ואומר מכלן נצתי דינין שלא יהיו דינין נצנת, אין לו ילפותא לאסור מדאורייתא את הדינים של ני"ד נצנת אלא דוקא על ד' מיחות, דנשאר דינים כגון מלקות ונדוי אין כאלו עיני דין אם ידונו נצנת ויוליאו את הדין לפועל נמומחי נצנת, וגם אין שום קרא לאסור להעניש אפילו נצנת עצמו, אלא מקרא דכתיב נפרשת רוחים והיינו ד' מיחות דוקא.

ודנה"ב נספרי ת"ל דף רל"ג, נסוגר שם, רמזתי מה שהקשיתי נכלן, דלפי הירושלמי הג"ל שיש איסור לדון נצניד דין של עונש שריפה נצנת, איכ מאי ראי דמקלקל נהנערה חייב מדאסרה תורה הנערת נת כהן נצנת ש"מ ננעיר נעמלא חייב נצנת דף ק"ו, הא אפשר דאין האיסור משום הנערה אלא האיסור הוא לענוש את החוטאים נצנת, ועתה הנני רואה שכבר קדמוי המג"א נסיון שליט"ג נזה, נמה שכתב: וכן נשמע נצנת ק"ו, גני הנערה עכ"ל, כלומר, כוונתו דמש"ם נצנת ק"ו נשמע דלא נאסר מן התורה להעניש את החוטאים נצנת אלא נענוש שיש בו מלאכה דאורייתא, וממילא נשמע דגם שריפה אע"ג שהוא מקלקל היא מלאכה נמומחי.

ואין להקשות מהל לי להש"ם נצנת ק"ו, דמקלקל נהנערה חייב, הא אפשר דאין הנערה נכלל מלאכה משום דכל ננעיר מקלקל הוא, אלא דהאיסור להעניש נצנת הוא נכל עונשים אפילו נענוש שאינו קשור עם שום מלאכה, דאיכ למה פרטה התורה את האיסור להעניש נצנת נאחד מלרנע מיחות ני"ד, היינו נמיחה שריפה, ולמה לא כתבה התורה איסור זה גני עונש מלקות, ש"מ דרק נענוש שיש בו מלאכה אסרה התורה להעניש נצנת.

א"א דלפי מה שכתב מרן ז"ל נסיון מ"ו הג"ל נהגה"ה לאות ני, דנדי מיחה ני"ד, מלנדי שיש מצוה להעניש את החוטא נענוש הראוי לו כגון נת כהן שזינתה נשריפה, יש עוד מצוה של ונערת הרע מקרנך, כדליתא נחולין ק"מ, נעבי לאתוי לני דינא ולקיומי ונערת הרע מקרנך, שגו תקאי מהל לן דמקלקל נהנערה חייב, שמה מה שאסרה תורה לשרוף נת כהן נצנת, אינו משום איסור מלאכה נצנת אלא משום איסור להעניש נצנת, והא דלא כתבה תורה דין זה גני עונש מכות, משום דאי כתב גני מלקות סד"א דוקא גני חיוני מכות דלית נהו משום ונערת הרע מקרנך הוא דלאסור העניש נצנת, אבל גני חיוני מיחות ני"ד דלית נהו מצוה נערת הרע מקרנך אימא דהמצוה של נערת הרע מקרנך דוחה האיסור של להעניש נצנת, לכך פרטה התורה שאסור להעניש נצנת אפילו היכי דאיכא מצוה של ונערת וגר.

ובערת הרע מסרברך הוא מצות עשה או נתינת טעם

א"א דדבר זה שכתב מרן ז"ל, דמלנדי מצוה עשיית העונש, כלומר, להעניש את החוטא נענוש המגיע לו מעושי ד' מיחות, יש עוד מצוה של ונערת הרע מקרנך, איני ננוד מחד, דהא דבר זה נפלותחא היא שנוי ניין הרמזים ז"ל והרמזין ז"ל נשרש הארבעה עשר נסוף השרש, הרמזים ז"ל מונה ד' מיחות לדי מצוה ואינו מונה כלל את המצוה של ונערת הרע מקרנך למצוה, וטעמו נודחי כמו שהשרש הוא ז"ל נהשרש החמישי, שמומח הנאות נחורה לשם נתינת טעם למצוה הקודמת, כגון ולא תטמאו את הארץ הכתוב אחר אזהרה שלא לקחת כופר מרונת, שלא תטמאו את הארץ אינה מצוה לעממה אלא נתינת טעם, כלומר, ששפיכת דמים נמלי להעניש את הרונח נטמא את הארץ, כן גם ונערת

פי שנים, ואע"פ שאין לנו יודעים אם העידו אחת או שתי, כך מורה לשמוע מזה הנביא, אע"פ שאין לנו יודעים אם האות אחת וכו' ע"ש, ותן דעתך מה שכתבתי בזה בארצות.

ומדאי טעמא לא מלא הרמזים ז"ל לנון לפרש את כל המקראות של ונערת הרע מקרנך נחורה ניווי, כי איך חלמה התורה ונערת, הרע"י, כלומר, שזה הנאשם הוא רע"י וחייב נהחלט, נשעה שהתורה מורה להנ"ד להעניש על פי עדים, ויש ספק נדנר שחל טועים או שחל משקרים, ונע"כ דמה שהוסיפה התורה נכל אחד מהניוויים של עונש נסוף החלמה, ונערת הרע מקרנך, אינו נא נחורה נ, אלא להרגיע את רוחם המרוגז של הדיינים המוניחים את העונש לפועל, לנל יפחדו ולנל יפול רוחם, ונל יחשבו שחל עושים עול נהולאת העונש לפועל, כי הלא יש חשש שאין זה הנאשם חייב כלל, אלא התורה מחייבת את הנ"ד להוליא את העונש אל הפועל, מאחר שהנ"ד עשה מה שנאספסרותו לעמוד על האות על יני ורישות ומקירות כדת של תורה, לכן הגם שיש עוד ספק שחל יש שקרות או טעות נדנרי העדים, לנל זאת גזירת הכתוב הוא להוליא את העונש לפועל על סמך של העדים המחשימים את הנאשם ומעידים שהוא רע"י, ועל הנית דין לנער את הרע מקרנך.

אולם כל זה לא נאמר אלא בזמן שהנית דין מעשים את הנאשם נעונש מיחה, והנאשם הוא אדם, אכל אם הנית דין מענישים את הנאשם שלא על סמך עדותם של עדים, אלא כשהנית דין נעלמו ראה את הרניחה, כגון שהרג את האדם נפני נית דין, דלא אין לר"ך כלל לעדים, נודאי שזנה האופן אין כאן שום חשש של טעות ושקר, אלא הנית דין שראה את הרניחה, יודע ננדרו נמור שזה הנאשם הוא חייב נהחלט ואין כאן שום נדנוד של ספק נאשמתו של הרונת, ונענין כזה לא שייך למור שמה שכתוב נחורה ונערת הרע מקרנך נא להרגיע את רוחם של הדיינים לנל יפחדו שחל עושים עול, דלמה יפחדו הלא אין נלנס שום נד של ספק קל מחלח שנענייהם ראו מה שראו ונע"כ דנאופן כזה הקראל ונערת הרע מקרנך הוא לו נהחלט, ויה שפירי רש"י נסנהדרין והרי, ראוהו רונת"י כלומר, ומאחר שראו נענייהם אין כאן שום ספק, ואז חיינים להרגו משום ונערת הרע מקרנך, וכן נעוף שחרג את הנפש, לא שייך למור, שיש להנ"ד נלנס חשש שחל הורגים את העוף שלא כדיון, דמה איסור יש נהריגת העוף הלא אין כאן שום רניחה, ונע"כ דגם נאופן כזה הפירי נקראל של ונערת הרע מקרנך הוא לו נהחלט ולא נא להרגיע את רוח הדיינים, ומעמה מתנאך שהמקראות הללו שנאמר נהם ונערת הרע מקרנך, הכפולים נחורה שזה פעמים נאים נרונם לא לשם לו אלא לשם נחינת טעם, אלא דנאופנים היונאים תן הרגיל כגון שהרג הרונת את האדם נפני נ"ד, הן כשהרונת טרפה או נריא, וכן כשהדיון אינו על אדם רונת, אלא על נהנה ומיה או עוף, או נכלל נתוך המקראות הללו נם לו המחלט, ונדקה שיטתו של הרמזים שאינו מונה אפילו אחד מהמקראות הללו למנוה נפני נעמה, כי נעיקר הכחונים הללו נאים שלא לשם ניווי, ודומה קנת למח שהחליט נהשרש הרניעי שאין ראוי למנות הניוויים הכוללים התורה כולה, כגון תקותי שחמרו ואת משפטי תעשון, ע"ש, ומכל שכן נמנוה של ונערת וגוי שרק נאופן יחידי ופרטי יש בזה הכחונ מנוה.

ובאמת הא דאמרינן נחולין ק"יו גני עוף דיש בו משום ונערת הרע מקרנך, קשה להנין דהא לא נאמר נחורה ונערת הרע מקרנך אלא נאדם ולא ננהמה, ועיי רש"י סנהדרין ל"ו: ד"ה לא חטה, דהא דשור הנסקל דיו נכ"ג כנעליו, היינו דוקא לענין זה הוקש השור לנעלים

ובספר דיני דחיי מחל נעל הכנסת גדולה, על הסמ"י חלק הלאוין ר"ב, עמד נ"כ בזה נח"ש הסמ"י: שלא יאמרו כנר נהרג זה ומה תועלת יש נהריגת אחר, כדחתיא נספרי, ועל זה נאמר: ולא תחום עינך עליו ונערת דם הנקי, ודעת הרמזין נעיקר הי"ד שמשני שחמרו נספרי נער עושי הרעות מישראל שהוא מנוח עשה להרוג אותם המחוינים מיחה, ושאין נארגע מיחה נ"ד אלא מנוח עשה אחת ונערת הרע מקרנך כמו שכתבתי נעשין ל"ט, ואע"פ ששעה ונערת הרע כתיב (א) ננניא שקר, (ב) נחסיא, (ג) נענוד ע"ז, (ד) נוקן מחרף, (ה) נרונת, (ו) נעדים זומתין, דנריס: יג"ז, יג"ז, יט"י, כ"א-כ"א, כ"ז, לא מפני זה מונה כל אחד ואחד מנוה נפני נעמה, כדשהפעולה היא אחת לא נניט נרנודי הנווין הנאין נענין הוא כי כלם הם, לחוק"ק האזורה אחר האזורה, כח"ש הרמזים נעיקר התשיעי, ודעת הרמזים ז"ל שדי מיחית נ"ד הן ד' מונות וכן דעת הסמ"י, כמו שנחולא נעשין ל"ט, אכל ונערת הרע מקרנך אין זה לוי אלא נחינת טעם" שיהרג המחויני מיחה, ונזה ינער הדם הנקי, אכל לשון ספרי שחמרו: נער עושי הרעות נישארל, נראה שהוא לזורה לא נחינת טעם, ועוד אני תמה על הרמזים ז"ל והרג המחנר — הסמ"י — למה לא מטו ונערת הרע מקרנך למנוח עשה שמונה להרוג את הטרופה שהרג נפני נ"ד, כדאמרינן נפרק הנשרפין אחר רנא, טריפה שהרג נפני נ"ד חייב, שנאמר ונערת הרע מקרנך, ושחל הסמ"י והרמזים מפרשים, שאינו ניווי לנ"ד שיהרגוהו, אלא הדנר מסור לנ"ד, אם ירנו יהרגוהו ואם ירנו יניחוהו, ומדוקדקים דנרי רנא שחמרו טריפה שהרג נפני נ"ד חייב, ולא אחר נ"ד מחיתין אותו וכו', עכ"ל. הנחתי את דנרי נעל כנסת הגדולה כמו שהם כתובים, כי יש לי לדון נהם.

ודגה מה שכתב נספר הג"ל ונערת הרע מקרנך אינה אזורה אלא נחינת טעם למה דקדים מיני, כחתיא לעיל מדעת עמני ומסמכתי על השרש החמושי שנספר המנוח, אולם מה שהקשה חש"ם סנהדרין ע"ת, נהורג נפני נ"ד, זו היא ראיית הרש"י ז"ל נספרו זהר הרקיע לשיטת הרמזין, הג"ל, אכל מה שכתב דהפירוש נגמ"י הוא טריפה שהרג נפני נ"ד חייב, כלומר שחלוי נרנון הנ"ד אם ירנו יהרגוהו או יניחוהו, אינו מסמנר כלל, אינו מנינו דין כזה נדיני נפשות שיהי חלוי נרנון הנ"ד להרת או לא נלי שום טעם, ועוד, אם לנו אומרים שנערת הרע מקרנך הוא הפסוק המחייב את הטרופה שהרג לעונש מיחה, מאי לשון של לו וחיוני יותר גדולה יש מנו, הלא התורה אומרת: ונערת הרע מקרנך והוא לו חיוני נהחלט, ואיך יהי זה חלוי נרנון הנ"ד.

הסבר נשימת הרמזים שאין ונערת הרע מקרנך ממנין המצות

ואלמלא דנרייהם של המפרשים הג"ל הייתי אומר דטעמו של הרמזים ז"ל שאינו מונה ונערת הרע מקרנך למנ"ע, וסובר שאין המקראות הללו נאים נחורה לו אלא לשם נחינת טעם, הנם שחלוינו נגמ"י דנטרופה שהרג נפני נ"ד וכן נעוף שחרג את הנפש, אמרינן נש"ם הג"ל ונערת הרע מקרנך חייב להנ"ד לנער את הרע, הוא נהקדם למאי שהארכתי נספרי זה נהקום אחר נשיטת הרמזים ז"ל, וכל עונש שהנ"ד נעניש את הנאשם על פי עדים, אין הפירוש שהנ"ד ננדרו נמור שהנאשם הזה ענר על הענינה שמאשימים אותו, אלא כך גזרה התורה להעניש את הנאשם על פי שני עדים, הנם שיש ספק נדנר אם אין העדים טועים או משקרים, כדמנואר מדנרי הרמזים ז"ל נהלכות יסודי התורה, ה"ב, שכתב: כמו שנוויו לחתוך הדנר על

לא תנערו, אי"כ לא נא לא תנערו לשם זה, אלא ע"כ נא ללמד שאין עשה דוחה לית כל מלאכה ש"מ דנעלמה דתי, והנן.

וכפי המנוח לעיל אין הדברים הללו אמורים לשיטת הרמזים דהא הוא ז"ל אינו מונה מצות ונערת וגו' למצות עשה, אלא דיש חילוק בין מצוין המצות והמלות, כלומר, ישן הרבה מצות שהן נעלם מצות נתכלית, ורזון נתון התורה הוא שנעשה אותן אלא שאין כנכסין נמנין המצות של התרי"ג, כידוע מהשרשים שהשריש הרמזים ז"ל נספר המצות, וכנראה דגם המצוה דונערת וגו' אלינא דהרמזים הגם שאינה נמנית נמנין המצות, אבל אין מי שיאמר דהמעניש את החוטאים אינו מקיים מצוה של ונערת וגו' הגם שאלמר דונערת הכתוב נחורה נא לשם נתינת טעם, ודומה לעשה דועשית מעקה לגגך וכתיב ולא תשים דמים נתיך, והגם דהלאו של ולא תשים הוא נתינת טעם להעשה, לכל זאת העובר ואינו עושה מעקה עובר נעשה ולי"ת, עיי' תוס' קידושין ל"ב. תה הוא היסוד לדברי מרו ז"ל נסיתון רכ"ת, ד"ה אבל צרוך של הדברים, ע"ש.

**בית ר"ן שהעניש עונש מיתה בשבת
אם הייבים משום רציחה**

והנה היטוך נסוף פרשת ויקהל כמעט העתיק הדברים שנספר המצות הג"ל אלא שהוסף נסוים דנריו, דנית דין שהעניש נשנת את מי שחייב מיתה אם עשו המעשה נידים — פיר' שלא על ידי שליחי נ"ד או על ידי עדים, דאילו על ידי שליחי נ"ד או העדים, הנ"ד פטור דלא עשה מלאכה, והשליח נ"ד או העדים פטורים כיון שעשו נרשאת נ"ד — אם אחרו נהם חייבים סקילה על חילול שנת, ע"ש, וקשה למה לא יחייבו משום רציחה דהא יהורג את מי שנתחייב מיתה קודם שגמר דינו חייב מיתה משום רציחה, עיי' נחום' מכות ה'. ד"ה דנעידנא דלמסדי, וראה תה שכתבתי מזה נאריכות לקמן דף וז"כ הכא שגמר דינם בשנת, דנעל כרחק לא נגמר דינם נע"ש דהא יש נזה משום עניו הדיו, הרי הגמר דין נעשה שלא כמשפט, ומהרזוי שה"ה כאילו לא נגמר הדיו, דומיא למאי דאמרין נב"ק דף ק"ז: דנ"ד שהשניעו שלא כדיון אין השנועה חסונה שנועה, אי"כ נמצא שהרגו לזה קודם שגמר דינו ולמה לא יהיו חייבים משום רציחה, והנפקא מינה אינה רק לענין אחר מיתה הנ"ד שהרגו יהי' חייב, אם מיתת רוח או מיתת מחלל שנת, אלא יש עוד נפק"מ לדברי שמואל הזקן הסובר האומר לשלוחו נא והרגו את הנפש משלחו חייב, משום דיש שליח לדבר עבירה, קידושין פרק ג', יתחייב הנ"ד משום רציחה אפילו לא הרגו נידים אלא על ידי שליח נ"ד או עדים, מה שאין כן לענין חילול שנת גם לדברי שמואל הזקן לא יתחייב הנ"ד, משום דאפילו נאמר יש שליח לדבר עבירה, אבל על כל פנים לא גרע משנים שעשו דפטורים, דהא הנ"ד נענשו לא הרגו אלא על כל פנים נשיתוף עם השליח, וכבר הארכתי נזה נספרי, וגם לענין התראה יש נפק"מ, אם לא התרו את הנית דין משום חילול שנת אלא משום רציחה אם הנ"ד שהרגוהו נידים חייב מיתה, ונפרט יש נפק"מ אם גמרו את דינו בשנת נשוגג, ואח"כ נזכר הנ"ד, ולא המיתו אותו, אם לריכים לחור ולגמור את דינו בחוב

ועוד נפקא מינה, דאי אמרינן דמה שגמרו הנ"ד את דינו בשנת אינו חסון גמר דין, נמצא דאם נגמר דינו בשנת על ידי עדים והחמו, קודם שיהרג הנדון, אין העדים שהחמו והרגים, דהא אין עדים זוממין נהרגין עד שיגמר דינו של הנדון.

דמסתברא דהיקש להכי אתי, שהו עיקר הדין ותחילתו, אבל כולו אי"כ — כגון שאין מטין לחונה ע"פ אחד ואיך — להגלה אתי ומה לנו לחום על שור המועד, מוטב לקיים נו ונערת הרע, וכן נחום' סנהדרין דף פ'. נאה"ד, אבל נשואים אותם שיש לתלות נהם שהרגו חייבין ומשום ונערת הרע מקרנד, ע"ש, ומלשון רש"י ותוס' הג"ל נראה לי שאין הפיר' שמתקיים נזה מצות עשה, אלא שיש חיונ להרוג אותם משום הרחקה הטה, דאם לא יהרגו אותם יהרגו הם ויחיקו להרנה אנשים, וראה נב"ק פ"ח, לענין ענה.

ואם כיום הדברים הג"ל, מסולקת תמיה גדולה שהקשו כמה אחרונים, ראה נחת"ם אר"ח סימן ק"פ, על המניד משנה פ"י מהלכ' חקי מתון הלכה ז', שכתב שם דנהמה לא שייך ונערת הרע מקרנד, הא נחולין ק"מ הג"ל מפורש להיפך, וכן תקשי מרש"י ותוס' סנהדרין הג"ל אולם לפי הג"ל אפשר דגם כוונת המניד משנה להורות דנערת הרע אינו מצוה חיונית אלא נאדם, דהא לא כתיב אבל נהמה ונערת הרע, ומה שמתחייב להרוג את הנהמה כגון שור הנסקל אינו אלא משום הרחקה הטה, והלשון ונערת הרע מקרנד אינו אלא לשון מושאל, ומחילא יש לפרש גם נהש"ס דחולין ק"מ, דאין הפיר' מצות עשה ממש אלא יש חיונ להרחיק את הטה.

והגם דמלשון התירושי הר"ן שם נחולין לא משמע כן, דהא הקשה נחולין ק"מ לתי עשה ולי"ת דשילוח הקן ולדתי עשה דונערת, ע"ש, אבל המניד משנה אפשר שלא כך הנין נפסטה דנמי משום דיני, נקרנד" לא משמע דמיתם לנהמה אלא לאדם, ונפרט דכלל המקומות נחורה שהחכר ונערת הרע, לא משמע אלא נאדם.

**בית ר"ן המעניש ביום השבת, סקרים מצות
ובערת הרע**

ובא"נ הג"ל נסיתון מ"ו נהנה"ה הג"ל כתב: ואין להקשות דאיך נעתי הש"ס נינמות לומר דלתי עשה ודתי לית, כיון דנשנת אין העונש מצוה ואדרבה נעלמותו עבירה, יש לומר דנתיחת נ"ד, מלמד העונש יש מצוה דונערת הרע מקרנד, ועיי' חולין דף ק"ח. ואם כן יש מצוה מלד נייעור הרע ולא תעשה מלד העונש וכו', והדברים כנראה כחונים נקייור גדול, ואפשר שנשמטו כמה מלים, ונריכים לפירושו. אלא דדברי הא"י הג"ל מפורשים ביותר נהלכ' שנת סימן רכ"ת, ושם יש דברים יקרים שפתים יש, ולפי מה שהעלה הגאון שם, מתפרשים הדברים שנכאן כדלהלן:

קושיית הא"י היא, לעולם אימא דאין עשה דוחה לית, ולמה כתבה התורה לא תנערו, ללמד שאין שום מצוה אלא עבירה יש נעשיית העונש בשנת, כלומר, אינו דומה לכלאים נציית, דאפילו היינו אמורים שאין עשה דניית דוחה לית כלאים, אבל מי שהי' לונש כלאים נציית, הגם שהי"נו אמורים עשה עבירה נלאו דכלאים, אבל לא היינו אמורים שלא קיים מצות נציית, אבל נעונש בשנת נילתה התורה נלא תנערו, שצ"ד המענישים בשנת עשו רק עבירה ולא קיימו שום מצוה, ועל זה חתרו, דאי"ל לומר כן, דהא מלמד מצות העונש יש עוד מצוה דונערת הרע מקרנד, ואפילו נאמר דהנית דין עושה עבירה נמה שמעניש בשנת, אבל המצוה דונערת מתקיימת שהרי הרע תנוער, ולכן העשה דונערת היא כמו עשה דניית, שהגם שהנ"ד עושה עבירה על שמעניש אבל המצוה דונערת מתקיימת ולכן אי אפשר לומר דקרא דלא תנערו נא ללמד שאין שום מצוה נעשיית משפט, דהא המצוה של ונערת אכתי מתקיימת, אפילו לאחר שכתבה תורה

ומדלא כתב החינוך הג"ל דנ"ד שהרגו את הגדון בשנת נידים מחש חייבים משום רציחה, נע"כ סוגר דלין זה דומה להא דהג"ל ננ"ה, משום דשם הגדון היא השנועה, כלומר, אטו דניס אס זה נחייב שנועה או שהוא פטור מן השנועה, ומכיון שנלחמת הוא פטור, לכן אפילו הטילו הנ"ד עליו שנועה, הרי זו אינה שנועה, כי הנ"ד עשה טעות בעלם הדבר שעליו דנו, אבל נכאן, בעלם הפסק לא טעו כלל, כי זה נחייב מחיה לפי העדים שהעידו, ואלמלי היו מחייבים אותו למיתה שלא בשנת, היי' אותו הפסק נ"ד פסק של דק, אלא החסרון היחידי שנפסק זה הוא שיהא מנית דין גיוס השנת, ואין זה חסרון בעלם הגמור דין, אלא יומא הוא דקא גריס, לכן חשונ זה כעמור דינו למיתה וההורגו פטור.

החסור שאין זו שנועה נ"ד, דהא מן הדין יש כאן חונת שנועה, לכך כתבו התוס' ללא היי' חייב שנועה שנית משום דנלחן נתנו, כלומר, ואין כאן אום חונת שנועה מן הדין לא היי' לו ליבע, אבל שנועה שנבע החסור אין כאן חסרון בעלם הדין שהטילו את השנועה עליו, אלא החסרון הוא מנר הנשבע, והוא חסרון סטראי שמנחון של הדין של השנועה, ודו"ק. כן נמי ננ"ד, הואיל שנעלם הדין לא טעה הנ"ד כלל במה שחייבו את הגדון למיתה, לכך חשונ גמור דין, ואלא שלא היי' להם לגמור את הדין בשנת, ואין זה מנטל את הגמור דין, ובעלם הדין אס חסור על השנועה פסול לשנועה מן התורה או רק מדרבנן, הארכתי נספרי זה סימן תתקט"ו ע"ש.

חשור על השנועה ומי שאינו חייב שנועה

ובדומה לזה הסנרתי בלימוד הישינה ננ"ה הג"ל, דרש"י סס נד"ה לא, כתב: התם ללו משום דתמה לי נרשותי, אלא הואיל ויאל שומר זה ידי בעלים נשנועה ראשונה, שמנית דין ראשון נסתלק מידם, ושנועה אחרונה זו, לאו שנועה הדיינים הוא לחייבו כפל, דנשבע נתחילה און לא היי' מחויב שנועה לבעלים, עכ"ל, דהקד רש"י נלשאו: שמנית דין ראשון וכו', כלומר, דא"א דהנית דין הראשון השנועה שנית, דהא חסור הוא שנשבע לשקר נראשונה, ואפילו לשיטת התוס' דק"ת, ד"ה ותרי כפילי, דחשור על השנועה מדרבנן הוא דמיפסל, וכיון דמדלורייחא שנועתו שנועה מחייב כפל, ע"ש, מכל מקום תקשי איך יגור שהנית דין ישנועהו את החסור כיון דסוף כל סוף מדרבנן פסול לשנועה, אלא ע"כ דהשנועה השניה היתה ננית דין אחר, והאם דהנ"ד השני לא ידעו אזה כבר נשבע לשקר ננ"ד ראשון, וכפי ידיעתם נדון הטילו עליו שנועה, מכל מקום הואיל לפי האמת לא לא היי' יכול ליבע, הרי זו שנועה שלא נפני הדיינים, וסנרת הדבר אפשר משום דכיון דנלחמת אינו חייב שנועה, אי"כ לא משתייך נ"י ואלקיס ננז בעדת תר, כי קמי שמיא גליא ע"ש.

חריצת משפט בלי עשיית העונש בשבת

אינו אסור מן התורה

אלא דקרונו ללחמת הוא לומר דשיטת החינוך ז"ל היא, דהאיסור דלורייחא שנקרא ללא תנערו, מחייבם רק להוציא את העונש אל הפועל, הואיל שיש בזה מללכה דלורייחא, אבל חריצת הדין והתשפט אינו איסור דלורייחא, אלא הוא נכלל אין דנין, ננינה ל"ו, שאיסורו אינו אלא מדרבנן, וכמו שניארטו לעיל, וממילא אין כאן אום מקום לומר דהגמור דין שנמנר בשנת נטל, ואין כאן אום איסור של רציחה, אלא האיסור דלורייחא הוא המללכה שיש בעשיית העונש, ויש בו רק משום חילול שנת, ולכן לא הזכיר החינוך כלל מחייב רציחה.

ובמ"ז סימן מ"ו הג"ל אוח ד', כתב דלשיטת הגנלי אין אום איסור דלורייחא נחריצת משפט לעטש את הגדון נלחר מדי מיתות אלא שהאיסור הוא נמעניש דוקא כג"ל, משום דנכל אחד מהעונשין של ר' מיתות יש מללכה, אבל לפי הירושלמי גס נחריצת הדין יש איסור דלורייחא, וכתב הא"י דטעמי דהירושלמי הוא משום דנהדן גופו יש עובש, אפילו טרם שיהא הדין לפועל, משום דללחר שגמור דינו של נדון אין ההורג נהרג עליו, כדאיתא נמכות היי' הג"ל

ול"א זכיתי להנזן סנרז זו וכי משום שאין ההורג נהרג עליו נעשה מללכה נהנדון, ואטו אס יפסוק נית דין בשנת על אום איש על ידי הסכמת הרופאים שהוא טריפה ואינו יכול לחיות, יהי' בזה הפסק איסור דלורייחא, והא גס כאן ללחר שהנ"ד פסק שהוא טריפה, לא יחייב ההורג, דההורג את הטריפה פטור, וכן נית דין שפסקו שפלטו חייב גלות משום שהרג נשגנה, יתחייב אסם פסקו דין זה בשנת עשו איסור דלורייחא משום שנעשה כעין מללכה נהנדון, שכל אדם ההורג כשיאל מחון לתחום עיר מקלטו פטור, וזה נודתי דבר שאינו מסתבר, דלכל היותר לא עשו הנ"ד אום מעשה שיש בזה מללכה, ועד שלא עשה הנ"ד מללכה אין כאן איסור דלורייחא, וכן נכל עניני דינים שהנ"ד דן בשנת אינו נראה שיהי' בזה אום איסור דלורייחא, עד שיוציאו את הדין לפועל.

ודב"ג דנירושלמי שנת ז"ג, תשנע ציחר ננירושלמי סנהדרין, שיש איסור דלורייחא נדיינים נרידא, דאיתא התם דמר ר' ירמיה הנערה לנורך ילאת ללחר על נתי דינים שלא יהיו דנין בשנת, ומה טעמא, נלחר כאן נכל מושנתיכס ונלחר להלן והיו אלה לכס לחוקת משפט לנרותיכס נכל מושנתיכס, מה מושנתיכס שנלחר להלן ננתי דיין הכתוב מדבר, אף מושנתיכס שנלחר כאן ננתי דיין הכתוב מדבר, ופשוטו כמשמעו שיש איסור דלורייחא אס הנ"ד דן דין בשנת, אפילו נלא עשיית העונש בשנת, אולם הקרבן העדה מנסח סס: מה מושנתי האמור להלן נמיתת נ"ד הכתוב מדבר וכו'.

(ראה נכשמוטות)

אולם נתוס' סס ד"ה הואיל ויאל ידי בעלים, כתבנו, ואף על גב שהודה שלקד נשבע, אין חייב מן הדין ליבע פעם שניה שנננז כמו שחר וטוען, אלא נלחמן שלא נשנועה לומר שנננז נתנו דלי נעי אחר נלחמת נשנעתי וכו' ע"ש היטב, ולמה לא פירשו נתוס' כפשוטו, מכיון שהודה שנשבע לשקר נפני אותו נ"ד, — דהתוס' לא מפרשי דחייבי שנשבע שנועה שני נפני נ"ד אחר — ממילא א"א להס לחכמים להשנועהו שנית נפני אותו נ"ד, ואס השנועהו אין זו שנועת נית דין, דהא אין זה דומה לנחרי להחשור על השנועה שפסול רק מדרבנן, משום דאפילו ישנועו את החסור, אין נהשנועה זו אום סתירה, ואינו נעשה חסור נשגיל מה שהשנועה הראשונה היתה לשקר, אי"כ הרי הוא נעשה שקרן מוחלט על ידי שנועה זו, דהא נע"כ אמת משתי השנועות שנועת שקרן היא, ואיך חסיק על דעת נ"ד להשנועהו שנועה כזו, ונדון אסם השנועהו שלא תחנז לשנועת הדיינים, ולמה להו להתוס' לפרש: שאין חייבין מן הדין ליבע פעם שניה משום שנלחמן נתנו. אלא דהתוס' דייקי מלר נלשונס נריש דנריהס וכן נסוף שכתבו נרלש דנריהס: אין חייב מן הדין ליבע, ונסוף דנריהס כפלו עוד פעם: כיון שזן הדין לא היי' לו ליבע, כלומר, מי שחשור על השנועה נלחמת השנועה חלה עליו, ומן הדין הוא חייב ליבע, אלא שאינו יכול ליבע משום שהוא חסור, ואפילו ישנע לא נלחמן לו, אבל מן הדין יש כאן שנועה, לכך אי אפשר לומר דאס נשנע

שכתוב בו ברכה (בראשית ב ג) ויברך אלמים את יום השביעי ולא פירש כמה אלא באותן דברים שקילל איוב את יום
(איוב ג ח) תשכן עליו קננת (שם שם ו ז) אל יהר בימי שנה אל תבא רננה בו (שם שם ח) הקתידים קורר לויתן סבלל שישוב
בשבת באור וישב וירנן ויבחו שנאמר (תהלים צב א ב) מזמור שיר ליום השבת טוב לחדות לח' ולזמר ולשמח בשבת (שם
יש ט) במקודי ח' ישרים משמחי לב.

תתצו. והחון אל יאמר בשמהרים על [א] דעת המקום [ב] עך שימרו שלא לחזור ואם התחיל ואמרו להפסיק יפסיק לכך
שאין לומר על דעת הקהל עך [ג] שישה כלם.

תתצו. (א) קללת חכם אטילו על תנאי באח לכך צריך לומר [א] תנאי כפול ובתחילה לפתח בהצלה (במדבר לח
כה) והצילו הערה (שם שם כד) ושפטו הערה וכן (במדבר ח יט) הנקי כמי חמים המאריים (שם שם כב)
לצבות בטן ולסיפך ביהושע לברך את העם בראשונה ואחר כך הארזיים תתח שמהרימין תחילה ואחר כך מברכים ולמה לא
יתחילו בברכה שלא תחא קללת חכם על תנאי באח אלא לפי שעתה אין נותנין חרם ואין משביעין בשם המפורש ויש אומרים
קללת חכם על תנאי באח כשהחכם אינו מפרש או היה לו לומר ואם תקיים יהיה... למה (ב) ר' שמעון בן יוחי ובני [ב] אחר
מברך ואחר מקלל והלא כבר הזכירם ועוד כשמקלל אחר יאמר האחר לא תתקיים אלא לפי שלא היה מוקיל אם היה אומר לא
תתקיים כי כתיב (איוב כב כח) ותגור אמר וקם לך ולכך כשאמר מקלל שמו לא היה מוקיל אם יאמר לא תתקיים כי כתיב
ותגור אמר וקם לך חבירו יברך שאם תתקיים הקללה תתקיים אף הברכה לכן [ג] הכהנים מברכין לישראל בברכת כהנים (משלי
פז יד) מברך רעהו בקול גדול בבקר השכם קללה תחשב לו ולכך ברכת כהנים בבקר (ג) ובבקר קול מגויסה מוציאה אלף
קולות (ד) כנגד ק' ברכות שהיו אלף חובבים (איוב לג כג) אם יש עליו מלאך מליץ אחר בני אלף לחניד לארם ישרו (שיר ד ד)
אלף חסנן תלוי עליו כל שלטי הגבורים (ח) גבורים בהשכין.

תתצו. במקום אחר היו קהל ושם חכם על לב שרוב בני העיר אם היו שם שלשה אחים אין לשנים בנים אלא בת לאחד
כן ורוב בני העיר כך אמר נתקיים בכפ (זכריה יג ה ט) וחיה בכל הארץ נאם ה' פי שנים בה יפרתו יתרון

משנת אברהם

כלם, וע"י מה שכתבתי לקמן נספרי זה נדבר תקנה של הקהל
אם לריכס להסכים כלם, ע"ש.

סימן תתצו

"מקום" הוא מהכינים

סימן תתצו

[א] תנאי כפול וכו'. נש"ס קידושין ס"ז פריך בשלח
לר' מאיר הייט דכתיב הנקי, אלא לר' חנינל
כן נחליאל למה לי, פיר' למה לי תנאי כפול, אין להקשות
דלפי דברי רבינו אינטרך דאי לאו הכי קללת חכם אפילו
על תנאי הוא זאה, דהתם נאמת כתיב הנקי ולא הנקי, אלא
מכלל ברכה אחת שומע קללה, ומה שאתרו קללת חכם הייט
קללה מפורשת ולא מכלל ברכה אחת שומע קללה, וכן פריך
שפיר למה לא סני נהטוי נלנד הייט נזרכה.

[ב] אחד מדרך וכו'. רבינו מפרש מה דאמרו: כל היכא
דהוה מחי ר' אלעזר הוה מסי ר' שמעון,
שנת לנו: מחי — מקלל מסי — מנרך, ומחי הוא ממוג
הנדר ועושהו ללא כלום, כעין דנת מחי לה קידוש נחסיס,
פסחים ת, ומסי מלשון רפואה, כעין אסיף רופא, שהנזכה
פועלת לטובה כמו הרפואה.

ברכת כהנים ושעמח

[ג] הכהנים מנרכים וכו'. כלומר הטעם שיוצאת תורה
את הכהנים לנרך את ישראל הוא לנטל
את הקללה אם יתקללו, ולפשר דמעטם זה אמרינן נפוטת
לית: בית הכנסת שכולו כהנים כולם עולין לדוכן, למי מנרכין
אמר ר' זירא לאחיהם שנשדות. כלומר, הנס שהו הוא לנרך
את ישראל, אבל אינו דוקא להטכחיס אלא להכלל ישראל
כדי לנטל מהם את הקללה ולהנציר עליהם הנזכה.

אלף מיז זמר, וזוהו שיער ר' מאיר ברכי יצחק במליחה לערב
ראש השנה בתחנת תשלח תקו: בקול מגושה מרובים אמרים
וקולת נשפע בעיר התפורה, וכונת רבנו, כי בשבת משלים
הקי ברכות במידי מברים כמו שאמרו במנחות שם. (ח) ז"ל
ברכות בחשבון ויעוין מדרש רבה שיר ד ה.

[א] דעת המקום וכו'. דהוי כמולא סס שמים לנטלה
אם יאמרו, והנס דלא מליט דיני תקום הוי
משמות אליים נמחקים, אכל סס מיהו הוי, ולא נרע משאר
כינרים, ונשנת י"ז משמע דהמקום נאחמית הוא רחמנל
עיין סס. ורלה מורה ננוכים איה, שכתב: וכן כל זכרון
מקום שגל נאלוקי לתום הכוונה זו מדרגת מליחותו יתי
אשר אין ערך לה ולא דומה וכו'. ונדולי אזה השס נגזר
ממה שאמרו שהשכינה נכל מקום, נ"ז כ"ה, וכן אמרו
הקנ"ה מקומו של עולם.

חזרת הדרים והדין

[ב] עך שימרו וכו'. ולפשר דכוונת רבינו דכל עוה שלא
נמרו כל הקהל שלא לחזר, אין שום תלות
נחרס מכיון שיכולים לחזר. ורתי לדברי רבינו מהא דאמרינן
נ"ז ק"ד. שלשה שכתבו לנרך את החולה רנו כותבין
רנו עושין דין ולי סלקא דעתך כל זמן שישבין — פיר'
רש"ס, לדעתה דהכי מקמי לי על מנת שאם לא יאמר
זו נאותו מעמד אכל אם יאמר זו ינטל — ליתוס דילמא
הדר נ"י, ולמחי קאמר רנו עושין דין דמשמע נאותו מעמד,
אע"פ שעדיין יושבין עושין דין נמור ולמחי הא כיון דיכול
לחזר זו וינטל הדין לא הוי דין, וע"ש נחוס, ד"ה ניהוש,
מנאר משיטת הרש"ס, דהנס דלא הדר נ"י עדיין, אלא
מכיון שיכול לחזר זו, לא הוי דין, והוא כשיטת רבינו דכל
עוד שלא נמרו הקהל שלא לחזר, מכיון שיז אפשרות שיאמרו
לא תל חמרס, כי תלות חחרס ותלות הדין שווה, והכין.

[ג] שישוז כלם. והנס דהמיעוט נטל נדעתם עד הרוב,
אכל לחרוס נשס הקהל אי אפשר עד שיסכימו

תתצו. (א) מכות י"א א. (ב) שבת ל"ג ב. (ג) ערכין י"א א.
(ד) מנחות ס"ג ב: חייב אדם לברך משה ברכות בכל יום.
יעוין ירושלמי סוכת פ"ח ה"ו: מדברי שיהם היתה מוציאה

והשלישית יותר בה והבאתי את השלישית באש ואמר כי הרם קדמונים הוא שלא תתיישוב העיר ועסק עך [א] שחתירו החכמים שבדור את היישוב.

תתק. בעיר אחת עשו הרם שלא ישיאו את בנותיהם אלא ברשות אנשי פוכי העיר שיראו שלא היא איש רע בנייהם רבו שנים ושכחו תקנת זו והיו מתים בניהם של יקירי העיר ולהדיוטים מתקיימים אמר זקן אחד שהיה יודע שזה גרם אותו זרע בלא שאבותיהם החרישו ואחר כך שתקו ולא חששו.

תתקא. במקום אחר נתקבצו רק אנשים טובים והיה להם מנהיגים טובים אמר להם זקן אחד מה מועיל אם נתחתן באתרים ונתחתנו בני אחרים תמצאו בנינו חולכים אחר דרכיהם הרעים אלא נהרים שלא יתן איש את בתו לאיש שאינו בעיר הזאת על מנת שיהא עמנו פן יקלקל את בני העיר וכן אשה מסקום אחר אלא אם כן על פי רוב חכמים שבקרבינו שידעו אם הנזים הם יתיישוב עמנו ועשו כך ואחר כך נולדו להם בנים ובנות ולא רצו לעמוד באותו הרם והחכמים שבהם לא רצו לחתור ורחקו עך שבקל נרחם חתירו והשיאו את בנותיהם לאחרים והרשיבו בעיר עממם וקלקלו את העיר בעוונותיהם ובשקיהם ובתרבותיהם. בני אדם שמהלכים כארץ למצוא מקום לנור שם ישינו ביישובי הארץ באותה העיר מה עניין הנזים אם גרויזם בערה (א) רע אם ידורו יתורים באותה העיר גם בניהם ובנותיהם יהיו עושים כיוצא בהם כאותם נזים פי כל עיר ועיר [א] כמנהג הנזים כן מנהג היהודים שעממם ברוב המקומות ויש מקומות שחנפים דנים באמת ולא היהודים ספני שמעט תלמידי חכמים שם או משפחות מרובות או ממקומות מרובות מלוקטין מהרבה משפחות האותם שבאו ממקום אחר שתרבותם רע מתקים אותם אהריהם.

תתקב. כשמשמין הקהילות או חכמי הדור הרם על יישוב אחר שלא לדור שם ישראל אין לשים הרם שלא לנור שם יהודים לעולם אלא שלא לנור שם כל ימי הנשיא או ראש ישיבה או כל זמן ששלשה מן הראשיים בתיים שחרי כמה ערים יש שנתנו הרם והתרימו כל מי שישב שם וירשבים שם ולא יתכן להחריב כמה שריבים אין יכולים לעמוד בדבר כי מי יודע אולי הדור הקתיד לבא אהריהם לא יוכלו לדור [א] כי אם שם תכשלים ספני שעל הרם נזים לכך צדיקת חכמי הדור לחיות רואים את הנזיר אם בני דודם יכולין לעמוד בדבריהם יחרימו כל ימי הפרנס והנכסאי או כל ימי שנים ושלשה חוקנים הלא תראה שאמר הכתוב (במדבר לו ט) ולא תשוב נחלה מספה למספה אחר זה לא היה הדבר נהג בדור הזה כל ימי יהושע (א) שחרי מנהם לקח אשה ובתה וירשה תקבר אלעזר באותה נחלה והן יהושע לא גזר החרם על יריחו שלא ישב שם אדם אלא שלא יבנה העיר כי ידע שלא יוכלו לעמוד בדבר (ב) ר' יוסי ור' יהושע בן קרחה אומר חרי הוא אומר (יהושע ו כו) ארור האיש לפני ה' אשר יקום ובנה את העיר הזאת את יריחו וכי אין אנו יודעים שיריחו שמה אלא שלא יבנה אותה על שם עיר אחרת ושלא יבנה עיר אחרת ויקרא אותה על שמה יריחו (שם שם) בבטורו ייפרנה ובצעריו יצוב דלתיה וכן הוא אומר (מ"א טו לד) כימי בנה חיאל בית האלי את יריחה והלא חיאל מיהושפט ויריחו משל בנימין ולמה נחלה באהאם מלמד שתולין חובה בהייב כיוצא בו (שופטים יח ל) ויהונתן בן גרשם בן מנשה וכי בן מנשה הוא והלא בן משה היה ולמה נחלה הדבר במנשה אלא שתולין חובה בהייב מכאן כל אדם שרוצה לדור בעיר אחת ויש עיר אחרת שהיא בתרם אל ידור באותה ששמה כשמה של אותה שהיא בהרם ולא יקרא אדם לבנו אחר שם ארש שהוא בנידוי או בהרם אם יש צדיק ויש לו בן רשע מצוה לקרות שם אותו רשע (ג) כמו עשו בן יצחק עשו בן נמרוד והם לאותו רשע זקנו רשע יקרא אחר זקנו כגון

משנת אברהם

זולל וסונא, ומפרש: מחן גרים להוא לישראל למהו סודר ומורה לבני חטונן דנשמיח, גנין דליוהו זולל וסונא נשאר עמין, דכתיב ויתערבו נגוים וילמדו מעשיהם, כלומר, מעשי הנגוים משפיעים על היהודים הדרים נתוכס. **הראו** נרמזין עה"ת דגרים ייז"ט, שכתב הטעם של האזהרה נלא תספון לשון נדרך הזה עוד, מפני שהיו המזרים והכנענים רעים ותטאים להדי' מאד כמו שאמר כמעשה ארץ מזרים אשר ישנתם זה לא תעשו וכמעשה ארץ כנען וגו' והנה דנה הדי' שלא ילמדו ממעשיהם והכרית נכנענים כל נשמה ואמר לא ישנו נהרגך והזקיר נמזרים שלא נשז אהנט נהרגס, ע"ש, והרנה מהקלות מפורשים נתורה מענין הזה כגון ונגלל התוענת האלה הדי' אלתי' מוריש אוחס מפניך, ועוד. **באבות** דר' נתן סוף פי"א, ותחונו חונת נלות ויגלו למקום מים הרעים, איזהו מים הרעים היו אומר ויתערבו נגוים וילמדו מעשיהם, כלומר מעשיה של נגוים הוא מיעוט, ומכאן הינו נפיה"מ נדרים פי", שנמקומטו אין טענין נהם מים הרעים, ר"ל המיעוט, ע"ש.

סימן תתק"ב

[א] כי אס וכי, לעיל נסימן תתקצ"ט משמע שיש אפשרות להחיר את החרם נשעה שחכמי הדור רואין פיה

לרחוק, ובמורה פמיו לסלישי: כשאך עמדם בסדרים בסלו מצות מילת להתרמות להם. תתקב. (א) בבא בתרא קי"א ב'. (ב) תוספתא סנהדרין פ"ו. (ג) ר"ל

סימן תתקצ"ט

הרם קדמונים, מותר להכמים שבדור לבטלו

[א] שהתירו החכמים וכי, נשמע מכלן שיש כח ניד חכמים שדור להחיר חרם קדמונים נלס רואים נחיות נדנר, ולהמן נסימן תתקצ"ט לא משמע כן.

סימן תתק"א

הגלות משפיע לרעה על המרות ועל המעשים

[א] **כמנהג** המקום וכי, כלומר ויתערבו נגוים וילמדו מעשיהם, תהליס ק"ו, ורזה נמרינ ג"ח שכתב שעל ידי ויתערבו נגוים אט מושפעים מהם נמדות ופעולות וע"ז כתיב ויתערבו נגוים וילמדו מעשיהם ונס מושפעים אנתו מהם ומדעותיהם השכלים, וע"ז נאמר ונילדי נכרים ישיקו, ויונתן חרנס ונימוסי עממין אזלין, כלומר, ההתנוללות נגוים מניח את המתנוללים להאמין נתרנות הנכרים, ואלו התכמות והלימודים האמתים אשר מקורם ומחננתם מישראל שקנלו מן הנניאים מדר דר, נחננים כאלו טלדו וטלדו על ידי הנכרים, ע"ש.

הראו נזהר נלק דף קל"ג, דמקשה נפרשת נן סודר ומורה, דנתחלה כתיב כי יהי לאיש נן סודר ומורה ולא כתיב זולל וסונא ואח"כ כתיב נניט זה סודר ומורה —

תתקא. (א) הרמב"ם באגרוו לר' נחום כתב: וכל ישראל שבין הישמעאלים נהגו לרחוק (בעל קרי) וכל ישראל שבין הנזירים לא נהגו

מנשה בן אחי וירדגן חוקריו ואם יש שום גרמא של אביו בנך עלי הכתן שלא תזכיה את בנך ברכים וזיהי יכול לצוות את ישראל להעבירם יכול לתלות באביו [ב] כמו שנא' (ויקרא כא ט) את אביה היא מהללת (ו) (מ"א טו לר) כאבירם בכורו יפדה הם בקשו להרבות את סמנם מנין שנשתלה בהם מאירה וזו מתמקטין החלוקין ת"ל (שם שם) בדבר ה' אשר רבי ביר יהושע (ח) ר' שמעון בן אלעזר בר' שמעון אומר לא אותה בנה אלא אהרת בנה ומשנבנתה הותרה לישב בה וכן הוא אומר (מ"ב ב ה) וינשו בני הנביאים אשר ביריהו אע"פ שהותרה היא היתה בה קללה קיר שהיתה בהרם הצדיקים לא יתחילו לנור בה אע"פ שהתירה כבר.

תתקנ. לא יודר אדם במקום [א] שהשוידן על החרם ועל השבועות כי לכל עבירה יש תקנה בתשובה ולשבתה ולהרם לא ינקח בתשובה כזה העולם ועוד אי אפשר שלא יחנה או מהנה אותם ועוד חרי הצדיק מפסיד כי הרישע אינו נוהג טפ באמת.

תתקד. במקום שיש עשיקים [א] וערעורים אל תדור ואל תקנה קרקע שבא בעזולה פי לעולם אין הצלחה ולדורי דורות יהיו עירעורים עליו תם מהלוקת כמו שנאמר (קהלת ה טו) כל עומת שבא בן יליך.

תתקת. בני אדם חררים ביישוב ואחר יכול להתפרנס באותו יישוב ואחד מהם יכול לחיות שם מתפרנס ולא שניהם חנדה מסני חבירו מטיבין לו ולרעו על זה הלא תראה שאברהם אבר (בראשית י ט) אם השכחאל ואיכנה ואם היסין האשכמאלה ולכך כתיב (ישעיה נד ג) כי יסין השכחאל תפרצי וכתוב (שם כו ו) אמר לבשן תני ולתימן אל תכלאי ולפי [א] שלוש נדחה מסני אברהם ועשו חלק לארץ אחרת מסני יעקב לכך נאמר (ברברים ב ט) אל תתגר עם מלחמה וכתוב בתיאל (יא מא) הלא ימלשו סירו אדום וסראב וראשית בני עמק לום שנדחה מסני אברהם ועשו מסני יעקב אע"פ שכן הדין היה להם לדחות לום ידע שהארץ של אברהם ועשו ידע שהארץ של יעקב.

תתקלו. ישראל שדורים בעיר שאין בה גרים או אם היתה של גרים עתה היא לישראל ונתישבו בה ישראל הכתוב בקיר החומה יפתרו הכתוב כי אם גרים על הקיר הדביקים בקיר החומה מבהוץ או מפנים פן ימסרו הקיר ופן יבקעו

משנת אברהם

לא מנאו נאותות המדבר. ולדבריו יולדו דברי המדבר, כי נלמח דתן ואזירס לא היו אזורים אלא משום שהיו סמוכין לקרת, זה מן האותות המדבר — וכן כתב הרמזים ז"ל נהלכי דעות פיו, וכן אם הי' נמדנה שמהגותיה רעים ואין אנשיה האלכיס נדרך ישרה ילך למקום שאנשיה לדיקים וכו', ואולי שאין זה אלא ענה טובה כדי שלא ינא להיות משך אחריהם אבל אין חיונ ללכת למקום אחר זולת נחשוין על החרם והשנועה כדברי רבינו, שהרי אמרו אם ננרכח הניל נתקללה שומרון נתנרכו שכניה, ונחוס' עירונין יי"ח כתנו דהיינו בית יהודה, משום שדרו נשכוח רשעים ולא למדו ממעשיהם, כעין שאמר יעקב עם לנן גרתי ומרי"ג מלח שמתני ולא למדתי ממעשיו הרעים, והוא כעין דלמרי"ג: אמר הקני"ה ינא עונדיה הדר נין שפי רשעים ולא למד ממעשיהם וכו', סנהדרין ל"ט: וראה קידושין ריש דף מ"א. וכל שליט לא נמקרת — שנאמר ונמוסנ לניס לא יש, ופירש"י זה שליט נלמד מאלו נמה יתעסק אם לא נליטת. וזהו פרשת נא דף לח: בניי כך תינן לעולם אל ידור אדם אלא נמקום שאנשי מעשה דרים נחוכו, מלי טעמא משום דזוי להאוי דמוררי נן מייניא דהוא איתפס נחתייהו, ואי דיורי נין זכאין אוטונין לי בנייהון וכו' ע"ש.

לורך ונחיות, ואולי הפיר' נדברי רבינו, שיש לחוש שחל לא יהיו חלילה חכמי ישראל נלחה זמן או שחל ידורו אם ישראל נלה התרה ויענרו על החרם, וראה נחוס' מרי"ג ג' ד"ה כל הרולה, דדוקא אם האוסרים הראשונים מתנים נפירוש שיהי רשות להגליס אחריהם להקיר משום הפסד דרנים, אז יש כח ניד האחרונים להתיר ללורך רנים, ע"ש. [ב] כמו שנאמר וכו', נסנהדרין כינ דרשינן מהאי קרא דקרינן רשיעא נר רשיעא אפילו לרשיעא נר לדיק, ואם משמע דרע"ק לא דריש הכי, ע"ש, וכנראה שרנינו סוגר דלפילו ריי ור"ח לא אמרו אלא דוקא כשהאנ הנדיק אסם נעון ננו שלא הוכיחו או שלא הוכיחו כראו, כעין עלי הנס שהוכיח את בניו ככתוב נשמואל אי נכ"ג אלא שהי' לו להוכיחם נרנים כדי שיתראו ויתנשו.

סימן תתקס"ג

לדור בין עוברי תם, אמר

[א] **שחשוידין** על וכו', משמע דנין עוברי ענינות אחרות מותר לדור, והקשה, הלא אמרו מפני מה אמרה תורה נכסי לדיקים שנחוכה יאננו, מי גרס להם שידורו נחוכה — נעיר הנדחת — ממוס, לפיכך ממוס אננו, סנהדרין קי"ג, וכן ננרכוח כ"ח נתקללה ננל נתקללו שכניה ופירש"י משום דאוי לרשע אוי לשכנו, וראה מדרי קרח דתן ואזירס שהיו סמוכין לקרח אננו עמו, ודגל יהודה ועמו ישכר חנולון סמוכין לתורה שנאמר והחונים לפני המשכן קדמה — זכות להיות — בני תורה, אלא שדברי המד"ר הזה לריכיס נילור, כי דתן ואזירס היו מוטלים ונעלי מחלוקה יותר מקרח ונלננו נעון עלמס, ומקרא מלא כתיב ואשר עשה לדתן ואזירס בני אליאז וגר', ולא הזכיר קרח ועדתו כלל, משום דעיקר מחרתי ריי היו דתן ואזירס ולא נמחלוקה זו נלננו, אבל קרח נמשך למחלוקה לקח עצמו ללד אחר, ועיי' נרמנ"ן עה"ת נדרים י"ו, שכתב: ולא הזכיר קרח ועדתו שילאה אש מלפני הדי ומלכל אותם, נענור כי אש זרה הקרינו להקטיר קטורת הוא מלאו התורה ולעולם הוא נענש לדורות כאשר קרה גם לעויה, על כן

סימן תתקס"ד

[א] **וערעורים** אל וכו', כעין הא דלמרי"ג רני אנא לא נחית נה משום דהפיך נה רנ נידל קידושין נ"ט.

סימן תתקס"ה

[א] **שלוש** נדחה וכו', ל"ע כי נש"ס סיר נ"ג וכן הורית " דרשינן לננתו של לוט מה שפרד מחילה, לתלוח ינקש נפרד זה לוט, וכן מה שכתב רבינו שזכות זה זכה לנל תתגר נס מלחמה קשה להנין כי נש"ס ניק ל"ח. מנורר דהטעם נשניל שתי פרידות טונות חס הקני"ה על נ' אומות, ואפשר דכוונת רבינו נככות זה שנדחה מפני אנרהם זכה שילאו ממנו שתי פרידות טונות.

שלא יקרא לעשו בן יצחק כי זהו בדין לאביו הצדיק רק יקראנו בן נפרד. (ד) תוספתא שם בסנהדרין. (ה) תוספתא שם.

ויבטו דרך הכתוב וכתוב (נחמיה ג י) ועל ידם החזיק יריח בן הרומת ונגד ביתו (שם שם כג) אחריו החזיק בנימין והשבו נגד ביתם (שם שם כו) והנתינים היו יושבים בעמל עד נגד שער המים (שם שם כז) אחריו החזיק התקעיה מרה שנית סגנו המגדל (שם שם כט) אחריו החזיק גדוק בן אמר נגד ביתו (שם שם ל) אחריו החזיק משולם בן ברכיה וגו' ובחרבה כתיב נגד אבל לא הכתוב בנתינים לחומת וכתוב (שיר ה ז) שמרי החמות פן יספרו העיר וכתוב (יהזקאל יב ז) וכערב התרתי לי בקיר כיר.

תתקנו. כתיב (שמות כב כז) אלחיה לא תקלל ושוא בעמך לא תאמר יבול אמילו [א] הויין שמקחת את הדין תל' (משלי כד כד) אמר לרשע צדיק אתה יבכחו קמים ויעמדו לאומים.

תתקמ. גם אלה להכמים [א] חכר פנים כמשפט כל טוב (שם שם כג) פשיטא אלא שנים שחם עומדים לפניך אם אינך מכירים אל תביט בהם שאסור לראותם כל זמן שלא נפסק הדין שהם (א) כרשעים כשעוברים לפניך.

תתקמס. [א] אדם חכם שמתפרנס בעמלו ובקי בדינים לא יאמר תנו לי עושר וארון אתכם אלא הפריטנו לחם הוקי מה שחיה יבול להריחה באותה שעה (א) כררוב חונא (ב) ושני דיני גזירות שהיו מתפרנסין בתרומת הלשכת.

תתקס. מי שקוסף ברצון בדין שחמו מכית דין ועוסק בדין [א] ביישוב הדעת אל ישאל לו אדם בדברי תורה באותה שעה.

תתקיא. אם יבא דין לפני חכם אע"פ שבברור יודע הדין אל יפסוק [א] מיד הדין שהרי הקליותם אין גוסרין את הדין כפעם אחת שנאמר (דניאל ז י) דינא יתיב וספרין פתיחו (שם שם כו) ודינא יתב ושלמנה יתקרון הרי שתי פעמים יושב בדין וכן כתיב (תהלים פ ה) כי קשית משפטי דיני וכתוב (שם ה יז) נודע ה' משפט קשה וגו' הרי שתי קשיות וכתוב (שם פ ה) ישבת לכסא שומט צדק (שם שם פ ה) ח' לקולם יושב כונן למשפט כפאו וכן כתיב (פ"א כב יט) ראיתי את ה' יושב על כסאו וכן בדברי הימים (ב' יח יח) הרי שתי פעמים יושב בדין וכן (משלי כ ה) מלך יושב על כסא דין מורה בעיניו כל דע וכתוב (שם שם פה) מלך ומעיד בחסד כפאו הרי ב' וכתוב (איוב א ו) ויחי היום ויבאו בני האלחים להתייצב ב' פעמים פתיב בן. וכן בראש השנה יודם הכפורים יושב בדין אם עליונים כך כל שכן תחתונים ולכן סנהדרין (א) שני ימים ולילה אחד דנין את הנפש (ב) ושני ומישרי דנין למעלה ולמטה וכן (תהלים קמו יט) חוקי ומשפטי ישראל (שם שם פ) ומשפטים כל ידעום.

תתקיב. [א] מדבר שקר תרחק (שמות כג ז) אל תשוב עם איש שקר אין כתיב אלא מדבר שקר תרחק אם מתווכחים (ב) כדי לנצח תרחק אם [ג] שני בעלי דינים באין זהם מהששים למצוא דבר שקר תרחק.

משנת אברהם

סימן תתק"ז

[א] הדיין שמועט וכו'. י"ע למה לי לרניט ללמד מקרא ומשלי, הלא רנותיט דרשו דרשה זו מלוחו קרא עלמו דנשיא נעמך וגר דוקא עושה מעשה עמך, נ"מ מ"ק, ינמות כ"ג, ואפשר משום דכתיב נקרא לשון מיותר, חלוף לא תקלל ונשיא נעמך לא תאר, ולא כתיב חלוף ונשיא נעמך לא תאר, ס"ל דהאי נעמך לא קאי אלא על הנשיא, אלא הדיין אפילו אינו עושה מעשה עמך, לכן הביא רניט קרא ומשלי.

סימן תתק"א

[א] מיד הדין וכו'. נדפוס הראשון של גולוניא סימן ת"ל איתא: אל יפסוק מיד מיום הדין ומזה נשתרנג נדפוסים המאוחרים, גיוס הדין, והנראה שגריך להיות: אל יפסוק מיד את הדין, כלומר, נו גיוס יתיישב נדעתו פעמים טרם יפסוק את הדין אלא לא ילין את הדין למחרתו שזה הוא נכלל מענה את הדין, סנהדרין ל"ה.

סימן תתק"ח

[א] הכר פנים וכו'. נשמות רנה משפטים פ"ל, הרנישו נדקדוק זה ודורש: גל טוב, אמר לו הקני"ה לא טוב שאני מניחה, ע"ש.
[ב] אינך מכירם וכו'. נחומ"ס ס"י י"ז משמע לאסור להסתכל בפניהם אם אחד רשע דוקא, וכשיש כפירה נענשתיים, ויני אס אינך מכירם י"ע.

סימן תתק"ב

הרחקה מדבר שקר בחיוב ובשלילה
[א] מדבר שקר וכו'. המקרא הזה נדרש נש"ס הן נחיונ והן בשלילות: מניין לתלמוד שיושב לפני רבו ורואה זכות לעני ומנו לעשיר מניין שלא יסתוק ת"ל מדבר שקר תרחק, הרי הלימוד נחיונ שלא יסתוק אלא יתווה דעתו, וכן מניין לדין שיודע נחיונ שהוא גזלן שלא יגדף עמו ת"ל מדבר שקר תרחק, שנעות ל"ה, ולכאורה איך יהי מקרא אחד משמעת לשני אופנים לחיונ ולשלילות, אולם כפי דברי רבינו יונת, מדלל כתיב נלשון שלילית אל תשנ וכו' וכתיב תרחק משמעת התרחק עלמך והיינו חיונ ואל תתחנר אליו הוא השלילות.

סימן תתק"ט

[א] אדם חכם וכו'. ראה מה שהארכתי נדבר טעילת סכר מדיניות ורננות נח"ג דף קכט.

[ב] כדי לנצח וכו'. אפילו נדברי תורה אס אין כוונתם להנליח הדין או המונן לאמתו אלא כל אחד מתכוון להראות חריפותו ולנצח את הנירו, הרי זה נגדו של דבר שקר ומלצה להתרחק מהם, והוא נכלל מה שאמרו כל העוסק בתורה שלא לשמה תורתו נעשית לו סס המות, וע"י תוס' מ"ק ז. ד"ה וכל, ותוס' סוטה כ"ג, ד"ה לעולם.

סימן תתק"י

[א] ביישוב הדעת וכו'. כלומר, ליינים מומחים דנהס דין עדיף מתלמוד תורה, ראה תוס' שנת י"י ד"ה אי חיכל.

תתקיא (א) סנהדרין י"ז א: כיון ונמידי הלנה דין למעבר ליה זכותא (ב) ב"ק פ"ב א' ושבח קכ"ט ב: שביז של סעלה ושלמשת שדין.

תתקמ (א) אבות מ"א מ"ה טובא בש"ך ח"ט ס"י י"ז. תתקמס (א) כתובות ק"ח א: והו לי בברא דדלי לי בחריקאי, אבל אי גרסינ קרנא אתי שפיר כי שם אמר: קרנא בסילה ומכח הנה שקיל. (ב) שם שם.

תתקין. אם אדם נקשה דיון (א) יהא מתפלל קודם, שימה לבו ולב חבירו להפנות להיות לאגודה אחת לשמוע אמת ולהאיר עיניהם לדיון שלא יטעו (ב) שאין לדיון אלא מה שעניו רואות ולא יאמר הדיון אשנה זה פרקי אלא כיון שהתחיל לישוב ישאל לרבנים ולהביריהם ואפילו לתלמידים שנאמר (אירב כפ סז) וריב לא ידעתי אהקרוהו ורב כתיב שידעתי שאני רב וכתיב יותר ממנו ולא הוא רב לי שאמרתיו בזה הדבר האיר הקב"ה עיניו יותר ממני ומה שאמרו (ג) הח מתונים בדיון שכל עת הרשב ופונה משאר צרכיו ואפילו מדברי תורה אע"פ שאמרו (ד) שלשה הדיומות דנון ואם ירא שמים הם אין להם לישוב אלא אם כן [א] זוכרין כל הלכות דיון ואם תאמר יחקרו מן הכפי מין אדם הוקר ומדקרק בדיון כמו הדיון הרן ואין נאה להיות דיון אלא דיון [ב] סביר והכפ לתפוס את בעלי דיון בדבריהם השיבנו איזה מהם רמאי ואמרו (ה) אם רין מרומה הוא ררמיהו לכך אין לדיון אלא מה שעניו רואות אע"פ שהוא כפי בתורה עסקים טוב זה לעשות לפי הנראה ראות עינים (ו) וביטולה של תורה זו היא קיומה ויש נזיקים שלא הצריכו הכמים לשלם אע"פ יש עונש מן השמים כנון שאמרו הכמים (ז) למה נחרבה ירושלים שהעמידו דבריהם על דיון תורה הרי אע"פ שהתורה לא הייבה הבית דין לכך אע"פ אדם נקנש כמו שאמרו (ח) ירחיק אדם ד' אמות ויבנה בשלו מ"ב יש לו עין אם עומד כך שמחשיך לחבירו כי כל נזקיו של אדם מובל תדיר אע"פ שבית דין לא הוזהרו לדון על כך הקב"ה... לפי מה שזה מצטער על ידי חבירו ותדיר... אין הקב"ה עוזב מלנפוש ומלראות בצרתו של זה וכן (ט) תליה וזבין זכניה וזכניה חנה אין לך [ג] הפסן וליספיים גדול מזה כי על כל מיני צער יחשוב (ויקרא יט יח) ואהבת לרעך כמוך ואף כי שאומר תקשה בעבור אהבתי ומכור לי הפס פלתי והוא רואה וידע שאין רצון חבירו למכור לו [ד] ואל יתקח אדם את החסידים לקנות אותו הפס שבידו שמראה להם פנים כאומר למכור להם ואין בלבו חם אין קונים במקום אחר כי סבורים שזה ימכור להם וזתיב (שם כח יז) ולא תנו שחנתו בדברים וכן אדם הנכנס לבית חבירו והוא יודע [ה] שברצונו אינו נותן ומחמת הבשת שהוא אוכל שחנתו אומר לו אכול ושתה הרי (קהלת יא ט) על כל אלה יביאך אלהים במשפט ועוד לא יתכן שיכנס אדם אצל חבירו כשהוא אוכל שחנתו והוא יודע שיש לו בשת בפניו עליהם נאמר (משלי כה יז) חקר רגלך מבית רעך.

תתקין. המבייש את הזקן נותן לו רמי כרשתו משלם. הר בר נש אקפד לך' יהודה בר חנינה אמר עובדא קפיה ר"ל וקנפיה [א] ליפרא רחבא עד היכן הגיע בו הרוק עד נפשו עד בליו אלא רקס ולא הגיע בו הרוק מהו אפרי ר' יופי הרא אמרה המבייש את חבירו בדברים ספורי הרי תדע שאין לדיון אלא מה שעניו רואות הרי קנפו ליפרא חם ושפא

משנת אברהם

ולא הולך להזכיר מכתם וניתם כי הדבר נרור שהול נכלל אנשי תול עכ"ל והיטע אשר דבר זה הרצ ראשיע שחשה רצונו לא הזכיר דברים א"י ירחי אלוך — כאשר אמר יתרו — אלא חכמים ונוונים, כי לא יתכן להיות ירא שמים כראוי רק מי שהוא חכם.

[ג] חספן ולמטיס וכר. ראה מה שכתנתי דנדר זה נחיא סימן ש"ט, הך קנה.

[ד] וא"ל יתעה וכר. כפול לעיל סימן תת"ל

[ה] שברצונו אינו וכר. דבר זה וכן מה שכתנו נסימן זה למעלה: ואף מי שאומר תעשה נעבור אהנתי וכר אפשר תקורו מהל דכתנות מ"ג א"ל מעלתי ידי היינו עשייה, משום ידע יהודה נר מרימר שאלה סוראה ירנה נדוניהל משום כנודו או נוסתו של יהודה, ע"ס.

סימן תתקפ"ד

המבייש או המכה את תלמיד חכם

[א] ליפרא דהנהג וכר. נירושלמי כתנות פ"ד חנואר שזו היא מתקנות אושא, אולם שם איתא מטו נלושא נחקפיד את הזקן והכהו יינתן לו נוסתו שלם, משמע דהתקנה היתה רק נמכהו ולא כשנישו דנדרים, ונצ"ק נהמנול נירושלמי ליתא לניז והכהו, ור"תי לומר דהאי והכהו פירושו או שהכהו, דא"כ לתא לי לומר המתקפיד את הזקן והכהו, הא כל מכה תנער, אלא שאי אפשר להעמים פירוש זה נמה דאיתא שם מעשה נאמד שהקפיד את הזקן והכהו ונתן לו נוסתו שלם, אם לא שנאמר דלריך להיות: מעשה נאמד שהקפיד את הזקן ונתן לו וכר.

ולפנינו: חו יסודה. (ז) ב"ס ל' ב'. (ח) ב"ב כ"ב ב'. (ט) שם מ"ח ב'. תתקפ"ד. (א) ירושלמי ב"ב פ"ח ח"ג.

את חוקי אלוך וגר, כלומר מתעודת הדיון להודיע להנעלי דייס את חוקת אלוך, והנעלי דייס נאים לשמוע מה הוא הדיון, כי נריכים להיות זהירים נלא תגזול ונלא תעסקו, ואין צין הנא לפני הדיון לשאלו שאלה של כשרות וצין הנא לשאלו שאלה של מיוג או פטור ולא כלום, אלא שנעמ"ר אין הדבר כן אלא אפילו אלו המדקדקים נשאלה של כשרות וטרפות עד חלה, אם יולאים תלפני הדיון איזכאי נמשפט של דיני מחונות, מיד הם לשונאי נפשו של הדיון כל ימי חייהם.

סימן תתקפ"ג

[א] זוכרין כל וכר. משמע שאפילו אלו שזוכרים כל הלכות דיון עדיין תכלל הדיוטות לא ילאו, וראה נפיה"מ נכורות פ"ד, שהנ"ל נסם הירושלמי דמגיה שאסור למנות לדיון אפילו לדבר אחד שהוא יודע נו עד סיה"ר חכם נכל דיני תורה, ע"ס.

ורא"ה נפסקי תוסי מגילה סימן ל"ה, שכתנו: אין נאה לדרוש נרנים אלא למי שידע כל התורה כולה, שנאי מי יתלל נגורת הדי וגר עכ"ל, והוא דבר פלא דנש"ס י"ת שס לא נאמר דבר זה לענין לדרוש נרנים, ע"ס. וניתור נראה שכונת הפ"ת הנ"ל מתאימים עם הירושלמי הנ"ל, כי כן הדרך שהדיון המתונה לרנים דורש נרנים.

[ב] סביר ומכס וכר. כלומר ניז סביר פירושו תלומד, שידע ונקי נכל דיני תורה והוא מהדברים שאדם לומד מרבותיו ומספרים, אצל ניז מכס משתיך לתכונת הנפש של האדם עלתו והוא מהדברים שאי אפשר ללמוד מאמרים. וראה רמז"ן עה"ת יתרו כ"א אנשי מיל, והנה יקרא איש מיל נמשפטים כי הוא המכס הזריח והישר —

תתקפ"ג. (א) סנהדרין ד' ב' ה' הלאי שהוא יציאתי כביאתי. (ב) ב"ב ק"א א'. (ג) אבות פ"א מ"ג. (ד) סנהדרין ב' ב'. (ה) סנהדרין ל"ב ב' רעיון חסון משפט ס"י ס"ג. (ו) מנחות ג"ב ב'.

הפשות [ב] היה פחות או יותר אלא כמו שנראה בעיניו של ריין יקשה וכל מה שארץ קשה לפי סברת חלב אין לו עליו קושי כיון שאין חכם מסוג אפילו יש חכם כיון שהם בקנה אין קו כיון שכיוון לשם שמים ואם חריין יראה ששנים באו לפניו לרין אם יודע ומניח ומבין שאחר מעליל שבועה על חבירו מפני שיודע בחבירו קודם שישובק אפילו באמת יתן לו מה שיצבה ואותו חבירו מוחזק צדיק ונאמן לכך יבחר חריין אם זה מעליל בשביל שיודע שלא יקשה תשובה חרי יקשה חריין שיצבה מן הצדיק ויתן לפרוץ חתו שאמר אם דין מרובה הוא רודפתו שאם פריצים יעלילו על שיודעים שלא ישובק כדי ליקח ממנו וגם חריין ששומע מן הירשע שפחמה רברים שאינם ומתוך דבריו יחייב את עצמו אותו חריין אל יעקר בו ואל יבועס עליו כי הפקס מלמד לזיף ויהודר מדבריו וידבר בעניין אחר אלא יקווב לו לדבר כל דבריו.

תתקמו. איש אחר ידע באחר שקשה שבועת שקר והנה [א] נקשה דין אמר לחבירו חנה יודע אני שזה חשוד על השבועה ואיך נשליך עליו לקשות שבועה אמר לו חבירו אתה קר אחר ולא נאמין לך אמר אם כן איני יודע בזה הדין כדי שלא תבא תקלה על ידי כי ידע שישובק לשקר.

משנת אברהם

ר"י החסיד לשיטתו דחשוד על השנועה פסול לשנועה מן התורה, לכך נריך לסלק את עלמו מן הדין, והגם דהקלות הניח דבר נקושיא, כנראה כוונת הקושיא הוא על התוס' ננמ"ל, שהניחו את דברי ר"י החסיד, והלא התוס' ננמ"ל כתבו דאפילו החשוד על השנועה אינו פסול לשנועה אלא מדרנן ומכל שכן גזון שהוא חשוד לדבר אחר ולא לשנועה נדולתי אינו פסול אלא ונדרנן, וא"כ הקושיא של הקלות למה הניחו את דברי ר"י החסיד שאינם כשיטת התוס'. אלא דנאמת חין זו קושיא, חדל דהתוס' יכולים להניח את דעת ר"י החסיד הגם שאינם כשיטתם, ועוד דמדברי התוס' עלמס שם ננמ"ל משמע דלא פליגי ארייח אלא לענין גזון אם פסול לשנועה פסול לשנועה מן התורה, וכן משמע שם נדף ה'. ד"ה שכנגדו, שהקשו אחלי לא יטול שכנגדו נלא שנועה, משום שהחשוד היו לי מתוך שאינו יכול ליטע משלם, כמו גני מתשין ידענא וחתשין לא ידענא וכו', ומחלי קושיא, הא שאני מתוך שאינו יכול ליטע, דמדאורייתא אינו יכול ליטע משום דקאמר לא ידענא, אלא חשוד דמדאורייתא יכול ליטע, ורק דרנן הוא דפסוליהו, לכך שכנגדו אינו נוטל אלא בשנועה, אלא ע"כ דגם התוס' ננמ"ל לא סנירי להו כהתוס' ננמ"ל, אלא דהחשוד פסול לשנועה מן התורה, וראה נשטמ"ק נמ"ל דף ג' ד"ה אלא עדים, נאה"ד: דכיון שהוא חשוד נדון הוא שיטול כעגדו נלא שנועה דבר תורה, ומדרנן בשנועה וכו', הרמנ"ן הרשנ"א והר"ן עכ"ל, מנודר דנאמת כל אלו הראשונים סוגרים דהחשוד אינו נשע מן התורה, ומה שכנגדו נריך ליטע ואינו נוטל נלא שנועה הוא מדרנן, וכן נראה מדברי הר"ן ז"ל בשנועות נר"ש פרק כל הנשעין שהקשה למה מנה נהמשה חשוד נשאר נשעין ונטולין, ע"ש.

ובמכירתא פרשת משפטים על הכתוב: בין שניהם, להוניה את היורשין בין שניהם להוניה את שכנגדו חשוד על השנועה, ע"ש. נראה דהיא פלוגתא דתנאים, כלומר, אי אפשר דהקרא דבין שניהם מתעט יורשין וגם חשוד, אלא נודלתי דהד מ"ד סוגר דקרא מתעט את היורשין אלא שנועה חשוד אינה פסולה אלא מדרנן, ואיך סוגר דקרא מתעט שנועה החשוד דפסול מן התורה ולא שנועה היורשין.

וראה נחידושי הרשנ"א שנועות דף ל"א, אהא דליתא התם: הכל מודים נעד אחד שכנגדו חשוד על השנועה, דחשוד מתן חלימתא דחשוד ליה ולימת ל"י מי יימר דמתענת, והקשה הרשנ"א הא כיון דחשוד ליה ואינו יכול ליטע, הו"ל ל"י מחויב שנועה ואינו יכול ליטע ומשלם, והא דכנגדו חייב שנועה אינו אלא תקנתא דרנן דאלי"כ לא שניק ל"י חיי, דכל אחד יציאהו לידי שנועה ויטלו כל אשר לו — כעין שכתבו בתוס' נמ"ל ה'. הג"ל — וא"כ הכא נמי גני חשוד שמדאורייתא נוטל נלי שנועה, הו"ל כפירת מתון וחייב דרנן שנועה, ע"ש, מנודר ג"כ דחשוד פסול לשנועה מדאורייתא.

[ב] ה"י פחות וכו'. יש לעיין הלא כל קנס, אפילו קנס הכתוב בתורה, הוא דבר קלונ כגון חמשים סלעים של אונס ומפתה ולא לתריק שמה אינו שווה כל כך, א"כ גם לישראל דדהנא שהוא קנס מה שייך לתור שמה הנושא ה"י שווה יותר או פחות, הלא לא מתורת נוסח הוא משלם אלא קנס הוא שקנסו, והקנס דבר קלונ, ולאו דידי שקיל, נ"ק ו"י. ונ"ל דשתי הכל הדיסוד להתקנה זו שקנסו נלישראל דהנ"ל את זה המנה את הת"ח נדנרים הוא משום נוסח, כלומר, לאחר שהתורה חייבה את המניי"ש את חנירו נגופו לשלט דמי נוסחו, עמדו נרותיו והתקינו לשלם נוסח להתנה את הת"ח נדנרים, ונדון ה"י שיתקט שישלם כפי הנושא ולא סך קלונ, ובתרחיץ נתקנתיהו נתר קדמתי גרידי כדליתא ננ"ל, אלא משום שאין לו לדין אלא מה שעיו ראות לפיכך התקינו שאל יראה הדין שהקנס המתאים הוא לישראל דדהנא אע"פ שזה הנושא פחות, ויכל לקטס כפי ראות עיניו.

סימן תתקמ"ז

חשוד על השנועה פסול לשבועה מן התורה או רק מדרבנן

[א] נקשה דין וכו'. הלשון מנומנס, ונראה דהכוונה שזה שידע שחנירו נשע לשקר נעשה דין, וזה אשר נשע לשקר נלא לפניו להתדין, ואמר הדין לחנירו כי לא יוכל לחייבו שנועה כי חשוד הוא המתדיין על השנועות, ונדלתי ראה לחייבו לשלם כדון מי שאינו יכול ליטע משלם, וחנירו הדיינים אמרו כי חין נכח הדין שהוא רק עד אחד לפסול את המתדיין, והסתלק הדין מהדין הזה כי לא ראה לחייב שנועה את החשוד.

לכאורה חין זה דומה לאחד ונוכה ושנים מחייבין, דחין הנוכה נריך לסלק עלמו וון הדין אלא מנה שניית להשנים המרונים, ונשום דשתי התם דהמרונים חולקים על המיעוט נדון, ולכך גם המיעוט חייב לליית לדברי הרנים, אלא כלא חין השנים חולקים על היחיד, אלא שאומרים לו, לו יהי כדנריך חין אחת יכול לפסול, משום דחין היחיד נאמן לפסול, לכן זה היחיד שידע נעמו זה המתדיין חשוד, נריך לסלק עלמו מן הנד"ל שלא יסייע לתקלה.

והנה זה תינה אי אמרינן דחשוד על השנועה פסול לשנועה מן התורה, אלא לדעת התוס' ננ"ק דף ק"ח. דהחשוד על השנועה אינו פסול מן התורה אלא מדרנן, אפילו כשיש שני עדים מעידים עליו שהוא חשוד, א"כ נאין כלא אלא עד אחד, מסתבר דרנן לא תיקט התקנה כלל שיהי פסול לשנועה, וא"כ למה יטרך הדין לסלק עמו. ואפשר דמתלא רח"י לדברי הקלות נסיתון נ"נ"א, דלדברי ר"י החסיד נתוס' נמ"ל ה', דגזון פסול לשנועה מן התורה, כל שכן דהחשוד על השנועה שפסול לשנועה מן התורה, ונכן שפיר רבינו

את העד כדון של תורה נשבע, דהא אז לא היי מי שיעיד עליו בתורה עדות שהוא חשוד, ומחילה לא ייך לומר כשחזר וחוננו דהוי לי מחויב שנועה וליתו יכול לישבע, דהא לינו מחויב שנועה, דהא כבר נשבע כדון, ואין זה דומה למה דליחא נחוי"מ סי' פ"ז, דהנשבע ואח"כ הציאו עדים שהוא חשוד, חזר הדין והחוננו נשבע ונטול, דהחם העדים מעידים שהי חשוד קודם שנשבע, מנא דלא היי חייב שנועה ואין כחן לא שנועה ולא דין, אכל הכא לא יפסל מחמת חשוד אלא מן השנועה השניה ואילך, אכל נשעה שנשבע כדון נשבע.

אבל יש לדון נזה דנש"ס סנהדרין כ"ז פליגי אנוי ורנא נעד זומס אס למפרע או מכלן ולהנא הוא נפסל, פירש"י: העיד נייסן והחם נחשרי על עדות זו, למפרע: כל העדיות שהעיד מניסן ואילך פסולין, שהרי משהעיד עדות זו הוא רשע, וסנרת אנוי דלמפרע הוא נפסל דכיון דליחוס רשע הוא והתורה אמרה אל תשח רשע עד, ורנא נמי סונר הלי סנרת אלא דשאי עד זומס דחידוש הוא דמאי חיה וכו', א"כ נני חשוד, להשיטות הנ"ל דמדאורייתא לינו נר שנועה, והוא פסול לשנועה, למה לא יפסל למפרע, אפילו לרנא, דהא הכא אין כחן חידוש, שהרי שני עדים מעידים נגד אחד והוא נעל דין, א"כ אחתי לא יוכל התובע השני שזה נשבע לו לחזור ולחוננו וליטול נשנועה, דהא השחא אנלחי למפרע דנשעה שנשבע לו פסול היי על ידי שני עדים החטרפים, ואין לומר דמדין ממון כבר נפטר החשוד נשנועה, דהא לא קיי"ל כרנ נניק ק"ו, דשנועה קונה.

וראיתי נחידושי הרי"ם הלכ"י עדות סימן לד"כ"ז, שפסל הרנה נזה, וכתנ ג"כ גריש דנניו דהגס שנפסל ע"י עדותן, מכל מקום לינו יכול לחזור ולחוננו נחותו העד ולהיות נשבע ונטול, דעד כחן לא חזרו נשבע ונטול אלא כשהחשוד מחויב שנועה, אכל כחן לינו מחויב שנועה כלל דהא כבר נשבע ונפטר וכדון נשבע ונפטר, והוא כמו שיערתי לעיל, אלא דהרי"ם מנדד דזה חינוח נמלוה אכל נפקדון דקיי"ל הכופר נפקדון פסול משעת כפירה נלא שנועה א"כ כשנשבע להכחיש את העד שנועה זו היחה שלא כדון, דהא כבר היי חשוד משעת כפירה, וא"כ חניעתו קיימת ויכול לחנוע ממנו עוד פעם וליטול נשנועה, וא"כ הנעל דין נוגע הוא ושונ קשה ח"ך יוכל לפוסלו דמחילה נוגע הוא, ומחרן שס נדרך פלפול, ע"ש.

ורדברי הרי"ם הנ"ל דאס נאמן הנע"ד עם העד לפסול את הנשבע לשנועה וגם לחנוע ממנו שניה וליטול מחילה לינו נאמן אפילו לפוסלו, משום דהנע"ד נוגע הוא, ונע"כ לינו יכול לחנוע שנית, ולכן נאמן לפוסלו, וא"כ שונ יוכל לחנועו, דהא חניעתו קיימת, ושונ לינו נאמן אפילו לפוסלו, מנא דנדר זה חחר חלילה עד נלי מעטור, וכבר כתנתי הרנה פעמים דנדר החחר חלילה מוקמינן אדאורייתא, כדליחא נהר"ן כחונות ריש פרק המדיר על קושיית הש"ס שם והיכי חני מדיר לה והא משוענד לה, ע"ש, א"כ חליא הדנר אס מה שמשוד פסול לשנועה הוא מדאורייתא או מדרננן, לדעת החוסי נ"ק ק"ת, שהנחתי לעיל דחשוד מן התורה כבר לשנועה, נאמר אוקמינן אדאורייתא וכדון נשבע ונפטר ולינו יכול לחנוע שנית, אכל לדעת הפוסקים שהנחתי לעיל דמדאורייתא פסול החשוד לשנועה, א"כ השנועה היחה שלא כדון ולא נפטר, וחניעת המלוה קיימת וחזר וחוננו ונטול.

**הכופר במסדן ונשבע על פי עד אחד
איז המסקד יכול לתובעו שנית**

הדגה נדון של הש"ע שם סימן לד סעיף כ"ז, אין כחן נחיונת לומר כמו שכתנ הרי"ם דלכך אין הנע"ד

אלא דלכתי נריך נאור דאפילו נאמר דרנינו סונר דחשוד פסול לשנועה מן החורה, אכל זה דוקא כשנפסל על ידי שני עדים, אכל הכא דאין כחן אלא עד אחד, היינו לחוח הדיון, הרי הוא כמי שלינו, ומחילה לינו נפסל לשנועה, ולמה ינטרך לחוח הדיון לסלק את עלמו מן המשפט, ועוד מה תועלת חתי נסילוקו, הלא דין אחר ינא נמקומו ויחייבנו שנועה, ומה הועיל זה נמה שמסלק את עלמו.

**הנשבע להכחיש את העד ונמצא חשוד על השבועת
אם התובע יכול לחזור ולתובעו וליטול**

ואולי אפשר לומר דסנרת רנינו נכחן שניך לסלק עלמו מן הדיינות, היינו כשאותו דיון היי עד מקודם לכן שזה הנדון היינ לפלוני מנה, והלוה כפר, ונשבע הלוה — הוא זה החשוד עכשו — להכחיש את העד, והמלוה הוא עכשו נמדינת היס, לכן יסלק הדיון את עלמו כדי שיוכל אח"כ, כשיסוג המלוה הראשון ממדינת היס, להנטרף עם המלוה הראשון ולפוסלו לשנועה למפרע משעת שנועה ראשונה, ויוכל המלוה השני לחזור ולחוננו על עדותו כי יחזרר שמה שנשבע למלוה השני אין נז משש כיון שכבר היי פסול נחותו שעה, ויטול השני נשנועה, אכל אס היי העד עכשו דיון, לא יוכל להנטרף להמלוה הראשון כי הלא הוא עלמו הפסלים להשניעוהו וא"ך יאמר שהנשבע הוא חשוד לאחר שינבע, ולפי זה לא נאמרו דברי רנינו אלא נחורת ענה טונה כדי להניל את העשוק מיד עשקו, וגם לא נאמרו דברים אלא כשהוא חשוד כנ"ל, אכל אס חשוד משום שנועה שאין נה כפירה ממון, ורק הוא העד היחיד, לינו נריך לסלק את עלמו.

הדגם דיש להסתפק שמה סונר רנינו דיוכל העד הראשון — היינו הדיון העכשו — להנטרף ללו דוקא עם המלוה הראשון אלא אפילו עם העד השני אשר יחייבנו עתה שנועה שניה לפוסלו לאחר שינבע שנועה שניה, ויחזור המלוה השני ויחננו ויטול ממנו, משום שיחזרר שהי חשוד נשעת שנועה, ולכן חיען רנינו את הדיון להסתלק כדי שיוכל להנטרף עם העד השני, דהא כך משעת לכאורה דעה המחזר נחוי"מ ל"ד-כ"ז, יש לחזרים שהנשבע להכחיש את העד, העד ולוחו שנשבע לו מנטרפים להעיד עליו לפוסלו, ונהג"ה שם, ויש חולקים ואפילו אס היו נ' נעלי דיניס ולכל אחד עד אחד אין מנטרפין וכו', וכתנ הש"ך שם נאוח ל"ב, והמהרש"ל פסק דהעדים מנטרפים לפסול לשנועה אכל לא להנחית וממון (שהחוננו נעד ראשון ושני, אכל מכלן ולהנא נעשה חשוד נחור ושכנגדו נשבע ונטול כדלקחן סימן נג), משעת דלפי דעה הראשונה גם להנחית ממנו ממון מנטרפים, ומסתבר דרק החנוע השני יכול לחזור ולחוננו וליטול ממנו משום שעתה מחזרר שנשעה שנשבע שנית כבר היי חשוד ופסול על ידי שנים, אכל הראשון לא יוכל לחזור ולחוננו, כי נשעה שנשבע כדון נשבע, דאז לא היי אלא עד אחד שאין נכחו לפוסלו, דאס נאמר דגם לדעה הראשונה מנטרפין העדים רק לפוסלו מה חידש המהרש"ל, אלא ודאי דלפי דעה הראשונה, העד והמלוה מנטרפין לפוסלו ולא שיוכל המלוה לחזור ולחוננו, דאס יוכל לחזור ולחוננו לא היי נאמן לפוסלו, כי נוגע הוא נעדומו לפוסלו כדי שיוכל לחזור ולחוננו, אכל כשיש שני נעלי דיניס ולכל אחד מהם עד אחד, מנטרפים העדים לפוסלו וגם יוכל החנוע האחרון לחזור ולחוננו, כי העדים אינסי נוגעים כלל נעדומו, ומחילה אפשר דרנינו סונר כדעה הראשונה הנ"ל.

אולם לא ניררר לי הא מילחא אס יכול החנוע לחזור ולחוננו וליטול נשנועה, דסנרת הדנר שלינו יכול לחזור ולחוננו וליטול נשנועה, משום שנשעה שנשבע להכחיש

תתקפנו, כתיב (ויקרא יט יח) [א] ואהבת לרעך כמוך (א) דמני לך לחברך לא תעביר אין שמין למיזק לומר בשם שהיה מיזק מצדקת אם היו עושין לו אותו דבר יש דבר שלמיזק אין צטר ואין מקפיד אבל שמין לניזק אם יקפיד כי כל העולם וכל דבר תלוי בחקפדה וכל דבר של ניזק צטר והספר החקפדת.

תתקינו, בספרי (א) אמר (דברים א יח) לא תגורו מפני איש שמא תאמר בתיירא אני את איש פלוגי שמא יחרת את בני שמא ידליק את גדישי שמא יקצץ גמיעותי ת"ל לא תגורו מפני איש.

תתקית, מעשה באשה אחת שהיתה מקללת כל מי שיעזור לבקל דין שכנגדה חזו נענשין ונלקין על ידה בקללותיה וכשארם קובל עליה וסערקת כנגדה היתה מקללת את האופרים לה תלמי לבית דין ויראיה לעשות דבר כנגדה מפני קללותיה אמר להם חכם אחד זאת מקללת לשקר הרי כתיב (משלי כו ב) קללת הנם לא תבא ואפילו אם תבא הרי דק לנוג

משנת אברהם

החסד דהכא, אין הנשנע להכחיש את העד נעשה חסדו עד לאחר גמר שנעשה, ולכך אינו נפסל אלא מחאן ואילך, ואין כאלו שום קושיא מעדים וזממים ולחפרע הוא נפסל דגם שם אינו נפסל אלא מגמר העדות שהחם, ועל העדות זו עלמה החם, והשנים האחרונים נאמנים לפוסלם גם על עדות זו עלמה, אבל כאלו אין הנעל דין נאמן לפוסלו לשנעיה וגם לא העד, לכך השנעיה שנשנע כדונה מחשבת, אלא שאם נאים אח"כ העד והנעל דין להעיד על הנשנע שנשנע לשקר ולפוסלו מחאן ואילך נאמנים, אבל אינם נאמנים לחזור ולחונע, כנ"ל.

א"ל דיש לפרש דברי רבינו כגון שהחסד נשנע פעמים להכחיש את העד, פעם נשנע להכחיש את העד שאינו כאלו ופעם נשנע להכחיש את העד שהוא עכשו דדין נהדין השלישי, דאם לא יהי העד עכשו לדין אלא יסלק עצמו, יוכל להטורף להעד הנכחש ראשון — שאינו עשה לפנינו — ולפסול את הנשנע משעה שנעשה שניה, ואז יתגרר שמה שנשנע נפעם השלישי שלא כדון נשנע, כמזכור נחייח סי' פ"ז, ונשנע ש"ד, ואח"כ תניא עדים שהי חסדו נשעת שנעיה חחר הדון ונשנע ונטל, ואפשר שאם לא יסלק עצמו אלא יהי דיין נדין השלישי, לא יוכל להטורף לפוסלו, כי הלא הוא נעלמו פסק שינע שלישי, והגם שהוא סירב נשעת דיון להשנעיה אבל מכל מקום הפסק יא גם ממנו, כי נכל מקום שהמיעוט הוא עד הפסק של הרוג דיינים נקרא שהפסק יא מכל הדיינים משום של המיעוט מוטלת חובה להיות נעלים להרוג, ויש זה הרנה להאריך.

סימן תתקפ"ז

ואהבת לרעך, ובושת, לפי המצטר ולא לפי המצטר

[א] **ואהבת** לרעך וכו', כלומר, הגם והלל פירש את המקרא הזה מה דעלך סני, וא"כ היינו נריכים ללכת אחר המצטר ולא אחר המצטר, ונפרט דגני ואהבת לרעך כתיב כחוק, משמעו דרעך תלוי נך, ולא אתה נז, לכל זאת אינו כן אלא אזלינן נחר המצטר, ואפילו נבוסת גם כן העיקר לפי תכונה נפשו ונושאו של המתנייש, דהא חיינ דמי שהולך לנוש שנייש את ההולך ערום אינו חיינ נבוסת, נ"ק פ"ו: ערום נר נבוסת הוא, נחמיה, כיון דאינו מקפיד לילך ערום נפני נני אדם מי הוי נר נבוסת, רש"י שם, הגם והמתנייש הוי נר נבוסת.

וראה לקמן נקונטרם של ואהבת לרעך כחוק, דדרשינן ניב "כחוק" לדרשות שונות, ולא ללמד דרעך תלוי נך, וראה נח"ל סימן נ"ב נדנר נבוסת, ע"ש.

תתקפ"ז. (א) דברים פ"טקא י"ג.

יכול לתונעו אח"כ עוד פעם ולהיות נשנע ונטל, משום דנשנע ונטל היינו דוקא נמי שחויבי שנעיה אבל זה אינו מחויבי שנעיה כלל משום שכבר נשנע כדון ונפטור, או כמו שמלדד הרי"ם שם, דהי אחרת דיוכל לתונעו אח"כ הנעל דין הוי נונע ולא יהי נאמן אפילו לפוסלו, אלא הדנר מונן נפשטות שאין יכול לחזור ולחונע, דא"כ לעולם לא יתקיים מה שכתוב בתורה לא יקום איש אחד וגר, דאין עד אחד נאמן להוליא מחון אלא לחייב שנעיה נלנד, הא נכל מקום שחייב העד את הנשנע שנעיה וישנע, תמיד יחזור הנעל דין ויטורף עם העד לפוסלו ויחזור ויטול ממנו מחון נשנעיה כדון נשנע ונטל מן החסד, וא"כ דין זה שאין עד אחד מחייב מחון ללא כל זורך הוא, אלא ע"כ דאין הנע"ד יכול לתונעו מחון שנית, וכנראה שגם הרי"ם ז"ל שם חותר רק נסגרת הדנר למה נאמת התורה ליומה נך.

ומשום סגרה זו נראה דאפילו יטרפו שני עדים לפסול את האחד, כגון שאחד העיד על מנה של ראובן ונשנע להכחיש את העד ואחד העיד אחר כך על מנה של שמעון ונשנע להכחיש את העד, לא יועילו נעדותן אלא לפוסלו ולא שיוכל התונע האחרון לחזור ולחונע, דא"כ אתה מוליא מחון על פי עד אחד, ולא דמי לחסד שנעיה חסד ע"פ שני עדים הפוסלים אותו לשנעיה מחאן ואילך, אבל זה, על אותה תניעה האחרונה עד שלא נשנע עליה לא הי חסד אלא ע"פ עד אחד מהשנעיה הראשונה.

ו"ל זה גם נכופר נפקדון הגם שנעשה גולן משעת כפירה ואח"כ נשנע להכחיש את העד, לא יוכל המפקיד להטורף עם העד לפוסלו ולחונע שנית, דהא התורה אחרת שאין עד אחד מחייב מחון נשום אופן, ולא שאם חלוה ולא שאם פקדון, ואם תרנה לומר שהנעל הפקדון יוכל לננות מחון מהנפקד על ידי העד אחד, יהי זה כנגד דין של תורה שאין מוגיאין מחון לעולם ע"פ עד אחד כנ"ל.

ובעצם הדין הזה שאנו רוצים לומר של ידי השנעיה יהי הנשנע חסדו על השנעיה ולכך לא תהא השנעיה שנעיה ויוכל התונע לחזור ולחונעו ולטול ממנו, נראה לי דתליא הא מילתא הי אמרינן נכעין זה נאין כאמת או לא, ומסתברא דלא אמרינן נה נאין כאמת, ודמי לשטר שכתוב זו רינית דחכמים סוגרים גונה את הקרן אפילו מחשענדי, והקשו נחוס' נ"ק ל: והא שטר פסול הוא דהא חתומים נו עדים פסולים לאחר שנערו על לא תשימון, והנחתה נח"ל דף קכ"ז דברי הקות, המסתמך על דברי החידושי הר"ן נאוחט נשנת דשחיתתו כשרה אפילו נמזיד משום דלא נעשה חומר עד גמר השחיתה, כן נמי אין העדים החתומים על השטר נעשים פסולי עדות עד גמר חתימתם, ע"ש, כן גני

תתקפ"ז. (א) שבת ל"א א.

או למצות אבל שאתם עובדים על לא תגורו לפני איש כי המשפט לאלהים הוא הוא ינקום מן הנוף וכן הנשמה ואמרו לו (א) רשע שהשקה משקה לו אל תתגרה בו ואפילו במילי דשמיא אמר להם זהו סמילי דשמיא כגון לבקל רינו שיאמרו [א] רשע זוכה בדין ורואה הפצר באויביו כי השקה משקה לו כדו שיקבל עולמו משלם שלא ישאר לו שום שער לישל לקולם הכא אבל הדיןין אע"פ ששקה משקה לרשע אל ימנעו מלשפוט ויתפללו שלא יקלקלו בדין לא בעבור [ב] שנאת הרשע ואהבת הצדיק ולא תהא אהבת הרשע מתגברת שיתקלקלו בעבור שהשקה משקה לו חנה (ב) השעה קללה את רבה בר רב הונא שיהמך את כפאו האע"פ לא השש ודן האע"פ נרשמה הקללה הרי אע"פ שסקלקל לא יחרשו וישפוט דק ומה שחרשקים מענישים כדו למאות תאוותם בקולם חוז וליפרע מהם באחרונה ובקולם הכא כרבתיב (תהלים נב יג) המאת פימו דבר שפתימו.

תתקטיו. אודר מבקלי דינים שיאמר לבית דין חנוך אל יחשוב חרשב בדין אם לא אשא לו פנים... בשביל שנאתו מחפש בחובתו ועוד אל יחשוב לא אחפש בזכותו כדו שלא יאמר בשביל שקר [א] אני חנוך או שום דופי אני מחפש בזכותו אלא יעשה הדברים שיוציאם מפי בקלי דינים כאילו לא שמע ויהפך בזכות שניהם ובחובת שניהם חוהו (דברים מז ב) דק דק תרדוף דק לזה ודק לזה וכתוב (משלי לא ה) פתח פיה לאלם אל דין כל בני חלוף ראש חספוק ודפמו פ"ף הוא היה אפסורו' [ב] טוען טענת שניהם (מ"א נ ב) זאת אומרת זה בני החי תג' זאת אומרת תג' ובני החי תג' ואחר כך תזכה הזכאי (משלי לא ט) פתח פיה שפט דק (א) ולא היו מרשיבין במנהדרין אלא השומע בע' לשון שנאמר (מלאכי ג ג) וישב מצדף ומטהר תג' את בני לוי חקק אתם כוחב וכפפת והיו לה' מצויי מנחה בצדקה בזה חספוק נקלם ע' בי פנהדרין היו יושבין ומייחסי כהונה חוהו שאמר (שם שם ה) וקרבותי אליכם למשפט חייתי עוד ממחר במכשפים ובמאמרים ובנשבעים לשקר

משנת אברהם

סימן תתקט"ח

שננת ולפחד הזכירו נטענתן: והוא לא הי' נתוך העדה הנועדים על הד' נעדת קרח וגו' — נענור שחשנו שמה רנינו הי' שונל עדת קרח יותר מכל החוטאים שמתו מנדבר שהם היו הקמים כנגדו והכופרים בכל מעשיו, וחשנו אולי נשאלתו אותם יאמר אל יהי לו מושך חסד ואל יהי חונן ליתומיו זכר עון אבותם, על כן הודיעהו כי לא הי' מהם, ע"ש, ושמעתי נסס גדול אחד, שלפיכך נאמת נסתלק משה רנינו מדינס, וקרנז משה את משפטן לפני הד', כלומר, לאחר שאלתו לו דבר חטפה כי אנהן לא הי' מעדת קרח לא רנה לשפוט נענמו, ודפתיית.

אולם תינת נמשה רנינו זוכה להקרינ את משפטן לפני הד', אכל מה יעשה דיין פשוט נשמעו דברי חטפה מלחד מצעלי דינים הלא זה נכלל שודר דברים, על זאת כתב רנינו: אלא יעשה הדברים שיוציאם וכו'.

[ב] **ופוען** טענת וכו', נירושמי סנהדרין גית, יליף מתקרא זה חלח אומרת זה נני החי וגו' שרין הדין לשטט טענותיהן, ורנינו מפרש ולפיכך לריך לשנת טענות שניהם כדו שלא יאחרו שיון הדין משיס לנ לאחד מצעלי דינים.

הדין חייב לשנות טענות הבעלי דינים ולדקדק מסדר טענותיהם

ובעצם הדין של החיוב על הדין לשנות טענות הבעלי דינים, נראה שהכוונה שרין הדין לשום לנ ולהתנוט היענ נישב הדעת על האופן הטענות שפדרו הבעלי דינים לפניו, לכן לריך לשנות את הטענות, כלומר, נאותו לשון ואופי וסדר, כי לרוב אחרי התנוטת ודייקות מרונה נדברי הטענות וסדרן, יבין הדין מי הוא הטוען טענה נודקת ומי מתכחש, והיענ אשר דבר נזה הרב מלניסם שחכמתו של שלמה המלך נזה המשפט היחה נמה שדקדק נאופן הטענות של הנשים כי אחת אמרה: לא כי נני החי ונכך המת, כלומר, עיקר מנמתה היחה שיתחוויר כי ננה החי, לכן הקדימה נטענתה כי נני החי, חלח אומרת לא כי נכך המת ונני החי, הקדימה נטענתה: לא, כי נכך המת, כלומר, עיקר מנמתה היחה שיתחוויר כי נכך המת, ונני החי אין זה עיקר חלח הטפל נטענתה, זה שכתוב ויאחר המלך זאת אומרת זה — נני החי וגו'.

[א] **רשע** זוכה וכו', ננרכות ז: ולא עוד חלל שזכה נדין וכו', אולם מדברי רנינו נכלן שמע שחפלת הדיינים הנדיקים מועלת חלל תועיל לו להרשע מה שהשעה משקה לו, דלכ"כ לא ייעשה לעולם משפט נדק נזמן שאלד מן הנעלי דינים הוא רשע שהשעה משקה לו.

שנאה לרשעים, דוקא שנאת הרב ולא בפועל

[ב] **שנאת** הרשע וכו', דמה שמונה לשנא את הרשע כלומר רב נחמן נר יחוק מנה לשנאותו שנאמר ירחת הד' שנאת רע, פסחים ק"ג, וראה ד"ח סימן רע"ב היינו דוקא שנאה נכל אכל אין זה מתיר נאום אופן לעשות לו לרשע אום רעה הן ננפכו והן נמתוט, וכנראה שפילו עד אדם רשע מישראל י' מנות עשה של והננת לרעך כמות, ורצ"י לזה מהא דלמרינן נדוכחא טונל והננת לרעך כמות נדר לו מיתה יפה, סנהדרין מ"ה, והלא זה מיירי נרשע נמור שנחייב מיתה נניד, ולאדם כזה נודלי שיש רשות או שיש מנה לשנאותו ומה שייך לומר נו והננת לרעך כמות, חלל ע"כ דמה שמתיר או מנה לשנאותו היינו דוקא שנאה שנכל אכל לא נפועל, כי על הפעולה שז י' מניע של והננת לרעך וכו' חה שכתב רנינו שחייב הדין להתפלל שלא חנניר עליו שנאת הלנ רינל לירי שנאה נפועל.

והאמנם שמדברי התוס' פסחים ק"ג, ונמ"ל לנ: לכאורה לא משמע כן, שהקשו אחלי דלמרינן התם חוהב לפרוק ושונל לטעון מנה נשונל כדו לכוף את ירו, והשתח מה כפיית יר שייך כיון דמנה לשנאותו, ע"ש, ולהנ"ל שדדתי דמנה לשנאותו היינו דוקא נכל ולא נפועל, מה מקשו התוס', הא שפיר שייך כפיית יר חלל חתנבר השנאה שנכל עד כדו שנאה נפועל, דאחי התם דהשנאה נפועל אינה נחיונ חלל נשלילת חלל לטעון, ונפרט שנה נעשה י' לפני מנה אחרת של פריקה לאוהב, והנן, וראה לקמן מה שהארכתי נקוטטרם והננת לרעך.

סימן תתקט"ט

בנות צלפחד ומשפטן שלא ע"י משה

[א] **אני** חוץ וכו', הרמזין ז"ל עה"ת נמדנר כ"זג כתב: ודעתי נדרך הפשט שאלתו ככה — פירי

תתקט"ט. (א) סנהדרין י"ז א, פושין דיר ב, (ב) צל שסור לשפוט תתקט"ט. (א) ברטח ד ב, (ב) גיטין ל"ה א.

ובעשקי שפר שכיר אלמנה ויתום ומטי נר ולא יראתי חרי ז' וחו (ויקרא כו כא) שבע כהמאותיכם ולא היו משיבים [ג] אלא השומע ע' לשון (ב) שאמר לספר בע' לשון (ג) איזה הוא בן העולם הבא המספר בלשון חקרא (ד) קפני בני עיר הנדחת (ח) אין נהרנין (ו)...ר' אליעזר אומר את נדחיה אין נהרנין אלא על פי עדים והתראת ומה אני מקיים (דברים יג יח) נתן לך רחמים שמא יאמרו חרינין חרי אני עושים עיר הנדחת ולפחד יהיו אחיהם וקרוביהם קרובים בלבם שנאח עלינו [אלא כך אמר המקום] חריני נתן אותם לרחמים ומטיל אהבתי בלבם כלומר שאין בלבינו עליכם שדין אמת דתם לא מתאבלים אלא אוננים שאין אניות אלא בלב לכך לא יחניף איש את חברו בשביל קרוב שאם יחניפם הקב"ה יכניס שנאתו ביניהם [ד] ויפול בידם כאנשי שכפ ביד אבימלך בן ירובעל ואם לא יחניף יהפוך לכב אויביו לאהוב אותו שנ' (משלי פו ז) ברצות ה' רבי איש גם אויביו ישלים אתו וכתוב (דברים יג יח) נתן לך רחמים וריחםך והרפך.

תתקכב. בתורה ובנביאים ובכתובים מצינו שמשפחתו של אדם החוטא נקנשת על הפאת האדם. בתורה דכתיב (ויקרא כ ה) ושמתי אני את פני באיש חתומ [K] ובמשפחתו הכרתני אתו ואת כל חזנים אחריו לזנות אחרי חמלך מקרב עמם. בנביאים דכתיב (ש"ב ג כט) יהלו על ראש יואב ואל כל בית אביו ואל יכרת מבית יואב זב ומצרע ומחויק בסלך ונא (שם שם ל) ויואב ואביו אחיו חרנו לאבנר, בכתובים דכתיב (דח"א כא יז) ויאמר דוד אל האלחים הלא אני אמרתי למנות בעם ואני הוא אשר הפאתי הרע הרעותי ואלה חצאן מה עשו ה' אלחי תחי נא ירך בי ובבית אבי ובעמך לא למנפה חרי כשחמשפחה מוחים ביר בני אדם מלעשות דין בהיבים נקנשים המשפחה ולכך תירנם אתקלום ובמשפחתו ובפעוריו או כשבני אדם יריאים לדבר מפני יראת המשפחה לכך יש למשפחה לשפוט (שמות לב כט) כי איש בכנו ובאחיו.

תתקכא. אדם שקרוב צועק שקושין לו שלא כדון אם יש אחרים שמדברים אם בן אינו צריך לדבר [K] שיחשדוהו שקוד לקרוב אבל כשהוא רואה שהוא יכול לתקן שקושין לו שלא כדון ואם יאמרו אתה עור לקרובך יאמר נשאל ליראי שמים אם יאמרו שלא אמרתי כחתן אם כן אל יחא בדברי כמש ואין לו לאהוב בכבודו שלא יחשדוהו ויחשדוק שנ' (תהלים נח ב) האמנם אלה צדק תדברך.

תתקכב. אם היה לך דין עם הברך ובאתם לפני בית דין והייב אותך אל תראה להם פנים ותעפם כשאתה יודע שלא לקחו שוחד ולא החניטו ואם אחר היה אהבך וברצון היה מזכה אותך אלא נראה לו חובה ומחייבך תחזיק לו טובה שלא מחניטך ואם אחר מחניטך תשנא אותו ותאמר לו אל תחניטני [K] כשידחקך מדעתך אל תשנאם ותחזיק להם טובה ואם יחניטוך ראוי אתה להרחיקם מחניטים אותך ואל תאבם ואל תחזיק טובה להם.

תתקכג. זמן אחר היה מביא בני אדם תדיר לדין אמר לו חכם אחר למה אתה ערש בן אמר כיו שאחיה נקי אם אתחייב בדין אפרע ואם יתחייבו לי יפרעו לי אמר הפאתך לא תכופר כי טעמים אדם יצא זכאי מדין משה ולא מדין מעלה כגון שרואה אדם שנותנין לאשתו ממון ומנחת שלא במקום המצנע ואחר כך טוען לא אשלם מה שאשתי משעה

משנת אכרהם

סימן תתקכ"א

חשרא כנוגע לקרוביו

[A] שיחשדוהו שעור וכו'. לא חדע לפי שעה היכן מליטו נש"ס דשייך חשדא נדנר שליטו ענגע לענמו של אדם חלל לקרוניו, כי כל הנהו חשדא לחשכתן נש"ס הן נעניני עריות והן נעניני מומן מיירי שהוא נעלמו יה"י הנחש, ראה: נדכות ג, סס מ"ג: שנת ל"ג מי מפיס, סס נ"ד. יומא ל"ית, ינמות נ"ד, פסחים פ"ב שקלים פ"א, חגיגה ה', נדרים ס"ה, ר"ן סס, כתובות ק"ג: נכורות כ"ת: ל"א. חולין קמ"א, ז"ק כ"ז: נמ"ל כ"ח, ז' גיטין ס':

אולם מצינו נעכן שהי' שנטו עחד לו, ראה נס"ח ת"א סימן ע"ב ע"ג, כי הקרוניס חשודים לחפות ולהלדיק על קרוניהם כי נגלי להם שאחד ממשתתס יעשו עול ומחילא הם נוגעים לעלמס ולכבודס, וכן משמע מהש"ס ננל קמח פ"ו, משום נוסח משפחה, ע"ג.

סימן תתקכ"ב

[A] כשידחקך מדעתך וכו'. הכוונה אם הגיח דין ידמו את דעתך לומר שליט אתה כדעתך, וחולי לריך להיות כשידחקך מדעתך והוא הול.

[ג] אלא השומע וכו'. כלומר, דקדוק רנתינו נלסנס לומר אין משינין נסנהדרין חלל מי ששומע ע' לשון ולא אמרו המספר נע' לשון, משום שאסור לספר נלסון אחר חוץ מלסון הקודש, כי הלל אמרו חיה הוא בן עולם הגל וכו', ויש חילוק גדול בין השומע לשומע זרות, כלומר מנין מה שמדברים ונין המספר, שהוא המשמח נלסון זה לדבר נג. חלל שליפי זה יולל שדעת רנינו הוא שהמספר נסוס לשון זולת לשון עברי עושה חיסור, חה הוא דנר חדש לגמרי, כי הלל חכמי הש"ס השתמשו ענמס כל ימי הגמרא נלרמיית וראה קידושין ע', מי סניל מעקה דכתיב נלרמייתל או מחייה ללמרו רננן וכו'.

[ד] ויפול נידס וכו'. מקורו נסוטה מ"א: כל המחניף לחנירו סוף טפל נידו ולס חייט טפל נידו טפל ניד נניו וכו'.

סימן תתקכ"ג

[A] וכמשפתתו וכו'. נשנועות ל"ט. אם הוא חטא משפחתו מה חטאת — מפני שמתפין עליו, ע"ג, וראה ע"ז י"ז: נורו עליו לשריפה ועל אשתו להריגה ועל נחו ליטנ נקונה — ועל אשתו להריגה ולל מיחה נ"י, ע"ג.

עמה אין כ"ו. (ו) צ"ל: רבי אליעזר אמר נהרנין אמר לו ר' עקיבא ומה אני מקיים ונתן לך רחמים והרפך והרפך אם לרחם על הגדולים חרי כבר נאמר הבה תבט, אם לרחם על בומתן חרי כבר נאמר החרם אותה ואת כל אשר בת ואת בומתה ומה אני מקיים ונתן לך רחמים אילו קנינמ שבמכות.

מפי המורגמן. סס כנהדרין. (ג) ירושלמי שבת פ"א ח"ג. וכתב הרמב"ם בסורשו אבות פ"ב מ"א: מצות קלות כגון שמחא הרגל ולפחד לשון הקודש ובספרי עקב פסוק מ"ו: מסכן אמרו כשהיגעו מתחיל לדבר אביו מדבר עמו בלשון חקיש כ"ו. (ד) תוספתא סנהדרין פ"ה. (ה) צ"ל: שהדחו

ואמר הכמים (א) אשר פניקתה רעה תרי פסוד בריני ארם חייב בריני שמים שמשע [א] וזיה לה לומר תנניני במקום המשותף.

תתקנר. כתיב (בראשית לא לב) עם אשר תמצא את אלהיך לא יחיה (א) ולפך פתח בדרך [א] וחלא בודנתה להוציא ע"ז מבית לכן אלא כיון שהיה יעקב עם וזיה לה לשאל מיעקב אם יש לקחת את התרפים הרי כשרש חכם ומסיד לשאל סמנו אין לארם לעשות דבר בלא ענתו.

תתקנת. אם תלמיד חכם תפס הארץ שניהם יועצים טובים ויראי שמים [א] תסול עצה מתלמיד חכם שנאמר (משלי ח יד) לי עצה ותושיה וכל מי שאינו עושה דבר בלא עצה אותו תלמיד חכם שלבו לשמים לא יבשל לעולם (שם יב כא) לא יאנו לצדיק כל און לא תבא כל תקלה על ידו שנאמר (שם יב כא) ועצת ה' היא תקום עצה שהיא לשם שמים תקום היא ולא כל שאינה לשם שמים (א) וכל מחלוקת שהיא לשם שמים [ב] סומה להתקיים ואם עסקו יראי שמים לתקן תקנות המנוח לא מפייע מילתא היא שלא היו נשמעים להם מעלים על המזכים כאילו עשאוהו ואם לא יתעיל לאחר ימים יתעיל לזרעם או תלמידיהם יקיימוהו [ג] שמפרו את עצמם ואת סבתם וכבודם על הדבר שהיה עליהם קשה ואעפ"כ פרחו ולא חתעלו. תתקנו. אל יפול אדם אימתו על המזכים ואמר למוכרים אם תראו שהם דבר שרע בקניניהם אל תפחדו ממני תגידו לי ולא אעשה עוד ואם צריך לעשות אעשה חו לא יאמר אלא לצדיקים הכמים שאם יאמר לצדיק [א] שאינו חכם או לחכם שאינו צדיק יאמרו לו על המוכר רע וקל הרע מוכ.

תתקנו. מעשה במלך שהפך לשמוע דברי חכם אמר החכם לא אוכל לדבר חכמה שלימה אלא אם כן תפחול לי אם אדבר שום דבר שלא כרצונך ואל תחייבני בזה אמר כן, כששאלו לו המלך השיב לו אמר לו המלך אני הפך לתת לך כסף חכם אמר לו החכם אנה יש לך אמר לו המלך יש לי באוצרותי הרבה אמר החכם לא אקח סוידך באומה עד שתודיעני באיזה קניין בא לידך קרא לעבדיו והשב המלך שיקבל והחכם אמר לא אקבל סוידך כלום כי הכל בידך בעהלה ובא לך מהפכת עלילות תתנו לך קניימם ואיך אקח סוידך מה שנתנו לך קניימם ודחת אותם ליתן ואפילו אם היה שלך בדין בלא נול לא

משנת אברהם

אמנו הגדיקה — גם אין תכוונת רנינו לומר שנשגיל שלא נטלה ענה מיעקב לפיכך מתה, דלון זה ענינה חמורה כל כך שהיה עונשה מיתה, אלא כוונת רנינו שחלון יש ללמוד שמהראוי ליעול ענה מהחכם והחסיד, שאלמלי היתה רחל נוטלת ענה מיעקב נדבר התרפים ללא היה יעקב לומר עם אשר תמלא — לא יחי, והיתה זוכה שתעכנז עליה מיתחה עד שחראה את בנימין — לפי פירושו של הזר הנ"ל.

סימן תתקכ"ה

[א] תסול ענה וכו'. כלומר, תעודת הענה הוא להגין ולדעת מה יהי נסוף, כי מה שהוא עתה הכל יודעים ואינו צריך לענה, רק שהענה טונה זקוקה לא לחכמה לנד אלא גם לנבואה, לכן יעול ענה מן החכם כמאמרם חכם עדיף מנביא, נ"ג י"ג וראה נסיון הסמוד.

מחלוקת לשם שמים, ותכלית מתקיים

[ב] סופה להתקיים וכו'. רנינו מפרש סופה להתקיים, כלומר, שהתכלית המצוקה מאותה מחלוקת אם הוא לשם שמים אותה תכלית מתקיים לנסוף, וכן הביא הרב מנרטרול בלנות נשם, ואני שמעתי.

[ג] שמפרו ענמם וכו'. כמאמרם: איזו היא מחלוקת שהיא לשם שמים זו מחלוקת הלל ושאלו, חנות פ"ה, ואיחא צירושלמי שנת א"ג, שעמדה להן בנפשיותיהן, וכן גם: תלמידי נ"ג עמדו להן מלמטה והיו הורגין בתלמידי נ"ה, תני גשה מהן עלו והשאר עמדו עליהן נחרנות ונרמחים, כלומר, מסרו נפשם והיו מוכנים ללחום נחרז ונרמת, ע"ש.

סימן תתקכ"ז

נביא, צדיק, חכם, מוחתם

[א] שאינו חכם וכו'. כלומר, יש צדיק שהוא חכם ויש שאינו אלא צדיק גרידא ולא חכם, והלא גדולה

המבא את אלהיך לא יחיה וזהו כן כשנבא ויבא את סלפני השליש והנבוא רחל ותפת רחל. תתקנר. (א) אבות פ"ה ס"ו.

סימן תתקכ"ג

בעל שאינו מזהיר את אשתו לזהיר בממונ

של אחרים, חייב בריני שמים

[א] וד"י לה וכו'. צריך להיות: והי' לו לומר לה וכו'. ומה שכתב רנינו שמדיני שמים חייב לשלם אין הכוונה בכל מקום שאשה פטורה כגון שחנלה, חייב הנעול לשלם, דלא מנינו מזה נש"ם, ואינו מחכר נהדי הני דריש הכונס, אלא התינו הוא משום שהי' לו להנעול להזהיר את אשתו שלא להניח ממון שלא במקום המולוג, ומתי להיודע עדות ממון נחצרו ואינו מעיד אפילו כשהוא רק עד אחד, דחייב לשלם נדיני שמים כנדיש הכונס, הנס שלא עשה זום נדר חיוני להזיק את חצירו אלא בשלילות שלא העיד, כן מתי הנעול שהי' יכול להגיל את זה אשר חסר ממון ליד אשתו מההק ולא הגיל חייב נדיני שמים.

סימן תתקכ"ד

רחל אמנו בעתה מתה

[א] והלא כוונתה וכו'. נזהר וילא דף קס"ד: ואע"ג דרחל איזי ענדת לעקרה לי לאננה מנחר ע"ז, אשתנשת דלא רניאת לי לבנימין ולא קיימח נהדי שעתא חדא עין לערא דאננה אע"ג דאשתכונת לטב, עכ"ל תשמעות הלשון של הזר הוא לא שנקנס עליה מיתה נשגיל שנערה את אניה, אלא שנשגיל האער של אניה לא זכתה לחיות עוד שעה קלה עד שחראה את בנימין בנה הטולד לה, לאחר שאל עתה למות, ונזהר מסולקת הקושיא של הא"ע אם שהגיע על דרשה זו ואמר ויודיענו למה מתה אשת פנחס — כוונתו לאשת פנחס נן עלי הכהן שמתה נלדתי, כדכתיבי: וכלתו אשת פנחס הרה ללית ותשמע את השמועה וגר' (שמואל א' ד"ט), ונלמח אין שאלתו של הא"ע מוננת, דהלא אם מנחור נכתבו שמתה נעונו נעלה, כדבר הדי אל שמואל: כי שופט אני את ביתו וגר' אם נ"ה, ומה זה דמיון לרחל

תתקנר. (א) ב"ק פ"ו א'. תתקנר. (א) במדוש רבה ויחא פרשה ע"ד ופירא סליי איתא ו עם אמר

חייתי מקבל סודך כי [א] חתלמידים נותנין לרב לפי שנהגו ממנו לחזרתם הישרה אבל לך קשייתי יותר רעה שחרי אמרתי לך חכמה מה לחתנתך במלכות ברצון חכמי' ואתה לא קשיית בדברי חרי אתה מודד על ידי ומצופ היה לך חילא חייית שומע את דברי מאשר שמעת הוא תקעח בדברי הוא מקבל סודך [ב] אלישע לא קיבל ממקמן ומסלך ארם לכך פירנס את ישראל שנים רבות (א) ירמיה קיבל מבחור ארן לפי שנתגיייר ועוד אב תחפון אמור לא קיבל אלא צוח לתת לו על ידי גדליה בן אחיקם (ב) יוסף קיבל מערעח לכך מת קודם אחיו.

משנת אברהם

יזמין אדם את חניו לסעודת הודיה ולאכילת קרבן תודה שגל על הנס, וראה נסיון קני'א נחלק י'.

ובש"ס סנהדרין נ"ט: גני ר"ש בן הלפתח פגעו בני הקד אריותא דהוי קא נהמי לאפי' פירש"י לאכלו, אמר: הכפירים שולגים לטרף נחיתו ל"י תרתי אטמתא חדא אכלו וחדא שנקוה אייתי' ואתא לני מדרשא נעו עלה דנר טמא הוא זה או דנר טהור א"ל אין דנר טמא יורד מן השמים וכו', כלומר דמותר נאכליה, ואיך מותר הלא אסור להטות ממעשה נסים, אלא נע"כ דלא אמרינן אסור להטות ממעשי נסים אלא כשנהנה מהנס עצמו כגון נחא דתענית כ"ד: דהוא כפנא נעלמא חמי' למלאכי דלדמו לחמי' דקא מייתי חלא ומלוכוהו לתרגא והוא קמתא דסמילא, דהקמח הזה שטנר נדרך גם כי עושה גם לאוכליו שלא ימותו נרעב, ולכך אסור ה' להטות מזה הקמח נאם אפשר להתרחק ממנו, אכל גני הנהו אטמתא שירדו תרתי אטמתא וחדא ה' די להשניע את האריות, כי לא אכלו יותר, והשני הנשאר לא ה' נז גם, כי הנס אין זה מה שירד נשר מן השמים אלא מה שלא אכלו אותו האריות, כן נמי הכי מה שנעמון נתן כסף לגחזי או מה שרנה ליתן לאלישע אין זה גם כלל, כי הנס הוא רק מה שתרפא נעמו, ואין נתינת המתנה משתייכת להנס כלל.

אם מצוים ועד שרוך נע"ל — הסבר הענין

גם יש להניח ראי' מן התורה שאין כעין מתנה דנעמון ככלל אין נהיין ממעשי נסים, דהא מקרא מלא נחורה הוא: אם מחוט ועד שרוך נעל — ולא תאמר אני העשרתי את אנרסה, הרי דלמלא הטעם המפורש ולא תאמר וגו' ה' אנרסה לוקח המתנה, הנס שגלה לו נחורת הכרת טונה על הנס שנעשה לו כדאיחא נמדרש הונא נרש"י שנחלק הלילה ונחמות הראשון נעשה לו גם וחזיו השני נשמר ונא לו להנות של חנרים.

ורש"י נחולין פ"ט. ד"ה אם מחוט, פיר' שאנרסה לא רנה ליהנות מן הגול, ונחיושי' אגדות שס כתנ דאין זה גול נחור דהא כבר מחל סדום על הכל שאמר והרכוש קח לך וגו' ועוד כנראה מעניינו שחלך סדום לא ה' יכול להניל ואמרינן בהגול נתרד דאפילו לא אמר לעממי אני חיל הניל לעצמו, אלא מחיית חסידות לא ה' אנרסה רנה ליהנות, ע"ש, ולפי דברי רבינו אפשר לפרש דכותה רש"י שכתב דאנרסה לא רנה ליהנות מן הגול אינו קאי גנול את חלך סדום דהו ודאי אינו גול, דהא מה שכונש נמלחמה קנין נחור הוא, וכן אמרינן נגיטין ל"ת, עמון ומולנ טיהרו נסיון, אלא הכוונה שחלך סדום נודאי גול את הכסף מחלחרי' על ידי סנות שונות, ונזה יונח מה שפירש"י עה"ת: אם מחוט ועד שרוך נעל אעכנ לעממי מן השני, כלומר, לא אעכנ לעממי, משום שנודאי יש נשני הזה מחוט שגל לידך נגילה ועוול, ואם אקח מכל אשר לך, ואי' לתת לי שכר מניית נסודך לא אקח שלא תאמר אני העשרתי את אנרסה, כלומר, אם תאמר שתתן לי מניית נסודך הפרטי שהכל

מזו כתנ הרמנ"ן ז"ל ננ"נ י"ג. מיום שחרג נית המקדש ניטלה ננאה מן הנניאים וניתנה לחכמים — אע"פ שניטלה מן הנניאים, מן החכמים לא ניטלה, כלומר, מן הנניאים שחס גם חכמים לא ניטלה, ע"ש, הרי שנס ננניאים יש מדרגות שונות נזה יש נניא גרילא ויש נניא שהוא גם חכס. ורנחויטו הדרינו תמיד את הנדיקים החכמים מעל נדיקים שאינם חכמים, כעין שאמרו: כל שיש לו חולה נחוד ניתו ילך אלל החכס וינקש עליו רחמים, נ"נ קט"ז, והלא נודאי שהחכס המנקש רחמים על החולים נריך להיות נדיק, דמה חועלת יש נחפלת חכס שאינו נדיק, וראשית חכמה יראת ה', חולס גם נדיק שאינו חכס לא יועיל אלא דוקא נדיק וחכס.

סימן תתקכ"ז

תלמידים מחזיקים רבותיהם מלפנים

[א] התלמידים נותנים וכו', אין הכונה שהתלמידים נותנים להרנ שכר לימוד כי זה אסור, כמאמרס מה אני נחנים וכו' אלא כבר נימי רנינו כנראה ה' המנהג שהאנשים היו מחזיקים את רנותיהם שלמדו אלס נילדוחס לפי שנהנו מהם, שמהס למדו את הדרך הישרה אשר ילכו נה, והוא כעין עכשו שהחסידים מחזיקים את רנותיהם שנהנים מהם ענה ותושיה.

נחזי והטאו

[ב] אלישע לא וכו', נתקרא אינו מנולר מדוע סירנ אלישע לקנל שום מתנה מנעמון, ורש"י נמלכיס ג, הי"ט פירש משום שדמי עונות גלולים מעורנין נ, ונדאי שדנריו מונאים נחיה מקום נש"ס, ולפי דבריו, זה ה' חטאו של נחזי, ונמד"ר פרשת מנורע מנולר דה ה' חילול השס לקחת כסף מלח נעמון, מה ה' חטאו של נחזי, ונערכין ט"ז. משמע דחטאו של נחזי ה' משום שנעת שול, דכתיב ויאמר נעמון הואל כך ככרים, פירש"י הואל השנע ששלחך אלישע וקח ככרים, ונשאליות פי' מנורע מסייס ואין הואל אלא שנועה שנאמר ושמעיה קול אלה, (ויש לדקדק מדוע הוי זה שנועת שול ולא שנועת שקר), ונחנודת שס ה-כו מפרש משום שאסור להטות ממעשי נסים, חולס לפי דברי רבינו משמע דהטעם שאסור ה' לקחת כסף מן העכו"ס משום שהמחון נל להס מנולות ומעולות.

איסור להנות ממעשה נסים

ודנה מה שכתב המנודות הטעם משום שאסור להנות ממעשי נסים, הנס ננש"ס תענית כ"ד מנולר דדנר הנא לו לאדם על ידי גם אסור לו ימכור ולהנות מדמיו, אכל אין זה אומר שאם נעשה לו גם לאדם והוא נתן מנתה להנירו נחורת תודה על שנעשה לו גם שזה יהי' נכלל אסור להנות ממעשי נסים, כי אין זה דומה כלל למוכר את הדנר הנסי' ונהנה מדמיו, ולפי דברי המנודות הנ"ל איך

תתקפת. לא יחרור אדם אחרי כוראו אלא אם יש לו שום ספק על הכורא ידבר לפני החכם הפקי בעניין הכורא ואין שום חכם שיזכר לרעת אלא ישיב תשובה למהרחר בחכמה כנגד דבריו.

תתקפמ. אל תבא לציצה לפני מי שאתה חושדו שכמו יאמר לך (א) לפי דרכו שכמו לא ייפס לך ולא יצלה הדבר ואתה תחשוד אותו ושכמו נקי הוא בזה הדבר ואם ישאל אדם ממך ציצה ויאמר לך איך אעשה אותו דבר ואתה יודע לעשות ציצה ותקנה אם תאמר לו איך תקיים מחשבתו יהיה עבירה לבפוח ואם תשתוק וישאל ציצה מאחר יתן לו ציצה שלכפוף יהיה עון אל תתן לו ציצה לפי דרכו אלא לפי מה שגראה בעיניך שיחיה (א) רצון הקב"ה כמו חרשי הארץ שנתן ציצה לאכשלוש שנפל ביד דוד (ש"ב יז ז) ויאמר חרשי לא טובה הצצה אשר יעץ אחיתפל כפעם הזאת אבל אל הפולגשים לא אמר ברע עשית... ועוד כבר עשה מה שעשה (ב) ועוד לפי שהיה טוב לדוד.

תתקל. אם אמרו לאדם בכל תאמר אנו רוצים לחזיק לפלתי (א) ופלתי צדיק יחזיר אותו ואין זה לשון הרע ואם צדיק שאל לך אני רוצה להתחתן בפלתי הנר לי אם שמעת עליו שום דבר פגם אם אתה סכיד בו שהוא צדיק ואפילו אם מחר יתקוטט עמו לא יזכיר לו אותו פגם לביישו ולא יודיע לאחרים יגיד לו ואם לאו יאמר לו תתקוד מאחרים פרי שלא יבא תקלה על ידך.

תתקלמ. אם יאמר לך אדם דבר פטר אני יודע (א) השבע לי או תן אמתך שלא תגלה אל תעשה... ואל תחי לחזק אחרי פתרים ואחר הירדשים כי אלה מסירין את את האדם (ב) מן התורה.

תתקלנ. ראובן שנפל ציצה משמקן כנח ראובן שאמר לשמקן תן לי ציצה אם אתן בתי ליהודה או ליוסף לא יאמר ראובן ליוסף שמקן נתן לי ציצה ונתתי בתי ליהודה (א) פן ישנאני יוסף אבל ליהודה יוכל לומר ולא יאמר אדם חמתן עד שאשאל ציצה לפלתי כי שכמו ילך זה האחר ויבקש מאותו שיתן לו ציצה לפי דרכו ואם ירא הוא הוא ויתן לו ציצה טובה (א) וקשה לאותו שאמר לו חמתן עד שאתייקץ בפלתי נמצא שקנה ליוסף שונא.

תתקלס. ובעשה ביועץ אחד כשהיה אדם שואל לו ציצה היה אומר ליועץ תן לי ציצה על מה שפלתי מצער אותי או שחיה אומר אקח בתו או לאו ואני לא אניד לו שאתה יועצני אומר לו היועץ אע"פ שהרבה עמרים אני צריך לפלתי ופלתי אם תשאלני ציצה בפניהם לא אמנע ממך ציצה הטובה אע"פ שקשה בעיניהם ואם תחסוך אני אניד להם שאני מייעצך כך וכך כי כל עצתי אני יכול (א) לדבר בגלוי כמו בפתל.

משנת אברהם

יודעים שהוא שלך ואין זו תערובות של גזל, לא חקת כדי שלא תלמד אני העשרתי תר.

סימן תתקכ"ט

(א) רצון הקנייה וכו'. אין להקשות מהא דלמריק צימות ק"י והן משליין לו ענה ההונח לו וכו' הנס דלמריק צימות ל"ט, דמנות ינוס קוומת, דשלי התס דנס סל"נה מנוה היא, ועוד דשס דרשו תקרל ודנרו אליו, ע"ש.

סימן תתקל"ד

יתרו שברה וכו בניו - הסבר הענין

(א) ופלתי צדיק וכו'. אין הכוונה שאם אין פלתי צדיק אין להזהירו ולהגילו מהרע, אלא שאם אין פלתי צדיק ויאמר לאלו האנשים הרעים, הרי סכנה נופיה לו מהם, ונאופן כזה אינו נדון שיסתכן את עלמו, ונש"ס סנהדרין ק"ו, יתרו שברה וכו בניו ליסנ נלסכת הגזית, ויש להנין למה נרה ומה תועלת הציאה צריחתו לישראל, ואפשר הפירוש אינו שחק כלומר, שלא גילה לישראל מה שיען עליהם נלעם למזרים, נדון ניסורין, ויתרו הלך והניד לישראל כדי שידעו להגיל עמם מידי הגזירה, ונרמ ממזרים כי ידע שהמזריים נודלי יותחו אותו על אשר גילה מסחורין שלהם, ולכל זאת הסתכן את נפשו לכן זכה שניו יסנו נלסכת הגזית.

סימן תתקל"א

תמים תהי' - עשה

(א) השבע לי וכו'. כנראה שיש חסרון של כמה נינים נסמין זה, ואולי הי' כחונ כאלן שנשנועה כוו יש משום לתל דשנועת שול, דהא שנועת שול היא

(ב) מן התורה, אפשר שזה נכלל מנות עשה דתמים תהי' שפירש"י ואל תחקור אחר עתידות אלא קבל וכו' ראה רש"י פרשת שופטים.

סימן תתקל"ב

כשיועצין אין יועצין אלא בשדה - הסבר הענין

(א) מן ישנאנו וכו'. נזרכות מ: תחיל אחר ר' עקיבא גני דברים אוהב אני את המדיים כשחוכתין את הנצר אין חוכתין אלא על גני השלחן כשנוסקין אין נוסקין אלא על גני היד וכשיועצין אין יועצין אלא בשדה וכו', ויש להשתנות תינה חתיכת נצר על השלחן שיש בו משום נקיות ואזהרה מן הסכנה, וכן נסיקה על גני היד שיש בו משום דרך ארץ לחזירו, אבל מה מזה טובה היא זו שאין יועצין אלא בשדה, אולם לפי דברי רבינו אפשר דיש נהם מזה טובה שיועצין נשדה כדי שלא ישמע שום איש זר מה שהם מדברים ואין חוששין שאלו מן המחטייעלים יגלו הדבר כי צטומים שלא יעשו עול לנגלות מה שיעשו להם היועץ, כעין הניור שכתב רבינו: שלא יאמר ראובן ליוסף וכו'.

סימן תתקל"ג

המיעץ עצח שאינה הגונה לישראל ולנכרי

(א) לדבר בגלוי וכו'. כלומר, כי תונה מוטלת על האדם ליעץ למזירו ענה הגונה ואם מיעץ לו ענה

ולא היה מקבל עצת חרשי לכן שחק חרשי כדי שאבשלים יאמין בו. תתקלנ. (א) ר"ל שהוא רצה לפי שנשאל עליו.

תתקכט. (א) סנהדרין פ"א א' י: מיועץ לפי דרכו. (ב) ר"ל חרשי היה טוב לדוד והוא היה אבשלוש רוחא כי חרשי סתרימ עליו צדי הפולגשים היה כבר סכיד בחרשי, כי הוא, חרשי, סובת דוד דורש

תתקלד. חכם שיעץ לאחרים תכשלו באותה קיצה אק"פ שלשם שמים נתכחז אם יאמרו לפי ששמענו לעצתו נכשלו אל יפתח ואל יצטער כרי שיתכפר לו קצת שקל ידו בא לחם חובה (א) ומגלגלך חובה על ידי חייב חובות על ידי זמאי.

תתקלת. אם יבא אצלך אדם שקובל על אדם חבירו ומציא לעו על חבירו או מפני ששונא אותו או מפני שחבירו חוביהו בפניך ואתה יודע כיון שחניד לך לא יגיד לאחרים על חבירו אם תוכל להבריח חבירך לבק זכות וגם תוכל לחבר חבירך אוחב אותך אם יקבל טוב ואם לאו שמע דבריו ואל תאמן ואל תגיד לאחרים מה שזה מניד עליו שאם לא תקבל דבריו ילך ויגיד לאחרים ויהיה כשת ויאמינו לו או יאמרו לחבירו ויתקוטט עמו אבל אם מניד לך וגם מניד לאחרים אל תשמע לו והצטרך בו ותאמר לאותם שהוא אומר לחם [א] שקר מדבר על חבירו.

תתקלז. כתיב בספר יחזקאל (ג יח) באמרי לרשע מות תמות ולא חזרתו ולא דברת לחזירי רשע מדיכו חרשעה לחיותו הוא רשע בעדו ימות דמו מידך אבקש כיון שאמר ולא חזרתו למח אמר ולא דברת לחזירי אלא יש שלא יחו מקבלים ממנו אבל מן יתעצו מקבלים לכך אמ' ולא דברת ליתעצו אותם יזוח מקבל מחם מכאן משמע כשאדם רואה שאין דבריו נשמעים לאיש אחד או לאשה ילך וידבר לפי שזה מתייעץ בו ויבקש מן חיתעץ לחזיריו וחו שנאמ' ולא דברת לחזירי לא דברת לפי שדבריו נשמעין שיחזירמו.

תתקלח. אדם שאין דבריו נשמעין ידבר לשום קשיר שדבריו נשמעין לחוביה את אחרים שחרי לאחר (תחלים יח פ י) תורת ח' תפיסה משיבת נפש קדוה תו' פקודי תו' מצות תו' יראת תו' משפטי תו' מיד ספר (שם שם יא)

משנת אברהם

נכרי לניין המקדש, ונימי עזרא שאני משום שלא התכוונו לטובה אלא שיסמכו גם עליהם וישמעו לעצתם ויאחרו הניין עד שיסניו את לז כורש שלא לנטות, רש"י (ס), אצל נפתס דגרים חין איסור, אלא דהרמזים נפינ דהלכי רונח לא חילק כלל.

אבר אכתי קשה להנין חיד אפשר דחין איסור לישראל להכשיל את העכו"ם נענה שאינה הנונה, הלא נחולין נ"ד מנוחר דאסור לנטו דעת הנדיות ואפילו נכרי, ומה יותר נגינת דעת יש מזה שהנכרי שאל נענה ישראל והוא סוגר שהישראל חיעץ לו ענה הנונה ולנסוף הוא מיעשו ענה רעה נכוונה, ונפרט קשה מהא דלחמירין דהמושיט אגד מן החי לנן מח עונר נלפני עור, ומנח לן לחלק דנמכשילו נדנר שאסור לנן יח יש איסור דלפני עור ונמשיאו ענה שאינה הוגנת חין כחן לפני עור, הלא שניהם כלולים נהלאו דלפני עור, והלא חניטו נני ישראל הנמכר לעכו"ם ונח נואל נגאלו שלא לנח עליו נעקיפין, נ"ה קי"ג.

לבן נראה נהקדס מה שכתנתי נח"ח הניל דמלשון התרי"כ משמע שגאיסור לפני עור נכלל לא לנד החיוב שתתן לו ענה טובה ולא רעה אלא שאין לך רשות לשתוק ולא ליעץ לו כלל אלא חייב אתה לומר לו הענה טובה שאתה יודע אם שאל ממך, ודנר זה הוא רק בישראל אצל נעכו"ם הלא אסור ליעץ לו ענה טובה ונכן נע"כ עליך לשתוק ולא ליעץ לו כלל, והוא שנפרט הזה הדין משונה נעכו"ם מישראל לכן הדנישו הרמזים וכן החיטוך — שנהרנה מדבריו הן נדיני המנוה והן נטעמי המנוה נמשך אחרי הרמזים ז"ל — דחין המנוה זו אלא מישראל לישראל.

**סימן תתקל"ח
שונא, דרוך ולהעיד**

[א] **שקר** מדבר וכו', כי חין השונא נחמן להעיד על חנירו לא לזכות וכל שכן לחונה, ואפילו רבנן דפליגי ופנרי לא נחשדו ישראל להעיד עדות שקר משום שאלה או אהנה אצל מודי דפסילי להיות דיינים משום דהשונא לא חיי זכותא, ונכן הוא עלול לפרסם שמועות של שקר עליו על לא דנר, שהוא מהמת שאלחו רואה אחרת מאשר הוא נחמת.

שאינה הוגנת הרי הוא מתחייב ננפשו כעין דלחמירין נסוטה דשפחות של נת פרעה נענשו עונש מיתה על שהיאו לה ענה שאינה הוגנת, הרי דעל ידי ענה שאינה הוגנת יוכל האדם להתחייב מיתה, ומחילא חין כחן שום נוסה להודות ולומר כך וכך יעלתי.

הנח נני"ג ד', מתקנין וננח בן נוטח היכי עניד הכי פירש שתתן ענה הנונה להודוס ומשני שאני ענדח דלחייני נמנות, ואיניח שאני נית המקדש דאי לא מלכות לא מתנני וכו', והנה לפי התירין הראשון משמע דלישראל רשע מותר ליעץ ענה טובה דהא לחמירין דלענד רשע כהודוס מותר ליעץ משום דלחייני נקנת מנות מכל שכן שחותר ליעץ לישראל רשע שחייני נכל המנות, אולם לתירין השני חין רחי שחותר ליעץ לענד רשע, אצל מסתנר שחותר ליעץ לישראל רשע הואיל וחייני נכל המנות, וגם מסתנר דאפילו לנכרי שאסור ליעץ ענה הנונה, אצל נודחי שאסור לו ליעץ ענה שאינה הנונה, דלפי עור לא תתן מכשול כתיב סתם ולא כתיב לפני ישראל עור דוקא, ומכל שכן שאסור ליתן ענה שאינה הנונה לישראל רשע.

אור"ם כנר כתנתי נח"ח דף נ"ו, דמדברי הרמזים ז"ל נספר המנות מנוחר שהאיסור שלא להכשיל נענה שאינה הנונה חייב אלא מישראל לישראל וכן הוא נחיינד מנוה רל"ג והנחתי שם דברי המנחת חיינד שהניח דברי החיינד נני"ע, וכתנתי שם ליסנ הענין משום דמלשון התרי"כ ונח שנלאו דלפני עור נכלל גם השלילות היינו אם שותק ואינו חיעץ לו ענה הנונה, אלא החיוב הוא ליעץ לו ענה הנונה, ואי אפשר לומר דזה קאי גם על נכרי דהא יש איסור ליעץ לנכרי ענה הנונה, חייב על כרחך דהלאו הזה לא קאי אלא על ישראל לישראל ע"ש.

א"א דהאיסור ליעץ לנכרי ענה טובה לא חניט לו מקור אלא מהא דנענש דניחל שנתן ענה לנכרדנר וחטאך ננדהה פרוק, וכן ננח בן נוטח דמקשה חיד יהי ענה להודוס לנטות את נית המקדש, וחייב יש לומר דחין האיסור נפתס דגרים ליתן לו ענה טובה אלא דוקא כעין התס שיב ענינה נדנר, היינו נדקה אל נכרים כתיב ותסד לאומים חטאת, ראה נ"ג ח', ותו"ס סס, או ננין נית המקדש שאינו דנר המסור אלא לישראל נננה, דלא לכס ולנו לנטות נית אלוק, ראה שקלים ח"ה, ונראה נערכין ה: אלא אחר דנח משום רפיון ידים וכו' משמע דנענש חין שום איסור שיעור

תתקלח. (א) כ"ב ק"ט ב.

הנחמדים מוחב וסמו כלומר כשיצאין מאיש אשר זהב לו וזה רב או נחמדים וסמי מתוקים כשיצאין מפי רבש כלומר כשתמצא חכמים עשירים מורים בעלי תורה ועשיר או נשקפים ומנותב צדקים בשמקמים דבריה.
 תתקלח. כשאתם יודע שלא יקבלו דבריו [א] אין להוכיחו האשר אמרו (א) עד נזיפה מדבר כשתבן מדכח את האב או האב את הבן או את אחיו כלומר עד היכן תוכחה ביצד דברים קשים יש לו לדבר עד שיכחו או עד נזיפה או עד

משנת אברהם

אם תותר לקלל את הנשיא כשאינו עושה מעשה עמוך לכל היותר לא יהי הבן חייב לכבד את אביו, הגם המסקינן שאסור לו לנזותו.

יכול אמר לו אביו הימטא וכו' - במזיד

ועוד נראה להביא ראיה ולהסביר הא דהכיל דאפילו אביו אינו עושה מעשה עמוך אסור לו לנזותו הגם שאינו מחויב לכבדו, ולכאורה צריך להבין מהיכן הוליו רבותיו דין זה המונח בקידושין ל"ב דה"א אביו עונר על דברי תורה אסור לו להבן לומר לו אבא כך כתוב בתורה משום דמזערי ומותר לו לומר אבא מקרא כתוב בתורה כך, ונראה משום דאחריו ניתוח ז' יכול אחר לו אביו הימטא וכו' יכול ישמע לו ח"ל איש אמו ואביו תיראו וכו', כלומר, מ"אני ה"י קדריש דכולכם חייבים נכבדי. ח"כ אין כאן ילפוחא אלא אין הבן חייב לשמוע לדברי אביו הגם שעל ידי כך מנטל מלות כיבוד אב, אבא אין כאן אלא ילפוחא שחותר לו לנזותו. שז מלאחי נהמקנה בקידושין שם שכתב: ו"ל דעמחא אר"ך שיאמר לו כך כתוב בתורה כשרואה שאביו עונר על מה שכתוב בתורה הוא משום דאמרה תורה דהוא ואביו חייבין נכבדו אבא אי לא גלי רחמנא ה"א כיון שאביו שגג אין להשיב דעתו מחמת שום מלוא שנתורה ככ"ל, זה הוא עיקר המלוא להשלים רצונו, עכ"ל.

ודגה מ"ש דה"ש חיירי כשאביו שגג ואלתמל קרא סר"א שאין להבן להודיע את אביו שהוא שגג כדי להשלים רצונו, לא זכיתי להבין כלל, דמה שיד לומר שיש זה שאיט השלמת רצונו של אביו, הלא אם אביו שגג למשל משום יודע שהיום שנת ואמר לננו שחוט ונבל לי משום שחוטש שהיום חול, הלא אם לא הכיר את אביו שהיום שנת והוא יעשה מלאכה בשנת נודלי שאביו לא ימחול לו לעולם על שעה עבירה על ידו, ואין שום ספק שרצון אביו הוא שחכירו שהיום שנת ולמה קרא על זה. לכן נראה הדברים כפשתן שאביו מזיד אלא דס"ד דעשה דכיבוד אז יהי דוחה את הלאו, על זה צריך קרא דאינו דוחה אלא העשה דכיבוד נדחה ומחילא נשמע דרק עשה דכיבוד נדחה אבא אין כאן ילפוחא שחותר לנזותו ככ"ל.

ועתה מלאחי נספר ש"ת שער אפרים סימן ס"ה, צריש דף כ"ו שהרביש בקושיא הג"ל מנ"ל להגמי ללמוד שיעור תוכחה עד סופה או עד קללה מיונתן דילמא שאני בן לאביו אבא אדם אחר צריך להוכיח יותר, ע"ש שהאר"ך הרצה, אולם קושיא זו לא תירן כלל.

שיעור תוכחה, לדרטב"ם, עד כדי חכמה - הסבר

ולדעתי הפעוטה היי נראה לתרן קושיא זו בדרך פשוט ועל ידי זה מסולקת ג"כ קושיא הסמ"ג שהקשה על הרמז"ם מדוע פסק כרז עד הכאה נמקום ר' יוחנן דאמר עד סופה הלא רז ור' יוחנן קיי"ל כר' יוחנן, ועי' חמר מהרש"ל סימן כ"ה, משום דה"י קשה לו להרמז"ם ז"ל קושיא הג"ל דילמא שאני בן לגבי אביו שאינו חייב להוכיחו יותר אבא איש דעלמא חייב להוכיח יותר, אלא דאם מאמר

סימן תתקל"ח

תוכחה, שיעורת, תוכחה לאביו

[א] אין להוכיחו וכו'. נעניינים אלו האר"ך נשדי חמד אסיפת דינים מערכת היג, וקבן מהרצה אחרונים שדברו מזה, ע"ש.

וח רבות נשים הקדתי נמה דאחריו נערכין ט"ז: דשיעור תוכחה ילפינן מיונתן ושאלו, לחד כדי סופה, ולחד כדי קללה, ולחד כדי הכאה, כלומר מדמיונן מיונתן הוכיח את שאלו על דבר דוד כל כך, ומה רא"י, הא אפשר דנאדם אחר אין שום שיעור לתוכחה או שהשיעור הוא יותר גדול, ושאינו יונתן שלא הי' לו הרשות ללול יותר נכבד אביו, ורתיתי לומר דנאופן כזה שאביו רואה לעצור או ענר על דברי תורה אין חילוק בין אחר לאביו כעין שאמרו דדוקא נעושה מעשה עמו, אולם אין זה נהיר, משום דחז"ט רק שאינו חייב לכבדו כשאינו עושה מעשה עמוי אבא לא חז"ט שחותר ללול בו ולנישו.

ידוע שהטור נסימן ר"ח צו"ד הקשה על הרמז"ם שכתב: נהלכ' חמרים ר"ח, המחר חייב נכבד אביו ומוראו אע"פ שהוא פטור על מכתו וקללתו עד שיעשה תשובה, מהא דהכ"ל נצמ"ל ס"ז דפריך והא לאו עושה מעשה עמוך הוא, ועי' נכ"ח ונלחם משנה שם, ולפע"ד נראה נהקדם להא דהכ"ל דהגם שאביו עושה מעשה רשע אין חייב לכבדו אבא מכל מקום אסור לו לנזותו, דברי הרמז"ם מיושנים היטב, דהנה הרמז"ם שם נהלכה י"א כתב: המחר חייב נכבד אביו ומוראו אע"פ שהוא פטור על מכתו וקללתו עד שיעשה תשובה, אפילו הי' אביו רשע ונעל עבירות מכבדו ומתירא ממנו, ראהו עונר על דברי תורה לא יאמר לו אבא עבדת על דברי תורה אלא יאמר לו אבא כתוב בתורה כך וכך, כאילו הוא שואל ממנו ולא כמזהירו, עכ"ל, והוא חש"ם קידושין ל"ב ע"ש. ונגמי שם רזו לומר מעיקרא שאומר לאביו אבא כך כתוב בתורה, ומקשה: כך כתוב בתורה, לעורי קא מלער לי, ומשי מקרא כתוב בתורה כך, מנזאר לפי קושיא הגמי דאסור לו להבן ללער את אביו הרשע אבא אין כתוב שם דחייב לכבדו, וא"כ קשה מהיכן הוליו הרמז"ם שחייב לכבד את אביו הרשע, לכן נראה דמה שכתב הרמז"ם דמחר חייב לכבד את אביו וכן את אביו הרשע ונעל עבירות, אין כוונתו שחייב לכבדו אלא שאסור לו לנזותו דומיא לערתי דנמי, ולזה מציא הרמז"ם נסוף דבריו את דברי הש"ס דראהו עונר על דברי תורה וכו', להסביר דמה שכתב נראשונה הכוונה לענין שלא לנזות את אביו, ומחילא אין כאן שום קושיא מהא דהניח להם אניהם פרה או טלית דאם מנזאר רק דאין חייב לכבדו אבא אין שם היתר לנזותו.

הגם דיש להניב על זה מהא דמקשינן שם: והני מפני נכוד אניהם מי חייביני קרי כאן ונשיא נעמד לא חאר נעושה מעשה עמוך, משמע דאם אינו עושה מעשה עמוך מותר לקללו, אבא זה אינו דהא מסקינן נסנהדרין פ"ה לכל אין הבן נעשה שליח לאביו להכותו וכו' משום דאסור לנזותו וקושיית הש"ס קרי כאן ונשיא נעמד הוא, כלומר,

קללה לפר בראית ליה ולפר בראית ליה שירב לו קשות כל כך לפי שלבו גם בו ואחזקו רק דברים קשים אויב יכול לפתול ומכחו או נחף בו או סקללו שיניח אותו מלחוכו אבל אדם אחר שאם יזכירו ישנאנו ויותר להכעיסו יקשה גם יקום עד שיבא לידי רק יותר אין לחוכו אבל מה שאמרו עד הכאה וקללה וניוסה אויב מדבר אלא באחזקים שירדק בברור שלא ישנאנו להפסידו מסון ולא יקום סמנו אבל לפי שעה יבחו וידע המוכה והמקולל והנוהף שזה המקולל לא ישנאנו על החכמה ועל הקללה ועל הנויפה וזהו שנא' (ד"ב כ"ט) ויהי בדברי אלוי ואמרו לו חליתק תג' חרל לך למח יבוך ויהרל חנביא ויאמרו ידעתי פי יעק אלחיה להשחיתך פי קשית זאת ולא שמעת לעצתי הרי כתיב ויהרל חנביא ויאמרו לו ידעתי כי יעק ח' להשחיתך אלא כך אמ' חנביא לא הייתי מוכיחך אלא שירעתי שיעק להשחיתך והקדמתי להזכירך מאחבתי אותך שאתה אחי אבל לאחריים אינו מחוייב לחוכיה אלא אם כן ישמעו לו חרי טוב ואם לאו לא יזכירו יותר.

תתקל"ט. כתיב (משלי ל"ח) ראש ועשור אל תתן לי הפריפני להם חקי ראש כאל"ף כתיב אל תאמר [א] כיפתה שאמ' (שופטים י"ט) אנכי אחיה לכם לראש והרג כמה אלפים אלא בנרעון שאמ' (ש"ס ו' טו) חנה אלפי הרל במנשה ואנכי חצקיר בבית אבי ובת' (ש"פ ח' כג) ויאמרו אליהם נרעון תג' ולא ימשול בני ככם ח' ימשול ככם.

תתקל"מ. אם ראה אדם שאין לו כלום ואין דבריו נשמעים ויש עשיר וטוב ודבריו נשמעים ומפצים למנותו ראש אל ישמע להם ויאמרו תשימו אותו העשיר לראש.

תתקל"א. כתיב (משלי י"ח) תחנניו ידבר רש ועשיר יענה עוזת וכי ברשעים ירח איד יעשו אלא עשיר שיוכל למחות ודבריו נשמעים כנגד הרעים יענה עוזת כמו דוד בענין השלל (ש"א ל' כ"ו) וכי ישמע לכם תג' כי חלק חירוד למלחמה ונחלק חירוש על הכלים בשעשיר צדיק חולך לחוכיה תחנניו ידבר רש צדיק להקב"ח יתחנן שישמעו דבריו של עשיר ואם תאמר יתחנן שדבריו של עשיר יהיו נשמעים הרי כתיב (קהלת ז' ט"ז) חכמת המסכן כוזבה ודבריו אינם נשמעים ואם תאמר חלוא כתיב (ש"פ ש"ט) וכאז בך איש מסכן חכם וסילט הוא את הקיר בחכמתו ואיד יסלס את הקיר ואיד ישמעו לו יש למר הוא ידבר חכמתו לעשיר צדיק והעשיר ידבר לאנשי הקיר ונשמעים דבריו ד"א וסילט את הקיר בחכמתו שעסק יוספ לילח בתורה ובתפלתו סילט את הקיר וכתוב (בראשית י"ב) חלוא מצער היא ותחי נפשי.

תתקל"ב. כתיב [א] ויהי בחפנתו שכמו מקם שמואל ויחפרך לו אלחיה לב אחר ולא לפני שמואל לא גרם לו שחרי לאחר הימים נתנבא לכך בחפנתו שלא גרם לו שמואל אלא שכן ישנמשה גרם ללב אחר לחלום ויחפרך לו אלחיה לב אחר זש"ח (משלי כ"א א) לפני כים לב סלך ביד ח' על כל אשר יחפרך ישנו אם זכו העם והסלך ישנו לבו לטובה ותחשוב לסלך בדקה ואם לא זכו העם והסלך ישנו לבו לרעה ונפרעון כן הסלך שלא זכה שיטח לבו לטובה.

תתקל"ג. אם תראה פרנס שמתנאה על הציבור או אדם עשיר מפני עשרו אם יש לאל ידו ורוב ראשי הקהל מופים וברצונם לתקן רצון הקב"ח ואין יכולים מפני הנאה או לא יאריך ימים שנא' (דברים ז' י) לא יאחר לשונא בתחיל' בת' (ש"פ ש"ט) לשהאוי ואחר כך בת' לשונאו אלא מפיל הנאה ואז אין הרבת ראש למפיע לו ולכזושי' בו.

תתקל"ד. ארז' היה מתנאה על הציבור והיה אומר אני מדבר לסלך ולשרים וראוי לכם לקבל דברים שלי וכשהיה דין קרוב או דין אוחבו לא היו הקהל יכולין לפניו כי עזריו רבים וכשהיו הציבור רוצים לרחוק התובעים בתרם ובנדידי לא היו יכולים מפניו והיו עיכובי תפילות כשהיו הציבור צריכים לדבר לפני השרים אמ' אינכם מפיצים לחסות את הדין תלכו אתם ותדברו אתם אל השרים עד שנתן חיתיתו על יראי שמים לא אחר ומת אע"פ שבידו מעשי' טובים היה ברחיק

משנת אברהם

סימן תתקמ"ב

שמן המשחה פועל לשנות את הגוף של הגמשה

[א] והי' כהפנתו וכו'. כוונת המסבר לומר שאין כלן קושיא דלמח אינש דלמח עיינ יותר, דמה יותר יש לו לאדם לעשות תלהוכית עד כדי שהלא יכנו, והלא אין חייב למסור נפשו מתש עד שימיתנו דאין לך דנר העומד בפני פק"י חון מני' עבירות, ולא נאמר שזינו די נחוכחה עד כדי הכאה נע"כ נאמר שחייב להמית עלמו מתש והה אי אפשר, אצל אס נאמר כרי' יותקן דשיעור תוכחה של בן לאז כיונתן לשלול הוא רק כדי סיפה, תקשי כניל דאפשר דאינש דעלמח חייב להוכיח את חנירו עד כדי הכאה, והה הוא שהוקירו להרמז"ס ז"ל לפסוק כרנ ולא כרי' יותקן. וממילא אין כלן שום קושיא שמה אינש דעלמח חייב להוכיח את חנירו יותר מכדי הכאה, דאי אינו די נכדי הכאה הלא חד דגנא לתעלה מזה אינה אלא מיתה, כלומר שימית עלמו על תוכחת חנירו, והה אי אפשר כניל, שאין שום סגרא שיחייב האדם למסור נפשו על חטאו זו.

סימן תתקל"ט

[א] כיפתה שאתר וכו'. הכוונה שיפתה אתר: אס משינים אתם אותי להלחם נבני עמון — אנכי אהי לכם לראש, כלומר אס אנחא אהי' לכם לראש מנד הדין אלא שאני רונה ששימו אותי לראש עתה ערס אנחא וכלל אופי, וכן עשו כדכתיב שס וילך יפתח עם זקני גלעד וישיתו אותו עליהם לראש ולקלין וגו'.

ודא גילקוט שמעוני שמואל אתר הקי"ז: ללמדך שהמלך כיון שהוא מתמנה מלך והוא קרר מיד נעשה ארוך בשביל שכן המשחה שמשח, וכן אתה מולא נכהן גדול למה נקרא שמו כהן גדול שהוא גדול נהי' דגרים ננוי נכח ונעשר נחכמה ונשים, ואס אין לו אחיו הכהנים מגליון אותו, עכ"ל הרי אזו היא מפעולת שמן המשחה לשנות את גופו ואינדי וזוה נכלל כל מהתו של אדם.

ומלביש המתים ומל חילדים ומכנים אורחים ונותן זדקה לא נשא לו חקב"ה פנים וגם לקח מלית של זדיק אחד ונתן לליצן לחתקטף וחלבין פני הצדיק [א] וקללו אותו זדיק שלא יהיה שנת אחת ובך היה שלא הוציא שנתו לכך כל מי שנתן לו חקב"ה הצלחה יעצוק בתקנת ציבור האל יתנאה כרד שכתב (תהלים קלא א) ולא חלכתי בגדולות ובת' (שם קח עב) וירעם כתם לבבו ותביב (איוב ה כ) ולא יהווק ביד מרעים אב' כיון שענבתו תפילת וזורה על ירך יהא העון עליך ולא היו ימים מועפים ער שבא יוסו למיתת מצעקת עניים שמבקשו' קונש ועלבתם עליו חקב"ה לא הפך להאריך לו כי היה מצול יראתו האימתו על יראי השם ולהכעיס היה ממחר השבחות בכית הכנפת ומזעז זדיקים מן המצות ומגרש מכית הכנפת מי שירצה ומשייע לעדברי עבירה ויראי ה' מנאץ.

תתקמט. מי שחקב"ה מספיק ונותן לעשיר קשרר וחוא אינו נותן לעניים תרי נותן לאחר שהיו יכולים מאה לפרנס באים העניים וצדקים לפני חקב"ה לוח נתתה מה שהיה יכול לפרנס אלף ולא עשה עמי טובה ונפרע מן העשיר כאילו גזל [א] עניים רבים שאומרים לו הספקתי לך קשרר כדי שתתן כפי השגת ירך קשררך לעניים ולא נתת אפרע סמך כאילו גזלתם וכאילו כפרת בפקדון שלי כי על כן נתתי בידך הקשרר לחלק לעניים ולקחת הקשרר לעצמך וכן אומר לפרנס רע נתתי לך שורה כרי למחות ביד רשעים ולעשות טובה לצדיקים ואיך ערשה חרי נפרעין סמנו הפרנסות כמו שאמ' לשאול מניתיך למלך להכרית זרע עמלק ונפרע סמנו כנגד הכבוד שנהרג וגם בנו נהרגו (ש"א לא) ומבניו חוקצו (ש"ב כא) ומירבעם (מלכים א יא) ושבקשא (שם טז) שמינם למחות ביד הרעים ולא עשו חם עשו הרע ונתן אחאב ביד מלך ארם ולא הרעו חרי נפרע סמנו כנגד הכבוד וכנגד הפרחים שהביאו לידו (א) ולבסוף לא עשה לו כלום ומה שחקב"ה נותן לאחר מה שהיה יי לאלף לחתפרנס להודיע איך יעשה לצדיקים לעתיד שהרי לרשע יתן יותר מאשר צריך כל שכן לצדיקים.

משנת אברהם

וגדלי ענש יותר גדול כי אינו דומה למי שמתמררין עליו חלה עניים למי שמתמרר עליו רק עני אחד.

י"ש זה להפסיד דרשת חז"ל ננמ"ל ל"א. דרשינן השנ תשיעם אפילו ק' פעמים, שלח משלח אפילו ק' פעמים, וס, פתח מפתח, לעניי עירך ולעניי עיר אחרת, נתן נתן — מתנה מרונה מתנה מועטת, ואחאי לא דרשינן מי נתן נתן אפילו חלה פעמים (הגם דנרש"י עה"ת איתא להאי דרשה ולקוחה מהספרי, אבל נרש"י ליתא), אלא משום דאין זה שום חדשות כיון שהאדם מיינ ליתן זדקה כפי השיעור שלו, ולא כנר נתן את השיעור אינו מיינ ליתן יותר ולא לא נתן אחי רנותא הוא שצריך ליתן אפילו חלה פעמים עד שיתן כפי השיעור הראוי לו.

שבועה ליתן או שלא ליתן צדקה

י"ש להעיר משנעות כ"ה. אחי אתן אלימא זדקה לעני, מושבע ועומד מהר סיני הוא שאלמר נתון נתן לו, אלא מתנה לעשיר, ע"ש, ומאי קושיא הא אפשר כשנתן כנר את השיעור של זדקה שלו ואינו מושבע ועומד יותר לפיכך חלה השנעה, ומאי דוחקא לדוחמי נמתנה לעשיר, ואין לומר דאפילו כשנתן יותר משיעור נ"כ מקיים מצות זדקה, לכן פריך דהוי מושבע ועומד, דהא נתוס' דף כ"ג: שם ד"ה דמוקי, כתבו דקושיית הגמ' נכאן הוא משום ד"ש איסור עשה כשאינו נתן זדקה, ע"ש, ועל יתר משיעור אפילו נאמר כנ"ל דנ"כ מקיים עשה דאורייתא, אבל הלא אין כאן שום איסור עשה נאינו נתן.

ובתוס' נדרים ה', נסוף נדרים הנילו את נדרי הש"ס בשנעות הכ"ל ונדרסתם מאי ל"א אתן, כלומר, דהש"ס מקשה איך יכול לישבע שלא יתן זדקה והלא מושבע ועומד הוא, ומקשו שם נתוס', אחאי לא משני דמיירי נשבע שלא יתן מנה, ומתרגי, דפשטא של המשנה שלא אתן משמע שלא אתן כלל, ע"ש, ומחילא י"ל דגם לפי הגירסא שלטו דהקושיא הוא על האומר שאתן, דמשמעות הוא שיתן זדקה מתש כפי השיעור, ומשני נמתנה לעשיר, דלענין חלות השנעה אין מילוק בין נשבע שיתן לעני יותר משיעור או שיתן מתנה לעשיר. אבל מדברי החרי ה"ל שכתבו דנשבע שלא יתן מנה — היינו יותר מכפי השיעור — אינו מושבע ועומד, מנזרר נרור דלאחר שנתן שיעור זדקה שלו אין עליו שום

ומה שמיים הילקוט נסס המדרש: ואם אין לו אחיו הכהנים מגדליו אותו, הכוונה שאם יש לו להכהן ממון טרם שנמשה נשמן המשחה, אז נס על ממונו חלה הנרכה וממונו מתרנה, אולם אם עני הוא שאין על מה שתחול הנרכה אז אחיו הכהנים וכו'.

סימן תתקמ"ד

תפילת צדיק שלא תהול קללתו אינה מועלת אם המקולל יש לו עוונות

[א] וקללו אותו וכו'. הלשון שכל הסימן זקוק לתקון. ותוכן הענין, לדעת, כי הצדיק קילל את זה שנתן עליתו לליצן להתעטף, הגם שאין כאן ענייה חמורה, כי כלום טלית קדושה יש זה, הלא תשמישי מצוה מרקו, אלא שקללת תלמיד חכם אפילו נחנס היא נאה, אלא מסתבר שיש ניד התלמיד חכם או הצדיק לנהק רחמים שקללתו לא מתקיים, אולם אם זה המקולל יש לו עוונות אחרים שזו לא תועיל תפילת החכם או הצדיק כי על ידי נגנול של העוונות אחרים תמול קללת זדיק, וכאן כנראה נקט הצדיק על אותו שקילל להאריך ימיו ולא הועילה תפילתו.

סימן תתקמ"ה

אינו רומה למי שמתרעם עליו עני אחד למי שהרבה מתרעמין עליו

[א] עניים רבים וכו'. כוונת רבינו הוא דלעולם אין מילוק בין עשיר גדול שאינו נותן זדקה לאדם ביטוי שאינו נותן זדקה, דהא שניהם חייבים ליתן זדקה כפי השג ידם היינו השיעור של חומש מן הרויות, ומה לי אם החומש של העשיר עולה נמאה אלף זה והחומש של הביטוי עולה רק אלף זה, מה הביטוי שנתע מליתן את האלף זה עובר לא פחות מזה העשיר שנתע מליתן את המאה אלף זה, אלא דעל הביטוי אינו קובל אלא עני אחד כי נאלף זה לא ה"י יכול להספיק אלא לעני אחד (דרך משל אם הספקה לעני אחד עולה אלף זה), ועל העשיר קובלים מאה עניים, כי נמאה אלף זה ה"י כדי הספקה למאה עניים.

תתקמ"ה (א) ר"ל שלא תיקן מאוסה לטובה.

חיוב של נתינת נדקה, והוא פשוט, ולכך לא דרשו נתן תתן אפילו ק' פעמים ככ"ל

אולם מה שכתנו בתוס' שנועות כ"ג הנ"ל דמירי ניש כאן איסור עשה, ונע"כ דעדיין לא נתן כשיעור הנדקה שהוא חייב ליתן, דל"כ, אין כאן עשה, קשה הלא נדקה יש ג"כ לית של ולא תלתן את לננד, ולא תקפון וגר, וכבר כתנתי מזה נח"ג מספרי זה דף ק"ג ע"ש נאריכות, ועתה ראינו נזפנת פענת, מתנ"ע, ז"ל, שהרגיש ג"כ בזה וכתב, דהעשה של נדקה הוא אפילו כשאין העני מנקה מחמת, והל"ת הוא רק כשהעני מנקה ואיט טתן לו, וכך הוא משמעות לשון הרמז"ם ז"ל, ואם נשנועות מירי אין העני לפניו, ולא הננתי, דל"כ מה מקשינן הא מושנע ועומד הוא, אטו שהוא מושנע ועומד מהר סיני ליתן את הנדקה שלו לעני זה דוקא, הא נידו ליתן לכל עני שירנה, אלא נע"כ דמירי שעני זה מנקה מחמת נדקה דלא חייב ליתן לו, ושנ קשה הא איכא לית, ואמתי פירשו בתוס' דליכא לית.

ועוד דאי מירי אין העני מנקה מחמת נדקה, מאי שנועת נטוי יש כאן, הלא נשעה שנשנע ליתן נדקה לאותו עני, אין זה דבר התלוי בו בלנדו, דשחא לא יסכים העני לקבל דמתי לאומר יזרוק פלוני נרור לים דפטור משום דליתא להבא, כדליתא שם נגמ', אלא נע"כ דמירי כשהעני תונעו.

ועתה נסדרי את הכתנים זכיתי נספר ש"ת מהר"ן מהר"ם חיות ז"ל, וראיתי שם נסיון י"ג שמפלפל ג"כ בדברי התוס' הנ"ל שנועות כ"ג שכתנו ראי' דשנועה אינה חלה על עשה משום דגם נעשה מקרי מושנע ועומד, מהא דמקשינן שם דף כ"ה נדקה לעני מושנע ועומד הוא, ומה ראי' הא מושנע מטעם הל"ת של לא תלתן ולא תקפון, וכתב שם הרנ הנ"ל דאי' לומר דמירי אין העני תונעו לכן אין כאן לאוין אלא עשה גרידא — כמו שכתב הגאון נעל ז"פ הנ"ל — דהרי הקשה הרש"א, מונא נמחנה אפרים הלכי נדקה סס"א, דמאי מקשה הש"ס נדקה לעני מושנע ועומד הוא, והרי נידו ליתן לעני אשר יוכשר נעיוו ולא דוקא ליה, ותיבן הרש"א דהכא נשכנר ה' העני מנקה מחמתו שיתן לו, וכבר נתחייב ליתן לו כדרישתו, ולכן הו' מושנע ועומד מה"ס, עכ"ל, ושמתחי כי ת"ל כיוונתי נעמתי לסנת הרש"א נדבר זה. — ונדרך אגב ראי'תי שם נש"ת מהר"ן שהאר"ך להניח נשם תשונת מיימוני ספר קנין פ"ו מהלכ' שכניס ומה דאמרינן כל מניע שמתן שכרה כתוב נדקה אין נית דין של מטה מזהרים עליה, הייטו אין ניי"ד נענשין נדבר אס לא יכופו, ולא דמי לשאר מניע שי' חונ על הנ"ד לכופו ואס אינ' כופין הרי הנ"ד נענש, ולא יעתי למה לו להניח ממרתק לחמו הלא דבר זה מפורש בתוס' נ"ג הנ"ל נשם הריננ"א. —

שוב ראי'תי נחידושי הר"ן שנועות נשם הרמז"ן ז"ל, שהקשה על מה דמסיק אלא מתנה לעשיר: וא"ת אמתי חייב משום נטוי הא אין נידו דשחא לא יתרנה לקבל והו' כאומר יזרוק פלוני נרור לים דפטור. וי"ל דהכא נמפרש שאתן אס ירנה לקבל קאמרי, אי"נ י"ל דסתם נמי כמפרש דמי, דלא נשנע אלא נמה שנידו לעשות, כלומר, שיתן אס חנידו ירנה לקבל וכר, ומדלא הקשה הרמז"ן אותה קושי' עממה אס"ד דנשנע שיתן נדקה לעני פלוני, כמו שהקשיתי לעיל, משמע נמי כדברי דמירי שהעני תונע, משום דל"כ לא הו' מקשי מושנע ועומד הוא ככ"ל.

מושבנע ועומד על דבר של חיוב או של שלילת צדקה שתעני מוחל עלי'ת אם חשוב כאילו קיים המצוה

ולדעתי הדברים בתוס' הנ"ל כפשוטן, דמושנע ועומד הייט דוקא על דבר שנחיונ ולא נשלילה, ולא הו' פריך

חידו מושנע ועומד הוא משום דאס לא יתן עונר נל"ת, דהלא זה נשנע שיתן, ומה שי"ך לומר עליו שהוא נל"ת, דזה שי"ך דוקא אס ה"י נשנע שלא יתן, ולא הו' מקשי הא הו' נשנע לנטל מה שכתוב בתורה, כמו הנשנע שלא יניח תפילין, אלא השחא שנשנע שיתן הרי הוא נשנע לקיים המניע, ועל זה מקשי הא מושנע ועומד, ואפיר כתבו התוס' דהו' רק מניע.

ודנה שם נמשנה שנועות מפורש: כינז אחר שנועה שאתן לאיש פלוני ושלא אתן, ולפי הנוסחא שלפנינו נגמ', וכן בתוס' י"ג הנ"ל הקושי' נגמ' על אחר שאתן לאיש פלוני, דמקשינן מושנע ועומד מהר סיני הוא, והייטו כנ"ל דהקושי' הוא שמושנע ועומד נעשה לנדקה, ואמתי לא מקשו נמי על שלא אתן הא נשנע לנטל מה שכתוב בתורה — הלאוין דלא תקפון ולא תלתן, דהא נארתו דמירי כשהעני תונע, נע"כ נ"ל דלאחר דמתרן דהמשנה לא מירי נדקה אלא נמתנה לעשיר שנ לא ה' אפשר להקשות על הסיפא של לא אתן, או שחא דמכאן ראי' למה שנידתי נח"ג מספרי זה דף קמ"ט, דכל שאינו תונע את עצמו חליתן אלא שאיט רונה ליתן לעני זה, איט נכלל הלאוין של לא תקפון ולא תלתן, ע"ש.

ובדברי החידושי הר"ן נשם הרמז"ן שנועות הנ"ל ראי'תי ענין שדאי לעמוד עליו, וזה לטוט שם: אלא מתנה לעשיר, וא"ת אמתי חייב משום נטוי הא אין נידו דשחא לא ירנה לקבל, והו' כאומר יזרוק פלוני נרור לים דפטור משום נטוי כדלמר נסמוך דליתא נלהנא, י"ל דהכא נמפרש שאתן אס ירנה לקבל קאמרי, אי"נ י"ל דסתם כמפרש דמי, דלא נשנע אלא נמה שנידו לעשות, כלומר, שיתן אס חנידו רונה לקבל וכר — כאן מניח הר"ן ראי'תי לדבריו — וההיא דאמר נפרק מי שחמו, דף ע"ה, על מנת שמתני לי מאתים זח, נתנה נעל כרחו אינה מגורשת (כלומר, ואמתי לא אמרינן שמגורשת מפני שעשה מה שנכחה לעשות כנ"ל נגי שנועת נטוי), גיטין שאני, שאפילו אחר מחולין ל"ך אינה מגורשת עד שחתן, עכ"ל.

ודין זה דגני גיטין אפילו אחר מחולין ל"ך אינה מגורשת מנאחר שם נגיטין ע"ד: דאפילו אחר מחולין ל"ך או שאמר הרי כאילו התקבלתי אינה מגורשת, משום דלנעורה קא מחוון ולא ניערה, אלא נשאר עניי'ס מחילה או הריני כאילו התקבלתי הו' כקבלה, ונספרי זה חלק א', דף קנ"ט ודף ש"מ, הארכתני נענין זה, והזכרתי ג"כ אס נדקה כשהעני אומר להנותן מחולין ל"ך, או הריני כאילו התקבלתי, אס זה חשוב כאילו העני כבר קבל והמיר לנעל הנית, וממילא אין הנותן נריך ליתן את הכסף הזה לעניי'ס אחרים, או לא, ואס נפרש דהר"ן נשם הרמז"ן הנ"ל מחלק נין גיטין לכל שאר עניי'ס, וממילא נמי נגי נדקה, דקא קיימינן נה שם, נמי הדין דמחולין ל"ך הו' כאילו נתן לעני, או שחא לא אחר הרמז"ן אלא לענין האומר אתן מתנה לעשיר, דעל דבור המתחיל זה דבריו אמורים, אלא לענין נדקה לא.

ומצד הסנתא נראה שאלה זו תלו' ננידור מהותה של מנות נדקה, כלומר, אס רנון התורה נמנוה זו שאדם יתן הנדקה להעניי'ס, הייטו שהתורה מקפדת שיעקר על הפועל שהאדם יפעול מנוה זו, או שהקפידה על הפעולה שתיעשה המנוה, כי תכלית המנוה היא הספקה לעניי'ס, וממילא עיקר המנוה אינה אלא כשנעשה התכלית, ואס העני לא קינל ואיט נהנה מאותו כסף הרי תכלית המנוה לא נעשה, ושנ חייב הנותן להמיר אחר עניי'ס אחרים כדי לקיים נממונו את התכלית של המנוה.

תתקמו. כתיב (א) (יחזקאל לב ב) אשר נתנו חיתותם בארץ חיים פרנס הסתגמה על הציבור בהנב כתיב (בסדר פז פז) ולא הרעותי את אחד מהם אחד היה משכיר יהודים וכשכר עברה השנה היו משכירים את עצמם לאחרים וזה לאחרים שלא לחשירים ואים עליהם חיי יראים פן יספידו את סבתם ולא השכירום ואתם יהודים הוצרכו לחשיר את עצמם בשכר מעט ולאורו פרנס על כירא בו נאמר אשר נתנו חיתותם בארץ חיים וקרובי אהביו וכל אשר לו היו קרשים לבני קרים בעבור זה שהוא קחר להם עליהם אמרו (ב) שירדו לניהינם ואינן קולים סבחינם וכל הסטיל איסח על הסוכים אין מוכים בזרעו (ישעיה נ יא) אוי לרשע רק זרעו ברוצח בו.

תתקמו. אחד היה מוחזק בעיר והיו עניים קובלים על אותם שהמסים אותם וזה לא היה רוצה לסחות ובידו היכולת לסחות ונתגלגל הדבר שהוא נחשם וקבל ולא היו הקהל רוצים לשמק לו אמ' להם וכי אין לכם לשון אמרו לו וכך עושין לך שהעניים קובלים ולא רצית לדבר ולסח נזקק לך והיית יכול לעשות [א] וכל זה כשיש לאל ידם של טובים אבל במקום שכל ראלים נבר יקב תסלח עד שיעשה רצונו.

תתקמת. כתיב (שמות כג יג) רשם אלהים אחרים לא תזכירו לא ישמע על פיך וסמך ליה (שם שם יד) שלש רגלים תחת לי לסח הקרשן לומר לך שלא יאמר ישראל לגו עד יום איר של ק"ו ועד יום של אותו קרש אלא יאמר כך וכך שבעות וכתיב ורשם אלהים אחרים לא תזכירו ולא תשביעו בשםם וכתיב (הרשע ב יח יט) ולא תקראי לי עוד בעלי חסרתי

משנת אברהם

מתיחס אל הנתינה גרידא, כלומר, נתינה נלי החסד שנה. זה שאמר ר"ח אין נדקה משתלמת אלא לפי החסד שנה, ור"ח לדברי מדברי התוס' נ"ג ט, ד"ה אכפיה, שכתבו לנדקה הוא מזה שמתן שכרה נגדה, וכתיב כי פתח תפתח את ידך לו וכתיב כי בגלל הדבר הזה ינרכך, הרי דנס התוס' מסמיכים את המתן שכר לפתח תפתח ולא להללו של לא תאמץ.

ואם כנים הדברים אזרח לה קושיית התוס' הג"ל נ"ג ט וכ"ח איך כופין על הנדקה הא היא מ"ע שמתן שכרה כתוב נגדה, דאט לא כייפיט על החסד שנהנדקה אלא על הנתינה, ועל הנתינה לא כתוב מתן שכרה נגדה, דאם אחד יתן נדקה לעניים נשעה שאין התנואה מ"ו, אין אט מוחין נו, ואין כופין אותו ליתן דוקא נשעה שהתנואה מ"ו, והגן.

סימן תתקמ"ז עקוב התפלה

[א] וכל זה וכו'. הסיוס הזה אינו מונח משמע דנזמן שידם של הטונים על העלוונה אין להם להדקף לזה הנחמם מפני שנס הוא לא הי ספן להגיל את העשות מיר עשוק, אצל נמקום שאין יד הטונים על העלוונה אלא כל דאליס נבר אז זה הנחמם יעכב התפלה עד שיעשו הקהל כחשפט, ולמה יעשו הקהל כחשפט נאם הדין שאין מקוין לו. ואולי נריך להיות, וכל זה כשאין לאל ידם של הטונים וכל דאליס נבר, כלומר, דוקא נשעה שאין לאל ידם של הטונים לעשות משפט נדק, ולא הי להם לעניים הנחמסים שום ענה כנגד חומסיסם אלא על ידי אותו המוחק הייט שהוא הי נבר אליס, והוא לא הי רוצה לשמוע להקונלמ של העניים, אז תודדין לו לאותו המוחק נאותה מזה שאין מקוין לו נשעה שחומסין אותו, אצל נמקום שי לא ידם של הטונים לעשות משפט נדק, לא הי להם לעניים ללכת נקונלמ אל המוחק הזה דוקא, אלא היו יכולים לעכב התפלה עד שירח הקהל וישפוט, אז אין החשט של אותו המוחק גדול כך עד שלא להוקף אל הקונלמ שלו כנגד החומסים אותו. כמון שאין זה אלא השערה גרידא, וכנגד עכוב התפלה כבר כתנתי שחקורו נכתובות מ"ט: כט לי אסיחא, ונירושלמי הונח נתוס' קידושין ל"ב ד"ה אורו לי, זיל צעוק נני כנישתא, ע"ש, וראה נפתיחה עלי לס"ח ח"א.

ממשכנין על הצדקה ולא על חלק הסד שבהצדקה

ובחלק נ"י מספרי זה הנאחי כ"פ את דברי רש"י נסוכה מ"ט: וא"ר אלעזר אין נדקה משתלמת אלא לפי החסד שנה, פ"ש"י: הנתינה היא הגדקה, והטורה הוא החסד, כגון מוליכה לניחו או טורה שתעלה לו להרנה כגון טתן לו פת אפיה או נגד ללנוש או מעות נעת שהתנואה מ"ויה שלא יוציא מעותיו לאינו, שמתן לנו ודעתו לטונת של העני, עכ"ל ויש לנאר דכוונת רש"י הוא, שי נדקה ויש חסד נהנדקה, נדקה הוא הזו על הפועל שיתן, זה שפירש"י, "הנתינה" הוא הנדקה, אצל זה הוא רק חלק אחד מחלקת הנדקה, כי נהנדקה נכלל נס החסד, והוא הפעולה התכלית של המ"וה, שיהנה העני ממעות הנדקה נכל מאי דאפשר. ולפ"י כשאומר העני הריני כאלו התקנלתי אפטר דהחלק נדקה שנהמ"וה נתקיים, אצל החלק של הפעולה — החסד, נודחי שלא נתקיים, ושזן חיינ הנתן לחור אחר עניים אחרים כדי לקיים את החלק החסד שנהמ"וה, אלא דלפי זה לא מתשכנין את הנתן, כי לא מניט אלא דכופין על הנדקה אצל לא מניט דכופין על החלק החסד שנמ"וה נדקה.

ולפ"י דברי רש"י הג"ל נריך לדייק נלשון התורה היכן כתיב נחורה הענין של חסד נדקה, ונע"כ דלא תאמץ ולא חקפון משחייד אל הזו של הנתינה, כלומר, לא תאמץ את לנגד לנל ליתן וכן לא תקפון אלא עליך ליתן נדקה, זה הוא הזו של הנתינה, ושזן התורה מזהרת על החלק של החסד אשר נמ"וה הנדקה נמה שאומרת: כי פתח תפתח את ידך לו, והענט טעניטנו וגר דמכאן אט למדים אסם אין העני רוצה לקבל נחורה מתנה נותנים לו נחורת הלואה, ואפילו ענד לרון לפטו, זה ודאי דהוי נכלל חסד ולא נכלל נתינה גרידא, וכן מה שאמרה התורה: ולא ירע לנגד נחתך לו, זה נא להאיר על החסד שננדקה שנאם אדם נותן נדקה ולכו רע על מה שזקוק ליתן, נודחי לא יהוש לטונת העני אלא נתינתו הוא כדי להפטר מהחונ המוטל עליו, אצל אס לא ירע לנו ננתינתו הרי הוא רוצה שיהנה העני נכל מה דאפשר מנתינתו. ונכן מסתנר דמה שהתורה אומרת כי בגלל הדבר "זה" ינרכך הדי אלוקי נכל מעשיך ונכל משלח ידך, קאי על החלק של החסד אשר נהמ"וה, זה הוא שכתוב כי בגלל הדבר "זה" של לא ירע לנגד ואל כי פתח תפתח, אצל אין מתן שכר הכתוב נחורה

תתקמו. (א) רשע השנה י"ז א. (ב) שם שם

את שמות הכתובים כפי ולא יזכרו עוד בשם (א) ואפילו (א) שם אידם (ב) לא יזכרו ישראל ולא יאמרו לנו באמתה שיש לאלהיה גם לא יאמרו לנו שם עבודה זרה אפילו לחיות לזמן בזה ולא יזכרו בשם ומל יושבע ביהודית שלו (ג) ולא יאמרו אדם בשמו רוצה להשבט יושבע לנו באלוהותו לשקר גם זה לא יעשה (ג) הוא יחשוב אדם אעשה ביחוד לע"ז ואשתו קלוי או אעשה בזהו כיון שחיי קודש לפעול כך. אם יאמרו חגי אלהינו או ארזינו יקודו או יצילך או יהיה עמך אל יענה אפן כי בזהנו על אלוה שלו (ד) אבל אם יאמרו אלהיה או ארזיה יצילך או יהיה עמך אז יענה אפן אחריו (ה) אם יש פיוש שקשה גלה או בוסר לשבח לע"ז ורואה לישראל שהוא שבה שם לא יאמרו אותו בלשון הקדש לחקב"ה ואם יש ארז שחושד את אשתו מארז פלזני או יזכיר את החושד בפני החושדו אם בספרי גלחים שיש בהן תיפלה לע"ז ונחמקו לא יכתוב עליהם אפילו (ג) כתב איתרת

משנת אברהם

וכפי הנ"ל יש נזה מלתא דלא ישמע ולא תזכירו, אולם לפי הנ"ל שכל שיש לו גם מונח המותר אין נזה ליסור, אפשר דגם נהזכרת הניג, "קדוש" נראש השם של העיר או הרחוב אין כאלו חשא, כי קדוש משמעו גם כן מרוחק ומגול מלך עומלתו ומילופו כמו לא יהי קדש, וכן קדשה, ופירי הרמזין ז"ל דברים כ"ג-י"ח שכסם שהפרוש מן הוונת נקרא קדוש כך הפרוש והמרוחק מן הקדושה נקרא גם כן קדוש, על משקל תשרש שמשמעו לעקור את השרש היפך של השרש, וכן ודעו את המונח שמשמע להסיר את הדאג, ע"ש נשטי הסגנון, והגם שנלשונות העמים שלטו מזכירים אין הניג קדוש משמעו לשני הפכים, אצל מכיון שנלשון הקדוש יש בו המונח של שני עניינים מותר, כשם שלט מזכירים שם טיגריא, משום שנלשון הקדוש יש לו לאותו ניג המשמעות של טור הארץ או טוג ראייתה, הגם שנלשונות העמים אין לו אלא משמע אחד.

[וברברי הרמזין הנ"ל הארכתי נמק"א נדרך המתקן, כי כן אמרו רבותי כל מקום שאתה מוצא בו גדר ערוה אתה מוצא קדושה, מד"ר קדושים, והגם שלט מולאים הרבה עניינים נחורה שכתוב נהם קדושה ואינם משתייכים לגדר ערוה, כגון לא חתגודו — כי עם קדוש אתה, לא תאלכו כל נעלה — כי עם קדוש אתה, דברים י"ד, וכן הרבה, אלא שהכוונה העיקרית היה הוא מתיחסת להניג "גדר" כלומר, נכל דבר שהאדם מתרחק מן הרע והמילואם והוא מגדיר את עלמו שלא לעשות, נזה יש משום קדושה, כי קדושה משמעה הגדרה והנדלה, לכן תמצא נחורה שאין הניג קדוש או קדושים מוצא אלא נקשר עם לו של לא תעשה, נשלילות, חו היא כוונת המדרי קדושים תהיו יכול כמותי ת"ל כי קדוש אני הדי, קדושי למעלה מקדושתכם, כלומר, הקדושה של השי"ת היא גם נחיו, הנורא והיוגר של הקדושה, אצל הקדושה אשר אתה הוא פועל יולא מהשלילות — הגדרה, לנלי עשות את הרע ואת המשוקן והמילואם, ונכן נעמו דברי הרמזין הנ"ל שזה המדונק נהרע והמשוקן, כלומר, לא נלנד שאינו מתגדר אלא שעוד פועל נחיו להרנות הטומאה והמילואם, נקרא קדש או קדושה, מנוירת תשרש, ואכ"מ להאריך נעניינים אלו].

**קלה שנמחק ממנו שם עבודה זרה
אם מותר להשתמש בו**

[ג] כתב איגרת וכו', נדפוס הראשון איתא: אפילו אגרת או כתב על המשכון: וניו"ד סי' קל"ט-י"ד, לא יכתוב ישראל על ספרי עכו"ם אלא אי"כ מתקן שלא יהי רישומן ניכר, ויש מי שאומר דאפילו הכי לא יכתוב עליו

הלכה א' ובי"ו סי' קפ"ו. (ג) כמאר עינים אמרי בינה פ"ח: יודיה טירש אלהים לא חקלל על אלוה העמים וכן הביא בשם הויטשין לרומים, ובמסכת סופרים פ"ר אלהים לא תקלל משפט קדש וחול יעוקן סגורין סי' א, ויעוקן מאור עינים ימי עולם ע"ה. (ד) ירושלמי ברכות פ"ח פורש רבת בראשית ספ"ו: אם ב"כך עכו"ם ענת אחריו אמן. (ה) יעוקן סח שהעירוהו כפי ספ"ג.

סימן תתקמ"ח

חזרת שמות עבודה זרה שיש להם דו משמעות

[א] שם אידם וכו', נדפוס הראשון כתוב: אפילו שם אידם שקורין מיכאל לא יזכרו ישראל כלומר, הגם שניג מיכאל יש לו מונח של מלאך מיכאל, אלא מכיון שזוכירים אותו נידע עם שם אידם אסור.

[ב] לא יזכרו וכו', הנ"ל ניו"ד סי' קמ"ז הניג נשם הג"מ, שאין אסור אלא שמות שניתן להם לשם אלוהות אצל שם הדיוטות אע"פ שעאלוהו אלוה, כיון שזה השם אין בו אלוהות ואלוהות וגם לא ניתן לו לשם כך, מותר, דכתיב וסם אלוהים אחרים וגו', נשם אלוהות הקפיד הכתוב, וכן תנן, ע"ז ה', קלנדרא סטרטורא וקרטיס, אלו שמות הדיוטות הן, ונכמה תקומות החכר אותו האיש ותלמידיו נש"ם וכו', וכ"כ המדרכי, ע"ש.

ובש"ס מגילה ו', רקת שמה ולמה נקרא שמה טגריא שיושנת נטיורה של ארץ ישראל, רנה אחר רקת שמה ולמה נקרא שמה טגריא שטונה ראייתה, ע"ש, ושמעתי נילודתי מגדול אחד לפרש, דנלמת טגריא הוא שם של עכו"ם, טינערוס" אלא הא דלסוד להזכיר שם עכו"ם היינו דוקא כשאין להניג היה שום פירוש אחר אלא שם של עכו"ם, אצל כשיש להניג היה עוד מונח אחר מותר לקרא נשם הזה, כי ת"ו אין אנו מתכוונים לשם של עכו"ם. חה שאמרו נש"ם הנ"ל למה נקרא שמה טגריא, כלומר, הלא זה הוא שם של עכו"ם, ומשני משום דהניג טגריא יש לו עוד מונח, היינו שיושנת נטורה של אי"י, או שטונה ראייתה.

ובכן אפשר דזה הטעם שלא נמנעו רבותי ז"ל להזכיר קלנדרא וסטרטורא וקרטיס, נמשנה דריש ע"ז, דמפורש שם נגמ' דף ט', וראה נהרע"נ ונתוס' נשם הירושלמי, שאלם הראשון קנעם לשמים והם קנעו לע"ז, ולכן מותר להזכירם מכיון שיש להם גם מונח המותר. אולם התפ"י שם כתב, כי השם סטרטורא הוא על הכוכב שנחלי הנקרא נלשונם זאטורן, אלא שנכיון שנצו הכו"ל את השם נשניל שהוא שם של ע"ז וקראו אותו סטר נורא, כלומר, נורא — הממה המחירה, עומדת אז מן הגל.

קדוש — דו משמעות

וראיתי נספרים נענין שמות של הרמונות וגם של עיירות וכן המוסדות כמו הנתי תוליס וכדומה, נלרנות הגולה, הנקראים על שמות של הקדושים שלהם, ואלו זקוקים להזכיר את השמות הללו לתכופות הן נעל פה והן נכתב,

התחמקת. (א) בשו"ע יו"ר סי' קמ"ו סי"ב הביא בשם המדרכי ששם חגים שלהם שהם כשמות בני אדם מותר להזכיר. (ב) בחשיבות הטוונים ליק תרכ"ד סי' ס' גוי שיש לו שבועה על ישראל ואינו רוצה להשביעו בשבועת ישראל אלא בשבועת הגוים כמו שנשבעים כאללה אלקילת היא שבועה המורה בשבועת ישראל ומפני עצה מסתת או יש קילוחא. כך ראינו ששבועה חמורה היא ואין בה קילוחא כל ע"ש, ובטובת תשובת זו בתשבי"ץ ח"ג עמ' ס"ו ועוקן סח שכתב הרמב"ם סי"ב החלכות שבועות

ואם יש מבלאות של ספרים מפלים אל יקשרם לספרי ישראל אם יש כ"ד ספרים שכתבו נלה או כומר ולא הזכיר בו לא שום ק"ו ולא שום קרש לא יצניקנו עם ספרים אם יש נלה שרצה לעשות פירוש לק"ו או נוי לקשות זמר לקבירה הוא אומר ליחודי אומר לי נגון נעים שאתם משפחים לאלהיכם אל יאמר לו שלא יחא על ידו.

תתקטמ. רוב בני אדם שיש להם עסק עם בוטרים אינם קשירים עד סוף ימיהם כי לא יאריך קשרם עד סוף ימיהם לפי שמפסיקים להם תשמרשי ק"ו וקוד קובר על (דברים ז כו) לא תבא תרעבה אל ביתך לכך לבסוף מה שהריוהו על הכוברים יפסדו וכן הקטשה משא ומתן בעזולה מרויה הרבה ולבסוף ספסוד וכן [א] אדם חשוב שירשב בגזל על הקרקע שאינה שלו זה האדם אין רוצה להחזיר ספני שאומר ישבו עליה אבותי שני חזקה וידע שאינו מן הדין של אבותיה, כתיב (ויקרא ה א) אם לא יניד ונשא קינו [ב] פעמים מוטב שלא יניד וכשלא נתנו חרם פגון אחר שהלוח על גלמים ותכשיפי ק"ו וסת יהיה אחד יודע המטמונים ולא רצה להניד לירשים ואמר להכם אני יודע אלא אם אניד לירשים הם יקחו וימכרו לבוטרים ולנלחים נמצא הוא זה על ידי קדונו.

תתקנ. האב שיש לו בנים ומה האב הוא והלוח על ספר מפול או קנהו ומה ומה אמרו הנלחים ששוח כך וכך והיה לו ספר קרש שלט לא יאמר [א] כיון שהספר הקרש היהודים יתנו בו כך כפי שיתנו הנלחים בספר מפול יהיה שלך ספר הקרש וכנגדו שלי ספר המפול.

תתקנא. אהר ירש ספר מפול ולא רצה לפזרו ושרפו.

תתקנב. אשה אחת יהודית חלה בנה באתה גייה ואמרה לה תני לבנך על זאת האבן לשתות ויתרפא אמרה היהודית מה טיבה של זאת האבן אמרה הנריה שהביאו האבן מן השחחה וזיהא מן האבן שנמטא בה ולכמה גייה נתנו לשתות ונתרפאו (א) אמרה היהודית כיון שאמרה שהיא של... אין אנכי מפרצה שישתה בני על האבן [א] ולא רצתה לקשות שום רפואה באותה אבן חה (דברים ו ה) ובכל נפשך (שם יט ט) לאחבה את ה' אלהיך.

משנת אברהם

סימן תתקנ"ג-תתקנ"א

משמשי עכו"ם שמשכנו ולא פדאו בומונ

[א] יאמר וכו'. הכוונה כשאדם הננים לחלוק נהעזנון של אניהם, לא יאמר אחד לחיוי טול אתה הספר הקדוש ואני אטול את הפסול כנגדו.

וקשת, הלא הספר הפסול הוא משמשי עכו"ם, ואסור להס לשום אחד מנינו לקחתו, תדולה מזו אמרו נקיודשין י"ח: גר ונכרי שירשו את אניהם נכרי גר יכול לומר לנכרי טול אתה ע"ז ואני מעות — ופרך כי לא נלו לרשותו ממי כי שקיל חילופי ע"ז הוא דקא שקיל ע"ז, וז"ל דשיטת רנינו דמשמשי עכו"ם אס משכנו, והרהיט ולא פדאו נזמנו, הוי ניטול, ראה רמ"א יו"ד סי' קמ"ג, ואין כחן איסור אלא האמירה ואני אטול כנגדו משום דמליס, ומה שכתב נסיון תתקנ"א, שלא רצה למכרו כי חש להשיעה שנס משמשי עכו"ם אין המכירה או המשכון ניטול.

סימן תתקנ"ב

איסור רפואה מעבודת כו"מ

[א] ורא רצה וכו'. משמעות הלשון הוא שהאשה זו עשה לפניו משורת הדין, דל"כ מלי רעותא של המעשה זה הלא דבר שאסור מנד הדין לעשות אין צוה משום חידוש שאדם נמנע מלעשותו, והענין נריך נילור, הלא מדינא אסור להתרפאות נדנר של ע"ז, כדאמרינן נכל מתרפאין חוץ מעבודת אלילים ונילוי עריות ושפיכת דמים, פסקים כ"ה, והרמז"ס ז"ל פסק: ואם ענר ונתרפא עונשין אותו נ"ד עונש הראוי לו, יסודי התורה, ה"ו, כלומר, שדנר זה הוא נכלל עונד ע"ז, וז"ע.

ואו"י משום דשיטת התוס' אס ד"ה חוץ מעלי אשירה, דע"י תחנונת שרי כדאמרינן, נע"ז כ"ז, דרי אנהא רחא לי יעקב אפיקורסא סמא אשקיה, כלומר, דנמקוס

דנרי תפילות ותחנונים דלין קטיגור נעשה סניגור, והנר"א ז"ל מפרש הטעם דלא יכתוב כשרישומן ניכר משום דמליס, כנש"ס ע"ז מ"ז, ודנרי תפילה אסור משום דלין קטיגור נעשה סניגור כדאיתא נרפ"ג דר"ה.

א"א דהנ"ו וכן הנ"ח סי' קל"ט הנילו דנר זה נשס הרנ ר יהודה חסיד הונא נהנ"ו מיימוני הלכי ע"ז דדוקא כשלא מתקן שלא יהי רישומן ניכר אז מליס לכתוב עליהם, משמע אכל כשמתקן עד שאין רישומן ניכר מותר לכתוב עליהם אגרת וכיונא נ, והוא דלא כמו שכתוב נס"ח אשר לפנינו, וז"ל דמה שכתב רנינו, ומתקרו לא יכתוב" הייט כשעדין רישומן ניכר, או שמא דנרי רי"ח המונח"ס נהנ"מ הס מרי"ח מפא"רס ולא רנינו.

איברא דע"ס הדין אס קלף או נייר, נזמנינו, שהי כתוב עליו סס עכו"ם ומתקן אס יש להזהר מלשחמש נ, נראה דתלוי נדיו, להנדיל אלף אלפי אלפים הגדלות, סס הקודש שנמתק מלח הקלף אס יש להשחמש נהקלף, דידוע דזה לעומת זה, וכנר הארכתי נחלק נ, דף ל"ז, נדנרי התוס' ערכין ר שכתבו שי' להזהר מלכתוב סוס דנר על הקלף שהי כתוב עליו סס הקודש ונגרר, והנס ננשנת נפי כל כתני אמרינן אזדא לה כתנ אזדא לה קדושתה, ולידדתי דהתוס' חשכו לשיטת הירושלמי ע"ז נאריכות, לכן נודאי שדלוי להתרחק מדנר תלוס ולנל להשחמש נשום ספר או קלף שהי כתוב עליו סס של עכו"ם, אפילו לכתני הדיוטות.

סימן תתקמ"ב

[א] אדם חסון וכו'. הנינים: אדם חסון אין להס כל מונן הלא כל אחד ואחד מנווה על הגזילה, וכנראה חסרים נכלון כמה מיליס.

[ב] פעמים אס וכו'. נראה דנריש אס רשות כחאמריס כל אס שנתורה רשות וכו'.

מאי אמרית עלי איל למילה... מלך אמר מאי תוח ליה אילי בית ולא שמוע תוח מילתא וחתת ליה כן כשנבנה שייצאת מלפני השלים.

התקנב. (א) כמו שאמרו בתוספתא פ"ב וחולין: מעשה בר איעזר בן רבא שנטבו נחש ובו יעקב איש כפר סבא לרפואתו ולא נגיחו ר' ישמעאל בר אביושלמי עבודה זרה פ"ב ה"ב: בר בריה רוח ליה כל' אהאזר ולחש ליה ואינושם, פי נסק איל

תתקננו. כשבא אדם לעשות חלונות לביתו לא יקשה כנגד התקנות כשיפתח נראה כמשתחוה ועוד שתירר טונה כנגד ע"ז וכתוב (ויקרא י"ד) אל תפני אל האלילים ולבית הכנסת לא יהיה לו חלק פתוח כנגד ע"ז לא ישיב על

חלק ספרים כנגד ע"ז, תתקננו. בכל דרכי דעוה (משלי ג' ו) אם דשקר עומד כנגד ע"ז ודשקר אינו נכוח וצריך לכפות ראשו אל יכנות אלא יתפך פניו אחרנית או יפנת לאחוריו או לצדדין כפי שלא יהא נראה כמשתחוה לע"ז (א) אלא יבין שלא ישתחוה לו כנגד ע"ז.

תתקנת כשאמר (דברים ד' טו) לא ראינו כל תמונה היו יכולים לומר חרי כתיב (בראשית ט' ו) [א] בצלם אלהים עשה את האדם אלא היה משה משיב זה אדם הראשון ואם תאמר (א) יכולין לראותו כמקרת הסכפלה ונרע יש לחשיב משה כי לא יוכלו לראותו שחרי (ב) עקבו מכהה גלגל המה (שמות כ' כג) לא תעשון אתי דמות אדם.

תתקננו. מעשה בחכם אחר והיה שמו ר' יצחק חסיד והיה נמנע מליכנס לבית ע"ז בשעת ספירתו היו מצויאים אותו לחלוכו לבית הקברות והיה ע"ז על שער הקיר [א] וברחו הסופים שלא ברצון הקנלות וחלוכו הקנלה דרך פירצת בותל הקיר שנפלה בקרוב לפני מותו והיו חסירות סביב הקיר ויצא מן החסירות וחלבו דרך ישר ומפני שנוחר בחייו שלא רצה ליכנס בבית ע"ז עשה לו הקב"ה נפ שנפל הבותל קדם מותו ואחר מותו הביאוחו הסופים דרך פירצת החומה.

משנת אברהם

ע"ז או יש נה כח לרפאותו מחליו שי נה סכנת מות, לכן ספיר כתנ הרמנים שהנ"ד מענישין אותו, ולכן תפסיה על דברי ממה שפרש הרמנים דעונד מיראה הייט שחמירא שלא תריע לו, אי"כ זה ענמו הוא קנלה נללוהי, דחון ממה שכנר כתנ נזה הרינ"ש הונל שם נכ"מ, דלון זו כוונת הרמנים ע"ש, יש חילוק גדול בין המלחין שיס כח נע"ז לרפאות, דזה נודלי הוא קנלה נללוהות, וכן זה המחירא שלא תריע לו, דנזה אינו מודה נללוהות אלא שהוא מחזיקה למזיק, והלא מי שחלחין נשדים ונחזיקין שיס נידס להזיק ומתחמר ענמו מן המזיקין כגון שליט יולל יחידי נלילה ודומה, אין זה נגדר של עכ"ר.

סימן תתקנ"ה

ויברא אלוף את האדם בצלמו ונר - פירושו

[א] בצלם חלוקי וכו', נפסיקתא זוטרתא נראשית מפרש את הכתוב: וינרל חלוקי את האדם נללמו שהוא עתה נעולם, כלומר, כי נללמו אינו מחיחס אל חלוקי אלא אל את האדם, נללמו של האדם כמו שהוא עכשו, נללס חלוקים נרל אותו, שנה הכתוב עליו על חיות הללס הזה שהוא חסונ ונאה לפניו, כלומר, נללס, אותו הללס של האדם הוא חסונ מחד כי חלוקי נרל אותו ומיננו, ע"ש. וזה הוא פיר' המונל נללנו עורל שם ומגנהו, ומדנרי רנינו תשמע שגס הוא אינו מפרש את הכתוב כן דלס לא כן אין תקוס לשאלתו.

אלום נעלס השאלה של רנינו נדנר הכתוב נללס חלוקי וגומר, כנר החריך המוי"כ נפרק ח' מרלשון, שנו הוא ז"ל מנרל את הרחקה ונטול ההנשמה מלת השי"ת ונל לידי המסקנל: ויהי הנרלה נלמרו נעשה אדם נללמו - הגורה המינית אשר היא ההשנה השכלית וכו', ע"ש. ומתק"ל ייחדתי את הדנור על הפרק הזה נמרינ החסונ מחד, ואכ"מ.

סימן תתקנ"ו

הוצאת המת לקבורה בענלת ובסוסים

[א] וברחו הסוסים וכו'. מנורל שכנר נימי רנינו ומקודס לו, טהגים היו להוליח את המת לקברות נענלה ובסוסים, ונכמה שו"ת מחחרונים דטו נזה חס מותר, כי נהרנה מדיטת היי המנהג להוליח את המת נכתף על ידי

שהרפואה נאה ע"י תמונת ענעית אין נכך שהרופא הוא חלוק נע"ז, דלון זה כמודה נע"ז או משוס חש דלתי למיטעי נתר ענדת כוכנים, משוס דהעכ"ס נעלמה אינה הרפואה להחלי אלא דנר שחון לעכ"ס, ע"ש, אי"כ אפשר דנס הכל חירי נלופן שהרפואה נעלמה הייתה לא האנן של ע"ז אלא הסס, כלומר, רפואה טנעית, כי הרנה מים שונים יש שנענען לרפאות, אלא שזוהי הגויה רנחה להסקות את הרפואה להחולה רק על אותה האנן, אכל אין האנן כלול נהרפואה, כלומר, האנן נענמו אין זו משוס רפואה אפילו לדעת הגויה, אלא המיס הס הרפואה, ומלד הדין הי מותר להחולה להתרפאות נמים הללו אלא שזוהי אשה החמירה על ענמה, ועל דנר זה שינחה רנינו.

אלא שיס דוחק גדול נדנרים הללו, דשליי חסנ גני ההוא דרי חנוהו שרון המינות של הרופא קשור נשוס נד עס הרפואה, וכל רופא היודע את התמונת ירפל את החולה נלופן זה שריפא יעקנ אפיקורסל, אכל כלן נזה שמשקין את התמונת להחולה דוקא על האנן המשוקלה, לא מינעי לפי הטעם שכתנ החוס' פסחים הכיל דהאיסור הוא משוס דלתי למטעי נתר עכ"רס דנודלי אסור מדינל, אלא אפילו נלמר דהאיסור משוס דהוי כמודה נעכ"רס גס כן אסור, דלל שייך לומר, שרון החולה שזיה לשס הודלה נעכ"רס אלא כדי להתרפאות, דל"כ ועלס לא שייך הדין דלסור להתרפאות נעכ"רס, דהרי כל המתרפל כוונתו רק לש רפואה, ולכל זאת אסור, ולפי דנרי הרמנים הכיל מענישין אותו נמדה של עונדי ע"ז, וחולי חסרים כלן מילים נהסימן הזה שהוא מן הנוספס נכ"י פלרמל, ונריך להיות שהאשה כיוונה נדעתה לדנר שהדין כן כי זה מכלל הו של ונכל נפשר.

ובצפנת פענח יסודי התורה הכיל מפלל נדנרי הרמנים הכיל שג"ד מענישין אותו, וחמלי הא היו חונס, וכתנ שס תירוים שונים, וכן נלור שמה שס מפלל נזה, ולדעתי לא קשה כלל, דהא יותר יש להקשות הלא הלכה כרנל נפסהדרין ס"ח. דהעונד ע"ז מלהנה ומיראה פטור, ונפרט למה שפרשס הרמנים ז"ל נהלכי עכ"רס גו, דמירלה הייט שעונד ע"ז מירלחו מלל תריע לו כגון שמדמים עונדי שהיח מטינה ומריעה, ואי"כ כל שכן כלן שזה החולה לא נל לעונדה כלל אלא להתרפאות ענמו מחולי שיס נה סכנת מות, למה יהי חייב וחמלי יענישו אותו הנ"ד, אלא נע"כ דשליי חסנ נענוד ע"ז מלונס שחלטיסין אותו או מירלה שרון הוא מקנל אותה נללוהי כמפורש שם, אכל חס מתרפל ענמו נע"ז הלא אין לכ יותר קנלה נללוהי מזה המלחין

תתקננו. (א) ע"ז י"ב א' ו' לא ישהה יוללס ואם אינו נראה כמשתחוה לע"ז מותר.

תתקננו. (א) עירובין נ"ב א'. (ב) ויקרא י"ב י"ב. (ג) ע"ז י"ב ב'.

תתקננו. ידורי אחד הלך בהצד ע"י כשיצא שמע בת קול שאמרה (מ"א יד ט) ואותי חשבת אחרי נוך [א] והתענה כל ימיו.

תתקננת. איש אחד הלך בבית ע"י ותחרם ושאל לזקן לחזרת לו מה לעשות אמר לו באותו יום בכל שנה תתענה וכן עשה.

תתקנמ. מעשה באדם אחד (א) שהיה מוכר לכוזבים כל תכשיטיהם לבית התפלות וכשבת היה יום שמביאים בלמים שלהם ומביאו הקרלים [א] כנגד מיטתו ואמרו מידה במידה נקשה לו.

תתקמ. מעשה באדם אחד שהיה נהג בעצמו כשהיה אדם אבל היה חור בביתו בלא סנקלים היה מצטער עם האבל היה אותו יום שבת בו שנתקצבו כל הקהלות לאותה העיר ויום השעה באב היה והלכו הכל יחיפים שחראח הקב"ה שהטוב חזיר בעינו עשה אע"פ שלא הצורך לעשות.

תתקס. [א] אמרו לאדם אחד למה לא הלך לקראת המלך אמר הם סביאים בלם שלהם שם וקטרת ע"י תוקפת לכך לא אלך שם.

משנת אברהם

ע"ג תמור וירכב עליו, ואם הי' מתפחד מפני הגננים מותר, ואם אין סם פחד מניחו נחיקו כנגד לבו והוא רוכב על הנהמה והולך, ע"ש. מנזל דעיקר הקפידה שלא ירכב על הס"ת אלא אין שום חשש להוליך ס"ת ע"ג נהמה, ודעת החוס' שם שלהפסילו לאחוריו מותר אפילו שלא במקום סכנה. והרא"ש שם לא החיר להפסילו לאחוריו בלין סכנה. מכל מקום אין שום זכר דאסור להניח ס"ת על גבי נהמה ומכל שכן ע"ג עגלה, ומה רא"י זו מארון, ששם הוא מתוקת התורה נכתף ישאו, כי ארון נושא את נושאיו ואינו נריך שיסיעוהו נעגלה, כדאיתא במוטא.

וראיתי נש"ת כתב סופר חיר"ד קע"ה, שכתב ג"כ נעמן זה נדמה למה שכתוב נש"ת מהר"ן, וכלם חתרו למלא מקור נהראשונים להחיר הולכת המת נעגלה ולא מלאו. והנה דברי הס"ת אשר לפנינו מנזארים שומרו עלי שום חשש, אלא שלפלא לי על האחרונים הגיל שלא הזכירו מחוס' מפורש בשנת קל"ט; ד"ה יוס טוב שני, שכתבו מעשה הי' "ההולכו" מת הוון לחתום נירט והלכו אחריו נפוסים להתעסק נמת וכעס רבינו חס אף על ההולכים נרגל בלא סוסים, ע"ש, מנזל ג'הולכו" ולא נשאו נכתף, ואם דעת האחרונים לומר דמשום יו"ט הולכו נעגלה כדי להקל בתחומין למעלה מעשרה, הגם שאין שם נמשעות הענין כלל, אלא עכ"פ הי' להם להזכיר מדברי החוס' מפורש הג"ל, ואין לומר דכוונת החוס' לומר והולכו נכתף דא"כ הי' להו לומר ונשאו. וראה בספרי עה"מ חלק א' דף ש"ד נעמן קנרת מת נירט שני, שהארכתי בדברי החוס' הג"ל.

סימן תתקנ"ו

[א] והתענה כל וכו', נודאי שהתענה כל ימיו נאותו היום בשנה, כמנזל נסיון הסמוך, וראה נחתם סופר חלק א' ח"ה ס' קע"ג, שא"י לבל תשונה להתענות ניום שענר עזירה או יוס שנתעורר לשונ נשונה.

סימן תתקנ"ז

[א] כנגד מיטתו וכו', ראה חש"כ בספרי משנ"א ח"ג דף ל"ז, נסם מרן ז"ל מסאכטשאו, שהטומאה משתוקקת להתדבק במלא דקדושה, היינו נמתים עד שלא נקברו נעפר, ונודאי שהמת מלטער מזה הרנה, חה שהי' מוכר תכשיטים לכוזבים ומסייע להוסיף טומאה, שלמו לו מן השמים מדה נמדה שחתדנק נו הטומאה לאחר מותו נגופו.

סימן תתקס"א

[א] אמרו לאדם וכו', נדפס, סימן זה הוא סיוס של סימן תתקנ"ז.

נושאי המטה וכמעט בכל עיר היחה תורה מיוחדת נסם נושאי המטה, ונפשות נראה שאין נזה שום איסור אלא שנעירות הקטנות שהניח עלמין הוא נתוך העיר — על פי רוב נעירות הקטנות הי' הנ"ע נסמוך לניח הכנסת, נשנים קדמוניות — ולא הי' כל לורך להוליך את המת נעגלה, ונפרט כי נני העיר רנו לגמול חסד עם המת נגופס ולכנוד, לכן היו נושאים נכתף כמנזל נמשנה נושאי המטה וחילופיהן פטורין מק"ש ומתפלה, אלא נמקומות שהניח הקנרות הוא רחוק מן העיר וקשה מאד לשאת את המטה נכתף אין שום איסור להניח את הארון על העגלה, וכמעשה המונא נסיון זה.

ובשו"ת מהר"ן סימן ו' נחשונתו לרי שלמה קלוגער ז"ל מנרדכי נעמן זה הביא מדברי המדרש שיעקב אבינו ניווה לנביו שלא ינע נמתו לא מנרי ולא כנעני, ומכ"ש ש"ש קפידה שלא יהי' הנהגת הארון על ידי סוסים, והמהר"ן דוחה רא"י זו, אולם אינו לא אבין אם נאמר שהנו של יעקב אבינו הי' משום קפידה שלא ינע נו ערל לאחר פטירתו, איך נפרנס מקרא מלא נחורה; וילו יוסף את ענדיו את הרופאים לנטט את אביו גר, הלא הענדים הרופאים היו מנריים, ואי אפשר לחטט בלתי נעיה נגופו של הנחנט. האמת שאלאון המדרי ויחי פרשה ק' משמע שנביו חנטו אותו, כי שם נאמר, וכיון שנסתלק מיד ויעשו "נביו" לו וכן כאשר לוס, חנטו אותו והעלוהו נמתו, ושם פליגי רי יהודה ורי פנתם, חד אמר רופאים חנטו אותו וחד אמר שנטיס חנטו אותו, וראה לקמן ס' תתשס"ג. ומכ"ש הוריות ו: ד"ה כנחלתם, משמע דהנו של יעקב אבינו שנו הקפיד איך ישאנו נביו הי' כדי להנחיל להם את הארון, שלאותן רוחות שנתלקו לשאת מטתו לאותן רוחות חנו לדגליהם, ע"ש ונרש"י עה"ת.

ובשאלות ותשובות מהר"ם שיק חלו"ה סימן ז"ג נ"כ מפלפל בשאלה זו, וכתב הואיל ואמרינן ננרכות י"ה לענין המוליך עלמות המת ממקום למקום דדמי למוליך ס"ת, והלא כתיב דנר קודש נריך לשאת נכתף, כדכתיב ענדת הק' עליהם נכתף ישאו, ממילא נס את המת נריך לשאת נכתף, אלא דמסיק שם דאם תכנוד המת הוא לשום את הארון נעגלה כדי שלא ינטרך לנוח שם זמן רב, מותר להסיע את הארון ע"י עגלה, ע"ש, וגם נזה שכתב נריש דנריו לא הננת, א"כ נריך להיות הדיון שאסור להוליך את ס"ת ממקום למקום רק נכתף, חה לא שמענו.

הולכת ספר תורה במקום למקום אינו במצות בכתף ישאו

והדמב"ם ז"ל הלכי ס"ת, כתב: הי' מהלך ממקום למקום וס"ת עמו לא יינה ס"ת נתוך השק ויניחנו

התקננו. (א) בספר התרומה סי' קל"ח כתב שאסור לספור ספרים סולים.

תתקסב. גלח אחד היה הייב ליהודי נכס וידע הגלח שלא ילך אחריו לתעבבה וצוהו יהודי הלך לתבוע חובו הלך הגלח בבית התעבבה [א] ולא רצה היהודי לילך אחריו שם.

תתקסג. גר שהולך בבית התעבבה ואמר ליהודי תחליף לי זה הפשוט לתקרובת ע"י לא יתן לגוי.

תתקסד. אם אדם בבית חכמת וראתה דרך שם בית ע"י ישים בחלון שופ דבר כדי שלא יראנו.

תתקסט. אחד רצה ללכת לעשות צרכיו אמר לו חבירו שםא ימיתוך אמר תרי על קידוש השם אמר לו אין לך שבר ולא עון [א] אם תגרום מיתה לעצמך ועוד אל תפתחן בכניך ובבני חקירי מה שכתוב (ויקרא כב לב) וקראתי

פתח בני ישראל וזה בשוגגים דחקים אותו אם לא יעשה כך וכך ימיתוהו וכן כתיב (תהלים מד כג) כי עליך הורגנו כל היום אבל אם הביא את עצמו לידי תריגה עליו כתיב (בראשית ט ה) ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש וכתיב (דברים ד ט) ושומר נפשו כבודו.

תתקסו. (א) קראים עשו בית חכמת והיו אומרים שם מוצרים וקורין בתורה עבר הרב ותלמידיו שם בא אחד מן התלמידים לעשות צרכיו שם אמר הרב אל תעשה אמילו בית או עליה יעשו [א] גירי תרשב להתפלל שם

כיון שאין מתפללין אלא לחקב"ה אין להתנוג בה דרך בזיון אבל ישראל לא יתפלל עמהם שם.

משנת אברהם

מדלגין חיינו ע"ג ארונות וכו', אם דוקא למלכי ישראל

[ב] לא אלך וכו'. משמע כדברי המג"א או"ת רכ"ד ז' ומתייחס לחמירין מדלגין היינו ע"ג ארונות של מחים וכו', נרכות י"ט, היינו דוקא למלכי ישראל ולא למלכי עכו"ם, ומ"ש נגמ' מלכי עכו"ם, היינו לענין לרון אבל לא לענין עומאה, ע"ש, דל"כ הלא אם מותר לטמא נטומאה דרנן מכל שכן שמוחזק משום מנוה ללכת נמקום שנתאים שם ללא וכו', אלא דכל הראשונים שם סוגרים דגם לענין עומאה דרנן האתרה למלכי עכו"ם, ונע"כ דשאני חיסור ע"י דחמירא לכן החמיר על עלמו אותו חסיד.

סימן תתקס"ב

לכנס לבתי ע"י רהצ"ל ממונו, בזמן הזה

[א] ולא רנה וכו'. לכאורה משמע דזה הוא חמידת חסידות ולא מדינה, אולם נש"ס שנת קט"ו אמרו: אדם רודף אחריו להרגו ונתק דך להכישו נכנס לבית ע"י וכו', משמע דדוקא נמקום סכנת נפשות מתק מותר לכנס לבית ע"י אבל לא לשם הגלת מחונו, ודעת הרש"י נפ"ק דע"י דאסור להכנס תוך חצר ע"י לעולם אפילו נמקום שיש פיקוח נפש הנהא נשלטי הגזירים שם נר"ש ע"י, והר"ן שם תולק ומתיר נמקום סכנה, אבל משום הגלת מחונו לא. ואולי משום דבזמן הזה אין להם דין עונדי ע"י מחש, כמ"ש הרמב"ם נפיה"ת, נפ"ק דחולין, וראה נפ"ק יו"ד ס"ס קמ"ט, ונש"ך שם, לכן מדינה מותר לכנס כדרי להגיל מחונו ורק חמידת חסידות לא רנה אותו חסיד לכנס.

סימן תתקס"ה

[א] אם תגרום וכו'. מכלן ראי' למה שכתבתי נח"נ דף קי"ד ודף רנ"ד שהמכנים עלמו נאונם לא השנו אונם, ע"ש, דכ"ש שנכלן אין אנו הולכים נתר השתא לומר שהשתא מיהו הו קידוש השם אלא אזליק נתר מעיקרא ואמריק דלין זה משונ קידוש השם למה הכנים את עלמו נסכנה שינטרך לקדש השם, כן מתי התם.

סימן תתקס"ז

קראים, נכרים, גרי תושב

[א] גירי תושב וכו'. לכאורה אינו מונן מה נד השתות יש מקראים לגרי תושב, גר תושב אינו פוקר,

אדרבה הוא התעלה את עלמו נקדושה כי נעשה אהינו, ראה רש"י סנהדרין ע"ה, דגר תושב אינו נכלל עמיתך, משמע אבל נכלל ישראל הרי הוא נכלל, והוא מקיים את המצות אשר עליו לקיים, אבל הקראים הפורשים מדרכי הגזר ואינם מקיימים את התורה הלא המה נכלל מה שאמרו בשנת קט"ו, אדם רודף אחריו להרגו — ואין נכנס לנתיהן של אלו שהללו מכירין וכופרין [ולדעתי אין הפיר' שם נגמ' דיהרג ואל יכנס לנתיהן של אלו, דהלא אין זה ניהרג ואל יענו, ואינו דומה למתפרט מעני אשירה, שמתפרט מהם משום שהם של ע"י, אבל הנכנס לבית ע"י של הכופרים להגלל אינו נכלל משום ע"י, אלא כל בית אחר ג"כ הו לנמקלט להגיל את עלמו, אלא הפיר' שאדם רודף אחריו להרגו, ויש לו נדירה להכנס לבית ע"י של עכו"ם או להכנס לנתיהן של אלו, מוטב שיכנס לבית ע"י של עכו"ם, ולא לנתיהן של אלו, אבל נאין לו לנרדף מקלט אחר אלא לנתיהן של אלו, נודאי שמוחר לו להכנס לנתיהן ולהגיל את נפשו].

לכן נראה דרנינו לא חיידי נגרי תושב מחש, כי נימי רנינו וכן בזמן הזה אין מקנלן גר תושב אלא בזמן שהיונל נוהג, אלא המדובר מכרים סתם שבזמן הזה שאינם עונדי עכו"ם, כאמור נס"תן הסמוך לה, כי רוב נכרים בזמן הזה נמדיות הללו ונאידופה אינם עונדים לעכו"ם אלא מחמייים נהגורא, לכן קורא אותם רנינו גרי תושב, כי דינם קרונו לדיני גר תושב, וכן ראינו נפירושו של נעל הפלאה על התורה, פנים יפות, שדינם של נכרים בזמן הזה הוא כדין גר תושב.

אלא יש לי ספק גדול נדנרי נעל פנים יפות הכ"ל, משום שכבר כתבתי נח"נ של ספרי משנת אברהם דף ג' דגר תושב הוא זה המקנל עליו שלא לענוד ע"י, והגם דעל ע"י כל אחד ואחד מעכו"ם מנווה, דהא הוא מנוה משנע מצות שנעונו בני נח, אלא דהפיר' שזה הנכרי המקנל עליו שלא לענוד ע"י אפילו בשתוף זה הוא גר תושב, כי העכו"ם אינם מחמירים על השתוף, נמאלת אומר שאלו הנכרים בזמן הזה הגם שהם מחמייים נהגורא עולם האמת, אבל הלא הם מחמייים גם בשתוף — כידוע שיש מהם שאמונתם משולשת והמתחוקים שנהם אמונתם נשנים — וא"כ אין להם דין גר תושב אלא עונדי ע"י בשתוף, וכנראה שבזמן רנינו הייתה קבולה של נכרים שלא הו מחמייים לא נשילוש ולא בשתוף אלא נהשם יתנרך לגדו, ועליהם התכוון רנינו.

גר תושב לעדות

ובדברי רש"י נסנהדרין הכ"ל דגר תושב לא הו נכלל עמיתך דמשמע לכאורה דרק נכלל עמיתך לא הו

שלהם, רב נמרטי טון בתשובות סערי צדק: ועכשו צריכים לנזותם שלא להתפלל עם ישראל ככה"כ כו'.

תתקסו. (א) בלקוטי קדמוניות דר ח: רי"ג נכנסים אלו לאלו לכה"כ:

הללו הרי הם נכלל המינים והמשומדים שמורידין ולא מעלין אותם. וכן דברי רבינו נכאן שמקיל בדינם של הקראים, נודתי אין דברים אמורים אלא נכאלו שהרמזים ז"ל קורא אותם תחת שם, כל אימת דלא פקרי נתליפותא כלומר, שאינם פוקרים נפרהסיא.

איסור חיתון בקראים שחזרו בתשובה משום חשש ממזרות

ובספר אהלי יעקב להנאון ר' יעקב הקטרו ז"ל בן דורו של הניח יוסף ז"ל יש אריכות דברים על הקראים נתשנות ל"ג ול"ג, ור' יעקב הר"ל חולק על פסקו של הרב ר' שלמה גאנצון, האוסר להתחתן בקראים לאחר שעשו תשובה ונחזרו לת ישראל כדת משה ומקיימים כל דברי התורה שנכתב ושנעל פה, וטעמו משום שיש חשש ממזרות, דשמא אבותיהם של אלו נתקדשו כדון תורה, ושוב נתגרשו שלא כדת של תורה, ונניס הגולמים לאשה כזו מנעל אחר, לאחר שנתגרשה שלא כדון הרי הם ממזרים, אולם הרב ר' יעקב הר"ל סובר שאין נהקידושין שלהם שום מחש כשם שאין מחש נהקידושין שלהם ומחילא לא נתקדשה האשה כלל, ונניס הגולמים לה לאותה אשה אינם ממזרים. זה הוא הקוטב העקרי שנחלקותם נקאר גדול כי התשנות הר"ל ארוכות הן עד למדי ואי אפשר לי כעת להעתיקם נפרט שאינם מעניי.

ופעמו של הרב נעל אהלי יעקב שאין נהקידושין הללו שום מחש, הוא משום שמקדושין נפסולי עדות וגם מזוד לומר שאין מקדושין כלל כדת משה וישראל אלא מנהגם של הקראים נשעתו ה' שהנעל מוסר כתובה ליד הכלה וככתובה לא הכר כלל מענין קידושין, כלומר, שאין זה קידושין נשטר, ע"ש.

חיתון ברעפארמער גרוע מבנכרי

ואני זה כמה שנים דנתי נענין כזה נדבר שבאלתי מאיש חרדי אחד שהי' לו נת שהגיעה לפרקה ולא חפנה נתתן חרדי כמו שהי' רעונו של האב והי' לו להאב צרת הנת, צרה גדולה ומרה, ולנסוף נחמה לנשתה ולנשות הוריה נאחד חשני חגשים, אחד הי' יהודי מחשפתה של מתגוללים מחמה דורות, רעפארמער נחלוא המונג, והשני הי' נכרי שהסכים להתנייר אס תכאף לו, וכן נשאלתי מאני הנחלה מה לעשות ואיזו מהם עדיף, כלומר, לענין חיתון. והשנתי לו נדרך הלצה דשאלתי דומה ליה השואל נאחו מכה טונ לנחור מתוך עשר מכות שנהגדה, אצל נעלם הענין, דבר זה הוא כדאי לעיין בו להלכה.

ודגה חתן זקן הראשון הרעפארמער מחמה דורות יש בו תשש ממזרות, כי הרעפארמער אינם מנרשים את נשותיהם כדת משה וישראל אלא להם די הגירושין החוקים מנית המשפט של המדינה, וכן יש לחוש שמא אמו או זקנתו עונה את נעלה וכשאה לאחר נלי גירושין כדת מריי ויש כאן חשש ממזרות. אולם לפי דבריו של הרב נעלי אהלי יעקב אין כאן שום חשש, מפני שגם הרעפארמער מקדושין נפסולי עדות ומחילא אין כאן קידושין המוקדקים לנט. אולם לפי טעמו השני של הרב הר"ל מפני שאין הקראים מקדושין כלל אלא נותנים אהו כתב כעין כתובה שאין בו זכר מקידושין, שוב נ"ד יש חשש גדול כי הרעפארמער מקדושין ואמורים הרי את מקודשת וכו', ואין תילוק אס אמורים זאת נלשון עברית או נאנגלית ומחילא היא מקודשת ואס עונה את נעלה והולידה מאחר הרי זה הטלג ממזר גמור הוא.

ואין אני מסתפק נדבר קידושי ניהא, נמה שהזת דר נידח נדרך אישות, הגם שלדעתי נכשאי ערכאות נריך נט.

אצל נכלל ישראל הוי, איכ אחלי מקשינ נניק פ"ח אלא מעתה לרננן יהי' ענד כשר לעדות ואחלי לא מקשו איכ יהי' גר תושב כשר לעדות, תשמע דרננן לא אמרו אלא דענד אחיו הוא נמנות משום שכל מלות שאשה חיינת ענד מני חיינ דנמר לה לה חאשה, רש"י סס, אצל גר תושב שאינו חיינ נשום מלות של ישראל לא מקרי אחיו, והא דכתב רש"י דלא הוי נכלל עמיתך לאו למימרא דהוי מיהו נכלל אחיו, אלא משום דנני תוכחה כתיב עמיתך נקט רש"י לישאל דקרא, ואין לומר דנאמת גר תושב כשר לעדות — ראה גיטין ט: נני שטרות העולין נערכאות של גוים כשרים לעדות מן התורה, ותוס' נ"ה פ"ח. ד"ה יהא ענד — אלא משום דשם נמתיתין המדובר מענד כנעני לכך מקשינ יהא ענד כשר לעדות וכו', דאס כן כד אמרינן שם מה הגד חאשה וקטן הגד השווה שנהן שכן אינן נכל המלות ופסולין להעיד, הי' לו להקשות והרי גר תושב שאינו נכל המלות וכשר להעיד, אלא ע"כ דמסוגיא דהחונל תשמע דגר תושב פסול להעיד ואינו נכלל אחיו.

מילת בני הקראים בשבת

וברב"ר מה שכתנתי נריש סימן זה דקראים הם נכלל מה שאמרו אדם רודף אחריו להרגו — ואין נכנס לנתיבן של אלו, שהללו מכירין וכופרין, ראיתי נתשנות הרמזים הולאת מק"י נרומים סימן ע"א, נדבר השאלה מענין הקראים איך יתנהגו הרבנים עמם נמילת ננייהם ונשאלית שלחם וללכת ננתייהם ומענין יינם ונשאר עניינם, והשני הרמזים ז"ל: שאס אינם מתללים נגלוי ראש מועדי הדי המקודשים ניימים הקבועים לנו ואין נהם לזות שפתים לדבר תועה על חמיי הרבנים שדור, וישמרו לשום מלהתלוץ ומלהעיב נדברי נבותיו ע"ה הקדושים התנאים תכמי המשנה והתלמוד שדנרייהם והמנהיגים הקבועים לו מפייהם ומפי משה מפי הגבורה אנו הולכים, שאת יכון לו לכנסם וללכת לשאל נשלחם אפילו ננתייהם ולחול את ננייהם ואפילו נשנת ולקצור מתים ולנחם אנליהם, וראי' לדבר הא דתק נניטין פרק הנקין נסופו מחוקין ידי גוים נשניעית — אך אס מתללים נגלוי ראש מועדי הדי המקודשים ניימים הקבועים לו אסור לבר ישראל לנקרם ליום הקבוע להם נמה שנדלו מתלם. ואס נפש אדם לומר האי דר טרפון אומר אקפת את בני — שאפילו דרף רודף אחריו להורגו ורץ נחש אחריו לנשכו אל יכנס ננתייהם אפילו נשעת הסכנה, כל שכן ללכת לשאל להם לשלום שלא נשעת הסכנה, האי לא קשיא מדי, דהנאו חילי דר טרפון נמינים דכפרי נעיקר נינאו ודמו להנאו דרשי נהו חכמים הרחק מעליה דרכך ואל תקרב אל פת ניתה זו המיעוט והרשות, ודמיון להנאו דאימתר עליה המינים והמשומדים שמורידין ולא מעלין, אצל הני דהכא כל אימת דלא פקרי נתליפותא לא חשנין להו כוותיהו, ופלגינן להו יקרא ומלינן לננייהו נשנתא כל שכן נחולא — נחול — היכא דגר להו נורתא דידן ועניד להו מילה ופריעה דדילמא נפיק מיניהו זרעא מעליה והדרי נתשונה, והכי אשכחינן ליי לרבינו האי גאון ז"ל, דאחר הכי, ולענין מילה מעולם לא נמענו נבותיט ע"ה מתחול את ננייהם של קראים נשנת כי אפשר שיחרו אל המוטב ואין מענירין עליהם, ודברים הללו נאלו שננל וכיואל נהם שחלין כדת חכמים ומנהגותיהם ונחמהל הממונה ננית דין ומתכנסין לנתייהם תלמידי חכמים ומתפללים כמנהג שלנו ואין משנין מזאת כלום וכו', הנאיתי רק קטעים מהתשונה, הרי דהרמזים ז"ל מפרש שי' חלוק נין קראים וקראים, ועיקר היסוד שדנריו הוא שאס אינם מלעיגים על התורה שנעל פה, כלומר הגם שאינם מודים נלנס נהרנה דברים, ומתפללין כמנהג שלנו ואין משנין מזאת כלום, אז מותר לחול את ננייהם אפילו נשנת, ונעודר התנאים

התורה, רק נחשוזין לאותו דבר אינה מקודשת, וראה מ"ש
 זוה הטנני מ"י ומ"ז והמקנה מ"י מ"ג, והגם שדנרי השלטי
 הגנורים סתומים ותמוהים, דהא נרשע דחמס הייט גזלן
 גס רנא מודה כדמנואר נש"מ, חנל בודאי שיז מקור וטעם
 לדנרי השלטי גנורים, ומחילא שזג יז לחוש לחשז מזורות.

ובספר אהלי יעקב הכ"ל מררף עוד סניף להחיר ולומר
 שאין נקראים חשז מזורות, משום דאמרינן דמזור
 ודאי אסרה תורה וספק מזור אינו אלא מדרננן, ע"ש, ולא
 ידעתי נכלל אחאי יש כאן אפילו ספק, הלא רוב אנשים
 אינם מגרשים את נשותיהן, וכיון שיז ספק אם אמו או
 אם אמו נתגרשה מנעלה למה לא חיל נתר רוב שלא נתגרשה,
 ומחילא ממי נניד יש כאן רוב שלא נתגרשה אמו או אם
 אמו של זה.

אל"א דנחום זנחיס נ: ד"ה אשה, כחנן, דהא דאמרינן
 שם סתם אשה לאו לגירושין עומדת דאפילו אם זינתה
 חחה נעלה, אם לא ירנה הנעל לגרשה לא יגרשה אלא
 שלא תשמטנו, עכ"ל, פיר' שלא יגרשה אלא חחה עגונה
 כי לא תוכל להנשא לאחר נלא גט, ולכן אמרינן סתם אשה
 לאו לגירושין עומדת, אי"כ זה דוקא נכשאים שאין אפשרות
 לאשה להנשא נלא גט, חנל נאותם הפושעים שהיא נישאת
 לאחר נלא שום גט, לא שייך לומר דסתם אשה לאו לגירושין
 עומדת, דהא אין היא זריכה לשום גט דתי נכדי להנשא
 לאיש אחר, חולס נראה דנכל אופן יש כאן רוב המעיד
 שרוב נשים אפילו הנשואות להפושעים יושנות תחת נעליהן
 ולא הוא עחז אוחה ולא היא עחנת אוחו, ואפילו נלנים
 יהודים כלל גס כן יש רוב כזה, ומחילא אין כאן אפילו
 ספק מזורות.

ולמעשה, נניד נתנרר על ידי אנשים כשרים ונאמנים
 שאלו ואם אמו של זה, מעולם לא עזבו את
 נעליהן, ולמעלה מזה אין נריך נדיקה, כי התנועה הרעפארמית
 אינה ישנה כל כך, ונפרט שלפניס, כפי מה שמעידים נכאן,
 גס הרעפארמער היו זהירים שלא לישא אשה נלא גט פטורין,
 גס את השננות ואת המועדים שזרו כדת, אלא שנאחרונה
 נדור הזה החניפו ויאלו לתרנות רעות ונטלו כל מנות
 מעשיות].

וברב"ר האיני יהודי המסכים להתנייר אם תנשא לו, כנר
 כתנתי נספרי זה נחלק נ: דף רל"ז דהגם דהלכה
 דגר המתנייר לשם אשה הרי הוא גר נדיענד והגירות חלה
 עליו ואם אינו מקיים המלות אח"כ הרי הוא ככל ישראל
 מומר ונכן מה תועלת נהוספת גרים כהללו שידוע מראש
 שלא יתנהג נדרך התורה והמלות, ולמה לו להיות גרם
 להרנות מומרים נישאל ולהיות ערנים נעד מומר נטפן,
 חנל מחידך גיסא יש להתישנ הרנה נכגון כ"ד, דאפשר מוטנ
 לגייר את הנכרי מאשר שתנשא לנן ישראל מלידה והוא
 פושע, משום שהנסיון הראה לתכופות שיותר קל להשפיע
 על גר כזה שיקנל עליו עול המלות מאשר להשפיע על זה
 המחונך מעשוריו נרוח הרעפארמי, ונניד שנתנרר שאין כאן
 חשז מזורות ננן הרעפארמי, כדלעיל נמוסגרים אפשר שיהם
 שקולים, חנל אם לא נתנרר שאין כאן חשז מזורות, הגם
 שנידדתי לעיל לומר שאין נהם חשז מזורות חנל זה נרור
 שהם פגומים כי הוריהם אינם זהירים ננדה, נודאי שיתר
 עדיף שתנשא לגר ולהשתדל להשפיע עליו שיתנהג נדרך
 התורה והמלות.

כמו שהארכתי נספרי משנת אברהם חלק א' וחלק ב', נתשונה
 להרנ עחילא ז"ל הרנ הראשי לעדת הספרדים נירושלים, משום
 דנניד אין הדנר דומה כלל לנשואי ערכאות, כי נכאן הזוג
 העושים נשואין נהטעמפל של הרעפארמער, הם סומכים על
 הטכס הזה העולה להם נדמים מרונים כעל נשואין של ישראל
 ואין הם יודעים כלל שאין חמש נשואין הללו, ומחילא אין
 שייך לומר שהם מקדשים נניאה לאחר נשואין הללו, ע"ש
 כי אין מרזוני לכפול הדנרים, וכיון שאין חמש נקידושין הללו
 משום פסולי עדות שזג אין כאן נורך ננט ואין כאן חשז
 מזורות, ועתה ראייתי כי נסי' אהלי יעקב הכ"ל דף ס"ג
 כתנ ג"כ דעל קידושיו ונשואיו הפסולים הוא עושה ולא
 מקדש נניאה כלל.

חשז במול קידושין שסודרו על ידי „רעפארמער“

אל"א שיז לעיין הרנה אם אפשר לנטל את הקידושין משום
 פסולי עדות, משום דלרוב העדים של הקידושין הללו
 נהטעמפעל הם רעפארמער שנתגדלו על נרכי הרעפארמס,
 ואין להם שום ידיעה מיהדות חרדית, וקרוב הדנר שדומים
 לאטטסים חמש ולא לרשעים ופושעים, ומה אשמחם אם טלדו
 ננתי הורים של הרעפארמער, ועי' שם נתשונות הכ"ל נאהלי
 יעקב שמתנדים לומר כן על הקראים, וראה רמזים הלכי
 מורים: דנרים חלו אין אמורים רק נתועים ענמס, חולס
 אותם שנתגדלו על נרכי אניהם הם כתיטוק שנשנה לנין
 עכ"ס, וראה לחם משנה הלכי תשונה פ"ג, ומשנה לחך
 פ"ה הלכי מלוה, וק"ו שדנר זה נאמר גס על הטלדים
 ננתי הרעפארמים, ולכל היותר נוכל לומר כי הרנני המקדד
 את הטכס נהטעמפעל, נודאי שהוא העד ולכל הפחות הוא
 משתתף את ענמו נהטכס, והוא הרנני נודאי יודע מהיהדות
 הדתית והוא עונר על כל דנרי התורה נמויד ודינו כרשע
 גמור ויפסול לעדות, או אפילו כשאתרים שדינם כאתטסים
 הם עדים אלא שגם הרנני נמלא שם נאותו מעמד הרי
 נמלא אחד מהם קרוב או פסול נעלה כל העדות, אלא שזה
 מתנגדת שיטת התום' דננרי דאפילו כיוון לראות כדי להעיד
 אינו פוסל אלא אי"כ נא לנית דין והעיד, דחרתי נעיון
 כיוון לראות כדי להעיד ונא לנייד והעיד, עי' חו"מ סימן ל"ו.

אל"א דכל הסנרנא הכ"ל, דכל מי שנתגדל מעשוריו ללא
 תורה ומלות ואינו יודע שיז ענירה נמה שהוא עושה
 שלא כדת אינו נכלל של אל תשת רשע עד, ועדותו עדות
 לענין קידושין, לא נרור לי, דהא מנואר נש"ע דכל שידוע
 שאינו לא נמקרא ולא נמשנה ולא נדרך חרן — הייט
 שאינו מתנהג נדרכי הישרים — פסול לעדות לגמרי אפילו
 נדיענד, וקשה לחלק ולומר דהיינו דוקא שנתחנך נדרכי
 הישרים ומעלמו סר מדרך הישרה, כי אלמלי כן הי' מזכירים
 חילוק זה נש"ע, ראה נסמ"ע סי' ל"ד.

ובספר דמסקנת הש"ס ננ"ק פ"ח, דענד פסול לעדות
 ממה הנד דגזן וחד מהנך, ופירש"י והנד השווה
 שנהן שאינם זהירים נכל המלות, זה — גזלן — מפני
 רשעו, זה — קטן, אשה וענד — מפני שלא נלטווה, ע"ש,
 אי"כ גס זה שנתחנך מעשוריו ללא תורה ומלות ג"כ נכלל
 נמה הנד הזה ופסול לעדות מדאורייתא, והוי קידושין נלא
 עדים שאין נהם חמש ואין כאן חשז מזורות.

אל"א דיז לחוש להא דמנואר נשלטי הגנורים פרק זה נרור,
 דאם קידש נפני נ: גולנים נזמן הזה, מקודשת מן

תתקטפ. גר אחד היה כמתקפ כאלוהי תעשה בית אמר ליהודים בשנתם תתפללו אני אתפלל עמכם לאלהיכם וכן אמר לגוים ורק [א] דופן אחד ביניהם אמר חרב חרי כתיב (במדבר כג ט) חן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב

תוד השומעים והרואים יאמרו למי שאלה מתפללים אילו מתפללים.

תתקטפת. כתיב (תהלים קטז ו) רוסמות אל בנרותם וכתיב (שם פו יז) ורוסם תחת לשוני יש שבחות [א] תלוין בגרין קל הויבור בלכר יהודי טוב היה אומר שבחות בביחכ"ל שלמש בלע"ז וברכות בקול רם בסודך תעשה לו שעול פוש בלע"ז ולא היה יכול לומר גם היה רוקק רשאל לרשע מה לעשות רפואה כדי שיאמר בבית הכנסת השבחות והיה נלה ירשב שם והיה מבין לשון לע"ז והיהודי דיבר לע"ז אמר החכם לרשע בלשון הקדש אל תגיד לי הרפואה קר שילך הגלה ויפחולך הגלה אמר החכם אם ישאלך הגלה את הרפואה אל תגיד לו מפני כי יעשה הרפואה לגלחים [ב] שצוהו בבית תיפלותם רשאל הגלה ליהודי מה אמר לו הרשע ולא רצה לגלות אל הגלה.

תתקטפט. בעיר אחת לא היו סוים רבים כדי לטבול בהם והיה הישוב מקום ריח ורצו היהודים לגור בהם אמר להם החכם כיון שאין שם סוים אלא סוים (א) שמתקין בהם את הנכבים והגלחים קורין עליהם ישם ק"ו שלהם לא יתכן לנשים לטבול בהם והן להטביל מפנינם וכלי מתכות חזקות באותן סוים אין טוב [א] לעשות ברכה לשם שחזכירו עליהם שם ק"ו. תתקטע. אודר היה כפטר והיה צריך לקרבה ולא מצא קרבה יפה אלא בהצר התקבה על סוים אמר לו זקן אחד קח קרבה [א] שאינה יפה ואל תקח קרבה יפה שבהצר התקבה כי לא לרצון יהיה.

משנת אברהם

סימן תתקס"ז

תן עם לבדד ישכון - פירוש

סס מ"ו: אלא חש"ס סס משמע דאפילו נתנוהו שאינה חיונית ג"כ שייך לומר דמא"ס דהא חמרינן סס: אי תכלת לזינית היינו נשיא דר"ל כלומר, דנעי ר"ל לעיל המשתחוה לדקל לולנו מלי למנוה, ומלי קשיל הא שאני לולנו דהר מנוה ולזינית אינו אלא חכשיר, דאס אין לו גגד של ד כנסת פטור מן הזינית, והזינית מכשירין את הגגד ללונשו, ואולי מפרש רבינו דהא דמדתה הש"ס זינית ללונג, היינו משום נרכה.

[א] דופן אחד וכו'. כנראה שאותו הגית הי' גדול ודופן הי' מפסיק נקזת אורך הגית ולא לכל ארכו, כך, שרק ג' דפנות הי' לכל חדר, דאלמלא כן הי' החדר שישראל מתפללין בו מוקף ד מחילות והרי הוא מיוחד לנרו, או שחא הקפידא של אותו הרב הי' מפני שגג אחד מחאיל על בני החדרים וע"כ מטחא נאהל ולא יתכן להתפלל סס. זמח שמדוקק מקרא דהן עם לבדד ישכון, נראה שדורש ישכון מנוזית שכינה, כלומר השלחת השכינה היא רק נמקוס מנווד ולא מעורב עם הגוים, ומחדש הונח בילקוט שמעוני איתא כעין זה, הן עם לבדד ישכון, מונדלין הס מן העו"א נכל דנר נלנושיהן ומחאלכן וננופיהן ונפתחיהן וכו'.

סימן תתק"ע

[א] שאינה יפה וכו'. משמע דאס אין לו ערנה אחרת מותר לקחת את זו, וראה אר"ח תרמ"ט, ננות הזעירים וכיוצא נהס מנתי שמושיס מותר ליטול משס לולג או שאר מיכיס למנוה, והמנ"א מניא את דברי ס"ח הללו סס, אולם הפת"ג סס מפרש דהש"ע מיירי בנגות שמחזקן לנתי ע"ז, הגס שמיוחדים להס דלז מותר אס אינו מולא ערנה יפה כמותה, ע"ש.

סימן תתקס"ח

כבר את ה' - מנרונך

והגה הדור מנוה של ד מיניס בודאי שהוא מדאורייתא מקרא דלנוה, ולפי הג"ל שאין קפידא אלא משום הנרכה, למה לא יקח את הערנה יפה זו נלא נרכה, הלא אין הנרכות מעכנות, ויקיים מצות ד מיניס נהדור של תורה, וז"ל כ"ל דוקא נמכשירי מנוה אין קפידא אלא משום הנרכה, אבל מנוה עממה כגון נד מיניס יס קפידא משום דמא"ס למנוה כ"ל ולא שייך לומר דיש הדור מנוה בלקיחת דנר מאוס, כי המחוס הוא היפך ההדור נהחלט, ולפי מה שכתנתי נסיתן הקדוס יחא דרבינו הוי"א את הדון הזה מש"ס ע"ז הכ"ל דמדתה זינית ללונג ונע"כ משום הנרכה.

[א] תלדין נגרון וכו'. כלומר, יש שנחות אדס לריך להוליאן מפיו ננעיתה חמרה וננינו, ולא כשאר תפילה דכתיב וקולה לא ישמע, ראה נרכות ל"א, אלא כמו שדרשו כנז ות הי' מהונך, אל תקרי מהונך אלא מנרונך, רש"י משלי והוא מחדש חכמים. וראה זוהר תרומה דק קל"א: דנשעה שישראל פותחין ננית הכנסת נשירה חמרה לפני ה'; כת של מללכיס המחומיס לשנח ולהלל להשיית ניוס, מתחנרין עם ישראל ומזמרים עמס נידח את השנחות של דוד המלך ע"ה, ע"ש.

ציצית עשה חיובית או רק מכשיר

א"ל דהא שכתנתי דזינית אינו אלא מכשיר למנוה להחיר את הנגד ודמי ליקור הגיד, ידעתי שאין כן דעת מרן ז"ל נלנני סר אר"ח סימן תפ"ח, שהניא שיטת ר"ת - הונח נר"ש גיטין פרק השולח - דאין אשה עושה זינית ואונדת לולג כיון שאינה מחויבת, כסס שפסולה לכתינת תפילין משום שאינה נקשירה, ותמוה דמאי שאל מסוכת ננ"ד, ומתוך דשאי סוכה שהא מחיר האכילה והשינה והטיול, וכן לשון הש"ס מחילה תלוי מתרת נסוכה, סוכה נ"ז, וכן נהא דמדמי הש"ס סוכה למנה דכל שנעה רשות,

[ב] שצוהו ננית וכו'. אולי לריך להיות, ש"עוהו, כלומר, על ידי אותה הרפואה יסייע להס ש"עוהו והוי חסייע לעונרי ענירה.

סימן תתקס"ט

עכו"ש מאוס לנבוה, אמילו למצוה שהיא רק מכשיר

[א] לעשות נרכה וכו'. רבינו מקפיד בנזיל הנרכה, ומקורו נע"ז מ"ו. לענין מנוה מלי מי מא"ס כלפי ננוה וכו' אבל הטנילה נעממה אינה אלא מכשיר למנוה ונש"ס לא קא מינעיא אלא נמכשירי קרנן אי קרנן דמי

תתקעא. כתיב (קהלת ח ה) ועת ומשפט ידע לב חכם מה ענין עת אצל משפט אלא לפי שאמרו (א) שאל נענש עקבי על מה שאמרו מלך שמחל על כבודו אין כבודו מהול דכתיב (ש"א י כז) ויהי כמתרש ולמה נשבע יוד לשמעי בן גרא (מ"א ב ה) אם אמיתך אלא החכם עניו בראשו של דבר אם לא היה נשבע לו היה [א] ברע יותר אם יש אלה חזק בעיר ואין יכולין לפנות בעיר בידו כי יש לו עוזרים או ביהודים או בגוים לא יאמר אדם כיון שאין אנו יכולין לשפוט עליו אם כן גם על אחרים לא נעשה משפט חרי יוד אמר (ש"ב נ לט) בני צרוייה קשים ממני ולא עשה משפט סוואב ועשה מאחרים אבל אם רבים הם שאין יכולים לשפוט עליהם יחדלו כמו שאמרו משרבו תרוצחים וכו' בראיתא במסכת סוטה (ב).

תתקעב. אם יהיה איש עם חבירו עושה מחלוקת ביום טוב וחיללו יום טוב וחלישין אחד על חבירו לנזים ואחר יום טוב זה צועק בעבור שחפסד לו אין לחזקת לו תחילה אלא על שחיללו יום טוב תחילה [א] ואחר כך על מה שחפסד

משנת אברהם

נאופן כזה דוקא, היינו טלית של נמר ונינית של נמר, אצל הוהיל ומנות נינית אינה חיונית אלא כל עיקרה אינה נאה אלא להכשיר את הנגד ולתקנו שיהי רלוי לנביאה, אי"כ אין זו סגולה לומר להתקון של נינית הוא אך ורק נעד נגד של נמר, ונגד של פשתן לא יהי אפשר לתקן להכשירו לנביאה.

א"ל דכל דיוקו של מרן ז"ל מדברי הרינז"ל, לא אדע למה מפרש מרן ז"ל את דברי הרינז"ל נאופן כזה, הלא דבריו מפורשים והם סוגנים על דברי התוס' נינמות דף ה, ד"ה כולהו נמי סז ואל תעשה, כלומר, נזכרות כי מנזר ומשום כבוד הנרות התירו לעבור על איסור דאורייתא נשז ואל תעשה, ולכן כתב הרינז"ל דלפי דברי התוס' הנ"ל דאין החיוז של נינית עד לאחר העיטוף אי"כ הנם שהעיטוף הוא קום ועשה, אצל הלא עד אחר העיטוף אין כאלו זום חיוז של נינית, ולאחר העיטוף מתחיל החיוז של נינית, וחינת נחול, אנו אומרים גזה האיש המעטוף נטלית שליטה מנינית חייב להטיל נה נינית, אצל נשנת אי אפשר לומר שיש חיוז על האדם זה לקיים מצות נינית נקום ועשה, היינו להטיל נינית, דהלא איסור שנת מנטל את קום ועשה זה, אלא שיש לכל היותר חיוז להסיר מעליו את הטלית, ואם אינו מסיר הרי זה עובר נשז ואל תעשה, והלא נמקום כבוד הנרות מותר לעבור נשוא"ת, זו היא סגולה הרינז"ל, וראה נפתיחה להפרמ"ג נהלכי נינית שנאמר ג"כ נקלרה דברים אלו ככ"ל, ועיי טור או"ח סימן י"ח, וכבר כתבתי נדברי מרן ז"ל אלו נס"ח ח"א דף קל"ג ותירנתי סס את דברי ר"ת ז"ל כדי שלא יהיו דבריו מופרכים מסוכת ננ"ך, ע"ש.

סימן תתקע"א

יש עת הראוי לעשות משפט ויש עת של הבלגה
[א] ברע יותר וכו'. כנראה דנינו מסניר נזה את המקרא ועת ומשפט ידע לנ חכם, כלומר, כשם שעל החכם לדעת את המשפט לאמיתו, כן עליו גם לדעת את העת והזמן הראוי לעשות את המשפט, כי יש עת שאינו מסוגל לעשות נז משפט אלא רלוי להנליג ולהחלל מעשות דין ומשפט, ועל זה מניח שאחול נענש על שלא עשה משפט, ודוד נשנע נכוונה שלא לעשות משפט נשעתו לשמע, מפני שאותו זמן לא הי רלוי לעשות משפט. נודאי שכוונת דנינו לכל הטעמים אשר נאמרו נזה למה לא עשה דוד משפט מיד נשמעי, יש אומרים כי השעה היתה נריכה לכך כדי שלא ייראו כל ישראל לשוב אליו לדוד, כי כלם פשעו נז נמעשה דאנשלוס, ויש מאמר מדרשי שגפה דוד נרוח הקודש שעתיד מרדכי לנאח תשמעי אשר יניל את כל ישראל מרשעתו של המן.

סימן תתקע"ב

בית ר"ן מעניש מקודם על עבירה שבין אדם למקום
[א] ואמר כך וכו'. דדין קדימה על ענינה שנין אדם לתקום, דאלי"כ הרי זה נכלל מה שאמרו נכנודי

סס דף כ"ז, לכן גם אשה כשרה לעשות הסוכה שהוא רק חתיר, אולם נינית תונל הוא דרמ"י עלי דגנרל, וחילוי מהל דהרינז"ל שהניח הרא"ש נינמות נפרק האשה רנה, אלה דכחנ התוס' דאין חיוז נינית אלא לאחר נישת והעיטוף נהטלית, ומכאן הורה הרינז"ל שאם יש לו לאדם טלית שליטה מנינית מותר לנזשו נשנת נלל נינית, דנשנת עיטוף ליכא ענינה, ולאחר העיטוף ליכא ענינה משום שליטה יכול לעשות נינית נשנת והכוונה דאי הוי אמריטן שאסור להתעטף כלל נטלית שליטה מנינית, לא שייך להתיר להתעטף נשנת משום שליטה יכול לעשות נינית נשנת, משום דאי אסור להתעטף נלי נינית אי"כ הנינית הם מכשירין את הנגד ודמי לשתיטה ננלי שתיטה יש איסור שליטה נזות, כן נמי הוי אמריטן ננלי המכשיר נשאר הטלית נאיסורו, אצל השחל דאמריטן שאין תונת נינית אלא לאחר העיטוף, אי"כ אין איסור לנביאה, רק לאחר העיטוף מנוה הוא דרמ"ח עלי דגנרל, ונשנת שלי אפשר לו לאדם לקיים את התלוה אינו עובר נמה שליטה עושה נינית, ולפי שנינית אינו חתיר ומכשיר כשתיטה לכן פסול עשייתו ננשים, ע"ש.

והדברי מרן ז"ל יש ראי' אלימתה מהל דע"ז מ"ז הכ"ל דמדתה הש"ס נינית ללולג, משמע דשניהם שווין, אולם יש לדון הרנה נדברי מרן ז"ל הכ"ל, כי לא זכיתי נעניי לירד לסוף עומק דעתו, ראשית לא אבין מה שייך לומר דסוכה הוי רק מכשיר למנוה משום דמכשיר הטיוול והשינה והאכילה, הלא סוכת ננ"ך כשרה גם נלינה הראשונה ולו נודאי שזו הוי מנוה חיונית דהא חייב לאכול נסוכה נלינה הראשונה ונאמת מרן ז"ל נעלמו נאנני נזר סימן תכ"ט ספר משנתו, שכתב דהגם מנז הסגרה הי נראה לומר דאין זום מנוה נעשיית סוכה משום דסוכת ננ"ך כשרה ממילא דמי להל דאמריטן דחרישה ללו מנוה הוהיל אס מנל חרוש אינו חורש, מכות ד, אלא גזה אינו נשמעות של לשון המנהה נשנע לנטל את המנוה שלא לעשות סוכה ע"ש, ואם דעתו סס שעשיית הסוכה הוי מנוה ולא מכשיר איך נאחר שכל מנות סוכה אינה נגדר מנוה אלא נחורת חתיר ומכשיר.

גם מה שגראה מדברי דנינית הוא עשה חיונית, הלא מסוגיל דמנחות מ"א משמע דאפילו טלית תונת נגנרל אסור רק לעשות טלדיקי לפטור מנינית אצל כשאין עושה טלדיקי ואין לו טלית נח חיונל אינו נענש, עי סס נתוס' ד"ה ענשיתו וד"ה הכי קאמר, וקל"ת משמע כן מדברי התוס' נכתונות מ, ד"ה כגון מילה נדרעת, שהקשו אמחי נינית דוחה איסור כלאים הל אפשר לקיים מנות נינית נמינו היינו טלית של נמר ונינית של נמר, ותירלו משום דטלית של פשתן אי אפשר לעשות נינית אלא תלמר דתכלת עמרה הוא, וזה אין סגנרל שיהי אסור לנזשו טלית של פשתן הוהיל ואפשר נטלית של נמר דזה לא מקרי אפשר, ע"ש, הסנר דנריהם הוא, שמתות נינית אינה כמתות תפילין, דאי הוי כתפילין, שפיר הוי אמריטן דהמנוה נריכה להיות נעשית

תתקע"א. (א) יומא כ"ב ב. (ב) פ"ח א.

לחבריו ואם אין לאותו שהספיד מה שלם וקרובו יתעצם ומסיתין אותו וקחרין לו יד חזקיים שבקיד תקיפא ידחקו את אותם יתעצו וקחרין [ב] ומסיתין לשלם כדי שלא יתפרו לקשות עוד כדבר הרע הזה האמר (א) כן דנינא לך ובל אלמא דבחתך ובמעשה מילנש בנבטחא המיתו פה נשיים לפי שהיו קחרים לבקלי קבירת.

תתקענא. אודר בקל מחלוקת היה מדבר דברי ריבות אמרו התלמידים (משלי כו ה) ענה כפיל כאלתו אמר חרי כתיב (שם שם ד) אל תקן כפיל וקוד כתיב (קהלת ג ו) [א] קת לחשות אמרו לבקל מחלוקת אתה יודע שחשקר עם קרובך ולמה תקזור לקרובך אמר [ב] לא אפרח תורה לעזור לקרובי בין בשקר בין באמת אמרו לו חרי כתיב (ויקרא ג ח) רשמתי אני את פני באיש החוטא ובמשפחתו מתרגמינן ובאפקדוהי אמר החוטא כתיב (משלי כג ז) מדבר שקר תרחק י"ג עניינן דרשו קלוי במפסת שבוקות (א) אמרו לחכם למח לא תדבר אמר (משלי טו כג) דבר בקוה מה טוב רק

משנת אברהם

אחותה דלא האמינו עד אחד אלא משום החרת ענוה, מנואר לגוס דנר אין עד אחד נאמן מדלורייחא, דלס הי נאמן לעדות אשה מדלורייחא הנס דהוא דנר שנערה להשיא ע"פ אשת איש מדוע לא יהי נאמן להעיד שמה האשה להתיר לו את אחותה, וכן למה לי לרש"י להסביר דהתירו משום דאמרינן אפקעינהו, אלא ע"כ מדלורייחא אין אס נאמנות לעד אחד ולא מטעם דמסקר אלא מלד גזירת הכתוב, ומה שכתוב נספרי שופטים לעון אינו קס אלא קס הוא נאשה להשיאה, ע"כ כנר נאמר וזה הרבה, שאין זו דרשה נמורה אלא חכמים שהקילו נענוה אסמוכי סמכו דנריהם על דרשה זו.

ודיב"ש סימן קפ"ח דייק מדברי הרמז"ם הכ"ל שהא ש"ס ערוך צינמות ל"ג דאפילו נמילתא דענידי לגלוי נס כן אין עד אחד נאמן מדלורייחא, דהא הכא הי מילתא דענידי לגלוי ע"כ, והיינו משום דהא דאין עד אחד נאמן אינו מטעם דחיישינן למסקר, דנמילתא דענידי לגלוי לא משקרי אינשי, אלא דפסולו של עד אחד הוא מגזירת הכתוב.

עד אחד בזנות נאמן שדאשה מעלה מעל בהבעל

והנה נקידושין ס"ו גני האי סמיח דעד אחד אמר לו זינתה אשתו לדמר לי מר שמואל אי מהימן לך זיל אפקה, ומפרש רנא אי מהימן לך כני תרי, יש להנין מה הפ"י אי מהימן לך כני תרי הלא נס עד אחד אינו משקר כ"ל אלא שגזירת הכתוב הוא דעד אחד אינו נאמן נדנר שנערה, וא"כ מה מועיל זה האדם מאמין לו לעד אחד כני תרי, וע"כ נחוש ד"ה רנא אמר, דמה שהגעל שותק אינו כלום משום דאין האיסור מכה הבעל אלא מכה העדות, וא"כ מה מועיל שהסמיח מאמין להעד כני תרי, אלא דין הוא דנעי תרי.

וצריך לומר דשאינו גני זינתה אשתו משום דזויא אינפשי חתיכה דאיסורא אס מאמין לאתמו העד או משום דכתיב ומעלה צו מעל, כדברי מהרי"ק הדויעס, וא"כ יש כאן שני עינים אף צמה שמעלה נהגעל צ מה שחטאה צמח והוא חטא כלפי המקום, והנה לעינן חטא כלפי מקום לא שייך לומר דהגעל מאמין לה כני תרי, דהלא הדין הוא שצריך צי עדים, אלא לגני הבעל אס הוא מהימן לי להעד אחד כמו שהי מאמין לני תרי, לריך להזיאה משום שהוא מאמין שמעלתה צו מעל, והוא הדנר הנוגע רק אלין, חס פירי אי מהימן לך, כלומר, צנוע המעילה שמעלתה צד.

ובש"ס כתובות פ"ה, ההוא איתתא דחייצא שנערה צי דינא דרנא אחרה לי נת רנ חסדא — אשתו של רנא — ידענא נה דחשודה אשנערה, אפכה רנא לשנערה אשכנעדה, אס כל הסוגיא עד אלא מרענא שרנא אפתי, ע"כ, וצריך להנין איך פסל רנא את האשה על סמך של

לא מחיתם כנוד צנר ודס מחיתם, נדרים דף ל"ט: הנס שענירה שנין אדם לתניו על פי רוב היא יותר חמורה מאשר ענירה שנין אדם למקום כי אין תשובה מועלת עד שירצה את תניו ואפילו יו"כ אינו מכפר, סוף יומא, אלא על הבית דין להעניש תחילה את העובר על ענירה של צין אדם למקום, כנ"ל.

מסית למסור, דינו כמוסר

[ב] ומסיתין לשלם וכו'. נראה דרנינו מחייב את הקרובי לשלם משום שהיו מסיתים לענירה, דמה שיעלו לו או עשו לו אין זה אלא נכלל גרמא צניקין, ולא עוד אלא דהוי גורם לגורם, דהא מוסר עלמו אינו אלא גורם אלא שדיו כעושה מעשה צדים אלא הגורם למוסר לא הוי אלא גורם דגורם, אלא מסית למסור הוי כמוסר עלמו, דא"כ כל מסית יפטור את עלמו נטענה שליט אלא גורם, אלא שהסחה נעלמה היא ענירה וזוהי למה שכתבו התוס' נסנהדרין כ"ט. ד"ה דברי הרב, שאין האמית יכול לפטור את עלמו נטענת דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שמועין, דדוקא נחש שלא נלטוה אלא להסית ולא נענש אלא לפי שנאח תקלה על ידו, אלא מסית שנלטוה אלא להסית מלא כשחסיית עובר, ע"כ.

סימן תתקע"ג

קרובים ועד אחד אינם נאמנים מגזירת הכתוב

[א] עת לחשות וכו'. כלומר, דזה המשיג לנעל מחלוקת גורם שהגעל מחלוקת עוד יותר ירנה דננרי רינות לכן מוטב להגליב ולחשות, ולשיטת הסוגרים יש לאו של ולא יהי כקרה ועדתו נחזיק נחלוקת נודאי שאסור מדינא להשיג לאלו המדנרים דנרי רינות.

[ב] אסרה וכו'. כנראה שטעותו של אותו נעל מחלוקת היחה צה שסנר דמפני זה אין קרובים נאמנים להעיד משום שמתור להם לומר דנרי שקר לעזור את קרוביהם, ולאמלא כן מפני מה אין קרובים נאמנים. חס טעות כי הלא אין קרובים נאמנים אפילו לחונה נמה שאין אס חסד שמכוונתם לעזור לקרוביהם, אלא גזירת הכתוב הוא נהלכות עדות שאפילו משה ואהרן אינם נאמנים להעיד זה על זה.

וכן מה שאין עד אחד נאמן אלא נאיסורים, אין זה משום דחוששין שמעיד שקר אלא משום גזירת הכתוב דנענין שני עדים, ורק לענין ענוה הקילו חכמים להאמין לעד אחד, משום החרת ענוה או משום דאמרינן אפקעינהו רננן לקידושין לנורך תקנת ענוות, רש"י שנת דף קמ"ה:

והנה הרמז"ם ז"ל כתב נהלכי ינוס ג"כ דאין עד אחד נאמן לומר אשתו של פלוני כדי שיאח את

תתקע"ג. (א) ב"ס ל"ס ב: ה"ב דיינא לך ובל אלמי וחברך. התקע"ג (ח) ל"א א.

העידו או השקר, ככ"ל נהלכי סנהדרין, משום דלין עדותם מזנרת לט את האמת המוחלטת, ומה שאנו פוסקים להרוב את זה הוא מחוקי התורה, וראה לקמן סימן תתתרי"ג, קונטרס הזמה.

ובבית אפרים יו"ד האריך בזה לגרר אם עדים נאחזים מטעם חזקה שאין אדם חוטא ולא לו, או מטעם חזקה כשרות או משום רוב, ולטעם האחרון קשה ליד יאמין ר"מ לעדים הוא חייב למיעוטא. ובהקדמת הפני יהושע לסדר נשים הניח נגס הגאון מהר"ר נעריש, דלומר על שני עדים שהם ממיעוטא הוי מיעוטא דמיעוטא לכן נס ר"מ אינו חושב, ע"ש, ודברי הרמז"ם הג"ל מטיין שגאמנת העדים הוא משום רובא.

ועתה ראיתי נסי אמרי נייה ריש הלכי עדות שדיק מדברי הרמז"ם הלכי יסודי התורה ח"ג, שכתב: מנאלת אומר שכל נניח שיעמוד אחר משה רבינו אין אטו מאמינים נו מפני האות לבדו כדי שאלמר אם יעשה אות נשמע לו לכל מה שיאמר, אלא מפני המנוה שזה משה נתורה ואמר אם נתן אות אליו תשמעון, כמו שזיינו לחתוך הדבר ע"פ שני עדים, ואע"פ שאין אנו יודעים אם העידו אמת אם שקר, כך מנוה לשמוע מזה הנניח אע"פ שאין אנו יודעים אם האות אמת או נכסוף ולאט עכ"ל. הרי מפורש שגאמנות העדים אינו מתורת נירור אלא שזה הוא דין מחונת התורה, ולא ידעתי למה לא הניח הגאון הג"ל מדברי הרמז"ם הלכי סנהדרין הג"ל שפורש הענין ניתר אמת, אלא נכל אופן כל דברי הרמז"ם הג"ל עולים נשיטה אמת.

אם עדים נאמנים בדבר שמעידים נגד הטבע

ובהסודרי הדברים ראיתי שגם הגאון הנפלא נזפנת פענח הלכי יסודי התורה הג"ל עמד נדברי הרמז"ם הג"ל והראה תקום למה דלמרינן נכ"מ תרי כמאה ומאה כתר, ומולד שם לענין נאמנות העדים כשמעידים נגד הטבע או האמונת, ומניח שם מהא דינמות פ"ת, אחא גברא וקאי ואת אמרת לא תלא, דהיינו שהעדים מעידים נגד מה שגראה נחוש, ע"ש.

וכנראה כוונת הגאון הוא למה שכתבו התוס' שם ד"ה אחא גברא, ח"ל, ואם תאמר כיון דליכא תרי דלמרי מת אפילו ליכא מלה שאמרים זה הוא מה נכך הא תרי כמאה דמו, וי"ל דלנני דבר הנראה וידוע לכל לא ה"י אומר רנ אלא נשני עדים לא תלא, עכ"ל, הרי דנגד דבר הנראה נחוש אין עדים מועילים.

אולם דברי התוס' הג"ל נמתוקת שנו"י נירושלמי ינמות פרק ט"ו סוף הלכה ד', ושם משמע דנישאת על פי שנים ואחא גברא, אמרין לי לית אתנ, כלומר אין ננו כח להוציאה מנעלה השני הואיל ונישאת על פי שני עדים, אמרינן, דזה שגא הוא איש אחר שקלסתר פניו דומין לפני נעלה הראשון שמת, רני שמואל נר רנ יחזק בני הנע נעמך שהוא אדם מסויים כגון אימי, פיר' אם זה הנעל הוא אדם ידוע נתורתו כגון רני אמי שאי אפשר שינא אחר נמתוקו ויהי גדול נתורה כמותו, הכי גאופן רחוק מאד כזה נאמר שהעדים נאמנים נגד הטבע ונגד הידוע לכל — כדון שהניאו נהתוס' ינמות הג"ל — אמר ר' יוסי נרי' גון ולית כאן נר נס דמיי לרני אמי, כלומר, וכי אין נמניאות שינא איש אחר מארן רחוקה שיהי דומה לרני אמי, כלומר, נחאר פניו וגם נגדלו נתורה, ושם מניח הירושלמי פלוגתא דלמוראים אם עדים המעידים נגד מה שגראה נחוש אם תושאין או סומכין על העדים, ע"ש, ולא אדע למה השמיט הגאון נעל נ"פ את דברי הירושלמי הג"ל, ואולי לא כתב את הדברים הג"ל נהלכי יסוה"ת אלא אנג גברא

עדות אמת, הלא אין אשה נאמנת ואין עד אחד נאמן לפסול את חזקה כשרות של מי שהוא, נשלמה אי אמרינן דהא אין עד אחד נאמן ואין אשה נאמנת הוא מטעם שאנו חוששין שמשקרים, שפיר קאמר דהיינו דוקא נמי שאינו נאמן לבית דין, אלא רנא הכיר את אשתו לנדיקת שאינה משקרת ולכן האמינה, אלא הלא הסברנו לעיל שזה הדין אינו משום אי-נאמנות אלא אפילו נדקנית כשרה אמת אינה כשרה להעיד וא"כ איך סמך רנא על דברי אשתו, וכן שם דמסיק אמר רב פפא השתא דלמר מר קיס לה נגווי מילתא היא, כגון אלא מר נרי דקיס לי נגווי — מרענא שטרף אפומי, פירי רש"י: ולא אזדקא לננות נאותו שטר ומקרע נמי לא קרענא לי ע"ש, וגם זה אינו מונן, דלפי מה שפירשו שם נתוס', היינו שאפילו אלא מר יעיד לטונת קרובו נגד מה שכתבו נשטר ינטרך התונע ליבנע, ואמאי יהי ממש נעדותו משום שהוא איש מהימן, הלא אין קרוב מעיד אפילו לחונה שאין לחושדו למשקר מחמת קרובה, א"כ מכל הג"ל משמע לכאורה דקרונים פסולים משום דמשידי לשקר.

ומדברי הרמז"ם ז"ל סנהדרין כ"ד-א משמע שהסבר הענין הוא משום דנדיני ממונות כתיב נזדק תשפט את עמיתך, כלומר, העיקר הוא שהנית דין ידע שהלדק הוא כמו שפוסקים, ומה שהלריכה התורה שני עדים היינו נזמן שינאו שני עדים לפני הדיינים ויעידו, אף ע"פ שאין הדיינים יודעים אם נאמת העידו או נשקר, אז ידוט על פי עדותם נכל אופן, אלא כשהדיין יודע האמת נלי העדים אז אין הדיין נריך לעדים — נדיני ממונות — אלא עליו לחרון משפט כפי האמת שהדיין רואה וחושב נלנו, ולכן אם מלמין למי שהוא, אפילו לאשתו וכדומה, ממילא נרור לו להדין שזה הוא האמת, ולכן יש לו לדין לזון נדיני ממונות על פי הדברים שדעתו טטה להן שהן אמת והדבר חזק נלנו שהוא כן ואע"פ שאין שם ראיי נרורה" — לשון הרמז"ם שם, וזה מתאים לדברי הירושלמי סיר נ"ז, ונכ"מ דנדיני ממונות כתיב נזדק תשפט את עמיתך ונדיני נפשות כתיב נדק נדק תרדף, וראה להלן סימן תתתקע"ה.

עדות של שנים אינה בירור האמת בהתלבט

אלא דנסיס דברי הרמז"ם הג"ל יש דבר חידוש נמה שכתב: שזמן שינאו לפני הדיין שני עדים ידון על פי עדותן אף ע"פ שאינו יודע אם נאמת העידו או נשקר, משמע דלין זה אומר שעדותם של שני עדים מזנרת את האמת הנרור שכך הוא כמו שאמרים, ושיש לחוש נס נעדותם של שנים שמשקרים אלא דזה הוא דין מדיני עדות לזון על פיהם.

והסבר הדבר הוא דהלא אנו רואים שיש נמניאות להיום ולהכחיש את העדים, ואפשר שלאחר זמן ינאו עדים אחרים ויזמו את אלו או יכחשו אותם, ואם כן אין עדותם דבר המאמת נהאלט, ואפילו נאמר שעל פי רוב אין עדים מחזימים או מתכחשים, אלא מיעוט יש, וכל דבר של רוב אינו אמת המוחלט, אלא שזה מדיני התורה לסמוך על הרוב, הגם שהרוב מודה שיש מיעוט המתנגד לו.

ודברי רמז"ם הג"ל מפיעים אור על מה שכתב הוא ז"ל נפיה"מ נסנהדרין פרק ז' נמשנה מלות הנחתקין היו משקעין אותן, ח"ל: וכבר ידעת שהעדים הם הממיתים נידים איו מיתה שחיה לפי אמות הדבר אלס אמת שהשיגוה נחושיהם והוא אלנו ספור דברים שאין אנו יודעים אלא מה ששמענו מהם ולפיכך לווה השם יתנרך שיהיו העדים מחזימים על הענין חוהו ענין נראה, עכ"ל, כלומר, העדים המעידים יכולים לומר שלהם נרור נאמת המוחלט, שזה הנהרג הוא החייב הגמור, אלא הנית דין אינו יודע אם האמת

משתני שקרי יניאו, כלומר, אי אמת, דכלי נהמות המות
הדוקין שלהן משתנין איכ אי אפשר נשום אוסן להעמיד את
ערוסם האומרים שלא שלטה המיתה על הדוקין, והגן.

בערות אין הולכין אחר רוב דעות, ונזירת הכתוב

אלא דנאמת כל ענין עמות הוא נזירת הכתוב, דהא אין
הולכין אחר רוב דעות, ותרי כמאה, ואי הו אמרינן
דנאמנות העדים הוא מכה סגרא שמאמינים אנו שאמרים
אמת, נזין שנלך אחר רוב עדים ונאמין למאה ולא נאמין
לשנים, וכן מוכרח מדברי רש"י בסוטה ל"א ד"ה כל מקום
שהאמינה תורה עד אחד הלך אחר רוב דעות, הוציאנו
לעדות זו מכלל כל עדות שנתורה לפיכך פסולין וכשרין
שוין זה והלך אחר רוב דעות המעידין דבר, ע"ש, משמע
דמה שאין הולכין בעדיות אחר רוב דעות וכן מה שהפסולין
אינם יכולים להעיד הוא מטעם נזירת הכתוב בחוקי העדיות.

ואין להקשות לפי דברי רש"י הנ"ל איכ נאיסורין שעד
אחד נאמן, הרי ג"כ הוציאנו התורה לעדות זו מכלל
שאר עדות, יהי גם עד אחד פסול נאמן, דנאמת גם אשה
וגם קרובים נאמיים נאיסורים ורק פסולים מטעם שהם
חשודים אינם נאמיים, והוא דבר שנסגרא שהחזיר דבר
אילו נאמן להעיד עליו, וכן אשה אינה נאמנת נאיסורין
במקום שיש טרחה גדולה, כדמוכח בירושלמי הונא בתוס'
פסקים ד: ד"ה הימטהו.

**אין עד אחד נאמן באתחילת איסורא,
דאורייתא או דרבנן**

ודאיתי נפתחה כוללת להפרי מגדים, סדר והנהגות הנשאל
עם השואל נאריה ראשון אמת ד', שכתב דלפי מה
שחידש הט"ז י"ד נסיתן יח"ט"ו, דחכם לא יורה לעצמו אם
אירע לו שאלה נשחיתה משום דיש כאן חקת איסור שאינו
זנות, ומדמה זאת להא דסוף פ"ג דנעיס, כל הנכורות
אדם רואה חזן מנכורות עצמן, וטעמא דהתם משום דיש
כאן חקת איסור נכור, והקשה הפרמ"ג איכ איך נאמן
כל מורה ביחיד בכל דיני מעדות ואיך נזכר שיש בו חקת
איסור ואין נידו, ומ"ש מעדות דאין עד אחד נאמן דחיישינן
שמא יפקר, ולמה המומחה נאמן להחיר את נכור של תעורו,
ואין למת דמדאורייתא עד אחד נאמן ומדרבנן אינו נאמן
והם אמרו והם אמרו דנהוראה מהימן דאיכ אמאי אמרינן
בינמות דף פ"ח, עד אחד נגד חקת ואין נידו דהויא נעיל
דלא איפשטא ונדאורייתא אזלין לחומרא, הא כל תיקו
דרבנן אזלין לקולא, אלא ודאי דהאינעיל הוא אי מדאורייתא
אינו נאמן, ומסיק, ויחא לי דלעולם נעיל דרבנן, כלומר,
ולא ס"ד דאינו נאמן מדאורייתא והא דמחמירין בספקו
משום שיש בו לתא דבר תורה כמו גבינות עכו"ם ע"י ש"ך
י"ד ס' ק"י נש"ך נקיור ס"ס דין י"ח, עכ"ל.

ודגה מדברי הפרמ"ג הנ"ל נראה שספקו דהא דאין עד
אחד נאמן נאיתחוק איסורא אי אינו נאמן מדאורייתא
או מדרבנן, דרק מדרבנן אינו נאמן אבל מדאורייתא נאמן
אפילו נאיתחוק איסורא ואינו נידו, אולם מה שהרב מנחה
זה להא דנכורות נריך ניאור, דנדלוי דהא דנכורות איש
נאמן מדאורייתא דהלא נפירוש אמרו נכורות ל"א דהטעם
הוא משום שדא, ומשדינן דמסקר משום שהא נוגע לעצמו
ככל הנהו דקתלי בסוף פ"ג דנעיס, אבל במקום שאינו נוגע
ואינו חשוד לסקר עד אחד נאמן מדאורייתא במקום שאין
נריך לעדות, כדברי רש"י הנ"ל, הוציאנו התורה לעדות זו
מכל עדות שנתורה.

גם מה שכתב הפרמ"ג שם נאה"ד: איך נאמן המורה נאריה
כה"ג נחקה ואין נידו ומ"ש מעדות דחיישינן שמא

כי אין סם מקומן, ולהלכות עדות לא זכינן לדברי הגאון
ז"ל וראה בנוני מהד"ק חלק אה"ע ס' ס"ה שחפלה נדברי
התוס' הנ"ל בינמות.

ודצ"ם עמד על כמה מקומות נש"ם דילן דאמרינן סהרי
שקרי יניאו נזמן שהעדים מעידים נגד מה שגראה
נחוש, והיינו נכורות כ"ה: אי אמת כולהו משתני — פיר'
כל דוקין שנעין משתנין לאחר מיתה — שקרי יניאו —
כלומר אם עדים מעידים שכשם שהדוקין הם לאחר שחיתה
כך היו קודם שחיתה והוא מוס קצוע — נדלוי שמעידים
שקר, וכן נר"ה כ'. לענין עדים המעידים שראו את הלבנה
החדשה לפני שקיעת החמה, ואנו יודעים שגולד אחר חנות,
סהרי שקרי הם, מפני שאין נמליאות שיהי נולד אחר חנות
ונראה קודם שקיעת החמה, וכן בסוטה ה', עדים שנאו לאחר
ששתתה והעידו שזינתה ולא היו המים נודקין אותה, סהרי
שקרי הם, כי אלמלי אמת היו המים נודקין אותה — אם
לא נאחר דסוטה שיש לה עדים נמדנית היס אין המים
נודקין אותה — ע"ש, ובשניל כך נא הגאון הנ"ל לירי
מסקנה לחלק בין עדים המעידים והדין נגמר על פיהם אז
נאמיים אפילו כשעדותם הוא נגד הטבע, אבל נעדות שאין
הדין נגמר על פיהם כגון נכור דנריך עור להמתת חכם,
וכן קידוש החושב לנריך לקידוש נ"ד, ע"ש, ולא הננתי את
החילוק הזה, הלא כל דין ומשפט אינו נגמר אלא על ידי
פסק נ"ד ועד שלא נגמר הדין על ידי נ"ד, אין נמה
שהעידו העדים משום נמר דין.

אולם נאמת אין כאן אום קושיא מכל אותם המקומות הנ"ל
נש"ם, ואין כאן סתירה אפילו למאי דאמרינן בירושלמי
ינמות הנ"ל דאפילו אחא נגרא והוא אדם מסויים, אמרינן
שמא אחר הוא, דשאני הכא נני אותם עניינים הנ"ל נש"ם
דינן דהעדים נעלמם סותרים את דנריהם, כגון נני נכור
שהעדים אומרים הגם שהנכור הוא עתה מת לכל זאת לא
שלטה המיתה לעשות אום שינוי על הדוקין שנעין, והרי זה
כאילו מעידים שפלוני מת מיתה מוחלטת אלא שהולך נרגליו
או מדבר נפיו, וה סתירה נדיבורם כי אין מיתה להלאין
ואם מת אינו מדבר ואינו הולך, כן נמי אם הנכור מת
אי אפשר שלא שלטה המיתה על הדוקין שנעין, וכן נר"ה
הנ"ל אם נולד לאחר חנות איך אפשר שראו את הלבנה קודם
שקיעת החמה, כעין שאמר רבי דוסא בן הורכינס איך מעידים
על האשה שילדה ולמחר כריסה בין שיניה, ר"ה כ"ה, וכן
נני סוטה שהתורה מעידה שכל אשה שזינתה מים המררים
נודקין אותה והעדים הללו מעידים נגד התורה, איכ סתירה
נמורה יש נדנריהם, אבל במקום שיש למת שהעדים מעידים
אמת ומה שגראה לנו מנד החוש שאין דנריהם אמת יש
לתרן אפילו נאופן רחוק הרבה, כגון דאמרינן דה שגא אינו
נעלה הגם שקלסתר פניו וקולו וידיעתו נתורה הם כמו של
נעלה, שפיר מהימנין לעדים.

**ערים שמעידים נגד הרוב, או שמעידים
נגד החזקה**

וכבר הניאו הפוסקים דבר זה לענין עדים נגד הרוב
שהעדים נאמיים ונגד חקת אינם נאמיים, כדאיתא
נכתובות ט"ז: כי אתו עדים מאי הו הגך סהרי שיקרא
יניאו, הגם דקיי"ל רונא ומחקה רונא עדין, ואם נאמיים
נגד הרוב ק"ו שיהיו נאמיים נגד החקה, משום דעדים
המעידים נגד הרוב אין הם מכחישים את הרוב אלא מנררים
מה הנדון שהם מעידים עליו הוא תן המיעוט ולא תן
הרוב, אבל חקה אומרת שאין כאן מי שהוא שיהי שלא
כהחקה, איכ העדים מכחישים את כל החקה ולכן אינם
נאמיים, וי"פ הש"ם הנ"ל נכורות כ"ה: אי אמת כולהו

תזכרו מה שדובר בפנים אחרת אותו בעל מחלוקת היה מעיד על עסק קרובו שלא היה פסול לו ואמר החכם אל תאמינו לקדומו כבר תורה חיתירא לעצמו תחזק כפרן והוא אומר משפה אני בנים והחכם אמר מה שאמר תחילה תאמינו ומה שאמר כך ואמר אינו נאמן. אל יתוכח הצדיק עם מי שאינו מודה [ג] על האמת והוא אל תען כסיל כאוולתו אבל אם מודה על האמת ענה כסיל כאוולתו ופעמים אע"פ שאינו מודה על האמת כגון שישי אהרים ופכורים שהכסיל אומר אמת ואם לא יענה יאמרו האמת עם הכסיל לכך יענה ולכך (קחלת ג ז) עת לדבר וכתוב דברי בעתו מה טוב ואם הצדיק יודע אם ידבר יעשו להכעיס עת לחשות.

תתקעור. כתיב (משלי כא יג) אוסף אוזן מוצקת רל גם הוא יקרא ולא יענה במקום אחד היו יפני בעלי בתים ואמרו שניהם נקרא פלתי כי בקי בדינים אמרו לו תשב בדינינו וכל מה שתאמר אנו מקבלים עלינו והייב אחד חיבה האחר אמרו לו אהרים נראה לנו שלא כדון עשית ואמרו כדון עשיתי לבסוף זה הריץ בא באותו ענין האותם שמתחילה אמרו לו שלא כדון עשית נעשו דינים על אותו דבר אמרו לו כיון שאתה דנת אהרים כאשר פיללת לאחרים נעשה לך אמר להם אתם אמרתם שלא כדון עשיתי ובא מעשה לידכם היאך תשנו לי הדין הם [א] אמרו אמת והוא אמר אמת ככל מקום יאחו צדיק דרבו הם יעשו הדין כמו שנראה להם ואם יוכלו לעטוף שיפירע למי שהספיד זה יעשו.

תתקעור. כתיב (דברים פז ב) צדק צדק תרדוף למח שתי פעמים צדק לומר אם יש צדיקים בעיר ויש רשעים בעיר אלה חכמים בתורה ואלה חכמים בתורה אע"פ שהרשעים יותר הריפים ישבו צדיקים ברין ולא רשעים ולא ישב הרשע אע"פ שהשנים צדיקים כי (משלי יב כא) לא יאנה לצדיק כל און כשאין רשע עמו ואם תאמר הרשע מפולל יותר קר שאתה פסור שמתוך פילפולו יישר את הדין ארובה [א] שיתר יעקל שיפסיק לפתור דברי אמת ויטעה את הישרים וזהו (דברים פז יט) ויפלה דברי צדיקים ולא דברי רשעים ו"א צדק צדק, צדק בקרובים צדק ברחוקים אם יעשה רין פאחו ובקרוביו ולא יעזור לאוהבו לשקר אז ישמעו לו כשרוצה לעשות רין לרחוקים.

משנת אברהם

לי תרגולת, אחי לי ללף, חנל נמקום שהחכם יודע שאין זה השומע תורה על האמת ואין נירו של החכם לנרר את אמיתת דבריו מן המציאות, אז אל תען וגר.

סימן תתקע"ד

[א] אמרו אחת וכו'. כלומר, רניט טחן טעם לדבריו שלפניך לריכים הדיינים לדון את זה הדין לא כפי אשר דן הוא את אחרים אלא כפי שגילה להם הדין נעיניהם, כי הלא הם הדיינים אמרו אחת — לפי דעתם נתחילה — שזה הדין לא דן דין נדק ומחילה לא שייך לומר כאשר עשה כן יעשה לו, או סגלה נסדמי יתיב מדוויל וכו' משתלס, פסחים כ"ח, כי אין כאן ענין של עונש או הקנס נעד הדיין כי גם הדיין לא מרוע לנו דן מה שדן אלא גם הוא סגר נטעות שכך הוא הדין.

סימן תתקע"ה

דין מרומה העושה עצמו חנוך — פירוש

[א] שיתר יעקל וכו'. אפשר דרנינו הוגיל דין זה מהא דלמרינו נסנהדרין ל"ג: דריש לקיש רמי כתיב נזקק תשפט עמיתך וכתיב נזקק נזק תרדוף הא כיצד כאלו נדון מרומה כאלו נדון שאין מרומה, וכתיב נתוסי' אס, לא שידעוים נו שהוא מרומה, דל"כ אין לדנו כלל כדרשינן נשנועות ל: מדבר שקר תרחק ע"ש, ולא פירשו נתוסי' מה הוא הפשט של דין מרומה הנדרש נזקק נזק תרדף, ומפרש רניטו שזה קאי על הדיין מפולפל ורשע כי ירמה ויעמיק לכתור דברי אמת.

ואג"י עוד כוונת רניטו הוא למה דשט חכמים נמשנה דסוף פלוגה: וכן דין שדן דין אמת לאמתו וכל מי שאינו לא חנוך ולא סומא ולא פסח ועושה עלתו כאלו מהם אינו מת מן הזקנה עד שיהי' כאלו מהם שנלמד נזקק נזק תרדף ע"ש, ואין להנין מה משמע דהך נזק נזק תרדוף לעושה עלתו חנוך ופסח, וכן מה חינוך יש ליה המלמד לתחלתו וכן דין שדן דין אמת לאמתו, ואפילו לנטפת המשנה גירושלמי המנסת: אינו מת מן הזקנה עד שיהי' כאלו מהם שנלמד דורש רעה תנולטו ונלמד נזקק נזק תרדף, ע"ש, ג"כ אינו מונן המשמעות של נזק נזק תרדוף ללמד מכלן שאינו נפטר מן העולם וכו'.

יעקר ועד חזקה דאין אדם חוטא ולא לו יש חזקה דליסורא הי"ה נהוראה וכי לא זכיתי לירד לעומק דעתו, דמלן יימר דהא דאין עד אחד נלמן הוא מטעם משקר, הלא אפילו נדיק נמור אינו נלמן להעיד נייחד, הגם דאינו משקר, ואפילו נמילתא דענידי לגלויי ללא משקרי איכסי ג"כ אינו נלמן, כ"ל, ועוד מה זה שכתב דנגד חזקה דאין אדם חוטא ולא לו יש חזקה דליסורא, אי"כ לפי דבריו אין כאלו איתחוק ליסורא דחזקה נגד חזקה כמלן דליתא לתרי החזקות ואין כאלו חזקת ליסור, והלא מפורש נגיטין ג': אימר דלמרינו עד אחד נלמן נליסורין היכא דלא איתחוק ליסורא, אכל הכא איתחוק ליסורא דל"ל, ומה קושיא הא אמרת דיש כאלו חזקה של אין אדם חוטא ולא לו המסלקת את החזקה של א"ל, אלא ודאי שאין מתחשנין עם החזקה שאין אדם חוטא ולא לו, משום דאין הטעם שאין עד אחד נלמן משום דהייטינן דמשקר, אלא משום דזה הוא דין מדיני עדות שאפילו נדיק נמור שאינו משקר אינו נלמן.

[ג] על האמת וכו'. ידועים דברי הפסקי חוס' נחעיניא אוח תי, תיח כל אחד מודה לחנירו נין על האמת ונין על השקר עכ"ל, והוא תמוה, ונפשטות נראה שהם שי ענינים נפרדים יש שתי' אומר דבר הלכה אמיתי וחנירו השומע מודה לו ואומר לו מה שאמרת הוא דבר אמיתי, ויש שתי' אומר ד"ת שאינו אמיתי או סגרה שאינה אמיתית מכיון שיש לה פירכא, והשומע אומר לו לאותו ת"ת מה שאמרת אינו אמת ולאותו ת"ת מנין שהנזק עם חנירו ומודה ואומר, חחריני ניו ודנריס שאתרתי אינס נודקים, זה נקרא שמודה על השקר.

ול"י זה יתפרשו דברי רניטו: אל יתוכח הצדיק עם מי שאינו מודה על האמת, כלומר, ת"ת המשמיע דבר אמיתי ונא אחר לסתור את דבריו, ות"ת זה מכיר את האיש שאין מטננו להודות לדבר אמת, אלא תמיד ישתדל לסתור את הדברים הישרים והנכונים, אז מוטב שלא להתוכח עמו כי אין תועלת נויכוח כזה.

ול"א קשיא לדברי רניטו מחלמריס נשנת ל: לא קשיא הא נדברי תורה הא נמילי דעלמא, דמשמע דנדברי תורה יש להתוכח תמיד אפילו עם מי שאינו מודה על האמת, דשאי תחס נהנהו עונדות שהונאו נשים שהי יכול להוכיח מן המציאות ליה שהי מלגלג שאין הנזק אמת, כגון אחי

תתקע"ז. שנים שישבין בדין האחד חלק על חבירו פי ספה הדין ואביו ידע שסמה הדין זה היה מעשה שחיה [א] האב הסמה את הדין ארם מפלא ושלח בנו הסמה את הדין אם לא תאמר כדברי ישמעאל ושלח לו אביו ארור אתה שאתה סמה הדין והשבתה לחשמתך [ב] השוב כשחשבת מוצב שישתמד ולא יבטא קולו בשפתו שלא אוסר לשון רע ולרע מוצב (חשש יר י) כי ישרים דרכי ה' וצדיקים יכלו בהם ופושעים יכשלו בהם (יהושע ב יט) ואנחנו נקיים.

משנת אברתם

שופט המטה משפט משום שמתירא שיהדנח

[ב] **השוב** כשחמד וכר, לפי שנע"ז מחשבה חשונה כמעשה כדכתיב למען תפוש את ישראל בלנותם, קידושין ל"ד. וראה רש"י כריתות ז' שאני מנדף שכן יש בלג, וראה נח"צ סימן תתכ"ז דין שאין נותנין ממון להמליים לעשות עזירה ומה שכתבתי שם, וק"ו שאין מעוותין את המשפט משום מורא והרי זה בכלל לא תגורו מפני איש.

ולשון הספרי: לא תגורו מפני איש, שמה תאמר מתירא אתי מליש פלוני שמה יורגני או שמה יהרוג את בני ביתי שמה ידליק את גדישי או שמה יקנץ נעיותי ת"ל לא תגורו מפני איש, הונח נרמז"ס סנהדרין כ"גא, אלא שהרמז"ס השמיט, שמה יורגוני, ופסק שמתירא לומר איני חקק לכס מחשש יראה אצל משמעת דבריהם, אינו יכול לסלק את עצמו מנמר דין, ואם הוא ממונה לרבים חייב להזקק להם, פירי אפילו לא שמע דבריהם.

ותנה מספרה הדבר נרור דכל זה לא נאמר אלא נחש רחוק של סכנה אצל נסכנת נפשות ממש נודאי שאין הממונה לרבים צריך להזקק להם כי אין לך דבר העומד בפני פק"ג, וכן פסק הרמ"א נחמה"מ י"גא דמכל מקום נוהגין עכשיו שלא למחות בעונרי עזירה משום שיש סכנה נדבר שלא ימסרנו לאנשינו, ולא ימלט מרוב הוצאות ממון או סכנות, סמ"ע שם, ועיין נרשד"ס סי' ע"ט, אולם מה הדין אם השופט מתירא מסכנת נפשות ממש והוא אנוס לחייב את הזכאי ולזכות את החייב, נודאי שהאיסור של הטיית משפט נדחה משום סכנת נפשות אלא שחלוי אם מותר להגיל את נפשו בממון של חבירו, וכבר הארכתי בזה נח"א דף פ' ע"ג.

האמנם שנספרי נהעלתך, ולקחת אותם אל אהל מועד, קחם נדברים, נתחלה אחר להם דברי שנח — וחזור ואחר להם דברי פגם היו יודעים שפרענים וטרחנים הם, על מנת כן תהיו מקבלים עליכם שהיו מקללין אתכם וסוקלין אתכם בלגנים, מה שהתנתי עמך התנה עמהם, ע"ש, משמע דהדין מקבל עליו מחללה לתלמות תפקידו בלמונה אפילו בזמן שיש סכנה לפניו להסלק, אפשר דאין הפירוש וסוקלין — סקילה ממש אלא זריקת אננים דרך ציון, אם לא שנאמר דשופט מונחך כמו אחד מסנהדרין אם לא יעשה משפט נדק מפני היראה יש בזה משום חילול השם נרבים ועל חילול השם כל אחד חייב לסכן את נפשו.

אור"ח הנ"ח נח"מ סי' י"ג כתב ליישג דברי מהר"ו — שהוא מקור לדברי הרמ"א, שם — דנהגין עכשו שלא למחות בעונרי עזירה משום שיש סכנה נדבר שלא ימסרנו למלכות, וקשה מדברי הספרי הג"ל דאפילו יש חשש של הריגה ושיאבד כל אשר לו, לכל זאת נאמר לא תגורו מפני איש, וכתב הנ"ח שני תירושים: (א) דהאי דאפרי מיירי דין חייב לשפוט נדק בין אדם לחבירו, דעל זה נאמר לא תגורו אפילו נמקום שיש חשש סכנה, והר"ו מיירי דין עשיית משפט או תוכחה לעונרי עזירה בין אדם לתקום, בזה מותר שלא להוכיח אם יש סכנה של נפש או הפסד ממון, (ב) אפשר דאין לחלק כמ"ל אלא דהספרי מיירי כשיש סכנה מחמת הצעל דין עצמו ע"ז נאמר לא תגורו, מהר"ו

ובכן אפשר דרנינו מפרש המשנה זו כולה על הדיינים, כלומר, וכן דיין הדין דין אמת לאמתו, עליו נאמר מה שקדום לו בהמשנה נרוך הנבר אשר ינטח נהי וגר, לאפקודי לדיין הדין דין מרומה — כלשון התוס' נשנת י' ד"ה דין אמת — מה מסביר רבינו, שדין נדיק היושב דין עם דיין מפולפל ורשע נע"כ שהדין יהי דין מרומה מפני שהמפולפל יותר יעקל וכר, וסופו של זה הדיין הנדיק שגם הוא יתהפך לדיין רשע, והמשנה אומרת נדרך מלינה שכל מי שאינו לא חגר ולא פסח ולא סומא, כלומר, דיין נדיק שאין בו שום עול, ועושה עצמו כאחד מהם, כלומר, שישב עם דייני רשעים ציחד כאלו גם הוא כאחד מהם, סופו שאינו מת מן הזקנה — כינוי לחכמה — עד שהי"י כאחד מהם, שנאמר נדק נדק תרדף, והא דדרשין מנדה נדק תרדף הלך אחר בית דין יפה אחר רני לנית שערים וכר, סנהדרין שם וכחונות ק"ו: נראה דמנינ תרדף דרשין ל"י.

צדק צדק תרדוף, והגדרש מוח

ובירושלמי סיר ג"ז, תוקי ל"י להאי קרא דנדק נדק תרדף נדיני נפשות, שלא יהי שום הכחשה לא נדיקות ולא נחקירות, ונדק תשפט עמיתך קאי אדיני ממונות דקיל ע"ש, אי"כ הכתוב הזה מתיחס אל הדיינים ולא אל הגעלי דינים כדרכת הנבלי הלך אחר בית דין יפה. והרמב"ן עה"ת מניח מתדרש של ר' נחומא בן הקנה המפרש את כפילת הינינים ע"פ סוד, ונדרך פשט הטיב הספרנו לפרש, שזה הוא דין להמנהיג את הדיין, שיחקור עליו נעיקר אם הוא שופט נדק ואותו ימנה אע"פ שספרים שאר תכספים הראוים לדיין, כמו שלמות הקנין ושלמות הגוף, ע"ש, וראה לקמן תחת"כ"ג.

[ובדרשותי פירשתי את הכתוב נדק נדק תרדף, כלפי אלו אלו בני אדם הטועים במשחנתם ואומרים שלמען להגיע להגדק הותרו כל האמצעים, ומשחנתים נכל דבר אסור, כלשון הרע ורכילות, והמהדרין מן המהדרין שנהם אינם מונעים את עצמם אפילו מן המסירה וכיוצא בו, לרדוף את זה מי שאינו נדיק נעייניהם, וחושבים שעושים מנהג בזה כי כוונתם למען האמת והגדק, והתורה אומרת לא זו הדרך, אלא אפילו נעשה שתרדף להשיג את הגדק, לא הותר לך לרדוף באמצעים שאינם הנונים, אלא גם את הגדק תרדף באמצעו של נדק בלבד.

וכן אחר דוד: יניעו ידברו עתה, יתאחרו כל פועלי און, עתך הי' ידכאו ונתלחך יענו, אלמנה וגר יהרונגו ויתומים ירנחו — כלומר, ישתמשו בכל האמצעים המנונים והמנונים והאסורים — ויתאחרו, כלומר, יחשבו בלבם להנדיק את עצמם — לא יראה ייה ולא יצין אלוקי יעקב, כלומר, הרודפים הללו אומרים שהכל מותר, מפני שכפי דעתם אין הגרדף ירא ובלם ואינו ירא השם]. וראה לקמן תחת"כ"ג עוד דרשה על נדק נדק תרדוף.

סימן תתקע"ז

[א] **האב** המטה וכר, צריך להיות האב של המטה את הדין.

חיירי כשיש סכנה שימסרו למלכות, דנריה החקו, אז מותר
שלא לעשות משפט, דכתיב וחי נהם ולא שימות נהם.

ובשורת שנות יעקב חייל סי קמי"ג, כתב דנשניל החק
מחון חין לו להדין לסלק עצמו מן הדין מפני
שהוא לי"ת ללא תגורו מפני ח"ש, ועל לי"ת חייב אדם לבזוז
כל מחוט, והרי"ו חיירי לענין תוכחה, שאינה אלא עשה,
ועל עשה חין אדם חייב לבזוז את כל מחוטו, ע"ש, ונדלתי
שזה הטעם מתאים לדברי הרמז"ם הג"ל שחילק בין מחונה
לדין או לא, כי הלי"ת של לא תגורו לא נאמר אלא להחמנה
לדין אלא מי שאינו מחונה לדין מדוע יטרח לפזר את
מחוטו נשעה שחין עליו כלל חיוב לדון.

אולם מה שכתב הפוסקים הג"ל דהרי"ו חיירי נענין תוכחה
ומפני שהוא עשה, נריך קת ניאור דהא כבר חיפסק
נגמ' עד כמה שיעור תוכחה למר כדי קללה ולמר עד כדי
הכאה, נערכין דף ע"ז, וכשידוע מקודם שחין הדברים מתקנלים
חין להוכיח כלל, ונפרט שחין נמשע מדברי הרמ"א הג"ל
שהניח דברי מהרי"ו נפ"י י"ג חוה"מ הג"ל שזה משחייך
לתוכחה.

לא תעשה דלא תגורו אי חשוב לאו שיש בו מעשה

גם מה שכתב הפוסקים הג"ל דלי"ת ללא תגורו חיו לאו
שיש בו מעשה, כלומר, דהעונד ודן שלא כדון מפני
שמחירא חרי זה עונד נמעשה על הלי"ת ולכן חייב לפזר
כל מחוט, אחתי נריך תלמוד לפי ע"ג, דהא חין זה דומה
לכל לי"ת שנתורה שעונד עליה נעשיית מעשה, כגון שמאכנסים
אותו לאכול נבילה, שחייב לפזר את כל מחוטו ולהניל את
עצמו לנל יטרח לאכול נבילה, משום דנאכילת נבילה חרי
הוא עונד על הלי"ת על ידי מעשה, אלא אם הדין מחירא
שלא יטרוף לו הנעל דין את נדישו או את ניתו, מה מעשה
יש ניראה זו, ואלא מה שפוסק שלא כדון, גם כן חין כאלן
מעשה אלא דינורא נעלמת, והגם דלחריק דזיכה את החייב
נמי כמי שנטל ונתן ניד דמי, ונתוס' נ"ה דף ק' נטיח את
הטהור כתב היכי דקס דינא דינור חסוד כמעשה, אלא
זה דוקא לענין חיובא לשלם מניחו היכי דטעה, אלא חייב
מסתנר שיתחייב להפסיד כל מחוטו והוטו נשניל זה, דהא
נאמת חייב עושה שום מעשה אלא דינור נעלמת, ונפרט
דלענין לחייב את הזכאי חייב משלם מניחו אלא כשנטל ונתן
ניד, סנהדרין ל"ג.

שוב רחיתי נספר אחרי נינה חוי"מ סימן מ"ט, שמסתפק
נכעין זה לענין דיין המסלק עצמו מלדון מחמת יראת
הפסד מחוטו, והוא כתב שנמה שמסלק עצמו מן הדין חין
כאלן מעשה, ומפפל שם נדברי הרי"ש סי' שפ"ז, שמשמע
מדברי דחין הטעם משום שעונד על הלי"ת נעשיית מעשה
לכן נריך לפזר כל מחוט, אלא על לאו שחין בו מעשה נ"כ
נריך לפזר את כל מחוטו, ע"ש, ודלא כהפרי מגדים סימן
תרכ"ו, אלא לפי ע"ג חפילו היכי שהדין מחירא מפני הנעל
דין והוא מטה משפט מפני היראה יש מקום לומר שחין
זה ענינה נעשיית מעשה, כנ"ל.

ברין דאין חיוב לפזר בשביל המצוה יותר משליש

ודאיתי נספר תלקת יואנ להגאון האדיר מקוונק ז"ל, דיני
לוגם ענף ז', שהקשה למה דקיי"ל נערכין דחייבי
עולות ושלמים ממשכנין וחין מסדרין נהם אלא טטלין מהם
כל מחונס, ואחאי, הא חין כאלן אלא מצ"ע ועל מצות עשה
חפילו כשהמצוה עונרת חין אדם חייב לפזר אלא עד שליג
מחוט, וע"כ חיירי כשחין כאלן נל תאחר דהיינו לי"ת, דחי
נדאיכא נ"ת גם נחייבי הטאות ואשמות ממשכנין כדאיתא

נתוס' ריש ר"ה: ומזה הוליד הגאון הג"ל דין חדש דמה
דלחריק דעל המצוה חין אדם חייב לפזר יותר משליג מחוט,
היינו אם חין הדנר שווה נעלם, וככדי לקיים את המצוה
חינו זקוק לפזר מחוטו יותר מכדי שוויו של הדנר אלא עד
שליג של מחוט, אלא כשהדנר נעלם שווה כל מחוט של
אדם, חייב ליתן חפילו כל מה שיש לו, ע"ש.

ואני לא זכיתי להנין את הקושיא, הלא מה דלחריק שחין
אדם חייב לפזר יותר משליג מחוט על המצוה, הייט
נדנר שהחיונ של המצוה לא נאה לו לאדם מנד התחייבותו
אלא מנד התחייבות שהתורה רמיח עלי' דחיג, כגון מי
שחין לו תפילין והתורה רמיח חיוב על האדם להניח תפילין,
אז חין מן הדין שיעני האדם את עצמו מכל וכל ויקח
נמחוט תפילין, אלא עולה ושלמים לא נא לו לאדם החיונ
מנד הדין של תורה, אלא האדם מעצמו ומרצו נדר להניח
עולה ושלמים, ואם חין לו יותר מחון ממה ששוה הקרבן
חרי זה כאילו נדר כל מחוט שיש לו, ולכן נריך להניח
עולה השווה דמי כל מחוט, ומה נד השמות יש נזה לקיום
מצוה שהתורה ולא האדם חייבתה אותו, ורק נערכין הוא
נזירת הכתוב, דלע"ג דהחיונ נא לו לאדם על ידי עצמו,
שמסדרין, ונשאר הקדשות פליגי אמוראי ח' ילפינן נקי"ו
מערכין או לא, נמ"ל קי"ד.

ואשר לההמלחה של הגאון הג"ל נדנר ששוה נעלם או לא,
נראה דזה חייב נמציאות אלא נקרבנות נלנד, הייט
כשחייב שור לעולה, והשור שווה כ"ה סלעים גם לחולין וחין
לו לזה החייב את העולה יותר מכ"ה סלעים נכל אשר לו,
אז שפיר משכחת ללא נאמר דרק שליג מחוט חייב לפזר
נעד המצוה של הנאת הקרבן אשר חייב, כי הלא השור
שוה נעלם כ"ה סלעים לכל אחד ואחד חפילו שלא למצוה
אלא נשאר מצות חין הדנר הנה נמציאות כלל, כגון תפילין,
שופר, אתרוג, דלא שייך להעריך את השוויל נעלם אלא
לפי טורח המצוה ושעתו, ואם נשנה שענרה חיו אתרוגים
הרבה ומחירים ח' זול, והשתא חין אתרוגים מנוים ומחירים
עלה ניוקר, ח' חפער לומר שחין האתרוג שיה נעלם כמחיר
דהשתא נשניל שנשנה הענרה המחיר ח' נזול, ואם יש אתרוג
השתא שהעשיר יתן נעזו לנורך מצוה חפילו מזה זה, ח"כ
השוויל העכשיית של האתרוג הוא נאמת מזה זה, ולפי
דברי הגאון הג"ל, יתחייב שהעני אשר כל הוט חייב אלא
מזה זה יטרח לשלם כל הוט נעד האתרוג כדי לקיים
המצוה, כי לא שייך נזה לומר שנעלם חין האתרוג חייב
שוה אלא חני זה, כי לאחר שזה העשיר חפן ליתן נעזו
מזה זה חרי זה קונע את שוויו.

ודומה לזה איתא נראשונים לענין דנר האנוד לענין חוש"מ,
שאם יש לו לאדם חפן שאינו שווה אלא זה, למשל,
יש אחד הרואה לקנותו נחוש"מ נעד ח' זה, ואם לא
ימכרו לו עתה נחוש"מ, לא ימלא אחר החג קונה אשר יתן
יותר ממחירו השווה זה, מותר לו למכור נחוש"מ, ולא לחריק
דחין זה דנר האנוד אלא מניעת הריוח נלנד, ומאחר שיש
עתה אחד הרואה לקנות את החפן נהי זה, על ידי זה
מתקנע השוויל של החפן להי זה, ואם יטרח למכרו לאחר
החג נזה, יש כאלן חנייה והפסד של ד' זה, כן נמי נני"ד יש
לו להאתרוג שוויל של מזה זה, והעני יתחייב להניח כל
מחוטו על קיום מצות אתרוג, חה דנר שאינו מתקנל על הלל.

חיוב למכור כסותו כדי לקנות יין לקידוש

עוד הקשה הגאון הג"ל שם, מאי מספקא ליי לנרנא נשנת
כ"ג נר חטכה וקידוש חיום חיה מהם עדיף, והרי
נני"ח קיי"ל דמוכר כסותו כמשי"כ הגאון רעק"א ננהגותיו
ריש הלכ' חטכה דמוכר כסותו ונריך ליתן נעזו כל מחוטו,
משא"כ נקידוש חיום, ומה מספקא ליי לנרנא, עכ"ל.

תתקעו. (א) חרב בא לקולם על עיני חרין ועל עינות חרין ועל חסורין בתורה שלא כהלכה וכל אותם וכל שנחרנים בעבורם הקולר תלי בצדאר הגורמים מות.

תתקעו. צדיק אחר היה בעיר ובקי בדיני חיה דין לשמקון וראובן אמר ראובן לבית דין דתו דיני ועל סנת בן שלא ישאלו את חרין מאותו פלוני שהוא צדיק בעיניכם כי [א] הוא שונאי, אותן דינין לא יהיו חוששין לרברי ראובן וישאלו מאותו צדיק ויאמרו לראובן מנחנו לא נרע שםא נקטת משפט מקוקל לכן נשאל לו וזרינו דרך ישרה, סקם אחת בית דין

משנת אברהם

לכן נראה דמה שכתוב בהרמ"א הכ"ל היינו דוקא בזמן שהדין מודה שיש בלבו קצת שאלה או תרעומות על המתדיין, אז מנז מדת חסידות יש לו להדין לנטוע את עצמו תלהיות דיין, והטעם או שחא יחסוד אותו המתדיין אם יאל חייב נדינו שחמת שאלה חייבו הדיין, או שחא נחמת לא יראה הדיין נד זכות להתדיין מחמת התרעומות והשאלה קלה אשר בלבו של הדיין, אבל אם הדיין יודע שנחמת אין בלבו שום שאלה להתדיין, הנס להתדיין חושב נטעות שהדין שאלו, אז מותר לו להדין לדנו אפילו מנז מדת חסידות, ורנינו מיירי כשהדין אחר נפירוש שאין בלבו שום שאלה על המתדיין, ולכן הדניש רנינו שאותו הדין הי' לדיק, וכן כתב: וישאלו מחותו לדיק, כי אין לדיק שאלה ולא טער שאלה, ואין הנעל דין נחמן למר על הדין שהוא שאלו נכדי לפוסלו לדון עד שיניא ראי' לדניו, טור שם.

ועוד יש לומר כפי מה שכתב הרשד"ם חר"מ סי' מ', דהשונא פסול לדון היינו ציחיד אבל עם אחר יכול לדון, הונא נכנה"ג נהנהות הטור אות כ', מחילא יכולים הדיינים לשאלו את הדין אפילו מרנ השונא את המתדיין, כי אין השונא הדין היחיד.

וסברת הדבר נראה, דהחילוק בין עד לדיין, דנענדי קיי"ל כחכמים דלא נחשדו ישראל על כך, ונדין חכמים מודים דאין השונא כשר להיות דיין, משום דנעדות בע"כ שאנו נריכים לחסוד את זה העד שמשום שאלה להנצל דין הוא מעיד עדות שקר ועל זה לא נחשדו ישראל, אבל נדין הטעם שאנו אומרים לא שהדין יטה משפט נחמיד אלא דמשום שאלה לא יראה זכות לשאלו, ויחשוב נחמת שהוא חייב, חה שייד דוקא כשדן יחיד אבל כשיש עוד דיין אחר, הלא זה השני יראנו את נד הזכות של המתדיין, לכן אין לחוש.

ומדברי הרשד"ם הכ"ל נראה שאין הטעם נמה שאמרו שאין השונא כשר לדון משום חשדו, כלומר שיחשדו אותו שחייב את נעל הדין משום שאלה, דאם כן אפילו עם אחר נס כן הי' פסול לדון דהא אמרינן בחולין מ"ד וכן עדים שהעידו ראשים ליקח, אבל אמרו חכמים הרחק מן הכיעור, וכתבו נחום' דהנס דשנים אינם חשודים כדאמרינן צנמות כ"ה, מכל מקום לנעל נפש טוב להרחיק, ע"ש, ואולי יש לחלק דהיינו דוקא כשיש מקום לחסוד את שניהם כגון עדים שהעידו, דנזה יש כיעור אע"פ שאין חסד נמור נשים, אבל כשחסוד אינו חסוד לנחרי ורק השני חסוד משום שאלה אין לחוש נשים, ואין זו אפילו משום הרחק מן הכיעור ומן הדומה לו.

ודגנא נש"ע הניא הרמ"א נ' דיעות נלוהג והשונא שדנו אם דיניהם דין או לא, ולפי השיטה דדיניהם דין תקשי, אי"כ מה מקומו תמוס' והרמז"ם נפ"י המשנה נדה כ'. על המשנה יש שכשר להעיד ואינו כשר לדון וחוקי ננמי' כר"מ דסומא נחמת מעיניו פסול לדון ואינו פסול להעיד, ואחאי לא חוקי נלוהג ושונא דפסולין לדון וכשרין להעיד, והתוס' שם תירלו משום דלא פסיקא, כלומר, אי אפשר לומר על האוהב והשונא שפסולין לדון, דרק לזה פסולין אבל לכל העולם הם כשרים, לכן חוקי נסומא דפסול לדון לכל העולם, והרמז"ם ז"ל שם מחרן משום דהלוהג והשונא אינם פסולים

הנח מה שהניח נסם רעק"א לא ידעתי למה לא הניח זה נסם הרמז"ם ז"ל שפסק כן נהלכי חטובה ד- י"נ: אפילו אין לו מה יאכל אלא מן הנדקה שאלו או מוכר כסותו ולוקח שמו ונרות ומדליק, ע"ש, אלא נעיקר מה שאני מתפלל על הנאון הכ"ל שהי' זכרון ונקי עד להפליא וכתב שנקידוש היום אינו מוכר כסותו אם אין לו, והלא מפורש נמנילה כ"ז: שר' זכאי אחר אחא זקינה היתה לי, פעם אחת מכרה כפה שנראה והניחה לי קידוש היום וכו', וכן איתא שם דרנ הונא הוי מתשכן להתנולא ולקח יין לקידוש, ע"ש, הרי דנס לקידוש היום מוכר כסותו.

מוכר כסותו כרי לקנות ד' מינים

ובאבני חר הלכי חטובה סי' תק"א מפלפל נדנרי הרמז"ם הכ"ל ומפרש את דנרי הרנ המניד שם, דטעמא דנר חטובה קודם לקידוש היום משום דהיסוד להדין הזה שריך למכור אפילו כסותו, הוא משום דנשאר כל המלות אמרינן חסד לעשות מצוה ונאנס ולא עשה מעלה עליו הכתוב כאליו עשה, אולם נמלות הנלות למען פרסום הנס לא שייד לומר כאליו עשה, דהא התכלית של המצוה אינה העשייה בלנד אלא התולאה מלת עשיית המצוה, והיינו הפרסום, חה אינו נעשה נמחשנה נרידא, לכן הדין שריך למכור כל אשר לו נכדי לקיים את התכלית של המצוה, לכן הדין דנר חטובה קודם לקידוש היום משום דנקידוש היום אדם מעיד על מעשה נראשית ומפרסם נזה את שמו יתעלה, אבל הפרסום אינו כלפי חוץ אלא לנני עצמו, ודי כוסות נ"כ משום פרסום הנס של יציאת מזרים ופרסום זה הוא יותר מעולה מקידוש היום משום שפרסום לכל נמי ניתו, ונר חטובה יש נז פרסום של נס יותר מעולה משום שמניחו נחון והוא פרסום לכל עונר ושג, ע"ש.

ואפשר דמטעם זה כתב הטור חר"מ נסי' תפ"ג נסם נעל העיטור דנס נמלות ד' מינים הדין שמוכר את כסותו אם אין לו ולוקח לו די מינים, והנאון נעל חלקת יואב נסי' הכ"ל תמה למה יסור על מצוה זו יותר משליש כעל כל שאר מצו"ע, ולפי הכ"ל ניחא, דהלא לולג נא לפרסם ולהלל את הנורא יתנרך, ונירושלמי מנאר שהי' מנהגן להחיק את הדי מינים נידו נכל מקום שהי' האדם הולך כל היום, ומחילא הוא ננדר פרסום לאחרים ודמי לניח.

סימן תתקע"ח

דיין הפסול משום שונא לבצל דין

[א] הוא שונאי וכו'. כנראה מיירי שאותו לדיק ידע מי הם המתדיינים, דאל"כ מה טענה היא זו מלת המתדיין שאותו לדיק הוא שונאו, הלא לא ידע מי הם המתדיינים ורק דין נעלמא ישאלו ממנו, וא"כ לריך ציאר למה פסק רנינו שאין להדיינים לחוש לסירובו ותנאו של המתדיין, הלא קיי"ל דהשונא פסול לדון לדיה, סנהדרין כ"ט. ונחמ"א סי' ז' נחזה"מ, דכל שאינו שונאו ממש מותר לדנו ואינו אלא מדת חסידות להחמיר שלא לדנו, ואידן יפסוק הספר חסידים ננד מידת חסידות.

התקעו. (א) שבת ל"ג א.

לעולם, שאם יתפך השואל והאולה לדרך חמעי, שלא להיות שואל ואולה, הרי הוא חחר לכשרותו לדון את זה ע"ש, ואחזי לא תירצו ללא מוקי נגמי נלוהב ושואל משום דנדענז דיניהם דין משא"כ נסומא אלינא דר"מ, וכן כ"מ ללוהב ושואל אינו פסול לדון עם עוד דיין אחר משא"כ סומא דאפילו עם אחר ג"כ פסול.

בעל דין המסכים לשוואו להיות דיין אם שכנגדו יכול לעכב

שוב ראיתי שהנ' קושיות כבר כתובות, הלא נתומים סימן ז"ט, שהוכיח מכלן שהרמזים ז"ל סוגר שאלוהב והשואל פסול אפילו נדענז, ועל התירוצ' התוס' הג"ל נדה נ"י, ולכך לא מוקי נלוהב ושואל משום דלא פסיקא ל"י, שהרי רק לו פסולים אצל לכל העולם כשרים, והקשה התומים הלא נכל כל הפסולים לדון וכלל גם קרונים, והגם שאינם פסולים אלא לו ולא לכל העולם. ומתוך אותה קושיא מפרש התומים דנרי התוס', לא פסיקא ל"י, כלומר, אינו דומה לקרונים דפסולים נהחלט, אצל האולה והשואל דאם יסכים הנעל דין השני על הדין שאינו אולה, אין זה הנעל דין שהדין אולה יכול לעכב, וכן אם יסכים הנעל דין על הדין שהוא שואל אין השכנגדו יכול לעכב, ולכך אין אלו פסולים נהחלט, אצל הקרונים פסולים נהחלט ואפילו יסכים הנעל דין שכנגדו על הדין הקרוני, יוכל הנעל דין הקרוני לעכב.

ואי כל הדיוק של התומים הוא מתוך הקושיא הג"ל, לא ארי, דשאני קרונים הנמנים בין הפסולים הגם שכשרים לכל העולם זולת לקרוניהם, משום דכמעט אי אפשר שלא יהי' לו להדין קרונים, נמצא דהפסול של קרוני הוא טהב נכל דיין ודיין שנעולם, אצל האולה והשואל אין זה דבר טבעי שכל דיין יהי' לו אלהים או שואלים, ואפשר שהוא כבר לכל העולם, ואין כאן הכרח מכה קושיא הג"ל להויתא דין חדש דאין זה שהוא אולה להדין או זה הכנגד של מי שהדין שואל יכולים לעכב.

שוואו לרין אם זה הוא שואל דקרא

גם ראיתי שם נהתומים נאות הג"ל שכתב: ויש להקדק נמי"ש דשואל פסול לדון, דקשה קושיית הגמ' אטו נדיין רשע עסקינן והא' כתיב לא תשנא את אחיך בלנבך, ועש"כ נריך לומר כדליתא נגמי דרלוהו עונר על דבר ענינה, וא"כ קשה הא קיי"ל סנהדרין שראו נאחד שהרג את הנפש או אחר ענינה שחינו עליה מיתת נ"ד, אם רלוהו ניוס הם נעשים דיינים, ואיך אפשר הא' הו' להו' שואלו שראוהו שעשה ענינה גדולה זו, ואם שואל פסול לד"מ, כל שכן לדיני נפשות, ותירצו: דהא דלמרינן הרוחה נחנירו דבר ענינה מותר לשנאו אותו היינו שיש לו נלאו הכי תרעומת עליו מחמת דבר רשות ועינן עוה"ז, רק דמחמת זה אסור לשנאו אותו אצל נרוחוהו עונר דבר ענינה אז הותרה הרנועה לשנאו אותו, והא דלמרינן דשואל פסול לדון דלא חוי ל"י זכותא, היינו נשואל שהרע לו וטנע החומרי לשנאו ונזו אינו מניח לו להפוך זכותו, אצל אם אינו שואל לו מחמת ענין עוה"ז רק מחמת ענין שמימי והוא שנאת הנפש וחפני שמים נזו מותר לדון כי נזו מ"מ יחפש זכותי' ויזניק נדרכי הדי' החפץ נהגדק רשעים ומנוד למאד זכותם, ולכך כשרים לדון דיני ממונות ודיני נפשות, אצל נשואל מחמת שהרע לו רק כ"י אלא רלוהו עונר ענינה א"א לשנאוהו מחמת איסור וכשרלוהו עונר ענינה מותר לשנאוהו אצל נ"מ השנאה מסתעפת מחמת ענין עוה"ז ולו לא חוי ל"י זכותא, ופסול לדון, עכ"ל.

ויש לי לדון נדברי התומים הג"ל, הלא נגמי פסחים ק"ג: כי תראה חמור שונאך וגו' ומי שריא למסניה והכתיב לא תשנא את אחיך בלנבך, אלא דליתא תרי סהדי דעניד איסורא כולא עלמא נמי מיסנא סני ל"י מחי שאל הא', אלא לאו כי האי גוונא דמיתא נ"י יהיו דבר ערוה ע"ש, אי"כ מנאחר דכשיש שני עדים המעידים על אדם דענד איסורא כולא עלמא הם שונאיו, וא"כ לדמקשה התומים איך סנהדרין שראו נאחד שהרג את הנפש מותרים לדונ, הא שונאיו הם, טפי הו' ל"י להקשות אצל נית דין דעלמא הדנים על פי עדים שפלוגי הרג את הנפש, איך כשרים לדונ, דמיו כששמעו מפי העדים שזה הרג את הנפש, הדיינים נעשים שונאיו ככ"ל כולא עלמא נמי מיסנא סני, ונזה כלולים גם הדיינים, והלא השואל פסול לדון, ואין לומר דהתומים סוגר דדוקא כשראו נעניהם שענר ענינה נעשים לו שונאים ולא כששמעו מפי העדים, כהלשון של הש"ס כשראה נאחד שענר ענינה, דהא מלישנא דהש"ס כולא עלמא נמי מיסנא סני ל"י לא משמע כן, ועוד מחי סנרא יש לחלק בין ראה ובין שמע מפי עדים כשרים ונלמתי.

ובכ"ל זה כל קושיית התומים הג"ל נסנהדרין שראו נאחד שהרג את הנפש איך דנים אותו הא' הם שונאיו ולא מחי חוי ל"י זכותא, זה ש"ס ערוך דנעי לומר דטעמא דרע"ק הוא, נראש השנה דף כ"י, דכתיב ושפטו העדה והגילו העדה וכיון דחוי ל"י דקטל"י לא חוי ל"י זכותא. ע"ש, והוא הוא הטעם של שואל, אלא דהתוס' ננ"ק ל"י, מנאריס דאין זה עיקר טעמו של רע"ק, אלא טעמו הוא כדליתא נכותא י"ב מקרא דעד עמדו לפני העדה למשפט, עד שיעמוד ננ"ד אחר. ע"ש נחומ'.

גם מה שחירן התומים דהא דלמרינן הרוחה נחנירו דבר ענינה מותר לשנאוהו היינו שיש לו נלאו הכי תרעומת עליו מחמת דבר הרשות רק דמחמת זה אסור לשנאוהו אצל מכיון שרוחוהו עונר דבר ענינה אז הותרה הרנועה לשנאו אותו, כנראה דכוונתו לומר דלאחר שראוהו ענר ענינה הותרה הרנועה ומותר לשנאו אותו גם על מה שיש נלנו מכנה, מדבר הרשות, ולא זכיתי להנין את הדברים, דלפי זה נלמתי אין הוא שונאו על שענר דבר ענינה אלא על מה שנלנו מכנה מדבר הרשות, והוא רק מתנלל את ההזמנות שראוהו עונר דבר ענינה לשנאו אותו על שנאה פרטית, חה נודאי דלא יתכן, ואין זו מחמת הטובות שהתורה מלמדת אותנו, ולדעתי זה הוא יותר גרוע מאשר ישאל את חנירו על שנאה פרטית נלא רלוהו עונר ענינה.

ול"מ"א על הגאון נעל התומים שכתב להיפך ממה שכתבו התוס' שם נפסחים ק"ג. ד"ה שראוהו, שהקשו דלפי הש"ס דשואל האמור נקרא אין לו מניאות אלא כשרלוהו עונר ענינה, והתורה כתנה ניב שואל להורות חה היחידי שראוהו עונר ענינה מותר או מנוה לשנאוהו, אי"כ מה זה דלמרינן ננמי"ל ל"ב אולה לפרוק ושואל לטעון מנוה נשואל כדי לכופ את ינרו, והשתא מה כפיית ינר כיון דמנוה לשנאוהו, וי"ל כיון שהוא שואל — כלומר, הרוחה שואל את העונר ענינה — גם חנירו — העונר ענינה — שואל אותו, דכתיב כמים הפנים לפנים כן לנ האדם לאדם, ונאין מתוך כך לדיי שנאה גמורה, ושייך כפיית ינר, עכ"ל. הרי דהתוס' מפרשים דקרא מיירי שאין נלנו של הרוחה על העונר ענינה אום שנאה ותרעומת אחרת אלא שהרוחה שואלו על הענינה שענר.

אולי נדרס של דברים הוא, דמה שהש"ס אומר דאוינ דקרא מיירי נאחד שראה את חנירו עונר דבר ענינה, הוא דוקא כשהוא אחד ואין עוד אחד שראה, ולכן לא יוכל להעניש את העונר על ידי נית דין, ורק אז זה הרוחה היחידי נעשה לו שואל, אצל כשרים רואים או נית

עובר על לא תשא, ומחילא יצור אזה יאל ראאל מחתנו; אהבנ לפרוק והשאל לטעון מי קדים, והש"ס פוסק השואל לטעון קדים כדי לכוף את יצרו, כלומר, דנלמת מה אזה השואל חושב שאינו עובר בלא תשא הוא טעות, דשאל דקרא דאין נו משום לא תשא היינו דוקא כשהשאלה המחילה לשם שמים נראה עובר עזירה, ולא נזה שהשאלה המחילה מסנה אישית, וכן אולי גם התומים הינו נהתום נמי כ"ל, ומזה יאל לו להתומים לפרש דמה דאמרינו נמי דהשואל פסול לדון, היינו זה שהתום הי"ל פירשו שהוא אינו שואל דקרא.

שונא, ומי שאין לבו שלם עמו, לענין דיניות

וראיתי נספר החינוך מלוא פי שכתב: והשואל זה פיר ישראל, ואע"פ שכתוב לא תשא את אחיך בלענך, דהיינו ישראל, ואמרו שענין זה הוא כגון שראה עובר עזירה ניחיד והמרה בו ולא אמר, אזה מותר לשאלתו, ואח"כ כתב שם החינוך: ודין הפוגע בלואו של ישראל ובשואלו שאלו בשואלו לכוף את הי"ל, ואפילו אהבנ לפרוק ושואל לטעון, ושואל זה אינו שזכרנו מחמת עזירה, אלא שאין לנו שלם עמו עכ"ל כנראה שהי קשה לו להחיות קושיית התום הי"ל, מה שייך כפיית יצר נזמן שאלוה או מותר לשואלו ומתוך זה אינו השואל דקרא, ואלא שזו תקשי על הש"ס איך אפשר שהוא שואל את ישראל חנירו הא כתיב לא תשא וגו', ומחלק החינוך בין שואל שאלו שאלו שאלו לאין לנו שלם עליו, כגון שיש לו תרעומות אישית עליו, אבל אין זה בכלל לא תשא את אחיך, אבל אינה מדה טובה, לכך אמרו חכמים לכוף את יצרו ולטעון לוא, ועל ידי כך יהי ניניהם אהבה ואהבה, וכן הנבתי.

ור"פ דברי החינוך הי"ל, דמי שאינו שואל גמור לחנירו, אלא שאין לנו שלם עמו, נקרא נמי שואל ומיני לטעון עמו ולא לפרוק ללואו, הגם שיש נזה משום לער בעל חיים — והיעב כתב נזה נמי שם, דכשם שלורד אדם אין איסור לער את בעלי חיים, כך כאלו הוא לאורד מלוא כדי להשכיח אהבת ישראל בל הטעון והנטען — אח"כ אפשר דכל שיש בלבו תרעומות על חנירו הגם שאינו שואל משם אסור לו להיות דיין, והא דאמרו כל שלא דבר עמו בליבה ג' ימים, זה דוקא לענין שהגדון יכול לשפול לדיון ועליו להניח ראי' שהדין שואל, לזה קבעו חכמים השיעור, שאם יצא ראי' שלא דבר עמו ג' ימים, אבל הדין בעלמו נריך לסלק עמו אפילו כשהוא מדבר עמו, אלא כשאין לנו עמו שלם, וראה לקמן נחלק זה נקוטרים ומהנח לעד כמור, שהארכתי נאהבה ושאלה למיניה, ע"ש.

ודר"טב"א נמי ל"נ: מפרש דהכי קאמר: אהבנ לפרוק ושואלו לטעון, כלומר, זה שעבר עזירה הוא השואל את השאלה, כגון שראובן ראה יחידי את שמעון עובר עזירה, ונדן ראובן שואל את שמעון כי מחמת עזירה הוא שואל, ועתה ראובן נריך לטעינה של שמעון, ואהבנ אחר של שמעון נריך לפריקה, ושמעון שואל מה לעשות, לטעון לראובן השואל אותו — ונדן שואל אותו — או לפרוק ללואו, ועל זה אמר הש"ס מלוא טעון לשואלו כדי לכוף ליצרו, ונזה מתנצר דברי התום דכאלו לא מיירי בשואל דקרא, כלומר נקרא מיירי מראובן שהוא שואל של שמעון, והתורה אחרת לכל יחול ראובן לעזוב נפריקה וטעינה לחמורו של שמעון, והש"ס כאלו מיירי שמעון שיטעון לראובן קודם שיפרוק ללואו, דנזה שייך כפיית יצר, כי היצר מסיתו לנקום מראובן ולכל לטעון לו, הגם שראובן שואל אותו כדון, אבל אם ראובן יש לו לטעון לשמעון או לפרוק ללואו נלמת אינו נריך להקדים טעינה דשמעון, דהא לא שייך נ"י כפיית יצר כי נדן שואלו.

דין שידועים על פי עדים אזה עבר עזירה אין הם נעשים לו שואלים כלל, כי הלא ישקול העובר למטרפסי כדון של תורה, ולאחר שיעב על פי דין, הרי כיון שנלקה הרי הוא כאח"כ וחיליה לשאלו, ורק נלמד שראה את חנירו עובר עזירה, ואי אפשר לו אפילו לנאל לנ"ד להניד מה שראה כי לא יאמינו לו, ואף גם ילקה על לא תלך רכיל בעמך, כי האי דהש"ס שם נפסחים טו"י חטא ונגוד מינגד, רק אז לנו של הרוחה נוער נקדנו על החטא והעול שנעשה על ידי פלוני ללא כל עונש ולכך הוא שואל, אבל נ"ד שראו נהוג את הנפש דהם יענישו את החוטא כמשפט, נודאי שאינם נעשים לו שואלים.

וז"ל הוא היסוד לסברה התום הי"ל נניק י' דאין זה טעמו של רע"ק מכה סנאל, אלא נזירת הכתוב הוא עד שיעמוד נניד אחר, ככ"ל.

ובפר"ט שאין הענינים שווים כלל, דשואל הפסול לדון הוא שואל דקרא שראה יחידי בפלוני שעבר עזירה, ועתה הוא נל להיות דיין שלו נדיון אחר לגמרי, שפיר אמרינו דמכיון אזה הדין שואל את הגדון על שראה עובר עזירה אחרת, שזו לא מי לי זכותא נהדיון העכשווי, אבל נ"ד שראו נלמד שהרג את הנפש, אפילו נלמד שנעשים לו להרוח שואלים, אבל נשניל מה הם נעשים לו שואלים, נשניל שידועים ננידור שהוא הרוח, כי מונן שאם הי' להם אהה נד ספק שאין הוא הרוח לא היו נעשים לו שואלים, דמי שרי לחסני על הספק, אלא נע"כ תלמד שנשניל שהם ראו נענייהם ונדור להם כמש שהוא הרוח לכך הם נעשים לו שואלים, וא"כ מאי קושיא איך ידוע אותו הלא לא מי לי זכותא, מה שייך מ"י לי זכותא על רוח נמור נהחלט, הלא כל עיקר שנעשו לו שואלים הוא נשניל שלא מלוא לו זכות וידועים ננידור שהוא הרוח, וק"ל.

הסבר בדברי התומים

וע"ז דבר חירולו של התומים הי"ל, דהא דאמרינו הרוחה נחנירו דבר עזירה מותר לשאלתו מיירי שיש לו בלואו הכי תרעומות על חנירו מדבר רשות אלא שאסור לו לשאלתו בשאלה פרטית, ולאחר שראה עובר עזירה, הותרה הרלועה ומותר לו לשאלתו, אבל לדון הרי הוא פסול, דתכל תקום יש נו משום שאלה אישית אל הגדון אזה ולא מי לי זכותא, וכתנתי לעיל דמדברי התום נפסחים לא משמע כן אלא דהשאלה המחילה איך ורק משום שראה עובר עזירה, ואפשר דהתומים נמשך נחירולו זה אחר דברי התום נמי ל"נ על הש"ס דמלוא נשואל כדי לכוף את יצרו, והקשו אומה קושיא שהקשו נפסחים הי"ל, כיון דמלוא לשאלתו מה שייך כפיית יצרו, ומיירי דלא מיירי בשואל דקרא ע"ש, ונפשטות נראה דכאלו כתבו שלא כמו שחירולו נפסחים, אלא דשואל דקרא, היינו נראה שעבר עזירה אין הרוחה חייב לטעון לו, משום דמלוא לשאלתו, לכן לא שייך כפיית יצר, ונדאי אהובנ לפרוק קודם, אלא דכאלו מיירי נפתח שואל, שהוא שואל אותו משום סנה אישית, דלז מלוא לטעון כדי לכוף ליצרו, אלא דתקשי אם הוא שואל משום שאלה אישית, הלא עבריו הוא דהא אסור לשואל שום ישראל משום סנה אישית, ומה שייך לומר דהש"ס אומר לו שיטעון ללואו השאלו לו כדי לכוף את יצרו, השתא לאיסור שאלה לא ייית איך ייית לעזוב את לואו לפרוק ויטעון להשאלו לו, ונע"כ דגם התום מפרשים דזה שאינו שואל דקרא אינו שואל סתם משום סנה אישית נרידא, אלא דמשום שאלה אישית לא הי' שואל דהא קעבר על לא תשא, אלא מלמד שראה עובר עזירה הותרה הרלועה לשואל אותו גם על השאלה האישית הקודמת, והרי הוא חושב שמעכשו אינו

גדון שראה להדין עובר עבירה אם הדין מסול דרונן

ודגה לפי פירושו של התוס' נפסחים ק"ג הנ"ל נשמע שאפילו כשאלה שונא את חנירו כדון היינו משום שאלה עובר עבירה, זה דוקא נחמילה לזל לנסוף שניהם נעשים שונאים זה לזה, וגם לפי דברי התוס' נמ"ז לפירושו של הריטנבא, הגם דכתנו דרך זה שאלה נעשה שונא להעונר עבירה, לזל ע"כ נשמע מכלן שגם העונר עבירה נעשה שונא להרוח, דל"כ מה שיך כפיית יזר, דנשי אוהבים צודאי שאין לו להקדים טעינה לפריקה, וקשה לומר דזה עלמו הוא נכלל כפיית יזר נמה שמקדים טעינה למי ששונא אותו, אע"כ דנאמת הוא הטוען אינו שונא את הנטען, דנודאי אזלין רק נתר הטוען דעליו המזנה רמיח ולא נתר הנטען, ואם נאמר שאין הטוען שונא את הנטען כלל מה כפיית יזר יש כחן, וא"כ לפ"ז יש נפקותא לדינא גם לענין דיינות, כגון שהגדון ראה את הדין עובר עבירה, דלפי שני הפירושים של התוס' יהי הדין פסול לדון, כי גם הוא שונא את הגדון ולא חיי ל"י זכותא.

שונא לטעון ושונא לפרוק מי קרים

ובכסף משנה סוף הלכ' רוצה הקשה, הא הא"י קרא דחמור שונאך נפריקה כתיב, ושפיר ידעינן מכלן דלענין פריקה השונא קודם, לזל נמזת טעינה דקרא כתיב לא תראה את חמור אחיך או אורו טפלים נדרך, דרמי טעוניהו נאורחא משמע כדלמרינן נגמ', הא לא כתיב נ"י שונא, וי"ל דכיון דגני פריקה השווה הכתוב שונא לאוהב ה"ה לטעינה שהוא כלאוהב עכ"ל, ונריך להנין, אפילו נאמר דגם לענין טעינה השווה הכתוב שונא לאוהב, ואפילו תימא דגני טעינה או פריקה השונא קודם כדי לכופ ליזר, לזל כשיש לפניו שני אוהבים אחד לפריקה ואחד לטעינה צודאי שאיט חייב לטעון, ולפי הש"ס משמע דפריקה קודם משום נער נעלי תיים, וא"כ למה ינטרך להקדים טעינה לשונא לפריקה דלאוהב, הלא אפילו ה"י לפניו אוהב לטעינה, הפריקה קודמת וראיתי נקריה ספר שם שכתב, דכיון דגילתה תורה גני פריקה דהשונא קודם, ילפינן מיני דנכל אופן שלא יהי אפילו נאוהב לפרוק והשונא לטעון שונא קודם.

ויש להסתפק נשני שונאים לפניו אחד לפרוק ואחד לטעון אם גם כן השונא לטעון קודם או לא. ומגד הסברא נראה דאסור להקדים הטעינה, דאם יקדים הוא מחווה שאלה נמורה לזה השונא שגריך לפריקה, ויאמר כמה פלוני שונאי שהוא יותר חפץ לעזוב פלוני נטעינה הגם שהוא שונאו ולא לי נפריקה, מפני ששאלתו אלי גדלה עד מאד, ודוקא כשאוהב גריך לפריקה, אז שונא לטעון קודם, כי האוהב יודע שלא מחמת שאלה אליו הוא תולד מלפרוק אלל כדי לכופ יזר, לזל השונא יחשוב שמחמת שאלה גדולה אליו הוא מתעלם ממנו.

ודרבי"ם ז"ל נסוף הלכ' רוצה הנ"ל כתב: אמרו חכמים

כגון שראהו לנדו שענר עבירה והתרה בו ולא חר, משום דה"י קשה לו, למה יהי מזנה לשאלותו, הא אמרינן נזכרות י"ט. אם ראתי ת"ח שענר עבירה נלילה אל תהרהר אחריו ניוס — שנודאי עשה תשובה, ומכל שכן אסור לשאלותו מק"ו דאסור להרהר אחריו, וזה הדין שאלתו מזנה לשאלותו לא חילקו נין העונר הוא ע"ה או ת"ח, לכן כתב הרמב"ם דעד כן לא אמרינן דאסור אפילו להרהר אחריו, היינו דוקא כשראהו להתיח עונר עבירה ולא התרה בו, דאפשר דה"י שונא לזל כשהתרה בו ולא חר אין תולין שנודאי עשה תשובה על החזיר, עד שיתרר צודאי שעשה תשובה.

ובש"ס נזכרות שם: והי מילי נזכרים שגנפו לזל נחמונא

עד דמהדר למריה, ופשטא דלישנא משמע שאלה ראה נתיח שגנב מחנרי, וקשה אי"כ יש כחן שנים היודעים שזה נגב, והלא נפסחים אמרינן נתרי כ"ע ממי מיסנא סני לי, וכאן נזכרות אמרינן דמותר לו אך להרהר אחריו, ונ"ל דהש"ס חיירי נאחד שאלה לת"ח שגנב מחנירו והענב לא ידע, ושניהם הגנב והענב הלכו להם ולינס כחן, דיש ספק שמא החזיר הגנב לנגב, אז מותר לו לזה שאלה להרהר אחריו התיח לזל אסור לו לשטא אותו, כי קרוב לודאי שהתיח החזיר לו, אלל הואיל והוא איסור שנין אדם לחנירו לא אמרינן מסתמא עשה תשובה והחזיר כמו נעניות שנין אדם למקום לכך מותר לו להרהר אחריו, והרמב"ם שפסק דמזנה לשטא אותו היינו הכי שיט ודלית שלל חר, כמו שכתב והתרה בו ולא חר.

ולפי זה לא יעניר החי דינא דשונא דקרא דמזנה לשאלותו אלל נשראהו עונר עבירה שנין אדם לחנירו, לזל נענייה שנין אדם למקום אי אפשר שידע הרואה ננירו שאל שז נחשונה, דהלא אפילו נרשע נמור המקדש את האשה על מנת שהוא נדיק, חוששין שמא הרהר תשובה נלנו, אם לא שנאמר כמו שכתב מהר"י מינן, דהא דחוששין להקדושין אינו אלל חומרא נריחא, ע"י נתיח שמואל נבא"ע סימן ת"צ.

אם ראית ת"ח עובר עבירה בלי"ח וכו'

ובכסף סמיכת חכמים מהגאון והמקובל ר' נפתלי כן ז"ל האריך לפרש מאמר זה נזכרות הנ"ל, וכתב דהכוונה אם ראתי ת"ח עונר עבירה נלילה, כלומר שלא נפרהסית שאין נה משום חילול השם, כי על חילול השם הלל אין תשובה מכפרת כדליתא ניומא, אל תהרהר אחריו ניוס כי צודאי עשה תשובה, כלומר, עשה את העבירה כדי שיוכל לקיים מצות תשובה, כי תשובה היא אחת מהתרי"ג מצות שנותרה, וה"מ נאסורא לזל נחמונא עד דמהדר, כלומר אם לא החזיר את הממון הלל לא עשה תשובה ולא החזיר ומתחלה ה"י נדעתו להחזיר, אי"כ לא חטא כלל נחמונא אלל נמה שניער את חנירו לפי שעה, ושונ הוי דאסורא ולא נחמונא, ע"כ. ולדעתו הדברים דחוקים, כי מה שכתב שתשובה היא מצוה מן התרי"ג וחי אפשר לקיימה אם לא יחטא, אין לו כל מונן, הא מוטב שלא יחטא ולא יקיים מצוה זו, הלא אין זו מצוה שיש נה קום ועשה, ומי פתי יחטא כדי שיקיים מצות תשובה, וגם מה שמסיים ה"מ נאסורא לזל לא נחמונא, לפי דבריו למה לא נאמר גם נחמונא חטא על מנת להשיב לקיים תשובה נאסורא, וניתוח יש לומר דנחמונא היינו נגזילה או נרינית, אי אפשר לומר דחטא נכדי לעשות תשובה דהא לאחר התקנה הגולנין ומל"י נרינית שהחזירו אין מקבלין מהם, נ"ק נ"ד, ואיך יגזול ע"מ להשיב, ואין לומר דהתקנה היא רק נגזלנים נמורים, לזל לא נשגזלו ע"מ להחזיר, דמי ידע מה שה"י נדעתן נשעת הגזילה, וכנראה שהגאון הנ"ל לא כתב אלל נדרך דרוש.

ודומה לסברא זו דגני נחמונא לא שיך לומר דגול כדי לקיים מצות השנה דמי יימר שיקבלו ממנו, כתנתי נספרי משנ"א-ב — שלא על ס"ת — דף ס"ט, נהא דכתבות מ', שותה נענינו, דחי אמרה לא נענית מי איתא לעשה, והקשה רע"ף"א מה מקשה הש"ס דליתי עשה ולדתי ל"ת, הא הל"ת הוא על ידי פשיעה, והתוס' נעירובין ק' כתבו דנלית ע"י פשיעה לא אמרינן עשה דוחה ל"ת, ותיירן דהתם נעירובין גני מתן אי שנתערבו נמתן ד' ה"י יכול לקיים המזנה שלא נפשיעה ומה שהוא זקוק עתה לעונר על ל"ת

לא שאלו צדיק את הדין ובית דין מספק את הדין והיינו את ראונו חייבו את שמעון ולא רצו לומר דבר ושקנו בדין [ב] אמר כל אחר מן התלמידים לומר להם מענתם שכך אמרו חכמים (אמר כפי מו) וריב לא ידעתי אהקרהו ורב כתיב שהריב לא ידעתי אהקרהו מן הרב אמילו ברור לתלמידים (א) יהקרהו מן הרב אכל אם נראה להם שהם יותר בטוב אומרים ישאלו לחכמים. תתקעם. **א** ישתתח בדין ואחר [א] ואין אחר עמך שמישיב על דבריך חרי אתה כאלו דין ביחוד ותחקור אחר רב מסך שמא ישיב על דבריך וכן הוא אומר וריב לא ידעתי אהקרהו ורב כתיב כשלא היה עמי רב מסני אמרתי שמא לא ידעתי ואמילו רב מסני לא ידעתי כלומר שלא ידעתי רב וחכם יותר מסני אעפ"כ הייתי חוקר ממנו מה נראה בעיניך דין זה אעפ"כ שלא היה גדול מסני וכל שכן כשהייתי יודע למצוא רב מסני שהייתי חוקר ממנו אעפ"כ שאמר (א) החושך עצמו מן הדין פורק ממנו איבה ונול ושבוטת הוא אם ראית שאם רב תשב בדין ישובו אותם שיפיו את הדין בשונג או במזיד או עקן שלא תשב פן יעקלו את המשפט שאמר וריב לא ידעתי אהקרהו בעצמו וכן לענין הוראה אמילו אם יש שם זקן מסך ואתה יודע שאם אתה לא תורה או יענה או בשונג או במזיד אתה תורה [ב] אעפ"כ שאמר אין (ב) אחר... יכול דין שבחר זה הפירו (ג) הדין צריך להרחיק את עצמו מן החשוד ולא ישב בדין שאחר מבעלי דינים החשוד וגם לא יתכן לבעל דין שיבדור דין שהבדור חושדו אכל אם א.ג.ד מבעלי דינים החשוד וברחיקו מן הדין מסני שהוא מעסיק בדין ובערמות של בעלי דינים בפי וואו ירא אם ישב בדין שהייבוחו מסני שבקי בדין ומעמיק בו אל ימנע הדין מלשבת בדין.

תתקעם. ראונו ושמעון היו בעיר אחת [א] ושמו הקהל חרם בשבעלי הדין יבדורו בית דין שלא יוכלו בית דין למנע מלישב בדין וחיי ראונו עשיר ושמעון עני והיה ראונו שולח בכל שבוע לשמעון סעות כדי שיתפרנס נזרמן שמעון העני לחיות בית דין לראונו אמר שמעון לוקן אחר איני יושב ברצון בדין לפי שאני נהנה ממנו ואיני פגיד לבני אדם למה וידחקו אותי על פי החרם לישב בדין אמר שמעון לוקן לומר לראונו אל תתן לו בזה השבוע אמר ראונו אפי' אם יהייבני בדיני לא אמנע מלתת לו כמו שהורגלתי לעשות עמו ולא אופיף קודם שיפסק לי הדין על מה שרגיל אני לתת לו כי אז היה נראה כאלו בשביל שוחד ומצוה על הכהנה שלא יבדר את אותו שנהנה ממנו.

משנת אברהם

אפשר דהא אשר יהי נמקומו של הדין השולח דהוי מו ליי זכות והיו דנים אותו שנית נהוספת דין ג' אשר זכאה.

[ב] **אמר** כל וכו'. הסרון הניכר יש כאלו ואין לו ענין למה שלמעלה, גם מה שאמר שכך אמרו חכמים וכו' נודאי שצריך להיות וכך אמרו חכמים אפילו נרור לתלמידים יהקרהו מן הרב, והוא מלמדם נתימח ק"ט: מונח נתימח, כי לא אדם אנה הוא דרשת חכמים ורב כתיב והרמזים ז"ל נהלכי סנהדרין כ"ז הגי' את המקרא הזה לחיוב על הגם לנו נהוראה וחומך את הדין קודם שיתקרהו ניו לנין עלמו עד שיהי נרור לו כשמש ע"ש, ולאפשר שדרשה זו כתיבה נלחה מקום ורנינו וכן הרמזים ז"ל מתקור אחד שאלו.

סימן התתקע"ט

[א] **ואין** אחר וכו'. כלומר, שאותו הדין השני היושב עמך אינו יודע להשיב על דבריך הרי זה כאלו היית דן יחיד.

[ב] **אעפ"כ** שאמרו וכו'. סימן זה כחונ כאלו נחסרון וכן נסוף הספר סימן התתשע"ה, והשוואה של שני הסימנים נראה שג"ל, אעפ"כ שאמרו שאין אחר יכול לפסול דין שנמר חנירו — והוא כמו שכתנתי לעיל סימן התתקע"ח נגס הרשד"ס, דמה שהשולח פסול לדון היינו ניחוד ולא כשיש עוד דין אחר עמו — לכל זאת תמנח חסידות יסלק הדין את עצמו כדי שלא יתשדו אותו, והיינו דוקא כשחשדים אותו שהוא שולח וכלומה אכל אם אין המתדיין חפץ בו מפני שידוע שהדין הוא עמקו וחורו ונתי נדינים, אז אין להדין לפסול את עצמו מן הדין.

סימן תתק"ט

[א] **ושמו** הקהל וכו'. רנינו מיידי כשאלו נעיר דיינים ממונים לדון, דלי כשיש דיינים ממונים, אינם

הוא על ידי פשיעה שלא היה סהר שלא לערנ את הנמים, אכל נחלנס לעולם אי אפשר לו לקיים את העשה של ולו תהי לנשה אם לא היה מלנס אותה, ופירשתי נזה את הש"ס שם, דלי אמרה לא נעילת מי איתא לעשה כלל, ונכן אין לו להמלנס התגללות כי כוונתו היתה לקיים העשה, דמנא ידע שלא תאמר לא נעילת, ולכך הוי עשה הנלה על ידי פשיעה.

שונא הדין עם עוד דין אחר

ומח שהקשיתי לשיטת הרשד"ס שהשולח אינו פסול לדון עם עוד דין אחר, דל"כ מה הקשו נחומי נדה ב' וכן נפירש"מ אמתי לא חוקי מחני' יש שכאר להעיד וליו כאר לדון נשולח, משום דשולח אין זה דנר נרור לעולם שהוא פסול, דהלל אם יש עוד דין אחר שאינו שולח גם השולח כאר לדון, לכך חוקי נסומח נלחת מעיניו אלינא דר"מ, דלעולם פסול אפילו עם אחר, מלאתי נספר ישועות מלכו מהגלון מתקונט סימן ז"ח, שה"מ, שהקשה כן ודייק מהכא דלא כהרשד"ס. וכתנ דלפילו הרשד"ס לא התיר אלא היכא דלינו שולח נמור, אלא דרלוי להרחיק עלמו מן החשד, אכל נשולח נמור גם הרשד"ס לא הכשיר דכיון דהוא שולח לא מו לי זכותא, ועל ידי כך ירנו הדעות של המחיינים, ע"ש.

א"ל דלפי סנהל זו דהאיסור הוא משום שיתרנו דעות המחיינים, לכאורה יש נפקא מינה לדינא, כגון שהנעלי דיינים קנלו עליהם להתדין נפני נ', כנסנהדרין ר'. דאין הדין השולח צריך להתרחק מלוחיו הדין, כי לא שייך לומר שחל לא ימלא לו זכות ויתרנו המחיינים, דהא נכל חופן לא יהי' אלא מחנה על מחנה, וינטרכו להוסיף עוד דין ולדון שנית, ואז יסלק עצמו ולא ישתתף ננית דין השני. אלא דהא אינו דמחל נדיון הראשון גם הדין השני יחיינו וינא חיינו ולא ידונו שנית, ואם הי' אחר נמקומו של השולח

והדין כ"י. (ג) בחשן משפט סי' ו' סי' י' פי שאמר על הדין שחנה שונג או אותה בעל דמו אינו נאמן אכל בחשבות משכוח יעקב סי' ו' כתוב, כי בייחוד בלך ריה ב' מוכח שהדין צריך להשמיט עצמו.

התתקע"ט. (א) יבמות ק"ט ב' : תוקע עצמו לדבר הלכה בדיינים ואינו ריבא דקמיה נבנר הלכה ומדמי מילתא למילתא ואית ליה רבה ולא אזיל משאיל. התתקע"ט. (א) אבות פ"ד ס"ה. (ב) אולי צ"ל אין אחר יכול לפסול דינו של זה

תתקפ"א. שנים שיבאו לדין לפני החכם ואם אותם שנים בעלי ריב ומדון הם החכם יקשה דין תורה אע"פ שגראה לו בדיני שמים לחפך אבל אם אותם שנים טובים ויראי שמים ונשמעים לעצת החכם יקשה דיני שמים אע"פ שבדיני תורה לחפך כגון אדם שהיה בכפר ולא היה שם שום אדם אצלו אלא נשים ומת וקשה צדקה על סמונו או שנים ישבת אחר ואין שנים על הצדקה והחכם יודע שאותו האיש המסיד [א] איש אמת או אותן נשים נאמנות גם אותם שנים יודעים שנאמנות הם ואותו האיש לא היה משקר מוטב לו לדין [ב] בדיני שמים ויאמר לו אם חרברים כמו שאותו האיש אמת אומר ואותן הנשים הרי ישחמסן בען שלך אם לא תקשה כפי קדושתן כמו שאמר לו (א) למען תלך בדרך טובים.

תתקפ"ב. (א) אל תעש עצמך כעורכי חריטין וכן ידע שראובן מעליל קלילות שקר על שמעון והיה [א] חזקן מלמד לשמעון למען לפי שהזקן ידע שהרין עם שמעון. אם יד חרדיקים תקיפא על הקהל ובא אחר קול וקורא את חרדיק לדין ויודע אותו קול שהחרדיק לא יחיה נשבע באותה תביעה ודחקו לשבועת חרדיקים מכירים את הקול ואת חרדיק ולא

משנת אברהם

ואם גם זה הפטור משלם הרי זה עושה לפנים משורת הדין, אבל נדבר שכל אחד פטור ולא דוקא הוא, הרי העושה מקיים למען תלך בדרך טובים, ע"ש נשם הר"י מחולאני"ש וזה שכתב רבינו מוטב לו לדון בדיני שמים, כלומר, נדיני אדם אין אדם אחד שיחייב לעשות כן אבל נשמים שיועדים האמת לאמתו נלי עדים נודלי שנואה זו יש נה מנוש.

רשאים למטע את עצמם מלדון, ואין מן הגורף להטיל חרם, כמו שכתוב נהיית ס"י ז'.

סימן תתקפ"א

קים לה בגור' מילתא דא

[א] איש אחת וכו'. ראה מה שכתנתי לעיל נסיתן תתקע"ג נהא דכתונות פ"ה, השתא דלחר חר קים לה בגור' מילתא הוא וכו', ונכאן עדיפא דהתם הנעל דין מכחש את העד אחד או את האשה, ונכאן אין אדם הכחשה אלא השאלה היא אם להאמין את הנשים או את העד אחד, לכן חדינא דש"ס אם יש להאמין לו, אלא דהתם אין המדובר להוילא מחון ע"פ עד אחד אלא לענין הפוכי שנועה או לרועי שטרא נלנד, והכא המדובר לענין הולאת מחון, לכן אחר רבינו חדינא אי אפשר להוילא מחון ולחרון משפט על דבר הנואה זו, אבל ללאת ידי שמים חייב זה המחדיין לעשות כפי הנואה הגם שאין זה משורת הדין אלא למען תלך בדרך טובים, נמ"ל פ"ג.

ובפדר"ש"א שם נמהד"נ וכן האלשי"ך הק' משלי מדקדיקס לתה אחרו שם דמה שמתזירין את הנגדים להפעלים שהזיקו ואין נעל הגית גונה מהם את הפסדו הוא בכלל למען תלך בדרך טובים ומה שמשלם להם שטר עבודתם הוא בגלל ואורחות לדיקים תשחור, הלא זקק הוא שאיט עושה רע, והייט שאין הנעל הגית מתשכך את נגדיהם, אבל מה שערד משלם להם זה הוא מדה יותר גונה ונדון שיהי זה בכלל למען תלך בדרך טובים ע"ש, ובאמת אין זה דקדוק דהא נכפרי עקב מונה ג"כ את המדות הנעלות הנלמד מקרא ללכת בכל דרכיו, מה הוא רחום אף אתה רחום, מה הוא חנון אף אתה חנון, מה הוא נדיק אף אתה, מה הוא חסיד אף אתה חסיד ע"ש, הרי דמות הדקות היא מדה גבוהה מאד ואין למעלה הימנה אלא מדת המסידות, וראה מה שכתנתי נסיתן אי נדבר המושגים לדיק, חסיד, ע"ש.

לפנים משורת הדין, למען תלך בדרך טובים

[ב] בדיני שמים וכו'. אין הפיר' כאן כמו בכל מקום שאלתו פטור חדיני אדם וחייב נדיני שמים או ללאת ידי שמים, כי נלאת אין כאן אדם חיוג, כי הנואה כמו שאינה, לאחר שאינה כתונה וחתומה כדנעי, לכן מסתמך רביט על הכתוב למען תלך בדרך טובים, והוא נהתלאת למה שכתב נחום נ"ק ק', ד"ה לפנים משורת הדין, ולפנים משורת הדין לא שייך אלא נדבר שהוא פטור ואחרים חייבים

סימן תתקפ"ב

אל תעש עצמך כעורכי חריטין

[א] חזקן מלמד וכו'. נפשטות נראה שאלוהו חזקן הי' הדיין כי דיינים נקראו זקנים, דלאדם אחד שאינו דיין לא נלמד אל תעש עמך כעורכי חריטין, ונדלי שכל הזמנים היו אנשים טוענים נעד נעלי דינים, ונלשון ירושלמי טוען כזה העומד נמקום הנעל דין נקרא אנטלר ונירושלמי סנהדרין פ"ג אחרית הגע נעלמך וכי אנטלר ישנע ומה דלחריטין ואשר לא טוב עשה נתוך עמיו זה הנא נהרשאה, כתנו נחום' שנועות ל"א, דהייט דוקא כשעושה נשניל שהוא אחד מנעלי טענות, אבל נלושן אחר מלנה קעניד, ועי תרימ קכ"ג-ה"כ"ד.

אולם נלנות דר' נתן פרק י' איתא: אל תעש עמך כעורכי חריטין כינוד: מלמד שאל נלאת לניח המדרש ושמעת דבר או הלכה אל תנהל ברוחך להשיב, אלא הי יושב ושאל נלאתה טעם אחרו דבר זה ומלאתה ענין הי להם דין זה וכו', משמע דליסור זה אל אל תעש עמך כעורכי חריטין איט דוקא לגבי דיין שלא ילמד לאחד מנעלי דינים לטעון, אלא אפילו איש אחר הנכנס לניח המדרש וכו'.

ואמ"ש דדין זה שהניא רביט נכאן יאל לו ממה שקשה נירושלמי סנהדרין הונא נלאת משנה הלכ' סנהדרין כ"א-ט, דגרסיק התם רב הונא כי הוה זכי לחד נר נש והוא לא הוה ידע ל"י הוה פתח ל"י, כלומר, דלס לא ידע הנעל דין לטעון טענה לזכותו הי' ר"ה מלמד אותו לטעון, ונמקום אחר נירושלמי דר"ה הי' מקלל לדיין שאלת לנעל דין שהניא עד אחד שאין סומכין על עד אחד, אלא שהנעל דין נעלמו לריך לטעון טענה זו שאין עדות עי"א מועלת, עי' רמנ"ס שם, ולכן מפרש רביט שמה שהי' רב הונא מלמד את הנעל דין לטעון, הייט כשלא הי' הוא הדיין, וידע שהדין עם הנעל דין לכן הי' מלמד אותו לטעון כדי להילוו מנכנודו שהי' מעליל עליו עלילות שקר, ומה שהי' רב הונא מקלל את הדיין שאלת את הנעל דין לטעון, משום דהדיין עמנו אסור נכל אוסן ללמד אדם טענה, כמו שכתב הרמנ"ס שם.

יתנחו שישיב אל הקול שבא לחציו [ב] אומרים למה היה לך כשאתן עמו שהכל יודעים עניניו ואם הצדיק נזקק עמו בשותפות ראוי הוא שלא לזקק לו וירש לקרש לא היה נזקק כמשא ובמתן אלא עם זקירי כדאמר בפסכת יוסא (ב) אם הקול יעשה שבותק שקר נפרעין מן העולם ולמה יגרום הצדיק כל כך.

תתקפנ. (א) הווא נברא גדול פרנא דתורה מחבריה אתא לקמיה דרב נחמן אמר לחו שיבד ליה שבהא פלגא רשבהא קאפינא אמר רבא פון פון קא חדרא נזילח בעיניה ותנן כל הנזלח משלמין בשעת הנזילה אמר ליה לא אמינא לכו רבי יתיבנא בדינא לא תיסא לי ולא מידי דאמר חונא חברין אמא השבדו מלכא אחי בדינא אחי נברא [א] נזילנא חוא ובקו למיקנפיה חרי אם יד בית דין תקיפא לפי האדם צריך לקנוס אותו כדי שלא יעשה אחר כך.

תתקפנ. כת"ב (שמות יח כא) ואתה תחזה מכל העם אנשי חיל ויראי אלהים אנשי אמת שואמי בצע כיון שכתוב יראי אלהים למה חוצרך לומר אנשי אמת ושואמי בצע [א] לומר מי שאינו אמתו והוא בצע אינו ירא שמים אלא יש אדם ירא שמים ויראה בעיניו חכמה ואינו מבין את חכמתו אליבא דהילכתא וזוכים חלוקים עליו וחכמתו נראית אולם בעיניהם אינו חור מדבריו שנראית לו שהוא אומר אמת ואין לו לדין אלא מה שקנינו ראות מה שנראה לו טוב חח לא יתכן שישוב בדין לכך אמר אנשי אמת. ויש אדם שנחנה מחבריו כגון שמקבל ראובן משמעון ושמעון בורר לו ראובן לדין וראובן ירא אלהים וראובן שמעון חייב והוא מוכח את שמעון ואומר ללוי אני אשלם לך מה שמעון חייב לך ואין

משנת אברהם

ותנה מה לחמין שם דרק נגלגל עתיקא קנסינ ליה, והגם דר"מ סוגר דקנסינ מתורת קנס לכל גולן שיחיר את השנה להגול כדמסקין המס דר"מ קנסא קא קניס, וא"כ מה מקשה רנא לר"ן מחמ"י דכל הגולין משלמין כשעת הגזילה, הא ר"מ אינו חולק על החכמים אלא מודה דמדינא אין הגולן מחיר את השנה אלא מתורת קנסא, ומי יימר דאפילו רנן ג"כ אינו מודים דמתורת קנס יש לקנוס את הגולן, אלא דקושיית רנא היא דעד כאן לא שמענו קנסא אלא בשנה של הנחמה עננה, כגון פרה וילדה או רחל וגוזה או בשנה שעל גבי נחמה, רחל ונטענה, אבל בשנה סטראי כעין זה שהקרקע השנייה נהולאת פירות על ידי ענודת השורים, אין זה כלל שנה עננה הגזילה, זה לא שמענו, ועל זה השי' רנ נחמן דהואיל שהגולן הוא גולגל עתיקא ורגיל בגזילה לכן עליו להשי' את כל השנה של הפירות הנא מכה השורים, והייט פלגא, דהא גם הקרקע עננה השנייה את הפירות כגם שהשורים השנייה, חח חה גרם להשנת ע"ש.

סימן תתקפ"ד

חכמים מודים זה אל זה על האמת ועל השקר

[א] לומר מי וכו'. ל"ל וכי צריך לומר מי שאינו אמתו וכו'. ואוהב נלע אינו ירא שמים, ומשום קושיא א דרשו בתרי"כ אונאי נלע שהן אונאין לקבל מחון נדון דברי ר' יהושע רבי אלעזר המודעי אומר אונאי נלע שהן אונאין מחון עננה, ונפירי הרמזין עה"ת האריך בזה ומסיים ועל דרך הפשט, אנשי אמת אונאי נלע שהם אורגים האמת ואונאים העושה, וכי יראו העושה וחסם אין דעתם סוגלת אותם, אבל כל חפס להגיל גול מיד עושה, והרמזים ז"ל נהלכי סנהדרין ב"ה, מפרש: יראי אלוך כמשמעו, אונאי נלע אף מחון שלהם אינן נהלין עליו, ולא רודפין לקנן המחון, שכל מי שננהל להון חסד יבאט, אנשי אמת שיהיו רודפין אחר הלך מחמת עננה נדעתן, אוהבין את האמת ואונאין את החסם ונורחין מכל מיני עול, וע"ש נלחם משנה דגברי הרמזים לקוחים מתרי"כ.

ודמבר של התרי"כ הוא, משום שאיש המודי חס לא יבא את העול ולא יאהב את הלך ואת האמת, לכל זאת יודול מלעשות עול או שלא כלך ואמת, כי יתירא מהעונש שיענשו השופט, אבל השופט היושב במשרד העליון לא יתירא מהעונש כי אין מי שיענשו לכן צריך להיות

[ב] אומרים למה וכו'. הלשון אינו מתוקן, כי מחחילת הדבר משמע שהצדיקים לריכים לחוש לטונת הצדיק זה העולן או החמסן רונה לגולו נהידעו שלא ישנע הצדיק, וא"כ מה זה הפסוק: אומרים למה הי' לך וכו', דנדלי זה אומרים להצדיק ולא להעולן, וכנראה חסרים כאן כמה מילים, וצריך להיות שנאופן כזה כשרואים שהחמסן נח נעלילה ורונה לחמוס את הצדיק, קונסין את העולן כדי שלא יעשה כזאת פעם אחרת להעליל עליה שאל על האנשים הכשרים, ועל זה מניח רא"י נסיון הסמוך מניק ל"ו, וסיום של הסיון הטוב צריך להיות אחר הסיון הנא, כלומר, ולכל זה לא נאמר אלא צמון שאין הצדיק חסם נדנר כלל, אבל חס הצדיק סתק בשותפות לרשע, אז אין סתקין לו כי הוא גרם לשנועה, כדליתא בשנועות ל"ט. מלמד שהשנועה חלה על שניהם, ע"ש נרש"י.

סימן תתקפ"ג

נולגא עתיקא קנסינ

[א] נולגיא וכו'. נש"ס דילן איתא גולגל עתיקא, פירוש שהוא רגיל בגולגלתו, א"כ אין הפיר' שלא יעשה איש אחר כך, כמו שכתב רבינו, אלא כדי שלא יעשה הגולן הזה עוד, אולם הרי"ף ז"ל כתב שם: מהא שמיעין דקנסינ נכי האי גוולא ואפילו נחוק לארץ דהא רב נחמן ננל היה וקא קנס, ועוד דגרסינ נפרק נגמר הדין סנהדרין מ"ו, אחר רבי אליעזר נן יעקב שמעתי שנית דין היו מכין ועונשין שלא מן התורה ולא לענוור על דברי תורה אלא לעשות סייג לתורה עכ"ל משמע דהטעם משום סייג לתורה, ולכן קנסינ לגולן כדי שלא יעשה חסם אחר כך, דגם זה נכלל סייג לתורה להחזיל את אחרים מלעשות עול.

ובש"מ"ק שם נניק הגולו דברי הרמ"ה ז"ל: וזקא גולגל עתיקא, אי מתי בגולגל חתא ונדוכתא דפריגי בגולגלתא, והאי אי מתי מפרש כדברי רבינו.

ובהגהות הגי' על הרי"ף שם כתוב: וזקא גדול הדור כרב נחמן דחתנא דני נשיאה הוא ומחונה על פי הנשיא, או טוני העיר שהמחוס רנים עליהם, אבל דיני נעלמא לא עכ"ל וכנראה כן היתה הטעמה של הגי' דגם הרא"ש ז"ל שם מניח כן נשם הרי"ף, והמרדכי כתב נשם תשונת ר"ג דכל מי שנתנה על הנזור הוא כאזיר שנאזירים, הסמ"ע נחוי' סיון נ' וסיון ס"ג.

תתקפ"ג (א) ב"ק צ"ב ב.

לך המפד בזה הדין זה לא יתכן לראובן שזוכה את החייב כי אחרים שידעו שזוכה את החייב כשיבא לידם כזה חקנין יזכו כפי כן את החייב ולא ישלמו לכך אמר [ב] שונאי בצע ואמר יראי אלהים.

תתקטפת. כתיב (נחמיה ז ב) ואצוה את חנני אחי ואת חנניה שר הבירה על ירושלים כי הוא כארש אמת וירא את האלהים מרבים ארש אמת לא נאמר (א) אלא [א] כארש אמת יש ארש אשר לא יהיה משקר ולא יקוור לפי שהוא ערש רע ולא ידבר הדין עם מי שהוא ערש ולא כדן בדיקתו אבל אם שונא לאדם אחד שקשה לו רעה ואוהב את מי שקשה לו טובה אם יש ביניהם דברי ריבות בין אוהבו ובין שונאו אז נראה בקנינו שהדין עם אוהבו המשקר עם שונאו ולאיש אמת נראה שהדין עם שונאו על זה וכל זמן שמפויב לו האדם נראה בקנינו שהוא צדיק וכשלא ייטיב לו נראה בקנינו שהוא רע אבל ארש אמת אם יקשה לו כל טובה ואם יקשה רע לא יהא פבור שהדין עם יודע ששקר עמו ואם אותו שקושה לו רעה אומר כדון לא ישתנה דעתו ואם אותו אפיתי ירא את השם אע"פ שהוא שונאו יקשה לו רעה לא יאמר אלא האמת והנניה שר הבירה כשכא לידו כן שונאו או כן אוהבו אמר שכא רעתי לפיכך עם אוהבי ולא יהיה רעתי לפיכך עם שונאי ואמר ניתן את זה הדין על פלוגי ארש אמת ומה שהוא יאמר יהא עשוי אע"פ שלא יהיה נראה לי כלבי כי לבי כאוהבי חוהו כארש אמת וירא את האלהים מרבים שואל על כל דבריו וקושה בדבריהם.

דין חרם ושבועה

תתקטפו. כתיב (תהלים צב ה) במרה רשעים כמו עשב ויציבו כל פועלי און להשפדם קרי עך פירשוו אם תראה אנשים [א] עובדי חרם ואינם נותנים סם כפי שיש להם הרי נזולים את חרבים ומצליחים הם חרקים רע פי לרעתם אם אין דין בעולם הזה יש דין לרדתו של אדם לאחר מותו לנשמתו ואותם חרקים שקושים קולח ועובדים חרם אומרים הכל תלוי במזל גם העולם הבא לפי שהטובים ואין נענשין על כל מה שקושים וקליהם אומר להשפדם קרי עך בעולם הבא וכמה מלשינים ומפסידים ממונם של נקים לנים יהיו בניהינם עם הננים כרי שלא יאמרו והלא היהודים נרמו וזהו שנאמר (ישעיה א כח) רצבר מרשעים והמאים יהודי, ורע ורואה שאין נכשלים כמו בתרם שחרי עקן עבר על החרם ונמלו לפני הני כשלישים ורשעה ארש וכן יונתן בן שואל עבר על החרם זו שבועת אפיו והוא לא היה שם בהשביע אפיו את הקם ולא קשה כי אם מקם כן חרבוש ולא קנתו ורצה שואל להפיתו הרי למרע כמה גדול כח השבועה כי בעבור שנשבעו בפילגש בגבעה חסרתו טף ונשים והתורה אמרה (דברים כד טז) לא יחמתו אבות על בנים ובנים לא יחמתו על אבות ובעבור השבועה חרנו הנשים והטף ואת יבש נלער ובעבור השבועה החיו הנבעותים ויעקב היה יודע כעשו שחיה רשע ואעפ"כ (א) האמינו בשבועה לפי שהיו תופסין בשבועה כל המצות כי אדם מאמין להבירו בשבועה (ב) ואם אינו תורש בשבועה חשוד על הכל לכך נאמר (שמות כ ז) כי לא יקח ה' את אשור ישא את שמו לשוא לכך יותר אדם בשבועה הואיל שכן המצות שנתרנים פי שלא משע קליה כמקשה פילגש בגבעה ויבש נלער ובעבור שבועה שלא ירע יהונתן רצה אפיו להפיתו ואפי' יעקב האמין לעשו בשבועה ובשבועה הרב חבית ונתרנו כמה אליהם וקחרו קינו צדקיותו ולא לו לבדו התשלום אלא נפרעים כן חרבים ונפרעים לעולם הבא כן אותו הנשבע לשוא כאילו חרג בידו את כולם לכך לא יתג אדם לישבע אפי' על אמת ולא ימסע פכני ביתו ומאשר בידו לפחת לישבע אפי' באמת ששקמים ישבע לשקר וכן אל יחבור שם שמים שמא יחבור לבפלה הרי נפרעין

משנת אברהם

האדם איש אמת נתכלית, כי אין נדיק נחרץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, והאמת לאמיתו הוא היפך מזה, לכן כתיב נכ"ף הדמיון. וגם פירי רנינו ג"כ מתחלים לזה, שאלתלי הי אפשר לו לאדם להיות איש אמת נהחלט, לא הי מתירא שהי' משוכנע תאהבה או משאלה, אלא זה המתירא שלא יהי עטה נדין תקחת אהבה או שאלה, הרי הוא דומה וקרוב למדת האמת המומלטה, וראה נזהר שנמ"ק לענין כ"ף הדמיון.

ומה שפירי רנינו וירא את אלוקי חרנים ששאל על כל דבריו חרנים ועושה כדנריהם הוא פי חדש נדרך דרש, ופשוטו: תימים רנים.

סימן תתקטפ"ז

משפטי החרם

[א] עובדי חרם וכו'. מדברי רנינו נכלן משמע שדיני חרמים ועונשם אט למדים מדברי קבלה, מעכין ומודד שנקש להמית את יהונתן. אולם נמשפט החרם להרמנ"ן ז"ל הנדפס בסוף הספר כל זו כתונ שדנר זה מקרא מלא הוא נתורה, כל חרם אשר יחרס מן האדם לא יפדה מות יומת, כלומר, מה שהסכיתו עליו הכל והיחרס לדעתם, העונר עליו לא יפדה נמתון אטל חיינו מיתיה עכ"ל. וקודם לזה

לוחג את האמת מפני שהוא אמת, ושונא את העול נתכלית השנאה, מפני שהעול לענתו הוא דנר רע תחד למטה תכל מדריגה.

ומאלימים הם דברי רנינו נכלן שמי שרואה נשכלו ונתורתו שהלכה והדין שלל כדברי חזיריו התלומדים ולכל זאת מודה לדנריהם, משום שהם מרונים וחכמים, הרי הוא איש אמת, כלומר, תקנל את האמת מנלי להניע אלא שחמתין שזה הוא האמת.

ואמפטר לפרש נזה את הפסקי התוס' נתעניית התמוהים שהנלתי לעיל דף ס"ט, ג שחלמידי חכמים מודים זה אל זה על האמת ועל השקר, כלומר, הנס שלפי דעתו של החכם דעת חנריהם אינה אמיתית לכל זאת הוא מודה ותקנל את דנריהם משום שהם רנים וחכמים.

שונא בצע, ירא אלוקי מרבים, פירושו

[ב] שונאי ננע וכו'. כלומר, ננע תלסון פשרה, כי המפטר עושה רלון שני נעלי הדינים, וכן זה עושה רלונס של שמתון ולוי.

סימן תתקטפ"ח

[א] כארש אמת וכו'. ראליע כתנ: הכ"ף לאמת הדנר, עכ"ל. נראה כוונתו שאין נאפשרות כלל שיהי

תתקטפו. (א) עיין זוהר משפטים קכ"ב א. תתקטפו. (א) בראשית כ"ח ל"ב. (ב) בכל בו סי' קל"ט: כל העובר על

מן הכל בעבור אחר שנשבע ופרעין מזה שגרב רעה לכל חזו שנאמר (קהלת ט יח) חמוט אחד יאבד מוכח הרבה (חבקוק ב ד) וזדיק באמתו יחיה וכן כתוב בנשבע (קהלת ט ב) כאשר שבותה ירא וכן כל עבירה ישארה נורם בעונו להפסק מאהרים וכיון

משנת אברתם

שנה שהיו ישראל נמדנר היו מנודים לשמים, הרי שכנר נהג דין הנדוי נמדנר, וכן נירושלמי סנהדרין אחרו על פתחם נקשו לנדותו, וכן אמרו נמכות שנשנל אחר יהודה וחטאתי לך כל הימים היו עלמותיו מגולגלין נארון עד שנקש משה רבינו עליו רחמים.

ורגה לדעת הרמזין ז"ל הג"ל דהרס מפורש נמורה שפרו הו דלורייטת, אולם לשיטת הפוסקים דלפינן דין חרם ממה שכתוב ננניאים שוב הדנר תלוי אס דנרי קנלה נמשכים כדלורייטת או כדרבנן, וראה נהפמ"ג נפתיחה כוללת ח"א אות י"ח שכתב דעונג שנת וכנוד שנת ריו"ט המחכר ננניא, ישעי"ב, הוה רק מדרבנן ונשס אר"ת למח נדק הניא אס דעונג שנת שהוה מדנרי קנלה הוה דלורייטת.

אולם י"ל דעד כאן לא פליגי הפוסקים אי דנרי קנלה הוה דלורייטת או דרבנן אלא נחקה או נמנה שהיא מדנרי קנלה, כגון עונג שנת ויריט, אצל נדנר שמנינו נדנרי קנלה שדנו את העונר נמיחה, כגון נדרי חרם, נעי"כ שכן היתה קנלה נידם תימות משה, אלאמלא כן לא היו מתימים את העונר, ומחילא נשמע מזה שהוה דלורייטת ממש ואין שנעה חלה על חרם.

ועתה נא לידי קונטרס תורת נניאים מלת מהר"ן חיות שנלטס זה עתה מחדש, וראיתי שהרמזי הדנר נענינים אלו, ונפרק ד' רוגה לחדש שדנרים אשר נכתבו נספרי נניאים דרך הסיפור, שכן ה"י הדנר נוהג נתיי הנניאים, מזה נשמע שכן היתה הקנלה נידם מתיי משה, ומחילא הוה דלורייטת, כגון מן החסופר נכתוב שיואנ אמר לאשה התקועית ולא תסוכי שמן והיית כאשה זה ימים תחלונת על מת, מזה נשמע שכן ה"י תקונל נידם תימות עולם דאנל אסור נסיכה, כי לא נא הכתוב ללמד דמי אצל אלא הסיפור הוה נכאן שלא ללמד את ההלכה מחילוי נשמע שכן ה"י המנהג נידיהם, ולא אדע למח לא הזכיר הנאון הג"ל מדיני חרם שכל עיקרם אינם אלא מדנרי קנלה — נדנר משיטת הרמזין הג"ל.

ורגה נדון חרם כתבו הפוסקים שהחרם חל אפילו לא ענה הקהל אמן, וטעמו של דנר הוה דתדתינן שהחרם חל על מי שאינו נשעת חרם, שמענו מחילא דאין חלוח חרם תלוי נרגון מי שהוה, אלא יש כח למחרימים להחרים אפילו כנגד רצונם של הקהל או מיעוט הקהל, עי' נטור ונדרכי משה יו"ד רכ"ח, ולכן אין מן הגורד שיענה הקהל אמן.

וראה מה שכתבתי לעיל סימן תתפ"ז על דנרי רבינו האמורים גם נסיתן אשר לפנינו שיהונתן נתייני מיתה הנם שה"י שונג נחור והנחתי את דנרי התרגום יומתן המפרש אזו היתה טענת העם אשר פדו את יהונתן, ע"ש. ועתה ראיתי נהרמזין נמשפטי חרם שהניא גם הוה את דנרי התרגום הג"ל, אלא שמתחילה חרם שנדין חרם הוה כנדין זקן מחרש שיש כת ניד ניי"ד למחול לו ולא להתייט, כן נמי יכולים למחול להעונר, זה פירי הכתוב ויפדו העם את יהונתן ונ"י ודנרי רבינו סעדי"ג נאון ז"ל מונאים נרדיק הנאחים לעיל, אס, מסתנרים ניוחר, כי דנרי רבינו שכתב שהחרם חל אפילו לענין עונש גם נאונג, לא זכיתי להנין, כי לא מלינו נכל התורה כולה שיתחייב אדם מיתה על השגתה.

כתב, דהיינו אס אותו חרם החרם על ידי מלך ישראל או סנהדרין נמעמד רוב ישראל הרי העונר עליו חייב מיתה, ורשאין המלך או הסנהדרין להמית אותו, נאחזה מיתה שירלו", חוה דינו של יהושע שדן את עכן נדיני נפשות לפי שפסט ידו נחרמי שמים, ולנסוף מסיק הרמזין ז"ל אס: נמלאו ד' דרכים נחרם שאין נשנעות וננדרים, א. שאינו לריך להוציא מפיו, ב. שהחרם חל נעל כרחו ושלא נפניו, ג. שהעונר על חרם פורש את עלמו מן הגנור כדון הנדוי ויוחר, ד. שלפעמים העונר על חרם מתחייב מיתה. אצל מה שהחרם חל גם על הדורות הנאים אינו יונא מן הכלל, דגם ננדרים ונכל קנלות הרבים הדין כן כדאשכחן נקנלת התורה ונמנילה וכן נלומות, ע"ש. וראה נדנינו ירוחס נתיי ארנעה עשר חלק שני שהניא את דנרי הרמזין ז"ל וגם את דנרי הרשניא ז"ל, ע"ש.

ורגה מה שהנדיס הרמזין שיש להמלך או לסנהדרין הרשות להמיתו נכל מיתה שירלו, נראה כוונתו להסניד למח דנו את עכן נסקילה, אולם נמדנר פרשת מסעי איחא שנסקל על שחילל את השנת, נשמע דאלמלא כן לא ה"י נסקל, וכן מ"ש הרמזין ז"ל אס חרם אותו חרם המלך, העונר עליו חייב מיתה, לא זכיתי נעניי להנין הלא יש לו למלך רשות להרת את העונר על דנרי, אפילו נלי הטלת חרם אלא מדין מלך, אס לא שאמר דהרמזין סונר שאין רשות למלך להרוג אלא את העונר על דנרי נעניינים הנוגעים למלכות אצל לא נשאר עמינים, וכשהטיל המלך חרם יש לו רשות להרוג את העונר נכל העניינים, וכנר דנתי נזה נספרי משני"ג, דף י"ב ע"ש. או אולי כוונת הרמזין ז"ל הוה שמדיני מלך יש לו רשות להרוג רק נסייף ונמתן שהטיל חרם יכול להרוג נאחרו מיתה שירלו.

ור"פ מה שכתב הרמזים ז"ל נהלכי סנהדרין דמה שהרג יהושע את עכן נהודלת עלמו הוה מדיני מלך או שהיתה הוראת ענה, אין ללמוד מזה שום דין של חרמים, כי אין למדין מדיני מלך ואין למדין מהוראת ענה, והנה מה שכתב הרמזין ז"ל נמשפט חרם הג"ל כתב נ"כ נקנלה נפירושו על התורה נסוף פרשת נחקתי, אולם לא פירש לנו מהיכן יונא מהכתוב הוה, מה שהסכימו עליו הכל והחרם לדעתם" אס לא שכוונתו לפרש נמורה כל חרם אשר יחרם מן האדם, כלומר שהנר מחרם מן האדם, מן המין האנושי, והיינו מן הכלל כלו, ונעי"כ דהחרם הוטל על ידי הסנהדרין או המלך שהם המדנרים נשס כל ישראל.

חרם דלורייטת או דרבנן

ומדברי הפוסקים נמנאר שדין חרם הוה מדלורייטת, ואין שנעה חלה עליו, כן כתוב נכנה"ג סי' רכ"ח אות ע"ה, ונאר"ת מהר"ם פדוואה סי' ע"א כתוב נדיוי וחרם שניהם דרבנן כי שניהם מדנרי קנלה למדנו נמועד קטן ט"ז מקרא אורו מרח, ולכן ספיקס להקל אולם נאר"ת תננין חלק נ' סימן ע"ב כתוב דהנם דהרי"ף נפרק אלו מנלתינן פסק נכל הנהו אינעיף דלא איפשטי ננתי לענין מנודה לקולא משום שהם מדרבנן, היינו דוקא לענין הדנרים שאלו אס ננתי, שיה"י המנודה אסור לספר ולכנס ואידך, שאלו הפרטים אסורים למנודה לא מדנרי תורה, אצל ענין הנדוי נעלמו הוה מן התורה שהרי אמרו שכל אמתן מי

חזו [ב] אין תקנה לישראל אלא שבועה וחרם וכל העובר עליהם נפרעין ממנו ומזרקו והשובר חרם הקב"ה יתן לו טובה כי אין לך דבר עץ גדול ממי שעובר על החרם אין לו תקנה אחר ששיקר תרם רעה לקולם שנאמר בעקב (יהושע כב ב) והוא איש אחד לא נזק בעונו וכן כשמשוימין הקהל חרם על צדדי מסין שיתן כל אחד מן הלימרא כך וכך ואם אחד עובר על החרם וממטט לתת נמצא שנזל את כולם שחם צריבין לחוסף ולחריבות ואין תשובה לו כי גזל את הרבים תרם רעה לאחרים ראה מקצת שגרה רעה לרבים והייבחו מקילה בעובר ע"ז ואעפ"כ שהמיתוהו לא היה לו לכא לקולם חבא אלא שהורה על שקשה מקילה. וראה יחונתן לא היה בהשביע שאל את חקם תרם רעה לכל חקם שלא קנהו באורים ותומים ולא רדפו אחר אויביהם והיה חייב מיתה דכתיב (ש"א יד ט) אם ישנו בידנתן תנ"י ימות אלא שחקם ידעו והוא לא ידע וגם התשועה היתה על ידו ומפר נפשו לבנות (ג) וממטטת היתה ולא להם ומנופס חיי אקפ"כ אמר לו שאלו חייב מיתה אתה מי שעובר במזיד על אהת כמה וכמה שאין לו חלק לקולם חבא (ד) חרי אם לא הודה עקב לא היה בא לקולם חבא מכאן למדנו שכל העובר על החרם אין לו חלק לקולם חבא ורוב גזירות באות על הציבור מפני שמחניפין ואין ערשין קומו גדול על עוברי חרם והקב"ה מקבץ על קנות של חרם ולכפוץ מביא גזירה וחרג את כולם שנאמר (ירמיה כג י) מסני אלה אכלה הארץ שמחניפין לקוברים על חרם.

תתקפ"ו. ראשי הקהל החריבו מי שירע בהכירו שנזב אותו חסין לפלוגי שיגיד מקצתם יצאו לחוץ אמרו להם לפה יצאתם אמרו אין אנו נכנסים לחרם שלכם לפי שכבר נשבענו שלא ליכנס בחרם שלכם אמרו חכמי הקהל שבועה שלכם אינה כלום אם כן ישבע אדם שלא לתת מס ותלובם נאמר (ברברים כט יח) והתברך בלבבו לאמר ישלום יהיה לי כי כשרירות לבי אלך וכתוב (שם שם יט) לא יאבה ה' פלה לו אמרו אם כן [א] תתירו לנו את שבועתינו (א) יש חכמים שאמרו יתירו להם ויש אמרו לא יתירו להם ויעברו על השבועה ויקבלו דין על כך ולא יחסיפו לעשות עוד ברבר הרע חזו עוד במקום אחר לא היו עושין דין... על של דיינין אמרו הטובים אין אנו נכנסין בחרם שלכם כי הקטש על שכירם למחוח.

תתקפ"ז. אחר רע לא חיו יכולין לרחוק אותו ליתן מס כי היה אלה ולכפוץ לקחו כל אשר לו הוא גזל את הקהל והקב"ה קשה שלקחו ממנו כל אשר לו.

תתקפ"ח. (א) מן הצדיקים נפרעין לאלתר.

תתקפ"ט. אחר יהודי טוב היה לו תכשיטי זכב ונתנו חרם מן הכסף וכן חזבו ליתן כך וכך מן הלימרא [א] ושכח ולא נתן מן הזכב ולאחר זמן זכר וקשה שחפסיד את הזכב.

משנת אברהם

אותו יהודי טוב והפסיד את הזהב היינו משום שנדינו שמים מענישים את העונר על החרס, הגס שאין מענישין אותו נדינו חלס.

אך יאמר שהשכחה היא פשיעה יותר מהשוגג, וכבר ראינו נאחרונים שדעו נזהו חי השכחה היא לונס או פשיעה, ראה נשוי"ת שנות יעקב ת"ג חו"מ סי' קמ"ח שהאריך בתשובתו לתהר"ס חנ"ה, ומסיק דשכחה מחמת עללות היא פשיעה חלל סתם שכחה אינה פשיעה חלל או שוגג או לונס, דהא כל שגגת שנת הוא נידע ושכח כוליתיה נפרק כלל גדול ע"ש, ומדברי הש"ס בי"א פ"ג נני האי סמיח דלא מחו עירוני תנשילין משמע דנשוכח אותו דבר עמו שני פעמים חשוב פשיעה ולא נפעם הראשונה, ואפשר דכיון דחרס הוא דבר חמור מאלד הי' לו לזכור, והשוכח נקרא פושע, ומדברי רש"י בשנת כ"א. ד"ה זקוק לה, לתקנה הלכך צריך לכתחילה לעשות יפה דילמח פשע ולא מתקן לה, משמע נפשטות שאס ישכח לתקנה יהי' פושע, דמהיך תסיק אדעתן שיפגע נתיזר, וראה בפ"י שם שמתים אחרת נדברי רש"י, ועם הפשוע הוא הואיל שחלזה הוא עליו לדקדק היטב שלא ישכח, וזה שאינו מדקדק פושע, ונתורה כתיב השחר לך ושחור נפשך מאלד פון תשכח את הדברים, והמשנה נלזנת פ"ג תורת הא חיט מתחייב ננפשו עד שיכז ויסירס חלונ, משמע שאפילו תקפה עליו משנתו גם כן פושע הוא חלל שאינו מתחייב ננפשו, וראה שם ננחלת אנות להנרנחל שאין השכחה האחרת כלא חלל נשוכח מזד התרשלות ע"ש, וכן פירי נספר חגן אנות שהפשיעה נשכחה הוא על שלא חר על לימודו כמחמירס מתרפה נחללכתו אח הוא לנעל משחית זה תלמיד חכם המתרשל נתלמודו ע"ש. ויש להעיר מדברי התוס' שנועות ה' ד"ה ונעלס, שהקשו אחתי חשוב לי חיטו מתוקה מעון חס לא נא עליה משנסתרה, וי"ל כיון

[ב] אין תקנה וכו'. רבינו רוגה להגדיק את בני דורו שהיו משתחטים לתכופות נהלמעי ניש זה שמו חרס, כי לא היתה להם שום ענה אחרת להגלל מרחמים וממעלימי חסידם שגרתו הרנה לחרנן הקהילות ולהריגות ולרדיפות מהתקופים והרודפים של עמים שופכי דמים שגמון ההול.

סימן תתקפ"ז

[א] תתירו לו וכו'. הגס שרניט חומר שאין שום מחס נשנועה זו, ואפילו נשנעו טרס הטלת חרס, לכל זאת שנועה זו צריכה התרה, כמו שהסניר התנצ"ן ח"ג סוף סימן קמ"ג, מפני שהשנועה הוא נסתם שלא ליכנס נחרס, ואם חרס הוא לענין דבר שאין הנשמע מהחרס חז לאחרים חלה השנועה, לכן על ידי כולל חלה השנועה אפילו לדברים שהנשנע חז לאחרים נשנועתו כנון שלא יפרע החסיד, לכן צריך התרה.

סימן תתקפ"ח

שכחה פשיעה או אונס

[א] ושכח ולא וכו'. יש לפרש דברי רבינו נשני חופנים, (א) הואיל שרניט כתנ לעיל נסימן תתקפ"ז, שהחרס חל אפילו על השוגג, והר"י מיהונתן שטעם חן הדגש נשוגג שלא ידע מהחרס שהחרים שאלו, ולכל זאת רצה שאלו להמיתו, לכן גם נשכח שהוא שוגג, חל החרס גם העונש, חולס לפי מה שהארכתי למעלה מדברי התרנס יונתן ומפירושו של רבינו סעדי גלון נראה שאין דין השוגג כדיו החזיר אפילו נענין חרס, צריך למר שמה שנעש

החרם סאלו עובר על כל התורה כולה. (ג) מורש שמואל ח"י. (ד) ילקוט יהושע רמז י"ח. תתקפ"ו. (א) ח"ן זה מוכח כד"ד סי' רכ"ח ס"ג וכתב הב"י כשם חסובה תתקפ"ו. (א) ח"ן זה מוכח כד"ד סי' רכ"ח ס"ג וכתב הב"י כשם חסובה

להרביץ כי צריך לשאל על שבעות ועוקן בחשבי"ז ח"ב סי' קכ"ג
תתקפ"ו. (א) קושיין מ' ב.

תתקצא. (בכאן נכסלו שני סימנים הקדומים ולכן לא הדפסנום שנית).
תתקצב. אחד היה לו [א] במה להתפרנס וביקש מן הקהל שלא יתן סם שימפורחו כי היה כל חינם לומר ולאחר שנים הפסיד מה שהיה לו אמר פרץ נקשה לי מה שלא נתתי לכם הספדתי בטעם.

משנת אברהם

אשר עשה לנו עמלק, כי השכחה שולטת על האדם ואין האדם שולט על השכחה, לכן הפירוט שהתורה מורשת אותו לעשות פעולה שלא לשכוח, ופעולה זו אינה אלא על ידי שגורר במאמרים כפעם נפעם עד שלא תשכח. וכן החיטך מונה לא תשכח למנוה, תר"ה, ומפרש: כלומר לא תשליך שאלתו ולא תסירה מנפשך בענין שתשכח אותה עכ"ל, והוא על המשקל של אינו חייב עד שיסירם מלבו האמור בהשכחה דבר אחד מחשבתו, והטעם כ"ל שאי אפשר שאלו מחשבות על ל"ת שאינה נדינו, כי השכחה אונס הוא, אלא שיקר המנוה לעשות פעולה של דבור ואמירה כדי שלא נשכח שחייבים אנו לאבד את זרעו של עמלק ולהלחם עמו בכל עת ועידן.

ובזה מתחורר מה שכתב סם החיטך במנוה תר"ג נשנים פטורות נכרית עמלק מכיון שהן אינן נטות מלחמה ואינן חייבות נחייית עמלק לכן גם נזכרה אינן חייבות, והסניר מרן ז"ל נא"כ סימן תקי"ט, נא"כ, דלא חמור מחייית עמלק תשאר חייבי חייית דאינן דוחות את השנת לכך אינן החיוב של מחייית עמלק דוחה את השנת, אם לא נשעת מלחמה דלא כתיב עד רדתה, אבל לא החיוב למחות זרעו של עמלק ולהורגו המוטל גם על כל יחיד ויחיד, והגם דהחיוב הזה של היחיד אם נא עמלק לתוך ידו מוטל גם על הנשים כענין סיסרא ויעל, אבל חיוב זה אינו דוחה שנת, ולכך אינו מלוח עשה שהזמן נרמח ונשים פטורות ע"ש, וקשה מאי נא"כ דהיי מצ"ע שהזמן נרמח אבל הלא יש כאן גם ל"ת של לא תשכח אולם לפי הר"ל יונת, דהלאו הוא אינו אומר שמי שנא לידו עמלקי ולא הרגו הרי הוא עובר נל"ת של לא תשכח, אלא רק במסיר מלבו את השנאה לעמלק ותשגיל כך אינו הורגו, אבל אם אינו הורגו נשגיל קדושת השנת אינן זה נכלל מסיר השנאה מלבו, והגן. וראה מה שכתבתי בדבר שכחה — אונס נסימן תתקצ"ג.

ובזה מתחורר מאמרם, נרכות ל"ב: אי"ל ריקא והלא כתיב בתורתכם רק השמר לך ושמור נפשך — מי הרי תונע את דמד מידי וכר משמע דמקרא זה נא להזהיר את האדם על שמירת נפשו, הגם דנפשטות המקרא משמע דקאי על סוף הפסוק: פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך וגו', אלא משום דאי אפשר לפרש דהשמר שהוא לאו נא להזהיר על השכחה כי אינן השכחה תלוי בהאדם, והשכחה אונס הוא, לכן נע"כ דיש במקרא הזה שני ענינים לאו הנא להזהיר את האדם על נפשו וסוף הפסוק אינו לאו הגם דכתוב נלשון פן, שנכל מקום הוא לא תעשה, ואפשר דמשום זה פיר רש"י במקומו: אל כשלא תשכחו אותם ותעשו על אמתתם תחשבו חכמים ונבונים ואם תעומו אותם מתוך שכחה תחשבו שוטים עכ"ל, ולא ראה לפרש כי זה אזכרה של לאו, כמו שהשגו עליו הרמב"ן ז"ל שם, מפני שסבור שהשכחה נכלל אונס ולא נכלל פשיעה, כ"ל.

סימן תתקצ"ב

תלמידי חכמים המפורים מן המס

[א] **במה** להתפרנס וכר. רבינו מנשה שאלו האדם הגם שהי' למד כל היום, לא הי' לו טעם להיות פטור מן המסים האילי שהי' לו ממה להתפרנס.

דשכח מוכיח שלא הקפיד ולא חשבו מנוקה מעון וכו'. ונאמר כ"ל דנדברים חמורים נריך האדם להקפיד ולהודר ביותר ואם שכח הרי זה עד שלא הקפיד ולא הודר.

והדברים מנאמרים היטב נגיטין ל"ה. תעשה נאדם אחד שהקפיד דיבר זהו אצל אלמנה והניחתו נכד של קמח ואפלתו נפת ונתתו לעני לימים נא נעל הדיבר ואמר לה הני לי דיברי אמרה לי יהנה סם המות נאחד מנניה של אותה אשה אם נהיית מדינך כלום, אמרו לא היו ימים תועטים עד שמת אחד מנניה. והקשו נתוס' סם ד"ה לא היו, וא"ת ומאי עממא איעכא הא אמרינן האדם נשבעה פרט לאונס — והיא היתה אונסה כיון ששכחה ואפלתו לאותו דיבר נפת — ותירו: דהכא נבי פקדון הוא לה להזהר יותר לשמרו היטב והיא לה לאסוקי אדעתא שתנא לידי שנועה, ע"ש, הרי שהשכחה לא היו נגדר פשיעה אלא נמקום שיש חיוב על האדם להודר ולאסוקי אדעתא, והיא ראי' נרורה לפע"ד.

וא"ל האומרים שכחה הרי נכלל פשיעה יש להם פירכא, היא זה נרור והשוכח הרי שונג כדמנואר נכל חייבי חטאות דהוי שונג נשכח, וכתבנן נפש כי חטאת נשגנה, הרי זה הרי נכלל שונג, והשונג אינו פושע כדאיתא ביומא לו: וכן נשנועות י"ב עשא עון ופשע וחטאה, עונות אלו הודונו, וכן הוא אומר הכרת תכרת הנפש ההיא עונה נה, פשעים אלו המורדים וכן הוא אומר תלך מואב פשע ני, לכל חטאתם אלו השגנות, וכן הוא אומר נפש כי חטאת, הרי שנלשון תורה אינן השגת נכלל פשע אלא נכלל חטא, והחוס' הר"ל נשנועות שפיר דייקו מהא דונעלם שהא נכלל אינו מנוקה מעון, דני עון משתייך למידי ולא לונעלם, ועל זה תירו דשאי החס שהי' לו להקפיד.

ויש להעיר מחלות זכור את אשר עשה לך עמלק — לא תשכח, וכתב הר"שע שלא תשכח מתיחס אל זכור, כלומר אי אפשר לפרש שזה הוא לאו לכל לשכוח, כי כל לאוין שנתורה נאמרו רק נדברים שיש ניד אדם לכל לעשותם, אבל השכחה אינה ניד האדם, והשוכח הרי אונס — כן נראה לי לפרש דנריו — אלא הפיר' שהאדם מנוה לזכור ולשק דבר זה נכלל זמן ועידן כדי שלא ינא לידי שכחה, ועי' נרמב"ן ז"ל שם.

זכור במה לא תשכח בר"ב

וברמב"ם מלכים ה"ה: מלות עשה לאבד זכר עמלק שאל' תמחה את זכר עמלק, ומלות עשה לזכור תמיד מעשיו הרעים ומריבתו כדי לעורר איבתו, שנאמר זכור את אשר עשה לך עמלק, מפני השמועה למדו זכור נפה לא תשכח נלב, שאסור לשכוח איבתו ושאלתו, עכ"ל, וכן נספר המלות מנוה קפ"ט, הוא שזונו לזכור מה שעשה לנו עמלק נהקדיתו להרע לנו, ולשטא אותו נכל עת ועת, והתעורר הנפשות במאמרים להלחם בו, וסרו העם לשטא אותו עד שלא תשכח המנוה ולא תחלש שאלתו ותחסר מהנפשות עם אורך הזמן, והוא אמרו יתעלה זכור את אשר עשה לך עמלק, יכול נלנבד, כשהוא אומר לא תשכח הרי שכחת הלנ אמור, הא מה אי מקיים זכור שתהא שאלתו נפיד וכר, כלומר אי אפשר שהתורה תזהירה אותנו לכל לשכוח את

תתקצב. כתיב (משלי כא נג) שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו (א) חקר ר' אהר זרעו של ר' מרדכי שחיה אומר אקפח את בני הנקשה שאמרו לו אין לו בן אבל [א] בת ירו לו לכך לא ישבע אדם בחיי בניו ולא יאמר באביו ובאמו ולא יאמר כך יזכה לעולם הבא לא ישבע לאדם אם יאמרו לו יאמינו ואם לאו אל יהי חרש.

תתקצב. מי שרנל לישבע ואין אדם מזיקו לידי שבועה [א] אסור לדבר עמו.

תתקצב. ידורי אהר היה צריך שישבע לו חגרי שאל להכב אם יוכל להשביעו כך שיאמר לבניו באלהי אברהם יצחק ויעקב אמר לו החכם חרי כתיב (בראשית לא נג) אלהי אברהם ואלהי נחור ישמחו בינינו אלהי אברהם וישבע יעקב בפחד אביו יצחק לא אמר לו יעקב תשבע באלהי אברהם או בפחד יצחק או באלהי יעקב כי יודע היה יעקב שלכן היה מאמין בתרפים ואמר (שם שם נ) ראה אלהים עד מי שחוא אלהי ולא הזיקו יעקב כך הנבירי אם תאמר לו אלהי אברהם דעתו על תקונו ואלחותו ואם תאמר לו תשבע באותו שלא תלך ולא תהרג חרי אותה שבועה לא יחא חרש כח וישקר [א] ואתה תגרום וכתוב (תהלים קמד ח) אשר פיהם דבר שוא לכך חרל לך.

משנת אברהם

מהירושלמי פרק נתרל דטיר דר' יונה ור' אחא סנירל להו דעכו"ם מחהרים לקיים שנועתם ואין להם היתר חכס, וכתב וזכר דהוא נכלל נרכת השם שלא להשבע בשמו לשקר, וכתב גם רח"י ממה שהשניע אברהם לאנימלך מלך פלשתיס וכתבו כי גם נשבעו שיהם, ולי אמרת דלין נ"י מחהרים על השנועה מה תועלת יש נשנועת אנימלך, וכן מליט שהשניע אלע"ה את אליעזר עבדו, וכן ממה שהשניע יעקב לעשו כדכתיב וישבע לו וימכור את נכורתו ליעקב, והרנ ז"ל האריך גם נענין זה ע"ש.

והנה מה שכתב הרב ז"ל הרח"י מיעקב שהשניע את עשו, לפע"ד אינה רח"י כלל דהא נקידושין י"ת. אמרינן דעשו הי' ישראל חומר, ומומר נודלי שמהר על כל התורה כולה, ועשו אם לא הי' חומר הי' דיט כישראל גמור כשם שכל האבות הי' להם דין ישראל, והדברים עתיקים.

ובריב"ש סי' שכ"ח כתב דמה שאמרו נשם הרח"ש דהמקנה דנר שלא נא לעולם אם נשבע על ככה קנה, והרח"י מיעקב שהשניע את עשו על מכירת הנכורה, הגם שהוא דנר שלא נא לעולם [נכרלה הכוונה דלענין ירושה היו דנר שלא נא לעולם כי יתקן הי' חי אז אצל לענין מה שפירשו רבותי נמדרש שיעקב נתן נפשו על הנכורה משום דלזו עבודה היתה נכורים ולא רצה שיהי עשו הרשע עומד ומקריב אי"כ היו דנר שנא לעולם, והמוכר דנר שנא לעולם עם דנר שלא נא לעולם נקה הכל חו"מ ר"ט, שזו רח"י גם הפנים יפות עה"ת פירש כן, לא הרח"ש ולא ר' יעקב נטו תתימו עלה, ואין לתלות נגברי רנרני סנרל כזו שאין לה על מה שתסמוך, גם הרח"י שהניחו נשם אין לה עיקר, לפי שהי' קודם הדיבור ומאן לימא לן שלא הי' אדם חקנה אז דנר שלא נא לעולם, והשנועה היתה לרוחא דמילתא שלא יערער עשו נדנר כי הכירו יעקב וזה יהיר וליש זרוע לפיכך השניעו עכ"ל. ואם כדברי הריב"ש שהשנועה היתה לרוחא דמילתא, אי"כ אין רח"י מתאן כלל דלפטר שאין נה מתש מפני שאין נ"י מחהרים על השנועה אלא לרוחא דמילתא השניעו, אולם מדלל כתב הריב"ש דנר זה, כלומר דלין להניח רח"י תשנועת עשו שאין נה מתש משום דלין איסור שנועה לעכו"ם, משמע דגם הוא סוגר דיש מתש נשנועת עכו"ם וסוהרים עליה כשיטת רנינו.

ובתוס' סנהדרין ס"ג ד"ה אסור, תסקי דנזמן הזה הנכרים נשניעין נקדשין שלהם ואין תופסין בהן אלוהות ואף ע"פ שמה שחזקין עמהם שם שמים כוונתם לדנר אחר, מ"מ אין זה שם עכו"ם — ולפני עור ליכא דנני נח לא הוהרו על כך, כלומר על השתוף ע"ש, ואם נאמר שהעכו"ם מחהרין על השנועה אחלי ליכא לפני עור לישראל שמשניעהו, כי הלא פיהם דנר שזו וימינס ימין שקר, ונודלי

כלומר הי' עוסק גם נדרך ארץ, משום דשיטת רנינו הוא דדוקא ת"ח שאין להם שום עסק אחר אלא עוסקים בתורה יומם ולילה פטורים מן המסים, אצל אם לומד וגם עוסק נדרך ארץ דינו כשאר כל האדם, ראה לקמן סי' תתקצ"ג, וראה מה שכתבתי נחלק נ' סימן תת"ז מזה.

סימן תתקצ"ג

רבי לא ראה את ר' מרפון

[א] **בת** יש וכו'. ננמי דנמ"ל פ"ה, איתא שאמרו לו רנני בן חין לו אצל נדנת יש לה, ע"ש. ומירושלמי ינמות פ"ד, מנאר שנסעה שמתה עליו אשתו הניחה לו ננים, ואמר לאחות אשתו נתוך ימי האכל התכניס ותגדלי את בני אחותך, ומקידושין פ"א מתנאר שנטו נשא אשה, דר' טרפון אמר הזהרו ני מפני כלת, ואין הכוונה נדנרי רנינו שר' טרפון נענש על שהי' אומר תקפח את בני, ומניח רח"י לזה שרני לא מלא את נטו של ר' טרפון נחיו, דמזה אין רח"י כלל כי רני לא ראה את ר"ט, כי ניוס שמת רעיק טלד רני, קידושין ע"ג, ורעיק מת אחר התרנן נערך ניה שנים ולא כנר נפטר ר"ט, וממילא אפשר שנטו של ר"ט נפטר נגיל הרגיל, אלא הרח"י של רנינו הוא משום דרני שאל אם יש לו בן הוחיל והי' רגיל לקפח את נטו, מתלן נשמע שאין מן הראוי לעשות כן, ורני שאמר אם יש לו לר"ט נג, כוונתו היתה על בן הנן.

והא דאמרינן נכורות י"א, ר' יהודה נשיאה הוה לי פטר חומר שדרי' לקמ"י דר' טרפון, כנר עמדו נזה חוקרי סדר הדורות והחליטו ומחורתל כנירסת כפתור ופרח פרח ט"ז, דני נשיאה, נחקוס ר' יהודה נשיאה, והדנר מוסנ על בית ר"ג דשלתו לי לר"ט שהי' כהן, קידושין ע"א, א"ר טרפון פעם אחת עליתי אחר אחי אחי לדוכן.

סימן תתקצ"ד

[א] **אסור** לדנר וכו'. כלומר, דעל ידי שידנר עמו ינא הלא לישנע כדרכו לישנע אפילו כשאינו לריך.

סימן תתקצ"ה

עכו"ם מצווים על שבועת שקר

[א] **ואתה** תגרום וכו'. משמע דעכו"ם מחהר על שנועת שקר, דלליכ מה איסור יש נגורם לעכו"ם לשנועת שקר, וכנר עמד הרנ נעל משה למלך נהלכי מלכיס פ"י הלכי ז' וכן אם עכו"ם מצווים על השנועה, דנפשטות נראה שאינם מצווים דהא אין זה נכלל ז' מלות, והניח

תתקצנו. איש אחד היה מחוייב שבוקח לנו אמר מה אעשה אם אשבך באמת ואצויה כפסי מידו שבוקעת אמת ואתן חציו לדקה אמר מי שאמר מושב שתשבך באמת והחכם אמר אפילו אם תתן כולו לדקה ומשלך קוד תופיך לדקה מושב שלא תתן לדקה ואל תשבך [א] אפילו באמת (א) כמה ברכים נחרבו עבוד שבוקעת אמת לכך יחר אדם שיעשה עם הנזים וקם היהודים כפני ערים.

תתקצנו. יתודי אחד העלילו עליו נזים ואמרו לו כך וכך עשית לנו החוצרך לישבך שלא עשה ותשבך באמת אמר להכם אני ספסוקר שנשבקתי אע"פ שבאמת נשבקתי ובקל כרחי החוצרתי לישבך כרי שלא ימיתוני לפי שאבי ואפי

משנת אברהם

עכרים על חילול השם

והרמב"ם ז"ל נהלכי שנועות פי"ג, כחנ: אין לזה נקיון מדין שמים עד שיחפרע מחטו על השם הגדול שחלל שאלמר וחללת את שם ה' אלוך אני ה' ע"ש, מתנחר שנשנועת שקר יש עון של חילול השם, ולפי זה יש לתקור אם עכרים מחהרין על חילול הד, דנקרא כתיב: ולא תחללו את שם קדשי ונקדשתי נחוד בני ישראל אני ה' מקדשכם, ותקרא זה מתנחר שחילול השם הוא השלילות של קדושת השם, כלומר זה שאין מקדש את השם הרי הוא מחלל את השם, ובש"ס סנהדרין ע"ד נעו מיני מרני אחי בן נח מלוא על קדושת השם או אין מלוא על קדושת השם, ועי נחום"ס שם שני פירושים נחמקאל, חן דלא חיפשטא השאלה, נ דחיפשטא דלית מלוא, ומחילא לינו מחהר על חילול השם, ועוד, דאם נאמר ששנועה הרי נכלל חילול השם מאי חשי שם רבא על הקושיא ואם חיתא תמי הוויין, אינא וכל אנצרייהא, כלומר דליכא יותר משנע מלוא חלא חותן השנע הם מחוייבים לקיים בכל הפרטים, גם ניהרנ ולא יעבור, הא חכא שנועת שקר שאינה נאותה השנע ואית נה חילול השם ומחילא גם קידוש השם, ולמה לא תני תמי מלות.

ואפ"ל חס נאמר ששנועה נכלל חילול השם, נראה דאין העכרים מחהרין עליה חלא כשנשעין לשקר לישראל נפרהסיא, כמו שכתב רש"י שם סנהדרין ע"ה. ד"ה נלענע: ואפילו נלטוו בני נח עליה — על קדושת השם — לא נלטוו לקדשו נחוד הכורים חלא נחוד ישראל, עכ"ל.

שבועת שקר אינה ביהרנ וא"ל יעבור

אולם ראיתי נשרית הרינ"ש סי קע"ח נשם הגאונים והרשב"א שהעובר על החרם והשנועה הוא כעונד ע"ז דכתיב נ"י ולא ידבק נידך מן המרס ובשנועות כתיב לא יקנה ע"ש, ועל ע"ז העכרים מחוין, חלא דגם מזה לינו ראי כלל, דאפשר דדוקא ישראל המחהר על השנועה הרי כע"ז חנל מי יימר דעכרים מחהר, ובפרט שהרינ"ש נעלמו כתנ שם דאין זה חלא הפלגה, ואין בו חיונ של יהרנ ואל יעבור, ע"ש.

סימן תתקצ"ו

[א] אפ"ל נאמת וכו'. ראה תמורה ג': אימר אפילו שנועת אחת, פירש"י, דקא מזהר קרא דאפי שנועת אחת לא ליענד, נשם שמים"ו ואי עניד והפלג ה' את מכתך שיטול חלקות, ועי שנועות ל"ג: דחשיד מאן חילימא דחשיד לוא דלמר לי מלוא חי חתית חסדת לי הוה משתנענא וסקילנא, ולימא לי מי יימר דמשתנעת, כלומר דה היודע להעיד יכול לומר חלא חנש שהמלוה ישנע אפילו נאמת, משמע דאפילו נאמת אין מן הראוי לישנע וראה מזה לקמן דף

ישנעו לשקר, חלא ע"כ חלל הזכירו החום" דנר זה, סנרו דאין העכרים מלואים על השנועה מפני שאין זה נכלל ז' מלות, ואפשר דלוי נפלוגתא דלני ורנא נסנהדרין ע"ה: דנא סנר אינהו וכל אנצרייהו ע"ש.

המשנה לחך שם כתנ דאפשר דעכרים מחהרים על שנועת שקר משום דהו נכלל נרכת השם שהיא אחת מ' מלות שלטוו, וכנר כתנתי נח"נ מספרי זה דף רמ"ט דיש לנדד הרנא חס עכרים מחהרים על איסורים המסתעפים מה' מלות, כגון הלננת פני חנירו נרבים שהו איסור המסתעף משפכת דמים, ולא מניע שעכרים מחהרים זה, ע"ש כי הארכתי נזה, ומחילא גם איסור שנועת שקר אינו חלא מסתעף מעכרים ומכלל מנדף, נפרט חלא מנינו נגמ' שנועת שקר יהי מסתעף ממנדף אפילו לגני ישראל.

וביותר יש מקום לומר דעכרים מחהרים על השנועה מני חלוקים דרשינן לי נסנהדרין נ"ה: חלוקים אני הח מוראי עליכם, וזה הנשנע לשקר אין לו מורא חמת הד, ועי תמורה ג': נרש"י ד"ה חס לא תשמור, ע"ד לירא את השם, וכו'.

ודאמת נחיעך מלוא לי שכתנ נטעם המלוא, נאה"י, כי הנשנע נשם הגדול לנמת דנר שהי והוא יודע שקר נפיו הנה הוא מיקל ניראת חלוקים כלומר נלנו שאין אחת, חלמנה שפתיו וכו'. נראה שגם הוא ז"ל מפרש דהאיסור של שנועת שקר כולו ניראת הד, ככ"ל נש"ס סנהדרין, וכן מטין דברי הרמב"ם ז"ל נמורה ננוכים ג-ל'ו ומזה הכלל ג"כ המלות אשר נוט להשנע נשמו — נכלן הדניש שיטמו נספר המלות ונרמנ"ם מלוא להשנע נשמו על הנמת — והזהירו מהשנע לשקר או לשוא כל זה מתנאר העלה שזה כנוד השי"ת ע"ש, כלומר הנשנע נאמת מננד את שמו יתעלה, והנשנע לשקר מיקל נכנודו וניראתו. יודע שרונ טעמי המלות להמינוך מקורם נהמ"כ.

אולם נראה דאפילו חס נאמר שעכרים מחהר על שנועת שקר, זה דוקא ששנועה יש נה הזכרת השם, ודלא כישראל שהשנועה חלה עליו נכל חופן כדאימא נהר"ן נריש נדרים, חנל עכרים חס נאמר שמחחר על השנועה היינו דוקא משום הזכרת השם שנהשנועה.

יש להעיר מחכות ח' נשלחא ענד וכותי גולה על ידי ישראל ולוקה, גולה דקטלי ולוקה דלטייה, פירש"י, ואמרינן שנועות ל"ה, המקלל את חנירו עונר נלא תעשה, ואם נפרש כותי חתש שפיר, דאפשר דסנר נירי אחת הן, וראה סנהדרין פ"ה: חנל חס נפרש, עכרים"ו לחה יתחייב העכרים על הקללה חלא ע"כ משום דמזכיר את השם, וא"כ גם שנועה מחהר, כדעת רבינו.

יש לך המדות הללו אתה רשאי לישבך ואם לא אי אתה רשאי לישבך ויעזין השוכות חתם טוהר חלק ח"ה סי' ז' מביא ראיה לדברי רבנו מקהלת פ' ב': כאשר שבועה ירא ר"ל לישבך באמת. ויעזין רש"י שבועות ל"ה א' ר"ה שבועה.

תתקצנו. (א) מדרש רבה פטות ס"ב והנה הרמב"ם בספר המצות מצוה ר' מונת את השבועה למצוה וכן בספר ה"ד הלכות שבועות פ"א ה"א: שהשבועה בשמו הגדול והקדוש מדרכי העבודה היא. אבל הרמב"ם בהשנותיו על ספר המצות מביא מדרש תנאימא: אם

לא נשבעו מקולם אפילו באמת אמר לו החכם אם תחטוף [א] שיתכפר לך קבל עליך שלא תזכיר שם שמים לא באמת ולא כהנב [ב] ולא בלעז ולא בשום לשון כפי שרניליו לומר כך יקזרני ה' ואתה אל תאמר כך אלא [ג] בשתקרא בפסוק ואפילו אל יהי לך שמו וסתן אלא אם תוכל להאמין בלא שבוטח ברי שלא יבאך לירי שבוטח.

משנת אברהם

סימן תתקצ"ו

— וכחן הריטניאל ז"ל נראה הדברים שאין ידיו זה אלא נהזכרת השם או נכינוי של א"י וכיוצא בו מן השמות המיוחדים, אבל לא על המזכירו בלעז או שאר לשונות אלא גוערין בו וכי עכ"ל, מנזחר כדברי הפת"ג הי"ל.

[ג] כשתקרא בפסוק וכו', דברי רבינו יש לפרש נשמי אופנים: (א) כשתקרא בפסוק מותר להזכיר את השם הכתוב בהפסוק בלשון א"י, (ב) כשתקרא בפסוק תזכיר את השם בלשון המדובר לה' היינו בנינו, השם"י. והלשון נוטה כהפן הני'.

הזכרת השם בשם ומלכות בשעת הלימוד

והמנ"א נסיתן רט"ה כחן שהלומד הנרכות נגמ' אומר בלא הזכרת השם, וכן משמע נפ"י המשניות להרמנ"ס נפ"י הרואה ונתוס' ר"פ הרואה, והמתנית השקל מפרש כוונתו: דתקן התם הרואה מקום שנעשה בו נסים לישראל אומר ברוך שעה נסים לאבותינו וכו', וכחן התוס' נשם רש"י דכל הני נרכות נרכים להזכרת שם ומלכות נא"י אמ"ה וכו' עכ"ל, וכן פיר' הרמנ"ס נפיר' המשנה, וא"כ תקשי על רני מסדר המשנה למה לא הזכיר בכל הני נרכות נמשנה שם ומלכות, אלא ע"כ משום דאסור להזכיר את השם ומלכות בשעת הלימוד, לכן לא הזכיר רבינו הקדוש, אלא ינא"ו להזכיר השם בשעת הלימוד, והפרי מגדים שם כתב שזה דוקא כשלומד דיני נרכות נמשנה ונגמ', אבל הלומד נגמ' פסוקים המונחים שם מותר לו להזכיר את השם שנתוך הפסוק, והמנוח' מזה דהיינו דוקא כשקורא הפסוקים המונחים נגמ', אבל כשקורא כתובים בתורה או נגמ' בודאי שמתיר להזכיר את השם, והלא המשלים פרישיתיו עם הצנור שנים מקרא ואחד תרגום, הרי הוא תחר פעמים על כל פסוק ופסוק ואומר את השמות הכתובים בתורה, ואלו שמר"ת עדיפא מהלומד בתורה.

ובשו"ת שאל ומשיב חלק ג' סי' נ"ג כתב דנדר מה שהתנ"א הי"ל אומר למד האזכרות שהזכרו נש"ס בדרך לימודו והיענין נשם א"י כתב להתיר, והביא רמ"י מהא דנ"ק דאחר ונלמד שלא יזכיר אזכרות שגו, נרכות כ"כ, משמע אבל דאדם אחר שאינו נ"ק מותר לו להזכיר את אזכרות בשעת לימודו.

ול"מ' דברי הפת"ג שפרש דהתנ"א לא אחר אלא נהזכרות שנתוך מטעם של הנרכות אבל נשאר פסוקים של תנ"ך המונחים נגמ' מותר, אין רמ"י מהא דנרכות כ"כ נגד פסקו של התנ"א לענין גדול הלומד דיני נרכות נגמ' שאסור, ונפ"י ארצות חיים מהג' מהרש"ס סי' רט"ו, הביא מדברי המהרש"א נח"א סנהדרין דף ק"ד דאסור לו לתלמד תינוקות להוציא את השם מפיו ע"ש, ונרכות ו'. מניין שאפילו אחד היושב ועוסק בתורה — בכל מקום אשר אזכיר את שוני, כתב המהרש"א נעלמו שם שנתוך הלימוד יש רשות להזכיר את השם.

ול"פע"ד נראה דהסנר הדנר הוא, דמה שהוא מצוה, כלומר מה שכלל נמשות למד התורה אי אפשר לומר דאסור להזכיר נשפתיו, והלומד נתנ"ך בודאי שחייב להוציא נשפתיו כל מה שכתוב בתורה ונגמ' — והגם דאסור להגות את השם בלתי נשפתיו אבל מצוה שיתאר שם אדנות נמקום

[א] שיתכפר לך וכו', מה כפרה נרכה נכאל, נעשה שנעזע על האמת כדי להגיל את נפשו מהרגיה והלא הנחתי לעיל סי' תתקנ"ה נשם הרינ"ש דאפילו על שנועת שקר לא אחרו יהרג ואל יעבור ומכל שכן על שנועת אמת, אלא אותו היהודי גדולי שהי' זהיר ליבנע כל ימיו אפילו שנועת אמת כמו שאמר להחכם שאניו ואמו לא נשנעו מעולם, ומכיון שאירע לו שהי' זקוק ליבנע, הנין שבדאי חטא נדנר מה נענין כזה ולכן שלמו לו מן השמים שיטרך ליבנע שלא לרנוט, ועל זה אחר לו החכם שנדר זה נל לו על שלא חזר ליבנע אפילו בלשון לע"ז.

הזכרת השם בלשון לע"ז

[ב] לא בלעז וכו', ראה מה שכתנתי נח"א מספר זה דף רע"ז, שלדעת הפרי מגדים א"י סי' רי"ט, משנ"י ג', אין עונר בלאו אם מזכיר שם שמים בלשון לע"ז, וכחן דמה שחרדו כל החרדה נספק נרכה הגם דיש עלה פשוטה לאומרה נארמית, דנרכות נאחרות בכל לשון וליכא איסור דלא תשא, משום דהאומר "מלכא דעלמא" תורה על השי"ת, ולו יש איסור אבל כשאומר בלשון אחר — משמע — דאין שום חשש, אולם נשוי"ת רעק"א סי' כ"ה, דוחה את דברי השולח שרנה לומר כ"ל, ומסיק דהן הנשנע לשוא בלשון לע"ז עונר משום לא תשא והן לענין נרכה שאינה נרכה עונר בלא תשא אפילו בלשון לע"ז, ע"ש, וראה מה שכתנתי מזה גם נסיתן תקע"ג נח"א דף ש"ג.

ומש"ס סנהדרין סי' משמע דאין חילוק בלזכרת השם אם בלשון הקודש או בלשון עכ"ר, דהא מסקינן התם דהשומע אזכרה מפי עכ"ר אינו חייב לקרוע שאם אי אתה אומר כן נתמלא כל הבגד קרעים, ומסיק אלא לאו נכינוי, היינו שהעכ"ר מזכיר את השם נכינוי בלשון עכ"ר, והפטור לקרוע הוא רק משעמח שלא יתמלא כל הבגד קרעים הא לאו הכי חייבין לקרוע משום דאין נפ"ת ניין לשון הקודש ולשון לע"ז.

אולם נראה דזה תלוי בנפגות הרמנ"ס והראנ"ד ז"ל סנהדרין כ"ו, שהרמנ"ס ז"ל פסק שהשמות שקוראין בהן הגוים להקנ"ה הרי הן ככל הכנויים, והראנ"ד ז"ל שם חולק על זה ע"ש נכסף משנה ונמגדול ע"ו. אולם מדברי רש"י סנהדרין ק"א ד"ה ונרוקה, שכתב נלה"ד, ויש לחשיב שדרכן לרקק אחריהם ואומר אותן בלשון לע"ז, ואמר לי רני דמותר דאין אסור אלא לוחש לאחר הרקיקה דנראה שזוכיר השם על הרקיקה, ועוד לא נאסר אלא בלשון הקודש אבל בלעז לא עכ"ל, משמע כדברי הפת"ג הי"ל, אם לא שנאחר דרך לענין הלוחש על המכה הדין כן, מפני שהלשון של רש"י לוחש לאחר הרקיקה יש לפרש שלוחש רק איזה לחש מתורגם מחיזה פסוק שנתנ"ך שאין בו הזכרת השם.

אולם ראיתי נמוקי יוסף על הרי"ף ננדרים ז' אהא דאחר ר' אינן השומע הזכרת השם מפי תנירו נריך ננדומו, שכתב: ודעת הגאונים ז"ל דה"ה על הכינויים נריך ננדומו לפי שענר על דברי תורה, דהכי אמרינן נתמורה ד'. את ה' אלוך תירא, אזכרה לתוניה שם שמים נלטה

תתקצת. כתיב (תחלים ק"ו ק) נשבעתי ואקיימה לשמור משמתי צדקך אבל [א] בזמן חזו אין נשבעין שמה יקבור אבל הראשונים אמ [ב] חי שמתין אותן לא חי קבורים על שמתם.

משנת אברהם

נה, איך נריך לנטא נשפתים כל הכתובים עם השמות, אבל כל הנרכות יוצאין נהרהור כמו שפסק הרמז"ם ז"ל נהלכי נרכות אי, וראה שאנת ארי סימן נ' וסימן ר' וסימן כ"ד, איך אין מן הנורך להמלמד נרכות שינטא את השמות כי לא עדיף מלמד לאחרים מהמנרך עמנו שאינו נריך נדוקא להשמיע את השמות, אולם אין זה עולה לשיטת החולקים וסוגרים דגם נרכות אין יוצאין אלא איך מוציא נשפתיו, ראה נעל המאור נרכות כ', ועוד ראשונים הסוגרים כו.

הוי — דתורה שנכתב שמנוה לנו ללמוד הייט נלי חסרון שום דבר מהכתוב, ונסוטה איתא דנכל מנוה יכ חלק ללמוד וללמד לשמור ולעשות, וכן נתלמוד תורה אי אפשר לקיים את החלקים של ללמוד וללמד אם לא נוציא נפה את הכתוב נתורה, וכן תורה שנעל פה שנתנה על ידי משה כולאמרינן ננרכות ה' והמנוה זו משה — והרמז"ם ז"ל נהקדמתו להיד כתב והמנוה זו פירושה, ומקורו מהא דנרכות הנ"ל — המנוה להוציא נעל פה ולפרש את הכתובים, וממילא נריך להוציא נפיו את כל הכתוב נלי חסרון השמות, וכן זה הנא לקיים חלק המנוה של ללמד את אחרים, חייב ללמד את התלמידים איך שיוציאו את הדברים נפיהם נרור ונקי, והר"י לזה מהא דאמרינן נחגיגה נ', למימרא דכי לא משתעי לא נמיר והא הנהו תרי אילמי וכו', אמר מר זוטרא קרי נ"י למען ילמדו, כלומר שיוכל ללמד את אחרים, וקשה איך שומע ואינו מדבר יכול ללמד את אחרים נכתב, הייט שיכתוב את הדברים והתלמידים יקראו לפניו, דהא אמרת דעיקר הקפידא שיהי' לו אפשרות ללמד את אחרים והוא עמנו ינן וידע היטב כי מהנהו תרי אילמי חזיקן שיכ להם אפשרות להשיג ולהניג, וכן רב אשי דמשי התם ודאי למען ילמדו, פירש"י כלומר נלא קושיא דהך תרי אילמי ליכא לאוקמי לדראש דתנא דמחטיט מהכא שומע ואינו מדבר אלא מלמען ילמדו וכו', ואמאי, הא יכול להנין לעמנו ונל ללמד את אחרים ע"י כתב אלא, כלומר על ידי כתב יש אפשרות ללמד את אחרים להנין את הדבר וענינו אבל אי אפשר ללמד נכתב את חנירו איך יוציא נשפתיו ואיך ישפר את קולו ונגונו, לזה נריך המלמד להשמיע את אזני התלמיד, ודבר זה אי אפשר לעשות נכתב, וכיון שהמנוה היא ללמוד וללמד נפה מה שכתוב נתורה וכן נהלימוד נתורה שנעל פה לפרש את המקראות, נריך להוציא נשפתיו את כל המקרא, וכן גם השמות אשר נהמקרא, אבל הלמוד נרכות לתלמיד כינא ינרך, כנון שמלמדו שעל התפוח נריך לנרך נורא פרי העץ, אין מן הנורך ללמד את התלמיד שיאמר נרוך אתה ה', כי התלמיד יודע שאחר הנינים נרוך אתה אחרים שם אדנות, והעיקר מה שמלמדו הוא שנרכת העץ הוא על הפירות האילן, ואין הוצאת השם נפיו משתייך כלל ללימוד זה שהמלמד מורה להתלמיד ואם אין התלמיד יודע איך לומר השם נאדנות, נודאי שמותר לו להמלמד שילמדו איך לומר, לכן שפיר כתב המג"א שכן הדיון כשאדם לומד לעמנו דין הנרכות נגמ' אין להוציא ולנטא את השם, כי אין נין המלמד לאחרים ונין המלמד לעמנו ולא כלום, אבל הלמוד נגמ' לפרש פסוק שנתורה שיכ נז' אזכרת השם מותר לו להזכיר את השם, ואולי חייב להזכיר כי הזכרה זו נכלל ת"ת הוא, ומעתה אין דברי המהרש"א מותרים זא"ז דמה שכתב נסנהדרין שאסור לו למלמד תינוקות להוציא את השם, הייט כשמלתין סדר נרכות, ומה שכתב ננרכות ר' היינו כשפוסק נתורה ולומד פירוש הנ"י על המקראות אז מותר לו להזכיר את השמות אשר נהמקראות, ולפי זה הפיר' נדברי רבינו הוא כפיר' האי' שהנאיתי נריש דברי.

ומה שהקשה הטו"ז נסימן מ"ז מלי נין הכותב דברי תורה שנריך לנרך והמהרהר נדברי תורה שאינו מנרך, נ"ל דהחילוק הוא פשוט, זה הכותב ד"ת רוצה הוא להניע מה שהוא כותב אלא שכותב או מפני שרוצה שזכור לאחר זמן או שכותב לאחר שאינו כאן לפניו, ואם לא יכתוב אלא ידבר נלמד לא יהי' לו מזה החועלת הרנ"י, אבל המהרהר נד"ת אינו רוצה להוציא נפיו, כי אלמלי הי' רוצה הי' יכול להוציא נפיו, איך כוונתו ורצונו שלא להשמיע נפיו לכן אינו מנרך. כעין שכתב הר"ן ז"ל דהגם שאין מנח' נרכות כוונה אבל המכוון שלא לנאח אינו יוצא, וכבר כתנתי מה נהרנה מקומות.

סימן תתקצ"ח

יעבור ואל ידרג חובה או רשות.

שבועה ע"י שליח

[א] בזמן הזה וכו'. ראה מה שכתנתי נזה נחלק נ' סימן תתשנ"ח.

[ב] דין מחיתין וכו'. האמנם שאין איסור שטעה ניהרג ואל יעטור, אולם כבר כתנתי נחלק אי סימן ר', רנ"ב תקנ"ד, שדעת רבינו שגם נשאר המנוח אפילו שלא נע"ז ועריות ושפיכת דמים מותר לו לאדם למסור נפשו עליהן, והפיר' יעבור ואל ירגז כלומר מותר לו לעבור אבל אין זו חובה לעבור, לכן היו הראשונים מחיתים את עמנם כדי שלא לעטור על שנועתם, ואולי מכאן ראי' למה שנידדתי לעיל נסימן תתקנ"ה, שהעובר על השנועה יש ט משום חילול השם ושייך נז' מניע של ונקדשתי ונר וממילא יש נז' חובו של מסירת נפש לכל השיטות, ונרמז"ם ז"ל הלכ' שנועות פרק י"ג מנואר דמותר שנועה הוא משום חילול השם שנאמר וחללת את שם ה' אלוהי' איני הדי' ע"ש, והכוונה הוא דמלמד שעובר על השנועה יש משום הזכרת השם לשוא או לשקר, וראה נטיין מ"ו ע"א והאי דלא קטליהו משום קדושת השם, פירש"י שלא יאמרו הנכרים עברו על שנועתן, משמע דהעובר על השנועה יש נז' משום חילול השם, אלא דאפשר דאין זה אמור אלא נשנועה דרבים לעונת הרבים כנון התם דכתיב כי נשנעו להם נשאי' העדה, אבל לא ניחיד הנשנע נדבר שאינו נוגע לאחרים אלא לנורך עמנו כנון הכא, ונפרט הלא כתנו נחום' שם דהטעם דהוי חלול השם היינו משום דאינו מועיל התרה אבל אם מועיל התרה אין כאן חילול השם, ונני"ד נודאי שיתירו לו שנועתו שנשנע לקיים את המנוה נחמוס סכנה, והגם דהחום' שם כתנו דזה דוקא לר"י, איך אפשר דלרנן הי' חילול השם אפילו נחמוס שמועיל התרה, אולם מסוגיית הש"ס שם

ומל"ב הנ"ל נראה דהחילוק נין קריאת פסוקים נתייך - או נהחנזאים נגמ', לנרכות, הוא משום נדנברי תורה נריך להוציא נשפתיו כולאמרינן ננרכות י"ג התם נמי הא כתיב על לנכנס לדבר נס, ההוא נדברי תורה כתיב והכי קאמר דמנח' אנמירו ננייכו תורה כי היכי דליגרוסו

תתקצט. כתיב (שמות כ ז) לא תשא את שם ה' אלוהיך לשוא וכתרגומיך לשקר למנא כי לא ינקח ה' את אשר ישא את שמו לשוא לשקרא לכך תירנב למנא שלא תשבט בחנפ אבל לא ינקח לא כתבו על שנשבט בחנפ לא ינקח כל הקולב ופי שאמרו (א) שאמר האלחים כך אמר רב וחד אמר האלחים כך אמר רב [א] לבו מנפו ולא ינקח שילקח כל הקולב. תתת. שר אחד אמר ליהודי יש בידך מסון של פלוני והוא חייב לעבדי ותן לעבדי ואמר אין לי ואמר תשבט שאין לך ורצה לישבט אמרו לו זקני עירו איך תשבט אמר תרי אמרו תן לו כשלו שאתה רשך שלו וכתוב (דח"א כט יד) כי מסך הכל ופירך נתנו לך תרי פח שבידי שלי רשל חבירי הכל של חקב"ח תרי אין לי אמרו הלילה לישבט על זה אמר (א) והלא נדרך לחרמך ופי אמרו לו אינו דומה לאותו דבר ואותו דבר אינו נשבט לשקר [א] שלא אמר על דעתו תשבט כיון שבעבור

משנת אברהם

איך נשנעו נדנר שיש איסור של שנועת שול, ואין הקושיא על השי שנשנע דוקא, אלא על זה שנשנע ראשון נ"כ קשה דמסתמא לא קפץ וכשנע עד ששנע שהשי אומר דלא אחר רנ כדנריו של הראשון.

ודוא"ל שיש כאן חסרון דברים, אפשר לפרש דנרי רניט שכונתו לומר דאם שי תלמידים שמו דנר חפי רנס על ענין אחד, כגון שאמר דנר זה אסור, והם מחולקים בזה שאמר רנס, אחד אומר שהרנ התיר ואחד אומר שהרנ אסר, אז אסור להם ליסנע כי זה יהי נכלל שנועת שול, כי אחד מהם אינו אומר כמו שאמר רנס, וקטק רניט העונדל דרנ כהנל ורנ אסי לנורך הסנרת דנריו למשל, אבל נענש העונדל של רנ כהנל ורנ אסי לא היתה חלילה אום שנועת שול אלא שנועת שגנה ומותרת, והטעם שלא היתה שם שנועת שול הוא, דמה שכתבו התוס' שנשנועת הנ"ל דכל אחד הי' נשנע על דעתו לקוח מנדריס כ"ה: ונריך להנין הלל ניצמות ל"ג נסוף הסוגיא שם פריך: אלא לרני חייב נר כפרת שקורי קא משקר, הרי דהנס דנר כפרת נשנע ששנע חפי רני כמו שהי' סוגר ששנע, אמרינן דשקורי קא משקר ולא אמרינן לבו חנסו, אלא ע"כ דלא אמרינן לבו חנסו אלא כי הו' דניצמות הנ"ל היינו דרני חתני לזה אלינא דר"ש ולזה אלינא דר' יוסף, אז כשכל אחד נשנע, אין זה אלא שנועת שגנת כי כל אחד הי' נשנע על דעתו, כלומר כמו ששנע נלמת, אלא שניצמות הש"ס חפרס את הענין איך הי' ונשנועות הענין נל נקיטור, אבל לעולם נס שם הכוונה שרנ חתני לרנ כהנל אלינא דח"ד פלוני וחתני לרנ אסי אלינא דח"ד אחר, אבל אם שניהם נשנעים אלינא דח"ד אחד, א"כ הוי נכלל שנועת שול, ואסיר כתנ רניטו דלכך תורנס — למנל.

סימן תתת"ד

שבועה באונס

[א] **ש"א** אחר וכו'. נדפוס ראשון משנת יפרח סימן תכ"א כתנו: אינו דומה לאותו דנר — כלומר, נשנע לחרמין — ואותו דנר אינו נשנע לשקר אלא לשקר אף על פי שלא אחר על דעתי תשנע עכ"ל ואין לו חונן מה שמסיים, תשנע, ונספר חסידים דפוס יחעפאף כתנ בהפירוש: נ"א, אע"פ שלא אחר על דעתי לא תשנע, או ר"ל חלת תשנע הוא נלאון נחמיה, וכי תשנע לשקר.

אולם כפי הנוסח נדנרי רניט נכאן: ואותו דנר אינו נשנע לשקר שלא אחר על דעתי תשנע, כלומר, לפיכך אין זה שנועת שקר בזה שאומר סתם יאסרו כל פירות העולם עלי, ונלנו חושנ יאסרו, היום"ע עלי, משום שלא אחר לו האנס על דעתי תשנע, אבל אם הי' אומר לו האנס על דעתי תשנע לא היו הדברים נכללו, היום"ע חועלים, והוא טסח הכי נכון.

תתת. (א) נדרים כ"ו ב.

תשנע דאפילו רנק לא אחרי דהוי משום קדושת השם אלא נשנועה דרניס לטונת רניס אחריס.

ומסתבר דכך הוא, דהא התם לא נשנעו ישראל אלא נשיאי העדה ולמה נחתינו ישראל נשנועה זו, וכנר עמד נזה הרדנ"ז ח"א סי' י"ת, שרונה להניח מכלאן ראי' דשנועה חלה ע"י שליט, ודמה נעלמו דהתם טעמא משום חילול השם, כלומר שיאמרו הנכרים שאין ישראל מקיימים מה שמצטויים, כי נשיאי העדה הם הנשיא כח של כל ישראל לכרות ברית וכיוצא בו, והלאה של הרדנ"ז שם מנתנסם קצת שכתנו: ותו — כלומר, מסתבר דמה שלא הרגו את הנשנועים היינו משום השנועה ולא משום חילול השם — לר' יהודה חיימי חיימי ראי', ולי טעמא הוי משום חלול השם אין חיימי ראי' כלל עכ"ל, ואינו חונן הלל זה מפורש שם ננח' דזה הוא טעמא של רנק דסנרי דהשנועה לא חלה כלל משום דאמרו מארץ רחוקה נלטו ולא נלו, והאי דלא קטלינהו משום קדושת השם, מנאר דרק רנק סנרי כן ולא ר' יהודה, וכנראה כוונתו לומר דאי אחרת דאין השנועה חלה ע"י שליט א"כ איך יליף ר"י מהתם, הא השנועה נע"כ לא חלה כלל ע"י נשיאי ישראל אלא האי דלא קטלינהו הוא משום קדושת השם.

א"ל דכנר מנאר הדין נחרי"מ סי' הכ"ד, שאין הנחנע יכול לחנות מורשה שיחלל את חקום הגתנע נד"ן, משום דאיחא נירושלמי סנהדרין כ"ג דן ודנין אותו, ופריך וימנה אנטלר, פיר' מורשה, ומשי הנע נעלמך אם יתחייב שנועה וכי אנטלר נשנע, כלומר אם הנחנע יתחייב שנועה איך ישנע המורשה נמקומו ע"ש, הרי שאין שנועה חלה על יד שליט, ואולי לא כתנ הרדנ"ז הנ"ל אלא נאופן שהשליט נשנע שהמשלח קייס דנר מה נעתיך, אבל לא נשנע על לשנער כגון שלא לוח ואינו חייב וכדומה, ואכ"מ.

סימן תתתקצ"ט

שבועתא דהכי אמר רב — שבועת שגנות

[א] **לבו** חנסו וכו'. נסימן הזה חסריס נסוף כמה חליס או שורות, והנראה מדנרי רניט שרונה לומר דרנ כהנל ורנ אסי כי הווי קיימי חקמי דרנ מר אחר שנועתא דהכי אחר רנ ומר אחר שנועתא דהכי אחר רנ, כי אתו לקמי' דרנ אחר כחד מינייהו אחר לי' איך ולנל נשיקרא אישננעי א"ל לנך חנסך, שנועות כ"ו, דשנועת שניהם לא היתה שנועת שקר, משום דכל אחד מהם סנר נשנע נלמת, אבל עכ"פ הרי זה נכלל שנועת חנס — למנל, וא"כ יש נזה איסור, וקשה מאד איך נשנעו רנ כהנל ורנ אסי שנועה כזו, והתוס' שם נשנועות כתנו דלאו דוקא דפטורים מתרנן אלא אפילו עונש ליכא כדאמרינן ננדריס כ"ה, כשם שנדרי שגנות מותרות כך שנועות שגנות מותרות, היכי דמי שנועות שגנות כדנר כהנל ורנ אסי דכל חד וחד אדעתי' שפיר משננע וכו', אבל לדנרי רניט

תתתקצט. (א) שבועות כ"ו א.

שבתת שקר נקנשים כל הקולם למח לא צותה תורה להפיתו אם תאמר לפי שיכול לומר שבתתי חללא בית דין מלקין אותו אלא כיון שבקל לבו אצטו ועוד כיון שעל ח [ב] מביא קרבן.
 תתתרא. שך אחר היה רק ליהודים שבקירו והיו רוצים לברוח משם [א] ותשמש קד שדחקם שנשבקו לו שלא יברחו משם אום תאמר ישאלו על השבתת ויתירו להם היה [ב] חילול השם ועוד לא יאמין יותר ליהודים ושםא יתפוס אחר ולא יניחו בשבתת עוד אלא יתעסקו עם המלך או עם שר גדול לקחת אותם משם על כרחם.
 תתתרב. בעיר אחת היה שר רק וחיית רוצח להעביר את היהודים שבקיר מן הדת וברחו ואפרו קהילות לנווד הרם שלא ידור יהודי עוד בקיר לעולם אמר להם החכם [א] אל תתנו ספשוול לפני הדורות הבאים אחרינו אלא תנוודו לזמן שהשרים בחיים החכם קנינו בראשו של דבר.

משנת אברהם

אלא דמזה יולא, שלפי דברי רבינו, אם האנס רוצח את מחונו של היהודי ואם ישנע היהודי שאם יש לו ממון יאסרו עליו כל פירות שנעולם לעולם ולא היום נלנד יפטר מהאנס, אם היהודי נשנע נכך הרי הוא אסור נכל פירות שנעולם לעולם, דהא זה הוא יותר מפורש מאשר יאמר לו האנס הנשנע על דעתי שאם יש לך ממון תהי אסור נכל פירות. אולם ראייתי נשנעין ח"ג סימן טי שכתנו: ואע"פ שכנודרין למוכסין לריך שיעקור נלנו מה שאומר נפיו, כגון שאומר קונס אשתי נהיית לי, לריך שיחשבו נלנו "היום", זה דוקא אם אין האנס אונס אותו לאסור אשתי אלא שרוננו של האנס לקחת חכם מאת היהודי והוא טוען שהוא של בית המלך ופטור מן המכס, ואז אומר לו האנס שעל היהודי לאמת דבריו נשנעה ויאמר קונס אשתי נהיית לי אם אינס של בית המלך — נאופן כזה חייב לנטל נלנו מה שמוציא נפיו — אצל אם האנס מאנס אותו נאסור אשתי, כגון שאומר לו אם לא תאסור עליך את אשתי נשנעה אשנע לך כואת וכואת, אז אינו חייב לנטל נלנו את השנעה שמוציא מתוך פיו מפני שעם השנעה הייט שאוסר את אשתי עליו הוא נאונס, דקיימא לן אדם נשנעה פרט לאונס ע"ש. ומדברי רבינו לא משמע כך דהא לפי דעתו — כפי שהסנתי למעלה — אם ינסת לו האנס את השנעה ויאמר לו הנשנע לי שאם יש לך ממון יאסרו כל הפירות שנעולם עליך לעולם, יאסר נכל הפירות וצריך לומר דנס רבינו לא אחר כשהאנס מנסח לו להיחתי את השנעה, דאז הו שנעה נאונס נמור, דהלא אין לו זום ענה אחרת להפטר מהאנס אלא כשישנע כפי נוסחת האנס, אלא כשאומר לו האנס הנשנע שנעה על דעתי, ולא פירש לו מה שישנע אז חמור העיני ביותר דאין ענס השנעה, כלומר נוסחת השנעה, נאונס.

[ב] חילול השם וכו'. ראה מש"כ למעלה סי' תתתקנ"ח.

סימן תתת"ב

תקנה שבמשך הזמן נהפכה לתקלה

[א] א"ל תתנו וכו'. ראה מה שכתנתי נזה לעיל סימן תתתנ"ט, תתתק"ג. ותנר זה שכתנ רבינו נכאן וכן לעיל הכיל נשמע גם מדברי תוה"ק שאסרה לשון למגרים לכל זאת התירה התורה לשון לפרנמטיא, כלומר לנודך מסחר, כדאיחא נירושלמי הונא נכ"מ, מלכים ה"ג, לישינה חי אתה חחר אצל אתה חחר לסחורה ולפרקמטיא ולכנש הארץ, והטעם מפני שלא אסרה תורה דנר שהאיסור ינא לנרוס קלקול לרנים.

ובדבר תקנה — כל עיני של תרס שהתירו הקדמונים גם כן נסות תקנת חכמים הוא — שנפך נמשך הזמן לתקלה, כנר כתנתי נחלק נ' מספרי זה דף קי"א. והנאחתי את דברי הרמנ"ס ז"ל נהלכי ממרים נ"ב בית דין שגורו נזירה או תקט תקנה והנהיגו מהננ ופשט הדנר נכל ישראל — אע"פ שנטל הטעם והסנה אין הנ"ד שלאחריו יכול לנטל אלא אם כן גדול מן הראשון נחכמה ומינו, והראנ"ד ז"ל חולק עליו והשיג מעיטור שוקי ירושלים נפירות, שהראשונים תקנו ורנ"ז נטלה אחר החרנו מפני שננטל הטעם ע"ש, וכתנתי שם דמה שכתנ הרמנ"ס אפילו נחנטל הטעם אסור לנ"ד האחרון לנטל את התקנה, היינו דוקא כשאין נודך לנטל התקנה, אצל כשיש נודך לנטל את התקנה, משום שאם לא ינטלו תלא תקלה מו התקנה, אז מותר לו לנ"ד האחרון לנטל את התקנה אפילו כשאינס גדולים נחכמה ונמנין, ע"ש. ועתה נראה לי כעין ראי' לדברי מהא דכתנ הרמנ"ס ז"ל נהלכי מלכים ה"ג, ויראה לי שאם כנש ארץ מגרים מלך ישראל ע"פ נ"ד, שהיא מותרת, ולא הזהינה אלא לשון לה יחידים או לשכון נה והיא ניד עכר"ס מפני שמעשיה מקולקלין ביותר מכל הארנות, שנאמר כמעשה ארץ מגרים עכ"ל, והנה הכתוב כמעשה ארץ מגרים לא נאמר אצל הללוין, עד שנאמר דהפסוק הזה נא להורות שאם ארץ מגרים תהא כנושה ממלכות ישראל, דאז לא יהיו מעשיה מקולקלין, מותר לשכון נה, אלא דהרמנ"ס ז"ל אחתי שכתנ

דמזה יולא, שלפי דברי רבינו, אם האנס רוצח את מחונו של היהודי ואם ישנע היהודי שאם יש לו ממון יאסרו עליו כל פירות שנעולם לעולם ולא היום נלנד יפטר מהאנס, אם היהודי נשנע נכך הרי הוא אסור נכל פירות שנעולם לעולם, דהא זה הוא יותר מפורש מאשר יאמר לו האנס הנשנע על דעתי שאם יש לך ממון תהי אסור נכל פירות. אולם ראייתי נשנעין ח"ג סימן טי שכתנו: ואע"פ שכנודרין למוכסין לריך שיעקור נלנו מה שאומר נפיו, כגון שאומר קונס אשתי נהיית לי, לריך שיחשבו נלנו "היום", זה דוקא אם אין האנס אונס אותו לאסור אשתי אלא שרוננו של האנס לקחת חכם מאת היהודי והוא טוען שהוא של בית המלך ופטור מן המכס, ואז אומר לו האנס שעל היהודי לאמת דבריו נשנעה ויאמר קונס אשתי נהיית לי אם אינס של בית המלך — נאופן כזה חייב לנטל נלנו מה שמוציא נפיו — אצל אם האנס מאנס אותו נאסור אשתי, כגון שאומר לו אם לא תאסור עליך את אשתי נשנעה אשנע לך כואת וכואת, אז אינו חייב לנטל נלנו את השנעה שמוציא מתוך פיו מפני שעם השנעה הייט שאוסר את אשתי עליו הוא נאונס, דקיימא לן אדם נשנעה פרט לאונס ע"ש. ומדברי רבינו לא משמע כך דהא לפי דעתו — כפי שהסנתי למעלה — אם ינסת לו האנס את השנעה ויאמר לו הנשנע לי שאם יש לך ממון יאסרו כל הפירות שנעולם עליך לעולם, יאסר נכל הפירות וצריך לומר דנס רבינו לא אחר כשהאנס מנסח לו להיחתי את השנעה, דאז הו שנעה נאונס נמור, דהלא אין לו זום ענה אחרת להפטר מהאנס אלא כשישנע כפי נוסחת האנס, אלא כשאומר לו האנס הנשנע שנעה על דעתי, ולא פירש לו מה שישנע אז חמור העיני ביותר דאין ענס השנעה, כלומר נוסחת השנעה, נאונס.

[ב] מביא קרבן. כלומר, נשניל חומר שנשנעה שגורם רע לכל עולם אחרת תורה להחמיר עליו שיניא קרבן נשונג, הנס דהוי לאו שאין נו מעשה, וכנר כתנ רש"י נסנהדרין ס"ה. ד"ה ריש לקיש אחר ידעווי, ומטאת אינה נאה אלא על המעשה דכתיב ועשה אחת וכו', אצל אין מכוונת רבינו לומר דכיון שעל זה מניא קרבן נשונג לכן אין חיינים מיתה נמוזד, דהא יש שחיינ מיתה נמוזד והתראה ועל שגנתו מניא קרבן כעין חיוני שנת וכדומה.

סימן תתת"א

מניעת הטבה אינו אונס

[א] ותשמש עד וכו'. דקדק רבינו נמה שכתנ ותשמש עד שדחקם, כלומר הושינס נמאסר ולא רצה להוציאם משם עד שנשנעו לו שלא יברחו, דאלמלא כן אלא שהי מייסר אותם ניסורים עד שנשנעו נודאי שאין זום חלות לשנעה כזו וממילא אין כאן חלול השם, אלא נמה

תתרגן. כבר היו זקנים חכמים יושבים ושאלו לפניהם פלוגי ופלוגי אנשים ונשים נתפשו בעיר והיו דוחקים אותם לעשות מלאכה בשבת ויש שדוחקים אותם לאכול נבילות ולא יכלו לברוח כי היו שומרים אותם וביקשו מן הגוים שיתנום ללכת לבאת קד זמן ואמרו הגוים תשבעו על עשרת הדברות שתשובו בזמן פלוגי ויש אומרים כך היה בעיר אחת יהודי תפוש נתנוהו בחרר אחר ופגרוהו שם ולא היה בחרר מאכל כשר אלא מאכל שאמרו לאכול ולא היו דוחקים אותו לאכול דבר האסור גם לא היו נותנים לו דבר חסר כשהיהודי ראה [א] שקרוב לפות אכל מאכל האסור כדי להשיב נפש

משנת אברהם

שהוא חושנו לתורנא גם עתה אינו נכל העולם, כי רק יתידים או משפחות יחידות שהן מנטעים על שתי אפשר להם לאכול קטניות נפסות, אבל הלא יש הרבה בני אדם נאלצות שנות שנים כל ימות השנה אינם אוכלים קטניות, ומה שייך נזה לומר שנשניל היחידים ננטל את הגזירה מכל העולם.

ובפרט מה שהיענן מנטל את האיסור של אכילת קטניות משום שהוא איסור נלי שום טעם, הנני לומר כגודו נמקומו מונח ולא ראה את דברי התוס' נפסחים מ: ד"ה רנא מחו ל', שכתנו: ונראה לר"י כדפי' נערוך נחסיסי קמח של עדשים דלין דרכס לנא לידי חימון. כל כך, עכ"ל משמע דעל כל פנים יש נהם חש חימון דלורייתא, ודברי התוס' הנ"ל נודאי הוא היסוד של הראשונים שאסרו את הקטניות, ואכ"מ.

ודע שמדברי התוס' מו"ק ג: ד"ה כל הרואה, מתנאלר שאפילו נדנר שנשנתה להפסד דרניס אי אפשר לו לשום נ"ד להחיר את דברי נ"ד הקדום לו אם אינו גדול הימנו נחכמה ונמנין אלא דוקא אם מתקני התקנה התט תנאי מפורש נשעת שחקט שכל הרואה לנטל ינא וינטל אולם אין זה פירכא למה שכתנתי נחלק נ' דף קי"א, דלנא לא אחינא אלא נחקנה שנהפכה לתקלה, כלומר תקלה של איסור, שאם תהא התקנה הקודמת נחוקפה תגרום לעשיית דבר אסור, והתוס' מיירי רק נהפסד חמון ולא נגדמאל לאיסור, ונדנר שהתקנה תהפך לתקלה, כתנ גם המג"א נלוי"ח ס"י כ"ה, לענין טליית וליגית של פשתן כדנריט הנ"ל, ע"ש.

ואין לדקדק על דנריטו הנ"ל ממה שכתנ דנינו נכאן. אל תחתו מכשול לפני הדורות הנאים" דמה מכשול יוכל לנאח מזה, הלא קיי"ל דנמקוס שהתקנה מתהפכת לתקלה, התקנה נטלה, וז"כ ממילא תנטל התקנה, כי לפעמים נמשך הזמן ישכחו את טעם התקנה ולא ידעו שהתקנה נטילה.

סימן תתת"ג

האובל דבר אסור מפני הסכנת והתועה במדבר

[א] **שקרוב** למות וכו'. ונדנרי דנינו נשמע שלא הותר לאכול דנר אסור נשעת סכנה אלא דוקא כשהסכנה של נפש כנר נאה ממש, כגון שמרגיש נעלמו שאם לא יאכל עתה הוא, הקרום למות, ועוד נשמע מדברי דנינו שאפילו כשהוא נסכנת נפשות ממש אסור לו לאכול יותר מכדי להשיב נפשו.

אולם נהרמנ"ס ז"ל פרק ו"ד י"ג, מהלכות מאכלות אסורות כתנו: ואם הי' תועה נמדנר ולין לו מה יאכל אלא דנר איסור הרי זה מותר מפני סכנת נפשות, ע"ש, פשטות דנריו מורים שמוחר לו לאכול מיד ואינו נריך להמתין עד שיהי' נסכנה, כי נריש ההלכה כתנו: האוכל מאכל איסור לחילצון או מפני הרעע סיני, ואם הי' תועה נמדנר וכו', משמע דזה הוא החילוק בין שני העניינים דהאוכל מפני הרעע סיני, דלא הותר לו אלא כשיהי' רעע עד סכנת נפש ממש, אבל התועה נמדנר מותר לו לאכול מיד, והטעם

לעיל קאי, כלומר, הואיל שהתורה הדגישה נדנריה ללמד שמוחר לשונ לסתורה, והאיסור הוא רק לישינה, מזה נשמע שמה שהתורה אסרה לשכון נמלרים הוא נשניל שמעשיה מקולקלין ביותר לכן אסרה לשכון סס נחמידות ולא אסרה לנא לשם לזמן מועט דנזמן מועט לא ילמדו ממעשיהם, ומכיון שידעיין את הטעם של האיסור, ממילא כשינטעל לחמו הטעם, היינו אם תתפשט מלכות ישראל על מלרים ולא יהי' אפשרות להעכוים אשר נשם לקלקל את מעשיהם ביותר, יהי' מותר לט לשכון שם, כי הלא זה תהי' להפסד דניס של ישראל שלא יוכלו לדור נחרן אשר שייך לישראל, ולא עוד שמה תנא תקלה כי אם ישכט נה ישראל לא יתט להעכוים לעשות כמעשיהם, כי ידעו תהי' תקיפה, ואם לא ישכט נה, יחזיקו העכוים נדרכיהם הרעים עלי דלמה שתייך לישראל ואם איסור תורה שידעט נז טעם האיסור מתהפך חלילה לתקלה, הרמנ"ס מתיר, כל שכן יש להחיר תקנת חכמים אם התקנה מתהפכת נמשך הימים לתקלה, וליך יאמר הרמנ"ס ז"ל שלין להחיר אלא כשנ"ד האחרון גדול נחכמה ונמנין, אלא ע"כ כמו שכתנתי, דלא נאמרו דברי הרמנ"ס הנ"ל אלא דוקא נמקוס שלין לורך ולא תועלת נהתרת התקנה.

קטניות בפסח ומקור איסורו

ודאי נספר מור וקליעה תלח ר' יעקב עמדין סימן תמ"ג, שמתרעם מחד על אשר הנהיגו חכמי אשכנז לאסור לאכול כל מיני קטניות, וכתנ דלעתתו היא גזירה דנפק מינה תורנא, שמתוך שלין מיני קטניות נמלאים לרוב לאכול לשונע מוכרחים להרנות נאפיית מלות ומתוך כך אינם נוהרים נעשה כרלוי ועושים אותה גדולה הרבה ושוהים עליה מחד, וקרונו דננר שנכשלים עליה נאיסור כרת ר"ל, לכן מרלוי הי' להחיר קטניות נפסח וכו' ולנסוף כתנ דלין נזה משום שלין נ"ד לנטל דנרי תורנא אלא אי"כ נמנט נחכמה ונמנין, דנמלחא דנפק מיני תורנא ליחא להאי כלל, ומרלה מקוס לספרו לחס שמים רפ"ה, ולין הספר ת"י לעיין נז.

והנה מה שכתנ דנמלחא דנפק מיני תורנא ליחא להאי כלל, זה מתאים למה שכתנתי נחלק נ' דף קי"א הנ"ל, אלא דלין זה משתייך כלל לנדון של היענ"ן הרואה משום זה להחיר איסור אכילת קטניות נפסות, דעד כאן לא נאמרו הדנרים אלא נחקנה שנהפכה לתקלה, כלומר, נשעת שחקטו היתה זו חקנה ונמשך הדורות נשחנו העניינים ונעשה התקנה לתקלה, כמו שהארכתי שם, אבל נקטניות אם נסכים לדנרי הרנ יענ"ן דנשניל שלין להם די קטניות לאכול לשונע מרניס נאפיית מלה ומשהי' נאפייה, אי"כ גם נשעת התקנה הי' להם להחכמים ננדור לחוש לחותה התקלה, אטו דנלותם הימים שנחקנה תקנה זו לא היו בני אדם נריכים לאכול לשונע, ואטו שהיו אז יותר עשירים שהיו יכולים לספק לנני ניהם יותר נצר ונרנורים, אחמה, ומה שייך נכגון זה לומר שרק עכשו נשנתה הענין מתקנה לתקלה. **ועוד** דנר זה אי אפשר לומר אלא כשנשנתה הענין מאשר הי' לפניס נכל העולם, אבל החש הנ"ל של היענ"ן

לפקח נפשו שלא יבשר לנזים תניחוני לצאת ואקבץ כסף ישאני חיוב לכם ואסרה את עצמי אסרו לו תשבץ על [ב]

משנת אברהם

לימות, ודילמא אתמול שנת היה ונמלא מחלל שנת שלא לפק"ג ע"ש. ומדברי הרמזים ז"ל נפ"ג מהלכי שנת אין הכרע שכתב: מותר לו לעשות כדי פרנסתו לנד כדי שלא ימות, ואסור לו לעשות יותר על פרנסתו שכל יום ויום ספק שנת הוא עכ"ל, דיש לפרש שנת לשלול שלא יעשה ניום אחד כדי פרנסת נ' ימים כס"ד דהש"ס דלעניד מאתמול שתי פרנסות.

אור"ם הנהיג נפיו מהלכי שנת כתב ה"ל: ודילמא אתמול שנת הוא, וכתב והכיט, חול מכין לשנת ואין שנת מכין לחול וכו', הרי דאין האיסור להרבות נכל יום יותר מכדי פק"ג משום דנאמת מותר לו לעשות מלאכה נלי הסתייגות, אלא דהש"ס פריך דהוה מכין משנת לחול ולפי זה אינו חייב לעשות כדי פרנסתו נמנוס כמו שכתב הר"ן ז"ל, והוא דבר חדש ותחלים לפסקו של הרמזים נפ"ד מהלכי מ"ח ה"ג.

ודג"ם דמלשון הש"ס דפריך והוא יומא לימות, משמע דלא הותר לו לעשות המלאכה אלא כשהוא נסכנת הנפש ממש וכן הקשו דאם לא נתיר לו נההוא יומא לעשות שום מלאכה אפילו כשהוא נסכנת אי"כ ימות, ולדברי הנהיג ה"ל מה מקשה הנמ', הלא כשיהי' נסכנת ממש יהי' מותר לו, ואין דניקן להתיר לו אפילו כשאינו עדיין נסכנת, לא קשיא, דאפילו לפי פירושו של רש"י גם כן קשה מה מקשה והוא יומא לימות, וכי אדם שמתענה יום אחד נשבע מת, וכבר הקשה קושיא זו הפרמ"ג נסי' שד"ת, ומפרש דלשון נתימה לפעמים היא רק תמייה קלה כמ"ש נכללי התלמוד ע"ש, ואני מוסיף על זה דאי אפשר לפרש דס"ד דאם יהי' נסכנת נפש ממש שלא יהי' מותר לו לעשות מלאכה להחיות את נפשו, הלא אפילו נישנז ולאו דווקא נמדנר אין שום ס"ד שמי שנמלא נסכנת נפש שיהי' אפילו דררר דאיסור לעשות מלאכה נשנת נכדי להחיות את הנפש.

אור"ם כל זה לפי הש"ס דאין האומר נכל יום ויום עושה כדי פרנסתו, דיש להעמיס ככ"ל שמוחר לו לעשות מלאכה לצורך פרנסת היום יותר מלהחיות את נפשו, ואפילו לפי מה שכתב הר"ן פרנסה מנומנמת, אין זו אחרת לנריך לדקוק שלא לעשות מלאכה אלא כדי להחיות את נפשו נמנוס, ולא נא לשלול אלא שלא ירבה נפרנסה יותר מדאי, אולם נירושלמי שנת שם תמן אחרין — פירי ננגל אחרו — מושא לכל הימים ועושה כדי קיום הנפש, הרי שלא הותר לו אלא כדי קיום הנפש ולא יותר.

ואור"י יש לחלק לפי מה שידדתי לעיל, בין התועה נמדנר שהוא אסון מנד הטנע וצין דברי רבינו נמי שנמלא נמאסר שהוא אסון הנא לו לאדם מנד נני אדם, כי נש"ס דאין המדננר נהמהלך נמדנר, ונירושלמי שם לימא נמהלך נמדנר אלא נגדול שנשנה צין העכ"רס, והיינו כדברי רבינו, נאדם האסור נמאסר, כי נשנה מנני אדם, לכן מסיק הירושלמי דמותר לו לעשות מלאכה אך ורק כדי קיום הנפש, ומילוק זה עוד זקוק לראיות.

תשבץ בעשרת הדברות

[ב] **עשרת** הדברות וכו'. ראה נדריס י"ד: הטור נתיבת, ונהר"ן שם, והדיון של הטור או הנשנע נעשרת הדברות אינו מנאחר, אולם נהר"ן נדריס כ"ג: הלכתא פותחין נתיבת וסוקקין לאלוקי ישראל, כתב: ואע"ג דמאמר

דכשהוא נעיר והוא רענ אין לו לאכול, דמנר שדמתן לו דנר היתר, לכן כל עוד שאינו נסכנת נפש עליו להמתין ולנפות שמה דמתן לו דנר כשר, אצל התועה נמדנר, הרי נדנר לו שלא ימלא שם שום דנר מאלל, וסופו להיות נסכנת נפש אם לא יאכל לכן מותר לו לאכול מיד ואינו נריך להמתין, וכן ראיתי ננפנת פענת שם דמפרש דמדנרי הרמזים משמע דמותר לו לאכול מיד ואינו נריך להמתין עד שיהי' נסכנת, ולריך לנאר דברי רבינו שמדנרי משמע דדוקא נשעה שהוא נסכנת מותר לו לאכול דנר איסור ולא טרס, והלא אין שום חילוק צין מי שנמלא נמדנר או נמאסר של נכריס.

ג משמע מדנרי הרמזים ה"ל שהתועה נמדנר אוכל דנריס אסוריס לננע דהא לא כתב שיאכל פחות פחות מכשיעור כשם שכתב שם נעננה שהריחה מאלל איסור וכן חולה שהריח ומי שאחזו נולמוס ע"ש, וכאן כתב רבינו שהנמלא נהמאסר אוכל רק כדי להחיות את נפשו ולא יותר.

ודג"ה נשנת ס"ט: המהלך נמדנר ואינו יודע אימתי שנת — כל יום ויום עושה לו כדי פרנסתו ע"ש, והתם נמי הותר לו נשנל פק"ג כדמוכח שם מהא דפריך ודילמא אתמול שנת הוא פירש"י ונמלא מחלל שנת שלא לפקוח נפש, ולכל זאת אמרינן דנכל יום עושה כדי פרנסתו ואינו נריך להמתין נכל יום עד שיהי' רענ עד כדי סכנת נפש, דאי לא כן מה שייך נכל יום ויום, הלא אין סכנה לאדם שמתענה מעת לעת והי' נדיון שלא יהי' מותר לו לעשות כדי פרנסתו אלא נכל יום שני או שלישי כפי נריחתו, וכן לא הי' נריך לעשות כדי פרנסתו, אלא כדי להחיות את נפשו ננגד, אלא ודאי דגם שם הותר לו נלי שום המתנה ונלי הסתייגות נשיעור האכילה, והטעם פשוט, שאם לא יהי' לו להיתר נודאי ינא לידי סכנה נמדנר, כי אי אפשר לו שם לנמא דנר מוכן לאכילה נלי לעשות נז מלאכה, ואפשר דמכאן למד הרמזים ז"ל את דיע נהלכי מאכלות אסורות ה"ג, ואי"כ זה דוקא נדנר טנעי, כגון המהלך נמדנר שאין שום מתיאות נדרך הטנע שדמתן לו דנר היתר או דנר מוכן לאכילת שנת ושלא יהי' נסכנת נפש, אצל דנר שהסכנה אינה נאה מנד הטנע אלא מנד פעולת שום אדם כגון מי שנמלא נמאסר, שנני אדם שמוהו נמאסר, יש לו לאדם לקוות כשם שמוהו נמאסר כך אוחס נני אדם יתחרטו ויוליאו אותו לחירות או אולי יתירו להמליא לו דנר המותר לאכול, כי אין המחסור נדנר המותר מנד הטנע אלא מנד האנושי, אי"כ אסור לו לאכול את הדנר האסור עד שיהי' נסכנת ממש, והתועה נמדנר דמי ממש להנשנע שלא אישן ג' ימים דמלקין אותו וישן לאלתר, כלומר, ואינו נריך להמתין נשינתו עד שמתאנסנו השינה, כי זה גם כן דנר טנעי הוא שלי אפשר לו לאדם שלא יישן ג' ימים.

דמהלך במדבר בכל יום עושה כרי פרנסתו מצומצמת או מרווחת

אור"ם מה שכתנתי דמהלך נמדנר ואינו יודע אימתי שנת עושה נכל יום כדי פרנסתו, ולאו דווקא כדי להחיות את נפשו, אינו דנר מוסכס מכל הפוסקים דהר"ן שם נשנת כתב: ולאו פרנסה מרווחת אלא מנומנמת, וכן פסק נשיע אריה שד"ת, כדי שיוכל להחיות נה אותו יום נמנוס שלא הותר לו אלא מפני פק"ג ננגד, ומשום הכי פרכין וההוא יומא לימות, נתימה, דכיון דאתמול לא ענד אלא כדי פרנסה מנומנמת אי לא עניד מידי נהאי יומא

כדאיחא נפרק כל כחני, לכן זולא לה כתב זולא לה קדושתה זולא עמס הלוחות לא נטלה מהן הקדושה לעולם כדכתבו והלוחות מעשה אלוקי המה, שמוח ל"ג וראה לקמן סימן מה שהארכתי בדבר לוחות הראשונות והשניות.

קדושת גוילין לתבבלי ודירושלמי

י"ש צוה לומר פרפרת אחת ליישב את דברי הרמז"ם ז"ל חמה שהשיג עליו הראב"ד ז"ל נהלכי שבעות י"ב-ד' ה"ל שהרמז"ם ז"ל מפרש דברי הש"ס ה"ל נגדרים נשבע נחורה סחם דעתי על הגוילין ואין השנועה חלה כלל והשנוע נמה שכתבו זה דעתו על ההזכרות ושנועתו שנועה, ונדקקט לה ינדי אפילו נשבע סחם הרי הוא כמו ששבע נמה שכתבו זה ואסור, והראב"ד ז"ל השיב עליו מהירושלמי דאמר דהטור נחורה, כלומר, מתפסים נדרו נחורה ואומר ככר זו עלי כחורה, הרי זה מותר כקדושת התורה, הייט שאין זה מתפסים נדר הנעשה על ידי אדם, ולא הרי מתפסים נדר הגדור, זולא אם אחר ככר זו עלי הקדושה הכחונה נחורה הרי זה אסור, כלומר, דקדושת הכחונה נאה ע"י אדם והוא מתפסים נדר הגדור. הרי שהענין הזה אינו נשבע נחורה כמו שכתב הרמז"ם ז"ל אלא לענין התפסה, ע"ש, והגם דמה שכתב הראב"ד ז"ל מהירושלמי הוא קושא עומה והכ"מ שם כתב לתרן נוחק דלא קשיא דהא והא איתנהו, כלומר דכן הדין לענין שנועה כמו לענין התפסה, זולא לי פלא מדוע לא הקשו על הראב"ד ז"ל ולטעמך מי ניחא דברי הירושלמי, דאפילו נאמר דהש"ס דין מייירי לענין התפסה ולא לענין שנועה, זולא הלא נע"כ יש חילוק גדול בין הגנלי והירושלמי, דנבנלי מחלק להדיא בין ס"ת לגוילין, וירושלמי אינו מחלק צוה כלל אלא עיקר החילוק בין קדושת ספר תורה נדרך כלל, שאין זו קדושה הנאה ינדי אדם, זולא האומר ככתוב נחורה הרי זה קדושה הנאה ע"י אדם הכותב **ל"ב** נראה לפע"ד דהננלי והירושלמי לשיטתם, דכבר כתבתי בחלק ב' מספרי זה דף ס"א. דהננלי נשנת קט"ז סוגר דיש חילוק בין הגוילין ובין הס"ת, כלומר דמה שמקודש מקום הכתב אינו קדושת עמס אלא זולא כתב הוא דקד"ש, זולא לה כתב זולא לה קדושתה, כלומר, אין במקום הכתב קדושת עמס מדחייק דאם נחוק הכתב זולא לה קדושתה, ודבר המקודש קדושה עצמיית לעולם אינו מפסיד קדושתו, זולא נירושלמי ליחא לסגרה זו, ושם נאמר דלא כנננלי האומר: השתא אזולי מנילין גניזה מינעי, כלומר דגניזה טעון אפילו דבר שאין בו קדושת עמס אלא שהי' בו קדושה לפנים ואזולא, כגון חקק ספרים שאין כאן כתב זולא לה קדושה לכל זאת נעי גניזה כדי שלא לנהוג בו מנהג ציון, אלא הירושלמי סוגר מדחייק דחקק ספרים טעון גניזה הגם שאין בו קדושה של כתב, שזע מינה דגם חקק נעממו וכ"ש הגליון נעממו של הס"ת יש בו קדושת עמס דרך אמרו שם נירושלמי, מן מה דחייק אע"פ שכתובין בכל לשון טעונין גניזה דהא אמרה שמנילין אותה מפני הדליקה, כלומר, דבר שטעון גניזה יש בו קדושת עמס, דאלמלא כן לא הי' צריך גניזה, ודלא כהננלי האומר להיפך השתא אזולי מנילין גניזה מינעי, ע"ש היטב נספרי. ומעתה לא קשה מהירושלמי לפירושו של הרמז"ם, דהרמז"ם ז"ל הלא לקח את דבר מש"ס דילן מנדרים והש"ס דילן סוגר דגליונות אין בהן קדושת עמס ושפיר מחלק בין תורה הייט גליונות התורה למה שכתבו זה, דהכתב יש בו קדושת עמס, ואין כאן פירכא מהירושלמי דלא מפרש כן, משום דהירושלמי סוגר דאין חילוק בין ספר תורה, כלומר, כתב והזכרות ובין הגליונות, שנכלן יש קדושה עצמיית, לכן מפרש לענין התפסה ומחלק בין ס"ת נדרך כלל ובין הכחונה הנאה ע"י אדם, והגן.

נאון חלון דאשבע נספר תורה או נעשרת הדברות אין לו הפרה עולמית, ליחא למילחא כלל, הדין הוא דינא דנמרחא דאפילו לשנועות חקקים ופוחמים נחרטה עכ"ל, וכן הוא שם נרמזין נגדים, ואינו מתנצר כאן מה הוא הכוונה של הגאון נאמר חלון דאשבע נספר תורה או נעשרת הדברות, דדוקק לפרש דקייט ס"ת ינדי, דא"כ מה הפירי נעשרת הדברות, הלא העשרת הדברות נכלל הס"ת הן, ואי מייירי דלא נקייט לי' ינדי אלא נע"כ שאומר שהוא נשבע נחורה או נעשרת הדברות.

ודגה מנד הסגרה נראה דכ"ס שהטור נמה שכתוב נחורה נדרו קיימין, מפני שנהכתיבה ישן לזכרות, כך הדין אם יאמר שטור או נשבע נמה שכתוב נפרשה אחת מהפרשיות שנחורה, כי נכל פרשה ופרשה שנחורה ישן לזכרות, וכן נשבע נעשרת הדברות שנהן יש לזכרות ודעתו על הזכרות, זולא זה דוקק נאומר נמה שכתוב נעשרת הדברות זולא נשבע על עשרת הדברות ולא אחר נמה שכתוב נהן ולא נקייט לי' ינדי משמע מדברי הש"ס שם וכן מהרמז"ם ז"ל הלכי שנועות, ינדי, שאין כאן שנועה, אלא דהא ליחא, דהא הטעם שהטור או הנשבע נחורה ולא אחר נמה שכתוב נה לא אחר כלום, הוא משום דאמרינן דדעתי לגוילין, זולא אם אומר ששבע נפרשה זו שנחורה כגון שיאמר ששבע נפרשה והי' אם שמוע, אין לפרש דדעתי לגוילין כי הפרשה של והי' אם שמוע מתנלפת דוקק על ידי האותיות והמלים הכתובים, וכן הנשבע על עשרת הדברות אין לומר על הגוילין כי העשרת הדברות נעויות ממלים שנתוכן האזכרות.

ודגה רש"י שם נגדרים מפרש אחרת מאשר פירי הר"ן שם נסגרת מנחא אחרעא, דהר"ן ז"ל שם מפרש דכיון דמנחא אחרעא אמרינן דעתי לגוילין, דהכי קאמר, נמה שכתוב נה התורה דהייט הגוילין, זולא כי אחר נה ונמה שכתוב נה מהי דכיון דאמר נה כבר הזכיר הגוילין וכי הדר אחר ונמה שכתוב נה על כרחך דעתי אהזכרות שנה, ונדקקט לי' ינדי כיון שאמר נמה שכתוב נה נלנד מהי דדעתי אהזכרות ע"ש, ואינו מונן, דא"כ אפילו נקט ינדי אחאי לא אמרינן דכונתו שהוא נשבע נהגוילין שהתורה כחונה נה, ועוד מה זה דאמרו דוקק החילוק בין דמנחא אחרעא ובין נקט לי' ינדי, ואחאי לא אמרו דהחילוק הוא בין דנקט לי' ינדי ובין שאין לפניו ספר תורה כלל, דהא אחרת דעיקר המחשיב את השנועה הוא נמה דנקט לי' ינדי, וא"כ כשאין התורה לפניו אינו מחשיב את השנועה אלא כוונתו על הגוילין, זולא רש"י שם מפרש דמנחא אחרעא ואחר נמה שכתוב נה דעתי לגוילין, דכיון שהי' רואה אותה מונחת על הארץ סגר הואיל ומונחת על הארץ ודאי אין כתוב נה, כלומר, רק גוילין מונחים שם נלתי כתובים כלל — ולפי זה יולא דאם הי' הספר תורה פתוח ומונח על הארץ, שהכתב נראה שזו אין חילוק בין מנחא אחרעא או נקט לי' ינדי. —

ולפי זה יש לומר דהנשבע על עשרת הדברות נודחי כוונתו על העשרת הדברות שנלוחות, ונהן לא שייך לומר ולחלק דדעתו לגוילין, דה דוקק על ספר תורה המונחת סחם על הארץ שיש אפשרות שאין כתוב בו כלל זולא לא על הלוחות, ואפשר דעל עשרת הדברות, כלומר על הלוחות אי אפשר לומר כלל דעתי לגוילין, כלומר, זולא של הלוחות, דממה נפסך, אם כוונתו על הלוחות שניות, הלא שם יש כתב חקוק נהן ואי כוונתו על הלוחות הראשונות גם הלוחות עממו נלי הכתב יש בהן קדושה כמו נהזכרות, דהא לאמר שנשברו ואמרו רבותינו שפרה הכתב מהם, לכל זאת שנרי לוחות מונחות נארו, והטעם דהלוחות הראשונות שהיו מעשי הש"ת נעממו, יש בהם קדושה עצמיית שאינה מתנלפת לעולם, ואינו דומה לגויל של ס"ת דאינו קדוש אלא זולא כתב

עשרת הדברות שתבא לזמן פלוני לכאן ותשבע מושב שלא יבא ועבור על השבועה כדי שלא יאכל דבר האסור והחנם אמר שלא יעבור על השבועה כי שבועה היא במזיד והילול השם [ג] אבל האוכל לפיקוח נפש.

התתיר. ראובן ושמעון הקירו על לוי בענין פנים משפחה בא יושב הבלתי והכחישו [א] או הויסמו או ספלו את ראובן ואת שמעון ומקצת בני אדם תזנאי לוי היו מחזיקין רברי ראובן ושמעון כדי לבייש לוי ואחר כך אמר לו ראובן ושמעון בבית הנגפת הציצים אנחנו לישבוע על ספר התורה ולקבל חרם ששקר הקדשו יש מן הזקנים שמיחו בידם שלא לישבוע אמרו אם ספלו אותם הרי אין להאמין להם בשבועה ואם לא ספלו אותם הרי כבר הגידו חזר ומגיד אם כן לסת ניתן להם לחזור ולהגיד ולישבוע ששקר הקירו כדי לסמוך על השבועה ואם הם אומרים אע"פ שאינכם מאמינים על השבועה אנחנו רוצים לישבוע אין מניחים והראייה שאמרו חכמים (א) תיו שניהם חשדים תורה שבועה לפיני ואם רוצים ואמר אחר

משנת אברהם

על אהו של זה אינחה צמון שנעלה הי נמדית היס, אלא שעתה נשעה שהם מעידין כנר מזה האס ולא איך לומר שנאין לחייבה מיתה או לאוסרה על נעלה וכל עדותן אינה אלא להעיד שזה הוא מזמר, ולא איך לומר שזה דאין מקבלין עדות שלא נפני נע"ד, דהא הנעל דין אין האס אלא זה שמעידין עליו שהוא מזמר ופסול לנא נקהל.

גם מה שכתב נפני הגיל שיכולין לומר ולהפסידה את כמותה נאו ולא"כ משלמין מחון — כוונתו, לכן לא נקט ל"י נמחני דהמשנה רואה לאורחמי דוקא נמקום שאין משלמין כלום, כגון שמעידין נגן גרושה — לא נרור לי אם נלחת כך הוא הדין דעדים המעידים על דבר איסור כגון הכא שמעידין שזה מזמר ואסור לו לנא נקהל, ומה מסתעף שאלו אונת כותנתה, והחמו, שיאלמו מחון להאשה נחורת הזמה, ולא עוד אלא כשרלו להפסיד מחון לזה ענמו שהעידו עליו, ולאו דוקא לאהו, כגון שעל ידי עדותם מפסידים לו את ירושתו חנעל האשה, דכיון שהעידו עליו שאיט נט של נעל האשה אלא שהוא מזמר, כלומר נן מליט אחר שנתעברה אהו מחט, אי"כ מוז העדות ענמה שהעידו עליו שהוא מזמר מסתעף שהוא אונד מחון של הירושא, והחמו, לדעתו לא ייעשה נהם נהעדים דין הזמה ופטורים מלשלא.

וחי"א ידי מהא דליתא נירושלמי סוף פי"ג דכתונת, מה להוציא מחון מתוך עדותן — על מה שראו נקוטט — היך ענינא היו הכל יודעין עד שזה ראובן תחום שנת ונאו ואחרו עד כאן הייט נאין נצנת כשהייט קטנים ומלאת הגדה של שמעון — פיר ומלאת הגדה שהיא עכשו ניד ראובן עוונה מתוך התחום, ומחילא נשמע שהגדה אינה של שמעון אלא של ראובן — מהו תפיקתה מן שמעון ומחזירתה לראובן, — פי" מהו שיולאו על ידי עדותם של קטנים את הגדה מידי שמעון ולהחזירה לראובן דהאיל והקטנים נלמנים להעיד על האיסור של תחומין מחילא נלמנים גם על המסתעף מעדותן לענין מחון, או שמה אין עדותם אלא על מה שהעידו הייט על התחומין ולא על מה שמסתעף מעדותם, ונחר הכי גרסינן סם: החמו שמה שיאלמו — פירי הפני חשה: נדרך אם תמני לומר מתפרשא, אם ת"ל היכא שאין מתכוונים להעיד, אלא שמחון יולא מתוך עדותם נלמנים, אם החמו על עדותן מהו שיאלמו, או דליתא כהאי דאר"י נגס שמחילא דאין למדין דבר מדבר נעדים זוממים. משמע מדברי הירושלמי דהאם תמני לומר האחרון הוא דאין עושין כאשר זמם על מה שמסתעף מדברי העדים. וראה מה שהנלתי נסוף סימן זה מירושלמי סוטה כעין זה שאין למדין דבר מדבר נעדים זוממין.

ואר"י יש לחלק מסנרף, דשאיני נני מעידים על איסור תחומין ומה שמסתעף מתוך עדותן הייט שמחילא נשמע מדבריהם שהגדה אינה של שמעון אלא של ראובן, הוא רק מקרה, כלומר, ננדון זה הסתעף מעדותן גם עדות של מחון,

[ג] אבל האוכל וכו'. ראה נמי"ג דף קי"ד, ר"ג ונכ"מ לענין המכנים ענמו נדבר שי"ג נו סכנה ועושה ענינה לנסוף להגיל את נפשו, שאין זה נכלל אונס, משום שהוא הכנים את ענמו לסכנה, אצל אין זה דומה כלל לני"ד, שמה שמכנים את ענמו לידי פק"ג הוא שלא לרלונו אלא נכדי שלא לעזור על השנועה ועל חילול השם, וראה מה שכתנתי נספרי חשנת אנהם ת"ג דף ק"י. והשאלה אם זה שחניא את ענמו לידי אונס תשוב אונס תלוי נדברי התוס' ישנים נצנת ד' נני הדניק פת נחטור, נחירון השני דהא נופא קא מינעית לך, המירו לו לרדומה, דאם לא התירו לו יתמיין על אפיית הפת משום דפגע נמה שהדניק את הפת, הנס דהשתא אנוס ע"פ חכמים שאין מניחים לו לרדות את הפת, או שמה אפילו לא יתירו לו לא יתמיין דהא השתא מיהא אינו מוריד את הפת משום דאנוס ע"י שאסרו לו חכמים, ע"ש, והיינו דוקא נמי שפגע נמה שהכנים את ענמו לידי אונס כגון התם דפגע נמה שהדניק את הפת, אצל נני"ד שאין כאן פשיעה כלל דנשעה שנשנע לא לשקר נשנע, ומותר הי' לו להשנע כדי לנלאת מן המאסר, ומה שזנ עתה להמאסר הוא ג"כ נלונס נדול כי הוא אנוס לקיים שנועתו כפסקו של החכם.

קונטרס בריני הזמה

סימן תתת"ד

אין למדין דבר מתוך דבר בעדים זוממין

[א] או הויסמו וכו'. משמעו רניט שי"ג דין הזמה נעדים המעידים על פסול משפחה, כמחילא תחום מכות נ"י ד"ה מעידין אט, כגון מעידין אנו נליט פלוני שהוא מזמר, ונירושלמי פי"ג דתרומות הי"א פסול משפחה נריך ניי"ד, ואע"פ דאי אפשר לעשות להם כאשר זמם, כנר כתנו סם תחום' או דמלקות שהעדים מתחייבים הי' כאשר זמם, או דלא נעיקן שזה עדות שאתה יכול להזימם, ע"ש.

וראיתי להפני"י סם שדחה קושיית התוס' הגיל שהקשו אחאי לא נקט נמתני מעידין אט נליט פלוני שהוא מזמר וכו' דנמעידין נפלוני שהוא מזמר לא איך נהו ענין הזמה, משום דלא משכחת כלל, דאי שמעידין נפני"י שזינתה לאחד מקרובותיה, לא הי' מזמר דאפשר כי היכי דאפקרה לנני דהאי אפקרה נמי לנני אחרינא מרונא דעלמא שכשרין אלה ולא נתעברה מקרוביה, ונלשת איש שזינתה הא קיי"ל רוב נעילות אחר הנעל, ואי משכחת שהנעל הי' נמדית היס, אפילו הכי לא משכחת הזמה כיון שחנז עדותן יש כאן חיונ מיתה נחזיר וקרנן נאונג, ועוד שיכולין לומר לאוסרה על נעלה נאלו ולהפסידה כותנתה וכל תנאי כותנתה וכתונת ננין דכרין, כדליתא ניתמות, ולא"כ משלמין מחון וכו'. ולא זכיתא להנין את דבריו הא משכחת שפיר שמעידין

התתיר. (א) שבועות פ"ח א.

אבל אין זה תמיד כן ואין עדות המסתעפת קאורה נהעדות של האיסור, כי אפילו לא היה נשדה זו אם נורד אם של ראובן או של שמעון הוא נסוף החסום שמעידן עליו, גם כן היו עדותן עדות לענין תחומין, אבל בני פגם משפחה הלא תמיד כשמעידן על פלוני שהוא ממזר, קאור נעדות זו השאלה של היחס בין זה שמעידן עליו ובין נעל אמו, כלומר, עיקר מה שמעידים הוא שאין פלוני זה ננו של נעל אמו, דרך מחמת זה הוא ממזר מפני שאינו ננו של הנעל של אמו, לכן ספיר הוי כאליו החמו גם כן על העדות המסתעפת לענין ירושה, דהא הדין של ירושה תלוי נהיחס שבין אב לננו ולאס מעידים לפגם את היחס ממילא מעידים להפסיד ירושה, אבל לא כל התעידים על אלה שזינתה מעידים על הפסדת כתונתה ותנאי כתונה כי יוכל להיות שכנר קנלה את כתונתה או שמחלה על כתונתה.

על מכירת הנפש, דמנו אמרו שלא עלתה על דעתם שינואו עדים שאין זה ענדו, דהא כתנו החוס' נסנהדרין פ"א ד"ה ונגמר דינו לענינה קלה, ועוד י"ל כיון דלי מיתומי קמלי או מיתכחי מהני סהדוטייהו דנתרלי עדות שאתה יכול להזימה קרינן נ"י ע"ש, והשתא מה החס דמסום אמא ינואו עדים אחר כך להזים או להכחיש את הראשונים אמרת דהוי עדות שאתה יכול להזימה, הגם שנשעת שהעידו עדין לא נאו, וזנר רחוק שינואו להעיד נגד עדותם של ראשונים, הכל דהעדים אשר ינואו אחר כך לא יזימו ולא יכחישו למי שהוא, אחלי לא נאמר דעדותן עדות וכוונתם היחה שאל ינואו עדים ויעידו שאין זה ענדו, יתחייב מיתה, אלא על כרחק דסגרת החוס' הוא כנ"ל משום דלין עושין דין הזמה על מה שמסתעף מעדותם, ועדותם היחה אך לקיים את המקח. ויה הוא הסנר דנריהם של החוס' ננ"ק כ"ד. שכתנו נסוף דנריהם: אף על נג דפרק הגחנקין דף פ"ו: אמר עידי גנינה נפש שהחמו ועידי גנינה של נן סורר אין נהרגין, החס ללא משום דיכול להיות שלא ינא לדי חוב, — כלומר, שלא ינואו עד עדים ויעידו, דמסום זה הוי נהרגין ואין יכולים להפטר מטענה זו לומר מי ידענו שינואו עדים אחרים ויעידו, כעין שכתנו החוס' הנ"ל נדף פ"א לענין מיתה ממורה — אלא דהתם משום דמנו למימר להלקותו נאט, כלומר, והמיתה אינה אלא מדבר המסתעף מעדותו, — אבל הכל ע"כ לא נאו כי אם ליעד את השור, ע"ש.

ומברבי החוס' מכות ג' ד"ה מעידין אטו נליש פלוני
גירש את אשתו, שהקשו: ונחיינו אחר כמות, דהא מפסידין לאשה, וחירו דמיירי אומרת גירשתי וא"כ מחלה לנעלה אותן דנרים, משמע אבל נלינה אומרת גירשתי חייבים נמה שרנו להפסידה, ואינם יכולים להפטר נטענה כסנורים היינו שכנר קנלה או מחלה אותן הדנרים, שאני החס שהם מעידים שלא נתן לה כתונתה, ועיקר עדותם הוא על עניני מחון שבין הנעל והאשה, לכן הוי עדות אחת **מתע** — ומה שחידשו נחוס' הוא רק דמשכחת הזמה על עדות אחת לשני בני אדם, כלומר הגם שנאו להעיד לטונת האשה ולחונת הנעל שלא נתן לה כתונתה, משכחת דנעדות זו ענמה יש עדות לחונת האשה לענין אחר כמות וכשהחמו **פאלתין** לשהינם, — מה שאין כן נמעידין על פלוני שהוא **ממזר** שנאין להעיד על פגם משפחה ולא עניני מחונות, **תפטר** כשמעידין לא על האשה שזינתה, אלא על ננה שהוא **ממזר** אפשר דזינתה נאונם שאינה חונת את הכתונה ולכל זאת האלד אינו של נעל אמו ואינו יורשו.

דבר ולא חצי דבר, דוקא בנוגע להמציאות ולא לדדין

ויש להעיר דנברי החוס' הנ"ל נסנהדרין פ"א דכתנו דלפיכך הוי עדות שאתה יכול להזימו, משום דלילו מיתומי הנך קמלי מהני סהדוטייהו דנתרלי, ותקשי א"כ סהדוטייהו דנתרלי הוי חצי דבר, דנלא עדים אשר תומו או יכחשו את הראשונים אי אפשר לקבל כלל את עדותם משום דהוי עדות שאי אתה יכול להזימם, ואפילו לרנן דרע"ק ג"כ לא הוי עדות נכה"ג, דדמי לשיים אומרים אחד נגנה ושיים אומרים אחד נכריסה, כלומר, דלין עדות שלימה נשום אחד מהם, ולא דמי לאכלה שנה ראשונה נפני שיים, דהוי עדות, משום דדלו כל מה שיכולין לראות, כדמפרשי החוס' ננ"ק ע: ד"ה למעוטי, כלומר, הבית דין יכול לקבל את הכת הראשונה, הואיל והן מעידין על מה שיכלו לראות, ואין כאלן דין המונע את קבלת עדותם, אבל כאלן אי אפשר לקבל את עדותן של נתרלי, משום דהוי עדות שאי אתה יכול להזימם אם לא נזירוף המזימים, מה שאין כן החס נני שנה ראשונה, אפשר לקבל עדותם, או משום דנדיני מחונות לא נעיק כלל אתה יכול להזימם, או משום שאפשר להזימם, דהא נעדותם מחייבים את זה שאכל ראשונה לשלם נעד הפירות שאכל נשנה ראשונה, כסגרת רנ אלפס שהוצא נחוס' שם.

והלא דבר זה דומה ממש להא דסנהדרין פ"א, עידי נערה המחורסה שהחמו אין נהרגין מתוך שיכולין לומר לאוסרה על נעלה נאטו, הרי דהגם שמעדותם — לו יהי כדנריהם שנאו רק לאוסרה על נעלה — מסתעף שהיא **סגרת**, לכל זאת אין זו עדות ענמה להורגה, ומסקנא דשמעתא החס דלאו דוקא נערה המחורסה אלא עדים המעידים נאשת איש שזינתה הוי עדות שאי אתה יכול להזימם לענין הרגינה **משום** דמני למימר כשהחמו לאוסרה על נעלה נאטו, ואי אפשר לקיים נהם הזמה מהמסתעף מתוך עדותם, אם לא אמרו דאתרו נה.

אולם נראה דהחסרון של חצי דבר הוא דוקא אם הוא חסרון נענס העדות, היינו שאינם מעידים על כל ענס המשעה אלא על חניה, אבל אם מעידים על כל ענס המשעה אלא שיש חסרון נעדותם מחמת הדין, כגון הכל שהעדים השניים מעידים על פלוני שנער ענינה ממורה אלא שהחסרון נעדותם הוא מחמת הדין היינו משום שיש דין שצריך עדות שאתה יכול להזימה, ועל ידי שיתומו עדים הראשונים שזו תהי" עדות שאתה יכול להזימה, אין זה נגדר חצי דבר הנם שהעדים השניים זקוקים לעידי הזמה להזים את הראשונים כי מה שהם זקוקים לעידי הזמה אינו כדי שימלאו דנריהם את אשר חסרו נעדותם ננוגע לענס המציאות של המשעה אלא נכדי לחקן את החסרון של הדין המצריך עדות שאתה יכול להזימה.

ובחוס' סנהדרין פ"ו ד"ה ענדי מכרת, חידשו ניותר
דאפילו אתרו נה אחריו — כלומר ולא ראו שזינתה אחר התראה ונאו עדים והעידו שזינתה והם לא ידעו דאחריו אתרו נה, והחמו אין נהרגין, הגם שהיתה האשה נהרגת על פי עדותם, משום דיכולים לומר לאוסרה על נעלה נאטו משום דלא ידעו מהתראה והריגת האשה נאה על ידי מה שמסתעף מעדותם, וכן כתנו נחוס' שם נעדי מכירה נפש שהחמו אין נהרגין מתוך שיכול לומר ענדי מכרת, והקשו אם לא היתה כוונת העדים לחיינו מיתה אם ינואו אחריהם עדים שאינו ענדו, אם כן למאי קא אתרו, ותירנו דאתרו לקיים **המקח**, הגם שעל ידי עדותן זו מסתעף חיונ מיתה ע"כ **שינואו** עדים ויעידו שאינו ענדו, לכל זאת אין כאלן הזמה **פטר** המסתעף.

האין לפרש את דברי החוס' נהא דענדי מכרת, דלפיכך יכולים לומר שלא נאו להרגו משום דלכתי לא נאו עדים שאין זה ענדו, לכך אין הורגין את העדים שהעידו

לפי מה שחידש תמוסי רי"ד זצ"ל פ"ד, נחמה שאמרו טריפה שהרג את הנפש היכי קטלינן לי — תמוס דהרי עדות שאי אתה יכול להזימן — קשיא לי, ומעידין את אה איש פלוני שהוא בן גרושה הרי לי אתה יכול להזימן, שאי אפשר לקיים בו ועשיתם לו כאשר זמם לעשות ואיכ"ל אל תקבל עדותם ויהי כשר — זו קושיית התוסי הכיל גריש מכוח — תשובה: הטריפה שהרג הוא הגורם שלא תוכל להזימה מפני שאין חייבין עליו מיתה שהרי אף ההורג את הטריפה פטור, אבל כשמעידין שהוא בן גרושה אין זה שמעידין עליו גורם שלא תוכל להזימה אלא מפני שאי אפשר לעשותו בני גרושה ומת"ה עדותן קיימת, עכ"ל.

המתבאר מדבריו הוא כלל חדש לגמרי דוקא כזוה שמעידין עליו הוא הגורם או שאין נאפשרות לעשות לעדים דין הזמה, עדות שאי אתה יכול להזימה ולא נענין אחר, איכ"ל לא קשה קושיא הכיל דהלא העדים מעידים על השור שהרג את האדם ואין אותו השור גורם כלל לנל טכל לעשות נהגדים דין הזמה, אלא הדין האומר שהשור נעשה הפקר הוא הגורם ולא השור.

ודעם שיש לשאול על הסברא הכיל של התוסי רי"ד מהו לן לחלק ולהחדש דבר זה, ומה לי אם זה שמעידין עליו הוא הגורם או שאין נאפשרות לעשות לעדים דין הזמה, סוף כל סוף עדות שאי אתה יכול לעשות להעדים דין הזמה הוא, ונראה לפי עכ"ל שסברת התוסי רי"ד הכיל הוא, דשאמי טריפה שהרג, דמה שאי"ל לעשות דין הזמה הוא מלד זה שמעידין עליו, כלומר, דוקא נעדות על אדם פרטי זה אי אפשר לקיים דין הזמה מפני שהוא טריפה, אבל בכל שאר עדיות המעידים על הרצחיה אפשר לקיים דין הזמה, איכ"ל לא נטלה דין הזמה הכתונה בתורה רק נמאורע ייחדי זה, אבל בנן גרושה אם לאמר אזו היא עדות שאי אתה יכול להזימה, נטלה כל דין עדות נדרך כלל על המעידים שפלוני בן גרושה, והלא אין רוח נתורה שלא לקבל עדות נדון בן גרושה, וכן נמי לענין הקושיא הכיל לאמר סברא זו, דאם לאמר שמפני שנעשה השור הפקר הרי עדות שאי"ל יכול להזימה, נטלה כל דין עדות של הנאים להעיד על כל שור שהרג את האדם, הרי אי אפשר דהא מפרש נתורה הדין של שור שהרג את האדם, אולם סברא זו שכתב התוסי הרי"ד אינה כפי תירוץ התוסי נמכות, לכן נר"ך לתרוץ הקושיא הכיל שלא תקשי אפילו לשאר השיטות.

אולם לפי דרכי הכיל אין כאן קושיא כלל, דמה שהשור נעשה הפקר נגמר דיעו אין זו מעגם העדות שהעידו כי העדים לא העידו שאור זה הפקר אלא שאור זה הרי את האדם, ומה שהשור נעשה הפקר הוא תולאה מהגמר דין, מפני שהנעלים מתיאשים מחטו ומפקירים אותו — ע"י מה שכתבתי ומה נח"ה מספרי זה דף קמ"ז. — אבל אין זה מעגם העדות אלא מהמסתעף מהעדות נעקיפין, והעדים אשר יתזמו לא יהיו נזומים כלל על זה, אלא על עצם העדות, ומחילא לא איכפת לן מה שאי אפשר לעשות דין הזמה על מה שמסתעף מן העדות, והנן.

עדים זוממים אין משלמין כפרת

יש להעיר מדברי הריטב"א המפורסמים נמכות ב': שאין עדים זוממין משלמין כופר תמוס דכופר"א כפרה וארי לאו בני כפרה נינהו, והקשה הריטב"א תמוס דלאו בני כפרה נינהו למה יהיו פטורין מלשלם את הכופר שאין מחייבין אותו, כדי לקיים נהן כאשר זמם, דהא כאשר זמם לא נא לכפרה אלא למונהל או לקנסא — הכוונה, דהגם דהכופר שנאו העדים לחייבו, ה"י נעל השור משלם תמוס לתרוץ:

ובזה מסולקת קושיא גדולה שהקשה בחידושי הרי"מ גיטין דף ל"ג, תמוסי ד"ה ואפקעינהו רננו, שהקשו איכ"ל יחפה על נה אחותו שהיא אשתו חייטה, ישלח לה נט וינטלטו שלא נפרי הלית ואנן נפקיע את הקידושין ותפטר מחיטה ויכולים ממרים להטהר. ותירוץו שאם ינטל כדי לחפות לא נפקיע את הקידושין, והקשה הרי"מ ז"ל, הא אמרינן נמרונה דלכך אין עידי קידושין תמוסי כמעידים נחתי דנר הגם שעדי זנות זריכים לעידי קידושין, תמוס דעידי קידושין הנאים להעיד שהיא אשת איש על ידי הקידושין שראו, אינם זריכים לעידי זנות, כי גם נלעדס עדותן לענין הקידושין, והחינה נעלמא אבל הכא אם תזנה והנעל ירצה לחפות עליה וישלח לה נט וינטלטו, נאמת אנו נפקיע הקידושין ולא יהי עדותן של עידי קידושין כלל, אלא תמוס שנאו עידי זנות ומעידים זניחה מהו אנו יודעים שמה ששלח לה נט ונטלו הוא נכדי לחפות עליה, ואז דוקא אין אנו מפקיעים את הקידושין ומקיימים את עדותן של עידי קידושין שהיא מקודשת, ואיכ"ל עידי הקידושין זקוקים לעידי זנות, וזוה הרי חתי דנר, וזוה לא יהי תמוס נעדותן, וממלא שמחפה על נה אחותו. והיא קושיא תרובה — ראה מה שכתבתי ומה נהקדמה לספרי זה חלק אי נסוף ד"ה שהנחתי סם נסם חתי מורי הרב ז"ל —

ולפי ההסבר הכיל אין כאן קושיא, דהא העדים מעידים על דבר שלם היינו על הקידושין, אלא שחמוס סנה סטראית — נצניל שהנעל שלה לה נט וינטלו שלא נפרי הלית ואנו חייבים להפקיע את הקידושין, לכן אמת זריכים לעידי זנות כדי שלא נלטרך להפקיע את הקידושין, ובכונן זה אין זה נכלל חתי דנר, כי מה שהעדים של הקידושין זקוקים עתה לעידי זנות הוא לא תמוס שיש חסרון נמליחות שהעדים העידו, אלא שהחסרון נא מלד הדין, כלומר דנר המסתעף ולא נעלם העדות, ודנר המסתעף מן העדות אינו נכלל העדות, והוא דמה למה שכתבתי לעיל שאי אפשר לעשות דין הזמה נמה שמסתעף מן העדות אלא נהעדות עצמה.

שור שנגמר דינו. ישוב לקשיית רעק"א

ואם כיום הדברים הכיל שאין דין הזמה מתיחם אלא לעגם העדות נלנד ולא למה שמסתעף ויואל מן העדות, כדברי הירושלמי סופ"ט דכתובות וסוטה הכיל, יש נזה לתרוץ קושיא גדולה ועגומה שהקשה נצו"ה רעק"א ס"י קע"ו נסם הרב ר' ישעי" כ"ץ מלעמנערג, דלפי מה דאמרינן נכריתות כ"ד דשור שגמר דינו למיתה הרי הפקר וכל הקודם נן קודם שהחמו עדיי זכה נן, איכ"ל איך תקנלין עדים המעידים על השור לסקלו, הא מיד כשיגמר דינו השור ייעשה הפקר ויאל מרשות הנעלים, ומיד נגמר דינו טרם יסקל עושים העדים הפסד להנעלים נמה שהשור נעשה הפקר והרי כאשר עשה, ואפילו יתזמו העדים לא יהיו חייבים לשלם מדין הזמה, דכתיב כאשר זמם ולא כאשר עשה, איכ"ל הרי לי תמיד עדות שאי אתה יכול להזימן, ואפילו נאמר כשיטת השופקים דנדיבי ממונות לא נענין עדות שאתה יכול להזימן, אבל הלא דין הוא דכתיבת הנעלים כך מיתת השור, ובכך נר"ך נסקילת השור עדות שאתה יכול להזימן וליכת, ומכח קושיא זו רואה הנאון ר' ישעי" הכיל להחדש, דמה דאמרינן נכריתות דהשור נעשה הפקר היינו דוקא נרובע ונרנע ולא נהרינת אדם. ורעק"א דוחה זה, דמהיכי תיתי לחלק נין שור שגמר דינו תמוס שהרג את האדם או תמוס שאר דנר שדינו ליהרג ע"ש. אבל עגם הקושיא הכיל היא נפלאה. והרי אפשר לתרוץ:

כפרה אם לא החמו, חנל סוף כל סוף היו הם מחיינין אותו מתוך, ואחרי לא נחיינו את העדים לשלם אותו מתוך מתורת הזמה — וי"ל הזמה לא שייך נהא למ"ד כופרא כפרה דהא חיינו לן התם — ננ"ק מ' — אם מתשכנין על הכופר למ"ד כופרא כפרה וסלקא נתיקו, הלכך אין מתשכנין. — כלומר משום דסלקא נתיקו אין מתשכנין דאין חוניהין מתוך נספיקא דדינא, ומחילא לא שייך לומר דישלמו מתורת הזמה, דהעדים שהחמו יכולים לומר, שחל לא היה רונה נעל השור לשלם ולא היו מתשכנין אותו מחילא לא הפסדנו אותו כלום. — ונכס הרמנ"ן ז"ל פיר, דלמ"ד כופרא כפרה לא שייך הזמה דהא עיקר עדותם לחיינו מיתה נדי שמים כדכתיב וגם נעליו יומת, ועדותן לשמים לא מעלה ולא מוריד וגם הרג שורו את הנפש בלא עדותן של אלו יחייבונו בשמים, ואי לא, מפני עדותן לא יחייבונו בשמים שאין השמים נריכין לעדותן — כלומר כלפי שמיא גליא — ח"כ ליכא לגני התיחה ועשייתם לו כאשר זמם, וכיון שכן אף כופר לא שייך נהו, שהכופר נמקום מיתה עומדת ונכון הוא מלך, עכ"ל כוונתו כיון שא"ל לחיינו את העדים שהחמו מיתה מחילא אי אפשר לחיינם כופר העומדת נמקום מיתה מתורת הזמה, ע"ש היטב.

יש לדקדק בדברי הרמנ"ן הנ"ל למה ליי להאריך ולהסביר שאין עדותן מועיל לענין מיתה נדי שמים הואיל כלפי שמים גליא, לו יהי שהי עדותן מועלת, חנל הלל א"ל לו לקיים דין הזמה נדנר שעונשו נדי שמים, כי אין ניד נ"ד להעניש עונש שמימי, ומחילא פטורין ממי מתוך העומדת נמקום העונש שמימי, כמו שהרמנ"ן ז"ל חסיק לנסוף, ועוד קשה להגין את כל הסגרא הנ"ל, דהתינה אם לא החמו, ואטו דניס מה נלו העדים לחיינו את נעל השור, או שפיר אפשר לומר שלא נלו לחיינו מתוך אלא מיתה נדי שמים, חנל השתא שהחמו ומתנדר ששורו של זה לא הרג את הנפש ח"כ לא נלו לחיינו את זה מיתה נדי שמים, כי הם נענשם ידעו היטב שמקרים, ונמרומים לא ישמעו להשקר שלהם, וכל עיקר עדותן לא היי אלא לחיינו את נעל השור מתוך הייטב הכופר, וא"כ אחרי לא ייעשה נהם דין הזמה וישלמו מה שרצו לחיינו את נעל השור, ואלא שתאמר דגם הרמנ"ן ז"ל סובר דלא נלו לחיינו מתוך משום דסלקא נתיקו אי מתשכנין על הכופר, ח"כ למה ליי להריטניא של הריטניא, תירושו של הרמנ"ן והרי די נתיירונו הראשון של הריטניא, ונע"כ דהרמנ"ן ז"ל רונה לתרץ אפילו אם תמני לומר דמתשכנין על הכופר.

לכ נראה לפע"ד שכוונת הרמנ"ן ז"ל הוא לתרץ אפילו לפי הנד שמתשכנין על הכופר, ולכל זאת לא טבל לחיינם כופר מדין הזמה, משום שהעדים שהחמו טוענים: מה זה כופר, הלל כל עיקרו איט אלא לכפרה, כלומר כדי שלא ייענש נדי שמים, והלא אהנט לא נאטו להעיד נכדי לחיינו נדי שמים, דכלפי שמיא גליא, ונמרומים אינם נריכים לעדותנו, וכל מה שנאטו להעיד הוא לחיינו את השור נסקילה, ואלא שמתוך עדות זו יונאת שהוא מתחיינו נדי שמים ולכן משלם כופר זה איטו נכלל נעדות שלטו נדרך ישר אלא נעקיפין, כלומר מה מתחעף עוד חיונו שמתחיינו לשלם כופר, ועל עדות המתחעפת אין עדים ומתין חיינין כנ"ל אלא דלפי"ז היכי דהעדים העידו נראשונה על השור שחיינו סקילה ונלו פעם אחרת והעידו שחיינו מיתה נדי שמים על מיתה שורו, או אפילו נעדות אחת היכי שמעידים נפירושו ואומרים שורו של פלוני הרג את הנפש ונכן נריך השור להיות נסקל ונעלו חיינו כופר, היי נדין שאם החמו יתחיינו לשלם מדין הזמה את הכופר שרצו לחיינו נעדות, ונש"ס קתמר דפטורין מכל מקום.

כופרא כפרה, רשימת רש"י

וברא דמכות ג: הנ"ל דכופרא כפרה שפירש"י: והיי ללו כפרה נינהו שלא הרג שורם אדם, ולא פיר משום דאין מתשכנין על הכופר משום דסלקא נתיקו ומטו העדים שהחמו לומר לא הייט מפסידים לך כלל כמו שפיר הריטניא הנ"ל הגם דפירושו של רש"י קשה להגין דמה נכך שלא הרג שורם אדם, הלל נכל הזמה הוא נלושן זה, דכשמעידים שפלוני הרג את הנפש והחמו שהרגים הגם שלא הרגו אדם מעולם אלא שרצו שזה שהעידו עליו יהרג, כן נמי הכא רצו שנעל השור ישלם כופר, כקושיית הריטניא הנ"ל אפשר לכאורה לומר דרש"י לא רנה לפרש כדברי הריטניא, משום דהגם דאין מתשכנין על הכופר, חנל הלל זה נרור ששום איש מישראל לא ימנע את עמו מלשלם כופר נכדי שינלל מתיתה נדי שמים, ומחילא היי נרור להם להעדים שהא ישלם את הכופר, דהא מני מיירי כשאין נעל השור יודע אם שורו המית את האדם או לא. ונאמת זה הטעם הנרור שאין מתשכנין על קרננות הנאים לכפרה כגון מטאות ואשמות, משום דנרור שמענומי יניא את הקרנן נכדי שיהי לו כפרה, כמו שכתבו נתום' נ"ב מ"ח. ד"ה יקריב, וכן הוא נרמנ"ס הלכי מעשה הקרננות פרק י"ד, וכל שכן נדנר שעונשו כתוב נתורה וגם נעליו יומת, שנודאי ישלם את הכופר נכדי להנלל מתיתה נדי"ש, ועוד הלל כתבו התום' נרי"ה ו' ד"ה יקריב אותו, דגם חיינו מטאות לאחר שעברו ג' רגלים שמחתינן אותם, ומה יותר כפייה יש שמחמת — ראה מה שכתבתי מזה נספרי משנת אכרתם ח"ג דף ס"ד: נאריכות — ולכן לא כתב רש"י את הטעם שכתב הריטניא.

אל דנאמת זו היא שאלת הש"ס ננ"ק מ'. אם כופר כחטאת ואשם דמי מחמר חמיר עילוי ולא נעי משכוניי או דילמא כיון דלחנריה הוא דנעי מיתניה ליי מחנא הוא ולא לגנוה הוא ולא חמיר עלי, והגם דנאמר דמאי דאין

מחייב, וכתנו התוס' שם, דמחשכנין אותו אם אומר שלא להניח — כוונתם דנודאי מרצונו הטוב לא יניח קרבן כי הוא אומר שלא אכל חלב — ולא דמי לשאר חייבי חטאות דניחא ליה נכפרה ולא נעי משכונן, עכ"ל, אולם בחטאות כריתות י"ב תירצו אותה קושיא עמיה, — דמה ר"ח דר"ח אומר דחייבי חטאת הלל לא יניח קרבן ואין מחשכנין על החטאת — דהיינו דוקא כשאינו רוצה נכפרה אז אין מחשכנין אותו אצל האי ניחא ליה נכפרה אלא שהוא סוגר להיות פטור, מחשכנין אותו ע"ש. והנה תירוץ של התוס' נימוח יוכל להיות נהחלמה לדברי התוס' נר"ה ו' הג"ל, כלומר, דשאר חייבי חטאות אין מחשכנין עד ג' רגלים, משום דלא נעי משכונן דנודאי יניח את הקרבן לכפר, ודוקא כשעזרו ג' רגלים ואינו מניח אז חייב זה האיש אינו חושש נכפרה, מחשכנין אותו, ולכן גבי אחרו לו שנים אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי, דמחשכנין אותו מיד, משום דידוע שלא יניח מרצונו הטוב מפני שהוא סוגר שאינו חייב נכפרה, אולם התוס' הג"ל נכריתות דנחחו לחלק בין לא ניחא ליה נכפרה — והוא כדברי רש"י הג"ל סנהדרין דלא יהי לו לזה כפרה אפילו יניח קרבן — ובין סוגר להיות פטור דמחשכנין אותו, ולא תירצו דמאי דר"ח מחייבו נקרבן היינו דנפ"ח דלאחר ג' רגלים מחשכנין אותו, נראה קצת דלא כמו שפירשו נר"ה ו' הג"ל, אם לא שנאמר דמה שכתבו נכריתות היינו נמי לענין למשכט מיד, כלומר, דלא ניחא ליה נכפרה אין מחשכנין אותו מיד, משום דאחריו דנודאי יתייבש וירצה נכפרה, ודוקא לאחר ג' רגלים אם לא התייבש מחשכנין אותו אצל כשהוא סוגר שהוא פטור, מחשכנין אותו מיד, דנודאי לא יניח קרבן מדעתו כי הלל סוגר הוא שפטור. וראה בתלמי' הלכי מעשה הקרבנות יד"י, דמדבריו משמע שכל דברי התוס' הן נימוח והן נכריתות עולים נקנה אחד, ע"ש, ונע"כ דגם הוא מפרש כנ"ל.

א"ר דלשון התוס' נכריתות י"ב שכתבו: וא"ח היאך מחייב ר' מאיר והאחר לאו אכלתי ונע"כ לא יניח חטאת כדאחריו נז"ק מ' חייבי חטאת אין מחשכנין אותן וכו', לא זכיתי להניח, דמאי קושיא היא, הא אינטרד ליה לרי מחיר למר דחייב נאופן שזה נא לשאל אם חייב להניח חטאת משום שהעדים מעידים שאלל חלב הגם שלפי דעתו לא אכל, והוא רוצה לקיים כפי הדין, לכן נר"ח ר"ח למר דחייב, ועליו להגיד לו שמנד הדין חייב להניח חטאת, והא אי אפשר לפרש דמדנד הדין הוא פטור להניח קרבן מעצמו אפילו נשעה שהנ"ד אומרים לו שהוא חייב להניח, משום דהוא יודע האמת שלא אכל חלב ואין לו לשמוע לדברי הנ"ד ולהניח חולין לעזרה, דמסתבר שיז כאלו איסור של לא חסור הכולל אפילו כשאומרים לך על ימין שהוא שחאל.

וה"ר זה דומה מתש להא דר"ה כ"ה, שר' דוסא נן הורכינס אחר עידי שקר הן איך מעידים על האשה שילדה ולמחר כריסה נון שיניה, וגם ר' יהושע אחר לו רוצה אני את דנר"ד, ולכל זאת לא מנעו מלקיים דברי רבן גמליאל ונטל חקלו ומעותיו נידו והלך ליבנה אלא רבן גמליאל ניוס כיפורים שחל להיות נחשנוט, ובשלמח לדברי רע"ק לר' יהושע שם שאמר לו לר' דוסא שכל מה שעשה ר"ג עשוי משום דשאי מקראי קדש דנניד תליא מילתא, אפשר עוד לחלק ולומר דדוקא התם חייב ה"ר ר' דוסא לניית כיון שנאמת החדש מתקדש כדברי ר"ג, אצל לפי מה שאמר לר' דוסא נן הורכינס אם נאט לדון אחר נית דיט של רבן גמליאל נריכין אט לדון אחר כל נית דין וכו', משמע דלאו דוקא לענין קביעת מועדים אלא דנכל דבר אין לו אלא שופט שנימ"ד, וא"כ אם יאמרו לו נ"ד שהוא חייב להניח קרבן נודאי שעליו לניית, ומה גם למ"ד חולין שנשחטו

מחשכנין על הכופר הוא רק משום דסלקא נתיקו, אצל אין זה מתנגד שיאמרו העדים לא הפסדנו לך כלום כי לא היית משלם משום דלא חמור, ובפרט דכאם שאין מחשכנין משום דסלקא נתיקו כך אין מויליין ממון מן העדים מאותו ספק עמנו נדינא.

החילוק שבין כפרת כופר וכפרת של קרבנות

גם הנני מסופק אם כופר א כפרה דומה בכל פדטי דינו לכפרה של קרבנות, היינו דאפילו לדעת התוס' הג"ל נר"ה, דלאחר ג' רגלים מחשכנין על החטאות ואשמות, היינו דוקא התם משום דמלנד אדס נר"ד להניח קרבן כדי שיחכפר על חטאו חייב ג"כ חוב של הנאת קרבן לגובה, ומה שכופין אותו עד שיאמר רוצה אני, הוא משום דאי אפשר להקריב את הקרבן בלתי רצונו לכן כופין אותו כדי שיענה הגובה את חובו ממת כמו שכתבתי בספרי הג"ל, אצל נני כופר אין כאלו עליו חוב לשלם כופר נשגיל שום דבר אחר אלא נכדי שחאל לו כפרה על מה שנאמר עובשו נחורה וגם נעליו יומת, ואם אינו רוצה נכפרה אין כופין אותו ומניחים אותו נעובשו השמימי, ואין מחשכנין אותו לעולם, ובפרט למה שכתב רש"י בסנהדרין מ"ו: דאי קבורה מטעם כפרה, אי אמר לא נעילא כפרה אפילו קבורה לא מחכפר, כלומר דאין כפרה לאדם האומר שאינו רוצה נכפרה, לכן נני כופר אין מחשכנין אותו לעולם, כי הכופר לא יכפר עליו אם ישלם נע"כ, ואינו דומה לחייבי חטאות דמחשכנין לאחר ג' רגלים משום שההקדש גובה את חובו אפילו שלא לרצונו, ואפילו לא יהי לו כפרה נהקרבן, מה שאין כן נכופר דאין כאלו שום חוב זולת הכפרה, ואם אינו רוצה לשלם הרי אינו רוצה נכפרה, ועל ידי כפייה לא יועיל כי לא יחכפר.

ואשר לכוונת רש"י הג"ל נמכות הג"ל דהי לאו נני כפרה נינהו שלא הרג שורס אדם, והקשינו לעיל הלל כל ענין הזמה הוא נאופן כזה וכל היינו אז אך על מה שרצו לעשות, — נראה דהכוונה הוא דהכא שאני משאר הזמות, למשל אם נאז עדים והעידו שראובן חייב מנה לפלוני והחמו, העדים המעידים שקר רצו להפסידו מנה, ובכגון זו אמרה תורה ועשייתם לו כאשר זמם, כלומר כמו שהם רצו להפסיד לראובן מנה כך יפסידו הם מנה וכאשר רצו לעשות לו כן יעשה להם, אצל נכופר, העדים מעידים שפלוגי חייב כופר, כלומר מעידים שעל נעל השור להציל עצמו ממתיה נידי שמים על ידי ששלם את הכופר, ואחר כך כשהחמו אם נחייב אותם לשלם, אי אפשר לחייב אותם נדבר הדומה שיצילו הם את עצמם ממתיה נידי שמים, כמו שהעידו על נעל השור, כי הלל לא הרג שורס אדם, אלא נחייב אותם לשלם מה שרצו להפסיד לו לנעל השור, אי"כ אין זה דומה מתש למה שהעידו עליו, דהם העידו עליו שהוא חייב מיתה נידי שמים ובכן חייב לשלם להציל את נפשו והם ישלחו רק מה שרצו להפסידו, אצל נמה שהעידו עליו שהוא נר מיתה נידי שמים אי אפשר לקיים נהם דין הזמה, ודומה למעידין שהוא נן גרובה ונ"ח שא"ל לקיים נהם דין הזמה, וממילא סרה קושיית הריטני"א דיתחייבו לשלם מתורת הזמה שרצו להפסידו את הכופר, והנן.

אמרו לו שנים אכלתי חלב והוא אומר לא אכלתי

וברב הג"ל שכתבתי בספרי הג"ל דחייבי חטאות לאחר ג' רגלים מחשכנין משום שההקדש יש לו חוב אצלו ונגזין את חוב ההקדש נע"כ, יש להעיר דנחוס' ינמות פ"ו: אחרו לו שנים אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי ר' מאיר

נערה לאו דלורייחא, איך ימנע תלמדות לנ"ד שהוא חיונ דלורייחא.

אין אומרים לאדם התורה בשעה שאומר לא המאתי

ומכין גדנרי התוס' הג"ל נקושייתם סתומים ולא זכיתי להניס כלל, אחרתי נדעתי — הגם שהוא דנר חדש ולא ראייתי מתי מהתפרשים שיאמרו כן, לכל זאת לא אמנע מלומר מה שמשמע לי מדנרי התוס' הללו — שהתוס' סוגרים דנלמח אין זה שמעידים עליו שאכל חלב והוא אומר לא אכלתי חייב להניח קרבן מעמנו, אפילו לדנרי ר"מ, דהיך יניח חולין לעזרה, דהא התוס' שם נכריתות מפרשים נדרך זה טעמא דרננן דפטרו מקרבנן משום דמני לחימר מויד הייתי, ולא אמרינן אין אדם משיס עמנו רשע משום דטעמו שאינו רוצה להניח חולין לעזרה, לכן אי אפשר לומר דר"מ מחייבו להניח חטאת מרננו ומדעתו, אלא מה שמחייבו ר"מ היינו לענין שכופין אותו ומחשכנין אותו, דהנ"ד אין לו לחוש למה שטוען שלא אכל, נמקום שיסגס עדים שאכל חלב, לכן שפיר הקשו דמה תועלת יש בזה דר"מ מחייבו, היינו דמחייבו שהנ"ד יכפנו הלא חייני חטאות אין מחשכנין, ועל זה תירלו דנכאן שפיר מחשכנין, משום דידענו שמעמנו לא יניח, כלומר שאין עליו חיונ להניח מעמנו אם לא יכפנו.

וראיה נתו"כ ויקרא דנורא דחונה פ"ז, דנמקום שכתבו נמשמתינ נכריתות דרננן השיבו לו לר"מ, על שאלתו אם הניחאו שנים לידי מיתה חמורה לא יניחאו לידי קרבן הקל, אמרו לו מה אם ירצה מויד הייתי וכו', אמרו נתו"כ, דר"י — שהוא תמיד רננן דר"מ כדליתא נכ"מ, ראה רש"ס נ"ג קכ"ז ע"ג ויקודשין י"ט ע"ג תודיה ולר"מ — הא"ך אומרים לו לאדם עמוד והתודה והוא אומר לא חטאתי ע"ש, ואפשר לפרש את התו"כ הג"ל לפי הג"ל דר"מ אינו מחייב את האדם להניח חטאת מעמנו, דל"כ ניחא דיו לנח מן הדין, כלומר, מה שהעדים מניחים אותו לידי מיתה, היינו שלמרות רנוע ונע"כ ממייתים אותו, וא"ך נלמוד מזה נק"י שיניח חטאת מעמנו ומדעתו, אלא הפיר' שר"מ אומר, כשם שמניחים העדים אותו לידי מיתה נע"כ, כך מניחים אותו לידי הקרנת קרבן נע"כ, ועל זה השיבו חכמים — היינו ר' יהודה — הא"ך אומרים לו לאדם עמוד והתודה והוא אומר לא חטאתי, כלומר אין זה דומה למיתה שהנ"ד ממייתים אותו על פי עדים נעל כרחו, אצל קרבן אפילו כשחשכנין אותו נע"כ, אצל כל אופן אין הקרבן מכפר עליו אם הוא עומד ונזוח שאינו חייב בקרבן, ולא דמי לשאר קרבנות שאינו רוצה להקריב דלמרינן דכופין אותו עד שיאמר רוצה אני, דשם יש סגרת הרמנ"ס, דנפשו של אדם חפזה לקיים המצוה ורק גופו מפרנ ולכן כופין את גופו ודיו, אצל האדם גם נפשו אינה חפזה להקריב את קרבן הזה, דהא אין נפשו חפזה להניח קרבן לעזרה, וזה שאמרו, היך אומרים לו לאדם עמוד והתודה והוא אומר לא חטאתי, כלומר ודוי הוא החולאת חרטה הנפש, ואין מועיל לזה כפייה, כי את הנפש אי אפשר לכוף ונפרט נאופן כזה שהנפש חושנת שיש ענינה בהנחת הקרבן.

וראייתי נספר הרי נשמים מהדורה ג"ד, נדף ש"ג, שהקשה מה מקשו נתוס' הג"ל לחאי נפ"ח אומר ר"מ דמחייב חטאת הלא אין מחשכנין על החטאות, הא יש לומר דליכא נפ"ח, והיינו לפי מה שהקשו התוס' נחיר כ"ז: ד"ה שהרי אין אדם מנלח, דלמרינן התם דחטאת חלב ששטו לשם חטאת דם לא כיפר, ובנזחים ע: אמרינן דכשרה, ותירלו

דהתם נזנחים מיירי שלא הי' חייב אלא חטאת חלב, ולכן כשרה אפילו כששטו לשם חטאת דם, והכל נטיר מיירי שנחייב נשתיבן ולכן לא כיפר דהוי עקירה שעוקר מחטאת חלב לחטאת דם, ע"ש, אי"כ משכחת נפ"ח לדינא נמה שאומר ר"מ דחייב חטאת, כגון שהי' חייב חטאת דם וגם הי' חייב חטאת חלב ע"פ עדים, דלר"מ הסוגר דעדים מחייבים אותו נחטאת חלב אי"כ הי' חייב נחטאת דם וכששטו לשם חטאת חלב הוא עקירה ולא כיפר, אצל אם הי' אומר כרננן דאינו חייב נחטאת חלב לא הוה עקירה וכשירה, והיא קושיא מחוכמת ע"ש, אולם לפי הג"ל לא קשה, דהלא אפילו ר"מ אינו מחייבו להניח את הקרבן על החלב מדעתו, אלא שהנ"ד מחייבים אותו נע"כ, וא"כ אין כאן עקירה חדס לחלב, דעקירה אינה אלא כשאדם מחננ מדעתו לעקור, אצל אין תועיל עקירה שלא מדעתו ולמרות רנוע.

קושיית רבינו משלם מאינרא ברין דכופר הכר

ו"א אמנע חלכותו כאן פרפרת אחת המשייכת לדיני הזמה מחידושי הש"ס שלי, נדנרי התוס' נמ"ל דף ג', ד"ה חפני מה אמרה תורה, שכתבו נאה"ד: וא"ת כופר הכל חנלן דפטור וא"ן לומר מטעם חזקה דאין אדם מעי, דהא אפילו נמקום שיכול להעזי פטור כגון ננו — וא"ן לומר דילפינן מדאלטרין למכתב שעד אחד מחייב שנובה, ואי כופר הכל חייב מתי נפקא מינה מעד אחד הא נלאו הכי חייב, דהא אינטרך נמקום שהוא אינו תונע כלום ואינו יודע והעד מעיד שהוא ננן או שאינו הלוה לו וכו', כלומר דליתא אחי קרא דעד אחד מחייב שנובה נטענ נספק על פי עד, ולעולם כופר הכל נעלמח חייב שנובה.

וכבר נפורסמת קושיית רבינו משלם מאינרא ז"ל, לפי דעת הפוסקים דעד המסייע אינו פטור משנובה, אי אפשר לומר כקושיית התוס' דלעולם כופר הכל חייב וקרא אחי נטענ נספק על פי עד דהנחנע חייב שנובה, דהא לעולם לא ישנע הנחנע אלא יהי' כופר הכל וכשיחייב שנובה לא ישנע אלא ישלם לו את כסף התניעה ומיד יחזור ויתנע את התונע, ויאחר לו אתה גולת אחי נמה שלקחת מחני את הכסף כי נלמח איני חייב לך כלל כמו שאמרתי ולא שלמתי לך את הכסף אלא משום שאין רנוני ליסנע ואז יחייב התונע הראשון שקבל את הכסף שנובה, והוא אינו יכול ליסנע כי העד שלו לא יוכל לפטרו מן השנובה, ליסנע משלם כי העד שלו לא יוכל לפטרו מן השנובה, וא"כ קרא דעד אחד מחייב שנובה לחאי אחי, ונע"כ דחיי לחנוע נטענת ודאי, והלא כופר נכלל דנלא העד הי' פטור מן השנובה והעד מחייבו שנובה, ומחילא למדנו מכתן דכופר הכל פטור מן השנובה, והרנה תירושים נלמרו למרן קושיא חרונה זו, ונכן גם אחי אכתוב נכאן תירון אחד מן התירושים שחירנתי קושיא זו, והוא כדלהלן.

בראשונה עלינו להנן סגרת הדנר שאין עד המסייע פטור מן השנובה, הלא מנז הסגרת הי' לנו לומר השתח' עד אחד חיונח מחייב שנובה לא כל שכן שפוטור מן השנובה, דנודחי יותר קשה להטיל שנובה על מי מאשר למנע שלא תחול השנובה עליו, וכנר כתנתי הרנה נדומה לזה נספרי משנת אנרהס ח"ג — שלא על הספר חסידים — דף ע"ג, ושם ערכתי קונטרס מיוחד וניארתי מתקומות שונים שהרנה יותר קל תלמנע את התהוות הדנר מאשר לנטל דנר שכנר קיים, ע"ש, וכמו כן הקשה הרא"ש נפרה קמח דננח תניעה, סימן ג', אינה כח מרונה כח המוחק או כח שאינו מוחק, הוי אומר כח המוחק אי"כ ק"ו הוא מה כשהעד מסייע למי שאינו מוחק זוקק את המוחק

דין זה אלא חדוקא, זה לשון של הל"מ ס"ט: משמע מדברי הרמב"ם שאלו אחרו לעדים אחס הייחם עמט ת"ס הלוה, ללא ה"י הזמה, ע"ש, הייט דוקא ס"ט שאין זה הכחשה המסתעפת מן ההזמה אלא שפירושו אחרו שגם הלוה ה"י עמ"ס, דהו הו"ל דבר שאיט נ"רד כלל להזמה, דדי ה"י ע"ס אחרו לעדים נ"רד עמט הייחם, ולמה הוסיפו לומר גם ללוה או למלוה שה"י עמ"ס, הלא זו היא הכחשה חפוצה ולא מסתעפת, וזוה שפיר פוסק הרמב"ם דה"י הכחשה ולא הזמה, משום דהרמב"ם ז"ל מניח ש"ס הנחה הזמה הוא רק באחרו אין אט יודעים א"ס המעשה שאל"ס מעידין עליה הוא אחת או שקר, א"ל אט מעידים שאל"ס לא ראי"ס את המעשה כי עמט הייחם, והייט הזמה נעדים ע"מון, א"ל כשהוסיפו לומר ח"לנד עמט הייחם גם המלוה או הלוה ה"י עמט, שהוספה זו שלא לנ"רד הו"ל, נע"כ שלא נ"לו א"ל גם להכחיש את העדים, א"ל נפלו"י רנע"י לאונסי ה"י אפשר לה"ס לעדי הזמה להניע את דברי הזמה א"ס לא יאחרו גם להגרנע שהו"ל העד עמט הייחם, א"ל ש"ן דנרי"ס מסתעפת נ"כ ההכחשה, ועל כ"ן זו לא אחר הל"מ דעת הרמב"ם ז"ה ללא ה"י הזמה, וזוה יסורו הרנה קושי"ת נח"קומו הרנה כע"ן ה"ל.

ו"א קשה על סנתי ה"ל מה"ל דמכות ה"י, נ"לו ש"ס ואחרו נ"ד נשנח"ל הרנ פלו"י א"ס הנפש ונ"לו ש"ס ואחרו עמט הייחם נ"ד"ל נשנח"ל א"ל נ"רי נשנח"ל הרנ פלו"י א"ס הנפש — נ"רנ"ן, דנעידנ"ל דק"ל מסה"די ל"לו נ"ר קטל"ל הו"ל ו"כר ע"ש, וה"ל ה"ל י"ס הכחשה חפוצה דאחרו נ"רי נשנח"ל הרנ, וא"כ ה"י הכחשה והזמה כ"ל"ד — כ"ן הקשה נ"ט של הטנ"י נס"ף הספר דור"ש ל"יו"ן ע"ש, ד"ו אי"ה קושי"א כל"ל דכ"ן אין א"ס הכחשה נע"ל"ס המעשה דהראשונים אחרו שפלו"י הרנ ת"ס עדי הזמה מעידים שפלו"י הרנ, וא"ן כ"ן א"ל הזמה נ"ר"ל, שעדי הזמה אחרים אח"ת שפלו"י הרנ א"ל אח"ס לא ראי"ס כי נ"ל"ו ה"י עמט הייחם, א"כ אין לומר שהעדי הזמה נ"לו להכחיש את העדים, כי ה"ל גם ה"ס מעידים שפלו"י הרנ א"ל כל עיקר נ"ל"ס לני"ד אי"ט א"ל לה"ס את העדים ולומר שה"ס לא ר"לו את הר"י"ה, וא"ן לומר נכ"ן א"ל ה"י לה"ס לאסי"ף הניני"ס: א"ל נ"רי נשנח"ל הרנ פלו"י א"ס הנפש, ד"לו ה"י פוטרי"ס א"ס הר"ל"ת ח"י"ה ש"ן שנ"ח"ת נ"ר קטל"ל הו"ל, א"ל כשמעידים עמט הייחם ומוסיפים וג"ס הלוה או המלוה ה"י עמט, הוספה זו שלא לנ"רד הו"ל, ול"ל כל תכלי"ת, ונע"כ שכוונ"ת להכחיש את העדים ולא להזיח"ס כ"ל.

עדים שהעידו שנפטר דינו למיתה בב"ד אחד החזמו, אם נדרגין

והנ"י להעיר על פרט אחד דברי הזמה, נ"ה שראי"תי נספר לפ"מ פענת מהד"ת ד"ף ס"ז, זה לשון: דה"י נ"ח"ל נ"ח"ת ד"ף ה"י, ד"ף א"ס העדים אי"ס יודעים כלל ז"ה ע"ה דבר, רק שה"ס מעידין ז"ה נ"ח"י"ן נ"ד" ליהרנ ש"ן כ"ך, והחמו, הורגין אח"ס א"ף דה"ס לא ידעו א"ס דבר כלל — כוונתו לה"ל דאחרין ש"ס נ"לו ש"ס ואחרו נ"ד נשנח"ל, דנעידנ"ל דק"ל מסה"די נ"ר"ל נ"ר קטל"ל הו"ל, משמע דה"י דמסה"די א"נ"ר"ל ד"לו נ"ר קטל"ל הו"ל ש"עמ"ר ד"ט למי"ת, והחמו, נ"רנ"ן — א"ל זה ש"י"ך רק נ"ר"ל"ת ד"ן א"י"ן שיה"י דוק"ל עדים שר"לו המעשה כנ"ח"ל נ"ך דסנה"ר"ן ד"ף ח"י"ה: ונ"ד"רי רני"ט ש"ס — כוונתו דאחרין ש"ס, דמ"ת"י נ"ח"ת ז"י, כל ת"קו"ס שיעודו"ה ש"ס ויאחרו מעידין א"ט נ"ל"ס פלו"י ש"עמ"ר ד"ט נ"י"ת ד"ן פלו"י, ופלו"י ופלו"י עדי, ה"י זה י"ה"ר, הייט דוק"ל נ"ר"ל"ת ל"ל נע"י"ן קר"ל כדכ"מי"ן ויד העדים ת"ה"י נ"ו נ"ר"ל"ס, דהייט העדים שר"לו את

לשנע, כשהעד חסייע לחזק כל שכן שיפטרנו מן השנועה, ע"ש.

א"ל דסנרת הפוסקים אין עד החסייע פוטר מן השנועה הוא, משום דלעולם קשה א"ך יוכל עד אחד לחייב שנועה ה"ל קיי"ל דנכל ת"קו"ס ש"ס"ס ח"י"י"ן ח"ן עד אחד ח"י"י"ן שנועה, וש"ס אי"ס יכולים לחייב ח"ן א"ס עדות"ס ה"י עדות ש"י אח"ה יכול להזימה, והש"ך ז"ל פוסק דעדות ש"י אח"ה יכול להזיח"ס גם נעדות של ח"ן לא ה"י עדות אפילו ח"רנ"ן, וה"ל נע"ד אחד לעולם ה"י עדות ש"י אח"ה יכול להזיח"ס, דמה הזמה יע"ו לו כשחיי"ב ל"ו שה"ל שנועה, ואחר כ"ך ה"ס, ור"ל נ"ל"ח"ת נ"ר"ל ח"רנ"ה שכת"ב דע"ד אחד שה"ס אי"ט חיי"ב ח"קו"ת אפילו, ונע"כ הטע"ס כמו שכת"בו הפוסקים דלכ"ך עד אחד ח"ש"ו י"ט נ"הזמה משום דקיי"ל שח"ע"ן דבריו של זה ה"י"ס ושל זה לח"ר, ומחיל"ל י"ס נעדות"ו של עד אחד עדות של ח"ן ש"ל"ס ינ"ל לח"ר עד עד אחד ינ"ר"ו דברי ש"י"ס לח"ן, א"ל זה שפיר ט"ל לומר כשהעד נ"ל לחיי"ב את הנ"נע, א"ל נע"ד החסייע הנ"ל לפטור את הנ"נע, אפילו ינ"ל לח"ר עוד עד אחד לפי"ע להעד הראשון, גם כ"ן לא י"ה"י ז"ה ד"ן של ח"ן, ולעולם לא ט"ל לעשות כ"ל"ר ז"ה לע"ד החסייע לפטור את הנ"נע, זה פ"ט. ולכ"ך מסת"ר ד"ן ד"ן עד החסייע פוטר מן השנועה.

ו"ב זה י"ח"ל נ"ל"ר עד החסייע הנ"ל לפטור מן השנועה, א"ל נ"ד נ"טע"ו נספ"ק על פ"י עד, ה"ל העד נ"ל לחיי"ב את הכופ"ר ה"ל ונעדות"ו י"ס משום ח"ן הנ"ס ש"י"ט ח"י"י"ן א"ל שנועה א"ל עדות"ו ח"ע"ל לע"י"ן ח"ן גם כ"ן א"ס ינ"ל לח"ר עוד אחד, ושפיר י"ט נ"הזמה כמו כל עד אחד שנתורה הנ"ל לחיי"ב שנועה, ונע"ד כ"ה ה"ל חוד"ס דעדות"ו עדות וח"ע"ל גם לפטור את הטוע"ן נספ"ק על פ"ו מן השנועה, דוק.

ומ"כ ה"י"ר"ל"ס שאל"רו על קושי"ת רני"ט ח"ל נ"ל נ"ר"ל נ"י"ר ח"ה שראי"תי נ"ד"ך פ"ט נ"ח"דו"י ה"י"ס ז"ל ד"ה ש"נ"ה החונע ע"פ פסק נ"ד אין הנ"נע יכול לח"ר ולטע"ן נ"ל"ת"י, ונ"כו"ן.

א"ל סנרת ר"ח ז"ל ה"י, ד"ה ש"נ"ה החונע אי"ט על פ"י פסק נ"ד, כי הנ"ד לא פסק א"ס פרע"ן א"ל שנועה נ"ר"ל.

הכחשה המסתעפת מהזמה

ו"פ מה שכתנ"י נ"ר"ס דברי הזמה הייט דוק"ל על ע"ס העדות ולא על מה שמסתעף מן העדות, נ"כ ח"תור"ת הקושי"א שהק"ו האחרונים לדברי הרמב"ם ז"ל נ"ר"ל נ"ר"ל ח"ל"כ"ת עדות ש"כחשה והזמה כ"ל"ד ה"י הכחשה ולא הזמה, א"כ נס"ה"ר"ן ע"י נ"ל"ר פלו"י רנע"י לאונסי שה"ל ואחר ח"טרי"ן להרנ, ה"ל ה"י הכחשה והזמה כ"ל"ד, א"ס י"ח"ו ח"ל"ל י"ס כ"ן הכחשה כי הנ"נע ה"ל אחד מן העדים, והקושי"א חפוצה"ת, א"ל לפי ה"ל אין כ"ן קושי"א, ד"ה ש"ל"ר"ו עדי הזמה הייט נ"ל"ו ה"י"ס שאל"ס מעידים עמט הייחם, זו ה"י הזמה נ"ר"ה, א"ל ח"י"ן מן העדים ה"ל הנ"נע, ח"ל"ל י"ל"ל ש"ס כ"ן גם הכחשה, א"כ ההכחשה אי"ה ח"י" העדים נ"ד"ך י"ר א"ל נעק"י"ן, כ"ל"ר, ח"הזמה מסתעפת גם הכחשה, וכ"ס ש"ן ד"ר המסתעף מן ההזמה נ"ל כלל הזמה ש"נ"ר"ך להיות אפשר להזיח"ס, כ"ך אין הכחשה זו המסתעפת מן ההזמה נ"ל"ל הזמה, עד ש"ל"ר ש"ן זו הזמה א"ל הכחשה.

וא"ן זה ד"ה"ה ל"ל"ל לדי"ט של הרמב"ם ה"ל, כ"ל"ר, ל"ח"ה שדי"ק הל"ס משנ"ה, כי נ"ד"רי הרמב"ם אי"ט חפוצה

לדבריו, דאס קאמער דרק נרוגא לא נעיקן נהן הן עדיו ונשאר ענירות נעיקן שנז"ד השי יעדיו העדים הראשונים, אזל מה שנאמר נחשנה, מכות ז', כל מקום שיעמדו שנים ויאמרו, מעידים אנרי נאיש פלוני שנמר דיע וכר זה הוא דין החל על כל הדיונים, נין נרוגא נין שהדיון הוא על שאר ענירות, הרי הם מעידים, כלומר ככל עדות שנחורה שגריך להיות עדות שאתה יכול להזימה.

ג לא זכיתי לירד לסוף דעתו של אותו הגאון שמתרן את ההנחה שלו, דאין העדים נהרגין אם העידו על אחד שנמר דינו למיתה נז"ד פלוני נזמן פלוני והוזמנו, משום שעל ידי עדותן לא נגמר דיע לנחמה, כי הלא המה מעידים שכנר נגמר דיע מקודם נז"ד פלוני, ואין עדים זומתין נהרגין עד שיגמר הדין על פיהם, ועל זה ה"י קשה לו מהא דמכות ה' דמשמע דאי היו מעידים שנמר דיע על זמן שעדיין נגמר לא ה"י נר קטלא היו נהרגין, ולכן מחלק דנמכות מיירי נעדים המעידים שנמר דיע נז"ד פלוני על רניחה, דלא נעיקן יד עדים דוקא, אזל לא כן כשהעידו שנמר דיע על ענירה אחרת דנזה נעיקן יד עדים תה"י נז נראשונה להמיתו דוקא, ולא אזין כלל מחי הוא החילוק, דאי אחרת דעדים המעידים שנמר דיע, און לא נעיקן נמר דין חדש, אלא הורגין אותו על סמך של הגמר הדין הראשון שהעדים מעידים, א"כ גם כשמעידים על הרניחה לא נעיקן נמר דין, אלא הנז"ד מלוה להמיתו על סמך של הגמר הדין שהעדים מעידים עליו, וא"כ למה אחרו נמכות ה' הנ"ל דדוקא אם העידו על נגרא דנעידנא דקא מסהדי הוה נר קטלא, אינם נהרגין, אזל אם העידו על זמן מקודם נהרגין, ומה לי אם הנז"ד מלוה את השליח נז"ד להרוג את זה שהעידו עליו שהוא רוגא, דאחרת דזה הוא נמר דין, ומה לי אם הנז"ד מלוה את העדים להרוג את זה שהעידו עליו שחילל את השנת, דאחרת דאין זה נמר דין.

ודרמב"ם נסנהדרין י"ז' כתנ: מי שנמר דיע ונרח לבית דין אחר אין סותרין את דיעו אלא כל מקום שיעמדו שנים ויאמרו מעידין אנו נאיש פלוני שנמר דיע נבית דין פלוני, ופלוני ופלוני עדיו הרי זה יהרג נמה נדרים אומרים נרוגא, אזל שאר חייני מיתות עד שינאו עדיו הראשונים ויעידו שנמר דיע ויהרגוהו נידם, והוא שיעידו נבית דין של כ"ג עכ"ל, והנה מה שסיים והוא שיעידו נז"ד של כ"ג, נודחי שקחי הן על עדות של רניחה והן על עדות של שאר ענירות, משום דקנלת עדות זו הוא הנמר דין, והכ"מ שם כתנ דגריך נז"ד של כ"ג משום דאין הורגין אלא נז"ד של כ"ג ע"ש, אזל זה דאין הורגין אלא נז"ד של כ"ג הוא משום דאין דיען דיני נפשות אלא נכ"ג, אזל אי אחרת כדברי הגאון הנ"ל דאין כאן שום דיון, רק דמוציאים אל הפועל את הפסק של נז"ד הראשון למה נעיקן נז"ד של כ"ג, והלא אפילו נקנלת עדות לדיני נפשות יש פוסקים שאין לדין כ"ג, ע"י נרמנן וא"ע שופטים, ע"פ שנים עדים או שלשה עדים וגו'.

וגם מה שכתנ הרמנ"ם נפרק י"ד-ח מסנהדרין: אזל הורג נפש שנמר דיע רודפין אחריו נכל דנר וניד כל אדם עד שמתין אותו, אין זה ענין כלל לנרח למקום אחר, ושי נני אדם נאיש ואומרים זה הוא נורח לאחר שנמר דיע, והנז"ד נמקום הזה אומרים להם לכו והרגו אותו, דנודחי לא ינו הנז"ד להרוג את האדם נלי שום דרישה ומקירה, אלא נא הרמנ"ם ז"ל ללמד הדין שנרוגא לא נעיקן יד העדים, ונמקום שנמר דיע יוכלו לומר למי שהוא לכו והרגו אותו, ופשוט שאם יהרגו את האדם נאיה מקום שהוא ויאמרו הרגנו אותו משום שנמר דיע נז"ד

הרניחה, משום דכתיב מות יומת המכה רוגא הוא, לנרות מכל מקום — אזל נשאר עדות דאס אין יכולים להרגו רק הני דנגמר דיע על פיהם, א"כ לפי זה אם נאו נ"י עדים ואמרו שנז"ד פלוני נגמר דיע של זה על ידיהם נזמן פלוני וא"כ נעשה נמר דין שיכולין להורגו ונאו אחרים והזימום על זמן נמר הדין אז אין הורגין את העדים כיון דנבית דין זה שהעידו השקר לא נעשה כלל נמר דין ואין עדים זומתין נהרגין עד שיגמר הדין, ומכל מקום נלא הזמה — כוונתו, אם לא החמו — נהרג עליו משמעדין עליו, דאף דגריך עדות שאתה יכול להזימה, זה רק היכא דגריך לפסוק ולנמור הדין על פיהם אז לדין כל הני דרישות ומקירות דנסנהדרין דף מ'. אזל כיון שמעידים שכנר נמר דיע דלפי דנריהם הוא נגרא קטילה וא"ל נמ"ד לא איכפת לן, וע"י מ"ש רבינו נהלכי ממרים ז"ט, ונסנהדרין דף פ"א ודף פ"ה עכ"ל.

וה"א אכחד כי לא הננתי את דברי הגאון הנ"ל כלל, ואידע על הדעת שהתורה נתנה מקום לרשעים להרוג את הנקיים מכל פשע, ושלא יקבלו על זה שום עונש, הלא ידנו שופכי דמים נישאל, כי שני רשעים יעלילו על אדם נקי ויאמרו שהוא נתחייב נז"ד פלוני סקילה על שחילל את השנת ונגמר דיע על יום, והם יהרגו אותו נלי שום פחד ומורא כי יודעים מראש שאפילו ינאו אחרים וחימו אותם טרם שיהרג זה הנקי, לא יעשה להם דין ועונש של הזמה, ואם ינאו עדים וזימום לאחר הרניחה הנוון לא יענשו כי הרגו אין נהרגין, וזה הוא דנר שאי אפשר, כי רק משפטים ודינים הנעשים על ידי נני אדם אפשר שיה"י נהם טעות והרשעים ישחמשו נזה לנלע את מחשבתם הרעה, אזל לא כן נחורת ה' תמימה מנלי נורד להוספה ולגרעון, והאם יתעלה שהוא המחוקק של המשפטים והדינים ולא יניח ח"ו מקום שיסחמשו נז הרשעים להרוג את הנקיים ללא כל עונש.

ואפילו נאמר שאם יתנדר אחר הרניחתו של הנקי, ששקר אחרו ולא נגמר דיע של זה למיתה נאיתו נז"ד פלוני, יתחייבו אלו העדי שקר נחורת רוגחים, מלנז שאיע נרור אם יהרגו כי אז יהיו רק נמכותשים על ידי נז"ד פלוני, ונהכחשה הדין תרי כמאה, אלא אפילו נאמר שאין זו ככל הכחשה, אלא דומה למה דאמרו כגון שנא ההרוג נרגליו, אזל עדיין רחוק מחד לומר שיהרגו נחורת רוגחים כי הלא לא התרו נהם ורוגא נלא התראה אינו נהרג, ואפילו נאמר שמתרין נהם ננדון כזה, אזל נכל אופן אינו מתקבל על השכל שיה"י דין כזה נחורת ישראל המנטל דין הזמה ומסיר הפחד של עונש מעדי שקר ומרנה ח"ו שופכי דמים נישאל, ועוד נדנר מזה להלן.

ועיקר היסוד של הגאון הנפלא הנ"ל, שהעדים המעידים שעל פיהם נגמר דינו של פלוני נז"ד פלוני, הרי הוא נהרג נלא נמר דין משום שהנמר דין — לפי דברי העדים — כנר נחרן נז"ד פלוני, אינו נראה, אלא מה שהעדים מעידים ניננה שעל פיהם נגמר דיע של פלוני לסקילה על ידי נז"ד שנירושלים זה נעלמו הוא הדיון, והם נריכים להעיד שנאותו יום ונאותה עשה נגמר דיע של פלוני לסקילה על ידי נז"ד נירושלים, וגם דרישה ומקירה לדין, כגון מי היו הדיינים ונאיה מקום היו הדיינים יושבים וכהנה, ואחרי כן הנז"ד ניננה משמע הפסק דין שנמר על יום שפלוני ינא ליסקל על שחילל את השנת ופלוני ופלוני עדיו, ואמר אזני וגריך למימר ניום פלוני ונעשה פלונית ונמקום פלוני, דילמא איכא דידעי ואחו ומוזים לה, סנהדרין מ"ג וראה ר"ש מכות ז' נחשנה, ומה שהראה הגאון הנ"ל לדברי הש"ס סנהדרין מ"ה, אין שום דאי

הראשון, ובכן לא אדע איך תלוייר הזמה נגדון כזה אלא נאופן רחוק מאוד כשנחרצ העיר של הציד הראשון ומחו כל הדיינים ואין הציד השני יכול לשאול את הדיינים שבנית דין ראשון, ולא כל הצירור הוא על ידי העדים שנאו להעיד נגד שני ונאו אחרים והאימות.

ברברי בעל גבורת הארי

ובסוגיא הכלל דמכות ה' ראיתי נספר גבורת הארי חנעל שאנת ארי קושיא אחת שלא זכיתי להנינה, והנני מודיע נזה לערי לרבים ומי יתנני מורה אשר ינני את דבריו העמוקים. והנני מעתיק את לשונו הטהור נספר הכלל: נמכות ה'. והרגין דנעידנא דתמסדי נגרא לאו נר הטלא, פ"י קודם שנמחר דינו, דשמח לא ינאו עדים ואם ינאו לא תהא עדותן קיימת, ועוד שאסור להורגו עד שינמחר דינו, וכשנמחר דינו כבר ודאי נר חיונה הוא הואיל וכבר נאו עדים שנתקבל עדותן וההורגו פטור, כן פירשו התוס', ומשיה נהעירו על נמר דין והחמו כיון שהזמין מעידין ממי שנמחר דינו למיתה אלא שגמחר דין ה' ניום אחר אפילו מחומר ליום שהעירו הציון, אין והרגין, דנעידנא דקא תמסדי נגרא נר הטלא הוא דכיון דכבר עמך דינו וכדמסיק והילכ.

ואני תמה, מה נכך שנס המזמין מעידין ממי שנמחר דינו, אפילו הכי אחזי הזממין אין והרגין, הא תנן בפ"ט דסנהדרין (דף פ"א) מי שתחייב נשתי מיתות נ"ד כדון נחמורה, ופריך גמ' פשיטא אלא איחגורי איחגרי, ואמר רנא הנ"ע כגון שנר עבירה קלה וחמר ועבר עבירה חמורה, סד"א כיון דנמחר דינו לעבירה קלה הא נגרא קטילה הוא קמ"ל והקשו התוס' סם ואחזי נידון נחמורה הא אר"ל עדות שאי אחת יכול להזימה, דאי מיתמתי סהדי נתרצי לא מיקטלו דכיון דנלא סהדותיהייהו נגרא נר הטלא, כדמכות נפ"ק דמכות נני נאו שנים ואחרו נאחד נשנת עמך דינו של פלוני, ותירלו כיון דאי מתמתי קמחי או מתכחשי מהפי סהדותא דנתרצי עדות שאחה יכול להזימה קריטן נ"י, אלמא אע"פ שנמחר דינו כבר למיתה קלה לא אמריטן נגרא נר הטלא הוא, ואי אהו עדים והעירו שנבר עבירה חמורה מקבליטן עדותן ולא הוי עדות שא"ל יכול להזימה, דודאי והרגין אס החמו, דהא מהני עדות נתרצי אי מיתמתי או מתכחשי קמחי, לפיכך אס החמו נתרצי והרגין, וא"כ למה לי נרישא לה"ט דההרגין משום דכיון דלא עמך הדין עדיין נגרא לאו נר הטלא הוא, וה"כ נסיפא נמעידין על נגמ"ד והחמו אין והרגין משום דנעידנא דתמסדי נר הטלא הוא, הא מ"מ מהני עדותן דקמחי הסומין ע"י נתרצי אי מיתמתי או מתכחשי נתרצי נהא מילתא לחוד מה שמעידין שפלוני הרג ניום אחר ולא נו ניום שאחרו קמחי נמלא נרישא שהרג נלא נמר דין עדיין, אין לריך לומר הא דההרגין מה"ט דנעידנא דתמסדי לאו נר הטלא הוא, הא אפילו אי הוה נר הטלא מ"מ חייבין דומיא דתמסדי למיתה חמורה נתר שנמחר דינו על מיתה קלה דה"ל עדות שאחה יכול להזימה וההרגין מהאי טעמא, ונהעירו על נמר דין והחמו אחזי אין והרגין מטעמא דנגרא נר הטלא הוא נמי ע"י עדות המזמין שמעידין ממי שנמחר דינו שפי אס מכל מקום אי מיתמתי המזמין — נתרצי — על הא דאחרו שנמחר דינו ניום נ' אכל לא על האמתן שקמחי נמה שאחרו עמנו הייטס ניום אי שאחס מעידין שהרג, נמלא אחי סהדותן דקמחי להורגו, וכר. העתקתי עד כאן את הדברים של הגאון שלא זכיתי לירד לעמק דעתו.

הנה מהדברים שכתב הגאון, ויניתי אחס, דודאי והרגין אס החמו", מנאר שהבין מדברי התוס' דאס אפילו לא יתמו הראשונים שהעירו שהנידון חייב מיתה קלה, ועדותן

פלוני ונר חמס, ואח"כ יתנרר על ידי נ"ד הראשון שיקר הדבר ומעולם לא נמחר דינו של זה, יהרגו אחס השנים כדון רולמים נמורים ואס לא התרו נהס קודם שהרגו דינו כשאר רולמים שמכניסים אחס לכיפה וכר.

דיוקים בסוגיא דמכות ז'.

ובאמת כל הסוגיא הכלל דמכות ה' הוא מהסוגיות העמוקות שעדיין לא התנררה לי כל זורכה, דמלנד דפירושו של רש"י סם אדנרי רנא נדיה מאי טעמא דנעידנא, שכתב דאפילו הקדמיו המזמין את חונתו יותר מן הראשונים, הזממין והרגין ולא אמריטן נגרא קטילה אפיהי משום דאילו אה אחי ומורה הוה מיפטר, מה תמורה כמו שכתבו נחומי דא"כ כל חייבי מיתות נית דין יכולין להודות ולפטור, והריטנ"א הציא את תירון התוס', וכתב שיש נו נמנמים, וראה נמאירי סם גדוהה פירושו של רש"י, אכל ניותר קשה לי נהא דהכ"ל: ולא עוד אלא אפילו אחרו נתרצי נשנתא עמך דינו של פלוני אין אלו והרגין דנעידנא דקא תמסדי נגרא נר הטלא הוא, דמשמע דאס העירו אנגרא דלאו נר הטלא שנמחר דינו למיתה והחמו והרגין, ולריך להבין איך משכחת דבר כזה, דהא זה נרור מהמשה מכות ז' מי שנמחר דינו ונרר ונא לפי נ"ד אחר, נישאל, או שנרר מישראל לחו"ל אין סותרין את דינו, כלומר, שאין נ"ד השני חחר וטשא ונתן נפרטי העניינים וטעמי החיוו של הציד הראשון, אכל נודאי שהנ"ד השני ידרוש מאת הנית דין הראשון שיאלח לו פסק דין מעשה נ"ד, שזה נתחייב מיתה על ידס ועד שלא יקבלו את הפסק נ"ד נודאי שלא חדקקו לדברי העדים, כי אין השכל מקבל זה שלא ידרשו הציד השני כלל מאת הציד הראשון, היכי דאפשר לנרר אס אחת הדבר שפלוני עמך דינו למיתה, וממה שאחרו נמשנה אין סותרין" את דינו, נשמע, שהנ"ד השני יודע כל פרטי וטעמי של הפסק של הציד הראשון דאס אינס יודעים כלל את הטעמים של נ"ד הראשון מה שיך לומר אין סותרין את דינו, וה"י לריך לומר אין דין אותו שנית, אלא דהכוונה הוא שהנ"ד הראשון מחזיקים נכתב מאושר על ידי מעשה נ"ד את כל המשא ומתן של ההלכה נדיון זה ועל אחה סתך נאו לידי נמר דין, אלא שעל אותו הפסק נ"ד נכתב נלנד אסור לו להנ"ד שני להוציא את הנמר דין לפועל ולהמיתו, עד שיהיו שני עדים מעידים לפנייהם שאחרו פלוני נמחר דינו למיתה על פי עדותם, — נשאר עבירות, ועל פי פלוני ופלוני עדיו — נרזימה, ולא הצ"ד שני נמחר את דינו למיתה.

ופעתה איך תלוייר הזמה נגדון כזה, אס העירו העדים נה' נניסן לפני נ"ד ניננה שנאחד נניסן נמחר דינו של פלוני נירושלים, והנ"ד נירושלים מאשר זאת נמעשה נ"ד, שזו אי אפשר להזימם, דאפילו לא היו נירושלים נאחד נניסן אלא היו עם המזמנים נחקום אחר, אין כאן הזמה, דנעידנא דקא תמסדי נגרא נר הטלא הוא, מכות ה', ואלא שהעירו ניננה נאדר שנאחד נאדר עמך דינו נירושלים, והנ"ד נירושלים כותב שנאחד נניסן נמרו את דינו, והמזמנים מעידים שנאחד נאדר עמנו הייטס, אין כאן הזמה, משום שהנ"ד לא קבלו את דברי העדים כלל ולא פסקו להרוג את פלוני על פיהם כי הלא ראו שעדי שקר הם כי העירו על הזמן של אדר ואז לא ה"י נגרא נר הטלא וממילא לא נמרו את דינו להרגו על פיהם, ואין עדים זוממין והרגין עד שינמחר הדין על פיהם, כי לא יוכלו לנמור דינו עד שיעירו שנים שנמחר דינו למיתה ננ"ד פלוני נאחד נניסן כמו שכתב נמעשה נ"ד, כי אין שום סנרא לומר שנ"ד נמור את הדין עד שיקבלו המעשה נ"ד נכתב מהנית דין

ענין אחד ממילא מתנזר שזאתה שעה רשעים היו ואין תחתיים עדותן של אותה שעה, ועד כאן לא פליגי אני ורנא אס עד זומס למפרע הוא נפסל או לא, אבל אותה עדות עלמה שחתיים חליה יתנעל חליה, לא שמענו. כללו של דבר, לא זכיתי נשום לד ליישנ את הלשון של הקושיא הנ"ל, ואס לא שגיתי — כי אפשר שלא הננתי היטב את דבריו של אותו הגאון העמקן והישרן נסנרל — נע"כ שהמעתיק את הכת"י שמחטו נדפס הספר הנ"ל שנה וטעה נדבריו של הגאון (כי הספר הנ"ל נדפס מהעתקה של כ"י, ולא נתייב של הגאון, כמנואר נראשית דבר מהמח"ל של הספר הנ"ל).

ואין להקשות על דברי הנ"ל, דאס איתא שהנ"ד השני שאל את הנ"ד הראשון אס אמת שגמר דינו של פלוני והנ"ד הראשון שולח כתב נ"ד שבו מתנזרים כל הדברים והטעמים של המזכים והמחייבים אלא שאין רשות לנ"ד השני לסתור את הפסק אפילו אס יראו חיזה לד של סתירה, אלא לאחר שיעידו העדים לפנייהם גומרין את דינו והורגין אותו, ולמה לא יסלחו את הנדון אל מקומו של בית דין הראשון ואס יעשו לו הנ"ד הראשון כמו שגמרו נדינו, דהא לא קשיא, דהא הריגת את מי שגמר דינו הוא מלוא, וכיון שנתנגלג הנדון למקום של נ"ד השני, המלוא של עשיית משפט ולנער את הרעים והמוטאים חלה על הנ"ד השני שהוא עתה נמקום שנמלא הנדון, וזה פשוט.

עדים שהעידו שקר ודרגו את הנדון ע"פ ב"ד, אם ריביים משום רציחה

ורע"י נד"ה, ואפילו, נדדתי אס עדים המעידים שגמר דינו של פלוני ננית דין פלוני, והרגו את הנדון והחזו אס יתחייבו מיתה משום רציחה דהרי אס הרגו אותו נידים כדכתיב יד העדים — להמיתו, אלא ממה דאמרו הרגו אין נהרגין משמע דאין נהרגין על רציחה, דהא אין סנרל לומר דזה מתיחס רק כשהרג הנדון על רציחה ולא נעיק יד עדים, אבל כשהרג על ידי אותם עדים עלמס אס נהרגין על הרציחה, אלא דנכל אופן הדנר זקוק לנאור למה נאמת לא יהרגו העדים שהרגו את הנדון, הלא אס רוצחים ממש, כי נידיהם הרגו את הנדון לאחר שהטעו נשקריהם את הנית דין.

וסבור הייתי לומר דאי אפשר להורגם לאחר שנהרג הנדון כי על ידי הזמה לא מתנזר שעלם המעשה הוא שקר, דהלא נהזמה עדי הזמה אומרים דאפשר שהמעשה אמת אלא שאתם לא ראייתם כי עמנו הייתם נאותו היום ונאותה שעה, ממילא לא שייך לומר דהם רוצחים כי אין זה ודאית, דאפשר שאפילו לא היו אס אצל המעשה נעלם ענמותו הוא אמת, ונאס נהרג הנדון ואחר כך הוכתשו עדים נודאי שאי אפשר להרוג את העדים הגם שהם הרגו את הנדון נידיהם, משום דנהכחשה לא ידענו מי מהעדים אומרים האמת, ואפילו ממה מחכשים לשנים אחרין תרי כמאה, אלא דכל זה שפיר מסתנר נכל שאר עדיות שעל ידם נהרג הנדון, אבל נניד שהנ"ד הראשון מחכיש את כל הענין ומעיד שמעולם לא התדיין פלוני זה לפניהם, דאז נרור הדנר שהנ"ד אינו משקר, ואס איתא כדברי הגאון הנ"ל שיש מליאות שיהרג הנדון על ידי עדים שקרים נמה שמעידים נפני הנ"ד השני, אחאי לא יהרגו אס מדין רוצחים, הלא אס הרגו נידיהם את מי שהוא נקי מכל חטא מות.

א"א דסנרל זו מופרכת מש"ס מפורש ננ"ק ע"ד: ונפלותא עדים שהוכתשו ולנסוף החזו ר' יוחנן ור"א חד אחר נהרגין וחד אחר אין נהרגין, תסתיים דר"א הוא דאמר

אל הראשונים תשאר נתוקפה, אלא אלו נתראי שהעידו על הנדון שחייב מיתה חמורה יתזמו על ידי כת שליטת, אלו נתראי, היינו הכת הממולע, יהרגו, וכן כתב עוד פעם נמלוין: **דמיתא דמסהדי** אמתה חמורה נתר שגמר דינו על מיתה קלה דהי"ל עדות שאתה יכול להזימה ונהרגין מהאי עממא, ודנרים אלו אין להם כל מונן, איך יעלה על הדעת שנתראי המעידים אננרל קטילא מכיון שחייב מיתה קלה, שיהרגו, הלא יאמרו מה רע עשינו נמה שהעדנו, הלא נלא עדות שלנו גס כן אהם הורגים אותו על סתך עדותן של הראשונים שהעידו עליו שהוא חייב מיתה קלה, נמלא שהנתראי לא רצו לחייבו נמה שאינו מניע לו להנדון אלא שהוסיפו על עובשו ממיתה קלה לחמורה, ואת זה לא נוכל לעשות להעדים, כלומר, כאשר זמס, להוסיף על עובשו מקלה לחמורה, דזה אי אפשר שלא להמיתם נעלם המיתה אלא נההוספה גרידא, כמון, ומעולם לא עלמה על דעת התום לומר שאס יתזמו נתראי נלנד יהרגו, דהלא זה הוא עיקר קושייתם שהקשו מחכות דאין עדים נהרגין כשמעידים על גנרל קטילא והחזו, אלא דתירלו דלכך אנו מקנלן את הכת השניה המעידים עליו שחייב מיתה חמורה הגם שנלעדס הוא חייב מיתה קלה ואין זו עדות שאתה יכול להזימה, משום דנשעת שאנו מקנלים את הכת השניה, יש אפשרות שיתזמו הכת הראשונה, ויתנזר שאין זה הנדון ננרל קטילא, שכן משום אותה האפשרות מותר לנו לקנל את הכת הנ", ולהרוג את הנדון נחמורה, אבל אס לא יתזמו הראשונים אלא הכת הנ"ל נלנד נודאי שלא נהרוג אותם כי הלא לא רצו לחייב את הנדון נהמיתה העיקרית אלא נההוספה של חמורה על הקלה כנ"ל.

ומפ"ל אין כאן שום סרך קושיא אהא דמכות, דהא הכא מתנזר שהכת הראשונה שהעידו ניוס ג' שהנדון נגמר דינו למיתה ניוס א', נאמת הי' ננרל קטילא ניוס שהעידו היינו ניוס ג' אפילו לפי עדותן של הכת נ' האומרים שלא ניוס א' אלא ניוס נ' נגמר דינו, וכל הקושיא של הננ"א ננית על היסוד גמס עדים המעידים על ננרל קטילא נהרגין לפי התום' ננסהדרין פ"א, וזה אינו ככון ומעולם לא עלה על דעת נעלי התום' לומר כן כנ"ל.

גם הניור של התשכחת שחייב הגאון אינו מונן, שכתב ולייתיו: אי מיתזמו או מתכחשי נתראי, נהא מילתא לחוד מה שמעידין שפלוני הרג ניוס אחר ולא נו ניוס שאמרו קמאי", וכן אמר וסנה את דבריו קרוב לסוף דבריו ולייתים: אי מיתזמו המזימין — נתראי — על הא דאמרו שגמר דינו ניוס נ', אבל לא על הזמתן לקמאי נמאי שאמרו עמנו הייתם ניוס א' שאתם מעידין שהרג". כנראה שנקט נדוקא ניור זה, כלומר כת א' העידו שניוס ראשון נגמר דינו, כת נ' מעידים שניוס שני נגמר דינו וגם מזימים את הראשונים על מה שאמרו ניוס ראשון נגמר דינו, וכת ג' מזימין את כת הנ' נמה שהעידו הכת נ', שניוס שני נגמר דינו, כי ניוס שני עמנו הייתם, ועל מה שהזימו הכת הנ' את הכת הא' על יוס ראשון אין הכת הנ' אומרת דבר, ובכן הזמה של כת הנ' נגד כת א' נשאתר נתוקפה, ועל זה סוננת הקושיא של הגאון, דאלמלי יהי' כך נודאי שהראשונים היו נהרגין משום שזומו על ידי כת הנ', וא"כ גס עתה שלא נרו כת הנ', אלא הכת הנ' נלנד, אחאי אין הכת נהרגין, ולא הננתי את הניור הזה כלל, הלא אס יזימו כת ג' את כת נ' ננוגע למה שהעידו כת נ' שניוס שני נגמר דינו של הנידון איך אפשר שתשאר עדותן של כת נ', ננוגע למה שהזימו את כת א' על מה שאמרו כת א' ניוס ראשון נגמר דינו של פלוני, נתוקפה, הלא הכת נ' העידו כאמת על שני ענינים על הזמה של כת א' ועל נמר דין של הנדון ואס הכת ג' וזימה את הכת נ' על

אהל יעקב להגאון מוהר"י שפורטס נשם הגאון מוהר"י מורטירא ז"ל דהא דקיי"ל נעדים זממין דהרגו אין נהרגין היינו רק מזד כאשר זמם ואי"ח נאותו מיתה שרצו למי"ח את הגדון אצל אה"י חייבין מזד רוצת, משום דהם הרגו אותו נידהים, ואע"ג דהוא נלא התרחק, מי"ח מכניסין אותו לכיפה כדין הורג שלא להתרחק עי"ש.

והנה מה שכתב נספר הכ"ל דהוא קושיית העולם, נודאי שראה קושיא זו נספרים שונים, אולם מה שמדויק לתת דאין לפרט משום אונם משום דה"י להם עלה לקטע את ידיהם, לא אדע מה אונם הוא זה, הלא הם נעלמם הכניסו את עלמם לאונם כי מי ומה כפה אותם להעיד עדות שקר ומה אונם יש כאן, ור"ח מה שכתנתי נח"א דף שח"א ונח"ג דף קי"ד ונדף ר"י מספרי זה שהמכניס עלמו לאונם אין לו דין אטם, ועוד למה לי הדוחק של קטיעת ידים, הלא היו יכולים לחזור ולומר שקר העדו, כעין מעשה דשמעון בן שטח נסנהדרין, אלא דנשאר עדי נפש אין כאן קושיא כ"כ, כמו שכתנתי לעיל נד"ה וספור הייתי, אולם ננא הרוב נרגליו כהא דביק ע"ד הכ"ל קשה ומה שהניא נשם הגאונים הספרדים הכ"ל דנאמת יש להם דין רוצחים אלא משום שלא הותרו אינם נהרגים אלא מכניסים אותם לכיפה, לא ראיתי את הספרים הכ"ל ואינם ת"י, אצל הדברים מופרכים לנחרי מהא דביק ע"ד: שהנאחי לעיל דמה שאין נהרגים משום חוסר התרחק אין זה מנטל הלאו של רציחה מלהיות לאו שניתן לאזהרת מיתת נ"ד כמו שכתבו נחומ' שם ונשנת דף קנ"ד, אי"כ שג הדרא קושיית הש"ס לדוכחא אחאי לוקין הא הוה לאו שניתן לאזהרת מיתת נ"ד, ונע"כ דאין להם להעדים דין רוצחים כלל אם לא שנאמר ההכוונה נגמי עדים שהוכחו נפש כשהעידו על הרציחה, ככ"ל ד"ה ואולי.

שעם של דגאונים למה דרגו אין נודגין

ובפנימיות של העניינים אלו שהדבר נראה כחמור מזה, למה לא נהרגו את עדי שקר ששפכו נידהים ממש דם נקי לאחר שהעידו עדות שקר, נודאי שאין לו שום ידיעה בהטעמים של החזרה, אלא נכדי לקרב את העניינים הרחוקים אל השכל עליט לקבל את דברי הגאונים שהניא המחירי נמכות פ"א, ח"ל: זה שאמרו נעדים זממין שאם הרגו אין נהרגין שנמלם מחמירין נהם כשלא הרגו יותר מכהרגו, קבלה היא ואין לו טעם, והרמזים ז"ל נפרק כי מהלכי עדות כתנ: ודבר זה מפי הקבלה, ולא כתנ שהיא נזירת הכתוב, משמע דיש בו טעם, אלא שאין הדין מפורש בתורה, והטעם הזה אי"ט משתייך אלא נד"כ כמו שכתב הכ"מ שם, כדלקמן, — ומכל מקום הגאונים כתבו הטעם שמאחר שהערימו שלא נשעת חמור ומרינה ונקמה ושהוכפלה ענינתם נרציחה ועדות שקר, — כוונתם נודאי להא דהכ"ל שהעידו שקר וגם רצחו נידים ממש על שם יד העדים תה"י בו נראשונה להמיתו — אינם ראויים לכפרה — כלומר, שאם נהרגו אותם תהא מיתתם כפרה כדאיחא נסנהדרין — ומחוך כך אין ענש מסור לנית דין, וכדרך שאמרו למעלה נסוגיא זו שעושה מעשה נחוד לא יגלה כי היכי דלא ליהוי ל"י כפרה, הם שלא עשו מעשה נחוד יגלו כי היכי דליהוי להו כפרה וכו', וכן כתב נכסף משנה הל"י עדות פרק כ"ג: דלא אמרינן כאשר זמם ולא כאשר עשה אלא נדיי נפשות משום דגדול עונשם משואו אין ראוי לתת להם מיתת נ"ד שכתב עליהם אלא ראוי להניחם שיה"י נדונין אחר מיתה נעונשים טרואים, ונמח' לדבר נותן כל זרעו למולך שהא פטור וכו'.

אין נהרגין, דאמר ר"ח עדים שהוכחו נפש — ולא החמו — לוקין, ואי ס"ד ר"ח הוא דאמר נהרגין אחאי לוקין הוה ל"י לאו שניתן לאזהרת מיתת נית דין, אלא לאו ש"מ ר"ח הוא דאמר אין נהרגין, תפתיים. — כלומר מדאמר ר"ח לוקין נשמע דסונר שאי אפשר נשום אופן שיתחייבו מיתה על ידי עדותם זו, ולכן לא הוה לאו שניתן לאזהרת מיתת נ"ד, ולוקין על לא תענה. — ופרכינן: לוקין תרי ותרי נינהו, אחי מית דסמכת אחי סמוך אחי, אמר אחי ננא הרוב נרגליו — אותו שאמרו העדים עליו שהוא נהרג נא נרגליו לפנינו, ונאופן כזה שגלוי לכל שהעידו שקר, לא אמרינן תרי ותרי נינהו, אלא לוקין משום לא תענה, ע"ש. ולפי הכ"ל שג הדרא קושיית הנמי לדוכחא אחאי לוקין הא הוה לאו שניתן לאזהרת מיתת נית דין, דאחאי לא יהרגו את העדים שהעידו שקר ונידיהם הרגו את הגדון הנקי, משום רציחה, וממילא כשעדיין לא נהרג הגדון אלא שהוכחו על ידי שגא הרוב נרגליו קודם שהותם הע"י, מתנדר עדותם היתה יכולה להציא אותם ליד מיתת נית דין, ונע"כ דמסוגיא זו נשמע דאפילו היו הרגין העדים את הגדון נידהים לקיים ויד עדים ונר, ואח"כ הוכחו אפילו על ידי ניאח הרוב נרגליו, נם כן לא היו נהרגים ולכך לוקין.

ואם כן, לא קשה כל כך על חדוש הדין של הגמ' פענח הכ"ל דהא נם נש"ס הכ"ל מתנאר ש"ס מליאות שרעיים מעידים עדות שקר ונידיהם הורגים את הגדון שאין בו שום חטא מות, ואין מענישים את העדים משום רציחה, ולר"י דהלכה כמותו, נם אין מלקין אותם משום דהוה לאו שניתן לאזהרת מיתת נ"ד, משום דסונר דאפשר להזימם אחר שהוכחו, ונע"כ לריך לתר דסנת הדבר הוא דמה שהעדים הורגים את הגדון נפקותא נית דין אין זה נסוג רציחה הנם שהנ"ד מנוה להורגו אך ורק על ידי עדותם השקרה, ועל מה שהעידו שקר עונרים נלא תענה, אלא דנכל אופן נם דברי הש"ס הכ"ל לריך נאור, דמח' לן דאין אלו העדים שקרים, שהרגו נידים אי"ט נקי, נכלל מכה נפש אדם.

ואולי יש לומר דמשום כך אמר ר"ח עדים שהוכחו ננפש, כלומר שהעידו שהגדון הרג את הנפש, כלומר העידו על הגדון שהוא רוצח, דרק אז לוקין כשהוכחו, משום דנרציחה לא נענין יד עדים, ואין זה דוקא שהיו הרגין נידהים את הגדון, לכן לא הוה לאו שניתן לאזהרת מיתת נית דין, הנם דאפשר לפרש ננפש" שהוכחו נעדות שהיו רוצים להרוג נפש, אצל כדי שלא יהי קשה ככ"ל יש לדחוק ולפרש ככ"ל.

ודרשתי נספרים ומלחי נספר תמות ישראל מהגאון רמ"ד ז"ל פלאקוי דף פ"ג ע"ג שכתב: דהנה ידועה קושיית העולם נהא דקיי"ל הרגו אין נהרגין מזד כאשר זמם ולא כאשר עשה, ואחאי לא יהיו חייבים מזד רוצחים כיון דקיי"ל יד העדים תה"י בו נראשונה להמיתו והם עלמם הרגו אותו, ואי"כ יהיו חייבין מזד רוצח, ואין לומר דע"כ אין למינש משום רוצח כיון דהוה אטוסים מזד נ"ד להרוג את הגדון, ז"א לפי מה דקיי"ל דנקטעה יד העדים פטור, אי"כ יש נידם לקטע את הידים וממילא יהי פטור ולי"א אונם נסכנת אחר ואע"פ שדעת רד"ז נתי ח"ג סימן תרכ"ז דאם אומרים לאחד הנח לקטע את ירך ואם לא נהרג את פלוני דאינו מחויב להניח לקטע את ידו, דסכנת אחר הוה נ"כ סכנה, מי"ח מודה הרד"ז דהיכי דאונסין אותו שיהרגו נידים ואם לא יקטעו ידו, נודאי לי"א אונם לענין זה, והוא נרור למעיין שם, ולנסוף שם מניח נשם ספר

גמר דין במעות לאו שמי נמר דין

ובמה שכתבנו לעיל ד"ה וא"כ, דאפשר דאין העדים חייבים משום ראייה הגם שהרגו נידיהם מתש את הגדון מתנדר שלא הי' כאן שום גמר דין להרגו, כי גמר דין נטעות אין גמר דין, דהא מתנאר נביק ק"ו: נרש"י ד"ה לא, וכן גם נדף ק"ה נחוס' ד"ה וחר, דמתר שגל לפני נ"ד לאחר שכבר נשבע מקודם נביד אחר, והביד השני חייבוהו שנועה משום שלא ידע שכבר נשבע, דאין השנועה שניה שנועה הדיינים, כיון שהיתה נטעות, שהמפקיד והנפקד הטעו את הביד השני ולא אחרו להם שכבר נשבע הנפקד נביד, וכן ממי הכא שמו הוא שגמר דין הגל נטעות על ידי עדים שקרים אין שמו גמר דין.

ולעיל נסימן מתקע"ג, הארכתי נדברי התוס' בינמות פ"ה ד"ה אתח נגרא, שכתבו נדנדר הגרחה לכל לא אמריק אם ניסת לא תלא, והנאיתי נדנדר זה שני נפלונחא נירושלמי, והנאיתי נדנרי הנוביי אה"ע סימן ס"ה, דשם מתנאר שמשעה כזו מתש אירע נפועל כמו שכתבו נירושלמי דשי אנשים היו דומים ננורחן ואפילו נסימנים שנגופס, דהא מתנאר שם ששתי עגונות נשתי עיירות אחרו על אחד שהוא נעלן, ואנשי שתי העיירות נדקו את האיש וכל עיר ועיר המזיקה שזה האדם מעירם הוא, ונע"כ שהי' עוד אחד נעולם שהי' דומה לזה מתש, ואפשר שנאמת היו עוד שני אנשים דומים מתש לזה, חה השקרו אינו כלל מאותן העיירות, ולפלא שלא העיר הגלון נעל נע"כ שם נדנדר נדנרי התוס' הגיל מהירושלמי הג"ל, ואפשר דהשואל הזכיר זאת נשאלתו ולא תש הנוביי לכפול את הדברים.

ולפי הירושלמי נשום אופן אי אפשר נדנדר שעדים מוכתשים שקרים הם, כי אפילו נא ההרוג נרגליו אכתי יש לומר אין זה ההרוג אלא דומה לו, ואפשר דמשום זה ליחא נירושלמי האי דינא דלומר ר"ח עדים שהוכתשו ננפש לוקין, ניק ע"ז: הג"ל, דהסם מוקמינן דמיירי ננא הרוג נרגליו, ולכך ידעינן ננידור שהעדים מוכתשים שקרנים הם, אכל לשית הירושלמי אכתי לא נרור דשקרנים הם דמתא נאמת זה שגל אינו ההרוג ואי אפשר ללקות את העדים המוכתשים.

סברא לפה אין עדים שהחמו ברציתה נדנדין מתורת רוצחים

ובמה שהקשיתי לעיל אחאי אמריק נעדים שהוכתשו ננפש ונא הרוג נרגליו לוקין ולא הוה לאו שיתן לאזהרת מיתת נביד, והגם דמתנדר שהרגו את הנקי נידים, דיד עדים תהא זו נראשונה להמיתו, ולא מיחייבין את העדים מיתה מדין רוצחים, ולענין מכות לוקין משום לא תענה, עלה נלני לומר טעם נדנדר, הגה לפי הירושלמי הג"ל לא קשה כלל כי אכתי אין ודלית נזה שגל נרגליו הוא ההרוג. אלא אפילו לפי שיטת התוס' בינמות פ"ה, נדנדר הידוע לכל לא אמריק תרי כמאה, קשה לומר דסנרי התוס' דלס למשל כל יושני העיר מכירים את ההרוג ואומרים שזה הגל נרגליו הוא ההרוג שהעידו עליו העדים, דלו לא אמריק תרי כמאה, דאיכ נחת נדריק לשיעורין, כלומר, מאה כתרין, וכנגד כל יושני העיר לא אמריק תרי כמאה, ומה הדין אם כל יושני העיר אינם יותר ממאה, ונפרט שגל הסנרא אין שום חילוק, בין מאה לנננה, אלא נע"כ ג"ל דמה שכתבו התוס' נדנדר הידוע לכל, לא יתפרש הינו, "לכל" אלא על הביד, כלומר דלס הדיינים נעלמם מכירים את ההרוג שגל נרגליו, ואז אין שום נדנדר של ספק נלננס אלא נרור להם שהעדים העידו שקר אז לא אמריק תרי כמאה, והנה זה תינח

נישאת שהביד אומרים תלא, כי מתנדר להם עתה שטעו נמה שהתירו לה להאשה להנשא, ואין הביד לריק נגמור דין מחדש על זה שתלא, אלא הדין נא ממילא, שעל ידי נטול מה שהעידו העדים שנעלה נהרג, הרי זו תלא, אכל נני עדים שהוכתשו ננפש על ידי שגל ההרוג נרגליו, הביד הרונה להרוג את העדים שהוכתשו על שרצחו את הנקי נידים, הרי הביד לריק נגמור את הדין ולה לריק שוב עדים ודרישה ותקירה, והשתא מה יעשו, אם תלומר שאתו הביד עלמו שראו איך שהעדים הגדונים עתה לפנייהם הרגו נידיהם את הגדון, יקבלו עדים מלאת תושני העיר שזה הגל נרגליו הוא ההרוג, אי אפשר, משום דשבו תלומר תרי כמאה, ואלא שלא יקבלו עדים כלל אלא הדיינים נעלמם הם העדים כי נענייהם ראו איך הגדונים הרגו את הנקי וגם הם נעלמם מכירים את ההרוג שגל נרגליו, כנ"ל נהסנר נדנרי התוס', זה אי אפשר, משום דקיי"ל כרע"ק נסנהדריק ל"ה, ונכמה מקומות דאין עד נעשה דין, ולא תקשי איכ איך אמורו נתימ' דתלא, הא גם שם תקשי הא אין הדיינים יכולים להיות עדים ודיינים, דאנשי התם דלא נעינן גמר דין חדש, ועוד חה עיקר, נדנראש השנה כ"ו: אמריק; עד כאן לא קאמר רע"ק התם אלא נדיני נפשות דתתנא אחר ושפטו העדה והגילו העדה, וכיון דמזייה דקטל נפשא לא מנו חיי ל"י זכותא, או כמו שכתבו התוס' נביק ל"י דעמנו של רע"ק אינו מסנרא דלא חיי ל"י זכותא אלא גזירת הכתוב היא עד עמדו לפני העדה למשפט, עד שיעמוד נביד אחר, כנמכות י"ג, ע"ש. וכן נני נישאת תלא לא שייך זה אכל נעדים שהוכתשו, הלא הדיינים נעלמם ראו איך העדים הגדונים קטלו נפשא, והם נעלמם מכירים את הגל נרגליו, וממילא פסולים הם להיות דיינים, ואלא שיעידו נפטי נביד אחר, לא יהי להם אלא דין עדים, ושוב נאמר תרי כמאה, והנה כל זה לדיני נפשות, אכל לענין מכות, אותם הדיינים הם העדים, נדננה גם רע"ק מודה, ולכן אמריק נביק ע"ד הג"ל דעדים שהוכתשו ננפש לוקין, והכו.

ורמיתי נשם הגה"ק מאסטרלאולא זג"ל נספר ואלה המשפטים הונא נמאיר עיני תכמים סימן ל"א, על נדנר רבינו סעדי גלון, הונא נהרמנ"ן פרשת שופטים על הכתוב: על פי שנים עדים או שלשה עדים, היינו שלשה מקבלין עדות השנים. והרמנ"ן ז"ל כתב: שנדיני נפשות אין מקבלין עדות אלא נביד, וכתבו נספר הג"ל נשם הגה"ק זג"ל ליישנ נדנרי רבינו סעדי גלון לפי שיטת רש"י וכן הוא נהג"ח נביק, דההורג את האדם, מדינא חייב לשלם דמים ליורשיו, אלא שפטור מטעם קיים ל"י דרנה מיני, וכל מקום שהפטור של תשלומין הוא משום קלנ"ח מועיל תפיסה, אולם עדים שהעידו שזה הרג פלוני והחמו נהרגין ואין תשלומין ממון דמלנד שהמיתה פוטרת אותם מתשלומין, חון מזה עדים זוממין קנסא ונקנסא לא מהני תפיסה כמו שכתבו התוס' נכתונות פי א"כ, לכך אין זה שהעידו עליו שהרג יכול לטעון שהעדים זוממים רצו נעדותן להפסיד ממון, דלס לא החמו הי' היורשים של הנהרג תופסים ממון, וכן גם לו הזכות לתפוס ממון העדים כאשר זממו לעשות לו, משום דנקנסא אינו מועיל תפיסה, איכ נכל עדות של דיני נפשות אי אפשר לקיים כאשר זמם אלא על המיתה שרצו העדים להמית את הנקי, אכל על מה שרצו להזיקו ממון אי אפשר לקיים כאשר זמם, ותקשי איכ עדות שנטלה מקנתה נטלה כולה, דהא התלק העדות שהעידו על ממון להפסידו אינה עדות משום דאיכ לקיים נהם הזמה, וממילא נטלה גם עדותן על מה שהעידו על המיתה.

מ"א דמשכתה כגון שראו שלשה נני אדם שפלוגי הרג את הנפש, דלענין חיוג ממון הם נעלמם הם הבית דין ולא נעי שום עדות שאתה יכול להזימם, אלא דלענין נפשות

בסנהדרין מ"א — לא ידעו שהיתה חזירה, אי מני לא ידעו
 דחזר אין לריד התראה, וכר, כלומר, אבל אם ידעו שהיא
 חזירה ושחזר אין לריד התראה, לא אמרו נגמ' אם לדין נהרגין.
 ולא מנו לומר לאוסרה על צעלה נאנו, וא"כ לכאורה אין מלאן
 ראי' לדין למדין דבר מדבר צעדים זוממין. אלא די"ל דאפילו
 לדברי התוס', היינו דוקא נדבר שאי אפשר להיות זה בלא זה.
 מה שאין כן תפיסה, דהוא דבר סטראי, ומי יומר דתפיס ומי
 יומר דיש להם מה לתפוס.

א"ר לאחר העיון נדברי התוס' הג"ל בסנהדרין ט' נראה
 דנשמע מהש"ס דף מ"א מתש כמו בהירושלמי, דהא
 הש"ס שם הקשו והא אמרו זה, כלומר, וא"כ יאמרו דלא לענין
 מיתה נלו להעיד דא"כ למה נזכר אמרו זה (וראה בנו"י קמח
 אה"ע נחשונה סימן ע"ג, דכתב דמלאן נשמע דלענין
 לאוסרה על צעלה אינה לריכה התראה) ומשני, דלא אמרו זה,
 ושבו מקשה ואי לא אמרו זה היכי מיקטלא, כלומר, דהא בודאי
 מיירי דנמרו דינה למיתה. דנלא נמר דין מקודם לא שייך הזמה
 וא"כ נמרו גם בלא התראה, דכמותה היא משום שהיא חזירה,
 ועל זה פירשו בתוס' דף ט', דהעדים לא ידעו שהיא חזירה,
 ולריד להנין מה אמרו העדים נשעה שהעידו, אם אמרו שראו
 שזו זינחה, והצ"ד נלי ספק שאלים אותם אם התרו, — דהא
 נזה תלוי החיים והמות של האשה — והעדים השינו לא התריעו,
 ושבו נודאי הצ"ד שאלים אותם מפני מה לא התריעו זה
 משום שהיא חזירה או משום טעם אחר, — דהא גם בחקירה
 זו תלוי המות והחיים של האשה — והעדים אמרו אין היא
 חזירה אלא שלא היתה לנו אפשרות להתרות זה כגון שעמדנו
 מרחוק וכדומה, א"כ פשיטא דהעדים לא נזלו אלא לאוסרה
 על צעלה, ואפילו יתברר עתה שהעדים טועים זה, ושהיא
 בלתי חזירה, אבל הם לא ידעו מזה, וא"כ מלי היא משמעות
 הלשון, מתוך שיכולים לומר לאוסרה על צעלה נאנו, דהוה משמע
 שיכולים להזדיק ולתרוץ את דבריהם הראשונים, ומה התנוללות
 והזטקות הם לריכים, הלא מראש לא העידו אלא לענין לאוסרה
 על צעלה, וה"ל לו להש"ס לומר שלא נזלו אלא לאוסרה, דאפילו
 לאחר שדינה למיתה מכיון שמתברר שהיא חזירה, אבל
 מה זה ענין להעדים שחשנו שהיא אינה חזירה ואין כאן
 שום ספק נדבר אלא ודאי שלא נזלו להעיד אלא לאוסרה על
 צעלה, אלא צע"כ מיירי דהעדים העידו שזינחה, ועל השאלה
 של הצ"ד אם היא חזירה הרי הם משינים אין אטו יודעים,
 כלומר, מסופקים הם נדבר, ובכן נזלו בעדותם לכל הפחות
 לאוסרה על צעלה וגם אם יתברר מה שהוא להם ספק אם היא
 חזירה או לא אז יתברר אם עדותם הוא ג"כ לענין קטלא, ועל
 זה אומר הש"ס, דלע"ג דמתברר אח"כ, או אפילו כשהי' ידוע
 לצ"ד נשעה שהעידו לפניו שזינחה או חזירה, אין העדים נהרגין
 לאחר שהחמו, והיינו טעמא, כדברי הירושלמי הג"ל אין למדין
 דבר מתוך דבר צעדי הזמה, והגם שמתוך דבריהם נשמע שהיו
 נשעת הגדת העדות נספק, והיתה מציאות שיחייבו את זו
 מיתה, אין זו נתורת עדות זוממים אלא על מה שמעידים נזר
 ומפורש ולא ממה שמסתפק חוד דבריהם, ובכן מסיק הש"ס
 לנסוף, דנאופן זה גם היא אינה נהרנת שום דה"ל עדות שאי
 אהי יכול להזימה.

ו"פ ההסבר הג"ל מתורגמת קושיא אחת שהקשה הטובי הג"ל
 דף ס"ד: ד"ה והשתא קאמינא, ח"ל: דהרי בלתי קשה
 קושיא עומתה על ר"ת. מדוע אמר בלשוננו על העדים, דלא
 משכחת בלתי דין זה כלל דהרי הערה אינה נהרנת ולא
 משכחת נמר דין כלל, הי' לו לרי"ח לאחז בלשוננו הדין לפי
 האמת של נערה המאורסה שנזלו עדים שזינחה אינה נהרנת
 דה"ל עדות שאי אהי יכול להזימה, וכר ע"ש. ולפי הג"ל
 אין כאן קושיא, דהא עיקר החידוש של ר"ח נגמ' שם הוא
 להשמיעו דלע"ג דעדים אמרו שהם נספק אם היא חזירה,
 לכל זאת אינם נהרגין, א"כ שפיר הי' לריד לנקוט את הדין

אין הם יכולים לדון ולריכים להעיד לפני בית דין של
 כ"ג, וכל הג' או שנים מהם מעידים על הרניחה נתורת
 עדות לפני צ"ד של כ"ג, ועל החיוב מתון אין הם מעידים
 כלל כי על המתון כבר יאל הגמר דין מהם כשהיו ג'
 נתורת צ"ד לדיני מתונות.

ומעתה כוונת הגאון הוא: על פי שנים עדים, היינו דוקא
 כשהעידו שני פעמים צ"ד, נראשונה על מתון ואח"כ
 על הרניחה, או שלשה עדים, היינו שלשה עדים שראו את
 הרניחה ודנו נתורת צ"ד על חיוב מתון, ואז אח"כ צ"ד
 של כ"ג תקבלין עדות השנים מתוך אותה ג' לענין דיני
 נפשות, עכ"ל. והנה זה לפלפול דבר מחודד ונאה.

א"ר לאמיתת הדברים אי אפשר לפרש כן, דהא לא נעין
 נשום פעם נתורה ג' עדים אלא שנים בלבד, ולפי
 הג"ל יתחייב לריכים ג', ואין נשום מקום שהעדים לריכים
 להעיד ג' פעמים, ועוד הא צע"כ הכתוב הזה מיירי נדאחרו
 ג' נהרונת, דא"כ לא משכחת חיוב מיתה, וא"כ יעידו נפעם
 הראשונה רק על חיוב מתון, הא אומרים שהתרו נג, והתראה
 לענין מיתה היא, ומיד כשמעידים נפעם הראשונה הרי הנית
 דין ישאלו את העדים אם התרו נג.

ו"ר מפורשת לדברי, דהצ"ד שאלים מיד את העדים אם
 התרו אם לא, אפילו כשאין העדים אומרים מעתם
 אם התרו לו, מהא דסנהדרין מ"א. אחר רב חנן עדי נערה
 המאורסה שהחמו אין נהרגין מתוך שיכולים לומר לאוסרה
 על צעלה נאנו, ופריד והא אמרו זה, ומשני דלא אמרו
 זה ע"ש. ואמאי לא משני דמיירי דאתרו זה, אלא שלא אמרו
 נשעת שהעידו דאתרו זה, ועתה כשהחמו, אומרים לאוסרה
 על צעלה נאנו, ולכך לא אמרנו נשעה שהעידו מן התראה,
 אלא ע"כ דהוה לא יצויר, משום דהצ"ד ישאלו אותם מיד
 כשאין להעיד אם התרו או לא, וע"ש נרש"י דאי אמרו
 התרו אין התראה אלא למיתה וכר. ונפרט שהוא פלוגתא
 הפוסקים אם בעדות של מתון לריד להיות עדות שאתה יכול
 להזימה.

א"ר לו יהי שנס נתמון לריד להיות עדות שאתה יכול
 להזימה, אבל זה נזרר דעדי רניחה נאין להעיד על
 הרניחה, והחיוב מתון על ידי תפיסה אינו אלא המסתפק
 נדרך רחוקה מעדותו, ובכגון זו לא נעין עדות שאתה יכול
 להזימה, עד שנאמר הואיל ואי אפשר לקיים כאשר זמס על
 הנזר המסתפק מעדותו, לכך נעלה כל העדות העיקרית,
 כ"ל.

ומדברי הש"ס הג"ל בסנהדרין מ"א, לכאף ממי מוכח כדירושלמי
 הג"ל נסוף פ"ג דכתובות לדין למדין דבר מדבר
 צעדים זוממין, דהא העדים יודעים שהיא אשה חזירה ושהיא
 תהרג ע"פ עדותן בלי התראה, לכל זאת הם פטורין מיתה
 מתוך שיכולים לומר לאוסרה על צעלה נאנו, והגם דמעדותן
 יאל הפסק שהאשה חייבת מיתה, לכל זאת לענין הזמה אט
 דניס על מה שאמרו נפירוש, ונפירוש לא אמרו שהיא חייבת
 מיתה, מכל שכן שאין הם מעידים לענין מתון שהרונח חייב
 לשלם לירשי הנרנת רק ע"י תפיסה.

א"ר דהוה רק לפי פשיטא דש"ס סנהדרין מ"א הג"ל דנשמע
 מפשיטא דאפילו יודעים העדים שהיא אשה חזירה ג"כ
 לא מקטלו ומנו אמרו לאוסרה על צעלה נאנו, אבל לפי שיטת
 התוס' בסנהדרין ט': ד"ה עידי האב דמתלקים בין חר והניזא
 הנעל עדים והזימום לעדי האב, עידי האב נהרגין ומשלמין מתון,
 ולא מנו אמרי לא ליחייב עדי הנעל בלא אלא לחייב הנעל
 מתון קאמינא, משום דכיון שידעו שזינחה להרוג את האשה —
 עידי הנעל הראשונים — יודעים שיהרגו אותם אם יחמו, דאי
 אפשר להיות זה בלא זה אבל התם — נבי עידי נערה המאורסה

אע"פ שאתם חשודים תשבעו ואתן לכם אין מניחים בית דין להם לישבע ואמרו אחרים טוב שישבעו הקדים ששקר העידו כרי לזכות את בת ישראל ואת זרקה אמרו אם ספלו אותם כבר הם ספלו לשובתה [ב] ולמה נשמע שובתה מסיחם והוא עין שניזוקת בו כל העולם בעבור נחת רוח לאותה משפחה לא יתכן שניתן להם לישבע.

תתתרת. אם קראו את האדם לעדות ואמר המפקיד היה ע"י יאמר לא אחיה ע"י יהודי (א) שלא יביא [א] לידי שבותה.

תתתרו. אע"פ שבתורים מתים חקנים מאריכים ימים לא יהיה [א] בחור חקן מאד קרים לדבר (א) [חרי הוא אוסר]

משנת אברהם

השנועה הוא לנרר וכלן לא יהי אום נירור, אצל כלן נר"ד, יש תכלית נשנועת שניהם דהן ענג או אצל, השמרים פטורין מלשם, ועוד שאם יתנרר אח"כ ע"י עדים אלא ענג ישלם כפל כדן טוען טענת נגד נפקדון ונלא שנועה לא ישלם כפל, ונ"ע.

אל"א שכלל קשה להנין מה ענין שנועה לעדים, הלא אין שנועה משתייכת לכל נעדים, אלא או שמאמינים להם בלא שנועה מתורת עדים, או שאין מאמינים להם אז אין שנועה מועלת להם, כמו שכתבנו בחוס' קידושין מג ד"ה והשתא, ואומר ר"י דלכך אין נאמנים לאחר שנשבעו, משום דרחמנא אחר ע"פ שנים עדים יקום דבר, דמשמע הנאמנים נדיבור בלנד אצל העדים הטעונים לישבע קודם שאמינו דנריהם, אין מתע נעדותם, ע"ש, וכנראה שזה כלול מתה שאמרו: ולמה נשמע שנועה מפייהם.

סימן תתתרי"ח

בשביב' חומר איסור שבועה יש לחוש למיעוטא

[א] ל"י שנועה וכו'. כלומר, שנועת אחת הוא בכלל עין כשיטת רבינו נספר זה, ונפרט שיש לחוש שהנפקד יכחש ועד אחד יחייבוהו שנועה והוא ישבע לשקר, והגם דלחרינן נשנועות ל"ג, דרוז בני אדם אין נשבעין לשקר, ע"ש נרש"י סד"ה ואחר אנ"י, ומשמע דהכל מודים בזה דל"ה לא אינטרך לומר דפליגי אי דבר הגורם לחמון כחמון דמי או לא, הא מני לחימר דהכל מודים דדבר הגורם לחמון כחמון דמי ופליגי אי רוב בני אדם אין נשבעין לשקר ע"ש, וכן הוא מסקנת הש"ס נצ"ק נ"ו דאפילו נחד, חייב נדיני שמים, ושם משמע דכונש עדותו נחד אינו אלא מדרבנן, וראה נצ"ח ר"ש הלכ"י עדות מזה, אצל זה דוקא נעד אחד שכבר יודע להעיד ואינו מעיד, אצל לכתחילה להעשות עד סוגר רבינו דאינו נכון, וסגרת הדבר משום דנריך לחוש לענין שנועה שהוא איסור חמור שכלל העולם נעבש על זה, אפילו למיעוטא הנשבעין לשקר, ור"ח לדבר מהא דלחרינן ר' שמעון בן טרפון אומר שנועת הי' תהי' בין שניהם מלמד שחלה שנועה על שניהם, פירש"י שניהן — הלוח וכן המלוה — נענשין בזה, שלא דיקדק למסור חמוט ביד לחמון ונח לידי חילול השם ע"ש, ולמה הי' לו למלוה לדקדק, הא לחרינן דרוזא דאינשי אין נשבעין לשקר, ואחזי לא הי' לו לסמוך על הרוב, אלא כדלחמון דמשום חמור האיסור של שנועת שקר, הי' לו להמלוה לחוש למיעוטא ולא למסור את חמוטו אלא ביד אדם לחמון מבורר.

סימן תתתרי"ו

[א] בחור חקן וכו'. כלומר שלא ימות הזקן וישאר הנסור עד אחד ויחייב שנועה, וכנראה זה משתייך לסימן של מעלה.

נעדים וזמתי, אצל נמה שאין אשה נהרנת נשניל דהוי עדות שאי אשה יכול להזימה, בזה אין אום חידוש, והתוס' נדף טי לא כתבו אלא כשהעדים מעידים ואמרו שלא התרו בזה משום שידעוים בזה שהיא חנינה, או נהרגים אם החמו דהא נלו לחייבה מיתה, ואם לא החמו נהרנת היא, משום דהוי עדות שאשה יכול להזימה, נינו נח זאת, כי לפע"ד ההסגר נש"ס הג"ל הוא קרוז לחמיחת הכוונה.

ובירושלמי סוטה א"א עדי סתירה שנחללו וזמתי אתה אחרת לוקין, מהו שיטלו כחונתה, לא מכוחן היא מפסדת כחונתה — פיר', שאם לא היתה אותה מחמת מורא של המים היתה מפסדת כחונתה, — או אין למדין דבר מדבר נעדים וזמתי ע"ש, אלא דמהתם אין כל כך ראוי דמנד הסגרה היו העדים נטומים נשעת שהעידו שהיא תשחה, דהלא הם נענשם יודעים ששקר העידו — כי הלא חיירי נהחמו לנסוף — ולמה לא תשחה ונקתה זרע ולא תפסיד את הכתונה ותהי' חותרת לנעלה, ולכך לא שיך לחייב את העדים נחשלומי כתונה מתורת הזמה.

שבועה באה רק לצורך בירור האמת

[ב] ולמה נשמע וכו'. כלומר, כל ענין שנועה אינו לנרר האמת אצל אדם נס לאחר השנועה לא נדע את האמת ננירור דנהוכחשו אין אט מאמינים לא את הראשונים ולא האחרונים, וכחאן דליחא לעדים כלל, ואין כאן נורד נשנועה, ואין חזרתו מורה דכיון שהגיד שונ אינו חוזר ומגיד, ונהחמה נספלו הראשונים לעדות לגמרי, או שנועה זו היא שנועת אוא, וכיונא בזה שמעתי נס הר"ם ז"ל נמשנה דשנועות מ"ה, והחטוי על פנקסו כינד — הוא אומר נחתי והן אומרים לא נטלתי הוא נשבע ונטול והן נשבעין ונטלין, אחר בן נסם כינד אלו ואלו נאין לידי שנועת אוא, והקושיא היא מה זה אלו ואלו, הלא רק אחד מהם ישבע לשקר ולא שניהם, ומדוע הוי זו שנועת אוא ולא שנועת שקר, אלא כלומר, כל התכלית של השנועה הוא לנרר את האמת, ואט אומרים שהאמת הוא נדברי מי שנשבע, אצל כשניהם נשבעין לעולם לא נדע מי נשבע לאמת ומי לשקר, א"כ שנועת שניהם הוא שנועת אוא, כלומר ללא כל תכלית.

ובתרושי לנ"ק דף ק"ח כתנתי אחזי דלחרינן סס: נעי רבינא חומש וכפילא נחתי נברי מחי, היכי דמי כנון שחמר שורו לשני בני אדם וטענו נז טענת נגד וכו', יש לעיין היכי דלחד טוען טענת נגד וחד טוען טענת אצל, אם להשניעם, דמחה כפאך אחד ישבע לשקר, ולח"ד נשנועות מ"ה, נחטוי על פנקסו דשניהם נשבעין מכל שכן הכא דנשבעין שניהם, אלא אפילו לנן נסם דלחד אלו ואלו נאין לידי שנועת אוא, אפשר דמורה הכא דשניהם נשבעין, דשאני החס דאם ישבעו שניהם לא יהי' אום נירור אשר ינרר את הדין, ולכן הוא אומר, אלו ואלו נאין לידי שנועת אוא, כלומר השנועות תהיה ללא כל תכלית, דמתכלית

תתתרו. (א) ר"ל כי ע"י אחד מחייב שבועה. תתתרו. (א) הוספת שבועות פרק ב.

(ויקרא ח א) אם לא יגיד ונשא [ב] תלה הכתוב נשיאות עץ כפגרים יצאו נפשות בין סגרים בין שאין סגרים

משנת אברתם

פירוש של התוספתא בקרא דואם לא יגיד

[ב] תלה הכתוב וכו'. תוספתא זו נשנועה פיג לא הונאה נאום מקום, ועל מסד דוד מפרש על התוספתא כתב שפירשה קשה, וזה לשונה: אין לי אלא עדות מחון — פירש שחייב אדם להעיד לחזירו גידוע בו עדות מחון — עדות נפשות — נראה דהפי' גידוע להעיד להגיל נפשות ממתית גייד — והרזיחות והנאפות והעונד כוכבים חנין — שצריך להעיד בכל אלו הג' דברים החמורים, שהגדון יתחייב עליהם חיתה — ת"ל כפש נפש — כלומר כתיב נדברים יט' גני עדים זוממים נפש נפש וגר', הרי שהעדים חייבים להזים גם עדי נפשות שמתחייבין חיתה, והמפרשים לא פירשו כן — יכול יהיו חייבין קרנן ופטורין מן המחון — כלומר, יכול שאם לא העידו יהיו חייבין קרנן הגם שאינם חייבין מחון, כי אין כלן תניעה מחון — ת"ל חללה יש חללה שחייב — קרנן — ויש חללה פטור — מקרנן — דבר שהיא של מחון חייב דבר שאיט של מחון פטור — מקרנן — ודרשה זו על פטור קרנן נדבר שאיט של מחון איתא בתוך שאר הדרשות זענין זה נש"ם שנועה ל"ג וכן בירושלמי ד"ד נאם רע"ה, אחר כן זומא — וי"ג כן דמא — לפני ר' ישמעאל, משמע מי יצא עדות מחון היא חזיה עדות נפשות — כלומר, מה משמע מתכונן זה לרבות רק עדות מחון, ולמה לא נרנה גם עדות נפשות, דהשתא נעדות מחון חייב קרנן נמוע את עצמו להגיד, נעדות נפשות לא כל שכן שיחייב קרנן — אחר לו ר' ישמעאל, כן זומא סתרתיה גני — כלומר סתרתיה את הק"ו שלך, הרי הוא אומר אם לא יגיד ונשא תלה הכתוב נשיאות עון נמנידים, יצא עדי נפשות בין חנידין בין שאיט חנידין שאין השמים מוחלין להן. — תוספתא זו נאמע פירוש חדש בתורה נקרא דואם לא יגיד ונשא עוט, דפשוטו כמשמעו הוא אם לא יגיד מה שידוע להעיד, יצא עון, כלומר יענש מן השמים על חניעת הגדת העדות, וכן משמע פיר' הכתוב נהוריות ה: וילף ואשם ונשיאת עון מן ואשם ונשיאת עון, פיר' נאשם תלי כתיב ולא ידע ואשם ונשא עוט, וכתיב נעולה ויורד אם לא יגיד ונשא עוט, ותאשם תלי אי אפשר לפרש את הקרא של ונשא עוט אלא ככ"ל, יענש על עוט, אולם לפי משמעות התוספתא הגיל הפיר' ונשא — זה שאיט רולה להעיד — את עוט, של זה המחשך נהפקדון או נאחר תניעה של מחון, והוא המחשך יפטר מעון, וכן התוספתא מפרשת שאי אפשר להגיה דיני נפשות, דגני דיני נפשות, אם הרג הרולה את הרולה ואין העדים רוצים להעיד על הרזיחה, אין הרולה פטור מעונש שמימי, כדכתיב ואלקיס אנה לידו, ודרשינן נמסי' מכות שהקנייה זוממים לפונק אחד, והוא פיר' חדש לגמרי נהגינים ונשא עוט, כי נאופן אחר חייני יודע לפרש את התוספתא הגיל, ואפשר דהש"ם דילן וכן בירושלמי השמיטו דרשה זו מפני שמפרשים קרא כמשמעו, וכתרנמו: ויקבל חוביה.

ואפשר דזה מוסב על דיני מחוטות, שאחד כפר נכלל דלילו ה"י חודה נחלקת ה"י מתחייב שנועה מעלמו ואלו אין לורך נהעד, אכל כשכפר נכלל והייט דנטיל שנועה, אז חייב העד להעיד כדי לחייבו שנועה.

וה"פ דברי התוספתא הגיל אפשר לפרש כוונת המשנה נסנהדרין לו: ושחא תאמרו מה לט ולגרה האמת, פירש"י: להכניס ראשט נדלגנה האמת אפילו על האמת, והלא כבר נאמר והוא עד או ראה או ידע אם לא יגיד וגר', ושחא תאמר מה לנו לחזו נדמו של זה, פירש"י להיות מתחייבים נדמו של זה, נוח לט לעמוד נאם לא יגיד, והלא כבר נאמר נאנוד רשעים רנה, פירש"י אם רשע הוא אין כלן עונש ע"ש. וקשה מה פ"ד נושחא תאמר השני שנחשנה שטח לעבור על אם לא יגיד ולא להיות מתחייבים נדמו, הלא זה הוא הגו של התורה שינאוו העדים ויגידו מה שיודעים ומה שייד לומר שהעדים מתיראים מהעונש. והתוס' שס נחשנה הוסף — כנראה שכוונתו על ושחא תאמר השני — כלומר, אע"פ שאט יודעין האמת לנ אדם טוקף עליו, שחא לא כיוון אל האמת, ע"ש, וכנראה הרגישו התוס' נדקדוק זה, אכל מה שכתבו שלג עדים טוקף שחא לא כיווט אל האמת, קשה להגין, כי חלילה לעדים להעיד אם לנס טוקף ויש להם אפילו דררא דספיקא.

וה"פ התוספתא תפרש המשנה, שהשחא תאמר השני הוא נהמשך למה שהגיד אחרו להם דכתיב אם לא יגיד ונשא עוט, כלומר שהם ישאו את העון של זה הנריכים להעיד עליו, לכן אמרו: ושחא תאמר, דה חיתה נדיני מחוטות שתלה הכתוב נשיאות העון נמנידים, אכל נדיני נפשות אפילו לא יעידו עליו על הרולה, גם כן יענש מן השמים, כדכתיב ואלקיי אנה לידו, איכ מה לנו לחזו נדמו של זה, כלומר נלתי הגדת עדות גם כן יקבל עונשו, ולמה לט לומר את חיתתו, על זאת אומרים להם לעדים, והלא כבר נאמר נאנוד רשעים רנה, כי מנאוו מוטלת עליכם להעיד ולקיים נאנוד רשעים רנה, ונערת הרע מקרנך.

ומסת' שכתוב בתוספתא הגיל: והרזיחות והנאפות והעונד כוכבים חנין ת"ל נפש נפש, מנאור כדברי התוס' נ"ה ר"ו. ד"ה פשיטא, דדוקא קרנן שנועה איט חייב אלא נהשניעו להעיד ואיט מעיד, אכל נשיאת עון יש אפילו נלא שנועה, דהא גני מחון שייד לומר דהמלוה או המפקיד משניעהו, אכל נע"ז ונבליה ערויות וש"ד מי משניעהו, אלא ע"כ דנשיאת עון יש אפילו נלא שנועה.

אם לא יגיד בלא תביעה אם לא יגיד לענין איסור, אם לא יגיד בעדות של שליחות דבר

והגת מדברי הרמב"ם ריש הלכי עדות מנאור דדוקא גני מחון נע"ט תניעה אכל נעדות של דיני נפשות או דבר איסור חייב להעיד חף נלא תניעה, וראה שס נכ"מ, ונחידושי הר"מ חר"מ סי' כ"ת, ולפע"ד נראה דהמקור לדברי הרמב"ם הוא מהתוספתא הגיל, דמי הוא התנוע נג"ע ונע"ז ונש"ד, אלא ודאי דלא נע"ט תניעה, משום דלפיטן מעדים זוממים, ושם אין עדים הזוממים נחנעין דוקא.

והגת הדין הזה המנאור בתוספתא הגיל ש"ס נשיאת עון על הג' ענירות החמורות הללן, משמע דדוקא נשנים, ש"ס שני עדים היודעים להעיד, אכל אם הוא עד אחד אין עליו להעיד כי לא תועיל עדותו לאום דבר, ולא יצא

ובשו"ת שנות יעקב היא סימן קמ"ו כתב: דכל הני גרמא נפקין דפרק הכונס שמו התורה פטור גס נדיי אים חס סתמיס אמרו דתייב ללאת ידי שמיס נזה ודאי אים חסס חפקינן מיני, משאיכ נכונס נדמוו דתייב נדיי שמיס דנר תורה כדכתיב אים לא יגיד וכא עוט וכן היכא דפטור מתשלומין משום דקס לי נדרנה מיני דתייב מן התורה נדיי שמיס, ודאי דקס רש"י והא"י עיקר דאי חסס חפקינן מיני עכ"ל, הנה נחית הרב הג"ל לחלק נהני ד' דברים שאלמרו נברייחא כאחד, דיש מהס שמייב לשלם מן התורה כדי ללאת ידי שמיס ויש מהס שאלמרו חכמים תייב נדיי שמיס, ומלנד שקסה מאד לחלק נדרים שאלמרו כאחד, חוץ מזה קסה דאיך יאלמרו חכמים תייב נדיי שמיס, על דנר שמו התורה פטור לגמרי, ואיך יטילו חכמים על אדם עונס שמימי נשעה שהתורה אומרת שהוא פטור.

שנים שכבשו את ערותו פטורים מלשלם

וגם את חירולו אל הכ"מ הג"ל לא הנמני נעניי, שכתב וז"ל וי"ל דרנינו ג"כ לא מיירי אלא נשיש אני עדים נדנר וקאמר דמזוה על כל אחד מהס להעיד מאס לא יגיד דאילו היכא דליכא אלא עד אחד כבר כתב רבינו נפרק י"ז דפטור מדיני אדם ותייב נדיי שמיס, וכדנרי הגמי נפרק הכונס עכ"ל, מרהיטת לשוט משמע שרצה לומר דכאן מיירי נשיס ותייבים נדיי אדם ונפרק י"ז מיירי נאחד ותייב רק נדיי שמיס, ולכן כתב רבינו את זה הדין שתי פעמים, זה דנר שאיט מונח נאוס פוסק שמיס הכונסים את עדותן יהיו תייבים לשלם נדיי אדם, ונכלל הדברים נפלחים ממני, איך יעלה על הדעת דמיס שכנשו עדותן תייבין לשלם מדיני אדם, והלא לא עשו אום מעשה להזיקו, וכל ענינתם אינם אלא נשנ ואל תעשה, ואפילו גרמא לא הוי, אלא ודאי דגס נשיס אינם תייבין לשלם מדיני אדם, ודאי לזה מלשון הגמי נניק נ"ו שס דגני השוכר עדי שקר דלמרוין דתייב נדיי שמיס פריך הי"ד אילימא לנפשי ממונח נעי שלומי, ונני הכונס עדותו פריך נמחי עסקינן אילימא נני תרי פשיטא דלורייתא הוא ואס לא יגיד וגר ולא פריך ממונח נעי שלומי, כלומר מדיני אדם, אלא הפירי פשיטא כדפירי רש"י פשיטא דלורייתא הוא דתייב נדיי שמיס.

שוב ראיתי נשטמיק שהניח נשס המאירי נדיה אלא נחד, וז"ל: ה"דע עדות לתנירו ואיט מעיד בין שהס שמיס שכנישח עדותס מפסדת ממון בין שהוא אחד שכנישח עדותו חפקעת שנועה, פטור נדיי אדם ותייב נדיי שמיס, שאף גרמא אין כאן הואיל ואין כאן מעשה, ומה שאלמרו נסגויא או נתרי נאס לא יגיד קאי, לאו למימרא דליתייב נדיי אדם דמה ענין לתייב את האדם נמינית דינר, אלא כך פירושו נאס לא יגיד קאי ופשיטא דתייב נדיי שמיס, עכ"ל, מנאר מפורש ככ"ל.

ואין לומר דהכ"מ סונר דמן התורה אין הכונס עדותו נחד נענש כלל אלא דרנן אמרו שהיא ענירה דרנן, לכן ייענש מן השמיס שענר על איסור דרנן אלא איכ ישלם דאי יפטור מן העונס, דאיכ תקאי גס נשיס תאלמר שאין כתיב נתורה כלל שיסלמו אלא עמו יא כדמתרגמינן יקבל חובי, ואחי רננן והטילו עליו תונה לשלם ממון כדי להפטר מן העונס, ואיכ מאי תקשינן נמחי עסקינן אילימא נתרי פשיטא דלורייתא הוא וכו', הא אפשר דעסקינן נתרי ואשמעינן דהגס שאיט כתוב נתורה נכאן אום חיוב של תשלומי ממון, אמרו רבנן שיסלמו כדי להפטר מן העונס, אלא לאו ש"מ, דקושיית הש"ס הוא פשיטא דלורייתא תייבין לשלם ללאת ידי שמיס שלא ייענשו על ואס לא יגיד, והגס דאין כאן אום מעשה ולא הוי אפילו גרמא, ואי

אלא מוניח אס רע נלנד ואסור, וראה ח"מ סימן כ"ח נהגיה, ונריך ניאר למה נאשפת לא יחתייב להעיד אפילו כשהוא יחידי כדי להפריש את האיש מאשחו הטאפת, ומכאן ראוי לדברי הטובי א"ר"מ ל"ה, שאין חיוב על העד להעיד נניד, כי הלא הנניד לא יחתייב לו כי אין עד אחד נאמן נעריות, ואלא שחא יחתיין לו הנעל כני תרי ויפרוש עלמו חמנה, לזה אין נריך נ"ה, ודי אים יאלמר להנעל נננעא ואס ישמע ישמע ואס לא מה עליו לעשות, לכן התוספתא המדנרת מעדים נניד, אומרת דוקא נדאיכא תרי עדים.

ודאי נשרית מות יאיר סי' ר"ח, נאחד האומר לתנירו הרגיל אלנו נניתו, נא והעדיני שאין לי ממון אלל אחרים, כדי שלא יחיהו אותנו לעסיר ועל ידי כן חספי, כי אלמלא שהגילו עליו קול שהוא עסיר היו מחזיקים אותו נני עירו, ומסתפק החריי אים איטו מעיד נז אים עונר על ואס לא יגיד, כנראה כוונתו, דלא יגיד שייך ניודע להגיד דנר של חיוב, כגון שפלוני חייב לו, ולא נשלילות, כדכתיב או ראה או ידע, ידיעה דומיא דראה, מה ראה הוא נתיב כך ידיעה של חיוב ולא של שלילות, כן הננתי מתוך דבריו הקארים אים לא שגיחי.

ומדברי התוספתא הג"ל דילפינן מעדים זוממין, הלא נעדים זוממין הם מעידים על השלילות, דעדים הראשונים מעידים שפלוני הרג ניוס פלוני, והזוממים אומרים איך אתם מעידים וכו' איכ לעולם הזוממים מעידים על השלילות, כלומר שהעדים לא ראו, וממילא החיוב להעיד הוא ג"כ על השלילות כמו על החיוב, וכן מפורש נהרמנ"ס פ"א מהלכי עדות ה"א, מזה להעיד — בין נעדות שיתייב נה את חנירו ובין נעדות שזיכהו נז וכו', והגס שזיכהו יאיר נמעיד ששלם את חונו אכל ננינז זה כלול גס כל עדות של שלילות, והטעם כג"ל דומיא דעדים זוממין.

אם לא יגיד בעד אחד, דאורייתא

והכ"מ אס הקסה על מה שכתב הרמנ"ס העד מזוה להעיד, דמשמע דגס עד אחד עונר על ואס לא יגיד, ונש"ס נ"ק נ"ו לא מייתי קרא אלא לשני עדים, כוונתו דמקשינן אס אילימא נני תרי פשיטא דלורייתא הוא אים לא יגיד וכא עוט, אלא נחד, משמע נחד אינו מדלורייתא אלא מדרנן, והכ"מ אס מתוך דהרמנ"ס ג"כ כוונתו לשני עדים, אכל נעז אחד הכונס עדותו כתב נפ"ז דתייב רק נדיי שמיס, ע"ש.

ול"א זכיתי להנין את עומק דברי הכ"מ, דלפי דבריו נהני ד' דברים שהש"ס אס נניק מונה דפטור מדיני אדם ותייב נדיי שמיס יסנור שתייב נדיי שמיס מדרנן, מה דנר שאיט מסתנר דאס מן התורה פטור ורק דרנן מחייבין אותו, איך ייענש נדיי שמיס על הדנר שהתורה פטרנו, ועוד אים חכמים רנז לחייבו למה לא חייבוהו לשלם אלא הטילו עליו עונס שמימי, אלא שנע"כ הפירוש אזה הוא מדין תורה שאין הנניד של מטה יכולים לחייבו וענשו מסור לשמים לכן הרובה שלא ייענש נדיי שמיס עליו לשלם, מה הוא דין תורה ולא דרנן, ומה דמקסה אס נניק פשיטא דלורייתא הוא אים לא יגיד, כלומר למה לי לומר ננחי דין זה, הלא מפורש נתורה שפטור מדיני אדם ותייב נדיי שמיס, דכתיב אים לא יגיד וכא עוט, ונשיאת עון הוא עונס נדיי שמיס, אלא נחד, כלומר הגמי מלמדנו דלא תימא דוקא נתרי יש נשיאת עון אלא גס נחד יש נשיאת עון מדלורייתא, חו הוא שהש"ס משמעט שאין אום חילוק בין תרי נחד, נדיי שמיס תייב ונדיי אדם פטור, כלומר תייב נדיי שמיס מדלורייתא.

עובר העד הכונש את עדותו על איסור תורה של חני שיעור, ומי שזו להא דכשנע על אכילת זית שעובר על איסור ח"ש גם נאכול חני זית.

אך זה אינו, ואין כאן ענין של חני שיעור, דגני חני שיעור של איסור אם יאכל עוד חני שיעור יעשה איסור גמור, אצל נכאן אפילו כונש את עדותו עכשו כל עוד שלא נא עד השקר של הודאה, אין צוה איסור דהא יכול להנטרף אח"כ אל העד של ההודאה ולהעיד, נמצא מה שכונש עדות עתה אין צו שום איסור, ואין לומר דלא יוכל אחר כך להעיד משום שאמר עתה חני יודע, דהא כתב הר"ן דהאומר חני יודע יכול לומר ולהעיד ולא הוי נכלל כיון שהגיד, דדוקא כשהגיד חני חזר ומגיד ולא כששתיק.

אולם כל זה תינח עד שלא אמרו חכמים דעד אחד הכונש את עדותו עובר על אם לא יגיד, שפיר יכול אחר כך להנטרף לעד ההודאה, דהא לא עשה שום איסור עתה והוא כבר לעדות, אצל לאחר שאמרו חכמים דגם נחד יש איסור של אם לא יגיד, נמצא שזה הכונש את עדותו עתה עובר על איסור דרננו, ואם ינטרף אח"כ לעד ההודאה ויעיד הרי הוא משים עצמו רשע למפרע נחמה שאמר חני יודע, ולא יהי מהימן, דרוב הפוסקים סוברים דאמרינן אין אדם משים עצמו רשע אפילו דדרננו, אי"כ אז לא יוכל להנטרף ולהעיד, ומחילא עובר גם עתה נכנסת עדותו על איסור דאורייתא של חני שיעור, ושפיר כתב הרמז"ם דגם אחד מזהו להעיד מן התורה, משום חני שיעור, ע"ש, ודפתי"ת. אולם הר"ם נעצמו דוחה את דברי עצמו וכותב: והנה שיעור יש שאין איסור חני שיעור אלא נמידי דאכילה — כוונתו לדברי הח"ז נתאונה, הגם שנרש"י שנת ע"ד וכי מותר לאפות פחות מכשיעור לא משמע כן — וגלא זה ג"כ יש לחלק דלא דמי לחני שיעור נכמה גווי, אך חני מוכרת וי"ל ככ"ל ע"ש, הנאיתי את כל הנ"ל כי מלמד שחנני"ם עלי מאד דברי חזונו כאלו, יש לי ג"כ לפלפל קצת נדבריו המחוכמים ז"ל.

הגה נעמן חני שיעור דומה להנ"ל כבר הארכתי בחי"א מספרי זה דף קכ"ו נחלי שיעור נאסור דנל יראה, והנאיתי דברי הגבורת ארי דאין איסור ח"ש ננל יראה דלא דמי לאכילת חני שיעור דכשאוכל עוד חני שיעור מנטרף קמח לנתרא, ואלמלא ח"ש קמח אין כאן שיעור לכן חל איסורו למפרע, אצל גני נל יראה אפילו יראה עוד אח"כ כחני זית, לא יתחיל האיסור אלא מני אז כשיראה כשיעור שלם ולא מקודם, ע"ש שהארכתי צוה, ועיין גם שם בהשמטות שנספרי הנ"ל נדף ש"ל"ב, והגדון של עד אחד הכונש את עדותו דמי לח"ש ננל יראה, כי אפילו ינטרף אח"כ עם עד של ההודאה ושניהם יכנסו מלהעיד, האיסור של ואם לא יגיד יתחיל מאותה עתה ולא משעה שכנס את עדותו כשהי יחיד, והוא עדיף מח"ש דנל יראה שהג"א כתב ככ"ל, דגם יש מקום לפלפל צוה כמו שכתנתי נספרי הנ"ל משא"כ הבא.

איסור של חני שיעור בשב ואל תעשה

אולם כל ההערה הנ"ל של החז"ר היא חדשה לגמרי, דעד כאן לא שמענו איסור של חני שיעור אלא כשהאיסור הוא נקום ועשה, כגון אכילת איסור או עשיית מלאכה נשנת — לדעת רש"י — דעובר על האיסור נעשה מעשה כשאוכל או כשעשה מלאכה, אצל כשענייה היא נשנ ואל תעשה, כגון הבא דהכונש עדותו ואינו מעיד הוא הענייה, לא שמענו שיש צוה איסור של חני שיעור, לא מינעיה לשיטת החכ"ל דהאיסור של איסור חני שיעור הוא מטעם אחשני,

אפשר לחייבם נדיני אדם משום חזיק לכל זאת חייבין לשלם כדי שלא יעכשו על מה שעזרו על ואם לא יגיד, זה פשיטא, דלא הי על הדרך להשמיענו, ונע"כ דמאי דתינח דהכונש עדותו חייב נדיני שמים, היינו אפילו נחד, דזה הוא החידוש דאפילו נחד נמי נעי שילמתי מדאורייתא ללא יד שמים, דגם נחד עבר על ואם לא יגיד, דאילו הי מעיד לא הוה משתנע לשיקרא.

והנה הדקדוק הנ"ל שדקדקתי מה מקשה הש"ס נחמי עסקינן הי נחמי פשיטא דאורייתא הוא אם לא יגיד וכשא עוט, דמה קושיא היא, הלא נחורה חני מפורש שילמתי אלא שיעכשו על שעשו ענייה כמו על כל אחר ענייות שנין אדם למקום שאין משלמין ממנו, ואחו רננו ואמרו שילמתי ממנו כדי שלא יעכשו על הענייה, אצל לעולם אפשר דעסקינן נחרי ולא נחד, ומאי מקשי פשיטא, אפשר לתרץ על פי התוספתא הנ"ל דטענות פ"ג, דנכונשי עדותן תלה הכתוב נחנידים, כלומר אם יש עדים ואינם מעידים וכשא עוט, כלומר הם הכונשי עדותם נכנסים תחתיהם והמכתש נפקדון לא יענש ככ"ל אם כן התורה חידשה דין חדש היוצא מן הכלל דכל החיוז של המכתש נפקדון עובר אל העדים, אי"כ גם החיוז של ממון טטל מהמכתש וניתן על ראש העדים, ונכן שפיר מקשינן פשיטא דהעדים חייבים לשלם נדיני שמים דהא כתב ונשא, עוט" כלומר, העדים ישאו את כל העון ואת כל ההתחייבות של המכתש נפקדון.

והגם שהרנה פוסקים ומפרשים לא פירשו את דברי הש"ס כמו שגדדתי לעיל, וכן כתב הנ"ת יוסף והנתיבות ריש ס"י כ"ח דמסוגיא דהכונש משמע דנחד חני עובר מדאורייתא אלא מדרננו וכ"ח דהנשנע שלא להעיד חלה השנועה כיון מדאורייתא חני חייב להעיד וכן כתב התומים, לכל זאת לא מנעתי מלכתוב הא דהנ"ל משום שלא זכיתי להנזין איך חכ"ל יחייבו את האדם נדיני שמים ככ"ל, ונפרט שמדברי הרמז"ם ז"ל ריש הלכות עדות משמע נפשטות דאם לא יגיד ונשא עוטו קאי גם על עד אחד, כמו שתמה עליו הכ"ח הנ"ל.

עד אחד הכונש עדותו אם יש איסור תורה מדין חני שיעור

ובחי"דושי הרי"ם הלכי עדות סימן כ"ח, רוגה לייסנ קושיית הכ"ח על הרמז"ם משום דעד אחד הכונש עדותו עושה איסור של חני שיעור, דמי לאנטרופי אם ינא עוד עד אחד, והגם דנשעה שכונש את עדותו אין כאן עוד אחר ולא דמי לאכילת חני שיעור איסור דאם יאכל עוד כחני שיעור יתנרר שגם החני שיעור הראשון הי אסור, אצל כאן אפילו ימנא אחר כך עוד עד אחד יהי איסורם מתחיל מאלו והלואה ולא מה שכנס את עדותו עד אז, לכל זאת הרי זה דומה לפסקו של הרמז"ם בהלכי טענות פ"ד, דהנשנע שלא יאכל כזית אסור מתורת חני שיעור אף נחלי זית, הואיל ועל ידי צירוף יהי צו איסור אח"כ, גם קודם הצירוף אסור הגם שלא נשנע אלא על זית שלם.

והגם דלא דמי, דהתם נשעה שאוכל חני זית יש לו אפשרות לאכול זית שלם, כלומר יש אפשרות שמיד עתה יהי נאכילתו איסור תורה, אצל נכאן שהעד יודע שרק הוא לנדו ראה את המעשה ולא שום איש אחר אי"כ אין כאן שום אפשרות של צירוף, ולא שייך לומר דאסור משום חני שיעור, אמנם יש אפשרות שינא עוד עד אחד להעיד שהלואה הוה נפיו לאחר ההלואה שראה העד אחד הכונש את עדותו, ונשעה שהעד כונש את עדותו על מה שראה כבר ישנו נעולם העד השני של הודאה, וקיי"ל דמנטרפיו, לכן שזו

שאין (ב) חקב"ה מוחל להם ר' אליעזר בן (ג) מתתיה אומר [ג] אין אדם מתחייב לשמוע אלא אם כן הוא שנאמר (שם שם) נפש כי תחטא ושמתה קול אלה וכן היה ר' אליעזר בן מתתיה אומר הרווחה קוברי עבירה נתחייב לראות הרווחה קרובה מצדו וזה לראות מכאן שאסור לשמוע שמשכיב ואסור לראות כשקטוין עבירה אע"פ שאין בידו למחות.

תתירו. בעיר אחת היו חשודים ולא היו שומרים הרב של מס מקצתם היו חשודים בא אחד לפני החכם אמ' לו הנח אמרו לי פלוני תקרוך על חקל כמה יתן זה וכמה יתן זה מפני [א] שמקצתם חשודים אמ' לו החכם מוטב שיעברו על חרם ואתה אל תחטא שתגזול שמה תקשוק למי שיש לו מקט שיתן יותר מכרי יכולת שלו וחרי גזלתה.

תתירו. ראובן אמ' לשמעון תשלם לי דחה אותו זמן מרובה ואחר כך שילם לו סעם אחר' היה חייב ראובן לשמעון אמ' תשלם לי אמ' אתה דחית לי זמן מרובה גם אני אקשה לך כך אמ' לו החכם אם הוא הטא לך אתה לא תחטא כי מה שאתה מריח גם הוא יכול להריח וכל מה שיכול להריח בחם [א] אתה גזול.

משנת אברהם

העיר הוא משום שכלם שותפים לתשלומי המס לכן כל אחד יכול להשניע את חנירו כדין שנועת השותפין שמשניעין זה את זה על הספק, והייט דוקא שכלם נשניעין חזק לא כשרק מקצת מהם נשניעין, ע"ש, חזק זה כמונן דוקא נשלין מקצתם יותר חשודים מחזריהם, חזק את החשודים על החרם גדלי שאין להטיל עליהם חרם כשם שאין משניעין את החשוד על השנועה, אלא נע"כ דלא ידעו ולא הכירו את החשודים אלא ידעו שיש נתוכס חשודים,

גם נשמע מדברי רבינו דדוקא מטעם חש גל אחר לגל לעשות הערכה שמה יהא פסידא להאי ורווחא להאי, חזק אלמלי כן הי' מותר לשנות מחרם להערכה, הגם שאתם החשודים גדלי לא היו מסכימים לשנות מחרם להערכה, כי להם מוטב לשלם על פי חרם ולא ע"פ הערכה, ונש"ע חו"מ קס"ג-ג' נהנה משמע דרק מהערכה לשנועה יכולים לשנות משום דהשנועה הוא שנועת השותפין, חזק משנועה להערכה לא, ונפרט גלא הסכס כלם, חזק זה דוקא נאינס חשודים חזק נחשודים אין דעתם דעה כלל.

סימן תתרי"ח

המאחר פירעון הלוואה או פקדון ופרווח בהמטון, הריוח למי

[א] **אתה** נחלו. חזק משום טקמה ונטירה אין כאן, כי מה שראובן רצה לעכב חזק את ההלוואה, לא משום טקמה היתה כוונתו אלא נכדי להרוויח עם הממון מה שהי' יכול להרוויח עם ממוט שעכב עליו שמעון נשעתו, והחסס חזר לו שאסור לעשות כן דנמה שמעכב את ממוט של שמעון נידו שלא נראותו ומרווח הלל הי' ראובן יכול להרוויח ונמלא נחלו, כלומר גורם לו הפקד, ואלא שיעכב את ממוט והרווח משום ששמעון נשעתו לא השיב לו את ממוט נחמו, נמלא שיהי' כעין רינית נידו.

ודגם דאם אחד מלוה לחנירו על זמן מה כדי שיתור וילווה פעם אחרת כזמן הראשון י"א דמותר אם אינו מלוה לו לזמן ארוך יותר ממה שהלוהו, וי"ד ק"ס"ט נהג"ה, הייט דוקא כשמלוהו נלוטין זה, ששפיהם נתרעו על כך, חזק לעכב מעצמו נלי הסכמת הראשון אסור, או אפשר דרבינו סובר כשיטה הראשונה אם נהג"ה שאפילו מדעת שפיהם אסור.

ובדו"ט סו"ס פ"א מנואר ראובן תונע מולת שמעון את החזק שיש לו נידו מכתה שפיה וגם הרווח שהרוויח שמעון על ידי מעותיו של ראובן, וטוען שהתנה עמו לתת לו ריוח ושמעון אומר שלא התנה לתת ריוח, פטור שמעון אפילו משנועה, שאף לדברי ראובן לא הי' תנאי זה נשעת

דודאי לא שייך לומר לחשני' חזק נקום ועשה ולא נשוא"ת, חזק אפילו גם לשאר שיטות לא חזק מקום שיהי' סכר שיש ליסור ק"ש נדנר שליסורו נשוא"ת, ואפשר דזה תלוי אם יש חיוב של ק"ש נעשיית מלוה, עי' מזה נספרי הכ"ל, כלומר, דגני עשיית מנות הוא הליסור נשוא"ת, כלומר, שליט עשה המלוה, ואט דכיס אם אינו עשה חזק שיעור מלוה אם יש בזה ליסור, וכמו כן זה שליט מעיר יחידי, ויש לחלק בניניהם.

עונש הוא לאדם לראות דבר שצריך להעיד

[ג] **אין** חזק וכו', כלומר התוספתא מדייקת שהי' נר"ד לומר: נפש כי תשמע קול אלה וחטאה, כלומר ולא תאנה להעיד, חזק נכאן לימדה תורה כי חזנה הוא לאדם לראות דבר שצריך להיות אחר כך עד להעיד, ולמה נאה חזנה זו לידו, מפני שכבר חטא נענירה אחרת לכן מגלגלין חזנה זו על ידו, וכשם שחזנה לראות נדנר ענירה כך להיפק זכות הוא לראות נעושי מלוה.

סימן תתרי"ז

ברין הערכה או תרם על הקהל ברבר מסים

[א] **שמקצתם** חשודים וכו'. הכוונה מפני שמקצתם היו חשודים לעצור על החרם ולא ישלמו כראוי להם, נא אחד והגיע לפני החכמים לגל להטיל חרם שכל אחד ישלם כפי המדה הראוי לו — הייט כך וכך אחד מהוט או ממסחרו — חזק יעריכו את כל אחד ואחד לשלם כפי אשר יעריכו את הוט או את מסחרו, ועל זה ח"ל החכם שמוטע שיעצרו חלו המקצת החשודים על החרם ולא להטיל הערכה על כלם, דלי אפשר להעריך לנכון ופעמים שמעריכים את אחד לשלם סך גדול מאשר הוא נריך לשלם וממלא שהמעריכים נחלים אותה.

מרב"י רבינו שמעון שהחסס הדגיש טעמו מפני שרק מקצתם הם חשודים, ורובם אינם חשודים לכן אזלינן נתר רונא כאלו כלם אינם חשודים ואלתלל כן, הייט כשאין כאן רוב שאינם חשודים, מהראוי הי' להטיל הערכה על כלם, הגם שאי אפשר שאתה הערכה לא תגרום הפק להמיעוט או להמחנה שאינם חשודים, ונראה דמיירי שידעו שיש מקצת חשודים חזק לא ידעו מי הם, דאלמלי ידעו מי הם החשודים, למה יטילו חרם על החשודים, הלל מוטע להעריך אותם ושאינם חשודים יעמדו נחרם, חזק נודלי מיירי שלא ידעו מי הם, והגם שכתב הטוב"י חו"מ סימן כ', שאין להטיל חרם על מקצת נני עיר ולהעריך את מקצת נני העיר, משום דכל הדין של הטלת חרם על נני

(ב) לפניו השמים. (ג) לפניו מתיא.

תתתרתם. ראובן הלוח לשמעון מעות והיה רחמ אוחו אמר ראובן ללוי אם תוציא מעותי משמעון אתן לך כן וכך התוציאם נתן לו (א) הרי מעלה על [א] שמעון כגולן.

תתתרי. כתיב (יבדים זב) לא תוכל כלותם סחר פן תרבה עליך חית השדה אינו מדבר בחיה רעה שהרי כתיב (ויקרא פו ו) והשפתי היה רעה פן הארץ אלא [א] בחיה שאוכלת התבואה פן תרבה עליך שלא תוכל למחותו ולסנוע

סחם.

משנת אברהם

אלא נדארווח לה זימנא או כפירש"י או כפיר התוס' שם, ועוד דאי מיירי נמקדש אותה נהריווח שהיא לריכה ליתן לו, אחזי היא הערמת רנית, לדעת הסמ"ע, ועוד אחזי קרי ל"י הגאת מלוה, הגאת הריווח היא לריך לקרותו.

סימן תתתרי"ב

המסרב לשלם לאחד פסק ב"ד, הלוח משלם הנצאות של נביינא

[א] שמעון כגולן. משמע על שמעון לשלם אל ראובן כל ההולאות שהוליא נכדי לננות את החוב, אולם נרור אזה דוקא כשתנע לפני נ"ד והנ"ד חייבונה לשלם והוא סירב לשלם דלא יש לו רשות להתנע לעשות כל טעקי לננות ממוט, דהא מותר לו ללכת אפילו לפני דייני נכרים כמנאר נחוי"מ סי' כ"ד, ומכל שכן שהותר לו להוליא הולאות לישראל שיננה לו את ממוט, ומחילא נחיינ הלוח לשלם לו גם את ההולאות, אבל כל עוד אלא נחיינ נ"ד לשלם אפשר דאם הוליא הולאות נכדי לננות את ממוט אין הלוח חייב לשלם את ההולאות ואפשר דהו נזה חש רנית.

שוב ראיתי נש"ת שאל ומשינ מהד"ת חלק נ' סימן ע"ט, שאלה כעין זו, אם אחד לא ראה לניית לד"ת והלך התנע לפני דייני נכרים ואם נחייני לשלם את הקרן ורנית והולאות, וכתנ דחיינ לשלם הכל וגם הרנית אם יש לו היתר עסקא, ואת ההולאות חיינ לשלם נכל אופן.

ובאם קיבל לפני דייני נכרים נלי רשות נ"ד, נודאי אסור לו לננות את ההולאות, מלנז האיסור שעשה נלכתו להתדין לפני שופטי נכרים, וכן אם הוליא הולאות לישראל לננות את חונו טרם שעמד דנין תורה נודאי אין המתנע לריך לשלם לו את ההולאות, אלא כשעמד לפני דייני נכרים נלי רשות נ"ד יש נ' דעות נחוי"מ סי' כ"ד, אם נית דין זקקין לו, וע"ש ננתינות, אולם זה דוקא כשעמד דנין מתח אבל אם רק הקרינ משפטו לפני דייני נכרים וטרם יוס המשפט נא לפני נ"ד, סקקין לו, ראה ת"ס סי' נ', ונית ינחק חוי"מ סי' מ"א, ש"ת מהרש"ם ת"א סימן פ"ט, וש"ת מהר"ש עניל ח"ג סי' מ"ח.

סימן תתתרי"ג

עופות האוכלים תבואות של השכנים הבעלים משלמים

[א] בחיה שאוכלת וכר. הכוונה לנרר שכל נהמה חיה ועוף האוכל תבואה או ירק של שכנ, קרוי חיה רעה, והרי הוא נכלל מה שאמרו לא תשים דמים נביתך, וסימן זה הוא הקדמה לסימנים הנאים.

נתיחיינ שמעון ואף אם אחר שמעון אח"כ אני אתן לך ריות, נדריס נעלמח הס נלא קנין ויכול למחור נן, והקסה הסמ"ע חסימן ר"נ"ז דאם תנע ראובן מעותיו כדי שיוכל להריות נהן והוא מעכנ נידו שחיינ לו הריות מכלן והלואה, היינו משעה שתנע את מעותיו, ולריך לומר דכאן מיירי דתנעו מעותיו כאלא הגיע עוד זמן הפרעון, אינ לא תנע מעותיו ע"ש, והש"ך שם מתרן דכאן מיירי נהלואה ונס"י ר"נ"ז מיירי נפקדון ע"ש, והנה לפי תירון הנ' של הסמ"ע אפילו נהלואה אם תנע המלוה את מעותיו — נודאי כשהגיע זמן פרעון דוקא, דמקודס אין לו טענה לתנע — והלה מעכנס, הרי הוא חייב מכלן והלואה להחירי לו כל את הריות שהוא מריות נלותן המעות, ואם מחירי לו כל הריות או מחלתי י' שיטות אונות, ולננרי הש"ך הייט דוקא נפקדון אבל נהלואה איט חיינ ליתן לו כלל תן הריות, ונודאי אסור ליתן לו תן הריות משום רינית, דהא גם הסמ"ע כתנ שם נס"י ר"נ"ז דנלא תנע נעל הפקדון את מעותיו, אין הנפקד לריך ליתן לו תן הריות, אבל אם רואה מותר לו ליתן ואין נו משום רינית משום דלא נא לידו נתורת הלואה ע"ש סמ"ע אות כ"א, משמע דנהלואה אסור לו ליתן משום רנית — וע"ע דא"כ איך כתנ נס"י פ"א תירון הנ', ומשמע מדנריו דגם נהלואה אם תנע המלוה את מעותיו כשהגיע זמן פרעון והלה מעכנס דחיינ ליתן לו את הריות, הלא רינית הוא. —

שוב ראיתי נש"ת שנות יעקב ת"א סי' ס"ד, שחולק נהדיח על נדרי הסמ"ע ה"ל ופוסק דאסור להחירי לו את הריות משום דהו רנית, דוקא נפקדון חיינ להחירי לו הריות לאחר שתנע והלה מעכנ משום דלא אחי ליד"י נתורת הלואה, ומננרי רנית שכתנ שהמעכנ את ההלואה הרי הוא נחל את המלוה, נראה כדעת השנות יעקב דאליה, היא לו לומר שריך להחירי את הריות, ונננן שלפניי היא לריך לעשות חשנן כמה הריות הראשון לאחר שעכנ את המורת הלואה וכמה הריות השני, אלא ודאי כל היכי דחתי ליד"י נתורת הלואה אסור לו ליתן תן הריות משום דהו רנית.

ובע"ל שנות יעקב מציא ראי' לננריו מש"ס קידושין ו: נהגאת מלוה מקודשת ואסור לעשות כן מפני הערמת רנית, ומוקי לה נגמ' דארווח לה זימנא, ואי ס"ד דליכא רנית נמה שנתן את הריות להמלוה אחזי לא מוקי נגמ' דמיירי נכה"ג, אלא ודאי דנאופן כזה הו ודאי רנית, ולא זכיתי להנין את הרא"י, איך מני מוקי לה דמיירי שחוקש אותה נלותו הריווח שהיא לריכה לתת לו, דממה נפשך אי אומר לה דנר זה טרם שהגיע יוס הפרעון, כדמשמע נגמ' שם, וע"י מקנה, איכ אין כאן עוד שום ריות, ונמה תקדשה אז, ואם אומר לה אז שהיא מקודשת לו כשי"י לה רווחים מלותו המחון, איכ נודאי דעתה על הריות הגדול הייט שיהי' לה לאחר כלות הזמן של הארכא של המלוה, נמלא שנשעת חלות הקידושין שזו הו מלוה, כלומר שהיא תהא חייבת לו את הריות, לכן אי אפשר לו להשי"ם לאוקי

חמתרם. (א) ר"ל ששמעון גרם לראובן שיודיע הנצאות חנם חרי הוא גולן.

תתתרי"א. שנים היו בתיחם זה אצל זה וננתיחם זה אצל זה ולאחר היה לו תרגולות הרבה והיו פורחות בן הכירו והיו משחיתות מה שבגן אפ' לו החכם הרי מה שהתרגולות קושים נחשב לך כאילו בידך אתה קושה [א] והול אותו תשחטם כדי שלא יזיקו עוד.

תתתרי"ב. לאחד היו לו בנים ואחר מהם היה רע ושונא שכינו שלא בדין ביום הנחילו את בניו לא נתן לאותו בן אצל שכינו כדי שלא יעשה רעה לשכינו.

תתתרי"ג. איש שרואה שני תרגולים או שני אילים של הכירו ישראל נלחמים או אחר של גוי ואחר של ישראל והוא יכול להסרדם הרי הוא בכלל (דברים כב ג) לכל אבירת אחיך ויש לו להסרדם כל דבר שיש בו הספר להכירו על תראה אותו [א] ששל לחצול.

תתתרי"ד. לא תשים דמים בביתך (שם שם ה) כמו שאמרו שלא יהא בביתו של אדם היה רעה וכלב רע כך עוף כפז עורבים וכן עגור ושור נח ואיל מנח ואם יהיה ליתודי עגור [א] מיר ישחט אותו ואל יקבץ וכן במקום שיש בני אדם הולכים ויש דף למעלה לא ישים אדם סבין או אבן על הרף שנאמר לא תשים דמים בביתך מן יסול. (א) בתופתא הנחל את הגוי הייב להחזיר לגוי הסוד גול הגוי סגול ישראל מפני חילול השם.

תתתרי"ו. אמרינן בחלק (א) אמרו לו והלא סמון עשרת השכמים מקורב בו אפ' להם (ישעיה לג ד) כמשק גבים שקס בו מה גבים חללו מקלים את הארץ מסומאח לטהרה אף סמון של ישראל מיר שנפל מיר האומות מיר טהר

ואם לא היו הייבים להם לא היו שוללים את יהודים ועושר שהייבין לאלה נחלין לאלה וזה יודעים המלוים להם קתידין ליתן את הדין וכן מי שאומר למלך אני אלוה לך ויודע שהמלך [א] לבטוף יקה מן היהודים וישלם לו והמלך אינו רוחק אותו לחלוח לו וזה תדיר שואל ויזכרה לקחת מן היהודים כדי לשלם לזה.

תתתרי"ז. בבית אחד היו סתאכפנים תלמידים ובעל הבית היה חסיד בא אחר מן התלמידים והיה נונב מן היין של רבו אמרו לו הכירונו לפה תגנב מן היין והוא ישוד אותנו ויש לך עון אפ' להם חונד לי שהפקיר ינו שאם נגנב

לא יהיה עון ואמר בהרם יהיה מי שיגלה לו עלי אמרו לו לא נהרש על דברך ואמרו לבעל הבית אל תהשוד אותנו חוזר ספלוני אמרו לו לנגב וכי בשבילך הפקיר שתקה לך אל תעשה יותר [א] כי ברצונו לא הפקיר.

משנת אברהם

סימן תתתרי"א

[א] ונחל' אותו וכי. לפי דברי רבינו שהיא גזילה חמס, נע"כ דלריך נעל התרגולות לשלם מה שהזיקו התרגולות סק שלם כדון תרגולין שטינפו פירות או ניקרו משלם סק שלם, נניק י"ז: ונש"ס שס דף כ"ג: הני עתי דוקא דמפסדי תתרינן נמרייהו תרי ותלתא זמנין אי זיית זיית ופי לא אמרין ל"י תינ אמסחתי וקנל זחך, כלומר ישחט אותן, והיינו כדברי רבינו, ואפשר דהרבותא נדברי רבינו משום שהיו תרגולות ולא תרגולים העומדות לגדל זניס ולא לשחיטה, ונתוס' שס ד"ה הנהו, כתבו דנדבר שחיט עומד לשחיטה כגון עו לתלנה ורחל לגחמה יכול לומר כשחיק ישלם, ולכל זאת מחדת חסידות לזה רבינו שיחוט את התרגולות כדי שלא יזיקו, והגם דמשלם את ההזיק, לא נעי למיקס נהדייהו לדינא, חיתנן מני דליכא סהדי, ע"ש.

או אפשר דרבינו סונר כשיטת הפוסקים דפטור נעל התרגולות מדינא לשלם מה שהזיקו משום דמני למיחר נדור שדך ולא יכנסו התרגולות, ראה נסמ"ע ושיך חו"מ ס"ה ש"ז, דאן דחייב רחמנא נשדה אחר לא מייחייב אלא כשחטרה או דנפל נגדא גזילה ע"ש, לכן הזהירו רבינו לשחוט את העופות כדי שלא יזיקו והיו גזל דהא לא ישלם מה שזיקו.

סימן תתתרי"ד

[א] מיר ישחט וכי, ראה תוס' נניק מ"ו ד"ה אלא טעמא, ולא ישחט, פירי לא יקיימט ולכן סונר ר"א חין לו שמירה אלא סכין, משום דיש חיסור לקיים דבר העשוי להזיק ע"ש.

סימן תתתרי"ז

[א] לבסוף יקה וכי, מדברי רבינו שכתוב שזה המחור אחר המלך להלות לו עתיד ליתן את הדין, משמע אצל נדיבי אדם חין היהודים יכולים לתבוע חמט, ושעמו של דבר הוא משום דגרמא נטיקין פטור, והגם דהתוס' נניק כ"ג: ד"ה חניו דחש כתבו דקרונו לודאי החק הוי כעין חניו, והכא מני קרונו דהנר לודאי שהמלך יהי' מוכרח לקחת מן היהודים כדי לשלם להמלוה, אלא דשחיט הכא שחין ההחקה נא מיר, כי יוכל להיות שהמלך יקה מהיהודים לאחר זמן רב, וכל דבר שאיט גרס החק מיר לא הוי יותר מגרמא, אצל התם השולח את הנעירה ניד חרש אטע וקטן, דדמי לחניו שקרונו לודאי שמיר ייעשה החקה.

סימן תתתרי"ז

המפקיד חפציו להציל את הגנבים מאיסור גניבה

[א] כי נרלוט וכי, הדברים לריכיס נילור, הלא נודאי מרלונו הפקיר כדי שלא יכסלו אורחיו נאיסור גניבה כמו שאומר לתעלה שהפקיר ינו שאם יגנוב לא יהי עון, ולריך לומר משום דלנר זה אס רלוו לעשות כן כדי להציל את הגנבים מאיסור גניבה נפלוגתא שני', דהא נניק ס"ט. סונר רבן שחעון בן גמליאל נמה דנרים אמורים נשניעית דהפקר

סימן תתתרי"ז

[א] מופל' להציל וכי, כדאיתא ננ"ג נ"ג, נתן נדור וסכר מיל מיה נעל נרור ולפיק מיל מיה, הלי מנריח ארי מנכסי חנירו הוא, פירי רשנ"ס הא למה זה דומה למשיב אידה דכל ישראל מנווין להציל מחון חנריהם ין ההפק, ע"ש.

תתתרי"ו. (א) ציד ב"י.

תתתרי"ז. (א) בבא קמא פרק י"ג.

תתתרי"ח. אחר היה ראה בחבירו שהיה משכיר זנות ולא רצו לשמוע לו אלא ככסף מרובה בא זה תנב לו הכל תעשה כפתר ואמ' נכבים גרים נבבו לו ואמ' להכם אני נבבתי ולא נבבתים שיחיו שלי [M] אלא שלא יהא נאמן כי ברור לי כל זמן שלא אשיב לו שלא יקשו רצונו והחכם הכיר בו שלא נבבו לצורך עצמו כי אמר אם תחפז אתנו ביד נאמן ואם אראה שיישיב עצמו אשיב לו את הקרן ואת הריחה כי לא להמתי עשיתי.

תתתרי"ח. האוכל' תרומה בשונג משלם קרן וחומש הנחול במידי אינו משלם אלא הנזל ולא יותר אם היתה סחייב הנזל יותר מאשר נזל לא היה [M] חזר בתשובה אבל האוכל תרומה בשונג הקב"ח ידע אילו היה ידע לא היה הומא לכך ימחול לו בקרן וחומש כדי שיזחר סעם אחרת ולא יאכל עוד ממון של כהנים.

תתתרי"ט. אחר ראה שבהורים באו בעיצה אחת שרצו לקשות נביכה בבתים אמ' זה בבית של פלוני אני רוצה לננוב תלכו אתם בבתים אחרים ולמחר אמ' אני עשיתי למזבתו שאם לא הייתי ננוב לו הם היו לוקחים הפל ומזיקים ואני לקחתי ואני אשיב לו הכל אמרו לו זה שעשית זהו לענין נולדים (א) שידם תקיפה וחזון יאמר אני אשיב לו הכל אבל לענין נביכה אילו ידע מי שננוב לו שמה היה זה הורנו אם לא ישיב.

תתתרי"ב. ראובן ידע ששמעון היה ננוב [M] והיה צעור שהיה בעיר ולא הששו בו הקהל סעם אחת ננובו ספות בבית חנומת וספרים והיו חושדין את שמעון שהוא ננוב וידע ראובן ששמעון לא ננוב אלא אחר ננוב אמר להכם ברור

משנת אברהם

תליה נהפרשה, והתשלומין הוא משום שלא יאכל עוד תרומה המתשייכת לכהנים.

וְלַפִּי דברי תוֹסֵף הַגִּיל דמה דאמרו דאין הכהן יכול למחול ההפרשה אצל לאחר שהפריש יכול למחול, מפוסק אני נהא דניק ק"ג, דהנחל ונשנע לשקר והודו, דחייב קרן וחומש ואשם, ונמשה שם מנזאר דיכול הנגול למחול, אם יכול למחול על ההפרשה נ"כ או שאינו יכול למחול על ההפרשה, דהא התם נ"כ הכפרה של גזילה נחומש הוא, דמה שמיניא אשם הוא על שנשנע לשקר, ומה שאמרו נמשה דיכול למחול היינו לאחר הפרשה או שמה אין הענינים שויס, דל"כ למה נתרומה נאמר נמשה שאין מחילה מועלת ונכאן אמרו שחילה מועלת, אלא ודאי דלפי שיטת תוֹסֵף, נני גזילה מועלת מחילה אף על ההפרשה שלא ינטרך להפריש.

וּבְסִפְרֵי זה ת"ל, דף שמי' הארכתי נאכול תרומה בשונג דמשלם קרן וחומש אם הוא ממורת כפרה כמו קרבן, והנאחתי דברי הרע"ז והר"ש נריש פ"ז דתרומות, דאין לומר דהוי כפרת עון כקרנן כיון דחייב תומש, ולכך אין הכהנים יכולים למחול דהרי גזל את חבירו ונשנע והודה דמוסיף תומש ותקן נניק ק"ג דיכול למחול, משמע דעיקר הטעם מה שאינו יכול למחול נתרומה משום גזירת הכתוב דאינו יכול לפטור עמו נדמים אלא נדבר הראוי להיות קודש. גם הנאחתי אם דברי תוֹסֵף נפסחים כ"ט, ד"ה מאן יש אומרים, דתשלומי תרומה מחמת כפרה הוא, ונ"ל דשיטת תוֹסֵף הוא דשאני תרומה דאינו מניא קרבן על אכילת שונג לכן התשלומין הם לכפרה, כדנאחתימה נמקום כרת עומדת וחומש נמקום קרבן קאי, שנת ס"ט: אצל נגזל ונשנע הלא מניא אשם גזילות והוא לכפרה לכן אין החומש משום כפרה, אולם מדברי הש"ס אם ניק ק"ד, הילכך נשנע אע"פ דקאמר לי יהי לי נידך כיון דנעי כפרה לא פני עד דמתי לידך, משמע דגם נגזל ונשנע התשלומין משום כפרה, וכן הוא נרש"י נמשה ק"ג, ויליכנו אחריו אפילו למדי דאין לו כפרה עד שיחזור לנגול עמו דכתיב לאשר הוא לו, ונע"כ נריך לומר דהפירוש שאין לו כפרה נהאשם עד שיחזיר את הקרן והחומש מקודם, ויש לעיין עוד מה נרש"י נ"ה ס"ה, סוף העמוד, דחומש — של גזילה — כפרה דשנעוה הוא, ע"ש ונדן כפל פוטרנו מחומש, אם ונ"ה ק"ה, ותכ"מ.

סימן תתתרי"ב

[M] ודאי' צעיר, פירי' הי' לו צער לראותו על שמעון הגנוב הוא צעיר כי נודאי ינונוב את בני העיר.

יניהו אצל נשאר שני שנוע הלעיטהו לרשע וימות, ולנועין ור' דוסא שם אמרו דבר אחד וכו' ותוסי' שם דהלנועין היו מחללין נשאר שני שנוע, אלא דשאני החס דהלנועין היו מחללין כדי למנוע את הגנוב שלא יכאל נשאר איסורים, כי הגנוב אינו יודע שזה הוא דבר אסור, וגם ר' דוסא האומר שנעל הנזית מפקיר כדי להגיל את הענינים, פירי' שם רש"י משום דחוששין שיכאלו הענינים שאינם נקיימים נהלכה לדעת דשני שנועין לקט ג' אינו לקט, וע"ש נחומש, אצל כאן אין מי שסוגר דנכון להפקיר כדי להגיל את הגנבים מאיסור גניבה, ונראה דהחסיד הי' מפקיר את ייט שהי' חושש שמה ישתו האורחים יותר מכדי לרכס ויש נזה תשע איסור אם הנעל הנזית מקפיד, לכן לענין זה הי' מפקיר, כלומר, כל מה שיסתו אפילו יותר מכדי לרכס אצל לא הפקיר לנגנים שנגנו ויקחו לכליהם, מה שהיו אומרים לו וכי נשנילק הפקיר, הלא לא הפקיר אלא לשתייה אצל לא לנגיבה, מה שאמר כי נרנוט לא הפקיר, כלומר, אין זה דומה לשאר הפקר שאדם מפקיר לרנוט לכל דבר.

סימן תתתרי"ז

המאמר ממון חבירו כדי להצילו מעבירה

[M] שלא יהי' וכו', נחומש סנהדרין ע"ג, ד"ה להגילו נפשו ככתבו דמילין את האדם מן הענינה נפשו של עמו, כלומר הורגין את האדם הרודף אחר ענינה, ומילין את נפשו שלא תמנאל עניניה על ידי הריגת נופו, ואם מותר להרוג את נופו מכל שכן שמוחל לאנד את ממונו כדי להגיל את נפשו, ורבינו מסביר שהחכם הכיר וידע שאמת נדברי איש ושלא לצורך עמו ננוב, כי רצה למסור את הכסף ליד נאמן, אצל נודאי אשם הי' נחוץ לאנד את ממונו נכדי להגילו מן העניניה שמוחל.

סימן תתתרי"ח

מחילת על הפרשת החומש הנזל ונשבע

[M] חזר' נתשונה וכו', ואולי מה למדו חכ"ל לתקן תקנת השנים, נ"ה נ"ד, וראה רש"י שם ק"ג: ד"ה עמוד רננו תקנתא, ומה שכתוב רבינו הטעם דמשלם חומש כדי שיהר ולא יאכל עוד ממון של כהנים, נראה שרבינו סוגר כמתקנת דברי תוֹסֵף נכתובות ל': ד"ה זר שאכל, דהכפרה

תתתרי"ח. (א) מסוים ל"א ב'. תתתרי"ט. (א) ר"ל כי בגולנים או מוסב כי יעשה זאת בערמה אבל בגניבה.

לי חך ששמעון לא נגב אבל זר נגב ואם אני אומר ששמעון נקי הפעם לא יגרשוהו מן העיר והוא נגב ואין מי שיכול לשמור
ממנו אם' החכם (א) כל מה שתוכל [ב] לתלות ברשע תלה כדי להציל הטובים ממנו ואתה אל תאמר ישקר שנגב תראה כמה
לגרשו להציל הטובים ממנו.

תתרכ"א. שלשה היו בעיר אחת ונתפש אחד מהם והיו מענים אותו והיה לו סמך לנתפש בעיר אחרת אם' להם לפדותו
הוא ישלם להם אמרו אותם שנים אם תפדוהו כממנו ואפילו אם ישבע שישלם לנו לא ישלם כי הוא רע
והשווד על השבועה כי הרבה פעמים חלוינו לו ולא פרע ולא נקשה ושלחו לעיר אחרת פלוני נתמס ואנחנו לא נוקק לפדותו
עד [א] שתקחו ממנו ותפדוהו כי יעליל עלינו ויאמר מה שרוצה ולא ישלם לנו.

תתרכ"ב. אחד יהודי היה מלוח בריבית ומצליח ונתקשר וצר עין היה והיה יהודי אחר שכן לו וטוב וירד מנכסיו והיה
הסך למכור הקרקע ליהודי אחר ושאל לחכם אם' לו הרהק משכן רע אני יודע שזה הרע שקח שמחכת לו רשע
עיני הרעה על בית של שכיני ונקשה שכיני עני כדי שימכור לקשיר ואם תקנהו לכסף תמכור אותו לאותו קשיר לכן אל
תקנה. הרהק משכן רע כי עיני הרעה [א] גורמת ששכיני יעני מי שיקנהו.

תתרכ"ג. ראובן היה קשיר ולא היה יכול להלות כל מה שהיה לו לגויים הלך אצל שמעון ושמעון היה יהודי טוב אם'
גוי אחר יש לו מעות ורוצה להלותן בריבית אם תהפוך אני אעמק שהגוי יתן בידך אמר בן וראובן תגיד
ללוי ברצתי הייתי עוסק שיקבל שמעון מידי המעות כי הגוי אינו רשאי לקשות במעות אלא כמו שאני רוצה והפיר לוי שהמעות
של ראובן ולא של גוי ואם' לשמעון אם' שמעון והלא ראובן אם' לו שהמעות של הגוי אם' לו לוי הקרתי שהמעות של ראובן ולא
של גוי ולא רצה שמעון לקבל והיו אחרים אופרים לשמעון תגיד לו (א) מי אותו יהודי שאמר לך על המעות אם' לוי אל תגיד
להם אתה צדיק לכן שמעת לקצתי הם אע"פ שתאמר להם של מי הם לא יחדלו לכן אין הצדיק רשאי לקחת מעות מיהודי
רע עין השווד כשיאמר של גויים הם (ב) שאם יגלה להם ויקחו מראובן על ידי שגילה [א] מי הוא חוטאים.

משנת אברהם

דוקא נמקום שלוחו השנוי הוא חסוד על השנועה ואלו ירצה
לשלם, אז אין פודין אותו אלא נמנונו, הגם שעל ידי כן נריכים
להשקות את הפדיון נמשך זמן עד שישלחו לעיר אחרת להניח
את ממנו, אבל נסתם שני הרוצה לפדות את עצמו ואין לו
מחון אלא נעיר אחרת והוא מנטיח להחיר להפודים כל מה
שיולאו על פדיון, אין תשהין את הפדיון אלא להנוד פודין אותו
מיד וחורין ונפרעים ממנו לאחר זמן, משום דשנוי כולו
איתנהו נ"י, חוששין גם על חיי שעה לפדותו מיד.

סימן תתרכ"ב

**תלמיד חכם ראוי לו להתגרות ברשע שהשעת
משחקת לו**

[א] גורמת שכיני וכו'. כדלחריץ נזרכות ז'. רשע
שהשעה משחקת לו — ולא עוד אלא שרוצה
נצרו וכו'. ורנינו כנראה מפרש דמשום שהשעה משחקת לו,
תוכל עינו הרעה להזיק למי שהרשע עינו צרה נו, ועיי' תנילה
ו', ונחלירי שם כתנ דנמילי דשמית היכי דליכא קדוש השם
ראוי לת"ח להתגרות בהם, ונמילי דידיי ראווי להתרחק וכ"ש
שלא יתגרה עם רשע שהשעה משחקת לו, עיי"ש. ולא הננתן,
דנמקום שיש קדוש השם הלא כל אחד ולאו דוקא ת"ח חייב
אפילו לסכן את עצמו, ואפשר משום דלחריץ שם נזרכות
ולא עוד אלא שזוכה נדון, ח"כ משכחת אדלם יתגרה נו נרשע
משום קדוש השם ויפכן עצמו, ולנסוף יזכה הרשע נדון שלא
כדת ויאמרו שאין זה כלל ענין של קדוש השם, לכן רק תלמיד
חכם שזכות תורתו מסייעתו עד הרשע וגם כי לא יאקוט
אפילו אם יזכה הרשע נדון, ונדלוי הת"ח ישאל מפי נ"ד אחר
הגדול מן הראשון עד שיאל לנוגה נדקן, לו תותר להתגרות אם
רוצה נזה נד של קדוש השם.

סימן תתרכ"ג

לפני עור, כשאין הגבשל עושה את האימור מיד

[א] מי הוא וכו'. והכוונה שעל ידי שיגלה את שמו של
ראובן שרוצה להלות נרינית, ילון אחרים ממנו

גר תושב אם מותר להושרו, ולא לדנו לכף זכות

[ב] לתלות נרשע וכו'. הדמיון שמינין נמתיק מסנהדרין
ק"ו, רחוק מאלו, התם לענין דרשה לגנאי,
והכא לענין מעשה עסקינין. אולם נראה דכוונת החכם היתה,
דיותר להסוד לאדם המוזהק לנגב שינגנו ואין כחן שום חיוב
לדון אותו לכף זכות, וכן כתנ הנרטורה נאזנות, ח"ו, אבל
אדם שהמוזהק נרשע מותר לדנו לחונה, שלא אמרו אלא המושד
נכשרים לוקה בגופו, שנת נ"ז, מכלל שהמושד נרשעים אינו
לוקה, עכ"ל. ונשנועות ל'. נלדק תשפט עמיתך, הוי דן את
חנירך לכף זכות, וכנר אמרו דעמיתך פירושו עם שאתך נתורה
ונחלות, נחל', נ"ט. משמע דוקא ליראי ה' יש לדון לכף זכות,
אבל נדלוי שאת המוזהקין לרשעים מותר להסוד, ומכל שכן
להשמר מהם ולהרחיק אותם מלחטו כדי שלא יזיקו לו. וכן
משמע מפיה"ש שם נאזנות ע"ש.

ולפי הדרשה דשנועות הג"ל דרק עמיתך חייב לדון לכף זכות,
אפשר דאין חיוב לדון את הגר תושב לכף זכות, דהרי
רש"י נסנהדרין דף ע"ה. ד"ה ואם איתא, כתנ דהוכח תוכיח
את עמיתך ממעט גר תושב, ח"כ הכא דכתני עמיתך אין הגר
תושב נכלל וראה נפתיע הוי"ט נסיון רינית, שכתנ דהמולול
נכנוד עצמו אינו נכלל עמיתך לענין אונאה ע"ש. ולפי זה הגם
דקיי"ל דהסוד לדנר אחד אינו הסוד אלא לאותו דנר נלנד,
אבל הסוד על דנר אחד שזולל נכנוד עצמו, — ומסתברא
דהסוד על הגניעה או על עריות הרי זה מולול נכנודו וננפסו
— מותר להסוד אותו נכל דנר, משום דאינו נכלל עמיתך לדעת
הפתיע הג"ל.

סימן תתרכ"ד

אין להשהות לפדות את השבוי

[א] שתקחו ממנו וכו'. לכאורה מה נל רנינו ללמדנו,
הלא בזמן שיש לו לשנוי משלו אין חונה על
הננוד לפדותו משלהם, ואפילו אינו רוזה לפדות את עצמו
נממונו כופין אותו ופודין אותו נממונו נע"כ, ראה מרדכי נ"ק
פ"ו, וכן הוא להלכה ניו"ד רי"ב-י"ח. ואפשר דנל ללמד,

והם יקחו המעות או יהיו חוטאים כי המעות הם באמת של
ראובן ואסור לתת לו רבית.

תתרכ" (א) סנהדרין ק"ו ב' : לבר מלצם הרשע כו'.
תתרכ"ב (א) ר"ל מי הוא המלוח שרצה להלות לך מעות. (ב) הוא נחית
קצת על מה שכתב שלא יגלה מי הוא המלוח, כי אם אמר להם

תתברר. בני אדם שהיו בעיר אחת האחד מהם היה חייב הרבה לנשים ורצה לברוח שאין לו כסף לפרוק אם ידע שחבירו ירא שמים שלא ינלה לנשים אם יאמר לו יאמר לו אני רוצה לברוח כי אני חייב וכשאנא שפא יקלילו עליך לכן תבא קודם שאברה אכל אם דחקו גרים יהודים להשתמר אם יכול לברוח יברח [א] ולא יעפב כי בכל עת חוזא.

משנת אברהם

נו שלא ינרך, היינו נרכת המון, דא"ל שלא ליתן לו עד שירך, אבל נשאר דברים אפשר דיש לפני עור הגם שהאיסור ייעשה אח"כ, וע"ש.

סימן תתרכ"ד

חיוב לברוח ממקום צרה ושלם לסמוך על הגם

[א] ולא יעכב וכו', כלומר, אסור לו לעכב אפילו רגע כי אפשר שנאותו רגע יתפשו אותו ויאנסו אותו להשתמד, מפרש נהנדפס, כנראה שרנינו מחלק בין שהוא חייב חמון לנכרים ואין לו לפרוע, דאם יעכב מלנרוח יתפשו אותו לא יאנסו אותו להמיר דתו, אלא נדאי ישימוהו נתפיסה וייעש ניסורין, לכן רשות לו לכל לנרוח ולקנל יסורין, אבל כשהעכורים רוצים שימיר דתו, ואם יתפשו אותו יש חשש או שימיתו אותו אם לא ימיר דתו או שלא יוכל לעמוד ננסיון של קידוש השם, לכן אין לו רשות להתעכב, ונכל רגע שאינו טרח מוטא הוא, כי אדם מצווה להציל את נפשו כדכתיב וחי נהם, תם מצוה על קידוש השם אם א"ל נענין אחר.

ובתוס' פסקים ג', ד"ה מה ראו חנני וכו' פיר ר"י מה ראו שלא נרחו שהרי קודם המעשה היו יכולים לנרוח כמו שעשה דניאל וכו', משמע דנאמת לא ה"י להם לנרות, דהא חסיק דנשאו ק"ו נעמן מפרדעים וכו'. וראה נשורת שנות יעקב ד"ב ס"י ק"ו הונא נפ"ת י"ד ס"י ק"ו שמפרש דברי הר"י ה"ל דלכך לא ה"י להם לנרוח משום דנשאו על כך כדאיתא נפוטא י', אחת הל"ת תמר ושני נ"י מן האור חיד שאני מציל שלשה נפיד מן האור מאן יהו חמיו, ע"ש. ופיר זה מעט רחוק הוא למכאן אין ראי' שאין להם לנרוח בשלם שהנטיח הקנ"ה להגילם, ומהיכן ידעו שעליהם הכוונה.

אולם נשפת אחת פסקים שם מתאר דחנני מ"ו, רצו לקדש את השם — לא נמה שמסרו עמנן להריגה — אלא נמה שיצאו מן האור חיים, כמותן שבה יתקדש שמו יתעלה ביותר, כשעושה הקנ"ה גם שלא כדרך הטבע ועל זה שאלו נגמ' מה ראו, כלומר, מהיכן ידעו שיעשה להם נס. כזה ומשני ומכתיב נפרדעים נטרוריד ובמשארותיך, משמע דאחר שאנו לתור יצאו שם ויחרו לתוך העיפה, א"כ הנפרדעים ינילו מן האש של התור, והטעם שניעלו משום שעשו שליחותו של הקנ"ה אע"פ דלא קיימו מצות ק"ה, דאין הנפרדעים מצווים על ק"ה, אלו שגטו על ק"ה, נדאי שמהראו שהמנוה הגדולה של ק"ה יעמוד להם ויעשה עמהם נס, ודפחית ומחילא מתניס דברי הר"י בתוס', דלא נרחו אע"פ שהיתה להם יכולת לנרות, משום דהם רצו לקדש את השם ע"י הגם שיעשה להם, אבל נדאי דדבר זה לא יתן אלא לאנשים רחמי המעלה כחנני מ"ו, אבל אינש דעלמא אסור לו לסמוך על הגם ומחילא חייב לנרוח שלא ינא לידי נסיון תלינה, וראה נמדיר מסעי, וראה נמדיר אר"ה ס"י ק"ד-כ"ז, ולקמן תתתרי"ל, מה שכתבתי שם, וראה נאגרת הרמב"ם, מאחר קדוש השם, נקובן תשונת הרמב"ם ז"ל ואגרותיו, דפוס לפס"ה, הונא נמשנין סימן ס"ג וברי"ש תשונה י"א, שכונן שם: אבל נשכפין אותו לעבור על אחת מן המצות אסור לעמוד נאותו מקום אלא ינא ויניח כל אשר לו ויך ציוס ונלילה עד שימצא מקום שיהא יכול להעמיד דתו, וכו'.

חיימיו לו שהמעות הם של גוי ולא ישמעו לדברי ראובן אשר אחר להם שהמעות הם של ראובן, נמצא שיגרום שמעון לאותם אחרים שילוו נרינית, וחטאו של שמעון יהי כעין חטאו של כל סרסור בין המלוה והלוה שעונר נלפני עור, ולא נלאו דלא תשימון עליו נשך, רמזים מלוה ולוה פ"ד-א.

ודגם דמסתבר שראובן זה לא יניח מעותיו אלא ונדלוי ילוה אותם לישראלים — מכיון שאינו יכול להלוותם לנכרים כלומר נריש סימן זה — וא"כ האיסור ייעשה גם אם לא ינלה שמעון את שמו של ראובן, ודמי לסיר דלא קאי נתרי עברי דנהרא דליכא לפני עור נמושיט לו את הייך, ומכאן לכאורה ראי' נגד סגרת המשנה למלך שם, דדוקא כשהאיסור ייעשה נלא לפני עור, כגון המושיט כוס יין לסיר נשעה שהסיר יכול ליקח את הייך מעצמו נלי הושטת חבירו, שהאיסור של שתיית יין לסיר ייעשה נלי האיסור של לפני העור — דהיינו הושטה — אז גם אם מושיט לו אין כאן לפני עור, אבל אם האיסור ייעשה על ידי אדם מישראל אחר יענור נלפני עור, אין זה פוטור את המושיט מהאיסור של לפני עור, דהא כאן האיסור של הלוואת רינית ייעשה נלי שום סרסור, ולא יהי' כאן לפני עור, לכל זאת אסור לו לשמעון אפילו נלגות את שמו של ראובן, אלא דהא אינו דהא צרור שנאופן כזה היינו שהאיסור ייעשה נלי איסור לפני עור מישראל אחר, נדאי שאין כאן לפני עור, דאם לא כן מה זה שאמרו הי' דקאי נתרי עברי דנהרא, וכל שהקליא וטריא של התל"מ אינו אלא אם יש לפני עור, נאופן שייעשה האיסור תם האיסור דלפני עור על ידי ישראל אחר, אלא דאין מכוונת רבינו למר ששמעון יענור על לפני עור, אלא דהרי כתבתי לידי ענורי ענורה, מה אסור נכל אופן אפילו נמושיט כוס יין לסיר נלא קאי נתרי עברי דנהרא, כמבאר שם עמ', נע"ז דף ז' ולכן לא הזכיר רבינו מפורש דיש כאן איסור דלפני עור.

וכבר כתבתי בתק"א, דלפי נוסחת התוספתא נדמתי, נ' משמע יש לפני עור מחש גם נדלא קאי נתרי עברי דנהרא, דהא ננח', אמרינן דיקא נמי דהתני לא יושיט ולא התני לא יתן כוס יין לסיר, אולם נתוספתא תני לא יתן ע"ש, משמע דאפילו ננותן היינו שלא נהושטה מתרי עברי דנהרא יש לפני עור.

ודמא נספרי זה ת"א, דף ש', מה שכתבתי נדברי המג"א קס"ט, דאין איסור לפני עור אלא כשהאיסור ייעשה חיה, אבל הנמתן פרוסה לעמי והעמי אינו מנרך עליה אח"כ, כיון שעושה האיסור אח"כ אין כאן לפניע א"כ גם כאן אין איסור דלפני עור, דהא האיסור ייעשה אך אח"כ כשאחרים ילוו מאת ראובן, וע"ש שכתבתי מדברי התוס' נכורות כ"א יש לפני עור אם אין התוכר מודיע את הלוקה הגם שהאיסור ייעשה אח"כ, ויש להעיר גם מרש"י שנת ק"נ שהנאחי שם, לא יכסור אדם פועלים, דכתיב ממנוא חפ"ך, ולא יאמר אדם לחבירו, ונגמ' פריך פשיטא, פירש"י כיון דהוא אסור חנרו נמי אסור דהא ישראל הוא והשולחו עונר משום לפני עור לא תתן מכשול ע"ש, והא אינו האיסור נשעה חיד אלא לאחר כך כשחנרו יכסור פועלים, וכן נקידושין ל"ב, ודילמא רתח וקענר אלפני עור וכו', הגם שהאיסור ייעשה אח"כ אם יכעום, וכן המכה את נט הגדול דענר אלפני עור, דמחא ינטו לאב לכן נראה כמו שכתבתי נספרי ה"ל דדעת המג"א הוא דוקא ננותן פרוסה לאדם ויודע

תתברכה. אודך שאל לחכם אני חייב ליהודים ולגוים אם' לו אם אתה תשלם ליהודים והגוים יתפשוך ויענוך מושב שתשלם לגוים אם' לו אם אוכל לברוח שלא יתפשוני לפי אפרע [M] אם' לו אם אתה באותו מקום שאין יודעים שמקצת יהודים רעים וסבורים שלא יקשו יהודים בשום דבר קולח חילוק שהלול השם הגדול על כל היהודים ואם בקיר שהקרונים הם מכירים שמקצתם רעים אם יברח אינו כל כך חילול השם. ועוד אם מקות של גוים בעין ולא מקות של יהודים חילוק אחר יש ואם מקות של גוים אבודים תל ישראל בעין ורוצה להציל את עצמו במסון חבירו חילוק אחר. ואם אינו יודע איזו מסם אבודים או עירבבם חילוק אחר. ואם יש אצלו יהודי נאמן להפקיד יפקיד בידו ואם אין שם נאמן חרי יהיו אבודים ויפרא עצמו מן הגוים ואם רואה אדם שחגים רשעים וידחקו להעבירו על דת חרי מושב שיברח חרי יש חילוקים רבים לפי שהשעה צריכה יש לחרות לו (א) ור' יהודה ור' יוסי נמי שאחזום בלמסו ולקחו ושלמו ויש חילוקים שאם אותם יהודים שמסגנם בידו עשירים או עניים או קרובים [ב] או נכרים האידך דעתם ואם יש של אחיו ושל בנו בידו ישלם לגוים ואל יברח.

תתברכה. יעדוי שיושב על חמכסים אם יהיה קצוב כך וכך לקחת ולקח יותר מן הגוים מאשר קצוב או שנתן קצה למשל לקחת יותר מן הגוים לכסוף ירד מנכסיו וכן [M] לענין כסכע לפי שרבים מקללין אותו.

גם זה דין נאמנות

תתברכה. ראובן ביקש לשמקח חנה יש לי חפץ אחר ותמכור אותו לי כמו שתוכל ביוקר וככך וכך תתן אותו ולא בפחות ושמקח חיה רגיל שלא למכור אלא [M] בפעם אחת משום (תחלים פו כ) ודבר אמת כלבבו אמר לחכם אחר צדיק, אמר לי בכך תתן ולא בפחות אמר לו החכם חיה לך לומר לבקל החפץ לא אעשה משלך אלא כמו משלי ותחזיר לו. תתברכה. אודך בא למכור עבד לאורח אחר אמר לו האורח אני אקנהו ועל אמונתך שתאמר לי כל מידות רעות שאתה מכיר בעבדך אמר לו הוא נגב אמר לו במקום שאינו בבין הלשון אביאנו לפי יתן לכך לא יגנוב אמר הוא זולל וטובא ועצל וישן אמר בפן אחר יש לו וימלאנו ואכנו שלא ישן ואורזנו אמר לו עוד סרה אחרת יש לו [M] משחק בקוביא ורלפס בלשון אשכנז אמר חקונה תגרשחו ותוציאחו מעלי איני יכול לפרנס כל חקולם מי שמשחק יש לו יצר גדול ויגנוב וישחק ואין לו מעצור אין חסדי בו.

משנת אברהם

סימן תתברכה"ח

אם מותר להציל עצמו במסון של חבירו

[M] אמר לו וכו'. רנינו מחלק נדיים הללו. (א) אם אין כאן חילול השם, כגון שהגוים יודעים שיש בין היהודים טונים ורעים, ואם יברח אחד ולא ישלם להם, יאחרו שזה שגרת הוא מן הרעים ולא יאשמו את הנגר כולו, אז יש להקדים ולשלם לישראלים. (ב) אם הכסף שלקח מהגוים ישנו אצלו ולא הכסף שלקח מאלה ישראלים, אז ישלם, כלומר, יחזיר את ממונם של העכורים להם. ונראה דמיידי נפקדון, דנהלואה דלהאלאה ניתהנה מה הפרש יש בין אם הכסף נמלא או אגוד, ואולי כוונת רנינו נכסף שהנל היהודי נעסקא למחצית שכן, דאז יש הפרש בין אם הכסף של הנכרים או של היהודים אגוד ונפסד. (ג) אם הכסף מעורב וזיתו יודע ננדרר של מי הוא הכסף הנמלא, והנה אם הכסף המעורב הוא מחצה על מחצה, נדלחי שרדיך להשיג מחצה לישראל ומחצה לנכרים, כלומר, לכל אחד מנעלי חונותיו ישלם רק מחצה. ואם הרוב של ישראל והמיעוט של נכרים וכן להיפך, יש לעיין מה יעשה, תדא דמטנע הוא דנר תשוב ולא נטלה, ועוד דין רוב אינו נכרים.

ובענין מה שהעיר רנינו אם מותר להליל עלמו נחמון חנינו, ראה מה שכתנתי מזה נאריכות נספרי זה ח"א, דף פ'. וכן מה שחפרש רנינו דהא דיומא פ"ג: קפתי לרועה ואכל רפתיו, דלחייכ שלמו לו, ועיי' תוס' נ"ק ס'. ד"ה מהו להליל עלמו, הנלחתי שם נספרי, ע"ש.

[ב] או נכרים וכו' פירי שניכר וידוע איך דעתם.

סימן תתברכה"ז

[M] לענין מטנע וכו'. המפרש נהנדפס חפרש, אם הוא מחמונה מן המלך על המטנע ועשה מטנע שלא

נהלנה שקנז לו התלך, לסוף ירד מנכסיו. וכוונתו, שהטונע את המטנע יוכל לעשותה יותר גדולה או קטנה, ולדעתו נראה שהוא מחמונה על חליפת המטנעות המונולות מאלרות אחרות, ונידו של המחמונה ליתן יותר או פחות מחוץ של המחמונה אשר הוא שם. ורניס מקללים אותו אם פותח נהמחיר של המטנעות, ועיי' נאמר פן יקללך ואשמת, משלי, ל"ג.

סימן תתברכה"ז

[M] בפעם אחת וכו'. כלומר, נעל החפץ אחר לשמעון שימכור נעדו את החפץ ניוקר האפשרי למשל נמאה, ולכל הפחות נשמוינס, אז הי' לו לשמעון לדרוש מחלת הקונה מאה ולהפחית את המחיר — אם לא יאנה הקונה לתת מאה — עד שמוינס, והוא שמעון לא הי' רגיל נזה, אלא הי' עוהג לדרוש את המחיר הכי פחות, ולא הי' מפחית את המחיר מעולם מכפי אשר דרש נתחילה. והחכם אחר לו לשמעון שלא הי' לו לקבל את החפץ למכירה נתנלחי שהתנה נעל החפץ, אלא הי' לו לומר לא אעשה נחפץ שלך אחרת מאשר אני עושה נחפץ שלי, ואם לא הי' מסכים לזה נעל החפץ, הי' לך להחזיר לו את החפץ. והלשון נהסיתן אשר לפנינו מעט מסורס.

סימן תתברכה"ח

עבר המשחק בקוביא

[M] משחק בקוביא וכו'. נראה דשיטת רנינו הוא כפירי רש"י נקידושין י"א. נמלא נגב או הקוניוסטוס הגיעו, דקוניוסטוס פירושו נוגג נפשות, דדוקא נזה לא הי' חקה טעות, כי יש לו ללדון עלה שלא יגנוב הענד, כמו שכתב רנינו להנחיהו לחקוס שאינו מנין את הלשון, אצל אם הענד הוא משחק בקוביא, אז המקה נעל משום דלוי אפשר לשמרה.

תתברכה. (א) יוסא פ"ג ב'.

תתברכמו. [א] אל יסתח אדם את בני אדם לומר כך וכך הרבה רצו ליתן לי כמחורח זו או אני קניתי בכך וכך על זה נאמר (צמניה ג יג) שארית ישראל תג' ולא ידברו כזב ואל ימצא כשיחם לשון תרמית.

תתברך. אם ראובן קנה חפץ אחר ובא שמעון וקנה כמו אותו חפץ יותר בזול אל יאמר שמעון לראובן ראה שיותר בזול קניתי מסך [א] לפי שמצטרף ראובן אבל אם לתקנת ראובן הוא שראובן שואל לו כדי ששקם אחרת לא יקנה כיוקר או יגיד לו.

תתברך. דע אע"פ [א] שאמרו (א) מותר לשנות בדברי שלום אם יבא גוי או יהודי ויאמר לאדם תלוה לי מקות ואינו תלוה לו ברצון כי ירא פן לא יפרק לו ואינו יכול לומר אין לי כי מה שאמרו מותר לשנות בדברי שלום

משנת אברהם

ולפע"ד נראה שדבר זה כלול בהמש"ע של וזהנת לרעד כמוך, וכפירושו של הלל דעלך סני להנריך לא תעניד, כלומר, דתמנזה זו הנאמרה נלשון חיוני, תחילת שחטע שלא לעשות ולא לגרום לחנינו שום דבר נכל חוסן שלא יהי אפילו דבר שאינו של גוף ולא ע"י ניוס, כי הנריך לרעד להיות חנינ עליך כמוך, וכאם שלעמך אין אמה חפץ נשום דבר כל דהוא, כן אמה תמנזה על הנריך. — וזהו מסולקת קושיית המהרש"א שם, נהד"א, דקרא חיידי נלשון חיוני והלל תירגם לו לאותו גר נלשון שלילי, משום דחנינ כמוך תחילת יואל גם ענינם שהם נשלילה.

זהו הוא המקור למה שאמרו כל שאפשר לו לנקש רחמים על חנינו ואינו נחנק טקרא חוטא, נרכות י"ג, משום דאם הי' הוא עמנו לרעד לרחמים נודחי שהי' נחנק על עמנו כן נמי חייבי לנקש על חנינו משום וזהנת לרעד כמוך. ונמנ"א חו"ה ס"י קנינו — ג, הו"א מש"ס שנת לי"ג דמותר לו לאדם לנרות כשיש סכנת נפשות אע"פ שנריחתו תגרום דבר לחנינו, וכן הוא הניח שם שאדם חייב לסגול דבר כדי שלא יהרג חנינו, והיסוד לכל זה הוא לפע"ד משום וזהנת לרעד כמוך, כאשר אמה נעמך נודחי היית סוגל דבר כדי שלא יהרגוך כן אין אמה מחויב לחוש יותר נצער של הנריך. וראה מה שכתבתי ציה לעיל ס"י תתברכ"ד לענין נרייה מחקום סכנה.

סימן תתבר"א

מפני דרכי שלום מותר או מצוה לשנות

[א] שאמרו מותר וכו', חנני רבינו נראה שפסק כמ"ד בינמות ס"ה: דמותר לשנות ולא תלוה לשנות, והרי"ף נב"ח כ"ג: כתב דלכן לא חשיב שם נב"ח גם הך דמותר לשנות מפני השלום, משום דלא חשיב אלא הי' דהוי רשות אצל מפני השלום תנוה לשנות, משמע דמ"ל דהלכה כמ"ד תנוה, ועי' בתוס' שם, ואפשר דהי' קשה לו לרבינו איך ילפינן דתנוה הי' לשנות תמה אחר שחולל איך אלק ושמע שאלו והרגני, והשיב לו ה', עגלת נקר תקח נידך וגר שאני התם דהוי חש פקוח נפש, אצל נמקום שאין פק"י ליכא תנוה אלא מותר, ומחילא לא פליגי כלל, דמ"ד מותר לשנות היינו כשאין חש סכ"י אלא מפני השלום נלנז, ונמקום שי' גם חש סכ"י תנוה הוא, אולם נאמת לא קשה כלל הא דהמ"ל דשאי התם דהוי סכ"י, דאם השי"ת ציוה אותו לילך נע"כ דנלגי יודע לפניו יתעלה שאין כאן חש פק"י, ואפילו יש פק"י וכן רטוט של הקנ"ה, הי' שחולל חייב לתללות את הנו שחטע מפי ה', ונחידושי הריטב"א שם בינמות כתוב: עגלת נקר תקח נידך, כלומר, קרבן לכפר על הרפורי החטא שחושב נכשרים, הכוונה, שהשי"ת אחר לו לשחולל שאין שום חש של פק"י, ומחילא מה שהי' משנה הי' משום דרכי שלום.

ושם נב"ח דיליף דתנוה לשנות שאלמר ויאמר שחולל איך אלק ושמע שאלו והרגני, ופירש"י: וכתיב ויאמר הי' עגלת

אולם לפיר התוס' שם ונכ"ח דקוניסטום היינו משחק נקוניא — וקוניסטום מנזירת קוניא — ולכל זאת הניעו ואינו מקח טעות, נע"כ דלא כדעת רבינו.

ומש"ס נ"ק י"ז, איחא דאחר רב נחמן — עגלת הווס כריסי' לא שוי — כנון דארו ענדי דמקריד ני כוני, ורתיתי מפרסי: לינן ועגל, ולדעתי נראה שזה כעין משחק נקוניא, והמשחק הזה נקרא מקריד ני כוני, דלא אין העגל שווה כלום, כשיטת רבינו.

סימן תתברכ"ט

[א] אל יסתח וכו', סימן זה כפול נח"ג סימן תתכ"ל — ראה מה שזיינתי שם — תתש"ח, ולקמן תתככ"ג.

סימן תתבר"ל

תמצער את חבריך צער של גוף וצער של רוח

[א] לפי שחלטער וכו', האיסור לנער את חנינו משתיק באופנים שונים. (ח) חנער ע"י מעשה נחנלה ונלא תנלה כנון שכווא נשפור על נפורט, ע"י נב"ק נהחנול (ג) חנער נדנרים שי' נהם משום נוסה, והגם דנישו נדנרים טפור נכלום, נ"ק נ"א, חנל עון גדול הוא ואין לו חלק לעוה"ג, חו"ה ס"י ת"כ — ל"ט, ג) הגורם לחנינו דבר חנלי לנישו, אפילו הניח כל חילי נניות שנעולם אין מחל לו עד שינקש מחט, שאלמי, השנ אמת האישי כי נניח הוא ויתפלל נענד, נ"ק נ"ב אולם התם על ידי מעשה הי', היינו לקיחת שרה לנינו, הגם דנהימר עשה, חנל נחנל אחרו דנן נח נהרג שהי' לו ללמוד ולא למד, ע"ש, ותנן נח נחמט לישראל דהגם שנעשות איסור כזה סגונר שהימר הוא הי"ל מתעסק ואין המעשה תשוב מעשה כלל לכל זאת איסור דאורייתא הוא גרם דער. — ואין לומר כאן כנסרת התוס', דהנלה שחנ מעשה, עי' תוס' נ"ק ל"ד, משום דנאמת לא נהנה כאן כלל כי לא קרב אליה כלל ככתוב בתורה. — דאין סגרת לומר דנישראל אין כאן איסור דאורייתא ונ"י נהרג עליו, דמי איכא מידי דלישראל שרי וכו'.

ובתו"ם ס"י רע"ג — ת, נהמת עכוס' והמשא של ישראל אם הי' עכוס' מחמר אחר נהמתו אינו זקוק לה, ואם לאו חייב לפרוק ולטעון משום דער ישראל, וכתב הסמ"ע: פי אם לא סייעו לטעון יטרך ישראל לשהות שם, ואע"פ דנער ישראל לא סכר נשום מקום, ס"ל להרמזים דנער ישראל לא נרע חנער דנעל חייים דנהמה וכ"ש הוא, וכו' ע"ש, ולא זכיתי להנין, מה ק"ו הוא, הלא דער נעלי חייים דנהמה לא נאמר אלא כשהנהמה חלטערת נגופה, חנל ישראל השווה ואונד זמנו, אין זה דנרע דגופא כלל, וכן נמי נדנר שכתב רבינו, אין כאן דער דגופא אלא לכל היומר דער של רוח האדם החלטער שלא לקח בזול.

תתבר"א. (א) יבמות ס"ה ב.

וזו [ב] כשכבר קבר חובר תרע שחרי (ב) רב יצחק בריה רבב יהודה שחיה משנה דברי אביו לאמו כדי שיתקיימו דברי אביו אעפ"כ אמר תרע שאפור לשנת לצורך אביו ועוד שאפור לנטוב דעת חבריות ואפי' דעת נזר דבר שכבר קבר לא ירגיל לבא לירי שקר אבל לחבא מרגיל ולמחא אפור לנטוב דעת חבריות לפי שכתוב (תהלים פו ב) [ג] ודובר אמת כלבבו.

משנת אברהם

מזמרים והגיל את כל בית אביו מנוגע נרעב והנה מנינו שיעקב אביו אמר אל יוסף ואני נבואי מפדן מתה עלי רחל וגו' ופירש"י ולא הלכתיה אפי'לו לנית לחם להכניסה לארץ וידעתי שיש בלנך עלי, אצל דע וכו' כלומר, טובה גדולה תלא מזה סוף כל הזמנים שתהא לעזרה לנביא. ח"כ נשמע מלאך שהגם שפני העשייה של יעקב הי' לו ליוסף תרעומות על אביו לכל זאת אין מתחשנין עם הפעולה אלא עם התכלית, ואם התכלית לטובה אין כאלן שום תרעומות. וזה שהכתיבו השגטים ואלמו הדברים על ידי שליח אל יוסף לאמר: איך נווה לפני מותו — אלא ש' נא פשע, כלומר, כמה שאמר איך לפני מותו, היינו נאמר אל יוסף ואני נבואי מפדן, והתחלל את עצמו, מזה נשמע: אלא ש' נא פשע, אין מתחשנין עם הפעולה אלא עם התכלית, ואלתלי היו אמרים לו כזאת פנים אל פנים, נדוהי הי' יוסף שאל אותם מתי אמר אביו זאת, ולא היו יכולים להעלים ממנו שפירוש לא אמר כן אלא נשמע מתללל, ממה שאמר ואני נבואי, אצל כשהשליח אמר לו, לא הי' יוסף שאלו מתי אמר כן כי השליח לא יודע אלא מה שאחיו נזר לומר לו ובכן נאמת לא אמרו חלילה דבר שיעקרו שקר, אלא שזינו מנפירוש למחללל, והנזן.

גורם באיסור דלא תונו

[ג] ודובר אמת וכו'. הדברים נריכים ציבור, הא ננינת דעת הוא איסור גמור, דהא חולין ל"ד. נ"ח ס'. רמז"ס דעות פ"ג, תוס' נישין ס"ב ד"ה שלמה, חו"ח ס"י רכ"ח. ודובר אמת בלבו כדרי' ספרא הוא מדה טובה ויפה, ומה נחית טעם הוא שרנינו כותב דננינת דעת איסור משום דנעיין ודובר אמת בלבו.

אולם בנסהדרין פ"ו. דרשינן לא תנונו בגונג נפשות ולא תנונו בגונג ממון, משמע דנעיין קרא לכל פרט ופרט, וננינת דעת לא מנינו קרא דלא תנונו. אלא דנח"כ נהר ונ"ח נ"ח: לא תונו איש את עמיתו באונאת דברים הכתוב מדבר — אם היו חמרים מנקהים תבואה ממנו לא יאמר להם לכו אצל פלוני שהוא מוכר תבואה ויודע בו שלא מכר לעולם ר"י אומר אף לא יתלה עיניו על המקח נשעה שאין לו דמים שהרי הדבר מסור לנז וכל דבר המסור לנז נאמר בו ויראת חלוק; וכו'. ופירש"י: שהרי כל הדברים הללו אין טונתן ורעתן מסורה להכיר אלא לנזו של עושה, הוא יודע אם לעקל אם לעקלקלות — ניב זה לקוח מש"ס סנהדרין כ"ג. — ויכול הוא לומר לא עשיתי כי אם לטובה הייתי סבור שיש לך תבואה למכור או הייתי חפץ לקנות מקח זה, עכ"ל. והנה נשמע מלאך שגנינת דעת שאיסורו מלא תונו, הוא איסור על מחשבת לבו, כי על העשייה אי אפשר לומר שיש בו איסור, דהא יכול לומר לטובה כיוונתי, ועיקר האיסור על מחשבתו שאינו מסורה אלא לידע מחשבות בלבו, ומחילל נשמע מהמכוון מאיסור זה שאסרה התורה לנטוב דעת הנביות, הוא שיהי' האדם דובר אמת בלבו נחלית. וזו היא כוונת רבינו.

יש ללמוד מלאך שהגורם אונאה לחברו יש בו איסור דלא תונו הגם שאינו עושה שום מעשה ולא נזור אפי'לו, דהא מדברי רש"י ה"ל שמעו דהאיסור הוא רק המחשבה שנלבו, ונרש"י נישין נ"ג, גני הכניסה דנקה, מתנאר דמחשבה הי'

נקר תקח צידך ולמרת לזנוח וגו', הקני'ה לווה לשנות יש לדקדק ח"כ למה נקט הש"ס הקרא דוילמך שמואל וגו' הי' לו להניח את הקרא וילמך הי' עגלת נקר וגו', דהא רק מקרא זה שמענו דמנוה לשנות, ואפשר לפרש דנאמת שמואל בלבו ידע היטב כי אין שום חשש שמואל ח"קנו, כי מה יעשה לו אדם נשעה שהי' מנוהו ללכת, ואפי'לו נאמר דלא אמרינן שלוחי מנוה אין יתוקין נשכיה היויקא, היינו דוקא נסחם מנוה אצל לא כשהקני'ה מנוהו ללכת נחוקס דשכיה חזיקא. — והרד"ק שם נשמואל אי ט"ז-ג הרגיש נדנר, וכנח: וכן נוה לשמואל הקני'ה תחנולה אע"פ שהי' הולך נמנחיו, והטעם כי אע"פ שהקני'ה עושה נסים ונפלאות עם ירחיו, נזנו הם על מנהג העולם וכו' ונשעים פנים לתורה — ולכל זאת אינה שמואל ממה שהי' נאמת בלבו וילמך ח"ך אלק וגו', משום דידע דהגם שמואל לא ח"קנו, אצל הליכתו תפריע את האהבה והשלום שנינו ונין שאלו, ובה לא שייך לומר שהי' יעשה שלא ישאלו שאלו, כי הנחירה חפשי'ת. לכן אינה ממה שנלבו נאמרו להי' ח"ך אלק, ומלאך נשמע דמנוה לשנות, כלומר, נחם מנינו נאדם המנהה ממה שנדעתו נדנרו לאדם, נשמע שמואל לשנות, אצל ממה שמנינו כאלן שמואל אינה ממה שנדעתו נדנרו להי', הגם שהשי"י יודע תעלמות לב, ומה תועלת נהשו, נע"כ שזה הדבר אינו מותר בלבו, אלא מנוה הוא, ולקיים מנוה אדם חייב לעשה אפי'לו כשאין רואה תועלת נדנרו, בלבו שתהי' כוונת האדם לשם שלום, ושמואל התכוון שיהי' לו שלום עם שאלו. והשי"ת הסכים על ידו נאמרו עגלת נקר תקח צידך, כלומר, שמונה לשנות.

לשנות מפני דרכי שלום, דוקא על לשעבר

[ב] כשכבר עבר וכו'. כלומר, אצל נהיה ונעתיך אסור לשנות, דהא החעשה שהניח רבינו מיירי נהיה, לומר שקר שאין לו כסף נזמן שיש לו. ובפמ"ג קניו נח"ח, דייק הא נש"ס ינמות מיייתי מלזנוח, וזה עתיך הוא, ומשמע שנאמת זנח ח"כ לא היה כל שני נזניחה אלא נהליכה שהוא אמר שהלך לצורך זניחה ונעלם היחה ההליכה כדי לתשוח לדוד, וההליכה היא עבר. ולא זכיתי להנין כי אשר הי' מענין את שאלו לדעת אינה ההליכה אלא התכלית לשם מה נא שמואל הנניח, ואם השיב כי התכלית הוא לזנוח ח"כ זה הוא עתיך או היה לכל הפחות.

ולר"א דנריהם של הראשונים הייתי אומר נפשטות, שרנינו לשיטתו שכתב דמותר לשנות, ולא שמונה לשנות נע"כ סובר דלא ילפינן משמואל הנניח אלא כדרי' חילעל משום ר' אלעזר נרי שמעון דילפינן מאיך נוה וגו' כה תאמרו ליוסף, וזה הוא דוקא נעבר.

[וברישותי כתנתי לדקדק, ח) הלא לא אמרו אלא דמותר לשנות אצל לא להגיד דבר שכל עיקרו שקר, וכאלן אמרו השגטים איך נוה דבר שלא הי' מעולם. (ג) למה לא אמרו השגטים נענחם את אלו הדברים ליוסף אלא וינוו אל יוסף, על ידי שליח. אלא דכאלן היחה שאלה עיונית אם השגטים חטאו נמכירת יוסף כי חטאו נוה להרע לו, או שמא לא חטאו כלל כי המכירה סוף כל סוף היחה לטונתו שנעשה שני למלך

(ב) צ"ל רב חייא בריה דרב, יבמות ס"ג א' ודן זה טובא בארעא דבדיקום שקר השקר ובפמ"א ס' קנ"ו.

תתתל"ב. (א) צדיק אומר מעט ועושה הרבה אבל לא יאמר [א] לא אתן לך אלא מעט ואחר כך יתן הרבה מפני שמשקר אלא יאמר כמו אברהם (בראשית י"ד) יקה נא מעט מים וגו' ומקבל לא יאמר לא מקבל מפני כי אם מעט ומקבל הרבה.

תתתל"ג. במזמור י"ב למנצח על השמינית חשימה ח' כי נמר הפיר בשחר טוב ר' היא צימורא אול לסיובן הפין (א) מסורתא אמר ליה ר' יונתן בד תיחוי בעי חיפוי חוי אומר שקורים אנא (ב) בעי ואיך ידבר שקר וכתוב (צפניה ג יג) שארית ישראל וגו' ולא ידברו כזב ולא ימצאו בפייהם לשון תרמית (ג) יש אומרים (ש"ב כב כז) וקם עיקש תתפל יש אומרים (ד) אעפ"כ איך לו לשקר אלא [א] יקנה מעט מאותו דבר שאינו צריך כדי שלא יעבור על (שמות כג ז) מדבר שקר תרחק.

תתתל"ד. אל תדוד נדר שמה תבשל שלא תוכל לעשות כמו שנדרת ואם תרוד תכתוב מה שחפצך לנדר שלא תשכח מה שנדרת ובאיזה ענין נדרת ועוד (א) כתוב לך ערות אם בשום דבר אתה ער תכתוב ערותך ותראה אותו לפרקים [א] כדי שתסמוך על כתיבתך וכן אם ליות כתוב מה שליות פן תשכח ואפילו אם יהיה רבך בקיר ויקשה לך דבר בליסמוך תכתוב אותו שמה תשכח מה שחפצת לשאול.

גם כאן כתוב עניני היוקות ועונשי אדם

תתתל"ה. כתיב (משלי כג כג) [א] שמר פיו לשונך שמר מצרות נפשו (א) ברית ברותה לשפתים לכך (ב) אל יפתח אדם פיו לשמן לא יאמר אדם לחבירו ולא לבניו תלך ותשתמד משומד יהיה.

משנת אברהם

פיר כתבו התוס' נכתונות כ', לאפילו לר' יוחנן הסוחר דמעיך מתוך הכתב אע"פ שאינו זוכר מעצמו, היינו דוקא כשאינו זוכר גלל הכתב אבל על ידי הכתב שזכירו זוכר, אבל אם נס על ידי הכתב אינו זוכר מעצמו אינו מעיד משום דכתיב מפייהם ולא מפי כתנתם, אבל נני נדר שגדר נפיו ולא"כ כותב מה שגדר נכתב, אי"כ כשיראה את הכתב אע"פ שלא יחזור מעצמו אפילו ע"י הכתב את אשר נדר, אבל הלא הוא ילחץ נמה שכתב נכתב ירו שגדר, למה לא יתחייב שקיים נדרו, ואי"כ לאחו תועלת כותב רניט שיראה אותו הכתב לפרקים כדי שיסמוך על כתיבתו.

וצ"ל, מכיון שיש שיטות דשנועה ונדר נכתב לא מהני דנעיט אשר ינטא האדם, וראה נח"מ מספרי זה דף י' ונהשמטות, לכך יש לחוש שאם לא יראה האדם את הכתב לתכופות, יוכל לנא לנסוף ליד טעות ויחשוב שמשולם לא הוציא את נדרו נפיו אלא שגדר רק נכתב, ואם אפילו יחולל כתוב: א"י נוד"י או "נדרתי", יחשוב שהגדר הזה מעיקרו לא נעשה אלא נכתב, וינא להקל לעצמו שאינו צריך להיחייב משום שמשולם לא הוציאו נשפתיו, לכן הענה שיראה לפרקים נאחזו הכתב ומתוך כך יחזור שמעיקרא הוציא את הנדר מתוך פיו, כעין שכתבו התוס' הג"ל שיש שהכתב מזכירו את עמם הענות כמו שה"י, ולא ינא להכשל בנדרים.

ולענין נדר נכתב יש פרט דנרע מעדות נכתב דגני עדות נכתב לפעמים אין העדים שנשטר נאמנים לומר שאין זוכרים את העדות אם חתימתן מתקיים על ידי עדים אחרים, חרות ס"י ח"ו והרמב"ם ז"ל, אבל הכל אפילו יעידו עדים שזה כתב ירו של הטור לא תועיל, דלכתי יש לומר שכל הנדר לא נעשה אלא נכתב, ופשוט.

סימן תתתל"ח

[א] שומר פיו וכו'. נדפוס ראשון סימן תע"ט, איתא: כתיב שומר פיו ולשונו שומר מצוות נפשו, ראשי תיבות שמשון, כלומר, הראשי תיבות של הכתוב בלי י"ב, פ"ו, ר"ת שמשון, שאלתיו הי' שמשון שומר את פיו חנלי

דגבי אהון? (המאמר הזה הביא מהר"ף ז"ל בספרו הירושלמי דף ר' רק מהירושלמי). (ד) יבסות ס"ב א': שומר לשון לשונם לדבר שקר. תתתל"ז. (א) יענין כתובות כ' א': כותב אדם ערותו כ"י. תתתל"ח. (א) סנהדרין ק"ב א'. (ב) ברכות ר"ט א'.

נרמח, ולכן נמיקין דנרמח פטור, פטור נמי נמיקין נמחשנה, ע"ש, ומחילא הכל דהאיסור שאסרה התורה הוא המחשנה מחילא נרמח נעלמח נמי ככלל דהאיסור של לא תגזל.

סימן תתתל"ט

המוסיף על מה שהבטיח אין כאן שינוי

[א] לא איתן וכו', כלומר, נאם אומר אתן לך זה ונתן לו שיש אין כאן שקר, דנכלל מאתים מנה, ואינו אלא האספה שאינה שטי, כליכא דאחרי נכתונות ל"ט, היכא דאחר לי זיל זנין לי ליתכא חנין לי כורא דודאי מוסף על דנריו הו', ע"ש. אבל כשאומר לא אתן לך אלא מעט, ונתן לו הרבה הרי משנה ועובר על מה שאמר לא אתן לך וכו', וננרית עולם ננדפס סימן תתת"ח דקדק מפרק הפועלים על מנת שאין לכס עליו אלא פת וקטניות ורחוק הדנר שלא יתן להם יותר, ולא ידעתי מאי קא קשיא לי, ההם הפירוש שאפילו לא אתן יותר חפת וקטניות אלא יד חונתה, אבל כשיתן יותר מזה מה טוב וע"י זנחים ל"ד, יכול לא יניא ואם הניא כשר הא למה זה דומה לתלמיד שאמר לו רבו הניא לי חטיף והניא לו חטיף ושערוין שאינו כמעניר על דנריו אלא כמוסיף על דנריו, ת"ל נקר ולאן, נקר ולאן אחרתי לך ולא תיה, הא למה זה דומה לתלמיד שאמר לו רבו אל תניא לי אלא חטיף והניא לו חטיף ושערוין שאינו כמוסיף על דנריו אלא כמעניר על דנריו, ע"ש. והוא תקור נאחז לנריו רנינו, וראה מה שכתנתי נזה נספרי משכיח ס"א דף י', נענין נל תוסף, ע"ש.

סימן תתתל"י

[א] יקנה מעט וכו'. כעין זה לעיל לקמן.

סימן תתתל"י

נדר בכתב, עדות בכתב

[א] כדי שתסמוך וכו'. יש לדקדק למה לו לראות לפרקים נהכתב כדי שיסמוך עליו, דנשלמא נני עדות

תתתל"ב (א) ב"מ ס"ו א'. תתתל"ג (א) ר"ל פן הפיר פורא (ב) לפיכך: מבקש. (ג) אנשי צבור נהפרכו לנביא כמו שאמרו בירושלמי תבנה ס"ב א"לן צימורא חתו חשך ושללה, ובבבלי סנהדרין ק"ט א': חתר בושחן בחים כ"ו ורשה ר' יוסי בפורי אהרן הוהא לילא חלת מאה מתרתיו בפורי כ"י אמר ליה מי הוה ידענא דאחזי ופירש"י מי הוה ידענא

תתתל"ו. ארז היה רנין לקרוא לפני אדם כשמדברים דברים שאינו נראה לו פנר או פקמים אומר אתה ערשה (א) כמו נלה אפר החכם (א) לא יתכן לקרוא כן לזרע ישראל ושמו יתקיים בו או בזרעו לכן הודל לך.

תתתל"ז. אל יאמר אדם (א) כך חטאתי עד שמהויב אנכי בלייה שחרי בתיב (ישקיה א ט) כפרום חיינו וקראם בספרך (שם שם י) קצוני פרום ועוד ספיכרשת אפר כן לרדו שבית שאול הייביב ונתקיים על ידי הנבקותים (א) חקר ר' אהר [ב] זרעו של ר' פרטקן שחיה אומר אקפה את בני ונקשה שאמרו לו אין לו כן אבל בת יר לו.

תתתל"ח. לאשה אחת היו לה בנים וחיתה מקללת אותם תייר אפר הבקל לאיש אחר בח אקשה אפר לו אני אפנענה בשתחיה מקללת קנה אמן אחריה אמרה אם אני מקללת אין בלבי שיתקיימו הקלות בחם אפר אם תבקשו לחם טובת אפר אמן ואם תבקשו רעות אפר אמן וסנעה אפר לו אם היו (א) הקלות מתקיימות חרי גרמא שלך אפר סנעב שאחמא פקם אחת או פקמים פרי למנעו מטיח ועוד קודם שאני קונה אמן אחר דבריה אני אומר יחיו (ב) בלחש קוננת אמן בקל רב.

משנת אברחם

עלמל וכו'. וזוהר פנחס דף רמ"ו איתא: מלן דלייט גרמתי, דתינין חד ממנל איתפקד קמיי דנר כש ובשעתי דלייט גרמתי האי נר כש, האי ממנל ושנעין אחרנין דמתקן תחותי נטלן האי מלה ואמרי אמן וסלקי לה לעילא וניינין לה, ואיהו רדיף אנתרי עד דעניד לי ואשלים לי ההוא מלה, מלן לן רב מנשה דלחר ואם אין מחני לא מספרך אשר כנתת ואחר לנורך ואע"ג דקנ"ה עניד רעותי עם כל דל לא אשתניז מעגשת, והא דלתמר דלל אדכר נפרשת ואתה תנוה ואתחמי מתמן, וכו'.

והעונה אמן אחר הללה או שנועה, כדמניט בתורה שהאז כמוליא מפיו דמי, וכן אמרו לענין נרכות גדול העושה יותר מן המנרך, ורליתי נספר הכלנו סוף הלכי נרכות שכתב טעם לזה משום דכי אמן עולה נמספר ז"ל שהוא כמספר השם הוי' ולדני, ככתיבתו וקריאתו, ע"ש. ואולי זו היא כוונת התוס' הנ"ל שנלעם אחר כלם שעולה עה"כ ג"כ ז"ל. ונשם הרא"ש נניאורו לסמי"ג רליתי, דמנרך הוי ככותב שטר — ונדולי כן מני המקלל — והעונה אמן כחותם שטר שהוא עיקר, ע"ש.

המבטל את השבועה בלחש קודם שעונה אמן

[א] בלחש ועונה וכו'. כמונן שאין זה מועיל נמוצנע חפי אחרים, כמחמרים לא על דעתך אטו משניעין אותך וכו'. ונתר פומי אזלינן, ולא נתר דעתי, שנועת כ"ט. אלא נמוציא שנועה או אלה מפיו מרנוט על ידי עניית אמן וטרם שנועה אמן הוא מנטל נלחש את השנועה או את האלה, ואומר נלחש היפך האלה כגון "יחוי" שמזכיר רניט ועל זה עונה אמן, אי"כ האמן מוסב לא על הקללה אלא על הנרכה.

ומשפט מדברי רניט דדוקא כשאומר נרכה נלחש, אצל כשישנוט נרכה נלנו ויענה אמן על הקללה, אז האמן איט מוסב על הנרכה שנלב והגם דנתוס' שנועות כ"ו: ד"ה גמר נלנו, מנדדים לומר דנתלמיד חכם אפילו שלא נמוקס אונם התירו לו שיחשוב נלנו ומוליא נשפתיו סתם, ע"ש. שאני הכא דלין זה סתם משום דהאמן מוסב נמופורש על הקללה אל אשתו. ועוד דהתם שאני שאינו ענין אל סכנה אלא אל איסור והיתר והכא דנדר שיש בו סכנה קיימינן.

וא"ל נתפרש דברי רניט מה היא אמירה נלחש, אם סני שתינה שפתיו נעות ואע"פ שאין מוליאות שום קול וגם הוא נעלמו אינו שומע כלל, או שמא אמירה נלחש כזו אינו חשב אלא כמחשנה שנלב ונברכות ל"א, רק שפתיה נעות מחלן למתפלל שיחתוך נשפתיו, משמע דנעי רק להנליט הדברים

להגיד לדלילה נמה כמו גדול, לא הי' נלכד בידי הפלשטים. וראה להקמן סימן תתתל"ט, אות ז'.

סימן תתתל"ז

[א] לא יתכן וכו'. ראה נדרים י"א. כאמרים כדיריים, נהרין שם נאומר נכף הדמיון הוי כעלם ע"ש. וכן משמע נשנת כ"ט. והכי קאמר כמין תלא חילן ולא תלא חילן, אצל אם הי' אומר כתלא חילן הוי משמע דומה לגמרי נעלם.

סימן תתתל"ח

[א] כך חטאתי וכו'. ראה נרכות י"ע. לא מינעי לי' לאינש למימר הכי — הרנה חטאתי לפניך — אל יפתח אדם פיו לשטן וכו'. ונש"ת המיוחסות להרמזין סי' רפ"ו הגיח מש"ס הנ"ל שאין לתלות נחוקי הטנע ונדלפם סי' ת"פ נברית עולם הגיח להקשות נשם מהריק"ש ניר"ד סי' שע"ז הכתיב לא כחטאינו עשה לנו וכו'. ולא הננתי את הקושיא, כלום אומר רניט שאסור להזכיר כי חטאת, או שהשיית עושה אתה חסד שלא כפי מעשינו, הלא כ"ג ניר"כ שחתודה על כל עוונות בית ישראל, אלא עיקר הקפידא כלעליל נש"ס נרכות, אלא לפתוח פיו של שטן.

[ב] זרעו של וכו'. כפול לעיל סי' תתתקנ"ג, וראה מה שניייתי שם.

סימן תתתל"ח

העונה אמן אחר שבועה או קללה

[א] הקללות מתקיימות וכו'. כל התניך כולו מלא מדברי קללות שהן חלות על בני האדם ומזיקות. ענין: חלות הטוטה שעל ידי הכהן ואמרה האשה אמן אמן, וכן נרכה והללה האמורות נהר נרמים ונהר עינל וכן קללות נלעם הרשע, ונש"ס ריש ע"ז אמרו שהרשע הי' יודע לכוון את הרגע שהקנינה כועם ולו הי' מקלל, ונתוס' שם שהי' אומר כלם. וזוהר פקודי דף רס"ו מתאר את הענין קללה כפי דרכו: ועל דל איקרי האי היכלל חונה, כמה דליחמר, ומהכא מפקח חד רוחא מסאנל דאיקרי אריריאל וכמה אלף ורננן עמי וכלהו איקרון אוררי יוס, כד"ל, איוב ג', יקנוהו אוררי יוס, והאי רוחא וכל איטון דעמי כולהו קיימי לנטלל ההוא מלה דלייט נר נש גרמי נרוצי' ואלין מתערין לההוא תוייל דאקרי, יע"פ כ"ז, ליתן נחש עקלתון ננין לאייתאה ולאחערל לווטין על

ודי אליעזר א"ל ודאי לא אתחייב מלן דכתיב חיה מ' כשויב' ולא אייב כר יעוין חיים סי' ת"כ סליח בתריה. תתתל"ו. (א) ב"ס סי' א'.

תתתל"ו. (א) ב"ס סי' קכ"ב א': תרנא גברא ולייט לחבריה אקבר ר' יוסף א"ל. ברשעי' עבדת אחיה לקסיה דרב יהודה א"ל רשע לא קאסינא אלא. ברשעי' כר אמת רב יהודה ושאל עונדא קפית

תתתרט"ב. במקום היו מקלוקי אשה חבירתה ואיש בר מחלוקתו, נשתמדו בניה, טעמים מתקיים על המקלל על שם (משלי יז ה) שמה לאיר לא ינקה ופעמים על זרע המקלל והטובים היו מצוים לזרעם שלא ידורו באותה העיר כי רבים היו משומדים בעיר מפני הקללות ועוד נזיות מניקות ושפחות היו אוכלים בבית דברים טמאים והיו חילדים [א] הקטנים אוכלים ואף הגדולים לא יוכלו לחזור מן הכלים לכך אסור להיות באותה העיר [ב]. **שומר** מיו ולשנו **שומר מצות** לשמו ראשי תיבות רמזו (א) שמשון.

תתתרט"ג. (א) **אמר** רב (ש"ב כא טז) וישבי בנוב שבא על עסקי נוב אמר קב"ח לדוד עד מתי יהיה חקך זה שמת בידך [א] על ירך נהרנה נוב עיר הכהנים על ירך נטרד דואג האדומי ועל ירך נהרנו שאלו שלשת בניו רצתך יכלו זרעך או תימסר ביד אויב אמר לפניו רבונו של עולם מדוב אמסר ביד אויב ולא יכלה זרעי וכו' עד אמר ליה אפיך צלותך בר בך קירא ליבין ואת לא תצטער וכו' עד מנא לן דכלה זרעיה דכתיב (מ"ב יא א) ותאבד את כל זרע הממלכה ואת אישתאיר יהוש הכא נמי אישתאיר אביתר לאחימלך אילמלא לא נשתאיר אביתר לאחימלך לא נשתאיר מורק דוד שריד ושלום מה ששק דוד בכל אלה אלא לפי [ב] שביקש דוד נקמה (ב) ותיקמתי ממך האמר תרינני ולכך ביון שנענשו על ידו נפרעים

משנת אברהם

סימן תתתרט"ט

גורם מיתה לחבירו ע"י גרמא רחוקה אם צריך כפרה

[א] **על** ירך וכו'. נש"ת למה זרק (הראשון) סימן היו, נדבר אחד שכר שליח להלך לעיר אחרת, ונהרג בדרך אם המשלח צריך לכפרה. — וכבר הנאחזי כעין זאת נחיה, דף פ"ג — והניח נשם מהר"ו סי' קכ"ה לדרך כפרה, ומסתיע מדברי הש"ס הג"ל בסנהדרין על ירך נהרג נז עיר הכהנים וכו'. אע"פ דדוד המלך ע"ה לא פשע במידי רק שעל ידו נלו יליד תקלה אפילו הכי נענש, והרג נעל צ"ל דוחה ראי' זו וכתב דשליח התם דדוד הי' גורם ממש שהוא נתן המכשול לפני אחימלך שאלו ממנו לחם ומניית והוא נתן לו לפי תומו את אשר שאל ממנו על פי מה שהגיד לו דוד שדבר המלך נחון ולא הרניש אחימלך שיהי' לו סכנה נדבר, ודוד הי' לו לדעת אלא יודע הדבר למלך שיהי' סכנה לאחימלך, הרי הכל הי' מדוד, וכו' ע"ש.

ולפי דברי רבינו נכלן מנואר שלא זו היחה חטאתו של דוד, אלא מפני הטעם שנקש נקמה, אי"כ יולא מדבריו שהגורם הרחוק לתקלה אינו חייב בכפרה. אלא דפלא גדול הוא מש"כ רבינו כלן טעם אחר ממה שכתב נעמנו לעיל בסימן קכ"ח — ח"ה דף פ"ג — דממה שנאמר, ש"ה כ"ב-כ"ג, אנכי סגנתי נכל נפש בית אביך, כל מי שעל ידו נהרגין בני אדם מעלן עליו כלינו וצריך לחשוב לאדם שיענה את עצמו כלינו הוא נידו הרגו וכו', ע"ש ומה שהארכתי בנ"אורי שם, ומכאן ראי' למה ששיערתני בהקדמה שאין הטעמות שנכתבי' פרחא מחלומו המחנך עלמו, כי הסימן שלפנינו מן הנופשים הוא.

ובדבר הגורם בדרך רחוקה למיתת חבירו, יש להעיר מן טעם ל"ה. דרש רנא מפני מה נענש דוד, פירש"י שמת עחא על יד"י, ע"ש והרי נכלן מפורש שדוד אשר שלא עחא, והוא פשע על אשר שלא את ידו לאחזה את הארון, ולכל זאת אמרו בנתיבות שנענש דוד שעל יד"י מת עחא. ע"ש.

ת"ח שאינו נוקם ונוטר

[ב] **שבקש** דוד וכו'. והגם שאלו כל ת"ח שאינו נוקם ונוטר כנחש אינו ת"ח, יומא כ"ג. וכן א"ס ת"ח נוקם ונוטר כנחש חגריהו על מתניך שנת ס"ג. אולם כבר כתב הריטנ"א דהיינו דווקא צמילי דשמיא אצל נצטרא דגופי' שלא צמילי דשמיא וכו' שהת"ח ימחול אפילו אם אין מפייעין אותו, והרמזים ז"ל פ"ז מהל' ת"ח מחלק בין צדקה נלגעה או צדקה ס"א, וע"ש נכ"מ נשם הריטנ"א נשם הראש"ד

נשפתיו כדכתיב וקולה לא ישמע, אולם שליח התם דחפלה היא עבודה שנלב, ונפרט שלא אמרו אלא שאסור להנזיה קולו, אצל אפשר דלעולם אפילו נחפלה לריד שיזמע את מה שמוליא מחוד פיו, וראה נרש"א ונחלירי נרכות ל"ה, דשיטת הירושלמי נרכות פ"ג, לדרך להשמיע חפלתו לאזנו, ומתוספתא פ"ג שם משמע דאין לריד, אולם מכל זה אינו ראי' לנ"י, דשליח הכא דנענין לנטל את הקול, ומסתבר דאין דבר שנלב, או אמירה נלגש כל כך שאינו שומע נעמנו, מנטל דבר של קול.

סימן תתתרט"ט

לתיק לידים חלב הבא מדבר אסור

[א] **הקטנים** אוכלים וכו'. הגם דקטן אוכל נגלות אין צ"ד מלווין להפרישו, אצל להאכילם נידים אסור, ימות ק"ד וכו'. ונגדון דין הוי כמו שמאכילם נידים, כמו שכתב רבינו דאפילו הגדולים אינם יכולים להזהר, מכל שכן הקטנים שהשפחות ממונות להאכילם הרי זה מאכילם נידים.

וכבר הארכתי בספרי משנ"א ח"ה, דף פ"ג נדברי התו"כ שמיני פרה הי'. גני עופות טמאים דכתיב קרא לחייב את המאכיל כלוכל, גם הנחתי שם את המכילתא נא וירושלמי ריש פרה כל עשה דגם נחמן י' קרא לעשות את המאכיל כלוכל, ע"ש, כי שם כתנתי בהרנה פרטים שנדן זה.

ומה שכתב רבינו נזיות מניקות, משמע שאסור להניק חלב הנא מדבר אסור לילדים, הגם דנש"ס ימות הג"ל אחריון יונק תינוק והולך מנכרית, ונסוטה י"צ משמע דרק לגני משה רבינו הקפידה תורה שלא יינק דבר טמא משום פה שעתיד לדבר עם השכינה, אצל זה דווקא נתינוק קטן ממש אצל כל שהגיע לחינוך כתנו ה' החוס' נצנת קכ"א ד"ה שמע מינה, דמחויבין להפרישו מכל דבר אסור משום דחייבין לחנכו, ע"ש. והגם דלפי החוס' הג"ל חקיי למה לן לומר גני משה הטעם משום פה שעתיד לדבר עם השכינה ח"ל משום דמשה עולד מהול ונמד"ר איתא שניוס שניול דינר ונולדי כבר הי' אז כקטן שהגיע לחינוך, אלא דאפשר דהש"ס נסוטה רואה לתת טעם למה הסתכן עלמו ולא ראה לניוק, כמו שכתבו נחום' שנת הג"ל דסתם תינוק מסוכן הוא אצל חלב, לכן אמרו משום פה שעתיד לדבר עם השכינה. ונא"סור דרנן דעת הרש"א דמותר להאכיל את הקטן אפילו נידים, ויש קל"ת ראי' לזה מינמות הג"ל מהא דפריך שם על פה נעל חרשת, תיתנ נני', והא אם ינא עליה הרי הוא ממילא לה איסור דרנן נידים, אלא וראי' דנא"סור דרנן מותר לספות נידים. ויש לדחות.

[ב] **שומר** פיו וכו'. ראה מה שכתנתי לעיל סי' תתתרט"ה.

תתתרט"ט. (א) שגנדי לליליא את כל לבו. תתתרט"ט. (א) סנהדרין ד"ה ז' וצ"ל מ"י וישבי בנוב אמר רב יהודה אמר רב איש שבא על עסקי נוב. (ב) צ"ל ונקמני ה' ממך (ש"ס)

סמנו ולכך (ג) יש לאדם לבקש רחמים שלא יענש אדם על ידו תל יבקש אדם רע על חבירו ובתיב (משלי יז ח) שמה לאיר לא יקנה. בני אדם ציטרו לאחר תלמיד חכם צער גדול והיה אומר ברצון היה חי ער שייראה נקמה מהם אחר לו החכם מוטב שהיה מתאזהר להיות חי כדי שהיה [ב] כותב תוספות בזה הייתה מקבל שכר טוב לעולם חבא אבל בנקמה לא תקבל שכר בעולם חבא.

תתרט"א. [א] אחר היה מתנשא אני רחמך משנאי כאותם שאני שונא אני רחמך כל הפני כם ויתגלגל שכולם לא יהיו בעיר ותגלגל חבירי שהוא יבא מן העיר ומת בעיר אחרת.

תתרט"ב. אם רחמך אדם שקשו לו רעה ומספר בגנותן אם יש צדיק ביניהם אין לומר אתם עשיתם לפי שכולם מצרף (א) שהרי אביה המלך השד את ירבעם ואמר (דה"ב יג ח) תקטבם ענלי חזק והיה אחיה השילתי ביניהם (ב) וכן נחמיה כפחות והיה רנאל ביניהם צדיק גבור לכך [א] לא נקרא הספר על שמו.

תתרט"ג. (א) תנו רבנן שלשה הלאים הלא אלישע אחר שדחפו לגתוי בשתי ידיו ואחר שגירח רובין בתיטקות ואחר שמת בו חרי אלישע ידע שאותם רעים [א] ולא יבא מהם צדיק כך כל שכן אחר לא יקלל בני אדם.

תתרט"ד. [א] שאל אחד לחכם אדם שיודע לקשות בשם לחרת את האויבים ולהפוך את לב רבים להיות יראי שמים אמר אם יודע שלא יבא סמנו צדיק במשה שכתב (שמות כ יב) ויפן פה ופה וירא כי אין איש (א) צדיק לצאת

סמנו (ב) כי חר מינצי ר' הייא ור' חנינא אמר ליה ר' הייא לר' חנינא כהרי דירי קא מינצת דאי אישתכחת תורה לישראל חוינא מהדרנא ליה בסלפולי אמר ר' הייא לר' חנינא כהרי דירי קא מינצת רעבדי לתורה דלא מישתכחא מישראל לא להתנאות

משנת אברהם

רש"י לפרש דמדנרי נחמ"י מתחיל הספר הכתוב על ידי נחמ"י עד סופו. ולפשר זה הוא שפיר' רש"י הנ"ל נסנהדרין רונ דנרים שנספר עזרא נחמ"י אחרן, כלומר, כי מה שכתוב אחר הקאפיטל " נעזרא הוא יותר ממה שכתוב עד סוף הקאפיטל "

סימן תתרט"ג

[א] ולא יבא וכו'. הנה נש"ס ס, סוטה מ"ו: אחר: לא נס ולא נזרעם עד סוף כל הדורות, וגם אחרו שם שהיו מנוערים מן המלות, ולכל זאת נענש אלישע כי אינו דומה למה שהכה משה את המלרי, דכתיב וירא כי אין איש, שאין איש הגון עמיד ללאת ממנו, משום דשם המלרי נחמ"י מיתה על שהכה את הישראלי כדאיתא נסנהדרין, אבל כלן אפשר שאלו שהתקלסו נו נאלישע לא נחמ"י מיתה, ונפרט דלריך נית דין לחיינס מיתה וגם עדים. והגם דאלישע לא המיתם אלא קיללם נלנד, נע"כ נשמע מזה שאפילו לקלל אסור, כדנרי רניטו.

סימן תתרט"ד

אין תכלית להפוך ע"י שם את לבות הרעים

[א] שאל אחד וכו'. השאלה היא על שני ענינים (א) אם מותר להרוג את האויבים — אויבי ישראל — נשם. (ב) אם מותר להשתמש נשם כדי להפוך את לב רבים להיות יראי שמים. והתשובה אינה אלא על השאלה א'. לכן נראה שמה מליס או שורות חסרות נכלן. והרא"י שנדפס ראשון סימן תפ"ד. חסר כל הענין מר' הייא ור' חנינא אשר לפנינו ונחקמו נל הענין של ר' שמעון בן יוחאי ונט אשר לפנינו נסימן הסמוך. ואולי חסר נכלן מה שכתוב לפנינו נסימן תתרט"ח, כי שם הוא התשובה על השאלה נ' אשר לפנינו. ועיקר ההסבר נמה שכתוב שם הוא שאין שום תכלית להפוך את לבות בני אדם הרשעים שיהיו טובים על ידי שם, כי אין זה אלא כפייה, כי מה לי אם כופין את האדם נשופין להיות טוב או כשכופין אותו על ידי שם. והעיקר הזכות אשר להאדם ההולך נדרך טובים הוא מפאת נחירתו, כלומר, מכיון שיש לו נחירה להיות כמו שירצה והוא נותר נהטוב, זו היא זכות לו לאדם, אבל אם יכיפהו להיות טוב או נטלה הנחירה והרי הוא כמלאך שאין לו נחירה ולכן אין לו שום זכותים. והדברים

דעל מה שפגמו נכנודו כגון נקימה והדור יתחול ולא על נזיון. אולם נדוד הלא חון מכנוד תורתו הלא מלך הי', והמלך מנווה לעשות משפט ולעטש את המצוים אותו. לכן נראה לפע"ד, דהכוונה נדנרי רניט הוא שלא הי' לו לדוד לנקש נקימה מן השמים כמו שאמר ונקמי הדי' מחר, כי הגם שהוא נעלמו לריך לנקום מלוניו ומאלו המצוין אותו אבל לא למסור דיט לשמים. כעין שאמרו נגיטין ז', ז"ל שיש לו קבלה על הנירו ושותק — כלומר שאינו מוסר דיטו לשמים — שוכן עדי עד עושה לו דין.

[ג] כותב תוספות וכו'. גם מכלן ראי' למה שכתבתי

נהקדמתי לספר חסידים ח"ג, שגם הטוספות שנהולאה זו, — פארמל, נכתבו נימי נעלי התוס' שהרי הלאן אשר לפנינו מורה, שזו היו יולרים את התוספות על הש"ס, וסימן זה מן הטוספות שנהולאת כתב ידו פרמל הוא.

סימן תתרט"א

[א] אחר הי' וכו'. נדפס ראשון משנת יפ"ח סימן תפ"ח הלאן יותר מתוקן: אחד הי' מתנשא שהי' רואה משוליו, אי רואה כל הפני נס כי נתגלגל הדנר שכולם לא יהיו נעירי, ונתגלגל הדנר שהוא ילא מן העיר ומת נארן אחרת.

סימן תתרט"ה

ספר נחמיה מאימתי סודר לספר לעצמו

[א] ולא נקרא וכו'. נרש"י שנש"ס סנהדרין ז"ג: מכדי כל חילי דעזרא נחמ"י בן חכליה אמרינהו ונחמ"י בן חכליה חלי טעמא לא איקרי סיפרא על שמי, פירש"י: מכדי וכו' רונ דנרים שנספר עזרא נחמ"י אחרן. אולם מקושיית הגמ' דמקשה ונחמיה בן חכליה חלי טעמא לא איקרי סיפרא על שמי, משמע שנימי הגמ', לא הי' מסודר ספר עזרא לנדו וספר נחמ"י לנדו כמו שהוא לפנינו, אלא הכל הי' נקרא על ספר עזרא. ואולי עוד נימי רש"י הי' כן, שהרי נחמיה נחמ"י, על הפסוק דנרי נחמ"י, מפרש: מכלן ויליך כתב נחמ"י ספר זה, ואם הי' הספר מסודר נעשרה הקאפיטל לעזרא וי"ג הקאפיטל לנחמ"י, לא הי' לו לרש"י צורך לפרש דנחמ"י כתוב על ידי נחמ"י, אלא שגם זה הי' סדר אחד מיותם לעזרא, לכן הולרך

כדי י"ב) ואמר תדענו כו'. (ג) שבת קמ"ט ב': כל שחברו נענש על ידו כו'.
תתרט"ב. (א) ביר' סמ"ח ופ"ג ויקרא רבה פ"ג. (ב) סנהדרין ז"ג ב'.

תתרט"ג. (א) סוטה מ"ו ב'.
תתרט"ד. (א) שמות רבה ס"א. (ב) כתובות ק"ג ב'.

אמרו אלא כלומר לא תקנישני תקפוק שלא אקנש בעבוד התורה שאני מפולס ומור אמר תיקר נא נפשי בעיניך כשפיל שאני [ב] מרביץ תורה לרבים.

תתרתמו. (א) בשיצאו ר' שמעון בן יוחי ובני ר' אלעזר פן המערה אחר היה מקלל ואחד היה מברך מה שקילל הראשון כי לא יתכן (ב) שהרב והתלמיד בכנס אחר מרצה ומפיים לפך בשחקב"ה בכנס מלאכי רחמים מרצים (ג) לפך חקשת (ד) איום וירוק דבוקין (ה) והירקון מפשר (ו) בין מרת הדין למידת רחמים.

תתרתמו. אשה שמקשה לילד הצדיקים לא ידברו בעון שקשתה וכן לחולת. וכן פי שהולך למלחמה [א] אלא לקצמו כרי שישוב כתשובה כי עליונים מזכירים דברי תהלתו.

תתרתמו. אשה שישבת על המשכר [א] אם היא בחדר ובני אדם בכית יבקשו עליה רחמים ועל חילד שיחזר [ב] כמזל טוב.

משנת אברהם

ידועים ומפורסמים, וראה נהרמנים ז"ל הלכי תשובה פרק ה', מדברים אלו.

[ב] מרביץ תורה וכו'. כלומר, מכאן מניח רבינו ראי' לריש דבריו דאין להעניש אלא את זה שידוע שלא ילא ממנו שום אדם הגון נכל הדורות, ואם לאו אם מעניש אותו והורגין אותו הרי דמו ודם זרעו זרעו כלולין לו, גם האחד ההגון הראוי ה"ל ללאת ממנו אפילו לאחר כמה דורות, והרי חזיק שכל אחר נתן טעם שאין להענישו, משום שיכול לחזור את התורה נפילפולי אם חיו שתחכת התורה, ואם יענישו הרי זה כאילו המעניש עושה פעולה חיו שתחכת התורה מישראל וכן אחר ר' חנינא שאין משרת הדין להענישו משום שהוא מרביץ תורה, אי"כ כל אלו התלמידים שהוא מעמיד הרי הם כלולים לו, ואין זה משרת הדין להעניש את התלמידים הרנים נמשלו אל רנס היחיד, וכנר כתנתי למעלה שהוספה א המתחלת כי הו חניני — עד — מרביץ תורה לרבים ליתא נדפוס ראשון.

דוקא נדברים שהקפידה על הפועל, כמו גני שנת וכל המלאכות ילפינן ממלאכת המשכן, וגרמא אינה נכלל מלאכה כדליתא בשנת ק"כ. מה שאינו כן גני ראייה, והא מקרא מפורש כתוב הלהרני אתה אומר כאשר הרגת את המזרי, הרי דהנס והרגו נזכרת השם, קראו התורה, כאשר הרגת.

סימן תתרתמ"ז

חזרא ודרך לבב וגו'

[א] אלא מעצמו וכו'. כלומר, האדם היוצא למלחמה יתשוב נלבו מעצמו נמה שפנס נמעשה או נמתשנה כדי שישוב נתשובה, כדכתיב הירא והרך לנב ילך ישוב לניחו, ומכיל דרשו הירא מענירות שניו, והדקדוק מנזאר, אם הוא ירא מענירות שניו הרי הוא נעל תשובה ולמה לא ילך למלחמה, ושמעתי ננס השפת אחת זנקליה, והפירוש הוא, הירא מענירות שניו, ילך — כלומר, למלחמה, — והתורה מנטיחתו: ישוב לניחו, כי ישו לניחו לשלום, ודפתי.

סימן תתרתמ"ח

[א] אם היא נחדר וכו'. כלומר, לאפוקי שאם הם נחדר אחד עם היולדת, אם תראה שמתקשים עליה רחמים, תטרף דעתה ותנח לירי סכנה חלילה.

מזלא גרם

[ב] במזל טוב מכאן נשמע שהתפלה מועלת ואין שום ישראל מוכרע לנזל, דל"כ מה הוא הפירוש להתפלל על הולד העומד ללאת מרחם אמו נכל רגע שיולד נחזל טוב, אלא שיתנך מרחמים להיות נר מזל ועי נמה שכתנתי נענין מזלל גרים ופירוש, נח"נ לספרי זה, דף קנ"ז. וראה מה נלגרת הרמנים לחכמי קהל עיר מארשיליא, דף כ"ז, הולאת ליפסיה, שכתנ נסוף דבריו, לאחר שהוא ז"ל מנטל את כל ענין מזל ואני יודע שאפשר שתחפשו ותמנלו דברי יחידים מתחמת האמת רנודינו ע"ה נתלמד ונמתנה ונמדרשות דגריהם מרחים שנתת תולדותו של אדם גרמו הכוכבים כך

הדורג את האדם ע"י הזכרת השם אם חשוב כרוצח

וכבר כתנתי נחיל מספרי זה נדף נ"ה, נשיטת רבינו נהורג את האדם ע"י הזכרת השם אם חשוב כרוצח נידים ממש, ע"ש. ויש להעמים נדברי רבינו נכאן — נההוספה אשר לפנינו — רכיון דחזיק דכל ההורג את האדם חשוב כאילו הרג את כל תולדותיו העתידיים היו ללאת הימנו, והוא כדרשת הש"ס סנהדרין ל"ז, נמתנה שם, לכן חזיק ננכאן נס הגרמא כמעשה ולא דמי לאחר עניינים שאין הגרמא כמעשה, ראה מה שכתנתי מזה עושה פעולה הנסיית אי מתיחסת הפעולה להעושה, נספרי משנת אנרלה לר"י דף י"ח, מה ששמעתי ננס מרן ז"ל מסאכטשאו. לנר, שהפעולה הנסיית אינה מתיחסת אל העושה, מהא שכתנ רש"י עה"ת נפרשת תרומה, מתקשה תיעשה המתורה, מאליה, לפי שהי משה מתקשה נה, אחר לו הקנ"ה השלך את הככר לאור והיא נעשית מאליה לכך לא נכתנ תעשה, — כלומר אלא תיעשה מננין נפעל, עכ"ל. הרי דהנס שמה השליך את הככר לאור והוא הי הפועל נזה, לכל זאת אין הפעולה מתיחסת אליו, משום שכל פעולה נסיית היולאת מחוקי הטבע אינה מתיחסת אל עושה, ע"ש. והיינו

פ"כ ראונו אבני אדם וספה שלו נבזר איום בר שמעון סודה וספה שלו נבזר ירוק בר ואונקלוס תרגם שמות ב"ה י"ו. סידור קרמשה מסקן ירוק בר ובביר פ"ד: מה סמים חללו מתן ירוקין ופוק אדומים בר אבל במדרש תרגם סכ"א: ור' מנחם איום שחור לבן ירוק. והרבניץ שמות שם: והשם הם מנוני הקינים בר האדם והרוק בר. (ה) בהר פנחס רפ"ז א' ו ירוק דא תרא יצק וקיימם בין תרין מנזין בר. (ו) בביר שליה: וחיימה חקשת כנען וראייתה לזכור ברת צולם בין אליהם ובין כל נפש מיה בין אליהם וו מרת הדין של פעלת ובין כל נפש מיה וו מרת הדין שלמטה בר והרבניץ בראשית פ' י"ד. והנה פירושו בין אליהם מרת הדין שלמעלה שהיא תבורת ואשר על הרקן מרדי שלמטה שהיא מרת נמה מנתת הארץ עם והרחמים בר.

התתרתמו. (א) שבת ל"ג ב'. (ב) ברכות פ"ג ב'. (ג) תרד"ק בפירוש לחוקאל א' ב"ח: והם ארבעה בר וספך לו הירוק בר ורבו בווי בראשית פ' ו: והכפי המוקר אמרו כי חקשת יש לו ב' מראות העוללת הראשונה אדומת השניה ירוקה השלישית אדומת נוסח לשחרות בר. ובהר נה ע"א ב' ארבע מנזין אחתוין כיה בר מן ירוק מן סומק מן חמר מן ססיר, ובקשים מאמר שני סכ"ס: והמראות הגראים חקשת אינם כן כעצמותם אע"פ שיראו כן למראות עינים מהתערבות האדים המחולפים בר והו שאריל המסתכל חקשת עיניו כמות ר"ל שהמסתכל באותם נזמים הגראים חקשת ימצא עיניו כמות שראות ובר שאינו כן, ובחוקיו וחר חקשה שיתחמה חלה מנזין דע"מ ואינו לקבל חלה מנזין חקשת. (ד) בספיקתא רבנא כהנא פ"סקא רח"י כיום כלות משה: מלכו שהרואה הקביה למשה אש אדומה אש ירוקה בר ובמדבר רבה

גם כאן כתוב ענייני השבעות ומזיקים

תתתרטח. שא"ל אחר אמר אני יודע בשם לעשות שיהפוך לב בני אדם ליראה את הקב"ה אפילו רשעים יהיו צדיקים אמר החכם הנביאים ידעו את השם ויכלו לעשות מה שהפציעו יאחרי הנביאים ידעו שהקב"ה יכול להפוך את כל העולם להיות צדיקים וכתוב (וחוקאל יח לב) כי לא אהפוך כמות חכמת וכתוב (דברים ח כו) מי יתן והיה לבכם זה להם ליראה אותי ולפי שלא אמרו תן לנו לא נתן ואילו היה משה רבינו אומר תן היה הקב"ה אומר כיון שהם אינם מבקשים ממני לכך לא יתכן והקב"ה ברא את העולם לנשותם ואם היה [M] בהפוך יצר טוב הרי יש לו מלאכים שאין יצר הרע בהם והקב"ה ברא את העולם ומנחם אותם בדי שלא יוכל לומר אני צדיק לעולם לא הייתי הופא וכל מה שהיה הקב"ה מטיב לו היה אומר אני יותר הטוב לעולם לא הייתי הופא והו' שנאמר (דברים טו ו) וידעת כי לא בצדקתך (שם שם ה) ובירש לבבך.

תתתרטט. ושאלו עוד להכם אם בכשמים יכול [M] להפוך לב בני אדם ליראה את השם אמר הנביאים ידעו גם בשם לעשות גם בכשמים ולא היו עוסקין כי אם בתפילה וכתוב (יה"א כט יח) שמרה זאת לעולם ליצר מחשבות לבב עמך והפן לבכם אליך וכתוב (שם שם יט) ולשלמה בני תן לבב שלם לשמור מצותיך וכשהטא אבשלום לא עסק בשמות ולא בכשמים ולמח (א) אבישי שהעמיד את דוד באויר היה לו להפוך לב אבשלום ולב ישראל לטובה ולרוד לכך (משלי ז ה) ואל ביתך אל תשען.

תתתרטז. הקב"ה ברא את העולם יש בעולם חכמות שיכולין לרעת בהן עתידות כגון כוכבים ומלות [M] ובצל החמה ובגן עדם האדם בכבוד ובקצם ולפי שברא עניין כשמים והבר הבר וקוסמים ולכך ברא כוכבים ושאר חכמות שלא יחטאו ונתן להם נביאים שלא יבטרונו לא למלות ולא לשאר דברים וכתוב (דברים יח יג) תמים תהיה עם ה' אלהיך וכתוב (שם שם יד) הנויף האלה אשר אתה יורש אותם אל מעתה ואל קוסמים ישמעו ואתה לא פן נתן לך ה' אלהיך וכתוב (שם שם יח) נביא אקים להם ונ' וכזמן חזח אע"פ שאין נביאים אפור בכל אלה כמו [ב] שהכתנים בזמן חזח אין

משנת אברהם

יכולים לנראות יתוש אחד ולרוק נו נשמה, ומשני, דלא הי' אלא אחיות עינים, ע"ש. וקשה אחלי לא הקשה הירושלמי קושיא זו לעיל לדברי יהושע בן חנניי שאמר שיכול לטות מחנטיחין לאילים ולנחלות. לכן נראה שגם ר' יהושע בן חנניי לא אמר אלא שיכול — ע"י כשפים — לטות את בני אדם המנושמים ביותר ודומין לקריין ואנטיחין, לטותם לאילין וטנין, כלומר, לנעלי חיים ובני אדם טונים, והוא כדברי רביט שיש כח נכשפים להפוך לב בני אדם וכו'. וגם ר' יהושע בן חנניי לא אמר שעשה או שעשה כזאת, דנאמת אין להשתמש בדברים הללו, אלא שאמר שיש נידו חכמה כזו לעשות לשנות את בני אדם לטונים, ושאלו הטונים יולידו ג"כ טונים, אבל למעשה אין להשתמש בכגון אמצעים כאלו כלל וכלל, כדברי רבינו. וכבר כתנו הפקדינים שיתכן שר' יהושע בן חנניי למד חכמה זו מחנשי אלכסנדריא, נדה ס"ט, ע"ש, ראה ערך מלין דף 180, ואפי' לא ידעתי למה דוקא נאלכסנדריא למד חכמה זו, הלא כל הפסגהדרין נריכים היו להיות יודעים דברים אלו, כדליתא אבל אתה למד להפוך ולהורות.

וכך, אל יקשה זה נעניכס, שאין דרך שנויה הלכה למעשה ונהדר תפירכי ואשיעיי, וכן אין ראוי לאדם להניח דברים של דעת שכבר נתלחמו הרלויות נהן וינעור כפיו מהן ויתלה בדברי יחיד מן החכמים ע"ה, שאפשר שנתעלס מחט דבר נלוותה שעה, או שיש נלוותם הדברים רחז או אחרים לפי שעה ומעשה שהי', וכו'. אלא דמנהג שגעולס שאט רואים שהרנה בני אדם חסרי כל כשרון וכמעט תמיד מלליחים נמעשיהם, יש חכמים ונוניים שאין מלליחים נשום דבר, נע"כ עליט לומר שיש דבר מה נהמול שנו נצח האדם.

סימן תתתרט"ח

[M] בהפוך יצר וכו'. ראה מה שכתנתי למעלה נסיון תתתרט"ד ובכאן או שצריך להיות: ואם הי' נחסרון יצר הרע וכו'. כלומר, שהדנור של הקנ"ה הי' פועל עליהם לנל יוכלו לחטוא, ומחילא הי' היצר הרע נטל או שהכוונה, כמו שכתנו לפניט נחסרון יצר טוב, דעכשו שיש נחירה חפשית, מה שאדם עשה טונ הרי זה מפלת יצרו וחסקו הטוב מה שאין כן אלמלי היתה כפייה מחרומים לאדם לעשות אך טוב.

סימן תתתרט"ט

שיתת מלאכי שרת

[M] ובצל החמה וכו'. ראה נמהרש"ל סוכה דף כ"ח. שיתת מלאכי שרת, להשניעם. שיתת שדים, להשניעם. ונפקא מינה לעשות קמייע לרפואה. — משמע דלנורך רפואה חותר להשתמש בכל אלו. גם כתנ שם המהרש"ל נשם רביט הא"י ז"ל, על מה שאמרו ננמי, שיתת דקלים, כי נדורו של רביט הא"י ז"ל הי' מר אצרהס גאון שהי' מכיר עתידות ננעטע עלי ויחורי האילטת ניוס שאין הרוח נושנת והי' מכסה האילן נסדינין, והי' חכמה מפוארה. ע"ש והוא מחלים לדברי רביט נכאן שזה הוא נגדר חכמה.

מומאת כתנים בזמן חזח דאורייתא

[ב] שהכתנים נזמן וכו'. הכוונה הי' שאין אט הולכין נאיוסורי התורה אחרי הטעמים של האיוסורים כגון נני מעוניים ומכשפים דכתני נחורה נניא חקיים להם, אין

סימן תתתרט"ט

יכול אמא נסיב קריין ואבטיחין ועביד לון איירין — פירוש

[M] להפוך לב וכו'. נירושלמי סנהדרין ז"יג, א"ר יהושע בן חנניי יכול אלא נסיב קריין ואנטיחין ועביד לון איילין וטנין והדינון ענידין איילין וטנין. פירי' שאמר שיכול לטנות מקשיאין ואנטיחין ולעשותן לאילים ולנחלות השדה והן יאחרו ויולידו עוד אילים ונחלות. ושם מספר ר' ינאי: מהלך הרינא נהדא איסרטא דליפורי וחיתת מד מינוי נסיב נריד חריק לי לרומח והוה נחית ומתענד עגל פירי, שראה מין אחד שזרק נרור כלפי מעלה ונעשה מחט עגל ומקשה: ולא כן א"ר לעזר נשם ר' יוסי נר זימרא אס מתכנסין הן כל נאי עולס אינס

תתתרט. (א) יירד ב.

תתתרט. (א) סנהדרין ב"ח א.

מיטמאין למתים כך אע"פ שאין נביא אסורים בזמן הזה. ושאל אחד לפני חזקונין מי ישחולך במדבר ושכה איזה יום היה שבת ויש שם אוב וירקוני אם יכול לומר לפני החקלות בזכורו כדי שידע איזה יום שאם [ג] לא יעלה אז ידע אותו יום שהוא שבת יש שהיה מכיר ראייה לחיתר מן ככר כמי נחש מרק ראשון כמסחים (א) ואמרו לו משם אין ראייה כגון שחבר מקצמו קרשה ואחר כך יתן לו שכר אבל לכתחלה לא בני יעבור על (ויקרא יט יד) ולפני קור לא תתן מכשול.

תתרתנא. אמר אדם אחד לפני החכם אילו הייתי מלך והיו לי נשבעים והיה לי כח אילו הייתי יודע מי יהיה רשע שלא יחזור בתשובה הייתי מכער מן העולם והייתי קרשה טובה לפזבים ורעה לרעים הייתי קרשה שכל העולם שכבר היו רשעתה בעולם ושקטידיהם להיות שכולם יהיו טובים הייתי קרשה שהכל יהיו מזבים ושלא היה נחנים ושלא תהיה כך יתן לו שכר אבל לכתחלה לא בני יעבור על (ויקרא יט יד) קמה ט) ורחמיז על כל מעשיו וכתוב בו (דברים לב ד) אל אמננה ואין עול צדיק וישר הוא למה לא יקשה כאשר צוה (שם יג ו) ובערת הרע כיון שלא נתן לפזבים היכולת והכח למה לא יבער הרע נתן היכולת והכח לרשעים הרי כמה היו בחורבן הבית רבן יוחנן בן זכאי ורבן גמליאל הרבה צדיקים ודפוריציין נכרה ידם והרב הבית גם משימין הרב תריר על הכס ואין שומרין ההרב תחלין את הרבים והם מצליחין ובניהם וקרשה הרע קולים המשובים יורדין ולמה הקב"ה מתאמץ מלנפס מהרה אלא מן הפזבים הוא נקם מהרה אמר החכם לפי שהקב"ה נוקם גם לאחר מות האדם מן נפשו כדכתיב (בראשית ט ה) ואך את דמכם לנפשותיכם אדרש וזן את הרוח של אדם באבוריות הימח גם בניהם ואם תאמר היה להקב"ה לקשות נקמה בחיים שידעו החיים אמר החכם כבר נכתב בכ"ד ספרים ובתורה שבעל פה המלכים היו חוטאים ומקים אחר ומסית כל זרקו ומי כדור המלך והמשלים המית לאמנן ושכב עם פילגשו חצה שלא להמית את אבשלום וכן ליואב שקור לו היה הפך שלא יהיה שר צבא ולקמטא שהיה עם אבשלום רצה שיחא שר צבא וכן (איוב ד ה) תגע עדיך ותכהל אם היה כנגד הייתה קרשה דין בכנגד ועוד הקב"ה דן את האדם לאחר מותו ובניחוינב.

תתרתנב. אם על ידי שם יכול אדם שחוק לנשמת איש אחד כשאינו הייב או אם אדם יכול להצילו כשהוא הייב ולקשות בשם המפורש להציל את עצמו מניחנים אם כן למה נאמר (דברים לב לט) ואין מידי מציל אם היה האדם משיבט בשם המפורש שלא ימות או שלא יבא בניהם לא יועיל לו שהרי כתיב ואין מידי מציל ולא יוכל אדם רשע לקשות בשם המפורש שיחא מן עולם הבא [א] בלא מעשים טובים (ישעיה סד ג) עיין גוי' זולתך וכתוב (שם) למחכה לו וכתוב (מלאכי ג יח) רשבתם וראיתם כין צדיק לרשע כין עבד מלחיה לאשר לא עבדו וכתוב (דברים לב יב) ה' בדר ינחט וכל שכן כמעשה שדים ובמעשה בשמים שלא יועיל [ב] הרי עשה בהשבעות שם המפורש ששום עץ לא יקבל כשיתלחחו ולמה לא השביע שלא ימיתוהו ושלא יתלחוהו ושיפלו וישאיו אלא לא יועיל וכתוב (הושע ב יב) ואיש לא יצילנה מידי הוי משיבטין... כי ידע הקב"ה שבהשבעות רצו לבטל גיירות ולחטיל הארובים (א) והקב"ה היה מחליף המטותים באותה השבעה אבל בשם המפורש שאינו צריך להשביע מלאכים אלא מזכיר השם בלא מלאכים ותקשה הפנז ולא יתכן לומר כיון שבשם קרשה הפנז בלא המלאכים אלא בשם אין לומר שהשם נורם שהקב"ה יקשה הפנז הכורא יוצר הכל לא יוכל המשיבט אותו או הזכרת השם להכריחו אלא [ג] כה יש בשם שיעשה הפך המוכיר.

משנת אברהם

סס לא רואים ולא שומעים, ואיך יתחייב המעלה לזו מיתה נלא עדים). זה הישראל הרונה לדעת אם עולה המת אין זה צריך לו, כי הוא אינו צריך לשאול את המת כלל, וא"כ הישראל לא יראה ולא ישמע כלל וכלל, ואיך יסמוך על דברי הגוי אם יחמר שעלה המת או שיחמר שלא עלה המת. וכן משמע מדברי רבינו עמנו, שזה הישראל אינו נכלל שואל נחוב, דל"כ מה זה סמיים דעבר על לפני עור, עדיפא מהה ה"י לו לחמר שעובר נאסור חמור של שואל נחוב, אלא ע"כ דאין הישראל הזה נכלל שואל נחוב, משום שאינו שואלו כלל, אלא הגוי הוא השואל לו נענינו, ומזה מסתעף אם אותו היום הוא חול או שנת, כך שכל הדברים הללו נעלמים הם מחתי ואיני יודע ליישנם.

סימן תתרתנ"ב

[א] בל"א מעשים וכו'. כי איך יעלה על הדעת ששם נעולם האמת יוכל האדם להציל עצמו מן העונש על ידי אמנעי של שקר. וכל טיבו של עולם הנא אינו אלא חמול שכן נעד מעשים טובים שאדם עושה נעולם הזה, אצל אם אין מעשים טובים נידו מה הוא אשר ייחסהו לעולם הנא.

[ב] דד"י עשה וכו'. כנראה שספרון מליס יש כאן, או אולי מפקד העמורע נשמעו כמה מליס, ומתשמעת הלשון נראה שהכוונה להתועבה, שעשה עצמו אלוהי, והטפשים מחמינים בו.

[ג] כח יש וכו'. המפרש נהדפס סימן תע"ג מפרש: ר"ל שאין לומר שהזכרת השם מזכירת הוי את הקנייה

זאת אומרת שהאיסור של מעוננים ומכשפים הוא דוקא נשעה שיש נביא, אלא האיסור שריר וקיים לעולם אפילו כשנפל הטעם של האיסור, ומדמהו רבינו לאיסור עומלת כהנים בזמן הזה הגם שכלנו עמלי מתים אהנו ואין לנו מי טהרה להטהר, לכל זאת האיסור של עומלת כהנים שריר וקיים לעולם. והוא דלא כשיטת הפוסקים שאיסור עומלת כהנים בזמן הזה אינו מדאורייתא, ראה מה שכתנתי מזה נספרי ה"ג, ספר הסידיים, דף רפ"א. עיי"ש נאריכות.

אין לסמוך על המעלה אוב לענין שבת

[ג] ב"א יעלה וכו'. כל הענין נלתי מונן, איך יסמוך הישראל ההולך נמדנר לשנות את היום הזה שלא עלה לזב חלרן, ולא ייח תפילין, וגם לא יעשה כדן המנואר ננמי, מונה ששה ימים ומשמר יום אחד או משמר יום אחד ומונה ששה ימים, והכל על סמך הזה שהגוי לא העלה את האוב, הא אפילו נאמר שזה הוא סימן מונהק שיש לסמוך עליו — דנר שאין השכל תקנלתו — אצל ציותר יש לומר שגוי הזה אינו יודע איך להעלות, או שמא הפעם לא עשה כדנעי ל"י למיענד, ואיך יסמכו על הגוי הזה. גם אפילו כשמעלה את האוב, אין איני יודע אם יש תקום לישראל לסמוך על זה שהיום חול, דהא נמד"ר אמור פרשה כ"ו אמרו: ג' דנרים נאמרו נמי שמעלה את המת — המעלהו רואהו ואינו שומע קולו, מי שצריך לו שומע קולו ואינו רואהו ומי שאינו צריך לו לא שומעו ולא רואהו, ע"ש, (וראה מה שכתנתי להקשות נספרי משנת אנרסה ח"ג, דף י"ג: אי"כ לא משכחת שיהיו עדים נדנר, כי אלו העומדים

החורב. (א) עיין מדרש איכה ספוק כלע ה' ולא חמל.

תתתרגנ. [א] צדק צדק תרדוף (דברים טו ב) למה אמר צדק צדק להודיע שיש לצדיק לחשים על לב (תהלים קמו טו) שחשמים לה' וכתוב (ויקרא כו יט) ונתתי את שמיכם כבדול ואת ארצכם כנחשח ולמה קורא שמיכם וחלא חשמים לה' אלא לכל אחד יש לו חלק בשמים וכוכב (רניאל יב ג) והמשכילים יוחרו כוחר הרקיע ומצדיקי הרבים כוכבים לעולם ועד ויש [ב] לכל אחד מזלו (דברים י יד) הן לה' אלהיך השמים ושמי השמים הארץ וכל אשר בה וכתוב (תהלים טו טו) והארץ נתן לבני אדם וכתוב (רניאל ב י) לא איתי אנש על יבשתא די מלת מלכא ויכל להחוייה נתן לבני האדם הארץ וחלא כתיב (ויקרא כה כג) כי גרים ותושבים אתם עמדי אלא והארץ נתן לבני אדם כשהמכשפים עומדים [ג] על הארץ אז הממונים שבארץ ניתנים ביד מכשפים ויש להם אז לעשות מה שחמכשפים המצוים (א) אבל בשאין המכשפים בארץ אלא באוויר אז אין המכשפים יכולים למשול בממונים לרוחם שיעשו מה שחמכשפים כי כשהם באוויר לא ניתן ממשלת האדם על הממונים כי לא נבראו מן האויר (תהלים קמח ז) הללו את ה' מן הארץ ולא נאמר ונבראו כי מן מים נבראו התנינים ולא אמר והמים נתן לבני האדם כי לא נבראו מן המים ואינם יכולים להיות במים ולפיכך נשקטוין אחחת עינים (ב) כשמגיע למים שוטמין [ד] ונתחפף לענינו הראשון ולכך אותה השבעה של אחחת עינים או המקשה יקשה אינה נבעת על הממונים על המים הרי יש השבעה על המים ולא על היבשה ויש כנגד הממונים על היבשה ולא על המים אלא בשם המפורש המשובע יקשה במים וביבשה וביחיד ובכל כי [ה] הכורא מושל בכל (שם שם יג) כי נשנב שמו לבדי.

תתתרגנ. כתיב (שם טו ח) חבלים נמלו לי בניעמים וכתוב (דברים לב ט) יקרב חבל נחלתו ובי יתכן [א] שפסיקא למעלה אלא כרי ישלא יתקעו המלאכים למה יגיע לירי עם קוברי ע"ז ויש לעירם (א) אלא ברא כל [ב] ממונת לחליץ

משנת אברהם

לדבר שיש בו ספק, כעין גורל נחללותו שלנו מסופקים אלו מהנחללות למי, וכן הגורל של השעירים, שלנו מסופקים אלו להי וכו'.
[ב] **ממונה** להליץ וכו'. ראה רח"מ ורח"מ עה"ת דברים ד"ט, אשר חלק וגו'. וכדלי להעתיק כאן מה שכתנתי זה כמה שנים נפסקו זה נדרך דרוש.

אשר חלק די אלוף וגו' - הסבר

[א] — תשא עיניך השמימה — אשר חלק הי' אלוף אותם לכל העמים תחת כל השמים. רש"י פי אשר חלק מלשון התליקס נדנרי הנליהם. והרמזין והא"ע פירשו, כי לכל העמים כוכב ומזל וקנועים עליהם ממלאכי עליון ונענו כן יעשו להם אלהים מהם ויענדום וכו'. אי"כ הפיר' של אשר חלק מלשון חלק, כלומר שהשם נתן אותם להעמים ולחלקם ע"ש, והדבר מתמיה אי"כ מה אשחתם של העמים נאם עונדים לע"ז ולמה יענשו הלא אחת אומר מפורש שחתה די' היתה זאת והוא המסנן שיערינו את צנא השמים. גם סיום הפסוק אינו מונן, מלי "תחת כל השמים" הלא כבר אמרו למעלה ונמנה הכל, ואם הכוונה כי הירח והכוכבים כל צנא השמים, שאינם נאדן ואינם מתחת לארץ אלא מתחת השמים, הי' לו לומר כל צנא השמים תחת כל שמים, ולא אתר הנעים לכל העמים.

ואו"י נא הכתוב להזכיר נכאן על השתוף, כי ישראל מתהרים על ע"ז נשתוף ולא העכו"ם, ושעם הדבר הוא משום שהעכו"ם אינם מתוררים לחלקו יתעלה, ואין נהם לא נפשיית ולא שמימית עד שיוכל להתעלה ולהכיר את הגורל צ"ה זאת עזמותו, לכן אין הם מתהרים על השתוף כי אין נכחם להכיר את האמיתת המציאות של הגורל נלתי על ידי ממונע ושותף, כידוע שכל האומות אפילו הטובות שנהן כל האלוהות שלהן אינן אלא ע"י ממונע ושותף, והכל משום שחסר להם נפשיותיהם דיאלוהות שיוכלו להתעלה ולהכיר את אמיתת מציאת הגורל, אולם ישראל עם קרובו יש לו דינפשיית ואלוהות שקוע נפשו שאינו נריך לשתוף ולאמנע, לכן מתהרים ישראל על ע"ז נשתוף, ואין שום חילוק לענין העונש אם עונד כו"ם נשתוף או לא.

שיעשה הפלו אלה שהקנייה חלק כבוד לשמו שיעשה חפץ המחזיר, עכ"ל וראה מה שכתנתי נסיון הסמוך.

סימן תתתרגנ

[א] **צדק** זקק וכו'. ראה לעיל סימן והרנה דרשות נאמרו על הפסוק הזה ושנעים פנים לתורה.
[ב] **לכל** אחד וכו'. כעין שאמרו נגדא דלית לי מזלח, וכן מזלח דהאי נגדא הוא דקח תקנל כתנא, פרש"י מלאכו של חולה זה, וכו', שנת ס"ח: משמע שלכל אדם יש מלאך נחמונים.
[ג] **על** הארץ וכו'. ראה מה לפיר' בעלי התוס' פרשת וארץ, עה"כ, ויעשו כן התרטומים נלהטיהם, ע"ש.

מים חיים מבמלים את הכשפים

[ד] **ונתתם** לעיני וכו'. שמעתי לפרש דכוונת התורה נני מי מטאת דנעין מים חיים, לאפקוי ממה דתיחא נמד"ר חקת שלל גוי אחד את ר' יוחנן בן זכאי, חילין עונדיחא דחתון ענדין נרלין חמין כשפים, ולכן הנריכה התורה מים חיים שחעודהן ננטל כל מיני כשפים, כנרש"י סנהדרין ס"ז: ד"ה פשר.

[ה] **הבורא** מושל וכו'. כלומר, גם על ידי שם המפורש הי אפשר לעשות שום פעולה נגד רעונו ונזירתו של הקנייה יתעלה, כי כל מה שהשם הקדוש פועל הוא מפאת היותו שמו של הקנייה, וכעין דאמרו נגטין ס"ה. שחא דמרך עלך, ואין זה נאפשרות שחמו יתעלה יפעול נגד רעונו, כולעיל סוף סימן תתתרגנ"ב.

סימן תתתרגנ"ד

[א] **שפסיקא** למעלה וכו'. אין הקושיא מנוזרת כל צרכה, וכנראה הכוונה, למה שהכתוב אומר חנלים נפלו לי, ומתרגמין עדיפין נפלו לי, פירי נורל, כמו שפירש"י כשנפל לי הגורל להיות נחלקך וכו'. וענין גורל הוא יותר משתייך

את האדם אם הערוד קודם למים מה האדם ואם האדם קודם למים מה הערוד.
תתתרגנ. (א) בכ"ח השביעי דר ע"ס: והבנתי או בארץ כרי והחסידי פירש הסוד כי חללת אין שום אומה מתיישבת בשום מקום אם לא

תתתרגנ. (א) ירושלמי מביט פ"ב ח"ב: והרין מרשא טלמיתו מן ארעה לא יכול עבדי כלום ופירש המפרש: והוא כשישא אם מביחין אותו מן הארץ לא יוכל לעשות כלום. (ב) רש"י סנהדרין ס"ז ב: ד"ה פשר: כל מילי מכשפות נבדקין על מים חיים ונמויין, וכעין מה ברש"י ברבסא ל"ג א: ד"ה ומה: כשהערוד נוסך

בעד קמו ועל כל אומות יפקוד [ג] שעובדים על (ויקרא יב יח) ואהבת לדעך כמוך כמו שנת' (קטום ב א) על שרשו קצמות מלך ארום לשירי. ומעשה קננה על החטם. שרשים אומרים (ישעיה ו ג) קרשו קרשו קרשו ח' צבאות מלא כל הארץ כבודו לפי שנת' (ירמיה כג כד) הלא את השמים ואת הארץ אני מלא אע"פ שנתביב (ישעיה כח ח) כי כל שלהנות מלאו קרא צאח בלי מקום ונתביב (שם ישע יב) ולא אבוא שמתע לפי שנתבו (שמות כ כד) בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיו ונתביב (חושע יא ט) בקרפך קרשו ולא אבא בעירי לא אבא בו עד עם המלאכים במקום פגועת וכן קרשו במקום כרחק [ד] שעובדים קרובים לא יתכן שיבא שם ואין מקום ריק ממנו וכן כשמעשם ממתו או רואה ערות דברי רשע מאחריך לנך חיות הקרש אומרים ברוך כבוד ח' ממקומו שאם מסיף לחיות מתגדל כבודו מלמעלה עליהם אע"פ שהם למטה לא יכבד עליהם יותר כשבו יקל עליהם לנך אומרים ברוך [ה] וכל ברוך לשון תוספות כדבתיב (תהלים קמו יד טו) יוסף ח' עליכם עליכם ועל בניכם ברוכים אתם לח' קרשה שמים וארץ (ב) שהיו נמתחים ומתחיים.

תתרגנת. כתיב (ש"ב כב ב) עם גבור תסים תתם (שם שם ב) ועם קקש תתפל כל הברכה בהכמה ואתה הכמה אין חפץ בה הבורא ימתקנה בלבו שיעשה אותה יצליחו כדי שיעשה (איוב ב כב) במלאות שמפי יצר לו פנך הקרשה קולח יצליח ברי שיעשה יותר ויכשל בקולח חזה או לחסילו בניהנם ונתביב (ירמיה יב א) דרך רשעים צלחה וכן במעשה נשמים לכסוף יכשל וכן במעשה שדים ושמות ואפילו אם בחייו נכשל כמו כן לאחר מיתו אותם שהשיריה לאחר שחטו יקפמו מנשמתו לנך [א] לא יקפמו אדם בהם ואם יאמר לו הכם ישראל או גוי אכתוב לך [ב] כנגד חן או אכתוב לך פני

משנת אברהם

ואהבת לדעך כמוך. לישראל נאמרה

[ג] שעובדים על זכר. וקשה הלא לא נטווו שאר האומות על וזה. ואולי הכוונה כעין נא וראה מה בין ישראל ושאר האומות, ישראל מנויים ומקיימים ואהבת לדעך כמוך, כמוך ממך, ושאר האומות אינם סהרים אפילו נרזיתות מנוגות ומאוסות, כעין שריפת עלמות מלך אדום לסי, ומזוהר אם נהמפרשים שזה מתיחס להמסופר במלכים ב', שמלך מואב סרף את בן מלך אדום, יורש האלוכה, וארפו כליל ע"ש, וזכנן יס כחן החוואה והשוואה של ישראל עם קרובו לעומת רחמנת של שאר האומות, ולכן נדון הוא שיעקב יהי חנל נחלתו ולא עם אחר. וכן מה שכתב רבינו ומעשה ענה על החמס, אינני יודע לפרש אחרת אלא נדרך הניל כלומר, ענה של ישראל, מול החמס של האומות, כי הענו נתכלית מרחוק הרבה מאל מן החמס.

[ד] שעובדים ערומים וכו'. ראה שנת י. מקום שני חס עמודים ערומים אין שם שאלית שלום וא"ל לומר מקרא ותפלה וכו'.

[ה] וכל ברוך נרוך וכו'. כנראה שרבינו רוצה להפגיר בה, שהנרצה הוא נאיכות, כלומר, הקדושה מתגדלת ומשגשגת, ואין זו הוספה נכמות אלא נאיכות, וראה מה שכתבתי בדומה לזה בחלק א' לס"ח דף ע"ט. דמה דלמריק נתענית ד'. הנכנס למוד את גורטו אומר יהי רצון שתשלת נרצה נמעשי ידי וכו' או שתשלת נרצה נכרי הזה, אין הפירוש שאט מנקשים שתחול נרצה נכמות, שאם יש כאן חלף חטין תחול הנרצה ותהיה אלפים, דהה אי אפשר, משום דאחי לאפרושי מחיוב על הפטור ולהיפך, דלוחן החטין של נרצה שאינם גידולי קרקע פטורין מן התרומה ומן המעשר, אלא הכוונה על נרצה נאיכות, כלומר, שתגדלנה החטין להיות גדולות וגסות, ע"ש.

סימן תתרג"ח

המשחמש בקבלה מעשיית

[א] לא יעסוק וכו'. נכרכי יוסף מהחידו"ל י"ד סימן רמ"רכד, הניח נסם הרחיז ז"ל שער הקדושה חלק ג' שער ה' ח"ל המשחמש בשמות הקודש אר"ל ולאשתמש נתנא חלף ונעקר מן העולם וישחמד הוא ונניו או ימות הוא או נניו או יעני הוא או נניו עכ"ל וכתב עוד בחלק

ח"ם הכתוב פן תשא עיניך — ונדחת והשתחית להם וענדתם, כלומר תטעה נדעתך לומר שנכדי להכיר את אומות המזיחות אתה לריך לשותף, ותענוד את השמש והירח למשל, ניהוד עם הדי אשר נראם. השמר והזהר מזה, כי אתה אינך כשאר העמים, מה שהתורה מסבנת: אשר חלק הדי אותם לכל העמים, כלומר, מה שעשה הדי כך לכל העמים שלכס כוכב ומל ומלאכי עליו, ונענוד כן יעשו אותם לאלוהים ויענדום, כלומר בשותף, ואין העמים מחהרים על זה, הטעם של ההיתר שותף להעמים הוא, תחת כל השמים, כלומר העמים הם מתחת, מלמטה של כל שמימיות, שאין ננפשותיהם שום שמימיות נטעו ונזיירה, לכן אי אפשר להם להכיר את אומות המזיחות הטוורה נלי שותף, חנל לא כן אתם ישראל, כי אחכס לקח הדי — להיות לו לעם — ומחילא שקוע שמימיות ונפשות ננפשותיהם ואין אתם נריכים לשום שותף, לכן השתף חסור לכס כעורים ומש.

ובזה יתנאר מקרא הסמוך לו: והדי החלףני צי על דנריכס וגר, שאין לו שום שייכות להקודם, וגם ידוע שחטאו של משה היה נהכלת הסלע ומה מונן יס לניו. על דנריכס, חולס גם נמי מרינה היה הזו ודנרתם אל הסלע, כלומר רק נדנור ולא נהכלה שהוא פעולה משותפת, וכשראו ישראל שאין הסלע מוילא מים נדנורו של משה שהוא דנורו של הקנניה נלנד אלא נהכלה, נמאלת אומר שחון גם כן לפעולה מאלת אדם, וחצנו נטעות שמהה הוא המשותף לדנורו של הקנניה. ח"כ האמור: יען לא האמנתם — להקדישני, כי על ידי דנור נלנד אין כאן פעולה משותפת, והי שמו של הקנניה מתעלה, מה שאין כן על ידי הכלה שהיא פעולה משותפת מאלת נצר ודס, ומשה רבינו שהי ממדרינה נגוה לא עלתה על דעתו שישראל יטעו טעות גם כזה שיש חילוק בין הכלה ודנור, הלא חס אין רצון הנורא לעשות גם שהסלע יתן מים לא תועיל ההכלה, מה הוא שדרשו נמדיר חקת יס לדיקים אשר מניע עליהם, כמעשה הרשעים, כלומר, נצניל שהרשעים טעו על שנעשה מעשה ולא דנור גרידא נענש משה הנדיק, ואלמלא היו ישראל טועים נעמן דנור ומעשה לא היה משה נענש, מה כוונת הכתוב, לאחר שהזייר אותם משה על ע"ז נשותף, חמר להם הלא כל העונש שלי לנלתי עברי את הירדן אינו נא אלא נצניל, דנריכס" דנור שלכס שאתם הייתם טועים בין דנור והכלה, שאת הדנור חשנתם לפעולתו של הקנניה נלי שותף ואלת ההכלה חשנתם לפעולה משותפת, מה היה כל הטעות שלכס. — וההסנר הניל הוא קרונ לאמת, והנן.

י"ב א' : וית מרדכי והלך, ובירושלמי ברכות פ"א ה"א : י"ח יקצ ימתה ורקיע. מלאך ממנוה עליה יבא ויעשה חוקה לשם קדום לכו. (ב) תיבה

שיקבלו דבריו לפני חשדו ותתן לך דברי שתשא עליך שתתקשר לא מיכתיש בשבת שאסור לשאת לפי שמחלל שבת אלא אמרו בתל לא יראו עליה ספני שמוטה באותם חבלים האמרו (משלי נ ה) ואל ברתך אל תשען ובתיב (דברים יא יג) תמים תהיה עם ה' אלהיך בלומר אם תהיה תמים לא יהיה לך אותם דברים אלא תכמה בה' אלהיך ותתפלל לו אם יעשה רצונך ואלו לאו אין לחשוב כיון שאינו נענה אפסוק באלה הדברים' אלא יחשוב אם היה נגזר היה תפלתו נשמעת ועוד זה דומה לפי שיש לו אדון ומבקש ממנו שיתן לו שום חפץ ואינו רוצה לתת לו וחולך לשר אחר כי אומר כיון שאין בה כידו לתת רוצה לתלות באדון אחר כך זה וחזו אינו חושב שישפיל זה העין אף תפלתו נשמעת.

משנת אברהם

לויאל, שכתב: וכך כתב אותו שכתב חינוך תפילין, שמו רני משה נר מיימון מקורטונאל" ע"ש, הרי שכן עירו של הרמזים ז"ל נ"כ ה' נקרא משה נ"ר מיימון, ומי יודע כמה אנשים היו שהיו נקראים בלוחו שם.

אולם נחמדות אחרים הנעל מגדול עוז מתחמץ להראות כי הרמזים ז"ל ה' מקונל מעיקרו, עיון שם נהלכי תפילין הנ"ל ראה רמזים הלכ' תשובה פ"ה, שם פ"ד ג ונכ"מ, ואני לא כתנתי כל הנ"ל כי כבר הדגרים מפורסמים, אלא להניח מה שראיתי נספר הגלגלים המיוחס לרבינו חיים וויטאל שקבל מהר"י, שכתב נדף ע"א הולאת ווינאל תרמ"ו: הרמזים והרמזין ז"ל הם מסוד שתי פלות עיר והנה נכל פלה א' יש אל שני — הכוונה ד' פעמים פלה עם הכולל של א' עולה שמה — וכל א' בגימ' משה, ולכן שניהם נקראים משה, ואחנם הרמזין מן פלה הימנית שהוא קנת רחמים ולכן זכה נלקחו לתכמה אחיתית, והרמזים מפלה השמאלית שהוא כלו דין ולכן לא עסק נכמה זר, עכ"ל ועתה כל הענין שוכן נערפל, אם מי הלקח, אם הנעל מגדול עוז או נחמין להמקונל היותר מפורסם לר' חיים וויטאל ז"ל.

ומה שהרבה מן התולדות רואים לנאר מן המחמרים שנספר מורה נביכים שהרמזים ז"ל לא ה' מקונל, על היותו מנטל את ערכה של תורת הקבלה במחמרי, זה טעות, ואלו להם ממה שלא הורגלו למדי נספר המורה אלא קטעים בלבד ראו, ואולי לא למדו מתוך הספר אלא ממעתיקים שתרנמו את המו"ק אבל מי שעיניו פקוחות ורגיל בהמרי ולמד בו נעיון, מוכרח לנא ליי מסקנא שהרמזים האמין נתורת הקבלה וגם ידע אותה, די לו לאדם שילמד את הפרק ס"ג שנחלק א' להמורה שבו מרמזי הדגור על שם המפורש ושם נאמר: שם נן ארבעים ושתיים אותיות קדוש ומקודש ואין מוסרים אותו אלא למי שהוא נטע ועמד נחני ימיו ואינו כועס ואינו משחכר ואינו מעמיד על מדותיו ודבורו ננחת עם הנריות, וכל היודע חהיר בו ומשמרו נטהרה אהוב למעלה ונחמד למטה ואימתו מוטלת על הנריות ותלמודו מתקיים נידו ונחל שני העולמים עולם הזה והעולם הנא, זה כתוב בתלמוד, ומה מחד רחוק מה שיונן מזה המחמר מכוונת אחרו — כלומר, מה מחד רחוק הוא שניט רונ בני אדם מהמון מכוונת זה המחמר — כי הרת יחשבו שהם אחיות ידונר נהם לא דנר אחר, ולא יפירש להם ענין ויגיעו נהם אל אלו ענינים עצומים, ולריך מי שירגה ללמדו המדות האלו וההמונה הרנה אשר זכר, מנאר הוא שזה כלו אינו רק הודעת, ועיניו אלוהים ומכלל הענינים שהם סתרי תורה כמו שניארנו, וכבר התנאר נספרים המחמרים נחכמה האלוהית שזאת החכמה אי אפשר לשכמה" וכ'.

דרי מפורש שהרמזים ז"ל ה' יודע מה שמנאר נספרים המחמרים נחכמה אלוהית, וגם מה שכתב שהכמה זו אי אפשר לשכמה, פירוש שאין השכמה שולטת על אלו העוסקים נטהרת הקודש נלימוד של סתרי תורה, ומי נכלל הזורות ה' זכרן נפלא שלא שלטה עליו השכמה נתורת

ו' סוף ער ר' אסור להשתמש נקבלה מעשיית כי נהכרח ידנך נרע וכר' ותושב לטהר נפשו ומטפה וכו', שמלנז שמטמא נפשו יעש ננהינס ואף נס נעולם הזה קבלה נידיו כי יעני או יחלה נחללים או ישחמד הוא או זרעו וכר'.

[ב] כנגד מן וכו'. נאגרת הרמזים נהם, מנילת סתרים" נדפס נהקונל, לפסיל, ישם דגרים מתמיהים מחל, כי נהם כותב הרמזים אל תלמידו ר' יוסף נר' יהודל, ומלמדוהו איך להשתמש נשמות, ונפירוש אומר: עוד אחר, ולמען היותך קרוב אלל המלכות ושתהא, עשא מן לפיר' מכל חכמי הזמן, להיות כה אלוהי דנוק נך לעמוד נהיכלו, ומשרתו שוללים מתקשים פניך, ראייתו להועילך נענין אחד מקונל ומעולה ויקר נמליחותו וכר' — עד שהוא מלמדוהו איך להשתמש נהם היואל מהפסוק: ונחתי את מן העם הזה נעייני מנרים והיה כי תלכו לא תלכו ריקס", ומסיים שם כי יוסף הנדיק נשא מן נעייני אלויו נסנה מה מאלה הסנות, וגם אסתר המלכה לפי המלך נאחרו ותשא מן ומסד לפניו, ובו השנתי אמי מה שהשנתי נעייני מלכי הערב נחמרים ואלכסנדרית וכולם היו מזה המין ע"ש, וכן שם לפני זה כותב נענין השמות היואלים מהכתוב, שמות כ"ה, ונועדתי לך שם ודנתי אתך וגר', שמנה לתלמידו לפדר את השמות קודם השינה, ולהיות יאן אחרי כן ננז השמאלי ונאמנע השינה יראה מראות איש אשר יעוררהו משנתו, יקום למשפט אתך ויגיד לך תעלמות חכמה ופלים לתושיה וכר' ע"ש, והנה נש"ת מהר"ם אלשקר ס"י קי"ז, נהשגות שהשיג על ספר האמונות שחנר החכם ר' שם טוב נן שם טוב — והוא ספר מלא תנונות ננז הרמזים ז"ל — החכמה מנילת סתרים הנ"ל, וממנה מוכיח הרנ מהר"ם אלשקר שהרמזים ה' מקונל, אלא שנכל אופן אין הדנר מתקנל על הלג, שהרמזים ה' משתמש נקבלה מעשית, דנר שחמר מנז הדין כדנרי רבינו נכאן.

הרמזים ז"ל והקבלה

וכבר נכתב הרנה על דנר זה אם הרמזים ז"ל ה' מקונל או לא, והראנ"ד ז"ל ניסודי התורה פ"א הונל נכסף משנה שם נאה"ד, כתב: ופינס ואחרו עוד גדול הוא ואין ראוי לנלותו לכל אדם, ואולי נעל דגרים הזה — כוונתו להרמזים — לא ידעו, עכ"ל וכנראה שהראנ"ד ז"ל מטיל ספק אם הרמזים ז"ל ה' מקונל, ואפשר שאין הספק שלו אלא נדנר אותו סוד של פנים ואחרו בלבד, והמגדול עוז שם כתב: ולדעתי שר"מ ז"ל ידע נהם נסוף ימיו, שאני מעיד שראיתי נספרד ארץ מולדתו כתוב נמנלה של קלף יאן מיושן ומעושן לשון זה אני אני משה נ"ר מיימון כשירדתי למדרי המרכנה נינותי נענין הקץ וכר' וקרונים היו דנרו לנרי המקונלים האמיתיים שרמו רנינו הגדול הרמזין ז"ל וכר'. הרי שנעל מנ"ע רולה ליחס את חכמת הקבלה להרמזים ז"ל אך לנסוף יויו, ומה שהניח רא"י מכתב יאן שה' כתוב בו אני משה נ"ר מיימון, נודחי התולקים על הנעל מגדול עוז יאמר מלן יימר שהוא הרמזים נעל הי"ד, הלא הרנה אנשים נמאלו נהם זה, ראה נכסף משנה ה' תפילין פ"ג"ה, שהניח תשנת הרמזים לחכמי

תתתרגנו. רע כמה קושר יש לאדם שקושר מעשה כשמים ובמקשה שדים כל הנמשות שנכשלים בשביל אותו קסם יהיו נפרקים ממנו. מעשה באדם שאמו שונאתו ובעת פטירתה מן העולם לא היה אצלה אותו חפץ ולא קשתה צוואה אנה ממנה הלך אותו חפץ וביקש מכשפה אחת לעסוק שידע אנה הממון בלילה בספקי אחד קשתה מה שקשתה והלכה וישנה ובה השיד בחלום והספקי תחוב בלבו וכן השיד הכיח את אמו של האיש אמר בן השיד לאותה מכשפה למה תקעת בלב אבי הספקי אמרה מפני שאותו האיש מבקש שתודיעו לו אנה ממון של אמו ממנה אמר השיד לאמו של האיש את רוחה שהספקי בלבי עדי שתודיע לי אנה הממון אמרה אל השיד בעודי בחיים הייתה מושל על קרקע שלי שהייתי גרה עליו אבל עתה שמתה אני אינך מושל עלי לא מעשה זה שאניר לו הממון אילו היה הסבי להודיעו הייתי מודיעו בעודני בחיים אלא אין הסבי להנידו ואין אתה מושל עלי לצוות אחר מיתה. בלילה אחרת אמרה בן, כן בליל שלישי אמרה בן ביקש לה השיד אמר איני יכול לפבול שהספקי בלבי אמרה אע"פ שאין הדין ואין הסבי להניד אלא בשביל צורך אומר ממון שלי פנור בטוב בתיבה הישש כנה בתיבות לאחר ימים מועטין אמרה לו אמו בחלום כמה צערתי לכא להניד לך וכמה פורעניות תבא עליך שעסקתה עדי שהביאותי להניד ואחר זמן מצא כנה הממון בתיבה בין שני שוליים של תיבה כמו שאמרה הממון בתיבה לכך אמרה תורה (שם שם יא) ושאל אוב וידעני ודרש אל המתים שמפריה את השידים ואת המתים או המלאכים וכתוב (ש"א פה טז) למה הרגתני להעלות ולבסוף לא ינקה כל העוסקים בהם אלא תמים תחיה עם ה' אלהיך ובו בפה ותירא מפניו כי אל קנא הוא ותזכה כמה רב טוב הצמח ליראי שמו בעין לא ראתה.

תתתרגנו. לאחד ביקשו ממנו לעשות קמיעא והיה מתפחד אמר תאמרו לפלתי שיעשנה אמר לו החכם (א) רפני עלך להברך לא תעביד (ויקרא יב יח) ואחבת לרעך כבוד.

תתתרגנו. אין מלמדן את השם אלא להכם כדי שלא יעסקו בהם ואם פכוד לטובה לעשות ולמי ששומע לעצת יראי השם ואינו חכם בעיניו (א) ואינו אוחז כבוד ממנו אדם לומר אני יודע חרי לאותו שביקשו חכמים לעשות בשם כל מה שעשה... לא רצה ער שקבלו חכמים עליהם העוק.

תתתרגנו. אם יש לו לאדם בנים רעים ויש לו ספרי מדות לא יתן להם [א] אלא ליראי ה' שנאמר (תהלים כח יד) סוד ה' ליריאי ואם יהיו בני בניו טובים יהיו להם.

תתתרגנו. חכם אחד למד פתרי חכמות בא לקריו ולא רצה להניד שידע כי אם לצדיק אחר אמר לו אותו צדיק אני אודיע שאתה יודע אמר לו אל תניד כי יש לי בנים רעים והתנים אם ידעו שאני יודע כך פתרים יזמו לאיים עלי אם לא אנלה להם וכתוב סוד ה' ליריאי ולא לאחדים ויעשו רעה להכפיני לכן אחריש לקיים מה שנאמר (תהלים לט ב) אשמרה לפי מחשבות בעוד רשע לנגדי ואומר (קהלת ג ז) קט לחשות בדי שלא יתאוו על ידי ואף מסתרי החכמה שכבר יש לי כתובים אתן ביד איש צדיק ולא ביד בניו והתומים יהיו ואם יהיה בזעזע ורעני צדיקים ימסרם בידם ואם לאו ביד צדיק ימסרם שידע להפתיר כפתי.

ענייני החק כתיב כאן.

תתתרגנו. יש דברים שהם כדרכי האמורי האע"פ שמתר כנון אדם [א] ששיבד בית ישן וכונה בית חדש באותו מקום או חדר יש לדריים בבית לחומר שלא ישנו החדש על הישן כשתהים ובחלונות אלא יכוננו לעשות כחדש כמו בישן ולא ישנו ואם לאו יהיה להם סכנה בחייהם מפני המטמים והכל כתוב בספר הכבוד.

משנת אברהם

סימן תתתרג"ט

[א] אלא ליראי וכו'. כלומר ליראי הדי יתנס לא נחורה מתנה נמורה, דהא חסיים ואם יהיו בני בניו טובים יחירו להם, ואולי נמתנה אחאי יחירו לבני בניו, ונסמוך מפורש ניותר שכתב אחן ציד איש לדיק ולא ציד בני ותחומים יהיו, הרי שאין זו מתנה נמורה דאל"כ למה ותחומים יהיו.
הראיה נהר"ן נדרים מה: דמסיק דאע"ג שהאז אסר עוננו על ננו דלא מעלי, לכל זאת אותו הנן קונה את העונון לא לעלנו אלא ליתנו לאחרים ע"ש, ולא כן דעת הרשב"א נש"ת חלק ד' סימן ר"ג ע"ש.

סימן תתתרג"א

ברבר צוואת הרי"ה שלא לסתום חלון

[א] ששיבד בית וכו'. ראה בהלואה, ה"ל אות מ' מה שכתנתי שם, ויש שנוי בהדברים, דשם לא נאמר אלא לסתום את החלון, וכאן המדובר אפילו כשזונר

הדי כרנינו תשה צ"ר מיימון, וכנר שמעתי נשם לדיק גדול אחד ננשי"מ שאמר ואין שכה לפני כסא כבודך, שאלו העומדים לפני כסא כבודו לאלו אין שכה, והרמזים ז"ל מפרש זה את מחמדם שאמר, ותלמודו מתקיים צידו.
וב"ה שהרמזים ז"ל מננה שם נאותו הפרה, הוא רק את אלו הרעים והפתאים אשר נזרו חינורים על השמות שאין בהם אמת, ואתם המינורים נלו נס ליד הטונים והם לתומם מחמיים בהם, ועל זה וכיאלא נו קורא שם הרמזים ז"ל פתי יאחין לכל דבר, אצל נעלם הלימוד הקבלה שהוא התורה האמיתית הלא הוא ז"ל מעלה ומנשא את לומדיה לאין ערך, וכן תורים דברי התורה נח"ל פרק ה', המהיר לכל יקרב איש ללמוד זאת החכמה עד שירגיל עלמו נחממות ויטהר ויקדש מדותיו ע"ש. כללו של דבר שאי אפשר לו לאדם לעמוד על אמיתת הדברים ולומר אם הרמזים הי מן המקובלים או לא, ואי אפשר לדחות ספר אחד מפני חניו וכשם שיש סגרא לומר על התשובה של הקובץ הנ"ל דלאו מר נר רב אשי תמים עלה כך אפשר לומר על הספר הגלגולים, וסוף דבר שכל אותו הענין ישאר סוד טמיר.

והוא ירא שמים ובקי בכל דבר ואדם שאינו בענין זה וישאל על הסתרים והנעלמים של מעלה אמור לו מה אתה שואל שאם עיניך רואה כי בראשית ברא אלהים וכו'. ובכלל דברי רבנו נכללים בדברי הרמב"ם בסורה פליד וס"ב לראשון והקדמותו לחלק שלישי יק"ש.

תתתרגנו. (א) שבת ל"א א'.
 תתתרגנו. (א) נוסחת הכ"י ואינו חכם בעיניו. ויש להניד צ"ח מה שנאמר בנזיר ויש פירוש בראשית במדרש הגעלם וף ד' אין מלך נתייר תורה אלא לאדם חכם וקורא ושונה והלמודו מתקיים בידו

תתרגם. אי"ן היה נמצא עליו כמימי שעוה והיה פעמים נראה על האילן כאילו מימי נרות ורצה אחר לקוק האילן אמר לו החכם חזר שלא תמית את נפשך אל התגרה במ ולא יזיקך גם חזר שלא תעשו טעפת שם (א) כי לילית מתועזות שם עליו ובמטר כבוד כתוב למח זה אילן ולא על אחרי'.

תתרגם. כתיב (תהלים עה מח טז) ומקניהם לרשמים ישלח כפ הרון אפו עברה זעם וצרה משלחת מלאכי רעים וסמך לו (שם שם ג) ימלך נתיב לאפו לא השך ממות נפאם והיתם לדבר הסגיר חרי אצל רשף וכתוב (איוב ח ז) ובני רשף יגביחו עוף ואמרו (א) על המזיקים ואף על החצים כתיב (תהלים עו ד) שמה שכר רשמי קשת וחברד נקרא חצים שנאמר (חבקוק ג יא) לאור חציך יהלכו לנגח ברק הניתך (שמות ט כד) ואש מתלקחת בתוך חברד כשיש רעמים או ברד או המזיקים מורים שהם כשני גדודי מלחמה אלה כנגד אלה ופעמים מזלו של אדם חי והנולדים ומכוסים כמו כשריון ואם יש באותה שיירה נדמות אותו ניווק אותו שגולד בו ויש שאין לו אותו מלכוד ויש שלא נולד בו ניווק בשיכולת שיוורו בו כי יש השבעות שרק שלש שורות וצריך שכולת שקורין בלעז שפי"ו אם יש כגדוד הנלחמים כשיש רעמים וברקים כדמות או מורים בזה כיון דאיתרע מזליה מויקים לו שבדמותו ויש שיש לו רפואה אם אותה אשה היה שרנילה ללכת עם יב"ש שאם יתנו לה או תמצא כמה ותינע באותו מקום שכבר יורו או ימצא רפואה ולכך סמך אצל רשמים משלחת מלאכי רעים ולא השך ממות נפאם ואתם הנולדים בכימי שמירה.

תתרגם. עת שמיני הלאים יוצאים לעולם ליהודים כגון אבעבועות שקורין בלעז רוביאל"ש ביד מלאכים משולחים ונפאם מינה (א) כשמגירות הנשים זו לזו ויש ילדים שם מיד ישימו עליהם אותם הלאים ונפאם מינה שיתפללו להקב"ה שלא יקבלו בני ביתו מאהרים ולא אחרים מהם וכתוב משלחת מלאכי רעים וכזמן שישראל עושים רצון כוראם כתיב (דברים ל ז) ונתן וגו' האלות האלה על איביך וגו' וכתוב (ישעיה כג ג) נתתי כסדר מצרים כרש ושכא תחתיה.

תתרגם. (א) יש נשים שקורין לחן שפירי"ש אותן מר"ש וול"ף (א) אותן נכראו בין השמשות שיעשו דבר וישתנו מכרייתן אשה אחת היתה שפרי"א והיתה הולח ביותר והיו שתי נשים כלילה עמה אחת ישינה ואחת קרה ואותה הולח עמדה בפניה היתה מנצבת שקרה ורצתה לפרוח ורצתה למצן רמה של ישינה והקרה צעקה והקריצה את הכירתה ותמשו את החולה השפירי"א ואחר כך ישנה עוד אם היתה מוקת להמית את אשה אחרת היתה השפירי"א היה וכיון שלא יכלה לחזיק לאחרת מתה השפירי"א כי צריכה אשר בא מן הרם לבלות את הרם מן הכשר וכן ורוול"ף ולפי שהמר"א והשפירי"א (ב) צריכים לנמץ שקרם קודם שיפרחו לכך משביעין אותה שתבואי בניסוף שקר ולא תחא רשאה לצאת אלא ברשותי ופי שמכה למוקת או כשרואה אותה אינה יכולה לחיות אלא אם כן תאכל מלחם ומלח של מכה אותה וכן אם היא חויקה הניזק צריך לאכול ממלח ומלחם שלה והזרת הנפש בכתחילה.

תתרגם. אשה אחת היתה השודרה להיות שפירי"א והיתה מוקת ונרמית ליהודי כהתולה והכה אותה היחודי ולמחר ביקשה מן היחודי שיתן לה מפתו וכן המלח שלו ורצה לתת לה אמר לו וכן אחר (קהלת ז טו) אל תהי צדיק הרבה במקום שחב לאהרים אין אדם יכול להראות חסידותו שאם תחיה תזיק לבני אדם וכיון שהקב"ה חסדיאח לך זה דוגמא עמלק לשאול והענישו על מה שחיהו.

משנת אברהם

אשר לפנינו כמדומני שחסר זה הסיון — שכתב: טונו לורנו לא תחשבו, ונעוונותינו שרנו ניוס הזה תנחשים נישרלל נודים נעוונות — כי עונרים על כמה ללווין וכי, לכל זאת לא נתנע רנינו תלהזכיר כלן את הענין של נשים מזיקות, וראה רש"י סוטה כ"ג כגון יומקן נת רטיני, אשה שהיתה מוקת לילדים ע"י כשפים, ועלם אגדה זו לא יעטו מקורה, ונולדי שלפני רש"י היתה אגדה זו נשום מקום, ע"י נגליון של רנ"ה חיות נסוף מסכת סוטה.

ודבר זה חלגשים או נשים מזיקים לנבי אדם על ידי שמוננים את דמם, מונח גם נהאלניקלופדיות שונות, והיו נקראים „לייקוס" — זאנ — ניוונית, ונללניקלופ נריטליקל ערך „לייקולטטהרלפי", שגעון של נבי אדם המתהפכים לזאנים או לשאר חיות רעות. גם נערך „ווער-ווללפס" הונל דינר זה, ונלוחס הימים היו הנתי משפט נלנגלי ונגרמני פוסקים להמית כמה נלשמים נרניחת נבי אדם על ידי התנפלותם נחשלי על אנשים ומולנסי מהם את דמם עד מות.

והלא נעינינו ראינו חיד מיליונים של הרשעים נגרמני הנלנית נהפכו לחיות היער, למאים לדם נלי מעלור, עד שהרגו ששת מיליונים מלחינו ומלחיותינו אנשים נשים וטף ללל כל חמלה ומינה, ולין נינס ונין אותם הזאנים המשוגעים המדונר כלן ולל כלום, ועליהם נלמר: נו תרמוש כל חיתו יער, ולמרו נרנתינו, אלו רשעים שנו שדומין לחיה שניער, נ"ח פ"ג.

את כל הנתי, והיינו סותר לגמרי, ומסתנר דהעלה האמורה שס להניח נקן קטן מועלת גם נכאן.

סימן תתרגם"ד

(א) כשמגירות הנשים וכי, ע"י נדרים מ"א: ח"ר יומקן נודים חין תנקרין ולין מוזכרין שמו, פירש"י: שקופן מזה לזה ויש נו סכנה להזכירו.

סימן תתרגם"ה

נשים מזיקות — דרכי האמורי

(א) יש נשים וכי, נספר תולדות אדם וחוה נתינ כ"ח חלק רלשון דף קפ"ג דפוס קלפוסט, הניל נשם רנינו יהודה החסיד ז"ל נספר הכנוד: וכשקונרים אשה שלוכלת הילדים נחייא שקורין אותה נרושה או סוטרניה וכי, ע"ש.

ונראה מסדר הסימנים שסיון זה סוננ אל מה שכתב נראש נרניו נסיון תתרגם"א, יש נדרים שהם כדרכי האמורי ולעפ"כ מותר וכי, כלומר הגם דלכאורה נראה הענין כלמונה נהזיה ומינית, ורנינו מזהיר שלל להלמין נדרים כללו, ראה נסיון נ"ט הוללת נולניול — נהוללה

תתרגם. (א) ב"ד מ"ו אלו השדים שברא הקב"ה את נשמתו ובה לבראות את טמן וקדש השבת ולא בראו. (ב) תיון מסחים ק"י א' קרה קרחי"ב כ"י.

תתרגם. (א) מסחים ק"א ב' : המשה טולי הו ופירש"י שם: שרות רעה שורת המזיגים. תתרגם. (א) ברכות ה' א'.

תתתרטו. אשה אחת היתה שפרי"א אבל היתה לניחוק סנתח לקחת מלחמה וממלה שלה כגון זו יש לרחם עליה אם החזק מתפלל על החולה שמזקת לבריות אין לענות אמן אחרית.

תתתרטא. [א] נשים היו לוקחות קשבים לבשל לבניהם בשחלו תקושות אם יהיה שפ"א ימים יתרפא ואם למדת שימדת בתוך ש' ימים וכן מי שנכפה היה אחר מלחש להרשות אם יתרפא בתוך ש' ימים ואם לאו היו פתים בתוך ש' ימים אמר החכם קתידין ליתן את הרין שמסיתין את הארם קודם זמנו זה דומה (א) לר' חנינא בן תרדין שלא רצה לפתוח פיו וכו'.

ותתרטב. כתיב אל תהי צדיק הרבה ואל תתחכם יותר אחר היה שאמר לו אביו תלמוד לפני ספר רפואות אמר הבן לא אלמד כי כשאדע למרהוק הולה עני אם לא אלך שם הרי אני הופא אם אלך וימות על ידי הוא מת ואם לא אדע רפואות איני הייב אמרו לו הקרובים אליו אילו היית יודע ברפואות היו היים וכוון שיכולת [א] לך ללמד ולעשות ואינך קושח ולומד כאלו אתה תמית אותם.

תתתרע. כתיב (דברים כד ו) לא יחבול ריחים ודכב כי נפש הוא חובל אחר בא לפני חכם אמר לו לאוהו פלוני הרופא הליתי על ספר רפואות שלו אמר לו [א] נפש הבלת כי ביום וכלילה הוא צריך לקיץ בו וכשבאין החולים אליו אמר איני יודע בלא ספרי אמר לו תחזיר לו אמר לא אאמין לו שאם אהזיר לו הספר לא ישלם לי אמר לו החכם כשיצטרך לעשות רפואה אמר לו שיבא לביתך לראות אמר אז לא ישלם לי אלא אמתין עד ששרים יבקשוהו לעשות רפואה הרי בעל כרחו יפרחו אמר לו החכם אדהכי והכי שמא ימות עני שצריך רפואה וימות על ידך.

תתתרעא. [א] אדם שהולך בין החשדנים על סם המות והוא ירא מן יאליכו במאכלו או במשקהו יתקן פכין ויתקן חקתא של פכין בעצם של נחש וינקח בשלחן ואם יש סם המות יוית חקתא של הפכין כי הנחש מלא ארם ומתקנין ממנו סם המות אע"פ שלא נעשה מן הנחש מצא מין את מינו וניקוד לכך מוית. תתתרעב. לאדם ששנתו בני ארם אמר ללמד דברים שיוקו.

משנת אברהם

ודגם דגש"ס לא סכר דהלאו דלא מחנול מתיחס לספרי רפואות אלא לכלים שעושין נהן אוכל נפש, אצל רבינו למד זה מק"ו, אס על כלים שעושין נהם אוכל נפש אמרה תורה כי נפש הוא חונל על ספרי רפואה שיש נחנלנן משום חנלת הגש ממש לא כל סכך, ומה שלא כתב רבינו שיש נה משום לא תעמוד על דם רעיד, ואפסר דלין ליסור זה אלא נשעה שרואה את קניורו טונע ננהר, וליסור דלא מחנול הוא גס טרס שנאה הסכנה.

ודפואות עמון נודחי אסור לחנול, ולא מינעיה רפואות שהרופא עשה לנורד אחרים, כי זה הוא ק"ו מספר הרפואות שכתב רבינו — הכוונה נאם אי אפשר לו להרפא לתקן רפואות אחרות — כי האחרים אינם יייעים להמלוח כלום, אלא אפילו כשיש לו להלוח רפואות לנורד עמון, ואיט יכול להשיג אחרות, אפשר דלא גרע מחוכל נפש עמון, שמשירין לו להלוח מוזן כדי לי יוס, כדאיתא בגמי ונחריח נ"ז, מכל סכך שאין יתק ממונ את הרפואות כי נפשו הוא תנול ואפילו למזן דסנרו שמותר להמלוח לחנול ולאסור את הלוח עמון, הרינ"ש נסימן תפ"ד, כשיש לו ואיט רואה לשלם, אצל הרפואות שלו נראה אסור למשכך, כי זה יש סכנת הנפש, ובשניל חונ ממון שהלוח יייד להמלוח אין לו להמלוח רשות לסכך את נפשו של הלוח, ואפסר דניש לו ואיט רואה לשלם מותר לו למלוח למשכך את הרפואות דיכול לומר שאין הוא מסכך את נפשו של הלוח לאחר שיכול לשלם ולא יהי נסכנה.

סימן תתתרע"א

[א] אדם שהולך וכו', נרור דמיירי נאופן שאס לא יאכל יהי נודחי סכנת נפשות, דאי לא חיד ס"ד שיאכל דבר שיש בו משום ספח סכ"י ויסמוך על המנחן שכתב רבינו שאיט אלא כמין סגולה גרידא, וספק סכנה אסור משום דחמירא סכנתא מחיסורא, כדמנואר נחולין ט: אלא דע"כ מיירי שאס לא יאכל הרי הוא נודחי סכנה ורק אז מותר לו לאכול ולסמוך על הסגולה, וראה מה שכתבתי נח"ל דף קמד. דנדר סמכות של נחיה מדעית נטנעים, ע"ש.

סימן תתתרט"א

[א] נשים היו וכו', ראה מה שכתבתי מה נח"ל דף קס"ה.

סימן תתתרט"ב

מצוה ללמד תורת הרפואה

[א] לך ללמוד וכו', מן הסימן הזה והסמוך לו מסתייע מה שכתבתי נח"ל ס"ג וכן נס"י תח"י נד"נ ונשמות לתקן נ" דף רפ"ג, שלימוד חכמת הרפואה מנה גדולה היא, ומה נאמט דברי כי הלא רבינו כתב נכאן שמי שיש לו יכולת ללמוד תורת הרפואה ואיט למד חסוב כאילו המית את אלו שהי יכול לרפאות, והאס שמי שאיט לומד תורת הרפואה איט עונר על שום מנוה כי אין זו מנוה המוטלת על כל אדם מישראל, אולם זה נרור שמי שלומד חכמת הרפואה נכדי לרפאות את החולים נודחי שהא עשה מנוה גדולה, ומדברי רבינו נכאן נשמע שמי שיש לו היכולת ללמוד, כגון בן אצל אביו רופא, שאס מסרנו הגן ללמוד הרי הוא כאילו שופך דמים, ומה מנוה יותר גדולה יש מלרפאות חולים ולהנילס מסכנת נפש.

סימן תתתע"ד

אמר למשכן את הרפואות של הלוח

[א] נפש חנלת וכו', עיי נהרמנ"ס הלכי מלוח ינ"ג, שאפילו נתן הלוח למלוח כלים שעושין נהם אוכל נפש, נשעת הלוחה, לכל זאת המלוח עונר על לא יחנול, והראנ"ד ז"ל שם חולק עליו דכל נשעת הלוחה אין זה חונל אלא שמרנוט הטוב של הלוח, המלוח מקנל ממונ והרי זה כאילו מכרו לו, ע"ש נהרנ המניר. אולם נראה שננדון של רבינו, הכל מודים שהמלוח עונר על כי נפש הוא חונל ואפילו מסרו לו הלוח נשעת הלוחה, כי אין ניד הלוח להפקיד את נפשות החולים הזקוקים לרפואה, ולא שיד לומר שהרופא מסר את ספר הרפואות נחורת חשכון או מכר מדעתו.

תתתרטא (א) ע"ז יח ג.

למשפחה העולה

לזכר

אלה הן נתיבי בני ישראל
 אשר יצאו מצרים
 ויבאו לארץ
 אשר נשבע לומר
 לאבותינו
 לאמר
 נתתי לכם
 אותה
 ואת ארץ
 מצרים
 אשר יצאו
 מצרים
 ויבאו לארץ
 אשר נשבע לומר
 לאבותינו
 לאמר
 נתתי לכם
 אותה

1313
 52-1111
 1111-1111
 1111-1111

תתרגע. למח לא כתב שלמה המלך הכמותי מה היו [א] ולא כתב אלא ג' ספרים בלבד כי אם היו נכתבים שאר דברים היו עוסקים בהם ומספיקים לחנות בתורה ועוד היה בא לידו ביטול תורה ומצות כי יש הכמה שאדם רחוק בבשר (א) וידע אם חשפה באותה לילה [ב] שימש סימניו יש הכמה שאדם יודע בכמה ובחיה [ג] אם היא מריפה או

משנת אברהם

סימן תתרגע"ג

חזקיה וסייעתו לא כתבו אלא ג' ספרים של שלמה

[א] ולא כתב וכו'. נז"כ ט"ו. מנולד חזקיה וסייעתו כתבו ישע"י משלי שיר השירים וקהלת, ולא שלמה, ונ"ל שכוונת רבינו דמכל ספרי שלמה לא נכתבו ע"י חזקיה וסייעתו אלא ג' ספרים של שלמה בלבד והיינו משלי שיר השירים וקהלת, אלא שהלשון של רבינו אינו מורה כן.

שחיטה על ידי נשים

[ב] שימש מיטתו, ומדכח רבינו שזה בכלל ניטול תורה ומלות, משמע כדברי המרדכי גרים חולין שכל הדינים שהניא רבי אלדד בן מחלי, חומרא נעלמא הוא כל אלה הדברים ולא נהיניק כוותי', ע"ש. והנס דהאיסור של שחיטה ע"י נשים נ"כ מקורו מרבי אלדד הג"ל הניאו המרדכי שם — וכבר מפורסם דמה שכתבו התוס' גרים חולין, שכתוב בהלכות ארץ ישראל דנשים לא ישחטו, אינו נהלכי ארץ ישראל כלומר נירושלמי, אלא שכלן הוא טעות המדפיסים, שה"י כתוב בהלכות אי"י, כלומר, בהלכות, אמר יהושע"י שכן הניא המרדכי נשם רבי אלדד הג"ל, והמדפיסים או המעתיקים נכתב שלא ידעו מה הן הראשי תיבות, אי"י פירשו, ארץ ישראל נמקום, אמר יהושע"י. ודבר זה מנולד נעליל בדברי התוס' זנחיס ל"א: ד"ה שהשחיטה, שכתבו: מלאן תשובה למה שכתוב בהלכות, אי"י דנשים לא ישחטו מפני שדעתן קלות ועוד כתב נהן שחט ולא נירך וערום שחט שחיטה פסולה, ונראה שהם חומרות נעלמא שה"י אמר אותו החכם — כוונתם לרבי אלדד — שכתב הלכות אי"י, עכ"ל. הרי מפורש שא"י משמעו אמר יהושע כמו שכתוב במרדכי הג"ל — לכל זאת חומרא זו דנשים לא ישחטו מפני שדעתן קלות יש לה סמך נגמרא מנחות ק"י, ונצטריך חזקה הארץ, ע"ש נרש"י. אבל אמר החומרות של רבי אלדד לא נתקבלו.

חומרות של ר' אלרד בהלכות שחיטה

ובשורת מאיר נתינים סימן ע"ו מתמה על השו"ת נית יעקב מהגאון דק"ה לויזמיר, שכתב נסימן כ"ה דבר חידוש שראה נמנהגי מהור"ר ר' אברהם קלחנער כתוב נקונן יאן שנת ק"ע לפ"ק שכתב האנל והוקן בן שמו"ס שנה והנער קודם י"ח שנה לא ישחטו וכי ותמה נעל הנית יעקב על מה דחשיב אנל נהדייהו, והגאון נעל מאיר נתינים מתמה על הנית יעקב איך נעלמו ממש דברי המרדכי גרים חולין נשם ר' אלדד נשם אמר יהושע הג"ל ושם ק"ה חשיב נס אנל דאסור לשחוט נימי אנלו, ומה חידוש הוא שחלף נכתב יאן משנת ק"ע, הלא המרדכי ה"י נשנת ע"י לאלף השני, מלה שנים מקודם.

ואמ"ש שהנית יעקב נכוונה הניא מלותו כתב יאן שכתב מלה שנים אחרי המרדכי, לומר, שזה הוא חידוש גדול, דהנס דהמרדכי כתב דכל אלו הדברים אינם אלא חומרות שלא נתקבלו, ולכל זאת נתקבלו החומרות הללו מלה שנים אחרי המרדכי, ואין ומלאן שום רא"י שהנעל נית יעקב שה"י

גאון מפורסם נדורו לא ראה דברי המרדכי, ומה שכתב הנית יעקב שלא החכרו דברים אלו נפוסקים הלא אחת כדבריו שכל הפוסקים השמיטו את כל אלו החששות והחומרות ורק המרדכי הוא היחידי שהניאם וכתב שלא נתקבלו, ואין מן התמיה מה שכתב נספר נית יעקב כי החומרא שאלו לא ישחט נימי אנלו לא החכר כלל, כי נס נחוס' זנחיס ל"א: שהניאו את מה שכתוב נספר אמר יהושע נס כן לא הניאו חומרא זו, ממילא אפשר שנס נהמרדכי היו נירסות שונות.

הכרת טרפות בחיי הבחמה

[ג] אם הוא וכו'. נדרכי משה י"ד ריש סימן ל"ה, הנית נשם ר' יהודא החסיד שיש אפשרות להכיר נחיי הנהמה אם היא כשירה או טריפה על ידי שמעניר ומחשמש היד ע"ג נהמה נעודה חיה אם תשפול לארץ תחת ידו ודאי כשירה ואם לאו טריפה, ונחתי נז סימן לז נאנר ונדכה וכו' עד ושל רוח להחיות עכ"ל התשנ"ץ — ואין לסמוך על זה לענין נדיקות טריפות ע"ש. ונדלוי שזה הוא שהזכיר רבינו כלאן שיש, חכמה שלדס יודע ננהמה ונחיה אם היא טריפה או כשירה" ועל זה כתב גרים דבריו שזה הוא בכלל ניטול תורה ומלות, כלומר, שאין לסמוך על דברים אלו לענין הלכה.

והגאון המהרש"ם נספרו דעת תורה נפתיחה, דף י"ג, אות מ"ז, הנית נשם תריפ' לע"ז ר', ודילמא נח נופי טריפה הוי, שכתבו התוס' שם דנטריפות שנסתר לא החהר דאי אפשר להנחין, ותמה נספר הג"ל דלמ"ד טריפה אינה יולדת, אי"כ איך ה"י יכול נח לקיים להחיות זרע, דשמא אומע הנהמות שה"י מכינס לחינה טריפות הן ולא תלדנה, לכן כתב דנדורות הראשונים היו יכולים לסמוך על הסימן הג"ל ותמה ידע נח שאין ננהמות שום טריפה, והקשה המהרש"ם אי"כ איך ילפינן גרים חולין י"א, דאולינ נחר רונא מרישא של עולה מפסח ומפרה אדומה, הא אפשר דלא אולינ נחר רונא אלא אנדקו נסימנים הג"ל ע"ש.

והג"ה אין הספר תורת חיים הג"ל לפני, אלא שאין אני מנין את הקושיא שהקשה דלפי דברי התוס' איך יתקיים להחיות זרע, הא זה הוא שכתבו התוס', דאפילו נאמר דמלהחיות זרע ילפינן למעט טריפה, היינו דוקא טריפה שננלוי אנל לא נאמר לו לנת שלא יכניס לחינה נהמה שיש לה טרפות נסתר, כי איך ידע נח אם יש לה טרפות או לא, והינינים להחיות זרע נאו למעט רק טריפות שננלוי, ואי"כ אין מן הגורד לומר שה"י נח מנחין על ידי הסימנים הסכר לעיל, ונס למלאן דאמר טריפה יולדת וממעט טריפה מינז אתך הדומין לך, נודלוי המשונעות דומין לך כשם שלא יכול נח לדעת אם הוא נעלגו יש לו טרפות נסתר, כך אין לו ננחון על הנהמות שהוא מכינס על דבר טרפות שנסתר אלא על שננלוי לנד.

והג"ה הא דע"ז הג"ל איתא נס נזנחיס קט"ז. אלא שלהלן שם נאותו הדף, טהורין אנל לא טמאין ומי הווי טמאין וטהורין נההיא שעתא, אי"ר שמואל נר נחמתי אמר ר' יונתן מלותן שלא נענדה נהן ענינה הווי ידעו כדרי חסדא דאמר רב חסדא הענירין לפני התיבה כל שהתיבה קולטתן נידוע שהוא טהור אין התיבה קולטתן נידוע שהן טמאין. ר' אבוהו אמר, אמר

השוחט באותו לילה כ"י, ולפי דברי הרב ש"ר בניה החסידי נד רכ"ו נכחה התמורה והיא מקום גם אנל הערביאים.

תתרגע. (א) במרדכי פ"ק וחולין מביא בשם אלדד הדני: והם לא הורחבו מש"י ושכח ושחט פ"ב, לך אנלי זה סוגו רבנו שכתב: אם

כשירה ואף אם נשחטה בהכמה ותקורבו ההתיבות הכשירות והטריטות [7] יודע איזה כשירה ואיזו טריטה ואיזו נבילה אלא אם היו כתובות החכמות היה בא לידי רעה שהרעים יאמרו אף בדיקות בהמה לאחר שחטפה כי מכירים אני אותה שהיא כשירה וכן לכל דבר היה לו הכמה לרעת ולא נכתבה כדי שלא יסמכו עליה וכל חכמת שלמה וכל מיני הכמה הנל רפוחים בתורה קצתה או דומתה ואם יאמר לו אדם למה לא יעשה הקב"ה שיהיו צדיקים כשלמה אמור לו כבר היה שלמה חכם מכל אדם ונכשל בהכמה ואם יאמר למה אף נבור טאמשון אמור כבר נכשל ואם קשיר בקרה נכשל בעקשדו (ב) ודואג הרי אף לומר למה לא עשה חכמים נבורים ועשירים כי הוא יודע מה הוא עושה.

ענין תלמוד תורה כתיב כאן.

תתתערך. כתיב (תהלים יש ה) תורת ה' תמימה משיבת נפש ואיזו תורה בעלת טוה אלא איזו תורה תמימה כשהיא משיבת נפש מי שמזכה את הנפש ומשיבה מניחם לתחת כנפי השכינה כמו שנאמר (מלאכי ב ז) ורבים חשיבו מעוף וכתיב (שם שם) תורת אמת היתה בפיהו לכך (דברים יז ט) ובאת אל הכהנים וכתיב (שם לא ט) ויתנה אל הכהנים בני לוי שלא יבא הפא על ידם לכך יעמוק לזכות את הרבים כדי שלא יבא הפא על ידו מתי התורה תמימה כשיעשה מקשים מוכים שראוי להשיב נפש מן המות ומניחם (א) ר' הנניא החיה את המת במקשה דאנפונינוס (ב) ורבא את ר' זירא כמו אלישע (ג) וזכר' יוחנן את רב כחנא (ד) ור' יוחנן הוציא את אחר מניחם מתי משיבת נפש כשהיא תמימה יתרי בירך את לוי שעתידך בני לוי והכהנים ללכת ללמוד תורה שלא ישובו לביתם עד שילמדו תורה שבכל מקום שישאלו להם דבר הלכה או טעם שידעו להשיב שנאמר (שם לז ט) האומר לאביו ולאמו לא ראתיו ואת אחיו לא הכיר ואת בניו לא ידע כי שנים רבות יקבץ לפני הרב עד שילמדו כל צרכיו ואחר כך ישוב שלא יכיר אב ואם וקרוביו כמעשה דר' חמא (ז) בקרדושין שאמרה אמו למה תעמוד כנגד בנך (שם שם) כי שמרו אמרתך ובריתך ינצרו כל כך יקבצו עד (שם שם ז) וירו משפטך ליעקב ותורתך לרבים שלא ישובו עד שילמדו כל צרכן שכל הספקות יתרח מתי עדות ה' נאמנה מתי תרע שתלמידך חזר הלכה שלמד כשחכמת פתי תורת ה' תמימה (ז) שיפסיק בן הדביקים של קרית שמע כנח על לבבך. בכל לבבכם. עשב, כבוד וכו' משיבת נפש מצננן לו ניהנם [א] כל מי שלומד והוא רע יותר רע טעם הארץ.

משנת אברהם

שהקשו האל גם מן הארכונה ולמטה מתי אינה עונרת, אנל אם הילפותא מיני תחת ניהל, דלון למטה מהארכונה נכלל טריטה והיא משפלת עלמה, ע"ש. אלא דתירון זה אינו מתרץ קושיית התוס', דהא אפילו נלמד דלפינן מתי, מתחת' אנל הלא אי אפשר למחוק את היגו יעבור, שמשמעו שהנהמה עונרת מעלמה תחת השנט, ולמטה מן הארכונה הלא אינה עונרת, ולפיכך נדחקו נתוס' לומר דשאל גם למטה מן הארכונה אינה נכנסת לדיר להתעשר. ור"ח לדבר כ"ל, דל"כ אמאי לא ילפינן נחולין מכלן דלזלינן נתר רונא, דאי לא אזלינן נתר רונ ותישישין לטריפה מעשר נהמה איך מעשרין, הא יש לתוש שהנהמות טריפות הן ולכן מתטעינן טריפה, אלא נע"כ, דגני מעשר העיקר אס עונרת תחת השנט או לא, וטריפה שאינה גלוי עונרת.

רוח הקודש לעניני איסור היתר

[7] יודע איזה וכר ראה מה שכתנתי נח"ל דף ר"י נענין רות הקודש לעניני איסור והיתר, ומה שהנחתי מתוס' חולין הי ד"ה על פי הדגור, שכתנו: דהה הי יודע שהי סומך ע"פ הדגור דלא משל נכרי קא מיייתי וכר ע"ש. והוא לקמן סימן תתתערע"ג.

סימן תתתערע"ד

[א] כ"ל מי וכר. כמו כן כתנו לעיל נסימן תתתערע"ג נסוף הסימן. וכנראה דברים אלו משתייכים לסימן הסמוך, וראה מה שכתנתי נח"ג דף ג"ג נשם ש"ת מהר"ט שהיו כאלו אשר השנו מתשנת פנול כי אין עוגש ללמודי תורה החוטאים מכיון שחלמוד תורה כנגד כלם, ודעה כחצת זו כבר תפשה מקום נימי רבינו.

קרא והנאים זכר ונקינה הנאין מליהן, ע"ש. וקשה לי דל"כ להחיות זרע וכן אהך למה לי הלא למ"ד תינה קולטתן וכן שנאו מליהם, נודלי שהתינה לא היתה קולטת וכן לא נלו מליהם אלא נהמות וחיות שהן לרצון לפני השי"ת מה כולל למעט טריפות ומחוסר אבר. דקשה לחלק ולומר שהתינה לא היתה קולטת עמאין ושנאו שנעה שנעה הי רק סימן שהן טהורין ולא שאינן טריפות. ונ"ל להחיות זרע וכן אהך נלו לאסור מחוסר אבר וטריפות לגני נה להקרנה, דהנם שנאו רק כשירות ולא מחוסר אבר, מזה לא הי נה יודע שאסור להקרינ טריפות ומחוסר אבר, ורק ממה שנלמד לו להחיות זרע וכן אהך ידע נה שאחר לאלו מן התינה יהי אסור לו להקרינ כי אס כשרות.

וד"ש"י עה"ת נח ז"ג, הטורה, העתידה להיות טהורה לישאל, למדנו שלמד נה תורה. והקשה הר"ח מזרחי, הלא אמרינן נזנחים הנ"ל שהענינום לפני התינה, ורי אנוהו אחר שמחילתן נלו — כלומר, ול"כ מלי ר"ח שלמד נה תורה וידע איזה טהור ואיזה טמא — ולא ידעתי למה הגיח הרב דברי הגמרא ותפס דרך אחרת, עכ"ל. ולפי ענין אין כאלו אום תפישה על רש"י, אלא שכוונת רש"י היא מלמד ל"י השי"ת לנת עמאין וטהורין, ולאחר שהענינו לפני התינה או שנאו מחילתן ידע שאלו הן טהורין, ואחר יליאתו מן התינה לאחר שהקרינ מחלותן הקרננות, התנוקן נהסימנים שלהם לדעת למה אלו טהורים ואלו טמאים, ומחילת נשחע שלמד תורה, כי הנחת הסימנים שנין עמאין לטהורין זה הוא מכלל נלימוד תורה.

וברש"י נכורות י"ת. לענין מעשר פרט לטריפה שאינה עונרת תחת השנט, מהקוק למה הש"ס מניל את היגו תחת, הלא הילפותא היא מיני, יענור"ו ומפרש דלמדת ילפינן מהיגו, תחת' לפי דברי הר"ח הנ"ל שכשרה משפלת עלמה, תחת' הי. וזה מיישנ קושיית התוס' נחולין קל"ו:

אבל במד"ש שם איחא כי שלמה הרבה חכמה לטובתו לכן צ"ע. תתתערע"ד. (א) ע"ז י"ב ולפינו: רב חנינו בר חמא. (ב) מגילת י"ב ולפינו רבת. (ג) ביק ק"ז ב"י. (ד) חגיגה ס"ו ב"י. (ה) צ"ל כמובות ס"ב ב"י שאמרה אשתו למה כר. (ו) ברכות ס"ו ב"י.

(ב) במדרש שוח"ס סמוך ג"ב אמר דוד לדואג אתה עשיר, ובמדרש שפאל ס"ו: יש שהרבו חכמה לטובתן ויש שהרבו חכמה לרעתן כר הרבו לרעתן ודאג ואחיותפול. יש שהרבו עושר לטובתן והרבו לרעתן כר הרבו לרעתן קרן והסן. ולפי"ו צ"ל בדברי רבנו. והא"י אצל שלמה.

תתתרתע. כתיב (דברים כה יג) לשמור לעשות כל מי שלומד דברי תורה ואינו מקיים אותם עונשו חמור ממי שלא למד כל עיקר משל למלך שהיה לו פדום חכמים לתוכו שני אריפין אחד נטע אילנות ומקצצן ואחר לא היה נטע ולא היה מקצצן כעם המלך על אותו נטע ומקצצן כך כל מי שלמד דברי תורה ואינו מקיים אותם עונשו חמור ממי שלא למד כל עיקר דכתיב (ישעיה כו י) יהן רשע כל למד צדק אבל למד ולא קיים אינו יוחן לכך לשמור ולעשות כתיב ואל יאמר אדם אותו תלמיד חכם גדול בתורה ובעל עבירות ומה בכך שקולה תורה כנגד הכל (איוב לר י) הלילה לאל מרשע כי מה שאמר תלמוד תורה כנגד הכל כלומר שלומד על מנת לעשות כל מה שכתוב בתורה וכוון שלומד על מנת לקיים אע"פ שאין לו אב ואם כיון שמכבד זקנים כאילו קיים תורה לאחרים לעשות מצות וכן כל התורה אילו היה יכול לעשות לכך תלמוד תורה כנגד כולם.

תתתרתעו. אדם תועה מדרך השכל (משלי כא פז) (א) בנימטריא משתמ"ד מי שאמר דבר מעם מן התורה ונשתמר (א) אין אומרים אותו משמו ואם יאמר אדם מעם משמו אין אומרים עליו וכוונתו לברכה ולא שם רשעים ירקב וכן אם עשה טובה מן הדין היה שלא ליהנות ממנו כמו איש אלהים שצוהו שלא ליהנות מירבעם ואשר אליהו נחנה מבשר אהאב (ב) אהאב משומר לתאבות היה (ג) ר"א הוראת שעה היתה כי השביע שלא יאכילוהו והיו הטובחים אומרים לאהאב מרמה הוא שהקורבים בעל כרחינו לוקחין לנו את הבשר (ד) ואם משומר רוצה לבנות בית הכנסת (ב) או לכתוב ספר תורה אין שומעין לו ואין מקבלין לו דכתיב (יהזקאל ז יא) החמס קם למטה רשע לא נהנין מהם ולכך יש רשע שמהנה לצדיק ולכסוף מפסיד הצדיק כנגד מה שנהנה ממנו על שם (ירמיה יח כג) והיו מוכשלים לפניך ועמיתם שמהנה לצדיק ומפסיד פרי שלא יתנה הצדיק מן הרשע (משלי פו כז) ושתא מתנות יהיה.

תתתרתעו. [א] כל המקנא שלא ידעו אחרים מעמי תורה אלא הוא בעצמו לכסוף לא ידע הוא אבל אם בשביל שאינם חנונים ויתנאו בהם מותר שנאמר (תהלים כה יד) סוד ה' ליראיהו.

תתתרתע. אם יש לאדם תלמידים יעסוק בתקנתם וכך רב אחד מוכ בעיר ויש תלמידים טובים בתלמידיו יעסוק בתקנתם כמו בתקנת תלמידיו ואם יש לו תופפות ואין לרב אחר תופפות [א] לא יאמר לא אשאל לו ויבאו תלמידיו לפני ללמד לכך אומר (א) יהי כבוד הברך הביב עליך כשולך וכתוב (ויקרא יב יח) ואהבת לרעך כמוך.

תתתרתע. אם יבאו תלמידים ממקום אחר לבית הרב לחיות בביתו מתאכמנים ויש רב אחר בעיר טובב שילמדו מן הרב שבבית וכתוב (משלי כג א) בין תבין את אשר לפניך אם ידע כמו האחר ואם רואה הרב שהפציע ללמוד בפני רב אחר יאמר להם בפני מי שאתם הפציע ללמוד תלמדו לא אפסיד ואין לפי עליכם כי לא מן כל הרבנים זוכה כל אדם ללמוד שאפילו בחוצה לארץ חולץ אדם ללמוד בחוצה לארץ בפני הרב אע"פ שיש בארץ רבנים (א) כר' יוסי [א] ואין להקשות מבר קפרא שאמר על (ב) ר' קטא ורב יצחק (ג) חלץ מרבו בר המא.

משנת אברהם

סימן תתתרע"ו

[א] אין אומרים וכו'. ראה תוסי' סוטה י"ג ד"ה אחרים, וראה סוף הוריות שמימיהם אנו שותים ושמותם אין לנו מזכירים, משמע דלאו דוקא של תומרים אלא אלו שנקאו לעקור כנודך וכנוד ניה אנוך היכל דלהגו מעשיהו, אין מזכירין את שמותם ע"ש.

[ב] או לכתוב וכו'. ראה נח"מ סימן תרע"ט-פ, ונמה שכתנתי שם.

סימן תתתרע"ז

[א] כל המקנא וכו'. נסנהדרין ג"א: כל המונע הלכה מפי תלמיד אפילו עונרין שנעי אמו תקללין אותו, שנלח' מונע נר יקנהו לאום, ונתענית ז. אם תלמיד הגון הוא יפגו מעיינותיך ואם לאו יהיו לך לנדך, ע"ש.

סימן תתתרע"ח

הלומרים בספרים שאולים משלמים מה שנפתחו

[א] לא יאמר וכו'. משמע מדברי רבינו שחייב להשאל את הספרים להתלמידים שומדים נזנית הרג האחר, ולא נילך רבינו אם התלמידים או הרג האחר חייב לשלם מה שנפתח מן הספרים על ידי לימוד התלמידים. אולם נשאר'ת הרא"ש סוף כלל ל"ג, הונח נכנה"מ י"ד סי' רמ"ה, כתוב:

התתתעו. (א) חיבת השכל יש למנוק וחוזה בלא וי"ו ואז הגמטריא מסוף. (ב) הגאון ר"צ חיות כהנמתי' לחולין ה' א': ודבריו המהוין מסומין, אבל אחרי העיון שם בחולין שאמר רב עזן סומר לעכרים מותר לאכול שחיטתו ומביא ראה מיהושפט שנהנה מסעודה אהאב ובסוטר להקיע לית סאן דסכר דסוטר לאכול שחיטתו אלא ודאי דדעתה הית שאהאב הית סומר אוכל נבלות לחיבון וקו"ש ברא"ש ד"ה אהאב: ואיכא למיטר דיצרא דעכרים

על דיון שדן על מי שיש לו ספר ואינו רוצה להשאל ישלם קנס של י' זהונים נכל יום מפני שגרם לניטול תורה, וכתב הרא"ש שם שפה דן אותו הדיין, ונלמד שישימו גלושה שמחים את הספר ואם יפחת או יתקלקל ישלם השואל את הפחת על פי אותם השמחים, וגם על השואל ליתן משכון נכדי שומת הספר, ע"ש.

ואפשר שדנין של רבינו שהרנ שה"י לו הספרים הסכים להשאל את ספריו להתלמידים אם יצוהו ללמוד אלנו, ונכן הוא מותר על הפחת שיפחתו הספרים על ידי הלימוד בהם, לכן אין לו רשות לדרוש מהתלמידים שישלמו לו את הפחת אפילו ילמדו לפני רב אחר. אולם אם המשאל טוען שאם ילמדו התלמידים לפניו לא יתקלקלו ולא יפחתו הספרים כי הוא יאניח ויפקח על הספרים נשעה שהתלמידים ילמדו לפניו, מה שאי אפשר לו לעשות כשילמדו בהספרים שלא לפניו, מסתבר הדיון עמו וקם דינא של הרא"ש הנ"ל.

סימן תתתרע"ט

תלמידים העוזבים את רבם ללמוד תורה אצל רב אחר

[א] ואין להקשות וכו'. מה שצ"ע המחמיק למו"ק ט"ז: דרבי ה"י קורא לר' חייל עייל מי קורא לך נסוף, אינו ענין לכאן דהתם הענין שרבי חייל שנה לשני בניו נסוף,

חקיף עליהו. (ג) שם חולין ה' א': על פי הגבור. (ד) בשיך יו"ד סי' ר"ג סק"ה מביא בשם תשובת מבר"ם ח"ב סי' ר"ד שפטר שהקדיש בית לכהי"נ מקבלין ממנו. התתתעו. (א) אבות פ"ד ס"ג. התתתעס. (א) ע"ז י"ג א'. (ב) צ"ל ר' חייא ע"א. מ"ק ט"ז ב'. כריתות ה'. (ג) צ"ל בר' יהודה הלך מרבי בר המא לרב ששה וכו' צ"ז ב'.

תתקדש. (א) אמר ר' יוחנן לרב שמן בר אבא חני בימי השילתא שריין חמת לא תיכול כשום (שם א ח) אל תמרש תורתא אמר אבא חורח רב כפר לאיסור וחלך למקום אחר ולמד לפני רב של אוחז סקופ לחיתר וחינהו חביאר ראיה לדבריהם וחרב יודק שבקיר של תלמידו שבא לפניו [רבו שלמד לפניו אופר] אע"פ שהוא יודק שמתיר והתלמיד חרש אב אע"פ לחוסר יקעוס זה חרב קלי יש לרב למר פלוגי כיון שאמר רבך אל תחי טהנ בו חיתר אע"פ שגראח לחיתר ולא לפני שנותני קלי מחוסרי סקופ שהלך כשום אלא [א] איסור נמדר היה נראה לו.

משנת אברהם

אלו כלל אלל הרב עושה להם טונה נמה שהם מתחכמים בנייתו, מוטב שילמדו אללו, אלל שרנינו אומר שאלס רוגיס ללמוד רק אלל רב אחר, מלזה הוא שהרב שמתחכמים אללו, יתן להם רשות ולא יקפיד עליהם כי לא מכל אדם זוכין ללמוד. והרמ"ה, שהתירו חכמים ללאת אפילו מחיי לחון לארץ. ועל זה אומר רבינו שאין להקשות מנר הפרל שאמר על רבינו, כך נ"ל כלומר, נמריק ט"ז. מנאר שר הפרל אחר לר"ש, מה רבי אומר נדנר זה, והגין רבי — לאחר שסיפר לו ר"ש מה שאמר נר כפרל — שכוונת נר כפרל היתה לומר, שדנר זה רבי אינו יודע לפרש ונריך לשאלו אלל רב אחר, ולכן הי רבי נכעס על נר כפרל והי נוהג נעלמו ידיו תלתין יומין, ע"ש. הגם די שרל לתלמיד ללכת ללמוד אלל רב אחר, וח"כ נמה חטל נר כפרל, דשאי התם שכנר למד אלל רבי, ולא הי לו למד כוחל' שהוא דנר שי ש ט משום גנאי רבו, כי אפילו לעזוב את רבו וללכת לרב אחר הי לריך נעילת רשות מרבו ולפייסו. וכן אומר רבינו דלא קשה מהל דנחסי נ"א. דרמי נר חתל הי נכעס על רב יחקה נר יהודה על שזעזע והלך ללמוד אלל רב שר, משום שהי לריך לישול רשות מרבו ולפייסו טרם עזבו, כנ"ל.

הוא כנגד פסקו של רבי שפסק דדנרי תורה אין ללמוד נשוק אלל נפתר, ומה זה ענין להתדונר כאלו חס מותר להם להתלמידים לעזוב את רבם נכדי ללמוד אלל רב אחר. ומה שייך לומר נזה אין להקשות מהל דמריק, וגם מהל דכריתות ד, שגין נמתק, אין לנו ענין לכאן.

לכן נראה לפרש, דהנה כל הדין חס מותר להם לתלמידים לעזוב את רבם וללכת לרב אחר ללמוד, טנע ממה שאמרו נע"ז ורש"י שם מפרש: לא ישנה לו רבו אלל מסכתא שהוא מנקה הימנו וכו'. חולם נשוי"ת מני"ט היג סימן ס"ו, מפרש: כמו שאמרו חכמים אין אדם לומד תורה כי חס נמקום שלבו חפץ, שרלה לומר עם הרב שלבו חפץ, כי אין אדם לומד תורה נכוונה כי חס נמקום מיוחד שהוא חפץ בו, ואפשר שגם נמחמר זה נכלל מקום הלימוד שהוא נמקום של הלומד חפץ בו עכ"ל. וראה נשוי"ת משאת נתימן סימן נ"י שכתב נ"כ כזה: כל אדם ילמוד תורה ממי שירלה שלל מכל אדם זוכה ללמוד והרבה הקילו חכמים נשגיל טעם זה דקיי"ל דמותר ללאת חארץ ישראל לחונה לארץ ולטחל נשגיל תלמוד תורה ואפילו מוצל ללמוד נא"י, ע"ש. והוא נש"ס עירונין מ"ז, וע"ז י"ג.

ואמ"ש עוד דכוונת רבינו לומר, דהתלמידים נלו להתחכסן, כלומר ללמוד אללו, ואח"כ שיט את דעתם ופגפג ללמוד אלל רב אחר, הי הם לריכיס לרשותו של הראשון, דמכיון שנלו ללמוד אללו הי הם תלמידיו, כמו שכתבו נחומ' נרכות ל"א ד"ה מורה הלכה, דאע"פ שמואל לא למד אלל עלי עדיין, מ"מ גדול הדור הי ונל ללמוד נפניו, ע"ש.

סימן תתקנ"ט

תלמיד אסור לאכול דבר שרבו אסור, אמירו חזק בעיר אחרת

[א] איסור גמור וכו'. פירושו של רבינו אינו כמו שפירשו נחומ' שם דהל דח"ל ר' יוחנן לרב שמון נר אכל וחת לא תיכול משום אל טטוש תורת אמן, הוא משום דנתינן עליו חומרא מקום שינל משם ורב שמון נ"ל הי דעתו לחזור, או דר' יוחנן ח"ל שלל יאכל נמקומו, היינו נמקומו של האוסר, אלל משום דר' שמון נר אכל הי תלמיד של מלך דאסר, ולתלמיד אסור לאכול מדינל דנר שרבו אסר, הגם שהוא אינו נמקום רבו האוסר, כדאיתל נחולין י"ח: גני מוגרמת דרב ושמואל, כי סליק ר' זירל אכל מוגרמת דרב ושמואל אחרי ל"י ללו מחתרי דרב ושמואל את, כלומר, ואל אסור לו לאכול מוגרמת דרב ושמואל מדינל, ומה שאמרו עתנין עליו חומרא המקום שינל משם נדעתו לחזור היינו דוקל חס נמקום שינל לא נאסר מרבו אלל רק מחומרא נעלמל, כדאיתל שם נחומ' ד"ה יוסף, אלל שרנינו אומר דאין מן הראוי לתלמיד לנהג איסור לפני רבו החדש, נזמן שרבו החדש מתיר את הדנר שנאסר על ידי רבו אשר לפניו, ולכן אומר רבינו דחונה מוטלת על רבו החדש לומר לו לתלמיד שיתנהג כפי הוראת הרב האוסר. וזו היתה כוונת ר' יוחנן שאמר ל"י לר' שמון נ"ל וחת לא תיכול

אל"א דמכל הג"ל לא שמענו אלל שאין כופין את התלמידים שילמדו אלל הרב המצוי נעירם, ויש להם רשות לנטור נאירו רב שירנו, אלל לא נאמר כאלו דלם כנר לומדים אלל רב אחד שי ש לו די תורה וחכמה ללמד אותם שמומר להם לעזוב נלא רשותו וללכת לרב אחר שלל למד עמהם מעולם, דזה הוא דנר של עגמת נפש לרבם שלמד עמם והשקיע נהם מתורתו או שעה להם טונות זולת הלימוד, כי הלל אין לך נובה יותר גדולה מזו שהתלמידים עחנים אותו והולכים ללמוד אלל אחר, ומה הנריאות אומרות, נודחי שאין זה הרב שעזב אותו ראוי ללמד עם תלמידים כי הוא חסר תורה וחכמה, אלל נרור שהתלמידים הרוגיס לעזוב את רבם הלומד עמהם לריכיס לנקש רשות מרבם ולך ורק נרשות רבם מותרים לעזבו ולא נחופין אחר.

ואמ"ל זו היא הכוונה נע"ז י"ט. אחר להו רב חסדל לרבנן נעינל דאיתל לכו מילתל ומסתפינל דשנקיתו לי ואחיתו, כל הלומד תורה מרב אחד אינו רואה סימן נרכה לעולם, שנקוהו וזו"ל קמיה דרבה, אחר להו הי מילי סנרל אלל גמרא מרב אחד עדיף כי היכי דלא ליפלוג לישינ, ע"ש. כלומר, עד שלל אחר להו רב חסדל כל הלומד תורה מרב אחד וכו', הי רב חסדל נטוח שלל יעזבו אותו תלמידיו הגם שיחפון לנס ללמוד אלל רב אחר, אלל הי מתירל רב חסדל שלאחר שיאמר להם דנר זה הי אין לך נתינת רשות יותר גדולה מזו, מה הוא שאמר להם אחר כך הי מילי סנרל אלל גמרא מרב אחד עדיף, לכן אין להם רשות לעזוב אותו וללכת ללמוד אלל רבה שהוא נעל גמרא.

ומערתה חולי נזה מתחוררים דברי רבינו שכתב: חס ינאלו תלמידים ממקום אחר לנית הרב להיות מתחכמים בנייתו, מוטב שילמדו אללו, אלל שרנינו אומר שאלס רוגיס ללמוד להם רשות לעזוב אותו נלתי רשותו, אלל אפילו כשלל למדו

תתתרט"א. כתיב ואל תפרש תורת אמן אפי"ך א' אחד מ' ארבעים (א) ד' חמש מאות [א] כמניין ישראל ב' מקמים במשלי אל תפרש תורת אמן תורת שבכתב ותורת שבקל פה.

תתתרט"ב. שנים שמתקמחן יתרו לא יאמר אחר לחבירו חכם מה אתה אומר כי משמע כמו שאומר לך שופח ברק אתה אומר אפי"ם שחבירו [א] אינו יכול (א) להתקופס על זה.

תתתרט"ג. מי שהוא חריף [א] ומפולפל (א) ויתבייש שזה ירשב שם אותו חריף הוסיף אפי"ם שאינו מקשה לו.

תתתרט"ד. בכפר אחד היו רק קשרה בני מצוח בשלשה או בארבעה בקלי בתים בכפר והיו לחם בנים והיו לומדים לחם תרבות טוב ונשחיו אומרים ברכות ושכחות היו בולם אומרים ולא היו מדברים [א] שיחת חולין בבית

משנת אברהם

ואמשר ומה שאמרו צמניה כ"ז, כ"ח, לא קראתי לתנירי צמניכתו, ומה דנותח הוא הלל זה עון חמור שאמרו עליו צמני"ץ הכיל שירדין לנהיגם ולין עולין, אלל שאפילו נשם של שנה נכוונה לנגלי כמו שכתב רבינו, היו זהירים מאלו, ואולי זה נכלל דגברי התוס' מגילה כ"ז: ד"ה ולא כתיב וכו' ע"ש.

ובספר ארץ מירסים, הוא ספר יקר מאלו על מדות ישראל מסודר בתכלית היופי מש"ם וש"ע עם פירושו והארות מלת הרג מנחם צ"ר אגרהס נדפס צננת תרי"ח, שמסתפק אם הדין של המכנה שם לתנירו הוא דוקא צפניו או אפילו של צפניו. והעיר מתוס' פסחים קי"ג ד"ה לזה, שכתבו ולין נראה שיהי' הנמרח קורא אותו זן קרחה דרך גנאי שהרי נענשו הנערים שקראו לאלישע עלה קרח וכו', ואם יש חילוק בין צפניו לשלל צפניו מה מקשין צמני"ץ על הגמ' הלל זה הוא שלל צפניו, ואינו דומה להנערים שקראו כן לאלישע צפניו. ולדעתו יש להציל רח"י לזה מתוס' הכיל צמניה כ"ז. ד"ה ולא כתיב שהקשו מאי דנותח הלל אמרינן המכנה שם לתנירו אין לו חלק לעוה"ג, ולכן כתבו דהרנותח הוא אפילו כתיב דלל היו גנאי, ולא תירלו דמאי דאמרינן דלין לו חלק לעוה"ג הייט צפניו, והרנותח הוא אפילו שלל צפניו, משמע דגם שלל צפניו. אולם מדמקשה צמני"ץ הכיל מכנה הייט צמני"ץ, ומלנין את פני צנירו לא שייך אלל צפניו. וע"י נספר ח"מ הכיל

והוא דלל התיר לו ר' יוחנן לר' שמן צ"ח על ידי התרת צ"ד, וכוונתי, לפי דעת התוס' דאפילו מחן דאסר ניעי תשילתח אינו אלל מלות פרוש, ולזה מועיל התרה כי אינו מסתגר שזה יהי' נכלל סייג למלות שאין מועיל התרה, ראה צ"ח וצמני"ץ צריש מקום שנהג, אלל דדעת הפוסקים דהא דמתירים הייט לרניס אלל לא ליחיד, כמו שהאריך צזה הפרי חדש חו"ח סי' תצ"ו, ואולי רבינו לא ס"ל כן לכך לא פירש כפירושו של התוס' אלל לתלמיד אסור מדינתו ולא מתומרו ולכך לא מועיל התרה.

ואין להקשות לדברי רבינו, מהא דחולין ק"ה, אמר מר עוקנא אלל הא מילתא חלל צר חמרח לגני אלל, דאלו אלל כי הוא אלל ישראל האידנא לא הוא אלל גנינה עד למחר עד השתא וילינו אלל נהא סעודתא הוא דלל אכילתא, לסעודתא אחריתא אכילתא, ונדלתי מר עוקנא הי' תלמידו של אביו, ולדברי רבינו דבר שאסר הרב אין נכח התלמיד לשטתו, דזה דוקא אם אסר מלד הדין כמו ניעי תשילתח — וכנראה רבינו חולק אדברי תוס' צמני"ץ: דמחן דאסר לא אסר אלל משום מלות פרוש, אלל פשוטו כמשמעו מדלל קח צריין הני אבר מן התי נינהו, כדאיתחא חמס — אלל מה שאביו של מר עוקנא לא אלל גנינה עד לאחר מפת לעת, זה הי' רק מנהג חסידות שנהג נעלמו ולא הורה כן לאחרים וזה אין שום נדנד איסור להגן אם אינו מתנהג כאביו. וע"ש צפרי חדש הכיל

סימן תתתרט"ג

מקשה את חבירו בקושיות כרי לביישו

[א] **ומפולפל** ויתנייש וכו'. נדפס הלשון מתוקן נימור: מי שהוא חריף ומפולפל ונענור עטותנתו ילך נמקוס שהרב אומר לתלמידיו ההלכה ואותו הרב אינו חריף ומפולפל ויתנייש וכו'.

ובספר שאלת יעני"ץ, נסוף של המפתחות, הניח דברי רבינו אלל, והקשה מהא דיומא כ: דרב הי' אמורא דרי שילל ואפילו לאחר שהדחה רב שהוא גדול מרי שילל לא רנה רב לפרוש ממנו ואמר לו אי תגרת ל"י פון עמריה, ע"ש. ולפע"ד אפילו נניח כדברי השאלת יעני"ץ שרב הי' יותר חריף מרי שילל — הגם דאין זה צרור כלל, כי יש גדול מתנירו נחממה ואינו גדול ממנו נחריפות — אלל דברי רבינו לא נאמרו שהחריף ומפולפל אין לו להשכיר את עצמו נשכר אל מי שאינו מפולפל כמורו, ורבינו מיירי כשזה החריף והמפולפל הולך לישב לפני מי שאינו מפולפל נשעה שהוא לומד עם התלמידים, שלל על מנת לקבל פרס, דודאי אין כוונתו אלל כדי שיקפח את חנירו נקושיות ונחריפות, מה יתנייש, אלל רב הלל עשה זאת נכדי לקבל שכר, כמו שהשיב לרי שילל: אם נשכרת אלל אדם למלכת יוס, כל מלכתה שיטיל עליך וכו' רש"י ע"ס.

סימן תתתרט"ד

שיחת חולין בבית הכנסת

[א] **שיחת** חולין וכו'. משמע מדברי רבינו שצנניה"כ אסור לדבר שיחת חולין אלל נדברי תורה מותר. אולם

סימן תתתרט"א

[א] **במנין** ישראל וכו'. כנראה שסימן זה הוא המשך לסימן דלמעלה, וכוונת רבינו היא, שלל תקשה איך אפשר דר' יוחנן א"ל לר' שמן צר אלל שאסור לו לאכול ניעי תשילתח מדינא, משום דמחן דאסר סגר שיש נהס איסור אבר מן התי, והאלל אמר ל"י נפירוש טעמו משום ואל תטוש תורת אמן, לכן מפרש רבינו דאלל תטוש תורת אמן כולל הכל, כלומר שעולה כמנין ישראל, הייט לומר, דכל דבר שישראל טהגיס צו אסור לשטת, וגם נכלל צזה כל דבר שהוא מן התורה שנכתב או שנעל פה, ולשם זה נכפל אותו כמות צמני"ץ, ח"ת, וכו', לרמוז על תורה שנכתב ועל תורה שנעל פה.

סימן תתתרט"ב

המכנה שם לחבירו אפילו שלא בפניו

[א] **אינו** יכול וכו', כלומר, הגם שחנירו אינו יכול להתקופט עמו על זה ולומר לו למה אתה קורא אותו חכם, אלל אסור לעשות כן כי הכל הולך אחר הכוונה מה שקראו חכם מתכוון לומר שוטה, ומדבר נלשון סני נהור. וראה רש"י צ"ח כ"ח: ד"ה שהרי דבר המסור ללל: שהרי כל הדברים הללו אין טונתן ורעתן מסודין להכיר אלל ללנו של עושה הוא יודע אם לעקל אם לעקלקלות — לשון רש"י זה לקוח מסנהדרין כ"ז — ויכול הוא לומר לא עשיתי כי אם לטונה הייתי סגור וכו' ע"ש. וראה כ"ח פ"ג מהלכי משונה.

תתתרט"א. (א) כן מובנים בקלי הסגורה אח האות ד' הפשוטה לחמש מאות. תתתרט"ב. (א) נדפס להתקוס וצנני' הרב אולא"י. להתקופס"י כמו שהוא לפנינו

הכנסת יש מהן שאמרו לשווא בניהם לפני תלמידי חכמים שבקיר גדולה אמר לחן החכם אל תשלחו כי יותר ילמדו בזה חכמם שלכם מבקיר כי הרבה מרצים בקיר ולא רצו לשמוע לו השלחו בניהם וראו שאותם שלומדים היו מדברים בברכות ובשבחות שקורין שלמ"ש וחיו מדברים בברכת קרית שמע בשמים לפניו ובשמים לאהריה ולמדו הרבה אבל חזרו להם מתרבות הטוב שהיה להם ובששבו לא היו חוששים באביהם כשמוכיחין אותם אמר להם החכם הלא זה דברתי לכם על זה נאמר (משלי כא ט) טוב לשבת על פינת גג (שם שם יט) טוב שבת כארץ מדבר ועל זה נאמר (קהלת ד ו) טוב מלא כף נחת ממלא חסנים עמל ונתיב (משלי כב י) הט אונק ושמע דברי חכמים ואם תראה שמדברים בברכות או אם תראה שאינם נותנים לצדקה כדבקי להם או עושים דברים שאינם טובים לכך נאמר בסיום הספוק (שם שם) ולכך תשית לדעתך (א) לדעתם לא נאמר אלא לדעתך לכך למד ר' מאיר לפני אחר אבל אחרים אפורים ללמוד לפני מי שאינו הנק שמא ילמדו ממעשיו וגם מחכירם רעים כי הרבה קשה למי שלבו חסך בדרך טובה כשרואה בני גילו בקיר שחולכים בדרך לא טוב ואם לא יעשה כהם יביישוהו לכך אם יוכל להיות בקיר אחרת טוב.

משנת אברהם

לכן מפרש הק"י על דברי תורה, שהי לו נהם ספק כגון נחמאות העלולים להניח את זממם לשחוק, ראה חולין ל' ונדדים כ"ד. והנזי הוא לשון נחמא.

ובשבת ק"י: ודבר דבר שלל יהא דינורך של שנת כדינורך של חול, פירש"י כגון מקח וממכר וחשבונו, ונתוס' שם הקשו דה ילפינן ממנוא חפנך חלל אומר ר"ת כדלמרינן ניקרא רנה — וכן הוא נירושלמי ריש אלו קשרים — מדוחק התיור לשאלו שלום נשנת, א"ר חייא בר נח רש"י כד הי חמח לאומיה משתעייל סנין הוה אחר לה שנתא היא, משמע שאין כל כך לדבר — נשנת — כמו נחול, ע"ש. וכבר כתנתי נספרי משניא ח"א דף ט', דנע"ז ט"ו, פירש"י דילפינן ממנוא חפנך ודבר דבר דאסור לומר לעכר"ם עשה לי כך וכך, ועי' נ"ה ל"ז, נרש"י, ושנת קכ"א, ד"ה כנה, ותוס' שנת קכ"ג ד"ה ודינור, וראה נספרי הג"ל נחורך, חלל טעמא נעי למה שינה רש"י כאן ופיר' דמודבר דבר ילפינן מקח וממכר וחשבונו, ולכאורה הי אפשר לומר דרש"י לא רנה לפרש כמו שפירשו נתוס' דקרא נח ללמד שלא לדבר דברים שאינם לריכים כמו שפירשו נירושלמי, משתעייל סנין, משום דגם נחול אסור לדבר דברים נעלים שאינם מן הניחור, חלל שעמיני מקח וממכר וחשבונו מותר נחול דהא לא סני מנלעדס, לכן נח הכתוב לאסור נשנת מקח וממכר וחשבונו, ואפשר דכוונתו לדבר על דבר מקח וממכר וחשבונו, ולא תהי' שום סתירה שפירוש רש"י כלל.

ו"א תקשי א"כ אחי אחר רש"י לאחו שלא תדבר דברים שאינם לריכים נשנת דוקא, הלא גם נחול אסור, ואפשר דהאיסור לדבר שיחת חולין ונעלים הנלמד מקרא ודברת גם, — נתורה נלנד, איט לנשים, שהן אינן מותרות על לימוד תורה, חלל נשנת דהאיסור הוא משום שלא להקל נקדושת שנת גם נשים מותרות, חלל דלנה מתנגד מה שפירש"י ניוחא י"ט, הג"ל דרך שיחת הילדים וקלות ראש אסור נחול, ודוחק גדול לומר דסובר רש"י, שכל שיחה שאינה לצורך האדם ולפרנסתו נכללת נשיחת הילדים וקלות ראש.

שיחת חולין קבע ועראי בבית הכנסת

אולם נספר ארז מיראים — על מדות ישרת שינרר לו האדם — ראייתו נזה שם נסיונן י"ח, דבר המתקבל על הל"ז; הואיל והאיסור לדבר נשיחת חולין נלמד ניוחא הג"ל מודברת גם ולא נדברים אחרים, א"כ האיסור הוא נדוגמת החיוז של ודברת גם נד"ת, ונד"ת אחרין שם רנ אחא אחר ודברת גם עשה עושם קנע ואל תעסם עראי, ומחילא נשמע ממקרא זה עשה דברי תורה קנע ולא שיחת חולין קנע, חלל שיחת חולין עראי אין כאן איסור, ודפסיח, וכן מלאתי נשערי תשובה לרבינו יונה ס"י קע"ז שכתב: והקנעו עלמו תמיד לשיחה נטלה ודברים נעלים הוא מכת ליים, ושתי רעות נדבר, שכל המרנה דברים מניח חטא ושהוא נטל מדברי תורה, ע"ש.

נש"ת מהר"ם מרוטונורג נסוף הספר הנ"ל שהוא חרס או תקנת מרנינו נרשום מלה"ג שלא ידברו ננית הכנסת אך יטנו נצימה וניראה, וראה נאר הגולה ירד סו"ס שלי"י, משמע לכאורה דכל דבור אסור ננית הכנסת אפילו נדברי תורה, ולדברי הפוסקים שקדושת נית הכנסת דאורייתא הלא הרי זה נכלל נמנוות עשה דאורייתא של ומקדשי תירא, אולם הרמנ"ם נהלכי תפלה פי"א, הוכיר רק איסור של שיחה נטלה, וכנראה שהרמנ"ם מפרש דשיחה נטילה הוא נכלל קלות ראש, והלא כמו שפיר' רש"י נמילה כ"ה דלא נרסינן ואין אוכלין נהן דכולהו פירושא דקלות ראש הן ובר ע"ש, לכן נח החרס או התקנה של ר"ג מלה"ג לאסור כל שיחה אפילו שיחה שאין נה משום קלות ראש.

ומדאמרינן נסוטה ל"ט, כיון שנפתח ס"ת אסור לספר אפילו נדבר הלכה, משמע דשלא נשעת שהס"ת פתוח מותר לספר אפילו שלא נדבר הלכה, דל"כ חלי אפילו"י נדבר הלכה, הול"ל אסור לספר נדבר הלכה, דלו הוה משמע דשלא נדבר הלכה אסור לעולם, חלל ע"כ דאינו אסור לספר ננית הכנסת מדינא דמ"י חלל שיחה נטילה נלנד, והתקנה של ר"ג מלה"ג היתה שלא יספרו שום שיחת חולין חלל נדברי תורה אפשר דמותר אפילו לאחר תקנת ר"ג, והגם שהתקנה היתה כדי שיטנו נצימה וניראה, אפשר דכשמדברים רק דברי תורה הרי זה נכלל נצימה וניראה, דאי לא תימח הכי ממנא דקדושת נית הכנסת גדולה ננית המדרש, דהלא ננית המדרש כל עיקרו נח שילמדו בו וידברו בו דברי תורה, ולפי זה יתכן דדברי רבינו נחמרו אפילו לאחר תקנת ר"ג מלה"ג, דרך שיחת חולין אין לספר ננית הכנסת.

השח שיחת חולין עובר בעשה

והנה הינו שיחת חולין זקוק להגדרה מה היא שיחת חולין, דהלא תקשה ניוחא י"ט: אחר, אחר רנח השח שיחת חולין עובר נעשה שנאמר ודברת גם, גם ולא נדברים אחרים, רנ אחא בר יעקב אומר נלאו שנאמר כל הדברים ינעים לא יוכל איש לדבר, ע"ש. והרמ"א נירד ס"י רמ"כ"ה כתב סתם: ואסור לדבר נשיחת חולין א"כ מה הרנותא ננית הכנסת הלא אפילו שלא ננית הכנסת אסור נשיחת חולין, חלל דרש"י שם מפרש: ולא נדברים אחרים, שיחת הילדים וקלות ראש, חלל שיחת חולין נעלמח שאין נהם קלות ראש מותר לדבר, וננית הכנסת אסור, ולכך אמרו נרנתינו נרותא שרי אלעזר ורי יוחנן נן זכאי לא שחו שיחת חולין מימיהם, ורש"י מפרש שם: שיחת חולין, דברי הנזי ושחוק כלומר מה שספק נידו ובר עשה כלומר, משום דהי קשה לו ממה נפשך מה הוא הפירי של שיחת חולין, אם תפרש כמו שפירש ניוחא הג"ל שיחת ילדים וקלות ראש, אחי נרותא איכא נזה הלא אסור נעשה מן התורה ונל"ת מדברי קבלה, ואם תפרש שיחת חולין נעלמח שאינה של קלות ראש, הלא מותר, ואי אפשר לו לאדם מנלעדה,

נשיחה שאינה של תורה, אלא נע"כ שלא שח שיחת חולין, שלא תוכל להנין מחנה ד"ת, ודפח"ת. אלא שכל אופן עדין אינו מתורן מדוע נקט הרמז"ם רב, ולא נקט מאי דמפורש בסוכה כ"ח ר"א וי"ז, חה י"ז לדקדק לכל התיורנים שאלמרו צה.

לימוד תורה בשעת קריאת התורה

ואשר ללימוד נד"ת בשעת קריאת התורה, כבר הנאחתי לעיל מהא דסוטה ל"ט, דכיון שנפתח ס"ת אסור לספר אפילו נדבר הלכה, והא דלמירין נזכרות ח' רב שח מהדר אפי' וגריס, והרנה תירונים וחילוקים נלמרו צה, התוס' נזכרות תירלו: ח) דדוקא נקול רס אסור לשנות אצל נקול נמוך מותר, צ) נשס רב אלפס דדוקא כשאין סס עשרה מנלעדו אסור, אצל כשיש עשרה מנלעדו מותר, ג) אפי' רב שח שחורחו אומנותו, ד) דנמחיר פניו קודם פתיחת הס"ת מותר, תר"י. ח) אפי' רב שח דסני נהור הי' ופטור מקריאת התורה משום דדנרים שנכתב אי אחה רשאי לאומרס על פה ופטור מי משמיעה, תוס' סוטה הכ"ל ח) דמהדר אפי' שרי ונלא מהדר אפי' דוקא אסור, תוס' סס.

ודגה הנ"י הקשה נסימן קמ"ו מה תועיל שונה נקול נמוך הלל הוא אינו שומע את הקריאה, כי השונה אי אפשר לו לכוון את הקריאה, ונקול נמוך אינו מועיל אלא שלא יכלל את השומעים אצל לא לענמו, גם השיטה שנתוס' דמהדר אפי' שרי קשה להנין דהא גם הוא נריך ללאח ידי קריאה, ואין למר דמיירי שכבר ילא ידי קריאה אי"כ אחאי לא מחלקי כן שכבר ילא או לא, וכן קשה על התירץ שיש עוד עשרה נלעדו, כ"כ.

אולם נספרי משכ"ל חלק ח', לסי"ח דף רי"ט הנאחתי דברי המלחמות והנעל המחור נמילה פ"ח נענין נמילה נזמנה, ונראה דפלגי אס קריאת התורה היא חונת הלבוז, כלומר, שתקרא נחורה נצית הכנסת אצל אין זה חונת יחיד, ולאחר שקראו נחורה נצבור אין שום חונה על היחיד להדר אחר עשרה שלא שמעו את הקריאה ולאחר ולקרות, או חונת היחיד הוא שישמע קריאת התורה נצבור, ע"ש, ולפי זה י"ל דהתיורנים הכ"ל תלוים נפלוגתא של המלחמות והנעל המחור, ולפי השיטה שהתקנה היא חונה שתקרא התורה נצבור, מונן שמי שונה אין לו נצטל מלימודו אס יש סס נצור נלעדו, והיינו תירץ צ) הכ"ל וכן תירץ ח) דמחלק בין קול נמוך לקול רב, דכיון שכבר מתקיימת התקנה של קריאת התורה נצבור נלעדו, ואלו המתרנים תירץ ג', ה', סוגרים דהתקנה היא על היחיד, כלומר, לא נלנד שתקרא התורה נצבור אלא כל יחיד חייב לשמע, ודוקא מי שחורחו אומנותו או סני נהור פטור, והמתרנים תירץ ד', ה', סוגרים דהתקנה הוא על הלבוז ולא על היחיד, אלא תירץ ד', סוגר דאס לא החיר פניו קודם שנפתח הס"ת הרי הוא נכלל הלבוז ואסור לו לעזוב את הס"ת, ותירץ ו' מיקל ניותר מכל המתרנים דמהדר אפי' אפילו לאחר פתיחת הס"ת — ואפשר דלאחר התחלת הקריאה גם הס מודים דאסור — דהא נודאי מיירי שיס עוד עשרה מנלעדו דאי לאו אין כחן עשרה דהא זה שמהדר אפי' מוילא את עלמו מן המנין, וקריאת התורה נעי עשרה.

ולמעשה נודאי שאין ללמוד משעה שנפתח הס"ת וכן ששמע מש"ע סימן קמ"ו נלו"ת, ונפרט שזהר נפרשת ויקהל מזהיר מלד נענין זה נעונש חמור ומילתא דמסנדר הוא דאין לך ניוון התורה גדול מזה שהקורא עומד וקורא נחורה וקולו לא ישמע, ועי' מד"ר ריש האזינו על הכתוב הטו אזכס וכר, ונדבר זה משנח אפי' את המתים שכבר מתו, אלו המתקדמים והמתחדשים, — רעפארס — שאין נהס שום לתלומיד של תורה ומלות, ונצית תיפלתיהס שורר שקט המחולט נשעת התפלה.

משמע דעיקר הלימוד של שיחה נטילה הוא רק נקנעי ולא נעראי, משום דמנטל עלמו מדברי תורה שחונתן נקנעו ולא נעראי, כ"כ.

וכר זה שלא נצית הכנסת אצל נצית הכנסת אפילו עראי מי אסור, דתכלית של צית הכנסת הוא להתפלל נלנד ולשס זה נננה ויש משום חילול הקודש אפילו כשמדבר שיחת חולין נדרך עראי. — ואפשר דמזה הטעם התנהגו תלמידי הנעל סס טונ זקל"ה ותלמידיהס שלא להתפלל נצית הכנסת אלא עשו להס חדרי התפלה, "שטינלאך" כי משאו שחא ינאלו סס לנדב שיחת חולין נדרך עראי, ונפרט לאחר שהזהר הקי מזהיר כל כך הרנה נחומר ליסור זה, ראה צהר נרומה קלל; ומאן דמשתעי נצי כנישתא נמילין דחול ווי לי דלחוי פרוחל ווי לי דגרע מהימנותו, ווי לי דלית לי חולקא נאלהא דישראל וכר, ע"ש.

ומדר"ח ניומח י"ט ששמע אין הלימוד אלא למפקס מלימודו ושח שיחת חולין, לפי שאלמר ונצרת נס, כלומר נס נקריאת שמע יש לך להפסיק מד"ת ולקרות ק"ש ולא נדנרים אחרים, וכן מטין דברי התוס' ישנים סס שפירשו נס ולא נתפלה, כמו שאלמרו נצנת חנרים שהיו עסוקין נחורה מפסיקין לקריאת שמע ואין מפסיקין לתפלה, ע"ש, ונדאי מפרשים גם נלוופן זה נס ולא נדנרים אחרים, וראה נפיה"מ אבות, ח"ז, שחלק את עניני דבור לנדרים שונים, נדר הנלסר הוא השקר והרכילות, ונדר הנמאס, רוב סיפורי ההמון נמה שאירע ונמה שהי' — חה הוא שקראו שיחה נטילה, ע"ש, וראה נרמזים דעות פ"נ"ד.

ומדא דלמרו נסוכה כ"ח: מנין שאפילו שיחת חולין של תלמידי חכמים נריכה לימוד שאלמר ועלהו לא ינול, ששמע נלחח דתלמידי חכמים נריכים להיות זהירים משיחה נטילה, דהא משיחתם ילמדו התלמידים אחר דין מדיני תורה, ואס לא ירי נדנריהס אלו אלא משום שיחת חולין נלנד, ולא יכווט לד"ת כלל, ומאל שילמדו מדנריהס דין שאינו להלכה, ועי' רש"י סס שכתב: לנריך להטות אחרן אף לשיחתן שאף היא סופה להנין נה דברי תורה, וכר.

ודא"ח רש"י שנת ק"ב דיה ופי' מחניך קדוש, מקום חטייתך מהא נקדושה וטעמא משום דישראל מהרהרין, "תמיד" נדברי תורה, עכ"ל ששמע וכך נריך להיות, "תמיד" להרהר נדברי תורה, כלומר, אפילו כשת"ח שח שיחת חולין יחר נדבריו שהיו נהס ד"ת, כי משיחתו ילמדו דברי תורה.

וכנראה שמה הטעם כתב הרמז"ם ז"ל דעות, נ"ד, על רב שלא שח שיחה נטלה, והכ"ח סס כתב איני יודע מקומו, אלא משום דנעל התימורל הכ"ל נסוכה כ"ח: מנין שאפילו שיחת חולין של ת"ת, הוא רב, נע"כ שהוא לא שח מימיו שיחת חולין, כלומר שלא תהא סופה להנין נה דברי תורה, דאלי"כ למה אחר רב שנריכה לימוד.

ודא"ח נלחח ספר, כמדומי מלמד מספריו של הנה"ג הכהן זקל"ה מלונלין, שכתב דהרמז"ם ז"ל למד דבר זה שרב לא שח שיחת חולין, מהא דחולין קי"א, דגיס שעלו נקערה רב אסר י"ט הוא, — והא דרב לאו נפירוש איתמר אלא מכללל איתמר, דרב חלקע לני רב שימי נר חייב נר נריה חש נענינו — אחר יהינ טעמא כולי האי, פירש"י ומאן דשמע סנר דלית לי לרב נתינת טעם נת נתינת טעם מי נעלמא, עכ"ל הרי שהשומע רנה ללמוד מדברי רב שאלמר על דבר שאין לו שום יחס להלכה, אלא לשם שיחה נעלמא, דין ננחי להלכה נעלמא לענין י"ט נר י"ט, ואלמח הי' רב שח שיחת חולין, איך עלה על הדעת של השומע ללמוד הלכה ממה שאלמר

תתרתפת. אם תראה אדם שמרצה דברים ונזמל דברים אל יחי לך קסק קמי שחרי כל חיום ישריחך בדברים [א] ותתבטל מדברי תורה.

תתרתפו. התולדה כשהחכים מפקרין אותו וקשה להם [א] שמתבטלין בעסק לימודם יאמר להם שילכו להם ולא יהיה לו קץ שמתבטלין מן הסעות ומדברי תורה בעבודו.

משנת אברהם

משום דלא נכתב חלל נחורת ענה מיתרו, ואין זה חלל רוח גרילת.

אולם כבר כתנתי נח"מ מספרי זה דף ר"ד ומדגרי רבינו שם משמע דטעמא של מלות נקור חולים הוא משום כבוד לכבוד את החולה נמה שמנקרים אותו, וממילא אם החולה מוחל על הכבוד שלו שוב אין כאן אום מזה, ולכך כתב רבינו כאן שהגם שהחכים חייבים לנקר את החולה, כי כשם שמנטלין ת"ת להולאת המת כך מנטלין לנקר את החולים, אבל על החולה למחול על כבודו היינו נמה שיתעכבו אללו כמה שעות חלל יאמר להם ללכת לניחם כדי שלא ינטלו מת"ת ואפילו לדגרי הרמז"ן ז"ל שהנחתי שם דהטעם של מלות נקור חולים הוא כדי שיעשו לו נרכים הגריכים לחולה, וגם כדי שהמנקרים יכוונו דעתם לרחמים — כשיראו נעדר החולה — וינקשו עליו רחמים, גם כן מתיישנים דגרי רבינו, שעל החולה לוותר על עשיית הנרכים על ידי החכמים ואחרים יעשו לו נרכיו, או חולי מיירי כשאין החולה נריך להם שיעשו נרכיו כגון שגני ביתו עושים לו כל מה שרריך, ולנקש עליו רחמים הלא יוכלו נניחם נשעת שילמדו חכות התורה שילמדו ולא ינטלו, על ידי שהחולה אחר להם לנל יתעכבו אללו, תגן על החולה והרופא לכל נצר ומפליח לעשות יסלח לו רפואה שלימה.

ת"ת דרבים אם מבטלין להוצאת המת

א"ל שיש לעיין בכל אלו המלות שהרמז"ם ז"ל מזה חותם שם, נהלכי חנל. נחור גמילת חסדים שגנופו, ואמרט שכל אלו דומות לת"ת, היינו שמנטלין ת"ת כדי לקיים אותן המלות, אם דוקא ת"ת דיחיד מנטלין חנל ת"ת דרבים לא, כגון שהחכמים לומדים נצנור אין להם לנטל מלימודם כדי לנקר את החולה, דהא נש"ם מנילה שם משמע דת"ת דרבים אין מנטלין, דהא הקצו שם מדכתיו גני יהושע עתה נחתי, מלמד ש"ת חמור מעבודה, ומשי לא קשיח הא דרבים והא דיחיד, וכך קאי שם לאחמסקת, דת"ת דרבים חמור מעבודה, וממילא הא דאמרינן דמנטלין ת"ת להולאת המת ולהכנסת כלה, זה דוקא ת"ת דיחיד חנל לא דרבים.

ואם כנים הדגרים, אפשר לפרש דגרי רבינו שגדוה קטק נלשוט, כשהחכמים מנקרין אותו נלשון רבים, כלומר, יש מליחות שהחכמים עוסקים נחורה נצנור נידה, ומקנת מהם עומדים מלימודם והולכים לנקר את החולה, נאמרם שאין זה משום טעול ת"ת דרבים, משום שנאמרים עדין מחנריהם שלומדים נצנור, ואח"כ עומדים נחורה אחרת מהנשארם לנקר את החולה, עד שכלם עוזנים את נית המדרש, וכלם או רובם נמלאים חלל החולה, אז אין אום עון צידי המנקרים כי כלם עזבו את נית המדרש מעט מעט, והאחרונים שנשארו יאמרו שהם המועטים ואין לימודם נכלל ת"ת דרבים, לכן אומר רבינו שמעשה חונה מוטלת על החולה לומר להחכמים שיסונו לנית המדרש ולא לנטל ת"ת דרבים. חלל שיש זה מהדוחק כי מתפנר דלי אמרינן דת"ת דרבים חיינה נדחית נשניל נקור חולים, אסור להם לכל אחד ואחד מן הלומדים לעמוד ולנטל מלימודו שהוא ת"ת דרבים, ואין זו אחללל שעור יאמרו רבים, כי סוף כל סוף תורתו הוא ת"ת דרבים. תע"כ נריך לומר

סימן תתרתפ"ה

[א] ותתבטל מדגרי וכו'. כלומר, זה שכופל את דגריו ומספרם לפיך הרי הוא עושה שיחת חולין שלו לקנע ולא לערלי, זה אסור, כנסיון הקדוש, דרק דגרי תורה נרכים להיות נקנע.

סימן תתרתפ"ו

אם מבטלין תלמוד תורה לבקור חולים

[א] שמתבטלין נעסק וכו'. השאלה נדגרי רבינו היא מה הוא הדין של תוה"ק, אם מנטלין תלמוד תורה לנקור חולים למה יהי עון להחולה על שהמנקרים מנטלין מד"ת — כמו שכתב רבינו — ואם אין מנטלין ת"ת לנקר את החולים למה החכמים היו מנקרין אותו ומדגרי הש"ם מנילה ג': כ"ט, משמע לכאורה דמנטלין ת"ת להולאת המת ולהכנסת כלה דוקא חנל לא לנקור חולים.

אולם הרמז"ם ז"ל נפי י"ד, מהלכי חנל כתב: מלות עשה של דגריהם לנקר חולים, ולנחם חנלים, ולהוליא מת, ולהכנסת כלה — הרי הן נכלל וזהננת לרעד כמוד וכו'. אי"כ כל הנהו שקולים הן, וכשם שאמרו דמנטלין ת"ת להולאת המת כך מנטלין ת"ת לנקר את החולים, דכל חלו הן גמילת חסדים שגנופו שאין להם שיעור, ע"ש נהרמז"ם. וראה נרמז"ם פ"ח מהלכי מנילה שכתב: דמנטלין ת"ת נשניל קריחת המנילה וכל שכן אחר מלות ע"ש. כלומר, אחר מלות שיש להן יסוד מן התורה, כגון נקור חולים, ואז יש להגין למה כתב רבינו שזה יהי לעון לאותו חולה על שהמנקרים מנטלין מד"ת.

ור"א נפרי מגדים אריח סימן ע"ג, אות ג, ד, נח"ל, שהניח אם נחום חנלים הוא ד"ת או מדגרי סופרים ודקרק נדגרי הרמז"ם הג"ל שכתב דמלות חלו הן נכלל וזהננת לרעד כמוד, הא לפי דגרי מההרש"ח נשנת פ"ג נני הלא שחירגם את הקרא דזהננת לרעד, מה דסני לך לחנרך לא תיענד, חנל לעשות הטנה לחנירו, וכן מי שמוע הטנה מחנירו חיי ענר על מ"שע דזהננת לרעד, אי"כ איך תהינה המלות הללו שהן הטנה לחנרו נכלל וזהננת לרעד, ועיי לקמן נצנור המזה של וזהננת לרעד.

ויש לדקדק למה השמיט הרמז"ם ז"ל הא דאמרינן נב"ק ק' ונמ"ל ל': דחיי ר' יוסף והודעת להם זה נית חיייהם, את הדרך זו גמילת חסדים, ילכו זה ניקור חולים, זה זו קנורה, זאת המעשה זה הדין, אשר יעשו או לפנים משורת הדין, ע"ש. אם כן כל המלות שמה הרמז"ם נהלכי חנל הג"ל נלמדים מקראי הג"ל ולמה לא הציח את המקרא הזה, ואם תאמר, שאין הדרכה הג"ל חלל אסמכתא נעלמת, כן נמי יש לומר דזהננת לרעד כמוד חינו חלל אסמכתא לכל המלות של חסד שגנופו, ונפרט לדגרי הפמ"ג הג"ל דאין הטנה לאחרים נכלל וזהננת לרעד. וחולי י"ל, דהרמז"ם ז"ל השמיט נכאן את הילפותא ממקרא הג"ל משום דקרא זה לא נאמר מפי משה לישראל, חלל יתרו אמרו למשה נחורת ענה כמו שנאמר: אישעך ויהי חלוק עמך וגר, ואפשר דמה הטעם אמרו נחריק ה', דממקרא זה יש רמז לניון קנרות, כלומר, אי אפשר ללמוד ללמוד גמור,

תתרתפו. (א) תיבה פ"ו ב.

כ"ב נראה לפעמי, דמה דאמרינן מכלאן סמכו של בית רבי שמנטלין ת"ת ונאין לשמוע מקרא מגילה, הכוונה היא שנת רבי היו לומדים נצורו שיעורים קטנים סך של שעות בכל יום, ולקריאת המגילה היו מנטלים מלימודם הקבוע, כדי שעות של קריאת המגילה, ומה ששמעו קריאת המגילה הגם שהוא ג"כ לימוד אצל אינו ת"ת דרנים, כי ת"ת דרנים היינו שלומדים נצרותא חיה מקשה חיה מתרין זה בונה חיה סותר כדרכה של תורה אצל נשמיעת קריאת המגילה אין כל זה, ומשוג ת"ת דיחיד, ונפרט למה שכתב המג"א א"ת ס"י מ"ר, וכן הפמ"ג, משננות סוף סימן ר"ג, דעדיף מי שמנדך נעלמו מתי שיואל על ידי שמיעה, וע"י שאגת ארי ס"י ר, ונתורה נודלי עדיף דיש בזה מלות יגיעה נחורה משא"כ נשמיעה גרידא, ויש בזה להאריך ואכ"ת. ולמדו ק"ו מעבודה, כלומר, גם בעבודה לא היו מנטלין לגמרי אלא שלא נעשית המלצה מן המונחה, דמלות עבודה היא מן המונחה משא"כ השחר והם מתיחין אותה נשגיל הקריאה, דלא נחנטלה לגמרי אלא נטלו את המלצה מן המונחה, דמה לת"ת דרנים שהוא מלצה מן המונחה, ע"י נחוס' שם דף ג', ד"ה מנטלין, ודלא כמו שפירש בטורי און שם. וע"י מקשה הש"ס ועבודה חמורה מת"ת והכתבו ויהי נהיות יהושע — עתה נאחי, כלומר שם ניעלו לגמרי את עבודה ואת לימוד החורה, נודלי שלא ניעלו לגמרי דהא על כל פנים כל אחד מישראל קרא ק"ש, ואפשר שגם למדו כל אחד בפני עצמו, דהא לא נלחמו צלילה, ולכל זאת האשיתן המלאך על שלא למד יהושע עמהם נצור, שהוא מלצה מן המונחה לגבי ת"ת דיחיד, ומדלמה עתה נאחי נשמע דת"ת חמור, כלומר, אפילו כשאין מנטלין לגמרי אלא לענין נטול המלצה מן המונחה ג"כ ת"ת חמור, ואיך ילפי של בית רבי ק"ו מעבודה, ומשני לא קשיא הא דרנים הא דיחיד, כלומר, שם היו כל ישראל — כמו שפירש"י, לכן הנטול של ת"ת דרנים של כל ישראל חמור מנטול החמיד של בני הערבים, אצל נכאן אין המדובר אלא מניטול משל תלמוד תורה נצור לשטתו לת"ת של יחיד, ואין כל כך ניטול בזה אלא דליחא למלצה מן המונחה כנ"ל, ונש"ס קראו דיחיד, כלומר, ת"ת נצור לגבי ת"ת דכל ישראל, כיחיד הוא, וממילא מיושנים דברי הר"ן והחוס' שהניח הרמ"א להלכה, ומיושב נמי מה שהקשה הכ"מ נהלכי מגילה למה לא כתב הרמב"ם דמגילה נדחית מפני ת"ת דרנים, דנאחית זה הוא כל הדין שסמכו דנית רבי ולמדו ק"ו מעבודה שמת נצור נדחית לת"ת דיחיד כנ"ל.

א"ר כל זה נמגילה משום פרסומי ניסא, אצל נקור חולים הגם שהרמב"ם ז"ל מונה למלצה זו עם הולאת המת לחסדים שגופו, אצל לענין שדחה מלצה נקור חולים לת"ת דרנים אינה דומה לא למגילה ולא להולאת המת, משום דמגילה יש בה מעליותא דפרסומא ניסא, והולאת המת יש לה מעליותא דכבוד הנריות, ואין להקשות מהכנסת כלה דאמרינן ומנטלין מדא דאפשר דלהכנסת כלה אין מנטלין ת"ת דרנים, ועוד אפשר דהכנסת כלה מלצה רבה היא, כמו שאמרו נפ"ר שהיא על משקל אחד של ת"ת, מגילה כ"ז לענין מכירת ס"ת, וע"י נח"צ מספרי זה דף רל"א שהסנרת"י את העינים, וגם ההסנר של פרסומי ניסא, כבר הנאחי כ"פ נשם מרן ז"ל מסאכטשאון, דנדנר מלצה שחליתו פרסומי ניסא, אי אפשר לומר דכיון שגאנס מעלה עליו הכתוב כאילו עשאו, חיה דוקא נשאר מלצה אצל נדנר שר"ך פרסום לאחרי, אפילו לא עשה מחמת אונס, אין עליו עונש, אצל אין לו שכר כאילו עשה דהא הפרסום לא נעשה. כן נמי הכא גבי מגילה דאפילו אונס מנד הדין שלא לנטל את הת"ת נצור, אצל אם לא ינטל לא יהי' חסון כאילו קרא את המגילה נפרסום, אצל נקור חולים אם אי אפשר לו לקיים את המלצה משום שיעטל ת"ת דרנים הרי זה נכלל חישב לעשות

דמשכח כגון שהחמיוס מחאספיו למשל בכל יום נעשה הראשונה נקור ללמוד דרנים, והשכימו לנקר את החולה, ואם יתעכנו אצל החולה עד שעה הראשונה, עד שינאלו לנית המדרש יאחרו ח"י עשה, לכן החיונו על החולה לומר להם שילכו מתקודם כדי שיתחילו את לימודם נזמנו.

אב"ר הנ"ה נא"ר"ח ס"י תרפ"ז כתב דת"ת דרנים היינו דומיא דיהושע שהיו כל ישראל עמו, אצל אם לא נמנמד כל ישראל אין זה ת"ת דרנים, וראה מג"א שם סק"ג ולפע"ד אפשר להעמיס פ"ר זה נדברי רש"י נמגילה שם, הא דרנים, דהתם כל ישראל הוו, כלומר, לענין זה לא מקרי רנים אלא כל ישראל, דומיא דיהושע, ונחוס' מגילה שם ד"ה מת מלצה, מנודר דאפילו ת"ת דרנים מנטלין משום כבוד המת, והתם א"ת לפרש שכל ישראל נלי שיו"ר יתעסקו נמת, דהא אי אפשר שיתקנצו כל ישראל מכל העולם למקום אחד, ולכל זאת קראו נחוס' לזה ת"ת דרנים, משמע דלא כנ"ה, וע"י נמחנית השקל שם. וכן אפשר לפי הכ"ל דרנינו סוגר כשיטת החוס', דתלמוד תורה נחורה הרי ת"ת דרנים.

מה בין ת"ת ומקרא מגילה

זכ"ר הקשה הגאון ר' יעקב לנדא ז"ל נט של הנונ"י, נספר בית אפרים ח"א סימן ס"ז, מה שייך לומר מנטלין ת"ת לשמוע מקרא מגילה, והלא הקורא נמגילה והשומע שהוא כעונה מקיים גם כן מלות ת"ת, דלמו הלמוד נמרא מסכת מגילה אינו מקיים מלות ת"ת, ואיך אפשר דהקורא נמגילה עומה לא יקיים מלות ת"ת, ותירין שזה הוא מה שאמרו נגמ', מכלאן סמכו של בית רבי שמנטלין ת"ת, ונא"ר"י לשמוע מקרא מגילה, דלכאורה ה"י לו לומר שמנטלין תלמוד תורה למקרא מגילה, אלא שכל ענין הנטול הוא מה ש"נא"ר"י כלומר לנית הכנסת, ונעשת הי"ך לנית הכנסת מנטל מד"ת אצל נענס הקריאת המגילה אין כאן ניטול ת"ת, אלא הגאון הכ"ל נעלמו מפרק שם את תירונו, דא"כ מופרך ק"ו של בית רבי, דמה לעבודה שכן אינו מנטלה לגמרי אלא מחאחרה כמו שכתבו החוס' מה שאין כן נמגילה דמון הליכה לנית הכנסת הוא ניטול ת"ת נחלט שאין לה תשלומין.

ו"פ"ד ניותר יש להקשות דאם נימא דקריאת המגילה הוא ת"ת, א"כ גם להליכה לנית הכנסת הוא נכלל מלצה מתיחן שאי אפשר לו לקרות את המגילה מנלי שילך, וכבר הנאחי כמה פעמים את דברי תרומ' כתובות דף ל"א גבי דאי נעי נחין ואכל, שאם לא ה"י אפשר לאכול נלי הגנהה ה"י האיסור מחלילי משעת הגנהה, וע"י נמק"י נ"מ לענין והתעלמות, גבי השנת אציה והדברים עתיקין, ואין לומר משום דאפשר לקיים ת"ת נלי הליכה על ידי שילמוד נניתו, דאטו מי יש לו ספר נניתו והוא רוצה ללמוד ד"ת נמסכתא אחרת והולך לנית המדרש אין הליכה זו נכלל ת"ת משום שה"י יכול ללמוד נניתו נמסכתא שיש לו, זה אינו מסתבר כלל, דכיון סוף כל סוף ההליכה היא לנודך ת"ת הרי היא נכלל ת"ת, וראה נספרי זה ח"צ דף קצ"ט נמה שכתנתי להגאון הערנון ז"ל נדנר השתדלות לנודך מלצה, ע"ש. לכן נראה לפע"ד ננאר את כל הענין כדלהלן.

ד"ה הר"ן, הוצא להלכה נרמ"א סוף סימן תרפ"ז וכן החוס' כתבו: וכל זה לא מיירי אלא נדאיכא שהות לעשות שתיים אצל אם אי אפשר לעשות שתיים אין שום מלצה דאורייתא נדחית מפני מקרא מגילה, והקשה הט"י שם נא"ר"י נ', הא אמרינן מגילה עדיף מתלמוד תורה והתם נת"ת נדחית לגמרי מפניה דהיינו הלימוד שיש עכשו עליו א"ת לתשלומין, שמה שילמוד אח"כ הוא מלצה של אחר כך, ומה שמנטל עכשו נטל לגמרי נלי לתקן, והוא קושית חזקה.

מזוה ונאנס ולא עשה מעלה עליו הכתוב כאלו עשה.
 ולפי ה"ל ככונים דברי רבינו כמו שכתבתי נר"ש דברי ד"ה
 ואם כנים.

קונטרס

ואהבת לרעך כמוך

ולא חתנו מלכתוב כאן מה שהקדמתי נדברי הרמזים מהלכי
 אצל פרק י"ד, ה"ל (הנס שאינו משתייך לדברים
 שנסימן זה). שנסיוס דבריו כתנו: ואע"פ שכל מלות אלו
 מדבריהם, הרי הן נכלל ואהבת לרעך כמוך, כל הדברים
 שאתה רואה שיעשו אותם לך אחרים, עשה אתה אותם לאחריך
 נחורה ונחמיות, עכ"ל הנה נכלל מפרש הרמזים ז"ל את
 הנינו כמוך למונן כפול, ה) שפעה עוב לאחרים כמו שאתה
 רואה שיעשו אחרים לך, והפירוש של כמוך הוא כנוסף
 וכעלמך, והנינו כמוך סובב אל ואהבת נ) אימתי אתה חייב
 לאהוב את רעך אס הוא כמוך נחורה ונחמיות ואס אינו כמוך
 נחורה ונחמיות אינו עליך חובה לאהבו. והנינו כמוך אינו סובב
 אל ואהבת אלא לרעך, כלומר נחמה רעך אחרתי לך נזה
 שהוא כמוך נחורה ונחמיות. ונריך נחור איך יפרש הרמזים
 נין אחד לשני ענינים, ומהיכן הוליא הוא ז"ל דרשה זו.

אולם נהלכי דעות רב כתנו: מזה על כל אדם לאהוב את
 כל אחד ואחד מישראל כנופו שאלמר ואהבת לרעך
 כמוך לפיכך נריך לספר שנחמו ולחוס על מחונו כאשר הוא
 חס על מחונו עמנו ורואה נכבוד עמנו, והמתכבד נקלון חנירו
 אינו לו חלק לעולם הבא, עכ"ל נכללן השמיט הרמזים ז"ל
 לפרש כמוך נחורה ונחמיות, אלא כמוך כנוסף וכעלמך. ומדבריו
 שכתנו כאן לאהוב את כל אחד ואחד מישראל, נטוין שכוונתו
 לשלול את מה שפירש נהלכי אצל ה"ל כמוך נחורה ונחמיות.
 והנהו מיומנייות שס, העיר והוסיף: ודוקא שהוא רעך
 נחורה ונחמיות אצל אדם רשע שאינו מקבל תוכחה מזה
 לשאלתו שאלמר יראת ה' שאלת רע, ואומר, הלא משנאיך
 ה' אשנא וגר, נפסחים ק"ג, וכנראה דבריו לקוים מספר
 הסמ"ג מזה ט, אלא שהסמ"ג לכאורה דייק זה מדכתני
 רעך שהוא רעך נחורה ונחמיות. ונס כתנו שהמזה של ואהבת
 לרעך היא שלא לע"פ שנס לחנרו דבר רע, דעלך פני לחנך לא
 תעניד, ע"ש. ונע"פ שנס הסמ"ג מפרש את נין כמוך כפירוש
 ה"ל של הרמזים ה"ל לכן אינו נמשמעות כמוך, נחיות, כלומר
 לעשות לו טובות נחיות כמו שאתה חפץ נטותה, אלא ואהבת
 לרעך אס הוא כמוך נחורה ונחמיות, ואס לאו עליך לשטא
 אותה. וכן נספר המלות מזה ר"ו לא הזכיר מהפירוש נ) של
 נין כמוך אלא כתנו: לאהוב קצתו את קצתו כמו שאלהו
 עמנו ושחיה חמלתי ואהבתי לאחי כחמלתי ואהבתי לעמתי
 נמחמו ונפו וכל מה שיהי נראותו או יראה אותו וכל מה
 שארנה לעמתי ארנה לו כמוהו וכל מה שאשנא לעמתי או
 למי שידנק ני אשנא לו כמוהו והוא אמרו יחנך ואהבת
 לרעך כמוך. עכ"ל כפי הסמ"ג של הגר"ה העליר ז"ל.

ואהבת לרעך, רוקא אם הוא — כמוך במצות

וגראמא שהמקור לדברי כל הראשונים ה"ל האומרים שהמזה
 היא דוקא נזמן שרעך הוא כמוך נחורה ונחמיות,
 הוא נלצות דרי נתן פרק ששה עשר נסוף, ח"ל: ושאלת
 הנריות כינך, מלמד שלא יכוון אדם לומר אהוב את החכמים
 ושנוא את התלמידים, אהוב את התלמידים ושנוא את עמי
 הארץ אלא אהוב את כלם ושנוא את האפיקורסין והמסיתים
 ואת המדיינין וכן המוסרים, וכן דוד הוא אומר משנאיך ה' **אשנא**
 ומתקוממך אחקוטט תכלית שאלה שאלתם לחוינים
 היו לי, הלא הוא אומר ואהבת לרעך כמוך אי ה' מה
 טעם כי אי נראתינו, ואס עושה מעשה עמך אתה אהבנו ואס
 לאו אי אתה אהבנו, וכו'.

ובמאמר ה"ל נאדר"ג יס נהקפה ראשונה סתירה מיני
 ונ"י, נדרישא נאמר אהוב את כלם ושנוא רק את
 האפיקורסין והמסיתים והמדיינין ואת המוסרים, ונסיפא נאמר
 דכל מי שאינו עושה מעשה עמך אי אתה אהבנו, וזה כלול
 כל נעל ענינה ולאו דוקא הפושעים הכי גדולים כאפיקורסין
 והמדיינין והמסיתים והמוסרים. כדליתא נצ"ק הקרי כאן ונשיא
 נעמד לא תאור עושה מעשה עמך, משמע דעל הנזילה שנגל,
 אפילו פעם אחת, הרי הוא נכלל לא עשה מעשה עמו. והנס
 נלצות דרי נתן יסק נוסחאות שונות, ואי אפשר לדעת אס
 אינו כאן חסר או יחיר, אצל כפי הגירסא אשר לפנינו מתנאר
 ש"ס נ' ענינים: ה) אהבה, נ) שאלה, ג) מנן שאינו נ) לא אהבה
 ולא שאלה. ונכן יתפרש המאמר ה"ל, ש"ס מזה לאהוב את
 כל אחד ואחד מישראל, נין חכם ונין תלמיד, ואפילו את העם
 הארץ. ויש מזה לשטא את האפיקורסין ואת המסיתים ואת
 המדיינין ואת המוסרים, ואלו שאינם עושים מעשה עמך, אינו
 לאהוב אותם נס לא לשטא אותם, כסיוס המאמר ה"ל: ואס
 לאו אי אתה אהבנו, כלומר, אצל אינו נס לשטא אותם.

והד"ש של האדר"ג יס לפרש שיואל מנינו רעך, כלומר, שאינו
 נכלל רעך אס אינו עושה מעשה עמך, או מהנינו כמוך,
 כלומר, דוקא לרעך שהוא כמוך, או מהנינו אי ה', כלומר,
 כולכם חיינים נכבוד ונאהבת ה', כעין דדרשיק נצמות ה':
 חופי שס ד"ה כולכם, ויהי הפיר' דרך לזה שהוא יודע ומנין
 שאינו נראתינו ומתהר נכבודי ונאהבתי, אתה נריך לאהוב

וביראים סימן רי"ד כתנו: ואהבת לרעך כמוך, שלא לעשות
 דבר רע ולא לאחור דבר המסור לנו, כלומר, שלא
 יאמר אדם לחנירו דבר המצער את לנו — ואיך איך אדע
 וכי נניא אינו — פירי איך אדע שדבר זה יערך את לנו —
 לכך נאמר, כמוך, פירוש מתך תלמד דבר שאתה יודע שמסור
 לנו, והיינו לאחריין דעלך פני לחנך לא תעניד, ענין אחר,
 למדנו מכללן שמונים ישראל לאהוב את הנריהם להיות נל
 טוב זה עס זה, יכול לכל ת"ל כמוך לרעך שהוא כמוך,
 שמכניס עמנו נעול השמים ואהב מלות כמוך, אצל אס הוא
 רשע אינו מלווה לאהבנו כי מזה לשאלתו כדכתני יראת
 ה' שאלת רע וכתני הלא משנאיך ה' אשנא וגר, עכ"ל

גיב רעך, אם כולל גם נכרי

והנה מהנין רעך, קשה לומר שממעט את מי שליט עושה מעשה עמו, דהלא לא ממעטינן מנין רעך דכתיב כי ינח אור איש את אור רעהו, אלא אור של הקדש ואור של עכו"ם נלמד ולא אור של מי שליט עושה מעשה עמו, נ"ק ל"ת. האמנם אנרנינו נחיי פרשת יתרו נקרא דלא תענה נרעך עד שקר כתוב: לא אחר נאחיד כמשפט הכתובים, לא תשיך לאחיד, לכל אנזית אחיד וכיו"ב, כי אם היו דורשים אחיד ולא עכו"ם וכאן הזהיר אפילו על עכו"ם, כי כן מלאט וישאלו איש מאלת רעהו, והוא נאמר על המזריים, עכ"ל. מנאור מדנריו דיני רעהו כולל גם עכו"ם, והגם דקשה מהא דנ"ק הג"ל וי"ל, כדליתא תסם רעהו יותר גוים, עמד והתיר תמונם לישראל כלומר, לעולם רעהו כולל גם עכו"ם, והא דזר של ישראל שנגח אור שלהם פטור משום דעמד והתיר תמונם. אולם דנרי הרנינו נחיי הג"ל כמעט תמוהים דהא הוא ז"ל נעמנו כתב נפרשת נא, י"ל, וישאלו איש מאלת רעהו וגו': ומה שהזכיר לשון רעהו ורעותה, יראה לי שקודם מתן תורה היו כל הנריות חנרים כאחד, אבל לאחר מתן תורה שהתיר הקנ"ה את התורה על כל אומה ולשון ולא קנלוה עד שקנלוהו ישראל, ילאו כל אור האומות מן האחרים והרעיות ונאמר השם הזה נעם ישראל נלמד שנקראו אחים ורעים למקום, הוא שכתוב למען אחי ורעי וכי, ע"כ. הרי שלפי דנריו הגיב רעך אינו מתיחס אלא לישראל נלמד, ואיך אפשר שרעך הכתוב נעשרת הדנרות מוסב גם על עכו"ם. וגם הראי' שהניא מקרא דוישאלו איש מאלת רעהו, מופרכת מדנרי עמו, דשאי תסם דלפני הדנור נאמר מקרא זה ולא היו כל הנריות חנרים, מה שאין כן נקרא דעשרת הדנרות שרק לישראל נתן.

וביותר לא זכיתי להניח את דנרי רנינו נחיי ז"ל שכתב דרעך הכתוב גני לא תענה מרנה את העכו"ם, אי"כ מה דוקא לא תענה הא נקרא דסמוך ל"י כתיב לא תחמוד אשת רעך ועננו — וכל אשר לרעך, אי"כ התמוד לדנר השייך לעכו"ם עונר נלאו, וזה לא שמענו, דהא לאו דוקא על לא תחמוד אלא אפילו על גזל עכו"ם יש דעות שליט מן התורה. וגם אם נפרשת קדושים כתיב אשר יאלף את אשת רעהו, ודרשינן פרט לאשת עכו"ם, סנהדרין נ"ב: וע"כ נתוס', ודוקא גני ניאוף אינטרך קרא למעט את אשת עכו"ם משום דנדנרות כתיב לא תאלף סתמא, אבל נאלו הדנרות שהתורה פרטה, רעך, לא אינטרך עוד קרא למעט את העכו"ם, דמרעך אימעטי.

ודבר פלא ראייתו נתנא דני אליהו רנא, פרק ט"ו, ח"ל: נאחד אחר לי רני, מעשה שמכרתי לעכו"ם אחד ארבעה כורין של תמרים ומדדתי לו נזית אפל מחצה על מחצה ואמר לי אלוקים על השמים ואתה יודע על מדה אלתה מודד לי, ומתוך שמדדתי לו נזית אפל חסרתי לו שלשה סאין של תמרים, ולאחר כך נטלתי התעות ולקחתי נהן כד אחד של שמן והגחתי אותו במקום שמכרתי התמרים לעכו"ם, נקדע הכד ונשפך השמן והלך לו. אחרתי לו גני כתיב לא תעשוק את רעך ולא תגולו וגו' רעך הרי הוא כאחיד ואחיד הרי הוא כרעך, הא למדת שגזל עכו"ם אסור כי גזל הוא, עכ"ל. מפורש שגזל עכו"ם אסור מן התורה ורעך משמעו גם עכו"ם, ולא ראייתו למי שהוא שהעיר מזה.

וכרי שלא תהי' סמירה ותמיה נדנרי רנינו נחיי, אפשר לומר דכוונתו. דיני נרעך של לא תענה אי אפשר לפרש כמשמעו רעך חנירך ואוהבך, דאין אדם מעיד שקר נאוהבו, וגם אין לפרש לא תענה עד שקר לטובת רעך, דהג"ל לא תענה לרעך וגו', ועוד הא האיסור הוא בין שמעיד שקר לטובה ובין שמעיד לרעה, ונע"כ שאין הגיב רעך שנכלן מתפרש כפשוטו, וכיון שינא מפשוטו שזו מוסב אכל אדם, ולזה מניא ראי' מקרא דוישאלו איש מאלת רעהו,

דגם אם אין הגיב רעהו מתפרש כפשוטו, והכוונה של רעהו הנאמר שם הוא היפך מתשמעו, דהלו הי' לשאלו רק ממזריים ולא מישראל.

אולם נרור מדנרי רנינו נחיי הג"ל שלאחר מתן תורה נאמר השם, רעך נעם ישראל נלמד וכי" כלומר כל אחד מישראל המשתייך לעם ישראל נקרא נעם רעך ואין שם רעך טפל רק על מי שהוא נתורה ונמנות אלא גם החוטא נקרא נעם רעך כי גם החוטאים נכלל עם ישראל הם, לכן הדין של כי ינח אור איש את אור רעהו אינו מוגבל להטונים והישרים שנישראל נלמד, ולכן אי אפשר שהדרשה הג"ל שנאמרת דר' נתן אם עושה מעשה עמך אתה אוהבו ואם לאו אי אתה אוהבו נדרש מנין רעך, ונע"כ דהילפתא הוא או מנין כמודך או מלתי הדי כנ"ל נדיה והדרש, אלא דיש חילוק, דאי ילפינן מלתי הדי, משמע של המקרא הוא ואהבת לרעך כמוך, כלומר, שתעשה טוב לאחרים כמו שאתה רוצה שיעשו אחרים לך, ואני הדי מלמד שהמנוה זו היא דוקא אם חנירך הוא נתורה ונמנות, אבל אם הילפתא שהמנוה הוא דוקא לאלו שהם נתורה ונמנות כמותך הוא מנין כמודך, אין החיון לעשות טובה נפועל לחנירך כשם שאתה רוצה שאחרים יעשו לך, אלא המנוה הוא ואהבת לרעך, אהבה גרידא, כאמור למעלה נשיטת הסמ"ג.

ומעתה מתנאר דנרי הרמזים ז"ל מקורם נלמדת דנרי נתן הג"ל כלומר לאחר שהסברנו למעלה ד"ה, ונמאמר הג"ל שנאדרין נאמר שיבן ג' חלוקות, א' אהבה, ב' שנאה, ג' לא אהבה ולא שנאה, מונן מה שכתוב נהלכי אבל י"ד-ו, ואע"פ שכל מלות אלו מדנריהם הרי הן נכלל ואהבת לרעך כמוך, כל הדברים שאתה רוצה שיעשו אותם לך אחרים עשה אתה אותם לאחיד נתורה ונמנות, כלומר אהבה נפועל נעשיית הטוב כשם שאתה רוצה לעמך, הנה מנווה על אלו שהם נתורה ונמנות, מה נלמד מלתי הדי כנ"ל נאדר"ג, וכמודך פירי כעמך וכגופך.

ובהלכות דעות רב, אם המדונר מאהבה לכל, אחד ואחד מישראל, כלומר גם מאלו שליט נתורה ונמנות — אבל חינוס מן המדייחין והמסיתין והאלפיקורסים והמוסרים — אותם אתה מנווה לאהוב כגופך, לא נאופן חיוני אלא לפטר נשנחו, כלומר, לא נגנותו, כלומר דאי אפשר לפרש לפטר נשנחו נחיונ, דהא אמרו אל יפטר אדם נטונתו של חנירו שמתוך שנחו אתה נא לידי נטותו, ולחוס על ממונו, כלומר שלא לנרום לו היקר, ורוצה נכבוד עמו, כלומר אין אדם מכבד את עמו, ואין אדם נר דעת שיאמר על עמו אני נדיק אני חכם, אלא שאין אדם מנזה את עמו, כך על אלו הנכללים נהנינים של, לכל אחד ואחד אתה מנוה שלא לנזותם, ולזה הרמזים עומן טעם, שהמתכבד נקלון חנירו אין לו חלק לעולם הנא, לכן אם תספר נגנותו שלא לשם תוכחה הוא כשאתה מספר לאחרים, הרי אתה מתכבד נקלון חנירו, וזה הוא החלוקה הג' אשר נאדר"ג, לא אהבה ולא שנאה.

ומה שכתב נספר המלות שהמנוה הוא נתורה לאהוב את חנירך כגופך וכעמך מתיחס אל אלו שהם נתורה ונמנות, ולא פירש נכלן את הפרט, כי סמוך על מה שכתב נהלי אבל ונהלכי דעות הג"ל [ואלני יש ספק מה שכתב נספח"ג שם נריש דנריו: לאהוב קנתו את קנתו וכי, שהוא מתורגם מערנית לעברית והכוונה איש את חנירו, אם לא הי' כתוב נערנית לאהוב את קנתו, כלומר לא לכל אחד ואחד אלא לקנת אנשים מאלתו, אלו שהם נתורה ונמנות, כי אהבה המחולטת המחייבת נעשיית הטוב נפועל כמו שאתה עושה לעמך ולגופך, הוא רק, לקנתו, ולא

תאנה לו, דנרים י"ג-ט, ודרשו נספרי הונא נרש"י עה"ת, לא תאנה, לפי שאמר ואהנת לרעד כמוד את זה לא תאנה ע"ש, ואי אמת דמזנה לשטא כל חוטא, למה לי קרא למעט את המסית מלאהנו, וכן מזה שחזרו: אמר קרא ואהנת לרעד כמוד, נרור לו מיתה יפה, סנהדרין מ"ה. ושם תיירי נחייב מיתה נ"ד, שהוא חוטא גדול לכל זאת מזוים את עליו נמציע דואהנת לרעד.

ואהבת לרעך - ברוד לו מיתה יפה

והתווס' שם נספיהדרין ד"ה נרור לו, כתבו: יש מפרשים תמוס לרעד כמוד לא שיך מחיים, דחיך קודמין, וי"ח תמוס דכתיב נרש"א דקרא לא תקום ולא תטור ולשון תקימה הייט מיתה כדאמרינן לקמן נפרק ד' מיתות דף ר"ג, נ"ג תקום ינקס וכו', מדנריהם תמוס שחזרו אחרי הטעם למה תהי' כאן מזהה של ואהנת לרעד, והוא תמוס למה לא תהי' כאן מזהה, הא אמת שנמזהה זו כלול שכל מה שאתה רוצה שאחרים יעשו לך תעשה אתה לאחרים, ומחילא מונן כשם שאתה לא היית חפץ נמיתה שלימה יפה כך תעשה לאחרים, גם מה שכתבו וי"ח הראשונים דמחיים לא שיך ואהנת לרעד כמוד תמוס דחיך קודמין, אינו חונן דעד כאן לא נאמר חיך קודמין אלא נאופן שאם תקדים את חי' חניך לא תחיה אתה, ועל זה אמרינן דלין אתה חייב לעשות הטנה לחניך, י"ח"ר"י מאשר תעשה לעמך, אבל אין זאת אומרת שאין אתה חייב להטיב לחניך נשוה עמך - כמוד, ונערוך לך הרגיש נזה.

ואמשר למר ולכך חתרו נעלי החוס' אחרי טעם למה יש כאן מזהה של ואהנת לרעד, תמוס דחייבי מיתות נ"ד הם חוטאים ופושעים שהתרו נהם ולא שנו מדרכם הרעה, דאלי"כ אי אפשר לנ"ד להמיתם, והרי הם נכלל פושעים שאינם מקבלים שום תוכחה והתירו עמנו למיתה נכדי למלכות את תמות לנם, ובאלו הלא אין כאן מזהה של ואהנת, ונפרט דנרור לו מיתה יפה תמוס, לא נלמד שלא תסנב לו מיתה מנונה, אלא חונה לנרור להם מיתה יפה, שהיא הטנה נפועל, מנדר אהנה שנחלוקה אי שהחכמה למעלה, לכך החוס' חתרו אחרי טעם איה.

ואמשר להיט מפרשים הראשונים שנתוס' הר"ל, נראה לפע"ד שכיווט נדנרים קררים לענין רעיוני עמוק מאד, כדלהלן: המקרא של וחי אחיך עמך המלמד לדעת רע"ק חיך קודמין כתיב נ"ג רינית, ויקרא כה-לו, ולאו דוקא נ"ג דנר ש"ש נ"ג סכנת מיתה, נשמע מזה שנכל דנר ודנר חיך קודמין, כלומר אתה הוא העיקר וחניך הלך לטונחך הוא הטפל, מזה שזה הכתוב מתענד נהחלט אל המונן של ואהנת לרעד כמוד, נשוה עמך ולא פחות ממך ומעמך, ולפי ההנחה שאתה העיקר וקודם לכל דנר מחניך, כמעט שלעולם לא יזויר הו של ואהנת לרעד כמוד נחיוט ונפועל על המשקל שכתב הרמז"ם ז"ל נהלכ' אבל הר"ל: כל הדנרים שאתה רוצה שיעשו אותם לך אחרים, עשה אתה אותם לאחיד, ומזון שאדם עשיר נעל כסף חהב אין חונה עליו ליתן מעשורו לחניו עני כדי שיהי' חניו עשיר כמותו, שאם יעשה כך לא יהי' הוא העיקר וחניו הטפל אלא נלד מה יהי' הוא הטפל כי ירד מעשורו הקדוש וחניו יעלה נעשרות, ונשגיל כך לא תירנס הלל לאותו נכרי שנא להתנייר את הו של ואהנת לרעד כמוד נחיוט, אלא נשלילת, ראה נמהרש"א שנת ל"א, כי נשלילת אפשר לקיים את הו הזה מנלי נטל את ההנחה היוצאת מקרא וחי אחיך עמך, שאתה עיקר ואחיד הוא הטפל, אבל נחיוט, לרוב אין נחיוצות לקיים המזהה שנתעשה את חניך שזה לך.

לכל אדם ואחד, והמתרנס תירנס קתיט את קתיט תמוס שנהרנה תקומות אחרים נהספר המזות השתמש הרמז"ם נניב זה, ודוק ותשכח, ואין זו אלא השערה קלה כמובן.

שיטת הרמב"ם והיראים בנוגע לאהבת ישראל

וביותר הדנרים מפרשים נפיה"ח להרמז"ם נספיהדרין פרק החלק נהיסוד שלשה עשר, מה לשוט: וכנר נארטהו כאשר יאמין אדם אלה היסודות כולה ונתנרר נה אמונתו נהי' הוא נכנס נכלל ישראל ומזהה למהו ולרחס עליו ולנהוג עמו נכל מה שזה השי"ת איש לחניו מן אהנה ואמוה, ואפילו עשה מה שיכול מן הענינות תחת התאזה והתננרות הטנע הנרוע, הוא נענש כפי חטאיו אבל יש לו חלק לעוה"ב, והוא מופשעי ישראל, וכשנתקלקל לאדם יסוד מאלה היסודות הרי יוא מן הכלל וכפר נעיקר ונקרא נזוקי ואפיקורס וקונץ ננטיעת, ומזהה לשאלו, ועליו נאמר הלא משא"כ הי' אשאל, עכ"ל. הרי מפורש כר"ל דמה שחזרו מזהה לשאל אותו הייט דוקא להכי הנרוע שאיט מחמין נעיקרי הדת והוא כופר נעיקר ואפיקורס.

ואמשר להעמים פירוש הר"ל גם נדנרי היראים, כלומר שם המדונר מהחלוקה נ" ונ' אשר נאדר"ג, ולאנו אשר נחלוקה נ", הייט אלו שהחכרו נהרמז"ם נהלכ' דעות שאינם מדיחין ומסיתין וכר אלא שחוטאים, לאלו לא תעשה רע, והוא נכלל שחזר הלל דעלך סני לחנך לא תעניד, ולאנו אשר נחלוקה נ" שנאדר"ג המסיתין והמדיחין מזהה לשאל, אלא דלפי זה קשה למה לא הציא היראים את החיוט של הטנה נפועל כלנוסף וכלעמך לאלו שהם נחורה ונחנות.

וא"ל תתמה מה שכתנתי ולכל השיטות יש מזהה של אהנה נאופן שלילי לאלו שנחלוקה נ", שהם חוטאים, דהרי הרמז"ם ז"ל פסק נהלכ' רוצה דר"ג, דאוכל נבילות לחיזון מזהה להנינו, תמוס דאם אין אתה מנינו הרי זה כאילו עשית לו רעה נפועל מה אסור כר"ל, אבל אוכל נבילות להכעיס, סוגר הרמז"ם ז"ל שהוא מין, ומחילא הוא נכלל החלוקה הנ' כמו מסיתין ומדיחין ומזהה לשאל אותם, לכן אין מליין אותו, וראה ננה"ג הלכ' יין נסך דלמ"ד אוכל נבילות להכעיס אינו מין, סוגר דגם לאוכל נבילות להכעיס מחזירין לו אנידתו ע"ש, תמוס דכל שאיט מין הרי הוא נכלל חלוקה נ", שאסור לנרוס לו היק, ואי החמת אנידה נכלל חיק הית.

וגרורה מוז כתב נספר יד רמ"ה ז"ל נספיהדרין כ"ב ד"ה ומקשינן ואימא דעניד (הונא נשיטה מקובלת כתובות ל"ח.) ח"ל: ואהנת לרעד כמוד, וכל היכא דכתיב רעד תמוס אפילו רעע שנתחייב מיתה אתה חייב למור אחר זכותו, לנרור לו מיתה יפה. ויש לפרש ואהנת לרעד לשון רעים - הרי"ש קמזנה - שנך שנתחייב מיתה נרור להם מיתה יפה, ע"ש.

ובמנחת חיטוך מזהה רמ"ג, הציא את דנרי הנמ"י הר"ל נהלכ' דעות דלאדם רעע שאיט מקבל תוכחה מזהה לשאלותו, ועל זה כתב המכ"ת, ואף דאם מחמין נעיקרי הדת דינו כאח וריע לכ"ד, מכל תקום לענין מזהה זו התורה נילתה דמזהה לשאל אותם, ע"ש, כנראה הרב נעל חכ"ח לא ירד לנרר את פרטי הדנרים מה הוא הענין של מזהה לשאל את הרשעים, אס נשאלה שנל ולא נמעשה, ובחיו רשעים נאמרו הדנרים, ונהג"ל מתנאר ניוחר.

ודברי נרורים שלא כל הפושעים אינם כלולים נהמזהה של ואהנת לרעד, אלא המסיתין והמדיחין ואפיקורסים והמפורסים, דהא נני מסית ומדיח כתיב לא

לך אלא הוא יהי העיקר ואתה תהי הטפל ועל זה מוסיק הרמזין: וכבר נא רעיק ולמד חייך קודמין, אלתה נריך להיות העיקר ותניך הטפל, לכן פיר' הרמזין ז"ל דעיקר המטה הלאו אינה נפעל ונעשייה אלא, נדעתו כלומר, מטה על האדם שיחפון נלנו ונדעתו שחנירו ירכיש לו כל מיני הטנה, כסם שהאדם חפן לעלמו, שחנירו יהי עשיר וחכם ונטון נלי שום נגול, כסם שהאדם חפן לעלמו כל מיני הטנה נלי נגול, ואם האדם עני אל תעלה קנאה נלנו לומר, איך הגני מחלל עשרות לחנירי, ואהי אני עני והוא יהי נמעלה יתירה ממני, אלא כסם שהוא העני מחלל עשרות נלי נגול לעלמו כן יחלל לחנירו.

ומה שהניא הרמזין ז"ל מיהונתן ושאלו, אין הפיר' שמתות ואהנת לרעך כמודך נריכה להיות נאותה אהנה ללא כל נגול כאהנת יהונתן לודו, דהתם יהונתן הי מחלל את המלכה לודו ולא לעלמו, כי רק מלך אחד יש נמניאות, וזה הוא יותר מכמודך, אלא דסם כתיב כי אהנת, נפשו' אהנת, חו היא יותר מאהנת עמו, כסם שאמרו גני מנות אהנת הד', נכל נפסך אפילו הוא טטל את נפסך, אלא שהרמזין ז"ל מניא לראי מקרא דיהונתן דאהנה המוחלטת הוא נלי כל קנאה ולא לשיעורין, וכן מתפרש הקרא דאהנת לו כמודך, דגה, ויקרא י"ט-לג.

ורפי דברי הרמזין ז"ל שאין מנות ואהנת לרעך כמודך מתענדת לחייך קודמין כי מטה אהנה הוא נלנו נרידה, ומייך קודמין הוא נעשייה נפעל, שוב אין הכרת לומר כיימ הראשונים שנתוס' מנות ואהנת לרעך כמודך מתיחסת אך ורק לנרור לו מיתה יפה, אלא דמדדשא דחי הד', דרשינן נאדרין למעט את מי שליט נתורה ונמנות, שוב תקשי למח אמרינן נרור לו מיתה יפה לזה שנסקל על רשעתו, ונע"כ דהרמזין יפרש כהיימ האחרונים שנתוס' סנהדרין הג"ל ודברי הרמזין הג"ל דומים נתוכנס לדברי הרמזים ז"ל נספר המנות שהנחתי לעיל, ומה שכתב סם נספח: נמנות ונגופו וכל מה שיהי נרשותו וכו', אולי אין כוונתו נפעל ונעשייה, אלא נדעה ונרנון, כלומר שחפון שנס לחניך יהי כמו שי' לך.

עני המהפך בתורה ובא אתר ונופלה עובר על אהבת לרעך כמודך

ורמא נספרי על הס"ת חלק נ' דף קנ"ה. שהנחתי את דברי הפתיח אריח ס"י קניו שהסתפק אם העדר הטנה הוא נהתעדות להמ"ע של ואהנת לרעך כמודך, משום דלפי תרגומו של הלל לתנך לא תעני, משמע אלא תעשה לו רע אלא אם מונע את עלמו מלעשות לו טונה אין כאן התנגדות לואהנת לרעך, וכתנתי סם שלא זכיתי להנין את דברי הפרי מגדים, כי אין זה מסתבר שנת הכתוב להזהיר על סוד מרע ולא לזוות על עשיית הטוב, ונס תקשי הלא עשיית הרע כבר נאסר נאסורים אונים ואהנת לרעך לחאי אחי, ע"ש שהארכת, ואם נאמר כפירוש הרמזין הג"ל דמנות של ואהנת לרעך הוא דוקא נלנו ושלא נפעולה חיונית אלא נרנון הלנ תליא מילתא, שיחפון האדם שנס לחניך יהי טון כמודך, אז יש מקום לומר כדברי הפרי מגדים הג"ל וי"ש להעיר מהא דאמרו עני המהפך נתררה ונא אחר ונטלה נקרא רשע, קידושין נ"ט. ונתשונת מהרי"ט ח"א על הרי"ף נפרה האומר, כתנ: ולא איתפרש היכא אשכחן דנקרא רשע, נהי דעבריינא מקרא דכל דעבר אדרנן שרי למקרי לי עבריינא אלא רשע מנא לי וכו', משמע מדבריו דאין נזה אלא איסור דרנן, וכן מפורש נבית סימן רל"ז ע"ש, ונאשית חות יאיר ס"י מ"ז מלנד שנס היורד

ונקודה אחת י', שנה אפשר לקיים את הטו של ואהנת לרעך כמודך נחיון ממש, והוא ננוע למיתה יפה, כי אין המי מתנעל מלהיות העיקר נמה שמשתדל לנרור מיתה יפה לחנירו, והנס שהוא רונה שנגול יום פקודתו למות נמיתה יפה, אלא אין נפעילתו לנרור מיתה יפה לחנירו משום נטול נערכו ונעלמו, לכן מפרשים היימ הראשונים שכל עיקרו של הטו דואהנת לרעך כמודך, כלומר, נשווה לך, לא נאמר נאופן חיוני אלא ללמד נרור לו מיתה יפה, והנס דמנד הדין אין אנו מחוייבים לעשות טונה נפעל נאופן חיוני להפושעים שנתחייבו סקילה על עון חמור, נא הכתוב ללמד דמונה עלינו לחוש לטונתם נשעת מיתתם, ואפשר משום דמיתתם מכפרת עליהם, כדלמדין נסנהדרין דף מ"ח והטנה וכפרה ננת נאין, ואפשר דהכפרה מתחלת משעת וידוי, דכל המומתין מתודין ואינם עוד נגדר פושעים.

וריש מפרשים האחרונים שנתוס' הג"ל אפשר דסנרו שי' מניאות לקיים את הטו של ואהנת לרעך כמודך, כמודך ממש נחיון, נאלו הדברים שמה אומם הרמזים נהלכי אלא שהם מסד שגופו, כגון נהור חולים והכנסת כלה ולוית המת, דאין נקיומם נטול להנחה של חייך קודמין, ומשתייך נהם הכלל כל מה שאתה רונה שאחרים יעשו לך תעשה אתה לאחרים, ואין הכרח שהקרא של ואהנת מתיחס רק לענין נרור לו מיתה יפה, אלא הטעם של נרור לו מיתה יפה הוא משום דכתיב נרישא דקרא לא תקום, ולשון נקימה היינו מיתה כרי"ל.

ומשום זה אפשר לא הניא הרמזים נהלכי דעות דהמטה של ואהנת הוא נחיון, אלא נשלילת, משום דעל פי רוב אין המנה זו מתקיימת נחיון רק נשלילת מלנד העניינים המועטים שמה נהלכי אלא נחסדים שגופו, ולא רנה הרמזים ז"ל לערנס יחד, משום שאין דינס שוה, דנשלילת חייב אדם ללהוב את, כל אחד ואחד לרנות אפילו החוטאים, ונחיון אין חונה אלא לאלו שהם נתורה ונמנות, כמנאר לעיל.

שימת הרמזין בואהבת לרעך כמודך

הרמזין ז"ל עה"ת נפרשת קדושים סם כתנ: ואחרי כן יאווה שיאהוב לו כמוהו, ועטם ואהנת לרעך כמודך, הפלגה, כי לא יקבל לנ האדם שיאהוב את חנירו כאהנתו את נפשו, ועוד שכבר נא ר' עקינא ולמד חייך קודמין לחיי תניך, אלא נותה התורה שיאהוב חנירו נכל ענין כאשר יאהב את נפשו נכל הטוב, — וכן ואהנת לו כמודך דגה שיהי הפירוש להאות אהנת שניה, נדעתו, כי פעמים שיאהב אדם את רעהו נדברים ידועים להטיבו נעושר ולא נחכמה וכיונא נזה, ואם יהי אהנו נכל, יחפון שיזכה רעהו האהוב לו נעושר וננכסים וכנדו ונדעת וחכמה, ולא שישווה אליו, אלא יהי חפן נלנו לעולם שיהי הוא יותר ממתו נכל טונה, וינה הכתוב שלא תהי פמיתות הקנאה האת נלנו, אלא יאהוב נרנות הטונה לחנירו כאשר אדם עושה לנפשו, ולא יתן שיעורין נאהנה, וע"כ אמר ניהונתן כי אהנת נפשו אהנו, נעבור שהסיר מדת הקנאה מלנו ואמר כי אתה תמלוד על ישראל וגו', עכ"ל נהעדר כמה מילים שאינם נריכים לעניינו ע"ש.

רובן דבריו ז"ל, כי האמור ואהנת לרעך כמודך, פירוש כמודך וכענמדך, אלא שהניב הזה — כמודך — הוא נהפלגה, כלומר אינו כמשמעו הפשוט, משום שאי אפשר לו לאדם לקיים זאת נפעל חיוני, אולי כוונתו נ"כ כמו שהסברתי לעיל נדיה ואשר להיט אומרים, שאם ינא אדם לקיים את הטו הזה נפעל חיוני, לא יתקיים כמודך נשווה

את הנעל דין ולא שהנעל דין אהב את הדין, אבל בכל אופן אי אפשר להעמיס פירוש זה בזה דעת הכ"ל

י"ז לפרש את המאמרים הנ"ל בכתובות ובשנת, נהקדם מה שכתוב בשעמ"ק בכורות ו. דר"ש העמסוני הי' דורש כל אהין שנתורה כיון שהגיע ללח ה' אלוהי תירא פירש, וכתב שם השעמ"ק בשם הר"א"ש: אבל ואהנת את ה' אלוהי לא הוה ק"ל לרבות אז ואם לענין אהנה כיון שהשווה הכתוב כבודם לכבודו עכ"ל ולא ידעתי איו כתוב דרשה זו דואהנת את ה' אלוהי לרבות אז ואם, ולפע"ד יש שם טעות הדפוס, ונריך להיות דזה הי' ר"ש דורש מואת ה' אלוהיך דאהנה לרבות תלמידי חכמים, אלא שלא הי' נראה לו לדרוש דואת דמורא לרבות תלמידי חכמים, דמה שיך מורא מפני נצר וס, אבל אהנה שפיר מסתבר. ובאמת נירושלמי סוף נרכות איתא לדרשא זו, ואהנת את ה' אלוהי איתו ואת תורתו, וראה רש"י קידושין לג' ד"ה תורה עומדת מפני למדיה, נתמיה, לפי שעסקים נדבר הלכה קרי להו לדידהו תורה עומה.

א"ל דהשאלה היא למה לי קרא לרבות לאהוב את תלמידי חכמים, הלא מצות עשה לאהוב כל אחד מישראל מקרא דואהנת לרעך, אלא ע"כ דמקרא דואהנת למדנו שמונה לאהוב את חבירו כמודך אבל לא יותר ממך עמך ככ"ל, אבל באהנת ה' כתיב נכל נפשך, ודרשינן אפילו הוא נוטל את נפשך, א"כ אהנה זו נריכה להיות יותר ממכונך, מעמך, וכן אהנת ת"ח שנתרנו מואת ג"כ החיוב לאהוב אותם יותר מעמנו ומנופנו.

ובערת מיושב מה שאמר בשנת דפסול לדון את הנורנא מדרננן, משום דלחבירו של הת"ח הנא להתדיין אינו חייב לאהוב אלא כמודך ולא יותר, ואת הת"ח הוא אוהב יותר מעמנו ולכן אינם שווים לענין חיוב אהנה, ויש חשש דילמא יעוות הדין לזכותו של הת"ח, וכן אפשר ג"כ לפרש האי דכתובות לא לידון אינש דינא למאן דרחיס ל"י, כלומר לת"ח שמונה לאהבו יותר ממכונך, והנן.

אולם לפי האמור למעלה יש לפרש את שני המאמרים הנ"ל כדלהלן: למאן דרחיס ל"י זה שהוא כמודך נתורה ובמלות, ולמאן דסני ל"י זה הוא דחייב ל"י איהו דבר ערוה, בלא עדים, דמותר או מלוה לשנאותו, כנפסחים קי"ג. ומאי דאמר רב פפא לא לידון אינש דינא למאן דרחיס ל"י, נע"כ שהנעל דין חבירו אינו כמורה נתורה ובמלות, דא"כ שניהם שווים לענין אהנה, אלא שהנעל דין חבירו הוא מסוג ג' שאמרו למעלה, שאין נהם לא אהנה ולא שאלה, ראה לעיל ד"ה ובמאמר הנ"ל בדר"ג, לכן אומר רב פפא לא לידון אינש וכו', משום דלחיותו נעל דין שהוא נתורה ובמלות הדין מחויב לאהוב אהנה נתכלית ולהנעל דין השני הרי הוא חייב רק שלא לשטא אותו ונפעל אבל אינו חייב לאהבו נפעל, וא"כ אינם שווים, ויש חשש שלא ינא הדין לאמיתו, ולא מאן דסני ל"י משמע למי שמונה לשנאותו, מסוג ג' שהנחתו לעיל, אפילו אם הנעל דין השני הוא מסוג ג', שאין לאהבו ולא לשנאותו, אסור לדון את שניהם, כי גם אלו אינם שווים נדין ואהנת לרעך, וכן יתפרש מאי דאמר מר זר רב אשי פסילנא ל"י לנורנא מדרננן לדינא, מ"ט דחנינ עלי כנופאי ואין אדם רואה חונה לעמנו, וגם נכאן יש לשאול מאי אולמא דנורנא מדרננן הלא המנה של ואהנת לרעך הוא לאו דוקא לת"ח אלא לכל אחד ואחד. ובשפת אמת למרן זקל"ה מנור הרגיש בזה שם נחמ' שנת, ותידן משום שאמרו ח"ל, בלנות א"ת, כשנעלי דינים עומדין לפניך יהי נעייך כרשעים, אבל החנינות של הנורנא מדרננן לא הי' יכול לסלק מנופנו, אבל התיורן הזה אינו מועיל להא דכתובות הנ"ל דאם אין המדובר מנורנא מדרננן אלא מן מאן דרחיס ל"י נסתם.

ובספר הפלאה לכתובות מפרש הא דאמר רב פפא לא לידון וכו', כלומר הנם שאין הדין מרגיש אהנה יתירה לאחד מנעלי הדינים יותר מאשר לחבירו, רק שמדומה לו שאחד מנעלי דינים אוהב אותו — את הדין — יותר מאשר חבירו אוהב אותו לא ידון אותם כ"י כמים פנים אל פנים כדלמרינן נסוף ימות, ויש חשש שהדין יטה לזה שאוהבו יותר מנלי להרגיש נעוות הדין ע"ש. והנה מלמד שאין זה נמשמעות הנמרה דאם, כי שם משמע שהדין אוהב

לחוך אומנתו של חבירו אינו אסור מנז הדין אלא ממדת חסידות בלבד, וראה בנחמ"ס חר"ח סימן ס"א שדומה דבריו ע"ש, אבל לדברי כולם אין כאן מקום לאיסור מן התורה ממש. והנה, הלא זה הנוטל את החרה עכ"פ עונר אהנות עשה דואהנת לרעך כמודך, ואפילו לפי תרגומו של הלל, לחנך לא תעני, דהא זה נרור שאם זה הנוטל את החרה הי' מהפך נחררה לא הי' רונה נשום אופן שינא אחר ויטלנה, וא"כ ענר אהנות עשה דאורייתא, ולמה כתב המהר"ט דלא איתפרש היכא אשכחן דנקרא רשע, וכי העונר על מניע אינו רשע ועוד דיש דעות דדוקא נעני המהפך נחררה ונא אחר ונטלה הי' רשע אבל לא נעשיר המהפך נחררה, ע"י נחומ"ס ס"י רל"ג, ואמאי, הא גם העשיר הנוטל את החררה, לא הי' רונה שאחר יטלנה אם הוא הי' מהפך נה, ולמה אין בזה משום מנות עשה דואהנת לרעך כמודך.

ו"פ פירושו של הרמב"ן ז"ל הנ"ל דהמניע של ואהנת אינה מתענדת לחיך קודמין, כי ואהנת הוא רק נלב, לא קשה כ"כ, דאפשר דאין הנוטל את החררה עונר על מנות עשה כי חיך קודמין כל עוד שאין ננטילה זו משום גזילה, והאיסור הוא רק מדרננן, והם אסרו רק נעני המהפך אבל נעשיר היחווהו אדין תורה.

אולם לפי דעתי הפעוטה, האיסור של עני המהפך נחררה וכ"י הוא משום ואהנת לרעך כמודך, כשם שאתה לא היית חפץ שיטול אחר נמה שהפכת כן אסור לך לטול נמה שחנירך מהפך, ולכך נקרא רשע מפני שעונר על המניע של ואהנת לרעך, ונזה מסתבר סנת ר"ת שם נחומ", דנחררה של הפקר לא שיך לומר עני המהפך נחררה, כלומר דנפקר אם לא יטלנה ויניחה לזה שמהפך נה, תחייב, שאתה הטפל וחנירך העיקר, כי החררה תהי' רק לזה שמהפך נה ואתה תשאר נלא חררה, כי אין למנא מנייה נכל עשה, וכבר הסברנו לעיל שאין מי שיסבור שמונה ואהנת לרעך מחייבת את האדם שיהי' הוא הטפל וחבירו העיקר, כי חיך קודמין נכל דבר.

לא לידון אינש דינא למאן דרחיס ל"י — הסבר

י"ז להעיר מהא דכתובות קה: אחר רב פפא לא לידון אינש דינא למאן דרחיס ל"י ולא למאן דסני ל"י, דרחיס ל"י לא חיי ל"י חונא דסני ל"י לא חיי ל"י זכותא ע"ש, ויש הבין מאי פירושו של דרחיס ל"י ודסני ל"י, הלא מנה לאהוב את כל אחד ואחד מישראל, וא"כ הדין אוהב את שני הנעלי דינים נשווה, וכן בשנת קי"ט. אחר מר זר רב אשי פסילנא ל"י לנורנא מדרננן לדינא, מ"ט דחנינ עלי כנופאי ואין אדם רואה חונה לעמנו, וגם נכאן יש לשאול מאי אולמא דנורנא מדרננן הלא המנה של ואהנת לרעך הוא לאו דוקא לת"ח אלא לכל אחד ואחד. ובשפת אמת למרן זקל"ה מנור הרגיש בזה שם נחמ' שנת, ותידן משום שאמרו ח"ל, בלנות א"ת, כשנעלי דינים עומדין לפניך יהי נעייך כרשעים, אבל החנינות של הנורנא מדרננן לא הי' יכול לסלק מנופנו, אבל התיורן הזה אינו מועיל להא דכתובות הנ"ל דאם אין המדובר מנורנא מדרננן אלא מן מאן דרחיס ל"י נסתם.

ובספר הפלאה לכתובות מפרש הא דאמר רב פפא לא לידון וכו', כלומר הנם שאין הדין מרגיש אהנה יתירה לאחד מנעלי הדינים יותר מאשר לחבירו, רק שמדומה לו שאחד מנעלי דינים אוהב אותו — את הדין — יותר מאשר חבירו אוהב אותו לא ידון אותם כ"י כמים פנים אל פנים כדלמרינן נסוף ימות, ויש חשש שהדין יטה לזה שאוהבו יותר מנלי להרגיש נעוות הדין ע"ש. והנה מלמד שאין זה נמשמעות הנמרה דאם, כי שם משמע שהדין אוהב

מעינת ופריקה לעוברי עבירה

ובתריא דפסחים קי"ג הג"ל דפליגי בדחיה נ"י איהו נלחודא דבר ערווה, אם מותר לשאלותיו או מזהה לשאלותיו, לכל זאת מזהה של פריקה וטעינה יש בו, ולפי דבריו הג"ל נע"כ חיידי זיה שהוא מן המדיחין והמסיתין וכי' המטים נאדר"ג ולמה תהי' מזהה של פריקה וטעינה לגבי איש כזה שחלטה לשטא אוחו, ונריך לומר, דאלו המטיין נאדר"ג הם רשעים גמורים בעבירות חמורות נפרהסיה ואינם מקבלים תוכחה, וזאתם מזהה לשטא כאומר תכלית שאלה שגאחים, ובכאלו נודחי נדור שאסור לטעון ולפרוק עמו, זה מה שאלתו נפסחים הג"ל כולי עלמא נמי מיסנא סני לי, כלומר ומה אין דין של פריקה וטעינה, וקרא דפריקה וטעינה חיידי כגון שאלה לנדו עונר עבירה, כלומר שעבר עבירה חמורה מהמטים נאדר"ג אבל לא נפרהסיה, והגם שגם את זה מותר לו להרואה לשאלו או מזהה לשטא אוחו לכל זאת דין טעינה ופריקה נוהגת בו, מטעם שכתב הרמב"ם ז"ל בהלכי רוגח יג"ג, ואע"פ שעדיין לא עשה תשובה, כלומר כיון דליטו מומר נפרהסיה עוד יש תקוה שישוב בתשובה, והגם שעד עתה עדיין לא עשה תשובה, אם מזהה נהל בתשאלו מזהה לטעון ולפרוק עמו ולא יניחט נוטה למות, שחל ישהל נשניל מתוט וינא לידי סכנה והתורה הקפידה על נפשות ישראל בין רשעים ובין לדיקים מאחר שהם נלויס אל הדי ומאמינים בעיקר הדת וכו', כלומר כל עוד שאיטו עושה עבירות החמורות נפרהסיה, הרי זה עד שעודנו מחליין בעקרי הדת, ואסור לו להניחו למות, אבל אלו שאינם מאמינים בעיקרי הדת כגון אלו המונים נאדר"ג המסיתין והמדיחין והאפיקורסין, שנפרהסיה הם כנגד העקרי הדת וכן המוסרים, נהם אין טהג שום מזהה של פריקה וטעינה.

ואם איתא מה שכתנתי לכל הדין הזה הוא מלתא דואהנת לרעך כחוק, אפשר ליישב קושיא הג"ל, דנדיוק כתבו התוס' דהאיסור הוא רק אם המלמד הראשון תפש משרה נניחו של הנעל בית, משום דנודחי חיידי בתוס' נאופן שנעיר ההוא אין משרה אפרת למלמדות, זה מוכרח מהלשון שכתבו: ילך המלמד, נמקום אחר" להשתכר שם, ולא כתבו נקורה ישכיר ענמו לנעל הבית אחר, ואם נאמר שמשום שהפך המלמד הראשון נמלמדות אלל נעל הבית, אין להשני רשות להשכיר ענמו, נמלא שהראשון עיקר והשני טפל ואין זה נכלל וזהנת — כחוק, כי חייך קודמין, ואין לומר נזה ילך השני לעיר אחרת וישכיר ענמו שם, שאם יעשה כן, גם כן חנירו יהי' קודם, כי עליו לנדו מניחו וללכת למקום אחר וחנירו ישאר נעירו ונניחו, אלא שאם המלמד הראשון נניחו של הנעל הבית או אסור לו להשני להשכיר את ענמו, כי מנד הדין הראשון קודם כי כבר זכה בהמשרה אשר לו והשני נא לקפח פרנסתו, זה אסור מדיני דגולה, כן נלפע"ד.

אחזיק בניי אחי, דינא דבר מיצרא, — ועשית הישר והטוב

ויש להעיר מנבא מניעל דף ק"ח, אחר רב האי מאן דאחזיק בניי אחי וניני שותפי חליפא הוי סלוקי לא מסלקיין — שדה העומדת ליקח נטסקא, ושדות שני אחים סמוכות לה מכלאן ומכלאן, רש"י — זה שמחזיק את השדה האמצעית נטסקא מאלת המלכות, הוי חליפא, דהיי' לו להניח את השדה האמצעית לאחים ולהשותפים, לאחר שהם לריכיס ביותר לאותה שדה דוקא כדי שלא תהינה שדותיהן חלוקות, אבל סלוקי לא מסלקיין, מדינא — ואי משום דינא דבר מיצרא, ואם האחים או השותפים טוענים שיש להם דין קדימה על אותה שדה האמצעית חפני שהיא שרוי בין שדותיהן, לא מסלקיין לי, דלא איכפת לן לדינא דבר מיצרא כלל, נהרדעי אחרי, אפילו משום דינא דבר מיצרא מסלקיין לי, משום שנאמר ועשית הישר והטוב נעיני הד', פירש"י דבר שאי אתה מחסר כל כך, שחמלא קרקעות נמקום אחר, ולא תערתי על בן המיזר להיות נכסיו חלוקין, ע"ש.

ויש להבין נחאי פליגי רב ונהרדעי אי מסלקיין לי משום טענת דינא דבר מיצרא או לא, וכבר דברו נזה כל הראשונים, והתוס' שם ד"ה האי מאן הקאו ע"פ רש"י איך אפשר לומר דר"ג לא סנידא לי דינא דבר מיצרא הא ר"ג גופא קאמר שם אין אונאה לקרקעות, דאמנרטת קאי, ע"ש ובשיטה מקובלת, ובנימוקי יוסף שם כתב דר"ג ונהרדעי פליגי אי שדה לטסקא דמי למתנה דאין זה דין מנרטת או לא ע"ש, ולמה אחרי נהרדעי דמסלקיין לי משום ועשית הישר והטוב ולא אחרי משום וזהנת לרעך כחוק, והלא מונן מענמו שאם זה הנא להחזיק נשדה האמצעית הי' אחד מן האחים או מן השותפים, נודחי שלא הי' רואה שאחר ימחיק נהשדה האמצעית ושדותיהן תהינה חלוקות, והרי זה נכלל מה שאמר הלל דסני לך לחנריך לא תענידי.

ואולם לפי הג"ל נדינא דמלמד, דמשמע מדברי התוס' שכל עוד שלא החזיק המלמד הראשון בהמשרה והוא נניחו של הנעל הבית מותר לו להשני להשכיר ענמו, והסברנו, דאל"כ נמלא שהשני עושה את המלמד הראשון לעיקר ואת ענמו לטפל, ואין זו משרת הדין, דחייך קודמין, ממילא נמי כאן שהשדה האמצעית הוא לטסקא והאחין והשותפין לא הוסיקו נזה הרי זו דומה למלמד הראשון שאיטו נניחו של הנעל הבית עדיין, ואם נא אחר והחזיק נזה לשלם את הטסקא, למה נסלק אוחו מדינא, אלא דנמדת מה איטו דומה דומה לדינא דמלמד, דשם גני מלמד אם הראשון לא החזיק

ובתוס' שם וכן ננמ"ל ל"ב הקאו על הא דאחריין האוהב לפרוק והשוטל לטעון מזהה נשונא כדי לכוף את יגרו, והשתא מחי כפיית יגר שייך כיון דמזהה לשאלותיו, ותירצו ננמ"ל דלא חיידי נשונא דקרא, כלומר דנשונא דקרא הייטו כשראהו עונר על דבר ערוה, אין מלות טעינה שלו קודמת כיון דמזהה לשאלותיו ולא שייך כפיית יגר, אולם נפסחים קי"ג הג"ל תירצו: כיון שהוא שונאו גם חנירו — העונר עבירה — שונא אוחו דכתיב כמים פנים אל פנים כן לנ אדם לאדם, ובאין מתוך כך לידי שאלה גמורה, ושייך כפיית יגר, עכ"ל הסבר דנריהם הוא, דמה שאמרו מזהה לשאלותיו, אין הכוונה לשאלותיו שאלה גמורה, שאלה אישית, אלא לשונא את מעשיו ולא את האדם, כדאחריין ננרכות יתמו חטאים כתיב ולא חוטאים, אלא שהחוטא איטו מנחין בין שאלה אישית ולא אישית, ובכן הוא שונא את הגדיק נשאלה אישית ואז גם נלנו של הגדיק מתעוררת שאלה אישית לגבי הנעל עבירה, זה הוא מעשה יגר, כי על הגדיק לאהוב גם את הרשע נאופן אישי, הגם שחמתת שאלת המעשים הרשע שונא את הגדיק נשאלה אישית.

ור"א ונה שכתנתי לעיל נארכות נדברי התוס' אלו, נחלוק זה נדין, שונא לדון" ע"ש.

ובתוס' קידושין פרק האומר הג"ל כתבו: ומכלאן נראה למהר"ר יצחק שאסור למלמד להשכיר ענמו לנעל הבית שיש לו מלמד אחר נניחו כל זמן שהמלמד נניחו, שאלמד שהוא שכיר שם, ילך המלמד נמקום אחר להשתכר שם, אם לא שיאמר נעל הבית דאין רלונו לעכנ המלמד שלו ע"ש, והקשה נספר עלמות יוסף דלמה דוקא כשהמלמד נניחו של נעל הבית אסור, ולמה לא אסור להשיג נגולו של זה המלמד אשר טרח הראשון להשיג את המשרה, והגם שעדיין איטו נבית הנעל בית, יהי' אסור להשני להשתלל נמלמדות זו שהפך נה הראשון, כעין עני המהפך נחררה.

עדין נציתו של נעל הנית והשני ישכיר עלמו להנצל הנית, הראשון יקח לו משרה אחרת, ולאחר זמן אפשר יתחוויר שלא עשה השני להראשון שום רעה, דהא אפשר שסופו לימלא משרה יותר טובה מזו, אבל נכאן השדות של האחים והשותפים ישארו חלוקות כל זמן שזה ימייק בהשדה האמלעית, לכך אחר רב נחמן חניפאל הו', אבל אין כאן דינא דנר מילרא, ויש להעתיים כן דנברי רש"י, דר"ג לא סבר דינא דנר מילרא, כלומר, דוקא נהיה עונדא סובר ר"ג דאין כאן איסור משום דינא דנר, משום דדמי לדינא דמלמד שני התשכיר עלמו לנעל הנית נשעה שהראשון איט עוד נציתו של נעל הנית ככ"ל ונהרדעי אחרי, האמנם שאין זה עובר על וזהנת לרעד כמוד, משום דאם לא ימייק נשדה האמלעית וימיה להאחים והשותפים הרי הוא יעשה אחס לעיקר ואת עלמו לטפל, כי מי יימר שימלא שדה אחרת לטסקא, אבל משום שההפסד הזה ישאר לאחים ולהשותפים נמשך כל הזמן שימייק הוא את השדה האמלעית לכך יש נזה משום ועשית הישר והטוב נעמי הד', חו היא מנוה יולאת מן הכלל, כלומר חפילו נמקום דלא שייך מניע של וזהנת לרעד כמוד יש לפעמים נכגון זו מנוה של ועשית הישר והטוב והעובר על מנוה זו מסלקין לי, אבל נמכר הכל מודים דיש דינא דנר מילרא, ורק נשדה של מלך לטסקא, דדמי קנת למנייה פלגי.

ואפשר דדינא דנר מילרא של מוכר דלא נפקא לן מזהנת לרעד כמוד הגם דדמי לעני המהפך נחררה שנידדתי לעיל דמקור איסורו הוא מזהנת לרעד כמוד, וכאן גני דינא דמלרעת מפורש נש"ם דילפינן מן ועשית הישר והטוב יש להסביר לפי ספיקו של הפת"מ הר"ל דנהעדר הטנה למצורו אין כאן מניע דזהנת, דהא רש"י שם ק"ת: ד"ה נכרי לאו, ואין לו לומר על דינא דנר מילרא ועשית הישר והטוב אלא ללוקח שהמוכר אומר לו מה עשיתי לך אם ארנה לא אמכרנה לך ותהא ניד, אבל ללוקח נאמר: משוך יד ויקחנה זה עכ"ל ואמתי לא יאמר הנר מילרא למוכר, הלא אני נמון לך אחס המעות נשוה חמה שנתן לך האחר ולמה תמכרו להאחר, והאורה אחרת וזהנת לרעד כמוד, וכי היית ספן לו היית נמקומי שיקנה אחר נמנר שלך, אלא משום דזה שאין המוכר מוכר להנר מנר איט עושה לו רעה, כי כשם שיש אחר עתה הייט המוכר נשדהו על המנר כן יהי הלוקח אחר על המנר, כמו שהסביר רש"י לעיל, אלא שיש נזה העדר הטנה, שאיט רונה לעשות לו טובה, ונהעדר הטנה איט עובר על מניע דזהנת לרעד, ואלא שהאיסור הוא ללוקח, כלומר שאט אומרים לו מה לך ליקח דוקא שדה זו שעומדת נמנר חנידך, לך וקנה אחרת, חו איט נגדר הטנה גרידא אלא יש כאן עשיית רעה שאלמלא נא זה לקנות נדאי הי המוכר מוכר להנר מילרא, חו הרונה לקנות טועג, כל שדה יש לה מנר, ונכל מקום שארנה לקנות יהיו שכנים אשר יהי להם דין קדימה, ולעולם כמעט לא תהי אפשרות נעדי לקנות שום שדה עד שאלמלא שדה שאין השכנים רוגים לקנותה, וא"כ אני מקדים את נעל המילר ועושה אותו עיקר ואני הטפל, והאורה אחרת חייך קודמין, וא"כ נע"כ דאין איסור זה על הקונה משום שעובר על וזהנת לרעד, אלא מטעם ועשית הישר והטוב שהיא מנוה יולאת מן הכלל, ככ"ל.

בר מיצרא במוכר לנכרי

ולפי ההסבר הר"ל דנברי רש"י דלפיכך אי אפשר לומר ודין של ועשית הישר והטוב תל רק על הלוקח ולא על המוכר, משום דהמוכר איט עושה רעה להנר מילרא, ויש נזה רק משום העדר הטנה, יש להסביר ניומר את

דנרי רש"י הר"ל נמ"ג ק"ת, ד"ה נכרי לאו נר ועשית וכר, ואין לו לומר על דינא דנר מילרא ועשית הישר והטוב אלא ללוקח, שהמוכר אומר לו מה עשיתי לך, אם ארנה לא אמכרנה לך ותהא ניד, אבל ללוקח נאמר משוך יד ויקחנה זה עכ"ל ותמוה חינו כשמוכר לישראל, שפיר יכול המוכר לומר לו מה עשיתי לך, אם ארנה לא אמכרנה ותהא ניד, אבל כשמוכר לנכרי מה התנוללות היא זו, הלא הנר מילרא עומד ולוית, אתה עושה לי רעה כי ארי אתה מניח להיות שכני, ולמה לא תמכרנה לי נאותם הדמים שהנכרי רונה ליתן לך, ונכגון זה מן שורת הדין והיושר שנאמר להמוכר ועשית הישר והטוב, ולא עוד אלא שאפילו מדינא דזהנת לרעד כמוד חייב המוכר למכור להנר מנר ולא לנכרי, דמאי דסני לך למנריך לא תעביד, וכאן הוא עושה רעה נפועל להנר מנר, ונפרט קשה להנין את הפועל יולא מדין הזה, שאם המוכר מוכר לישראל יש לו להנר מנר דין קדימה, כשמוכר לנכרי אין לו דין קדימה לנ המנר, גיורא נארעא וינינא נשמי שמיא.

ולפי אכחד כי לדעתי נראה שאין הפירוש נרש"י הר"ל כמו שהנאמתי, אלא הפירוש הוא, נכרי לאו נר ועשית ואין לו לומר על דינא דנר מילרא ועשית הישר והטוב אלא ללוקח וכר, כלומר, נמוכר לנכרי אין לו לומר ועשית הישר והטוב ללוקח נלנד, כי לנכרי אי אפשר לדבר ישראל, לכך עלינו לומר ועשית הישר והטוב למוכר, דעלי רמיא ננדון זה לעשות הישר והטוב ולא למכור לנכרי, ואם איט נייט, הגם דלא שייך למימר מסלקין לי, דהא הנכרי איט מנווה על ועשית הישר והטוב ולא יסלק עלמו ממקחו, אבל שמותי ודאי משמתינן לי למוכר, עד דתקבל עלי כל אונסא, מנלא שנמוכר לנכרי יש דין מלרעת, אלא שהדין הוא יותר ממור להמוכר, שכל ימיו ישאר אחריו אכל אונסא.

וגרמא שהרמזים ז"ל פירש נגמ' ככ"ל, דהא נהלכה ר' כתנ: או הלוקח מן העכרים אין זו דין מן המנר, ונהלכה ז' כתנ: המוכר לעכרים משמתינן אותו עד שיקבל עליו כל אונס שינא מן העכרים, עד שינהוג העכרים עם נן המנר שלו נדיני ישראל נכל, ואם אונסו שלא כדון ישראל, ישלם המוכר עכ"ל, כלומר לא כתנ כאן שאין זו דין מן המנר, כמו שכתב נהקונה מן העכרים, אלא נדיות חלק אחס לני הלכות, כי נמוכר לעכרים יש דין מן המנר, אלא דאיא לסלק את העכרים ממקחו, לכך משמתינן לי למוכר עד שינהוג העכרים עם מן המנר שלו נדיני ישראל נכל, כלומר נזה נכלל עד שיסלק העכרים את עלמו ממקחו לעונת נעל המנר, ואם אונסו שלא כדון ישראל ישלם המוכר, כלומר גם נזה נכלל אם איט רונה העכרים לסלק את עלמו, והישראל יניח רא"י שיש לו מזה הפסד, ישלם המוכר, **מ"א** שכל הפוסקים לא פירשו דנברי רש"י ככ"ל אלא כפשוטו, ע"י נש"ית הרינ"ש ס"י תק"ז, וע"י נסמ"ע ח"ת ס"י קעה אות ס"ז, והנמוקי יוסף שם נמ"ג הרגיש ונשמר ממה שהקשיתי דנברי רש"י לעיל, וכתנ: וכשמונן לכותי נמי כותי הלוקח ודאי לאו נר ועשית הטוב והישר הוא, ואין לו לומר על דינא דנר מילרא ועשית הישר והטוב אלא ללוקח, שאילו המוכר יאמר מה עשיתי לך אם ארנה לא אמכרנה ותהא ניד, אבל ללוקח נאמר משוך יד ויקחנה זה, מה תאמר שיאמר לו המנרן טוב הי לי שיהי נידך שאהי אז נטות ממיקו, הא משמתינן לי נשניל זה עד דתקבל עלי כל אונס דמתי מחמת הכותי עכ"ל כוננתו, שלאחר שהמוכר מקבל עליו כל אונסא דמתי מחמת הכותי, שזו אין המוכר עושה שום רעה נפעול להמנרן, כי הכותי יהי לו להמנרן שכן טוב כישראל אחר, ושזו אין נמכירה זו עשיית הרע אלא העדר הטנה, ונהעדר הטנה אין כאן וזהנת לרעד כמוד ככ"ל נשם הפרי מנדים.

דור ודור לזון ולהוליד את הדין אל הפועל. חולם לפנים משורת הדין אינו ענין של תקנה שתקנו לעשות כן, דהלא זה ינטל את כל הדין כמעט, דהדיון יש לו קץ ונגדל ולפנים משורת הדין עולה ממעל לנגולו של הדין, אלא דהכמים אמרו דמי שעשה כך וכך הרי הוא עושה לפנים משורת הדין, כעין שאמרו שם נב"ק ז"ט: רני חייב לפנים משורת הדין הוא דענז, וכן הרבה כיוצא בזה במקומות שונות, ולמען תלך נדרך טונים, פירש"י נב"מ פ"ג לפנים משורת הדין, והתוס' נב"ק ק' הג"ל פירשו, דזה הוא ז' ענינים, כלומר למען תלך נדרך טונים הוא למעלה מחדת לפנים משורת הדין, כגון ה"י שקולאי שעשו לו לרננ"ח הפק גדול נפשעה ששינו לו תנית של יין, והוא החזיר להם לגלימיהו דשקלינהו, והגם דאפילו מטעם לפנים משורת הדין לא ה"י נרין להחזיר להם, לכל זאת, כששאל את רב דינא הכי, א"ל איך למען תלך נדרך טונים, כלומר דינא הכי, לא חלז הדין ולא אפילו חלז לפנים משורת הדין, אלא יש דין של למען תלך נדרך טונים, והגם שאין אום נדנוד של חיוב לקיים את הדין הזה, אצל האדם גדול כרנה נר נר חנה מהראוי שיהי' מאלו המקיימים גם את הדין הזה של למען תלך נדרך טונים, שאם לא רננ"ח מי יקיים את הדין הזה. ויש עוד דין יותר ישרי ומסדי והוא ואורחות לדיקים תשמו, כעין המונח שם, דשקולאי אמרי עניי אן וטריחין כולה יומא וכפיין ולית לן מידי, ונקאו שר ענוה של אותו היום מרננ"ח, וענוותם זו גרמה לו נפשעתם הפסד גדול, ואמר ל"י רב לרננ"ח זיל הנ אגרייהו, א"ל דינא הכי, א"ל איך ואורחות לדיקים תשמו, כלומר העושה כזאת הוא למעלה מכל מדה נכונה, והוא אורחות לדיקים. **ומעניין** הוא דנמ' שם איתא כשאלו לו רב נראשונה על שאלתו דינא הכי, איך למען תלך נדרך טונים, יהי' להו גלימיהו, וכשהשיב לו רב נפסס שיהי' דינא הכי משום ואורחות לדיקים תשמו, לא סבר נמ' שמע לו רננ"ח לשלם להם שר ענוה, ואמאי אולמח דריש הפסוק שנית לו רננ"ח, ולמה שנאלמר נסוף הפסוק לא סבר שנית, ונראה, דנדר שחכמים אמרו שהמקיים הוא הולך נדרך טונים, נשמע שמי שאינו עושה כן הולך נדרך רעים, כעין שאמרו נשנת כל מי שחזירו נעש על ידו אינו נכנס בפרגודו של הקנ"ה שנאלמר לא יגורך רע, וכתיב וגם עשש לנדיק לא טוב, מדקרי ל"י לא טוב ש"מ רע הוא, כלומר, מי שאינו נגדר טוב הרי הוא נכלל רע — דהכי מתפרש הקרא, לדיק המעש אינו נגדר טוב — וממילא מי שאינו נסוף הולך נדרך טונים הרי הוא נכלל בהולכי נדרך רעים, ואת זאת לא רנה רננ"ח שיהי' הוא חלינה נחשד מההולכים נדרך רעה ח"ו, אצל כשאנו לו רב לשלם שר ענוה למען יהי' מההולכי באורחות לדיקים, נשמע, שאם לא ישלם להם אלא יחזיר להם נגדיהם נלנז, יהי' נחשב לא מההולכי באורחות לדיקים אלא מההולכי נדרך טונים, ולכך אפשר שאמר רננ"ח נלנז, איך נזה משום דנר אס אהי' מההולכי נדרך טונים גרידא. וראה לקמן סימן תתתת"ט.

ומדב"י יולא שדיי מרנות מלנז שהם תקנה שתקנו החכמים, כלומר, תקנו והטילו חונה על האדם לקיימם, ונדלוי יש נזה משום לא תסור, חון מזה אסמוכיהו רנן אקרא ועשית הישר והטוב, ומי שאינו מקיים הוא אי ישר — עקס — וגם רע. ומה מלד יש לו לאדם להיות טהר נדנרים הללו שהם המורים ביותר כי צין אדם לחזירו הם ואין התשובה מועלת עד שיפיים את חזירו, כאמור למעלה.

ולר"א דברי הראשונים הג"ל הייתי מפרש כ"ל דנמכירה לכרי יש חיוב על המוכר משום ועשית הישר והטוב, אלא שחי אפסר לסלק את הלוקה הנכרי כי עליו איך חיוב של ועשית הישר והטוב, לכן אמרין למוכר משוך את ידך מלמכור לכרי נומן שישראל חזירך נן המנר חסן ליתן לך את אותם הדמים עתם שהנכרי רונה לשלם, ואם אינו רונה לנית משמתיין ל"י עד דמקנל עלי כל אונסא, והוא קנס גדול, דמעולם לא שמענו להחזיר את האדם נשניל סק לחזירו שעדיין לא נח לעולם, ונכלל מחי לורך יש נשמחא זו, מי לא דיה לנרה נשעתה, כשיעשה הנכרי סק להמנרן יחייבו את המוכר לשלם, אלא כל זאת עדיין כדי שלא יתכור לכרי, ונזה שהמוכר יודע מראש כי משמתיין ל"י טרם יעשה הנכרי סק, נודלוי יניית למה שכתוב ועשית הישר והטוב, ולא עוד אלא שלפי ענין נראה, דנמוכר לכרי ענר על וזהנת לרעך כמוד נאיסורא דאורייתא, נומן שהמנרן רונה ליתן לו את המחיר שנותן הנכרי, והוא נכלל מחי דסני לך לחזירך לא תעניד, ולא עוד אלא אפילו לישראל אחר שאינו נר מנר חייב הישראל למוכר ולא לכרי, דהשתא נתינת הננילה לנר תושב קודם למכירה דכרי, מכירה לישראל לא כל שכן דקודמת למכירה לכרי.

דברים שיש בהם משום ועשית הישר והטוב — מדרבנן

ולר"י המנואר נש"ס נמ"ג ט"ז, דמדינא ארעא לא נעי למיהדר ומשום ועשית הישר והטוב נעניי ה' הוא דאמר רבנן תיהדר, מתנאר דמה דאסמכו על ועשית הישר והטוב אינו אלא מדרבנן, ועעמו של דנר מנאר ניותר נתוספתא דשקלים פרק ז', ואומר ועשית הישר והטוב נעניי הד', הטוב נעניי שמים והישר נעניי אדם, דנרי ר' עקיבא, ואומר ומלח תן ושכל טוב נעניי אלוקי' ואדם, כלומר, יש דנר שהוא ישר נעניי אדם הגם שאינו נסוף הטוב נעניי שמים, ולכל זאת עליך לעשות, וכינז יחייב האדם לעשות דנר שאינו מסוף והטוב נעניי שמים, אלא דנר שאיך מחויב לעשות מלד הדין תורה, כעין הג"ל דמדינא ארעא לא נעי למיהדר, אצל נני אדם שאינם נקייאם נדיי תורה יחשבו זאת לעולה, לכן אמרו חכמים שעליך לעשות זאת לנל תהי' אי ישר נעניי אדם, ולפי זה כל ענין של מרנות הנסמך לקרא ועשית הישר והטוב אינו אלא דין דרבנן, ואינו מן התורה משום וזהנת לרעך כמוד, כמו שהתנאר למעלה, וכן נשמע מדברי הרמב"ם שכל דיני מרנות אינם אלא מדרבנן כי כן כתב נהלכ' שכניס פרק י"ג, נן המנר קודם ומסלק את הלוקה, ודנר זה משום שנאלמר ועשית הישר והטוב, אמרו חכמים" הוליל והמכר אחד הוא טוב וישר הוא שיקנה מקום זה נן המנר יותר מן הרחוק, ע"ש.

והג"ה דיני מרנות מנאר לעיל שהם מדרבנן ואסמכוהו אקרא ועשית הישר והטוב נעניי הד', והגם שמן הדיון של תורה איך הלוקה לריך לסלק עתמו, לכל זאת מטעם הישר והטוב מסלקיין ל"י נעל כראה, ויש עוד דינים דומים לזה שהם מדרבנן ואין צ"ד טקיקין להם, הגם שגם הדינים הללו הם מדרבנן מטעם ישרות ואלו הם: א) לפנים משורת הדין, ב) למען תלך נדרך טונים, ג) ואורחות לדיקים תשמו, ראה נ"ק ק', ונתוס' שם, ונמ"ל פ"ג ע"ש. ויש להנין החילוק שנין דינים אלו.

דרך טובים, ארחות צדיקים

ונראה דדיני מרנות הם דינים שחכמים תקנו נתורת תקנה לשונת כל הנריות, שאלמלא כן יתרנו נכלל יום מחלוקות צין השכנים, וכנר ידענו שהמחלוקות הן כארס לגופו של אדם, מתחיל נדנר מועט והולך ומתפשט נכל הגוף, לכן תקנו תקנה זו נדיי מרנות והיא מסורה לנ"ד שנכל

העוסק בקיום מצות למען תלך וכי אם מפור ממצוה אחרת

ודע שנאלו הדברים שיש בהם משום למען תלך נדרך טונים או משום אורחות לדיקים תשמו, אס האדם מקיימם,

המשקל של כלאים נלית, דס הרואה לקיים מצות זניית נהכרת עליו לעבור על לית דכלאים, אצל נעשיית מעקה אין יגוד לשום מצוה אחרת, אלא ע"כ דהכוונה לענין עוסק במצוה, היינו אם האשה עוסקת בלתי מצוה א"כ היתה פטורה ממצות מעקה, אצל נחמרתו שיש במצות מעקה לית גום עשה חי אפשר להמצוה שהיא עסוקה זה לדחות, דלא אחי עשה ודחי לית ועשה, משמע מכלן דנעשיית מעקה יש מצות עשה שאינה נופלת מאחר מצות עשה, דלכ"כ למה לא תדחה העשה אחרת שיש זה קום ועשה להעשה דמעקה שאין זה קום ועשה, אלא ודחי דעשה זו השונה כמו שאר עשין הואיל ועכשו יש זה קום ועשה, הנס שנין הבית אשר ה" המסבנ לעשה דעשיית מעקה, לא ה" זו קום ועשה, ומחילא נעוסקת במצות מעקה פטורה מעשיית מצוה אחרת הנס שיש זה קום ועשה.

ואגב, לא אכחד שלא זכיתי להנין את דברי החוס' הנ"ל שכתבו: וי"מ דמכל מקום איכא נפקותא כשיה"י לאשה לקיים מצות עשה, דחי הוא אמינא דנשים פטורות מעשה דלאו הזמן נרמא כמו כן יהיו פטורין מן הלואין, דאיכא למימר דלחי עשה ודחי לא תעשה, אצל כשהן חייבות נעשות דלאו הזמן נרמא לא ינא עשה אחר וידחו דאין עשה דוחה לית ועשה, עכ"ל. וקשה דלחי נפקותא איכא, הא חי אחרת דנשים פטורות מעשה דלאו הזמן נרמא, הרי נ"כ פטורות מכל מצות עשה שנחמרה, דהא אין סברא לומר דפטורות ממניע שלא הזמן נרמא ומיינות נמניע שהזמן נרמא, וא"כ איך משכחת שיהי לאשה לקיים מצות עשה שכתבו החוס', ונדוחי שתיבה חייבות נמעקה משום הל"מ, דהא אחרת דאין ננשים שום חיוב של עשה אשר ידחה את הל"מ האמנם שהחירוף של הי"מ מתרנים שפיר את קושיית החוס' שהקשו נחמילת הדבור, דלחי נפק"מ חנו ננמי, מעקה אבידה וסילוח הקן נחור מצות עשה שלא הזמן נרמא, ללמד שגשים חייבות נהן, הא אפילו נאמר שהמצות הללו הן מצוה שהזמן נרמא נ"כ תהיינה חייבות נהן מזד הל"מ אשר בכל מצוה ומצוה מאלו, ועל זה שפיר תירצו דיש נפקותא ללמד אותנו שהן מצוה שלא הזמן נרמא, דחי לאו הכי סד"א דהן מצוה שהזמן נרמא, וליכא זהו עשה לנשים והל"מ יהי נדחה נאם תודמן להן לנשים נאחותו זמן מצות עשה שאין הזמן נרמא, וכבר התחילו זה, וסד"א דהעשה תדחה את הל"מ, כלומר, מטעם עוסק במצוה פטור מן המצוה, אצל הלשון נחירולס של הי"מ שכתבו נאה"ד: דחי הוא אמינא דנשים פטורות מעשה דלאו הזמן נרמא כמו כן וכו', לא זכיתי להנין, ונחמפרי שעייתי לא מלאתי מזה, ועוד קשה למה נקטו נלשונם עשה דוחה לית, העוסק במצוה פטור מן המצוה אצטו להו למאמר.

ובהסודרי את הדברים הפשתי נספריס ומלאתי נחדוסי הנאון יענ"ץ הגדפסיס נסוף המסכת, שהרניש זה, וכתב נקורה דמשכחת נאשה העוסקת במצות שמחה או נהקבל נחולו של מועד ועל ידי כך היא מצטלת מעשיית מעקה, כוונתו נודחי שהאשה יש לה צית נירושלים ואינה עושה מעקה נחוש"מ משום שעסוקה נשמחה והקבל אול סמלנד שהחירוף הזה דוחק נדול, אצל מה יתרץ נשלוח הקן מה שייך לומר דעסוקה נמצות הקבל ואי אפשר לה לשלח את האם נעשה שלוקחת את הנניס, ועוד הלא דבר זה נאמר ננמי נתנו רבנן, ונדוחי שנאמר אחר החרנן ומה שייך לומר שמחה והקבל נזמן שאין נחמ"ק קיים, ומה שכתב מצות שמחה, הלא מסקינן שם נעלה נשמחה, ולפירוש רש"י אין האשה מצוה כלל על מצות שמחה, ויותר נראה שטעות סופר יש נחמיס ונריך להיות: ,דחי הוא אמינא דנשים פטורות מעשה — כלומר, מהעשה הכתובה נני מעקה ואבידה וסילוח הקן — כמו כן יהיו פטורות מן הלואין דאיכא למימר דלחי עשה ודחי לית, אצל כשהן חייבות נעשה משום דלאו הזמן נרמא וכו'.

כאן שמחיר את הננדים להפעלים וכן כשנחמן להם את שכרם, אין זה נגדר נדקה, ולא יוכל לפטור את עלמנו נחמיינת נדקה נטענה שמה שהשינ את הננדים או שפרע להפעלים מה שאינו נחמיו נחורת הדין הרי זו נדקה, כי נחמנרל נדקה היא רק מה שנתן לעניים נחורת נדקה נרידא, אצל אלו הנ"ל, הוא מקיים מצוה דרבנן שאין זה קום ועשה, נחורת נשלומין שכר פועלים ואין זה משום מצות נדקה, והנס דפריעת נעל חוב מצוה, היינו נחמקום שחייב לשלם מדינא, אצל נכאן הלא אינו חייב מדינא אלא משום למען תלך נדרך טונים, ונכן מספקינא אם שייך זהו העוסק נמצוה פטור מן המצוה, ונכלל אם העוסק נמצוה דרבנן פטור נמצוה דאורייתא, עי נפרי ננדים אריה ס"י ע"נ נאשל אות ד' שכתב: עי נניא, משמע התחילו נחמחומין אינו פוסק אפילו יעבור זמן ק"ש, ונחמפרי"ו דאין שום מצוה ד"ת נדחית מפני דרבנן, היינו כל זמן שלא התחיל נמצוה דרבנן אצל התחיל אינו פוסק, וליע מנא לן זה וכו', ע"ש.

ואמ"שר מדמחרינן נמנילה הרי"ל דכהניס נמנלין נחנודתן ונאין לשמעו נחמל נמנילה משום פרסומי ניסא, והנחתי לעיל נשם הטורי אגו, דנמנלין לנחרי משמע ולא נחמרינן נלנד, והתינה אם נאמר דדינא הוא דמחיה דאורייתא נדחית מפני דרבנן נשכנר התחיל נמצוה דרבנן, שפיר מועיל פרסומי ניסא דלחי כאלו נכר החמיל, אצל אם נאמר דלעולם אין מצוה דרבנן פטורת מעשיית מצוה דאורייתא, מה מועיל פרסומי ניסא, אצל נס המצוה של פרסומי ניסא אינה אלא נחרבנן.

העוסק נמצוה דפטור מן המצוה, כתב הריטנ"א נסוכה, דף כ"ה דנס העוסק נמצוה קלה פטור מעשיית מצוה נחמורה שיש זה כרת, ראה מזה נספרי על ספר הסידים חי"א, דף רע"ו, אלא שמסופקני אם כל מצוה פטורת את העוסק זה מעשיית מצוה אחרת, כלומר, כל מצוה שאדם מצווה לעשותה ומקבל שכר עליה, הרי הוא מצוה ונקרר עוסק נמצוה, או שמא דוקא נעוסק נמצוה חייבית, היינו מצוה שיש זה קום ועשה כגון אחרונ סוכה תפילין, אצל מצוה שאין זה קום ועשה, כגון פריעת נעל חוב שהכרתו לעיל, שאין מצוה על האדם שילוח לו כסף ויקיים מצוה פריעת נעל חוב, ועוד כהנה רבות כגון נחמיה ודומיהן, אין העוסק נמצוה כזו פטור מעשיית מצוה שיש זה קום ועשה, או אפשר דהנס דאין חובה עליו להלות לו כסף כדי שיקיים מצות פריעת נעל חוב וכן אין חובה עליו לננות לו צית לקיים מצות מעקה מכל מקום לאחר שזה וננה לו צית, שוב פריעת נעל חוב מצות חייבית היא וכן עשיית המעקה לאחר שננה לו צית.

ואין זה דוחה למה שכתבו נחוס' נרכות כ"ו וניחמא פי", דתפלת ערבית רשות היינו שיש מצוה נקיומה אלא שנדחית מפני מצוה אחרת, ע"ש, דהתם כל המצוה של תפלת ערבית היא רשות, אצל הכא הנס שחמילת הדבר המסבנ את המצוה הוא רשות אצל קיומה של המצוה יש זה חובה.

וי"ש לפשוט שאלה זו מחזי דכתבו החוס' נקידושין ל"ד, ד"ה מעקה שהקשו מחי נפקא מינה דמחרינן שם דמעקה הוי מצות עשה שלא הזמן נרמא, אפילו תהא מצות עשה שהזמן נרמא נ"כ נשים חייבות משום שיש זה נ"כ לא תשא דלא תשים דמיס נניתך, ומירצו נפשי"ת, איך שיש לאשה לקיים מצוה אחרת נדוחה את הל"מ היתה האשה נאופין כזה פטורה מעשיית מעקה, אצל השתא דמחרינן דמעקה הוי מצוה שאין הזמן נרמא, הרי היא חייבת נעשיית מעקה ולא אחי עשה ודחי לית ועשה, ע"ש. והפירוש הפשוט נחוס' הוא דכל הנפקותא הוא לענין עוסק נמצוה פטור מן המצוה, דהא לא משכחת נמניע דעשיית מעקה שתיא נעשייה זו התנגדות לשום מצות עשה אחרת על

העוסק במצוה פטור מן המצוה אפילו כשהוא עובר על ל"ת בשוא"ת

ועוד דבר אחד יש ללמוד מהתוס' הג"ל דמלי דחמירין העוסק נמנוה פטור מן המנוה, לאו דוקא שפטור מעשיית מנוה אחרת אלא אפילו כשנו נזמן שעוסק נמנוה לא יפסיק ממנה יעבור על לאו, ג"כ חמירין העוסק נמנוה פטור מן המנוה, דהא התוס' קיימי נשיטה דנכל רגע שאינו עושה המעקה עובר על הלאו של לא תשים דמים נביתך, ומנחת חומר, שעל ידי שהאשה מנלה שעה או שעתים נעשיית המנוה כגון שנתנת נדקה נלוותה שעה או שעתים, בו נזמן היא עוברת על ל"ת של לא תשים דמים נביתך, ולא תוכל שוב לתקן את מה שעברה על הל"ת, כי אפילו תעשה מעקה לאחר השעה או שעתים של נתינת הנדקה, אבל השעה או שעתים שעברו, עברה על הל"ת, לכל זאת אין עליה לחדול מלהתעסק בהמנוה שהתחילה, וטעם הדבר הוא משום שמה שעוברת על הל"ת אינה עוברת דבר שיש בו מעשה אלא נשג ואל תעשה, כלומר, שאינה מתקנת את המעקה.

א ולי יש לפשוט מזה דהעוסק נמנוה פטור מן המנוה אין תשמעו פטור מלעשות המנוה האחרת, אבל לא עשה המנוה האחרת ולא יקבל עליה שכר, אלא הפירוש הוא דלכך פטור מעשיית המנוה האחרת משום דחשוב כאילו עשה גם השנייה, ולכן לא שייך לומר דנשעה שהוא נותן נדקה עובר על הל"ת של עשיית מעקה, דהא חשוב כאילו עשה גם המעקה, ומחילא אין כאן אום ל"ת, ולכן כתבו ה"ח, דאלולי הייתה העשה של מעקה מניעה שהזמן נרמח, העוסקת נמנוה אחרת הייתה פטורה מעשיית מעקה, הגם שיש נזה ל"ת, משום דנשעה שעוסקת נמנוה אחרת חשוב כאילו קיימה גם מנוה מעקה, מה שאין כן אם חיינת נשניה נעשה ונל"ת, אז לא חשוב כאילו קיימה את השנייה, דאין נכח של מנוה אחת שעסקה נה לעשות כאילו עשאה עוד שתי מנוה, עשה ול"ת, על משקל של עשה דוחה ל"ת, והגן היטב, ומחילא מסתבר דברי הש"ס, דאפילו מנוה פסח שהיא עשה שיש נה כרת נדחית נשנלי מנוה קלה, ראש תמוס' סוכה כ"ה: ד"ה משום, דהגם דאין סנרף לומר כן, ונפרט קשה קושיית התוס' שם, דאיך ילפינן זה מחמת דפטור מקרייתא שמע, דילמא שאפי ק"ש דלית נה כרת, אבל אי חמירין דילפינן דעוסק נמנוה ונא זמן של עשיית מנוה אחרת אינו עוסק מהמנוה הראשונה משום דחשוב כאילו עשה שתייה, ייחא.

ובבר נחלקו גירושמי קידושין ג"ג, ראה ס"ח ס"ח דף ט', אי חטום כמאן דעניד או דרק פטור מלעשות, ויש לומר דנעוסק נמנוה הכל מודים דכמאן דעניד, אלא שראיתי נהריטנ"ח סוכה כ"ה, נמשה שם, שכתב: וכיון דלא מיפטור אלא נעודו עוסק נמנוה זו, למת לן קרא, פשיטא למת יניח מנוה זו ויעסק נאחרת, (אולי כוונתו, דהא אין מענידין על המנוה, ויש שיטות דהוא מדאורייתא) וי"ל דהא קי"ל דאפילו נע להניח מנוה זו לעשות מנוה אחרת גדולה הימנו, אין הראות נידו, סד"ח איפטורי הוא דמיפטור מינה אבל אי נע לתשקק הא ולמענד לידך הראות נידו, קמ"ל כיון דפטור מן האחרת הרי אלו עכשיו כדבר של רשות ואסור להניח מנוה מפני דבר שהוא של רשות, עכ"ל, מתואר מדבריו דהא דפטור מאחרת הוא משום שהשניה היא לגני הראשונה כרשות, דאליכ ה"י לו לומר, דנעשיית הראשונה הרי הוא כאילו עשה שתייה, ואם יניח הראשונה ויעסק רק נשניה לא יעשה רק אחת — השניה.

העוסק במצוה פטור מן המצוה אם שתיהן מסוג אחד חשוב כאילו עשה שתיהן

ומצד הסנרף נראה לומר, דלא שייך לומר כסנרתי הג"ל דחשוב כאילו עשה שתייה אלא כשתי המנוה הן מנוה

שנין אדם למקום או כשעוסק נמנוה שהיא זין אדם לחנירו והשניה היא מנוה שנין אדם למקום, אז שייך לומר דהוא כאילו עשה שתייה, אבל כשעוסק נמנוה והשניה היא מנוה שנין אדם לחנירו כגון נדקה ודומה לה, אי אפשר לומר דהוא כאילו עשה וכאילו נתן הנדקה, דהלא תכליתה של מנוה שניה היא שיהנה העני חנירו, ונמה שהוא עוסק נמנוה ראשונה אין העני נהנה, וכבר כתבתי סנרף זו לענין אטום נמנוה, דלא שייך לומר מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה אלא ננוגע להחלק שנין אדם למקום אשר נהמנוה, כי נכל מנוה שנין אדם לחנירו יש ג"כ מנוה שנין אדם למקום, כי המקום נה אוחטו לקיים מנוה זו, אבל החלק שנין אדם לחנירו אשר נמנוה זו, לא קיים.

ועוד קצת ראוי יש להניח להא דהג"ל דהפירוש הוא עוסק נמנוה חשוב כאילו קיים גם את השניה, מהא דנחמס י"ט. תפילין מהו שיחולו, ורש"י פיר' משום יתור נגדים, ומסקינן דאסור לו לכהן להניח תש"י נשעת עבודה, ומה דקאמר פטורין מן התפילין היינו אסורין נתפילין משום עוסק נמנוה פטור מן המנוה, שם רש"י, ואפילו נחמס' שם נמסקנא נראה דמודים לטעמו של רש"י, משום יתור נגדים דמשום תלינה מה חידוש אשמעינן נשל ראש דאינו חונף, ע"ש. וקשה, מאי יתור נגדים יש נתפילין, וכי תפילין הם נגד, נפרט שכבר כתבתי מזה נחמס' מספרי זה דף נ"ט, דנערכין כ"ג המקדיש וכסו מעלין לו תפילין, פירש"י וכן הרמז"ס, תפילין של ראש אבל לא תפילין של יד, וע"י שם דף כ"ד נרש"י סליקו לי תפילין, משום דתפילין של יד הם נטלים להגוף של אדם ונעשים חלק מגופו, על ידי מנוה התורה וה"י לך לאות, ולא לאחרים לאות, וא"כ למת יחולו, אלא משום דחמירין העוסק נמנוה פטור מן המנוה כאילו כבר קיים מנוה תפילין ואין כאן מנוה של תפילין ולא נטלו לגני היד, ושזו הוי"ו יתור נגדים.

ורש"י ההסבר הג"ל נדברי התוס' קידושין, דהמדובר שם אינו לענין עשה דוחה ל"ת נלוותו הרגיל בכל מקום, אלא דכל הדיון הוא נעוסק נמנוה פטור מן המנוה כ"כ, יש לפרש ניותר את הפלוגתא של ה"ש מפרשים הג"ל עם ר' יוסי איש ירושלים המונח נחמס' שם, דר"י איש ירושלים הקשה לפירוש ה"י, דמכיון שיש ל"ת ועשה, הגם שאין העשה נוהגת נגשים, לכל זאת הלאו אלים ואין עשה אחרת דוחה אוחה, וה"י"מ לא סנידו להוא דהלאו אלים, מכיון שהעשה אינה נוהגת נגשים לכן נני נשים אין כאן אלא לאו נרידא וכל עשה אחרת דוחה אוחה.

אולם לפי שהסנרף לעיל דאין כאן ענין של עשה דוחה ל"ת, אלא אטו דנים נעוסק נמנוה פטורה מן המנוה, אום עלינו לנאר נמה פליגי ה"י"מ ור"י איש ירושלים.

ובע"כ נריך לומר דשיטת ה"ש מפרשים היא כמו שהנחתו לעיל נשם הריטנ"ח והרשנ"ח נסוכה כ"ה, דעוסק נמנוה קלה פטור מעשיית מנוה אחרת החמורה, אפילו כשיש כרת נהמנוה אחרת, ומחילא נדקו דנריהם של ה"י"מ, דאם לא יהי' עשה ול"ת נעשיית מעקה אלא ל"ת נרידא, הגם דהלאו אלים משום שיש בו עשה לגני אגשים, אבל אינו יותר חמור מעשה שיש נה כרת ולכל זאת העוסק נמנוה אחרת פטור מלעשות אוחה מנוה שיש נה כרת על אי עשייתה, כן נמי אוחה הלאו הגם שהוא לאו אלים כלומר חמור, אבל אינו יותר חמור מחילוי ה"י בו כרת, ואין העוסק נמנוה אחרת חייב לעזוב את המנוה שהוא עוסק נה ולעשות את החמור, אולם ר' יוסף איש ירושלים נודחי לא סנר כהרשנ"ח הג"ל, אלא סנר דמה דחמירין העוסק נמנוה פטור מן המנוה היינו דוקא כשאין המנוה האחרת חמורה יותר מאשר זו שעוסק נה, ולכן סנר דלאו אלים כגון מעקה דחמיר משום שיש בו עשה לגני נשים ג"כ אינו נדחה נפני המנוה שהוא עוסק נה.

גם לענין מצות לאו ליהנות מתנו אין לחלק בין מצוה שאינה חיונית למצוה חיונית, ושפיר כחזק החזקיר הכ"ל

מ"א דיש לי מקום עיון נדברי הרי"ם הכ"ל דעד כאן לא אמרינן מצוה לאו ליהנות מתנו אלא נאופן שהאדם עושה הדבר רק משום המצוה, ולאמלא היתה צוה מצוה לא היה עושה כלל, כגון הנוטל אחרת של איסורי הנאה, והגם שנהנה מזה האחרות, דאם לא היה לו אחרות של איסורי הנאה זה היה צריך לטול וליקח נמנונו אחרות אחר, אבל גם את האחרות האחר לא היה לוקח אם לא היתה מצוה של נטילת אחרות, מתא שפיקר עשייתו אינו אלא משום שהמצוה מחייבתו לעשות, ושפיר אמרינן מצוה לאו ליהנות ניתנו, אבל בני פריעת נעל חוב, לו לא היתה שום מצוה נפריעת נעל חוב, גם כן היה מוכרח לפרוע את חובו, כי נעל חובו לא יתחול לו ולא יסקוט עד שיצנה את מחובו, אי"כ מה שפורע את חובו אין זה נשניל שיש מצוה לפרוע אלא נכדי להפטר מנעל חובו, ומה שייך לומר צוה מצות לאו ליהנות ניתנו.

מ"ב פריעת נעל חוב נדבר האסור בהנאה דומה כלל לנודר הנאה מן המעין, שטובל בו נטילה של מצוה, דאלמלא המצוה אין מי שיכופהו לנטול, אבל פריעת נעל חוב לו לא היתה צוה מצוה הנעל חוב יכופהו לשלם בכל ענין.

מ"ג נמי נדון עוסק במצוה פטור מן המצוה, אפשר דפריעת נעל חוב אינו נכנס נסוג זה, דהא אפילו לא היתה מצוה נפריעת נעל חוב, היה גם כן פורע חובו נעל כרתו, דאם לא יפרע יהי גזלן והמלוה יפרע ממנו בכל ענין.

ועוד הלא מפורש נדברים ל"ג, המודר הנאה מחבירו שוקל לו את שקלו ופורע את חובו וכו', ובגמ' שם, אלמלא אצרוחי ארי נעלמא הוא — שמצריח חובו מעליו ושרי — אחר רב הושיעא זו דברי חנן, רבא אחר אפילו תימא דברי הכל הוא בני מודר הנאה דיהיב על מנת שלא לפרוע, מאי חנן, דתנן מי שהלך למדינת הים ועמד אחד ופירנס את אשתו חנן אחר איבד מעותיו, נחלקו עליו בני כהנים גדולים ואחרו ישנע כמה הוליא ויטול, ע"ש. מנזאר דלדברי חנן אין נפריעת חוב שום הנאה לפרוע אלא דמי למצריח ארי נעלמא, ואין הטעם משום דעל ידי פריעת החוב המודר עושה מצוה ולא היא הנאה משום דמצות לאו ליהנות נתנו, אלא דמצריח ארי לא חשבו הנאה, ובתוס' שם כתבו, דאפילו לחנן, היינו דוקא כשהמדייר פורע את חובו של המודר, אבל אם המודר פורע את חובו לנעל החוב נמחמו של המדייר, אסור. ולדברי בני כהנים גדולים פריעת חוב חשבו הנאה לפרוע, ולדברי הר"ן שם אלא דאחר רבא אפילו תימא דברי הכל, ואפילו רבנן דחנן מודי דהמדייר פורע את חובו של המודר משום דמיירי נמחמו דיהיב על מנת שלא לפרוע, כלומר, שכך התנה המלוה עם הלוה המודר, שלא יהי' כח למלוה לכופו לשלם אלא אם ירצה ישלם מרצונו הטוב, והקשה הר"ן, תינה פורע לו חובו אלא שוקל לו את שקלו היכי שרי אליתא דרבנן, ותיירך, איכא למימר דמחמי אלינא דידהו משכחת לה כגון שאלה את שקלו ונגנב או אבד משנתרתה תרומה דכי ה"ג פטור מלשלם כדתינא נהוהב — שאין הגזברים יכולים לכופו, עכ"ל. מנזאר מדבריו דאפילו בשוקל את שקלו שהוא מצוה נרדא, כלומר, שאלמלא המצוה לא היה זה עתון את השקל, לכל זאת לא אמרינן צוה מצוה לאו ליהנות ניתנו, דאל"כ למה ל"י להר"ן לתרץ דמיירי נשנגנב או נאבד משנתרתה, היה יכול לתרץ נפשיות דאין זו הנאה משום דמצות לאו ליהנות ניתנו.

ודד"א"ש שם מפרש בהמשנה: שוקל לו שקל, מחצית השקל חייב כל אחד מישראל בכל שנה לנודר קרנות נכור, והמדייר יכול לשקלו נשנילו דמצוה נעלמא הוא דעניד, ואין דיט כפורע אחר חובותיו, ע"ש. כלומר, נדבר שאין כאן אלא מצוה

ולפי הכ"ל אין לדברי הי"מ ור"י אי שום שייכות לדברי החוס' נחולין קמ"ח שהגילו את דברי הרי"ם דנמקום שיש עשה ול"ת אם עשה אחרת דומה הל"ת או דאינו דומה אפילו את הל"ת משום דהל"ת אלים, ע"ש. והכא נקודשין לא לענין דחיית הל"ת קיימין אלא לענין עוסק נמנוה, כלומר, והעושה את העשה אין נעשיתו שום ניגוד להעשה או להל"ת אחרת שאינו עוסק בה, אבל התם נחולין מיירי נעשה דומה ל"ת, כלומר, כשיש ניגוד בין העשה והל"ת, ודלא כמו שכתבו הרבה מהמפרשים דענין אחד הוא.

ודגם לעיל כתנתי נסם המנ"ח והפרי מנדים דהעוסק במצוה דרבנן פטור מעשיית מצוה דאורייתא, נרור לי שזה דוקא אפשר לנדר לפי שיטת הי"מ הכ"ל אבל לשיטת ר"י אי"י נודאי שאין מצוה דאורייתא נדחית מפני מצוה דרבנן, דהשתא כששתי המצוות הן דאורייתא אין התמורה נדחית מפני המצוה הקלה, דאורייתא מפני דרבנן לא כל שכן.

ובדבר מה שכתנתי לעיל ד"ה ודע, דפריעת נעל חוב מצוה מפני שזה מדינא, כלומר, מדינא חייב לפרוע ונמה שמקיים הדין הרי הוא עושה מצוה, אבל נדבר שמדינא פטור לעשותו, אלא משום למען תלך נדרך טובים או משום ואורחות לדיקים תשמור, אפשר שאין קיום חסידות יתירה כזו בכלל עוסק במצוה עד שתהא מצוה אחרת נמורה נדחית מפניה, או אולי גם קיום מצוה כזו הוא בכלל עוסק במצוה, כי הפירוש שאדם חייב לשלם להפעלים שקלקלו מלאכתם מטעם למען תלך נדרך טובים ת"ר, אולם נפריעת נעל חוב שהיא מצוה נודאי שהיא בכלל עוסק במצוה ופטור מן המצוה.

פריעת חוב באיסורי הנאה

ונזכרתי נדברי הידושי הרי"ם ז"ל הר"מ, סימן ל"ז, דף קמ"ט, לכאורה לרצ פפא הסוגר דפריעת נעל חוב מצוה, אי"כ יהי מותר לפרוע חובו נאיסורי הנאה כגון נחליפין דאין אסורין רק למחליף עמנו, דהא קיי"ל מצות לאו ליהנות נתנו, ויכול לטול אחרות של איסורי הנאה אף דמריח דהי צריך לקנות אחרות אחר, כיון שעיקרו מצוה, וכן נה"ל דאף דהי צריך ליתן מנכסים אחרים מ"מ לא מיקרי הנאה נמה שמקיים מצוה נפריעת נעל חוב נאיסורי הנאה, אך מכל מקום כיון דאיכא שיענור נכסים עכ"פ מדרבנן שוב אסור כמו בהנאה הגוף נהדי מצוה, ולדעת רש"י ז"ל — הסוגר דאפילו נדאיכא הנאה הגוף נהדי מצוה אמרינן מצוה לאו לה"י — אפשר נאמת חותר, עכ"ל. מנזאר מדבריו ז"ל, דפריעת נעל חוב היא מצוה כשאר מצוות, ונודאי הוא בכלל העוסק במצוה, ואין לחלק כמו שצידדתי לעיל, דאין זו מצוה חיונית, דאין חובה ומצוה על האדם להלוות לו ולקיים מצוה נפריעת נעל חוב, דהא נש"ם כתובות פ"י, א"ל רב כהנא לרי פפא לדידך דאחרת פריעת נע"ח מצוה, אחר לא יחא לי דאינניד מצוה מאי, א"ל תנינא נד"ח נמנות לא תעשה אבל נמנות עשה כגון שאומרים לו עשה סוכה ואינו עושה לולב ואינו עושה, מכין אותו עד שתלך נפשו, ע"ש. הרי דהש"ם מדמה מצוה נפריעת נע"ח לסוכה ולולב ואינו מחלק בין מצוה חיונית כסוכה ולולב ובין פריעת נעל חוב, משום דלאחר שיהיה גם מצוה נפריעת נע"ח היא חיונית, ונ"ע נדברי רש"י חולין קל"ג: ד"ה כגון אומרים לו עשה סוכה עשה לולב, דאין נהם חסרון כים כולי האי, עכ"ל. משמע דרק נמנות עשה שאין נה חסרון כים גדול, והוא אינו רואה לקיימה, מכין אותו עד שתלך נפשו, אבל כשיש חסרון כים גדול אין מכין אותו, וקשה מהא דכתובות פ"י, דהא פריעת נעל חוב יש בו חסרון כים גדול, דהא אין קננה לנדלות של החוב, ולכל זאת מכין אותו, ואכ"מ. ואפילו נאמר דמה היה רב כהנא מסופק, אם נמנוה שאינה חיונית כופין אותו לקיימה, אבל המסקנא דש"ם נרור שאין חילוק בין מצוה למצוה, ומחילא

קאים ולזלו, אצל אסור לך לשנוא אותו בלבך, כי שאלה אישית נאסרה אפילו כלפי הפושע, והוא ממש כדברי התוס' הג"ל נפסחים.

וביראים סימן קצ"ה (בהרנה הולאות הוא ל"ט) מפורש כדברי, שכתב נאה"ד: ואם תנין כשתוכיטו שחטא לשמים או ערך נזר שהוא ראוי לישאל אז אתה ראוי לשאלו, ואינה שאלה הלך אלא שאלה הנראית לעינים כדחניא כי תראה חמור שונאך, שונא ישראל ולא שונא גוי, ולא עוד אלא מלוא שאלה לשאלותו שאלה: יראת הד שאלה רע וגו', ומלא לן שנאדם שאלה הגון לא הזהירה תורה, דכתיב לא תשאל את אחיך, אחיה נמנות נענין כדאמרינן בהחולל גני ענדים — דאחיך הוא נמנות, עכ"ל ופירושו של היראים הג"ל הוא לפע"ד דלא כמו שפרשם שם נתועפות ראש, אלא פשוטו כמשמעו, שאפילו לזה שהוא עובר עבירה, אסור לך לשנוא אותו שאלה הלך, הייט שאלה אישית, אלא עליך לשנוא רק את מעשיו, ואם אתה מוכיחו, הגם שנעל כרחק עליך לזלו בכבודו ולדבר אליו דברי שאלה, לא תהי שאלה זו יונאת משאלה הלך אלא, הנראית לעינים ועל זה מניח ראוי כדחניא כי תראה חמור שונאך, שונא ישראל, כלומר, והגם שהוא עובר עבירה, לכל זאת התורה נותנה עליו נטעינה ופריקה, ואי"כ זה עד, דגם לנעל עבירה אסור לשנוא שאלה הלך, נאוסף אישי, דאלי"כ למה הזהירה התורה עליו נדון פריקה וטעינה, ועוד מוסיף היראים למר, דהני מילי, אם הנעל עבירה הוא מחמת שאלהם נכלל המסיתין והמדיחין והאפיקורסין, אצל אלו — המטיים נאזכר"ג הג"ל — מחמת מלוא לשנוא שאלה הלך כי ינאו מכלל אחיה, ועליהם נאמר יראת הד שאלה רע וגו'. כן נראה לפרש את היראים, ואין צו לא חסר ולא יתיר, ואת דברי היראים שנסמין רביד שהנאחי לעיל, דיה וניראים, נע"כ נהכי מתוקמי והגם דגם יש מן הדוחק לפרש כן, ג"ל דהיראים שם ק"ר נדבריו וסמך על מה שכתב מקודם נסימן קצ"ה.

ובתורת כהנים נהר, פרשתא ה': כי ימוך אחיך ומטה ידו עמך, יכול אפילו אתה מפסידו לתרבות רעה, ת"ל עמך, ופירש הר"ש משא"כ: כלומר, יכול אפילו עובר עבירה שהוא נפסד מדרך החיים, פירוש אחר, יכול אפילו מטה ידו נשנל עבירות זמט וקוניא, תהא מלוא להחיות נג, ת"ל עמך — נדומה לך, עכ"ל ואם תמלי לומר דמלוא לשנוא בשאלה אישית את זה שעובר עבירה, איך חסיק לדעתן שיהא מלוא להחיות נג, ולמה לי קרא למעטו, אלא ע"כ, דההיתר של שאלה לעוברי עבירה, הוא רק לענין שאלה לא אישית, ובלבדך אתה חייב ללחוב אותו ורק שאלה הנראית לעינים הותרה לו מלוא יש נה, ולכך פרי"ח דגם נזה יש מלוא של והחוקת נג, ת"ל עמך, כלומר, שאין אתה מלוא להחיות נג, כי נר נש זה הוא מהסוג הג"ל שאין עליך חיון של אהנה ולא של שאלה.

רשע בין אדם לחבירו, מצוה לשנאותו

ודבר המסתנר הוא, שכל הג"ל אמר, נאדם רשע נענירות שנין אדם למקום, כי מי יודע להעריך את נפש הישראל, ואפשר שזה הנראה לו נעל עבירה עושה לחידך ניסא מעשים טובים שאין עבירה מכנה אותם, כעין שיטת האר"י ז"ל שאין עבירה מכנה לוקה כשם שאין עבירה מכנה תורה, ועוד שעל עבירות שנין אדם למקום מועלת תשובה שהוא דבר המסור לנג, ולא עוד אלא שמתחילים להם שנאמר וערבה לדי מנחת יהודה וירושלים כמי עולם וגו'. ולמש ה"י זה שנאוי לפני המקום, משוקן ומרוחק ותועבה, והיום הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד, רמזים הלכי תשובה פרק ז', והאומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאני נדיה, אף על פי שהוא רשע נמור חוששין לקידושו, שחא הרהר תשובה בלב, קידושין מ"ט, אצל נרשע נענירות שנין אדם לחניו שאין התשובה

נרדח כגון מחנית השקל שפיר אמרינן מלוא לאו ליהנות נהטו — הגם שהרש"ש לא פירש נפירות משום מלוא לאו ליהנות נהטו אלא המדיר ענין מלוא, אצל קשה מה מלוא עושה המדיר כששוקל נשנל המודר — לכן יש להעמיס נדבריו כג"ל — אצל נפורע חונן אין שום סגרא לומר, דמלוא נעלמא הוא דעניה, משום דגם נלא המלוא ישלם נהכרח כי המלוא יכופהו.

ועיין נחיות, סימן קכ"ח, נהש"ך ונתומים, לענין נעל חונן דוחק, דעיקר הדיון הוא משום דהלוא לא מני טעין הוינא מפייתא לנעל חונן והי מוחל לי, ונעל חונן דוחק לא שייך זה, והש"ך שם כתב דהגם דנירושלמי איהא דאפילו היכי דנע"ח דוחק פטור הלוא לשלם לזה ששילם נערו משום דאמרינן דהי הלוא מפייתא את המלוא ומוחל לו, אולם משום דהירושלמי יליף זה משוקל את שקלו דהיי"ל מתשכנין, הרי אפילו נמקום שהנעל חונן דוחק נ"כ פטור, אצל לפי הש"ס דידן אין מזה ראוי משום דמירי נשלח ואנז ונאוסף כזה אין מתשכנין, והקשה התומים, ולפי דברי הש"ך קשה למה פתם הרמזנים ז"ל וכתב מי שנדר הנאה מחנירו שוקל לו שקלו פתם, ולפי דברי הש"ך ה"י לו להרמזנים לפרש דהיינו דוחק נשאלה ונאנז אצל מתחלה לא דעניד אסור תורה, ע"ש.

ולפי הג"ל אין כאן קושיא על הרמזנים, הוא מני לפרש כמו שנידדתי לעיל נפירושו של הרש"ש, דנשוקל לו את שקלו מותר נכל אופן משום דאין המדיר מהנה את המודר כלל, דכל הנאה שנכאן היא הנאה מלוא ולא ליהנות ניתנו, הגם דמתשכנין על השקלים והי המודר שוקל את מלוא מכשפו נעל כרחו, אצל מה שהי נטאן הוא רק משום שי' מלוא לשוקל, אצל נפורע חונן הגם דפריעת נעל חונן מלוא אצל גס נלי המלוא נעל כרחו לשלם כי הנע"ח לא ישחוק לו, אלא דנמקום דמני הלוא לחומר הוינא מפייתא לי ומחיל לי, אין עליו לחומר ולפרוע להמדיר אצל ננעל חונן דוחק לא שייך זה, דהא חיונן דא מני מפייתא לי.

וכרי שלא יהיו דברי הרי"ם ז"ל קשין מתשנה מפורשת, נראה לתור דבריו ז"ל, דנאמת בין להר"ן ובין להרש"ש, יהי מותר לו לאדם להשתמש נזנר שאסור נהנאה לו נזנר כגון נחליפין דאין אסור רק למחליף עצמו, ולפרוע נזה נלוא הוא חייב לשלם משום למען תלך נדרך טובים, ולא מינעיתא לשיטת הרש"ש דגם נמחנית השקל מותר ואין זו הנאה משום דאין כאן אלא מלוא נרדח, והגם דמחנית השקל היא מלוא חיונית, כל שכן ננדון כזה שאין כאן מלוא חיונית, דהא הג"ד אומרים לו שמדינא אין חיונן לפרוע אלא משום הנהנה ישרה של למען תלך נדרך טובים, דמותר לפרוע נאיסורי הנאה, אלא אפילו לשיטת הר"ן הג"ל נראה דלא אמר אלא נמלוא חיונית כגון מחנית השקל, אצל ננדון פריעת חונן של למען תלך נדרך טובים מודה דמותר, ואפשר דמין נחידושי הרי"ם הג"ל התכוון לפריעת חונן נזה.

שנאה אישית אסורה אפילו כלפי הפושעים

ודגני חוזר אל דברי הראשונים שנסמין זה שנדדתי דאפילו לפושעי ישראל אין לשנוא שאלה אישית, אלא חייבים אנו לשנוא את מעשיהם ולעשות כל טלדקי אשר נידינו להטותם להדרך הישרה ולקרא להם שזנו וחיו.

ודבר זה נראה לי מפורש נחורה, דכתיב: לא תשנא את אחיך בלבבך הוכח את עמיתך ולא תשא עליו חטא, ויקרא יט"ז, ונש"ס ערכין אמרינן דהוכח תוכיח הוא עד כדי קללה או עד כדי הכלאה, כלומר, שהרשע מקלל או מכה את הנדיק המוכיחו נדברים, חו היא שאלה אישית מנד הרשע להנדיק על שהוכיחו על רשעתו, ולכל זאת התורה אומרת ולא תשנא את אחיך בלבבך, כלומר, שמלוא עליך להוכיחו ולדבר אליו דברים

תתתרתפן. כתיב (תהלים מא ב) אשרי משביל אל דל אחד היה קבוע ללמד תורה והיה בקי לקנות חפץ אחד יותר משאר בני אדם ביקשה סמנו אלמנה אחת לקנות לה אותו חפץ השב [א] איך יבטל מדברי תורה אמר לו זקן אחד לא טוב אתה (א) סרבן נמליאל ור' יהושע שהלכו לקנות בחטח למשתה בנו אף אתה כשתלך תחרחר בדברי תורה ולך יתנו יותר בזול ובאילו נתתה סידך לה וזכות מרהך ישרם לך הבורא.

משנת אברהם

גר נדק ולא לגני גר תושב נאמר ולהגת לו כמוד. ואין להקשות למה פרטה התורה ולהגת לו כמוד הא הוא נכלל ישראל וכבר כתוב ולהגת לרעך כמוד. דהרנה פעמים מנינו נחורה דיניס מפורטים לגר נדק הגם שהם כבר כתובים נישארל, כעין נמדנר י"ד, וכי יגור אחכס גר וגו', ועי' נכריחות ט', ורש"י נסנהדרין דף ע"ה. ד"ה ואם איתל, כתב שאין מלוא של הוכח תוכיח נגר תושב מדכתיב הוכח תוכיח את עמיחך, אלא שיש להסתפק אם האיסור של לא תשאל קאי גם אגר תושב, משום דגני תוכחה פרטה התורה את עמיחך וגני לא תשאל כתיב את אחיך, והול"ל לא תשאל את עמיחך בלנך הוכח תוכיחנך, ומדכתיבה התורה עמיחך רק נהוכח תוכיח, משמע דלא תשאל משתייך גם למי שאינו נכלל עמיחך. אלא דאי אפשר לפרש לאחיך הכתוב גני לא תשאל מרנה את הגר תושב, דהא חייב נכמה מקומות נחורה כתיב אחיך ולא איתרני מנין זה גר תושב אלא נכל מקום שהתורה רואה ליחס את הדין המשתייך לאחיך גם לגר תושב, כתנה נפירוש גר תושב, כגון, כי ימוך אחיך ומטה ידו והחוקתו נו גר ותושב וחי עמד, ויקרא כ"ה, וכן לא תעשוק שכר עי ואינון מאחיך או מגרך זה גר נדק, נשעריך זה גר תושב, נמ"ג קי"ח: ואפילו ענד לא איתרני נקרא דליש ואחיך, אלא לרננך, משום דאחיך הוא נמנות, ננ"ק פי"ת, מה שאין כן גר תושב וכן מנאר נקרא דכתיב: וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמד והחוקתו נו גר ותושב וחי עמד, ויקרא כ"ה, זה קאי אגר תושב ושם לא כתיב אחיך, ונקרא דנחרי' כתיב אל תקח מאתו נשך ותרנית ויראת מחלוקי וחי אחיך עמד, ומנינ אחיך מתמטינ גר תושב, כדאמרינ לוינ מהן ומלוינ אותן נרנית וכן נגר תושב, נמ"ג ע"א. הרי מפורש דיני אחיך אינו כולל גר תושב*.)

מועלת לו עד שירנה את חנירו, לא ננרך קרא כלל למעט שאין מלוא להחיותו, ואפשר דמהאי טעמא נקט זהא דפסחים קי"ג הגיל כגון הרואה יחידי נחנירו דנר ערוה, כלומר, חטא שנין אדם לתקום, אלא כשרואה נו דנר עזירה שנין אדם לחנירו, דלא שייך למימר חטא הרהר תשונה נלנו אינו חייב נפריקה וענינה. אלא שמדברי הפוסקים לא משמע כן, ואין להקשות, דאי"כ למה לא מתרנו נפסחים אהא דמקשו, ומי שריו למסניא והכתיב לא תשאל וגו' דהיינו נענירות שנין אדם לתקום אלא נענירות שנין אדם לחנירו שריא למסניא, דאפשר דזה כלול נמאי דאמרו ס: אלא דאיכא סהדי דעניד איסורא כולא עלמא נמי מסנא סני ליי, כלומר, דנאיכא סהדי, נע"כ נמי הכוונה על חטא שנין אדם לחנירו, דעל חטא שנין אדם לתקום מה מועיל דאיכא סהדי, הא אפשר לו להרהר תשונה נלנו, אלא דהנמי תקשה דאי אפשר לאוקמי קרא נדאיכא סהדי שזה ענר על נענירות שנין אדם לחנירו, דזה כולא עלמא נמי מסנא סני ליי, ולמה כתנה התורה יני שונאך, דמשמעו שונאך נלנו ולא של כל שאר בני אדם.

ולענין קידושין נאמר ע"מ שאני נדיק ומנא רשע ניין אדם לחנירו, נלמח יס סוגרים דלין חוששין לקידושין, עי' ננית שמאל אה"ע סי' ל"א, וראיתי מקשים לשיטה זו מהא דנ"ק, נ"ד: הגיל דמתרינין כשאל הספיק להחיר עד שמת, ולכך הוא נכלל עושה מעשה עמד, משום שהרהר תשונה נלנו, ולדעתי איין זו קושיא כלל, חדא דהתם אמרינ דנמה שהרהר לעשות תשונה ינא מכלל אינו עושה מעשה עמד, אלא נודאי שלכלל נדיק לא נא עד שיחיר את הגזילה, ועוד דשאי התם ננ"ק דאמרינ דמיירי שטעה תשונה, כלומר, שיש עדים שאמר לפנייהם שהוא מתחרט על אשר חטא והוא חפץ להחיר את הגזילה אלא שמת ולא הספיק להחיר, אלא נכלן לא מיירי דמשעו מחטו של המקדש את האשה שהוא מתחרט על מה שחטא ניין אדם לחנירו, והוא חי ולא פייס את מי שחטא לו, נודאי שאין חוששין לקידושין, ומה שאמר ע"מ שאני נדיק איין זו שום ראי' שחשב אפילו להחיר או לפייס, דהא יש למר שהוא רשע החושב נלנו שאין הוא עושה שום רעה נמה שחטא ניין אדם לחנירו, וראי' לזה מהא דאמרינ דלין יו"כ מכפר עד שירנה את חנירו, ויו"כ נלי תשונה אינו מכפר, ואי"כ נע"כ דנלנו עושה תשונה ומוכן לפייס את חנירו, ולכל זאת איין יו"כ מכפר, והיינו טעמא דנענירות שנין אדם לחנירו אינו מועיל מה שזנ נלנו עד שישוב נפועל כנ"ל, ועי' נחרי"מ סי' מ"ג, דעדים שאמר אנוסים היינו מחמת ממון אינם נלמנים אפילו כשאמרו שעשו תשונה, משום דנמחון היינו נענירה שנין אדם לחנירו אינו מועיל תשונה שנלנו עד שיאלמו.

ואהבת לרעך כמוך — לגר תושב

ואגב יש לנרר אם לגני גר תושב יש מלוא של ולהגת לרעך כמוד, ואם יש נו האיסור של לא תשאל את אחיך בלנך, ואם יש נו מלות תוכחה, ונפשטות נראה מדכתיב נקרא ולהגת לו כמוד, ויקרא יט"ל, וקאי אגר נדק, דלעיל מיני כתיב לא תוט אותן, דמשמע נגר נדק כדאיתא ננ"מ נ"ט: והוא נכלל עמיחך ע"ש נרש"י ד"ה ה"ג. משמע דדוקא לגני

סימן תתתרתפ"ז

מצות תלמוד תורה, אם יוצאין בהרהר

[א] איך ינטל וכו', הסימן הטכתי יש לו קשר עם הסימן הקדום כי גם נכלן המדובר נענין העוסק נמלוא פטור מן המלוא כי זה האיש הי' לו שיעורים קטנים ללמוד תורה ולא רנה להניח את לימוד תורתו ולנמול חסד עם האלמנה, כי העוסק נמלוא פטור מן המלוא, אמר לו הזקן שאין זה נכלל העוסק נמלוא פטור מן המלוא, כי אפשר לו לקיים שניהם, היינו שיהרהר נדנרי תורה נשעת הילוכו, ומה שינא זמן טל קניית החפץ נודאי שזה יהי כבר נשטה שאינו עוסק נחורה נכל יוס, למשל, ששיעור היומי שלו הוא מנקר ועד מלות היום, והוא נערך שש שעות, ואם ילך לקנות את החפץ נ' שעות קודם מלות, והליכה תקח נ' שעות, הלא יהרהר נחורה נדרך ולא ינטל, כשיגיע לשם כבר יהי נמון שאינו עוסק נחורה אפילו ננימו, חכות טרחתו אשר תהא לו טרחת ייתרה, השי"ת יאלם לו כי מלוא של נמילת חסדים נגופו היל.

ומדברי רבינו נשמע שהמהרהר נדנרי תורה מקיים מלות תלמוד תורה כאילו השמיע והוליא הדברים מפיו.

תתתרתפ"ז. (א) מכות י"ד ו' כריחות ס"ו ב'.
 (י) הארבעה בפרשי המלוא של אהבת לרעך כמוך, מפני שהמלוא זה שהיא סבה חשובה בתורה, היא לצדדי מונחת מאד, וכל מי שמחזיק את עצמו ליותר חרד תרי יותר קטן מתאמץ לשנות את כל מי שעיניו כפי מהלך רוחו בשבט צדוקת, שספת אישית ללא כל נבול, וימשה שסן הוא זה להשכן שמת מלבו הגרמח לכל הפרח ורעות, ואם יוצילו דברי שכונסותם זה רק למעשים הדרשים לדעת את האמת, וחי זה שכרי.

וכן נפרשת עקב ולמדתם אחת את נביכס לדנר נס, ולא נניך דוקא, אלא כל אדם שילמד את חנירו תורה הרי הוא מקיים ושנתם לנניך וכו'. מזה ל'. לזה הקנייה נפרשת ולתחנתן ושנתם לנניך — ומשנתם למדנו שנתנו לעמוד וללמוד לעזמו, כדתיב נקידושין פ"ק ושנתם שיהיו ד"ת מחודדין נפיך שאם ישאלך אדם אל תגמגם לאחר לו אלא אחר לו מיד שנתי אחר לחכמה אחת את. ויש לשאלו קנת, למה לא הנרכו חכמים מלות ושנתם נשכינה וקומה כקריאת שעת למיד ק"ש דונשכנך ונקומך אחרווייהו קאי דכתיב ושנתם לנניך ודנרת נס נשנתך נניתך ונלכתך נדרך ונשכנך ונקומך, עכ"ל

ר"ש לרקדק, מה בין מזה כ"ו ובין מזה כ"ט, הלא מזה כ"ו כ"ו כתוב כמעט זה עזמו שכתוב מזה כ"ט, אלא שנמזה כ"ו, נקט נראשונה קרא דפרשת עקב ולמדתם אחת את נביכס לדנר נס, והדר הביא קרא דואחנתן ושנתם לנניך, ונמזה כ"ט, נקט איפכא, היינו נראשונה הביא קרא דפרשת ואחנתן ושנתם לנניך ודנרת נס והדר קרא דפרשת עקב ולמדתם אחת את נביכס לדנר נס, ואמתי לל כתב היראים את כל הדברים שהביא נשתי מזה ה"ל, נמזה אחת. גם יש להנין מה בין מזה כ"ה, למזה כ"ו, הלא נשניהן המזה שילמדו אדם תורה לעזמו. ומה היא המזה שכתב מזה ל'.

והרמב"ם לפרש את דברי היראים כסדרן: מזה כ"ה, משתייכת לאדם שאינו יודע עוד ללמוד, כמו שכתב סם: היבא דלא אגמרי' אנוה מיחיין איהו למיגמר נפשי', כלומר, חייב ללמוד אלא תלמד שילמד אחרו דרך הלימוד, כמו שכתב סם: פירי התלמוד לא שילמדו אדם נלא סנרף ויקרא ולא ידע מה שיאמר וכו'. ומזה כ"ו משתייכת לאדם שידוע דרך הלימוד ואינו נריך לרנ שילמדוהו, אז חייב אדם ללמוד תמיד, ולימוד זה הוא נעיקר על ידי הרהור שמהרהר, ויהנה נהם נלבו שנכל שעה ושעה שחושב אדם דברי תורה והוגה נלנבו מקיים המזה ושמתם את דברי אלה על לננכס".

אור"ם נמזה כ"ו כ"ט, המדובר מחיית לאחרים, הכולל לנניו ולכל עולם, אלא שנמזה כ"ט, אחר היראים ומפרש את המזה כ"ו שלמעלה כלומר, שאינו דומה מזה כ"ו ללמוד לאחרים, למזה כ"ו ללמוד לעזמו, והוא שהוסף דנפרשת ואחנתן כתיב ושנתם לנניך, ודנרת נס" ונפרשת עקב כתיב ולמדתם אחת את נביכס, לדנר נס", כלומר, הגם שנמזה כ"ו, לאחר, שנכל שעה ושעה שחושב אדם דברי תורה והוגה נלנבו מקיים המזה של ושמתם את דברי אלה על לננכס, היינו דוקא, לגבי תי"ת של עזמו, אלא ללמד את אחרים אי אפשר ללכת נהגיון גרידא, כי התלמידים אינם יודעים מה שרנם חושב נלנבו, לכך המזה היא ודנרת נס, דיבור דוקא, והיראים לא היה יכול להשמיענו דין זה לעיל מזה כ"ו, עד שהשמיע מזה כ"ו, ולעזמו החיוצ הוא לא דוקא דיבור אלא גם נמחשנה מקיים המזה, ונמזה ל', משמיענו היראים, אלא תאמר דרק כשאדם לומד לאחרים, חונה מוטלת עליו ללמד אותם דברים נרורים משוננים, אלא כשילמד לעזמו אין נפ"מ, אם לומד הדברים ומקיים אותם על נורים או אם אינו מנרר אותם ננירוד גמור, ונלנב שיעסוק נתורה, על זה אומר, דהמזה של ושנתם מתייחס גם כן לת"ת דעזמו, שנתנו על האדם שילמד לעזמו דברים נרורים ומשוננים שאם ישאל לך אדם אל תגמגם נס.

ובזה מתחוררים דברי הש"ס ננרכות י"ג: רבי יאשיה אומר עד כאן מנות קריאה מכלן ואלך מנות כוונה — החם נמי הא כתיב על לננכס לדנר נס, הווא נדברי תורה כתיב, והכי קאמר רחמנא אגמירי ננייכו תורה כי היכי לניגרסינהו נהו. ומה התירוך, אלא הלא כתיב לדנר נס, ואמתי אין כאן חונה של קריאה אלא כוונה נלנב. אלא כלומר, הואיל

וכנר כתנתי נדנר הרהור נסיתן י"א, ח"א מספרי זה דף י"ג לענין תפלה נהרהור. ואם ועוד נכ"מ כתנתי לענין הרהור כדיבור, וגם הנלתי סם דמלאון הרמנים ז"ל משמע דרק נק"ש נעיקן דיבור ממש משום דכתיב ודנרת נס, ומחילא גם נד"ת לא נעיקן דיבור, ונפרט נד"ת כתיב והגית נ, והגיון אינו תלוי נדיבור. וכן מלמד הגר"א ז"ל נסיתן מ"ו והקשה סם אמתי לא מנרך נרכת התורה על הרהור נד"ת, ע"ש, ואפשר לזין מנרכין על אום מזה שאין זה פעולה, והמהרהר אינו עשה פעולה, ואולי מטעם זה שאלו נגמי מניין שמנרכין על הריח, כי המריח אינו עשה פעולה, אלא דאם יש מקרא מיוחד, כל הנשמה תהלל וגר'. וכנראה זו היא סנרת הלנוש שמחלק נסיתן מ"ו, בין מהרהר נד"ת שאינו מנרך נרכת התורה משום שאין מנרכין על דנר שנמחשנה, כלומר, משום שאין נו אום עשה או פעולה, אלא הכותב ד"ת מנרך, משום שהכתיבה יש זה משום מעשה. אלא את ענש המזה של תלמוד תורה נודלי דיוולין נהרהור כדכתיב והגית נ, כנ"ל ע"י נפמ"ג ס"י מ"ו שהביא דברי הלנוש הכ"ל.

אור"ם נאמת המזה של ת"ת כוללת שני ענינים (א) ללמד לנניו ולנני נניו וגם לתלמידים שאינם נניו, ודנר זה נלמד מולמדתם אחת את נביכס לדנר נס, וכן מדכתיב ושנתם לנניך, והתלמידים קרויים ננים שנתי וינלו נני הנניאים. (ב) כל אחד ואחד מישאל חייב נעזמו ללמוד תורה ולקנוע לו זמן לתלמוד תורה ניום ונלילה, שנלמד, והגית נ יומם ונלילה, רמנ"ס פ"א מהלכי תלמוד תורה, והנה ללמד לאחרים אי אפשר נמחשנה גרידא, אלא ללמוד לעזמו אפשר נמחשנה, ועיקר לימוד זה הוא נמחשנה, כדכתיב נקרא והגית נ, ונדלי שהמהרהר נד"ת מקיים את חלק המזה של תלמוד תורה לעזמו שכל חיונו יולא מקרא דהגית נ. ולפי זה היה מקום לומר דמה דתיבא נשיע ס"י מ"ו דהמהרהר נד"ת אינו נריך לנרך, היינו שאינו נריך לנרך נפה אלא יכוון את הנרכה נמחשנתו, דלא אלימא הנרכה של המזה מהמזה עזמה, אלא התלמד תורה לאחרים כיון שא"א לו לקיים את המזה אלא נדיבור חייב נמי לנרך נדיבור ולא נמחשנה, ומחילא כשכותב ד"ת הגם שנשעה שכותב אינו תלמד עוד לאחרים, אלא כתיבה זו תוכל להויל לאחרים שילמדו מכתב זה, מנרך נפה, דדמי כאילו למד אחרו לאחרים, ומה גם שילמד נכתיבה זו לעזמו, דלא גרע מה שמוילא מחשנת הלימוד לפועל על ידי כתב ממוילא מחשנתו על ידי דיבור, הכתיבה תעמוד ימים רבים ולא ישכח את הדברים מה שאינו כן נמוילא רק מחשנתו נפה שהדברים עלולים להשכח מהר, כעין שאמרנו נעידונן כי נירא לשכחה.

המקיים ת"ת בהרהור, אם מנרך בהרהור

ושרם אדנר נפרט הזה אם המקיים ת"ת נהרהור מנרך נהרהור או לא, מהרואי לתקור את המקורות נתורה המחייבים את האדם לת"ת דעזמו ולת"ת לאחרים, והנה היראים כתב מזה כ"ה, לזה הקנייה שילמדו ישראל את התורה ויעמלו זה דכתיב נפרשת ולתחנתן ולמדתם אחת ושנתם לעשותם, ואמרינן נקידושין נפ"ק היבא דלא אגמרי' אנוה מיחיין איהו למיגמר נפשי' דכתיב ולמדתם אחת קרי נ"י אחת. מזה כ"ו, לזה הקנייה לישראל שילמדו תורה לחנריהם, דכתיב ולמדתם אחת את נביכס ושנתם לנניך ולא נניך דוקא אלא כל תלמידים קרויון ננים וכו'. מזה כ"ו, לזה הקנייה שישימו ישראל דברי תורה על לנכס, פ"י שימה שחכור דברי תורה וישמם על לנו חידר, ויהנה נהם נלנבו, שנכל שעה ושעה שחושב אדם דברי תורה והוגה נלנבו מקיים המזה ושמתם את דברי אלה וגר'. מזה כ"ט, לזה הקנייה נפרשת ולתחנתן ושנתם לנניך ודנרת נס

עם הארץ, כי יאמר מוטעם שלא ירגיל את נביו לדברי תורה, כי אם יהיו בני תורה יהיו חייבים נהגו של ואצח זו יומם ולילה, ועכשו הם פטורים מזה, וחייבים רק נק"ש שחרית וערבית.

דאח נספרי על ספר חסידים ח"א, דף ק"ג, שהארכתי נענין זה אם יש מנהג לדורייתא בלמוד תורה לאחר שכבר קרא ק"ש שחרית וערבית, והבאתי את דברי בית יצחק בחלק אר"ח סי' ז"א, שלאחר קריאת שמע אין אדם מקיים מנהג לדורייתא בלימודו, ותמתי עליו, ע"ש. ולפי הג"ל הדבר מסתבר בפשיטות שיש מנהג לדורייתא בכל שעה ועידן אדם לומד בתורה כי כל האמור שם במחמתי הג"ל אינו מחשיך להתנהגות של והגית זו יומם ולילה, וכן מפורש בהר"ן נדרים ח"ד, ע"ש. ועי' מה שכתבתי בזה בס"ח ח"ב דף ק"יב, נסיון ח"ט.

דראיתי נתועפת ראם על היראים סיון רנ"ד (כ"ה) שהביא בשם ספר נשמת אדם כלל טו אות ד', דוהגית זו יומם ולילה אין משמעו נמחשנה אלא נפ"ה, דדוקא במקום דכתיב הגיון לני, הוא נמחשנה, אבל הגיון ולא כתיב לני פירושו דבור כדכתיב נמשלי כי אחת יהגה חכ"י, ואין המחשנה נופלת על הח"ך, ואין הספר נשמת אדם כעת לפני, אולם מדברי היראים הג"ל משמע דלא כהספר הג"ל, אלא המנהג של והגית היא נמחשנה, וכן ראיתי בציאור הגר"א על יהושע שכתב בפסוק ח', לא ימוש וגר, הן ג' נדרים: נפ"ך ובלננדך לעשותו, פירושו והגית הוא בלננ כמ"ש והגיון לני, כי הלימוד יציאך למעשה וכר ע"ש. אלא שלא הנתי מה שכתב נספר נשמת אדם הג"ל דדוקא במקום שכתב הגיון לני, משמע מחשנה, ולא זולת, הלא כתיב ולשוני אם יהגה רמיה, חיות כ"י, וכן ולשוני מהגה נדקך, תהילים ל"ה, וכן לשונכם עולה תהגה, ישעי נ"ט, וכמו כן נדקק מכתובים אלו שרק במקום דכתיב הפעל הגה נקשר עם יני לשון, דוקא אז משמע דבור, אלא דמה אין שום רא"י כלל כי הפעל הגה מתיחס לדבור ולמחשנה ואפילו לעשות וחיות שאין להם דבור כלל, כדכתיב וכיונים הגה והגה, ישעי חס, וכן כאשר יהנה האר"ה, ישעי ל"א.

ועוד יש לדקדק בזה דמנחות הג"ל לפי הגירסא דרש"ס — יש גרסין ר"ש בן יהונתן — סוגר דנקריאת שמע שחרית וערבית קיים לא ימוש וגר, הא רש"י עצמו אומר בצרכות ל"ה: אפשר אדם תורש נשעת חרישה חורע נשעת זריעה — תורה מה תהא עליה, אלא בזמן שישראל עושין רגוע של מקום מלאכתן נעשית על ידי אחרים, ואם אדם יולא ידי חובת ת"ת נק"ש שחרית וערבית, מה היא השאלה תורה מה תהא עליה, ודוקא לומר דהגם דיולא ידי חובתו, אבל לכל זאת יש שאלת תורה מה תהא עליה, כלומר, הלא לעולם לא יה"י מליה בן תורה בישראל, כי לדעת את התורה צריך ללמוד ולעמל הרבה, דהא אכתי ויכל להרהר נד"ת נשעת עבודתו ניום, וגם ללמוד נקניעות כל הלילה וגם נתיים שאין עבודה נשדה ובנחתות וימים טובים. ולפי הג"ל מתפרש שפיר, דהאמתם יש לו לאדם לחשוב נד"ת אפילו נשעת עבודה, וכן ללמוד לעצמו נלילה, אבל החלמוד תורה לאחרים לנביו ולתלמידיו, מונח שהעיקר הזמן הראוי לכך הוא ניום, והגם שהאדם יולא ידי חובת ת"ת לאחרים נק"ש שחרית וערבית, אבל כשיטל האדם כל ימי עבודה שנשדה מת"ת לאחרים, נהלי שא"י אפשר לחך דור של יודעי תורה, ובכך יש כאן שאלה תורה מה תהי עליה, ואין רש"י חולק על ר' ישמעאל האומר שם בצרכות הג"ל: לפי שאלתו לא ימוש הספר התורה הוא מפיך, יכול נדרים ככתבן ת"ל ואספת דנגך הנהג נהם מנהג דרך ארץ, דהא גם רש"י סוגר במנחות הג"ל דאין הנדרים ככתבן נקרא דלא ימוש, דל"כ לא יהי אומר דאדם יולא ידי לא ימוש נק"ש שחרית וערבית, אלא דרש"י שאל

זה קאי אנשים, שהנשים ילמדו תורה, והלא אי אפשר שיהא נכאן חונה יותר מאשר תהי החונה על הנשים ללמוד, והלא הנשים לאחר שיגמרו וידעו איך ללמוד תורה לא יהיו חייבים ללמוד אלא לימוד של הגיון נמחשנה, כמנהג כ"י אשר נהיראים הג"ל.

ת"ת לעצמו יוצא במחשבת ות"ת לאחרים דוקא בדיבור

ובמנחות נ"ט: תניא רבי יוסי אומר אפילו סילק את הישנה שחרית וסידר את החדשה ערבית אין נכך כלום, אלא מה אני מקיים לפני תמיד שלא ילין שלחן בלא לחם. ח"ר אמי מדבריו של ר' יוסי בלמוד אפילו לא שנה אדם אלא פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית קיים מנחת לא ימוש ספר התורה הזה מפיך, ח"ר יומן משום ר"ש בן יוחאי אפילו לא קרא אדם אלא ק"ש שחרית וערבית קיים לא ימוש, ודבר זה אסור לאמרו נפני עמי הארץ, ורנח אחר מנהג לאומרו נפני עמי הארץ, פיר' רש"י, אסור לאמרו, שלא יאמר נקריאת שמע סני ולא ירגיל נביו ללמוד תורה. ויש להבין נסוגיא זו, אי אפילו לאמר שני לא ימוש הוא כאלו יהי כתיב תמיד, כלומר, הספר התורה הוא יהי תמיד נפ"ך, ומדברי ר' יוסי בלמוד שחמ"ד משמעו דמעט תלמוד תורה שחרית ומעט נערבית הרי זה תמיד, אבל הלא נאותו פסוק עצמו כתיב מפורש והגית זו יומם ולילה, ואם אין כוונת הכתוב אלא למעט ת"ת שחרית ומעט ערבית, למה חר והכפיל הכתוב והגית זו יומם ולילה. בן אפילו בלחם הפנים דכתיב תמיד לא אמר ר' יוסי אלא דאם סילק את הישנה שחרית וסידר את החדשה ערבית אין נכך כלום אבל מודה דמשום דכתיב תמיד אסור להלין את השלחן בלא לחם, כלומר, כל הלילה נלי הפסק צריך הלחם להיות על השלחן, ואין לדחוק ולומר דהכוונה שלא ילין, כלומר כל הלילה אסור שיהי השלחן בלא לחם, אבל אם יהי הלחם על השלחן מעט מתחילת או נסוף הלילה שוב מתקיים הניצ תמיד, שהרי רש"י שם מפרש: שלא ילין נלילה, ולפי הג"ל יהי לו לומר שלא ילין כל הלילה. (ומהירושלמי יומא פ"א שהבאתי לקמן, לא משמע כן, אלא דעתה קיימין נשיטת הגבלי לפי פיר' רש"י, ח"כ לא ימוש דכתיב בלמוד תורה נמי צריך להיות נאופין זה, דאם שנה פרק שחרית ופרק ערבית אין נכך כלום, אבל חייב ללמוד כל הלילה, כדין של לחם הפנים שצריך להיות על השלחן כל הלילה. ג) מה בין ר' אמי שאמר אפילו לא שנה אדם אלא פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית קיים מנחת לא ימוש, ובין ר"ש ב"י האומר אפילו לא קרא אדם אלא ק"ש שחרית וערבית קיים לא ימוש, וכי ס"ד שקריאת שמע חיה משונה כשונה פרק אחד, וכי ר' אמי שהא אומר יתלוק על רש"י.

ר"פ הג"ל דמנחת ת"ת כוללת ת"ת לאחרים ות"ת לעצמו, והת"ת לאחרים אי אפשר לנחת אלא נמוגיא הנדרים חפיו, ות"ת דעצמו אין צריך להוציא חפיו אלא סני נמחשנה, הש"ס הג"ל מתפרש היטב אין המדובר כאן בת"ת לעצמו, דבזה כתיב והגית זו יומם ולילה, וממילא החיוב נכל שעה ושעה. אלא המדובר כאן הוא מת"ת לאחרים, ועל זה כתיב לא ימוש הספר התורה הזה מפיך, כלומר, תלמוד תורה שא"י אפשר לנחת על ידי מחשנה אלא בדיבור פה דוקא, ועל החיוב הזה אמר ר' אמי ומדברי ר' יוסי בלמוד אפילו לא שנה — כלומר, לנביו או לתלמידיו — אלא אפילו פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית קיים מנחת לא ימוש, וכדי שלא נטעה לומר דר' אמי אחר דיו גם על ת"ת דעצמו, הש"ס מנחך ומפרש את מחמתו של ר' אמי מר"ש ב"י, האומר נפירוש שהמדובר הוא מת"ת שא"י אפשר לקיים נמחשנה והיינו קריאת שמע, דלמריק השמע לחיך מה שאתה מוציא מתוך פיך, ודבר זה אסור לאמרו נפני

שאלת תורה מה תהי עליה, לענין תימת דאחרים כ"ל והקנת ראי להגיל דגם בנרכות לא פקט סיפא דקרא והגית בו יומם וליילה, משום דקרא זה מתייב את האדם תמידי, ואין המדובר בשם אלא מקרא דלא ימיש. והגם שראיתי בספר שפת אמת מנחות שכתב היפך מסגרת הגיל לא מנעתי מלכתוב מה שנראה לפע"ד.

ומדברי הש"ס בנרכות הגיל מנואר דהן ר' ישמעאל והן רש"י סוגרים דאין סגרא דלא ימיש דנרים ככתבנו, ונע"כ דהא דלמרינן שם זמנחות דיואל אדם ידי לא ימוש נקי"ש שחריית וערבית הוא אפילו לת"ק דמתני שם החולק עם ר' יוסי נמשעו של ניב תמיד, דאי לא כן ת"ק דמתני שם מני, לא ר' יוסי ולא ר' ישמעאל ולא ר"ש, והא דלמרינן שם: מדברי ר' יוסי נלמוד, אין הפירוש דדוקא ר' יוסי סוגר דאין דנרים ככתבנו בקרא דלא ימיש, אלא הפירוש מדאמר ר' יוסי דניב תמיד הכתוב נלחם הפנים אינו ככתבנו הגם דאפשר לקיים בו ככתבנו כדאמר ת"ק טפחו של זה גזד טפחו של זה לכל זאת אומר ר' יוסי דקנת בנקר והקנת נערב גם כן בכלל תמיד, מזה יש ללמוד דנמקום שאי אפשר לקיים הקרא ככתבנו, הכל מודים, ואפילו רנן דר' יוסי, דלא נעינן קרא כדכתיב, ולכן לענין מלות לא ימיש, שכתעט אין נמניאות לקיים ככתבנו, כעין דלמרינן נריש יומא לענין תמיד הכתוב גני לין, דאי אפשר דלא נעי מיינס נפורתא, מתקיים הו של לא ימיש נפרק אחד בשחריית וכו'. ומה מסולקת הקושיל שהקשה הלח"מ על הרמז"ס נפ"א, ה"ה מהלכי תלמוד תורה, דפסק גני לחם הפנים כרנן דר"י ונהלכי תלמוד תורה פסק כר"י, ולפי הגיל יחא דהא גני תימת גס ת"ק דר"י סוגר דקרא דלא ימוש אינו ככתבנו, כ"ל.

ועתה ראיתי בספר נרכי יוסף להחיד"א יו"ד ריש סימן רמ"ו שהאריך הרבה והקשה מנחות אנרכות כ"ל ולא נע כל מה שכתבתי לעיל לחלק בין לא ימיש לוהגית.

ובאמת זו היא גמרא מפורשת דלענמי אדם יואל חונת תימת נהיריהור, ולאחרים אינו יואל אלא צפה, והוא נחגיגה ג'. דמתעט מדכתיב ולמען ילמדו פרט לשומע ואינו מדבר, ותקשינן למימרא דכי לא משתעי לא נמיר והא הנהו תרי אילחי — ואשתכח דהוו נמיירי הלכתא וספרא וספרי וכולא הש"ס. ומשני, אמר תר זוטרא קרי ג' למען ילמדו, כלומר, ילמדו לאחרים, הרי מפורש דהשומע ואינו מדבר הואיל ששומע ומהרהר נדיח אינו נחמטע מקרא דלמען ילמדו, אלא דללמד את אחרים אי אפשר לקיים רק כשמוציא את הדברים צפה, הרי חפוש כמו שכתבתי.

שימת הרמב"ם ז"ל בסביעת שיעורים לת"ת ביום ובליילה — הסבר

ודגה עד כאן נודתי לומר דנקרא של לא ימיש ספר התורה הזה מפיך והגית בו יומם וליילה, ככללות שתי מלות, (א) ללמד לאחרים, והיינו "נפיך", ומנהו זו אינה ככתבנה מתש, אלא אפילו שנה פרק אחד שחריית ופרק אחד ערבית יאל, (ב) ללמוד תורה לעצמו, ולעמל זה ע"י הגיון, חה שנלמד והגית בו יומם וליילה, ומנהו זו אין אדם יואל נקניעת שיעור של שעה או שעתים, אלא חונה רמיח עלי דגנרא בכל זמן ועידן. אלא שגוה מתנגדים דברי הרמז"ס ז"ל נהלכות תימת פ"א, ה"ה, שפסק: ואפילו נעל אשה ונינס חייב לקצוע לו זמן לתלמוד תורה ניום בצלילה, שנלמד והגית בו יומם וליילה, עכ"ל. הרי דגם המנהו של והגית בו יומם וליילה, אדם יואל נקניעת זמן ניום וצליילה, ולריך נישור מהיכן הוציא הרמז"ס ז"ל את הדין הזה.

ולכאורה השנתי שהרמז"ס ז"ל כתב נדיוק שם הלכה ד', כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה בין עני בין

עשיר בין שלם נגופו בין נעל יסורין בין נחור בין שיהו זקן גדול שתש כחו ואפילו היה עני המתפרנס מן הגדקה מחור על הפתחים ואפילו נעל אשה ונינס חייב לו לקצוע לו זמן לתלמוד תורה ניום וצליילה שנלמד והגית בו יומם וליילה, עכ"ל. והקשה למה לא התחיל הרמז"ס ז"ל נחותו לשון שסיים, והי לו לומר: כל איש מישראל חייב לקצוע לו זמן לתלמוד תורה ניום וצליילה, בין עני ובין עשיר וכו'. אלא דהכוונה היא, דמי שיג לו אפשרות לעסוק בתורה ולהגות בה יום וליילה מתש, אינו יואל נקניעת שיעורין נרידה, ולכך סתם דנריו נחמילה נלשון חייב בתלמוד תורה, אלא מי שאי אפשר לו לעסוק יום וליילה מתש, או מפני שהוא נריך למלא פרנסה לנפשו או חולה שריך לנח רוב היום והליילה, נאלו די נקניעת שיעורים, כי החרה אחרי פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו או מה שהחולה נח כמה שעות גם כן הוא נכלל מלות תימת, שאם לא יסור אחר פרנסתו לא יוכל לקצוע את שיעוריו אפילו לשעה קלה, כי ירענ וינחל, וכן החולה מה שהוא נח מועיל לו שיוכל ללמוד לכל הפחות שעה קטנה, אצל נלמת מי שהוא עשיר ונריח ואין לו לורך לסור אחר פרנסה, נודאי שהוא חייב מן הכתוב של והגית בו יומם וליילה, להגות ולחשוב בתורה כל היום וכל הלילה, כלומר, נכל שעה ועידן שיג לו להאדם האפשרות, ואינו יואל נקניעת שיעורין.

המחור אחרי פרנסתו כרי שיוכל לעסוק בתורה, בכלל תימת הוא

וסברא הגיל דמה שאדם מחור כל היום על פרנסתו נכדי שתהא לו האפשרות ללמוד כמה שעות, גם החרה אחר פרנסה מנהו היא, יש לה סעד מכתה מקומות נש"ס, והנני להעיר נדומה לזה מתנא דני אליהו פ"א ח"ל: ימים יולרו ולא אחד נהם, תהליס קל"ט, זה יום השנת, כייד אדם עושה מלאכה כל שעה ונח נשניע, נמנה עם נניו ועם נני ביתו שז אדם עושה מלאכה נפני ארציו כל שעה ימים ונח נשניע שוכה כל נער שהי לו. כך הוא מדחו של אדם יום טונה משכח יום רעה יום רעה משכח יום טונה. אמר להם הקנ"ה לישראל לא כתבתי לכם נחורתי לא ימוש ספר התורה הזה מפיך, אע"פ שאחס עושים מלאכה כל שעת ימים, שנת יעשה כולו תורה, עכ"ל. וראה נילקוט שמעוני תהליס שם מקצר נהטסת הגיל.

וגרא"ה שכונת התד"א הוא לומר דמה שכתוב נדנרות הראשונות והאחרונות ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך וניוס השניע שנת להדי אלוך, שלכאורה יש כאן מלות עשה לעשות מלאכה נששת הימים, חה לא יתכן, וכנר נלמרו הרנה פשטים נענין זה, לכן מפרש התדנ"א, דהכוונה היא שאם האדם עונד כל ששת הימים כדי שיוכל לנח נשנת ולקיים מלות השנת כראוי, גם נעבודה זו של כל ששת ימי המעשה יש זה משום קיום מלות השנת. ועל זה מציא ראי נדומה לזה דגנס דכתיב לא ימוש הספר החורה הוא מפיך, שמשמעו תמיד, כ"ל זמנחות ז"ט, לכל זאת אם האדם עונד נהכרח כל ימי המעשה ואי אפשר לו לקיים מלות לא ימוש כל ימי המעשה אלא שתכלית עבודתו ניימי המעשה כדי שיוכל לפרנס את בני ביתו ולנח ניום השנת וללמוד מתוך מנוחה, גם נעבודה של כל ימי המעשה הרי הוא מקיים מלות לא ימוש, כי הכל הולך אחר כוונתו של אדם, והגן. אצל הנריח והעשיר שאפשר לו ללמוד תמיד אין שיעור להחיונ הזה, כמלמרו של התנא דני אליהו, פרק ג', אשרי אדם השם עלתו כשור לעול וכחמר למשא וישנ ויהנה — כלומר, יחשוב כ"ל — בתורה נכל יום תמיד, מיד רוח הקודש שורה עליו ותורתו נתוך מעיו, שנלמי אשריכס זורעי על כל מים ואין מים אלא תורה שנלמי הוי כל למא לכו למים. ונש"ס ע"י ה: הניחו את התד"א הזה נקיטור, ע"ש.

אמ"ל דיש לדחות ולומר, דכאם שהמנוה ללמד את אחרים אדם יולא נפרק אחד שחרית וכו', הגם דכתיב לא ימוש, כך המנוה ללמוד לעצמו אדם יולא נקניעת שיעורין, דקרא דוהגית נו יומם ולילה לא עדיף מקרא דלא ימוש, ומגד הסנדל נראה דהגיב לא ימוש נריך לחייב את האדם ליותר תמידיות מאשר הגינים יומם ולילה, ובכן אפילו מי שיש לו אפשרות ללמוד יומם ולילה, ג"כ יולא ידי חובתו נקניעת שיעורין ניום ונלילה.

מקור לשיטת הרמב"ם ז"ל

אמ"ל נראה לפע"ד דהרמב"ם ז"ל הוליא דין זה דגם מלות והגית נו יומם ולילה אדם יולא נקניעת שיעורים ניום ונלילה, מהירושלמי ריש פרק קמח דיומא דאיתא תחם: תמן תנינא אלו מושכין ואלו מניחין וטפחו אל זה ננד טפחו אל זה שנאמר לפני תמיד, מתניתין דר"מ — פירש הפני משה: ת"ק דמתני' ר"מ הוא דס"ל תמיד נלי הפסק הוא, לפיכך אלו מושכין ואלו מניחין — מדרי' יוחנן מודה ר"מ שאם פירקו את הישנה נשחרית וסידרו את החדשה נין הערנים תף זו היתה תמיד, — כלומר מדרי' יוחנן שמענו דגם ר"מ מודה נדיענד שאם פירקו את הישנה נשחרית וכו', דתף זו היתה תמיד ולא נפסל הלחם אלא לכתחילה הוא דפליג ר"מ — אמר ר' יוחנן מישיבת אהרן ובניו למד ר' יוסי — כלומר, הא דקאמר וסידרו את החדשה נין הערנים, דמשמע מיהת דנריך שיסדרו החדשה ניום מקודם הלילה זה למד מישיבת אהרן ובניו נהאל מועד ניימי המלואים, שנאמר נהם ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה שנעת ימים דמשמע שנריך שימסור יום ללילה ולילה ליום, כלומר שיבנו כל הלילה מנלי הפסק עד שהיום ימסור ללילה וכן היום ימסור ללילה שלאחריו — וכן נלחם הפנים נריך שימסור יום ללילה ולילה ליום, ר' חייב נר יוסה אמר מכיון שמסר יום ללילה דיו, כלומר, דדי אס שמו את לחם הפנים על השלחן הקודם הערב, אצל אינו נריך שיהי שם כל הלילה, ונלנד שלא ילין השלחן נלא לחם כל הלילה כולה (זה הוא פירושו ונוסחת הירושלמי לפי הפני משה, והן לפידוש ונוסח הזה והן להנוסח והפירושו של קרנן העדה שם, יש הרנה נמנמים נדנר ולאכ"מ כי העיקר הנלנד לענייניו הוא מכאן ולהלן), מה אמר ר' חייא נר יוסף נישבת אהרן ובניו, כלומר, מה הוא דעתו אל ר' חייא נ"ר יוסף לענין ישיבת אהרן ובניו נהאל מועד, אס לדעתו היו נריכים ליבש נהא"מ רק מקודם הלילה עד תחילת הלילה כמו שאמר נלחם הפנים, או שהיו נריכים ליבש יותר, ומשני מה לין תמן שכתוב נו תמיד את אמר מכיון שמסר יום ללילה דיו, כאן שאין כתוב נו תמיד לא כל שכן, פירושו: מה תחם נלחם הפנים שכתוב נו ינ תמיד, שהוראתו הפשוטה היא תמיד נלא הפסק, לכל זאת אומר ר' חייא נר יוסף מכיון שמסר היום ללילה דיו, כל שכן נישבת אהרן ובניו נהאל מועד דלא כתיב נ"י תמיד, אלא תשבו יומם ולילה, שהוראתו הפשוטה של הגינים אינם כמו תמיד נלי הפסק, אלא הכוונה תשבו לפרקים ניום ונלילה, לא כל שכן שדיו כיון שהיום מוסר ללילה, הרי מפורש נירושלמי דמלת יום ולילה לין פירושו נלי הפסק אלא לפרקים והוא קיל נהוראתו לענין תמידות מניב תמיד, אי"כ כיון דאמרין נמנחות ז"ט הנ"ל דלא ימוש הוא כמו ניב תמיד, ולכל זאת לין הגדרים ככתבן יולא אדם ידי חובת לא ימוש נפרק אחד שחרית וכו' מכל שכן שאדם יולא ידי חובת והגית נו יומם ולילה כשלומד לפרקים, ומכאן הוליא הרמב"ם ז"ל את דינו נהלכ' ת"ת דגם לענין והגית נו אדם יולא נקניעת שיעורין, והגן.

ור"מ מנן אנררם ס"י אי"א, שכתב: נשלמה כתב סוד לחנר יום ללילה נחורה או נחפלה הן נפרק הן נערב,

עכ"ל ולפי הנ"ל מקור הדבר מהירושלמי הנ"ל, דכאם שכתבו יומם ולילה דמלואים פירושו למסור מלילה ליום ומיום לילה, ממילא נמי נני תורה דכתיב והגית נו יומם ולילה, המנוה לחנר את היום ללילה וכן הלילה ליום נחורה, ואפשר דלה התכוון דנינו נסימן נ"י נריש דנריו שכתב שם: ועוד, כל ראשית תמן לו להקנייה — וכן תן לו ראשית היום והלילה, ע"ש.

ור"מ הפירושו של הפני משה נירושלמי הנ"ל דת"ק ור' יוסי לא פליגי נלחם הפנים אלא לענין לכתחילה ודיענד, אצל הכל מודים דנדיענד יולא, אי"כ למה אמרין נמנחות הנ"ל מדנריו אל ר' יוסי נלמוד וכו', הלא מי ששנה פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית נודאי דלא יולא חובת לא ימוש אלא נדיענד, לכתחילה על כל פנים נדאפשר נריך אדם ללמוד יותר מזה, והא לענין דיענד גס ת"ק מודה דילא, וקשה לומר דיש נענין זה פלוגתא נין הגנלי והירושלמי.

אמ"ל דאם נלמוד דר' יוסי סובר דנני לחם הפנים מותר לכתחילה נאלו נטלין ואלו מניחין, אחי שפיר מה שדקדקתי לעיל מה חילוק יש נין ר' אחי האומר מדנריו אל ר' יוסי נלמוד וכו' ובין ר"ש האומר כיון שקרא ק"ש שחרית וכו', דלדעת ר' אחי גס נלמוד תורה פטור לכתחלה נפרק אחד שחרית, דהשאל נני לחם הפנים דאפשר לקיים טפחו אל זה ננד טפחו אל זה ולכל זאת אומר ר' יוסי דלין כאן מנוה אל לכתחילה, נני תורה דאי אפשר לקיים לא ימוש כמשמעו, לא כל שכן, הולס ר"ש האומר כיון שקרא אדם ק"ש שחרית וכו' נודאי לשיטתו ניומא ז', האומר נני תמיד האומר נלין, מחי תמיד ילימא תמיד על מנחו מי משכחת לה, מי לא נעיא מיעל נבית הכסא ומי לא נעי מינס, כלומר אי אפשר לפרש את הגיב תמיד כמשמעו, לכך מפרש תמיד לרנן, אצל נמקום דאפשר כנון נני לחם הפנים נודאי על כל פנים יש מנוה לכתחלה, וכן נני תלמוד תורה רק נדיענד נשאי אפשר לו יולא נדיענד, ונזה גס כן סרה קושיית הלח"מ על הרמב"ם נהלכ' תלמוד תורה אי"א הנ"ל, כי גס נתי"ת יולא נקניעת שיעורים רק נדיענד למי שאי אפשר לו, כמו שכתבתי לעיל נדי"ה ולכאורה תשנתי, וראה נשאלת ארי" ס"י נ"א שכתב דמסוגיא דמנחות משמע דרבנן דר' יוסי סברי דלא יולא חובת לא ימוש נשונה פרק אחד שחרית ע"ש, ולפלא שלא העיר מהירושלמי הנ"ל.

תרהור כריבור דמי, דוקא כשרוצה שיהיה רחוק יחשב כריבור

ועתה נסוג נריש דנריו אס המהרהר נדי"ת מנרך על ידי הרהור או לא, כלומר זה פשוט שאין נזה אום לחא דאיסורא להרהר ננרכה אפילו אס היא אינה נריכה, דהא האיסור ננרכה שאינה נריכה הוא משום לא תשא, והיינו דוקא נפה, אצל המהרהר נשמו יתנרך תמיד הרי זה משונה, כמו שכתב הרמ"א נסמין אי לאר"ת, שו"ת ה' לנגדי תמיד הוא כלל גדול נחורה ונמעלות הנדיקים וכו', ומלך ישראל ה' לו ס"ת כמין קמיע נזרועו, שנאמר שו"ת ה' וגר, כלומר שעל ידי כן יהי השם הרי כנגד עיניו, וראה נח"מ מספרי זה דף ל' משכי נכתב כדבור דמי, ע"ש, ועי' נהא"ט ס"י אי נשם האר"י ז"ל, והאיסור אל הזכרת השם הוא רק נפה, וכנר כתנתי הרנה פעמים נשם הרי"ם ז"ל דלא שייך הרהור כדבור דמי או כתניה כדבור דמי אלא כשאדם רולה שיהי ההרהור שלו כדבור דמי אצל לא כשאינו חפן שיהי ההרהור או הכתיבה כדבור, דאל"כ, איך יכתוב הסופר את השמות הקי' נספר תורה ונתי"מ והלא הרי ההוגה את השם נלתייתו, אלא דכשלין אדם חפן נזה לא אמרין כדבור דמי, עי' סנהדרין כ"ג, וראה

זה דוקא נשאר נרכות אצל לא נזכרת החורה שהיא חן החורה, ולדעתי הפעוטה אין שום נדנדו ליסור נהרהור נזכרה, כנ"ל.

ודברי מגדים נפתיחה כוללת חלק השלישי אות ר' כתנו: גם נספק נרכות שהן על פי רוב דרנן ולקולא משום חומר לא תשא וספק דרנן לקולא. אחמי, יהרהר נלג, ואין לך דיעבד גדול מזה עכ"ל משמע נ"כ כמו שכתנתי, ואין נהרהור נרכה שום נדנדו של איסור, דאל"כ מה מקשה יהרהר, הלא גם נהרהור יש איסור, ואשר לקושייתו אחמי לא אמרין בכל ספק נרכה דיהי חייב להרהר נזכרה, דיואל נהרהור ואיסורא ליכא. נראה לי דלא קשה כלל לפי הנ"ל, דעד כאן לא אמרין דהמהרהר נזכרה יאל, אלא במקום שאין כאן חיונ נרכה נפה אלא נהרהור גרידא, כגון נזכרת החורה נהרהור על תלמוד תורה נהרהור, ואין יותר חיונ נאופן של הנרכה מאשר על החיונ של המנהו ענמה כנ"ל או אפילו נשאר נרכות שחיונ נפה אלא שהמהרהר הרי הוא כמוניא נפיו, אצל נספק נרכה, שאסור להוניא את הנרכה נפיו משום חומר לא תשא, אין נהרהור משום דיבור, דהא אין האדם המהרהר רונה שהרהור שלו יהי כדיבור כי ירא לנפשו מחומר לא תשא, ונאופן כזה אין הרהור כדיבור, ולא יועיל ההרהור נהנרכה כלל (וכנר כתנתי מזה נח"מ מספרי זה) אלא דנל"מ נרכות דף כ' נסוף ד"ה נגמ', זאת אומרת, מפלפל נזה ומסיק: ומודה דניא דנכל עניני שנעות הרהור לאו כדיבור דמי, ומי שרונה להרהר נלנו כאשר אירע לו ספק נרכה הרשות נידו אצל איט מחוינ לעשות כן, כמו לקמן דף כה. למ"ד ק"ש דרנן ספה אס קרא ק"ש איט חוזר וקורא, דולאי אס ירנה לקרות ראשי שהרי אין שם חש נרכה, אלא שאיט מחוינ לעשות כן, ע"ש.

בסוגיא רב"ק מרהר נלנו

ובכרי לנרר את הענינים הנ"ל זקוק הנני לנאר תחילה את הסוגיא נזכרות כ', נעל קרי מהרהר נלנו — כשהגיע זמן ק"ש ועדיין לא טעל כתקנת עורא, וקורא ק"ש נהרהור — ואיט מנרד, אפילו נהרהור, לא לפניה ולא לאחריה, כיון דנרכות לאו מדאורייתא מחייב, לא אצרכוהו רנן, רש"י שם. משמע דמותר לו להרהר נהנרכות כמו שמוחר לו להרהר נק"ש, אלא דלא אצרכוהו רנן, כלומר לא הטילו עליו חובה להרהר נהנרכות, אולם נחוס' שם ד"ה נעל קרי, כתנו: והיינו טעמא, דשרינא" טפי נק"ש מהנרכות משום דק"ש דאורייתא ונרכות דרנן וכו', משמע דסנירא להו דלא כרש"י, אלא דאסור להרהר נזכרות, ולפלא לי על כל המפרשים שראיתי שלא העירו שיש כאן פלוגתא בין רש"י וחוס', וגם לריד להנין נמחי פליגי.

ובגמ' שם: אמר רבינא זאת אומרת הרהור כדנור דמי דאי ס"ד לאו כדנור דמי, למה מהרהר, — פיר' מה מועיל שמהרהר — אלא מאי הרהור כדנור דמי, יוניא נשפתיו — פירוש, למה התירו את ההרהור ואסרו את הדנור, הא שניהם שווים — ומשני, כדאשכחן נפסי — כלומר, תקנת עורא היתה על סמך של סיני, דכתיב אל תגשו אל אשה, וכתיב והודעתם לנניד וממיד ליי יוס אשר עמדת לפני ה' אלוהי נחורב, רש"י שם, הכוונה דיוס אשר עמדת וגר משתייד אל והודעתם לנניד, והודעה זו היא נדנור, ולכן הולרכו לפרישה, אצל לא משום שהרהרו נד"ת, ונחוס' פירשו דנפסי היו ישראל מדגדים את העשרת הדברות, משום דשומע כעונה, ומכיון ששמעו הרי זה כאילו ענו נפיהם, ורב הסדא אמר הרהור לאו כדנור דמי, דאי ס"ד

נחמי ינ"ח שפרש גדול המעלה של התדנקות נהש יתעלה תמיד וכל עת, ומפרש נזה את הקרא שותי הי' לעדי תמיד ע"ש, ובכן אין שום נדנדו של איסור כשאלס מנרד נמתנה נרכה נש ומלכות, ונפרט כשחושנ הנרכה נא"ד ולא נשם הוי, כשם שמנרד על פה, נודאי שאין נזה שום חש, אלא עיקר הדיון נזה אס חייב אדם לנרד נרכת החורה נמתנה על לימוד על ידי הרהור או איט חייב.

וכבר כתנתי נדנר קושיית השאלת ארי' סימן ר', שהקשה על הרמנים ז"ל הפוסק נפית מהלי נרכות דכל הנרכות כולן אס לא השמיע לאזינו יאל בין שהוניא נשפתיו בין שנירד נלנו, הרי דס"ל דהרהור כדיבור דמי, ונפרק כ"ד מהלכות שנת כתנו: ודנר דנר לפיכך אסור לאדם להלך נחפזו נשנת ואפילו לדנר נהן עס שחפו — שנאמר ודנר דנר דינור אסור הרהור מותר, אלא דהרהור לאו כדיבור דמי, מה שותר למה שכתננ נהלכי נרכות עכ"ל ולהנ"ל אין כאן אפילו סרד קושיא, דגני נרכות אס מהרהר הרי האדם רונה שיאל נאותו הרהור כמו שהי' יונא דינור, ובכן אמרין הרהור כדיבור דמי, אצל נשנת אין האדם רונה לעשות איסור ולעבור על ודנר דנר, לכן איט מדנר אלא מהרהר, ומכיון שאיט רונה שהי' ההרהור שלו כדנור, מותר, דלא לא אמרין הרהור כדנור דמי, מה נרור.

ומדברי הש"ס שנת ק"ג משמע דאדם יונא ידי תלמוד תורה נהרהור, דתקשה: מי אחר ר' יוחנן נדנר אסור הרהור מותר אלא דהרהור לאו כדנור דמי והאחר דנה נר חנה אמר"י בכל מקום מותר להרהר חוץ מנית המרחץ ומנית הכסא, ומשני שאני החס דנעינן והי' מחניד קדוש וליכא, פירש"י ולא כתיב ניי דנר אלא מקום חנייתך תהא נקדושה, וטעמא משום דישראל מהרהרין תמיד נדנרי תורה עכ"ל, ואס אין מנהו נעשית נהרהור נד"ת, למה ישראל מהרהרין תמיד נד"ת, אלא נודאי כנ"ל שנת ת"ת לענמו עיקר הוא נהרהור, דנפה אי אפשר לקיים מה שנאמר והנית נו יומס ולילה, חו היא כוונת הגר"א נפיתן מ"ז שכתננ וכי ליכא מנהו נהרהור.

ומעתה מה שאלד שם הגר"א ז"ל שינרד נה"ת על הרהור נד"ת, נודאי גם כן כוונתו שיהשו נמתנחו את הנרכה, דכשם שיואל המנהו של ת"ת לענמו נהרהור נודאי שכך יונא הנרכה על המנהו נהרהור, דאל"כ יהי' הטפל חומר מן העיקר, דאפילו נאמר כשיטת הפוסקים נזכרת החורה הוא מדאורייתא אצל איט מסתנר שחא חומר ממלות ת"ת ענמה.

אין מברכין על המצוה שבל"ב

ואין להקשות איך ינרד נרה"ת נהרהור על הרהור נד"ת הלא אין מברכין על מנהו שהו נלנ כגון אס נדק נאור ליי"ד ולא ניטל, כשננטל ניוס יי"ד איט מנרד משום דאין מברכין על דנר שמתו נלנ, דשאני החס דהנרכה אינה אלא מדרנן, אצל נרכת החורה יש פוסקים סונדים שהו מדאורייתא, ראה נספר המלות, נהשגות הרמנ"ן נמין המלות נסוף מ"ע שסונר נזכרת החורה דאורייתא, ועיי' נמגילת אסתר שם, ועוד דהא דאמרין דאינו מנרד על הניעול ניוס יי"ד, אפשר דהיינו דוקא נפה אצל נהרהור אין הכי נמי דמנרד, ועיי' אריח סי' תל"א אס לא שנאמר לא כמו שכתנתי לעיל אלא שיש חש איסור לא תשא כשחושנ נזכרה ש"ל, כמו שמונר הנרכי יוסף נשם השליה, נסיון ס"ג ללו"ת, וגם הוא נענמו מסתפק הדנה אס כך הוא הדין ע"ש, ולכך משום קיוס מנהו דרנן היינו הנרכה אין להכניס את ענמו נספק איסור דאורייתא של לא תשא,

לר"ך לדמוק כמו שהגיה הג"ח שם נפרק דרך ארץ — ומשי נדנר שהלגור עסוקין בו. זה הוא לפי פירושו של רש"י ז"ל.

אולם התוס' שם שפירשו דשרינן טפי נק"ש מנרכות, ס"ל דננרכות לא שרינן ל"י לנ"ק להרהר, נע"כ סנירי להו דאין לחלק לענין הרהור כדנור דמי צ"ן רואה לאיטו רואה שיהי הרהורו כדנורו, אלא דכל גוונא הוי הרהור כדנור למאן דסנירא ל"י הרהור כדנור דמי, לכך מפרשים דננרכות אסור לו לנ"ק אפילו להרהר, תם לשיטת התוס' אין מן הנורך להגיה נפרק דרך ארץ, אלא כהטעם אשר לפנינו, נגרום נפרקא אחרינא, כלומר נכל פרק אחר, שזה הכל מודים דיוזא"ס ידי חונת ת"ת לעזמו על ידי הרהור כדכתיב והגית בו. ולפי זה הדין ה"ל א"ס מותר לו לאדם להרהר ננרכה נמקום שהנרכה היא נספק, תלוי בפלוגתא תוס' ורש"י ה"ל.

וה"פ ה"ל יש להסניר סנרת פלוגתא רש"י ותוס' נסוכה לת: וכן ננרכות כא: ד"ה עד שלא, דרש"י סוגר דאדם המתפלל ושומע מפי החזן קדיש או קדושה, אינו יכול להפסיק ולענות עם הנגור, אלא ישתוק וימתין מעט דשומע כעונה, ור"ת ור"י היו אומרים לדורנה, כלומר ממה נפשך, אי שומע כעונה הוי הפסקה א"ס שותק ע"ש, דרש"י לשיטתו דהרהור כדנור וכן שומע כעונה היינו דוקא כפי רצונו וחפלו של אדם, וממילא יש לו לאדם הרשות לומר ולענין יציאת חונת אמירת קדושה הוא רואה שתהא שמיעתו כעניה או הרהורו כדנור, ולענין שתהא הפסק נתפלתו אין הוא רואה שתהא שמיעתו כאילו ענה והפסיק, כי הדנר תלוי נרצונו, והתוס' לשיטתם דאי אמרינן הרהור כדנור וכן שומע כעונה אין זה דנר התלוי נרצונו ואי רצונו של אדם, אלא לכל ענין הוי שומע כעונה, וכן כתבו דממה נפשך, א"ס שומע כעונה מה תועיל השתיקה, הלא זה כעונה נפיו ממש, והוי הפסק נתפלת.

השותה מים במקום שאינו נקי, מהר"ד ברכת שחכר

ובא"ר ח' סימן ס"ג א"ס מתמת חולי או אונס אחר קרא ק"ש בלבו יאל, והגיה הרמ"א: ואף לכתחלה יעשה כן א"ס הוא נמקום שליט נקי לגמרי ואינו יכול לנקותו משום אונס יהיה נלבו וכו', ועל זה כתב הט"ו: דמזה יש ללמוד נמי שנחא נלינה נמיטתו שלי אפשר לו לישול ידיו ולנרך יהרהר הנרכה בלבו וישתה, וכן יש ללמוד ממה שכתב הג"י נסיתון פ"ה נשם רצונו יונה ע"ש. והדברים לכאורה מתמיהים, דה לטון רצונו יונה, שמי שמתחייב ננרכה ואינו יכול לאחזה נשניל אחיה אונס יש לו להרהר הנרכה או התפלה שמתחייב נה ואע"פ שליט יואל ידי חונת אלא נאמירה יש לו להרהר בלבו, ופי יראה ללבו ויתן לו שכל המחשבה דאמרינן הכי נמדרש אמרי האזינה ה', אמר דוד רנש"ע נשעה שליט יכול לדנר אמרי האזינה ונשעה שליט יכול לדנר צינה הגיני וכו', א"כ מפורש דאיטו יואל ידי הנרכה אלא נאמירה אלא שיש לו שכל על המחשבה טובה, אכל מה זה ענין לנרכה הנהיין, שהנרכה הוא כמו מחשיב, וכא"ס שאסור לאכול נשר בלא שמיטה והשמיטה הוא המכשיר כך אסור ליהנות מהמים בלא נרכה, וכל הנהנה כאילו מעל, והנרכה הוא המכשיר והמתיר את האיסור מעילת, ומה שידך לומר נזה שתועיל מחשבה, והאמת שהדרישה נסיתון פ"ה חולק על הג"י, ומפרש דכוונת תר"י הוא לא שיהרהר ננרכה נמקום טוופת אלא שיהרהר בלבו שכל נפשו הוי רואה שיהי המקום נקי וינטער על שלי אפשר לו לקיים אמירת הנרכה ועל זה יקנל שכל, ומציא סמך לדנר מהמדרש ה"ל צינה

הרהור כדנור דמי יואל נשפתיו, אלא מלי הרהור לאו כדנור דמי, למה מהרהר, א"ר אלעזר כדי שלא יהיו כל העולם עוסקין בו והוא יושב ונטל, ומקשה: יגרום נפרקא אחרינא, א"ר אלא נר אהנה נדנר שהלגור עוסקין בו וכו'.

וקשה אמאי אמר רבינא הרהור כדנור דמי והניא ראי' מדאמרו נמתני דחייב להרהר נק"ש, ולמה לא הניא ראי' מדאמרו דננרכות לא יהרהר, וא"ס אין הרהור כדנור למה לא יהרהר ננרכות, נפרט שכל הנרכות א"ס יואל נהרהור כ"ל נשם הרמנ"ס, אלא ע"כ דאסור להרהר ננרכות משום דהרהור כדנור דמי, וכן קשה למה מקשינן לרבי חסדא, אלא מלי הרהור לאו כדנור דמי למה מהרהר, ואמאי לא מקשינן למה לא יהרהר ננרכות, ונראה דמשום קושיא זו נגמ' פירש"י נמשנה, דננרכות לא הצריכוהו רננן להרהר, כלומר מותר לו להרהר צ"ן לרבינא וצ"ן לרבי חסדא אלא דלא הטיילו רננן עליו חונה להרהר, ונכן לא מלי להקשות נגמ' למה אסור לו להרהר ננרכות, דנאמת מותר לו להרהר אלא שלא הטיילו עליו חונה להרהר.

וסברת הדנר נק"ש חייב הג"ק להרהר וננרכות מותר לו להרהר, הוא נהקדמת ההנחה ה"ל, דלא אמרינן הרהור כדנור דמי אלא צומן שהמהרהר רואה שיהי כדנור ולא צומן שליט רואה, ולכך נק"ש שהיא דאורייתא ומדאורייתא אין שום איסור לנ"ק לדנר נד"ת, תם יש חיונ להו"א את הדברים מפיו, לכן האדם המהרהר נק"ש רואה שיהי ההרהור שלו כדנור, דנדלוי יראה האדם לקיים את המנוה של ק"ש מדאורייתא ונשניל כן אסור לו רננן רק הדנור, אכל לא את ההרהור דאי לאסור לו את רצונו שיהי ההרהור כדנור, דמה לא ישמע לטו כי רצונו לקיים את הדאורייתא, אכל ננרכות שהן מדרננן, וא"ס החכמים אסרו לנ"ק להו"א את הנרכות מפיו נדלוי שהמהרהר איטו רואה לקיים דנרי חכמים נחיונ של הנרכה ורואה לעבור על דנריהם נמה שאסרו לנ"ק להו"א את הנרכות מפיו, אלא שמה שהמהרהר הוא רואה שלא יהי ההרהור שלו ננרכות כדנור, ולכן מותר לו להרהר.

ופעתה מתחוררים דנרי הש"ס שם, אמר רבינא זאת אומרת הרהור כדנור דמי, כלומר נא"ס האדם חפץ שהרהורו יהי כדנור, דאי ס"ד לאו כדנור דמי למה מהרהר, כלומר מה תועיל ההרהור, ומקשה אלא מלי הרהור כדנור דמי, כלומר כשהוא חפץ נכד, יואל נשפתיו, דמה חילוק יש צ"ן הרהור למוציא נשפתיו, ומשי כדאשכחן נסיני, כלומר תקנת עזרא נסמכת על הכתוב והודעתם לנניך ולנני נניך וסמך ל"י יוס אשר עמדת, נרכות כ"א: מה להנן נעלי קריין אסורין וכו', ולכן אין התקנה של עזרא חלה אלא על והודעת לנניך, והודעה לאחרים אי אפשר אלא נפה, אכל על ההרהור נרידא, כלומר כשהמהרהר ואיטו חפץ שיהי כדנור לא חלה תקנת עזרא, לכן מותר לו לנ"ק להרהר ננרכות ככ"ל, ורנ חסדא אמר הרהור לאו כדנור דמי, כלומר אפילו כשרואה שהרהורו יהי כדנור, דאי ס"ד הרהור כדנור דמי, יואל נשפתיו, כלומר ולא סנירא ל"י סנרת רבינא דאמר כדאשכחן נסיני, וסמיכות הקרא של והודעתם לנניך ליוס אשר עמדת חיינעי ל"י כדלקמן כא: כל המלמד לבט תורה מעלה עליו הכתוב כאילו קבלה מהר חורב, וסנירא ל"י דתקנת עזרא היתה כדי שלא יהיו מנזין אכל נשותיהן כתרננו"ס, ולכן אסר הדנור לנ"ק ולא את ההרהור, ומקשה: ואלא מלי הרהור לאו כדנור דמי למה מהרהר, כלומר מה התועלת להרהר נק"ש הלא איטו יואל ידי ק"ש נהרהר ככל, ומשי כדי שלא ינן נטל, ומקשה ונגרום נפרקא אחרינא, כלומר למה יהרהר נק"ש שאין צוה שום תועלת, הא מוטנן שיהרהר נפרק אחר של תורה שני יואל משום ת"ת לעזמו — ואיטו

דיוק, למי מיירי נזכרת המזון נעשרה — לכן יש בו ענין של כבוד הנריות הגדול ודוחה לית שנתורה, ועל כבוד הנריות אינו יכול למחול, כלומר כל אדם מחהר על כבוד עצמו, שנאם יצוה את עצמו יש צוה נגד כבוד הנריות. לאחרים מתנזרים מצוינו, ולכן הטילו עליו חובה להרהר כדי שלא יאז נטל נשעה שכל העולם עסוקין בו, ויהי צוה יגוד לכבוד הנריות.

והגם ומדברי רש"י נזכרות י"ט: ד"ה כל מילי, לא משמע כן שכתב: רצון לחלוה ליקרייהו לעצור על דבריהם

היכא דליכא כבוד הנריות כגון לטלטל נשנת אנשים של בית הכסא לקנה, או מי שנפסקה זניית טליחו נזכרמלית „לא הנריכו" להיית טליחו אם וליכנס לניחו ערוס ע"ש, משמע דדוקא „לא הנריכו" אצל חין עליו חונה להיית טליחו אם, וכן מורה לשון הש"ס, גדול כבוד הנריות שדוחה לא תעשה, כלומר ולא הותרה אלא נקשו, אולם כנר עמד ענין זה התומים נסיתון כ"ח נזכרות, אם הפירי גדול כבוד הנריות וכן שומתו לו לעצור כדי שלא יתצוה או מיני לעצור, והוא ז"ל מתלק בין אם שהציון מניע אליו נלמד, דלא יחול למחול על ציונו, אצל נזכרה שהציון מניע לאחרים אינו יכול למחול ולפענ"ד יש לתקן גם נציון שליט לאחרים אלא לעצמו, כגון דלזיל למישהדי נני דינא דוטר מיני, דה ציון המניע לעד נלמד ולא לאחרים, אצל יש אדם מתצוה והציון הזה הוא ציון לכל מין האטושי, כגון הא דלמריין נפטהרין מו: קנורה משום ציונא או משום כפרה, למחי נפקא מינה, דלמר דלא נעישא דליקנרזה להאי נבדא, אי אמרת משום ציונא הוא לא כל כמיניה, פירש"י שלא יתצוה לעין כל שיראוהו מת ונרקב וננקב, כלומר הגם שהציון הזה יגיע רק להמת והוא מחל על ציונו, לא מהני, דיש צוה ציון לכל מין האטושי כי כל אדם עשי מלוחו חומר, וסופו של כל אחד להיות כך, ומה שפירש"י ציון לקרונין, כלומר הם יתנישו ציונה שלא קנרוהו כי עליהם מוטל התצוה ציונה, לכן אפשר דגם כחן נני נ"ק, הואיל שהדבר מצי כמעט נכל אדם, הציון זה של אותו האדם היוצא ונטל מפני שהוא נ"ק, נשעה שהכל עסוקין נק"ש, הוא ציון לא לנד לאותו האדם אלא לכל הצנור ולכך חין הוא יכול למחול על כבודו, והטילו עליו חונה. אלא דלפי זה לא ח"ש מה דמתרין על הקושי ולגרום נפרקא אחריתא, ומשי נדנר שהצנור עסוקין בו, דהא אי יגרום נפרקא אחריתא לא יהי שום דבר יכר לאחרים, דהא אסיקנא לעיל דהפירוש נמתשנה ונהרהר, ומחילא לא יהי צוה שום ציון לא לו ולא להצנור, ואי גרסינן כנירסת הנ"מ וערום נפרק דרך ארץ, כלומר נפה, אחי שפיר, דצוה מרגישים העומדים אצלו שליט קורא ק"ש משום שהוא נ"ק והוא ציון לאחרים, אלא דנכל אופן מתנצר מלאן דלא כתירון התוס' נשנועות ל: דמתלקין לענין כבוד הנריות בין ציון גדול לציון קטן, דהא הכל מתנצר לגרום נפרקא אחריתא חין הציון גדול כמו שיוצא נטל לגמרי, ולכל זאת לא תילקו נגמי.

וראיתי נמאירי שנת דף מ"ג: נני מת המוטל נחמה אם יש אם ככר או תיטק מטלטלין את המת חג ככר, ואמאי לא נתייר את הטלטול משום כבוד הנריות שדחה לית שנתורה, ואפילו למ"ד דרק איסור דרננן נדחה משום כבוד הנריות, הרי חין נטלטול אלא איסור דרננן, וכתנ: ויש מתרצים שלא נאמר כבוד הנריות אלא לכבוד החיים, ונאמת אם המת חסרת והחיים מתנזים מותר לטלטלו גם נלי ככר כדאיחא נשנת ל"ד: נההוא שכינא דהוה נדרוקת והתייר רב נחתן להוציאו לכרמלית, ומ"מ לגדולי המתנזים ראייתו נה, מת שהסרת ונמלא מתצוה בין החיים והם מתנזים בו, אלא שאף לצוייתו יש לחוש וכר, מנאמר כדלעיל דכבוד הנריות חין הכוונה לזה שמתצוה נלמד, אלא מתחשבים גם

הגני, אולם מדברי המג"א נסיתון ס"ג נראה שהגין נדברי תר"י כמו שהגין הטור"י, וכנראה הטור"י לא הניח את דברי התר"י אלא לאסמכתא נעלמת, כי נאמת חין הענינים שזה הטור"י אינו אומר דיש נחוקס שיש אם טטפת אלא שאין ידיו נקיים אצל נחוקס שליט נקי הא אחריון נשנת ק"ג דיש צוה משום והי מתניך קדוש, דאפילו נהרהר אסור, אצל חין ידיו נקיות לא גרע מנעל קרי, והא אסיקנא לעיל דלעת רש"י מותר לו להרהר נזכרות כ"ח.

המבריל ומתכוון להוציא את אחרים ולא את עצמו, צריך לחזור ולהבריל

והר"ן ז"ל נראה השנה פרה ראוהו בית דין נכנולא דמנות נריכות כוונה, כתב נשם הר"ש דאפילו למחן דסנר מנות חין נריכות כוונה אצל המתכוון שלא לנאח לכ"ע לא יאל, וכתב שזה הוא שנהגו להגדיל ננית הש"פ ששמעו כל נני הנתי הגדלה ננית הכנסת משום שמתכוונים נשעת שמיעת הגדלה ננית הכנסת שלא לנאח נה ע"ש, ולכאורה הי נחוקס לומר דהייט דוקא לשיטת רש"י הנ"ל משום דמה שיוצאין נהגלה נשמיעה מפי אחרים הוא משום דשומע כעונה, ולכן הדבר תלי נרנןן השומע, ונאם אינו רוצה ששמיעתו תהא כעניה לא יאל, אצל לשיטת התוס' לחין הדבר תלי נרננוט של השומע אינו מועיל מה שהשומע אינו רוצה שתהא שמיעתו כעניה, אלא לחין צוה הכרת, דנזכרת הר"ש הנ"ל הוא בין לרש"י ובין לתוס', אלא דשאני התם שליט רוצה שיאל ידי חונתו נשמיעה זו, כלומר, הגם דהי כעונה אצל הלל המתכוון שלא לנאח, דהא הר"ן ז"ל כתב אם דלפיכך לא איפשטא שאלת הש"ס נזכרות י"ב היכא דנקט כסא דשיכרא נירי וקסנר דחמרא הוא ופתח נדחמרא, ופירש"י דעתה דחמרא, וסיים נדשיכרא, אחי נתר פתיחה או נתר תתימה לחיטן, ולא איפשטא, ואמאי לא איפשטא דינא דמנות חין נריכות כוונה, אלא משום דהתם נפתחה התכוון שלא לנאח נדשיכרא אלא נדחמרא, והא הכא לאו משום שומע כעונה לחיטן ענה, דהא הוא נעצמו נרד, ולכל זאת מנמד הש"ס דלא יאל, ולפי דברי הר"ש הנ"ל יוצא דאם הגדיל והתכוון שלא לנאח נהגלה זו — הגם דאסור, או שהגדיל כדי להוציא את השומעים והתכוון שלא להוציא את עצמו — צריך להגדיל פעם אחרת נכדי לנאח ידי הגולה.

על כבוד הבריות אין אדם יכול לפתור

ובדברי הש"ס אם דמקשה לר"ת, אלא אחי הרהור לאו כדנדר דמי למה מהרהר, ומשי כדי שלא יהי כל העולם עוסקין בו והוא יושב ונטל, וצריך להגין מה היא הקושיא למה מהרהר, דלפי פירוש רש"י נמתני דיש עליו חונה להרהר, נע"כ דפרין למה הטילו עליו חונה להרהר, הלל הרהור הוא ללא יועיל דאינו יוצא ידי ק"ש, דהא אמת דהרהור אינו כדנור, וא"כ מה הוא התירון כדי שלא יהי כל העולם, וכי רמינן על האדם להרהר כדי שלא יש נטל ולא יתנייש, נשלמת לפי פירי התוס' דהגין כלו אינו אלא דמותר לו להרהר ואסור לו לנד נפה, שפיר מתרין דנכדי שלא יש נטל נשעה שכל העולם עוסקין בו התירו לו להרהר, והקושיא היתה למה מהרהר, כלומר מה תועלת נתייר זה שהתירו לו להרהר הא אינו יוצא ידי ק"ש, אצל לפירוש של רש"י קשה, וצריך לומר, דכיון דהכא מיירי שהוא ננית הכנסת כדלמר שלא יהיו כל העולם עוסקין בו, וכן נסמוך נפתלה דמיירי כשהוא ננית הכנסת, והגם דנזכרת המזון דמיירי נמתני לא שייך לומר דהוא ננית הכנסת, כנר הקשה אם הפני יהושע — וזה אינו כ"כ

תתרתפ"ח. (א) רב יהודה אמר העוסק בצרכי ציבור כאילו עוסק בדברי תורה החכם מצא [א] תלמידו שהיה עוסק בצרכי ציבור אמר לו עזבת את התורה הרי (ב) מרדכי שעסק בתורה נמנה למקלה ובשחיה עם המלך נמנה למטה מה שאמר רב יהודה והו כשאין עסק בצרכי ציבור אבל אתה כיון שיש לך שעוסקין בצרכי ציבור כמוך (שם קיש נט) השבתי רכי ואשיבה רגלי אל עתידך.

משנת אברהם

הלכה פסוקה, או דיש לפרש איפכא, משום דנהתעסקות נזרכי נזור לא שיך למד פסוקה ושחינה פסוקה, דנחורה דנר שיז נו מחלוקת אינו הלכה פסוקה, אצל העוסק נמעשים טונים לא שיך שיז נזה מחלוקה, ולעולם הוא כהלכה פסוקה נחורה, וכן רנ אשי דעניד כנרייתא סוגר כהירושלמי.

אולם ראיתי נספר ראנייה שהיתה לפניו גירסא אחרת נהירושלמי הג"ל, חה לטוט נפרק ה': ת"ר אין עומדין להתפלל אלא מתוך הלכה פסוקה דאי לא מיטרדה דעת, כגון הך דר' זירא דאמר נטת ישראל המחירו על עמון וכו', ירושלמי: כגון מאי הלכה פסוקה, ר' ירמיה אחר העוסק נזרכי נזור כעוסק נר"ת וקאי ומלל, עכ"ל, ונהגות שס מלת הרנ ר"ח דעמניר העיר שגירסא זו אינה כזו אשר לפנינו כמו שהגיה הטור נסמין ז"ג, אלא הפירוש לפי טוסח הראנייה, דר' ירמיה הי אחר הלכה זו לפני תפלתו, שהעוסק נזרכי נזור הרי הוא כעוסק נזרכי תורה, משום שהלכה זו היא הלכה פסוקה כשם דהא דר' זירא היא הלכה פסוקה, ומחילא אפשר דגם להרמנים היתה גירסא זו נירושלמי, וא"כ אין זה מתחכם דוקא לענין לעמוד ולהתפלל, אלא הלכה פסוקה לכל מילי, דהעוסק נזרכי נזור הרי הוא כעוסק נחורה, ואפיר פסק שמי שעוסק תמיד נזרכי נזור אינו פוסק לתפלה, וכן נמי פסק לענין הפסקה לקריאת שמע, הלכ' ק"ש פ"ג, וראה נחראה הפנים להירושלמי הג"ל ננרכות, ואפשר דגם התוס' ננרכות ל"א וכן רנינו הי להס נירושלמי כגירסת הראנייה.

והב"ב והלח"מ נפ"ג מהלכ' ק"ש מפלגים נזרכי הרמנים שם שכתב הי עוסק נזרכי הרנים לא יפסוק וכו', וכתבו שחקר לזרכי הרמנים הוא מש"ס שנת ט. כי תניא ההיא נעניור החודש, דהיינו לרכי הרנים, אולם דיש להקשות הא שאני עניור החודש דהוא דנר גדול מאד כמו שכתבו התוס' נשם משום קלקול החודשות ומא לא להרמנים ללמוד מזה אכל לרכי הרנים, ולפי עניד נראה דהא דכתב הרמנים דהעוסק נזרכי הרנים אינו מפסיק לק"ש, הוא מטעם הפשוט דהעוסק נחמה פטור מן החלואה — עי' נפמ"ג משנ"ז ע', דמדייק נזרכי הש"ע שכתב "הגיע" — ודוקא נעוסק נחורה אחריו דאין כיון דמפסיקין למלאכה לאה נמי מפסיקין אצל לא נעוסק נחמה, דהא כנר כתנתי לעיל נסמין תתרתפ"ח דדעת הפוסקים דאפילו נחמה נחורה נחית מפני נחמה קלה העוסק נה, והא דאין ת"ת דוחה ק"ש ותפלה, נראה להסניד נהקדם נזרכי הירושלמי נשנת שס א"ג דמקשה לרשנ"י האומר כגון אנו שעוסקין נתלמוד תורה אפילו לקריאת שמע אין אנו מפסיקין, ולא מודי רשנ"י שמפסיקין לעשות סוכה ולעשות לולב, ומשני, טעמי דרשנ"י זה שינוי חה שינוי ואין מנטלין שינוי מפני שינוי, כלומר נק"ש כתני וסונתם לניד ונר"ת ג"כ כתני וסונתם ודרשינן שיהיו ד"ת מחודדין נפיד, ונר"ך להנין מה היא הפשיטות של הירושלמי דרשנ"י מודה דמפסיקין לסוכה וללולב, מאי אולמא דסוכה ולולב מקריאת שמע שיז נו קנלת עול מלכות שמים, ונפרט דנסוכה כ"ה נחאר דהעוסק נחמה פטור מן הסוכה, אלא נדרור לו להירושלמי דאי אפשר דרשנ"י סוגר דת"ח שותרתן אומנתן פטורין מכל

עם אשר נמי אדם שעל ידי הציון של הפרט מגיע גם ציון לכל הכלל, ולפי נזרכי רש"י הג"ל נסנהדרין אין קושיא למה לא התירו לטלטל את המת נשנת משום כנוד הנרות, דרש"י כנראה נשחר מקושיא זו ולכן הוסיף: שלא יתנוה לעין כל שיראוהו מת ונרקנ וננקע, כלומר, רק נתנאים הללו יש משום ציונא וכנוד הנרות, אצל שס נשנת אס יתניו נטלטלו עד לערב לא ירקנ ולא יקע.

סימן תתרתפ"ח

העוסק בצרכי צבור כעוסק ברבתי תורה

[א] **תלמידו** שהי וכו'. כנראה שרנינו דקדק וכתב תלמידו, עד — אצל אהה וכו', כלומר דכוונתו למה שכתבו התוס' נקידושין מ': דיה לימוד, דאדם שלא למד עדיין ונל לימלך אס ילמוד תחילה או יעסק נמעשה, אחרים לו למד תחילה, לפי שאין עם הארץ חסיד, אצל אדם שלא נכר, המעשה טונ יומר תלימוד ע"ג, ולכן נזה שהי עדיין תלמיד הי נר"ך ללמוד ולא לעסק נמעשה אלא אי"כ שלא היו אחרים אשר יתעסקו, וכן הוא נירושלמי חגיגה א"ז, ופסחים פ"ג, דר' אנוהו שלא את נט לטנריא ללמוד ועסק נגמילות חסדים ושלא לו ר' אנוהו כתב המנלי אין קנרים נקסרין, ומסיק שם הדא אמרה נשיש שס מי שיעשה, והיינו דוקא נתלמיד שר"ך ללמוד אצל רנ, אלא דשם מניא הירושלמי מעשה דר' תיא ור' יסא ור' אחי איחרו לנל ללמוד לפני ר' אלעזר, משום שהיו מתעסקין נמת ואמר להס ר' אלעזר: ולא הוה תמן חורנין, פירי ולא הי שם אחרים שיתעסקו, והשינו לו דמת נחמה הוה שלא הי לו קרונים, משמע דאלמתי היו אחרים שיתעסקו לא היו מקדימין עשייה ללימוד, הגם נדודאי ר' תיא ור' אפי ור' אחי כנר היו תלומדים נחורה, ואפשר דשאני התס שהי להס שיעור קנוע לפני ר"ח, וממור לנטלו.

והגה פשוטו של הירושלמי ננרכות פ"ה שניא רנינו: העוסק נזרכי נזור כעוסק נזרכי תורה, היינו לענין מה דסמ"ך ל"י, לא יעמוד אדם ויתפלל אלא מתוך דין של הלכה, ועל זה אחר ר' ירמיה העוסק נזרכי נזור כעוסק נזרכי תורה, כלומר לענין לעמוד ולהתפלל, אצל אין זה ענין של גדלות המעשה כתלמוד תורה, ומזרכי רנינו משמע דלאו דוקא לענין לעמוד ולהתפלל נאמרו הדברים אלא לומר שהעסק נזרכי נזור הוא גדול כתלמוד תורה, וכן הוא שיטת הרמנים ז"ל נפ"ג מהלכ' תפלה שכתב: שמי שתורתו אומנתו אינו פוסק לתפלה שחנות ת"ת גדולה מחנות תפלה, וכל העוסק נזרכי רנים כעוסק נתלמוד תורה, כלומר שמי שעוסק נזרכי הרנים תמיד ואינו עוסק נמלאכה אחרת אינו פוסק לתפלה, ותוס' נרכות ל"א, ד"ה רנ אשי, הניאו את הירושלמי הג"ל, ומשמע מדנריהם שרנו לומר דמאי דאמרו שס רנ אשי עניד כנרייתא, שמע להתפלל רק מתוך הלכה פסוקה, אינו כפי הירושלמי, דהא העוסק נזרכי נזור הרי הוא כעוסק נחורה אצל לא שיך לומר דהרי הוא כלומר

תתרתפ"ח. (א) ירושלמי נרכות פ"ה ה"א ולפניו ר' ירמיה, וציון עין י"ז ב' מת דעסקת בחורה ובגמילות חסדים כ"י ובסוד"כ ס"סא

וכו' : צדיקים משכספים לצרכי צבור, (ב) מגילה ס"ז ב.

תתתרתפ"ט. [א] מי שהקזו רב ואם ישקוט שלא יקשה מלאכה ושלא ילמד ואחר כך יותר יעמוק יסתין ולא יסתכן כפשוטו ולא יבחה עיניו בלימוד אחר הקזו רב והיה עושה מלאכה לחודיע נכורתו ומת ואמר עתיד ליתן את הדין שחביא את עצמו לירי סכנה.

תתתרי"ץ. (א) בע"מ מיניה רבא מרב נחמן נבב שור של שני שותפין וטבתו וחדה לאחד מהן כמו [א] חמשה אמר רחמנא ולא חמשה חצאי בקר וכו' קר לצטרא אמר חמשה אמר רחמנא ולא חמשה חצאי בקר וכו' והאי דלא

משנת אברהם

המנות שנתורה, ואין להם אלא תורה נלמד, דהלא לא ניתנה התורה לחלואין, כלומר לחי"ת לא ניתנה אלא מנות ת"ת ולאילו שאין תורתן אומנותן רח"מ מנות עשה נתנו, והלא כל התורה כולה לכל אחד מירשאל ניתנה נלי שום חילוק, אלא נע"כ דהדין של העוסק נמנוה פטור מן המלוה הוא דין כללי, אלא שעל ידי זה אינה מתעקרת שום מנוה, דזה העוסק נמנוה עתה ופטור מעשיית סוכה, זה רק דנר זמני, אבל לא לעולם יהי עסקו נמנוה, ולשה הנאה כשלא יהי עוסק נמנוה יעשה סוכה, אבל אם אנו נאים לפטור את הת"מ שורתן אומנותן מק"ש משום עוסק נמנוה פטור מן המנוה כדעת רשנ"י, ואילו הת"מ הלא כל ימייה עוסקים נתי"ת ואין לך לא יום ולא עשה שאינם עוסקין נתי"ת, אי"כ יתקיינו שהם לא יעשו שום מנוה אחרת כל ימייהם זולת ח"ת, וזה אי אפשר דהתורה ניתנה לא לחלואין ככ"ל ולכן שפיר מקשה הירושלמי מי לא מודי רשנ"י שמפסיקין לעשות סוכה ולולב ככ"ל, וע"ז חשני דנאמת מודה רשנ"י דתי"ת שורתן אומנותן ג"כ חייבים ומפסיקין מתי"ת לכל אר המנות, ודוקא לק"ש אין מפסיקין משום שזה שטון זה שטון, כלומר נתי"ת נכלל גם מנות ק"ש, נמנאלת אומר, דמכלאן נשמע דהעוסק נזרכי לנור נאמת פטור מק"ש, ואין נזה עקירה למנות ק"ש, דלא לעולם יהי עוסק נזרכי לנור ולא לא יקרא ק"ש, דהוא נשנלי עסקה ננ"י, יקרא למחר, נאופן שאין עקירה מכל וכל, שז הדריקן לכלל העוסק נמנוה פטור מן המנוה, ואפשר דהטעם כמו שכתבתי נסיון הנ"ל דחשונ כאילו עשה שיהם, וזה לא שייך לומר נכל עוסק נתורה אפילו כשאין תורתו אומנותו שיהי פטור מק"ש, דעל ידי זה יתגלגל הדנר לידי עקירת מנות ק"ש מכל וכל, דאם למשל רגיל לעסק נתורה רק כמה שעות ניום נזמן שראוי לקרות ק"ש והוא יהי פטור לקרות, ימנאל שלעולם לא יקרא ק"ש, וזה דנר שאי אפשר ככ"ל, ונתורתו אומנותו פטור מק"ש כטעם הירושלמי דזה שטון זה שטון.

ובאמת פסקו הג"ל של הרמנ"ם ז"ל דהעוסק נמנוה פטור מק"ש מפורש להדיא נמוספתא נרכות פרק קמא, ונירושלמי, אר"י פעם אחת הייתי מהלך אחר רע"ק ואחר דאנ"ע הגיע זמן ק"ש כמזומה אני שנתייבשו מלקרות אלא שעסקין נזרכי הנזר, ע"ש, ונירושלמי איתא והיו עסקיים נמנות ע"ש, וטעם הדנר ככ"ל.

סימן תתתרי"ט

[א] מי שהקזו וכו', עיין שנת קכט: וגיטין ע'. חמשה קרונין למיתה יותר מן החיים וכו'.

סימן תתתרי"ץ

שותפין שננבו וטבתו אחר שלא פרעת הברו [א] חמשה אחר וכו'. ננ"ק קו: וליטעמיד לישי לי שותף שטנה שלא מדעת חנירו, פירש"י:

ובאמת מה שכתב רש"י נדף ע"ה ונדף ק"ו הג"ל נראה שכוונתו ג"כ לתרץ דלא תקשי אהא דע"ה: שהניא רבינו, נעל מיני' רנא מר"י ננב שור של שני שותפין וטבתו והודה לאחד מהם מהו, חמשה נקר אחר רחמנא ולא חמשה חלאי נקר או דילמא וכו', ואחאי לא נעי מיני' שותף שטנה שלא לדעת חנירו מהו, דהא ר"י הוא דחידש לקמן וחילק בין שנה לדעת או שלא לדעת חנירו, משמע דעד התם לא השמיע ר"י, וא"כ הי' לו לרנא לחינעיל מיני' כאן דין זה ועדיף מאשר שאל מחנו נגנב שור של נ' שותפין והודה לאחד מהם, דשאלה זו אין לה מהקום אלא דוקא למ"ד מודה נקנס ואח"כ נאו עדים פטור, ואם הי' שאל נשותף שטנה שלא לדעת חנירו, נמי הוה ידע מתשונתו אי אחרין חמשה ולא חלאי חמשה או חמשה ואפילו חלאי חמשה, ועל זה מסניר רש"י, דמשאלה זו ליכא למשמע מיני', דשאני התם נני שותף שטנה שלא לדעת חנירו דליכא תרי טעמי, משום חמשה ולא חלאי חמשה, ועוד משום דנעיין וטבתו כלו נאוסורא, ותינה אם הי' חשיב לו ר"י דחייב הי' יודע ממילא הדין של ננב שור של שני שותפין וטבתו והודה לאחד מהם דחייב, אבל אי הוה חשיב לו דפטור, לא הוה ידע מה הדין נגנב שור של שותפין וכו', דאפשר דנני שותף שטנה שלא מדעת חנירו פטור דוקא משום דנעיין וטבתו כלו נאוסורא וליכא.

מציאות שנב מודה לאחד מן השותפין
וכופר להשני

והנה הנ"מ נחייב סימן ש"ג הקשה איך אפשר מציאות
שמודה לאחד מן השותפין שנב וכופר להשותף השני,
הלא כיון שמודה שנב נחמה זו הרי הוא מודה בגניבת
כל הנחמה וגם נחמתי המשתייכת להשותף השני, והוא קושיא
עלמה, והנ"מ תירץ להשותף השני תנעו נפני נ"ד אחר
וכפר בכל הגניבה נ"ד השני, והקלות שם הניח דברי אחר
שהקשה על החירוק הזה, דמאי כפירה הוא, הלא כיון שהודה
נפני נ"ד ופטורוהו מקנס איך יחייבי נ"ד שני, דלטו המודה
נקנס נפני נ"ד ושבו תנעוהו לפני נ"ד אחר וכפר יחייבי,
הלא כיון שהודה הודה, והקלות רואה ליישב תירוטו של הנ"מ,
ע"ש.

ולדברי קשה על תירוטו של הנ"מ מנחמה אחרת, דהא
מנואר נ"ד נ"ד שנגרד הודלת נ"ד, כלומר שיודה
נפני נ"ד דוקא, כדלמריקו החס ורי יהאשע מון לנ"ד הוה
קאי, איכ הודלה שניה אינה נריכה כלל כי כבר הודה
נ"ד ראשון, ואלא שהנ"ד שני לא ידעו מזה מאי נכך,
הלא לא גרע משנועת נ"ד הנריכה גני שומר שטוען טענת
גנב, ואם נשנע נ"ד ראשון ואח"כ נ"ד שני איך השנועה
השניה חשונה שנועת נ"ד, מכיון שנלמח לא היחה נריכה,
הגם דהנ"ד השני לא ידע מהשנועה של נ"ד הראשון, ע"י
תופי נ"ד ק"ת. ד"ה וחור וטען טענת גנב ונשנע, ע"ש.

ועל דנעמי למור דדן גנב המודה בגניבתו דפטור מן
הכפל, היינו כשמודה להנעלים דחייב לו, אבל אם
מודה שנב שורו של ראובן ונלמח גנב שורו של שמעון
איך זו האדלה, דהא לא הודה להנעלים, חה פשוט, ותכן
משכחה שרלרואן ה"י שור וגם ה"י לו שור אחר נשחפת
עם שמעון, ושי השוריים ענבו, ואל הנב ואמר שהוא גנב
שור אחד והוא השור השייך לראובן בלבד, ולא השור של
השותפים, ואח"כ מתנרר שנב את השור של השותפין ולא
את השור המשתייך לראובן בלבד, מלח שכפר הנב לשמעון
ואדה לראובן, ולא שייך למור כאן לעיני הודלה לגני ראובן
נחה שטעט לא הודה לו, כי מלנד שאין כאן טענה, דהא
הגנב נח מעמלו והודה, אבל יתר על כן, אפילו כשטעטו
ראובן ואומר לו חושד איני איתך שנבנת את שורי, הלא
הגנב מודה לו שחייב בגניבת שורו, אלא דלגני שמעון הגנב
כופר ואומר לו לאו נעל דנריס דידי את, כי את שורו
של ראובן ולא את שורך נעמתי.

אל"מ דתירון זה יונת על הא דהכ"ל נגנב שור של שני
שותפין והודה לאחד מהם וכו', אבל אומה הקושיא
עלמה תקאי נהא דנ"ק קת: תנעוהו נעלים לשומר ונשנע
והוכר הגנב תנעו שומר והודה תנעוהו נעלים וכפר והניחו
עדים מי נפטר נהודלת שומר או לא נפטר הגנב נהודלת
שומר, ע"ש, ואל הכא לא שייך למור כדלעיל ושבו קשה
מה כפירה היא זו כשכפר לנעלים אחר שכבר הודה שנב,
והאדלה זו שהודה לשומר גדולי דחייבי נהודה לשומר נפני
נית דין, דלמיה לא היא הודלה כדלעיל מהא דר"ג, נ"ק
ע"ד:

אמנם נשמע מכאן הודלה לאחר שליטו נעל הדנר לא
היח הודלה, כמו שכתבו התוס' שם ד"ה תנעו
שומר, כלומר, לאו דוקא כמו שכתבתי לעיל דאם מודה
שנב שורו של ראובן ונלמח גנב שורו של שמעון לא היח
הודלה, אלא אפילו גנב שורו של ראובן ומודה לשמעון
שנב שורו של ראובן איך זו הודלה, ומחילת לא קשה קושיית
הנ"מ הכ"ל, דאפילו הודה לאחד מן השותפין שנב את השור

של השותפין אלא דהודלה זו היחה נפני אחד מן השותפין,
איך זו הודלה אלא לגני החלק המשתייך לאחד השותף
שנפניו הודה, אבל לגני החלק המשתייך להשותף השני שליט
כאן איך זו הודלה, דלגני החלק של השני, השותף שנפניו
הודה איטו הנעל דנר, כנחוס הנ"ל, ואם כשחנעו השותף
השני כפר הגנב שפיר חייב כפל על חלקו, דהודלה ראשונה
הגם שהיחה נפני נ"ד לא חשונה הודלה משום דלא היחה
נפני הנעל דין.

הודאה בפני בית דין יבפני בעל דין

אל"מ דהרמב"ם ז"ל נהלכי גניבה נ"ה, לא הניח דין זה
דהודאה נריכה להיות נפני נעל הדנר אלא שכתב
דלריך להיות מודה נפני בית דין, ונראה לי דהרמב"ם דייק
זאת מהא דנ"ק ע"ד: דלחתיביה רב חסדל לרב הונא מעשה
נ"ג שסימח את העין של טני ענדו וכו', ודחי שלי ר"ג
דלא נפני בית דין הודה, ולמה לא משנה דשלי החס דלא
נפני טני ענדו הודה, דהלא טני ה"י הנעל דין, אלא דל"כ
קשה מהא דנ"ק ק"ת, דמנואר כדברי התוס' שם, דהודאה
לאחר שליט נעל הדנר אינה הודאה, ואמאי לא משני גני
טני דשלי החס דהודה שלא נפני טני, שוב ראינו שהקלות
נסימן פ"ח הקשה כן והניח נ"ג.

ואולי יש לומר דשלי ענדו ענדו שלא פסק הבית דין שלא
לחירות הרי גופו קטוי לרב, ולא שייך למור דהענד
הוא הנעל דין, אלא הנעלים שלו הם הנעלי דין, לכך לא
נעינן שיודה רבו נפני ענדו אלא כל שהוא מודה נפני
בית דין הרי הוא כאילו הודה נפני הנעל דין, כי המודה
הוא הנעל דין גם של הענד, אבל גני גנב נעינן שיודה
נפני בית דין תפני הנגנב נעמלו, ואין לי לע"ע שום ראי'
לסברא זו, אלא דקשה למה לא הניח הרמב"ם נהלכה הכ"ל
דלריך שיודה נפני הנעל דנר, אם לא שנלמח דמה שכתב
הרמב"ם שם: אם הודה נחמלה, נפני נ"ד ונניח דין
פטור, כוונתו נראשי חייבת נפני נ"ד — נפני נעל דין
ולא כמו שהניט הטשאי כלים נפני, בית דין אלא שזו
היא השערה רחוקה.

נגב שהודה אם יכול לחזור

ובדברי התוס' הנ"ל נ"ק ק"ת: ד"ה תנעו שומר שכתבו:
משמע דהודה לאחר שאין נעל הדנר דלא הרי'
הודלה, וחתימה אמאי לא נעי לענין קרן גופי נשלא נחו
עדים אי היא הודלה או לאו, ואמאי נקט והניח עדים
משמע דלא תנעיל אלא לענין כפל ע"ש. כלומר, דמני הש"ס
לחייב: נגב שהודה לשומר שנב מחט שור ואח"כ שות
כופר ואומר שלא נגב אם אמריק דדן השומר כדן הנעלים,
והוה כמו שהודה לנעלים, חייב הגנב לשלם הקרן ואינו יכול
לחזור ולכפור ואם איך דין השומר כהנעלים, הרי השומר
כאי ש אחר נעלמח, ואין הודלת הגנב הודלה ויכול לכפור
שוב ולומר שלא נגב ופטור, ולי העני יש נדנרי התוס' הנ"ל
כמה נמנמים ואמרחי לפורטס.

מדברייהם משמע דזה נרור שאם הודה הגנב לנעלים שנב
שוב איטו יכול לחזור מהודלתו וחייב לשלם את
הקרן, ובכאן השאלה היא הודלה היכי דמי, אי נפני בית
דין, כלומר משום שהודה נפני נ"ד איטו יכול לחזור מהודלתו
אי"כ מה לי אם השומר תנעו נפני נ"ד או הנעלים תנעוהו
נפני בית דין, הלא לא יוכל לכפור ולומר לא הודלתי כי
אין סהדי דהודה, אלא שיאמר הודלתי נשקר, כלומר מה
אמרחי שננתי שקר אמרחי, הלא נע"כ שלנו ליתן טעם

אמרי לך באורתא דלא אכלי [ב] בישראל דתורה אמר לר' וכו' לכך כתיב (ויקרא יא טו) זאת תורת הבחמה (ב) התורה אמרה לשהות בחמה ללומדי תורה כמו שאמר מרזיל את עצמו אם יחסר לו לא יהיה לו לב ללמוד ואף חסדו נרמם כדכתיב (שיר ה ב) אל בית אמי תלמיני וכתיב (שם ג ד) עד שהביאותיו אל בית אמי ואל חדר חורתי שיצחק ורבקה התפללו שם על חתרוך דכתיב (בראשית כה כא) ויקתר יצחק לח' לנכה אשתו. תתתוצא. איש אחד היה כשהיו בנוי הולכים ללמוד היה מדבר להם רברים שברצון היו שומעים ולא שום צער כרי שיחא לכפ שמח לתורה (א) ורבא היה אומר מגדות קודם.

משנת אברהם

אלין ההודאה שלו חלה כלל עד שיודה נפני בית דין ונפני הנעל דין, דכך גורה התורה, ומעתה מה שמניח הקנות ראי' לדבריו הגיל נענין הלוואה מדברי החוס' הגיל נ"ק ק"ת; אינה ראי' כלל מאחר שהם שני עמיים שונים לגמרי נדיניהם, ושפיר פסק נשיע דלענין הלוואה — כלומר שלא נגילה — הודה נפני בית דין של ג', בין שהודה מעצמו בין שחנעו אחר והודה איש יכול לחזור אלל תוך כדי דיבור, משום דלין אדם משטה נפני בית דין ולין אדם מודה לשקר נפני בית דין כדי שלא להשיע את נפיו, לכן ההודאה שהודה מחייבתו לשלם, וזוהו כי לפעיד הדנר נכון.

אכילת בשר שור אין מטייע לצלילת הדעת

[ב] בישראל דתורה וכו'. לפי פירושו של רבינו הוא משום שהי רגיל לאכול נכל יום בישראל דתורה ונאותו היום לא אכל לכך לא הי' לו לנ ללמוד ולהנין, אולם נחוס' שם פירשו דבריו נחעניתי הי', כלומר שלא אכל כלום, אבל אי אכילת נשר איש מווע את האדם להנין ד"ת על נורים, ומדברי רש"י אין הכרע כי פירי: דלא אכלי בישראל דתורה, לא דיקדקתי טעמא של דבר, כלומר כשם שמי שאיש אוכל נשר איש מוצא טעם נשר, כך לא מוצא באורתא טעם לדנר, והניני דלא אכלי וכו' איש אלל משל, כך יש להעמיס נלשוט של רש"י, ורבינו מפרש כפשוטו משום דלפירש"י לפי מה שפירשתי קשה מאי נתינת טעם הוא והא דלא אמרי לך נאורתא משום שלא דיקדקתי, הא זה מעצמו ידע שלא דיקדק מאחר שאמר לו נפפרא אחרת מאשר אמר לו נאורתא, ולפירי החוס' ג"כ קשה מתי התענה. אם הקל עליו להתענות אחמול איכ מאורתא כנר נשלם התענית לא יאחר מאלת הכוכנים, ואם הקל עליו להתענות היום, איכ גם נפפרא הי' שרוי נחעניתי ולמה נאורתא לא הי' יכול לשום לנ להנין ונפפרא הי' שם לב, לכן פירש רבינו כפשוטו שנאורתא שהוא הזמן של אכילת נשר, והוא הי' רגיל לאכול, ונאותו ערנ לא אכל לכך הי' חסר לו ולא הי' יכול לשום לב, אבל נפפרא לא הי' חסר לו כי אז לא הגיע זמנו לאכול נשר.

ולפ"י דברי רבינו, מה שאמר לי' דלא אכלי נשרא דתורה, נא ללמד לנל ירגיל אדם את עצמו לאכול נשר, כי אם יחסר לו לפעמיים, לא יוכל ללמוד, והי' מתאונן על עצמו נמה שהרגיל את עצמו נאכילת נשרא דתורה נכל יום, וכפירושו של רבינו נראה מש"ם עירונין ס"ד. אמר שמואל שמה דביעית יין אל יורה, אמר רב נחמן לא תעליא הא שמתחא דהא אנה כל כמה דלא שתינת דביעיתא דחמרא לא נלילתי דעתאי ע"ש, הרי דהגם דהיין הוא נודאי דבר שקשה לנלילות דעת, ולכל זאת כשהתרגל ר"י לשתות דביעית לא הי' יכול לכוון דעתו נדעת ללוואה נלי שתיית דביעית.

לדנר ולומר למה הי' משקר, ומה טעם יתן לשקרית הודאתו, דלין לומר שיטעון משטה הייתי נך, דהא לא אשכחן שמועיל טענת משטה נגינה, דהא ליין זה דנר שהשכל מתקנלו אדם יודה נגינה נהשטאה, ועוד הלא אפילו נמודה נמלוה ליין הטענת משטה טענה אלל כשתנירו תנעו. דאז אמרינן דיכול לומר כשם שאתה החונע היית משטה ני נחניעתך כך הייתי משטה נך נהודאה, אבל נכאן ליין הדנר נמליאות שחנעו את האדם ויאמרו לו אתה נגנת, ואפילו נדחוק ונלאחר דלכך אמרו נגמי הוכר הגנב ותנעו שומר, לומר, דהשומר ידע שזה גנב ותנעו לניד על הגניבה והודה, אבל מה שייך לומר משטה הייתי נך ולכך הודאתי שננתי, וגם טענת השנעה הייט שיאמר הודאתי נכדי שלא להשיע את נפני, דטענה זו גמי נמלוה היא טענה טונה כשהודה מעצמו, ליחא נכאן, דהלא לא מניט טענה זו אלל נמלוה, אבל נגינה איש מתקנל שיודה אדם וינה את עצמו להיעשות גנב כדי שלא להשיע את נפיו, ועוד מה הוא עיקר הא מנואר נחוימ דהודה נפני בית דין של ג' בין הודה מעצמו בין שחנעו אחר והודה איש יכול לחזור אלל תוך כדי דבור, סימן פ"א כ"ב וכן אמת שהקנות שם כתב ומדברי החוס' הגיל נ"ק ק"ת; משמע דלם הודה מעצמו — כלומר, שזה שחנעו איש נעל דיט — יכול לחזור אפילו כשהודה נפני בית דין, והגיא נשם ש"ג רפ"ק דמזיעא דיכול לחזור ולטעון טענת משטה איני נך, ונהו כנראה רוצה הקנות להסניד דברי החוס' הגיל, כלומר דחחר מדבריו הראשונים נטענת משטה אבל לא אדע היכן כחונ גיט טענת משטה נמודה נגינה.

תדאמה בניזילה רוקא בפני בית דין ובפני בעל דין

וצריך לומר דהא דאמרינן נ"ק ע"ד שאני ר"ג דלא נפני בית דין אודי, דמודה נקנס שלא נפני בית דין אין לו דין הודאה, נע"כ דהש"ס יליף זאת מדכתיב אשר ירשיעון אלוהי יאלם שנים, כלומר דלתיני כפל נטוען טענת גנב נריך שנענת בית דין, ומאותו פסוק עצמו ילפינן פרט למרשיע את עצמו דמודה נקנס פטור, לכך נריך להודות נפני נ"ד, וכן מתי שמעינן מזה הכחונ נריך שיודה נפני הנעל דין, ונדואי ילפינן זה מדכתיב שם ונקרנ נעל הנית אל אלוהי, ופירש"י ונקרנ אל הדיינין, לדון עם זה"י ולישנע לו שלא שאל ידו נשלו, ומחילא שמעינן מקרא זה דהודאה מהני לחיינו על כל פנים את הקרן, דהא כך משמעות הכחונ הוא, אשר ירשיעון, פרט למרשיע את עצמו, כלומר שנהודאתו הוא מרשיע את עצמו ומחייב את עצמו לשלם את הקרן, ולכן אמרינן דלימתי הודאה מחייב את האדם לשלם נמה שמודה נגינה דוקא נפני נ"ד ונפני הנעל דין, ואם חסר אמת מהנה ליין הודאה זו כלום ויכול לחזור נן, ולין זה נריך ליתן שום אחתלא לדבריו כהודאה נהלוואה שנריך לומר משטה או השנעה, כי גמי הודאה דהלוואה כל עוד שאינו טוען טענת משטה או השנעה, הודאתו הודאה כשהודה נמלוה נפני עדים, אבל גמי נגילה זה הוא דין אחר לגמרי

הא אמרי מילתא דבדיחונא ודיין ע"י הגרי"ב: לפי שעה לא ידעתי מקומו ובשבת ל' איתא רבא מקמי דפתח להו לרבנן כ"ו.

(ב) פסחים פ"ט ב' : כל העוסק בתורה מותר לאכול בשר כ"ו. חתרתא (א) בשבת ל' ב' : רבה מקמי דפתח להו לרבנן אמר מילתא דבדיחונא כ"ו ובשמינה פוקים להרמב"ם פ"ה : כי הוה חלשי רבנן נביריסיחו

תתתצב. רב אחד היה אומר הלכה לתלמידיו ובא אחר ורצה להניד לו לרב עניין סמוך של חסד ומנעו חכמה אמר (א) של בית רבן נסליאל לא היו מניחין לומר בבית המדרש [א] אסותא בשארם מעטש סמני כיוטול תורה וכן זה אם היה אומר לו שהפסיד היה ספסיק מן הלימוד מן הצער לא היה לו לב ללמוד וכן בשארם הולך להתפלל אם יגידו לו רבך שמצטער בו או דבר שהוק או דבר שצריך להעסיק בו לא יוכל להתפלל כבודנה וכתוב (משלי ר כג) סכל משטר נצר לבך.

תתתצג. (א) אמר ליה ריש לקיש רבנן לא בעו נפירותא ודוקא אותם שלומדים [א] יוםם ולילה ואין להם עסק אחר אבל אם לומר ועוסק בדרך ארץ הרי הוא כאחרים, לאחד היה לו בן הריף ועוסק כל היום בתורה ואביו היה עשיר נתן לו כל אשר לו ולא רצה לתת ספ כי אמר אין לי מה ליתן אמרו לו כיה שאתה נחש ונתן בהם תתן [ב] ועתה שאין חכמה בלא דרך ארץ ועוסקת בדרך ארץ לכך הכל נותנין שאין ידם תקיפה על הציבור.

תתתצד. [א] (א) כתיב (ש"כ כג פז) ולא אכה לשתותם ולא אמרינן משמיהו אמר כך סקובל אני בבית דינו של שמואל הרמתי כל המוסר עצמו לטות על דברי תורה אין אומרים דבר הלכה משמו והא (ב) ר' חנינא בן תרדיון ספר עצמו על דברי תורה ובי אתאח לר' אלעזר בן פרמא אמרו לו מאי טעמא תנית וכו' הרי מסרו עצמן לפות על דברי תורה שאני בשעת השמד שגזרו שלא ללמוד לכך מסרו עצמן ויש אומרים הרי (ג) ר' יוסי בן קיספא אמר לו אני אומר לך דבר של טעם ואתה אומר מן השמים ירחמו תמיה אני אם לא ישרפו אותך ואת ספר תורה באש הרי אמר שלא לעשות ואתו שכר יקבל שהרי יצתה בת קול ואמ' ר' חנינא בן תרדיון וקופסינר מיומנין להי הקולפ הבא אפ יש סכנה בלילה ללכת [ב] אל ילכו ללמוד בלילה לפני רבם דכתיב (ויקרא יח ה) ומי כהם ולא שימות בהם (ד) שהחובל בעצמו אע"פ שאינו רשאי פטור ואחרים

משנת אברהם

סימן תתתצ"ב

אסותא להמתעטש אין בו משום דרכי האמורי

דהא חוששין לנטול נהמ"ד אפילו על זמן של רגע כדי לחיות מלה אחת, ואפילו נ"ה לא התיירו לעטת אהון אלא חסום רונ עם הדרת מלך. כנ"ל ומה הטעם לא נהגו לומר למתעטש מרפא אלא אסותא אפילו שלא נזית המדרש משום דיש גוה משום דרכי האמורי, ומה שאנו רואים שמתעטש כל הגוים אחרים מרפא, נלשונות שונים, להמתעטש, מתאמת הדנר שמקור לאחירת מרפא אינו מתולא היהודים.

סימן תתתצ"ג

תלמידי חכמים העוסקים גם בדרך ארץ, לענין מסיים

[א] יוםם ולילה וכו'. ראה נח"ג, סימן תת, שם שם דקדק רנינו וכתנו: ותלמידי חכמים שעוסקים יומם ולילה לא יתו וכו' כלומר, אצל אס לומד ועוסק בדרך ארץ, דינו ככל אדם, ושם הארכתי.

[ב] ועתה אין וכו'. כלומר, ועתה אין מי שילמוד יומם ולילה מחש אלא גם הת"ח מוכרחים לנטל זמן מה בדרך ארץ, מהראוי הי' שאלו הת"ח יהיו פטורים מכל המסים ואלו שרונ ימיהם עסוקים בדרך ארץ ישלמו הכל, אלא אין ידיו תקיפה ורנינו מתלונן על זה.

סימן תתתצ"ד

[א] כתיב ולא וכו'. רונ סימן זה הוכפל לעיל ח"ג סימן תשע"ו, וע"ש נמה שהארכתי נדון סמיה נזמן הזה, ולמה מסרו רנותיו את נפשם על הסמיה של דיני קנסות.

בסכנה מבני אדם אם ש"וחי מצוה אין ניווקין

[ב] א"ל ילכו וכו'. והא דאמר רב ניתו עלי ועל לוארי, פסחים ת: נודלי התם לא היה שכיה היוקא, או שחא יש חילוק בין סכנה של מזיקים ולא מזני אדם, ורנינו מדנר נסכנה של מזיקים מזני אדם כגון ליסטים, דני אדם הוילי שנחירתם הפשית יש סכנה, ומה מתחזור מה שאתר שחולל ושמע שחול והרגני, ומשום דלי אפשר לסייג את נחירתו של שחול, הגם דקשה דהא מקרא מלא כתיבני, ולא יתמוד איש את ארנך, והא דלא הניח רנינו מקרא דלך את דמכס לנפשתיכס אדרוש אלא מקרא דווי נהם, משום דניומא פ"ה מסקינ

[א] אסותא כשאלום וכו'. נש"ס נרכות ח"ג מתנאר דהשבו לנטול נית המדרש, כלומר לנטול תורה של משך זמן קצר כדי לחיות תלת אהון, דהא פליגי נ"ה ונ"ה נהיו יושנין נזית המדרש והניחו אור לפניהם נ"ה אומרים כל אחד ואחד מנרך לענמו ונהי"א אחד מנרך לכולן משום שאלמי נרוג עם הדרת מלך, וטעמא דנ"ה מפורש התם מפני טול ניהמ"ד, פירוש דאס יעשו כדנרי נ"ה ואחד ינרך לכולן, יפסיקו מלימודם נשעת שהמנרך ינרך וגם ינטלו את הרגע של עניית אהון אחר המנרך, אצל אס ינרכו כל אחד לענמו, ינטל כל אחד הזמן של הנרכה אצל לא הרגע הטוסף של עניית אהון, ואחרים גם תניח נמי הכי, של נית רנן גמליאל לא היו אומרים מרפא נזית המדרש מפני טול נית המדרש, כלומר, שהיו חוששין לנטול נית המדרש של רגע כדי לחיות הניג מרפא, ומה למד רנינו ק"ו שלא להניד להרב דנר של הפסד ממון שלו, כי הנשורה ינטלנו ולימודו זמן יותר רגיל מאשר כדי לחיות ניג אהר.

ובתוספתא דנרכות פ"ז איתא: האומר מרפא הרי זה מדרכי האמורי, ר' אלעזר נ"ר לדוק לא אזור מרפא מפני טול תורה, של נית רנן גמליאל לא היו אומרים מרפא, עכ"ל, משמע דכל נית רנן גמליאל לא היו אומרים מרפא אפילו שלא נשעת לימוד תורה, אלא מעולם לא אמרו, ונודלי משום דסנרי כת"ק דתוספתא דיש גוה משום דרכי אמורי, ודלא כטוספת הש"ס שלנו ננרכות הני"ל.

וברש"י נרכות הני"ל: מרפא לאדם הוותעטש שרנילים לומר אסותא, עכ"ל, ואפשר דלכך אומרים אסותא ולא ורפא כלשון הש"ס, משום דנלחירת מרפא יש חיסור משום דרכי אמורי כנתוספתא הני"ל, לכן שינו הלשון ממרפא לאסותא, וכל שיש בו שינה שזו אין בו מדרכי אמורי, ומעתה תתפרש התוספתא הני"ל: האומר מרפא הרי זה מדרכי אמורי, כלומר אצל נשינו לשון ממרפא לאסותא אין בו משום דרכי האמורי, וכן של נית רנן גמליאל לא היו אומרים מרפא, אצל נשינו לשון אפשר לאמרו ור"א נ"ר לדוק לא אמר מרפא נזית המדרש משום ניטול תורה, כלומר, ואפילו אסותא לא אמר נזית המדרש, דלענין טול תורה אין חילוק אס אומר מרפא או אסותא,

תתתצג (א) כ"ב וי א. תתתצד (א) ב"ק ס"א א. (ב) ע"י י"ה א. (ג) שם שם. (ד) ב"ק ד' ב.

תתתצב (א) נרכות ניג א' ולפנינו: לא היו אומרים "מרפא" ובתוספתא שבת פ"ה ו של בית רבן גמליאל לא היו אומרים מרפא.

שחבלו בו חייבים כיוצא בדבר הקוצץ נפיקותיו אע"פ שאינו ראוי פסוד ואחרים שקצצו נפיקותיו חיובין [ג] אע"פ שהוא נותן כל ממון שבקולמוס אינו נמחל לו עד שיבקש חיטנו שנאמר (בראשית כ ז) השב את אשת איש כי נביא הוא ותתפלל בעדך ומניין שאם לא מחל לו שהוא אכזרי שנאמר (שם שם יז) ותתפלל אברהם אל האלחים.

תתתרוצת. והגול"ך לארץ מרחקים למקום תורה וכידו [א] כסף ללמוד פנגר פדר או שנים ילמד תחילה מה שנוהג תייר ויכול ללמוד לאחרים שאם ילמד תחילה סדר קדשים ועדיין אינו יודע סדרים שצריכים להם בכל יום כגון שחיטת חולק ושבת וברכות וכיוצא בהן כי שילמד יהיה בלבו כדי ללמד ולא יתכן לאותם שלא למדו עדיין מסכתות הצריכות להם לחרות בכל יום שילמדו תחילה מסכתות שנוהגים לימות המשיח ובמקום שיש מחלוקת במשא ומתן צריך לעסוק [ב] בסדר נזיקין אפילו בשלומד שאר דברים (א) כדרך יהדות.

תתתרוצו. [א] מותר ללמוד קטנים בשכר אבל לא גדולים וכתוב (רברים ד ה) כאשר צונו (א) מה אני כהנא אף אתם כהנא וארם העוסק במלאכה מותר ליקח שכר תורה כדי לכפל מלאכתו (ב) ברב חונא משני בעלי דינים כדי לכפל מלאכתו [ב] אם יש ארם שרגילין בני ארם אצלו אל יצטרך קצצו ללמד תינוקות כי יבאו אצלו ולא יעסק בהן כפונד ואל יאמר ארם הואיל ואני מלמד ילדים ביום אשכים ומלמדו בעצמי מפני שנמצא ישן בלימוד תיטקות והוא קיבל שכר על מנת ללמדו כפונד.

תתתרוצו. כתיב (ויקרא כה ג) לא ירדו כפרך לעיניך [א] אל יקניש ארם את פועליו ואת שכיריו ואת מלמדי תיטקות יותר מדאי אם עוסקים ואומר להם אותו פלוגי טעל ואותו שכיר קדשים יותר מכם כי כל מי שמקניש אינו רואה

משנת אברהם

הם להתעייין ולמוד לשם שמים נעומת העיין ירוה למאוכו מלד נחריפות ונקיאות של אחת. עכ"ל הטבור.

[ב] בסדר טיקין וכו' נרש"י נרכות כ, נשני דרי יהודה כולי תנוי נזיקין הוה, לא היו גדולים נכל נמרח של ארנעה סדרים אלא נחלחל נני שלנו. משמע דהיו לומדים גם אחר הסדרים אלא שעיקר גדולתם היתה נני ננות, היינו נחלי ניק ונ"ב. אולם נסנהדרין קוי. מפרש רש"י נסדר טיקין. וע"י נכסף משנה ממרים נ"ב, שהנזיל רח"י נממרח זו דיג מליחות שהתכחיס נדורות אחרונים יהיו יותר גדולים נתורה מאלו אשר לפניהם, ולפי פירש"י הנ"ל אין רח"י. דרי פפאל לא אחר נדורו שלו הם יותר גדולים נתורה מהראשונים אלא שהסדר הלימוד, כלומר, נאחה לימוד לזקוק ולעמל יותר, ה"י נדורו יותר משאנא. וממילא אדא לא השגמו של הכ"מ על הראשני ז"ל ע"ש.

סימן תתתרוצ"ז

שכר בטלה ופירחה מלימוד עם תלמידים

[א] מותר ללמוד וכו'. ראה נח"ב, סימן תת"י, דף קכ"ט, מה שכתנתי שם נאריכות נדנרים אלו, והגם דגם נכאן כתנ רנינו דרק שכר נטלה ממלאכתו מותר לו לאדם ליקח ולא כתנ דמותר לו לקחת שכר טירחה, כגון מי שהולך מהלך רב נכדי ללמוד עם תלמידיו, אצל נסימן הנ"ל לידדתי דגם רנינו מודה דמותר לקחת שכר טירחה. ע"ש היטב.

[ב] אם יש וכו'. סימן זה כפול לעיל ח"ג, סימן תת"ל ונח"ק שם לין לירושלמי דחז"י, ז"ל, לא יעשה נתוך שלו נלילה וישכיר עמחו ניום, ונתוספתא נחז"י, פ"ת, מונח נש"ע וי"ד סימן רמ"ה-י"ז, נחז"י, ותי"ח ס"י של"ג-ה.

סימן תתתרוצ"ז

המקניט את פועליו ברברים עובר על לא תרדה בו בפרך

[א] אל יקניט וכו'. לדעתי טעות סופר יש כאן, כי הקרא לא ירדו נפרך לעיניך, קאי על הנמכר לגר תושב או לעקר, והזהיר אותנו הכתוב לנל נעונו את ישראל הנמכר להם, שירדו נו הגר והעקר עונדת הפרך, ואין זה ענין כלל

דוחי נהם קאי אפילו על הספק, ולו"ד דוחי נהם הוא מיונ כלומר עליך מוטלת חונה שלא לעשות שום דבר שהוא מתנגד לחי נהם, ממילא אסור להניח את עמחו אפילו לדי ספק סכנה אפילו נקיום המנות, וכנר כתנתי מזה נח"א.

[ג] אע"פ שהוא וכו'. אינו משתייך לדעיל, אלא שרנינו מניח את כל המשנה ננק' ל'.

סימן תתתרוצ"ה

סדר הלמוד הראוי

[א] כסף ללמוד וכו'. לדעתי נקט רנינו ההולך למרחקים וכו', למשל ולדוגמה, כלומר, כשם שמי שהולך למרחקים ללמוד תורה ועולה לו נכסף מלא ינמר ללמוד מה שהוא לריך ביותר כן גם כל אדם הלומד לריך לנלל את הזמן והעת שהוא יותר יקר ומשבו נכסף, ומה גם כי כסף אדם יודע כמה יש נידו אצל אין אדם יודע מספר שנותיו הקוננות לו לחיים, ולכן חייב לסדר את משנתו ולהקדים ללמוד מה שלריך לו ביותר ומזה שיה"י לו יותר תועלת.

בא וראה שרנינו הקדים חולין שנת ונרכות. ללימוד של סדר קדשים וטייקין ולא כמו שנהגו נהרצה ישניות נזמנינו להקדים טיקין וגשים לכל אחר סדרים, וטעמו של רנינו מתנאך מעמחו, כי חולין הוא מסכת הכוללת עיקרי הוראה, ושנת הוא הלימוד הכי משונ ושכללי, וכנר האריך מרן ז"ל נהקדמותו לספרו הנהיר אנלי על, נדין קדימת הלימוד נהלכות שנת, וכתנ נד"ה ונחרי"י, ומונן שכשם שאמירת שנת שקול ככל המנות, כן ללמוד נהלכות שנת שקול כללמוד וללמד נכל המנות, גם נשמע מדברי רנינו המלמד את הסדר של לימוד, שיס מהנורך ללמוד כל המסכת מהתל ועד סוף, ולא כאלו הלומדים כל מסכת לקטעים וכנר נזוק ומנוסה שאין תועלת נלימוד של פרקים לסירוגין, גם משמיענו רנינו, את גדול הנחילות והתועלת מלימוד מסכת נרכות, וכנר רחיתי הרנה חכמים — נענייהם — שאין להם אפילו ידיעה קלה נאוי"ח ועיקר ידיעתם נכמה דפין נסדר טיקין, ומזקינים אתננון, הלא נרותינו המתן אנהם יהפרי מנדים שהעניקו את החמה נקומתם נחרו וקידונו את לימוד חלק אורת חיים לכל הלימודים, וראה נאגרת הראשונה להפמ"ג, נסוף ד"ה, ועל השנית, שהאריך נהשינות הלימוד של אורת חיים, ושם מסיים: וכל הלכות נחלק אורי"ח דנרים נורחים

סימן טו"ב וברכה כאותה פעולה וכאותה מלאכה לבסוף ובאותן תיטקות כאשר הם רגילין בקיר כן יקשה לא יקראנו ולא יאחרנו כי עץ תקונוש למי שמצער את הפרהנים מפני שכלא זה תריר צעורים.

תתרתצת. כתיב (יהוקאל ה' ו') ותמר את משפטי לרשעה ואת חוקתי מן הארצות אשר סביבותיכם וכתוב וכמשפטי חנוים אשר סביבותיכם לא קשיתם (א).

תתרתצת. אחר לא היה מניח פועליו לצאת ממלאכתו עד השיבה האומנים היו יתחיים והיה בקרב לו גוי שקצוב לפועליו לצאת קודם השיבה ובערב שבת היהודי היה רוחק את פועליו האומנים היהודים והנכריים לקשות מלאכתו עד שחולנים לבית הכנסת עד שאומרים ברבו והגוי קוב את שכיביו ופועליו בשבת שעה גדולה קודם הקרב (א) אמר החכם תמה אני אם יתקיים זה הבניין של יהודי או אם ינחיל לירשיו וקוד הגוי היה נתון שכיירות לפועליו בעין יפה והיהודי רחוק על כל אלה לא יתאספ ה' וכן היה ברברי החכם ובניין הגוי נתקיים לירשיו.

תתתש. כתיב (שמות כב יד) אם שכיר הוא כה בשכרו וסמך ליה (שם שם טו) וכי יפתח ארש בתולה כמו שאמר בן סירא (א) לא את הכל תביא בביתך (ב) לא ישכיר אדם לא פועל ולא מלמד שצדקה כנשים כשאינו צריך לדבר קמחם או מדבר קמחם שלא לצורך מן הדין היה שלא יראה באשה (א) אמילו כשצריך לדבר קמח מן יתאמה אליה וכתוב (משלי ו כד כח) לשמך מאשה רע מחלוקת לשון נכריה אל תחמד יפיה בלבבך ואל תקחך בעפעפית.

תתתשא. אע"פ שכתוב (דברים יא יט) ולמדתם אתם את בניכם לדבר כהם, בניכם ולא בנותיכם ילמד אדם את בנותיו כדי שידעו להתפלל (א) וגם המצות אך טעמי מצות לא ילמדו ולא יתן את בנותיו שנדלו ללמד כפני בחורים שלא יהטא בהם אלא הוא ילמדם.

תתתשב. (א) במדרגא שאלה לר' אליעזר מפני מה הוא אחר במעשה הענין והן מתו שלשה סתות אמר לה אף הכמתה של אשה אלא (ב) בשלכה שנאמר (שמות לה פ) וכל אשה חכמת לב בדייה מזה אמר לו חורקנטנו בנו בשביל

משנת אברהם

אין לך חילול השם גדול יותר מזה, כי תכליתן של ישראל נהעולם הוא להיות סמל ודוגמה של ישראל וכוונת, כאמור ישראל אשר נד אחפאר. ואם חלילה הם מתנהגים שלא כהוגן הרי מחללים את שמו יתעלה והקדושה אשר ישראל מתחללת. וכנראה החכם שאמר: על כל אלה לא יתאספ, הנין זאת מהכתוב, ניוחאל הנין, ו יא, וסם כתיב: אם לא יען את מקדשי טמאת, ודרש ר' שמעון מזה הכתוב: קשה טומאת מקדש וקדשו מכל עבירות שנתורה. תוספתא שנועות, ה, כי המחלל את השם הרי זה מטמא מה שצריך להיות קודש ומקודש. והבן.

סימן תתת"ש

(א) אמילו כשצריך וכו'. נדפוס ראשון משנת יפ"ח, סימן תתת, יתיאל: אלא כשצריך. ולשון אפילו מתקנל יותר. וכן יש גם טעות נפיוס המאמר: מן תקחך נמקום ואל תקחך. וראה נהר פקודי, היכלא שתיחלה, כל המאמר גם, ומסיים ה"ה, ועין טוף שמה נשף. ע"ש.

סימן תתתשא - תתתשב

תלמוד תורה לנשים

(א) וגם המצות וכו'. ראה נח"ב דף קמ"ג סימן תתת"ה. כי גם הארכתני נחיונו ללמד את הדינים לנשים. ע"ש. ויש שינוים רנים זין הסיונים אשר לפנינו וזין סימן תתת"ה, וזין הנדפס נדפוס ראשון סימן ש"ג, עיין נהם היטב ולא נחתי נכלון אלא להשלים את הענין שנאמר גם, דנמשנה סוטה כי פליגי בן עזאי ור"א נפלונתח רחוקה דנ"ע סונר דמנוה ללמד את נתו תורה ור"א סונר לא רק שאין זו מנוה אלא שאסור ללמד את נתו תורה, ונתוס' גם נדף כ"א מפרשים דנן עזאי חולק אדר"א בן עזרי' האומר נחגינה נ' דלמען ישמעון דכתיב נפרשת הקהל קלי אנשים, דה רק לר"א, הסונר דליין נלימוד אלא חיינות לנא לשמוע כדי שידעו לקיים המצות - כלומר ולא ללמוד - וכן עזאי סונר דנשים חיינות ללמוד כמו אנשים. אי"כ סתמא דש"ס וקידושין כ"ט דנשים פטורות מח"ת מדכתיב את בניכם ולא ננותיכם הוא דלא כנן עזאי, אלא שיש להעמיס פיר'

לפועל העונד אצל ישראל. והי צריך להיות קרא: לא תרדה זו נפרך ויראת מאלוקיך, ויקרא כה-ימג, וכן: נלחיסם נני ישראל איש נלחיו לא תרדה זו נפרך, גם, כהימו. והנס דהנינו נפרך משמעו ענוה קשה, כתרנמו לא תפלה נני נקשיו, וליך למד רנינו מזה היסור לתקניטו נדנרים שאינו דומה לענוה קשה המפרכת את הנוף, אולם נחרי"כ - הונא נרש"י ע"ה"ת - דרשו על לא תרדה זו נפרך: שלא תאמר לו החם את הכוס הזה והוא אינו צריך, הנין לי את הכוס והוא אינו צריך, וכו'. ונמגרים כחונ נפרשת שמות: ויתררו את חייכם ענוה קשה - אשר ענדו נהם נפרך, ודרשו נרותיו מלמד שהיו מחליפין מלאכת אנשים לנשים ומלאכת נשים לאנשים, ופירש מרן נעל אנלי טל ז"ל, הונא נשם שחולל שמות, תרע"ג. דשני הפירושים מתאימים כאחד, דמה שהחליפו ענדת אנשים לנשים וכן להפך אין זה לטונת המלאכה, כי מלאכה הנריכה לענוה נשים, כגון ענוה נמטנח אם יעשו אותה אנשים לא תיעשה הענוה כראוי וכן ענוה אנשים הנעשית על ידי נשים שנודלי אין מסוגלות לענוה זו, התנולה תהי שמהל ענוה פנומה, ולמה עשו מנרים כזאת, משום דעיקר כוונת המנריים לא היחה לתכלית הענוה אלא להקניט את ישראל, ואדם העונד נענוהו שהוא רגיל נה הוא מתניע ומתעמל אצל אין לו מזה נער, אצל אם זקוק לעמל ולהתיגע נמלאכה שאינו רגיל נה הרי הוא מנעטר גם כן. וכן אם האדון מעמל את ענדו נמלאכה הנרוכה אין הענד מנעטר אלא מתניע נלנד, לא כן כשמתריחו נענוה שאינה לרוכה הרי הוא מקניטו ומנערו. ודפח"ת. ונכן שפיר למד מזה רנינו מוסר נעלה לנל לער נדנרים את פועליו נדנרו אליהם שאחרים אונדים יותר יפה מהם, כי נדנרים כאלו הוא מנער את נפסם ומקניטם, והפועלים אינם מושכרים אליו אלא נענוה הנוף ולא ננער של נפס. ומה טונ ומה נעים החוקים והמשפטים אשר נחורתינו הקדושה והטהורה.

סימן תתתצ"ט

המתנהג שלא בדרך הנימוס, מחלל את השם.

(א) אמר החכם וכו'. אם ישראל מתנהג שלא בדרך הנימוס ננד נני אדם נחמן שאינם יהודים מהרים ננימוס,

תתתש. (א) י"א ל"ב וטובא בנדרין ק ב. (ב) קדושין פ"ב א. תתתשב. (א) ירושלמי סוטה פ"ג ובמדר רבה פ"ט ובבלי יומא פ"ו ב' ולשניו בבבלי: אשה חכמת. (ב) לפינוי נפלך.

תתתצ"ט. (א) חסרון דביר יש כאן ובבלי: וכתוב במשפט הנינים אשר סביבותיכם עשיתם כמחוקצין שבהם לא עשיתם כמחוקצין שבהם עשיתם. מנדרין ל"ט ב.

שלא להשיבה דבר אחד מן התורה איבתה מבני שלש מאות בור מקפור בכל שנה אמ' לו ישרפו דברי תורה ולא יספרו לנשים וכשיבא אפרו לו תלמידיו ר' לה רחית בקנת לו מח אתה משיב ר' ברפיה ור' אבא בר כהנא בשם ר' אליקור כל מי שחיה קרים והתראה הוא מת בבית דין קרים בלא התראה היה נבדק בפומה לא קרים ולא התראה היה מת במגפה רב ור' לוי בר סיסי תרווחן אמרין זיבה וקיפור וניפך היה מת בבית דין פסה ריקר ושיחק היה נבדק בפומה שמה בלבו היה מת במגפה

משנת אברהם

לכך מחדש רנינו חדשות נדון זה, והוא דמה שאסור ללמד את הנשים תורה. הוא דוקא ולאך את טעמי התורה. זה דבר מושכל מחד. דהלא עיינו רוחות שרונ חללו שהתפקרו דורשים והותרים נטעמי המלות והאיסורים, ומתחכמים נעיינים לומר איסור זה או תלזה זו הוא הטעם פלוגי ונחקקו או נזמן שאין הטעם הזה משחיך רולים להתיר את האיסורים ולפרוק עול, והואיל והנשים דעתן קלות הרי הן עלולות, אם תדענה את טעמי התורה, להנין ערמומית נפירי רש"י נסוטה כ"ג: אצל אם לא תשמע את הטעמים אלא את הדינים לכל פרטיהן אין כאן שום חשש של תקלה, והוא פירוש חדש לגמרי. ונגדפס סימן שי"ג, כתוב: ומה שאמרו שהתלמד לאשה תורה כאילו תלמדה תיפלות, זהו עומק תלמוד וטעמי המלות וסודי התורה אותן אין תלמדין לאשה ולקטן וכו'. ואין ספק אלני שמה שכתב, וטעמי המלות וסודי התורה" הוא פירוש למה שאמר עומק תלמוד, כלומר, מהו עומק תלמוד, טעמי המלות וסודי התורה, וסימן שנכלן מפרש ביותר דלת כתב אלא: אך טעמי המלות לא ילומד. והדבר מוסגר מעלמו, דלא הרי נשים כהרי אנשים. איש הלומד טעמי תורה, מכיון ששכלו יותר חזק ינין שהנס שמיני טעם פלוגי ממנוה פלוגית, לכל זאת ידע שינס עוד טעמים רנים לכל מנוה ומנוה ולכל איסור ואיסור, וינס טעמים נשנים כאלו שאין נכה האנושי להשינס, לכן לא ינא לידי טעות אפילו כשידע קלת מהטעמים, אצל נשים וקטינס שמלד הטנע שכלל חלש וטחים להתפתחות מהטעם אשר ישמעו ממי שלומד ויאמרו זה ואך זה הוא הטעם של המנוה והאיסור וינחו חיו לידי מכסול.

אמא דעדין לא נחה עלי רוחי לומר דהנניאות לא היו יודעות אלא טעמי התורה אפילו נמדה זו שתלמיד חכם פשוט יודע, התמהיה. וכן נביאה כדנורה שהיתה שופעת נישאל, — הגם דהכז"ל כיללו אותה נשי דסנין שמיהו, אצל הלא חיד פירשו שלא תלאו נה שום שמן אחד אלא הא ותשלח ותקרא לנרה, ואילו אייה אזלל לנגי'. תגילה י"ד: — איך יעלה על הדעת שחסרה לדעת נטעמי התורה מלאה הת"ח הפשוטים נישאל.

נשים מותרות ללמוד מעצמן דברי תורה

לכך נראה לי לומר, דכל האיסור ללמד את הנשים תורה. איט משחיך להן להנשים עלמן, אלא רנתינו מדגרים על האדם המתלמד את נחו תורה, שלא ילמדה טעמי התורה וסודי התורה, אלא תלמדה התורה והדינים כפשטם, אולם לאחר שהיא למדה את התורה והדינים, אם תרצה, תוכל ללמוד לעמנה כל מה שתרצה כפי תפישת שכלה. והלא כבר הי' לעולמים דגדולי ישראל שלא היו להם רננים ומורים, אלא כשהיו לעירים מחד למדו אצל רנס, ולאחר כך מעמנס למדו ונעשו לחכמים ונגדולים נישאל. ובכן אפשר שנס הנניאות ודנורה נכלל לא למדו תלמידין או מרנן נהיותן נעירות יותר מתורה ודינים כפשטם, וכשנתגנרו למדו מעלמן והלליחו נלמודן נמדה מרונה.

ורמא' לדנר, דנשים לעמנן אינן אסורות נתי"ת אלא שאינן מתוינות, דלי אחרת דאסורות אחלי קייל דמנ"ע שהזמן גרמח נשים פטורות משום דאסמכי תפילין נתי"ת למיפטר נשים מתפילין ועל הכלל כולו ינא למיפטר נשים מכל מלות עשה שהז"ג, משמע דרק פטורות, אצל מותרות, ואחלי ימח כשם שאסורות נתי"ת כך אסורות נעשיית כל מנ"ע שהז"ג. ואין לדמות דנס נכל המלות עשה שהז"ג, דעת רש"י דליכא נל

אחר נחוס' הנ"ל נסוטה, נמה שסימו: ונראה דפירי דמנוה לשמוע על הנשים כדי שידעו לקיים המלות ולא תנסו שידעו שהזכות תולה, עכ"ל כלומר, דהחוס' מפרשים שנין לנן עזאי ונין לר"ל נ"ע אין תלזה של נתי"ת ננשים כמו נלנשים, משום דנתי"ת מודים שנשים אינס חיינות נתי"ת כמו אנשים, כסתמח דקידושין הנ"ל אלא נשים לריכות לשמוע נלנר, אלא דפליגי נהטעם של המלות שמינה, ר"ל נ"ע סוגר דטעם המנוה כדי שידעו לקיים המלות, כלומר, מה שאסור ומה שמוחר, ונן עזאי סוגר דהטעם כדי שידעו שהזכות תולה. אלא לדנר זה מופרך דל"כ אין נפי"ת נפלוגתנס, ונפרט שני עזאי אומר נפירוש חייב אדם ללמוד את נחו תורה. וכן ראינו נרניד הזהב פרשת וילך דכתב דלנ"ע נשים חיינות נתי"ת, אלא שכתב דחיינות נתי"ת ננוגע למנוות שהן חיינות נהן. ונודלי כוונת לשלול נתי"ת של מלות עשה של הזמ"ג. ואני לא כן אהסוב, אלא לנן עזאי דחיינות נתי"ת, אין נפי"ת נין מנוה למנוה, ומדי דהוי דישראלים חיינים נתי"ת של דיני כהנים, ועי נמה שכתנתי מזה נח"ג הנ"ל אלא חדלמרינן נמנהנה סוטה הנ"ל תכלן אומר נן עזאי חייב אדם ללמוד את נחו תורה כשאל תשחה תדע שהזכות תולה, משמע דנן עזאי נלמח מנוה להאי סתמח דקידושין דולמדתם את נניכס ולא נטוחיכס, דלנ"כ, למה לי לומר תכלן אומר נן עזאי, הי' לו לומר דחיינות נתי"ת ונניכס ולא נטוחיכס לא דריש או דלינטריך לדרש אחריתא, אלא הפירוש דנן עזאי ג"כ סוגר דלין מנוה נתי"ת נוהגת ננשים, אלא דפליגי על ר"ל האומר דהלומד את נחו תורה כאילו תלמדה תיפלות, דהא "מכלא" אנו רואים שיש לפעמים לורך שדע דנרי תורה כדי שדע שהזכות תולה, לכן אי אפשר לומר שיש איסור נדנר, אצל זה מודה שאין חיונ ללמד את נחו תורה, דלין כתוב כלין נפרשת סוטה שיש חיונ ללמד את נחו תורה, ולכל היותר נשמע מכלן שאין איסור נדנר. ואפשר שנזמן שאין מקדש ואין נדיקה לסוטה, גם נן עזאי מודה שיש איסור ללמד את נחו תורה. ועוד דאפשר דנן עזאי סוגר דאפילו נזמן הנתי"ת חיונ ללמד את נחו פרשת סוטה וכל הדינים המשתייכים ליה נרידל אצל לא אחר הדינים שנתורה.

דבורה ושאר נביאות איך הותר להן ללמוד תורה

אולם כשנדקדק היטב נדנרי רניט נסיתן הנ"ל וניותר נמה שכתב נסוף הסיתן שנסמוך: אצל מנוה ללמד לה ענין המלות וענין איסור והיתר רק, טעמי המלות לא" שאל לא ידעו דנרי תורה איך יתרו לנשים — כלומר אם יעברו על נתי"ת ולריכות התראה, איך יתרו אותן הלא אינן יודעות כלל נעניי הענירות והעונשין. — ואיך ידעה דנורה ששפטה ישראל כדכתיבי היא שפטה את ישראל, אלא דנרי תורה תלמדין להן וכו'. הקשה רניט נכלן קושיא חזקה איך שפטה דנורה את ישראל, הלא על השופט להיות נקי נכל התורה כולה ונדקדוקיה, כי השופט איט רק נדיני ממונות אלא הוא ממונה לשפט ולהשמיע דעתו נכל מקצועות שנתורה. כדכתיבי: כי יפלא מחך דנר ניין דס לדס — וקמת ועלית אל השופט וגו', ואני מוסיף להקשות הלא לא רק דנורה היתה הנניאה היחידית נישאל, אלא קיי"ל נמנילה י"ד דשנע נניאות היו נישאל, והלא אין הקנ"ה משרה נניאות אלא על חכם וכו', ונודלי פירשו חכם נתורה נמלא מונן המלה נחמת התורה נמדה מרונה שאין למעלה הימנה, ואיך למדו אותן הנניאות התורה.

למטה לא יספיקו דברי תורה לנשים לפי שכתוב ולמדתם אותם את בניכם ולא את בנותיכם שכל מי שלומד לנשים תורה כאלו מלמדה תיפלות אבל מצוה ללמד לה קניין הספנות וענין איפור חיתור רק מקמי הספנות לא שאם לא ידעו דברי תורה איך

משנת אברהם

כאלו והשני אנ"ד משום שהנזיר קבלוהו עליהם מרוב חסונם, והתומים מפלפל שם אם מהני קבלת חסוני העדה לכל ישראל, כי זה מן הנמנע שרוב ישראל קבלו עליהם את שמעיה ואנטליון, וגם השאלה אם מועלת הקבלה לדני"י, דדוקא דניי ממונות אדם יכול להפקיר או לוותר על ממונו, אבל אין אדם יכול לוותר על נפשו, וכל ליד אמתקנא, דשמעיה ואנטליון נתמנו מפי מלך, ולמלך יש רשות למנות את מי שיחפון כשם שיש לו רשות להרוג לתרון המדינה או שנאמת נתמנו לא לדניי נפשות ע"ש, והנה נמה שמפלפל שם לענין הקבלה של חסוני העדה, לא אדע למה לא העיר מדברי התוס' הכ"ל, דדודאי אין חילוק בין אשה לגבר, וכשם שמועיל קבלה נאשה כך מועיל קבלה גבר.

וזהו שכתוב נתומים דשמעיה ואנטליון נתמנו מפי המלך, יש להעיר מדרשות הר"ן ז"ל, דרוש י"א, שהאריך וכתב דיש להמלך רשות ליתן הסכמתו לסנהדרין שידינו מדיני מלך וזו מכין ועושין שלא מן הדין כהמלך עצמו. ע"ש. ודייקתי מדבריו ז"ל שלהעמיד סנהדרין אין לו רשות למלך אלא שיש לו רק הרשות למסור סמכותו לסנהדרין המלוים נגיד.

אולם מדברי הרמזים ז"ל מלכ"ס ג"י, שכתב: כל ההורגים נפשות שלא נראי או נלא התראה אפילו נעז אחד — יש למלך רשות להרוג, ע"ש משמע דרק המלך הורג אותם, ואם כדברי הר"ן הי' לו להרמזים לומר, הגיד הורגין אותם ברשות המלך. משמע דהגיד לעולם אין עושים דין אלא כפי התורה ודיניה, ומשפט המלך אין לו כל שייכות להסנהדרין, והגם שיש להם להגיד רשות להכות ולהעניש שלא מן הדין, סנהדרין מ"ו, זה רק יולא מן הכלל למיגרר מילתא גרידא.

ד"ש לדקדק, למה לן להילפתא דגזירה שווה דשני שני צירושלמי יומא ובשנעוה דאשה פסולה לדון, הונא נתוס' הכ"ל נכ"מ ועיקר נגדה ג הא לפי הספרי דאוס תשים עליך מלך ולא מלכה, ממילא האשה פסולה לדון, דנשלחא חי אחרת דהג"ש אחיה ללמוד דלא מועיל קבלת נעלי דינים, שפיר, אבל השתא דאחריון דקבלה מועלת, איך אין אט לריכיס לילפתא אלא שלא למנות אשה לדיון, והלא זה ידעו מדרשות הספרי הכ"ל וי"ל, דאי מקרא דאוס תשים עליך מלך, הרי"א דדוקא למשרה שאי אפשר להיות נלא מיטו, אין ממנין אשה למשרה כזו, אבל לדון הלא משכחת נלא מיטו כגון שקבלה הנעיד עליהם, לכן סד"א דמחמ"ס נא אשה לדון, משום דמשרת הדיינים אינה נדומה לשאר משרות, דנשאר המשרות לא משכחת אלא נמיטו, לכן לריך הג"ש לפסול את האשה גם למשרה של דייטת. ועוד י"ל, דאי מקרא דמלך ולא מלכה, הרי"א דאין האיפור אלא למנות את האשה לדון, אבל אם עזרו ומיט את האשה לדון, הרי דינה דין אפילו לד"ב, לכך לריך ג"ש ללמד שפסולה מתימם לעלם הדיון.

וראי"ו נספר אחד שהניח נשם דעת וקנים תנעלי התוס' פירש משפטים, (ואני חיפשתי ולא מלאתי) דהא דגרים פסולין לדון היינו דוקא כשם ישראל גדולי תורה כהגרים אבל כשאין אחרים כמותם, גם גרים כשרים לדון, שהרי שמעיה ואנטליון גרים היו והיו דנים את ישראל, לפי שלא היו אחרים בישראל גדולי התורה כמותם. ואם אמת הדבר שכן כתנו נעלי התוס', אין כאן אום סרך קושיא מדנורה, דכשם שגרים כשרים לדון נאם אין אחרים, כך נודאי גם אשה כשרה. וצ"ל קוט שפטים מניח נשם המדרש: חשיך דרא דליתתא דנרייתא, כלומר, אי לזור שאין לו אנשים מלומדים והם לריכיס למנות עליהם אשה למנהיגה.

תוס'ף, דלדבריה מזה מוכרח דלולא נל תוס'ף ליכא איפורא, כגון שלא נזמק, ועי' נתוס' עירובין ל"ג, ד"ה, מיכל נת שאל. ואי אמת דאסורות נתפילין משום דליתקא לת"ת נדון הוא שתיהנה אסורות נכל מנות עשה שה"ג תמיד, אלא ודאי כדאמרן דאין זה איפור החל על הנשים הלומדות מעמון.

דבורה שפטת את ישראל הגם ראשה פסולה דרון

והנה נקרא דכתיב ודנורה אשה נביאה אשת לפידות היא שפטת את ישראל וגו'. קשה (א) איך שפטת הא אשה פסולה לדון, (ב) הלא קיי"ל אום תשים עליך מלך ולא מלכה, ואשה פסולה לכל המשימות אלה תשים. והקושיא (א) הקאו נתוס' נכ"מ נש"ס. נזמנות מה: ד"ה. מי לא טבלה, כתנו: ודנורה לא היתה דנה אלא מלמדת להם שידעו, אי נמי ע"פ הדבור שאני ונתוס' גיטין פ"ח: ד"ה ולא לפני כתנו: דשחא לא היתה דנה אלא היתה מלמדת להם הדיינים, אינא שחא קבלו אותה עליהם משום שכניה. ונתוס' שנעוה כ"ט: ד"ה שנעוה עדות, כתנו: איכא למימר שהיתה מלמדת להם הדיינים, אינא לפי שהיתה נביאה היו מקבלים אותה עליהם. וכן תירלו נתוס' נדה כ', ונצ"ק ט"ו, והנה מה שתיירו דע"פ הדבור שאני, מתרין נמי הקושיא (ג) הא אסור למנות אשה נגדר שריך התמנות כנרמזים הלכ"י מלכ"ס, דע"פ הדבור שאני. וכן כתב הרד"מ צירוש על הרמזים ז"ל הלכ"י מלכ"ס, א"ה, ע"ש. והרמזין והר"ן גרים פ"ד דשנעוה כתנו: והיא שפטת פירוש מנהגת — ואע"ג דאחריון מלך ולא מלכה, נוהגין היו נה כדיו מלכה, אינא מקבלין דנריה נרלונס. והגם דיש נזה לעיין הרנה, דאל מי הי' הדבור דנורה תהא שופטת, אם תאמר שהי' נזמנה עוד נביא אחר, תקשי למה נא הדבור להחיר את האסור ולמה לא מינו את הנביא האחר לשופט, ונע"כ דלא הי' נביא זולתה, ואי"כ נא הדבור אליה, והיא אחרת לישראל שכן נא לה נעוהה שתהא היא השופט, מה קשה, כי לא מינו דבר האיפור היתר ע"פ הדבור אלא לזמן מועט כדבר היוצא מן הכלל, אבל לא מינו שיש נכח הנביא להחיר דבר איפור לזמן מרובה, ראה מה שכתנתי מה נספרי משנת אברהם ח"א — שלא על פ"ח — דף נ"ו, ע"ש, אם לא שאלת דלכך כתנו: היא שפטת את ישראל, נעת הרי"א כלומר, נעת ההיא דוקא, וזו קלר עראי ולא קנע, כעין שפירש"י עה"ת גני נלק — מלך מואב נעת ההיא, אבל ניותר קשה מה שתיירו נגיטין, שחא קבלו אותה עליהם משום שכניה, וכן נשנעוה, לפי שהיתה נביאה היו מקבלים אותה עליהם, משמע דישאל מעמם קבלו אותה עליהם, ולא שהי' היתר ע"פ הדבור, כלומר, שלא אחרת דנורה מעולם שנא אליה הדבור מאת הש"ת שתהא היא שופטת, ואיך יעשו זאת כל ישראל לעזור על מה שנלוטו מלך ולא מלכה, ומה תירן הוא דמשום שהיא היתה נביאה הרי היא מותרת להיות שופטת, וכי משוא פנים יש נדבר.

ובשפוטת נראה דכוונת התוס' היא שלא היתה דנורה שופטת על ידי מיטו, אלא שנכל פעם שנאו הנעלי דינים להתדין לפניה הרי קבלוה הנעלי דינים, ולא גרע מאשר פסולין לדון שקבלו הנעלי דינים עליהם את הפסול, דיו דין, או אולי דקבלת הרוב ישראל שקבלו עליהם את דנורה לשופטת מועיל אפילו לאחר מכן. אלא דלפ"ז לא היתה דנורה דנה דיני נפשות, דנייני נפשות אינו מועיל קבלת הפסולים.

והתומים נסיתין ז' יא, האריך נדברי כנה"ג שכתב דשמעיה ואנטליון הגם שהיו גרים לכל זאת אחד מהם הי'

נאמר: ודנורה אשה נביאה אשת לפידות שופטה את ישראל נעת
ההוא, אלא, כלומר, היא ולא אחרת, כי דוקא היא שהיתה אשה
נביאה שלא נתמנתה מאת ישראל אלא ה' הקימה לנביאה היא
דוקא היתה כשרה להיות שופטת, ודוק, כי לעתיד הדבר הנ"ל
קרוב לאמת.

וברברי מרן ז"ל הכ"ל, שמפיק דנאמת הנת — נמקום שאין
נן — יורשת את המצרה של אביה, (וגם המנחת
חינוך פרשת שופטים העיר נזה) משום דאין כאן שימה, אלא
ירושא, והיא יורשת כמו הנן, אלא דמה שאינה עומדת נמקום
אביה הוא משום שפסולה לדון ואין דרכה של אשה נמלחמה.
ראיתי להעתיק נכאן מחידושי לנ"י, המשתיד לענין הכ"ל.

רשות יורש כרשות לוקח או לא — הסבר

במשנה נדף ק"א: הגזל ומאכיל את בניו והניח לפניהם
פטורין מלשלם. — פיר' הגזל ומאכיל את בניו,
או שמת הגזלן והניח את הגזילה ליורשיו פטורין מלשלם. ונש"ס
סס מוקי ל"י לאחר יאוש. — ושם: אם הניח לפניהם פטורין
מלשלם. אמר רמי נר חמא זאת אומרת רשות יורש כרשות
לוקח דמי, והוה ל"י כרשות אחרת וכיון שאוקימנא למתני לאחר
יאוש קני להו יתמי ניאוש. רש"י שם. — כלומר, לכן אפילו
הגזילה קיימת פטורין היורשים מלהחזיר או מלשלם, משום
דקני להו החפץ ניאוש ושטי רשות. — רנא אמר רשות יורש
לאו כרשות לוקח דמי והכא נמאי עסקין כשאלכוס, כשאלכוס
לאחר מיתת אביהן ונגזל אין יכול לתנוען שהרי לא גזלוהו.
רש"י שם. — כלומר, אצל כשהגזילה קיימת חייבין להחזיר כי
אין כאן אלא יאוש גרידא ולא שטי רשות. — ושם נגמ', מתרן
רנא מתני' כרי' אושעיא, דנמא, גזילה קיימת חייבין להחזיר.
ע"ש היטב. וקשה, נשלמא לרמי נ"י שפיר משמעט נמתני'
חידוש דין ואם הניח לפניהם פטורין מלשלם, דהגם דהגזילה
קיימת, פטורין מלשלם, דנזה המשנה מלמדת אותנו דרשות יורש
כרשות לוקח, והוה שטי' רשות לאחר יאוש, וקני היתומים את
החפץ, אצל לרנא דתיירי כשאלכוס, א"כ ספא דמתני' והניח
לפניהם דפטורין, למאי אתי, השתא גרישא שאכלו נחיי אביהם
דליכא אלא יאוש גרידא אחרת פטורין, כשהניח לפניהם ואכלוס
לאחר שמת אביהם, דיש כאן שטי' רשות אלא דרנא סונר דאין
זה שטי' רשות מעליא, לא כל שכן דפטורין מלשלם. ונשלמא
נברייתא דר' אושעיא דמפורש דגזילה קיימת חייבין להחזיר,
שפיר יש נזה חידוש דין, אצל נמתני' דלא אשמעינן אלא פטורא,
למאי אתי.

וגראה דיש לקדק נסנת הפלוגתא של רמי נ"י ורנא אי
רשות יורש כרשות לוקח דמי או לא, דנש"ס לא
הוזכר שום סברא או ילפותא לשום גז. וגריך לומר דנסנת
הפלוגתא היא, מה היא ירושה של נכסים, מי אחרין דהפעולה
נעשית נהנכסים, כלומר, הדין של ירושה מעתיק ומעניר את
הנכסים מיד המוריש ליד היורש, כשם שמתק ומתנה מעתיקים
ומענידים את הנכס להלוקח או לקבל המתנה, או שחא אין כאן
שום העתקה והעברה נעלם הנכסים, אלא שדין ירושה מכניס
את היורש נמקומו של המורש, כעין דאחרין נרא כרעא דאנוה,
כלומר, המורש והיורש הם בגוף אחד, ומזמן מיתתו של המוריש,
היורש מתהווה הגוף של המוריש. ונזה תלוי' הפלוגתא של רמי
נ"י ורנא אי אחרין רשות יורש כרשות לוקח, כלומר, כשם
שנמכר, הדין של מכירה מעתיק ומעניר את הנכס לרשות לוקח
ויולא על ידי כך מרשות המוכר לרשותו של הלוקח, כן הוא גם
כן בירושא שהדין של ירושה מעתיק ומעניר את הנכס מרשותו
של מוריש לרשותו של יורש, ויש כאן שטי' רשות, או שאין זה דומה
למכר, כי בירושא אין מעתיקים ומענידים את הנכס לרשות
אחר, אלא אותה הרשות שהיתה היא גם עתה, אלא שהיורש

ועוד יש לומר, דבר חדש נהקדם לדברי מרן ז"ל בלגני נר
י"ד סימן ע"ג, — היא התשובה המפוררה והמפורסמת
בגלוטתה נענין ירושת הרנטת שנעיר ניאולא — שכנת סס
נאות ע"ד: ואין להקשות נתו גופה תירש המלכות, ואף דכתני
תשים עליך מלך ולא מלכה, — הייט דוקא כשישראל משימים
עליהם — אצל זו המלכות ממילא משתייכת אליה דין ירושה,
ודומה לרנתעם שהמלך אף שאמו אינה מישראל רק משום שהיא
בירושא, וכן כתנ הנ"ל דאינו נכלל תשים, הי"ל לענין מלכה
נאמר כן ותירש הנת גופה והוא חנני דוד הזכרים ומתיחסת
אליו, דהא ליתא, שהרי העמדת מלכות הוא למשפטים ולמלחמות,
ואשה פסולה לדון וגם לאו נת מלחמה היא, כנריש קידושין.
וע"כ כתנ החינוך שאין נשים תנוות נמתיית תכירת עמלק,
ואי אפשר שתירש המלכות רק אם ישראל יקנלו אותה, דקינלו
מהני נמחון אפילו נפסולין, וכיון דמלך קנלתס תה"י — נמלוכה —
שנ הוא נכלל איסור של מלך ולא מלכה. עכ"ל הגריך לעניינו.

היוצא מדברי מרן ז"ל הוא שנאמת אשה היא יורשת מדין
ירושא את המצרה של אביה אשר נאה אליו על ידי
מיטי, כי כל השררות וכל המיטיין בישראל ירושה לננו ולנן
ננו עד עולם, רננ"ס מלכ"ס א"ז, ואין נזה משום מלך ולא מלכה,
כי המיטי הראשון הי' לאיש, ומה שנא לנתו בירושא אין נזה
משום שימת אשה, ומה שהנת אינה יורשת המלוכה הוא משום
שאינה ראוי' למלכות כי אינה כשירה לדון וגם אינה נת מלחמה.
א"כ אם לא הי' לו הג"ש דאשה פסולה לדון, היתה הנת
יורשת את משרת אביה השופט, כי נאמת היא יורשת אלא
שאינה ראוי' לדון, אצל זה דוקא כשיש לו הג"ש, אצל נלא
הג"ש היתה יורשת ולא הי' נזה משום מלך ולא מלכה, כי
בירושא הנאה ממילא אין כאן איסור זה כנ"ל, ואפשר דאפילו
המלכות היתה הנת יורשת כשמת המלך ולא הניח אלא נת,
דהשתא דידיעין תג"ש דהאשה פסולה לדון, אינה יורשת את
המלוכה לעזמה משום דעיקר תכלית הממלוכה הוא לדון כמו
שכתנו עתה שימה לו מלך לשפטנו, שמואל ח"ה, אצל אם אשה
היתה כשרה לדון לא היינו אומרים שאין הנת יורשת את המלוכה
משום דלאו נת מלחמה היא, דזה אינו איסור לאשה שתעשה
מלחמה, ולא אחרו אלא שאין דרכה של אשה נמלחמה, ואפשר
דאין דנרים הללו מוסנים כלל על מלכה אלא אנשי ננא נמלחמה
נפשטא דקרא נדרך אחר יאול וגר. ולכן אינערך ג"ש ללמד
לאשה אסורה לדון וממילא נשמע שאין הנת יורשת את המלוכה.

נביא אינו מתמנה מן הקהל אלא מן השמים

ומעתה מתורגמת גם קושיית התוס' הכ"ל איך שפטה דנורה
את ישראל הא אשה פסולה לדון, דגני נביא אין
המתנת מלך הקהל ואין נזה כלל ענין של מיטי, אלא כמו
שכתנו נתורה: נביא מתרנך — יקיס לך ה' אלוקי' אליו תשמעון,
כלומר, הנביא אינו מתמנה אלא השם מקימו לנביא, וכן אחרת
דנורה נשירחה: עד שקמתי דנורה שקמתי אם בישראל, כלומר,
לא נתמנית, אלא ה' הקיס אותי, ועד שלא הי' מלך בישראל,
הנביא הי' השופט, דזה נראה נרור מאשר אחרו ישראל לשמואל:
הנה אתה זקנת ונניך לא הלכו נדרכ"ך עתה שימה לנו מלך
לשפטנו ככל הגוים, כלומר, כיון שהנך זקן ונניך אינם ממלאים
מקומך להיות שופטנו, אנו נריכיס לתנות שופט עלינו, ונכן
שימה לנו מלך לשפטנו, ואם לא הי' הנביא השופט מה טענה
היא זו אתה זקנת — שימה — לשפטנו, ונע"כ דהנביא הי'
השופט העליון, וכן דנורה שקמתי לשמואל גם כן היתה השופטת
מלך שהיתה הנביאה, ולא שייך לומר נזה שאין משימין אשה
נמשרה של שופט, כי מה שהנביא הוא השופט אינו נגדר שימה
אלא נגדר הקמה מאת השם יתעלה. ונזה מתחזור הכתוב:
ודנורה אשה נביאה אשת לפידות, היא"ש שופטה את ישראל נעת
ההיא, דהנינ' היא"ש נראה כמיותר ומה הי' המקרא ספר אולי

תמלא את מקום המוריש נאומה הרשות עלמה של המוריש, ואין כאלו שום שנוי רשות.

י"ש לשער דפלונתח רמי נ"ח ורנח היא נמשעות המקראות, דנתורה כתיב: איש כי ימות ונן אין לו והענרתם את נחלתו לנחו, ואם אין לו נח ונתחם את נחלתו לאחיו, נמדבר כ"ז, והאי והענרתם וכן ונתחם יתירא הוא, דמני למכתב איש כי ימות ונן אין לו נחלתו לנחו, ראה רש"י נ"ב קמ"ז, לכך מפרש רמי נ"ח, דנינים אלו נאלו ללמד על כל עיני ירושה, אפילו ירושה הנן מהאז היא נתורת הענרה ונתינה, היינו שהנכס נעתיק וינתן מהמוריש להיורש, ולכך יולא מזה שרשות יורש כרשות לוקח. אולם רנח סובר דהתורה אמרה הענרה ונתינה נשעה שאין כאלו נן, אלא שהנכס נעתיק מהאז להנח או לאחד מקרוביו אז יש כאלו הענרה והעתיקה, אצל נזמן איש נן היורש את אביו, אין כאלו הענרה, כלומר, אין נזה משום הענרה של הנכס, אלא הכנסת הנן נמקום ונזמן של אביו, ואפשר דמטעם זה אמרו אס נ"נ"ז קמ"ז יש הענרה אחרת שהיא כזו ואי זו זו מתנת שכני מרע, כלומר, כשם שאין מתנת שכני מרע ירושה אלא הענרה ונתינה כך ירושה הנח או אחר הקרובים — תון מהנן ונני הנן — אינה נתורת ירושה אלא מתורת הענרה.

ומעשה לרנח הסובר דלחר מיתת האז הנן נכנס נמקומו והוא כנופו של אביו, סד"ח, דננח, והינה לבניו, והם אכלו את הגזילה לאחר מיתת אביהם, הרי הוא כאילו אביהם הי' אוכל את הגזילה דאז אין שום דבר אשר יפטר את הגזלן הרי לשלם, כן נמי הננים יחייבו לשלם את אשר אכלו, כי הם נמקום אביהם ממש וכנופו, דמני כאילו הגזלן מתדיין עם אביהם הגזלן נתי, לכך אינטרך לאשמעינן דפטורין, והטעם כמו שפירש"י ננח, וד"ה כשאכלום, לאחר מיתת אביהו ונזול אין יכול לתונען שהרי לא נזלוהו, עכ"ל כלומר, האמנם דנשעה שאכלו את הגזילה הרי הם כנופס של אביהם, אצל נשעה הגזילה עדיין לא היו נמקום וכנופו של אביהם, כי אביהם הי' אז עוד נחיים והוא נזל, ואנן נחר שעת הגזילה אזלינן, ולפי זה אפשר דנס רנח מודה שנתינת את הגזילה לנחו או לקרוביו משום שאין לו ננים, דאפילו הגזילה קיימת פטורין, ונניו דנקט נמשנה דוקא, כלומר, זכרים, ולא נקט והינה ליורשיו, ויש נזה אריכות דננים, עד כאן מהידושי הנלרך לעיני שנסימן זה.

ואם כנים הדברים הרי"ל, נמלא איש נזה פלונתח מה היא ירושת הנח ושאר קרובים, אס כדברי רמי נ"ח, הנח ונן ושאר קרובים יורשים נמקום שאין נן, ככל ירושה, ואין חילוק בין דין ירושת הנן ובין דין ירושת הנח, שנשניהם הדין הוא משום העתיקה והענרה מרשות מוריש לרשות יורש כמקח שמעניר מרשות מוכר לרשות לוקח, ולדברי רנח שהלכה כמותו, אין ירושת הנח כדון ירושת הנן, אלא יש כאלו הענרה והעתיקה אצל הנח ולא אצל הנן, ואזנ יש מקום להסתפק אס הנח זוכה נמלוכה או נהמשרה, כלומר, כיון שאין זה ירושה טענית אלא מכה הענרה והעתיקה, דשחא נמקום איש איסור משום שום חשים עליך מלך ולא מלכה, אין אנו מנווים לקיים והענרתם או ונתחם.

ירושת קרובים קודם מתן תורה

דאמנם ידעתי כי השעתי הרי"ל דלדעת רנח הסובר דרשות יורש לאו כרשות לוקח דמי, היא דוקא נתינת לבניו הזכרים ממש ולא לננות או לשאר קרובים, דאז מודה לרמי נ"ח, היא חדשה, ולא ראיתי למי שהוא שיאמר כן, לכל זאת לא נעתי מלכתוב זאת, כי נאמת כשנדייק נתורה לא נמלא כלל הדין דהנן יורש את אביו, וכל הדין כתיב רק נננות אלפחד נננות ושאר קרובים ונירושת הנעל מניו יורש אוחה, ומיכין ידענו הדין של ירושת הנן, והנס דמולחר קרא ואיש כי ימות ונן אין לו והענרתם את נחלתו לנחו, נשמע דניש נן, הוא הוא היורש,

כדליתח נ"נ"ז ק"ס, והננים את האז נחל לן, דכתיב ואיש כי ימות, טעמא דאין לו נן הא יש לו נן קודם וכר, ע"ש אצל מדוע לא כחנה התורה כאלו נדיני נחלות, ואיש כי ימות נחלתו לבניו ואם אין לו נן והענרתם ונר, אלא דמזה נשמע, דמה שהנן יורש אין זה נאוחו אופן שהנח יורשת, דהנן יורש משום דנחל הוא כרעל דלננה, כלומר, עגס מעלמו, והוא נכנס נמקום אביו, אצל הנח יורשת רק משום שהדין הוא כך שחירש, ולכן כנר נאחר נאנרהס נן נתיי יורש אוחי, כלומר, לא נדרך טעמי, כי אין אליעזר שום קרוב לאנרהס, אלא שהי יורש אוחו מדון הזוכה מן ההפקר, כי עד שלא נאמרה פרשת נחלות נננות ללפחד, לא היו אחר הקרובים של אנרהס יורשים אוחו, אלא מי שהחיק הראשון נהנכסים הי' יורש, ואליעזר הי' המחיק הראשון, חו היא כוונת הכתוב ונן משק נתיי הוא דמשק אליעזר, כלומר, המחיק נכל אשר לי, ואפשר דנזה פליגי המדרשות נפירוש ונן משק נתיי, דר"ח אומר נן משק נתיי זה לוט שנפשו שוקקה עלי ליורשני, ור"ל נשם נר כפרא אומר נן משק נתיי, נר נתיי הוא דמשק אליעזר שעל ידו רדפתי מלכים עד דמשק, נ"ר, מ"ד, ע"ש, כלומר, ר"ח סובר דלמלא הי' לו לאנרהס נן, לוט הי' היורש, כמו שטענו רועי לוט, כי הוא הי' הקרוב קרוב ונר כפרא סובר כנ"ל, דעד שלא ניתנה פרשת נחלות, רק הנן הי' יורש נחור יורש טעמי, ואם לא הי' לו נן, המחיק קודם, ואליעזר הי' המחיק, ופליגי נפלונתח דרמי נ"ח ורנח אי רשות יורש כרשות לוקח דמי או לא.

נחלה הבאה לו לאדם ממקום אחר, אין הבן יכול לוטר איני יורש.

ובנישין עו, וכדנר כהנא דלחר ר"כ, נחלה הנאה לו לאדם ממקום אחר — שאינה ירושת אבותיו, רש"י — אדם מחנה עליה שלא ירשנה, ונתחם' אס אחרו נטעם שאין אדם מחנה על נחלת אביו שלא ירשנה והקאז דנח אית לי' נהכותנ דאפילו נדלורייתח יכול להחנות, דחקו לתרן דהש"ס דהכא לא סנר הכי, ועוד דמסקנח דהחס לא קאי הכי, עכ"ל, ולהכיל הדבר מוסנר היטע, נחלת הנן כשיורשה מאביו, אין כאלו הענרה מהאז אל הנן, עד שנאמר שהנן אומר אי אפשי נטונה זו, אלא הנן נכנס נמקום אביו והוא נעשה אב, וממילא לא יוכל להתנות נגד זה, דמני כאילו מחנה שלא ייהי הוא האז של ננו אשר הוליד, דזה הוא דנר שנטע ואין תחלי נגד הטעם.

ובזה מסתבר מה שפסק נספר מירשים נתיב כרג, נשם הר"י תלנש, דאין הנן יכול לומר איני יורש את אבני ואיני פורע חובו, דדמי למקנל מחנה אחר שקנלה דאינו יכול לומר אי אפשר ניה, דדוקא נכור יוכל לומר אי אפשר נחלק הנכורה, ע"ש, והטעם נודלי הוא כנ"ל, דנן נכנס נמקום אביו לאחר מיתתו לא מתורת ירושה כירושח אחר הקרובים אלא מדרך הטעם משום דנרעל דלננה, ועיי נחומי סימן רע"ו.

וכן מתנאר נריש יש טחלין נ"ז קט: את זו דרש ר' ישמעאל נ"ר יוסי, איש כי ימות ונן אין לו ונר נמקום נח אחה מעניר נחלה מן האז ואי אחה מעניר נחלה מן האז נמקום אחיו, ע"ש, ושם נסוגיח מתנאר דלאו דוקא משום דדרשינן שארו זה אב, ואע"ג דאינו מתנאר מהיכן ידענו דהאז יורש את ננו, ורשנ"ס שם, מספרי, דידענו זאת מקי"ו, ע"ש, ולפי הניל מסתבר דלא הי' נריך שום ילפותח דהאז קודם לכל יולאי יריכו, דכסם שאחרנו נרעל דלננה ולכן הירושה מהאז להנן היא טענית, כי הנן הוא חלק מן האז כן נמי האז הוא חלק מהנן או תלחר שהנן חלקו של האז וממילא הירושה של הנן משתייכת לזה שממנו הי' הנן חלק, וכשם שלא הי' נורך לכתוב נתורה שהנן יורש את אביו כך לא הי' נורך לכתוב שהאז יורש את הנן מטעם הני"ל.

וזו היא נאמת מה דאיעניא רנא נעירונין דף ע. יורש מהו שינטל רשות, היכא דאי נעו לערוני מאחמול מזו מערב נטולי נמי מנטל אנל האי כיון דאי נעי לערוני מאחמול לא מנו מערב לא מזו מנטל, או דילמא יורש כרעא דאנוה. ע"ש. ורש"י פירש שם יורש ששכח אצו ולא עירב ומח נשנת ולא ניטל רשותו מהו שינטל היורש, ע"ש. והא דמיעניא דוקא ננט ולא מיעניא נכלל יורש כגון אחיו וכדומה, אלא משום דרנא לשיטתו הנ"ל דרשות יורש אינו כרשות לוקח. משום דנטו הוא שכנס נמקום אצו, וחשוב כאילו אצו קיים.

ובב"ק קט. ובכ"מ, ואם אין לאיש גואל להשיב האדם וכי יש אדם בישראל שאין לו גואלים אלא בגול הגר הכתוב מדבר, ויש להקדק למה הוסיפו וכי יש אדם, בישראל, והלא גם נככרים לא משכחת שלא יהי לו קרונים נכל העולם, אלא דמחלו נשמע דהדין של ירושה נקרונים חוץ מהבן אח אצו אצו טהא ככל נככרים, דפרשת נחלות שנפרשה פנחס רק לישראל נאמרה ואלל נכרים לא נשתנה הדין כלל ממה שהי קודם נתינת התורה, והוקא נן יורש אח אצו דנר חורה אצל לא אחר קרונס, משום דירושת הבן שהיא טעניא אין חילוק בין ישראל לבני אצל אחר ירושות לקרונים שהן רק מזד הדין לא נאמרו לבני וכנר כתנתי נמק"א נענין עכורים יורש אח אצו, והיינו דוקא אח אצו ולא אחר ירושות, כדמפורש נרמזים הלכ' נחלות י"ט, העכורים יורש אח אצו דנר חורה, אצל אחר ירושותיהן מתיינין אוחו לפי מנהגם, ע"ש. והנאחזי רא"י לזה מהא דגטין מו. ההוא דסקרחא דענדי דאזנן לכנרי, כלו מרווחא נתרתי וכנר, ואיך אפשר שלא יהי שום יורש נעולם אשר יירשו את מרווחא נתרתי, וא"כ אי אפשר להם למרווחא המחלי לשחררם נלי רשותם של יורשי מרווחא נתרתי, אלא ע"כ דרק הננים יורשים את אנותיהם הנכרים ולא אחר יורשים, ושם לא היו מנאשים עוד נן אחר נן אלא אחר קרונים שאינם יורשים.

וע"ל פי סגרא הנ"ל יש ליישן קושיית התוס' נחמורה נ', ד"ה. ור"מ, דאחאי אינטרדך לי לר"מ למילף מקרא דאם המר ימיר, לרבות היורש, כיון דלית לי קרננו ולא קרנן אצו, איח לי דירוש סומך וילפינן תמורה מסמיכה ע"ש, ולפי הנ"ל אחי שפיר, דנשלמא למ"ד דאין נט סומך מקרא דקרננו ולא קרנן אצו, מכל שכן שאין אחר היורשים סומכים, דהשתא נן שהוא כרעא דאנוה אינו סומך, אחר יורשים שאינם אלא משום שהנחלה נעתיקה ונתינה לידם לא כל שכן, אצל ר"מ הסונר דירשים סמכו, אפילו לית לי קרא דקרננו ולא קרנן אצו, וסונר דהנן סומך וממיר נקרנן אצו, ואכתי אחר יורשים שאינם כרעא דהמוריש מנא לן דסומכים וממירים, לכך אינטרדך לי קרא דאם המר ימיר.

מלך וכתן גדול אם יש להם רשות לסלק עצמם.

אנב, הנני מסופק, נכל המיניום שמנחלין לנניהם, כגון כ"ג ומלך וכן רננות — לשיטת הסונרות שגם רננות נכלל ירושה היא, דלא כהחכם סופר, ע"י אצו נור י"ד ס' שינ — אם יכולים לסלק את עצמם נתייהם כדי שנייהם הרואים ליורשם ישנו נמקומם. ופשטא דקרא משמע דיכולים לעשות כן, דהא כך ציוה דוד המלך ע"ה לנזוק הכהן ולנתן הנניא ולנניהו נן יהודיע, ועליהם אחריו ונא וישנ על כסאי והוא יתלך תחת וגר, מלכים אי אלהי. ואין לומר דשאי החם משום שמשח שלמה, דהא נהוריות י"א אמרינן דרק משום המחלוקת של אדוניי משחמה, אלא דמשא אין רא"י כלל דהא כל הענין נעשה ע"י עיף, ואין למדין מדבר שנעשה על פי הדבור, וכן מפרש המהרש"א שם נהוריות י"א, דפריך ניהואח ומי מלכי יטקא מקמי קשיא והא כתבי ואת הממלכה נתן ליהורם, ולא פריך כן נני שלמה, משום דשאי החם דהכל נעשה ע"פ הנניא, אולם מש"ס שם נהוריות ובכריתות ז' משמע דהמלך מנחיל את

ובסגרא זו יש לנאר טעם הדין דהינם יורש אח נכסי אחיו המה ולא האז שלהם, ינמות מ'. דלכאורה כלל גדול דהאז קודם לכל יולאי ירכו, משום שהאז הוא כגוף אחד עם נטו המה ככ"ל, ולמה לא יהי קודם לנחלה נטו המת. אלא דינמות קי"ז, אחר רנ חסדא נתיינמה ינמה נכנס לנחלה על פיה. פיר' שאין עדים אחרים על מיתת נעלה זולתה — משום דכתיב יקום על שם אחיו אחר רחמנא והרי ק"ס. ע"ש. ולכאורה מה חידש רנ חסדא נזה הלא נמשנה שם איתא דהודו נזה לדברי נ"ש דאם האחרו ערוה חמורה לא נחיר מתון הקל, וא"כ זה כולל כל דיני מתונות וגם מתון אשר ננחלת המת. אלא דרנ חסדא מפרש כאן הטעם של החכמים דפליגי אדריי נתימות מ', וסוגרים דהינם קודם לנחלה אפילו לא. ומסביר דהיינו טעמא דינום משום דכתיב יקום על שם אחיו, כלומר, הוא נכנס נמקום אחיו המת, לא שהחורה החירה לו לישא את אשתו של אחיו, אלא שהוא נעשה ונכנס נמקומו, והוא ממילא אשתו, — ונמקום אחר ניארחי נזה הענין של יש זיקה ואכ"מ — דכך גזרה התורה שאם מח אדם נלא זרע, אחיו החי הוא נמקומו, ולכך הוא נחל את נחלת אחיו, ולכן אמר ר' חסדא שאפילו נתיינמה רק על פיה, אצל התורה אחרת שעל פיה הוא נכנס תחת אחיו המת, וממילא הוא נחל אפילו נזמן שי' אצ. משום דהינם נעשה כירוש טעני ולא מתורה הענרת הנחלה.

ובאמת סגרא הנ"ל דירושא הבן מן האז וכן ירושה האז את הבן היא טעניא ומשונה משאר יורשים הנחלין מפני שהירושא מתעתיקה לרשותם, מפורש נצ"נ ק"ט. דפריך אימא שארו זה האז מלמד שהאז קודם לנת, יכול יקדום לנן ת"ל הקרוני קרוני קרוני קודם, ומשני, כיון דלענין ינום נן ונת כי הדדי נינהו לענין נחלה נמי נן ונת כי הדדי נינהו, ע"ש, כלומר, קושיית הש"ס היא למה לא יירש האז את נטו כשמת והניח רק נט, דהא הירושא שנתת יורשא את אצוה היא מתורה הענרה ונתינה ככ"ל, אצל האז שהוא יורש טעני משום שהוא חלק מנטו, או שנטו המת הוא חלק מנטו, נדין הוא שאז יירש את נטו המת ולא נת של המת, ומשני, כיון דלענין ינום וכר, כלומר, אם נלך נדיני נחלות נסגרא זו יתחייב שהאז יירש את נטו המת אפילו נמקום שגן המת הניח נן, דהא האז מזד הסגרא הוא העיקר והיורש הכי טעני, אלא דזה אי אפשר לנו לומר, משום שכנר אמרו לעיל נגמ', דהגם דהאז הוא היורש הקודם לכל, אצל מכיון שהבן פוער את אמו מינום, אלא לנני ינום קס הבן תחת אצו — רשנ"ס שם, לכן גם לנני נחלה הבן גם תחת אצו, והלא מעלה זו יש לה גם להנת, דהנת פוטרת את אמה מינום, לכן נע"כ דהנת יורשא את אצוה מתורה הענרה אפילו נמקום אצו אצוה, כי נכאן גילתה התורה שדין הנחלה תלוי נדין הינום, כמו שאמרו ננות ללפחד ואם אין אנו חשונות זרע, תמינם אמת.

עבר עברי עובר את הבן ולא את הבת. יורש מדר שיבטל רשות — הסבר

ודרי אמרו נותיעו ענד עברי עונד את הבן ואינו עונד את הבת, קידושין י"ז: ומפרש שם דעיקר הילפוחא היא מדכתיב וענדך שש שנים, לך ולא ליורש. כלומר, כל היורשים חוץ מהבן הם יורשים, כלומר, הנכנס שלהם יולא מרשותם לרשות אחרת, והואיל שאין ענד עברי גופו קטני למי שקונה אותו, ואינו נכנס של הקונה לכך אי אפשר שיורשיו ירשו אותו, אצל הבן הוא כגופו של אצו והרי הוא כאילו אצו קיים, ולכן הרי הוא נכלל וענדך — לך. ואין כאן אלה אי"כ נמקום שמת נלא ננים, יורש אצו של המת את הענד העברי, דכיון דאין הבת ולא האז יורש את הענד אין שום מקום לירושא אפילו לאז של המת, וזו היא השקלוח וטריח שם נגמ', מחי ראיח לרנות את הבן ולהגויא את האח, ע"ש.

אתה כמל מדברי תורה והולך עם עמי הארץ לשמוע דברים בפנים מוטב לך שלא תזחר מדברים המשייחים כרי שתשנה דברים בפנים שאתה עוסק בהן וכן אמר החכם כל מי שרוצה לעשות סיד ומחמיר במיד ובקפדן הוא הופא אם ישאל אל יזקק לו המורה כגון אינו רוצה לאכול לחם של גוים ושוכב עם גויה וכן אם נפל אימור בדבר חיתר ויתר משישים ואינו נתן טעם ומחמיר אמר לו החכם כשקדירה של גוים אצל האש וקדירה שלך מצד אחד או כאותו בית ואתם חולכים לבית הכנסת ואינכם תוששים אם לוקחת חנויה חכף שלה ומקרכת את המאכל שלכם בעוד שאתם בבית הכנסת על זה אינם תוששים ועל דבר שמותר להתחילת אתה מקפיד ועל עיקר האימור אינך הורש כמו שאמר חגי הנביא (חגי ב ד) כן העם הזה וכן הנבי הזה לפני וגו' וכן כל מעשה ידיהם ואשר יקריבו שם טמא הוא והיו פומכים על המקרא (שופטים ב יא) ויאסוף כל ארש ישראל אל העיר בארש אחד ובשביל שנאמנים עמי הארץ בהג היו מאמינים להם כל השנה.

תתלשד. מעשה בתלמיד אחד שלא היה לו ספר אלא כשבת היה שומע מרבו פירושי הקריאה ובחול היה עוסק בדרך ארץ וקשיר היה והיו עוסקים בספר ירמיה כיון שהגיעו לפוטו שחיה להם לפנים באותה שבעה כמ התלמיד לרבו ואמר לו בעת שקמנו בירמיה פורענות בא עלי כמ ביום ראשון ואמר לרבו תסיים לי ירמיה וסיים לו באותו שבועה חלה לאחר כ' שבועות מת התלמיד לכך תוזר שלמה (משלי ג יא) ואל תקרן בתכתו נגור עליהם לפנים ירמיה אלא תקיים ופיים מחרה... (א) לאחר כל מלאכת ששת ימי בראשית כתיב (תהלים קד לא) ישמח ה' במעשיו זה יום השבת הנכת העולם ולכך [א] הנכת הבית והנכת המזבח (ב) ואפי היה עושה משתה לרבנן כשחיה בפנים מסכתא ועפע אחת חומיט צדיק אחד לפנים מסכתא והקר מי יהיה ישם והקר שגם מרצים יהיו שם כיון שידע לא רצה לאכול עמהם אמר [ב] אין מצוה כשפתיצים שם ויתר עבירה.

תתלשת. אהרן תלמיד שאל לחכם אמר כשאני מסיים [א] ספר או מסכתא יבא לי שום צער מה אעשה אמר לו החכם אם כן אל תכתוב שמך בספר וכשתכתוב קודם שתתחיל לתקנה יום אחד שיצליחך הכפ"ח שלא יפגעך רקח וכן קודם לפיטו תתפלל שלא יארע לך דבר רע כל זמן שאתה עוסק באותו ספר או באותה מסכתא וכן עשה ויצליח ולא ניחם.

משנת אברתם

לארץ, וניד הפרים נגליון לארץ הניל הניא נשם תשנין קטן, שאפילו נארץ ישראל אין חנוכה הנית מלוא. ע"ש. ודברי התשנין קטן הניל מופרכים מירושלמי מפורש נסוטה ח"ד. יכול הנונה בית נחוץ לארץ והי חחר, תיל ולא תכנו את שמוה לתכנו יא זה שאין מלוא לתכנו, וראה שם נליון ירושלים שכתב דמחאן הוליא נעל נאר שזע את דינו הניל, וחיטך ננין שעושים נו מלוא, כגון בית הכנסת, בית המדרש, תלמוד תורה, מושג זקנים וכדומה, נודלי דהוי מלוא נכל מקום, דלא גרע מלוא בית לעלמו נארץ ישראל.

ובתוס' ע"ז כ"א, ד"ה, אף נמקום רנו לומר נחוץ לארץ לא קרוי ניתך, ולנסוף דהו סנרל זו דהא חזין דנס בית שחז"ל חיינ נמוחה. אלא דליט ענין לכאן, דהכא מסתנר דתלוי אס עושה מלוא ננין הנית, או החיטך של הנית מלוא ואס לא, הוי רק ראות. ואפשר משום דעל ידי ננין הנית החדש יתחיינ לקנע מוחה הוי מלוא, ולכך מתרגס המתרגס ולא קנע נ"י מוחתא, והנס דלפי התרגוס הניל, הנית מתחנך נקניעת מוחה, אולם נזהר ה' פרשת ויקרא, ג' ע"ג: אחר ל"י משה תנוכא דניתא נחלי הוה נסעודתא, אדס כי יקרינ מנס קרנן להר', וכו'. משמע דהסעודה היא כעין סעודת הודאה לה' על אזכה לנטות בית, והודאה נעלמה מלוא, כעין קרנן לר'. [ב] אין מלוא וכו'. כעין מאמרס נסנהדרין כ"ג. נקוי הדעת שנירושלים לא היו מסונין אלא אס כן יודעים מי מיסנ עתהס. וראה נתד"ל, פרק י"ג.

סימן תתלש"ח

הזכרת שם המחבר על ספרו

[א] **ספר** או מסכתא, וכו'. ננדפס דפוס ראשון איתא: סדר או מסכתא, ואין להדנר שום מונן, למה שזנ התלמיד שחגיע לו גער כשחסיים ללמוד איה סדר נמשניות או מסכתא נגמ', אדרנה זכות תורה תולה, ומעכב את הפרעניות אס לא שגלחר שהי תושש לעין הרע שמתקנאים נו. ואפשר דמשום זה אנו נוהגין, כשמשלחין מסכתא או ספר ננזור, לומר נההדרן תפילה ותחינה ותזכירים זכות התנאים והאמוראים, כדי להכלל מעינא נישא חיי.

חסיר ד"ת מלנו. וז"ל דשתי הכא שהיא אוכל את הלחם ומחמת רענון ולא נכדי שיסכה תלמודו, ונלופן כזה אינו חייב ודמי ללא אפשר וקמחון.

וכבר כתנתי שם נדנר שכהה הנאה על ידי התרשלות הוי נכלל פשיעה, ומסתנר דהעושה פעולה נכדי שיסכה תלמודו או אפילו נסתחא אלא שיש לו ענה שלא לעשות הפעולה כגון שיש לו לחם אחר, נודלי דהוי חסיר דנרי תורה מלנו על ידי מעשה, והנס דלחתיק נקידושין כ"א: מיעוט סס, פירש"י שלא יתן סס על אזט ויקננה דהא לא דמי למרע שליט טוקנ חכת אדס אלא מעלמו. ע"ש לאו למיחרא דהטתן סס על אזט של הענד והסס טוקנ את האוזן אין זו מעשה, אלא דלא הוי מעשה דומיא דמרע, והתס נלי קרא דנעינן מעשה דומיא דמרע, אזל הכא כיון דהתרשלות חסונ חסיר ד"ת מלנו, מכל שכן פעולה, דהא המתרשל ללמוד אינו מתרשל נכוונה כדי שיסיר ד"ת מלנו, אלא שמתרשל מחמת עללות וזו היא סנה לשכחה, מכל שכן שהמעשה היא הסנה להסרת ד"ת דהוי פושע.

סימן תתלש"ד

חנוכה בית חדש — סעודת מצוה

[א] **חנוכה** הנית. ראה מדרש תנחומא נראשית, שחילתא דמחיינין בית ישראל למינא ניומא דשנתא — כמאן דננא ניתא, ונמר לענידתא ועניד יומא טנא וכו', וכן נשחילתות דר"א נאון פרשת נראשית, ע"ש, ופס"ר, ואין ויכולו אלא לשון חנוכה, ונפסיקתא זוטרי: וינרך אלוהי את יום השניעי ויקדש אותו, תשל למלך שנה פלטורין ואחר כל מלאכתו עשה לו חינוך, כלומר, החינוך של העולם הוא הקדושה שהקני"ה קידש את השנת. וכן מטין דנרי התרגוס יונתן: אשר ננה נית חדש ולא חנוכו, די ננא ניתא דתתא ולא קנע נ"י מוחתא, דנרים כ"ה'. כלומר, החיטך הוא הקדושה השוררת על הנית ע"י קניעת המוחה, אזל מחדרי תנחומא והשחילתות הניל יש סתך לעשיית סעודה לחיטך נית חדש. **אולם** המגיא סימן תקפ"ח, הניא נשם ספר נאר שזע דדוקא נארץ ישראל הוי חנוכה הנית מלוא ולא נחוץ

מתחשד. (א) מדרש שוח"ט סומור קיד. (ב) שבת ק"ח ב'.
 אהרן תלמיד שאל לחכם אמר כשאני מסיים [א] ספר או מסכתא יבא לי שום צער מה אעשה אמר לו החכם אם כן אל תכתוב שמך בספר וכשתכתוב קודם שתתחיל לתקנה יום אחד שיצליחך הכפ"ח שלא יפגעך רקח וכן קודם לפיטו תתפלל שלא יארע לך דבר רע כל זמן שאתה עוסק באותו ספר או באותה מסכתא וכן עשה ויצליח ולא ניחם.

תתנשט. ניתנו אותיות של תורה להתחפר לתיבות לרעת על פיהם רצח חקב"ח תחילת האותיות אלף לחגוד (א) שתחילת האדם ליום דינו מותחין לו בדברי תורה כי אומרים לו למה בראתי דיבור לאדם אלא לחורות לו לומר תורה שנאמר (ישעיה סג כא) עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו כל הראשונים להקב"ח שהוא ראשון בתחילת חיות שחיית התמיד בצאת השמש בייסודוסי המה בזריקת דמו והנה פתח באל"ף לומר תחילת דיבור בנג אלף לו בחפסח וכתוב (דברים ו ז) ושנתם לבניך (שם יח יט) ולמדתם אתם את בניכם ובאמצע אותיות למ"ד אלף לבניך לומר כל בנג וסופן תי"ו תכתוב פרנתיב (שם שם כ) [א] ותכתבם חייב שיחא נכתב לכל אחד ספר תורה ועוד ת' באחרונה לומר כל מעשיך בספר נכתבין פרנתיב (מלאכי ג טז) וכתב ספר זכרון לפניו כי בסוף ימיו של אדם חכל נכתב ועוד י' כ"ף פ"ף למ"ד תכריע בקו מאונים ליסודך שיחא ברור לך כי כשם שיש לו לאדם לדרוש פרטים או לקרוא לחוציא את חרבים ידי חובתן מיד הוא יושב תורם כדי (ב) שלא יבגם בהם מפני חסות ומה שכתוב ושנתם לבניך שלא ילמד אלא דברים ברורים (ג) כי גירסא דתקנתא (ד) שכשתא ביח דעל קל.

משנת אברהם

וקשרתם וכתנתם כל שיטת נקשירה ישע נכתבנה וכל שזית נקשירה לזית נכתבנה, ולכך אשה שזית נקשירה לזית נכתבנה, והוא פלא דהא זה לא נאמר נס"ת, אלא וקשרתם כתיב נתפליין וכתנתם נמוחה, וס"ת לא החכר שם, ראה נח"מ מס"ת דף ס"ה, כי שם הארכתו, וכפי הנראה מדברי התוס' הנ"ל וכן מדברי רבינו נח"מ, היתה להם דרשא מפורשת דליתקיש ס"ת לתפליין ומזוהה, ולאנחו לא נדע, מלמד מה דליתא נמנחות ל"ג: כתנה אגרת פסולה, מ"ט, אחיח כתינה כתינה מספר. ע"ש, והדדורוש נדברי רבינו הוא מה שדקדק וכתב: "שיהי נכתב לכל אחד ס"ת" ולא כמו שכתב הרמזים ז"ל נספר המלות מלוא י"ת, שזיוט שיהי כל איש מחנך כותב ס"ת לעצמו, ואם איש לו לכותבו לר"ך שיקנה או ישכור מי יכתבו לו, דמלשון משמע דעיקר המלוא הוא על הפועל כלומר, שיכתוב ס"ת לעצמו, אלא נח"מ נרירה יקנה או ישכור, אולם רבינו מפרש דעיקר המלוא שיהא נכתב, כלומר, הנפעל, שיתרבו ס"ת בישראל, ולדברי רבינו מונן הדין שאלו נח"מ אע"פ שהניחו לו אנותיו לאדם ס"ת מלוא לכתוב משלו, כלומר, דאיך האדם נפטר מהחיונו הזה נשגיל שיש לו ס"ת, והכוונה נמלוא זו כדי שיהיו נעולם הרבה ספרי תורה. ולפי זה איך נפ"ת אם האדם מחזיק את הס"ת שכתב לעצמו או שנתנו לניח הכנסת, דהא עיקר המלוא שיהי על ידו ספר אחד יותר נעולם, והא ישע, וגם אם כותבים ס"ת נצטר, נודאי שלא ילאו, כי אם הנצטר הוא מעשרים איש הרי התורה חפלה שעל ידי אותם העשרים איש יתרבו נעולם עשרים ס"ת, והם לא הרנו אלא ספר אחד, אצל אם העשרים איש יכתבו נשותפות עשרים ס"ת, ילאו כלם, הגם שזית מנורר איזה ס"ת הוא של זה ואיזה הוא של זה, כי איך נרירה נכתבו זה, אצל סוף כל סוף אותם העשרים איש הרנו עשרים ס"ת נעולם הו היא המלוא.

כתיבת ס"ת בזמן הזה עריף מכתבת שאר ספרי קורש או לא

ובספר נפש חיה יר"ד סימן עה. דן גם הוא ז"ל נשתי השאלות הנ"ל אם יולאים ידי כתיבת ס"ת נשותפות ואם יולא אם מקדיש את הס"ת לניח הכנסת. ומפלפל שם נדברי הרא"ש נהלכי קטנות שכתב נסיון דבריו: "זה נדורות הראשונים שהא כותבין ס"ת ולומדין בו, אצל האידנא שכותבין ס"ת ומניחין אותו ננתי כנסיות לקרות בו נרבים, מלות עשה הוא על כל איש מישראל אשר ידו משגת לכתוב תמשה תומשי תורה ומשנה ומתרא ופירושים להגות נהם הוא ונניו כל היתים, כי מלות כתיבת ס"ת היא ללמוד בו כדכתיב ולמדה את בני ישראל שמה נפיהם. וע"י הגמרא והפירושים עליה ידע פירוש המלות והדינים על נורים, ולכן הם הספרים שאלם מלואה לכותבם וגם לא למוכרם אם לא ללמוד תורה ולישא אשה. ע"כ והש"ך נס"י ע"ר, הביא דברי הפרישה, והנ"י והנ"ת, שמתולקיס נדברי

סימן תתש"ח

ספר תורה בשותפות, נשים לכתיבת ס"ת, המקריש ס"ת לבית הכנסת

[א] וכתבתם ומיין וכו', לכלורה הדברים סתומים כי חיון של כתיבת ס"ת נלמד מכתבו לכם את השירה הזאת, וקרא וכתנתם נמוחה כתיב, ואולי לר"ך להיות כדכתיב כתבו לכם וגו'. ואולי הכוונה, דרשינן וכתנתם כתינה תמה כתינה לכל אחד ואחד כשם שדרשינן גני לולג מולקתם לקיחה לכל אחד ואחד, סוכה מ"ג, וזה לא נשמע מועתה כתבו לכם. ובמשנה מנחות כ"ח. אפילו כתב אחד מעבדיך, ומפרש שם נגמי דהמשה נלה ללמדו שכל אות שאין גויל מוקף לה מחרנע רוחותיה פסולה, וקשה למה לא נפרש כפשוטו שר"ך להיות נכתב נכתב של אדם אחד ולא על ידי שני בני אדם, אלא משום שאין המלוא נכתבין תפליין ומזוהה וס"ת מלוא על הפועל, שהאדם יכתוב, אלא המלוא שיהי נכתב, כמו שכתב רבינו כאלן לענין ס"ת שיהי נכתב, ולכן איך סגרא לומר לר"ך שהי נכתב על ידי אדם אחד, דזה הוא משתייך למלוא שעל הפועל ולא על הפעולה. ודע שנדברי רבינו שכתב, ומיין שיהא נכתב לכל אחד ספר תורה" י"ש נקודה חדשה, והיא, שאין יולאין נכתבין ס"ת נשותפות, וכבר האריכו האחרונים נדבר זה די הרבה, אלא שכלם לא ראו דברי ס"ת אלו כי הסימן הזה הוא מהנוספות ואינו נהס"ת הנולוגלי. ומה גם אם הכוונה נהס"ת כמו שזידדתי ולכן הניח קרא דמזוהה משום דכתיב וכתנתם כתינה לכל אחד ואחד, נודאי שיעקר כוונתו לומר דהמלוא על כל אחד מישראל שעל ידי השתלמותו ומחנכו יתרנה ספר תורה בישראל, ואשר הקשיתי דוכנתם לא כתיב נס"ת אלא נמוחה, י"ש לומר כח"ש הר"ן נגיטין מ"ה. דאשה פסולה לכתיבת ס"ת משום דכל שכן הוא מתפליין ומזוהה דס"ת יותר קדוש ע"ש, לכן נודאי דלענין המלוא שיכתוב לו כל אחד ואחד מישראל ס"ת נמי ילפינן כ"ש מזוהה, ושם כתיב וכתנתם. והשאלת אר"י נסימן ל"ה חקר למה פסק הרמזים ז"ל נספר המלות דאיך נשים כותבות ס"ת, דהא איך ללמוד ס"ת מתפליין דשתי התם שאיך נקשירת תפליין הילכך איך נכתבנה אצל נמנחות ס"ת הא איתנהו ותהא כתיבתן נמי כשר נהן, אלא ודאי דנשים פטורות ממ"ע דכתיבת ס"ת ולכך פסולות נמי לכתיבת ס"ת. ולפלא לי שלא הניח דברי הר"ן הנ"ל וא"כ איך מכלאן ראי דפטורות ממ"ע דכתיבת ס"ת אלא דפסולת לכתיבה מכל שכן תתפליין ומזוהה, משום דקדושת ס"ת חמורה. כ"כ.

ובעיקר הדקדוק נדברי רבינו דליף ס"ת מניב וכתנתם שזית כותב נס"ת אלא נתפליין, כבר דקדקתי כמו כן אדברי התוס' נגיטין מ"ה, שכתב דלפיכך ס"ת ותפליין ומזוהה שכתבם מין ומוסר ועכ"ר וענד ואשה וקטן וכו' פסולין, שאלמר

(ה) רב כ"א ב. (ב) קורשין ל. א. (ג) שבת כ"א ב. התחשת (ח) טעורין ו. א.

תתתשי. יש אותיות שהם בלשון הקדש והם כמו [א] לשון אחר כגון זי"ן מ"ת מ"ם כמ"ך זר"י. זי"ן משמע בלי זי"ן
 ומשמע לשון זנות כמו [ב] זי"ן את יושבי ירושלים ולפי שחבל משמע ושמוחו באות שביעי א"ב ג"ר ח"י
 וכל האותיות עד ח' בגימטריא כ"ה (א) ח' כוכבים בל"ש צמח"ן עד כ"ה שנים ישמשו כולן לתקופות ותקופת ניפן התחיל
 בליל רביעי כמו במקשה בראשית א' ו' טעמים (ויקרא כו יח) שבע על המאתיכם (שם שם כא) שבע בהמאתיכם שבע לשון
 שובע ח' לשון מזון והיה ז' שנים שובע ח' שנים רעב וכתוב (מ"ב ח א) כי קרא ח' לרעב וגם בא שבע שנים ח' לשון
 זנות כי ז' מיני זנות [ג] אשתו גרה ופניה האשת איש וכל הקריות ומשכב זכור ושוכב עם בהמה ומצויא שוכבת ורע
 לבמלה (ב) מקונן שמקביר על קינוו שבעה מיני שוכבת ורע וכלי זיין שבעה הם בטעם ומצן וצינא כקשת ובחיצים ובמקל (ג)
 וביד ובדומה אע"פ שכתב באיוב (מא) ברזל הרב הנית מסע ושרייה נחשת בן קשת אבני קלע תותח בידן (ד) חרי יותר
 מכל מקום נחלקם (שם מא יח כ כא) משינחו הרב בלי תקום הנית מסע ושריה יחשוב לתבן ברזל לעץ רקבון נחושה
 לא יבריתו בן קשת לקש נחמכו לו אבני קלע בקש נחשבו תותח וישחק לרעש בידן ירמז הרזק עלי מיט. זי"ן לשון מזון
 (דברים ח ז ח ט ו) כי ח' אלהיך מביאך אל ארץ טובה ארץ נחלי מים ארץ חסה ושקורה ונפן ותאמנה ורמזן ארץ זית שמן ודבש
 ארץ אשר לא במסכנת תאכל בה לחם לא תחפר כל בה ארץ אשר אבניה ברזל ומתרייה תחצב נחשת ואכלת השבעת וברכת
 את ח' אלהיך על הארץ הטובה אשר נתן לך חרי ז' ח' מינין חסה ושקורה וכו' ז' מינין ז' לשון זנות ומזון וכלי זיין ובכולן
 כתיב כהן לשון שביעה גבי כלי זיין כתיב (ישעיה לד ח) כי ריחיתם בשמים הרבי וכתוב (שם שם ו) הרב לה' מלאה דם
 חרשנה מחלב וכתוב (דברים לב כב) אשכיר היצי מדם וחרבי תאכל בשר וכתוב (יהזקאל לפ' יז יח כ) ואכלתם בשר
 ושתיתם דם בשר נבזרים תאכלו דם נשיאי הארץ תשתו ואכלתם חלב לשבעה ושתיתם דם לשברון ושבעתם על שלהני. וכו'
 זנות כתיב (משלי ל כ) אכלה ומחתה פיה וכתוב (יהזקאל טז כח) ותזני את בני אשר מבלתי שבעתך ולסיכך שבע לשון
 שובע ולפי שכל מיני מזון זיין בלי זיין חנות לשון שובע ושבעה דברים לכך אות שביעי לשון זיין [ד] ולא רצו לקרוא שביעי
 בלשון עברי אלא בלשון תרגום ארמי.

תתתשיא. צד"י קו"ף רי"ש (ויקרא יט כז) לא תקיפו מאת ראשכם הצדדין עץ בן שש (א) שזין בויינין וגם זיין (ב) נגד
 (משלי ח טז) כי מלכים ימלוכו (ג) [א] ב"ת (ד) כי ב' לי ז' אני ח"ת כי בתרש ח"ת לקיבורה של אשה
 חיתת בלבב כי יראה פן תפיל ועוד חיתת ביום ח' של מילה פן ימות חולד.

משנת אברהם

ולפענ"ד נראה, דרש"י ופרש כלן שיס כל שכן טז עס
 הטהורה וכן נטהור עם הזנה, כלומר, והגוס
 דנשיהם טמאים חין כלן חומר האיסור של תשניש לשוס
 טומאה, דהא שניהם טמאים כנר, וליט דומה לטהור עם הזנה
 שהיא תהי טמאה ע"י התשניש וכן זע עם הטהורה שהיא יטמא
 אותה, לכל זאת אמרו לא יאכל הזנ עם הזנה, דהגס לחין
 כלן איסור טומאה נגעילתן, אצל איסור ערוה יש כלן, דלגני
 איסור ערוה חין חילוק חס הם טמאים או טהורים, ונמילא
 נשמע דכל שכן שאסור להם לאכול נידח כשהוא טהור והיא
 זנה, דיש כלן איסור טומאה נוסף על איסור ערוה. ופירש זה
 דנדני דרש"י הכיל הוא קרוז לאמת.

[ד] ולא רצו, כלומר, לא קראו את האות השניעית שם עברי
 שיס צו מנטעל של ז' כגון: זקן, זה, זין, וכדומה,
 אלא קראו להאות השניעית נלשון ארמז, אצל לא יתכן לפרש.
 ולא רצו לקרוא שניעי, ששם האות הז' הי' לריך להיות שניעי,
 כי חין היו משתמשים נמנטעל של שניעי להוליא נשפתים את
 האות ז'.

סימן תתתשי"א

[א] בית צי וכו', חולי לריך להיות: זי"ן נגד צי מלכים
 ימלוכו, כלומר, נהקפיעל של צי מלכים ימלוכו
 כתיב צי פעמים צי, — צי מלכים ימלוכו, צי שרים ישרו, —
 צי — פעמים כתיב — לי, לי עצה ותושיעה לי נגדוה"ג —
 פעמים כתיב נאותו עינן — חני, תכמה שכנתי ערמה, חני
 צינה לי נגדוה, חני אהניה אהב, כלומר כל השנעה נינים אלה
 מתחסיס אל התורה, ולכך השאר חני שנהקפיעל שם חניס
 מן המתנין.

שעטנו בן. (ב) שם שם אם תזור אני קשר לו כתרם ועינין
 שכת פ"ס א. (ג) ציל כי כלומר תוצ כחמה שניה באות זי"ן.
 (ד) אינם מובנים דברים אלה תוציל ציל: כי בלי (בלשון זיין)
 ד' וישא אישא ח"ת וכחטנו למה שאמרו בירושלמי יבמות פ"ד
 ח"ד וביד פ"ד קו"ש.

סימן תתתשי"ב

[א] לשון אחר וכו', הרנה משמעות כלולים נשמות האותיות.
 [ב] ר"ל כמו: זיין את יושבי ירושלים, דברי הימים, ג
 כא"ת,
 [ג] אשתו נדה, ראה מה שכתנתי נמינ מספרי זה, דף
 רס"ג, דאיסור נדה הוא נגדר ערוה ולא משום
 טומאה נלנז, והנחתו לזה כמה ראיות, ומדנדי דנינו נכלן
 מתלמחים הדנדים, ע"ש היטב.

נדה היא איסור ערוה מלבד האיסור טומאה

ואנב לוסוף עוד ההערה קטנה לאמת את הדברים שכתנתי
 נספרי הכיל ועוד נכמה מקומות דמלנז איסור טומאה
 יש נדה איסור ערוה, מהא דשנת ר"ל נמשנה כיוולא צו לא יאכל
 הזנ עם הזנה מפני הרגל ענירה. פירש"י, כיוולא צו לעשות
 הרחק לענירה אמרו לא יאכל הזנ עם הזנה וכל שכן הטהור
 עם הזנה. עכ"ל. וחיונו חוננן חחי כל שכן שכתנ רש"י, חטו
 איסור זנה הוא יותר קל לזנ מאשר לטהור, והלא האיסור שווה
 לזנ ולטהור.

ודרע"ב ז"ל כתב: וזנ חנה לרנותא קטט שהתשמיש קשה להן
 וחילא לחימר דודחי לא יבולו להרגל ענירה, חפ"ה
 לא יאכלו זה עם זה. וע"י נתפארת ישראל שם. ופיר' זה
 דתוק חלד, דחייב ליתני לא יאכל הזנ עם הטהורה, ויהי נשמע
 מזה דחיישין להרגל ענירה הגס שהתשמיש קשה לו.

תתתשי. (א) זיין בספר יצירה (ב) סגמדין פיה ב. (ג) צריך למחוק
 ובזה יהיה הספר סגור. (ד) בילקוט בשלח רמז רכ"ז:
 ומתשנים כר מלמד חזיון סודינין בהמשח מיני זימין, וכשכת
 פ"ג כי טוהח חמשה מיני כלי זיין, ובירושלמי שם ח"ד איתא
 בהמשח עשר מיני זיין.
 תתתשיא. (א) במנחת כ"ס ב: שבעה אותיות צריכות שלשה זימין ואלו הן

תתשיב. כתיב (שם ב ר) אם תבקשנה ככסף וכמסמנים תחפשנה כמו שמלים עד שימצא הכסף בן תקטול למצוא רברי תורה על בוריה (ש"ב כב לא) אמרת ה' צדוסה כמו שצורפין הכסף על ידי נחלים בן ניתנה תורה מאש שנאמר (רברים ח כג) מדבר מתוך האש למה נקרא אות תיבה כמו תיבה מחוברת רף לרף נפר לנפר ואז יוכל להשיב בו הסגד כשרש רפנות מחוברות כך אין אות אחת נשמע כלום אלא אם מחובר להבירו שנאמר (ירמיה כג כט) הלא כה רברי כאש וגו' וכפשוטו יסופך סלע כשם שאין אכן מוציאה אש בלא הפך אחר או בלא אבן אחרת וכן אין אשה הרה בלא בעל כך לא יתכן ריבור בלא אותיות [א] למען קרות שאין קרות פחות משנים וכת' (ישעיה נח י) חולירה והצמיחה וגו' בן יהיה רברי וכתב חולירה הסיפה העליונה ותחתונה והצמיחה כמו שאין חלר יוצא אלא משנים כך ריבור וכתב (שם נט יג) חנו והרו מלב דברי שקר וכתב (שם לז יא) תהרו חשש תלרו קש וכן אין ריבור בלא ב' אותיות. (א) אות נקרא [ב] על שם אמנת שאינו לסנים אות נקרא קול שנאמר (שמות ד ח) והאמינו לקול האת האהרון ועוד לשון אמנתה הוא שכל הנותן אות אומר מזה תאמין ותכיר אותו דבר כך האות נקרא על סימן כמו (במדבר כ ב) על דגלו באתת שבו מכירין שבמיהן כך האות משונה מהבירחה ניכרת מה רוצה לומר שלא יתקרב ריבור לריבור וכמו (ב) שברא הקב"ה הארץ משונה מהבירו כג' רברים כך האות בקול בתואר ובמחשבה ולקול במקום שיוצא אל"ף לא יצא ב' וכן כולם וכן א' וט' מקום מיוחד לכל אחר וכן ניב"ק בכתיבה ע"א בקול הח' בקול [ג] נכ"ק בקול ר"ד בכתיבה כ"כ בכתיבה ס' ב' ר' בכפוא א' מ' שוין אלא שא' ליסין וס' לשמאל כי מעבר אחרת יקרא לאל"ף מ"ם ולמ"ם אל"ף מ' ז' תלויין בחופם וי"ד שוין ר"ד ש"ם ס"ם ע"א פ"ב צ"ע ק"ח ש"ם ר"ך תח"ד הרי כולן אין דומין ללמ"ד לא בקול ולא בתואר הוא גדול מכל ואין לך ניגון נעים כמו י"ד נלץ ופיסגך (שיר ז י) חבך כיון חשוב ואין לך שמרים קול כמו למ"ד שנאמר (תהלים יב ו) לשון מדברת גדולות וכתב לשון ליסדיים וכתב (משלי א ב) הכמות בחוץ תרנה (שם ח ג) ליד שקרים לפי קרת (שם ט ז) על נפי סרמי קרת בן עומד ל' על מקום נבזה וצדק כמו שהכרו רגיל לעמוד על מקום נבזה להשמיט לקם מצות המלך על עבדיו כך הלמד נבזה מכל האותיות עומד וצדק הלאוין של מצות הקב"ה לא תרצה לא תנאף לא תנזכ לא תקנה לא תחמד לא תשא לא תקלל לא תקמד על רם רעך וכן כולם הלמד נבזה מכל האותיות כל עסקיך אל יהו רומין ללימודך הוי ממקם בעסק ועסק בתורה. ועוד נקראין אותיות כמו שאין אות בלא רבר כך אין אות שלא תרשעו (ג) י"ד כ"ף למ"ד יצרך כפוף ליראת ה' (שם כ ה) אז תבין יראת ה' לכך נתן כ"ף בין י"ד קפן ללמ"ד שהוא גדול שבאותיות כי כ"ף כ"ף שים י"ד ככ"ף מאונים אחת ולמד ככ"ף מאונים שלפני הקב"ה הכל יראה כזה כעבר באדוניו כשפחה כנבירתה (ד) אחר המרכה אחר המסקים לימדו וכלכד שינרין לבו לשמים וכלכד שמי שלא למד אלא מקם בעבור שהיה צריך לפרוח עבוד מוזנותיו אבל אם היה לו קת ולא למד בעת שנאי על זה לא נאמר אחר המרכה ואחר המסקים הואיל היה לו קת ללמד ולפני הקב"ה לא ניכר שוק לפניו ול ועוד אומרת י"ד ללמ"ד אני קפן ואחיה כפוך שנאמר (ירמיה ט כג) כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידע אותי ובזאת המרכה מקרים קפן לגדול יהודה ללוי בנימין ליהם קפן כגדול ועוד אכן יקרה קפנה יקרה סכפף ומוזהב ואישון בת עין יקרה מן הלכך לכך כ"ף בין י"ד קפן ללמד הגדול לפי [ג] שהכ"ף משרת כמו אות ק' לך' וכתב (רברים א יז) כקפן כגדול תשמעון כ"ף שהיה שוקלין בדין כף הזכח כנגר כף זכח כשהיה קוסדין לפניך יהיו בעיניך כזכאין והו כף זכות י"ד וכפוף (ח) מי שהוא בעולם הזה את עצמו כו"ד שהוא כפוף יהיה כלמ"ד כלומר ראוי להמליכו כלומר למ"ד אות של מלך ואם לא מלך בעולם הזה הרי שמור לו לעולם הבא וסנין שמי שסקימן את עצמו יהיה מלך שנאמר (ש"א ט כא) ויען שאול ויאמר הלא בן ימיני אנכי מקמיני שבמי ישראל ומשפחתי הצעירה מכל משפחות שבמי בנימין וכתב (שם טו יז) הלא אם קפן אתה בעיניך ראש שבמי ישראל אתה לפן מלך ורוד ואמר בן (שם טז יח) ויאמר רוד אל שאול מי אנכי ומי היי משפחת אבי בישראל כי אחיה חתן למלך לפיכך זכח לכל הכבוד והגדולה ואם תאמר והלא נביאים השפילו עצמן כדוד ולא מלכו מי אישור לתת לכולם מלכות ועוד נבוכד נצר שהשפיל את כל העולם כולו לכך [ה] לא מלכו ועוד לכך מלך רוד לפי שבא מרות המואביה גדל יסוד בעולם לכך אם לא יקבל ארץ בחייו שבר ענותנותו יקבלו ויען שהוא לעולם הבא אין שגדול לעתיד לבא כמשפיל את עצמו ומבייש את עצמו ומודה ועוזב כלומר שקר רברתי. י"ד קפנה לפי שאם יבא אדם במקום שאין מכירין אותו וכסבורין שלמד (ו) שיהיה ויאמר לא למדתי אל תכבדוני לכך נקרא י"ד לשון יודה ותמצא שאינם מחוננים שנתחתנו בהם מבני נחלים וגם תמצא שהם שלישים בעיד מסני שהיו אבותיהם משפלים עצמם לפיכך נהפך הגלגל שבניהם עשירים וראשים ומתחתנים בהם הגדולים אע"פ שאינם ראים אלא בעבור אבותיהם ועסקים שתמצא שלישים תשיירים ולא בעבור מעשיהם אלא בשביל שבני רורם היו משפלים אותם או את אבותיהם או משפחתם ומביישין פניהם מפני דמי אחר שבחם והקב"ה אינו רוצה כבישת בני הארץ שהרי (ז) היו קוברים את האבן שנפסק בה האת העץ שנתלה בה ולא יתביישו קרוביו וכן יתנאו שאר משפחות על האת ואם תאמר והלא (ח) פתמו מבעתה של בילגה מפני מרים

משנת אברהם

סימן תתשי"ב

[ג] נכ"ק נקול וכו'. הנרתס היה דומה, כי גם את הנ' היו מנטיס מהגרון. ורד" דומיס נכתינה ורק הפרש דק ניניהס.
[ד] כעין זה לקמן תחתהרנו.
[ה] א' אפשר לפרש לכך לא מלכו לנבוכדנצר, כי הלא מלך נכיפה, מגילה י"ח, וכנראה כוונתו לומר, מכיון שהשפיל את כל יושני תנל, אי"כ מהרלוי הי' שכל יושני תנל יהיו מלכים זה הוא מן הנמנע.

[א] למען עדות וכו'. מוסד למעלה שאין אות אחת משמיעה כלום אם לא נהתחנרות לאות אחרת.
[ב] על שם וכו'. כלומר ינן אות משמעו רליה, כמו אות לו מופת, דנרים יג' והאות מנרר שאין הדגור לו הענין רק לפניס נעלמל אלל דבר אחיית, ורלה נספר השרשים לר"י נן נגלת, — אות.

והוא אל לאתר ואינון מוקרין ליה בנן חרוץ צריך מיסור לעון אבן חדא סיכלא אבן חכים. (ז) סתודרין מיה ב'. (ח) סיכום

תחתשי. (א) שבע חיבות אלה נעלמות מפי. (ב) סתודרין ליה א'. (ג) מן כתב הרזקת. (ד) שכתותו פיל א'. (ה) בן הוא כותיית רר עקבו. (ו) ירושלמי שביעית סייד: בר נש והמו חדא סיכלא

בת בלגה בית דין רשאי לעשות לשם שמים נדרים שהרי כל אדם מזכיר את בניו ואת כנותיו ונב תמצא משפחות מבני טובים רלים ורדופים ונשפלים מפני שהיו אבותיהם מתנאים ומדברים נבחות ופגמים תראה שרשעים וקוי פנים שלימים ולא זכו לא הם ולא אבותם והיו קרשים רע לבני קרם ואין לאל ידם וזן מפני שהיו לבני הקיר תחילה מבנינים טובים והיו מזכירים אותם ולא שמעו לקולם לכך נתן הקב"ה אכזריות עליהם לפי שלא שמעו תחילה לרחמים (ט) ומידה במידה לא בפלה שנאמר (חושע יג יא) אתן לך מלך באפי. ופגמים תמצא שנימים נעשים לרשעים כמו לצדיקים מפני שזכו אבותיהם כי קצויהו וזותם היו צדיקים וראויים שזרעם יתקיים בעולם ואחו היה ראוי ליכרת הוא זרעו והקב"ה אמר מה לעשות לזה שהייב בליה אלא אזכור את אבותיו בעבור שאבותיו עשו את הישר והטוב בעיני. ועוד יש שנעשה לו גם בעבור הקטיר נגון שנים שהיו בעיר אחר צדיק ואחד רשע שנשדלו וכשהיו קטנים והלכו לבית הספר לבית רבם ללמוד היו בצחרים והיו הרבת תינטקות עמחם וראו כולם קטב מרירי ומתו התינטקות רק שנים נתקלפו ונפלו בהולי ונפל קורם ושערם והיו וכשנרדו נעשה האחד צדיק והאחר רשע הצדיק תלמיד חכם ולא היה מקבל לשון הרע והרשע היה עם הארץ ומלשין והיה לשמן לבני הצדיק ולעם ולפה נעשה לו גם לצדיק אם בעבור צדקתו הרי גם לרשע נעשה גם אלא כך אמר הקב"ה אני אחיה זה לבניו של זה לשמן כשהוטאין בני הצדיק שיהיו אלה להם לשמן ואם תאמר וכי (י) ערכונא שקלי מיניה כמו שאמרו מי שלא בכה על ארם כשר קובר בניו ובתחילה רצה הספר לומר בני שיבכה עד שאמר לא יתכן קודם שיחטא לעשות רע לאדם ובכאן נעשה כמו כן אלא הקב"ה רואה איזה דור חייב ואיזה דור זכאי ולפי שרואה מה שקטיר להיות עושה ומקרים שנאמר (ישעיה מא ד) קורא הדרות כראש לפני המעשים שרואה באדם ולכך (יא) בעת ההריון אינו אומר צדיק או רשע אלא לפי מה שרואה יצרו אם יעשה כך יהיה לו כך וכתוב (בראשית יד יד) וירדוף עד רן (יב) סלמר שע"ו מכה לפניו ולאחריה אבל אין נפרעין מן הארם לקבור בניו כדי שיבכה קודם שיחטא ואם תאמר אם כן למה נבלעו טף ונשים לרתן ואכזרים זה ראוי כל הבנים שנשקנים על שולחן אבותם וניזונים מאביהם ורואים לירש את אביהם לא יתכן את הטוב יקבלו ואת הרע לא יקבלו אבל אם יעשה (יג) כ"ר מינחם בן יאיר שלא רצה לחנות מאביו ומאמו אז ראוי שלא ילקח בעונם וכן אמרו (יד) צדיק בן רשע ורע לו והלא אין איהו מקשה אבותיו בידו אלא מקצת תעור שיש לבן להוכיח את אביו כיהותהן לשאל וכן בנו של ידבקם מת בחייו כדי שיספדוהו ולא יחרג ואם תאמר למה טף של אדם מתים אם כן תאמר זה למה [1] לכו טף של מדום לפי שכא הסכנה ואין בידם זכות להנצל וכן לטף לא היה ניצל ממדום אלא בזכות אברהם שהתפלל והיה כצדיק ברשע וכן אמר שמאל מפני הסכנה (ש"א טז ב) ושפט שאלו חרניו והלא שמאל היה צדיק אלא אין מצולין אלא אם כן זכות גדול מצילו מן הצרה וכן הוא אומר (דניאל ו כג) שלא מלאכה ומר סם אריותא ולא חבלוני כל קבל די קרמתי וכו' השתכחה לי ואינו אומר לפי שלא הטאתי לו אלא כשאדם בתוך הצרה אם לא זכות גדול לא ינצל ואותו רשע שניצל מקטב מרירי שכתבתי לעיל מפני שראה הקב"ה אחר מזרעו אחר כמה שנים ניצל בו הצדיק שכמו כן ניצל מקטב מרירי מצרה גדולה וכל אשר לו על ידי בן רשע שניצל עמו מקטב מרירי אף גם בזאת להיות לשמן לאותם החוטאים וכן הוא אומר (שופטים ג א) והלא הניחם אשר הניח ה' לנשות כם את ישראל (שם שפ ג) המשת פרני פלשתים וכתוב (שם שפ ב) למען דעת דורות (שם שפ ד) הישמעו את מצות ה' הא למדת שהקב"ה מקדים לפני כמה זכות דורות בעבור דורות הקתירים לכן אם תראה אל החרהר לאחר מרותיו של הקב"ה שמת בעבור הקטיר או בעבור אבותיו ולכך אין ביריבו לדעת משלחת רשעים לכך אני כותב קצת מדרכי הקב"ה וראם יחרהר לבו של אדם שיחשוב שמת זה גורם או זה נורם מי היה צדיק מאיוב וכתוב (א ה) כי אין כמותו בארץ וחרהר אחר מדותיו של הקב"ה ואמר אני אנצחני בדין וסיד כשדיבר עמו לא היה לו פה לחשוב אלא מיד אמר לא ידעתי חפמתך למה עשית והקב"ה לא בעבור עון הכיזא עליו המורעניות אלא לנסותו ועמד בנסיון וכשאמר לו הקב"ה בעבור נסיון עשיתי כמו שכתוב בפירוש בספר איוב מיד הודה איוב ואמר הקב"ה הואיל והפצת לבא במשפט אתה ממעט חכמתי שאתה סבור שלא אדע לנצח בחכמתי [2] לכך נכתב ספר איוב אם פנעה מידת חרץ בארם שיאמר בלבו הרי כתב באיוב כי אין כמותו בארץ וחרהר והסך לדין לערוך וכשעמד בדין הודה בדין מיד כך יחשוב האדם שמת עון עשיתי ואם שפטש ולא מצא יאמר שמת לירי נסיון ויבאני לירע אם אחזיק בתומתי כבתחילה שהרי כתיב (בראשית כב א) והאלהים נסה את אברהם.

תתתשי"ג. על זאת יתפלל כל הסדר אליך לעת מצוא (תהלים לב ו) [א] תאות נפשו לחקמיו בנסיון ואם יבא לירי נסיון לתחזק את לבו כיראתו כי אין היראה נודעת אלא בעת נסיון שנאמר (בראשית כב יב) כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה וכתוב (נחמיה ט ח) ומצאת את לבבו נאמן לפניך אין יראה ניכרת אלא בנסיון ובאותו דבר הקשה לו ביותר שנאמר כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה ובעמוד נ' פעמים בנסיון באותו דבר שנאמר (בראשית כב ב) קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק שהיה אומר לו תעלהו ואמר לו הנני מזומן ואמר לו תמתין עד לאותו מקום בן עשה וכל שכן לשאר דברים שהיה עושה ונגד נ' שאמר לו כפרשת מילה לתת בן לשרה (משלי לא ב) מה כרי ומה בר בפני ומה בר נדרי כתיב (איוב לג כט) פעמים שלש עם נכר למה נאמר שלש אם נאמר פעמים למה נאמר שלש אלא בדבר אחד פעמים שלש בשלש מידות יוב שהקב"ה בודק את ישראל השקע קשה כחבלי ילדה שאין כל בריה יכולה להוציא את ידה מיום חרץ והקב"ה

משנת אברהם

סימן תתתשי"ג

[א] תאות נפשו וכו'. תשמע שנלמח הסיד משתוקק לנח לירי נסיון, ולקחן סוף סימן תתתשי"ג כחנ: ולריך להפלה של יעמידנו נסיון, ולולי הכוונה שהנפש הטהורה של הסיד משתוקקת וליה נוסחת מן הנסיון, אלא הואיל והנסיון לרוב הוא דבר גופני, לכך תתפללים שלא לנח לירי נסיון, כי ויתירא שחל לא יעמוד הגוף נסיון.

[1] לקו טף וכו'. הרמזים ז"ל נהלכי תשובה, ואל, כחנ: יז תשל שפרעין ממנו נחמונו או ננניו הקטנים, שנניו של אדם הקטנים שאין נהם דעת ולא הגיעו לכלל המצות כקטנו הן, ע"ש. וראה סימן תר"ג ח"ב וראה תש"כ תזה נהשונות לח"ב, דף רפ"ח, ע"ש.

[2] לכך נכתב וכו'. ראה נחיל סימן שס"א, שם נכפלו הדברים, וראה מה שכתנתי שם נענין יסורין של אהנה.

ג' ב' (ט) מוסה ה' ב' לפינו: במדה לא בטלה. (י) שבת ק"ח ב'. (יא) גיה סיו ב'. (יב) ביר מ"ב: (יג) חולין

מקמיר ג' צורפים נגר כל אחד ואחד מישראל שנאמר (מלאכי ג ג) וישב מצרף ומסחר כסף וזהר את בני לוי חקק אותם אילו נאמר מסחר למח נאמר מצרף וזהר מסחר אני הוא מסחר (א) זה מלאך המות כאשר מצרף זה אור של גיהנם מסחר מצרף חקק ג' מקמיר.

תתתשיר. כתיב (שמות לג יט) ויאמר אני מקביר כל טובי על פניך כל בניספריא המישים שערי בינה ועל כל שער ושער מפתח מלאך כ"ל טובי בניספריא מז"ל שחראה מזל נשפם למשה רבינו כי יש רמזים ופזי התורה ולא יכלו לדעת עד כמה דורות וחי הנביאים כמלאכים אומרים כיון שאתה נותן לחם ספרים איך ידעו ברמזות אם יהיו פתוסים תן להם מסורש למען ידעו הקוראים בהם והקב"ה אמר עתיד אותו צדיק פלוני שידע באותו דוד לאחר כך וכך שנים יקמור ויגלה אותם מידות שלא נדעו קודם. אותו פלוני יעשה ספר מאותו דבר ופלוני מאותו דברים ויעשה אותה מצוה כמו שכתוב ביאשיהו (א) כמנין יאשיהו [א] שנים עד שנעשה הספח וכתוב (ישעיה מה א) למשיחו לכורש וכתוב (תהלים כח יד) סוד ה' ליראוי וכתוב (משלי ג לב) ואת ישרים סודו וכתוב (עמוס ג ז) כי לא יעשה ה' אלהים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים בן כל הנמטרות ורמזים בתורה ולא כתבם במירש כרי להרבות שכר ליראוי שיתמשו אחריתם שנאמר (משלי ב ד) תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראת ה' דעת אלהים תמצא ועוד לא רצה שידעו אותם שאינם ראוים לחם לכך כתיב (שם כו כו) (ב) ככשים ללבושיך וכתוב (שיר ר יא) דבש והלב תחת לשונך ואו (תהלים כח יד) סוד ה' ליראוי וכולם מזל נשפם והמותר למעלה קודם שנתלים ככתוב (ירמיה א ה) בסרם אצורך ככסן ידעתוך אצורך יתד ו' ו' ימי בראשית שיצר הכל וכתוב (תהלים קל"ט טו) נלמי ראו עיניך ועל ספרך כולם יכתבו והראה למשה אותם כשהיה ברמו מוסר לו את התורה אמר מי יוכל לדעת [ב] והראה לו כל אותם שיגלו לחם רזי סתרי תורה וסתומות ומי יחבר ספרים ואמר לו כשהיה דומתו בן שמונים או ידעו הכל והמו ד' חסנת, חסנת, חסנת, חסנת, האחד חסנת (ג) כנגד משה חילל רבן יוחנן בן זכאי ר' עקיבא שנותיהם כמנין חסנת לכן בן ס"ח לגבורות לצנח בתורה לחשיב לכל כל אשר ישאלו אע"פ כשהיה משה רבינו [ג] בן ס' התחיל לדבר עמו והראה לו מי יורש בתורה ומי יעשה ספרים והכל רמז בתורה החזו כל טובי על פניך היה ראוי ליכתב כל טובי לעיניך אלא רמז כי פני משה למעלה כשעקביר למעלה על אותו דמות וכא המסתנה למטה עליו ויהייעו ומה ידע סוד וכל אשר מקביר על פניו למעלה יודיעהו למטה חזו שנ' (בראשית א ב) ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים ברא אותו אחד למעלה ואחד למטה ובקרוכה כסילוק בשמחת תורה ומזך אינה משמשת במרומים ואורך כבה במרומים ועליו כתיב (דברים לד ה) וימת שם משה הוא חי וכתב ימת מלמד [שכיח] שנגזר דינו של אדם כאילו מת וכתוב (איוב כ"ג ג) כהלו נרו עלי ראשי וכתוב (תהלים יח כ"ט) כי אתה תאיר נרי ה' למעלה וה' יגיה חשכי למטה וכפי מה שראויים על דמותו למעלה ועל כוכבו למעלה ידעו מה לקשות לו למטה אע"פ המסתנה לא יעשה בלא רשות העליון.

תתתשמו. במצרים בא אחד קשיר החזיר בו בעל הבית שלו שלא לילך בשכנת המכשפים עבר צווי ולקח עליו ארנקי מלאח כסף ונתנו לו לשתות וקשו לו בשעה קמנה שחיה סבור שחיה רכוש ונשא בת מלך ועיכב שמה שנים רבות החזיר בנים רבים ונראה לו שחיה מאד זקן ובא עת ספירתו וצוה לבניו אותו כרך יהיה שלך חזו שלך ואמר אחד מן המכשפים אני בנך חקפון לכולם חלקתה ולי נתן הארנקי ששחתיני חבירי ולא בא הלך בעל הבית עם חביריו ומצאוהו שחיה מצוה מחמת מיתת לאנשי הבית כאילו היו בניו הארנקי ביקש בעל הבית לחם שיחזירנהו לרקחו ויחזירו לו מקצת חכפן זקן קשו חזרו לרקחו הרי בשעה אחת נראה לו כאילו ימים רבים חי וחזרו בנים הרבה לכך אל תתמה (א) על מצולח קפה שחיה ג' אלפים

משנת אברהם

סימן תתתשי"ד

מספר השנים שלא עשו ישראל את הפסח

[א] כמנין יאשיהו וכו'. כדי לכוון את מספר השנים שלא עשו ישראל את הפסח כמנין יאשיהו העולה שלי"ג יש להקדים מה שכתוב תלכים ג כנ"ב, כי לא נעשה נפסח הזה נתימי השופטים אשר שפטו את ישראל וכל ימי מלכי ישראל ומלכי יהודה. כי אם נשמנה עשרה שנה למלך יאשיהו נעשה הפסח הזה להדי צירושלם. ופירי רש"י, לא נעשה כפסח הזה להי צירושלים, כי משחלכו מלכי ישראל ומלכי יהודה לא עשו פסח כל ישראל צירושלים, לפי שחלקה המלכות לשנים מירנעם, והיו הולכים לרגל שנתית אל ונדן עד עכשו שגלו עשרת השנטיים והחזירם ירמיהו ומלך עליהם יאשיהו ונאלו כלם ליירושלים. עכ"ל מחלון נשמע שמה שכתוב: שלא עשו ישראל את הפסח, עליט למנות ימינו גזירת ירנעם צירושלם לנל לעלות ליירושלים. ולפי סדר הדורות מלך יאשיהו בן אהון נשנת ג' אלפים רפ"ה. ונשמנה עשר שנה למלכו — ככתוב במלכים ג' הני"ל — עשה את הפסח והוא נשנת ג' אלפים ש"ג או ש"ז (כי שנות המלכים אינם תמיד שנה שלמה כי יום אחד נשנה נחשו לו לשנה). וירנעם בן ננט נעשה מלך ישראל נשנת ג' אלפים תתקס"ד, או ס"ה, כי שלמה מת נשנת ג' אלפים תתקס"ד. נמלא שמשנת מלוך ירנעם עד שנת עשיית הפסח ימינו יאשיהו יש שלי"ח שנה.

ומסתגר שלא ההין ירנעם הרשע לפרסם את גזירתו לנל יעלו ליירושלים עיר הקודש מיד נשנה הראשונה שחלך עד כמה שנים שהרגיש את עזמו לנטוח ותקוף, וכן כתוב שירנעם מתחילה ננה את שכם נהר אפרים ושנ נה, ויאל משס וינן את פניאל מלכים א יג"ה, זה דבר של כמה שנים, ואח"כ כתיב: ויוען המלך ויעש שני עגלי זהב וגו'. ולפי המשנון של רבינו עשה ירנעם הננל את הננלה ההיא נשנה הששית למלכותו, ומי אז חדלו צירושלם מלעלות ליירושלים לעשות הפסח, עד ימי יאשיהו, והוא חשך של שלי"ג שנים כמנין יאשיהו.

ומדברי רבינו שנסיון זה יש ללמוד כי המספרים של השנים הנמלאים נספר סדר הדורות, שהנזיל מן התולדאים שהי מקונל להם איש מפי איש, והמחזר עזמו ר' יחיאל ז"ל הי נקי ושקדן נפלת, הם יותר נטומים ויש לסמוך עליהם הרנה יותר מאשר על התולדאים המדעים אפילו אלו שהיו קודים. דוק ותשכת.

[ב] והדאית לו וכו'. ראה סנהדרין לא, ע"ז ה, ואנדר"י פרק ל"א, ומנחות כ"ט.

[ג] בן שמונים וכו'. הגם דמד"ר, נרכה, פירא איתא: שמשא אחר למלאך המות: כשהייתי בן ג' חדשים התננחתי וכו', אצל שידבר עמו השי"ת פנים אל פנים לא מנינו עד אשר נראה אליו השי"ת נסנה, ולא היי בן פי שנים.

תתתשיר. (א) חזיב ליה ית. (ב) תמנה יג א. (ג) ביר פיק ועוד. תתתשיר. (א) עירובין כ"א א' ועיי"ש בחוסי.

תתתשי"ג. (א) אולי צ"ל זה מלאך הברית שכתוב שם במלאכי ג' פ"א ועין מ"ש רבנו לעיל סימן תתתשי"ג.

וד' חלקים וכל חלק כמו העולם כולו ופי יוכל ללמוד הכל זה לא תוכל לומר ששים ריבוא זה ילמוד מקצתה וכל אחר ילמוד מה שלא למד הכירו שהרי כולם מקמנם עד גדולם כולם למדו אותה וכתוב (משלי ה כא) להנחיל אוחזי יש וכתוב (ירמיה לא לב) ועל לבם אכתבנה אלא הקב"ה ברא להם לב הרש ורזה הרשה כמו ים אוקיינוס שבולעים מים ששעקה קמנה ידעו הכל וכתוב (פ"א ה ט) ורוחב לב כהול אשר על שפת הים הרבה מאד כן יעשה לצדיקים כי תמלא הארץ רעה לדעת את כבוד ה' (ישעיה יא ט) כמים לים מכמים.

תתתשטז. באותה עקה שנגזר על הארץ למות באותו לילה או באותו יום השך על מזלו ועיניו ופיו פתומות [א] כשנגמר דינו כאילו מת והכרוז יוצא כאילו מת ולכן כתיב (א) וימת משה וכן למוכה כשנחרץ עליו היום אור מלפני הקב"ה (ב) זורה עליו. י' פעמים כתיב אור פני הכבוד כספר תהלים ואמרו (ג) י' ימים בראש השנה עד יום הכפורים אם ידליק במקום שאין רוח אם לא יכבה יהיה אותה שנה וכתוב (שם לה טז) ה' עליהם יהיו והכרוז יוצא יהיה פלוני כדי שלא יזיק לו כל מזיק עד שנחרץ עליו באיזו מיתה ימות כמו שנגזר על יהורם (ד) מלך יהודה ונחרץ באיזו רבר יגלגל החולי [ב] ועל ידי מי וכן הרפואה ועל מי יתפרנס ועל ידי מי יגצל כמו אחיקם בן שפן להציל לירמיהו.

תתתשז. וז"ל האמנתי לראות בסוב ה' (תהלים כז יג) לולא נקוד למעלה [א] ולמטה ו' אינה נקודה למטה אמר (שם פו ב) שמרה נמשי כי חסיד אני ואחר שהטא בכת שבט ובאבשלום וצדח שלא לחמית את אבשלום ויהא הוכיחו אילו כולם הרונים ואבשלום חי לא היה הרשע אמר כבר הוא בן העולם הכא שהרי כתיב (דברים כט ט) כל ארץ ישראל וסמוך ליה (שם שם י) ספכם נשיכם ונרץ כמו שיקר בעיני ארם המותה לבניו כך תהא יקר בעיני שאר ארץ וידע דוד שהקב"ה ברא העולם ומקמדי העולם בכל דוד בעבור שנים שימצא ברור כמו שאמר ר' שמעון בן יוחי בתלמוד ירושלמי (ב) ראיתי בני העולם הכא אם שנים הם אני ובני סהם אם בן העולם בהנם בנראים וכתוב (תהלים פט מה) על מה שוא בראת כל בני ארם אם בן למח נאמר (שם קמח ט) טוב ה' לכל זה הטוב קשה אם היה מכל עם האומה מקמדי ומשיב הנפש בגוף לאחר מיתה למקצת נאמנים שבכל עם ועם כדי שיודיעו לקמם לאחר מיתה היאך נידונו אם לא היו שבים ממעשיהם הרעים הרי מיראה ועולם הכא לעושי רצונו מאהבה על מנת שלא לקבל פנים ועל מנת שאינו הרשע על תרעות שבקבד הפורעניות לא יחדל לרעים רואה שהם כמובח ולמובח רואה שהם ברעה אקפ"כ לא יקבד מלעבוד להקב"ה בכל לבו ועוד כדי שיהשוב הצדיק לרעים יש שכר טוב בעולם הזה כגון לאחשורוש היה לו כל תאות לבו ובעושר וכל תענוגים כל שבן לעושי רצונו לעתיד לבא ואינו עושה טובה בעבור השכירות אלא מאמין שהקב"ה נאמן לשלם שכר טוב לעושי רצונו ואל תתמה איך כל העולם כולו יהיה לאיבוד כי אם אותם מעט הרי לכל אהר יש חלק ברע ובטוב ויתן חלקים של כל הרעים לפזרים שהם מוקטס וחלק הרע של טובים יתן לרעים אם בן פורענות של טובים מעט ואיך יחלק לכל העולם הרע ויש לכל אהר פורענות של עצמו ורמזי על כל מעשיו שיש צדיקים הרבה שאין הקב"ה מנחם אותם בנפשות גדולות וחזקות פן לא יוכלו לעמוד בהם וגם לא יוכלו לומר תן לנו חלק טוב כמו לעומדים בנסיין [ב] וצריך להתפלל שלא יעמידו בנסיין ואפילו אם יעמוד בנסיין אהר בנסיין אהר לא יעמוד וכתוב (משלי ז ה) ראש ועשר אל תתן לי.

משנת אברהם

לזכות את כל העולם עד סוף כל הדורות, ונננלי הכ"ל איתא נשיטי.

[ב] וצריך להתפלל וכו'. גם אנרסה אנינו התפלל לאחר נסיון שעל עבודה לנל יניחו ה', לידי נסיון עור. עי נמדד.

נסיון של העקידה

ובאמת מה שנקש אנרסה אנינו שלא ינסו השם דוקא לאחר הנסיון של העקידה, הנס שאלו נחנסה נעשרה נסיונות כדאיתא נלנות, ולא אמר דנר לנל נסכותו נכל הטי הנסיונות הקודמים, נפשוט מונן הננר משוס שנסיון העקידה הי הנסיון היותר קשה, ולנרסה אנינו חשש שמתה יהי מתנסה ננסיון עוד יותר קשה מלשר העקידה לכך התפלל. אולם מרן נעל שפת אחת זלוקליה מסניר את הענין נלופן מושכל וענין: מדרך הלדיק והחסיד הוא סיהי רנוע נמשך אחר רנון נוראו, ומה שהנורא יתעלה חפן נזו גם הלדיק חפן נזו, — וראה מזה נסיח סימן א': ויש חסידו שלנו הולך אחר רנון נוראו — וזה הוא המהות של הנסיון, כי הנסיון מראה אס האדם נמשך אחר רנון הנורא. ולכן נכל הנסיונות עד העקידה הי אנרסה אנינו עומד ננסיון מתוך אהנה כלומר, לא הרגיש אפילו שום דנר נלנו אשר יתנגד להמעשה, כי לנו וכל רנוע נמשך אחר רנון נוראו, ומתילל כל מה שעשה עשה נרנון נמור מתוך אהנה, כלדס שהוא שחח נעשה ענושה דנר כפי

סימן תתשטז

- [א] כשנגמר דינו וכו'. ראה רמנן עה"ת, נמדנר י', ט, סר ללס מעליהם.
- [ב] עי' היטנ נתוס' שנת ס"א, ד"ה הל לאתמחויי, נענין מזל הרופא נורס, ונרש"י שס.

סימן תתשז

[א] ולמטה וכו'. נתלים שנידינו אין נקודה תלמטה, אולם נמתח זי שס כנת שרלה ספר תלים כנת יד נקוד גם למטה. ויש נסיון זה מקושי הננה. וכנרלה נכמה מקומות חסרות מלות, ואולי הכוונה, שדוד אחר לולל האמנתי לראות נטון ה', ודרשו ננרכות ד', שדוד נעלמו הי מסופה, שלא דנר נרור הי לו לראות נטון הר', ולכן נקוד לולל למעט את המשמעות, ע"ש נרש"י, אולם הנקודה דלמטה משתייכת אל ננו אלנלום, כי הנן הוא למטה נזמן מן האב. ולכל זאת אין ה"י מתקודת למטה משום שהי נרור לו אלנלום הוא נן עולם הנא, כדלמריק ננתי, שמה פעמים אחר דוד נני, שנעה דלפקי משנעה מדורי נהינס וחד דלייתי לעלמח דלתי, סוטה י': ומה שכתב: שהרי כתיב כל איש ישראל וסמוך לי טפכס, דלמטה הלי, כלומר, שכל איש מישראל יהי יקר נעייך כטפכס, כזרעך. ומה שהניח נשס הירושלמי, כן הוא מתי נסוכה מה אלל שהניח מהירושלמי דס מפורש ניותר שרי שמעון אחר שהוא וננו יבוליס

(ג) הוריות י"ב א'. (ד) צ"ל מלך ישראל והוא מ"ב פי כ"ד. (א) ברכות ד' ב' ויעו"ש ועין מנחם שי שם בתהלים. (ב) בברכות פ"ט ה"ב

תתשטז. (א) עין י"ב פי' א': סמוך אליך הקב"ה אומר ומשה כותב בדמם, ובחזושי הירושלמי שם. (ב) צ"ל זורה עליו פעמים ור"ל כי מזה טובה מרובה שאי"כ לרעה מייב לא תקום פעמים צרה.

תתשית. כה כף כל העולם נידון מידה במידה ולא במידה שמחזיק בעולם חוז מחזיק לעולם הבא, בעולם הזה אדם שבו על אשת איש שניהם בחנק הוא בא על בת כהן היא בשריפה לפי שבקולם חוז נתן הקב"ה מקלה יתירה לכחנים גם לעונשין ולקולם הבא הקב"ה משנה מקשים וחיצרים זה לזה שנאמר (קחלת ז כז) אחת לאחת לכנא השבן אדם שקושה טובה לחבירו כגון פוטיפר ליוסף אילו היה יוסף שוכב עם אשת פוטיפר היה חייב לאחור מתן תורה [א] אם היה ראובן ממיב לשמעון ושמעון שוכב עם אשת ראובן חרי מיתתן רק בחנק אבל לעולם הבא דנין אותנו בשני ריבין אחר על שהשיב רעה תחת טובה חוזו כפוי טובה ואחר על הנאה שנתנה בעבירה ולפי יצר שמתגבר על האדם מתגבר עליו ביותר לחקל אם מתגבר עליו ביותר רומת (א) יצר אלכשה אבל אם לא נתגבר יצרו עליו וחטא לחסור עליו. כה כף ידמה האדם מה שלא נכתב למח שנכתב חרי כתיב (דברים כב ה) ולא תשים בביתך בבניין רקעו כמו בן חרץ מן חפית או בבית אחר או מי ששאלה מדנים

משנת אברהם

לא הקצו נחוס' על רש"י איך איך קיס ל"י נדרנה מיני נעכר'ס, הלא זה נלמד מקרא דכ"י רשעתו מה לא נלמד נעכר'ס, אלא נעירונין הנ"ל דהקדו נחוס' על רש"י, ואחרו דהה"ל דנטלו כסותו מוכח דלא קנו אלא נייאוש, ונע"ז הנ"ל הקצו דלי אחרת דאין הנכרי חייב להשיב פחות משוה פרוטה נגזילה משום קס ל"י נדרנה מיני, אי"כ לא יחייבו נכרי לשלם גזילה נכל ענין, כוונתם אפילו כשנחל שווה פרוטה, ואמאי לא הקצו דעדיפא מיני, הא כ"י רשעתו לא כתיב נעכר'ס כ"ל, וטעמא נע.

ונראה לפע"ד, דיש חילוק בין מלי דאמרינן קס ל"י נדרנה מיני מטעם דמשום רשעה אחת אמה מחייבו ולא משום שתי רשעות, ובין מלי דאמרינן נסנהדרין ע"כ הנא נמחרת ונטל כלים וילא משום דנלמס קננה, הנס זה ג"כ העטם דמשום דמחייב נפשו פטור מתשלומין. דנלמס קנינהו, פיר' זה הוא קנין גמור להיות שלו משום דהנעל הנית מותר לו להרוג את הנא נמחרת נלא שום התראה ונלא שום דין ודין, נמלא שזה הנא נמחרת הפקיר את נפשו, כלומר, הסכים בלבו להיות נהרג כדי שיקח את הממון או את הכלים של נעל הנית, וכסס שהקונה משלם ממון קונה את החפץ. כך זה המשלם נכל נפשו היקרה יותר מממון קונה את הכלים, ואפילו למאי דמסיק התם דאם הכלים קיימין חייב להחיר, מפרש שם רש"י משום דכתיב והשיב את הגזילה, כלומר, המשלם ממון למוכר והמוכר אינו רוצה למכור, גם כן דין גזילה יש נזה, וכן זה שנא נמחרת ושלם נהפקרות נפשו, גזלן מיהו הוי, לכן יש עליו חיוב להחיר את הגזילה, ולאמלא הכתוב של והשיב את הגזילה לא הי' חייב להחיר את הכלים נענינהו, אלא מלי דאמרינן קס ל"י נדרנה מיני כגון נשנתחייב מיתה וממון, אין זה משום שקנה את הממון נמה שהפקיר את נפשו, אלא משום דכך גזרה המורה משום רשעה אחת אמה מחייבו וכ"י ולכך ללא ידי שמים חייב לשלם גם את הממון, והטעם הוא פשוט, דזה הנא נמחרת מיד נחייב נפשו, כי נלי שום דיון נצ"ד יהי מותר לו לנעל הנית להרוג, לכן מסתבר לומר שהוא שלם נפשו את מחיר קבלים, אלא מי ששרף את גדישו של חנירו נשנת, האמת שנאותו רגע נשנתחייב נשלתומין נחייב ג"כ נפשו על חילול שנת, אלא לא הותר דמו לנעל הגדיש, ונריך דיון נצ"ד על ידי עדים, ולכן לא איך לומר ששלם את מחיר הגדיש נפשו ודמו.

ולפי זה עכ"ס הגונב שחייב מיתה על הגניבה, ואינו נריך דיון נצ"ד ולא עדים ולא התראה, אלא נהרג על הגניבה על פי עד אחד ועל פי קרוב, כדליתא נרמנ"ס מלכים ט"ז, שזו אמרינן נדמים קנינהו, כי הלא הפקיר את דמו נגניבתו. זה הוא שפירש"י נעירונין ס"ג הנ"ל: לא ניתן להשנון, דגני ישראל כתיב והשיב את הגזילה, כלומר, ולאמלא האי קרא גם ישראל שנא נמחרת הי' פטור מלהשיב את הכלים שנטל נמחרת, כדלעיל מסנהדרין ע"ז, אלא נכרי לא כתיב שנה, הלכך כיון שעבר נהרג ואינו משלם, כלומר משום דקה נדמו ונפשו, כי אפילו נלמד שאין הרשות ניד ישראל הנגנב או העזל להמית את העכר'ס, אלא זה נרור שאותו העזל כשר

רצו ותאות לנו, אלא נעקידה, משונה הי' הענין לגמרי משאר הנסיונות, כי נלמח לא רנה השי"ת שילחק ישמע, ולכך לא היטה כל אפשרות שיהי' רצונו של אנרס אצו נמשך אחר רצונו של הקנייה. כי גם רצונו של השם יתעלה הי' שלא לשחוט את ישק, ובכן מה שהעלה אנרס אצו את ינחק להעקידה לא הי' משום שהרגיש בלבו את רצונו של השם, אלא מכיון ששמע אנרס אצו מלח הדי שיעקוד את ינחק נטו קיים את המנוה נזרחות, ולכך היה הנסיון הזה הכי קשה לו לא"ה, כי נזה קיים את הזו מנלי להרגיש את רצון הנורא, ולכן התפלל דוקא ננסיון זה, שלא ינסו עוד, כלומר, נדרר שיש נזו ולין נזו רגש של רצון הדי, ולכך נלמד לו לא"ה נהעקידה, עתה ידעתי כי ירא אלוהי' אמה, כלומר, כי מה שקיים א"ה את המנוה של העקידה לא הי' נדרגא של אהנת הדי, שהוא פועל יולא ממה שמשך רצונו אחר רצונו של הדי, אלא כי ירא אלקי' אמה, ודפדית, ראה שפת אמת נשיני הסגנון.

סימן תתש"ח

[א] אי"ו הי' וכו'. כנראה רצו מתכוון נכאן לומר, מה שאלמר יוסף נאשת פוטיפר: הן אדוני לא ידע — וכל אשר יש לו נתן נדי — ואיך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלוקי', נראשית, לט"ת, כלומר, הנצ"ד של מטה לאחר מתן תורה אין מחייבין אלא משום רשעה אחת, ולכן אם יוסף הי' חייב לאחור מתן תורה לא היו מענישים אותו אלא משום רשעה אחת, אלא מכיון שהי' קודם מתן תורה והעונש הי' אז עונש שמימי, לכן הסביר לה שאם יעשה כדנריה יהי' החטא נכפלים, מכיון שדודו נתן נידו את כל אשר לו ועשה עמו טונה, יש כאן חטא של כפיית טונה וגם עטם החטא של זנות, לכן אמר לה הרעה הגדולה הזאת, כלומר נכפלים, וחטאתי לאלוקים, שנמרומים עונשים גם על שני החטאים.

קיס ל"י נדרנה מיני, בעכר'ס

ודגה כשדנין נדיני ישראל את נני נח אם אמרינן נכו קיס ל"י נדרנה מיני או שמה כדי רשעתו נלמד רק לישראל ולא לנ"כ חנולר נעירונין ס"ג וככ"ה, נן נח נהרג על פחות משוה פרוטה ולא ניתן להשנון, ופרש"י: דגני ישראל כתיב והשיב את הגזילה אלא נכרי לא כתיב השנה הלכך כיון שעבר נהרג ואינו משלם, משמע מתוך פירושו ואינו משלם משום שנהרג והיינו דקיס ל"י נדרנה מיני, ונחוס' שם כתנו דקיס ל"י נדרנה מיני לא איך נני נכרי, דהא נני נטלו לטעין כסותו נהנחל נחרה, נ"ק קי"ד, משמע דלא קנו אלא ניאוש ומוקמינן בלסטין נכר'ס, ועוד דלפילו ישראל אי הוי נעין חייב להחיר ולא אמרינן קס ל"י נדרנה מיני כדמוכח נפרק נן סורה, מסנהדרין ע"ז נני נא נמחרת, וכ"י ע"ש, ונחוס' ע"ז ע"א: כתנו מפרש נסם רש"י, דלא ניתן להשנון משום דקס ל"י נדרנה מיני, ע"ש, אולם נרש"י שלפנינו לא מפורש דפטור מלהשיב משום דקס ל"י נדרנה מיני, וגם יש לדקדק דנכל המקומות הנ"ל

תתש"ח (א) קדושין פ"א כ.

בין אחים ובין אדם ועוד לא תשים דמים בביתך אל תחטא מן ימותו בביתך ונחשב [ב] כאילו שפכת דמים בביתך מה לי אם היו לו מה לי אם לא היו לו ומנע ספריה ורביה תודע כשהאשה חרה נקשה חרב חלב וכשלא בא על אשתו חרי רמי נידותה מצויים לה ולא תשים דמים בביתך שלא תתן לרוד בביתך אנשי דמים ומרמה ותרחק קולה מאחליך.

תתתש"ט. כה כה הוי שוקל את כל המצות זו בזו קלה בהמורה שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות ואין לך לומר מאחר שזאת יש בה סקילה וזו חנק וזו לאו וזו עשה ויש [לא] לאו מבואר ולא עשה מבואר כי דוד המלך אמר למצות ישראל ונפלו ע' אלף בשעה אחת נגד ע"ב שעות שב' ימים ולילות וב' אלפים שבא להמית בירושלים כשאמר דוד (ש"ב כו יז) תחי נא ירך בי וכבית אבי רשם היו אלפים גבורים מן השרים חתו שאמר רבשקה לחזקיה (מ"ב יח כג) אם יש אלפים ובעבוד דוד חיפר אלפים חרי מי שמצנה ישראל [א] אין כתיב בו ביתה למצנה וסוקר וכתוב (שמות ל יב) ולא יהיה בכם נגף כפקד אותם חרי לנימינים בעל כרחם ביתה ולמצנה לא מצאנו ובעל כרחם נימנו אעפ"כ בתו ע' אלף (משלי יג כג) ויש נספה בלא משפט כנגן [ב] בני שאול שהוקיעו בלא משפט שנאמר (דברים כו מז) לא יזמתו אבות על בנים וכתוב (שמות לר ז) סוקר עון אבות על בנים וגו' על שלשים ועל רבעים וכתוב (א) בו ובזרעו עד קולם וכן בזרע עלי אע"פ שאין אוחזין מעשה אבותיהם בידיהם ואם תאמר איך יתכן שהצדיק ולכך בעון אבותיו יש להשיב שאילו לא נתן המתנה לעלי היה זרעו נברת ולא היה זה נולד ועוד שיש תקנה בתפילה ובתורה ובגמילות חסדים וכן לכל מי שנגזר עליו שלא יהיה לו זרע או קושר באותה מדינה חרי יש לו תקנה במדינת אחרת או בשינוי שם.

תתתש"כ. ואהבת את ה' אלהיך (שם ו ח) ב' מצות בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאריך [א] מהו מאריך בידי שחוט נסיון היותר יש אדם שיכולת בידו לעצור יצרו מעריצות ומגזל ומתרחב רברים שיצר הרע מקפיד והוא קוצרו אבל דבר שחוט משום כבוד או כבוד אינו יכול לסבול (א) שהרי יואב לא היה יכול לסבול הכרעת כששם תחתיו קמשיאי חרצו ואילו בשאר רברים היה יכול לעמוד כך הרבה שיקמדו בנסיון בכל מיני עבירות ולא יקמדו בנסיון הכשת לכך נאמר בכל מאריך.

תתתש"כא. אמרינן במסכת ערכין (א) (נחמיה ח יז) מימי ירוע בן נון פגמו מפני שלא ביקש על יצר הרע (ב) ומשה רבינו ביקש על יצר הרע לפי שלא היה לו זכות ארץ ישראל לכך לא פגמו לכך אל תתמה על תלמידי חכמים שכבדו שהיו יודעים מעשה מרכבה והיו יודעים בתורה לחץ תורה נביאים וכתובים ולא היה האש מתלחמת פביבן (ג) כמו לתלמידי חכמים שבארץ ישראל כי זכות ארץ ישראל [א] יועיל לתורה.

תתתש"כא. אם טראין לראובן בחלום קשה על שמעון חרי צריך לראובן להתענות שהרי שמעון נוזף לכך לא הראו כפיו שאמר (א) רב יוסף שהא רבא נוזף הוה וכן (מ"א יג כא) לאיש האלחים שבא סיחודה ולא דיבר אלא לנביא שהשיבו כי היה נוזף ולכך הראו לראובן לומר שהוא יתענה ויתפלל על שמעון וישא פניו ואם לא יתענה טוב להגיד לו כדי שהוא יתפלל על עצמו ודע לך כי היו הראשונים מאמינים ברברי הלוטות שהרי לאחר שעשה הקב"ה אותו לגדעון (ב) במשענת הקנה ובניחו פעמים עדיין היה ירא עד שאמר הקב"ה לגדעון (שופטים ז י) ואם ירא אתה לרדת דד אתה ופורה נערך (שם שם יא) האחר תחזקנה ירך ושם החלום חרי יותר היה מאסין בחלום שבאותות ומה שאמר (קהלת ח ו) כי ברב הלוטות החבלים וכתוב (שם שם ב) כי בא החלום ברוב ענין שאם יאמר לו בעל החלום לעבור על המצות שלא ישמע לו וכתוב (דברים יג ו) והנביא החזק או חלם החלום החזק יומת כי דבר מרה וגו' וכן אמרו חכמים (ג) דברי הלוטות לא סעלין ולא מורין שהרי אמרו כי בא החלום ברב ענין.

משנת אברהם

סימן תתתש"ב

ניב מאריך

[א] מדוע מאריך וכו'. נספרי דברים ו', וכן נשים דרשו מאריך, ממון, והרמזין ז"ל עה"ת פרשת ואתחנן מפרש: ויקרא הממון מאד כי יכנה אותו דרנני כמו שקורא לו המון, וכיו. אולם רנינו מפרש ולכך נקרא ממון מאד אלל זה שממונו חניני עליו יותר מנפשו, כי קשה לו לזה להיות חניני ממון, או שקשה לו ביותר לתת את ממונו מלשך לתת את נפשו, ולכך הפירוש של מאריך, הוא המאד שלך, מה שקשה לך ביותר, וממילא למי שקשה הנושא יותר מכל, עליו להקל נושא וחרפה לשם שמים.

סימן תתתש"א

[א] ידעיל לתורה וכו'. ורנתינו אמרו אין תורה כתורת ארץ ישראל, שנאמר והנן הארץ ההיא טוב. ספרי ריש פרשת עקב.

להיות העד כלאמרינן נספר אנגחא דני רב, סנהדרין כ"ז, דנן נהרג נעד אחד ולפילו קרוב, ונעל דין הרי הוא קרוב, לכן זה נרוד שיהרג העכו"ם על הגניבה ולכן קנה את הספק קנין גמור. ואין זה ענין כלל לקס ל"י נדרנה מיני, ויש להאריך בזה ולכ"מ.

כל יתודיי שאין עוסק בפריה ורביה - תקון הצענווד

[ב] כאילו שפכת וכו'. תניא ר' אליעזר אומר כל יהודי שאין עוסק בפריה ורביה כאלו שפך דמים, ומה שאמר כל יהודי זוקא, הגם דפריה ורביה וגם שופך אדם וגו' לנ"י נאמר, נודלי שזה הוא תקון סופרים שהתירו להנענוור, כי הכותרים אין להם נשים.

סימן תתתש"ט

[א] אין כתיב וכו'. כבר האריך רנינו כמה פעמים שיש ענינות שאין עונשם מפורש בתורה. [ב] בני שאלו וכו'. ראה מה שכתנתי מזה לעיל בסימן התתש"ז.

שובו וסוכה כ"ח א' תודיה כל. תתתש"כא. (א) צ"ל רב יוסף שאני דרבא גויף הוא. והוא בחולין קליג א'. ועיקר ברבוח גיה ב' חלם שחלם לו חבור. (ב) צ"ל בקשה המשענת. (ג) גיסין גיב א'.

תתתש"ט. (א) סוסק זה לא מצאנו ואולי צ"ל: והיה כך לאות ולמפת ובזרען עד קולם (דברים כח מז). תתתש"כ. (א) שייב ר"ו כ"ה ועיקר סנהדרין מ"ט א'. תתתש"כא. (א) ליב ב'. (ב) צ"ל לשי שהיה לו זכות איי ומשה רבנו לא ביקש על יצחיק כ"י. (ג) תגינת יד ב' ועיקר שם ט"ו א' תודיה

תתתשכב. [א] יש חלום שאדם רואה בחלום ראובן מת והיה שמעון או בן ראובן או אדם ששמו כשמו או תארן שזה או במעשיהן שחזן או יהלח וקול יוצא שהוא מסוכן או מצטער או מאבד ממנו או שזה דבר שיצטער לכך מקיל לו התקנית שיחפך לקל יטבחם כי אי אפשר שלא יתקיים אלא שיכול להתחפך דוגמת הפזלות כמו שנאמר (שמות י"י) ראו כי רעה נגד פניכם וכתוב (יהושע ח ט) היום גלותי את הרשת מצרים מעליכם (א) שנחפך לרם מילה ואם נאמר למח החלום הולך אחר הפה לפי שאילו לא ילכו אחר הפה החלומות היינו אוסרים אין החלומות מן הקב"ה שהרי התורה היא מסנה וחולבת אחר הפה והסתרון עתה חלום אין יכול לרעתו וכל מה שפן הקב"ה ניתן לו לב לידע ופה לדרוש אם לאו למח חלום אלא לומר לנו הנח הוא מלפני הקב"ה להודיע שהוא יודע כל העתיד ובודיע לבריות מה שקתיד להיות והוא ישוע בתשובה ויתפלל לו ולא יחפא וקוד (ב) אמרו כ"ד פותרי החלומות היו בירושלים ומה שפטר זה לא פטר זה וכולן נתקיימו כמו (ג) שמקרא אחר יוצא לכמה מקומים והוא שיחא מקץ החלום דומה לו וכן פתרון המקרא דומה למשמעותו או איפשר שיכוון לפתרוננו כהחיה ראובן (ד) כמאן ראתה אפתר שזימנתי להפן אמר ככל תנאי האמוראי. וקוד למח חלום אחר חלום אחר לפי שהוא כפטר אם לא היה חולך אחר הפה אי אפשר לעשות תשובה בעבורם החיל איפשר לרעת יכול להפין מה הוא.

תתתשכג. אחר הפה חולך החלום כמו שמכירה בדרךקן שאחד פתר להבירו את החלום וכן זה. מעשה בניו אחד שהיה יושב תצב אמר לו הבירו למח פניך וקצתם אמר לו ראיתי בחלומי שהיה רובב על פני אדום [א] היה יושב וחפסו אצל בחמה מסמא אמר לו הבירו זו חיסות סחרה וירכיבוהו במישה אמר הפותר אם יתן לו לשתות יקנה לו החלום ממנו אמר על מנת בן אתן לך כרי שיחא החלומי ספור לך וקילק עליו ונתן לו לשתות ומה פותר החלום ביום השני. ואחד היה חולה עד מות והיה אחר [ב] מתלוצץ אמר לו אקנה לי החולי שלך תן לי כך וכך אמר לו אתן לך מיד קמך וזה חלל ומה [ג]

משנת אברהם

סימן תתתשכ"ב

[א] יש חלום וכו'. ראה נחיה סימן שפ"ג דף ר"ת, שם הארכתי נחלומות למיניהם.

סימן תתתשכ"ג

[א] ה"י יושב הימים הללו מיותרים.

יסורים תבאים על האדם בידי שמים, אי אפשר למבד לאדריים

[ב] מתלוצץ וכו'. נראה שזה הוא הטעם שהשינוי נלכך, כלומר, הראשון הי' מלשער על החלום הרע, ונדולו פשפש נמעשו ועשה תשובה ונתרפא, והשני שהתלוצץ, לא האמין שהחולי נא על האדם נחורה עונש, לכך נענה. כי אין זה דבר המתקבל על הדעת ששייך נזה ענין של מהק ומחכה, שהחולה מוכר את חלו לאחר, אלא כנ"ל.

הגם דמנינו נכהן גדול כשהוא מתנהג מאחרים כל העם אחרים לו אט כפרתו, סנהדרין ית. נמשנה, ופירשי: נטו תחכפר אתה ואנחנו תחתיך לכל הראוי לנא עליך. וכן הוא נמשנה ננעשים פ"ג ר' ישמעאל אומר בני ישראל אני כפרתו, וכן הוא נש"ם סוכה דף כ'. אין זה ענין לכאן להסח אינו אלא לשון תחינה וחפלה, כעין לשון של הלוי שהי' כן, כעין שנאמר, מי יתן מותי אני תחתיך אנשלוס בני בני שמואל ג, יט"א, אכל אין זה דבר ששייך בו מכירה, דאל"כ איך יתקיים ואין מידו מילול, הא משכחת הלה כשאתר מקבל עליו את ענשו של זה, ונכלל מה ענין מכירה הוא זה, הלוקח מקבל את העונש שהוא הנמכר וגם את הכסף, ונמכירה המוכר מקבל את הכסף והלוקח — את החפץ.

ובר ה"ל הוא נדיני שמים, כלומר, מה שאמרו לכ"ג אט תחתיך, זה הוא ענין של דיני שמים, שמחוי זה את רעו שיענשו אותו מן השמים תחת הכ"ג, ומזנן שאין זה איסור, כי נשמים ידעו את מהראוי לעשות כן או לא. אולם יש מקום להסתפק, אם מותר לו לאדם להכנס תחת חזירו לקבל יסורים, כגון ששמענו שבזמן השואה ר"ל המצליקים והמתחנלים גזרו להכות ולפגוע את האחד מישראל, ואם ישראל אחר קבל עליו להיות מוכה, היו הרשעים מניחים את הראשון, וכן השאלה אם מותר לו להשינו להכנס מרעו תחת הראשון

או אסור לו לעשות כן, ונדולו אם השני מקבל עליו יסוריו של הראשון משום שהראשון הוא זקן או חולה והיסורים הם לו לסכנת נפש, והוא השני הוא יותר נריא ויותר חזק, נאוסן כזה אין שום שאלה שחלנד שאין זה איסור אלא מלוא גדולה של הללה נפשת עושה נזה, וכבר הארכתי נחיה מספרי זה דף פ"ז, אם חייב אדם או מותר לו להכניס עלמו נספק סכנה להללת חנירו ע"ש. ודבר כזה כבר הי' לעולמים נישאל שגרנה מחלימו הסכיטו את נפשותיהם לשם הללת אחרים ומהם שהליתו והלילו את אחרים וגם הם עלמם יאלו נשלוס ומהם שלא הליתו לעלמם ומחו מיחה קדושים — ונהיותו לעיר לימים ניימי המלחמה העולמית הראשונה הייתי אז נעיר סטאפינץ נפולין, והרוסים, חייל האלה, כנשו את העיר מידי השואל, ונא לשם שר ננא רוסו לורר היהודים וקנן את הנעלי נחים היהודים הכי נכנדים וגם את הרב דמחא, איש זקן וחלש ולדיק חמים, והאורר גזר להכות לכל אחד מכה רנה, ונהגיע חור הרב הזקן להיות מוכה, עמד שם איש יהודי אחד שנא עם הרב כמחורגמן ועליו לא גזר להיות מוכה, נגש אותו היהודי אל שר הננא ואמר לו: איך תגזור להכות איש זקן וחלש כהרב הלא נדולו ימות תחת השנט, אלא אם תאות נפשך להכות דוקא, גזור להכות אותו ואני אקבל את המכות תחת הרב האורר הנזו שיהי תאנ להכות, הסכים להנעת היהודי, ונזוה להכות את היהודי המחורגמן ששמו הי' יוסף בן משה. הניחו את הרב הזקן והכו את יוסף מכה רנה ולאחר ימים מועטים נפטר לעולמו כי נחלה מהמכות. תהא נפשו נרורה נרור החיים. —

יסורים ופצעים של הבירו בידי אדם, אם מותר לקבל בשבי"ל ממך

א"ל שיקר השאלה היא אם מותר לו לאדם לקבל פצעים יסורים של חנירו, נשניל ממון, כלומר, שהשינו מקבל ממון תחת הראשון על שיקבל את היסורים עליו. ונראה מדאמרו נמשנה: והחונל נעלמו אף על פי שאינו ראוי, נ"ק ל', משמע דנכל אופן אינו ראוי ואין חילוק בין ששעה זאת כדי לקבל ממון או נחיים, דהא מסתברא דאין חילוק בין החונל נעלמו או שמשכיר את גופו שאחרים יתנלו נ, ואדרנה גרע מהחונל נעלמו, דאחרים אשר יתנלו נ לא יתנלו מלתנול נו אפילו אם יקש אותם לנל יערו אותו יותר מכדי נשילת כח. והגם שכבר כתנתי כמה פעמים נשם הנודע ניהודה סימן י' דמותר

תתתשכב. (א) ליקוט יהושע רמז ט"ו בשם המסיתקא. (ב) ברכות נ"ח ב'. (ג) סנהדרין ל"ד א'. (ד) מגילה ט"ז ב'.

בא ורלה כמה עונה נפורנס של הראשונים, וכוונתי לדברי הרי"ג סימן תפ"ז. נדבר השאלה אם הדין עם המלוה שרולה שיהי הלוה נתפש גנופו לאחר שלא שלם את חובו והוא התנה מראש שאם לא ישלם את חובו יש לו להמלוה רשות לתפוש את הגוף של הלוה ולאסרו. וכתב הרי"ג: "הדין עם ראובן הלוה שאין אדם יכול לשענע עמו ולהתנות להיות נתפש גנופו, כדלמדין נקידושין י"ט: המקדש את האשה ע"מ וכו' — הא נדבר שגוף אין תנאו קיים, ופירשו המפרשים ז"ל, דבר שנממן שאר כסות, דבר שגוף עונה, לפי שמתערת גנופה נמנית העונה, ונכאן נמי להיות נתפש גנופו איכא זערא דגופא, ואינו יכול להתנות בו. ועוד דלפילו, נממן המתחייב מחמת זעור הגוף שקול וטרי נגמ' פרוק החובל, דף ג"ג אם אדם מוחל על זעור או לא. והע"ג דמסקינן התם דכל שאמר לו נפירוש על מנת לפטור פטור — מכל מקום זה אינו אלא לענין פטור הממון וחובו נשכחוהו ופנעהו, אבל שיכל להכותו ולפלוטו לכתחלה ולעבור נלאו של מכה חנרו ולא הרתמי מקרא דארבעים יכו ולא יוסיף, מפני הרשות שנתן לו, זה ודאי לא אפשר, וכו' ע"ש. הרי דנדברים מועטים הנדלי הרי"ג זין הא דקידושין דהדין הוא על הנער, וזין הא דנ"ק דהדין הוא על ממון המתחייב מחמת זעור הגוף, והוא ממש כמו שכתבתי לעיל. והנך.

המקבל פסולים או קרובים לדון, אינו כמתנה על מה שכתוב בתורה

ובספר ראנייה סימן קנ"א. נראה שם כתב: וגם לא ידעתי אם מקבל לקרובים או לפסולים — להיות דיינים — אחי לא היה כמתנה על מה שכתוב בתורה, דמאי שנא משאר כסות ועונה דלע"ג דמדת שניהם הוא. עכ"ל. וכתב שם בנהגות לית ח"ן, דהראנייה מקשה מדר"מ אדר"מ, דנסנהדין כ"ד מוצא דגם ר"מ סוגרדמהני תנאי לקבל דיינים קרובים או פסולים כשניהם רונים, ונקידושין ה"ל ונכ"מ, סוגר ר"מ דלאו דוקא נעונה אלא אפילו נשאר וכסות שהוא דבר שנממן אין התנאי מועיל והרי הוא נטל. והראנייה לא תירן שם קושא ז"ו. ונהגות שם האריך. ולפי ה"ל נראה לומר דעיקר הפלוגתא זין ר"מ ור"י הוא, אם יש לחלק זין שאר וכסות וזין עונה. כלומר ר"מ סוגר כשם שעונה הוא זערא דגופא כך שאר וכסות הוא זערא דגופא, דאשה המתקדשת לאיש על כל ימי חייה, ותנטרך כל ימיה להיות נחוסר שאר וכסות, זה הוא זערא דגופא לא פחות מעונה. וכשם שאין לה להאשה רשות להתנות תנאי שלא ידור נעלה עמה משום דלין גופה נרשעה לזערו, והוא כנגד חוקי התורה, ולכך אין נכחה להתנות שום תנאי שלא יהי לה שאר וכסות, ולכך התנאי נטל, ור"י סוגר שיש חילוק זין שאר וכסות דלין זה זערא דגופא, כי יש אפשרות שיהי לה שאר וכסות מנלעדי נעלה, כגון אם היא מנית עשירים או שחפרנס ממעשי ידיה, אבל עונה שאי אפשר לה להיות מנלעדי נעלה לכך הוי זערא דגופא. ואם כן אין כאן קושא כלל מהמקבלים עליהם קרובים ופסולים לדין, דהלא אין כאן שום זערא דגופא דלא ניתן למחילה, אלא דין של ממון יש כאן, ואיתיהיב למחילה ולמתנה, לכן אפילו מה שייינו הדיינים הקרובים או הפסולים שלא כדיון לא איכפת לן דזה ישלם מרעו וכאילו נותן מתנה דמי, או שיפטור נמה שהוא חייב ע"פ דין, התנוע מוחל נזה להגתע והרשות נידו, לכך נשאר דיינים שלא נדיני ממונות לא מהני קנלוהו עלי, דנשאר דיינים אין כאן ענין של מחילה ומתנה. ואין להקשות דלפי ה"ל לא אחר ר"מ דהוה מתנה ע"מ שכתוב בתורה אלא נדבר שלא ניתן למחילה ולא נענין אחר, אי"כ אחי אמרינן דטעמא דרי"מ האומר כל הפחות לנתולה ממחיתם ולא למנה ממנה הרי זו נעילת זנות, הוא משום דהוה מתנה ע"מ שכתוב בתורה, לכן אפילו תנאי לא מהני, כתובות נו: והא אין כאן דבר שלא ניתן למחילה,

לו לאדם להסתכן את נפשו בשביל פרנסה כדכתיב ולחיו הוא נושא את נפשו, אבל סכנה הוא מילתא אחריחא מעור של חנלות ופנעים, ונש"ם שם אמרינן דהגם שאין נזה משום ואך את דמכס לנפשתיכס אדרוש אבל יש נזה משום נל תשחית דגופא, ואין זה דומה לנל תשחית דתפן דלמדין שם, נא: ואם היי מעולה נדמים כמו ששורף כסף חבז ועושהו לאין, לכך אם האילן דמיו יקרים לננין יותר משנת פירותיו מותר, אבל נל תשחית דגופא של אדם אינו משום השחתת השויה והערך של האדם נדמים, אלא כל זער וזרה לאדם הוא נבדר נל תשחית דגופא, ומחילה אסור נכל ענין.

א"ל דלפי ה"ל האיסור הוא רק בישראל אבל נבני נח שאין ממוזין על נל תשחית מותר להם להשכיר את גופם לקבל פנעים ויסורים של אחרים, אבל אסור להם לקבל עליהם מיתה של אחרים דהא אך את דמכס לנפשתיכס אדרוש לננין נאמר. ונכן נכרי המקבל עליו עונש מיתה של אחרים עונש על אך את דמכס גר, ושפיר מדוייקים דברי רבינו שנסמין זה, דהמעשה היי נגוי שקבל עליו חלו של אחר בשביל שהאחר נתן לו דמים, משקה הוה דמים, חוה אסור לו לננין, ולכך נתחייב מיתה, כי נעכ"ם ההרתן זו מיתתו ונפרט נידו שמים.

זערא דגופא לא אחיהיב למחילה

ובמשנה למך, אישות ר"י, הקשה נדברי רש"י קידושין י"ט: האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאין לך עלי שאר כסות ועונה הרי זו מקודשת ותנאו נטל דברי ר"מ, ר"י אומר נדבר שנממן תנאו קיים, ופירש"י דנעונה מודה ר"י דתנאו נטל משום דהוה זערא דגופא ולא איתיהיב למחילה. וכתב המש"ל, ואני תמיה מההוא דלמדין נסוף פרוק החובל, נ"ק ג"ג הכני פנעי ע"מ לפטור פטור, משום דאדם מוחל על זערו ודוקא נראשי אינרים פליגי התם אמוראי אי אדם מוחל או לא. והאריך הרבה נזה והניח נשם מחנרים שונים שהקפו קושא ז"ו. ע"ש. ולא אכתב כי לא אצין את קושא ז"ו. הלא זה שני ענינים שונים לגמרי, נהחובל מיירי נאומר הכני ופנעי על מנת לפטור מעור רפוי ושנת ונשח, והדין לפנינו הוא נעניני ממונות, כלומר, לאחר שהכה אותו ופנע נו, המוכה דורש תשלומין של ד' דברים, והמכה טוען הלא על מנת כן הכיתך שאהי פטור, אז אמרינן הגם דמה שאמר המוכה הכני ופנעי, לא דבר מוכנה, כי אין גופו נידו להיות מוכה, כמו דלמדין שם נמשנה לע"פ שאינו ראשי, אבל השתא שאין הדיון לפנינו אלא על ממון, מועל מחילה, והלא מוחל לו מראש על הממון, והרי זה כאילו נתן לו את המון והחזיר לו נמתנה. אבל גני קידושין אין כאן דין על שום ממון, אלא שאין האיש רונה לדור עם אשתו ומזערה והוא טוען שעל תנאי זה הקידש אותה, כלומר והיא נתקדשה אליו והתרה לתנאי זה, אז שפיר אמרינן דאין נתנאי הזה שום ממש כי מה שאמרה שנסכמת על תנאו להיות מקודשת אליו ומזערת, לא כלום הוא, כי אין גופה נרשעה לזער את גופה, והרי זה דומה לזה שאמר הכני פנעי, ועדין לא היכה אותו, ונל לדין לכוף את זה שינית להכות את עמו, משום שכך התנה עמו, דנדלתי דלין לו שום טענה, ואדרבה נאמר לו תלילה לך מלהכותו, ומה שהתנה עמך אין נו ממש כי אין גופו נרשעה להחיר לך להכותו, והדברים פשוטים ונרורים, ולפלא לוי על המל"מ והמחנרים שהניח, שלא הרנישם שאין הענינים שורים כלל וכלל. וכבר כתב הרמ"ם ז"ל נפלא ונהלכי רות, הלכה ד': ומחורין הנני שלא ליקח כופר, — והלכי ר"ה גואל הדם לפטור, שאין נפשו של זה הנהרג קנין גואל הדם, אלא קנין הקפיה, ע"ש, כלומר, הגואל הדם שהוא יורשו של הנהרג אין כמו יותר יפה מהנהרג עמו, ומכיון שאין לו להנהרג נעלות וקנין על עמו, איך יהי לו הגואל הדם שהוא היורש נעלות וקנין על גופו של הנהרג. והוא כנ"ל.

וכתיב (דברים ד ז) כח' אלהינו בכל קראנו אליו הוא למדת שחקב"ה אצל כל אדם בשארם שולה אחר מלך בשר דם החמלק
כא לשיוען כבר הארזים עשו לו רעה קודם שיבא המלך (א) אבל הקב"ה סיד אצלו לחצילו.

תתתשכר. מעשה באחד שאמר לו תמיד בחלום שימות, טעם אמת אמרו לו התורה פתרה ימות ועל כל הלום היה
מתקנה ובתוך החלום אומר (תהלים כח א) אליך ה' נפשי אשוא וכל המזמור ואחר כך היידי כולו היה אומר
בבכיה חלה עד למות ורואה או כנגדו כמו עני בדמות אדם שהיה נושא נושא גדול ובידו זוחב ודמות אדם אחר שהיה
מתקטף בפלית האמר הזכות שאתה כחור האתה מתקטף [א] בציצית שהתחלתה מחדש הזוחב שנתתה לתלמיד הפס העני
פראוך מן המות ותחיה מיד הויע ויצל נתרפא כי המלאך שותן זכותו של אדם ביום הדין ובעת שדין עליו למות ולחיים
ולשוב ולרע מלאך שותן זכותו ומלאך שותן [ב] חובותיו של אדם לפרענות לא יתחייב עד שיאמר לשנים לכתוב שנאמר
(ירמיה כב ל) כתבו את האיש הזה קרירי כתבו אמר לשנים (יהזקאל ט ד) והתיות תי"ו אמר לאחד כי המאו בפליתם לכך
פורענות בפליתם שנאמר (ירמיה כ ג) כי שתיים רעות קשה קשה קמי וכתוב (ישעיה נא יא) שתיים הנח קודמתוך וכתוב
(יהזקאל כא יא) אך בך אל בך ותכפל לכך (ירמיה א י) לנתוש ולנתוך ולהאביד ולהרוס לבנות ולנפוק חרי שורענות כפול ב'
ידות על השובת.

תתתשכת. [א] אחד היה מתנשא לומר אני רואה משונאי באותם שאני שונא אני רואה כל חסדי בם מתגלגל שכולם לא
יחיו בקיירי. ותגלגל הדבר שהוא ירא מן הקיר ומת בארץ אחרת.

תתתשכו. התלמידים היו יושבים בסני רכב אמר אחד יחי רצון שתהר אשתי אם תחלד יחיה חי ואם לאו יחי רצון שלא
תהר אמר הבריו יחי רצון שתהר אשתי אמר הבריו ואם ימות הרי טוב שלא נולד אמר חרי כתיב (ס"ב ד מז)
אל תכזב בשפתך (ישעיה נא כח) לא תשלה אותי [א] ועוד כשיחלד מתפלל שיחיה אמר החכם יש חלד או בן או בת שפודה
את אביו או את אמו מן המות או מן הצרות (א) שנאמר (ישעיה כב כב) יעקב אשר פדה את אברהם יש שנגד עליו
או פיתה או עקר על האב או על האם ומת החלד הרי האב או האם קצבין חרי הקצבין פדהו וזהו (משלי יד כג) בכל קצב
יחיה מתיר.

משנת אברהם

על רישה, ולאחר החתונה הגשואים פורסים הטלית גדול,
כמהניגו, וראה נדרש תנחומא סוף פרשת האזינו עה"פ.
יגרו כליוען עינן. שאלו נפדה מתלך המות על ידי שגש
אשה על שם שנאמר כי יקח איש אשה חדשה — נקי יהי
לגיתו וגו'. ע"ש מעשה נוראה, ולכך הטלית הגילג.

[ב] **בנדרים** סימן תמו, כתיב: ומלך טוען אנותיו, והנכון
כמו שכתוב כאן.

סימן תתתשכ"ח

[א] **אחד** ה"י וכו'. סימן זה כפול לעיל תתתתמה, וראה
מה שכתבתי שם.

סימן תתתשכ"ז

[א] **ועוד** כשיולד וכו'. כנוסח אשר לפנינו כתוב נדפוס
ראשון משנת יפוח, נסימן תקל. נשינו קלת:
ואם ימות הרי טוב שלא נולד דכתיב אל תכזב וגו'. אלל דמה
שכתוב לפנינו: הלא אחרתי לא תשלה אותי ועוד כשיולד
אתפלל שיחיה, אין לו קשר והסיוס סותר למה שאמר לא תשלה
אותי, כלומר, אם אין הן רחמי לחיות לא תשלה אותי ומוטב
שלא יולד כלל. והנכון כמו שכתוב נספר חסידים, דפוס יחעפאף,
שהוא ס"ח הישן המדויק ביותר: וכתוב הלא אחרתי לא תשלה,
כמו שפירשו המפרשים שלא אה"י מלכוכז, — אם אלד בן שאינו
נר קיימא — ואחר התלמוד"י כשיולד אתפלל שיחי, כלומר,
לכן מוטב שתהר בכל אופן, כי יש אפשרות שאפילו יולד אינו
נר קיימא, אתפלל אז שיהי נר קיימא, והיד הדי תקנה, ועל
זה השיב החכם כי בכל אופן מוטב שיוולד, כי אפילו אם ימות
זה יהי ענן להורים, אלל גם ענן זה יש בו תכלית שפודה את
ההורים.

דהלא כבר כתבנו נחום' כתובות נ"ח, ד"ה. מני ר' תליר, נדלחת
מחילה נכתב מועיל אלל דנעל פה אינו מועיל להמירחה ללו
כלום הוא כיון דכבר זכתה, ע"ש, ונפניי ונהפלא"ה.

ולפי התירושים והמילוקים השונים שנתום' כתובות נ"ו לא
קשה קושיות הראשונה כלל, א, דלא שבו מתנה על מה
שכתוב נחורה אלל היכי שהתנאי הוא לנטל את המעשה, כגון
קידושין שאלם מקדש את האשה ורונה לנטל את הקידושין לפי
שלין האשה עומדת נקיוס התנאי שיהי פטור משאר כסות
ועונה, אלל הכא גני דיינים פסולים או קרונים אין כאלן ענין זה.
ג, דלא אחרינו מתנה על מה שכתוב נחורה תנאו נטל אלל היכא
שמתכוון לעקור מה שכתוב נחורה, כגון ע"מ שלין לכו עלי
שאר כסות ועונה, דהחורה אחרת שהנעל המקדש את האשה
חייב נשכוי"ע והוא אינו מסכים למה שהחורה נותה, אלל אם
אינו מתכוון לעקור, כלומר, נחקוס שהוא חושב שנענין פרטי
זה לא הקפידה תורה, אפילו שמה שהוא חושב הוא טעות, אלל
עכ"פ אינו מתכוון לעשות כנגד חוקי התורה נחזיר לא הוי
מתנה ע"מ שכתוב נחורה. וכן זה המתדיין לפני קרונים הוא חושב
שמה שפסלה התורה את הקרונים והפסולים משום שהם יולילו
פסק מעוות, אלל הוא חושב שנדיון הפרטי הזה גם הקרונים
והפסולים לא יעוותו משפט, אי"כ אין זה בכלל מתנה לעקור
מה שכתוב נחורה ג, דדוקא כשאר על מנת שלין ליד עלי "דין"
דשאר כסות ועונה, הוה מתנה ע"מ שכתוב נחורה אלל לא
כשאר על מנת שחפטיי אותי משאר כסוי"ע, ליחא להך קושיא
גני דיינים דהלא נקבלת דיינים אינו אומר ע"מ שלין לך עלי
טענת "דין" קרונים ופסולים. ויש זה להרחיב את הדיבור, ואכ"מ.

[ב] **וכתיב** וכו'. נדפוס ראשון סימן תמו, ליחא וכתוב
אלל כתיב והוא סימן חדש, וביותר משתיך
להסימן דלמטה.

סימן תתתשכ"ד

[א] **בציצית** שהתחלת וכו'. אולי הכוונה שהי נחור ונשא
אשה, כדלחרינן נקיודשין דלא פרים סדרה

תתתשכו. (א) ביר ס"ג ויקיר פלוי וכו' ואחר ה"י נ"ו א: דיעקב פרה
את אברהם ור"י דכותיה שעתה דגפיל בני נורה וכשהי דני רינה
כי אמרו וטו ור"י בזכותה דא אישתיב אברהם.

תתתשכו. (א) בירושלמי ברכות פ"ט ה"א: אבל הקב"ה אינו כן אם באה על
אדם צרה לא יצחה למיכאל ולא לבכריאל אלא לי יצחה ואני
עונת לו מיד היידי כל אשר יקרא בשם ה' ילמס.

תתשכ"ז. כתיב (קזחל ב פז) בשפד חימים חכמים הכל נשכח אחד היה קורא בנו אחד הפרש של שנים בנק אמר היה י"ד לפרש היה קורא שמו דוד וחי מתים פי חכמ"ה איתו רוצה ששפד יתקיים לפי שקורא [א] שיתקיים שמו ותיב (תחלים כז יב) קראו בשמותם עלי ארצות לכך (שפ ב פז) שם שמות בארץ כל הנקשה זכר לא יהיה זכר.

משנת אברהם

סימן תתשכ"ז

קריאת שמות הבנים על שם אבותיהם ועל שם המאורע

[א] שיתקיים שמו וכו'. כלומר, זה שהי קורא נטו על שם המספר של השנה, כגון שהיתה השנה י"ד למספר הפרט כגון תי"ד להמאה, הי קורא שמו דוד העולה נמספר י"ד, הי מתכוון ששם הזה של נטו יתקיים וזה להקים שם של אלו אשר מתו טרם שגולד אותו הנן, וזה לא יתכן, כי י' לקרא את שמות הנולדים על שמות המתים שמתו כדי להקים שם של המתים, כעין שאמרה התורה נמזות ינוס, והי הנכור אשר תלד יקום על שם אחיו המת ולא ימחה שמו מישראל והגם אין המקרא הזה כפשוטו שיקראו את שמו של הנן כשם המת, כבר כתב הרמב"ן ז"ל עה"ת, דע"כ אין הפשט נמקרא זה עיקר משום שנזעזעו כתיב ולא יכרת שם המת, ולא קראו אותו מחלוק, ע"ש, אבל נדרך כלל הנכון והראוי לקרא את הנולדים על שמות הנפטרים ולא על שמות של עלמס.

והגם שלא מלאנו בהתנ"ך שקראו את הנולדים על שם המתים, רק נמקומות מועטים, כגון אחימלך בן אחיזה, ש"ג, תי"ז, ואחיהר הי בן אחימלך בן אחטוב, ש"א, כז"כ, וכן נדברי הימים א', ה', יהונדב בן שריה בן עזריה בן חלקיה בן שלום בן לדוק בן אחיטוב בן אחמריה בן עזריה בן יוחנן בן עזריה בן אחימען בן לדוק בן אחיטוב בן אחמריה בן מריות, ע"ש. הרי שקראו את הנולדים על שמות אבותיהם ואבות אבותיהם. אבל כנראה שהקריאת שמות על שם אבותיהם הי דבר מחורר.

ובמדר"ך נראה ש"ל, עמדו רבותי התנאים נדבר זה וחמרו: ר יוסי אומר הראשונים על ידי שהיו מכירים את יחוסיהם היו מויליין שמו לשם המאורע, אבל אלו שאין אלו מכירים את יחוסיהם אלו מויליין לשם אבותיהם. רש"י אומר, הראשונים על ידי שהיו משתמשין ברות הקודש היו מויליין לשם המאורע אבל אלו שיש משתמשין ברות הקודש אלו מויליין לשם אבותיהם. ע"ש מחלוק נשמע שנימי התנאים כבר השתמשו בקריאת שמות הילודים על שמות אבותיהם. אבל עד ימי המשנה היו קוראים את השמות על שם המאורע, ואפשר דמה שאמרו נמדרי לזכותם של ישראל נמלרים שלא שינו את שם, כלומר, קראו את השמות על שם המאורע אבל נלשון עברי ולא נלשון המלרי.

ובצד הסגרה, לולא דברי המדרש הנ"ל, נראה שלכך קראו הראשונים על שם המאורע ולא על שם אבותם, משום דלזו גם אחר העמים קראו בלוחן השמות, כגון קרח מצני עשו וקרח בן יאהר, נעמן בן נצימן ונעמן שר נצח נארם, ויפע מלך לכיש, יהושע י"ג, ויפע בן דוד, ש"ג, הי"ט"ו, וכן הרבה, ולכך לא קראו, כלומר, לא היתה תועלת בקריאת שמות על שם אבותיהם, כי לא ידעו להנתיח על שם מי נקראו, אם זה שם על אבות או על ידעו להנתיח על שם המאורע ששמות ישראל היו משונים משמות הנכרים קראו על שם אבותיהם. כעין רנ אשי שנקרא על שם זקנו, כי שם אביו הי שימי נר אשי. ואפילו כשהיו קוראין את שמות ישראל נשמות של לשון ארמית ולא עברית, כגון רונ שמות האמוראים, ר' זניד, רנא, פפא אידך, גם כן היו אלו השמות ידועים ומגובלים לשמות ישראל, דהרי מלינו שגילו את אלו שנקראו נשמות שלא היו ידועים בישראל, כעין הא דאמרו בניטין י"ד: ושמותיהם מנהלין ארדי ארטי ופילי נריש, ע"ש.

וראה כעין הא דמדרי הנ"ל גם נמדרי שמות, ויקרא שמו נרשם. דרך הלדיקים לשום שם לנביהם לענין המאורע, ניוסף מה הוא אומר ויקרא שם הנכור מנשה את שם השני קרא אפרים, כדי להזכיר את הנסים שעשה הקנ"ה עמו, אף משה קרא את שם בנו נרשם על הנם שעשה לו הדי, שגר הי נארן נכריה והיליהו הקנ"ה משם.

וכן רש"י אומר נדרי הנ"ל שעל שאין אלו משתמשין ברות הקודש אלו מויליין על שם אבותיהם, אומר כדעתו זו גם נמדרי וירא, ריש פרשה מ"ט, שמותן של רשעים דומים לכלי קוריים מה כלי קוריים מה אלת משתמש נהם הם עומדים, הנחמס הם מתרפים, כך שמעת מיימד אדם קורא שם נטו סיפרא פרעה סתריג, אלא לנרשם יתק יעקב, וכו' והפירוש שם הוא דלין קורין על שמות רשעים שנאמר ושם רשעים ירקב, אלא שמשולל הננה הוא מאמר זה, הלא אין אלו קורין אפילו על שם נכרים שאינם רשעים כפרעה וסנתריג, אלא על שם אבותיהם אלו קורין את נביט, ומה הוא הרנחא של שמות הרשעים הידועים אלו שהחדש מפרט. ונע"כ נר"ך לומר דכוונת המדרש הוא, או שאין אלו קורין את שמות נביט נשמות ש"ס נהם אפילו רמו קרוב לשמות אלו המפורטים נמדרי, כלומר, שאנו מדקדקין הרנה נקריאת שמות שלא יהי נהם אפילו קרנת לשון לשמות של הרשעים, או אולי כוונת המדרש, שמאלת השם נעשה זאת שאפילו הנכרים אינם משתמשים נשמות אלו, אלא שהפירוש הנ"ל הוא רחוק כי גם עכשו מנוי נמלרים השם פרעה או פרעוק.

ובמה שאמרו נמדרי הנ"ל שרק הראשונים שהיו משתמשים ברות הקודש היו קורין את שמות נביהם על שם המאורע, מונן לפי מה דליחא נמד' תנחומא האזינו, זכור ימות עולם ניט שטת דור ודור, לעולם ינדוק אדם נשמות לקראו לנטו הראוי להיות לדיק, כי לפעמים השם גורם טוב או גורם רע, וכו', וראה יומא פ"ג ר"מ היה מדייק נשאל, א"כ דבר זה לעמוד על אחימתו ולדעת אחיה שם הוא הגון ואחיה איט הגון הוא דבר של ידעת עתידות ורות הקודש. כי השם של האדם אם הוא שם אחימי הוא מורה על עזמותו ומהותו של האדם, כמו שמתנאר להלן נשם מ"ר קהלת.

קריאת שמות הילדים על שם הוריהם החיים

ולעיל נסימן שעי"ז, ת"א, מנאר מדברי רנטי שגם נזמן המחורר שלא היו מויליין על שם המאורע אלא על שם האבות, היו מקומות שהיו קוראין על שמות החיים, וראה שם נמראה מקומות, מאוסף מהרנה מחמרים מנבלי וירושלמי ושאר ספרים שהיו קורין על שמות החיים. אלא שאין צוה שום סתירה, דהלא גם התי נקרא על שם המת, למשל ר' חנינא בן חנינא שהדירו אביו, ירושלמי נזיר ד"ו, ר' חנינא אלז קרא את בנו חנינא, אבל גם אלז הי קרא חנינא על שם אחד שכבר מת, ממילא גם הנן חנינא נקרא על שם המת. אלא שצוה יש מקומות שונים, יש שמקפידים שלא לקרא את נביהם על שם קרובים שמתו אם גם ההורים החיים נקראים בלוחן שם, ויש שאין מקפידים. וכבר ניארתי שם שאין רשות להימדיים לומר שאין הם מקפידים אלא תלוי נמנהג המדינה. ע"ש. ונמדינות הללו מנהג אבותינו מחירפה נידונו שמקפידים שלא לקרא לילד שם של אביו או שם של אמי אביו אם הם נחיים עונה, אבל אין מקפידים לקרא להילד שם על שם הוריו אפילו כשאחיו של האמי ילד נקרא בלוחן שם.

קריאת הנולדים בשני שמות

וקריאת הנולדים בשני שמות, כמו שהו' רנ"ל זומיניו, אברהם תשה, יחקה יהודה וכדומה וכן לשמות נשים, הוא ג"כ דבר שאינו רנ"ל נדורות הקדומים, כי הנס שנאלטו אנשים שקראו בשני שמות, אצל לא נקראו בשניהם כלחת, אלא פעם נקרא נאותו שם ופעם נשם שני. כגון זנדיה בן זרת, יהושע ז"ית, והוא זמרי, דה"ל ט"ט"ו. אחר, נראשית מר"י, הוא זרת, נמננר כ"ר"ג, וכן הרנה, ואפשר שאלו היו קוראים אותם נשם זה ואחרים היו קוראים אותו נשם השני, אצל לא מאלטו שיקראו את האדם בשני שמות יחד. וראה ניטין ל"ד. היו לו שתי נשים אחת ניהודה ואחת נגליל ולו שני שמות אחד ניהודה ואחד נגליל, — אינה תגורשה עד שיגרש את אחתו שניהודה נשמו שניהודה ואת אחתו שנגליל נשמו שנגליל. ע"ש, ונפשטות נראה דלא היו קוראים את האדם בשני שמות יחד, דל"כ אחתי לא אמרו גנמי, אם אדם כזה לריך לכתוב ננט שני שמותיו, וכן מהא דאמרו החס הדיא דהו קרי לה מרים ופורתא שרה, אחרי נהרדעי מרים וכל שום שיש לה ולא שרה וכל שום שיש לה. ולא אמרו גנמי מה הוא הדין כשקורין אותה בשני השמות יחד. אולם נחום' שם ד"ה. והוא, דייקי ונהחוק בשני שמות, די כשכותבין ננט שם אחד, ע"ש, משמע דידעו שנס נימי הש"ם כבר הוחקו לאשים בני שמות, וכפי החום' שם הגירסא גנמי, רונא קרי לה מרים ופורתא קורין אותה שרה מרים. ע"ש, ושם נש"ם. שלחו לי בני מדינת היס לר"ג בני אדם הנאשים משם כלאן, יוסף וקוראין לו יוחנן, יוחנן וקוראין לו יוסף היאך מגרשין נשותיהן, ומפרש שם והוא דליחחזיק נחרי שני, וע"ש פירש"י, משמע ג"כ שהיו להם שני שמות אלא שקראו אותו נשם אחד וקרונו הדנר לודאי, שהשמות כפולים נסתפחו לישראל נהיותם נגלות מן הנכרים הרגילים לקרוא את ילדיהם נכחה שמות, על שמות המלכים שלהם שרונן היא להם שמות כפולים, אצל נישארל לא מאלטו לא נמלכי יהודה ולא נמלכי ישראל אף מלך אחד שה"י לו שני שמות, וכן הנביאים לא נקראו אלא נשם אחד. ויש להעיר מנ"ה, קי"ג: מר אחא, פירש"י: זה שמו וה"י לו חנו על חנירו וכו'. כנראה שרש"י רונה נזה לפרש שהיו לו נ' שמות מר אחא, ואין הגיו מר תאר כמו רנ", אלא שם העלם. ורש"י מדייק זה מאלמרינן שם שאותו מר אחא היא נגרא אלימא והנ"ד היא חושא אלא יגנה מעות שלא כדון לא יהי אפשרות להוליא מירו. ונע"כ דליש כזה אין לו תאר מר, אלא הוא שם עלם, ומשמיע שנימי הש"ם היו כבר אנשים מועטים נעל נ' שמות. וכמעט לא מאלתי תנא או אפילו אמורא נעל נ' שמות.

שינוי השמות של זכרים ונקיבות וכן להיפך

ובמרינות אלו שאלים אם יש לשנות השם מזכר לנקיבה או להיפך, כגון שולד בן ורוניס לקראותו על שם אחת מהקרונות שנפטרה או להיפך. ולרוב משנים השם שיהי נז רחו של שם המת כגון שקורין להנן הנולד חיים על שם הנפטרה חייה, או שקורין את הנת נשם מלכה לזכר הנפטרה אלימלך וכדומה. ואני מתנגד לקריאת שמות כאלו כי איך יהי זכרון לשם המת הנפטרה שהי נגר נמה שקורין להאשה הנולדה, האמנם שמאלטו שמות שות לאנשים ונשים כגון מרים אחת אהרן, ומרים שם איש. דה"ל ד"ז, נביא לזכר, דה"ל ח"ט, ונביא, — נה"ל לנסוף — דה"ב כד"א, וכן שם אביה לאנשים כמו אביה המלך ננו של רחנעם, וכן אביה נח זכריהו, דה"ג, כט"א, אצל אין מזה שום ראי' שהי קורין לזכרים על שם הנשים, דאפשר דאלו השמות הם שמות המשתמשות לזכר ולנקבה. אצל הקוראים שמות של זכרים נפטרים לנקבות וכן להיפך נודאי שאין נזה משום קריאה על שמות המתים, ולפי דברי המדרי הג"ל כל שאין מוסיפין לשם אבותיו אין זה מהנכון, ולפי דברי רנינו נכלאן הרי יש נזה משום חשש סכנה ח"ו.

המנהג לקבוע שם הילד בשעת מילתו, ולבת כשראב עולה לתורה

והנהגה זומיניו נהוג נישארל שקריאת שם הילד הוא לזכר נשעת מילתו אחר נרכת כורת הנרית ומוסיפים אלוקיטו — ויקרא שמו נישארל וכו', אולם נש"ם לא סכר מזה כלל, ורק ננעל עיטור ונלרחות חיים החכר תחינה זו, וכנראה שנימים הקדמונים לא היו נהוג דבר זה אלא ההורים קראו את ילדיהם נניתייהם נשמות, ואלו השמות הוחקו בין המכירים ונני המשפחה, **וכן** מתנאר נמדרי' קהלת על הפסוק טוב שם משמן טוב. ג' שמות יש לו לאדם, אחד שקראו לו אביו ואמו, ואחד שקראו לו אחרים, ואחד שקראו לו נספר תולדות נרייתו. ע"ש. משמע, וכך היו מנהגם שאלם היו לו שם שנו קראו אותו אביו ואמו, ויש שאחרים היו קורין אותו שם אחר לנמרי ונאותו של אביו ואמו, ואלמלי היו קורין אותו אביו ואמו שם נשמוני כמו שאלט טוהנים לקנוע שם לננינו, איך ינייר שאחרים קראו אותו נשם אחר, ואפילו יקראו אותו אין זה שם אלא כעין כינוי, אלא ודאי שמנהגם היו לקרוא את שם נניחם, ואין זה שם קנוע, ואחרים קראו אותו כפי רעונם. וכן אמרו נמשה רניטו שהרנה שמות היו לו, ולא נקנוע לו שם נכל החורה אלא כמו שקראו נתייה נח פרעה, ואף הקנ"ה לא קראו נשם אחר, מ"ר שמות. **ומה** שאמרו נמדרי' הג"ל ואחד שקראו לו נספר תולדות נרייתו, הוא מתאים לתם שאמרו נמכילתא, נא פטי"ז, מניטו שמותיהן של נדיקים ומעשייהם נלוים לתקום עד שלא נולדו, שנלמר, נטרם אלרך ננטן ידעתיך ונר, שמותיהן של רשעים מנין, ת"ל זורו רשעים מרחם. ע"ש, כלומר, יש נמרום שמו של כל אדם ערם שטנר, והשם הוא מורה על אמיחת מהותו של האדם, ולכך הראשונים שהשתמשו נרות והקודש ידעו לכוון את שם האמייתי הכתוב נמרומים, ולקרא את הנולד נשמו הרלויו לו. ושמו של משה רניטו ע"ה, הנס שאין שם מורה כלל על מהות נדקתו אלא על שם כי מן המים נשיתיהו, לכל זאת נקנוע לו שם זה נחורה להניד שרון של נמלי חסדים, היינו נח פרעה שנמלחו חסד עם משה. כנמדרי' הג"ל.

וכן מתנאר ממדרש ד"ה דלהלן דנימים הקדמונים, ונפרט נזמן שהוליאו על שם המאורע, לא היו מקניעים את שם הילד, שרק השם הזה יהי שמו לכל העולם, כמו שנהוג עכשו, אלא השם של האדם היו משונה נפי הקוראים, שהרי נלמר נמדרי' שמשא היו לו הרנה שמות מלנרד השם משה, כי אביו קראו לו חנר, על שם שנענורו נחחנר עם אשתו, ואמו קראה אותו יקותיאל, על שם שהניקה אותו משייה, ואחותו קראה לו ירד, כי ירדה אביו אל הנהר לרחות מה יהי נסופו, ואהרן קרא לו אביו זנית, על שם שזנח אביו את אמי והושיעה נענור זה, וקהת זקנו קרא לו נדור כי נענורו נדר אלוקים פרך מישראל, ומניקתו קראה לו אבי סוכה, על שם, הדי יפניהו נסוכה מרין המלריים, וישארל קוראים לו שמעי' בן נחאל, כי נימיו שמת אלוקים את נלקתם. ודומה לזה איחא נויקרא רנה פ"א. ע"ש. ונרור שכך היו נהוג עד זמן מאוחר מאד, שאל התקיט לקנוע את שמות הנולדים, שם אחד, ולכך תקנו את החחינה הג"ל נשעת מילת הזכרים, ולננות נשעת קריאת את האב לקריאה נספר תורה ניים השנת או נני' וה'.

קביעת שמות בנימין

וזה כל השנים שהנני מסדר ניטין וגם תקנל לתכופות ניטין מרננים שונים, הנני חושש תמיד על דבר אותם האנשים ונשים שכותבין שםם נשם הקודש כגון משה המכונה מאררי וכדומה, ולרוב אין מי שיקרא אותם נשם משה כלל אלא ששמעו מפי הסנתא שנשעה שנימולו קראו אותם נשם משה או האשה שמעה שנשעה שולדה קרא אביה אותה נמי שנירך ננית הכנסת נשם רנהק לתשל. אצל מני או אין אדם שיקרא אותם

תתתשכט. אחר היה בונה בית הכנסת יפה ורצו הקהל לתת קטן ולהשתתף קטן במעוזת ולא רצה (א) כרי שיחא לו ולרעו אחריו לזכר ולשם וכלו זרקו חנה כמה כרייתות וכמה מדרשים ומי שחיבר הספר [א] לא כתב אני מלוגי בן פלוגי חברתי את הספר כשנתנה את הלב כמה שקשה הרי קיבל את קולמו בוח הקולם ויש מן הראשונים שילכך לא רצו לחזקו שפם כפיוסיום שיפרו כרי שלא יהנה לבם ולא יתגאו ורקם לומר אבותם קטן כך וכך כגון אהילה אלהי האק"ם שאלו היו יודעים יהיו מברכים זכרו אמרו מושב שלא יתגאו ולא ישתוררו.

תתתשכט. הציבור שאין להם בית הכנסת ואין בית לעניים [א] יבנו תחילה בית לעניים (מ"א ו נא) ויבא שלמה את קרשי רוד אביו (א) לפי שלא נתן לעניים לכך לא בא לבניין בית המקדש לכך יקטנו תחילה צרכי עניים וכתוב (משלי כא יג) אטם אזנו מזקקת דל גם הוא יקרא ולא יענה.

מ ש נ ת א ב ר ה מ

וזה שכבר יאנס בספרים, והעיקר אלני רק נגוע להג"ל שמעולם לא השתמשו בהסס העברי.

(ראה בהשטמות)

סימן תתתשכ"ח

הזכרת שמות המחברים על חיבוריהם

[א] **לא** כתב וכי. ראה וזה שכתבתי נח"כ, סימן תש"ג, דף ע"ג, נדבר הזכרת שמות המחברים על חיבוריהם. ע"ש. ויש עוד להוסיף על דברי ד"ס ממדרש, תנחומא פרשת האזינו אות ה', הלה"ד תגמלו זאת, ה"ה"ל רחוקה מן השם, למה, שהיא סיוס חתימתו של משה. קה ראשי תינות של פסוקים, ה' — האזינו, " — יערף, כ' — כי שם, ה' — הגור תמים, ש — שחת לו, ה' — הלה"ד תגמלו, עולה נגימטריא כחנין משה, וזו היא חתימתו של משה, כאלם שחסיס ספרו וחותם את שמו נסיוס ספרו, ולכך ה"ה רחוקה מהשם, עכ"ל.

וכבר כתבתי נסיון הג"ל שאין הקפידו אלל אף על אלו שכותבים את שמותיהם בנרמ ולשם כך הם מתקרים או מהפכים את התינות של פסוקי תנ"ך, (ג) על הכותבים נלשון גאווה: "אני פלוני בן פלוני חברתי את הספר" כלומר, שאין כוונת המחבר נספרו להגיד תועלת לאחרים שילמדו בו אלל למען דעת כי הוא המחבר והידען והלמדן. אלל המרמו את שמו נספרו, דבר הגון הוא כמו שהנלתי שם נשם הרוקה, וכן לעיל מדברי המד"ת. וצויתר מתלמתיים הדברים ממשיכת הענינים שנסיון אשר לפענו, למה שגריש הסיון לאחד שה"י בונה בית הכנסת וכי, כלומר, מזה שלא רלה שהקהל ישתתפו עמו מחשבתו מתלנשת, שאין עיקר כוונתו נכדי שח"י בית הכנסת נעירו אלל כל כוונתו היתה שרק שמו יזכר, וזה היא מחשבת פגול. אלל אם ה"י אותו אדם מסכים להצעת הקהל ה"י משותף נמלת הננין, נודלי שרלוי ה"י אותו אדם להיות זכור לעו, כדליתא בתשונת הרשנ"ל דמנה לפרסם את עושי מנה, ורליתא מירושלמי מגילה הונל נמח"ק, כן נמי לענין הזכרת שמו של המחבר על הספר נודלי שמהרלוי הוא, וראה לעיל סימן תתתש"ה.

סימן תתתשכ"ט

[א] **ובנו** תחילה וכי. ראה ירושלמי שקלים דף כ"א, ר' תחל נר תנינל ור' הושעיא הוון מטיילין נלולין כנישתל דלוד, — כמה נפשות שקעו נבית זה, ע"ש, משום דמתחילה יש להספיק לעניים ולח"כ לננין בית הכנסת. והדבר הוא פשוט, לזקה לעניים היא מנה דלורייתל וננין בית הכנסת הוא מדרנגן.

נשם הקודש, ולתורה אין הם עולים כלל ויונייהם, ורפילו אלו שנאים לבית התפלות של המתקדמים ועולים לתורה אין קורין אותם נשם אלל השמש תוחז לתוך ידו תו ושם כתוב ונספר 1, 2 כדי שידע שחורו הוא נלוחו מספר. וכשעולה אלל הקורל נס"ח הרי הוא עומד ומסתכל נפניו כהתרעול ננני אדם, ולינו מנין אפילו מלה אחת. וכבר רליתי שאותם הנאים להתגרש כשאלים אותם על שםם היהודי אינם יודעים להשיג אלל שאלים להוריהם או להורי הוריהם. ולדעתי חשש פסול נמור יש אם כותבים נהגיטין הללו את שמותם שמעולם לא נקראו כך. ואין זה כלל אפילו אם שנשתקע אלל שם שלא ה"י נעולם מימיו.

הרבנים שדור העבר אפשר שלא ה"י להם לדייק בזה כי רונם של המתגרשים היו מהגרים שנלו לכאן מאירופה, ונלירופה הלל לכולם ה"י שם עברי, אלל שנכאן התחילו לשנות את שמותיהם ונדון כתבו את שם הקודש ונס המכונה או דמתקרי, אלל הדור העכשווי שנולדו כאן והם אינם יודעים כלל את שמותם העברי כי לא נקראו בו מימיהם, מה טעם הוא לכתוב נגיטין שם עברי ואללנו התקיים תלמד הש"ס נגיטין י"ל שרונ ישראל שנחון לררן שמותיהם כשמות עכו"ם, ונדולי גם אז לא כתבו נגיטין אלל השמות שנקראו בהם ולא נלחריס.

ורליתי נספר דברי חיים להגה"ק מסנזו אה"ע סימן קנב נדבר אחד שנקרא מעריסה אנרהם אף נשתקע כי הוא מן המתחדשים וקוראים אותו אללף וכן חותם עלמו, ולתורה אינו עולה. והרנ שם פוסק ליתן שני נגיטין ע"ש. ונכ"ד גרע מהתם דשם קודם שנחמו נודלי היו קורין אותו אנרהם, ונדולי למד נחדר ורנן וחניריו היו קורין אותו אנרהם, וכל השאלה אינה אלל משום שנשתקע, אלל נכ"ד לא ה"י שום תלות לשם הזה מעולם. כי לדעתי מה שקורין נשעת הנרית את שם היהודי אין זה כלום אם אין קורין אותו אחר כך נשם הזה. כי מה שהמוהל אומר, ויקרא שמו נישרלל וכי"י אינו קונע את שם הל"ש ענ שיקראו אותו כך.

ולפי דעתי הדלה, הדבר לריך להגדרה מתי יכתבו את השם העברי ומתי שלא לכתוב. מונן מעלמו אללו שקורין אותם לפעמים נשם העברי כגון שעולים לתורה נבית הכנסת שקורין את העולה נשמו העברי, או אלו שלפעמים חותמים את שמותם העברי נמכתבים, או אלו שקורין אותם ננעוריהם נהתלמוד תורה נשם העברי וכדומה, שאין לי שום טענה נגדם, ונדולי מהרלוי לכתוב את שםם העברי, כי אפילו חדלו לח"כ לקרותם נשם העברי אין שם העברי משתקע אלל נמשך זמן רב טונל משמע, ויש לי על זה כמה רליות מהש"ס חון

תתתשכט. (א) ילקוט מ"א רמז קפ"ו : מה שהיה מתקין לביה"מ היה צורך להוציאו ולהחיות את הנפשות ולא עשה כן א"ל הקב"ה בני חיים ברעב ואתה צובר ממון לבנות בו בנין חי"ך אין שלמה נצרך מהם בלום.

תתתשכט. (א) ירושלמי מגילה פ"ג ה"ב : אם היה שם הבעלים חקוק עליהו כמו שלא נשתכח שם הבעלים, וצ"ח רוח רבה פ"ב : כשארם עושה מצוה פי כותבה ו אלהו כותבה ופלך המשיח והקבי"ח חותם על ידיהם.

[א] גם בכאן כתיב ענין מתים.

תתשל. במקום אחר נהרנו הרבה יהודים על קידוש השם ומקום נאמנו שלא נתנו עצמם לחרג ונפולו במים והביאו בלילה על העגלות את החרתים בבית הקברות כי היה רחוק מן המקום שנתרנו שם ונפלה אשה מן העגלה ולא ידעו וקברו בחפירות גדולות ורחבות את החללים ודף אחד בין כל אחד ואחר ובאה אותה שנפלה מן העגלה בחלום לאחד ופקעה עליו ואמרה הלא היא נהרנה על קידוש השם והקר ותרר מספר מי שימצאנה ובא רזקה בקר והראה לו אנה היא שנפלה מן העגלה וקברוה עם החרתים ואמרה לו באותו לילה פיון שנתתה בעבורי עד שמצאתני וקברתני עם החרתים על קידוש השם ואמרה לך למקום פלתי כי שם הסמנתי זהב שקול המשוה עשר זקוקים ומצא בדבריה והיו שנים ששחמו את עצמם ולא יכלו להסית עצמם ופבריים הנוים שמתו ולא סתו לאחר שנים מתו והלם יהודי אחד שאותם הרתים שנתרנו היו אופרים לא תכנסו במצאתי כי אתם לא נהרנתם על קידוש השם כמתו והראו בצואר שחתוך (א) אמ' ולא מתם [א] ובא זקן אחד ואמר פיון שחתבתם עצמיכם כדי להסית ופיון שלא נפולו במים שלהם ראויים לחיות עמכם והביאם עמכם במחיצתם.

תתשל. כתיב (קהלת יא ח) בעצמים בכמן המלאה (א) שאול ששליבין כשנתרנן רבות היו מסורין בארץ והסורין חפירה בארץ רחבה ועסקה ולמקלה צרה ושליבין שם העצמים הסגרים והיה להם צער להשליך עצמותם צדיק גם עצמות רשעים [א] ואין אדם מכיר עצמות של זה ושל זה.

תתשל. סכין אחד מצאו בקבר של חרתים שנתרנו על קידוש השם לאחר שנים רבות הפרו בקבר ומצאו חספין ורצו לקחת אותו אמר החכם במקום שנמצא תשימו אותו ולא תעשו בו מלאכה [א] הלא יהנו ממנו.

תתשל. בית שנתרנו בו על קידוש השם והרם ניתו על החומה ועל האבנים ובעל הבית בא לטוח בסיד קירות הבית את הרם לא יעביר ולא יהא פה עליו שנאמר (איוב פז יח) ארץ אל תכפיר רמי לכך אין לכפות ונתים (יחזקאל כד ו ז ח) הוי עיר הדמים פיר אשר הלאמת בה והלאמתה לא יצאה ממנה לנתחיה לנתחיה חוציאה לא נפל עליה גודל פי רמה בתוכה היה על צהיה סלע שמתחו לא שפכתוהו על הארץ לכפות עליו עפר להעלות המה לנקם נקם נתתי את רמה על

משנת אברהם

להיפך, וראה סנהדרין מ"ד: דעניא חכסא, ונרש"י סס, וירושלמי חגיגה פ"ב

סימן תתשל"י

[א] גם נכלן כתיב וכו'. נראה שהו' הוספה לנברי הס"ח הראשון, והכוונת סידר את הדברים לפי הענינים שחלל כחונ נספר חסידים. כי הסימנים: תתשלג, לא, לה, ל"ג, אינם נס"ח הנדפס.

סימן תתשל"ב

סכין שנתרנו בו ישראל, אמר לשחוט בו

[א] וא"ל יהנו וכו'. ראה נפתחי תשובה יו"ד סימן ח. נחלח שהנה התרנו מלח התליון ועשה מחטו סכין של שחיטה, וראה שם נפרי מגדים, ושם מונח מהל' דסנהדרין מ"ג. סייף שנהרג בו נקבר עמו, ונחמכ' ע"ז ס"ג, משמע דלסור נהגלה, כדברי רבינו.

[ב] ובא זקן וכו'. אפשר לפרש נשני אופנים. א) שחוחו יהודי שחלס שאותם הרונים לא הסכימו להכניס את השנים למחיתם, ראה גם כן נחלוס שזקן אחד אמר להמתים שאין טענתם טענה, לאחר שהשנים הללו מסרו נפשם על ק"ה, אלא שמד' היתה זאת לנל ימותו הגם שעשו מעשה נעמתם, ולאו לאחר שאמר הזקן כן, ראה היהודי נחלוס שהשנים הוכנסו למחיתם של הקדושים. ב) שהיהודי אשר ראה נחלוס שאין המתים מסכימים שהשנים יקברו אללם, אמר את חלוחו להזקן שהי' חי, והוא, גדולי עם בית דין, יאל אל קנרת הקדושים ואמר להם שכפי הדין תורה, יש להם לזותם השנים דין של קדושים גמורים וקברו את השנים אלל הקדושים. וכבר אמרו שמי שחוכן לתסירת נפש, כלומר נלל ונפש, מעלה עליו הכתוב כחילו חסר את נפשו נפועל, והרא"י מעקידה שאנו מזכירים תמיד את זכות העקידה משום שאנררם וינתק היו מוכנים לזה, ומכל שכן לאלו שעשו מעשה נגופם.

סימן תתשל"א

[א] ואין אדם וכו'. כנראה הכוונה כשנתרנו, כלם הם קדושים וטהורים, ולזה מורים הנינים היו מטהרין כלומר, כלם תתטהרין ונעשים טהורים, כי נהרגו רק נשניל שהם יהודים, ומה שהי' להם להמייס נער לקבור היהודים לנדיקים עם השאר, אומר הספר, שאינו נכון, ועל זה נאמר: כלשאר אינך יודע מה דרך הרוד כעצמים ננטן החללה, כלומר, אין לנו ידיעה נזה כשם שאין ידיעה מה הוא ננטן החללה. כי לפעמים גם רשע זוכה לקבורת נדיקים על שום טונ שעשה נעולס וכן

תתשל. (א) הלשון צדיק תיקון וכו': כשנתרנן רבות מסורין על הארץ ושליבין בשאול, חוסרין חסידות כ"ה

תתשל. (א) הלשון משובש וכו': בא זקן אחד חסר להמתים (ר"ל לזותם שמתו מספר) פיון שחמכו עצמם כדי לטות וכיון שלא נסמכו כ"ה

צחיה פלע לבלתי הכמות (א) הרי כל זמן שאין חרם מכוסה הקב"ה נקם וכשהוא מכוסה אינו מסחר לנקום וזהו שנאמר (בראשית לו כו) מה בצע כי נהרג את אחינו וכפירו את דמו ואם תאמר והלא הקב"ה יודע המכוסה כמו המגולה כל זה [א] בספר הכבוד.

תתתשל"ד. כתיב מה בצע כי נהרג את אחינו וכפירו את דמו מי ידע אם הוא רם ארם או אם הוא רם בחמה או יקבלו דמו בכלי וישפטו בו מים או יהנקוהו ולא יצא ממנו רם אלא סירשו וכפירו את דמו כמו (שם יז) המנסה אני מאברהם כלומר שלא נודיע לאדם ר"א וכפירו את חרם כיפוי חרם ממש כי ידעו כשרם הארם נשפך ולא נתכסה שיסחרו לנקום ובתיב ארץ אל תכפי רמי ובתיב כי רמי בתוכה היה על צחיה פלע שמתחו לא שמתחו על הארץ לכפות עליו עפר להקלות היסוד לנקום נקם נתתי את רמה על צחיה פלע לבלתי הכמות הרי כשאין חרם מכוסה מעלה היסוד ומסחר לנקום לפי כשהיו נהרגים על קידוש השם בשעת השמיר אם ניתן או נשפך חרם לא היו מניחים לכפות אע"פ שהיו צריכים לטוה הבית בספר אותו המקום שהרם שם לא היו מניחים לכפות (ישעיה כו כא) הארץ את דמיה ולא תכסה עוד על הרתיה ובתיב ארץ אל תכפי דמי ואם תקשה בענין והלא הקב"ה יודע המכוסה כמו המגולה וינאמר (ירמיה כג כד) אם ימתר איש במסתרים ואני לא אראנו טאם ה' הלא את השמים ואת הארץ אני מלא טאם ה' ולמה ינקום הקב"ה מן המגולה יותר מן המכוסה אלא הקב"ה לפי דעת בני ארם [א] ולפי דבריהם עושה כמו שאמרו (א) ר' מאיר תוכו אכל וקלפתו זרק ואם' השתא אמר כשם ר' מאיר וכן כשיראו בני ארם חרם ויאמרו הקב"ה ינקום נקמתך ואם יארץ זמן הנקמה יאמרו תימה היאך הקב"ה מתאפק שאינו נקם וכן מפרשין (דברים כא ט) ואתה תבער חרם הנקי מקרבך וגם כשאין חרם מכוסה מלאכי השרת מקפרינן (שמות יב יג) וראיתי את חרם וספחתי קליבם של זה שיצחק נעקר ואברהם שלה ירו לשחוש [ב] שיצא דמו על המזבח ובתיב (בראשית ט ז) ונראתה הקשת בענן (שם טז ט) וראיתיה לזכור ברית קולם ומה צורך לראייה כדי לזכור והלא אין שכהה לפני כפא כבודו ובתיב (שם ל' כב) ויזכור אלהים את רחל ומה ראייה היה שם וכיון שכתב (דניאל ז י) וסיפרין פתיהו ובתיב (מלאכי ג טז) ויתכב ספר זכרון לפניו אם בעבור שלא יחא נשכה ענין המבול נכתב בתורה ולא יחא שכוח מישראל ואם תאמר בעבור האומות שאין להם תורה גם הם אינם מאמינים על התורה ואינם מאמינים שהיה המבול אלא הקב"ה (תהלים קיח ו) זכר עשה לנפלאותיו (קהלת ג יד) והאלהים עשה שיראו מלפניו והלא הוא נשבע שלא יהא עוד מבול ואם בעבור שלא יהיה מבול במקום אחר הלא בלא ראית קשת זכור אלא וראיתיה לזכור כדי שיחזיריקים זכרו ויברכו ברוך זוכר הברית (ישעיה מג כא) עם זו יצרת לי תהלתי ויפירו וכן על נציב מלה תל כל אשר בפרק הרואה (ב) ונראתה הקשת הזכרתי ידעו העולם שאני זוכר אבל הקב"ה אינו צריך כי אין שכהה לפניו אלא עושה שבני ארם יאמרו הוא זוכר.

תתתשל"ה. (א) אמרו ליה עכנא עכנא פתה פומך ויכנפ בן אצל אביו לא פתחה להם יצתה בת קול ואמרה לא שזה גדול מזה אלא שזה היה בצער סערה הוי עין לקבור (ב) והלא היו קוברין בני המשפחה יחד אלא זאת הסערה לא נקבר בה תהילה אלא ר' שמעון בן יוחאי והעכנא מיד הקיפה הסערה עד שנקבר בה ר' אלעזר ואחר כך הקיפה ולא נתנת (ג) לר' שמעון בנו להכניסו והלא (ו) בכל ארם מתקנא חוץ מבנו ותלמידיו [א] ולמה במיתה לא קבלוהו הכל בספר הכבוד אם יד המובים תקיפה לא היה לקבור אלא צדיקים הרמזים זה לזה לבדם יחרו.

משנת אברהם

וכו'. נפרט דליחא נמדרשות אגנהס אמר כשהקרינ את האיל רנון כל העולמים הוי רואה דמו של איל זה כלילו דמו של יתק בני, וכו'. נראשית רנה נ"ו. ע"ש.

סימן תתתשל"ג

[א] בספר הכבוד. יש לשער שמה שכתוב נסיון הסמוך נענין זה נעתק מספר הכבוד, שלא זכינו לראות, על ידי אלו שכתנו את ההוספות לס"ת, ונודלי תלמידיו של רבינו ריה"ת היו, כי נסיון הסמוך מתרן את השאלה שכלן: ול"ת והלא הקני"ה יודע וכו'.

סימן תתתשל"ה

אין קוברין צדיק אצל חסיד

[א] ולמה נמיתה וכו'. לא זכינו לספר הכבוד אצל נרור שאין הענינים דומים, כי האמנם שאין אדם מתקנא ננו, לענין אדם יעשה כבוד להנן יותר מאשר להאב, לא יקפיד האב, כעין שנאמר: ייטב אלוך' את שם שלמה משמך ייגדל את כסלו מכסאך, אצל נכלן הוא ענין של דין שאין קוברין את הנדיק אצל נדיק הגדול הימנו. ואין זה מטעם הקפדה של הנדיק הגדול ואין זה דומה למה שאין קוברין נדיק אצל רשע דאם משמע דהטעם הוא מפני שזה הוא רשע להנדיק, כמו שכתב המהרי"ל נהלכ' שמחות, שאין מגלין להנדיק דין דלווייתא אס רשע קבור אללו. ע"ש, אצל נדיק אצל נדיק גדול ממנו לא מסתגר דהטעם משום הקפדה, דאפשר דאין זה דבר שניתן למחילה, וכבר כתב הרמנין שאין קוברין נדיק אצל חסיד, יו"ד, שסני"ה, ומי יודע מלי הוא הטעם של דבר, ואפשר דאין זו טונה נשגיל הנדיק להיות נקבר אצל החסיד הגדול ממנו נמעלה, ולא משום דהחסיד יקפיד שלא ייקבר הנדיק אללו. ואין אלה מדמנאטו שעלמות נביל השקר ניילו נזכות ענמות איש אלוך' שהיו קבורים יחד כדכתיב. וימלטו ענמותיו את ענמות הנביל, מלכיס נ'.

סימן תתתשל"ד

[א] ולפי דבריהם וכו'. כעין זה אמרו: וקרא עליך אל ה' והי' נך חטא, דברים ט"ו, והי' נך חטא מכל מקום אפילו לא יקרא, איכ למה נאמר וקרא עליך, וממהר אני ליפרע על ידי הקורא יותר ממי שאינו קורא, וכן אמרו על הכתוב והי' כי יעק אל ושמעתי כי תנון אני, ורואה נתוס' ר"ה. י"ז: נהנה"ה. וכן נתוס', נ"ק נ"ג ד"ה אחד הזועק. ע"ש.

[ב] שיצא דמו וכו'. זה פלא דהרי מקרא מלא נתורה אל תשלה ידך אל הנער ואל תעש לו תאוה, ואמרו נמדרי שנאמר לו לאגנהס שלא יטיף ממנו שום דם כלל ראה נ"ר נו, ועוד תדרשות שונות על זה, ונודלי כוונת הספר, שהרנון והסכמה שנלל של אגנהס לשחוט את בנו חסון כלילו יאל דמו על המזבח, כעין דליחא נמחילתא נשלת, כשנכנסו ישראל לים כנר הר המוריה נעקר מתקומו ומזנחו של יתק בני עליו ומערכתו ערוכה עליו, ויתק כלילו עקוד עליו ונתנון על המזבח

תתתשל"ג (א) ליקוט יוסקאל רבו סידר. תתתשל"ה (א) חסרון היכר יש כסן אבל מתוך הדברים יתב סוגתו. (ב) צל לר יוסי בנו. (ג) סתדין קית ב'.

תתשלמו. שא"ל לתלמיד חכם שהיה צדיק וחזו עמי הארצות נשמעים לו ותלמידי חכמים לא היו נשמעים לו [א] אבל מי חפצו אמר בין החיים בין במות אבל מי ששומעין לטובים ומח (א) מאמר ר' מאיר כשהיו שואלין לו אבל מי שהיה ברצון אבל אביו או אבל אחר (ב) כי ר' מאיר ידע שאילמלא (ג) ששמע בת קול שזכו בניו שזכרים חוץ מאחר לא היה חומא (ד) ובשרצה ר' מאיר ללכת אמר לו אחר אל תלך מפני תחום שבת.

תתשלמו. ברזילי הנלקדי אמר (ש"כ י"ח) ואמות בעירי כי הניח יש למתים שאותביו הם חלוצים על קבריהם ומבקשים לנשמתם טובה [א] מטיבין להם באותו עולם גם כשמבקשים מהם הם מתפללין על החיים (א) וכלב בן יפתח נשתמח על קברי אבות.

תתשלמו. אחד צוה לקבורו בבית הקברות קצת [א] רחוק משאר מתים לקבורו לבד ובקרוב זמן קברו מרעז פביבותיו שמתו זה אחר זה.

משנת אברהם

דרכ נרא מזכה אצל, וטעמו של דבר דגן ולא כחד חשיני לטובה, ראה מה שהארכתי להלכה נענין נחלה לעיל סימן תתשי"ב. אצל לא תלמיד לרב, וע"ש נקרא העדה, ד"ה, ושמעין לך. נחמיה, וכי שומעין לך להליל איש זר נזכותך מניהנס, אכן חנן נרא מזכה אצל אצל לא תלמיד לרב, ועוד, אי"כ אחלי לא הלינו ר"מ נעודו נחיים חיותו, אלא דהפיר' שרי"מ אחר, דלעלמא דחתי ילמוד זכות על אלישע אחר נזכות תורתו של אלישע, דחנן מזילין חיק הספר עם הספר. כלומר, יגול גופו של אלישע מדינה של גיהנס נזכות תורתו, וללמד זכות על הנפטרים אי אפשר להחיים עודנה אלא נזמן שהתלמד זכות אינו בין החיים ולא עומד לפני נ"ד של מעלה, ומלמד זכות כפי מה דאפשר לו.

כג"ת, משום שכך נגזר נטרומים, לא תנא נלתיך אל קנר אנוחיד, תלכיס אי, יג"כ, ונקנר נקנרו של נניא השקר. ובחלק' אי מספרי זה, סימן רס"ו, דף קלט, הארכתי נדון זה וכתנתי סס נסימן רס"ז, מדכתנ רנינו שס אצל קונרין אצל רשע ונדיק אצל נדיק משמע שכוונתו למעט נדיק אצל חסיד, ע"ש. וכן מסתייע ממה שכתוב כאן: אלא נדיקים הדומים זה לזה לנדס יחיד, וכנראה שמה נחפש המנהג הנרפסה שהיו נזיין אהל מפניו לקנרו של נדיק, כמו שכתב רנינו נסימן רס"ו, ומהו אנניס נין קנר הנדיק לקנר וכו'. ע"ש, ומש"ס מור"ק י"ז, משמע דהיתה מערתא דחסידי וגם מערתא דייני, ונודאי שהדיינים היו נדיקים לכל זאת לא נקנרו נמערתא דחסידי.

סימן תתשל"ז

משתמחין על קברי אבות וקברי צדיקים

[א] מטיבין להם וכו'. סימן זה כפול נח"א סימן ר"ע, וראה מה שכתנתי שם, וגם נסימן ל"א, ומה שכתנתי שם, ונמתי"ק וגם נהשמעות לחלק אי, לסימן ל"א, דף שכה, שהארכתי נדנרי הרשנ"א חלק ה'. סימן מט. ומה שכתב רנינו: שאהנים הולכים על קבריהם ומתקשין לנשמתן טובה, וכו'. לפע"ד אין הכוונה שתפלת החיים נעז עונת המתים מתקנלת ניותר כשהחיים מתקשים על הקברים דוקא, דמאי סנראל היא לומר זה, אלא פשוט, כשהחיים נאים על קברי המת על ידי כך הם זוכרים את המת ומתקשים עליו רחמים, ועיקר כוונת הדברים שלטובת החיים היא שמתקשים על קברי המתים ועל ידי כך המתים יודעים להתפלל לטובת החיים כמו שכתנתי נסימן ה"ל, והגם יש מהפוסקים שמתקשים אס נכון ללכת על בית הקברות לנקש רחמים, משום חשש דורש אל המתים, אולם מכוונת מקומות נש"ס נראה שזה ה"י נהוג מלא להשתמח על קברי אבות ועל קברי נדיקים כמו שהנאחתי נסימן ה"ל, וראה צהר תרומה דף קמ"א, וכ"פ צהר יש מעין זה, וכבר נתפשט המנהג נישראל לנקר את קברי אבותיו וקברי נדיקים.

סימן תתשל"ח

פני קברות מתים למקומות רחוקים

[א] רחוק משאר וכו'. ראה נהנולאה של רננו נריש חלק אי, לולאה כנ: "אס יש קברות נעיר לא יוליכו המתים לעיר אחרת כי המתים שאוכנים שם כועסים כי הוא נזיין להם". וע"ש נמה שכתנתי, ואפשר שהנולאה הנ"ל היא תולאה מהעונדה המסופר נסימן שלפנינו. כלומר, מאחר שראו שדנר הדומה לזה

סימן תתשל"ז

צדיק יבול לצמר זכות בעלמא ראתי רק לא"ו שנשמעו לו בחייו

[א] אצל מי וכו'. פשטות הדברים מורים שהשאלה אצל מי רונה להיות קנר אצל התלמידי חכמים שלא שמעו לו או אצל עמי הארצות שהיו נשמעים לו, ואותו תלמיד חכם השיב שה"י נוחר להיות קנר אצל העמי ארצות משום שנשמעו לו. ולפי מה שכתנתי נסימן דלמעלה אין זה מוסנר, דהלא דין הוא שאין קונרין אלא אצל מי שדומה לו, דהייט ת"ח אצל ת"ח, ולכך נריך לומר דאלו התלמידי חכמים שלא היו נשמעים לו, פירש שלא היו הולכים נדרך הישר, וכל האומר אינה אלא תורה אפילו תורה אין לו ונן תורה שאינו מתנהג כשורה גרע הרנה מעס הארץ שאינו מתנהג כשורה, ואלו העמי הארצות שנשמעו לו לאותו ת"ח היו הולכים נדרך טובה וישרה כמו שהורס אותו ת"ח, לכך אמר שנותר להיות קנר אלס.

אולם ממה שהנניח מרי מאיר, משמע דלא ה"י המדונר מענין קנורה כלל, דהא החס נירושלמי, אין הנדון לענין קנורה, אלא דשאלו לר"מ את מי יקרב, כלומר, ילמוד זכות עליו נבהוא עלמא, על אחר רנו או על אציו, והשיב אלא חיקרב לרני קדמתי ונחר כן לאנא, ע"ש, ונכן אפשר דגם כאן שאלו את הת"ח, את מי יתפון לעשות טובה נראשונה נההוא עלמא, כלומר ללמד זכות עליהם, אס לת"ח שלא נשמעו אליו או לעמי הארצות שנשמעו אליו, והשיב שינכר לעשות טובה לאלו שנשמעו אליו, ומסתבר דיותר קל הוא לת"ח להנן נעלמא דחתי על אלו שנשמעו אליו נחיים, כי להם יש יחס וקשר אליו, אצל לאלו שלא נשמעו לו נחיים, מה שייכות להם להת"ח שיגולו נזכותו.

ומהדרושלמי הנ"ל משמע אחר לא יגול נזכותו של ר' מאיר כלומר, משום, שהעמיד תלמיד הגון נישראל,

כי שיבקשו עלינו מתים רחמים, ובמכות י"א ב' : מוליכין נצמחות על קברי אבותיו ודחיי ישוב הרוצח אל ארץ אבותיו כ"ר רעזין שר"ץ סימן תקפ"א נבנ"א סקט"ו ובשרע יודי סימן קע"ש שר"ץ סקט"ו.

החתשלו, (א) ירושלמי תבית מ"ב ח"א. (ב) גיל ואמר ר' מאיר : אגא מיטריב לרבי קדמיי ונחר כן לאבא. (ג) תבית מ"ו א'. (ד) שם ש"פ. (ה) סוטה ל"ד ב' והענין מ"ו א' : למה יוצאין לבית הקברות כ"ר תתשל"ז. (ו) סוטה ל"ד ב' והענין מ"ו א' : למה יוצאין לבית הקברות כ"ר

עס כועסים כי הוא ציון להס. ונפקותא איכא צין הטעמים, דאי אמרין דהטעם משום זלול המת על ידי מה שמטלטלים אותה, לזה ודאי תועיל מחילה, ולכן אם ציווה לפני מותו להוליכו לעיר אחרת, מוליכין אותו, אבל לפי הטעם שהמתים כועסים והוא סכנה להחיים אשר יוליכו את המת, נודאי שאין משגיחין על מה שציווה המת נחיו להוליכו.

ואשר לקושיות הכנסת יתוקאל הנ"ל מדברי הרשב"א שפסק דמותר לפנות את המת הנקבר נקברות געיר שמת ולהוליכו לקברו אצותיו כאשר ציווה המת נחיו, נראה לפע"ד כמו שכתבתי בהלכות סיון כ"ג ליישג דברי רבינו נסיון שי"ג, נאחד שציווה לננו שינאחו לאחר מותו למקום קברי אצותיו, ואמרו לו שלא לעשות כן מפני שיותה החמה ותשאו שמת יסריח או יבקע ויהי לציון, דמשמע דאלתלל משש זה היי מותר לו להנן להוליכו וכתבתי דשמי החס דהנן חייב למלאות רצון אציו כי כיבוד הורים נהג גם לאחר מיתת ההורים, והוא מצי"ע דאורייתא, לכן אין לתוש שהמתים יכעפו על הנן, כי גם המתים יודעים שעל הנן להקיים מצות אציו, וכן נחיו נאחר, שאם אדם מצווה להוליכו לקבר אצותיו, לא יכעפו המתים עליו כלל, כי זה דבר הגון הוא שיהי אדם נקבר אצל אצותיו, כדכתיב ושכנתי עם אצותי, ועל זה אין המתים כועסים, וכן כשמוליכין את המת מחו"ל לארץ ישראל, לא שייך לתוש לכעס המתים, כי למה יכעפו, הלא יודעים שזכות והנאה הוא לו לאדם להיות גופו נקבר בארץ ישראל, אבל כשמוליכין את המת מעיר שיש נה קברות לעיר אחרת שאין עס מקום קברי אצותיו, וגם שאין המוליד נט של המת החייב כבוד אציו ד"ת, ולא לארץ ישראל, אז נודאי אסור מטעם שציון הוא לכל המתים הקבורים עס, כעין שכתב רבינו נסיון זה ובהלכות כ"ג, והוא דבר שיש בו סכנה ר"ל.

אם לפנות המתים הקבורים באירופה

ועתה כשסדרתי את הכתבים לתקן ג' מהספר חסידים, קבלתי מכתב חתום בידי כמה רבנים גדרוף קול קורא, ונתקשתי לתתם גם את שמי על הקול קורא, ותוכנו: היות כי רוב נחיו הקברות אשר באירופה נשאר נחומות שאין עס עכשו אום יהודים, כי רובם ל"ע נהרגו נימי השואה על ידי הנאצים הארורים הגרמנים ית"ש, ויש משש קרוב לודאי שהנכרים יתריבו את כל הקברים, וכבר עתה רועים עס את נהמותיהם, והעלמות המתים יהיו לציון, לכן רוצים לתקן תקנה, שיהיו מפנים את המתים שנאירפה ולהניאם לישראל וגם לאמריקה ולאשר מדינות מקום שיכנסו יצוים יהודים.

ולרעת יא להתישג הרנה דדבר, ונגלל כן לא חתמתי את שמי על הקול קורא הנ"ל כי תינה אם יפנו את הקברים ויוליכו את המתים לארץ ישראל, שנודאי דבר הגון הוא, אבל שיחידים שיש להם קרובים באמריקה יפנו את הקברים של קרוביהם להניאם לאמריקה או לשאר מדינות נחוי, לא נראה נעניי כלל, אחרת הוא הדבר אם היתה אפשרות לפנות כל הקברים מעיר פלונות שנאירפה ולהניאם למקום יותר נטוח באמריקה, אפשר שהיינו יכולים לדון צוה אם ראוי לעשות כן, כדי שלא יצואו העלמות לידי ציון באירפה. הגם שגם אז לדעתי מהראוי להוליך את העלמות לארץ ישראל ולא לאמריקה, אבל שיחידים אשר ירלו יפנו קברים של יחידים מצית הקברות באירפה ויניאו אותם לאמריקה, זה הוא נודאי דבר שאיט הגון, כי מה יאמרו שאר המתים הקבורים באותו צית הקברות, ממה נפשך, אם אין משש שיצואו לידי ציון למה יפט את הקברים של היחידים הללו, ואם יש משש, מאי תיית שיפטו דוקא את היחידים הללו ולא את השאר.

והלא מיוס שגליט מארגנו, הלכנו תגולה אל גולה, ואת המקומות אשר עזנו אצותינו נלכתם למדינה אחרת,

הניא לידי סכנה, לכן ציווה רבינו שלא להוליך את המתים לעיר אחרת ונאשר נקבר גריתוק מקום נאותו צית הקברות עלתו.

ובש"ע י"ד, סיון שסנ"ג, הונא הדין דאין מוליכין מת מעיר שיש נה צית הקברות לעיר אחרת אלא אם כן יתחון לארץ לארץ ישראל, ונהגה עס: או שמוליכין אותו למקום קברי אצותיו, ואם צווה להוליכו ממקום למקום או שצוה לקברו ציתו ולא צית הקברות שונעין לו, ומותר ליתן סיד עליו כדי לעכל הנבר מהר ולהוליכו למקום אשר צווה, עכ"ל ונצ"י ונד"ת עס מנאחר דמקור כל הדינים אלו הוא מאור זרוע הונא נהג"א נחוי"ק פרק א"ת. מה לשון הנ"א עס ד"ה. מעשה. ואין להוליך המת מעיר שיש נה קברות לעיר אחרת אבל מחו"ל לא"י מוליכין, ונהגים לתת ארץ ישראל נקבר. כשמוליכין את המת מעיר לעיר חייצין נחיו העיר ללאת לקראתו וללוחו. אם גופו קיים אין מפנין את המת אפילו מקבר צווי למכונד, ולתוך שלו אפילו מן המכונד לצווי, שערב לאדם שהוא מונח אצל אצותיו, והיכא שאינו משתמר צוה הקבר שיש לתוש שמת יוליאוהו עכ"ל או שיכנסו בו מים לתוך קברו, אי נחיו נקבר הנמלא אז ודאי מצוה לפנותו מפני לער וציון המתים. מא"ז, עכ"ל, ונאור זרוע הלכי אצילות סיון ח"ט, הונא דבר זה נאריכות וכחונ עס: ודבר זה נראה נעניי אפילו נחול אסור כי ציון המת הוא וגם לער הוא שמטלטלים אותו מעיר לעיר — דכל המוליד את המת כליטו שופך דמים וכל שכן המוליד את המת ממקום שיש בו צית הקברות — הא למדת דאם היי כבודו של מת אפילו נאותה העיר יותר מעיר שמת נה אין מפנין אפילו את העלמות כל שכן שאין מוליכין אותו כשהוא שלם דאיכא ציון טפי. — הני מילי מתון לארץ נחיו אצל אצל ויתחון כמה שרות שאינן מעניי, והנאחתי רק את הנריך לעניינו.

מכ"ל הנ"ל מנאור דהאסור להוליך את המת ממקום שיש בו קברות לעיר אחרת הוא משום ציון של אותו המת, ולא משום שיש צוה ציון להמתים הקבורים געיר שמת בו המת. כמו שכתבנו רבינו נהלואה וכן נסיון אשר לפנינו. אולם הש"ך עס ציו"ד ס"י עס"ג, כתב: אין מוליכין וכי משום כבוד המתים הקבורים נאותה העיר, שמתוה אותם שלא לנות אללם את זה.

ואפשר דהש"ך הוסיף את זה הטעם לאחר שראה נלואת רבינו וגם נסיון זה אשר לפנינו, דלכ"כ אחי לא מפרש הטעם משום ציון המת המתלטלל כמו שפורש נאוי"ז שמתו המקור לדון זה. **אור"ח** ראיתי נש"ת כנסת יתוקאל י"ד. סיון מ"ג שכתב: אם אמתם יש לפקק — דמאי דאמרין דמותר לפנות את המת מקברו ולהוליכו לקברי אצותיו — דלולי איירי צלל נקבר נשום קברות אצל שאר מתים, דלו הטעם כמו שכתב הכלנו והרי"ג, דהמת מתירא מיוס הדין ומכת שיתרגו, כמו שכתבנו נשמאל, אך אם נקבר צין שאר מתים דלו זילתא לשאר מתים כמ"ש נהג"א פרק אלו תגלין נשם א"ז, וכ"כ נצ"י וש"ע אין להוליך מת מעיר שיש נה קברות אום מת לעיר אחרת מטעם שיצוה למתים שלא לנות אללם את זה, ומכל שכן אם כבר נקבר ציניהם חילותא רתא למתים כשלוקחין מת מצניהם לקברו נחיוס אחר. — ולנסוף השצנה כתב: ונ"ל כיון דס"ל להרשב"א כיון דדבר זה דחייצין לציון המתים לא נוכר נשום ש"ס וירושלמי וודאי לא חייצין, ומצוה לקיים דברי המת שציווה או לקברות אצותיו הנאחר צירושלמי, עכ"ל. וכנראה מדברי התצנה הנ"ל היי כתוב לפניו נהג"א ונצ"י וש"ע, דהטעם שאין להוליך את המת הוא משום ציון המתים הקבורים עס, ולפנינו ליתא לטעם זה כנ"ל לא נהג"א ולא נצ"י ולא נש"ע, אלא הראשון שכתב הטעם הזה הוא הש"ך הנ"ל.

אור"ח ידוע שהאוי"ז שמתו יאל הדין הזה, הוא תלמידו של של רבינו ר"י חסיד, ונדרר אללי שהאוי"ז העתיק את הדין הזה מנלואת ר"י חסיד, כי הלצונות דמותת משש זה לזה ואולי היי כתוב נהאוי"ז גם הטעם שכתב רבינו שהמתים השוכנים

תתשלם. אל תהי צדיק הרבה (קהלת ז טז) אם ערב סוכות הוא ויש יהודי שאינו יהודי [א] לתקן הסוכה משום שיתן לנו

משנת אברהם

זרוע הלכי סוכה, רפיט, הביא דרשה זו גם הירושלמי, וכתב: ומכאן שעושין לפנות צנור שליט מקנל טומאה.

אולם ביותר מסתבר דשיית רבינו הוא, דעשיית סוכה לעומת מלואה היא, כמו שהארכתי צוה נסיון תלט נתיא דף רל"ב כשיית מרן זעל אגני מר דיש נעשיית סוכה מלואה, אלא שאין המלואה נמרת עד שיצט צה נחג, כדמשמע נמנחות מ"ג העושה סוכה לעלמו מנרך שהחייט, ע"ש. והגם דעשיית סוכה היא הסכך כמו שביארתי לעיל, אגל מי שאין לו סוכה, כלומר, לא דפנות ולא סכך, נע"כ דגם הדפנות הם נכלל המלואה של עשייה, דליך יסכך אם אין לו דפנות, וליטו דומה להא דהריל דאם מלא קלור וכו', דשאי החם דלין נהקירה שום מלואה, כלומר, לא נכלל הקירה ולא נמקתה, לכן אין על פעולת הקירה שם מלואה, אגל נסוכת החג, המלואה היא העשייה, ועל עשיית הסכך יש שם מלואה, ואם אין לו דפנות אין שום תכלית לעשות הסכך לכן גם עשיית הדפנות הוא נכלל מלואה, דמי למאי דכתבו נתיאי פרק אלו נערוה, דלי נעי נחין ואכל וכו', דאלמלא היתה אפשרות לאדם לשוה את עממו, הי' יסבור אכילה מתחיל משעת הגנהה, כי לא הי' אפשר לאכול נלי הגנהה, ע"ש.

ויש לנרר האי מלואה דעשיית סוכה אם הוא מלואה לעומת, כלומר, כשעושה סוכה לשם חג מקיים מלואה עשיית סוכה אפילו כשאינו יושב נחג נסוכה זו, או שחל אין מלואה זו אלא כשיושב נחג נסוכה זו, אז מתקיימת למפרע המלואה של עשיית סוכה, ונראה, דזו היא פלוגתת הגנלי והירושלמי, דנש"ס דילן סוכה מ"ג. העושה סוכה לעלמו מנרך שהחייט, אגל לעשות סוכה אינו מנרך, וכנס ליצט צה מנרך ליצט נסוכה, ונמנחות חג מפרשינן דכל מלואה דעשייתה לאו נמר מלואה אינו לריך לנרך, כלומר, כשעושה סוכה אין המלואה של עשייה נמרת, עד שיצט צה, לכך אינו מנרך על עשייתה, אולם נירושלמי סוכה, א"ב, וכן נירושלמי נרכות פרק ארואה, הלכה ג, איתא: העושה סוכה לעלמו אומר נאקציו לעשות סוכה, משמע דמיד נעשייתה נומר את מלואה עשיית סוכה אע"פ שאינו יושב צה נחג.

ואפשר דזו היא גם כן סינת פלוגתת הגנלי והירושלמי לענין נרכת שהחייט, דלפי הש"ס דילן כשנירך שהחייט נשעת עשייה אינו מנרך עוד נשעה שוכנס ליצט צה, שם סוכה מ"ג, ורש"י סוכה דף נ"ו ע"ש. אולם נהירושלמי שם נסוכה א"ב, מנולר דמנרך שהחייט נשעת עשייה וגם כשוכנס ליצט צה, כלומר, הגנלי סוכה שאין לנרך שהחייט על העשייה, משום שאין כאן עדין נמר מלואה, ומה שמנרך שהחייט נשעת עשייה היא נרכה המתשייכת להנמר, כלומר, אם לא יש צה, נרכה זו היא לנטלה, לכן אין לנרך עוד פעם שהחייט על מלואה סוכה אם כבר נירך נשעת עשייתה, אלא אם כן לא נירך נשעת עשייה, כגון שהיתה סוכתו עשויה ועומדת, אגל הירושלמי סוכה דכ"ס שמנרך לעשות סוכה כן נמי מנרך נרכת שהחייט על העשייה, ואין לזה שום שייכות להיצינה שהיא מלואה נפני עלמה דכתיב נסוכות תשנו נשעת ימים, לכן מנרך נשעה שוכנס צה על היצינה וגם שהחייט על מלואה יצינת סוכה.

ואפשר להסביר את הענין הכ"ל ביותר, דנלמח אחרת תורה נסוכות תשנו נשעת ימים, וגם כתיב חג הסוכות חג הסוכות נשעת ימים לה, וכתיב חג הסוכות תעשה לך נשעת ימים, א"כ יש כאן שתי מלואות, יצינה, ועשיית סוכה, לכן הן הגנלי והירושלמי סוכה דיש מלואה נעשיית סוכה, ולא נעשיית הסכך נלנד אלא גם נהדפנות, דהא אמרינן נסוכה ט', דהכל מודים

נשאר רק צדי נגים, כספרד ודומה לה, ולא שמענו מעולם שפינו קנרות מחשש שלא ינולו הקנורים שם לידי נזיון. הייתי נלשכח ננרפת, ושם ידענו שהיו חיים חכמי אשכנז ונעלי התוס' ננרפת, ואין שום זכר לקנריהם, ואין שום זכר נכל דנרי ימי ישראל שהיו מפנים את קנריהם למקומות אחרים, ונפרט מה שיך לומר, שדמח אמריקה או שאר מדינה היא ערונה נטושה שנכאן יהי מקום שלוות עולמים להמתים אשר ינילו ממרחקים, מי יודע מה יולד יום, לכן אם אלו העוסקים צוה נלמח מעוניינים לטובת המתים הקנורים נלירפה ולא לשם משא ומתן, נודלי שייחו את המתים נלירפה על משכנותם, ואם ירצה מי שהוא לפנות את קרוביו ולהניאם לארץ ישראל, הרי זה ענין של יחידים, ונכל דנר ודנר לריך דיון לעלמו, ונחוק שנכל ענין, ישאל זה המעונין צוה את פי חכמי הדור והם יורו על כל פרט ופרט.

בא וראה כמה התלננו חכמי הדור נשעתו נדיון אם לפנות את קנרו של הגלון הנדיק ר"מ נעטע זג"ל ולהניאו למקומו, נמקום ששרת את אחיו ולימד תורה את בני עירו, והגם שהי זה מקום קנרי אנותיו, ונקנר על תנאי נדרך ארעי, ונעלמו אחר נחיו שרננו להיות נקנר נעירו, ולכל זאת כמה כרכורים היו צדי הגלונים כרעק"א והחחם סופר זג"ל לפנות את קנרו, והטעם הפשוט הוא משום שיצ צוה נזיון להחמים הקנורים שם אם מפנים את קנרו של אחד מהקנורים עמהם. ראה נהחחם סופר סימן ל"ז, ליקוטי שו"ת.

סימן תתשל"ם

עשיית סוכה וגם הדפנות, מצוה. רין ברכת שהחייטו על עשיית הסוכה

[א] **לתקן** הסוכה וכו', מדברי רבינו משמע שיצ מלואה לתקן את הסוכה, כלומר, הדפנות והסכך, נעלמו או על ידי שליח יהודי, כי נלמרו פן תפול הסוכה, משמע דמה שומר לתקן הסוכה מתייחס לא להסכך נלנד אלא גם להדפנות ולריך נילור מה מלואה איכא נעשיית הדפנות, נשלמא נסכך הגם סוכת נננ"ך כשירה, אפשר דהיינו דוקא נדיענד ולא לכתחלה, או כמו שפירשתי נסיון תש"ג, ח"ג, דף ס"ה, דהא דסוכת נננ"ך כשרה היינו דוקא כשעשאן לנורך עליון, כמו שפירש"י סוכת נכרים שעושי לנור צה נימות החמה, כלומר, דעד כאן לא אמרינן דכשרה אלא כשעשאה הנכרי לנורך עלמו לנור צה נימות החמה, וממילא היא מסוככת כהלכתה להגן מן החמה, אגל כשעשאן הנכרי לנורך ישראל לשם סוכת החג, אין על הסוכה זו שם עלם של סוכה כי הלא אינה עשויה אלא לשם סוכת החג, וכנרי שאינו נתורת מלואה סוכה אינו יכול לעשות סוכה לשם סוכת החג. ומה תירלתי קושיית החופ' ננטיין שאין אשה אונדת לולג ועושה לינית לשיעת ר"ת, ואמאי סוכת נננ"ך כשרה, ע"ש. וגם נתיא דף ק"ב, אגל כל זה אינו אלא ננוע לסכך, אגל דפנות אינן נכלל סוכה, כמו שפירש"י כמה פעמים נריש סוכה דעל שם הסכך קרוי סוכה, ראה רש"י נמשנה דף י"ב ולמה תהא מלואה נעשיית הדפנות, והלא זה דומה למה שלמרו הוילי אם מלא קלור אינו קולר, הקירה אין מלואה, מכות ח', ושנת קלא. ואולי משום דחששו להא דרנני יאשיה, דכתיב וסכות על הארון את הפרכות, פרכות מחילה וקא קרי רחמנא סככה, אלמא מחילה כסכך נענין. סוכה ז': וע"ש נתוס' ד"ה מחילה היא, ונלור

לתקן טן [ב] תפול חסוכה בזג אם מעט יהודים בכפר ונת שם יהודי ואין יכולין לעפוק במת כל צרכיו יצוהו לצי לקזור לחם.

משנת אברהם

מלאורייתא, משום דלין זה דומה להסרת חלון ומחרתו המוזכר נסיתון שי"ג, נטי"ז ס"ח, דשאי התם דהחלון הוא תלי נליריס, אצל נסכך המונח נהמה נעלמא ועומד לסתירה נדחיסה כלאתר יד ורגל אין זה ננין וזהל דאורייתא, ומחילא מותר לומר לנכרי לתקן את הסכך דהוי שנות דשנות נחקוס מלוה. ואשר לענין (ג) תקון דפנות של סוכה על ידי נכרי, מפלפל הגאון הנ"ל נדנרי התוס' שנת לה, ד"ה והרודה, דנונה ניר"ט כשנפל ביתו ניר"ט, לדעת הר"י אין צוה איסור דאורייתא, דמתוך שהותר מנגן לנורך אוכל נפש שהוא תולדה דנונה, ומסיק דהר"י יחידאי הוא ואין לו חנר לדעה זו לכך אסור לתקן את הדפנות על ידי נכרי ע"ש נתשונה זו, כי ישנם שם נדנרי יקריס.

גם ראיתי תשובה ארוכה נענין זה נספר שאל ומשיב מהדורא נביעאה סיתון נ"ה, והשאלה נסכך של סוכה שנפל ניר"ט אם מותר לתקן את הסכך על ידי ישראל, אם נאשר סכך טפת, כמבואר נאור"ח סי' שט"ז, דאם הי' מעבוד יוס טפת מותר להוסיף נשנת, ומפלפל שם אם מותר להוסיף נסכך הואיל שנת להתייר, ויש הרנה השמטות נתשונה זו, ולקמן עוד נדנר מזה. ועתה אצל נקלרה על הדנריס שנאמרו נהספריס הנ"ל ועל ידי כן תתנדר ההלכה זו.

א. מה שמתמה הרנ נעל חכמת שלמה על הפרי מגדים, דשאי סוכה מעושה ונקוס לאכול ננית, דגני סוכה אין זה מכשירי אוכל נפש משום דאם לא יהי' לו סוכה יהי' מותר לו לאכול נניתו, אצל גני בית אם לא יהי' לו מקום לא יוכל לאכול כלל, לא זכיתי להנין את דנריו, דהלא על זה אנו דניס, דאם הדין הוא שמוחר לו לומר לנכרי לתקן את הסכך משום דהוי שנות דשנות נחקוס מלוה נמלא אם לא יאמר להנכרי, יהי' אסור לו לאכול חון לסוכה, ואם יאכל ניטל מנות עשה נלא חונס. ואיך ס"ד שיענור על מנות עשה משום שנות דשנות, ומחילא שפיר כתב הפת"מ דזה הוי נכלל מכשירי אוכל נפש. ועוד, הלא אנו קיי"ל כר"י דמתיר מכשירין שאי אפשר לעשותן מערב יו"ט, ש"ע סיתון תקי"ט, אלא דלין מורין כן, אצל נדנר שינא לידי ניטול מליע כגון הכא, למה לא נפסוק כהלכה דמותר אפילו על ידי ישראל, ומכל שכן על ידי אחירה לעכ"ס. ודעתי עיקר כוונת הפת"מ נמה שצ"ן לפ"י קי"ד, הוא לומר השתא על ידי ישראל פסק הרמ"א שם דמותר לכנות להציל סעודתו, מכל שכן כאן שלא נאטו להתייר אלא על ידי אחירה לנכרי.

דיותר צורך אוכל נפש ביו"ט, אם דוקא דברים שאדם נהנה מהם

והנה מה שהתירה התורה נכרי אוכל נפש ניר"ט, ולאו דוקא נדנריס הכרתייס אלא אפילו נדנריס שאינם מהכרת המוחלט, כגון דלחתינן נשנת קלל, והא אמרי נהרדעי גנינה נת יומא מעליא, לכך הוי נכלל לא אפשר מערב יו"ט, ע"ש. ולא עוד אלא אפילו המחבל ניר, הגם שיש בו איסור אכילה אלא מכיון שהי' נדעתו של זה לאכלו, היינו נורך יו"ט. תוס' נינה יב ד"ה הכא נמי, ע"ש. אי הותר דוקא לנורך אוכל נפש לנד, כלומר, נדנריס שהאדם נהנה מהם או גם נדנריס שאינם הנחת האדם אלא שיש נהם מלוה חו היא גם כן נכלל נורך אדם, יש נזה שיטות שונות .

(א) דהתוס' ננינה י"ב, ד"ה ה"ג רש"י, כתבו נשם ר"ח, ננ"ה מתירין אפילו נדנריס שאינן לנורך אוכל נפש כגון קטן למולו, משום דהמנוה תשובה כנורך קלת ליר"ט, ויש חולקין שם, וסותריס דלא הותר ניר"ט לנורך מלוה אלא לנורך שמחת

כשם שחל שם שמים על התגינה כך חל שם שמים על הסוכה, כלומר, לאו דוקא על הסכך אלא גם על הדפנות, דהא אסרינן לעזי סוכה, ולא דוקא לסכך, אלא מכל מה שמשתייך להסוכה, כל שנעה, והיא דרשה דאורייתא, ע"ש נתוס' ד"ה מנין, ומה שנאמר דעל השם הסכך קרוי סוכה, זה אינו מתייחס להמנוה של עשיית סוכה, אלא להמנוה של ישינת סוכה, דאל"כ נדין הוא שרק הסכך יהי' אסור כל שנעה ולא כל עזי סוכה, ונזה מסולקת קושיית הרא"ש שם על הרמז"ס שאסר אפילו עזי דפנות, והקשה הרא"ש הלא מותר לעשות הדפנות מכל דבר, ע"ש. ולהנ"ל ניחא, לכן אין ספק דעשיית סוכה היא מנות עשה דאורייתא, אלא דפלוגתת הננלי והירושלמי, אם מנות עשיית סוכה היא מלוה לענמה הנגמרת נעשייתה או שהיא נגמרת למפרע נעשה שאדם יושב נה נהג, כנ"ל ומחילא מדויק לשון הש"ס שנעה שלא אעשה סוכה, ואינו נריך לפירושו של ספר הון עשיר, הונא נא"מ הנ"ל, דמשמעו הוא שלא אשב, אלא פשוטו כמשמעו, שלא אעשה, עשייה ממש.

סוכה שנפלה ביו"ט או בשבת, אם מותר לתקנה על ידי נכרי

[ב] מן תפול וכו'. כלומר ולא יוכל לקיים מנות סוכה, משמע דאם תפול יהי' אסור לו לומר לנכרי להקימה, דאל"כ למה לא יתקן היהודי את הסוכה נערנ סוכות — לפי הסנרז דלעיל דנכרי העושה סוכה ננזיל ישראל אין זה נכלל היתר דסוכת ננ"ך — מחשז שחא תפול, הלא יוכל אז נאין נרירה ללוות להנכרי שיקימה, אלא ע"כ דאסור לומר לנכרי להקים את הסוכה ניר"ט, וכן ראיתי נאור"ח נחכמת שלמה להגאון ר' שלמה קלוגר ז"ל נהלכי סוכה ריש סיתון תרל"ז, שכתב: הנה נדין אם נפלה הסוכה ניר"ט או נשנת אם מותר לתקנה על ידי עכ"ס, ולפע"ד דודאי אסור לעשותו על ידי נכרי, משום עשיית אהל, ואף שראיתי נפרי מגדים נשני מקומות די"ל דהיכי דלין לו סוכה לאכול הוו כמכשירי אוכל נפש דמותר, וצ"ן לעיין נסיתון תקי"ד, וכוונתו דשם מבואר דמותר לכנד את הנית נשאיין לו מקום לאכול, ע"ש. ונדריו תמוהין, דנשלמא התם כשאין לו בית לא יהי' לו נאמת מקום לאכול לכך הוי זה מכשירי אוכל נפש, אצל נסוכה הרי אם לא יהי' לו מקום לאכול נסוכה מותר לו לאכול נלי סוכה, וא"כ לא הוי מכשירי אור"ג, כיון דיכול לאכול כך, לכך נראה דאסור לננות הסוכה ניר"ט על ידי נכרי, הן אמת דלדעת נעה"ח, דס"ל דסתירת סוכה הוי רק דרננן כיון דהוי אהל ערלי, ע"ש נהסוגיא דלין נוטלין עליס מן הסוכה, א"כ גם ננינה הוי רק דרננן, ושזנ י"ל דעל ידי עכ"ס הוי שנות דשנות דשרי נחקוס מלוה, מיהו כיון דלין זה מוסכס, לכך אין לחלל יו"ט נכך ואין לעשות על ידי נכרי כנלפע"ד נכוון, ודו"ק, עכ"ל — העתקתי את כל נדריו לאחר שיש לי לדון נהם. — והרנ הנ"ל לא נחית לחלק נין שיש נורך לתקן את כל הסוכה שנפלה, הייט הדפנות וגם הסכך, וצ"ן שאין נורך לתקן אלא את הסכך נלנד, ומרהיטת לשונו משמע דמיידי כשנפלה כל הסוכה, היינו גם הדפנות.

אור"ס נספר שו"ת עטרת חכמים מהגאון נעל נורך טעם, חלק אור"ח, סיתון ו', ישנה תשובה גדולה נאריכות נענין זה, והתשובה נחלקת לשני ענינים, (א) אם מותר לסכך את הסוכה על ידי נכרי ניר"ט, (ג) תקון הדפנות על ידי נכרי ניר"ט, וגם שם מונאים נדנרי הפרי מגדים נסיתון תרכ"ח, תרל"ט, תרל"ח, שט"ז, ומסיק שם שאין נהגחת סכך שם ננין אוהל

י"ט, והשוטט עולה, הוא ג"כ בכלל שמחת יו"ט שלא יהא שלחנך מלא ושלחן רנך ריקן. — כעין אכילת מזנה קרוי אכילה.

(ב) ודרי"ן נסוגיא דמת ניו"ט ראשון יתעסקו בו עממין גריס פרחין, הניא איכא מ"ד, דוקא נקברתו אצל נטלטלו מותר ע"י ככר או תיבה, מתוך שהותרה הגולה לצורך הותרה נמי שלא לצורך, — פירוש משום שהגולה זו היא לצורך מנוח. היינו קבורת המת. — ואיכא מאן דאמר, ועוד כתב הרמב"ם ז"ל שהגלות המת לקבורה כהגלות אנשים לננין שאין לומר בו מתוך כיון שאין בו צורך היום כלל, וכי תימא הא איכא צורך היום כיון דאיכא מנוח, ליתא, דהא שריפת הקדשים מותר עשה ואפילו הכי אינה דוחה יו"ט, ועוד דהא אמרינן נפ"ק דכתובות דלא אמרינן מתוך אלא שהגולה השנה לכל נפש, והרי אין כלן נפש, וכי ע"ש. מנא דאמר שישן בזה נ"י דעות אי צורך מנוח חשוב כצורך היום.

(ג) שי"טת הראשון, הוצא בל"כ יו"ט סימן ת"ו, דכ"ש שהותרה שחיטה לצורך אכילה ניו"ט משום ש"ש מנוח לאכול ניו"ט כך הותרה נמי שחיטת עולת נדבה, שהמניח נדבה עושה מנוח, וכן נמי מתירין נ"ה הגולת קטן למנוח ולולב למזוזה, וספר תורה לקרות בו, משום דמקיים מנוח, כלומר, לא כסגרת התוס', דמנוח חשובה כקצת צורך היום יו"ט, ולא כאיכא מ"ד שנהר"ן דמנוח חשובה לגמרי כצורך היום, אלא, דאין בין עושה דבר ניו"ט לצורך מנוח אחרת או לצורך מנוח אוכל נפש ניו"ט, כי כל היסוד של היתר צורך אוכל נפש ניו"ט הוא משום שיש בזה מנוח, וממילא אין אדם חילוק בין מנוח או למנוח אחרת, ואינו צורך להסגיר שנתוס', דשחיטת עולה נדבה הוא מנוח מסת אוכל נפש, אלא, משום שהניח עולה עושה מנוח של הגולת הקרנן.

מעשה נדון דידן נסוכה שנפלה ניו"ט, אם מתקנה אפילו ישראל בעצמו, לו יהי בונה מתש ואיסורא דאורייתא.

לשיטת התוס' דצורך מנוח הוא כצורך קצת לצורך יו"ט, דמי לקטן למנוח, מותר. ולשיטת הראשון ק"י משוחט עולת נדבה, דלא הו"ל כלל מסוג צורך אוכל נפש — דלא סגי' ל"י סגרת התוס' דלא יהי שלחן רנך ריקן — אלא דכל צורך מנוח מותר, הגם דאין כאן מנוח עוברת, דהגולת הקרנן אינה מנוח עוברת, כל שכן ננין סוכה שהוא מנוח עוברת דמותר. ואפילו לאיכא מ"ד שנהר"ן דאסרו טלטול המת, היינו דוקא התם שאין בזה שום ענין של צורך אוכל נפש, אבל בכלן הא כותבתי לעיל גריס דברי, דאם היזן דמותר לו לומר לכרי לתקן את הסוכה, נאמת לא יוכל לאכול מחוץ לסוכה, ועוד הא קיי"ל בל"כ סימן תקכ"ו, כאיכא מ"ד שנהר"ן דהוצאתו מותר על ידי ישראל, ומכל שכן על ידי אמירה לכרי שהיא שנת נודלי לית מאן דפליג דארי, ובכן נדקו דברי הפרי מגדים.

ועי"ש דברי הפמ"ג, מנא דריס בל"כ ס' שט"א, מי שנפלה סוכתו נביל יו"ט, אי, אם ראוי לומר לעכ"ם להניח הסכך עליה או לאו, ואם יש לחלק בין יו"ט או שנת שנתוך התא. אם מניח קנים ואין בכל אחד רוחב טפח אף שיש בין קנה לקנה פחות מנ"ט, י"ל לבד לקולא אמרינן ולא לחומרת, מיהו י"ל נסכך שמתניחין הוא אהל כי מתניחין הרבה זע"ז וסמוך לזה. ואהל קצוץ הוא שמונה לשמונה ימים והוא איסור תורה, ואסור על ידי עכ"ם כי אם שנת דשנת נמקום מנוח. ואף אם הי' מקצת הסכך מונח בקצוץ הוא מן התורה, ודוקא תוס' אהל ערלי שרי הא קצוץ יש לספק אי זה מקרי קצוץ להתחייב עליו מן התורה, וניו"ט אסור לננות בית אף שאין לו מקום לאכול מן התורה. ואי"ה נהלכי יו"ט והלכות סוכה אגזר, עכ"ל. הנאמתי את כל דברי הפמ"ג, כי דרכו של הרב לומר הרבה נמלים מועטות. וכנראה הי' נדעתו להאריך עוד נדון זה ולא זכינו לאריכות דבריו אלא נכ"מ הניח בקצרה מזה

כמו שזיימתי לעיל, אלא שדבריו הנ"ל השמיט לגמרי הספק משום מכשירי אוכל נפש והוסף שניו"ט אסור לננות ביתו אף שאין לו מקום לאכול.

ג. **ודגה** מה שהשינו נעל עטרת חכמים, שאין נהגת הסכך משום ננין דאורייתא, והניח נשם המנ"ח סימן שי"ז' שכתב: והי"ה לפקק החלון אם אינו עשוי לפתוח אלא לימים רחוקים, הו"ל כאהל קצוץ כמ"ש נהר"ש וכו'. ונתה"ד ס"י ס"ח כתב: ולפיכך הפרוכת שתלו שם [תדיר"ש איך נ"י עשיית אהל, יע"ש. וז"ל רחוק שיחשבו הנחת הסכך רק לשננה ימים קצוץ, — ולא דמי לסתירת חלון וימרתו המחבר נט"ו שי"ג. דהחלון הוא תלוי נצירים, אבל נסכך, המונח נהנחה נעלמא, עומד לסתור נדחיפה כלומר יד ורגל, עכ"ל. והמתנן האריך להניח ראיות שאין נהנחת הסכך איסור דאורייתא מכיון שאינו לתדיר וגם אינו מחובר נמשמרים ולא נטיט. ונא ליה המסקנא הנ"ל שיותר לומר לכרי לסכך ניו"ט משום דהו"ל שנת דשנת נמקום מנוח, כנ"ל.

סכך שאינו מחובר לרפנות, אם יש בו משום בונה

ודגה מלי דפשיטא לי לנעל עטרת חכמים שאין נסכך ננין דאורייתא משום שאינו מחובר, יש לעיין הרבה מש"ס שנת ק"ב: עילאי נהנחה נעלמא, פירש"י דיומם העליון שאין על גביו עוד דיומם אינו חושב אם עטה האנן לנד אחד, הלכך נהנחה נעלמא סג' ע"ש. הרי דחייב משום בונה דאורייתא גלי שום היבור והידוק, ולמה פשיטא לי להרנ הכיל דאין ננין דאורייתא אלא כשמחבר נטיט, והלל כל המכסה של המשכן לא הי' מחובר להקדשים אלא מונח על הקדשים מלמעלה והתורה קראתו אהל.

ג. **ובדבר** ספקות של נעל עטרת חכמים משום שאין הסכך מונח שם תמיד, כבר הארכתי נענין הגדרת הזמן של ננין לשעה נספרי זה ח"ל דף ר"ס, ויודיתי שם שיש בזה הרבה שיטות, והארכתי נש"ס נ"ב כ', עשנים שתלשן והניחן נחלון, ע"ש, כי אין מרגוני לכפול את הדברים, וממה שכתב הפמ"ג הנ"ל דנמתיח הסכך על הסוכה העומדת שמה ימים הו"ל קצוץ מסתייע מה שכתבתי שם, אלא דיראה דהפמ"ג הי' לו מקור אחר לזה ולא הזכירו.

[**ואם** היינו מוצאים ניב תמיד גבי מלאכת שנת או יו"ט, כמו שרואה נעל ע"ש"ח להמניח דהננין צריך להיות "תמיד", אז אפשר לומר מנינו נלחם הפנים הגא משנת לשנת וכתיב נ"י לחם הפנים לפני תמיד, שמת כה"ה, וכן כתיב יערכנו לפני הדי תמיד, והגם שרנתינו פליגו נמשעות ניב תמיד, אם תשמע טפחו של זה נצד טפחו של זה, אבל פשוטו של קרא שהלחם נתון על השלחן להיות שם תמיד, והלל לא הי' אלא משנת לשנת, נשמע, דשמנה ימים חשוב תמיד, והגם די' לדחות דאחי התם שהלחם מונח תמיד על השלחן, דמיד כשמסירים את הישן מסדרים את האדש, ולכן נקרא תמיד, אלא דזה דוקא לשיטת הירושלמי נשקלים פרח ר', דף כד: לחם הפנים אפילו פסול, פירי אפילו נפסל הלחם אין מניחין את השלחן ריקם אלא מניחים עליו את הפסול, אבל לא כן פירש"י ניומא כ"א. סוף ד"ה ולא נמלא פסול: ואם יפסל אין חילוף והשלחן עומד ריקם עד שנת הגא, עכ"ל. אי"כ נע"כ הניב תמיד משתייד לבדן הקיים די ימים. אלא שלא ידעתי אינה כתיב נמלאכת שנת תמיד עד שנצטרך שיתקיים די ימים.

תיקון הסכך המכשיר את הסוכה — תיקון עראי הוא

דהפמ"ג וכן נעל ע"ש"ח הנ"ל, שפלפלו אם יש תיקון הסוכה משום ננין קצוץ או שהוא רק ננין או אהל ערלי, לא הזכירו כלל מש"ס מפורש בעירובין מ"ד. נפל דופנה לא

ה. **ואם** נפלו הדפנות, והסכך נשאר, הייט שנשאר ג' דפנות וגם הסכך, נודחי שאסור לומר לעכ"ם לתקן את הדופן הרביעי נאם יש נזה משום ננין, דהא אין כאן מנוה כלל, דהסוכה כשרה בג' דפנות, ומה שהתירו בעירובין מ"ד, נדופן רביעי, וכן נש"ע אר"ח, סי' שט"ו, הייט דוקא נדנר שאין בו משום ננין ולא אהל אהל ערלי, כגון זקיפת המטה או להעמיד נה אדם וכלים, או לתלות וילון שהוא נע מחקום למקום, אבל קנע ואפילו תוספת לקנע, אסור, ע"י מג"א שם אות א'.

ו. **ואם** נסתרה כל הסוכה, הסכך וגם הדפנות, אם מותר לומר לכרי שיננה ניו"ט, הרג נעל עט"ח שם מפלפל נזה הרנה, כי כל ההיתר נניו על שיטת החוס' נשנת ל"ה ד"ה והרודה, דננין ניו"ט, הייט כשאי אפשר לעשותו מערנ יו"ט כגון שפל ניו"ט, הוי רק מדרננן, דמתוך שהותר מנגן ניו"ט שהוא משום נונה, הותר נמי נונה שלא לנודך אוכל נפ"ש. ומחילא אין נאמירה לכרי אלא שנות דשנות, ואם נא לידי אחסוקא, סוף דנר לננות ננין הדפנות ע"י נכרי נודחי אין לנו להתיר, אבל הנחת הסכך אם לא יהי נעשה בהנחתו שום מלאכת איסור כגון מתוך וכדומה, — אפילו לא נשאר מן הסכך אף טפח — נלפע"ד יותר לנודך להתיר, לפי מה שכתבתי לעיל דאין בהנחה כזו נלי קיסור וחיסור לתא דאיסור ננין דאורייתא, עכ"ל ועיקר דבריו שם הם על סתך שהר"י נתוס' הכ"ל הסוגר דננין ניו"ט הוי דרננן הוי יחידאי ואין לו חנר לדעה זו, ע"ש. ונפטר הכ"ל הניח דעת הראשונים דלא נחלקו ר"א ורננן נסוגיא דשם אלא נמכנר ואילך אבל נמנגן הכל מודים שהוא מלאכה דאורייתא, ואני כנר הנאחי שיטות אלו נספרי משנת אברהם חלק ג' נקונטרס החלינה, דף מז, אלא שפלא לי על הגאון נעל עט"ח שלא הניח דשיטת הירושלמי הוא דנכולהו פליגי, ע"ש נספרי הכ"ל.

הסבר ברברי הירושלמי: מה בגין דר' במשכן

והנה קיי"ל דנונה הוי אז מלאכה והעושה אהל הוי תולדה דנונה, ע"י נהרמנ"ם שנת י"ג. ויש להנין הלא כל המלאכות ממשכן ילפינן, ונמשכן מלינו נינ אהל הרנה פעמים ולא מלינו לשון ננין המשכן נתורה, ולמה לא יהי העושה אהל אז מלאכה, וגם נענין ננין שהוא אז מלאכה לא פריך נש"ס דילן מלי ננין ה"י נמשכן, משום שפשוט שכל הל"ט מלאכות השנויות נמשנה נעשו והולרכו למלאכת המשכן, אי"כ נונה הוא עיקר המלאכה שהיתה נמשכן, ודומה לאדם הנונה לו נית שעושה הרנה מלאכות וכוון לנודך ולתכלית הננין. אולם נירושלמי שאל מה ננין ה"י נמשכן, ומשני שהיו נותנים קרשים ע"ג אדנים, ירושלמי שנת ז"ב, וי"ג, והשאלה לכאורה מחוסרת הננה, מלי ס"ד שלא ה"י ננין נמשכן, וגם למה לא משני דאהל של המשכן שעשו הייט נונה.

ואולם נירושלמי שם נראה דמפקפק אם ננין של המשכן הוא נגדר מלאכת נונה משום כמה טעמים, (א) משום שה"י ננין לשעה, כלומר, שידעו נשעת הקמת המשכן שרק זמן מועט יעמוד שם וינטרכו לפרק את המשכן ולנפוע. (ב) משום שהמשכן ה"י ננין מן הנד, והמפרשים שם מפרשים משום שהעמדת קרשים לאו ננין ממש הוא, קרנן העדה, שכנר ה"י מתוקן הכל, פני משה. (ג) משום שהקרשים היו נחויים ע"ג אדנים, וזה שקראן נירושלמי שם, נתון ע"ג דנר אחר. (ד) משום שאדנים הם ככלים אי"כ הוה כנונה ע"ג כלים, ע"ש. והנה מה שפירשו מפרשי הירושלמי הכ"ל דננין המשכן ה"י ננין מן הנד, כלומר, דלא הוה ננין ממש, לא זכיתי להנין, א. דמה שייך לומר דננין המשכן נעלמו לא הוי נונה ממש, הלא אן לא ידענו אילו הוא מלאכה ממש אלא דילפינן ממשכן, דמה שה"י ננין המשכן זו הוה מלאכה ממש, ואם הוושכן נונה נאוחו

יעמיד נה אדם וכר עד, הא נדופן שליטת הא נדופן רביעית, פרש"י, דנשנת דפנות אין קרוי אהל וכי עניד נה דופן שליטי משי ל"י אהל ומודו רננן דאין עושין אהל ערלי נתחלה, והא דתי מותר נדופן רביעית, דנלאו הכי הוי אהל והאי תוספת נעלמא הוא ורננן לטעמייהו דאמרי מוסיפין על אהל ערלי נשנת, ע"ש. וראה נספרי משנת אברהם ח"ג — שלא על ס"ח — דף ג' הסנרתי, דהגם שיש סנרל לומר דהמלוא קונעת, שאני סוכה שהמלוא היא ליבנ נדירת ערלי, ואפילו להטו תנאי דסנרי סוכה דירת קנע נעין גם כן מודים דהמלוא ליבנ נסוכה נדירת ערלי, אלא דפליגי מה היא הכוונה של ערלי, אם הננין יהי חלש ולא חזק שאינו מתקיים אלא לזמן ערלי, או שהננין יהי חזק, אלא שהאדם ייחדטו לדירה לזמן ערלי, ע"ש. שהנאחי מלאון הר"ג, לכן אין נננין סוכה אלא משום אהל ערלי, ואין לומר שהמלוא קנעתו דהא המלוא היא רק לערלי.

ואולם נראה דהפמ"ג הכ"ל נסי' שט"ו, קאי אהא דעירובין מ"ד הכ"ל כי שם הוא מולא של הדין נאוי"ת הכ"ל ופירוש דבריו הוא דנאהל ערלי מותר להוסיף נתנאי שאין ההוספה מתרת, כגון דופן ד' של סוכה, שכנר כשרה הסוכה בג' דפנות, לכן גם לענין הוספה נסכך הגם דאמרינן בעירובין ק"ג ג' הני דיכרי דנימחא נעו טולא, דמותר להוסיף משום דהוי הוספה לאהל ערלי, אבל התם אין ההוספה לשם היתר, אלא לשם לל, אבל המוסף על הסכך, נאופן שנלי הוספה אין שם ישעור סוכה, או אפשר אפילו כשנשאר כשיעור סוכה, ההוספה מתיר, שמתיר לאכול תחת הסכך הנוסף, לכן אסור לו לישראל נעלמו להוסיף, ועתה מסתפק הפמ"ג שחל על ידי ההוספה שמכשיר את הסוכה הוי כאהל קנע. ואין ראי' מרש"י שם בעירובין שכתב דכי עניד נ"י דופן שליטת משי ל"י אהל, ומודו רננן דאין עושין אהל ערלי נתחלה, מתואר, דגם על ידי הוספה המכשרת אינה אלא אהל ערלי, דרש"י לשיטתו דאין שום אהל קנע נדפנות אלא נגג, שם בעירובין נתוס' ונכ"מ, ואם נגמ', נפל דופנה של סוכה, מלי מיירי דהסכך נשאר מונח על ג' דפנות זו כנגד זו, לכן אין שם אלא אהל ערלי כשמלטים הדופן ה', ומה שהתקון מכשיר ומתיר הוא מעלה מדרגה אחת, כלומר, עושה את שאינו אהל כלל לאהל ערלי, אבל כשנפל הסכך ולא נשאר אלא מעט, דנעשיית גג יש אהל, ואלא משום דהוי ערלי, שחל על ידי שמכשיר את הסוכה הרי זה כננין קנע, דהתקון מעלה מדרגה אחת מאהל ערלי לקנע, ומחילא אסור על ידי אמירה לכרי. זו היא כנראה ספקו של הפרמ"ג.

ד. **ואלא** שנראין הדברים שאם נשאר טפח נסכך שההוספה אינו אלא תיקון נאהל ערלי, ומה שמכשיר את הסוכה אינו נוכשירו אלא לאהל ערלי, כדאמרן דכל סוכה ערלי היא, ולא שייך לומר דהתיקון מעלה מדרגה אחת הייט מערלי לקנע, דכל עוד שהיא סוכת מנוה לא שייך לומר נה קנע, ומחילא אין כאן נישארל אלא איסור דרננן ואמירה לעכ"ם הוי שנות דשנות ושרי נמקום מנוה.

ואם הסוכה היא של נית הכנסת, — כרגיל שכל נית הכנסת יש לו סוכה ששם מקדשין ניו"ט וגם לאורחים או לשכנים הדרים שם — אפילו יש להם להנעלי נחים סוכות ננתיים, נראה שיותר לומר לעכ"ם לתקן הסכך, כי הסוכה הוקמה לטונת המחפליים שיקדשו שמה ולא ינטרכו לילך לנתיים רענים וליניא ריקנא, ויש נזה משום שמתח יו"ט, וחשונ לנודך אוכל נפש לא פחות עכ"פ מנגינה נת יומא, שהנאחי לעיל, דחשונ אוכל נפש, ויש כאן ההיתר של הפמ"ג, ולדברי הראנ"ן נודחי שיותר, כי יש נזה מנוה של שמתח התג נמה שמתאספים נסוכה ננזור ושמתים נהמלוא.

חלמטה למעלה הרי זה גם כן אז מלאכה. והנחתו קרשים לאורכם ומעמידים זה אל זה ומחנרים יחד, אין זה אז של זונה, וזודאי אם הוא זנין הרחי להתיקיים וגם זונה לזמן מרובה ולא לזמן ערפי הרי זה תולדת זונה, דכך מסתבר דהוא תולדה.

ומענה עשיית דפנות של סוכה, הגעשים בלופן האחרון הכל שמעמידים קרשים זה אל זה ומחנרים אותם שלא יפלו זודאי הרי תולדת זונה שהיא דלורייתא, ואין חילוק בין תולדה לאז אלא לענין שאין מייצין אחולה במקום אב, אם לא שאלמר דמשום שהתורה קראתו זנין ערפי, אין זו איסור דלורייתא, כמו שכתנתי לעיל, אבל אין לסמוך על זה לדינא, ומחילא אין לומר לנכרי לתקן הסוכה הייט הדפנות, משום דלא הוי שנות דשנות אלא שנות, וכן מטיין דברי רבינו שנסיימו זה כמו שכתנתי בריש הסימן.

עשיית אהל הוא תולדה ולא אב

ובדבר עשיית אהל שהיא תולדה ולא אב, והערותי לעיל ד"ה והנה קיי"ל, דלמה יהי זה אז הלא נחורה מנינו כמה פעמים ניב אהל המשכן, יש להוסיף עוד מש"ס שנת כ"ת, ואימא מה להלן קרשים אף כאלו קרשים — פירש"י, ואימא דעץ נמי איקרי אהל — ומשני, אמר קרא ועשית קרשים למשכן, משכן קרוי משכן ואין קרשים קרויין משכן, וע"ש בתוס' ד"ה ואין, הגם דכתבי: יהי סרות על זדי המשכן, והיינו על הקרשים, מכל מקום רק זדי המשכן קרוי ולא משכן, ע"ש. הרי דעיקר משכן היינו המכסה-האהל, ואמאי לא יהי העושה אהל אז ולא תולדה, ונריש ז"ק, ב' הך דהוה נמשכן משינא קרי לי אז, הך דלא הוי נמשכן משינא קרי לי תולדה, וע"ש בגירסאות בתוס', והלא אהל הוי נמשכן ומשינא דהא אחרת דכל המשכן נקרא על שם האהל, ואמאי לא יהי עושה אהל אז.

ולכאורה ה"י נראה הטעם, משום דמה דילפינן מלאכה שנת משכן, היינו מה שנאמר נפרשת ויקהל שנת ימים תעשו מלאכה וגו' ואמ"כ זיווה משה את ישראל מפי הגבורה על מלאכת המשכן, כלומר, שאין מלאכת המשכן דומה שנת, לכן מה שאמר להם משה לישראל או לנגלאל ואליהב לעשות נמשכן זה הוא אב, מה שפיר על כל המלאכות, אבל על פריסת האהל היינו לשם את מכסה האהל מלמעלה, זה לא אב להם משה לישראל, כי הוא נעשה ולא אחר החקק לעשות זאת דכתבי נפרשת פקודי ויפרשו את האהל על המשכן, וראה שנת זב ונדרים ל"א, שרק משה שהי נעל קומה ה"י יכול לפרוש את האהל, כדאמרינן התם בשנת דילמא משה שאני וכו', אמ"כ זודאי שכלל אזהרת משה לנגלאל על איסור מלאכת המשכן בשנת לא הזהירו על פריסת האהל דלא ה"י זנה שום נורך, לכן אין זה אז אלא תולדה, דאז אינו אלא מה שהוא בכלל האזהרה של משה לנגלאל ולאליהב על מלאכת המשכן בשנת.

א"ל דסברא זו יש פירכא, דהא גם הקמת המשכן היינו הקרשים והאדנים ה"י רק על ידי משה, כדכתבי ויקם משה את המשכן ויחן את אדניו וישם את קרשיו וגו', שמות מ', יח, ויש לומר, דעל הקמת המשכן הזהיר משה משום שהי צמתיאות להקים את המשכן, על ידי אחרים, אבל פריסת האהל אי אפשר להם רק למשה, אבל דומק גדול יש זנה, זודאי גם פריסת האהל ה"י אפשר על ידי אחרים שיעמדו על גבי סולמות וכדומה.

ל"ב נראה דפריסת הידיעות על גג המשכן שהיו מונחים שם נחמק אין זה בכלל עשיית אהל אלא בכלל זנין המשכן דמה לי אם עושה רצפה על הארץ או תקרה למעלה מן הכתלים

לופן זודאי שהיא מלאכה תמש, ומה זו שאלמר זנין המשכן ה"י זנין מן הגד כלומר, דלא הווי זנין ממש אלא מלאכה דלאו כלורתי, ב' אם כן מן הדין שנתלכת זונה לא יהי שום חילוק בין אז לתולדה וגם לא זנין זונה כלורתי או שלא כלורתי, דהא אחרת דאז של זונה שהי נמשכן ה"י דלאו כלורתי — מן הגד, וגם העיקר החילוק זנין תולדה לאב, היינו משום שהתולדה היא רק דומה לאז ואינה כמו האב עצמו, וזה דוקא כשהאב שהי נמשכן נעשה על זדי אחרותי וכלורתי, אבל אי אחרת וגם האב עצמו שהי נמשכן לא נעשה אלא דלאו כלורתי — מן הגד, ולכל זאת הוא אז מלאכה למה תנרע התולדה.

ל"ג נראה לפע"ד שהפירוש בהירושלמי הנ"ל: דהא אחרת אפילו מן הגד, הכוונה היא דמשום זנין של בית מקרשים זנין בית של אננים או לננים, דזנין אננים ולננים נעשה על ידי שתימים שורה של אננים או לננים ושזו תימיה שורה אחרת על שורה התחתונה וכן שורה ע"ג שורה מלמטה למעלה, וכן יש אפשרות לזנות בית של עגים של קרשים או קורות שזונים מלמטה למעלה על שתימים שורה אחת של קרשים או של קורות נרוחב הזנין ועליה משיימם שורה אחרת עד למעלה, אבל זנין המשכן ה"י נעשה על ידי קרשים עומדים, כלומר, העמידו קרש אחד ומלדו הוסיפו עוד קרש עד שנכלם זדי אחד, אמ"כ ה"י הזנין לא מלמטה למעלה אלא מן הגד, והנה כל זה אם אנו מניטים על זנין הקרשים אשר נמשכן, אבל אם נאמר דהזנין של המשכן מתחיל מהנחת האדנים, הלא האדנים היו נתונים על הארץ כדרך שחשימין קורות על הארץ נרוחב, ועל האדנים נתנו את הקרשים, שזו ה"י כל הזנין מלמטה למעלה, ודומה כאלו נתנו זנין יסוד על הארץ, ועליהן משיימם סלעים או אננים ונזוהים, זודאי שזה הוא כדרך שזונים כל מומות בשנות.

ומענה מתחורר הירושלמי הנ"ל: מה זנין ה"י נמשכן כלומר, אין שום ס"ד דלא ה"י זנין כלל נמשכן, דמה לא ניתן להאמר כ"ל אלא דהשאלה היא על האופן של הזנין, כלומר, אם ה"י המשכן נעו כדרך כל הזנינים מלמטה למעלה, או לא, ומשני: שהיו נותנים את הקרשים ע"ג האדנים, והמקשן הזנין שעיקר מלאכת זנין שנמשכן מתחיל מנתינת הקרשים ע"ג האדנים, ולכך זנין המשכן ה"י מלמטה למעלה כדרך שזונים כל הזנינים ועל זה הקשה, והלא זנין לשעה הוא כי ידעו שיטערו לפרק את המשכן, ומשני מכיון שהיו נוסעים ומזינים ע"פ הדבור כמו שהוא לעולם, כלומר, שחדעת עומם אסור ה"י להם לפרק את המשכן אלא ע"פ הדבור, לכן הוה זנין לעולם, וראה מה שכתנתי זנה.

רשוב הקשה: דהא אחרת אפילו מן הגד, כלומר, כ"ל הלא הקרשים לא נחנרו מלמטה למעלה אלא מן הגד נרוחב הגדדין, אמ"כ, גם זונה כזה זנין הוא שיהי אז מלאכה, דהא אחרת אפילו נתון ע"ג דבר אחר, דהא אחרת אפילו זנין ע"ג כלים זנין, כלומר, כל זונה כזה זנין שיהי כלול באז מלאכה של זונה, וע"י משני: זנין אדנים כקרקע הן, כלומר, אין הזנין של המשכן מתחיל מן הקרשים אלא הזנין מתחיל מן האדנים, זנין אדנים, כי האדנים היו נתונים כקורות נרוחב הארץ, מה הוא כקרקע, כלומר, כמו שחשימין אננים ומחר עליהן מלמטה למעלה, והקרשים שעליהם הם כאלו כל קרש ה"י סלע גבוה, ומחילא נשמע שאז מלאכת זונה הוא רק בלופן כזה מלמטה למעלה, ולא מן הגד, ולא ע"ג כלים ולא ע"ג דבר אחר.

ודוצא מן דברי הירושלמי הנ"ל הוא שהעושה מחילות של איזה קומת שלא יהי וזונה נשורות מלמטה למעלה הוא זונה נחור והוא אז מלאכה וכן הנותן שורה של איזה קומת שהוא נרוחב הזנין מלמטה ועל השורה הלו מעמיד קרשים הרי זה אז מלאכה של זונה, ואם אין מלמטה שום שורה של איזה קומת, אלא שתינת את הקרשים או קורות נרוחב הזנין

היו אז ואהל הוא תולדה, ולפי זה העושה אהל היינו שאין בו
 נטין של עוים או אננים, אלא כעין אהל של רועים הגם
 שנאיכותו הוא נטין חלש הרבה מנטין של עוים או אננים, אם
 עושה אהל לקנע — ונדבר שיעור של קנע ניהרתי נספרי
 לפי ח"א דף ר"ט, ע"ש — הרי זה תולדות צונה ומיינ נכל
 החיונין כמו על האז אלא דלא מחייבין אתולדה במקום אב.
 ולפי שיטה זו אי אפשר לומר כשיטת רש"י, דאין אהל נעשיית
 הדפעת אלא נג, דהא הקלעים היו רק דפעת ולא נג, ונחמר
 המשכן לא הי' נג כלל, וכל זה הוא לשיטת הרמזנים ז"ל כנ"ל.

**שיטת היראים במלאכת אהל, ובמלאכת
 מכה בפטיש**

אולם נספר יראים יש שיטה אחרת לנחמי, דהוא ז"ל מונה
 תולדות דאורייתא של צונה, הנונה כל שהוא, המסתת
 והמכה נפטיש ונמעלד והקודח כל שהוא. תולדות דרנן, אין
 תולין את המשמרת משום דהוי אהל עראי וכו'. מדלא קא חסוב
 דהעושה אהל קנע הוי תולדה דצונה, משמע דסוגר, דנלמח
 אין חילוק אם עושה נטין של אננים או של עוים או עושה
 אהל קנע, דהכל הוא נכלל במלאכת צונה והוי אב, אלא דנשיעור
 קטן כגון כ"ט והקודח כל שהוא זה הוא תולדה, ומדרנן אסרו
 נמי אהל שאיש קנע, ונכל המפרשי היראים לא הרגישו צוה.
 וכנראה שהוא ז"ל סוגר דאי אפשר לפרש דעשיית אהל קנע
 הוי רק תולדה דהא קלעי החצר היו רק אהל קנע והי' נמשכן
 ונדודי דחסוב אז ולא תולדה כמו שכתנתי לעיל ולפי שיטה זו,
 כל צונה הוי אז ואין חילוק בין שצונה את העוים נרוחז או
 זה אהל זה מן הנדדין, דהא קלעי החצר לא היו נחויים על גני
 אדנים והיו מדניקים אותן זה אהל זה.

ודע שנדברי היראים הגיל יש לפי ענין טעות הדפוס, דשם
 כתוב דהמכה נפטיש הוא תולדת צונה, וזה דבר שאי
 אפשר, דהא מכה נפטיש שני נמשנה נמנין של ל"ט מלאכות,
 ואי אחרת דמכה נפטיש הוא תולדת צונה חסר לה מלאכה אחת
 מן המנין של ל"ט. וגם צוה לא הרגישו מפרשי היראים.

ולפי הגיל שהסברתי דעשיית אהל היא מלאכה נמורה אפילו
 נמחילות משום דנמשכן היו קלעי החצר מחילות נלי

נג נלמח קשה להנין שיטת רש"י שאין שום איסור של עשיית
 אהל נמחילות, שנת קכ"ה: ועוד כ"פ, דהא אפילו נימח דקלעי
 החצר קרוי קניעות כדאיתא נירושלמי גני קשירה נפרק כלל
 גדול, אהל עכ"פ נדין הוא שיהי נעראי איסור דרנן, וכבר
 נידר חרן ז"ל נאנני טר סימן ר"כ, דמש"ס צינה ל"ג מוכרח
 דאהל עראי חמור מנטין עראי, דלמריק שם אננים של נית
 הכסא מותר לנדן ניר"ט, ומקשה עלה ממתני' דאין מקיפין
 שתי חניות לשפות עליהן את הקדירה, ומשני שאני התם משום
 דקעניד אהל — פירי גני חניות יש לו נג, רש"י, — ומקשה
 אלא מעתה צנה אנטנא ניר"ט דלא עניד אהל, והכא נמי דשרי,
 ומשני: התם נטין קנע אסרה תורה וגזרו חכמים נטין עראי
 אשו נטין קנע והכא משום כבודו לא גזרו רנן, וקשה למה לי
 לשני ומתלה שאני התם (ושום דקעניד אהל, הי' לו ניד
 לשנות דשאי אננים של נית הכסא, דמשום כבודו לא גזרו רנן
 נאהל עראי, אלא נע"כ דהפירוש נמי כמו שפירש המחירי,
 דנלמח משום אוכל נפש ניר"ט יש להתיר כשם שמתירין משום
 כבודו, לכך מתחלה כאשר הקשה אדין דאננים של נית הכסא
 מדין דאין מקיפין לא הי' יכול לתרן דמשום כבודו לא גזרו
 דא"כ אמאי אסרו להקיף צי חניות הא יש צוה משום נורך
 אוכל נפש, לכן משני שאני התם גני הקפת חניות דעניד
 אהל, וגני אהל עראי מחמירין ניותר ולא מתירין לא משום
 כבודו ולא משום אוכל נפש, אהל גני אננים של נית הכסא,
 אין כאן אהל אלא נטין עראי, ונטין עראי התירו משום כבודו.

או מכסה את הפתוח למעלה נעורות או נענים דכל זה הוא
 נטין מחש והוי אב, ואהל דהוי תולדה הוא כעין עשיית אהל
 כדרך שהרועים עושים, שנעלים די עמודים ומכסים נסדין
 את הגג והשאר מוכח על הנדדין ודבר כזה לא הי' נטין המשכן,
 כי הנטין הי' ננה כדרך כל הננינים, נמחילות ונמכסה על גניהן.
 ונטין כזה נאיכותו הוא נטין נמור אלא שהשאלה הי', הלא
 ידעו נשעת שהקימו את המשן שיטרכו לפרקו ונכן הי' זה
 נטין לשעה, כלומר לא שהננין לא הי' ראוי לעמוד זמן רב,
 אלא משום שידעו שיטרכו לפרקו נכדי לנסוע, וו היא שאלת
 הירושלמי, ומשי מכיין דכתיב על פי הי' יחט וגר כלעולם דמי.
 ומה מתנדר שהעושה נג או שמתקן את הגג שעל הנית אינו
 תולדה אלא אז מלאכת צונה.

**למה לא ילפינו אב לעשיית אהל מקלעי החצר
 שבמשכן מכה בפטיש**

ואם תאמר והלא גם עשיית אהל הי' נמשכן דכתיב ויש
 את מסך הפתח למשכן, שמות מ"ב, לא קשיא, דזה
 הוא נכלל נטין, דהעושה פתח הרי הוא צונה, כל שראוי להוציא
 ולהכניס, ונקרא כתיב הפתח למשכן. אלא אי קשיא הא קשיא
 והא מניט קלעי החצר, וזה הי' רק מחילות של ש משור,
 וזה ודאי הוי אהל ולא נטין ולמה לא ילפינו מכלן דאהל הוי
 אב, ונפרט קשה לשיטת רש"י דאין אהל אלא נג ולא נמחילות,
 ואמאי, הא קלעי החצר היו רק מחילות נלי שום מכסה, כדכתיב
 נסוף פרשת ויקהל ונש"ס שנת ע"ד: קשירה נמשכן היכא הווי
 אחר רנא שכן קושרין ניתות אהלים — פירש"י: טעלים ניתות
 נקרקע כדכתיב ניתות המשכן וקושרין היריעות נהן נמיתריסם
 — ופריך, קושרים ההוא קשר על מנת להתיר הוא, אלא
 אחר אנני שכן אורגת יריעות שנפסקה להן נימח וכו'. הרי
 דלרנא ילפינו קשירה ממה שקברו היריעות ניתות המשכן,
 ולאנני אי אפשר ללמוד מכלן, משום דנקשירה דין שנריך להיות
 קשר של קיימח, והקשרים שנקלעי החצר לא היו קשר של
 קיימח, אהל אהלאל זה היו ילפינו מכלן מלאכת קשירה שהיא
 אז מלאכה ואמאי לא יהי' אהל אז מלאכה רק תולדה, ולא
 ראייתו למי שהוא שהעיר צוה.

ולפי מה שכתנתי נח"א לספר זה דף רנ"ט, נאריכות, דלא
 ילפינו אלא מפרשת ויקהל נמה שנמך ממש לקרא
 דשעת ימים תעשה מלאכה, והסברתי שם דלכך אין נטין נכלים
 משום דפרשת השנת סמוכה רק לנטין המשכן ולא לנטין הכלים
 אשר נמשן, ע"ש היטב, ומחילא נמי קלעי החצר אינם סמוכים
 לפרשת השנת ולכך לא ילפינו מקלעי החצר, ולכן אין נעשיית
 אהל אז אלא תולדה, כלומר שדומה למלאכת נטין. אלא דסוף
 כל סוף תקי איך רנו לילף נש"ס הגיל מלאכת קשירה מקלעי
 החצר, דאם נלמח דעשיית הקלעים ענמם אינם נכלל מלאכת
 המשכן איך נלמח שקשירת הקלעים הוא אז מלאכה.

ובע"כ דסניחא לי להרמזנים ז"ל האומר דעשיית אהל הוי
 תולדה, כנרססת הש"ס נ"ה נ", הך דהווי נמשכן
 חשינא קרי לי אז הנך דלא הווי נמשכן חשינא קרי לי
 תולדה, ע"ש נתוס', דאפילו היתה אותה מלאכה נמשכן אלא
 דלא היתה חשונה קרי לי תולדה, כעין הכנסה דהיתה נמשכן
 ולכל זאת הוי רק תולדה, כלומר, נלמח הכנסה היא הולאה,
 דמה לי אפיקי ומאי לי עיולי, נכל אחת מהן המלאכה היא
 משום שהפך משתנה מרשות לרשות, אלא שהוילי ששתיהן
 היו נמשכן, אטו חושנין מלד הסנרף שהולאה היא מעט חשונה
 יותר מהכנסה לכן הולאה אז והכנסה תולדה, כן נמי נר"ד,
 הוילי שנמשכן היו שתי מלאכות נטין, מה שנעשה נמשכן
 הוא נגדר נטין ממש, ומה שנעשה נקלעי החצר הוא נגדר
 אהל, שהוא מלאכה פחות חשונה מנטין המשכן, לכך צוה

סוכה לכהנים במקדש

ועתה נשעת הדפסת הספר ראיתי בספר בית יצחק אצל העור חלק שני בנף האחרון שזן גזה אס מותר לתקן את הסוכה צו"ט על ידי וכרי ומסיק להיתר ועדו שגם במקדש היתה סוכה לכהנים לאכול שיירי מנחות, והגם לאסור להוסיף על הננין, מכל מקום בנין ערלי מותר להוסיף, וממילא נשמע דלין סוכה בנין קנע ועל ידי וכרי הוי רק שנות דשנות.

והנני מסופק אם יש מכלן ראי, דאם הדין דכהנים חייבים לאכול שיירי מנחות נסוכה, נודלי שעשו סוכה של בנין אגנים לדפנות, ולא הסכך רק סככו בדרך ערלי, ואין נהגת הסכך אום מוסיף על הננין, דמה שלאסר להוסיף הוא כבנין עמנו, היינו של אגנים, והדפנות נודלי שעמדו אס כל השנה ומיד נתחילת בנינו ה"י וכלל בכלל בנין המקדש גם סוכה. ככתוב בנחמ"י ח"ו שעשו סוכה בנחרות בית אלוקינו.

ומה שמפלל אס ננית יצחק והגמח סכך הוא מוסיף על הננין, לא הננתי, הלא כל המעוונות והחקרות של כל הננינים שנמקדש היו של עז, ולי אפשר לעשותם מאגנים או מחומר אחר, ומה לי אס החקרה היא של ענים רחנים או של קנים אחר, הכשרים לסכך ואין גזה שום שינוי, ויחכן שנלחח הלשכות הננויות נקדש פתחו את המעוונה והניחו אס נכרים דקים, או שמיד נתחילה כשנבנה המקדש מיד נעשה כך, ואין כלן אום שינוי או הוספה, נהננין.

אלא דנלחח מסקנת הש"ס ערכין ג', דכהנים נשעת עבודה פטורין מן הסוכה, והטעם כמו שכתבו רש"י וחוס' אס משום דתשנו כעין תדורו ואין הכהנים חקקין לנשותיהן דמיא עלייהו עבודת הרגל, כלומר, ולא יזרקו לנשותיהן יהיו נעלי קריין ולא יוכלו לעבוד עבודה, לכך אוחס כהנים העוסקים אז בעבודה פטורים מן הסוכה, משום דכל שלא אפשר תשנו כעין תדורו אינם חייבים נסוכה והגם דנסוכה כ"ז דגסים פטורות מן הסוכה היינו דוקא שפטורות אצל מותרות, אצל כאן דאסור לו להנעל — הכהן — לדור עם אשתו נסוכה גם הוא פטור. אלא כהנים שאינם עוסקים נאותו זמן בעבודה חייבים נניחם נסוכה.

ואפשר דמה דליחא בתו"כ, חג הסוכות שנעת ימים לה', יכול תהא חגיגה וסוכה לנגוה, ת"ל חג הסוכות תעשה לך שנעת ימים וכר' — הא כיצד חגיגה לנגוה וסוכה להדיוט. עכ"ל, כלומר האיל דסוכה נקראת חג מלשון חגיגה, סד"ח דקדשים האכלין נסוכות יהיו חייבין להיות נאכלין נסוכה, ואפילו נצר בלנד, משום דקדושתן קונע אוחס לחשינת סעודה, ת"ל — תעשה לך, סוכה להדיוט, כלומר, דדוקא אכילת הדיוט חייבת נסוכה ולא שום אכילת קדשים. — הגם דנעל קרבן אהרן אס לא פירש כן, אלא דסד"ח דלין להנזיל הסוכה לחולין דומיא דחגיגה. — ונודלי הכוונה משום דאמרינן כשם שחל אס שמים על החגיגה כך חל אס שמים על הסוכה — כחנתי כפי מה שבראה לפע"ד.

ודע דמדברי רש"י הנ"ל נערכין שכתב דלין הכהנים מוקקין לנשותיהן וכר' ולא כתב משום דשיירי מנחות נאכלין בעורה ואין אשה נכנסת לעורה כשיטתו נקדושתין ע: וא"כ אפילו נלא הטעם שאין חקקין לנשותיהן, הלא לי אפשר לה לכנס לשם כלל, ולא שיך תשנו, משמע דכאן פירש כתוס' אס דלין איסור לאשה לכנס בעורה, ואולי יש לדמות דסובר דלעורה אין אשה נכנסת אצל ללשכות הפתוחות לקדש נכנסות ואכ"מ.

וראיתי אס ננית יצחק שהניא דברי הרקח נהלכי סוכה שהקשה על מה דכתוב בנחמ"י שעשו סוכות בנחרות בית האלוקים, והלא אין ישינה בעורה ואס כתוב וישנו נסוכות. וראי זכיתי להצין הקושיא של הרקח, הלא כתוס' יומא כ"ה, ונכתי מפורש דלע"ג דלין ישינה בעורה, ה"מ שלא לזורך

הרי דלהל ערלי חמור יותר מננין ערלי, ואמתי מחיר רש"י לכחמלה אהל ערלי נמחילות.

ומדן ז"ל כתב אס דהטעם דהחמירו יותר נלהל ערלי מננין ערלי, משום דעיקר בנין המשכן ה"י האהל ולא הקדשים כדליחא נשנת כ"ח. משכן קרוי משכן ולא קדשים קרואים משכן, על כן החמירו נלהל אפילו נלהל ערלי, ע"ש. ולפי הנ"ל הדבר פשוט, דנננין של המשכן ה"י הכל ננוי נזיכות נאופן קנע, כלומר חזק למדי חזן מקלעי החצר שהיו רק יריעות תלויות, מה ה"י אהל, לכך חמור נלהל מאשר נננין. ורבה מש"כ, נסי"ח ח"א דף רנ"ח, נדין בנין נכלים, ע"ש.

אהל עראי במחיצות נרידא, לשיטת רש"י

אולם נאור זרוע הלכי שנח סימן ע"ח, מפרש דברי רש"י נאופן אחר מכפי שפירשו החוס' אה דברי רש"י, ומוכן דנריי, שרש"י לא כתב דלין אהל ערלי נמחילות אלא נאופן שהמחילות עשוין ללל בעלמא להגן מפני החמה דדוקא גג הנעשה נאופן ערלי נכדי להגן מה ה"י זה אהל ערלי, אצל מחילות הנעשות ללל ולהגן מפני החמה או מפני הנשמים אין זה אהל ערלי, — כלומר, מחילות אפילו ערלי אינן נעשות אלא לשם הגדרת המקום, יש מי שרונה שיה"י לו רשות היחיד, ויש משום שיסתמרו חפזיו נחוך המחילות, אצל אין אדם עושה מחילות לשם לל או הגנה, והגם שרש"י פירי נשנת קל"ח, וילון מותר לנטותו, וילון חסך שכנגד הפתח מותר לנטותו שאין אהל אלא כמי שעשו כעין גג, עכ"ל פירי האו"ז דכוונת רש"י הוא לומר, דוילון העשוי לשם הגנת החוס אינו אהל ערלי, אלא אי"כ עשוי כעין גג, היינו למעלה דאז אפילו עשוי לשם הגנה נלנד גם כן אהל ערלי הוא, ע"ש. ונזה הפירי מסולקות כל הקושיות שהקשו נחוס' על רש"י.

ואפשר דנברי רש"י לקוחים מהש"ס שנת ד. מחילות לתוכן עשויות, כלומר, מדרך העולם לעשות מחילות כדי שיסתמו נחוך המחילות נדברים שלי אפשר להשתמש נמקום פרוץ נלי מחילות, אצל אין זה דרך בני אדם להעמיד מחילות ללל, וגם מדברי הירושלמי נפרק כלל גדול ונפרק כ"א, כולה דעל ארוכא, פירוש פרוכת שעל ארון הקודש, מהו — אס מותר לנטותו — א"ל כיון דהיא פרוסה מלחמול נעשה כפותח ונועל נשנת, כלומר, כמו שפותח ונועל את הדלת שמותר. משמע, דאס אינו תלוי מערב שנח דאסור משום אהל, ואס נפרש את דברי רש"י כפשטן, חקשי הלא אין אהל נמחילות, אלא אשני הכא דהפרוכת אינו נל לשם לל אלא לעשות מחילה ולהגדיר את הארון הקודש, ונזה יש משום אהל.

ולפי הנ"ל אין אום נד היתר לומר לכרי לתקן את מחילות הסוכה שנפלו צו"ט, משום שאין נמחילה משום אהל לשיטת רש"י, דמחילות סוכה לא נעשו לשם לל והגנה אלא להגדיר המקום שנתוך הסוכה, ונאופן כזה גם רש"י סובר שיש נז משום אהל, ואס זה ה"י אהל קנע או ערלי כנר כחנתי לע"ל, ואין לומר, דגם מחילות סוכה נאין ללל, דסוכה שחמחה מרונה מללחה פסולה, משום דרש"י לא אחר אלא נלל לזורך עמנו, אצל מחילות הסוכה אפילו נאחר שנלחת ללל אצל אין זה לל לזורך עמנו אלא לזורך הסוכה, ועוד דנלחח אין המחילות נלחת לשם לל, דהא מדינא נ' כהלכתן ונ' אפילו טפח כשר, ולא יזויר שיה"י נסוכה כזו נלחה מרונה מחמחה, אי"כ אין חכלית המחילות ללל, אלא זה דין סוכה נריכה להיות מונבלת נמחילות, וכנר העיר גזה הנאון הנפלא מקיננך נספרו חלקת יואל, דע"כ הדין אל סכך שזריך להיות נלחה מרונה מחמחה אינו אלא לשיעור, כלומר, כל כך סכך זריך להיות על הסוכה, והגם שהחמה מחמת להסכך מרונה יותר מן הלל, ע"ש. ולחקן את הסכך נלנד על ידי וכרי — כשנאלר מעט מן הסכך, מותר כנ"ל.

תתשמו. על אחד החרימו [א] שלא להתעסק לקבורו ומה וחניחו לגוי לקבורו רחוק מן הקברים. מי שמת בתשעה באב [ב] רוחצין במים חמים. במקום אחד היה נשבע בבית משוררים וכלי שיר בתשעה באב אמרו חזקנים להוציאם אמרו אנתו מתכונים כרי שאתם [ג] קטנים יתענו ומפני קול השיר לא יחיו חלשים אמרו מוטב שיאכלו ואל יהא שיר שמחה בבית.

תתשמו. כתיב (תהלים קיט קכו) עת לעשות לה' חפרו תורתך בית הקברות נתנו לשמור ביד גוי וחגוי היה זורע מצד אחד עשבים והיה חגוי לוקח זבל מה שמפריח לזבל הארץ ומחה חזקן בידו כי בבית הקברות ראוי להיות כל דבר שריח טוב לו שנאמר (דח"ב מז יד) וישכיבחו במשכב אשר מלא בשמים חניב מרקחים במרקחת מעשה [א] ומה שאין בבית הקברות בשמים מן יחטו מהם ואין מניחין לגוי להביא שם בחמות לאכול העשבים ואין עושין טיולין בקרוב לבית הקברות.

משנת אברהם

ואסור להינות מהם, ואין זה דומה לעשנים של ניה"ק, עיי' י"ד סי' ס"ח, וראה נשלטי הגנורים סנהדרין פ"ו שכתב דנית הקנרות שהקנאוהו לרנים גם שלא נמקום הקנרים היו הוקנה למותו. אלא דלכאורה נראה שאין הריח של הנשמים אסור אפילו מן הנשמים של הקנרים ממש, ומכ"כ שלא על הקנרים דהא קול מראה וריח אין זו משום מעילה, וא"כ מאי איסור יש להינות הריח של הנשמים של מתים, ונפרט דלמרינן נזכרות ע"י אין מנרכין על נשמים של מתים משום דלענורי ריחא הוא דענידי כלומר, הנשמים של מתים לא ענידי אלא לענורי ריח סרחוטו של המת ולא לריח טוב, משמע דלחללא כן היו מנרכים עליהם ואי אמת דאסור להריח מריח הנשמים של מתים איך ינרכו עליו, אלא לפני זה חקשי למה אין מנרכין על הנשמים של מסונת כוחים ושל ע"ז, הא גם נזה לריך להיות הדין דאין זו איסור הנאה כשם שאין זו מעילה, וכן חקשי על הנר של כותים וע"ז, שם ע"ג.

אולם נפסחים כ"ו. מסיק דקול ומראה אין נהם ממש ואין נהם מעילה, וריח יש זו ממש נפסחמין ודוקא נהקדש לאחר שחלה תמרתו אין זו מעילה, הא איסורא לית נכולהו, ונחוס' שם מפרשי דיש נזה פלוגתא של הירושלמי והבבלי, ועיי' תוס' סוכה ע"ג ותוס' שנת כ"ה. ואם איסור זה דלדורייתא או דרננן עיי' נפמ"ג רי"ח א"ח"ז', דיש נזה פלוגתא בין הרמב"ם ותוס' ורש"י. ע"ש.

פריחים שנותנים ע"ג ארונות של מתים

ובאו"ח רי"ח מחלק בין שניתנו הנשמים לנרדך הנות דאז אין מנרכין עליהם וכשנתנו לכבוד החיים מנרכין עליהם. והטעם כחזו שם מפני שאין נותנים את הנשמים למת אלא להענין סרחוטו, ע"ש. והנה יש כאן שאלה, מה הדין נאותם הפרחים הנותנים ריח טוב שמשימים על הארון של המת נמדינות הללו — הגם שנודאי אין מן הראוי לעשות כן כי יש נזה משום חוקות עכו"ם — והפרחים אינם לשם העננת הסרחון אלא לכבוד המת, ואם מנרכין על ריחם, ולענין איסור להריח נהם אין חילוק אם נתנו לריח או לשם כבוד המת, דהא איתקלאי למת ואסור נהנאה כנ"ל.

ולכאורה ה"י מקום לומר דמה שהוקנה להמת אסור נהנאה היינו הדברים שהם יכולים להיות לרכי המת, כגון העפר הארון המלנזשים, כי יוכלו לשמש לנרדך גופו של מת אלא ריח של נשמים כל שאינם להסיר את הסרחון של המת, לא יוכלו לשמש לנרדך המת, כי אין נאפשרותו של גוף המת להריח, אי"כ נע"כ שזה הוא רק לכבוד החיים וממילא אין זו איסור ומנרכין על הריח. אולם יש לומר, הלא כל הילפותא דמנרכין על הריח הוא מכל הכשמה תהלל וגו', איזה דבר שהנשמה נהנית זו ולא הגוף הוי אומר זה הריח, והנשמה של המת ג"כ מריחה את הריח וזו שהוקנה למת לנשמתו ואסור, אלא דזה אינו צרור אם דבר שהוקנה לנשמתו של המת נאסר נהנאה דבר שהוקנה לגופו של מת, (א) משום דאין מיתיה חלה על הכשמה אלא על הגוף (ב) הלא כל הילפותא הוא משם שם וגמרינן

עבודה, אצל אכילה נרדך עבודה היא ומותר להם לכהנים ליטב וקשה לומר, דהרקת שהוא עמנו ה"י מעלי תוס', פליג תוס' הנ"ל, דאי"כ תקשי ל"י קושיות תוס' שם ניומא מונחים י"ו, מה יושן שאוכל. גם מה שכתב שם הנית יחוק דאפשר שאכלו הקדשים נסוכה שהיתה נגוי' נחול ופתוחה לקודש, לא אחי שפיר למאי דפירשו שם נחוס' דגם לענין יצינה הוי כעזרה עלמה ואסור ליטב נה. ע"ש.

סימן תתש"ם

מותרים שמת נכרים מתעסקים בקבורתו

[א] **שלא** להתעסק וכו'. פיר' דהתוס' ה"י רק שלא יתעסקו ישראל נקבורתו אז מותר להיניח לגויים שיעסקו נקבורתו ויקבורוהו ננית הקנרות של ישראל רחוק מן שאר הקנרים. משמע שאם התרימו עליו שלא יהי נקבר נקבורת של ישראל אסור להיניח לגויים לקברו נקבורת ישראל אפילו רחוק משאר הקנרים.

מתעסקים במת בתשעה באב מותרים לרחוץ עצמם בחמין

[ב] **רוחצין** נמים וכו'. אינו מסתבר דהכוונה רוחצין את המת נמים חיים, דפשיטא, אטו המת חייב נענינו תשעה באב, ואפשר דנא לומר שאלו המתעסקים נמת, מותרין לרחוץ את עצמן נמים חמין לאחר שהתעסקו, כי אין זה רחינה של תענוג אלא להסיר הריח. וכעין שכתבו תוס' נזכרות ט"ז: ד"ה. אסטניס, דאם לא ירחו הוי נער ואין חיונ לענר את עמנו נתשעה באב אלא שאסור נתענוג. ועיי' מג"א, סי' תקנ"א, משום שאין רגילין נרחינה אין זה נער, אצל נכ"ד נמתעסקים נודאי דיש מזה משום נער, ואפשר דגם תשם סכנה לנריחות יש אם לא ירחו את עצמן נחמין. [ג] **קטנים** יתענו וכו'. מאי מזה יש לקטנים להתענות נתשעה באב, נודאי מירי קטנים שמחכים אוחס להתענות לשעות.

סימן תתש"א

בשמים שעל גבי מתים ושל בית הקברות

[א] **ומה** שאין וכו'. כלומר, קרא נד"ה"ב, מיירי שהניחו את הנשמים לתוך ארונו של מת, והמת ה"י נקבר נמטרה נכוכין מאי אפשר שהחיים יהנו ממנו. אצל ננית הקנרות עמנו ינולו להניח מן הנשמים. ומדברי רבינו שכתב ומה שאין ננית הקנרות נשונים מן יהנו מהם, משמע דלאו דוקא על אותם הנשמים אשר יה"י על הקנרים אלא על כל נית הקנרות אסור להינות מהם, משום דאם יה"י על הקנרות יה"י הוקנה למתים

תתחשבו. כשיש דבר בקיר ומחפשים על המתים שמה יש מהם (א) שבלק הבגד והוא פכנה (ב) או ידיו [א] אין פשוטות שנאמר (איוב כא לג) ואחריו כל אדם ימשוך כל דבר שחמו מרוב פיקח נפשות מותר לעשות למת.

משנת אברהם

מניין שמברכין על דריה — הסבר

ובעיקר דקדוקו של השואל נאמר הנל מה היא השאלה שאנו נגמ' מנין שמברכין על הריה, והלא כללל הוא דאסור להינות מעוה"ז נלא נזכה וכל הנהנה נלא נזכה כאילו מעל, ותירץ השואל גם — הוא האדמו"ר זק"ל"ה מאלקסנדר — דס"ד דאילו טעון נזכה משום דקול ומראה וריח אין בו משום מעילה, כבר קדמו הנל"ה נזה ע"ש. אלא דתירץ זה דחלו הא"מ דהא מסקינן נפסחים — וכן הוא נפ"ק דכריתות — דהמריח מעל ודוקא לאחר שחעלה שמריתו פטור, ע"ש. ולפע"ד נראה נפסחות דשאלת הגמ' היא מניין שמברכין על הריח, היא משום שלא מניע נזכה הנהנין אלא כשהגוף נהנה ממנו ממה שזכנם נגופו, כגון אכילה ושתי', אלא דנרים שסם מחוץ גופו של אדם, כגון הלונש נגד יקר ונהנה ממנו או כשכשי יקר ונהנה ממנו, אין מברכין עליו נזכה הנהנין, — וראה גם נפ"ק חסידים ח"א, דף ק"ב וגם נהשמטות שהנלתי דברי הר"ם נפ"ק ניד הנש"ה, דמאי דלמריק המתעסק נחללים ועריות חייב שכן נהנה, היינו דוקא הנאה גופנית כגון אכילה שתיה ונעילה, אלא הנאת חינוס של מלנזוים שהיא מחוץ לגופו אין זה מנטל את הפטור דמתעסק, ע"ש — ולכך ס"ד דאין מברכין על הריח, לכך הוגרד האסמכתא דקרא דכל הנשמה ונר.

סימן תתשמ"ב

נעפ"עך לתוך ידי המת

[א] אין פשוטות וכו'. ראה מה שכתנתי מה נח"ל סימן של. נאריכות נדינים הללו לענין פתיחת הקברים, וראה נש"ת חתם סופר יו"ד פ' שכ"ז שאלו רנה לנטל את המנהג שנהגין עליו חזרי הקדושה לתת, נעפ"עך לתוך ידי המת ועל ידם מקמיים את אצבעות ידיו, והשאלה הסתמך ענמו על מה דאיתא נספרי שמה רנינו ע"ה אחר לחרן פשוט ידיו, והחתי"ם פוסק שלא לשטות מן המנהג הנהגו, ובעל נאר היטב ונפתחי תשובה ניר"ד סימן ע"ב הביא דברי החת"ם וגם דברי החכמת אדם נקונטרס מלצת משה ס' די שהניח דברי הס"מ אשר לפנינו נהנפס ס' תל, ומסח: או ידיו פשוטות" ולא אין פשוטות". ונשדי חמד חסיפת דינים, מערכת אבילות אות קכ"ו, הביא את כל הנ"ל, וכתיב לפני הגירסא נפ"ח או ידיו פשוטות" הרי זה סכנה משמע דכחן כהמנהג לקמן את אצבעות המת, נעפ"עלך. ע"ש.

ודג"ה זה נרור כי הנוסח הנכון נהפ"ח הוא כמו שהוא לפנינו או ידיו אין פשוטות. כי כן כתוב נדפוס ראשון של הס"מ מצולוניא, ואפי דקדקתי נהרנה הולאות של הס"מ, ונכולן כתוב כמו לפנינו, ונולחי טעות הדפוס הוא נספר חכמת אדם. אלא דלא הננתי את כל הדברים, דהלא אין המדובר נהספר חסידים ולא נהספרי הנ"ל מהאצבעות אלא מהידים, כלומר, שהידים צריכים להיות פשוטות אלא אין זה כולל כלל את האצבעות. וגם מהתדרש הקלת הונח נמתיק כשנברא האדם נא נידים קמועות — כשמת נידים פשוטות, אין ראי', דגם כאן לא התכרו אצבעות אלא ידים, ואולי הכוונה נמה שמתו נא נידים קמועות, למאי דלמרו נדה ל', למה הילד דומה נמעי אמו, — שתי ידיו על שתי נדעיו, שתי אצילו על שתי ארכנותיו וכו', ועי' נתום

מעגלה הערופה, ונני עגלה הערופה אין נשמה אלא גוף העגלה גרידל.

ונראה נזולחי יש איסור ריח נחותן הפרחים שמשמין אלא המתים, ומאי להא דלמריק נמשנה ע"ז י"ג: עיר שיש נה ע"ז והיו נה חיות מעטות וכו'. ונגמ' גם אחר רש"ל לא שנו אלא מעטות נורד והדם דקא מתהני מריחא, ופירשו גם נתום' דלא דמי לנת תיהא דלמר לקמן דף ס"ו: דשרי משום דריחא לאו מילתא, דשאני ורד והדם דעיקרייהו לריחא קיימי והיו כמו קטורת דלמריקן לאחר שנעשה נחותו נהי שאין מועלין בו איסורא מיהא איכא אפילו לא הוי עיקרייהו לריחא שמה יש לאסור — ושמה נע"ז אפילו ללקות נמי לקי וכו'. ע"ש, וזה מחללים דריח אין בו מעילה אלא אסור, משמע מן התורה אסור. כנ"ל נפסחים כ"ו. ונת תיהא שאני משום דהריח נכנס נגופו של המריח ומזיק. ועי' נתום' שם ס"ו: ונתום' נ"ה, דף קט"ז, ד"ה, הכרעה. ונש"ת הרדנ"ז ח"ג סימן תרכ"א מפלפל אס יש מעילה נורד או נשואנה או נשמים של הקדש ע"ש ולפלא שלא העיר מדברי התום' הנ"ל.

וד"א דלמריקן נפסהדרין מ"ת. מותר המת ר' נתן אומר יעשו דיוסם על הקרו או זילוף לפני מיטתו, אפשר דזילוף אינו אלא להעניד את הפרחון, כלומר הגם שגם החיים עושין זילוף לריח עונ כדלמריקן ננ"ה קט"ו: שותין מלוג מסלע ומזלפין מלוג נשמים, אלא התכלית של זילוף למתים אינה לנורד ריח טוב אלא למנוע את ריח הרע, ועוד שאני זילוף דמיקלל איסורא, כדמשנת נע"ז ס"ו: נתנור שהסיקו נכמין של תרומה. אלא דנ"ע ממה שכתנו התום' שם נע"ז סו: דזילוף של יין נסך ודאי אסור דהויא הנאה נמורה, ואמאי מותר זילוף למתים, ועי' כתיבן הראשון הנ"ל.

בכ"ל אופן שלא יהי נראה מדברי רנינו שאינו נכון לנטוע פרחים על הקברים, כי יש לחוש לתקלה שהנאים לשם יקחו מן הפרחים מה ודאי איסור נמור הוא ונפרחים שיש להם ריח עונ כפי הנ"ל יש איסור להינות מן הריח האיל ואיתקלו למתים, אפילו כשאינם תולשים את הפרחים מן הקברים אלא איסור יש להינות מהריח גרידל. ועי' נרש"י נדה ל"ז, ד"ה. דקא פרח אסא, רגילין היו להניח הדם על המטה, וכו'. ואפשר דרק הדם אחד ולא הדמים הרנה. שאין נהדם אחד כדי ריח טוב ונ"ה סב"ד ניותר את סגרת התום' הנ"ל נע"ז י"ב, דהמריח נורד והדם של ע"ז יש בו איסור תורה ושמה חלקי נמי לקי, הגם שעל הריח נזולחי דאין לוקין, י"ל נהקדם מה שכתב מרן זצ"ל נאמר הלכ' נזכות סימן ל"ז, דאלמלא קרא דכל הנשמה תהלל וגר היינו אומרים שאין נזכה מועלת להנזיא את המריח מידי מעילה, משום דנש"ם ערכין כ"א איתא דהמשכיר נית לחנירו והקדישו אוכר הדד בו מעל, דאף חכות הדירה שלו קדמה להקדש, מכל מקום הרי הוא נהנה מנית שגופו קדוש, וה"נ המריח נפרי שיקרו לאכילה והוא מנרץ על הריח, הרי הגוף של הפרי לא יא' מידי מעילה, כי לא נרץ נזכה הפרי אשר תולחנו מידי מעילה, והגם שעל הריח אין כאן מעילה, משום שנרץ על הריח, אלא סוף כל סוף הוא נהנה נהיתר מריח היוצא מנגוף הפרי שיש בו מעילה, כעין הנ"ל נערכין, והוא סגרה נפלאה, ונכן נמי לענין המריח נורד והדם של ע"ז הגם דהריח לעלמו תלמר שאין בו איסור תורה, אלא הנאה של היתר זו יולא מההדם שיש בו איסור תורה. והנן.

מבטן אסו: תרי ר' מאיר כשנברא האדם בא כידים קמועות כי חוצץ כשמת כידים פשוטות לומר וכו' כל מה שקיימי מה לומר רבנו שידי המת נזכות לזיית פשוטות.

תתחשבו, (א) בלחם חפנים סימן שנינו כתוב: ג"א שבלת, ח"ל שנקבר בתוכיכם בלילה. (ב) כשאר תאווה פיקח שלי"ש: אסור לו (משנה לאהרן) פשוט ידיו ופשוט. במדרש קהלת סוף כוסר י"א

תתחשמן. כתיב (קהלת ג כא) פי ידע רוח בני האדם העולה היא למעלה וכתוב (שם יב ז) הרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה אם הרוח שבני אדם קורין להם נשמה אם יתכן לומר שאם תפול מנבחה לא יזיק לה אם היא של צדיק יש לה כבוד ואין רק כמו שדרכה כשהיא בגוף אם אדם נטול כובא לו אם כאשר יבא לו אם רקב יהלש אם צמא יהלש ואם רואה באחזיון רעה יצטער ואם כל אלה לא יהיה בנשמה לאחר שיצאה מכיתה וממלכותה שהוא הגוף ועוד אם אדם יפן יכולין אויביו לעשות לו רעה כשהוא יפן הנשמה אינה רשינה אם כן למת יהיה הצדיק שבכבוד נשמתו באותו עולם בכל המוכות למה יהיה בתחית המתיים ויהיה בגופו שהיה קודם שמת אם יפול ששהו חי יבא לו ואם ירקב ויצמא יהלש וצריך לפרוה ולישן ואם יפגעו בגופו מקרה רק יצטער אם כן מוטב היה לו שלא יהיה בתחית המתיים ואם כן מה יתרון לצדיק שיהיה הוא לרקע לו אלא הגוף כשתשוב לו הרוח לא יפול הרעה כי כתוב (ישעיה מג ב) כי תלך כמו אש לא תכוה וכתוב (שם שם) כי תעבור במים אתך אני ובכנרות לא יפטרך ורובי הצרות הראשונות נשבתו ונפתרו מקיני וכתוב (שם פה יט) ולא ישמע בת עוד קול כבי וקול זקקת ואשר (א) אמר ישמאל אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיפסוד מלכות בלבד והנה לשאינם צדיקים אבל לצדיקים נשורים כל מיני הנאות במתניהם ד"א קודם פריאת העולם החדש אבל (א) לאחר שיברא השמים החדשים והארץ החדשה (ב) אין מלאך המות ומלאכי הכלה נהפכו לרחמים ומלאכים מרחיבים את הלכות לשון ולשמה ולא יפיעו לדאבה עוד ונפו יגן ואנחה ואין שפחה בעולם ולא ישכה אדם דברי תורה ויהיה כמעין המתגבר וכנהר שאינו מוסק וכשיראה את חבירו שחקב"ה מקרבו יותר ממנו להחנותו מיו כבודו החיצון שהוא רוחה שמה בנפשו ויש לילה שהנשמות יצאות מן הקברות כגון בליל (ב) השענא רבה יצאות בשחלכנה יצאת יצאות ומתפללות וכבר יצאו שנים והחבירו עצמם במקום אחד כבית הקברות ושמו שאתה אוסרת לחבירתה נצא ותפלל יחיו יצאו כל הנשמות התפללו ובקשו רחמים שלא יגורו ביותה על החיים גם אותם שימותו שישבו מדרגה הרקע וכוהלי קל ועל כל ענין של חיים ועל עצמם למחר לפרו דין מעליהם ועל אחרים והגידו לקהלם לשנה אחרת בליל השענא רבה חלבו שנים אחרים ויצאה מן הקברים רק בתולה אחת שמתה קודם שבת אמרו תצאי אמרה איני יכולה מפני כי אבי היה עשיר וירד מנכסיו (ג) וקברה בלא בגד ושמוק שמקנת מן הנשמות אמרו לא ניקבץ יחירו כי כבר שנים נילו עלינו לרבים אלא כל אחר ואחר יתפלל בקברו שלא ישמעו החיים והגידו לעם ובעפרו על אב ולקחו בגדים וחלבישו לאותה בתולה ואם התברוכין בלו אין זה פונק את הנשמה שהרי הגוף בלא (ג) הנשמה בתוך עצמות המת והנה אף על כל מה שיצא מן הגוף המת (ד) שהרי מעלה בזכורו מביא הרוח על ידי עפר שובלע מן המת.

משנת אברהם

המשיב רוחו של המת

[ב] השענא רבה וכו'. ספור זה דומה כולו למה שנלמד בנצרות י"ח: אלא ששם המעשה נליל ראש השנה, ונלנות דרי נתן פ"ג, ליתא ליל ראש השנה, ולפטר דמסחות שונות היו נמלחם זה, ונטעם ללפני רנינו הי כחונ ליל השענא רבה, ורלה יו"ד, ס' קע"ט-י"ד, ונמ"א שם שיש מתירין להשניע את רוחו של המת שינא זיני לו אשר יאלל ממנו, ואין זה נכלל דורש אל המתים כי הדרישה הוא מלת הרוח של המת ולא מלת גופו של המת. וכנראה רנינו נכלל התכוון לזה, כי התחיל לדבר מרוח בני אדם וכו'. והריטניאל וכן המהרש"א כתנו שם בנצרות דה הי חיון נחלוס ולא שמיעה נפועל, ומדנרי רנינו לא משמע כן דהא כתנ יאלו שנים והתנילו עומס נמקוס אחד נניית הקנרות ושמעו, משמע שמיעה ממשית ורחוק הוא מלד שנים חלמו חלוס אחד נשעה ההיא, ומה שכתנו דההיא עונדא דשמואל שם הי גם כן נחלוס, משום דשמואל כהן הי, כדליתא נמגילה כ"ב, אין זה ראי' דאין איסור לכהן להיות נניית הקנרות רחוק מן הקברים אם אין שם אהל, או שאל הקברים היו עשויין נלופן שאין נחס טומאה רלוזה.

הנשמה יורדת למטה גם לאחר י"ב חדש

[ג] והנשמה נתוך וכו'. נשנת קי"ג: דתניא כל שנים עשר חדש גופו קיים ונשמתו עולה ויורדת לאחר שנים עשר חדש הגוף נטל ונשמתו עולה ושנו אינה יורדת. ולפי דברי רבינו הלא אפילו לאחר י"ג חדש הנשמה נתוך עומות, דהא כתנ שהרי הגוף נלה, וזה ודאי לאחר י"ג חדש. ולפטר דכוונת רבינו כפירוש התוס' נשם דלף לאחר י"ג חדש כשהיא רונה היא יורדת ע"ש, ואין להקשות לדברי התוס' מאי הקשה האי זרוקי לרני אנוהו — שם — היכי אסקי' לשמואל נניילא,

מנחות לו, ד"ה. קנורת, ונחוס' שנת לנ ד"ה. מרפקו, ונכ"מ. דיד אינה פסת הוד מקוס אלנעות אלא למעלה הימנה, ע"ש. וממקרא שהניא רנינו: ולאחריו כל אדם ימשוך, נראה שהכוונה, שלאחריו היינו אחר מותו, כל אדם ימשוך, כל אינריו מתמשכים ומתפשטים, ומכלן סמוכוהו שהידיס לריכות להיות פשוטות, והגם דהמפרש נהגדפס אחרת מפרש. ולמעשה על כל זרה שלא תנא, נודלי שמהרואי לכל מקוס ומקוס להחזיק נמנהגיהם ונפרט נעמיים אלו שאין להם שורש גדול נש"ס, אלא העיקרי הדימס הללו נמסרו נע"פ מליש לליש, ואין לשנות מן המנהגים הנחתיים, כפסקו של החת"ם הג"ל.

סימן תתחשמ"ג

עולם הבא בגן ערן ועולם הבא שלבסוף כל הזמנים

[א] לאחר שינרא וכו'. רנינו מפרש נשני אופינים: (א) כי לאחר תחיית המתים, הנפשות של צדיקים גמורים לא יסנלו שום רק נופי. (ב) שיש עוד עולם אשר לא ננרא עדיין, והוא יהי' ננרא לבסוף של כל היעודים העתידיים, ואלו לא ימותו עוד אנשים אשר יזכו להיות נלותו העולם לאחר שינרא. וכנראה. אלו שתי הדעות מקנילות להדעות המתולקות בין הרמנ"ס. והרמנ"ן ז"ל, הנאתים נחלק אי' דף לא, ונחלק ני' דף רט. שלדעת הרמנ"ס ז"ל שאלס זוכה לעולם הנא נגן עדן מיד לאחר מיתתו אם יש לו זכותים ורואי לכך, והרמנ"ן ז"ל נשער הנמול שנותרת האדם סוגר, שיש עולם של גן עדן שנו זוכה הזוכה מיד אחר מיתתו, אולם העולם הנא הטוב נהחלט אינו עדיין כעת נמזיאות, אלא שלבסוף כל הזמנים ינרא הדי את העולם הנקרא עולם הנא שהוא עולם שיש בו אך ורק מן הטוב נהחלט, וראה נרדנ"ז ח"ג סימן תתל"ט, תשונה ארוכה נענין תחיית המתים, אם אלו שיחיו ימותו עוד או לא.

התחשמן (א) שבת ס"ג א'. (ב) גם רמ"ג כספר האמונות מאמר השביעי כתב כי המתים שיחיו במיתים לא ימותו עוד וכן כתב ר' ווא' מאן בתשובה שנתסח כספר סעם זקנים יעו"ש, וענין תשובת גרובין וי"כ סי' תל"פ. (ג) ענין ברכות י"ט ב': קבורה במחלת של קנים. (ד) ענין סנהדרין ס"ה ב': מעלת בזכורו וברשי"ש: מעלת ומשיב את המת על זכרותו ועי' תוס' שם ד"ה מעלה, ועוד שבת קי"ג ב': כל האוכל מעפרה של בבל כאלו אוכל מבשר אבותיו.

תתשמו. (א) אחר לא ראה כליל הרשענא רבה על ראשו והתענה הוא ואחזבו הרבה צומות ונתן צדקה הרבה וחי כמה שנים אחר כך כרתיב (משלי יא ד) וצדקה תציל סמות (ב) כליל הרשענא רבה חותמין ולכך נקרא בצאת השנה ובשמיני נחריץ על הנשמים כמה יתפרנסו החיים וכן אחר רפאינו ברכת השנים כמה יתפרנס (תחלים לנ יש) לחציל סמות נפשו ולהיותם ברעב [א] מי שהייב לאחריהם לא ירבה בצדקות עד שיפרע ולא יעשה אדם צדקה בכדור שישי בו סכנתו. (ג) לאחר [ב] ניתנו מנעלים של מת ורצה לתת אותם לעני אמרו (יקרא יא יח) ואחפת לרעך כמדרך אלא תסכרם לפני שלא יבאו לירי יחודי ותן המעות לעני.

משנת אברהם

גשם ספר עלמות יוסף שכתב דלולי דמסתפילא הייתי אומר שיט טעות סופר נס"ח, ונ"ל של מתה, ומקורו מש"ס חולין ז"ד, כמנוח נחמ"ק כאן, אולם אין הלשון של רבינו מורה כן, ועוד אם הכוונה לא יתכור אדם לתנירו סנדל של מתה נכלל של חיה שמוטה, מפני ז' דברים, אי מפני שמתעהו ואחד מפני הסכנה, ופירש"י דהסכנה שחל מחמת נשיכת נחש מתה והאדם נכלע נעור, איך עלה על דעתו של אותו אדם, שהניח רבינו, לתת אותם לעני, וכי עני לא נעי חיי, ונפרט שאין זה מסתבר, דנמינו ונס נימי רבינו, אינם סהרים נמים מגולים משום שאין המתים מנוים כידוע, ולמה יחזבו ביותר נסנדלים שכמעט אין סכנה כלל אפילו מתה הנהמה מנשיכת נחש, כי לאחר שמתענין העור האדם אשר נעור כלה מלהיות מזיק, אלא דנכל אופן נריך להנין מה נשתנו מנעלים משאר נגדיו של מת שמתים לאחריהם ואין בהם סכנה.

והשיב לו החסן נתוך י"ג חדש הוי, ואחלי לא השיב, דאפילו לאחר י"ג חדש משכחת דהגשמה תהא למטה, אם היא רונה. משום דנודחי החסן שמואל לא רנה כדכתיב נקרא למה זה הרגותני.

סימן תתשמו"ד

צדקה בממון של אחרים — עבירה היא

[א] מי שחינו וכו', דבר פשוט הוא שזה נרע מסתם נוננ ונחל כי למלט את נפשו הוא שואל אצל זה הנוגז לתת צדקה אין כל הנטדקות, וצוהר ויקהל. הלא פרום לרעך לחמד, לחס לא כתיב אלא לחמד, ממחונך ולא דגזילה ולא דעושה ולא דגנינה, דאי הכי לאו זכותא היא אלא ווי ל"י דלתי לאדרכא חזוני. ע"ש, וכנראה מה דנקט צוהר ולא דעושה, הוא נקורת נגד הרנה מחחינו המגללים את פועליהם ואינם משלמים להם שכר כדנעי, והם הפועלים עוזדים נכל נפסס ואי אפשר להם לפרנס את משפחותיהם מהשכר עבודה הדלה והלנומה, והנעלים שלהם הם נעלי צדקה, וצומן שמתותיהם מתפרשים בהעתונים נפרט שנפרט, ועליהם צוהר אומר: ווי דלתי לאדרכא חזוני. **וכתיב:** כי איני הי אהבנ משפט שונא גול נעולה, משל לחמד נריד שהי עונר על נית המכס אחר לענדיו תנו מכס לחוכסים אחרו לו והלא כל המכס כולו שלך הוא, אחר להם ממני ילמדו כל עוזרי דרכים ולא יצריחו עמנו מן המכס וכו', והשאלה איך ילמדו ממנו, הלא המלך שנתן למכס לעמנו הוא נתון כי כל המכס כולו שלו, ולכן אין לו ענין להנריח עמנו מן המכס מה שאין כן בשאר אנשים. אלא הכוונה הש"ס רונה שזה להדגיש עד היכן הקורה ממלסת נגול, שזה שנחל זה והניח עולה, נענס עמנותו לא עשה מעשה גזילה נמורה, כי השא ככל הכסף וההבנ של הקנ"ה הוא, והוא לקח את השא והניחו עולה להקנ"ה, לכל זאת יש כאן גזילה נמדת-מה כי לעת עתה השא נרשות הנעלים, מה הוא ממש כהמשל מן המכס, שהמלך המנריח עמנו, אינו נחל את מי שהוא כי כל המכס כולו שלו, ולכל זאת אסור לו גם להמלך להנריח עמנו מן המכס, כי איני הי אהבנ משפט נגרי, וקל וחומר הדבר, אם עושה את הפועלים ונתן צדקה נממונס, ווי ל"י ווי לנפשי.

מנעלים של מת — סכנה

[ב] מנעלים של מת וכו', נספר השמרת שלום חידושי דינים לוי"ד הלכות שמתות, ערך סכנה הניח

ואמשר ליתן טעם רחוק לדבר, הנס דנאלו העיניים שיט נהם משום סכנה קשה לומר טעמים, כמו שכתבתי נצלורי להנולאה של ס"ח צריש ח"ל, נהקדס מה שראיתי ננפנת פענח להנלון הנפלא מראגאלאוו נחלק נירור הלכות שונות נש"ס, דף ז' — שהסניר דברי הירושלמי שנת ר"ב, לאו אורחא דבר נש מיהוי ל"י תרין סנדלין חד לחול אחד לשנתא, משמע דהגם דמזנה שיהי' לו לאדם נגדים מיוחדים לשנת, כמתארם שלא יהי' נגדך של שנת כשל חול, אצל לא נסנדלים, משום דסנדל אין עליו שם נגד אלא נשעה שאלס שמתמש בו, ולא כשאר נרגליו ששם נגד עליהם תמידי, ולכך אחרו ניוחא ע"ח כשעזר נרגליו נמים ועזרוה, "דרך מלגוש", כלומר, משום שנמים אין המנעלים עושים הפעולה, לכן נקרא רק דרך מלגוש, ונירושלמי פי"ט דשנת קרי ל"י דרך מנעל.

נמצא מנאל לפי זה דכל הנגדים של אדם, אפילו נשעה שהאדם מת אין הניב מיתה שולטת על הנגדים, כי מעיקרא שחם נגדים והשחל נמי נגדים שחם, אצל נמנעלים שם מיתה פועלת עליהם, דכיון שהאדם מת ואינם ראוים לו, ולא ישמשו לו לפעולתן הרי הם חודלים מלהיות קרוים נגדים כלל, והמיתה של הנעלים שולטת גם על המנעלים שלו, ובכן יש סכנה שאיש אחר ילגוש אותם לאחר ששם מיתה פעלה אליהם, וסמך לזה מינמות ק"ד דכל מנעל שאינו להילוך אין עליו שום מנעל. ע"ש ולפי זה יש להזהר נכל מיני מנעלים אפילו של אדם עור, ולא כמו שנידד נעל משמרת שלום הכ"ל. כמובן, שאין זו אלא השערה רחוקה, וכתבתי רק כדי לקרנ את הדבר אל השכל.

מקיימת חתימת ב' ספרים הפתוחים ברי"ח כ"י אבל ברי"ח ורמב"ם ורא"ש לא נזכר כל זה ואמרו על הרי"ר רק חתימת הנרבה והקפת ד' פעמים, רק כוזה ויקרא ל"ב א': וביומא שבתקאה דהג הוא ביומא דדינא דעלמא ופתקין נספקי מבי מלכא, ובזהר ויהי ר"ב ב': ואי זכי נחשובת שלמת נדקא יאוח תליץ לית עד ההוא יומא דעצרת יהוא יום שמיני דהג, ובידושלמי ר"ה פ"ד ה"ח: ואוחי יום יום ידירושון זו תקיעת וצרכת ופירש הפ"ם מפני שרי"ה הוא תחלת דין והרי"ר חתימת בור דין. (ג) בחולין צ"ד א': לא יסכור אדם לחבורו סנדל של מתה כ"י כ"י מפני הסכנה, אבל רש"י שם ברי"ה סנדל של צור בחמה שבתת אין עורה חזק כשל בריאה שחושט.

התתשמו, (א) בהוריות ר"ב א': האי מאן דבעי למיטע לאורחא ובעי למידע אי חור ואחי לביחיה ניקום בביתא דהברא (או דהברא) אי חיי בבואה דנבואה לידע דהדר ולא מילתא היא, ויש להעיר כי שם בהוריות מוזכר עשרה ימים שבין ר"ה ליוה"כ"ה, וכן כתב בכלבו סי' נ"ב: ונתנו כמה בני אדם לקום ממשכבם כליל יום הצרבת ומסתכלים אם יראה על ראשם כלבנה, וכן חוכיד מה הרמב"ם בפירושו לתורה פרשת שלח בססוק ט"ו צ"ל, ויבליקוט ראובני פ' בראשית: כליל שפחת תורה אם לא יראה לצלו על צלו לא יחיה שספור ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים ברא אותו הרי ב' צלמים (ציוני פ' שלח לך). (ב) כ"כ בשבלי הלקט כלל קכ"א: ויום צרבת הוא יום חתימת הדין ובספר המנהיג לאכן הירחי הלכות סוכה אות ל"ח: בהושענא רבא

תתשמת. רב אחד ראה קרי ביום הכפורים וחתענה כל השנה וקרוביו ולאחר יתקברה השנה מת (א) חרי החיל [א] שבן עולם חבא הוא.

תתשמו. נשמות יש להם ספרים קרובים [א] על השולחן כמו שרגליו בהיחם ללמוד בן בנותן לומדין. מעשה שעברו ניום דרך בית הקברות בליל שבת וראו יחדיו אחד וספרו על שולחני וקרא בו.

תתשמו. (א) ר"א נימי לרב מלי עלי מכלל שחתי בשמת קובל לפני מי שכבר מת ומדויק שיכניסוהו במחיצתו אלא עת של הער לרחות וזו קובל ועוד בשמת התלמיד ועסק בהלכות שמועות רבו יצא רבו לקראתו (ב) ואמר רבינא כי שכיבנא נפק ר' חייא ור' ארשקיא לאנפאי לפי [א] שימטש שמועותיהם ומתרגם.

תתשמת. (א) והוא [א] אמנשא רחמ קא מחטפ שכבי כי מטא למערתא דרב טובי בר מתנח תפסיה בדיקניה אתא אביי אמר ליה במטותא סינך שבקית, שבקיה לשנה אחריתא חדר אתא תפסיה בדיקניה אתא אביי ולא שבקיה עד דאתיה מספרא ונחיה לדיקניה (ב) קיבל עליו ר' יהודה בן טובאי שאינו מורה הלכה אלא לפני שמעון בן שפת וכל ימיו של יהודה בן טובאי היה משתטח על קברו של אותו הרב והיה נשבע קולו בלילה ובסבירין העם קולו של הרב הוא אמר קולי הוא תרע שהרי למחר הוא מת ואין קולו נשמע אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי ודילמא בדינא קם בחדיה אי נמי פיהי פיהי' כמו שיש בארץ רינים וערעורים זה על זה כך למעלה.

תתשמת. שיל"א בר אבינא עבד עובדא כזתיה ררב כי קא נח נפשיה וכו' בפרק בנות בותים במסכת נידה (א) ער שילא אול לרביתיה ואמר צבית לי זוהרתא ולא נימא לרב מיליה עליה צבית ליה זוהרתא נח נפשיה דשילא חזו דפרהא אפיא מחאי פורייא להאי פורייא אמר ש"מ רבנן פיוסיה פיוסיה והואך ידע שילא שימות יש דבר שאדם ידע לקשות שבכל עת שיחפון שימות ואם תאמר והוא אמור לגרום ליקרב מיתתו (ב) מדר' חנינא בן תרדיון שלא רצה לסתות פיו וי"ל כי שילא [א] ביקש שימות כמו (ג) רבא בר נחמני זכין שראו (ד) שחרפ פורה ממיטה למיטה ש"מ נתפיימו חרי שניהם דיברו דברים

משנת אברהם

סימן תתשמ"ה

אמרו ת"ח אין להם מנוחה — שנאמר ילכו מחיל אל חיל, פירי רש"י מייסנה לייסנה וממדרש למדרש, נרכות ס"ד.

[א] שבן עולם וכו'. כלומר, השאלה היא, נשלח זה אם עלתה לו שנתו, מה שאלה קרי צו"כ, הוא כדי לעוררו שידאג כל השנה ויעשה תשובה ויטי', אי"כ מה שאלה היתה לשם תכלית, אלז זה שמת אי"כ למה נעשה לו שיראה קרי, הלא הגזירה כבר עזרה עליו, דהא אפילו דאג והתענה כל השנה הגזירה נמקומה עמדה, ומשני, דזה הי' לשם תכלית כדי שיסוג נחשונה שלימה ויזכה לעולם הנא.

סימן תתשמ"ח

מתים מרגישים בעולם העליון בהעול הגעשה להם בעולם התחתון

סימן תתשמ"ו

[א] אמנשא דהוה וכו'. לפי הענין הי' זה נגנן שנגנ הנגדים מן המתים ומה זה ענין למכסף, והמהרש"ל שם הרגיש נזה וכתב שהוא כעין אוב וידעוני, ולא ידענא מה ענין אוב וידעוני לנגנ הגונג נגדי מתים, ונדרשתי פירשתי לפי מלי דלמרינן נשנת ע"ה, מנשחל חר אחר גדופי, פירי מין, לדוקי. כלומר, זה אמנשא מין נבוע הי' שהי' מתלבש נאיעטלא דרגנן ונזקון מגודל, ח"פ מתטט שכנן, התאר החינוני שלו הי' כאנשי רמי המעלה מדורות שלפניו, ונתוך תוכו הי' מלא חיות, ועל ידי תאר פניו לכד תמימים רנים נרשחו רשת המינות, ואפשר שהי' מנקר את קרני הגדיקים, להנות את בני אדם כי לדיק וישר הוא, כי מטא למערתא דרב טובי נר מתנה, תפסי' נדיוקנא, כלומר, החזיק נזקנו המגודל של המין, — ולא שנקי' — וגז"ל לדיקנא, כלומר, כי נלי ההדרת פנים שלו לא יוכל לרמות, כי הזקן הגדול שלו הי' כלי ערמתותו, — ואכ"מ, ורנינו מניא את המאמר הזה לנאר שיש ערעורים ודינים, והמתים יודעים שנעשה להם עול.

[א] על השלחן וכו'. הענינים הללו הם למעלה מהשגותינו, כי איך יצויר שנעולם העליון שכולו רוחני יהיו ספרים ושלחות שהם נשמיים ננרלים, אולם מנינו כמו כן נש"ס תענית כה. עתיד לדיקי דלכלי אפתורא דדהנא דזית ל"י תלת כרעא וכו'. אלל דאפשר דגם שם הכוהה אל העולם הנא העתיד להיות ננרל, דזה משי' לעיל סימן תתשמ"ג. אולם מהמסופר נסינון זה משמע שהצור ספרים ושלחות נעולם העליון הוא כולו רוחני ומה נעשה רשימה גם נעולם התחתון עד כדי נמצום שיש אפשרות לראות את הרשימה נפועל.

סימן תתשמ"ט

פיוס למת על קברו, אינו מועיל בכל ענין

סימן תתשמ"ז

[א] ביקש שימות וכו'. המאמר נגמי קשה להנינו: אלז שילא אמר לדניתהו ננית לי זוודתא דלא ליזול ולימח לי לרב מילי עילואי, משמע דמה שתכין אשתו תכריכין נעזו יעכנ את ר' אפי נעולם העליון ולהלשין על שילא לפני רב, ולזה אין כל מונן, והגר"ע נהנהגותיו לש"ס כתב, לריך ניאור ופירוש, ורנינו מפרש ששילא התירא שמת ילשין עליו

וביותר נראה שרנינו התכוון נזה לומר כי אין התורה נשמים, ולפעמים גם דרי מעלה זקוקים להוראה של דרי מטה, וגדולה מזו אמרו שכניכול השכינה אומרת לפמליא של מעלה אני ואחס נמלוך נניד של מטה, ואפשר דאוחו יהודי הנפטר שהתראה להגויס נליל שנת דרך בית הקברות, כדי שיגידו הגויס זאת להחיים שיחפלו עליו ויקילו מעליו את הדין שהי' לו שם נעולם העליון, ומה שהתראה עמנו נליל שנת, אפשר כי הדין שהי' לו שם הי' ננר ענינה על דיני השנת.

[א] שמטש שמועותיהם וכו'. זה המיוון נסמך למה שנאמר למעלה, שהמתים עוסקים נעולם העליון נתורה ונפירות השמועות כשם שעוסקים נעולם הזה, וכן

תתשמ"ט. (א) יומא פיו א'. (ב) עין י"ח א'. (ג) ב"מ פ"ו א': אמר חינוח נפשא תתשמו. (א) נוח ל"ו א'. (ב) ב"מ ק"א ב' וב"מ פ"ב ב' ולפניו: רבא תתשמה. (א) ב"ב ג"ח א'. (ב) מכות ה' ב'.

תתשמ"ה. (א) יומא פיו א'. (ב) עין י"ח א'. (ג) ב"מ פ"ו א': אמר חינוח נפשא תתשמו. (א) נוח ל"ו א'. (ב) ב"מ ק"א ב' וב"מ פ"ב ב' ולפניו: רבא תתשמה. (א) ב"ב ג"ח א'. (ב) מכות ה' ב'.

קשים (ה) אין לאדם לומר אני בן גדולים המקנש חבירי (ו) אלא יש אפילו עם הארץ [ב] שגולד ככתוב מארים ומקנש ומקנש על ידו ויש שחשקה שחקת לו וערשה רעה לפזרים ורואה בשונאיו מה שחפץ לכך לא יתנשא אדם לומר אני מקנש ופי ידע שמא הוא יקנש [ג] ויש דברים שאסור אם ירצה ללמוד לאהרם בנך שיועק לעשות טובת עת שירצה לטות שיטות וכן שמדבר למת דבר אחד ויטות באיזה עתה שירצה.

תתתשן. [א] פעמים שרוא משל מת בא כהלום להי שילך עמו תרי החי או מזרקו יטות או אוחפו ומה יתרון יש למת כי פעמים המסונה שולחו או המת מבקש שיתן לו רשות ללכת אחריו כדי שישוב בתשובה או לחבן תקנתו שארי אמר לחזקה (מ"ב כ א) צו לכתך כי מת אתה (קהלת ז ב) וחיי יתן אל לבו לעשות תשובה.

תתתשנא. [א] לא יצוה הרב לתלמידו והאב לבני מה שהוא סכנה לו ואין חבן חייב אם עבר על דבריו התלמיד אינו חייב אם עבר על דבריו של הרב בנך אם אחר הולח ושמו ראובן וחבן או התלמיד שמו ראובן ויצו האב או הרב לשלוח אותו לאותו בית שאותו הולח שם חבן אינו רוצה ללכת שם לפי ששמו כשם החולח היה מקשה ואמרו הריק עם חבן ואינו חוטא חבן שנאמר (דברים ד ט) רק השמר לך השומר נפשך מאד והאב חוטא ששולחו ומה שאמרו (א) לא נצרכא אלא לבן נילו לבקר החולח שמקצת חוליו יקה אבל לא יטות בו וכן בבית אחד היה חולח ובשתיים שחיקל לחולח מיד היה אחר חולח מן אחר לאחד חולך החוליו וכיקשו לאחר שלא היה מן הבית שישן שם אמרו לו שלא לישן שם [ב] שמו יקבל הוא החוליו קלוי ואינו חוטא בזה אתרא (ב) דשכיה חזיקא שאני. אמרו לא נצרכא אלא לבן נילו שמבקר אותו אם חולח הוא אבל אם [ג] שמו כשמו פעמים היה מקשה ומת (ג) ואין רחוק נפש מפני נפש.

תתתשנב. אודר היה חולח עד מות מן חוליו [א] אשתא צמידתא שקורין מלוי בלע"ז בא אחד ששמו כשם החולח חזיק החולח וחלה הנכנס לבקרו ומת ונתרמא החולח ובאותו יום שמת אותו הנכנס לבקרו ששמו היה כשם אותו הנתרמא היה זה החי הנתרמא בכל שנה מתקנת לפי שבביתנו נפדה זה שאם לא נכנס זה היה מת ובשמת זה תחתיו נותן זה כותרו כיון שקרב ביתנו בעבורו היה מתקנה בעבורו אע"פ שלא שיער בו.

תתתשנג. ראובן חלה והתקנה שמעון וכיקש תהנניף עד שנתרמא וצעהלה שמעון חייב ראובן גם הוא להתקנת קלוי והוא שלא התקנה מפני שהיה צריך לו אבל אם התקנה שמעון מפני שהוא צריך לחיי ראובן שראובן מפרנסו

משנת אברהם

פוחרי חלמות ויתקיים נין לרעה ונין לטובה. ורלה תוס' נרכות נ"ה: ד"ה פוחרי חלמות. דחול שעת הלידה גרים ואין הדבר תלוי נחמיה, ועי' נמרהש"ל סס.

[ג] ויש דגרים וכו'. מכלן ועד סוף הפסוק משתיך לריש הפסוק נענדל דשילא.

סימן תתתש"ן

[א] פעמים שרוא וכו'. כנראה דנס זה קאי אלעיל, לתרן מהיכן ידע שילא שימות מיד, ועל זה מתרן כהן כי לפעמים וכו'.

ודאח' נזווחא סימן כ"ח. ח"ל מפרי זס, דדוקא חס החי מתרנה לילך עם המת אז יש מה משום סכנה, אבל חס אינו מתרנה לא חייק לו. כי עיקר המוכח של המת להעיר חס לנו של החי שיתקן דרכיו, וכן הוא אומר שגו וחיו.

סימן תתתשנ"א

[א] לא ילוה וכו'. ראה ח"ל, סימן קמט.
[ב] שמו יקבל וכו'. כדליתא ננדריס מל: ח"ר יוחנן נודס ח"ן מנקרין ואין מחכירין שמו, ונרש"י סס: שקופן מזה לזה ויש נו סכנה להזכירו, ע"ש.
[ג] שמו כשמו וכו'. כדליתא נחגינה ד: מריס מנדלל שיער ע"ש.

סימן תתתשנ"ב

אישתא צמידתא — פירושו

[א] אשתא נמירתא וכו'. כדמשמע מכתה מקומות נש"ס הוא חוס הנא לו לאדם מהאננים אשר נשתן, כי אשתא פיר' שחפת, חוס, קדחת, וממירתא הוא חולי של

ר' חסי לפני רב, לכן ניקש שימות מיד כדי שיהי לו אפשרות להתנול עלמו לפני רב טרס שלשין עליו ר' חסי, או טרס שיעשט רב ממרומים. יש דבר האפשר לו לאדם למות מיד נכל עת שירנה, אלא שאסור מדינא להשתמש בה, ומה שאמר שילא לאשחו שחכין לו תכריכין, לא משום שהי מוכן להשתמש נאותו דבר כדי שימות מיד, כי גדולי לא ישתמש שילא נדבר שאסור להשתמש בו, אלא התפלל להגס על זה והי נטוח שחפילתו חתקנל ורניט חסיק מדלמרי רנן שימת נחפייסו, הרי נשמע שהי ניניהם טענות וערעורים נעולם העליון, דאס לא כן אינו נופל לשון נחפייסו.

אל"א דקשה למה לא פייס שילא את רב על קברו, כדון חי שרדך לפייס את המת שחפייסו נפני עשרה על קברו, כדליתא ניוחא פו. ואפשר דזה אינו מועיל חס מת אחר מלשין על החי כעונדל דשילא, וחלי דלמר לי שילא לרי חסי ולא תסתפי מר מדליקתא, אפשר משום שגס שילא הוא: לי אש, ולכך השיג לו ר' חסי כי גס נשמו יס רוח לאסיתא דנשתתא.

מזל שעת הלידה גורם לפעמים

[ב] שגולד נכוכב וכו'. כלומר, מה האדם חפילו הוא עם הארץ וכל להעניש, ומסתבר דרשע הטולד נאותו כוכב אינו יכול להעניש, דל"כ חיו לא שנקית חייס לכל נריה, וכעין זה שכתב רבינו כהן לענין אפשרות להעניש, כתוב נספר ש"ח מן השמים ששאל מן השמים על נר הדיל פותר חלומות דמלן דיהב לי אנרל פתר לי טנא, ומלן דלא יהב לי אנרל פתר לי לנישאי נרכות כ"ו, ואמריקו מני כל החלומות הולכין אחר הפה, ועל זה אנו תמהים ושאלים חס אפשר שיטתו נזירות הנורא נענור פתרון הפותר, כו'. והשיבו מן השמים: הלא ידעת וגם שמעת כי יש אנשים שחל תולדותם להיות עיניהם ולאנוס רע, וגם יש שרגליהם רעה וכו' — חף אהה אל תחמה על אלו כי יש אנשים שחל תולדותם להיות

קכ"ט ב' בירשי ד"ה וקייטא ליה סגריס כו'. תתתשנ"א. (א) נודריס ליש ב'. (ב) ססודים ח' ב'. (ג) ססודרין צ"ב ב'.

שפירשי בריה רקא פרה. (ח) עיין ברכות כ"ז ב' : נוספת לרדק ורמא עניש ליה דליה ליה זכח אבות. (י) בשבט קצ"ז א' : האי מאן דבמאריס כו' מר נפי עניש וקסיל, ותייש

או אין ראובן צריך להתקנות על שמעון שהלה אבל אם אין שמעון צריך לראובן והתקנת לא יתכן שיהא כמו טובה ראובן היה צדיק גבור וזלה והתקנה שמעון להקב"ה להחיות את ראובן ואחר כך הלה שמעון ושמעון רוע מעללים ואין יתקנה ראובן על שמעון אלא יתפלל כרי שהקב"ה ישיב בלב שמעון [א] להשיבו בתשובה שלימה ולרפואה וכתוב (ישעיה ו י) ושב ורפא. תתשנה. [א] אחר כך באר הראשון והכן היה מתקנה באותו יום שבת אכזו (א) ובשנה פשוטה היה מתקנה שבשם זכאדר מפסיקא.

תתשנת (א) אין אדם [א] שצריכה לו הרבים רשאי לסגף את עצמו אם רבים לומדים לפניו או מליך למלך ולשרים ולשופטים וכל כיוצא בהם כי אם לא יוכל לרכב אחרים מפסידים.

תתשנו. מעשה בפסיד אחד שהיה בימי החמה שוכב לארץ בין הפרקשנים וכיסות החורף היה משיב רגליו בכלי מלא מים עד שהיו רגליו דבוקים בקרח אמר לו הבריו לפה אתה עושה כך הלא כתוב (בראשית ט ה) ואך את רמבם לנפשותיכם אדרש ולמה אתה סמתכן בנפשך אמר לו לא הפאתי עק כל כך ואי איפשר שלא הפאתי בעונות קלות ובשביל זה לא הייתי צריך לעשות לי ייסורין אלא (א) משיה פובל עונות שנאמר (ישעיה נג ה) הוא סחלל מפשעיו תם הצדיקים גבורים מובלין ייסורין איתי חסך שיסבול אדם ענותי אלא אגו תעד אקשה חסד לרבים כשחצדיקים מובלין ייסורין נהנין רבים כגון (ב) מייסורי ר' אלעזר ב"ר שמעון ורבינו הקדוש היו נהנין העולם וכאלו בידים עשו להם (שם שם יב) לכן אהלך לו

משנת אברהם

קדיש אין מתחשנין אלא עם היום שנו מת, היינו איך הי' קורין את היום ההוא, ואם הי' אותו היום אי' נאדר על הנן לומר קדיש כשיגיע יום שיהי' אי' נאדר ואין מוששין שזו יהי' י"ג חדשים ולא י"ג, דאי לא תאמר כן לעולם נאום אדם תנלי חילוק נאחה יום שמת לא יהי' היארלייט נאותו יום, כגון מי שמת בניסן, ונכל מחזור של י"ט שנה ישנס ז' שנים מעונות יתחייב שלנסוף המחזור יהי' היארלייט נשנה חדשים מקודם, היינו נאלול. אלא ודאי דלענין היארלייט לאמירת קדיש, לא אחר הס"ח שיש חשש לעשות אותו נשנט, ולא נאמרו הדברים אלא נאלו הנוהגים נתענית והטעם משום דרע מולי, לכן תחמירם גם להתענות נשנט.

ובעצם הדבר אאדר ראשון ושני כחדש אחד הם לענין דבר שאירע נאדר ראשון, נראה לי להניא כעין ראוי מש"ס ערכין לא: מחר שני נתי ערי חומה אחד נמתשה עשר נאדר הראשון ואחד נאחד נאדר השני, זה שמכר לו נאדר השני כיון שהגיע יום אחד נאדר של שנה הנאה עלתה לו שנה, זה שמכר לו נמתשה עשר של אדר הראשון לא עלתה לו שנה עד תמשה עשר נאדר של שנה הנאה. — כלומר המוכר גואל את הנתי עד תמשה עשר נאדר — ופריך: ולימא לי אהא קדיס שחין טורא תקחא דידך, איני היסקתי ונשתמשתי ננית קודם של זה אשר לקח נאחד נאדר השני, ולמה אין המוכר גואל תמנו, וממני הוא גואל עד ט"ו נאדר השני, וממני משום דאמר לי את נחית לעינורא, כלומר, נכנסת נחודש העיבור, כלומר, כשלקחת נאדר הראשון הרי זה כאילו הסכמת ששנה זו היא נתי י"ג חדשים, אהל זה שקנה נאדר השני, הלא כבר עבר האדר הראשון ואין להשנה אלא י"ג חדש, הרי דמה שמתרחש נשנה מעונות נאדר הראשון, הרי הוא כאילו אותו חדש יש לו ששים יום, וכן נמי נמה שאירע מיתתו של זה נחדש אדר הראשון ששנו כאילו אותו חדש הוא נן ששים יום.

סימן תתשנ"ה

[א] **שצריכין** לו וכו', מה שצין המתיק לתענית כ"ג, אינו ענין לכאן, דשם נאמר שאין היחיד ראוי לסגף עצמו נתענית שחל יטרך לנריות ואין הנריות מרחמות עליו, ופרש"י כי אין זו כח להרויח להתפרנס מיגיעו, ע"ש. אהל אם הוא עשיר ואינו זקוק להתפרנס מיגיע כפו אין איסור. ודברי רבינו מקודם נתענית יא: אין תלמיד חכם ראוי ליאנ נתענית מפני שמתעט נמלאכת שמים. וראה מזה לעיל סין ס"ו.

אננים נשתן, נ"ח פ"ה, גיטין ס"ט, ועוד. אולם נרש"י שנת ס"ז מפרש אישתא למירתא חוס של קדמת.

סימן תתשנ"ג

על רשע רע לבריות אין להתפלל לתשובה ולרפואה
[א] **להשיבו** נתשנה וכו', תשמע דוקא על זה שהתפלל לטובת הנדיק יש להנדיק להתפלל עליו שישוב נתשנה ולרפואה, אהל על רשע אחר אין להתפלל אפילו תפילה של תשנה ורפואה. והגם דכתיב יתמו חטאים ולא חוטאים, אהל להתפלל לטובתם אין מן הרואי. ואפשר דה דוקא על רשע רוע מעללים שכתב רבינו היינו רע לנריות כגולן וחמסן אהל על מי שרע רק לשמים לא נאמרו דברים אלו, ויש להתפלל עליו לתשנה וגם לרפואה.

סימן תתשנ"ד

מת באדר ראשון היאר ציימ שלו אימתי

[א] **אדר** מת וכו', כפול לעיל סו"ס רלא, והרמ"א נסיון תקס"ח, אר"ח, וכן ניר"ד סו"ס ת"ב. כתב דלס מת נאדר נשנה פשוטה, הנן מתענה נשנה מעונות נראשון מיהו יש תחמירין להתעטת נשניהם. ועל זה כתב הגר"א ז"ל דמעיקר הדין צריך להתעטת נשניהם. ונמת נאדר נשנה מעונות מתענים נשנה העיבור נאותו אדר שמת אס נראשון ואס נשני נשני, ש"ך סוף סימן ת"ב. אהל דלס מת נאדר ראשון כותב רבינו שאותו האחד הי' מתענה נשנה פשוטה נשנט ונאדר. וכתב הגמ"א דשאר אנלים אינם זקוקים ליתן לו הקדישים אלא פעם אחת היינו או נשנט או נאדר. ונתחם סופר אר"ח סימן י"ד שאלה נמי שמת נכ"ט נאדר ראשון אס היארלייט שלו הוא נכ"ט נשנט או נאדר נשנים הפשוטות, ומסיק דודאי הי"א שלו רק נאדר, וראה גם נתח"ס אר"ח קס"ג, ולא אדע למה לא הניא מהמנ"א ה"ל שהניא את הס"ח אשר לפנינו. וכנראה שגם הס"ח לא דינר מהי"א, אלא המתענית, כי המתענית הוא משום דרע מולי של הנן ניום שמת זו אציו, לכן הי' חושש גם לשנט, משום שאדר ראשון נשנה וועונות כשנט נפשוטה הוא, כלומר, שנט הוא סמוך לאדר, והואיל ואדר שני הוא עיקר אדר, דרק זו קורין את התגילה ונחדש שלאחריו נקנע החדש לפסח, לכן אדר ראשון הוא כשנט, אהל לענין יארלייט היינו לענין חמירת

תתשנה. (א) יענין נביא ס"י תע"ח סק"ב. תתשנה. (א) מקור וברי רבנו בענינה כ"ב ב', יענין אר"ח ס"י תע"ב בפניא. סק"ג. תתשנה. (א) סהרורין צ"ח א'. (ב) ב"ש ס"ח א'.

ברבים אמרו לו תלמידיו אעפ"כ אני יריאים שמא תיקנש ומת האיש היה תלמידו חושב בלבו כיון שעשה לעצמו ייסורין יכול להיות שמתוך ייסורין מת כי התלמיד היה רואה הייסורין עצמים היה משליך אש על בשרו והיה מטפל למטה והיה אומר לו התלמיד הרי אתה מתבטל מדברי תורה זה עין לאחר מות החסיד היה התלמיד מצטער שמא יחשב לו עון באותו עולם חלק נשתתף על קבר אותו הסיד וביקש ממנו להודיעו בחלום על דבר הייסורין אם נקנש או אם מקבל שכר וכו' אליו החסיד בחלום אמר לו בא עמי ואראך חביאו בנן ערן אמר לו אנה מקומי אמר לו באותו מקום ואם תקשה יותר זכויות תהיה למעלה אמר התלמיד אנה מקומך אמר לו באותו מקום נבזה אמר לו תראני מקומך אמר לו עדיין לא תוכל לראותו לא עשית זכויות הרבה שתוכל לראות מקומי והיה התלמיד כך שמת על אורה גדולה שהיה שם ולא זכה לראות מקום רבו ידע התלמיד [א] שלא היה נקנש. תתתשנו. אחר ירא שמים חלה והיה מדכה בחוליו אמר לא מסני הנאת עצמי אני בזכה אלא שכל זמן שאני חי אני מזכה את הרבים [א] וכן משה רבינו בעבור הנאתו לא אמר (דברים נ ב) אעברה נא ואראה את הארץ הטובה ופי בעבור הנאתו היה מבקש אלא אמר אני אם אהיה בארץ זוכה את ישראל והקב"ה ענתו ואמר אם צדיק מת וכוונתו בו עומד אחריו הרי כאילו לא מת והתיב (קהלת א ט) [א] מה שחיה הוא שחיה (ב) ותיב (שם שם ה) חרה השמש וכו' השמש ותיב (שם שם ד) דור הלך ודור בא הארץ לעלם עמרת (משלי י ב) וצדיק יפד עולם כאילו הרב בחיים אבל מי שידע מה שאין אחרים יודעים [ב] ולא ליסדם לתלמיד כאילו (איוב ט ו) ועמודיה יתפלצון חזו (שם שם ד) המעתיק הרים אילו הרבנים ולא ידעו התלמידים מה שידע הרב ומעתיק אותם אשר הפכו באפו ועמודיה יתפלצון (ג) ר' הנניח החו מסתפך ברי' חייא בר בא בצפורין הסא כל עמא פריי אמר למה כל עמא פריי אמר ליה ר' יוחנן יתיב ררש כי מדרשא רר' בנייה וכל עמא פריי [מישמעוניה אמר בריך רחמנא רחמי לי פירין] ער דאנא כהיין מי שיש לו תלמיד טוב או בן טוב ולומדו כהיו ומלמדים יברך הקב"ה שזיכהו לראות המעתיק הרים הוריים הרבנים ולא ידעו התלמידים חכמת הרבנים ועמודיה יתפלצון. תתתשנת. חסיד אחר צוה לבניו אמר להם אלה ספרים ואלה חסידים נשארו ביד אבי ולא של אפי חי אלא של ארם סבבל וסת ועתה אם תחיה ידכם משנת [א] תתנו שחיים לקנינים חנונים כשכיל נששו ואחר כך אין לכם עון. תתתשנת. מי שיש לו עבד או שפחה בבית נזיה או יתורית ובעל הבית צוה לבנו חזרר שלא תשיב אותם לצאת ואמריו לבן תקלה בא על ידיהם שהם עושים מרפור לעבירה שאל לחכם מה לעשות אמר [א] מצוה לקיים רברי הסת וברבר שלא יבא לידי עבירה אבל [א] אם בא לידי הסא לא יעשה.

משנת אברהם

[ב] ולא לימדם וכו'. יומח לת, שנינו את נן קמזר, ונסהדרין לא, כל המונע הלכה מפי תלמיד, אפילו עונרין שנמעי לתן מקללין לחוהו, ונכתונות נג, כל המונע תלמידו מלשמשו כלילו מונע חמנו חסד. — משום גדול שימושה יותר מלימודה.

סימן תתתשנ"ח

[א] תתנו שויים וכו'. נודחי חיירי אפין לו לחוהו צעל החפלים מנצל יורש, דל"כ ריך להסויר ליורשין, והא דהגריך לתח את השוייל לענייס, אפשר דמיירי דהחפלים צלו לידי אביו צליסורא, ודומה להא דלמר ר' יוסף אפילו לארנקי של זדקה, נצ"ק ק"ט, ע"ש.

סימן תתתשנ"ט

מצוה לקיים דברי המת, דוקא כשאין עבירה ברבריו [א] אם צה וכו'. כנר האריכו האחרונים אם אמרין מצוה לקיים דברי המת נדנר שיש עבירה. ועיקר היסוד הוא מדברי התוס' גיטין לת. כל המשחרר, דמי שאמר נשעת מיתחו פלונית שפחתי אל ישתענדו נה כופין את היורשין לכתוב לה גט שיחרור — כיון דאין היורשין רשאים להשענדו נה משום מצוה לקיים דברי המת, לא קרינן נה לעולם נהם תענדו ומשום נתינת גט לחודא ליכא איסור עשא. ועיי' צהר"ן שם דלעולם נהם תענדו הוא משום לא תחנם וכיון דליכא מצוה, לאו משום חנינה הוא דעניד רק לצורך עגמ, כמו דלמדין שם מצוה שאני.

א"א כמובן אפין זה דומה לכוון של רצינו, דהסם אין כלן שום איסור, דהלל אין כלן עבירה אם יש לו ענד

סימן תתתשנ"ז

צדיק שלא הסא, תעניתו מנרעו גרעו

[א] שלא היה וכו'. נדפוס ראשון ליתא להנינים, וידע התלמיד שלא היה נעש"י, ונפ"ח י"ש, לפני הנוסח שלפנינו משמע דנלחמת עשה אותו הרצ שלא כהוגן שהי מנער את עלמו עד כדי סכנה, אלא נשגיל מעשיו הטונים והמרוזים של אותו צדיק לא היה נעש"י. אצל לגירסת הדפוס הראשון אין מחלן רחי שעשה הצדיק שלא כהוגן.

והלכה זו כנר פסוקה היא נגמ' נחענית יא: דנמני לנעורי נפשי, שיכול לסנול התענית, משנחו הקנ"ה, אצל מי אפילו יכול להתענות נקרא חוטא, רש"י שם, ועיי' צפיה"מ נפתיחה לפ"ד ולננות: כמו שהרנה סמים מועילים רק לרפאות החולה אצל ל"ח הנריח מזיקין חלה, כן ענין התענית היא תרופה רק לרפאות מי שנחלה כנר תולי נפש אצל לאדם הנריח העינוי רע, ע"ש. ונודחי כוונתו נ"כ דלנדיק שלא חטא ואינו זקוק לתענית נתורת כפרה והתענית מזיק לנריחותו תעניתו מנרע גרע.

סימן תתתשנ"ז

[א] מה שהי וכו'. המפרש נדפס מפרש: ראשי תיבות של "מה" שהי "הוא" — משה, שיהי, כלומר נכל דור יהי כאילו לא מת. ולכך מלינו נגמ' משה שפיר קאמרת, כי כל מי שאומר דברי תורה לאמתן הרי הוא ננחית משה. וכנר האריכו נזה ונפרט נספרי החסידות, ולכן דרשו חרח השמש ונח השמש עד שלא כנתה שמשו של עלי זרחה שנוו של שמואל הרחמי, משום דפני משה כפני החמה לכן דרשו על יני שמש.

וירושמו מצוה לקיים דברי המת, אבל בשאר מיל' לא וראיה לזה ככתובות ק"ג ב' שלא קבל ר' חנינא לישב בראש.

תתתשנ"ז. (א) יצוין מוסח י"ד א'. (ב) קושיין צ"ב ב'. (ג) ירושלמי הוריות ס"ב ה"ד. תתתשנ"ט. (א) בתשובות שבות יעקב ח"א סי' קס"ח כתוב דדוקא בנכסיו

ואינו עונד בו האיסור הוא רק לשחררו, לכן על הנשים לקיים דברי המת לנצל לעבוד בהשפחה, ובענד שאין עונדים בו ליכא איסור לשחררו. וכבר כתנתי ח"א לס"ת, דף ס', ע"ש. אבל כאן נמה שיקיימו לזולת המת לנצל ירחיקו את אלו מניחו, ינאל לידי איסור זנות, ונאופן כזה ליכא מצוה לקיים דברי המת.

לא תחנם, למעוטי תיפלה, קושיות רעק"א ז"ל בכתב-יד

אולם נסנת הר"ן הג"ל הדיכא דעניד לזורך מצוה הייט לזורך עמנו וליכא תשום לא תחנם. ראייתו נכתב יד של תלמידו של רעק"א על מסכת גיטין, הוא חידושים על מסכת גיטין מחת רעק"א שלא הודפסו עוד — גם יש בו מעט חידושים על מסכת גיטין שכבר הודפסו — אשר בהספריה שלי, שהקשה, דלפי זה קשה מסוגיא דע"ז ס"ד דנעי להניא ראי דכל למעוטי תיפלה שפיר דמי, מהא דאין עוררין עם הנכרי בכלאים אבל עוררין עמו כדי למעוטי את תיפלה, סנרוה הא מני רע"ק דלחר המקיים בכלאים לוקה, — ואלו למעוטי תיפלה שרי, ודחיק, לא הא מני רבנן, אי רבנן מחי איריא עוררין אפילו קיומא נמי שפיר דמי, הכא נמאי עסקין דעניד נמינס וריי הוא דלחר ליתן להם מתנת חנם אסור. ופריך, מדריי נשמע לרע"ק, כלומר, דמתתיר ר"י איסור דידיי של נתינת מתנת חנם תשום תיעוט תיפלה, נשמע לרע"ק דשרי נמי איסור קיום בכלאים תשום תיעוט תיפלה, ע"ש. ולדברי הר"ן הג"ל איך נשמע מדריי לרע"ק, שאני נאיסורי דריי, דנזמן שהוא נותן מתנת חנם נכדי למעט נתיפלה, הרי אין כאן שום איסור, דאין זו מתנה לעכו"ם אלא לזורך עמנו, לזורך מצוה הוא עושה, אבל מה יועיל למעוטי תיפלה לנני רונה נקיומן של כלאים שיש נזה איסור תשום מקיים בכלאים, ואיך שרינן איסור תשום מצוה. והגאון הניח ננע"ג. והוא קושיא עומה לכאורה. **ועוד** הקשה רעק"א ז"ל נכתב יד הג"ל, נסוגיא דע"ז הג"ל דהש"ס תוקי הנרייתא כרננן דרע"ק דאין איסור המקיים בכלאים, וגם כר"י דיש איסור של לא תחנם, וקמ"ל דנכלאן מותר לתת להם מתנת חנם תשום דמצוה למעט נתיפלה חה קשה מחד, דאי כרננן אחיא, איכא אין כאן מצוה דהא סנרי דאין איסור נתיקיים בכלאים, ומחי למעוטי נתיפלה יש כאן. וגם אפילו אחיא הך נרייתא כרע"ק, ג"כ קשה מה למעוטי נתיפלה יש בכלאים, הא כתב הר"ג דדוקא נע"ג, ישראל מצוה לשרש אחריה ולאנדה, אבל בכלאים הגם שאסור לקיים אבל אין ישראל מצוה לשרש אחר כלאים ולאנדה, ואיכא אפילו לרע"ק מה למעט נתיפלה יש בכלאים של נכרי, עכ"פ לרבנן דמותר לקיים נודאי שאין כאן שום מצוה ולמה יתיר ר"י האיסור של לא תחנם, עכ"ד, נקנת שינוי הסגנון.

יתקיים היין נסך, תשום אלו תפלים למעוטי תיפלה, הכוונה, שצוה חיונית עלינו למעט את היין נסך מן מציאותו, ולא די מה שאין את רוגים נקיומה, אלא יש מצוה לעשות נפועל דבר נכדי למעט נתיפלה. לכן שכרו שהוא נוטל לשנור את התנית הוא שכר למעט התיפלה ומותר. ועל זה תניא הש"ס ראי דיש מצוה למעט נתיפלה מדתניא אבל עוקרין עמו כדי למעט את התיפלה, סנרוה הא מני רע"ק הסונר המקיים בכלאים לוקה, ובכן זה דומה תמש לין נסך שיש איסור להיות רונה נקיומן, ולכל זאת עוקרין עמו, תשום דאי נלחר דלסור להיטות מן השכר לא יעקור ישראל את הכלאים, והגם דלא יהי רונה נקיום הכלאים, אבל לא יהי עושה פעולה למעוטי תיפלה, לכן אמרין דמותר לו להיטות מן שכר עקירת הכלאים, כדי למעט נתיפלה ושכר זה הוא לוקח נעד מעוטי נתיפלה, כן נמי נשכרו לשנור ניין נסך. ועל זה דחי הש"ס, הכא נמאי עסקין כגון דעניד נמינס ורי יהודה היא, ודלא כרע"ק, ועל זה און הש"ס מדחה דחויי הג"ל, מדרי יהודה נשמע לרע"ק, כלומר, כשם שר"י מתיר איסור מתנת חנם, תשום דסונר דאין האדם עושה זאת לשם מתנה לעכו"ם, אלא עיקר כוונתו הוא לשם למעוטי נתיפלה, והיות למעוטי נתיפלה מצוה היא, הרי אין זה לעונת העכו"ם אלא לטובת עמנו, לעשות מצוה, איכא נע"כ נשמע מכלאן שיש עלינו חיונ דמעט נתיפלה, ולא די לנו נמה שאין את רוגים נקיומה, אלא מצוה "חיונית" היא נפועל, ולא שהמצוה היא "נשלילית" ננד, כלומר, מצוה שלא להיות תפלים נקיומה, כן נמי לרע"ק הסונר שיש איסור לקיים את הכלאים, אין הפירוש שיש עלינו חיונ של שלילית ננד, כלומר, שלא להיות תפלים שיהי כלאים נמציאות, אלא החיונ הוא נהחלט — נפועל, למעוטי תיפלה, ולכן גם רע"ק יתיר לעקור עם העכו"ם אפילו נשכר, תשום שנלחר, דהשכר הזה אינו תשום שרונה נקיום הכלאים, אלא אדרנה השכר הזה הוא נוטל מחת העכו"ם ממה שהוא מעקור את הכלאים של הנכרי שהוא מצוה חיונית של למעוטי נתיפלה, ואין כאן קושיא כלל משיטת הר"ן הג"ל נגיטין, אלא השיטת הר"ן ז"ל מסתייעת מש"ס הג"ל.

וא"ל תחמה הרי הוא נוטל שכר נעד עקירת הכלאים ונעד שנירת התנית, אם כן נהנה סוף כל סוף מאיסורי הנלה, דכבר כתנתי נספרי ח"א לס"ת, דף קפ"ג, דמה שאדם נוטל שכר פעולה ונפעילתו הוא מקיים מצוה, גם נטילת השכר הוא חלק מן המצוה, והנלתי ראי לזה ממזיק ר', דיולאין על הכלאים נחוש"ט, וכר', ע"ש היטב גם מה שכתנתי שם ננהנה מאיסורי הנלה על ידי מצות התורה, ע"ש. וראי לזה גם מש"ס הג"ל דע"ז, דכל השקליא וטריא הוא תשום שרונה נקיומה ולא תשום נטועל שכר.

אבר האברון, נודגת רק בארץ, ונתצתם את מזבחותם, נודגת בארץ ובחו"ל

ובנוגע לקושיא השני של רעק"א הג"ל דלפי מחי דמוקי כרננן דרע"ק דאין איסור נתיקיים בכלאים לתת יתיר ר"י האיסור של לא תחנם תשום מצוה של למעוטי נתיפלה הא אין נזה שום מצוה, דהא אחרת דאפילו לקיים בכלאים מותר. נלחת היא קושיא עומה, אולם מדברי רש"י שם נראה, דהגם דלא איכפת להו אי רונה נקיומן, לכל זאת אם עוקרין יש נזה תשום מצוה של מעוטי נתיפלה, ודומה דבר זה למחי דפסק הרמנ"ס ז"ל נהלכ' ע"ג, ז"ל, שנחנן לחרץ אין אנו מצוים לרדוף אחרי עבודה זרה ולאשרה, אבל זה נרור שאם תשרש ע"ז נחנן לחרץ מקיים מצוה של תורה, אלא שאין קום ועשה נמצוה זו, כעין מצות נינית שאין מצוה שיהי לו לאדם ננד של ד' כנפות להטיל בו נינית, אבל אם לונג ננד של ד' כנפות עם נינית מקיים מצוה דאורייתא, כן נמי נני לרבנן הגם

תירוצים לקושיות רעק"א ז"ל הג"ל

ואשר להקושיא הראשונה של רעק"א הג"ל, לחר העיון נראה לי דעיקר השקליא וטריא ננמי, הוא לנרר אם כל למעוטי תיפלה מצוה הוא, דמחא אין זה ענין כלל שיחנן מצוה, כלומר, השאלה הראשונה נש"ס שם: שכרו לשנור ניין נסך מהו מי אמרין כיון דרונה נקיומן אסור, כלומר, דאם נתיר לו להישראל להינות משכר זה אשר ישנר את התניות של יין נסך, יהי רזונו שלא ישנר התנית מעמנה אלא על ידו, וזה חסונ רונה נקיומן, לכן אמרין דלסור לו להישראל להינות מחותו השכר, דאז לא יהי הישראל מעונין נקיומה של התנית, והגם דאם נלסור לו את השכר, לא ישנר את התנית, וישאר היין נסך קיים מחליו, אין אנו מתחשבים נזה, כי אנו תושבים רק שלא ירנה הישראל נקיומה, אבל מה שיתקיים מחליו נלא רזונו, אין קפידא, או שמח אנו מעונינים שלא

תתשם. אחר צה לבנו לעשות נישואין [א] לאחר שלשים יום לפיתתו ואסרו לעשות כאשר צוה אבל [ב] בלי שיר לא ישמע בבית.

תתשם. בבית אחר מת [א] תלמיד חכם החי חסדים לעשות נישואין אמר זקן אחר איך יתכן לעשות נישואין בחדר שמת בו תלמיד חכם מחדש (ש"ב א בא) חרי בנלבע אל פל ואל סוד ותיב (ישעיה נז יב) ותפארת שבר ותיב צוה יום מחר וספק לו (שם נז א) הצדיק אמר ואין אירש שם על לב ואנשי חסד נאספים באין מבין פי מפני הרקע נאסף הצדיק וספק אחריו (שם שם נ ד) ואתם קרבו הנה בני עננה זרע מנאף ותנוח על פי תתקננו תר.

תתשם. אחר שונא להכירו וסת חבירו אמר חשונא איני רוצה לצאת כשיוציאו אותו אמר זקן אחר גם הסת יתפטר בך. בעבור שונא ואיבה [א] לא ימנע אדם מלצאת כשמוציאין את שונאו רק אם צוה החולה אל תניח לפלתי להתעסק בו אל יתעסק בו.

משנת אברהם

ואפילו לעשות סעודת נשואין, ואפילו היכי דלא ליווה האב, מכל שכן דנחת אניה או אמה של הכלה דמותר לה להנשא, משום דנודחי כך הי רלוונס של הורי הכלה לנל תוחה את החתונה. ואפילו לא היתה משודכת כשמתו ההורים, אם יש טעם הגון לנל לעכב את החתונה יותר מלי יום למיתתם, ר"ל דמותר, דנודחי זה רלוונס וכבודם של ההורים.

אבל אחרי הוריו הנשוא אשה לאתר ל' אסור בבלי שיר

[ב] בלי שיר וכו'. נשיע יו"ד סי' שג, לא החכר דאסור להשתמש בכלי שיר כשאלנל טשא אשה לאתר לי. ורק נסיון שלאב נהגה, כחנ: אלל לא יכנס לנית כלל נשעה שעומדים שם נחמוטי חתן וכלה, ע"ש. אלל שם אין המדובר כשהאלל הוא החתן. ואפשר דגם רניט לא התכוון לתר דנחתונה של אלל לאתר ז' אין להשתמש בכלי שיר, אלל האליל שכתב להקיל לישא אשה לאתר לי, הזכיר שאין להקל נשום שיר לאתר לי, כלומר, שלא נשעת החתונה. אולם המטא שאין משתמשים בכלי שיר על חתונה אלל לאתר לי. אלל שנמדיטת הללו אינם מניימים לדון זה, כי חוששים שיעקר המנוה היא הכלי שיר והריקודים. ונודחי שמי שנידו למחות צריך למחות מלהשתמש בכלי שיר נחתונה אלל לאתר לי. כי פשטן של דברים נדברי רניט נכאן מורים שאין להשתמש נשום כלי שיר נחתונה אלל לאתר לי.

סימן תתשס"א

אין עושין ורתונה באותו חדר שמת בו ת"ח

[א] תלמיד חכם וכו'. נראה דנסמך הסימן הזה לדלעיל, כלומר, הגם נסיון דלמעלה אמור דמשום מצוה דפירר מותר לו לאדם לישא אשה לאתר לי, והאלנות נדחית, אלל נתיח שמת ואם עושין החתונה באתו החדר שמת התיח מיד אחר מיתתו, — ואפשר אפילו לאתר לי — אין זה מכבדו של התיח, והואיל דהדין הוא שתיח שמת הכל קרוביו והכל קורעין עליו, לא שייד לומר דמותר לוותר על כבוד ת"ח משום פירר, דזה תינח לחתן אלל הנאספים שם להחתונה אין אללס מצוה זו של פירר, והכל חייבים נכבדו של התיח שמת, ככ"ל. אולם מדברי רניט נראה שהקפידה דוקא שלא לעשות החתונה באתו חדר שמת התיח אלל נחדר אחר באתו נית אין קפידה.

סימן תתשס"ב

אם ללוות את השונא שמת או להספידו

[א] ימנע וכו'. ניר"ד סי' שלה, נשי"ך אות נ', כחונ נשם הנ"ח: דללוות את השונא ליכא למיהוש לשמח

דלא איכפת לן אם מקיים בכלאים אלל כשעוקר את הכלאים הרי הוא עושה מצוה, וכן הוא דעת הר"ן דאפילו לרע"ק אין לנו מחויבים לשרא אחר כלאים של עכרים ולאנדס אלל נלס עושה כן מקיים מצוה חה הוא שהקראו ממעט נתיפלה. ונפרט לסנרת הרמנים ז"ל נמו"ג דכל כלאים הוא צדד של ע"ז, ממילא כסם שהמאנד ע"ז מקיים מצוה כן נמי נמאנד את הכלאים.

ודברי הרמנים הכ"ל נע"ז, ז"ל, מפורשים נספרי פרשת ראה ודרש לי מדכתיב מן המקום ההוא, כלומר, המציע של אלל תאנדון המנוה לרדוף ולשרא את הע"ז, היינו דוקא מן המקום ההוא, ולא נחרי"ל, אלל יש עוד מצוה של ונתלס את מנחתום ושנרתם, שם נפרשת ראה, חו היא מצוה אפילו נחרי"ל כלומר, אם מקיימין אותה מקנלין עליה שבר מצוה, ולכן נסטהדרין ל'. דנעי עשה נע"ז היכי משכתת, לא משני מקרא דאלל תאנדון, אלל מקרא דונתלס, משום שעשה זו טהנת נכל מקום.

סימן תתש"ס

מתו הודי הרתן או הודי הב"ת, מותר לעשות נישואין לאתר ל'

[א] לאתר שלושים וכו'. סימן זה כמעט כפול לעיל ח"ג, סימן תתש"א, וע"ש מה שכתנתי. והנה נשי הסימנים המדובר נמת אנו של חתן, תכן השאלה מה הדין נמת אניה או אמה של הכלה, דאפשר דדוקא, נמת אנו או אמו של החתן, מותר לו לישא אשה לאתר לי, משום דהוא מצוה על פריה ורני, לכן אין אצילות דלאחר לי מעכבו מלקיים המצוה, ואפילו ניש לו ננים הלכה כר"י נן לוי דמקיים מצות פירר. וכבר רוחתי לעיל נסיון תתש"א, לתוס' כחצות ד'. דמה אלל וראה נר"ל"ש כחצות שם, אלל כשמת אניה או אמה של כלה, דגנה ליכא עשה דפירר, אפשר דאין אצילות דידה נחוק י"ג חודש נדחית נלד המצוה של החתן. וע"י נפי שנלי הלקט הלכי שמחות סריס מ"ח שרונה לתר כן דאין אמורים להכלה תעלי כדי שזכה החתן. אולם נעקרי הדיט מיר"ד סי' ל"ב"ג כתנ נשם ספר זרע אמת שהתיר להתיר נשואין למשודכת שמת אניה נחוק י"ג חודש לאתר לי. ואמר"י י"ל דיט ללמוד היתר להנשא לאתר לי כשמת אניה או אמה, מדברי רניט נכאן, דהא כבר נארתי נסיון תתש"א, דלאחר לי עד י"ג חודש אין זה מדיני אצילות אלל מדיני כבוד אר"ל, לכן כשמת אנו החתן משמיעט רניט דמותר לו לישא אשה לאתר לי. אם אחר לו אנו קודם מותו לישא לאתר לי, דאלמלא שניוה, הי אסור לו לישא אשה משום כבוד הורים, דנסתמח אין האב חרד כל כך שננו ישא אשה, אלל ננחו אדם חרד שתינשא לנבר, לכן אפילו לא ליווה אן אמדין דעתי של המת שרוננו הי לנל לעכב את החתונה, והואיל דלהלכה כבר נפסק נשיע יו"ד. ש"ג, דלאחר לי מותר לישא אשה

תתשסג. [א] אין מניחין לראות לנוי' את חמת בקבר. גוי אחר יוד שיבקש ליהודים לשתחו חמרו אשר היה בו ספרי תורות אשר לחם זמן אחר אל תפתחו ולא תראו לו כי (א) חזקת הטא בזח שחרמה את חמרו לשרי המלך בכל

משנת אברהם

טרם כיסוהו את הארון נעפר. ואפשר דמזה נשחרנו המנהג שהקרונים והמלווי' מטילים האדמה על הארון עד שנתכסה, ודבר זה נלמד מחקיה, כי האדם דומה לס'ת, כחמורם העומד על המת נשעת יולת נשמה חייב לקרוע הא לחה זה דומה לספר תורה שנשפרה, שנת ק'יה: ונתוס' סס כתבו: משמע ל' להס'ם דמיידי אפילו נליטו כשר, ע"ש. ות"ח שמת כס'ת שנשרף — כלומר, אפילו אינו עומד נשעת פטירתו — מועיק כ"ד. ואין להגיג היתכן שנעוד האדם חי והוא טהור אין מעג נכרי פוסל בו, ולאחר מיתתו שהוא טמא כלני אבות הטומאה, יש קפידא שלא ירלטו נכרי, וכבר כתב המהר"ל נספרו זכר לדיק, הונא נלנני סר יו"ד סימן תס"ח, דהטעם לטומאת מת הוא מאחר שהמת נגול מעולם הזה, לכן יש בו יותר קדושה מהחי, והנוגע נמת נטמא דומיל דס'ת שהנוגע בו נטמא משום קדושה יתירה שיש בהספר תורה, ע"ש דגברי מרן ז"ל שמסביר את דברי המהר"ל ביתר שאת, ודברי רבינו שמשוה את המת לס'ת מטי' כדברי המהר"ל הכ"ל.

ובבבראה מקומות הראה להא דיו"ד סימן רלא לענין לתת מוחה לעכ"ם נמקום אינה. ואין זה ענין לכאן כלל, כי אין המדובר נכאן נענין נתינת ס'ת לעכ"ם אלא להראות לעכ"ם את הס'ת נלרון הקודש. אלא דהו מונן דהשחא להראות ס'ת לעכ"ם אסור, לתת לו לניטו לא כל סכו, דהא יש חשש שחא ינוה ננייתו את הס'ת או יתחוק את האזכרות וכדומה. וכן הדין נכל דנר שנקדושה כגון תפילין וכתי הקודש.

המשכיר ביתו לנכרי, נוטל את המזונות

ובדבר מוחה שעל דלתי ישראל והנית אינו של ישראל והישראל יולא מן הדירה לדירה אחרת או ישראל המשכיר ביתו לעכ"ם, מנודר ניו"ד ס'י רלא. אם סכר הנית מעכ"ם או ששכרו לעכ"ם, נוטלה — למזונה — ויולא, והגם דנש"ס נמ"ל קב אמרינן דוקא נשכר הנית מעכ"ם, כתב הרי מטח דמזה נשעת נ"כ כשהשכיר הנית לעכ"ם, הונא ננ"י סס. אולם נרמנ"ם הלכ' תפילין הי"ח, כתבו: ואם הי הנית של גוי הרי זה נוטלה כשילא, משמע דוקא כדאיחא ננמי כששכר הנית מעכ"ם ויולא, ולא כשישראל השכיר את הנית לעכ"ם. וכן משמע נמי ליטול דירושלמי סוף תנילה, השוכר נית ישראל נריך ליתן מזונה, השוכר נית מעכ"ם נריך ליתן מזונה וכשהוא יולא נוטל ונשל ישראל אסור לעשות כן, רני יעקב נר אחא נשם רני יאשיה מפני מעשה שאירע, מעשה נלחד שנטל והי' קונר את נניו, עכ"ל. משמע דתלוי אם הנית שי"ך לישראל או לעכ"ם, ומחילא לישראל המשכיר נית לעכ"ם אינו נריך ליטול את המזונה, כי הנית משחלר ננעלות של ישראל. אם לא שנלחר דר' מנוח סונר דשכירות ליוחא נמי מחכר הוא ומחילא נמשך הזמן של שכירות אין זה נית ישראל, וגם משמע מהרמנ"ם הג"ל דאם ישראל יולא הנית של ישראל לע"ג דהנעל הנית השכיר מחדש לעכ"ם, אין היולא נוטל את המזונה, דהא הנית הוא של ישראל ולא של גוי, אולי אפשר דהנעל הנית שהשכיר לעכ"ם נריך להסיר את המזונה. והגם דלסנרת הרי' מנוח תקשה, למה לא אמרו ננמי המשכיר נית לעכ"ם נוטלה ואנא ידענא מקי'ו דהשוכר נית כשהוא יולא נוטלה, דהא הסנר'ה היא דלין לחוש כל כך לנזיונא דמזונה

לאידו נלשר הוא סוף כל אדם, אצל נכחם אצל או נלקר חולה שהוא שונאו יש לחוש לכך. ומיהו הכל לפי מה שהיה השגחה ולפי מה שהם השונאים, עכ"ל וראה נשדי חמד, פלח השדה, מערכת אנילות סימן כ"ג, שהניא גם דברי רבינו דלקתן. וכתב דמדברי רבינו משמע דהשונא הי' חי, זה שמת לא הי' שונא להחי, ע"ש. מה אינו כי כבר כתבו התוס' נפסחים קי"ג, ד"ה שראה, דכחיים פנים אל פנים, וכאם זה שונא את זה כך תנירו שונא אותו. אולם הן מדברי רבינו והן מדברי הג"ח הג"ל לא משמע דיש חיונ ללוות את השונא, אלא דלין איסור, דס"ד דאסור ללוות משום שמת לאיד.

אור"ח נרורים הדברים שכתב הש"ך הג"ל דהכל לפי מה שהוא השגחה וכו', ולדעתי הפעוטה יש בה כמה חלוקים: (א) אם תלמידי חכמים ולומדי תורה היו מחולקים נהלכה, או שאפילו היתה שגחה ננייהם, משום נשילוח ורננות, אם אחד מהם מת, תנירו נריך ללוות אותו ולהספידו אם היורשים של המת דורשים שיספידו. כי על זה נלחר, גם אהנתם גם שנתחם גם קנאתם כבר אגדה, כדמשמע נסוף הוריות סוף מהיכל דלהטו מעשיהו, ננן לא להטו מעשיהו, ע"ש. (ב) תלמיד חכם שסרת נגד תנירו או אפילו נגד רבו ונענש על ידו ומת, זה שהענישו מלווה אותו ומטפל נקנורתו, כדמשמע ננ"ג כ"ב יתיננא וקא מנטר'ה לערס'י וכו', ע"ש. (ג) שונא נכלל הרי זה שליט מתנהג נדרך התורה, כדאיחא נפסחים קי"ג, אם מת, אין למנוע מלוותו, דהא מיתה מכפרת עליו. (ד) מי שהי' נחיו רע ומלער את הנריות, הן נגוף והן נמנון, שאין מיתה מכפרת עליו, הגם דלא שי"ך לומר זה שמת לאידו, דהא כולא עלמא שונאים אותו, אצל נודלי שאין מנוה לכשרים לישראל ללוותו. (ה) מי שנחיו הי' מנער הרבה ננני אדם מיוחדים, כגון שהוליא דנה עליהם ונרם להם נרות על לא דנר ועל לא חמם נכפס, הגם שהחלק עניה של בין אדם למקום אשר נהרעות אלו, אפשר שמיחה מכפרת, אצל החלק העצירה שנין אדם לתנירו אשר נרעות אלה אין להם כפרה, ועצירות אלו הן אנזרייהו דשפיכת דמים כמו שכתבו התוס' ערכין טו. ד"ה הא דלהטו, ונפרט אם תלמיד חכם סנל יסורין וננשות מזה שמת, אין מן שורת הדין, שהת"ח ילווה לזה המת, כי הגם שהמת הרע הזה, כבר יודע ללחר מיתתו שנחיו פשע ומטא, אצל חררת המתים אינה חרטה, ואין מן הראוי שהת"ח ילול נכבוד תורתו וילווה לזה אשר כפנר לקנרו יונל. ונפרט זה נורם לתקלה שרשעים אחרים ילחרו אין נהלנת פני ת"ח כלום כי הלא הם מלווי' וגומלים חסד עם הרשעים שיערו להם והניקו אותם, וכבר נפסקה הלכה: כל המנוה ת"ח אין לו רפואה למכתו, שנת קי"ט: והי' ישפות שלום על עמו.

סימן תתשס"ג

משמרים את מתי ישראל שלא יביטו בהם נכרים קודם הקבורה

[א] אין מניחין וכו'. אין לפרש דהכוונה שאין לפתוח את הקבר להראות את המת לנוי', דהא לפתוח את הקבר אסור נכל ענין, ראה ס'ת ח"ח, דף קע"ח, אלא הפירוש כפשוטו שלא להניח לנוי' להנין אל הקבר שהמת מונח בו

לחוש לאיבה, ורייאתו מרבי שילח לארסבון מזונה, פנת ס"א ח"א. ויעוין סנהדרין ק"ב ב' : מפני מה זכה אהוב למלכות כיב שנת מפני שכיבו את התורה כי והרבר הה לא אובל לעשות מאי

התתשסג. (א) חק"י דריא ע"ב ילקוט ס"ב רמו רס"ה וכן פירש"י ס"ב ב' ס"ז מרוב בשכמ"ג יו"ד ס' רש"י בתפנית חמור את כ"ג ויעוין יו"ד ס' רש"י דרס"א סח"ר לתת מזונה לעכ"ם במקום דאיכא

להתיר משום חשש אינה, דהלא כך כתב שם נדרכי משה: דהרי ודאי, "התירי כמה דברים משום אינה, ע"ש.

ויש לזרז דבר זה כדלהלן: במנחות ת"א: וכן בשנת כ"ב: אייתר רב אחר אין מתירין מנגד לנגד ושמואל אחר מתירין מנגד לנגד, רב אחר אין מדליקין מנר לנר ושמואל אחר מדליקין מנר לנר וכו'. וכתנו נתוס' דאפילו ל"ד ניית חונת גברא סבר רב דאין לנטל מנות הטלית כדאשכחן במזוזה, נמי' ק"ג, שענש אותו שנטל המזוזה ואע"ג דחונת הדר הוא, ושמואל דמתיר להתיר ניית מנגד לנגד אע"ג דהוא סובר חונת טלית הוא, כיון דאין לו אלא כדי טלית אחת טוב שיתן צאותה שהוא חפץ להתעטף בה, ולא דמי למזוזה. וכתב נשטמ"ק שם, דגני מזוזה משום שהוא להגין מפני המזיקין, לכן אם יסיר את המזוזה הרי הוא כמזיק את זה אשר יכנס נדירתו כי לפעמים לא יהי' לו להנירו מזוזה אחת לקבוע שם, ועי' נתוס' שנת שם, המתנאר מדגריהם דרב סובר דמזוזה וכן נזיית האיפור לנטל את הדירה וכן את הטלית מלהיות ראוי למזוזה, כלומר, אם יסירו את המזוזה לא יתקיים נדירה זו מנות מזוזה וכן נטלית עד אשר יקבעו מזוזה אחת ויעילו ניית אחרות, והגם דאפילו לא יסירו את המזוזה והניית גס כן לא תתקיים המזוזה לאחר זיה עוזב את הדירה ואינו מניח טלית זו. דהא רב סובר דטלית חונת גברא, ומזוזה חונת הדר, מכל מקום נעלם ראוי הדירה והטלית שתתקיים המזוזה בה, והא דמותר לנטל את המזוזה כשיצא מניח השכור לו מן העכו"ם, משום דאין הניח נר קיומא מזה כלל, דנית של עכ"ם אינו חייב במזוזה, ודמי לטלית נח ד' כנפות שנטל ממנה כקף אחת ואינה אלא נח ג' כנפות, דנודאי מותר אפילו לרב להתיר את הניית. אצל המשכיר ניתו לעכו"ם, הואיל שנעלם הניח הוא נר קיומא מנות מזוזה הוא משום שהוא נית ישראל, אלא דרק לפי שעה כל זמן שהעכו"ם דר שם לא תתקיים בהניח הזה מנות מזוזה, שוב דמי לטלית שאינו מניח אותה דתשנן ראוי לקיום המזוזה ואסור להסיר את המזוזה, ולנזינא אפשר דאין לחוש כי העכו"ם יתירא להזיק את המזוזה המשתייכת לנעל הנית כ"ל, ורב לא מחלק בין ניית למזוזה, דהגם דמזוזה איכא סברא דשאי משום שמגיה נפני המזיקין, דרב סובר דלא משום מעשה שהי אסור לנטל המזוזה, דעד שלא אירע דבר זה כבר הי' האיפור של הסרת המזוזה מטעם הנ"ל, ומאותו מאורע ידעו רק שהאיפור הסרת המזוזה הוא איפור חמור לנטל את הנית מאפשרות של קיום המזוזה כי גס סכנה יש למי שעובר על האיפור זה, ושמואל כנראה סובר דהאיפור של הסרת המזוזה לא הי' עד הזמן של המאורע, כי כן משמע נירושלמי דסוף מגילה הנ"ל: ונשל ישראל אסור לעשות כן, רני יעקב נר אחא נשם רני יאשיה, מפני מעשה שאירע" מעשה נאחד שנטל והי' קוצר את בניו, עכ"ל. מפורש דהאיפור של הסרת המזוזה התחיל מזמן המאורע ולא מקודם, ונע"כ דלמלא המאורע, לא הי' בהסרת המזוזה שום איפור אע"ג דעי' הסרה מתנטלת האפשרות לנגד. ומהמאורע נמזוזה אין למדין לניית דשאי מזוזה שהיא מגינה מפני המזיקין, והואיל בכל המקור להאיפור של הסרת מזוזה הוא מאותו המאורע, תהי' ניית של ישראל והשוכר ישראל כשיצא הסיר את המזוזה, דיו להתיר רק כשהניח הוא של ישראל והשוכר ישראל יוצא ממנו, אצל כשהניח הוא של עכו"ם לא, ומותר להשוכר להסיר את המזוזה כשיצא, כנגלי ונירושלמי.

וישראל המשכיר ניתו שיש צו מזוזה מכבד לעכו"ם אם אסור לו ליטלה או לא, כנראה דהרמנ"ם האחר נפירוש ואם הי' הנית של גוי נוטלה ויואל, סובר דהואיל דקיי"ל במתירין ניית מנגד לנגד כשמואל, והוא סובר דהאיפור הסרת מזוזה אף מהמאורע ילפינו, ושם הי' הנית של ישראל, ממילא

כשמשכיר הנית לעכו"ם, והישראל הוא נעלם הנעל הנית, דעכו"ם מתירא להזיק מה שמשתייך להנית, אצל ניותר יש לחוש כששוכר נית מן העכו"ם ויואל, דאין אין לו להישראל שום שייכות צאתו הנית, דאם יניח את המזוזה לא יתירא העכו"ם לעשות בהמזוזה מה שלבנו חפץ.

לכן אפשר לומר דמה שאמרו נמי' השוכר נית מעכו"ם ויואל נוטלה, היינו דחייב ליטלה, משום דיש חשש גדול לנזינא אם יניח את המזוזה אצל כשמשכיר נית לעכו"ם אינו חייב ליטלה אלא הרשות נידו ליטלה, ולכן אשמעינן נמי' הדין של חייב ליטלה, ואם כן נכון לשון הרמנ"ם הנ"ל, דהוא ז"ל משמיענו איסור נטילת מזוזה מנית ישראל וחייב לנטלה מנית עכו"ם ולא מיירי מנית ישראל המושכר לעכו"ם, שהוא רשות, כלומר, יוכל להניקה או ליטלה. אולם תי"ד הנ"ל לא משמע כן דהא שם נאמר: אם שכר הנית מעכו"ם או שכרו לעכו"ם נוטלה, משמע דאין אחד הוא בין נשוכר ובין נמשכיר.

ובברכי יוסף להרב החיד"א ניו"ד סי' רנ"א, תנודד שם צוה, והניח דברי השטה מקוננת נמ"ל, דרנינו יונתן כתב שני טעמים להגריך לנטל את המזוזה כשישראל יוצא ועכו"ם נכנס, (א) שלא ינהג העכו"ם ציון בהמזוזה, (ב) שחא ישראל אורה יעבור ויראה מזוזה ויסבור שישראל דר שם ויכנס, ויהרגנו העכו"ם. אולם הרמ"ך כתב דמותר ליטלה, משמע דאין כאלו חיון, ע"ש. והנה החשש הנ' שכתב רנינו יונתן שחא יהרגנו עכו"ם לאורה אשר יכנס, כנראה הוא חשש רחוק, ונפרט בזמנינו, והחשש שחא ינהג בה מנהג ציון, כנראה הוא דוקא כשהנית אינו של ישראל כ"ל, ומה שכתב הרמ"ך דהוא רשות, לפי הנ"ל נראה דהיינו דוקא כשהנית הוא של ישראל והעכו"ם נכנס נתור שוכר, אצל כשהנית הוא של עכו"ם נודאי דאסור מדיחא מחשש ציון ומחיקת השם, כ"ל. ואפשר דהרמ"ך כוונתו ג"כ כ"ל כשהנית של ישראל.

נתנית מזוזה לנכרי בשביל טובות לישראל

הנהגה המהרי"ל פסק נשר שנקט מהיהודים מזוזה לקבוע ננייתו והנטיה נשניל זה לעשות טובות לישראל, ואם לא יתנו לו ת"ו ירע להם, ואסר המהרי"ל ליתן המזוזה להשר, והרמ"א שם כתב היכי דיש חשש אינה מותר ליתן לו, ונשאלית יענ"ך ק"ג, סימן קנ"ב כתב דנעלם ממהרי"ל הירושלמי פאה א"ל, דרנינו הקדוש שלח מזוזה לארטנן, הגם דלא דרש ממנו, מכל שכן דמשום חשש גרם רעה לישראל דמותר, וכבר האריכו האחרונים אם ארטנן הוא מלך פרסי ונכרי הי', או ישראל הי' ונקרא ארטנן על שם העיר ארטנן, והפני משה שם מפרש שהי' ישראל.

ולפענ"ד נריך להנין פסקו של המהרי"ל האוסר, הא החשש הוא שחא ינהג הנכרי מנהג ציון בהמזוזה, והלא השר הזה שזכר נפשו חפץ שיהי' לו מזוזה ננייתו עד שהנטיח לעשות נשניל זאת טובות גדולות לישראל, מה חשש גרם נזינא יש צוה, הלא נודאי השר הזה לא יצוה דבר שחשנן וכנבד נעיינו, ומתאי טמחא נודאי גס רנינו הקדוש לא חשש לשלוח מזוזה לארטנן — אפילו נאמר שהי' נכרי, וכן כנראה הוא האמת — משום דידע נארטנן שהוא מכבד ומוקיר את קדשי ישראל, ונע"כ נריך לומר דהמהרי"ל סובר דלאו משום חשש ציון שהנכרי יצוה את המזוזה, אלא דזה עצמו הוא ציון שמזוזה יש בה הקדושה חמורה, ועי' נירושלמי הנ"ל סוף מגילה, דמזוזה יש בה יותר קדושה מתפילין, תהא על דלתי הנכרים, ולפי זה אפילו ישראל המשכיר דירה ננייתו לנכרי נריך להסיר את המזוזה, משום נזינא, כלומר, לא שהנכרי יצוה, אלא שזה עצמו הוא נכלל ציון להניח מזוזה קדושה על דלתי נכרים, והרמ"א ג"כ סובר כן, אלא דחולק על המהרי"ל משום דיש

ומי שמראה ספרי תורה בארון לנוים [ב] ראוי לחפש אהריו לאחר מותו מי ירואה ספר תורה בארון בחלום סניד לו על חמת לפי שכתוב (רכ"ב י ה) ואשים בארון הלוחות אשר עשיתי ויהיו שם כאשר צונו ה' כך היה צריך לומר ואשים את הלוחות בארון כאשר צונו ה' [אבל ויהיו שמה] אנה צדחו אלא צדני, [ג] שכל הכלים קשה שלמה כמו משה רק ארון אחר לא קשה שאין להוציאם ולשום בארון אחר (רכ"ב י ו) שם מת אהרן ויקבר שם שאין משימין את המת [ד] מארון לארון ואין מניחין לראות לנוים את המת בקבר וכתוב (בראשית ז ב) ויצו יוסף את עבדיו את הרופאים לחננו את אבי את עבדיו הצדיקים ראוי הצדיק שלא יקפדו בו אלא צדיקים כדכתיב (שמות יג יט) ויקח משה את עצמות יוסף עמו. כתיב (בראשית נ יב) ויעשו בניו לו כן כאשר צוה (ב) יצדח שבניו ישאחו ולא בני בניו כי נשאו נשים מכנענים ומה בכך שבשכיל כך לא רצה שינקו במטתו והלא כתיב ויצו יוסף את הרופאים לחננו את אביו הרי נקטו בו ובני בניו לא ינקו במטתו (ג) ואם תאמר בחננוה או אפשר אם לא ינקו בו אבל במיטה איפשר על ידי בניו ויש אומרים ויצו יוסף את עבדיו הרופאים לא נאמר כי עבדיו לא היו רופאים אלא שצדח לעבדיו שיהיו עם הרופאים [ה] להזהירם שלא ינקו בנפשו של יעקב אלא בניו והרופאים מרדן לבניו לעשות לו כך וכך ועבדיו רואים שלא יחפרו רבר שבניו לא יראוהו רבר אחר כך אמר ויצו יוסף את [ו] עבדיו הנריים הצנוקים עם הרופאים

משנת אברהם

נאם נחר שבע, דווקא כשמשכיר ניתו לגוי עונד עבודה זרה אצל לא לפתס גוי, וכתנ דחטעס זה שלח רנינו הקדוש מזחה לארטנן תמוס שארטנן לא היי עכ"ס. וקורנ דנרניו שס, אולס כנראה כוונתו שגוי עכ"ס נודחי יענוד כו"ס נניתו וזה הוא ציון למזחה להיות על דלתי נתי עבודה זרה. ולא הנתי את הדגרים, דלס הדגי הוא עכ"ס תמס ויענוד כו"ס נניתו מי הותר לו לנעל הנתי להשכיר את ניתו לעבודה זרה.

כ"ב נראה שהמשכיר ניתו לעכ"ס או לפתס גוי נרד להסיר את המזחות, ומתהיות טוב מהלוחי להשתל לקבוע אותן המזחות על דלתי ישראל, ושומר דלתות ישראל יגון עלינו ויעלנו מכל גבילות.

ר"א נזוואה ל"ח של רנינו נריש ח"ל. שכתנ: לא יטול המזחה כשעקר מדירה אשר דר נה כי סכנה היא, עכ"ל וכתנתי שס כי נכל הזוואות הנדפסות ליחל לזוואה זו, כי לא מסתגר שהחסיד יזוה מה שזוואה ועמוד נש"ס, ונודחי אחד כתנ לו לעזמו על הגליון של הזוואה מה שחלל נש"ס נדגר סכנה, ונאשמת המעתיקים הכניסו את הגליון לתוך הזוואה. אולס נדחשק אליעזר שס, מפרש דכוונת רנינו להזהיר שלא להסיר את המזחה כשיזאל מנית וכרי צונו שידוע שישראל אחר יכנס לדירה. ולדעת, אס הזוואה הג"ל לא מן הגליון הועתקה, ניותר נכון לומר שנא להזהיר ליואל מנית ישראל שלא להסיר אפילו כשידוע שהישראל ישכיר לנכרי, כי לעת עתה נית ודירה של ישראל הוא.

[ב] **ראוי** לחפש וכו'. כלומר, ראוי שיהי מחטטין את קברו, מדה כנגד מדה.

[ג] **שכל** הכלים וכו'. כלומר, מכיון ששלנוה לא רנה לעשות ארון אחר, הרי זה עד שכך נלווה משה ויהיו שמה.

[ד] **מארון** לארון וכו'. נמויק כ"ה. חכס כנודו נמטה ראשונה, ע"ש דגס נזה השו את האדם לארון אלוקי דילפין שס מדכתני וירכינו את ארון אלוקי אל עגלה חדשה.

[ה] **להזהירם** שלא וכו'. ראה מה שכתנתי נזה לעיל סימן תתקנ"ג. כי שרי הנלתי דגרי רנינו שנכאלן.

[ו] **עבדיו** הנריס וכו'. קשה להנין מה מהותם של גרים קודם מתן תורה. אולס מנינו כמו כן שדרשו רנותינו, ואת הנפש אשר עשו נחרן, שהכניסן תחת כנפי

נאמע דכל עוד שהנית יש לו נעלים מישאלל אסור להסיר את המזחה, והמשכיר ניתו לעכ"ס אינו נוטל את המזחה, ורי מנה סונר כיון דלינו דומה להמלורע, דגס לא מיירי שנכנס עכ"ס אין איסור להסיר את המזחה, והואיל שיש עכ"פ תש של נזיונל אפילו תלמר שהוא תש קל, מנה להסיר את המזחה. וכן פסק נוי"ד סי' רנ"ח הג"ל.

אור"ח כל זה נמזחה שכנר קבועה נדלתי הנתי, אצל ליתן מזחה לעכ"ס לקבוע נניתו המשתייך לו, נודחי דיש נזה איסור, דהא נזה מנטל האפשרות מן המזחה לקיוס מזחה, דעד שלא נמסרה לעכ"ס, היא עומדת לנוח לידי ישראל וקיוס נה מזחה מזחה אצל כשהיא מסורה לידי עכ"ס לעולם לא יקיוס נה מזחה מזחה, ודומה למי שמתיר לנית מנגד כדי להשתמש נהמטין לנודך דנר מנונה, וק"ו למזחה שיש נה קדושה יתירה יותר מן התפילין כדלעיל נגס הירושלמי, ולכך אסר המהרי"ל ז"ל לתת המזחה להשר, תמוס דהמזחה ראוי למזחה, ומתילל לא קשה כלל מרני דלח מזחה לארטנן, דאפשר דלח לו מזחה פסולה שאינה ראוי למזחה, והא דמסופר שס נירושלמי דלוחה המזחה הגינה עליו, אפשר תמוס כמו של רנינו הקדוש ואפשר דגס מזחה פסולה מנינה, דהא שירי מנה ג"כ מעכנין את הפרעניות. והרמ"ל שהתיר היינו תמוס אינה ויש לחוש ח"ו לגרס רעה של ישראל, ונודחי המהרי"ל ז"ל ידע נחותו שר שהוא רק מנוס ומליים אצל נפועל לא יעשה שום רעה, וכן מסתגר שהשר הזה שחפן נכל נפשו לקבוע מזחה נניתו אינו עשוי לעשות רעה נפועל, ומה שאיים אינו אלא הנזמה, ואפשר דלאחר שזמע השר כי המהרי"ל אוסר זה הנין מעזמו שאינו נכון תלדרוש שיתנו לו מזחה. והא דלא שלח המהרי"ל לוחו השר מזחה פסולה, אפשר דלא היתה להם מזחה פסולה, או שחל דרש השר רק מזחה כשרה ואס ישלחו לו פסולה יש נזה תמוס נגינת דעת כנחולין נד. ע"ש.

ור"פ התירון הראשון נחוס' שנת כ"ג הג"ל דכתנו דלכך סונר שחולל מתירין לנית מנגד ננגד ואינו דומה למזחה דנענש זה שהסיר תמוס דהתס נמזחה לא קנע את המזחה שהסיר ננית אחר תיד, אצל להסיר מזחה ולקבוע מיד ננית אחר תותר, לפי זה גס שחולל סונר דיש איסור לנטל האפשרות עשיית המנה מן המזחה ומן הגינית, אלא דשחולל סונר דלס מיד מטיל הגינית לטלית אחרת וקבוע את המזחה ננית אחר אין זה נכלל מנטל האפשרות של עשיית המנה.

ובדבר אס מותר להנעל נית ישראל להנית המזחה כשמשכיר ניתו לנכרי, שכתנתי לעיל דתלוי נפלונתחל שנין הרמנ"ס ורי מנות, ראיתי עתה נכנה"ג יו"ד רנ"ח שהנית

קס"א : אמר אל יעקב מטתי אהו מבני בניכם שיש בהם מננות כנען שנאמר ושאלו בן הבננות, ובמדרש לקח טוב ויהי מ"ס כ"ס : אמר להם אל יסבלו בניכם את מטתי אלא אתם בעצמכם. (ג) אולי צ"ל : ואפשר לומר בחננוה כו' ובכ"ד

סחמד צניח לאו ס"ת ועיין במהרי"ל הלבנת מזחה ואסור למסור לעכ"ס מזחה. (ג) כן מובא ברש"י ויהי מ"ס כ"ס ובסוין שמה בראשית רבה, אבל במדרש שם פ"ק א"ת : שלא יקו מצרי במטתי, ובני בנים לא נוכר, רק בילקוט ויהי דמו

ההרשאים יתנו המקדים יסמרו שלא יחשדו אותם ההרשמים וישאלו ממנו עתידות כמו הנשאל בגולגולת או שמקלה בזכרו כי מצריים דרכם לשאל כאוב ויאמרו ביה שיעקב נביא יודע מה יקרא באחרית הימים מושב שנשאל מן הנביא שידע מה [ז] שבאחרית הימים יהיה בדכתיב (שם כו א) האניח לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים ולכך ויצו יתן את קבריו לחיות את הרשמים תבדיו לא עשו שהם דבר שהרי כתיב (שם נ ב) ויהנפו הרשמים את ישראל אלא לשמור שלא ישאלו לו כאוב (ד) ולכן בזה לשאת אותו משם מיד לאחר שיהנפוחו ולפי שמושה רבינו נקבר בארץ קרוב לארץ מואב (ח) הוא ידעו אנה נקבר יהיו מקליף אותו כאוב לפי שידע כל סתרי עליותיו ולכך (דברים לד ז) ולא ידע איש את קברו [ח] וקשה למת בשמקליף אותו כמו שנאמר (ש"א כח ט) למח הרגותני לעלות אותי ולכך אמר (תהלים מז ט) אך בשרי ישכן לבפח.

תתתשטר. יצחק אבינו אמר (בראשית כו ב) לא ידעתי יום מתי וכתוב (שם שם ד) בעמוד תברכך נפשי כבודם אמות ולמה לא ברכו בפני כמה שנים קודם לכן שמת יהא אחר כך לאביו אבל כשעבר לאביו עד יום מותו חרי אין לומר [א] עוד יהא ועוד כשהצדיק סבור לפני מותו ואחר כך הולך לבית קולמו חרי מבקש להקב"ה שיקיים רבויו ולכך בדרך יקב לבני סמוך למיתתו ולכך (דברים לג א) ואת הברכה אשר ברך משה איש האלהים את בני ישראל לפני מותו מיד ימת ולא יהא לאחר הברכה קודם מותו ויבקש מלפני הקב"ה כשימות שיקיים רבויו וכן אמר אליהו לאלישע (מ"ב ג ט) שאל מה אעשה לך כבודם אלקה מעמד כי לא מצאתי בך קולה וכך שאלקה ותראה כי אז אבקש והיא [ב] תחילת השאלה שאבקש ויקיים רבויו.

תתתשטר. מעשה שהביאו לפני צדיק שנטה למות את בניו לברכה אמרו לו שים ירך עליהם וברכה ולא רצה אמרו לו הלא יקב עשה לאפרים ומנשה ומשה ברך את כל ישראל אמר להם (א) כבר קפלו לקיים את התורה לפני משה אבל אלה למח אברך [א] את שראוי לקלה.

תתתשטר. אחר צדיק היה נוטה למות וכן אחר שנעשה לו ולאשתו [א] כשמים שלא חיתה חרה וביקש כשילך לפני הקב"ה תחילה שיקבש לו שתחר תרד לו ומת באותה שנה התורה הכשמים לו הרתת.

משנת אברהם

אמר לי דילמא חס ושלום לדינא מחנעניאל, תנינה ד: וכבר כחנו האחרונים, לפני טעם זה פתיחה הקצר אינו אסור אלא נקצר של גדולים, אצל לא של קטנים משום דלאו בני עונשין נינהו. וראה נסי' שינה ליון סימן ס"ד עד סימן ס"ז, וראה בספרי ח"א לס"ח, דף קע"ח.

סימן תתשס"ד

[א] עוד יחטא וכו'. כלומר, אין לומר שעד יחטא נגד אביו כי הלא זה הוא כמעט יום אחרון של חייו, ואפשר דהכוונה, חס שכידו את אביו כל ימי חייו, ודאי לא יחטא נשום פעם נגד השי"ת, דהמנוה של כיבוד אביו חליל אותו מעצירה, אלא דמנינו נני עשו שכידו את הוריו ולכל זאת תומר הי' כדאיחא נקודשין י.

[ב] תחילת השאלה וכו'. נראה שרנינו מפרש כי טרם, כלומר, ראשית, תחילה, כלומר, מה אעשה לך בראשונה מיד כשאלקה מעמדך. ועל זאת השינוי לו אליהו: הקשיח לשאלו אלה, אם תראה אותי תר, אם יהי נך כח רוח אלוקי שחוכל לראותי כשאלקה מתוך, ידעתי כי מלח הד' יהי שיהי לך כמו שאלת, רדיק שס, כלומר, שהדי יקבל את עתירתי אשר אנקש נקשה ראשונה נעמדך. וראה להלן סימן תתשס"ו, שרנינו הדגיש נקשה תחילה, כלומר, ראשונה.

סימן תתשס"ח

[א] את שראוי וכו'. כלומר, כשם שאין הקללה חלה במקום שיש נרכה, כדכתיב לא תאר את העם כי נרוך הוא, כך אין הנרכה חלה על הקללה, ועל מי שראוי להיות מקולל.

סימן תתשס"ז

[א] כשמים שלא וכו'. ראה חרנוס וינתן וירושלמי, על: לא יחנל רחיס ורכב, דגרים כדו.

השכינה, אברהם מנייר את האנשים ושרה מניירת הנשים. רש"י ע"ה"ת, וראה סנהדרין ל"ט: וראה מה שכתבתי בספרי משנת אברהם — שלא על ספר חסידים — ח"ב, דף י', מש"ס סוטה י', כשנענה אחר לה שמה נכריה את אמהה לי גיורא אני, הרי דכבר קודם מתן חורה כבר היה ענין של גיורת, וכן נמנילה י"ג שירדה לרחוק מנולוי ניה אניה, פירש"י לטוב לשם גיורת, ופירשתי דהיינו גיורת של נר חושב ע"ש נאריכות, וכן נתיי פירש דגדרי רנינו ענדיו שנתניירו לשם נר חושב.

[ז] שבאחרית הימים וכו'. כלומר, סהם מת אפשר דיודע מה שגזר להיות נעחוד הקרוב, כעין דאחריון ננרכות י"ח: נואי ונשט נעולם ונשטע מאחורי הפרגוד וכו', והיינו מאשר נגזר נמרומים על העמיד הקרוב, כמתואר שס, אצל לדעת מה שיהי באחרית הימים אין המה יודע יותר מאשר ידע נחיו, אלא הנניא שידע נחיו יודע גם לאחר פטירתו.

נביא שמת נביאותו מוסקת

יש לחקור, נביא שמת, אם כח נביאותו מתנבלת וחודלת, כלומר, שלאחר פטירתו אי אפשר לו להשחמש נכח הנבואה אשר ה' לו נחיים חיותו ולדעת מה מתהוה נעולם הזה, או לא, ומדברי הש"ס תנינה ד', דמתואל ומשה היו מסופקים שמה היו שמואל לדינא מחנעי, משמע דאי אפשר להם שם להשחמש נבואה, דל"כ למת לא ידעו מראש דאין כאן דין אלא נעלמת-אונ מעלה אותו.

[ח] וקשה למח וכו'. פשוטו כמשמעו הוא שקשה לו למח מה שמעלין אותו, כעין המתון של קשה רימה למת, שהוא כמשמעו, כי נודאי מואם זה העולם, וראה מה שכתב רנינו נסימן ח"ב הונא נצור זרוע ריש הלכ' שנת, ושאל לו מה זה שנראשך, וענהו עשנים שנגן עדן שמתתי נראשי כדי לנטל ריח רע של זה העולם. אולם כבר אמרו רבותינו למה הרגותני לעלות, דאלו שמואל ואחי למשה נהדי,

מקום קבורתו של משה ב"י שלא יהיו ישראל תולכים ימניחים שם ב"ה ומזכירים ומקשרים שם וכ"י שלא יסמנו העברים את קברו במסילתם ובתעבורתם.
תתשס"ח (א) ספרים ב"י א: כשם שבלבן אינו אלא אהר, כ"י.

ר"ק: מי חנוס כ"י ר יהודה אמר רופאים חנוס אותו ור' מנחם אמר שבטים חנוס אותו כ"י. (ד) במדוד שם ספרי: מנאי מה ביקש יקב אבינו שלא יקבר במצרים שלא יעשו אותו עבדים ששם שופרעין מן הקובד כ"י נפרעין מן העבד. (ח) בילקוט רמב"י ברכה בשם הסיקתא: ומפני מה לא נודע

תתתשסו. מי שנמח למות ידברו דברי תורה קמו כרי שתמא נמשו [א] בדברי תורה שכן עשו (א) לר' אליעזר.

גם כאן כתוב ענייני תפילת

תתתשסת. כתיב (ש"א א יז) ואלהי ישראל יתן את שאלתך אמר אם את שואלת בן [א] ויהיה צדיק וצדיקים יצאו ממנו יתן ואם רשעים ולא צדיקים לא יתן שאלתך. שאלתך כתיב חסר א' אם את מתפלל לטובה לך או לאחריים יתן ואם לאו אם את מבקשת נקמה ספנינה לא יתן אין לארם לומר לארם אחר יתן את שאלתך שמא יבקש נקמה או שיספרו אישבי יהודים בידו או שמא יבקש רעה ליהודי למח אמר ואלהי ישראל לפי שאמר יתן לך בן שיחא טוב להקב"ח ולישראל בשמאל כתיב (שם פ כז) והנער שמאל חולך וגדל וטוב גם קם ח' וגם קם אנשים. (א) והקב"ח מתפלל יחי רצון מלפני שיגלגלו רחמי על סידותי וכו' טבאן יהוא טוב שיאמר ארם בכל יום יהי רצון מלפניך [ב] שתמא נחת רוח מלפניך ויגלו רחמך על סידותיך ותתנהג עם בניך כסירת רחמים ותכנס לחם למנים משורת חייך וכן אמר לר' ישמעאל (ב) ברבני ואמר לפני תפילה זו כתיב (תהלים קיט ז) אורך בישר לבב בלמדי משפט צדקך לפי שהקב"ח נותן לו לב ישר ויך ישר לכך היה מדה להקב"ח שנתן לו ישרת לב (ג) שהלכה כמדתו שאיט מועה בדבר הלכה.

תתתשסס. כשטביאין לחנם שום שאלת איפור חיתור או שום עצה ואמר תחילה יחי רצון מלפניך בודאי שתוריני דרך ישרה [א] שלא יכשלו על ידי ותורת אמת יהיה כפי תעולה לא ימצא בשפתו.

תתתשע. [א] גרים שבשני עיריות הלכו למלחמה זה על זה אמרו שבקירי חזאת אם ננצה למלחמה תכבשו את הקיר נגזול כל איש חי ויהודים היו שם וכן אמרו חנוים שבזאת הקיר ושלחו לחכם אילו ואילו ואמרו הסכמנו לקבל תקנות חייך נתפלל אם נתפלל אנחנו על עם שבקירי חרי ירעו ליהודים שבזאת הקיר ומקצתם היו אומרים נתפלל על עם שבקירי שהרי אמרו (א) חייך קודמים לשל שבקירי אמר לחם חכמים טעיתם שהרי כתיב (זכריה יב ח) אמצח לי ירשבי ירושלים ואלה מבחור אלא יתפללו ישחקב"ח יתן בלבם שיעשו שלום חקב"ח יקשה שלום ביניהם שהרי (ב) במלחמת הורקנוס ואריפולוס היה (ג) התיי הסקנל מבחור והיי החזונים אומרים לו להתפלל שתמסר ירושלים והפנימים ביד החיצונים ואמר לחם אם אתם רוצים אני אתפלל שיחיה שלום ביניכם וכיניהם אבל זה לא אקשה והרגוהו שלא רצה להתפלל שחחיצונים ינצחו וקוד מי אלה יתפללו ואלה להפך (ד) ודוד שהתפלל על זרע וינותן שלא יקלם שלא ימתוהו חבבקונים לא התפלל על אחריים שיקלם שימתוהו.

תתתשעא. אם יש גוי [א] שקשה טובות ליהודים יכולים לבקש להקב"ח שיקל בדיני וכן משומר (א) ואמר ר' יוחנן על הרבנא זכור לפי שדיבר על המן אבל גוי רע וכן משומר רע אין לבקש (ב) ויצחק אמר על עשו (ישעיה בו י) יוחן רשע והשיבו לו כל למד צדק (ג) ודוד בקש על אבשלום להצילו מדין ניהינם (ד) כי גרסא של דוד היה אם

ספר חסידים

סימן תתתשס"ו

ברכת אחרונה קודם יציאת הנשמה

[א] ברברי תורה וכו'. כמלמרס, זאת התורה הזם כי ימות נאלה, אפילו נשעת מיתה תהא עוסק נתורה, שנת פ"ג וראה ח"ב סימן תתתשס"ח, נגדר ברכה אחרונה קודם יציאת הנשמה, ומה שהנאלתי נשם הרמנין ז"ל דלם השעה דחוקה עליו חקוף אלנעתינו למעלה וילמר — ויכוון נשם יתעלה ונמעמד הר סיני הגדול והטרף, וכו'. ונודלי המקור הוא מש"ס שנת הכ"ל.

סימן תתתשס"ח

[א] ויחי' צדיק וכו'. נילקוט מניח כעין זה נשם חגדת שמואל: שלתך כתיב ח"ל הגן הזה שאת עתידה להעמיד, הרנה שלל הוא עתיד לשלול נתורה. כלומר דרש שלתך חסר ח' מלשון שלל.

[ב] שתמא נחת רוח וכו'. נדפוס ראשון סימן תתתשס"ח, הטוסח: שתמא נחת רוח נצרותך ויגלגלו רחמיך וכו'. וכעין תחינה כוז נמאז הרנה פעמים נתמל דנ"א.

סימן תתתשס"ט

[א] שלא יכשלו וכו'. נרכות כח: משנה ונמרה, ע"ש.

סימן תתתש"ע

[א] גרים שנשי וכו'. ראה נח"א סימן תקכה, שהלכתי נדון להגיל את האדם ועל ידי זה יכנס אחר נמקומו. אלה ששם המדונר להתפלל על היחיד שהוא צדיק שיהי נמלט לע"פ סיכנס אחר נמקומו, וכנר נפסק להלכה נסוף הוריות דתי"ס קודם לענין פדיון שנוים, אהל נכאן המדונר ננוגע לנזור להנילו ונמקומו יכנס נזור אחר, ונכל נזור ישנס טונים וכשרים, לכך כתנ רניט שלא יתכן להתפלל על נזור האחד ולל על נזור השני.

אולם מה שכתנ רניט שחוי המענל נהרג נשניל שלא רנה להתפלל, איט מונן, וכי זה ליסור חמור כל כך עד כתי מסירת נפשו להרינה. ונריך עיון.

סימן תתתשע"א

תפילה לטובת נכרי

[א] שעושה טובות וכו'. משמע אהל על סתם גוי שלא עשה טובות אין להתפלל ונסמוך כתנ דרן על הרע וכן משומד רע אין להתפלל, ואלוי הכוונה, דלהתפלל לטובת הנוי שמת, להקל מדיני, מותר דוקא על זה עשה טובות, כי על סתם גוי מה תועלת נתפילה זו, הלל אין לו זכותים שיעילו, אולם על גוי קי שנמאז נצרה מותר להתפלל אפילו על זה שלא עשה טובות אלה שאינו רע, כי יש להתפלל

תתתשע. (א) ירושלמי בגילה פ"ב ה"ז. (ב) בגילה ר' א'. (ג) סוטה ח' ב'. (ד) סטורין ק"ז א' : כל הנשם ישא תואר כו'. (ה) אבל קדיש לדעתו יוכל לומר גו על אביו הלא גם הקרבנות שהקריבו כוסם שבהמים הוא קיים והא ב"כ לכפר על עונות של האומות כמו דאיתא בנסיכה דה' ב' ובמדבר רבה סכ"א, ועיון סכ"ז ומפרד שנת כ"ח ד' 190.

תתתשסו. (א) סטורין סי"ח א'. תתתשסח. (א) ברכות ר' א'. (ב) שם ר' א'. (ג) סטורין צ"ג ב' : שהלכה נבותרו בכל מקום. תתתשע. (א) כ"ב פ"ב א'. (ב) כן כתב יוסף בן מתתיהו בספרו קטניות היהודים סי' רביעי פ"ב, וכן כתוב ביוסיפון סליו, (ג) שם וביוסיפון חוגי סתם. (ד) יבמות ע"ט א'.

לא הטא [ב] דבר אוריה לא היה אבשלום חושא (ח) נר שמתפלל [ג] על אביו ועל אמו לא יתקול לחקל מדנים ואם אביו ואמו של חזקיהו החמיאו את הרבים אפילו לבן אין לבקש להפיב להשמתם דכתיב (משלי י ז) ושם רשעים ירקב. תתשעב. (א) מי שאביו משומר [א] אין קוראין אותו לספר תורה בשם אביו על שם (ויקרא כא ט) את אביו הוא מהלל ואם יחיה התן ולחתן קוראים לספר תורה או אם יחי' צריך לחתום בשטר יקראו לו על שם אביו אבול אם היה אביו אביו משומרים לא יקרא אלא על דור שהוא רביעי לו זקנו הרביעי. תתשעג. [א] עשרה בטלנים צדיקים אם אדם בכפר וצריך לעשרה לא יקבץ אלו רעים פן תחיה תפילתו להטאה א"כ שבו ממעשיהם הרעים. תתשעד. ולא אבוא שמוע (ישעיה כח יב) (א) אבוא קרי אבו כתיב אם יש שם כסניין אבוי"א אבוא שם אם יש בקהל י' שלבם לתפילה מכאן לי' בטלנים אם לא אבו שמוע מה ששליה צבור אומר [א] ומדבריהם מדברים בקת

משנת אברהם

ע"ש תשמע דנאניו אינו הנון מזכירין אותו על שם אמו ולמה לא יקראו אותו לתורה או לחתימה על שם אמו. וצריך לומר, דכדי שלא לניישו אין קורין אותו נשם אמו, כשם שאין קורין אותו נשמו לנז, כמו שכתב הרמ"א הג"ל, אבל כשקורין אותו נשם אזי אינו אין איש מכיר זה. לכן כשכנר הורגל לעלות לתורה נשם אזינו ג"כ אין משנים כדי שלא לניישו כ"כ, אבל מה שאמרו נגמ' צרה דנת יעקב הלל אין זה נפניו ולא שייך שיתנייש, ואם כן אין ראי' מדכתיב לנז פן נחור ואיך דאין זה נפניו, והא דלא הזכירו נש"ם הג"ל לרני יעקב על שם אזי אזינו, אפשר כדי שלא יהי מוחק על שם אזי אזינו שלא יעשו נכתיבת נט, כמו שכתב הט"ז נסיון הג"ל נאורי"ת, אבל על שם אמו אין לטעות.

עליו אפשר שגור יעשה טונות אבל על זה שהוא רע לנרות, וטובל ישראל, עליו אין להתפלל אפילו כשעודנו חי. [ב] ברבר אוריה וכו'. נמתיק הראה לפסהדרין ק"ז: ואינו נכון דשם אמרו משום דנשא יפת תאר, דאמו של אנשלוס מלכה בת תלמי מלך נשור, ותפסה דוד במלחמה, ואינו ענין לאשת אורי'. וצויתר נראה דכוונת רבינו היא להא דברכות ז', וממור לדוד נזרתו, קינה לדוד מנעי לי' — כיון שאמר לו הקנ"ה, הנני מקים עליך רעה מניתך וכו'. מתנזר שם דמשום חטאו של בת שנע מרד נז אנשלוס ננו, דהא לא הי' לו לדוד חטא אחר, כדכתיב: רק נזנר אורי' החתי, ומלכים א-טו.

גר אומר קדיש על הוריו שמתו

[ג] על' אזינו וכו'. לכאורה תימה, דמי גרע מישראל המתפלל על גוי שעשה טונות, דכתב רבינו לעיל שחועיל תפילתו, והלא גם גוי זה שהוליד פן שנתנייר עכ"פ נכלל עשה טונה הוא, ונראה דהכוונה דגר המתפלל על אזינו ועל אמו, כלומר, שחזקיר תפילתו סתם אזי ואמו, דזה לא יועיל, כי גר שנתנייר כקטן שגולד דמי ואין אלו אזינו ואמו, אבל כשמתפלל ומזכיר שמוחיהם נודלי שחועיל.

ומה שכתב נמתיק יכול לומר קדיש על הוריו ורלייתו משנעים פדים הנקרנים נסוכות לכפר על האומות, אין זו ראי' כלל, דשאינו החם דהתורה אמרה להקריב הקרנות לכפר על האומות כדי שלא יתעבצו הגשמים נחטאם, כי נחג נדונין על המים, רש"י סוכה נה: ועוד אינו דומה לכפר על האומה שלימה שנודלי יש נהם גם צדיקים וחסידים, מה שאינו כן נתייר. אלא לפע"ד, תיני הגר לומר קדיש משום דחון משאר הטעמים לאמירת קדיש, הרי זה נכלל כיבוד אורי', וכבר פסק הרמב"ם ז"ל נהלכי תורים היא, דגר תיני לכבוד את אזינו כדי שלא יאמרו נלו מקדושה תמורה לקדישה קלה, ע"ש.

סימן תתשע"ב

בן של משומר קורין לתורה בשם אביו אביו [א] אין קורין וכו'. משמעות הלשון של רבינו הוא שאין לקראתו לספר תורה כלל, אלא אם הוא חתן דלו קורין אותו נשם אזי אזינו, אולם הרמ"א נאורי"ת סי' קל"ט, הביא דברי ס"ח אלו וכתב, לקרוא לס"ח נשם אזי אזינו ולא חילוק בין חתן ושאינו חתן, והגר"א ז"ל שם הביא ראי' מח"ש, הידעתם את לנז פן נחור — מונא ג"כ נתחומא של ר"ש נזנר נחנזא — וכן מפינושה פן אול, וכן ותנאנה אל רעואל אזינה, ע"ש. אולם נש"ם עירונין פי'. אמר לי רני זירא לרני יעקב צרה דנת יעקב, פרש"י אזינו לא הי' הנון לפיכך לא הזכירו.

סימן תתשע"ג

בית הכנסת שאין בו עשרה כשרים, אין להתפלל בו

[א] עשרה נטלנים וכו'. כלומר, מדאמרינן אין פוחזין מעשרה פסוקים נזיח הכנסת, ואמרינן הני עשרה כנגד מי, אי"ר יהושע פן לוי כנגד עשרה נטלנים שנזיח הכנסת ורי' יוסף אחר כנגד עשרת הדגרות שאמרו למשה נס"י, מנילה כ"ח, הרי דהש"ס משווה את עשרה נטלנים לעשרת הדגרות, ונכן מסתנר דלדיקים דוקא נעינן שיהיו העשרה נטלנים נזיח הכנסת, ומזה נשמע שאם אין נזיח הכנסת עשרה כשרים לכל הפחות, אין להתפלל שם.

ואם יש הרבה חוטאים נזיח הכנסת וגם עשרה כשרים, נשמע מדברי רבינו אלו שמוחר להתפלל שם. ונמחזה על מחלה, — נחנזי שאין הכשרים פחותים מעשרה — מכל שכן דמותר, וסימנך החלונה והלבושה משקל אחד להם, ואפשר דזה נכלל במלמדם נשעה שהקנ"ה נל נזיח הכנסת ולא מלא נה עשרה, מיד הוא כועס, ולמה אמרו ולא מלא נה עשרה, הול"ל ואין שם עשרה, אלא כלומר, אפילו יש שם הרבה אלא שלא מלא נהם עשרה כשרים, וכענין שאמרו נסדום, אם אמלא נסדום תמשים לדיקים, אם אמלא שם ארנעים ותמשה, אם אמלא שם שלשים, ולשון מליאה נופל על הלדיקים, והסימן הסמוך עינן אחד הוא עם הסימן שלפנינו.

סימן תתשע"ד

[א] ומדבריהם מדברים וכו'. משמע דהאיסור הוא לדבר רק דברים חילוניים נשעת התפלה אבל לא דברי תורה, וכבר הארכתי נפרטי דינים אלו לעיל נסיון תתשפ"ד, ע"ש, אבל נשעת קריאת התורה כבר נפסק להלכה נצריע אורי', סימן קמ"ו דאסור ללמוד נדברי תורה.

תתשע"ג. (א) מנלה כ"ח ב"י ב"ק סי' א'. תתשע"ד. (א) אצלו לא נוסד קרי וכתיב, רק כתיב אף נסוף תחיבה ולא נקרא כמו שכתב המנחה סי' שם.

תתשע"ג. (א) נהרופת הדין סי' כ"ח כתב ר"כ ורוסיף ששפע בשם אמו נגדלים שיקראו להבן בשמו לבה, ומוכז דין זה באריה סי' ק"ט סי' בר"ג.

תפילה ואין שומעים לשליח ציבור לא אבוא אני שמוע תפילתו. לא אבו שמוע דברי תורה לא אבוא שמוע תפילתו שנאמר (משלי כה ט) מסיר אזני שמוע תורה נם תפילתו תוקבת.

תתתשעת. בעיר אחת היו שני בתי בניסיות וזיה כא החכם לעיר סעם בזו סעם בזו ואחר כך לא היה מתפלל אלא במקוון אמרו לו למח קובת הנדול ורכים ונכבדים כח אמר להם בנפת הנדול רצים חברות ותתחלות ותדיר מעכבים התפילה בעונתה אבל בית הנפת קמן אין כך. אומרים חברות ותשבות במשך ואני כריות להקב"ה בשאני מושך אני מנת באותו מזמור כמה אלפי"ן וכמה ביתי"ן כמה כל אות ואת באצבעותי ואחר כך [א] בשאני חזר לבית אני נתן מעם למח כך וכך.

משנת אברהם

סימן תתשע"ה

המתפלל בלא כוונה

[א] בשאני חזר וכו'. משמע דדוקא לאחר התפלה הי' מהרהר בהטעם של המנין האותיות אבל נשעת הופלה אסור עו להרהר נטעמים אלו כי הלשון של תפלה שגור נפיו ומחשבתו אינה לתפלה אלא להטעמים שהוא חושב בהם, וכבר כתנו הפוסקים דק"ש ותפלה שמתוון דגדור הכל מודים שלריך כוונה, והטעם דנשאר המלות התלויות נעשייה העשייה היא המלה ומחשבתו ניכרת מתוך מעשיו, אבל אם אין מחשבה דגדר התלוי נאמירה, אין כאלן שום עשייה, דהא דגור אינו הנעת ומחשבתו ואם אין פיו ומחשבתו שווין אין כאלן שום דגור. וע"י רש"י כריתות ג': ד"ה. וישנן גלג גליון: הוליל וישנן גלג עיקר איסורו נמחשת הלג ואין כאלן מעשה ומה שמדבר אינו אלא תשמיע איסור, אבל כפיפת קומתו היינו עיקר איסורו, דלילו הי' מדגור נמקבל ע"א גלג השתחווה לא מייחייג דלין עיקר גלג אלא כפיפה הוא המיוג. עכ"ל. הרי דגדור גרודא גלי מחשבה אינו כלום, דלפי דברי רש"י הג"ל, אלמלי היתה אפשרות להנחין ולדעת שזה המנדף לא חשב נמה שגידף נפה, הי' פטור.

ופשטא דש"ס נרכות ל', ודילמא מעיקרא לא כיוון דעת"י משמע דהמתפלל גלג כוונה לא ילא, ובש"ס סס נסוף פרק אין עומדין מוקי ל"י ננרכה ראשונה, נאנות, ולכתחלה לריך לכוון נכל התפלה, וראה נמשנת הרשנ"א סימן ג"מ, שהלריך גזה והסגור ג"כ דלפילו למ"ד מנות אינן לריכות כוונה אבל תפלה שאני שהוא סדור שמתו של יוגר הכל נקשת רחמים לפניו, ע"ש והרמנ"ס ז"ל כתנ נהלכי תפלה ד"טו דהמתפלל גלג כוונה חזר ומתפלל נכוונה, ופרק י"א, כתנ דלס כיוון ננרכה ראשונה אינו חזר ומתפלל, וכבר נאמר הרנה דגדרי הרמנ"ס אלו דהא קשה למה לא הניא גס נפ"ד דילג נכוונה נאנות, ולפע"ד דהרמנ"ס ז"ל מלמדנו שתפלה גלג כוונה אינה תפלה, כמו שכתנ נפרק ד', אלא שנפרק " מלמדנו דמלי דאחרו נסוף אין עומדין דדוקא ננרכה ראשונה, פיר', דזה הוא דין שהמתפלל ולא התכוון אלא ננרכה ראשונה אינו חזר ומתפלל אבל נעלם עלמותו כל התפלה מן מהנרכה ראשונה אינה נמחנת לתפלה כלל.

כוונה לתפילה וכוונה להשתחוויה, הסבר בירושלמי

והגם דנירושלנוי סס ננרכות איחא דכמה אמוראים אמרו שמעולם לא כיוונו נתפלתן, ומפרשי הירושלמי מפרשים משום דהרהרו נתורה נשעת התפלה, משמע לכאורה דלא כמו שכתנתי גריש הסיתון נדעת רינינו, אולם כנר כתנו הרנה גדולי ישראל דאין הפ"י נהירושלמי כפשוטו ומ"ו לומר שגדולי עולם כאמוראים שנירושלמי לא כיוונו מעולם נתפלה, ע' נפרדים, ונעשרה מלמרות להרמ"ע ז"ל. ולפי' ההסגר של הרש"י הג"ל נכריתות ג', דמתקן נין מנדף שהוא דגור הלריך כוונה הלג, ונאמירא נעלמא גלג כוונה

אינו חייב, ונכוסף קומתו לפני ע"א חייב גלג כוונה, הי' אפשר לפרש דגרי הירושלמי הג"ל נפרק הי' קורא סוף הלכה ד', דכך איחא החס: אי"ר חייא רונג אלא מן יומא לא כיוונית אלא חד זון נעי מכוונה והרהרית גלגי ואמריח מתן עליל קווי מלכא וכ"י שמואל אמר אלא מניח אפרוחי, רני נון נר חייא אמר אלא מניח דיומסיא, אי"ר מתניא אלא מתוק טינו לראשי דכד הוה מטי מודים הוא כרע מנרמ"י, ע"כ. כלומר, לא שלא כיוונו ח"ו מייחיהם נכל התפלה, אלא שהכל מתחם אל ההשתחוויה נמודים, שלא כיוונו להשתחוי' וראשיהם כרעו מנרמיהו, ונשעה שהיו אומרים מודים אנתנו לך היו מהרהרים נהנינים של הולאה ולא דגדר השתחוויה, והגם דלריך לכוון גס להשתחוי' אלא שאני השתחוי' שהיא כפיפת קומתו דגזה יש מעשה, ולכן אין לריך לזה מחשבה, כהסגור של הגליון נרש"י הג"ל דהכפיפה נעלמה היא היא העבודה, ומה הוא שאמרו כל האמוראים, חד זמן נעי מייכוונה, שהכין עלמו לכוון כוונת השתחוויה, ומיד כאמרו מודים חדל מלכוון תפילתו והתנוגן עלמו לכוון כוונת השתחוי', ולא עלתה נידו, כי מיד שחדל מלהרהר נכוונת התפלה נכנס נמחשבתו הרהור אחר לגמרי של מתן עליל קווי מלכא, וכ"י, לכן לא נסה עוד לעשות כזאת אלא הי' מכוון, כתמ"ד, כוונת התפלה ולא כוונת השתחוי', וכן כלס אמרו נסגנון זה, ועל זה מפרש ר' מתניא, כי אין גזה שום חשש על שאין מכוונים כוונת השתחוי' אלא אלא מתוק טינו, לומר, שזע רלון הנני מזה, שאין אני לריך להפסיק מכוונת התפלה נכדי לכוון להשתחוי' אלא ראשי מעממי כוסף, ולכפיפה אין לריך שום כוונה משום שהעבודה היא הכפיפה לענמה ככ"ל נגליון נרש"י הג"ל, ואפשר דזו היא כוונת התוס' ננ"ג הס"ד; עיון תפלה, שכתנו: ומה אין אדם נילול נכל יוס שאין שום אדם יכול לכוון נתפילתו היטב, והכי אמר נירושלמי נרכות, מחיקנא טינוחא לרישא וכ"י, ולמה לא הניאו רא"י יותר מזה מהאמוראים דשם שאמרו שמעולם לא כיוונו, אלא משום דכלס לא אמרו אלא לענין כוונת השתחוי'.

ובשב"י הלקע הניא נשם הר"י מורנצנו רא"י שהמתפלל גלג כוונה ילא, מהא דנמנים ג' סתווא לשמה קאי, וכבר האריכו האחרונים נהאי רא"י, ולפי ההסגר הג"ל אין שום דמיון מסתמא דקדשים לסתמא ותפלה, כמו שחילק הרשנ"א ז"ל, דשם גני קרננות יש מעשה ונני תפלה אין כאלן שום מעשה אס אין כאלן מחשבה, ומה גס לפי ההסגר שגדרי רש"י כריתות ג' הג"ל, שגדלי יש חילוק גדול לענין דגור נין ענין מעשה, דהקרנה הרי היא ככפיפת קומתו ואינו לריך למחשבה כלל, מחי שאינו כן גני אמירה, אלא דכל אלו מרנתינו שגידו להכשיר תפלה גלג כוונה סמכו נעיקר על הירושלמי הג"ל, ואס נפרש את הירושלמי ככ"ל דלא נאמרו הדגרים אלא לענין כפיפת קומה נמודים, לא נלטרך לפרש נדוחק, וכבר הארכתי נונק"א דגדרי הזהר ויחי, הלי מתן דלגי טריד ולא יכול לסדרא נסתא דמרא כדקא יאות מהו, ואיחא החס, אי"ל אע"פ דלא יכיל לכוונא יסדר נסת"י, וכ"י, דגדור שאין כוונת הזהר נמי שאינו יכול לכוון פירוש המלות, אלא הכוונה, כדקא יאות"י לכוונות נעלות ונשגנות.

תתתשעון. אחד היה מדבר בששליה ציבור אמר שמתנה עשרה ברכות ולא היה כסח את אזני אלא [א] בשאומרים ברכת כהנים כדי שיתברך אמר לו החכם בשמברכים להקב"ה תברין והאמר אמן כדי שישמע בשמברכין אותו.

תתתשעון. אם אדם תובע צרכיו בתפילתו ומצוין לכו למה ששואל ולשאר תפילתו אינו מצוין ומסתיר בשאר תפילתו אין תפילתו תפילה כי במה שתיקנו אבות מאדם וכתוב (משלי כג כב) ואל תבא כי יקנה אמן לפני יצוץ אף במה ששפדו שאינו צריך כמו למה שחמץ בו.

תתתשעון. אדם השואל צרכיו בתפילה אל יאריך להרבות תחינות כדי שלא יצטרך לרוץ בשאר תפילה שאם חיה תפילת מקריב צריך לפי קודם שיתחיל שליה ציבור יתגדל ואם ירכב לתובע צרכיו בתפילה נמצא שצריך לרוץ בשמנה עשרה לכך לא ירכב כדי שלא ירוץ בשאר תפילה וכדי שיפייס קודם שיתחיל שליה ציבור יתגדל ובשאר תפילות קודם שיאמר שליה ציבור נקרא את שםך כדי שיאמר קדושה עם הציבור.

תתתשעון. החכם ראה אחד שחיה מצריך בשאלות ובקשות כשמת קולנו אבל פן מדיים לברוך השוב שםך ולך נאח לחודות היה מקצר אמר לו החכם מוטב שתקצר בשאלות שלך ותאריך בהודאה אם תחמך [א] להאריך אחר ברכת שלום

משנת אברהם

סימן תתתשע"ו

נשיאת כפים למה דוקא ביו"ט ולא בכל יום

[א] כשאומרים ברכת וכו'. מכלן נשמע שנימי רנינו כבר חדלו מלישא כפים בכל יום אלא היו "אומרים" ברכת כהנים, כלומר השי' אומר כמנהגו, ורלה לקמן תתתשע"ג מפרש כן שלא היו הכהנים נושאים כפיהם אלא צו"ט, ואינו מנואר נשום מקום מתי חדלו מלישא כפים בכל יום נחן לדרך. ובש"ע אומ"ת קבת הניח הנית יוסף נשם האגור דהטעם שאין נושאין כפים בכל יום משום דקשה להם לטנול בכל יום נחורף ולכן עלה המנהג דוקא צו"ט, וגם מטעם ניטול מלאכה, וכשהכהן אינו נקרא אינו עובר. והנית יוסף תתמה על הטעם הזה שהרי טעילה לנשיאת כפים לא החכרה, וא"כ תלי תניח גדלח תניח, ע"ש. גם מה שכתב משום ניטול מלאכה, תקשי הא נשנת אין כאן ניטול מלאכה ולמה לא לא יצרכו הכהנים את העם ויקיימו ג' עשה. ובדרכי משה גם הדריק את המנהג מפני שכלם טרודין נחתייתן נגלותן ואין להם לפרנס את בני ביתם כי אם הלחם אשר ילקטו צויעת אפיס דבר יום צומו והם טרודין נחתייתן ואינן שרוין נשמחה ולכן אין נושאין כפיהם ציום שיש בו ניטול מלאכה לעם, ואף נשנת אין נושאין כפיהם מפני שטרודים נשמחה כמו צו"ט שאלתר בו ושמחת נתן, ולכן נשתרנג המנהג שלא לישא כפים אלא צו"ט. עכ"ל והטעמים דחוקים מחד, דהא גם נשנת להרנה פוסקים יש תיוג שמחה, ודרשו ציום שמחתם אלו השנחות, כמו שהנחתי כ"פ נספרי. ועוד למה נארו ישראל נושאין כפיהם בכל יום. וכי נכל משך השנים היתה הפרנסה מצוי להם ליושני א"י, לאלתר התרנג יותר נקל מאשר נגולה. ובפרט אנה שחענו לנטל מצוה שיש בה משום ג' עשין, נשגיל דוחק הפרנסה, ורנינו לקמן נותן טעם דצו"ט אינו אומרים את ברכת מועדיך. ולריך להנין, למה לא נאלתר בכל יום את ברכת כוהניך לאלתר שהתורה אמרה שיש בקיום תלוה זו ג' עשין. ולו ייה שאין כאן ענינה על העשה אם אין קוראין את הכהנים, אצל עכ"פ היא תלות עשה שאין בה קום ועשה כנינית, והלא בכל ימי היותינו לעם לא נטלנו את תלות עשה לנינית. ורלה נתיח לנספרי זה דף רט"ו.

נשיאת כפים בנבולין דאורייתא או דרבנן

ואל"ל דבריהם של הראשונים הייתי אומר, דדבר זה הי' נהוג ונעולם שרק בירושלים נמקדש היו נושאין כפיהם בכל יום, והטעם דנש"ס סוטה ל"ז: נמשנה, נמקדש אומר את השם ככתנו, וננמי שם יליף מדכתיב בכל מקום אשר אזכיר את שמי אבנח אליך ונרכתיך — והיכן אבנח אליך ונרכתיך ננית הנחירה, ע"ש, אי"כ העשה נעלמה של ברכת כהנים כמנהג נחורה: ושמו

את שמי, אינה אלא ננית הנחירה, ושם היו נושאין כפיהם בכל יום — ורלה תוס' ברכות י"א: ד"ה, וברכת כהנים, שהיו הכהנים נושאין כפיהם וגם פעם אחת אחרו הנרכות עלי נשיאת כפים, ואינו מנואר אם נומן שאלתר הנרכות ג"כ האזכירו את השם ככתנו ומסתנר דהאזכירו, דהא כללל הוא שננית המקדש מוציירן נלותן ברכת את השם ככתנו, — מכל מקום העשה של ברכת כהנים אינה אלא ננית המקדש והגם דהמשהנה שם אומרת דגם נמדיתה היו מצרכין ג"כ נכיתו. אין זאת אומרת דאם לא נשאו כפיהם עברו על עשה, וגם אין זאת אומרת שקיימו נמדיתה העשה, כי לפי הש"ס דשם אין העשה אלא ננית המקדש. ואפילו לדעת נעל הפלא"ה דהעשה מתחמסת ג"כ לישראלים שיתצרכו אחת הכהנים, אין זה אלא ננית הנחירה, כי אין זכר נחורה לנרכת כהנים מחוץ לנית הנחירה, ולכן רוב ישראל לא נתצרכו ננרכת כהנים אלא נעלותם לרגל צו"ט, חוץ מחושני ירושלים שהיתה להם האפשרות להצטרך בכל יום אם נכנסו לתקדש, ולכך נשאר המנהג גם לאלתר החורבן לנרך ברכת כהנים רק צו"ט, והגם שלא עלו לרגל נר"ה וצו"ט, אצל משום לא פליג נהגו לנרך בכל יום, ונשגיל שנתקדש היו מצרכין ג"כ בכל יום נשאר המנהג בירושלים לנרך בכל יום. ובפרט יש לדעת שניתי הנית ראשון לא היו עוד נתי נכסיות בישראל, ונודחי שלא נשאו את כפיהם נשעת ענוותם נשדות ובכרמים, ולא עיקר הכינוס של ישראל הי' רק ג' פעמים נשנה נמקדש, ומתילת רוב ישראל — חוץ מחושני ירושלים שהיו סמוכים למקדש — לא היו נוהגים ננשיאת כפים אלא צו"ט, ולכן נשתקע המנהג הזה גם נגולה כתי קדם לישא כפים רק צו"ט. כן נלפע"ד, הגם שאין לי אום מקור אחר להשערתי זוהי חוץ מהש"ס סוטה ה"ל.

ול"פ סנרתי ה"ל, אין נשיאת כפים נומן הזה תדאורייתא, דהא אין המצוה אלא ננית הנחירה. והגם דנספרי איחל בכל מקום וגר אפילו נגנולין, אצל נש"ס ה"ל הלא דרשו רק ננית הנחירה. והרג יענ"ץ נספרו חור וקליעה סונר ש"כ נומן הזה דרגנן תטעמים אחרים ע"ש. ורלה תוס' שנת, ה' ד"ה החם, ד"כ חמור תתפלה לעינן שכרות. ונחמי כריתות י"ג: נשם נה"ג לא משמע כן, ואפשר דפליגי אי נ"כ שלא נתקדש דאורייתא. ע"ש.

סימן תתתשע"ח

אמירת תחנונים אחר שמונה עשרה קודם אלו"ק נצור [א] להאריך אחר וכו', הגם דנשמע תפלה יכול לומר כל מה שחפץ, כדליתא נש"ס ובש"ע אומ"ת קיט, אולם נראה דדעת רנינו כמו שכתב הטו"ז קי"ט:ג: אי מתי החילוק הוא דנש"ת יכול לומר כל מה שחפץ רק שלא

תאריך, אשר עליה ציבור לא יסתין לי אמר לו תתפלל עם הקהל ואם תחפץ להרכיב בקשות תתפלל לאחר שיצא הקהל אחרי צן תתפלל בבית חכמת או בביתך.

תתחשת. מעשה באתר שחיה מאריך בתפילה ולא היה יכול לקצר ולסיים בשחי מסיימם הציבור והיה מסיים תפילתו פירוש והיה משתחוה ב' פעמים בעמידה ומראה עצמו כאילו משתחוה במדרים ובסוף אמר לו חכם אחד לפה אתה עושה כן אמר החפיר בוחן לבות יודע שכונתי לשמים ואם אקבור ואסיים לאחר שירשבין הציבור לא אוכל לטון מפני חברות ואם עזיבם יהא שמייה רבח קורם ברבות השלום לא אפסיק בעבוד זה תפילתי [א] כי תקונן יהא שמייה רבח מברך אין מכוונן לחוציא ידי חובתי ובעינין שהמשמע יכוון לחוציא את השומע לכך איני שותק לפסוק תפילתי אכל לאחר ברכת השלום אם עזיב אני עונה קסחן ומה שאני משתחוה שלא יאמרו בשר החא.

ס פ ר ח ס י ר י ם

שכנר כתנתי הרנה פעמים נספרי זה, דכל הסנרל של שומע כעונה הוא כעין כתנ כדנור, כלומר, אדם הרואה לדנר לתנירו ואין תנירו לפניו הרי הוא משתחש נכתב, ורואה שייה הכתב כאלו דינר עם תנירו, אכל אם אדם כותב וליט רואה שייה הכתב שלו כדנור אז לא אחריק כתב כדנור דמי, דלמיכ איך כותב הסופר את השם הוי ניה ונ"ש נסת"ס, הא הוי הונה את השם נאותיותיו, כמו שהעיר נה רעק"ל והרי"מ ז"ל, כן נמי שומע כעונה הוא דנר שנסנרל, שאם אדם שומע מלת תנירו והא עומד ושותק הרי הוא כאלו הודה לדנרו, מלנר נשנועה דנעיין אשר ינטל לכן אין הודאה גרידל מועלת עד שיענה אמן, והדנרים עתיקין. לכן נזה העומד בתוך תפלתו ואין רצו להפסיק נעניית איש"ר משום שאסור לו, לא שייך לומר נזה שומע כעונה, כי הלל אין רצו לעטת, לכן כתב רבינו משום שחנירו מולאו, ולדנרי רבינו יולל מזה דין חדש, דהעומד נתפלתו ושותק נשעה שהנור אומרים איש"ר אם נקש מראש מלמד מהעונים שיוללטי יולל ידי עניית איש"ר וכן נקדושה, נלי שום חש.

המפסיק בין תפילין של יד לשל ראש לשמוע איש"ר

והנה נמי שהניח תפילין של יד ועד שלא הניח תפילין של ראש שומע קדושה או איש"ר, דולאי לשיטת התוס' דשומע הוי הפסק וכאלו ענה, יתחייב לנרך שנית, ולולס לדעת רבינו אם ינקש מניי מהמתפללים שיוללו אותו נעניית איש"ר או קדושה, אין זה הפסק כלל לענין תפילין, ונשיע ארי"ם סי' כ"ה, פסק דשותק בין תפלה לתפלה לשמוע קדיש או קדושה לא הוי הפסק משום דהתוס' הי"ל נברכות כתנו דנהנו העם לשחוק ולשמוע, או אפשר דשאיני הפסק של תפילין, דדוקא נסח הוא דהוי הפסק דהגמי אחרו נפירוש סח בין תפילה לתפילה, אכל שתיקה לא, ומה נס דחילוק גדול י, דנהפסק נתפילה, ההפסק הוא העצירה דאסור לו לאדם להפסיק כשעומד ומתפלל לפני השי"ת, אכל סח בין תפילה לתפילה אין העצירה ההפסק, אלא משום שיגרוס לנרכה שאינה לריכה, ומה נס לשיטת רש"י, דהעצירה אינה אלא אם אינו מנרך על של ראש, אכל אם סח ונירך אדרנה מורה הוא דקעניד ושכר נרכה נינו, ראה תוס' תנחות לו, ד"ה. עצירה היא נינו.

שומע כעונת דוקא שהשומע רוצה ששתיקתו תדא כעונה

ובמה שכתנתי לעיל דענין שומע כעונה הוא דוקא כשרואה ולא כשאינו רואה, י' להניח סמוכין מהא דסנהדרין עד: נעו מיניי חרני אחי נן נח מצווה על קדושת השם או אין מצווה על קדושת השם, — אחרי ני רנ כתני לדנר הזה יפלת הי' לענדל וגר וכתני ויאחר לו לך לשלום, ואם איחל לא לימח לי, פירש"י: ואם איחל דנן נח מצווה על קדושת השם לא לימח לי לך לשלום, נהי דלהוכיחו לא הי' מצוה, דהוכח תוכיח את עמיתך כתיב, ולא נר תושב, מיהו אודוי לדנר אסור לא לודי. עכ"ל, משמע דמה שהודה לו הוא דוקא נמה שאמר לו לך

יחריך אכל לאחר שמיע יכול להאריך לכן עיקר הקפידה שהזכיר רבינו הוא, להאריך. ובד"כר אמירת תחנונים מיד אחר שמיע קודם יהי לרנן, ראה נשיע ארי"ם חכ"ג ונטרו"ס שס ג אולס מדנרי רבינו משמע דחותר לומר תחנונים מיד אחר שמיע קודם אלוהי ננור וקודם יהיו לרנן כדעת הר"י נפרק אין עומדין וכן נפרק תפלת השחר שאפילו אומרים יהי לרנן אחר התחנונים שפיר דמי, שהרי אפילו נברכות עלמן אם נל לומר נסוף כל נרכה מעין הנרכה אומר, ויהי לרנן לא עדיף מהנברכות עלמן, ודלל כמו שהשיג הטו"ז סס.

סימן תתש"פ

שתיקה בשעת התפילה אי הוי הפסק

[א] כי הענין וכו', ראה נרכות כ"א, לכל אין מפסיקין חון מן יהא שמו הגדול מנורך שאפילו עוסק נמעשה מרכנה פוסק, ולית הלכתא כותי. וראה שס נתוס' עד שאל, ונתוס' סוכה ל"ח: ונרש"י שס, דהשומע קדיש או קדושה מפי החון נשעה שהלדס מתפלל לענמו אינו פוסק נתפלתו לענות איש"ר, אלא שותק, והשתיקה אינה הפסק לענין תפלה ומשונ כעונה לענין איש"ר, ור"ת ור"י היו אומרים דאי שומע כעונה לענין איש"ר אי"כ הוי הפסק נתפלה, אלא דנהנו העם לשחוק ולשמוע וגדול המנהג עכ"ד, ומדנרי רבינו נראה דלא רנה לשחוק ולשמוע, משום שאין השתיקה מועלת להיות כענייה אלא אם אלו העונים איש"ר מתכוונים להוילא את השותק, ונדרך כלל אין הענין איש"ר מתכוונים להוילא את השותק שנהם, והא דלא כתב רבינו שהחון אינו מכוון להוילא את השותק, משום דנלחמן ישי"ר אין החון מוילא את העונים, דלמיכ לתה עונים, אלא דסי"ד שילא השותק מכיון ששומע מפי הננור העונים, ועל זה כתב דנעיין שהננור יכוונ להוילא את השותק ומכיון שאין הם מתכוונים להוילאו אינו יולל, והוא דנר חדש לנמרי שלא הזכר נלמד מן הראשונים נענין הזה, ולדעת רבינו אין כלן ענין של שומע כעונה, אלא דלס היו העונים מתכוונים להוילא את השותק היו מויליין אותו כשאר דנרים שאלמד מוילא את תנירו, ולשיטה זו לא קשה כלל מה שהקשו נתוס' לשיטת רש"י, דמה מועיל השתיקה, אי אחרת שומע כעונה אי"כ הוי הפסק, דלא מכת שומע כעונה אחיק עליי אלא מטעם שחנירו מוילאו, ומחילל אין כלן קושיית השאלת ארי"ם נסימן ר', הא נעיין שמהא אפשרות לענות, דלו שומע כעונה אכל נלסור לו לענות לא, דכל רחוי לנילה אין נילה מעכנת, ע"ש, דהא לא מטעם שומע כעונה אלא מטעם שחנירו מוילאו, כעין שהשי"ך יורד לפני התינה להוילא את שאיני נקי, ולא שייך להקשות הא האיני נקי אין לו אפשרות להתפלל והוי אינו רחוי לנילה. דמה שאלמד מוילא את תנירו אין לו ענין לשומע כעונה אלא מטעם ערנות, כרש"י ר"ה כ"ט, ד"ה. אע"פ שילא, ואידך טעמים. וד"א דלא סנירל לי לרנינו כשיטת אחר הראשונים הי"ל דמה שחפסיק ושותק הוא מתורת שומע כעונה, כ"ל לפי מה

תתתשפא. אחר היה מתאחר לבא לבית הכנסת אמרו לו למה אתה מתאחר אמר אצלי יושבין בני ארם שמדברין מדברי תורה ואיני יכול להתאפק אמר לו החכם מוטב [א] שתאמר בבית קודם שתלך לבית הכנסת (א) שתקרא הכל כיון שאינך יכול להתאפק מלדבר עמהם.

תתתשפב. [א] כתיב (ישעיה ס כו) שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה וכתוב (שם ח יב) ואל פתל ח' לא יבשו ומעשה ידיו לא ראו (א) אע"פ (ב) שאמר ר' זירא כל הראוי לביולה אין ביולה מעכבת בו אחר היה רגיל כל מה שהיה מתפלל בבית הכנסת היה עוצם עיניו שלא יראה את היוצאים ואת הנכנסים ולא יוכלל את כהנתו וכשיחא אומר ברפת יוצר אור וברכת מקריב ערבים היה מותח עיניו ורואה לשמים אע"פ שאמרו (ג) צריך הוא שיחיו עיניו למטה ולבו למעלה. **תתתשפג.** כשאדם מתפלל אין צריך למתוב עינו ולא עיניו למטה ולבו למעלה שנאמר (איוב ג מא) נשאו לכבינו אל כפים אל אל השמים וכתוב (משלי ר כה) עיניך וגו' יישירו נגרך.

תתתשפד. היושב מעומק בטלית כשהרית ישים הפלית לפני עינו כדי שלא יפתבל אנה ואנה ואם לא יעשה כן שמו יראה שום רבר שיחזק או יקה לבו מן הכוונה ובערב עינו למטה ישים פן יביש לכאן ולכאן ויחזק אחר שיראה או יחזק ואם ירא מן יחזק יעצים עינו וידחק מיבורו [א] בלא ידו אלא כי אם מקצתו וידחק חשינים של מעלה לשל ספה במתיבת עינו ולא יחזק וכתוב (מ"א יט ג) וחי שמעון אליהו וילט סניו באררתו ויצא.

תתתשפה. (א) ואדם שמתפלל שכינה כנגדו שנאמר (תהלים מז ח) שויתי ח' לנגדי תמיד אע"פ שכתוב ח' נגדי לא יכוין אלא למעלה לשמים כיון שאינו יודע אנה בית המקדש יחשוב בלבו בתפילותו כאילו חכבוד כנגדו בתוך ד' אמות ורופו למעלה למעלה לשמים הוא אדם אחר כשמדבר עם נפש וענק חלא פתח כנגד פני הענק ולא כלפי גופו כך אע"פ שחבורא בכל כנגד פניו [א] אמר לעשות שנאמר (איוב כ יט) שפני כמים לבך נזכה פני ח' לפי שהבריות למטה צריכים לראות נשם ולבם לשמים לבך יהיה לב המתפלל כלפי מעלה גם הקורא בתורה ביום (ב) וב"ה כשמגיע אל שם אם יכול לבין יכוין חלב לו הידבק במורה יעשה לבו כאילו שכינת כלפי מקרב ופניו כנגדו שנאמר (ירמיה יז טו) וסוצא שפתי נזכה פניך היה (שמואל א כו ב) (ג) אל יפול רמי ארצה מנגד פני ח' (הושע ז ב) מקלליהם נגד פני ח' ב' נזכה כנגד מורה ומקרב וב' כנגד צפוני ודרומי ומקורב לפני התיבה לפי שאין ילדים ואדם עוקרים לפניו יכוין לבו כאילו שכינת בשמים כנגד הארץ ולמעלה והקורא בתורה כמו קורא קרית שמע צריכין לבוין [ב] כאילו אומר אם שמעו תשמעו אל מצותי. כל אדם המתפלל

משנת אברהם

משום דיש לו האפשרות להניע למעלה, ורק נזכרת יוצר אור ומעריב ערבים היא מניע למעלה. **ואור**י מטעם זה שכתב רבינו דכתיב אלו מרום עיניכם וגו' אמרינן נזכרות ליד: אל יתפלל אדם אלא נצית שיש בו חלונות, פירש"י: שגורמין לו שיכוון לנו מסתכל כלפי שמים ולנו נכנע, וראה מש"כ נח"ל דף רמ"ד ונהשמטות, נזכר מאמרים שם נזכרות לד: הניף עלי מאן דמתפלל נקתא, ע"ש. **ומה** שכתב רבינו נסימן תתתשפ"ג צריך שיהי עינו למטה ולנו למעלה, מדברי רש"י הג"ל משמע דהתיקרא הוא שיהי לנו של אדם נכנע בהתנווננו נגדלותו ונרוממותו של מי שאמר והי' עולם.

לשלוס, אצל אס הי' שותק נגידא לא היתה נזה הודאה, ואמאי, הא אמרינן כללא דזומע כעונה, איכ נשמיעה נגידא איכא הודאה, אלא דלפי הג"ל יתא, דער כאן לא אמרינן זומע כעונה אלא כהשומע רונה שמהא שתיקתו כהודאה, אצל נזכר איסור נודאי שאין אדם רונה שתיקתו ושמיעתו מהא כהודאה וכעונה, לכן אי לא היו אמר לי' לך לשלוס לא היתה כל ראי' מזה דאין נן נה מחזק על קדושת השם, וראה נח"ל דף רל"ה, שהארכתי ענין כוונה נזכרה ראשונה המועלת לשאר התפלה.

סימן תתתשפ"א

[א] **שתאמר** נצית וכו'. המפרש נהגדפס: מנסה: מוטע שחאמר נצית, ר"ל יפה אהה עושה מה שאתה מאחר נציתך משם תוכל לקרוא את הכל, ודלא כמו שפירש נממ"ק כאן, ושני הפירושים אינם מתישנים לפי הלשון, ואולי צריך להיות: מוטע שחאמר נצית — לאנשים — קודם שתלך לבית הכנסת שיכתבו את כל אשר רוצים לדבר נדברי תורה, ושתיקרא הכל, — מה שיכתבו, וכלל אופן חסרון הניכר יש כאן.

סימן תתתשפ"ד

בשעת התפילה הידים צריכים להיות כנגד הרב

[א] **בלא** ידו וכו'. משום שאין זה מדרך הכבוד להיות את ידו על העצור נשעה שעומד לפני מלך מההקצנה, ומן הדין הידים צריכים להיות כנגד לנו של אדם נשעת התפלה לקיים נשא לנציתו אל כפים וגו'.

סימן תתתשפ"ה

[א] **אמר** לעשות וכו'. הכוונה הגם דלית אחר פניו מניי, וכנודו חלא עולם, לכל זאת אחר דוד ע"ה שויתי הי' לנגדי תמיד, ונזה אחר לנו לעלות כנ"ל לכוון למעלה, וכאילו הכנוד כנגדו בתוך ד' אמות וכו'.

[ב] **כאילו** אומר וכו'. כלומר, כאילו שומע תפיו של הקצנה אומר אס שמוע תשמעו וגו'.

סימן תתתשפ"ב-תתתשפ"ג

אל יתפלל אלא בבית שיש בו חלונות — טעמו

[א] **כתיב** אלו וכו'. הלשון חסורס, והכוונה: אע"פ דכתיב אלו מרום עיניכם וגו', לכל זאת הדין הוא שהמתפלל צריך שיתן עיניו למטה, משום דכל הראוי לצילה אין צילה מעכבת, ולכן הי' אחד עולם עיניו לנגודי שלא יתבלבל מהנכנסים והיוצאים, ואין צוה התנוונות לשאו מרום עיניכם.

תתתשפ"א (א) מנהגין כ"כ א'. (ב) ר"ל שכתב ב' חו'. (ג) צ"ל ששכי כס"ב תתתשפ"ב. (א) צ"ל משום. (ב) ב"ב פ"א ב'. (ג) יבמות ק"ה ב'.

תתתשפ"ג (א) הלשון משובש וצ"ל שישתקו הכל ר"ל שישקו לומר דברי תורה. תתתשפ"ד (א) צ"ל משום. (ב) ב"ב פ"א ב'. (ג) יבמות ק"ה ב'.

[ג] כגון ואתחנן לעתיד יתנו לו שבר ואדם שיושב במזרח יכין לבו כאלו שכניו כנגדו והכל יכחזו למי [ד] שחמו עליו על הכל וכן כשאומר יתגדל זמנים כלמי ספר תורה אם חנוך תופס התורה העם יכחזו חלב כנגד התורה ולכן אומרים רוסמו והשתתחו להרום רגליו כי התורה הרום רגליו כנגד ספר תורה שיש בה כתוב ח' חומשים (ו) וב' עמודים בספר תורה כנגד (שיר ה טו) שוקיו עמדו שש.

[א] וכשאומרים תחינותיהן סכסין פניהן וכן מצינו ברוד והזקינים וביחושן חרי ראינו שלחמלל בתחנן ובכל רבר שצריך כונת חלב יותר טוב כפתימת עינים אבל לב בני אדם לא יוכל לכון כפתימת עינים דברים רבים אלא דברים קצרים כגון תחנן וברוך ה' המבורך ויחא שמיח רבא וקדוש אבל דברים רבים לא יוכל לכון.

תתשמו. כל מה שאדם יכול לעשות תקנה לכוננה יעסוק לכון וכל מה שיוכל לעשות שלא יתלוצצו בו יעסוק שאם הוא ירשב ועיניו פגורות יתלוצצו עליו ולא יוכל לכון כמו שהיה חכם אומר לתלמידיו כשמתפלל אחר לפני התיבה אם מקצר התפלה ואינו יכול לקצר אני ערשה עצמי **[א]** כמשתחוה במדיום וערוץ לא הנקתי בשמע קולנו וכשמתחיל ברוך כדי להוציא ידי חובת אחרים אני חולך לאחוריי כדאילו סיימתי תפילתי כדי שלא יתלוצצו עלי ולא סיימתי עד שאמרו קדושה והקב"ה יודע שלא חלכתי אחרי אלא שאם היו מתלוצצים לא הייתי יכול לכון הכל לפי לב האדם ולא יתכן לומר כפתימת עינים תפילת **[ב]** יוצר ומקריב.

תתשמת. והכהנים כברכת כהנים **[א]** (א) פותמים עיניהם על שם כשהמקדש קיים מזכירין שם המפורש וכתוב (במדבר ו כז) ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם וכתוב (שיר ב ט) משניה מן החלונות (ב) מציין מן החרכים וכתוב (איכה ה יז) השכנו עינינו על הר ציון ששמש כשהוא שמש (קחלת יב ג) והשכנו הראות בארובות יוצר ליצחק כתיב (בראשית כז א) ותכחץ עינו בראות כשבירך ליעקב ויעקב כשבירך לאפרים ומנשה כתיב (שם מח י) ועיני ישראל כבדו מזקן לא יוכל לראות ובלעם כשבירך את ישראל כתיב בו (במדבר כד ג) ואם הנבר שתם העץ לפי שמחזה שדי יחזה ושכינה על עיניהם לכך פותמין עיניהם וכתוב (שמות נ טו) (ג) זה שמי לעולם לעולם כתיב לעולם עינים בו כששמים הכהנים שמי על ישראל כרתיב ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם וכתוב (ישעיה א' טו) ובפרשכם כפיכם אעלים עיני מכם ועיקר הברכה לכון לבו לשמים.

משנת אברהם

סימן תתשס"ח

בשעת נשיאת כפים אם הכהנים מכסים פניהם במלית - חילופי מנהגים

[א] סותמים עיניהם וכו'. כוונת רבינו שמכסין ראשיהם ופניהם נטלית ומולחין רק את ידיהם, כנהוג בכל תפלות ישראל. וכן כתוב נש"ע א"ח קכ"ב, ל"א אנריכים הכהנים לכסות את ראשיהם ופניהם וראיה ש"ח רדנ"ז, ה, סימן ו', ונה"ג, קכ"ח. ורבינו דקוק נדנריו ולא כתב עולוים את עיניהם כדלעיל סימן תתשס"ג, אלא סותמים, כדרך שכתב לעיל תתשס"ד, שמים הטלית כנגד פניהם.

ומדרכי הנ"ל והש"ע סימן קכח-לח, משמע שמהגים שונים ה"י נזה, יש ונקומות שהכהנים היו נוכסים את ראשיהם ופניהם נטלית ויש שלא נהגו כן, ולדעתי הוא שכתוב בחילופי מנהגים שנינו בני נבל לבני ארץ ישראל, שני ארץ ישראל מנרכים הכהנים נפרוע ראש ונני נבל אוסרים שינרכו הכהנים את ישראל נפרוע ראש, והוא דבר שאין השכל ונקבלו, הישכן שינרכו את ישראל נפרוע ראש, ואין אום טעם ורית לונה שרונים לווד משום ואין עבודה מחוללת נפרוע ראש לכן היו בני א"י נוהגים ננרכת כהנים נפרוע ראש, דחון מזה שיש דעות שפרוע ראש מחללת את העבודה, אלא לו יהי' שאין עבודה מחללת אצל איסורא ויהיה איכא ולמה יעשו איסור תמיד ננרכת כהנים. אלא מה שנאמר שם פרוע ראש, ר"ל, נלי כסוי את הראש והפנים נטלית, ונני נבל נוהגים הכהנים לכסות פניהם נטלית. ואפשר דמה שנהגו בני א"י שלא לכסות פניהם משום ננרכת כהנים נעיקן פנים כנגד פנים, לכן כל מחוי דאפשר למעט נכסוי עדיף, ונני נבל סונרים דזה נל רק למעט פנים כנגד עורף כנש"ס קוטה שם.

[ג] כגון ואתחנן וכו'. כלומר, דונונו נונדרש דומה התפלל נשעתו תפלות הרבה כמנין ואתחנן, וע"ז אמר לו הקנ"ה רנ לך, הרבה שזכר לפון וטמון לך - נס שזכר אל אלו התפלות. ועוד יש לפרש: כל אדם המתפלל נכוונה אפילו נתחייט שאין מסדר הנרכות, כגון ואתחנן, ר"ל, כגון תחינות, לעתיד יתנו לו שזכר.

[ד] שהוא עליון וכו'. כלומר, גדול ונעלה על הכל ועוד, כעין שאמרו: ורחמנא היכי יתיב, רנח אחוי לשמי טללת, אציי נפק לנרא, נרכות מת. והכוונה בכל אלה כעין לעיל סימן תתשס"ג. דכתיב אלו מרוס עיניכם וגו'.

סימן תתשפ"ו

[א] וכשאומרים תחינותיהן וכו'. כעין שנסיון זה הוצא נסיון תנה. ושם כתוב אצל נצנור לא יתכן. ופירשתי דהכוונה, שהתחינות היינו מה שאנו קורין נפילת אפים, זה היה תפלה שכל יחיד התפלל על מה שהי' נריך לו, ורק מיני המהר"ם מרעוונגנר תוקנה תפילת תחנן לתפילת הנצור. ומסיון שלפנינו מסתייע פירושי.

סימן תתשפ"ז

[א] כמשתחוה נמודים וכו'. כלומר, מדינה נריך לכרוע כדי שלא יאמרו עליו שהוא כופר, נרכות כל: ונתוס' שם ד"ה, עד שלא הגיע.

[ב] יוצר ומעריב, פיר' נרכת יולר אור נתפלת שחרית, ונרכת מעריב ערנים נתפלת מעריב, כמו שכתוב לעיל סימן תתשס"ג.

הארץ וערוץ שם בכפי משנה, אבל סותמים עיניהם שכתב רבנו לא ארץ ערוץ? גם כ"ש מזכירין שם המפורש הוא ב"כ כנגד חכם כמ"ש תגינה ט"ו א' יעו"ש. (ב) יערוץ בפסיקתא דרב כהנא פסיקתא דהרש"ה וערו"ש בהערה ק"א. (ג) פסחים ג' א'.

לכן נזה פני ה' (איכה ב' י"ט) ובהו יובן דברי רבנו. (ו) במדבר רבת פירי: שוקיו זו תורה כ"י למה נמשלו דברי תורה לעמודים כ"י. (א) תרומים בס"ד מהל' תפלה היו כתב: שהכהנים מברכים את העם לא יביטו בעם ולא יסונו דעתם אלא יהיו עיניהם כנגד

תתחשפם. כל מצוה שאדם יכול לעשות בצניעות יקשה אבל כדי ללמד לאחרים סמקשיו בנזק פולת והפילתו שלא יאמרו און זה לקיימה לכך יקשה בפרהסיא אע"פ שיתלוצצו בו יקשה ויקבל שכר בנגד הברות והצער שיהיו שם הם יחשבו שאקשה שלא לשמה כי שכרו יהיה לכך כמובל עבוד הברות והצער שפובל (א) ר' פינחס בשם ר' אלעזר ב"ר מנחם דוד היה נוטל כינור ונותנו בראשותו תוקמו בנצי הלילה ומנגן בה כרי שישמעו הבירי תורה חזי הבירי תורה שומעין את קולו האומרים ומה אם דוד המלך עופק בתורה אנו על אחת כמה וכמה נמצאו כל ישראל עופקת בתורה הא למדת כל דבר שאדם יכול לעשות כיון לבין עצמו בנזק רבירים שילמדו אחרים ממנו בנזק שהוא יכול להניח תפילתו בעליותו ולהתקטף בצניעות וללמוד תורה בביתו וכל כיוצא בהן מצוה לעשות כגלו כרי שיקשו אחרים ואחרים אע"פ שיקשו מקצתם שלא לשמה אלא (ב) קנאת פוטרים תרבה חכמה וקנאת מצוה תרבה מצות כיון [א] שהרקים יקשו שלא לשמה כל שהצדיקים יקשו לשמה ואם תאמרו בשביל יחרא קושה (ג) ולא כל הרוצה ליטול את השם יטול זה מדבר בימי רבן שמעון בן נמילאל כשהיה שום [ב] צדיק הולך בלא תורה ובלי מצוה היו רוחקן אותו לעשות אבל בזמן הזה שהכסף מצטבע מן הפנים והפנים לא יצטבעו מן הכסף פירוש בזמן הזה רבים שאין סקרימי מצוה והבירי רעים רבים חלא תראה בזמן הזה הישרים בלבנתם הבירי הפריצים כצד רבים מדברים חידושים וצורכיהם רבירים כבוליים ושחקים בבית הכנסת במקום שנאמר ואתה קדוש יושב תחילות ישראל וכבר בתוב [ג] בספר חסידים שורש חסידות (ד) קל חוזר אם לפני מוח שלו קומד ביראה כל שכן לפני מי שכתוב בו (רבירים ? כא) כי ח' אלהיך בקרבך אל גדול ונורא ונתיב (מלאכי א יד) כי מלך גדול אני אמר ח' צבאות ושמי נורא בגוים הגוים בבית תפילתם קומרים בתרבות כל שכן ישראל שקומד לפני המלך הגדול [ד] שלא יצא מפיו דבר ביטול בבית הכנסת ואם יאמרו לו יחיר הוא שקושה עצמו חסיד שכרו כפול (ה) כראמר ר' יחי' יחי' חלקי עם מי שהורדין אותו חזק בו. תתחשף. [א] מוב לאדם שיתפלל ויקרא את שמע וברכות (א) בלשון שמבין משיתפלל בלשון הקדש ואינו מבין ונתיב (ישעיה כו יב) לא ידע ספר לאמר קרא נא זה ואמר לא ידעתי ספר ונתיב (שם שם יג) ויאמר ח' ימן כי נש

משנת אברהם

כלומר, יש נשייה זו מלוח מפני שעשייה זו גורמת דלסוף ינא לעשות מלוח לשמה, חלל צלוחה עשייה עלמה חין מלוח נעלמותה חלל משום גורם לעשיית מלות לשמה אח"כ, ונזה מסתגר פירוש התוס' דהלמד להתיגר ולקטור ולקפח את חנירו נהלכה, נח לו חלל ננרל, דהה העושה חן לעולם לא חכה ללמוד לשמה, כי מרגיל את עלמו להיות מקטטר ומתיגר, וכל ימיו מתלה זו לא תחול ממנו.

[ב] צדיק הולך וכו'. כי צדיק מיוחד, לחין צדיק הולך נלח חורה ונלי מלות, וי"ל: כשה"י שום חלם הולך וכו'.

הסימנים הנוספים שבספר חסידים זה מאת תלמידיו של המחבר הם

[ג] בספר חסידים וכו'. גם מכלן ראי' נרורה חין הטוספות שנהולאת פרמה חלק מהספר חסידים ענמו, חלל טוספו מלח תלמידי המחנך של הספר חסידים, דלחמלל חן לא היו כותנים וכבר כתוב בספר חסידים שורש האסירות, חלל ח' כותנ: וכבר כתוב בשורש האסירות, ומלשון אשר לפנינו מחולר, שנשעה שכתב הסימן הטובי כבר ח' כתוב הספר חסידים, וכן שיערתי נהקמתה לחלק ראשון לספרי זה, ע"ש.

איסור שיחה בבית הכנסת

[ד] שלא יוציא וכו'. כבר הארכתי בחלק זה כ"פ נדנר חיסור שיחה נצית הכנסת, ראה סימן תתתפד ועוד, והמוסר שכתב רבינו ש"ס לנו ללמוד מן הגוים, נעו"ה חט יכולים ללמוד מוסר מהנתי תפלות של חלו ישראל שחיים חרדים שנהטעמפעל שלהם שורר שקר חלל גם שקט המחולט, וכדי ציון וקלף לראות את השלון והרעש של דגרים נטלים נצתי תפלה של החרדים.

סימן תתתש"י

תפילה בבתי כנסיות שלא בלשון הקדש

[א] מוב לאדם וכו'. החיל שנסמיון הזה, ננדפס סימן תשפת, וגם סימן תקפ"ה. השתמשו הכופרים,

ובעין זה רחיתי מפרשים נתיחח נני חרון לחמרו חכ"ל פרועי רחש נכנסו למקדש, וחיו לומר חן על צדיקי עולם שהחורה מעידה עליהם נקרובי חקדש, חלל דחיתל ננד"י, דלל חתו חלל על חלל נשאו נשים, כדכתיב ונשים לא היו להם, חולי ח' להם נשים לא חתו, ונקדושין משמע דמי חלל נשא חשה לא ח' פורם סודלל על רשי, חו ח' ח' כוונת פרועי רחש, חן נמי חכל פרועי הרחש משמעו חלל חיסו ח' רחשיהם.

א חולי הכוונה נחליפת מנהגים לענין מי חלל נשא חשה חס עולה לנשיאת כפים, דהה תלוי נמנהגים חס נחור טשא כפיו,

סימן תתתשפ"ט

העושה מצוה שלא לשמה והלומד שלא לשמה - חילוק

[א] הרעים יעשו וכו'. מדקראס רעים משמע חפילו שיעשו לקטטר ח' חנירו, דהח כשעושין על מנת שיכנדוהו לית חן נה, ע"י חוס' נרכות י"ז, וכו'. חלל חוטט שעל יד התעוררות יעשו חלדיקים לשמה חגס שעל יד חן יעשו גם כמה רעים חלל לשמה לגמרי חלל לקטטר ח' חנירו, ונענין זה חשה חלל לשמה וחול הרע, כבר כתבתי נספרי, ורחל נש"ך יו"ד סימן רמ"ר"ע, ופיה"מ סנהדרין פ"ג, ד"ה, והכת חשית, ונחנות פ"ה, דמשמע כח"ל, וחל דכתבו חתוס' נפסחים כ: ד"ה, וחלן, חלן מחתכוון לשום רעה חלל מתוך עללות חיו עושה חללכה נמעלי דנחת, חפ"ה גדול עד שמים חסדו, חין זה מחננד למה שכתבו נהרנה מקומות דהעושה מלוח כדי שיכנדוהו לא חיו נכלל טח לו חלל ננרל, דעללות ג"כ מדה רעה גדולה ח"ה.

וברש"י חס נפסחים כ: ד"ה. עושין לשמה, מעל השמים וחלל לשמה עד לשמים, דמלוח מיהח קח עניד כדרנ יהודה, וקשה, דחס חיתח דמלוח מיהח קח עניד נע"כ דכ"ל דמלות חין נרכות חוונה, ח"כ למה לי טעמל דמתוך חלל לשמה נל לשמה, ונריך לומר, דהכוונה ח"ה, דנחת נעשיית המלוח חלל לשם המלוח חלל לשם השגת הכבוד חו משום עללות חין חלן מלוח, ומה שכתב רש"י דמלוח מיהח קח עניד כדרי יהודה,

תתתשפ"ט (ח) ירושלמי ברכות פ"א ח"א בקעת שיטיים. (כ) ב"ב כ"א ח' א'. (ג) ברכות פ"ג ב'. (ד) סעודין ח' בברכות ל"ג ח' א'. (ה) שבת

ק"ח ב'. תתתשפ"ט. (ח) ירושלמי ב"ב ח' א' רש"י ח"ב סק"ב שכתב שיש לבי שישו ב"ב

הקם חזה כפיו ובשפתיו נברזו ולבו רחק ממני ותהי יראתם אתי מצות אנשים מלומדה שמתפלל ומברך וקורא ואינו מבין מה מצויה ספיו (שם שם יד) ואברה חכמת חכמיו ובינת נבנו תפתר הואיל ואינו מבין מה מצויה ספיו לכך כתבו התלמוד בבבלי ובארץ ישראל בלשון ארמי כרי שידעו את המצות אפילו עמי הארץ (ב) ולכך היו מתרגמין וקוד אמרו (ג) יסוד אדם את עצמו אם יכול להתפלל בכוחו יתפלל ואם לו אל יתפלל לפי שתפילה צריכה כוחו (ד) לכך אם נתמלא זקני יודר לפני התיבה מדי לפי שיווד לפני התיבה כרי ליפול שם (ה) ואוי לציבור שקטן או גדול מתפללין בעבורם ואינם מבינים או מתפללים בעבורם שאינן חנונים וכתוב (קהלת י טז) אי לך ארץ שאלכך נער ובזמן שהמנהג והמתפלל עליהם אינו הנון כתיב (ישעיה מב כז) והלויך משעו כי התפילה בלב תלויה אם הלב טוב יקבלו ממנו תפילתו ותפילתו זכת.

משנת אברהם

לקוטי שו"ת ס' פ"ד, פ"ו, ועוד הרבה מגדולי התורה והיראה שמדבריהם נראה עד כמה נענה נפשותם ונלנס התקנה הרעה והמנונה זו. ומהר"ן חיות נספרו הג"ל הנס שהוא מתנגד נהלט לשנות את לשון התפלה, אבל מהראוי הי' לדבר יותר קשות מאשר טוען מדוע תקנו הפושעים הג"ל להתפלל ג' נרכות ראשונות וג' אחרונות נלשון הקודש, כי אין אדם טעם רוח לטענה כזו, כי נקל נלי אדם תעמולה היו מסכימים הפושעים להתפלל כל התפלות נלשון העמים, לכן לא אלטט מדבריו של הר"ה חיות נזה הענין כלל.

א. תפלה בצבור — משמעה

ב. ש"ץ עובר לפני התיבה — תקנת עזרא

ועתה מדעתי אך להוסיף ניאורים נהלכה המשתייכים לענין הג"ל: הגה המקור לדון הזה הוא נסוטה לג תפלה נכל לשון, רחמי היא כל היכא דנעי מזלי, ופריך: ותפלה נכל לשון — כל השאל נרכיו נלשון ארמי אין מלאכי השרת סקקין לו, לא קשיא הא ניחוד הא נצנור, פירש"י, יחיד נריך שיטיעוהו מלאכי השרת, ניצור לא נריכי לה, דכתיב הן אל כניר לא ימאס, אינו מואס נתפלתן של רנים, עכ"ל, ועי' נהריף נר"פ הי' קורא ננרכות. והנה מה שכתב רש"י ניצור — אין הקנייה מואס נתפלתן של רנים, מקורו ננרכות ה'.

והנה תפלה ניצור הג"ל, י' להנין מהו משמעה, אס תפלה שמתכנסים ניצור היינו עשרה נני אדם ומתפללין כל אחד על נרכיו אלא שמתפללים נמקום אחד, ואין אס ש"ץ העונר לפני התיבה, או משמע ניצור שמתפללים ניחד והש"ץ עונר לפני התיבה. ולשון הש"ס אס משמע דמיירי אלא כשהש"ץ עונר לפני התיבה, דהא כך אמרו, אל ישאל אדם, נרכיו והיינו נורך שלו, אבל ניצור מותר לו לכל אחד לשאל נרכיו, וכמונן שאין הנרכים שוה, זה מתפלל על פרנסה זה מתפלל על ננים, זה מתפלל לנל ירישו לו השונאים וכדומה. וכדי לנאר זאת י' לדעת אעד ימי עזרא כל אחד הי' מתפלל להדי על מה שנריך לו, ונס אז היתה נהונה תפלה ניצור, לא על יד הש"ץ אלא מתכנסים לתפלה למקום אחד, ועל זה נאמר הן אל כניר לא ימאס. ורק מימי עזרא ואילך כשתיקטו אנשי כנסת הגדולה נוסח קבוע, רק מני אז היה מקום לשליח ניצור. ומה שכתב הרמז"ס ז"ל הלכי תפלה, ת"ד, וכינר היא תפילת הניצור, יחיד אחד מתפלל נקול רס והכל שומעין וכו'. אין מכוונתו לומר, ארק זו היא תפלת הניצור, כי נס נלי ש"ץ י' תפילת הניצור או תפלה של רנים, ואין כוונתו אלא ללמד מאי דסמוך ל"י, שאין הש"ץ מתפלל אלא נעשרה, וכו'.

אולם לאחר החרנן הראשון כיון שנלו ישראל נתערבו ננים ולא היו מדברים עברית נחה, ותקצר לשונם לשאל נרכיהם או להניד שמו של הקנייה, נלשון הקודש, עמד עזרא ונית דיי ותיקן סדר התפילות נלשון הקודש נח טהור, נקי וקדוש, כדי שכל ישראל יתפללו הן ניחיד והן כשמתפללים נכנופיה ננוסח אחד, רמז"ס הלכי תפלה ת"ד. ע"ש, אי"כ כל התקנה

הרפתים שהיו הראשונים לתת מכשול נדרך עמי, ראה נמחות קנאות להמהר"ן חיות, נד"ה. נתחיל מענין התפלה נלשון אחר שאינו לשון הקודש, שכתב שחד מן הכופרים נשעתו הניח אחר את הספר חסידים לנית הוועד נפרנקפורט — לאחר אראה דברי הס"ח מונאים נמני"א ס' י"א — להראות כי כניכול מנהג גדולה היא להתפלל ננתי כנסיות נלשון המונן של המדינה ולא נלשון הקודש, לכן כדאי לעמוד על דברי רנינו אלו ולהשוותם עם ונה שכתב נסיון תקפה נהנרפס, והוא נספר שלפניו נסיון י"א, נאמנע נסיון, המתחיל, "ואס ינא אליך מי שאינו מנין לשון עברי, עד לכך טונ שיתפלל נאותו לשון שהוא מנין". ולפרט ולנאר את הדברים כמו שהתכוון רנינו.

כ"י מי שרונה לראות את הכוכן שנדברי רנינו יראה שרנינו מדבר נראשית נסיון הזה נאדם שהוא נור ואינו קורא נלשון הקודש כראוי ונס אינו יודע כלל לפרט את המלות נלשון הקודש, אלאדם כזה שאינו אחראי כלל על אי ידיעתו, כי כך התחנך ונתגדל, והוא נכל לנו רונה להתפלל להשי"ת ולקרות את שמע, ראוי ביותר לקרות נלשון שהוא מנין וכן להתפלל ולא נלשון הקודש, שקרוב הדבר שיוציא מפיו דברים שלא כהוגן לאחר שאינו יודע את השפה. אבל אין כאן נסיון הזה אס זכר לתפלה כוז ננית הכנסת נצנור. ועוד מזהיר רנינו נסיון זה מן הנינים המתחילים: לכך אס נתמלא זקט וכו', לנל יענור לפני התיבה נעיר שאינו רניל, ולא מי שאינו הנון להיות ש"ץ, או מי שאינו יודע פירוש התפילות, כי כל עיקרה של התקנה שהש"ץ עונר לפני התיבה הוא נכדי להוציא את שאינו נקי, כנר"ה נסוף המסכת, ואין זה שאינו נקי יהי הש"ץ.

נגד המתקדמים והמושעים

וביותר נסיון הזה מפורש נסיון י"א, נאמנע נסיון: ואס ינא אליך מי שאינו מנין לשון עברי והוא ירא שמים או אשה — לכך טונ שיתפלל נאותו לשון שהוא מנין, ע"כ, מפורש שאין זה ענין כלל לתפלה ננתי כנסיות, אלא הוודנר, נמי שאינו יודע לקרות, ננשניל זה אל יחדל מלהתפלל או מלקרוא את שמע נלשון שהוא מנין, וכנר כתב רנינו לעיל נמני"א נסיון הי', נרועה נהמות אלא הי' יודע להתפלל וכל יום הי' אומר: רנוט של עולם נלוי וידוע לפניך שאלו היו לך נהמות הייתי שומר אותן ננינס כי אני אוהב אותך, וכו'. אבל אלו המתקדמים והמתקדמים שכל כוונתם אינה אלא להתדמות להנכרים, ורוצים נכל כהס לעקור ולגרש את כל הקדוש לנו ולכן הם משנים את נוסח התפלות כטונ נעניינם ורוצים להתפלל אלא נלשון הקודש נצנור ננתי כנסיות מה להפושעים הללו ענין עם דברי רנינו. והנס שזה הוא אמת שרונס ככלס הם נורים ועווי הארץ, אבל אס יאנו את לשון התפלה מעברית ללשון עמים, לא יהי להם אס נחיות ללמד את נניהם אפילו את נורות האותיות והדור הנעיר יתגדל לטמיעה המוחלטת. ואין מה להוסיף על הדברים הנריפים דברי אלוקי תיים שנהם השתמשו גדולי ישראל נזמנס נגד המתחיתים, וראה ניד אפרים נש"ע אי"ת ס' ק"א, ונחתם סופר

והנר"ה, וכ"כ הב"י אריה ס' קפ"ה ס"א. (ג) ברכות ל' ב'. (ד) חולין כ"ד ב'. (ה) כעין שאמרו ברכות כ' ב' ו' תבא נמנה כ"י וברש"י שם ד"ה ב'.

לקרוא רמז"ס שיקרא כמירוש נלשון אשכנז. (ב) הרמז"ס ס"ב ויחיד מאלות תפלה כתב ו' סימון עזרא מהו שיהא שם חרובנן מרובם לפע מה שיקרא קורא בתורה כדי שיבינו ענין

תתשצא. צדיק אחד היה רגיל להתפלל בראש השנה וביום הכפורים בני הצבור בחרו בו לפי שהיה צדיק ונבון ימיו לא רצה להתפלל אמרו לו למה לא תתפלל עתה כמו בכל שנה אמר להם אם יתפלל וימות יאמר בני אני רוצה להתפלל תחת אבי אמר אני הפך שבימי יתפלל אדם הנך תבקשו לפלוני בן פלוני שהוא צדיק ונבון בתורה ותפיל חסידים ועל זה נקשר עלי הכתוב שהיה לו להעביר את בניו ולבחור בכהנים צדיקים וכתוב (ש"א נ יג) ולא כחה בם לפני בני ישראל כי [א] המצות אינם ירדו אע"פ שכתוב (דברים לג ד) מורשה קהלת יעקב וכתוב (תהלים סא ו) ירשת יראי שםך (שם קיש קיא)

משנת אברהם

משך אחרו לדיק שנו יחזיק נהמיה לאחר פטירתו. ולא קשה מידי, דהא אם אין הנו הגון וראוי אינו יורש אפילו נדבר שיש בו ירושה כגון מלך וכ"ג, אלא דאחרו לדיק הכיר את בנו שאינו ראוי למלכות את מקומו ואחרים לא ידעו מזה, והלדיק לא רצה לגלות — לאחרים — להקהל, שאין בנו הגון כדי שלא לנייאו, ועוד דלפעמים דבר כזה עלול להרע את בנו ביותר, לאחר שכבר ידעו הכל שאין הוא אדם הגון, ולא יתן ללבו להטיב את דרכיו, לכך לא רצה הלדיק להתפלל נסוף ימיו כדי שיצטר הקהל באיש הגון ולדיק.

וטו"ר הגאון ר' משה נחום ז"ל ירושלימסקי רב דעיר קיעלץ — שנה נתגדלתי — נספרו ברכת משה סימן א', נ', האריך נדבר השאלה שאיש אחד המזיק נמצה ליתן יין להגדלה נצית המדרש להגויא את הרגים, ועתה רוצה איש אחר לשלם דמים מרונה נעד המצוה זו, והראשון טוען כי יש לו חזקה נמצוה זו, והאריך הגאון ז"ל הרנה והעלה דמדינא משמע דהמחזיק נמצוה נחיים אין אחר יכול לדחותו אפילו כשנתון הרנה כסף, אלא דמדברי רבינו שנסתמו הפסוק משמע דכיון דעל ידי השני יהי ריוח לעניים, הגם שאינו מתכוון לשם שמים אלא לשם כבוד, לכל זאת אל יפריע הראשון הגם שהוא מתכוון לשם שמים. גם הניא שם את הסימן אשר לפניו לנאר דשיטת רבינו הוא דאין להגן אום זכות נהמניה שהחזיק אנוי נה, ומחילא גם כמו של האנ נהמניה אינה כחזקה נמורה, ואם אחר יתן יותר דמים לטונת העניים גם הראשון נדחה, ע"ש.

ועיקר לכל אלו הדינים, הוא נשוי'ת גינת וורדים יורה דעה כלל ג' סי' ז, ת, ע"י נשוי'ת אנוי הר י"ד סימן ש"ב והנה כולם הציאו את דברי הירושלמי נסוף הוריות אילין דנר פוי ודנר הושעי הוה עלין ושאלין נשלמי' דנשיא וכו', קרש שזכה לינתן ננפון ינתן ננפון וכו'. אולם מדברי הר"ש סימן רע"א מנולר דאין המדובר נהירושלמי מענין חזקה נמצוה, אלא חזקה נשררה שאין לו ענין למנוה. וכן מסתבר, דהא גני הקרשים לא שייך לומר דהקרש זכה נמצוה, דמה מנוה מוטלת על הקרשים. ונכלל אין ראי' מהקרשים ולא מהשאלה של הירושלמי לענין עלין ושאלין וכו', דהתם הן דבר פוי והן דבר הושעי' נכנסו, והשאלה היחה רק לענין מי קדים נהכניסה, אבל נהמחזיק נמצוה ונאל תנירו לדחותו, אי"כ הראשון לא יעשה את המנוה כלל, ולאידך גיסא, יאמר השני מי יימר שהראשון יעשה תמיד את המנוה והוא לא יעשה לעולם.

המחזיק במצוה סתמא והמחזיק במצוה המשתייכת רק לאדם הגון

ומצד הסברה הי' נראה לחלק בין המחזיק נמצוה שצריך לזה איש מרום המעלה כגון נעל חוקק, נעל חפלה, נעל קורא נחורה או גלילת הספר, דמנוה זו נריכה להיות נעשית על ידי אדם הגון וגדול, מחילא לא שייך לומר דהמחזיק יחיל את המנוה לנגו, כי דבר זה הלא תלוי נהסכמת הליצור שיסכימו, לכן שפיר כתב רבינו שאין המנוה ירושה, אבל מנוה שאין לריך לזה שום כשרון ומעלה, כגון מי שנתן יין להגדלה, דעיקר הוא שהמחזיק נמצוה זו יספיק את היין, ואין כלן ענין אם המספיק הוא נעל כשרון ומעלה, אז המחזיק יוכל

של סדור נוסח התפלה היחה נכדי שיחפלו נלשון הקודש: אי"כ מה שאמרו נסוטה הכ"ל דנצנור מחפלין גם שלא נלשון הקודש, אין זה מתיחס להתפלות הקנועות על ידי אנשי כנה"ג אלא שהדברים אמורים רק לנצור המתפלל תפילה הנריכה להם לשעה, אבל התפלות שסודרו ע"י אנשי כנסת הגדולה הלא כל עיקר לא סודרו אלא שיהיו נלשון הקודש לת.

ודתקנה שיענור הש"ץ לפני החינה נחלקו נעטם התקנה ר"ג וחכמים, נר"ה ל"ד, ר"ג סוגר שהתקנה היחה שהשליח ליצור מוגיא את הרגים ידי חונתו, כלומר, אם מי שהוא אנוס נענודתו ואינו יכול לנא להתפלל, והשליח ליצור מוגיא מטעם שליחות, ואלו שהם נצית הכנסת ג"כ יואלין על ידי השליח ליצור, ומה שמחפלין שם נעלמם הוא כדי להסדיר שליח ליצור תפילתו, כלומר, אם לא יתפללו על הסדר עם השליח ליצור, לא יוכל השליח ליצור לסדר את התפלה ולעשות שליחותו וחכמים סוגרים דמה שהש"ץ יורד לפני החינה הוא כדי להגויא את מי שאינו נקי, אבל את הנקי להתפלל נלשון הקודש כסדר שסידרו אנשי כנה"ג אין הש"ץ מוגיא. אי"כ כל עיקר התקנה של הש"ץ, היחה נכדי שהש"ץ שהוא נקי, יסדר את התפלה נלשון קודש כראוי, ולא נחלקו אלא אם גם הש"ץ מוגיא את הנקי. **ואלו** שאין מחפלים נלשון הקודש ומעמידים להם ש"ץ, הרי תוך ממה שאין מקיימים מלות תפלה הסדורה על ידי אנשי כנה"ג, אלא עוד מוטלים נמה שהש"ץ עומד ומזכיר את השם נלשון נכרים, כי התקנה של הש"ץ היחה אך ורק כדי שיחפלו נלשון הקודש.

מובן, דמי שאינו יודע פירוש המלות והוא מתפלל נסדור נלשון הקודש, הן נחיד והן נליצור, ונאותו סדור יש גם תרגום התפלה מעברית לשפה שהוא מנין, והוא מניט לתוך התרגום נכל ענין וענין כדי שינין יותר מה שאומר נלשון הקודש, כי יפה הוא עושה. וכן מי שאינו יודע עברית לקרוא ומחפלו נלשון שהוא יודע הרי הוא מקיים מלות תפלה, ועל כעין זה מוסנים דברי רבינו, וכעין זה עשו כמה מהספרדים שהדפיסו נסדוריהם ונמחוריהם הרנה חמינות נלשון לידלוג, שהוא לשונם העממי, אבל לא שינו חיו כלל את התפילות העקרויות נלשון הקודש אבל היודע לקרוא עברית ומחפלו נלשון אחר נודאי שלא יאל ידי תפלה, ומה גם שיהי השליח ליצור מחפלו נלשון אחר, כמה מנוה ומאום הוא דבר זה לזלזל נקדושות הלשון, ראה נח"צ מספרי זה דף, קכ"ג, והלא כלנו מקיים אמתו שמתקיים נאות לפניו, כי אז אהפוך אל עמים שפה נרורה לקרא כלם נשם ה'. ואין שפה נרורה אלא לשון הקודש, שמלאכי השרת משתמשים נה, מספרים נלשון הקודש כמלאכים, חגיגה ע"ז.

סימן תתשצ"א

ירושה במצוה וחזקה במצות

[א] **המצות** אינם וכו'. כבר הארכו האחרונים נדין ירושה נמצוה וחזקה נמצוה, ונעל שדי חמד אסיפת דינים, חלק י"ז אסף הרנה ענינים מספרי האחרונים, ואם נסימן ז, עמד על דברי רבינו נכלן וכן נסימן דלקתן, ונדחק נדברי רבינו והקשה אם איחא כי המלות אינם ירושה, למה

נחלתי ערותיך בגון שממלא מקום אבותיו בגון [ב] מלך (א) וכתן גדול אבל המצות אינם ירושות אלא חוקן הצדיק בעיר הוא יקשור ספר תורה ולא אחר שנאמר (ירמיה ב ה) ותששי התורה לא ידעוני וראוי לצדיק זקן להתפלל בראש השנה וביום הכפורים ואם רואה שמחלוקת ערשם לא יתפלל אע"פ שאחר שאינו הגון יורד לפני התיבה להתפלל וזו המצות אותם שיכולים למחות ואינם מוחים (ב) בפילגש בגבעה שתי מקמים ששאלו על יד כהן שלא היה סיבתם נמלו ובשלישית שהיה סיבתם נצחו לכך כל הקוברים לשאינם הנזנים שיתפללו חקב"ח שנתע את המזב מאת הקהל והקלה על כל שיפיעום כאילו גזלו את המזב מן הקהל וקתירים ליתן את הדרך וכתוב (זכריה א טו) והטח קורו לרעה וכתוב (מלאכי ב ט) נושאים פנים בתורה והתורה צווקת על כל יודעי תורה ועל כל שוברים למחות או מחגיפים וכתוב ותוששי התורה לא ידעוני וכתוב (זכריה י ג) על חרוקים חרה אפי לבך אם יש רע מעללים או בעל מחלוקת תורה מריבות יודע להרים קול בנעימות יודע להתפלל או לתקוע בשופר אם יד הצדיקים תקיפה לא יתנהו להתפלל או לתקוע בשופר [ג] לפי שאין קטיגור נעשה פניגור וכתוב (ישעיה סג כז) ומליצוך משענו כי

משנת אברהם

את עלמו וון הנוכחות לעולם — כך אין מוונים נשים למשרה שהיא לעולם, וכן כל מיינו שהיא ירושה, היינו דוקא אם המיינו הי' לכל ימי חיו, אבל משרה לזמן מוגבל, אפשר לזין איסור למוות נשים וכן אנשים שקבלו המנוחות לזמן מוגבל אין המשרה שלהם ירושה.

אולם כנראה שאין הדבר תלוי בזמן אלא הוא דין כללי שאין מתנים נשים לשום נוסרה, דל"כ נחת דנריך לשיעורין, וכשם שאין תילוק בין משרה גבוה למשרה נמוכה, דהא כתב הרמז"ס ז"ל לענין מינוי גרים דאפילו ממונה על אחת המים אין מתנים, והגם דקרא נמלך כתיב שהיא המשרה הכי גבוהה נהעם, לכל זאת אין מחלקין בין משרה למשרה, כן נמי אין מחלקין בין משרה לזמן קלוג ובין משרה לכל ימי חיו, ועוד, שהרי כתב החינוך דהא דלמריין דאין מעמידין למלך למי שהוא ספר או נגן או נורסקי, אפילו הי' ספר או נגן או נורסקי יום אחד בלנד הרי הוא פסול למלכות, והטעם הפשוט הוא משום דל"כ נחת דנריך לשיעורין, כן נמי אין תילוק לעינין שאין מתנים את האשה לשום משרה אפילו לזמן קצר, וכן מנינו דרב אכש"ר לרי מרי נר רחל ומניי אפורסמא דנגל משום דלמו היתה מישראל, ינמות מה, ורלה תוס' שנת קנד, ד"ה ולמרי לה. הא לאו הכי לא הי' כשר, הגם דדין זה כתיב גבי מלך שאינו טהג אלא נאדן ישראל, אלא דגני מלך כתנה התורה דין זה ללמד שאסור למנות אשה וכן גר אפילו נתון לאדון. כמו שכתב החינוך מזה התל. וטהג איסור זה לעיני המלוכה זמן שישראל על אדמתן — ולעינין שאר שררות טהג איסור זה נכל מקום שהם וכו' ע"ש. אלא דנגוע להתשרות של הרבנות שהרבנים מונונים מזה על זמן מוגבל של כמה שנים אם יש להם טענה שהתנאי הזה נהחמה הוא כוונתה על מה שכתוב בתורה, כי מנד הדין הרבנות היא לו ולגניו אחריו, — לפי דעת מרן נא"י ושאר גדולי עולם — יש מקום להאריך הרבה ואכ"מ.

רע מעללים, בעל מחלוקה, או גורם מריבות, אסורים לירד לפני התיבה

[ג] לפי שאין וכו'. מקורו נר"ה כ"ו. שופר נמי — כיון לזכרון הוא כנפנים דמי, ע"ש. ואפשר דהטעם של אין קטיגור וכו' קאי רק אהקיעת שופר, אבל הטעם שרע מעללים ובעל מחלוקה לא יתפלל להניח את הרבים הוא משום מוטא נל יתנאה, דהא נתוס' שם כתנו דגם כשופר החוטא מתנאה נקול תקיעתו, וכ"ש נקול תפילתו. ולפי זה הטעם אסור להניח רע מעללים או בעל מחלוקה לירד לפני התיבה כל השנה כולה ולא דוקא נר"ה ויו"כ. ומעינין הוא שרבינו פוסק נכלן שנעל ומחלוקה וגורם מריבה דין אחד להם עם רע מעללים, וזה אחת המוטלט, כי אלו המראים עלמם כאילו הם כשרים

להנחיל את הנוגזה שהחזיק בה גם לנו, ונלמות כתוב בתשובת מהר"ם נר נרוך סי' קלט דהמחזיק נמזה אינו יכול למוסרה לאחר אבל תנחיל את המזנה לנו, ע"ש. ונדלוי מיירי נאופן השני שכתנתי שאין המזנה מוקפת את עושיה לכשרון יתירה, — אין לפני כעת את הספר לעיין נג, אלא שראיתי נא"מ מהדית סי' לא, הניח כן נשמו.

יש להניח רא"י לסנדל ז', מהא דלמריין ניומא סי"ד, ולרב נהי דנעלי חיים אין ידחין אי נעי האי נקרינ אי נעי האי נקרינ, אחר רנא סנד לה כ"י יוסי דלמרי מזה נרלשון וכו', ע"ש כל הסוגיא. ואי אחרת דאין חוקה נמזה לעולם, למה זכה השני שזוג ראשון יותר מהשני שזוג שני, וכן גני המפריש פסמו ולנד והפריש אחר תחתיו ואחר כך נמאל ראשון והרי שיהן עומדין ר' יוסי אומר מזה נרלשון ואם הי' השני מונח מתנו יניאנו. דהא ע"כ דאין כהן ענין של אין מענירין על המלות דזה דוקא כשהגיע מזה הרלשונה לידן אסור להחזיק את הרלשונה כדי לעשות את השני, מה שאינו כן כהן שאי אפשר להקרינ את הרלשון, כעין שאלמו שם שאני התם דנעידנא דליתמי קמיתל לא איתמי נתרייתל, אלא ע"כ משום הרלשון זכה נמזה להיות נקרב אין השני מדחהו, ואם ננהמות כך נאנשים על אחת כמה וכמה, ונע"כ ההכלל של אין חוקה נמלות הוא דוקא נמזה המוקפת את האדם העושה אותה לכשרונות נעלות, אבל נמזה שהעיקר היא הפעולה כלומר שתיעשה, אז הרלשון המחזיק בה זוכה.

א נשים להתמנות פסולות אפילו למשרות של אדם הגון

ב רבנים המתמנים לזמן מוגבל

[ב] מלך וכהן וכו'. ראה מה שכתנתי לעיל נסיתון תתשי"ג, נסוף הסיתון שלי, והנה נספרי איתל וכן נרוננים וולך ולא וולכה, ונולחן אנו למדים שלכל המשינות נשים פסולות, ונלמת לא מנינו נכל התנ"ך שום זכר שהינה הנשים נשום התמנות, ונעתליה אם אחיהו שהיתה מולכת שש שנים, שיה הכתוב נלשוננו וכתנו: ועתליה מולכת על הארץ, ולא כתב כרגיל מלכה או הימים אשר מלכה כדכתיב נמלכים אחרים, ללמד שמולכת מעלמה, עין שדרשו נמגילה י"ג המולך הוודו וכו' מעלמו מלך, כלומר מפני שלא נכתב נלשון ענר.

והנה מה שאין מתנים נשים נשום התמנות למדין מתלך וכן מה שכל המיינוים ירושה היא ג"כ מזו הילפותא, ונכן יש להנין דעל כל פנים נריך שהמינוי יהי דומה למינוי של מלך, כלומר, כשם שמתך מתמנה לכל ימי חיו, — ונפרט למאי שנודדתי לעיל נסוף סיתון תתשי"ג דאי אפשר לו להתלך לסלק

תחתשנא, (א) כנסתא טרשה סמיך: ובגים לא היו להם שאלו היו להם בגים היו קורבים לאלעזר והאמר שכל הקודם נבחה קודם בבבוי, ועיין שריף א"ח סי' נ"ב ס"ה ובירד סי' רמ"ה ס"ב. (ב) עין

ימא ע"ג ב: ואית בגבעה בניסין ממני מה לא השלימו כ"י ובאחרונה שבתנו הסכימו שנאמר ופוסח בן אלעזר בן אתרו כ"י

זה הכתב שלחו לגדולי רננשפורק.

תתשצב. אנוש מעקר נשאר אומללו מיום עם חזק קורא כדק ולא תורה ולא שברה כי נברה יד קוברי קבירה ובקשו להם כבוד ושררה לנלול ספר תורה וקשרו קשר ורצו להרבות כבודם ותתקדשו יחדי שנים קשר סחם לנלול ספר תורה כל אחר חרש שלו וליתן כל אחר זקוק כדי שיעלה שנים קשר וזקוקים לשנה לצדקה וכל זה לא קשו אלא למצוא להם מקנה תיקון לומר את נותנים יותר סמך ולא נתכוננו אלא לברשותינו ולהרבות כבודם וברוך המקום שנתן לאל ידי להקבירם על דעתם אך במקצת קשיתי בדעתם למען רבות הצדקה כי יראתי פן יפגעני קץ שאמנע מלהרבות צדקה כי אמרתי שמהם אחרים כי כל כך רוצים ליתן ולכפול על מה שהיו נותנים ושמתי לבי לשלוח אצל רבותי הרב ר' ברוך הרב ר' אברהם והחסיד הרב ר' יהודה לשמוע מהם מה ירצוני על רבך זה ועל פיכם ארין ואעשה כאשר תצו לי אם תאמרו הרין קטמם אחרים שהם מרבים בצדקה אע"פ שאינם ראויים לכך כי יש ביניהם שאינם יודעים אמילו פסוק אחר בתורה ויותר איני רוצה לספר בגנותם אך דעו לכם כי לא לכבודי אני קושה כי אם היו קובצים עלי לחסידים את סמוני או למעט כבודי נלוי וידוע לפני מי שאמר היה הקולם שהיה בדעתי לידום ולהתחלל לשם כמעשה דגניבא כ"ק דגיסין (א) כי כן נהנין לעשות פעמים רבות אך קנאו קנאתי לבזוץ התורה ולא זו בלבד אך על הגולר אני רואה שאם יתחילו המשה וששה לנלול לשנה אילו יאמרו את רוצים לנלול אילו יאמרו את רוצים לנלול עד שתחיה רציחה ביניהם ועל כן שימו בלבבכם רבד זה ואשר תאמרו אעשה דעו כי אם תגידו דעתכם אני יכול לנלול בעל כרחם באותה צדקה שהורגתני ליתן חגף בסחות אם חיתתי רוצה אך חלילה לי לפחות ועליכם החיים והשלום כחשק עבדכם (ב) אפרים ב"ר מאיר נ"ע.

ת ש ו ב ה :

תתשצב. כיון שיש לעניים ריח אע"פ שאינם מתכוננים לשם שמים אלא להתכבד בהם כיון שיש ריח לעניים אל יפגע בהם מלקשור כדי שיתפרנסו עניים והם ימנעו מלקשור ספר תורה כדי נזול עניים וזה שקשר קד הזה כיון שדעתו לשם שמים [א] אם יתן אותו כסף לעניים שהיה נתון כשהוא קשר ספר תורה מעלה עליו כאלו קשר ספר תורה פנאמי (מלאכי נ טו) והשבי שבו כיון שברצוץ היה קשרו, ובקבדו העניים נמנעו הרי מעלה עליו כאלו נתן לצדקה [ב] גם מה שהקשרים נותנים לצדקה ומה שאמ' שם לאחריים יקשו מחלוקת יבא לידי קצח או כשיראו הקולם שזה הצדיק נמנע מלקשור למען רבות הצדקה גם לאחריים יקשו כן והם יבא לידי מחלוקת או יקשו החכמים לפי מה שיראו אם אלה נותנים שנים קשר וזקוקים האחרים קשרים וזקוקים אבל אם אחר נתן זקוק אחר אומר אני אתן זקוק וקשרה שישמים אין לשמוע לו בדברי מעש.

משנת אברהם

השמים כי נחשז כלילו עשה המצוה עמיה של קשירת הס"ת וגם צדקה לעניים.

ואפשר דהמקור לדברי רבינו לרין ליתן הכסף לעניים ורק אז חשז כלילו קיים את המצוה של קשירת ס"ת הוא מהל דנ"ק ק"ט. אחר רב יוסף אפילו לארנקי של צדקה. אם אינו מוצא יורש לאינו למי ישיב, יתן אותה לארנקי של צדקה ולא יעכנוו נידו, רש"י שם. נכל אופן נשמע מדברי רבינו דין מוסרי חדש, דהחפן לעשות מצוה שיש זה חסרון כיס ואינו יכול לעשות המצוה נשגיל אהו סנה, לא מחמת חסרון המחון, עליו ליתן את המחון לעניים ויהי חשז כלילו עשה את המצוה וגם מצות צדקה נידו, ומסתבר דהוא הרין למי שחפן לעשות מצוה העולה נסכוס גדול ולו אין לו אלא סכוס קטן, דעליו לפור את הסכוס קטן שיש לו לעניים, ומעלה עליו הכתוב כלילו עשה את המצוה נהסכוס גדול וגם מצות צדקה נידו.

[ב] גם מה וכו', והוא נכלל גדול המעשה יותר מן העושה, צ"ב ט'. ובסנהדרין צ"ט כל המעשה את תנירו לדבר מצוה מעלה עליו הכתוב כלילו עשאו, ולא שהמעשה הוא גדול ביותר מן העושה, ואולי נשגיל זה כתב רבינו דמעלה עליו הכתוב כלילו נתן לצדקה גם מה שהקשרים נותנים, ולא יותר, וכן מסתבר דלא שייך לומר דהמעשה את תנירו ליתן סלע לצדקה הרי הוא כלילו המעשה נתן יותר מן הסלע, דהא העמי לא קנל אלא סלע, ומה שאמרו גדול המעשה הכוונה שהמעשה יקנל יותר שבר מן השמים, כי קשה לו ללדס לעמוד על תנירו ולכופו — נדברים — ליתן סלע יותר מליתן מכיסו סלע לעני.

יראים, אם הם נעלי מחלוקה ונעלי מרינה חזקה שנס תוכס לקוי ומקולקל, כלומר נענירות שנין אדם למקום, ולין מהרואו שנעל ענירה השגלוי למקום או לצריות יתפלל ויואל את הרבים שמסתמח יש נהס יראים ושלמים.

סימן תתשצ"ג

האנוס מלעשות מצוה שיש בה חסרון כיס, צריך לפור את המסח לעניים

[א] אם יתן וכו', כלומר, אם לא יקשור אין עליו חיוץ ליתן אותו כסף לעניים, דהרי זה דומה למי שאינו מוצא לקנות אחרת, אטו חייב ליתן את הכסף שהי רואה לפור נעד מצות אחרת, לעניים, אלא אם ירצה ליתן את הכסף לעניים אז מעלה עליו הכתוב כלילו קיים המצוה אשר חפן לעשות מלנד מצות הצדקה שעשה, ונע"כ דה הוא לפי השיטה צירושלתי אונסא כחאן דלא עביר, כלומר, על ידי האונס האדם נפטר מעשיית המצוה אצל אין זה כמו שעשה שהי חפן לעשות, דאל"כ אפילו נלי נתינת הכסף לעניים כחאן דעניד דמי, אלא דלפטר דלפילו למי' אונסא כחאן דעניד דמי, היינו דוקא נדבר שאין צו חסרון כיס או אפילו נדבר שיש צו חסרון כיס אלא שאין לו הכסף לכן הוא אנוס על נתינת הכסף לעניים, אצל נמצוה שיש צו חסרון כיס ויש לו הכסף, ח"כ אין הוא אנוס על הכסף כי יש לו, ורק על עשיית המצוה הוא אנוס כגון הכל שמעבדים עליו לעלות המצוה, לכן נרין להוציא את הכסף שהי חפן לפור נשגיל המצוה לעניים ושכרו כפול יהי מן

דח ר אפרים ב"ר יצחק

תתשצב. (א) ד א. (ב) עינין מאמר חסידים הוסיפו לרד"ה הידועים

תתלשצד. אחר היה שנתא לתקן ולא רצה לקמוד לקרוא בתורה וגם סגן לאזכריו שיזקראם שלא יקומו לקרוא בתורה אמר להם החכם אדם הראשון שמע לאשתו והיה לנחש וכולם נתקללו והתם שומעים לעיצה רעה וכולם חסומים שבקבור אתם נמקדים מלקרוא ואמרו (א) כי שיזקראוהו לקמוד [א] בתורה ואינו עומד לקרוא בתורה מקצרות יסו.

תתלשצת. כתיב (במדבר לב כב) והייתם נקיים מה' ומישראל ההן שהוא שנתא לאדם אחד או שאדם אחד נתקופס עמו יותר ההן שלא יקרא בספר תורה בתוכחה פן יחשדו שנתכוון לקללו ואם הבן הזן [א] לא יקרא את אביו בתוכחה אע"פ שאין מתכוין עליו.

תתלשצו. (א) מעשה כהילל חזקן שהביא את עולתו לעזרה וכו' עד וכרשכש בזנבה תרי אפילו ברבר מצוה רצו לקבוע הלכה בבית הילל אע"פ לא רצה להלוק עליהן וכן (ב) מלחם המנים לכך היו עניים אומרים להזנים אל תקראנו [א] בראש השנה וכיום הכשרים לספר תורה כמטב שתקראו אחרים החפצים כבוד ברי שלא תרבו מחלוקת בישראל.

תתלשצו. הזקנים הראשונים בשכר ששהו החורים (א) מלקרות בספר תורה ויחכים היו מכסים פניהם שאלו למח אמר אחר תרי השומע [א] מפי הקורא כשומע מפי משה וכתוב (שמות לד לד) ויצא ודיבר אל בני ישראל (שם שם לה) והשיב משה את המטה על פניו וכתוב (שם נ ז) ויפתר משה פניו וכתוב (פ"א יב יג) וילם פניו באורתו.

תתלשצת. [א] אחר היה מתקן ציציות למליתות שלה לו אחר מליתו שיתקן לו ציציות למליתו אמר לו בעל ביתו אל תתקן לו כי אני יודעו ואינו ראוי לישב בפלית אמר לו החכם אם קדם למעשה [ב] קדם שבעתם יחדיו הייתה משה בידו לקשות ציצית למליתו כפני שאינו הנזן תרי היה כותנתך לפוכה ואתה לא דברת לו שלא לתלות ציצית בפליתו לכך אל תמנע ממנו ולא ישמע לך.

תתלשצם. אחר הזן היה רב בעיר אחת והפיל אימתו על הציבור והיו יראים מעוזו וחלך והשכיר את עצמו לעיר אחרת ולסדר מצוה על בני עירו שלא יהא להם הזן והוא ישים שלוחו תחתיו והוא רצה שיתנו לו שכירות על כך אם לא יעשו בן היה מעניש אמר זמן אחר השוכר אני אתפלל בהם עד שישובו החטאים תתנו לצדקה תידרו חרב אם יתפלל

משנת אברהם

סימן תתלשצ"ד

סימן תתלשצ"ז

בימי הרי"ח היו העולם לתורה קוראים בעצמם

לעלות לתורה ברי"ח ויו"כ זכות היא

[א] בתורה ואינו וכו'. נראה שרנינו גורם נכרות נה. מי שמתניס לו ספר תורה לקרות וכו' ולא כנפסקי רי"ד שגם ספר, דתשמעו כל ספר ולאו דוקא ס"ת. ומה שכתוב המלירי שם שאינו קורא משום גלוי, אין כוונתו דדוקא משום גלוי יש איסור ואי לא אין איסור, אלא גודלי כוונתו למעט את זה שאינו רוצה לעלות לקרות מטעם הגון שראוי שלא לקרות מדינת. וראה נמנ"ל סי' קלט"א. וראה נמד"ת יתרו — טו, מעשה נרני עקינא שקראו החזן לעלות לקרות נס"ת ולא רצה לעלות וכו'.

[א] בראש השנה וכו'. מכל מקום נשמע מדברי רבינו שנתון שאין מחלוקת, זכות גדול הוא לאדם שיעלה לתורה ברי"ח, יותר משאר שנתות ורי"ח, והטעם דלורייתא מנני ומללי ניום הדין לכתיבה וחתומה טונה.

ומסימן זה וגם חסימינים הנאים נראה שכבר נתיי רנינו לא נהגו לקרות נעלתו בתורה אלא החזן הי' הקורא, כנימינו. והיינו נימים שכחנו חסימינים הנוספים כי נתיי רנינו הרי"ח, משמע נסימן ת"י נחלק אל, שלא היו נוהגין בקריאה ע"י החזן, ע"ש.

סימן תתלשצ"ח

[א] מפי הקורא וכו'. ולא תקשה אי"כ נדין שהקורא יכסה פניו ולא השומע, אלא דהא דהשומע יולא נשמיעה הוא מטעם שומע כעונה ונכן השומע כאלו קרא נעלתו. וראה מש"כ, נסימן ת"כ נח"א, נטעם קריאה נחורה משום שליחות או משום דשומע כעונה, וע"י גם נהשמות לסימן ת"י שנסוף ת"א.

סימן תתלשצ"ה

בתוכחה היו העולה לתורה קורא

סימן תתלשצ"ח מעוטפים בטלית ויושבים, נהנו רק החשובים

[א] אחר הי' וכו'. סימן זה כפול נח"ג, סימן תשפ"ת, וממה שכתב רבינו ואינו ראוי לישב בטלית, נראה דרק החשובים היו יושבים מעוטפים בטלית, והפשוטי עם עמדו כל הזמן שהטלית מוילת עליהם. וכן משמע מלשון המדרש, שמה רנינו אחר כיון שהן יושבין מעוטפים בטליתיהן אי אפשר לדעת מי הוא ההגון, משמע דרק הגדולים שנישראל היו יושבין מעוטפים (ואינני זוכר כעת את מקום המדרש), או אולי הכוונה שרק החשובים היו מכסים את ראשיהם בטלית, כנקיודוסיין.

[א] לא יקרא וכו'. ואין זה דומה לחזן הקורא לאינו נפרשת עריות או נדברים שאמר נהם מות יומת, דהה קריאה של דינים הי'י, אלא בתוכחה יש משום קללה, ואין זה מדרך כיבוד אב ומכאן נראה שמהנה של ימים ההם הי' לקרוא למי שהוא לפרשת התוכחה ולא כמו שנהגין נקלה תקומות שהחזן קורא פרשה זו נכרכה, או נלא נכרכה. וראה נסי' ת"י נחלק אל' הני"ל.

[ב] קדם שכעסם וכו'. כלומר, אצל אחר שכעסם ואתה מעיד נעלתך שהנך שונא, אין השונא נחתן להעיד שאינו ראוי לישב בטלית.

תתלשצו. (א) ברכות ב"ה א'. תתלשצו. (א) ביצה ב' ב'. (ב) ר"ל שהיו הצעדין נושכין את ידיהם יומא ל"ס א'. תתלשצו. (א) ר"ל אחר ששמעו שקרא לפניהם בסי"ת.

ולא התפלל ומת הרב במקום שחלך [א] ולא שב לביתו [ב]. חזו רבנים בעיר אחת ומקנאים זה בזה חזו ערשם מריבה רב ופינתו עם רב אחר ופינתו גזרמים מהלוקת בעיר וכולם מתו בעיר אחרת ולא בעירם וזו חזו בני עירם בשלום. תתתת. כל [א] מי שמקבל בעיר בני אדם להתירשב שם שיש הספר או היוק לאהרים לבסוף יהיו למקבלים לסכסול ולרעה לורעו.

תתתתא. יודר אדם [א] שלא יצטער חבירו על ידו פנן ראובן שהיה חזן אמרו לו לשמעון רוצים לתת החזנות וכלב שמעון שאינו רוצה להיות חזן מפני ראובן ותדיר ירא ראובן שיהיה שמעון חזן יש לשמעון להודיע לראובן שלא יסתר כי לא יכנס בהזנות ולא ירד לחיו ואם לאו חרי הוא בכלל (יחזקאל לב כד) [ב] אשר נתנו חיתותם בארץ חיים וכן אדם שחייב לחבירו (א) והולך לסנו וכתביוש.

תתתתב. במקום אחר חזו עשרה והיה אחר מתפלל והיה מהם שחזו מדברים דברים בפלים ולא רצה להתפלל עד שקיבלו עליהם שלא ידברו באותן דברים של קרשה שאינם יכולים לומר אלא בעשרה וכן לא רצה לברך ברכת המזון אלא אם כן שלא לברך עד שיסמיכו ברכת המזון.

תתתתג. כיון שכבר אמרו (א) ברוך יאמרו החזן לעומתם ברוך יאמרו כרי לפדרם אבל לא למעלה וכן יחל משו וכן איש יחודי ליהודים חיתה אורה כי מרדכי היהודי הקורא שותק עד הציבור יאמרו ואחר כך קורא וישמעו מפי הקורא הכל כך תיקנו אותם מתחילה אבל יותר למעלה לא יתכן ואם סמחרים יותר חזו החזנים הראשונים מתחילים למעלה מפני שסמחרים להודיעם שלא תועיל להם המרצה והטובים מרשעים והחזן מסיים עם הסובים אבל אם חזו אחרים כמשך און מתחילים למעלה.

תתתתד. כתיב (ישעיה נח א) כשופר חרם קולך חרי בכל כחו לומר שבתו של הקב"ה התקוע מרים קולו בכל כחו אבל אם אין לו כח שאם מרים קול לא יוכל למשוך התקיעות כשיעור שלש שברים מוטב [א] שלא ירים קול כרי שימשוך כראוי.

משנת אברהם

סימן תתשצ"ט

[א] ולא שז וכו'. הטלו של הרצ ה', על: שהטיל לימחו על הניצור לעונשם, ושהי מעפש אם לא יתנו לו ממון, ועל שהי מנדה להזקן שלא כרת, ועל שהפסיד את העניים, זה ה' שלא כדון, ומכיון שהשכיר עלמו לעיר אחרת אזנ הקחו נעיר הראשונה, ולא ה' לו רשות למנות אחר תחתיו, והמנדה לתי שאינו חייב נידוי הרי הוא עלמו חייב נידוי, נמ"ק י"ז, שלו נידוי שלך אינו נידוי, והגם שהרצ ה' חושב נטעות שיש לו טענת ממון, כבר אמרו שם, אם ממון נתחייבתי לך נידוי מי נתחייבתי לך.

נגד המחלוקת

[ב] והיו רבנים וכו'. זה עינן פני עלמו ואינו משתייך למעלה, ואלה הדברים מופיעים לנערינו לתכופות בישראל, ויפה פירי הפרי מנדים נספרו תינת גמל, נפרשת קרת, שפירש"י: פרשה זו יפה נדרשת, כלומר, כתיב ודבר נעתו מה טוב, שאין מן הראוי לדרוש דרשה של סוכות נחטכה וכדומה, כי אף שהדרשה נעממה טונה ויפה היא אבל אינה נעתה, אבל פרשה זו של קרת ומחלקתו, נכל זמן ועידן היא יפה, כי נעוה"ר אין לך מקום ואין לך זמן שלא תהי מחלוקה בישראל, ושורש כל המחלוקת אינו אלא הג' ענינות של תלויה קנאה וניאות, ומחלוקת היא חלק ונות, ר"ל, וה' ירחם וישפוט שלום על עמו.

סימן תתת"ת

[א] מי שמקבל וכו' אין העיר משתייכת ליחידים שיוכלו לקבל בני אדם להתיישב או למטע אותם מלהתיישב, אלא הכוונה, מי שמסיע לבני אדם ומאפשר להם להתיישב ועל ידי כך תגרם רעה לאותם היושבים שם מקודם, וכנראה מדברי רבינו, דהגם דהמסייעים חושבים שזדקה ומלזה הם עושים להמתיישבים החדשים, כגון שמסייעים נממונס, לכל זאת אין המלזה זו מכנה הענינה של החק לאחרים כגון השגת נגול של הקודמים.

וכנראה נסמך הסימן הזה להסימן שלמעלה, ללמד מוסר נגד דעת בני אדם החושבים דמלזה רצה עושים לסייע להתיישב נעיר רב חדש המתקפה את פרנסתו וכבודו של הרב היושב שם מקודם, דמלמד שהטועל יולא מזה הוא רצוי נחלוקת, עוד יש צוה משום השגת נגול וקייפות פרנסה, ראה ש"ת חת"ס סימן ר"ל, וראה ש"ך י"ד סימן רמה — ט"ז.

סימן תתת"א

[א] שלא יטער וכו'. התורה חסה על נערם של ישראל ומטעם זה נלטווט להניח אדם תלוי כדי להגין מן היסורים, כריתות כ"ה, גם חייב כל אדם לעשות פעולה טרם שיצא חניו לידו נער, כמו שמליו דננהמת עכוס ומשא של ישראל יש חיונ של טעינה ופריקה, שאם לא יסייעהו לטעון ינטרך הישראל לשהות זמן רב, הרי"מ סי' רע"ג, ע"ש נסמ"ע, שכתב דלא גרע נער דישראל מנער דב"ח וכל שכן הוא, והנני מסופק אם חייב אדם להקדים נפעולה כדי שלא יגיע נער לב"ח, ואכ"מ.

גרם צער בשלילות — חמא

[ב] אשר נתנו וכו'. אינו יודע מה שייכות למקרה זה למנער את חניו, ואולי נריך להיות: נכלל ותחי עונותם על עממותם כי חתית נגורים נארץ חיים, יחזקאל לב"ז, ומזה דרשו צירושלמי נ"ב, ח"ו, דהכותנ ככסיו לאחרים ואינו מניח לבניו — עונותם על עממותם, כלומר, ההעון נשאר תקוק על עממותיו לעולם, הגם שהי לו הרשות ליתן נמתנה כחפצו, והעול הוא נשלילית שלא הניח לבניו תגרם להם נער, הרי נשמע דהגורם נער לחניו נשלילית הרי זה עושה עול.

סימן תתת"ד

[א] שלא ירום וכו'. כי כל הקולות כשרים נשופר, ואם אינו נשיעור התקיעה כשלאה שגרים לא יאל.

מסמס"ס פ"ט: לא תחית לו נבושה שלא תראה לו בכל זמן. תתתתג. (א) ר"ל בשבת וימים כי בחול רק החזן אמר לעומתם ברוך יאמרו.

תתתתא. (א) כמו שאמרו בבא מציעא ע"ה ב: מנין לנושה בחבירו ויודע שאין לו שאמור לעבור לפניו חיל לא תחיה לו נבושה, ובסלילתה.

תתתת. מי שהפך שיתפלל בכוחות הלב כל התפילה קודם שיתחיל הברכה ישתוק עד שישים לבו לשמים ואחר כך יאמר הברכה וקודם שיאמר היתום הברכה פנו קודם שיאמר ברוך אתה ה' מגן אברהם ישתוק עד שישים לבו לחקב"ה ואחר כך יאמר היתום הברכה כך יעשה על כל ברכה וברכה. קודם שיאמר ברוך אתה ה' מחיה המתים ישתוק כך יעשה על כל ברכה וברכה.

תתתתו. אדם שבתוך התפילה בא להתקטש או לחיות רוקק צריך קודם לכן לשים אל לבו באיזה מקום הוא תופש כרי שלא ישכה.

תתתתו. אחר היה חולך [א] בלא מכנסיים ואפילו בבית הכנסת כי אמר שמכנסיים עלו עליהם פרקושים ומצקרים אותו ואם אקחם בשבת שמא ימותו בידי תג מכפלים אותי מלהתפלל בכוחות הלב מופב שאחיה בלא מכנסיים ואזור על הלצוי בשאני מתפלל כיון שאזור עליו מכנסיים לא מעלין ולא מורידין ודי באזור. (ירמיה יג א) כאשר ידבק האזור אל מתני איש על מותניך לא נאמר אלא אל מותני איש לומר שלא יראה לבו את הקרחה כמשתחוה אם לא יהיה האזור רבוק במתניו.

תתתת. לא יתכן כשאדם מתפלל שיהא סמממש בדבר מאוס פנו אם יש אבקבוקות בכשרו והוא מאוס או כנינים או בכל דבר שהוא מאוס לו איש אחר למד לבנו (כמדבר כה נ) זה האשה תקריבו והיה חורג כינים אמר לא יתכן אתה אומר זה האשה ואתה תופס בדרך כינים וכתוב (תהלים פו ז) ארחץ בנקיון כפי ובכסו מכה דבר מאוס. תתתת. (א) רבי עקיבא אומר אף סממא משום בעל נידה ר' יהודה בנו של רבן יוחנן בן זכאי אומר בעלה נבנה להיכל ומקטיר קטרת כשמאי דאמר כל הנשים ריין שעתן וכגון שלא נטר ביאתו ולא היה קרי מי ששימש מיטתו [א] ולא נטר ביאתו שלא היה בעל קרי אע"פ שלא נגע בקרותו או בקרותה בידיו אם הפך ליגע בספר או ללכת להתפלל או ללמד ורחץ ידיו בנקיון מים.

תתתתי. כתיב (שופטים ה לא) ואחיו נצאת השמש בנברתו (א) מה שמש מובל [א] אתה תסבול. תתתתיא. מעשה בחסיד אחר שהיה מובל (א) בבל עת שהיתה אשתו נידה מיד היה מובל ותחילה היה רחוק במים הפך לשפוף מעליו שכבת זרע ואחר כך מובל והיתה אשתו מובלת והיה פחור עד שהיתה אשתו מובלת לאחר ימי ספירתה ולאחר ששימש מיטתו היה רחוק כל אותו מקום וסביב השמש ולא היה חולך באותו הלוק ששימש בו בבית הכנסת או (ב) שמש קרוב ומכסה את עצמו בכסות שאינו חולך בו.

תתתתיב. משעקת בחסיד אחר שהיו לו ב' מלבושים לבד מן הפלית שלו ולבד מלבושי שבת מלבוש פחור היה לובש בשחיה חולך לבית הכנסת ומלבוש שני בתוך ביתו ושלישי בלכתו לבית הכנסת שנאמר (עמוס ד יב) הכן לקראת אליהן ישראל וכתוב (קהלת פ ה) בכל עת יהיו בגדיך לבנים ומלבוש בתוך הבית כמו שאמרו חכמים (א) מלבוש שכיבול בה לרבו אל ימות בה כוס לרבו ולפי [א] שהיה חנה ברברי תורה היה לו אחר לבית הכנסת.

תתתתיג. כתיב (בראשית פו כז) ראה ריה בני בריה שרה אשר ברכו ה' אחר היה לובש בגדים אחרים כשהיה חולך לעשות צרכיו ולא היה חולך בהם לבית הכנסת וכתוב (שיר ד יא) וריה שלמתוך בריה לבנות לתפילה ואם היה יכול אדם אפילו לדברי תורה אלא שלא ניתנה תורה למלאכי השרת... הנחמנו הפחנים בימים טובים לעלות לדוכן לפי (א) שהייב אדם לטור ברנל והיו הפחנים מוחרין את עצמם ומברכים בטוהרתם ובימי חכמים שהיו בכל יום מברכין אבל עתה שאין נוהרין נחנו [א] לברך ביום טוב לפי שאז אומרים ושיאנו את ברכת מועדיך ואז עולים לדוכן ומברכין (קהלת ז יד) ביום טובה היה בסוב

משנת אברהם

סימן תתתתי

[א] בלא מכנסים וכו'. ראה מה שכתנתי נח"ל, סימן חנט, דגנר: פוחס, יתף, נגדיו קרועים לענין תפלה, ע"ש.

פוסל תפלה וסמס ידים שאין עליהם שום לכלוך כשרות הן. וראה נחמ"א ס' רלג-ה, דמתלק ניין לתפלה ונין לתורה, ועי' בפמ"ג ע"ס.

סימן תתתתי

[א] אתה תטנול, ראה חש"כ נח"ל סימן חל, נענין ענילה לתפלה.

סימן תתתתי

היסת הדעת לתפילה

[א] ולא נמר וכו'. עי' רש"י נדה עו. ד"ה. נשאל גמר — אצל לענין קרי עד שזריע, ומש"כ רבינו: ירחון ידיו ננקיון מים. משום דהגם דליתו טמא אצל אינו נגדר נקיון ותורה ותפלה נעין טהרה ולהיות נקי. ויש להנין נדנרי רבינו, הא לתפלה צריך לחזור אחר וויס לפניו עד ד' ויילין, אפילו כשלא שימש וויטתו, ולמה כתנ רבינו דוקא דין זה נמי ששימש וויטתו. עי' נרכות טו, ונרננ"ס ונש"ע. ולאפשר דרבינו סונר כדעת הר"ן דהיסת הדעת אינו

סימן תתתתיב

[א] שהי' הוגה וכו'. קשה להנין מה נתינת טעם הוא זה, דמשמע שאם לא הי' הוגה נתינת נחמה לא הי' משנה את נגדו לנית הכנסת. ולאפשר שהי' כתונ כאן: ולפי שהי' הוגה נדנרי תורה הי' לו אחד לנית הכנסת, ונדוליי הי' כתונ נרלשי תינות לנה"כ, ונשנילה העתיקו לנית הכנסת.

סימן תתתתיג

[א] לברך ניום טונ וכו'. ראה וזה שכתנתי לעיל נסיון תתשע"ו נענין זה, ונכלן ונשמע נרור שכנר

(ב) מוכא בחכמה אדם בלל קב"ח סי' י"ב והוא בויקרא רבה פכ"א.
תתתתיב. (א) שבת קריד א' ולפניו: נגדים שבשל כ"י.
תתתתיג. (א) ריה פ"ז ב'.

תתתת. (א) נדה פ"ו א'.
תתתתי. (א) כותנ דבני למה שאמרו בפד"א ט"ק ג"א: בשמשש נטה לבא במעורב רוחץ במימי אקיעוט.
תתתתי. (א) ר"ל שיוכל להתעבב בסגרתו, ובשעה שהיתה אשתו סהורה לא היה מובל כמיז בסלוה ולסבילותא (ברכות כ"ב ב' ע"ש).

תתתתיד. אודך היה משיב [א] מים במה שהשכמה כפי לנקות את פני וציהם תענית לא היה משיב אפי"ם שחוק לחוץ (א) ור' אפי ור' אפי חד סעמי פחות מריבועית ולא היה בולעין (ב) אלא זורקין מפיחם חז שלא שם כפי אפי ששא בלא דיעתי אשיב יותר מריבועית.

משנת אברהם

מתענה עם הנזיר על צרם, ולמה לו להוסיף, על צרם" הלא כל תענית נזיר אינו אלא על צרם, וזולתי דנא לשלול צה תעניות הכתובים, והנ"י הביא דברי התוס' דרך נכתובים י" להחמיר, והביא גם תרומת הדשן שאינו נזיר אם כל תענית נזיר חמור כהכתובים. ע"ש.

ובדברי הש"ס הנ"ל נזכרות דנעי אכילה ושתייה קביל עלי' הגאה לא קביל עלי' וכו', לפירי ר"ח בתוס' דמיידי נטועם ופולט נודלי דהשאלה אם הטעימה הוא כעין אכילה, כלומר, הגאה זו היא כהגאח אכילה נמדת מה או לא, דהא לא שייך לומר שאין זו כלל הגאה של אכילה, דאיכ נדין דהא אסור לרחוץ פניו נמים מפני שנהנה מן המים. ונאחזק הלשון טעימה אינו נופל כלל על מים, כי טעימה משמע שנטול מעט לחוץ פיו כדי לדעת מה טעם יש בנשאל זה כמו שכתוב רש"י, שם, אלא מדאמרו עד שיעור רביעתא, משמע דמיידי נזיר ללול ולא נוש, לכן נכלל צה גם מים.

ורש"י נסוכה מ"ט: ד"ה. מנרוגי' שבע, כתב: על ידי שזותיהו נלגימות נסוח ונרון מלא, הוא משניע, ולא ע"י שתייה מרונה שמכיים הרנה יין נמעיו ע"י לגימות דקות, ואינו כאוכלין שזועע שלהם נא נמילוי כרם. עכ"ל. מחנא, שמסקין, וזולתי גם נמים כן הוא, עיקר הגאה היא נגרו, אי"כ, אפילו נאמר דנתענית מותר לרחוץ את פיו נמים, היינו דוקא להדיח את פיו אלל נכל אופן אסור להדיח היינו לנרנן את הנרון נמים, כי לדעת רש"י הנ"ל זה הוא נכלל שניעה כמו שתייה ממש.

וכן נפ"מ לענין יריכ דכתבו המפרשים משום דלא כתיב לשון אכילה אלא תענו את נפשותיכם דנעי שניעה היינו הגאח מעיו, דלפי הנ"ל הוא חמור נשתייה מנאכילה, דעל אכילה לא יתחייב אלא על הגאח מעיו ועד שאינו נכנסת האכילה למעיו לא מתחייב ונמסקין יתחייב על הגאח גרוט נלנד.

וכבר הארכתי נח"ל, נהא דחמרינן כרת דיתחא משכחת דאכל חומלא וחנקתי, דמתנאר דאפילו על אכילה מתחייב ניריכ על הגאח גרוט נלנד, ואכ"מ להאריך.

א"ל דנראה לי, דמה דפירש"י נסוכה הנ"ל, אינו אלא נשוחה יין דוקא, דההגאה של היין הוא רק נמילאח גרוט ולא נמעיו, אלל מי שזחא לשותות אין שום סנרא לומר דנשניעת גרוט יתדל מלהיות נחא, וזולתי שזה אין חילוק בין שתייה ובין אכילה.

יר"כ, עינוי שאינו אכילה ושתייה — מדרבנן

והנה ניר"כ, האיסור הוא דרננן, כדכתב רש"י ניוחא ע"ה. ד"ה. שנתון, דמה שהוסיפו על עינוי של אכילה ושתייה הוא מקרא דשנתון ודמי למלאכות שלא היו נמשכן ואינה מלאכה נמורה, כלומר אלא שנות, כך כל עינוי שאינה אכילה ושתייה אינו מדרבנן דאסמכו אשנתון דכתיב בני עינוי, והואיל דנש"ס נזכרות הנ"ל מפורש דטעימה אינה נכלל אכילה ושתייה אי"כ אינו אלא מדרבנן, אלל נתענית נזיר שקבלו עליהם — אם נאמר דגם הגאה קביל עלי' הרי זה מן התורה, כדכתבו הפוסקים משום נל יחל, שלא לחלל את אשר קיבלו עליהם, ואין לתמוה איך ס"ד דשאר תעניות יהי' חמור מיר"כ, דהלא מלינו, כעין זה נש"ס יומא ע"ה: עמד רי יתחק נר נחמני על רגליו ואמר אני

נימי רבינו לא היו נושאין נפיהם נכל יום אלא ניר"ט, וטעם זה שמניח רבינו הביא הנ"י נסימן קכה נשם מהר"ל, משום שהנוספות נספד חסידים טרם נתגלו ניומיהם, ור"י האסור שכתנתי שם, יתכן מה שאנו מתפללין והשיאנו את נזכח מועדיך, כי מיומת עולם לא היו רוב ישראל מתנזרים מלאח הכהנים אלא בני רגלים. ע"ש.

סימן תתתתיד

רחיצת פיו במים ביום של תענית

[א] מים נפיו וכו', ראה נח"ל סימן רל"ט, שהוכחתי מדברי רבינו דלא כנעל הלכות קטנות סימן רפ"ג, הרונה לומר דאינו חייב ניריכ אלא אחידי דמיון ולא אחים שאין מפרנסים את האדם, ומכאן אין ראי' דאין המדובר כאן מיריכ אלא משאר תעניות, ולא נאמר הדברים בהספר הנ"ל אלא לענין חיונ כרת.

והנה נש"ס נזכרות י"ד, השאלה אכילה ושתייה קביל עלי' והא ליכא — פירש דהטועם אינו נכלל אכילה ושתייה — או דילמא הגאה קביל עלי' והא איכא, ומסקנא דשמעתא היא טועם ואין נכך כלום, ויש לפרש דהמסקנא היא דהגאה לא קביל עלי', או שחא המסקנא דהגאה קביל עלי' אלא שאין צה משום הגאה, וכנראה שרש"י סובר כן דמפרש מהו שיטעום את התנשיל לדעת אם לריך מלא או תנלין, כלומר, אין זה נכלל הגאה כי אין הטועם מתכוון כלל להגאה אלא לדעת אם חסיר או יתיר מלת ותנלין, והנפ"מ. דאי חמרינן דהמסקנא דהגאה קביל עלי', נודלי אסור לרחוץ את פיו נמים ניום התענית כי יש לו מזה הגאה מן המים המתקים את פיו.

א"ל מדסיים רבינו שהשש הוא שחא ישים לפיו יותר מרביעית משמע דעד רביעית אין איסור, ונע"כ דסובר דהמסקנא היא דהגאה לא קביל עלי', או שחא י"ל דאין האיסור נהגאה — אפילו קביל עלי' — אלא נהגאה של הגוף שהגוף נהנה אלל לא הגאה שאינה נכנסת להגוף, כמו שכתנתי נחלק לי דהא דחמרינן המתעסק נחלנים ועריות חייב שכן נהנה, היינו דוקא הגאה של הגוף ולא הגאה של לנישת מלנוש דאין זו הגאה הנכנסת לחוץ הגוף.

ובש"ע אור"ח, סימן תקפ"ז, כתב דנתענית נזיר לא כשר למעניד הכי, לרחוץ את פיו נמים, אלל נתענית יחיד מותר, ונפ"מ, נמשנ"ל, מסתפק אם נמים הדין כמו ננשנל, ואת דברי רבינו לא ראה כי טרם נדפסו הסימנים הטוספים, ושם נח"ל מלדד מליי בין תענית לנזיר לתענית יחיד, והסנרא פשוטה כמו שכתוב נמחית השקל שם דנתענית שרריך קנלה חמרינן דהגאה לא קביל עלי' אלל נתעניות שאין לריך קנלה, כי מוקנלים ועומדים הם כנון יריכ ת"ב, י"ז נחמות ועשרה נטנת, לא שייך לומר דהגאה לא קביל עלי', והפמ"ג מלדד לומר דהכתובים חמורים ניותר, ותוס' שם ד"ה או כתבו דנתענית הכתוב לא. ע"ש.

ומדברי הרמז"ם הלכי תענית פרק ה, הלכ' י"ד יש לדייק דמחלק בין תעניות הכתובים בין תענית נזיר שאינם כתובים, כי כתב שם: בין שהי' מתענה על צרתו — בין שהי'

במים דעת התרומות הושן כפי ק"ה דמותר, האלי דברי המחבר רק משיח חסידות.

תתתתיד. (א) כדכתב י"ד א: ר אפי ור' אפי סעמי דו שיעור רביעיות. (ב) כן מייש ר"ח דל שם תודיה טועם ואין בכך כלום, וכל דבריכם נסמרו שם רק לפעום התנשיל אבל לרחוץ את הפה

שלא לאנדה אפילו כשאני רחוי לאכילה, ומה שאמרו נירושלמי דלריא כן הוא נכל איסורים, אין הכוונה שאם איסור נפיו מותר לו לנלוע, אלא שריא סוגר דנכל איסורים של אכילה העיקר האיסור הוא ההנאה המורגשת נפיו, ומה שאמרו גם וכן לענין שנת ופסח אייה נגלח לקמן, אולם נחשבת אין הענין שלא יהנה אלא תענית מלאון עיני, חענו את נפשותיכם, ואין הכוונה שלא יהי לו לאדם הנאה המורגשת נפיו, כי נהעדר ההנאה עדיין אין כאן עינוי, אלא משמעו רענון, חסר שניעה, וזה הוא שאמרו ננרכות אכילה ושתיה קניל עלי, כלומר, שיהי חסר שניעה אצל הנאה שאפילו אם אין לו לאדם הנאה המורגשת נפיו אין זה חסרון שניעה, לא קניל עלי, ולכן ההלכה כדחסיק טועם ואין נכך כלום.

לא יעמוד אדם ברשות הרבים וישתה ברשות היחיד

ומאי לחזור נירושלמי הנ"ל וכן לענין שנת, וכן לענין פסח, נראה לפע"ד דהכוונה להא דעירובין ז"ט, ושנת יא, לא יעמוד אדם נרשות היחיד וישתה נרה"ר, ומפרשינן גזירה שחא יכניס הכלי אלנו, והקשה רש"י גם נעירובין ד"ה רישא: והא ליכא למימר דשתיית המים הכנסה כחשתין ורק, דלא דמי דהתם קא עקר מרשות זו וקא עניד הנחה לרשות זו אצל שותה עניד עקירה והכנסה נחול רשותא, דהא נרשות שהוא שותה נה פיו עומד ונפיו הן נחין מיד, עכ"ל הרי דלענין שנת לא חשנין נליעה דוקא נשעה שנכנסין לתוך המעים אלא נשעה שהמים נגיעים לתוך פיו, וכן לענין פסח הדין כן, דהא אמרינן נפסחים פ"ה: המזילא נשר פסח מתנורה לתנורה אינו חייב עד שיניח, הולאה כתיב נה כשנת, מה שנת עד דעניד עקירה והנחה אף הכא נמי עד דעניד עקירה והנחה, ע"ש, ומחילא אם יחכל נתנורה זו שראשו נטוי לה, וגופו נרשות של התנורה השניה לית לן נה, דהנחה נפיו חסון כנלוע, ומפרשי הירושלמי לא פירשו הדברים.

ובדא דשנת י"א, הארכתי נחידושי נדנרי התוס' גם שכתבו נאה"ד של ד"ה לא יעמוד, דאדם העומד נרה"ר ומכניס ראשו ורובו לרה"י ואותה, נהי דנטנו נרה"ר וא"כ עוקר נרה"י ומניח נרה"ר, מכל מקום שרי תשום דנליעתו היינו הנחתו ואין לחוש נמה שזנ נכנס לתוך מעיו, כדאמרינן לקמן דף פ', הוציא דיו לכתוב נ' אותיות כשהוא מהלך חייב דכתיבתו זו הנחתו, ע"ש כוונתם להסביר דלע"מ דלמן זו הנחה האחרונה, עד שיעמוד מההלך, נמלא דיש כאן נ' הנחות נזו אחר זו נלא עקירה ננתיים, דכתיבת האותיות הוא ההנחה הראשונה, ונשעה שיעמוד מההלך תהא הנחה שנייה, לא אזלינן נתר הנחה שניה אלא מיד נהנחה הראשונה חסון הנחה, כן נמי גני שתיה דהנחה הראשונה הוא הנליעה נגרונו והנחה השנייה תהא נמעיו, אנו מתחשבים רק עם הנחה הראשונה שנגרונו, והחיל ונגרונו נצותה הרשות שהיתה העקירה, שרי.

ויש להקדק, הא התוס' נעלמן כתבו לעיל דף ה' : ד"ה, אגוז : הוציא דיו כשיעור שתי אותיות וכתבן, כשהוא מהלך חייב כתיבתו זו הנחתו, משמע דוקא כתבן שהניחן נמקום שיאחרו גם לעולם" אצל אם שפך, לכלי אחר — כשהוא מהלך — לא חסון הנחה כיון שהוא מהלך, ע"ש, וא"כ איך כתבו נדף י"א שהשוחה נרה"י דומה לכותב כשהוא מהלך, הלא המים לא יאחרו נפיו לעולם, אלא מעלמן ירדו לתוך הנטון שהוא נרה"ר.

ובע"כ דכוונת התוס' נמה שאמרו, וישארו גם לעולם" היינו שאי אפשר להחזיר את הדיו מן הנייר, כלומר, ההנחה הראשונה חסונה יותר מאשר ההנחה השנייה, תשום דאת הראשונה אי אפשר לו לנטל אצל השנייה אפשר לנטל על ידי עקירה ודומה להא דאלו נערות נלא מני לאהדורי ע"ש, ומחילא נמי גני השוחה מים, עיקר ההנחה חסון נשעה שהמים, נגרונו" כלומר, ולא נתוך פיו, תשום שנגרונו הויא ההנחה שאי אפשר

רליתי את ר' יהושע בן לוי שילא נסנדל של שום ניום כפורים ואמילא לי נחשנית נגור מלי ואחר לי לא שנת, ונדולי הפירוש גם דס"ד דדוקא ניו"כ שאין העיטוי של נעילת הסנדל אלא מדרבנן לכן הקילו נשל שום אצל נחשנית נגור העגור על הנשמים דאיסור נעילת הסנדל הוא תשום שתקנלים עליהם הנגור נעילת הסנדל, והוא מן התורה תשום נל יחל לכן נעו מיני נחשנית נגור מלי, ואפשר דזה הוא שהניא גם נגמי אחר רנה נרנ"ח אנו רליתי את ר"ח דמן ננוה שילא נסנדל של שום נחשנית נגור ואמילא לי ניום כפורים מלי, וכו', כלומר, דרנה נרנ"ח סוגר גם נחשנית נגור אין נזה איסור דאורייתא, דנעילת הסנדל שקנלו עליהו הוא דוקא של עור, ומלי דקינלו קינלו ומלי דלא קינלו לא קינלו, כעין דאמרינן הכא ננרכות אכילה ושתיה קניל עלי הנאה לא קניל עלי, כלומר, דאין לך אלא מה דקניל עלי נפירוש, ושזנ יש לומר דיום כיפורים חמיר תשום דהעיטוי של נעילת הסנדל על כל פנים יש לו סתך מן התורה של שנתון.

הרעום כבלוע, לענין: תענית, אכילת איסור, שבת פסח

והנה נטעימה שחזר ופולט אם יש בו איסור הן נחשנית והן נמחכל של איסור לכלורה זה תלוי נפלוגתא רני אליעזר ורי יהושע נתרומות ח"ב, וכלם שהיתה תרומה נתוך פיהם — לפי פיר' התוי"ט גם קאי על כל הני דאסורין לאכול נתרומה — ר' אליעזר אומר ינלוו ורי יהושע אומר יפלוטו, ומפורש נירושלמי גם תני ר' נתן אומר לא שהי ר"ח אומר תשום שהתחיל בו נהיתר אלא שהי ר"ח אומר הלעום כנלוע, אף נשנת כן, אף נפסח כן אף ניו"כ כן אף נטיר כן, אף ננבילות כן, אף נטריפות כן, אף נשריטם כן אף ננתיים כן, כלומר דנכל אלו דנרים הלעום כנלוע, (וראה תש"כ נזה נח"א דף קג), ופשטא דמתני דקתני וכלם שהי תרומה לתוך פיהם, ולא קתני שהיתה תרומה לעוסה נפיהם, תשום דנדנר לא לא שייך לעיסה, ומיד כשנלו המשקין לתוך פיו הרי הוא טועם טעם התשקה ולעיסה נעינ דוקא נדנר גזא שאלו הטעם נרגש עד שילעם, ומחילא לריא הסוגר הלעום כנלוע אסור מלאורייתא לטעום דנר איסור ולפלוטו, ונחשנית אפילו נאחר אכילה ושתיה קניל עלי הנאה לא קניל עלי, אצל ר"ח הסוגר דהלעום כנלוע הרי זה דומה תשום נלוע, ואפילו לרי' הסוגר שאין הלעום כנלוע אצל איסורא מיהו איכא.

ומה שהקשה המראה הפנים גם נירושלמי, דנסוף פרק גיד הנשה חולין קג: איחא דהכל תודים דנין השייכים לא כלום הוא, ופליגי אם הנחת נרון או וועים נעינ, ולכן כתב דמה דאמרינן נירושלמי הלעום כנלוע היינו מה שדנוק נינ התניכיים, ע"ש, אולם זה אינו תחלים ללשון המשנה, דהושנה אומרת נפירוש, תרומה לתוך פיהם", וגם הלשון יפלוט אינו טפל כלל על מה שדנוק נינ התניכיים והי נריך לומר יקיא, אלא לפע"ד נראה דנחולין המדובר מחיונ תכות, ונזה פליגי אם מה שדנוק נגרון מטטרף לשיעור, אצל של נינ השייכים הכול תודים דאינו מטטרף, אצל הכא נתרומה המדובר תמה שנפיו של אדם ולענין איסורא, ומחילא נשמע מזה שיב איסור נטעימה.

ונראה שהחילוק הוא נינ איסור אכילה ונינ תענית, דנדנר שאיסור הוא לאכלו כגון נבילה טריפה וכדומה, התורה אסרה את האכילה, ונאכילה יש שני ענינים, ההנחה המתחכל שהאדם מרגיש הטעם נפיו, וגם השניעה שגופו שנע ואינו רעב ופלוגתא ר"ח ורי' הא אם ההנחה שאדם מרגיש היא שאסרה תורה או השניעה הוא העיקר האיסור, ר"ח סוגר דהנחה המורגשת היא עיקר האיסור והשניעה אינה אלא חלק קטן מהאיסור, לכן סוגר מוטב שינלעו את מה שנפיהם ולא יפלוטו כדי שלא תלך לאיבוד, דר"ח סוגר גם נחשנה דתרומה מזה

תתתתמו. אמרו להם אחד למה פלוני ופלוני בבית הכנסת בינם הכפורים כל היום ואתה פקעם יוצא אמר להם אני יוצא לבית הכנסת לעשות צרכי ואם לא הייתי יוצא כשאני צריך לנקבי הייתי מתפלל היה (א) תפילתי תוקפה ואם אני [א] הייתי צריך להשתין ולא הייתי יוצא בעבור תפילה (ב) יותר הייתי הוטא.

תתתתמו. מי שעיכב ולא התפלל מנחה וקרוב שקוברת השעה (א) מוטב שלא יאמר תחילה לדוד ויאמר י"ה ברכות כדו שלא תקבור השעה ואחר כך יאמר תחילה לדוד ואם עיכבו הציבור לא יתפלל שליה ציבור בלחש אלא יאמר [א] בקול רם וקדושה והכל ושאר הקהל יאמרו בלחש כל מה שהוא אומר גם קדושה והכל.

תתתתיו. מעשה ברב אחר שהיה מתאחר לבא בבית הכנסת בעת שהציבור קונן יחא שמייה רבה מברך או קדוש או ברכו ליחא שמייה רבא [א] היה אומר ממעשה זה (א) אומר ר' יוסי פעם אחת הייתי מהלך בדרך תכננתי לתוך חורבה אחת מהרבות ירושלים להתפלל בא אליהו זכור למוט וכו' עד כשישראל קונן יחא שמייה רבא הקב"ה מנעק את ראשו וכו' ולקדוש היה אומר (ב) כשעלה משה למרום מצא המלאכים פת אחת אומרת קדוש וכו' וכן לברכו היה אומר (ג) ר' יוסי

משנת אברהם

עד שישהה, ע"ש. והגם לחין חסם מנטל את הנגדים לנפוש, לכל זאת נטלים מעמנו, וכל שכן משקים וחולכים שאדם מכניסם לתוך פיו ורלונו וזעתו שיתנטלו לנפוש.

לנטלה ולעקור את מה שהניח וליטלו לחוץ. וממילא יולא, מזה לאורינו דנראשו ורוננו נמקום שזותה שרי היינו דוקא משום שגרוננו היינו הלוואר הוא נרה"י, הא לאו הכי לא.

סימן תתתתמו"ו

המתפעל וצריך לנקבו

[א] הייתי צריך וכו'. משמע דגם נקטים צריך לחזור להתפלל, דהא כחז דתפלתו תוענה, והמנ"ח נאוי"ח סי' נ"ג, כחז דנקטים אינו צריך לחזור להתפלל, וליין להש"ס ברכות כ"ג, היו מים שותמין על צרכיו, והא"ר חולק עליו, דשאני החס דמירי דקודם התפלה לא הי' נצרך ללאת, ע"ש. וכנראה שגם רבינו דקדק גזר וכתב: ואם לא הייתי יולא כשאני צריך לנקבי והייתי מתפלל, חולס נירושלמי ברכות פ"ג מתלק בין גדולים לקטנים, דליחא החס: לא יעמוד ויתפלל וצריך לנקבו, ארי"א שמור רגליך כאשר תלך לבית הי' שמור עמך מן הטיפין היוולאות מנין רגליך, הי"מ נדקים אצל נגפים חס יכול לסגול יסגול. ע"ש. א"כ אפשר דבינו מפרש לפי הירושלמי הנ"ל דחמור נדקים מנגפים, דנדקים אפילו יודע שיכול לעמוד אסור לו לשהות, והטעם הפשוט הוא משום שנדקים יש דנדר משום סכנה נ"כ, כמו שליין נחמ"ק, ויש להוסיף עוד מנכורות מד: משתיין מים פני רבים וע"ש נרש"י שחא ימתין ויסתכן, ע"ש. לכן כתב רבינו: יותר הייתי חוטא, כי חמירא סכנתא חמייסורא.

והתוס' עס נשנת סימנו: ורש"י פירש נהמוליא תפילין נענין אחר. כוונתם דרש"י פיר' עס דההנחה הוי נפה ולא כתב נגרון, אלא כתב: דהא נרשות שהוא שותה זה פיו עומד ונפיו הן נחין מיד, עכ"ל, ונתוס' עירונין כ', כתבו החוס' דשיטת רש"י היא, דהפה הוי מקום פטור, ע"ש. ויש לדקדק לשיטת רש"י, דגם נפה משוג הנחה הגם שי' הנחה שניה כשירדו המים לנטון, א"כ תקשי למה אמרו דוקא המוליא דיו וכתב כשהוא מהלך חייב, הו"ל להש"ס למימר נחמ"ק יתורה דאפילו חס שפך את הדיו לתוך הכלי נ"כ חייב, דהא רש"י נע"כ לא מחלק בין אפשר להזוירו או לא. דהא כל עוד המים נפיו יכול לפלוט אותם.

סימן תתתתמו"ז

[א] בקול רם וכו'. ננדפס סימן תחט, איתא: אלא יאמר בקול רם קדושה וכל התפלה וכו'. משמע דהש"ן צריך לומר כל השמונה עשרה נקול רם והמתפללים יתפללו עמו בלחש. חולס נאוי"ח סימן קכד-נ, נהנה: מתפללין עמו חלה נמלה בלחש עד לאחר האל הקדוש. ע"ש. וקשה להעמיס דנברי רבינו שכוונתו, וכל התפלה היינו הנרכה של קדושה, וגם מנהגינו שהש"ן אומר נקול רם עד אחר קדושה ולא מתחילים הציבור בלחש, ולא מיד עם הש"ן, ע"ש נחמ"ק השקל, ואם דברי המהרי"ל, שמהם הביא הרמ"א הנ"ל, לקוים מדברי רבינו שכתב נע"כ דטעות יש לו נהדפוס שלפניו או נמהרי"ל.

וגר"א דרש"י סוגר כסגרת החוס' שנתרן אחרון נעירונין דף כ', ה"ל, שכתבו: ועוד נראה לפרש דלא דמי למשתין ורק, דהכא כשנולעה מיד חשיני כחין אע"ג דלינס נחיס עד שניעו למעיני. משום דמנטלו אלל נופו והיו עקירה והנחה נחד רשותא, והכי נמי אמר רבא נפרק המוליא (דף פ') המוליא שתי אותיות וכתבן כשהוא מהלך חייב דכתיבתן זו הנחתן, וכו'. הסגר דנריהם הוא, דכשם שכל הנוף של חסם הוא דנר וגוש אחד ולין חילוק בין היד שהוא אחר חילוני וזין שום אחר הפנימי וכלס כלולים נגוף אחד, וכל האנרים של האדם נטלים לנפו כן נמי המים מכיון שנאים לתוך פיו של חסם כדי לשחתם הרי הם נטלים להנוף, ולא דמי למשתין ורק, שאין רלונו של חסם שהנחלים הללו יתנטלו אל נופו כי רלונו הוא להוליאם מנפוש, ועל זה הביאו מהא דהוליא דיו כשיעור שתי אותיות וכתבן כשהוא מהלך, דאע"ג לחין זו ההנחה האחרונה עד שיעמוד, וננועם להייר הזה שכתב עליו את האותיות לא חשנין הנחה עד שיעמוד, לכל זאת לגני הדיו חשנין הנחה מיד כשכתב את האותיות על הנייר, משום דהכותב נדיו על הנייר, הרי הוא מנטל את הדיו לגני הנייר, ומה שמנטל את הדיו זו היא הנחתו, אצל חסם שפך את הדיו אל כלי אחר אין גזר משום ניטול הדיו אל הכלי, והחילוק לבין הפירושים הוא, דלפי תירן האחרון, לא משום דלא מני לאהדורי אתינן עליה, אלא אפילו מני לחזור ולפלוט אותם גם כן נטלים אל הנוף, משום דדעתו ורלונו שהמים ינולו נופו ולהיות נטלים.

סימן תתתתיו"ז

[א] ד"ה אומר וכו'. כלומר, הי' מתנולל עמנו שלכך הוא נח לבית הכנסת נאוי"ח, מפני שהעיקר הוא לענות

וגר"א מוז כתבו החוס' נחולין ע"א: ד"ה. לחאי הלכתא, נדגדים שאדם לנזש נטלים אל נופו, ומלד הסגרה נדין שהנגדים יהיו טמאים ממש נאוי"ח רנע שאדם נעשה טמא, אלא דגזירת הכתוב הוא שאין הנגדים טמאים נשויה עם האדם,

תתתתמו. (א) ברכות כ"ג א'. (ב) משום כל תשקצו מכות סיו ב' ומשום לא יהיה עקר כראמר ביכמות סיד ב': רב אמר בר יעקב אהותיה סוכבנתא ופירש רש"י שם חולי מנור השתן ואדם נעקר הימנו וכן כתב הסי' ארי"ח סי' ב' סק"ג.

תתתתמו. (א) ברכות כ"ג א'. (ב) משום כל תשקצו מכות סיו ב' ומשום לא יהיה עקר כראמר ביכמות סיד ב': רב אמר בר יעקב אהותיה סוכבנתא ופירש רש"י שם חולי מנור השתן ואדם נעקר הימנו וכן כתב הסי' ארי"ח סי' ב' סק"ג.

אומר מניין לעומר בבית הכנסת ואומר ברכו את ה' המבורך שקנתן אחריו ברוך ה' המבורך לעולם ועד ת"ל (דברים לב ג) כי שם ה' אקרא ויביא בזה היה אומר.

תתתית. אמרו זקנים הראשונים בין שמצינו בפרק שני דברכות (א) שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחר זחו קרית שמע של ר' יהודה הנשיא ואומר שם היה גומרה או לא היה גומרה ר' שמעון בר ר' אומר היה גומרה בר קפרא אומר לא היה גומרה אמר ליה בר קפרא בשלמא לדידי דאמינא לא היה גומרה היינו דמהדר ר' אשמעתתא רביצאת מצרים אלא לדידך דאמרת היה גומרה למת ליה למיהדר אשמעתתא רביצאת מצרים אמר ליה כדי להזכיר יציאת מצרים בתוך שלש שעות הרי בין לר' שמעון בר' בין לבר קפרא רק שיאמר פסוק זה שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחר ויזכיר יציאת מצרים בתוך שלש שעות [א] אינם חוששים אם אחר שלש שעות יקרא את שמע ולכן תיקנו בברכות בהשכמה לומר שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחר אתה הוא עד שלא נברא העולם וכו' ותיקנו לומר אנכי ה' אלהיך המעלה מארץ מצרים הרחב פיך ואמלאהו בתוך שלש שעות ואחר כך קודם קרית שמע יאמרו (ב) אפיק רנן ושיירי (ג) ואור ישע מארשריב וצאינה וראינה וימשנו והכל שיעברו שלש שעות קודם שיאמרו את שמע אין חוששין כר' ולכן אמרו זקנים הראשונים (ד) ממתינים מלכת ביום טוב לבית הכנסת כדי שישהטו כבש וינקטו ויתן לאשתו להדיח ולמלוח וילכו לבית הכנסת וכשבת ושיגמרו הפרשה לקראו שנים מקרא ואחד תרגום והפסרה ואחר כך ילכו לבית הכנסת ואין לבחר בברכות ושבתות כדי שיאמרו קרית שמע בוסנה כיון שאמר קודם שיעברו זמן קרית שמע שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחר פסוק ראשון והמעלה מארץ מצרים הרחב פיך ואמלאהו ויש ויהיירי שקורין קרית שמע בבית. אבל אין צריך אלא לרווחת דמילתא ואין למחר בשבתות ומה שתיקנו קומח עזרתה לנו ופרנו למען הסדיך בקשה אחריו באילו חקב"ח אומר אנכי ה' אלהיך המעלה מארץ מצרים הרחב פיך ואמלאהו שכן דונמתו כתיב (מכה ז יו) רעה קטף כשכסף צאן נחלתך זו תפלת הנביא חקב"ח מציב (שם שם טו) כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות (ה) אמר ר' מאיר פעם אחת

משנת אברהם

הדברים. אולם מהמשך דברי רבינו נכלא נראה ללא כמו שכתבתי לעיל, אלא דרבינו מייירי גדוקא צימים שאומרים פיוטים קודם ק"ש ועל ידי זה מתאחר הזמן של ק"ש, או נשנת כדי לקרוא שמו"ת, אבל בכל יום שאין צו פיוטים, או לאלו שאין אומרים פיוטים גם צימים טונים, אין מהנכון ללאת ידי ק"ש נפסוק ראשון אלא הנכון ללאת נשעת ק"ש ולסמוך גאולה לתפלה, כלומר, וללאת ידי תונה רק אז, כדעת הגר"א ז"ל, אלא שמדברי רבינו נסיון זה שכתב: ויש שקורין ק"ש ננית — כלומר, לאחר שכבר קראו פסוק ראשון עם הפסוקים הכ"ל מפני שהושגים שמה יאמרו זמן ק"ש ננית הכנסת — אבל אין לריך אלא לרווחת דמילתא. משמע קצת ללא כדעת הגר"א, וסיון זה טרם הודפס בזמנו של הגר"א ז"ל.

תנאי בעשיית המצות אם מועיל

ובדברי הפנו"ג ורעק"א הכ"ל שכתבו דנוהראוי לנחת ידי חונת ק"ש על תנאי שאם לא יעברו הצינור זמן ק"ש, לא יאל, ואם יעברו יאל ומדמה לה רעק"א לספירת העומר נסיון תפ"ט. ראיתי נספר ש"ת עונג יו"ט סיון ג', שכתב דמה שכתב אנודרהס נשם מחזור ויטרי: המתפלל עם הצינור תנעודליום וספק יום ספק לילה מונה עמהס ספירה בלא נרכה על תנאי שאם יזכור נלילה ימנה עוד פעם ולא יולא נמה שמה עם הצינור ואם יסכח יאל ידי ספירת העומר נמה שמונה עם הצינור. ועל זה כתב נספר הגי"ל דהואיל שהוא דבר התלוי בכוונה כלומר, שאינו יולא אם לא התכוון ללאת, לכן אין תנאי מועיל בו, דאין תנאי בכוונת מלוא, ויש נסיון נ"י האריך הרב הגי"ל גם נספרת הדבר שאין תנאי מועיל בתלילה, ע"ש. ומלד נ"כ לומר משום דאין ונורה שנגופו כגון ספירת העומר בשליחות, מחילת ננוי אינו נתנאי כעין שכתב רש"י נכתונות ע"ד לענין תלילה. והרב הגי"ל גם נסיון נ"י הרגיש נחלישתה של סנרא זו מדאמרינן נרה"א כ"ה. אלא מעתה הישן נשמיני נסוכה ילקה, והיינו דמקשה למ"ד מלות לא נעי כוונה א"כ הישן נשמיני נסוכה ילקה משום נל תוסף, ופירשו הראשונים ז"ל דקושיא הש"ס הוא מדיחנינן נשמיני ספק שמיני, משנע דלמ"ד מלות לריכות כוונה יתחל ללא עבר אבל תוסף משום דמחשנ נדעתו שאם היום הוא שמיני הוא יאן

יהא שמי' רנה וקדיש או ברכו, ונשאר התפלה לא הי' מעונין ללא בזמן המדויק כדי שלא ינטל מתורתו.

סימן תתתית"ח

אמירת בשכמ"ן, אחר שמע, בבקר

[א] אינם חוששים וכו'. הטור אומר שיון נ"ו. הניא: ואומרים: שאנו משכימים ומערינין ערב ונקר בכל יום פעמים ואומרים שמע ישראל וכו', ורבינו יהודה הססיד הי' רגיל לומר אחריו ברוך שם וכו' והי' תכוון ללאת בו ידי חונת ק"ש, וכו'. וע"ש נצ"ו ונצ"ת. ולפניהם לא היו דברי רבינו אלו כי סיון זה הוא מן הנוספים. אולם מדברי רבינו נשמע לכאורה דכך היתה התקנה לומר נקר פסוק ראשון של ק"ש נלדנ ולינס חוששין אם יאמרו את השאר לאחר זמן ק"ש, ודלא כמו שלדד שם הנצ"ת. ונכל אופן מסתייע מהסיון שנכלאן שם הסיונים הנוספים שנפ"ח פארמח, מקורס מר"י החסיד, כי כבר צימי הנ"י והטור נאמרו אלו הדברים נשמו כדליתא כאן.

והגר"א נסיון נ"ו חולה וכתב: ול"כ שאין נכון נזה ללאת בלא נרכות וגם ונחמת זה לא יסמוך גאולה לתפלה. עכ"ל. ורעק"א כתב: ונה שכתב הונג"א שם ס"ק ט"ז, אה"כ יאל שהצינור יעברו זמן ק"ש. שיכוון ללאת בדרך תנאי, אם יעברו הצינור זמן ק"ש יהי' יולא נזה ואם לא יעברו לא יאל נזה כמ"ש הנ"י סיון תפ"ט לענין ספירת עומר. עכ"ל. והפנו"ג שם כתב נכלל אופן יאמר נשכחל"ו. דהכל נכוונה תליא מליחא. ע"ש.

ובביאור הלכה לנעל תפן תיים ז"ל נפ"ס ונ"ו האריך נדברי הגר"א הכ"ל וכתב דיש לפרשם נני אופנים. הן דכוונתו של הגר"א נזמן שהצינור לא יעברו על ק"ש נזמנה אין מהראוי לקרות וללאת פסוק ראשון בלא נרכות, כי הדברים לא נאמרו אלא אם ימתין ללאת עם הצינור יעברו זמן ק"ש. נ דיותר טוב שיקרא ק"ש נחילות עם הנרכות ויסמוך גאולה לתפלה ממה שיקרא פסוק ראשון בלא נרכות. גם תונה הצינור הלכה על הגר"א נמה שכתב: וגם לא יסמוך גאולה לתפלה, הלא כשיתפלל אח"כ יסמוך גאולה לתפילה, והאריך שם ליישנ

תתתית. (א) י"ב ב'. (ב) יוצר ליום ב' של סנה. (ג) יוצר ליום א' של סנה. (ד) נפלה כ"ג א': צינים מאחרין ללא כ"י ובא"ח

היינו יושבים לפני ר' עקיבא היינו קורין את שמע ולא היינו משמיעים לאזנינו מפני קפדו אחר שהיה אחד קופד על הפתח אמרו לו אין שעת הסכנה ראיה חרי אם היו חתלו אומרים קרית שמע ואחד קופד בפני הסלך החשרים בשעת קרית שמע והוא ירא לצאת יקרא ולא ישמיע לאזנו ואם נקעה לו נס שיחיה לו ריחה שיזכר לצאת יקרא עוד וישמיע לאזנו. תתתתים. (א) אתו תרי בטאפי רנרא ומהייה לחהוא נברא וסמיתו לעיניה למחר אזלי ואישתפתי אמקרתא ואמינא מתנייתא דמור קא מתנינא ואתפי חרי הצדיקים אם קשו ספרים או פירושם כי שאומרים או לשרם הצדיקים מפיכם לחם ומימי קדם אם מי שאינו צדיק בכל דברים חסיד לא היו אומרים פירושיהם בבית הכנסת אפי"ם שבפזב קשויים כי זכתם של צדיקים גורם שנשמעים והשב לאומרים לצדקה כי מי שנקטאום יבקשו עליהם. תתתת. [א] יש פירושם אם יתפללו אותם נאמר עליהם (ירמיה יב ח) נתנה עלי בקולה על בן שנאתיה (ישעיה כב כז) ומליצך ששקו כי פירושן אפילו קשאום טובים ומתפללו אדם רע אותם או אותן פירושן שקשאון צדיק ובפירוש יש שם אביו ואביו לא היה צדיק כגון אם היה חזקיה קרשה פירוש ודכח כו חזקיה ב"ר אחו חרי (א) אין קפינור נקעה סנינור ובתיב (תחלים צ ח) שנתה קנותותי לנגדך ואם יש לו אבי אביו מוב כמד יותם לחזקיה יקעה חזקיה ב"ר יותם או יקעה בפתם כגון אחלה אלחי סדר של ראש השנה אסחר במקשרי אנטסה לעזרה שלא קעה שמו קליז וכן פרייתות ואגרות לא כתב כי פירוש שמו עליהם כדי שלא יהנה לבו וכן אם יש תלמיד חכם שבקי בתורה והוא קעה פירושן והוא ממחר את חברות והת השבחות שקורין שלם"ש בבית הכנסת אינו ראוי שיאמרו פירושם שהרי מה שרוד ברהו הקרש אמר הוא טראם ומפחר לזרק ספיו ואשר הוא קעה מושך וכן תלמיד חכם ואינו נזמל חסדים במסגתו אם יש לו מסנן או כנורו אינו נזמל חסדים או הוא תלמיד חכם ובקל כחלוקת הוא או גאה הוא אינו ראוי לומר פירושיו ואפילו יש בו כל מידות מובת יותר שאם חסדים לומר שלו ושל אחר אל יתה לחם לומר ישלו כי הראשונים היו מוכים מן האחרונים.

משנת אברהם

הנותן מתנה ומתנה תנאי, שאין המחשבה של התנאי חלק מן הנועשה כלל, ולכל זאת מועיל תנאי, נמנעה שהמחשבה היא חלק מהמנוה למה לא יועיל תנאי. וכן גם מה שהעיר הרב הג"ל דנמנעה שגנוש אינו מועיל שליחות ואיך מועיל תנאי, נודחי ולא קשה דזה לא נאמר אלא נדבר שצריך לחלות כמו תלינה דנריך שחולו סס תלינה על האשה, וזו דוקא אמרין דנכל תקום שלי אפטר לעשות עליה גם תנאי אינו מועיל, אבל נמנעה אין כלן תלות, אלא קיום או אי-קיום המנוה ולא שייך כלל זה דמשום שליט יכול לעשות עליה לא יכול לעשות תנאי, וראה מה שכתבתי בח"ג, דף רכ"ז נעטם שאין תלינה ע"י שליט. והנ"ל נחום ר"ה ל"ג: ד"ה, שיעור תרועה הקשו דלמה לן תקיעה אחרונה נסדר של תשרית ותקיעה ראשונה נסדר של תש"ת וכן תקיעה אחרונה נסדר תש"ת ותקיעה ראשונה נסדר של תר"ת, ולמה לא די נתקיעה אחת צין כל סדר וסדר וינא ממה נפשך, דלי ננח ויליל הרי ינא נתשרית ולי ננח לתוד, אותה תקיעה אחרונה של תשרית אחרון תעלה לו תקיעה שלפניה של תש"ת וכן אי יליל לתוד, אותה תקיעה אחרונה של תש"ת תעלה לו למינן תר"ת, ותירעו ושאלו כיון שעשו התקיעה לשם פשוטה שלאחר התרועה לא רנו שחעלה לשם פשוטה לפניה, ע"ש, משמע דוקא משום דלא רנו אבל אי מתנה נהדיא מועיל התנאי, ולי כדנרי הנעל עונג יו"ט הג"ל מה מקשו נחום, הלא אין תנאי מועיל נכוונת המנוה, וע"י נחום זנחים פ: ד"ה, כל תוס'ף, וא"ת איזה כל תוס'ף יש ולהו מתנה שניה נשניל שיריים של נכור, ע"ש, והוא ג"כ נגדר תנאי נמחשנת מנוה, וכן נפסחים פ"ת: גני ה' שנתערנו פסחיהן, ועוד הרבה נש"ס, וקשה לחלק צין אס נכל אופן נעשה מנוה וצין שלא נעשה מנוה כלל, דהא לענין פסול מתשנה אמרין צריש זנחים דמינה מחרינ יותר, וראה נכעין דנרים אלו מה שהארכתי נספרי משנת אברהם ח"ג, שלא על ס"ת, דף נט.

סימן תתת"כ

[א] יש פירוטם וכו', ראה מה שהארכתי על דבר הפיטוים והפיטוים נח"ל סימן ת"ע, וסימן תחרנג ולקמן סימן תתתש"ה, על דבר ר' אליעזר הקליר אס ה' מן הפיטוים הראשונים.

שלא משום מנוה, אי"כ משמע דמהני תנאי נכוונה, שאני החם דלי שמיני הוא ללו זמן המנוה הוא כלל, להכי לא נתפס כוונתו, אבל העושה מנוה נזמן המנוה ומכוון ללאת לא מהני תנאי, עכ"ל. והנה מה שכתב נעל עונג יו"ט מהש"ס דר"ה ומהראשונים, הלא דבר זה מפורש נרש"י עירובין נה ד"ה, ועוד הי"ן: דמוסיף שמיני על שבעי, ולכן מיתנ יתנינן נשמיני נספק שניעי לכתחילה, אלא שלא נזמנו כלל כוונה ללו תוספת היא, ולהכי שרינ דלי שמיני הוא לא מכוינן למנוה סוכה, עכ"ל וסס קיימינן נמנוה אין נריכה כוונה, דאמרינן החס אי דסנינח לן שנת זמן תפילין דכ"ע לא לענור נעי כוונה ולא ללאת נעי כוונה וכו', ועל זה כתב נרש"י דלכן מיתנ יתנינן משום דמועיל תנאי שאס אין היום שניעי לא תהי נשינה זו לשם מנוה סוכה, ובדברי רש"י אלו שכתב: ולהכי שרינ דלי שמיני הוא לא מכוינן למנוה סוכה, ואינו נמוך לכוון שלא לשם מנוה, דאל"ה הרי"ל נרש"י לומר: דלי שמיני הוא מכוינן שלא לשם מנוה, ונע"כ דרש"י מפרש דלכן דמיתנ יתנינן משום דסנרינן נריך כוונה לענור, ולכן אס לא מכוינן למנוה שזן אין כלן איסור, דלי סנרינן דהן למנוה והן לענור לא נעי כוונה, מה מועיל שאין מכוינן למנוה, ול הכוונה מהכל גם כן יש איסור, ואס סנרינן דלא נעי כוונה הן למנוה והן לענור, נע"כ ה' דיתנינן נשמיני ספק שניעי, משום דסנרינן דהגם דלא נעי כוונה אבל כוונה להיפך, היינו שלא לשם מנוה, מועלת דלין עונרין וגם אין מקיימין, ונכן מותר לנו ליאנ נסוכה נשמיני ספק שניעי, והקושיא ננמי אי"כ היסן נשמיני נסוכה ילקה לא קשה ממה שאנחנו יושנין נסוכה נח ספק ז', אלא כלומר, מי שיסן נשמיני נסוכה ולא התנה כלעיל, ילקה, וראה לקמן נסיון תתתת"ל, מה שכתבתי נדנרי רש"י אלו, ומחילא נמי אס מתנה תנאי שספירה זו לא תהא לשם ספירת מנוה למה לא יועיל דהגם דלין המנוה נריכה כוונה, ותאחר שאפילו מועיל לסלק הכוונה, גם כן ינא, אבל התנאי להיפך שלא יהי זה לשם מנוה מועיל, ודומה למה שכתבתי כ"פ נסס הר"ן נסוף פרק רלוהו נית דין נסס רנינו שמואל דלע"ג דמנוה אין נריכות כוונה לכל זאת אס מכוון שלא ללאת לא ינא, ולא אוכל לכוון את הסנרל של הרב הג"ל שאין תנאי נדבר שנמחשנה, או שאין תנאי נכוונת מנוה, ולפי קט שכלי הדבר הוא להיפך, השחל נמעשה כגון

תתתכ. (ח) קידושין ה' א.

התחתי"ט. (א) בבא מציעא פ"ה ב'.

תתתכא. שנים כתבו תפילות של ראש השנה אחר היה רע וכתב יפה ואחר היה טוב ולא היה כותב יפה כמו הרע ובאו למכור תפילות לצדיק קנה הצדיק אותם שכתב הטוב אמר בשאני מתפלל בשל טוב גם זכותו יליך עלי לטוב אבל בשל רשע עונותיו ילכו רע וכתב (ישעיה ג יא) אוי לרשע רע וכתב (שם מב כז) ומליצך משעו כי כשארפ רע מתפלל וכתב (הרשע יד ג) קחו עמכם דברים דברים [א] כלומר צדיקים וכתב (איוב לד יז) האף שונא כשמש יחברו. אוהב את הכל יתפלל בעד הכל.

תתתכב. כתיב (בספרי יז טו) וישב אהרן אל משה אל פתה אוהל סוּקָר והכנסה נעצרה לפי שהיה משה מתפלל שתעצר הכנסה חזר אהרן לומר לו שלא היה צריך להתפלל כי כבר נעצרה הכנסה שנאמר (שם שם יג) ויעמד בין הכתים החיים ותעצר הכנסה ולמה צריך עוד לומר והכנסה נעצרה שהגיד לו כבר נעצרה הכנסה אל תתפלל עוד אם שלא אדם לאהוב תתפלל עלי שאני אהובך אם נתרפא צריך לשלוח לו נתרפאתי כרי שלא יתפלל [א] תפלת שוא ואם בת צריכין לשלוח לו שמת כרי שלא יתפלל ויתקנה לבטלה ואם תאמר איך יודיעוהו ויצטרך ויבכה (א) אם יוכל על ידי נוי או על ידי דבר אחר יודיעוהו כרי שלא יתפלל ושלא יתקנה לבטלה ואם הוא משונה שאם יודיעוהו שמת אוהבו יבג את עצמו עד [ב] שיחא סמוכן או לא ינלח.

תתתכג. אחר היה מתקנה ומתפלל על אוהבו שיחיה וזנה בא אחר בקרב יום טוב משם ושאל מה עושה פלוני אוהבי יזהרי כבר כשה ימים שאני מתפלל עליו שאל אותו חבא להכפ אמר מה אעשה אם לא אוכר שמת הרי יתקנה ויתפלל על הנפ תפלת שוא אמר ליה לאחר יום טוב [א] תאמר לעבד או לנזי שיאמרו לו שמת ומפני [ב] שמתה יום טוב אל תגיד לו קתה.

תתתכד. (א) אין משיבין על הקלקלה דוקא כשתוכל לומר לא נפקא לן מינה אבל כשיש דברים שאם תגיד הקלקלה יבול לחיות תקנה לדבר בנות (בראשית יד יג) ויבא הפליט ויגד לאברהם העברי ואם לא היה בניד יותר היה חושא וכן אם לא יגיד על החולה לאוהבו לא יחקור אחר רפואה בנות (שם מח א) ויאמר לירפא חנה אביך חולה כרי שיכרא את בניו קפו וכן (ב) רבן יוחנן בן זבאי לר' חנינא בן רופא שיתפלל על בנו חרי לתקנתו וכול להגיד או לחקיר בשביל אשתו לחשווא ולעשות תקנת חיתומים (ג) אם בן התך למה לא השיב למרדכי כי היה רע בעיניו שלא רצתה לבא למלך ולמסור עצמה למות ללכת למלך אחשוורוש ועוד אמרה שיש למסור את עצמה למלך [א] לחיות נבעלת לו ותחיה אפורה למרדכי כי עד קתה היה

משנת אברהם

סימן תתתכ"א

סימן תתתכ"ג

[א] כלומר לדיקים וכו'. נפסיקתא הונא גילקוט: ר' נחמ"י אומר קחו עמכם קרואים טונים דרשנים טונים כגון לוי נר סיסי וחניניו, ר' לוי נר סיסי נלו גייסות לעירו ונעל ס"ת ועלה לראש הגג, אחר רבש"ע אם נטלתי חזל מילתא מן דין ספרא יעלו להון ליסטיים, ואי לא יזלו להון מדליתנעוון ולא אשתכחו. ע"ש.

סימן תתתכ"ב

תפלת שוא, תפלה שאינה צריכה, והצועק לשעבר

[א] תפלת שוא וכו'. נושנה נרכות כ"ד, יס: לועק לשענר הרי זה תפלת שוא, היתה אשתו מעונרת ואומר יהי רצון שתלד אשתי זכר הרי זו תפלת שוא. וס נגמ' משמע משום דליא שישתנה הולד מנהינה לזכר, והרמז"ס השמיט הא היתה אשתו מעונרת, ונודחי משום דמפרש היתה אשתו מעונרת הוא פירוש לנעק לשענר, ולפי זה המתפלל לרפואה על מי שאינו צריך לרפואה אין זה בכלל תפלת שוא, כי שוא משמעו דבר שאינו נמזיאות, ואי אפשר שיהי, על משקל שנועת שוא שפירושו הכנסע על עמוד של עץ שהוא של אגן, מה שלא שייך נתפלה. אולם כנראה שרנינו מפרש דתפלת שוא כוללת כוונה עיניים, וגם תפלה שאינה צריכה כוללה נתפלת שוא, והצועק לשענר אינו דוקא אם מתפלל על מי שמת שיהי, אלא גם המתפלל על החולה שתרפא הרי הוא בכלל נועק לשענר, כלומר, תפלה זו מקומה הי' נענר ולא עתה לאחר שכבר תרפא.

[ב] שידא ומוסכן וכו'. כלומר, אצל אם לא יהי ומוסכן אלא יהי לו נער יותר מאשר מנטער עכשו, יודיענו כדי להגילו מתפלת שוא, דהמתפלל על רפואה למי שכבר מת נודחי לזכ"ע הו תפלת שוא.

אין להודיע להבן כמועד על מיתת הוריו

[א] תאמר לענד וכו'. כי אין להגיד נעלמו נשורה רעה, משום ומזילא דנה הוא כסיל, פסמים ג: וכן נכתובות קד. אחין קאמרייתו. [ב] שמתת יו"ט וכו'. משמע דדוקא נערנ פסח אם יאמרו לו יהי נזה מניעה משמתת יו"ט אצל יום קודם ערב פסח אין קפידא. אולם נסוף הסימן הסמוך, כתוב ואם נאים גוים להגיד אם סמוך ליום טוב הוא וכו', משמע ללאו דוקא נערנ יו"ט, אולם נספר דברי שאלו להגרי"ש נאטוהאן סימן ח"צ נסוף הספר הניא דברי פנים מאירות נמי שחתה אמו נמועד אם חיינים להודיע את הנן כדי שיאמר קדיש, וכתב דאין להודיעהו דכיון שיערך לנהוג דברים שנלענה ולאנלות אינו עולה לו. וכתב נספר הג"ל דמדברי רבינו נסיון דלמטה יש ראי' לפסקו של הנעל פנים מאירות שכתב אם סמוך ליו"ט הוא, לא יגיד, כלומר, אם סמוך ממש ליו"ט שלא תהי אפילו עשה שתוכל לנהוג אנילות הקודם הרגל, אז לא יגידו לה, כי רק תצטרך ניר"ט ולא יועיל לה לפטור מן האנילות לאחר המועד, אצל אם יש עוד עשה הקודם הרגל שתוכל להפטר על ידי כך מן אנילות אחר הרגל, יודיעו לה ע"ש. ולפי זה אין סתירה מסימן שלפנינו, דכאן אין המדובר מן קרוב הרריך לנהוג אנילות, לכן שפיר כתב שכל ערב יום טוב לא יגידו לו כדי שלא יצטרך נרגל, ונסימן דלקמן המדובר מאשה שחייבת לנהוג אנילות, ואם יאמרו לה עשה אחת הקודם המועד תפטר מן האנילות, שפיר יאמרו לה.

סימן תתתכ"ד

[א] להיות נעלמת וכו'. ראה מה שכתבתי נזה נספי ונשנת אנרהס ח"צ, שלא על ס"ת, דף ק"י, דהגם דהליכה היתה נאוגם להגלת ישראל וגם הניאה לא נרגוץ היי

תתתכד, (א) מגלה ס"ו א. (ב) ברכות ל"ד ב. (ג) מגלה ס"ו א. התתכב, (א) ע"ין ס"י החקיקה ופ"ש שם.

באונם קתח סמציאח את עצמה לערל והאחר ששמע שמת קרובו של אשתו שאם חיתה יודעת חיתה סתאבלת ולא היה רוצה לשמש מיטתו אמרו לו לא חיתה צריך כי [ב] אין אכולות קודם שמענה ואם באים גוים להניד אם סמוך ליום מוכ הוא מבקשים מהם שלא להניד כרי שלא יצטערו ביום טוב שנאמר (קהלת ז יד) ביום טובה היה במוצ. תתתתכה. בבית המקדש היו כרובים דמות בקר ואריות אבל בבית הכנסת [א] אין לעשות תבנית דמות שום חי וכל שכן לפני ארון הקדש שנראה כמשתחוה לאותו דמות והגוים יאמרו הם מאמנים דמויות ולמה בבית המקדש כרובים אריות ובקר. כרובים כאשר ידבר איש אל רעהו כך הקב"ה מדבר אל הנביאים ועוד (ש"ב כב יא) וירכב על כרוב ויעף ואם יעבדוהו בכקר בעול ידע קתחו הקב"ה ירכב על כרוב ויעף לעזרם מאומות העולם (א) המשוליים לאריות וכן (מיכה ח ז) כאריה בבחמות יקר.

תתתתכו. בית המקדש היה [א] בפנים זחב ולא מבחוץ שאם היה מבחוץ של זחב ואבנים טובות היו מכיפים לו לתראבון אע"פ (א) שאין מקילח כמראה לא יתכן לזון עיניהם סמקום הקדש. ר"א כל דבר הקרוב לכבוד הוא מכובד לכך בפנים של זחב [ב] ואבנים טובות ולא יתכן שבני אדם יתקנו לבית הכנסת ציורין יסין מבחוץ יותר מבפנים כרי שיראו הכל יוסיו ולא [ג] מבפנים יעשה יותר יסח מבחוץ.

משנת אברהם

על ידי שרקחו את הגורה נמרגליות, אסרו לתלוחה ננית הכנסת. ודברי רבינו לא החכרו נאחד הפוסקים, כי הסימן היה הוא מן הטופסים וטרם התפרסם נימים ההם.

והנה נרוז נתי כנסיות נאירופה ראיתי על גני ארון הקודש תננית אריות וקורין להם כרובים, וקסה לומר שכלם עשו שלא כדין נמה שהעמידו את האריות משני גדי האה"ק, ונדלחי סמכו על הש"ך נסימן קמ"א-ל, דזוקא כל י"ג מזלות ניהד דומיא דארבעה פנים להדדי, אכל אריות אין לאסור, והנס שראיתי נכמה נתי כנסיות כל הי"ג מזלות מזוירים על הכותלים, שחא משום שלינס ניהד אלא מפחרים על כל ד' כותלים לית לן נהו, והנס דננית להם יהודה נגליון היו"ד שם קורא חנר על זה וכתב וכל מי שיש נידו למחות ואינו מוחה עתיד ליתן את הדין, אכל כנראה שהכל סמכו על הש"ך דרנ חילי, ונדלחי כנר הי' כוחת ננתי כנסיות מקדמת דנא, ונפרט שהש"ך מסתחך על תשונת הרשני"א סימן תתכ"ד — ולא כמו שהורפס נש"ך תתכ"ד — שפוסק דגורת ארי' וגר וסור כל אחת לענמה מותר לעשותה, כמו שכתנו נתוסי' יומא הג"ל.

ואשר לדברי רבינו, נראה דנס הוא לא אסר מדינא אלא מטעם שהגוים יאמרו שהיו אלו מחמינים נדמויות, ולכן אפשר נמקומות שהגוים יודעים שאין אלהו מחמינים נדמויות, אין קפידא. אלא דלדינא ננתי כנסיות הנננים כעת מתדש, נודחי שאין מן הראוי לעשות שום נורות, כי יש לחוש לדברי רבינו מהנוספים וטרם נתגלה נימי הש"ך.

סימן תתתתכ"ו

איסור תשמיש של גנאי בעליות וחזי לחומות של בתי כנסיות

[א] בפנים זהב וכר, נסוף פרק מקום שנהגו: עד שחפו ההיכל טנללות של זהב, ונמנחות נתוספתא איתא שחפו את האולם זהב. ע"ש.

[ב] ואבנים טונות וכר, לא נחנרר שהיו אבנים טונות נמקדש נכותלים ואולי הכוונה על האבנים של הרלפה, שהיו מן אבנים יקרות, כדאיתא נרמנ"ס הלכי נית הנתירה, א"י.

[ג] מבפנים יעשה וכר, ראה ת"צ סימן תרנ"ו ומה שכתנתי שם, וראה תנ"א ס' קמ"ז-ד, נדין נלילת ס"ת נחנורה שלד המשי והיפה ללד הס"ת.

תתתתכו. (א) סמנים כ"ז א.

נכל זאת תהי' אסורה לנעלה, מפני שלא אנסיה ללכת הליו, ע"ש נאריכות.

מי שהוא אב"ל ואינו יודע, מותר בתשמיש המטה

[ב] אין אצילות וכר, נספר דברי שאלו שהנאחי לעיל, כתנ: לולא דברי פה קדוש ספר חסידים הי' נלפע"ד לחין לשמש עמה דמת הדין מחות עליה חף שלא ידעה, — והרי חף ניו"ט אסור האכל להתפלל דעכ"פ מתה הדין מחות עליו, ע"ש ולא הננתי הדברים כלל, אטו דהא דאכל אסור נתשמיש הוא משום דמתה הדין מחות, האיסור הוא משום דאסרו לאכל נתשמיש משום עינוי, כשם שאסור ננעילת הסנדל, ועד שלא ידע האכל שהוא אכל אין האצילות תלה עליו, ולאו דוקא ניו"ט, אלא לפי דברי רבינו אם לא הודיעו להאכל משום איהו סנה שהוא אכל, הרי הוא אור הוא מותר נתשמיש — ואם אין האכל יודע שהוא אכל משום איהו סנה, נודחי דמותר לו להתפלל נחורת ש"ן נס ניו"ט, לחין אצילות תלה עליו כלל כל עוד שלא הודיעו אותו.

ובתפארת למשה ס' ת"צ כתנ דאם הנעל הוא אכל ולא הודיעהו, אשתו מותרת לשמש עמו, ועי' תשונת מהר"ש הלוי יו"ד ס' כ"ז תזה, והמקור הוא מדברי רבינו שנכחו, והעומד נתפילין ומתפלל ונאה שמועה ננתי ניתו, אינס נריכים להניד לו כדי שיהלון תפילין אלא מחמינים לו עד אחר התפלה, רש"ק נצו"ת שנעה עינים, וראה שד"ת, מערכי אצילות, אות נ.

סימן תתתכ"ה

איסור עשיית צורות של כרובים על ארון הקודש

[א] אין לעשות וכר, נתוסי' יומא נד: ד"ה. כרובים, נשאלתי על אחס שמזוירים נמחזורים נורות חיות ועופות אם יפה עושים אם לאו, והשנתי נ"ל דודחי לא יפה עושים שמתוך שמתכלים ננורות הללו אין מכוונין לנס לאניהם שנשמים. מיהו אין כאלו איסור דלא תעשה לך פסל, ואין כאלו תשדא, דלא חיישין לתשדא אלא נחותם נולט ולא נחותם שוקע וכר, נאריכות, ונטי"ו"ד סוף סימן קמ"א הניא דברי המרדכי נפרק כל הללמים על נורת עופות וסוסים שניירו ננית הכנסת שרנינו אפרים מתיר ורנינו אליקים אסור, ונספר אצקת רוכל מחת הנית יוסף מסיוון ס"ד וליך ישנן כמה תשונות נזה, ונס תשונה מהר"ת מפדואה, ואוסרים כל מיני נורה ננית הכנסת, ואפילו פרוכת מרוקחת ננורה נולטת

תתתתכו. (א) עיין שיר רבה ד' ד.

תתתכנו. כשבזנין בית הכנסת צריכין שיחא אויר מוקף סביב מבחוץ שאם רק החומת מפרדת בין ביהכ"נ ובין בית האדם שמה ישמש אדם מסתו [א] אצל החומת ומצד זה מדברין שבתות וכתוב (יהזקאל מנ ה) בתתם ספם את מימי ומזותתם אצל מזוזותיו וחקירו ביני וביניהם וכשמחשוץ בית הכנסת יזחרו שלא יקצרו מאשר היה תהלה וכתוב (דברים יט יד) לא תשית נבל רעך אשר נבלו ראשונים איך יצא לחול מה שכבר מקודש אלא יבנהו על תילה או יותר (א) בית שני היה גדול מן הראשון (ב) מעלין בקדש ולא מורידין (ג) ואין מוסיפין מקדש על החול אלא מחול על הקדש.

תתתכת. (א) כתיב (בראשית כה יא) ויפגע במקום אמר אישור עברתי על מקום שחתפללו אבותי בו ואני לא התפללתי בו כיון דחירחר למיחדר קמצח ליה ארעא יש בית הכנסת שיבנהו אדם הרימו שאינו צדיק מפני קץ הנכנסים בו אילו היו טובים היתה התפילה יותר נשמעת ובמקום שהצדיקים מתפללים התפילה נשמעת.

תתתכתו. למה נגזר [א] שאפטר הצדקת שאחשורוש ישכב עמה מפני ששואל נתן את מיכל לסלמי בן ליש והיא אשת דוד לכך נגזר כך ועוד (שם פ כג) ויקח שם ויפת את השמלה וגו' ויכסו את ערות אביהם ואחשורוש יצא מיפת ואפטר משם וכן מדותיו של הקב"ה לפי שלא רצה שתשרה שכינה בבית שני כמו בבית ראשון לכך נגזר שבורש שהוא קרל יבנה הבית ולכך כמה בתי בניסיות נגזר שיבנו על ידי הדימוים שאם [ב] נגזר עליהם להיות קלות ראש שם או שאר דברים שאינם חנונים או מחלוקת לא יתגלגל על ידי צדיקים או שיחרב מהרה ולפי שכתוב (ירמיה ז יא) המקרת פריצים היה הבית הזה לכך נגזר על ידי שלמה ליבנות שלקה נכריות ושמו מפל המקנה בבית תחרני כחן תביא בבית ח' לכך נגזר לבנות על ידי שלמה ולא על [ג] ידי דוד ובית שני על ידי נורש שלא שרתה שכינה שם וכתב ביוסיפון שהיו הורנין בעזרה צדיקים וכחנים.

משנת אברהם

סימן תתתכ"ו

[א] אצל החומה וכו'. בטושיע אר"ה ס' קה"ג, יש לזהר מלהשתמש בעליות של גני נהכ"נ תשומי קנוע של גנאי כגון לשכנ שם וכו'. והנ"י הניח נס המרדכי נפיק דשנת נס רנינו מאיר: אינו יודע איסור גמור להשתמש בעליה ש"ג נהכ"נ כמו שכתב ר"י דאפילו גנין ועליות דעורה לא נתקדשו. מיהו יש לזהר מלהשתמש שם תשמיש קנוע של גנאי כגון לשכנ שם. ומהרי"ק כתב נסיון קס"א נס המרדכי, ושאל דומה לעליות היכל שנתקדשו כדאמרינן נפסחים פ"ו: דמקדש מעט שלנו יש לנהוג בו תקנת קדושה ומעין קדושת חיל עכ"ל. ולפי זה מחוץ לחומת בית הכנסת נודלי שלא נתקדש כלל ואין כאן אום איסור. אלא דהט"ז שם אות ד', כתב, דאפילו הכי דעליה לא הוקדשה כלל, כגון שנו את עליה לבית דירה חיד כשנו את בית הכנסת, לכל זאת איסור להשתמש בעליה תשמיש של גנאי מאד, דהא נסיון נ"ה אמרינן דאלו מפסיקין לענין צירוף לענות אמן, עכ"מ וט"ף, אע"ג דאין מחילה של נרזל מפסקת בין ישראל לאניהם שגשמים, כל שכן דדבר המאום יפסיק את התפלה של ציהכ"נ לעלות למעלה לשמים. ע"ש, וא"כ לפי זה אפשר דגם מחוץ לחומה איסור להשתמש בתשמיש של גנאי דומי לעליה שפירוש לא נתקדשה. אלא דגם לאן הט"ז שכתב דדבר המאום יפסיק את התפלה לעלות למעלה, משמע דמן הגד היינו מחוץ לחומה אין קפידא.

יענ"ן נחשנתו הנ"ל אם עליות נתקדשו או לא, אינו ענין למנהג ציון, כגון תשמיש, וממילא נניי מחוץ לחומת הבית הכנסת כיון שאין גדר מפסיק איסור להשתמש בתשמיש של גנאי, כדברי רבינו. ומה שכתב היענ"ן שם רא"י מחלוקת של בית הכנסת, נודלי כוונתו דנתער יש גם לפעמים בית הכנסת, ואין זו רא"י כלל דהא אין הבית הכנסת נלא מחילות, ואחון המחילות הן הגדר.

והנה מהא דנרכות הנ"ל דלא יפנה וכו' יש לזהר מירושלמי דפסחים כ"ג גולין — י, דרוה להניח רא"י דמחילות לא נתקדשו מזהנן נמשכי תמיד דמחילות של המקדש היו שם נתי כסאות, ודתי דאין טומאה נלוה, ולכאורה קשה, כינה שאין נזה טומאה אצל תשמיש של גנאי מיהו הוי מהא דאמרינן נרכות לא יפנה וכו'. אלא דאמיתת הדבר הוא, דמה דאמרינן שם נרכות לא יפנה וכו' היינו נתקדש שאין בו גדר דנראה כאילו חנלה את עצמו לגנאי נגד המקדש ואסור, ואם יש גדר מפסיק לית נזה משם ציון. לכן ננתי כסאות ננורתף או נמחילות של המקדש דשם יש גדר, היינו הכותלים והרצפה מפסיקים לית לן נזה, ומה נשמע דאין קפידא לעשות נתי כסאות בעליה של בית הכנסת, והגם דראיתי נספר מאורי אור שנגד להחמיר. מכל מקום לדור נעליית בית הכנסת אין מן הראוי, ונפרט שהט"ז נסוף סימן קנ"א מחמיר נזה וכתב שיש נזה משם סכנה, ע"ש. וראה לקמן סימן תתתל"א.

סימן תתתכ"ז

[א] שאפטר הגדקה וכו'. כלומר, הגם דתקשי גם למה נגזר על יעל אשת חנר הקני, ויהודית צינתי השמונאים, אלא דעיקר אשלת רנינו על אסתר שהיתה נדקה גמורה כמו שהפליגו חכז"ל נשחה, מגילה י' תחת הפרד יעלה דגם, זו אסתר הגדקה, למה נעשה דוקא היא, ועל זה משני שהננים מקנלים עונש של חטאי הוריים.

[ב] ונזר עליהם וכו' אין לעשות מ"ו נדברי רנינו, שהשי"ח נזר שהמתפללים צינת הכנסת זה יעשו קלות ראש או מחלוקת, הלא נזירה כזו ונטלת את הנתיבה, אלא הכוונה שהנזירה היא, שאלו הקלים והפוחזים העושים קלות ראש ואלו הרשעים ננפשותיים הלהוטים אחרי הונחוקת ינולו להתפלל צינת כזה.

[ג] יד"י דוד וכו'. נע"ג נטעם שנתון רנינו, דהלא מפורש בקרא דדוד לא זכה לננות, כי דמים רנים שפכת,

ובשו"ת יענ"ן ח"ג. סימן נ"ד, נ"ה, נ"ו, ישנה אלהה כזו אחרת ננה לו בית של ג' כותלים, והכותל הרניעי הוא החומה של המזרח של ציהכ"ג, כלומר, מחוץ לחומה הוא המזרח של בית הכני ומחוץ לחומה זו הוא הבית של היסוד ושם חדר המיטות של נעל הבית, וכנראה השאל נשאלתו הראשונה רולה לאסור תקי"ו ממה שאוסר המרדכי והמהרי"ק להשתמש תשמיש קנוע וגנאי נעליית בית הכני, מכל שכן שאסור מחוץ לחומה, (ואחר כך חזר נדבריו) והיענ"ן כתב דאין כאן שום חשש, דלא גרע מחנר של בית הכנסת כל שאין הנהכ"נ פחות לחנר, שמשחשין בו כל תשמיש. ואת דברי רנינו שנסיון זה לא ראה כי טרם הודפסו.

ודברי רנינו יש להם יסוד מש"ם נרכות ס"א: הנפנה ציהודה לא יפנה מזרח ומערב, ושם נשאלין גדר מפסיק להר הבית. ורע"ק אוסר נכל מקום ע"ש, וק"ו שהנפנה ומחוררי ההיכל ורולה את תומת ההיכל דאסור, ומה שמתפלל הרב

תתתכתו. (א) ב"ב ב' א' וע"ש. (ב) שבת כ"א ב'. (ג) יומא פ"א ב'. תתתכתו. (א) חולין צ"א ב'.

תתתל. במקום אחר היו יהודים ובנו בית הכנסת והיה נוי כנאי בונה, ובנה קודם לכן תתתב, ותשאל לכנאי חל וסיד והיהודים היו צריכין לסיד לחל, אמר להם הכנאי אני אסבא בזול, הכיר זקן אחר והרגיש שהיה רוצח למכור להם הפיד והחול [א] שנשאר לו מן הק"ו, אמר ליהודים אפילו לביתו של אדם אין לקנות מהם וכל שכן לבית הכנסת. וכן אם נשאר מבית הכנסת אין למכור לכנאי שבונה לק"ו. במקום אחר היו יהודים ובנו בית הכנסת של אכנים לאחר ימים רצו היהודים שבאורו מקום לצאת מאורו מקום ולחיות במקום אחר אמ' מה נקשה מבית הכנסת סקצתם אמרו נספור לגויים ביק שנשא מכאן ונתיה בקהילה שיש להם בית הכנסת נמכור זה ונתין המעות לעניים כי כשנשא ולא יהיה שם שום אדם יביאו זונות בו וישכבום שם ומקצתם אמרו לשברו (ומקצתם אמרו) ימכרוהו והגוי יעשה בו מה שירצה ביק שבשבעה טובי הקיר ימכר יעשה הקונה בו מה שירצה אמר להם זקן אחר תפתמו הפתחים והגוי אצלו שומר אחר שלא יתן אדם להכנס בו ואם יבא שום יהודי שם שיתפלל שם או [ב] שםא ישוכו שם.

משנת אברהם

ולמה דיתיר. ג. בית הכנסת שדלו מלהתפלל בו מחסרון מתפללים אם קדושתו מתנטלת. ואם נלתי להאריך ולפלפל צוה הלא יעלה לקונטרס גדול לכן אסתייג רק בקצרה ועוד חזון למועד ח"ה.

ונחלקו הרמזין והרין נמנילה נפרק בני העיר, להרמזין אין ננית הכנסת אלא תשמישי מצוה, ולכן אם נמלכו בני העיר שלא להשתמש ננית הכנסת זה עוד, דית כתשמישי מצוה לאחר זמן מצוה. ולדעת הרין יש בו ננית הכנסת הקדושה מזכריהם.

בתי כנסיות במדינות הרלו אין להם דין בתי כנסיות של כרכים

וברור דנמדיעות הללו אין נתי כנסיות וכרכים, דהלא כל חזרה וחזרה יש לה בית הכנסת לעמנה, ומלמד שהנית הכנסת נבנה מממונם של החזרה בלבד, וכבר כתב האור זרוע דאם נזוים משלהם אין לבית הכנסת דין בית הכנסת וכרכים והנית ראי' מירושלמי דנית הכנסת דאנשי אלכסנדריס משום שנבנה מממונם מחרוהו, אלא אפילו לשיטות הסבורות דאפילו כשנזוים משלהם הקדישוהו לדעת כל העולם, ע"י ש"ע א"ח ק"ג. אצל מכיון שזוים כמה נתי כנסיות נעיר אחת ולפעמים נרחבו אחד, הרי נרור שלא על דעתם של הזוים שיהי בית הכנסת של כרכים, דאלמלי היו רזוים ננית הכנסת של כרכים למה ננו בכלל את הנית הכנסת של חזרה או מוסד זה, כלום לא היה לו בית הכנסת נעיר, אלא ודאי דכל חפלים ומגמתם שיהי להם בית הכנסת פרטי אשר יחייך רק ואך לחברי אותו מוסד או חזרה, וא"כ אין לשום אחד מנתי כנסיות אלו אלא אם של בית הכנסת וכפרים או של יחידים, וכבר מפורש להלכה שנית הכנסת וכפרים אפילו ננו אותו משל אחרים, היינו דאחרים נתנו להם המעות לעשות מה שירצו, יכולים למכרו נשבעה עני העיר ונמעתד אנשי העיר — היינו הנשאי והחזרים של המוסד או החזרה, והלוקק יעשה בו מה שירצה.

ומרן ז"ל בל"ג א"ח סימן לז, מלמד לומר דשית הרמזים ז"ל היא דנית הכנסת קדושתו מן התורה, משום שכתב נמנין המלות ל"ת ס"ה שלא לאנד בית המקדש או נתי כנסיות או נתי מדרשות וכו'. ואלמלא שיש בו איסור דאורייתא לא היי כותב נמנין המלות דבר שיקרו אינו אלא מדרגתו. ע"ש. אלא שדוחק גדול לומר שיסבור הרמזים ז"ל דיש איסור של לא חששון נסותר את בית הכנסת, נשעה שאינו מחכר בכל התניך הענין של בית הכנסת. ונספרי פרשת ראה כידוע ישנו הדרש של המוסק את השם מקראל דלא חששון כן, ואין אום זכר לסתירת בית הכנסת. והמחזור נדברי הרמזים הגיל שהזכיר בית הכנסת ללמד שיש צוה איסור דרגתו. כשם שהזכיר שם איסור לאנד כתני קודש הנס שכתב שם דהמלמד כתני קודש מכין אותו מות מדרות, ש"מ שהוא מדרגתו.

ודאיתי נדברי מרן ז"ל שם סימן לד-כא, שכתב נאה"ד, דאף לדעת הש"ע — א"ח קנב — דאפילו ננו את הנית

ד"ה, א. כב. ואולי הכוונה שאלמלי היי דוד זוכה לננות, לא היי הנית צל לידי מערת פריזיס, כי מלוחם המתלים לא היו נדוד.

סימן תתתל"ד

הזמנה לעבודה ורה

[א] **שנשאר** לו וכו'. הנס דנסנהדרין מ"ז מנזאר דאין הזמנה לע"ז, ורש"י שם מניח מע"ז מ"ד: האומר בית זה לע"ז כום זה לע"ז לא אמר ולא כלום. אולם נראה שכלן כבר היי תחילת המעשה לע"ז, דהעכו"ם קנאו את החול והסיד לננין התוענה, וננו התוענה, ומה שנשאר מן התומר אין זה בכלל הזמנה גרידא, ואם עדיין לא ננלו מלוחו החול והסיד לע"ז, אלא שקנאו לשם ננין התוענה ומלכו שלא לננות, אם זה היי בכלל הזמנה גרידא או שמת הקיין שעשו נשעה שקנו לשם ע"ז, אפשר דתשוב יותר מהזמנה ואסור אפילו להדיוט.

ודגם דתקאי ממשנה נע"ז מו: אכן שחננה נחמילה לנימום הרי זו אסורה, ואם איתא דנקיין לע"ז או כשנשאר מן הננין אין זה הזמנה גרידא ואסורה, יותר רבותא הו"ל להתנחל לאשמעיקן דאפילו לא תננה אלא קנאה או שנשאה מן הננין אסורה, והתוס' שם נד"ה אכן כתבו דנזקיפה לנד לא אסרה אלא נחננה, ע"ש. ונע"כ ז"ל דרבינו אינו אומר דיש צוה איסור דאורייתא, אלא דאין מן הראוי לעשות כן, דמצוה להתרחק מן הע"ז ולאנזרייהו בכל מלי דאפשר.

ורש"י דלעיל שניחא ראי' דאין הזמנה לע"ז מהאומר בית זה לע"ז כום זה לע"ז לא אמר כלום, כבר הקצו המפרשים דמלי ראי' היא, הא התם לא היי גוף ע"ז אלא תשמישי ע"ז ואין לאסרין בלמירה אלא עד שיענדו, וז"ל דכוונת רש"י היא לומר דע"ז עמנה יש צוה רק תומרל אחת יותר מתשמישי, והואיל דנתשמישים אין איסור עד שיענדו, לכן נע"ז עמנה יש תומרל אחת דנעשה לאסרת הנס שלא ענדו לה, אצל אין לאסור נהזמנה גרידא, דל"כ יש צוה שתי תומרות, עשה והזמנה, ויש להאריך בזה, וראה בל"ג א"ח סימן י"ח.

מכירת בתי כנסיות לאתר שהשכונה נתרוקנה מתושבי ישראל

[ב] **שםא** ישנו וכו'. משמע מזכרי רנינו שאם נרור שלא ישנו שם ישראלים, מותר וראוי למכור לכרכים והם יעשו מה שירצו. ושאלה זו מופיעה נמדיעות אלו לתכופות שכתובות נדולות של תושבי ישראל מתרוקנות מישראל כי תתישנים נשכונות אחרות, והרבה נתי כנסיות נשארם שוממים לגמרי ואין אום ענה אלא למכור לכרכים. ולרוב, כסף המכירה תשייע הרבה לננין בית הכנסת חדש נשכונה החדשה.

ודגה השאלה הזו תלויי נפרטים להלן: א. קדושת בית הכנסת דאורייתא או דרגתו, ג. איזה בית הכנסת הוא דרניס

נדנר. וכן פיר' הכ"מ נהרמז"ס הלכ' תפלה, שאין כאן איסור משום קדושה אלא משום דנכרכים דלתו מעלמא אין יכולין בני הכרך למכור שלא מדעת נעלים שהם כל ישראל בכל העולם. ור"א"ה ציומא י"ב. לעטן נגעים דנתי כנסיות של כרכים אינם מיטמאין, ופירש"י נד"ה. דכפרים: כל נעלין ניכרים והרי הוא כנתי השותפין, לכן מיטמא נגעטין. משמע כנ"ל דכל המילוק שנין כפרים לכרכים, משום דנכרכים אין נעלין ניכרים, ואי אפשר למכור דנר שאינו שלו. אלא נז' עני העור ונמעמד כל אנשי העיר, וכך הותנה מתחילה טרם שנבנה על ידי תלמי צית דין.

בית הכנסת, ובית עם

ובדברי רבינו לקמן סימן תתתל"ב. שכתב דנש"ס אמרו שיכולין למכור בית עם ולא בית הכנסת דמעלמא אתו. ע"ש. יואל דנר חדש לגמרי, דנתי כנסיות דכפרים הם, בית עם" כלומר, נכפר אין מקום לבית הכנסת לתוד ומועדון להתועודות לתוד, ומקום לתחנות ומקוה לתוד, אלא הכל נבנין אתו, ולכן נקרא בית עם, אצל נכרכים גדולים, הבית הכנסת אינו משמש אלא לתפלה גרידא, לכן תמור קדושתו. ואפשר דזו היא כוונתם שנבנת לג': ועל שקורין לבית הכנסת בית עם, כלומר, על ידי כן יש צוה הורדה מקדושתו, דנתי עם הוא המועדון שנכפר המשמש לכל לרכי הציבור, מה שאינו כן בית הכנסת ולפי זה, רוב נתי כנסיות שנאמריקה אין להם דין של בית הכנסת כלל אלא של בית עם, דנכולס יבנס מקומות להתועוד ולאכול ולשחות, ומקוה, ועוד, ומחילא לא עדיפי מנתי כנסיות של כפרים שאין משש לתוכרם. והוא דנר חדש לגמרי היואל מדקדוק שנצנרי רבינו, ונצירופה לא ראינו מיימי אפילו בית הכנסת אחד שיהי' בו שום שירות אחר זולת לתפלה, ואפילו דירה למשמש לא ראינו נשום נתין של בית הכנסת.

עצה לחלל את הבנין של הבית הכנסת על טעות

והנה מרן זצ"ל נא"כ סימן ל"ד לאר"ה הנ"ל אות כ' מחדש דאפילו נאמר שיש קדושה בבית הכנסת — שמתפללין בו עדיין — מכל מקום שייך בו הדין דהקדש שזה מנה שחיללו על שזה פרוטה מחולל, היכי דליכא פסידא להקדש. מדנריו משמע דאפילו כשיש איסור למכור את הבית הכנסת מכל מקום אין איסור לחללו על ד' זוהי, וסגרת הדנר לא תתפרש נא"כ הנ"ל. ולענין נראה, דלמכור בית הכנסת של כרכים אי אפשר מטעם הנ"ל שאין אדם מוכר דנר שאינו שלו, והאי בית הכנסת משתייך לכל עם ישראל כולו בכל מקום שהוא, אצל לחלל את קדושתו על ממון אין צריך שהמחללים יהיו הנעלים היחידים של החפץ, כי אין שום אדם נעלים של הקדש, אלא כל שהגזירים וחללים אפילו על שזה פרוטה הרי זה מחולל, לכן גם הוי' טני העיר של הבית הכנסת דינם לא גרוע מנגזרים של הקדש, וצידם לחלל את הקדושה של בית הכנסת על ד' זוהי, ולאחר שחללים את הבית הכנסת על כסף, נאמר כסף של הקדש שאין להוציאו אלא על דנר של הקדש כגון לננות בית הכנסת אחר, וגם הבנין של בית הכנסת, שאין בו קדושה, כי קדושתו נתחללה. והנה אפילו נאמר שלאחר החילול הבנין הזה עדיין משתייך לכל העולם, — הגם שיש סגרא לומר דלאחר שיאל הבנין ונקדושתו שוב אין לכל ישראל חלק בו, דהא גודלי כשהקטוהו בני מתא אשר ננו את הבית הכנסת, לכל עם ישראל, לא הוקטוהו אלא לנשך הזמן שיש בו קדושה — אצל אין איסור למכרו, דלכל היותר אין כאן אלא ספק אם המכירה מועלת או לא, אצל שוב אין כאן ספק איסור של חילול הקדש. וגם משום זלזול אין כאן, דהא כבר יאל ונקדושתו.

ולכן מהיות טוב, מהראוי שהוי' טני העיר של אותו בית הכנסת יחללו את קדושת בית הכנסת על איזה סך, ואותו כסף

הכנסת משלהם מכל מקום הקדישוהו לדעת העולם, אין הפירוש שנעשה ממש שלהם — של כל העולם — רק שאין יכולים להפקיע הקדושה שמתחתם, כלשון התוס', שחווהה הקדושה ואין יכולין למכור, משום הקדושה של האחרים, דאם היחה הכוונה דנית הכנסת של כרכים שייך הנעלות ממש לכל העולם, דאם כן נפשיטות איך ימכרו דנר של אחרים, ע"ש.

מה שאין מוכרין בתי כנסיות של כרכים הוא משום קדושה או משום שאין לו בעלים

ולפי ענין הדנר תלוי בשני עמומים שהניא רש"י נחולין קל"ו. ד"ה. נתי כנסיות, שאין חלק לאחד מהן בו שאף לבני ענר הים הוא ועוד שאינו בית דירה. עכ"ל. פיר' מדכתני כי יפול הנפול ממש, כל שראוי ליפול הימנו ואפילו בבית של שותפות חייב נמעקה, והא דכתני גניך, למעוטי נתי כנסיות, דאין בו לשום איש חלק, כלומר, גם אלו שנאלו אין בו נעלות דהא גם לבני ענר הים יש נעלות בו, ובכן אין נמציאות שתאמר דאלו אלפים איש שנכרך אשר נאלו הם הנעלים, דהא גם אלו שמענר לים שאין לדעת מספרם ג"כ נעלים הם כאלו אשר נאלו. נמלאת אמר ומשום המספר המרובה של הנעלים שנכל העולם, אין מוי שיקרא נעלים על הבית הכנסת. ומה שהקשה מרן ז"ל אי"כ למה לא נאמר הטעם הפשוט שאין למכור בית הכנסת של כרכים משום שאין אדם מוכר דנר שאינו שלו, לא קשה כ"כ, דאלמלי הוי מותר למכור דנר של הקדש, נודאי הייטו אומרים דנעשה שנו בני הכרך את הבית הכנסת סתמא כתפורש דמי שהתנו שיהי' להם הרשות למכור, ולענין נעלות, כלומר, שלא לענין קדושה, שאינו אלא לדנר שנממון נודאי דתנאי מהני. אולם להפירי הני שרש"י מניא, משום שאינו בית דירה לכך פטור מן המעקה, נע"כ דאינו סוגר כסגרא ראשונה הנ"ל דמשום שאין מספר להנעלים לכן אין מוי שיקרא נעלים על בית הכנסת, אלא דאלו שנכרך הם הנעלים ולא אמרינן כנ"ל דגם אלו שנענר הים הם נעלים כמותם, נע"כ כסגרת הא"כ, דאפילו נאמר שהנונים הקדישוהו לדעת כל העולם, אצל לא על ידי זה כל העולם נעשה נעלים על הבית הכנסת הזה.

ומה שהזקיקו לרש"י לפירוש השני, נראה משום דלפירוש הראשון דתפרש דאין שום נעלים בבית הכנסת, קשה ממשנה תפושת ננדרים מ"ח. ובניהם מותרין נדנר של עולי צנל ואסורים נדנר של אותה העיר ואיזהו דנר של עולי צנל כגון הר הבית ועזרות, ואיזהו דנר של אותה העיר כגון הר הבית והמרחץ ובית הכנסת וכו' הרי תפורש ננושה דנבית הכנסת שניה שותפים בו, ואין למכור דמתני' מייירי בבית הכנסת דכפרים, דאי"כ לפלוג וליתני נדדוי, איזה דנר של עולי צנל בית הכנסת דכרכים, ואיזהו דנר של אותה העיר, בית הכנסת דכפרים. והנך.

אלא קשה להנין השיטה דמה שאין מוכרין בתי כנסיות של כרכים הוא משום קדושה שיש בו בבית הכנסת, דאי"כ מה לי של כרכים ומה לי של כפרים, הלא נכפרים מתפללים נצנור ונאותה קדושה עמוה כאשר נכרכים, ועוד אי משום קדושה דחמורה קדושתו. כדעת התוס' נמגילה כ"ו. ד"ה כיון דמעלמא, מה מועיל שנעשה טני העיר, למה יהי' מותר להם לחלל את הקדושה אשר בבית הכנסת, ורנ אשי אמר דנמתא ונחסיא אי צעיא מונצינא לה, ואיך האיסור של הקדש החמור יהי' חלוי ועמוד נדעתו של היסוד, גם מה דינו של בית הכנסת ננותא ונחסיא אחרי פטירתו של רב אשי, היורשים בניו את זכות זה אי שחזר דינו ככל נתי כנסיות של כרכים. ונאמת פשטי' דלישנא דהש"ס ס. אצל בית הכנסת של כרכין כיון דמעלמא אתו ל"י לא, תנז' מונצי ל"י דהוה ל"י דרנים, משנוע משום שאין זה שלהם ואין אדם מוכר דנר שאינו שלו, דלחולל כן הי' לו להש"ס לומר אסור למזנין דהוה משנוע שיש איסור

תתתל"א. במקום אחד היו רוצים לבנות בית הכנסת והיה אחד קשיר מוחזק בידם כמה שנים אחר כך בנוחו הם ונגמר הבניין ומת הקשיר ולא ראהו כשנבמר.

תתתל"ב. אין יכולין מדין תורה [א] לקבוע מקום כל אחד בבית הכנסת לירשו וראייה (א) אמר ר' יונתן לא שנו אלא שיכולין למכור בית עם אלא בית הכנסת כיון המעלמא אתו הוי של רביה ולא מצי למזבני ליה ועוד הרבה ראיות ומה שירשבים במקום אבותיהם כדי שלא יעשו מחלוקת חזק לא יתכן שיאמר אחד יש לי שני מקומות בבית הכנסת אחר מאפי ואחר מאפי אפי ואמכור אחד מהן או אני אתן לאדם לישב שם אלא למי שאני חפץ לאו כל פמיתיה ישב במקום אחד ואין לו רשות במקום אחר.

תתתל"ג. החכם ראה אחר שכמוצאי יום הכפורים צוה לשפחתו לחביא לו סנקלים שלו בבית הכנסת אמר לו צו לחזק [א] ותנקול סנקליך.

משנת אברהם

בית הכנסת שאין לו מאה בעלי בתים אינו אפילו

בכ"ל של בית הכנסת של כפרים

ולדעתי אלו נתי כנסיות שאין להם מאה בעלי בתים, אינם אפילו נכלל כפר, אלא נכלל כפר קטן, דהלא כן כתב הרמזים ז"ל נהלכי עו"ם, ד"ג, לענין עיר הנדחת, וכל הפחות ממאה כפר קטן הוא. ע"ש, ואלו שיש להם יותר בעלי בתים, הנתי כנסיות הם נכלל כפרים ולא כרכים כנ"ל.

סימן תתתל"ב

ירדשה בהמקומות לישב בבית הכנסת

[א] לקבוע מקום וכו'. כלומר, דוקא לירשו אין יכול לקבוע מקום, משום דאין חזקה נמנות להוריש כמו שהלכתי לעיל בדברי רבינו סימן תתתל"א. ואפילו במקום שמוכרין המקומות נתי הכנסת גם כן מוכרין לכל אחד מקום לפי כבודו, מנ"ל קלו. ומדברי רבינו מנוול דדוקא נתי כנסיות של כרכים אין מורישין את המקומותיהם, משמע דנתי כנסיות שלנו, כפי שזידדתי לעיל דאין להם אלא דין נכ"י של כפרים מורישין את המקומותיהם לירשיהם, דהא מיייתי ראיה ממה שאין יכולים למכור את הנתי הכנסת, וזה דוקא דכרכים, וראה נאשכול הלכתי נתי הכנסת ס' כ"ד, דמכירת המקומות תלוי נמנהג המקום.

ובשו"ת לפנת פענח סימן י', כתב דנתי הכנסת שחרג ונתיין חדש, בעלי המקומות של נתי הכנסת הישן יש להם זכות לקנות המקומות נתי הכנסת החדש דנתיין פחות ממה שנותנים, הקונים החדשים. והרנה תשובות יש בדבר המקומות נתי הכנסת, ראה חסם סופר ארי"ת ס' כ"ט, ועוד.

סימן תתתל"ג

בית הכנסת, אם נכנסים בו כמנעלים

[א] ותנעור מנעליך. אין לפרש דמנהגם הי' שלא להיות נעולי ועל נתי הכנסת, (ראה מה שכתנתי מזה באריכות נתי"ל דף רמ"ה), דל"כ מלי דוקא נמולאי יו"כ, הלא נכל שעה שנתיין להתפלל היו חולצין מנעליהם, אלא הכוונה שצויין נתי הכנסת הוא להכניס מנעלים כדי לנעלם נתי הכנסת, או משום שהקפיד החכם שלא תכנס השפחה למקום קדוש נמולאי יום קדוש.

ובירושלמי נ"מ פרק אלו מילדות, יהודה נ"ר עאל לני כנישחא שניק סנדלוהי וזולין, וכו', משמע דמנהגם הי' שלא להכנס לנתי הכנסת נמנעלים.

קדושה יש בו ואין להוילאו לדבר של חול, ואחר כך ימכרו את הבנין למי שירצו. ואת הכסף גם של המכירה אחר כך יוילאו על בנין חדש של נתי הכנסת, או אם כבר בנו בנין חדש ונריכים לשלם חובות של הבנין החדש ישלמו חובותיו, ועל ידי כן לא יהי' שום הפסד להקדש אלא ריות, כי אם ישארו הבנין הישן נזמן שהיהודים אינם דרים שם ולא יתפללו בו נודאי שהבנין הזה יהי' חרז ושחם ולא יהי' שוה כלום וסופו להיות חלוט להרשות נעד המסים, כי כפי החוקי התדינה נתי הכנסת שאין מתפללים בו מיינ נתשלמו מסים. וזו היא ענה הגונה לנאת ידי תשעות שהנתי כנסיות יש להן דין של כרכים, הנם דהדבר קרונו לודאי שאין נתי כנסיות שלנו — נארעות הללו — אלא של כפרים, מטעמים שכתנתי למעלה.

לכחת הלוואה — מארנעטש, אינו בכ"ל איסור של

משכונני

ולפי ה"ל אפשר לדד דאפילי לאונורי ומשכונני דאסור, כדאיתא נמניה כ"ו, משום דנקדושת' קיימו, כל שמחללים מקודש על כסף, מותר לח"כ לאונורי ומשכונני, דהא על ידי החילול יולא תקדושת', ול"כ נמקום שאין אפשרות לפי שעה למכור, ואם יניחו כמו שהוא יגיע הפסד להקדש, מותר לחלל על כסף כנ"ל ולח"כ להשכיר את הבנין.

ודאית' נספר אחד שהבנין דהא דאמרו משכונני אסור, היינו להלות להם ממון הנקרא נאנגליה. מארנעטש"א אסור. ולדעתי אין זה נכון, ומעולם לא נאמר שאסור לו להקדש ללות מעות נעת הצורך, ומארנעטש אינו יותר מהלוואה אלא דנתיי הש"ס כל מלוה נשטר הי' לה חוקף של מארנעטש, דמלוה נשטר נונה מנכסים משעבדים אם המלוה קודם להשיענות, וכן הוא המארנעטש שמיפה כח הלוה לננות מנתיין זה אפילו אם ימכר הבנין אחר ההלוואה. ונתיי לא אסרו משכונני, אלא כשלוין מעות ונתייין את הבנין למשכונן, והמלוה משתמש בו כרצונו עד שיגנה את חובו, ודומה לאיסור שאסרו להשאל או להשכיר, וזה פשוט ונרור.

ועוד יש להזטרף להקל, דאלו נתי כנסיות שכבר חדלו להתפלל בהם, ונודאי גם אם נרור הדבר שנזמן קרונו יחדלו להתפלל בהם, משום שההולאות נדולות הן, וההכנסות של נתי הכנסת מתמעטות, על ידי שהתושבים היהודים עוזבים את השכונה, דהא הר"מ מטרתיי נחשונה, ניקמ"ג, סוגר דאם אין מתפללים נתי הכנס', אפילו הוא של כרכים מותר למכור, וכעין זה נמנ"א, ס' קנ"ג, ונכלל יש סוגרים דהא דאמרו דאפילו נחרצנן יש נתיי כנסיות לך קדושה, היינו דוקא נארץ ישראל ולא נארץ, אלא שמהר"י ני רב חולק על זה, ועל כל פנים יש לנדר להקל נתיי כנסיות שנאמריקה, שנאמח הם של יחידיים ולא של רבים, וראה נמנ"א, סימן קנ"ג-י"ז נשם המ"ב, ננאחרת דלא שכיחי רבים דאחו מעלמות, נקרא כפר, ע"ש.

כ"ו סגולה כ"ו א, ולתסחת רבנו : בית עם יעוין שכת ל"ב א : ועל שקראין לביה"ב בית עם

תתתל"ב. (א) צ"ל : אמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן לא שנו אלא ביה"ב של כפרים אבל ביה"ב של כרכים כיון דמעלמא אחו

תתתלג-א. אחר היה משיב ספר תורה בחרר התהתק והיה נתן סמטו בחרר העליון כנגדו אמר לו זקן אחד לא יתכן לעשות כן אמר לו (א) והלא אחד היה חושב עצים ותחתיו היה הארץ נגנו ומת כי רצה להניד אמר לו לשם תשמר של קדש אבל שאר דברים [א] כגון מיטה או כלי של סמטת לא יתכן להיות למעלה כנגדו.

תתתלג-ב. (א) שלשה עשר חקמות מקיפין בסוכות לספר תורה כנגד (ב) י"ג חקמות שהקיפו את יריחו (ג) וכנגד י"ג עננים שכמדבר (ד) וי"ג תעניות היו מתענן עבור עצירת נשמים (ח) ומקיפין לימין [א] כמו בסוכה זקן העננים מקיפין.

תתתלד. אחר היה לו אתרוג והרסים ולוב ככל שנה והיה מכרך על שלו שנה אחת שלהו לו אנשי עיר אחרת אין לנו אתרוג והרסים ולוב ותשלח לנו אמר מושב שאברך על של קהל ואשלח להם כדי שיצאו רבים ידי חובתם. תתתלד. אחר היה לו [א] אתרוג שבירך כחן הסוכות ואמרו לו יהודים תמכור אותו לנו כי יש לנו ליתנו לשיר אחד אמר לו לא אמכור מה שברכתי עליו וכל שכן לנו אמרו לו והלא הפיר אחד לקה אתרוגים ומכר אמר אותם חוצרכו ליתן למלך ותקנת ישראל היה. וקוד היו לו שתי מליתות ותקטף בשתיהן ובירך פעמים רבות [ב] ורצה למכור אחד ישראל רצה ליתן ארבעים זוגי ששים אמרו לו תמכור אותו לנו אמר הם ושלום למכור לנו מה שברכתי עליו.

תתתלד. אחר היה לו כופ יפה והיה שותה בו רק בשבת ומכרך עליו אמר לו יהודי אחר תשאיל לי שאשלח בו יין לשיר אמר לו איני שותה בו בחול אלא בשבת בעבור מצוה ולא אורידנו מקדושתו כלי שנשתמש בו קדש לא ישתמש בו גוי.

משנת אברהם

סימן תתתל"ג-א

דירה ממעל לבית הכנסת

הספר ונהיכל אשר נזורה להוליכו לדרום ומסע למערב, ונזורתו ללפון ולמזרח. ע"ש. ואין הספר פדה את אנרסה נדי, ולא אדע טעמו.

[א] כגון מיטה וכו'. ראה מש"כ לעיל סימן תתתכ"ז, וראה נח"א סימן תקמ"א. ומסע סמך לדברי הט"ז סוף קנ"א, יש גזה סכנה, ואולי התכוון לדברי רבינו שגס, ונח"א סימן ל"ג לאו"ת, כתנ האומנם שט"ז אוסר אפילו ישראל דר עם ביתו, — נעליית בית הכנסת — וגזה שמעתי דלא נהיג כוותי' נתימות הגדולים, שאי אפשר להשיג מקום להתפלל אם יטרכו לדקדק שלא יהי' בית דירה למעלה. עכ"ל, אולם כל זה אם שוכרים לעצמם דירה להתפלל נחיה בנין ונאותו בנין למעלה ממקום התפלה, דרים בני אדם, דננין זה לא נעשה לבית התפלה. והט"ז לא דינר אלא מהדר נעליית הננין של בית הכנסת, כלומר, נננין הקצוע ועומד לבית הכנסת.

גם ראייתי שם נח"א שכתב: ואף דלכאורה אינו מונן, דוה טינוף יש בתשמיש רק שהם עלמם אסורים או לדבר דברי תורה משום נגיעת ערוה אבל למה יחסן מקום שאינו ראוי להתפלל, ונראה דסדרת הט"ז שהרי אסור לשמש לבית שיש שם ספרים וכל שכן שאסור לבית שמדברים שם דברי תורה וכו'. ולא זכיתי להניין את הדברים. דמה קי"ל מה טינוף יש בתשמיש. הלא גם טינוף אינו ממש, כנירושלמי כי"ד גולין הנלתי לעיל סימן תתתל"ז ולכל זה מפסיק, נע"כ משום שהוא דבר של נגא, ותשמיש נודחי יותר נגא ויש בו סרך טומאה. גם מה שכתב דסנת הט"ז משום שאסור לשמש לבית שיש בו ספרים, הלא אין הט"ז מייירי נמשש נאותו חדר אלא נעליית הבית שאין איסור לשמש ונודחי דדברי הט"ז מקורם מדברי רבינו נסימן תקמ"א.

סימן תתתקל"ג-ב

סדר הוצאה והכנסת ס"ת להיכל

[א] כמו נזנחה וכו'. כלומר, שהיו נכנסין נזורת, והנכנס נזורת ימינו ללפון ומקיף למערב ולדרום, וכשמוציאים ס"ת ונהיכל שהוא נזורת להוליכו ולהניחו על הביתה שהוא נמערב, כשמתויר פניו ללד הביתה וס"ת נידו, יוליכו ליתנו שהוא לפון ומקיף למערב, וכשאומו את הס"ת כדי להחזירו להיכל, פניו לנזורת וימינו לדרום, מוליכו ללד הדרום ומקיף לנזורת, וכן כתב הנאר היטב נסימן קלד-ד, אולם נארחות חיים עם הנחות מהרנז מנזואן, סימן קלד-ג, כתב נשם ספר פדה את אנרסה, דיותר נכון כשמוציאין את

סימן תתתל"ה

רבר שנעשה בו מצוה אין למכרו לנכרי

[א] אתרוג שנשירך וכו'. נלמח אמרו תשמישי מצוה זרקין, וקח תשיב שם לולב, ונגילה כ"ו: אלא דנס לאחר שנעשו נהן מלותן אין לנהוג נהן מהגז טוין, כדליתא בש"ע או"ח כ"א. ומכירה לנכרי הוא מנהג טוין לדבר שנעשה בו מצוה. ומה שהדגיש ואמר לא למכור מה שברכתי עליו, ולא אחר מה שעשיתי בו מצוה, נל למעט מצוה שאינה אלא מכשיר, דעל מצוה כזו אין נרכה לרוב, כגון נקור הגיד והחלב, הגם שנעשה בו מצוה משום שאינו אלא מכשיר גמור ואין מנרכין עליו, וע"י תוס' חולין דף ק"ה. ס"ה מ"ס ראשונים.

[ב] ורצה למכור וכו'. נודחי מייירי שהסיר הציית דלל"כ אסור למכור טלית מצוינת לנכרי, מנחות מ"ג, אלא דאף לאחר שהסיר את הציית אין לעשות נהם תשמיש של נגא, או"ח סימן כ"ג. כנ"ל.

סימן תתתל"ז

שינוי כלים לשבת — כבוד השבת

[א] בעבור המצוה וכו'. כלומר, הי' רגיל לקדש את השנת על היין מכוס זה, לכן לא הי' שותה נחול מכוס זה, ונודחי יש גזה משום כבוד שנת, והגם דנגמי אחרו דשניו נגדים לכבוד השנת ולא אמרו שינוי כלים, משום דאין חיונו לשנות כלים לכבוד השנת אבל העושה כן הרי מקיים מצוה כיבוד השנת, כדליתא נשנת ק"ט. נשניל שמכניין את השנת — והניחו לפניו שלחן של זהב וכו', הרי הגם דאין חיונו לעשות כן אבל העושה כן נוכד את השנת, ומה שאומר ולא ארידנו מקדושתו, זה הוא נתינת טעם לנוה שאינו שותה נוכוס זה נחול, הגם דגם נחול מנרך על הכוס, אבל משום דקדושת שנת יותר גדולה, אם ישחמש נכוס זה אפילו לנרך נמורה, הרי זה נכלל הנודרה נקדושה, ואם ישחמש בו נכרי הרי זה חילוף מקודש גמור להיפוכו. וגזולה מזו נלמח נספר מהר"ח אור זרוע — הנלתי נח"א — דנהגו שלא לישא אשה שנעלה נהרג על קדושת השם מטעם כלי שנשתמש בו קדש וכו'.

תתתלתו. [א] כתיב (תהלים קפו יג) כח יתוקת אשא ובשם ה' אקרא אחר היה מברך ביעת המזון והיה היין נקטן בשמים ברכת המזון היה שותף היין בכוס ומברך בורא פרי הגפן אמרו לו כשאמרת נברך שאכלנו משלו היה לך לשאת הכוס אמר להם כשרו זכובים שמו יסלו ביין הנמאם בעיני היין לשתות לכך טוב שלא אמזת אלא באחרתה.

תתתלת. שלשה היו אוכלין על השלחן ואחד היה מברך ברכת המזון וראה שהשנים היו מדברים בעדו שהוא מברך טעם אחרת לא רצה לברך האמר לאחר מהם לברך כפי [א] שלא יסירו בברכת המזון.

תתתלתם. אחד היה לו יין טוב ויין רע אמר אם אברך על יין טוב אתון לרבים לשתות הרי ישאר לי מעט בירך על הרע ונשפך המזב לארץ אמר ברוך נעשה לי שלא ברכתי על המזב (משלי כב ט) טוב עין הוא יבורך יבורך בתיב ובתיב (שיר ז י) והיבך ביין המזב: מי שחפץ להשרות פתו ביין ולאכול יבורך על הפת קודם המציא ויאכל כזית [א] יבורך בורא פרי הגפן ושתה אחר כך יאכל פתו ושרו ביין כי כששרה [ב] הפת ביין אין בו טעם להם.

משנת אברהם

סימן תתתל"ז

[א] כתיב כוס וכו'. כפול לעיל סימן תקס"ג.

סימן תתתל"ח

[א] שלא יסירו וכו'. כשיטת החוס' נרכות כ"א: ד"ה. אין מסתיו ולא כפרש"י משלחו עד שירך. אלא היה המסונן שאין ראין להסית, דנעין שיתכוון שומע ומשמיע ע"ש.

סימן תתתל"ט

[א] יבורך בורא וכו'. כדן יין שנתוך הסעודה שאין הפת פוטר.

א. פת השרי במים או בתבשיל לענין ברכת

ב. בשול אחד אפיה בשבת

[ב] הפת זיין וכו'. ומשמע דדוקא זיין משום דהיין מפינ טעם לחם מחמת חריפותו אצל פת השרוי נתגשיל אין התגשיל מפינ טעם הלחם, והנה נפסחים מ"א. איתא: יולאין נרקיק השרוי ונמנושל אלא נמנוש דר' מחיה, ר' יוסי אומר יולאין נרקיק השרוי אצל לא נמנושל אע"פ שלא נמנוש, פירש"י: יולאין ידו חונת מנה נרקיק השרוי נתגשיל לאחר אפייתו וכו' ונרכות לת: פירש"י: יולאין נרקיק השרוי נמיוס". וכתב התנ"א ס"י תסא, דדוקא נמיוס אצל לא זיין שהחריפות מנטל טעם מנה ע"ש. והנה דהדין הוא נלע מנה יא ולא נעין שיטעם טעם מנה, אצל נעין שיהי ראוי לטעם צו טעם לחם, ויין מנטלו מחורת לחם. ודעת הרוקח שגם השרוי זיין יא, ויש רויים לומר שכן הוא דעת רש"י מדכתב נתגשיל, אלא מדכתב רש"י נרכות נמיוס דוקא, יש לשער דדעתו דתגשיל נ"כ דינו כמיוס מה שאינו כן זיין. ומדברי רבינו נראה כהמני"א הנ"ל, אלא שהמני"א לא ראה דברי רבינו כי סימן זה לא נא נדפוס נולוגית.

ולדעת רש"י הנ"ל שכתב דהשרוי נתגשיל לא נטל מחמת תורת לחם, א"כ האוכלין תלה או מנה שרויה נמרוך צריך לנרך המוני"א וכן נטילת ידים, ואפשר אפילו אין לו תוריתא דנהמא מני מנרך המוני"א, דחלי דאמרינן נרכות לו: חנינא אע"פ דלית נ"י פרוזין כזית מנרך עליו המוני"א נדאיכא עלי תוריתא דנהמא, אפשר דדוקא ננתגשלו נעין תוריתא

דנהמא, כמו שכתבו החוס' החס', אצל נשרוי נמרוך שאינו מנושל נמור דהמרוך הוא נכלי שני, אע"פ דליכא תוריתא דנהמא נ"כ מנרך המוני"א ונפרט שאין המרוך מתלנן מן הפרורים חשוב איכא תוריתא דנהמא, כנהוס' גס. ומנה או תלה שרוי זיין, לפי הנ"ל אין לנרך המוני"א על הלחם, וכשמערה מכלי ראשון חס על המנה, דעירוי ככלי ראשון והרי לי מנשל, תלוי עס המרוך מתלנן מן המנה. ואם הפרורין מתגשילין ואין לחם תוריתא דנהמא, מנרכין מנוטת, כדלי' נאוי"ת. אולם כשמנתגשילין דק דק נראה לי דמנרך שהכל, דהא נחולין ק"כ המחאה לתמן, מקשה והא לאו אכילה היא, ומשני נפש לרבות את השותה, מנואר דזה נכלל שתייה.

ובש"ס נרכות ל"ז, טחנה אפאה ונשלה זמן שהפרוסות קיימות מנרך עליהם המוני"א לחם מן הארץ, פירש"י לאחר שאפאה נמור ועשאה לחם מר ונשלה נמיוס, שהפרוסות קיימות, שלא נמנוש ננישולן, עכ"ל מנואר דעד שלא נמנוש הרי הם נכלל לחם לענין המוני"א, וכל הפוסקים פסקו כנרייתא זו, א"כ אינו תלוי נתוריתא דנהמא אלא נמנוש ולא נמנוש דיוספתר שאפילו המרוך מתלנן מן הלחם אין זה עוד נכלל ממות. ומה גם דרש"י נחולין ק"כ הנ"ל פיר' המחאה נאר שקורין פינדרי"א, ולא פירש על ידי נישול, משמע דע"י נישול אין זה נכלל מחוץ. ואפשר דרש"י הי' זקוק לפרש המחאה נאר, משום דכאן נחולין משמע דמתי דינו כמיוס, דהא אמרינן לרבות את השותה, ונרכות ל"ז אמרינן אס אין הפרוסות קיימות נחילה מנרך עלי' בורא מני מנוטת, ומכיון שרש"י פיר' החס שהפרוסות קיימות, שלא נמנוש ננישולן, ומחילא שאין הפרוסות קיימות היינו שמושו ננישולן, ואמתי אמרינן דמנרך נמיוס, הי' לו להש"ס לומר דמנרך שהכל, אלא ע"כ הו' דאמרינן המחאה הוא נכלל שותה, היינו דוקא המחאה נאר. ויש לעיין בזה הדנה, מכל מקום נודאי שאין מן הנכון לאכול מנה או תלה שרוי נמרוך חס, כי יש בזה ספק נרכה, אלא ראוי לאכלו נמרוך הסעודה לאחר שנירך על הפת.

ולענין שנת אס מותר ליתן מנה נמרוך המרוך או לשפוך מרוך חס על המנה משום נשול אחר אפיה כבר כתב נאנלי טל מלאכת אופה. וסארינן עוד שלא ליתן פת אפיה אפילו נכלי שני כל זמן שהיד סולדת צו, כי יש דברים הקלים להתגשיל שמתגשילין אפילו נכלי שני כמו שיתנאר, ואולי פת שטעמו רך נמי קל להתגשיל כמותם ואפילו נרקיקי מנה יש להחמיר, עכ"ל, והוא לפי שיטת הר"א ממין דיש נישול אחר אפיה.

וכמה עניי כבוד היו מקיפין את ישראל בסדר ר' הושעיה ור' יאשיהו, ר' יאשיהו אמר חספה כר ור' הושעיה אמר שבעה כר וכחור אמרו ק"ג א': קשיר צמחון ד' עניי יקירין כר, (ד) תענית י"ב ב'. (ה) סוטה פ"ב מ"ב בבבלי ור' יפין ומקשינן ובסוטה פ"ב ב': כל פלוגה שאמא סימא לא יתו אלא דרך יפין.

תתתלת. (א) יוסא ניד א': מעשה בבנה אחר שהיה מתעסק כר. תתתלת. (א) סוכה פ"ה א'. (ב) יהושע ר' ב' ס"ו. (ג) בספרי בהעלתך פ"טקא פ"ג: סכאן אמרו ד' ענינים הם כר ור' יהודה אומר י"ג היו כר ובבבליהא בשלה טרשה א': שבעה ענינים הם כר ר' יהודה אמר שלשה עשר ענינים היו, ובבבליהא סוטה פ"ד: אף המקום נתן להם שבעה ענינים כר ובמדרש רבה פ"א:

תתתמ. על המן היו מברכים (א) הנתן לחם [א] מן השמים וכן אליהו על [ב] עונת רננים הנתן לחם מן השמים [ג]: אחד קיבל עליו תענית וביום תענית שכת וישב לאכול ובירך המצויא חבר שקיבל עליו תענית

משנת אברהם

סימן תתת"ם

ברכת הון על המן שירד מן השמים.

[א] מן השמים וכו'. ראה נספרי משניא ח"ג — שלא על ס"ח — דף ח: שהארכתי נדנר המן אם הוא גדולי הרקע, והנאתי את דברי הספורי פרשת בשלח, התמוהים, שכתב על הכתוב בתורה: ויהי ניום השניעי ילאו וון העם ללקוט ולא מלאו, תה הי נלי ספק חילול שנת אם היו מלקטים הדנר ממקום גדול, כמאמרס ז"ל האי מאן דעקר דעקר כשיתא וואמי והני חיינ משום תולש, ונא"כ או"ח סיוון ק"ל מתפלה, דהלא ננמי דרשו אל ילא איש ממקומו דאסור ללאת נכלי ללקט הון, משמע שלקטה ענמה אינה מלאכה, ע"ש נמה שהארכתי. ומדנרי רניט נכאן שכתב דהיו מנרכין המוילא לחם מן השמים משמע דאין המן גדולי הרקע.

יש לדקוק אם אין המן נכלל לחם מן הארץ למה תיקן להם משה לישראל נרכת הון נשעה שירד להם המן, נרכות מח: הלא נרכת המון איט אלא על דנר אגידולו מן הארץ ולא על דנר שאין גדולו מן הארץ כדליתא נרכות וואלי יתכן על פי מה שכתב הרא"ה נרכות סס, על הרי"ף, דאין טפל הלשון לומר משה תיקן להם הא נרכת המון הוא מן התורה, ואין לומר דמשה תיקן הטופס של נרכה והוא אינה מן התורה, דהא נכל מקום אמרינן דתפלה דרנן, והיינו משום דהטופס של תפלה הוא דרנן, אי"כ אנואי אמרינן דנרכת המון דאורייתא, ע"ש ונה שתי"ך, ולפי הנ"ל אפשר, דנאמת וון התורה לא היו נרכים לנרך נרכת המון על המן משום דאיט לחם מן הארץ, אלא דזו היתה תקנת משה שינרכו כדי שלא יהי קל דנר הנא לארץ וון השמים מדנר הנא מן הארץ.

אלא דנענס הענין מה הוא לחם אפשר דאיט חלוק לחם וון השמים ללחם מן הארץ דשניהם לחם נינהו, ונמן התורה קראתו לחם, הוא הלחם אשר נתן הד, הנני ממטיר לכס לחם, וננקר תשנשו לחם, לכן מנרכים עליו נרכת הון מן התורה, אלא דנרכת המוילא אי אפשר היי להם לומר לחם מן הארץ דהא לא נא מן הארץ לכך נרכו לחם מן השמים.

ובספ"ר בני יששכר ונהנה"ק מדינע מאמר השנתות, מניא נשם הרומיע מפלטו שעל הון נרכו המוילא לחם וון השונים (ודנרי רניט טרם הודפסו נינוי הרומיע) ונספר הנ"ל ונדד שלא נרכו על המן כלל — והוא לפי דרכו שהנרכה נאה לתקן את הנינויון ולהפרידם מן הפסולת, ונון לא היי פסולת, והנה אין לט ידיעה ננסתרות, אכל פשטן של דברים אסור להטות מעולם הזה נלא נרכה, ודנר שאין נו פסולת, מסתנר דהנחתו מרונה, ולמה לא ינרך, ואם מפורש ננמי דנרכו נרכת הון לאחרינ, ונסתנר דמכח ק"ו שאמרו נש"ס כשהוא שבע מנרך כשהוא רענ לא כל שכן, חיינין היו לנרך נס לפניו כדנרי רניט. — ומה שכתב רניט שהיו מנרכין המוילא לחם מן השמים נודאי שלא נא ללמדיט את טסח הנרכה נדייק, כי מנד הסנרנ אינו טפל הלשון מוילא — מן השמים, אלא מוריד או ממטיר לחם מן השמים כלשון הכתוב.

דגן מעציץ שאינו נקוב מברכין עליו המוציא

והג"ח נירושלמי כללים ז"ו, מניא אי אלינא דרנן. המחלקים ניין עלין נקוב לשאיט נקוב, דשאיט נקוב לא חסונ כמחונר, מנרכין על פתו המוילא לחם מן הארץ, כלומר, על הפת הנאה מדגן הגדל נעלין שאיט נקוב, — כן נראה לפע"ד

לפרש סס, הגם דהנופראים לא פירשו כך — והשאלה הגם דרנן סנרו דהתולש מן העלין שאיט נקוב נשנת פטור, אכל לענין מוילא לחם מן הארץ, שפיר חסונ מן הארץ, אכל מן דמפורש בתורה דקרוי לחם מן השמים, נודאי דאי אפשר היי לנרך עליו המוילא לחם מן הארץ.

ואשר לדקדוקו של הרא"ה ז"ל על הלשון משה תיקן להם, הלא מודאורייתא הוא, כבר כתב הרמז"ן ז"ל נספר המנות, נשורש א, וכן אמרו משה תיקן נרכת הון ויהושע תיקן וכו' וכולן אין מטנען תורה, — כלומר — אין המטנע של הנרכה מודאורייתא, — אכל נלטווט שנרך אחר אכילתו כל אחד כפי דעתו, כענין נרכת מנימן רעיא שאמר נריך רחמנא וכו' ונאו הנניאים ותקט לט טסח מתוקן הלשון ונח המליטה ע"ש. ראה נמדרי תנחומא פי מסעי, דמשמע נ"כ, שכל טסח של נרכת הוןון הוסח על ידי משה ויהושע ע"ש.

דבר הבא על ידי ברכה ועל ידי נס

[ב] עונת רננים וכו'. משמע מדנרי רניט דננר הנא לעולם על ידי נרכה כגון הגם של כד הקומח ונפחת השמן דליתו, מלכיס אי"ח, חסונ דנר הנא מן הארץ, אלא דוקא דנר שהוא כלו דרך נסיי כגון עונת רננים, דאין זה נגדר נרכה אלא ממש יא מאין זה חסונ שאיט נא מן הארץ, דליתכ למה פרט רניט דוקא עונת רננים ולא הכד והנפחת, הא גם סס כתיב: ותאכל הוא והיא וניתה ימים, וראה מה שכתנתי מסנרנא דנפלאי נתיא מספרי זה דף ע"ז, ומכלון מסתייע מה שכתנתי סס.

ובן שמעתי נשם הרי"ם זקליה, נענין נס חטכה, הגם דשמן של מטרה נריך להיות שמן זית ואיט כשר למטרה אלא ראשון ורניעי ונניעי, — רמז"ם איסורי המזנה ז"ו, — ואיך הדליקו נשמן שזא ננס, אלא ע"כ, דהנא נדרך נרכה, כעין שחלה הנרכה על הלוחית של שמן שמלאו, הרי זה נכלל שמן זית. ואפשר דזה הטעם הוא שגם יום ראשון חסונ נס, דאם לא היו מוילאים שמן להדליק יום אחד, והיי כל השמן טנר ננס ולא על ידי נרכה, לא היי כשר למטרה.

שרוי בתענית ושכת ובירך על המאכל

[ג] אחד קינל וכו', נשעי"ת לאוי"ח סימן תקס"ח הביא דניי ששכת שהוא שרוי בתענית ובירך על המאכל וסכר, שיאכל פחות מכזית כדי שלא תהיי נרכותו לנטלה, ותעניתו עולה לו מכיון שלא אכל כזית, ומדנרי רניט לא משמע כן, וסימן זה הוא מן הנוספים וטרם הודפס נימי המפורשים הנ"ל.

ובספ"ר ארחות חיים, נסימן תקס"ח, הגאון רש"מ הכהן מנערזאן האריך לפלפל נדין זה, והוא מפסקה הרנה נזה, כי איסור אכילה פחות מכזית נענית הוא איסור דאורייתא נאם קנל עליו את התענית ננדר, דאיסור נדר הוא דאורייתא וחיי שיעור אסור נו מן התורה, ואפילו כשכל האיסור הוא מדננן, הא גם נרכה שאינה נריכה להרנה שיטות דרנן, ואיך יענור נקום ועשה לאכול פחות מכשיעור גם נכדי להנל מאיסור נרכה שאינה נריכה שכנר עשה נשוגג, ונריטניא שניעית מ"ה, דיותר חמור לענור נלאו אחד נקוי"ע מאשר לענור על הי לאין נשואית, והאריך סס נזה ע"ש.

ועיקר ראייתו של הגאון הנ"ל הוא מדנרי הרינ"ש נסימן רפ"ז שכתב נדנרי הרא"ה ז"ל דמאי דאמרינן נירושלמי נדרים

נתן לבני ביתו החמוציא לאכול והוא לא אכל ואם בירך על נפילת ידים חזר לא יאכל אלא יאמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

תתחתמא. [א] לא יתחיל שליח צבור לנזור הרם עד שישו שאם יאמר על דעת המקום לא יוכל לחזור (א) שהרי לאחר שנמתק השם מעקרין אותה ומשקף אותה בעל כרחא ולא יתחיל אדם ברוך אתה השם עד שיחשוב בלבו על מה יש לומר הכרחה כגון ברוך אתה השם יחשוב לומר פוקה עורים [ב] לא יאמר במקומו זוקף כפופים.

תתחתמב. אדם שנאמר לו שמעתי שצריך לברך עליה הטוב והמטיב או שהחיינו או ברוך ריח האמת אם אין [א] חסנדי נאמן או ששמע כפי אחד שאינו נאמן אל יברך או אפילו שמע מפי נאמן כגון ראובן שנזלו ממנו סמינו ושמע שניתפס הגזון וישיב הכל אל יברך עד שישבו לו [ב] ומעשה דקבר אברהם על נפאת אברהם ספק.

משנת אברהם

נרכות י"ג מנעיל נדקט כסא דחמרא וכו' וגם נטעה נזרכת יוגר אור, ע"ש. והנה נראה מדברי רבינו שפרש כר"י שם "לדעתא" דחמרא וכן שם נרש"י "לדעתא" דלימא יוגר אור. ונחוס' שם נשם הר"י ללא ילא ונריך לנרך שנית, ואם כנים הדברים שכתנתי לעיל גם רבינו סונר כן. והרנה מן הראשונים הקשו אשיטת ר"י דהא תכיון ללא איפשט נגמי אוליגן לקולא כדין ספק נרכות, ועל רבינו לא קשה כ"כ, דיש לומר דעד כאן לא אמרינן ספק נרכות לקולא אלא נזרכת המלות, כלומר כגון נספק הנית תפילין וכיוצא נג, שעושה המזוה נלחח יולא גם נלי נרכה, דנרכות אין מעכנין, אצל נזרכת השנה כגון היינו דמירי רבינו, אין כאלו שום מזוה אחרת זולת הנרכה, לכן גם נספק דדיאל מנרך שנית. וכבר כתב דומה לזה המהרש"א נפסקים ק"ג, דנני נרכות הנהיגין לא אמרינן ספק נרכות לקולא דמשום דמחי דמנרך שנית הוא שלא לעשות איסור שלא יהנה מעוה"ז נלא נרכה, אין זה נגדר נרכה לנטלה, ומתילא מני נני נרכות השנת, דמה שמנרך שנית הוא כדי שיואל ירי חונתו שחייב לנרך נרכות השנת כראוי, אין זה נגדר נרכה לנטלה. וע"י כעין זה נהר"ן שנת נמה מדליקין מה שמחלק שם נספק קרא ק"ג, ע"ש.

ודגם דיש להעמיס דנברי רבינו שכוונתו לומר דלא יאמר התחלת הנרכה נלא כוונת הסוף, אלא שאין הלשון משמע כן. והא דקט רבינו נרכות פוקה עורים חוקף כפופים ולא נקט דלישנא דגמי יוגר אור ומערינ ערנים שהן נרכות השנת, אפשר דפוסק ניוגר אור ומערינ ערנים כהרמז"ם ז"ל נהלכי ק"ג, דזה אמרינן הכול הולך אחר החיטוס, אלא נאלו נרכות השנת דפוקה עורים חוקף כפופים שאין חתימה לריך לחזור ולנרך, וכבר תירץ הרדנ"ז, לטעות הרמז"ם ח"ג, קנ"ג, וזה את דברי הרמז"ם ז"ל נמה שפוסק נהלכי נרכות החחיל לומר שהכול וטעה וזמר נורא פרי הגפן אין מחזירין אותה, ואמאי לא אוליגן גם כן אחר החתימה, משום דשאי כאן שאין חתימה נזרכת זו, ע"ש, וכן אפשר דגם רבינו סונר כהרמז"ם לעינן נרכות הנהיגין, ורק לעינן נרכות השנת שאין נהן חתימה שאני משום דחייב לנרך נרכות השנת לכן מחזירין אותה.

סימן תתתמ"ב

[א] **המניד** נלחן וכו'. ראה מנ"א אח"כ סי' רכ"ג ונפמ"ג ס. ונלחחות חיים הניא נשם ספר דרכי חיים, ללא נעינן שיהי המניד נשורה מחזיק נכשרות אלא מסתם בני אדם, כלומר, דוקא אם המניד מוחק לצינו נלחמן, והוא נהחלמה לדברי רבינו, גם כתב שם דנעינן שיהי לב המניד נלחמן עמו שאינו שולחו המכוון לנערו. והגם דמניד נשורה טונה מה לנערו יש נזה, אפשר דמתכוון לשמחו נשורה טונה כדי שינטער אחר כך כשיוודע שאין לחת נהנשורה.

[ב] **ראה** לעיל סימן תקעו, ומש"כ שם.

פ"ח — ה, נדר להענות ושכח ולא חיד תעניתו, היינו דוקא כשאלל ככותנת כני"כ, דדוקא כותנת מנטל עינו, אצל מי שאלל נתעניתו, נמזיד" פחות מכשיעור נודלי דעושה איסור משום חני שיעור דאיסור אפילו נליסור דרנכן דכל דתקון רנכן כעין דלורייתח תקון, ע"ש. אולם לדעתי אין זה כלל השחיות לעניינינו, דדוקא מי שאלל נמזיד עושה איסור, אצל זה שכתב ומוכר, ונלחמת אינו רואה לאכול אפילו נפחות משיעור, אלא כדי להגיל את האיסור על נרכה לנטלה, מה שייך לומר שעושה איסור נלכילת חני שיעור. דליון זה נכלל מזיד.

ורבינו שלא כתב ענה זו לאכול פחות מכשיעור, אפשר דסונר כהשיטות דכל שאינו אוכל כזית, אינו חייב נזרכת ראשונה, והוא כדעת ר"א משנחא שהונח נכלנו דעל פחות מכשיעור אינו מנרך כלל לפני וא"כ אין זו ענה לאכול פחות מכשיעור דסוף סוף יש כאלו נרכה שאינה נריכה.

ואפשר דנלחמן שיועד מראש נשעת התחלת אכילה שלא יאכל כשיעור, הכל מודים שאינה מנרך, ולכל הפחות אינו מנרך את הנרכה הראויה אלא שהכל, ואולי זו היא כוונת המחירי שהניא נזרכות ל"ז: נשם נדולי המפרשים, שאם נדעתו לאכול כזית מנרך, כלומר, והגם שאינו אוכל כזית, משום דנדעתו אי לאכול, ואפשר דנפסחם היו כמו שנדעתו לאכול כזית, אצל נלחמן שמחילה אי נדעתו שלא לאכול כשיעור, כגון נג"ד, שדעתו שלא לאכול, וכן נשעת נרכה אלתמי אי זוכר את התענית לא אי נדעתו לאכול כלל, נרכה זו נרכה שאינה נריכה היא אפילו כשאלל פחות מכשיעור לאחר שסכר, וראה נחוס' נרכות ל"ט, ד"ה, ננר, ואפשר נ"כ, דמי שמנרך לאכול וכוונתו לאכול כשיעור, חייב לאכול כשיעור אכילה, דהיינו כזית, ואם אוכל פחות מזוה, תכיון שנשעת נרכה התכוון לכשיעור, הרי זו נרכה שאינה נריכה, ומי למנרך נרכות המוניא ולא אכל כלל.

[ד] **ונתן** לבני וכו', כלומר, דוקא אם נשעת נרכה התכוון להגזיל את בני ניתו, דאם לא, בני ניתו נריכים לנרך לענמן, ונרכותו נרכה שאינה נריכה היא.

[ה] **ויאמר** ברוך וכו'. ראה חוס' נרכות ל"ט. סוף ד"ה, ננר, נשם הירושלמי.

סימן תתתמ"א

[א] **לא יתחיל** וכו'. זה הסימן הוא התחלתו של סימן תק"ע, נח"א, ונגדפס סימן תתמ"ט, ושם הושמע.

ספק נרכות להקל — רק בנרכת המצות.

[ב] **לא יאמר** וכו'. פשטא דלישנא משמע שהוא לריך לומר נרכות זוקף כפופים, לאחר שכבר אמר פוקה עורים, ואם נשעה שאמר נח"א מ"ה טעה וחשב שצריך לומר פוקה עורים, לא יאמר פוקה עורים הנם שסכר מיד אחר אחרו מלך עולם, אלא יחזור עוד הפעם את הנרכה. ונש"ס

תתתמ"א (א) מוסר כ' א'

תתתתמו. אדם ששכח דבר נטאי כגון סמל מלא צואה ומי דגלים אם שכחו לזודקו להחזיק ואחר כך זכר לא יתכן לומר [א] ברוך זוכר ומזכיר נשכחות וכן כל פיוצא בו אם זכר והוא נטאי.

תתתתמד. זמן אחד היה בעיר אחת ובנו בעיר אחרת ונולד לבנו בן וכן כשנולד לבתו בן היה מברך ברוך אתה השוב והמטיב אמרו חז"ל לא אמרו אלא אם נולד בן לעצמו אמר אם נולד לצדיק בן [א] שאני אהבתי מפני צדקותיו אני מברך אם נולד לו בן.

תתתתמת. הנה כי בן יברך נבר ירא ה' (תהלים קכ"ח ד) יברך יברך כתיב יבורך דומיא דיברך כשאדם מברך את חברו או את תלמידו צריך הוא לחשיב לו מעין ברכתו כמו (א) רב שברך את רב חתא שיחא עשיר עד (ב) ראיכריך בשיראי וכשנתקיים בו איקפד רב אמר כשברכתך היה לך לחשיבני באותה ברכה עצמה לכך נאמר כי בן יבורך כי בן יברך וכתוב (בראשית יב ג) ואברכה מברכך כשאדם מברך [א] צריך המברך לומר גם אתה.

תתתתמו. אשר נתן לשכני בינה ברכה רבנית שהיא המרשית נטילת ידיים אשר יצר את האדם רופא חולי כל בשר המחזיר נשמות לפגרים מתים אשר נתן לשכני הרי ד' וה' לברכות (א) כנגד ד' וה' (איוב לח ב) עצה במלך בלי דעת (שם שם ד) הגד אם ידעת בינה (שם שם כ) וזו תבין נתיבות ביתו (שם שם לו) במוחות חכמה או מי נתן לשכני בינה הרי ד' וה' ופסק לו (שם שם לו) מי יספר שחקים כחכמה ונבלי שמים מי ישכיב למי שתרגול בקי בגשמים ורוח וכעוף אין ניכר בקול זכר תקיפה כמו (ב) בתרגול וטוחם כנגדו דומה ויש לו זמן כאדם לכך נקרא נבר וצווק בלילה למרקים כפסוק... (משלי ו י) מעט שינות בחלום חזיק הלילה ומן הדין היה האדם שיהא מיטתו מחרת כשישמע שכני שירחץ ידיו ויברך ויעמוד ויתפלל וישבח לחקב"ה וילמד.

תתתתמו. [א] הברכות שביד אדם תלווין לעשותן אנו מברכין קודם לעשייתן חוץ (א) מד"ג שאמרו חכמים והרביעי (ב) שתיקנו הנאותים וכן הדין היה לנו לברך לפסוק ימים רשבות עד מחרת השבת חשביקית ויוצר אור לאהר שרואה האורה כי אין תלוי האורה באדם אע"פ שמברך על הגד לאחר שנהגה והוא ביד האדם תלוי הרי כתיב (בראשית א ד) וירא וגו' ויברך ויקד ביד המברך אינו תלוי אלא ביד התופש את האבוקת.

משנת אברהם

סימן תתתתמ"ג

ברכת ברוך זוכר ומזכיר נשכחות.

סי' כ"ז. שחלק וסונו דחין שום פתיחת הכבוד נזה כדכתיב לח אשר יאהב ה' יוכיח. ע"ש, ולי"ג, דלס התלמיד או הנן אוונר הגומל לחיינים טונות, זה סונב על עמנו ולא על רנו ולציו, משום דמיתת הרג והאנ הוא עונש להתלמיד והנן שנהנים מרנס ומלציהם ענה ותושי, וממילא מלי פתיחת הכבוד יש כאן.

[א] ברוך זוכר וכו'. ראה לעיל ח"א, תקעל, ולין זו נרכה ככל הנרכות כי לא מלאנו אותה נשום תקום מטופסי נרכות, אלא נדרך חמירה נעלמא, כאלס האומר, ניה שזכרתי, ולכל זאת אין לאומרו על דבר של נגלי. וכן מלינו ננרכה אשר ינר, נרכות סי, דהגס דעיקר הוא נלה על התרוקנות הפסולות מתוך המעים, לכל זאת אין שום זכר מזה נהנרכה, משום דלין מזכירין שם שמים על דבר נגלי, וכן אין מזכירין ע"ש על הרקיקה, וכל הנרכות נסנינון לח ומנולת.

סימן תתתתמ"ה

משיבין על הברכה: וכן למר.

[א] צריך המתנדר וכו'. וכן נוהגין שמשיבין גם אחס או וכן למר. והפוסקים השמיטו מהלכה, משום דלולי ה"י זה דין נולדי ה"י רב הוגל משיב לרב וכן למר. והא דליקפד רב, אפשר, משום דרב הוגל ה"י נריך להאמין שרב לא ינרך חס לא ידע נרות קדשו שהעת רנון י"ל לנרכה. וע"י נרש"י שס.

סימן תתתתמ"ד

ברכת הטוב ומטיב, והגומל, בעד אחרים.

סימן תתתתמ"ז

עובר לעשייתן מברכין רק במצות שבידו לעשותו.

[א] הברכות שניד וכו'. נירושלמי נרכות ט-ג, מלות אימת מנרך עליהן, רני יומן אומר עונר לעשייתן, רב הוגל אומר נשעת עשייתן, אחיל דרב הוגל כשחולל, דאמר ר' יוסי נ"ר בין נשם שחולל כל הנולות טעונות נרכה נשעת עשייתן חון מתקיעה וטנילה ויש אומרים קדושין נעעילה. ע"ש. והפני משה שם מפרש, דרב הוגל סונר נכל התלות מנרך נשעת עשייתן חון מן אלו ה"י שמנרך לאחר עשייתן, נשעת התקיעה וכן טנילה ח"א לכן מנרכין אח"כ. ור' יומן הסונר דכל המלות מנרך עונר לעשייתן גס אחקיעה מנרך עונר לעשייתן חון מן הטנילה דננרל לא הוי, וכן מפורש נננלי ז, דשחולל הדר נ"י ופסק כר' יומן דכל התלות מנרך עונר לעשייתן חון מן הטנילה. וע"ש נתוס'. אולם רנינו מפרש

[א] שאני אוהבו וכו'. נלרמות חיים סימן רי"ט-ד, הניא נשם ספר אפוד נד דמדנרי רנינו נכלן היל רלי' לדנרי הרב נשמת חיים דנמקום שנהנו שנינו הנן מנרך נרכה הגומל להללת היולדת אין למחות נידס. ולדעתי חילוק גוול יש בין דנרי רנינו לענין הטונ והמטיב שאלס מנרך מחמת הנלה ושמתה שיש לו, ויש אפשר שיאהב האדם את הלדיק נשניל נדקותיו כנפשו, — ראה נשטמ"ק ריש נכורות נני את הדי חלוקי תירא, שלא דרש ר"ש לנרות ת"ח ונולהנת את הדי לא פירש, משום שזה ה"י ניחא ל"י, דיס להובז את הת"ח נכל נפשך ונ"י אלא נמורח לא ה"י ניחא ל"י לדרוש להיות חרס ונחירא מפני תנירו, — לכן שפיר מנרך הטונ ומטיב על שמת תנירו שהול שמת נה כשמתו, אכל נרכה הגומל היל נמקום תודה ג"י נריכיס להודות ולא מלאט שיניא תודה על חנירו שתרפאל. מכל תקום נקטינן כהש"ע שם דתלמיד מנרך על הנס שנעשה לרבו, וננוסת הנרכה חס יאמר התלמיד הגומל לחיינים טונות, ע"י נלה"ט שם ונש"ת כתנ סופר

תתתתמו. (א) ציל מר דברים והוא בירושלמי ברכות פ"ט ה"ג: כל המצות סעונת ברכה בשעת עשייתן חון מתקיעה וטנילה ויש אומרים קדושין בבצילה. (ב) חיא ברכת אשר נב המזכרת בראשית בתוכות פרק א'.

תתתתמה. (א) מגילה כ"ו ע"ב. (ב) לפנינו דתיסום. תתתתמו. (א) ר"ל כנגד ר' ססוקים והי' פעמים חכמה או דעת או בינה. (ב) בירושלמי כלאים פ"א: תרגול עם הסוסים אע"פ שדומין ח לוח כלאים חז בות.

תתתתמת. כתיב (איוב לח ז) ברוך יהוה כוכבי בקר המלאכים השמים המליון לאדם אין אומרים [M] קדושה בלילה לפי שכתוב (נחמיה ח י) כי קדוש היום לאדונינו וכיום משבחין ובלילה מברכין (תהלים קלד א) העמדים בבית ה' בלילות.

גם כאן ענייני שחיטה וטהרה ופרישות.

תתתתמט. אחד היה יושב וביטח הרם ובא אחד ורצה להשתין מיד לשם אמר עתה בעת כיסוד הרם בירבתי שם לבן (א) לא יתכן להשתין שם או להיות רוקק שם ושם [M] הרם מכופת.

תתתתן. החכם ראה אחד שהיה לוקח נוצה מצואר העוף ומשליך על הרם שכבר שחף העוף ואחר ששחף לקח נוצה ומקנה הפסין ומשליך הנוצה על הרם ואחר כך מכסה אמר לו אין לך לעשות לנוצה כך כדי שיהא למקלה ולמטה עפר (א) ואחר כך ישים [M] עפר על הרם ישכנצת.

תתתתנא. יהודי אחד היה לו פכניום טובים והיה משאלם לשחוט בהם וכשחזו משיבים לו לא היה מקנה הרם ולהריחם יפה אמרו לו אתה עושה חסד לבני עירך שאתה משאל להם הפכניום שלך שחם בלא פנימה והיא [M] מצוה הבאה בעבירה שאיך מדיח הפכניום אמר להם כשאני משאל הפכניום אם חיתתי מדיחם יפה אז חזו מעבירים את הפכניום אצלם והיו חותכים בהם מאכל חם אבל אם אינם מקותחים אז אינם חותכים בהם.

תתתתנב. השולח פסין להבירו מקיר אחת לעיר אחרת והוא חרש ולא הפכילו [M] יודיענו שלא הפכילו.

תתתתנג. אדם שרואה שקרובו בודק או יושב וידע שאינו בקי יאמר לו הרל לך ואם לא יעזיל [M] לא יחניף לו. ויאמר שאינו בקי.

משנת אברהם

סימן תתתתז

[M] עפר על, וכו'. ראה משכי נחמ' סימן תתתתז.

סימן תתתתח

[M] מצוה הנאה וכו'. יש לפרש ענינה זו משום שחל יתחכו בהסכינים רוחה, או שחל שחטו נסכינים הללו טריפות וכשישחטו עתה, יהי השומן של טריפה נלע נצית השחיטה, ולע"ג דערידי סימנים לפלוט דם מכל מקום נולע שמנונית. יוד' סי' י'. ועל זה השיב דאם ידיחם היטב יש יותר לחוש שינאלו לחתוך בהם חס, וראה חולין ק"א.

סימן תתתתט

השולח כלים חדשים לחבירו אם צריך להודיענו שלא נמכרו.

[M] יודיענו שלא וכו'. יש להקדק, מחי שאל סכין, איך כל כלי חדש הצריך טעילה יודיענו, וחולי מיירי נסכין של שחיטה כמו נסיון ולעיל, והואיל שיש דעות שהסכין של שחיטה אין צריך טעילה, ופסקין נסיון ק"כ צירי דיש לטונל נלי נרכה, לכן אם לא יודיענו, זה שמקנלו יקיל נספיקו ולא יעבילנו, לכך צריך להודיענו שהוא חדש ולא נטנל, אבל השולח נכרים הנרכים טעילה אם המקנלו יהי' נספק לא יקיל נספקו, אלא יעביל נלא נרכה.

סימן תתתתי

[M] יחניף וכו'. נראה שהסרון תלים יש כאן, ומח קח משמע לן פשיטא, ושחל מיירי דהשוחט הוא מותר ומזוי אצל שחיטה, הנה קרובו אינו מנין אלא שאחרים אמרו לו שהשוחט אינו נקי, לא יחניף לו אלא יניאנו לפני חכמים ונקיאים שיצטו אותו, והגם דהשוחט מותר, תקנה העשויה להשתנות היא.

הירושלמי הג"ל, דגם לרי יוחנן אינו מנרך עונר לעשייתן אלא נדנרים שהם נזירו לעשותם, אצל התקיעה שאין נזיר, דשחל לא יוכל לתקוע אפילו אם ירצה, וכן הנעילה דאיט תלך רק נזירי' דשחל לא תתרה היל, וכן הטעילה דגנרל לא מי, מנרכין לאחר עשייתן, ועל זה מוסיף רבינו ולאמר דתן הדין לא ה" לנו לנרך נרכה על ספירת העומר עד לאחר כל ימי הספירה, כי המזוה היא לספור כל המ"ט יום, ואין זה נזיר של אדם, כי שחל ימות נתיים, דלשחל מת לא חיישין ולשחל ימות חיישין, כנריש יומא, או שחל ישכח מלספור יום אחד, וספירתו מתנעלת, ורבינו מוסיף ומנאר דגם נרכה ינר אור נשחרית אט מנרכין לאחר שחל רואים את האור, ואין מנרכין מקודם משום שאין האור נזיר של האדם להאיר את השמש על העולם, אע"פ שגם על הנר של הנזלה אין מנרכין אלא לאחר שיאזונו לאורו, הגם דזה הנר הוא נזיר של אדם, והי' לנו לנרך עונר לעשייתן, טרם הדלקה, על זה מתרן רבינו משום דכתיב וינל — נין אור לתוך, ומה שכתוב נתורה הוא נתיית, כלומר, הנזלת אור מן החושך תמיד נקראת על שם הנרייה שהיתה על יד הדי ולא על ידי האדם, לכן אינה תלוי נזירי אדם, ואין מנרכין עליו עונר לעשייתן, ועוד נזיר המנרך אינו תלוי אלא ניד החופש, כלומר, לכך אין המנזיל חופש את האנזוקה נעלמו עד לאחר נרכה מחורי האש, הגם דנזר הנזיל נחונן הדעת, אלא אחר חופש נזיר את האנזוקה, כדי שלא יהי' נזיר, אלא החופש הוא המדליק, כן הננתי מדנריו אם לא שנית. וראה משכי נחמ' דף רנז נזנר עונר לעשייתן לשחיטה. ע"ש.

סימן תתתתיא

[M] קדושה בלילה וכו'. ראה חולין לא: ג' כיתות אומרות שירה בכל יום.

סימן תתתתיב

[M] הדם מכוסה. ר"ל דהדם והעפר היו תשמישי מצוה ואין נוהגין בהן מטה נזיון, וראה נחמ"ק.

השומות נכרת. תתתתג. (א) בתלין פ"ז ב' פסוק ואינו צריך לכסות כל הדם כי קייל כ"י יעזוב ודמו אטילו מקנה דמי, יודי.

תתתתט. (א) במגלה כ"ו ב'. התפלל מרדכי ד' אמות ומשחין י"י הכי קשימינו לכולנו שבילי ונתרעע תני ישוט מרי ראינו צריך לתרעק ממוקם עשה דבר מצוה, וחלי כסוי דם שאני

תתתנתר. [א] אחר היה יודע לקיין כבמחמה בתיא אפ היא כשירה או היא מריפה ולא רצה ללמד אמר שמא יסמנו על זה ולא יברקו ופסטים יפעה ויאמרו ואתה (משלי ג ה) ואל כינתך אל תשען.

תתתנת. אחר היה [א] עצרו והיה מנסה את הריאה וחרם בפה הריאה [ולא היה הותך קצת פן הריאה] אמרו לו כעבור עצרתותיך תכנים הרם בפיר לא ראוי לעשות כן.

תתתנתו. אחר היה אוכל בני מעיים של דגים [א] ושל עופות ולא היה בודקם לאחר ימים אמרו לו אתה אוכל פמא כי בבני מעיים נמצאו תולעים ושאר דבר פמא וכן דגים בולעים דגים פמאים וקבל דין עליהם ואם יש דבר שהגויים נוהגים בו איפור וליהודים אינו אפור אפור לו ליהודי שיאכל [ב] פן יתחלל שם שמים על ידו כגון גוי שראה ישהגוי חבירו רבע את הבמחה ואמר לגויים שלא לאכול אותה ונסמרה ובאתה ליד יהודי (א) לא יאכלנה ישראל.

משנת אברהם

סימן תתתנ"ד

[א] אחר היה וכו'. ראה מה שכתנתי גזה לקמן דף רנב. וכנראה מודנרי רנינו, יסוד הדנר הוא, דמכיון שהכחויים הגדירו את אופן הנדיקה של טרפות הריאה וכדומה, אפילו אם נאמר דכל נדיקה הריאה אינה אלא מדרננו, עיי בפרי ונגדים נפתיחה, לכל זאת אסור לשנות את אופן הנדיקה, ועיי נאמר ואל ניתך אל תשען, וראה לקמן תתתתס"ז.

סימן תתתנ"ה

ריאה שיש בה ריעותא באחת האונות, אם צריך לנפות את כל הריאה.

[א] עצרן והיי, וכו'. פירוש של ערן הוא קמנו, כלומר, נזמן שחלל ריעותא נריאה והיי צריך לנפות את האונה שנה הריעותא, לא היי רועה לחתוך את האונה מן הריאה ולנפחה, כי היי חס על האונה שלא יוכל למכרה אח"כ, לכן היי נופח את כל הריאה כשהיא שלימה, ושנופתין את האונה לנד אין אם שם דם נמוקס שנופתין אצל כשנופתין את כל האונה על ידי הקנה, לרוב יש דם על הקנה, לכן אמרו לו שאינו ראוי לעשות כן, ואיי אפשר לפרש שלא היי רועה לחתוך קצת מן הקנה, שאלמלי כן היי אומר ולא היי חותך קצת מן הקנה ולא מן הריאה, ועוד אפילו הקוונן שנקמננים לא יחוס על מקצת הקנה, כי אין הקנה נח אכילה, ואינה שויה כלום, ונע"כ כמו שפירשתי.

והשם ערן נאה לו להקמנו כי כשם שענרות היא מחלת הגוף כך קמננות מחלת הנפש היא, אלא שזה החולה נמחלת הגוף מכיר נמחלתו ודורש נרופאים ומעמיר לרופא כל נשר, חה הקמנו אינו מכיר נמחלתו.

ומרג"ל נשמע שכנר צימי רנינו לא היי נופתין שום ריאה אלא אם כן הייתה נה ריעותא, כשיטת הרמנ"ם ז"ל האונור: וועולם לא נפחנו ריאה נספרד ונמענז אלא אם טולד ננר וכו'. שיטה י"א — י"א, ולא כהמחמירים לנפות כל ריאה וריאה, ועוד שמענו מודנרי רנינו, שריאה שיש בה ריעותא, אין מן הגורד לנפות את כל הריאה, אלא די לנפות את האונה שנה הריעותא לאחר שחמכין אותה מן הריאה, וכן טהגין כמעט כל הנודקים ננודיטת הללו.

וכן מתנאר מודנרי הניית יוסף סימן ל"ו. ד"ה כתוב ננדיקה אשכסום, אטום וכו'. ומעשה נריאה שלא עלתה ננפיתה וכנר הייתה חתוכה, ולקח ר"א נעל הרוקח שפופרת של טוה ונפחה וכו', הרי מפורש דאפילו נאטום דמדינא צריך נדיקה, אין צריך לנפות אלא החתיכה שנה הריעותא, וי"פ.

סימן תתתנ"ו

[א] ושל עופות וכו'. אם לא נדק את הנני מעיים נפנים היינו שלא פתח אותם ואכלם כמו שהם נודלי

דיש גזה ונשום כל תשקלו כי הנואה נתוכס ונקט טומאה נשום דחמור צינור, והגם דתולעים היו דק ספק, מכל מקום על פי רוב יש נהם תולעים, ואין ללמוד מכלן קולל נדנר נדיקה הנני נועים אם אין נהם טרפות, דאלי"כ לווה לא אמרו לו שיש חשש טרפות על הנני מעיים והעופות, משום דטריפות ננני מעיים הוא מועט שאינו ננוי, לכן אמרו לו מחשש תולעים, וראה נפמ"ג נפתיחה לטריפות הריאה שנופלל אם יש חיוב לנדוק את הנני מעיים משום טרפות. ע"ש.

ומכאן נשמע דאם נמלחם תולעים נדקין של עוף אין חוששין שחל נקנו הנני מעיים, ואין זה דומה למחל מחט, ואפילו נמלאו נקנים נדקין ותולעים נתוכן הש"ך נסיון ל"ו, מקיל, דתלינן דלאחר שחיטה נקנו כמו נריאה, אלא דיש מחמירין גזה, ונלמח נפסיון מראה דיש להכיר אם מחיים או לאחר שחיטה נקנו, דכל שנקנו מחיים המקום פנינ הנקנים משתנה מראהו.

דבר שאין הגויים אוכלים מנגר פהרת, אין לישראל לאכול בפניהם

[ב] פן יתחולל וכו'. כלומר, אפילו שאוכל הדנר שלא נפני הככרים יש לחוש שחל יודע נגים שישראל אוכלין זה ולא היי חילול השם ודלי, אצל כשלוקח ננר כזה מן הנכרים, מן ממה שיש גזה משום חילול השם, יש עוד גזה ליסור כדמפורש נמסכת כותים פ"א: כי עס קדוש אחה לא מעשה עס אחר קדוש ננוך, ומנזאר אם דאין מוכרין נשר כוס כוס ושלי, משום מקח טעות, כלומר, דהכותים אין אוכלין נהמה מסוכנת ששטויה, וכן שלי, נודלי שלא נשטו, וגם דנודינא השלייל ניתר נשטיטת אמו, ואיחא התם כשם שאין מוכרין להם כך אין לוקחין מהם, הגם דמותר לנו מדינא, כדי שלא יהיו הם יותר קדושים מחמתו ישראל עס קדוש.

עכבר שנמר לתוך השמן, מקור לפסק הרמב"ם.

ודרך אגז ראיתי להעיר ממה ואיחא התם: דאין מוכרין להם לא שמן שנפל לתוכו עכבר ולא שלייל אע"פ שישראל אוכלים אותו, דמכלן הוליא הרמנ"ם ז"ל דינו נהלכי מאלכות אסורות פט"ו, עכבר שנפל לתוך השמן מותר שנודלי פוגם, והמפרשים לא הראו מקור לדנריו, והלא כאל מפורש שעכבר נשמן מותר, והסנרז שכתב הרמנ"ם ז"ל שכל אלו — השמן והיין והדנש — צריכים להיות מנושלין, וזה נוסריתן ונופסיד טעמן, הוא טעם שכתב הרמנ"ם ז"ל מעלמו לפרש דאין הנ"ל נמסכי, כותים, וממילא דין זה שייך נמי כשנפל לדנש והיין.

ומסתבר דזה אינו אלא נדנר שיש בו נשום טהרה וקדושה, דומה לנהמה נרנעת, שהנכרים חושנין זה לענינה, והוא מועין מיי איכא מידי דלישראל שרי ולעכו"ם אסור, אע"פ דהתם נעין אסור מדינא, אצל דנרים שאינם אוכלים משום שמואוסים הם נעייניהם ואינו מלחום נעייני ישראל, אין גזה

חשש איסור וצ"ח סטורין צ"ג י' ובתשו' חכם צבי סי' ס"ד.

תתתתנו. (א) הביח בחשובה סי' ק"א נוטה לאסור אפילו שלא ראה העכרים שתרביעתו, ובס"ז י"ד סי' ק"ב סק"א פתיר ואמר שאין בה

תתתתננו. אחר הכיאו מן השוק בידו אחת חלב ובידו אחרת דבר מאכל אמר לו תחכם [א] לא יסח עשית אמר לו בעבור זה עשיתי כדו שלא אתבטל מדברי תורה ללכת מעמים בשוק אמר (א) פעמים ביטולח של תורה היא קיומח ולא יתכן שישים אדם בתיבה אחת נבינה ובשר וכל שכן בשר וחלב.

תתתתנת. היאכל תפל מבלי מלח (איוב ו ו) מכאן שאסור לאכול דבר שאדם דובר שמיאחא לידי קיאה ונתיב (ויקרא יא מב) אל תשקצו את נפשותיכם (איוב ח יא) ישנה אחו בלי מים לומר (א)... אחו אם אין שם מים כמז שמצוי לא עשה כלום.

תתתתנט. שנים היו אחר לא רצה לשרוף זבובים אמר לו חבירו (קהלת ז טו) [א] אל תחי צדיק הרבה אחר היה רגיל לשתות ושיניו היו פגורות כדו שלא ישתח זבובים בחשך ולא היה שותח דרך כדו בעבור (א) שבת.

תתתתס. איש אחר לא היה רוצה לשום בקרירה עם הבשר ירקות במאכל בלילה בימות החמה פי היה ירא פן יחיה שם זבובים ולא יוכל לראות [א] אלא היה משים בצלים ולובן של כרתי שחמק לבן או בביצה היה מלבן ואם היה זבוב היה ניכר.

תתתתסא. בכל מה שחכמים הלוקים בדבר שאין בו אמירת ממון הניזק לאחרים [א] אחר מקיל ואחר מחמיר אע"פ שחלפה בדברי המיכל אם תוכל לקיים דברי המחמיר מחיות טוב אל תקרא רק במקום דלא פתרי אחרדי.

תתתתסב. בערב ספה [א] ובספה כשכא לתמן מצות קודם (א) היה מסקיר קמה ומימיו לפי שסא לא יחו נזחירן ויפא לידי היסוך והיה מסקירן כדו שלא יעבור בכל יראה ובכל ימצא.

משנת אברהם

סימן תתתתס"א

כשרבים מתירים ומיעוט מהמירים, אין לנהוג כהמיעוט להחמיר.

[א] אחר מקיל וכו'. משמע דוקא נשויין היינו שאחד מקיל ואחר מחמיר, אלל שנאותו ענין הדין להלכה כדברי הוקיל שהאיסור הוא דרנן או כגון נהלכי לנלות להלכה כהמקיל, אלל נשאר הלכות דאין הלכה כהמקיל, כגון שהוא ספק איסור דלורייתח, וספק פלוגתת המורים ג"כ ספק הוא ונדלוי שאסור, כדן כל ספק דלורייתח.

וברבר שרנים מתירים והמיעוט מחמיר, כתנ המנ"א סימן תקנ"א דהטנהים להחמיר נשניל מיעוט הפוסקים, לא מהי התרה, וכנר קנלו לנתיהם כדעת ההיא — של המיעוט המחמירים, ועי' ניו"ד סי' רי"ג, ועי' מה שהארכתי מה נח"ג דף ג"ת וכתנתי שם דמדברי המנ"א הללו אין ראי דמותר להחמיר על עלמו כמיעוט המחמירים, דאפשר דמד דאין אין לאסור על עלמו דנר המותר, וכל שרנים פוסקים להחמיר הרי זה דנר המותר, כדעת מהרש"י ומהרש"ל, הנלתיס שם, אלל דמכל מקום אם נהגו נו איסור אסור להתיר להם, דהרי זה ככלל דנרים המותרים ואחרים נהגו נו איסור לאסור להתיר לפניהם, מדרנן, כדי שלא ילולו ננדריס, הרש"ש נדריס פ"א. ומדברי רבינו שנכאן מסתייע מה שכתנתי, דהרי לא אחר רבינו אלל נשויין, דלו אם אין לנידת ממון והאיך לאחרים, מותר לנהוג כהמחמיר, אלל כשרנים מקילים והמיעוט מחמיר, משמע דאסור לנהוג כהמחמיר.

סימן תתתתס"ב

אפיית מצות בידים של ססת.

[א] ובספס כשנל וכו'. נימי התלמוד וגם אח"כ היו נוהגים לאפות מצות נפסח, לולס מנהגיט שאין לופין מצות נמועד, אלל לופין את הכל קודם הפסח שאם יתערב עמו משהו תמן, יתנטל, ומהר"ל כתנ שיש לופין נחוד המועד כדי לאכול מצות חדשות נכל יוס, והט"ז כתנ שאינו נכון לעשות כן, עי' ט"ז ומנ"א, אייתי סי' תנח.

לישראל בלא תורה כו'. תתתתנ. (א) ר"ל משום סודיות. תתתתסב. (א) כיכ וכו' בצורה פי' היס סיג כי יבטל או יסקיר.

חשום חש כלל, ולכן נמדיטת הללו שרוב הנכרים אינם לוללים דג — קארפ" מפני שמתנדל נניחת המיס נרפש ונטיט ומלום הוא להס, אין שום חש לקנות מהס.

סימן תתתתנ"ז

בשר בכלי מותר להניחו בתיבה אחת עם גבינה

[א] לא יפה וכו'. אפשר דלפיכך אמר לו החכם: לא יפה עשית, ולא אמר לו לא עשית יפה, משום דמדיחא אין כאן איסור, אלל הואיל דחלנ הוא דנר התפעפע, חש שוול יע נידו שיש עליה שמוניית של חלנ נלולכין, וכן מה שמסייס לא יתכן שישים אדם נתינה אחת ננינה ונשר, אינו אלל חומרת יחידה, דהא אפילו נשלתן ססודר עליו התנשיל מותר ליתן זה נלד זה, וי"ד פ"ח, ה, אלל דנתינה אחת יש חש שחל יעו זה נזה ולוק נלוק נעי דחקה ושחל לא שימו לב, ונדלוי היכי שהנשר נכלי מיוחד וכן הגנינה, או שכל אחד מוכרך ננייר, דאין שום חש.

סימן תתתתנ"ט

אין לשרוף את הזבובים אם לא לצורך

[א] אל תחי וכו'. חסרון מליס יש כאן, וננדפס תתל"ד כתנ: אל תחי לדיק הרנה, מוטנ לשרוף הזנונים כדי שלא יפלו נמאלכל ונמשחה וינלעס ויחטח, ולכך אמר אל תחי לדיק הרנה. עכ"ל, כלומר, ללא כל צורך אסור לשרוף את הזנונים, אלל נכדי שלא יפלו נחוד המאלכל, דזה הוי לצורך אין כאן איסור לער נעל ההייס, אה"ע סימן ה, והנלתינו כי"פ נתיבורי, אלל לשורפן ללא צורך נודלוי שאינו נכון, דהא קיי"ל אפילו נכניה שמתעררת את האדם יותר מן הזנונין, חולל חורק חה כנודו אפילו נחול, שנת י"ב.

סימן תתתת"ס

[א] אלא הי וכו'. ננדפס סימן תתלג, הלשון יותר מתוקן: אלל הי משיס נללים או לונן של כרתי שהמרק יהא לנן, או הי מלנן המרק ננינה שאם נפל נו זנונו היי ניכר.

תתתתנ. (א) נמחות ציט ב' ולפניו: דהו יסודות. תתתתנ. (א) חסרון תניכר יש כאן ואלו ג"ל מה שכתוב במכילתא בשלה בספס דעמלק סי"א: וכי אשור לאו בלי מים כן אי אשור

תתתסג. אם תראה שחשית קטן אצל האוכלין ואתם אינם פנויים [א] לשמוך בים עליו או אם ידעו לא יחשו אתה תשמוך בים על חשית כדי שלא תחיה ברכתם תוקפת.

תתתסד. בתחילה היו נכנסין לבית המרחץ לחזיק בשבת פשראו שחיו מחללין שבת גזרו על הזיץ חדי כל רבב שמותר ובא לידי איסור יש לגזור על הסותר כדי שלא יבא לעשות האיסור בנוח במדינה שרגילין לגלה חזקן במספריים ומקצתן עושים בעין תער ומקצתן מצליחין בתער יש לגזור שלא יעשו [א] במספריים כדי שלא יחטאו.

משנת אברהם

סימן תתתס"ג

[א] **לשמוך** מים וכו', ראה נש"ע או"ח סוף סימן ז' נשם הרוקת.

סימן תתתס"ד

לספר זקנו במספריים שלא בעין תער, אין איסור.

[א] **במספריים** כדי וכו', כלומר שלא לגלה נמספריים בעין תער, משום דאין היכר אם מנגחין נתער או נמספריים בעין תער, וכיון שחשודים על גילוח נתער אין להתיר להם נמספריים בעין תער, אבל נמספריים שלא בעין תער אין לחוש, דאין יוכר היטב שאין זה נתער, ואפילו לפי התרנוס וינתן דברים כביה, ולא ילכז גבר שגלה אשה, ולא יספר גבר כי שיחא וערייתיה וני אנפר לאיתחמאה היך נשא, גודלי שאין הכוונה אלא נמספריים בעין תער, וכבר העירו האחרונים נת"י ה"ל, ובש"ס כריתות ה': כמין שתי טיפין מרגליות היו תלויות לאהרן נזקטו אחר רב כהנא תנא כשהוא מספר עולות ויושנות נעקרי זקנו. פירש"י מספר: מדבר, ל"א מסתפר דסקיל נמו', הרי נופרש שאהרן הכהן הי' מסתפר זקנו נמספריים.

השחתת הזקן נמספרים בעין תער, פיר' שמסיר השער של הזקן סמוך לנשר נמספרים ונראה כאלו נעשה נתער, מפורש נש"ע יו"ד קפ"א, דמותר, וראה ברמזים הלכ' ע"ז, פי י"ג, ונריטנאל מכות כ"א, והחילוק שבין מספרים בעין תער ובין תער ממש, הוא פשוט, דל"א להסיר נמספרים כל כך סמוך לנשר כמו נתער, כי החלק של מספרים אשר למטה סמוך להנשר מופסיק, ואפילו יהיו המספרים דקים עד למחל, יש תמיד דבר מה נהמספרים החתתון המנדיל בין הנשר והגזזה, והתורה לא אסרה אלא בהסרה על ידי תער שמשחית לגמרי, ע"י נמכות כ"א.

ובשנ"ת חיים של סיון י"ב האריך נעמן זה נדברי נועשה רוקח ברמזי משניות מכות, שחולק על הפסק של ש"ע דמותר מספרים בעין שער, דהא לשון המשנה נמכות, ואינו חייב עד שיטלנו נתער, משמע דחיונא ליכא אלא נתער אבל איסורא דאורייתא איכא אף בלא תער, והחיד"א שם מניח מהרבה ראשונים דהסרת שער הזקן בעין תער מותר לגמרי, ע"ש, וכן כתב החיד"א נספרו שירי נרכה ליו"ד, קפ"א-ה'.

ומדברי רבינו נכאן משמע דנמקום שאין חש שיגלחו נתער ויאמרו שגלחו נמספרים בעין תער, אין שום איסור לגלה נמספרים בעין תער, אלא דוקא נמקום שיש חש תקלה, אי"כ יש, לגזור" — כלומר דמדינא מותר לגמרי — שלא להסתפר נמספרים בעין תער, וסימן זה לא הי' לפני הפוסקים ה"ל, כי טרם הודפס והוא מן הטמפים של הגלחת פארמא.

מבונות גילוח של יד ושל השמל

הנה משנים קדמוניות היו הרבה אנשים רגילים להסיר את זקנם נמכונה של יד, ובשנים אחרונות נתחדשה מכוונה על ידי חשול, וכמעט כלם נוהגים בו היתר, אלא שראיתי למי מהמורים שאסרו את המכוונה החשמלית וטעמם שהם סברו

שהעיקר ההיתר של המכוונה הוא, משום שמענירים כמה פעמים את המכוונה על הזקן, עד שלנסוף לא נשאר כשיעור שער, ודע צוה לפי דברי הטובי תנינא יו"ד סי' פ', שהשאלה אם מותר לגלה נמספרים ואח"כ כשנשאלו שערות קטנים מחד, אם מותר להשחיתן נשער, וכן כתוב נחשנות נשמים ראש סי' י"ח, והואיל והטובי אוסר שם, ועל הספר נשמים ראש הרבה מפקפקים, לכך אסרו את המכוונה החשמלית.

ול"א אצ"ו, אם כן הי' להם לאסור גם הסרת הזקן על ידי מכוונה של יד, כי גם המכוונה של יד — אלו העשויים להסיר את השערות הקטנים, משחיתים את השער לא פחות מהמכוונה של חשול, אלא שהחשמלית עושה מלאכתה בצופן יותר מהיר מזה של יד — ולא ראיתי עוד נשום תשובה מלאחרונים לאסור את המכוונה של יד.

והנה רב גדול אחד אסר נספרו את המכוונה החשמלית משום שהטובי ה"ל אוסר נהחלט לספר ואח"כ לגלת, ואפילו השואל הוא הגאון ר' וואלף נאסקאוויטץ ז"ל לא נידד להתיר אלא נשני כלים, מספרים ואח"כ תער, אבל בכלי אחד, כגון המכוונה החשמלית שמסירה מחחילה את חלק העליון מן השערות ולנסוף היא מנגלחת את הנשאר, אסור, ומדמה זאת לישנה לשחיטה מחחילה ועד סוף, כן נמי הכל כל הגילוח חשוב כלחת, והדמיון לישנה לשחיטה וכו' הוא רחוק מחד, כי נשחיטה אין הפעולה של מחחילה שונה מלשאר לנסוף, אבל כלן מחחילה אין כלן גילוח כי עדיין אין כלן השחתה, ולנסוף כשיש השחתה אין כלן שיעור, ועוד חלוקים דקים ישנם, וניותר הי' נמקום להניח רא"י דלזליקן נתר החלחת הגילוח מש"ס סיר מ"ב ונ"ק ק"ה. נעי רנא סיר שגילה והניח שתי שערות ונילח אחת ושאלרה אחת מהג' א"ל רב אחא מדיפתי לרבינא, גילה שורה שורה קא מינעיאל ל"י לרנא, פיר', נחמיה, כלומר הא ודלי גילוח הוי, כיון שנא לגלה הוי שיעור גילוח, ע"ש נתום ורש"י נ"ק, הרי מפורש דלזליקן נתר שיעור שיטנו נחחילה, וראיתי שנרא' זו כבר קדמי הגאון מקינלק ז"ל נירחון שערי תורה, הוצא נספרו של הגדול ה"ל.

ול"א דנאמת אין המציאות כן, כלומר, לא שהמכוונה מסירה נפעם הראשונה שליט או רניע של השער וכן נפעם השנית והשלישית, אלא לפעמים היא משחתת נמקום אחד ואינה מסירה נמקום אחר, לכך הם מענירים את המכוונה על פני הנשר להסיר את השערות מכל השעת, ובכן אין זה ענין כלל להשאלה אשר נטובי ה"ל.

והנה נשונה ה"ל כנראה מטעם הכוונס — כמו שכתב שם: ולא יוסוף לדבר צוה כי לא אשיב יותר, מטעם אשר עוודי" — קילר מחד. דנאמת אין שום השמות להדברים שהגאון השואל רונה להשוות, דהא מה שהרמזים ז"ל פסק נה"י טוומאח נרעת, דשער של סימני טוומאה יש להם שיעור כדי נעילת הזוג, היינו טעמא משום דאם אין השער גדול לכל הפחות כדי נעילת הזוג אין המראה נראה נה, דהא המטמא הוא השיער לנן ונהוב, וכל עוד שהשערות הן כל כך קטנות פחות מכדי נעילת הזוג אין אדם רואה שום מראה נשעה קטן של שער יחיד, וכל עוד שאין כלן מראה המטמא אין כלן "סימן" לטומאה, כי רק המראה הנראה הוא הסימן לטומאה, וכן מה שכתב נהלכ' פרה אדומה א"ד, דנעיקרן מאלים וראשן משחיר

נעשה, הנס דלעדי האדם שהיית את הסס, אי אפשר לו להסס לעשות הפעולה.

ולכן נמי גנילות הזקן והאיסור הכתוב נחורה הוא שלא יפעול האדם פעולה להשחית את זקנו, אין האיסור אלא אם האדם עושה הפעולה, והיינו שהאדם מעניר את שער זקנו נחמה, שעל ידי מה שמעניר את החער על גשרו הוא מנלח את זקנו, אבל אם מניח סם על גשרו והסס משחית את שערו, אין פעולת השחיתה מתייחסת אל האדם, לכן מותר להסיר את שער זקנו על ידי סם. כי על ידי פעולתו שמניח את הסס על פניו הוא פועל לכל היותר שלא יהי לו זקן, אבל אי אפשר לומר שהוא פועל את פעולת ההשחיתה, וזה דומה לאי שיניח סם על פניו, והסס יפעול שלא יגדל לו שער על פניו, אטו יהי זה שום איסור.

ומעתה נראה והמכונה התשמלית גם כן דין סם יש לה, כי מה שהאדם מכניס קודם הגילוי את זרם השמלי לתוך המכונה, אין שום איסור, ומה שנוגע את פניו נהמכונה הוא דומה ממש למניח סם על פניו, כי אין הוא מנלח את השערות, אלא המכונה מנלחה מעצמה כל זמן שהזרם השמלי פתוח לתוכה, ואין פעולת ההשחיתה מתייחסת אל האדם אלא להמכונה, כגיל זענין סם על אחטו של הנרצע. ואפילו האדם מקרב ודוחק את המכונה אל גשרו אין נצד כלום, כי הדחיקה אינה משחית את השער, ואם ידחוק ויעזור דבר שאינו מד, כגון עץ או עגם לגשרו לא ישחית את שערו כלל, ורק אם יעניר חער ישחית נהענרתו, נמשך הרגע שמעניר, ואם יניח חער על גשרו ולא יענירו לא ישחית, איך הענרה היא ההשחיתה, אבל המכונה מיד כשמניחה על גשרו נמקום שער היא משחית מאליה.

ועתה נא וראה איך הם מדוקדקים עד למאד דברי הרמזים ז"ל נספר המצות הגיל שכתב דבור המסיר שערו נסם אינו עובר גלית, כי לא העניר כעין תער"ו כלומר, החער רק מסיר את השער על ידי הענרתו, לכך מה שמעניר את החער על הראשו גם היא השחיתת החער, אבל סם אינו כן, כי אין הסרת השער נזה על ידי הענרתו, אלא מאליו הסם מסיר את השער. והדברים נראים לפע"ד קרונים לאמת.

וכנראה דמה שהאדם מניח את הסס או את המכונה התשמלית על גופו, דומה הוא למה דלמריקן נשנת ק"ג: הרי שהי סם כתוב לו על גשרו, רי יופי אומר לעולם יורד וטובל כדרכו ונלנז שלא ישפף, משום דכתיב לא תעשון כן וגר, עשייה הוא לאסור נחמה שרי, ע"ש. והיינו משום דלשון לא תעשון מורה על איסור של הפועל ולא על הנפעל, כי על איסור נפעל נופל לשון לא יעשה — מניין נפעל — כן נמי קרא ולא תשחית את פאת זקיך, מורה על הפועל ולא על הנפעל.

פלוגתת הרמב"ם והרמב"ן בדבר מעולה משותפת.

ויש להעיר מדברי הרמזים ז"ל פ"ג א', מה"ל שנת: אסור להוציא משא על הנהמה נשנת שנלמד למען ינות שורך ומחודך וכל מהמתך. ואם הוציא על הנהמה אע"פ שהוא מנחה על שניתחה אינו לוקה, לפי שאיסורו נח מכלל עשה, לפיכך המחמיר אחר נהמתו נשנת וחי עליה משאוי פטור. והלא לאו מפורש נחורה לא תעשה כל מלאכה אחת ונך ונתך וענך ואתך ונהמתך. שלא ימרוש נה וכיוצא נחרישה, ומנח לאו שניתן לאזהרת מיחת נית דין ואין לוקין עליו. ע"ש, כלומר, דיני ונהמתך נח לאסור שני דברים, א) המרישה, כלומר, דהאדם עושה המלאכה של מרישה נשחיתות עם הנהמה. ולמלח קרא לא הרי יענח דמלאכה זו תשובה מלאכה דהיי"ל דקרא דלא תעשה כל מלאכה נח להזהיר דוקא כשאדם עושה נעמלו את המלאכה ולא כשהמלאכה נעשית על ידי האדם נידח עם הנהמה. ג) מחמיר

אל השחי שערות הפוסלות, אם אין נעיקרן המלדים כשיעור נטילת פי הזוג אין זה נקרא אדום, הוא ג"כ מטעם הגיל משום שאין זה נקראה מראה אדום, דמראה הוא דבר שצריך להיות נראה לעינים, אבל נהשחיתת הזקן אין כאלו ענין של מראה, אלא כל שמשחית את השער הרי זו השחיתה, ואפילו יש רק שער משהו צוקן ומשחיתו, יש כאלו השחיתה. ונפרט דנני השחיתה לענין איסור דיניק, ולו יהי שיט שיעור צלורך השער לענין השחיתה, אבל נפתח מכשיעור שנו יהי אסור מן התורה ככל חני שיעור, אלא דזה יש לדחות משום דלא שייך ג"י מיה לאצטרופי, אבל הסנרל הראשונה לחלק בין דבר שצריך למראה ובין השחיתה, נראה נכון. ומה שהזכיר סם ננונ"י מחמתן להניח ראי" מהרמזים נהלכי פרה שכתב דכל שעה שאינה ניעלח צונן הרי היא "כאילו אינה", אין כל כך ראי", דהפירוש הוא כאילו אין כאלו מראה אדום כלל אבל לא שאין כאלו שער.

מכונות חשמל והסרת השער ע"י סם

ואשר להמכונות של חשמל, ה"י נראה לומר דעיקר היסוד להחיר הוא משום דלמריקן נצויר מ', צויר ונוצורע ולוויס גנילחו שלא נחער אלא על ידי סם נשא, פירוש, סם המסיר את השער לא עשו ולא כלום, ומכאן למדו המפרשים ההיתר על ידי סם להסיר את שער הזקן, ראה ננונ"י מהד"ת יו"ד פ"א, כלומר, משום דמזינו סם דלא קיימו מצות גילוח נסם לכך נני השחיתת הזקן נמי לא הוי גילוח. ונלמח קשה, מה ראי" מהא דמיר, הא סם ננתי אמריקן נשלחל נני צויר כתיב לא יעזור על ראשו ונני לויס כתיב והענירו חער על כל גשרם אלא מנורע נחער מלון וכו', עד דילפינן סם נמה הנז, חזינן דלמלחל הילפותות לא הוי אמריקן דסמס גילוח דקרא הוא דוקא נחער ולא נסם, ואי"כ נני זקן דליכא ילפותא מלון דמותר נסם, ונספר נית הילל אסור להסיר את שער הזקן על ידי סם וכתיב דכן מנזחר נצויר מ', והרב החיד"ש נחשונה הגיל חולק עליו, וכתיב דמש"ס מיר מ' משמע להיפך, וכנראה זו היא כוונת הנית הילל כמו שכתבתי, מדמריקן הש"ס ילפותות, משמע דנזקן שאין כאלו ילפותא אסור להשחית אפילו נסם.

ובספר המצות להרמזים ז"ל עשה ג"כ. הוא שנה המיר לנדל והוא אמרו יתני נדל פרע שער ראשו, ולשון מכילתא קדוש יהי נדל נקדושה נדל פרע מצות עשה, ומנין נלח תעשה תלמוד לומר שער לא יעזור על ראשו, ושם נלחמ מה נכירחם נעשה החופף נלחמה והנחון סמיון, כלומר, שהמיר שסם על ראשו רפואה להסיר השער, לא יהי אז עונר על מצות לית, כי הוא לא העניר כעין חער, ואחמס ענר על מצות עשה. והוא אמרו נדל פרע וזה לא ניל. עכ"ל, מתנזר מדבריו דלכך צויר שהסיר שערות ראשו על ידי סם לא ענר נלאו משום דמפורש ג"י קרא חער לא יעזור על ראשו, כלומר התורה אסרה רק נחער. ואי"כ נני זקן דלא כתיב ג"י חער מנח לן דמותר להסיר את השער על ידי סמיו.

ובספר תיים שאל ס"י נ"ג הכ"ל, רונה ללמוד מדבר הספר המצות הג"ל היחר להסיר את הזקן נסם, ולא הננתי את דבריו, כי לדעתו אם משם נלח ללמוד, רק איסור ולא היחר יש ללמוד.

גם הנינים אשר נספר המצות: לא יהי אז עונר על מצות לית, כי הוא לא העניר כעין תער"ו אינם מוננים, וה"י לו לומר, כי לא השיר נחער".

ולפי ע"ד נראה דעיקר היסוד להחיר את הסרת השער ע"י סם, הוא נהקדס דברי רש"י נקידושין כ"א: מיטע סם, לענין נרצע, שלא יתן סם על אונו וינקנה, דהא לא דמי למרצע שאינו נוקב מכת אדם אלא מאליו. ע"ש, ראה נח"ג דף רכ"ה ועוד נכ"ח נספרי, מתנזר מזה דסם העושה פעולה, אין הפעולה מתייחסת להאדם שהניח את הסם על האוזן, אלא כאילו מאליו

כדרך המגלחים, והיו עזירה דלא כאורחא, ואזיל לא יהי זזה
 ליסור כלל, ונפרט דלין כאן שינוי נזיכות הנפעל, כי יש כאן
 השתתה כמו נחער, והשינוי הוא נזיכות הפועל, כלומר, שאר
 מגלחים, מגלחים נחער ומשחיתים, וזה משחית על ידי רהיטי
 שלא כדרך שאר המשחיתים, וכבר נבאר מרן ז"ל נסוף הפתיחה
 לאגלי טל, דנהרנה דברים מנינו כשיש שינוי נזיכות הנפעל,
 כגון שאכל חלב חי או עירבנו דבר מר, שיש שינוי נהרנר הנאכל,
 לאו חכילה היא להחמיין עליה, וכדומה, אבל כשהשינוי רק נזיכות
 הפועל ולא נהפעל אז חייב, חוץ גני שנת משום דנעיין מלאכת
 מהשנת, ע"ש, ח"כ נרהיטי שהשינוי רק נהפעל ולא נפעל
 למה יהי מותר. והגם דהרמז"ם והש"ע השמיטו היתור של
 רהיטי אבל מלאשן הש"ס משמע דלרננן שניהם שווים. וראה נכ"מ
 עכ"ס פ"ג, דהרמז"ם כתב נמספרים דפטור כוונתו דמותר,
 אלא דנמך אחר לשון המשנה, וממילא היה נרהיטי. ולא כן
 הנין החינוך ז"ל נמלה רנ"נ נשיטת הרמז"ם ז"ל, אלא החינוך
 מדייק מדכתב הרמז"ם נמספרים פטור ולא כתב מותר, ש"מ
 דליסורא איכא גם נמספרים — נודלי כוונתו נמספרים כעין
 חער — והסמ"ג ל"ת נ"ח, כתב: ומה ששינוי (נתי"כ פרשה כ'
 ונתוספתא ריש פ"ק דשנעות) הראש אסור נמספרים כעין חער
 והזקן אינו אסור נמספרים כנחער, החס מיידי נטויר כדמוכח
 שם, וכן פירוש, הראש נטויר, והזקן נכל אדם. עכ"ל מנזאר
 דלין שום ליסור נזקן נמספרים. — ומה שכתב נמוסגר הכ"ל
 ונתוספתא ריש פ"ק דשנעות, נראה דט"ס הוא דנתוספתא ליתא,
 ונודלי על הגליון הי' כתוב ונתוספת ריש שנעות, ואינו מן
 הסמ"ג. —

ור"מ זכיתי להנין את דברי החינוך הכ"ל, דליך אפשר שיסור
 הרמז"ם ז"ל דנזקן יש ליסור נמספרים, הא הרמז"ם ז"ל
 כתב נפירוש דנהקפת הראש מותר נמספרים, משום דלין האיסור
 אלא נהשחתה, כל"ו, הגם דנהקפת הראש לא כתיב השחתה, לכל
 זאת מותר נמספרים משום דילפינן זוקן, — וליך יהי אסור
 נזקן ומותר נהקפת הראש, הלא כל עיקרה של השחתה גני זקן
 כתיב, והחינוך שם נליסור הקפת הראש הניא נעמנו דנמספרים
 מותר. וע"מ. ונפרט נדברי החינוך שכל דבריו סולת נקויה, ולא
 ראינו למי שהעיר זזה.

מעם ליסור הקפת הראש ולגילוח הזקן, לפי דעת הרמב"ם.

ואור"י כוונת דברי החינוך היא, נושום דהנודק נדברי הרמז"ם
 ז"ל יראה, דנפרק י"ג, א'. כתב דלין ונגלחין פלחי הראש
 כונו שהיו עושין עונדי כוכבים וכו'. כלומר, שעונדי כוכבים היו
 עושין זאת לשם עבודה לכ"ס. ולא רחוק הוא הדבר מן השכל
 כי מנינו שעונדי כמוש היתה עבודתם נהקפת שער ווכל גופם
 (כן ראינו נספר החינוך, ומקומו נעלם ממני כעת), וממילא יתכן
 דשאר עונדי כ"ס היתה עבודתם נהקפת הראש, כלומר, גילחו
 את שער ראשם נהקפה. וזה כבר אמרתי את האמור, שמואל נ',
 י"ד, ויקח חנון את ענדי דוד ויגלח את חני זקנם וגו' — ויאמר
 המלך שנו ניריחו עד ינחם זקנכם ואנחתם (שם) והקשה הרד"ק
 וגם הרלנ"ג ולמה לא אמר דוד לגלח — נמספרים כעין חער —
 החני האחר, ותירץ, משום שלא הי' מנהגם לגלח הזקן ואפילו
 נמספרים אלא השפס נלד, אלא ח"כ משום לער וכו' ותירץ
 דחוק הוא, דמה לער יותר גדול הי' ונאשר לענדי דוד נשעתו
 שחנן נן נחש לער אותם. ונפרט מה הפירוש נהכתוב: כי היו
 האנשים נכלומים מאל, (שם). מה נזשה היא להם אם חנן נן נחש
 עשה עתהם שלא כהגון. אלא דכמוש הוא אלהי מואל, ותנן נן
 נחש, גילח את חני זקנם, לשם עבודה זרה, כי זו היתה עבודה
 כמוש, לכך היו נזשים שזקנם נעשה עזירה של עבודת כ"ס,
 והגם שהיו אנוסים, אבל נזשים היו שנאה עזירה לידם, כי נודלי
 נדיקים נמורים היו ענדי דוד, ולכך צוה אותם דוד ליאנן ניריחו

וכיון שחרישה הוא לאו שניתן לאזהרת מיתת נ"י, ואין לוקין
 עליו אף המחמר היולא מחלטה אזהרה ענמה ג"כ אין לוקין
 עליה, הגם שאין מיתת נ"י נמחמר. ע"ש נמפרשי הרמז"ם ז"ל.
וד"מב"ן ז"ל נספר המלות שורש י"ד הקשה על הרמז"ם הכ"ל
 הא נשיעית ונייט לא כתיב נינ ונהמתך, ולכל זאת
 חיינין על החרישה נשיעית וייט, כדאמרין נמכות כ"א: יש
 חורש תלם אחד וחיינין עליו שמה לאוין, וקא חשינן שם החורש
 נשיעית ונייט, אלא נעל כרחק דחרישה הוא מלאכה לענמה
 נלעדי הקרא דונהמתך, דהגם דלין האדם חורש אלא אוחז את
 הכלי המחרישה נידו והנחמה היא החורשת, השנן הוא החורש,
 משום דהנחמה ניד האדם היא כרון ניד החונן נו, והמסיר ניד
 מניפו. ע"ש.

וד"ה לפי שיטת הרמז"ם ז"ל הכ"ל דהנחמה החורשת נאדמה,
 הגם שאין היא יכולה נענמה לחרוש אלא אם כן האדם
 אוחז את הכלי המחרישה על פני אדמה, שזונה היא העושה את
 פעולת החרישה, נודלי גם יסנור נכ"ד, שהאדם המתחוק נידו על
 פני נשדו את המכונה השמלית, והמכונה מענמה מסירה את
 השער, שזנן כאליו המכונה עושה ההשחתה מענמה ומאליה,
 כמו שנרנו לעיל אולם לשיטת הרמז"ן ז"ל דסנור דהנחמה ניד
 האדם היא כנרון ניד החונן, נודלי ג"כ יסנור שהמכונה ניד
 האדם אינה אלא כנרון ניד החונן נו, וסנור דמי ממש לתער ניד
 האדם, ולכאורה היתור הכ"ל אין לו יסוד לשיטת הרמז"ן הכ"ל.
אר"א דיש לדחות דגם הרמז"ן לא יחלוק על הא דרש"י קידושין
 כ"א, והש"ס שנת ק"כ הכ"ל, דכל דבר שאין האדם עושה
 את הפעולה, אין הפעולה מתיחסת אליו, אלא שאני חרישה דלינו
 נריך לקרא מיוחד ללמד שהיא מלאכה המתחמט אל האדם ולא
 אל הנחמה, משום דלי אפשר לחרישה שתיעשה נזופין אחר,
 והואיל דכל המלאכות האסורות מלא תעשה כל מלאכה נלמד
 ממלאכת החסכן, וננשכן היתה החרישה לנורך הסממנים, כנשנת
 מ"ט, ח"כ שמענו מכאן שהחרישה היא מלאכת האדם, ואין נריך
 לקרא מיוחד דונהמתך, לכך גני נשיעית וייט שנאסרה המלאכה
 נאדמה, גם החרישה נכלל האיסור, אלא דאני החס שאי אפשר
 נמלאכות שתיעשה החרישה אם לא על ידי נחמה, אבל נשאר
 דברים שהחורה אסרה את הפועל, ויש אפשרות שתיעשה
 הפעולה על ידי הפועל נזופין ישר, כגון השחתת הזקן נחער, לא
 נכלל נכלל האיסור פעולה נרמיית כגון סס ומכונה השמלית
 כ"ל.

מכונה של יד

ור"מ הכ"ל ננין הוא שרק מכונה השמלית העושה את פעולה
 השחתה מענמה תהא מותרת, אבל מכונה של יד שאינה
 מסירה את השער מענמה, אלא שהאדם דוחק את חלקי המכונה
 נכל זמן עבודתה, הי' נריך להיות אסור להסיר זה את הזקן.
 ולא שמעתי מימי מערערים על המכונה של יד הקודמת נזמן
 טונא למכונת השחתה.

ונראה לנזר, דהנה רש"י מכות כ"א, ד"ה גילוח שיש נו
 השחתה, כתב: דמספרים מגלחין ואין נהם השחתה, לכך
 מותר נמספרים, ורהיטי משחית ואין דרך לגלח נו, לכך אין
 חיינין על רהיטי, מפני שמשחית שלא כדרך המשחיתים. ור"ח
 פליג וסנור דחיינן נמלקט ורהיטי משום דהוא סנור דגם נמלקט
 ורהיטי דרך לגלח. ע"ש היטב.

וד"ה רננן פטרי נמספרים וגם נמלקט ורהיטי, ועל שניהם
 אמרו נלשון יכול יהי חיינן ת"ל וכו', ונמספרים מפורש
 שם נרש"י דרננן מתירים ולאו דוקא פטרי, וממילא גם נרהיטי
 לאו דוקא דפטרי אלא דמתירים, דהא שניהם נלשון אחד נאמר.
 ונריך להנין נשלחא מספרים דאינם משחיתים שפיר מסתנר
 דשרי, משום שאינם נכלל לא משחית, השחתה דוקא אסרה חורה,
 אבל רהיטי, ויש נהם השחתה, אלא שאין השחתה זו נעשית

תתתתסת. אחד נתן צמר [א] לנשים יהודיות לשחת ובשעת האריגה היה מקפיד נאמן שלא תקשרנה בחוסי פשתים. אחד היה קונה בגד צמר נפו למקפורין ולכתות לפי [ב] שאין שפוטו בו: אדם אחד היה נתן חוסי קתבות למתן

משנת אברהם

הסרת הזקן ברהיטני.

ועתה נחזור לדינא דרהיטני הר"ל ונע"כ לריך לומר דגם ברהיטני הגם שיש זה השחתה חזל השחתה זו נראת משונה מהשחתת תער, זה אשר ישחית זקנו ברהיטני יהי יוכר שהשחתה זו אינה מעולה כמו נחער, אי"כ יש ברהיטני שינוי נאיכות הפועל וגם נאיכות הנפעל, ולכך שרי, והוא כעין שהסביר מרן ז"ל במלכת לופה, אחלי אמרינן נצנת מ"ח דנחמה — כלומר נצנל נחמה — שרי, נהי דהוי מלאכה דלאו כלורחא, חזל לא חזינו שיהי מותר לעשות מלאכה דלא כלורחא לכתחילה והסביר הוא ז"ל, דשאי הכא נצנל נחמה שיש שינוי נאיכות הפועל, כלומר, שאין דרך המנצלים לנצל נחמה, וגם יש שינוי בהנפעל — נהדר נצנל, כי יש שנח עוים נפת, ואין טעם המנצל נחמה כטעם המנצל על האש, ע"ש.

ולכך גם נמכונה של יד מותר, משום דיש כאן שינוי הן בפועל והן בהנפעל, כלומר, אין דרך המנצלים לנצל נמכונה חלל נחער, וגם יוכר שהשחתה זו נעשית נמכונה של יד, שאין ההתנלות מעולה כמו נחער.

ולפי הר"ל יולא, דהיתר חן נמספרים הוא משום שאין זה כלל נדרר השחתה. (ז) נפס, אין זה כדרך המנצלים, כלומר, שיש שינוי בהפעל, וגם אין ההשחתה מתיחסת אל הפועל, חלל דמי כמי שנעשה מחליו. (ג) נמכונה חשמלית הגם שהוא כדרך המנצלים, דנעתיס הללו רוב המנצלים, משתמשים נמכונה חשמלית מכל מקום אין ההשחתה מתיחסת אל הפועל ודמי כמו שנעשה מחליו. (ד) מכונה של יד, יש שינוי הן בהפעל והן בהנפעל לכן שרי.

ועוד זאת לדעת כי המכונה הן החשמלית והן זו של יד, נדרר זה הן דומין למספרים ולא לרהיטני, כי ברהיטני הוא כלי משפטים בו עוים, כמו שפירש"י פליינע נלע"ז, והוא מה שקורין נאנגלית, פלעין" והוא נרל חד מלוטש שמשמין נחוד כלי, ונחידודו של נרל משפטים חת הען, נמצא שהמנצל ברהיטני, עושה פעולת נילוח כמו נחער, חלל היתר של רהיטני מפני שאין דרך המנצלים להשתמש בכלי זה לנילות, חזל המכונות הר"ל הן עשויים משני חלקים, חלק אחד נוגע בהנצר שנו השער וחלק השני הוא למעלה ואינו נוגע בהנצר חלל הוא המתנווט, או על ידי החשמל או על ידי האדם, והחלק הזה נוגע בהחלק המונח על פני הנצר, כך שאופי עבודתה של המכונה הוא ממש דומה למספרים, וטוב יותר מן המספרים, כי נמספרים אמרו להוצר חלל יחתוך בהחלק הנוגע בהנצר, כי יש מניחות לספר בהחלק של הזוג אשר על פני הנצר, חזל בהמכונות אין שום מניחות לזה, כי זה החלק אשר על פני הנצר אינו מתנווט כלל חלל עומד נמקום אחד, ורק החלק שלמעלה הימנו מתנווט וחותך, לכך אין נחס חסר חיסור. ואפשר דזה הוא הטעם שהרמזנים והש"ע השמיטו הך דינא דהיתר של רהיטני, משום דדמי נאופי עשיית הפעולה ממש לחער.

סימן תתתתס"ח

נשים נאמנות באיסורין, רק: בליבא מירחא יתירא, ובדראי איסור.

[א] לנשים יהודיות וכו'. ולמה לא הי' מאמין לנשים על הכללים והעמיד לחמן, וז"ל משום דכלאים שעטם לריך לקדוק גדול שאפילו טוט אחד אוסר את כל הנגד, וכבר כתבו החוסי נפסחים ד': ד"ה. היתנהו דלע"ג דכל דנר זהו צידן נשים נאמנות אפילו נאיסור דלורייתא, מכל מקום

עד ימח זקנס, ולא ליוה להם לנלח נמספרים חת חני זקנס הנשאר, כי צוה היו מודים לעזות כו"ם, כלומר, שמקיימים חת הנילות נחני זקנס שנעשה לשם כמוש. וצוה לרקו דברי הרמזנים הר"ל דפאתי הראש יש צו משום חיסור עבודה זרה, כלומר, הקפת הראש, היינו עשיית פעולת הקפה בהשחתה היא מלחל דע"ז, חת דוקא חס עונד ע"ז נאופן שהיו העכורים עונדים, והיינו בהשחתה על ידי תער, חזל נמספרים חלל ענדו כך חת העכורים, מותר מכיון שאינו כדרך שענדו חת העכורים.

אולם בני נלוח הזקן כתנ הרמזנים ז"ל ס, עכורים, י"ג ז', דרך כהני עונדי כוכבים וכו' להשחית זקנס, לפיכך חסרה תורה להשחית הזקן. וכו'. אין הפי שצוה היו עונדים חת ענו"ז שלהם, כשם שפירש בני הקפת הראש, חלל דמנהגם היו שכהני עכורים יהיו נלוחי זקן, וצוה היו נוכרים שהם כהני עכורים, ונכן אין כאן קפידא נל הפרטים שיהי מותר לישראל להסיר חת זקנו נמספרים כעין תער כמו בהקפת הראש, נכחן הקפידא העקרת היא חלל לחקות, ולהתמות חל כהני עכורים, וכשם שנעיקר הכהני עכורים מדקדקים שיהיו מנולחים ושלל יהי להם זקן, כך יש חיסור לישראל המסיר חת זקנו נכל לופן, חלל דחינו חייב חלל על התער משום דהמנולחים רנילים ננילות שיש צו השחתה, חזל חיסורא איכא.

ודגם נדמורה נכוכים, ח"ג פרק ל"ז, כלל הרמזנים ז"ל טעם אחד לשניהם, להקפת הראש ולנילות הזקן, ואמר: והנה נארנו נחיתורינו הנדול, שהקפת פאת ראש ופאת זקן חסור מפני שהוא תקון כופרי ענודי זרה וכו'. אין מכאן השנה לדברי החינוך, כי כידוע שנמיינ מדנר הרמזנים נדרך כלל, ולא נחית לפרטי הדברים, והחינוך מדקדק דיני הרמזנים מספר היד.

איסור חוקות עכורים רק בחיוב ולא בשלילת

יודע שהטור נסיון הפיח חולה על הרמזנים ז"ל נמה שנותן טעם לחיסור הקפת הראש ונילות הזקן, ומפרש הט"ז ס, דהרמזנים סונר דכל האיסור הוא משום ונחקותיהם לא תלכו, ולכך מותר משום שלום מלכות, וע"ז חולק הטור דחינו מפורש שהאיסור הוא משום חקות עכורים. והמנחת חינוך מלוח רכ"א, הקשה על הט"ז, דלס כל האיסור הוא משום חקות עכורים, אי"כ נמקומות ונזמן שהעכורים מנדלים זקניהם, יתחייבו ישראל לנלח זקנס. דנדודי חלוינן צוה נתר המקום והזמן, חת לא יתכן. ע"ש.

וכנראה לא ראו חת דברי המרינ הר"ל שכתוב מפורש: דהטעם של חיסור בהקפת הראש ונילות הזקן הוא מפני שהוא תקון כופרי ענודי זרה, כלומר, העונר על האיסורים עושה צוה עזירה של עבודת כו"ם, והשומר מלות חלו הוא כופר בעבודה זרה, וכאן לא הזכיר כלל מחקות עכורים. ונדנר חקות עכורים כתנ סס נאוחו פרק למעלה הימנו: זההיר מעשות ננר מתקותיהם, והוא חמרו: ונחקותיהם לא תלכו ולא תלכו נחקות הנגים, והס אשר יקראום ז"ל דרכי האמורי, — ויתנלל הענין להנדיל הכוכבים ולענדס ולרומחם, וכו'.

וגם נעיקר דבריו של המרינ, דלס משום חקות עכורים נהי מתוירים לנלח חת הזקן נמקום שהנגים מנדלים זקניהם, הנני מסופק הרבה, כי אינו וזכר נשום מקום שיהי נדנר שלילי חיסור משום חקות עכורים, ודוקא נחיו נעשיית ננר יש חיסור משום חקות עכורים, חזל נשלילית כנגן שאינו מנלח זקנו יהי משום חקות עכורים, לא נהירא. והננר לריך עוד לחלמוד, ואין כאן מקומו.

מנעלים כי לא היה רוצה אלא במנעלים רחבים מאד כדי שיחא מהרה מבנינם בהשכמה למהר בבית הכנסת והיה רגיל במנעלים רחבים שקורין בוש"ש בלעז ותנן לגוי קונבוט או משי לתופרם הלבד והמנעלים בקנבוט כי אמר אם יהיו המנעלים תפורים בששתן והלבד בקנבוט או במשי ואחר כך יתפור הלבד במנעל כיון [ג] שהקור של מנעול תפור בששתן הרי הוא שקטנו ולכך היה הגוי תופר אף המנעלים בקנבוט לעיניו לפניו.

תתתסו. אדם שלובש [א] טלית בשבת והולך ברישות הרבים קודם שיבא לרישות הרבים (א) יעיין שאם הציציות פולן בחלפה ילך ואם לאו אל יבא. אדם שבכל יום מתקטף בטלית בבית הכנסת אם נספק אחר מציציותיו אל יברך להתקטף בציצית [ב] פן יקשה ברכה לבטלה (ב) אלא יתקטף בלא ברכה כי טליתות שלנו אין בהם שקטנו ואינו מזיק. תתתסז. תנחומא בפרשת שריצים (א) אדם מירשאל לוקח בחמה חוחם ומפשיט דוחץ ובודק בריאה ומצא טריפה מנע ידו ואינו אוכלה הרי יש רברים [א] שאינם בפירוש בתלמוד וישנם במדרשים לכך כתיב (בראשית כר ב)

משנת אברהם

לונש אלה ונסנת לשנת, ויש לחוש שנה נמשך ימי השנוע נפסלו הניצית, והרמ"א מייירי בטלית שלונש נכל יוס, ואך אמתול נע"ש נדקה לכן אין לריך נדיקה נשנת טרס שילא מנימו, וראה מה שכתתי נח"א דף רנ"ט ונהשמטות, נדנר היואל לרשות הרניס נשנת בטלית שאין נה ניצית, ע"ש.

ומסתבר לחלק בין מאי דאחריון נשנת קל"ט, דהיואל נשנת בטלית שאין נה ניצית כלל פטור, כך משמע שס, כמו שניארתי נסיון הנ"ל נח"א, ועיי פמ"ג, אר"ח סי' י"ג, וגם סיון ש"א, משום דלזו היי הטלית המלנוש העיקרי של האדם, כמו שאנו לונשין מעיל, לכן אם הטלית אינה מלונש כל עיקר אין כאן שום איסור של שנת, דמלנוש הוא, אצל בזמן הזה אצלנו, אין הטלית מלנוש אלא לשם מנוה, ומחילא אם אין בני ניצית אין כאן מנוה ואין כאן מלנוש, ושפיר כתנ רבינו דיש לנדוק קודם שילא דהא יש כאן איסור הולאה של שנת ולענין חזקה, אפשר דסונר כסנת הנ"ת, דכל חזקה העשויה נדי אדם כניצית, שאינן מטנע, אינה חזקה.

אי הוי נדיקת חזן דאורייתא לא היו נלמנות משום דליכא טירחא יתירא ולריך דקדוק גדול, כדמוכח בירושלמי, ע"ש. ועיי יו"ד, סי' קכ"ז, נהנה, דלשה נלמנת היכי נדידה לתקן האיסור, ודוקא נודחי איסור כגון ניקור גשר וכדומה, אצל נספק שחא אין כאן, כגון שזריכה לנרר דניס טמאים וטהורים או איסור גיש נז נדידיס להקל אין האשה נלמנת, דלשה דעמה קלה להקל ע"ש. וראה פרי מגדים אר"ח סי"ס מל"ז, א"ת. **וגם** אפשר ולכן לא האמין לנשים, דסונר כשיטה הולאה נהר"ן ר"ש חולין, דגשים אינן קופדות איסור דלפני עור, וכל דנר שאינן עושות לענזן כגון ספירת נה, וניקור הגיד ומליחת גשר, גסם הן אוכלות מחלות הנשר, אין הן מוששות שאחרים יכשלו נהאיסור, לכן נדיע של רבינו שאלח נתן נמר לנשים לטוות, שמראש הן יודעות שהן לא ילנשו את הנגדים מנמר זה אלא אחרים ילנשו, אין הן מקפידות ליקדק, ונפרט נדנר שרריך דקדוק גדול כנ"ל.

צמר רחלים מתבטל בצמר גמון.

[ב] שאין שעטנ וכו', אין הכוונה לומר דקה ננד נונר גפן משום דנבנד נמר רחלים היי ספק שעטנ, דפשיטא שאסור לו ללנוש ספק שעטנ דהוא ספק, דאורייתא, אלא כוונתו היא, הוהיל דשעטנ נריך דקדוק ונדיקה של טורת, כדאחריון נירושלמי כלאים פ"ט דמניא עשרה חייטיס לנדוק, (כפי הפירוש השני נהמפרש ולא כפירי הראשון, חוט"ן) אלא "חייטין", ע"ש) לכן נמר לקנות לו נמר גפן, דנזה אין שעטנ כלל, דהוהיל דעל כל פנים רובו הוא מנמר גפן אפילו מתערננו על מיעוט נמר רחלים הרי הוא בטל ננמר גפנים ואפילו יתפרט נפשתיס אין נכך כלום כדליתא נמשנה דכלאים, והגם דהתוס' נעיי דף ס"ה: ד"ה, הנגד, כתבו שאין שעטנ בטל היינו דוקא נמר ופשתיס, אצל נמר ננמר, דהוא היתר נהיתר בטל.

[ג] שהעור של וכו', אינו מונע מה שעטנ יש כאן, הלא קנבוט ופשתן אינם כלאים, ואולי חסר כאן כמה מלים, ומייירי דהעור היי עור של רחלים עם נמר, דכן עושין נמנעלים רחנים שמנד חזן הוא העור ומנד פניס הוא הנמר רחלים, או דהיי לונש מנעל של נמר ועל גבו מנעל של עור התפור נפשתיס, דהגם דאינו מחונר, אלא מכיון שאינו יכול לפשוט את התחתון עד שפושט את העליון, כמחונר דמי, עיי נירושלמי כלאים פ"ט וכן הוא ניר"ד.

סימן תתתס"ן

היוצא בזמן הזה בשבת בטלית שאינה מצויצת, יש בה איסור הוצאת.

[א] טלית נשנת וכו', ראה נמוני"ק שדנרי רבינו אינס כפסקו של הרמ"א, ואפשר דרבינו מייירי בטלית שאינו

סימן תתתס"ז
בריקת הריאה דרך הפרש דוקא, ולא על ידי בקיעת תחנה.

[א] שאינם נפירוש וכו', לכאורה משמע מדנרי רבינו שנדיקת הריאה, כלומר, החיוב לנדוק הריאה אינו מפורש אפילו בתלמוד, אלא נמדד, וזה פלא דעד כאן לא הסתפקו אלא אי נדיקת הריאה הוא דאורייתא או דרננן אצל מדרננן נודחי גיש חיונ לנדוק משום דטריפות הריאה הוא מיעוט המנוי, רש"י חולין י"ג, ד"ה פסת, וראה נפמ"ג נסיון ל"ה ול"ט, ונר"ן חולין פ"ג.

אלא דננרי רבינו אחרים לא לענין הנדיקה נענמה, אלא על אופן הנדיקה, כלומר, לא לפתוח את החזה נקרדומיס ולענין נתוך הנהמה לרשות אם הריאה מסורכת, או להכניס את היד לאחר שכנר נסדקה החזה, כי אז יש קרוב לודחי שהסרכות נסדקו, ואלו שהיו סרכות שלא כסדרן, נר"ן לו עתה כסרכות תלויות, והסרכות הדקות יתראו עתה כלדוליס דקים. לכן מניא רבינו נסס המדרש דהדרך של הנדיקה היא רק על ידי שאוט, ומפשיט" כדי שיוכל להכניס את ידו על ידי פתיחת הטרפש, כנהוג נכל מושנות ישראל מקדמת דנא, **ומעוות** סופר יש כאן נדנרי המדרי תנחומא, וכך כמוג שס: ונניך נלטוו את זה תאכלו ואת זה לא תאכלו, וניותר כשינא אדם מישראל ליקח נהמה שה או עו או כנש שוחט ומפשיט ומכניס ידו ונדוק הריאה ומנלאת טריפה מניחו ואינו אוכלו. עכ"ל מדרשי המדרש נשמע שכך נלטוו בני ישראל, כלומר מדאורייתא לנדוק נזה האופן: "מפשיט ומכניס ידו והמדרש מפרט והולך נהמה שה או עו או כנש, כלומר, אין

החירו לו להתקטף בלא ברכה משום שאי אפשר להשים ציצית אחרות.

תתתסו. (א) הרמ"א באר"ח סי' ר"ג כתב בשם הרא"ש והכלבו דאינו נריך לבודק קודם שיבא בו. (ב) יעו"ש סי' שדוקא בשבת

המורל בכל אשר לו לא חיתח הכמה שלא ליסוד (ש"כ כג ז) נדיק מחלל יראת אלהים (שם שם ה) קרובה בכל ושמוחה (איוב פה י) ועל יקר ראתה עינו וחו שגא' (שמות לג יט) אני מקביר על טובי על פניך וקראתי בשם ה' לפניך כל מי שעושה כהלכות ובמדרשים ובברייתות ה' לפניו (קהלת ז יח) ירא אלהים יבא את פולח וכל מי שחוא חכם ויראה במדרש דבר שפותר דברי התלמוד אם יודע לתרץ שלא יבחישי זה את זה יקבל שכר אם לאו יעשה [ב] בדברי התלמוד פנח חכם אמר לתלמידו למה לא תתקטף כציצית אמר ראיתי במדרש שכתוב בו (ב) (במדבר פז לח) לדורותם לרוד תם אמר ליה לא דבר זה בא

משנת אנרהם

אלוורתי קלת רחי משנת הלי"ג, דערנ פסח שחל להיות בשנת מפשיט את הפסח עד החמה וכן נתמיד, כשהגיע להחמה סילק ידיו מן ההפשט, ע"ש נרש"י ונתמיד פ"ד, הרי והולילו את האיתורין קודם הפשטת החמה ולמה לא נקעו את החמה, אלא נע"כ משום ולא יכלו לנקוע טרם שינדקו הריאה, כי נס נמקש היו נודקין הריאה כדרך הנדיקה הנהוגה בכל ישראל — וע"י נשוי"ת הרינ"ג ס' קס"ג — שהוא דרך הטרפס, ועל זה הגיב הרב הנ"ל שנעלם ממני דאסור לנקוע החמה נפסח משום שנירת עלם, ולא ידעתי למה יחשדני הרב שלא אדע מקרא מלא נחורה שאסור לשזור עלם נקרנן פסח, אלא לכל השנה זו טעות היא כי אין מן הנודק לשזור כלל את ענם החמה אלא די אס יתחוד נסכין נמקום הפחוסים שנחמה כנגד הריאה וינדוק אחר שפירד את הלעטות, ונהספוסים שנחמה אין משום שנירת עלם, לדותן הפחוסים נאלכין בגדי הרב, והיא משנה שלימה נפסחים פ"ד, ונרש"י ס' ד"ה, ורש"י כנפים, תנן האזון וסחופי החמה, ומה שנירת עלם יש כאן, וכן מה שכתב ס' נני פרה ועגלה, ומשום דלי אפשר לפתוח החמה דאסור למיתנר נרמי משום דנעיין שלימה, אינו נכון, דהא מסקינן נחולין י"א, היכא דליף לית לן נה, ומה שכתב הרב הנ"ל דאין נמשעות הלשון שיש קפידא נאופן הנדיקה, לא אדע מה הי' לו להרמז"ם ולאשר הפוסקים לומר יותר נכדי להנליט שיש קפידא.

ובכ"ל לא אדע כוונת הגאון הנ"ל הסובר דאין משמעות הש"ע שיש קפידא נה, הלא סעיף מלא הוא ניר"ד ס' ל"ט י"ג, יש מי שאומר שהנודק יכניס ידו בנהמה נצריזת בלא רפיון ידים וכי, ועל זה כתב הטור"י: ז"ל רש"ל, לא כן קנלנו, ואדרבה נכל נוסחי הלכות נדיקה כתוב שיכניס ידו בנחת, וכך הוא הלשון כשנא לנדוק יתחוד נחור הכנז ויזהר שיחוד ננחת וכי — וכן יראה מלשון הר"ש"ש שכתב, ננחת" וכי, והנה כל הנדון אינו אלא אס מותר להנודק להכניס ידו נצריזת, אלא להכניס קרדומים או נצרות, המנתיקים את הסירכות, דיו לא עלתה על דעתו של מי שהוא להחיר, וראה נפרי מנד"ס ס.

אין למדין טרברי אנרה

[ב] כרכרי התלמוד וכי, ראה ירושלמי הוריות נ"ה, ולא ישלטנו אלוקים לאלול זה נעל אנדה שאיט לא אוסר ולא מחיר, לא מטער ולא מטמא, ע"ש, ונודחי דהיכי דנשמע אחיה דין מלנדה ואין נתלמוד דבר הסותר אותו, דהדין הוא דין, אלא הפיר' דאס יש נתלמוד דבר הסותר, אזלינן נתר התלמוד, כדעת רבינו.

א"א דנמנ"א סימן קכ"ח-ט, איתא; אין למדין הלכה מפי מדרש, ע"ש, וראה נוב"י מהד"ת יו"ד סימן קס"א, שכתב דחלי דפסקינן להנריך שטיפה נ"פ לכלי של יין נסך משום דאיתא בלנדה שהתן אחר ודתייהם שונת, לא דממכין על הלנדה, אלא על עדותו של התן הרשע סמכין, שהעיד דכך ישראל נוהגים.

ובירושלמי פאה נ"ד, אין למדין לא מן הלכות ולא מן אנדות ולא מן התוספות אלא מן התלמוד, ונליון הש"ס אס נירושלמי לין לשוי"ת הרשנ"א ס' שלה, ותוס' יו"ט, נרכות ה"ד, ושוי"ת רדנ"ז ח"ג, תרמו, ולנודע ניהודה מה"ת, קס"א.

חילוק בין נהמה נסה וזין נדקה, ולא כמו אחרים רצו להקל ננדיקה זו, — ארוב הפוסקים קראו אותה, נדיקה ונונה", — נעגלים הוליל ואין הסירכות מזויות, אלא נכל נהמה נלי חילוק בין פרה ושור ועגל, וזין נדקות, נכולן הנודק מפשיט את העור ומכניס ידו, ולא כאלו אשר רצו להנהיג נדיקה חדשה, לאחר שפתחו את החמה כולה ע"י מנירה של חמל, שנודחי מנחקה את הסירכות ונדיקה כזו אינה נדיקה כלל, וראה נמדרי' נש' פרשה ט', פרשו ומה של חורה נרשית לפניהם ולאחריהם, — אחר להם כסדר הזה תהיו שוחטים ואוכלים, ע"ש, משמע דהסדר והאופן של השחיטה נמסר לנו משה רבינו ע"ה, ואין זה דבר קל שכל אחד ישנה את הסדר ואת האופן.

וברור אולי שדברי הרמז"ם ז"ל פ"א-זי' מהלכי שחיטה, שכתב: המנהג בכל ישראל כך הוא כששוחטין את הנהמה או חיה קורעין את הטרפס אל כנז ונודקין את הריאה וכי לקוחים מהמדרש הנ"ל, כי ידוע שהרבה דברים נהרמז"ם ז"ל מקורם נהמדרש.

ובספר נרכת משה, ממור"ר הגאון הנז"ק קיעלן, קונטרס יפה לנדיקה, דף נ"ח, האריך נדברי הגאון דבר שמואל ס' רמה וז"ל של דבר שמואל: ועל מה שנהגו בנהמה ננדיקת הריאה לקרוע ננחלה כל החמה הוא לפע"ד, מנהג מנונה" ורע וראוי לנטלו ולמנוע מחמת חשש הסירכות שכי מעכ"ת, ואין לזח ממה שנהגו נפולות ישראל לעשות כפי מה שהורה הרמז"ם ז"ל פ"א-זי', מהלכי שחיטה, וכך הוא מנהגיטו פה שהשי"ג קורע נסכין ננחת וסחירות קלת מן הטרפס כדי הכנסת היד והזרוע וינדוק הריאה וכל סנינותיה, ואס הקדמונים שהיו — כלומר, נמקום השואל — אס העלימו עין מקלקול מנהגם, אפשר שה"י לפנת מקרה אחיה אונס או לורך עשה, ומקום הניחו לאחרים להתנדר נז ולהרים מכשול מדרך עמינו ע"י אלמעי המשונת, כות"י דמר, עכ"ל הדנ"ג, ונס הגאון הנדיק מסאנזו זקל"ה נספר דברי חיים ח"ג, ס' מ"ג כתב: רוב נאונים לא נייחא להו ננדיקע עגלים, כידוע, וסוים: ולכן ודלי מותר לחכם לשטת המנהג מלנקוע — את העגלים — ואדרבה מזה שלא לנקוע, וכ"כ החסיד מהר"ש אנהג, תדול הי' שנינתו נדורו, כמו שכתב החכ"ל, נחורה ומסירות, וכי, וסוף דבר, הגאון הנ"ל נעל נרכת משה מסיק לאסור ננחלט נדיקת החמה נעגלים וכל שכן ננסות ע"ש, והמה לא ראו דברי ס"ח אשר לפנינו כי טרם האדפס סימן זה, ולו היו רואים היו שמחים שכיוונו להלכה לדעת רבינו.

ועובדה דהוה נעירי ארצו להחיר נדיקת החמה קודם הנדיקה ואני אסרתי, וכנחתי להרננים הרשאים נישאל, הנאונים ריאה הערנו ועחיאל (שליטי"ח) נז"ל, והמה ינאו ננד המתירים ואסרו נאסור חמור, וכן ילא הפסק נניית דין נדק ננו יחרק מהאנדות הרננים ננשיתחו של הגאון ר' משה רלזין (שליטי"ח) נז"ל, אך רב גדול אחר מניו יורק כתב שנענס הדין אין איסור ננדר, אלא שאין מן הראוי לשטת המנהג הנהג, **ודרב** הנ"ל הדפיס נספרו המדש מה שכתב לאחד מתלמידיו שאין נמשמעות לשון הרמז"ם והש"ע ואחר הפוסקים המדברים מלופן הנדיקה אס רמו של קפידא, דהנדיקה נריכה להיות דרך הטרפס, כי לא הזכירו שיש נזה קפידא, נס מה

התחמסו, (ח) סימן י"ג נפרשה שסידי, (ב) הוא כתבו דפי אליהו ב"ק כ"ו.

ולרעתי הפעוטה, הטעם שאין למדין מן אגדה הוא משום שנשעה שרנותינו דרשו נאגדה, עיקר כוונתן הייתה להמשיך את לב השומעים לאגדה, ולא הקפידו אלא יאל מפיהם דבר נרור נהלכה כי הדרשה נאה להטעימן הדבר נאגדה, כלומר, השתמשו לפעמים נאמירת טעם להלכה שיהי מחלים להאגדה שעמדו בה נאחזה שעה.

ולדונמא, ראה שנת ל', שאלו שאלה זו לעילא מר' תנחום דמן נוי, מהו לכנות נוצינא דטורא מקמי נאישא בשנתא, — פירוש אס מותר לכתחלה לכנות את הנר מפני החולה שי' בו סכנה שי'ן. דלי נאין בו סכנה, אין כאן שום ס'ד, שיהי מותר לכנות את הנר לתחלה, כמנואר שם נא'ס. ור' תנחום השיב נדרשה ארוכה שעיקרה נאה להעיר את לב השומעים על חשיבותו של אדם החי, שכן יכול הוא לסגל תורה ומצוות, מה שאינו כן כשהוא מת, דכתיב נמתים חפשי, וכל הדרשה מקרנת את לב השומע לאנני שנשמים, ולנסוף הוא משיב על השאלה נעמן כינוי, נר קרוי נר ונשמתו של אדם קרוי נר, מוטע נכנה נר של נשר ודם מפני נרו של הקנ'יה. ע"ש. והגם דלא מן הטעם הזה מותר לכנות את הנר, אלא משום דפק'י הותרה בשנת, וילפיט מקרא דומי נהס, ויש כמזנן חילוק גדול בין הילפותא של ומי נהס, דמהו ילפיט ניומא פ'יה. דאפילו ספק פק'י דומה שנת, ואולי לפי הטעם של הדרשה הנ"ל אין כאן היתר אלא נודחי פק'י, ולכך הקשה רש"י שם הקשיא זו, וכתב: לאו מהכא יליף חלול שנת, דפיקוח נפש נפקא לן מומי נהס ולא שימות נהס, אלא להטעימן הדבר נאגדה המושכת את הלב, לפי שהיו נאים לשמוע הדרשה נשים ועמי הארץ, והיו נריכין הדרשים למשך את לבנס. עכ"ל, הרי רש"י מפרש נהיר דלא היו הדרשים מקפידים להוציא את ההלכה על נר'י אלא עיקר כוונתם הייתה להסניר את הדרשים גם לנשים ולעמי הארץ.

ומעניין הדבר, שלא חזינו לר' תנחום דמן נוי הנ"ל שום מאמר אחר, זולת הנ"ל לא נהלכה ולא נאגדה. ונודחי שהי ר' תנחום דין נעירו דאס לא כן לא היו שואלים אותו שאלה נהלי שנת, אלא שכנראה הוא החמיר עמנו ניותר לדברי אגדה מאשר לדברי הלכה, ובכן יש להנין כי גם עוד הרבה חכמים היו מומחים נמקצוע של אגדה, והגם שנלתי ספק היו גם גדולים נדברי הלכה, אבל נדרשותיהם שמו לב נעיקר לאגדה, ולכך יאל הדין שאין למדין מן אגדה.

ובספר הישר לר"ת סימן תרי"ט-כ', כתוב יש עלינו לסמוך נדברים שאינם מכחישים תלמוד שלנו, אלא שמוסיפים והרבה מנהגים נדינו על פיהם, ע"ש והוא כנ"ל נריש נדרי.

תחשיבות של האגדה

ואין נזה — מה שאין למדין הלכה מדברי אגדה — הסתייגות כל שהוא להחשינות של האגדה, כי אפילו תנא או אמורא הכי גדול נהלכה, אומר נדרי אגדה גם כן אין למדין מדברי אגדה שלו שום דבר להלכה, נאס ההלכה מתנגדת לדבריו, והטעם הוא, כאמור, שנשעה שהתנא דורש נדרי אגדה אין הוא מדקדק אלא שתהא הדרשה מושכת לב השומעים.

אבל חשינות האגדה לעומה אינה נפלת כלל מחשינותה של הלכה, והרמז'ס ז"ל נהקדמתו לפה"מ, עמד על הנקודה זו וכתב: הדרש הנמאל נתלמוד אין רחוי לתשוב שעתלו מוטעה ומועלתו חסרה, אבל יש בו נחובה גדולה מפני שכולל חידות פליאות ומנודות נפלאות וכו'.

וכל העוסק נחיינך הדור הנעיר, — אפילו נארצות הללו — יודע שנעיר הלווד דף נמרא שבו הדין על חייב ופטור או חסור ומותר, אינו מתרשס כל כך מאשר לומד דף נמרא של אגדה, כי הדרשים של האגדה מדברים אל נשמתו של הלווד ולא רק לשכלו ולדעתו, והתלמיד מתחיל להתנוט שי' דברים שאין הדעת והשכל האנושי משיגם, משום שהדעת אשר נהאדם הוא משתייך

ונפשטות נראה שם נירושלמי, נדרי זעירא נאס שמואל האומר אין למדין לא מן ההלכות וכי' פליג אחאי דאמר לעיל מיני: רינ"ל אחר עליהם כי כל נדרים הדברים מקרא משנה תלמוד ואגדה אפילו מה שתלמיד ותיק עמיד להורות לפני נרו נבר נאמר למשה נסיני, וכו'.

והרשב"ם נ"ג ק"ל: ד"ה. עד שיאמרו לו. הניא נדרי הירושלמי הנ"ל ופיר': כגון דפליגי רבים עליי, עד שיאמרו לו הלכה למעשה, כלומר, כן הלכה לך ועשה, והוא כדברי רבינו, דווקא נדאיכא פלוגתא, אבל נלא פלוגתא סומכין, דהא חזינו הרבה דייס שנפקו להלכה האמורים נא'ס נדרך אגדה, כגון נ"ק קי"ז גבי אלך ואמסור דשמטיה רב כהנא לקועיה דהאי ננרא, והונא להלכה נרמז'ס הלכי חונל ונא'ע חיימ שפי, וכן הרבה שאי אפשר לפורטם, אלא כדאמרן דווקא נשי' פלוגתא אין סומכין על האגדה.

מפני מה אין למדין מדברי אגדה

וכבר התריכו האחרונים נדבר זה, ראה נשדי חמד כללים מערכת א', אות: ט"ל, ע', ק"ג, שהניא מהרבה אחרונים שנדרו נזה, אולם ניתר שאת האר"י נזה הגאון מהר"ן חיות נספריו: דרכי הוראה ח"ג, ובאמרי נינה סימן א', ונא לידי מסקנא דלכך אין למדין מן מדברי אגדה משום שחיימי רבינו הקדוש עד דורו של רש"י היו נוהגים לכתוב נקוננים שונים ממדרשות ואגדות כמו מדרש רבי משה הדרשן, פסיקתא דר' טובי, ילקוטיס, ומכיון שלא הייתה תכליתן ללמד מהם דייס והלכות, לכן לא היו נוהרים מלהעתיק הדרשים נשנשים, וכבר נימי הירושלמי הי' להם קונני אגדות שונות, ונשנל שידעו חכמי הירושלמי שאין הקוננים הללו נקויס משנשים, לא רנו לקטור עליהם להלכה, ונריס נדריו נספר אמרי נינה הנ"ל הוא מוסר רשימה גדולה ממקומות שנהס המתדבר מענין זה — מעט מהס הנלתי מעמתי לעיל — רשניס נ"ג ק"ל: תוספי יאנים פיה דהוריות, מהרא"י נפסקיו ס' ק"ה, רדנ"י ח"ב, ס' תרנו, תשנ"ן ח"א ס' נ"ה, נמחם עזריה ס' ל"ו, חכס נני מט"ט, חות יאיר ס' רכד, שו"ת כנסת יתקאל ס' נ"ד, שנות יעקב ס' קמט, נודע ניסודה מהד"ת יו"ד, סימן קס"ה, תוס' יו"ט נרכות פ"הז, מנן אנהס ס' קנ"ח-כ"ה, יד מלאכי ח"ה, ס' ע"ג, פחד יצחק כלל אין למדין, וכל אלו סומכים עמון על הירושלמי הנ"ל פלה נ-7.

ואם הייתה השערה זו של הגאון ומהר"ן חיות נכונה, אפשר הי' לפרש נזה את נדרי הירושלמי נסוף פ"ג דמועשרות: רבי זעירא ורבי אבא נר כהנא ורבי לוי הוון יתנין, והוא רבי זעירא מקתיר ליליין דאגדתא ונזוח להון, סיפרי קיסמי" (ראה מה שכתנתי נזה נפתחה לספרי, אמרי אנהס" דף ז') דהנינים סיפרי קיסמי אין להם מונן, דאי אפשר לפרש קיסמי ונגזירת קוסס — מכנף, דלמה חיי יאמר ר' זעירא על ספרי דרוס שהס נמדרינה נמוכה כזו, אלא קיסמי, מגזירת קיסס לחזון בו שינו, וכן הננות יוצאות ניקימין שנאזניהם, שנת ס"ה, שהוא חתיכת עץ דק שאינו כלי שלם, כלומר, הספרי אגדה אינם שלמים ומתקונים, אלא לקויס נחסר ויתיר.

אבל לא אכחד שלאחר כל החזיון הגדול של נעל אמרי נינה הנ"ל נבי מהסס ומאד, אס זה הוא הטעם הנכון שאין למדין מן האגדות שאמרו נירושלמי, נשום שהאגדות שהי' כתונות אז לא היו כתונות נלי שנשים, כי הלא שאלה היא על מי הייתה מוטלת החובה לנקות את הקוננים מנשנשים אס לא על נעלי הירושלמי והננלי? כלום לא עשו עבודה כזו נהתלמוד של הננלי והירושלמי, דאקלי וטרי ומקשו והוסיפו ונרעו מהנוסח שנשושנה והתוספתא, נאמרס: חסורי מיחסרא והכי קתני, תני כך, ועוד. עד שהעלו הלכה נרורה, ולמה לא עשו כזאת גם נהקוננים שהיו לפנייהם נדברי אגדה, כפי השערת מהר"ן חיות.

לפתור מה שכתוב בתלמוד (ג) קמן הידע להתקטף אביו ערשא ואשר כתוב לדורותם [ג] לדור תם פירושו אם אנשי הקור
תמימים ואין השודין לסכור (ד) קלא אילן תחת התבלת או מצוח בתבלת אבל בשמורין קלא אילן או מצוח בלבן ולא
בתבלת שמה יהיה קלא אילן ויתקטף בשעפנו בעבירה.

תחתתסת. בציצית כתיב העשיתם את כל מצותי כיצד י"ו חופין (א) כי י"ו בריתות שנכתבו בטר פניו וי"ו שכחות על
התורה. נקראת (תהלים יט) תמימה א' משיבת נפש ב', נאמנה ג', מהכימת פתי ד', ישרים ה', משמחי לב ו'
ברח ז', מאירת עינים ח', פהורה ט', עומדת לעד י', אמת י"א, צדקו י"ב, הנחמדים מזהב י"ג, וספו רב י"ד, ומתקום מרבש
ט"ו, תופת צופים י"ו, וי"ז בו (איוב כה יב). והחכמה מאין תמצא (שם שם טו) פגור א' כסף ב', כתם אופיר ג', שחם ד',
ספיר ה', זהב ו', חכמית ז', כלי פז ח', ראסות ט', תביש י', מפנינים י"א, י"ב פמרת כחש י"ג, כתם י"ד, זכר י"ה, וכנגדן
אמת וציב תבון וקיים וכו' י"ו, ועוד ששכופלין (ב) יהיה ל"ב ח' קשרים לר' ציציות כ' קשרים חרי ל"ב וכו' ת"ב שיניים וכו'
צפורניים בארם ת"ב שכחות בשנה ת"ב פקמים שם שמו שמי בתורה לכך יחזר ארם במצות וכן נ"ב שכחות בשנה ת"ב
בין חופים ובין קשרים לכך סמך ציצית לשבת.

תחתתסמ. רצועות של תפילין שחורות על שם שכתוב (שיר ד א) ישערך בעדר העזים (א) וכתוב (שם ח יא) קרצותיו
תלתלים שחורות כעורב (ב) כל הרצועות מקיפין את הצואר וכתוב (תהלים יז ח) שמרני כאשרן בת עין אבל
ענקים לפי שהריבוי בתוך האש שחור בלובן ומקיף את ישראל.

משנת אברהם

דרשה זו, והפנים יפות מפרש, דהכוונה לומר, דלילית נולות
פסולות, כדליתא נארית י"א, וכן נ"ע, כלומר דאסור לעשות
מלתן זונה דבר של מזה, רמ"א סר"ס קנ"ג וענודה זרה, הכוונה
על שם שהמשחוויה לנהמה למרתה פסולה לילית, אר"ח, סי י"א.
ולא קשה למה דוקא דרשו דרשה זו נדורת הכתוב כאן,
הלא נהרנה מלות מנינו כי זה, כגון: חקת עולם לדורתם, שמות
י"ב-כ"א, את השנת לדורתם, שמות ל"א-ט"ו, ועוד, משום דינו
לדורתם הכתוב נני לילית, אינו מתיישב על הלשון, דמה הוא
הפירוש על כפי נגדיהם לדורתם נר, והנינו לדורתם הכתוב
נאלמע הנו של עשיית לילית, הי' לו להיות נסוף או נתחלה.
אולם פירושו של רבינו מתיישב ביותר, דמלות לילית שאני, דאם
אינו מקיימה כראוי לא נלמד שאינו עושה מצוה אלא
עובר עבירה של איסור שעטם, והדרש של הפנים יפות מחישב
היעזב על האמור תם מגול וכי.

לדורתם הכתוב בסנהדרין.

הדר"ב"ן ז"ל עה"ת, נמדנר ל"ה-כ"ט, והיו אלה לכם לחקת
משפט לדורותיכם נכל מושגתיכם: לומר שתהא
סנהדרין נוהגת נחולה לארץ כל זמן שנהגת נארץ ישראל, לאון
רש"י. וע"ז מניא הרמב"ן ז"ל את דברי המכילתא מניין שאין
ממיתין אלא נפני הנית שנלמד מעם מזנחי תקחט למות, אם יש
לך מזנח אתה ממית, ואם לאו אין אתה ממית. (וראה מה
שהארכתי בזה נח"צ דף ק"י"ח, ד"ה, ורל"תי הנהגות.)
הדר"ב"ן שם הקשה: אצל לא מלאתי נמלה שתלוי נזמן הנית
שילמד נה לדורותיכם נכל מושגתיכם, כי זה יורה
אפילו על זמן הגלות נחולה לארץ, כמו שנלמד נשנית חנ
השנעות ונליסור החדש לחיינו נהם נחולה לארץ נזמן הזה וכי
ע"ש. והיא קוביא חקה.

אולם לפי הדרשה שניא רבינו, דינו לדורותם נא ללמד לדור
תם, אפשר לדורותם הכתוב נני סנהדרין הוא נ"כ ללמד
שאין ממנים סנהדרין אלא נדור תם, אצל נדור של רשעים אי
אפשר למנות סנהדרין כי קשה למלא את האנשים המוכשרים
להיות נסנהדרין, ומה נס אם ישפטו דיני נפשות נדור שאינו
הגון, הלא נע"כ יהרגו רבים על מעשיהם הרעים, והתורה לא
תחפון נמות המת כי אם נאזנו מדרכו וחיה, כדמפורש נע"ז
יח: כיון דחזו דנפישו להו רוצחין — כי היכי דלא ליחייבו, ע"ש.

להחוסים שלו, והמוש הוא טעני לכן אין המוש מרגיש אלא נדנר
שהוא טעני, ואין נאפשרות של המוש לתפוש נר שהוא למעלה
מן הטענע, וכל עיקר של אמונה טהורה היא להאמין נאלוקות
שהוא נדנר למעלה מן הטענע, ולית מחשנה תפיסא נד כלל.

ד"ק לאחר שהתלמיד מאמין שיש מסתורין נעולם העליון למקום
שאין דעתו ושכלו משיגים, ושם נתינו עחו, ועוטה אור
כשלתה, — נדרשות הארכתי נילור מקרא זה — ויש כח אלוקי
המחדש נכל יום תמיד מעשי נראשית, אז ממילא מונן לו שעל
האדם מונה מוטלת לקיים את רלון נוראו המחייבו נכל רגע
ורגע, והאדם חייב להנות נתורתינו הקדושה והטהורה כל ימי
תינו כדי לדעת מה הוא הרלון של הנורא יתעלה אשר יעשה
האדם וחי.

ומטעם זה כתבו את האגדות טרם שהתירו לכתוב את ההלכות,
תמורה י"ה, ניטין טו, משום שהאגדות הן הנסים
המכשיר את האדם הכשרה של טהרה להיות רלוי ומוכן להנל את
הדין וההלכה, כמאמרם, שם, עת לעשות לר' הפרו תורתך, כלומר,
האגדה נעיקרה עושה את האדם — להסם.

ו"א ח"ו משום שאגדה אינה חלק מתורה שנעל פה, ולכך אין
זה כלול נהליסור של נדרים שעל פה אי אתה רשאי
לאומרם נכתב, דהרי נש"ס שם, מקשה ארצ דימי שגנה לכתוב
נאגרת נדרי הלכה לר' יוסף, הא כותני הלכות כסורף התורה,
ומשי דילמא מילתא חדתי שאני, דהא ר' יוחנן ר' לקיש מעיני
נסיפרא דאגדתא נשנתא, ומה רלוי היא מסיפרא דאגדתא אי
איכס נכלל תורה שעל פה, אלא נאמת האגדה היא חלק חסון
ואפשר הכי חסון תמורה שעל פה, משום שהויל מכשרת את
האדם ומקורנו תחת כנפי השכינה, כמאמרם נתוספתא סוטה,
ועתה נשזה לך, זה מדרש, אחר וננית ניתך, אלו הלכות, כלומר,
השדה-הקרקע שהוא מקום היסוד לננין הנית הוא האגדה, ואין
הננין מתקיים אם אין לו יסוד, ולכך התירו לכתוב את האגדות
נכל הזמנים. וראה היעז נפתיחתי לספרי אמרי אברהם, ותענוג.

[ג] **לדור** תם וכי, הפנים יפות נפרשת שלה מניא דרשה
זו נשם הילקוט: לדורתם אין לדורתם אלא
לדור תם ואין תם אלא יעקב שנלמד ויעקב איש תם, תם מגול,
תם מנ"ע, תם משפית דמים, והמ"א סוף הלכות לילית הנית

תחתתסת. (א) במדרש רבה ויקרא פ"ט דרשו שחורה כעורב אלו התאוות.
(ב) צ"ל וכתוב שמרני כששן בת עין (ר"ל השחור שבקין) וכתוב
ענקים לדגודותיך שהרצועות מקיפין את הצואר, חבדור בתוך
תאש שחור בלובן ומקיף את ישראל כמותו למה שאמר ירושלמי
שקלים פ"ו, עין ישראל סי' ל"א.

מוכח בראש פסוק סי' קכ"ו. (ג) סוכת מ"ב א' ולפניו:
קמן הידע להתקטף חייב בציצית וכן הוא בתוספתא הניב ט"ח
א' ורצון צרכין ב' ב' תורית אביו. (ד) ב"מ ס"א ב'.
תחתתסת (א) סוטה ל"ו ב' וכן ב"מ. (ב) צ"ל חופין. ר"ל שחם סי' יו
י"ז ל"ב.

תתתע. (א) כתיב (שמות פו ב) זה אלי ואנוהו וכי איפשר לכשר דם לנזות את בוראו אלא אנאה לפניו כמצות לולב נאה סוכה נאה ציצית נאה תפילין נאים כשרש ספקא בידו אכל [א] לא יעכב כשכיל זה אם יש לו נאה יש לו שפר נפול שפר מצוה ושכר ואנוהו ואם לאו יש לו שכר מצוה לכד כי כל אדם צריך להוחר שיטעשה [ב] מצוה בתקנתה ויקבל שכר גדול.

תתתעא. (א) רבי ישכב חילק נכסיו לעניים שלח לו רבן נמליאל וחלא אמרו תומש מנכסיו למצות ורבן נמליאל לא קודם לארשא הוה ר' יופי בר בון בשם ר' לוי כן היתה הלכה בידם ושכחהו ועמדו השניים והפגישו על רעת הראשונים ללמדך שכל דבר שבית דין נותנים נפשם עליו סוף הוא מתקיים כמו שנאמר למשה מפיני ואתיא כי דבר מנא (דברים לב מז) כי לא דבר רק הוא מכם ואם רק הוא מכם למא שאין אתם יגיעים בו (ישם שם) כי הוא הייכם אימתי הוא הייכם בשעת שאתם יגיעים בו הרי אדם יעמוק בכל כחו בצרכי שמים אע"פ שלא תהא מתקיימת מחשבתו אחר ימים תתקיים ומעליו עליו נאילו תתקיים על ידו.

תתתעב. כתיב (מלאכי ג יח) ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלהים לאשר לא עבדו הרי שנים שעסקו לקיים המצוה אחד טרה והוציא ממנו הרבה עך שיטעשה זהו עובד אלהים ואחר נדרמנה לו בלא טורה וכחנם זהו צדיק.

תתתעג. אחר הלך לפרות שבוים והוציא ממנו הרבה והלך שם וכשתגיע שם במרחים גדולים לא תפסיק לבא שם עך שבא אחר ופראם בלא טורה והסמן הרי זה שטרף הרבה והוציא משלו יותר וזוהו גדול זהו עובד אלהים ואותו שפראן בלי מסון או כמעט מסון בלא טורה זהו צדיק הרי אחר שרדף אחר תבירו בהרם שלופת והנרדף נחבא ולא מצאחו הרודף ואחר היה מבקש אדם ולא לתורגו אלא לתופשו כדי להתנדך ידו או אחר מאבריו שאין הנשמה תליה בו והתך לו אבר אחר דע

משנת אברהם

מצות עשה הנעשית שלא בשלימות

סימן תתתע"ע

התכונות לעשיית המצות בכלל מצוה.

[א] לא יעכב וכי. תשמע מדברי רבינו שלח לא להשהות את המצוה נכדי לעשותן אח"כ ביותר הדור, ורלה מה שהארכתי נח"ל סימן תנ"ד, נדנרי החכם לני סימן ק"ו. ונארות פנים מחירות ס' ה', ונדנרי המנ"ח ס' כה"ג, ע"ש.

ידוע ומפורסם, וכבר ראיתי נדפס תשובה, שהשיג הרנה"ק הכהן זקל"ה תלונגין על דבר שהיו מערעם על הגדיק ה"ק ר' ליינלי ליגד זקל"ה שהיו מחחרין לעשות את גרית מילה שה"י הגדיק הג"ל מכוונד נסנדקאות, והוא ז"ל דרכו נקודש ה"י להיות מן המחחרין הכשרים, והשיג הגאון הכהן זקל"ה, יאח גדיק דרכו, כי מצוה גדולים, כדליתא נסוטה, ואין לחוש על שהיו מצוה, כי מה שמשפין הוא לנורך הדור מצוה ומותר. וכן מרן ז"ל נעל תידושי הרי"ם הגדיק את הגדיק.

ובאמת יש שני ענינים נמשה המצוה לנורך הדורה, (א) אם לא ינרך על אחרונ ניוס רלשון ננקר נגנול שמלפה לקבל אחרונ מהודר סמוך למנה, וכדומה נכגון זה נחלקו הסי"ו והפי"ו, (ג) אדם שמתכוון עזמו, נמחשנות נעלות המתטהרות והמקדשות את לנו, למנות אחרונ, ומן הנקר עד סמוך למנה הוא מושג נקדושה וטהרה או נדיני המצוה של אחרונ, או נתכליתה של מצוה, על מה היא נלה ומה תכליתה לתקן את האדם שנעווה על מצוה זו, ולכן הוא משהה את המצוה עד סמוך למנה, ומסתנר, דהמצוה הנעשית נאיתור זמן אפילו, לאחר שהאדם התכוון את עזמו לעשות נלוסן האמור, מצוה זו נעשית מהודרת והרנה יותר יפה ממצוה הנעשית מסתם נני אדם, אפילו כשהם עושים את המצוה נדיוק ונזמנה.

אולם נראה דאלו המשהים את עשיית המצוה מסוג הנ', לא נכללו כלל נסוג משהים את המצוה, כי הלא גם התכונותם לטרידת מחשנות נמצוה הוא נכלל עשיית המצוה, כי אין הסתייגות נשיעור של התכונות והכנה למצוה, אלא כל מה שיעשה האדם לנורך המצוה הרי היא נכלל עשיית המצוה. זה מתאים לתשנות הרמה של הכהן זקל"ה הנ"ל ורלה מה שכתנתי נדנר התעסקות והשתדלות נמצוה טרם זמנה נכדי שיוכל לקיימה נזמנה, נספרי ח"ב, דף קצ"ע, נהערות למכתבו של הגאון ריא"ה הרנוג ז"ל, הרנ הראשי דלרן ישראל, ע"ש.

[ב] מצוה כתקונה וכו'. מרהיטת לשונו של רבינו נראה דנל לומר, דאם אי אפשר לו לקיים המצוה נהדור, כגון שאין לו כסף לקנות אחרונ מהודר אל יעכב ולא ימתין, כי על כל פנים אם יקיים המצוה כפי האפשרות שלו יקבל שכר על עשיית המצוה הגם שלא יקבל שכר של הדור מצוה, אבל אם יש לו אפשרות לקיים את המצוה נהדור והוא מקיימה גלל הדור, כגון שידו מספקת לקנות אחרונ מהודר ומתחת קמנט קונה אחרונ שליט מהודר, הרי איט עושה המצוה כתקונה, ואינו מקבל שום שכר, והוא דנר חדש, ולעת עתה לא אדע מקור נפתח לסנדל זו, אולם נדומה ליה כתנ הרמנ"ם ז"ל נפיה"מ סוף ננעים, לענין טהרת המצוה היינו שני לפורים, וען ארז ולזונ נוהג נין נזמן הנית ונשאל נפני הנית, ונארץ ונחון ללרץ, אלא מכיון שאין לנו נית המקדש, והמצוה ישאר מחוסר כפרה, לכן אין המצוה עשה דומה את לית של נילוח הראש והזקן, דאין עשה דומה לית אלא כשתיקיים העשה על "השלימות". והוא ז"ל מסיים זהו מקום ספק והעיון. ע"ש. מנודר מדנרי ז"ל, דעשה שליטה נעשה נשלימות אינה עשה, ואם התם דמה שאין העשה נשלימות הוא שהמצוה נשאר מחוסר כפרה, והוא דנר שאין נו לורך כלל נזמן הזה, דמחוסר כפרה איט אוכל נקדשים, והגם דיש מצוה רחוי על המצוה שיטהר את עזמו כמו שכתנ סם נפיה"מ, מכל מקום הואיל שאי אפשר לקיים את המצוה נשלימות אין זו מצוה, ואפשר דהמקור לדנרי הרמנ"ם הוא מהא דירושלמי תלה, אלה המצות, אם עשיתן כמזותן הרי הן מצות ואם לאו אין הן מצות, ונמק"ח הארכתי נדנרי ירושלמי אלו, והגם דאין דנרי הרמנ"ם הג"ל דומים ממש לדנרי רבינו, דהא לפי הרמנ"ם גם נשאי אפשר לקיים המצוה נשלימות כגון הנחת קרנט נזמן הזה, נ"כ מנטל המצוה מה שליט כן לדנרי רבינו, אבל הדנר מסתנר, דלענין עשה דומה לית, כלומר, שיעשה אדם עזירה נכדי שיקיים העשה, אין העשה דומה את לית אם אינו מקיים את העשה נשלימות, אפילו כשאין נידו לקיים נשלימות, אבל כשאין כאן לית, נודחי שתיי לקיים את המצוה אפילו כשאינו יכול לקיימה נשלימות, אבל כשיכול לקיימה נשלימות, או נלשון של רבינו, כתקונה" ולינה מקיימה נשלימות, אפשר דאין מקיים המצוה כלל.

תתתעא. (א) שם בירושלמי.

תתתע. (א) שבת קל"ג ב' מבילתא בשלח מסכת דשירה ע"י ירושלמי מאה ע"א ה"א.

לך כי כדאי שמים בעולם תבא נקנש יותר אותו שחשב לחרת ועל זה לא אמרו (א) כחשבה רעה אינה מצרפה למעשה (א) שהרי רדף אחריו ונמנמה מחשבתו לחרת. תתתעד כתיב (משלי ג' ז') אל תהי חכם בעיניך ירא את ה' וסוד פרע, אל תאמר אם אעשה אותו וזכות יכול לבא לתקלה שלי לכך לא אעשה אותו וזכות, וכן לא יאמראם לא אעשה אותו דבר שאינו הנחן לא יהי תקנתי שהרי (א) יואב ואביתר חשבו אם לא יקורו לארצות (א) לא יהי תקנתם ונבשלו.

גם כאן כתוב ענייני צדקת

תתתעת. (א) כל שהרבים צריכין לו קודם להחיותו שהרי לענין מוטאה יטמא משוח מלחמה ואל יטמא פגן (א) אבל להחיותו משוח מלחמה קודם לפגן.

תתתעו. בירושלמי (א) אמר רמז (ר' יחושע בן לוי) בשם ר' אבמינא (כפות אשת חבר וחי עם הארץ) (א) כפות אשת חבר קודמת לחי עם הארץ מפני כבודו של חבר לא אמרו אלא כפות אשת חבר כחי חבר אבל אם חי... זה להחיות חת לכפות אותו של להחיות קודם הוא אמרו ורבו ואביו קומדין בשביח הוא קודם לאביו ואמו ורבו לאביו דוקא כשאשת חבר כחבר וטובה למקום (ב) וטובה לבעלה וטובה לטובים אז כפות אשת חבר קודמת לחי עם הארץ ודוקא מה שצריכה לכפות שאי אפשר בלא הכפות אבל להתקשט חי עם הארץ קודם.

משנת אברהם

סימן תתתע"ג

הזורק חי לדרוג את חבירו ולא הגיעו.

הסתכוון להרע לחבירו ולנסוף נעשה לחבירו על ידי כך טובה גדולה, לרדף כפרה, המתכוון לעשות רע ועשה על אחת כמה וכמה. וראה נדנרי רבינו לקמן סימן תתתרכ"ה.

סימן תתתע"ד

(א) לא יהי וכו'. כלומר, יואב ואביתר לא עזרו לאדניה נשניל שחשבו שהוא יותר הגון למלכות מאלהם, דכולם ידעו שאלמה יותר ראוי והגון, אלא שהיו נוגעים נדנר, כי יואב ידע שנלצו של דוד עליו על שהרג את אנדר ועמשה ואנשלוס, והיי מתירא שדוד יזוה את אשר ימלוך תחתיו להרע לו, וכן אביתר הכהן שנסתלק מן הכהונה על ידי דוד כשהי דוד נוצח מפני אנשלוס, ושם תחתיו את לזוק לכהן, ולכן הנין שאלמה לא יניחוהו להיות כהן, ומזד נגיעה זו נחר נאדוניה. עי' רש"י ושאר מפרשי הכ"ד.

סימן תתתע"ה

פגן ומשוח מלחמה שלא בשעת מלחמה, פי קדים. (א) אבל להחיותו וכו'. כן פירש"י בהוריות י"ג ד"ה להחיותו, הוא קודם לסגן משום נדנר נריכס לי למשוח מלחמה לנרדף מלחמה טפי מסגן. עכ"ל, וז"ע אם שלל נשעת מלחמה, גם כן משוח מלחמה קודם לסגן, או שאל דוקא נשעת מלחמה, משום דלא הנדנר נריכס לו, אבל שלל נשעת מלחמה הקדוש קדוש קודם, וקדושת הסגן מרונה מקדושת משוח מלחמה.

סימן תתתע"ו

(א) כמות אשת וכו'. ראה נח"י דף רנ"ג דנחקתי נפירושו של הירושלמי, דליך ס"ד לדחות הלל נשעת משום כמות אשה, ופירשתי דכל השאלה היא רק לענין השנת אבירה, ע"ש. ומדנרי רבינו כלן אין הכרע.

נשים צדקניות - איכותן.

(ב) וטובה. לנעלה וכו'. משמע שאפילו טובה למקום וטובה לטובים אלא שאינה טובה לנעלה, אין לה דין אשת חבר, כי מה שהיא מתקנת נדקנותה למקום ולטובים הרי היא פוגעת נאייטותה לנעלה החבר. ואל תתמה איך תלוי כזאת, כי כבר ראינו נדקניות למקום ולנריות ורשעניות לנעליהן היסורים והתמימים.

(א) שהרי רדף וכו'. כלומר, דעד כאן לא אמרין מחשנה רעה אין הקנ"ה מלטרפה למעשה, אלא כשלא היי רק מחשנה נרדף, משום דמה שלל הוציא את המחשנה לפועל, הרי זו חורה ממחשנתו הרעה, אבל כשעשה מעשה אלא שהמעשה היתה ללא יועיל, הרי לא חר ממחשנתו אלא שלל עלתה לו מעשה, כעין שגלייר רבינו שהנרדף נחאל, דהרי זה דומה למי שזרק חן להרוג את חבירו והחן לא הגיע את חבירו, דהגם נדניי אדם אין מענישין את הזורק החן דהא לא התהווה כלן מעשה של ריחה, והעונש של נדיי אדם אינו אלא על הפעולה, אבל נדיי שמים הרי הוא נענש כרונת, כי הגם שאין כלן פעולה של ריחה אבל פועל של רונת יא כלן. ומקור לדברים אלו הוא מש"ס מיר כ"ג אשה הפרס והי יסלה לה, נאשה שהפר לה נעלה והיא לא ידעה הכתוב מדנר שהיא נריכה כפרה וסליחה, וכשהי מגיע רע"ק אלא פסוק זה היי נוכח ומה מי שהי מתכוון לעלות נידו נצר חויר ועלה נידו נצר עלה טעון כפרה וסליחה, המתכוון לעלות נידו נצר חויר ועלה נידו נצר חויר על אחת כמה וכמה וכו'. דלכאורה קשה למה ינרדף לכפרה וסליחה, הא לא עשה שום מעשה של איסור ורק כוונתו היתה לאיסור, והאל מחשנה רעה אין הקנ"ה מלטרפה למעשה, אלא דשאי הכא דעשה מעשה, היינו אכילה שאכל מה שעלה נידו נכוונה לאכול דנר איסור, מחש כדנרי רבינו. וראה מה שכתנתי נח"א סימן ד', נדנר הטרפות מחשנה למעשה.

ובמקום אחר נירתי את הכתוב: כה תאמרו ליוסף אלה של נא פשע אחיד ומטחמס כי רעה נמלוך - וינד יוסף נדנרם אליו, נראשית נייז, ולא נתפרש למה נכה יוסף נאחמה עשה דוקא, והספורנו נדחף לפרש: וינד יוסף נהזכירם את אביו ואת חתנו שלל חשדו. ע"ש. אלא דע"י המכירה שמכרוהו עשו לו טובה גדולה, דלא היי עולה לנדולה אם לא שמכרוהו למנרים, ונכן נהמכירה עלמה לא עשו, האחים שום עול, אלא שכוונתם היתה להרע לו, כמו שהשיי להם יוסף. ואתם חשנתם עלי רעה אלוך חשנה לטובה, ואין זה דומה למתכוון לנצר חויר ועלתה נידו נצר עלה, דשם לא עשה שום דנר טון נמה שאכל נצר עלה, אבל אלא אחי יוסף היתה מחשנה להרע ומתוך מחשנה זו ינלה לו ליוסף טובה גדולה, ומכיון ששמע יוסף שיעקב אביו הורה דגם על מחשנה רעה כזו האחים נריכס כפרה, ככתוב. של נא לפשע אחיד, נכה יוסף כשם שרע"ק נכה, ואמר מה מי

תתתעת. (א) הוריות י"ג ד"ה ע"ש.
תתתעו. (א) שם פי"ג הי"ד.

תתתעו. (א) פירושין ל"ט ב'.
תתתעו. (א) מלכ"ט א' א' ד'.

תתתתתעו. ראובן היה עני ושלה לרב אחד ככתב תכתוב לארץ מרחקים שיתנו לי צדקה אמר הרב לעני אחר אם תחפון אכתוב שיתנו גם לך אמר [א] לא יתכן מפני שימסעו לאותו עני שביקש לך תחילה ותוא יהודי טוב לכך אל תכתוב עתה שיתנו לי. כל גרמות של חפרין שאדם קעשה להכירו עתיד ליתן את חרין כאלו נזל. תתתתתעו. לאחר נשלה כסף ממקום אחר וכתב זה הכסף ילוח לחצי ריוח ויתנו הריוח לסלתי כל ימי חייו אחריו לעניים ואותו סלתי לא רצה לקבל אמר כבר נודע לעניים ואומרים סלתי נחל אותנו וכבר יודעים העניים [א] ואומרים מתי ימות סלתי כדי שיתנו לעניים מי שרוצה יתן לי סעט כיד ולא לצפות מריוח אבל אם לא יודע לעניים אחרים וחכמה הרבה [ב] והריוח יהיה הרבה לא יהיה חושש [ג] ומן המוכתר שאדם מיד יתן המתכוין בשיש עני טוב שיתן לו הריוח ויתפרנס עמו. אחר כך טוב לחלוח עבור ריוח.

לתתתתעו. אחר כך טוב לחלוח עבור ריוח. במעות עך שיכא שום אדם טוב ואתן לו אמר לו כן. בא אחר ואמר ברברי זה אמר לו אפוד אתה להריוח אלא יחא מנתחים בידך אל תריוח בהם בא שלישי ושאל לו כדברי אילו אמר לו הביאם מיד למקום שתמצא עניים טובים או תתנם מיד לצדיקים שבקעירך שיממרו אותם עד שיכא לידם עניים טובים אמרו לו תלמידיו דברין חולכים בשלשה דרכים למח חלקת דברין אמר להם כי למי שהוא צדיק ואני יודע כשיכא לידו עניים טובים אני יודע שבשכיל ריוח שלו לא יעכב המעות בידו ויתנם מיד להם לכך אמרתי תריוח בהם ותוא נאמן שכל מח שיריוח לא יקח אלא שלח. לאותו שאמר אמר אתה להריוח ידעתי כי נאמן הוא ואם יכא עניים שיתנם להם אם לא יריוח בהם ואם יריוח בהם אם יכא לו עניים אמר אמתין עד שיכא יותר טובים ועוד שאינו כל כך קשיר שסא לא יחיו לו מזומנים המעות כשיכא עניים טובים. ולאותו שאמרתי תסירם מיד מיד שאינו נאמן לעכבם בידו ועוד קרוב לעירו מזומנים עניים טובים ועוד אם יוכל אדם לשלוח ליד טובים אפילו הם למקום רחוק אין לעכבם בידו כדכתיב (משלי כא כא) רדף רדף צדקה וחמר אם אין עניים טובים בעירו שיתן לעיר אחרת, וכן שאמרו [א] מעשר עני עניין אחר הוא.

תתתתת. אחר נדר לתת לצדקה כסף כמה לימרים ואח"כ לא נתן לצדקה אלא עיכב כמה שנים וחריוח הרבה באותו כסף ונעשה עני אותו היהודי וירד מנכסיו ואמר להם כיון שאני ירדתי מנכסיו אם אוכל לקחת ליחנות מאותו כסף אמר ליה לא תוכל לקחת כיון שלא נתתה אותו מידך ואמרו להם תלמידיו למה לא יקח כיון שהוא צריך אמר להם אילו כשנדר נתן מידו ליד צדיק נאמן לתת לעניים ונעשה מי שנתנו עני ראוי להחזיקו מאותו כסף אם הוא קיים מאחרים אבל נדר ולא נתן מידו וחטא שעייבנו שלא נתנו אם אוסר שהוא יחנה נמצא [א] חוטא נשבר וכל אדם יחשוב שסא אחיה עני ואקח ולא יתן מידו לכך לא יחנה זה מחם ויתנם לתת לעניים טובים או יתנם לנאמנים שיחלקום לטובים.

משנת אברהם

רשעים, ואלו שנתחיינו גלות נוזלי רשעים הם, נאלו נחמר דקללתם נחנם לא תנא, אנל קללת חכם אחריו חכם דאפילו נחנם היל נאה, ונכן אותו סלוני מהעניים שחל יש נהם חכמים. [ב] והריוח יהי וכו'. המדובר נההטת, כלומר, דוקא אם הריות הרנה כזי הספקה ללדס אחד לכל הפחות, אז נכון שהטתן ילוח לחצי ריוח, אנל אם אין הריות כזי הספקה, מוטע שיחלק את הקרן. [ג] ומן המונחר וכו'. ננלפס: תתלנז: לזקה מן המונחר אלדס יתן מן היר הנחכוין כשיש עני טוב שיתן לו הריות ויתפרנס וכו'. ונראה דהכוונה דהלדקה וון המונחר הול שהטתן יתן מן היר, כלומר שיולל את הממון שהנגיל ללדקה תתחת ידו, ולא יהי אותו הממון אללו, כי לפעמים יטרך הטתן לכסף וימנע תליתן את הכסף אשר התכוון ליתן נרלשונה, וזה כוונת פי' "המתכוון" כלומר, ונה שהתכוון וחסג ליתן, ועוד מוסיף רבינו ולומר, כשיש עני טוב, כלומר לחתן, מהרלוי ליתן לו הכסף בעיקר לחצי ריוח, ויתפרנס זה העני מלוחת הלוחה, וחצי הריות שיתן הוא יתן לעניים אחרים. ובהלדפס חסיים: ולס אין לחתן להפקיד בידו יתן מן הקרן לעני. כלומר, ולס אין העני לחתן, לא יעכב אללו עד שידתן לו עני לחתן, אלל יחלק את הקרן ולא יעכב ממון של לזקה תחת ידו, כללעיל. ונה ניותר מונכס הדברים האחרים נסיתן הסמון דלקתן.

סימן תתתת"ם

המיוק ממון של צדקה

[א] חוטא נשכר וכו'. נחולין קיל קייל דהנוזיק מתנות חנירו לו שאלכן פטור מלשלס, ומי גרע פשיעה של אותו אדם שעיכב את ממון לזקה אללו ממזיק מתנות וכו'. ולמי' דתס דילפינן מזה יהי' משפט, דוקא כשהן נעין ניחא, דהכא תיירי שעדיין הכסף נעין, אלל למי' חטא ממון שאין

סימן תתתתע"ו

עני המתוך בחררה

[א] לא יתכן וכו'. לכאורה נראה כאל דאפילו ננוניסה והפקר ותתנה, ישע לדין של עני המתוך נחררה ונל אחר ונטלו נקרא רשע, ועיי' נחוס' קידושין כ"ט ד"ה. עני, ונחוי' ס' רל"ז, אלל דלפטר ללדקה שלי דחתי לפאה, דשנינו: נפל לו עלי', פירס עליהו עליה מענירין אותו ממנו, דמשמע דלוחו שנטלו לא תקרי רשע, ופירי הרמנין ז"ל דהטעם נושוס דלא הול נלנר מחזר אחריה שהרי כל העניים מהפכים אחריו כמו אחר הפאה. ראה ננו"ל, אולס נראה דאין תכלן רל"ז, דהעני השני נענמו אפטר דהיי' נותר לו לכחונ ללוחו הטתן שיתן לו הגס שידע שכר קדונו הרלשון, אלל דעיקר הקפידל נכלן היתה אלוחו הרנ לא יכתוב וינקש נעד העני השני ללחר שהעני הרלשון קוס ונקש מהרנ. ולס יכתוב הרנ שיתנו גם לשי הריו הול גורס הוזק להרלשון, ולו להרנ אין תירן שהיל לזקה, כי הול לענמו לא נלרך ללדקה. והכשנע מדברי רבינו הול, שאפילו ננדר שאין נו חטא עני המתוך, כגון נלדקה וותתנה, אסור לו ללדס שלישי להשתל נעד עני אחר ללחר שהעני הרלשון כבר הפך נה. ונמליאה והפקר יש לעיין, דהגס שאין נלדע השלישי לקנות נג, אנל הרשות לו לקנות, לכן אולי נושוס חני דזכי לנפשי' חני מתי להשתל לטונת אחרים. ויש להאריך נזה.

סימן תתתתע"ח

[א] ואומרים ונתי וכו'. אין הכוונה שהעניים נתפלתן על פלוני שיתות זיקו לו, דהא נמכות יל, אחריו ה' חללו ונייתי והכתיב: כן קללת חכם לא תנא, אלל אלוחו פלוני לפנים תשורת הדין עשה שלא רנה להקיט את העניים. ועוד אפטר דמה דלמירין סס היינו דוקא נסתס בני אדם, או

תתתתע"ט. (א) ריל שכתוב ואלו בשעירך ושכנו דברים כזי יב.

תתתתפא. מעשה באיש אחד שחיה בידו ממון של צדקה הרבה [א] ואמר במשבת שקלים (א) אין מדיחין וכו' חביא האיש הצדקה עמו והספידה ונאבדה וזיה פשיעה שלו ולא שאל מזקני הקיר ואחר שנים באותן דרכים הלכו מזרעו ונכשלו וזכרנו וכו'.

תתתתפב. כתיב (משלי כז ב) יהלך זר ולא סיד נכרי ולא שמתוך יבקש אדם רחמים שלא יביאנו הקב"ה לידי נפיון אחד חיה עשיר וראה אחד עשיר שנתן ממנו ביד בני אדם פוכים להריח לחצי ריוח ונעשו קנינים ונעשה ששלחו באותו ממון לצורכם עד שיריחו וישלמו ואמר אותו שהממון שלו לאתו עשיר ראה מה עשו לי אותם פוכים אמר הקשיר לקולם לא חיתתי קושה כהם אמר לו החכם אל תרין את חבירך עד שתניע למקומו קל לך לחלל את עצמך, לא חיה זמן מרובה עד שהקשיר עשה יותר ברע מהם אמר החכם על כיוצא בזה הקב"ה מנפה לך שלא ישבח אדם את עצמו ויבקש שלא ינפה אותו הקב"ה (א) וכתוב (שם ו ל) לא יבחו לנגב כי יגטב [א] למלא נמשו כי ירעב וכתוב (שם ל ח) ראש תעור אל תתן לי תו'.

משנת אברהם

אי אפשר להקליט צוה את הדין, דמי שהוא רענן חלד ויוכל לנא ע"י כך לפקוח נפש, נודלי שאין לו דין נגב, ואפילו למ"ד דאסור להגיל את עלמו נממון של חנירו לא אמר דהעונר על זה מקרי נגב וישלם כפל, וראה מה שכתנתי נאריכות נח"ל דף פ'. דנדר פקוח נפש ואיסור גזל.

אולם דברי העיקרים יש להם מקום לפי דברי המכילתא משפטים על הכתוב אם המלא תמלא נדו; אבל המתנגב מאחר חנירו והלך ושנה דברי תורה אע"פ שהוא נקרא נגב הרי זה זוכה לענשו ועליו הוא אומר לא יבחו לנגב וכו', לנסוף נמלא מתמנה על הנגור וישלם שנעמים, שנאמר ואת כל הון ניתו יתן, ואין שנעמים אלא דברי תורה, שנאמר אמרות ה' אמרות טהורות מזרק שנעמים. ע"ש. הרי דרנותיו הסינו את המקרא מפשטו, כלומר, דגם הנוגב למלא נפשו נגב הוא, אלא הכוונה על המתנגב לשמוע דברי תורה, ומתישב המקרא המסיים ישלם שנעמים, דלעולם אין הגנב משלם פי שנעה, ואין תכלן פירכא להסוגרים דגם גזל וננינה הותרה נשגיל פק"ג דאין המקרא הזה דלא ינזו חיירי נשיב פק"ג דזו פק"ג מתיר לכל עזירות שנתורה חוץ מן ג' החמורות.

הגונב למלאות רבעונו אין בו משום לא תחמוד.

ומסופקני, אפילו לאלו השיטות דאסור להגיל עלמו נממון של חנירו ויש צוה איסור דלא תגנוב ולא תגזל, אס עונר ג"כ על לא תחמוד ולא תתאוה, כי ענין החימוד והגזל שהם קשורים זה צוה הוא כפי אשר נילר הרמזים ז"ל נפ"ח מה"ל גזילה שהתלוה מניחה לידי חימוד והחימוד מניח לידי גזילה — שנאמר וחמרו נתיים וגזלו, אבל הנוגב או הנחל מחמת רענן לנאס, ורק כדי להשקיע את רענונו, אין הננינה או הגזילה תולדת החימוד, אלא תולדת הרענן, והוא דבר טעני שאי אפשר לו ללמד להתגבר על רענונו החוק אס לא שימות. וניתר הדבר מפורש ברמזים נספר הנאות ל"ת רס"ו. שכתב: ונאור זה שאס ראה דבר יפה אצל אחד, אס נגרה מחשנתו עליו והתלוה בו עבר על לא תתאוה, משמע דלא תתלוה הוא דוקא כשהיא פועל יואל מחשנתו, כלומר, אלמלי ה"י משיס מחשנתו דנדר הנגן, לא היתה מחשנה זה עולה על לכו, או אלמלי ה"י חושב נודל ערכה של הענינה להתלוות לחפץ לא לו, לא היתה התלוה נגזרת עליו, אבל נרענן חוק, שאין נכחו של אדם לנטלו אפשר דאין זה נכלל בכלל חמדה ותלוה. כמונן שאין המדונר ממי שהוא פתח רענן, דהרי יש אפשרות לאדם להתענות יוס או אפילו ימים, אלא המתכוון על מי שלא אכל כלום כמה ימים, וכחמתיו הולכים ומתמעטים נאופן שהדבר נוגע לפק"ג נכונן זה אפשר דאפילו אלו הסוגרים דאסור להגיל עלמו נממון חנירו אס נותן דמים נעל כרחו של נעל החפץ, אפשר דאין כלאן אס איסור.

לו תנעין, הכל ממי נדקה הרי ממון שאין לו תנעין. ואס נחולין אמרין ממתיני דנעל הנצית שה"י עונר ממקום למקום ואריך ליטל לקט שכחה ופאה ומעשר עני, נוטל, — וחכמים אומרים דאין מחזיר משום דעני ה"י נאותה שעה, ואפילו ה"י עשיר משלם רק מחדת חסידות אצל לא מדינא, משום דלא נרע מחזיק. וע"י נצ"ק קי"ז: הוא נגרא דהוה מפקיד נצי ארנקא דפוריון שנויים סליקי נגני עליוי שקלה יהנה ויהליהו, אהא לקמי דננא פטרי, א"ל אזני והא מניל ענמו נממון חנירו הוא, א"ל אין לך פדיון שנויים גדולה מזה, ונחוס' ש אף ע"ג דמשמע דה"י אמרי, מדלא מפליג כדמפלגי לעיל, מ"מ הואיל ולא ה"י לו נאותה שעה מה ליתן להם חסונ פדיון שנויים, ע"ש. ולפי זה הא דלמר נצ"ק דפטור משלם היינו מלד הדין אצל מחדת חסידות חייב לשלם כדמסיק אס נחולין ק"ל. — וא"כ הכל ממי נעשה אצל לפני החכם לשלם אס מותר לו ליהנות מממון של נדקה אשר נדו, ה"י עני, למה לא יה"י מותר לו לקחת מלואו ממון, והלא פרנסת עלמו קודמת לכל אדם. ודוחק לומר דקנסא קנסי' איתו חכם כדי שלא יה"י כל אדם מחזיק ומעכב ממון של נדקה וחושש שמה יעני, והוא משום מנדור מילתא נעלמא ולא מלד הדין, אולם נראה דמקור לדברי רבינו הוא מהא דחולין ה"ל, אלא דסוגר דאפילו למ"ד דהטעם דהמזיק מתנות כהונה דפטור הוא משום דהוי ל"י ממון שאין לו תנעין, הלא כתנן, התוס' אס ד"ה. ואינעית איתא, דלפי הטעם הזה, פטור רק נדיני אדם אצל חייב נדיני שמים, לכן גם כלאן זה שעינב כסף הנדקה ונרס הפסד לעניים, חייב נדיני שמים ואס ההלכה כמ"ד דהטעם משום דכתיב זה יה"י משפט הכהנים, פטור דוקא כשאינו נעין, והכל הכסף עדיין ה"י נעין. וראה מה שפלטמי דנברי הש"ס חולין ה"ל, נח"ג, דף ל"ה. ע"ש.

סימן תתתתפ"א

אין עושין משא ומתן בממון של צדקה.

[א] **ואמר** נמשכת וכו'. כלומר, אין משתכרין לעשות מסחר ומשא ומתן נממון של צדקה, דילמא מתרמי להו עניא וליכא למיתנא ל"י, — והרמזים השמיטו אע"ג דהלכה כרע"ק מחנירו, — ואין זה ענין כלל להשאלה אס מותר להלוות ממון נדקה נרניית, כמו שכתב נמת"ק, וראה נח"ג, דף קכ"ז דאס הארכתי נענין רנית לאורך מנאו. ע"ש.

סימן תתתתפ"ב

הגונב למלא את נפשו, והגונב בשביל פקוח נפש.

[א] **למלא** נפשו וכו'. ראה נמת"ק נאס העיקרים שלפי האמת הנוגב למלא נפשו דין נגב לו, ומלד הסגרא

הממון שהרי אנו רואים אותם מסכסכים בכמה דברים בחלוף ואמת וזה שהרי הממון לא יבחו לנגב כי יבחו למלא נפשו כי ירעב משלי ר' י' וזו מוסכם אצלם ובלתי מנוגד ואינו כן לפי האמת, אבל אם נבדא ישלם שבועתים כו'.

תתתתפא. (א) פיר היג וכחובות ק"י ב' : אין משתכרין בשל הקוש ולא בשל ענינים אבל כתב מהרש"ל סי' רכ"ב שטורא להלוות מעות צדקה ברבית.
תתתתפב. (א) חובו בעקרים מאמר ב' סכ"ג : אין חור להספק אורי הסכמה

תתתתפג. אחר אמר לחכם פלוני הלך לעולמו ואמר לי לתת כך וכך על פיך לעניים טובים למי אתה, אתה פלוני ופלוני שחם טובים אם טוב בעיניך אמר לו החכם אם אתה היית רגיל לתת לקרוביך ואתה רוצה [א] לחקל מעליך במסמך של פלוני שנתן לצדקה כשהלך לעולמו ואתה עשיר דע כי עק הוא לתת שנמצא שאתה נזול לעניים ואם אתה לא תמקט פלות לקרוביך מה שהיית רגיל הרי נחלוק להם ואם לאו לא נחלוק להם.

תתתתפד. אחר היה לו כסף ואמר לחכם תחשוב למי אתה יהיה מצוה רבה אמר לו החכם לפלוני ופלוני שחם עניים ושובים תמר כלבו ואמר בן יחיה למחר בא לפני החכם אמר לו יש קני אחר אם היית ממקט לאותם שאתמול אמרת כדי שיתן גם לאחר אמר לו ביה [א] שאינו יותר טוב מאותם שאפירתי לך וכבר נפרתת אל תמקט לאלה אלא אם יש לך מקוה אחרים תן לו ואל תמקט לאלה.

תתתתפה. רב אחר שלח לקהילות שלוחו לשלוח לו צדקת וקודם שחזר שלוחו מת הרב והיה לרב יורש אמר לו הזקן ליורש מה ששלחו לאביך [א] קח הכסף [א] השלם מה שחייב אביך תמקט חובותיו ותחשוב כאילו הכסף בא ליד אביך בקודם חי ותרע אם היה חי היה ממרנפם [ב] לכן תן להם.

תתתתפו. כתיב (שמות לח ה) קחו מאתכם תרומה מאתכם משלכם מאשר אתכם למעוטי אם ראובן חייב לשמעון וערין לא שילם לו [א] אין לשמעון להקריש אותו חוב לכך נאמר מאתכם ועוד עשיר שכלוה לעני מצוה קרשה ואם היה מקריש מה שביד העני נמצא מצוה הבאה בעבירה לכך אמר קחו מאתכם תרומה.

תתתתפז. אחר הלוח מקוה לעני [א] שידע שהמץ לשחוק והיה דוחקו לפרוע לו אמרו לו הלא פתיב (שמות כג כד) לא תחיה לו פגושא אמר לא להוסיף הלייתי מקוהי ומצוה אני קרשה שאקחם מידו.

תתתתפח. ראובן שהיה עני ואמר לשמעון שהיה עשיר תלוח לי ואם לא אתה עד אותו זמן אמרתי בזה ואמרע לך וכן חזקן ושמעון רואה שמוכר ראובן הפציו בזול כדי שישלם לשמעון ואמר שמעון לראובן אל תסחר למכור בזול אע"פ שמכר בשביל שישלם לו לא תחיה לו פגושא מה [א] שמוכר בזול כאילו הפסיד לו.

שנת אברהם

סימן תתתתפ"ג

חיוב לתמוך קרובים עניים יותר מכפי כחו

יותר טוב מהראשון מנאל שאין כאן טעות, ולכן אסור לשנות דהוי כנודר ללדקה כדאיתא גירושלמי מנאל נמרדכי פ"ק דג"ב וגי'ד, רכ"ח י"ב.

סימן תתתתפ"ח

[א] קח הכסף וכו'. כלומר, דמיד כשקבל השליח את הכסף זכה בו הרב, משום שאין הנותן ראשי לחזור בו, כמנאר נהו"מ ס"ק כ"ה, שאם הי' המקבל עני שאין לו ר' זח נעשה נדר ואינו יכול לחזור בו. וכל זה דוקא אם קבל השליח את הכסף קודם שמת הרב, אבל אם מת הרב קודם, נודאי שלא זכו בו היורשים, כי הנותן לא נתן אלא לרצו ולא ליורשיו, וגם השליחות מלד המקבל נטלה, ועי' נב"ק ק"ד: נרש"י ד"ה שכיב רבי אגל. ע"ש.

[ב] לכן תן וכו'. ראה נתוס' כתובות פ"ו. ד"ה. פריעת נע"מ. דוקא נדאיכא אחרות נכסים, אז מלנה על היתומים לפרוע חוב אניהם. ע"ש.

סימן תתתתפ"ז

[א] שידע שחפץ וכו'. אינו מונע, דלמה הלוואה מתחילה, הלא ידע שהלוה רוצה לשחק בקוניה, ואולי נריך להיות: ולא ידע שחפץ לשחק.

סימן תתתתפ"ח

המסר ומניעת הריות לענין תולדו של מועד.

[א] שמוכר נזול וכו'. כלומר, ראונו לא הפסיד נה, כגון שלא נתן יותר נעד החפנים ממה שהוא מקבל נעדם עתה, אלא אם לא ידחקו הנעל חוב ימלא קונה שיגלם נעדם יותר, ואין זה נעלם אלא מניעת הריות, אבל מכיון שעתידי נמלא קונה על מקח יותר גדול, הרי הפגלים שווים יותר, ואם מוכר אותם עתה נמחיר כמוך הרי זה הפסד.

סימן תתתתפ"ד

הנודר לצדקה.

[א] שאינו מותר וכו'. כלומר, דאם הי' השני יותר טוב, מה שאמר לו החכם שחלוה רנה הוא לתת להראשון, הי' נטעות והי' יכול ליתן גם להשני, אבל מאחר שאינו

תתתתפח. (א) כר' ישמעאל בבא קמא ל"ג א', ובזהר ויקהל קמ"ה א' : קח מאתכם תרומה ולא מעושק ולא מגזל ולא מגנבה, וכתב הרמב"ם ח"ב סי' השליש שאם היה המקריש שכיב מרע וקרשו הקרש, ואם היה לו שטר חוב והקרישו מסק הרמ"א ב"י ד"ה רנ"ח ס"ז שצריך כתיבה ופסירה כמו בהירוש וצ"ח בשי"ך שם.

תתתתפח. (א) במס"ע הירושן משפט סימן ק"ו סק"א : מכל מקום משום מצוה עשה וכבוד אב ואם יש בו שנשא הוא לאביהם שיתא בכלל לוח רשע ולא ישלם ידם מירשו את סמנו ויאכלונו ויחזו אלא יכבדו את אביהם וישלמו חובו ממה שהנתיב אבל בשלא הניח אביהם כלום אין בה מצוה כבוד אב ואם שהיא וקא במסמך של אביהם ואמס.

תתחתפם. ביד ראובן היה חפץ אחי שקנה אותו בזה שמעון היה צריך לאותו חפץ שביד ראובן, אם קנה אותו בארבעים ואמר ראובן אם תתן לי חצי ליטרא מסכרו לך בדברים שאין בהם משום אונאה או אם יאמר אני יודע שיש בו משום אונאה אלא איני חפץ לסוכרו אלא שתמחול לי זה ואני רוצה (א) שאותה חצי ליטרא תתן אותה לעניים לפלוני שהוא קני ויחא לי זכות אין זה [א] כמו שגזל אחר והגזילה נתן לעני אם הקינה קשיר.

תתחתן. צוה הקב"ה לתת לעניים ולחלוח להם כרי [א] שלא יהיו עניים גנבים וברין הוא שלא לחלוח לעני כי אם לתת לו אלא ידעה תורה כי מקמים מתבייש האדם לקבל אבל דרך חלוחה כדרך קשיר לעשיר שאינו מתבייש כך הקני לא יתבייש ואומר אקמול ואסרה עד שאפרע כי רגילים המתקוטטים לומר הרי אתה מפקל מן הצדקה ויש לך חרבה לך מתבייש אבל לוח אומר אפרע ואם היה מלוח כריבית הרי הקני אומר אנה אקח הנשך מוטב שאננו ואגזול ולא אצטרך לבריות וכתוב (משלי ו) לא יבוז לגנב כי יגנוב לכן תלוח לו בלא רבית (רבדים פו יא) פתח תפתח את ירך.

תתחתצא. יש מקמים (א) הלוחה טובה מן המתנה ראובן צדיק ביקש משמעון לחלוח לו מקות בא שמעון מיד כשהלוחה לו אמר לו במתנה אני נתן לך מכאן ואילך היה ברש ונכלם ראובן לשאל קוד לשמעון לחלוח לו נסבא שמוכ היה לו שלא נתנם לו זהו (תהלים מא ב) אשרי משכיל אל רל.

תתחתצב. הקב"ה נזיר לכל צרכיו ויבקש האדם [א] שיודמן לו הקב"ה בלא חסא ועק כי ליטמים כל מזונותם וצרכם בעק וכן זונות שגא' (משלי ז כו) [ב] בעד אשה וזנה קוד פכר להם חרי צורכיהם לפי מהשפותיהם לצדיק כצדקה

משנת אברהם

כמה תלים ונשטו כמה שרות. ונודלי ה' כחונ כלאן אשחר ונהטעמים של לזקה ורנית הוא כדי למנוע בני אדם מנגינה כלומר, לא שזה הוא הטעם היסודי או העיקרי של המלצה אלא שזה הוא גם אחד מן הטעמים כי הרבה טעמים יש לכל מלצה ולכל איסור הנלמד נחורה, ואין נשכל האנושי להשיג את כל הטעמים, והלא מלוח חוקיות אין אדם משיג אפילו טעם אחד שנהן הגם שאין ספק שלא נאה שום מלצה הן נעשה והן נלא תעשה ללא כל טעם ותכלית. וגם הרמזים ז"ל המסניר נסוף המור"ג טעמים לכל המלוח, אין מכוונתו לומר שרק נשגיל הטעמים האלה שהוא מסניר נלא המלוח, אלא, שגם משום טעמים האלה נלא המלוח, אלא נודלי שגם הוא ז"ל יודע שלא השיג אלא כטפה מן הים מכל הטעמים והתכליתים לשם מה המלוח נטוו מפי הגנורה, והעד לזה נטעם הקרננות שהוא כותב נמו"ג הני"ל, ונרבו לקומים ממד"ר פרי אחרי, ולכל זאת כותב נעלמו נספרו הי"ד שכל הקרננות נכלל חוקים הם, כלומר, שאין אדם יודע טעמם.

ובמק"א הסנרתי נפלונתח ר"ש ורנן נענין אס דרשינ טעמי דקרא, אין הכוונה שר"ש סנר דיש לנו הרשות נכל מקום לדרוש טעמי דקרא, כי זה הוא דבר שלי אפשר לאומרו, לדיך נדרוש טעמי של המלוח, נזמן אלו יודעים שנכל מלוח יש טעמים שונים שאינם נלויס לנו, ונכן אפשר שהסקנא אשר נסיק מטעם אחד הנלוי לנו אינה נהחלמה להטעמים אשר נעלמו מנינת האדם, אלא דר"ש דורש טעמי דקראי אך ורק נמקומות מפורטים שיש בהם נינים יתירים נחורה הנלויס ללמד שנכלן מותר לדרוש טעמי דקרא, ולהסיק מהם מסקנות להלכה, ואכ"מ. וראה לקמן תחתשכ"ח. וראה גם מה שכחתי לקמן סימן תחתש"ח, נקונטרס פנע דכא, דנמקוס שהדרשה של הטעם מתחור להנין את הדין, אז דרשינ טעמא דקרא.

סימן תתחתצ"ב

[א] **שיודמן** לו וכו'. נדפס: שיחין לו הקנ"ה לרכיו נלא חטא. וכי: ועון ואילך הוא מהנוספים.
[ב] **בעד** אשה וכו'. פשוטו של המקרא הוא כי נעד זונה יסר ממונו ויעני עד שלא יהי לו להנחף אפילו ככר לחם, ורנינו מפרש שהנחף יתן להזונה חף ככר לחם האחרון שיש לו, ומחילא נשמע שהזונה תפרנסת עומה, מהככר שקבלה נחתנה. מה מתנבל מהכתובים: לא תניח אהתן זונה וגר, וכן הנדי עוים דחמר.

סי כיו וצריך עוד לטו.
תתחתצא. (א) באר"ג סמ"א : הנותן צדקה תבא עליו ברכה וממלח טוב סמנא. וצריך סוכה מיט ב' וירושלמי פתח פ"א ח"ג.

וראיתי נכונן זה נפוסק אחד לענין דבר אגוד נחולו של מועד שאם יש קונה נמור"מ הרולה ליתן לו מחיר גנוה, ואם לא ימכרו לו, יקבל אחר המועד מחיר נמוך, אין זה מניעת הריות אלא דבר אגוד כלומר, הפסד. והטעם, משום שיוכל לקבל עתה מחיר גנוה, הרי זה החפץ שווה המחיר גנוה, ואם יהי מוכרה למכור אחר המועד נמחיר הנמוך, יתחייב שיאגד ויפסיד ממונו ולא מניעת הריות גרידא.

סימן תתחתפ"ט

[א] **כמו** שגזל וכו'. פירי משום שלא פירש לו, אגל אס היי מפרש ואומר לו החפץ שווה ארבעים ואילו רולה למכור אלא נחמשים, אפילו לא יתן הכסף לזדקה, אין לו אונאה, עיי' תו"מ רכ"ז, דווקא לומר דאפילו כשאוחר לו נפירוש, אין לו אונאה דוקא, פירי שליכו יכול לתנועו לדין, אגל מיהו שלא כהוגן עניו, והוא נכלל מחי דאמרי: כל אערומי אסורי, שנת קכ"ט. אלא ודאי דמייירי נעונדה דהוא כך ונא המוכר לשאל אס יש נמה שעשה סוד גזל והשינו לו דכיון דלא נהנה מזה דהרי נתן המועת לזדקה אין זה נכלל גזל. דל"כ, כל הטורה הזה למח, והלא היי יכול לומר להקונה העשיר תן עשרה זהונים לפלוני עני נחורה לזקה ואמכור לך החפץ נשויו, נארבעים.

סימן תתחת"ץ

א. מעם לאיסור של נגיבה וריבית. ב. לא דרשינ מעמא דקרא.

[א] **שלא** יהיו וכו'. נהסקפה ראשונה כל הסימן הזה מתמיה, כי אס הטעם של לזקה ונמילות מסד הוא כדי שלא יהיו העניים גנבים, אי"כ יתחייב, שלעניים לדיקים נמורים שלא יגנוו נשום אופן אין מלוח ח"ו לפרנסס ולנמול מסדים עמס, ולמה כחונ הטעם הזה, והלא נחורה מפורש פעמים אין מספר שהלזקה והמסד הוא להשריש נלנו את המדח המסד והחנינה, גם מה שכחונ כלאן הטעם של רנית כדי למנוע את בני אדם מנגינה, לא שמענו מעולם, וגם אינו חונן — דל"כ היי נדין שיהי מותר להלוות לגנב נרינית, כי נין כך ונין כך הוא גונב, ולא שמענו מזה כלל, ואפילו נמותר אס מותר להלוותו נרינית ישנן דעות חלוקות, כמו שכחתי נח"ב, וכילד יתקיים המקרא לנכרי תשיך, הלא גם הוא יגנוב, והגני משער שנחלפסו

תתחתפס. (א) ר"ל כל מה שיקבל בעד החפץ כי הליטרא תהי מסת דירין כמו שאמר בירושלמי תרומות פרק י"ד: ובהה ליטרא עבדא מאת דצדק, פירוש וזוהי, וצ"ח רמב"ם פ"ג מה חובל ומדק ותשובות הריב"ש

הנה נגזר לאדם כמה יהיה ויתמלל שיבא לידו [ג] בלא טרחו ובלא כחשת וכלימה וכוון ובלא עקן וכן ויחזיק וכן כל צרכיו, ואם תתן בעבור חכמה תעשה שיהשכנה לצדקה ואם הוא אוהב תוכל לתת לו שלא יתבייש לעולם כיצד אם רוצה שום חסד לקנות אם הפנתה לתת לו קשרים משימים לך אליו ומכור לו רב שישאל לקנות כוול ואתה תחקור מה חסדו לקנות ותמכור לו כפי מה שרגילותו שיכול סיד למכרו שיריות קשרים או אם מוכר שום חסד תקנה ממנו כיוקר או לא ידע בעצמו החסד שעשיתה עמו וקיימתה (ויקרא יט יח) ואתה לרעך כמור שלא ביישתו אלא הצחלתה פניו ולקטירי לבא יצחילו פניך שנאמר (שופטים ה לא) והוציאו כצאת השמש בכברתו.

תתתצנ. כתיב (ישעיהו מו יב) חרחוקים מצדקה אם בא אדם לתת צדקה לעניים או יחרר האדם [א] שלא יבצא שם אדם כרי שלא יתביישו העניים.

תתתצד. ראובן שאמר לשמעון תן אלה מקות ללוי וידע שמעון שלכסוף ילבין ראובן פני לוי שיאמר לו אני קשיתי לו כך וכך יאמר שמעון לראובן אני אתן לך שאתה יודע שיהא לך זכות ואם ימאן ראובן יאמר ללוי איש פלתי רוצה לשלוח לך מקות אם תחפץ אקבל ואתן לך שלא תאמר הוא רגיל להלבין פני האם לא ימאן או יתן שמעון ללוי כמו שאמר לו ראובן.

תתתצת. ראובן שאמר לשמעון אני יודע שחכם אתה וצריך אתה ליקח סודי מקות ליתן לאדם הנראה לך צדיק וצריך ויש לראובן קרוב צדיק וצריך ואתן לו עזר ממקום אחר (א) יתן לקרובו של ראובן שחרי ראובן [א] כמחוייב לו ואם לאחר מהם קרובו של ראובן או קרובו של שמעון שיש לו שנתנתן לו יתן לאחר שאין לו עזר כי אין זכות כל כך שיתן לאותו שנתנתן לו מוצב שיתן לאותו שאין לו עזר אע"פ שאינו כל כך יודע ואינו צדיק כל כך כיון שאין לו משיקים.

תתתצלו. אם ישאלך אדם הנה יש בידי מקות אתנם לספר לכתוב ספר תורה או אתנם לעניים מוצבים שאין [א] להם מלבושים אמור לו ישעיה אמר (שם נח ז) כי תראה ערם וכפיתו.

תתתצז. ראובן שלח לשמעון חסד טוב שיעשה בו מצוה וכן שלח לו כיון שאני יודע כך שאתה אם יהיה לך זה החסד תעשה בו מצוה [א] יותר מסגי ובא לוי וביקש משמעון לתת לו החסד אמר החכם שלא יתן לו שהוא לא יעשה מצוה כמור ועל מנת כן נתן לך ועוד אמילו אם לוי היה עושה בו מצוה כמור אם היה ראובן יודע שנתנתו ללוי לא היה נותן לך חרי הוא כנול אמר לוי לחכם קד שאתה אומר לו שלא יתן לי אני אומר לך הנה שמעון רצה לתת לי אותו חסד וכיון שמצעת אותו חרי אתה כנול אמר לו החכם אם היית מקבלו חרי היה כנול אמלך ששמעון לא היה ברצונו לתת לך חרי כאלו נזלת את ראובן ואת שמעון (בראשית כ ז) והחשך גם אנכי אותך מחסוא.

תתתצח. שאילת ראובן ראה את שמעון [א] שהוא עני ושמעון מצוא בעבור מצות לזכות אחרים כגון שלא היה לקהל אתה וקנה נתן להם או כיוצא בו ואם היה יודע ראובן שחיה שמעון מסור מעותיו על כך לא היה נתן לו כלום.

תתתצט. תשובה אם שמעון היה נחמץ לעשות כן קודם לזכות אחרים חרי גם כשראובן נתן לו אינו החוש אכל אם לא נחמץ כן קודם לא יתן.

משנת אברהם

[ג] בלא טורח וכו'. קידושין פ"ג וינקש רחמים — שאתפרנס שלא נזער.

סימן תתתצ"ג

[א] שלא ימלא וכו'. שנת ק"ד. דליתן לוי נצטעה, ונכתנות ס"ז: רני אלא היה נייר זווי נסודר"י ודני ל"י לאחור"י.

סימן תתתצ"ה

[א] כמתיב לו וכו'. ראה לעיל סימן תתתתפ"ג מה שניינתי מש"ס נדרים ס"ה, וראה רד"ק ישע"י ג"ח — ז', ומנשרך לא תתעלם.

סימן תתתצ"ו

שליח מצוה ממנה שליח אחר.

[א] ליום מלגושים וכו'. ואם אין להם מזון, על אחת כמה וכמה, כי הלא פרס לרענ לחמד קודם נקרא לכי תראה ערס וכסיתו, ונדוקין לכסות ואין נדוקין למזונות, כ"ג, ט'.

סימן תתתצ"ז

[א] יותר מחמי וכו'. כלומר, נושם שנס ראובן הי יכול נעננו לעשות מצוה אלא שאלו החפץ לשוועון

תתתצח. (א) יצוין וייד סי רביא ס"ה.

נידעו ששמעון יעשה המצוה על כל היותר טוב, לכן מנע החכם את שמעון למסור עשיית המצוה ללוי, אלא אם ראובן נעננו לא הי יכול לעשות את המצוה, כגון שהול חולה או שאין עניים מנויים נמקומו ולכך הוא שולח את החפץ או את הממון לשמעון כדי שיעשה מצוה נמחוט או אין קפידא אם שמעון ימסור את הממון ללוי לחלקם לעניים.

סימן תתתצ"ח — ט

ת"ח עני והמקבל צדקה לפרנסתו אם מותר לו לקנות ספרים באותו הממון.

[א] שהוא עני וכו'. כלומר, ולכן נתן ראובן לשמעון העני מתנה כדי שיתפרנס, אלא שמעון לא הוליא הנדקה לפרנסתו אלא לנורך לאחרים, והשאלה אם מותר או אסור לו לשמעון לשנות הכסף של צדקה מפרנסה לנורך מצוה של הקהל ועל זה נלה התשובה, אם ראובן יודע נשעה שהוא נתן את הנדקה לשמעון, ששמעון עשוי להוליא את הכסף לנורך מצוה, אי"כ על דעת כן נתן לו, ומותר ואם לא אסור. והסגנרל פשוטה היא, דאם הי ראובן רוצה שמעותיו יהיו לנוות הקהל, הי נתן נעננו להקהל לקנות אחרונ, ווודנחנס לשוועון רלונו הי שמוטו יתפרנס שוועון, ולא למצוה אחרת. וננרית עולם למידיח נהנרפס כתנ: שאם עשיר נתן ת"ח לפרנסתו אסור לו להתיח לקנות ספרים מצוה הממון, ואני ונוספוק נלמיתתו של פסק זה, דת"ח הקונה לו ספרים לנורך לימודו אין זה מצוה,

תתתקמ. אם נותנין לראובן שהוא צדיק ולכך נתנו לו הוא יכול לתת לצדיק אחר מזה שנתנו לו [א] ולא לדעים (א) והנותן נותן על מנת שיתן לבני ביתו.

תתתקמא. משומד [א] שנתן צדקה לעניים (א) מקבלים ממנו שחרי מיבנה עשה מפל (ב) ונתן מצוייה לעורבים ושבים חמריבו ימיו.

תתתקמב. משומד אחד רצה ליתן מתנה מרובה לרב אחר אמרו לחכם אתה עניי למח אינך מקבל ממנו והלא אליהו נתנה [א] מסעודת אחאב אמר להם הקב"ה הכי א פרנסתו על ידי עורבים אם לא היו העורבים לוקחים מבית מלכא אחאב ולאחר שכבר נראה אליהו לאחאב והיה אומר לו אנה לקחת מנות מי פירנס אותך אם היה יודע שבבית צרפית היה מסיתת האמר העורבים הכיאו לי מבית מלכא אחאב שלך וידע שאמת היה שהיו תמימים שהעורבים לוקחים הלחם חמשי ולא יחשוף שום אדם מפירנסו ואמר החכם ביה שכתוב (משלי כא כז) זבח רשעים תועבה וכתוב (ויקרא א ב) אדם כי יקריב סכס בכס חלקתי ולא באומות אבל מקבלין קרבנות מן הגוים וכו' כדאיתא בשחיטת חולין (א) ומצינו שצוח לאיש האלהים שלא לאכול כי ירבעם וסיעתו נשתמדו וזכהו האריה על שאכל לכך לא אקבל מן המשומר שום דבר.

משנת אברהם

רבינו מנוח דיותר אין מקנליו מן המומר מאשר מן העכו"ם, אלא דלפי הטעם שאין מקנליו מן העכו"ם, משום דנינוס קיירה תשנרנה, כשחכלה זכות שניס ויינש לחלוותי מעשה הזקה שלהם אז ישנרו, נ"י י, אפשר דלא שייך טעם זה בישראל מומר, דיתמו חטאים כתיב ולא חוטאים, ועוד דעכו"ם נעלם אין להם שום זכות, ומה שמעכב השנר שלהם הוא רק הזקה, אצל ישראל מומר יש לו גם שחר זכויות ואפילו לא יהי לו זכות זקה שחר זכויותיו תלילו משנר, וראה בהנהגות אשרי ע"ז, על דף כ"ג, דננמי מתעטיק לקטח פרה הדומה מעכו"ם, שכתב: שאלתי מ"ש זקה דליו מקנליו מהם ונדריס ונדנות מקנליו הם ודרשיק איש איש, ופירש לי מורי ר' אברהם הטעם לפי שט"ג אין זאין לכפר, ע"ש. כלומר, דלזקה מכפרת על עוונות ואין מהראוי לקבל זקה מעכו"ם שיהי להם כפרה על עוונותיהם, והיא היא דאמרו נש"ם הנ"ל מטעם נינוס קיירה, לפי זה נמוח ישראל אם נשעה שנתון זקה אינו שז חטאיו, הזקה נעמנה לא תכפר עליו דלא עדיפת מקרנו, ממילא אין קפידא אס מקנליו ממנו, אלא אפשר דשאי זקה, כמו שראיתי נשם האר"י הק' ז"ל דהגם דעזירה מכנה מנוה, אצל מנות זקה אין עזירה מכנה אותה.

סימן תתתקמ"ב

לקטות צדקה של רבים מקבלין מן המומרים.

[א] מסעודת אחאב וכו'. הנס דשם הי ענין של פקוח נפש, אלא דנש"ם תולין הי מנוח דהיי על פי הדבור שהשי"ת אמר לו לאכול את הנשר שהעורנים מניאים, משמע משם דלא הי פק"ג דל"כ גם נלי הדבור הי מותר לו לאכול, ועוד אס השי"ת סינש שהעורנים יצאו לו לאליהו לחס ונשר מניח אחאב הרי ראי' דמותר לקבל מן המומר, דל"כ לא קורה יד הד' תלהושיע נאופן אמר של היחר, וכן הוא הפשט בהש"ם שם, לימח קמשייע לי — לרנ ענ — והעורנים מניאים לו לחס ונשר וגו', ומאי ראי' שאני החס דהוי פקוח נפש, אלא כנ"ל דאס לא הי מותר, לא הי' הקנ"ה מסנש פרנסתו של הנצי"ל נאיסור, ודתי על פי הדבור שאני, שהקנ"ה התירו לשעה — לשון רש"י — כלומר, ושפיר הי צהית.

ודגם דנסימון דלעיל פסק דמקנליו זקה מן המומר ולמה לא רנה הרנ לקבל את המתנה מן המומר, נראה דרנינו מחלק בין קופה של זקה ליחיד, דקופה של זקה מקנלת זקה מן המומר כי אין לה רשות להפסיד לעניים במקום שיותר מדינא לקבל ממנו, אצל היחיד המחמיר על עצמו ואינו רונה לקבל מן המומר כעין זנח רשעים תועבה, תנא עליו נרכה.

(ב) סטודיון ק"ג ב' תתתקמב. (א) ר' א' ועיין שם י"ד א.

אלא נחיות היא אלנו יותר מן המזון, כדברי הרמז"ם ז"ל, הלי רות, ז' — א', רנ שגלה ישינתו גולה עמו, כי חיי נעלי חכמה ומתקשה נלא תלמוד תורה כתיבה חסוני, כלומר, הה נחמינ נלות ולא מיחה הרי שהנחיות והלורך לתורה נעד התי"ת אינו פתוח מתיי אוכל נפש.

סימן תתתק"ג

צדקת לת"ח העוסק רק בתורה ועבודה דינה כמתנות כהונת

[א] ולא לרעים וכו'. יש להנין מה בין זקה ומתנות כהונה, למה נזקה אסור לו — לפי דברי רינו — להעני להשחמש נזקה שקבל כפי רנוו ומתנות כהונה הדיו אס רנה הכהן למחור המתנות או ליחנן נמתנה אפילו לעכו"ם או להאכילם לכלנים מאכילם, שאין נהם קדושה. רמז"ם נכורים, ט' — כ', וגם ידענו מהרנה נלוויים ונדיקים אשר לפנים שהיו מקנלים כסף מניי אדם, והיו מפזרים לאחרים ניד נדינה ולא היו חוששים כלל שהכסף היתון להם הוא רק ואך ללורכס ולפרנסתם. ונרין לומר משום דמתנות כהונה שיעורן קלונ נחורה, ומה שזכה להם החורה לכהנים שלהם הם, אלא דמתנות שיש נהם קדושה לריכים להחנה נדרך תשמישן כמו שכתוב נחורה ומתנות שאין נהם קדושה מותרין להשחמש כמו שפניס, אצל זקה אין שיעורה קלונ נחורה והטתן פרוטה לזקה מקיים מניע של זקה, וגם אין מונבל אינו פרוטה יתן כשם שמונבל וקלונ ליתן הזרוע והלחיים מנהמה זו שמת, לכן יש לו להטתן זקה יותר זכות נהמון והספן שנתון להעני, ואין להעני להשחמש נו אלא נדרך שהי עליו דעת נעלים.

ולפי זה, דוקא סחס עני המקבל זקה, אפילו הוא זדיק אין לו לשנות את הממון להשחמש נו כפי רנוו, אצל מי שאיע עוסק נמשא ומתן ונמלאכה ומונבל ועומד לדעת את הד' לשרתו ולעונדו, שכתב הרמז"ם ז"ל נסוף הלי שמיטה ויונל, י' — ג, שהחורה הנטייהו להספיק לו ולזכהו, כמו שזנח לכהנים ללוים, מותר לו להשחמש נמה שמקבל מניי אדם כרנוט וכחפלו נלי הסתיינות. כשם שיותר לו לכהן להשחמש נמתנות כהונה.

סימן תתתקמ"א

קבלת צדקה מישראל מומר.

[א] שנתן זקה וכו'. ראה נח"נ דף נ"ה, נדנר אין משחחפיס את העכו"ם למנות, ונש"ע י"ד

תתתק. (א) עיין לקמן סימן תתתקמ"ב ופ"ש שם. תתתקמ. (א) מן ססק ביודי סי' רינ"ג סי' ג' ומקבלין צדקה מן המומר.

תתתקנ. אם ארץ אחרת את בנו אחר יותר מאחיו ולא מחמת שהוא טוב מאחיו אלא לבו אחר בו יותר (א) אל יתן לו [א] יותר נחלה מאחיו אבל אם הוא טוב יותר מאחיו בלא ידיעת אחיו יכול לתת לו יותר כי הוא קרשה רצון הבורא יותר מכלם ויתן צדקה יותר ולכך ירבה לו.

תתתקד. לאחר היו לו שני בנים צדיק ורשע והיה נתון מזונות לרשע ולא לצדיק כי הרשע היה אומר כל זמן שאתה מספיקני לא אצא לתרבות רעה ואחרים אמרו לו [א] לא תחמול על הרשע אלא על בנך הצדיק ועל זה חלוקים דוד ושלמה (א) דוד מינה שבואל על האוצרות כדי שלא יהא נחן לשפל מינה (ב) ושלמה הפירו וזכור לקדמתו.

תתתקט. (א) וטניין אם החזקת בו אפילו ארבע וחמש טעמים הזור והחזק בו ת"ל (שם כה לה) והחזקת בו יכול אפילו אתה מספידו לתרבות רעה ת"ל (שם שם) עמך. ואפילו אם הוא אכזרי אם נתן לו [א] מספיק לעוברי עברה הוא לפי שהוא גורם ואפילו נתן לו לאכול ומצד אחר באים לו מקות שהוא נתן לתרבות רעה.

משנת אברהם

סימן תתתק"נ

עבורי אחסנתא סברא בישא לברא טבא.

[א] יותר נחלה וכו'. נז"נ קל"ג. לא תהיו כי עטורי אחסנתא ואפילו מנחל נישא לנחל טנא, פירי הרצנים, ואפילו להרנות לאחד ולמעט לאחר. אולם הרמזים ז"ל נה"י נחלות פי" — י"א כתנו: מדת חסידות היא שלא יעיד אדם חסיד נחואה שנועזרין בו הירוסה מן הירושא אפילו מנן שאינו טבא כשורה לאחיו חכם וטהר כשורה. משמע דדוקא להעניר את הנן לגמרי קאמר, דהא גם נהלכה י"ג פסק: לוו חכמים שלא ישנה אדם בין הננים נחיו אפילו. נדנר תועט" שלא ינאלו לידי תחרות וקנאה כלאי יוסף עם יוסף. ומדלל כתנו גם נהלכה י"א. דנר תועט" משמע דאינו מפרש כרצנים הנ"ל ונראה דרנינו מפרש כהרמזים, דרק נמעניו לגמרי מנחלה י"א איסור, והטעם הוא דהתורה זיכתה להנן נחלת לבני כדמפורש נפרשת נחלות, אולם נטתן נחיו, כל מה שנתן הרי הוא של לבני ואין איסור נדנר, אלא דאיסור משום שלא להטיל קנאה בין הבנים, לכן כשאסור לו לבניו ליתן להנן נחיו דנר מה נחופן שלא ידעו שאר הבנים מזה מותר.

סימן תתתק"ד

[א] לא תחמול וכו'. ראה נסיון חתניו. שכתנו שלא ליתן מתון להמאיים לנחל לתרבות רעה אם לא יתנו לו.

סימן תתתק"ה

לפני עור בגרמא לאחר זמן בשלילות

[א] מסייע לעו"ש וכו'. כלומר, אצל לפני עור מחש ליכא משום דאינו טתן לו דנר של איסור כמו יין לנזיר, והגם שהוא יקח נחיות מתון דנר איסור אין זה אלא מסייע ידי עונרי ענייה. וכנראה דנשגיל כך הוסיף דנינו. לפי שהוא גורם כלומר, לכך אין כאן אלא מסייע גרידא ולא לפניע מחש מפני שהוא גורם. והא דאמרינן מנח"ק י"ג, לפני עור לא תתן מכשול נמכה לנטו הגדול הכתוב מדנר, ופירש"י דכיון דגדול הוא שחל נמעט נלבו והוא ל"י איהו מכשילו, הרי דאפילו נגרמח נעלמח י"א לפניע, י"ל דרש"י התכוון לזה, כלומר, דאין זו נרמח, דמכיוון שהוא גדול לא יעמוד על כעסו אלא מיד כשמתכוו ינעט נלבו, אצל נדנר שגורם לחנירו אפשרות של עשיית איסור מדעתו ומרצונו שלא תיד אלא לנחן של אחר כן. אין כאן איסור לפני עור דאורייתא. וכסנר"א זו כתנו המהר"מ נסנהדרין סי"ג: דאמרינן דאיסור לעשות שותפות עם עכו"ם שחל יתחייב שנועה ושנעט נעכ"ם שלו והתורה אמרה לא ישמע על פיך, דמקשין התלמידים תיפוק ל"י משום לפני עור, ואין זו

קושיא כלל לפניע לא שייך נדנר שיכול לגרום שינה העכ"ם אחר כך לינעט, ע"ש. והוא הוא דדוקא נדנר ש"ס מניחות שיעשה האיסור מיד דומה למושיע יין לסיר ואנר מן החי לנ"ג הגם דיש לו להטיר אפשרות שלא לשתות את היין או לשתותו אחר כך אצל מכוון שקרונו הדנר לודאי שיסתהו — כמו שכתנו התוס' נע"ז ו', משום דכ"ע שמו חמרא — והדנר שהוא מושיע לטיר הוא האיסור אז דוקא יש לפני עור. ומשנת קמ"ז: מתספג אדם נאלוגטיית ונוניחה נחלון ולא יתספרנה לאולירין מפני שחודין על אותו דנר, פירש"י על הסחיטה, ע"ש, וא"כ תקשי מה תועיל שתייח את האלוגטיית נחלון, הא הנלן יקחנה אח"כ ויסחטנה דהא חסודים על הסחיטה — נודאי כדי שיכולו ליתנה לעוד אחר להשתמש — אולם להנ"ל נחל, דנלמח הנלן אם יעשה הסחיטה לא יעשה מיד כשימסרט זה לידי ונפניו, לכן אם אינו טתן לו האלוגטיית להנלן נידים אלא מתיחה נחלון, והנלן יקחנה מעצמו, אפילו יסחטנה אח"כ אין כאן לפני עור.

ואמ"ש דננה פליגי רש"י ותוס', נמוכר נהמה ואין המוכר נוודיע ללוקח אמה מכרתי דרש"י נחולין פי"ג כתנו דהמוכר עובר על אר"ג לא תשחטו, קרי נ"י לא תשחטו, והתוס' ננכורות כ"א כתנו דהאיסור הוא משום לפניע, ונכן אפשר דרש"י סונר דאין לפני עור כשגורם על דנר איסור שיעשה לאחר כך ונהפעולה עמה כגון נמכירה אין כאן דנר מעטס האיסור, דהא עלס דאיסור הוא השחיטה שאינה עוד עריון נשעת מכירה, הגם דנסי"ח ח"א דף ש"ו הארכתי נזה ולידדתי שנס רש"י סונר ש"ס נזה לפני עור.

לפני עור בשלילות

ובספר חסידים ח"א דף נ"ה פלפתי אם יש לפני עור נשלילות, כגון היודע ליעץ ענה הגונה לחנירו ואינו וניעטו כלל, ועל ידי כך חנירו נכשל. ונלמח זה תלוי נהא דהנ"ל נמוכר נהמה ואינו נוודיע לחנירו אונה מכרתי, כי המכירה דנר של היתר הוא אלא שלא הודיעהו שכנר מכר את אמה לשחיטה, ולדעת התוס' הנ"ל יש נזה משום לפני עור. ושחל שאני הכא דהאיסור ינא על ידי המכירה שהוא דנר חיוני.

אולם יש לומר דתליא נפלוגתא דאמוראי נש"ס מנח"ק ה', רמז לניון קנרות מן התורה מניין, דרש"י נן פוי אמר, ת"ל וראה עטס אדם, רני אנוהו אמר מהכא, וטמח טמח יקרא, אצ"י אמר ולפני עור לא תתן נוכשול, פרש"י: כלומר, עשו דנר על הטומאה שלא יהיו נכשלים נה נושאי תרומות וטהרות, עכ"ל עשה רש"י כלומר, משום דמשונה לפני עור זה שהוא נשלילות, אם לא עשו ניון לקנרות עונר אלפני עור, משמע דאמוראי אחרניא פליגי וסונרים דאין כאן לפני עור מפני שהוא שלילות, ומחילא גם נמוכר את הנת ולא הודיע שמכר את האס, דהאיסור הוא נשלילות, רק לבני יש נזה נשום

תתתקד. (א) בבא בתרא ק"י א'. (ב) ירושלמי ברכות פ"ט ה"ג. תתתקט. (א) ספרא פ"ט ב"ר פ"ט ה'.

תתתקנ. (א) שבת י"ד ב': אל ישנה אדם בנו בין הבנים וערוו ח"ם סי' רפ"ב.

תתנתקו. שא"ל להכפ ראובן עשיר היה מחנה סמונו לאנשים שאינם מחוגנים ומצליח אמרו לו אם היה מחנה לזוכים אז היה כל אשר לו מצליח יותר שמע לחם והיה מחנה לזוכים צדיקים והיה ראובן ירד מנכסיו וכשהיה נותן לרעים היו נכסיו מוצלחים אמר לחם החכם עוד תתמחו יותר כי יש עשיר כשקטשה קחלה יצליח וכשהוא קטשה מעט קחלה מיד נפרק ממנו כדי שלא יקטשה יותר אבל לאדם רע כשיקטשה מוכה ירדו מעשיו ויתמקטשו נכסיו וכשיקטשה רעה יצליח כדי שיקטשה יותר רעה כך ראובן לפי שהקב"ה אינו חסך כפופתו רע בעינו שחזדיק יחנה ממנו לכך ירד מנכסיו כדי שלא יקטטט לו זכות חנאתו של צדיק וכשקטשה לרעים מוכה יצליח כדי שלא יהא נחשב לו לזכות ואשר כתוב (בראשית ל כז) נחשתי וברכני ח' בגלליך זהו (משלי פז ז) ברצות ח' דרכי איש נפ אויביו [א] ישלם אתו פי הקב"ה היה חסך שיחולדו ליעקב בנו שלא בארץ כנען כדי שלא ילמדו ממקשה ילדי כנען אבל בני השכמים נולדו שם כי כבר ילמדו ממקשה השכמים צניקות ומסילות חסדים ולכך (בראשית כח ו) וישלחם מעל יצחק כנו בעדנו חי קרמח אל ארץ קרם כדי [ב] שלא ילמדו ממקשה כנען ושלא יתחטטו בהם.

תתנתקו. (א) רבי חמא ב"ר חנינא ור' חושעיא רבא חזו מיטיילין באילן בנישמתא דלוד אמר ליה ר' חמא ב"ר חנינא לר' חושעיא רבא כמה ממך שקטו אבותי כאן אמר ליה כמה נפשות שקטו אבותיך כאן לא חתן בני אינשא דילען באורייתא ר' אבין עבדך ליה תרעא לפידרא רבא נחית ר' מני לנביה אמר ליה חמי מאי עבדית אמר ליה (חושע ה יד) וישכח ישראל את קטשה ויבן היכלות לא חזו בני נש דילען באורייתא הרי מי שיש לו ממך לא יאמר מקשה בית חכמת וכות המדרש

משנת אברהם

המשנה נשוגג חיי"ר, וכן יש רק חיוג חטאת של איסור שנת, אבל לענין לפני עור אין כאן אסור. ולא קשה נמי הלאשן פטור ומותר, דנולחי אין הכוונה מותר, שאם נא לאלו דמוריקן לי דמותר לו לעשות כן, דליך יאמרו לו לסייע שינא לידי חילול שנת, אלא מותר משמעו שלא עבר אפילו על איסור דרבנן נשוגג נטוע לענין שנת. אבל מקושיית התוס' הג"ל לא נראה כן, והא דכתב רש"י כאן דכל חיוג ופטור נמסי שנת נחטאת, נא רק ליישג הלאשן של הגמי' למה אמרו דלתי לידי חיוג חטאת, הלא על חילול שנת חייבין סקילה, וע"ז חשבי, דנכל חסי שנת חייבין נשוגג.

ובע"כ נ"ל דשיטת התוס' היא דלפ"ע הוא ככל ללו שנתורה שיטתו בין נחזיר וכן נשוגג, דמאחר שחזרו נכשל על יד זה המכשילו עבר אלפני עור, והנס דהתורה אסרה נחזיר, הרי הוא כשאר איסורין דלאסרו נחזיר, אבל גם העושה נשוגג עושה איסור, ועושה קיל נחזיר, ואפיר הקשו התוס' דלמחי תני פטור ומותר, דאפילו נשוגג ג"כ הרי הוא דנר אסור. שז עיינתי נשפת אחת ריש שנת דך ג'. נחוס' פטורי דלתי וכו', שעמד נזה אלדרי חוס', וכתב דאין לפנ"ע נשוגג ע"ש.

סימן תתתק"ו

[א] **ישלים** אהו וכו'. רבינו מפרש הכתוב שהסם נתן שלום ונרכה גם לאויבי הדי, נשגיל שהוא לטובת האיש שהדי רונה נדרכיו, והוא פירי חדש, ואמתי נשם הרני ר' נונס זקל"ה לפרש: אם יעלה נידי אדם לעשות שלום בין אויבי הדי והשיית, כלומר, יקרנ את לב התוטאים להשיית, אז דרך זו רצוי לפני יתעלה.

גזירה ובחירת

[ב] **שלא** ילמדו וכו'. ראה כעין זה למעלה נסיתן תחש"ע, ח"ב חולם מה שכתוב שם: אלא כנר נגזר כמה יאלו מחנרהס רשעים, איננו מונן דל"כ הגזירה מנטלת את הנחירה, ואפילו מוסר דמותר להרנן, אסור לאנז את מחוט משום דלמח הוא לי זרעל מעליה, צ"ק קיי"ע. והא דאמרו כל הוטא יפת תולד יש לו נן מורד ומורה, סנהדרין ק"ז, אין זה עושה הנא על ידי גזירה אלא הוא דנר טעני. ונ"ע.

לפנ"ע. אלא דקשה לפרש שיש נזה משום לפנ"ע דאורייתא, דהא כל הדין של ניון קנרות איט אלא מדרנן, כדמפורש נגדה נ"ז. דהכוחים נלמטים על ניון קנרות, דלע"ג מדרנן הוא כיון דכתנא מזהר זהירי נ"י, וכן כתנו התוס' נ"ז קמ"ז. ד"ה. מניין למתנת שכיב מרע, דמחי דאמרינן נחמ"ק ה', ניון קנרות, להכי הוא דלתי, איט אלא אסמכתא. ע"ש. אלא דאולי הפירי דהמטה של ניון קנרות הוא דרבנן, דהא אינו הכרת שינא שם כהן אבל אם על ידי זה שלא אינו את הקנרות ינא חכשול שנטמא נז כהן, עונרים על לפנ"ע. וכן משמע קלת ננ"ק ס"ט, שהיו מסמטים דנרים שיש אפשרות לנא ע"י לידי חכשול, כגון כרס רנעי וערלה, ע"ש.

ובחסדרי את הג"ל לדפוס ראיתי נספר נית יתק אריה פי כ"ט שפלפל נצריכות נאיסור דלפני עור והניא דנרי הפרמ"ג משנ"ג ס"י תח"ג — ה', שכתב דלפי הכיית נה"י כלאים א — ו, דוקא האיסור אם הישראל אומר להכרי להרכיב כלאים יש איסור דלפנ"ע אבל נשותק ואיט מונע אותו ליכא לפנ"ע, והמ"ל שם כתב דאפילו נשותק עונר אלפני עור, ולפלא שכל אלו המורים לא העירו מרש"י ותוס' לענין אותו ואת ננו הג"ל דזה דמי מחש לחמי דנסתפקו.

לפני עור בשתנ.

ומצד הסנדא נראה דמי שנותן דנר איסור לתנירו לאלול אלא שאינו יודע שהוא דנר איסור, כגון שרונה להאכילו נער כשר ונשוגג מאכילו דנר איסור, שאין זה נכלל ולפני עור, דהא לפני עור שכתוב נחורה הוא, כשהמכשיל יודע שנותן חכשול לתנירו, דהכי הוא משמעות המקרא ולפני עור וכו'. כלומר שחנך עור נדנר שאינו יודע אם הדנר שאתה נותן לו הוא חכשול נערו ואתה פקח ומכיר נהמכשול, והיינו דוקא נחזיר, אבל לא כשאינו יודע, אלא דקשה לזה מה שהקשו נחוס' שנת ג' ננא דרישא פטור ומותר, ול"ית הא קענר אלפני עור לא תתן חכשול, ומחי קושיא, הא המשנה חיי"ר נשוגג, או נשגגת שנת או נשגגת מלאכה, ול"כ הן העני והן הנענה"ז אינם יודעים שיש איסור נהולאה זו ומחי שייך לפני עור, ואפשר דרש"י נשחר שם מקושיית התוס' הלזו, וכתב נסוף ד"ה. פטורי דלתי נהו, כל חיוג ופטור נמסכת שנת נחטאת קאי ונשוגג, דלכאורה ה"י לו לרש"י לפרש זה נהמשנה דקתני חיי"ר ופטור, אלא דנא לומר שאין כלן קושיא לענין לפני עור, דהא כל

תתנתקו. (א) ירושלמי שקלים פ"ג. (ב) גיל נכ"ז אילן הנחיה וסדרה

אלא יתן לצדיקים שיעסקו בתורה (ג) ולא לאותן שגורמין קשות [א] כדי שיהיו העולם סבורין שידוע כל התלמוד ולא עסקו אלא ראו קשיות תירפות להראות הריעותם אלא יתן ליראי ה' חלומים לקיים המצוות.

תתתקט. [א] דתכם צד לבנו ולתלמידיו שלא (א) לננות תבואה להריות בני כשתספר ביוקר הוא שמה שפתיקור כדי שיעבור תבואתו ביוקר ובתיב (משלי יז ה) שמה לאיר לא ינקה שבעבור תקנתו אינו הורש בתקנת רבים.

תתתקס. אמר היה קנה תבואה הרבה והיה מוכר לעניים ברעב כמו שקנה אמרו לו שמה לאיר לא ינקה אמר כיון שאני נתן לעניים כמו שקניתי ויש קניים שבתם אני נתן להם [א] ולכך אינו שמה ביוקר ויש שאני מלות להם שישלמו לי בתבואת כשיחיה בזול.

תתתקי. דרך בחצרו של הכירו שלא מדעתו ויש בתים חדרים לו שם ואין צריך להם [א] לשום דבר ואיש מוכר דר בחם זה נתנה זה אינו חפר ואינו רוצה להשכיר לאחרים לחיות שם ומקבל קני ומוכר שם לא יתכן שיקח ממנו שבר כיון שאינו מוכר ולא מחסרו דבר ויחיה לו זכות וכן שבט יחודה קבלו לשבט שמעון לחיות בעריהם (א) עד שמלך שאול והוצרכו לארץ וחזיראם וקודם לכן לא נתנו להם כלום.

תתתקי"א. כתיב (דברים כב ה) ולא תשיב דמים בביתך אחד היה מתקן מפתח להדריים שלו שאותם שכמנים לא היו יכולים לפתח וזשרף הבית ולא יכלו לצאת ונאבדו המפתחות ונשרפו הנפשות שבחדרים מי שיש לו אורחים לא יסגור שלא יפלו לצאת לעשות צרכיהם כי (א) שמואל הקנישו רב על כך האם יש נשים (ב) ויש שם אנשים שאינם הנונים [א] יסגור מבחור.

תתתקי"ב. (א) רבי ינאי ר' יונתן חזי יתבין אתא חד בר נש והשק רגליה דר' יונתן אמר ליה ר' ינאי מה מיבז הזה שלם לך מן יומי אמר ליה חד זמן אתא קבל לי על בריה דיוזונינה ואמרית ליה אויל [א] בוד בנישמת קלורה ובזיתיה כ' אמר ליה תרדין את לזו חזר ביה ר' יונתן וקבעה שמעיה מן שמייה. אתא ר' יעקב כ"ר אחא ר' שמואל בר נחמן כשם ר' יונתן שבוטין את חנן לזון את האב אויל צור בנישמת (ב) מכאן שאדם יכול לסגור בית הנפת לעפוק שיתנו צדקה לעניים ולבירש את מי שאינו רוצה לתת.

תתתקי"ג. כתיב (משלי כב כב) אל תגזל דל [א] כי דל הוא (א) לפה נאמר כי דל הוא אלא שלא יגרום נזל שיהא דל אע"פ שלא יגזל ביד במקום אחד עשו הקהל הרב לעשות צדקה והיו מקצת מן העשירים יחידים שיצאו מבית

משנת אברהם

סימן תתתק"ז

פלאולים לשם שחצנות.

[א] כדי שיהיו וכו'. גם נכלן מתנחל כמו שכתנתי דף ליע נמי, שאין רנינו מנגה את הלימוד נדרך הפלול, אלא את נעלי השתנים המפללים לשם התרננות, ע"ש.

סימן תתתק"ח

ברבר הצוואה סימן גמ.

[א] דתכם צד וכו'. ראה נהלוואה סימן ס"ט. נריש ת"א, לא יקנה אדם מורעו תנולה להשכר צה כי יפסיד נה. ומן הסימן הזה מתנחל שהטעם של האיסור משום שתיקר את השער, צ"כ נ' - וראה נהלוואה סימן ל"ט, שם - ונראה שמה שכתוב כאן: הכסם צה לנניו וכו', הוא אותו חכס שנהלוואה, ומה שכתוב שם לא יקנה אדם מורעו תנולה, אין הפ"י כמו שיער נדמשק אליעזר שם, שלא יקנה האז תנולה מנניו, אלא כמו שיערתי אני שם שהלוואה נאמרה רק לנניו.

סימן תתתק"ט

[א] ולכך אינו וכו'. ננדפס סימן תתתק"ג כתונ; ולכך אינו שמה שיתנו ניוקר, ואין לו כל מונן, והמפרש תיקן את הנוסח: ולכך אינו שמה ניוקר, כלומר, שמה שיוכל לקיים מלה גדולה כזו נשעת היוקר, שאין יד עניים מספקת. אולם הנוסח אשר לפנינו יותר יפה כלומר, כתיב שמה לית, אלא מכיון שאין אני משתכר כלום הרי אין אני נכלל זה.

סימן תתתק"י

[א] לשום דבר וכו'. כלומר, אצל כשנעל הנית משתמש צו נלינו ותיננל הואיל לליכא משום ושאליה יוכת שער, דהא משתמש צו, לריך לשלם לנעל הנית שבר דירה, ע"י צ"ק כ"א.

סימן תתתק"יא

[א] יסגור מנתון. ע"י תענית כ"כ, דלא ליתי לידי איסורא.

סימן תתתק"ב

עיקוב התפלה.

[א] צור כנישמת וכו'. ראה ת"א סימן תס"ג, דף רמ"ז, שכתנתי דעד התקנה של ר"ג מ"ה, לא הי' לו לשום אדם ראות לעכנ את התפלה נלי ראות נית דין, ותקנת ר"ג הייתה שהראות ניד היחיד לעכנ את התפלה על שאתה מהמתפללים מפרנס לעמוד לדיון תורה. וע"י מה שכתנתי נהקדמה לספר הסידים, דף כ"ט. נסוף הד', אות א', ושם נאמט המקור מ"ש"ם כתונות מ"ט: כפו ל"י אסיחא.

סימן תתתק"ג

אל תגזל דל - פירוש.

[א] כי דל וכו'. רנותיו דרשו מזה על מי שאינו אומר שמועה נשם אומרה עונר נליח ראה סימן תשנ"ג, ח"ג דף קכ"א. ונפשטות נראה דהקרא הוא נגד אלו הרגילים

כי עקנן היתה כ"פ דוד לאת מערי יהודה כמיש שמואל א' כ"ו ר' ולכן צ"ל בכו"ר דבנו: דז שפך דוד. תתתק"א. (א) שבת ק"ח א'. (ב) ע"ין מסכת דרך ארץ רבה פ"ה: כ' עושים לבני אדם שכמותן. תתתק"ב. (א) ירושלמי ט"א פ"א ובעלי תבואת מ"ש כ' ולפניו: ר' יונתן ור' ינאי. (ב) וכן כתב ה"פ"ז י"ד סי' ד"ם סק"א דדוקא כשה' גדולה אין עושין אבל כשה' קטנה כוסין אע"פ שמתן שכתה בצדק. תתתק"ג. (א) בילקוט משלי פרשה כ"ב. אל תגזל דל וכי יש לו כלום אלא אם הי"ת רגל לפרנסו ומורה כך ואמרת דז מתי אני מספיק

דכא אתא ר' מנא כ"ר. (ג) ע"ין דברי ר"ה בספר הישר סי' תקס"ו: אך אפרחי מן המסלולים הוא, ובתשובת ריב"ש סי' ת"א: הדין אינו צריך שידע כל היות המוס' ולפרסי ויקלי ולמוקי להו ואין לו לידע כ"א המסקים כ"ר. תתתק"ד. (א) ע"ין שאמרו בבא בתרא צ" ב: אצרי פירות כ"ר. תתתק"ה. (א) בדברי הימים א' ד' ל"א: אלא עריהם עד מלך דהו. ופירש המיוחס לרש"י: כשנרבו בני יהודה עשו תרומות על בני סמקון ורבו לנרשם מארצם כ"ר ומשלך דוד באו שבטו לשאל מבני סמקון את ארצם שהשאלו להם והלך דוד וגרשם כי שאל לא חשש בכך מפני שנתן דוד שהיה מיהודה כ"ר. וראה לדברי

הכנסת ופדורים בין שיצאו שלא יהא הרם עליהם אמרו חכמים הרי הם כהרם אם לא יקיימו לא חששו חזי מקצת מן היוצאים
 אומרים מזה קניין אנתו נאות לכפ לתת קשרה מן הליטרא ויהיה הרבה מן הצדקה אמרו להם לפי שאתם יודעים שזה
 אין יכולים לעשות לכך אתם אומרים כך לעשות אבל אנתו עשינו דבר שיכולים לפבול ויכול לרעת העובר על החרם פי
 שילוח ליטרא או יחליף זקוק לתת משום ואם היינו רוצים לעשות כדבריהם לא הייתם מתרצים רק לפבול עשו ולא היו ימים
 מועמים עד שאתם שיצאו לקו בממונכם נפ מי שחתפלו שניהם לקו בממונכם.

תתתקיד. ראובן היה נתן פרנסה ומונות לקרובי שמעון ושמעון לא היה לו יכולת לתת לקרובי ושמעון עוסק ודיני
 לדבר במעשה הקהל והנה ראובן מפרב בקהל ואינו רוצה להיות בהפנסת הקהל ואמרו קרובי שמעון לשמעון
 אם תדחק את ראובן כמו שאתה עושה למרבי הקהל או לא יתן לנו שום דבר במונות ולא נרע במה להיות והחניף שמעון
 לראובן ולבטוף (א) אמר שמעון בעבור אותו קץ שנרמסם ושהחנפתי אותו איברתם מוותרים [א] ויחילו השם גרמסם לי.
 תתתקמו. אדם שהוא קפדן ואמר לאשתו רעי לך אם תתני שום דבר לצדקה אבה אותך או יקניטנא בין שהוא ידע הנבאי
 שאין רצון הבעל (א) לא יקבל ממנה אפילו מתנה מועפת אבל אם נזרו הרם בכך וכך הליטרא והבעל עובר
 על החרם נתן היא ותבא עליה ברכה ואם ננב הבן או אשתו ישיבו ואם עובר הרם והבן ידע שלא יאמינו בו הקהל אם
 יגיד להם מה יועיל [א] ודוד שקיבל מאביגיל אע"פ שלא היה רצונו של נבל שיתן לדוד בין שהוא ארש רע מעללים ונבלה
 ידבר הרי הוא כשאל האויבים ועוד דוד עשה טובות רבות לנבל כמו שאמרו הנקרים לאביגיל הרי כאילו הייבת לו.
 תתתקמו. לא ילך נבאי צדקה בית יד שילו כסול ונראה בזרעו [א] כאילו מקות בו אע"פ שאין בו כלום שנאמר
 (במדבר לב כב) וחייתם נקיים מה' ומישראל ומה ת"ל מישראל מלמד (א) שלא יביא אדם את עצמו לירי השם.
 תתתקיו. [א] שני צדיקים היו אחד היה נתן בכל שבוע דבר קצוב כפי השנת ירו והבירו היה נתן בפעם אחת אמר מושם
 שאתן בפעם אחת כדי [ב] שאצטער אני שאתן הרבה כיהר (א) ולפום צערא אנרא ועוד קעני יקנה תבואה

משנת אברהם

הטונות כי גזה לנדו לא יגיע לו קנין חזק, והמסל נו כשיחן
 אדם למי שראוי אלף זהונים ננת אחת לאיש אחד ולאיש אחד
 לא נתן כלום לא יעלה נירו מדת הנדינות גזה המעשה אחד
 הגדול כמו שיגיע למי שהתנדנ אלף זהונים נאלף פעמים ונתן
 כל זהונו מהם על גז הנדינות, מפני שזה כפל מעשה הנדינות
 אלף פעמים והגיע לקנין חזק וזה פעם אחת לנד התעורר
 נפשו התעוררות גדולה לפעל טוב ואח"כ פסקה ממנו, וכן
 נתורה חין שכר מי שפדה את האסור — השנוי — נמאה
 דינרים או עשה לזקה לעני נמאה דינרים, שהוא די מחסורו,
 כמו שפדה עשרה אסורים או השלים חסרון עשרת עניים כל
 אחד נעשרה דינרים ואל זה ההקש חה ענין אמרו לפי רוב
 המעשה, לא לפי גודל המעשה, עכ"ל, נראה שהרמזים מסביר
 גזה, דרוב המעשה הוא יותר חשוב משום שלפי רוב המעשה
 האדם מרכיב לו לפשו את תכונת הנדינות, והיות שאלות
 הנדקה היא כדי שיסגל אדם לפשו את מדת הנדינות, לכן
 שכרו של רוב המעשה יותר גדולה משכר של גודל המעשה.
אולם נראה מדברי הרמזים הי"ל וגם מגד הסגרה, דעד כאן
 רוב המעשה עדיף מגודל המעשה, אלא שנהגטרף הסך
 של רוב המעשה הוא עולה לסך לא פחות מאשר גודל המעשה,
 כעין הניור שמלייר הרמזים ז"ל, שזה נתן מאה דינרים לפדות
 שנוי אחד, חה נתן מאה דינרים לפדות עשרה שנוים, דכל
 אחד מהם נתן מאה דינרים לנדקה אצל אס זה שיכול לפור
 מאה דינרים נתן חמשים דינרים ונהם פדה עשרה שנוים חה
 פדה שנוי אחד נעד מאה דינרים, גודלי שזה אשר נתן מאה
 דינרים יקבל יותר שכר מאשר יקבל זה של חמשים דינרים.

שכר של צער קיום המצות — בעולם הזה.

[ב] שמשצטער אני וכו'. הגם דנתורה כתיב ואל ירע
 לנבך נתחד לו, ואיך יאמר הלדיק שיטעור
 אס יתן הרנה ניהד, אלא חה הוא דנר טנעי שדס חס על
 ממונו, ונזמן שנתן לזקה הרי הוא משנר את טנעו ומקיים
 ואל ירע לנבך, וכשהסך הוא יותר גדול הנסיון הוא יותר
 גדול, והרמזים ז"ל מפרש את מאמרו של נן הא הא, לפום לערא
 אגרה, לענין לימוד התורה, לפי מה שתלשער נתורה יהי שכרך
 ואמרו שלא יתקיים מן החכמה אלא מה שתלמוד נטורה ועמל.

תתתקמו. (א) שקלים פרק ב.
 תתתקיד. (א) אבות ס"ח ס"א.

לסרנ מליחן לזקה לעני נלמסר כי זה המנקש לזקה חייט עני,
 ונזה הס גזלים מהעני את "התולר" דל, לכן נלמר אל תגול
 מזה את התולר — דל, כי נלמח הוא דל.

סימן תתתקיד

[א] וחילול השם וכו'. כלומר, הנלחן מלח הקהל נקופה
 של לזקה ומשקר נמעשהו, הרי זה חילול השם.

סימן תתתקמ"ז

צדקה מן אשה שבעלה צר עין הוא.

[א] ודוד שקיבל וכו'. ננדפס סימן שט"ו, כתוב: ולא
 הנעל צר עין והנעל נתן לה שחעשה מה שחרנה
 היא תקח מאשר כתוב לה ותחן ללזקה וכן עשתה אביגיל ונתנה
 לדוד, משמע דלזנייל נתנה לדוד מאשר כתב לה ונתן לה נעלה.
 וראה נטוניי מה"ת י"ד ס"י קנח.

סימן תתתקמ"ז

[א] כאילו מעות וכו'. חין הכוונה לזעה שהגנאי גונה
 הלזקה מן העשירים נעד העניים, כי לזקה
 נגנית נשנים ונחללקת נשלושה נ"ב ה', אלא הפי', שלא ילך
 נמלנוש שיש לו נית יד כפול, כי יחשו אותו שגונג מקופת
 הלזקה ומשים נגית יד הנוכסה, והוא רק משל והכוונה,
 שהגנאי לזקה לריך שיעשה כל טלזקי שלא יחשו אותו לננוכ
 מכיס של לזקה.

סימן תתתקמ"ז

רוב המעשה ונודר המעשה.

[א] שני לדיקים וכו'. ראה נפיה"מ להרמזים נלכות פ"ג,
 והכל לפי רוב המעשה: שהמעלות לא יגיעו לאדם
 לפי רוב גודל המעשה אלא לפי רוב מספר המעשים, והוא
 שהמעלות אומס יגיע נכפול המעשים טונים פעמים רבות ועס
 זה יגיע קנין חזק לא כשיעשה אדם פעל אחד גדול מפעלות

לח ונחה מונע שלא ליחן לו אם עשית כן כאלו אתה גזולה.
 תתתקיד. (א) חסרון ותיכר יש כגן וצ"ל: לא נתן ראובן להם אמר שמעון כ"ו.
 תתתקמו. (א) בן כתב הסוד כשם אביו הרא"ש ז"ל כשרוע יודי ס"י רמ"ח.

בקציר כזול אמר חבירו אם אתן ביחד יצאו לו מתחת ידו ואחר כך לא יהיה לי כלום ליתן ועוד יותר טוב שאתן בפרוטרוף כפי שלא יסור מקותי אבל אם קנינו יכול לקנות כזול ביחד לדברי הכל יתן לו ביחד שמה אחר כך לא יספיק עוד לתת חשמה אם יתן מעט שמה יתחרט וזה אמר חרי כתיב (תחלים קו ג) עשה צדקה בכל עת.

תתתקית. שני עניים היו והוצרכו לקבל מן הצדקה והיו בני אדם הגונים ונתנים להם בסתר לכפוף נקשו העניים עשירים ולא כל כך עשירים והיו להם אהים עניים והיו אותן שני עניים שנתקשרו [א] מתחבתיך ביניהם זה אומר אין לי יכולת לפרנס אלא אם אתן לאותן שנתנו לי בימי דלותי לא אוכל לתת לאחרי ואיך אחיה כפוי טובה ואע"פ שכתוב (דברים כג ז) לא תדרש שלם ושבתם נבי בני עמון ומואב (א) כא דוד ודרש לשלום הנון בן נחש כי אביו נמל לו טובה ולא רצה להיות כפוי טובה וכתוב לא תחיה כל נשמה (ב) וישראל החיו רחב ומשפחתה (ג) ואיש שכנה לו ומשפחתו שלחו (ד) ודוד החיה עמלקי לפי שלא רצו להיות כפוי טובה אמר חבירו מאחר שלא נתכוונו אלא לשם מצוה ואילו היה לאותם שנתנו לנו אהים עניים לא היו נתנים לנו לכן עתה שאין לי אלא לפרנס אחד מוטב שאתן לאחי וכתוב (ויקרא כח לו) והי אחיך עמך וכתוב (משלי יא יז) ועוכר שארו אבזרי לכן אתן לאחי ובזה לא אחיה כפוי טובה.

גם כאן כתוב עניין כבוד אב ואם.

תתתקית. [א] כתיב (שמות כ יב) כבוד את אביך ואת אמך וכתוב (משלי ג ט) כבוד ה' מחונך כבוד ה' מחונך אם יש לך תכבדהו בלעם שכחה ופירא תרוסת מעשר ראשון ומעשר שני ומעשר קני הלה וקשה טובה לולב שומר ותפלין ציצית מאפיל רעבים משקה צמאים אם יש לו חיוב אם לא לא אבל כיבוד אב כין יש לו בין אין לו אפילו אתה מסבב את חפתהים אתה מסבב את אביך ואת אמך כל זה בירושלמי במסכת פירא (א) שמחמיר בכיבוד אב ואם ואפילו לחזר על חפתהים.

תתתקב. אחר היה עשיר וכנו היה עשיר והאב עצרן במאכל ומשתה שלו אמר לו החכם לכן אע"פ שיש לאביך ביון [א] שחאו עצרן טובה בו (א) ותאכילתו ותשקחו משלך ותכסחו.

תתתקכא. אחר היה מפרנס את אחיו ואת אחותו ואת בניה והיה נתן בקערה אחת להם לאכול האותו האה שחיה מצפה לשלחן אחי היה מניה לאחותו ולבניה לאכול הכשר והוא היה אוכל רק התשכיל והסרק והירקות כפי שיהא לו זכות [א] בכל עת לאחר שנים לקח אשה וילדה לו בנים ובנות כשנדלה בתו והיתה אוכלת עמו. ככל אשר עשה הוא עם אחותו ועם בניה בן עשתה לו בתו ועוד חיתה מתקנת לו מאכל טוב ולא חיתה בתו אוכלת אלא מה שנשאר מאביה לאחר שהיה שבע חיתה אוכלת מה שנשאר לו.

משנת אברהם

ונכיבוד או"ל יש רק עשה, ואיך ס"ד דלליית לוי, ונתוס' שם הקאו למה הניא השי"ס קרל דכנו את הרי מהונך שהוא מדברי קבלה ולא נקט מקראות דיראה הכתובים נתורה: את הדי אלקיך תירא, איש אמו ואביו תיראו, דגם כן הוקשו זה לזה ע"ש. אולם לפי הירושלמי שלפנינו נדיוק נקט השי"ס קרל דדברי קבלה, דמכלן נשמע דהחמיר המקוש נכיבוד או"ל יותר מכבודו, לכך סד"ל לליית לוי המ"ל.

סימן תתתקכ"ב

אב קמצן בפרנסתו, הבן חייב להשלים את פרנסתו.

[א] שהוא ערן וכו'. עי' ננוני"ק וכן הוא ההלכה נקידושין ל"ב דמשל אב. אולם נראה דנגמי מיידי שאין האב רוצה לפרנס את עמו ממונו כלל ומטיל עמו על הבן, אז אין הבן חייב לפרנסו. ונכלן מיידי רנינו שהאב מפרנס את עמו ממונו אלא מכיון שהוא ערן, כלומר, קמנן הרי הוא חי נלמוס גדול ואין לו טענה לבנו שיפרנסנו, אלא שזה אין מוכיבוד אב שהבן רואה איך אביו מפרנס את עמו נלמוס כלאחד האביונים, לכך אמר לו החכם, כיון שהוא ערן וע"ש נקידושין נרש"י להעדפה. דנשמע דלנו"ד משל בן, אין הבן חייב לפרנסו נריות וכן נמי למ"ד משל אב אין הבן יכול להכריח את האב שיפרנס את עמו ממונו יותר וכדי חיו נלמוס, ואם הבן עשיר חייב הוא להשלים את החוסר מתורת כיבוד אב.

סימן תתתקכ"א

[א] בכל עת וכו'. כלומר, שיהי לו הזכות של המנוה שדרשו רבותינו מקראל דעושה לזקה ככל עת, זה האן בניו וננותיו וכו' כתובות נ'.

ודעה לתפרנס אין זקוקין לו ומאי אולמא דאב הלא קייל משל אב? ודעייזשאלות לרא' בגון מרשה יתרו שדעתו ב"ב שאין הבן מחוייב לתת אם יש לו להאב. ועייזן לעיל סימן י"ח.

ע"ש וננוק"ל כתנתי נשם אחד מן הראשונים, דהגם דזכר וננוה נהאי עלמא ליכא אצל סכר העורה והעמל והיעיטה והעזר שיש לו ללדם נכדי לקיים המנוה, יגיע לו גם נעולם הזה, ח"ס לפוס לערא שיש לך על דבר קיום המנוה — אגרא נעולם הזה.

סימן תתתקכ"ח

[א] מתובחין בנייהם וכו'. כנראה זה שאמר ליתן לאלו שעורו לו נימי דלותו, משום דללמלא יעזור להם יהי כפוי טובה, והוא כעין שאמרו נני"ס קכ"ג, מה ראה יעקב אבינו שנתן הנכורה ליוסף, משל לנעל הנתי שנדל יתום נתון ניתו לימים והעשיר אותו יתום וכו'. וזה שאמר ליתן לקרוביו, דשלי התם דיעקב הי' לו הרשות ליתן למי שיצאה, אצל הכל ועוכר שארו אכזרי, ולהקרובים דין קדימה, כמו שניארתי לעיל מנדריס ס"ה.

סימן תתתקכ"ט

תחמיר המקום בכיבוד או"א יותר מבכבודו.

[א] כתיב כנד וכו'. על פי דברי ירושלמי אלו, הונאו נתוס' קידושין ל"ב, פירשתי זה רנות נשנים דברי השי"ס ננא וניעלש ל"ב דפריך: טעמא דכתב רחמנא את שנתותי שמתורו הו' ללו הכי הוא אמינא לייתי לוי ואלמי האי עשה והאי לא תעשה ועשה ולא אתי עשה ודמי לא תעשה ועשה, ותשי, אינעריך סד"ל הוליל והוקש כיבוד אב ואם לכבודו של מקום שנלמר כלן כנד את אינך ואת אמך ונלמר להלן כנד את הדי מהונך הלכך לניית לוי קמ"ל דלא לשמע לוי, ע"כ, וקשה אפילו ששקולין הם, אצל אכתי נכבוד הי' יש עשה ול"מ

תתתקית. (א) שמואל ב י"י. (ב) ירושע ה' (ג) שופטים א'. (ד) שמואל א' י"ז. תתתקכ"ט. (א) פ"א ה"א. תתתקכ"ט. (א) דברי רבינו ז"ל דהלא אמרו בחובות ס"ז ב"ו יש לו ואינו

תתתקבב. מי שיצא מקיר שאביו ואמו שם והוא במקום פננה ואביו ואמו מתענין או בלא תענית במצוקת מצוה על חכן מיר ויכול להשכיר שליח מיר [K] וישלה כתב לאביו ולאמו שכבר יצא במקום פננה וכו' למקום שרצה ללכת ואל יצטערו ואל יתענו עוד.

תתתקבג. אחר היה מכבד את אביו ואת אמו והיו לו אחים ואחיות והיו מתקופטין עמו והיו מקללן ומצטעין והיה לאביו ולאמו צער אמר לו החכם אתה מכבד את אביך ואת אמיך ואתה מצטער אילו היו קללותיך ותנשיך מתקיימין היו אביך ואמך צעורין (א) (בראשית טז כב) גם דמו הנח נרש וגם דם אביו ובקשו אמרי (שם כז כא) יקרבו ימי אבל אביו ואחרנה את יקב אחי (ב) ובחיינו לא רצה להורגו שלא יצטער אביו לפי אל הצער אביך לקלל את זרעו בחייו וגם לאחר מותו יש לו לאדם לחשוב אילו היה אביו חי היה מצטער אביו גם אחריו מותו לא אקלל פי [K] הנשמה רוח האדם לאחר מותו יודעת כל מה שבזה העולם נגזר שהרי בעלי בתיב (ש"א ב לג) לאריב את נפשך זה היה לאחר מותו.

תתתקבד. אם יחדי טוב ויש לו אב רע ויש לו בנות כשמוכרין אותו לפניו [K] אל תזכירנהו לפניו שלא תצערנהו ואם [ב] אותו המזב יחדי טוב מוכרין אותו לטוב ובאותו דבר היה רע (משלי כו ה) קנה כסיל פאיחלתו (שם כא כט) חזן איש רשע בסניו (יחזקאל טז ב) חרע תל את תעבותיה ושלח יבא לידי מחלוקת או תאמר לו (ישעיה ח ב) האומרים לרע טוב ולטוב רע.

תתתקבט. איש אחד בא לעיר ראה שהיו מכבדין בחור אחד כקבדו אביו שהיה טוב אמר הנכנס לעיר לטובים הנדי אביו היה טוב זה בנו רע [K] אין לחשות במקום חילול השם ואם יש עשיר שהוא טוב ואביו היה במלאכה

משנת אברהם

סימן תתתקכ"ב

למה לא הודיע יוסף את אביו בהיותו במצרים.

[K] וישלח כתב וכו'. ספרות טובה נאמרו למה לא הודיע יוסף לאביו כי הוא חי נמלרים. ולפענ"ד נראה משום שיוסף ידע שאביו יעקב הוא נביא ועליו לדעת נבואה מהמתהוה אלל יוסף ולא אינו יודע הוא משום שכן השמים העלימו ממנו, ואין תהלוהו שהוא יוסף יעשה תהנולה להודיע לאביו נגד רגון השי"ת. וראה מה שכתנתי לקמן סימן תתתרכ"ד.

סימן תתתקכ"ג

תשמות ידועות מהמתהוה בעולם הזה.

[K] הגשמה רוח וכו'. ע"י נזרכות י"ט, המסיק דיעו ולמה ל"י למימר להו לחזוקי ל"י טובתא לחשה. ונתוס' סוטה ל"ד: ד"ה אנותי נקשו עלי רחמים, כתנו דמשמע נמשקל דמייתי לא ידעין ואפילו אנות העולם. וכתנו שם נגליון הש"ס דמזוה לייש, כלומר, דהא נלמת מסקי נזרכות דיעו. והנה אפשר דרנינו התכוון נזה נמה שכתב כי הגשמה רוח האדם, כלומר, דוקא הגשמה היא יודעת ולא הגוף ומחילא מיושג הכל דש נזרכות רוחות ה"י מספרות, וכן מלי דמסיק דמשה אחר להם לאנות היינו להגשמות ונש"ס איתא דלאחר י"ג חדש הגשמה נפרדת מן הגוף לנמרי ועולה למעלה והרוח תשוב אל אלקים, לכן נסוטה דלמרינן דכלל השתטח על קברי אנות, וקוס הגופים שפיר תקשי נתוס' מהא דזרכות דדוקא הגשמות יודעות, ולא הגופים. ולפי זה מה שפירש"י עה"ת וירעו לנו ולאנותיט מכלאן שהאנות מנטערין נקנר, דמשמע דיודעין ומנטערין נקנר על צער נניהם נעוה"ג, נע"כ מפרש דיודעין ע"י תפלה שהחיים מתפללים, כמו שכתנו נתוס' הכ"ל נסוטה.

ובשפת אמת

למרו זקל"יה תגור פרשת נל מדקדק נקרא: אשר לא ראו אבותיך ואנות אבותיך מיוס היותם על האדמה עד היום הזה, וגר. דמשמע דניוס הזה יראו אנותיו של פרעה מה שיתהווה נעולם הזה, והלא כבר מתו, אלא דכשנלה תלילה נרה על ישראל, מונעים נמרומים מהאנות ומהנדיקים שלא יראו ושלא ידעו מזה כדי שלא יצטערו, ולהיפך נרשעים מרלים להם נזרכות נניהם נעוה"ג כדי

שיצטערו, ונשמחה מראין להם לנדיקים כדי שיאמרו שם נשמחה נניהם נעוה"ז. ע"ש. ואין תנונה לנרים אלו מדברי רש"י שכתב שהאנות מנטערין נקנר, דהיינו דוקא ע"י תפלה והיא לטונת ישראל כדי שינקשו עליהם רחמים, כדברי החוסי נסוטה הכ"ל.

סימן תתתקכ"ד

דמבייש את הכירו ברמיזה

[K] אל תזכירנהו וכו'. מקור הדברים נמלי י"ח, שיש נזה משום לא תוט איש את עמיתו, ושם נדף י"ט: היינו דלמרי אנשי דזקיף ל"י זקיפל דזיותקיה לא ניחא ל"י זקיף נזיתא. וראה רמז"ם ה"י דעות, ו — ת, ולא יספר לפניו דבר שהוא נוס ממנו, ומקורו מש"ם הכ"ל, ואפילו נרמו אין להזכירו כי ניוס הוא, וראה דרכי משה תר"ם סימן ת"כ נשם מהר"ם מרוטננרן אשה אחת שינא עליי שם אזינתה נטנריא, ואחר קרא לה טנריא, דאין זה נכלל מנייש את חנירו לזונו נקנס, אלא עכ"פ ניוס הוא ולריך לנקש ממנה סליחה, ע"ש. [ב] את הטוב וכו'. גריד להיות: ואם אותו היהודי טוב מזכיר אותו לטוב — כלומר מזכיר את אביו לטוב — ונאותו דבר ה"י — אביו — רע ענה כסיל כאלותו — או תלמר לו האומרים לרע טוב ולטוב רע — ונלאן נל הסיוס — ושלא ינא לידי מחלוקת, כלומר, רק אז תלמר לו שאינו נכון מה שהוא אומר על רע טוב, אלא אם ינא לידי מחלוקת מוטע שאל תלמר לו כלל המפרש ננדפס ס', תקע"ב.

סימן תתתקכ"ה

צדיק שבנו רשע, אין מביין אותו.

[K] אין לחשות וכו'. מקורו מסנהדרין ג"ב, אמר רב אשי כחאן קרינן רשיעא נר רשיעא ואפילו לרשיעא נר נדיק כחאן כי הלי תנא — דדריש שם את אניה היא מחללת שאם היו נוהגין בו קודש נוהגין בו חול, כבוד נוהגין בו נזיון. ע"ש וראה רמ"א תר"ם, ס"ה ת"ב. וראה מגילה כ"ה, הלי חאן דסני שמעיה שרי ל"י לנזוי ננימ"ל ושי"ן, רש"י: נר נירתא, זונה שאל סריא, שם מוסרת, כך הוא נתאונת הנאונים מותר לנזות נס אמו שילדתו, וכו'. וכן הוא נרמז"ם סנהדרין פכ"ד, ומתפרין את ילדתו נפניו. ע"ש.

אבל אבי.

תתתקכ"ב (א) בראשית רבה פ"א: דמו וגם דם חזקו. (ב) שם פירשה סי' ו' ב' ו' עשו במחיה אמר מה אני מסרע את אבא אלא יקייבו ישי

פזיחה ואם יזכירו את אביו כשני בני שחיה במלאכה כוונה יתכניש אל תזכירו ואם בחייו של הקשור מניח אביו במלאכה פזיחה חרי אינו מוב למח מינו עזר את אביו ואם חסן חסן לתת לו כל צרכו חאב אינו רוצה לקנות מלאכתו ומכיש את בני חאב חומא כבנו (א) אע"פ שזה מחל לוח אין מחילה ומה שאמרו (ב) חאב שמחל על כבודו כבודו מחול מחול (ג) ברינו ארם (ב) אבל בדיני שמים חייב.

תתתקכו. ראובן רצה להכות את שמעון אחיו וכו' יקב אביו ואמר לראובן תכני ואמחול לך ואל תכה את שמעון כי אם תכה אותו לא אמחול לך אע"פ שנראה בעיני ארם שעתק שיכה את אביו בלא הכורה בדיני ארם רע יותר אבל בדיני שמים כנגד הצער של אביו זה יותר תדע שהרי דוד נשבע (ש"ב יב ח ו) שכן מות האיש ואת הכבשה ישלם ארבעתים (א) ולמה אם הקשור יתן לעני עושר למח יהיה בן מות אלא כנגד הצער שחיה לאיש רש לכך בן מות ובתיב (ב) (בראשית טב כב) וגם דמו רבו של אביו ונחפר.

תתתקכו. אדם שיש לאביו כינוי שם לננאי לא יאמר לו ארם שם אביו. כבר היו חכמים יושבין בא אחד ושאל אם חסן מכה את אביו (א) לאחר מות חאב ספור ואם מקללו חייב ואם מת חאב וקראה בו הכורה דם יוצא מינו חייב מאי שנא אם בעבור כיוון שמקללו גם זה כיוון שמכחו לאחר מותו מקלל לאחר מותו מעלת הקללה שיש חיוק (א) לאם לנשמתו מה שאין בן בהכחא.

תתתקכו. (א) ודא אמר אביו איזהו רשע ערום זה המשיא עוצה למכור בנכסים כרבן שמעון בן נמליאל בריה שאני וצורבא מרבין שאני.

תתתקכו. אחר קשור אמר לבנו קח אשה פלונית ואתן לך כך וכך לקחת ולא רצה לתת לבנו אמרו לו תתבעתו לדין שאינך יכול ללמד מסני שאתה טרוד למונות אמר איך אצער את אבא אמרו לו חלוא (א) אמר אביו ליכא דניזול דנסביה עוצה לרב הונא דליגרישיה לדיבתהו ותתבע בתובה מאבוח וליהדר ניהליה אמר החוב החוה היא תתבע אבל חסן אינו תובע ואינו לא מתבע את אביו לדין ועוד לא יתכן שיגלגל שבותק על אביו כאילו גורם קללה לאביו ואם נמשך לומר בעושה מעשה עסק זה אין ידוע לבני ארם לכך לא אצער את אבא.

תתתקכו. אחר היה קשור חזיו לו בני בית הרבה וחיו גנבים סמנו של קשור ובנו האחד של קשור היה יודע חיה ואמר לאביו חלוא גנבים לך הכל ולמה לא תזהר מחם ולא חיה באמין לו חיה נתר אורו כיון שראה חסן שחיו גנבים לו אמר חסן אננב לאביו הכל שאם לא אקח חם ינבנו לו הכל וישאר אביו ערום סבלי כל ויחיה לבזיון ונבנו לאביו על מנת כשיחיה עני לפרנסו ולשמור לאביו וישאר אביו ריק מממנו שנבנו לו אפר חסן כשראיתי שנבנו אמרתי אם אסתין עד שינבנו חסן יישאר אביו לבזיון אמר החכם אמר לאביוך שנבנת לו וימחול לך ותחזור לו הכל אמר אם אני אגיד לאביו חוה יחשוד אותי שנבנתי לו את הכל ויקלל ולעולם לא ימחול ואם אחזור לו מה שנבנתי לו יאמר לעולם לא אמחול לך עד שתחזור לי הכל ולא יאמין לי אמר לו סבל סקופ תשיב לו אמר לו אם אשיב לו ינבנו לו וחבורא יודע שלא ננבתי לצורכי אלא שידעתי שינבנו לו הכל ואמרתי מוטב שאננב לשמור לאביו כי ידעתי שיבא לירי עניות שאם אשיב לו הכל ינבנו לו ואשר חם נבנו וחורש אותי ולא יאמין אמר לו אם בן תפרנסחו כיון שאין לו חכמה לשמור ותצאו עליו כאילו חיה חסמן בידו (א) חכמה קשית מוטב שיחיה לו מה שיכידך לכלכל את שיבתו.

משנת אברהם

סימן תתתקכ"י

ערימה ומרמה

(א) חכמה עשית וכו'. כנראה הכוונה כמו שחירגם אונקלם נא אחיך נמרמה — נחכמתה, כי כל חסנולה של היתר אינה מרמה אלא נגדר ערמה ושאינה של היתר תקרא מרמה, הרמנים נפיה"מ ריש פיה דחמורה, ע"ש, ועיי תוי"ט ס. וראה נחמחומל נח היינו היכל דקא גזל אדעתא למיסקלוי, וראה נשאלתות ס.ס.

לאו הגיתוק לעשה פטור או מותר.

ובחרושי הרי"ם חרי"ם סימן שמי"ג, מפלפל אי לאו קרא האוסר את הגונג על מנת להחזיר, אם היי מותר לגנוג על מנת להחזיר, דהא החוס' כתנו נפסחים כ"ט, דהמשהה חמץ על מנת לנערו לא ענר לפי שניתק לעשה, ולאס הדין בן נכל לאו הניתק לעשה, אי"כ גם גנונג ע"מ לשלם ג"כ הדין בן, אך לא מניע כלל נשאר לאוי הניתק לעשה זיהי מותר, ורק פטור ולא מותר. ומפלפל אם לחלק בין הללו דנל יראה ושאר לאווי.

ולפענ"ד נראה פשוט, דשאיני נל יראה דהוא לאו שאין בו מעשה, ואפילו לא יהי ניתק לעשה ג"כ אין בו

ומדלא כתנו רבינו דיש לנזות גם את אביו, אלא שנשגיל אביו הנדיק אין למנוע לייסר ולנזות את הני הרשע, הגם דח"ס הכיל לא משמע כן, אפשר דסנירל ליי לרבינו דלא לאמרו דנרים הכיל נגמי אלא כשהנג עושה איסורי זנות, משום דהלימוד הוא מולח אינה היא מחללת, ולא נשאר איסורים, וראה מגן אברהם סימן קכ"ח, ע"ש נשיע לענין כהן שהמירה נחו, אם עולה לדוכן.

(ב) האב שמחל וכו'. נענייט אלו הארכתי נח"א, סימן שי"א, דף קכ"ח, ע"ש.

כפייה על כיבוד או"א.

(ג) בריני אדם וכו'. כלומר, דאין ניי"ד כופין את חסן לכנד את אביו אם האנ מחל, דנלי מחילה, כופין את חסן נדנרים לכנד את הוריו הגם דאין מענייטן משום דהוי מניע שמתן סכרה נלדה, ועוד דגני כיבוד אב לפעמים הוא גם ענין של נדקה, כי אביו קודם לנדקה, ונלדקה כופין משום דיש בו לאו דלא חלחן חוס' חולין ק"י: ונכ"ח.

סימן תתתקכ"ז

(א) לאב לנשמתו וכו'. ראה מש"כ נח"א דף קכ"ו, ד"ה. אלא, לחלק נדרך הפלפול בין מכה למקלל אביו המת.

תתתקכו. (א) סגורין פיה ב. תתתקכו. (א) נבא בתרא קע"ד ב. ונראה כי סימן זה שייך לאחד סימן שאחר זה. תתתקכו. (א) שם שם.

תתתקכו. (א) זה קאי על רעיל שובן היח לאביו לעשות מלאכה בוניה. (ב) הרדב"ז ח"א סימן תקכ"ד כתב דנפטר חסן לנפתי, רק אם פוחל לו האב והבן מכדו סקיים מצות כיבוד. תתתקכו. (א) ריל שישלם לו תשלומי ארבעת. (ב) בראשית רבה פ"א.

תתתקלא. (א) אבידת רבו קודמת לאבידת אביו וזו כשאין אביו משכיר לרבו אבל כשאביו משכיר לבני רב וחרב לא היה מלמרו כהנפ אז אבידת אביו קודמת ואם הרב לא היה רוצה ללמדו אלא בשכירות ויהודי או יהודית נתן השכירות ללמדו אבידת [א] בעל חנותן השכירות קודם.

תתתקלב. לא יחטא האדם לאחר מות האדם בשביל אבותיו אם היה יודע שאביו לא עשה פירותים אותו ספר ואביו צוה לו תכתוב שמי עליהם שאני עשיתי פירותי אותם וכתיו אמר לו אהני מלני עשאה ואני רוצה שתכתוב שמי עליהם כדי שיאמרו עלי זצ"ל לא יכתוב הבן אלא שם מלני שעשאה וכן דורש בספרי (א) (דברים יו יד) לא תסין נבול רעך אשר נבלו ראשונים [א] שלא יאמר דברי ר' אליעזר ר' יהושע ומה שאמר ר' יהושע ולא יאמר בשם ר' אליעזר ואם יאמר דברי ראובן בשם שמעון או שלא אמר בשם אומרו הכל בספר הכבוד.

תתתקלג. (א) כתיב (ישעיה נו ה) שם קולם אתן לו אשר לא יכרת אמר ר' תנחום דרש בר קפרא בצמורי זה ספר דניאל שנקרא על שמו לפי שיאמרו זצ"ל [א] ומסיבין לו באהנו קולם מכדי כל מילי דקורא נחמיה בן חנניה אמרינחו ונחמיה (ב) מאי מעמא לא איקרי על שמה ההוא סימא אמר ר' ירמיה בר אבא לפי שהחזיק טובה לעצמו ונחמיה (ג) לא) זכרה לי אלהי לפוכה דוד נמי מימר אמר (תהלים קו ד) זכרני ה' ברצון עמך (ג) דוד לא אמר הכי רב יוסף אמר מסני שמימר בגנותן של ראשונים הרי לא יתכן שיאמר הצדיק להקב"ה תזכור לי לפוכה מה שעשיתי כך וכך ואשר מכירא ביבורים אמר (דברים כו יד) שמעתי בקול ה' אלהי עשיתי ככל אשר צויתני כדי שיזכר מכל אלה שאם לא עשה כזה לא יוכל להתרדות ויכול הצדיק לומר רבותי של קולם אתה יודע שבזה אני מוכח את הרבים תחייני בעבורם ואם רואה אדם שעשו לו רעה ומספר בגנותם אם יש צדיק ביניהם אין לומר אתם עשיתם לפי שכולם מצדק (ד) שחרי אביה המלך חשד את ירבעם ואמר (רמ"ב יג ה) ועמכם קנני וזה (ה) והיה אחיה חשילוני ביניהם (ו) וכן נחמיה בנחיות (ז) והיה דניאל ביניהם צדיק נמור לכך [ב] לא נקרא הספר על שמו.

תתתקלד. כתיב (תהלים פו ד) את יראי ה' יכבד כדי שיהו דבריהם נשמעים הרי (א) שמאל מכבד היה את מור עוקבא כדי שיהו דבריו נשמעין בדין כלומר הוא נדול מסני ובקי ממני בדין ומור עוקבא היה מכבד שמאל לענין תורה כדי שיהו דבריו שמאל נשמעין ולכך (ב) יהושפט מלך יהודה היה מכבד תלמידיו חכמים אבל בדבר שיש להם בשת

משנת אברהם

סימן תתתקל"ב

האומר דבר שלא בשם אומרו.

[א] וכן דורש וכו' ראה נתיצ סימן תשנ"ב דיש צוה משום איש מתהלל במתת שקר ונילקוט משלי ט' איתא דעובר על אל תגזול לדל כי דל הוא וע"ש.

[ב] שלא יאמר וכו'. רבינו כפל הדברים שתר וכתב ולא יאמר דברי ראובן וכו'. אפשר דהחלוקה הראשונה היא דנברי תורה, כחלמרס ללו אחיאל לכי לא תמליך דברי, צנח קתא ל"ו. וכן מנינו דלפילו ספיקא דנברי הוי גרסי, והחלוקה השניה כנראה הוא שלא דנברי תורה וצוה לא שייך ספיקא דנברי, ואולי ישנם עוד חילוקי דינים וזהו שאלה זכינו לספר הכבוד ומלך הסגור נראה דזה שלמד רק נשכר — נודאי מיירי אין השכר של שמירת התלמיד, דאם השכר הוא של שימור א"כ הוא מלמדו נתיים — אין לו דין רבו לענין זה שיהא אבידתו קודמת, אבל אין זה הנותן את השכר תופש דין רבו עד שיהא אבידתו קודמת לאביו של התלמיד. ונודאי אבידת אביו קודמת לשניהם.

ומדכתב רבינו דין זה דוקא לענין השנת אבידה, נשמע דלשאר כל הכינויים וכל החינויים של תלמיד לרבו אין חילוק אם מלמדו נשכר או נתיים.

סימן תתתקל"ג

[א] ומסיבין לו וכו'. ואפשר דמה הטעם אמרו ששפתותיו דוננות נקבר, משום שמתנין לו ככל שעה שנלמד שמועה נשמו.

[א] לא נקרא וכו'. ראה מש"כ מענין זה לעיל סי' תתתקל"ג, והוא כפול כלן.

ה' ס"ו. (ג) לפיכך: ויד דחמי הוא דקבעי. (ד) בבראשית רבה פס"ה ע"ג. ויקרא רבה פ"ג. (ח) במדרש שם אסור: על שקרא את אחיה השלוני בן כליעל. (י) סנהדרין צ"ג ב'. (י) שם אסור: ואף על דניאל שדול ממנו ע"ש.

תתתקל"ד. (א) מיעד קטן ס"ו ב'. (ב) כהובות ק"ג ב'.

עונש, והשאל שהוא ניתק לעשה תמילא תותר, דל"כ מה העויל הניתוק, אבל שאל ללזין כגון ננייה וכדומה שיש בהן מעשה, אלמלא הניתוק הי' בהן עונש ועכשו שניתק פטור וכן העונש אבל אסור.

ושם מלמד ההס"ר, דלמלא הרח האוסר לנגז ע"מו להסיר ה"ח דזה הוי דבר שלינו מתכוון דשרי, ואף דהוי פסוק רישא, מכל מקום פסוק רישא דלא ניחא ל"י שרי להרצה שיטות. ע"ש. והנה נגזנן פסם מחנירו ע"מ להסיר, קשה לומר דבר שלינו מתכוון, כי הלא מתכוון לנגז, כלומר לקחת לו דבר הפך זה או מתוך זה השיך לחנירו, נשניל שהנגז נריך לו לחותו הפך או להמתין לנורך שעה, אלא שנדעתו להסירו לו אחר כך. אבל נהנדון של רבינו, שהנז לא הי' לו כל נורך נמתונו של אביו, ונודאי הי' ניחא ל"י שלא היו השאר ננים נוננים מחניו וזו לא הי' עולה על דעתו כלל לנגז מתת אביו כדי להלילו מניית שאל אחיו, זה וזלי הוי דבר שלינו מתכוון ממש, כי נשעה שלוקח מתת אביו, לא ע"מ לנערו ולא ע"מ לחסרו אלא כדי להלילו מנייה, וכנראה שזו היתה הטענה של הנז, והחכם הודה לדבריו.

סימן תתתקל"א

רב הלומד לתלמיד בשכר.

[א] בעל הנותן וכו'. הרמ"ח צו"ד סי' רמ"ג השמיט את הדין האחרון, ואני מסופק דנברי רבינו דין האחרון שכתב: נעל הנותן השכירות קודם, למי קודם, אם להרב שמתלמו נשכר או לאביו.

תתתקל"א. (א) מובא זה בירידי סי' רמ"ב סליד כהנייה. תתתקל"ב. (א) דברים פ"טקא ע"ח.

תתתקל"ג. (א) עיין רש"י ספדים ב' א' ד"ה עז צאת וביצה כ"ז ב' ר"ה אין ובזוהר רצח ק"ס ב' : כגון עזרא ואמר זכרת לי אלהי לפוכה ומסוק הזה הוא בנחמיה י"ג ל"א. כמו כן בסוכה ל"ו א' : וכן עזרא ואמר בא וזהו ימי וזהו בנחמיה

או בדבר שיש להם לפורה כגון התלמיד מאד הנחן ואינו הפך שימששנו ועבדנו עבדו אלא הוא רוצה לשמוך מים על ידיו ולרחוק רגליו [א] ולהלך מנעליו או הרב אינו רוצה שימששנו התלמיד אפילו אין לו עבד לרב ונזה לו שהוא בעצמו יעשה או לא יקבל מצות התלמיד ויבטל ברהו ערשה ואף הווא שסמקרו וכן האב והאם.

תתתקלת. מה (א) שרכן נמליאל עשה היכירא בינו ובין ר' מאיר ובין ר' נתן כי אמר אעשה לי מעלה גדולה כדי שיעשו העולם מה שאנחנו להם (ב) הוואו שגנר לאשתו שתהא רוקקת על ר' שמעון ולא רצתה ועל ר' יהודה רקקת לפי שאמר אם אשמע לזה לא יהיו רכרי נשמעין לדברי תורה פסי.

תתתקלנ. (א) תא שמע ראמר רבה בר בר חנה מה לי ר' יונתן בן אלעזר וכן אחר היה בשכונותינו ור' שמעון בן לקטיא שמו מימי לא עברתי לפניו פעם אחת עברתי לפניו אמר לו שב בני שב הלוחן זה מים קבוע לשחוט עליו וחו נחש שאמרו חכמים אע"פ שאמרו אין אדם רואה מומין לעצמו אבל מורה חלכה לתלמידיו ותלמידים מודין לו אינו וחו אמר רב הונא כל תלמיד חכם שמורה הלכה ובא אפ קודם למעשה אמרה שומעין לו ואם לאו אין שומעין לו איהו נמי מורה ובא הוה מעיקרא. הרי בשרש זקן בשכנת [א] לא יתכן לבחור לעבדו לפניו ובתיב (איוב כט ה) ראוני נערים ותבאו וישיעו קמו עמדו אפ יש תלמידים חכמים שרדעו לענין איסור והיתר יניד לאחרים שמו יצטרך לדבר ויאמר לו אפ קודם למעשה אמרה שומעין לו.

תתתקלנ. כתיב (משלי ג' טו) אורך ימים בימינה כשמאלה עשר וכבוד ובתיב (איוב יב יב) בישיעם חכמה ואורך ימים תבונה אע"פ שהיה (א) רבי מקרב את העשירים נותני צדקה (ב) וריש לקיש ר' חייא בר בא שהיו מקרבין את העשירים נותני צדקה אבל אפ בא תלמיד חכם [א] שלומד לשמח אותו היו מקרבין יותר שנאמר (שם כה יז) לא יערכנה חכב חכוכית תלמידי חכמים שלומדים לשמח כדי לקיים מה שלומדים בימין אבל שנותנין צדקה לעניים כשמאל (קהלת י ב) לב חכם לימינו (דברים לג ב) מימינו אש רת למו חב כפיל לשמאלו אחר ערשד וכבוד הנאת העולם הזה כי ימין עולם הבא שנאמר (תהלים פז יא) תודיעני ארה חיים שבע שמחות את פניך געיות בימינך נצה נצ"ח בגימטריא על"ם הב"א (שמות נ טו) זה שמי לעלם חכא כספר הכבוד.

תתתקלת. כתיב (שם כג כ) חנה אנכי שולה מלאך לפניך לשמרך בדרך ולהביאך אל המקום אשר הכינתי וכתיב (שם שם כג) כי ילך מלאכי לפניך והביאך אל האמורי והחתי והפרזי והכנעני החוי והיבסי וכתיב (שם יד יט) ויסע מלאך האלהים החלך לפני כהנה ישראל וכו' ויסע עמוד הענן מפניהם ויעמד מאחריהם געלם צ' רמו על צ' פעמים שכתב צדק וצדקה כספר משלי ובתיב (ישעיה נה ה) והלך לפניך צדק והצדיקים חולכים קרוב לארון וגם לפני ישראל לפי שכתוב (דברים לא ו) ה' אלהיך הוא ההולך עמך ובתיב (יהושע ה י) ויעל הוא וחקני ישראל לפני העם ויראה הצדיקים אצלו ובתיב (תהלים לר ה) חנה מלאך ה' פביב ליראיו ויהלצם (א) וכשהעלה רוד את הארון קיבץ צ' אלף צדיקים ולא רצה שיחיה שם אחיתופל (ב) אמר ר' הנינא שאלית ר' אלעזר בבית מותבא רבא מה נשתנו פטרי המורים מפטרי רחמים פוסים וגמלים אמר לי גזירת הכתוב הוא ועוד ששיעו את ישראל בשעת יציאתם מצרים שאין כל אחד ואחד מישראל שלא היו עמו צ' המורים לובים מעותים מכספם וזהבם של מצרים ופטרי המור תפרה בשה רשה כסלע ובקצרים צ' שקלים לומר (יואל ב טו) קדשו צום (ישעיה כד יא) צדחה על היין וכן (משלי ל) צדיק לעולם כל ימוס (תהלים לו כט) צדיקים ירשו ארץ רמו לפני העם לא היו יוצאים רשעים אלא צדיקים וכן הוא אמר (דברים לא ג) יהושע הוא עובר לפניך (ג) ובספר יונה בן אמיתי (ב ה) היכל קרשך ובספר תהלים געלם צ' בספוקי היכל קרשך לא היו מניחים כהן שאינו צדיק להכנס להיכל קרש.

גם כאן כתוב עניין ספרים.

משנת אברהם

סימן תתתקל"ד

[א] ולחלוץ ונעליו וכו'. כלומר, התלמיד אינו רואה שהענד ישמש את הרב אלא הוא רואה לשמשו כענד, והרב אינו רואה בזה, או אפילו כשלין לו ענד להרב אלא שהרב רואה לשמש את עלמו ואינו רואה שימשנו התלמיד, נכל זה לחינך רגונו של אדם זה כנודו, כנרושלמי פלה, אי.

סימן תתתקל"ז

[א] יתכן וכו'. אולם נירושלמי נרכות, נ — ה, ונ"ח, יש פלוגתא דנבר, מד סנר הדא אמרה שאדם נריך לשאלו בניו שהוא גדול ממנו ומד אמר זעירא לא שאל בשלמא דרבה, וראה ירושלמי מ"ק ה"ז לענין לענור לפני האוק, ע"ש.

סימן תתתקל"ח

[א] שלומד לשמה וכו'. כוונת רבינו היא לפי מלתרם נשנת ס"ג. למיימינים נה אורך ימים איכא וכל שכן

עושר וכבוד, לתשמחילים נה עושר וכבוד איכא אורך ימים ליכא, וע' שנת פ"ת, נרש"י, וכן כלן מפרש מיימינים פיר' עוסקים לשמה, תשמחילים שלא לשמה, ע"ש. לכן העוסק בתורה שלא לשמה סדרו עושר וכבוד, וכן עשירים שנותנין צדקה הגם שלא עסקו בתורה נודלי עששו איזה דבר טוב שזכו לאותו סכר אזוכים נו עוסקי בתורה שלא לשמה, לכך יש לכנוד את העשירים גלותה דרגא שמכנדים את העוסקים בתורה שלא לשמה, אצל להעוסקים בתורה לשמה מעלתם הרנה יותר גדולה, וכנראה מפרש רבינו את מלתרם הנ"ל אורך ימים איכא, היינו עולם הנאל, שהוא עולם שכלו ארוך, ולא מניח רמו נימינך נת, שאלו העוסקים בתורה לשמה שהוא ימין זוכים גם לאריכות ימים, שהוא נלח בנימיט' עלם הנאל.

סימן תתתקל"ט

[א] שהי' מקנן וכו'. כלומר הגם דתנן מותר העני לעני, שקלים פ"ג, היינו דוקא אס ננו לצורך אותו העני

תתתקלנ. (א) בכורות ל"ח ב'. תתתקלנ. (א) דרובין פ"ו ולפנינו: סבד עשירי. (ב) ירושלמי תורות פ"ג ה"ד יערי. ובדברים רבה פרשה ראת פסוק כי ירחיב ה. תתתקלת. (א) ירושלמי חלק ה"ב ולפנינו: צ' אלף זקנים. (ב) בכורות ה"י ב'. (ג) ר"ל כספוקי יונה ב' ה' וזו ובתהלים ה' ה' וע"ש ג' לא נמצא את צדיק בכל הפסוקים תאל.

תתתקלנ. (א) תורות י"ג ב' ולפנינו: ר' שמעון בן נמליאל. (ב) בגדלים פ"ב ב' שמשע"ס תבשיל לרבי יהודה ולרבי שמעון רבי יהודה פעם בר ריש לא סעים אמר ימותו כל בני האלמנה ואל תזו שמעון ממקומו, ויותר לא אדע מקור לדברי רבינו וצ"ח ויקרא רבה פרשה ט' ובדברים רבה פרשה שופטים, ובאשר כי שם נדרים הוזכר ז"כ עד שתרוק ברשביג לכן נתחלף לו לרבינו.

תתתקמ"ב. מעשה בחסיד [א] שהיה מקבץ מעיר לעיר מן הצדקה היתה אוכל ולומד והיה משכיר סוסר מאותם שישנים לכתוב לו פירושים חידושים ותוספות אמר החסיד כוונת שאקבל ואשכיר בהם סוסר ואזכה בהם את הרבים: כל אדם שמסתיר ספרים ומעלים מן החנונים סוף שכאדם לירי רעים ואינם חנונים ואם רואה שאינם חנונים אל יגלה להם שנתמר (תחלים בת יד) סוד ה' ליריאו וכתוב (משלי ב ז) יצפן לירשים תרשיה.

תתתקמ"ג. אהרן היה רוצה להעתיק מספר אמרו לו כמה חספר שאתה מעתיק מספר יפה כזה אמר החכם הלא כמה ספרים נעתיקת בהם יש לו זכות גדול אע"פ [א] שקצת נגרע ופי ספרים אינן עשויין לפקדן [ב] אלא שילמדו בהם ויעתיקו מהם.

תתתקמ"ד. חייב אדם ליוהר [א] בכבוד ספרים ואמרו (א) המחלל את התורה גופו מחולל על חברות פי שחפץ [ב] לישן שינת קבע ויש שם ספרים באותו מקום בקרוב לו יכפם בבגד שומא יפיה.

תתתקמ"ה. במגילת סתרים פ"ד ע"ד (א) ר' יצחק אמר אינו צריך חרי אומר (דברים יא יח) ושמעתם את דברי אלה על לבכם שהרי שימח כנגד חלב (ב) רב הייא בריח רבב אורא מכוין וסנה להדיח ליביה ובמרא דבני מקרבא פרק תיא קורא גרפינן [א] ואינו אפור משום קרחה אמר רמי בר אבא אפיקרופין היה לברש מבפנים פי' כיון דעל זרע היה מניח של יד כנגד לבו חרי הן רואין את הקרחה ובשקופיה אפיקרופין על בשרו חרי היא חוצצת בין גופו ובין זרעו כמאן כשחלוק כנגד החסילין קרעו או כבגד או בבית יד או יתפור וכן לא ישיב ספר על גופו אם אין בגד חוצץ.

משנת אברהם

הנתי מלי הכוונה שאינם נקדושתם, אטו קדושת חפילין חלוי נדעו של המניח.

ואמשר דאפילו לשיטת הרמז"ם הקילו נחפילין כמו שכתב המג"א נסיתן מ"ג, דמשמע נתי' דכל הני שריוחא חינו' אלא נחפילין שזנשין כל היום ופי' אפשר להטריח אצל אחר ספרים אסור להכניסן אפילו צנח"כ שצדה, ע"ש ועוד והוא עיקר דשלי חפילין שהם מכוסין צעור הנמים, וצ"ש שנת ס"ג, אמרין דלעולם מותר להכניס חפילין לנכ"ס משום דמחופין עור, והא דאסרין הוא משום השי"ן שנחפילין של ראש, לכן אס כרוכים נרועותיהן שמכסין גם את השי"ן מחיר הרמז"ם לישן נהם אפילו שינת קבע, אצל ספרים אינם מכוסין, נפרט נזמנו של רנינו שהכל הי' כחזו ולא נדפוס, ואפשר שלא היו אפילו כרוכים כספרים שלטו ואפילו שלטו אינם סתומים ומכוסין מכל נד, לכן החמיר רנינו לענין שיה שיכסו את הספרים.

ודברידנא שנתי מדרשות צלרופה, היו הלומדים המתמידים רגילים לישן על הספלים של בית המדרש שעמדו מסניב לשלחנת ושם היו ספרים הרבה, ואיש לא חש לכסות את הספרים, ושאל חין דברי רנינו אמורים אלא נספרים שכתבו שיש נהם אזכרות שנתקדשו, ולא נספרים שהודפסו, או שאל מכיון שהשלחנת היו נצוהים עשרה טפחים הרי הספרים נרשות אחרת, כדאיתא צ"ע אר"ת, לענין עמידה נשעת קריאת התורה.

סימן תתתקמ"ב

חפילין בחלוק קרע.

[א] ואינו אסור וכו', נירושלמי נרכות פ"ג אמרין דר' יוחנן הי' לונש חפילין מיד כשילא מהמרחן, משמע מיד ממש כשהי' ערום, ועל זה פריך: ואינו אסור משום ערוה, ומשני אפוקרסין הי' לנוש מנפנים, ופי' נעל החרדים שם, שנחדר הפנימי של הבית המרחן מקום שאר אנשים עומדים ערומים לנמרי, הי' ר' יוחנן לנוש נגד כעין כחונת זקה, ולכן לא הי' רואה לנו את הערוה, ומכלן דייק רנינו שאל החלוק שעל גופו קרוע ונצרו מנולה נחקים הקרע של החלוק אסור להניח חפילין, משום דנצרו רגיל להיות מכוסה ערוה היא כשמונלה, אולם מה שכתב "או צנית יד" אינו מונן, דנחקרע צנית יד של המלנוש חין הנצר שנגוף נראה, ולר"ך לומר כדעת הסוצרים שכל שאינו רגיל להיות מנולה והיינו מן החמה ולמטה וכן צידים הפרק שצו הקיצורת הי' נכלל ערוה, ואפשר שציימיהם היו הצתי ידים רחנים ומתתיכה אחת של הנגד כך שעל ידי הקרע צנית יד הי' נראה נצר הגוף.

ה' סלעים למשל לנורך נגד ועשו לו נגד וכשאר צ' סלעים, הני סלעים יתנו לאותו העני, אצל כאן הי' חסיד עני מקבץ מעלמו לנורכו, וכיון שהי' צידו ממון לאחר שאכל סעודותיו לקנות יותר מוון, לא הי' ראוי לקבץ, כי הנוחנים כוונתם רק די מחסורה, ואין שבר סופרים שהי' אותו משכיר נכלל די מחסורה, אלא מכיון שלא רק לנורכו הי' משכיר את הסופרים אלא לנורך מנוה לזכות נו את הרבים, מותר לו.

סימן תתתקמ"ג

[א] שקצת נורע וכו', והטעם משום דניחא לי לאינש דליענד מנוה נמונו, ואפילו כשהלא נוח ועומד ולא ניחא לי, נטלה דתי', כדמוכח נפסחים ד' דאפילו נחתרף דיהנו אנרא אמרין ניחא לי לאינש לקיומי מנוה נמוני, ע"ש. [ב] אלא שילמדו וכו', ראה חר"מ סי' רנ"ג — כי נרמ"א וצ"ד, והוא מדברי המרדכי נהמפקי, שתיח מותר לו להעתיק לעלמו חספר שפקד אללו, והציאו סמוכין ממדרש משלי לא יצחו לנגב, וכן הוא נחוספתח הונא לעיל, ונדלוי שהוא נכלל ניחא לי לאינש לקיומי מנוה נמוני כנ"ל. ואין זה ענין להדפסת ספרים צלי רשות של המחנרים, — כבר רצו התאננות צענין זה נדבר הדפסת ש"ם סלאוויטא, נימי הרי"מ ז"ל — כי עד כאן לא נאמרו הדברים ש"ם סלאוויטא, צמי שמעתיק לנורך לימודו, אצל המדפיסים חין מכוונתם לזכות את הרבים אלא לנורך ריווח הם עוסקים נזה.

סימן תתתקמ"ד

שינה במקום ספרים שאינם מכוסין.

[א] בכבוד ספרים וכו', כדאיתא נמגילה כ"ז, חין מניחין נניאים וכחונים על נני חומשין ולא חומשין על נני חורה, ע"ש. ונמשנה דעירונין לו: הופכו על הכנת, כתנו לנד הכותל והחלק כלפי רה"ר שלא יהי' מוטל כל כך צנזוין, וראה צו"ד סו"ם וע"ז נצ"ך וט"ז שיש מלאך אחד הנקרא "שומר דפי" שמשכה את תלמודו של מי שמניח ספר פתוח ויולא. [ב] לישן שינת וכו', כשיטת הראצ"ד, ולא כשיטת הרמז"ם, הונא צ"ע א"ח סי' מ"ד, לענין חפילין דאס החפילין צידו אס הם כרוכים עליו מותר לישן אפילו שינת קבע, ואיך יהי' חמור ספרים מחפילין, וראיתי נהפריעה שם שכתב שמה שכתב הרמז"ם כרוכים היינו נרועותיהן ואין דעתו להניחם עוד ואינם נקדושתם עוד ולשמא יפלו לא חייש הרמז"ם, ולא

תתתקמ"ב. (א) מצות ל"ו ב. (ב) שם שם.

תתתקמ"ב. (א) מצות פ"ד פ"ו.

תתתקמג. המתקנים בנר פשתים של [א] ספר תורה וזוהר פסוקים בבנר ואחר כך הנשים עושות רקמה על רחם. הכתיבה במשי מעשה מחמם את ידו בפסוקים שם לא יניח לרקוב כחמם על הכתיבה לפני שנוקבין את השם.

משנת אברהם

סימן תתתקמ"ג

רקמה מעשה מחמם על אותיות השם.

[א] ספר תורה וכו'. נ"ד ס' רפ"ג — ד', אסור לרקוס פסוקים נטלית, והוא מדברי רבינו ירוחם נתיב ז' והטעם משום שהטלית של מלוא הוא תשמישי מלוא ולא קדושה ויכול לכווס גם נתיב הכסא, ושם אסור להכניס כתני תורה. והש"ך גם כתב דעל המפות של ספר תורה מותר לרקס פסוקים, ואין סתירה מדברי רבינו שזכרנו, דלא נאסר בכלל אלא לרקוס את השם הקודש, משום דנטוקנ יש משום מחיקה אצל נפתם פסוקים שאין בהם שמות מותר, והש"ך מייירי מסתם פסוקים, או דמייירי כשעשה מנלי רשימת אותיות תחתיו. וברברי רבינו נכאן שכתב שיש איסור נרקימה משום שהנוחט טוקן את השם הגם דהתשי המכסה את הרשימה הוא כתב יותר יפה מהרשימה, לכל זאת דמי למעניר דיו ע"ג סיקרל נשנת דחייב משום כותב ומשום מוחק, גיטין י"ט, אלא דל"כ למה ל"י לרבינו לומר משום דנוקבין את השם, אפילו לא יקנו את הרשימה אלא יכסו אותה נמשך — כגון שיעשו את האותיות של משי יותר גדולות מאשר האותיות שנרשימה, ג"כ יש גזה משום מוחק.

ועוד יש לעיין, הא אמרינן התם בגיטין, סיקרל על גני דיו אמרי לה חייב מוחק הוא, ואמרי לה פטור מקלקל הוא, פירש"י, ולא כותב שמתחלה הי' כתב הגון מעתה. והקשה נא"מ לר"ח סימן ר"ת, דל"כ אמרי דיו ע"ג סיקרל הוי מוחק, הא הכתב הגון יותר עכשיו מנתחלה, ותירץ הא"מ לפי התוספתא דהמוחק שעה מעל הפנקס אם יש נמקום השעוה לכתוב שתי אותיות חייב משום מוחק, הרי הגם דלא מוחק אותיות אלא מסלק השעוה ועושה מקום לכתוב ג' אותיות חייב, הכא נמי הגם שאין כאן מחיקת אותיות, מכיון שהכתב העכשוי מעולה, מכל תקום יש כאן חיון מוחק משום סילוק הסיקרל ועושה מקום לכתוב ג' אותיות, דאין נפ"מ אם עושה מקום לכתוב או כותב ג' אותיות. ע"ש. והנה זה תינה לגבי שנת, אצל גני מחיקה של השם הק, גדולי שאין החיון של מוחק משום שעשה מקום לכתוב אלא משום לא תעשון כן, והיינו שנטל ומפגם נהגם הכתוב, אצל כשהכתב העליון מעולה למה יהי גזה משום מוחק.

ואפשר דהכתב העליון נתישי אינו כתב, ואולי שאי אפשר לקדושה שתחול על השם אלא כשהוא כתוב כדרך כתיבה ולא על ידי אריגה, ולכן הגם שנכמות הכתב של משי הוא מעולה מהכתב שעל ידי רשימה שתחתיו, אצל לענין מחיקת השם, לא נתר כמות אזלינן אלא נתר איכות, דהא מאי דאסור למחוק היינו משום הקדושה שנהכתב, והקדושה לא כמותית היא אלא דבר שנאיכות.

אלא דהא ליחא דהא גני לין כתב מכתב פיתוחי חותם, ולא הי' בו כתב של דיו אלא כתב ירכות, שהי' נר האותיות מעבר האחד ודוחק ירכותיהן והן גולטות מעבר השני רש"י גיטין כ', וכן משמע נמי מרש"י שם אנדוכתרי, תכשיט ורוקמין עליו לורות נמחט, ואם רקמו עליהן אותיות הנט אינו כתב לפי שאינו כתוב וקנוע אלא מוטל על הנגד וני ראשין תחובין, עכ"ל, משמע דאם קנוע ולא מוטל על הנגד, כעין אריגה זה הוי כתב מתא, ואין מן האורך שיהיה כתוב נדיו או נשאר סתמיים, ועי' נח"א דף קע"א כי הארכתי שם נעניימם אלו.

ולפע"ד נראה מדברי רש"י הג"ל בגיטין דאותיות הנוטלין על הנגד — ואין ערוגין נחוד הנגד, ועי' נדף קע"א ח"א הג"ל מה שהערותי מיוחא נדנר כתיבה ע"י אריגה — אין

זה נכלל כותב, ח"כ אריגת האותיות של משי על הרשימה של השם, שמתנו המדובר נסיתן אשר לפנינו, אינו כתב, ומחילא יש בו משום מחיקת השם שהי' רשום תחתיו, ולא דמי לדיו ע"ג סיקרל, ולפי זה אסור לרקוס האותיות אפילו יותר רחנות וארוכות מהאותיות הרשומות תחתיו כמו שלידתי נריש דברי, אלא דקשה הלשון של רבינו שכתב דהאיסור משום שנוקב את השם, משום מוחק את השם הי' לו לומר.

לכן נראה דשיטת רבינו היא דאין כאן משום מחיקת השם נמה שמכסין האותיות של האריגה את האותיות של הרשימה, דמוחק משמעו שנטל את הכתב ומחילאות, אצל המכסה דבר אינו מנטלו ומחילאות אלא שעושה נלתי נראה, דל"כ יהי' אסור לכפור שום ספר נשנת דעל ידי סגירה לין הכתב נראה, ואינו דומה לדיו ע"ג סיקרל, שהדיו מנטל את רשימת הסיקרל לנתיבות אצל האורג אותיות על הכתב, הרי הכתב נשאר תחת האריג ואם ינטלו הנימין של האריגה שוב יתראה הכתב שתחתיו, אלא דעל ידי תחינת המחט האותיות נפגמות ואם ינטלו הנימין תהי' רק רשימה של כתב ניכר ולא אותיות, לכן אסור ונשום שהמחט מנקבת את האותיות ומנטלת את לורתן, אצל אם תהינה האותיות של אריגה יותר גדולות מאשר האותיות של הרשימה, דאז לין המחט מנקבת את הרשימה לין כאן איסור מחיקה, ואפשר דמאי שהתיר הש"ך הג"ל אריגת אותיות על המפות של ס"ת ג"כ כוונתו נאופן שהאותיות הן יותר גדולות ומכסות את האותיות הרשימה, וראה מה שכתבתי נח"צ מספרי זה דף ת, נמלאכת מחיקה.

הקודע על העוד כתבנית כתב.

ודנה נדנר מלאכת הכתיבה על ידי אריגה נחוד הנגד ולא על הנגד, שהערותי לעיל וכן נח"א דף קע"א הג"ל אם זה נכלל כותב הגם שאין כאן לא דיו ולא סתמיים, נאמת הוא הלכה מפורשת נהרמנ"ס ז"ל פי"א — ט"ז מהל' שנת: הקודע על העוד כתבנית כתב חייב משום כותב, הרושם על האור כתבנית כתב פטור, וכן הרב המגיד שם, דמקור לדברי הרמנ"ס הג"ל הוא מירושלמי ותוספתא, ונמקלת נוסחאות נתוספתא נמלא להיפך מדברי רבינו שהקודע פטור והרושם חייב, ועיקר כדברי לחייב הקודע ולפטור הרושם וכדברי הירושלמי. עכ"ל ע"ש. והפירוש הפשוט של קודע על העוד והרושם על העוד, הוא שהקודע מוחך נחוד העוד מעבר לעבר, והי' יעשה נשני אופנים נחוכות ונירכות כי יש שקודע את לורת האות ונטל את האות מן העוד ונשאר גם החלל כלורת האות, ויש שאיני מסיר את העוד שנה הלורה של האות, אלא שמסיר מן הנדדן ומן התוך, ועל ידי כך נשאר האות תלוי, ומה שמסיר לין צו שום לורה, והרושם משמעו שאינו מוחך אלא רושם כעין רשימת לפורן מעל העוד, ולפי דברי הרמנ"ס ז"ל אשר לפנינו נשמע שאין שום לורך שיהי' הכתב כתוב נדיו או נסתמיים, אלא מכל דבר ונכל אופן שיעשה לורת האותיות הרי זה כותב.

אולם זה עתה נהסדרי הדברים לרפ"ס זכני ידידי הנאון ר' שאול שליט"א לינערמן נספרו תוספתא כפשוטה, וננאור לרוך לשנת פרק י"א דף קע"ה ואילך הניא שנארנע נוסחאות התוספתא שלפנינו, ולכן נרנש"א שנת ק"ג, הנירסא כמקלת הנוסחאות שהניא הרב המגיד, שהקודע פטור והרושם חייב. ע"ש. ולפי זה הדיו הג"ל אם חייב על הכתב הנעשה נלי דיו וסתמיים אלא ע"י קליעה או חתיכת לורות האותיות מלחה חומר שלא יהי' תלוי נהנוסחאות שנתוספתא הג"ל.

תתתקמ"ד. (א) והלא דברים קל וחומר ומה ענין מלך מאב שהוא לא ידע אלא בכינוי עמד ישראל שם המפורש על אחת כמה וכמה והוא שנאמר (מלאכי א יא) כי גדול שמי בגרם ובכר היו חכמים וישרים וזיה אחד מהם בידו חושב ועבר אחד ובידו כ"ד ספרים לפניו ועמדו זה [א] שבידו ספר לא עמד (ב) כי הקוסם במצוה ספור מן המצוה ולא היה לו לעמוד לפני ספר וחכמים אף על פי (ג) שתלמידי חכמים עומדים לפני מביאי ביכורים [ב] כדי שיביאו סעם אחרת.

תתתקמ"ה. כתיב (זכריה א ה) והוא עמד בין החרסים אשר במצלה (שם שם י יא) ויען האיש העמד בין החרסים ויענו את המלאך העומד בין החרסים החרסים [א] מקיימי רמ"ח עשה בכל אבריהם ערשים רצונו וכן אחד אמר כיון שכתוב שעומד בין החרסים לאחר שהיה מכרך על החרסים במצואי שבת היה פוטנם בין הספרים כדי שיקבלו הספרים ריה ובמצואי שבת לוקחם ומברך עליהם.

תתתקמ"ו. אחד היה משים ספר שבעל פה על ספר שבכתב אמר לו חבירו [א] למה תקשה כן אמר לו בעבור תקנת ספר שבכתב כי בזאת העלייה תדיר עשן ומטוב שאכסנו בקומפרים תורה שבעל פה ולא בספר שבכתב.

תתתקמ"ז. אל יצניע אדם קומפרים בספר כנון קומפרים שאינו נכתב וקומפרים שכתוב בו תורה אל יצניע בספר שבעל פה ושבעל פה בספר שבכתב ולא יכתוב אדם השבתות בספר ולא לנסות את הקולמוס או את הדיו [א] כי אין זה כבוד הספר.

תתתקמ"ח. ואומרת להם אנחנו קנינו את אהינו היהודים הנמכרים לנוים [א] כדי בנו (נחמיה ה ה) כמאן אמרו (א) אין פודין את השבויים אלא בכדי דמיון יש חילוק אם חכם הוא או צדיק (ב) וצריכין לו רבים שאני וכן ספרים אם יש ספר שיש בו חידושים ואין כמדינה ניוצא בו הרי פודין ביותר: א' לא ישים אדם על הספר קולמוס או ספן להצניע בשחולך שיחא מוזמן לו נמצא שלא לצורך הספר קשה ואסור אבל כשמתיק מניה על השיטה כדי שיחא מוזן למצוא התיבת ב' אחד היה כותב שם קומפרים על הספר כדי שלא יטעה בשיטת האמר לו רבו אם אין בזיון הספר היה ראוי שיפוך בספר לא יתכן שספר ישמש לספר בזה הענין אפילו תלמוד הומש ג' כתיב (שם שם) תב אתם תמכרו את אהיכם ותמכרו לנו ויהירשו ולא מצאו דבר. יהודי אחד היה בשביח בגרם ובא יהודי אחר בסחורה ביניהם ביקש ממנו הנתפש שיקנהו מן הגרם אמר לו אני באתי לקנות הפצים להרריח לפרנם את בני ביתי כי הסקות אינם שלי אמר לו הנתפש תפריני וחביאני בין

משנת אברהם

סימן תתתקמ"ט

[א] למה תעשה וכו'. כלעיל סי' קמ"ח, מנייה כ"ז, ונמק"ח נדפס תחק"ט, לין לזהר נח, ע"ח: ומלי היה כורסיאל קדישא עלאה וכו' וזה היה תורה שנעל פה, ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה, לא היה תורה שנכתב, מכלן דתורה שנכתב ישוון יתה על תושבע"פ. יע"ש. ונדליי חיירי שלא היה לו נאותו עשה נגד לו נייר לכסות, דל"כ מה זו התגלות שהתגלל.

סימן תתתקמ"י

[א] כי אין וכו'. נדפס סי' תחק"ז כתוב כי אסור להוסיף על הספר, ואינו מונן כי המדובר כלן גם מתושבע"פ ומה שייך צוה איסור נל תוסף, וכבר הארכתי נח"ל דף פ"ט, ונח"ז דף ס"ח, אם יש איסור נמוסיף על הספר, לכך נכונה הגרסא שלפנינו כי אין זה כבוד הספר. ונדויס אלו מכבוד ספרים, ראה טו"ז י"ד רפ"ז דאסור להניח ספר תחת ספר כדי שיהי נוח לראות נג, וראה נח"ל, קכ"ד.

סימן תתתקמ"א

התקנה שאין פודין - יותר מכדי דמיון, מימי נחמית.

[א] כדי נג וכו'. כנראה דרניטו פונר ומלי דאמרינן נמשנה אין פודין את השבויין יתר על כדי דמיון מפני תיקון העולם משום דוחקא לניגורא הוא ולא משום דלא ליגרנו ולייתו, גיטין מ"ה. דהא הקרא: כדי נג, פירושו כפי כוחו, ואינו סוגל פירוש של כדי שויין, ולכן פ"י דחכם ולדיק וכו' דוחקים את הנצור יותר מכפי כחם. וכן לענין לוקחין ספרים תפילין ומזוזות שם נמשנה הסמוכה, דפירש"י: אי משום דוחקא לניגורא או משום דלא ליגרנו נג. ע"ש. ונפוסקים מנזיר דהטעם משום דלא ליגרנו

ואפשר דדנר זה הוא פלוגתת רש"י וחוס' נמנחות לה: שם ה' נקרא עליו, אלו תפילין של ראש, פירש"י: שכתוב בו רוב השם ש"ן ודל"ת, ונתוסף שם חלקו ארש"י וכתבנו: ונראה דדל"ת וי"ד שנרועות אלו אותיות גמורות הן, מדחשיב להו לעיל וצריש פרק נחלה דמנייה (דף כ"ו) תשמישי קדושה ולא הן ענין קדושים, ונשום דוחקא לא הרי להו אלא קשר של תפילין, וכו'. משמע דרש"י סובר שזה הוא כתב גמור, כמו שפירש "שכתוב" בו רוב השם, והתוס' סנירו להו, דהש"ן הואיל שהוא נולטת נקרא כתב כעין הכתב של הנין, שהנחתי נספרי הכ"ל מש"ס גיטין, אכל דל"ת והי"ד, הואיל שאינן אלא כעין קליעה אין זה כתב ונח"ל דף קכ"ט הארכתי צוה והנחתי שם את דברי הנפנת פענה צוה, ואין הספר ל"פ כעת לפני לראות אם לא העיר מהא דהכ"ל.

סימן תתתקמ"ב

הלומר תורה שבע"פ עומד מפני ספר תורה.

[א] שבידו ספר וכו'. נקודושו ל"ג: כלום תורה עומדת מפני לומדיה, פי' רש"י, נחמיה, לפי שעסוקים צדנר הלכה קרי להו לדיניהו תורה עלמה ולדידי קרי לומדיה. ע"כ. ואפשר דגם כלן הפ"י צידו חומש ועסק נהלכה. ועוד דלא מנינו חיוז קימה לפני ספרים אלא לאנשים אכל שיקום גם הספר לפני הספר לא מנינו ולפי מה שפי' רש"י, מסתבר דנשעה שלום לומר תושבע"פ הרי הוא כתורה שנע"פ וצריך לעמוד מפני תורה שנכתב, ולא להיפך.

[ב] כדי שיגילו וכו'. שם נקודושו ל"ג. שמי החס לא"כ אחת מכשילן לעמיד לנל: וע"ש נרש"י.

סימן תתתקמ"ג

[א] מקיימי רמ"ח וכו'. כלומר, שני פעמים "ההדסים" הכתוב שם עולה מספר רמ"ח.

פי' כיג חולין ב"ד ב. תתתקמ"ח (א) גיטין מ"ה ב. (ב) מזה שאמר שם נ"ח ז' ער שאמרנו

תתתקמ"ד (א) טגודין ס' א. (ב) בירושלמי בכורס פיג היא ר' אחא מסתק וק"י שהיה כותב ספרים וסם בפני היה וצ"ע. (ג) בכורס

היחודים ותניני לפרותי ברמים יקרים כמו שהייתם מרוח בשאר פחורות אמר לו וכשירדן היחודים שאני פדיתך לא יעשו אמר לו [ב] ותניני [ג] ביד גויים שיתניני לפדות ליחודים וכן אמרו (ג) אין פודין ספרים יותר מכדי רמיהן אבל אם יש דברים שאין מצויין באותה מדינה יפרום ביוקר.

תתתקמט. למי שיש לו זכב וכתים ושאר תכשיטין וצריך למכור או זח או ספרים לא ימכור ספרים אלא באהרונה ואם יש לו שני מקמים מכל עניין ועניין בנת שני ספרים של מוקד או שני סדרי ישועות מכל סדר [א] מקמים והיה משאל האחר וצריך למכור וימכור שאר המצים תחילה ואחר כך הספרים. אם באו ממקום רחוק והמצים לקנות הספרים ואם לא ימכרום לחם צריך למכורם האחרים בזול הרי ימכור ואם ראובן יש לו ספרים והפך למכור ויש לו אח שמקן ואינו משאל ספריו ללמד ביהן ואיש אחר משאל מוטב שימכור לנכרי ולא לאחיו.

תתתקסן. סופר אחר סיים ספר לכתוב לזקן והיה הסופר רוצה לכתוב אני פלוני כ"ר פלוני כתבתי זה לפלוני כ"ר פלוני אמר לו המשכירו אינו רוצה שתכתוב [א] שמי על הספר שכתבתה לי אמר לו למח אמר כי כמה כתבו בך ולא נתקיים ביום או ביד זרעם כי מכרום.

תתתקנא. במסכת תמורה כפרק יש בקרבנות היחיד (א) אלה אתה כותב ואי אתה כותב (ב) פירש הלכות (ג) ואגרות אמר רילמא פילתא הדתי שאני (ד) לישנא אתריסא אמרי רבנן על גירסיהון סמיכי כיון דאיכא שכחה בתמן ומתתין דאי מישתכח פילתא מקיינין כפיפרא דאגרתא (ח) בשבת אמרי (תחלים קיש קבו) עת לעשות לה' חפרו תורתך אמרי מוטב תיקור אות אהת סן התורה ואל תשתכח תורה מישראל ולכך נכתבו משנות ברייתות ותלמוד ומרששים ותוספות [א] והראשונים כתוב.

משנת אברהם

דניים שלא לתרום חפי השמועה אלא נזונה משלש עשרה מדות והסכימו עליהם נית דין הגדול עכ"ל מנואר דלא הי' איסור לכתוב לעצמו כל התורה שנעל פה, והאיסור הי' רק ללמד לאחרים מתוך הכתנים, למשל נישניה שהיו לומדים מאה תלמידים, לא הי' לו להרצ המלמד רשות להעתיק מהכתנים אשר מאלו נידו מאה טופסים וליתן לכל אחד מתלמידיו שילמדו מהספרים מתנו, כמו שלט לומדים את התלמידים, אלא המלמד הי' מלמד אתם שלא מתוך הכתב הגם שהי' לו הרשות אם הוא הי' הראש נית דין או הנניא, ומשמיע שיעורים נחורה לאחרים, להכין לעצמו את השיעורים ולשננס לעצמו מתוך הכתב שהי' מאלו נידו, ולאחר השיעור — לפי דברי הרמזים הגיל — אסור הי' להתלמידים לכתוב להם מה שמעו חפי רנס, אלא את הכל שנו על פה, ואותו היתר לכתוב לעצמו לא ניתן אלא לראש בן דין או נניא, ולפע"ד, כיון דנינו לדברים הגיל נאמרו: והראשונים כתבו.

אולם גם מיונות דנינו הקדוש ואילך לא הותרה הכתיבה נכל דברי תורה, אלא ספר המשנה הייט המשניות והתוספתא והמדרשות, אצל דברי הנמרה, הייט השקליא וטריא שנשי"ס לא הותרה לכתוב, דהא נשי"ס תמורה י"ד, המונח נסיון שלפנינו, מקשה על רב דיימי האמורא חיד אמר: אי אשכחיה לינשי כתיב איגרתא, כלומר אם הי' לו שליח הי' כותב מתכונ נהלכה ושולח לר' יוסף ננבל, והא אמר ר' אבה גרי' דר' תייל נר אבה ח"ר יוחנן כותני הלכות כשורף התורה וכו'. הרי גנס ניימי האמוראים הללו הי' טובח האיסור של כתיבת הלכות וכו'. ורב דיימי תלמיד ר' יוחנן הי', ור' יוחנן קטן הי' נהלמדו לפני דנינו הקדוש.

ודגם שתקשה חיד חיינר ר' יוחנן את כל הירושלמי שיש בו רק שקליא וטריא, הא הוא נעצמו אמר כותני הלכות כשורף התורה. אלא על כדתך שהוה כותנס לעצמו, וזה הי' מותר לו כי הוא הי' הראש השיניה, כדרך שהותר להם לראשי נית דין ולנניאים שנכל דור ודור כנ"ל, וההיתר היותר רחב נא נסוף חכמי הנמ', ניימי דניאל ור' אשי, כדלתיא נרמנס ז"ל נהקדמה הגיל ולכאורה דרשה זו: אלה אתה כותב ולי אתה כותב הלכות וכו' דנדרים שנע"פ אסור לכתוב, ומתנגדת למאי דאמרינן בעירובין כ"א: בני הזהר מד"ס יותר מדברי תורה שנדרי תורה יש בהן עשה ולא תעשה ונדרי סופרים כל העובר על דברי סופרים

וראה יר"ד רנ"ח, ולפי דברי רבינו מה שנו נמשנה אין פודין וכו' אין הפי' שנימי המשנה נעשית תקנה זו, כי עוד ניימי נחמי' נשנית, וכעין שאמרו נשנת ניימי נחמי' נשנית משנה זו. שנת קכ"ג: [ב] ותתנני ניד וכו'. כלומר, דומה לקרא דנחמי' שלא רנו היהודים נתחלה לגמול הסד לאחיהם, עד שאמר להם נחמי' כי הלא סוף הדבר שתפרו את אחיכם מידי הגנים.

סימן תתתקמ"ט

[א] מעמים יהי' וכו'. חסרון המיכר יש כאלו, ונרדף להיות אחר הנינו סדר: ימכור סדר אחד מהכפולים אשר לו, ואם יש לו פעמים כלומר כפולים אלא שהי' משאל האחד — ואם ימכור את האחד אשר נידו ינערך השאל להמיר לו וישאר השאל נלי ספר, ואולי לא ימיר לו ולא יהי' לו שום אחד מהכפולים — ימכור אחר חפנים תחילה.

סימן תתתקס"ג

כתיבת שם הבעלים על דף השער של ספר.

[א] שמי על וכו'. כפול לעיל סי' תש"ז. כנראה אין קפידא אלא כשכותנין שם הנעלים נסוף הספר, אצל כשכותנ שמו או מניח תחתיו על הדף השער של הספר, כדי שלא יתחלף או שלא ינגב, אין קפידא, וכן טהגיס.

סימן תתתקנ"א

כתיבת תורה שבע"פ פה בימים קרמונים

[א] והראשונים כתבו. דברים אלו מתאימים עם דברי הרמז"ס ז"ל נהקדמתו לספר הי"ד, שכתב שכנר נזורות הכי הראשונים: כל נניא שנדר או ראש בן דין כותב לעצמו זכרון השמועות ששמע מרבותיו. אלא שהי' מלמוד לאחרים נעל פה, וכל אחד ואחד כותב לעצמו כפי כותב ונניאור התורה ומהלכותיה כונו ששמע, ווודנרים שנתחדשו נכל דור ודור

ו רואים אנו כי הותרו כמות. וקוין רב"ז שאלה ר"ב. (ג) גם זה ליתא לפנינו ורק משיטה סקובצת שם משמע שכן היתה לפנינו הנוסחה. (ד) עין רשי' גיטין סי' ב' ד"ה ודברים: אלא מפני שהתורה משתכחת, וכן הוא בקרבן נתנאל על הראש: פרק תולין סי' ר"י. (ה) צ"ל כי הוא רר"י ור"ל הוא מעריף בספרא דאגרתא בשבתא, וכן הוא בשיטה סקובצת שם.

בכל סמון כי ויעו"ש תורה בכל. (ג) סימן ב"ה א'. תתתקנא. (א) יר"ד ב'. (ב) לפנינו ליתא אבל ראיתי כי מובאת בירוש' בשיטה סקובצת בתפורה שם ומשמע שכן היה הירמס גם לפני רבינו וכן הוא במדרש רבה חשא סמ"ז. ולפי בירמס זו אין מקום לשיטה הרב המנהי סוף ספר תולת חכמה שכתב היותר של אגרות היה קדם היתר של הלכות יעו"ש קטמו, ומבירמס

תתתקנב. כתוב (איוב י"ג כג) מי יתן בספר ויחקו [א] כיון שיש ויחקו עם פסוק שלמעלה ולא אמר ויחקו עם בעט ברזל מלמד שספר צריך שירשט ולא עוד (א) אלא שזכה קולמוס לכתוב בו ספר תורה נבואים וכתובים.

תתתקנב. אחד כשהיה כותב היה צריך כמה קולמוסים בשבטע לפי שהיה דוחק הקולמוס בקלף ותיקן לו קולמוס מן עצם של עגור מן השוקיים אעפ"כ כשהיה כותב מוחות לא היה כותב אלא בקולמוס של קנת אבל רכבים שבעל פה היה כותב בקולמוס של עצם אמר לו הכירו אם יפה אתה כותב בשל עצם [א] תכתוב בו ותיכב (שם שם כ"ד) בעט ברזל ועזרת.

תתתקנב. אחד נשבר בו הקולמוס מקום שכותב בו ואחר כך עשה בקולמוס מלאכה אחרת אמר לו החכם כתבתה בו דברים קדושים אם נשבר תננו אותו ואל תשליכו לארץ שידרכו עליו.

תתתקנב. כשיש חיכוך לאדם לא יחכך בקולמוס וכל שכן בספר ולא יפתח אבקעזקות להוציא הליחה לא בקולמוס ולא במרצע ולא במחשף המיוחד לספרים או לתיקון תפילין ולא יתקן בו חנר שסמא ישיים בפיו.

תתתקנב. החכם נכנס בבית מוטר שכתב כתבי קדש ראה קולמוסין מונחין על נבי חקיקע אמר לו בקולמוס שנתבת בו כתבי קדש ושם הקדש אל תזלזל בו ראה כשהתחיל הספר כתב תחילה בגיליון בשם ח' אמר לו למה עשית כן אמר לו על שם שסמך בפרשת בראשית כשנאמר (בראשית י' כו) בשם ח' (שם ח' א) ספר תולדות אדם אמר החכם כתוב

משנת אברהם

הישיבות או לראש נ"ד ולנניא ה"י הרשות לכתוב לעתים, מונן שגם המגילות של הראש נ"ד והנניא היו טמונות במקום מוגנע, ולזה מתכוון הש"ס, מלאחי מגילת סתרים, כלומר, של היחידים שהיה להם הרשות לכתוב לעלמן.

ומסוד לדברי רש"י הנ"ל, שכתב וכשזומעין דברי יחיד, חדשים" — וכותבין אותן, הוא נחמורה י"ד: דמאני מילתא חותי שאני. ע"ש.

תייב מיתה, שאל תאמר אם יש נהן חמש מפני מה לא נכתבו, עשות ספרים הרבה לין קץ. פירש"י לך לא נכתבו שאלן קץ לעשות ספרים הרבה נכל אלה, עכ"ל חממע משום שהטורח מרונה לכתוב ספרים הרבה נכל אלה, אלן איסורא ליכל.

ולדעת הפעוטה הפ"י נהש"ס הנ"ל הוא מפני מה לא נכתבו כלומר, מאי טעם דלא נהנו לכתוב, ומשני, עשות ספרים הרבה לין קץ כלומר תורה שכתב היא תורה שלימה ואסור להוסיף או לגרוע אפילו אות אחת ממה שהיה כתובה וניתנה לנו ע"י משי"ר ע"ה, מסיני, אלא שמתנה מולין דינים ודרשות וספרות לאלפים ולרבנות על ידי התורה שנעל פה, ולין התורה שנעל פה דבר מוגבל ומסווג, אלא נכל דור ודור עומדים חכמי ישראל ומוללים נחורה שנעל פה חידושים נוספים על הקודמים, ולמלי היחה גם תורה שנעל פה נחונה כתובה כהתורה שכתב, אז דינה של תורה שנעל פה היחה נשוה לתורה שכתב, אלסור להוסיף עליה, ונכן ה"י מוכרח להיות יתון נכתב כל החידושים והספרות והלימודים, אלו הידועים לנו מהספרים אשר נדינו ואלו שאנצדו ואינם, ואלו העתידים להיות מתחדשים עד סוף כל הסופות, עד לין קץ ולין מספר, לכן לא ניתנה התורה שנעל פה נאותו אופן של תורה נכתב, אלא לא ניתנה לכתוב לגמרי כדי שיהי מיליות ליגור ולחדש נחורה שנעל פה נכל הדורות, וראה מה שכתבתי דברי הש"ס הנ"ל נספרי משנת אברהם ח"א — אלא על ס"ח — דף ל"ה.

סימן תתתקנ"ב

מקור להדין של שרפוט

[א] **כיון** שיש וכי, אולי חסרון מלים יש כלא, וצריך להיות: כיון שיש הפסק לכך ויחקו נקרא עם פסוק שלמע, כלומר, ניב ויחקו הוא סוף פסוק, ונכן אינו מתפרש ויחקו נעט נרל ומלמד שצריך שירטוט, והיינו ויחקו כי השירטוט עושה חקיקה, ועוד שלי אפשר לפרש ויחקו נעט נרל, כי הלל זכה קנה לכתוב בו תנ"ך, ולא נעט נרל.

ודגה לא נודע אם דרשה זו כתובה נאזיה מקום או שהיא רמו מרמזי רנינו אלן עכ"פ הוא המקור הראשון להדין של שרפוט, כי נש"ס לא נאמר מהיכן הוציאו ח"ל הדין של שרפוט, ע"י גיטין ר', וינמות ק"ה, מר זוטרא משרטט וכתיב לכולא פרשה, ושם נגיטין מנאר דלין זה דבר התלמי נסנרל, כלומר, כדי שיהי הכתב נלה, וע"י ניו"ד ס' רפ"ג, ונירושלמי מגילה ג', הונל נחוס גיטין הנ"ל.

סימן תתתקנ"ג

כותבין סת"ם כנוצה של עוף טמא

[א] **תכתוב** בו וכי, סימן זה כפול נח"ג, סימן תשל"ג, וראה מה שכתבתי שם, והניי להוסיף שמדברי רנינו נשמע שמוחר לכתוב סת"ם ננונה של עוף טמא, כי העגור לא טהור הוא, וע"י מזה ננודע ניהודה מה"ת, אור"ח א', וגם נגינת ליון, וראה מה שהארכתי נדינים אלו נח"א דף רל"ג וגם נח"ג דף רפ"ה, ע"ש, אולם הדבר פשוט שאלן נכלל לא הוכשרו למלאכת שמים וכי אלא נעלם הגוף שמתחשין בו למלאכת שמים, כגון העור ודומה לו, אלן הנונה אינה אלא כלי ואינה נשארת נעלם העור, ולא נרע מלאכת כלנים שזענדין נהם את העורות, דרך העור הוא הגוף שמתחשים בו לשמים, והנס שרנינו מתחיר נקולמוס של כתיבת ספרים כעין תשמישי קדושה שאלן סרקין, מגילה כ"ו, אלן לין משום זה הדין דלא הוכשרו למלאכת שמים.

ולפי מה שכתבתי נריש דברי, דלפי הרמזים ז"ל, ה"י מותר להנניא ולראשי הדור שנכל הדורות לכתוב לעתים גם תורה שנעל פה, מתחווה מה שכתב הוא ז"ל נפיה"מ נהקדמתו, וכן נה"י מתרים פ"א, שמעולם לא נפלה מחלוקת נישראל דבר שהיא הלכה למשה מסיני, — וראה נש"ח חות יליר ס' קל"ג, ונספרי הנ"ל — דלפי הנ"ל הטעם הוא פשוט משום שנודלי ראשי הדורות שכתבו לעתים כל תורה שנעל פה כתבו נראש וראשונה את כל הלכות למשה מסיני, מה ה"י כתב נמאל נכל הדורות, ולין חניור נזה מחלוקה, אלן נשאר הלכות שהן חולאות מהמחודשות שנכל דור ודור יש נהן מחלוקת כי כל דבר המתחדש הוא כפי תכונה שכלו של המחודש, וכשם שאלן הפרגופות שוות כך לין הדעות שוות.

ור"א רש"י שנת ו: ד"ה מגילת סתרים, שהסחירות מפני שלא ניתנה לכתוב, וכשזומעין דברי יחיד חדשים שאלן נכנין ננית המדרש וכותבין אותן אלא ישכתבו, מסתירין את המגילה, וע"י רש"י נח"ל, נ"ג, ד"ה מלאחי.

ויש להנין אם לין שונין את הנזרים החדשים ששמעו מפי היחיד, א"כ מה תועלת יש נהכתיבה כיון שחורין ומסתירין את המגילה נמקום מוגנע, ואם נאמר כמו שיערתי לעיל, דלראשי

תתתקנב. (א) סתמדין ק"ו ב.

לקרא בשם ה' זה ספר שצריך להתפלל שיעליחני ושיפיים ולא לכתוב בספר בשם ה' דכתיב (רברים יב א) [א] לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו וכתיב (משלי ל ו) אל תוסף על רבריו מן יוכיה כך ונכזבת.

תתתקנא. אחר [א] תיקן עץ קטן להראות בו לנערים האותיות החתיכות שיינסרווי"ר ולא קשאו כסופו משום שפי"ץ בלשון אשכנזי [ב] והראה בו חתיכות האותיות ואחר כך היה בקצהו גוררו כדי לשמק אותו והגברר היה משליך לארץ אמר לו החכם לא נבון לעשות כן אלא יתקן תחילה בקצתו רק ואחר כך יראה בו בספר וכן לאחר שכתב בקולמוס דברי תורה השם ותקלקל הקולמוס ובגורר כמוב לתקנו לכתוב בו יוחר שלא יפול מה שגורר לארץ כי כל אשר ינע בקרש יקרש. תתתקנת. [א] אחר היה כותב והיה מן הדיו זב על אצבעותיו אמר לו אביו כשתלך לפית הכסא תרחץ כי לא יתכן כשהדיו על האצבעות שינע במקום המנופת או בקרות. תתתקנט. כשהסופר כותב השם קודם שיפיים אל ירוק אלא אחר שכתב הכל.

תתתקס. אל יסחר אדם את השם לכתוב כדי לקסוד בפני תלמיד חכם או זקן: הכותב (א) את השם ולא פיים כל השם ובא אביו או רבו או נשיא או זקן לא יסיר את קנינו ולא יזח לקום ולא ידבר עד שיפיים כל השם ואם שני שמות או שלשה (ב) או יותר בגוף ה' אלהים ה' אלהים ה' הוא יודע [ב] לא יקום ולא ינע ולא יסורו קנינו מלכתוב (ג) עד שיפיים את כולם וכתיב (רברים כח נח) ליראה את השם הנכבד והנורא וכתיב (מלאכי ב ה) ספני שמי נחת הוא ואם נצרך לנקבו או דברה אשתו קמו ותקשה אברו לא יכתוב את השם.

תתתקסא. אם הפך הסופר לכתוב בגוף (שם שם יא) בגרה יהודה דוילג ר' מיהודה [א] לא יעביר הקולמוס על השם (א) אלא קודר ויגנוז האם היה לו לכתוב (רברים ט ה) ויתאנה ה' וכתב ויתנאף [ב] יגור נ"א וכתוב א"נ. תתתקסב. כתיב (שמות לו ל) ויכתבו עליו מכתב פתחי חותם קרש לה' ויכתבו לימד שפני רבים נכתב השם בגוף בעשרה וכתיב (ויקרא כב לב) ונקרשתי כתוך בני ישראל וכך היו הראשונים עושים כשכותבין ספר התורה היו כותבין השמות בעשרה צדיקים ויש אומרים הוצרך בפני רבים לכותבו כדי להזכירו ויכתוב לשמה שאם יכתוב שלא לשמה שמעך גניזה (א) וגם האותיות [א] במקם אחת כולם היו והיו הבקאים קודם כותבין על הקלף כדי שיראה הסופר המבזבז

מ ש נ ת א ב ר ה מ

יו"ד ס"י רע"ו. שכתב דנין שם לשם נשיני שלום לכל אדם, ונכן אפשר דרניט ג"כ נותר להשיני שלום חנל לא יפסיק לשאלו שלום.

סימן תתתקס"א

שם שנכתב בטעות אסור למחוקו ולתקנו.

[א] מ"א יעבור וכו'. אין הכוונה כאן העברת קולמוס כנכל תקוס, דמה יועיל להעביר הקולמוס על השם נמקוס שצריך להיות יהודה ולא השם, אלא פירושו שלא ימחק את השם הגם שנכתב שלא נקדושה אלא קונר את השם וגונו, וכנה"ג ס"י רע"ו הניח נשם רניט שמה דשם שנכתב בטעות כעין כאן, מותר לנחוקו או לתקנו, וע"י נהרש"ם חו"ד ס"י קפ"ז, חנל שאר פוסקים חוסרים, כשיטת רניט.

[ב] יגבר נ"א. וכו'. לא אדע נוחי קו"ל, פשיטא, הא זה הוא שינוי נמשעות כי החלף הוא משרש חנף, ויחלף הוא משרש נאף, ואולי משום דהמלה ויחלף כחונה זין שני שמות הקדושים, הקלפתם את הדי' ויחלף הדי', סד"ל דאסור למחוקו קמ"ל.

סימן תתתקס"ב

[א] בפעם אחת וכו'. אפשר שהיו כותבין כגן הקמור שה"י כותב כל די' אותיות נפעם אחת יומא וכבר כתבתי בספרי משנ"א ח"א — שלא על ס"ח — דף ס"ה: נשם המנחת חנוך ד"ש גוה תקנה, משום דכשכותב, שם הוי' יתנרך כסדרו לאחר שכתב שתי אותיות הראשונות של השם ומוסף וכותב אות שלישי שהוא ו' הרי הוא כמותק את השם שה"י כותב גני' אותיות, אלא שלטו אין עלה אחרת, והראשונים ידעו לכתוב נפעם אחת, וע"י מש"כ שם.

רש"י להספיק וכן משמע בהוספת שם. תתתקסא. (א) בהסכת סופרים פ"ה הי"ב אמרו שיחלה הרלי"ת מלמעלה. תתתקסב. (א) ר"ל שיכתוב אותיות השם כסדרן והרמב"ם לא הביא זה כדי

סימן תתתקנ"ו

[א] לא תוסף וכו'. רובו של סימן זה כפול לעיל ח"ג סימן תש"ג, וראה שם מה שהארכתי נדנר נל תוסף.

סימן תתתקנ"ז

[א] תיקן עץ וכו'. חנל יתדוהו נלנך, נישמע דלין קפידה וראה תוס' סנהדרין נו"ח ד"ה נתטוה לספר, שכתבו נסוף הדגור, ונ"ל דייחוד דדיבור נעלמא לא מהני אלא אם כן נטלו ואחר זה יה"י לנות ולספר, ע"ש, ומותר לשפע את העץ לאחר שתיקט ולנרוק את אשר תגדר מן השיפוע כל זונן שלא הראה נג, משום דלין התיקון נגמר עוד עד שמשפעהו. חולם לאחר שהראה נג כבר חלה קדושה גם על אשר תגדר. [ב] והראה נג וכו'. כעין שאנוהו ננרכות פ"ג, מפני שגוראה נה טעווי תורה, וע"ש נרש"י.

סימן תתתקנ"ח

[א] אחר ה"י וכו'. סימן זה כפול לעיל ח"ג ס"י תש"ג, נקנת שינוי.

סימן תתתקנ"ט

[א] כשהסופר וכו'. כעין זה לעיל ח"ג ס"י תש"ט, אלא שהוסף שם להחמיר נרקיקה זין שם לשם אם שני שמות כחוננים יחד, ועמש"כ שם.

סימן תתתק"ס

בין כתיבת שם לשם מפסיק להשיב שלום.

[א] לא יקום וכו'. נמתקי הקשה דמירושלמי ונתוספתא משמע דנין שם לשם מותר להפסיק, וראה ננ"י

תתתקס. (א) בירושלמי פ"ה דברכות היא הוספת שם ס"ב (ב) בירושלמי שם ליתא אבל בהוספת שם איתא: המשה או ששה שמות (ג) ז"ע כי הלא בירושלמי שם אמרו כי בין שם אחד לשני

המזכיר כהלכה וכתבו עליו מכתב שיתחיי חותם קדש לה' למה אמר וכתבה וכתוב לשון יהוד היה צריך לומר והלא רק אחד כותב והיו הלוקים על זה בימי קדם יש אומרים לפי שהשם הקדש לה' למטה וקדש למעלה וכתב אחד השם ומה צריך לשייחא אחת או לשני שיפוך והלא לדברי (ב) הכל שתיים כותבין [ב] בלא שירפוש וכתב אחד קדש ואחר כתב לה' שיהא תחילת השם ביד אחד וקדש ביד אחר.

תתתקסג. אחד היה מעתיק מן הספרים ומן הפירושים והיה קורא בפניו תחילה כל מה שהיה כותב (א) היה קורא בפה תחילה אמרו לו למה אתה קורא קודם שאתה כותב אמר קבלתי כשאדם מוצא משהו [א] השדים שומעים ומכריזין אותו [ב] ועוד יזכור מה שיכתוב וכתוב (שמות יג ט) למען תהיה תורת ה' כפיך ופסיד ליה (שם שם) לזכרון.

גם כאן כתוב ענייני שבת.

תתתקסד. אמרינו כפרק ניר הנשה (א) (דניאל יו) נזויתו כתרשיש תרין אלפי פרסאות היו וכן מידת המלאך וכן שכיבת שבת אלפים לכל רוח בשתחלקם לאמה רוחב יהיו אלפים פרסאות על שם (תהלים צא יא) כי מלאכך יצח לך לשמרך בכל דרכיך (שם לד ה) הגה מלאך ה' סביב ליראיה על מנת (ישעיה נח יג) אם תשיב משבת רגליך ביום ה' פרסאות הרי במאתים ימים אלפים פרסאות וכן המלאך לכן תחוש שבת כן לומר אם תשמור שבת מלאך המזנה לשמור שבת אע"פ שתחוש שבת אלפים פרסאות וקא כמורך אבל ברוחב אמה למלאך אין כן.

תתתקסו. לעולם יעסקו אדם במלאכה שאין בה עין ויחשוב מתחילה אם איפשר להיות בלא עין שנאמר (איוב לו ג) אשא עיני למרחוק ולפעלי אתן צדק כנחן מי שעסקו לילך למרחקים עם מהורתו עמיים שלא יגיע לעיר בערב שבת מבעוד יום ולא יספיק מחול על הקדש ולא ידור האדם בעיר של נזים שבשבת יום השוק לפי שבאים לעיר מקצת בערב שבת והוא אינו יכול לעשות בשבת משא ומתן ולא יקבל שבת בעתו מפני שירדו ועוד ידאג מן יעברו מחקיר בשבת ויעצב וידבר בשבת עמחן ופתיב (ישעיה נח יג) ממצוא הפחד ודבר דבר ואל יעסקו במלאכה שאין לו יכולת לקבוע עתים לתורה [א] ואם יכול אדם להתפרנס במקום קרוב החולך במקום רחוק למקום פכנת נשוחת אסור דבתיב (ש"ב כג פו) ויתאזה דוד ויאמר מי ישקני מים מבזר בית לחם (שם שם פז) ולא אבה לשותותם הגה שלשה הנבזרים שסיכנו עצמם עבור דברי תורה (א) לא נכתבו שמותם ואם כשכיל דברי תורה כן כל שכן כשכיל סמך לכן כל מי שכעסו בו כפכנת נפש לא יתכן ליהנות מפניו.

תתתקסו. האדם החולך בדרך ביום ששי יחשוב ויחקור בליל ששי אנה ובאיזה מקום יפגע עת מנחה בלומר בפי שקות או בפי שקות שמא הדרך גדול כך מה שפכוהו לבא בעוד היום גדול שמא לא יבא עד קדושת היום ויחקור אם פכנת בדרך שמא יבא למקום פכנת [א] ויאמרו לחלל שבת ולרכוב כרי שלא יאמר בשדה לכך מוטב לישראל בחצי היום במקום שלום או במקום שלן בלילה כרי שלא ישים עצמו למקום פכנת ושלא יוכל לקבל שבת מבעוד יום בעתו ואם אומר אני יודע בעצמי שאם אפגע בשעה שיש לקבל שבת אפילו במקום פכנת לא אזהר מסקומי [ב] מצוח גדולה הוא עושה שאפילו במקום פכנת אינו חושש על נפשו ועל ממונו ומכל מקום אם באו עליו ליפסוף להזיק לנופו ויזיל לרכוב לנום מפניחם ינום פכני סיקוה נפש [ג] אבל עתיד ליתן את הדין למה נדם לעצמו לחלל שבת ואם עבר וידע שיפגע במקום פכנת בעת קדושת שבת והתרו בו ולא חשש ופנקו בו ליפסוף ואמר מה אמית כיון שאני משקתי [ד] תעשה לו גם תיזיל.

ט שנת אברהם

לסכן את עלמו וכן כתב הנוני דמותו, תקרא דוליו הוא נזאש את נפשו, וכן אמרו רבותינו למה זה עולה נרזש האילן — נצניל פרנסתו. ונולחי דנסכנה ודלית אסור אפילו לנורך פרנסה.

[ב] בלא שירטוט וכו'. משמע דנצירא ליי לרנינו שהשירטוט לאוריייתא, דאי לא חלי קס"ד דנכתינת השם על הגיץ הי' מתקדקין נענין שירטוט, ורלה לעיל סימן תתתקנ"ב.

סימן תתתקס"ז

המביא עצמו לידי סכנה אינו בכלל אונם.

[א] ויאמרו לחלל וכו'. כמאמרם אין מפליגין נספינה פחות מני ימים קודם השנת, שנת י"ט. ונר"ן שם, דיגיע לים למקום סכנה וינטרף לחלל את השנת, וכנראה לזה כיוון רש"י שם שפירש נשם רנינו יעקב שחללעיתיו של ים נקרא פילגוס ע"ש.

[ב] מצוח גדולה וכו'. כנראה חסידים כאן כמה מלים, דאין לפרש שזו הוא מנחה מה שמסכן עלמו, דאסור לו לאדם להניח עלמו לידי סכנה.

[ג] אבל עתיד וכו'. דשיטת רנינו הוא דהמניח עלמו לידי אונם אינו כלונס נמור, דלונס נמור הותר לו פק"ק, אבל זה שהניח עלמו לידי אונם הגם דעתה הוא דנר של פק"ק ומותר לחלל לו את השנת, מכל מקום עתיד ליתן את הדין על שהכניס עלמו לסכנה, וכבר כתנתי נענין זה נח"כ, נדף ק"י"ד, ורנ"ד ע"ש.

תתתקסג. (א) כמו שאמרו בבא בתרא סי' ב': ומשה אמר וכותב. תתתקסד. (א) צ"א ב'. תתתקסו. (א) בבא קמא סי' א'.

סימן תתתקס"ז

שדים יהודאין.

[א] השדים שומעים וכו'. אפשר משום דלית להו רשות אלא נמילי דהפקר, חולין דף קה: והלא אין שום אדם מפקיר את ספריו לכן אין להם מציאות ללמוד אלא מפי השמועה, לכך מנרכים את המשמיעים ד"ת. ונזהר פרשת פנחס דף רנ"ג, אית שדים יהודאין — ואית שדים ומוזיקין ומטרא דמסאנז. ונמהרש"א חגיגה ט"ז: כנני אדם, שהשד לאחר מותו רוחו עולה למעלה כנני אדם, ועיי' מש"כ בחלק ח' נדנר האור זרוע הלכות עירונין סימן קמ"ז נשם רנינו ר' יהודה החסיד שהשדים הנלו עליהם לקיים את התורה נאופן משונה מנני אדם.

[ב] ועוד יזכור וכו'. דמה שאלם חוליא מפיו נקול, יותר וזכר, כדליתא נעירונין י"ד, שהי' שונה נלחש לאחר נ' שנים שכת תלמודו.

סימן תתתקס"ח

[א] ואם יכול וכו'. משמע אצל נצניל פרנסה מותר לו לאדם

סי' (ב) בסי' ר' ב' וקוין ירושלמי יומא פ"א היה ומילה פ"א ח"ט ובבלי שבת סי' ב' ומוסר ה' א', והמאור עינים חלק י"י עולם סי' שהארץ בה.

תתתקסו. כתיב (שמות כ ה) זכור את יום השבת (א) זכור מאחר שבא להשכיחו אם צדיק כיום ששי חולך לעולמו קודם הצות לא יצוה להסתך עד לערב פן יחללו שבת ואם לעת ערב ימות יצוה שלא יבכו בשבת עליו ויזכרום על המאכל שתיקנו לשבת זכור את יום השבת מכל דברים שבאים להשכיחו ור' אליעזר בעם על חורקנופ בני בראמרינן בספנת פנהדרין (ב) ואותו חיום ערב שבת היה נכנס חורקנופ לחלוץ תפיליו נער בו ויצא בנוספה אמר להם לחפיריו של אביו כמדומה אני שדעתו של אבא נטרפה אם' לו דעתו ודעת אמו נטרפה היאך מניחין איסור סקילה ועוסקין באיסור שבות לפיכך לא יצוה לקוברו לעת ערב פן יחללו שבת.

תתתקסה. בני אדם הלכו לעשות לוייה עם צדיק אחד בערב שבת אמר להם שובו לבתיכם ותתקנו מאכל לשבת ולעשות צרכי שבת וכתיב (שמות כ ה) זכור את יום השבת מדבר אחד שבא להשכיחו.

תתתקסב. אם הננים תפשו את יהודי עשיר ורחקו אותו לבתוב כשבת שישלחו את חכמך שעשו משרה בכך וכך וחייהודי התפרש היה יכול לעשות משרה עד מוצאי שבת ולא רצה חייהודי אלא כתב בשבת לאחר שהחזירוחו בביתו יש לו לתת לעניים לצרכי שבת [א] כפי סמך שהיה התופשו מקבל להסתך עד מוצאי שבת.

משנת אנרהם

לחיותא נשנת ואי לא קטילנא לך זכור, דאין זה אלא איסור דרננו, משום דהוי מלאכה שאין לריכה לגופה, דלא מפני שהיא לריך למלאכה אלא מחמת פחד שלא יהרגו הא עשה את המלאכה, איכ אפשר דגם כאן הוי מלאכה שאלג"ג, דהגם דאין כאן פק"כ אלא ענין של הפסד ממון בלבד, וזוהי לקוטר תנואה נכדי למוכרה, דהגם שאינו לריך לתנואה עלמה אלא למחון שיקח נערה, ולכל זאת אין זה מלאכה שאלג"ג, דשאי הכא דנרנוט לא נאה לו ולא הי' לריך לה שאינה אלא לסלקה מעליו, כלשון רש"י נשנת ג"ג ואיט דומה להא דהג"ל נקוטר תנואה למכירה, דהא הוא יושב ומפנה לריות, מה שאינו כאן, אלא דזה הוא רק לשיטת רש"י שם אצל לשיטת התוס' שם אס אין המלאכה נעמחותה לקול לא מנריך ר"ש שהי' המלאכה לגופה ולגופה, אלא ננריך לגופו בלבד, אפילו שלא גופה, חשוב לריכה לגופה, ע"ש נספרי הג"ל אלא דיי'ל דאפילו לשיטת התוס' לא נאמרו הדברים כשעושה המלאכה נאונם, כלומר, הגם דלא הוי אונם דרחמנא פטרי', משום דאין האונם אלא על מחון, אצל עכ"פ מהני האונם שהי' מלאכה שאינה לריכה לגופה, כי חילוק גדול בין דנר שרנוטו לא נאה לו ובין דנר של אונם.

אלא דאם נאמר זה שכתב נשנת לא הוי נכלל חילול שנת דאורייתא משום דהוי מלאכה שאלג"ג, למה ליווה לו רבינו לתת את הכסף לעניים, ואולי אפשר לומר, דמי שמאנסים אותו לעבור על לית שנתורה ויכול לפדות עלמו נחמון, הגם דמדינא חייב ליתן את כל אשר לו כדי שלא יעבור על לית, אצל אס לא נתן את מחומו ועבר על לית, לכל זאת אין זה נכלל עובר על לית, דהא מה שעבר הוא משום שאנסו אותו, ולית האמור נתורה הוא נאם אדם עובר מרנוט הטוב הן נמוזד והן אפילו נשוגג, דגם השוגג מרנוטו נלא אונם עובר, אצל זה העובר מחמת אונם שאנסוהו לא עבר כלל על הלית, ואלא שהי' יכול לפדות את עלמו נכתיבת נחמון ולא נתן, עבר על מצות עשה של ואהנת את הדי נכל נפסך ובכל מאדך, כי מאי דקיי"ל דחייב לפזר כל מחומו על לית הוא מקרא דנכל וואדך — ולכן דעת המהרי"ו דאינו חייב לפזר כל מחומו אלא על לית דעכו"ס, משום דקרא דנכל מאדך נעכר"ס משתעי, ראה צו"ד ס"י קכ"ז, נהג"א — ובכן שפיר לא הגביל לו לרבינו לזה שכתב נשנת תשונה כדון מחלל שנת, אלא על שעתא נמז"ע דנכל וואדך ליווה לו לתת אותו נחמון לעניים אלא הי' נשכר נחטאו.

מי שיכול לפדות עצמו בממון שלא לעשות עבירה, אם חשוב אונם.

והנה הרמז"ס ז"ל כתב נהלי יסודי התורה, ה — ד: כל מי שנאמר בו יהרג ואל יעבור ועבר ולא נהרג הרי זה מחלל את השם, ואם הי' נעשה מישראל הי' חילל את השם נרנים ונטל מז"ע שהי' קידוש השם ועבר על ונות לית שהוא חילול

יש להוסיף עוד לענין מכנים עלמו לדי סכנה, שפלפתי שם נדנרי הרינ"ש והתלקת יואב, ממה שכתב הרמז"ס ז"ל נהלי יסודי התורה, ה"ד, הנלתי לקמן נסיתון תתתקס"ט: נדנר עניות שמדין חייב ליהרג ואל יעבור ועבר ולא נהרג שאינו חייב לא מיתת נ"ד ולא כרת, אצל אס יכול למלט נפשו ולנרות מחמת יד המלך הרשע ואינו עושה הנה הוא ככלב שנ על קיילו והוא נקרא עונד כוכבים נמוזד והוא נטרד מן העולם הנל ויורד לוודרינה תחתונה של גיהנם, ע"ש. והשאל אס לא הכנים עלמו לסכנה אלא שהי' יכול לנרות מן הסכנה, דינו נידו שמים כמזיד, כשהכנים עלמו לדי סכנה לא כל שכן דלא חשוב אטם אלא מזיד, ודלא כהתלקת יואב הנ"ל.

[ד] ונעשה לו זכור, גם כאן חסרים מלים.

סימן תתתקס"ז

שני סימנים הללו כפולים לעיל ח"א סימן תקפ"ט ז, וע"ש מה שכתנתי.

סימן תתתקס"ח

העושה מלאכה בשבת באונם ממון, אם הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה.

[א] **כפי** המחון זכור, לכאורה אין רבינו מנביל תשונה של חילול שנת, שהוא לפי הרקח תענית מ' יום ונלו"ח ס' שלי"ד נרמ"א הגם שאותו יהודי חילל את השנת נמלאכה דאורייתא, משום דנשעת הכתיבה אטם הי' ואונם רחמנא פטרי', אלא שהי' לו ענה להוסיף להתופשים אותו על דמי הפדיון כדי שימתינו נכתיבתו עד הלילה, ולא עשה כן הרי הרויח נחמון נשנת, ואת הרויח הזה עליו לתק לעניים כדי שלא יהנה ממלאכת שנת, אלא דאין זה נכון דהא קיי"ל דעל כל מצות לית חייב אדם לפזר כל מחומו, ונפרט על לית של שנת דחמור ונודאי מי שאיט רובה לפזר מחומו ובנביל כך הוא אטם לעבור על לית, הרי זה אינו נכלל אונם דרחמנא פטרי', דאליכ אין לדנר סוף, והאוכל עבילה משום שהמחיר של נשר כשר הוא ציוקר גם כן תאמר שהוא נכלל אטם, וכן המחלל שנת שלא להפסיד מחמומו נ"כ יחשב אטם, מה ודאי שקר כי ההלכה הוא שחייב אדם לאנד כל אשר יש לו כדי שלא יעשה ענירה שהוא נלא תעשה, ואנ תקשה למה לא יאמר לו לזה שהי' מחלל שנת, נמקום שהיחה לו האפשרות למטע את עלמו מחילול שנת עיי' שירנה נחמון להגרים אשר תפסוהו, לעשות התשונה הראוי' והקנונה על חילול שנת.

אולם כבר הנלתי כ"פ את דנר מהרי"ק ס' קל"ז — עיי' נאריכות נספרי משנת אנרהם ח"ב, דף י"ז, שלא על ס"ח — על הא דאמרו נינמות קכ"א, קטול לי אספתא ושדי

תתתקע. שנים שנתקוטטו בשבת או ביו"ט ויד הטובים תקיפה (א) תחילה ישימו עליהם דין על [א] מה שחיללו יום הקדש ואחר כך על מה שביניהם.

תתתקעא. (א) כתיב (דברים טו טז) וחייית אך שמה לרבות לילי יום טוב האחרון של חג (ב) יכול בכדור (ג) או בפטיעה נסח [א] ת"ל אך. לא יתלוש אדם בשבת (ד) בשער [ב] עבדו אע"פ שאינו מתכוין לתלוש.

תתתקעב. בימות חמה שיש פרעושים ומתחבך נוח האדם ואפילו אם מתחבך דרך חלוק שסא ימית הפרעושים לכך לא יתחבך ככה (א) פסיק רישית ולא ימות לכך לא ישימו אצבעו ככה על הפרעוש פן ימיתנו.

משנת אברהם

התוס' שום רא"י, דעד כאן לא אמרו שם דנקרא עונד כו"ס לענין נענד שה"ה הנעל חי אסור, אצל לא לענין האדם. והרא"י הדעונד לנהמת חנירו ולא עשה נה מעשה, אין הנהמה לאסרת — ע"ש בהראש"ד ונרמזים מאיסורי מונח פ"ד — ה, וכי אין העונד נכלל עונד ע"ז משום דאין הנהמה לאסרת, אלא נע"כ דאין דין של איסור נענד תלוי אס העונד קרוי עונד ע"ז, דדין עונד כו"ס תלוי נפועל ודין נענד תלוי נפעל. ולאכ"מ.

סימן תתתקע"ע

איסור מריבה בשבת יו"ט.

[א] **מה** שחיללו וכו'. כלומר דהקטטה והמרינה ציוס השנת וציו"ט מפריעה השניתה והעונד ומסננת לער ויגון ויש צוה משום חילול השנת, ויו"ט, כעין דאמריק נגיטין ר"ב הנהו צי תרי דליגרי נהו שטן, דכל צי שמי הוו קא מינלו נהדדי הדדי וכו'. הרי דזה הוא מתפקידו של שטן לעשות מרינה ננני אדם נשנתות, ונמתק' כאן כתנ שהזמיו לדין נערכאות ניו"ט, ואין אלו אלא דברי נביאות ומייתרים לגמרי. וכנר כתנ רביט נסימן תרכ"א, נח"ב, נאיסור מרונה נשנת ויו"ט, ודורש קרא וכנדתו יכנר את השנת שלא יריצו ודורש גס ליו"ט, ע"ש. ונמה שכתנתי אס.

סימן תתתקע"א-ב

המשחקים בכדור בשבת.

[א] **ת"ל** אך וכו'. הנס דנש"ס סוכה מ"ח, דרשיק מחך למעט ליל יו"ט ראשון, שאין לרדך לזנוח שלמים נערב יו"ט לשמחת ליל ראשון, אולם אס דרשיק מחך חלק, כלומר אכין ורקין מיעוטים, אולם ניצ אך יש צו עוד יתרות על רק דרשיק מני חלק. כלומר, לחלק דנר אחד לשני חלצין כעין נריש פסחים, אך ציוס הראשון תשניתי ע"ש, נמלאת אומר שמיני אך יש לדייק דרשא דחלק וגס דרשא דמיעוטה, ומכיון דכתיב אך שמי, דמני למיכתנ רק שמי, דורש רבינו גס דרשא של למעט אופן השמחה, ורבותיטו דרשו אך חלק לזמנה של השמחה.

ומש"ב נמתק' דנירושלמי תענית אינו מפורש שהטחט הי' נציל שמתקו נכדור נשנת, אלא המפרש פירש כן, הלא נמדרי איכה, א — ז תנינא, על נלע הי' מפורש: אמר רני הונא משום שהיו משחקין נכדור נשנת. ונדנר התוספתא שהניא נמתק, ראה נתוספתא כפאטטה, נאור ארוך לידידי הנאון רש"ל שליט"א, שנת פ"ו דף קנ"ז: לפי פאטטה פירושה שהמשחק נכדור שמתנו כמה דעייילה טפי מינח נייחא ל"י, סנהדרין ע"ז: מ"ח אס יאל הכדור ד' אמות נרידא חייב, כשיטת הרמזים פ"ג — כל, שנת, ועיי' נרש"א ונמאירי ז"ל: אצל הנאונים — ע"י אה"ג.

(ד) אולי ניל בשער ובמ"ש לעיל סי' תרי: לא יתק שעו ראשו וחיבת עבדו יש לפואק
תתתקעב. (א) טובים צ"א ב' רשיי דיה הא ריש כתנ: ואת פסיק רישית ולא ימות תוא כ"י דבר שאין מתכוין הוא ולפי' גם כאן אינו מתכוין להמית הפרעוש רק להסירו ולמה נאסור ו צ"ע.

הס. ולאע"כ מפני שענר נאונס אין נולקין אותו ואין ז"ל שאין מווייתין אותו נ"ד, אפילו הרג נאונס, שאין מלקין ומווייתין אלא לעונד נרלוט ונעדים ונהתראה גלאור נטתן ומרעו למוולך ונתתי את פני נליש ההוא ופני השמועה למדו ההוא לא אנוס ולא שוגג ולא מוטעה ומה אס עכו"ס שהיא חמורה וון הכל העונד אותה נאונס איט חייב כרת ואין ז"ל מיתת נ"ד, ק"ו לשאר מלות האמורות נתורה, ונערויות הוא אומר ולנערה לא תעשו דנר. אצל אס יכול למלט נפשו ולנרות מתחת יד המלך הרשע ואינו עושה הנה הוא ככלז שנ על קיאו, והוא נקרא עונד כוכניס נמזיד והוא נטרד וון העולם הנא ויורד לונדרנה התחתונה של ציהנס, עכ"ל. הרי מפורש דמי שחייב למסור נפשו ולא מסר נפשו וענד ע"ז החמורה אינו נענש אפילו צידי שמים על ענינה של עכו"ס, מפני שענר נאונס, ואס הי' לו עלה לנרות ולא נרת וענד עכו"ס ג"כ אינו נענש צידי אדם אלא צידי שמים על ענינה של עכו"ס. ויש להנין, הלא זה שלא נרת ענד עכו"ס נאונס ולא מרנן ולמה יענש הוא צידי שמים על ענינה של עכו"ס נצנל שלא נרת, וזה שענד עכו"ס נאונס ולא מסר נפשו ונענירת עכו"ס אפילו צידי שמים, ונע"כ ז"ל דרק זה שהי' נידו לנרות נלי סכנה ולא נרת, הרי הוא כאילו הכניס את עלמו למקום סכנה, והנס שענדתו היתה נאונס, אצל הוא כאילו גרס לעלמו אותו האונס, לכן דינו כעונד ע"ז נמזיד לענין חיונ ידי שמים. ומללא כתנ הרמזים נס כן דלס יכול לפדות את עלמו מלונס נממוטו ולא פדה הרי הוא כעונד ע"ז נמזיד לענין חיונ ידי שמים ונקט רק ניכול לנרות, משמע דדוקא ניכול לנרות, אצל כשלא פדה את עלמו נממוטו אינו חייב צידי שמים, כמו ששיערתי לעיל נשיטת רבינו.

ואין לומר דמה שכתנ הרמזים הנ"ל הוא דוקא נעכו"ס, משום דנלמת אין זה עונד כו"ס כלל, דהא קיי"ל כרנא דהעונד מאהנה ומיראה פטור, ואין לך מיראה יותר מעונד ומתוך אונס, דא"כ מופרך הקל וחומר לשאר המלות שהניא אס הרמזים דשאי שאר כל המלות דאין האונס משנה את עלס המעשה, מה שאין כן נעכו"ס דמלונס אין זה עונדת כו"ס, שנלנו אינו מתקנלו נאלוהי, ואין לחלק ולומר דשאי מוסר ננניו למוולך — שמתט מניא הרמזים ראי' — לשאר עכו"ס, דמסתנר דהמוסר ננניו למוולך נאונס, ונלנו אינו מתקנל את המולך לאלוהי, שאין זה נכלל עונד כו"ס כנשאר עונד מעכו"ס מיראה.

ובצפנת פענח יסודי התורה הנ"ל כתנ דהתוס' נע"ז נ"ד. לא סנירו להו כהרמזים דנמתקום שחייב למסור את נפשו ולא לענור אס ענר אין זה נכלל עונד כו"ס, וכנראה כוונתו למה שכתנו התוס' אס נד"ה מתקוף, דלרנא הואיל וחייב למסור נפשו ולא לענור, אס ענר וענד ע"ז נאונס אף ע"פ דפטור אצל ע"ז קרינא צ"י ואס ענד לנע"ת, הרי הוא נענד ואסור. א"כ משמע שהתוס' סנרי דרק מן עונס נ"ד פטור אצל צידי שמים נענש משום עונד כו"ס, ודלא כהרמזים הנ"ל, כך הננתי נדנריו הקנרים אס לא שניתי. ולפע"ד אין מנדרי

תתתקע. (א) ר"ל שחזמיו לזון בערכאות ביו"ט ובה חילל יו"ט.
תתתקעא. (א) סוכה פ"ח ז'. (ב) בירושלמי תענית פ"ד ת"ח: סוד שמעון למח חרב י"א שחיו משחקין בכדור ופירש המפרש: בשבת וקצורין תוספתא שבת פ"א: כתנ אלה המשחקין בכדור כד"ד כ"י משמע שפותר, והשבלי חלקט סי' קכ"א אומר ב"כ יעו"ש. (ג) צ"ן כש"ע א"ח סי' ש"ס ס"ב שאם מתענב בה נותר.

תתתקענ. וכן אחד נכנס בבית אחד שמע שבנו הקטן בארבע שנים היה הילד ואמר לאביו בן חזונה ואביו סבחו על זה והילד היה מחלל שבת ולא אמר לו דבר אמר לו חזקן למה אתה מקפיד על זה שקראך בן חזנה אם אין בו דעת שידע מה הוא זונה למה קשה לך ואם יש בו דעת מה מוזק חרי הוא מחרף לעצמו אם יש בו דעת היה לך לפונעו [א] מלחלל שבת ואם יש בו דעת להכחין מה הוא בן חזונה כך יש בו דעת להכחין שלא יהלל שבת.

תתתקעד. אדם שיש לו אילן פירות בחצרו צריך לעשות קוצים על הגדר כדי שלא ימריצו ולא יעלו הילדים ויתלשו בשבת הפירות מן האילן ועל הילדים לא יתכן לומר (א) חלעופוהו לרשע וימח.

תתתקעת. מעשה באחד שהיה לו מרדף ולא היה רוצה לקחת פרי אחד עד [א] שיתבשל הפירות ולא הניח שום אדם להכנס בו עד שהיו מבושלים לפי שאמר כך אני מקובל כל מי שמונע מלקחת הפירות עד שיתבשלו מאריבין ימיו ושנותיו ובתיב (איוב ה כו) תבא בכלה אלי קבר כעלית גוייש בעתו וימת האיש החזק וכן ושבע ימים היה לו עושר וכבוד והנחיל לבניו ומקרא מסייעו (תהלים א ג) אשר פרייו יתן בעתו ועלחו לא יבול או וכל אשר יעשה יצליח.

תתתקעו. לא יתענה אדם בשבת (א) על שרואה בחלום [א] שלוקחין לו פמנו אלא על מה שיכולין לחלל עליו את השבת.

תתתקעז. [א] דליקה היתה בשבת והיה בשכונת יהודים ילדים יהודים וגוים ולא היה ניכר איזה של יתודים והיה שם יהודי ומבלחו ורואה אם הוא ערל או נימול אמרו לו הדליקה נעקה עד הנפש ארזכי חכי ישראל אלא תציל הכל (א) והילול שבת שקעו בעבור היהודים אע"פ שמקצת היו ילדי גוים אין להתענות על כך אבל אם הילול שבת בעבור שפבור יהודי הוא והיה גוי ולא היה ביניהם יהודים צריך תעניות ולא כל כך ביון שלא היה לו שנות לחקור וכוונתו להציל יהודי.

משנת אברהם

הפירושים, עמי ס"א, ורש"י ועוד חולקים. ועיי' גם נתי' הראב"ד ז"ק, עמי ס"ו.

[ב] עברו אע"פ וכו'. דברים אלו נודלי הם המשך מסימן תתתקע"ג הסמוך, וכמעט כפול נתיב ס"י תר"י ושם הארכתי ע"ש. אלא דשם כתב רבינו דהמתק שער ראשו כואז לו, כלומר, ולכך הוא פסוק רישא דלא ניחא ליי, לכן כתוב כאן בשער ענדו, דהגם שליטו מתכוון אלל היו פסוק רישא, ולא שייך לומר בזה דלא ניחא ליי, כי נודלי ניחא ליי אם כואז לענדו כי רצונו לעערו, ונחמי מתק ניב ענדו שלא כדת.

סימן תתתקע"ג

חיוב של יהודים למונע את בניהם הקטנים מלחלל את השבת.

[א] מלחלל שנת וכו'. ראה נתיב דף ה', שדעת רבינו שאינו ואמו חייבים למנוע את בניהם הקטנים מחילול שנת, דלא כנתיב שנת קכ"א ד"ה, שנת מינה, דהאז חייב להפריש את נט הקטן מחילול שנת מתורת חיטוף, אלא מלא תעשה כל מלאכה אתה ונכך, ע"ש. וראה ג"כ מה שהארכתי בדן איסור מלאכה לקטנים בשנת נסיון רט"ז, דף ק"ו וילוך, ע"ש. וראה דנברי רבינו נתיב סימן תתתקע"ה.

ומה שכתב רבינו דניותר הי' לו לאז להקפיד על אשר נט הקטן מחלל שנת מאשר מנהו, הגם דנירושלמי הונא נתיב קידושין דף ל"ב דהתמירה התורה בכבוד אורי' מכונו המקום, ראה לעיל סימן תתתקע"ט, יש לומר דדעת רבינו דקטן אינו מלוה על כיבוד הורים אלא כדעת האנן עורא נפרשת קדושים, איש אמו ואביו וגו'. דגם הקטנים הוזהרו על מורא אורי' ועל השנת, עיי' נתיב סימן תתתקע"ד ונזיון הורים הוא בכלל מורא, ונמורא לא נאמר דהתמירה התורה נאורי' יותר כללעיל נסיון תתתקע"ט, הני"ל.

סימן תתתקע"ה

בל תשחית בפירות אילן.

[א] שיתבשלו הפירות וכו'. כדאמרינן זנ"ק ז"א, וניב כ"ו, לא שכינ שינחה נרי אלא דקן חלייתה

בלא זמנה, משום דליכא בל תשחית. והגם דמלישאל דהש"ס התם נראה דהייט דוקא נעץ ולא נפרי, אולם הלשון חלייתה בלא זמנה משמע דנפרי מיירי דנעץ מה שייך בלא זמנה, דאי נעץ מיירי ובלא זמני קאי על מיתת שינחה, הי' לו זמרי: לא שכינ שינחה נרי בלא זמני אלא דקן חלייתה. ונכן מסתבר דמדה טונה מרונה, דההיור בזה מאריבין לו ימיו ושטחיו.

סימן תתתקע"ו

אין מתענין ת"ח בשבת על חלום ברבר פמנו.

[א] שלוקחין לו וכו'. הגם מזה שזותר להתענות תענית חלום בשנת הוא מפני שמתער ניותר על החלום הרע אם לא יתענה מאשר יטער נהתענית, וא"כ גם כשהחלום הוא על הפסד ממון גם כן יטער אם לא יתענה, אולם נראה, דנאמת רוב חלומות שזא ידברו ורק מיעוט מהם מתקיימים כאשר האריך בזה נספר שינת ליון הנאחיו נתיב דף ר"ט. לכן רק ננונע לנפשות חיישין למיעוטא מלד הדין, ושפיר יטער אם לא יתענה, אלל דנדרים שנמחון הולכין מדינא אחר הרוב, והרוב אומר שזה שקר מה שחלם לרעה וממילא לא יטער ולכן אסור להתענות.

סימן תתתקע"ז

המתלל שבת להציל ישראל ונמצא עכו"ם.

[א] דליקה היתה וכו'. המקור לדינים שנסימן זה, הוא נמנחות ס"ד נני שמע שטנע חיטוף ניס ופרש ונודה וכו'. ונרמזים הלי' שנת יב — ט"ז, וכבר הארכתי נדינים אלו נספרי משנת אנרהס ח"ג דף ט"ו: — שלא על ס"ח — ע"ש היטב ודון השני שכתב רבינו נכאן דנטעה, היינו קסנר שיהודי הוא והיי' עכו"ם דנריך כפרה מועטה משום דכוונתו היתה להגיל יהודי, והוא טעה דנדר מלוה ולא עשה מלוה והגם דדמי למי שהיי' שתי חיטוקות ולא הי' אחד מהן ראוי למול בשנת ושכח ומל בשנת דהיינ חטאת, פסחים ע"ג, שנת קל"ז רמז"ס שנגות ג — ח שאני התם דאע"ג דזמני נהול מכל מקום מילה לנני שנת דהויה אלל פק"ג הותרה, ולפי טעמתו שהוא מניל יהודי לא הי' לו שהות לחקור, כי אסור להתמהמה לכך אין נריך כפרה גדולה, וראה וזה שכתנתי נמשנת אנרהס — שלא על ס"ח — ח"ב, דף נ"ג וזה שכתב רבינו נחלוקה נ' ולא הי' ניניהם יהודי, משום דאלמלי

תתתקע"ז. (א) עיי' ארי' ס"י של"ד סכ"ו.

תתתקע"ז. (א) בבא קמא ס"ח א'. תתתקע"ז. (א) סוכא בבבא אברהם ס"י רפ"ח סק"י.

תתתקעת. [א] הנוֹלֵד בשבת (א) ירחצוהו במים חמים בלא חבנר שמקטטין בו חקטנים בשמרהיזין אותו שקורין גזל"א בלשון אשכנז.
 תתתקעט. אחר חסיד היה לובש בשבת בגדיו החמדות אע"פ שהיו יורדין נשמים ולא היה מונע ללושם (קבלת ז יד) ביום טובה היה כפופ.
 תתתקט. כשאומר בשבת (א) מת משה אבל בשבת (ב) לא נתב ולא נקבר בשבת (ג) וגם בכנפי השכינה ארבעה מילין (ד) [א] לא יתכן.

משנת אברהם

סימן תתתק"ם

משה רבינו ע"ה, אם נסתלק בשבת.

[א] לא יתכן וכו'. פשוטם של הדברים, שלא יתכן לומר שנשנת ה' משה מוטל ד' מילין נכנפי השכינה וגם לא יתכן שנקבר בשנת ונתוס' ז"ה דף פ"ח, כתבו דמן הדין הוה ל' למישרי לקבור מת בשנת אלף לפי שהוא מכוער ומגונה ומחנייש שנקבר בשנת שנעשה נאסור שנת אפילו ע"י נכרי, ע"ש, וא"כ זה דוקא ע"י בני אדם, אבל משה שנקבר ע"פ הדי כדכתיב נחורה לא שיך לומר דמחנייש שנעשה בו איסור, ואולי דזה דוקא נסתם בני אדם דכיון שמת נעשה חפשי מן המצות, ולכך על המת עצמו איך איסור של חילול שנת, אלא שמחנייש שהחיים עושים בו דבר שהוא איסור להחיים, אבל משה רבינו ע"ה דלא שלטה עליו מיתה כלל כי לא על ידי מלאך המות נפטר, לא שיך בני לומר כיון שמת נעשה חפשי, וכבר כתבתי כעין זה לגבי רבינו הקדוש שכל ליל שנת ה' נא לניחו לקדש, כי לא שלטה עליו מיתה, ונמיתתם קרוים חיים, לכך יכול ה' להוילא את בני ציתו נקדושו היום. אבל גם רבינו סוגר שהסתלקוהו של משה רבינו מזה העולם היתה בשנת.

ודא"ה לעיל ח"ג, סימן תתרי"ח, דשם מפורש שרבינו סוגר שמה רבינו ע"ה מת בשנת, וראה שם בנתיק'. אולם נאור זרוע הלכ' שנת כתוב אזי שמעתי מפי מורי רבי יהודה הספיד דלא אפשר לומר כן, והוכיח שם נכמה ראיות דלא מת משה רבינו בשנת, ואחת מהראיות הוא דהא נאותרו יום שמת כתב ואיך כתב בשנת, וראיה זו היא במרדכי הביאה הטו"ז נאותר ס' רנ"ג סק"ג ע"ש. והשלי"ה הק' תירץ דמשה רבינו כתב בשנת ע"י השנעת הקולמוס וע"י חתם סופר חלק ר' ס' נ"ט. והואיל דנקטינן דהאור זרוע ה' תלמידי של רבינו — ודלא כאלו הסוגרים שהאור"ז ה' תלמידי של החסיד מפלגים — יש להסיק דכוונת האור זרוע לדברי רבינו שנכתב ומה שכתוב כאן, לא יתכן מתחיים גם אל ריש הסימן כלומר, לא יתכן לומר שמה רבינו ע"ה נסתלק בשנת. והגם שהסימן הטובי הוא מהטעמים איך זה שולל שגם הוא מפי ר"י החסיד יאל, ומה שכתב רבינו נסימן תתרי"ח, הוא לפי דעתם של הסוגרים דשנת נסתלק משה רבינו ע"ה.

מעשה שלא כדרך המבוע, אם מתיחס להעושה.

ומה שכתב השלי"ה דנשנעת הקולמוס כתב משה רבינו, כבר הארכתי בזה אם הכתיבה נאופן כזה מתיחסת אל הכותב משום דה מעשה נס. ראה בנשנת אגרות ח"ד דף י"ח — שלא על ס"ה — אם מלאכה הנעשית נאופן נסי ופלאי כגון ע"י צירוף אותיות — האמור נצללל שה"י יודע לנרף אותיות — אם השונה

תורת מנחם בפרוש רבה פירשה וילך ובסתיקתא דרב כהנא פירקא ודחת תברכה, אבל לא נזכר שם שכתב באותו יום שמת, וכן הריסבים בחקירתו לשירוש המשנה כתב כי משה כתב י"ג ס"ה ולא הזכיר כי כתב באותו יום שמת. (ג) טושת י"ג ב' ובתוספתא שם פירך ירושלמי שם פירך ארבעה מילין מוטל משה בכנפי שכינה. (ד) שתי חיבות אלו אינן טובים ואולי ר"ל שגם לפני זה איך לנו לומר שנקבר בשבת רק היה מוטל בכנפי שכינה.

ה"י שם יהודי אחד אפילו בין אלפים עכ"ס, הרי הוזק שם יהודי ומוחר להלל שנת אפילו לא הצילו אותה, איך כאלו ענייה בנימוחל פ"ד.

רבים המחלים שבת למען הצלת נפשות.

ובספר שו"ת חות יאיר סימן רל"ו, יש אלה כזו, אם לר"ך לגזור תענית על הגזור על שחללו את השנת בשעת הדליקה משום פק"י והשינו דהיחיד לר"ך להתענות, משום דפק"י הודחה ולא הותרה, אבל איך לגזור על הגזור, דלמחל אחי למיחמע מלהניל נעתי. ואת דברי רבינו לא ראה.

וכבר הארכתי נדון פק"י בשנת הודחה או הותרה, נח"ח משנת אגרות, שלא על ס"ה, ונכ"ח, והנאחתי הרבה שיטות ונחוכן גם דעת מרן הא"י שפק"י הותרה, וממילא איך שום נד להחמיר להגריך תענית על הגלת נפש, ומעולם לא שמענו להתענות על המצוה שנעשה. ונעל חות יאיר ראה לומר דלפעמים גם על עשיית המצוה לר"ך כפרה, כעין דאמרו נעתי י"ח, כל היושב נעתי נקרא חוטא, וכן נזיר נקרא חוטא הגם דקעניד מצוה, וכן נמויק ט'. דליטרכו לכפרה על שחיללו את יום כפורים, הגם דמצוה עשו דהלא דרשו ק"ו. ע"ש.

ול"א זכיתי להנין את דבריו של אותו גאון כלל, דמה דמיון הוא כל הניל להמניל נפשות בשנת על ידי חילול שנת, תענית וסיר איך מצוה שיש בה קום ועשה, איך שום חיונ על האדם ליבש נעתי או להדיר עצמו נסיר, אבל הגלת נפשות מצוה חיונית רבה שאין כמוה היא, וכן מה שמדמה להא שחיללו את יו"כ, מה דמיון הוא זה, התם התנאר שלא עשו כדת, והק"ו פריכא, דהתם לורך נגוה הכא לורך הדיוט, ע"ש, אבל נהגלת נפשות, לו ייה שהדין הוא הודחה ולא הותרה, אבל המניל כדן וכדת עושה מצוה, וכלום שמענו להגריך כפרה על מצוה חיונית הנעשית על פי דין, אחמהה.

ובכרי להגדיק את דברי הגאון נעל חות יאיר, אפשר לומר דכוונתו, אם הרבה בני אדם מנילין נפשות ומחללין את השנת, יש ספק שאח לא היתה הגלה זו לריכה לכלס, ודי ה' אם חנים היו מנילין ומחללין את השנת, לכן כל אחד לנו נוקפו שמה החילול שנת שלו לא ה' לנורך ההגלה.

סימן תתתקע"ח

[א] הנוֹלֵד בשנת וכו'. ראה גריש ח"ג סימן תר"ח, שהארכתי בדברי רבינו שנסיתן שלפנינו לנאר אם יש בזה איסור סתיטה דאורייתא או רק דרבנן, ע"ש.

תתתקעת. (א) שבת קכ"ט ב' וכן הביא הכל בו הלכות יו"ט ס' ג"ח ועין לעיל סימן תר"א.
 תתתקעט. (א) עין תוס' מנחות ל' א' ד"ה מכאן וס"ו א"ה ס' רצ"ב סק"ב ויש להעיר כי לפי מה שאמרו שבו באור מה משה (קדושין ל"ח א') לא יחול בשבת כמבואר בא"ה ס' תכ"ח ס"ב.
 (ב) כן כתב רמ"ע טעמו במאמר חקור דין ח"ש סי"ג ובשכ"ל מה רצה להחליט כתבא דסדר עולם המובא ברא"ש ט"ק ע"ב וסתיים שמה בערב שבת, וזה שמשה רבינו כתב י"ג סורי

תתתקפא. [א] זמן אחד היה מדליק נרות בקרב שבת בא ארש אחד ואמר עוד היום גדול זכיבה הנרות אמר הזקן לא ארריך ימים וכן היה.

תתתקפב. לכו שנשלה לו ביום ששי או תרגולת או דגים ואמר השליח פלוגי שלא לך כרי שתאכל בשבת (א) זה אינו ראוי לאכול אותו בחול אלא בשבת ואם יש הרבה תשאר לו יתן לבני ביתו ואם יאמר אל יאכל אדם אלא אתה כרי שיחיה לו זכות אל יתן לשפתו כיון שלא ניתן לו אלא ע"פ לאוכלו יחיד. לאחר שלא לו בקרב שבת אסרו לו [א] תאכל בשבת ולא היה צריך שהיה לו ר"י אם יודע שאם היה אוכל בחול שהיו מקפידין אם פן לא יאכל בחול ויצניע לשבת אחרת ואם דבר שלא יוכל להצניע יאכל בחול שלא ילך לאיבוד.

סליק ענין שבת

תתתקפג. (א) מנחת כהן משיח היתה מחציתה בבקר ומחציתה בקרב ושמן לוח חצוי בבקר לוח חצוי בקרב והם י"ב רביעיות כנגד י"ב שקות שביים וגם התמיד של שחר ג' לוחין והם י"ב רביעיות כנגד י"ב שקות שביים וי"ב רביעיות גם התמיד של בין הערבים כנגד י"ב שקות שבלילה. שיעור בום של ברכה (ב) שקת ובשבת ר' כבשים וקמחם יין שיעור בום ברכה כ"ד בופות עם התמידין וכ"ד בופות עם המוסטין על שם לחם ימים כי קורא לו שני ימים ולמה שיעור בום של ברכת כנגד השקת כרי שיתברכו ישראל בכל שקת ויחלדו חילדים בשקת טובה ואם יחלדו בשקת רעה יחטבו רעות לטובה ולברכה חזו וטוב בעיניך לברך את ישראל בכל עת ובכל שקת בשלומך ונתים (במדבר בר א) כי טוב בעיני ה' לברך את ישראל ולא הלך כפעם בפעם וגו' ולכן (תהלים לד ב) אברכה את ה' בכל עת תמיד תחלתו בפי ובתיב (ישעיה פח ח) כאשר ימצא התירוש באשכול ואמר אל תשהיתו כי ברכה בו תרי יהפוך לברכה חקללה כשםברכה בו לחקב"ה (ג) ואומרים שירה על ניפוך היין ובראש הרש מקריבין מנחות ושמן ויין (ד) תשבת רביעיות ובחורש החפס תשל' שקות חצוי שקת תרי בשקת חצוי שקת יותר שמושכות לתקמות ולכן בתיב בראש הרש ורביעיות החין לכבש יין ולכבש התמיד כך רביעיות כנגד כ"ד שקות ביום ובלילה.

משנת אברהם

כדי שלא יגיעו הדברים לידי מי שאינו הגון נמדחתי ונזקתו, ולס יעלה נידו ללמוד ענינים אלו, יוכל להשתמש בהם, ובחורה כתיב ויד את המלרי ויעמיהו נחול, ונדחתי אמרו שהרגו נשם המפורש, הרי דגם ההורג נשם תשוב כעושה מעשה, וכן כתיב כאשר הרגת את המלרי, אולם הרמזין ז"ל ס כתיב: ואתי תמה אי"כ — דגש המפורש הרגו — מי הגיד לרשע כי משה הרגו — ומירן — אולי סמך ידו עליו ויקללהו נשם ה', חשו "ויד" או מפני שכל מת לפניו פחד משה שעילילו עליו וקנרו נחול, ורלה אותו — כלומר, הרשע רלה — עושה כן, וידע שהוא הגורם עכ"ל כנראה הרגיש הרמזין ז"ל נהא דהניל שהתורה קראתו "ויד" כלומר, עושה מעשה, ומתכן כי "רק גרס" למיתתו. ויש להאריך נזה, אולם רלה לקמן נדברי רבינו נסיון תתתקפ"ז שכתב דנאמת מה שהספיק משה רבינו לכתוב י"ג ספרים ניום אחד זה הוא מעשה ניסים ע"ש.

מלאכה לענין שנת, ורלה גם נספרי משנ"ל ח"ג דף ע"ו: אולם נראה דדוקא לנגוע לענין שנת והאיסור הוא הפועל ולא הפעולה כמו שנאמרו הרבה פעמים, אפשר דאין נזה משום מלאכה אצל נדבר שדין על הפעולה, יש לומר שהפעולה היא של העושה הגם שהוא נדרך גם. ולא קשה מהא שהנאמרי סס נח"ל נשם מרן ז"ל ונסאכטעאוו, מרש"י עה"ת פרשת תרומה: מקשה תיעשה המטרה, מלילה, לפי שהי' משה מתקשה בה, אמר לו הקב"ה השלך את הככר לאור והיא נעשית מלילה לכך לא נכתב תעשה עכ"ל, הרי דהגם שמהא השליך את הככר לאור, לכל זה אין זה אומר שהוא הי' הפועל, מכיון שהעש"י היתה נדרך גם. ע"ש, דה נא רק ללמד שאין מייחסין את הפועל להעושה אצל הפעולה מתיחסת אליו, ונפ"ח לענין שנת.

ואמ"ש. עוד לחלק ולומר, דדוקא כעין השלכת הככר של זהב לתוך האור, שזה הוא ממש גם, כי נעשה שהשליך משה את הזהב לתוך האור לא השתמש נשום תחטלה אשר תועיל ליצירת המטרה ומדרך הטבע הי' לו להאור להתיך את הזהב ולכלותו, ונעשה גם ויאלה המטרה, נפעולה כזו אין מייחסין את הפעולה לעושה, אצל המשתמש בהשנעת קולמוס, אפשר דאין זה מעשה גם כלל, אלא כשם שיש כח ניד להניע את העט לכתוב כרצונו של הכותב, כך יש כח על ידי השנעת הקולמוס להניע את העט, אלא שפני חסרון ידיעה אשר לנו אין לנו משתמשים נכה זה, אצל אלו נבי אדם המלומדים ורגילים נכמה זו ויודעים איך להשתמש בה, להם זה הוא דבר טבעי ופשוט, כאשר הכח הנפטי אשר לנו. הלא למשל אלתלל ראינו נעיינו את הרלדיה והטעלעוויזיא שעל ידם שומעים ורואים מסוף עולם ועד סופו נודלי שהיינו אומרים שזה הוא דבר נסוי ולא טבעי, ועכשיו שרגילים נהם נבי אדם, הכל יודעים שאין זה נגדר גם, אלא דבר שנעשה הכרח ונחת הנורא יתעלה, כן גם כתיבה ע"י השנעת הקולמוס, הוא כח אשר נגדל מלאת הנורא הכל, ורק התכונים רמי המעלה זוכים לזה הכח להשתמש בו, ולא עוד אלא שנדברי רבינו נספר חסידים המזהיר פעמים אין מספר לנל לנלות צירופי שמות אלא לנדיקוס ולננעוים, ונדריו מייסדים על מלמרי נדחתי,

סימן תתתקפ"א

[א] זמן אחד וכו'. סימן זה כפול נח"ג סימן תרל"ה נודלי אלא נחייב מיתה על חטא זה, ונפרט דאין סוס איסור לכנות את הכר נערנ שנת קודם החשיכה אלא מכיון שאין מדרך נבי אדם לכנות את הכר שהולק לכבוד שנת, הנין הזקן שזו היא סינה מן השמים לסימן שאותו הזקן אשר כנה את הכר ימות, כי נר שנת הוא תיקן לנרו של עולם כדאיתא נמד"ר, הוצא נרש"י שנת לי"ג ד"ה הרי"י, ע"ש.

סימן תתתקפ"ב

[א] תאכל נשנת וכו'. ראינו נהרשנ"ל ששירי שנת כשירי נחנה דמי ונלכלים לשני ימים ולילה אחד, לכן נראה לפע"ד אפילו נאמר לו שיאכל נשנת אלא שלא נאמר לו לאכלו כלו נשנת, דמתוך לו לאכול ממנו כמה שיוכל נשנת והשאר יאכל נחור שיריים של שנת כנ"ל ונספר ארמות חיים סיוון רמ"ג

הפעול לכל מה שירצה ויעיין חשוכות בשמים ראש סי ג"ג ולעיל סי תתתק"פ. תתתקפג (א) ויקרא ר' סי"ו. (ב) ר"ל חלק י"ב. (ג) ערבין י"א א'. (ד) לא אוכל לבין הסספר.

תתתקפג. (א) מהו רבל המעביר על דעת בעה"ב וקרא גלן בבא מציעא ע"ה כי אכל עירוש כי לא קחיל כ"רם רק כרשביג דמיקל, ועוד הלא סעודת פורים היא ג"כ מצות כמ"ש הרמ"א א"ח סי חרדיה סי"א ואפ"ה פסק בס"י הרמ"ז סי"ב והצני יוכל לשנות

תתתקפד. ארבעה שלחנות מפה וארבעה שלחנות מפה לתת השקר שמונה שלחנות עליהם ישהו וארבעה שלחנות לעולה אבני נזית אורך אמה אחת וחצי ורוחב אמה אחת וחצי תוכה אמה אחת אליהם (יהוקאל מ בא) הרי תפ"ו ספחים הרי לח' שלחנות ה' כורים שהם ו' מקהאות בח' כורין יכול לזרוק שדה פ' ריבוא אמות כנגד פ' ריבוא ישראל לכך חיו מקריבין עם קרבנות עשרות ת"ת שנ"ד... השנה מאה כבשים בראשי הרשים פ"ד כבשים בהג המצות נ' כבשים בהג השבועות י"ו כבשים בראש השנה ז' ביום הכפורים בהג המצות צ"ה כבשים כשמיני ז' הרי רפ"ט כבשים ועשרותיו ש"ע פרים רי"ד לעולה ביום הכפורים ואילים אז מ"א האם כ' אילים חרימ' אילים בשנה ר"ל לפרים שפ"ב עשרותיו ואילים פ' עשרותיו ועומר ציבור לג' שנים פ"ו עשרותיו הרי לח' שנה שנה ושבתות ר"ה עשרת הרי ש"ע עומר פ"ח ועמר וב' שלישי השבתות ה' תמנה כ"ד לשלש שנים אלף וצ"ח ימים הרי שפ"ב עשרותיו קנ"ו שבתות שפ"ב כבשים שפ"ב פרים אלף כ"ו עשרותיו ק"ב אילים ר"ט עשרותיו ובחרש העיבור פ"ו עשרותיו וב' כבשים כל"ו הרשים וכימים תת"ן הרי אלפים ות' עשרת הרי ת"ת עשרותיו כ' שנה הם ח' כורין ו' מקהאות יכולין לזרוק בהן פ' ריבוא אמות כנגד מקום קסידתן לכך מקומד שקורים לעומר יבא.

תתתקפט. [א] כיון (א) שביום הן שלש שקות (ב) וכן בלילה אם כן בראש השנה וביום הכפורים כמו כן הן שש שקות אם כן מה יש בין אותם ימים לשאר ימים אלא ביום הן על הנחג על הבריות (ג) באותו יום ובראש השנה על עליתם ותחתותם על כל מה שיתיה באותה שנה או לשנים רבות כהן (פ"ב ח א) קרא ח' לרעב גם כן אל הארץ שבע שנים וכן (ירמיה כב ל) גבר לא יצלה בימיו יש מלך ושגזר בימיו לחיות מלחמות ויש מלך ששלוח בימיו ויש שרקב בימיו באותה מדינה שהמלך שם יהיה רעב ויש שהיה שובע כל ימיו כמו בימי שלמה המלך.

תתתקסו. בראש השנה חקב"ח נהר [א] ויש מליץ להקביר כמו למצרים נזרו שבע שנים רעב (א) בא יעקב והקביר המט שנים בתפלתו.

תתתקסו. איך ביום אחד בראש השנה הן כל הקולם ויש בני אדם יותר מרנעים והוא הן זה אחר זה (א) כבני סירח כבני אימרא לעשר זה אחר זה יש אומרים כפעם אחת יוציא נזירות רבות מסור על חרבים שנאמר (ירמיה יח ז) רגע אדבר על ניר ועל ממלכה כמו בדיבור אחד האמר (ש"א ב ג) כי אל רעות ה' כפעם אחת רעתו לרע לטוב וכן גזירותיו ואשר כתוב (תהלים סט יד) ואני תפילתי לך ח' עת רצון למקט בעת זעם אף על פי שכל היום וכל הלילה שכתוב על אחד רצונו על אחר ויש שאומרים מה שרץ את הקולם ביום אחד כי ריבון גזירותיו מחרה הרשה ויפסיק לכל הקולם כולו [א] ויש אומרים מקשה ניסים הרי מקום בנס שהרי (ב) יהושע צמצם כל ישראל בין שני ברי ארון כאילו הם בני עליתם שכן חמלאכים. כך זמן בנס שהרי (ג) משה כתב י"ג ספרי תורות ביום אחד מקשה ניסים היה כך ביום ראש השנה מקשה ניסים.

משנת אברהם

אלל דלפטר להעניר רעה מכל המדינה לא תועיל המללח המללח אלל של הלדיק דוקא, דגדולים לדיקים יותר ממלאכי השרת סנהדרין ג.

הגיל מדברי הוות יליר סי רל"ג, וגם הגיל מספר מנחת פתים דף ת"ו, רל"ח מירושלמי סיר ה — א, להגדר להגיל מנחה צו"ט, חייב להגילה צו"ט דוקא דייט קונעין, ולא הננתי מה זה משתייך לסיומן זה, ולין הספר ת"פ ציד.

סימן תתתקפ"ז

תורת החשבון במרומים.

[א] ויש אומרים וכו'. כלומר, היש אומרים הראשונים מפרשים שאין זה דבר נסי, אלל כך הוא המדה הרגילה אללו יתעלה שנפעם אחת יאל מפיו דברים רבים, כמו דגיבור אחד, כוונתו, כשם שאמרו זכר ושאר דגבור אחד לאמרו ועוד, מה שאין הפה יכול לדבר ולין האחר יכול לשמוע, וכן כי חל דעות הדי שנפעם אחת דעתו לשני הפכים לדברים שונים, ולין זה נחור נס, הגם שאינו מונן לו ולין שום חפסיה והשנה זה לנני תמותה, אלל של זה לאמר לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי, כלומר הדרך של ההנהגה חלוקית שונה היא לגמרי נחכיתיה מדרך הטבעית הידועה לנני אדם, ולין החופי של החשבון ננתע לרנעים נמרומים כלופי החשבון לרנעים אשר לנו.

וכן תשמע מדברי החו צע"ז ד', ד"ה, רגע, שרנע שללו שאי אפשר לאדם לומר נו אלל מלה של ג' אחיות ולא יותר, נמרומים הקנ"ה אומר הרנה נמשך אותו רגע קטן, כלומר, שהדרך של הדבור והדעה נמרומים הוא אחרת לגמרי מאשר אחר.

טובא ברישי בראשית טו י"ט. וריא עפשיין בספר מקדמוניות ד' 133 מביא דברי רש"י ולא הערת מקום. ורעיון רמב"ן על התורה בבירושית שם.
תתתקפ"ז. (א) ריה ט"ו א. (ב) בראשית רבה פ"ח. (ג) המדפיס שרף ערב סתים מביא זה כשם המסרי וכבר חזיר הגוון מותרים היות כי לא נמצא שם רק ברכת פירשה וליך וכירושלמי סוטה פ"ה איתא שמשה כתב המשה פ"ח.

סימן תתתקפ"ח

הגזר בראש השנה הוא בדרך כלל.

[א] כיון שזנים וכו'. כעין שנסיון זה כתוב נח"ל, סימן ל"ג, שלילחא, ונסיון חלז, ראה מה שכתבתי שם נארכיות. והיולא מן הסימנים הכיל ומן הסימן שלפנינו, להגזר נר"ה הוא נלוסן כללי ונפרטית האדם נדון בכל יום, ולס ייטיב דרכיו הגזר תשחנה לטובה, אלל לרעה מעולם אין הגזר תשחנה. כמאמר מעולם לא יתה מדה טובה מפי הקנ"ה ויחר זה לרעה שנת נ"ה.

סימן תתתקפ"ט

מלאך מליץ אחד — משמעו גם צדיק.

[א] ויש מליץ וכו'. כלומר לאו דוקא מלאך טוב המתליץ טובות, אלל גם לדיק חי יכול להיות מלאך המתליץ טובות, ומלאך מליץ אחד וג' משמעו גם לדיק, והלדיקים נקראים ג"כ מלאכים, ונשנת ל"ב משמע דקרא נמלאכים מתש מתעני

תתתקפ"ט. (א) עובדה ויה ב ובי ורש"י שם פירש האתא כביר אדם גידון בכל יום. (ב) בירושלמי ריה פ"ה ח"ג איתא ואת העכרים הן בלילת. (ג) רעיון בג"א סי הקנ"ה סק"ט.
תתתקפ"ט. (א) תוספתא סוטה פ"י: עד שלא ירד יעקב אבינו למצרים היה רעב במצרים משירד מה חזא אומר הם לכם זרע וזרעתי, ר' יוסי אומר כיון שסת יעקב חזר ליורשו, ובספרי יעקב מיסקא ליה: ירד יעקב אצל פרעה וידעה ברכה לרגלו כי במה ברכו שומעו ממנו שני רעב (ובהנחה מסיר עין לא הביא תוספתא זג"ל)

תתתקפת. כי עשית משפטי דיניי ישובת לכמא שושפ זדק (שם פ ח) כשנחר [א] על המלך אז ישוב על הכמא (דניאל ז ט) כרפיה שביכך דגור וכן כשרן על אחוב (א) ואז כל צבא חושבים שם.

תתתקפת. כתיב (מלאכי א ז) ואם אדונים אני איה מוראי למה [א] בלשון רבים אדונים כי השליח מדבר כאילו בו תלוי והוא ביד ח' שנאמר (בראשית פו י) ויאמר לה מלאך ח' הרבה ארבת את זרעך כאילו המלאך תולה בו ובתיב (שם שם יג) ותקרא שם ח' הדובר אליה אתה אל ראי ואמר דניאל (י יז) והיך יוכל עבד אדני זה לדבר עם אדני זה אע"פ שיש שרים למעלה ובתיב (שם י יג) השרים הראשונים (שם יב א) חשד הנרול ולא יקראו המלאכים לשרים אדונים אע"פ שממזנים עליהם לפי שאין למלאכים מלך אלא חקב"ח כלבד ואשר כתיב (תהלים פח יג) מלכי צבאות יודוך כאלו כתוב מלאכי צבאות הממזנים על המלכים אינם אדונים על הממזנים ולא על הקנינים ובתיב (שם ח ב) ח' אדנינו מה אדיר שמך בכל הארץ שלא יאמר מלאך אחד למלאך אחר אדני חזא המלאך שאמר להנר הרבה ארבת חיה ממנה להרבות זרעו של ישמעאל ואם יקשה בעיני אדם מה ברכה חיה שבישר חקב"ח את אברהם אבינו להרבות זרעו של ישמעאל ולבסוף אין להם חלק באלהי ישראל כך יוכל לומר בעשרת השבטים אלא בימות המשיח (ישעיה סא ח) זרעו זאנכם (שם פ ז) כל זאן קרר יקבצו לך זקוד בימי אברהם חיו שומרים מצות אברהם ואחר דורות מען כמו בימי ירבעם אדונים נקרא חקב"ח אדון לעליונים אדון לתחתונים (יחזקאל ז יד) אני שר צבא ח' קתח [ב] באתי אע"פ שחזא לא יקרא אדון לפי שאין למלאכים מלך אלא חקב"ח שנאמר (דניאל ר לר) למלך שביא.

תתתקפן. כתיב (מ"א כ כח) אלחי הרים י"י ולא אלחי עמקים למה אמרו כך יש הרים שאינם טובלים קול אדם ולא קול בהמה פמאח וחר חורב משונה יותר [א]. שאפילו בהמה פחודה אינו טובל ובתיב (שמות לר ג) גם הצאן חקבקר אל ירעו (א) וגם חיה אל ירעו אל מול החר החזא והשקולים על אותם הרים הנבזחים קושרים בדר על פיהם ואם ירברו או יחיה קול אדם או קול בהמה שם יהיו רעמים וברקים או שלג ולא יחיה יכול לפכול והנה כאשר כתוב שהיה חזקד של שלש חבורות של מלאכי השרת שם שנאמר (מ"א יט יא יב) לא ברוח ח' ולא ברעש ח' ולא באש ח' ולכך קדוש קדוש קדוש חרי בהר חורב וכן בתרים הנבזחים יש חזקד המלאכים לשמטע הנזירות שם [ב] לכך שואלים איה מקום פבדו באיזה חר הרי כתיב (תהלים פח פז) חר אלהים חר בשן חר גבננים (שם שם יז) חחר חמד אלהים לשבתו ובתיב (שם שם יח) רכב אלהים ריכותים

משנת אברהם

נראשית ח — כ"ו, וכשהוא דן את הנוכחים הוא נמלך נפחליא שלו שכן מנינו נאחאז וכו'. ע"ש.

סימן תתתקפ"ח

[א] בלשון רנים וכו'. נגדפס סימן חתרס"ח, נברית עולם להחיד"ח, רש"י כתב: למדנו כי כל לשון אדנות כתיב לשון רנים, ע"ש האדנות והחשינות. וראה מנחות ק"ו: נא וראה מה כתיב נפרשת קרננות וכו'.

[ב] אדונים נקרא וכו'. לפי המפרש נהדלפס, ונכאן עד סוף הסימן נריך להיות נראש הסימן.

סימן תתתקפ"ז

הר חורב ובני אדם.

[א] שאפילו נהמה וכו'. כנראה כוונת רנינו שיש עתים — אצל לא תמיד — שאין הר חורב סוגל לא את האדם ולא אפילו נהמה טהורה, דהא אי אפשר לומר שכוונתו שלעולם אין הר חורב סוגל את האדם וכו' דהא מקרא מלא נחורה נמשך היוכל המה יעלו נהר, שמות י"ט, ואולי כוונתו שעד שנעשה המשכן לא הי' רשות לעלות, וכדעת רני שחולל בן חפני הונא נאנן עזרא, שס, כי לזה מדייק הכתוב והמה יעלו, כלומר אהרן ובניו ושנעים זקנים שכתוב עליהם ולא משה אחר עלה אל הדי' אתה ולאהרן נדנ ולאניו ושנעים מוקני ישראל, וכו'. ע"ש.

[ב] ולכך שואלים וכו'. נגס הרני ונקאלק זנ"ל שמתני לפרש, מכיוון שכבודו מלא עולם, ולית אתר דפטי מני' לכן שואלים איה ויקום כבודו להעריעו. כלומר כי כנר נערך ונקדש הוא בכל העולמות.

תתתקפ. (א) ספולחא יתרו מסכת בהודש פרשה ב.

זה דוונה למחמרו של אליהו — נפתח אליהו — דלנת הוא חד ולא נחשנן, אנת הוא עלאה על כל עלאין, כלומר מדרך חכי החשנן אשר לנו, שהאחד הוא כלול נהמספר, כגון עשרה, האחד הראשון הוא חלק עשירי מהמספר של עשרה, ואם האחד הראשון אינו כלול נהמספר של עשרה אז האחד הראשון הוא חלק אחד עשר, אולם נהחשנן שנמרומים אינו כן, אלא האחד השלם נחכלית, אינו כלול כלל נהחשנן, והוא מחון לכל החשנן, ולית מחשנה חפישא נך כלל כלומר, אין לו שום השנה והגנה אין יוכל להיות תורת החשנן כזו.

המבע הנם.

ויש אומרים האחרונים סוגרים שאין זה דוקא שהדרך של הדבור הוא תמיד משונה נמרומים מאשר הדרך הידוע לנו, אלא נדלוחו זמן של ראש השנה גרידא מתהווה דבר ניסי, כלומר, נשניל שאין זה האופן של דבור ויהא כל השנה אלא נרייה נלננ, הרי זה גם נמרותים מדרכי הנם, כי כל דבר הנא לעתים רחוקות ויואל מנדר הרגיל לנם יחשב, וכנר הארכנו נמקומות שונות לנאר שנלחת אין בין הטנע והנם ולא כלום, כי כל דבר טנעי הוא גם למשל כשהזריעה נרקב נארן ומנמית ועשה פרי אין לך גם גדול מזה, ואין שום הגנה והשנה אנושית למה הוא כן אלא משום שאנו רגילים נזה תמיד, לכך אין אנו מתפעלים מזה כמו מנדבר הנלתי רגיל חו היא כוונתם נירושלמי הונא נמוסי שנת דף ל"א. למונת זה סדר זרעים, שמלמין נחיי עולמים וזרע, כלומר, שהנם שזה הוא מדרכי הטנע לזרוע והזרע מגל פירות ומנולות, נריך אדם להגין שגם הטנע מחלתו הוא, כי אין בין הטנע והנם ולא כלום והטנע נמטרתי האלוקים, וזה הוא עיקר ניסודות האנוונה נדתינו הקדושה והטהורה.

סימן תתתקפ"ה

[א] על הנוך וכו'. ודומה לזה אמרו רנחוינו, מלך ונזור, מלך נכנס מחילה לנין, ר"ה ת: וראה רש"י עה"ת

תתתקפת. (א) מלכים א' כ"ב פ.

אלפי שנה ה' גם פני בקדש אשר כתוב (ישעיה פו א) [ג] השמים כסאי וכתוב (דברים ד יז) אשר תקוף בשמים כי אינו על גבי הרקיע אלא [ד] בגובה האויר וכתוב (ישעיה יד יג) ואתה אכרת בלבבך השמים אעלה סמקל לבוכי אל ארץ כסאי ואשכב בהר מועד בירכתי צמח אעלה על כסתי עב ארמה לעליון הרי אמר השמים ופירש בהר מועד הר גבוה קורא השמים אותו הר שעננים למטה מראש ההר וכתוב ארמה לעליון שעליו נראה בהרים הגבוהים וכתוב בהר מועד וכתוב הר אלהים וזהו שנה' (מ"ב ב פז) פן נשאו רוח ה' וישלכחו באחד ההרים במקום וועד המלאכים עם הכבוד או באחת הנאות וכן הגיא יעלה להר במקום שאין דרים בני אדם ששם תדיר נעדרים לנזור על הענין של בני אדם ואם תאמר למה להם להוועד על החרים והלא היה בית המקדש ולמה יוועדו שם כי אליהו לא יכול שם לכת כי בית אהאב ישם ומע"ס שבת המקדש קיים היה חכבוד בוועד המלאכים כדכתיב (חושע ה טו) אלך אשובה אל מקומי להר הרוב כי ועד המלאכים על החרים וכתוב (עמוס ד יג) כי הנח יוצר הרים וברא רוח ומגיד לאדם מה שחו שם על ההרים מתוועדים ומגיד שיה בני אדם ועל פי הדברים נחריים גם שולח שמה לימים לאדם מה שחולם ורואה.

תתרתקצא. למה אמר (בראשית א כו) נעשה אדם למח לא כלל כל הבחמה בזה הענין לטוב שאילה לרבים כמו ששואל על האדם נעשה אדם [א] לפי שנברא בצלם ובדמות ומלאכים יש להחזק עם האדם לזונו ולשמרו ולחייבו ולדונו לזונו כמו שנאמר (שם כד ט) ישלח מלאכו אתך והצליח דרכך ולשמרו שנה' (תהלים צא יא) כי מלאכיו יצוה לך לשמרך ככל דרכיך ולחייבו שנאמר (מ"א כב כ) מי יסתח את אהאב שאל למלאכים. ולדנו שנאמר (תהלים לח ה) ומלאך ה' רדפם וכתוב (שם שם ל) ומלאך ה' רוחה וכתוב (משלי יד יא) ומלאך אכזרי ישלח בו ולפייעו שנה' (מ"ב ו יז) וזנה חחר מלא סוסים ורכב אש סביבת אלישע ולכך נאמר באדם נעשה אדם.

ספר חסידים במשלי שלמה.

תתרתקצב. גזם וזב וחלי כתם מוכיח חכם על און שמעת (משלי כח יב) למה כתב זה המשל אלא זה מגיד לנו לפי שכתוב (שמות יא ב) דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואשח מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב ושמלות ות' (שם יב לח) ובני ישראל עשו כדבר משה וישאלו מסצדיק כלי כסף וכלי זהב ושמלות ובשעת מעשה לא אמר שמלות וזהו כדבר משה שכתב מתחילה (שם ג כב) ושאלה אשח משכנתה ומגרת ביתה כלי כסף וכלי זהב ושמלות ושמלתם על בניכם ועל בנותיכם ונצלתם

משנת אברהם

המלאכים על ההרים, אינה מתקבלת על הלג כלל, וחס אינו לומר שזה זר מחד לדתינו הקדושה, ורק העכורים האמינו נכנון זה, כמו שפורש בתורה: אנד תלזנון את כל המקומות אשר ענדו סס הגוים ת את אלוהיהם על ההרים הרמים וגר, וראה צמ"ג, פרק כ"ט, מה, ח"ג. כך שלל זכיתי לירד לכוונת הדברים שנסמין זה, והואיל שהסמין הוא מן הטספים, וכבר שיערתי נהקדמתי לספר זה, שהטספים נכתבו מידי אנשים שונים וצומנים שונים, לכך אי אפשר להחליט מפי מי יאלו הדברים שנסמין זה, הרואים לחיש המוני ופעוט כמוני, לזרים מחד, וגייתר נראה כי חסרות שורות הרנה נסמין זה, ולפשר שאלוי הי לפינו כל הנוסח נלא חסרון וגרעון, היינו מנינים את הדברים וכוונתם.

סימן תתרתקצ"א

נעשה אדם - פירוש.

[א] ל"פ' שנגרל וכו'. כלומר, משום שהאדם נריך למלאכים לווננו ולשמרו ולחייבו ולדונו, מה שאין כן בשאר בעלי חיים. וקצת דומה פירוש זה לפירושו של רש"י: לפי שהאדם נדמות המלאכים ויתקאלו בו לפיכך נחלק נהם. ע"ש. והרמזין ז"ל משנח נפירושו ע"ה"ת את פירושו של ר' יוסף הקמחי, דלכך נאמר נעשה אדם וגר, כלומר, אני והארץ הסוכרת נעשה האדם, הארץ תגילת מיסודיה את הגוף של האדם כשם שהגילה את הנופות של נהמה וחיה, והשם יתעלה יתן בו נהאדם רוח עליון כדכתיב ויפמ נלפיו נשמת חיים. ולכן נאמר נללמנו כדמותנו, כלומר דמות וללס משותף, כי ידמה לשיהם, נתכונת נופו ידמה לארץ אשר ממנה לוקח ונרואו ידמה לעליונים שאינה נוף ולא תאר. והוא פירוש יקר מחד.

סימן תתרתקצ"ב

[א] גזם זהו וכו'. כעין סימן זה וגם הסימן תתרתקצ"ג דלהלן, לעיל ח"א, סימן ס"ד נשינויים. וראה מה שכתנתי שם.

תאר כסא.

[ג] השמים כסאי וכו'. הרמזים צמ"ג ח - ט, מפרש: נקראו השמים כסא, להוראתם אלל מי שידעם ויתנון נהם עולם ומחילתם ומניעם ומנהיג העולם השפל נהשפעת טונס, כלומר, השמים יורו על ג' דברים: שיש נחלל רלשון, ושהוא נלחי וקיים ושיש לו כח להניע כל הגלגלים נתנועה אחת. שם טו טס.

ראו"י הכוונה נחאר כסא, לחוות שכל עולמות העליונים הנס שפרדים הם, כחאמרס נחגינה שבעה רקיעים יש, לכל זאת אללו יתעלה כחחד חשונים, נתנועה אחת מניע כולם כשם שאמרנו נירושלמי שנת סוף פרק כירה דכסא שיש נ"ג ג' מעלות חשנ כחחד ותותר לטלטלו נשנת יותר מנ' שלינות דינו ככולס ולין מעלטלין אותן, מתנאר דכל מה שנכסא חשנ כעלס אחד.

[ד] בגובה ואויר וכו'. כתרנומו: די פרח נאויר רקייע שחיל. שם דברים ד' - י"ז.

א"ל"ם דע שכל הסימן הזה נשננ מנייתי כי יש בו ענינים מתמיהים: (א) מה שגילה היה זו למה אמרו ארס אלקי הרים הר ולא אלוקי עמקים. הלא מפורש שם נפסוק, כי נלחונס של ישראל הי אז שלא כדרך הטנע כי ארס היו רנים מחד וישראל מעטים לכך רלו ננלחונס של ישראל יד הר. והלא מעולם האמינו העכורים נטעות שהמטלה תלוקה היה לאלוהות הרנה והמושל נהרים אינו מושל נעמקים, והלא נס טיטוס הרשע שהי צומן מחומר מופלג, נס כן אמר: כמדומה אני שאלוקיהם של אלו אין נגורתו אלל נמים, - אס נגור הוא יעלה לינשה ויעשה עמי מלחמה וכו'. ניטין ניו. וכן נירושלמי ע"ז ריש פ"ג הונג נתוס' ע"ז, הכל מודים שאינו שולט על היס אלל הקנ"ה, הרי דלף שמודים שהקנ"ה הוא השולט היחדי על הימים לכל זאת לא יאמינו נגנורתו נינשה, מה הוא הטעות של עוגדי כ"רס כמו שכתב הרמזנים ז"ל, שהטעות הזה מהלכת על פני כל הדורות מימי אנוש, ולי"כ מה שידך לשאלו למה אמרו ארס אלוקי הרים וגר. ג) ההנחה הכתובה נסמין זה, שהכנוה, היא השכינה, נוועד

את מצרים (שם יב לו) וז' נתן את הן העם בעיני מצרים וישאלום וינצלו את מצרים (שם ג כא) ונתתי את הן העם הזה בעיני מצרים והיה כי תלכו לא תלכו ריקם מתחילה חזקיר שמלות וכן עשו אבל אחר כך בשעת מעשה לא צוה השמלות לומר שאם יש שמלה בגללה ברמים או שמלות של נוי שלבשו בימי אידם לכבוד ע"ז לא יקבלו כהם ללבוש אותם בימי חג ה' וכתוב (בראשית לח ב) והתהרו והחליטו שמלותיכם וכשאתם וישאלו אשה משכנתה ובגרת ביתה שברור להם שלא היו שמלות של ע"ז ולא [ב] בגללה ברמים אבל אם לא הספיקה לכבסה ולטהרה עד שיצאו שלא יקחו עמם שלא ישאלו... והנה בשעת מעשה לא חזקירו שמלות אלא כלי זהב וכלי כסף כי ידעתי לעתיד (שמות לג ז) ויתנצלו בני ישראל את עדים מתי חורב אילו לא אמר וישאלו כלי כסף וכלי זהב לא היו יודעים כמה לעשות הענל (חושע ב י) וזהב עשו לבקל.

תתתקצנ. אע"פ שכתוב (שמות ג כב) ושמתם על בניכם ועל בנותיכם לא דיבר אלא כנגד הבנים המבבלים מוסר מן המוכיח אבל בנים ובנות שאינם שומעים מן המוכיחים אם ילבושם עדי יבא לידי זנות לכך באותן (א) שלשה פסוקים של שאלות וישאלו וישאלו נעלם ה' ק' ט' כ"ל אחר מ' כתיב ה' ק' ואפרש א' (יהזקאל פז ה) ואפרש כנפי עליך ואכסה ערותך ב' (שם שפ י יא יב) ואליכרשך רקמה ג' ואנעלך תחש ד' ואהבשך כשש ה' ואכפך משי ו' ואעקף עדי ז' ואתנה צמידים על ירך ח' ואתן נזם על אפך ט' וכתוב (שם שפ) ותזני א' תזנותיך ב' ותזני ג' ותזני ד' בתזנותיך ח' ותזנותיך ו' תזנותיך ז' ותזני ח' תזנותיך ט' ולאחר מ' כתיב והנה נפתי ידי עליך ואגרע חק"ך הנה אחר מ' כתיב ואגרע חקך הרי ה"ק מ' גורמים לט' ועוד מ' ותשפכי את תזנותיך. בתזנותיך. תזנותיך. תזנותיך. תזנותיך. בתזנותיך וז' (ב) הרי מ' ותעזיבים מ' תכשיטים (א) שיאירו ת' מרכאות שנאמר (זכריה ט פז) כי אבני נזר מתנשפת על אדמתו וכתוב (ישעיה נד יב) וכל גבולך לאבני חמץ ולכך נעלם מ' (שם פ א) כקומי אורי כי בא אורך (ב ג) כבוד ה' עליך וזה כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאומים ועליך יורה ה' וכבודו עליך יראה והלכו גוים לאורך ומלכים לנגה ורהך.

תתתקצד. נזם זהב וחלי כתם מוכיח הכם על און שמעת (משלי כה יב) שאין אדם רשאי לתקן תכשיטים לבניו הפריצים ולבנותיו הפרוצות ולא הארש לאשתו כשהיא פרוצה שנאמר (חושע ב ה) מן אפשיטנה ערומה והצנתיה כיום תולדה (שם שפ יא) ולקחתי וגו' צמרי ושפתי.

תתתקצט. ומגיד אע"פ שלבני מלך כתיב (דברים יז יז) ובקף זהב לא ירבה לו מאד אבל לכהן גדול [א] ולמוכה נותן לו ממון כדי שילבש כגרי תפארת (א) כדי שיחיו דבריו נשמעין לפי שכתוב (קהלת ט פז) והכמת המספן מזייה ודבריו אינם נשמעים.

תתתקצן. מוכיח הכם ולא אמר הכם מוכיח לפי שכתוב (משלי ט ה) חובה להכב ויאחבך [א] גם המוכיח צריך שיחא הכם און שומעת היה צריך לומר מהו על און שמעת למה אמר על אלא כך אמר אם יאמר אותו האדם אתה מוכיחני למה אני עושה כך וכך ולמה איני עושה כך וכך ונראה להפך יותר הכמה זה אומר אם כן יבא מבריע ויכריע זה אומר [ב] על המכריע נודה לזה צריך להוכיח וצריך שיחא המוכיח והמכריע הכמים כי כמו נזם זהב וחלי כתם שצריכין אומן שנאמר (שיר ז ב) כמו הלמים מעשה ידי אמן כך צריך להיות המוכיח הכם ולכך כמכבים שני משלים (משלי כה יא) תפתי זהב במשכיות כסף דבר דבר על אופניו מי ששונה ולומר והלמד [ג] בלא גימטום ערוך על לשונו והופך בה ומחפך בתורתו עליו נאמר (תהלים יט יא) והנחמדים מזהב ומסו רב (שם קיט עב) מוכ לי תורת טיך מאלפי זהב ובקף.

משנת אברהם

[ב] **מגולגלת נדמים וכו'**, נודלי תשום ומאוס, והא אפילו לאחר מתן תורה אין נדס נכריות אלא איסור דרגנן כשהדס לת, כנ"ה, נמשנה ונהה ל"ד, ואלו הכוונה של מגולגלת נדמים של מתים נכרים, וסוגר דעכו"ס לאחר מתן תורה מטמאים נמגע, וע"י מה שכתבתי וזה בהשמות להלך נ', ספרי זה.

סימן תתתקצ"ז

[א] **גם המוכיח וכו'**, ל"ל גם המוכח זה המקנל את התוכחה — מניין הפעל — ל"ל חכם, ואין להוכח את מי שאינו חכם כדכתיב אל תוכח לך פן ישלךך, משלי ט. ונאלצ"ך מפרש: אין להוכח את האדם נותרת לך כלומר אל יאמר לו פושע וטוטא אתה פן ישלךך על שהגך מנהו, אלא הוכח לחכם, כלומר אמור לו, חכם שכמותך מלמוד שכמותך איך יעשה דבר שאינו הגון, ויאהבך יקנל דנריך.

[ב] **על המכריע וכו'**, כלומר, אם אין הנוכריע חכם ונדיק אז יאמר אלו, איך נסמוך על מה שאמר המכריע הלא הוא עשמו אינו הגון ורלוי להוכיח אותנו.

[ג] **בל"א** גימטום וכו', כוונתם שיהי' דברי תורה שונים נפיד שאם ישאל לך אדם אל תגמס נהם.

סימן תתתקצ"ח

גדרו משל אחיו.

[א] **ולמוכיח נותנין וכו'**, רנינו משווה את המוכיח היינו הת"ח שמתעודתו להוכיח את בני אדם ולהורם את הדרך אשר ילכו נה, לכהן גדול, כלומר, כשם שנכ"ג דרשינן גדלהו משל אחיו כך מנהו לגדל את הת"ח. ומה שכתב רנינו נותנין לו ממון כדי שילגש נגדי תפארת, הכוונה שמעשרים אותו שלא יחסר לו שום דבר, והא זה נרור ומה שנאמר נכ"ג גדלהו משל אחיו, אין המזונר ומהספקה של נגדים נאים נלגש, ורלה ונה שהארכתי נדינים אלו נספרי ח"ג, דף הק"ט וליך, ושם הנחתי דברי רש"י נחעניית כ"ל, נמעשה דלילפת, שכתב: ומי שהול ראש ישנה הי' נותניס לו הרנה מתנות כדלמרינן נני

תתתקצנ. (א) שמת ג כ"ב, יא ב', יב ל"ה. (ב) יש להוסיף כאן: ותזני ותזני. (ג) עי' ילקוט ישעיה רמז ס"ג.

תתתקצו. כצינת שלג ביום קציר ציר נאמן לשולחי תפס ארזתי ישיב (משלי כה יג) ובלבד שלא הוא שלג ולא הוא ספר שנאמר (שם כו א) כשלג בקץ וכספר בקציר כן לא נאזח לכפול כבוד וכתוב צנינת שלג ביום קציר (שם כה יד) נשיאים ורוח תפס אין ולמה מרמז צינת שלג לציר כי הצדיקים כל צדיק צדיק היה עושה אצל שדהו בית המקדש לקרר כשהיה להם חום לקוצרים מן השמש היו אומרים לקוצרים תקחו עצמיכם [א] ותצננו ישם בבית המקדש החמים שם קרים תם לקולי ררכים היה טוב וחו (רות כ ו) וזו שבתה הבית מעט מה שישבה בבית המקדש מעט ויש שחיה להם מערה תחת הארץ וכתוב (שופטים ו ב) המנהרות אשר בהרים וכתוב (ש"א יג ו) ויתחבאו במקורות ובחוחים ובפלעים ובצרחים ובברות שחיה צדיק עושה בסוף שדהו ובאותם הפירות היו מצניקים עצמם ומנידו לנו שצריך הצדיק לעשות תקנה לקוצרים שלא ימותו בשרב בשמש וישבו לפעמים בצל להשיב נשפש שלא ימותו כן ציר נאמן לשולחי ומה הוא יכול לעשות אם כך הוא שרעה תחיה אלא שאין משיבין על הקלקלה ואם באים לקראתו להרע לו יגיד לו כדי להנצל וחוה תפס ארזתי ישיב (שם יא ד) ויבאו המלאכים נבעת שאלו (שם שם ט) ויבאו המלאכים וינידו לאנשי יבש וישמחו וכשם שמברכין על שמועה טובה [ב] כן מברכין על רוח בקציר כשהרוח לטובה אבל לא כשהרוח משבר לכתים לא יברך מעין הטובה אלא כמו שאמרנו בהרואה (א) תפס ארזתי ישיב שמה הציר אינו עבדו אלא מכאן שלא יחלה אדם במקום סכנה אלא ציר נאמן ואל יאמין לו אלא אם כן בקי בו כאדם בעבדו תפס ארזתי ישיב להקב"ה.

תתתקצו. מעשה היה בשעת השמד שאמר החנמן לקהל שבקירו תשלחו לאותה עיר מלנית כי יש בה הנמון ויש בה יהודים ותראו מה יעשו אותו קהל כן תקשו אתם ומה שאותו הנמון יעשה לקהל שבקירו אני מעשה לכם שלחו יהודי טוב וראת שנשתמדו חזור [א] ושאלו לו אמר נהרגו על יהוד השם ואם היה אומר להם אף הם היו עושיין כך לכך אמר כך שיהרגו על קידוש השם ויחיה להם חלק לעמ"ב.

תתתקצו. [א] נשיאים ורוח תפס אין איש מתחיל כמתת שקר (משלי כה יד) כשכיל עין ספקי צדקה ברבים ואין נותנים ולפיכך במקום שרבים יש שמשקרים מוטב שינדרו לתת בתתם כדי שלא יחטאו ולכך נקראו הנשמים צדק שנאמר (ישעיה מה ה) ושחקים יזלו צדק (א) שקל ירי צדקה נשמים יורדים ופוסקים (ב) ולכך בהחשקנא רבה היו מביאים כל נדריהם כי לפעמים יום שמיני חל בשבת ואז מי שלא קיים את נדרו עובר בכל תאחר לכך כל תיבת שפסוק מסיין מסיין (במדבר כט לג) ופנתתם תסכיחם לפרים ולאיילים ולכבשים במספרם כמשפטם סופם כנגד ז' נשמים מו' ריקיים ואומרים הרי קיימנו נדרינו ואתה אל תקצור הנשמים ותן מסר ולמה בעין נדריים נעצרים נשמים שנאמר (דברים יא יד) ונתתי מסר ארצכם בעתו ואם אתם מאהרים עת הנדריים גם אני אאחר עת הספר וכתן שבמדי לא הבאתם בעת גם אני לא אתן בעת את הנשם ולא יחיה לכם כמה לקיים את הנדר תם לצורכיכם גולתם וקובעים אתם אותי תערתו בזרע.

תתתקצו. [א] בארץ אפים ימותה קצין ולשון רכה תשבר נרם (משלי כה טו) תפסא מינה שאם יחרף אדם את הקצין חקצין יקום ממנו אף זה יתחייב בנפשו כי יש לבדו חקצין שאם לא כן לא יהיה דבריו נשמעים. תתתקצו. רב"ש מצאת אכול ריף פן תשבענו חקיאתו (שם שם טז) אם מרצא אדם רב שמלמדו תורה חרב ידע פתרי תורה, דברים שלא ניתנו לגלות (א) אלא לאב ב"ד (ב) צנוע התלמיד הפך לכל אלה ואינו ראוי לכך או ראוי לכך ורוצה לחיות פריץ כהשבעות שידע יותר (ג) לבסוף יחיה לו לסכסול [א] כמו (ד) לאחר.

משנת אברהם

סימן תתתקצ"ז

נוחיות לפועלים — מצוה הטוב ומטיב על הרוח

[א] ותצננו שם וכו'. כלומר, זו היא מדה נכונה וישרה שידלג נעל העבודה לטונת פעליו וישתדל להקן נוחיות נעדם נכל מה דלפשר, וזה שהי יעקב אבינו מתרעם על לנן הרשע: הייתי ניום אכלני חרנ וקרה נלילה וגר, נראשית לא — מי, כי כן הוא דרך רשעים ותחלים עד היום להכניד את העבודה על הפועלים ללא כל חמלה וחנינה, וחין להם לנ להנין שלא הם המפרנסים את פועליהם אלא הפועלים הם המפרנסים אותם. [ב] כן מנרכין וכו'. מדברי רבינו נשמע דין חדש דעל רוח נקליר, שהוא מטיב את הנפש ותענוג, מנרכין הטוב והמטיב כמו על השמועות טובות, ולא סכר דבר זה נשום פוסק, ועל הרוחות שאינן לעונג תנאור נחוס נרכות ר"מ, נשם הירושלמי דכשנאין נזעם מנרד שכוו וגנרתו מלא עולם, וכשנאין ננתת אומר עושה מעשה נראשית, וראה נמנן אברהם ונהנר"ח א"ח סי רכ"ז.

ואם הי' השליח אומר להם שאתם שנקלה פלונית נשתמדו גם הם היו משתמדים, לכן לא אחר להם האמת, ואמר להם כי נהרגו על קידוש השם, ואם הי' אומר להם כמו שהי' נאמת, הי' עונר אלפני עור נאיסור ע"ז, ומותר הי' לו להשליח לכתש ולומר שקר מאשר לסייע לידי ענייה של ע"ז.

סימן תתתקצ"ח

[א] נשיאים ורוח וכו'. סימן זה כפול לעיל נח"מ, סימן תקק"ו, ושם הארכתיו נכמה ענינים, ע"ש.

סימן תתתקצ"ט

[א] בארץ אפים וכו' הרלנ"ג מפרש כרנינו, וזה שאינו נללה תלסנול חרפתו מלח הקלין היוזל, יפותה קלין שלא יעשה לו רעה, כעין מענה רך מטיב חמה ואם לא יסנול אלא ישיב על דבריו ויחרפהו, גורם רעה לנפשו, ורשיי וליע פירשו נענין אחר, וקלין פירושו מושל כתרנמוו שם, ויש לכנרו, כנאננות אלמלא מוראם וכו'.

סימן תתתקצ"א

[א] כמו לאחר. כפול סימן זה נח"מ, סימן תש"ז, וראה שם נמחק, וסימן תתתקצ"ג, כמעט כפול לעיל סי ת"ת.

סימן תתתקצ"ח

[א] ושאלו לו וכו'. כלומר, היהודים ששלחו את השליח — לאחר שחור מה עשו היהודים שנקלה פלונית,

שלבסוף, (ד) כונת רבנו כמו שדרשו הסו"ק חזק בחיבה סי' ב' אבל שם רששו על כן זומא ולא על אלישע אחר.

תתתקצ"ט, (א) תענית ד' א', (ב) עין מ"ש בסימן תקק"י, תתתקצ"ח, (א) חמישה י"ג א', (ב) קדושין כ"א א', (ג) ציל אל ילמד לו

תתתתרג. ועוד מדבר באדם אורה שבא לבית איש ונתארה בביתו ונתן לו לאכול מעדנים ומכבדו בכבוד החאורה רואה שמעננים אותו ומתעכב עם בביתו ואמר בעל הבית מוטב שאחפך את הדברים כדי שיצא שאם אמיב לו לא יצא וחו רבש מצאת אכול רייך מן תשבעני וחקיאתו תמחר לצאת. רבש מצאת אכול רייך אם אפלת מאכל שרע לבני מעדן אל תאכל אכילה נפה מן תקיא.

תתתתרג. הוקר רנלך מבית ריעך מן ישבעך וישנאך (שם שם יז) (א) בהמאות ואשמות ר"א הוקר רנלך מבית ריעך כשיש ננבים בביתו מבני ביתו מן יאמרו אתה הננב.

תתתתרג. הוקר רנלך לבית ריעך אין כתוב כמון אלא מבית ריעך אם נתן אדם עיצה להכירו לנרש את אשתו לא יתכן שזה חיותך יקנה לאשה וכן כחורה אלא אם כן יאמר לו תחילה דע לך [א] אם תגרשנה אקנה לאשה וכן דע לך אם תקווב אותה כחורה אני אקנה אותה וכן אם ישאל ראובן לשמעון אקנה אותה כחורה אם ראובן אינו בקי באותה כחורה ושמעון בקי יאמר שמעון דע לך אין לך תקנה לקנותה כי אינך יודע להרויח בה אל תקנה אותה ואם לא תקנה אני אקנה כי אני בקי בה הכל כדי שלא יחשוד ראובן את שמעון שלא יהא שמעון נתון ככשול לפני ראובן שגורם שמעון שיחשדנו ראובן.

תתתתרג. ראובן ושמעון שחיו חבירים ולא נתן לו עיצה שמעון לראובן לנרש את אשתו ואמר שמעון לראובן כיון שגירשתה אשתך היא הציצה לבעל אקנה אני ולקחה שמעון (א) לא יתכן לראובן [א] לידבר עם שמעון בפני אשתו כי יהיה דעתו עליה ודעתה עליו ואם ראובן היה רניל ללכת לבית שמעון לא יתכן לשמעון שיקה גרושת ראובן לכך נאמר הוקר רנלך מבית דעך.

תתתתרג. מפיץ הרב והך שנון איש ענה ברעהו עד שקר (שם שם יח) תרי הקיש לנ' דברים על שם (תחלים קב ב ג) ה' הצילה נפשי משפת שקר א' מלשון רמיה ב' מה יתן לך ומה יוסיף לך לשון רמיה ג'. ובתיב (תחלים קב ה) גרתי משך שכנתי עם אחלי קרר רבת שכנתי לה נמשי עם שואמי שלום הרי נ' (שם פ"ד ב נ ד ה) מפחד אויב תצר חיי תסתירני מפודי מרעים מונשתי פעלי און הרי נ' אשר שנוני כחבר לשונם דרכו הצב דבר מר לירות כסתרים תם פתאם ירחו ולא ייראו (שם שם ה) וירם אלהים הך פתאום חיו פכתם ויכשילוהו עלימו לשונם יתנודו תרי משל לחץ (ירמיה מ א ב) ואעזבה את עמי ואלכה מאתם כי כלם מנאפים עזרת כדריס וירדכו את לשונם קשתם שקר ולא לאמנה גברו בארץ (שם שם ד ה) לסרו לשונם דבר שקר העוה נלאו שבתך בתוך מרמה במרמה מאט דעת אותי כי איך אעשה לפני בת עמי הך שחוש לשונם מרמה דבר בפיו שלום את דעתו ידבר ובקברו ישים ארכו הרי ג' לשונם וקורא להם קשתם והך שחוש לסיכך הקיש לנ' מפיץ הרב והך שנון וכתוב (איוב ה ב כא) ובמלחמה מירי הרב כשדו לשון תחבא. (שם כ ב כו) וימרו עלימו בלחומי, יברה מנשק ברזל תחלסחו קשת נחשפה שלף ויצא מגזה וברק במירתו יחלף עליו אימים כל כל חשך מוכן לצפותו תאכלהו איש לא נפה הרי דיבס שוש לשון להרב יברה מנשק ברזל זהו מפיץ שמפיץ את העם ובתיב (דח"א יב ב) נשקי קשת מיימינים ומשמאלים באכנים ובחצים ובקשת שחיה הנשק מפיץ אותם מרחוק יברה מנשק חצים והניתות הרי ג' ולבנה הקיש עד לאותם ג' כלים כנגד (דברים יט טו) [א] על פי שלשה עדים סעלה על כל אחר כאילו מחמיא אף אחרים עמו וכשם (א) שאפור למכור כלי זיין לאוריבי

משנת אברהם

סימן תתתתרי"ד

האומר לבעל האשה גרשנה ואקנהנה.

[א] אם תגרשנה וכו'. אצל אס אזור לו גרשנה ולאקנהנה, נראה למכור לו לישא אותה, לא נושם תשדל, אלא כדי שלא יאזורו נשותיהם נותנים נותנה זה לזה, גיטין פ"ד. והל"ע סימן קמ"ג. ובהנהיגה אם נשם המרדכי אפילו לא התנה עמה נפירוש על מנת שתשאלו לפלוני, אלא שיתכר שגרשנה ונשם זה, ע"ש.

סימן תתתתרי"ה

[א] לדבר עם וכו'. משנע דווקא כשהם חתנים ורעים, אצל נפתם בני אדם מותר לו להמנהג ליכנס לניתה ולדבר עם נעלה השני, ולא כיוס חולקין שנסימן קי"ט ח' בלגן העוה, וכדעת הח"מ והפרי"ח סס.

סימן תתתתרי"ז

על פי שלשה עדים וגו' - הסבר

[א] על פי וכו'. דרשת הש"ס ידוע, שהתורה נזהר ללמוד שאלפילו מלה עדות אחת הוא, ונוולא אחד ונהס

קרוז או פסול או שהוס חמד ונהעדים כל העדות נטלה, חלה שנפשוטו של המקרא כתב רנינו סעדיה גלון, הוצא גרמונין וחל"ע, דברים י"ז - ו כי שלשה מוקגלים עדות השנים, והרמונין ז"ל חולק ומשום דעדות דיני נפשות לא יקונלו אלא נפטי סנהדרין אל כ"ג, ואס רק ג' מהג"ד יקנלו את העדות ופיי השנים, השאר הדיינים לא ישמעו ופיי העדים אלא ופיי הג' הדיינים, ע"ש. ולכן אפשר וגם רנינו נל טיה לשלול את דעת רנינו סעדיה, ונופרש רפשוטו של ווקרא הוא ללמוד שכל אחד ונהג' יתייב לא נעדות שקר שלו בלגד אלא גם על העדות שקר של השנים אחרים כאילו הוא היי ונחטיאס, הגם שנלעזרו היתה העדות ונתקיימת על ידי שנים האחרים.

אולם נראה דלרנינו הקשה לו קרא דעל פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר, דברים י"ט ע"ג, דנינו ונוונות ולא דנינו נפשות משתעי לנולוי אחן, ועי' בתוס' ונוכת, ו' ד"ה אזור ר' יוסי דהא כתוב נושפט אחד יהי' לכם, וילפינן דיני ונוונות מדיני נפשות שהכל עדות אחת היא, ולכן כתב רנינו דנאל ללמוד שהכתוב מעלה על כל אחד וון הג' עדים כאילו התטיא אף את האחרים עמו, ואפשר דלכך נקט רנינו קרא דעל פי שלשה עדים ולא נקט קרא המוקדם בנדרים יז - ו', משום דקרא המוקדם אחי לדרשת רנינו סעדיה, דשם לא כתוב, על פי שלשה, ונכן יש לפרשו דשלשה מן הנ"ד ווקגלים את עדות של השנים, אצל נקרא הנואחר אי אפשר לפרש כן דהא סס כתוב על פי שלשה, ומשנע דכל הנ"ד שומעים מפיי העדים, לכך ופרש

תתתתרי. (א) עבודה וזה סי' א אבל מסיק שם והאידנא שרי וצ"ח חוס שם ד"ת לפרסאי.

תתתתרי. (א) חרבת ו' א'. תתתתרי. (א) יענין אבן העזר סימן קי"ט כ"ח מה שהביא בשם תהיז סימן רס"ב.

ח' שאם ימכור לו הרת נפשית בן לא ילמד אדם לקד שקר למען שדומה כאילו נתן חרב בידם לחרת ולא ילמד אדם לרשע למען וכן לא ילמדו לחלום ולא יקחו אנשי המלחמה במלחמה קמחם עד שקר לפי שיפלו במלחמה וכתוב (יהושע ז יא) תם כחשו תר ולא יכלו בני ישראל לקום לפני אויביהם.

משנת אברהם

דמלמדנו כאילו מוחטף וכו'. ולפי זה אפשר דגם רזינו סוגר כרזינו סעדיה.

שיטת הרמב"ם ז"ל בסנהדרין שאינם יודעים בשבעים לשון.

וכבר האריכו האחרונים דנזרי רש"י סנהדרין י"ז: כל עיר שאין זה שנים לדבר ואחד לשמוע אין מושיצין זה סנהדרי ופירש"י שנים לדבר בשבעים לשון ואחד לשמוע שיהי' מנין בשבעים לשון ע"פ שאינו יודע להשיב עכ"ל משמע דדעתו כדעת רזינו סעדיה, דאם יש ג' מושיצין סנהדרי, משום שהג' יקבלו את העדות וימסרו לשאר הדיינים, והגם דלעיל מני' כתב רש"י אין מושיצין בסנהדרין אלא בעלי קומה — ויודעים בשבעים לשון שלא תהא סנהדרי שומעת מפי המתורגמן, כשנאין עדי לועזים להעיד בפניהם לא יטרכו להעמיד מליצים צנינים שה"ל עד מפי עד. ע"ש, משום דזה דוקא כשאין כאלו ג' דיינים המנינים לשון לועזי אבל כשיש ג', הם חוקלים את העדות מפי העדים ומוסרים להנ"ד, כרזינו סעדיה, והרמב"ם ז"ל שפירש זה"ל סנהדרין — ה' הא דשנים לדבר ואחד לשמוע, לא לעיין שבעים לשון אלא לעיין גדלות נתורה ע"ש הלכה ח', אין זה משום דלא סניח לוי כרזינו סעדי' אלא משום דהוא ז"ל סוגר דהא דשבעים לשון אינו לעיכובא, אלא שלכתחילה צריך להשתדל ולצדוק ולחפש, שידע הדיינים ברוב הלשונות כדי שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן, שם פרק ג — ג. משמע דצדיענד כשר אפילו כשאין הדיינים יודעים בשבעים לשון.

עד. ולכאורה קשה לח"כ למה לא יהי' כשר מתורגמן המתרגם את דברי העדים לפני הנ"ד. ככ"ל נרש"י סנהדרין י"ז: דהא חמרת דמעשה מתורגמן אינו נכנס בגדר עדות. ונע"כ צריך לומר דגם המתורגמן דינו כעד, ולכך כתבו החו"ס שם דגיטין ט': דנעיק שנים שיקראו או יחד כגון ר' נחמן, כדליתא התם דף י"ט. ולא דינם כעדים שזו תקצי הא הוי עד מפי עד.

ובר"ץ פרק שני דגיטין שם, הקשה קושית החו"ס, וכתב דלכך נאמרים השנים הקוראים ולא הוי עד מפי עד, משום דזה הוי מילתא דענידא לגלויא ולא משקרי, ע"ש. והנה לפי זה הי' צדק, דמה דפסקין דאין עד מפי עד לאמון אלא צעדות אשה בלגז, דנמילתא דענידא לגלויא יהי' עד מפי עד כשר. ולא מלינו נפוסקים שום חילוק.

ולכאורה נראה מדברי הר"ן הכ"ל דהטעם שאין עד מפי עד כשר, משום דחיישינן שהעד או העדים הראשונים שהגידו להשניים אמרו שקר, ולכך נמילתא דענידא לגלויא לא חיישינן. אבל בכל אופן צריך להנין למה נכחו לשיקרא, הלא קו"ל דעדים נאמרים בכל מקום ובכל זמן, ולמה לא חיישינן להשניים ויחיישינן להראשונים דמשקרי.

ונראה מזה דמה שאין עד מפי עד כשר, היינו שעמל משום דעדים הראשונים העידו לפני עדים השניים מחוץ לנ"ד, ואין זה עדות, כדליתא בנ"ק ק"ז, לעיין שנועת הדיינים, לכן חיישינן שאמרו שקר, ואפשר דזו היא טעמו של רש"י בסנהדרין י"ז. נסוף העמוד, דאם הנ"ד שומעים דברי העדים ע"י מליצים, הוי עד מפי עד, כלומר, מה שהעדים מעידים נמקום הנ"ד לא מועיל, והוי כמעידים מחוץ לנ"ד, מלחר שאין הדיינים מנינים מה שאומרים. ואינו דומה להשניים שמעידים בפני נ"ד, לכך נמילתא דענידא לגלויא דלא משקרי, גם הראשונים הגם שאינם נתורת עדים, נאמרים על השניים. ולא תקצי ח"כ להפוסקים דגם דניי ממוטת אין עד מפי עד כשר, ונע"כ משום דהראשונים לא העידו בנ"ד, ח"כ איך עדים החתומים על השטר נאמרים, הא נשעת שהתמו מחוץ לנ"ד העידו, דשאי התם דעדים החתומים על השטר נעשה כמו שחקרה עדותן צנית דין.

עד מפי עד דיי עדות שאי אתה יכול להדימת

ומצד הסגרה הי' נראה דמה שאין עדים מפי עדים כשרים להעיד וגם לא מפי תורגמנים אפילו שנים מתרגמים, משום דהוי עדות שאי אתה יכול להזימו, כלומר, העדים אשר לפנינו מעידים ששמעו מפי שני עדים שראונו הרג את הנפש נמקום פלוני ציוס ראשון, ואם תנא כת שליטת ויאמרו שניס פלוני אותם עדים הראשונים היו עמהם נמקום אחר, אז יכחשו הראשונים את העדים השניים ויאמרו לא אמרנו כלל, או אמרנו לכס שניס שני ראינו. וכן בתורגמנים שתירגמו לבית דין דברי העדים שראו איך ראובן הרג את הנפש נמקום פלוני ציוס ראשון, כשיצאו עדים וחימו אותם, יאמרו העדים לא כך אמרנו להמתורגמנים, ותהי' הכחשה צין העדים והמתורגמנים.

ואין לומר דמשכחת שחימו את העדים השניים, כלומר, אתם אמרתי שהשנים הראשונים אמרו לכס ציוס פלוני שזה הרג את הנפש ציוס הראשון, הלא ציוס פלוני עמו הייתם, דמלנד שאני מסופק הרבה אם יש הזמה כזו להזים עדים שלא העידו על ענם המעשה שראו אלא שהעידו על מה ששמעו, אבל יתר כן, הלא אין זו הזמה כלל אלא הכחשה, דהנזימים אמרתי להם אתם העדתם שקר שאותם הראשונים אמרו לכס ציוס פלוני כך וכך, איך אפשר

ויש להנין, הלא זה דין מפורש בגמ', דבר תורה — ואין עד מפי עד כשר אלא לעדות אשה בלגז, שנת קמה: וצ"ת, ואיך יכשיר הרמב"ם ז"ל דיינים שאינם מנינים מה שהעדים מעידים אלא מפי המתורגמן, וצריך לומר, או דהרמב"ם ז"ל סוגר דמאי דאין עד מפי עד כשר היינו דוקא כשהדיינים שומעים מפי העד השני, אבל כשהדיינים שומעים מפי העדים אלא שאין מנינים את לשונם ולכך צריכים למתורגמן שיתרגם להם מה שהעדים אומרים אין זה בגדר עד מפי עד, דלא כרש"י הכ"ל. או אפשר דגם הרמב"ם סוגר דמתורגמן הוא כעד מפי עד ופסול אפילו דציענד, אלא דזה אינו פסול לפסול את הדיין לכל דין של סנהדרין, ואם חמתו פעם ניוגל, — כי לרוב אינו מצי' שיהי' העד שהוא כשר רק בראש, שידבר לשון שאינו מונן להדין — עד שאינו מדבר בלשון שהדיינים מנינים, אז יחפשו אחר דיינים אחרים המנינים את הלשון של העד והם יקבלו את עדותו.

עד מפי עד.

ויש להעיר מהא דאמרינן דגיטין ט', עדים שאין יודעים לקרות קורין לפנייהם וחותמין, וכתבו נתום' שם ולא הוי עד מפי עד, שאין צריכים להעיד על עיקר המעשה אלא שאומר שכך כתוב בשטר, וכו'. פירי זה שקורין לפני העדים אינו נתורת עד, כי אינו מעיד כלל על המעשה הכתוב בשטר, למשל, אם זה שטר הלואה, וכתוב בשטר שראובן חייב לשמעון מנה, והעדים שראו המעשה של הלואה אינם יכולים לקרות, אין זה חסוד עד מפי עד מה שחותמין את השטר על פי זה הקורא את השטר, אלא הקורא הוא עושה פעולת של מתורגמן, ודמי לשטר כתוב בצרפתית ועדים היודעים את המעשה יודעים עברית בלגז, והקורא מתרגם להעדים מרפתית לעברית שאין זה בכלל עד מפי

שחמרו לכס הלא לא הייתם נמקום פלוני ולא הייתה לכם כל אפשרות לשמוע דבר מהעדים הראשונים.

אלא דאם סגרת הדנר שאין עדים מעידים מפי עדים הוא משום דלא הוי עדות שאי אהיה יכול להזימה, תקשי למה ל"י לרש"י בשנת קמ"ה: לפרש דלכך נעדות אשה עד מפי עד כשר משום דאמרינן אפקעינהו רבנן לקידושין, תיפוק ל"י, נעדות אשה לא נעינן עדות שאי אהיה יכול להזימה, דהא נכל עדות אשה לא משכחת לעשות להעדים כאשר זמם.

ובלשון הש"ס נסנהדרין כ"ט, וגם ל"י שם, משמע דזה הוא גזירת הכתוב, דאין עד אלא עד שרואה נעיניו או נדיני ממונות גם נדיעה שהורה למלוה נפיהם ואמר להם הו עלי עדים, וכן משמע מלשון הרמז"ס הלכ' עדות פ"ז, דלע"ג שהעד מאמין לזה שאמר לו, אם מעיד על סמך זה הרי הוא עד שקר, כלומר, משום דמה שקראה התורה עד היינו דוקא כשהוא רואה נעיניו, ככתוב והוא ראה או ידע.

ובכן יש לומר דהגזירת הכתוב אינה אלא על עיקר המעשה, כלומר, שהעדים המעידים נריכים לראות את המעשה שהם מעידים עליה, כגון שראונו לזה מה משמעון, אבל אם ראו את ההלואה, ואח"כ נכתב שטר הלואה, ושנים אומרים להם שנהשטר נכתב מאותה הלואה שהם ראו נעיניהם, על זה שני עדים האומרים להם נאמנים, ולא הוה עד מפי עד, כמו שכתבו החוס' נגיטין ט', הכ"ל.

קבלת עדות בריון של עיר הגדולה.

ובמנחת חינוך מלות עיר הגדולה הניח ראי' לדעת רס"ג, דלקבלת עדות אין מן הגורף כל הדיינים, מהא דסנהדרין ק"ג נדון עיר הגדולה: אלא מרצין להן נתי דינין ומעיינין נדיניהן ומסקינן להו לנ"ד הגדול וגמרינן להו לדיניהו וקטלי להו. ע"ש, ונע"כ דהנ"ד שנעיר שהוא של כ"ג מקבלין את העדות ואם נתגרר שהרוב הודחו, מעלין אותם לנ"ד הגדול ללשכת הגזית, ונרור דאין העדים חחרים ומעידים לפני הנ"ד הגדול שנירושלים, דאם כן אין כאן קבלת עדות כלל, אלא ע"כ דהנ"ד נעמנו שקבל העדות עומד נירושלים לפני הנ"ד שנלשכת הגזית ואומר שהם קבלו העדים נעירם, הרי דהגם דעיר הגדולה נני נ"ד של ע"א, לכל זאת לקבלת עדות סגי כ"ג, וממילא נמי לפתח דיני נפשות לא נעינן לקבלת העדים כל הכ"ג אלא דיו נג, כשיטת הרס"ג, ונעל מנחת חינוך כתב שהיא ראי' נרורה, ע"ש.

ולפענ"ד אין מכלן שום ראי', כי המעיין נרש"י שם יראה נדיה אלא מרצין להם נתי דינין ומעיינין נדיניהן, אם הו מרונים, ואם הודחו רונם מעלים את כלם לנ"ד הגדול, עכ"ל, נראה נרור שרש"י מפרש דהנתי דינין שנעיר אינם דנים כלל על האנשים הפרטים, כלומר, שפלוני ופלוני ענדו כר"ס, אלא הם נאים לנ"ד ואומרים ראינו כך וכך אנשים שענדו עכו"ם, וה דהקדק רש"י נלשבו הזהב: ומעיינו נדיניהן, אם הו מרונים" כלומר, רק על דבר זה נל הדיון, ולא על האנשים הפרטים מי המה, ואם למשל הנ"ד יקבל עדות שמהא אנשים ענדו כר"ס, עדיין לא ידענו אם הם רוב העיר ודינם נדין עיהנ"ד אוהם המיעוט שנתושני העיר. לכן נריך נו נזמן לעוד נ"ד או לכמה נתי דינים שינררו ננירור כמה ידירים יש נעיר, ולאחר שמתגרר שהודחו רונם, כלומר, מנד קבלת עדות של נית דין אחד שכך וכך מספר של אנשים ענדו כר"ס, וגם מנד הנירור של הנתי דינים אחרים שמו וספרו את תושני העיר ויודעים על כך שהרוב הודחו, אז מעלים את כלם לנירושלים, ושם מעידים העדים על כל אחד נפרטיות, שהם התרו אותו ואחר התראה ענד כר"ס. כן נראה לפע"ד היא שיטת רש"י שם.

הרמב"ם ז"ל נפ"ד — ו מהלכות עכו"ם כתב: כל מי שנאו עליו שני עדים שענד כוכבים אחר שהתרו אותו,

מפרישין אותו. נמאלו כל העונדים מיעוטה, סוקלין אותה ושאר כל העיר ינילו. נמאלו רונה מעלין אותן לנ"ד הגדול וגמרינן שם דינים, והורגין כל אלו שענדו נסיף. וכ"י ע"ש. כלומר, אם מתגרר שהעונדים הם רוב, אי"כ מתחזור, שהנ"ד של אותה העיר קבלו עדות וישנו לדון שלא כדון, משום דדין עיר הנדחת לא ניתן לדון אלא לנ"ד שנלשכת הגזית, והרי זה דומה כאילו נמאלו הדיינים פסולים, ואין נהגדת העדים שום ממש, דהרי הוא כאילו העירו שלא נפני נ"ד, ולכך מעלין אותם את הגדולים וגם את העדים לנירושלים ושם מקבלים עדות מחדש על כל אחד ואחד. כן הננתי מתוך דברי הרמז"ס ז"ל, וממילא אין כאן ראי' כלל.

עד מפי עד באיסורים.

וראייתי נכנסת הגדולה חו"מ, סימן כ"ח, אות ק"ג, שהנ"א נשם רניט המחנר — כנראה כוונתו למרן הנית יוסף — נתשונה כתיבת יד, דאפילו נאיסורים עד מפי עד לא מהני. עכ"ל.

ולא זכיתי להנין דלפי זה איך נוכל לקחת נשר מהקצב שאינו שוחט אלא השוחט מכשיר ואומר לו שהנשר כשר, הא זה הו עד מפי עד.

והרא"ה כתב נינמות פ"ח. דמה דאמרינן דעד אחד נאמן נאיסורין, דאי לאו הכי אין לך אדם אוכל משל חנרו ואין לך אדם סומך על נני ניתו. ע"ש, וע"י רש"י ריש גיטין, ואלו דוקא כשהנרו נעמנו או נני ניתו שחטו והכשירו את סומכין, הלא כל שקונים מן המוחק נכשרות מותר לאכול.

ובדרא"י שטעות יש כאן נכנה"ג, ואולי ר"ל דגם לאסור ולא להחיר נ"כ אין עד מפי עד נאמן, וגם נזה אינו נרור מה היא הכוונה, דהלא נריך לדעת מה הוא הדנר אם יש לו חזקת היתר ועד מפי עד נל לאסור, דהא לנרר הדנר כלומר את המניאות אם הוא היתר או איסור למה לא יהי נאמן.

ובכנה"ג שם מראה מקום לשו"ת ננימין זאב, ומיפשתי ולא מנאיתי רק נסימן פ"ט, ושם הדון נעד ששמע מפי אחד שיעקב ה" לו את, ואשה היתה לו ליעקב נשואה אליו נחזקה שלא ה" לו את נעולם, אבל לא ראייתי שם שזכיר נהיתרו דאין עד מפי עד נאמן נזה.

עדים המעידים ששמעו מפי עדים שנחקרה עדותן בב"ד.

וברה"משי נספר ננימין זאב, ראייתי נתשונה סימן ח"ג, דף תקל"ה ע"ג, דפוס הראון שכתב נשם המרדכי נפ"ק דיומא (טעות הדפוס יש כאן, כי נמרדכי יומא ליחא) נשם הירושלמי: ואין ראוי לאדם להעיד אלא כשראה הדנר נעיניו, או שיאמרו לו אחרים שנתקבלו עדותן לפני נ"ד נדיישה וחקירה", ואומר אני לפי הנראה לפע"ד, דהמעיד מפי אחרים הרי זה עדות שקר ועונר נלאו דלא תענה, כמו שכתב הרמז"ס ז"ל הלכות עדות ריש פ"ז, וז"ל, מי שהעידו לו אנשים רבים וגדולים נחכמה וניראה שהם אומרים שראו פלוני שענר ענירה פלונית או שלוה מפלוני, אף על פי שהוא מאמין הדנר נלנו כאלו ראהו, לא יעיד עד עד שיראה הדנר נעיניו וכ"י וכל המעיד מפי אחרים הרי זה עדות שקר ועונר נלא תענה, שנאמר, לא תענה נרעך עד שקר עכ"ל, המרדכי.

ולכאורה נראה דהרנ ז"ל איירי שהעיד העד עדות, ואינו מזכיר נעדותו לפני הנ"ד שמה שמעיד שמע אותו מח"ש גדול נחכמה, וסלקא דעתך למימר דאם ה" מעיד לפני הנ"ד ששמע מחכס מה שמעיד, לא ש"י עונר אללו דלא תענה, מכל מקום נראה לפע"ד דליכא למימר הכי, דכיון דלא כתב הרנ

תתתרתו. שן רועה ורגל מוקדת מכמה בוגר ביום צרה (משלי כה יט) אם יהודים בצרה או ישכאים למלחמה הזנח אחר בוגר מכביהם לקיור רגלם מוקדת (ישעיה לא ג) ובשל קיור ונפל קיור במלחמה ובצרה לא יועיל לו ובתיב (תהלים ג ח) כי הכית את כל איבי לחי שני רשעים שכרת יחו שן רועה (איוב כו יז) ואשכרת מתלקות קול ומצניו אשליך מרגל. תתתרתו. מעדה בוגר ביום קרה חסך על נתר ושר בשירים על לב רע (משלי כה כ).

תתתרתו. מעשה היה חביא נוי חלוק אמר לנזים שהיה חלוק של ישו הנצרי ואמר אם אינכם מאמינים תראו פה אנשה השליך החלוק באש ולא נשרף אמרו הגלזים והכזרים ליהודים חרי תרעו כי יש קדושות בחלוק אמר החכם תנו אותו אלי ואני אראה מה יש בו לקח חומץ חזק ובורית וכיבם לעיניהם אמר תשליכוהו באש ותנפו השליכוהו באש ונשרף אמרו לו מה ראית לכבפו אמר להם מפני שהיה משה בפלמנרא והוצרתי לכבם הבגד חרי מקיש שר בשירים לחומץ על נתר כי פיד שנעשה בחומץ בניין חזק וקיים הוא אבל מי שקדשה חומר בנתר החומץ בניין עראי ולא יתקיים חרי מקח טעות מי שעשה תנאי קם בניאי לבנות לו בניין חזק בחומץ ועשה לו בנתר החומץ אע"פ שמראיהו שוין לכן וכן ושר בשירים על לב רע כגון ליים משמוררים על תודה של רשעים ובתיב (שם כא כז) זבח רשעים תוקבה ואף למשורר כן וכן חתן וכלה שהם רשעים ולבם רע אמר לשורר לחם לשמחה שמו' (ישעיה פ טו) על כן על בחוריו לא ישמח ח' ובתיב (שם פח יח יט) כי אם שישו תילו עדי עד וגו' כי הנני בורא את ירושלים נילח וקסמ משה ותלתי בירושלים וישתי בעמי ולא ישמע בה עוד קול כני וקול זקקה מתי אתם שישו תילו כשגלתי וישתי בעמי הצדיקים ולא ברשעים וכן ושר בשירים על לב רע על לב עצב כמו אין זה כי אם רע לב מי שאומר שירים ספוקים כנגן או כמו פיוטים שהם לחקב"ה שהם משוררים לפקח ולשמח לב עצב רע בעיני ח' שנשתמש בעבודת ח' כך חומא הארץ הקדושה חומר בחומץ ונתר עובר על כל תשחית וכן מעדה בוגר מי שמסיר בגדים של הסימות בקרה לובש בגדי משי השלג מקלקלם עובר על כל תשחית על בגדי המשי שמקלקלם ועל החזחת גופו עובר שיש לו קיריות לכך חוצרך גם המשל.

תתתרתו. למה חוצרנו הנביאים משלים לומר יאמרו בלא משלים (א) אלא סן המשלים באים ללמדנו הרבה דברים בחיקש כגון (משלי כה ב) כבוד אלהים חסתר רבר וכבוד מלכים חקר רבר חקיש כבוד מלכים לכבוד אלהים חקיש חקור רבר לחסתר רבר (ב) כרוב ששת שידע באיזה חבורה חמלך. כבוד אלהים חפר וי"ו כבוד שהרי (ג) יפתח בדרו כשמואל בדרו כגון (שמות יב כא) ח' חולך לפניו וכתוב (מ"א יח מז) ויד ח' חיתה אל אליהו וישנם מתניו וירץ לפני אחאב עד באבנה וירקאלה חרי אליהו נביא חולך לפני אחאב ואחאב רוכב ושירים חלכים כעבדים חרי אליהו שהוא ירא אלהים סן

בשנת אברהם

עדותו ננ"ד, הלא לא לפני נ"ד העידו דבר זה, אלא כפי הנראה מדברי המרדכי, מייירי שהשיים אומרים שהראשונים אמרו להם שנקראה עדותו ננ"ד, ולמה נלמין להם, הא כל מה שאומרים חוץ לנ"ד אינו נחורת עדות אלא ספור דברים נעלמתי.

אבר' היותר קשה וליט מונן לי, איך ימור הנ"ד השני את דינו של הגדון להריגה מנלי לשלול את הנ"ד הראשון אם אחת נכון הדבר שהעידו לפנייהם העדים הראשונים וחקרו ודרשו אותם כדת וכמשפט. וראה נקונטרם הזמה נחלק זה, שם פלפלתי דגדרי הנפנת פענח הרולה לדש, שאם צרה הגדון לאחר נמר דינו, ונלו עדים לפני נ"ד נמקום שהגדון נמלא שם, והעידו שהם היו נלוחו מעמד ננ"ד הראשון ושמעו מפי נ"ד הראשון שנמטר דיט של זה, אז איך נריך דרישה וחקירה חדשה על עולם הדין, הלא הנ"ד השני הורגין את הגדון, כלומר, שמוילאים לפועל את הפסק בית דין הראשון. וגם שם התפללתי על הגאון הגי"פ, אצל צומן שאין העדים השיים אומרים שכבר נמטר דינו, כעין הדבר המונח במרדכי, איך יעלה על הדעת שהנ"ד השני נומר את דינו על סמך העדים השיים.

ג. מה שהנ"ד נשם ענמו, שעדים המעידים ננ"ד מה שמעו מפי אחרים והגם שאומרים שלא ראו נעייניהם אלא שמעו מפי אחרים, הרי הם עוזרים נלאו דלא תענה נרעד עד שקה. איך לו כל מונן, מה עדות היא זו אם אומרים שלא ראו אלא שמעו מפי אחרים, עד שנאמר זה נכלל נלאו דלא תענה נרעד עד" שקה. הלא הנ"ד לא יקבלם כלל נחורת עדות, ויאמר להם איך שום מתש נדנריכם כי לא ראייתם כלל. ומה שידך לומר אפילו שיהי צוה משום לזות שפתיים, אזו אסור להם לומר לנ"ד שמעו מפי פלוני ופלוני שראו שפלוני עשה נעירה, כדי שיסתדל הנ"ד לקרא לאותם השנים ולחקור אותם, וכבר כתנתי נחלק זה, אם ימיד הנ"ד לנ"ד להעיד נדנר שרין שני עדים אם יש צוה איסורא, אצל שיענור על לא תענה, לא אוכל להנין נשום ענין.

ז"ל אצל אם אמר העד שמעתי מפלוני החכם שה"י גדול נחמתי, אז אינו עונר נלאו, ש"מ דס"ל לרז ז"ל, דאפילו אם חזכיר נעדותו שמע מפלוני החכם, כיון שלא ראה הענין נעיינו ומעיד, עונר נלאו דלא תענה, כיון נעדותו אינו אלא לעז נעלמתי. עכ"ל הננימין זלז. העתקתי את הדברים הנ"ל כי יש לי לדון נהם. כי לפי מה שהדברים כתובים נהספר ננימין זלז, הם לי כחידה סתומה שאין לי נהם כל הננה כלל.

ה. מה שהנ"ד נשם המרדכי נשם הירושלמי: או שילמרו לו אחרים שנתקבל עדותו לפני נ"ד נדרישה וחקירה. נשמע מה דאם נלאו לפני עדים ומעידים שנים אמרו להם שהעידו לפני נ"ד פלוני, נפלוני שהרג את הנפש, ונדרשה ונחקרה עדותו על ידי נ"ד פלוני, ולמשל כשהעידו צרה ממקום נ"ד ראשון ונמלא כעת נמקום הנ"ד השני, ושם ישנם רק העדים השיים ולא הראשונים, מקבלים את עדותו של האחרונים והנ"ד נומר את דינו של פלוני להריגה על פי עדותו. דהא אי אפשר לפרש דכל עיקר ההיתר הוא לומר שחותר להם להשיים להניד הדבר לפני נ"ד, והנ"ד יחפש אחר העדים הראשונים וינדוק ויחקור אותם שנית ורק אז ימור את הדין, דפשיטא דחותר להם להעדים השיים להניד את הדבר לנ"ד, נכדי לזרז את הנ"ד לחפש אחר העדים הראשונים נכדי לעשות משפט להרוגת.

והנ"ח אפילו נאמר שנלופן כזה הוי עדות שאתה יכול להזימה משום דאם ינולו עדי הזמה ויזימו את השיים נקיים נהם דין הזמה [הגם דלעיל פקפקתי צוה הרנה, וטעמי דלין זו הזמה אלא הכחשה, או הכחשה והזמה כלחת, ודעת הרנה פוסקים שאין זו הזמה, ראה מש"כ צוה לעיל נקונטרם דיני הזמה] ולא זימו את הראשונים, לא יוכלו להכחיש ולומר לא אמרנו לכם דבר, כי אנו מאמינים שאמרו ולפני נ"ד אמרו, אי"כ יתנרר הדבר על ידי הנ"ד הראשון שנלמתי הנידו לפנייהם ונחקרה עדותו. [וגם זה קשה מלה, דלמה נהרוג את הגדון על סמך מה שאמרו הראשונים להאחרונים, ומה מועיל זה שאמרו הראשונים שנקראה

תתתרתו. (א) כשד רבה פ"א: אל היו המשל על בניד עדי המשל אתה יכול לעמוד בדת. (ב) ברכות נ"ח א. (ג) ר"ח כ"ח ב.

הרין היה לאחוז לבת לפני אליהו לכך חפר וי"ז כבוד ועוד חפר וי"ז כי בקרבנות לא היו מזכירין שם אלהים אלא שם ה' השם של ד' אותיות שנאמר (שמות כב יט) זבח לאלהים יתרו בלתי לה' לבדו ותרגומו דרבה לטענות עממיא (ד) מי שזכיר אתם לאלהים בזבחים כאלו ל"ע"ז זבח אלא צריך בזבח [א] לשם ה' שאין ע"ז נקראת בשמו ולכך לא כתיב אלהין לקדם ח' אלא אלהין לשמא דה' בלחודיה.

תתתרי"א. שמים לרום וארץ לעמק ולב מלכים אין חקר (משלי כה ג) וכתוב (חגי ב ו ז) אני מרעיש את השמים ואת הארץ והספתי כסא ממלכות וחקר חקור דבר למלכים כהפטר דבר לכבוד אלהים לפי שאמרו לכבוד אלהים במסולא סמך אל תדרשו ואם תתפרץ לרקת כסא ח' תחקור כסא שלמה וכבוד הירום מלך צור ותוכל להבין כסא אלהים חקור דבר שמים לרום וארץ לעמק ולב מלכים אין חקר חקור דבר שמים לרום (א) אמור לשאל מה למעלה מה למטה אלא בענין שמים וארץ וכי איני יודע שמים לרום וארץ לעמק אלא (ב) כהכמי ישראל [א] שאין המה למטה וארץ אלא מקפת לצדו עולם וחקר לב מלכים לשמים לרום לעמק אם יעלה לשמים שיאו יחשוב כי האלהים בשמים ישמשו ויורידו בעמקם וארץ וכתוב (עובדיה א ד) ואם בין כוכבים שים קנך משם אורידך (ישעיה ה יד טו טז) הרחיבה שאל נפשח וישח אדם וישאל איש קניני נבחים תשפלת וינבח ח' צבאות כמשמש כתיב (שם יד יב יג יד טו) איך נפלת משמים הילל בן שחר נדרעת לארץ חולש על נזים ואתח אמרת בלבבך השמים מעלה ממעל לכוכבי אל ארים כסאי מעלה על בבתי עב ארמתי עליון אך אל שאל תורד אל ירכתי בך וחוה שמים לרום אם לב מלכים ירום לשמים (דניאל ז כה) ומילין לצד קילאה ימלל (תהלים עג ט) שתי בשמים טיהם ולשונם תהלך בארץ בנהלי רתמים בנייהנם חוה (דניאל ז יא) ויהיבת ליקרת אשא ועוד חקרא שיהשוב לב מלכים אם אין עליו בארץ. האלהים בשמים [ב] וכדיני מעלה יהיו דיני מפה האלהים שאל למלכים שמומר (מ"א כב ג) מי יתח את אחוז וכל שכן מלך בשר דם שאין לבדו לחקור שצריך לשאל ולחקור וכתוב (איוב כה כז) תם חקרה (שם שם כד) כי הוא לקבות הארץ יכיש וכשם שכל צבא השמים משתחווים לו כך צבא מטה למלך [ג] והשם חריו למלך צריך לבחור בפי שיעבוד לאלהי השמים שנאמר (דח"א כב כג) וימשהו לה' לנגיד ולצרוק לבחן וישב שלמה על כסא ח' שדן דין לאסיתו וכתוב (דניאל ד ז) אילן בנו ארעא (שם שם ח) ורומה ימטא לשמיא חזותיה לפון כל ארעא (שם שם יט) ורבותך רבת המפת וגו' לפון ארעא היה לך לחשוב שאתה בארץ הרבתיך בארץ ורם לבבך לפיכך (שם שם כ) עיר וקריש נחית מן שמיא (שם שם כג) עד רי תנרע רי שליטן שמיא אומר (שם ח כג) על מרא שמיא תדרומת וכתוב (שם ד לא) עיני לשמיא נפלת ומנרעני עלי יתוב וכתוב (שם שם לב) וכמצביח עבד בחיל שמיא וירי ארעא (שם שם) וכל דירי ארעא כלא חשיבין (שם שם לד) כען אנא נבכד נצר טעבה וטרומם ופחדר למלך שמיא די כל מעבדוהי קשום וארחתיה דין ודי מחלכין כגוה יכיל לחשמלה.

תתתרי"ב. מארי חלמן לשנאך ופשריה לערך (דניאל ד טז) והלא ישראל היו שונאיו אלא (א) בלפי מעלה אמר ולכך כתב מארי (ירמיה ד ו) עלה אריה מסובכו זה נבוכד נצר וכתוב (שם ז טו) אריות הוריו זה נבוכד נצר חוה (ב) שונאך ואשר קראו (ג) ג' פעמים עבדי לפי ששיבחו ג פעמים להקב"ה על ידי דניאל חנניה מישראל ועזריה.

תתתרי"ג. כבוד אלהים חפטר אין להניד אלא לידעיים לחפטר כלומר צנע. כבוד אלהים חפטר דבר אין לדבר בו בגלוי, כבוד אלהים חפטר דבר והלא (א) ארבעה צריבין להודות בעשרה ואין אמר חפטר כבוד אלהים כפטר פנך עשיר שמעשר מעשרותיו כפטר, כבוד אלהים חפר וי"ז ו' תיבות [א] ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד חפטר דבר בלחש, וכבוד מלכים חקור דבר אם יש עירעור דבר עין [ב] אל תשמע לו. תתתרי"ד. אם נעשה נס לאדם חייב להודות ואם לבנו גדול כמו יכרד (א) ואם [א] לבנו קטן הוא חייב להודות על בנו.

משנת אברהם

- סימן תתתרי"א**
 - [א] לשם ה' וכו'. ראה נחמך' נס תורת כהנים, והוא מפורש נש"ם מנחות ק"י, נל וראה מה כתיב נפרשת קרננות שלא נחמר נהן לא קל ולא אלוך' אלא הדי, שלא יתן פתחון פה לנעל דין לחלוך. ע"ש.
- סימן תתתרי"א**
 - [א] שאין חמה וכו'. ראה נספר הנרית שהלריך נחלחרם ונרלחין דנריהם מנרניט, פסחים נ"ד.
 - [ב] ראה ונד"ר נראשית, נעשה אדם, שאם לא ינל הגדול ליטול ראות מן הקטן אמור לו למוד מנורלך' כיון שזל לנרלות אדם נמלך נחלכתי השרת.
- סימן תתתרי"ב**
 - [א] לבנו קטן וכו'. ראה נח"ל סימן תק"פ ונמה שכתנתי אס ד"ש אומרים דוקא קטן שאינו יודע לנרך' אציו מנרך' נעדר, אכל היודע לנרך' מנרך' לענמו, ע"ש נלריכות.

שם הבעלים מפי. תתתרי"א (א) תריב י"א ב. (ב) פסחים צ"ד ב. תתתרי"ב. (א) שבועות ל"ה א'. (ב) נראשית רבה פרשה ל"ז: שונא וער להקב"ה ואית זה נבוכדנאצר. (ג) ירמיה כ"ה פ', כ"ז ו'. מ"ג י'. ועיין מדרש שוחר טוב מוסדו י"ח בתעודת ר"ש בובקר הערה י"א שהביא מפי ה' הוספה: נבוכדנאצר לא קרא עצמו עבד והקב"ה קראו עבד שנאמר ביד נבוכדנאצר מלך בבל עבדי. תתתרי"ב (א) נרבות צ"ד ב. תתתרי"ד. (א) עיין מ"ש בסיומן חק"ם.

(ו) ילקט ראובני פרשת ויקרא: בזמן שבה"מ קיים כל המקריב קרבן וכתב לשם זר הנקרא אלהים חייב פיתה שמומר וזבח לאלהים יתרו בלתי לה' לבדו מלפני שצריך להוכיח שמו המיוחד כלבו וע"כ צוח בקרבנות כ"י הכל לה' ולא נאמר אלהים, מאי טעמא איר אבותו שם זה משותף המלאכים נקראו אלהים בני אדם נקראו אלהים גדולי הודו נקראו אלהים כ"י אלא צריך להוכיח שם המיוחד, וכתורת כהנים פרשת ויקרא מ"ק ב': רבי יוסי אומר כל מקום שמומר קרבן אמור ביודך היא שלא יתן פתחון פה למינון לדרות, ועיין ספרי דברים ס"טקע ע"ו: עזיזה כנסת ישראל שתאמר לפני הקב"ה רבשיע' הרי שמך קרי על שם הבעלים אמר לה הריני מעבירך שג' והסידתי את

תתתרתמו. הגו סינים מכנה ויצא לצרף כלי הגו רשע לפני מלך ויבן בצדק כפאו (משלי כח ד) חקש זה לוח פי המלך [א] דומה לכלי נחמד כוס זהב הכל ביד ח' לפיכך משכרת כל הארץ חרי למדנו כשחכלי יקר גם המלכות יקרה [ב] וכשחכלי נבזח גם המלכות בן חרי פי שרוצה כלי מסיר סינים מן הכסף כך רשע מבטור וצדיק נשאר (תהלים קא ח) לבקרים אצמית כל רשעי ארץ להכרית מקור ח' פוקלי און חרי הערשה תנאי לתקן כלי ויצא סינים שככפה ויבן ככפה כפאו חרי כפאו דומה... [ג] המלך מותר לקחת מן העם כסף לכלי תשמיעו וכפא וכתוב (דברים יז יח) החיה כשבתו על כפא ממלכתו ולא ישא משרת רשע ולא יבא לפני כפאו רשע (ישעיה לג יז) מלך ביסוף תחזינה עיניך אבל רשע לא יחזו וכתוב (תהלים ח יא) אני בצדק אחזו סניך (דברים יז יט) חיתתה עמו וקרא בו כל ימי חייו וכן שכנינה על ארון שבו ספר תורה (משלי ח ל) [ד] ואחיה (שכונת) אמון אצלו לכך חקישם כבוד אלהים וכבוד מלכים מה שכנינה בצניעות כפתר שפא' (ישעיה מח טו) אתה אל מסתתר וכן המלך כפתר ובצניעות.

תתתרתמו. (משלי ג ל לא לב) אל תריב עם אדם חנם אם לא נמלך רעה (שם כג ח יח) אל תקנא באיש חכם ואל תבחר בכל דרכיו כי תעקבת ח' נלח ואת ישראלים פדויו אל יקנא לכך כחמאיש כי אם ביראת ח' כל חיות כי אם יש אחרית ותקוהך לא תכרת (שם שפ לה) חכמי כל הליתי חלמוני כל ידעתי כתי אקין אופיך אבקשנו עוד (תהלים לו א) אל תקנא בערשי עולח (משלי כד א ב) להיות אתם כי שר יהנה לבם ועמל שפתיהם תרכינה (שם שפ יח ט יט כ) מן יראה ח' ורע בעיניו חשיב מקליו אפו אל תתחר במריעים אל תקנא ברשעים כי לא תחיה אחרית לרע נר רשעים ידעך הראשון אל תקנא ילמד מן חסמוך אל תאמר כשראונין רשעך עשו מחלוקת והרין עם ראובן אל תבחר בשמקן שהוא חומס את ראובן ואם אתה רואה שחשקה משחקת לו לשמקן והוא עול והצורך לומר אל תקנא שתאמר אקזור לבי שחשקה משחקת לו. השני מדבר שאם תראה חרית ומסולפל ומביא ראיות לשקר [א] ואין ידעך לומר אל תקנא שתאמר אקזור לבי שחשקה משחקת לו. השני מדבר עם הישר ולא עם המעקל נכון עם דוד (א) ולא עם דאג ואחיתנאל: השלישי אם תראה שלוח רשעים וכל חיות שחשקה ומעקלים משפט בשביל שחרו ושחמיהם וכתוב (תהלים עג ב) כמקט נטוי רגליו נהר. הרביעי שלא תאמר בשתראה ראובן רשעך במחלוקת וראובן אויב לך והתח רואה ששמקן שחמ של ראובן קרשה שלא כריך לראובן וכדרך למחות אל תקנא לומר אם אקזור לראובן אם בן יהיה שמקן לאויבי לכן נאמרו ארבעה אל תקנא וילמדו מן החסידים לכן כתבנו הפסוקים שחם סכודים לחם.

תתתרתמו. [א] ראשית חכמה קנה חכמה (משלי ד ו) כשנראה לך שום דבר טוב בעיניך ראה שתעשה חקנין בהכפח שלא תבזל כסף שחרי כתי' (דברים כ ח) פי האיש חירא דרך חלבך ילך וישב לביתו ולא יבא את לבב אחיו כלבו לא יאמר [ב] מה חמאתי וכי בידי תרגתי חרי הוא גורם שנטליך האע"פ שהישוקה ביד חקפ"ח מבזה לעשות בתחבולות מלחמה כמו שאמר אל יהושע בן נון לארוב לתת מארבים על פי אמר לשמואל קח עגלת בקר וסח היה צריך לה חלוא היה בידי לחציל כמו שנאמר (ירמיה א ח) כי אתך אני להצילך אלא מכאן שכל דבר שיכול להיות בלא נס שקל

משנת אברהם

סימן תתתרת"ט

[א] ואין יודע וכו'. כנראה לריך להיות: ואחר שאינו מפולפל כל כך אלא ישרן ואינו יודע לשנר את דבריו, כלומר, לשנר את דבריו של המפולפל המניח ראיות לשקר.

סימן תתתרת"י

[א] ראשית חכמה וכו'. כלומר יש חכמה שהיא נחמית ראשית, שאינה חכמה לנסוף, לכך אומר הכתוב קנה חכמה, שמתכלית החכמה שהיא לא נראשית נלנד אלא נס לנסוף, מוחלטת כקנין. זה הוא כחמאמר: איזה חכם הרואה את הטולד, ולא הראשית גרידא.

הירא ודוד לבב שאינו שב לביתו אם הוא בר"ת.

[ב] מה תעלתי וכו'. כלומר, זה שאינו שנ לניחו אינו עושה שום מעשה, לכל זאת הוא גליח לדעת נעל הלכות גדולות, הגילו הרמזין עה"ת, כי הוא גורם שאחרים יראו ויפלו במלחמה כמוהו, והנה מסתבר דנלאו זה אינו אלא זה שאינו יכול לעמוד נקשרי המלחמה ולראות חרנ שלופה, כי על ידי שהוא ישמע קול הרנות וירתיע, כדאיחא נשים סוטה מ"ד, אחיו שיראו אותו מרתיע, לננס מנס, אצל לר"י הגלילי הסוחר שם דהירא והרך לננ כולל גם כן הירא מעניירות שניו דבזה לא שייך שמוע קול הרנות ומרתיע, כדמשמע תסם, ולא שייך נזה ולא יתס, אינו עובר נלאו אם אינו שנ.

ודאייתי נספר אריות חיים, להרנז מנערוואן, סי רי"ט, שמתפלל, על רש"י חיות לג — כו, יסור על האנשים, יעשה שורות של אנשים כשגולל מחליו, ויתודה" ליוגרו. ע"ש דנמתי לא סכר כ"א נרכת הודאה ולא וידוי, וכן נקרא נתיילים אין זכר ליודוי לאחר שנתפלא אלא תודה, ולדעתי נראה דמה שפירש"י ויתודה, הוא מנזירת תודה ולא וידוי, ואפשר שהי כתוב וידוה, והמעתיק רנה לתקנו על ניין התפעל.

סימן תתתרת"י

[א] דומה לכלי וכו'. כי מתעוות המלך לאחד את העם ולהשרות שלום ביניהם, והכתוב קראו רועה, לרעות ניעקב עמו, ודרכו של רועה מפרש נקנלה צרועו יקנן טלמים רמזים מלכים נ — ו, ככלי המחמד את כל מה שנתוכן, כעין שדרשו כף אחת כל מה שנכף אחת היא. פסחים י"ט, וכ"ת.

[ב] וכשחכלי נבזה וכו'. כדכתיב מושל מקנין לדנר שקר כל משרתיו רשעים, משלי

[ג] המלך מותר וכו'. כשמואל, דכל האמור נפרשת מלך, מלך מותר נו, סנהדרין כ'.

[ד] ואודי' אומן וכו'. כנראה כוונתו למאמרם: מה ירך נסתר אף דברי תורה נסתר, ופירש"י דכתיב נסיפא דקרא ונעשה יד אומן, התורה מעשה אומנתו של הקנ"ה, מועד קטן ט"ז.

התתרתמו. (א) סנהדרין ק"ו ב.

לעשות [ג] שאין להפריה כלפי מעלה חזו שאמר הכתוב (ישעיה ז יג) המעט מכפ חלואת אנשים פי תלאו גם את אלהי לפי שהיה פקמים רבות בקשו לנביא להתפלל לעשות גדולות בעבורם ולא רצו לשמוע ויש אומרים (שם שם יב יג) ואמר אחז לא אשאל ולא אנפה את ה' ואמר שמעו בית דוד אחז אמר שמעו נא בית דוד כי ישעיה מדביר דוד (א) כי אמרו ואמציח אהים חזו תודו לבית דוד המתקיים אותו לעבוד לאלהי דמשק ומלחמיו מזבח הנחשת שעשה שלמה אחז אמר המעט מכפ חלואות אנשים על עצמו אמר כי אנשים כמו איש רתמת (בראשית לב כט) כי שרית עם אלהים וקם אנשים פי תלאו גם את אלהי אמר הנביא לאחז (ישעיה ו יא) שאל לך אות מעם ה' ואנפה את אלהיך כמו כן ע"ו כמו (מ"א יח כא) אם ה' האלהים לכו אהריו ואם הבקל לכו אהריו אמר לא אנפה כי אלהי הנזים מעזרים להם כי תלאו גם את אלהי איני רוצה לחלואתו כי ברור לי שעוד לעובדיו אמר ישעיה לאחז לכן יתן הרי במקום הצורך עושה גם כשאין איפשר לחיות הדבר אלא על ידי גם אבל כשאפשר על ידי דבר אחר אין לעשות הנס ואף במקום שאיפשר לקיים על ידי גם כל אין עושהו גם גדול כיהושע במקשה העי שאפשר על ידי אורבים לכך הצרכים לאורב וכן לשמאל איפשר לתקן הדבר בלא גם על ידי עגלות כקר וכתיב (שמות ד יט) ואמר ה' אל משה במדיו לך שב מצרים כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך למח נאמר במדיו לפי שדבר עמו בסנה וכשבא במדיו אמר אנה תלך שמא יחרגו לך הוצרך לומר במדיו ולא חזירו לו בסנה כי משאר דברים היה הושע ולא הגיד ליתר חזונו שהקב"ה שלחו למצרים את אלהי הוצרך לומר במדיו ולא חזירו את אלהי הוצרך את הנביאים ומבין אותו היה סמאן ללכת לכך אמר לו כי אתך אני להצילך וכשהרגו את שאר הנביאים כגון אוריה הוא לא נתרן אע"פ שהיו מבין אותו ומבין אותו ואלוהו ברה על נפשו שהיה ירא מאיזבל ומאחיהו בנה ולמה לא השב כשהוא מדבר דבר אחר או יודות מן השמים ואוכלת את השר ואת עבדיו כמו כן מדבר אל אחיהו ועל כל מבקשי דעתו הרי (ב) אפור למדוך על הנס ולבקש על הנס כשאפשר לחיות הדבר בלא גם ואין קשה (ג) מר' הנינא כן דומא כי דומא המעשה למעשה בקשת אליוהו ואלוהו על שאר הניסים ובקבור קידוש השם וכן הודיע בשם המפורש לעשות אלא אם כן אי אפשר לתקן בשאר דברים ודומא כדומא קידוש השם כגון (ד) ר' יהושע בפני דאתנא (ה) ואבישו על דוד ואמר לעשות אלא אם כן ניסח תחילה כפיניא כדי שלא יתחיל שם שמים על ידו ואמר (ו) וראישתמש בתנא הלך שמשמש בשם המפורש גם לכתוב שם המפורש אפור מן יראה כי שאינו הגון (ז) אלא ליהודי שברור ויש לו זכות אבות שנאמר (תהלים פא ז) ירושת יראי שמך וצריך שיהא ירא שמים וצדיק וצרתח וקדרשה ואם הגון הוא והוא בעמך אפור לחודיע לו עד שיהיו בו כל מידות טובות שמתו הכספים.

תתתרתיה. ויאמר אחר דבר אלהים לי אליך המלך ויקם מעל הכפא וישלח אחר את יד שמאלו ויקח את החרב מעל ירך ימינו ויתקעה בכפנו (שופטים ג כ כא) וכי לא היה זה חילול השם גם כפוי טובה אלא אילו אמר בפני העומדים עליו אין זה חילול השם אבל כשאמר דבר פתח לי אליך בפני העומדים אין זה חילול השם כיון שלא ידע אדם אחר במה שאמר לו מכל מקום כפוי טובה הוא שהוא קם בעבור שהוא רוצה לחזקו את השם הוא קם והוא חורגו ואין יתכן זה ויש לוטר למח היה צריך מלך טראב לשמוע לדעת שם המפורש כי חקר מירשאל שובשבל שלא יקלל איש את חברו וגם שלא יגדף לכך אין מוכיחין את השם בכתיבתו והוא מפציר קדים לכן לישראל ומתוך כך אחר בא ואמר מה שאתה חפץ שנגלה לך את השם לכן שכתב קתה כדי להודיע לך וענלוק חפץ כרי שיקלל בו את מי שחפץ בו שימיתנו וגם להשביע את ישראל כמו שבלק שבר את בלקם לקלל את ישראל כך ענלוק מלך טראב מפציר כרי שיגלו לו את שם המפורש כדי לקלל והבא לחורגן השכם חורגו ואשר עמד כנגד השם כדי למהר שיהייעט השם ואע"פ אני לומדים ממנו (א) שצריך לעמוד כנגד המפציר המדברים בשמותים את השם.

תתתתריטו. מי שיש לו בנים או התנים או תלמידים ויש לו ספר שמות אל יניח בביתו מן יעסקו בו בלא ידיעתו ויעשה נניחא שיניח במקום שלא ידעו כרי שלא יקחום שם יעסקו ויענישו והוא נקטש שחיה יכול לגנח ולא גנוב.

תתתתרכו. למה אמר משה (דברים נ כה) אראה את הארץ מה יקול אם לזכותם הרי יהושע שעשה כל מה שיצוהו אלא כשבלקם קילל תחילה ואלוהו ראה וקילל אם במדת טורקנות מעלת ראייה כל שכן לפובה לכך כתב (שם לב כט) [א] עלה וראה וסיד אחר כך (שם לג א) ואת הכרבה.

משנת אברהם

סימן תתתתרי"ב

הבטחה של הצדיק מועלת לברכה.

[א] ע"ה וראה וכו'. הספורי עה"ת שם שלא ראה דברי רבינו אלו כי ערס הודפסו נימיו, פירש כן מודעת עמנו: וראה את הארץ, לתת שם נרכתך. ולולי זו הכוונה שלחמו

[ג] שאין להטריה וכו'. כדליתא כמה מנונה חלם זה שגשגט לו סדרי נראשית, שנת כ"ג: והרומנין ז"ל עה"ת דברים ז — ט, ופקדו שרי לנאות נראש העם, כי התורה תלוה כדרך הארץ ותעשה נסים עם יראיו נהסתר וליון החפץ לפניו לשנות טבעו של עולם וזלתי כאשר ליון שם דרך הנללה אחרת או להודיע שמו לזריו לעתים כאשר הי נקריעת ים סוף וכיוולא בו עכ"ל.

ג"ג א למיכתב שם אחספא ופדרי רבינו נראה שפירש שם המפורש על שם בן מיב וכן פירש רב האי גאון טובא בראשית פרק ח' ריומא אבל בבראשית רבה ספרי ויקרא רבה ספרי אודינ' סיג איתא כי שם ע"ב הוא שם המפורש וכן כתב הרמב"ם שמוח י"ד י"ט. ואמר כפרשה שמות: האומרים אשר בשם יעשו מעשים גדולים לא ידעו השם. ועיין מורה ספ"א לראשון ושם ספ"ב. (ז) קודשין ע"א א.

החתרתיו. (א) מגלה י ב. (ב) שכת ליב א. (ג) ברכות ל"ד ב. (ד) בברות ה. (ה) סנהדרין צ"ה. (ו) אבות פ"א וכן איתא במדרש ס"ב. וכן פירש העקרים מאמר א' פ"ה והר"ב כסודו שם אבות פ"א מ"ג וביא הפירוש הוא בשם: ואני שפעתי ולא הוכיר כי בן אפרו באודינ' ומציעו כמדרש שוח"י טוב מוסר צ"א: ויין שנתן הקב"ה לישראל שם המפורש חקק עליו, ועיין סנהדרין ק"ו ב: שם חקק כפיה כ"ו. ובש"ס ל"ז ש"י ורבות נשתמשו בשם המפורש, ובכמות מ"ש ב' אמרו כי ישעיה נענש על שהשתמש בשם המפורש, ובסוכה

החתרתיו. (א) סנהדרין פ"א א.

תתתתרכא. אל יעמוד איש אצל איש שמקניש [א] שאינו מתכוין להקניש אותו אלא אחרים בלעם (במדבר כב מא) וירא משם קצה העם הרי רוח אמת ראה (א) ומחנה של ישראל שלשה פרסאות הם כ"ד אלה אמת לכך נמלו כ"ד אלה איש לכ"ד אלה אמת כי (ב) נברא באמת יתיב שראה רוח אמת (שם שם) ויהי בבקר יקח בלק את בלעם ויעלחו במדת בעל וירא משם קצה העם וכתוב (שם כג ט) כי מראש צורים אראנו ומבטות אשורנו (שם שם יג) אל מקום אחר אשר תראנו משם אפס קצחו תראה וכלו לא תראה וקבני לי משם (שם כד ב) וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשכמיו (שם שם יז) אראנו ולא עתה אשורנו ולא קרוב (שם שם כ) וירא את עמלק (שם שם כא) וירא את חקיני באילו הפפוקים יש ראיות שראה בלעם את ישראל נעלם ו' כי ראה שאין יכולים להזיקם אלא על ידי זנות ועסק שזנו אל בנות מואב ה' מזבחות כנגד ו'. ד' שעשה אברהם אבינו א' שעשה יצחק וא' יעקב [ב] וא' משה ויבן משה מזבח ומשם שמזיק ראייה לקללה כך מקלות ראייה לברכה וזהו שנאמר (דברים ג כו) אעברה נא ואראך את הארץ הטובה אם יעבוד כרי לזכותם אבל ראייה למה אלא משה היה דעתו לברכם ודע משה דביט שהכרעה שולמת ומקלת בראייה לפיכך סמך (שם לב נב) כי מנגד תראה את הארץ ושם לא תבא וזאת הברכה וכתוב (שם לד ד) הראיתוך בעיניך למה ראה אלא כשהצדיק רואה בעיניו ומכיר תעול הברכה (ג) ובכפר שיחא לבו שמה כשעת הברכה.

תתתתרכא. (במדבר כב מא) ויעלחו במדות בעל וירא משם קצה העם א' (שם כג ג) דובר מה יראנו והנתי לך ב' (שם שם ט) כי מראש צורים אראנו נ', ומבטות אשורנו ד' (שם שם יג) אל מקום אחר אשר תראנו משם ה' אפס קצחו תראה וכלו לא תראה (שם שם כא) לא חביב און ביעקב אלא אמת ולא ראה עמל בישראל אלא ישר ו' (שם כד ב) וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשכמיו ז', (שם שם יז) אראנו ולא עתה אשורנו ולא קרוב (שם שם כ) וירא את עמלק ח', (שם שם כא) וירא את חקיני (שם כב לא) וירא את מלאך. [א] וננגדם במשה דבינו א' (שם לב מט) עלה אל הר העברים (במדבר כז יב ג) וראה את הארץ אשר נתתי לבני ישראל, כ' וראית אותה תאספת אל עמך גם אתה ג' (דברים ג כה גו) אעברה נא ואראך את הארץ הטובה עלה ראש הפסגה ורא עניך ימה וצפונה תימנה ומזרחה וראה בעיניך, ד' (שם שם כה) וזהו ינחיל אותם את הארץ אשר תראה, ה' (שם לב מט) עלה אל הר העברים הזה הר נבו וגו' וראה את ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל, ו' (שם שם נב) כי מנגד תראה את הארץ, ז' (שם לד א) ועל משה מערבות מואב אל הר נבו ראש הפסגה ויראהו ה' את כל הארץ, ח' (שם שם ד) הראיתוך בעיניך כנגד שהעלחו במדות בעל מראש צורים ומבטות כג' מקומות בעל ויקהו שדה צדים אל ראש הפסגה ויקהו ראש הפקוד הנשקף כנגד ג' עלה אל הר העברים הר נבו וראה עלה ראש הפסגה ורא עניך עלה אל הר העברים הזה הר נבו וראה אשר בארץ מואב.

תתתתרכב. ובנגד (במדבר כד ד) מחזה שדי יחזה מחזה יחזה כנגדם (שם יב ה) ומראה ולא בחידות ומסדת ח' יבין וירא את מלאך כנגד (שמות ג ב) וירא מלאך ה' אלהי בלעם בא לקלל ומשה בא לברך לפי שאמר הקב"ה הנה חספם ראה את ישראל בעין רעה ולכך ביקש משה שיתנתנו לעבוד ולראות ולברך אולי יש תקוה ואמר לו הקב"ה בלעם לא עבר אלא מן ג' מקומות נבחות כך אתה תראה ותראה אתה בעין טובה וכל מה שהוא עשה עשה אתה דונמתן לישראל להצילן מעין רעה שילו ומכאן כשיש רשע שרואה בעין רעה יש שמזיק ואם רואה את הצדיק את בנו או בתו או ממנו בעין רעה צריך שכחותו ענין יראה צדיק לטובה ויברך אותו הענין שעשה הרשע אם קילל אף יברך הצדיק ואפילו לא קילל אלא דבר כסוי [א] כמה שסן הנקר הזה או ראה בעין רעה בלא דיבור צריך צדיק לברך בראייה [ב] וכתוב (דברים כג ו) ולא אבא

משנת אברהם

רנותינו האנל נרש"י עה"ת. וירל ישראל את בני יוסף וילמר מי אלה, נקש לנרכס ומסתלקה ממנו שכינה וכו'. ומתיכן הוילאו רנותינו שנקש לנרכס, הא אפשר דרלה אותם שלין הנונים וילאיים מהם ירנעם ויהוא, לכן שלל מי אלה, אלה דהדרש יולל מהנינים וירל ישראל את בני יוסף, ש"מ דנקש לנרכס, שכן הרלי מועלת לנרכה, כנסיון דלהלן.

[ב] ואחר משה וכו'. נרש"י עה"ת, נמדנר כג — ד, לא חשינ משה, אלא יעקב ננה שחיס אחד נשכס ואחד נבית אל.

סימן תתתתרכ"א

שיעור של ראות העין.

סימן תתתתרכ"ב

[א] **ובנגדם** נמשה וכו'. כלומר, מה שרלה נלעס הרשע להזיק נרלייתו, תיקן משה רנינו ע"ה נרלייתו לעונה כדמפרש ולויל.

סימן תתתתרכ"ג

ולא אבה ה' אלוקי לשמוע אל בלעם — פירושו.

[א] **כמה** שמן וכו'. כלומר שזה ענין של הכנסת עין הרע, נלמרו על הנער כמה שמן הנער הזה.

[א] **שאינו** מתכוון וכו'. לכאורה אין רליי מנלעס שנס אלו העומדים נסמוך לאלו הנענשים הקלה חלה עליהם, דהא רנינו אומר שנלעס ראה רוח אמת ממחנה ישראל ונאותה היו מנלעים כ"ד אלה איש והם נעגשו, אלה דהכוונה הוא נהמשך לסיון דלמעלה כי הרלי מועלת לרעה, ונלא רלי לא הי נלעס יכול להזיק לישראל, ואפילו הי נלעס הרשע עומד נוכח מחנה ישראל נלמעט משה הי לו להניט לימינו ולשמאלו פרסה ומחנה לכל ג', והיינו שזה מיל לימינו ושמה מיל לשמאלו, ואין הרלי של האדם שולטת כל כך למרחוק נזמן שאלם רונה לראות את התור והנורה של הדנר הרונה לראות, דהא מסקינן נני"מ

אמת הוא, ובתנודמו נשא: אמור לום לחכמים לא מוני שאמרתי לכם שתהיו מברכין את ישראל והיו מברכין אותם כעבריה ובבחילות אלא תהיו מברכין אותם כמתנה חלב כי שחלש חברה ברג, ובשרים קייב: לא כעבריה אלא בשמחה.

תתתתרכא. (א) ערובין ביה ב', (ב) סוכה ד' ב', (ג) כיכ בשבלי הלסט סי כ"ג: כל מי שעומד לברך ראוי לו שיהא שרוי בשמחה כו ובמדרשי ס"ג ומגילה: וראוי לכוון שיהא שרוי בשמחה וכתב תרשיבא שאינו מוצא סמך לזה בתלמוד ושמה מדרש

ה' אחריו לשמוע אל בלעם (יחושק כו י) ויברך ברוך אתכם ויצל אתכם מידו ואציל אין כתיב כאן אלא ויצל שנאמר (שמות פ יט) הצילנו עליה וראית של משה רבכם הצילו אתכם ואם צדיק קלל צדיק אחר לברך כמקשה (א) דר' שמעון בן יוחי ור' אלעזר אחר מקלל ואחר מברך אם אחר נתן עינו לרעה לפי שלא היו עוסקים בתורה אחר נתן עינו וזכר שום מצוה שבדיניהם ומברך כן צריך לעשות אתה באותו ענין וכתוב למקלה (בראשית פו כט) ויאמר יוסף מרכבתו זה זכות המביע רכב מרעה וכו' במצולתיה (כ) כשבא אדם ללכת לרבר מצוה ולרכוב יתקן בעצמו ואם אינו בקי לתקן יקמוד שם וימחר ויבטל באותו ענין ובאותה מידה תיקון ומקשה אויביו אדם שקרשה חכמה או שחשב אם המקשה קרובה למחשבה שמיד כשבאה לו המחשבה מיד קרשה חרי כמו בן חקב"ה קרשה רצונו (ישעיה פח כד) מרם יקראו ואני אקטף ואם נדע אדם לעשות ומיד קרשה כמו בן (שם שם) עוד הם מדברים ואני אשמע ואם אויביו חושבים עליו רעה אם הצדיק כשחשב רעה על האדם או בדבר שבינו לבין קרנו לעשות רעה או עבירה או עשו לו עקר ומיד [ג] העביר על מצותו ומיד ביטל תאוותו או לידו כמצינו ומיד קרשה כמו בן חקב"ה קרשה רצונו מיד ומיד חקב"ה מבטל ומשכית מחשבות אויביו ומקשיהם כפי המצירות וכפי החמתנה מודין לאדם מידה במדה.

תתתתרכר. כאשר שמעך ירא (קחלת פ ב) זה יוסף בן יעקב וכו' תעלה על רעתך כששמרו חשבמים את יוסף וכו' לא היו יריאים פן ידוע לעולים לארץ ישראל להניד ליעקב שהוא במצרים אלא השבמים אמרו לו (א) תשבט לנו שלא תגיד [א] לשום אדם ולא תכתוב כתב ליעקב אם לא היה זה לא היה נמנע יוסף למשלוח ליעקב שחאו הי לכך השם אעכב בניסוח עמי ויבא יעקב אחריו ולא היה הפך לנלות שחאו יוסף [ב] וישתחזה לו יעקב עוד אילו היה מודיעם שחאו יוסף לא היו באים עוד למצרים ונתחזן שיבא בנימן ויעקב אחריו ולבסוף לא יכול יוסף להתאפק.

תתתתרכת. הלוטות סימני יוסף לאהיו (א) הראשון לא מירש (בראשית לו ד) וישמנו אותו (שם שם) ויסיפו עוד שמו אותו לעוטם (שם מה ח) כי למחיה שלחני אלהים לפניכם (שם שם ז) וישלחני אלהים לפניכם לשום לכם שארית בארץ ולחיהו לכם (שם שם ח) ועתה לא אתם שלחתם אותי חנה כי האלהים חרי ג' שלחיהו (שם נ כ) למען קשה כיום חוח לחחיהו עם רב חרי נ' חיים ונ' (שם שם יז) אגא שא נא ששע אחיך וחטאתה וכו' ועתה שא נא לפשע חרי נ' חרי יוסף שאמר לטובה נקשה לכם ולי חקב"ה שלחני ולא היו צריכים מחילה וכל שכן כי שהרשב לעשות רעה ולא נהסך לפובה ואם תאמר מיראה היה שביקשו מחילה אם כן לא היה להם לומר אביך צוה... אלא חזרבו ליטול לפניו כי אמרו מתחילה נפלנו והשתחיינו לך כי חיינו כבודים שהחיתם מצרי ואילו חיינו יודעים שאתה יוסף לא חיינו נשלים חנה כבר ידענו ולפי שגרמנו לך שהחיתם עבר (שם שם יח) חנו לך לעבדים אתם השבתם עלי רעה למח חזרתי זה אלא כך אמר אילו לא נקשה לטובה חיתם צריכים מחילה אבל ביקר שחאלהים חשבה לטובה לכם ולי חרי ממני אינכם צריכים מחילה אבל מן חקב"ה [א] אתם צריכים מחילה כי שיהשוב רעה אע"פ שלטובה נהסך (שם שם כ) אלהים חשבה לטובה על ידי חלומות.

משנת אברהם

סימן תתתתרכ"ד

[א] לשום אדם וכו'. ראה מה שכתנתי נענין זה לעיל סימן תתתתקכ"ג. אולם מה שהגיש רבינו נכאן: תשנע לנו שלא תגיד לשום אדם, נראה משום דהקשה לו מה תועלת יש בשנועה כזו שהיא לנטל את התורה של כיבוד אב, שהיא אחת מהמלות חמורות שנתמורות, והשתחל הנשנע שלא לעשות סוכה אין שנועתו חלה, לנער את אביו נלער גדול כזה על אחת כוונה וכוונה. לכן נותרו רבינו ששנועה זו חלה על ידי כולל, שכלל בהשנועה שלא יעיד לשום אדם.

[ב] וישתחזה לו וכו'. אינו מונח למה ירלה יוסף שיעקב אביו ישחמה לו. והגם שראה נחלונו והנה השמש יורח וגו' ומפרש הרמזין סם והשמש נרמז ליעקב, אבל הלא אין חלום נלא דגרים נטלים, ומה היתק יגיע ליוסף אם יעקב לא ישחמה לו. ולדעתו היי צריך להיות: ולא היי חפץ לנלות עתה שהוא יוסף עד שיבא יעקב וטרם שיראהו יגלה לאחיו כדי שלא ישחמה לו יעקב, ומה שכתוב וישחמהו ישראל על ראש הנוטה, רק האנן העורף מפרש שהלק כבוד לנולכות, ומכ"ל פירשו, ללד השכינה וכן נתרנס ירושלמי שם.

סימן תתתתרכ"ה

[א] אתם צריכים וכו'. ראה מה שכתנתי נזה לעיל סימן תתתתע"ג. ורבינו נכאן מסביר שמון האדם אין לנקש מחילה כי הלא טונה נעשית לו ולא רעה אבל מחת השי"ת צריך האדם לנקש מחילה, משום דאלמלי היי הדנר נשאר כמו שהיי היי מגיע היתק ורעה ליוסף, אלא על ידי שנהסך הדנר עיי

[ב] וכתוב ולא וכו'. בהשקפה ראשונה נראה שטעות סופר יש כאן ונחקקו: מקרא שדגנרים כג - ג, הי צריך להיות תחילת הפסוק ניהושע כד - י, ולא אניתו לשמוע לנלעם וינרך ברוך אתכם ואציל אתכם ויורו, וגם אינו מונח ונה שאתר: ואציל אין כתיב כאן אלא וילל, הלא כתיב שם ואציל אולם נראה שרבינו הניח מקרא נתורה שכתוב: ואשר סכר עליך את נלעם נן נעוד תפתור ארם נהרים לקללך, ולא אנה הדי אלוקיי לשמוע אל נלעם וגו', דהנינים "אל נלעם" נראים כוונותים, דהא נלעם גם כן ידענו לפרש ולא אנה הדי אלוקיי לשמוע אל הקללה של נלעם האנוור כאן, ונקרא דיהושע לא קשה למה האנוור ולא אניתו לשמוע לנלעם, הגם דלאנוור נסנווך לו למעלה וישלח ויקרא לנלעם נן נעוד לקלל אתכם, והיי די האנוור: ולא אניתו לשמוע, משום דיהושע דנר אל ישראל כלשון הכתוב נתורה, אבל נקרא דנוודנר קשה. ועל זה מפרש רבינו דהכוונה נקרא הוא, ולא אנה הדי אלוקיי לשמוע אל נלעם, כלומר, אלא שמוע אל משה ונרכתו, דכן הוא נוספט הלשון כשראנון אומר כך ושמוען אומר להיפך, ולוי חסכים לדברי שמוען הרי הוא אומר איני רולה לשמוע לדברי ראנון, וכן מפרש רבינו הכתוב ניהושע: ולא אניתו לשמוע לנלעם, כלומר לקללתו אלא, וינרך ברוך אתכם, כלומר, שמועתי למה שנרך אתכם הנרוך, זה נושה רבינו ע"ה. וכאן היי צריך להיות ואציל אין כתיב כאן אלא ואלל, כלומר ניהושע כתיב ואלל חסר י"ד, ומסרון זה לרמוז שמורה למו שדרכו מלז להציל והוא נושה דכתיב ניי הצילנו מיד הרועים.

[ג] העביר על וכו'. כדאחריון מפני שמועניר על מודותיו נענה מיד כדאיתא נתענית.

תתתתרכ"ה (א) שבת ל"ג ב', (ב) בשלה פ"א, בראשית רבה פ"ח, תתתתרכ"ה (א) פירוש פ"ח ילקוט בראשית רבו קמ"ב: אמרו נחמים בינו.

תתתתרכו. (א) א"ן דבר שכתוב בתורה שאין יוצא משם צורך לדורות שהרי אנו מכרכין על קריאת התורה לפנינו ולאחריה כדרך גותן התורה ואחר כך קורא אפילו פרשה שאין בה מצוה כגון (שם לב ד) וישלה יעקב מלאכים ובפרשה [א] אלופי ארזים וכתוב (דברים לב מז) כי לא דבר רק הוא סבב מפרשת אליעזר שמקצתן חילכות קבלת האורחין בספר סנים יפות (ב) והאורה שלא יסירה את בעל הבית שנאמר (בראשית כד נו) ויאמר אליהם אל תאחרו אותי ולומדים אנו שיש להתפלל שיומן הקב"ה אשר הסירה לחסיד ולא יהיה על עושר כי אם שתהא צדקנית ומפני מעשיו הטובים ירבו לו עושרו ואם יתחתן בשביל העושר לכסוף ימול בידם ויבול שכרו מזה העולם שנתנה סמקשיו הטובים אבל אם לוקח סבת הטובים וממילא בא לו העושר וזהו מעשיו הטובים המקין קיימת לו לעולם הבא וכן בתיב (ישעיה ג י) אמרו צדיק כי טוב זה המקין כי פרי מעלליה (ג) יאכל לא נאמר אלא יאכלו הוא הזרעו וכל העולם שנאמר (קהלת יב יג) כי זה כל הארץ מהנה לכל הארץ כור' הניגא בן דוסא פרי מעלליה בעולם הזה אברהם אבינו כמה נרים נירר ולא רצה להתחתן עמהם (ד) ונתחתן במשפחתו אע"פ שהיו עובדי ע"ז [ב] כי היו צנעות במשפחתו וכן נוסלי הפרים כמו רבקה לכך יצאו חסידים מהם לכך לא השש אברהם בעושר (בראשית כט ט) ורחל באה עם הצאן כמה היו צנעות וצנועה שהיא יפה לכך באה באחרונה גדולות היו בארם נחריים עיר נחור שהעיר היה שלו ועל שמו נקראת ופרשת וישלה יעקב נכתב להודיע שלא רצה יעקב לסמוך על מה שהבטיחו הקב"ה ואפי"כ עמך (ח) כרי שלא למעט מזכותיו ולהוריקטו שיכנע אדם אפי' לפני אהיו (ו) (שמות כ יב) כבר את אפיך לרבות את אחיך הגדול.

תתתתרכו. דע לך כל מה שנכתב במקרא שאין צריכין כגון ערים...אלא פנגד הררשנים שמים (א) שא מים שא לכך לשמים ושמוך כמים לכך לשמים (איוב כ ז ה) אם יעלה לשמים שיאו וראשו יעב יגיע כנללו לנצה יאפר.

תתתתרכו. ארץ (א) רץ ברצון בוראך וכתוב (תהלים קיט ט) השתי ולא התמחמתני וכתוב (שיר א ר) אחריך נרצצה לפי שהקרים ראובן ואמר (בראשית מב לו) את שני בני תמית לכך אמר משה (דברים לג ו) יחי ראובן ואל ימת (בראשית מב לו) ואני אשיבנו אליך לכך (דברים לג ו) והיו מתיו מספר יהודה אמר (בראשית מב ה) תחיה ולא נמות לכך (דברים לג ו) וזאת ליהודה (בראשית יח ז) (ב) ואל הבקר רץ אברהם (ג) והקב"ה רץ לפני בניו שנאמר (שמות יב כא) ה' הולך לפניכם ויהיה רצו להרת ארש בכני לכך (דברים לג יא) ועל ידי תרצה.

תתתתרכו. למה נכתבו הרבה דברים שאין בהן מצות פנק כל שבט ומספרם כמה עסקים ועיקר המצות איתם כתובים אלא בתורה שבקל מה ובפרטים מפני שדומה זה הרבה למלך בשר דם שצוה לעבדיו דברים המורים אבל דברים קלים כתב להם אמר אילו דברים המורים מפני שהם המורים ונהג לדורות ילמדו עד שידעו מפני שיש בהם דבר ציווי אבל דברים קלים לא יהושו כך תורה שבקל מה מפני שיש בהם ציויים ילמדו פן יענשו על כך אבל מניין צבא ושכמים שאין בהם צווי אם לא היו כתובים נשכחים ד"א אין דבר בהנה כתוב בתורה שנ' (שם לב מז) כי לא דבר רק הוא סבב כגון אחירע בן ענן וכו' אדם קורא לכך אחירע אלא על [א] שם המאורע היו קורין כשקדשה הקב"ה נפ לאדם שצריך לקרוא שם בניו ונבנתיו על שם המאורע ויתקיימו וכתוב במכרם (בראשית יז ח) כי אם המקן גורם ואליעזר (שמות יח ד) כי אלחי אפי בעזרי לפני שהיה סמל מיכה עם שבט דן לא היה העקן מקבלו וצפחיה רוצה ליכנס לא היה שבט נפתלי מנחמו ליכנס (א) כי היו רואין בעקן שלא היה מאיר למעלה עננו תפתלי אומר חוזר בתשובה והיה סבת הפסל תכנס וחושר נפתלי אחירע בן ענן הוא כלומר העקן מקבלו.

מ ש נ ת א ב ר ה מ

לנודך ולקמיי מפרש דהיינו מנלה פנים בתורה. דנמי שם מפרש ללנודך לימוד נכתב בתורה ואחות לנטן וגו', ללנווד דאין לרהק את מי שנה ליכנס תחת כנפי השכינה. ע"ש. דאין דבר בתורה שכתב שלא לנודך. [ב] כי היו וכו'. נסיון אחד לעיל כתוב: מכיון שהיו עונות ולא רעות, מה מה שכתוב כאן נומלי חסדים, אלא שאלן האסיף כי היו נטעות.

סימן תתתתרכ"ט

[א] שם המאורע וכו', ראה לעיל זענין שמות של בני אדם שהנחתי בשם המז"ר, ראשונים שהיו משתמשין ברות הקודש היו קורין את נביהם על שם המאורע. ע"ש.

תתתתרכו. (א) כיר פרשה ר': שמים שא מים טעון מים.

תתתתרכו. (א) שם פ"ה: למה נקרא שמה ארץ שרצתה לעשות רצון קונה ובילקום משלי רבו החקמיג ארץ שבנו אדם רבים עליה. (ב) בבא מציעא פ"י ב'. (ג) שם איתא: ורוח נסע מאת ה'. תתתתרכו. (א) בספיקא דרב כהנא סיסקא זכור רף כיר ב'ו' שבטו של רן שפלטו הענן שהיו כולם עובדי ציו ויעיין שם הערה קכ"ה ובתנאומא תבא אבל סימן דברי רבינו כי נפתלי אמר לרן חוזר בתשובה לא מצאנו מקור לזה רק בספר אמרי נועם שנודע במקראות גדולות אמשורטם תצירי פרשה נשא: מקשין העולם למה נקרא נשיא רן אחיעזר בן עמישדי: ומתרגימם לפי ששבטו של רן יש בהם מסולת של מיכה שפלטו הענן ובקש רן לנפתלי אחיו שיבקש עליו רחמים שלא יהיה הענן פולטו חסרו לך שיהיה אחיעזר בן עמישדי ש' שיהיה לו את לעזרה שיהיה עם אל שדי ונפתלי משיבו אחיעזר בן עינן כלומר אחי שיש בו ציו יהיה בחור הענן, ודברי רבינו שהם בכ"י לא היו לעיני המחבר הגיל.

השי"ת נולדה לו ליוסף מזה טונה. והסנר הדנר, שלגני האדם אטו דנים על הנפעל והנעשה, ולכן אין נרדך לנקש מחילה ממי שנעשה לו טונה, כי הנפעל הוא דנר טון אולם לענין מטא שמימי מתחשבים גם עם הפועל, והפועל הלא עשה פעולה רעה, ומה שנעשה מזה טונה אין זו פעולתו אלא מלת הדי היתה זאת.

סימן תתתתרכ"ן

[א] אלופי ארזים וכו'. וכן אמרו: והנפש אשר תעשה ניר רמה זה מנשה בן חזקיה שה"י יושב ודורש בהגדות של דופי אחר וכו' לא היה לו למשה לכתוב אלא ואחות לנטן תמונה וכו'. ופירש"י שה"י מלנגג ואומר שכתבו משה שלא

תתתתרכו. (א) חוכן דברי רבינו המה דברי הרמב"ם שכתב בפירושו למשניות פטנודין פרק חלק: היסוד חסידיו היות התורה פן השמים בר הין הפרש בין רבני חס כר וכן אנכי ה' אלהיך כ"י. וכן כתב בספר ג' לשלישי במורה: אין מעלין ואין מורידין בתורה כר וכדברים האלה יוצאים מפי הוזהר פרשה בהעלתך: וז"ל להאי כר יש ואמר הוא אורייתא אלא לאחזאה ספורין בעלמא חיסה רוחיה כ"י. ועיין דברי החסיד בסוף הקדמתו לתובת הלבבות: והמסכיל הפסק כר ובטוטה ד' ב': אומר לפנינו דברים של אמה ומעשים כ"י. (ב) אורה המסירה בעל הבית סגנות משלשתן דרך ארץ ווסה פ"ה. (ג) מדרש שריט מזמור ע"ב. (ד) בלקה טוב בראשית כ"ד ר': לעולם יובק אדם בטובים שהיה אברהם אבינו אמר לאליעזר כי אם אל ארצי ואל מולדתי חלק. (ה) ברכות ד' א' סבר שמה יגרום התטא, שבת ל"ב א' ואחיל עושין לו גם מנכין לו מזכותיו ויעו"ש קים א' סגנון לי מזכותי. (ו) כבוד את הגדול גלסד מניין וחת אמר לא מאת יעייין בחובות ק"ג א'.

תתתת"ל. [א] לאור שמתו הנביאים האחרונים מכאן ואילך לא ניתן לעלייתם רשות ולא לתחתנים לחרבות פסוק אחר כגון (א) פלינו תרין מלאכי ברכיע (ב) לא יסיפו לדבר שום פסוק שאינו במקרא וכן התחתנים כלומר אליהו כל פה שאמר בתנא דבי אליהו חבל מעשרים וארבעה ספרים מפני שלאחר שפסקו הנביאים לא ניתן לכתוב עוד פסוק אחר ולא [א] אות אחת שאמרו (משלי ל ו) אל תופק על דבריו לכך קצו מפורת מכ"ד ספרים כך פסקים אותה תיבת

משנת אברהם

סימן תתתת"ל

טקרא מגילה — מדברי סופרים.

[א] לאור שמתו וכו'. כלומר אין הדבר תלוי נמי שמוסיף פסוק אם הוא תלך או נניח או מי שהוא, אלא הכל תלוי נהמן, דלאחר מיתת נביאים האחרונים לא הותר להוסיף אפילו לאלוהי שהי' לו רשות נשעתו להוסיף. ומה שכתב רבינו משמתו נביאים אחרונים, אין הכוונה לכל הנביאים האחרונים, דהא מרדכי גם כן נמנה בין הנביאים, עי' רש"י מגילה י"ד, ולכל זאת לא היתה לו הרשות להוסיף מגילת עד שמלאו לו מקרא כתוב בתורה וכו', מגילה ז', ויירושלמי שם עד שהאיר הקנ"ה את עיניהם ומלאו מקרא בתורה, אלא בודאי הכוונה על חגי זכרי ומלאכי, אלא קשה, הא נימי מרדכי היו גם חגי זכרי ומלאכי, רש"י מגילה י"ד, חוץ ממקרא מגילה, ומתאי לא הי' להם הרשות להוסיף את המגילה, ויש לומר דשאי התם דהמזכיר אינו מן כתיבת מגילת אסתר, אלא ממלות פורים לעשותו בכל שנה ושנה. כלומר, עד שלא חתו נביאים האחרונים היו להם הרשות לכתוב נביאים וכחזונו, כמו שכתב כל הנביאים, אלא שהם לא חיברו שום מגילה, ומכיון שאסתר שלחה להכמים כתובי לדורות, כלומר, לאו דוקא הפסוק של המאורע אלא לתקן שיהיו הדברים האלה נעשים בכל דור ודור וכל שנה ושנה, לא הי' להם הרשות עד שמלאו היתר לעשות זאת. ולאחר שמתו הנביאים האחרונים אין רשות לשום אדם לכתוב אפילו פסוק שאין בו שום מגילה חדשה, אלא אפילו כעין ספור של נ"ך.

והרשון של רש"י שם אינו מובחר שכתב נ"ה. חוץ ממקרא מגילה, ואם תאמר נר חטכה כבר פסקו הנביאים אצל נימי מרדכי היו חגי זכרי ומלאכי, עכ"ל, ולמה לו לרש"י לומר שהיו חגי זכרי ומלאכי, והלא הוא עצמו מניח שם נלוותו דף עולם שמרדכי בלבן נמנה בין הנביאים. שזו ראייתו שנגליון עול המריץ ונמנה שם, הניח דקדוק זה נשם החיות יחיד, ולא תירץ כלום. וגם נח"ל מהרש"ל שם העיר תזה, ע"ש. ואולי י"ל דהא דמרדכי נמנה בין הנביאים היינו מדעתנו נמגילת אסתר ומרדכי ידע את כל אשר נעשה, וזה נשמע לנו ממגילה לאחר שנכתבה, אצל הקודם שנכתבה המגילה לא נודע שמרדכי נניח הוא, ואם נמתי' מירי הקודם שנכתבה המגילה דכך אמרו חוץ ממקרא מגילה שניתנה לכתוב.

וברברי רש"י הכ"ל שכתב נמגילה י"ד, חוץ ממקרא מגילה. וא"ת נר חטכה, כבר פסקו הנביאים אצל נימי מרדכי היו זכרי' חגי ומלאכי, עכ"ל והר"ן שם כנראה שפרש רש"י ז', ח"ל. וכי תימא הא איכא נר חטכה, איכא למימר נלוותו הזמן כבר נפסקו הנביאים, ונבניתי בלחוד הוא דאמרינן שלא הותרו מעולם מגילה נפני עמנה לגמרי אלא זו שהיתה נימי חגי זכרי ומלאכי, ואע"פ שיש כמה תקנות ואיסורין דרננן, התם היינו סיג לתורה ולמנהג או גדר לעצירה ואיכא אסמכתה דאורייתא דכתיב ושמרת את משמרת עשו משמרת לתשמרת. עכ"ל. נראה דהי' קשה לו להר"ן דנברי רש"י הכ"ל מה שמתרן דלאחר שפסקו הנביאים הי' מותר להם לחדש מגילת נר חטכה, ונימי

הנביאים הי' אסור לחדש מגילה, דמ"ט יגרעו הנביאים מתתם חכמים אחריהם, וכן דקדק המהרש"ל שם נחל"ג. — ותירץ: אלא דנבר חטכה נמי מלאו חכמים נשום דרשה רמז בתורה כדליתא נמדרשות, אלא דה"ק דלפילו המ"ת נביאים לא הותרו אלא מקרא מגילה, — ודברי המהרש"ל קרונים לדברי הר"ן הכ"ל.

א. — מגילה ונר חטכה אם הן בהטנין של תרי"ג מצות. שיטת רש"י. ב. — מצות מתוצאות הזמן לענין בר תוספת.

ואלמלא דנריהם של הראשונים ז"ל, הי' נראה לומר דרש"י התכוון בכלן לומר דנבר וקרא ונגילה ונר חטכה אס' הם מן התורה. כידוע שיש נפלונתא בין נה"ג והרמזים ז"ל נספר המלות נריש שורש הראשון, שרמזים ז"ל חולק על הנה"ג מה שמה מגילה ונר חטכה נמנין המלות של תרי"ג. ע"ש. ורש"י כנראה סובר דמה שהוסיפו הנביאים בתורת מגילה — ולא בתורת מנהג, כעין חינוך ערנה — הוא דאורייתא, ואין צוה משום כל תוסף, דהא לא הוסיפו כל הנביאים אלא ונות קריאת המגילה לאחר שמלאו היתר דנבר, ועל זה מקשה רש"י א"ת נר חטכה איך הוסיפו, ומתרן דנר חטכה הוסיפו בתורת דרננן ולא בתורת דאורייתא, אלא שעד שלא חתו נביאים האחרונים, אי אפשר להם לנביאים להוסיף דנר בתורת מגילה דרננן, וכל מה שהוסיפו היינו מקרא מגילה הוסיפו מדאורייתא על פתך המקרא שונאו, אצל החכמים שלאחר הנביאים לא הוסיפו בתורת דאורייתא אלא מדרננן, כעין שאסרו נבר עוף נחלג, ודומה לזה.

וראיית נמנחת חינוך מגילה תנ"ך, שכתב דנבר חטכה ונגילת ידים אין משום כל תוסף, דלפי הטעם שכתב החינוך נמנחת כל תוסף, משום דכל מה שצויה השי"ת הוא נחלית השלימות והתוס' נהם חסרון הוא, — דברי לקוחים מספר המורה — כלומר, דאם הי' צורך למגילה זו, הי' השי"ת מנווה על ידי משה רבינו נשעתו, והי' שייך למנות שאינן תולדות הזמן, אצל מגילת שהן תולדות הזמן, כגון מקרא מגילה ונ"ת, לא שייך לומר, דלמה לא נשעו על פי משה, דהא רק הזמן המאוחר נרס לתולדות ע"ש. ואי לא זכיתי להנין, דל"כ, למה לא רנו לכתוב מגילת עד שהאיר השי"ת את עיניהם ונולאו מקרא בתורה. אלא דנברי, מתולדות הזמן הן אהמם כי כל יחיד מותר לעשות לעצמו יו"ט, לדורות על, הכם שנעשה לו, ראה להלן מה שהנחתי ממגילת סי' תרפ"ז, אצל לקטוע היו"ט לכל ישראל על הכם הכללי שנעשה, בודאי שיש צוה משום כל תוסף, כדברי הרמז"ן שירעם נדל חג מלנו ענר על כל תוסף, רמז"ן עה"ת דנרים.

א. — התקופה של ר' רבנן" מתחלת לאור שפסקו הנביאים. ב. — יום שמחה על הנס בזמן הזת.

[ב] אות אחת וכו'. ראה מה שהארכתי דנין כל תוסף נסימן תשג — נ ואם הנאלתי נוסחת הר"ף נמגילה י"ד. ת"ר מ"ת נביאים ושנע נביאות נחנאו להם לישראל ולא

תיר סעמי כ"י וכפי אשר לפנינו הפסוק הולך לפנינו ה' הוא סוף פסוק של כ' לא כחזון תצאו ישיעי נ"ב י"ג והפסוק כ' בשמות תצאו הוא שם נ"ה י"ד. הרי שהמלאך וורש פסוק מדעתה דנשית.

תתתת"ל. (א) בבא בתרא ע"ה א'. (ב) יצויין מגיד משרים להרכי משרש עקב על הפסוק כי בשמות תצאו וגי' : הא איכא למיך אמאי נקיש תרי לישי חד בשמחה וחד בשלום וחו בתו נקט תצאו ובאיך נקט תובלון וחו כי הולך לפנינו ה' וגי' אמאי איצטרך

בקרית כי ידעו שאין לחסוף אות אחת וזה שכתוב (ד"ב ט כב) חלא חפ בתובים קל דברי ונר' החזק (שם שם יג כב) במדרש חנביא קרו אנשי כנסת הגדולה אמרו מה שהוצרכו לדרוש כבר ואין נביא רשאי לחדש דבר אחד קל פסוקים של כ"ד לא מלאך ולא אליהו אלא כל מה שעוסקים מלאכים וצדיקים כגון קין רק כפ"ד פסוקים ובתורה שבקל פה.

משנת אברהם

כ"ב אלו המלות שנתחדשו חיינים אלו לקבלם ולשמרם שאלוהי לא תסור מן הדבר וכי וליים תוספת על מלות התורה. ועל מה הזהירה התורה לא תוסף עליו ולא תגרע מונו, שלא יהי נביא רשאי לחדש דבר ולומר שהקנ"ה צוה נמזה זו להוסיפה למלות התורה או לחסר אחת מאלו השם מלות והשלב עשרה מלות, אבל אם הוסיפו בית דין עם נביא שיהי צלוהו הזמן ונזהר דרך תקנה או דרך הוראה או דרך גזירה, אין זו תוספות, שהרי לא אמרו שהקנ"ה צוה לעשות עירוב או לקרות מגילה בעונתה, ואלו אמרו כן היו מוסיפין על התורה, אלא כך אלו אומרים שהנביאים עם נ"ד תקנום ואלו לקרות המגילה בעונתה כדי להזכיר שחזיו של הקנ"ה ותשועת שעה לנו והי קרונו לשועתנו כדי לזכרו ולהללו וכדי להודיע לדורות הנאים שאמת מה שהנטיחט בתורה, ומי גוי גדול אשר לו אלוהי ונר', ועל דרך זו היא כל מנהג ומנהג שהיא מדברי סופרים זין עשה זין לא תעשה. עכ"ל הזהב.

המתבאר מדבריו הוא ז"ל לשיטתו דהן מקרא ומגילה והן נר תוכה הן מלות דרנן, כמו שכתב בספר המלות וכן הדגיש נה"ל מגילה וכן נה"ל תוכה, ואין זין מקרא ומגילה וזין נר תוכה ולא כלום, אלא שמתקרא ומגילה שמתקנה נזמן שהיו נביאים היו החכמים שצלוהו דור לריכים להסכמת הנביאים ונר תוכה שנתקנה לאחר תקופת הנביאים, לא היו החכמים לריכים להסכמתה להתקנה זולתם.

ו"פ דברי הרמז"ם ז"ל נע"כ מתפרש המאמר הכ"ל נמגילה י"ד, דנא לומר דלפילו הנביאים לא חידשו שום הוספה נמלות מלבד מקרא ומגילה שהוסיפו בתורת דרנן ולא דלורייחא. ומה שלא רנו חכמים לכתוב מגילת אסתר עד שצלוהו מקרא בתורה, הייט לא לענין המנהג של קריאת מגילה, אלא משום שהי אסור להוסיף להם עוד ספר על תנ"ך, עד שצלוהו סמך בתורה להיתר. הגם דקשה להעמיס פירי זה צנתי הכ"ל ומה עוד נירושלמי מגילה א, ה, דר' יהושע זן לוי אומר: המגילה הזאת נאמרה למשה מסיני אלא שאין מוקדם ומאוחר בתורה, ע"ש. וכן ראינו בספר שפת אמת ממרן זקל"ה מגור שכתב שם נמגילה י"ד, על דברי רש"י, ד"ה, ולא פתח, ולולא דבריו הי נראה דלא הותרו מנהג שניתנה לכתוב, דהא מצינו עוד מלות שתיקו הנביאים נ"כ, ועי' נר"ן. עכ"ל, ואפשר דגם הרמז"ם ז"ל מפרש את הש"ם הכ"ל נאופן זה, דהדיון הוא לענין כתיבת המנהג נספר, מה אינו ענין כלל לנל תוסף אלא משום הלא כתנתי לך, שלשים ולא רבעים, כלומר, יש לו רק תורה נביאים וכתובים, ואם יכתבו מגילת אסתר שלא תכנס בתוך אלה הג' סוגים הרי המגילה הזאת תהי סוג לעמסה, סוג רביעי, עד שצלוהו כתוב להיתר. וכן מפרש רש"י נמשלי כ"ג — כ', הלא כתנתי לך שלשים, תורה ונביאים וכתובים, ונמגילה ז' לא פירש כן ע"ש.

והגר"ן מיות נספרו תורת נביאים, מאחר נל תוסף, הניא את דברי הרמז"ם הכ"ל, ולפלא לי, שלא הרגיש הגאון שאלוהי הש"ם נצלי וירושלמי, הכ"ל זקוקים לאיזה הסבר לפי ההנחה של הרמז"ם הכ"ל, ונעוד יותר הנני מתפלל על מהר"ן מיות, שכתב שם: אבל דברי רבינו — הרמז"ם הכ"ל — תמוהים מאד, דאם על האזהרה לנביא נצלה המנהג דלא תוסף, שלא יצאו נשם הדי' לחדש נמלות, א"כ נצלו הכי הוא נביא שקר ומיתחו נחוק משום מתננה מה שלא שמע, ולמה לי נל תוסף אשר הוא לאו נלנצד. והוא מאריך שם לחק אותה קושית על

פתחו ולא הותרו לפילו אות אחת על מה שכתבו בתורה חזן מתקרא ומגילה וכי והוא כדברי רבינו נכאן דנאוספת אות אחת יש משום אל תוסף על דבריו, וראה גם מש"כ נמשג"ל — שלא על ס"ת — ח"ל, דף פט. אולם לפי מה שכתנתי לעיל יונת, דדוקא ירנעם שהי' נימי הנביאים, כל הוספה היתה נתורת דלורייחא, כמתקרא ומגילה, לשיטת רש"י, לכך לא הי' להם רשות להוסיף שום חג, וגם מתקרא ומגילה לא היו מוסיפים אלמני שצלוהו מתקרא המתיר להם, אבל לאחר שפסקו הנביאים, ולא התמילה התקופה של דברי רנן, ואפילו הוסיפו לא הוסיפו על דלורייחא אלא הכל נתורת מנהג דרנן, לכך הותר להם להוסיף מלות נר תוכה, ואפשר דאם הי' ירנעם ח"י נזמן מאוחר, לאחר שפסקו הנביאים, לא הי' עושה שום איסור נמה שצדא חג מלנו, וראה ויה שכתנתי נענין נל תוסף נספרי משנת אברהם — שלא על ספר חסידים — ח"ל.

וכן השנתי לאחר שאלני על מה שמכו גדולי ישראל שנדרות שלפנינו וגם עכשיו לחוג יום ידוע, לא נאסור עשיית מלאכה אלא נשמחה ונמשחה, משום שניום זה נעשה נם לאנתיי האין צוה מש משום נל תוסף, ואמרת, כנ"ל, דזה דומה ממש למה שכתב המג"ל נסימן תרפו—ה נשם הר"נ אלשקר הכ"ל דיכולים נני עיר לתקן נהסכמה וחרם עליהם ועל הנאים אחריהם לעשות פורים ניום שנעשה נו נם, והחתם סופר נהגהות לש"ע, כתב: ומנהג נמי ענדי ודלא כהפר"ח נמנהגי איסור אות י"ד ע"ש. ועיינתי נהפר"ח הכ"ל והוא סימן תנ"י אות י"ד, שחולק על המהר"ם אלשקר, והייט דוקא לענין מה שפוסק המהר"ם דלפילי נל חרם אלא נהסכמת הקהל נרידא, חיינ היחיד לקיים את ההסכמה לחוג את היום טוב, ע"ז חולק הפר"ח וכתב שאלם לא הי' עשוי נחרם, אפילו התרה לא נע, אבל אין כלן שום נדנד איסור אם חוגגים את היום על שם הנם שאירע להם ע"ש, וגם על שם יום טוב אין מש, דהא מצינו שכל יום משחה ושמחה נקרא יו"ט, ע' תשני ערך יו"ט, וניומא ע' אמרינן יו"ט הי עושה לחמיו הכהנים אולם כל זה נעיר אחת, או אפילו מדינה אחת, אבל לתקן יום דומה לפורים על איזה נם שנעשה לכל ישראל, לפי הכ"ל נודלי שאין נו משום נל תוסף, דהא אין מתקנים את היום הזה נתי דלורייחא אלא מתר תקנה דרנן, אלא שנראה שזה נענין סנהדרין שיש להם כח לתקן תקנה לכל ישראל, אבל נעוה"ר שנעלה הסנהדרין, אין ניד שום נ"ד כח לתקן יום של הודאה לכל ישראל, כלומר, ומי שאינו מקיים את דבריהם של נ"ד שמתקנים יום של הודאה אינו עונד על איסור, והמקיימו ושמת על הנם נודלי ונודלי שאין צוה שום נדנד ענינה.

שיטת הרמב"ם ו"ל בענין מגילה ונר הנוכת

ו"ראיתי נההקדמה קטנה להרמז"ם ז"ל הנדפסה נחמילת הרמז"ם חלק א', לאחר מנין המלות וקודם מנין המלות על סדר הלכות, והנני להעתיק את דבריו כי נחמלים הם לעינינו, מה לשונ:

א"ל הם תרי"ג מלות שאלוהו לו לנשה נסיו, הן וכללותיהן ופרטותיהן ודקדוקיהן, כל אותם הכללות והפרטות והדקדוקין הניאורין של כל מנהג ומנהג הית תורה שנעל פה שקינלו נ"ד מפי בית דין, ויש מלות אחרות שנתחדשו אחר מתן תורה וקנעום אותם נביאים וחכמים ופשוט נכל ישראל כגון מקרא ומגילה ונר תוכה ותענית תשעה באב ועירונין וידיים, ויש לכל מנהג ומנהג מאלו פירושין ודקדוקין, הכל יתנאר נמינור זה.

וע"ש נכל מה שכתבו התוס' סס. וכבר הרנו המפרשים לכתוב
נציאור דברי התוס' הנ"ל ראה נית אפרים או"ח להג' ר"ז
תרגלית, מסימן ס"ד ואילך.

בסוגיא : אסתר ברוח הקודש נאמרה — הסבר.

יש לדקדק בהסוגיא הנ"ל : (א) מאי היא המשמעות של אסתר
ברוח הקודש נאמרה, הלא זה יתכן לומר על דבר המשמיע
עמידות, והלא מנילת אסתר לא נכתבה ערס אירע הדבר אלא
לאחר המעשה ומאי רוח הקודש יש בזה, והר"ח סס מפרש: ברוח
הקודש נאמרה, שנאמר קיימו וקבלו היהודים, קיימו למעלה מה
שקבלו עליהם למטה, וכל אלו הפסוקים כגון ויאמר ה' וכל זה מנואר נש"ס
מי מודיע מה ה' בלבו אלא הקב"ה, עכ"ל, וכל זה מנואר נש"ס
סס, כלומר, מכיון שאט רואים שאלו אשר כתבו את המגילה היו
נעלי רוח הקודש מלאך שידע כמה דברים הכתובים נמגילה, רק
על ידי רוח הקודש, לכך נקרא אסתר ברוח הקודש נאמרה, וקשה
א"כ מאי ונשי נאמרה לקרות ולא נאמרה לכתוב, הא מקושיית
הגמ' מתנאר, דאם נכתבה המגילה על ידי נעלי רוח הקודש,
הרי היא מטמא את הידים, וא"כ מה זה תירץ לא נאמרה לכתוב,
אבל סוף כל סוף נכתבה על ידי נעלי רוח הקודש, ונדון הוא
שטמא את הידים ככל ספרי הקודש, וכן תקשי דא"כ דלא מטמא
את הידים אלא כשאת רואים שיש בו רוח הקודש, למה לא אמרו
נגמ' רוח ושיר השירים, שטמאין את הידים, מאי רוח הקודש
שבהם.

ג. **מאי** הוא הפירוש של נאמרה לקרות ולא נאמרה לכתוב,
א"כ נע"כ דשמואל לא סבר הא דאמרינן לקמן י"ד
שמאלו תקרא נאמרה שמנה לכתוב את המגילה, וא"כ איך כתבו
את המגילה בספר והא אסור לכתוב כדלקמן.

ג. **קשה** להנין דברי התוס' סס, דלא ניתנה לכתוב ברוח
הקודש אבל מדרגת ניתנה לכתוב, הא נע"כ הפי'
דונדאורייתא לא ניתנה לכתוב, והייט ברוח הקודש לא ניתנה
לכתוב, כלומר, מן התורה, וא"כ איך התירו רבנן מה שאסור
מן התורה, והמפרשים שפירשו לא ניתנה לכתוב כלומר, לא ה'
לו מן התורה לכתוב, אבל גם אסור לא ה"ו, כמה דוחק יש
בפירוש הזה.

אולם לפי מה שפירשתי לעיל דעד שלא שמו העניאים האחרונים
הייט חגי זכר"י ומלאכי, כל מה שכתב אז הרי הוא
נגדר דאורייתא או דברי קבלה, ככל דבר הכתוב נב"ך, ולאחר
שמו העניאים האחרונים החטילה תקופה חדשה והוא התקופה
של דרגת, ונריש דברי שנסיון זה הדגשתי שאפילו מרדכי שתי
וזן ארוך כדמשמע בנזמחות דף ס"ד: שהי' חי עוד נסוף ימי נית
שני, גם כן לא ה"ו הכה להוסיף דבר נאמרה דאורייתא אלא
נאמרה דרגת, כמו שכתב רבינו נסיון זה שאפילו אליהו לא ה'
לו רשות להוסיף אום קרא נמנל דני' אליהו, משום הדגדר תלי
בהזמן ולא נהליש הכותב, נוכל להנין ביותר את הסוגיא הנ"ל.

רזח ונואר זמן כתיבת הונגילה ה"ו ונאמר זמן המאורע,
דהא אמרינן דשלחה אסתר לחכמים כתובי לדורות,
והחכמים ה"ו מסופקים מאד אס להם הרשות להוסיף על הנ"ך,
ואתמלי היו אז חגי זכר"י ומלאכי קיימים, מה ספק ה"ו להם, הא
הרשות היתה להנציאים האחרונים לכתוב נ"ך ולמה יגרע מנילת
אסתר, אלא נודאים דלא היו קיימים אז, אלא אסם ה"ו המאורע
של הזמן לאחר שמו העניאים האחרונים, ה"ו מותר להם לחכמים
להוסיף את המגילה ואת הפורים נאמרה דרגת, אבל הואיל
שהמאורע ה"ו נמי חגי זכר"י ומלאכי כמו שכתב רש"י הנ"ל,
והס אמרו את המגילה כמו שהיא לפנינו ברוח הקודש, הכוונה,
נתקופת הנציאים שעליהם ה"ו שורה רוח הקודש, אלא שלא
כתובה, וזמן הכתיבה ה"ו מלאך לאחר שלא היו חגי זכר"י
ומלאכי בעולם, לכך עלה הספק לפני החכמים שדור המאורע

הרמזים, ומיית את החמיה על הרמזים ז"ל ללא כל תירץ, ואני
לא אנון את החמיה זו מכתה טעמים. חלה, הלא ברור דנברי
הרמזים ז"ל שהלאו דלא תוסיף לא לנציא בלנד נאמר, אלא לכל
נ"ד ונ"ד, ואפילו לאחר שפסקו הנציאים, אס יאמר נ"ד על אסור
דרבנן שהוא אסור תורה יעברו על כל תוסיף, אלא שזמן
הנציאים, הלאו הזה נאמר להם נ"כ, והאמת שהנציא הוא וייתמו
נתק אס יאמר כואת שהי"ת אחר לו להוסיף מלוח מן התורה
או לגרוע מלוח מן המלות, אבל הלאו של לא תוסיף ולא תגרע
הוא לאו הכולל את הנציאים וגם כל נ"ד ונ"ד שכל הדורות,
והרי הוא ז"ל כתב מפורש נפ"ג — טי מהלי תמרים: הואיל ויש
לנית דין לגזור ולאסור דבר המותר ויעמוד אסורו לדורות וכן
יש להן להחיר אסורי תורה לפי שעה מה זה שהזכירה התורה
לא תוסיף עליו ולא תגרע ממנו שלא להוסיף על דברי תורה ולא
לגרוע מהן ולקבוע הדבר לעולם שהוא מן התורה, נין נאמרה
שנכתב ונין נאמרה שנעל פה, — כלומר, אס יוסיפו הדברים
לכתוב כואת נאמרה שנכתב או אפילו יכתבו זאת נגמ' — וא"כ
מאי קשיא על הרמזים שכתב נהקדמה קטנה הנ"ל שסס המדובר
מימי הנציאים, והוא רק קינור ממה שכתב בהלכות וומרים וכנוה
מקומות.

ועוד אחרת, הרב רה"ח ונחליט שנייא המתנגד נסס הדי' להוסיף
או לגרוע אחת מן המלות, וייתמו נתק ונאס דהוא
מתנגד מה שלא שמע, ונכן קשה לו כל תוסיף דקרא לוח לי,
הלא הנציא יענש בעונש יותר חמור מאשר העונש המגיע על
הלאו, ואין אלו אלא דברים מתמיהים. דתינה השחל דכתיב נאמרה
לא תוסיפו ולא תגרעו, ושנענו מזה שאין התורה סוגלת לא
יתרון ולא גרעון נסס זמן וון הזמנים, שפיר ידענו שנייא
המתנגד נסס הדי' שניווה להוסיף או לגרוע הרי הוא ונתנגד
נשקר, אבל אס לא ה"ו כתוב נאמרה לא תוסיפו ולא תגרעו,
— כקושיית הגאון הנ"ל — לא היינו יודעים שזה הנציא הוא
נציא שקר, דהיינו סוגרים שיש מליאות להוסיף ולגרוע על ידי
הנציא וגם מתמנר דמהדרשה גרידל של אלה המלות דדרשינן
שאין להנציא רשות לחדש דבר, לא היינו הורגים את הנציא
המוסיף או גרוע ממלות השס, ולחלל לא תוסיפו ולא תגרעו
המפורש נקרא, אשפר דלא הייט דורשים הדרשה של אלה המלות,
כך שהדברים הנ"ל של הספר תורת נציאים לא אוכל להולונם,
ונציא משנת אברהם — אלא על ספר חסידים — כתנתי קוב'
גדול נבל תוסיף והנלתי אס את דברי הרמזים הנ"ל נהלי מומרים,
ולא הזכרתי מדברי הספר תורת נציאים, כי לא ראייתו עד זה
נאחרונה שילא לאור מחדש נירושלים.

ובן אין להקשות למה לן הדרשה דואלה הונלות שאין הנציא
רשאי לחדש וכי' הא קעבר על כל תוסיף ואס אונור נאמרה
ננואה הרי הוא נציא שקר, דדרשה זו נאה לנוד גם על ענינים
שאנים מסוג הוספה למלות, או מגרעון הונלות, אלא אפילו על
הוספת אותיות נכתיבת הלשון, כגון אותי' מנלפ"ך, דנפיש
אמרו, הקפו נש"ס מגילה נ', ומסנרל הכתיב אלה הונלות וגו',
ונזה נדקה נוסחת הרי"ף נמגילה י"ד, נציאים — ולא פחתו
ולא הוסיפו, אפילו אות אחת, דמדחינן שאין להנפיש רשות
לשנות את נורת האותיות כגון לכתוב נספר תורה "ס" סתומה
נמקום מ' פתוחה, אע"פ שאין כאן שום הוספה אלא שיטי ננורת
האות, מכל שכן שאין להם רשות להוסיף אות אחת.

וברא שיערתי לעיל נד"ה, ונדברי רש"י, ששיטת רש"י היא
דמקרא מגילה הוא דאורייתא ולא נר חטובה, יש לפרש
דברי ה"ס נמגילה זו, למיתרל דסנר שמואל — האומר דאין
מנילת אסתר מטמא את הידים — אסתר לאו ברוח הקודש
נאמרה והאמר שמואל אסתר ברוח הקודש נאמרה, ומשני, נאמרה
לקרות ולא נאמרה לכתוב, ונתוס' סס ד"ה, נאמרה, הקפו א"כ
נאמרה לקרות היינו נעל פה דהא אמרת דלא ניתנה לכתוב,
וקשה דהיכי פליגי על סתם משנה לקמן י"ז, קראה על פה לא יאל,

אם מותר להם לכתוב את המגילה, משום שידעו שהמגילה נאמרה בימי הגניזים האחרונים, ואם יכתובה הרי תהי' המגילה ככל הנ"ך וכקדושתו, ולפי' אין רשות להוסיף על הנ"ך, עד שגולאו היתר להוסיף את המגילה, כדליתא ד'ס גנמי' ונירושלמי.

ומעשה נפרש מתמרים: אמר רב יהודה אמר שמואל אסתר אינה מטמאה את הידים, ומקשי, למימרא דסנר שמואל אסתר לאו נרוח הקודש נאמרה, כלומר, לא נאמרה נתקופת הגניזים האחרונים בזמן שהי' שורר רוח הקודש, אלא בזמן מאוחר נאמרה נתקופת דרגנן, לכן אינה מטמאה את הידים כשם שאין כל המשניות מטמאות את הידים, והאמר שמואל אסתר נרוח הקודש נאמרה, כלומר, נאמרה נהתקופה של הגניזים, וא"כ נדון שהי' לה להמגילה כל קדושת נ"ך המטמאה את הידים. ומשני, נאמרה לקרות ולא נאמרה לכתוב, כלומר הן אחת שהגניזים אמרו את המגילה אבל לא כתובה עד זמן המאוחר לאחר שמתו גניזים האחרונים, כמנאמר מהספק שהי' להם להתכמים אם יש להם רשות לכתוב את המגילה, לכן אין המגילה הכתובה מטמאה את הידים, הואיל שלא נכתבה נתקופת הגניזים הגם שנאמרה על ידם.

והבערי התוסי' נקויייתם הניעו את התירוץ של הש"ס כפשוטו דשמואל סנר דאסתר נאמרה רק לקרות ולא לכתוב, לכך הקשו איך יחלוק שמואל על סתם משנה דקראה על פה לא יא, ותירו, דשמואל נאמת סנר דאין אסתר מטמאה את הידים משום שלא נכתבה נתקופת הגניזים, אבל לאחר שהתכמים שזמן המאוחר מלאו מקרא להחיר את הכתיבה וכתובה, מלא נפסק הדין על ידי חכמי המשנה דקראה על פה לא יא, אבל אין זה משנה את הדין שסנר שמואל דאין המגילה מטמאה את הידים, משום דנאמת לא נכתבה אלא נתקופת החכמים ולא נשל הגניזים. ועל זה תירו והקשו, דא"כ, דרק על ידי דרגנן, כלומר, לאחר תקופת הגניזים ניתנה לכתוב, והגניזים נאמת לא כתובה, א"כ שזו הדרה קושיית הש"ס ניומא כ"ט, לדוכתא, והאיכא הנוכה, כלומר, מה בין מגילת אסתר וחטכה הא שניהם רק על ידי דרגנן ולא על ידי הגניזים נתקנו, ותירו דאין מגילת אסתר דומה כלל לתנוכה, דמגילת אסתר נאמרה כמו שהיא על ידי הגניזים, ותכמים שזמן המאוחר מלאו מקרא המחיר להם לכתוב את המגילה ולהוסיפה על הנ"ך, משום שנאמרה על ידי הגניזים, מה שאין כן תנוכה, דכל הענין אירע בימי החכמים ולא נתקופת הגניזים, ועל זה מניחים רא"י, דמיון דהדן הוא דמגילת אסתר נריכה נידון ושירטוט — וזה שפירש רש"י גני מגילה נריכה שירטוט כאמיתה של תורה, כלומר כעוממו של תנ"ך — אבל מגילת תענית שנה כתוב כמה דברים לא נריכי נידון ושירטוט.

ומעשה מתנא דהפלוגתא ד'ס גנמי', שמואל סנר דאין אסתר מטמאה את הידים ור' שמעון סנר דמטמאה משום דרי שמעון סנר הואיל ואסתר נאמרה על ידי הגניזים והתכמים מלאו מקרא להחיר הכתיבה, לכן הוא נוסף על הנ"ך ודינו כדון הנ"ך לגמרי, ודברי רש"י הנ"ל נמגילה י"ד, שמתלק בין מקרא מגילה ונר חנוכה מתאמות עם הש"ס הנ"ל דף ז', ואפשר שכל מה שכתב רבינו נסיתון זה הוליא מהש"ס הנ"ל. והנן כי הדברים לפעני' קרונים אל האמת.

שיטת הרמב"ם ז"ל: מגילת מדרברי סופרים.

ולאמר כל האמור לתעלה, מסופקני הרנה נמה שכתנתי לעיל נד"ה, ורליתי נהקדמה קטנה דשיטת הרמב"ם ז"ל היא דמקרא מגילה הוא כנר חנוכה מדרנגן נלנד, דאיך יפרש דברי הש"ס הנ"ל, ונפרט שמדברי הגמי' מגילה י"ד הנ"ל, מ"ת גניזים — ולא הוסיפו על מה שכתוב בתורה חוץ ממקרא מגילה, אי"כ מפורש דמקרא מגילה הוסיפו על מה שכתוב בתורה, ונע"כ נ"ך למר דגם הרמב"ם ז"ל מתלק בין מקרא מגילה ונר חנוכה,

וכשנחקק ד'ס נהקדמה הנ"ל, נראה לפתח נמקרא מגילה ונר חנוכה ותענית ותשעה באב ועירובין וידי, ומסיים רק נמקרא מגילה ואומר: אלא כך לנו אומרים שהגניזים עם הנ"ך תקנוס וזו לקרות המגילה נעוונה — ועל דרך זו היא כל מצוה ומצוה שהיא מדברי סופרים בין עשה ובין לא תעשה, עכ"ל, כלומר נתחילת דבריו הוא ז"ל מנאר דגם אלו המצות שאין מפורשות בתורה אלא שנתחדשו להאר מתן תורה על ידי הגניזים או על ידי החכמים שאחריהם לנו חייבים לקבלם ולשמרם, אלא שאין כולם מסוג אחד, דאלו שנתקנו על ידי החכמים לאחר שמתו הגניזים, שהם מצות דרגנן מאיזה טעם שלא יהי', או מחמת תקנה או משום סייג והרחקה, או חייבים לקבלם ולשמרם בתורת זו של דרגנן כמו שכתוב בתורה לא תסיר, ולנסוף מנאר שמקרא מגילה היא ככל מצוה ומצוה שהיא, מדברי סופרים" והלא ידוע שיטתו דגם קידושי כסף הוא מדברי סופרים, כלומר, הגם שהוא מן התורה, ואשה שנתקדשה נכסף אם זינתה נהרנת, לכל זאת הוא ז"ל קורא לקידושין הללו קידושין מדברי סופרים משום שאינו מפורש נהדיח בתורה אלא מדרשא אחיל, כן נמי מקרא מגילה מדברי סופרים הוא אבל אין זה מדרנגן.

ובזה סרה התלווה על הרמב"ם ז"ל שכתב נריס הלכות מגילה דכל מצות של תורה נחית מפני מקרא מגילה, והר"ן חולה וסנר דנאי אפשר לקיים שניהם אין שום מצוה של תורה נחית מפני מקרא מגילה דרגנן, משום דנאמת הרמב"ם ז"ל סנר דמקרא מגילה אינה מדרנגן אלא מדברי סופרים, וראה נטו"ו נהלכי מגילה המדבר מזה, והרמב"ם לשיטתו דפסק דאסתר מטמאה את הידים, ונכן כל מה שכתוב נה הוא ככתוב נשאר ספרי נ"ך.

וראיתי נא"י הלכי מגילה סימן תקט"ז, שכתב דקריאת המגילה היא מדרנגן אבל קדושת המגילה הכתובה כהלכתה היא מן התורה ככל כתבי הקודש, משום דפסק הרמב"ם ז"ל דאסתר מטמאה את הידים. ע"ש, שהאריך, ולא זכיתי להנין את הדברים, דאם כתיבת המגילה כהלכתה היא מן התורה, אי"כ התורה נותה לע לקיים מה שכתוב נמגילה, ואיך נאמר שהקריאה היא רק מדרנגן, ומה שחולק הרמב"ם ז"ל על הנה"ג נספר המצות נדבר מקרא מגילה אם היא מן התורה או לא, הלא כנר האריכו המתנגדים, שהמחלוקה היא רק לענין מנין המצות, ונמק"א הארכתי נזה.

ברבר ישיבה בסוכה בשמיני עצרת

והנה נדבר חשש נל תוסיף איתא נארו"ח סי' תרס"ח, נמ"א — ג, דהגם דאמרינן והלכתא מיתב יתנינן, אבל אין ישנים נסוכה דנשלמא גני חליה איכא הכירא דאין מנרכין ליבש נסוכה, אבל נשינה אין היכר, מדרכי, ויש שאין יושגין נלילה וניום יושגין נסוכה, ואינו מנהג, טור, וע"ש נכל המפרשי' ולפלא הוא לי שזום אחד מהמפרשים לא הניאו דברי רש"י נעירובין ל"ו, שהנאיתי הרנה פעמים נספרי זה, וראה לעיל סימן תחתחמט, שכתב מפורש דמה שאנו יושגין נשמיני עזרת נסוכה משום ספק ז', ולא חיישינן נלל תוסיף, משום דשלא נזמנו נעי כוונה, או אין מתכוונין ללאת את סוכה אם היום שמיני ולא ז', כלומר, שאנו מתנים תנאי, דאם היום ז' או יושגים נסוכה לשם מצוה, ולאם היום שמיני עזרת, אין לנו יושגים נסוכה לשם מצוה, ואם אחד מהפוסקים לא הניאו דעה זו שגרש"י, דלדבריו חייבים לנו ליבש נסוכה ג"כ, דהא התנאי הוא גם על השינה. ועע"ג, למה השמיטו דעת רש"י.

ונראה לתרוץ, דמה שכתב התרדכי דנעינן הכירא, כנראה דהוליא זה מהא דאמרינן נסוכה מ"ח. אין לו מקום להוריד כליו מזה — פירש"י, אין לו מקום אחד לאכול ד'ס ניו"ט אחרון, מאי, מה יעשה להוכיח שאינו תוסיף על המצוה לעשות

תתתתל"א. למאן דאמר (א) בן טורר ומורה ועיר הנדחת ונעמי בתים לא היה וכן (ב) כיצד חלפיש אחרן וכניו פה דחוח חוח דרדו וקבל יסבר וכן כיוצא בהן למה נכתבו אלא אי איפשר שלא יצא מהן שום מצוה. בן טורר ומורה לומר שלא יחניף אדם על בנו ובתיב (מ"א א ו) ולא קצבו אביו מיסרו לאמר מדוע נכח עשית וכשארם רוחא את בנו יוצא לתרבות רעה יותר טובה היה לו לאבשלום שיחרג בקטנותו ואל יגרום שקל ידו נחרגו כמה נפשות וכן כל דבר לא נכתב לפלח שנאמר (דברים לב מז) כי לא דבר רק הוא מכב כי הוא חייבם שנאמר (משלי ח ט) כלם נכוזים למבין. **תתתתל"ב.** שלשה דנין אותן קודם לעפירה (א) בן טורר ומורה עדים (ב) זוספין ומסור (ג) כר' שילא (ד) ודרב פחנא (ח) ומסור שכבר סתקד הוא וכת' (דברים יט יט) [א] לעשות לאחיו וכל חקדים לחורגו זכת. **תתתתל"ג.** [א] למה לתת לטשה ב' לחות יכתוב בלוח אחת קשרת חרברות מסני שאילו היה בלוח אחת לא היה דורש (א) פסוקין לא תרצה כנגד אנבי האם תאמר יקשה קטורים בלוח אחד ח' דברות ובלוח אחר ח' דברות על זה ועל זה אז הייתי אומר הם כקטורים של ספר תורה שיש ביריעה אחת חרבה והתחלת שני אחר סוף הראשון לכך ב'.

משנת אברהם

זה או עשרים על לוח זה ועשרים על לוח זה או ארבעים על לוח זה וארבעים על לוח זה, כלומר יז או די פעונים על כל לוח ולוח. **זבהגליון** לתדוש תחומתא פרשת עקב הערותי, דמאי דלמרינן סס: אמר ר' חנינא לחת כתיב שלא היו גדולים זה מזה אלא שניהם שווין והיתה פסולת שניהם כאחד. עכ"ל, דאחור ר' חנינא אינו ר' חנינא בן גמליאל המוצא גירושלמי הג"ל הסוגר דהלוחות היו כתונים חמשה על לוח זה וחמשה על לוח זה, דל"כ איך יגיד שיהי פסולת שניהם שווין, הא הפסולת הוא היוצא מחנינת האותיות, ואם יש יותר אותיות יש יותר פסולת נחלינתן, והלא אין מספר האותיות של לוח אחד כמספר של לוח השני, וגם תלוי בגרות האותיות, שהפסולת למשל, היוצא מחנינת י אינו מרובה כפסולת היוצא מחנינת ש, אלא ע"כ שהוא סוגר דעל כל לוח היו כתונים כל עשרת הדגרות פעם או פעמים או די פעמים, ולא משכחת שהפסולת של שניהם שווים.

סוכה שמונה ימים — פוחת זה ארבעה טפחים, ופוסלה, ורי יהושע בן לוי אמר ונדליק זה את הנר, דלנורינן, נדף כ"ט, ארנה נסוכה קטנה לגר ונוטלתא — כלומר וכשמדליק את הנר נסוכה הרי זה היכר שליט יושב זה לשם תנות סוכה, ועי' תוס' נדף כ"ט, הרי דרש"י נענשו מפרש דנריך היכר נאזיה דנר, ואינו די נמתנה תנאי כנ"ל.

ובע"כ נריך לוורר, דלין שינת רש"י דדי נתנאי לגד, דהה מנולר נגווי הג"ל דנעינ הכירא, אלא דנריך תרתי (א) תנאי שיתה נפיו או בלבו שלם היום שווי עזרת אין הוא מתכוון למנות סוכה, אלא דזה וועיל לעננו אצל אחרים העונדים לפני הסוכה ורואים אזה יושב נסוכה נשווי יאמרו שווסקי יום לחיוג שינת סוכה, דהעונדים לא ידעו מהתנאי שהתנה לעננו, לכך נריך (ג) היכר ג"כ, והיינו מדליק זה את הנר, או נסוכה גדולה דמעיל זה מחני מיכלא, כדאיתא סס נגמי, ולכן לא הניחו הפוסקים דברי רש"י שרריך להתנת התנאי ונאס דנס רש"י סוגר דטסק על התנאי נריך ג"כ היכר, והנס שיש נתירן הזה דוחק גדול, דסוף כל סוף תקשי דהיו להם להפוסקים לנאר דברי רש"י הג"ל, אצל תמוס שקשה וולד נעיני לומר שנאמט וועיני כל הפוסקים דברי רש"י, ונפרט מהמתן אנרהם והפרי מגדים שנקיאתם בכל התורה עונרת כל נגול, לכן כתנתי מה שגראה לפע"ד ליישג דנריהם ז"ל.

סימן תתתתל"ב

[א] **לעשות** לאחיו וכו', הי' לו להניח מיני דכאשר זנוס, דדרשינן כאשר זמס ולא כאשר עשה, הרי דמענישין אותם טרס שעשו הענירה. אלא דאפשר כוונתו להניח ראי' מדקראו התורה לעשות לאחיו, שימ דנאמת לא עשה מעשה ענירה עדיין, דהא דרשינן ונקלה אחיק לעינד כיון שקלה הרי הוא כלאחיק, שימ דעד שלא נענש על הענירה שעשה, אינו קרוי אחיק, ונפשטות, רניט התכוון למכות ר', אין עדים זומתין נהרגין — ועשייתם לו כאשר זמס לעשות לאחיו והרי אחיו קיים, ע"ש, וראה וזה שכתנתי נזה נח"ל דף קנ"ג.

סימן תתתתל"ג

לחת כתיב שלא היו גדולים זה מזה. [א] **למה** לחת וכו', תוכן דברי רבינו כר' חנינא בן גמליאל האומר דהלוחות היו כתונים חמשה על לוח זה וחמשה על לוח זה, ודלא כרבנן ושאר תנאי סס גירושלמי שקלים ו — א, דסגרי שהיו כתונים עשרה על לוח זה ועשרה על לוח

ובספר ניין אריאל מהגאון ר"ש מחמטטרדאס כתב דנברי רש"י עה"ת פרש' עקב: אה שני לחת, לחת כתיב שתייהם שווים, כלומר, דזה כחלון דלומר עשרה על לוח זה ועשרה על לוח זה, דאלמלי היו חמשה על כל לוח אי אפשר שיהיו שניהם שווים. ע"ש, ומזה אין הכרת, דהלוחות נענמותם יכולים להיות שווים הנס שעל אחד כתוב יותר מאשר על השני, אולם מהדרש הג"ל שפסולת שניהם שווים, נודחי דיש לדייק כנ"ל.

ואם נפרש דר' חנינא שגודרי הוא אותו ר' חנינא שגירושלמי, נריך לומר, דנא ללמד דנאמת זה הי' מעשה ניסים, כלומר הוליל הסוגר דהיו כתונים חמשה על לוח זה וחמשה על לוח זה, והלוחות היו שווים, כלומר, השטח של האותיות בכל לוח היו שווים, אי"כ נע"כ שהאותיות של חמשה דגרות הראשונות תהינה קטנות מהאותיות של הי' דגרות האחרונות, תמוס שיש יותר אותיות נהי' הראשונות מאשר נאחרונות, ורק אז יש להשוות ולתלא שטחו של לוח ראשון כשטחו של לוח שני, ועל זה אומר ר' חנינא שלא כך הי' אלא גדלות האותיות ג"כ הי' שווה, והפסולת היוצא מהאותיות אי' שנלוו הראשון, כחדתו יאל מהאותיות אי' שנלוו שני, והיינו שהאותיות של לוח של הי' דגרות הראשונות לא היו יותר קטנות או דקות מהאותיות של הלוח של הי' דגרי אחרונות, ונמילא נשמע דמה שהי' שעת הכתב שווה הי' מעשה ניסים.

אמנם יש לשדות נרנא נהאמור למעלה, דמה שייך לוור פסולי שניהם שווין על הפסל היוצא מחנינת האותיות, הא כל הכתב שעל הלוחות הן נהראשונות והן נשניות מלת הדי הי' ולא על ידי משה כדכתיב: פסל לך שני לוחות אגנים כראשונים, וכתנתי על הלוחות וגו', נפרש' כי תשא, וכן כתיב נמשנה תורה: ויכתוב על הלוחות את הדגרים אשר היו וגו', נפרש' עקב, וראה דנמתין

שעבר הענינה כמו שאמרו ע"ז כ"י ב: המסורות מורידין ולא מקלין, ועינין רמב"ם ע"ז מהי חובל. תתתתל"ג (א) מפילתא יתרו פ"ח ילקוט יתרו דמן רש"י ועינין ירושלמי

תתתתל"ג (א) מנהרין ע"א א. (ב) יומא ה' א. תתתתל"ג (א) מנהרין ע"א ב. (ב) פסוק ו' ב. (ג) ברכות ג"ח א. (ד) בבא קמא ק"י א. (ה) ר"ל ואז הורדין אותו במ אחרי

לוחות עוד כדי לכתוב המש דברות של כבוד השם בשל יסין (ב) כבוד הוא (ב) כבוד השם שאם לא יכבד לאג ולאם לא היה יכול האב ללמד תורה ולצוות לקשות רצון שמים (ג) ה' אחרונים לכבוד כבוד דם על שמאל.

תתתתתתת. (א) ר' יהושע בן לוי אמר (דברים טו) עליהם תעליהם כל ככל דברים הדברים מקרא משנה ותלמוד ואנדה ואפילו מה שתלמיד חתיק עתיד להורות לפני רבו כבר נאמר למשה מסיני מה נעם (קהלת א) יש רבו שיאמר ראה זה הרוש הוא ומשיבו הכירו ואומר לו (שם שם) כבר היה לעולמים.

תתתתתת. (א) מה היה משה צריך לומר (שם כו טז) ארור האיש אשר יעשה לפה תוצרך לקבל ברכות וארורים לאחר מות משה, יעשה בימיו מי שיעמוד במקום משה, ועוד הלא כבר נאמר כל התוכחות אלא לפי שהיו יראים מן הקונש של משה שהרי ענש את קרה ובלעתו הארץ לפיכך גם משה יענש אותנו אבל אחרי מות משה לא יחשו ואילו היו מקבלין ברכות וקלות כימי משה אחר כך יחו אומרים בעל כרחינו קבלנו כי היו מתמהדים במשה מן יענישנו ולא היה בלבנו לקבל לכך אמר להם לקבל בהר גריזים ובהר קיבל קלות וברכות כדי שאחרי מותו שלא יהיו יראים ממנו כי לא יענש אחרי מותו ויחירו במצות.

תתתתתת. אין בארון רק שני לוחות אכנים אין בדבור רק ארון הקודש (מ"א ח ט) הרי לא השרה שכונתו על שום כלי רק על ארון הקודש לומר שאין שכונה שורה אלא על מקימי תורה ולמה על עשרת הדברות לפי שהצד מתאחד עליהם לקבד אנכי ה' אלהיך כלומר (א) תעשה שאנכי ה' אלהיך שתעבד לי וכן הוא הוא אומר (בראשית כה בא) היה ה' לי לאלהים כלומר מקריב לו קרבנות חת קשה לו לאדם לבא לרגל וכתוב (שמות לד כג) את פני הארון ה' אלוהי ישראל לא יהיה לך יצר לקבד ק"ו לא תשא כשאין מאמינים לו לאדם יש לו יצר ליטען שיאמינו לו זכור את יום השבת מי שיש לו מלאכה מרובה קשה לעזוב מלאכתו ואזהרותיו מרובין כבר את אביך ואת אמך קשה (א) כר' טרפון (ב) ה' ישמעאל לא תרצה מי שיש לו אויב או ירא מן יעוד עליו רעהו חורגו יצרו מתגבר עליו אם לא ידע מי עשהו לא תענה בשביל להציל אוהבו או להמית אויבו לא תחמדו יצרו מתגבר עליהם והכינה על י' דברות לומר אין שכונה שורה אלא על (ב) המתגבר על יצרו וארץ לפני ולפנים לומר שצריך להיות צנוע שלא יצא להרץ כמו שאין נכנס לפניו אלא אחת בשנה וכמו שיש שני כרובים המסככים על התורה כך צריכים שנים שנים לרבו כחן שואמר (מלאכי ג טז) או נרבו יראי ה' ארש אל רעהו.

משנת אברהם

כיבוד א"א - מצוה שבין אדם למקום.

(ב) כבוד השם וכו'. כנראה שכוונת רבינו לומר, לכבוד א"א הוא מצוה שבין אדם למקום, ורמז לזה הרמזין ז"ל יתרו: והתחיל מן האל שהוא לתולדו כענין בורא משתתף ניצירה, כי השם אינו הראשון, והמוליד אינו האחרון, ולכך אחר כאשר לניחוד נכנולו כן אנכי מולד נכנולו המשתתף עמי ניצירתך, וכו'.

סימן תתתתת"ח

(א) מה היא וכו'. תוכן הדברים: למה היא משה רבינו ע"ה מפרט את כל הארורים לפני כל העם, ככתוב: וינו משה את העם ניום ההוא וגו', הלא מצוה זו לא הייתה תלה אלא לאחר שיעברו את הירדן, והיא לו לנוות רק לכהנים והלויים, שיעשו כן אחר שיעברו את הירדן, ומתוך משום שהעם היו חתיראים ממה יתר ממהניעים שאלו אחריו כי ראו את אשר עשה משה לקרא ועדתו, לכן ניווה את הכהנים והלויים נפטי כל העם ופרט את הארורים, כדי שיפחדו יותר, ושזו שאל אי"כ למה היא נרדף לקבל את הארורים נהר עינל, ולמה לא קנלו ישראל את הארורים לפני משה נימיו, ומתוך, כדי שלא יאמרו אנוסים היינו נקנלה מתחדו של משה רבינו ע"ה.

סימן תתתתת"ט

(א) תעשה שאנכי וכו', וכן כתב הרמזין ע"ה: הדבר הזה הוא מצוה עשה - שהיניים לעבוד אותו, וכן כתב הא"ע שם.

(ב) המתגבר על וכו', כמאמרם אין השכינה שורה אלא על חכם נגור ועשיר, שנת לב ונודלי הכוונה נגור הכונש את ילרו.

דברים יי - ה, ונכתב של השי"ת לא שייך לומר שיואל פסולת מן האותיות, דזה דוקא כשהכתב נחנז נידי אדם, אצל לא נמעשה הדי ומה שאמרו נגדרים ל"ה, פסולתן שלך הייט מפסולת שילא ונהפסודין נשעה שחנז משה את הלוות שניות ענות, אצל לא הניא משה אתו פסולת הלוות מן השמים, ונע"כ נרדף לומר, לחין הכוונה הנגודש הנ"ל שהפסולת שוה, אלא דרך שיעור ומשל, כלומר, כך היא הלוותיות כחונות נשוה אלם היא דבר זה נעשה נידי אדם, היא הפסולת היואל מכתנית הלוותיות שוה, ונע"כ נרדף לפרש כך דהא רש"י ע"ה עקב, ט - י, לוות כתיב ששיתין שוה מניא דרשה זו על הלוות הרשונות, ונודלי שנס דברי המדרי הכ"ל קאי על הלוות הרשונות (הגם שכל לווי שכתוב חסר כתיב), ומאי שייך לומר שפילו על הלוות עמות שחנז על ידי השם יתעלה פסולת שוה, אלא ע"כ כ"ל דרך שיעור ומשל.

וראיתי נעניתי קחל, א"ת סימן ט', נדבר השאלה אם מותר להניח ספרי תורה שפסולים לקרא בהם נחרון הקודש שמונחים שם ספרי תורה הכשרים לקרא בהם, והשאלה היא ראי משברי לוות שמונחים נחרון עם הלוות השלמים, ושזו דחה השאלה דברי עמות, דאנכי שברי לוות שהיתה בהם קדושה יתירה, שהיו מעשה ידי הקנ"ה נעמות, מה שאין כן לוות השלמים, והענין דחה דבריו דא"כ איך מניא הש"ס נמוכות נ"ע ראי מכלן להזהר נתי"ת שכתב תלמודו מחמת אונסו, ע"ש.

ורא הננתי, הלא גם הלוות השניים היו כתונים על ידי ה' נעמות, ככתוב נחורה: פסל לך שני לוות אננים כראשונים וכתנתי על הלוות וגו', ואלא שהלוות הרשונות היתה בהן מעלה שנס אננים נעמות היו מעשה ה', ולא כן נשניות, אי"כ נגד זה יותר מעלה יש נשניות שהכתב ה' היא קיים, ומהראשונות פרט הכתב כדליתא. ועוד, הלא נירושלמי שקלים ר"ל, ליתא: כי ארונות היו מהלכין עם ישראל נמדבר וכו', אי"כ לא היו הלוות והשברי לוות מונחים נחרון אחד, ולאכ"ת.

שקלים פיו ה"א (ב) כוונתו כי תאז: כבר את אביך ואת אמך אביך זה הקבית אמך זה שכונתו. (ג) חנוכי הענין כי א' דיה ואלו כתבו: וכן בדי דברות אחרונות מלא הרצון האילך

לא חזכי השיי. תתתתתת. (א) ירושלמי מפת פ"ב היו ומענין זה בכלי פגולה י"ס ב'. תתתתתת. (א) קודשין ל"א ב'. (ב) ירושלמי מפת פ"א ה"א

תתתרתל"ז. תאומי צביה (שיר ד ה) כמאן ששתי עגלות במדבר הולכות יחדיו לכך [א] אל תתמה שבמסכת שבת (א) שנה ששתי עגלות היו זה אצל זה וכל עגלה ח' אמות אורך ח' רוחב כמדת המזבח וכן (דח"ב ו יג) כי עשה שלמה ביד נחשת ויתגזו בתוך הקורה חמש אמות אורכו וחמש אמות רוחבו ואמת שלש קומתו כי מסך למזבח פיור ולא אמר כי נשארו אלא בני קתת נשאורו ובכלל המזבח הוא ומסך עגלות לחצות המזבח לכך אמר חמש אמות אורך קעגלה חמש אמות רוחב כמו מזבח ששה עגלות וכל עגלה חמש אמות כנגד (תהלים יט) תורת עזות פקודי מצות יראת בכל אחד ח' תיבות.

משנת אברהם

סימן תתתרתל"ז

[א] אל תתמה וכי. כלומר, דנענס יש תמיה לכלורה לונה הלכו שתי עגלות זו נלד זו נרוחב, דאין זו הדרך של נוסעים נשיירות, אלא הדרך הרגיל הוא שכל עגלות הולכות זו אחר זו נאורך, ולכך אומר רביט שיש רחב לזה מהכתוב תלומי ננייה. אולם לאיזה נורך ותכלית נסעו העגלות נרוחב של ט"ו אמות רוחב כתנתי נקונטרס תיקון עירונין נטראנטא, והנני להעתיק נכאן את הדברים.

הסבר ברברי דרמב"ם ז"ל לענין מדבר ויער.

הנח כמעט כל המפרשים הניחו את דברי הרמב"ם ז"ל שכתב שמדבר חסון רה"ר ננריך עיון כדמשמע נגמרה דרך נזמן ישראל שרוין נזי" לו למדבר דין רה"ר אצל לא נזון הזה ופירושו של ר' אברהם ננו ז"ל הונא נכסף משנה ריש פרק י"ד מהלכ' שנת, דהוק, אולם לפענ"ד פסקו של הרמב"ם ז"ל אינו נגד פשט הגמרא נשנת, ודבריו ז"ל נכוניס וישרים.

אל"א יש להקדים דברי רש"י נשנת ל"ט ד"ה חמסרי הויין: שתי העגלות ההולכות זו נלד זו רחב כל אחת ח' אמות הרי ח' אמות וחי' אמות רוח שנין עגלה לעגלה הרי ט"ו אמות, אם תאמר יותר מעשרים הן שהרי הקרשים אורכן ח' אמות, והן מוטלות ע"מ דופי העגלה לרחנה, נמלא הרי אורך הקרשים כי אחת נלד מה שנין למשך קרשי כל עגלה ועגלה לנד התינון של העגלה, שלא יגיעו ראשי הקרשים או נזו ומעכנין את הילוך העגלות אין זה תשובה שהקרשים למעלה מעשרה הן, שהעגלה נגובה ח', ולנני רה"ר לית לן למחשנ אלא מקום עגלות וריות שניניהן שהוא למטה ח', דכל למעלה ח' לאו רה"ר הוא, הלכך לא חשיב לוי, עכ"ל, והקשה נתום' ונרשנ"א שם כמה קושיות על דברי רש"י אלו, ואחת מן הקושיות החמורות היא, דאפילו נמלא דמקום הקרשים שהוא למעלה ח' אמות אינו רה"ר, אצל נע"כ היו מניחין מקום פנוי נעד העגלות יותר מכ"א אמות כדי שיוכלו הקרשים לעבור שם ונמלא הדרך רחב כרוחב הקרשים מלמעלה ומקום לנן לוי שהוא לכל הפחות כ"א אמות.

ועוד קשה מה שפירש רש"י שם נד"ה הוי נקיט לה, שכן לוי ה"י מהלך כל הדרך אחורי עגלה, כשרואה את הקרשים משתלפים אל תוך האויר, רן לתוך נליטת הקרשים שנלדדין עד שנגיע לאחת האויר שניניהן ודוחק עלמו לעמוד נחתי אחת עד שיחיר הנשלפת למקומה ועל סדרה עכ"ל ולפי פירוש רש"י לעיל שנלמח ה"י הרוחב של הקרשים עם מקומו של נן לוי כ"א אמות, מה לו לדחוק הלא יש לו מקום הרבה פנוי נלמח האויר לעמוד שם ולסדר הקרשים, ולמה ידחק עלמו לעמוד נחתי אחת, דאין לפרש שכוונת רש"י היא שהחזי היא מחוץ לכל הקרשים, דא"כ אחת לו לרוץ נלמח האויר שניניהן, עוד דא"כ הוי ל"י שזו הרוחב של הדרך כ"א אמות — כי של הקרשים ואחת של מקום נן לוי.

לכ"ן נראה דהפירוש הנרור נזה הוא דונה שמדבר אינו חסון רה"ר הוא משום שהקרקה של המדבר הוא עשוי ונטענו כך שאי אפשר להלך עלי' כמו שהולכים על הקרקע של ישוב,

נמדבר מל"ס נרות שיחין וסלעים נכל מקום, ואין נזה דרך סלולה כמו נשאר חלקי הישוב, ונזמן ישראל היו נמדבר הענן היה משוה את הקרקע ועושה אותו נוח להלך עליה נשוה עם שאר מקומות הישוב, אלא דהמדבר הוא רחב ואורך מלד ואין אנו יודעים אם הענן השוה והחליק את כל קרקע המדבר או רק חלק נר מן הרוחב של המדבר נעשה חלק ושוה, ולפיכך למדו חז"ל מן דגלי מדבר כלומר, כמה היה הדרך השוה והחלוק לכל הפחות, ואמרו שלכל הפחות ה"י הדרך שעליו הלכו העגלות חלק ושוה, שנאם לא כן לא ה"י האפשרות לעגלות לעבור את המדבר מפני רוע הדרך, וכל יותר שאפשר היה לנמס את רוחב הדרך השוה הוא ט"ו אמות שרוחב זה היה ננרך לכל הפחות נעד העגלות, וזה הוא שאמרו ט"ו אמות, שהוא הרחב מלד דופן העגלה אל דופן העגלה השניה היינו מלופן ללופן של שתי עגלות, כי נאם לא ה"י הדרך רחב כל כך לא ה"י אפשרות ללופנים של העגלות שיעברו ננרך, אצל תמה שהקרשים היו מונחים כי אמות נרוחב העגלה אי אפשר ללמוד כי די והותר נעד העגלות שיעברו נמדבר אם הדרך הוא רחב ט"ו אמות ושאר רוחב הקרשים יכולים להיות נולטים מעל פני קרקע של מדבר שמתון ועוד חזי אחת מכל נד נע"כ היתה נריכה שיהי הדרך ישר וטוב כדי שיוכל לעמוד עלי' עכ"פ נדוחה הן לוי ההולך עם העגלות נכדי לתקן את הקרשים הנשלפות וממילא אין כאן שום קושיא על פירושו של רש"י הלא הקרשים היו מונחים כי אמות לרחנן של העגלות, כי אן רק מהדרך הסלולה והשוה ילפינן, מה הדרך לא ה"י זקוק להיות יותר רחב מט"ו אמות וזה הוי רה"ר אצל מט"ו ועד כי או כ"א לא היתה קרקע חלקה אלא קרקע של מדבר שאי אפשר להלך עלי' ואינו מלטרף לרה"ר, ואין ילפינן רוחב של רה"ר מהדרך הסלולה של המדבר, והדרך הזה לא ה"י נריך להיות יותר רחב מט"ו אמות למען יוכלו העגלות לעבור.

ומס"ל"א מונן מה שפירש רש"י דהנן לוי ה"י דוחק עלמו לעמוד נחתי אחת, כלומר, לכל הפחות ה"י הנן לוי עומד על חזי אחת חלקה, כי נפחות מזה לא ה"י לו מקום לעמוד, א"כ נריכים אנו להוסיף עוד חזי אחת חלקה מזה וחזי אחת מזה מחוץ לדופני ולופני העגלות, שגם שם ה"י הקרקע שוה ונחה לעמוד עלי', מה שכתב רש"י שה"י הנן לוי רן עד שנגיע לאחת האויר שניניהם כלומר ושם לכל הפחות הולך להיות עוד חזי אחת קרקע חלקה נעדו, ושאר הקרקע משם עד סוף הקרשים יכולה להיות ארץ מדבר, ולפענ"ד הפירוש הזה נרור ונכון.

דדנ"א מהנ"ל דרך הארץ החלקה לא פחותה משאר הארץ שנישוב, היא התשובה רה"ר, אם יש נזה ט"ו אמות רוחב, מה פירוש מה שאמרו נזמן ישראל היו שרוין נמדבר ה"י שם רה"ר, מפני שאז נולדי ידענו שלכל הפחות ה"י שם דרך סלולה של ט"ו אמות שנה עברו העגלות — ונולדי שגם כל ישראל הלכו רק עלי' דרך זה שה"י נוח להלך נז, מה שעמו של הפוסקים נדעינן שגם נרנא נוקעין נז אצל נזמן שאין ישראל שרויס נמדבר, והמדבר הוא שמתון, ואין נז דרך של ט"ו אמות רוחב שיה"י אפשר להלך נז אין נמדבר דין רה"ר, ואם המלא תמלא דרך של ט"ו אמות רוחב שאינו שמתון אלא דרך כשאר דרכים של ישוב אז נלמח נס נזמן הוא יה"י לו דין רה"ר היינו — נחתי

תתתרתלת. תורת ח' תמימה כי (א) חרורות היו חולכים חלוך והסוד שהראשונים לכב כאלם והאחרונים סתמקטים וחולכים לכב. פירשו תורת ח' תמימה אני נרמתי והיא תמימה כי על כל דבר שאחז שחולים היה דוד שולח בכל ישיבות חכמים עד שלא נשאר פסיקה בידו כי היה רוצה לדעת כל דבר וכל דיקרוקו אמר דוד אני קשיתי קרות ח' נאמנה שחיתי קשה שחיא נאמנה חכמ"ח אמר (דברים לב לט) ראו קתח בי אני חו... וכן כל מצוה (א) מה טעם אמרה תורה כך וחזו שנאמר (תחלים ק"ט טו) טוב טעם ודעת למדני תקשיתי לפקודי ח' שיהו ישרים כי בכל ישראל שלחתי אותה שאילה העסקתה תחשבו בשתבואו לרגל ויהיו כל ישראל כאן שתשיבו לי דעתכם שלא אתבייש לפני כל ישראל קופקים לדעת בדי שלא לחרות שקר בדי שלא יהא עון עליהם שנאמר (דברים א יג) ואשיכם בראשיכם (ב) האשכם כתיב שהאשם תלוי בראשם של ישראל לפיכך היו מפללים לישראל כל פיקודים שצריך למניין זה אומר כך וצריך להביא ראיות עמוקות לחברתם וחזו שנאמר (תחלים ק"ט קכח) כל פקודי כל ישרתי וכשהייתי מבוא ראיות ברורות שמה לבי שנא' (משלי כג טו) ותקלחנה בליותי שפתיך מישרים תו' כך בשצדיקים מביאים ראיות ליהודי היה לבו שמה חזיתי נודם מצות ח' ברה כי חזי (כ) באים ברגל בפני הכל שמתביישין בדבר ולא אם בן ברור ומבורר שלא יקשו לו מאירת עינים כל דבר פתום טעם זה אומר כך נראה לי זה אומר כך נראה לי כנן (ג) אבנר שהקשה לו רואנ עד שנתקלמה ממנו הלכה על רות המואביה לכך אמר מאירת עינים וחזו ספך מן התורה כמו (תחלים ק"ט קל) פתח דברך יאיר ההלכה כשמוצאין ספך מן התורה מבין סתמים שלא ידע אבנר להשיב עד שיתרא הישמעאלי הביא ראיה מברית דני של שמואל איש דרכו לקדם. ועפתי לעשות יראת ח' מהורה כמו (שמות כד י) וכעצם חכמים לטוהר שלא היוי עניה (ג) חכמים להודיע ומסולסלין לשפת בדין כדי שיהיו משפטי ח' אמת צדקו יחדיו כל היודעים לדון כולם יחדיו לבם להוציא דין האמתיו עומדת לקד כמו (ישעיה א כח) ואצרוק כבור פיגדך ומסירה כל בדייך ואשיבה (כל) שופטיך כבראשונת כמו דוד בימיו (תחלים ק"ט צד) לכל תכלה ראיתי קץ לא הנחתי מצוה מפורקת אמרתי עלו למניין ותנמרו ואם אלה חולקין על אלה רחבה מצותך מאד הרחבתי מצותיך מאד שלא הנחתי חכם שלא שלחתי לו תדריעני דעתך וקבלה שלך וראייה שלך ועממים (ד) משיבת נפש כמו מעשה (ה) שברך בן זכאי בעוקבי תאינים וכמו (ח) שאמר לו שמעון בן ששח הרגת דם נקי משיבת נפש (ו) בעוד שמוצאין אותו להריגה מביא לו זכות ומשיבין אותו ובנן (תחלים נא טו) אלמדה פושעים דרכיך והטאים אליך ישובו (מלאכי ב ו) ורבים השיב מעון שכבר נגזרה חזונו בתשובה והיו כשתורה נכתבה כל דקרוקיה מחכימת מתי שלא ידע לדקדק אמר אני מקדי שכן ראיתי לאותו צדיק וכן אמר לי ואין לי לפרש ומעדי היה על אותו צדיק מהו צדקי יחדיו בשמלסלין חכמים יחדיו שאין קירקודי ומחלקת בדברי

משנת אברהם

עד מקום ששכלו של אדם חניע, וכן חזינו נש"ס הרנה פעמים דרנתינו הקרו ודרשו להבין (א) את ישרות הדיו, כגון מפני מה אמרה תורה מודה נמקדת הטענה ישנע, ואמתי לא המימינן לי גלא שנועה מטעם מנו דלי נעי כפר הכל, או אמתי לא נקבל את דבריו משום תיקון עולם, כמשיב אגידה, נמ"ד, ד, או מפני מה החמירה תורה בנגד יותר מנגולן, לענין כפל ותשלומי ד' והי', ז"ק ע"ט: מפני מה אמרה תורה טנח ומכר משלם ד' והי', ז"ק ס"א. (ג) את הטעם של המצות עמנה, כגון: מפני מה אמרה תורה הנא עגלה ערופה, סוטה מ"ג, (ג) את השיעור והזמן של מצוה, כגון מפני מה אמרה תורה זכר לשנעה ומקנה ליידי, נהה י"א: מפני מה אמרה תורה הניאו עומר נפסת, שתי הלחם ועגרת, ר"ה ט"ז, וכן הרנה, ורנינו כתנ דוד המלך ע"ה, דרש וחקר טעם של כל"ה מצוה, וכן הרמנים נסוף ספרו מריג משתקל לתת טעם לכל מצוה כפי השנה האשטית, וכן החיטך הותנ בכל מצוה, מטעמי"ה המצוה, כלומר, לא שזה הוא כל הטעם של המצוה, אלא שהוא מטעמי המצוה, חלק ופרט קטן מהטעמים ששנזילם צאה המצוה, ורוג דברי החיטך לקוחים מדברי המריג.

[ב] באים צרגל וכו', וכך התנהגו בישראל גם צדורות של חכמי הש"ס, שהתכנסו צרגל במקום אחד ומפללים בצדרי תורה, חולין מ"ח. ועלו עליה בני אפיא ג' רגלים ליבנה, וצנימות הק"ג. תלתא ריגלי, פירש"י: שהיו תלמידי חכמים נקננים לשמוע דרשה הלכות פסח נפסח והיתה שואלת מהם, ע"ש.

[ג] חכמים להרע וכו', הלשון לקוח נוש"ס עירונין כ"ו. קרי עלייהו ריש גלותא חכמים המה להרע ולהיטע לא ידעו, משום דלא היו מכוונים לאמיחה של הלכה, ע"ש.

[ד] משיבת נפש וכו', כלומר, משיב את הנפש לנעליו ומניל אותה ממיחת צ"ד.

צ"ו ב', (ד) סטורין פ"א א', (ה) פסוקי ח' ב', (ו) סטורין

שיה' זו ס' רנאל להפוסקים דנעין גם נישנו ס' רנאל, חנל הרמנים ז"ל שלינו מנריך ס' רנאל גם נמדנר אינו נריך שיהי' זו ס' רנאל בלנד שיהי' הדרך נרוחט ט"ז אמות שיהי' כשאר דרכי הישנו וכל הגיל נולדי ששייך נ"כ ניערות, כי גם ניערות אי אפשר להלוך כמו נמדנר, כי הגורות והשיחין והאילנות מפריעין את ההילוך של בני אדם ועגלות, אולם אם יש ניער דרך סלולה של ט"ז אמות, נודלי שחשנו רה"ר.

ומעשה מוננים היטנ דברי הרמנים ז"ל צפרק י"ד"ל מהלכות שנת, אלה רשות הרנים, מדנרות ועיירות ושוקים ודרכין המפולשין להן כלומר כל אלו יכולין להיות רשות הרנים, אולם הרמנים ז"ל מתנה תנאי, ובלנד שיהי' רוחב הדרך ט"ז אמה ולא יהי' עליו מקורה, כלומר הדרך הסלולה טוהה להלוך נה, יהי' הן נמדנר והן ניער והן ניעירות ושוקים ורוחב ט"ז אמה, כלומר הנעים, ובלנד שיהי' רוחב הדרך ט"ז אמה" אינו קאי על ודרכים המפולשין להן" אלא על המדנרות ועיירות ושוקים הקודם לו מה מתאים עם מה שפירשתי לעיל דנברי הרמנים הגיל דלא מנריך כלל שיהי' רה"ר מפולש והנן.

ובכן מסתנר היטנ למה הלכו שתי עגלות זו ננד זו ולא הלכו זו אחר זו, כי זה הי' לנורך הענין כדי שיוכלו כל ישראל שהיו ס' רנאל ללכת נריוח ולא נלער על הכניש שהי' הענין משה לפניהם. ומחילא אינו לומדים מלאן שרה"ר הוא מקום מריווח להילוך של ס' רנאל, דוקא.

סימן תתתרתל"ח

טעמי המצות ואזהרות שבתורה.

[א] מה טעם וכו', כבר כתנתי דלי אפשר לו לאדם לעמוד על כל טעמי התורה, כי בכל מצוה ומצוה וכל אזהרה ואזהרה ישנם הרנה טעמים, וראה לעיל סימן תתתת"ז, ולכל זאת אחד מחלקי הלימוד נתוה"ק הוא לדעת טעמי התורה

תתתתרתל"ח (א) עירובין ד"ג א', (ב) מדרש דברים פ"ח א', (ג) יבמות

(תהלים יא) הנחמדים מזהב ומסו רב כי היה מכבד תלמידי הכספים [ה] מן העשירים שיש להם זהב וסו רב כרי שיעסקו בתורה (ז) שנאמר (שם פו ד) ואת יראי ה' יכבד ומתוקים מרבש ונותת צדקים כי היה רוד מקבלם על שולחט ואוכלים עם רוד שנאמר (שם קא ו) עיני בנאמני ארץ לשבת עמדי הלך בדרך תמים הוא ישרתני (שם כב כז) יאכלו עניים וישבעו (שם שם ל) אכלו וישתחוו כל דשני ארץ (ח) ומפי ברוט אוכל על שולחט ומתוקים (תהלים נח טו) אשר יהיו נמתיק פוד גם עבדך נזחר בהם כמשפטם בשמרם עקב רב בני אדם אצלי [ו] אם יראו שום דבר יאמרו לכך אני ערשה פייג כמותי לי דבר אחר גם עבדך נזחר בהם בהכנסים לכפרם והם מזהירים אותי שאמרת לי להם תזהירוני (שם קמא ח) יהלמני צדיק חסד נזחר בהם (שם לו כה) ולא ראיתי צדיק נקוב כי [ז] הייתי סבין פרנסתם. שגיאות שאין חלב יכול להביץ אל תענישני כמו על (ט) שכרתי כנה מעיל (י) ושארתי (ש"א כו יט) אם ה' חסיתך בי (יא) ושארתי (תהלים קיט נד) וזמרות היו לי חקיך אל תנלנל על ידי חנה אני נזחר בכל מה שאוכל ומנסתרות אם יקשו בני אדם כמו עכן אל תענישני עליהם וגם מזידיים פגון רואג ואחיתופל השוד עבדך שלא יסתרו דברים שישארו במלפניהם ואל ימשלו בי שלא יהא ראש ישיבה ונשיא ונתיב (שמות פג ג) ולא תקטע על ריב (יב) לא תקטע על רב (משלי כו יא) ואשיבה חורפי דבר שאנצחם בהלכה (תהלים קיט פג) ואל תצל ספי דבר אמת.

תתתרתלם. למה סמך (שם נ) מזמור לאמך מציון מכלל יופי בכ"ר משמרות לויח בני (א) אסף לראש התפילה לתפילה זכה בן אסף לראש ואז אסף הרפתי (ב) שבני קהת במדבר ובני אסף קודם קתה ולכך הקרים אסף ומזמורי אסף לאחר (שם עב כ) כלו תפילות רוד בן ישי כי מזמורי אסף על הנליות ועל יוסף (שם פ ב) דוקה ישראל האוינת נתג בצאן יוסף (שם מא ו) קרות ביחוסף לפני אפרים... מזמיר מחורבן הבית או אסף מזכיה את ישראל ולמה לקח את (שם נ א) מזמור לאסף אל אלהים ה' דבר ויקרא ארץ (ג) ולמה סילקו מזמורי אסף לפי שאסף מזכיה במזמוריו את הרקיע ואמר (שם שם פו יז יח) וירשע אמר אלהים מה לך לספר חוקי ואתה שונאת מזמור ועם מנאפים הלךך וסמך לו (שם נא ב) כאשר בא אל בת שבע (שם נ ב) תשב באהיך תרבר ולא דבר כנגד רוד אלא [א] כנגד רואג והפירו שמשממן היו שפלין את רוד הודו קשה תשובה והם לא קשו תשובה.

תתתרתם. במקום שיאמר אל כאזחרה הוא לשון בקשה לכך ככל נא כתובים אזחרת לשון אל. תרע שחרי לא יאמר לא נא אלא אל נא כמסיים ומבקש אל בעתי כי לא יתכן בכתובים לא כי [א] לא יתכן לשון אני מצדח שלא תקשה בכתובים כי כבר קידמוהו רבנן משה רבינו אם כן מאי אחני שלמה לא באו כתובים אלא לפרש ולא לחוסף כי אין נביא רשאי לחרש דבו מקתה אלא על מתוומות לנלות ויפתם כמו שמפרש בגמרא המשנה ולא יאמר לשעבר אל דברתם חרי אל לשון בקשה ובמקום שאין מפורש בתורה כגון (משלי כג ב) אל תחי כפוכאי יין שיאמר אדם שכבר גדול הוא ויצא מכלל טורר יבורה עולי לא רברח תורה לכך אל תחי אתה גורם לבן פורר ומורה ועוד לכפוף תחיה אהריתך פפורר ומורה ופגון (משלי כב כב) אל תגזול דל כי יש לבקל דין לומר משה אמר לכל אדם כי (א) משה לא דיבר כנגד קושיין של שמים אם יאמר הילוק בין עשיר שגזל עני ובין עני שגזל עשיר יאמר עשיר הגזל הפקרתי שלי הריני עני ויאמר הגזלן חרי הגזול עשיר הואיל ולא פסיקא לא כתב משה עונש שמים ולכך אמר אל תגזול דל כי דל הוא אפי [ב] פחות משה פרושה יעלה פרושה לכמה פרושות ועשיר אם אתה חייב לדל תפרע לו מהרה שחרי ידויה בשלו שום דבר ומה שחיה יכול להרויח כאילו אתה גזולו

משנת אברהם

סימן תתתרתל"ט

[א] כנגד רואג וכו'. ראה סנהדרין ק"ו: כשאתה מגיע לפרשת תרומתם ולפרשת מספרי לשון הרע מה אחה דורש נהם, ע"ש.

סימן תתתרת"ם

[א] לא יתכן וכו'. ראה רש"י סולין קל"ז. ד"ה, חן דברי, תורת משה קרוי תורה לפי שניתנה תורות לדורות ואל נביאים לא קרא אלא קבלה שקבלו מרוח הקודש כל נבואה ונבואה לפי לורך השעה והדור והמעשה. וראה נרש"י מענית טו. ד"ה. ונקבלה, וכנראה מה שכתוב שם והקשה תוס' מלן דהו, אינו מדברי רש"י, אלא בגליון ה"י כתוב. ע"ש.

הגזל מעני פחות משה פרושה

[ב] פחות משה וכו'. תוכן הדברים נראה ומה שכתב הו"ל לא פסיקא לא כתב ומה עונש שמים, דבעני הגזל ונמנו פחות משה פרושה יש נזה עונש שמים, ונועשיר חין אפילו עונש שמים, משום שלעני השונה הפרושה ככמה פרושות לעשיר, ונווילל פחות משה פרושה לעני תשוב

החתרתלם. (א) נחמיה י"א י"ז וצ"ל לראש התחלה ועין רש"י. (ב) דל שבמדבר זכה קתה להיות נישא הארון אין שגשגון היה הכבוד ועוין במדבר רבה פ"ו וכן אסף בן קרח ראש לפשוריים. (ג) דל המתחילים במדבר ע"ג הולאת. (א) מדש שחיים מזמור ע"ב

[ח] מן העשירים וכו'. כלומר, גם את העשיר נריך לכנה, כרני מכנד עשירים, אכל את החכמים יש לכנד ביותר מן העשירים.

[ו] אם יראו וכו'. כלומר, נושם מרלית עין נריך לעשות סייג אפילו דנדד המותר. ש"ס יראו בני אדם יאונרו ש"ין אי עושה כהוגן, כי לא ינינו, לכך אני עושה סייג נמותר לי. אכל לאסור עלמו דנדדים המותרים ללא כל תכלית אינו וון הרלוו, וכבר כתב הרמזים ז"ל לא דייך מה שאלמה תורה אלא שאתה נל להוסיף עליהם.

פסוק זה שר העולם אמרו.

[ז] מכין פרנסתם וכו'. משמע דוד אמרו לפסוק זה, וקשה הא ניצנוות ט"ז: מסקינן פסוק זה שר העולם אמרו, ואפילו לא ה"י דוד מכין פרנסתם גם כן היו ונתפרנסים. ואולי נושם דלמרינן נשנת קנ"א: אמר ר' יוסף נקטינן האי לורנא מדרבנן לא מיעטי, והא קל חזינן ונויעטי, אהדורי אפתחל לא נויהדר, ואנחי אמר ר' יוסף נקטינן, הלא נוקרל מלא הוא ולא רליתי נדיק נענז וגו'. ונחי נוקבו ל"י והא קל חזינן הא הקושיא על הכתוב ולא על ר' יוסף, אלא נע"כ דר' יוסף סונר והאי קרל לא שר העולם אונורו, אלא דוקת וותיחס לייני דות, משום שה"י דוד מכין פרנסתם.

סיב ב. (ז) בלקוט תהלים רמז תרס"ה; ואת יראי ה' יכבד זה רוד. (ח) ש"ב ס' ד'. (ט) שמואל א' כ"ד ובלקוט שם רמז קל"ג ד"ה ויכרות. (י) שם כ"ז ובלקוט שם רמז קל"ו: א"ל הקב"ה מסית קרות לי כ"ה. (יא) טוטה ל"ה. (יב) טהורין ל"ו.

(שם שם כג) וקבע את קובעיהם נפש וכתוב (ש"כ יב ה) כי בן מות האיש ואת הנכסיה יולם ארבעתים כיון שהטעם בשביל שלא ימתין במצרים ושיחא מצוי לישראל אם יאמר אני אוכל ממנו נא ובשל מבושל במים ולא אקבץ לכך אמר (שמות יב ט) אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל שמה יהא קולה מן האש קודם זמנו והרי קדיין [ג] צריך איחוד ולא יבא לאוכלו תם אם מבושל המרק יתיר או יאחר ולא ישרף לכך אמר אל תאכלו ממנו נא (ויקרא יב ד) אל תטעו אל האלילים שאין בהם ממש ויאמר למה לא אפנה כיון שאני יודע שאין בו ממש (משלי ה ח) הרהק תו' פתח ביתה (שמות טו כט) אל יבא איש ממקומו כיון שעל ידי מחיצות שקומרים שלא לדעת אדם מותר הייתי אומר מותר לכך מזהיר אל מן המשמר במקום יצר הרע.

תתתרתמא. צפורים [א] לשון נקבה ולא שיחא נקבה כי אפילו לזכר קורא לשון נקבה (תהלים קכ ה) כצפור מדוד שחוא בורה מפני הנץ וירא להזור [א] לשון זכר אשר לא נטח הלפיד.

תתתרתמב. [א] במדבר לא ירדה אש מן השמים שלא היה שם שער השמים ועוד בלילה עמד האש היה מאיר להם אבל בימי שלמה בית המקדש במקום שער השמים ירדה אש והיה אש בלילה בבית עולמים וכל בני ישראל רואים... כפיני לא ראו תמונה במשכן לא ראו פרצוף (א) אלא זוהר... כשם שאהרן ואלקור ואיתמר קיבלו ותליבו וזרקו ספתיחן והניחותיהם בקרב פסח בנ' ביתות איך שהפסח ואיך הכניסום כל כך בהמות בהצר אהל סועד הרבה בהמות כל זה היה ע"י נפ (ב) כך אכלו במלואים כשר הרבה ומה שלא ניסמו מניסים שנעשו מפני שלא מנה אלא מה שהיה לדורות.

תתתרתמג. [א] ישראל (א) יצאו ביום ט"ו מרעמסס ולא יצאו מסצרים עד ליל ט"ו והראייה שאמר במשנה תורה (דברים טז א) הוציאך ה' אלהיך מסצרים לילה ואין לומר לילה מצד על ועשיית פסח אלא ממש הוציאם לילה וחלא כתיב (שמות יב כב) והתם לא תצאו איש מסתה ביתו עד בקר אלא בעצם היום הזה יצאו מרעמסס וחזו שנאמר (במדבר לז ג) ויפקו מרעמסס בחדש הראשון למה אמר ב' פקמים החדש הראשון אלא בט"ו יצאו מרעמסס וקבצם משה בבקעה אחת לראות אם יצאו כולם ואם עכבו אחר מלצאת לא היו יוצאים ואמר להם משה אל תצאו בט"ו מרעמסס אלא בט"ו הכיבא כולם אל פרעה במקום שמקברים מצרים את מתיהם כי אמרו ישראל לא נבא עד שיתן לנו פרעה רשות ובאו לעיני כל מצרים בט"ו (שם שם ר) ומצרים מקברים מתיהם אמרו ישראל אתם גרמתם שמתו אילו הנחתם אותנו לצאת לא

משנת אברהם

סימן תתתרתמ"ב

אש של המערכה במשכן.

[א] במדבר לא זכר. אין לפרש דהכוונה על אש של המערכה, דלדך יאמר שלא ירדה אש המערכה נמשכן, הא מקרא מלת צחורה הוא, וחלל אש מלפני הדי וחלכל על המזבח את העולה ואת החללים וגו', ונזמים ס"א: אמרינו: אש שירדה מן השמים נזמי משה לא נסתלקה מעל מזבח הנושאת אלא נזמי שלמה וכו', ונזיחל כ"א: נחמלה רלה לומר דלא הו"י אש נמקדש שני, עד דמסיק: סיועי לא מסייעת, ע"ש. אצל נמשכן אין שום חולק לומר דלא ירדה אש מן השמים ונשעת המסעות היו מכסין את האש, כדאיחל הס. וצריך לומר דהכוונה על מה שנאמר נמלכים ה' — יא, ולא יכלו הכהנים לעמוד לשרת מפני הענן כי מלל כבוד ה' את בית ה' ושני נספרי הונל נרד"ק שס: ורז"ל אמרו כשאלמר כי נעקן ארזאה על הכפורת, רמז להס כי נעקן ירזאה נזיית עולמים. ע"ש. וזוה אפסר מחתאר מה שכתוב נסימן זה: נמשכן לא רלו פרזוף וכו'. כלומר, העקן, ונס זה דומק גדול.

סימן תתתרתמ"ג

מסחרת הפסח יצאו בני ישראל ונו, — בט"ו או

בט"ו, בניסן.

[א] ישראל יאלו וכו', תוכן הדגרים שרנינו סונר שני ישראל יאלו ממלרים גליל ט"ו, ואיכ מה שכתוב צחורה ממחרת הפסח יאלו בני ישראל ציד רמה לעיני כל מלרים, ריש פרשח מסעי, היינו נט"ו, וזוה מסולקת קושיית הרי אנהסם אנו עורח צחוס' קידושין ל"ז: ד"ה, ממחרת הפסח, שהקשה איך אמרינו דמה וכתוב נספר יהושע ויאללו מענור הארץ

ולפי זה היה הגם שיכלו לאכול הכל ויעיין סטחים נ"ו א' : כל יסין לא נספדו נותר במקש וחזו לכאורה שלא כחוססת הגר"א ויש לעיין בהו. תתתרתמג (א) ברכות פ' א' ויעיין.

כפרוטה לעשיר, ואף שנדיי אדם אין מחלקין בין הגזל עני או עשיר אצל נדיי שמים יש חילוק.

וברש"י סנהדרין נ"ז, ד"ה, לערל נשעתל מי לית לי, כתנ: הלכך גזל הוא — פחות משה פרוטה — אלא שאין צ"ד ישראל חקקין להשינו דנחר הכי מחיל לי, ונישראל נישראל ממי אסור, ומענר לא ענר דכתיב לא תגזול, והאיב את הגזילה, אמדי דהשנן קרי גזל ולידך לא זכר, משמע דנפחות משה פרוטה יש איסור חורה נשעה שחול ממנו, — ואפילו מחול לו אחיכ — דכן דרך בני אדם לחחול אפחות משה פרוטה — אצל מענר ענר עד שעת המחילה, איכ אין נפיח לענין עונש שמים בין הגזל עני או עשיר, דאפילו עשיר אשר יחחול אחיכ, אצל נשעת גזילה יש איסור דאורייתא, ונע"כ צריך לומר דכוונת רבינו רק לענין עונש שמיימי, כלומר, בין שהגזל הוא עני או עשיר יש איסור נמי שחלול פחות משה פרוטה, אלא דלהענישו צדי שמים, אין מענישין את הגזלן אלא אחי הגזל עשיר, כך הני מנין מדברי רבינו אס לא שניתי ולאס אין כלן מסרון מליס.

[ג] צריך לימוד וכו', נס צחוי"ג — מ"ו, כתנ: החקים המיוחדים נפסח והוא שיאלל עלי אש לננו, ונזיית אחד, ועלס לא תשנרו נו, כל אלו טעמס מנזאר כי כמו שהמלה מפני החסון שלא ה"י שס פנאי לעשות תנשיל ולחקן מחללים וכו', ע"ש.

סימן תתתרתמ"א

[א] לשון נקנה וכו', נראה דר"ל שהלפור נקרא נלשון נקנה וגם נלשון זכר, כעין שכתוב שתי לפרים חיות טהורות, נקנה, כל לפור טהורה, נקנה, וכן ונזינו נלשון זכר כלפור נודד, ומסיים שהוא כעין מלת אש המשמש זכר ונקנה, ונלשון עזרא, תהלים קג — ה, כלפור נודד, לשון זכר, ונחורה נקנה, ככה מלת זה פזורה — נקנה — רק זה תמים — זכר —.

תתתרתמא (א) מקום חלק ואולי צ"ל וכן אש הוא לשון נקבה (כמו כי תצא אש) ובכ"ו מצונו תאכלנו אש לא נטח (איוב כ כ"ו) ואולי נטח והלמד ר"ל כי נטח קאי על הלפיד. תתתרתמב (א) ר"ל כי קרן אור פני משת. (ב) באר"ג ס"ה : ולא סיגלו הכהנים בקדשים מקולם ומסוף הגר"א : ולא אירע נותר מקולם

היו מתים חחו (שם שם ג) לקיני כל מצרים ובאו בו כיום כולם אף בני יוסף שהיו בתחנתם באו לרקעסס בפ"ו והכינו עצמם בפ"ו ויסעו מרקעסס כהרש הראשון בלל שהספקות בפ"ו כהרש נפיקה ראשונה ממחרת הפסח בניסעת כולם ובליל פ"ו יצאו כולם מרקעסס כהרש הראשון זהו בליל פ"ו חחו (שם שם) ממחרת הפסח בפ"ו נמלו רשות ר"א כהרש הראשון בפ"ו יצאו מרקעסס אבל להרש הראשון ממחרת הפסח שהחזיקו פ"ו יצאו כיד רמה לקיני כל מצרים ומצרים סקברים ושרהים היו כרו שלא יאמרו תחזיר לי מה שהשאלתי לך ועוד כרו שלא ימנעו קרב רב מלצאת ר"א ויסעו קרב רב כהרש הראשון קודם כרו שלא תמנעו מצרים מלצאת אבל ממחרת הפסח יצאו בני ישראל לקיני כל מצרים ולא קרב רב.

תתתרתמו. בויקתו לי תרומה דבר מאותן שבאו מנרבה כזאתה תצדה דבר מאותו שלא נתנו ישראל אלא הנשיאים שנאמ' (שמדת לה כו) הנשיאים הביאו את אבני השוחם הכרשם והשמן ולפי שצריך להאריך בשמן המשהה מי שיעשה כן תנורת לכך איתרו [א] אבל כהנים נבחרו מחר סיני שנאמר (שם יש כד) ועלית אתה ואהרן עמך (שם שם כב) וגם הכהנים הנבשים אל ה' יתקשרו הוא אשר דבר (ויקרא י ג) בקרבי מקדש וראייה גדולה שלא באו בנרבה אלא דברים... שהרי קד ועצי שמים לא פירש לצורך מה באו אבל מעצי שמים אילך מפרש כל דבר למח בא שמן בשמים קפורת שאומר שמן למאור מפרש לצורך מה בא למאור השמים לשמן המשהה ולקטרת הסמים... בסקדי ישראל כת' (במדבר א א) במדבר סיני וכן בסקדי לוי (שם ג יד) במדבר סיני חחו לאחר מכן תורה אבל בכהנים כתיב (שם שם א) כהר סיני ולא נאמר במדבר סיני כי [ב] במדבר סיני במשכן כהר סיני ממש כהר קודם שנעשה המשכן נבחרו.

תתתרתמו. כתיב (קהלת ז יב) בצל החכמה בצל חכמה מתי לחכמה דורשים נשיש לה כסף חרי למלך אפר כסף חכם שלא ירבה אבל לכהן גדול כת' (ויקרא כא י) והכהן הגדול מאתו (א) גדלו משל אהיו לפי שכל התורות יוצאין מפי לכהן גדול מאתו במשכן לפי שהכמת המסכן בזויה אם לא יהיה כהן גדול עשיר כמסכן לא היה דבריו נשמעין (ג) אבל מלך שיש לו יותר מברי אפסגיא שלו... אבל כהן כיון שקל פיו כל הקרבנות ועל ענין המקדש היה צריך עושר שאם לא ימצא כהנים ולויים כמו שכתרו מירושלים כשלא נתנו מנהוגם ושיחיה לו עושר ישכור מי יששש ומי יבוא מים וכל [א] צורך המקדש והקורה אבל המלך אם יצא לו כסף חכם ירום לבבו אבל כשהיו עניים ישראל וגם המלך אין לו חולך ונלהם עם ישראל על הגוים כמו שאמ' (ג) משמו יריכם בגודל מלחמת ה' אבל כשהוא עשיר וישראל אומרים כמה נתפרסם ירום לבבו ולא יהיה חושש ועוד יסמוך על עושרו ולא ישים על לבו [ב] עוני ישר' ועוד כתיב (הושע ב י) ובקף הרביתי לה חכם עשו לבקל ועוד יאמח שוחו.

תתתרתמו. (א) אמ' ר' יהודה בן בתירה התורה כפתו ואתה מצלחו וכל מי שיאמר שאתה נצטרע עתיד ליתן את חרין ולמה לא נצטרע אהרן מפני שלא יאמרו בעון העגל שעשה להודיע שנמחל לו על עון העגל (ב) אליבא [א] דר' עקיבא (במדבר יב יג) אל נא רמא נא לאהרן רמא נא למרים.

תתתרתמו. כתיב (דברים ט ה) לא בצדקתך וגו' כי ברשעת הגוים האלה ה' אלהיך וכתיב (שמדת כג ל) מעט מעט אנרשט כפניך (דברים ז כב) לא תוכל כלותם מחר פן תרבה עליך חית חשדה ופי אין טוב שיחיו חיות רעות בארץ כאשר יחיו שמה האויבים (ויקרא כו ו) [א] והשבתו היה רעה מן הארץ ובק האזנות כתיב (דברים ט ה) ברשעת

משנת אברהם

סימן תתתרתמו"ח

[א] כל לורך וכו'. אין הכהן גדול משלם מחמוט נעד כל לורך המקדש והעזרה, אלא הכל נא מן הלשכה, אלא הכוונה, שאל ילטרך נשעה דחוקה ישלס מחמוט נתורת הלואה ויחזור ויגנה אחיכ מן ההקדש.

[ב] עוני ישראל וכו'. והגס שלשמה המלך היתה עשירות גדולה, עד שהיו לו ארבעים אלף אורות סוסים, אולם נלמת התרעמו ישראל ואמרו לירעס ננו: איך הקשה את עולנו וגו'. הוה היי הגרס העיקרי להתחלקות המלכות.

סימן תתתרתמו"ט

פליגתת התנאים אם גם אהרן נצטרע.

[א] אליבא דר' וכו'. כלומר, ורעיק שליט סונר כר יהודה נ"ג, וסונר שלף אהרן לנטרע, ידרוש לכך נאמר חלת נא כשל, שהתפלל גס על אהרן, והגס דלעיל מני כתיב ויפן אהרן אל מרים, ודרשינן שס נשנת שפנה מלרעתו, משמע שנתרפא קודם, דלפטר שיפרש שמשה התפלל על שניהם, ועל אהרן נענה תחילה כיו שלא יאמרו נעון העגל וכו'.

סימן תתתרתמו"י

[א] והשבתי חיה וכו'. כלומר, וכן הקושיא היא למה להס להיות יראים פן תרנה חית השדה,

ממחרת הפסח, דהיינו נט"ו, הלא ממחרת הפסח הוא נט"ו, כדכתיב ממחרת הפסח ילאו בני ישראל, נריש מסעי, והיינו נט"ו, ולפי דברי רבינו אין כאן קושיא, דהא נלמת נט"ו ילאו, ונעייכ ונומחרת אכילת הפסח ולא משחיתת הפסח, כדפירשו נתוסי סס. ולפטר דנפירוש זה חלוקים האמוראים נירושלמי חלה ג — ה, התיב רני נון נר כהנא, והכתיב ויאלכו מעבור הארץ ומומחרת הפסח, לא נשעה עשר. התיב ר"א נ"ר יוסי קומי ר' יוסי והכתיב ממחרת הפסח ילאו בני ישראל, נריש מסעי, לא נחמשה עשר. ונעייכ דרני נון נר כהנא סונר דהאי קרל דריש מסעי, נ"כ פירושו נשעה עשר, כפירושו של רבינו, וקושיית האנן עזרל כנר קדמוהו נירושלמי הנ"ל. ועיי תוסי ריה י"ג, שהנילו סס את הירושלמי הנ"ל.

סימן תתתרתמו"ד

[א] אבל כהנים וכו'. מכלן עד הכי, ורליייה משתיין למטה נסוף הסימן.

[ב] במדבר סיני וכו'. כלומר, אין מכוונתו לומר דנכל תקוס דכתיב מדנר סיני מתיחס אל המשכן, דהא כתיב ניוס הזה נלו מדנר סיני, שמות י"ט — ה, והוא טרס שנעשה המשכן, אלא נא לשלול את הר סיני, דדוקא נתיקוס שכתונ הר סיני משמעו הר סיני ממש.

התתרתמו"ח ועירות ט' א. (ב) סתורין כ"א ב. (ג) נבכות ד' א. התתרתמו"ט (א) שבת נ"ו א. (ב) שם שם.

הגוים האלה ה' אלהיך מדרשם מפניך אבל היה אם אין לה זכות אין לה קוננת אם יתרגו מאה היות מאה אחרים אינם יראים אבל כנענים לא יכרתו להם ברית ולא תחונם אמתי אשלה בהם ותדיר יכרתו ולא יקרבו ליישוב ארץ ישראל אבל פרות ביתר והזרירים אין יחשבו קצרים מן היער ועוד לנסות בהם הניחם ואם לא יחשאו ישראל תדיר יצנחם ישראל ובלא מלחמה יכרתו וישבו ישראל במקומם.

תתתרתמח. [א] כתיב (שם כ טז) לא תחיה כל נשמה (שם שם יז) כי חחרם תחריםם תו' למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות כתועבותם אשר עשו לאלהיהם אם כן למח לא יהיה בניהם ובנותיהם קטנים מאד שקדוין לא למדו אם כן אם יהיה מתיר היו קרשים כמו אנשי הצבא שתחיו כל נקיבת הזכרים קטנים ואמרו זכרים קטנים ונקבות קטנות שלא החמיאו את ישראל' למה נמיתם וכוון שחקטנים וקטנות צריכים לאמותם נחיים ועוד נשים שכבר יש להם בעל למה נמית מפתמא לא הפקירו את עצמם לעבירה ולכך למה נמיתם וחקטנים מאד כיון שצריכים לאמותם לא נמית את אמותם כי לא יוכלו לגדל את בניהם ואת בנותיהם ואמר להם משה (במדבר לא טו) החייתם כל נקבה אפילו הנדולות חבקות... הייתם מחיים רק אמותם של קטנים לבדם לגדל הקטנים הייתי אומר אחר שיגדלו תמיתו הנשים ועתה תתרגו גדולות... וכי יגדל הקטנות מאד יכולין לגדל על ידי הלב בחמה או שפחות המניקות או נשי נרי תושבים או אותן קטנות היו חודנין אבל קטנות מאד אם אתם חפצים תתרגו ותרצו. וזכרים קטנים ממימים כדי שלא ינקמו נקמת אבותיהם לפיכך (רבי' ב יג) והפיתת את כל זכורה לפי הרב הרי יהודים שהיו בדרך ופגעו בהם ליסטים ועמדו על היתודים והיהודים הרגום ויש שם גוים ויראים שמא יגידו לבניהם ולקרוביהם וינקמו מהם אף על פי שיאמרו הגוים לא נגיד [א] אין להאמין לגוים שנאמר (תהלים קסד ה) [ב] אשר פיהם רב שוא וכן מצינו ברוך (ש"א כו יא) לא יהיה איש ואשה שן יגידו לפלשתים.

תתתרתמט. יהודים גוים שעשו תנאי בניהם לעמוד אלה לאלה הנחם קוזרים בכל לב הגוים ליהודים כן יעשה היהודים לגוים ואשר כתוב (ויקרא יט טז) לא תעמוד על דם רעך כיון שמתעבר על ריב לא לו אפילו ישראל לא יעזור לו לשקר וכן גוי וישראל שעשו תנאי יחד ולא דחקו הגוים את ישראל יאמר ישראל אם לצורך יתגרו בנו אז נחיה עמכם לקורה ואם שלא לצורך מתגרים אל יעזרום וכן ישראל לישראל ראובן שרצה להרות את הגוי האותו גוי אינו רוצה להרות את ראובן יתחבר שמעון עם הגוי...

תתתרתנ. ומעמים אין איש אתי ואדרבם פוסי תיבות [א] מנשים לפי שראה שלא יתגיד מהם לא איש ולא אשה ואין בהם תועלת כל מי שחוא מהם יבא לידי רע וקלקל כל רע מעמלק וקדם שנלחמים אומה באומה רואה הקב"ה אם ראוי מהם איש שיצא ממנו זרע טוב אותו יצילו ואשר נוצל נכבד נצר בימי פתחיריב וכתוב (ירמיה נא ט) ראשו

משנת אברהם

שראה הש"ת שלא יתגיד מהם לא איש ולא אשה, כי אנשים מנני עמלק אינם מתקנלים לגרים כדליתא נוכלתא נשלא שנשנע הקנ"ה שלא לקבל גרים ועמלק, אלא הגוים שנולדו מנשי עמלק והגעלים מחומה אחרת, הם יכולים להתגיד כי הלא דין הוא דנעכו"ם הלך אחר הזכר, ימות ע"ח, ואין להגוים הללו שם עמלק אלא שם האומה של אבותיהם, לכך נל הרמז הכ"ל, מנשים" לומר שגם מהגשים של עמלק לא יולדו נשים אשר יתגידו.

ובספרי משנת אברהם ה"ג — שלא על ס"ח — דף י"א: הארכתי הרנה נדברי הנוכילתא הכ"ל, כי כבר נכתב הרנה שקשה לחלי דלמריקו נגיטין כ"ו, ונפסדהדין ל"ו, שנני נניו של המן למדו תורה ננני נרק, וגם הנלתי נדרי הא"י אריח פ" תק"ח, שהקשה מהמכילתא הכ"ל לפסקו של הרמז"ס דז' אומות ועמלק אם השלימו מקנלין אותם, וגם הנלתי שם גירפת נעל העורים עה"ת שמות כ"ח — ז, מנני נניו של נעמן — נמקום המן — ע"ש. כי שם כתנתי נלריכות, אולם לפי הכ"ל לא קשה כלל מהא דגיטין וסנהדרין דאלו שלמדו תורה ננני נרק היו מנני נניו של המן מלד אמותיהם ולא מלד אבותיהם.

ובזה נמי מתיישב מה שהקשיתי שם לפני המכילתא דלין מקנלין גרים מעמלק, ואיס שום גיירות מעולת נהם, א"כ למה אמר דוד אל הגר העמלקי, דמך על ראשך כי פיד ענה נך לאמר אנוכי מתתי את משיח הדי דמתקרא זה מנאור דדוד המלך ע"ה הרגו על שם שפיכת דמים, הלא גם נלי שפיכת דמים מחוייבים לנו למחות את זרעו של עמלק ולהרגם, ולפי הכ"ל יש לומר דאותו גר ה"י מעמלק מלד אמו ולא מלד אביו, וממילא אינו עמלקי שנהי' חיינים להרגו.

ואשר לקושיית הא"י הכ"ל שהקשה דאם אין מקנלים גרים גמורים מעמלק וכל שכן שאין מקנלין אותם כשמקנלים עליהם רק ז' מלות שאנו דורשים מהם אם השלימו, הגם שנפרי הכ"ל הארכתי גם נזה, אולם נלחת נראה דהאיסור הוא רק לקבל מהם גרים, אלא להניחם נכרים כשרים המקיימים שני

ורש"י עה"ת זכרים, ז — כ"ב, הקשה קושיא זו, ומוסיף והכתב: ותית השדה השלמה לך, אלא גלוי ה"י לפניו שעתידין לחטוא, והלאון שנסימן זה לריך תיקון.

סימן תתתרתמ"ח

[א] כתיב לא זכר, הסימן זה יש בו הסיר ויחיר, וכנראה תוכן הדברים שלכך נלטו ישראל אז על לא תחיה כל נשמה אפילו על הקטנים, מחשש שחל ינקמו מישאלל לכשיגדלו, ולא קשיא למה ימותו את הקטנים והלא יכולים לגייר אותם, דהא הדין הוא אם עשו תשובה ומתגיירין אתה רשאי לקבלם, רש"י שם נפרשת שופטים, משום דנקטנים המתגיירים יכולים לחזור עד שיתגדלו, כתונות יא, ונלחת אם הם רוצים להתגיר כשהם קטנים, נודלי דלין הורגים אותם אלא מקנלים אותם.

[ב] אשר פיהם וכו', אם זה כשהם מעונינים לומר שקר או אפילו כשאין להם שום ענין ג"כ מתנעם לומר שקר, נראה דתלוי נהא נדה מ"ה, מעשה ניוספן וכו', לתירוצא קמח דמתרץ אשר נשר חמורים נשרם, משמע אכל לשיקרא ליכל למיחש משום דלין לה נזה כל עיני, ולתירוצא נתרל דמתרץ אשר פיהם דנר שוא, משמע דנכל אופן משקר. ע"ש, ולחשש שחל יגידו לנניהם ולקרוביהם של הלסטים, נודלי דיש לחוש, דזה הוא מתנעו של עכו"ם להגיד, כדליתא נעירונין עכו"ם מיפעל פני.

סימן תתתרת"ן

אין מקבלים גרים מעמלק.

[א] מנשים לפי וכו', נראה דרנינו מפרש דמקרא זה מדבר על נקמת הדי מעמלק, כמו שכתב להלן, כל רע מעמלקי, ומרומז נסופי תינות, מנשים", כלומר, משום

את כבל ולא נרמאתה (א) שלא יצא נר ממנו מפני שקתיד לגדל ולהפיק לדניאל חנניה מרשאל וקוריה ולירמיהו וחו (איוב לו ג) ושמו דעי למרחוק ולפעלי אתן צדק.

תתתרגא. [א] תחלה בפסוקא (א) מה לחשיב לרשע (ב) ואחר כך שאינו יודע לשאול (ג) ואחר כך תם (ד) ואחר כך חכם לפי שמעליק בקדוש ולא מצדיקין וחכם יותר מתם חכם חזקיר השם ואחר מתם לא חזקיר השם לכך לא קראוהו צדיק אלא תם אבל חכם חזקיר את השם רשע כנגד חספה. שאינו יודע לשאול על המצות תם על חכבור ותחכם במשנה תורה [ב] על כולם אבל חכמים (ח) תפשו ב' מעלות ב' נרעויות חכם כנגד רשע תם כנגד שאינו יודע לשאול. תתתרגב. [א] אמרו רבותינו (א) זכות אבות תמה עד ואיש לא יצילנה מידי כי יש אוסרים כגון שאם כבר ריי לחם לאבות העולם בשכרם הרבה חרי הניחו לזרעם חובות עד מור כראית ליה ומור כראית ליה ואילו היה קושח

משנת אברהם

ונעלין נקודש, ונשנוע דהתם הוא יותר חסון ונוה שלינו יודע לשאול אי"כ החכמים נמכילתא ונירושלמי למה לא סידרו צוה הסדר, ומתרגן דהחכמים לא התחשבו עם הקדושה אלא עם המעלות, והרשע יש לו יותר כשרון ומעלה מהתם אלא שהוא מנלל את כשרונותיו להרע, וכן התם הוא יותר נעל כשרון מאשר זה שהוא שלינו יודע לשאול, ונירושלמי פסחים פרק ערני פסחים איתא טיפש נזקוק תם, ואחי שפיר טפי, נזלמת ניב תם אינו נורה כלל לרעותא, הלא יעקב אצטו נקרא נחורה תם יושב אהלים, ופירש"י מי שלינו יודע לרמות קרוי תם, אלא תם הנזכר נארנעה נים הוא טיפש, וזו היא הרעותא הכי גדולה נאדם, כי הרשע הואיל שיט בו דעה יש תקוה שיסוג מדרכו הרעה, אצל אין שום תרופה ותקוה לטיפש.

מנות ושיהיו לנו לענדים איט מנואר נאום מקום לחסור, והלא הרמזים ז"ל סם נהלי מלכים, ו — א, כתנ מפורש: אם השלימו וקנלו שזע מנות וגם קנלו המם והענדות, ואם כן אין הם גרים אלא לחם ולענדות. והכסף משנה סם, הלכה ד' כתנ: דאם השלימו וקנלו עליהם שזע מנות הרי יאל מכלל שזעה עממין ומכלל עמלק והרי הם כנני נח הכשרים עכ"ל נראה דעתו ז"ל שלאחר ההשלמה הרי הם כנני נח הכשרים ויכולים להתגיייר כשאר בני נח הכשרים, וממילא לא קשה כל הגיל איך בני נחיו של המן למדו תורה נכני נרק, ומשכחת שהם היו מיוצלי חלניהם של בני עמלק אשר השלימו עם ישראל נימי נית שני ואחר כך נתגייירו.

[ב] על כלם וכו'. הגם דלכאורה אינו מונן נווה יפה כמו של החכם השואל שאלתו על כלם מאלו שלא שאלו שאלותיהן אלא על אחת, אלא דלזה הקדים רבינו שהתם הזכיר השם, כלומר, שאלותיו הן לגמרי מסוג אחר, כלומר, הוא שאל: מה העדות והחוקים והמשפטים אשר נזה הדי' אלוהי' אהכם, שאלתו היא למה נבראתו נאופן כזה שאלו נריכים ללו מלת הדי', ולמה לא נבראתו כמלאכים שלימים נריכים לשום נג, אלא מדונקים נדנקות המוחלטת נהבורא, שמרניסים את הרעון של השי"ת נלי שום נג, כדכתיב לעשות רעיו — והדר — לשמוע נקולו, ראה מזה נשפת אחת עה"ת ממרן ז"ל מגור, נענין נדב ואניהוא, נפרשת שמיני דכתיב: ויקרינו לפני ה' אש זרה אשר לא ניה. ע"ש, וראה נהגדה ש"פ סם משמואל נשם מרן נעל איג ז"ל על הנינים אשר ניה ה' וגו', ונדרושי הארכתי. לכך אין כאן פגם נמה שהתם אומר, "אתכם" ואינו נחשב צוה כחילו הוי"א את עצמו מן הכלל כשם שאמרו רבותינו על הרשע האומר: מה העבודה הזאת לכם", משום דמתוך שאלתו של החכם שהזכיר השם, מתחורר שאין הוא רואה ח"ו להוי"א את עצמו ון הכלל, דהא שאלתו מתיחסת אל כל אופן הנריאה של האדם, ולא יתכן לפרש שכוונתו שיהי הוא נברא נאופן אחר מכל הנריאה, אלא ניב "אתכם" שהוא אומר משמע "אותנו". ולכן נהירושלמי פסחים הג"ל, וכן נהגדה של פסח נרמזים אינו הסגנון של הכתוב, וניסחו "אותנו" נמקום, "אתכם", כלומר, הגם שנתורה כתיב "אתכם" נע"כ מרהיטי שאלתו משתמע שמונו "אותנו".

ואין להקשות אי"כ מה הועילה השנועה של הקנייה שנת נקבל גרים מעמלק, הלא גם הם מתקנלים לגרים לאחר שהשלימו, ד"ל דהשנועה הועילה לענין קבלת גרים יחידים, דיחיד ועמלק הנה להתגיייר איט מתקבל, והאופן היחידי שיוכל עמלקי להתגיייר הוא רק אם הי' נשעה שאומתו השלימה עם ישראל וקנלו עליהם לחם ולענדות ולשזע מנות. וברב"ר הקושיא מני בניו של המן שאלמו תורה נכני נרק, שכנר נכתנ עליה כל כך, נזלמת נראה דאין כאן שום קושיא כלל דלאחר שפנתריני נללל את כל האומות, לא היו יודעים כלל ווי הוא מעמלק, ואפשר דגם המן לא הייטו יודעים שהוא מעמלק אלא מתוך מעשיו הרשעים הנינו שהוא מעמלק כשם שנרוד לו עכשיו ממעשיהם של הגרמנים הארורים ימת שחם לאחר שהשמידו ששה מיליונים מאחינו בני ישראל היי"ד, שהם הגרמנים מוזע עמלק הם. וכמומתי שראיתי נהרד"ק שכתנ כן ונתן סימן כי גרמניא נלרפסית עלמניא, ונהיפך אתותון עמלניא, כלומר עמלק, אלא דעד עכשיו רמו זה הי' ונוטל נספק, אצל עכשיו אנו רואים זאת נחוש ממש. ואפילו נאמר חרע המלוכה לא נתנללו כדעת הספר המנות הונא נמרדכי ינמות סוף פרק הערל, מי ידע והכיר את יוצלי חלניו של המן לאחר שנתלה עם כל בניו, ונודלי התנכרו ניניו ונכדיו והתיהדו, ככתננ נאסתר ורנים מעמי הארץ מתיהדים וגו'. ואפילו שלאחר המעשה הכירו נהם, הלא נדיענד הרי הם גרים נכל אופן, ואפילו מתנדר שנשניל איזו סנה התגייירו כמו שכתנ הרמזים ז"ל נהלי איפורי ניתה י"ג — י"ז, ולפיכך קיימו שמשון ושלמה את נשותיהן ואע"פ שנללה סודן. ע"ש, ומכל שכן כשמתנהגים כשורה כלותן שלמדו תורה נכני נרק.

סימן תתתרג"ב

תמה זכות אבות — פירוש.

[א] אמרו רבותינו וכו'. כנראה רבינו מפרש מאי דאמר שמואל תמה זכות אבות שנת נ"ה, אין הפירוש

סימן תתתרג"א

הארבעה בניו וסדרן.

[א] תחלה נפסוקא וכו'. הכוונה, נתורה כתיב נסדר: הרשע ושאינו יודע לשאול והתם והחכם, משום

תתתרג"ב. (א) שבת נ"ה א' ובפירוש רבה ויקרא ס"ו: עד פתח זכות אבות קיימת כ"ו ובילקוט שיר וסו תפסי: משנה מן המלונות בזכות אבות ובבבלי ראש השנה י"א א' : מלג על התרים בזכות אבות.

תתתרג"א. (א) ילקוט ירמיה דפו ס"ה. (ב) שם י"ג ח'. (ג) שם י"ג י"ד. (ד) זבחים כ"ו. (ה) מילתא בא פ"י דסמטנ פיית ירושלמי סוף ערבי סוכות י"ד.

לזרעם טוב אחר כך בזכותם נמצא שגם ומחסר בזכות האבות שהרי היה להם לאבות לאכול בעולם הזה ולא נחמו סמרי זכותם אלא מעט והשאירו פרי זכותם לזרעם למור כדאית ליה ולמור כדאית ליה ואילו היה נתן טובה לאחר אותו זמן היה פתם מקרן של זכויותיהם של אבות העולם שמוצנע להם לעולם הבא ומה שאמר חסידו גם קרן גם פרי לא מלאו ספק פירוש אילו היינו אובלין קרן זכות של אבות כמו שאכלנו הפרי או צדקות אבותינו האחרים ולא אבות העולם כי לא יתכן שימנו חסר בקרן של זכויות של אבות העולם.

תתתתנננ. [א] ויאכל וישת ויקם וילך ויבן קשו את הככורה (בראשית כח לר) וכי לעולם היה לו לשבת שם לאכול ולשתות כל אדם לאחר אכילה ושתיה (א) קם וחולך ר' אבות אלא אמ' לו יעקב לפה קניתי סמך הככורה ממני שאתה חולך לשוט בעולם לנאוף ולחרת עדיין. תפרש מידות אבותיך לישוב אוחלים ותקומו לך הככורה ויקם וילך אל מעשיו הרעים וכל מי שחיה אז בכור הוא היה אמוטרוסא בבית וכל צרכי הבית עליו (ב) ואחיו סכבדין אותו כמו את האב וכשראה יעקב שקשו רע אמר סמטב שאקנה את הככורה שאם יכנס קשו לעשות את צרכי הבית יפור סמון אבינו ללצים ולרעים כמחזו ויאמר הוא נתן לפזורים לכך איכנס בצרכי בית אבי (ג) ואין הקרבנות ראוין על ידו מכאן (ד) מי שבחה מצוה כגון שקושר ספר תורה או תוקע בשופר או חן קורא ואין הקהל יכולין לרחותו כי הוא אלם או קרוביו אלמים יכול איש טוב לרשותו ולקנות ממנו אותה מצוה כדי שלא יקשה המצוה המבזה את המצוה.

תתתתנננ. ויבן קשו הככורה לאחר שאכל ושתה אמר לו יעקב תפרש דרכי אבותיך ואחזור כי מקניין הככורה כיון שלכפוף תחיה נחלת אברהם יצחק ויעקב לפה אפרה לאחר... [א] כשאדם נפר מלאכה גדולה צריכה ברכה (א) שהרי לאחר שברא הקב"ה את עולמו ברכו שר העולם שנא' (תהלים קי לא) ישמח ה' במעשיו וכן כשכילו מלאכת המשכן (שמות לט טז) ויברך אותם משה וכן קשה דוד ושלמה וכן חזקיה וכן אמ' (ירמיה פ ו) אשר נפק ברם ולא היללו שלא ברכוהו וכן (שם שמו) ארש אשה ולא לקחה שקרין לא היתה ברכת נישואין ומשה בירך את ישראל ויברך אותם משה (ב) שתשרה ישיבה במשכן ואם תאמר [ב] ולמה התצרכו לברכתו הלא כבר הכפירחו (שמות כח ה) ושכנתי אלא שחיה ירא שום יגרום החטא ושם משה או בצלאל לא כיון לתקן כמו שנצטווה וקוד אק"ם שעל פי הדיבור נצטווה דוד לעשות ברכו ארתה היבסוי.

תתתתנננ. (א) אמר ר' אבא כי כהנא ברא הקב"ה את אברהם כאמצע דורות כרי שימכול דורות שלפניו ודורות שלאחריו מלמד שהצדיקים מהנים את הדורות שלפניהם ושלאחריהם יחזרו אמר (נחמיה ט ו) אתה הוא ה' האלהים אשר בחרת באברהם אצל מעשה בראשית לומר שהיה לו לבראות אברהם מיד אחר תולדות השמים והארץ והו שנתאמר (בראשית ב ו) אלה תולדות השמים והארץ (ב) כהבראם באברהם ואף העליתים שהרי סמנו אצל וצבא השמים לך משתהוים מלמד שהיה אברהם ראוי להיות מן העליתים והיה אברהם בקי בכל סתרי מעשה בראשית (ג) וקשה ספר יצירה והיה הוזה בכתובים והיה יודע לכוין כשהעליתים היו משתהוים היה הוא כשתהוה (ד) לפי שנברא העולם בזכות אברהם (ה) וברא העולם בה' לכך נזכר ה' באברהם (ישעיה נז א) הצדיק אבד ואין איש שם על לפ תחילת הפסוק ותפשו צדיק לומר שהכל עליתים ותחתיתים דורות שלפניו ושלאחריו כאברהם.

משנת אברהם

סימן תתתתננ"ד

המוציא לאור את ספרו אם מברך שהחינו.

[א] כשאדם נמר וכו'. נדפס סימן תתתתננ"ד, כתב הרב הקידול מדברי דעת זקנים תנעלי הוסי' נראשית, וינרך לוחס וגו'. דמה נלמד שהקונה דבר חדש מנרך שהחייט, עכ"ל ורלווי למי שגמר ספר וכן מי שהדפיס ספר לתת הודלות לשמו יתני על אשר זכה לכך, ונספר מור וקליעה סי רכ"ג כתב לנרך שהחייט, ולי הדל נראה לנרך נלא סס ומלכות, עכ"ל לולם מטוסה הס"ח אשר לפניו נראה דליון זה הגומר לת המלכה מנרך אלא אחרים מנרכים אותו, כעין שר העולם שנירך להקניה, וכן משה לת ישראל וכן מי שנטע כרם ולא נרכוהו פיר' שאחרים לא נרכו אותו, דל"כ, למה לא ילא למלחמה, הא נידו לנרך נכל שעה וללאת למלחמה. וראה נמניא סי רכ"ג דהקונה ספרים לא ינרך שהחייט, וראה חת"ס לוח"ס סי קכ"ו.

[ב] ול"מח הולרכו וכו'. קושיא זו מקשה נקרבנו אהרן על התורה כהניס פרשת שמיי, ותירך נ"כ שחל יגרוס החטא, והארריך סס, ודנרי רניע לל היו לפני נעל קרבן אהרן.

תמה — נאלס ולינו, אלא הכוונה הזכות של האנות נשארה תמה ושלמה, ולא יחסר ממנה כלל. אלא דמהפירות של הזכותים של האנות היתה הלאה והגנה עד ימות יהושע נן נלרי ולידך כדפליגי נזה אמורלי נשי"ס הנ"ל, ולאחר אותו הזמן הפירות נאלל אלל הקרן של זכות אנות נשאר נעד האנות מולנע ולפון לעולם הנל, ואולי רניט מפרש דנרי המדרש הונל נחוס"ס ס: לעולם זכות אנות קיימת, ע"ס.

סימן תתתתננ"ו

[א] ויאכל וישת וכו'. נמדרשות שוטת דרשו הינים הללו נלנטתו של עשו, ויאכל וישת, הכניס עמו כת של פריזים, אחר ניכול דידי וניחוד עלי, וכו'. נ"ר ס"ג, וכן ויקם וילך, מעולתו ילא, סס, וינז עשו, אלת, לרנות חסיית המתים, ועוד כללה נמדרשות שונות. ומכלן שהנרננ המנהג שהמלמד דרדקי הי רגיל לשטת ננינון מיוחד לתלמידים האעידים לומדי חומש, ויאכל וישת, נלי נטילת ידים ונלי נרכה, ויקם, ולא נירך נרכה המזון, וילך, ננלוי רלש ונקומה זקופה. ומנהג יפה זה השריס ירלח שמ"ס נלל ילדי ישראל.

תתתתנננ. (א) בראשית רבה פ"ד. (ב) שם פ"ב ודבר שמיני ק"י ל"ח (ג) וכתובי סמרי ר' סכיה מיוס נ"כ את ספר היצירה לאברהם אבינו זכ"כ ר"ם כוסריל בפירושו לספר יצירה ור"י הלשש בהקדמתו לחומשי כתב: סי תחיל לר עקבא לתוב ספר יצירה וקראתו משנת סי והפירוש על ספר יצירה ומיוחס לר"ס כהן מיהסנו נ"כ לאברהם אבינו. (ד) בראשית רבה פ"ב. (ה) מנחת כ"ט.

תתתתנננ. (א) שבת פ"א א' ב"ב פיענא ק"ג ב'. (ב) סעודת ק"ג א' רע"ט. (ג) זכתיס ק"ב ב'; עי שלא הוקם המשכן היו הבמות פותרות ונכחות בככורות וכן פירש רש"י בבראשית כ"ה ל"א ורבינו בח"י שם כתב: מעלת שררה וכבוד אחרי מות האב שיהיה הוא במקום האב לנעוג שררה על ידו אחרי והם יבזוהו כנביהם. (ד) עין שריע א"ח סי ר"ג סכ"ב תתתתנננ. (א) תולין סי א'. (ב) ספרי נהנס סיסקא קמ"ג ועין לקוט בלס רמז חשי"ע.

תתתרתנו. **א** ברכה ברכה משה כשכלו המלאכה ברכם [א] בברכת כהנים (במדבר ז א) ויהי ביום בלות משה (א) בלת כתיב כי אף הכלה צריכה ברכה כן. כ"ף משרת כמו כאשר ק' משרת אותך כ"ף כ"ף ששוקלים כמאזנים זכויות חשבים ועבירות ושרקנות חשוד לעבירה וחו (דניאל ח כז) תקלתא כמאזניא וחשתכחת הסיר באתו ענין שאדם מתלווץ יתלוצצו עליו מעשה [ב] באתו שחיה מתלווץ באחר שראה הכית והקליה כאחר ותלוד בניו כן. כ"ף למ"ד למ"ד אף נבחה כי יצר הרע מתגרה [ג] בתלמודי חכמים יותר מכולם לכן מ"ם ממ"ך אצל למ"ד לומר מה סיים מנבין את האש אף תלמוד תורה [ד] מכבה את היצר לכך אצל י' ה' ט' ב' דוקא יצר של זכות לכך ז' אצל ה' ט' ואצל ח' י' כ' לחיות כפוף כמו י' וימקט יצרו בתלמוד של תורה ויכבה יצרו במים ויצר נקרא אש שאמ' (הרשע ז ו) בכר הוא כוער כאשר להבה ופ' מ' אצל נ' מ' נז"ץ וכתוב (משלי כט כא) אחריתו יהיה מנון (ב) מ' נ' ס' ע' מ"ג"מ"ע מים חסמים עיני הרגלים כשהמים סמיכתא ורשע וסיפ כן העפירה האדם.

תתתרתנו. **א** צ"ץ ר' ראשים יש ל"ב אותיות של ב' צדק צדק [ב] צ' תשעים ר' ערפים נתנים צ' שקלים כאיש שהם צ"ץ הצאי שקלים שיש לו נוסף נפשו בחצי שקל כרפתיב כשפח מצרים פסח אחר לב' בני אדם ברכתיב (שמות יב ד) ולקח הוא ושכנו הקרב אל ביתו במכפת נפשות ובמכפת מנחות (א) אומר האומר כבש עלי נתן שלע נמצא מאחר ששלע שהוא שקל נתן במקום כבש ואני מצאיים ששני בני אדם יוצאים כפסח אחד שעתה יבא לאחד מהצית השקל הוסיף למחצית השקל בשקל הקדש מה התם (שם ל יב) לא היה בהם נגף כפקר אותם הכא נפי בתתם מהצית השקל (שם יב כג) לא יתן המשחית לבא אל בתיכם לנגוף וכבוד הייב המש שקלים רחוא י' חלקים יותר ממחצית השקל לשחוא כבוד ושקמא משום דראויין היו כבודי מצרים ללקות על כל מבל ומכא מ' מכות כרבת' בתחילה בבא אל פרעה בשליחות חקב"ה אמר לו (שם י ד) אם באן אתה לשלח את קפי (שם ר כג) חנת אנבי תודג את כנך כבורך ועתה יתנו בכורות מהצית השקל כנגד כל מכה ומכה שהן י' שהן ה' שקלים ל' מכות משום דמלאך אין מנחין בין כבורי פרעה לכבורי ישראל כרפתיב ולא יתן המשחית לבא אל בתיכם לנגוף.

תתתרתנת. ש"יין לשון שינוי יש לשנות החוק שאמ' (תהלים קיש קכו) קת לעשות לה' חסרו תורתך כגן (א) יוסף אהן לא היה שולה ספר ביד נור ומכל מקום אם יש אדם שיש לו ללכת בדרך והוא ירא לחלוץ ספר פן יגדלו ממנו חרי מוב יותר שיתן ביד נור וכמו שאמ' (ב) היה מוליך על גבי חמור קצממת אדם או ספרים לא ישוב עליהם ואם ירא שלא

משנת אברהם

סימן תתתרתנו

ברכה שבירך משה את ישראל בהקמת המשכן.

אגדה שיסג ננית אלפל מ' יום ולח"כ הסתכל בלגני שיש ונעשה סני נהור, אלל האמנס אלון תשינן על דגרי אגדה, אלל חין הדגד מונן ח"ך יעשה ר' יוסף דגד כזה לחגול נעלמו אספור מן התורה.

א בברכת כהנים וכו'. נחתם סופר או"ח סימן קנ"ו הקשה הא רנינו נעלמו אומר לעיל נסיונו תתתרתנו, שנירכס שתשרה שכינה נמשכן כמו שפירש נפרי פקודי ח"ך מפרש כלן שנירכס ננרכת כהנים. ומתוך דגמר מלאכת המשכן שהי' ניום כ"ה כסלו כמ"ש המג"ח ריש הלכי חטוכה אז נירכס משה ננרכה שתשרה שכינה וכו', ונהקמת המשכן נר"ח ניוסן נירכס ננרכת כהנים.

ג כמאמרם נסוכה נ"ב ונתלמודי חכמים יותר מכלם, וכן כל הגדול מחנירו יצרו גדול הימנו סס.
ד מכבה את וכו'. כמלאמרם אס פגע נך מטול זה משכהו לנית המדרש, סס נסוכה, וקידושין ל'.

סימן תתתרתנו

א צ"ץ ד'. כנראה כוונת רנינו דכסס שיש ל"ג נתיבות כך יש ל"ג אותיות, והן כ"ג אותיות שנאלפת ניתל, הי' אותיות של מלפ"ך ודי ראשים של ל"ג וגם נ' דגושה, — כי נ' רפה מנוי' נאלפת ניתל ואולי זו הכוונה של נ', והר"ח מנרמחא נחחילת פירושו על ספר יצירה כתנ: עשר ספירות נלימה וכ"ג אותיו הרי ל"ג נתיבות שהס י ספירות וכ"ג או הרי ל"ג ולמה נמנה הני' דגושה ולא ג, ד, ת, של נגד כפת, לא אדע טעמו ולפטר משום דל"ן שני נהמנטט כי הספרדים אינס מנטיס חי רפה. כמונן אל"ן זו אלל השערה, כי הרנה פירושים יש להעמיס דגדרי רנינו.

א דנלמת נתי"כ שמיני וכן נפסיקתא זוטרתא פרשת פקודי, יש פלגתא, מחלי נרכה נרכס משה, ונתי"כ, ת"ה סונר דנרכס יהי רלון שתשרה שכינה נמעשה ידיכס, ור"ח סונר כך נירכו, הי' אלוקי אבותיכס יוסף עליכס ככס אלף פעמיס, והס אמרו ויהי טעם וגו', ונפסיקתא איתא דתיק סונר נירכו: יהי רלון שתשרה וכו' ד"ח אמר להס יהי רלון שלל ישלוט אויב נמעשה ידיכס, שהרי המשכן נגס נמחילת המקדש, עכ"ל, ונכן אפשר שהיתה עוד נוסחא כי י"ח שנרכן ננרכת כהנים, או שהנרכה שלל ישלוט אויב הוא הוא נרכה כהנים, דנצ"כ יש נרכה שלל ישלטו המזיקים, לכן הניח רנינו שתי הדעות.

ב צ' תשעים וכו'. כלומר, אות נ' הוא מספר תשעים. ודי ערכים עתנים ל' שקלים, ככתונ נפרשת נחקהי. ערכך הזכר מנן עשרים שנה ועד נן ששים שנה — תשעים שקל. מנן חמש ועד נן עשרים שנה, — עשרים שקלים, הרי ע' שקלים. מנן חדש ועד נן חמש שנים — חמשה שקלים, הרי ע"ה שקלים, מנן ששים ומעלה — חמשה עשר שקל. הרי ל' שקלים נלוחס ד' ערכים של תיי איש. וכופר נפש של איש לכל ימי חייו אינו אלל מ"ה שקלים שהס ל' מני שקלים, אלל כסס שפסח הוא לשני נני אדם כדכתיו ולקח הוא ושכנו וגו' — כן נמי נהכופר של המחית השקל כל אדם טחן נעוד ועוד עוד אחד מישראל.

ב באוד שהי' וכו'. כעין זה ננכורות מ"ד. וליקד רנ יהודה, ע"ש. נתוס' שנחקהו ח"ך אחיו רנ הונל פד מדידי, שהי' מתלווץ על עלמו, ואולי אחיו משהיך לרנ יוסף כלומר, רנ יוסף הראה על העין הקטנה של רנ הונל ועל עין הגדולה של ר' יהודה, וליקד ר' יהודה, ולפטר דלריך להיות ננמי מחיו, לרנ הונל, כלומר, על רנ הונל, ולפטר דנעוה זה נעשה רנ יוסף סני נהור ל"ע, והגס דנר"ן פ"ח דקידושין וכן נרמנ"ן סס הנילו דיס הגדה דרנ יוסף סמי נפשי' משום דלא מני קחי דלל לאסתכולי נר מדי אמות דילי, ונסדר הדורות מניל

תתתרתנו. (א) ק"ו ב'. תתתרתנו. (א) שבת י"ט ב'. (ב) ברכות י"ח א'. (ג) הלשון הוא פסיע

תתתרתנו. (א) חומשם נשא ס"י כ"ה וחר נשא קמ"ה א' ועיין מנחה שי. (ב) עיין גרים י"ד ב'; גי'ן ספ"ך עיינו כ"ה.

יגלו או לתקנתם ישב עליהם ועוד אם הספר במקום אחר הצריך לו כמקום רחוק הרי כל זמן שאין הספר אצלו לא ידע מה בו לכך טוב לשלוח על ידו מלחיות ככל. לכך שהוא הי"ץ שלש מאות שי"ץ לשון שיני שי"ץ עומדת כפנינה כי כששיני דוד המביא את מעשיהם שינה הקב"ה את עולמו ואיכרם וכל סין וסין היה בתיבה שהיתה שי"ץ אבות (ג) שי"ץ יש לה ג' ענפים ונקרא שי"ץ כי שלש שיניו [א] הם בחיים (ד) תואר קול ומחשבת החלום בכלל מחשבתו ועוד ג' שיניו לעשות מחותיו כנח (ה) נידה לשנות חמטה בג' עממים וכן (ו) שומע בג' (ז) חזר נגה בג' מועד... (ח) [ב] ו' קלות בכל אות את, או, אי, א, או, הרי לב"ב אותיות קל"ב קלות כי (ט) לפי החשבון ששים עולם... הרי יישוב שלישי ויישוב העולם שהוא שלישי קל"ב שיני.

תתתתנ"ט. אשר לו הים הוא עשהו (תהלים צה ה) לפי שכתוב (ישעיה מד כד) נטפה שמים לכדו רקע ארץ מי אתי אבל בים לא נאמר לכדו ופסקו אחר כולל הכל (נחמיה ט ו) אתה הוא ה' לבדך אתה עשית את השמים שמי השמים וכל צבאם הארץ וכל אשר עליה הימים וכל אשר בהם וכתוב (שמות כ יא) כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר בהם וינה ביום השביעי אבל [א] ים לא הוזכר כי בששת ימים עשה אשר בשמים ובארץ וכיום ויש רבנים שבים שלא נברא לפי שמצינו לוייתן שבראו ביום ה' (א) וראשו בן ערך וסקרא מכרען (בראשית ב ג) ויכלו השמים והארץ וכל צבאם ויכל אלהים ביום השביעי אילו ים לא הטיב כי יש בריית הים שלא נברא או לכך נאמר אשר לו הים והוא עשהו והוא בראת ראשונה תמר בראתו.

תתתת"ס. (א) איוהו שפיר מרוקם אבא שאול אומר תחילת בריתו מראשו שתי קניו כשני סימן של זכוב פיו מתוך כשקורה תווייתו כעדרשה שני הוטמן כשני סימן של זכוב התוך ידיו ורגליו אין לו ועל זה ספורי בקבלה (איוב י י) הלא כחלב תתיכני וכגבינה תקטיוני לכך קצם כשקורה טמא [א] ומחיה כעדרשה.

תתתת"א. (א) שאול באחת ולא עלתה לו דוד בשמים ועלתה לו וכי משוא פנים יש בדבר אלא אמשה לך משל [א] למח הרבר רומה לליסמים שהיה מקמה ומלסמם את הכריות צוה המלך שיתפשו הליסמים ומסיתיו אמר המלך לכפרי אחר אוסימד לראש על מנת שתקיף לו כל מביב היער עם אנשיך ותפשו אותם חליסמים וחזרו שלא יברח אחד מהם כמו שעשה יהוא לטובדי העל ואם יברח אחר מהם נמשך תחת נפשו כמו שאמר הנביא לאהאב (מ"א כ מב) בה אמר ה' יען שלחת את איש וגו' נמשך תחת נפשו שלא הרג בן הרר ולא חשש אותו הכפרי ושלחו וברחו מקצתם כששמע המלך בעם ואמר נמשך תחת נפשו כך אמר הקב"ה לשאול המלך (ש"א טו ג) והמתה מאיש עד אשר טעולו רעך יונק והוא לא עשה כן אלא המל ועסק כשלה בעם הקב"ה ואמ' לו שמהל (שם שם יט) ותקט אל השלל ותקט הרע לכך העכירו ומסרו ביד שלשתים.

תתתת"ב. מעשה היה בהנמק אחר שגור בעיר מנצ"א שיהרגו היהודים או לתפוש רתם ושלח אחר התוקים ואמר תיזהרו בנפושכם שלא תנעו לממק יהודים אלא לנפם מי שלא ישתמד יהרג וזנה הונד ליהודים מיד כששמעו הקהל שגרו הכתים והשליכו סן הכתים לרחוב כל כספם וחבבם ומלכשיהם עד שהתוקים היו טרודים לשלול שלל ולפזו הנח הרבה מהם ברחו דרך הצרות לבית הקירונים ונמלטו וסמק ההנמק הדבר ושלח אחר התוקים וצוה להם אל תנעו כיהודים

משנת אברהם

<p>סימן תתתת"ד</p> <p>[א] ומחיה כעדשה. כלומר, זה הוא שיעור של חשינות כדמליט שהסרן מטמל כעדשה מפני שכל תחילת נרייתו כעדשה, חנינה י"א, וזירושלמי פ"ג סס, ולוחו הטעם האמור נשים על שיעור השרן, אומר רבינו על השיעור של מחיה.</p> <p>סימן תתתת"א-ב</p> <p>הצו למחות זרעו של עמלק</p>	<p>סימן תתתת"ג</p> <p>[א] הם נחיים וכו'. כלומר, נתיי חיו של אדם, הרי הוא משתנה נחלר, שאין תלר הילד כחלרו נתיי נגרי הקנתו, וכן הקול של אדם משתנה כננרותו ונקונותו וכן המחשבה, הילד והלעיר לין מחשבותיהם כהמנוגר והוקן.</p> <p>[ב] ראה נממקי. חנל להמקונלים דרך אחרת על דגר הנקודות, ונהיכל נקודים להספר הקי ען החיים מונה תשע הנרות, והון מן העליונות, יש ו' נקודות שנאין נגורו יי, כי כל נקודה היא יי, ע"ש.</p>
--	---

<p>[א] למה הדגר וכו'. סימן זה אינו לעלמו, כי אין בו שום תירץ על הקושיא וכי משוא פנים יש נדגר, חלל הסיוס של זה הסימן הוא לקמן נסמוך לו, והסנר הדגר הוא שתכלית הנו שליוה השי"ת והמתה מליש ועד אשה מעולל ועד יונק, היתה כדי למחות את עמלק מן העולם מחייה מוחלטת, ככתבו נחורה, כי יד על כס וגר, ופירש"י, שאין שמו שלם ואין כסלו שלם עד שימחה שמו של עמלק כלו, וכשימחה שמו יהי השם שלם והכסל שלם. ע"ש וכן הלות והתללות הנדולות שחללו אותם כל הימים הוא נעיקר עיי עמלק, כדליחא נמגילה</p>	<p>סימן תתתת"ט</p> <p>[א] ים לא וכו'. כלומר, נקרא דישעי מ"ד, נוטה שמים וגר לא סכר היום, כדלעיל, וכוונתו לדגרי המדי נרלשית ג', יום אחד וגר, ח"ר יודן שנו ה"י הקנ"ה יחיד בעולמו, שלל ה"י בעולמו חלל הוא, אחיה כרי יוסק דלמר נשני נגראו המלחכי, — חלל חככי הדי עושה כל טטה שמים נגדו, רוקע הארץ מחתי מי אחי כתיב, מי ה"י שוקע עמי נגריחתו של עולם, ורלה נחמרי חנרהס, נרלשית דרשה ח'.</p>
---	---

באותיות דר עקבא את שי"ן. (ז) סגורין ליה א' ובאדר"ג פ"ד: בשלשה דברים אדם משתנה מחברו בקול במראה ברוח ובאדר"ג: בקול בנתימה ובמראה. (ח) בבא קמא ל"ו ב'. (ו) חגיגה ד' א'. (ז) בבא קמא ל"ו א'. (ח) כל המדקדקים מונים חמש תנועות ובנקודת האשורית שש תנועות כמיש כמבוא לריש פיוסקור וצ"ח כוזר מאמר ב סי' פ': שבע מלכים יצוין

חקוני וזהו חקון צי. (ט) חסרון יש סאן ולכן אי אפשר להבין יצוין ססחים צ"ד א' חוסי דיה כל.

תתתת"ט. (א) בבא בתרא צ"ה א'. תתתת"ס. (א) נדה כ"ח א'. תתתת"א. (א) יומא כ"ב ב'.

הזרו התועים לפניו ואמרו לו מעיקרא מאי ניהא לך ולבסוף מאי קשיא לך אמר לחם מעיקרא כל זמן שהמסמן תחת ירם היה לחם טורה לחספדי מסמן גדול והגוף והיו נאנפין ונתח המסמן כלה וכבר קצים בחייהם ויחרנו מרם יעברו חוקם תודו אם לא הייתם שוללים כי אם מיד חורגים הייתם מצאיים כולם זקן בחור ובתולה ומתוך שמקצתם נאנפים היו אחרים נאנפים עתה עד שהייתם טרודים לשלול הכחורים והפריצים ובתולות ובחורות כרוח לחם ולא נשארו כי אם חוקנות וחזקנים המזוברים אותם בכבוד יחרנו כך אמר שמואל לשאול וכי בחנם אמר הקב"ה והמתח מאיש ועד אשה וגו' אלא כדי שתמצאו כולם ותמחו את שמם אבל עתה כל זמן שקמיתם אל השלל חרי ברחו ליערים ובמלמו ונעקר הפסוק (דברים כה יט) תמחה את זכר עמלק אמר השבתי לעשות מצוה ליבזה לה' אמר החסין לה' בעולות ובזבחים לכך נפשוך תחת נפשו לכך נסלו ישראל עם עמלק וזהו שאלו באחת ולא עלתה לו אבל דוד הרג עמלק כל מה שיכול אם הוא באוריה לקח בשאר פורעניות והואיל (א) ותיקן משמרות והכיא הארץ לירושלים ודצה לבנות הבית לכך עלתה לו.

תתתתרסג. (א) ר"ש"ב"ג ולא כן תני כל דבר שאין לו גירין ועצמות אינו חי יותר מששה חרשים דמי ר' יוסי ב"ר בון בשם ר' זבד אחת לשבעה שנים הקב"ה מחליף את עולמו קומקמה מתעבד ארפד ארפד מתעבד יעד ... בר שיורתה דנטא מיתעבד גדל דבר נשא חידי (ב) אימתי כומן שאינו בורע כל קומתו ער השררה וחוה שכתוב (בראשית ב ג) מכל מלאכתו אשר עשה ברא אלהים לעשות [A] לא היה צריך לומר לעשות אלא מכל מלאכתו אשר ברא אלא רסו שיש מלאכות שקריין לעשותם כמלאכה למלאכה אחרת אם כן לא היה צריך לומר אלא אשר ברא לעשות ולמה אמר אלהים לעשות לומר שגור הקב"ה במעשה בראשית על כל עשייתו שישתנו עד סוף כל. אלהים לעשות כל זמן שמידת הרין נוחגת להפרע מן עוברי עברה אבל לעתיד לבא רק מידת החיים וכתוב (ישעיה נד ז) ובדחמים גדולים אקבצך (זכריה יד ט) כיום החוה יחיה ה' אחר ושמו אחר ולא במידת הרין כל שמשמע בו עשיית פורענות לא יחיה נקרא אלא שם של טובה וכתוב (ישעיה מה טז) נשכחו הצרות.

תתתתרסד. (א) רבי ירמיה כפי קומי ר' זעירא היתה נישלת בדוקני דלמה (ב) ר' יוחנן ור' אבא בר כהנא ור' לוי הוה יתבין חוה ר' זעירא מקנמר לאילן דאגרתא וצוה לן סיפרי קמפי אמר ר' אבא בר כהנא למה את מקנמר לן שאל ואנן מציבין לך אמר ליה מהו דין רכתיב (תהלים עז יא) כי חמת אדם תודך שארית חיבות תהגוד אמ"ל כי חמת אדם תודך בעולם חוה שארית חיבות תהגוד בעולם חוה אמ"ל לוי לכשתקורר חמתך על הגנים הצדיקים רואים מה אתה עשה לחם חם מדיים לשמך אמ"ל זעירא חוה חמה חמה מהפכה לא שמענינו מיניה כלום ירמיה בני אול צור דוקניתה רחוא טב מבלתי [A] ולמה היה מקנמר לבעלי אנדה ולמה היה צוה לחן סיפרי קיסמי כי חוה עסקין בעומס החלכה באותה השעה שואלים לחם אנדות וחוה שאל ואנן מציבין לך כך שנת ר' המעשה קודם לתלמוד (ג) נמנו בעליית בית ארים בלח התלמוד קודם למעשה וכו'.

משנת אברהם

שלא ישנה הכנתו מחלוה הענין שעשהו, וכל אחד ואחד יוציא תולדתו הראוי לו מכלן ולעולם. הה"ד אשר נרא ללוקים לעשות, מחי לעשות, להוליד ולהוליא כל דבר כמותו. וראה נרמזין עה"ת שפירש לפי דרכו את הנינו לעשות.

סימן תתתתרס"ד

על האגרות שבתלמוד.

[A] **ולמה** ה"י וכו'. שטה זו של רבינו, נגועה לענין אגדה שנש"ס, הוא שונה לגמרי משל המפרשים הראשי שכלם מפרשים דהיתה התנגדות לכתיב האגדה כדאי נירושלנו שנת פרק כל כתבי, רני זעירא מקנמר לאילין דאגדתא וצוה להון „סופרי קיסוני“, והטעם ופני שהי' מתנגד לכתיבת דברי אגדה, דדברים שנעל פה אי אתה ראוי לאזורם נכתב, כדאיתא שם נירושלמי, הלא אגדתא הכותנה אין לו חלק, ופירש הפני משה, משום דמיפר נרית, דכתיב כי על פי הדברים וגו', נשלוח הלכות לא סגי נלא הכי שיש לחוש שיתיר האסור, ועוד טעם אחר שאסור משום שיש לחוש שיעזבו את לימוד ההלכות, ולנס יהי' מתוך אחר האגדות, ע"ש. אולם רבינו מפרש שזעירא נתן קדימה לעניני הלכה, וזרה לו על שפירשים אותו מהלכה נשלוח של אגדה שאין נוגעות למעשה, והוא סבר כדני שהמעשה קודם לתלמוד, כלומר, נינו מעשה כלול גם ההלכה משום שהיא מתחייבת למעשה, ונינו תלמוד כלול האגדה, שאינה כלל לנועשה אלא לשם תלמוד גרידא. אולם ר' אגל נר כהנא פסק כונו שנתנו בעליית בית נתזה נלוד, שהתלמוד קודם למעשה, לפיכך אחר

י"ג, וזה שילס לי ימוני, דלא קטלי, שאלו לאנג דאחילד מיני' המן דמלעד לישראל, וגם השואה נזמינו שנשמדו ר"ל שנת מיליין נפש מסלתה ומשמנה של אחינו בני ישראל, לא נעשהה אלא על ידי העתלקים הארורים יתח שחם חכרם, ולחלתי ה"י שאלו מקיים את אשר נלעווה אז היתה מחיית עמלק מתקיימת, וכיון שלא קיים גרם נכיייה לדורות, ואין זה מטא של ימיד החוטא, אלא מטא זה ה"י נגד הרנה והרנה דורות של העתיד. ואינו דומה למטאו של דוד, שהי רק מטא של ימיד.

סימן תתתתרס"ג

אשר ברא אלוק' לעשות.

[A] **לא** ה"י וכו'. ונדרשות אונות דרשו רבותינו על הנינו „לעשות“. אשר נרא ללוקים ועשה אין כתיב כאלן אלא — לעשות, כל מה שהי' הקנ"ה עתיד לנרא נשניעי הקדים ונרא אותו נשני, נ"ר, י"א. הונא נרש"י עה"ת, ד"א אשר נרא ועשה אין כתיב כאלן אלא לעשות, שקדמה שנת ולא נעמרה מלכתה, ר' נבייא אחר אלו הנוזיקין שנרא נפשותיהם עם שהוא נורא נופן קידש יום השנת, והעימן וכשאלרו רוח נלא נון, נתמוחה נראשית.

ובפסיקתא זוטרתה נראשית יש כמעט כדרשת רבינו נכלין: אלו הן עשרה דברים שננראו ערנ שנת נין השמעות, כי כל אלה נרא ללוקים „לעשות“ נסים ונצורות וכו'. ופירושו של ראל"ע שם איתא נוצר חדש: וצוה לכל אחד ואחד

מאלכות אסורות, ומדברי הרשב"א בתורה הבית מסע שהיתה לפניו הירסא חי ומתקיים ויערין בסוד וייד סי פ"ד. (ב) בבא קמא ט"ו א'.
 תתתתרסד. (א) ירושלמי בעשרות פ"ג. (ב) לפנינו: זעירא ור' אבא בר כהנא ור' לוי. (ג) ירושלמי תנבה פ"א היז ובבבלי פדושין פ" ב בעליית בית נתזה בלוד.

תתתתרסג. (א) תענית כ"ו א' אבל במשנה שם ריש מרקין איתא: התקינו נביאים הראשונים ב"ד משמרות ויערין ירושלמי תענית פ"ד ה"ב ובמסנה למלך פ"ד מהל ערכין ה"ב.
 תתתתרסד. (א) ירושלמי שבה פ"א ה"ג ולמינו: ר"ש בן חלפתא ויערין חולין נ"ח א': אמר רב הונא כל בריה שאין בה עצם אינו סתקים י"ב חדש ועיין השנה הראב"ד על הרמב"ם פ"ב מה'

תתתרתסת (א) לא יסוד ארם מן הפרושה ויהיזרנה (ב) [א] על השולחן (ג) מפני פגנת נשמות (ד) לא ישתח ארם מן הכוס ויתנו לחבירו (ה) מפני שאין דעת הבריות שוות (ו) [ב] אחד משמש את השנים הרי זה לא מופל עמחם עד שיתנו לו רשות (ז) [ג] לא יאמר חבר לעם הארץ מה לך כבר זה החולך לפלוני חבר שאין משלחין פהרות ביד עם הארץ. חבר שאמ' לו עם הארץ מה לך כבר זה החולך לפלוני עם הארץ לא יתן שאין מוסרין פהרות לעם הארץ. עם הארץ שאמר לחבר [ד] תן לי כבר זה ואוכלנו יין זה ואשתנו לא יתן לו שאין מאכילין פהרות לעם הארץ. היה נהדר מן חכבר אמר

משנת אברהם

לא יאמר חנר לעם הארץ הולך כבר זו ותן לפלוני חנר, שאין משלחין פהרות ביד עם הארץ. דקשה למה החוספי מלרכת, הי' די לומר אין משלחין פהרות ביד עם הארץ. (ג) חנר שאמר לו עם הארץ הולך כבר זה והולך לפלוני עם הארץ, לא יתן לו, שאין מוסרין פהרות לעם הארץ. דהינינים, לא יתן לו"י אין להם כל חונן, ונתוספתח כפשטה הגיל רואה לחוק שאם קבל את הפהרות מע"ה אסור לו לקיים שליחתו, ואפשר שר"ך לפייסו נמתן והוא דוחק גדול. (ג) עם הארץ שאמר לחנר תן לי כבר זה ואוכלנו, יין זה ואשתנו, לא יתן לו שאין מאכילין פהרות לעם הארץ. ונתוספתח כפשוטה מפרש דנין "זה" תורה שהכבר או היין טהורים הם של הע"ה, והוא יכול לקחת אותם נעמחו, מ"מ אסור שאין מאכילין פהרות לע"ה, ולא משום לפני עור, אחינן עליה, ע"ש.

ולדעתי כראה שכל התוספתח הגיל יסודה משום תשע הרואים שלא ילמדו מזה היחור למסור פהרות לעם הארץ, כעין דחמרינן בחולין י"ד. גזירה שחל יתננה לו נפני ישראל אחר ע"ש, וזוה נפרש כל הג' צוות שנתוספתח.

(א) **לא** יאמר חנר לעם הארץ הולך כבר זו ותן לפלוני חנר, כלומר, אפילו כשהכבר חתום ככלי ואי אפשר שע"ה יגע בו — כן פירש ג"כ שם נחמדי דוד — לכל זאת אסור, משום שהרואה אשר יראה שהחנר שולח כבר על ידי ע"ה, ילמדו מזה שחותר למסור פהרות לע"ה, לכך נזרו גזירה: שאין משלחין פהרות ביד ע"ה, אפילו נאופן שאי אפשר שיטמאו הפהרות.

(ג) **חבר** שאמר לו עם הארץ הולך כבר זו והולך לפלוני עם הארץ, כלומר, הכבר אינו של פהרות אלא של הע"ה לכל זאת לא ילך החנר נאותה שליחות, כי יאל מזה תקלה אם אחרים יראו שהחנר מוסר כבר לע"ה, והם יסגרו איתו כבר הוא של פהרות, וילמדו מזה שמוסרין פהרות לע"ה, כי לא ידעו שאינו של פהרות, לכן — אסור לו להסכים להיות שליח, כי לא יתן לו, פירי משום שאסור לו להחנר ליתן את הכבר לע"ה, משום שאין מוסרין פהרות לעם הארץ, ואם יתן החנר את הכבר לע"ה, הרואים ילמדו מזה שחותר למסור פהרות לעם הארץ.

(ג) **עם** הארץ שאמר לו לחנר תן לי כבר זה ואוכלנו יין זה ואשתנו, כלומר, דחיירי שהכבר והיין נטמאו אצל החנר והוא אינו יכול לאכלו או לשתוה, והע"ה, מנקה וממנו שיתן לו מאותו כבר או מאותו היין לשחר, אל יתן לו החנר, כי הרואה לא ידע שזה הכבר או היין אינו טהור, אלא יחשוב שהוא טהור ואתי ללמוד מזה שחותר להאכיל את הפהרות לע"ה, ולזה נקטה התוספי, "כבר זו" ואוכלנה, יין זה" ואשתנו, כלומר, כבר ויין שאתה החנר אין לך רשות לאכול ולשתות, וילך לאיצוד ואני אשתנו.

המאכיל באוכל במאכלות אסורות.

[ד] **תן** לי וכו'. נש"ם ע"ז ו: דיק מדקתמי לא יושט ולא קתני לא יתן ש"מ דדוקא נדקתי נחרי עברי נהרל, ודוקא נאופן כזה יש משום ולפני עור, ואיך כתוב כאן נתוספתח לא יתן, ואין לומר דהחוספי כוונתה לא לפני עור, אלא משום

שהרשות להשולל נזרתי האגדה לשלול אפילו נשעה שפוסקים נעמיני ההלכה, וכל הקדמונים שעסקו בפירושו של עיני זה לא ראו נזרי רנינו כי טרם הודפס נימיהם, כי סימן זה הוא אהטופים אשר נכ"י פארמח.

ויבריש מסכת אבות, משה קבל תורה מסיני, פירש הרע"ז שגל התנחל להדגיש שגם המוסר והמנוח שנחמכי אמת קבל משה מסיני, ועי' נחמכי יו"ט שם. ונבאורי הגר"ח ז"ל שם מליין לירושלמי פי"ג דפאה, ריב"ל אמר עליהם ועליהם גר מקרא משנה תלמוד, "ואגדה" — כבר נאמר למשה מסיני וכו', וראה מה שהארכתי בזה נפתחה למפרי ע"ה אחרי אגדהם 97 ז'.

סימן תתתרתס"ה

הנותן לחבירו פרושה שאכל ממנה.

[א] **על** השלחן וכו'. נמי דרך ארץ אוטל פ"ו איתא: לא יהי טטל את הכבר ויתלוש בו נשינו וישירנו על השלחן, ונרוקח ס' שכ"ט, ולא יאכל דנר ויתלוש בן שינו וישיר ונקעה ועל השלחן, ונתוספתח נרכי פ"ה, וישירנה לקערה מפני פגנת נשמות, ולא ישתה חם מן הכוס ויתנו לחבירו לפי שאין דעת נריות שוות. משמע דנפרושה יש משום פגנת נשמות אם חנירו אוכל רוקח, וממילא אין חילוק בין מחזיר לתוך הקערה או שיניח על השלחן את הפרושה, כי נשיניהם, יש השש שינח חנירו לאכול את ריקו ויסתכן, אצל כוס קיל לכן אין בו אלא משום תילום והיינו דוקא כשנתן לחנירו לשתות ממה שחתה נפניו אצל אם מחזיר לתוך הכוס או שותה מן הכוס אלא נפני חנירו ליכא תילום.

אולם נהתוספתח כפשטה מידידי הגאון ר"ש לינרמן הניח נשם מסי' דרך ארץ, הולאת הוגער, שגם נפרושה אין כאן פגנה אלא משום ויילום, ונשם ספר המוסר, שהגיה צי טעמים, פכנה ומיילום, ונהפסר הגיל הניח נשם האדמור"ר מחאדן ז"ל בפירושו על נוולת ר"ח הגדול, שנמתן אחר מוכר את חנירו ויודע שאינו תולה, אז אין כאן פגנה אלא נשום תילום, אצל נאנשים שאינם מכירים זה את זה יש גם פגנה כי שחל חנירו הנותן תולה והשני ינח לידי פכנה ח"ו.

[ב] **אחר** משום וכו', ראה נמתקי שהקשה דנש"ם נרכות מ"ה, וכן נהתוספתח הגיל מנולר דנחשתש לשנים אינו צריך לנטילת רשות ואוכל, וראה ג"כ צירושלמי כפשוטה הגיל מידידי הגאון הגיל מדחיק לתרץ את הס"ת. ולפע"ד נראה נפשות, דהא דחמרינן דהאשתש לשנים אינו צריך לנטילת רשות הוא כדמסיק נרכות הגיל דניחא להו — להשנים האוכלים — דחקנע להו נחונה היינו חונת זימון, ואי"כ אין הדין הזה אלא נפת, אצל נשאר אוכלין דלית נהו זימון נאמת אין השמש רשאי לאכול נלי רשות לעולם, וכן משמע נכתונות ס"ח, מר קדים פני וכו' ע"ש, וממילא נזרי רנינו מיושנים, דהא לא אמר רנינו דהאוכל הוא פת.

אין משלחין פהרות ביד עם הארץ.

[ג] **לא** יאמר וכו'. נתוספתח שם יש ג' צוות ננוגע למשלות פהרות, כמנול נזרתי רנינו והן צריכות לפירוש. (א)

מפני סבת נשמות ויזיין תמיד כ"ז ב'. (ח) ברכות פ"ה ז' ובתוספתח שם פ"ח ה"ח אבל שם איתא: כי כשמשמש שנים אין צריך נתינת רשות רק כשמשמש שלשה ויזיין א"ח ס"י ק"ע

החתרתסת. (א) תוספתח פ"ח בברכת סוכת דרך ארץ פ"ט. (ב) לפירושו לחוק חקקתה. (ג) כן הנה בתוספתח אבל ברא"ד: לפי שאין כל התעוה שוות. (ד) גם ד"ש. (ה) כן הנה בתוספתח (בדא"ד):

תן לי כבר זה הוועלנו [אבטיח שניקר אמ' לו תן לי הוועלנו] אין שנתגלה אמ' לו תן לי והשתנו לא יתן לו שאין מאכילין לארם דבר האמור לו ביוצא בו לא יחייב כופ יין לבויד האבר מן החי לפני נח שאין מאכילין לארם דבר האמור לו וקל כולם [ה] אין מברכין עליהם ואין מוזמנין עליהם (ה) ואין עוזין אחריהם אמר [ו] ואין נשאלין לעם הארץ על פהרותיו ולא יאמר לו

משנת אברהם

לאדם דבר האסור לו, דנמאכלות אסורות ונלגד האיסור של לפני עור וכן נמי נמאכלות שאין כאלן לפני עור, כגון דלא קאי נתרי עברי דנהר, יש איסור להאכיל את האדם, והמאכיל כאוכל. ולא קשה כלל מאי דאמרינן נש"ס דייקא נוני דקתני לא יושיט, דהש"ס קאי אליה דר' נתן הסוגר כר' יאשיה נירושלמי הג"ל.

מסייע לידי עונרי ענייה, אי"כ איך כתוב בתוספי זו עמה, כיונא בו לא יושיט כוס יין למיר וכי מאי כיונא בו שייך כאלן, הא לא יתן דמיירי נלא קאי נתרי עברי נהר' איך כאלן לפני עור, ונמושיט כוס יין לסיר יש לפני עור. וכבר העירתי על התוספי זו נמק"א. ונפרט שהתוספי אומרת נשתי הננות: שאין מאכילין לאדם וכי. וז"ע.

האובל מאכלות אסורות אם מברך עליהן.

[ה] אין מברכין וכי. יודע פלוגתת הרוננים והראנ"ד ז"ל נהלי נרכות פ"א — י"ט, אם מברכין על וואכלות אסורות. הרמזים ז"ל סוגר: האוכל דבר איסור בין נמוזד בין נשוגג אינו מברך עליו לא נתחלה ולא נסוף, — כלומר, נשוגג אינו מברך לנסוף, אבל נתחלה נודחי מברך, דהא אינו יודע שעושה איסור נאכילתו. ונמוזד אינו מברך לא נתחלה ולא נסוף — והראנ"ד ז"ל שם, חולק, דלא נאמרו הדברים נמשנה דנרכות מ"ה, אלא לענין זימון, אבל למה לא יברך, הרי נהנה מאכילתו. והמפרשים האריכו הרבה נדבר זה וגם הביאו מהתוספתא אבר לפיטו. והגם לדניאל פסקו הפוסקים כהרמזים ז"ל משום דהירושלמי קאי כותי, ומזה גזולה אסור לברך עליה, אבל טעמא מיהו נע, למה לא יברך נרכת הנהנין ונרכת המזון. והתשנ"ץ נחלק רביעי, (חוט המשולש) סימן כ"ט, כתב נתמיה על דברי הרמזים, דאטו מי שאכל שום וריחו נודף יאכל שום ויהי ריחו נודף יותר ומה שאמרו אין זה מברך אלא מנאץ, לא לפוטרו מהנרכה אמרו, אלא לננותו על מעשה הגזל שגזל חייטים ועשה מהם גלוסקא וכי, דכיון דהיא גזולה אפילו מנות הנרכה לניאון תמש, ולא אמרו זה להפקיע ממנו חונת הנרכה וכי.

ובצמנת מענה מנוד ליתן טעם לפסקו של הרמזים ז"ל, משום דאין אדם נהנה מואכל איסור, כדאמרינן בנכורות ל"ז. הנוכר נבר לחנירו ונמלא נבר נכור, פירות ונמלאו טבלים, יין ונמלא יין נסך, מה שאכלו אכלו ויחזיר להם את הדמים. רבי שמעון בן אלעזר אומר, דברים שהנפש קנה נהם יחזיר להן את הדמים, ושאין הנפש קנה נהם יכנה להם את הדמים, ואלו הן הדברים שהנפש קנה נהם, נבילות וטריפות ושקנים ורמזים, ואלו הן הדברים שאין הנפש קנה נהם, נכורות, טבלים, יין נסך וכי. ופירוש רש"י דכל מה שאכלו אינו נהנה להם משעה שנודע להם. ע"ש. והדברים דחוקים מאלך, דא"כ זה דוקא כשאכלו נשגבה, נוכל לומר דלאחר שנודע לו אינו נהנה למפרע, אבל נאכל מוזי, נודחי דלא שייך לומר כן, דזה נרוד דהמוכר לחנירו נבילות נתור כשרות, ולאחר שנודע הלווקח זה טריפה אכל מהם, דאין לו שום טענה לנל יכנה לו מן הדמים. ועוד הא נש"ס שם מפורש דטבל ויין נסך אין נפשו של אדם קנה נהם, והא הרמזים פוסק דעל כולם אין מברך לא נתחלה ולא נסוף.

ובתוספתא כפשוטה הניא נשם נאור הגר"א או"ח סי' תרי"ב. דכוונת התוספי נהוספת מליס שאוכלו ואשתנו דאם לא אור נפירש שרונה לאכלו ולשתותו, אין אטו חושיים בו שרונה לאכול ולשתות ענייה, כנתוס' ע"ז ו: ד"ה, מניין, ואפשר להוסיף נודר אפשר נשאלה, ויין שנתגלה אפשר לסנוט נמשמרת, כדאיתא נסוף נ"ה. לכן אין זה איסור מוחלט, ודוקא כשאמר ואוכלנו, ואשתנו דמשמע מיד, אסור, ואנטיח שניקר איתא נסוגר, ואפשר משום האי טעמא, משום שהיא איסור מוחלט ואינו נריך שיאמר ואוכלנו, ותלוי אס הוא חשוד על איסורים או לא, כנתוס' הג"ל.

ולדעתי נראה לפרש את התוספתא הג"ל שלא תקשי מאי דאמרינן נע"ז ו הג"ל דייקא נמי דקתני לא יושיט ולא קתני לא יתן, נהקדם מה שכתבתי נספרי משכ אברהם ח"א, שלא על ס"ח, דף פ"ב ד"ה, אולם, דנמכילתא פרשת נא ונירושלמי פסחים ר"ש פרק כל שעה איתא: לא יאכל חמץ לעשות את המאכיל כאוכל, ואתה אומר לעשות את המאכיל כאוכל או אינו אלא לאוסרו נהנאה, כשהוא אומר לא תאכל עליו חמץ הא להדט שאסור נהנאה, מה ת"ל לא יאכל חמץ, לעשות המאכיל כאוכל, דברי ר' יאשיה, ר' ינחק אומר אינו נריך, אי מה שרניס קליס — כלומר שאין איסורם אלא נלאו — עשה בו הוואכיל כאוכל חמץ החמור אינו דין שנעשה בו המאכיל כאוכל, ומה ת"ל לא יאכל חמץ, לא נא הכתוב אלא לאוסרו נהנאה. נגין כן כתבי לא יאכל. עכ"ל.

המתבאר מזה דפליגי תנאי נזה, ר' ינחק סוגר נשרניס גילתה תורה דהמאכיל את חנירו שרניס הרי הוא כאילו אכלם הוא נענשו, ומכאן ילפינן לכל דבר מאכל איסור, שהמאכיל כאוכל, ור' יאשיה דלא יליף חמץ משרניס הקל, נע"כ סוגר דגם נשרניס אין המאכיל כאוכל. וע"ש היטב, כי שם הארכתני נכל המקוונות שנש"ס בנידון זה.

מענה יש לומר, דר' נתן האומר נוני ע"ז הג"ל ונכ"נ, דהמושיט כוס יין לסיר ואמר מן החי לנן נח עונר נלאו דלפני עור, סוגר כר' יאשיה נהירושלמי, דאין נמאכיל דבר איסור כאילו אכל נענשו את הדבר איסור, אלא יש בו משום לפני עור נרידא, ולפני עור אלא כשאין העונר יכול לעונר על האיסור נלי זה המושיט לו, לכן מדקדק נלשונו ואומר המושיט ולא קתני הנותן, כדאיתא התם. אבל התוספי דמתאי הג"ל אלא נשיטת ר' ינחק דשתי מאכלות אסורות משאר איסורין, דנמאכלות אסורות מלגד האיסור של לפני עור, יש איסור להאכיל לאדם דבר האסור לו, ולכן לא סייתה התוספתא כיונא לו לא יושיט כוס יין לנזיך — דכתבי ולפני עור וכי כנש"ס, אלא נותנת טעם משום דאין מאכילין לאדם דבר האסור לו. וכדי להורות דאין הכוונה לאסור משום עור, שינתה התוספתא נלשונו נרישא וכתנה: הי טוד מן הככר ואמר תן לי ככר זה וואוכלנו וכי — לא יתן — כלומר, ולא קתני ולא יושיט — שאין מאכילין

ס"כ"א. (ז) תוספתא דבבא ס"ב. (ח) עין תשב"ץ טור שלישי

זא אכול זא ושרוף אלא אמריים אם כזה שאלת טמא ואם כזה שאלת פחור (ט) עם הארץ שחיה משמש בהגתו של חבר [ז] אע"פ שחבר יוצא ונכנס מתוך ארץ הושש שמא יהליף היה הוא נאמן ואשתו אינה נאמנת לוקחין חיבתו ואין מתארחין אצלו [ח] אף ע"פ שאמרו הרי הוא כשרי עם נחש בכפיפה אחת אשתו נאמנת הוא אינו נאמן מתארחין אצלו ואין לוקחין חיבתו הוא אינו נאמן אחד כבני נאמן אחד מעבריו ומשפחותיו נאמן לוקחין ואובלין [על סיוח ועושיין לו ואובל] בשביעית. [ט] ובפירות אינו רשאי לעשות כן (י) נבאי קומה ביום טוב [י] לא היו נובין ומכריזין בדרך שנובין ומכריזין בחול אבל נובין בצנע' בתוך חיקו ומחלקין על כל שכונה ושכונה (יא) כל העיר מתוקן ואחד שאינו מתוקן לקח [ואינו יודע איזה מהם לקח] הרי זה אסור כל העיר מתוקן בשר שחוטף ואחד מדבר בשר נבילה ולקח ואינו יודע מאיזה מהן לקח הרי זה אסור כל העיר מדברין יין פחור ואחד מדבר יין טמא ואינו יודע מאיזה מהן לקח אסור במה דברים אמורים כשלקח ואינו יודע מאיזה לקח אבל בלוקח מהן חשוק הולבין [יא] אחר הרוב.

משנת אברהם

וחשבתי דלא נאמר נחמי, אלא דוקא כשהחזיק הע"ה צינה, דחיישינן שמא לא יטהר מזונו והחזר יאכל אצלו לאחר שהחזר י"ה טהור, אצל כל שלא החזיק הע"ה צינה, לא נזרה נזירה זו. ונפרט שנתוספתא פ"א דשנת חיתא: שנית שמאי אמריים זב פרוש לא יאכל — וצ"ה מחירין, וא"כ הפירי דהגס דצ"ה מחירין לזב פרוש לאכול עם זב ע"ה, לכל זאת אף הם אוסרים אכילת זב עם הזנה, א"כ כל השקלה וטריח נחמי, נהא דלא יאכל זב פרוש וכו' אינה אלא אליצא דצ"ה חזן קי"ל כצ"ה.

[ז] אע"פ שחזר וכו'. יש לדקדק בלשון "אע"פ" דקתני, דהא משמע דאם אינו יוצא ונכנס אסור דיש לתושב שהמשא הע"ה החליף, וההיתר דלחי לאשמעינן הוא נהחזר יוצא ונכנס, ואם החזר יושב גם נקניעות נודחי דמותו וא"כ מה אע"פ. ואפשר דשיגרא דלישאל הוא מהמשה נע"ז ס"א. ואין השומר לריד להיות יושב ומשמר אלא אע"פ שהוא יוצא ונכנס מותר, דהתם הלשון אע"פ מיושב. והכא נמי קמ"ל דאע"פ שאין החזר יושב ומשמר, ניוצא ונכנס סגי.

ובש"ס ע"ז ס"א: תנאור דיוצא ונכנס היינו ממונה שאינו נא לקנין, פירי שאינו יודע הזמן מתי יצא הממונה.

[ח] אף על פי וכו'. כלומר, לא יסמוך על המחזר הזה לומר שנעלה הנאמן מתקוטט עמה תדיר ומזהירה על הכל, אלא הוהיל שהיא אינה נאמנת אסור. פני משה נפירושו נירושלמי דמאי, ז — ז, ואינו דומה להא דלעיל דסגי ניוצא ונכנס, דהגס דהנעל יוצא ונכנס נציתו, אצל גני אשתו לא שייך לומר שהיא יראה ממנו.

[ט] ובפירות אינו וכו'. המנחת נכורים על התוספתא מפרש שלאמנים על השניעית — כי עמי הארץ השודין על השניעית, ראה רש"י חולין ר' — ובטהרות אינו רשאי, חולם יותר מסתננים דברי החסדי דוד שם, שלאמנים על הדמאי, כי המדובר בתוספתא הוא על הדמאי, ובשניעית ובטהרות אינו רשאי. ע"ש ובהתוספתא כפשוטה.

[י] ה"ו וכו'. לא יהיו מכריזין נצית הכנסת להניח להן הנדקה כשם שמכריזין בחול, פני משה, דמאי ג — א, וכן הוא ברמז"ם ה"י י"ט, ד — כ"ו.

דבר הנגקה בשום לענין קבוע.

[יא] אחר הרוב. כלומר, נרשא, כל העיר מוכרין בשר שחוטף ואחד מוכר בשר נבילה ולקח ואינו יודע מאיזה מהם לקח הרי זה אסור, משום דכל קבוע כמתנה על מתנה, ובש"ס נאמר דין זה נחשע חניות כולן מוכרות בשר שחוטף וכו', דמירי שלקח נציתם והנית הוי קבוע, ובסיפא חייבי דלקח מן השוק ולא מן הבית, דדינו כמתנא דהלך אחרי

אלא לנרד נצית המזון אחר אכילת מחללות אסורות, וממילא נמי ידענו דאין לנרד עליהם נחילה, דהא כל עיקרי של תיוב נצית לכחילה ידענו מק"ו, כשהוא שזע מנרד כשהוא רענ לא כל שכן, נצית ל"ה, ובמחללות אסורות שאינו מנרד כשהוא שזע, אין כלן ק"ו לחיינו לנרד כשהוא רענ, והגן.

ואשר להשנת הרצ"ד ז"ל דנמשנה נציתות לא נאמר אלא לענין זימון ולא לענין נצית, הלא נתוספתא אשר לפנינו מפרש ועל כולן אין מנרדין עליהם ואין מומנים עליהם. ומה שנקטה המשנה רק אין מומנין, כבר תירץ הט"ז נסימן קנ"ו, דלרבותא נקט, דס"ד"א דאע"פ דאין מנרדין עליהם מכל מקום יטורפו לזימון כמו מי שאכל עלה של ירק דמלטרף לזימון, קמ"ל דלא. ע"ש.

[ו] ואין נשאלין וכו'. נתוספתא הנירסא: נשאלין לעם הארץ וכו', ונתוספתא כפשוטה הג"ל מנסה דנברי רבינו נכאן: ואין נשאלין לע"ה על טהרותיו "לא" — ולא נרים "ולא" והוי"ו נכפלה מסוף המלה טהרותיו. ופירושו: אין נשאלין, אין מוזקקין להשיב על שאלת ע"ה בנוגע לטהרות, אלא אם הע"ה שאל, על התכס להשיב לא נרדך הוראה: לא אכול לא ושרוף אלא משיב לו כמלמד הלכה: אם כזה שאלת וכו'.

וגם מכלן רחי למה שכתבתי נחילת הסיומן, שכל דברי התוס' נשנית כנגד אחרים הרואים שלא ילמדו לטעות, שעמי הארץ נאמנים על הטהרות, ולכך אין להשיב להם נרדך הוראה: לא אכול לא ושרוף, כדי שלא יטעו השומעים שאנו מחמייים להם לעמי הארץ על הטהרות.

ול"י התוספתא הג"ל הוזהירה בכל הדינים הג"ל ותכליתם כדי שלא יטעו הרואים ויסדרו שלאמנים עמי הארץ על הטהרות יש להקשות על מה דאמרינן בשנת י"ג כיוצא בו לא יאכל זב פרוש עם זב עם הארץ שמא ירנולו אצלו, ומסיק שם, אלא שמא יהא רגיל אצלו ויאכלנו דברים טמאים צימי טהרות, כלומר, כשיטהר הפרוש מזונו, יאכילנו העם הארץ דברים טמאים ע"ש. ואמאי לא אמרינן דחיישינן שמא ירנול העם הארץ את החזר לאכול אצלו, ואפילו יאכילנו טהרות, אצל הרואים ילמדו מזה שהעמי הארץ נאמנים על הטהרות כשיראו את החזר אוכל ניהד עם העם הארץ.

אולם נראה דהא דלא יאכל זב פרוש עם זב עם הארץ, היא אחת מהגזירות של י"ה דבר, וכן כתבו התוס' בשנת י"ז: ד"ה, הניחא, דנזירה זו היא בכלל דלא יאכל הזב עם הזנה. ע"ש. ואפשר דקורס י"ה דבר לא נזרו עם אוכל החזר עם העם הארץ, דהרואה יצין שהחזר מדקדק היעז טרם שאוכל וידע שאין השש טומאה נמאכלו, מה שאין כן נהדינים הג"ל.

ובספ"ר שפת אחת הקשה, דממסקנת הסוגיא משמע דיש חיבור לחזר לאכול עם עם הארץ דחיישינן שמא יאכילנו דברים טמאים, וזה נסתר מכמה משניות, ע"ש.

ס"י כ"ט. (ט) תוספתא דמאי פ"ג. (ז) שם שם. (יא) שם פ"ד.

תתתרתסו. (א) כתיב (יואב ב יח) בין האולם ולמזבח יכבו הכהנים משרתי ה' כשהוא אומר כהנים למת אמר משרתי וכי אינו יודע שהם משרתי אלא למעוטי [א] בעל מום ושאינו רחוק ידים ורגלים ופרועי ראש שאין נכנסין בין האולם למזבח.

משנת אברהם

בין האולם והמזבח, ונע"כ דנכנסין לשם הקודש רחיקת ידים ורגלים. ודוחק לומר דלנורך רחיקה מותר, ושלל לנורך אסור. ועוד משום דהוא מונה רק אלו שהן נאזהרה ולוקין עליהן, אבל רחוק ידים ורגלים אינו נאלץ אלא נעשה שיש נה מיתה בידי שמים, שם פ"ה — א, אבל יש לדקדק למה לא ונה רנינו שתוי יין וקרוע נגדים, ונפשטות נראה דלא נחית רנינו נכאן להלכה, אלא לרמוז דאיסור זה יש לו אסמכתא מקרא דיואל, וגם נראה דאין דעתו כדעת הרמז"ם אלא כדעת הרמז"ד דלפניו מן המזבח עד האולם אינו אלא מעלות דרנן ולכך הוא ז"ל מסמיכו אקרא דיואל, דאי יש בו איסור דאורייתא וגם מלקות כשיטת הרמז"ם למה לי לאסמוכי אקרא דיואל.

אלא דמה שכתב רנינו דשאינו רחוק ידים ורגלים אינו נכנסין בין האולם ולמזבח, הוא לכאורה כנגד המשנה דכלים הנ"ל דרק ההיכל מקודש לענין זה שאינו נכנס לשם אלא רחוק ידים ורגלים, ונע"כ ז"ל דכוונת רנינו הוא לדברי רבי יוסי נמשכה שם דלענין זה שווה בין אולם ולמזבח להיכל, או דסובר דת"ק ור"י פליגי לענין איסור דאורייתא, אבל משום מעלה דרנן גם ת"ק מודה דאין נכנסין נלי רחיקת ידים ורגלים.

שיטת הראב"ד והרמב"ן ז"ל בדיון שתוי יין ופרוע ראש הגבנסים למקרא.

והראב"ד ז"ל כנראה לא השיג על הרמז"ם ז"ל אלא על מה שפסק דמזבח ולפניו דיעו כמזבח, משום שהראב"ד ז"ל סובר דמן המזבח ולפניו שאינו מקום עבודה, ליכא איסור דאורייתא אלא איסור דרנן משום מעלה, אבל על פסקו של הרמז"ם דאף על פי שלא ענד עבודה הרי זה לוקה, אין הראב"ד חולק, והא דלא השיג הראב"ד כלל נפ"ו דניחא דנעל מום, הגם דשם הרמז"ם כתב דלוקה אס נכנס מן המזבח ולפניו, משום שכבר השיג דבין זה נפ"א, הג"ל.

אלא דזה אי אפשר, דאם מודה הראב"ד דנכניסה גרידא, נלי עבודה, נמקום המזבח יש בו איסור של מלקות, איך יחלוק על הרמז"ם נכנס בין האולם ולמזבח, הא כל היכנס בין האולם ולמזבח נע"כ עובר את השטח שבו נמצא המזבח נעזרה, אלא ע"כ דהראב"ד סובר דעל הכניסה גרידא למזבח חייב מלקות, ועל עבודה נמזבח חייב מיתה בידי שמים, ועל הכניסה להיכל גרידא חייב מלקות, אבל בין אולם ולמזבח אינו אלא מעלה דרנן.

ובעצם הענין כבר הקאו המפרשים נהגך דינים, דאין יתיבג המקרא על פי פשוטו. הא נחורה כתיב ויקרא י — ט. יין ושכר אל תשת אהה ונניך אהך נבואכם אל אהל מועד ולא תמותו וגו', אי"כ עיקר עוגש מיתה כתיב מפורש נבואכם אל אהל מועד ולא נעבודת המזבח נעזרה, אלא שרבותי לתוד עשה את המזבח כאהל מועד, מדכתיב נרחוק ידים נבואכם אל אהל מועד ירחו מים ולא ימותו, או נבשתם אל המזבח, הוי אומר דנבשתם אל המזבח הייט עבודה חמוד כניאה אל אהל מועד, אבל למה לא יתחייב שתוי יין מיתה נכנס לאהל מועד, הא עיקר קרא כתיב נני שתוי יין נבואכם אל אהל מועד ולא ימותו, וזיותר נפלאים דברי הרמז"ן ז"ל סובר דאפילו נביאת שתוי יין להיכל נעמו אינו חייב מלקות אלא משום ניהא רקנית, והגם דנאזהרה מפורש נבואכם אל אהל מועד.

הרוב וראה ניו"ד סינון קיד — ז, נרמ"א, נדבר שרגילות הכרים לערנ נוססת יין שהוא דרנן, אסור לקנות מהם ננתיים דכל קנוע כמע"מ, אבל אס נאים הכרים למכור נשוק, אזלינן נתר רונא, דאם רונ הכרים אין מערנין יין מותר לקנות, ואס לאו אסור, והגר"א ז"ל שם זיין להתוספתא אשר לפנינו, כלומר, דנדר הנמכר נשוק דיע כמנאל נשוק, ראה תפס שמואל נתום הנ"ל.

והגאון מהר"י ז"ל מקוטנא נספרו ישועות מלכו, קרית ארנע, מעשר, י"ג — כ, נסוף הדנור הקשה מתוספתא זו על הרמז"ם ז"ל שפסק נה"י איסורי ניהא, י"ה — ט"ו, ננתעברה נעיר אפילו לא ה"י שוכן שם אלא עכו"ם או חלל אהר, הרי זו לא תנשא לכחלה לכהן, שכל הקנוע כמע"מ, הרי דפסק דכל העיר מקרי קנוע.

ולדעתי אין כאן אום קושיא על הרמז"ם ז"ל וכבר הארכתי נדיון זה נספרי משנת אברהם ח"ג, שלל על ס"מ, דף נ"ג, ומדינא ה"י לט לומר מרונא פריש אפילו כשהלכה היא אלאם אלא דשאי תמוס דמעלה עשו ניוחסין, ונאמת הרמז"ם לא אסר שם אלא לכחלה, ע"ש היטב נספרי הנ"ל כי קשה להעתיק עוד פעם את כל הכתוב שם.

סימן תתתרתס"ו

בעל מום שאינו רחוק ידים ורגלים ופרוע ראש.

[א] בעל מום וכו'. הרמז"ם ז"ל נהלכי ניהא מקדש א — ט"ו, יראה לי שכל כהן הכשר לעבודה אס נכנס מן המזבח ולפניו והוא שתוי יין או שכור משאר המשכרין, או פרוע ראש או קרוע נגדים כדרך שקורעין על המתים אף על פי שלא ענד עבודה, הרי זה לוקה, הואיל והוא ראוי לעבודה ונכנס נשעת עבודה מנוול ככה, והרי הוא מותר שלא יכנס עכ"ל, והראב"ד ז"ל השיג על זה וכתב: אי"א לא מנאחיו אלא כשהוא קרנ למזבח שכך שט נתורת כהנים ננבואכם אל אהל מועד, אין לי אלא אהל מועד, וניין לעשות מזבח כאהל מועד, ת"ל אהה ונניך אהך וגו', וכן יניאה כניאה מלאת, מכל מקום מזבח קאמר, אבל לפניו מן המזבח ונעלות דרנן הם ואין נהן מלקות ולא מיתה, עכ"ל ונפרק ו' — א, כתב הרמז"ם ז"ל, כל כהן שיש בו מום בין מום קנוע בין מום עובר לא יכנס לתקדש מן המזבח ולפניו, שנאמר אל הפרוכת לא יבוא ואל המזבח לא יבא, ואס עבר ונכנס לוקה אע"פ שלא ענד, ואס ענד נמקדש פסל וחלל העבודה ולוקה אף על עבודה, שנאמר אשר יהי"י בו מום לא יקרב, מפי השמועה למדו שאזהרה זו שלא יקרב לעבודה, ועוד אי"ה נדבר להלן מדברי הרמז"ם והראב"ד הנ"ל.

והג"ה רנינו מונה ג', נעל מום, ושאינו רחוק ידים ורגלים, ופרוע ראש, והרמז"ם ז"ל, מונה ד', נעל מום — נפ"ו, שתוי יין, פרוע ראש, קרוע נגדים, ולמה לא מנה הרמז"ם ז"ל שאיט רחוק ידים ורגלים, משום דנמשנה כלים א — ט, מפורש: ההיכל מקודש ממנו שאין נכנס לשם אלא רחוק ידים ורגלים, כלומר, אבל מן המזבח ולפניו עד האולם, אין הדיון של רחוק ידים ורגלים, שהוא פלוגת ת"ק ורני יוסי שם נמשנה, וגם אין אום סנרל לומר דבין אולם והמזבח יש איסור נאלל רחוק ידים ורגלים דהא הכיור שמתנו מקדשין את ידיהם ורגליהם ה"י עונד

תתתרתסו. (א) יעויין ובחיים ב' א.

וראייתו נקריה ספר למנייט, שכתב נריש הלי ניהת מקדש. דילפינן זאת מדכתיב סס ויקרא י — ט, ולהגדיל בין הקודש ובין החול, כלומר, דעיקר החיוב מיתה הוא על שהוא שיכור וענד עבודה קדושה, והוא אינו יודע אם ענד עבודה של קודש או של חול. כנראה שנס הוא ז"ל הרניש נזה ורולה ליכא את המקרא כפשוטו.

אלא דנני רחון ידים ורגלים קשה יותר דהא התם כתיב שמות ל — י"ט, ורחצו אהרן ונגיו מחטו את ידיהם ואת רגליהם. ננואם אל אהל מועד ירחצו מיס ולא ימותו או נגשיתם אל המזבח לשרת להקטיר אשה לה, ורחצו ידיהם ורגליהם ולא ימותו. אי"כ מפורש נחורה דיש מיתה על כניסה לאהל מועד נלי רחון ידים ורגלים, ונס על העבודה נחוצה החילון, דהא מפורש או נגשיתם, או המחלק, ולכל זאת אין חיוב מיתה נידי שמים אלא על העבודה ולא על הכניסה להיכל.

וכן נראה דכל הילפתא דאין הפסוק של שחוי יין מדבר אלא בעונד עבודה, היא נני רחון ידים ורגלים, דסס דרשינן נחרי"כ, הוצא נרש"י עה"ת, ננואם אל אהל מועד, להקטיר שחרית ובין הערבים קטורת או להזות מדס פר כהן המשיח ושערי ע"א. כלומר, דינן לשרת ולהקטיר הכתוב אחרי או נגשיתם אל המזבח מתיחס נס אל ננואם אל אהל מועד דלמעלה מחטו. ובכן אין כאן איסור של עוגש מיתה נידי שמים אלא דוקא בעונד עבודה נהיכל, ואיסור מלקות נתי ליכא דהא אין כאן לאו.

ובזה מתחוררים דנרי רש"י עה"ת סס שמות ל — כ"א, ולא ימותו — הכתוב סס שנית אחרי או נגשיתם — לחייב מיתה על המשיח נחוצה ואינו רחון ידים ורגלים, שהמיתה הראשונה לא שחטו אלא על הנכנס להיכל. עכ"ל, כלומר, אלמלא נכתב ולא ימותו שנית, הייתי אומר דהפירוש נקרא הוא דהחיוב מיתה הוא רק כשנכנס להיכל להקטיר שחרית ובין הערבים וכר נלא רחילת ידים ורגלים, או אולי הייט אמורים דקרא קאי נ"כ על העושה עבודה נחוצה החילון ואח"כ נכנס להיכל, אכל עבודה נחוצה החילון נלי כניסה להיכל אינו חייב מיתה, לכך נכתב מיתה שניה.

ומעתה נראה דרבותינו למדו שחוי יין מרחון ידים ורגלים כדלעיל, כסס שהדין נני רחון ידים ורגלים דאין האיסור מיתה אלא בעבודה, דסס כתיב לשרת ולקטיר, כך נתי נני שחוי יין אינו חייב מיתה אלא בעבודה, היינו נהיכל נחקטיר שחרית ובין הערבים וכר ועשרה כשענד ע"ג מזבח. אלא דהרמזים ז"ל סונר וכנראה נס הראנ"ד מסכים לזה כנ"ל, דהואיל דנני שחוי יין כתיב לאו, הלאו הזה נמקומו עמוד נס על ניהא להיכל נלי שום עבודה, ודוקא לענין חיוב מיתה נידי שמים למדין מרחון ידים ורגלים דדוקא בעבודה יש עוגש, אכל לענין לאו לא שייך למילף שחוי יין מרחון ידים, דהא שאני רחון ידים דאין סס לאו כלל. ופלוגמת הרמזים והראנ"ד הוא רק לענין אם יש חיוב מלקות נשחוי יין ונשחוי נין האולם ולמזבח.

ובתוס' סנהדרין פ"ג כחנו נמפורש דלשרת קאי נתי אננואם, אולם נסס התוספתא הגיאו סס דנהיכל הנכנס אלא רחון ידים ורגלים חייב מיתה, אפילו נלא עבודה, ע"ש. ובתוס' יומא ה" ד"ה להציל, כתבו ע"כ כהתוספתא הגייל ופליגי ארש"י עה"ת הגייל שכתב ננואם אל אהל מועד להקטיר, ע"ש. וראה נהר"ש כלים א — ט, שהאריך נזה.

אולם להרמזין ז"ל נספר המזות ל"ת ע"ג, שצוה אחרת, והוא ז"ל סונר שאין הפיר' נספרה ומניין שאינו חייב נשעת עבודה, היינו נזמן שראוי לעבודה, היינו ניוס, אלא הפ"י הוא כשחטו אלא יעשו עבודה פרועי ראש ושחוי יין וכר אכל כשלא ענד עבודה אין נז מלקות, ומה שנינו נפשיא דכלים נין אולם ולמזבח מקודש מחטו שאין נעלי מומין ופרועי ראש נכנסין לשס, אינו אלא מעלות דרננו, ע"ש. נמלא דהרמזין

חולק על הרמזים נחרי"כ, שאין שום חיוב של מלקות לא נכנס שחוי יין להיכל אם אינו עונד. וכש"כ נין אולם ומזבח, ונלמח נראה לפע"ד דהאי דינא אם חייב מלקות נשחוי יין נכנס למקדש ולא ענד, תלוי נטוספתא, דנכריחות י"ג. אכל דנילה קעילית ושתה דנש או חלנ ונכנס למקדש ושימש לוקה. וכחנו החוסי' סס, דאינו חייב אלא נשעת עבודה, — כלומר, לא שעות עבודה דהיינו ניוס, אלא נשעת עבודה מחש — ונגליין הש"ס סס כתב דמדברי החוסי' נראה שלא הי' נגירסתס ננתי ושימש וכן נש"ס סיר וסנהדרין וניחא ליחא, אכן נשנעות איחא: וענד. וראה נחוס' יו"ט כריחות נ"ג. ונס על מה שפסק הרמזים נפ"ו הגייל דנעל מוס לוקה על הכניסה נלא עבודה, חולק הרמזין ז"ל נחלה פ"ט, וסונר דדוקא על עבודה יש איסור ולא על הכניסה נרידא, ומניא ראי' מהא דסוכה מ"ד, כהניס נעלי מומין נכנסין נין האולם ולמזבח כדי ללמח נערינה, כלומר, משום דכניסה נרידא נלי עבודה אינה אלא מדרננו לכך החירו משום ערנה, ועוד מניא ראי' מהא דעירובין ק"ה. מתוך נלמח אף אל הפרוכת לא ינא יכול לא יהיו כהניס נעלי מומין נכנסין נין האולם ולמזבח לעשות ריקועי פחים ת"ל אף חלק. ע"ש, כלומר, הרמזין מניא ראי' מהש"ס הגייל דהקרא נא להחיר ניהא רקנית לשס תיקון המקדש. אכל לאחר שאין זו ניהא רקנית אלא לנורך סונר אין איסור נוסף על זה, מה שסייס הרמזין סס נספר המלות, דאפילו לייס וישראלים נכנסין לנורך תיקון הצית, וכן ראי' נשער המלך, כלי המקדש י"ד, שמפרש דברי הרמזין כנ"ל, דסס איחא לשיטת הרמזים דאפילו נין האולם והמזבח דליכא משום ניהא דרקית, ואפילו הכי יש איסור כניסה, אי"כ נתי למשום נורך הננין אין כאן ניהא דרקית, אכל דנר זה מועיל שלא יהי איסור משום ניהא דרקית, אכל מה מועיל זה להחיר את הכניסה נין אולם ולמזבח שאין טעמה משום ניהא דרקית. ע"ש, ולשיטת הרמזים נע"כ דאין זו קושיא דכסס שהותרה ניהא דרקית כך הותר האיסור ש"ס נהכניסה נרידא.

ורדעתי יש לומר, לשיטת הרמזים ז"ל הגייל דהאיסור של כניסה הוא דוקא נשעה הראוי לעבודה, והיינו למעט לילה, כמו שכתב הכ"מ נהלכה ט"ז דנליה שאין עבודה ע"ג מזבח אין האיסור כניסה נין אולם ולהמזבח, אי"כ נזמן שנריכים להכנס לריקועי פחים, ואין כהניס תמימים שיעשו זאת, נודאי שיכנסו נעלי מומים נליה ואין כאן שום איסור של כניסה, אלא דינטרכו להכנס לתוך ההיכל לחפות את הכותלים, אחי קרא לנשחטינן דאין כאן משום ניהא דרקית, ולא קיאי קושיות הרמזין הגייל מה מועיל נורך הננין לענין איסור כניסה, דלאיסור כניסה לשיטת הרמזים אין נריך כלל קרא להחיר, משום דאפשר לעשות נהיתר נשעה שאין ראוי לעבודת המזבח. ואין לומר דאיסור לתקן את הננין נליה, דהא זה דוקא נזמן הקמת הננין דכתיב וניוס הקיס את הושכן ניוס מקימין ולא נליה, רמזים נית הנחירה א"ג.

טמא ובעל מום איזה טמא נכנס

ובעירובין ק"ה, סס פליגי טמא ונעל מוס איזה מהס נכנס חד אחר טמא נכנס וחד אחר נעל מוס נכנס, ונרמזים הלכי נית הנחירה, ז' כ"ג, יכנס נעל מוס ואל יכנס טמא שהטומאה דחוי נלנור, והמשנה למלך סס מקיים נירסת המנייט נקריה ספר, טמא יכנס ואל יכנס נעל מוס שהטומאה דחוי נלנור, ע"ש. והנה הפסוק אף אל הפרוכת לא ינא, כתיב נעלי מוס, כל איש אשר נז מוס מזרע אהרן וכר, ויקרא כא-כא, וההיתר ילפינן נש"ס מנין אף למעט, ואי"כ למח נלמח שנא להחיר את הטמא ולא את נעל מוס. ונדומה לזה הקשה נשער המלך, כלי המקדש, י"ד, על הרמזין ז"ל דסונר דהאיסור הוא רק משום ניהא דרקית, והכתוב נא להחיר לנורך ננין

תתתרתסו. כתיב (שמות י"ב) ויבא אחריו וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חתן משה לפני האלהים (א) ומשה היה משמש (שם ש"ג י"ג) [א] ויהי מסחרת וישב משה לשפוט את העם אבל [ב] ביום שאכל לא רצה להודות לכך (ב) רב לא היה מורה מיכאם סבא לחברא ובתיב (ייסויה כא י"ב) בית דוד וגו' דינו לבקר משפט ולמה ביטל משה מלשבת בדין והיה משמש ולא עסק בתורה בדין הוא למד מאברהם ברכתיב (בראשית י"ז) ואל הבקר רץ אפרים ויקח בן בקר רך ושוב ובתיב (שם ש"ג ח) והוא עומד עליהם תחת העץ ואכלו וכו' לא היה לו משפט לעסוק בתורה. אלא לפי שהיה בתוך האכילה בעלי תריסין חקנים שקומק חדין תלוי בחן אמר משה לישראל כשבאו אליי לשפוט (ג) אין רך חידר אלא אחר שנא' (איוב כ"ג י"ג)

משנת אברהם

המונח נהלכי ט"ו, כשנכנסו ולא ענדו שום עבודה, דיש בו חיון מלקות, הוליד הרמנים ז"ל מתויכ פרשת אמור מקרא דאך אל הפרוכת לא ינא, דליתא שם פרק ג"י אס נאמר על הפרוכת למה נאמר על המונח וכו'. והלא שם לא כתיב אהה ונניך אהך, ומתיכין הוליד הרמנים ז"ל דינו דוקא נכהן הכשר לעבודה.

ואלמלא דנרי הראשונים הי' נראה למד דכל הדיון שכתב הרמנים ז"ל נהלכי ט"ו נלשון יראה לי — כלומר, שאינו מפורש נשים אלא שגראה כן מדנרי הש"ס — הוליד הוא ז"ל מהא דלמרינן נננא מניעה ל': נעל מיני ר' יוחנן מרבי, חסמה מנתון מהו, נדישו אמר רחמנא והא לאו נדישו הוא, או דילמא לא תידוש נחסימה אמר רחמנא, א"ל מנית אנך אהה למד — כהן הי' ר' יוחנן, רש"י — יין ושכר אל תשת אהה ונניך אהך ננואכס, ננואכס הוא דאסור, הא מישתא ומיעל שרי, ולהנדיל בין הקודש ובין החול אמר רחמנא, אלא מה התם נשעת נראה לא תהא שכרות, הכא נמי נשעת דשה לא תהא חסימה. פירש"י: להנדיל בין הקדש נחריי כתיב, משועה כדי שידע להנחין בין עבודה קדושה לחוללת, ואי שתי ועיל, מ"מ שיכור הוא ולא ידע להנדיל עכ"ל, וכלאן נשמע נדלותו קרא נאמרו שני דברים, (א) ולא תמותו, והיינו כשעושה העבודה, דאס אינו עונד צדאי דלינו חייב מיתה. (ב) ננאכס אל אהל מועד, יהי הכהן מנחל נננא שידע להנדיל בין הקדש ובין החול. ואס שתי יין עד שלא ידע להנדיל הרי הוא עונד על הללו של יין ושכר אל תשת ולוקה, אע"פ שלא ענד עבודה, דלכ"כ הוי"ל, ולא יחללו את מקדשי, מאי זה שאמרה התורה כאן ולהנדיל בין הקדש, אלא כפשוטן של דברים נשעת נראה — הרי דעל הניאה גרידל נלי עבודה קפיד קרא — לא תהא שכרות. וזה דוקא נכהן הכשר לעבודה. דהא התם כתיב אהה ונניך אהך, ומיניי ילפינן מה אהה כשר וכו'. ופרועי ראש וקרוע נגדים ילפינן משתיי יין. כדליתא נסנהדרין כ"ג: ע"ש, וראה נהראנך שם הלכ' ט"ו ותראה שהשחמש נאותו לשון של הנמי הכ"ל, ונודאי שהוא ז"ל ידע שגם הרמנים ז"ל הוליד את דינו מש"ס הכ"ל אלא שהראנך מפרש אהת נכוונת הש"ס הכ"ל.

סימן תתתרתס"ז

אם מותר להורות לאתר אכילה וביום הענית.

[א] ויהי מנוחרת, וכו'. רבינו נופרש ויהי מנוחרת, מנוחרת של הסעודה, ונמכילתא אמרו מנוחרת יום הכפורים, ע"י רש"י עה"ת ונאנן עזרא. ולכן דנקטינן הפירוש של ויהי מנוחרת יום הכיפורים, אין כאן שום ראי' לאסור הוראה ניום שאכל.

[ב] ביום שאכל וכו'. נעירונין ס"ד. ר"י אמר שמואל שתי נדיעית יין אל יורה, ורב נמתן אמר כל כמה ללא שתינא נדיעתא דחמרא לא יללא דעתאי. משמע עכ"פ דלין להורות ניום שמתענה. ואולי אין הפיר' נדנרי רבינו שאין

נראה ריקנית, אי"כ לווה יהי' נותר לטווא ליכנס, הלא טווא הנכנס אין איסור רק נשום נראה ריקנית אלא נשום שהוא טמא, דהא חייב כרת אפילו נכנס לעזרת ישראל ושם אין איסור נשום נראה ריקנית, והניח נל"ע. ולפי הכ"ל אפשר לומר, משום דלפי הטעם שכתבנו דהאיסור הוא נשום נראה ריקנית להיכל, הן לפי הרמנ"ן, והן לפי הרמנ"ס, משום דנודאי להרמנ"ס לא יכנסו ניום אלא נלינה, אי"כ לווה הן קרא "אהך" להחיר נכאון נראה ריקנית, מאי נראה ריקנית הוא, הלא הוא נא לנורך תיקון הננין, ונע"כ דקרא אחי להחיר איסור טספ והיינו נראה טמא נהיכל דטומאה הוא איסור טספ שעליו נא קרא ד"אהך" להחיר, אלא להחיר נעל מוס שאין נא אלא איסור דנראה ריקנית לא אינטריך קרא דהא אין כאן נראה ריקנית. אלא דאי"כ קשה למה כתבה התורה את הכינ "אהך" נענין נע"מ ולא כתבה נענין טמא, ולכן אמר הרמנ"ס — כפי הנוסח אשר לפנינו — יכנס נעל מוס כלומר, דקרא נודאי אחי להחיר רק כינסת נעל מוס דניי נושעתי קרא ולא להחיר טמא, נזון שיש שם נעל מוס והטעם דעדיף נעל מוס מטמא, דטוואה רק דחוי ולא הותרה נננור, וכשיש נעל מוס אין מן הלורך לדחות את הטוואה. אלא נאין אחר רק טווא אז טווא נכנס. ולגירסת הוונ"ט הסנרל הוא להיפך, דנמקום שאין שם אלא טווא נודאי נכנס טמא ולא מתיחך עם תיקון המקדש ונלא קרא נס כן הוי ידענא מסנרל דיכנס טמא, דלפילו לא הותרה טומאה אלא דחויי נאין ענה, מה יותר אין ענה אחרת יש מזו, שאין כאן אלא טמא ונאס אין שם אלא נע"מ מכל שכן ללא אינטריך קרא, דהא אין שום איסור נננר משום שאין כאן נראה ריקנית, ואי"כ אין הקרא נא ללמד אלא נע"כ, נשיש טמא יש נעל מוס, דנלא קרא הוה אמרינן דיכנס נע"מ, ונע"כ דלתי קרא ללמד יכנס טמא ולא נעל מוס דטומאה דחוי נננור, ועתה שאין אחר אלא נעל מוס וטמא, אין לך שעת הדחק יותר נודל, וטומאה דחוי. כלומר, הקרא ד"אהך" מתדיק אותנו לדחות הטומאה ולהחיר כינסת הטמא ולא את הנעל מוס.

מקור לדברי הרמב"ם דכהן הכשר לעבודה בשתיי יין.

ועתה נשון לריש דנרינו שהנחתי את דברי הרמנים ז"ל נריש פרק א' מהלכ' נראה מקדש שכתב: כל כהן הכשר לעבודה אס שתיי יין אסור לו להכנס מן המונח ולפנים, ואס נכנס וענד עבודתו פסולה וחייב מיתה נדי שמים. ונהלכה ט"ו כתב: יראה לי שכל כהן הכשר לעבודה אס נכנס מן המונח ולפנים והוא שתיי יין או פרוע ראש או קרוע נגדים — אע"פ שלא ענד הרי זה לוקה. ויש להנין מיני נריש פרק א', שהווננור הוא נושתיי יין שעשה עבודה והוא חייב מיתה נדי שמים, דנזה שפיר כתב הרמנ"ס דדוקא נכהן הכשר לעבודה, דכך מפורש נחריי פרשת שמיני, א"ג. אהה ונניך אהך, אהה ונניך יכול חללים, מ"ל אהה ונניך, מה אהה כשר אף נניך כשרים, ילאו חללים ונעלי תומים. ע"כ מפורש כאן דחללים ונעלי מוס שתיי יין שענדו אינם חייבים מיתה נדי שמים, אולם הדיון

תתתרתסו. (א) פכילתא יתרו וכן תרגם יצ"י. (ב) ביה ר' ב' ולפנינו:

לא מוקי אמרנא עלויה מיכאם סבא כ"ו. (ג) אבות פיר' ב"ם.

הוא כאתר מי ישיבנו והוא לרבות ריין מומחה לרבים ומשה אע"פ שמומחה לרבים היה אמר אם אשב בדין יאמרו אותן שאחייב אילו היו זקנים עמך היו מוכיח אותנו אמר מוכיח שאמתין ואענה את הדין ועוד שהיה [ג] נתן משלו את הפטורה ואמר משה אם אני לא אשמש שלוחי לא יתנו כל הצורך בסעודה והם יחשבו (משלי כג ז) אל תלהום את להם רע עין ולא יאכלו כל צרכם גם הם כשיאכלו את אחרים יאמרו בשם שהיה משה צד עין כך אנהנו ועוד לשמוע דברי תורה וברכת המזון שידברו על השלחן וכן אברהם משלו הוציא אמר שמה השליח יקה כהרש וקפן ויהיו סבורין שאני צד עין לכך עסק בעצמו והוא עומד עליהם להראות להם ששכבר פניו הוא נתן להם וכן עשה (ד) רבן גמליאל לחכמים אי אפשר שלא ידברו שם דברי תורה (בראשית יח ד) יקה נא מעט מיט זלמה לא אמר הוא בעצמו אקה נא מעט מיט ורחצו רגליכם לפי שאמרו לנטב דעת חבריית כי ידע אברהם שלא היו מניחין לו לקחת בעצמו המים לרחוץ רגליהם וגם לא יתכן למלאכים שחזר מניחים אותו לקחת בעצמו המים אע"פ שזכות נדלה לו אבל כתיב (שם שם ה) ואקחה פת להם לפי (ה) שבעל הבית בוצע (שם שם ז) ויתן אל הנער ויסחר לעשות אותו אע"פ שמצוה לארם לעשות אותו בעצמו (ו) מצוה להנך תלמידו או בנו שיעשו והוא יעשה מצוה אחרת באותה שעה ועוד כי ראה שאותם האנשים מסהרים לבטא אמר אברהם הנער וריו ממני מוטב לי לתת לנער שהוא בקי לצלותו ולעשות ממני מפאן אדם שמתקן מצות והוא זקן אם בא זריו ממנו שיתן לו לתקן וכן כל דבר מצוה למחר לעשותה לא יאמר יתיר מצוה שאעשה לא כן הואיל ויש שם זריו ימחר לעשותה או שבקי לעשות מצוה כחילכתה (ז) וכני כתיבה נהגו נשיאת לחילל לפי שהנשיא יאמר מה טוב בעיניו ואם היו הם נשיאים היה ירא שנאמר (שמות כג ב) ולא תקנה על ריב (ח) לא תקנה על רב.

תתתרתסח. כתיב (בראשית ו נ) לא ידון רוחי באדם לעולם בשנם הוא בשר היה צווק רבין הקולמים תנקום נקמתי מאיש חמסים שהמסני על חנם אמר הקב"ה לא ידון רוחי באדם כלומר לא אנקום את נקמתו למה בשנם הוא בשר שנם הוא בשר כשם שהומסים אותו כך הוא הומס אחרים ואותם נם הם מבקשים נקמה ממנו ברכתיב (שם שם יג) כי מלאה הארץ חמס מפניהם הנחמס הומס ולא ישים אל לבו והלא אני בקשתי נקמה על החומסים אותי כך הוא יבקש נקמה ממני והיה לו להשוב נם הוא בשר אדם כמנוי ואינו בשר בהמה אלו היה אחר נחמס ולא היה הומס והיה אמר לא אנקום נקמתי גם לא אהמסם איש אשר לא חמסני או הייתי טקם וגם לענין קריות זה לוקח אשת זה ומבקש נקמה אשר נאף את אשתו וגם הוא נואף אשת אחר והיו יסוי ק"ב שנה ואניהם לעשות כמו שהתחילו לעשות ולא אנקום חזו לא ידון רוחי לא אפנה לנקום ואחר כך אמר זה והיו כבר יסוי מאה ועשרים שנה [א] שהנחיו לעשות כך לכך נזרות של בליה כאות זה מבקש נקמה על זה זה מבקש נקמה הוא הומס באחרים ומבקשים נקמה עליו ואין ננקמים הגזרה מכלתן ועממים בלא גזרה נעשה נקמה כי יודע הקב"ה שהיה משתמד (א) ועממים בני אדם שתאים זה את זה כהנם לפי שלאחר הימים יהיה ריב ומצה בין זרעם ולכך למפרע מזלו של זה כשנאה עם זה וקצת דבק בלכהאבות ואם שלא משום אהבתו של זה את זה אחר שפייע להכירו לחיות לו עזר כנגד הפזבים כמדון ומזאכ נגר ישראל ואין נפרעים בימיו ממנו יתגלגל הדבר שבימי זרעם ימול זה ביד זה ועממים אהבים זה את זה כי אחר ימים זרעם זה עם זה יתחתנו (ב) ומזלם ידע וריו האהבה דביקה בלב של האבות.

תתתרתסח. [א] כתיב (משלי ג ז) אל תחי חכם בעיניך ירא ח' וסור מרע אל תאמר אם אעשה אותו זכות יבול לבא לתקלה שלי לכך לא אעשה אותו וכן לא יאמר אם לא אעשה אותו דבר שאינו הנון לא יהיה תקנתי שהרי ידאכ ואביתר חשבו אם לא יעזרו לארניה לא יהא תקנתם הנבשלו.

תתתרתע. [א] כתיב (תהלים כה יב) מי זה האיש ירא ח' יורנו בדרך יבחר (קהלת פ ד) כי מי אשר יחבר אל כל החיים יש בטחון יחבר קרינו יבחר כתיב: כחן שאמרו (א) לשלישי לא תנשא או לרביעי סוד כראית ליה

משנת אברהם

פירש"י שהאכילם — יתרו האכילם — שנאמר וינח אהרן וכל זקני ישראל לאכול לחם. הרי דהסעודה היתה של יתרו. וע"ש נהרש"ל שהרגיש סתירה שם.

סימן תתתרתס"ח

[א] שהגדונו לעלות וכו'. פיר' זה מחלים לפירושו של רש"י עת"ה: עד ק"כ שנה אחר כך להם אפיס ואם לא יאזנו אנו עליהם תנול. וכן תנולר במכילתא בשלח, נלדרי נכת. שנת ארוכה לזר התנול לעשות תאונה, ע"ש.

סימן תתתרתס"ט

[א] כתיב אל וכו'. כפול לעיל סימן תתתרתע"ד, ע"ש.

סימן תתתרת"ע

בדין קמלנית: אם אסודה מראודייטא, ולחליצת.
[א] כתיב מי וכו'. נדפוס ראשון כתוב: יורנו נדרך יבחר וכתיב, קהלת ט"ד, כי מי אשר וגו'. וראה מה

להורות אלא כשלא חכל כלל, אלא ציוס שאוכל סעודה גדולה, דנדולאי שתי' תרונה מחכילה, כדליתחא נמגילה על האמור והשתי' כדת.

ובב"ק ע"א: צופו העמוד: והא דלא אמרי לך נחורחא דלא אכלי נישרא דתורא, ופירש"י, דלא אכלי נישרא דתורא, לא דקדקתי טעמו של דבר, והחוס' פירשו שר'י נחענית הי'. ונראה דפליגי: רש"י מפרש שלא התענה נחורחא היום, אלא מה שאמר דלא אכלי נישרא דתורא, הוא משל, דהאזכר נשר אור טועם טעם נשר יפה, ואני לא דקדקתי נהטעם של הדבר. נחורחא לפי רש"י, דאין חילוק אם אוכל או שר'י נחענית, והעיקר הוא אם האדם נותן לנ לעמוד על טעם הדבר, ומחילא אין איסור להורות אפילו כשר'י נחענית, אם נותן דעתו ולנו להנין את טעמי הדינים והוראה, אולט החוס' מפרשים כפשוטו דלכך טעה ולא אמר כנידורם של הדברים משום שהי' שר'י נחענית, מה שמחענה אי אפשר לו להנין את טעמי הדינים על גורים משום שגופו נחלש מן החענית, ומחילא יולא שאסור להורות כשיושנ נחענית.

[ג] **נותן משלו וכו'.** משמע שסוגר רניעו דהסעודה היתה משל משה ולא של יתרו, ונזכרות ס"ג: ואתה עשית מסד,

(ז) מכלתא יתרו וספרי עקב פירש'א ליה ובבלי קדושין ליה ב'.
(ח) ברכות פ"ח ג'. (ז) בראשית רבה פ"ח. (ז) סוסיים ס"ו ג'. (ח) סנהדרין ל"ח.

תתתרתסח. (א) בקדושין ע"א ב' אם ראתי שני בני אדם שמתגרין זה בזה שפס ססול יש באחד מהם ואין מניחין אותם לידבק אחד בחברו. (ב) מבילה ב' ג' מולת חזי.

ומור כדאית ליה ואם עבר ונשא אשה שבקליה מתו חרי (ב) עתיד ליתן את חרין שנאמר (בראשית ט ה) ואך את רמכם לנפשתיכם אדרוש והוא חמית את עצמו וכן יש דברים שאמרו רבותינו (ב) למח בניו של אדם סתים (ירמיה ב ל) לשוא חניתו את בניכם משטר לא לקחו אפלה חרבכם וכו' חרי תלמיד חכם היודע זה ועובר עליו חרי עתיד ליתן את חרין שגרב סתם לבניו ומח שאמרו (ג) חקובר את בניו שחלוין לו עונותיו שסקיפם את הדברים שבנים סתים עליהם ולא מי שקובר עליהם (ד) ואמרו אש"ח תינ"ק ובי"ת סימ"ן.

תתתרתע"א. [א] אשה לשלישי או לרביעי לא תנשא אם מתו בעליה זה אחר זה לאתר שבאו עליה (א) ומתו בלא בנים או סיד לאתר בעלה כפי ער ועונן שלא עכבו אצל תמר. ותינוק שמלו את הראשון ואת השני ואת

משנת אברהם

כדמשמע נחולין י', גני חיס ונגולים, ולדעת ר' וואלד דחייש למיעוטא קטן אסור ליינס שמה יונאל סרום אלל דקיי"ל כחכונים דאזלינן נתר רוצל, ושלח היי קטן, ונולל שהי' צו חש סכנה משום קטלנית אלל דנמקום ונלות ינוס חין כלן חשש דשוור מנהו לא ידע דנר רע, אלל דנגד זה היי חשש שונא שלה הוא סריס וחין כלן ונזהר כלל, ולענין סכנה לא אזלינן נתר רוצל, לכן הורה יהודה כהלכה להמתין עד יגדל שלה, לדעת נצירור שליט סריס. ע"ש, ולפלוכל הוא דנר נאה, אלל הקוביא העקרית של הרמז"ן חיינה מתורגלת כלל, דסוף כל סוף היי לו ליהודה להסכיר זאת לתנור כלתו.

ואו"י נכון לומר, דכוונת יהודה הייתה ששלה יהי' נחלן מתנור ולא שיינס אותה מלחר שרלה שונות ינוס לא הגינה על אונן, וקטן וקטנה לדברי ר"ת לא הולנן ולא ונינונן, וקודם ונתן תורה חש שמה דין בני נח להס וחין הולכין נתר רוצל, אלל שידע שאס יאמר לתמר להמתין עד יגדל שלה כדי שחלוק לא חלנה לשנוע, כי תמר שלא הייתה נורע יעקב צודלי שלא תרגה להמתין נכדי לקיים דבר מה שהתורה עתידה לנות, לכן היי דוחה אותה נקב, כלומר לא פירש לה שכוונתו על הסליחה.

סימן תתתרתע"א

קטלנית מתי אסורה להנשא פרטי דינים.

[א] אשה לשלישי וכו'. ונדברי רבי משמע חן שאס מחו נעליה מן הנישואין — לאחר שגלו עליה — אפילו אחר כוונה שנים, אם מחו בלא ננים, הרי זו קטלנית אלל אם היו להם ננים אפילו ונאשה אחרת, חיינה קטלנית. דנלא ננים סתם קאמר. (ג) או שמתו מיד אחר הנשואין, אפילו היו להם ננים מנאשה אחרת הרי זו קטלנית. דחין לפרש דהכוונה דמותו מיד לאחר הנעילה בלא ננים כמו ער ואונן, דח"כ מה החילוק בין מחו מיד או לא מחו מיד שחלק רבינו. אלל ע"כ דמה שכתב רבינו, "או וניד לאחר הנעילה כונו ער ואונן שלא עכבו אלל תמר" כוונתו שלא עכבו אלל תמר ומתו מיד, והגם דער ואונן לא היו להם ננים מנשים אחרות כונו שכתוב בתורה, חין אט לתדין מזה לומר דאם היי להם ננים מנשים אחרות דחיינה קטלנית אפילו אם ונתו וניד.

אולם מהג"ל יולל דין (ג) דמה דלמרינן כשמתו נעליה מיד, אפילו כשיש להם להנעלים אחר מחו ננים מנשים אחרות, הרי זו קטלנית, היינו דוקא כשאין להאשה ננים, אלל אם יש לה להאשה זו ננים מנעלה הראשון או מהשני או — לדעה שאינה קטלנית עד שמתו ג' — מן השלישי, חיינה קטלנית, דגזה החילוק בין החלוקה הראשונה להחלוקה הב', דנחלוקה א', די אפילו אם יש להם להנעלים ננים וננשים אחרות, ונחלוקה ב', דוקא אם יש לה להאשה ננים ונאחד הנעלים שמתו. ונחלוקה הראשונה נאמר: "ומתו בלא ננים" ומשמעו שאין להם ננים אפילו ונאשה אחרת.

תתתרתע"א. (א) ר"ד זה לא הביאו הפוסקים ודוקא אם מת בלא בנים והחלופת גרסין סימן רי"א הביאו דברי רבנו ולא תמיד על זה.

הארכתי נדון קטלנית לעיל ח"א סימן ע"ז. ומדברי רבינו נכאן שכחנ: ועתיד ליתן את הדין שאלתר ולאך את דמכס לנפשותיכם אדרוש והוא חמית את עצמו, נראה דלא כמו שהגלתי שם נשם שו"ת מהרלנ"ח סימן לו: כי צונויט חין מי שיחוש לאיסור קטלנית וסמכו על שומר פתאים הדי, דהא מנוחר כלן דהוא איסור גמור דאורייתא, ולאך את דמכס וכו'.

נשם נסיונו ע"ז. כתנתי דאם נאמר דיש צוה איסור דאורייתא, משום סכנה, נדון הוא דקטלנית לא תהי' גריכה חלינה כלל, דהא השתא מתנדר דקידושי טעות היו, כי נעלה שמת צודלי לא היי נשאה אם היי יודע שימות על ידו, ולא שייך כלן התירוטים שתיירו נתומי ינמות צ: לענין חיליטת. ע"ש. וחולי משום דמשמע מדברי רבינו דמעין גרם ולא מולל גרם, כמו שניארתי נסימן הג"ל, והנה וועין גרם, פירוש הביאה שנל עליה גרמה מיתתו ולא הקידושין, דאלתלי היי מקדשה ולא נל עליה לא היי מת. ומולל גרם פירוש, הקידושין שקדשה גרמה לו, כדלמרינן שם נצינות ס"ד: נפקח מינה דלירסה ונת, וא"כ חין כלן קידושי טעות דהא הקידושין לא גרמו לו וניתחו אלל הביאה דלחר כך. וחין לומר דח"כ הקידושין לא היו קידושין המסורין לניאה, דהא האיסור של ניאה שהוא תחמת סכנה, חינו נחין ע"י הקידושין, דחי אמרינן מעין גרם, אפילו היי נל עליה בלא קידושין גס כן היי מת, וכנר כתבו נתומי קידושין כ"א. ד"ה. קידושין, דדוקא היכי שהאיסור הביאה הוא ע"י קידושין, אמרינן קידושין שאין מסורין לניאה לא הויין קידושין. ע"ש.

וברברי השאלה אם קטלנית אסורה להנשא ונדאורייתא או רק מדנגן, יש לפלפל הרבה. וכנר כתנתי ונה נח"א דף רז. ע"ש דהא צודלי כל הדין טבע מנהה שכתוב בתורה: כי אחר פן ימות גס הוא כלחיו. ונשוע דיש צוה סכנה ונווילל אסור דאורייתא. אלל דנאמת כתיב בתורה שער ואונן ונחו לא נמולה של תמר אלל נחטאם מתו. ולפי פירי רש"י שם: כי אחר, כלומר דוחה היי אותה נקב שלא היי נדעתו להשיאה לו, נשמע דיש סכנה ומן התורה, אולם לפירושו של הרמז"ן ז"ל עה"ת שם: שהקשה למה יתנניש יהודה לומר לה לתנור שאסורה להנשא, ונפרש שהי' שלה ראוי לינוס אלל לא רלה חניו שיינס אותה ועודנו נער פן יחטא נה כלחיו וכו'. לא נשמע ונכאן שום איסור תורה.

ומדברי הש"ס ינמות ס"ד: דמשווה קטלנית למחו לחיו ונחת מילה, משמע דנשיהם איכא סכנתא דאורייתא דהא אחר לי חניו לרי' ינחק מוי דקשרית איסורא וסכנתא, משמע דיש איסור דאורייתא כשמל נשנת וגס סכנה דאורייתא. ע"ש.

וראה ננוצ"י קוול אה"ע סינון י', דנראה דסוגר דקטלנית אסורה להנשא דאורייתא, כי הוא ז"ל מיישב את קושיית הרמז"ן למה היי יהודה מתנניש לומר לה שהיא קטלנית משום דקיי"ל דנאיסורא אזלינן נתר רוצל ונכנתא לא סמכינן ארוכל

תתתרתע"א. (א) ינמות סיד א'. (ב) שבת ליב ב'. (ג) ברכות הי ב'. (ד) חולין צ"ה ב' עיין פרטי

ללא שייך לומר מעין נורם להמית, דהא חזיק דהמעין אלה אינו מקולל אלא מנוד, דהא אין אשה אלא לבנים חו הולידה ננים, וכעין שאמרו כוס של נרצה מנודף לטובה ואינו מנודף לרעה, כלומר, דבר שיש בו נרצה אינו מחזיק אום דבר רע

והחילוק בין סנרא זו לסנרא שכתנתי למעלה נמה שהגני מסתמך על דברי מרן נתיב, הוא, לסנרא דלמעלה, אפילו לנודף מולא נרם אין איסור אלא כשאיין לה ננים מלאחד מהשני נעלים שמתו, ולסנרא הגי אין היתיר זה מועיל אלא למייד מעין נרם, ואכן קיי"ל מולא נרם.

הסבר בדברי הס"ת, דלחמישי אינו מוסר.

וְלָמַד הג"ל נוכל לפרש גם מה שכתב רבינו נסיון ע"פ ולחמישי אינו מוסר, שהאריכו בו המפרשים, וראה לעיל מה שכתנתי נסיון הג"ל, ולפי הג"ל יש לפרש את דברי רבינו נלשון אחר ונמה שפירשתי נסיון הג"ל: וראשית צריך אני ליישב דברי רבינו שם שכתב: "וכל דבר שהוא שלש פעמים אע"פ שאין ניהוש יש סיון דוגמת ער ואונן — מעין נורם פעמים שלש עם ננר", דנחמיל נלש פעמים יש סיון וכוננו דוגמת ער ואונן, ואם מוכח דגם שתי פעמים סיון, דהא כתיב פן ימות גם הוא כאלו היינו כמו שמתו ער ואונן, וכן מה שנוסיים: מעין נורם פעמים שלש עם ננר, והשאלה היא, אם פעמים אינו צריך ללש, ואם שלש למה הזכיר פעמים, ואינו נראה שכוונתו לומר לומר כדלית לי ולומר כדלית לי, היינו לרני נשני פעמים ולרשני נלש פעמים, ינמות ס"ד: דאין זה מתיישב על הלשון, וכן נסיון שלפניו שכתב: אשה לשלישי או לרביעי לא תשא וכו', הגם דנכאן יש יותר לפרש דכוונתו לומר כדלית לי, משום דלמעלה נהסיון הסמוך הזכיר לומר כדלית לי, אצל אס נמדור נהסיון ע"פ לכוננתו, אפשר דגם נסיון שלפניו התכוון לזה, ולכן לא הזכיר כאן לומר כדלית לי.

וְלָמַד יש לומר דרבינו סנור נדנן קטלית יש שהיא אסורה להנשא כשמתו שני נעליה, דוגמת ער ואונן, ויש אשינה אסורה להנשא אלא כשמתו שלושה נעליה, והוא כמו שאפרש נהקדם דלהלן, תנאי הדין הם: א) אשה שנעלה מת ויש לה ננים הימנה אינה נכלל קטלית, ב) אין קטלית אלא כשנתי נעליה מתו זה אחר זה ולא הניחו לה ננים, ג) אשה שמתו נעליה לסירוגין נסדר, כגון שמתו הראשון, השלישי והחמישי והניחו לה ננים, והשני והרביעי מתו ולא הניחו לה ננים, הגם שאין היא נעשית קטלית ננכיל מימת השני והרביעי, כיון שלא מתו בזה אחר זה, אצל היא נעשית קטלית על אי נ' הי הגם שהניחו לה ננים, משום דדמי לראה אור ננת, אור לא ענת, אור לא ענת, אור לא ענת, אור לא ענת, נעשה נועד לסירוגין לשורים, נ"ק ל"ז, כן נמי נני פעמים שמתו הנעלים, והניחו ננים, היא מוחקת קטלית, והגם דהתם נני אור אם ינח אלא לסירוגין לא ישלם חק שלם אלא נסירוגין דוקא, אצל הכל מכיון שהוחקה לקטלית אסור לה להנשא מתה.

ובבב משכחת שנישאת לראשון והי לה ננים מתו ומת ונישאת לשני ומת נלא ננים ונישאת לשלישי והי לה ננים נומנו ומת ונישאת לרביעי ומת נלא ננים, דעד השתא, מתו שני נעליה והניחו לה ננים ושנים מתו נלא ננים, ושלל כסדרן, דלא מתו שנים נלא ננים בזה אחר זה, ומחילא מוהרת לחמישי, אצל אם מת החמישי בין שהניח ננים ובין שלא הניח ננים, אסורה לינשא לשני, דאם מת נלא ננים אי"כ אסורה נשום שהרביעי והחמישי מתו נלא ננים, ואם מת והניח ננים הרי מתו נ' והניחו ננים והם מתו לסירוגין, א, ג, ה, ואסורה להנשא ככ"ל ונזה מיושנים דברי רבינו הן נמה שכתב: מעין נורם פעמים שלש עם ננר, דהכוונה יש שהיא נאסרת נפעמים — נשתי

והאמנם דאין לומר טעמים וסנרות נדן קטלית מלאחר שכל העין הוא דבר שלמעלה מן השכל והטבע, לכל זאת אולי אפשר להסביר הדבר נהקדם מה שראיתי נלנני נור הלכי אישות סיון מה"ג: דלדעת הרלנני וננני דאין קטלית נינמה דשלושי מזה אינן ניווקין, ולכאורה קשה אטו נישואין דעלמא לאו מזה ניהו, ואף דאפשר נאחרת, הלא ניויד סוף סיון ר"ת, שאם רונה לינשא אשה ואינו מוחה בו, אינו צריך לשנוע לו הרי שנישואין נאותה שהוא חפץ הוא ונונה, ולמה לא נאחר נכל קטלית שלושי מזה אינן ניווקין, אלא ע"כ היתרון הוא פשוט, דהלא מזה זו עשו גם השנים שנשאו אותה ניווקדם ומתו, חזיק מזה דהמנוה של סתם נישואין לא הניחו את הנעלים הראשונים מתיחה, ולכן היא אסורה להנשא לנ', ודוקא ינום שהיא מזה רנה, והתורה היתרה ננכיל אותה המנוה את איסור של אשת את, מזה רנה דוקא כזו חנן על הינום, ולמנוה רנה כזו לא איתרע מולה, ע"ש.

וְלָמַד הדברים הג"ל מתנאך דמנוה רנה לא שייך קטלית, ונחוס' ניעין מ"א ד"ה, לא לתהו, כתנו אי נמי נקט האי קרא משום דמנוה רנה היא, וכן נמנילה כ"ז מתיחי לה נני מוכר ס"ת וכו', וניארתי נח"נ מספרי זה דף רל"א, דקיום מלות פריה ורביה היא ונונה רנה, משום דמלנד המנוה יש להמנוה תכלית נוספת, כלומר, אין זה דומה למנוה של נטילת לולב, דאין כאן אום תכלית נוספת אלא עשיית האנוה נלנד, וללאחר שנעל לולב אין מסתעף מזה אום מנוה יתירה שהש"ת רונה נה, אצל נישואין היא מנוה כשאלום נשאל אשה, ומתו שנסתעף מזה שמוליד ננים היא מנוה נוספת שהש"ת חפץ נה, לכך היא מנוה רנה, ע"ש, אי"כ הטעם אשה והולידה לו ננים, קיים לא מנוה נריחא אלא מנוה רנה, כלשון התוס' הג"ל, וא"כ אי אפשר שהנעל נות נמולה, כי לא נרע עכ"פ ונינום, שאטו אומרים דשילוחי מנוה אינן ניווקין, ונע"כ דלא נעשית קטלית אלא כשלא הלידה ננים מהנעלים שמתו, ככ"ל.

א"ל דלמלא דברי מרן ז"ל, הייתי מחלק בין נישואין לינום, דשני נישואין דהגם דיש מנוה נכשואין, אצל נלעדי המנוה נ"כ הי זה נשאל אותה והיא גם היא היתה נישאת לו נלי המנוה, אצל ינום אלא המנוה לא הי זה נשאל את אשת אחיו האסורה, ולכן כל הכשואין אינן אלא לשם מנוה.

וּרְאִיתִי נצוית נית יתק אה"ע סי' מ"ד, שהניח נשם הגאון הגדוק והמקובל ר' יתק אייזיק ז"ל נוקחמלארנא נפירושו על משניות נפ"ג, דכתב דלפי טעם הזהר הק' פי נושפטים, היינו דוקא אם אין לה להאשה ננים מנעלה, והניח שם דברי החוות יאיר וגם השואל ומשיב דאין להקל משום הטעם של הזהר, והנה זה אמת שאין נזהר היתר מפרש אלא מדקאמר וחי אענר דא, וכו', אצל ננברי רבינו המדנר נפירוש נדינים אלו, נראה לפע"ד דמדנריו משמע דעל כל פנים האיסור דאורייתא אינו אפילו כשמתו מיד אלא דוקא כשאיין לה ננים מהנעלים שמתו, ואם לא מתו מיד ויש להם ננים מנשים חחרות נ"כ אין כאן איסור דאורייתא.

ומה שכתב שם נכדו של הנתי יתק, דרבינו נא לומר נרותא, דחפיו מתו נלא ננים — וכל שכן כשיש להם ננים — דאסורה להנינום דלא כהרלנני, הוא דוחק נדול, דמשמעות הדברים דילפינן מער ואונן.

והגם דלא שייך לומר טעמים נדינים אלו, כאמור למעלה, אצל מחחר הטעמיית מלנד להיתר נקטלית שהיא מולאחת נמעשי ידיה, דאין לומר נה מולא נרם, דה דוקא כשהיא עניי, ומתפרנסת מנעלה, אז אמרינן מולא נרם שלא יהי לה נעל ולא תהי לה מתה להתפרנס אצל כשהיא עשירה גם נלי נעלה לא שייך לומר מולא נרם, אלא שלמעשה אין הטנני סומך על סנרא זו, לכן אולי גם ננברי רבינו יש לומר סנרא כעין זו,

פעמים, ויש שאינה נאמרת עד — שלש עם נגד, והיינו נניס ולסירוגין ככ"ל, וגם מתישב מה שכתב דלהחמישי אינו מתיק כלומר מותר להשאיר רק להחמישי ולא להשישי מתורת חמה נפך, ככ"ל

והנני להדגיש מפורט ומפורש, שכל הגי' שכתבתי, אין לכל הקילות היוצאות מדברי שום ענין להלכה למעשה כי חמירא סכתא מאיסורא, וכל יסמוך מי שהוא על דברי לזון שום קולא מדברי, וכבר פסק הגאון הקדוש נעל דברי חיים מסאגדה זקלא"ה נספרו אה"ע סימן כ"ו, שאין שום ענין לפלפל בדברים הללו, אלא הדברים מסורים לזדיקי הדור ורק, ואשר יגדלו כן יקום לטובה, והלא הכל מודים שאין אני משתייך לאותם רמי המעלה כלל וכלל ואין לי שום רשות להורות נדברים הללו, לכל זאת לא נמנעתי מלכתוב מה שכתבתי כי אמרתי אולי אזכה שהנדיקים אשר ינאו לפנייהם אחד מדינים אלו יטרפו דעתי דעת הקטן נדעה לסניף, והי זה שכרי.

והמחברים הגי' שהציגו את דברי רבינו דאין איסור קטלנית כשהנעלים הניחו נניס, הקשו מהא דינמות ס"ד הגי' דאני נסינ תומא, והיא היתה נשואה נראשונה לרחנא דפומזינא ואח"כ לרי יצחק דר"ה דרנה בר נר חנה, ומת אבי, ואחר רנא על אבי: ומי איכא דעניד עונדא ננפשי כי האי, כלומר, שלא הי' לו לאניי לנשאה נמקום שי' סכנה, ואחאי הי' סכנה, הלא רחנא הי' לו נניס כדאמרין נשנת ק"ג, קשו נה נני רחנא, ולדעתי אין כאן שום קושיא, דרחנא הי' לו נניס אולי מאשה אחרת ולא מו שגא אבי, ורחנא ורי יצחק מתו מיד לאחר דנסבו לחומה — כי אינו מפורש נמי דמתו לאחר זמן ארוך לאחר הנשואין — וכן אין קושיא מכתובות ס"ה, דאמרה אשת רנא לדנייהו דאניי קטלית לך תלתא, הגם דאניי הניח נניס, רנ ניני בר אבי, שנת ד', משום דאניי נודאי מת מיד אחר הנשואין ורנ ניני לא הי' ננה של חומה, אלא מאשה אחרת טלה, וראה נסוף הסימן שפירשתי באופן אחר.

דין כתובה ותנאי כתובה לקטלנית

ובשו"ת ניה יצחק סימן הגי' הניב על החידושי הרי"ם שכתב נריש פרק אשה שנתארמלה, דאפילו לדעת הר"ם נכתובות דקטלנית יש לה כתובה, היינו דוקא כשכתב לה כתובה, אצל נלא כתב לה כתובה, ומה שמגיע לה כתובה הוא מתקנת נ"ה, משום חייבא כדי שתוכל לינשא לאחר, אין לקטלנית טענה על הכתובה דהא אינה יכולה לינשא לאחר. והחידושי הרי"ם מניח דבר זה נניס הפוסקים, ועל זה כתב הניח יצחק שלא ידע מי הם הפוסקים שכתבו כך, ולי נראה שהחידושי התכוון לדברי הנ"ח הונא נניח שמואל סימן ט"ד, שמינש קושיית התוס' נינמות ס"ה, ד"ה, נשאת, דלמה לענין מחון של כתובה אזלין נתר רונא דעלמא דחיינ' לנניס ולענין איסור מחוקיין לה ללא חייב לנניס ותרין הנ"ח כיון שי' נידה כתובה הרי היא מחוקת דשטר העומד לננות כנני דמי, ע"ש הרי מפורש דדוקא נניש נידה שטר כתובה, והגם דשם המדובר מלא חזיא לנניס, דוק מיני נמי לענין איסור דקטלנית.

וקצת רא"י לסנת החידושי הרי"ם הגי' יש, ממה שכתב הרמנ"ם ז"ל נשונה, הונאה נטנ"י קמח סימן ט', נאמ"ד: ואע"פ שי' חכמים סבורים שלא תנשא — קטלנית — אומרים לה אם תמזלי מי שיקדש אותך לא נחייב לנרש. והיו מערימין ומקדשין נפני שני עדים, ואחר כך כותבים לה הניח דין כתובה" וכונסין אותה לחופה ומנרכין שבע נרכות הוציל ותקדשה, כן היו עושים ניה דינו של הרי"ף וניה דין של רבינו יוסף הלוי תלמידו וכל הנאים אחריהם, וכן עשית עמיתו להתיר. עכ"ל

יש לדקדק ונה היא הכוונה, ואחר כך כותבים לה הניח דין כתובה. אי נאחרת דכותבים כתובה, מה ניה דין נריך לזה, למה לא יכתבו לה הנעל כתובה, ואי נאחרת ללא כתבו כתובה, אלא תקנת נ"ד היא שנלא כתובה נס כן נונה, למה נכלאן הניח דין כותבים כתובה, אלא נע"כ דחיידי נאחרת ללא כתבו כתובה, אלא סומכין על תקנת ניה דין, והכא נני קטלנית שאני, דאם לא יהי' נידה כתובה לא תננה נתקנת ניה דין, משום דתקנה היא משום מינא, ונני קטלנית דאסורה להשאיר לא שייך חייבא ככ"ל, לכך הנ"ד כותבין לה כתובה, וכשי' נידה שטר נ"ד כנני דמי, ותננה נה הגם שתהא אסורה להנשא.

והתשובה הגי' נמלאת נשונות הרמנ"ם, סימן ק"ע הונאה מקיני כרדמים ירושלים תרל"ד, נשטי הסגנון, כי שם כתוב, והלכה למעשה אצט נארוות אנדלום, תמיד ימות לאשה נעל אחר הרנה פעמים והיא לא תמנע מלהנשא, וכל שכן כשהיא נשטת הנחרות למה שיקרה נזה מהפסד, וכבר מלאט חכמי התלמוד התירו לענור על אסורי עשה כדי שלא ישאר מכשול לפרעיים — כוונתו נחליה שפחה שכופין את רנה לשחררה ניעין ל"ט, — וכו', אצל הגי' לענין כתיבת הכתובה ע"י ניה דין, נס נהתשובה הגי' מפורש: ואחר כך תנא לנ"ד יכתבו לה כתובה וכו'. וכן היא התשובה הגי' — נלאון יותר קרונה ללאון אשר נהטנ"י הגי' — נקונן תשובת הרמנ"ם סימן קמ"ג, דפוס לפסיא.

וברברי החידושי הרי"ם הגי' יש לומר נדרך פלפל דהנה נדנר קטלנית לכתובה שנחלקו הר"ם והרי"ם נרי"י מנרננאל, נריש פרק נערה שנתפתה אם יש לה כתובה או לא, מנאר שם דטעמו של הרי"ם הוא דאין לה כתובה משום דכך נשמע מלאון הכתובה: לכשתנשא לאחר תעלי מה שכתבו ליכי, וקטלנית לא תנשא לאחר, והר"ם מולק ומניח רא"י מהא דינמות ס"ה הגי' נישאת לראשון ולא הי' לה נניס לשיי ולא הי' לה נניס לשלישי לא תינשא אלא למי שי' לו נניס ואם נישאת תנא נלא כתובה, משמע הא משיי הי' לה כתובה וכו', ע"ש.

ובתוס' יננות פ"ה, ד"ה נשאת, הקשו, למה ננשאת למי שאין לה נניס יש לה כתובה מן השני, ונדאי משום דאזלין נתר רונא ואמרין רונ נשים חזיין לנניס, דהשאת לענין איסורא — שלא תנשא לשלישי — לא אזלין נתר רונא משום דאיתרע רונא על ידי דאיתחזיק נתרי זימני, מכל שכן דלענין מחון — גניית כתובה — עלינו שלא ליתל לנתר רונא, דהא נעלמא אמרין איפכא דאע"ג דלענין איסורא אזלין נתר רונא, לענין מחון לא אזלין נ"ה, והניחו נתימה. ע"ש.

יש ליישן קושיית התוס' הגי', כוונ שכתבו התוס' נינמות נ' נמת הנעל ונמלאת איילונות לא אמרין דאדעתא דהכי לא קדשה משום דיש לחוש שמת קנלה הנעל אפילו כשהיא איילונות, וכן כתבו נו"ס דאין אדם עושה נעילתו נעילת זטת, ע"ש. וממילא לא קשה קושיית התוס' הגי', דלענין מחון אפילו לא אזלין נתר רונא, נ"כ נונה הכתובה מהנעל השני אע"ג דלא הי' לה נניס, משום דאמרין דקנול עלי' הנעל אפילו כשאנינה נת נניס, או משום דחקה דאין אדם עושה נעילתו נעילת זטת, אצל לענין איסור שלא תנשא עוד לא שייך זה.

ומענה יש לדקדק, מה רא"י מניח הר"ם מלא היו לה נניס דיש לה כתובה לקטלנית, הא חון מה שהניח הרי"ם מנרננאל הטעם, מלאון כתובה, יש טעם לומר שאין מגיע לה כתובה, משום מחק טעות, ולו הי' יודע הנעל שאינה נת נניס לא הי' נשאה כנתוס' ריש נימות לענין איילונות, אלא דלענין נניס שייך התירושים שתרנו נתוס' שם, אצל לענין קטלנית כל אלו התירושים אינם מספיקים, דהא אין אדם מנזה למות

ובשם הריעניא ז"ל כתב שיש כתובה לקטלנית, חוץ כשישאלח לשלישי, משום שנאלח שלא נרשית, אבל משני יש לה כתובה ואין כאן חסרון מצד לשון הכתובה שכתוב בה לכשתנשאת לאחר, דהיינו דוקא למעוטי כשאינה ראוי להשא משום אישות דאנידא נ"י, אבל הכא שהיא מותרת לכל העולם ואין מעינותא להישאל אלא משום חשש סכנה אין זה אלא כחולה או מוכת שחין שיש לה כתובה. ע"ש.

ודנה לדברי הריעניא הג"ל מסתברים דברי הרי"ם הג"ל, דדוקא נשיש לה שטר כתובה ולאו נאין להפסידה משום דלישאל דכתובה מוכת שדוקא לכשתנשאת לאחר וכו', או שפיר אמרינן דאין נלשון הזה לנטל את כתובתה דלשון זה לא נא למעט אלא דוקא היכי דהיא אנידא נ"י נאישות, אבל כשאין לה שטר כתובה, אלא מתקנת נ"ד, וכל החוב של הכתובה הוא משום מינא כדי שחובל להשא נודאי נאופון כזה שהיא אסורה להשא אין לה כתובה.

חוב כתובה משעת נשואין או משעת פיתח.

אולם סנת הרמנ"ן ז"ל הג"ל נריכה נילור, דמדנריו נראה שכונתו לומר לכך משני יש לה כתובה ולע"ג דהוי מקח טעות משום דחוב של הכתובה חל על הנעל משעת נשישאל וזו לא הוסיקה עדיין לקטלנית, לכך גונה כחונתה משני. אב"ט אס לא הי' החוב של פירעון כתובה מתחיל משעת נשואין אלא משעת פיתח הנעל, (ולקמן עוד נדנר מזה) לא הייתה גונה כחונתה משני, וכנראה הוציא הרמנ"ן ז"ל זה מהא דאמרינן נחולין נא, הנליד פי המכה נידוע ששלושה ימים קודם שחיטה, לא הנליד פי המכה, המוציא מחנירו עליו הרא"י, ופירשו נחוס"י שס' א"ע"פ שהטבח לא נתן עדיין מעות, עליו להניא רח"י, וכל זמן שלא הניא רח"י משלם משום דאמרינן כאן נמאלו וכאן הי', ע"ש, פירוש משום דנאמת הטבח נחסינן נפרעון הנאמה מיד כשמשך לכך אפילו כשלא נתן מעות, הרי הוא כאילו נתן, ומה שרצה להיות פטור מחטלותין הרי הוא כאילו רוצה להוציא מיודו של המוכר, ועליו להניא רח"י, כן נמי כיון דנחסינן נכתובה מיד כשנשאל, לכן אפילו כשלא נתנה את הכתובה לאחר פיתח נעלה השני הרי זה כאילו נתנה והיורשים החפצים להפטר מהחטלותין חשבו כאילו רוצים להוציא מיד האשה, ולכן הס' חייבים לשלם.

א"כ דהנס דהלשון של הרמנ"ן הג"ל מורה דהתכוון להא דהג"ל נחולין, אבל אי אפשר לומר דמכאן הוציא הרמנ"ן את דינו, דהא לא דמי כלל, דהתם נבי נהמה שנמאלח טריפה שפיר הוי הדנר ספק, דשאל ננית הטבח נטרפה ושאל ננית המוכר נטרפה, ולכך התוציא מחנירו עליו הרא"י, ועד שלא הניא רח"י שנטרפה ננית המוכר אין כאן שום מקח טעות, אבל כאן הלא אלתל שמת נעלה הראשון לא הייתה נעשית קטלנית על ידי נעלה השני שמת, ומה שמת השני מעיד שנס הראשון מת נמולה, וא"כ מתנדר שהיא הייתה קטלנית טרם שנשאלה השני והוי מקח טעות. ונפרט שהרמנ"ן ז"ל, שס' נחולין הוצא נהר"ן אלו טרפות, סוגר שאפילו נטרפה הנאמה ע"י סירכא שהוא דנר נח"י ושכ"ח נ"כ הוי מקח טעות ולא אמרינן מדלא התנה קנול עלי.

וצריך לומר דהרמנ"ן ז"ל סוגר דאין הנושא אלמנה ומת מקח טעות לענין הכתובה, ואינו דומה אפילו ללוקח נהמה ונמאלח ספק טריפה לאחר שחיטה דהוי מקח טעות — לשיטת הר"ן שס', דמספקא פרשי אינשי מיני, דהא זה שנא אלמנה הכנים עצמו נספק כי נכל אלמנה יש ספק קטלנית, דהא אינה קטלנית רק על ידי הראשון והשני, ומה נס' לדברי הזוהר הק' משפטים דף ק"ב, דהסכנה היא מיד נהראשון כדכתב ס' : ולמנין דחיי דא קדמא לההוא תינא ואחעניד ל"י מקרטנא

כדי שלא יעשה נעילתו נעילת זנות, ומי פתי ישא אשה ויתרצה שעל ידי כן ימות, ולמה יתחייבו היורשים לשלם את הכתובה לקטלנית זו שעל ידה מת אביהם, ומתנדר עמה שכל הקידושין היו מקח טעות ומה רח"י מניא הרא"ש מלא היו לה ננים לקטלנית.

א"כ דה תלוי אי מעין גורם או מולא גורם, דאי אמרינן מעין גורם אין כאן טענה של מקח טעות, דהא אפילו אין כאן קידושין נס' כן הי' מת משום דנא עליה, ומה טענה היא זו דאלמלי הי' יודע שהיא קטלנית לא הי' מתקדשה, הלא הקידושין לא היוקו לו, רק הנזילה ואפילו הי' נא עליה נילח זנות נ"כ הי' נזיקה לו, אבל אס נאמר מולא גורם, דהיינו הקידושין, כלומר, מולה של אשה זו שלא תהא נשואה לנעל נקידושין או יש לו טענה של מקח טעות על הקידושין ומחילא אין לה כתובה.

אב"ט אי אפשר לומר כן, דאי אמרת דיש לו טענה מקח טעות, אי"כ נאמת לא נתקדשה אליו כלל, ומעולם לא הי' הוא נעלה נקידושין, ושנו לא שייך לומר שמת נמולא גורם כדי שלא תהי' לה נעל, הלא לא הי' הוא נעלה כלל וא"כ למה מת. אלא דנע"כ נאמר דסנת פיתחו היא משום דאס לא הי' מת לא הי' טוען טענת מקח טעות, והי' הוא נעלה נקידושין, ושנו יש כאן טענת מקח טעות ואין הוא נעלה, והדנר חחר חלילה ומתהפך נאין מעמד.

ומדברי התוס' נח"י דף ל' ד"ה. עוגד, נני עלה עליה זכר משמע דכל כי האי החחר חלילה ספק הוא, ומכיון דפסקינן הלכתא כמ"ד נזמות ס"ד: מולא גורם, נמאל דיש ספק אס מניע לקטלנית כתובה או לא, ומחילא אחי שפיר הסנר"א של הרי"ם ז"ל, דדוקא נדיש נידה כתובה דכננו דמי, והיורשים הטוענים טענת מקח טעות נאים להוציא מידי האלמנה אמרינן מספיקא אין מוציאין ממנה, אבל נשאין לה כתובה, והיא נאה להוציא מידי היחומים אין היא יכולה להוציא ממנה מספק, ודריה.

א"כ לפי מה שכתב הרא"ש נתשנה כלל נ"י-ח הונאה ננוני"ק סי' ט' הג"ל, שאין הפירוש שחול גורם שימותו אשה כי פיתח היא אינה תלוי נמול, רק חול גורם לחיות נעושר או להיפך והאשה הייתה כלואה ננית ומתפרנסת ע"י הנעל מולה גורם שימותו אשה למען תחיה נעוני, עכ"ל, והנר"א שס' נשיע הראש לש"ס נדה ל"א, נא זכר נעולם נא ככרו נידו זכר והנס שכל הדנרים הללו מופלגים הרנה מהשנת השכל, דאי"כ למה ימות הנעל, ולמה אין מולה גורם שיעני הנעל ולא תחיה נעושר. אלא ע"כ הכוונה דלאו דוקא אס תחיה נעושר או נעוני, אלא מולה גורם שלא תהנה נמעלה שאר כסות ועונה, לא נכולן ולא נאמת תהם, ולכך מת הנעל שלא תהי' להאשה שום הנאה ממנה, ומש"ס כתובות ע"ה, משמע דהנאה לה לאשה מה שחנירותיה יודעות שיש לה נעל, דשומענא ננר"א כורסיה נ"י חראתא רמי לה זכר.

א"כ אין נפקא מינה כלל אס האשה מצד הדין נשואה לנעלה ונהנית או שאינה נשואה אליו מצד הדין, אלא שהיא דרה עם נעלה והכל חושבים שהיא אשתו מדינא, ומחילא אין חילוק כלל אס מצד הדין הוי מקח טעות או לא, כי סוף כל סוף היא דרה עמו נידה ונהנית ממנו, ולא שייך כלל כאן לומר דתלוי אס מתקדשת אליו מדינא או לא, ונכל אופן מתנדר שזה הנעל מת נמולה של האשה והיא קטלנית, ואין כאן ענין של ספק ע"י חזר חלילה, ונדין שלא תננה את הכתובה אפילו כשיש נידה שטר כתובה.

שוב ראיתי נשיטה מקוצת כתובות מ"ג שהרי"ך הרנה נדין כתובה לקטלנית, והניא נס' הרמנ"ן ז"ל דנאמת הוא מקח טעות, אלא כיון דנשעה נשיאלח לשני לא הוסיקה לקטלנית, עדיין יש לה כתובה, אבל משלישי אין לה.

עד דאפיק לי מעלתא, ועל דא חנינן דמחרין ולהלאה לא יסיג
נר נש להאי איתחא, וכי ע"ש, אי"כ זה שנשא אלמנה נחית
לספיקא ולכך גונה כחוננה תן השני.

ולעיל נד"ה, העירתי דשיעת הרונין ז"ל היא דכחונה על הנעל
משעת נשואין ולא רק משעת מיתה או גירושין. וראה
נכחונות פ"א, תמן שמתע ל"י דלית ל"י מדרש כחונה וכי
ונפני יהושע אס האריך נדבר ורזנו לומר דגזא פליגי א"י
ורנא, דקס"ד דרנא דמה שלא תיקנו קבורתה תחת עיקר כחוננה
מדלא מחייב נדרוסה, היינו משום דמעיקרא לא נחייב ליתן
לה כחונה אלא לכשתחלתן או תתגרש, וקודם זה לא שייך
אוס חיונ כחונה כלל, ומש"ה א"י חייב נקבורה אפילו בשומרת
יגס דכיון דמנפא לכונסה ע"מ כחוננה הראשונה, וא"כ ליכא
אוס חיונ גנ"י כלל, ועל זה משני א"י דע"כ ליתא להאי אפ"ה,
דהא אפילו נית שחאי דלינהו מרי דהאי שמעחחא דמדרש
כחונה, אפ"ה ספרי להו דכגנזי דמי, ואי ס"ד דאין אוס חיונ
כחונה אלא לנסוף, אי"כ אחאי הוי כגנזי, אלא ע"כ דאפילו
למחן דדריש מדרש כחונה לאו משום דאין החיונ חל כלל, אלא
דודאי עיקר החיונ חל מעיקרא משכנסה, אלא שקבע זמן
הפרעו לכשתחלתן או תתגרש וכי ע"ש, והוא כדברי הרמנ"ן
שהבאתי לעיל.

ובתירושי הרים כחונות פרק אע"פ האריך נחקירה זו, והניח
אס דעת הרא"ש דהחיונ כחונה ותוספת הוא לאחר
שתחלתן או תתגרש, והקשה הרי"ם ז"ל איך גונה נכתלמנה
מיתומים, נהי דהוי חיונ הגוף מיד כשתחלתן ומ"מ הא גס
נשאל פסק דהניח להם אניהם פרה שאלה ואלנסה לאחר מיתה
אניהם, אף דהניח להם אחריות פטורין, כיון שאניהם מת קודם
שאלנסה, והרא"ש ז"ל דמדה כחונה להא דשאל, והוי דנחייב
מיד כשתחלתן מ"מ אין חיונ לאחר מיתה, כמו נשאל, ומיישב
אס נאופניס אונים, ואס נדף ל"ח: ד"ה, עד נראה כחז הרי"ם
ז"ל, דלפי הדין נחוי"מ ס' ע"ג, נכנסע לפרוע ניס פלוני וחל
נצנת מחויב לפרוע מקודם, דהשנועה מחייבתו שיעשה כל
ענדקי שיהי החונ פרוע כשיגיע הזמן, ומחאי טעמא נמי נכל
חונ אפילו נלא שנועה שהזמן פרעון הוא אחר כך מוטל עליו
לראות שלא יהי אטם כשיגיע הזמן פרעונו וחיונ הגוף זה
מוטל עליו מיד אף קודם הפרעון, וגס נחיונ מעכשו אס ימות
יהי החיונ עליו למפרע, דהא חיונ זה אינו חיונ של תמונ,
אלא אס לא ימלא את התחייבותו לראות שיהי החונ פרוע
כשיגיע זמנו לאחר מיתתו, עושה איסור גזל, ובאיסור קיי"ל
דחיישנן שחא ימות, גני הרי זה גיטך שעה קודם מיתתי אסורה
נחרומה מ"י, ועל החיונ הזה שהוא חייב למלאות נחיו, נכסיו
ערנין צ"י גס לאחר מיתה, ע"ש, כי אני כחנתי נקילוד, ואס
הניח הרי"ם ראיות נרורות לנדריו, ועיקר הסנדה היא משום
דלאחר שיתור יתגרר שזה היי חייב לעשות כל צדק, ולחוש
לשחא ימות, כדי לתללות את חיונו ותנאו.

ומענה נאחר תינח כשמת זה מעלמו, אז שפיר מתגרר שהי
חייב לחוש לתללות את חיונו מחיים, ועל החיונ הזה,
נכסיו מערנין צ"י, אכל נקטלנית שהיא היא הגורמת למיתתו,
איך ס"ד לומר שהוא הי צריך לחוש שהכחונה תהי פרועה
לאחר שיתור על ידה, אלא דניס לה שטר כחונה עכ"פ נאחר
הרי הוא כגנזי אכל נחנאי צ"י, איך נאחר שהצ"ד תיקנו שיהי
הנעל הזה חס למיתתו על ידה ועליו חונה מוטלת שתגנה
כחוננה, ושפיר כתנ הרי"ם, דנאופן כזה גס הרא"ש מודה
שאין היא גונה את כחוננה.

**שיטת הפוסקים דאין מענת מסת מעות בקידושי
קטלנית — הסבר.**

הראשונים כגון הר"ם מנרנול ותנירוי שלא כתנו דאין
כחונה לקטלנית משום דהוי מקח טעות אלא

משום שאין כחונה, נראה דפנתרס דלא שייך כאן לומר כלל
מקח טעות, משום דמקח טעות נקידושין מאלנו כלהלן:
(א) המקדש את אשה נחנאי, הגס שאין אוס חשינות לאותו
תנאי, כגון ע"מ שאני כהן ומחל לוי — וכן היא שהטעמו,
קידושין מ"ט: כלומר, נאמת אס לא היי מתנה תנאי זה, לא
היי אוס חסרון אס הוא כהן או לוי, ואיך, אלא משום שאינו
לפי התנאי אין הקידושין קידושין והרי הוא מקח טעות, (ג) נדנרים
גס נלי תנאי, מונן מעלמו שנאותו אופן לא היי מקדש כגון
מומין, וכן נכנסה נחוקת נתולה ומחלת נעולה, אלא דנריך גט
משום הטעם המתואר בגמ', (ג) איילינית אס לא הוכר נה, אינה
צריכה גט, כמתואר בגמ' ונתוס', דעל זה אין אוס אדם מוחל,
ולכך הוי מקח טעות, וכן נקטנה שפלה לינוס שיטת התוס' דאס
חמלא איילינית, יתגרר למפרע שלא היחה מקודשת לזה המת,
וע"י נתוס' ר"ש ינווח ונרמנ"ן ונרשנ"א אס, והנה נכל אלו
אין כאן אוס ספק שיס מקח טעות, כגון ע"מ שאני כהן ומחל
לוי, אין מי שיכחיש או שיהי נספק שהוא לוי, וכן מומין אי
אפשר לכחש שאין כאן מוס, ואי אפשר לה לכחש שאין היא
נעולה, וכן גני איילינית הלא הסימני איילינית מנדרים נלי
אוס ספק שהיא איילינית, אכל גני קטלנית, לעולם לא יתגרר
שנעליה מחיס נשניל שהיא קטלנית, ותמיד האשה טוענת שלא
נמזלה מתו אלא נחטאס או נשאר פנות מתו, ואין אוס מליאות
שיתגרר הדבר לאחיותו שהס מתו נמזלה נשניל שהיא קטלנית,
והגס דלענין איסורא נחזיק אותה לקטלנית ונאסר לה להנשא
לשלישי, אכל לענין להפסיד לה כחוננה אי אפשר מטעם מקח
טעות כי אין כאן ודאי המתגרר את הדבר.

וד"ן אחת שאפילו הראשונים שלא הזכירו טעונו של נוקח טעות
מודים שיס כאן טענה של מקח טעות אלא שאין נה נאותה
הטענה משום ודלית, ונפ"ת, אס נלו עדים והעידו על זו,
שנעלה הראשון מת ונשאה לשני ומת, שזיתנה נחיי נעלה השני,
שאי אפשר להמית אותה כי יס כאן ספק גדול שחא קידושין
של השני אינן קידושין, וכשזיתנה פנו"י היתה, ומתמר אין רא"י,
דהא נל"ה לא היחה אלא שומרת יגס, כמתואר ברמנ"ן עה"ת.

ישנוב לקושיות המפרשים על שיטת הר"ם מנארבונא

ול"מ מה שידדתי נריס הסימן הזה — הגס דחלילה מלסמוך
עלי להלכה נענין חמור כזה דחמירא סכנתא מליסורא —
דאשה שמתו שני נעליה לאחר כמה שנים לאחר הנשואין אס יס
להס להנעלים, או אפילו לנעל אחד שמת, נניס, או אפילו מתו
מיד אחר הנשואין אלא שיס לה להאשה נניס מאחד שנעליה
שמתו, אין לה דין קטלנית, מסולקות קושיות חמורות על שיטת
הר"ם מנארבונא הג"ל שהניח נשיטה מקובנת כתבונות מ"ג,
הג"ל: דאס הקשה: מינמות פ"ה, דנעי הש"ס, אלמנה לכ"ג
יס לה מזונות מדלית לה כחונה, או דילמח כחונה דלמיסקל
ולמיפוק אית לה, מזוני דילמח תעכב נג"י לית לה א"ל לית
לה, והתניח יס לה, כי תניח הויח לאחר מיתה, ע"ש, הרי
מפורש דלאחר מיתת כ"ג שהוא נעלה השני שמת, יס לה
כחונה ומזונות, ולפי הג"ל אין כאן קושיא, דהש"ס מיידי שאינה
קטלנית, כגון שלא מתו נעליה מיד אחר הנשואין והניחו נניס
מנסיס אחרות, או אפילו כשונתו מיד אלא שהיתה לה נניס
מהס.

ועוד הקשו מהא דא"י דנסנ לחומה לאחר שמתו לה שני
נעליה, ינמות ס"ד ואחר שמת א"י פסק לה רנא מזונות,
כתבונות ס"ה, ולפע"ד נראה דנריך להנין מאחר הש"ס אס
נינמות ס"ד: כי אחא ר' יצחק נ"ד יוסף אחר עונדא הוה קמי
דרי יוחנן נכנישתא דמעון ציוס כפוריס שחל להיות נשנת
ומלה דראשונה ומת שנייה ומת, שלישיית נאה לפניו אחר לה
לכי ומולי, אחר ל"י א"י — לרי יצחק נר יוסף — תוי דקשרית
איסורא וסכנתא, — פירש"י, איסורא, שאס מקח נשני פעמים

השלישי ומתו ואם כל [ב] את הרביעי ומת חרי עתיד ליתן את הדין ועל שקבר את הראשונים כפרת קצותיה שלא יתן

משנת אברהם

אין כלן איסור לא חרף, דבר זה לקוח מדברי הא"י המונח להלן, או י"ל כגון שחלו את השלישי נהיית, כעין שמתו שני נביא הראשונים ונ"י המחיתו אחר שיפול או שינלע בו דמו ומלו אותו נהיית, ראה פלתי סי' ל"ת, ואם מת גם השלישי, נכל אופן אסור לחול את הרביעי, ואם חלו אותו הרי החל מחייב נפש הילך.

ובשו"ת אנו סר י"ד סי' כ"ג, נתיטק אחריו הראשון מת מחמת שלא יכלו לעמוד את סילת הדם נשעת מילה, ואחריו השני מת ניום השני למיתו מחמת שנפתח אחריו הורו נקב תחת הערלה וכל הדם כל הילה נלא יודעת ומת, והורו הגדולים — כנראה שהגאון ר"י ז"ל מקיטנא ה"י מן המורים — להמתין לאחר השלישי משך שנה, וכימול לאחר שנה וה"י חי ונריא, ועל הרביעי השאלה אם אס מותר לחולו לאחר שימתינו אזה זמן לראות כי הוא יותר חזק מהראשונים שמתו, וכתב הא"י, דלפי הסגולה ה"י לריך להמתין עם הרביעי עד לאחר שנה כמו שהמתינו להשלישי, אלא משום שהשני מת משום שלא ידעו מהסילה, ואינו דומה מיתו למיתו הראשון שלא יכלו לעמוד את הסילה כל עיקר, אצל נהשי הלך מיד אחר המילה עברו את הסילה, לכן אין זה נכלל מתו אחריו מחמת מילה ויכולים לחול את השלישי לאחר שיראו שהילך יותר חזק מאשר היו הראשונים שמתו, זאת אומרת שריך להמתין זמן מה אצל לא משך של שנה. — ונאמת אינו מונן נהשאלה הג"ל למה לא ימתינו עד שיה"י הרביעי בן שנה כמו שה"י אחריו ה"י נשעה שימול והוא חי ונריא, וכנראה כן היתה דעתו של מרן ז"ל, ראה גם אור ז"ל, אלא שלא רצה להורות עד פסקו של הגאון ר"י ז"ל מקיטנא, ואולי סגרת ה"י מקוטנא היתה שכל עוד שהילך יותר גדול הסכנה של סילת דם היא יותר גדולה, דלכ"כ מה מלוא היא יותר נמילה שלא נזמנה אס מלין כשהתיטק הוא בן ג' ירחים מאשר הוא בן שנה.

מתו אחריו מחמת מילה אם אין מלין אותו לעולם

אולם אס ח"ו יארע דבר ככ"ל ומלו את השלישי אפילו לאחר שנה ומת, נודאי שיה"י אסור נהחלט לחול את הרביעי לעולם, והגם ד"ש נזה דעות חלוקות אס אין מלין אותו לעולם, דהרמז"ס ז"ל סוף פ"א מהלכ"י מילה כתב דעד שיגדול ויתחזק כמו. והגר"א ניר"ד, סי' רס"ג סק"ב, על מה שכתבו נש"ע, מלשונם של הרמז"ס, שאין מלין ולד שיש בו חשש חולי דספק נפשות דוחה את הכל שאפשר לו לחול לאחר זמן, ואי אפשר להחזיר נפש אחת מישראל לעולם, וע"ז כתב הגר"א ז"ל: דגדולה מו שלעולם נדחה מפני חשש סכנה כח"ש נס"ב, ע"ש. אצל אס מלו ג', ואפילו כשמילת השלישי ה"י נהיית, ומתו ח"ו, נודאי שנה הכל מודים שאין לחול את הרביעי לעולם. ולזה אפשר התכוון רבינו, כאן.

ודג"ה נדברי הרמז"ס הג"ל הלכ"י מילה ח"י"ת, שפסק דתיטק שמתו שני אחריו מחמת מילה, אין מלין אותו נזמנו אלא מחמת'ן לו עד שיגדול ויתחזק כמו, כבר האריכו כל האחרונים: המת"ס והטוב"י מהד"ת י"ד סי' קס"ה, ורנ"ה חיות נש"ת מהר"ן סימן ל"ט, והנ"ת יתק ניר"ד סימן לא, והא"י נהרבה סימנים הג"ל, ונ"י נפתח פנחה מהגאון הגפלא מראגנאזו נלכ"י מילה, מראה מקום לשיטת התוס' לדין זה. נגיטין כ"ח: נתוס', ד"ה, והא נעי סמיכה, כתבו נאה"ד, דערל מיירי כגון שמתו אחריו מחמת מילה שאין לו חקנה להמתין דאי אפשר לחול נשום ענין, ואחריו הלשון הוא ג"כ נתוס' נזמ"ס ע"ה, ונמחמת

והשלישי ניתן לדחות ממנה, הוי"א מילה שלא נזמנה ואינה דוחה את השנת, וסכנתא, סכנת נפשות — סתך עלה אנ"י ואזל נסנה לחומה נרתא דל"סי נריה דרנ יתק נריה דרנ יהודה, דנסנא רחנא דפומנדיחא ושכיב — ונסנא — רנ יתק נריה דרנה נר נר חנה ושכיב, ונסנא הוא — אנ"י — ושכיב אחר רנא ומי איכא דעניד עונדא ננפשיה כי ה"י, והא איהו דאחר — כלומר, אנ"י נופא ה"י רנ"ל לומר, — אנ"י דסמכא יתק סומחא לאו נר סמכא. ע"ש. ומן המחמר הג"ל מתנאר שנאמת, אנ"י לא ה"י סומך על מה שאמר ר' יתק נשס ר' יוחנן דנתרי' זימני לא ה"י חוקה, דהרי אחר לר' יתק, מ"י דקשרית איסורא וסכנתא, ואס ה"י סומך נאמת על דבריו שכך פסק ר' יוחנן, מלי איסורא וסכנתא י"כ כאן, וגם רנא לנסוף ה"י מחמה על אנ"י דעניד עונדא ננפשי, משום דהוא שמע מאנ"י דאין לסמוך על ר' יתק, וא"כ, למה נאמת עניד אנ"י עונדא כזאת לסכן את נפשי, אלא נאמת ה"י אנ"י סונר שאין לחומה דין קטלנית כל עיקר משום או משום דשני נעליה הראשונים שמתו היינו ננים והנעלים לא מתו מיד לאחר הנישואין, וכלא כמו שנידדתי לעיל, ד"ה והמתנרים, או דאפשר שהיתה לה לחומה ננים מנעליה שמתו, וכן משמע נ"ק ל"ט: דניתהו דאנ"י הוה לה ההוא נרתא, הוא אחר לקרונאי והיא אחר לקרונה. ע"ש. ואפ"י נאמר שאין דניתהו דאנ"י האמור כאן, חומה הג"ל, אלא שהיתה לו אזה אחרת קודם לחומה, אצל הלל היו לו ננים לרחנא, איפא ואנ"י חריפי דפומנדיחא, סנהדרין י"ז, והס נקראים נש"ס סתס נני רחנא, שנת ק"ג, ועוד, ונכן לא היתה לה לחומה דין קטלנית, ואנ"י ננס לחומה לא משום סתך על ר' יתק, דנאמת לא נגמרי ה"י סומך על דבריו, דהרי אחר לו: מ"י דקשרית איסורא וסכנתא, כלומר, נני דין מילה, אלא מכיון דאנ"י מדנית עלי קאחא, וה"י חושש שחא לא יאריך ימים כרנה דחיה רק מ' שנה, וה"י חושש לכל דבר קטן שיש בו משום חשש של רוע מזל, לא ה"י נושא את חומה אפילו כשמדינא אין לה דין קטלנית, אלא משום חששא רחוקא נעלמא של נישוש נרידא, אולם לאחר שהעיד ר' יתק נשס ר' יוחנן שאין שום חשש נתרי זימני, נירף אנ"י את עדותו של ר' יתק נשס ר' יוחנן לסניף נעלמא. ולאחר דשכיב אחר רנא ומי איכא דעניד עונדא ננפשי, כי הא"י, כלומר, אס אחר ה"י נושא את חומה, לא ה"י כל חשש, אצל "כי הא"י כלומר, אנ"י שה"י לו להזהר הרנה משום דמנית עלי קא אחי, לא ה"י נריך לישא את חומה, ולא דעל חשש קל ה"י סומך על ר' יתק, הלל הוא — אנ"י נענמו ה"י רנ"ל לומר, דרק רנ"ן ולא ר' יתק נר סמכא הוא. ומכיון שמדינא לא היתה קטלנית אלא דאפשר דהויקה לו לאנ"י משום מנית עלי קא אחי, שפיר היתה חומה נונה כהונתה ומזוני מאנ"י כאשר פסק לה רנא. והנן.

מילה ל"מי שמתו אחריו מחמת מילה

[ב] את הרביעי וכו'. קיי"ל כרני דנתרי זימני הוה חוקה ואסור לחול את השלישי, וא"כ תקשי למה כתב רבינו אס חל את הרביעי וכו'. ונע"כ ז"ל דהכוונה, דאס מלו את השלישי ומת אין האנ מתחייב ננפשות, כי הגם דדינא הוא שאינו חייב לחולו משום דספק נפשות להקל לכן סמכין אדרני, אצל לענין שיה"י החל את השלישי כאילו התחייב נפש התיטוק אי אפשר, משום דאיכא מ"ד, דלא איתחזיק אלא נ"י זימני, ונפרט שרנ יתק העיד שכך הורה ר' יוחנן, ינמות ס"ד ומדלמרינן נינמות סד: מ"י דקשרית איסורא וסכנתא — נאל לאחר שמתו ג' אחריו — משמע דהוה רק סכנתא אצל

לחזקת וקל הרביעי יקבל קנין שגור מיתה לו. ופירושו כי בית אם בנה בית חורש או [ג] נכנס בבית מחרש ופתו

משנת אברהם

ס"ג: ד"ה וכן השולח, ונכורות ס"ח, נחום ד"ה והא דוקא, ומפורש דמתו אחיו מחמת מילה לא יתול לעולם, ודלא כהרמנ"ס הנ"ל.

אור"ח מדברי התוס' ניבמות ע' נחמה הערל וכל הטמאים לא יחלבו נדרמה שכתבו לחלק בין קטן קודם שמה ללא איפסוטא נש"ס, ומתו אחיו מחמת מילה דהוי ערל, משום דקודם שמה לא הוי נר מילה נשום מקום אהל לאחר ח' אלא שאי אפשר לתולו משום סכנה הוי ערל כיון שהגיע הזמן, משמע דאם ינרית ויתחמק נרדך למולו, דאליכ נס הוא אינו נר מילה לעולם. אלא דאפשר דהכוונה נחום הוה, דקודם ח' לא חלה המטה כלל, ולאחר ח' המטה חלה אלא דנדרת מפני הסכנה, הגם דנדרת לעולם. אולם לא כן דעת הרש"א שם, שכתב: ואי קשיא מדאמרין ר"פ אלתנה לכ"ג כל האוכל מאכיל וכי והרי הערל וכל הטמאין התם שפוייהו הוא דכתיב להו — ומתו אחיו מחמת מילה נמי לכשינלע בו דמו או יתחלפו בו סימניו יתול עכ"ל.

עלד לו נן או כשא אשה, אע"פ שאין נחש שאסור לנחש ולסמוך על הנחש. יש סימן, סימנה נעלמה הוי מיתה, דאי מלית נסתורס ראשונה אחר שנה נית או שטול המיטות או שכא אשה, סימן הוא שהולך ומלית, ואי לא אל ירגיל לנחת יותר מדאי שיב לחוש שלא ילית. תלחא זימני, הלית או לא הלית, והרמנ"ס ז"ל נהלכי עכו"ם יאה, מפרש: האומר דירה זו שניתי עונ היתה עלי, אשה זו שנשאתי ונהמה זו שקניתי מצרכת היתה מעת שקניתי העשרתי, וכן הואל לחיטוק איה פסוק איה לומר אם אחר לו פסוק מן הנרכות ישמח ויאמר זה סימן טוב, כל אלו וכיוצא בהן מותר, הואיל ולא כיון מעשיו ולא נמנע מלעשות אלא עשה זה סימן עלתו לדבר שכבר ה"י הרי זה מותר. עכ"ל כלומר, דוקא כשעבר הדבר מותר לו לומר ואין צוה משום נחוש, אהל לומר מתחילה כך ולסמוך לעשות או למנוע, ולעשות אסור, ודלא כרש"י הנ"ל והראש"ד חולק שם, דלא לאמרו דברים אלו לענין איסור כלל אלא אם יש לסמוך עליהם, אהל נכל אופן אין צוה איסור ולענין חיטוק נראה שגם הראש"ד מפרש דמשמע שאומר לחיטוק פסוק לי פסוקיך, ודלא כרש"י שפירש חיטוק, טולד לו נן. דהא לא הגיב על הרמנ"ס צוה.

אבר לפי מה שכתבתי לעיל דלאחר שמתו ג' אסור נהחלט לתול את הרניעי, מחילה אין כאן מחלוקת בין הרמנ"ס והתוס' דאפשר דהתוס' מיידי נמילת הרניעי, דזה נודאי שאסור לתולו לעולם, דכל שמתו ג' אחיו מחמת מילה אפילו נאופן שמילת הג' היתה נהיתר, אסור לתול את הרניעי לעולם, כדעת רנינו נכאן.

ודבינו מפרש לגמרי אחרת, נית, אם ננה נית חדש או נכנס ננית מחדש — כלומר, אפילו לא ננה אלא נכנס ננית מחדש, ולהלן עוד נדר מזה — ומתו בו שלש זה אחר זה, חיטוק, לענין מתו אחיו מחמת מילה, אשה, לענין קטלנית, והוא דלא כרש"י ודלא כרמנ"ס. ועוד חילוק יש נפירושו של רנינו. דרש"י מפרש: הן לטנ והן לניש, אי מלח נסמורה ואי לא מלח, והרמנ"ס ז"ל מפרש רק לטנ, דירה זו שניתי עונ היתה וכי, ורנינו מפרש דהסימן הוא רק לניש, וקלת מזה העירוני נח"א סימן ע"ג, ע"כ.

ולפי השיטות דמתו אחיו מחמת מילה תלין אותו לאחר שיגל ויתחמק כחו, מסתבר דנדר זה תלי נהוראת הרופאים שיאמרו אם אין סכנה עוד למולו, כידוע, שיב מתים משום שהם נטנע מוממים, ואי אפשר לעגור את דמם השותת, ורופא אחר אחר לי שיב להם כעת אופני רפואה לשפר את הדם שלא יהי שותת, וגם נאמר לי שיב נספרי הרפואה שלאחר שהאדם מגיע לגיל של כ"ג שנים יש תקוה שמשנתה הטנע אהל ולא יהי שותת דס, רק שדבר זה נודאי אסור להורות עד שיאילו כמה רופאים מוממים, ומה עונ אם יאילו לרופאים מוממים חרדים וגם לרופאים נכרים מוממים. וראה נהרמנ"ס רוצה ח"ת, ויאמרו הרופאים שמה זו אין לה תועלת נאדם וכי, ונש"ת נ"ח המדשות ס' ל"ו כתב דמה דאמרין ננה כ"ג, דסומכין על הרופאים, היינו רופאים שנים ונני נרית. וראה חת"ם, יו"ד ס' קנח, ומה שכתבתי לשול גס לנכרים, כדי שכל אופן שלא יהי לא יתשו את הרופאים היהודים שנהולים היו כדי שעתה המטה, אהל כשמתו ג' מחתיו, איכ נודאי שהג' יתול נהוראת הרופאים שהתירו למולו, ואם גם הג' מת, הלא את רואים שאין זה תלוי כלל ננריות האיש, כי גם זה הג' שהרופאים התליתו שהוא נרית וחסק ג"כ מת, ונע"כ דכך הוא נזירה ממרומים שלא יזכו לקיים מצות מילה, והוא דבר שלמעלה מן השכל האנושי, ודומה לקטלנית שזולה נרים, ומחילה אסור לתול את הרניעי לעולם אפילו יתירו הרופאים. כמותן שאין מדעתי לקנוע הלכה למעשה, כי הדבר הזה החמור תלוי נהוראת נודאי הדור, ולא כתבתי אלא להעיר, ולהסביר את שיטת רנינו כפי שהנני מנין נדעתי הפשוטה.

הצנח החילוק שבין פירוש רש"י והרמנ"ס יולא מתוך הפלוגתא שניניהם, דלרש"י אין סוס איסור נחוש ננית חיטוק ואשה, דאין זה נחוש אלא סימן, לכן מותר לסמוך על זה לכחילה לעשות מעשה או למנוע מעשות, ומחילה אין הפרש בין טנ לניש, כלומר, מותר לסמוך לעשות מעשה, וכן מותר לסמוך למנוע מעשות מעשה, כמו שפירש לנחת לסמורה או שלא לנחת. אולם הרמנ"ס ז"ל הסובר דלא הותר נחוש אפילו ננית חיטוק ואשה, אלא הותר לו לומר נלנד, משום שאין זה נחוש נמה שחולה נלשענר, מחילה לא הותר לו לומר אלא לטנ, כלומר, נית זה ואשה זו היו לי לנרכה והעשרתי, אהל לא לניש, כי נאומר לניש נודאי שאומר או כדי שלא ינא עוד לסמורה או אולי כדי שימכור ניתו ויגרש את אשתו והוא דבר של להנא, ואסור. אהל נלטב, לא יעשה מעשה חדשה שלא ה"י עושה, דאם ינא לסמורה, הלא ינא גם עד שלא חלה נניתו ונשאתו, וכן נאשמו נודאי שלא יגרשנה אלא חתא אהל והיא היתה אהל גם עד שלא חלה את טוב מזלו נה. ועל כיון תנוק, מפרש הרמנ"ס ג"כ רק לטנ וישמח על שעבר, אהל על ניש דאפשר לסמוך על להנא אסור. ועי' נלחם משנה שם, שקי"ד ואפשר שלא הננתי נלשון הרמנ"ס כמו שהנין הלחם משנה ז"ל.

בית תינוק ואשה — פירוש

ומה שהש"ס מניח מקרא דיוסף אינו וגו'. לרש"י ולרמנ"ס, מקרא זה נא ללמד דרק נחלחא זימני הוה איתחתיך, דנשמע מעלי היו כולנה, פירש"י, יוסף אינו ושמעון אינו הרי שמים, אם את ננימין תקחו, מיד עלי היו כולנה, כלומר תאז — אין לך צרה שאינה עונת עלי. [ויש להאריך צוה דא"כ אחאי קיייל נתיי זימני הוי חקוה, הא מכלאן נשמע דרק לאחר ג' זימני ונריך לומר מדלא רנה יעקב לשלוח אתם את ננימין כי אחר ולת ננימין תקחו, הרי שכבר חש נפעס הג', ולאחר ג'

[ג] **או** נכנס וכי, נש"ס תולין זה: תניא רני שמעון נן אלעזר אומר נית חיטוק ואשה אע"פ שאין נחש יש סימן אחר רני אלעזר והוא דאיתחמק תלחא זימני, דכתיב יוסף אינו שמעון אינו ולת ננימין תקחו. פירש"י: ננה נית או

פעמים יהי הדבר ודאי, כמו שנאמר עלי היו כולנה. והגם דמתחילה קודם שנאמר שבעין ג"כ כתב פן יקראנו אסון, כבר פירשו רבותינו מפני שהשטן מקטרט נשעת הסכנה]. אבל אין לנו ללמוד ממקרא זה דיש סימן היינו לבי גרידא כמו שהי' אם גבי נתימין, אבל רבינו מפרש לכל מילתא ילפינן מהתם, כגם שגבי נתימין הדברים אמורים לענין לסמוך להנא ולבי גרידא, כך בכל מקום כן.

ובצפנת פענה הלכי ע"ז הראה מקום למגילה ל"ג מניין שמשמשין צנת קול, פירש"י, אם צלנו להתחיל דבר ושמע קול או אין או לאו, הולך אחריו ואין כאן משום ניווש, ונתוס' אם הניחו צנס הירושלמי, לא תנחשו ולא תעוננו, ואף על פי שאין ניווש יש סימן, עכ"ל והנה לפיר' הרמב"ם הכיל דמפרש דיש איסור לסמוך על סימן, שפיר מסתבר דהש"ס מנריך קרא להתיר להשתמש צנת קול לסמוך על להנא, אבל לפירש"י דנית תיטוק ואשה מותר לסמוך על להנא שאין זה ניווש אלא סימן, למה לן קרא להתיר להשתמש צנת קול, ונריך לומר דס"ד דהתם שאני משום דאיתיהיק תלתא זמני, אבל צנת קול לא איתיהיק, ולא מכת יתקה סומכין, והוי"א דיש צנה משום ניווש לכך נריך קרא.

כיס וארנקי אין בהם משום לא תנחשו

והא דאמרינן צמ"ל כ"ז: כיס וארנקי משום דמסתמי, ופירש"י, דאין אדם משאיל כיס וארנקי, משום דמסתמי ואומר סימן לאדם שמשאיל כיסו שמוכר לו מזלו, וכן נקידושיי כ"ט, דרבי אבא אמר שאינו רואה למכור ארעא קמייתא שקנה ולא מסתמא מילתא, פירש"י, אינה סימן טוב שימכור אדם מקחו הראשון, והא זה אינו צכלל צת קול וגם לא צכלל צית תיטוק ואשה, ותקשי צין להרמב"ם וצין לרש"י, ובע"כ ל"ל, דדברים אלו אין מן הרגיל שאדם יעשה אפילו כשאינו חושש לסתמא, דאין מהרגיל שימכור אדם את שדהו הראשונה שהוא קונה מסתמא לצורך פרנסתו, וכן אין מהרגיל שיאחז אדם לצנירו את כיסו, לכך אפילו כשהוא חודל מעשות זאת משום סימנא לית צנה משום ניווש.

אור"ם צתוס' צמ"ל כז: ד"ה, כיס וארנקי הקשו; והא כתב' לא נחשו, י"ל צשלי צמה אשה (דף ס"ז) אמרינן כל דבר שי' צו משום רפואה אין צו משום דרכי אמורי, עכ"ל ואינו מונן מה רפואה יש צמשאיל כיס וארנקי, וראיתי צחיודשי מהרש"ף שפיר' דהכוונה דצדצר צצדוק לן דמהני אין צו משום דרכי האמורי, וקשה דאי' צתת צדריך לשיעורין, דצכלל ניווש זה העושה יאמר צדדוק ומנוסה דמהני, ולפע"ד צכוונת התוס' היא ככ"ל, דצדצר שי' צו משום רפואה, פירש"י צצצת ס"ז, שראית רפואתו כגון צתיית כום ותצנצות מכה, וכך, כלומר, דגם צלערי דרכי האמורי צדצר הרגיל לצתות כום ותצנצות למכה לרפואה, כמל' שאין זה דוקא לצס דרכי האמורי, וממילא גס כן כיס וארנקי שאין מן הרגיל להשאיל, לכן אם אינו משאיל משום סימנא לית לן צנה.

בית — בנה או שבר

והנה מה שפירש רש"י הכיל דיש סימן לענין אי מלל צסתורה או לא, אין רש"י דל' צציר' ל"י צרבינו דהסימן הוא ג"כ לענין נפשות דאפשר דכוונתו לומר דאפילו לענין אי מלל או לא יש סימן, ומכ"כ לענין נפשות אם מתו לו ג' אנשים, וגם מדברי רבינו אין רש"י דלענין אי מלל צסתורה או לא אין סימן, דרבינו צל לומר דיש איסור אם יעכצ צצית הרי זה יתתייב צנפשות, אבל צדצר צצמתון אפילו יש סימן אין איסור צדצר, אלא דרש"י לא כתצ אלא צצנה צית, ורבינו הוסיף או ככנס, משמע דאפילו לא צנלו אלא דקנאו או אולי אפילו צצית צכור, וגם צזה אין כל' פלוגתא צין רש"י ורבינו דאפשר דלענין נפשות

גם רש"י יחמיר אפילו כשלא צנה את הצית, ומדברי הרמב"ם הכיל צצלה' עכ"כ אין הכרע לומר דל' צציר' ל"י צרבינו משום דכתצ דלהנא אין לסמוך על הסימן, והסומך יש צו משום איסור מנחש, דאפשר דהיינו דוקא לענין צמתות ולא צנונע, לנפשות, וכבר כתצתי צריש סימן זה דעת הרמב"ם צקטלנית, ומשם יש לצדד שאין הוא ז"ל מחמיר כולי האי צרבינו דהרי זה מתתייב צנפשות.

ולמעלה כתצנו דרבינו מוסיף על צדרי רש"י, דרש"י צחולין לה, כתצ רק וצנה צית, ורבינו הוסיף לומר וככנס צצית מחדש, וגם צזה אין פלוגתא צין רש"י ורבינו, דמה צמוסיף רבינו להחמיר היא לענין נפשות, ורש"י מיירי רק לענין מלל או לא מלל צעסק, וצספר מיילי דחסידותא, מהנה"ק מצוטש"ט, כתצ צסימן זה, הוא צנדפס צע"מ, אם צנה צית חדש צמתו צו ג' אנשים זה אחר זה וכך, רש"י צפרק ציד הנשה כ"י צרק צצנה צית וכ"כ אם צצית לצון צנה, ולזה אולי י"ל דל' שיד רק צצנה צית ולא צקנה צית של' צנהו הוא, ואולי אין חילוק צין צנה לקנה, ומכל מקום צצכירות או אלה אולי לא שיד, כי רחוק מצתיית צנה או קנה, עכ"ל וכנראה לא הי' הטעם הנכון לפני הנאה"ק הכ"ל דהספר חסידים, כי לפי הטעם אשר לפנינו, והוא צטוח כי כן הוא צדפוס הראשון מצנת יפרית, אם צנה צית חדש או ככנס צצית מחדש, ואיך יש לפקפק ולומר דהקפידא הוא צצנה הצית ולא צלוקת, או אפילו למעט צצילות וצכירות, דהא צדקדוק הוסיף רבינו או "ככנס צצית מחדש" וכנראה שהני נינים הללו היו צפרים צצסי"ח של הנאון הכ"ל.

דירה בבית הנבנה על קרקע שלא עמד שם בית מעולם

ר"ש דקדק צדצרי רבינו שכתצ כל' שני ענינים (א) אם צנה צית חדש או ככנס צצית מחדש ומתו צו של' זה אחר זה חייב לצלח מן הצית הזה, (ב) עיר שאדם דר צנה ומתו צה צניו ואין מתקיימין צה, חייב להעתיק דירתו לעיר אחרת, וצכן אי אפשר (פרש צדננון (א) מיירי שהיו לו ג' צנים ומתו, דאי"כ מה יועיל יציאתו מן הצית הלא עליו ללכת לדור צעיר אחרת דהא אין צום צנר' לומר דהחיוב לצלח לעיר אחרת הוא רק כשאיו מתו כל צניו, דהא לא כתצ צדן הצי' אלא ומתו צניו ולא כתצ כל צניו, ובע"כ דכוונתו צדן אי, אם מתו צו של' אנשים צצית ההוא צזאצ"י אפילו כשאינו קרובים אליו, אלא שדרו צם עמו, חייב לצלח מן הצית ההוא, וא"כ השאלה אם מותר לאיש אחר לכנס לדור צאותו צית, דהא אי אחרת צצלחא שהוא קרוב לצתם צמתו, שפיר מסתבר דלאחרים אין קפידא, כגם ששאר צנים ניוולים הנס שלאותו איש מתו ג' צנים, אבל אם מצמר, שדער צצית אינו צום קרוב לצותם צמתו, אי"כ למה אחרים יהיו מותרים להכנס צם מחדש.

ובבב"י דחסידותא צסימן הכ"ל כתצ: ומשמע שהמשך רק עליו ולא על צעל הצית אחר, ומ"מ יורש מצטרף אם צניו, ואלמנה י"ל שאינה מצטרפת, ואם הוחק לג' דרים י"ל צחש על הכל, עכ"ל כנראה שהנאון הכ"ל הצין צדן (א) דמיירי צמתו הצנים, ולא אדע מניין לו, דאין זה צצצמות הלשון.

והר"ש של רבינו: אם צנה צית חדש או ככנס צצית מחדש, נריך צצור, דהא זה פשוט דאם צנה צית ואינו דר צו כלל, דאין קפידא, והי' לו לומר, דער צצית ומתו צו ג' וכך, חה הי' כולל הכול, לכן נראה לפי דעתי דלה, דין אי הכ"ל מקורש עם מה צכתו צנולאה ל"ז, ראה צנולאה צריש ציא, לא ידור אדם צצית צצנה על קרקע שלא עמד צם צנין מעולם, ואם הוא אינו רואה להניח פנ"י, או לא יצ צה צנה צתיית, (ראה מצ"ח צם שהצאתי נוסח זה מצספר יורה חטאים שהוא המקור הראשון להצולות), משצמות הדברים שאם לא יצ

בו שלש זה אחר זה הרי אם יתקב יותר בכית הרי זה מתחייב כנפשות שיאבדו מכאן ולהבא וכן [ד] עיר שאדם דר בה ונתנו בה בניו ואין מתקיימין בה הרי זה נקעש על שגורם ביתה לבניו ואל יאמר אדם אילו היה במקום אחר כמו כן היו מתים מקום החיקא שאני כי היתה עיר בארץ הגררים שבאו יחודים וחפירו בתיהם מאותו מקום שחיו שם ובנו במקום אחר והיו מתים כמעט שמתו כולם והיו מתענים ולא הועיל עד שפעם אחת יצא שליח ציבור ממקומו ופגע בחיל גדול וראה את השור שלהם רוכב על ארי ומתג במי הארי ואותו מתג היה נחש ארוך מיד ידע חוקן שחיו שרדים ותנו להם שלום ורחמינו לו ואמר לו לך לאותה העיר ואמור להם ליתודים שילכו מאותו מקום כי אני והילי הנדול קושים שם מתול וקורם לכן רצו לחזיק לאותו זמן וצדה השור שלא יזיקו לו ואמר לך ליתודים ואמור להם שיצאו משם ואם לא יצאו מאותו מקום אמית את כולם אמר האיש חוקן הוא שליח ציבור אני ירא פן יזיקו לי החיל שלך אמר השור לאחד מן העומדים לפניו ללכת עמו עד אותה העיר שלא יזיקו לו השורים ובא חוקן החוה והניד לבני העיר מה שאמר לו שר השורים תם הוא מיד יצא

משנת אברהם

ואם מתו בניו ר"ל ואין לו עוד בנים וגם אין אשתו נת בנים יותר, משמע ונדכת: על שגורם מיחה לבניו, ולו נעלמו אין העיר סכנה ולינו נרדף לעזוב את העיר. אולם מהמעשה המסופר כאן נעיר נארץ הגררים, נראה הנת שיש סכנה לא להננים נלנד — והמעשה המוזל הוא מהנוספות וליחל נס"ח של נולוגיא — ונמילי דחסידותא נסימן תע"ה, כתנ: ננפשות גם נני פעמים נרדף לעשות שני מקום ומכל מקום אין חזקה ונקטנים לנדולים ולא מאזה לאיש כי טענה חלש. עכ"ל.

ובש"ס ר"ה ט"ז, ד' דברים מקרעין גזר דינו של אדם, אלו הן, נדקה לעקה שינוי השם ושינוי מעשה — ויש אומרים אף שינוי מקום, דכתיב וילמד ה' אל אנרם לך לך מאלרך והדר ולעשך לגוי גדול, ולידך ההוא זכותא דארץ ישראל הוא דלהניח לך. כלומר, לתיק שינוי מקום דוקא יתרון לארץ לישראל, אבל לא ממקום למקום נחון לארץ וגם לא לישראל ממקום למקום, וי"ח סוגרים דנכל מקום מהני, אולם מסתבר דאפילו לי"ח לא מהני מישראל לחון לארץ, וממילא אין זה דבר המחיר לנח מישראל לחו"ל.

ורש"י עה"ת נר"ש פרשת לך לך, וסא לעשך לגוי גדול, כאן אי אחת זוכה לבנים. ובגדלי מקור דברי רש"י מהש"ס הנ"ל, והרמזין ז"ל כתנ שם: ואין נורדף כי משפט הלשון כן, וכן הגשם חלף הלך לו, וכי, נודלי שאין כוונת הרמזין לחלוק על רש"י נדבר שני מקום המנואר נש"ס הנ"ל, אלא כוונתו דמה שפיר רש"י לך לך להנחתך ולטונתך, משום דה"י קשה ל"י לרש"י, מה הפירי של לך לך, חידך ילך האדם אל עמו, ועל זה אומר הרמזין, דמשפט הלשון כן הוא.

ובבארש"י אגדות נר"ה הנ"ל, מלנד אס שינוי מקום ושנוי השם מועיל על הגזירה שגורה על האדם. מחמת חטאיו, דהא נאנררס שמתנו יליף נש"ס שינוי מקום, לא היתה הגזירה נוחמת חטא. ונשפת אחת לר"ה דף ט"ז, מפרש דשנוי השם ושנוי מקום מועיל לענין גזר דין, כלומר, דהא אמרינן התם דתפלה מהני עד שלא נחתם גזר דין, לכך שנוי מקום ושנוי מועיל שיחשנ כמו קודם גזר דין, כי על איש ששינה השם או המקום לא נגזר, ואז תועיל תשובה תפלה ולדקה, ודפח"ת. וכן משמע מזהר ח"ג — ר"ז: דננין דלא ישתמדעו נ"י חינון מלרי חונין נרדף למענד ל"י שינוי מקום ושינוי השם ושינוי מעשה, כגוונא דאנררס דאחמר נ"י לך לך מאלרך וממולדתך הרי שינוי מקום, וה"י שמוך אנררס, שינוי השם, שינוי מעשה דאשתי מעונדין נישין דענד נקדמיתא, לעונדין טנין. וכי, ע"ש. והגם דיש לקדק הרנה נמלמד זה, דמה שידך לומר נאנררס אנוני: מעונדין נישין דענד נקדמיתא, הלא נן ג' שנים הכיר אנררס אנוני את נוראו, ואולי כוונת הזהר, שאנררס ה"י נתפסן ענין אחרים דענדי עונדין נישין, דכך היא המדה לדניקים נחפסין נעון הדור, ואולי כשהולך נמש ואינו ננייהס אינו נחפס, וכן מורה לשון המדרש ננחומא פרשת לך, אמר הקנ"ה אחת מדקדק אחר מנתי ותשנ אצל עונדי ע"ז, לא מנייהס, ע"ש, כלומר, כי אלא יהי נחפס נעונס. ואפשר דזה הטעם דמ"ד דלא יליף שם

גה שנה תמימה אלא י"ח חדש וילא ונהנית, ויותר לו לשון לאחר חדש ימים אלו תתחיל שנה שניה להננין, ונכן אפשר דזה שאומר רבינו נכאן, אס ננה נית חדש, כלומר נאופן שיש השש סכנה כגון אלא עמד שם ננין מעולם, או אפילו שנכנס מחדש, כלומר, לאחר הפסק של חדש כנ"ל, ומתו שם ג' אנשים, כלומר, אפילו חנים קרונים אליו, עליו לנחת מן הנתי, אבל לאחריס אלא ננו את הנתי הזה שנו אין שום סכנה, הן כשיקטו את הנתי או שהנתי יהי שכור להם, כי הקפידה ננוולה הוא דוקא על מי שגנה את הנתי.

וכן כתנ המהרש"ס ננהות על ס"ח, הנדפס נסוף ספר ווילי דחסידותא, נוולה, אחי י"ט, לא יננה אדם נית על קרקע אלא עמד בו ננין מעולם. ע"י ש"ח אנוני נדק יו"ד ס' מ"ו, דלאדם אחר שרי לשכור הנתי ליבש נג, דהני דלא לוסוף. גם כתנ שמקובל מגדולי וקדושי ישראל דאס ג' רננים מסכימים להקל אין שום השש וכי. נואס קנלה היא נקבל, אבל לא אדע ולא אנון שג' רננים אפילו גדולים שנגדולים יסכימו להקל נגד אזהרת החסיד, שדבריו נתקבלו ניראה ונפחד נחוככי כל שדרות ישראל עם סגולה].

ולכך אין קפידא עכשו שדשו נה רנים וקונים נתיס חדשים הנננים על קרקע אלא עמד שם ננין מעולם, כי להקונים אין קפידא, והנונים יהודים חנים דרים שם. ואס לפעמים אדם קונה המגרש ונונה נית חדש לענומו, נראה דמלחר שעכשו מדרך הננאים שמעמידים על המגרש כגון אהל או נרף מקום שמחזיקים שם את כליהם וחומר הנלך לבנין, שנו אין קפידא, וכנר הנלתי נמשניא על הנוולה דברי החסם סופר יו"ד ס' קל"ה. ונספר אנוני נדק הנ"ל ס' מ"ה, כתנ שמקובל מזקיננו, דהנכנס לנית חדש ילמדו ג' אנשים ויהי נועס ויושנ נסתר גם יגורו שם כל החורה, היינו שה' נני אדם, כל אחד ילמד חומש אחד, ע"ש כי קלתי נדבריו.

חיוב של שינוי מקום מגורו

[ד] עיר אדם וכי. רבינו סתם נכאן ולא כתנ מתי חיינ לעזוב את העיר. אולם ממה שכתנ: הרי זה נענש על שגורם משמע דכשמתו שנים מנניו דמיעוט נניו שנים, ונפרט דהיי"ל כרבי נדתי ה"י איתחזיק, הן כשהיו גדולים קלה והן נעורם קטנים, דה נכלל נמ"ש: ואין מתקיימין נ"י חיינ להעתיק דירתו מלוחתה העיר כדי להגיל את יחד נניו אשך אתו או אשר יולדו לו, ומסתבר דאין הדברים אמורים אלא שאין הננים שמתו נני י"ג, דאז הרי הנניטס קנינו של האנ, כמ"ש הרמזים נהלכי תשובה, וכן מורין הדברים שכתנ רבינו: "ואין מתקיימין" אבל אס הננים יותר מנני י"ג הרי הם לענומס, ואין להם שייכות של קנין לבני אניהס, ועוד, דאס נלמד שגם נננים גדולים הדברים אמורים, אי"כ ניש לו עוד ננים גדולים, ה"י לו לרבינו לומר שגם הננים יעזבו את העיר, וממה שכתנ הרי זה נענש, משמע דאין החיונ לעזוב את העיר אלא על האנ — עם הננים הקטנים שהם קנינו — נלנד.

מן חסיד תרי אע"פ שעשו תעניות לא חתול להיות שם עד שיצאו משם וכן מצוה בירמיה (פז א ב ג ד) ויהי דבר ה' אלי לאמר לא תקח לך אשה ולא יהיו בנים ובנות במקום הזה כי כה אמר ה' על הכנים ועל הכנות הילודים במקום הזה ועל אבותם הילודות אותם ועל אבותם המלידים אותם בארץ הזאת מצאתי תהלאים ימרתו ולמה לא אמר ירמיה לפניו רבנו של קולם למה לא תעמוד לי וצותי לחנן עלי ועל ילדי ואקח אשה ויאת ה' הרי לפניו כשנצור על המקום אפילו בדת הצדיק לא יציל את בנו כשנצור על המקום ותיב בפרשת יחזקאל (יד יג) ארץ כי תחטא לי למעל, מעל (שם שם כא) אף כי ארבעת שפמי חרקים הרב ורעב חזיה רעה ודבר שלהתי אל ירושלים להכרית מסכה אדם ובהמתו ובהיתו (שם שם פז) שלשת האנשים האלה בתוכה הי אני נאם ה' אלהים אם בנים ואם בנות יצילו הסח לבדם יצלו כו' עד (שם שם כ) תה ותיאל ואיוו בתוכה הי אני נאם ה' אלהים אם בן אם בת יצילו הרי לפניו כשנצור על המקום החוה שאסור לקחת שם אשה ולהוליד שם אלא יבא משם והאריך ידע הגורח כשרואה שחידושים בה והטובים אין בניהם קיימים או שאין נשאר לו בן אלא בנות תב יש לדקדק שמה קורא שם [ה] אחר שם איש שנצור עליו שלא יתקיים מי שנקרא על שמו כבר שנאמר (ישעיה יד כב) חכרתי לכלל שם ושאר

משנת אברהם

לקרוא את זה הנולד על שם אחיו המת משום דריעה מלתא, וע"ז כתב הבית יצחק דנעלס מעלל הספר הרש"י הג"ל ולדעתי נכונים דברי הספר הג"ל, דשלי נני דוד דלפטר דהמתים היו להם בנים ובנות אין הפידא, ונעלל אדני פו נודלי כוונתו כשמת נלא בנים, דל"כ מה משמעו של ריעא מלתא, הלא כל אדם סופו למות, ונפרט דאין קוראים רק על שמות אנשים שמתו ולא על החיים, והבית יצחק נעלמו הרגיש מש"ס ימות כ"ד, דקרא יקום על שם אחיו המת, יולא מידי פשוט, ויקום רק לנחלה, ולמה לא אמרו לקיים גם כמשמעו וכפשוטו, אלא נע"כ משום דריעה מלתא לכך א"א שציותה התורה לקרוא על שם אחיו המת, שמת נלא בנים, וא"כ נשמע מזה דוקא דריעה מלתא הוא כשמת נלא בנים דוקא, ולא נענין אחר.

אין המקרא יוצא מידי פשוטו

אל"א דנעלס הענין שכתב שם הבית יצחק אחי אחריו צינמות כ"ד אחר רנא אע"ג דנכל התורה כולה אין המקרא יולא מידי פשוטו, הכל נזירה אוה אפיקתי מפשטי לגמרי, ופירש"י שאין צריך לקרות לבנו נשם אחיו המת, והכי נמר לה מרנא, ועל זה הקשה נספר הג"ל למה אפיקתי לגמרי, ומאי שנא ממלקות דאחי רנן ונזרי חדא מחרנעיס, ולכל זאת כתב הנרטרורא דהמכה לאחר שהלקה ל"ט מרים את ידו למעלה ואינה מורידה להלקותו כדי לקיים פשטא דקרא דכתבי ארנעיס יכט, ונע"כ דלכך אפיקתי מפשטא לגמרי כדי שלא לקרות את ננו נשם אחיו המת משום דריעה מלתא של אחיו שמת נלא בנים. ע"ש.

והנה התוס' שם ד"ה. או אינו כתנו דנכלאן אי אפשר לפרש קרא הן לדרשא והן כפשוטו אלא או כפשוטו ויהי כל הקרא כפשוטו ולא נדרוש מנכור דמזוה נגדול ליינס, אלא ה"ק קרא: והי הנכור פירוש הראשון שתלד היצמה יקרא שמו נשם המת, ויליף, ננ"ש דלאו שם מתא קאמר אלא לנחלה וכיון דלנחלה קאמר ליכא לאוקמי קרא אלא צינס, דאי על הולד שתלד היצמה קאמר אס כן יקום על שם אחי אציו מינעי לי, ע"ש. הרי דהתוס' מפרשים בדרך הסבר נקרא דכלאן אי אפשר לקיים את הדרש ונס את הפשט, אלא דמדברי רש"י שכתב והכי נמר לה מרנא, משמע דאין זה מכה ההסבר שנקרא, דלאו לא הי צריך רנא לגמרא דרנא.

ובמקום אחר העירותי נדנר הדרש והפשט שנקרא, דיש מקומות שאפשר לקיים שניהם, אולם יש מקומות והא דיעוס אחד מהם שאי אפשר לקיים את שניהם, דהנה בתורה כתיב: לא תהי אשת המת החולה לאיש זר יצמה ינא עליה ולקחה לו לאשה ויצמה, והי הנכור אשר תלד יקום על שם אחיו המת ולא יצמה שמו מישראל, והפסק י כלאן מה הוא הטעם שהתורה נותנת למות יבוס, אס הטעם של המזוה הכתוב נפסוק הראשון, כלומר, המזוה היא יצמה ינא עליה ולקחה לו לאשה ויצמה כדי — שלא תהי אשת המת החולה לאיש זר, והנס שאין אנו

צריה שינוי מקום מלנרהס, דשלי אנרהס שהי נדיק הדור ומשנז לאתפוסו אדרא, כנפיק דכתונות, ומה שאמרו שלי התם דזכותא דא"י, הוא טעם נוסף.

ובמאי דאמרינן ננמ"ל ע"ה: דניש לי נהא מתא ולא אזל למתא אחרית, הוא מן הזועקין ואין נענין, לכאורה אין המדובר שם דניש ל"י משום נפשות אלא נממנא, דומיא לדריך דהש"ס מניא סס. והחילוק הוא דנעניני מחון אין עליו חיון לשנות את מקומו אלא עלה טונה קמ"ל דהשינוי יפה נעדו, אזל ננפשות הלא חיון — לפי דברי רבינו — לשנות את מקומו ועירו:

ובחלק א' דף ר"ג מספרי זה כתנתי שמוספק הנני נמה שאמרו רבותינו נשנת ל"ב לעולם אל יעמוד אדם נמקום סכנה לומר שעשין לו נס וכו', אס הפירוש דאסור להעמיד עלמו סס, אזל כשכנר עומד שם אינו צריך לנרות או שחא חיינ לנרות אפילו כשכנר עומד מקודם, ע"ש, וננרכות כ"ה ונר"ה ט"ז: ג' דברים מזכירין עונותיו של אדם קיר נטוי וכו'. פירש"י ועונר תחתיו ומזכיר עונותיו שאומר כלום רלוי זה ליעשות לו נס ומתוך כך הוא ננדק. עכ"ל משמע דאסור רק להעמיד עלמו לכתחילה, אלא דשם שלי דלא אירע לאדם זה שום רע, לכך אסור לו רק להכנס לתוך הסכנה אזל למי שחיו אירע לו רע נודלי שחיינ לעונז את המקום כדברי רבינו. ורלה נתחומא מפעני, שאלו אס מותר לנרות נשנת מפני הסכנה והשינו נרות דחיינס לנרות. ע"ש, כי שם כנר הגיעה הרעה, נמה שנלו מכתנס של נזירות רעות ר"ל.

קריאת שם הבנים על שם אבותם המתים

[ה] אדר שם וכו'. ראה נדברי רבינו נח"א סימן סס, שהאר"ך צוה, ורלה נהנזוהא סימן י"ד ונמה שכתנתי שם נשם ספר אצית רמ"ץ אס יש תש לקרות שם לבנו הנולד על שם ננו המת, והשיב שאין תש הוליל שמינו שדוד המלך ע"ה קרא שם בניו אלישוע ואליפלט על שם אחיהם שמתו, דברי הימים א, ג' י"ג נרש"י שם.

ועתה רחיתי כי כעין אותה אלה יש נבית יצחק חיו"ד, ג סימן קס"ג, והשאל הנז"כ הר"ח הג"ל מדברי הימים להתיר נשם ספר תורת נתנאל, והנז"ל. לא העיר כלל מדברי רבינו, אלא דלא אדע מה רלוי היא זו, דשחא — לדברי רש"י — אותם שני אחים אליפלט ואלישוע היו להם בנים, לכך אין הפידא לקרות את אחיהם שנולדו אחר מיתתם על שם, כי מדברי רבינו נראה שעיקר הקפידא הוא כשמתו נלא בנים, והרד"ק שפיר' נשמאל צ', ה"ט"ו, שאלפלט ונונה לא החכרו נשמאל צ', כי אפשר ששנים אלו מתו נלא זכר לפיכך לא זכר אותם הנה, ונדברי הימים החכרו גם אלו שמתו כדכתיב שם כל בני דוד, אינו מפרש שדוד קרא את הננס על שם אחיהם המתים, והבית יצחק מניא את דברי תשנת אדני פו, הונא נפתחי תשנזה ס' קט"ז, להתיר לקרוא שם הנולד על שם אחיו החי — כמובן זה נמקום שקורין על שם החיים — ואינו מתיר

לפך כתבתי זה בסדר השמות ואחר שיראה השמות שלא יתקלו לו או ירע כי נגזר שלא יהיה לשם ותרי מתחייב בנשואות הנאכרים שם ועל זה נאמר (קהלת ט ב) מקרה אחד לצדיק ולרשע לטוב ולפחוד ולמטא ולזכח תנו' כל צדקות וזכות לא יתעלהו לחציל את ילדיו אלא אם כן יצא משם ולא בקרוב אלא למדינת אחרת ואם אי אפשר לו למקום רחוק ילך לעיר אחרת ולא יתענה ולא יתפלל אלא שיצאחו חקב"ח את בניו משם דשנים ורעננים וישמחו במקום שיצליח בבנים ובכל רבר, תתתרעב.

וכיוצא בבנים כן יש נבי ערש ועניות לכל רבר ואילמלא תפילת אברהם אבינו לא היה לום ובנותיו נצולים שנאמר (בראשית יט כט) ויהי בשעה אלהים את קרי הכבר ויזכור אלהים את אברהם וישלח את לום תנו' כי מי אשר יחבר אל כל החיים יש כפוחן (א) כמו שאמרנו באותו מקום היים השם חיות ולכך אמר לך מארצך תנו' יבחר בתיב יחבר קרינו יבחר בתיב וכתוב מי זה האיש ירא ת' ידנו בדרך יבחר יבקש שימצא מקום לעשות בו רצונו שנאמר (תהלים לב ו) על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא . . . חרי אמר (ב) אמר לשמש מיטתו בשני רעבון (ג) ופרץ שחרי [א] יוכבר נולדו בין תחומות אלא חיוודע שחקב"ח גזר להיות רעב או חיוודע כמה יהיה הרעב לו אמר בתשמיש חמיטה כמו בימי אליהו שאמ' (מ"א יז א) אם יהיה תנו' טל ומטר תנו' וכן בימי אלישע שקרא לרעב שכע שנים אבל לוי שלא ירע שימש חחו שלא אמרו חכמים אמר לשמש ברעבון אלא בשני רעבון יצא התן מחררו וכלה מחמתה משעת קריאת הרעב ברכתיב ביואל בן מתואל (ב טז) אבל בעת קציר וכציר בתיב (שופטים טז א) בימי קציר המים ויסקוד שמשון את אשתו.

משנת אנרתם

סימן תתתרע"ב

איסור תשמיש בשנת רעבון

[א] יוכבר נולדה, וכו'. זו היא קושיית התוס' בתענית י"ח, ומתחילס דרך מנהג חסידות אסור, ורק יוסף הג נעלמו מדת חסידות ובספר האשכול הלכות תפלה וקריאת שמע, סימן י"ג, כתוב: וכתב הגאון ז"ל ואיסורי דלחרי רנן דלאו דלחרייתא, כגון אסור ללדס לנולא שחוק פיו נעולס הזה, ואסור לשמש מיטתו בשנת רעבון, ואסור לישן יותר משנת הסוס ניום וכיוצא בהן, חין עליהן לא מלקות ולא גידוי אלא קורין אותן עונר על דברי חכמים, עכ"ל ח"כ האיסור של תשמיש בשנת רעבון אינו אלא מדרננן, ואולי זו היא כוונת התוס' כלומר, קודם מתן תורה, איסור דרננן הי' אז לא יותר ממה שהוא עכשו מנהג חסידות.

ואולם לדברי רבינו שחלק בין שהזמן של רעבון ידוע ולא דוקא אסור, יש לומר שהוא איסור דלחרייתא, אלא יוסף שידע שהרענ הוא לזמן הי' אסור לשמש, ושאר האנשים וגם לוי נכלל שלא ידעו מתי יחול הרענ לא הי' להם זה לאיסור. ובאמת דברי התוס' לכאורה אינם מונגים, דאם כל הענין אינו אלא משום מדת חסידות, איך אמרו גמ' דילפינן מיוסף דלסור לשמש בשנת רעבון, הא יוסף רק מדת חסידות עניו, ואין לו שום ילפותא לאסור מדעת, וכבר עמדו נזה הראשונים, ע"י גית יוסף ונ"ח סימן תקע"ד, שהגילו נשם הראש"ס דמי שאין לו נת הנס שיש לו ננים, לענין זה דיט כחשוכי ננים, לכן לוי שלא הי' לו נת הנס שהי' לו ננים הי' מותר לו, אלא דקשה דאיכ נס יוסף לא הי' לו נת, ולא לא דלאמר דרק מדת חסידות הי' לו ליוסף נזה שג תקשי ככ"ל איך ילפינן איסורא מכלאן.

ואולי יש לומר, דהנה דין זה אם אין לו נת לא קיים זמנות פ"ד תליא נפלוגתא דנ"ש ונית הלל, דנית הלל סבר אלינא, דחניא איך ר' נתן אומר, דהי' לו נן ולא נת קיים פ"ד, ואיטו קרוי חשוכי ננים. ע"י יצמות ס"ג, והש"ס שם מפרש את המשנה דמ"ד דנעינן נקנה יליף תנרייתו של עולם, דכתיב זכר ונקנה נרא אוחס, ואיך מ"ד יליף ממשה רבינו שפירש מן האשה לאחר שהיו לו ננים ולא נת. ע"ש. ומסתבר דנמי לוי ויוסף לא הי' אפשר למילף ממשה, כי לא הי' לו ננים ולא פירש עור, ונע"כ דעד מתן תורה ילפי תנרייתו של עולם, ושפיר הותר לו ללוי לשמש מכיון שלא הי' לו נת, ויוסף רק מנע את ענתו ממדת חסידות, אצל לאחר מתן תורה מי שאין לו נת אסור לו לשמש דאינו נכלל חשוכי ננים, דלאחר מ"ת ילפינן ממשה כנית הלל דהלכה כמותם.

יודעים מה פנס יש נזה אם תהי' אשת המת לאיש זר, והלא מיתה המעל מתרת את האשה בגירושין, ולמה לא הקפידה תורה בגרושה שלא תהי' לאיש זר והקפידה על אלמנה זו, אצל טעמי התורה גנוהים וכשננים שאין לט נהם תפיסה כל עיקר. או שחל הטעם שהתורה טוחת לט נלין הינוס כתונ נמקרא השמי: והי הנכור אשר תלד יקום על שם אחיו המת וגוי כלומר, הטעם של ינוס הוא כדי לכנות את נן הנכור על שמו ממש של המת. אולם אם נאמר דהטעם כתונ נקרא הראשון והוא כדי שלא תהי' אשת המת לאיש זר, נע"כ דאין מתפן התורה לקרות את שם הנן אשר יולד אחרי אחי אביו המת, ונע"כ דהיניס יקום על שם אלו שם ממש הוא אלא לנחלה.

אלא דהסנרל מחיינת דהטעם של ינוס נקרא קמל נאמר, דאי אמרת דתפן התורה הוא שכל מה לא ימחה שמו מעולם, זה מתקיים על ידי קריאת שם ממש של המת על היולדים, איכ תקשי נכפלים, חול למה התיירה התורה נשגיל זה את איסור החמור של אשת את, הלא היתה אפשרות לקיים דנר זה על ידי לו שהאשה שתנשא לזר ותלד נן תקרא אותו על שם נעלה הראשון, או שהאשה החי יקרא את שם נט אשר יולד לו אחר מיתה אחיו על שם אחיו המת, ועוד, למה נל העו הזה כשמת האה והייתה אשה נלא ננים, ולמה לא נל העו אפילו מת האה נלא אשה וננים, שמתה על האה החי לקרוא את שם האה על נט אשר יולד לו.

ומכיון שחלו רבותיו נזירה שיה המלמדת שהיניס יקום על שם אחיו מחייסים לא לקריאת שם ממש אלא לנחלה, ממילא מתנאר דנתינת טעם לנמות ינוס כתיב נקרא קמל, דעיקר רנן טחן התורה הי' כדי שלא תהי' אשת המת החולה, וממילא מתעקר הפשט מקרא שני, כלומר, אי אפשר לפרשהו כלל דנל הקרא השמי לאוס פשט אלא לדראת.

ודרמיון שהניח נספר הג"ל מהגרטורל לענין חנין המלקות, לא זכיתי להנין, דאטו נהרמת הרנועה גרידל מתקיימת מלות הכאה, ואפילו מרים את הרנועה כל היום אינו מתקיים המלוה עד שיכה. ומה שכתב הגרטורל להרים את היד, אינה אלא חומרא נעלמת, ואם לא יועיל לא חיק, ונפרע דנר זה תלוי נשיטות אם התכמים נגרי חול כלומר, דנתורה כתיב ארנעים ממש, אלא דתכמים נגרי חול דגזרו שחל יוסף חול, והיא שיטת הרמנים ז"ל ודגרו לקוחים ממדרי פרשת קהל, או דנתורה כתיב רק ל"ט וארנעים משמעו מספר הסוכס לארנעים, והארכתי נזה נמק"ל ואין כאן מקומו.

זה רק מנת חסידות וענין גורם ס"י חקניד ס"ו ובט"ו שם סק"ב. (ג) ר"ל צורה אחרת כמו שכתבנו באר"ח ס"י ר"ט ס"ב

תתתרע"ב. (א) ירושלמי ברכות פ"ט וליקס קהלת רמז התקפ"ט: שכל זמן שאדם חי יש כפוחן. (ב) תענית י"א ז' ורע"ש בתוס' שכתבו שאין

תתתתרענ. [א] למה זימן הקב"ה לאליהו עורבים למרנמו בפרקים דר' אליעזר (א) כי עקרב למד אדם חוזה לקבוצ את הכל כי עורבים בא וקבר את סתו להודיעו כי קץ חרג את אחיו ויקברו את הכל (ב) ולפי שכבר יצא מן ערן לא הבין לשונו אל רמיותו והכך חזר על העורב (ג) לבקש רחמים על הספר שנאמר (תהלים קמז ח) הסניף לארץ מכר וסמך לו (שם שם פ) לבני עורב אשר יקראו (מ"א יו ה) והעורבים מביאים לו לחם ובשר להודיעו שלא יתן ספר כי עדיין לא שבו מטעותם וכשם שהעורבים מבקשים רחמים על הספר וקתח הכיאו לו לחם ובשר להודיע (משלי יא נו) מונע בר יקבחו לאדם ופי שהוא צר עין אפילו עוף השמים מקללין אבל לאליהו מברכין מפני שכרין עשה המפעל של אהאב ובית אביו (ד) ואליהו ביקש על העורבים (איוב לה מא) יבין לקרב צירו והאוכל ורואה עורבים ישלך לחם כמו שעשו לאליהו. תתתתרעך. (א) [א] האוכל תרומה בשונה משלם קרן וחומש והגזל במזיד אינו משלם אלא הגזל ולא יותר אם הייתה מחייב הגזלן יותר ממה שגזל לא היה חוזר בתשובה אבל האוכל תרומה בשונה הקב"ה יודע אילו היה יודע לא היה חוטא לכך ימחול לו בקרבן וחומש כדי שיחזר טעם אחרת ולא יאבל עוד ממנו של כחנים.

גם כאן כתוב ענין אשה

תתתתרעה. [א] [א] אין דורשין בקריות בשלשה (ב) כי אם באנו לומר טעמי תורה טעמים יבא לרדו חיתר בנח שלאחר מיתת אשתו יקח אהיה אשתו אקטפי שיש לו בנים מאשתו הראשונה אבל אשה לא תוכל

משנת אברהם

סימן תתתתרע"ד

[א] האוכל תרומה וכו'. סימן זה כפול לעיל סימן תתתתרע"א, וראה מה שכתנתי שם.

סימן תתתתרע"ה

אין דורשין טעמא דקרא.

[א] אין דורשין וכו'. נשים חנונה י"א: מפרש אין דורשין נסתרי עריות נשלשה, פירש"י, שאין מפורשות כגון נתו מלנוסתו ואם חמיו ואם חמותו דנפקי נסתהדרין, ע"ה, מדרש, משום ששים התלמידים, יפה האחד שקול וטרי נהדי רבי ואידך תרי שקלו וטרו נהדי הדדי ולא ידע מאי קאמר רבייהו ואתו למשרי איסורא נעריות, ורבינו נודחי דלא מפרש האי משנה דאין דורשין דוקא נענין זה שכתב, דהיינו למה אסרה תורה לאשה שיש לה ניים להכאף לאחי נעלה המת, דהא לא פליג אגמרא דמפורש דנסתרי עריות מיירי תנא דמתני משום דאתו למשרי איסורא נעריות, אלא מוסיף שגם נענין שהניא אין ליתן טעמים נדבר כי לפעמים הטעמים יניאו את האדם לרדו טעות של היתר.

וכבר נחלקו ר"י ור"ש אי דרשינן טעמא דקרא, נמ"ל, קט"ו, ועוד, והלכה כר"י דגם אלמנה עשירה אין ממשכנין, והגם דקשיא איך ילפינן נשים נמה מנינו דנר מדנר, או שהש"ס מוחה ואומר מה לדבר זה שכן ישט כר, ותאמר גם נ"כ נזה, דתלוי נפלתתא דר"י ור"ש אי דרשינן טעמא דקרא כבר ישנ על מדוכה זו הרב נעל טנ"י נאה"ע סימן פ', אות ח', וגם נסיון פ"א שם, ע"ש, וכבר נחלקו הרמב"ם והרמב"ן ז"ל עה"ת נקרא דכי יקרא קן נפור וגר ע"ש.

וד"ה דלא אמרו נגמ' נחגיגה הכ"ל, דאין דורשין היינו נטעמי איסורי עריות, ולמה להו לומר נסתרי עריות, דמשמעו דברים שאינם כתונים נהדיא, משום דנטעמי האיסור של עריות אסור לדבש אפילו נשים גם כן ולא דוקא נשלשה.

וכבר כתנתי לעיל כמה פעמים דנכל התקומות שמינו לרבינו נפ"ח שיתן טעם למנות, כגון גני נזילה, ורנית, וכן נכאן, שלכאורה נראה כאילו רוצה לתת טעם למנות ינוס, אין הכוונה שמשום הטעם זה ציוותה תורה מה שציוותה, כי הרבה טעמים כמוסיס ישנם נכל מזה ונכל איסור שאין שכלו של

סימן תתתתרע"ג

למה זכו העורבים למרנס את אליהו

[א] למה זימן וכו'. אין הכוונה שנשיל שהעורב למד את אדם הראשון על הקנורה, זכה העורב נמנה למרנס את אליהו, דהרי שם נפרקי דר"ה מפורש: ואלם הקנ"ה שבר טוב לעורנים נעוה"ז, כשהם מולידים את ניהם ורואים אותם לניים נורחים להם כסנורים שהם בני נחש, והקנ"ה נותן להם מזונס נלי היסור, שנאמר מי יבין לעורב צינו, איונ ל"ט, ולא עוד אלא קוראים ליתן מטר על הארץ והקנ"ה עונה אותם, שנאמר, לבני עורב אשר יקראו, תהילים, קמ"ז, אלא הכוונה, משום שהעורבים יקראו לה"ד ליתן מטר על הארץ כדי שלא תחסר פרנסה לאדם, לכך זכו נמנה של פרנסה לאליהו. וכבר הארכתי נגמ' נספרי נדברי החוסי נחולין ה', ע"פ הדבור, אם הפירי שהדבור נא להחיר את האיסור לנורך שעה או שהדבור הי' נלרר את המניחות שמה שהעורבים הניאו לו לאליהו הי' היתר, ומדברי רש"י וחומי' שם משמע דהעורבים הניאו לו מני ענחא דאחאנז שאסור אלא דהותרה לו לאליהו לנורך שעה. והנה רש"י שם כתב שהקנ"ה היתר לו לפי שעה דכתיו ואת העורבים צויתי שם לכלכלך, וקשה שמה הנו הי' לעורנים שניאו לו מדנית אחאנז משחיטת עונדי, והתירון הפשוט הוא דאם הי' רצון השי"ת שאכל אליהו רק כשר, לא הי' מזה לעורנים שאין להם חוקת כשרות אלא הי' מזה לאנשים המוחזקים נכשרות שיכלכלו את אליהו נחשאי. ועל זה מקשה הש"ס ודילמא תרי נברי דהוי שמייהו עורנים, כלומר, ישראלים כשרים ושם עורנים, ומשי, ע"ש. ועל זה שאל רבינו ולמה דוקא ציווה לעורנים ולא לעופות אחרים.

במד"ר פרשת מטעי איתא: ומעוף השמים יחכמו, אחר הקנ"ה למדו מן העורנים שהיו מכלכלין את אליהו, שנאמר ואת העורנים צויתי לכלכלך שם. ומיהכן היו מניאין לו לחם ונכר ננקר ולחם ונכר נעבר, משלחנו של יהושפט, ולא היו רואים אותם עורנים ליכנס נציתו של אותו רשע אחאנז להוליא משלחנו כלום נשניל אותו נדיק מפני שהי' נציתו עבודה זרה, הוי מעוף השמים יחכמו. עכ"ל. כנראה שהתדרש מדקדק: אם לא הניאו העורנים נבר מדנית אחאנז מתשש טרפות ונגלות, אכל לחם הי' להם להניא משם, מה הוא שהמד"ר מדגיג, להוליא משלחנו כלום"י, ומשי, אלא רצו ליכנס לשם משום ע"ז, והוא לקח מוסרי להזהר ולהתרחק מפתח ניתה של עכו"ם.

לעמוד וליבש את העולם ואני סגרים לו נ"ו.
תתתתרע"ד. (א) מסוים ל"ב ב'.
תתתתרע"ה. (א) תריבה י"א ב'. (ב) עיין רמב"ם פורה סב"ו לשלישי, ובסנהדרין כ"א ב'.

תתתתרע"ג. (א) פרק כ"א ובראשית רבה ס"ב איתא: עופות השמים וחתם סחורות קבורהו. (ב) בילקוט ראובני פרשת חו: זה היה מבין נספוק עופות כר. (ג) פרקי דר"א ס"א וילקוט איוב רמז תתקפ"ה. (ד) עיין בראשית רבה פליג עתיד נדיק אחר

לחנשא לאחי בעלה כשיש לה בנים מבקלה אבל כשאין לה בנים מבקלה הראשון או תתיבם כי הטעם אם חיות אומרי כשיש לה מבקלה תתיבם אם כן חיה קלקול לבני אחי חסתי. אם כשאדם לוקח אשה כשיש לה בנים סנכרי אם יקשה שוב דברי

משנת אברהם

ההורה אסרה למשכן נדרך כלל, כלומר, לא חילקה בין עני לעשירה, ולפי הטעם שדורש ר"ש, את מוילאים מחיסור כללי זה, אלמנה עשירה, אצל נדנרים שאין את מחסרים שום דבר ממה שלשון ההורה כוללת, מותר לדרוש טעמי ההורה לכ"ע, ע"ש כי שנית את הסגנון של לשון התוס'.

וראיתי למפרשים שהקשו על דברי הר"ן, נגיטין נהשולח וכן כתב הרמב"ן ז"ל, דטעם של לעולם נהם תענדו הוא משום לא תחוס לכן כשמסחר לטובת עמו ולא לטובת הענד אין כאן איסור. ואיך ידרשו הר"ן והראש"ל, טעמא דקרא להוי"א ולחסר מתנות עשה שאלמנה נדרך כלל נלי שום חילוק בין שהיסחרו הוא לטובת האדון או לטובת הענד.

אולם נאמת נגיטין ל"ח ונכ"ח אחר רב יהודה אחר שמואל כל המסחר ענדו עונר נעשה שנאמר לעולם נהם תענדו, וקשה מה משמעו הא קרא מפורש הוא לעולם נהם תענדו, ונע"כ דלתי לאשמעינן דאין הלכה כר' ישמעאל דלעולם נהם תענדו רשות אלא כרע"ק שהיא חונה, סוטה ג', ושם נפוטת ר' ישמעאל סונר דרשות הוא משום דס"ד דאסור לקטת ענד שהו"נ הכנענית ואינו משאר האומות לכך כתנה ההורה לעולם נהם תענדו דמותר לקחת אותו לענד, ורע"ק סונר דלהא לא אינטריך קרא דהא כבר כתבי מהם תקט וגו' אלא קרא דלעולם נא ללמד דאסור לשחרר את הענד. ע"ש.

וי"ש להבין, לו נאמר כרע"ק דלא אינטרך קרא למשרי לקחת את נן הכנענית לענד דהא כבר כתבי מהם תקט, אצל מי ייתר דקרא נא לאסור לשחררו, וכן תקשי לר' ישמעאל למה ל"י לומר דקרא דלעולם נהם תענדו אתי להחיר לקיחת ענד, ולמה לא נאמר דקרא אתי למיחר דמותר לט לענד נהם לעולם ולהנחילם לנגיט אס נרנה, אצל אין זו חונה, דלהא כתבו התוס' צונחיס ס"ו על הא דאמרו שם ולא ינדיל דכתיב נחטאת העוף הייט שליטו נריך להנדיל ולא אסור להנדיל, ותקשה הש"ס אלא מעתה גני נור דכתיב ולא יכסט ה"ג דליטו נריך לכסות. וכתבו שם נתום, דמכל לאוין שנתורה כגון לא תאכלו כל נבלה, לא תלגש שעטנו, לא שייך למיפרך אי"כ ה"ג ימא דליטו נריך לאכול נבילה וליטו נריך ללגוש שעטנו, דמהיכי תיתי לומר דתייב לאכול נבלה וללגוש שעטנו, ונע"כ דקרא נא רק לאסור, אצל נלא ינדיל שפיר שייך לומר דנא הכתוב לומר דליטו נריך להנדיל משום דנעולת עוף הנריכה ההורה להנדיל וס"ד דגם גני חטאת העוף הדין כן, וכן גני נור מסנרת הוא אחינת דחייב לכסותו ואתי קרא לומר דליטו חייב לכסותו. ע"ש, ומסתבר דכן הוא גני חטאת עשה, דאם ההורה אחרת ליטול לולב, אי אפשר לפרש דנא הכתוב לומר דמותר לט ליטול לולב, דמהיכי תיתי דאסור ליטול לולב עד שנגרך קרא להחיר, וכן נכל חטאת עשה, אצל נדנר שנסנרת הו"א דאסור לעשות כן, או שפיר נפרש את הקרא דליטו נריך לעשות כן והייט רשות. והנה גדין ענדים, יש סנרת לומר, דהואיל דחייב דאסרה תורה לענד עס ענדים ענרים יותר מדי, אלא ענד ענרי יונא נש וניונל, תמילא סד"א דאפילו ענדים כנענים אסור לט לענד נהם עד עולם ולהנחילם לנגיטו כמו נהנהמות וחיות, דהא גם ענד כנעני ליט עכוס' וחייב נחלות כאשה, ודי אס הי"י מותר לט לענד זמן קצונ של שנים כפלים כחמו של ענד ענרי, וכדומה, לכך נא הכתוב להחיר לט לענד נהם נלי זמן קצונ ולהנחילם לנגיטו, אצל אין זה חיונ אלא רשות.

אולם אס נאמר שיג נשחרור של ענדים כנענים ונאם לא תחוס, שפיר מסתבר דלא נא הכתוב של לעולם נהם

אדם נן ממותה תשינס כלל וכלל, אלא שינס גם כמה טעמים פשוטים המוננים לבני אדם.

והמדרכי נסוף הגזל ננ"ק, מפרש מה דלומר רנה ננווינ מפני מה אמרה תורה מודה ננוקנת הטענה ישנע, והלא קיי"ל כרננן דר"ש דלא דרשינ טעמא דקרא, ויש לומר דהכל דננר ממותה הוא אפילו רננן דרשו טעמוי דקרא כאלוהרינן נריש סוטה מפני מה האמינה תורה עד אחד נעדות סוטה, וכן נסנהדרין אמרינן מפני מה לא נאמר יד ננרזל, והי"נ תקשינן מפני מה ליט נאמן נמוג. ע"ש, ונשיטה מקובי ננמ"ל נשם תלמידי הר"ף, דהקושיא היא דנילף מהכא, דלא אמרינן מנו נשום מקום, ע"ש. וכן מפורש נחוס', כתנות י"ת. ד"ה. מפני מה, דאפילו לרננן דר"ש פריך רנה, ע"ש.

ובאמת העינ דרוש להקירה ענוקה, דמה דאמרינן לא דרשינ טעמי דקרא, מנז הסנרת אין זה עינ כלל לדיני ממונות, דהא כל הדינים של ממונות הם דנר שנסנרת, ואי אפשר לירד לחוך עומק הדין אס לא נעמוד על טעם הדנר, ונכגון זה לא שייך לומר לא דרשינ טעמא דקרא, ודוקא לעינ דנר של איסור, כגון למשכן את האלמנה, שזה ליטו דנר שנמתון, אלא דנר של איסור, נזה דוקא אמרינן דלא דרשינ טעמא דקרא. אולם תש"ס נגיטין מט"ט: מדאורייתא נדחוקה שיימינן ורי שמעון הוא דדריש טעמא דקרא וכר', משמע דגם נדיני ממונות שייך פלוגתא דר"ש ורננן. וע"ש נתום', ד"ה, ורי שמעון.

וזה כבר אמרתי נהא דמכות ה', נחשנה דר"ש סונר ויה שנים אינס נהרגין עד שיהיו שנים וזמתינן אף שלשה אין נהרגין עד שיהיו שלשתן וזמתינן, ורע"ק סונר מה שנים נמנא אחד מהן קרונו או פסול עדותו נטלה אף שלשה וכר' ורי יוסי סונר נמה דנרים אמורים נדיני נפשות אצל נדיני ממונות תתקיים העדות נשאר. ע"ש תפסוט דלישאל של המשנה משמע דר' שמעון לא סנר דאם נמנא אחד מהן קרונו או פסול כל העדות נטלה אפילו הם מלה, ולא איתפרים שם נגמ' נחלי פליגי. ונתום' שם חתרו לטעמו של ר' יוסי דמחלק בין דיני נפשות לדיני ממונות, והא ונשפט אחד יהי', כתיב, ע"ש.

ולר"א דנריהם של ראשונים שלא פירשו את המשנה נזה, הי' מקום לומר, דר' שמעון הדורש נכל מקום טעמא דקרא, גם הכא דריש טעם החורה שפסלה לקרונו או פסול, משום דעלולים להעיד שקר, לכך אס יש נהשאר נ' עדים כשרים תתקיים העדות נשאר, ורע"ק דלא דריש טעמא דקרא, אין הפסול של קורנה או פסול משום שיעידו שקר, אלא דאין את יודעים טעם הדנר, וכיון שנתוך מלה העדים נמנא אחד קרונו או פסול נטלה כל העדות. ורי יוסי סונר נדיני נפשות אין וורשינ טעמא דקרא, אצל נדיני ממונות, נע"כ עלינו לדרוש טעם הדנר כדי להוי"א את הדין לאחיתו, לכן מכריע נדיני ממונות כר"ש, ונדיני נפשות כרע"ק, כלומר, משום הטעם שליטו מפורש נתורה אלא את דורשים מעמיתו, אין את יכולים לסמוך על זה להרות את האדם על ידי עדותן של השאר. והגם שהשערה רחוקה היא לפרש את המשנה נדרך זה, לא מנעתי מלכתוב כי אין זה משנה את הדין כלל, דהא אין הלכה כר' יוסי, אי"כ גם נדיני ממונות לא דרשינ טעמא דקרא.

מעמא דקרא דרעולם בהם תעבודו

והתוס' נפוטת י"ד. ד"ה, כדי לינעה, כתבו והא דלא דרשינ טעמא דקרא הייט דוקא אס על ידי אותו הטעם נחסר דנר מה העינ שנאמר נתורה נדרך כלל, כגון גני אין ממסכנין,

רע לבנים יעמוד זקנם או אחי מביחם ויחיה אפורופא של חיתומים אבל אם היה מותר ארם לקחת אשת אחיו כשיש לאחיו בנים לא יחיו זקנם סקרער כי בנו אהוב לו יותר סכן בנו וכן אחיו לכך אפר אשת אחיו כשיש להם בנים מסנו ולכך

משנת אברהם

מפאת נעל הנהמה כן נמי כל החיונים הן נעשין והן נליט על הענד, אינם מזד הענד אלא מזד האדון, אצל הענד לעזמו איט ישראל כלל עד שיקבל גט שחרור, והרלי לזה הוא שאין קידושין קידושין כלל, ואם קידש בת חורין אינה אשת איש ואפילו נא עליה לשם קידושין, אין ממש בקידושין הללו אלא זרמת סוסים זרמחם, ואפילו חני ענד וחני בן חורין שקידש בת חורין, אם נא עליה, נד ענדות שבו חייב משום אשת איש, ומיין כלילו יש בו שני גופים ענד ובן חורין, והאשה נתקדשה לנד חירות שבו, ונד ענדות משתמש נאשת איש, כדליתא נש"ס, ומזה יולא דהענד עד שלא נשחרר הרי הוא כנהמה ואין לו אום ישות ונעלות לעזמו, ואיט דומה לגר תושב או אפילו לעכו"ם גמור שגופו שלו ויש לו נעלות על עזמו, ובכן יש לו רשות להעלות את גופו ולהתנייר, אצל ענד אין גופו לעזמו כי גופו קטי להישראל כדליתא כ"פ נש"ס, ומנא אם אט משחררים אותו הרי זה אט נוחים לגופו מתנת חופש, שהיא מתנה היותר חשובה לו, ומתנה גדולה זו אסרה לו התורה ליתן לו, והגם שנעת שהוא ענד אנו יכולים ליתן לו מתנת אפילו על מתת שאין לרנו רשות נהן ואין נזה משום לא תחנם, דמשום שהוא קנין כספו של האדון אינו גרוע נכדון זה מנר תושב, אצל לשחררו, הייט לעשותו לאדון על עזמו אסור, ולא קשיל מנר תושב, דננ"ח לא שייך מתנה גדולה ונעלה כזו, וכל הזכותים שיש לו לענד נהיותו ענד הם לא מזדעזמו אלא מזד רנו, כשם שכל החיונים שלו אינם מזד עזמו, ולכן נייחא מה שהקשיתי נספרי הנ"ל דנר תושב אין טחנין לו מתקום לדור נירושלים, רמנ"ם נית הנחירה ז"י"ד, ונאצות דר"י נתן, וענד יש לו זכות לדור נירושלים, דזכות זו איט מזד הענד אלא, מזד רנו, וכשם שרנו מתחיק נהמה נירושלים כך מחיק שם את ענדו.

וברמב"ן עה"ת שמות כ', עה"כ ויום השניעי — ענדך ואמתך ונהמתך וגו'. וענדך ואמתך, הענדים שחלו וטנלו שחיבין נכל דיני השנת כישראל כמו שאמר נמשנה תורה: למען ינוח ענדך ואמתך כמוד. ואלו חייבין נכל המנות נגשים כמו שפורש נדברי רבותינו, ורליי ה"י שיהיר להם נעמם כי הם עמם מלווים נשנת, אצל דנר הכתוב עמנו מפני שענדים נרשחיתו למור ששניחתם עלינו, ואם לא נמנע' אחנו נעשים. [כן כתוב נהרמנ"ן נהחומש וויניילא משנת ש"ת, ונהחומש ווילמרסלדרף משנת תע"ג, והכוונה של הנינים ואם לא נמנע' — נמנעם, והמדפיסים מחומשים האחרונים טעו והדפיסו ואם לא נמנע' מה לא יתכן, כי אין נחייב אנוח אם הענד מחלל שנת שלא לדעתיו, אלא הכוונה אם לא נמנע אוחם מחלל את השנת כשיש לאל ידינו, מה נרור] עליהם, ועוד נענור שעם ישראל ינר אלוך נכל עשרת הדברות, עכ"ל.

ודברי הרמנ"ן ז"ל הנ"ל מעין כדברי דכל המיוב של הענדים נשמירת שנת איט מזד הענדים אלא מזדט אט, מה שהנ"ס הרמנ"ן ז"ל: מפני שענדים נרשחיתו למור ששניחתם עלינו, והוא מלשון המשנה נשנת קב"ח קטן שנת לכנות אין שומעין לו מפני ששניחתו עליהן.

ומסופקי הרנה אם ענד שחילל שנת שלא נידעת רנו, אם נענש ונסקל, כי הלא התורה לא דנרה לענדים כהרמנ"ן הנ"ל, ולא תאכלו כל נבלה נ"כ לא נאמר לענדים, ומיהין אחרתו להענישו, ואפילו נאמר כשיטת הפוסקים שהנחית נח"ח נהקונטרם הנ"ל דענדים מלווים על כל מנות ל"ת, אצל כל זה איט רליי שמענישים אותם נכל העושים כישראל על מנות שכן אדם למקום, דהא מלה לה דאשה דמקשינן ענד

תענודו ללמד רשות אלא חונה, דהא נכל זמן אמתה משחררו אפילו נאחר שענד הענד שנעים שנה, הרי אמה עונר נלא תחנם, ובכן מסתנר ולא נא הכתוב אלא לאהדרי לאיסורא, דלא תימא דאין איסור לא תחנם שייך נענד, אלא דר' ישמעאל דלינעריך ל"י האי קרא דלעולם נהם תענודו להחיר להחיק את בן הכנענית לענד, לית ל"י קרא לאהדר את שחרור הענד לאיסורא דלא תחנם, ורע"ק דנפקא ל"י להחיר להחיק את בן הכנענית לענד מתקרא דתחם תקטו וגו' ליתר ל"י קרא דלעולם נהם תענודו לאיסור עשה משום לא תחנם.

ומעשה אין כהן אום קושיל על הרשנ"ח והר"ן שכתבו דהטעם של לעולם נהם תענודו הוא משום לא תחנם, ולא שייך להקשות איך יתכן לדרוש טעמא דקרא ולהחיר את השחרור לטונת האדון הלא יש נזה משום נרעון וחסרון נהמנה שנאמרה נאופן כללי נלי אום יולא מן הכלל, דאם לא נדרוש טעמא דקרא לא י"י כהן אום איסור לשחרר את הענד, כי אז הייט מפרשים לעולם נהם תענודו — רשות, ובכן יולא, שדרשת טעמא דקרא אינו מנרע מהמנה אלא מחיק ומפרש את הקרא ועושהו מרשות לחונה, והנן.

ובזה אפשר לתרן קושיית הרשנ"ח נביעין ל"ח, שהקשה על הרמנ"ן שכתב דליסור דלעולם נהם תענודו הוא משום לא תחנם, ולכך מותר לשחרר לטונת האדון דאין נזה משום חנינה, הא אפילו לגר אוכל ננלות מותר ליתן מתנת חנם לכולא עמא, וקרא כתיב לגר אשר נשעריך תחננה, וכל סכן דמותר ליתן מתנת חנם לענד כנעני שקבל עליו כל המנות כישראל, ע"ש כלומר, ועי"כ דאין הטעם של לעולם נהם תענודו משום לא תחנם, ואין חילוק בין שמשחררו לטונת הענד או לטונת האדון, וא"כ שוב קשה למה אמרינן דמשום מנהו של תפלה ננזור מותר לשחרר את הענד, וכי מפני מנהו להתפלל ננזור נדחה עשה שנתורה, ולפי מה שהסברט לעיל לא קשה, דהא אי אמת דאין נשחרור של הענד משום איסור לא תחנם, אין אום מקום למור דהאי עשה חיונית היא, אלא נע"כ דליטה אלא רשות, וכל מה שגרם לשנות עשה זו מרשות לחונה אינו אלא האיסור של לא תחנם.

ודגה הקושיל הנ"ל של הרשנ"ח דלמה י"י איסור של לא תחנם נענד, מי נרע ענד מנר תושב דמפורש נתורה נתינה לגר, הקשיתי מעממי נספרי זה ח"ח דף ס"ד, ולא זכרתי אז מדברי הרשנ"ח הנ"ל, ואם כתנתי נאריכות על מהותו של ענד כנעני ננוגע לכל חיוני תוה"ק, ונחתי אם אם הענד חייב נכל לא תעשה שנתורה, ונדף ס"ז העליתי דלדעת רוב הראשונים: נעל הלכות, הראנ"ג, והרמנ"ם, הרקת, והרמנ"ן, הענד חייב נכל המנות ל"ת, ונעשין חייב רק נאלו נשים מנות עליהן, והנעל מנדול עה הוא יחיד נשיטתו דההיקש של ענד נאשה איט אלא ננוגע למנות עשין ולא לל"ת, ע"ש. ומדברי הרשנ"ח הנ"ל משמע נ"כ דענד חייב נכל המנות כישראל.

עבר כנעני וגר תושב בנוגע לאיסור לא תחנם

ולפי עי"ד לתרן קושיית הרשנ"ח הנ"ל, דמה שהענד חייב נכל המנות איט מזד שהוא ננד מה ישראל, עד שנאמר שאין איסור לא תחנם נשחרורו, אלא כל החיונים אשר על הענד הוא מפאת שהוא קנין כספו של אדוט הישראלי, וכשם שמהוה עלינו שחא הנהמה שלטו נייחא ניום השנת, ננדולי שאין החיונ חל על הנהמה אלא המיוב של נייחא של הנהמה הוא

אמרו ורבתינו (ג) אין מדידת קרוב לנכסי קמן ואלו היה כתוב כשכיל מעם זה היה אמר האם חסידיכם אקה אשת אחי שיש לה בנים מן אחי על מנת שלא ארד לנהלתן ולכפרת ירד ועוד [ב] אחים מן האדם אשת אחי מן האם שהיא נזירה אמו אחים מן האב והיא בא לידי היתר.

תתתרתעון. אהרן היה חומד בתולה אחת ושלה לדבר ולא חסדה בו ולא קרוביה אמר לאביו ולאמו אם לא תקפוקו שתהיה לי הבתולה לאשה הוא ישתמד אמרו אביו ואמו לקרוביהם כך וכך אמר בני שאלו לחכם אם יכולים להשכיר שני קדים שיעידו שקידשה בפניהם כדי שלא ישתמד אמר החכם (א) ישתמד [א] ואל יעידו שקר ועוד מוטב שישתמד ואל יאבדו בת ישראל באותו נבל וכיון שכך אמר לבסוף ישתמד או יעשה רעות כמשומד.

תתתרתעון. ראובן היה נחנה מבני קירו שאם לא היה נחנה מהם היה מטלפל גולה וראובן כיון שהיה חולך טרפה או פחות היו מתנוי כואבות ונפו ולא חורגל לצאת מביתו כי יוסם לילוח היה עוסק בתורה ובא אליו שמעון ובקש האמר לו אתה יודע שבני קירי חפצים לאמור את בתי לבעלה ואתה יודע שלא כדון קושים לי ותקפוק שתהא בתי מותרת ועסק והותרה עוד בקש שמעון מראובן לשלוח כתב למרחקים אמר ראובן זה היה לי עון אם לא הייתי עוסק שתהא בתי מותרת כבר היא מותרת ואם אקפוק עוד וידעו הם ולא יחטו לי ולא אדע מה לעשות והיה לך עון שתמסיד לי ואם יעשו לי רעה הרי חפצע שלך אמר שמעון אני חפץ שתמסרם לכל כל מה שיהיה לראובן חפסד וחיוק חבל פוע של שמעון כי כשתתיר ראובן חתיר בפני עשרה ואותם יגידו לכל ובעבור נחת רוח לשמעון יספר ראובן וכשאמר לעשרה לא ידעו בני קירו שמסי ראובן יצא וראובן אמר [א] בפתם תגידו לכל שהיא מותרת.

תתתרתעון. כתיב (ויקרא כ פ) קרירים ימותו ובתיב (שם שם כא) קרירים יהיו: מאותו זרע נשאר אמרו לחכם חנה פלוני היה חשוד ונשאר מזרעו ולא מתו בתויו אמר יש זכות שתולח להם או לאב או לאם אמרו לו אם כן למח לא עסקת לוחם מזרעם אמר להם שמה (תחלים קט יג) בדור אחר ימה שמם ואיך אגרום שיתחתנו בו מאותם

משנת אברהם

סימן תתתתע"ז

אין משניחים ברברי המאיים לעשות עבירה

[א] ואל יעידו וכו'. ראה נח"מ, סימן תתת"ז, דאפילו מתוך און נחנים להמאיים לעשות עבירה, ומכל שכן שאין מעידים שקר נשגיל זה. וע"ש שהנחתי דברי הראש"ד על התוי"כ פרשת נהר, אחרי נמכר, שאם נל ואחר לקרונן הרני רוגה למכור את עלמי לעכו"ם אם לא חתנו לי כדי דמי, והרי כשלאמכר חפצו אותי על כרחכם, ומה שתעשו לאחר מכירה תעשו עכשו, יכול יהיו קרונן טקקים ליתן לו, ת"ל, אחרי נמכר, ע"ש, ואם נמתון הקל, דהגם שיתחיינו הקרונים לפדותו אחר כך, אמרה תורה שלא ליתן לו מקודם, ק"ו שאין חלם נרדף לעשות אפילו נדנדו עבירה נכדי להגיל את הרשע מחלטט נחזיר. וע"י תוס' שנת נריש פרקין גני הדניק פת נחטור.

סימן תתתתע"ז

[א] בסתם תגידו וכו'. יש נסיון הזה קינור דברים, דמה יועילו העשרה נאמרים שהאשה מותרת לנעלה, הלא נע"כ נויירי שהולאו עליה אם רע לאוסרה על נעלה, ונע"כ נרדף דרישה ותקירה על ידי נ"ד או חכם שינטל את הקול, ואם לא יאמרו אותם עשרה שפלוני החכם חקר ודרש ופסק שאין שום חשש נדנר, לא יועילו כלל נמה שיאמרו סתם שהיא מותרת.

ובע"כ דמירי שאותו ראובן החכם חקר ודרש נעדים וכתב לגדולי הדור את כל הענין והם התירו את האשה לנעלה. ולכן נקש ראובן שיאמרו סתם שהאשה הלזו מותרת לנעלה על פי הוראת גדולי הדור מעיר פלונית, ולא יאמרו שהוא ראובן ה"י החוקר והדורש והשאל הלכה מפי הגדולים שנדור.

לוח ובברכות סיג ב: ואם לא יעלו דבר בו ובדביו ח"א ע"י קפ"ו.

ללשה לא נשמע אזוהרה לכל הללוין. ויש להאריך בזה אע"פ שכבר הארכתי נח"ל ה"ל, אבל לענין עונשין של ענד זה ענין נפטי עלמו.

ואם כנים הדברים דמה שענד חייב נמלות איטו חלד עלונו חלל חלד רנן, אין כלן קושיא למה יגרע הענד חגר תושב שאין בו חיסור של לא תחנם, דאם מסלקינן הזכות של חיונ נמלות מן עלמו של ענד, שפיר מסתגר דגר תושב מעולה הרנה מן הענד, דגר תושב המקנל עליו שלא לענד כו"ם — ומה גם אם אחת כמו שכתבתי נריש ספרי משנת אברהם ח"ג, שלא על ס"ת, דהקנל עליו שלא לענד כו"ם אפילו נשתוף, ע"ש — הרי מעלמו ומרלונו הטוב קנל עליו קנלה זו ואין מי אשר כפה אותו לזה, אבל ענד, לא מרלונו הטוב נמכר להיות ענד של ישראל, חלל או שמכרהו נזוק של ענדים על אגן הלקת, או שמחתם דחקו מחר את עלמו, ומה שהוא נחתינ נמלות, לא מרלונו ככנס נהחיונ חלל נעל כרחו משום דאסור לישראל להחזיקו עד שימול ויקיים המלות.

[ב] מטינ דברי רש"י נצ"ק פ"ת, ילל ענד שאין לו אחיה, ל"א, שמתר נאחותו ונאשת אחיו דכתיב עם החמור עם הדומה לחמור. ע"ש. והשאלה היא למה נאמת יה"י תותר נאחותו ונאשת אחיו, הלא אמרת שהוא חייב נמלות הן נעשה והן נל"ת. אולם להכיל מתחמור, מה שהוא חייב נמלות הוא חלד רנו ולא חלד גופו, ואיסור ערוה של אחותו של אחי, הוא אך ורק חלד גופו, ואיסור המסתעף לישראל חלד גופו, לא שייך גני ענדי כי גופו הוא עכו"ם עד שלא ישתחרר. והנן.

[ב] אחים מן וכו'. ר"ל אשת אח אסורה בין את מן האב או מן האם לא שייך האי טעמא אזקנס של בני המת או אחי אניהם אינם קרונים לזה אחי המת מן האם וירעדרו נעד היתומים שהם קרונים לה, ואפ"ה אסרה תורה משום גזירה אטו אחים מן האב, ואם היו מגלים טעם האיסור ה"י נל לידי היתר נאשת אח מן האם, לפי שלא שייך האי טעמא (נפירוש נהנדרפס סימן תק"ף).

(ג) נבא מציעא ל"ח ב'. פתתתע"ז. (א) עיין ויד' ס"י ש"לוי סיג ברס"א ובס"ו שם סק"א כי לא חששו

שנזר שיתקיים זרעם [א] עם שיאבד זכרם וכן [ב] מי שהרג את הנפש כמויד אם באים בני טובים להזדווג בזרעו (בראשית טו ו) כפרם אל תבא נפשי כי בני שת לא רצו להתחתן בזרע קין כי נזר עליו בליה (א) בני שת קרא בני האלהים שנבראו בצלם אלהים ובנות האדם בנות קין לפי שנזר עליו בליה לא היה הפך להתחתן בהם וכן אמר כשראיתי שחיה מתחתן בן טובים שמקבל אורחים בעין יפה בזרע מי שעניניהם רעה וצרי עין ואין מקבלים אורחים ואין מחנים לטובים [ג] לא רציתי לעסוק באותו זיווג אם יכולת בידם ולא היו צריכים להתחתן כי יכולין להתפרנס אלא להרבות עושר עשו

תתתרעמו. אחד היה עשיר ועל ידי שרים לקח בת טובים ככה שלא ברצון האשה ולא ברצון אביה ואמה ועשה נישואין וקראו להם לחיית בסעודה עמחם ואמר (בראשית טו ו) ובקחלם אל תחד כבודי כי איך יאמרו שהשמחה במעונו ובתיב (ישעיה כה יב) לא אבוא שמע [א] אבוא בתיב.

תתתרעמו. מי שיש לו סיפול בית ואינו יכול להתפרנס מושב לקבל לו מן הצדקה ואל יתחתן ברעים ואם אינם נותנים לו מן הצדקה ולא ידעו כמה להחיות עד שיתחתן בהם אם יש לו כנים אחרים ירחיק מאותה חקיר כדי שלא יתחתן באותו זרע שחתחתן ברעים מן יחיו כולם רעים וכתוב (בראשית כה ו) וישלחם מעל יצחק בנו בעדונו חי קרמה אל ארץ קרם בעדונו חי לא האמין להם [א] ואסילו בשבועה שלא יצאו משם קרמה אל ארץ קרם במקום משפחת הפזבים כדי [ב] שיתחתנו בהם ולא בכנענים וכתוב (יחזקאל כב יח) בן אדם היה לי בית ישראל לפני שהיו קצתם מתחתנים בפסולים ואחר כך (שם שפ) כלם נהשת וברלו וברול ועופרת בתוך כדי שחתחתנו הפסולים בכשרים ואותן באחרים שנזר על הרעים בליה ויתחתנו כפזבים הרי אף על הפזבים נזר בליה חזו שנאמר כסף חי מתחילה צדיקים היו נזהרים שלא להתחתן ברעים ובפסולים שלא להתאכר עמחם ואחר כך התחברו עמחם ותחתנו עמחם ונזר על כלם בליה.

משנת אברהם

סימן תתתרע"ח

ברת ועירי

ומה שכתב רבינו מי שהרג את הנפש נמזר" דוקא, נל למעט נשגב, דהא ליתא שם נמדרשות, הונח גילקוט, דר' יוחנן סוגר גלות מכפרת על הכל, שנאמר, כתנו את האיש הזה ערירי, ונתר דגלה כתיב ונני יכניה חסיר אלתילאל נט, ע"ש.

[ג] לא רציתי וכו', כלומר, דהו הוא שידוך שליט הנון נזמן שטוב עין משתדך נכרי עין.

[א] שיאבד זכרם וכו'. מדברי רבינו נשמע דנמקום דכתיב נקרא ערירים ימותו, כל זרעם נכלל, ואם יש להם זכות הרי זה תולה לפי שעה אצל מתים וכלים אחר כך, ונתוס' שנת כ"ה, ד"ה, כרת, וכן נינמות נ: ד"ה, אשת לכאורה לא משמע כן, דלפניו ס' רי"ח ור"ת, דהרי"ח סוגר דדוקא נהנהו דכתיב נהו ערירי זרעו נכרת, אצל כרת אין זרעו נכרת, ור"ת סוגר דנס נכרת זרעו נכרת, וכתנו ס' דדוקא ננים קטנים נעשים נעון אניהם ולא גדולים, ומשמע דזה הכל מודים, ולדברי רבינו נכלן זכות תולה להננים, ואח"כ הם כלים, אח"כ נס גדולים נעשים, ונשגיל זה לא רנה החכם לזוג מזרעם.

סימן תתתרע"ט

[א] אבוא כתיב, ראה נתיב, סי' תשע"ו: אדם לוקח לו אשה שלימה הוגנת — לא יתכן לנרד שהשמחה נמעונו, לא אנו שמוע, ישעי כ"ה"י"ג, אנו"ח כתיב, אנו"ח ננימטרי עשרה, שכינה אומרת לא אנו"ח וכו', וראה ס' נהשמטות דף ר"ג, ומה שכתבתי נאריכות לפרש את הסימן הנ"ל.

אל"א דאפשר דכוונת התוס' הר"ל היא, שאין גדולים נעשים נעון אניהם, היינו דוקא אם נשעה אניהם חטא ונגזר עליו להיות ערירי, כבר היו הננים גדולים, ולא אין הגזירה חלה על הננים הגדולים, אצל אס הננים עודם קטנים נשעת חטא אניהם, אז הגזירה חלה נס על הננים — כמו שהנחתי כ"פ מדברי הרמז"ס ז"ל נהלכי תאונה, שהננים הקטנים הם קנינו של האדם — ואפשר שהזכות תולה להם, כדליתא נסוטה שהזכות תולה, אצל לנסוף הם כלים משום שהגזירה חלה עליהם נשעתו.

סימן תתתר"ם

איסור של שבועת שקר בעכו"ם

[א] ואפילו נשנועה וכו'. הרב החיד"ח נפירושו נרית עולם ננדפס סימן תקי"ח, כתב, לנכך לא האמין להם אפילו נשנועה משום דלין שנועת שקר נכלל ז' מלות, ועכו"ם אינם ננל יחל דהכי אמרו נירושלמי, ואינו מונן דאם אין עכו"ם מנוים על שנועת שקר אח"כ מה הנכותא דלא האמין להם אפילו נשנועה, הא האי שנועה כמאן דליתא דמי.

ור"מ לעיל נסיתן תתקנ"ה שהארכתי נזה אס עכו"ם מזההרים על שנועת שקר, ולדעתי כמאן נשמע דיש איסור נעכו"ם נשנועת שקר דאלי"כ מה נכותא שכתב רבינו, והטעמים שנדדתי לומר שהעכו"ם מזההרים על השנועה, תמאן נסיתן הנ"ל ע"ש, ומנל יחל אינו ראי' דאיסור נל יחל אינו נשנועה אלא ננדר.

[ב] שיתחתנו נהם וכו'. משמע דרבינו סוגר שכוונת אנהרם אינו נשלחם קדמה היתה לטונתם שלא יתחתנו ננני כנען, אולם נמדרי ס"ח, ליתא: כל מה שאתם יכולים להזריח (כלומר להתרחק מלת יחוק) שלא תכוו ננחלתו של יחוק: ע"ש.

רצח, אם מיתתו כפרתו

[ב] מי שהרג וכו'. מקרא שהניח רבינו נסודם אל תנא נפשו, היינו דוקא כשלא נענש הרוצח ע"י בית דין, אצל כשקנל עונשו מיתתו כיפרה לו, ואפשר דנרנחיה שאנו, דהרי אמרו רבותינו, קול דמי אחיד, שלא כדוני ממונות דיני נפשות, דיני ממונות אדם נותן ממון מתכפר לו, דיני נפשות דמו ודס זרעיותיו תלוינ נז עד סוף עולם, שכן מנינו נקין שהרג את אחיו, שנאמר, קול דמי אחיד, אינו אומר דס אחיד אלא דמי אחיד, דמו ודס זרעיותיו, וממילא אפילו נהרג הרוצח לא כיפרה לו מיתתו אלא על רנישת הנרנח אצל לא על רנישת זרעיותיו התלויים נז, ומסתבר דזה דוקא כשהנרנח הי רלוי להוליד ולא סרים ולא זקן.

ראובני פרשת בראשית וכו' שם ל"ו א' : בני קין וקרא בני אלהים.

תחתהרעה. (א) כפרה ס"ב משת עלו ונתיחמו כל הבריות וכל הרוח הצדיקים ומקין עלו ונתיחמו כל הבריות הרשעים. אבל בלוקוס

תתתת"פא. התכם ראה אחר שכבר היו לו בנים וזמנה אשתו ונעשה שלקה אשה אחרת והיה צעור אמר לו למה אתה צעור שנעשה לו בעל כרחו שנשא אשה שאינה במשפחת הנשים אמר החכם לתלמידיו תשמעו היאך אנהם את זה אמר לו למה אתה צעור אמר לפי שבני זאת האשה יהיו רעים כמו קרוביה אמר החכם הרי כתיב (בראשית כה א) ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קמורה ואמרו הכמים (א) על פי הריבור ובניה היו רעים ועשו רעה לישראל אלא נגזר בסוף רעים יהיו מזרע אברהם ואמר הקב"ה מטוב שיצאו מבני קמורה ולא משרה ולכך אל תתמה שפעמים לאיש טוב מתה לו אשה מובה ויקח אשה רעה אמר לתלמידיו [א] תנחומי הבל נחמתיו כי באברהם כתיב (שם שם ו) וישלחם מעל יצחק בנו בעודנו חי אבל עתה כשמתחתנים ברע ולכסוף זרע של זאת יתחתנו כשל זאת אם כן מה יעשה אלא בתפלה.

תתתת"פב. אחר חרה לבניו ולבנותיו שיתעטו מ' יום כרי שחכב"ה יודוה להם זה טוב ואם נגזר מ' יום קודם שנוצר [א] יועיל לתקן לפיכך ואם ארם אהב אשה לא יתענה שיקח אותה [ב] שמא נגזרה לאחר אלא שיומין לו אשה מובה ויהיו יחדיו ושיחיו להם בני קיום כיראת שמים.

תתתת"פג. אחר שאל לחכם הנה בני ארם בקיר הזאת שאמורים לבא בקהל אם יהיו אצלינו אני ירא פן יהיו זרעו עניים ויתחתנו בהם אמר ליה הרי כתיב וישלחם מעל יצחק בנו כרי שלא יתחתנו בהם בכנענים ולא בזרע יצחק פך אתה וכל ביתך התרחק מן העיר ולא יבא שזרעך יתחתנו בזרעם כי הקב"ה נחר אחר הרגילות אע"פ שמסרחקים מתחתנים אין רגילות בן.

תתתת"פד. ראובן שהפך ליתן בתו לשמעון ושמעון אינו הפך בת ואינו רוצה לישאנה אל ידהה אותו אלא יאמר שאינו הפך בה כרי שיעסקו לה כמקום אחר ואין לראובן להצפער על כך שאם היה נגזר מן השמים היה מתרצה וכן השמים שבו כלבו שאינו הפך בת.

תתתת"פה. רב אחר היה נוטה למות והיה תלמידו יושב לפניו והיה התלמיד סדבר עם אשת הרב ראה הרב אמר לתלמיד וכי לא הייתה יכול להמתין עד שימות והיה חושדו. ולקה התלמיד אשה אחרת בעוד רבו חי והלך אצל רבו ואמר רבי ברכני כי ארפתי אשה פלונית ולכך אירסה בעוד רבו חי להוציא מלכו של רבו שהיה סבור שלכך דיבר עמה כרי לקרב רעתה אליו ולרבו לה שלאחר מות רבו יקחנה שצריך ארם להחזיר מאד שלא יחשדהו החולה אע"פ שלאחר מות החולה ידע [א] שלא נתכוון לרעה צריך להזהר כי החולים כשמתים מתוך צער שקשו להם אף במותו יבקש נקמה כמו (ד"ה ב בר כב) וכמותו אמרה ירא ה' ודירשו וכתוב (בראשית כב לה) והורדתם את שיבתי בינון שאולה ויעשוהו.

משנת אברהם

סימן תתתת"פא

אברהם נשא את קמורה על פי הדבור

[א] **תנחומי הנל וכו'.** כנראה לא פירש החכם לתלמידיו כל מה שנדעתו, דהא תלמד מה שאמר דשאיני נני אנרס דכתיב וישלחם וגו' הלא נראש דנריו כתנ שמה שלקחה הי' ע"פ הדבור, וכנראה שזו היא כוונת המדרי ס"א, שס: ושמה קמורה ר' יהודה אומר זו הגר, א"ל ר' נחמ"י והא כתיב ויוסף אנרס ויקח אשה, כלומר, ומאחר שהגר הולידה לו את ישמעאל, ומאחר לו מאלת המקוס לקיים דברי שרה שאמרה גרש האמה הזאת ואת נביה, איך יענור אנרס ויקח אותה לאשה, ומתוך: על פי הדבור כמה דלת אחר ויוסף הי' דנר אלי עוד, כלומר, יני ויוסף אנרס, תלמד שלא כאל אנרס את הגר לאחר ששלחה אלא ע"פ הדבור, וא"כ אין כאל שוס ראי' מלנרסה.

ובתוס' נ"ג דף קמ"א, כתנו דלאנרסה הי' לו נת ונהגר, וככל שמה, ולא נתאמר לפי שיטה זו, אם נולדה קודם או לאחר שהתורה.

סימן תתתת"פב

[א] **יועיל לתקן וכו',** כלומר, תעניתו יועילו שימין לו הדי זוג טוב, כמו דלמדין נחמ"ק י"ח, שחא יקדמו אחר נרמייס, הרי דהרמייס מועילים לשנות את הגזירה. [ב] **שמא נגזרה וכו',** כלומר, והואיל דרמייס מועילים לשנות הגזירה, הרי הוא נזול על ידי תפילתו את זה

האחר שהאשה זו נגזרה לו, ומה דלמר לעיל דמותר להתענות ויועיל לתקן, היינו כשמתענה ומתפלל נסתם על זוג הנזון, דיש שאשה טובה והגונה נגזרה לאלס רע מעללים, ותועיל תפילתו שתנשא אליו, חלל אין מהרלוי להתפלל שימין לו הי' אשה טובה פלונית כי שחא היא עזרה לאלס טוב ממת, והרי נתפילתו יעשה עול להאשה וגם לזה הטוב האחר.

ופשטן של דנריס הוא דרנינו מיירי צונג רלשון דהא צונג שני למדין נסוטה נ', דהוא לפי מעשיו, וממילא נידו לסגל מעשים טובים ותזמון לו אשה טובה, חולס כנר כתנתי נח"א דף ש"ז, דרש"י שס פיר', נעוה לנדיק ופרוזה לרשע, חלל אין זה ענין לטובה ורעה ולא לנאה ומכוערת, דיש שח"י נעוה ורעה ומכוערת וכן להיפך, א"כ לענין רעה ומכוערת אין חילוק בין זוג רלשון ושני, א"כ דנרי רניט נכלאן אמורים נכל ענין בין צונג רלשון ובין צונג שני.

סימן תתתת"פה

דינון והצער בחיים יורד עם המת לשאול

[א] **שלא נתכוון וכו',** כלומר, הגם שלאחר מותו יודע שלא הייתה כוונתו של התלמיד לרעה, חלל מעשהו של התלמיד שדנר עם אשתו של החולה הייתה שלא כהוגן, כי הי' לו להתלמיד להגין שהחולה יחשוד אותו וזה יקרר את חיו, לכך ינקוס המת מן החי, ומה שהניח רניט מקרא דוהורדתם וגו', אינו רוצה להניח ראי', על הנקימה של המת, דשס לא נלמר שיעקב ינקוס מנינו, חלל מלישנא דקרא דייק: נינון שאולה, מכלאן שהינון והנער שחתי מנענר יורד עמו לשאול.

תתתת"פג. (א) בסיין נ"ח א.

תתתת"פג. (א) בראשית רבה פ"א.

תתתרתפן. (א) מעשה באדם אחד שנתן עיניו באשת רבו וחלייא דגריי הו' זכו' קד שאמ' לו עשה עמי תעשה עמי הו' שניהם אוכלין ושותין והוא עומד עליהם ומשקה חיי דמעות נטולות לתוך כוסיחן ועל אותו מעשה נתחתם נזר דין זכו' ולמה הארש אחד יחמא ועל כל הקדיה יקצה לפי שעבר על (שמות כ"ו) לא תחפור ולא היה לציבור להניח לקחת אשה בזה הענין שהשדה את רבו לו האילו היה ידע שכך היה לא היה נתן נפ' החי צריכין להקוד קודם לכך [א] חקן על כלם.

תתתרתפן. איש שמגרש אשתו [א] שלא כדרך שלא משקה לא יחתום שום אדם נכבד עליה ולא יהיה קד וכל שכן שליה אבל אם הוא במקום רחוק והוא ידע שלא ישוב מצד קרשה שמביא נפ' האם היא זונה ואין קרוביה מניחין לתת לה נפ' מפני המדות מצד [ב] לעסק שגרש.

תתתרתפת. [א] ראובן ביקש לשמקן אם תרע בהור מרב שאשיא בתי לו תעסק ואני אתן לכהור כך וכך והלך שמקן חיבר לכן לוי אמר לו אם תחפון בת ראובן ליקח הוא יתן לך כך וכך אמר לו בן לוי איני רוצה ליקח אלא אם בן יתנו לי כך וכך קד זמן פלוני האם לא יתן לי שאתה תחיה לי חייב לתת כך וכך ותתריצה לו שמקן לתת הלך שמקן אמר לראובן אמר לו ראובן לא אשלם בעמך אמרת לתת יותר ממה שאמרת לי ואין לי כל כך כמו שנדרת לו ולמה נדרת לו לא אשלם אמר שמקן אני לא עשיתי אלא בעבור בתך ולמה יש להפסיד ונקשה שחפסיד ראובן כפי מה שאמר לא אשלם תם שמקן חפסיד שלא היה לו לידור לכן לוי כך וכך יתן ראובן לך בסודתה כל חכמה וראובן לא היה לו בתוך זמן חמשה כל כך הרבה וראובן חפסיד כי לטובתו נתכונן שמקן יש דברים שבדיני אדם אינו חריב ובריני שמים חייב כי ראובן כפוי טובח משמקן היה שאמר שמקן בלבו פן יקח אחרת.

משנת אברהם

נדלי שמהרואי להשליש נט ולכות לה, כמנזר נשיע, כי הנט זכות היא לה ולא תונה כשהיא אשת איש, וראה מה שכתנתי נענין זה נסימן תתשיח הכיל נסוף דיה ועשורת על דת ע"ש.

סימן תתתרתפ"ו

בעל חוב אינו חייב לשעבר נופו

[א] העקן על כולם — רנינו מפרש מה לחמרו שם נגיטין י"ת. ועל אותה שעה נחתם נזר דין, משום זה היא אשמת הקהל שלא ניטלו את הנט ואת הקידושין, והגם דנכל חופן היתה אסורה לנעלה משום סוטה, אבל על כל פנים לא היה לו להנעל כל כך זער, וראה נש"ת הרא"ש כלל ע"ג, דמשמע דעיקר החטא היה שלא מיתה הבית דין מלשעבר את הנעל לענד, למזל הדין אין נעל חזו משעונד לענדו נגפו כדי שיהי ממה לשלם חזונו, ולדעתו לא היתה לו להרשע שום טענה על הממון שהלוה לו, כי נאמת הרשע אסר את האשה לנעלה ואנדה כתונתה, והוא לא חמר לו האמת שזנה עמה, דכך משמע מלשון הש"ס שם: שזה עמה שלש ימים, ועל ידי כן הפסיד לו נידים את ממון הכתונה שגילם לה, ואם לא זינה עמה אלא שהלשין עליה, נדלי שלא היה מנרשה ולא היה משלם את כתונתה, ונדרי רנינו נכאן מטיין שלא זינתה כלל, ואם היה נ"ד חוקר ודורש כדנעי היה מתנזר האמת.

סימן תתתרתפ"ח

[א] ראובן ביקש וכו', נראה דכן לוי קידש את בת ראובן ולקחה לאשה, ותנוע את שמעון שיתן לו כל מה שהנטיה לו, דלוי מיירי דלא קידשה עדיין, מה דיון יש בה, הלא שמעון חמר לו לכן לוי שהוא שילוחו של ראובן, מה דין מנזר דשליח העונד על דעת משלחו לא עשה ולא כלום, חוי"מ קפג, ומחילא היה נעל כל הענין ולא היה לו נישוא את בת ראובן אם לא היה רוצה בזה הסך שראובן התחייב עלמו לכתחילה, אלא ודאי דכנר לקחה לאשה, ושמעון התחייב את עלמו ליתן לו כל הסכום, והוא יותר ממה שהנטיה ראובן ליתן.

הנהגה בקידושין מ"ת, הש"ס רוצה לפרש את המשנה, אם הטעה לשנח הרי זו מקודשת, כגון שאמר לשלוחו הלוי דינר של כסף ולך וקדש לי אשה פלונית והלך והלוה של זה, מר סנר קפידא ומר סנר מראה מקום הוא לו, והש"ס דוחה אוקומתא זו משום דאין לשון המשנה מתפרש יפה, ע"ש. אי"כ לפי הס"ד דת"ק סוגר וכן הלכה, דקפידא הוא, שלא רצה התשלח ליתן להאשה אלא דינר של כסף, והש"ס דחי, כלומר, דמה גם ר"ש מורה, וא"כ מתנזר שמזל הדין, הדין עס ראובן נדון שלפניו הטוען שלא היה לו לשמעון שום רשות להוסיף על הסכום שאמר ראובן, ואם הוסיף אין לו טענה לראובן כלל, ומאיכתי תיתי למר נדדיני שמים ראובן צריך לשלם לשמעון.

צריך לומר, דמשם אין ראי, דשאי התם שאינו מפורש נגמ', דהאשה דרשה דינר זה, דאפשר שהתם מיירי שהאשה היתה מתקדשת להמשלת נס נדינר של כסף, אלא שהשליח מדעת עלמו עשה כן, אבל כאן שכן לוי לא רצה לקדש את בת ראובן באותו סכום שראובן הנטיה, ושמעון התיירא שאלו נייטיים יקדש אשה אחרת חקוק היה להוסיף, לכך חייב היה ראובן לשלם לשמעון כדי שלא להיות כפוי טובח.

שליח המשנה מרעת המשלח

ובשו"ת מהרש"ם סימן קכ"ו, הונח נשיך חוי"מ סי' קפג, כתנ דהנס דהלכה רוחא היא ששלוה המשנה מדעת

סימן תתתרתפ"ז

הדור"ג שלא לנרש בעל כרחו — בימי רבינו

[א] שלא כדון וכו', מלשון זה משמע שעדין לא נתפשט ניימיו של רנינו, החרם של רנינו נרשום לנרש נעל כרחה, דאם לא כן פשיטא דאסור לו לשום אדם להיות עד נגט כזה והחרם גם על העדים, ועוד: מה זה דוקא, שום אדם נכנדי שכתנ רנינו.

אולם כנר כתנתי נתי"ג, סימן תתתל"ה, וסימן תתשכ"ת, זה נרור ניימיו רנינו כנר נתפשט הדור"ג, וכן היא דעת הגאון ר' יהושע — לי זקלקיה מקיטנא נספרו ישועות מלכו אהיע סימן צ"ג, ע"ש, לכן צריך לומר דהכוונה נדנרי רנינו נכאן, נאדם שמנער את אשתו על לא תמס נכפה ועל ידי כך היא מתרנית להתגרש, כיון שנענס הענין הנעל עשה שלא כדון, לכן הגם שהיא מתרנית להתגרש, אין מן הראוי שאלם נכנדי יהי עד על נט בה.

[ב] לעמק סינרש, כלומר, או לדנר על לנ הקרונים שייחו לה להתגרש, ואם אין היא או הקרונים מסכימים

תתתרתפ"ט. אתר המתיך לחמיו עד שעשה סעודת הנישואין ולא רצה ליכנס לחופה עד שיתן לו מה שנדר לו אמרו לו היה לך קודם להזחירו אמר הוא עשיר ורבותי לו ולא הועיל לכן לא יקרא אדם אשה עד שינתן הסמך ביד נאמן ולא יאחרו הנישואין (א) [א] ואם עני הוא (שמות כב כד) לא תחיה לו בנשות.

תתתרת"ץ. ראובן היה לו בת ולשמעון היה לו בן והיה ראובן שולח מנות תדיר לשמעון ושאל שמעון לחכם און דעתי להשיאם לבני אבם בעבור בני שולח לי הדו כמו נזל מה שאני מקבל ממנו לבסוף כשלא אתרצה בכתי לבני או יתחרט ששלה לי ואם אני אומר לו איני רוצה יעשה לי רעה אמר לו החכם הוא יודע שאתה עני [א] שמה לכך שולח לך רק אל תרמה אותו אם ישאל שתתן לבתו בנך תאמר לו איני יכול לחיות ואל תאמר אני אעשה ולבסוף לא תעשה כי אז יהיה לך מתנותיו כמו נזל ואם אז ישמך הדין יהיה עמו.

תתתרתצ"א. כתיב (בראשית כו טז) ואם לא הגידו לי ואמנתי על ימין או על שמאל זה סודיענו מי שמשרך באשה אם אינו רוצה להנשא לו ואמרו און אמנתי רצויה [א] מיד יפנה לדבר באשה אחרת (שם שם) וקתה אם ישכם קשים חסד ואמת עם אדוני הנירו לי נמא מינה שאם יש ברעתכם לתתה לי שלא יאמרו נשלה שלוחנו לשם ואם לאו שלא תגידו לי ואמנתי על ימין או על שמאל ואם תתרוצו לאחר [ב] שארבר באשה אחרת לא אפנה אליכם. איש אחר ביקש לבנו מבנות טובים ולא רצו לתת לו לבנו ובקש מבנות גרוקים שאחי האשה לא היו טובים נתרצו לתת לבנו וכשראו אותם שאחי האשה היו טובים אמרו ניתן לבנך אותה שבקשת תחילה שאל לזון אחר אמר לו כיון שאחיה לא היו טובים גם זרע אחותם לא יחיו טובים לכך קח אותה שאחיה טובים אמר זקן אחר כיון שלא נתרצו תחילה [ג] וכבר ביקש האחרת אם יביישנה יענש על כך ויענשו הכנים וכתוב ואמנתי על ימין או על שמאל ולא לכם.

תתתרתצ"ב. יהודי אחד צוה לשני בנוי אמר האב לאחר מבניו קח לך פלונית בת פלוני כי היא בת טובים לא עשה פן לקח אחרת כשכיל ירסיה וחוליד בנים שלא היו מהוגנים ובן תאמר לקח בלא רשות האב כא האב יהיה מרשו

משנת אברהם

סימן תתתרת"ץ

[א] שמה לכך וכו'. קשה להנין איך יתיר לו החכם לקבל המתה, הלא ספק גזל הוא, דהא זה פשוט דאם השולח שולח בתורת מתנות של סבלונות ואין נדעתו של המקבל להשיא את בנו לבתו של המשלח, דמה שמקבל ואינו מחזיר, גזל הוא בידו, ואיך יקבל משמאל ומספק, ולדעתי דיש כאן ט"ס, ולריך להיות; הוא יודע שאתה עני, ומסתמח" לכך שולח לך. כלומר, חזקה כשולחמן מתת לעני, נחור נדקה הן נשלחין.

סימן תתתרתצ"א

[א] מיד יפנה וכו', כמו שכתב רבינו לעיל סימן תתתרתפ"ד, שאין לאדם להנטער אם אין זה רונה לישא נחו, כי זה דבר מן השמים, ע"ש.

[ב] שארבר נאשה וכו'. כלומר, ואחרת תחרנה, הגם שלא יהי עוד שום קשר וקנין, לא אפנה אליכם, משום שאם אחרת תסכים, הרי זה עד שאך אחרת היא נח זוג.

שדוך בלי קנין

[ג] וכבר ניקש וכו'. משנע שעדיין לא עשה שום קנין עם האחרת, ולכל זאת יש הפידל שלא לנייש, ויש עונש לנשים. ראה עד היכן הדברים מגיעים ועד כמה לריך להיות סהר נדברים אלו.

סימן תתתרתצ"ב

אסור לו לאב לגנות את אשת בנו.

[א] ולבסוף נתגלגל וכו'. רבינו תלמדנו, דהגם דהנן עשה שלא כהוגן ששאל אשה ומשפחה גרועה, אבל כל זה לכתחילה, אבל נדיענד אסור לו לאב לגנות את אשת בנו, כי היא חפה מכל פשע ומה אשמתה שאחיה אינם טובים, ולכך נענש האב. והוא פרק מוסרי גדול להורים לנל ישתדלו לפרוע את שלום בית של זרעם.

המשלח אם עוות, עליו לתקן מה שעוות, מכל מקום הולכים אחר אומד הדעת של המשלח. ע"ש. וממילא גם נכאן יש אומד הדעת שגדולי הי ראונו מקיים את השדוך נשגיל הממון הטוסף שדרש נן לוי, לכך הגם דמלד הדין אי אפשר לסיינו, דהא ראונו עומד ונוות שלא הי נדעתו ונרלוטו לתת יותר, אבל מדיני שמים שלא להיות כפוי טונה לשמעון הי לריך לשלם לו.

ועוד. דשם נקודשין השליח הפסיד הרנה מדי להמשלת, דדינר של זהנ שווה כ"ה פעמים יותר מאשר דינר של כסף, ראה תוס' נכורות י'. אבל נכאן הוסיף לא כל כך הרנה.

סימן תתתרתפ"ט

היורד מנכסיו ומסלק הגדן פחות שלישי.

[א] ואם עני וכו'. נפתחי תשובה להי"ע סימן י', הניא נשם מפרשים דאם מסלק הגדן פחות משליש ממה שהנטיח הרי הוא פטור מקנס, ונתלקו גדולי המפורשים, אם הפירוש דפטור מקנס אבל אינו יכול להקוף את גז שכתבו לקיים את השדוך או הפי דהרי הוא כמסולק וממילא השדוך קיים, ונמסר אנני טר חו"מ סי' ל"ט כתנ שהתקנה היתה, דאפילו יש לו לשלם את כל הנדוניא אלא שירד מנכסיו ואינו עשיר עכשו כמו שהי נשעת כתיבת התנאים, אם מסלק נ' שלישי הנדן, הגז שכתבו אינו יכול לחזור מהשידוכין, דהסנרל של התקנה הוא, דאומדין, שני אדם שאין להם יותר ממה שיש להם עכשו אינם נותנים נדוניא כל כך גדולה כמו שהנטיח, לכך אם מסלק נ' שלישים הרי זה כמסולק, ואם העני חיו לגמרי, אפילו אינו מסלק כלל אינו חייב נקנס ולא נאסור שקבל על עמלו דהא תנוס הוא, אלא שזה אין הוא יכול לכוף את גז שכתבו לקיים את השדוך.

ומדברי רבינו שכתב: ואם עני הוא לא תהי לו כטשה, משמע דאפילו העני חמיו לגמרי על החתן לקיים את השדוך דלא"כ מה שייך לומר לא תהי לו כטשה, אם אינו טעא את נחו מה תנו יש לו אגלו, אלא דדברי רבינו נאמרו לא מנד הדין אלא לפנים משורת הדין, כמונן.

התתתרתפ"ט. (א) יענין אבן העזר סי' ב' סי' וסי' נ"ב סי' .

ומביישו האומר הלא משמחתה כך וכך היה סכלים קרובי אשת בני [א] לכסוף נתגלגל שנעשה קשיר חזוב וכל בניו היו צריכין לזה שחיי סבויים חיי חסדים להתחתן בו והיו (תחלים קיה כב) [ב] אכן מאסו הכתובים חיתה לראש פינה.

תתתרתצנ. אודר היו לו בנים ובנות וסתה אסם לקח אשה אחרת וילדה לו בנים והיתה מצערת ומקנפית לבני ארשה שמאשה ראשונה אמר להם אביהם תפבלו ויחיה לכם תקח סבלו ונעשה לאחר זמן מרובת שבני אשה הראשונה היו קשירים ובני השנייה קניים וחוצרבו לבני הראשונה חיי להם כעבדים ושסחות וכן [א] עניין יסתה וכן אכן מאסו הכתובים חיתה לראש פינה.

תתתרתצד. כתיב (ירמיה כט ו) קחו נשים וחלדו בנים ובנות וקחו לבניכם נשים ואת בנותיכם תנו לאנשים ותלדנה בנים ובנות ורבו שם ואל תמקטו ותלדנה אומר קל כלותיהם ובנותיהם ר"ל לומר [א] שאין להשיא את בתו (א) אלא כשיכלה ללדת אבל [ב] בנים ישא קדם שיגדלו מן יאמרו כשמשחן (שומטים יד ג) אותה קח לי כי היא ישרה בעיני.

משנת אברהם

תמוה נמי איכא, כדאמרינן פנסהדרין ע"ו. וידעת כי שלום אהלך. ע"ש.

ובקידושי קטן על ידי אביו, כבר האריכו המפרשים, ובעיקר הטובי נקמח נלהיע סימן ס"ג, ומקור הדברים נמהרי"ק שורש ל"א שכתב שר' נתן המכירי שאל מלח רבינו יצחק בר' יהודה, — ר"י בר נרזילי — בן י"א שנים שקידש לו אביו נטענת ועדים אס ימחן לריכה גט או לא, והשיב שריכה גט אמנינו נכל מקום שזכין לאדם שלא נפניו וכו'. ועל זה רבו הקושיות ומתה מקומות נש"ס: מקידושין י"ט. איכ מנינו איסת לקטן, ובגיטין פ"ה, חוץ מקידושי קטן מהו מי אמרינן השתא לאו בר הוי הול, ועוד קושיות שונות. ע"ש מסימן ס"ג וזילך, וכמעט כל הקושיות אלו הם נמהרי"ט סימן מ"א נחלק ג', ע"ש.

והנה"ה ה"י מקום להניח סעד לדברי הר"י בר נרזילי, מהספרי פרשת תלז נפקא דמוזיא שם רע: ולקחו זקני העיר ההיא את האיש, ולא את הקטן, ע"ש. ואיך אפשר למוזיא שם רע נקטן, הא אין לו קידושין, ואיך יאמר הלז את נתי נתתי לאיש הזה, ואפילו יאמר כסגרת התוס' נכתבות מ': ד"ה הא לאו הכי, דלאו משום שגל להורגה חייבתו התורה למוזיא ש"ר, אבל מסתבר דאין מוזיאות למוזיא שם רע אס לא שהוא נעל האשה, ולדברי הר"י בר נרזילי שפיר משכחת נקטן שאביו קידש לו האשה.

אל"א דיש לדחות דלינטרך קרא למעט איך שנאשה כשהי קטן ושהה עמה עד שהגדיל, דהקידושין חלין למפרע לפי דעת הרב"ה פוסקים, ולכל זאת אין לו דין של מוזיא שם רע, אפילו כשהוזיא שם רע נשכנר הוא גדול, האיל דעטנתו היא על זמן שעודו ה"י קטן, ומה שנאמר נספרי ולא את הקטן, אין הפירוש שהוא עכשו קטן, אלא על מה שטוען עכשו כשהוא גדול שלא מלא לה נחולים נהייתו קטן, ודוקא משום דאיכא קרא מיותר את האיש, שאין לפרשו כפשוטו למעט את הקטן שהוא עדיין קטן, דפשיטא, ולכך מתפרש לגדול עכשו וקטן ה"י נשעת שגל עליה, ובבב"ב זה מוזיא נב"ה ק"ו: כי יתן איש אין נתינת קטן כלום, דאין כשנעין על טענת נתינתו ואין נאין לידי כפל על ידו, רש"י, ואין לי אלא כשנתנו כשהוא קטן ונתנו כשהוא קטן, נתנו כשהוא קטן ונתנו כשהוא גדול מנין, ח"ל עד אלוך יעול דבר שניהם, עד שהא נתינה ותיניעה שוין, שנחרוייהו נעיק איש, רש"י, מנואר דאי לאו קרא ה"ל גדול החונע על הנתינה שנתן נהייתו קטן, אזלינן נתר שעת הנתינה ולא נתר שעת הנתינה כן נמי כאן אי לאו קרא מיותר ה"ל דאלין נתר שעת טענה ולא נתר שעת המעשה.

מעם העיקרי להדין שאין קידושי קטן כולם.

והנה"ה הפוסקים הנ"ל פלפלו נדברי הר"י בר נרזילי, שחש לקידושי קטן כשאביו קידש לו אשה מטעם זכין לאדם

קטנת ויערש סי' א' ס"ג.

[ב] אכן תלסו וגר, שמעתי נשם גדול אחד נגמ' לפרש את המקרא הזה, לפי מה שהקשו נתוס' מגילה ט"ו. ארבע נשים יפיות, אחלי לא חסונ חוה, דהא אמרינן נבנ"ג נ"ח, שרה לפני חוה כקוף נפני אדם, נ"ל דלא חסונ אלא אותן הנולדות מחשה. ע"ש. ח"פ, חנן — שרה — תלסו הנונים, ולא חסונ חוה, הלא היתה לראש פנה, ומחרן, מלח הד' היתה זאת, ולא נולדה מחשה, היא נפלאח נעינינו, נחמיה.

סימן תתתרתצ"ג

[א] ענין יפתח וכו', כלומר מה שגירשו אחיו את יפתח ה"י שלא כדון, דאפילו אמו היתה זונה או פילגש, הרי הוא יורש את אביו, דקיי"ל מי שיש לו בן מכל מקום, ננו הוא ליורשו ולישתא לו, ואין זה דומה לישתא, שהשי"ת הסכים לדברי שרה לשלחו עם אמו, כי הנר שפחה היתה ואין בן השפחה אלא ענד.

סימן תתתרתצ"ד

איסור להשיא קטנות.

[א] שאין להשיא וכו', מדברי רבינו נראה דהטעם שאין להשיא קטנות משום דאין ראיות לילד, ואס תחבר י"ט סכנה, ומה שכתבו התוס' נקידושין מ"א, ד"ה, אסור לאדם, היינו שנזמן הזה שאין אנו נטוחים ננדוניא לכך מותר לקדש, כלומר, דוקא לקדש אצל לא לעשות נשואין, אלא דמש"ס נדה ס"ו משמע דרבינא איעסק לברי' ב' רב הובל, לקטנה, ושם מיירי נשואין ולא נאירוסין כדמפורש שם, וכבר הקשו המפרשים קושא זו.

והב"ב ח"ו נלהיע סימן ל"ז כתב דמה דאמרו אסור לקדש את נחו כשהיא קטנה, היינו דוקא נלא דעתה, אצל כשמשכמת מותר, ומה דאמרו עד שגדול אין הפיר' גדולה משא אלא שהגיעה לידי דעת לומר נפלוני אני רוצה, ע"ש. וקלח ראי' לדברי הנ"ח מקרא נקרא לנערה ונשאלה את פיה, כלומר, דנסדר עולם תניא שהיתה נרקה נת ג' שנים כשנאשה יתק, לכך היו זקוקים לשאלו אותה אס משכמת על השידוך.

אולם רבינו נראה דסוגר כשיטת אביו ר' שמואל התמיד משפיר"א הובל נתוס' ינמות ס"א, ד"ה, וכן, שרנקה היתה נת י"ד שנים, ומחיל' אין שום ראי' להתיר להשיא את נחו נקטנתה.

קידושי קטן על ידי אביו.

[ב] בנים ישא וכו', קיי"ל דאין קידושי קטן קידושין כלל, אלא רכנר כתבו התוס' ינמות ל"ו: ד"ה, נשת,

התתרתצד. (א) בשו"ע אבן העזר סי' ל"ז סי"ח כתב דבנה"ז נתב' לקדש כשהו

זכה נואת לא יומאל אחרת, ע"ש. אלא שהגדול דיש לו דעת קונה מכל מקום, אבל קטן שימאל מניאה נודאי ללא שכית, כי אפילו מואל אינו מנגיה אותה, דהא אין זו דעת, לכך אפילו כשהגביה, לא הנה.

ובעצם דברי הירושלמי הג"ל דמשמע דחרש שקידש נביאה, קידושו קידושין מן התורה, תמוהים מאלו, דתקשי אי"כ לונה תיקטו דנגן נשואין לחרש הלא נלאו תקנתם יש לו נשואין ע"י נביאה מן התורה, ונפרט דנמשנה אין זכר לזה אלא חרש שנשא פיקחית, קתני סתם, אם רצה להנזיל ינזיל וכו', וכל הפוסקים השמיטו לדברי הירושלמי הג"ל ולא חילקו בין שחרש קידש נכסף ושטר או שקידש נביאה.

דרש הבא על יפת תאר.

ואלמלא הפירושים של מפרשי הירושלמי הג"ל הייתי מפרש נאופן אחר לגמרי, והוא נהקדם לדברי הרמז"ן ז"ל עה"ת נפרשת כי תלא, עה"כ, ואחר כן תנאלו עליה ונעלתה והיתה לך לאשה. אמר נספרי אין לך זה אלא מנות נעילה, נתכוונו לומר שאין קידושי כסף ושטר תופסין בה, וגם הנעילה לא לשם קידושין, שדינה עדיין כגויה, שאין קידושין תופסין בה אלא שיתיר לו נעילתה, ומפני שאמר והיתה לך לאשה, יורה שהוא אשתו גמורה, ואם זנתה תחתיו תדון כאשת איש, וכך אמרו גמתי נחמס' קידושין ולקחת לך לאשה לקוחין יש לך זה, כלומר, אחר המעשים הללו, ונספרי, והיתה לך לאשה, נענין שנאמר: אשה כסותה ועונתה לא יגרע עכ"ל, ועי' בהמזרחי עה"ת שנאמר דעת הרמז"ן ז"ל, דביאה ראשונה אינה ניהא לשם קידושין אלא כדי לפייס את יורה, כי אי אפשר שמקדש אותה נביאה זו, דהלא עדיין גויה נכרית היא ולא שייך בה קידושין, אלא שמניאה לתוך ניתו ועושה לה ככל הכתוב נפרשה ואח"כ נא עליה, ומני אז הרי היא אשתו גמורה כישראלית שאם תזנה תדון כאשת איש וגם הוא חייב בשאר כסות ועונה, וזה מפרש הרמז"ן ז"ל את דברי הספרי: אין לך זה אלא מנות נעילה, כלו', (א) אינו יכול לקדש אותה אחר הגיירות נכסף ונשטר, אלא גזירת הכתוב היא שעל ידי נעילה נניתו היא נעשית אשתו לכל דבר. (ב) לא שהנעילה זו היא לשם קידושין, כמו כל המקדש נביאה, אלא מכיון שמקיים בה מנות נעילה הרי היא נעשית אשתו לכל דבר, וזו היא כוונת הרמז"ן שם: שהתורה הקתה אותה לו.

ודגה מזה יולא שאין הנא על יפת תאר ניהא שלאחר כל המעשים צריך לכוון כלל לשם קידושין, אלא אם נועלה ומחכוון לנעולה — ולכל היותר טכל למעט המתעסק נביאתו, וגם זה לא נרור, דהא קיי"ל שנמלניס ועריות לא שייך מתעסק — הרי זו אשתו לכל דבר.

ומערתה אפשר לפרש את דברי הירושלמי הג"ל צינונות, דהדברים אמורים לענין חרש נמלחמה שהניא לניתו יפת תאר, ולא שייך בה קידושי כסף ושטר אלא נביאה נלנד, והיינו נביאה נלי כוונה לקידושין, שזה היא נעשית אשתו של חרש לכל דבר, דהא אינו צריך כוונה לקידושין, אלא לניאה נלנד, והלא כל נעל חי שאין זו דעת ג"כ נועל מזד טנעו, כן חרש זה שנעל נעילתו ניהא, דהלא לא נעיקן שום כוונה, אבל לגרש אינו יכול נשום אופן, דמה שהיא נעשית אשתו היא גזירת הכתוב מן התורה ולא אהו נירושין דרנגן ופקעי אישות דאורייתא, ודברי הירושלמי דאחר ונירושו אינו מעשה, אחיא כדברי ר' יונתן שם נספרי: ואלתה נגט, והרמז"ן עה"ת שם עה"כ ואלתה לנפשה, מתחילה מפרש נלא נט והוא כרנגן דר' יונתן, ומה שסיים והנה היא יהודית ומתגרשת נגט, היינו כר' יונתן, הנם שיש לפרש דרק לאחר נביאה ראשונה אינה נריכה נט, והגם דהשאל יאלל הלא עיקר הדין דמשחתי נפית תאר הסר מהירושלמי, מוטע לפרשהו כך הואיל דהדברים לעצמם דחוקים מאלו מהירושלמי, ולכך לא

אלא נפניו, וסמכו דנריהם אדברי התוס' נכתנות י"א, ד"ה מטנלין דהיכי דזכות גמור הוא לו יש לו זכי לקטן, ולי הפעוט הדברים לפלא, דראשית חונה עליט לנדר דברי המשנה נקידושין כי וכן קטן שקידש, דזה הוא המקור לכל המקומות נש"ם דקידושי קטן אינן קידושין, טעמא מלי, כלומר למה אין נקידושין קידושין, דנש"ם סתמא קאמר נלי טעם, והנה מלנד שזה הוא דין כללי דאין קינן לקטן ואין דעת לקטן ואין זכיה, למה לא נאמר דהטעם הפשוט לזה כ"ס שאמרו צינמות ק"ד החוללת מן הקטן פסולה, דאיס כתיב נפרשה, כן נמי הכא הא מקרא מלא נתורה כי יקח איש אשה, ואיש ממעט את הקטן נכל מקום, והפרישה נאה"ע ריש סימן מ"ג כתב כן, ע"ש.

ובאמת כך מפרש נרש"י כתנות ע"ג: ד"ה, קטן, אין קידושין כלום דלאו נר קיחא הוא, כי יקח איש כתיב, עכ"ל, והגם דנמקומות שוות מניע הטעם משום דאין לקטן זכות ואין לו דעת, אבל לגבי קידושין מפרש נקרא דאין לו קידושין, ולא ראייתי נהפוסקים הג"ל שהעירו מדברי רש"י הג"ל.

ובנוב"י מהד"ת, אה"ע ס' נ"ד, ד"ה, ואמרתי אני, כתב הגאון מסנרא דנפשי דאין קידושין לקטן משום דכתיב כי יקח איש, ומפלפל שם נזה, וכנראה נעלם ממנו לפי שעה שכך ונפרש נרש"י הג"ל נכתנות.

קטן שקידש נביאת

ואפילו למאי דאיתא נירושלמי ינמות ריש פרק החרש, מתייתא כשקידשה נכסף — כלומר, לא אמרן נהמשנה שאין קידושי חרש קידושין, דוקא כשקידש נכסף — אבל אם קידשה ננעילה קידושיו מעשה ונירושו אינה מעשה, כלומר, דקידושי נביאה מעשה גמור הוא מפני שהוא עושה מעשה נגופו ממש, אבל נירושין, אפילו כשכותב הגט נידו וטתנה, אין זה מעשה שנגופו, אלא הוא עושה מעשה מחוץ לגופו, ואין מעשה כזו מונטלת את המעשה דגופו, אבל קטן שקידש נביאה, הגם שעשה מעשה נגופו, אין קידושיו קידושין, דשאני חרש שהוא איש, אלא שכל חסרונו משום שאינו נר דעה, אבל קטן גזירת הכתוב הוא דרק איש יכול ליקח אשה, דאיס הכתוב נפרשה קאי נמי אינו ונעלה, כלומר, אפילו קידשה נביאה אינה מתקדשת לו אם אינו איש-גדול.

ובתוס' כתנות י"א הג"ל ד"ה מטנלין אותה, מפלפלים איך הקטן נעשה נר מדאורייתא הא זכי ונטעם עליחות והקיי"ל דאין עליחות לקטן, ומסקי דהני מילי נדנר שיש בו קנת חונה או אין לו זכי, אבל נזכות גמור כגון גיירות יש לו זכי מדאורייתא, אולם בתוס' סנהדרין ס"ח: ד"ה, גן סורר, כתנו תירון אחר, והיינו דגיירות אינה נכח שהגית דין זוכין נענור הקטן, אלא מכיון שהוא זוכה נענמו ונגופו שנכנס תחת ככפי השכינה, לכך יש לו זכי, ולפ"ד נראה דהתירון שכתבו סנהדרין הג"ל מקורו הוא מהירושלמי הג"ל נריש החרש, דדנר שהקטן עושה נגופו ממש היינו שנשחנה גופו ונעשה אדם מה שלא הי' קודם גיירות ודומה לחרש המקדש נביאה, דהואיל דעניד ונעשה נגופו ולא מחוץ לגופו קידושיו קידושין, ונתוס' כתנות הג"ל שלא תירלו כך, משום דאפשר דהש"ס דילן לא סניר כהירושלמי, לכך תירלו תירון אחר שפיר גס אלינא דהש"ס דילן.

ומעודי קשה לי להנין התירון של התוס' נכתנות י"א הג"ל דנמקום שהקינן הוא זכות גמור יש לו לקטן זכי אפילו מדאורייתא, ותימה אי"כ מן הדין שקטן זכה נמניאה מדאורייתא, דנלי ספק נמניאה אין כלן שום נד של חונה.

ואולי יש לוור כמו שכתבו התוס' צ"ב נ"ד, דלכך לא אמרינן ננמ"ל, כ"ה, מלא נגל או נכותל יסן דחורו קניא לי, ונשום דנדנר שאין הווה שימאל לא הנה תרור שלא מדעת, ע"ש, והלא מניאה לעצמה הוא דבר שאינה הווה ושכית, כמו שכתבו התוס' נקידושין נ"ט, ד"ה, עני, דנהפקר ליכא איסור, שאם לא

דודנה נאשתו ולא נאשת חנינו. והר"ח כתב דיש ליסור דלורייתא נאשת עכ"ם וזאת העשה דודנה, דמאשת רעהו ולא אשת עכ"ם, אימעיש רק עונש מיתה, אבל האיסור של אי"א שי"ך נ"כ נאשת עכ"ם. אבל דהר"ח האקסה, מה זה דלמרו אפילו אשת איש דמשמע דהתורה התירה האיסור נפטרי נכרית וגם נאשת איש נכרית, ומה ליסור תורה יש נפטרי נכרית נזונה, ולכן כתב דה"ק לא מיעזיל נפטרי נכרית דלפילו נעלמא מותר אלא אפילו נאשת איש נכרית דנעלמא אסור מדלורייתא, התירה התורה נמלחמה כדי שלא יאכל נצר תמותה ונלה. ע"ש. ודבר זה דחוק מאד, דהא לפי זה הינו אשת מיותר לגמרי, דאם הי' כתוב ור"ית נשני יפת תחר וגר אלא ידענא דנאשת איש משמע קרא, דנפטרי לא נריך קרא להתיר. וכן הקשו שם כל הראשונים מה זה דלמרו דלא הותרה ניהא ראשונה אלא כנגד יצר הרע, ונשמע דנאמת אסור מדלורייתא, הא זנות נעכ"ם נלא חיתון אינו ליסור תורה. ע"ש. והאמנם שנחידושי הר"ן ז"ל נסנהדרין דף פ"א, הקשה על מה דלמריק שם נית של שמואלאי גמרו הנא על הכותית חייב עליה משום נשני, ולמאי אינטריך הך גזירה, והלא הלכה למשה מסיני היא דקלאין פוגעין צו, ומיין דהגזירה היא אפילו נזנעה, אבל הקלאין אין פוגעין אלא אי"כ ענד נפרהסיא, ומינה דייק הר"ן ז"ל דנס כרת מדברי קבלה אינו אלא נפרהסיא, דאי אי"כ נס נזנעה, שוב תקשי הך גזירה למה נלה, ושם מפלפל הר"ן אס יש לחלק נכרת נין נזנעה לנפרהסיא, דהא מסתבר דאין לחלק נעונש כרת נין נפרהסיא לנזנעה, דלא מניט חילוק זה בני כרת, ולכן הר"ן מסיק דנאמת כרת מדברי קבלה היא נס על נזנעה, אלא הואיל שיש רשעים שלא יפרשו מן הענייה בשניל עונש המפור לשמים, לכך נא הגזירה של נשני, שיתרחקו מעונש מכות - נודלי מכות מרדות, כוונתו - ואם כניס הדברים שיש כרת אפילו נזנעה, מתורץ קושיות הר"ל, מה דלמרו לא התירה התורה אלא כנגד יצר הרע, דהא יש כולן ליסור תורה נעונש של כרת מדברי קבלה, מה הוא שהתירה התורה, אלא דנדברי הר"ן הר"ל יש להאריך הרבה, דהא נע"ז ל"ו: משמע דוקא נפרהסיא וכמעשה שהי'. ע"ש.

וחשקה בה ולקחת לך לאשה - הסבר.

ולמענך אס נדקדק נלאון התורה: ור"ית נשניה אשת יפת תחר וחשקה נה ולקחת לך לאשה, ועל זה דרשו רבותיט, ולקחת ליקוחין יש לך נה. וכן כתוב בסוף: ונעלתה והיתה לך לאשה. חייט דמיירי שזה מיד כשראה אותה נשניה, לא חשק נה לזנות עמה, אלא כל חשקו וכוונתו הייתה שיהא לו לאשה, לא לשפחה ולא לפלגש אלא לאשה ממש. כי ולקחת לך לאשה, נע"כ אחשקה קאי, כלומר, הכוונה של וחשקה - שתקח אותה לאשה, וזו היא דרשת ח"ל ליקוחין יש לך נה, כלר, לא נאו רבותיטו ללמד אותנו שהנכרית לאחר שמתנירת קידושין תופסין נה, דזה פשוט וברור, ולכך אין נריך קרא, אלא דמפרשו נזה מה הוא וחשקה, כלומר, חשקה נה לאשה גמורה נאופן שיש לך נה ליקוחין - קידושין גמורים, ומיד נביאה ראשונה אין זה נעל אותה לשם זנות אלא לשם אישות כלומר, כל האיסור שמה, הוא משום שהאיש הזה רוצה שיהא הנכרית אשתו גמורה. ולכך הוסיפה התורה וחשקה נה ולקחתה לך לאשה, כלומר, אס הי' כתוב נחורה ולקחת לך נלגה, לא הייט מפרשים לקיחה לאשה, דהא הינו ולקחת מתפרש נס על נביאה נריח כדכתיב ויאיש כי יקח את אמותו, הנס שאין אישות נאמתו, אבל ולקחת לך לאשה, משמעו נרור, דהכוונה של הלקיחה היא לאשה, וראה מה שכתבתי נספרי משנת אברהם ח"א - שלא על ס"ח - נין נשואי ערכאות, והסברתי שבלוקח אשה ורר עמה לשם אישות הרי אלו קידושין גמורים, ולכך שפיר אינטריך קרא להתיר אפילו נפטרי, וגם סרה השאלה למה דלמרו שהתורה התירה כנגד יצר הרע.

הניחו הפוסקים את הירושלמי לענין קידושי חרש, משום דלענין יפת תחר נריח הכוונה.

איברא, כל האמור אינו אלא לשיטת הרמב"ן ז"ל, אבל לא כן היא שיטת הרמב"ם ז"ל דהא כתב נהלכי מלכים ח"ב, ואסור לנעול אותה ניהא שנייה עד שיאונה, וכן שם נהלכי ח' : וטעמה נכתובה וקידושין, משמע דלאחר הניירות מקדש אותה, והנס דנלחם משנה שם הקשה על הרמב"ם מהא דספרי הר"ל והניח נקושיא, אבל מכל מקום מתנאר ששיטת הרמב"ם אינה כשיטת הרמב"ן, וא"כ ליכא לפרש את דברי הירושלמי הר"ל נפרק המרש לענין יפת תחר, ושבו תקשי למה השמיט הרמב"ם ז"ל את דין זה המתנאר נירושלמי.

וצריך לומר, דדברי הירושלמי הר"ל דחו שם מהלכה, דהא מיד אחר הדברים הר"ל איתא שם: ר' לעזר שאל לר' יוחנן, אשתו של חרש ושל שטה, כלומר, הנא עליהן מהו שיהי חייב כהנא על אשת איש, אמר לי אפילו אשם תלוי אין נה, ופירשו המפרשים, דאין חוששין שמה נעשה שקידשה הי' נז דעת אלא סמכינן אחיקתו שאין נז דעת ואין לו קיין. ע"ש. ולפע"ד, דהשאלה היא אס חוששין שמה קידשה לא נכסף ושטר אלא נביאה, כדלמרינן שם נסמוך, אבל אס קידשה ננעילה קידושי מעשה, ועל זה דלמרו, דאין חוששין, ואפילו אשם תלוי אין נה, כלומר, משום דאין הלכה כהר"ל אלא דאין לו למרש קידושין כלל מדלורייתא נשום אופן, ולכך השמיטו הפוסקים הר"ל את דין הזה.

יפת תאר, פלוגתת הרמב"ם והרמב"ן.

וסבת פלוגתת הרמב"ם והרמב"ן ז"ל הר"ל אס וקדש אותה נכתובה וקידושין או לא נראה לפע"ד, משום שהרמב"ם סובר שם נהלכי מלכים ח"ב, ט', לא רצתה להתנייר מנגליון עמה שניס עשר חדש, לא רצתה מקבלת שבע חלות שנלטו בני נח ומשלחה לנפשה, לא רצתה להניח ע"ז אחר השנים עשר חדש הורגין אותה. י"ש. אי"כ לדבריו לא יצויר שישא את היפת תחר לאשה, אלא אי"כ מתרנית מקודם להתנייר, ואס נתנייה, מובן שהיא יהודית, מה שרוצה לקחת אותה לאשה, מקדשה נכתובה ונקידושין כרת מורי. אולם לא כן דעת הרמב"ן ז"ל עה"ת שכתב נאה"ד על הכתוב ועשה את נפריה: והטעם נפרשה האו, מפני שהיא מתניירת נעל כרחה, ואין שולין אותה אס תחפון לעזוב דתה ולהתיהד כאלר נעשה נגרים, אבל יאמר לה הנעל שחמור תורת ישראל נעל כרחה ותעזוב יראתה - ויתכן שני"ד מטנילין אותה נעל כרחה כמו שעושים נענדים, ומפני שאינה מתיידידת כמשפט הרחיק אותה הכתוב כל הזמן הזה. ע"כ. מתנאר מדבריו שאפילו עומדת ונזומת שאינה רוצה להתיהד, מניירים אותה נעל כרחה, וניירות כזו נודלי דלאו שמה ניירות שיתפסו קידושין כנישראלית, לכך כתב הרמב"ן דאיט מקדשה אלא המזנה היא הנביאה נריח. ומה דלמרינן נקידושין כ"ב, ולקחת לקוחין יש לך נה, פירשו שקידושין תופסין נה, נזה פלגי הרמב"ם והרמב"ן ז"ל, דהרמב"ם מפרש כפשוטו קידושין ממש והיינו נשטר או נכסף, והרמב"ן מפרש דמה שהיא נאסרת אכולא עלמא הרי נזה קידושין תופסין נה, דל"כ למה תדון נמיתה כשתזנה עליו, אבל אין זה אומר שנריך לקדשה נכסף או נשטר, ולא תיקשי לשיטת הרמב"ן, הא קי"ל כחכמים, דלפילו ניירי אריות גרים גמורים הס אפילו נאונס, ונמות כ"ד, אבל כיון שהיא אינה מרוצה, איך יקדשה נכסף או נשטר מדיני קידושין נעל כרחה, ולא מניט קידושי נע"כ אלא ניטס וגם שם לא נכסף ושטר אלא נביאה.

נכרית אשת איש.

וברתום קידושין כ"א, ד"ה, אשת, אפילו אשת איש, הקשו מה שי"ך אשת איש לעכ"ם, ותיירו דליכא ליסור עשה

ג) מכיון שהוחקו ליהודים מסתפקה אם אניהם ואמם נאמנים לאמר שאינם יהודים וודאי לענין שלא לדחותם.

ובזה שמסופקי צוה הוא כלהלן:

ידוע הוא שהמחזיק בנכסי הגר וכספרו שהוא שלו לא קנה. ועל יסוד זה מצריכים מילה וטעילה וקבלת מלוות לשם גירות מפורש. אבל לפי משמעות הגמרא מי לא טעלה לנידחה, מי לא טעל לקריו, משמע דטעילה לשם יהדות אף שלא נכחין לגירות — דיו (ופירוש הרמזים צפ"ג מציאות אסורות ידועים). ואולי כונת הרמזים לתרץ קושיית התוספות, שהרי נריך שלשה לקבלת המלוות, וסוגר הרמזים שמקוה הוא כקבלה נפמי שלשה גם נא לתרץ מאלן שטעלו וע"ז תרץ שהוחקו נמלוות, אבל נעמס הדבר גם הרמזים סוגר שאין נריך כונה לשם גירות, וכן פסקו כמה מגדולי אחרונים. וכמו כן דנו כמה גדולי ישראל נמילה לשם יהדות נגר סני, ומהו יש להסתפק נגר שמקיים מלוות נתור יהודי ואחרים מקבלים גירות נעזו אי סני. והספק הוא גם לענין נר קטן שמטעילין אותו ומלין ע"פ צ"ד אם ההכרח להודיע מזה, שיסכים על דעת צ"ד אם לאו.

ואולי תלוי זה נמהות הנ"ד גירות, אם הנ"ד פועל נקבלת המלוות לענין גירות שכלי זה אין זו קבלה וממילא נריך דעתו, או דהנ"ד הוא מחירי את נואו להקל ה' נאשר שקשים נרים לישראל והנ"ד נריך לדון נכל פרט אם הוא הגון להכנס נעדת ה'. אחכה לתשובתו הרמתה. וה' ינרכהו נגירות נופא ונורא מעלית, ויתפלל גם נעדי.

נצ"ד יוס ה' ר' אדר תשכ"ג

החיים והשלום וכט"ס לכבוד ידידי הרב הגאון האדיר המפורסם לפוסק נדורטו ליט"ע, אין נומרין עליו את הלל, וכר בקש"ת מהור"ר יוסף אליהו שליט"א הענקין ניו יארק ינ"ו אדש"ה ננרכה ונהערנה נמורה.

קבלתי את מכתבו דמר רנה נצנר הנגירות, כפי שהנני מצין הננים הם גדולים דאם הם קטנים אין כאן שאלה דלא שייד להודיע לקטנים כיון דמלך הדין אין להם דעת, ואפילו מריפי טונא, ולא שייד נהם הסכמה או קבלה דהא פיתוי קטנה אונס הוא, אם כן אפשר להטעיל מנלי שירנישו כלל שאחרים שהם בית דין עומדים על ננס, ונדיענד כשר אפילו נאחד ואפילו נקרוב ואפילו למאן דתש ומנריך שנים שיעידו נתור עדים. הכא לא נעינן עדים מכיון דמוחקין לישראלים. דוקא נמוחק לנכרי נריך עדים להוציאו מחוקת נכרי. מה פשוט ואין להאריך נזה.

ואם הם גדולים, כנראה כן הוא, וצוה כ"ג מסתפק איך לעשות שלא להודיע להם וכ"ג הביא מההיא דהמונץ צוה שקראו אותו נר ארמיתא ואחרו מי לא טעלה לנידחה ומזה דייק כ"ג דנעי לכל הפחות טעילה לשם מנוה, ואני פלפלתי נדין זה נספרי ח"ג לס"ת שהוא כעת נדפוס נניו יורק, זיכני העליון להוציאו לאור העולם. והנני מעתיק כאן תוכן הדבר: נפשות מוכרת דנעי על כ"פ טעילה לשם מנוה ורק אז מהני הטעילה משום מנו דהייח טעילה לשם נדה כן נניו הוי טעילה לגיירות, והגם דעד שלא נתייירה אין על הטעילה שהנדה נכרית טונלת שם טעילה ונוהה, מכל נוקוס אמרינן דנאין כהתת כעין ניעה ומנרה. **אולם** צירושלמי קידושין סוף הלכה י"ג נפרק האומר: דתני נר נפרא נר שמל ולא טעל הרי זה כשר, שאין נר שלא טעל לקריו, וקשיא עלתה לו טומאה קלה מטומאה חמורה, — הכוונה, דהמקשן סוגר דתכלית הטעילה היא להעלותו מטומאת עכו"ם ונריך כוונה לא לטעילה נרידא אלא כוונה לפרישתו מעבודה זרה — ומשני, כיון אזו חו לשם קדושת ישראל עלתה לו, שהרי נטעילה זו הוא מורה שמקבל עליו דת ישראל, קרנן העדה, כלומר הירושלמי מסיק דאין טעם הטעילה משום פרישה מע"ז אלא הטעם לקבלת המלוות, ע"ש היטב על כל פנים מתנאר דאין הטעם של טעילת קרי מהני לגירות משום מנו, דאם כן מה תקשה דאיך מועיל מטומאה קלה לתמורה, הא אמרינן נתיגינה

וביבמות מ"ז: תניא ונכתה את אניה ואת אמה וגו'. נמה נדרים אמורים שלא קינלה עליה אבל קינלה עליה מטעילה ומותר נה מיד. ר"ש נן אלעזר אומר אע"פ שלא קינלה עליה כופה ומטעילה לשם שפתות ומחר ומטעילה לשם שמורר ומשתררה ומותר נה מיד. ע"ש נרש"י ותוס'. ונריך להפין מה יתרת יש ניפת תאר תאשר שפחה, הלא קיי"ל דכל עבדים כופין אותם לטעילה כנרש"י שם, והלא יפת תאר זו היא שניה נמלחמה, ועיטין ל"א, מנאר דכינש נמלחמה קוטה. אלא נע"כ דטעמא דרננן הוא, דשאי הכא משום אזה חשק נה לאשה ולא לשפחה, ולכך לא התירה התורה שיסטה עתה דעתו ויכופה לשם שפחה, דאי לא ה"י נדעתו — ואולי נריך שיאמר לה כך — לקחת אותה לאשה, לננירה, לא ה"י נכאן אום איסור חיתון עד שהנריכה התורה להחיר כעד יר הרע, כדלעיל. והגם אזה האדם נשעה שחשק נה חנש שמתרנה להיות אשתו ונתרנה לקבל עליה דת ישראל, מכל מקום כיון שחשק נה שתהא אשתו לא יוכל לחזור ולכופה לענדות, ור"ש נ"א סוגר דעד כאן לא אמרה תורה שיס כאן איסור חיתון מיד כשחשק נה לאשה הייט דוקא כשמתרנית, אבל כשאניה מתרנית אונ תחר עליה הדין של כינש נמלחמה והרי היא שפחה וכופה ומטעילה.

ובזה מסולקת הקושיא שהקשה נעל מנחת חינוך דלדעת ר"ש נ"א, למה התירה התורה ניהא ראשונה כעד יר הרע הא תמיר יש ענה שיכופה להטעילה לשם שפחה, ומה שייד לומר כעד יר הרע נמקום שיכול לישא אותה נהיתר, ע"ש. ולהנ"ל אין כאן אפילו סרך קושיא, דר"ש נ"א לא אמר אלא נלא קינלה, מה אומר, מכיון שטעה נדעתו, דהוא חנש שמתרנה להיות אשתו ונלמחתי אניה רונה אז היא חחרת לדין השפתות, אבל כל עד שאינה מתענדת נניגוד נמור, אין כאן דין של שפחה שיכול לכופה לטונלה לשם שפתות מכיון שחשק נה לשם אשות, מה הוא עמס הדין של יפת תאר היואל מכלל שפחה שנניש נכינש נמלחמה. כ"כ

נר שנימל ומקיים מצות אם צריך לקבלת המצוות באופן מיוחד.

ועתה נשעת הדפסת הספר, נאה לידי שאלה נעינן נרות ונחת הגאון האדיר מהור"ר יוסף אליהו שליט"א הענקין מניו יארק. והנני להעתיק את השאלה וגם מה שהנעתי לפני הגאון ריאה"ה הנ"ל.

תוכן הענין של השאלה

ש א ר ה

וון היא העתקה של השאלה: כ' הגאון עד התורה מהר"ר אנרהם אהרן פרייס שליט"א נרכה רנה.

... **בשעת** השואה לקח יהודי אשה נכרית נרוסיא ונא עמה למדינה זו נחוקת יהודים, והתנהגו כיהודים נכשרות ושנת כרגיל נמדינה זו, גם מסרו ילדיהם לשינות והננים אינם יודעים טיב אמש שהיא נכרית שלא נתייירה. עתה נא האיש אל הרב נסדר לו קדושין עם אשתו והיא נכונה להתנייר כדמו"ן, כי כך ה"י דעתה מראש אלא שלא עשתה עד כה מפני הנשעה. — והנה הייטר הנירות של האשה אף שהוא נגלל נעל, נבר נתפשט ע"פ נדרי הרמזים נתשובתו משום מוטע וכר. אבל השאלה נזה היא ע"ד הילדים, שהאז איט רונה נגלות להם מולא אמש ומושש אזה ינרום להרנה רעות ח"ו, ונעמס הנירות שלהם אף שקשים נרים כר אבל נכה"ג לעני"ד אין לדחות מכתה טעמים. (א ע"פ הרמ"א (אהע"ז ט"ו סע"ף) ונדי"ת שיס סונרים דמדננן דנים כישראל ג) מכיון שלעת כזאת הם נרים נגרוים והוא ננתינת כי נראוני היום להסתפח ננחלת ה' לאמר לך ענד א"א.

גני טונל כלי נחוך כלי מנו דמלקח טנילה להאי וכי הנם דמדינה אין טנילה מועלת לכלי הפנימי, וא"כ חמור הכלי הפנימי תן החינוכי. ועוד רחיות שונות יש לי על זה ואין כ"מ.

[ובכן כתב הנחמקי יוסף נפרק החולן, נדיה שלחו גני מכסא, הפירוש בהירושלמי הגיל הוא, כיון אזו חו לשם קדושת ישראל עלתה לו, כלומר, דאי לאו משום יראתית, לא היו טונלין לא לקרי ולא לנדות, ע"ש].

א"ל דנכל אופן שלא יהי, משום מהירושלמי הגיל דהטעם של טנילת גרים הוא, או להפרישו מעכו"ם, או כדי שיחווה דעתו ע"י הטנילה שתקבל עליו את המצות, כלומר, לא סגי מה שהוא מסכים נפה, אלא לריך שיעשה מעשה נגופו לנד מעשה המילה, ולפי הגיל הי מקום לומר דנניד שהנניס אינם יודעים כלל שאחם היא נכריה, והם כל יתיהם מתנהגים כיהודים, ומעולם לא היו ענדי כו"ם, ולוחמים בשיניות, אין כאן שום נורף לכוונת טנילה לא לפרישה מע"ז ולא לקבלת המצות, ומה שייך לומר למי ומקיים המצות שיקבל עליו המצות, וכן למי שמימיו לא הי לו שום מנע ומשא עם ע"ז שיפרוש מע"ז. אלא משום דמניט נאנחיתו שטנלו, די כל טנילה נלי כוונה.

ובש"ס דילן נפרק החולן דמחרינן דטנלה לנידחה עולה לטנילת גיירות, אי"כ שמעט דרק טנילה גרידה נעיק ולא כוונה לגירות, דהא הי"ל נדה שירדה להקר ולא לטנול ונפלה כולה לתוך המים טהורה לניחה, חולין ל"א: ואם כך הדיו נגר הפרש מע"ז, כל שכן נניד, כדלעיל. אלא די' לדחות דדוקא טנלה לנידחה קאמר, כלומר נכוונה, אבל לא נלי כוונה, הנם שיש נזה תן הדוחק כי טנלה לנידחה משמעו נכל ענין שהטנילה עולה לה. **והרמב"ן** ז"ל נחידושויו שם נהחולן דף מ"ה חולק על הרמז"ם שכתב דדוקא כשהוחקו לעכו"ם אז הם רחיטו אותו מתנהג ביהדות הרי אלו גרי נדק אע"פ שאין עדים שנתגייר, משמע דדוקא נהוחקו לעכו"ם אבל ננידן דידן דהוחקו לישראל כל ימיהם אין שום חולק שיטרכו טנילה עם קבלת המצות — כוונתי הנניס — אלא כל טנילה סגי, מכל מקום מנחת דשיטת הרמז"ם ז"ל היא להטנילה היא לראי שקבל עליו המצות.

והר"ן ז"ל נפרק רני ישמעאל נסוגיא דתיטק נן יומו עושה יין נסך כתנ דהנם דיינו של גר תושב כשמש וחיטו אסור נהנאה אבל חל ולא טנל גרע ונגר תושב משום דגר תושב קנל עליו ז' מצות לקיימן ולאלתר אבל גר שחל ולא טנל לא קנל המצות אלא לקיימן אחר הטנילה, ע"ש. ומחילא נשמע דנניד דלא שייך זה הרי נאמת הם כישראלים נמורים ודי להחמיר על הנניס נטנילה סתמא, ונחוס' ע"ז ס"ד, ד"ה, אין מקפידין כתנו דמל ולא טנל עדיף מגר תושב, וע"ש בהרא"ש, ואפשר דאין כאן פלוגתא, אלא התוס' מיירי נשקנל המצות קודם הטנילה, והר"ן מיירי נסתם גר שאיטו תקנל המצות עד לאחר הטנילה. ויש נזה נפק"ח לדינא אם מותר להלל את השנת על הגר שחל ולא טנל, דאי גרע מגר תושב נודאי שאין לחלל עליו את השנת, דהא אין מחללין על נח גר תושב, רמז"ם שנת"נ.

אור"ם לפי הסנרף של האנני סר, מונח נסמוך, דגר חיינ נשמירת שנת מיד לאחר המילה, שז מותר לחלל שנת עליו, דהא שייך נכאן חלל עליו שנת אחת כדי שישמור שנתות הרנה. ויש נזה להאריך.

(ואשר) לקושיית הרמז"ן שם על הרמז"ם דלפי שיטת הרמז"ם הי' לו להשי"ם לומר מי לא שחר שנת אחת נמקום מי לא טנל לקריו, הלא יותר קל לדעת אם שחר שנת מאשר לידע אם טנל לקריו, כי יש הרנה שלא טנלו לקרי לעולם, והיא נאמת דקדוק ענוס. אולם יש לתרן לפי מה שחידש לן מרן האנני סר ז"ל, דאף דאינו גר עד שימול ויטנול מכל מקום נמצות שנת חיינ מיד כשימול, משום דשנת נמרה נטווי דכתיב שם שם לו תק ומשפט וגר, ונזהר הק' נא, מי אימתי איתפרעו נשמח דכתיב שם שם לו תק ומשפט, הרי שמיד לאחר המילה נטווי על השנת, ע"כ לדורות נווי מיד כשימול מצוה על השנת, ומחילא

אין רחי מזה ששחר שנת כי קנל עליו כל המצות דהא נשנת חיינ אפילו לא יקנל עוד את שחר המצות). **והרמב"ם** נלפנת פענה איסורי ניהא ייגרי שכתב דגר נחון לארץ לא נריך כוונה לטנילה ונאנרן ישראל נריך כוונה, וזה דגר שאיטו מתקנל כי דין הגר נארץ ונחון לארץ שוין, אבל מה שמדקדק מדברי רש"י נחולין הג"ל דדוקא כשנכנסה למים נמקצתה ונפלה כולה למים זה הוי להקר אבל כשנכנסה כולה למים וטנלה את עממה אפילו כשכוונתה רק להקר זה לא נקרא להקר, זה אחת, ומחילא נשמע דכשאדם טונל נסתמח טנילתו עולה לגיירות.

ובתוס' סנהדרין ס"ח: חירונו היך מטנלין גר קטן שאין נו דעה ואין לו זכייה, משום דמה שנעשה נגופו של אדם לא נריך דעה חכייה, ודלא כמו שחירונו נכתנות י"א דנזכות נמור יש לו זכייה (ומכנר אמרתי דהתוס' נדו נכאן מחירונום של כתנות משום נכתנות קשה אחאי אין קטן זוכה נמליחה מדלורייחא, מאי זכות נמור יש יותר ממליחה, ראה גריש הסיתון הזה). ולדעתי רחי' לדברי התוס' הג"ל נסנהדרין ממה דלמרו נירושלמי ריש פרק החרש, דחרש שקידש נניחה קידושו קידושין מדלורייחא, והלא אין נו דעת לקדש, אלא משום דנדנר אדם עושה נגופו אין נריך כוונה, ונפסרי החדש יש נזה אריכות דברים. **והרא"ד** שכי"ג כתב שראה נכמה ספרים שאין נריך טנילה נכוונה דוקא, וכן דעת כ"ג נענמו נודאי שנוכל לסמוך ג"כ על הנפנת פענת הג"ל ויטנלו הנניס מנלי לדעת שטנילה זו היא לגיירות, ואולי אפשר לסננ שיטנלו נערב יום הכיפורים ודעת רניטו סעדיה שטנילת ערב יום כיפורים נריכה נכמה ומחילא ינכרו וגם תהי' טנילה לשם מצוה לא פחות מטונל לקריו ואם לא אפשר, אין ספק שכל טנילה סגי.

ומתוך מכתנו נראה שלנו נוקפו על הגיירות של האם כי תושב כ"ג שחל היא מתגיירת לשם הצעל אלופי הגאון הלואי שלא יעשו גיירות גרועה מזו נשום פעם והי העולם שלנו נדרגא של אכשיר דרא, הלא האשה זו יש לה הצעל הזה מכנר וגם נניס יהודים יש לה ממתן, ונודאי היא מתגיירת אחר שניס רנות לא לשם שיהי' זה לה לנעל אלא כנראה היא נחה ליד הכרת האמת על ידי ההרגל שרנילה לחיות חיים של יהדות ונודאי אין כאן שום חשש על הגיירות של האם.

ובגליוני' הש"ס להגרי' ענגיל נימחות ח"ו הנז' נסם שריח הרדנ"ז מחילה מוניהל ממוחלת עכו"ם וטנילה מכניסה ליהדות, לא מחלתי את הדברים נהרדנ"ז, אולם מהירושלמי הג"ל נפרק האומר לא משמע הכי.

וברבר' אי נעיק כוונה לטנילה, הנה נימחות ח"ו רי שמעון נן אלעזר אומר אע"פ שלא קנלה עלי כופה ומטנילה לשם שפחות וחרר ומטנילה (רש"י, נע"כ) לשם שחרור וכ"ו. מתנאך דר"ש נודאי לא נעי כוונה לטנילה דגיירות, דאם נריך כוונה מה מועיל נע"כ ואפילו רננן דפלגי עלי לאו משום דמנרכי כוונה לטנילה אלא או דסנרו דאין מועיל כפייה משום דנאמת לא לשפחה לקחה נמלחמה ואין כאן כינוש אלא לשם אשה כלומר שחא' לו לאשה לקחה כדכתיב: וחסקת נה ולקחת לך לאשה, אבל נענם הדיו דטנילה לא נעי כוונה אין כאן פלוגתא, וכנראה דפלגי על קבלת המצות ניפת תאר אם מועיל כפייה דהא נדלא קנלה מיירי, ורשנ"א סונר דגוירת הכתוב היא ניפת תאר דמועיל קבלת המצות נע"כ. ודעת הרמז"ם נהלכי מלכיס דנע"כ מועיל רק לענין גר תושב, שם ניפת תאר.

את כל הג"ל כתנתי להגיע לפני כבוד גאוט, ומה אדע אשר לא ידע, והנני נכל אחות הכבוד ונרכה לו ולתורתו ולדקתו ומנרכו מקרב לני נרפואה שלימה ואריכות ימים ושנים ויחכה לקנל פני הגואל נראה יהודה וישראל

הוספה לענין הג"ר

ודבר מה שהעיר הגאון הנ"ל שליט"א אם נאמן על הננים, מהא דינמות מ"ו. נאמן אהה ואין אהה נאמן לפסול את נניך. הנה נשאלות וזאת, שאלתה מ"א נוסחא אחרת: נאמן אהה על נניך ואין אהה נאמן לפסול את נניך, והוא פלא, אבל כל זה תשמע גדלל הוחקו, ויש להעיר מתוס' קידושין ס"ג: ד"ה, אלא דענד כששתחרר אינו נריך להגל המצות משום שכנר נתחייב נמצות מיד כשהקט אותו, היינו לאחר המילה, ע"ש. אי"כ אלו הננים שחלו אותם נותרו ישראלים ומחייקים נמצות, גדלי דאין לריכוס עתה לקבל המצות מחדש, ומדברי התוס' הנ"ל יולא שאין נחיות להודיע לגר נשעת שמקבל עליו את המצות, כל המצות נפרטיות, שהרי את הענד לא הודיעו אלא על מצות שהזמן גרמא, וכן כתבו התוס' נפרק כלל גדול, נני תיעוק שכנזה בין עכו"ם וגר שנתגייר דמיידי שלא הודיעו לו על השנת, ולכל זאת הרי הוא גר. והננים נניד שנעשו נני מצוה והתחילו להניח תפילין, קנלה גמורה היא.

קטנים שנמולו לשם מצות מילה אם עולה לשם גיירות.

ויש עוד לעיין בהננים הללו שמוולו על ידי אניהם, ואלו גדלי שהיו נכרים גמורים דהא גולדו מנכרית, ואי"כ לא נמולו לשם גיירות אלא לכל היותר נמולו לשם מצות מילה, ואפשר דנריך נמילה זו כוונה לשם גיירות, ונודאי שלא לשם גיירות נמולו, דהא לא נמולו נניד כדון גר, ואי"כ אפשר דנריכוס עתה הטפת דם נרית כגר שנולד מהול.

אולם אם מתנדר שאמן של הילדים זהירה נגדה כ"ז היתה עם נעלה, ונודאי שהנעל והאשה נאמנים נזה, כי הלא מוחזקים הם לישראלים, וכל הדיון על הננים אינו אלא מחמתם שנאו לנניד והנידו כי היא נכרית ונלעדס אין שום איש יודע שהיא נכרית ומחילא נאמנים נמנו דלי נעי שתקו. — אז אין כאן שום שאלה כלל על הננים דטבילת אחס לנדתה עלתה לשם גיירות והם טלדו מישראלית.

ואם לא טנלה לנידתה, הגם דאין נמניאות שלא ירדה לתוך המים לרחוץ נימות החמה, כנר כתנתי דמרש"י חולין ל"א: תשמע דכשירדה כולה לרחוץ אין זה להקר אלא לטבילה, ודוקא כשירדה להקר מקצת גופה ונפלה כולה לתוך המים תשוב להקר, ע"ש. אבל זה לא יועיל אלא נגדה ישראלית, אבל זו שלא היתה ישראלית אין טבילתה זו מועלת כלל, דהא אינה מחהרת נגדה, ואינו דומה לישראלית שמחהרה על הכדה, דאז כל טבילה מועלת, לטרה מנדתה, אבל זו שאינה ישראלית נודאי שאין נירידתה סתמא לתוך המים שום דין טבילה, ומכל שכן שאין זו טבילה לגיירות, ואי"כ שזנ השאלה על הננים הגם שנמולו אם אינם נריכוס להטפת דם נרית.

ובדברי רש"י הנ"ל נחולין שלא פירש שירדה להקר כל גופה, ראינו שנאמת ננינו גרשום שם מפרש כן, דמיידי שירדה כולה נכדי להקר, והרש"ש נחקומו העיר נדנרי רש"י אלו, ע"ש. **והנה** נינמות מ"ו: דתניא הרי שנא לפנינו ואמר מלתי ולא טנלתי, מטבילין אותו ומה נכך, דנרי ר' יהודה, ר' יוסי אומר אין מטבילין, פירש"י: מטבילין אותו והוי כישראל מעליא ואין נריך לנדוק נעדים אם מילתו לשם מצות מילה, ומה נכך, אם אין מילתו לשם מילה הואיל וטנל טבילה סגי. אין מטבילין, שחא ערני מהול וגנעוני מהול, ונריך להטיף ממת דם נרית, דר' יוסי תרתי נעי. ושם הלכה כרני יוסי. המתנאר מדנרי רש"י הנ"ל דעיקר טעמו של ר' יוסי, לא משום דחושש שחא מל לשם מצות מילה, ולא לשם גיירות, אלא שחא לא מל לשם מצות מילה, אבל אם נרור שחא את עצמו לשם מצות מילה, אין נריך שיכוון לשם גיירות.

וסברת הדנר נראה דגוי המל את עצמו לשם נצות ונילה, כלומר, לשם קיום המצוה שנצטוו על המילה הלא נע"כ שהול מתגייר נזה, דאם אין כוונתו להיות גר, מה שייך לומר שנצטווה להיות נמול, הלא מילה רק לישראל ניתנה ולא לנכרים. ומחילא נניד, שנודאי האנ מל את נניו לשם מצות מילה, נזה סגי ולא נעיק כוונה יתירה לשם גיירות.

אל"א דיש לדחות, דשאי נכרי המל עצמו לשם מצות מילה, נע"כ דכוונתו לשם גיירות, דאם אין גיירות אין מצוה, כני"ל. אבל אלו הננים שיש להם אנ ישראל, אפשר דהוא חשנ נשעת מילת נניו, שהם ישראלים מכיון שהול, אניהם, ישראל, וקסנר שמוה עליו למולם לשם מצות מילה כשאר ילדי ישראל, ומחילא לא מתכוון כלל נמילתם לשם גיירות, וזנ נעיק הטפת דם נרית, משום דמה שחשנ האנ נשעת מילתם שמוה מצוה ה"ו נטעות, דנאמת לא היו ישראלים וליכא מצות מילה אלס, ולשם גיירות לא עלתה על דעתו.

ודאי ננפנת פענה הלכ' מילה גי' שכתב הרמז"ם ז"ל לפיכך אם נתכוון הגוי למילה, מותר לישראל למול אותו, וכתב הגאון הנפלא הנ"ל: הנה מלשון רבינו תשמע דאף לא לשם גיירות רק לשם מצוה, ואף דעכו"ם לא נצטווה על זה, ועיי נהך דמנחות ד' מ"ג, דאין מוכרין טלית מצוית לעכו"ם משום גזירה. ע"ש. כנראה כוונתו, דהגם דסד"א דאקור למול את העכו"ם כדי שלא יעשו נז שהול ישראל, כעין דאחרו שם נמנחות דאין מוכרין טלית מצוית גזירה שחא יתלווה לו ישראל נדרך ויהרגנו. ולא אצין את הדמיון, דהתם נודאי יטעה, דהא אין שום עכו"ם לונש ניית, אבל מילה, הלא גם ערנים מהולים הם]. וגם יש לומר דאם מל לשם מצוה אף לא לשם גיירות, מ"ח אם נתגייר אחר כך אין נריך להטיף דם נרית, וכ"ו. ע"ש. הרי מנאר דדעת הגפ"נ אפי' כשנתגייר נפירוש שלא לשם גיירות אלא לשם מצוה, כלומר, שרצונו לעשות מצוה זו, עלתה לו מילתו לשם גיירות אם יתרצה אח"כ להתגייר.

ובנ"ד עדיף מהא דגוי שחל את עצמו לשם מצוה, דהא נכאן אט הולכים אחר דעת אניהם שצווה לנוול את נניו כשהיו קטנים, והלא זה נרור שהול מל אותם כדי שיהיו ישראלים ולא ערלים, והמונן המקונל נישראל שהמילה היא שועלת לכל נן הטלד לעשותו ישראל, וכן קורין לנרית ונילה, "ידישען דאם קינל". לכך אפילו נאמר שהאנ טעה וחשנ שנינו הם יהודים, אבל זה נרור שידע שהמילה נא לכל הפחות לעשותם יהודים, ואי"כ זו היא הכוונה הנריכה — אפילו נאמר שנריך כוונה — לגיירות.

וסברת הדנר אפשר לומר משני טעמים (א) דנילה וטבילה נגרים שוות הן, דשייכן נאין לעשות פעולת הגיירות, וכאם דאמרינן נני טבילה, נש"ס נימות הנ"ל, מי לא טנלה לנידתה או מי לא טנל לקריו, מנאר דטבילה נכוונה למצוה, כלומר, הגם שטעה נכוונתו, דהא כל זמן שלא טנלה לשם גיירות אינה מצוה כלל על טבילת נדה, לכל זאת מכיון דכוונתה היתה לטבילת מצוה, עולה לה טבילתה לשם גיירות, כך נדין מילה, מכיון שהנכרי חשנ שמוה מצוה נמילתו שלא לשם גיירות, עלתה לו מילתו לשם גיירות.

אמ"ש דמילה עדיפא מטבילה, דהלא כל מצות מילה ניתנה משום ואתנה נריתי נני ונינך, והיי לאות נרית נני וניניכם, נרששית, י"ז, מחילא כל מילה שיש נה מצוה אי אפשר שלא תהא לשם אות נרית, והיינו לשם הכנסה תחת כנפי השכינה, לכך כל נכרי המל עצמו לשם מצוה, עלתה לו לשם גיירות, דאין בין גיירות והכנסה תחת כנפי השכינה ולא כלום.

והנפקא מינה לני הטעמים הנ"ל, לפי מה שהנאחי לעיל נשם הא"י דגר שחל ולא טנל חיינ נשמירת שנת, דלפי טעם הא', אפשר דאם מל את עצמו שלא לשם גיירות אלא לשם מצוה גרידא, הגם דאם ירצה אח"כ להתגייר אינו נריך הטפת דם נרית, אבל ער שלא התגייר אינו מצווה על השנת, אבל לפי טעם הנ',

דכל מילה לשם מצוה מילה לשם נרית הוא, יתחייב נ"כ על שמירת שנת, דהא בן נרית הוא.

שוב רחיתי נספר תמדת ישראל נסוף הספר, דף י"ט מפתחות והוספות שכתב מחש נענין כזה, והציג גם הוא את דברי הג"פ הג"ל והוסיף עוד רח"י לזה ממה שכתב הרמז"ם נפ"ג מהלכי איסורי צילה: נר שחר ולא טבל או טבל ולא מל אינו נר, וכו'. ולריך לטבל צפני נ"י והואיל והדבר לריך צית דין אין מטבילין אותו בשנת וכו', ודקדק נספר הג"ל החחיל צמילה וטבילה וסיים רק בטבילה, הלא גם מילה לריך צית דין, אלא משום דצמילה משכחת דלא לריך צית דין, כגון שחל שלא צפני צ"ד לשם מצות מילה ולא לשם ניירות, אבל בטבילה לריך צית דין תמיד. וכן משמע מדברי ההפלאה כתובות י"א, שכתב לתרץ קושיית הפנ"י דלמה אמרו נר קטן מטבילין אותו על דעת צ"ד ולא אמרו מלין אותו, הלא מילה קודמת לטבילה, ותירץ, משום דמילה אין זה זכות לו משום דליכא זערא דנפלא, אבל מכיון שנימול לשם מצוה אפילו שלא לשם ניירות, מילתו עלתה לו לניירות, ע"ש.

כטובן שחלן יש רק רח"י קלה, דהא מסתבר דלס אין מטבילין מכל שכן שאין מלין בשנת, דהשתא כשכבר נמול ואין חסר לו אלא טבילה, אין מטבילין, כש"כ שאין מלין אותו דלא הוא נכרי נמור. ונפרט דמלאכת חנלה הוא אב וטבילה אינה אלא מתקן ויש דעות שאין בה מלאכה דאורייתא.

מהו למול בן הנכרית בשבת - הסבר בירושלמי.

הדעות שאין לנתי המדרש נלי חידוש, עלה נדעתי פרפת קטנה להסגיר דהתאמה להכ"ל את דברי הירושלמי צינמות פרק צ' סוף הלכה ר': יעקב איש כפר נצוריה חל לנור אתין שאלין לי מהו למגור צריה דארמייתא בשנתה, - פירוש, שאלו ממנו אם מותר למחול בן הנכרית מן ישראל, בשנת - וסבר מישרי לין מן הדא: ויתילדו למשפחותם לנתי אבותם, - רנה להחיר, דכתבי ויתילדו וגר דמתחסיין אחרי אביהם - שמע ר' חגי אמר ייתי אייתורי דלקי - שמע ר' חגי ואמר שינא ויקבל מלקות, ע"ש. ופשטא דהירושלמי הוא דיעקב איש כפר נצורי טעה וסבר שן הנכרית מישראל ישראל נמור הוא ומלין אותו בשנת, וקשה לי לו יהי דטעה צוה וקסמך על הכתוב של ויתילדו למשפחותם לנתי אבותם, אבל הלא שפרש נש"ס שנת קלה, כל שאמו טמאה לידה נימול לשמונה אין אמו טמאה לידה אין נימול לשמונה, וכי לא ידע יעקב איש כפר נצורי דאין הנכרית טמאה לידה, ואיך אסיק אדעתיה למולו בשנת, וכי עלה על דעתו שהנכרית היולדת בן מישראל היא טמאה לידה.

ועוד קשה מה הציג יעקב איש כפר נצורי מקרא דיתילדו וגר הא קרא זה בישראל כתיב ומה רח"י הוא לבן ישראל הגולד לו מן הנכרית. ויעקב איש כפר נצורי הוא מהאמוראים שנירושלמי, הוצא צירושלמי שנת פרק י"ט, שאל לר' חגי מעתה נולד בן השמשות נימול בן השמשות, ונירושלמי צרכות דין, תנא קמי' דר' ירנני וס' ט"א, ונכורים ספ"ג.

ועוד קשה למה פסק ר' חגי להלקות את יעקב איש כפר נצורי מכות מרדות, הלא אין כאן אום חילול שנת, דלס אינו ישראל המילה הוי מקלקל ואין כאן מלאכה, אלא דמשום טעם זה סגר יעקב איש כפר נצורי למול את בן הנכרית הכ"ל בשנת, שאלמת מילה נעלמותה בשנת היא מלאכת חובל ומקלקל הוא, אך בישראל הוי מתקן משום מה לי לתקן מילה מה לי לתקן כלי, שנת ק"ו. לכן אפשר דיעקב איש כפר נצורי סגר דמותו למולו בשנת מתורת מוזה נפסך אס טבלה לנידתה א"כ טבילתה עולה לניירות כנש"ס צימות הכ"ל א"כ הן הוא ישראל נמור ונריך למולו בשנת, ואם לא טבלה לנידתה והיא נכרית והנן נ"כ נכרי אין צמילה זו אלא מקלקל נחנלה, ונמקלקל אין אום איסור, כנרש"י קמ"ז, נבי שגר אדם את התנית.

אולם כל החיוב של מילה צומנה מוטל על האב כדכתיב וימל אברהם את יצחק נט בן שמת ימים כאשר צוה אותו וגר'. והחיוב הזה של נטילה צומנה רק להאב כמו שהארכתי נח"ל דף ש"י, ע"ש. ובכן ה"י יעקב איש כפר נצורי מסופק דאפילו נאמר שאין כאן איסור משום דמקלקל, אבל למה לן למולו בשנת הא זה דוקא כשיש כאן אב ודאי אב החיוב עליו למול צומט אבל נמקום איש ספק שחל אין הוא אב כלל אין את מי לחייב למול בשנת, דהגם דאין איסור צמילה עלמה משום דהוי מקלקל, אבל נודאי יטרכו להחם חמין לאחר המילה, ואפילו יעשו על ידי נכרים יטרכו לעצור על שנות, ועל זה סמך יעקב איש כפר נצורי נטעות על הכתוב ויתילדו למשפחותם לנתי אבותם, א"כ נכל אופן יש לו יחס של אב לנט ודאי, וצו חייב למולו מתורת ממה נפסך כנ"ל.

אבר נאמת טעה יעקב איש כפר נצורי, דחון מזה שאין הכתוב של ויתילדו מתחם לנט מן הנכרית, דהא כתיב כי יסיר את נקד, אלא דאפילו היא נכרית נמורה והתנוק הוא נכרי, לכל זאת מועלת מילתו לשם מילה גם לניירות, כנ"ל דאין לריך להטיף ממנו דם נרית אחר כך, והמילה תיקון הוא מיד, וממילה יש כאן חילול שנת נמור, דהא זה נרור דהאב של התנוק רנה שיהי הבן ישראל ואפשר דגם אמו נתייירה, דלס לא כן לא ה"י מולו כלל, לכן שפיר אמר ר' חגי דחייב מלקות מרדות, והנן.

הנימול לשם מצוה ומתנייר אח"כ, אין צריך הספת דם ברית.

ומרברי הרמז"ם פי י"ד-ה' מהלכי ציהא שכתב נבי נר: ואם ה"י מהול מטיפין ממנו דם נרית, משמע דדוקא אס ה"י מהול שלא לשם נרית אבל אס ה"י מהול לשם נרית הייט לשם מילה אין מטיפין ממנו דם נרית, דל"כ ה"ל להרמז"ם למור ואם ה"י מהול אפילו לשם מצוה מטיפין ממנו ד"ג, דהא כתב נהלכי מילה נ"ז דלס נתכוון הגי למילה מותר לישראל שיוול אותו, וא"כ משכחת דיהי נמול לשם מילה בניירותו, וסגרת הדבר כדאזנור דלא שייך הטפת דם נרית אלא צוה שלא הטיפו ממנו דם לשם נרית מעולם, אבל זה שמוול לשם מצוה הרי כבר הטיפו ממנו דם לשם נרית מילה ומה תוסף הטפת דם נרית עוד. **וכן** משמע מדברי רש"י בשנת קלה, ח"ר שמעון בן אלעזר לא נחלקו צית שמאי וצית הלל על טולד כשהוא מהול שרריך להטיף ממנו דם נרית, מפני שערלה כנושה היא, על מה נחלקו על נר שנתנייר כשהוא מהול שצ"ש אומרים לריך להטיף ממנו דם נרית וצ"ה אומרים אין לריך להטיף ממנו ד"ג פירש"י: על נר, דליכא אום ספק ערלה כנושה כגון ערני מהול, עכ"ל. מלל נקט כגון שמוול לשם מילה נהיוונו נכרי, משמע דוקא ערני מהול, שמוול לשם מנהגם ודחם אבל לא כשמוול לשם מצות מילה, ומפרש כשמוול ע"י אביו ישראל כנ"ל. וא"כ הגם דלפי רוב הראשונים הלכה כנ"ש, חוץ מהר"ח שפסק דנר מהול אין מטיפין ממנו דם נרית, תוס' שם. אבל נמולו לשם מילה הכל מודים דאין לריך להטיף ממנו ד"ג כנ"ל.

מצות של הרשמה במצות מילת.

וי"ש נצאר סגרת הדבר שאין הננים ננ"ד לריכס להטפת דם נרית הגם שנשעת שמוולו לא התכוון המוול לשם ניירות, למעלה, כדלהלן: **דהגה** נע"ז כ"ז אמריק וכי היכן מצינו מילה לשמה, ע"ש נתוס' דמפרשי דסתמא צמילה לשמה קאי, משמע דהמיהל מוהל נסתמא אלא עד שלא פירש איש לו כוונה אחרת, אמריק דסתמא לשם מצות מילה קאי, ואם אמרו כן נבי נכרי שחל מכל שכן נבי מוהל ישראל, ומסתברא דלשמה פירוש לשם מצות מילה שהש"ית ציווה אותו שנהי נמולים, ולפי זה שפיר יש להסתפק

מטח משום דלא מניט בתורה מילה לשמה. ויש לדקדק נדנריו דהא התוס' הג"ל נע"ז כתנו דהטעם משום דסתמחא לשמה קאי ולא משום דלין לריך לשמה. וראה נ"ח שם כתנ נפשיטות דטעם הרמזנים הוא כהתוס' דסתמחא לשמה קאי. אולם לפי הג"ל אפשר דה"ר מטח מפרש דהרמזנים פוסק כהירושלמי הג"ל דלא מניט בתורה כוונה למילה, וממילא כשרה מילת נכרי נדיענד בכל ענין.

מילה אין צריכה כוונה — מצות מילה היא בנפשל.

אלא דקשה, נשלמח לשיטת התוס' דסתמחא לשמה קאי שפיר, דהא הרי זה כאלו התכוון לשם מילה, אצל לשיטת הירושלמי דלא נעיק אום כוונה, תקשי הא מצוות נריכות כוונה, ועוד הלל ר' יוסי ענמו האומר איך מניט מילה דנעי כוונה ס"ל נפסחים קו"ד דמנות נריכות כוונה, ועל טנילת גיירות לא קשה כ"כ, דאפשר דלין זו נכלל מנה כלל דהא לין מנה בתורה שהנכרי יתגייר, והמילה לא הויה אלא מכשיר, שמכשירו להיות ישראל, ואפשר דמכשיר לא נריך כוונה — וכנר דנרו מזה האחרונים, ולכך נדה שאנסה וענלה מותרת לנעלה, משום דטנילת נדה אינה אלא מכשיר, כדלמרינן נדנתה תהי עד שטנול נמים. אי"כ לין כאלן מנה חיונית אלא מכשיר גרידא, וכן מפורש נרמזין שם נחולין ל"א, דדוקא נטנילת נדה ונשחיטה פליגי נר ורי יותנן, משום דלין מנות חיוניות אלא מכשיר, ע"ש. [ותזה הריני מדייק דשיטת הרמזין ז"ל הויה דחלינה הויה מנה חיונית ולא מכשיר, כמו שמונר החכם נני סימן א', דהא אמרינן ניצמות ק"ד, דנעינ עד שיתכונו שניהם, ואי אחרת דהחלינה הויה רק מכשיר, כוונה למה לי, ומה שכתנ החכ"ם דהכוונה הויה לקנין ולא למנה, כנר השיג עליו הקצות סימן ער"ה, דאי"כ למה נריך שיכונו שניהם, הא דעת האשה לא ננרך כלל נדעת אחרת מקנה, ע"ש.] — אצל מילה של ישראל שהויה נודאי מנה חיונית, יקשה איך יאמר הירושלמי שאין נריך כוונה, ואפילו נמילת גרים מני תקשי למה לא נריך כוונה, הא מילת גרים ילפינן ממילת ישראל, כג"ל נכריתות ט' וניצמות, ואי"כ נדין שסתיהן שוות.

ובדא דלמרינן דרק נמנה המכשרת לא נעינ כוונה כנראה מש"ס חולין הג"ל דהוה פלוגתא דלמוראים, דר' יותנן הסוגר אף לניחה לא טהרה, סנר כר' יותנן נן יוסף תקיש תכנסת שניה לראשונה, מה ראשונה לדעת אף שניה לדעת, ע"ש, והרי התכנסות אינו אלא מכשיר לטהר את המנוגע, ולכל זאת נריך לדעת, ומשום כך סנר ר' יותנן דגם לניחה לא טהרה, הגם שהטנילה לניחה אינו אלא מכשיר, והנן.

אמנם דעות שוות יש אי מצוות נריכות כוונה הויה מן התורה או רק מדרננן. ראה נפרי מגדים ארי"ח סימן ס' א"ח"א, שמסתפק נזה, וראה נספר אחרי נינה ארי"ח, סימן י"ד, ולכן אפשר דזו הויה פלוגת ר' יהודה ור' יוסי נכאלן, מה הויה שהדגיש ר' יוסי איכן מניט, „בתורה“ שהמילה נריכה כוונה, כלומר, דהויה סנר דרק מדרננן מנות נריכות כוונה ולא מן התורה. אולם רוב הפוסקים סונרים דמנות נריכות כוונה הויה מדאורייתא, כדמוכח נריה, דפריך אלא מעתה הישן נשמתי נסוכה ילקה, משמע דאי מנות נריכות כוונה לא קשה דילקה, משום דלא מיכוון לשם מנה, ואי אחרת מדאורייתא לין מנות נריכות כוונה יקשה לכ"ע הא קענר על נל תוסוף דאורייתא, ועוד ראיות יש דמן התורה מנות נריכות כוונה.

אולם לפי שכתנתי לעיל דכל מנה שתכליתה הויה נהנפעל, כגון מילה שיהי הישראל חסר ערלה, לין מנה זו נריכה כוונה אחי שפיר, והשתח מדוקדק מה שאמר ר' יוסי וליכן מניט בתורה שהמילה נריכה כוונה, כלומר, דוקא נני מילה, משום דהמנה ותכליתה הויה נהנפעל שיהי התיטוק נמול ומסר ערלה. **שוב** ראיתי נספר אחרי נינה סימן י"ד, דף י"ד, ד"ה, ודע, שכתנ כעין סנרזא זו, ומסנר נזה פלוגתא אלא שאלו

אם נניד המילה הויה לשם גיירות דאפשר הלשמה הויה רק לשם מילה שישראל ננטוו נה, דהא נסתמחא הויה כמפורש לשמה, כלומר, כאלו החל פירש נשעת המילה שכוונתו לשם מנות מילה שננטוו נה ישראל, אצל אלו לא ננטוו כלל.

אולם נירושלמי ניצמות פרק שמי"א, נאותו הענין איתא: וכי ליכן מניט בתורה שהמילה נריכה, „כוונה“, משמע דלאו דוקא כוונה לשמה לא נעיק אלא כוונה למילה גרידא מני לא נעינן. כלומר, עיקר המנה הויה להסר הערלה ע"י חיתוך, והמנה הויה ננפעל, והגם דהגולד מהול נריך הטפת דם נרית, משום שלא נעשה פעולה להסרת הערלה, אצל כל שהוסרה הערלה על ירי אדם לין נריך לשם כוונה. — ונזה מסולקת הקושיא של התוס' נע"ז כ"ז הג"ל מה נין מילה דכשרה נככרי ונין גט דפסול דהא מילה לא נריכה לכוונה כלל אצל גט נריך כוונה לשמה — ונודאי דלא חמור מילה של גיירות ממילה של ישראל לענין זה, וכאם שנמילת ישראל לין נריכים לשם כוונה כך נמילה לגיירות לין נריך כוונה, וכל שנימול כדין הרי זה גר. דהא מילה דגרים נלמוד ממילת ישראל, כריתות ט'.

מעם שאין מלין בשבת על ידי נכרי.

ובתשובת הרא"ש סי' רכ"ג יש אלה למה לי מוהלין נשנת על ידי נכרי, דהא גם הרמזנים פוסק נדיענד כשר, וכתנ שם משום שלא יעשה האז את המנה דלין שליחות לנכר, ואם יש שליחות אי"כ תשוב כאלו הישראל מוהל ולא הרווחט על ידי הנכרי כלל. ע"ש.

ואני נעניי לא זכיתי להנין את דברי הרא"ש נמה שכתנ ואם יש שליחות המעשה נחשנ לו לאניו הישראל כאלו הויה מלו נשנת, דהא אפילו תאמר שיש שליחות אצל מי גרע זה משנים שעשאה, הלא לין האז עושה המללכה אלא לכל הפחות נשותפות עם הנכרי העושה המללכה, ואיט אסור מדאורייתא. ונזו תקשי למה לא נמול על ידי נכרי ואפילו תאמר דנאופן כזה האז תשוב אינו יכול, משום שאיט יכול לעשות נענמו המללכה משום איסור שנת, והכריח תשוב יכול נשום דמותר לו לעשות המללכה, הא מסקינן נשנת נ"ג, דזה שאינו יכול פטור.

אלא דכנר כתנתי נמקום אחר דמה שאין אדם יכול לעשות משום איסור לין זה נגדר אינו יכול, דאי"כ לא נושכחת לעולם הדין של זה יכול מה יכול, דאפילו יכולים ונזד כחם כל אחד לעשות המללכה, אצל הלא לין יכולים משום איסור.

ובע"כ דסנר הרא"ש ז"ל דשנים שעשאו פטורים הויה מטעם המנאר נתופפתא דלין שנים חיינין על ווללכה אחת, והיינו דוקא כשניהם נני חיונ נינה, אצל ישראל ונכרי, שרק אחד היינו הישראל הויה נר חיונ, חיינ אפילו כשעשה את הווללכה עם הנכרי ניחה.

ובח"א מספרי דף רכ"ח, כתנתי דרק שיטת רש"י הויה שם דהטעם שהתורה פטרה שנים שעשו ווללכה אחת נשנת נושום דכיון דזה יכול מה יכול לאו אורחי למענדה נתרי, ע"ש. נרש"י דף נ"ג, ד"ה וחד. ולמה הטעם לין נפקא מינה אם שניהם נני חיונא או רק אחד נר חיונ. אולם מדברי התוס' שם שכתננו נד"ה, הי מינייהו מיחייב, שאין סנרזא לומר דזה שאיט יכול יתחייב וזה שיכול יפטור, ע"ש. נע"כ דלא סנירו להו כשיטת רש"י, דהא לשיטת רש"י שפיר הויה סנרזא טונה לומר דזה שאיט יכול יתחייב, משום דלגנ"ה הויה אורחא למענד נתרי, דהא איט יכול לעשות ננרו, וזה שיכול יפטור, דלגנ"ה הויה דלאו כאורחי הויה ויכול למענד נחה. ונע"כ דהתוס' סנרי כסנרת התופפתא דהטעם של שנים שעשו פטורין משום דלין שנים חיינין על מללכה אחת, וזה דוקא כשניהם נני חיונ נינהו.

והטור נסימן רס"ד הניא דעת הרמזנים להלכה, נדיענד מילת נכרי כשרה, והנני וכן הפרישה הניאו את דברי ה"ר

ושמעשה המצוה שלי כוונה, כאילו לא עשה המצוה עד שנאמר דמי שנוטל לולב ואינו תכוון לנטילת מצוה דמי כאילו נטל תפוח ולא אחרת. דזה אינו דהא נזדאף ה"י רוצה גם כן שיחכוון לשם מצוה וה"י טהר גם נמחשנה לו ה"י יודע שנוטל לשם מצוה, וא"כ אין להשוות חסרון הכוונה נמצוה לחסרון כוונה נעצירה, דחסרון מחשנה נעצירה הוא חסרון נמור, דאלמלי ה"י יודע לא ה"י עושה את המעשה כלל, לכך כשעשה נצא מחשנה חסון כאלו לא עשה, אבל חסרון מחשנה נמצוה, אינו כן, אלא אם הייתה לו המחשנה, לא ה"י נמנע מעשיית המצוה אלא ה"י עושה המצוה כשם שהוא עושה עתה, וה"י תכוון גם כן.

ולאידך ניסאף יש סנרא לומר דאפילו למ"ד דבר שאינו תכוון אסור נכל התורה כולה, היינו משום דעל כל פנים נעשה פעולת האיסור כגון שהעלה עליו כלאים, והחריץ נעשה ע"י הנרידה, אבל נמצוה תכוון שלא התכוון למצוה, הלא אין שום חמש נהפעולה, כי רק נעשיית הפעולה לשם מצוה יש מצוה, דהקורא להניח וכן התוקע שלא לתקיעת מצוה, יותר דמי לתתעסק ע"י נהר"ה"ה נר"ה שם כ"ח.

ובסוכות מ"ג, דמקשה הא מדאננייה נפק נ"י, ומשני אנני כשהפכו הקשו נתום' שם הלא אנני סונר נר"ה כ"ח דמצוה נריכות כוונה, וא"כ למה ל"י לשנו כשהפכו, אפילו לא הפכו נמי לא נפק נ"י משום שאינו תכוון לנצח נ"י. ומירנו דאפשר דקניל מנצח שם נר"ה דמצוה אין נריכות כוונה. ונאפשר דמהאי טעמא השמיט הרמנ"ס ז"ל כשהפכו, משום דהוא פסק נהכל"י סופר ונמנילה דמצוה נריכות כוונה וראה מה שכתנתי נדנרי הרמנ"ס אלו, נספרי משנת אנרהם, שלא על ס"ח, חלק א', דף כ"ג. ולפי נדנרי התום' הנ"ל יוצא דהלכה היא דמצוה אין נריכות כוונה, דהא גם אנני קנילה מנצח, אולם מדנרי נר"י נריכות י"ג, שכתנו ותקאי לנצח הסונר נר"ה דמצוה אין נריכות כוונה, משמע דאנני לא קניל מנצח. וכן משמע שם מדנרי נר"י, נכלל הש"ס לא איתנדר הלכתא כמאן, והקושיא של הש"ס נדנפוטש מכלא דמצוה אין נריכות כוונה.

אולם לפי נדנרי נהר"ה הנ"ל לא קשה קושיית התום', דהא לפי מ"ירי שמוניא את הלולב והולך אל הנקי ללמדו, א"כ הוא יודע שהיום סוכות וצוה הוא אחרת, אלא שלא התכוון לנצח נ"י, וצוה לכ"ע יאל, דהא אינו מתעסק.

ואשר להקושיא דלעיל דאיך נאמר ננצלי ונירושלמי היכן מנינו מן התורה דמילה נריכה כוונה, והקשינו הא זה תלוי נמצוה נריכות כוונה או לא, אולי יש לומר דדוקא נפתס מעשה פליגי אי נריכה כוונה, אבל נמעשה נצח הכל מודים דאין נריך כוונה, ונתום' פסחים ס"ג, ד"ה, האי מחוסר מעשה, כתנו דמילה הוי מעשה נצח, ע"ש. והוא כעין שכתננו לעיל מהירושלמי דחרש המקדש נניאה, קידושיו קידושין ד"ח, משום דעושה מעשה נגופו.

ולרעתי גם נר"י סונר כן, דהא כתנו נר"ה כ"ח, מהו דתימא התם אכול מצוה אחר רחמנא והא אכל, ודמי להמתעסק נחלצים מעריות דחייב שכן נהנה, ע"ש. וקשה דתינח דהנחה מסלק את המתעסק, כלומר, הנס שמתעסק אנו רואין אותו כאילו לא ה"י מתעסק, משום נהנה, אבל מה מועיל זה למה ש"ש כאלו חסרון שאינו תכוון לנצח נ"י, אלא ע"כ, דחסרון כוונה לנצח אינו חסרון לכ"ע.

ור"א"ר נחתס סופר אר"ח, נ"ג, שכתנו ד"ח קנצת תימה נדנרי נר"י ור"ן הנ"ל שכתנו דנמי לתתעסק נחלצים ועריות שכן נהנה, דאפילו נהנה עכ"פ אינו חייב כאילו ה"י חזיר אלא חייב הטלת כדון אוכל נצוג, והשוגג הלא אינו תכוון למצוה, ואי מצוה נריכות כוונה לא יאל, ע"ש. ולהנ"ל לא קשה נדנכפאוהו פרסיים הלא מ"ירי שידע שהיום פסת וצוה מצוה, אלא שחסר הכוונה לנצח, דאכילתו לא לנצח ידי מצוה אלא נצנלי שכפאוהו ומכיון שאינו מתעסק יאל כנ"ל.

ורצנו נינמות ל"ט, דנצח אלו סונר הכונס את ינווחו לשם טי וכר, כאילו פנוע נערוה, ורצנו נצרי דלא נעיק כוונה למצוה וקשה וכי פליגי נמצוה נריכות כוונה, אלא דרצנו נצרו, כיון דעיקר המצוה הוא לשם תכלית להקים שם לאחיו, לכן אין נפק"ח אם תכוון לשם מצוה או לא, נכלל אופן התכלית יה"י מצוה. ע"ש. אלא דמדנרי הירושלמי הנ"ל יש יותר ראי"י לסנרא ז", דהתם נני אצח אלו ורצנו אי אפשר כלל לומר שאינו תכוון לשם מצוה דהא חייב תכוון לינס את ינחחו שהוא המצוה, אלא דהנורס להמצוה הוא דבר חילוני, כלומר, משום שהיא נאה הוא חפץ לינמה, וכן פליגי אם כוונה כזו נשונה לשם מצוה הנס שהנורס להכוונה הוא דבר חילוני, או אין זו כוונה למצוה. אבל נהננון של הירושלמי מפורש נדנר שאין כאלו שום כוונה ואין לומר נזה שמכוון לשם מצוה דהא לא תיכוון כלל, ולכל זאת אומר ר' יוסי היכן מנינו וכר, והנן.

יסוד של דין דמצות צריכות כוונה מן התורה

אולם לא נציר כל הענין, מהיכן ידענו דמצוה נריכות כוונה מן התורה, דהא מהא דחולין ל"א דמקיש תכנוסת שניה לראשונה, נראה שם דהוא רק דעת יחיד, ומדנקטינן להלכה נדנה שנלנסה טהרה לניחה, נע"כ דלא קיי"ל דמקשינן תכנוסת שניה לראשונה, וא"כ מהיכן ילפינן דמצוה, אפילו מצוה חיוניות, וללו דוקא ורש"י, נריכות כוונה.

ובספר אמרי נינה אור"ח"י"ד, הנ"ל נסם נעל החרדים, דמצוה נריכות כוונה מן התורה דלענדו נכל לננסם, ולא זכיתי להנין הלא אמרו איהו היא ענודה שהיא נצח הוי אומר זו תפלה, ואי אמרת דקרא זה על כל המצוה נאמה, איך יאמרו חכמים שהיא רק תפלה.

מצות צריכות כוונה ודבר שאינו תכוון.

ולכאורה ה"י אפשר לומר, דהאי פלונתא אי מצוה נריכות כוונה או לא תליא נפלונתא נר"י ור"י שמעון נדנר שאין תכוון, דר"י לא איל נתר כוונה ור"י שמעון אלו נתר כוונה, ופלונתתם אינה דוקא נני שנת אלא נכל התורה כולה. ע"י נר"י שנת כ"ט: ד"ה, ונלנד שלא יתכוון, וראה מה שכתנתי נצריכות נח"א סימן ר"ד, נהשמטות שם דף שכו. דיסנן נ"י סנרות מהיכן יליף נר"י נכל התורה דלוליט נתר הכוונה, אן מקרא דלא תלנש שעטס דאם אינו תכוון לננישה אין איסור, ומזה ילפינן לכל התורה כולה, נ דר"ש יליף מק"י, השתא שנת דחמירא אמה תורה דוקא תלכת מחשנת, שאר איסורים לא כל שכן. א"כ לר"י נכלל התורה אוליט נתר כוונה, חייב דמעשה נצח כוונה כאילו אינה, יסנר גם נמצוה נדלי כוונה לא יאל, עשיה נרידא נחטונ כלין, ור"י הסונר דלא אזלינן נתר כוונה אלא נתר מעשה יסנר ננס נמצוה הדין כן.

אולם אלינא דאמת אי אפשר לומר כן, דהא נר"ה כ"ח סונר נצח מצוה אין נריכות כוונה ואנני סונר נריכות כוונה, ואם איתא להא דהנ"ל נדון יסנור נצח נצנת שהמתכוון לחתוך את התלסו וחתך את המתונר חייב, דהא נצח לא אלו נתר כוונה, ואנני נריך יסנור דפטור משום דאזל נתר כוונה, ונש"ס שנת ע"ג, ונכריתות י"ט; איפכא שמעינן להו דאנני סונר חייב ורנא פוטו, ונע"כ דאין דנר אחר תלוי נחנירו.

משום דחילוק גדול יש בין הנושאים, נעצירה, מי שעושה עצירה נאין תכוון, כגון שגורר מטוה וספסל ואין תכוונתו לעשות חרין, אדם זה נאמת אינו רוצה לתלל את השנת ואם ה"י יודע שיעשה חרין ננריריתו נודאי שלא ה"י נורר — ולכך נפסיק רישא אין כאלו נבר שאין תכוון, כי הלא ידע שיעשה חרין והנס שלא התכוון — ולכך שפיר אמרינן דאין זו עצירה נמורה, אבל אין סנרא משום זה לומר נמצוה נצריכות כוונה,

ועתה נחזור לענינה דגרות שגריס הסיומן:

מילה וטבילה בגרות אם אחת מועלת לדבר-מה

ולעיל הנאמתי את דברי הא"י דגר שחל ולא טבל חייב בשמירת שנת, וכן נדדתי בכל האמור דמילה עושה עיקר הפעולה של גיירות הגם דמזריכין גם טבילה. אולם נספר חלקת יואב מהד"ת סיומן די הקשו כמה קושיות נסוגיא דינמות מ"ו, ומתוך קושיות אלו הוא נא לידי אהסקנא: דהגם דלאון חכמים הוא אם נינמות, בין חל ולא טבל בין טבל ולא חל אינו גר, תכל תקום אין דינס שויה, דתכל ולא טבל עדיין עכ"ס הוא, כמנואר נסוגיין דאס הוליד תנת ישראל הולד תמור, למ"ד כתי ועד הנא על נח ישראל הולד תמור וגם עושה יין נסך נתגעו, ע"ו, נ"ו. אצל נטבל ולא חל אעפ"י שעדיין לא נעשה כישראל גמור, תכל תקום נהקדש קתא על ידי הטבילה ואסור לענור על כל עבירות שנתורה — ומכל שכן שהוא חייב בשמירת שנת, דלא כא"י הג"ל, ולא ראה נעל חלקת יואב את דברי הא"י כי הדפיס את ספרו טרם ילא הא"י לאור עולם.

ושעמו, משום דמילה לא עדיף כחה כטבילה, משום דטבילה נצרכת לכל גיירות, ואין שום גיירות נלי טבילה, אצל מילה יש אופן שאין מעכנת את הגיירות, ופגי טבילה לחודא, כגון אס נחתך הגיד, ומכיון שיפה כח הטבילה מן המילה, לכן טבילה לחודא נלי מילה, נעשה קתא ישראל שאסור לו לענור על שום עבירה כישראל, והאריך אס הרנה, דנדרים אזקוקים לשני ענינים ונעשה רק ענין אחד, כעין קומץ ולגונה דמספקא ל"י להש"ס צנזמים ק"י אי מיגו גיין או מיקלש קליש, וכן הרנה, ע"ש.

ודגה מה שכתב הגאון הג"ל דיש אפשרות לגיירות טבילה נלא מילה כגון ננתחך הגיד, לא אצין, למה לא אחר כגון נאשה, אלא ע"כ משום דאשה כמאן דמילה דמיה כדאיתא נע"ו, כ"ו, א"כ גם ננתחך הגיד לא שייך למיחר דאין המילה מעכנת, דהא כמאן דמיהל דמי. כלומר, כמו שהסברתי בקונטרס זה, דמילה משמענה פעולה שיהי גוף זה חסר ערלה, והלא הוא חסר ערלה נאין לו גיד כלל. כי אין לחלק ולומר דעל אשה לא חל כלל חיונ מילה ועל נחתך הגיד חל החיונ אלא שפטור, דמסתבר דאי אפשר לומר חל חיונ על דגר שאינו נאפשרות ולכך אין בין נחתך הגיד והאשה ולא כלום.

אלא דדגר זה תלוי בהסבר של מאחרס אשה כמאן דמילה דמיה, דנפשטות הכוונה היא מכיון שענין של מילה הוא להסר את הערלה, וכל המצוה היא ננפעל ולא נהפעל, לכך אשה שמיצירתה אין לה ערלה לכך הויה כמילה. אולם הר"ף ז"ל נסוף פרק ר' אליעזר דמילה כתב וזה לשונו: תנין למילה נכרכי שהיא פסולה, דיוור נר פפא תשמ"י דרג אחר כדכתנין ואתה את גריתו תשמור, ור' יוחנן אחר המול ימול יליד ביתך, קרי ג"י המל ימול. מאי בנייהו, איכא בנייהו אשה, לרב דאחר ואתה את גריתו תשמור, אשה כיון דליתא נגרית לא מהלא, לר' יוחנן דאחר המול ימול כיון דישראל הוא אפילו ערלים כמחולים דמו, איתתא נמי נכלל ישראל היא ומהלא, עכ"ל. וכנראה או שה"י לו להר"ף נוסחא אחרת נגמ', ולא כאשר לפנינו אשה כמאן דמילה דמיה, או שהר"ף מפרש דמיה דאחרו איתתא כמאן דמילה דמיה, הכוונה, דנאמת אין אשה כמו שנימולה, דהלא לא נעשה נה שום פעולה למולה, אלא מכיון דערל ישראל — כלומר, שמתו אחיו מתמת מילה, ולא תומה לערות — דיט כמאן דמיהל דמי, כן אשה נמי הגם שדינה כאילו לא נימולה, לא גרע כחה מערל זכר לישראל.

ולפי דברי הר"ף דאשה הגם שאין לה ערלה לא תשיע נעלס כאילו נמולה, תקשי, א"כ נכרת הגיד אמתי מתגייר טבילה לחודא, הא אינו מועיל מה שהוא חסר ערלה להחשיבו

כמהול, ונע"כ משום דטבילה גרידא ונחשיבו לישראל, ואס כניס הדברים, יהי מדגרי הר"ף קתא ראי' לדגרי נעל חלקת יואב, אלא דאין נכח ראי' קלה זו להכריע דין חדש שאינו מנואר נשום תקום. וגם הסנהא של נעל חלק"י, נענין מיקלש קליש זכר, אינה חדשה, וגם מכה סנהא זו אי אפשר לחדש דין חדש.

ובספרי משנת אברהם ח"א, שלא על ס"ח מתק מה: ואילך, עמדתי על ענין דומה לזה: נשני דגריס המעכנים זה את זה כגון מילה ופריעה, שחיטה וזריקה, וכן הוא מילה וטבילה נגר, אס כל אחד מהענינים הוא חלק או חצי המצוה, או שכל אחד ואחד הוא מצוה נפטי עמיה, ולדדתי לומר, דנדגר שחזינו שיס אפשרות שהמצוה זו לא תהי' תשני הענינים אלא מענין אחד נלד, או נכל תקום אין השני הענינים שנוצוה זו חלקים או חצי מצוה אלא כל אחד הוא נוצוה לעצמו. והנאמתי דמיון מהא דנדרים פ"ג. האשה שדורה נגזיר ונטמאת ואח"כ הפר לה נעלה, מציאה חטאת העוף ואין מציאה עולת העוף, ואי אחרת מפר למתענה ואין מפר לשאין מתענה, דלמא תמחי דלית לה נערה הפר לה, מטומאת מת דלית לה נערה לא הפר לה, ע"ש. והקשה הר"ן ז"ל אמתי לא תשני דאין טוירות לחלואין כמו דמשני לעיל, ותירץ משום דטומאה אינה תלויה נגזירות, דאשכחן טוירות נלא טומאה, שהרי טויר שמשון אסור ניון ומתמח למתים, וכיון דלא תליא טומאה נגזירות, אפשר נמי דאיתא לאיסור טומאה נלא איסור יין, ע"ש. מתנאר מדגרי הר"ן דאי אפשר לומר אין טוירות לחלואין נטומאה ויין, משום דלפעמים ישנו ליון נלא טומאה, א"כ זה עד שאין היין והטומאה דגר אחד וכל אחד מהם חצי דגר, אלא הם שני דגריס שלמים נפרדים, ע"ש. אצל שנאמר כמו שמדד הגאון הג"ל משום דננתחך הגיד אין מלין — דהא כנר מהול הוא — לכך כל החיונ של מילה נכל הגריס חיונ קלוש הוא מחיונ של טבילה, לא אדע איך ונמה.

ודא ננמוקי יוסף יצמות נפרק התולן נסוגיא דגר שגא להנגייר, שכתב: דכשהוא ערל אין טבילה מועלת דהו"ל כטובל ושרץ נידו, ואפילו נדיענד מעכב, וידע דלוקח כלים מן העכו"ס שזריכים הגעלה וטבילה, ע"ו ע"ה: הגעלה קודמת, ואף על גב דהתם אס הקדים נדיענד טבילה להגעלה ילא, שאני הכא דטומאה דערלות טומאה גמורה היא, ע"ש. מנואר דמילה היא יותר חשובה מן הטבילה, דהא מדמה לה להגעלה, והאוכל מן הכלי כשהוא נן יומו נלי הגעלה אפילו כשטבל את הכלי, הרי הוא אוכל נגלות וטרפות, אצל לאחר הגעלה אין כאן טרפות, אלא שאין אס טהרה על הכלי עד שינבלו, כן נמי אס הגר נמול סר ממנו אס עכו"ס, ועד שלא יטבל לא יקבל השם של הטהרה, אצל אס טבל נלא מילה, לא סר ממנו אס העכו"ס ואין יקבל טהרה. ולקמן נדגר מיתר דגרי הנמוקי יוסף הג"ל

ודגה מכל הקושיות שהקשה נעל חלקת יואב, שמתוכן הוא ז"ל מסיק דטבילה הוא החלק העיקרי נגיירות, נראה שהקושיות היותר חזקה הוא מה שהקשה אס נלות ו', לשיטת הרמב"ם ז"ל הסוגר דלנו"ד עובר לאו ירך אמו הוא, הא דנוענרת שנתגיירה ננה אין נריך טבילה ואין הולד נעשה גר עד אחר שנימול, איך יפרש הא דאמרינן נינמות נ"ו: דאס הורחו שלא נקדושה ולידתו נקדושה חייבין משום אשת אח מן האס, ואמתי, הלא כיון דהנן לא נתגייר נטבילת אמו, אלא לאחר שנימול נתגייר, נמלא שנעשה שגולד נכרי ה"י, ואח"כ כשנימול נתגייר, והלא גר שנתגייר כקטן שגולד דמי, וגם יהי' יכול למחות כשיגדיל כמו נגר קטן, ולמה יתחייב נפדיון, כמנואר נמשנה דנכורות, והרי נשעת לידה ה"י עכו"ס ולא קידשו הרחם אזי ואין לומר דכל הכי אחי כמ"ד עובר ירך אמו, ומה נעשה לשיטת הר"ת והר"ן דפסקו כמ"ד עובר לאו ירך אמו, ואין יפרנסו כל הג"ל אלו דגריו של הגאון הג"ל, ע"ש. ודגרי הרמב"ם הג"ל כתובים ננמוקי יוסף שהנאמתי נסמוך לעיל, וז"ל הנמוקי: אצל

הרמזין ז"ל כתב דזענדע אס טעל קודם מילה עלתה לו טעילה, והניח ראי' מדאמרינן לקמן צפרק הערל (דף ע"ט) גיורת מעוברת שטעלה אין צנה נריך טעילה, ואמרינן לה עלה התם אפילו למי' דעובר לאו ירך אמו הוא, וכן כתבו הגת מן המפרשים ז"ל אבל הרא"ה ז"ל דחה ראי' זו, דשאי' התם דכשהוא צמעי אמו אינו צן מילה, והרי הוא כנקבה דפגיא לה נטעילה, וכשטלד מלין אוחו אינו אלא כמו שחלין ישראל כשהוא ערל דנלאו הכי ממי ישראל הוא, הא כל שריך מילה נשעת גרותו, אס קדמה טעילה למילה חדר וטובל, עכ"ל.

טהרת המטע, כגון שתי ציפרים וען ארו וחונו טהג צחן לארץ כנארץ כי אין זה דבר התלוי בצרף, ומה שאינו טהג צחן הזה, משום שאי אפשר לו לטהר את המזורה טהרה שלמה, כי אי אפשר להניח קרבן, לכך אין דין של טהרת המזורה הגם שהיא מלוה טהגת צחן הזה, כלומר, הקרבן מעכב את כל הטהרה, וא"כ תקשי מה צין זה לגרות, למה לא נאמר גם צנרות הואיל שאי אפשר צקרנן צחן הזה, לא תקבל גרים צחן הזה.

ובע"כ נריך לומר, דשאי' גרות משום דילפינן צכריות ט, מקרא דגם צחן הזה מקבלים גרים, או דשאי' מזורה דאיכא חיפור נתגלות, ואין העשה דוחה ל"ת אלא כשכל המצוה נעשית בשלימות.

א"ל דה אינו לכאורה כדעת ר. ישמעאל, מנחות ל"ז, גני סדין צנינית, דאפילו הטיל לכנף אחד צינה של צמר, אין צו משום כלאים, והטעם דהעשה של צנינית דוחה, הגם דמורה דהמצוה היא להטיל צנינית צכל ד' כנפות.

ור"י מה שצארתי לקמן צקוטטרם זה, דדוקא גני צניית סוצר ר"י, דכנף אחד נמי דוחה, משום הסמיכות, ראה מה שכתבתי לקמן, אפשר דמה שכתב הרמזים ז"ל גני נעעים יונח אפילו לדעת ר' ישמעאל.

ואשר להקושיא לדעת הרמזין ז"ל מהא דשני אחים תלומים, דכנראה דמשום קושיא זו הסיקו דעיקר הגרות תליא בטעילה לחוד.

נראה לפי עמיד שאין כאן קושיא כלל, ומחילה אין כאן הכרח לומר כדברי הגאונים הג"ל דטעילה היא החלק העיקרי הפועל צנרות.

מציאות שישראלית תלד בנים שאינם ישראלים

אז **דבה** צהא דינמות ד"כ: איתא: שני אחים תלומים גרים וכן משוחררים לא חולצין ולא מייצמין ואין חייבין משום אשת את. פירש"י: ואפילו קידשו לאחר שנתגיירו, דבר היחה הורתן שלא נקדושה ולידתן נקדושה לא חולצין ולא מייצמין — דלד ייבום מן האב הוא, והני אין להם אב, דרע עכרים כנחמה — אצל חייבין משום אשת את, פירש"י: חייבין כרת משום אשת אחיו מן האם, שהרי היא כישראלית שילדה צנים. היחה הורתן ולידתן צקדושה הרי הן כישראלים לכל דברים, ע"כ. והראיה של הגאונים הג"ל הוא מדין האמצעי הג"ל: היחה הורתן שלא נקדושה ולידתן צקדושה — חייבין משום אשת את ועל זה הקשה ולמה, הלא אמן נתגיירה בטעילה גרידא, וטעילה זו עולה גם להולד ואינו נריך אח"כ אלא מילה צלנד, א"כ כשטלו תומים לא היו ישראלים דהא לא נמולו עדיין, ולאחר שנמולו הרי הם כקטנים שטלו עשה ואין צין התלומים שזן קורנה, ולמה יתחייבו משום אשת את.

ובאמת רש"י צמקומו נשחר מזה ומפרש דלכך חייבין כרת משום אשת אח מן האם, שהרי היא כישראלית שילדה צנים כלומר, לא כישראלית שילדה ישראלים, דנאמת אין הננים עדיין ישראלים כיון שלא נמולו עדיין, מה כל החילוק צין המצעייתא לסיפא, דדוקא צסיפא כשהיחה הורתן ולידתן נקדושה הרי הן כישראלים — דנאמת כל הדין של הסיפא נשנה ללא צורך, דאטו עד השתא לא ידענא דגיורת המתעברת לאחר גרות ויולדת צנים, שהם ישראלים, אלא דאחי לנלות על הדין האמצעי, כשהיחה הורתן שלא נקדושה ולידתן צקדושה, דמייצין כרת, אצל הננים אינם ישראלים — והטעם שנכאן הוא מצילות חדשה יוצאת מן הכלל, דנכל מקום ישראלית מולדת ישראלים, והגם שאזיבהם עכרים, הננים לכל דיניהם ישראלים הם. ועכרים יולדת עכרים אפילו כשאזיבהם ישראל, כידוע, וכאן יש מצילות

שוב ראיתי, שכמעט כל העינין שכתבו צחלקת יואב, כחוצו גם כן, צסיננון אחר, צצנני חר יו"ד סימן עד"ח, שגם הוא ז"ל יא לאחד דבר שטעל ולא מל אינו חשוב וכרי כמו גר שחל ולא טעל דחצי נכרי כצ"ס צרכות ריש פרק שלשה שאכלו, אלא שהוא ז"ל כנראה תולה הדבר צמחלוקת הרמזים והרשב"א, ע"ש, כי אריכות דברים כחוצו שס, ואי אפשר לי להעתיק כל האמור שס, וגם צסינן שמי' וכנראה מה שכתב דנמל ולא טעל חייב צשמירת צנת הוא לדעת אחר הפוסקים, ואפשר דגם הרמזים סוצר כן, משום דהחלל את השנת יש צו משום עובד כרים, כמו שהארכתי צספרי משנת אברהם ח"ב, צדברי רש"י יצמות ח"ת, ע"ש. אלא הטעם שכתבו לזה צא"כ, שונה הוא לגמרי ממה שכתב צעל חלקת יואב והוא, משום דהא דאין למדין אכשים מנשים לומר מה נשים נעשות גרות בטעילה צנד, דשאי' נשים דאי אפשר צהן מילה, ואס נכרת הגיד מפורש צתום' דטעילה לחוד נכנס לגרות כנשים, וא"כ הוי לי מילה כמו הבאת קרבן צגר צחן המקדש, כלומר דצחן המקדש לא נעשה גר עד שהניח קרבנו, כמו שכתב הרמזים ריש הלכי מחוסרי כפרה הלכה צ, אלא דצחן הזה כיון דלא אפשר להניח הקרבן אינו מעכב, א"כ דין הקרבן צנרות כדון אימרים להחיר הצצר, דכי איתנייהו מעכבי וכי נטמאו או שאצדו דליחנייהו לא מעכבי. ולכן אף צחן המקדש כיון דחל וטעל ולא הניח קרבנו אינו חשוב כנכרי, אלא שלא נגמרה גרותו עד שציח קרבנו.

ודאי דגם צמילה כי ליתנייהו, היינו כגון שצכרת הגיד, אין המחילה מעכבת, ומחילה ממי צלא נכרת הגיד הגם שאינו גר נמור עד שימול, אבל אינו נכרי, דהא דין המחילה דמי לגמרי לדין הקרבן, ומילתו מעכבתו מלישא את צת ישראל, אבל לשאר דברים הרי הוא כישראל.

וחביא ראי' לדבריו מהא דשני אחין תלומים הג"ל כמו שהקשה צחלקת יואב, ועוד כמה דקדוקים שהציח החלקת יואב ע"ש.

ודא שלא הציח האי"נ שום דבר מהמוקי יוסף הג"ל דנכרי הטובל את עמו קודם שנימול דמי לקדירה של איסור של גוי שנטעלה קודם שנגעלה דאין בטעילה כזו שום ממש אלא כטובל ושרן צידו, וכנראה משם כן הוא גם דעת הרא"ה. כנראה שהוא ז"ל כתב רק לצרר את שיטת הרמזים ז"ל ולא לשיטת הממוקי.

תגלחות דמצודע וטהרתו וקרבנו.

ודע שיש לי להעיר צדברי האי"נ הג"ל המחודש צסימן שדמ"ד, דאף לדעת הרמזים ודעמי' דצחן צנית המקדש ה"י קיים קרבן מעכב, מ"ח אין דינו כדון גר שחל ולא טעל דנכרי הוא, אלא שאינו ישראל נמור עד שציח קרבנו. והטעם כיון דצמקום דלא אפשר — כגון צחן הזה — אין הקרבן מעכב, א"כ דין הקרבן צנרות כדון האימורים, דכי נטמאו או שאצדו אין מעכבי, כנ"ל.

וקשה לי מדברי הרמזים ז"ל צפיה"ח צסוף נעעים — הצלתי כמה פעמים צציבורי זה — שכתב דנאמת הדינים של

ישראלית שנתעברה מנכרי בנה צריך מבי'ה

והנה נהא דינמות הג'ל דמעונרת שנתגיירה ננה אין נריך טנילה משום דטנילת האם עולה ג'כ להעונר, יש לדקדק, הא מנאר נירושלמי, וכן הוכחתי נמק'א מדברי התוס' ג'כ קמ"ט. שכתנו דר' מרי נר רחל גר הי' מנאר, ד'ישראלית שנתעברה מנכרי הגם שהולד הולך אחר האם והוא ישראלי, לכל זאת נריך טנילה. ומה נין מעונרת שטנלה לגרותה שאין ננה נריך טנילה ונין ישראלית שנתעברה מנכרי שאין היא נריכה טנילה, וננה נריך טנילה, הלא הטנילה של האם איט עדיף מ'ישראלית שאינה נריכה טנילה. נשלחא למ'ד עונר ירך אמו, אין כאן שום דקדוק, משום דהטנילה של האם דמי כמו שאט טונלין את הולד, אנל למ'ד עונר לאו ירך אמו, ונש'ס מתנאר דאפילו למ'ד זה ג'כ אין הנן נריך טנילה, קשה מה עדיף הוא מנן הטולד מ'ישראלית ומן עכו'ס, דהגם דטולד מ'ישראלית נמורה נריך טנילה. ונע"כ נריך למר או דהטנילה שהולרכו נירושלמי ונתוס' הג'ל לנן הטולד מ'ישראלית ועכו'ס הוא רק מדרננן, ומה שאמרו מעונרת שנתגיירה אין ננה נריך טנילה היינו דמדאורייתא אין הוא נריך טנילה. או דאפילו למ'ד עונר לאו ירך אמו, ג'כ הטנילה של אמו עלתה לו, משום דאין כאן חנינה דהיינו ריבית' כדאיתא ננמי.

ט) ובר'ר הקושיא של התלקת יואנ לווה וועונרת שנתגיירה וילדה נן, הנן חיינ נפדיון, הלא אין הוולד נעשה גר עד שימול, ואיך יקדש הרחם את העכו'ס, למ'ד עונר לאו ירך אמו. ולכאורה היא קושיא עגומה, אולם כד עיין היטב, אין כאן לפענ'ד שום קושיא, משום דאיכא למיפרך ולטעמך, למה לייב שילדה נן מ'ישראל פטור מן הפדיון, הלא נן זה טולד ישראלי ולא לוי, דנישראל יש לו יחס אחר האב, ומה לי שאמו לוי, ונע"כ דנפדיון הואיל דהתורה תלתה דיון נפטור רחם, אט מתחשנין עם האם, והואיל שהאם היא לוי' לכן הרחם שלה פטור הגם שאין הנן לוי, וכן נמי נני'ד מכל שכן שהרחם של האם שהיא יהודית מחייב נפדיון דהשחא לפטור אזלינן נתר הרחם, לחיונ לא כל שכן, ודוקא אם האם נכרית אז אין הרחם שלה מחייב נפדיון, מה שאין כן כשהיא יהודית ננה חייב נפדיון הגם שנשעה שולד עדיין איט ישראלי. כאמור למעלה, דכאן הוא נע"כ מניאות מ'ישראלית ילדה עכו'ס.

ואין להקשות דא"כ ישראלית שילדה נן תלוי למה אין הנן חייב נפדיון, הא הרחם הוא של ישראלית, דהא זו היא קושיא לעגמה שאינו טונע לנידון דדן, אלא דנאמת אין זו קושיא כלל, משום דהתורה פטרה מפדיון נשי אופנים, א) כשהנן הוא נן לאנ כהן או לוי, נ) כשאמו של הנן היא נת כהן או נת לוי, כלומר אפילו כשהנן וולד אצוי איט לא כהן ולא לוי, רחס אמו שהיא לוי' פטורת, משום דנפטור רחס תלל רחמנא, ומנוילא להיפך כשהנן איט ישראלי כלל עד שימול, רחס אמו של הישראלית חייבתו נפדיון.

א"כ די' לתקור מה דיון ננן נכור זה שולד נקדושה והורתו הייתה שלא נקדושה, דאיתא נמשנה נכורות מ'ו, דחייב נפדיון, אם מחויב דוקא לאחר שנימול, ואם אי אפשר למולו כגון שהוא תולה ונריך להמתין הרנה שנים עד שיהי' נריא, א"כ אין כאן שום חיונ לפדותו, ואם פרו אותו לפני מילתו איט פדוי דהא נשעה שנפדה גוי הי' נואינו דומה לפלוגתת הפוסקים אם לפדות את הנן קודם המילה, נמקום שאי אפשר למולו נשניל תולשה, דהתם אין המילה לעשותו ישראלי, אנל הכא המילה היא לעשותו ישראלי, ונכן אפשר דעד שלא נמול איט ישראלי, ואין הפדיון מועיל כללן או שווא חייב נפדיון נכל אופן כשהיי' נן שלושים יום, משום דהרחם מתקדשו נכל אופן, ולסנרת מרן ז"ל נא"ג הג'ל דעל ידי טנילה נעשה ישראלי אלא שמעוכנ

שהננים אינם ישראליים הגם שטולדו מ'ישראלית, משום שהורתו הייתה שלא נקדושה לכך הם נריכים לגרות ועד שלא נשלמה הגרות היינו המילה התסרה להם הרי הם נכרים, לכן כתנ רש"י, שהרי היא ישראלית שילדה, נניס' כלומר, ולא ישראליים, אנל לכל זאת חיינים משום אשת את, משום דאמן ישראלית היא, ולא איך להקשות והרי גר שנתגייר כקטן שטולד דמי, דה דוקא נעכו'ס שטולדו מן הגויה ואחר כך נתגיירו, אנל אלו שטולדו מן הישראלית ואח"כ נתגיירו, לא אמרינן נהו גר שנתגייר כקטן שטולד דמי, וממילא אין כאן שום סרך קושיא לא לפי שיטת הרמנ'ן הסובר דטנילת מועלת קודם מילה נדיענד, ולא לשיטת הפוסקים דאין טנילה מועלת אלא אחר מילה, ואין כאן שום קושיא מה שפסקו הגאונים הג'ל, דא"כ למה יתחייבו משום אשת את, הא נשעה שטולד לא הי' להם שום דנר על גרות כי טנילת אמן לא העיילה להם משום שהייתה קודם מילתו, משום דהדיון של גר שנתגייר כקטן שטולד דמי איט משתייך כלל להדיון הזה, כאמור.

וביותר הדברים מפורשים נרש"י ינמות נ"ת, דגרסינן התם: גר שהייתה לידתו נקדושה והורתו שלא נקדושה יש לו שאר אם ואין לו שאר אב, כ"ל, נשא אחרתו מן האם יוליא מן האב יקיים, פ'רש"י: נשא אחרתו מן האם, שולדה נהייתה עונדת כר"ס, יוליא, ואע"ג דלאו אחרתו היא דכקטן שטולד דמי, נזירה דלמא אחי למינכנן אחרתו שולדה אחריו, דנההוא איכא כרת לידת שניהם נקדושה, ואחרתו נמורה מן האם הוי כ'ישראלית שילדה נן ונת, עכ"ל מתנאר דלא אמרינן גר שנתגייר כקטן שטולד אלא כשטולד מן הנכרית ואח"כ נתגייר, אנל הטולד מן הנכרית, הגם שהורתו הייתה נהייתה נכרית, אזלינן נתר הלידה, ונשעת לידה נזירת היטה, והגם דהנן נריך לגרות היינו המילה לשם גרות, אנל נכל אופן אין לו הדיון של גר שנתגייר כקטן שטולד דמי, דזה דוקא כשטולד מן הנכרית, דנוה אזלינן נתר הלידה.

והנה מדברי רש"י הג'ל נדף נ"ו ונדף נ"ת מנאר דלא כדעת הש"ך יו"ד סימן רס"ט"ו, דדוקא כשטולדו אחים תלומים חיינין משום אשת את, אלא כדברי הנ"י והנ"ת, וראה טנ"י אה"ע סוף סימן כ"ג, ונרש"ש נינמות שם. מה לשון הנ"ת שם: והדנר פשוט דאפילו נאינן תלומים אלא ילדה אותו ננ' שנים זה אחר זה וכו'. ולא זכיתו להנין, דמשמע דמשכחת שחלד נ' ננים נשתי שנים נזה אחר זה ותהא הורתו שלא נקדושה ולידתו נקדושה, וזה לא יתן להאחר, דאם הראשון טולד נקדושה, איך תהא הדין של השני שלא נקדושה, אלא ע"כ דכוונתו דהראשון הייתה הורתו שלא נקדושה ולידתו נקדושה, כגון שנתגיירה טרם שהולידה את הראשון והשני הייתה הורתו ולידתו נקדושה, דחיינין משום אשת את, א"כ מה זה שכתנ דהוא דנר פשוט, כחילו אומר זאת מסנרת דנפשי', הלא זה מנאר ננמי נהדיא נדף נ"ת. גר שהייתה הורתו שלא נקדושה ולידתו נקדושה, נשא אחרתו מן האם יוליא, פרש"י, מדרננן משום נזירה שאל ישא אחרתו שטולדה אחריו, דנההיא איכא כרת.

נ"ב דעת הש"ך קשה להנין, איך סליק אדעתן דאם לא טולדו תלומים אלא נזה אחר זה, ונע"כ היינו שהשני הורתו ולידתו נקדושה דלא יתחייב כרת על אשת אחיו, וכי נשניל שהשני הורתו ולידתו נקדושה קיל איסורי' מזה שהורתו שלא נקדושה, אמתמה. הלא כל הטעם דנקט הש"ס נשי אחים תלומים, הוא לנרותא, דאע"ג דנרור שהם, מאנן אהד, דטפה אחת מתחלקת לשתיים, לכל זאת אין חוללין ולא חיינמינן, משום דרחמנא אפקרי' לורעי', ע"י רש"י שם נמקומו ונתוס' ימים יואח פ"ג, מה דוקא לענין יעוס משום דנעינן אחיו מאנן אנל לא לשאר קורנא, והוא פשוט.

עובר במעי אמו אם דין זכר עליו.

והנה החוס' נימות מ"ז: ד"ה מטנילו, כחננו: משמע שהמילה קודם טנילה וכדלחר אין גר עד שימול ויטנול, ותימה לחמר נהערל, ע"ת. מעונרת שנתניירה צנה אין לרדך טנילה. (והיא הקושיא שהקשה הרמב"ם ז"ל הוצא נמוק"י הג"ל) ואומר ר"י דשאי תחס דלכתי לא חי למילה, עכ"ל. ולכאורה נראה דהוא הוא התירון שתיירן הרא"ה ז"ל הוצא נמוק"י הג"ל: דשאי תחס דכשהוא נמעי אמו אינו צן מילה והרי הוא כנקבה דסניא לה בטנילה, וכשנולד ומלין אוחו אינו אלל כמו שמלין ישראל שהוא ערל, דנללו הכי מיי ישראל הוא, הא כל שרדך מילה נשעת גרותו אם קדמה מילה לטנילה חחר וטנול, עכ"ל.

ולפי' ענ"ד נראה דיש חילוק בין התירוטים, דהחוס' מפרשים דדוקא צנר דחי למילה וטנילה, אם הקדים טנילה למילה לא עשה ולא כלום, אלל נמעונרת שטנלה, אין הנו אשר נמעי ראוי למילה עד שיוולד ויהי צן חי ימים, כפשטא דמתני' נמסכי גרים ריש פ"ג: י' גר נימול לשמה, הא כיצד, עד אלל טנלה אמו נולד צן, נימול צן יומו, לפי נוסחא חדשה, שם — כלומר, דדוקא כשאלו טמאה לידה נימול לשמה, שנת קליה — משטנלה אמו נולד נמול לחי, — דהא אמו טמאה לידה נלידתו — אי"כ עכשו אין הנו הזה ראוי למילה, לכך אין משתייד כאלו הדין להקדים המילה לטנילה, ומזה יוצא דהנס שמד הדין חי אפשר כעת למול את הולד אשר נמעי אמו, אין כאלו קפידא, ומותר לטנולו מקודם, ולכך טנילת אמו עלתה לו לשם טנילה דגרות.

והרא"ה ז"ל סובר, דנלמח אם הי' דינו של העובר כצן, אסור הי' לטנולו קודם המילה, הנס שמד הדין לא תלה עליו חונת מילה עדיין, אלל היינו צריכים להמתין עד שימול ואח"כ לטנולו, אלל דשאי עובר נמעי אמו אין לו דין זכר כלל — אפילו כשנתצרר אחר הלידה שהוא זכר — אלל דינו כנקבה, ולכך טנילת אמו עלתה לו, ומכיון שהטנילה נמעי אמו עלתה לו לעשות לישראל נמור, כי נשעה שטנול לא הי' לו דין זכר, לכך כשטולד הרי הוא לישראל נמור, ורדך למילה לא שם גרות אלל ככל צן ישראל הטולד שמלין אוחו לשם מילה.

ואפשר דפליגי החוס' והרא"ה, משום דגריש הערל שקלין וטריקן אם ערלות שלא צומנה הוי ערלות, דהחוס' ס"ל, דאפילו נלמר ערלות שלא צומנה הייא ערלות, לכל זאת אין משתייד כאלו הדין של מילה קודם טנילה, דהא חסר כאלו נס הלידה, וכשיוולד יהי חסר הזמן, כדלעיל נמסי גרים, והרא"ה ז"ל סובר דאין זה יותר מערלות שלא צומנה, ואין חילוק אם חסר הלידה והזמן או חסר רק הזמן לצד, כי הלידה ני"כ חסר זמן הוא, וכשיגיע הזמן הולד ממילא יאל, ולכך לפי הצד של הש"ס גריש הערל דערלות שלא צומנה חסור ערלות, הי' נס כאלו משתייד הדין של טנילה שקדמה למילה לאו שמה טנילה, אלל דשאי הכא, שאין דין הולד כזכר עד שיאל לאור עולם.

אור"ם יש לדקדק הרבה נסגרא זו של הרא"ה, דאיך אפשר לומר דאין דין העובר נמעי אמו כזכר עד שיאל לאור עולם, הלא זה הוא היפך ממשה שלמה וגמי' ערוכה, נימות פ"ז, נת ישראל שניסת לכהן ומת והניחה מעונרת, לא יאכלו ענדיה נתרומה מפני חלקו של העובר וכו', ומיירי שיש לה צנים ממנו, כדמנואר שם צנמי, וא"כ אם העובר היא נת אין לה חלק נהענדים שאין הננת יורשת נמקום צנים, אלל דכל החשש שחא העובר זכר, וע"ש היטב נסוניא, וחי אמרת דאין העובר זכר עד שיאל לאור, למה לא יאכלו הענדים נתרומה, וצנמי שם מתנאר דאפילו חכמים דפליגי אדרי"י, לא פליגי מטעם זה שאין הוולד חסור זכר אלל מטעמים אחרים, אי"כ מפורש נמשנה דהכל מודים שזכר נהייתו עובר נמעי אמו, שם זכר עליו, וע"כ צריך לומר דאין לפרש את דברי הרא"ה נלוסן מלולי,

מלישא נת ישראל עד שימול, — לדעת הרמב"ם — נודחי יחייבי נפדיון טרם שנמול, דהא ישראל הוא.

א"ת דיש להנין מהו הפירוש שמעוכב מלישא נת ישראל, אם הפירוש שאסור לו לישא נת ישראל ואם גשא הרי היא מקודשת אליו, דהא אמרת שהוא ישראל, וצריכה נט, וכן גר שטנול ולא מל הנא על אשת איש שניהם נהרנין, או שהפירוש הוא שאין הוא יכול לקדש אשה ישראלית ואין קידושין קידושין כלל. חה נראה מלד רחוק לומר, דגר שטנול ולא מל דקידושיו קידושין, ועד שהש"ס משמיענו דגירות שנתניירה צנה אין לרדך טנילה, הו"ל להשמיע יותר רנחא דאפילו לא נימול לעולם הרי הוא לישראל וקידושיו קידושין, דהא מרן ז"ל מדמה זה למרק הדם ולא הוקטרו האמורים, דיאלו מידי מעילה וסיינין עליו משום פינול, נותר וטמא, (מעילה, ז').

וגם אין הדעת סונלתו לומר, דגר הוא לכל דבריו אלל שלענין לישא לישראל הרי הוא כזכרי ואין קידושיו קידושין, דהיכן מנלט גרות לחלואין, דומה למה שכתבו נחום' כתובות ר"ו, דאין גירושין לחלואין, ולא קידושין לחלואין כשם שאין סירות לחלואין. סוף דבר אלל זכיתי נעמי לירד לסוף דעתו העמוקה של הא"כ מה כוונתו לומר שטנול ולא מל הרי הוא לישראל אלל שמעוכב לישא לישראלית, דבר אלל מנינו אלל נעמד החסר לו שטר שיחרור.

נכרי שהמילה סכנה לו, אין מקבלין אותו בטבילה גרידא.

ועוד דלפי סגרא זו לפי דעת הרמב"ם ז"ל נדון הוא שככרי הנא להתנייר וחי אפשר למולו משום שהוא חולה והמילה סכנה גדולה לו, שנקבלנו בטנילה גרידא, דלאלו המילה דומה ממש להרלאת דמים צומן הזה, דחי אפשר, ולא גרע מנחמד הניד שכתבו החוס' דמקבלין אוחו טנילה לחודא, דהלל מסתבר דהשחא טנול ולא מל נאפשר לו למול ואינו רוצה, אמרת דדינו כישראל, הנס דקיי"ל דאשה כשרה למול, ומותר לערלות פסול למול, משום דמותר לערלה לא שייך צי לומר כמאן דמהיל דמי כמו האשה. זה שרונה להכנס תחת כנפי השכינה אלל שאי אפשר לו משום סכנה — ואפשר דנס מלד הדין אסור לו למול, כי אך את דמכס לנפשותיכם אדרוש, זה החונול נעמנו לנני נח נלמר — לא כל שכן שרדך להיות גר בטנילה לחודא, וזה נודחי לא ייתן להאמר, דאי"כ ערל שמתו אחיו מחמת מילה דלסור נפסת, ונריש החולץ מנואר דלסור נתרומה, הרי דחשבו ערל כל זמן שלא הוסרה הערלה, ונשים שאני, דכמאן דמהילי דמיין משום דאין להן ערלה, וזה הוא נס לשיטת הרמב"ם.

ובשעת הדפסת הספר, נאלתי אללה כזו מלאת הרצ הנלוון רי צי"ג נאלדנוויין שליטי"א מחלנטריאל — אם לקבל גר נדק שאינו מתכוון להתנייר לשם אשה כי יש לו אשה, והוא איש חלש שהמילה סכנה ודלית לו, — והשנתי כני"ל לאסור, וזה צרור, דאפילו לפי סגרת מרן ז"ל אין שום צד להחיר, דהא לא כתב אלל לפי דעת הרמב"ם, ולא לדעת שאר הפוסקים החולקים עליו, ואפילו לדעת הרמב"ם ז"ל חי אפשר לקבלו דהא צכל לוסן יהי אסור נישראלית, ואשתו אשר התנייר בטנילה, תהי' יהודית נמורה ותהא אסורה לו, ואפילו אם לא הי' נשוא אשה המתניירת, יהי' אסור נישראלית, וננכרית נודחי ני"כ יהי' אסור דהא אמרת שהוא לישראל.

והאמנם שזה איש נכרי החפץ צכל לנו להכנס תחת כנפי השכינה ואינו יכול משום שא"ל לו ואסור לו להכנס נסכנה של נפשו, יקבל שבר מלאת הקציה, ודינו ככל החושב לעשות מזהו ונלונס, דמעלה עליו הכתוב כאליו עשה, אלל משום זה אינו לישראל, חה פשוט וצרור.

הדאמנם שפנתה מרן ז"ל אינה אלא נטועה להיחס של העונר, כלומר, אם הוא מתיחס אחר אמו או אחר אביו, אבל אין זה טועה להמין, כלומר, אפשר שהעונר מתיחס אחר אמו והוא זכר, ואינו מן ההכרח שהיא נקבה. דאם אין אמה אומר שהוא זכר, מאי טעמא דר"י האוסר את הענדים נתרומה, הלא הנת שנמעי אמה אינה יורשת בהענדים, האל מיירי שיז נניס ממתו. אולם מסתבר דהיינו דוקא למ"ד עונר לאו ירך אמו, שפיר יש לומר דהגם מתיחס אחר אמו לענין יחסין אבל לא להמין. אבל למ"ד עונר ירך אמו, נודאי שמתיחס העונר לאמו לא לענין יחס נלד אלא גם לענין המין, דאיך נאמר על חלק הגוף של האם שהוא זכר, ונאח"כ מלאתי נחמס סופר יו"ד סימן ס"ד, נענין הרוקח שכתב דאשת כהן מעונרת שמתרת לכנוס לאהל המת משום ספק ספיקא, ועיי ש"ך יו"ד סי' ע"א-א שכתב מפורש דאי אמרינן עונר ירך אמו, היינו שהעונר חלק מן האם וממילא הוא נקבה ולא זכר, ע"ש.

והמעם לדבר דאי אמרינן עונר לאו ירך אמו, לענין יחס אזלינן נתר אמו ולא לענין המין, ולא הוי תרתי דסתרי, משמס דיחס אינו דבר גשמי, כלומר אין זה תלוי בהעונר אם הוא זכר או נקבה, אלא הוא דבר של דין והלכה, כלומר, הדין מכריע אם יתסכו ללציו או לאמו. אבל המין הוא דבר גשמי, שאין נזה ענין של דין והלכה, כי זה תלוי רק בהמציאות אם הוא זכר או נקבה, ואין הדין יכול להכריע ולומר שהוא זכר או נקבה כנגד המציאות, כך שאין נזה תרתי דסתרי כי נשעה שהלכה מכרעת על היחס אין היא דנה כלל וכלל על המציאות של המין.

וזה יונה נישראלית אשת כהן מעונרת, אטו אומרים דלענין יחס זר הוא כאמו, ולענין המין הרי הוא זכר, משום שיז כלן שני דיונים שונים, האחד על דבר היחס שגזו ההלכה מכרעת ולא המציאות, והשני על דבר המין, שגזו רק המציאות ולא ההלכה מכרעת. וכונתו לומר, דאין הדיונים תלויים זה נזה, דאנו דנים אם העונר הוא זר או כהן, אבל אין הדיון השני אם העונר זכר או נקבה תלוי כלל בהראשון, דנין שהוא זכר או נקבה לא תשחנה ההלכה נטועה להיחס. אבל נדון של הראיה ז"ל נמעונרת שנתגיירה, דנשעה שנתגיירה על ידי טנילה יש שני דיונים על העונר ואניהם הם מסוג אחד, כלומר, דנשניהם על ההלכה להכריע ולא המציאות. אשת יש לגרר לא העונר יש לו אום יחס למי שהוא זולת לאמו, ונזה ההלכה מכרעת שרק לאמו העונר מתיחס, כי הלא אין כלן אום כח אחר אשר יתנגד לזה, דאין כלן אום כלל אפילו נשעת העיבור כי זרמת סוסים זרמתם, כאמור לזעלה נסוף ד"ה, והנה הראי. ולכך כשיאל העונר לאור עולם יהי ישראל כי הוא מתיחס אל אמו שהתהווה עכשו לישראלית, ואפילו העונר אינו ירך אמו, אלא מטעם דכח אמו אליה, כעין עונר נמעי זרה זר הוא. ושנית יש להכריע אם חל חיוב מילה על העונר שנמעייה של הגיורת, וזה הספק הוא דוקא אם העונר הוא זכר, ולכן אנו מסתפקים אם הטנילה של האם עלתה לו לננה, כי שחל יש כלן חיוב של דין מילה, ואין הטנילה מועלת קודם הטנילה, מלאת אומר אטו דנים גם נהדין השני נענין של ההלכה ולא נדון של מציאות, ודיון זה תלוי בהראשון, דעד שלא דנת אום העונר מתיחס אל אמו, אין כלן דיון כלל אם הועילה לו טנילתה, דהא קיימינן השחל נשיטת הסונרים דעונר לאו ירך אמו הוא, ונאופן כזה הכל הוא דיון אחד, ואי אפשר לומר תרתי דסתרי דלענין יחס כח אמו אליה ולענין טנילה אינו כנקבה. נינו נל זאת.

ציצית אי חרא או ארבע מצות - הסבר.

והגם שכבר הארכתי נספרי משנת אברהם ח"א, שלא על ס"ח, דף מ"ד ואילך, נשני דברים המעכבים נענין אחד, כגון

שהולד נהייתו נמעי אמו דית כנקבה ולא כזכר, אלא דוקא לענין חיוב מילה דית כנקבה משום דאי אפשר למולו, אין חל חיוב מילה עליו.

אלא אפילו לפירוש הג"ל האחרון נדברי הרא"ה ז"ל אין לדייק מזה שום היתר לגייר את הנכרי החולה בטנילה נגידא, ולומר, דכאם שאי אפשר למול את הולד נמעי אמו, דיו בטנילה לחוד, כן נמי נכרי החולה והמילה סכנה ודאית לו, אי אפשר למולו וחסגי בטנילה לחוד, דאין הנושאים שונים כלל, דגני מעונרת אי אפשר לט לאסור לה הגרות, כי היא מתגיירה כדת, והטנילה שלה עולה גם לננה, נונמקום אחר פלפתי אם אין זה דומה להא דתגינה גני טנילת שני כלים, דאמרינן מנו דסקאי טנילה להחיותו עלתה טנילה גם להכלי הפנימי, הגם שהפנימי אם נטנילו לעצמו לא תעלה לו טנילה. מזה שאין כן גני נכרי חולה ואי אפשר למולו, דמה מזדיקקטו לגיירו, אם הוא נמננ כזה, כלומר שיז לו ערלה אלא שאי אפשר למולו, אין הוא נר גרות כלל, ואיט דומה לנכרת הגיד שאין לו ערלה ולא שייך לומר שאי אפשר למולו, והנן.

ודבר זה מפורש נירושלמי, הוצל נחוס' ריש הערל, ינמות ע', ד"ה הערל, דהגם דהירושלמי סונר דערלות אלא נזמנה לא הוי ערלות, אבל הגיע זמנו למול וסכנה היא לו, הוי ערל, ע"ש. הרי מפורש דמה שהוא אי אפשר למול משום סכנה אינו מועיל אלא להחיותו עכ"ל, וכמונן שאין זה דמיון כלל לנכרת הגיד, שכנר אין לו ערלה ואיך נאמר שהוא ערל, והוא פשוט ונרור.

עונר במעי זרה זר הוא - הסבר

וי"ש להסניר עוד את שיטת הרא"ה הג"ל (הגם שהוא הסניר ייתר מסונך) דדוקא נעונדל זו דמעונרת שנתגיירה, הוא דאמרינן דאין להנן דין זכר כל זמן שלא יאל לאור עולם אלא אם נקבה עליו, אבל לא נעלמא כהאי דנת ישראל שניסח לכהן, ינמות ס"ז הג"ל דהנה אם נש"ם רנה לומר דטעמא דרי יוסי משום דסונר דעונר נמעי זרה זר הוא, וע"ש נחוס', ד"ה הייט, דסנרי דרננן פליגי נזה, אולם מדברי הרי"ף אם נראה דרננן מודים דעונר נמעי זרה זר הוא, אלא דפליגי אדריי וסנרי דאין קניה לעונר. וניאר מרן נא"י יו"ד סימן תמ"ג, למה קאמר דעונר נמעי זרה זר הוא הלא קיי"ל דהנן מתיחס אחר אביו ולא אחר אמו, משום דזה דוקא נמקום שהאז והאם מתיחסים אל הנן לאחר שהולדו אמות, נזה אמרינן דאליס כח האז מכת האם, אבל כל זמן שהעונר הוא נמעי האם שהיא אמו, וממת עכשו ולא מתמת שעיבורתו ונקודם, אז אליס כח האם, וכל זמן שהוא נמעי מתיחס אליה. נזהו ז"ל מניא ראי' מהא דמעונרת שנתגיירה וילדה חלומים, חיינין זה על זה משום אשת את, אף ומכת העיבור שנתעברה אום אינם אחים כלל, דהא כיון שנתגיירה בטנילה, מלאתה שעה חדלה האחות שלהם מכת העיבור, דהא כקטנים שגולדו דמי, אלא שהם אחים מכת אום נושעה שהיו נמעייה ניחד משעת טנילתה - גרומה עד עת לידתם לכן גם נעונר נמעי זרה אליס כח האם, נשעה שהעונר נמעייה, ע"ש.

והנה הראי' שהניא מרן ז"ל אינה ראי' גמורה אלא לדמיון נעלמת, דהא שאני התם גני התלומים שאין אום דבר ונתנגד לכת של האם של עכשו, משום דמעולם לא הי' אום אום כח אחר להתיחס אליו חוץ מכת האם, דהאז אין לו אום יחס, דזרמות סוסים זרמתם, אבל ננת ישראל שנתעברה ונכהן יש כח האז דאליס, ולמה יחול נשעת שהולד נמעי אמו ויחשב לזרע אחר אמו. אבל על כל פנים נוכל להשתמש נסנרל זו נדון דידן, נמעונרת שנתגיירה דאין כלן אום כח אום, משום דנמעונרת מוכרי, אז אין אום ספק שהולד שנמעייה מתיחס רק אל האם כי הלא אין כלן אום כח אום.

א"ל דלפי' אינו מונן מאי דתשני רב יוסף סדין זניית איכא זינייהו. פירש"י: סדין דפשתן נתכלת זניית דעמרחא הוא, איכא זינייהו, לת"ק דאמר מלוא אחת הן, הילכך אי חסר סדין זינה אחת ליכא מלוא, והווי להו איך כלאים, ולרי ישמעאל לא הוו כלאים, דהשלא שגשגו שלש מלות הן. עכ"ל. ומה תירוצו הוא זה, הא אמרת דאפילו לרי ישמעאל לא חל שם מלוא על כל אחת מהזניית עד שמיטיל כל הדי זניית.

ועוד קשה, איך יאמר ר"י דנהטיל זינה אחת שזו איך זו נהגד משום איסור כלאים, הא דין זה דאיסור כלאים נדמה מפני מלות זניית ילפינן מסמיכות דקראי, ושם נקרא מפורש גדילים תעשה לך על "ארבע" כנפות כסותך, ולא"כ מפורש דרק כשהטיל לכל ד' כנפות אז האיסור של כלאים נדחה ולא נפחות.

ועוד קשה, לרי' איך ילפינן דעשה דוחה ל"ת מכלאים זניית, הא אפשר דשאיני זניית דהוי ד' מלות, אפילו איך ד' עשי, אצל ד' מלות מיהו הויין, אצל עשה שיש נקיותה מלוא אחת מלא לן דדמי.

כ"ב נראה לפע"ד דהאיסור של הפלוגתא דת"ק ורי ישמעאל הוא, משום דנפרשת שלח כתיב ועשו להם זניית, ולא כתיב על ארבע כנפות כסותך, ורק נמשנה תורה כתיב על ארבע כנפות כסותך, דת"ק סבר מדלל כתיב נפרשת שלח, שהוא עיקר הגז, על ארבע כנפות כסותך, שמע מינה, דאיך כאלו אלא מלוא אחת, והמלוא מפורשת נמשנה תורה, דאיך כאלו אום מלוא עד שלא הטיל ד' זניית נכל ד' כנפות ורי ישמעאל סובר, מדנשמך זניית לכלאים, נמשנה תורה, ילפינן מזה דכסם שהטיל אמר נכנף אחד של הסדין יש צו איסור כלאים, כך לענין המלוא אם הטיל זינה אחת נכנף אחד מקיים מלוא אחת, ומעתה לא קשה הקושיא האחרונה איך ילפינן לרי' מלאך דעשה דוחה ל"ת, משום דהסמיכות תלמד אותנו דכאיסורו כך מלותו, ומותר וחיוב להטיל נכנף אחד זינה של אמר, והאיסור של כלאים נדחה.

והפירוש נהש"ם הנ"ל נחמיות, דהמקשה הקשה מאי זינייהו, משום דסבר דנין לת"ק ונין לרי ישמעאל איך נהטלת זינה אחת שום מלוא, אלא דלפינו לאחר שהטיל ד' זניית אם שכרו כעושה מלוא אחת או כעושה ד' מלות, ולכך הקשה מאי זינייהו, מאי נפק"מ יש צוה לדינא.

וע"ז זה מתרץ ר' יוסף סדין זניית איכא זינייהו, כלומר, לא כהפס"ד של המקשה, אלא דרי ישמעאל סובר דמיד כשעושה זינה אחת הרי הוא מקיים מלוא אחת, והטעם משום כליסורו כך מלותו, דילפינן זה מסמיכות, ולכך נקט סדין זניית, להפניר לטו טעמו של ר' ישמעאל, דנאמת מדוע מותר סדין זניית שהוא כלאים, נע"כ משום הסמיכות, ומחילא ילפינן מזה כליסורו כך מלותו, ככ"ל.

ומעתה איך להשוות מילה וטבילה דגרות, לרי זניית כלל, דהא לת"ק מלוא אחת היא, ולרי ישמעאל דוקא שם הוא סובר דכל חדא וחדא מלוא היא משום דילפינן זה מסמיכות, ככ"ל.

אם הל"ת הגרות לאחד הטבילה למפרע.

ולפי' מה שגדדתי לעיל ד"ה אולם רש"י נחוקמו, לפרש דברי רש"י, דנין ת"ק ונין ר"י סבורים דאיך המלוא של זניית נגמרת עד שמיטיל כל הדי זניית, אלא דת"ק סובר דלאחר שהטיל כל הזניית איך כאלו אלא מלוא אחת, ור"י סובר, דלאחר שהטיל הזינה הרביעית חל שם מלוא למפרע על כל הג' הראשונות. וזה דומה למה שכתב הרמב"ם נפיה"מ בסוף נגעים, הנאמתי לעיל נקוטטרם זה, דלאחר שהטלים כל הטהרה של נגעים היינו גם הנאת הקרבן, אז איך איסור נהתגלות שעה מקודם, משום דשם מלוא אשר דוחה חל למפרע, ועד שלא הביא קרבנו לא נשלמה מלוא טהרה ואיך העשה דוחה את הל"ת של תגלות.

מילה ופריעה, שמיטה חריקה, וכן הוא מילה וטבילה נגרים, ע"ש. עלה נלני לומר, דה דומה לפלוגתא התנאים נמשנה נחמיות כ"ח, לענין מלות זניית, ד' זניית מעכצת זו את זו שארבעתן מלוא אחת, רבי ישמעאל אומר ארבעתן ד' מלות, וגרות היא מלוא המכשרת, כלומר, איך כאלו קום ועשה, ואיך אום נכרי מלוא להתייחד, אלא שאם רוצה להתייחד, עליו לקיים מילה וטבילה המכשירתו להיות יהודי, ונדלוי יעשה מלוא, דהא נזכרינן על הגרות וכן הוא זניית, איך מונה על האדם שילבש נגד של ד' כנפות אצל אום לונש נגד כזה עליו להטיל ד' זניית נדי כנפיו, ולא"כ הנגד מוכשר לנזישה וגם מקיים מלוא כשלוש, כדנזכרינן על מלוא זניית. ונש"ם נחמיות מנזאר דנעידן ריתחא מיענשי על אי לנישת זניית, ואיך לחלק ולומר, דנגי נר השני דנרים המכשירים הם שונים, מילה וטבילה, וגני זניית כל הדי דנרים הם מסוג אחד. זניית, דאיך נראה שיסתנה הדבר נשניל שהמכשירים הם מסוג אחד.

ובש"ם שם דף ל"ו. מתנזר דלרי יוסף פליגי ת"ק ורי ישמעאל אום נדנר שהתורה אמרה מספר של מכשירים, כגון זניית דכתיב נקרא גדילים תעשה לך על ארבע כנפות כסותך, אום נעשה רק אחד ממכשירים, אום יש צו ממש או לא, דת"ק סובר דהלונש סדין, טלית של פשתן, ונה רק זינה אחת של אמר, תיני משום לנישת כלאים, כאלו לא ה"י נהטלית אום זינה, ואיך המלוא של זניית קרויה מלוא שדחה את האיסור של כלאים, עד שמיטיל ד' זניית נדי כנפות, דרק אז חל שם זניית מלוא על הג' הראשונות, ואיך המלוא חלה למפרע, כלומר, אום טטיל הזינה הראשונה ניוס אי' והזניית האחרונות ניוס נ', לא אמרינן דחלה על הראשונה שם זינה למפרע, מה שלבש הנגד ניוס אי' נשעה שהיתה צו זינה אחת יפטור מעונש של לנישת כלאים, אלא הרי הוא חייב על שלבש כלאים ניוס אי', ורק מיוס נ' לאחר שהטלים כל הדי זניית חל שם זינה מלוא על הראשונה, ומחילא לפי ההנחה זו, גם נגר, יסנור הת"ק, דאיך שם מילה של גרות חל עד שיעטל, וגם כשיעטל לא תחול שם מילה של גרות למפרע, אלא מטבילה וזילך, ורי ישמעאל סובר, דכל זינה וזינה עושה פעולה של מלוא המכשרת, לכך אום הטיל זינה אחת נהסדין ולבש את הסדין איך צו משום איסור לנישת כלאים, והגם דנתורה מפורש: על ארבע כנפות כסותך, לכל זאת חל שם מלות זניית על כל כנף, ואפילו על הכנף הראשונה טרם שהטיל זניית לשאר הכנפות וכן נגי נר מכיון שנעשה צו מכשיר אחד, הרי הוא פועל עליו, — על הגרות.

א"ל דנפוניא הנ"ל נחמיות כנר דשו נה רנים כי כולה מוקשה היא, וגם איך הול נאלפי ישראל לא אמנע מלכתוב מה שכתנתי נחידושי למנחות.

מה השאלה מאי זינייהו, הא טובא איכא זינייהו, דלת"ק אום איך לו כל הדי זניית אסור לו ללונש את הנגד של ד' כנפות הגם שיש לו להטיל נ' או ג' זניית, ולרי ישמעאל מותר לו ללונש הנגד כי הלא מקיים מלות זניית אפילו זנייה אחת. (ונספר עונג יו"ט סימן אי' עמד צוה ומתירן דאפילו לרי ישמעאל אסור לו ללונש משום נל תגרע, ע"ש, וכנר קדמו השאלת ארי' נסימן מ"ח נסופו, ע"ש. וגם נדרך זו מפלפל נספר עמק יהושע סימן נ', ע"ש).

אנ"ל רש"י נחוקמו נשאר מקושיא זו, ופירש"י: מאי זינייהו, דמכל מקום צין למר ונין למר נעידן ד' זניית כדכתיב על ארבע כנפות כסותך. כלומר, אפילו ר' ישמעאל לא אמר דהויין ד' מלות אלא לאחר שהטיל כל הדי זניית, אצל עד שלא הטיל כל הדי זניית איך כאלו אפילו מלוא אחת, ות"ק סבר דאפילו לאחר הטלת כל הדי זניית, איך כאלו אלא מלוא אחת, וכן שאל הש"ם מאי זינייהו, דעד שלא הטיל כל הדי זניית איך כאלו לכ"ע אום מלוא, ומחילא לכ"ע אסור ללונש, משום דעובר נעשה של זניית.

ולכך אין צומן הזה טהגת מלואו, משום שא"ל נקיים המלוא בשלימות, הייט הגלת הקרנן, ואין העשה כזו דומה ל"ת תגלחות. [והגם דנברי הרמזים ז"ל נריכים עוד עיון והסגנר, דא"ל מלוא שהעשה דומה לת הגל"ת של תגלחות של געידול, דהא נשעת התגלחות לא הניא עדיין קרננו. ולריך לומר, דמזותו נכך והוי געידול, אלא דנזמן הזה שידוע נשעת תגלחות שלא יהי לו שום אפשרות להניא קרנט, אין העשה דומה, ויש עוד להאריך בזה].

ואם כניס הדברים הנ"ל, למה לא נאמר גם אלו נהלי דינא דגרות דהגם דמילה וטבילה הן מחלקי הגרות, אבל אין הגרות נשלמת אלא לאחר כל המעשים, הייט צומן המקדש לאחר מילה וטבילה והגלת הקרנן, וצומן הזה לאחר מילה וטבילה, כלומר, דלאחר כל המעשים חל סג גרות למפרע, ונעשה גר משעת מילה. ואם קידש ישראלית בין מילה וטבילה, חל עליו סג גר לאחר הטבילה למפרע, והרי היא אשת איש מני אז, ואם לא טבל לא חל עליו סג גר למפרע, וממילא אם זיכתה קודם שטבל אי אפשר להתרות בה, כי התרחת ספק הוא, דשמח לא יטובל וכמוצן כמה חילוקי דינים יאלו מזה.

ובזה מסתבר נחמי דפליגי תנאי צינמות נמל ולא טבל, וטבל ולא מל, ואחמי לא אמרו סג כשם שאמרו גני תפילין מנחות מ"ד, אלא מחן דלית לי תרי מצות חד מלוא נמי לא ליעביד, (הגם דיש חילוק בין תפילין שהוא מלוא חיונית לגרות כנ"ל). וכן דמריכין קרא נכריות טי וכי יגר אחס גר לדורותיכם ללמד דמקבלין גרים צומן הזה, הגם שאין לו קרנן, הגם דאין זו מלוא התלוי בדרך, ולמה לא נקבלט, אם יש ממש נדברי הגלויים הנ"ל דנטבל ולא מל נעשה קת ישראל, ונפרט נמל וטבל. משום דנאמת אין המלוא חלה על המילה ועל הטבילה עד שגלמת כל המלוא, דזו חל סג גרות למפרע משעת מילה, כעין שכתב רש"י גני צינית הנ"ל ועד שלא נעשה הכל אין כאלו מלוא כלל, ואין כאלו אפילו חלק מן הגרות.

וחזרתי למלוא רחי לסגרא ז', ולא מלאתי אלא רחי אשת קטנה, והוא מדברי הירושלמי עירובין פרק ד' הלכה ה' הגלתי נספרי משנת אברהם ח"ג דף ה', שלא על סמ"ת ר' הונא אמר רב נחמן בר יעקב נעל גר שטבל לאחר שהאיר המזרח מאחר שאלו ה"י ער ה"י קונה לו שניתה. פירי דהשאלה היא בגר שחל קודם שנת וטבל נשנת, ומפרש הפני משה דהשאלה מי אמרינן דלדברי ר' יוחנן בן טרי, סג נשענה, דסוגר הי"ן בדרך ולא יעד עד שחסיכה קנה עירוב ויש לו אלפים אמה לכל רוח ממקום שהי נמלא בין השמשות, הגם שי"ן ולא יעד לקנות שניתה, מכל מקום קנה דאמרינן אולי ה"י ער קנה השתא נמי קנה, וכן גר זה אולי ה"י טבל נע"ש ה"י קונה שניתה, השתא נמי קנה, או למחל לא דמי, דהתם ניבן, הוא גר אקנוי שניתה אבל עכ"ס לאו גר אקנוי שניתה, ע"ש.

ופירוש זה דחוק מחד, (א) מה נד דמיון הוא לישראל ישן שהוא גר קנין שניתה, אבל עכ"ס אינו גר קנין כלל, ומה שיך לומר אילו ה"י טובל קודם בין השמשות, הלא מחוסר מעשה דטבילה, אבל ניבן אינו מחוסרי מעשה בגופו, (ב) הקשו סג נגליון הירושלמי, הא זה שלא רחי לקנות שניתה נע"ש, דומה ממש למי שהוא למעלה מעשרה בין השמשות, דמגואר נתוס' עירובין דף מ"ה: ליקני, דקנה שניתה נשנת.

לכן יש לפרש דשאלת הירושלמי, היא, אם אמרינן דכשם ניבן בין השמשות, אמר ר' יוחנן בן טרי דקונה שניתה, ובדלי הפירוש דאין הוא קונה נעשה שי"ן ממש, דהא ישן אין עו דעת לקנות שניתה, אלא ע"כ, דלאחר שיער משנתו ויודע שהי"ן, הרי הוא קונה שניתה למפרע, כך זה שנטבל מכיון שנעשה ישראל למפרע קנה שניתתו נמקום שהי"ן נמלא בין השמשות, או שמח לא קנה שניתה משום דלאחר שנטבל נשנת אגלי מילתא

דהי' לריך לקנות שניתה בין השמשות, והוא לא קנה, ואינו דמיון לכאלו, דהא הכא נאמת ער ה"י בין השמשות ולא ה"י נדעתו לקנות שניתה, וממילא נשע מכלאו, דהגרות חלה לאחר הטבילה למפרע, אלא כאמור אין זו אלא רחי קטנה וקלה, משום דאפשר להעמיס פירושים אחרים נהירושלמי הנ"ל ואין כאלו מקומו.

שוב מלאתי נספר לפנת פנח מהד"ת, דף מ"ג שכתב: אם חל לשם גרות אף דלא טבל עד לאחר כמה שנים, מכל מקום אם טבל נעשה גר למפרע, והך דע"ז נ"ט וינמות נ"ה מיירי בשלא טבל כלל, וכמו גני שחיטה נסימנים למ"ד ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף, חולין דף כ"ט, וע"י נגדרים סמ"ח גני הפרת האז גני ארוסה, ונחמס דף ק"כ גני מנחה, ונינמות ק"ד ע"ג — כלומר הגלון מראה מקום לענין מנח גני ומקלש קליש, שהגלון מקינלק ג"כ הניא ממש — ולנסוף הג"פ מניא רחי לדבריו דאמרינן דהגרות חלה למפרע מהך דשנת פ"ו. גני פולטת ש"ז, דאף דהגמור של הגרות הוא אח"כ, מכל מקום היתה טמאה אם פלטה, ע"ש.

וכנראה, עיקר הראי' של הג"פ שהיא היסוד להחידוש דין שלו, הוא מהא דפולטת ש"ז, משום דסוף הגרות ה"י אחר הפליטה ולכל זאת מתנאר סג נשנת נענין הפרישה, דאם היתה פולטת מקודם ואח"כ נשלם הגרות היתה טמאה. וסוף הגרות שעליה התכוון הגלון נע"כ הייט הרגאות דמים, כדאיתא צינמות מ"ו, ונכריות טי, דילפינן מדכתיו וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עולות וגו'.

אולם לפי סגרת הא"ג, אין מכלאן שום רחי, דהא הוא ז"ל סוגר דדין הקרנן נגרות הוא כדין האימורים, דלא מעכבו. ונפרט הלא התוס' סג דף פ"ו, ד"ה מנין, כתבו דאע"ג דלכתי לא ניתנה תורה, מ"מ הקפידה תורה על דבר שעתיד להיות טומאה אחר כך, א"כ היתה סג קפידול יתירה, משום קדושת השי"ת שאל ליתן תורה לעמו ישראל, וממילא דין הפליטה דהתם ה"י כדין הפליטה של ישראלית אחר מתן תורה, ומה זו רחי: לדיני גרות נעלמא.

א"ל מלשונו של הג"פ, הגם שסגטט מלואו ומלומס, נראה מראש נדרי, דהוא ז"ל ממה מילה וטבילה לשני סימני שחיטה, וכן לקומן ולגונה נמנחה ולהפרת הנעל והאז נארוסה, כלומר, אינו מחלק בין שהמתיירים הם משי ענינים או שהם מלואותו ענין עומה. כמו שדדתי לעיל דמילה וטבילה דמי לדי צינית, ואין לחלק שמילה וטבילה הם סוגים שונים וכל הדי צינית הן מוג סאחד. ולכך הוא ז"ל אומר, — כן הננתי מדבריו — דהפלוגתא של ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף ואין לשחיטה אלא נסוף תלוי בזה אם אמרינן הקומן ולגונה מינו גיין, דהא הוא נאופן ישנה לשחיטה מתחילה, כלומר שגם שחיטת הסיומן הראשון עושה את הכשרו. ולמ"ד אין לשחיטה אלא נסוף לא פעלה השחיטה אלא נסוף, ותחילת השחיטה אינה כלום, וממילא גם נגרות אלינא דמ"ד זה נאמר אין גרות אלא לאחר שגלם כל הגרות, ואליני' אין הגרות חלה למפרע.

ברם כבר הארכתי הרבה נספרי משנת אברהם ח"א, שלא על סמ"ת, מדף ע"ו ואילך נענין הפלוגתא של ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף, והנלתי סג את דברי הא"ג או"מ, סימן רמ"ד-ה, וביותר מנאר נחלק יו"ד סימן שני"ח, מלוא י"ג ואילך, דאפילו למ"ד אין לשחיטה אלא לנסוף, ג"כ סוגר דלאחר שחיטת הסיומן השני, שני הסימנים מתירים ניתה, והניאן סג נשם חידושי הר"ן חולין ל"ג שכתב, הכל מודים היכא דאיתא לדם מתחילה ועד סוף, כ"ע לא פליגי דמכשיר, פי' דאפילו למ"ד אינה לשחיטה אלא לנסוף, מכל מקום כי עמרה שחיטה, אינלא מילתא למפרע" דהו"ל שחיטה מתחילה ועד סוף עכ"ל, ולפי זה יש לומר דגם גני מילה וטבילה לכ"ע חל סג גרות למפרע לאחר המילה והטבילה.

תתתרתצו. אדם שיש לו בן שסמך להשיאו אשה ויש אשה שהפריצה להנשא לבנו ובנו מאשה חשוכים ונתקיים ובני טובים
הבן אינו חפץ בה ואמר חובב לבן טוב שתקח אותה שהפריצה בך ותקשה הפסד ומתקנתך מתרחורים אע"פ
[א] שאינך אוהב אותה משתקה אשה שתתפוך [ב] והיא אינה הפריצה בך ואינה נשמעת לך ותבא לחרחורים רעים לפי
שמוז לאדם שאשתו אוהבת אותו.

תתתרתצו. מי שיש לו בן סריץ אם יקח אשה שאינו חפץ בה ישכב עם נשים אחרות לכך יצא לו הפסד.

תתתרתצו. מי שיש לו בן סריץ ובא על אשת איש והוא חוביה בנו אם תנאף יתרו או תלך לביתו אנדי נבלותך והשיב
לו הבן אם תנדי ישתמד אם חוב רואה שקובץ רכבו [א] אל ינדי ואם לאו ינדי נבלותו ואם ישתמד ישתמד

משנת אברהם

סימן תתתרתצ"ו

היודע באשה המזנה תחת בעלה חייב להודיע
לבעלה

[א] אל יעיד וכו'. כנראה הכוונה שאם האב רואה שהבן עוזב
את דרכו הרעה, אין לו להודיע לבעל האשה הנאלפת,
כי דבריו לא יועילו, מכיון שהוא רק אחד ולא ראה המעשה אלא
שנועד לו, והנעל לא יהי מחוייב להודיע את אשתו, אבל
אם אינו עוזב את דרכו הרעה אלא חוטא עמה והולך, חייב
האב להגיד, כדי שהנעל ידע לשמור את אשתו מכלן ולהגיד, ואפשר
שאלו ישמור וידייק בכל דרכיה, יעמוד על האמת ויוציאה, ועל ידי
הגדתו יפרוש את הנעל מחיסור.

ובגודע ניהודה, אריח סימן ליה ישנה תשובה מעין זו, והשאלה
שהוא עושה תשובה ומתחרט על עבירה שעשה אם
חייב להודיע לבעל האשה כדי להפרישו מאיסורו, דהא אסור לו
להנעל לדור עם אשתו הנאלפת, וכתיב שם, דליש היודע נאשח ליש
שינתה חייב להודיע לבעלה כדי להפרישו מאיסורו, והגם דיש
ספק שהנעל לא יאמין לדברי היחיד ודבריו יהיו ללא כל תועלת,
מכל מקום כיוון שאם הי' צרור לו שהנעל יאמינו הי' חייב, השחח
נמי חייב להודיעהו, דלא גרע ממזנות הוכח תוכיח שאמרו נשנת
ניה, אם לפניך גלוי לפניכם מי גלוי, ולהודיע לנדי אין זה היודע
מחוייב, דהא תמה נפשך אם יאמין לו הנעל, אינו צריך להודיע
לנדי, ואם לא יאמין לו, גם הנדי לא יועיל, דהא אין צכח נדי
לכוף את הנעל להודיעהו אם אומר שאינו מאמין לזה, ואפשר דאם
יעיד נפני נדי, יתחייב חלקות מד"ם, דומיא דטובי חינוך נפסחים
קיי"ג וגם הביא שם את דברי הרמ"א נחרי"ם סימן כ"ח"א, דעד
אחד המעיד נאדם שכבר עשה איסור, חשבו מוציא שם רע, אבל
אם הוא לאפרושי מאיסורו יכול להעיד, והנה הנוצרי לא ראה
את דברי רבינו שזכאן, כי סימן זה הוא מן הטוספים וטרם
נתגלו בימיו.

ובירוד הדברים הוא, דאם אדם מעיד יחידי על אחד שעשה
עבירה, אין נהגותו זו שום תועלת לאפרושי מאיסורו,
דהא לא יפסל זה לעדות על פיו של אחד, ולכך אינו אלא הולך
רכיב, אבל אם מגיד על דבר שאיסורו הולך ונמשך, אי"כ יש
תועלת נהגותו, דאם יחשיך את עשיית איסורו, כגון טאף וכדומה,
גם אחרים יתקדו אחריו עד שיפסד ויעידו עליו שנים. ואם
יחזול מלהרע משום שיתירא שחא ידעו אחרים מזה, הרי זו
נעלמה התועלת שיחזול מלהרע. הנה שכתב רבינו ומה שאמר
טובי חטא חונד מינגד לפי שכבר העיד, הכוונה שהעיד על דבר
שכבר נעשה ואינו נמשך והולך, ולפי זה אפילו להעיד צ"ד על
דבר שאיסורו הולך ונמשך, מסתבר דאין נכלל רכילות, דהא על
ידי הגדתו צ"ד ילא קול, ואחרים יתקדו אחריו, כעין שכתב רש"י
צ"ג כתיבות צ: דמתוך שינא לנדי יתברר הדבר כשינא הקול
שחא יטאו עדים, ע"ש. והא דטובי חטא וכו' היינו כשהעיד על
אחד שעשה עבירה, נענר, ולא ראה אותו שום איש אחר, דאין
תועלת בהגדתו, לכך לקי משום לא תלך רכיב.

ואין זה ענין למאי דאמרינן בקידושין מ"ה, ונכ"ח, דלי אמרינן
אינה לשכירות אלא לנסוף אינו חסון מקדש נמלוה אם
החזיר לה השירים והתמים, ואמאי לא נאמר ג"כ דכשהחזיר
השכירות הוא למפרע מתחילה ועד סוף הוי מלוה, וכן נמי גבי
עבודה זרה חנן הגיע לכיפה שחמדידים נה עכ"ם, אם ננה
שכרו מותר, משום דישנה לשכירות מתחילה ועד סוף ואימת
קא מיחסר נמכוס אחרון, מכוס אחרון לית נה שוה פרוטה,
ע"ז י"ט: משמע דלמ"ד אין לשכירות אלא לנסוף שכרו אסור,
ולמה לא אמרינן דהגם דאין לשכירות אלא לנסוף, אבל לנסוף
חל שז השכירות למפרע מתחילה ועד סוף, כשם שאמרו לעיל
גבי שחיטה, דאחי גבי שכירות שאין אנו דנים אם ישנה למלאכה
מתחילה ועד סוף או לנסוף, אלא אנו דנים על הזכות של
השכירות שיש לו להפעיל על שכרו, ואין אנו דנים על שום חלות
של שם מלאכה, כמו שאנו דנים על חלות של שם שחיטה, וכן
מפורש נהר"ן שם בקידושין: וקא מיפלגי הי' ישנה לשכירות
מתחילה ועד סוף או לא, דר"ח סבר דאינה לשכירות אלא לנסוף,
כלומר, שאינו זוכה בשכירות אלא לאחר שנגמרה מלאכתו והניח
כלים אליה, הלכך אין כאן מלוה כלל — ורנן סברי דישנה
לשכירות מתחילה ועד סוף, כלומר, דכל פרוטה כשנגמרה נחמינ
נה נעל המלאכה לפועל וכו'. אבל גבי מילה וטבילה וכן נשחיטה
אנו דנים על חלות הדבר, ונה אנו אומרים דלנסוף אינללי מילתא
דחל למפרע, כמו שכתבתי למעלה בשם הידושי הר"ן ז"ל, הנה
פשוט.

ס"ח סימתי קונטרסי זה, עיינתי נשאלות, ורליתי נהקונטרס
רשמי שאלה נסוף השאלות, מלח ידיי התנו הגאון
רי יעקב ואלף ז"ל יאסקאוויטש, שהניח את דברי החלקת יואב
והא"י ה"ל, והאריך שם ולא נגע כלל בדברים שכתבתי, אלא
מילתא חדתא איחא שם בשם הנה"ג הלכות מילה דכתב נזה"ל:
גר שחל ולא טבל או שטבל ולא חל, הרי הוא כגוי לכל דבריו
ועושה יין נכס, עכ"ל נה"ג, הרי מפורש דגם טבל ולא חל הוי
כעכו"ם לכל דבריו לא פחות מחל ולא טבל.

והנה דברי הנה"ג הם פירכא גדולה לדברי החלקת יואב ה"ל,
אבל לדברי מרן נח"כ לא קשה כלל, כי הדגשתי לעיל
שמרן מפרש נדרך זו אך ורק את דברי הרמ"ם ז"ל, ואין קושיא
מנה"ג על הרמ"ם ז"ל.

סימן תתתרתצ"ח

[א] שאינך אוהב וכו', כלומר, דוקא שאינו אוהב אותה, אבל
לא כשהוא שונא אותה, דאז הוא נכלל נבי שנואה,
נדרים כ', ראה רש"י שם. הואיל וכל כך שנואה. ע"ש.

[ב] והיא אינה וכו', כלומר לא כשהיא שנואה אותה, דהלא
כתב הרמ"ם ז"ל דהטוענת מאום עלי' כופין אותו
לגרסה, משום שאינה כשנרי שחנעל לשנוא לה. רמ"ם הלכ'
אישות יד.

עונר נלאו דלא יקום וגו'. (ג) אם יש נעדותו משום אפרושי וואיסורה כגון לפוסלו לעדות, וזוהי — אשה שאסורה לנעלה, או שפלוני תאוד להאכיל דברים אסורים, מזה להעיד נז"ד, והגם שאינו נפסל שום אדם על ידי עד אחד, אבל מתוך שיחפרסם עדותו, אולי ינאח עוד עד ועידי, ועוד אפשר שגני אדם יחאזו לעדותו, כמו שכתב: והשומע ישמע והחודל יחלל (ג) אם הוא דבר איסור שאין מעונין בו אלא איש פרטי, כגון שידוע נאשת איש זניחה, ואסורה לנעלה, אסור לו להעיד נז"ד, אם יודע שנרוד שאי אפשר שינאח עוד עד להעיד, אבל נריך שיאמר להנעל, כדי להפרישו מאיסור, דשחא ישמע לו הנעל (ד) אם יודע שנרוד שהנעל לא ישמע לו ולא יאמין לו, אסור לו להגיד להנעל, כי אז איסורו משום לא תלך רכיל נחלל שנאופו האחרון, היינו שידוע שאין עוד עד אחד, עונר נלא יקום כשמעיד נפני נז"ד, ואם תמיד להנעל, שנרוד שלא יאמין לו, עונר נלא תלך רכיל וזה סיים היראים, "וקם לי" נלאו דלא יקום עד אחד נאיש, וקם לי נוני נלאו כמו שפרשתי למעלה, ונעל תועפות רעם על היראים נחק ס' ללא נורד. והיראים הנ"ל הניא רחיות לדנריו: (א) מקידושין ס"ו, נההוא סמיא, (ג) מכתובות פ"ה, ממה שאמרה נת רב תסדא לרנא, (ג) מניטין נ"ד, ס"ת שכתנתי לפלוני. והנה הרחיות א', נ', הניא הגר"א ז"ל מעלמו נניאור הגר"א חו"מ כ"ח, אות י', כי היראים טרם הודפס נימי הגר"א, אולם הר"א הני' שהניא היראים מהא דניטין נ"ד: לא זכיתי להנין, דחיי זה ענין להעיד על דבר ערוה שראה נחנירו, הלא זה לא העיד שום רע על אחרים אלא על עצמו, ואין כאן שום ענינה, אלא השאלה היא אם נאמן או אינו נאמן. ואפילו נאמר שעשה איסור נמה שכתב שמות שלא לשמן, אבל הלא זה נא לעשות תשובה, ואפילו שכרו מוכן הי' להפסיד, ומה שידך נזה לומר דהיי' נריך לנעור בו משום דקענר על לא תקום וגו' או על לא תלך רכיל. והש"ס שם דממה זה לכהן שפיגל, וכי ס"ד שהכהן שפיגל ואחר שפיגל יתחייב משום לא תלך רכיל, או לא יקום עד אחד. והן אמת שנאמר הוגלות היראים חסרים כל הדברים הללו, אולם נהיראים עם תועפות ראם, הוגלת ווילנא תרמ"ג כתוב כני"ן, ונ"ל נדרך דחוק דהיראים סונר דכל עד אחד הנא לנ"ד להעיד על דבר שאינו נאמן הרי הוא עונר נלאו דלא יקום, ומכיון שזה שאמר אזכרות שלו לא כתנתי לשמן אינו נאמן, אי"כ ענר על לא יקום עד אחד, כיון שזה שנא לנ"ד חננ שלא יפסיד אלא שבר אזכרות נלנד שהוא דבר מועט — ראה נהריטנ"א שם, — ונא להעיד על דבר שאינו נאמן. ולכך הי' לו לרני אחי לנעור בו עכ"פ, אלא נע"כ, נושום שיש כאלן לאפרושי וואיסורה, שלא יתחיקו את הס"ת לכשר, כשידך לא יקום. אלא דיש נזה דוחק גדול, דאין זה דווקא לעד אחד המעיד על אשה זניחה, דס' יש אפשרות נעדותו הוא לתועלת, היינו אם הנעל יאמין לו, אבל נכאן הלא הס"ת כשר נודיעא, ואפילו יאמין נעל הס"ת לדברי הסופר אין הס"ת פסול. ואי"כ שזן קשה למה לא נער רני אחי.

אולם נתוספתא פ"ד דפסחים י"חא: השומע את הפסח על בני החנוכה ואחר שלא לשמו שחטתיו, שורת הדין אינו נאמן, והרמז"ם ז"ל פ"ד, מק"פ כתב: דהתלמין לו הרי זה משונה ויניא פסח שני, והכ"ת כתב דהרמז"ם דייק מלשון שורת הדין, לומר, דאם בני החנוכה מעמידים הדבר על שורת הדין, אינו נאמן, אבל אם תלמידיהם לו הרי זה נאמן, ונודיע הטעם משום דנחוקים שזה העד אומר דכוונתו לאפרושי מאיסורה, התלמין לו משונה, ודמי אחי שאמרו לו אשתך זניחה, ונחילא גס נבס"ת התלמין לו לאותו סופר, משונה. ולכך יש תועלת נעדותו, ולכן לא נער בו רני אחי. וכשיטת הרמז"ם הוא שיטת היראים, ויונא וזה דין הדש, דהתלמין לדברי הסופר, הס"ת פסול, ודו"ק.

[בדרך אגננו להזכיר מה שהקשיתי נהך דניטין הנ"ל דלאורו דילפינן דעד אחד נאמן תכ"כ ניו"כ, אם אחר פיגלתי נאמן, ומה ראי' היא זו הלא שם כתב רש"י, נכר ושעיר, והלא

והרשב"ם שם נפסקים קי"ג, כתב: אין לך עליך מזה להעיד הרי אתה עונר על לאו דלא תלך רכיל, דכתיב לא יקום עד אחד, כלומר, המקרא מעיד שאי אתה נאמן נעדות זו. עכ"ל עשה כלומר, משום דקשיא לי דהש"ס הול"ל, אי"ל אין דכתיב לא תלך רכיל, ולמה נקט הש"ס קרא דלא יקום וגו', ולכך מפרש הרשב"ם, כלומר דקרא זה הוא להסניר דאין תועלת נעדותו ולכך חייב משום לא תלך רכיל, אבל אם יש תועלת כגון נהנ"ל אין כאן איסור, אלא מזה לאפרושי מאיסורה אי"כ.

א"ל דקשה לי, אם האיסור משום לא תלך רכיל הוא, למה אמרו דוקא הרוחה דבר ערוה נחנירו ומעיד בו יחידי אפילו אינו מעיד נפני נז"ד, אלא שמשפר נפני שנים מחוץ לנ"ד, שזה ענר ענינה גס כן עונר על לא תלך רכיל, דהא האי קרא לאו נז"ד משמע. ונע"כ נריך לומר, דרנחא קמ"ל, דאע"ג דמעיד נז"ד, וסד"א דאין נזה משום לא תלך רכיל, דכוונתו נעדותו נכדי לפוסלו לעדות, ושחא ינא קול נז"ד וינוחו אחרים נ"כ ועידו, קמ"ל דהואיל שמעיד על דבר איסור שנעשה נענר, והוא נענמו לומר שהוא היחידי שראה אותו, לכך לוקה.

אולם רחיתי נהיראים סימן רי"ה [רל"ז] שכתב דהללו דלא יקום עד אחד נאיש, אינו אזהרה לבית דין שלא יפסקו על פי עדותו של עד אחד, אלא הלאו הוא על המעיד: כדאמרינן נערני פסחים טוניי חטא חינוך מינע, משום לאו דלא יקום עד אחד נאיש, וההוא מלקות דרננן הואי משום דמלקות איתיקיש לדיני נפשות נגזירה שויה דרשע רשע סנהדרין ל"ג, ואינן טהגין אלא נזמן סנהדרין טהגת, דדוקא שאין בו הפרשח איסור וענינה, אבל ענר אדם ענינה ויש בו מכשול לאחרים כגון פסולי עדות והקדשות וזוהי שנאסרו לנעליהן או אסורי מאכלות שחניריו נכשלים נהן, או חטא אדם וגרם להיות נחמד על השנועה ואיסורי תורה ותלות, מזה לאדם להגיד ולפרסם, והשומע ישמע והחלל יחלל, ואינו נלאו דלא יקום עד אחד נאיש, כדאשכחן נקדושין נפרק האומר (ס"ו), נההוא סמיא שהעיד שליח זניחה אשתו ואי"ל שחואל אי מוכימן לך כני תרי זיל אפקה, ולא חנינו שנער בו מר שחואל על מה שהעיד ניחידי, ומנינו נניטין פרק הנחיקין (נ"ד): ההוא דחתיא קמ"י דרי אחי ספר תורה שכתנתי לפלוני, אזכרות שבו לא כתנתי לשמן וכי' ולא הלקוהו ולא נערו בו, ונכתובות נהכותנ (פ"ה), שאמרה נת רב תסדא לרנא, ידענא דההיא איתיחא חסידא אשנועתא וכי' ואם יודע הפרשח איסור כגון זנוח או חנוסה שאסורה ננעלה, ויודע נפ"י — נפירוש — שהנעל לא יאמין ולא יחאז לדברי אחרים, שאינו נכשל נדבר כי אם הנעל, אחרי שידוע נעדותו לא יועיל להפרשח איסור, שם ניש הוא דנוסיק עלה ולא יותר, וקם לי' נלאו דלא יקום עד אחד נאיש וקם לי' נמי נלאו כמו שפירשתי לנעלה. עכ"ל, הנאחתי כל הענין כי הרבה יש ללמוד ונווט כדלהלן.

שיטת היראים ברין המעיד יחידי על חברו.

המתבאר ונדברי היראים הוא, שהנועיד יחידי נפני נז"ד שראה דבר ענינה נחנירו, עונר על לאו דלא יקום, ולא על לאו דלא תלך רכיל, ומסתבר טעמי' דלאו דלא תלך רכיל אינו אלא כשכוונתו לזלזל נחנירו נפני אחרים, אבל זה שנא לנ"ד, הלא אם אין מהראוי שהדבר יתפרסם, הנ"ד יאמרו לו שלא יפרסם הדבר וינערו בו, ומחילא אין זה נכלל לא תלך רכיל, כמו שפירש"י עה"ת נפרשת קדושים, שרכיל פרושו הולכי ננתי רעיהם לרנל מה יראו רע או מה ישמעו רע, "לספר נאוק", ולא הזכיר שם לספר או להעיד נז"ד, וראה דנז"ן שם: וזה טעם נעמד, כי הוא הולך נרנים ע"ש. ואין זה ענין כלל למי שנא לנ"ד להעיד, וזה שמעיד יחידי נז"ד עונר על לא יקום עד אחד וגו'.

ודברי היראים נרורים, ויש בו כמה דינים: (א) המעיד נז"ד שראה דבר ערוה נחנירו, כלומר, שכנר נעשה וענר,

ומה שאמר (א) טוביה הוא זנינו מינור לפי שכבר הקיד אבל אם אשת שמעון פרצה ואם ילך שמעון תנאף אשתו והנאף ירא ללכת שמה כששמעון בביתו יניח ראובן לשמעון אל תלוי לפני כן וכך ואם ילך להכניע הקיד ויאמר אם ילך סלתי אשתו מונה תתתו להרהיקם מן העבירה ויניח (ב) ואמר אין קר בי אם אני ואין שום יודע כי אם אני סלתי קדים אפילו הבירו ואמר איני יודע לא ילקח (ב) זנינו כי יאמר הבירו כובש ערותו.

תתתתרצת. כהן אחר בא אצל הביורו אמר לו הכהן תרבר לי בבת סלתי שיתן אותה לי לאשה חלך זה אצל הכהן אמר לו אותו כהן בא אצלי דבר לי לרבר באתה אשה להנשא לו ואני יודע שאותה אשה אסורה לו שערב בעל אותה או נוי ואין לי קר אחר אם אני אומר לו לא תקחנה יאמר לי הגר נא לי למה ואם לא אניד לו ישאנה האם אומר לו יבייש אותה ויניח לכל וישאנו אותי אמר לו אמור לאחר הצנע שבקרובי והוא שמה [א] יאמר לו וימנע ממנה ואתה תאמר לו שאיך רוצה לחיות שליח בדבר כי רע בעיניך.

תתתתרצט. [א] ועשית הישר והמוט בעיני ה' (דברים ו יא). המוט מה שנראה בעיני הכל מוט. והישר (א) זהו לפני משורת הדין ד"א הישר שאין יודע לכל אלה להכמים אחר שאל להכמים סלתי מבקש ממני שאכניסנו בביתי אמר לו יש לך חרדים שאיך צריך להם אמר בן ואם הוא איתו הנון כבר אמר בן פירא (ב) לא את הכל תביא בביתך ואם הוא (ב) עוסק בתורה כל היום ואינו רע עין והוא כך הנון שלא יניח מה שיעשה בבית חרי מוט תעשה שתקבלהו ופיון שבקבורו לא תרכה קצים ולא שום דבר אל תקבל ממנו שכירות הוא נחנה ואיך חפר (ג) למה תקח ממנו שכירות שיודו בבית.

מ ש נ ת א ב ר ה ם

סימן תתתתרצ"ח

[א] יאמר לו וכו'. אין הכוונה שהלנו שנקרובו יאמר להכהן שאלה זו אסורה לו משום שנעלה לפסול לה, דהא אסור לו להלנו לומר דבר שאינו יודע נעלמו אלה מה שמע מפיו עד אחד, אלא הכוונה, שהלנו ידבר עם הכהן ויאמר לו שהוא שמע כן מפיו עד אחד ואע"פ שאינו נאמן אצל לישראל אע"פ דלקבולי לא מצע, מיחש לי מצע, נדה ס"א, ואפשר שהכהן ישמע לעצת הלנוע.

סימן תתתתרצ"ט

[א] ועשית הישר וכו'. ראה מה שכתבתי בחלק זה נדף ע"ז וגם נדף קמו, דשיטת רש"י צמ"ז פ"ג היא דנדרך טונים הוא לפני משורת הדין, אולם החו"ס צנ"ק קי פירשו דשני עינים הם, דלמען חלך נדרך טונים הוא למעלה מלפנים משורת הדין, ויש עוד מדה גדולה מזו והיא ואורחות לדיקים תשמור, וכן נראה דעת רבינו שכתב כאן שהמדה הראשונה לטובה הוא והישר שהיא מדת לפני משורת הדין, מכלל דהטוב היא מדה למעלה הימנה.

אזהרה בענין הכנסת לביתו דייד וד תמיד.

[ב] רבינו מתנה ג' תנאים נדבר הכנסת אדם זר לביתו נחור דייר תמיד: א) שיהי הדייר עוסק כל היום בתורה. ב) שלא יהי צעל עין רע. ג) שלא יניח מהמתהווה צניח משום שנהכנסת זר לביתו, יש חשש שהזר יתקרב לבני ביתו וינאלו לידו ענינה, ואם הזר עוסק תמיד בתורה אין חשש כי אורייתא מגני ומללי, ויש שהזר הוא צעל עין רע ויש לחוש לעין הרע, ויש שאינו צעל עין רע אלא מטבעו הוא פטפטן, וידבר עם אחרים כמה טובה מלריה צניחו של פלוני ולקללה תחשנ לו. וכבר היה לעולמים שהכניסו קרובים לביתם ולגרה היתה, לכן מהראוי לדקוק היטב מראש, וכבר אמר החכם, הי ילני משכן רע, שעיטו רוחמי ולנו חושב כי אם יראה טובה יעלימנה, ואם יראה רעה יגלנה, ואיזה חולי יותר רע — השכן רע (מנחם הפנינים, סימן כ"ג).

ו אמרו: השמר מלהרצות הניקור — כלומר לנקר את אוהבך — כי היא סנת ההרחקה, כי הגשם יקולו בהתמתו ויתפללו עליו כאשר יעזר (שם ל"ט).

הפר הוא משל כ"ג, ולכך נאמן דמתוך שנאמן להפסיד ממוט של הפר ולהניח אחר נאמן נמי על הפיגול אצל נעלמח אפסר דאינו נאמן, ויש להאריך ואכ"מ.]

ומה שהקשו על הסמ"ג שכתב כדברי היראים, וכן היראים שלוקה, דהא כתב דהיה דטובי חטא, הלקויה רק מכות מרדות, משום דלא לא היו סנהדרין, משמע דנאמן הסנהדרין הי' מלקין אותו מלקות ארבעים, והא זה היו לאלו שאין זו מעשה, ונדחקו לומר, דה נכלל באלו דמוליא שם רע, דכתיב צי ויסרו אותו. ע"ש בתועפות רלב. והוא אללי דבר רחוק לומר כן, דמה ענין זה למוליא שם רע ולפענ"ד נראה, דהכוונה דעל לא יקום עד אחד בנאש, מלקין, משום דזה היו כמו עד שקר, ואזהרתה מלא תענה נרעך וגר כדליתא נגמ', והיינו דוקא נמעיד צנ"ד, אצל לא חלך רכיל, היינו כשאינו מעיד צנ"ד, נאמת אין כאן מלקות.

סוף דבר, שנהיראים מנאלר כמעט כמו שפסק הנוצ"י, הגם שהוא ז"ל לא ראה את דברי היראים, כי טרם יאל לאור צימיו.

ומה שכתב רבינו, "אם האז רואה שעתז דרכיו אל יניד" הגם לפני הכ"ל הי' לריך נכל אופן להניד להנצל של הנואפת כדי להפרישו מאשתו, נודלי מיירי שהנדר הוא ספק גדול אם יאמין לו הנצל, לכן מוטב להניח את הספק כדי להליל את נט מן השמר, אצל כשיודע נודלי שהנצל יאמין לו, אפשר לריך להניד לו נכל אופן.

ומה שכתב: "ומה שאמר טובי חטא חינוך מינוג לפי שכבר העיד" נודלי כוונתו, שהעיד על דבר שהתהווה כבר, ואין איסורו נמשך, אצל נדבר שאיסורו נמשך חייב להניד ככ"ל.

ובתשב"ץ ח"ג סימן כ"ה, נאחד שנצטע צניח הכנסת צס"ת, שמעולם לא אמר דברים רעים כנגד הזקן, וקם שמעון ואמר שנפניו אמר דברים רעים כנגד הזקן, וכתב התשב"ץ דמן הדין ראוי שמעון להלקותו, משום דעד אחד הוא, כטובי חטא וכו', אלא שיש ללמד עליו זכות שלא להלקותו משום שלא נא צניח דין להעיד, הנה הוא אמת, עכ"ל. משמע מפורש כהנ"ל דדין זה אינו אלא כשנא להעיד צנ"ד דוקא.

[ב] **ואמר** אין וכו'. הלשון מטושטש, ולדעתי לריך להיות: ואם אמר, אין עד כי אם אני ופלוני, אפילו הנירו אומר איני יודע לא ילקה, כי יאמר הנירו כובש עדותו.

צ"ו. (ב) ירא ל"ב ובסתמדין קי ב"י. (ג) בחסן משפט סי' שס"ג סי' כוב תרפ"א ואין טיפין צ"ו אע"פ שזה מנהג וזה לא חסר והראב"ד מוכח ברמ"ב סי' דב"ק ססק דבופין.

תתתתתצ"ו. (א) סתמים קריג ב"י. (ב) שיבאו ולישאו רש"י נקטו. תתתתתצ"ז (א) בבא ספיקא פ"ג א' רש"י דיה בדרך טובים: לפני משורת הדין וכ"כ הסמ"ג בח"מ סי' ק"ג סק"ג ויעוין ספרי דתן סיסקא ע"ט: הישר בעיני שמים הטוב בעיני אדם ויעוין סיסקא

תתתתש. כתיב (קחלת ז ה) טוב אחרית דבר מראשיתו החושב מראשית אם יקשה מה יהיה באחרית יש אדם [א] שלוקח אשה בעקבר עושר גדול והיה יכול לקחת מבנות טובים ויכול להתפרנס אם אחי האשה רשעים יהיו בניו דומים להם נמצא שהוא גרם ועוד מה שהיה בכסף שקיבל יספיד לאחר חימיה כשיהיו לו בנים גדולים או לא יוכל לתת אותם לקרוביו ולהתחתן כטובים ואם יתחתן בהם צריך להרכות בכסף וזהו ויותר כסלים ועל זה נאמר (משלי ב פא) נהלה מבולת בראשונה ואחריתם לא תבורך תאמר (שופטים ה כב) תברך מצויים יעל אשת חבר חקיני [ב] מצויים באחל תברך תבורך יתר שם (א).

תתתתשא. אחר מבני טובים לקח לורעו ממשפחה אחת נרועה כשנתנו לו ממון ולקח לעצמו אשה אחרת ממשפחה נרועה ממשפחתו עקור ממון (א) ונקשה יותר עני שחפסיד מהרה מה שנתנו לו וגם חפסיד שלו וגם מורעו מתו לו (ב) כשכלנו בית דוד נתחתנו לבית אחאב נגזר בלייה על בית דוד ונשלקחו [א] זרע שות מורע קין נשים נגזר בלייה על כל הקולם חרץ מנה חרעו ונשי בניו (ג) ועוד ובניו. שאין חקב"ה רצה שיתחתנו חרעים במוכים השיחנה מהם וכל שנהנה מהם כספדיים יותר וכתיב (תהלים קכח ג) כי לא ינח שכפ הרשע על גודל חדיקים למען לא ישלחו חדיקים בעהלתה ויהיה וכת' (דח"כ ב לו) בהתחברך עם אחיזהו פריך ח' את מקשיך.

תתתתשב. האיש שמצוה לבנו ליכה אשה במקום שאין לבו הפך באותו מקום לפי שאין לוטרין תורה ואין עוסקין במצות חבין יודע שלא יתנו לו האשה להביאה במקום אחר ועוד היא תקשה כמעשה משפחתה כיון שכתוב (ויקרא יט ג) איש אביו ואביו תיראו ואת שכתתי תשמורו (א) במילי רשמיא [א] לא ישמע להם עיכב יעקב שנים רבות מלקחת אשה אם תאמר עדיין לא נולדו רחל ולא רמי אם לא היו רחל ולא רמי לא היה לוקח אשה אחרת אלא אמר אם אקח מבנות כנען חן רעות והיה לו ללכת לארם נהרים לראות אלא אמר איך אעזוב [ב] כיבוד אב ואם ואלך חרי בשאך לאב ואם מי שיעשה צרכיהם אפילו לקחת אשה יש לו ללכת אחריה לארץ מרחקים מוטב לעבוד את אביו ואמו ועוד איזו תורה שחורה כשארם לוקח אשה ולמד אכל יעקב (ב) שלא ראה קרי ער ראובן ולא היה מהרהר ונקי היה אמר מוטב שאלמד ואעסוק בתורה ואחר כך אקח אשה פן יבטלני נידול בנים כמו שהיה מתבטל מפני שהיה רועה אכל מפני עשו חוצרך לברוא. במקום חיוק ופכנת נפש לא יתכן לומר אחיה בכאן ואכבד אבי ואמי [ג] שאם יחרג חרי לא יעברם ועוד יהיו צעורים ועוד יעקב לא אמר אברה מפני עשו אלא רבקה אמרה (בראשית כו מג) שמע בקלי קום לך פדנה ארם כי קשה היה לו לילך בשביל כיבוד אב ואם ואמרה אם יחרג אותך מי יכבדני וכתיב (שם שם מה) למה אשכל נפ שניכם יום אחר נפ לרבות נפ אותי ואביך מן הצער אעפ"כ לא רצה לילך ער שאכיו ואמו [ד] צו לו (ג) הלך ולמד לפני עבר אמר אם ימות עבר תמות עמו חכמה כיון שאינו מהרהר באשה אלמד ולמד לפני ער שבא עשו וברח מלפני עבר.

תתתתשג. כתיב (בראשית כח ו) וישלחם מעל יצחק בנו בעורנו חי קדמה אל ארץ קרם שאם ישארו בארץ כנען יתחתנו בארץ כנען (א) ויפיעומו לגרש את יצחק לכך אל יודר אדם טוב בעיר שיש בה פסולים שאמורין לכא כקחל שמת יהיה הפסול עשיר החבוש עני או הוא או זרעו ויתחתן בורע חספולים.

תתתתשד. כתיב (רות ד ו) לא אוכל לגאול לי פן אשחית את נהלתי אלא כך [א] חתנו הנבראים (א) שכל מי שיקח ארמאית או פסלה שיפסיד שדהו ונהלתו כמו שאמרו (ב) בעזרא בפרשת נשים נבריות (נחמיה יג י) וארעה כי מנות הלויים לא נתנה וברחו איש.

משנת אברהם

סימן תתתת"ש

- [א] שלוקח אשה וכו'. כלומר, אשתיה רשעים והוא לוקחה בשביל ממון.
- [ב] מנשים צלהל וכו'. כנראה שדורש מן ננשים — ווני עס. כלומר, תנרך יעל הלדיקת מן עס — מלשר אחרות צלשר הן עס.

סימן תתתתש"א

- [א] זרע שח וכו'. ראה לעיל סימן תתתתש"ט, ונה.

סימן תתתתש"ב

בכר המצות אמור לשמוע לתוריו לעבור.

- [א] לא ישוע וכו'. כלומר לא דוקא צחילול שנת אלה בכל המלות לא ישמע להוריו לעבור, כונו שפירש"י עה"ת נריש קדושים, אני הדי כלכם חיינים בכבודי, וכן צלשר מלות. ע"ש. וראה תוסי ימות ה', ד"ה, כלכס, דמסקי דמהכל ילפינן התס, ע"ש. והנס דתקשי, אפשר שלא אחרה תורה לשנווע להוריו דוקא כשהבורים מלוים אותו לחלל את השנת, דתמירה, כדליתא עס צינמות, אלה דכנר תירלו דלזה לא איזטרין קרל

דלני ד', דמסמיכות יענו, כעין דרשיקן סמיכות של מלחכת המתקן לשנת, ונע"כ דקחל אתי לשלר מלות. [ב] כיבוד אז וכו'. כדליתא נמדרי' וישלח שהתירל יעקב מעשו שמת מוכה כיבוד אז ולס הוא צל עלי. ע"ש. [ג] שאם יחרג וכו'. וקשה למה ל"י לרנינו לסנרל ז', הלא חין לך מלות עשה אלינה נחית מפני סכנת נפשות. ולפשר דכוונתו דלפילו חס לל הי' יעקב חנינו מקיל לענמו מזה הטעם, משום דחיי נהס רק לישראל לאמרה, חנל משום הסנרות שרנינו מניח צלל, הי' יעקב חנינו מקיל לענמו לנרות ולנצל כיבוד חויא. [ד] צו לו וכו'. וכן מפורש בתורה: וישמע יעקב אל חניו ואל אחיו וילך פדנה ארם, ועל זה דרשו נמד': ושומע לענה חכס, זה יעקב וישמע יעקב ונ', הרי שלא הלך חלל לקיים חניו של חניו ולמו.

סימן תתתתש"ד

קצצה שהתינוק נאמן להעיד עלי'.

- [א] דתנו הנביאים וכו'. ראה כתובות כ"ט, קלנה שהתינוק חלמן להעיד עליה, ולפי דברי רבינו דנר זה מתקנת

תתתתשג. (א) חסרון ותיכר יש כאן. תתתתשא. (א) קדושים צ"ה א' כל הנשא אשה לשם ממון כ"י. (ב) תוספתא משה פ"ב ילקוט מלכים רמז רכ"ב. (ג) נהי ס"א א'. הליים זה ע"ג שפלט מדוד המלך ויערייש תודיה זה ע"ג. תתתתשד. (א) ירושלמי סוף פ"ב דכתובות מדרש וות פירשה ד'. ופ"ש התנו הנביאים לא נזכר שם ואולי כוונתו על עזרא ונחמיה שסבירא בסמוך. (ב) הפסוק הזה הוא בנחמיה אבל נכרא עזרא כמ"ש

תתתתש. (א) חסרון ותיכר יש כאן. תתתתשא. (א) קדושים צ"ה א' כל הנשא אשה לשם ממון כ"י. (ב) תוספתא משה פ"ב ילקוט מלכים רמז רכ"ב. (ג) נהי ס"א א'. הליים זה ע"ג שפלט מדוד המלך ויערייש תודיה זה ע"ג. תתתתשד. (א) ירושמי ד' ב'. (ב) שם ע"ז א'. (ג) בגללה י"ז א'.

תתתתש. כת"ב (מ"א פ נו) כי התקנית ככל אשר התקנה אבי חרי כל מי שמתענה על צרת הכירו צריך בנו לנסול לו טובות כנגדו ראובן עשה [א] כמה תקניות על שמעון שיחיה הפ"ח מזמן לו אשה טובה לבסוף רצו לתת לשמעון אשה טובה תשמעו לראובן והנה ראובן צעור בדבר והלך ושאל להכם מלנית רוצים לתת לי והנה ראובן צעור ואני רוצה בה בעבור המשפחה לקחת אותה אמר החכם מאחר שראובן התקנה בעבור שיודען לך אשה טובה אל תהי כפוי טובה כנגדו אם לא ירצה ראובן תמייחחו גם תרכה עליו ויעים שיתן לך רשות ובלא רשותו אל תקשה אמר שמעון להכם זאת האשה תובעת אותי היא כמשפחה טובה ולי יש כדשת לתבוע ואם אתבע שמא לא יתנו לי אמר החכם כיון שאתה יודע שראובן ירא שמים ואוהב אותך בכל לבו לא על הנם ראובן אינו חסך שלה החכם אחר ראובן אמר לו החכם שמעתי עליך שאינך חסך ששמעון יקח אותה אשה חשיב ראובן להכם נלוי וידוע לפני הקב"ח שאיני מכונן אלא לשם שמים כי אני אוהב שמעון והאמת כי אם יהיו לו בנים ממנה הייתי מתחתן בו כי היא כמשפחה טובה הייתי שמח אלא הרבה דברים שמוק לו ממנה שאינו לתקנתו והניד להכם אותם דברים ועוד אמר ראובן הלא אתה יודע [ב] כי שנאתי לאותה אשה ולא קשתה לי מעולם רקח ואני אוהב כל אבותיה אלא יודע אני כי לא יתיה לו הצלחה ופובה עמה על בן קשה לי ועוד כיון שחזא עושה בעבור בנים היא תקשה רקח לילדים ויבא להם לרקח ובתיב (רות ד ו) לא אוכל לגאול לי פן אשחית את נחלתי.

תתתתש. [א] למה זכו עמך ומואב שרוד יצא ממואב וכני שלמה מעמון כי כתיב (קהלת ז ח) טוב אהרית דבר מראשיתו כשחזא מראשיתו טוב כי אמרה (בראשית יט לב) ונחיה מאכינו ורע על משיח ררשוהו ככרא' רבה (א) כי היו מקובלים מלפני אביהם שקיבל מאברהם אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף ויקרימו ד' מלכות כמו שראו ד' מלכים עם המשה מלכים עשו מלחמה אמרו הנה כבר נתקיימו שר' מלכים משלו בעולם אחר כך נתקיים שמונו מקובלים אנהנו מאכינו שקיבל מאברהם שאין משיח בא עד שיהפכו המשה כרפים כדאיתא בפרק חלק (ב) והנה המשה כרפים נחפנו פרומ ועמורה ארסה צעור (ג) ואין משיח בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף כיון שאנו שואין שאיש אין בארץ לבא עלינו שכלו הנשמות שבגוף לכך ונחיה מאכינו ורע ונחיה"ה מאכתי"ו ור"ע בנביאריא ז"ה מלך המשיח"ה. ונחיה מאכינו לפי שנכתובנו לשם שמים שהרי תאוה לא היה להם מאכיהם שהיה זקן לכך נודמן בועז שהיה זקן לרות ורות לא חסדה מכון לתאוה שנאמר (רות ג י) בלתי לבת אחרי הכהורים אלא בשביל נקמי שילדי בן נקמי הוא בא בועז אליה אלא לילה אחת כמו לוס לבטתיו לכך יצא דוד ושלמה ומשיח ושאר צדיקים סוף.

תתתתש. בהודך חזקן נתנו אכונתם לקחת שתי אחיות הייתה אחת כעורה אחת יפה אמר הכהור אקה היפה ולא ינביר יצרי על האהרת וחזקן אמר אקה אני היפה כי אין לבי לתשמיש כל כך זבל שכן אם אקה הכעורה לא אוזק כמו להכם אמר החכם לבחור אם היתה אשתך יפה בחמה תצפה בנשים היתה הייתה מהרהר אהריות אבל כדוד

משנת אברהם

אתה יודע כי לא שנאתי לאותה אשה ולא עשתה לי מעולם רעה וכו' — כלומר ראובן התנצל עלמו שלא מחמת שנאה להאשה אין הוא מסכים להשידוך — אלא יודע אני כי לא יהי לו הצלחה ועונה עמה, כלומר, ראה ראובן נרות קדשו ונה שראה, ועל כגון זה מותר לו לסמוך על רוח הקודש להגיל את אוהבו מרעה, הנס שעל ידי כן יגיע רעה להאשה. ואולי אין זה כלל רעה להאשה כי אם השידוך אינו הגון להנצל ממילא אינו הגון גם להאשה.

נבאים תימות שמואל, כי רות נכתב על ידי שמואל, צ"ג י"ד. זה פירוש של הכתוב פן אשחית את נחלתי עם ישא את רות העמונית, ומה שכתב נעל ממיק: ואולי כוונתו על עזרא ונחמיה, ראוי לחקיקה, ואיך יעשה עלמו לאינו יודע שרות נכתב על ידי שמואל, והוא תחלמן נכל כוחו לתלות רות נעזרא, ולהדמית.

סימן תתתש"ח

תענית על הצלחה

בנות ל'ומ, בן נח מותר בבתו.

[א] למה זכו וכו', תוכן דברי רבינו הוא שכוונתן לשם שמים הייתה, כדאיתא בסור כ"ג, הן שנתכוונו לשם מצוה ולדיקים ילכו נה, ע"ש, והגם דקשה להנין הלא לא עדיף מהטועה בדבר מצוה ולא עשה מצוה, כי לאחיות לא הי כל העולם תרב, וז"ל משום דנאמת נכרי מותר נחתו אלא שכנר פירשו האומות מהערויות, כמו שכתבו בתוס' שם, ולכך אין הענינה נעלמה חמורה, ומכיון שלא הייתה כוונתן אלא למצוה, זכו לקבל שכר שילאו מהן שתי פרידות טובות, כנניק ל"א.

[א] כמה תעניות וכו', לא מנינו תענית יחיד על הצלחת תצרו כעין זה שכתב כלן שראובן התענה על הצלחת שמעון, ואפילו על הצלחת עלמו לא מנינו תענית, אלא היחיד מתענה על נרתו, כגון שהי לו תולה או תועה נמדנר או אסור ננית אסורים, ומנ"ס הלכי תענית (או על המקשה לילד — ספרי נהעלותך) והטעם הפשוט דהתענית הוא מדרכי התשובה והכנעה שהיחיד תייב לחפש נדרכיו נשעת נרה, אבל מה ענין תענית על הצלחה.

ואפשר דזה המתענה נותרת תשובה לעלמו ועל ידי תשובתו יתעורר גם אוהבו הקרוב לו לתשובה, וכשיסוב נחשונה שלימה יתהפך מלוי לטובה.

[ב] כי שנאתי וכו', האומר משולל הננה, אם האשה לא עשתה לו לראובן אום רעה מתימה איך מותר לו לראובן לשטוף אותה על לא דנה, ולדעתו צריך להגיה: והלא

והרמב"ן עה"ת כתב: והנה היו לנועות ולא רצו לאונר לאניהם שיסא אותן כי בן נח מותר נחתו או שהי הדבר מכוער מאד נעיני הדורות ההם ולא נעשה כן מעולם, וכן רנותיו נאוגדות מניסם את לוט מאד, והוא כדברי התוס' הר"ל.

ועליוק חר ששי צד 114: תנו רבנן קודם שתמול אדום הרשעה בן יודי קרעה מלכות המסוב כר, (ג) ע"ז ח' א,

סוגרין צ"ג ב' ו' לא איקרי ספריה על שמת. תתתתש. (א) מרשה ר"א. (ב) לא מצאתי שם ויקריש קיס א' ויחוקאל סין גיה האולי יש איזה טעות בדברי רבינו. בבית המדרש של ח

כתיב (מ"א א ג) ריבששו נקרה יפה כשהאיש מזקן וכא על אשתו החלד חלוש אבל... אדם נכור... אשה (א) בתוך מ' יום [א] אם יבולה להתקבר משני בני אדם ולא לאחר מ' יום (ב) תם מטיפה אחת תאומים (ג) כמו ו' שיבולין מגרעין אחד.

משנת אברתם

סימן תתתש"ז

אין אשה מתעברת משני בני אדם כאחת.

[א] אם יכולה וכי, נהנדפס סימן תקי"ז ליתא ליני "חס" יכולה, אלא: אשה נחוק מ' יום יכולה להתעבר נשני בני אדם ולא לאחר מ' יום, ולאחוס נ"י יום אין זכר נדברי רבתינו, אלא שנירשלוני ימות ד-ב עד שלא נסרה הזרע אשה מעוברת משני בני אדם כאחת, כנסרה הזרע אין אשה מעוברת משני בני אדם כאחת, ומפרשי הירושלמי שם מפרשים דהומן של סריית הזרע ג' ימים, וא"כ חס השני נא עליה לאחר ג' ימים מניחת הראשון אין הזרע של השני פועלת על הוולד כלום. ונ"ל או דט"ס יש כאן ונריך להיות ג' ימים נמקום מ' יום, או דסונר רנינו הואיל דומן יצרת הולד הוא מ' יום, ועד שלא עמרה כל היצירה פועלת גם הזרע של השני.

וכן הוא נפרדם הגדול לרש"י ז"ל סוף סימן רפ"א, לעולם אין האשה מתעברת משני בני אדם כאחת, פליגא על רננן דאגדתין דאמרינן וילא איש הניינים מווערכת הפלישתיים ונמאה ערלות פלישתיים שהועירו נה מלה ערלות פלישתיים, אמר ר' מטיח לא קשיא עד שלא נסרה הזרע האשה נותעברת נשני בני אדם כאחת משנסרה הזרע אין האשה מתעברת משני בני אדם כאחת עכ"ל.

ואמ"ש דהנינ, "חס" יכולה שנדברי רנינו מתכוון לומר שיש נזה פלוגתא, דנכל אופן נראה שיש נהסימן מסרון מליס, ואולי ה"י כתוב חס יכולה להתעבר משני בני אדם תלוי נפלוגתא הננלי והירושלמי, דלפי הירושלמי הנ"ל ונואר דיש מליאות שתעעבר משני בני אדם, אולם נננלי נדה כ"ז, ונעשה ונשחקה הולד אחד אחר חנרו ג' חדשים והרי הם יושנים לפנינו נניית המדרש ומאן נינהו יהודה וזקיה בני חייא, והא אמר מר אין אשה מתעברת ונחזרת ומתעברת אמר אב"י טיפה אחת היתה ונתחלקה לשתיים, א"י נמרה נורתו נחלת ז' ואחד נלסוף ט', משמע דאפילו מאדם אחד אין אשה יכולה להתעבר כשהיא מעוברת וראה נחוס' נדה נ"ה, מעוברת שחא תעשה עונרה סנדל.

ודנהה הפיר' הפשוט נש"ס הנ"ל טיפה אחת היתה ונתחלקה לשתיים וכי, הוא דתאומים דנני רני חייא נגורו ונטיפה אחת שנתחלקה, משמע דיש תאומים משתי טיפות וכן הוא נמדרש שהנאל נרש"י תולדות: יעקב נולד מטיפה ראשונה ועשו מן השנייה, וכן מטין דברי רנינו כאן מטיפה אחת תאומים כמו ו' שנלין.

ודאיתי נספר ערוך ננר נדה דף לז: (של הספר) שהניא נשם לקוטי הפרדם לרש"י, דאם הזריעו שניהם כאחת יולד תאומים זכר ונקנה, ונזמן שהזרע מתחלק לשנים יולדת שני זכרים או שתי נקנות, ואין הספר לקוטי הפרדם ת"י לעיין נו כעת.

בכור לנחלה תלוי ביצירה או בלידה.

ודגרי"א ז"ל נספר סערת אליהו כתב נפרשת כי תלא כי שהיינה לאיש שתי נשים אחת אהונה ואחת שטאה וילדו לו ננים אהונה והשטאה וה"י נן הנכור לשטאה תגו דלפי סדר הכתוב וילדו לו ננים אהונה והשטאה איך יהי

הנכור לשטאה, וה"י נריך לכתוב וילדו לו ננים השטאה ואהונה, וחידש הוא ז"ל כגון שכן השטאה הוא נכור ליצירה אלא שטולד לטי חדשים, ונן אהונה הנס שטולד לאחר נן השטאה טולד לו', ולכן כתנה התורה להודיענו שדין נכור לענין נחלה תלוי ניצירה ולא נלידה, כמו שמדוקדק לשון הקרא כי הוא ראשית אונט, כלומר ליצירה. והקשו על סנרא זו מהרש"י הנ"ל שיעקב ה"י הראשון ליצירה ורלה להיות גם ראשון ללידה, ואם כדברי הגר"א הלא הנכנס ראשון יולא אחרון, והוא הנכור ליצירה, א"כ למה רלה יעקב להיות ראשון ללידה, הלא חס יולא ראשון, לא יהי נכור, כי יתנרר שנכנס אחרון, אצל נכל אופן מתנאר דתאומים לרוב משתי טיפות נולדים. ורלה ננונ"י מהד"ת סימן פ"א שה"י רי"פ ז"ל נעל מסורת הש"ס כתב שראה נספר אחד, (ונעל כלי חמדה נפרשת תלא כתב שהוא נספר יערות דנש להגאון נעל התומים, דרוש ט"ו), שא"י אפשר לתאומים להתעבר מניאה אחת, והטעמי דוחה אותו דהלא מש"ס הנ"ל ונתנאר דאם מתעברת נזו אחר זו, א"א שיהיו שניהם נני קיימא ואחד נע"כ יתהווה סנדל, וכנראה גם הטעמי שם מודה שמניאה אחת יש נוליות משתי טיפות שיתהווה תאומים, ע"ש.

דעת הרופאים על דבר תאומים.

ולפ"י דעת הרופאים, יש שני תאומים, א"י הנקרא תאומים של זהות, כלומר, שניהם דומים נזורחם נהתלמה נמורה ואין להכיר ולהנדיל נין לורת האחד לחנירו. נ תאומים שלא של זהות, כלומר, שאחד אינו דומה נזורתו לחנירו. תאומים א"י מתהווה לאחר שהזרע של הזכר ענר והסדיק את הנייה שהנקינה הטילה, ומזה נולדו דומים ממש זה לזה. תאומים נ"י מתהווה לאחר שהאשה הטילה שתי נינים. גם הרופאים אומרים שזרע של הזכר אין לתלק כלל נין טיפה אחת לשתי טיפות, כי נכל טיפה ישנם מיליונים של נרעיני זרע, וכל נרעיני זרעיני ראו לינור וולד.

ולדבריהם מתנאר התילוק של תאומים, חסר י', הכתוב נייעקב ועשו, ותאומים, מלא, הכתוב נחמר, כי נייעקב ועשו לא ה"י תאומים מלא, כלומר, תאומים של זהות נמור, כי יעקב לא ה"י כלו כאדרת שער כעשו, והיו ניכרים מ"י הוא הראשון ומ"י הוא השני, אצל נחמר, שניהם היו דומים ממש נזורתם זה לזה.

ומסתבר הדנר שנתאומים נוסגו א"י, היצירה היא כאחת וא"י אפשר שתיי נזה אחר זה, כי נאותו רגע שהזרע של הזכר נוקע את הנייה שהטילה הנקינה שניהם כאחד נולדים והנמר של הוולד אינו נדוקא שיהי כאחת ולפעמים אחד ננמר לו', והשני לטי, אצל נתאומים מסוג הנ"י, יש אפשרות שנייה אחת של הנקינה קולטת הגרעיני של הזכר — "ספירים" נאגלית — נראשונה, והשנייה מעט אחר כך, אלא שא"י אפשר לעמוד על הדנר ולדעת אחר הלידה, מ"י מהתאומים ה"י ראשון ליצירה.

ומערתה יש ליישנ את דברי הגר"א ז"ל, דנאחת נכור לנחלה הוא הנכור ליצירה, ואפילו נולדו שניהם תאומים, אלא הואיל וא"י אפשר לעמוד על הדנרים ועל נזריים, אנו הולכים אחר הלידה, והראשון ללידה הוא הנכור, ולכך יעקב אינו שהי נכור ליצירה, כי הלא התאומים שלו לא ה"י תאומים נוסגו א"י אלא מסוג נ"י ונזה ינור ראשון ליצירה, אלא שידע שאם יולא אחרון לא יקנל דין נכורה, כי נני אדם אינם יודעים מ"י

(א) ירושלמי יבמות פ"ד מובא בחוסי טיפה ס"ב ב' ד"ה מאה. מתתש"ז. (ב) נדה כ"ו א'. (ג) מכלילא בא ס"ב.

תתתשת. והחכם אמר עם אשתו דברים במיטת קר שדיברה אשתו מן אנשים ימים ולא רצה לשמש קר שדבר שאר דברים (א) לשכח מלכה מחשבתה של אותם אנשים ימים וכן כשהיתה מדברת עמו מן הרעים לא רצה לשמש עמה קר שמשכה מלכה אותה המחשבה. מי שאשתו תובעתו כמה קודם שהיא תדבר עמו לשמש עמה ידבר הוא עמה תחלה על התשמיש (ב) שאם היא תתבע לא יהיו חבנים טובים.

תתתשם. (א) רבי הנינא בן דוסא נזר על אגרת בת מחלת שלא ילכו בישוב אלא בליל שבת ובליל רביעי כי אז היו תלמידי חכמים משמשים בטוהיהם כי בליל שבת היו כפתיהם (ב) החסידים הראשונים לא היו משמשים אלא בליל רביעי ואילך [א] שלא תלרנה נשותיהן בשבת הלכך היו משמשים בליל רביעי ואילך ואמרו (ג) אין פורשין לים אלא שלשה ימים קודם לשבת (ד) וכן לביכוש ברכים ואמרו (ה) (איוב ה כד) ופקדת נזך ולא תחמא כי ביום ד' ילך לדרך הרי בליל ד' ישמש מיפתו הלכך נתן ר' הנינא בן דוסא רשות בלילי שבת ובלילי רביעית ואז קת נשמים וכתוב (ישעיה נח י) החלירה והצמיחה.

תתתשוי. יש שמאמר עצמו בן העולם הזה וכן העולם הבא כגון מי שאינו יכול לשמש ולחזקק עם אשתו כמה שנים ומכרשה וכן מי שהוא עם אשתו ולא ילדה לו [א] ואינו ניתן נפ נאמר מיה העולם וכן העולם הבא ואם היא

משנת אברהם

נמחנה, ואינו יודע אחר קודם, ולא אמרין דילדו לאור היום אלא דלא ידעין מי הוא הנכור ליצירה, לא קשה, דהה נרור דכשאין יודעים מי הוא הנכור ליצירה הולכין אחר הלידה, לכך הורג הש"ס לומר נמחנה, אבל מהא דהיו מוחקין וכו' קשה.

אמ"ל לפענ"ד אי אפשר שיאמר הגר"א כ"ל, דהא הוא ז"ל בעצמו כתב באגרת אליהו, דהא דכתוב והי בן הנכור לשטלה, הכתוב מנשרך שיהי בן הנכור לשטלה. עכ"ל הרי שמתוך הקושיא נדרך אחר לגמרי. וכן כתב שם: על פני בן השטלה, אפילו יאל הפרעוף של הנכור, לא יוכל לזכר שנאמר על פני, עכ"ל. דבריו מטין דלזלינן רק נתר לידה, ואפשר דכוונת הגר"א ז"ל היא נמקום שיש ספק מי הוא הנכור ללידה, ויש ודאי על אחר שהוא הנכור ליצירה, אז מחקין אותו לנכור. כיון דעל כל פנים ודאי שהוא נכור ליצירה, אבל עד ודאית אל נכור ללידה אינו מועיל ודאית אל נכור ליצירה.

הוא הראשון ליצירה, רצה להיות גם ראשון ללידה. והמשל תשפוטת שפיה קורה תן זה שתי אנשים וכו', אין הכוונה על הטיפות של הזכר אלא על הטיפות — הנזיות — של הנקינה, ואין הכוונה לומר שגם גני הלידה הוא המשפט של שתי הנשים בשפוטת מת, דגני השפוטת אי אפשר שהנכנס ראשון יאל ראשון, אבל גני הלידה אין זה דבר שהוא כך תמיד דאלתלי היי זה כן תמיד, הלא מן הדין שהיואל ראשון אינו נכור, אלא דיש שהנזר ראשון, יואל תחילה ויש שהנזר שני יואל תחילה, ולכך עכנו יעקב לעשו, דל"כ, מה תכלית בעכנה זו, הלא אין נמזיות שיעקבנו ויקדמנו. אבל נשתי נשים דפרשת כי תאל שכן השטלה נולד לט' חדשים וכן אהונה נולד לו, ואם שניהם נולדו אפילו נרגע אחד, או שכן אהונה נולד כמה ימים מקודם, יש אפשרות שהאז יודע כי אשתו השטלה נתעברה ממת טרם שנתעברה אהונה, וזה האופן ניוותה תורה שלכן השטלה משפט הנכורה.

ואמ"ש דהה הפירוש נש"ס הנ"ל צני רני חייל, טיפה אחת היתה ונחלקה לשתיים, כלומר, הטיפה — הנזיה של הנקינה — נחלקה לשתיים, כעין שאמרנו למעלה מתאומים מסוג אי, לכן היצירה היתה צנת אחת, אלא שהגמר של צורת הילד השני היי נדרך הרגיל לט' חדשים, והראשון נגמר לו, ומה שאמרנו שטיפה אחת היתה, כלומר צינת נקינה אחת, ולא אמרו ששתי צינות היו, משום שצני ר' חייל היו דומים מתם זה לזה ותאומים מלא. אבל שתענר לאחר שכבר היא מעונרת אי אפשר.

ובכא נתר קכ"ז: היו מוחקין צנה שהוא נכור ואמר אנו על אחר נכור הוא מהו, אלא להו כותבין הראשה זה לזה. ופי' הרשעים: היו מוחקין לאו נעדים שבעידן שראו שטולד קודם לאחיו דאם כן אין האז נאמן, אלא נקול בעלמא כעין שאמרנו למעלה דהט קרי לי נוכרה. ע"ש. ומתנאר שם צנתי דנמקום חקה נמורה אין האז נאמן, ולפי דעת הגר"א הנ"ל קשה למה לא יהי נאמן נמקום העדים, הלא אין האז מחכים לעדים כלל, דהם מעידים שראונו נולד ראשון, והאז יאמר הן אחת שראונו טולד מאתו ראשון אלא אשתו של שמעון נתעברה ממנו קודם. משמע דנכור אינו מיצירה אלא מלידה, ונשלמא מהא דאמרינן שם לעיל מני, שתי נשים שילדו ני זכרים

סימן תתתש"ם

[א] **של"א** תלדנה וכו'. ראה מה שכתבתי בח"א סימן תקט"ו. דהחסידים הראשונים סברו פק"י דוחה ולא הותרה נשנת, דאי הותרה א"כ, אין השנת מתחלל כלל, וכן מטין דברי רש"י בנדה לת, שכתב: שאל תלד לרע"ג ימים דמטי נשנת וכמאל שנת, מתחלל"י שניתן ראות, לחללו"י מפני שכנת גופא. ע"ש.

סימן תתתש"י

סריס שקידש אשה אם צריכה נפ.

[א] **ואינו** עתן וכו'. ראה מה שהארכתי בח"א סימן תתש"פ ובהראתי לסימן זה, דגין אם סריס שקידש אשה צריכה גט או הוי מקח טעות והנאלתי דברי החות יאיר סימן רכ"א דדעתו נוטה שאין צריכה גט משום דהוי מקח טעות, ע"ש שהארכתי, והעליתי דלמעשה אין לסמוך אסגרא זו כלל ותלילה להחירה צלי גט.

(ז) שם שם. (ח) יבמות ס"ב ב' ויענין תורה חייב וסקירה זו אינה תשמיש, אבל הרמב"ם השמיט דין זה משום שכתב בח"א דעות פיר שאין לשמש מטונו ביום שיצא לדרך ויבוא בשריע צריח סי' ר"ט סט"ו ויעירש במ"ג.

תתתש"א (א) משיב טרם ב' ב' שלא תלול ולתערי כו'. (ב) דברים ש.

תתתש"ט. (א) מסתים קיב ב'. (ב) גיה ליה א'. (ג) שבת ר"ט א'.

מעכבת או הקרובים [ב] כלם חוטאים [ג] וכן אמר ישעיה לחזקיה (מ"ב כ א) כי פת אתה ולא תחיה כי פת אתה בעולם חזת ולא תחיה לעולם הבא (א) שלא לקחת אשה ואם אין לו ממון [ד] לא יכבירו על כתובה.

תתתשיא. לאתר [א] התכו אכן מקורו ונשגול בקש לקחת אשה ונתן החכם עצה שלא יתנו לו ואמר זה לחכם ונתן לו עצה לישא גיורת כי ברות שפכה מותר לישא גיורת.

משנת אברהם

[ב] כלם חוטאים וכו'. משום דעל ידם הוא ונעוכב נקיים מלות פו"ר. אולם הייט דוקא כשהמניעה היא מוונה, כגון זה שמכופף דוקא לה ולא לאחרת — דגם זה בכלל מניעה ממונה — וכן כשלא ילדה לו, אבל כשהמניעה היא מוונת, נודאי שאין היא לריכה להתגרש ממנו דהלא אפילו יקח אחרת ג"כ לא יזכה לנשים.

וכבר כתנתי נתיב, ומדברים אלו נשמע שכבר ניינו רבינו נתפשט חרם דר"ג שלא לקחת נ"י נשים ושלא לגרש נע"כ, דאל"כ, מה הפירוש ואם היא מעכבת, הלא היא יכול לגרשה נע"כ, או שיקח אחרת על אשתו.

ולא קשיא מאזנרהם אנוני שלא נשא אשה אחרת עד שאזנרה לו שרה נא נא אל שפחת, דהרבה תירוצים יש, משום שכבר הנתיבות השם נגזרות בין הניתרים שיהיו לו נשים, שחל משנ שהמניעה מוונת, שנאמת שרה אמרה לו לישא את הגר ונקן עשר שנים לשנת גו', וזה הוא מועד הקבוע לאשה ששהתה עשר שנים ולא ילדה לנעלה חייב לישא אחרת, ואפשר דלאחר זמן, אם לא היתה שרה מכניסה לו את הגר, שה"י נושא אחרת ונעלמו. ואין להקשות אי"כ מה זכות היא לשרה שאמרה אולי אצננה ממנה, נזכות שאכניס לרתי לחוד ניתי, רש"י שם, הלא בכל אופן היא אצנרהם נושא אחרת, משום דהגם דהיתה לו לאצנרהם רשות לעשות זאת, נסיון גדול היא להאשה להנליג על נערה ולעין לנעלה לישא אחרת, ונפרט שרה אמנו עוד שידלה להגר נדברים ואמרה לה אשריך שאת מידנתק בגוף קדוש, כדליתא נמדרי.

והוא כדברי הר"ם ז"ל נתאונה אה"ע סימן כ"ד, דנמקום שמתירין ע"י ק' רננים לישא אחרת, אם אין לו לשלם הכתובה, די שיתן מה שיוכל ליתן ועל השאר יתן שטר חוב. ע"ש. ולא כמו שהשיג עליו נספר אחד שלא כדת.

סימן תתתשי"א-ב

פצוע דכא וברות שפכה ודיניהם.

[א] התכו אנו וכו'. נשני הסימנים אשר לפנינו המדובר הוא נדון פצוע דכא וברות שפכה, והדינים הללו הם מהענינים החמורים מאלד כי לאחר כל מה שנכתב עליהם נספרותינו, ונשוי"ת של האחרונים נפרט, עדיין יש מקום גדול לנרר את הענינים ואת פרטיהם, וזאת החוקן לאדם דעת אנקש שלא אכשל ח"ו נדבר הלכה.

א) רבינו דקדק בלשונו וכתב "תתכו" ולא כתב "לוקח" ככתוב נסיון השני שלפנינו "לוקח מערוצי אנו", כי הסימן הראשון הוא המקורי שנספר חסידים הגדפס נסיון תקי"ת, וכוונתו, משום דפ"ד וכו"ש, אינם אלא או שנפגעו או נכרתו הנתיים, נפגע הגיד, נכרת הגיד, נקנז הגיד, נכרתו, נדוכו חוטי הנתיים, ונלנז שהדבר נעשה על ידי אדם, אבל אם לוקח אנו מהערוה, הייט שהגידו נצנת את האנו מתוך הגיד, כי זה נודאי עשו הרופאים משנים קדמוניות שמכניסים לנת ארוך וזק לתוך הגיד, ונבר הגיד מתרחנ על ידי הכנסת הננת, ולפעמים אין מן הגורף להגיד את האנו אלא שהננת מרסקת ומשגרת את האנו לרסיסים קטנים, והם יולאים מעלמם נהשתנת המים, ונאוסן כזה אין שום חשש, כיון שאין נעשה שום מעשה מהמעשים הפוסלים בשום אחד מהאנרים הנזכרים, אלא כשחיתכים נהגיד ופוחתים אותו להגיד את האנו אז יש חשש גדול שנעשה נזה פסול שאינו חוזר להכשרו. וכן הוא המדובר נסיון הראשון אשר לפנינו.

ובסימן השני, נראה שה"י ספק נדבר אם נלקח האנו נצנת בלנז נלי שום מעשה נהאנרים או לא, ולכך כתב רבינו דמתחלה אין לאסרו מספק לנא נקהל, אלא אם מתו לו שתי נשים, הרי זה סימן וניחוש, לכך לא ישא שלישיית ישראלית אלא גיורת שפ"ד וכו"ש מותרים נה, דקהל גרים לא אקרי קהל.

ובספרי פרשת תלז, וכן הוא גירושלמי ינמות: לא ינא פצוע דכא, אחיהו פצוע דכא, כל שנפגעו הנתיים שלו, אפילו אחת ונהם, אין לי אלא כולו מנין אף מוקלתו ת"ל וברות שפכה כל שנכרת הגיד. א"ר ישמעאל נט של ר' יוחנן נן נרוקה שמעתי נכרם ניננה שמי שאין לו אלא אחת זהו סרים חמה, מה בין פצוע דכא לברות שפכה, אלא שפצוע דכא חוזר וברות שפכה אינו חוזר. זו מהלכת הרופאים, עכ"ל והנה נדברי הספרי אלו יש לדבר הרבה, ואי"ה לקחן עוד נחזור על הדברים, אבל מה שסיים הספרי זו מהלכת הרופאים. נראה פצוע שהכוונה נזה לומר, שהלכה זו אינה מסורה רק לאחמים פכמי התורה נלנז, אלא תלויה גם נדעת הרופאים, כלומר, שנכל ענין וענין נלנז, אלא נזה את דעת הרופאים, ונודאי לר"ך דעת רופאים מומחים נמקצוע זה. וכיוצא בו מצינו נש"ס נגדה שהכמים שאלו לרופאים, ודלא כמו שראיתי נכמה ספרים שרונים לזחוק דהכוונה היא

[ג] וכן אמר וכו'. לכאורה מה השמות היא, הלא שאני חזקיה דלא נסיון איתתא כלל, אבל זה האיש המדובר לנעלה שנשא אשה ולא זכה לנשים, ואשתו אינה רואה להתגרש ממנו, ווי יימר דלאשתו גדלה עד שאונד שני עולמות. ונע"כ לר"ך לומר, דרנינו מניא ראי מחזקיה, הגם דהיתה לו התנלות טונה, דחי נרות הקודש דנפקין מניי ננין דלא מעלי, ולכל זאת אמר לו הנניא כי חת אתה ולא תחי, ונע"כ הטעם דוונות פו"ר אינה דוקא מזהו על הפועל אלא על הפעולה, וכל עוד שלא נעשית הפעולה הרי זה מנווה ועומד, וזה שאמר לו הנניא נהדי כנשי דרחמנא וכו', כלומר, אלמלי היתה המנוה על הפועל בלנז, אז יש טנדקי לפטור עומד נשניל הטענה של ננין דלא מעלי, אבל הואיל והמנוה היא להוליד תולדות, שהוא דבר המסור לעתיד ולדורי דורות, אין ההתנלות שלך טונה, לכך גם נני"ד שהאשה או הקרובים או הנעל נעלמו ונונעים וולקיים את פעולת המנוה, אין נזה התנלות שהוא כבר עשה מה שנלטווה. וראה מה שכתנתי נתיב, דף רנב, על דבר עונש של נישול פו"ר, דף רלא, טעם הדבר למה פו"ר נקראת מנוה רנה. ע"ש.

בהיתר לישא אחרת, אין מרעון כתובה מעכב.

[ד] לא יכבירו וכו'. נשמע מדברי רבינו דנמקום שוודינא לריכה להתגרש אין פרעון הכתובה מעכב אלא חוב גרידא הוא, וכן מטיין דברי הש"ס נכתובות פ"ג, דדוקא נמקום שנגרשה שלא נאמתה אלא כשכועס עליה אומר עלי כחונתך. ע"ש.

חתתשי. (א) בברות י ב.

תחתית. אחד תלמיד בא לפני חכם אמר לו הרי לקחתי אשה חמיית כמה שנים עם אשתי ולא היה לה חולד סבתי ומתה לקחתי אשה אחרת וזמן סרובה חייתי עמה ואינה חרה שמה זה נזרם כי בשחייתי קפון לוקח סקרתי אבן

משנת אברהם

הזכיר אם חייב לנרש את אשתו. משמעות הדברים שסוגרים לאם נעשה פני' לאחור שנשא אשה אינו חייב להוילאה. ונשוי' אהי'ע סימן ה' לא כתב מזה כלל, אלא שלא הזכיר אפילו אם פני' נשא אשה שנריך להוילא כמו שהזכיר נסיון ו' דכהן שנשא גרושה שנריך להוילאה. ונכל המקומות אחה מוצא רק שפני' וכר"ש אסור „לישא" ישראלית. ונתשונה של גדול אחד רחיתי שנשא לאחד שהי' נשא אשה ונעשה פני', והוא רוצה לנרש את אשתו משום אינו סנה אלא שמתירא שמה ייה אסור לו לישא אחרת, והגדול הג'ל מפלפל שם אי הוי ודאי או ספק פני', ומנדד דנספק פני' אין ליסור לנא נקהל ולא עלחה על דעתו כלל אלא הוא פני' הרי הוא אסור לדור עם אשתו אשר לו, משמעות הדברים דהאיסור הוא רק לנא נקהל לאחר שנעשה פני'. אכל מי שנעשה פני' לאחר שנשא אשה אין זה נכלל לא ינא נקהל. ונחתי אל לני לעמוד על נרוסם של הדברים.

חיי תשרית אנו נר לתרן זמ'ל נאה"ע סימן י"ז, שכתב צפירוש: אלהה מי שנוול לו חולי ננינים ועסק נרופאים ותחלה התכו של ימין חיי', עד שהזכרו לחתוך של ימין כולה כדי שלא תקהל גם את השנייה, והאי'ס הוא י' לו אשה ובני'ס, והו דינו של האי'ס הוא, אם מחויב לנרש את אשתו, או לפרוש מתנה עכ"פ, או דילמא דלין זה פנוע דכה ומותר לדור עמה. עכ"ל. הרי מפורש, דלא עלה על דעתו של הגאון זמ'ל לחלק בין שנעשה פני' קודם שנשא אשה ובין שנעשה פני' לאחר שנשא אשה.

ואמרת נלני דשמה הדנר הזה, לחלק אימתי נעשה פני', יאל מדנרי הש"ם ינמות ע"ה, ננותיחא תנא נאמר לא ינא פנוע דכא ונאמר לא ינא ממזר, תקשינן פני' לתמזר. ע"ש. ממילא תקשינן נמי פני' לתמזר לעינין זה, כשם שאי אפשר שיקדמו נשואין לתמזרות, כלומר, אי אפשר שנעשה ממזר לאחר שנשא אשה, כך פני' דוקא שקדם להיות פני' לנשואין. ונפרט שמשמעות לנאן לא ינא נקהל, הוא שלא ינא ישראלית כשהוא פני', ולא כשנשא מקודם, אלא דמכל מקום אין להזין שלא הזכירו דנר זה נשום מקום, ואיך נעשה דרשות נתורה מעמנו.

ואמר החיפוש נספרים מלחתי נחתם סופר אה"ע סימן י"ט שכתב מזה, והשואל שם הזכיר דברי השפתי חכמים על רש"י נפרשת כי תל' לא ינא ממזר נקהל ה', שפירש"י, לא ינא ישראלית ודקוק השפ"ת, למה לא פירש"י כן נקרא הקודם לא ינא פנוע דכא נקהל ה', משום דדוקא נני ממזר אם נשא כופין אותו להוילא אכל נפני' אין כופין להוילא, ולכך לא כתב רש"י לא ינא ישראלית נני פני', ולנא ידענא ממזר תקי' מה פני' שלא נוצר נענירה מכש"כ ממזר שנוצר נענירה, משום דהוא אמינא דיו לנא חן הדין להיות כדון, מה פני' אינו חייב להוילא כך ממזר כן. עכ"ל השפתי חכמים. והחכם סופר הוסיף נדנריו, משום דפני' שנעשה אחר שנשא נהיתר אין חייב להוילא וממזר לעולם מוילא, דהא לא משכחת שנשא נהיתר, ונשפתי חכמים אשר לפיניו לא כתוב כן, אלא דפני' אינו חייב להוילא — ולא מחלק בין כשנשא נהיתר או לא — ובתנ החת"ס, כי הגאון נעל נאר שנע נספרו נדה לדרך כתב כן נשם קדמון אחד, ונעל נדה לדרך דחה את דברי הקדמון. והחת"ס שם מלריך ליינא את דקדוקו של נעל השפתי חכמים על רש"י, ומסיק: שמי שנשא נהיתר ונעשה פנוע דכא אחי"כ כופין אותו להוילא ככל חייבי לנאין, ואין זה פקפוק וספק. עכ"ל

ואין נדי הספר נדה לדרך שהזכיר החת"ס, ולא אדע מה שכתוב שם. אולם אני תמה הלא דנר זה מפורש נמשנה ראשונה

דמה דאמרו דפנוע דכא חוזר וכרות שפכה אינו חוזר הוא רק מהלכות הרופאים אכל חכמי התורה חולקים על זה, דאם כן לאחו תכלית הנילו דעת הרופאים אם אין הדעת תורה מסכמת לדעת הרופאים, אלא הפירוש הנכון הוא, כמ"ל דכל עיני זה הוא דנר התלוי נידיעת הרפואה, ועליה י' לסמוך. ולכן שאלתי ודרשתי היטב מפי רופאים מומחים נמקצוע זה והם העידו לפני כדלהלן:

אופני הניתוח הנעשים להסובלים ממחלת השתן

בזמנינו שנפתחה חכמת הניתוח, מעשים נכל יום, שעושים ניתוחים נשני אופנים, לאנשים הסוגלים ממחלת אננים שנמי השתן. (א) שפותחים את הכרם ואת השלפוחית של מים ונוטלים משם את האננים הנדלים שמה ומפריעים את הילוך המים, והיא לרוב מחלה ש'ש נה סכנה. (ב) שמשירים את הפרסאטטא"ש דרך שם המים עונרים מהשלפוחית להניד, ויש רופאים המסירים את הפרסאטטא"ש על ידי ניתוח, אלא שמכניסים כלי דרך הניד ומקלפים את הפרסאטטא"ש עד כמה שאפשר, ולפעמים כשהפרסאטטא"ש היא נפוחה ביותר אי אפשר להם להסיר את הפרסאטטא"ש נאופן זה אלא זקוקים לפתוח את הכרם סמוך לניד ולהסיר את הפרסאטטא"ש מכל וכל. גם מחלה זו של נפיחת הפרסאטטא"ש היא מחלה ש'ש נה סכנה, שאלא לא יסירו הפרסאטטא"ש, יעלרו המים נהחלט, ואם יסתם — אי אפשר להקיים. ויש נני אדם שנעשה להם שני הניתוחים הנ"ל כאחת או נזה אחר זה נמשך זמן של חדש או חדשים.

ואל שנעשה להם הניתוח מסוג א', — הפרת האנרים על ידי פתיחת השלפוחית, אין שום אלה לדינא הנוגע לפני' ולכר"ש, כי אין שום דנר נעשה להם נאנרי הולדה, והם יכולים לדור עם נשותיהם ולהוליד תולדות לאחר הניתוח כלפני הניתוח. אולם לאלו שנעשה הניתוח מסוג השני — הפרת הפרסאטטא"ש, הנם שאין שום מעשה עשויה על ידי הרופאים נאנרי הולדה המכרים ננמי, לכל זאת לאחר הניתוח שניו מתהווה אולם נענינים אלו והוא לאחר הפרת הפרסאטטא"ש, על ידי פתיחת הכרם, יש שאין האדם ראוי להוליד לעולם. ויש מיעוט שראויים להוליד, לפי מה שהעידו לפני רופאים מומחים, ולאלו שתקלפים את הפרסאטטא"ש אלא על ידי ניתוח אלא נהכנסת כלי המקלף לתוך הניד, אחו יותר גדול יכולים להוליד. ויש שלאחר הניתוח יכולים לדור עם נשותיהם ומזריעים זרע, ויש שאין יכולים לדור עם נשותיהם מתחת שאונדים נצרת אנשים מכל וכל, ויש שיכולים לדור עם נשותיהם, כי יש להם קשוי אצר, אלא שאין מזריעים זרע כלל, אלא לאחר שהזרע מתאסף בתוך החוטי הניד נשעת ניהא, הרי הזרע מחזיר את מהלכו ונכנס לתוך השלפוחית של המים ונאל ניתד עם השתן. ואילו אינם יכולים להוליד לאחר שאינם מזריעים כלל. ועל אלו יש אלה אם דינם כפני' וכר"ש.

פנוע דכא וכרות שפכה אם חייב לנרש את אשתו הנשואה אליו מקודם.

וברם נדנר נהשאלה הנ"ל, מהראוי לנרש אם האיסור של פני' וכר"ש לנא נקהל פירושו שאסור לו לישא אשה לאחר שנעשה פני' וכר"ש, אכל אם יש לו אשה מקודם אינו חייב לנרשה או שמה הוא כשאר חייבי לנאין שנריך לנרשה. **ומכ"ל** הש"ת שראיתי נראה שהשאלות הן דוקא אם יכול לישא אשה לאחר שהוא ספק פני' וכדומה, ולא רחיתי למי

קטן שהיה מקובל אותי מלחשתין אמר לו (א) אם כן אפור אתה... יש שנלקח ממנו אבן ומוליד אבל בשלקה אשה ואינו מוליד בידע שמשע שול, ולא יתנו בת ישראל כי ברות שפכה הוא. ואם לקה אשה ובתה ולקה אחרת ובתה חרי בשלישי לא יקה ולא נזרות שמא ברות שפכה היא.

משנת אברהם

נכשרותא ולנסוף הוה או פנוע דכא או כרות שפכה, כמחזרא זייה רחמנא, עכ"ל.

הפירוש לדברי השאלות הוה, דלא תינח, הואיל ומקשינן פני"ד וכר"ש לתמוז, תחמר מה תמוז שטולד נליסור, כך פני"ד וכר"ש דוקא כשטולד נליסור, אלא אפילו כשטולד נהיתר — ואדרבה כשטולד נליסור פני"ד וכר"ש כמו תמוז שטולד נמתזרות, אין כאן שום איסור, דהא הוה נדי שמים וכשר — ולא עוד אפילו כשטולד לא נהיתר נלנד, דהיינו ישראל, אלא אפילו כשטולד מיוחס, כגון כהן או לוי ונעשה פני"ד, אסור לישא את ישראלית.

ופירושו של „לא מינעית" השני הוא נפשטות, דהואיל דליתקא פני"ד וכר"ש לתמוז, לא תימח, מה תמוז שקדם פסולו לנשואין, כך פני"ד וכר"ש נוי דוקא כשנעשה פני"ד או כר"ש קודם שנשא אשה, קמ"ל, דאפילו נשא אשה נכשרות ואפילו יש לו ננים שהוליד נכשרות, ואח"כ נעשה פני"ד, הרי הוא כמחזר. וזה הוא הפעם הראשון אטו מולאים מפורש נראשון שנראשונים כהשאלות, דאסור פני"ד וכר"ש הוא אפילו כשנשא אשה מקודם, ולא ראייתי למי שהעיר מזה.

אל"א דבר אחד יש המתרידי, דלמה לא סיים השאלות נלא מינעית משני, ולנסוף הוה פני"ד או כרות שפכה, נמי נריך לפרוש או לנגרש את אשתו, אלא סיים כמחזרא זוי רחמנא, דיש לפרש, דאסור לו לישא אשה אחרת עוד.

כך דזה נרור נלי כל ספק דלפי השאלות אפילו הוליד ננים נכשרות ונעשה פני"ד אסור לו לישא אח"כ ישראלית, וגם קרוב הדבר שהוא מחיינו לפרוש מלח אשתו או לנרשה, דלי לא כן ה"י מוסיף עוד כמה נלים לנודד שמתר לו לדור עם אשתו שנשא נכשרות.

ולקמן יתנאר זיטת אר הפוסקים נענין זה.

ועתה נבון לענינא דלעיל שהזכרתי מהניתוחים השונים הנעשים לנני אדם נזמינו, ואלו שנעשה להם הניתוח הנ"ל ניוני זקנותם, שגם קודם הניתוח לא יכלו להוליד, נראה ונסנרל, אין שום חשש עליהם, דמה שהם אינם יכולים להוליד אינו מנסנת הניתוח, לאחר שגם קודם הניתוח מפלת תשות גופם לא היו יכולים להוליד, וללידך גיפא, יש להסתפק דמח אין חילוק בין אם ה"י יכול להוליד קודם שנעשה פני"ד או לא, דלפשר דכך גזרה התורה דפנוע דכא וכרות שפכה אסור לו לדור עם אשתו, ואם גם קודם הניתוח ה"י תש כח ולא ה"י יכול לנעול, נראה לכאורה דאין שום שאלה, דהא אם כבר לא ה"י ראוי לניאה קודם הניתוח, תכל שכן שלא יוכל לנעול לאחר הניתוח, ואין כאן שאלה של לא ינא, כי אינו נר ניאה, ואינו נריך לנגרש את אשתו — וראה לקמן מזה — והשאלה העיקרית היא רק נאלו שהיו יכולים להוליד קודם הניתוח, כגון שהולידו ננים סמוך לזמן הניתוח, ואחר כך אינם מולידים ואינו ידוע אם זה מנסנת הניתוח או שנחלש גופם.

אם האיסור של פני"ד תלוי באינו ראוי להוליד.

אל"א דנראה דברי הזכרתי אין נהניתוחים הללו — ע"פ רוב — שום דבר המתקלקל את הגיד או את הנינים או את חוטי

נזהרל; פנוע דכא וכרות שפכה הם וענדיהם יאכלו — נחרוזה — דהא כהנים פני"ד וכ"ש, לא נפקי מכלל כהנים. נשיהם — אל פני"ד וכ"ש — לא יאכלו, דשוויי תללה נניאתו, שנעלה לפסול לה, ואם לא ידעה שנעשה פני"ד וכרות שפכה — פיר' שלא נא עליה אחר שנעשה פני"ד והיתה נאולה לו קודם לכן, הרי אלו יאכלו. ע"ש. הרי מפורש דאם כהן נשא אשה ואח"כ נעשה פני"ד וכר"ש, ונא על אשתו הרי היא נעשית חללה, משום דנעלה לפסול לה, כלומר, שאסור לו לנא עליה משום שהוא פני"ד או כרות שפכה, הגם שנאשה מקודם שנעשה פני"ד, ואיך יאמר רש"י עה"ת דבר שהוא כנגד משנה מפורשת, ונחמ"ס שם לא הזכיר כלל מחשנה הנ"ל.

הן אמנם שהרשנ"א והריענ"א הקשו על רש"י הנ"ל, הא נענין זר דמעיקרא, אצל כהן המחזיר נרושתו לא שוויא זונה. ע"ש. — ורעק"א נמשניות הקשה קוש"א זו, וכבר קדמוהי הרשנ"א והריענ"א, — ואם היינו אומרים דאין פני"ד וכר"ש אסורים לנא נקהל אלא אם שנעשו פני"ד קודם שנשאו, יתכן הדבר, אצל מפשט לשון המשנה ונור"ש משמע להיפך כנ"ל, כך שהנחנאר מהמשנה הנ"ל דנשי שנעשה פני"ד וכר"ש, אסור לו לדור עם אשתו.

ובאמת קוש"א הנ"ל על אשת פנוע דכא, אטינו אלה זר דמעיקרא, כתונה נחום' ישנים נמשנה דערל, — כנראה טרם הודפסו הדברים ניומי המפרשים הנ"ל — וז"ל, פנוע דכא נשיהם לא יאכלו, תימה אחתי פוסלה נניאתו הא לאו זר מעיקרא הוא, ואין לומר, משום דהוקש לתמוז — הכוונה כשם דתמוז פוסל את הישראלית נלי חילוק כך הפני"ד פוסלה — דאין ההיקש רק להורות מהיכן הוא פני"ד, וי"ל כיון דנשתנה גופו משכן כמו זר מעיקרא.

מדברי התוס' ישנים הללו אנו לנודים; (א) דפני"ד שנעשה אחר הנשואין אסור לנא על אשתו, דאנו מתחשנין עם הזנון שנעשה פני"ד. (ב) דאין ההיקש של פני"ד לתמוז היקש גמור אלא נא רק לנודד מליזה מקום הוא פני"ד, כדליתא נמי' ס. ומחילא ליתא לסנרל הנ"ל שדדתי דאין פני"ד חייב לפרוש מאשתו נמקום שקדמו נשואין לפני"ד, ונאום דליתקא לתמוז, דתמיד תמוז הוא קודם לנשואין, משום דאין היקש זה היקש גמור אלא רק לנלות מהיכן הוא פני"ד. ולקמן אי"ה עוד נחזור לדברי התוס' ישנים הנ"ל.

וכן אלו שניטל מהם הפראסטאטא ומזריעים זרע נאופן הרגיל אלא יש ספק אם יכולים להוליד או לא, הרי הם נספק פני"ד וכר"ש (שכבר נכתב על כך הרבה נאחרונים אודותם, ומעט מן המעט טכיר להלן). וכן אלו הדרים עם נשותיהם ואין מזריעים זרע, וכל שכן אלו שלאחר הסרת הפראסטאטא אין יכולים כלל להזדקק לנשותיהם גם נלי הזרעת זרע.

שימת השאלות.

ועתה נשעת הדפסת הספר מלאתי נשאלות פרשת כי תלא ח"ל: ולא מינעית מחזירא דאסיר למינסב נח ישראל אלא אפילו כהן ולוי דכסירין אינון ולנסוף איפיעו או אידיכאו אסור להו למינסב נח ישראל, דכתיב לא ינא פנוע דכא וכרות שפכה נקהל הד', ולא מינעית פנוע דכא וכרות שפכה דאסור ל"י למינסב נח ישראל, אלא אפילו נסב ליתחא ולית ל"י בני

התחשבים (א) במרובי יבמות פרק הערל נביא בשם ר"ת וז"ל: ומתוך כך מכשיר אותן בני אדם שחוחכים מהם הרוסאים ביצה אחת

לרומאנו ננחיקת הבסן או כן האבן העוצרת את השתן.

לו, יש לו שריר — מאסקול — הסוגר מעצמו מיד כשהזרע יונא, והמי הרגלים העוזרים בתוך הגיד עוזרים על פי אותו הנקב הסגור, והגם כי השריר הוא דק דק מאד, אין המי הרגלים נכנסים בתוך הנקב. זה הוא מה שאמרו ואין זנייהם אלא כקליפת השום. ויש חולי של „מזוזות“ — פאטהאלאג — שאין השריר נתוקפו ואינו סוגר את הנקב של ש״ז, המונעת את האדם להוליד — ונעשה עקר. ולדעתי זה הוא הפירוש הנרור דנברי חז״ל במה שאמרו ששי נקנים יש נאדם וכו׳, ודלא כמו שראיתי לכמה מגדולי ישראל גדור שלפנינו, שהנינו הדברים כפשוטם שיש בתוך הגיד מחילה דקה המפסקת בין מי רגלים ובין ש״ז, ולכך הסתפקו נאדם שהרופאים עשו לו נקב בראש הגיד — כי טולד נלא נקב — שמא לא ידעו לעשות מחילה אשר תפסיק ותחנן בין זרע למי רגלים. זה הוא דבר שאינו במציאות כלל.

ומעתה מוסגר דברי הש״ס הנ״ל צינמות: ההוא עונדה דהוה צפומנדיחא, איסתחיס גונחא דשכנת זרע, ואפיק נמקוס קטנים, כלומר, כנ״ל נאלו שמסירים מהם הפראסטאטא, והזרע אינו יונא דרך פי האמה אלא נשעת נעילה הוא חחר ונכנס לתוך השלפוחית של מים ויולא לחון עם מי הרגלים. ורנ ציני נר אציי סגר לאכשורי, כלומר, ליש מפרשים הנדון הוא אם הוא פנוע דכא, ורנ ציני סגר הואיל ולא נעשה לו שום דבר מהדברים המקלקלים נפועל את אצרי הולדה, ממילא אינו פנוע דכא, ומסקנת הש״ס דלא כן הוא והרי הוא פנוע דכא, משום דאינו מוליד, ולשיטת הר״מ והיראים ועוד ראשונים, לא הרי כאלו שזין לענין פניד, דכיון שלא נעשה צו דבר המסחית את אצרי הולדה, אלא שהזרע מעצמו שיהיה את מהלכו, ובמקום לנאת דרך חלל הגיד לחון הרי הוא חוזר לתוך השלפוחית שנגוף, וכל הנדון הוא אם אשתו חלד ננים לענין ממזרות, ודעת חכמי הרפואה הנ״ל מסייעת לשיטת ר״מ והיראים דעל ידי תערובת מי רגלים ושכנת זרע, האדם נעשה עקר שאינו מוליד, ולא פניד וכרות שפכה. הרי אתו רואים שיש נני אדם שלאחר שמסירים מהם את הפראסטאטא, אין הש״ז משנה את מהלכו ואינו חחר לתוך השלפוחית של מים אלא יונא הוזה נמהלכו הרגיל, ומה גם לפי עדות הרופאים שהזכרתי שיש מיעוט שהראויים להוליד, הרי זה צירור שאין הניתוח הזה של הסרת הפראסטאטא, עושה שום פעולה של קלקול באופן ישר לאצרי הולדה, אלא שלפעמים הזרע מעצמה משנה את תהלוכה, ואין זה בכלל פנוע דכא צידי אדם.

שימת רש״י: (א) ברין סרים אדם. (ב) ברין מצ״ד אסור לקיים את אשתו הנשואה לו סקודם.

ובמשנה סוטה כ״ד: אשת סרים שותה, פירש״י כגון שנסתרים לאחר שנשאה וקדמה שכנת נעל לנבעל, — הכוונה דאם נשאה כשהוא סרים איכ מעולם לא נעלה, ואין הסרים נר ציאה, ולא קדמה שכנת נעל לנבעל, ואיך שותה, אולם נש״ס שם דף כ״ו: אשת סרים שותה, פשיטא, מהו דתימא מנלעדי אישך אחר רחמנא והאי לאו נר הכי הוא קמ״ל פירש״י: מנלעדי אישך, משמע דאישה נר הכי הוא, קמ״ל, קמ״ל דלתיקדם שכנת נעל לנבעל הוא דלחא, וסרים נר שכינה ואע״ג דלאו נר זריעה הוא, ונסרים חמה קאמר, דמותר לקיימה ולא נסרים אדם שאסור לקיימה משום לא ינא פנוע דכא, עכ״ל, והחוס׳ שם חולקים על רש״י, דסרים אדם היינו שאתה כוס של עיקרון, אינו פנוע דכא, ומותר לקיימה.

הדגה רש״י נגמ׳, כנראה חר מפירושו שמשנה (וראה במהרש״א שם שכתב שהדברים אשר לפנינו נרש״י נגמ׳ אינם מרש״י אלא היו כתובים על הגליון והוכנסו נפנים), שפירש דמירי כגון שנסתרים לאחר שנשאה, משום דקישא לי, דאי מיירי שנעשה פניד

הצניע, ובכן השאלה אפילו אם נאמר שזה ודאי אינם יכולים להוליד אם זה בכלל פניד וכר״ש, דאפשר דמה שאינו ראוי להוליד עושהו עקר, ואין העקר בכלל פניד ואין עליו איסור לנא נקהל. וכן ראוי לנרר מה דנים של אלו שאין מזריעים זרע, וגם אלו שאין יכולים להזדקק לנשותיהם, דשמא אינו כמו שכתנתי לעיל, אלא דמנוה לגרש הגם שאינו נר ציאה.

ובש״ס פרה הערל דף ע״ה: ההוא עונדה דהוה צפומנדיחא איסתחיס גונחא דשכנת זרע ואפיק נמקוס קטנים, סגר רנ ציני נר אציי לאכשורי, אחר רנ שפי משום דלחו ממולאי — נמקומה מנשלת שלל נמקומה לא מנשלת, פירש״י גונחא קנה נקוב שראוי להוליא צו זרע ונסתם והי מוניא קרי דרך מי רגלים, דתינא נככורות מד: שני נקנים יש נאדם, אחד מוניא שחן ואחד מוניא שכנת זרע, וזנייהם כקליפת השום, לאכשורי, שאין כאן לא פנוע ולא דך ולא כרות מנשלת מחנשל שכנת זרע ונגמר להוליד ולעשות פרי. עכ״ל, ופשוטו של דברים דאע״ג דאין כאן לא פנוע לא דך ולא כרות, לכל זאת פסול לנא נקהל משום שאינו ראוי להוליד. כלומר, דאיסור פניד וכרות שפכה תלוי אם ראוי להוליד וכל שאינו ראוי להוליד משום שנעשה פניד הרי הוא פסול.

אמא שלא כן דעת ר״מ נחוס׳ צימות, נהא דנעל צינה אחת, שכי ר״מ דכשר הגם שאינו מוליד, וסומך על הירושלמי. והראש״ש צינמות הקשה מהא דצינמות דמשמע דמכיון שאינו יכול להוליד פסול לנא נקהל, ומזה נרור דדעת ר״מ היא דמה דלחמו נהא דאיסתחיס גונחא דש״ז, דמסקין נש״ס דפסול, וכן מה דתימא נחוספתא, ונש״ס צימות ע״ו ונחולין מ״ה ייקב פסול מפני שותה, נסחם כשר מפני שהוא מוליד, אלמא דהפסול תלוי, נמוליד ואינו מוליד, אין הפירוש שהוא פסול לנא נקהל, אלא שאם חלד אשתו ננים, הננים הם פסולים משום ממזרות, דהא נודאי אינם ממנו, מאחר שהוא אינו מוליד, וכן הוא שיטת היראים הונאה ג״כ נפמ״ג, ולכן לא קשה על ר״מ מהש״ס הנ״ל כלל, והיראים הניא ראי׳ לנררו דנכורות מ״ד לא נאמר אלא דאם מתערבת הש״ז עם המי רגלים הוא נעשה עקר, ולא כתוב שם שנעשה פניד.

שני נקבים יש באדם, — הסבר ופירוש.

ומדברי הש״ס הנ״ל דאיסתחיס גונחא דשכנת זרע ואפיק נמקוס קטנים וכו׳, אינו מנואר אם זה נעשה מחולי מעצמו או ציני אדם, וגם הפירוש הפשוט נהש״ס אינו מנואר. דלפי הפשט נראה כלינו היו נאדם שני נקנים לנא חון, נאחר הוא מוניא מי שחן ונאחר ש״ז, זה לא יתכן, כי אין נאדם אלא נקב אחר נראש הגיד, ודרך שם יונאים המי שחן וגם הש״ז, ואדם מרגיש זה שלאחר שיוגר ממנו ש״ז, ואחר כך משחין, המי שחן מנקים את פי האמה מש״ז, אם כן נע״כ שאין שם אלא נקב אחד, וכל הרופאים אומרים שאין אלא נקב אחד נליש, והלא לא יאמר הש״ס דבר שהוא כנגד המציאות.

ואמ״שר להנין דברי הש״ס הנ״ם לפי מה שכתוב נספרי הרופאים דקדוקתי נדנריהם וגם נהחמוגות הנדפסות נספריים הנ״ל: להשלפוחית של מים יש נחתימה קנה חלל דק שדרך שם המים נכנסים לתוך הגיד שיש צו חלל, ויונאים לחון. והזרע של האיש ננרחת מחילה נצניים ודרך חוטים הזרע גם כן נכנס לתוך אותו חלל של הגיד, אלא מנפלאות היצירה הוא שגם שהשני הנקנים סמוכים הם זה לזה נראש הגיד נפנים לנא הגוף, שאין הנחלים של מי רגלים הנאים מן השלפוחית מתערבים עם הזרע הנכנסת לתוך חלל הגיד, אלא נשעה שהזרע נכנסת לתוך הגיד, השלפוחית של מים סוגרת את עלמה ואינה נוצלת אפילו טיפה אחת לתוך הגיד, כי אם יכנסו המי הרגלים לתוך הגיד נאחמה שעה שהזרע שם, יתקלקל הזרע ולא תעשה פרי, והנקב שנתוך חלל הגיד — לנא הארז למטה — שמתוכו יורה הזרע ולחונה

אחתו בעל כרחו, ישו בכלל איסור פני"ד שאסור לו ליא ישראלית משום דכתיב לא ינא פגוע דכא וגו', ולא חילוק הכתוב בין שנעשה פני"ד מרגונו או לאונסו, אצל לענין לקיים את נשיו הנשואות לו מקודם, אין זה שנעשה פני"ד בכלל פני"ד (ד' מי שנפתרם מתחת חולי, דזה מותר לו ליא ישראלית לכתחלה.

אם מחמת חרפת המראסטמאמא אינו בר ביאת, אם הוא בכלל פני"ד.

והנה לשיטת הר"ת והיראים ה"ל דהגם שנעשה בו דבר שאינו יכול להוליד — ואפילו נעשה נידי אדם, דכך משמעות הפסוק והיראים, דנגזתא דליסתתים, פירושו שנפתח על ידי מעשה נידי אדם — אינו בכלל איסור דפני"ד — משום דפני"ד וכר"ט אינו אלא שנעשה מעשה נאזרי הולדה נאזרין ישראל כ"ל מסופקני מה הדין לשיטתם אם על ידי המעשה שנעשה נידי אדם לא נאזרי הולדה, והאדם אינו יכול לנעול כלל, אם זה בכלל פני"ד או לא, ונפשטות נראה, כמו שכתבתי לעיל, דנאינו יכול לנעול לא שייד איסור של לא ינא פני"ד וגו', דהא אינו ראוי לניאה.

אולם נראה דהדין הזה תלוי בהטעם של האיסור של פני"ד (ולא שייד למר צוה דאין לא דרשינן טעמא דקרא, דזה דוקא נחוקס שהדין מפורש ברור נחורה, כגון לא תחנול בגד אלמנה, מה שאינו כן פני"ד שאט מסופקים אם זה שנעשה לו ניתוח ועל ידי אותו הניתוח נעשה אינו ראוי לנעילה, אם הוא בכלל פני"ד הכתוב נקרא או לא, ודין זה אפשר לדעת אך ורק לאחר הנחת טעם של האיסור).

דמרבירי הראש"ד ז"ל נהגות הלכ"י איסורי ניהא פט"ר, שכתב: ופגוע דכא כדי שלא תזנה אשתו תחתיו והמתורות רנה, עכ"ל. משמע דהטעם של האיסור כדי להניל את האשה מזונה, ונודאי הכוונה משום שהפני"ד אינו יכול לנעול את אשתו, ונהכרה תזנה עליו, אצל אם יכול לנעול אינו בכלל פני"ד, דלמה תזנה עליו הלא נעלה משמש עמה כדרך כל הארץ. אי"כ האיסור הוא כשהוא אינו ראוי לנעילה לגמרי, דהא צוה הוא שהתורה חפנה להניל את אשתו מאיסור זנות ושלל יתרנו מתזרים.

וכן מטין דברי הרמז"ם ז"ל נחורה נכוכים, חלק ג', סוף פרק ת"ט, שכתב: והזהיר מלישא פגוע דכא וכרות שפכה ישראלית, מפני שהיא נעילה נפסדת ולנטלה, והנשואין ההם יהיו מכשול לה ולתנועיה, עכ"ל. משמע דהטעם של האיסור הוא להניל את האשה מלזנות עם אחרים.

וגם נראה מלשון שכתב: והנשואין ההם וכו', שאין האיסור אלא נשואין לאחר שנעשה פני"ד, אצל אין איסור לקיים את אשתו שנשא מקודם.

אל"א, כחונן, שאין לננות יסוד להלכה על סווד לשונו של החו"מ, כי הוא מתורגם מערבית, ומי יודע את הניב המדוייק שה"י כתוב בהאריגלל הערני.

ובאמת דברי הראש"ד ה"ל, שנושיג את הרמז"ם הסופק דאינו לוקה בכל איסורי ניהא אלא אי"כ קידש ונעל אצל על ניהא נלא קידושין אינו לוקה, אינם מוננים, דהלא הראש"ד עצמו שם מפרש דהטעם של פני"ד הוא משום שלא תזנה אשתו תחתיו והמתורות רנה, ואי"כ זה דוקא כשהיא מקודשת אלו נקיודשין, אצל אם אינה מקודשת אלו, מה שייד למר שאשתו מזונה תחתיו, הלא אינה אשתו כלל.

וצריך לפרש דכוונת הראש"ד ז"ל הוא, נמה דנושיג את דברי דברי הרמז"ם ז"ל, משום דהראש"ד סוגר דנכל הפסולין דלא

לאחר שנעשה, ג"כ אסור לקיימה, ואם מקיימה עובר נלאו, ואי"כ אינו מתקה מעון, ומה תועיל השקיה, הלא, אין המים נודקין אלא אי"כ הנעל מתקה מעון לגמרי, לכך כתב רש"י דחיירי נסרים חמה שאינו פני"ד ומותר לקיימה, נכל אופן שמענו מכתן דשיטת רש"י הוא דפני"ד אסור לקיים את אשתו.

גם מדברי התוס' שם, ד"ה, אשת סרים, דפליגי לתוס' רק נדין הסרים נידי אדם כגון ששחה כוס של עיקרין אם זה הוא נכלל פגוע דכא, משמע, דמודים לרש"י, דפגוע דכא שנעשה לאחר שנשא אשה אסור לקיימה, דלא חלקו על רש"י, אלא נסרים ששחה כוס של עיקרין, אצל מי שנעשה פגוע דכא, היינו שנעשה מעשה נאזרי הולדה, אפילו לאחר הנשואין, אסור לקיימה, דאל"כ, הי' להו להתוס' להקשות לרש"י, למה ל"י לאוקמי נסרים חמה, אפילו נפני"ד ממש שנעשה לאחר שנשא מותר לקיימה.

וברש"י ינמות כ"י: ד"ה, סרים אדם, פיר' שפירסו אדם ולא מחמת חולי נפתרם חליו, והוי נלאו, דנכלל פגוע דכא וכרות שפכה הוא, ואסור ליא ישראלית דכתיב לא ינא פגוע דכא וגו'. עכ"ל. ויש להבין, הלא זה שפירסו אדם, נודאי שנעשה לו מעשה נאזרי הולדה, דאי ס"ד דכוונתו למי ששחה כוס של עיקרין, הלא אין זה שפירסו אדם, כלומר, דמשמעו אדם אחר ולא הוא נענשו, והי' לו לומר: סרים אדם, כגון ששחה כוס של עיקרין, אלא עי"כ כדאמרינן שאדם אחר עשה לו מעשה נאזרי הולדה, ואי"כ זה הוא פגוע דכא ממש האמור נחורה, ומה זה שפיר' רש"י, דנכלל" פגוע דכא הוא, ועוד למה קאמר שם נגמ' פגוע דכא, כרות שפכה וסרים אדם, משמע דסרים אדם אינו פגוע דכא ממש.

ועוד, דאם רש"י מפרש סרים אדם, שפירסו אדם, היינו שנעשה לו סירוס נאזרי הולדה, ולא ששחה כוס של עיקרין, אי"כ נודאי נסוטה כ"י: ה"ל ג"כ כוונתו לסרים אדם כזה, ומה מקשין נתוס' ארש"י שם דלא חנינו שהשחה כוס של עיקרין אסור לקיים את אשתו, הא רש"י נודאי לא התכוון אלא לסרים אדם שנעשה לו מעשה נאזרי הולדה, ולא נשחה כוס של עיקרין.

ולאידך גיפא, קשה למר שכוונת רש"י נינמות כ"י: דסרים אדם היינו דוקא מי שנעשה לו סירוס נאזרי הולדה ולא נמי ששחה כוס של עיקרין, דאי"כ למה תמעט רש"י שם דוקא, מחמת חולי נפתרם חליו, אפילו לא נפתרם חליו אלא מעצמו שחה כוס של עיקרין, אינו נכלל סרים אדם, ואינו נכלל פגוע דכא.

ואי לאו דמסתפינא מהמפרשים הראשונים שלא פירשו כך, הייתי אומר דשיטת רש"י היא: (א) פגוע דכא וכרות שפכה האמור נחורה, הוא כשנעשה לו לאדם סירוס נאזרי הולדה מרגונו כמו שפיר' החיטון, משום שחפנים להיות סריסים ולהיות נשפתים נחורות החלכים, ואלו אסורים ליא ישראלית וגם אסורים לקיים את נשותיהם שנאלו מקודם, (ב) מי ששחה כוס של עיקרין מרגונו כדי שיפתרם, הגם שלא נעשה לו מעשה נאזרי הולדה, אלא הכוס של עיקרין חליוו תקלקל או את הזרע או את אנרי הולדה, ג"כ, נכלל" נכלל פגוע דכא, ואסור ליא ישראלית וגם כן אסור לקיים את נשיו אחר מקודם, וזה נשמע חמה שכתב רש"י נסוטה כ"י, דרק סרים חמה, מותר לו לקיים את אשתו, משמע דאם סרים אחר אסור לו לקיים את אשתו, ועל זה חלקו נעלי התוס' וכתבו דגם סרים שנעשה על ידי שתיית כוס של עיקרין מותר לו לקיים את אשתו אשר לו מקודם. (ג) סרים אדם, שפירסו אדם, כלומר שלא לרגונו, אלא שפירסוהו בעל כרחו, אסור לו ליא ישראלית אצל מותר לו לקיים את אשתו הנשואה לו מקודם, מה הוא שפירש"י נינמות כ"י, שפירסו אדם כלומר בעל כרחו — והוי נלאו, דנכלל פגוע דכא וכרות שפכה הוא ואסור ליא ישראלית דכתיב לא ינא וגו', כלומר, אינו נדין פגוע דכא ממש, דפגוע דכא ממש, לא נלמד שאסור ליא ישראלית אלא שאסור לו ג"כ לקיים את אשתו, אצל זה שאחרים פירסו

ועוד, דל"כ למה דומה החתום נשתי ידים את דברי אלו האומרים דליסור פניד הוא רק לישא אשה כשהוא כבר פניד, אבל כשנשא אשה ואח"כ נעשה פניד, אינו חייב לנרשה, דלשו מי שאומר כדברי הרמזנים ז"ל דהוי קא מדמינן ל"י לנמרי.

והרינוך ז"ל כתב הטעם האיסור של פניד וכר"ש, כדי שלא יעשו בני אדם כן להיות סריסים נחזרות של מלכים. ע"ש. ומסתבר דנחזרות המלכים שמהקלים שם רק סריסים למשרתים הוא נכדי שלא יוכלו לזנות עם הפלגשים של המלך, אם כן האיסור של פניד וכר"ש הוא דוקא צאלו שאינם יכולים לנעול לאחר שעשו להם חסרון צאלרי הנעילה, אבל אלו שיכולים לנעול אלא שאין מולידים אינם בכלל פניד וכר"ש, דהא לא שייך לומר דיעשו כן נכדי להיות סריסים, דהא לא יקבלו אותם לסריסים מתעש שחזו עמו פלגשי המלך, דהא בני נעילה הם.

והחתום סופר אה"ע סימן י"ז, ד"ה, כי אין לסמוך, כתב: והנה לכאורה דברי החינוך תמוהים, דמה הועילה תורה צליסור לא יצא פניד נקהל, כלומר, שלא יצא על צת ישראל, כדי שלא ימסור עצמו לשלחן מלכים ולהיות סרים, הלא זה המוסר עצמו להיות סרים אינו חש שלא יהי' מותר לו לצא על צת ישראל, דהלא נכוונה ונדעת מפרס את עצמו ולא יטרך עוד לאשה, ומה לו אם התורה אסרה לו לישא ישראלית, הלא הסריס אינו נרדף לאשה כלל ותירץ, דלאחר הסירוס לא סרה ממנו התעוה מכל וכל, ומצינו רחיות לזה מרמזין עה"ת פרשת וישב, ויהי כשמוע אדוות וגו', ומתים' מגילה י"ג: ד"ה, ממוכן, ואמרו רבותינו נסנהדרין דניאל הי' משרים אשר ישמרו שנתות, אע"כ כנ"ל ונשא נירות. ע"ש נשיטי הסנטן.

וגם את התירוץ הלוה לא זכיתי להנין דאם אין הסריס מתפרס לנמרי כשנעשה פניד, מה תועלת היא למלכים לקבל סריסים למשרתים, הלא סוף כל סוף אינו עם פלגשי המלך. ועוד ציותר הי' לו להקשות א"כ דקיי"ל פניד וכר"ש מותר נניורת, למה לו לפניד וכר"ש לישא שום אשה מאחר שאין לו כל תעוה. אלא ע"כ נרדף לומר, דאיש רולה נאשה שמהא אשתו אפילו כשאינו נן ציאה, ואינו רולה ששפה אשינה נאחנת לו ואינה קרונה אליו, נשמשות ותנשל נעזו, אלא רולה נאשה שלו, ואינו אקור אשינו נרדף לאשה תמוס שחולה ממנו נאחות המנשל, אינו נשא אשה ששמשות ומשרתהו, נאחנה ומינה ולא נחורת שפה, ומה שכתב החינוך הטעם, כוונתו, לפי דעתי הדלה, שהאדם הרואה את חומר הענינה של סירוס עצמו לדעת, נכדי להיות משרים המלך, עד שהתורה הנדילה את הפניד מקהל ה', והרי הוא כאילו אינו נזרע היהודים. יחדל מלחטוא ענינה חמורה כזו.

רון פינה ואוקי באתרה - רבא לשיטתו.

ובאבני סר אה"ע סימן כ"א, מפלפל צאריכות דמה דילפינן פלוע דכל ממזר, אם הוא נזירה שווה או הקישא, דננ"ש קיי"ל דון מינה ואוקי נאחרה, ונהיקש קיי"ל דון מינה ומינה. והפלפל שם הוא נפניד שחמילתו נידו אדם וסופו נידו שמים, אם כבר או פסול ע"ש.

וכנראה גם לפני מרן ז"ל לא הי' עוד הדברי תמוס' ישינס הכ"ל שהנאחי לעיל דף ס"ט, שאין הלימוד ממזר לימוד נמור. וכמעט כל השאלות נדין פניד תלוי נשאלה זו אם למדין ממזר לכל דבר או לא, כתנזאר למעלה.

ולכאורה הי' אפשר לומר דפליגי צוה ננמי, דהא שם דף ע"ה: אחר ר' יהודה אחר שמואל פלוע דכל נידו שמים כבר, אחר רנא היינו דקרינן פלוע ולא הפלוע - ע"ש ננליון הפירוש על זה - נמתיתחא תנא נאמר כלן לא יצא פלוע ונאמר לא יצא ממזר, מה להלן נידו אדם אף כלן נידו אדם, וכן שם נאחותו הדף לענין הילפותחא דפניד הוא נאחותו מקום, רנא יליף מסנרת, מדלת מנה צ"י דורות וכו', ונמתיתחא תנא נאמר לא יצא

כתיב נהוא אלא ליסור ציאה לוקין על ציאה נרידח צלל קידושין, ולזה הוסיף: ופלוע דכל וכו', כלומר, ולא תקשה מפניד דכתיב צ"י לא יצא וגו'. והכא הי' אפשר לפרש כמשמעו, שלא יצא פניד היינו ציאה תמוס צלל קידושין, דהא הפניד אינו צר ציאה, ונע"כ, דלא יצא היינו שלא יקדש, ועל זה משני, דפניד, הוא דבר היונא מן הכלל, דנכלאן לא אסרה תורה הנציאה אלא הקידושין, דאם הוא צר ציאה אינו נכלל של ליסור פניד דמה שאסרה תורה הוא דוקא כשאינו צר ציאה, ואסרה תורה הקידושין, כדי שלא תזנה אשתו עליו.

ואם הפירוש הנ"ל נדברי הראנ"ד נכון הוא, נמלא, ששיטת הראנ"ד ז"ל הוא דכל שיכול לנעול ואפילו אינו יכול להוליד אינו בכלל פניד, וכל שאינו יכול לנעול מסנה שנעשה צו פעולה על ידי אדם נצארי הולדה שלו שלא יוכל לנעול, ליסור לו לקדש ישראלית.

אל"א דאם כן לכאורה מתנזר דלפי שיטת הראנ"ד, אם קידש אשה ואח"כ נעשה פניד נידו אדם ועל ידי כך אינו יכול לנעול, אין כלן שום ליסור דהא זה נרור דקרח דלא יצא מתפרס או על הקידושין או על הנציאה או על שניהם יחד, אבל נסום אופן אין נמשמעות של לא יצא דמיין לנרשה מציתו, דאפילו נאמר דליטרדף לא יצא לתיינו מלקות על קידושין נרידח, ומחילא חייב לנרשה, דכל עוד שהיא מקודשת אליו, קאי נכל יצא, אבל היכי דלא עזר נשעת הקידושין על צל יצא נכונ שנעשה פניד אחר הנשואין, מנא לן דמיין לנרשה, כיון דנינים לא יצא, מתפרסים לפי הראנ"ד, נכל מקום על הנציאה נרידח, ונפניד על הקידושין, אם לא שנאמר, דהכוונה דהואיל דהטעם של האיסור נפניד הוא תמוס שלא תזנה עליו אשתו, א"כ נכל אופן עובר על לאו זה אפילו כשנאשה נהיתר, תמוס דלאחר שנעשה פניד, תזנה עליו אשתו, אלא שקשה מאד לומר כן, דהא המדובר נחורה נלאו דלא יצא וגו' הוא לענין חיונ מלקות, ואיך נתיינה מלקות על השלילה, על מה שאינו מנרשה, אם אין כלן לא קידושי ליסור ולא ציאה. ולאידך גיסא, קשה לומר, דהראנ"ד סובר דאין ליסור אם נעשה פניד, שאינו צר ציאה לאחר הקידושין, מהמשנה הנ"ל דריש הערל, ואם לא ידעה משנעשה פניד הרי אלו יאכלו, דמשמע דאם ידעה פסלה, הרי מפורס א) דאפילו כשיכול לנעול הרי הוא פניד. ב) ואפילו כשנעשה פניד, לאחר שנשא נהיתר.

שוב ראינו נחתם סופר אה"ע סימן י"ז, ד"ה, ולפי דעתי מעולם, שכתב להיפך מאשר כתנתי לעיל, ולדבריו יוצא שלהרמזנים ז"ל הסובר דלא יצא נקהל משמעו לא יקדש אשה ישראלית נתוך קהל ה', מחילא אם נעשה פניד או כר"ש, לאחר הנישואין אינו נרדף לנרש את אשתו, תמוס דנשעה שקידש, נהיתר קידש, ונלפי מה שהעירותי למעלה, נדיה וכן מטיין, מחלומים הדברים לדברי הרמזנים נחורה ננוכיסן. ועל זה מולק הראנ"ד וטוען א"כ, שאין אנו מזקיקים אותה לנרש את אשתו, א"כ הרי היא תזנה עליו ואתה גורס להרנות ממזרים נישראל, אע"כ, לא יצא, משמעו נעילה, ומחילא אפילו נעשה פניד אחר הנשואין נ"כ חייב לנרשה דעומד צליסור של לא יצא, ע"ש.

ול"א אכחד, שלא זכיתי להנין את הדברים כלל וכלל דאם הראנ"ד מפרש לא יצא נחזירת ציאה, מה שייך לומר על פניד שלא יצא, היינו שלא ינעול את אשתו, הלא חזרת דאינו צר ציאה כלל, ואם הוא צר ציאה, מה תקשה הראנ"ד שחזנה עליו אשתו ויתרנו ממזרים, למה תזנה, מאחר שנעלה צר ציאה הוא, ועוד, מי נרע מהמוסר את נתו לוקן, שהוא ליסור תמוס שאשתו הנעירה תזנה אחר האעירים, אבל לא שמענו שחייב הזקן לנרשה, ואם האעירה הפנה צוקן אין שום ליסור נדבר כלל, כדאיתחא נאצות דרי נתן פי"ו, דרי"א האומר אל תחלל את נתך להזנותה, זה המתשיח נתו לוקן, והוא נעלמו לעת זקנותו נשא את נת אחרתו לאחר שאחמה לו שרונה נכד, ראה ס"ת, ח"ג דף רל"ז.

פניו ונאמר לא יצא מחזור מה להלן נאותו מקום אף כאלו נאותו תקום. ע"ש. הרי דרנא לא ילפינן כלל פניו מחזור, ולפי המתניתא ילפינן.

ואורי אפשר עתה דרנא לא ילפי מחזור כנוניתיתא, משום דנמסכי ג"ק כ"ה: ינסוגיא דמפץ נמת מינין, פריך: הניחא למ"ד דון מינה ואוקי נארתה אלא למ"ד דון מינה ומינה מה איכא למימר, אמר רנא אמר קרא וכנסתם נגדיכם ניום השניעו וכו', הרי דרנא סוגר דון מינה ומינה, דלמיכא למה לו לתרץ תירוץ למ"ד הסוגר דון מינה ומינה, ולכן לא אפשר לו כאלו נינמות לומר דילפינן פניו מחזור, דאם אנו למדים זה מזה, לכל הדברים אנו זריכים ללמוד מחזור, אולם המתניתא סוגרת דון מינה ואוקי נארתה, ולא לכל הדברים ילפינן זה מזה. ומה שכתבו נתוס' ישנים הנ"ל דלא לכל הדברים ילפינן פניו מחזור הוא לפי המתניתא, ומה גם לפי מה דפירש"י נינמות ע"ח: אמר ריש לקיש מחזרת לאחר עשרה דורות, דתנא דמתני' סוגר אוקי נארתה. ע"ש.

* * *

ובר מה שכתבנו לנועלה אינו להלכה אלא לפלפול ולגדר קנת השיטות אולם נס' חלקת יואז ח"א סי' ג', מהגאון האדיר ר' יואז יהושע ז"ל מקיינא, יואז לתדע להלכה, דכל שנעשה נידו אדם מחמת פיקוח נפש, לא מיקרי נזה פניו, ולא מופסל כלל, משום דנעיין דומה למחזר, ומחזר יבירתי נעצירה, וה"נ נפלוע דכא לא אסרתו התורה לנא נקהל אלא איכא המעשה נא נעצירה, כלומר, נאיסור לאו דסירוס, אצל כל שנעשה הניחות משום פק"ג — וידוע דאין עושים את הניחותים הנ"ל לשום אדם אלא להגיל את נפשו ממות, ועד שלא נתפחה חכמת הניתוח, ולא ידע להסיר את הפראסטאט, היו אנשים מתים לאלפים מחמת עזירת המי רגלים — הרי אין כאלו שום ענינה אלא אדרנא יש מנוה ומנוה מוטלת על כל אדם לעבור על כל איסורים שנתורה — חוץ ווע"ז וגלוי עריות ושפיכת דמים — בלנד שיגיל את נפשו.

ודגם דננסתרם על ידי שהכוהו קוץ, וכן כרתו כלב, פסול, כיון דמכל מקום המעשה הוא מעשה ענינה, וראייתו מש"ס נרכות נ"ג, דעכו"ם שהדליק נר נשנת לא מיקרי נר שנת מתללכת ענינה, כיון דלישראל אסור הי' להדליק את הנר הזה שהדליק הנכרי, אצל המדליק נר לצורך חולה יש נו סכנה, חשוב שנת מתללכת ענינה. והגאון הנ"ל האריך שם נדברים יקרים. ע"ש.

ובא"נ סיתן כ"א הנ"ל אית ז', עמד על דברי הרוננזים הנ"ל פע"ז מהלכי אפ"נ — ט', דכרתו כלב פסול, ואמתי הא לא נעשה נו איסור, ונעיין דומיא דמחזר שנעשה נו ענינה, ומירץ לפי מה דלמרינן, נשנת ק"י, הא מינין לסירוס נאדם שאסור, ת"ל נארנכס לא תעשו, פירש"י קרי נ"י לא תעשו, ואף כרתו כלב הי' איסור אצל המסתרם, רק שהי' איסור נאונם, וגם נני מחזר אס הדניקויה גוים נאונם ונולד וולד הוי מחזר. ע"ש.

ודגה דברי הנעל חלקת יואז מסתברים היטב, דוה שאדם עושה מפני שנתוה מן התורה לעשות כן, כגון שנעשה פניו כדי להגיל את נפשו ממות, לא שייך לומר, דמאיך ניסא הוא נענש מן התורה על מנוה זו שעשה, שלא יצא נקהל. והגם דמי שנת על אשת איש משום פק"ג, נן הנולד מניאה זו מחזר יחשב היינו דוקא משום שנאמת הי' אסור לו להגיל את נפשו על ידי גלוי עריות, אצל שאר איסורים חוץ מן הג', מנוה לו לאדם לעבור עליהם ולהגיל את נפשו.

ולפי זה נריך לפרש שכל מקום דאיתא נש"ס פסול ואסור לנא נקהל היינו דוקא כשנעשה נידו אדם לא משום פק"ג וכן מטין דברי התוס' נינמות ע"ה: לענין נכרת אחד מן הניינים,

שכתבו: ועוד להזהיר לרופאים לחתוך של שחאל אס אפשר — פירי ולא לחתוך של ימין. וקשה להנין הדברים, אס האדם חולה והמכה היא ננינה הימנית מה תועיל חתיכת השמאלית, אלא ע"כ, דנמקום שיש סכנה אין כאלו שום שאלה, דכל מה שיעשו לו לאדם להגיל את נפשו אינו עושהו לפסול לנא נקהל, ולא נאמרו דברי התוס' אלא נמקום שאין סכנה כגון שאפשר לרפאותו נלי ניתוח אלא על ידי סמים וכדומה, אז יש להזהיר את הרופאים שלא יכרתו את הננינה הימנית אס אפשר, כלומר, לעשות רפואה שלא על ידי ניתוח.

וברבר פק"ג, כבר כתבתי כמה פעמים דאין הפירוש דוקא כשהסכנה ישנה כבר, אלא אס מחולי זה תסתעף סכנה, גם זה נכלל פקוח נפש, והנאחי ראי' לוא מתוס' שנת קכ"ח: ד"ה קא משמע לן, שכתבו דלע"ג דלמרינן ניומא פ"ג דאין מאכלין את החולה אלא על פי מומחה, והכל למרינן דיולדת סומא שנירתח מדלקת את הנר משום דאיתנא מיתנא דעתה, היינו שיתר יכולה היולדת להסתכן על ידי פחד שתתפחד שחא אין עושה יפה מה שהיא זריכה ממה שיסתכן החולה נרע, עכ"ל. הרי דהגם שנעשת שמדליקה את הנר אין כאלו עוד סכנה, לכל זאת פק"ג הוא משום דעל ידי אי-הדלקת הנר יסתעף סכנה, וכבר הארכתי נדנר הגורם לסכ"נ חשוב כסכנת נפשות, נספרי זה ח"א דף קע"ה. ע"ש. וראה רש"י שנת ס"א, סוף העמוד, ד"ה שיש נה סכנה. ע"ש.

ודגה הסנר הנ"ל של הגאון מקונקס לכאורה אינה אלא לפי הגד שכתבנו לעיל דפניו דומה למחזר, ומה מחזר נא לעולם נאיסור כך פניו, ואס נעשה פניו נהיתר, היינו משום פק"ג אין נו איסור, אצל להנד שזדנדו דאין זה ילפוחא נמורה אלא לענין פניו שהוא נאותו מקום, כדברי התר"י הנ"ל או כפי שנידדתי דרנא לא סנירל לי' כנרייתא, — נוהגס שראיתי נספר נית מחיר אה"ע ס' ה', דרנא לא פליג אנרייתא, ואינעטריך הפלוע וגם ההיקש למחזר, מכל מקום יש לדון נזה ולחוש לחומרתא — אין לסנרל זו של נעל החלקת יואז מקום, ונפרט דיש לחוש להחיר נאיסור תמידי ולא נאיסור הנעשה רק פעם אחת, כעין שכתב הר"ן ניומא פרק י"ב, דיותר מחזר לעבור על איסור לאו כמה פעמים מאשר לעבור על איסור סקילה פעם אחת. — הגם דיש לדמות משום דנפק"ג אין עונרים כלל, דפק"ג הותרה ולא דחוי', ראה מזה נספרי משנת אנרסה ת"א, שלא על ס"ת, וכיונא נזה איתא נתוס' כתונות סוף פרק אשה שנתארמלה, דלע"ג דספק עומאה נרה"ר ספקו טהור, היינו כשהוא פעם אחת ולא נשדה שהספק הוא תמידי. ע"ש. ועוד, דאין אנו דנים אס וותר לו לוא שיש נו דנר אשר תגרום לסכ"ג, לסרם את עצמו, דזה ודאי מותר, אלא שאנו דנים אס מותר לו לדור עם אשתו לאחר שנסתרם, והסכנה כבר חלפה וענרה.

שוב ראיתי נספר אנני טר אה"ע סיוון רלו"ד, שכתב אל נעל החלקת יואז נענין הנ"ל, נומן שהחלקת יואז יואז לאור והגיע ליד מרן ז"ל נוסאכאטשאון, ודעה את הסנרל הנ"ל דמקשינן פניו למחזר, מה מחזר נענינה אף פניו נענינה דוקא ולא כשנעשה לצורך פק"ג דהרי הכוהו קוץ חשוב פניו הגם שלא נתכוון כלל, והטעם דלא מקשינן פניו למחזר לענין זה הגם דקיי"ל דון מינה ומינה, משום דכשם נני מחזר אס התכוון להטיח נכותל והטיח נערהו דחייב, ופשוט דהוי מחזר, הוא הדין נפניו אף שלא התכוון חשוב נידו אדם. ע"ש.

ולפע"ד חילוק גדול יש, דנני הכוהו קוץ, לא עשה מנוה, וכן אס התכוון להטיח נכותל וכו', אצל נני ניד עשה מנוה להגיל את נפשו ממות, דחוי נהם היא מנוה דלורייתא, ואינו מסתבר שיהי' הדין שעל ידי שעשה חנונה וקיים את נפשו, יהי' דומה למחזר, שגולד נענינה, ואפילו נהתכוון להטיח נכותל, אין מניאות שיתכוון למנוה. וגם לא זכיתי להנין את ההשנות

אל תחזר לפניו, דהתם נחזור לא שייך לחזר לא התכוון, תשום דנהנה, כלומר, הלאה חסלק את המתעסק והרי הוא כאילו התכוון, אבל בפניו, חלשעו ולא נהנה, ומה הדבר אשר יעשה חיו נהנה כנהנה. אלא דכבר כתנתי למעלה שכל הפלפול הזה להקיש פניו לחזר מוטל נספק, כי לפי התוס' ישנים שהזכרתי אין זה היקש נחזור כלל. גם אפשר דהאיני חולק על הסנרס של החלקת יואב, אבל נעלם הדיו אפשר דאינו חולק כלל.

(א) עכר'ם שנעשה פניו, ונתנייר (ב) גר שנתנייר כסמן שנוגד דמי, לא בנוגע לדגוף אלא לדיון.

והנה מפורש בתוס' ימות חו. דכרי שנתת לו כל הניד ונא להתנייר, תניירין אותו נטילה לחוד, וכן מפורש צירי, רס"א-א. וכרת הניד משמע שנתת לו נידים, וא"כ הוא כרות שופכה מוש, ולא חלינו לא נתוס' ולא נשיע שיהי לר"ך לישא רק נזירת ולא ישראלית. והגם דאפשר לחזר דה פשוט דלא עדיף מישראל פניו, אולם מדסתמו לדבר, משמע דזונה הוא תישראל.

ובע"כ לר"ך לחזר, דמכיון שאין הנכרי תלוג על הסירוס, ראה נסנהדרין נ"ח. א"כ כשנתת אללו הניד, נהיתר נכרת, ואין עליו האיסור של פניו וכ"ש, לכך אפשר דחזרו גם בישראלית — כחונן שלהכה יש עוד לעיין דה הרבה.

דבכ"א אין לחזר כסנתתי דלעיל, דאינו נעשה פניו מה שעשה תלוג להחיות את נפשו, ומיירי שנתת לו הניד על ידי הרופאים תשום סכנת נפשות, דוחי דהם לא נאחר לעכוס'. וגם אין לחזר דכיון שנתנייר הרי הוא כקטן שטולד, דומי לילד ישראל שנולד חסר ניד, דלא הוי פניו תשום דנידי שמים הוא, דהה מסתגר דנטוגע לדברים הנוגעים להחיות ולא אל הרוח, לא חמירין כקטן שטולד דמי, דהרי נופו לא נשתנה כלל והעד, דנזירת יותר מנת נ' שנים ויוס אחד אסורה לכהן תשום זונה, ימות ס': ולמה תהא תשונה זונה, לו היתה זונה קודם שנתניירה, הלא היא אשה אחרת לגמרי לאחר שנתניירה, חו שזינתה אחרת היא, אלא ע"כ תשום דאיסור זונה הוא איסור התשתיך אל הגוף, כלומר, נוף שפל כזה שזנה אסור לכהן, והנוף לא נשתנה.

ועוד ראי למה דחמירינו נסנהדרין ע"א: ען נח שנירך את השם וא"כ נתנייר פטור, הואיל ואישתני דינו ואישתניתי תיחתו, ע"ש, ולמה לן להאי טעמא, תיפוק לי דכיון שנתנייר הרי הוא כקטן שטולד, ואין זה לחו האדם שחטא נהיתו נכרי. אלא ע"כ כדאמרן, דבחזן שחטא דנים על הגוף, כגון כלין, שהגוף שנירך את השם ראוי להעוש, אי אפשר לו לחזר, שאין זה נוף הזה, כי עגס הגוף לא נשתנה, ככ"ל והנן.

ודע דאם יש מקום לדברים הנ"ל שכתנתי דכרי פניו וכר"ש המתנייר חוזר לו לישא ישראלית תשום דנעשה פניו נהיתר, הי אפשר דה פירש את דברי השאלות סוף שאלות קניי, דתסיים שם נשאלתו דפניו: „וכן הלכתא דברא דישאל". וכתנן שם נשאלת שום לא ידעתי פירושא, ונלתי ספק חסרון נפנים דחתי חסרון אחרתי הכא נקלקול העתקה, עכ"ל ונהתק שאלה נדחק לפירש את הדברים, דהכוונה דה לחזר דכותי שיהי פניו על ידי שניקב הניד שלו ונסתם והתנייר חיו חזר להכשרו ואין לו תקנה, תשום דנאמת חטו לריכים לדתות פניו לחזר, מחיי תחזר אין לו תקנה עולמית, כך פניו, תיהו לא תדמיין אלא פניו שדומה לחזר לתנייר, והיינו ככ"ל נכרי פניו שנא להתנייר, תשום דלא הי לו שעת הכושר תעולם לנא נקהל, אבל ישראל שנעשה פניו, הואיל והיתה לו שעת הכושר קודם שנעשה פניו, לא תדמיין לי לחזר, ואם נסתם הנקב של הניד, חזר להכשרו.

ועוד כתנן שם להחיק את פירושו זה, דחלד משמעות הכתוב של לא ינא פניו וגר נגר חייירי, כלומר שלא נקנל את הפניו לגר, אבל ישראל פניו חייך נקיים ניי לא ינא נקהל הלא הוא נקהל הדי, מכל מקום מפרשינן נמי בישראל שלא ינא אשה ישראלית, אבל נאמת חזיר הדבר נגר, כלומר, נכרי פניו הנא להתנייר מאשר בישראל, לכך אין לו להגר ההיתר של ניקב ונסתם, ע"ש. נאות קטן הי, ואות י"ז.

ולפי דעתי הדברים הנ"ל לא ניתנו להאחר כלל, חייך נפרש לא ינא פניו וכר"ש נקהל הדי, שלא נקנלו לגר, ולמה לא נפרש כך נלא ינא עמוני, ונלא ינא חזרי, דהרי מפורש נש"ס דיש חזרי ראשון ומזרי שני, וכי, ואין שום איסור לקנלה לנריים הגם שלאחר הגרות אסורים לישא ישראלית, ולמה זה ינא הפניו מן הכלל, ואין חנו מולאים איסור לקנל נריים אלא מעמלת, כדליתא נמכילתא דנשלח.

אולם לפי מה שנידתי לעיל — וחזר חיו ומדניש דזה רק לפלפולא וחי' לא להלכה — דכרי פניו חיו נכלל איסור פניו, מפני שאינו מחזר על זה, הלא דברי השאלות תוננים כפשוטו נלא שום דוחק, דלאחר ססיים הלכות פניו, כתנן דו ההלכה היא רק נגרא דישאל, אבל עכוס שנעשה פניו, ונתנייר, אין איסור זה טהה נז.

אולם לפי ענין יש לחזר סנרס אחרת, ולפי דעתי הוא עיקר ההיתר נשאלה זו, והוא דה החולה שהרופאים מסירים תמנו את הפראסטאטא על ידי ניתוח, הלא כבר שלטה ונגרה התחלה על הפראסטאטא, ועל ידי כן היא גדולה יותר ומתפשטת, ולכך אפילו נאחר שהפראסטאטא נעמחה, שלא החכרה נש"ס ונפוסקים, הוא מאזרי הולדה של אדם נחה לעמנו חומרא גדולה היא להוסיף דבר שלא החזר כלל לא נש"ס ולא נפוסקים ולחזר דזה הוא נכלל האזרים שאדם נעשה פניו על ידי הסרתו, אבל זה נרור שעל אצור זה כבר שלטה החולי, וכבר התחילה להתקלקל, כי אין הרופאים עושים את הניתוח הזה עד שרואים שהפראסטאטא מתגדלת ומתנפחת נזירת, והלא כבר הסכימו רוב הפוסקים כדעת הרמב"ם ז"ל שעל ידי חולי הוי נמי שמים, ואין זה נכלל איסור של פניו. וכבר פסק נים של שלמה דנתקלקלו אצרי הולדה, כגון הנזינים, על ידי חולי ואחר כך נכרתו נידים אדם הרי זה חוזר לנא נקהל.

וכבר סמכו רבים תגדולי ישראל להחיר כששלטה מחלה נזינים ואחר כך נכרתו הנזינים על ידי רופאים, וכלס סמכו על הי"ש הנ"ל, ראה שרית ספר יהושע סימן פ"ח, ושם אריה אה"ע סימן ר', ועוד, ואם הם החירו נחלת הנזינים דזה מפורש נש"ס שנכרתו נזיני הוא פניו, מכל שכן שיש להחיר נהפראס-טאטא, שאינו מחזר נש"ס.

ולאחר שנסתם את כל החזר יואב:

א) **לפי** שיטת הר"ת והיראים שהזכרתי אין זה נכלל פניו, (ג) **לפי** שיטת הרצ"ח קרוב הדבר שאין האיסור אלא לישא אשה נקיודשין לאחר שנעשה פניו, וכן מטיין דברי המריג, וכן דברי הרמב"ם ז"ל, לפי פירושו של החתם סופר. (ד) ההיתר שכתנן נעל חלקת יואב, שאין פניו אסור לישא אשה אם נעשה פניו כדי להליל את נפשו. (ה) הטעם להחיר שכתנתי תשום דזה הוא ניד שמים ואחר כך נכרת, שאין זה פניו. (ו) שלא החזר נשום מקום שהסרת הפראסטאטא היא פעולת הסירוס נאצרי הולדה, ומה גם לפי מה שכתנתי נשם הרופאים — ומהם גם יהודים שומרי תורה ומצות — שלאחר הסרת הפראסטאטא יש אפשרות להוליד, ושכנר הי מעשה נאחד שהוליד. ומה שרונס חיוס מולידים תשום שעל פי רוב אין הפראסטאטא מתקלקלת אלא נאנשים אשר נגיל הזקנה, ואינם ראויים להוליד חף נלא זה, ולכך נראה שעל יסוד כל ההיתרים הנ"ל אין לחשש להחזיר כלל.

תתתשיג. לא יחשוב [א] הצדיק כשהוא עני אם אמא אל אשתי שמא תתר סמני ואנח אקה לפרנסה זה סמחופרי אמנה הוא כי חקב"ח בזמן בדרי אשה חלב ליונק כשיצא ממעי אמו ואמר כמכילתא (א) מי שאומר כח אונל לפתר תרי זה סמחופרי אמנת.

תתתשיד. אחר היה אומר תריר כבר יש לו בן ופת ויש לו צער שאשתו מקוברת כי אינו קשיר וחיך יפרנס אמר לו החכם ביהן שתולד נולד הקדוש ברוך הוא חקיים בדרי אשה החלב לכן אל תראנ ולא קבל דבריו והיה מתאונן ותלד לו בן ואחר הזמן הלה הבן אמר לחכם התפלל על בני שיהיה אמר ליה קליך נאמר (קחלת ח ח) אל תתן את פיך לחשיא את כשרך ואל תאמר לפני הסלאך כי שננה היא למח יקצוף אלהים על קולך והיבל את מעשה ידיך (א) אלו חבנים וכתוב (שם ז ח) טוב אהרית רבר מראשיתו וטת חולד.

תתתשמו. החכם שמע לאחר שנעשה לו דבר שנצטער בו ואמר מי יתן שיהיה מת לפני שלשים שנה אמר לו החכם אם בן אותם בניו שחיו לך וחיים לא היו נולדים ושקא יהיה בהם צדיק או יצא סחם וכשנולדו ברכתה מי שנתנם לך אמר לו והלא איוב אמר (איוב ג יב) כדת קרמוני ברבים וכו' אמר ליה ביהן שמתו לו כל זרעו והלא ירמיה אמר (ירמיה ג יז) אשר לא ברתני מרחם ותחי לי אמי קברי ורחמת חרת קולם למח זה מרחם יצאתי לראות קמל וינזן ויכלו בבשת ימי תרי בעבור הצער והכשת היה חסך שלא בא לעולם (א) וכבר נולד יחזקאל אמר לו הנח לו לירמיהו כי היה צעור שהוא חי לעולם ומשקה לאומות טוס התרעילה ונביא שאינו חנוך אם היה מתנבא לרעה שמה שתבא הרעה אבל כירמיה כתי' (שם יז טז) ויום אנשו לא תתאיתי ונצטער על שיצא מרחם להתנבאות לרעה [א] ועדיין משקה לאומות ומצטער על זה וכוש שלא יאמרו הצדיקים על הרעות סמנתה וכדעת לו בפני הרעים אבל בעבור הברשת לא היה אומר בן אלא שרבים על... (ב) ואם תאמר בעבור חורבן הכית גם שילח הרב בימי שמחול אלא כמו שכתבנו.

תתתשמו. [א] התלמידים היו יושבים לפני רבן אמר אחר יהי רצון שתהר אשתי אם חולד יהיה חי ואם לאו יהי רצון שלא תהר אמר הכירו יהי רצון שתהר אשתי אמר הכירו ואם ימות תרי טוב שלא נולד אמר תרי בתיב

משנת אברהם

סימן תתתשי"ג

[א] הצדיק כשהוא וכו'. כלומר, מי שליט נדיק והוא נוללות תלוותו נח אל אשתו, נולדתי שלא ימנע מלנח עליה מחשש זה שחא לא יוכל לפרנס את הוולד, אבל הצדיק שליט נח על אשתו אלא לקיים מצות עונה, שחא יעלה על דעתו שוונט לנטל את המטה כדי שלא ינטרף להטיל ענשו על הצנור, לכך מזהיר רבינו את הצדיק דוקא.

סימן תתתשי"ד

בניו הקטנים, קנינו רב.

[א] אלו הצנים וכו'. כבר הראתי כ"פ לדברי הרמזים ז"ל הלכי תשונה שאל, שנינו של אדם הקטנים שאין נהם דעת ולא הניעו לכלל מצות כקניט הן, ע"ש. ואפשר דמקורו הוא משנת ל"ג: אלו הם מעשה ידיו של אדם בניו ונשתיו, ראה נחמ"ק, וראה נהשטמות לחלק ז' דף רפ"ח, שהקשיתי מתשנה נערכין כ"ח. המחירים ננו ענדו ושפתו — אין מותרמים, שאין אדם מחרים דבר שליט שלו, ולמה אינו מחרים את בניו הקטנים הא אחרת דקניט הס, כענדו ושפתו הכנענים שיוכל להחרים.

ועתה עיינתי נהרע"ג נחשנה נערכין שם שכתב: שאין אדם מחרים דבר שליט שלו, ונתנו נהי דיכול למוכרה נקטטתה אינו יכול למוכרה נערוותה, עכ"ל כנראה דאין מכוונת הרע"ג לומר, דנקטטתה יכול להחרים כשם שיכול למוכרה, אלא מכיון שאין לו רשות למוכרה נבדלותה אינו יכול להחרימה אף נקטטתה דלענין חרם נעיקן שיהי הנזר הוותרם של המחירים לעולם, ואינו דומה לענד ולשפחה הכנענים שיש לו להנעל עליהם רשות לעולם, דנעיקן דומיא דנהמה. ע"ש נתי"ט.

סימן תתתשמו"ו

ירמיהו נביא נצודי לרעת העמים.

[א] ועדיין משקה וכו', הדברים סתומים מאלו, ואולי הכוונה לפי מה דאיתא בספרים, דנבואה הנמסרת לנביא

לרעה, אי אפשר שתנת הרעה עד שלא יאנויע הנביא את נבואתו, וכן מורים דברי עמוס ג"ז: כי לא יעשה אד' אלוך' דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הננזאים, ולכך אחר החלך אל ישע"י בן אחוזן כלה נבואתך ולא, נרכות י', הגם כי הנביא ננטווה לנבואות ולהגיד אל החלך שימות, כי כל עוד שלא השמיע הנביא את נבואתו לא הי החלך מת, אלא שהנביא חייב להשמיע את ונה שנמסר לו, כדי שלא יחייבי מיתה נידוי שמים תשום כונש את נבואתו, על זה הקפיד החלך על הנביא שאין הוא מוסר את נפשו להחזיק את החלך נחיים.

ולפי דברי רבינו שירמיהו חי לעולם ומשקה לאומות כוס התרעלה, כלומר, שמשמיע הנבואות לרעות ולחרבן האומות תמיד, מתחייב, שתפקידו של ירמיהו הוא תפקיד נחמי להיות מחרים את האומות על ידי נבואתו, כי טרם ישמיע ירמיהו את החורבן של האומה, לא תנח הרעה ולא תחרב, ואינו דומה לנביא המתנבא רק נמקרה לרעה, ולכך נזקק התלמוד ירמיהו על גורלו הניש להיות נחמיה נחמי על הרעות.

וע"ז זה אומר רבינו: ואם תאמר נענוד חרבנן הנביא, כלומר, שחא מה שאחר ירמיהו: למה זה מרחם יצאתי וגו', הוא נשניל שנענוד על חרבנן הנביא, שהתהווה רק פעם אחת, ולא נשניל שהוא תמונה נחמי על הרעות של העמים, ודוחה רבינו סנרף זאת, הלא גם שילה חרבנן ניומי שמואל, ונודחי לא חרבנה אלא לאחר שמואל נתנבא על חורבנה, ולכל זאת לא חנינו שהי שמואל מתלונן על לידתו כירמיה, אלא נע"כ, דעל נבואה רעה שאינה אלא פעם אחת, אין מהראוי להתלונן על הלידה, ואולי על חרבנן הנביא לא הי נריך הנביא להשמיע את נבואתו טרם שחרב, כי כבר נאמר דבר זה נתורה והשימותי את ונקדיכסם ולא אריח נריח יתחכסם, ויקרא כ"ו-לא, וראה נרמז"ן שם דמה שכתוב כאן נאחר גם על ידי ירמיהו.

סימן תתתשמו"ז

[א] התלמידים היו וכו'. סימן זה כפול לעיל סי' תתתשכ"ו. ע"ש.

תתתש"ב (א) בשלה סמכת דוקס מרשה ב' וכעין זה בבבלי סוטה מ"ח. תתתש"ד (א) שבת ל"ב ב' ובליקוט קולת רמז התקע"א: והכל את מעשה

תתתש"ב (א) בשלה סמכת דוקס מרשה ב' וכעין זה בבבלי סוטה מ"ח. תתתש"ד (א) שבת ל"ב ב' ובליקוט קולת רמז התקע"א: והכל את מעשה

(מ"ב ד טז) אל תבזבז בשמחתך וכתוב (שם שם כח) לא תשלח אותי ועוד בשחולד אתפלל שיחיה אמר החכם יש חולד או בן או בת שמודה את אביו או את אמו מן המות או מן הצרות שנאמר (ישעיה כב כב) יעקב אשר פרה אברהם יש שנגור עליו או ביתה או צער על האב או על האם ומת חולד הרי האב או האם קצבים הרי העצבון פחדו וזהו שנאמר (משלי יד כג) בכל קצב יחיה ביתר.

תתתשיו. בעיר אחת היתה אשה [א] פטיה הרח מזננים [ב] בשילדה נתיקצו קרובותיה לח לחמית החלד וכן קשתה והקב"ה מפרם ביד רעים ולקחו ממנו וקינו אותם עד שפברו מן חקיר.

משנת אברהם

סימן תתתש"ז

הדינת עוברין.

[א] סגוי והרה וכו'. מעשה שהיתה פטוי, אצל לדינא חין חילוק אם היתה פטוי או אשת איש שזינתה, דנכל אופן ההורג את הילד אפילו הוא מתור, רוצח הוא, ואין חילוק אם הוא תינוק בן יומן, נדה מ"ד.

[ב] בשילדה נתייעו וכו'. מסופקני אם מה שכתב רבינו "כשילדה" משום שכך היא המעשה, או אולי התכוון לומר, שטרם הלידה אם היתה מתיחה את העובר נכדי שלא תהי' לנזשת ולשנינה, ושחוכל עוד להנשא לנדה, לא היתה נעשית על הריגת העובר, ושאלה זו שאלה חסונה היא עד למחל, משום (א) דלחכופות מחרמי שגאים חולניות מתענרות והרופאים ונחליטים שהלידה היא להן לסכנה גדולה ומלווים לעשות גירוד, שמכניסים כלי ומנקים את העובר, או שמתנים דגמיה להפיל את הוולד, (ב) פטויות מתענרות ומתחרטות, ולתכופות ההורים שאליהם אם יש ענה להפיל את הוולד, כי הנזשה שלהם והנער חין לשער, ולפעמים יש חשש שהמענרת תאנר עמנה לדעת מפני הנזשה.

במובן שאין הדין חי דומה לדיון ג', כי במקום שיש סכנת נפשות יש יותר צד להקל, הגם דנרצחה אמרינו תחי חיות דדמדך סומק טפי, אצל עוברין בישראל חינו צדס אופן נסוג רציתה מחש, והזכרתי שני הדיונים יחד, כי מכוונתי לנאר את כל הענין בכל הקיפו, כדלהלן.

במובן שאין הדברים שנכאן אמורים למעשה כלל, כי כפי החוק של המדינה אסור נהחלט להפיל צוס וולד של מענרת, מלמד במקום שיש סכנה של נפש ואז הרופאים משיגים רשיון יולא מן הכלל, מניית המשפט. — ומס וחלילה למי שהוא לעשות מעשה נביגוד אל החוק של המדינה, ולא נאחרו הדברים אלא לנר קצת תורת ההלכה שלנו ננדון זה.

דעה כתוב נתורה דהמכה אשה וילאו ילדיה משלם דמי וולדות, מזה נשמע דההורג וולד נמעני אמו פטור מתיחה, דהמחויב מיתה חיט משלם מחון. ורש"י נסנהדרין כ"ז רמז לזה, שכתב: משום ר' ישמעאל אמרו דבן נח נהרג על העונרין, הכה את אשה וילאו ילדיה נהרג עליה, ובישראל עד שילא לאויר עולם, כדחנן ננדה מ"ד, תינוק בן יוס אחד ההורגו חייב ועכר"ס שהרג את עונרין תיב מיתה גידי אדם, מקרא דשופך דם האדם נאדם דמו ישפר, כדליתא התם, וכן פסק הרמנ"ס ז"ל מלכ"ס ט"ד.

ובתוס' סנהדרין כ"ט, ד"ה, ליכא מידעס, כתבו דלע"ג דישראל פטור על העונרין מכל מקום לא שרי, כלומר, ולא שייך להקשות מי איכא מידי וכו'. ע"ש. ולא נתנאר נחוס' הנ"ל, אם אסור מן התורה או רק מדרבנן, ופשטן של דברים שם מורים דאסור מדאורייתא. דכך הוא הכוונה ליכא מידי לבישראל שרי — מדאורייתא — ולעכר"ס אסור מן התורה. אצל לא כתבו נחוס' צוס מקור לדבריהם לבישראל אסור מן התורה להרוג את העונרין.

וערה נדעתי לומר דסנרת הדנר למה ישראל שהרג את העונרין פטור ועכר"ס נהרג, הלא אם זו רציתה למה פטרה תורה את ישראל מתיחה. ועוד הקשה הגאון ר"י פיק מהנוג"י, מה"ת חו"מ, סימן כ"ט, מנא לן דקרא נאמר רק לנני נח, הא כל שנאמרה ולא נשנית לישראל נאמרה ולא לנ"ג, וא"כ, נדון בישראל ולא העכר"ס יהיו חייבין על מיתה העונרין, ועל זה השיב הנוג"י שם: הנה קושיא זו אינו מכיר, דכיון דלא נשנית נסמינו וגם לא שייך בו ליכא מידי לבישראל שרי שהרי עכ"פ אסור לישראל להרוג עונרין כמיש החוס' נסנהדרין כ"ט, איכ מהיכי חיתי לומר דנאדם דמו ישפר קאי גם על ישראל עכ"ל ולא זכיתי להצין כלל מה שהנוג"י דחה את הקושיא של הר"י ז"ל. הלא שם נסנהדרין דף כ"ט, אמרינו דנר שנאמר לנני נח ולא נשנית נסמינו, לישראל נאמרה ולא לנני נח, ומקשינן אדרבה, מדלא נשנית נסמינו, לנני נח נאמרה ולא לישראל, ומשינו מי איכא מידעס וכו'. כלומר, משום שאי אפשר לומר לבישראל שרי ולעכר"ס אסור, לכך עלינו לומר, דנר שנאמר לנני נח ולא נשנית נסמינו, לא נאמרה אלא לישראל, והגם דה"י מקום לומר דמה שנאמרה לנני נח היינו שיהי' האיסור להם נכל תוקפו לענין עובש, ולישראל אסור ולא שרי, ואין עונשו כל כך מחור, לכך לא נשנית נסמינו, ולא אמרינו כן, אלא משום דנאמר ולא נשנה נסמינו, אמרינו לבישראל ולא לנני נח נאמר, וא"כ גם נני עונרין למה לא נאמר דקרא דשופך דם האדם נאדם לישראל נאמר ולא לנני נח, כקושיית הגר"פ.

הראת ספק בהדינת עוברין.

אולם נסנהדרין פ"ד: ואינטריך למכתב מכה איש ואינטריך למכתב כל מכה נפש, דחי כתב רחמנא ומכה איש ומת הא"א איש דנר מלוה חין, קטן לא. כתב רחמנא כל מכה נפש, ואי כתב רחמנא כל מכה נפש הוה אחינא אפילו נפלים אפילו בן שמונה נריכי. ונחוס' נדה דף מ"ד: ד"ה, דק"ס ל"י כתבו דנפלים מיעוט המחוי הוא, והנה ההורג את תינוק בן יומן שפיר משכחת דמחרין את ההורג התראה נמורה, כגון שהעדים אמורים לו לההורג נשעת התראה, ק"ס לן נגויי שאינו נפל כי ראינו שעמרו נפרטיו ושעריו, אצל נהורג את העונר חיד יתרו העדים את ההורג, דמנא להו לעדים שעונר זה אינו נפל ושהוא נכר בן תשעה, הלא זה דנר שאין עדים יכולים לדעת, איכ מלמד שנפלים הוא מיעוט המחוי, אלא אפילו נאמר דלזלינן נתר רונא ורוב וולדות אינם נפלים, כמו שהנוג"י מלמד שם, אצל כל זה תינה כשנר טולד, והעדים יכולים להתרות בו, או משום שידעיים בו על ידי סימנים שכלו לו חדשיו, או משום דרוב הנולדים הם בני ט', אצל נעונר שגם העדים מסופקים אם עונר זה שנמעני אמו הוא נר קיימת, חיד יתרו בו, וגלי התראה אי אפשר להמיתו, ואין לומר דגם זה נכלל רוב, שרוב וולדות שנמעני אמו טולדים לתשעה, ואם לא היא הורג את האולד הזה כשהוא בן ח', היא מונח נמעני אמו עד שיהי' בן ט' וילא לעולם ויחי, דהה הוא רוב דלהנא. וראה נרצ"ת, משפטים, בזה דלא אמרינו רונא דלהנא. וענרכין ז': מתנאר דעד שלא ילא האולד לאויר העולם לית ל"י חקה דחיותא. ע"ש. אצל נעכר"ס דנהרג גלי התראה, וכן נהרג על הטריפה הגם שאין טריפה חיה,

קוטנ האמור נרש"י סנהדרין דאין לו לעונר נמעי אמו שס
נפש, שמשמעו חיות, דהעונר חי רק מפאת אמו.

נמרפה ולבסוף נתעברה וולדה פותר — הסבר.

ובזה אפשר לתרן קושיא גדולה שהקשה הגאון נעל אגודת אונג
הוא אצו של מרן נעל אצו מר ז"ל, נאצי י"ד ס"י ס"ו,
נמה דקיי"ל דנהמה שטרפה ולנסוף נתעברה וולדה מותר,
למ"ד זה זה גורם מותר, אע"ג דעונר ירך אמו, חולין י"ח,
ולמה מותר, הלא איסור טריפה אינו דוקא נשעת שנעשה
טריפה, אלא משום שהוא טריפה, ואם כן אם עונר הוא ירך
אמו, נדון הוא כשם שכל האנרים שלה הם טריפה כך העונר
שהוא חלק מן האם הוא טריפה. ומרן ז"ל כותב שם, שנהיותו
בגלגליה שמע קושיא זו נשם הרב מסאנזוי (כנראה הוא נעל
דברי חיים ז"ל) ומתרן שם קושיא זו נכמה אופנים נדרך
פלוכל ע"ג.

אולם לפי הג"ל יש לתרן, דמה דאמרינן עונר ירך אמו, הכוונה
שנלמח האם והעונר הן שני גופים אלא שנעוד העונר
נמעי אמו אין לו להעונר נפש, כלומר, חיות לעלמו, אלא החיות
הוא מפאת אמו, ככ"ל ולאחר שינא העונר לאור עולם, החיות
שלו מעלמו. והנה טריפה שאסרה תורה הוא משום שאינו ראוי
לחיות, כחאמרס נחולין ר"ג אלו טרפות, טריפה אינה חיה,
כלומר, לא שעכשו כבר מתה אלא שעתה היא חיה אלא שנעתיד
אינה ראוי לחיות. והנה זה תינח על הנהמה עמה שטרפה,
אנל העונר שנתוכה אין אום סנרא זיה"י טריפה, כי עתה נמעי
אמו הוא חי מחיות של אמו, אלא נעתיד כשינא לאור עולם
הלא יקבל חיות לעלמו, והגם שאמו לא תחי' אנל העונר יחי'
מחיות עלמו, ואינו דומה לנתעברה ולנסוף נטרפה, דלא הטרפות
חל על העונר נה נשעה שחל על הוולד, וכשם שאין האם
ראוי לחיות כך העונר לא יחי'. מה שאין כן נטרפה ולנסוף
נתעברה שלא חל אום טריפה על הולד נשעה עס האם אלא
שאלו נאין להטריפו משום דאמרינן עונר ירך אמו, והיינו דוקא
אם הפירוש הוא שהנהמה והעונר הם גוף אחד, ונלמח אין
הפירוש כן, לפי פירושו של הר"ש והרא"ש הג"ל נפרה. והגן.

ואפשר שזו היא סנת הפלוגתא אם עונר ירך אמו או לא,
דלכאורה זה נראה כפלוגתא נמציאות, אלא דהכל
מודים שעונר נמעי אמו הוא גוף אחר ולא חלק מהגוף של
האם, אלא שהחיות של העונר הוא מהחיות של האם, כי הכח
המחיה הוא משותף לשניהם, ופליגי אי אולינן נתר החיות ולכך
עונר ירך אמו או נתר הגופות אולינן והן חלוקים זה מזה.

ובובן נזה מה שראיתי נאחרונים שהקשו דלמ"ד עונר לא ירך
אמו, יהי' אסור לשחוט פרה מעונרת משום אותו ואת
ננו, דהא הטעם דאין איסור אותו ואת ננו ננועונרת הוא משום
דאמרינן עונר ירך אמו, רמנ"ס הלכ' שחיטה ינ"י — וראה מה
שכתנתי מזה נספרי משנת אנרהס ח"א דף ס"א שלא על ס"ח
— אנל למתן דסונר עונר לאו ירך אמו איך מותר לשחוט את
המעונרת. ולהג"ל יתא דאיסור שחיטת אותו ואת ננו תלוי
נחיות, כלומר, אסור להעדיר את החיות של האם ואת החיות
של ננה ניום אחד, אנל נמעונרת אין כאלו לדברי הכל אלא חיות
אחת משותפת להאם ולהולד.

ועתה נשוב לעניינינו נדבר הרינת עונרין. וגם לקושיית הנר"ש,
דלמה לא נאמר דלישראל ולא לעכו"ם נאמר.

שימת התוס' ברין הרינת עוברין.

וגרא"ה לומר, נהקדס מה שכתנתי נספרי זה ח"ג דף רמ"ט,
נאריכות, דקודם מתן תורה נשעה שנלטו בני נח אשנע
מנות, גם על אנזורייהו דשנע מנות נלטו, דהא חיינן דער ואונן

נהרג נמי על העונרין. ולכך יתא מה שרנתינו נוחקים לענין
עונש מיתה על רניחת עונר נין שההורג הוא עכו"ם דלו חיינ'
מיתה, ואם ההורג ישראל פטור ממיתה משום דהוי תמיד עדות
שאי אמה יכול להזימה.

וגרא"ה נרש"י סנהדרין כ"ז: הג"ל, אף על העונרין, הכה את
אשה וילאו ילדיה נהרג עליהן ונישראל עד שינא לאור
עולם, כדחנן נמס' נדה מד: תינח נן יום אחד ההורג חיינ'
היכא דקיס לי נגווי' שכלו לו חדשיו ואינו נפל. עכ"ל. הרי
שרש"י נלשוט הזהנ הוסוף נכאן דנרים, היכא דקיס לי נגווי'
שכלו לו חדשיו ואינו נפל, שאינו שם נמשנה נדה, אלא עמ',
ואינו ענין לכאן כלל, דהכל נסנהדרין נעכו"ם שנהרג את
העונרין קיימתינן, אלא שרש"י רונה להסנדר לטו למה נלמח
עכו"ם נהרג ולא ישראל, משום דנישראל נעינן דקיס לי'
לההורג, כלומר, על ידי התרמח עדים, שכלו לו חדשיו ואינו
נפל, ועונר נמעי אמו לא משכחת נ"י, אנל עכו"ם, דקחתי
לעיל מיני מספר אנדחל דני רב, דנהרג נלי התרמח ונעד אחד,
שפיר נהרג על הרניחה. ואחי נמי שפיר מה דפשוט להו לנעלי
התוס' דישראל ההורג את עונרין דיש נז איסור תורה, ככל
רניחה נלי התרמח. והגן.

עובר ירך אמו, אינו בכל"ל נפש וישנו בכל"ל חי.

ובמרא"ה מקום נסיתן הסמוך הניח מפסיקתא זותרתא פרתא
שמיי דהטעם של מה דאמרינן נמשנה ערכין ז',
אשה שינאה ליהרג אין מחתינן לה עד שחלד, משום דאין העונר
תשוב נפש לעלמו אלא עונר ירך אמו הוא, ואיכ' לונה יהי'
איסור נטרנית העונרין. ע"ג. ולא אדע למה לו להניח ונורחק
לאתו מהפסיקתא, הלא זה מפרש שם נש"ס ערכין, דפריך
פשיטא — דאין מחתינן לה עד שחלד — גופא היא. וכו'. ע"ג.

אלי"א נלמח אין זה אום דקדוק, הן אחת דהעונר נמעי אמו
הוא חלק מן האם, ולכן נמחן שהאם חיינת מיתה כל
הגוף של האם חיינת מיתה, ומחילא גם העונר שנמעי, לכך
אין להמתין עד שחלד, כי כל עוד שלא ינא העונר לחון הרי
העונר חיינ מיתה מנד אמו המחוינת מיתה. אנל אין זאת
אומרת שהעונר אין לו חיות, כלומר, אמנס אין לו חיות לעלמו,
אנל הוא חי מנד אמו החיה, לכן שפיר יש איסור להמיתו, כי
נחמחה זו אתה מחית דנר החי. והגם שאינו נכלל נפש, כי
נפש הוא רק נריה שיש לו חיותא מחוות עלמו, כנוו שכתנ'
רש"י נסנהדרין ע"ג ד"ה, ינא ראש, הונא לקחון ד"ה, והנה
רש"י. וזו היא קושיית הגמ' שם נערכין ז', פשיא גופא היא,
כלומר, וכשם שאחר הגוף של האשה חיינת מיתה כך העונר
חיינ מות, ומשני, ס"ד אחינא הואיל וכתנ' כאשר ישית עליו
נעל האשה, מתונגא דנעל הוא ולא ליפסדי' מיני' קמ"ל, כלומר,
מדלמרה תורה כאשר ישית עליו וגו', חיינן דחלק זה של הגוף,
היינו העונר, הוא קנינו המתולט של הנעל, והלא הנעל לא
חטא זיהי' לו הפסד, קמ"ל, דלכל זאת העונר חיינת מיתה מפאת
היותו חלק הגוף של האשה, ומסיק דמקרא גם שניהם, ילין,
ע"ג.

ובמשנה פרה נ"ח, ר"ל אומר פרת חטאת הנועונרת כשרה,
וחכמים פוסלים. ומפרשים שם הר"ש והרא"ש, דפרה
מעונרת פסולה לדעת חכמים, משום דהוי כשחוט שתי פרות,
והתורה אמרה ושחט את הפרה, פרה אחת. ע"ג. כ"ל
דהמפרשים הללו לא פירשו את המשנה דהפלוגתא היא נענין
עלה עליה זכר, כמו שחפרשים אחר המפרשים או משום
דחכמים סנרו עונר לאו ירך אמו ומחילא נפסלת מהמחא
שהיא נשאלת את העונר, משום דסנרי דגס המ"ד הסונר ירך
אמו, היינו דוקא לענין החיות, כלומר, החיות של עונר אינו
אלא מפאת אמו, אנל נענס הוא גוף אחר. והכל סוננ על אותו

מתו על חטא של השחתת זרע שהוא רק אנזרייהו דגיליו עריות
 ושפיכת דמים, ולאחר מתן תורה מסתבר דרק ישראל נאסרו
 באנזרייהו דעניות המפורשות ולא העכו"ם, דלא מנינו למשל
 שהעכו"ם החזירו על הלזנת פני תניו זרנים, הגם שהוא
 מאנזרייהו דשפיכת דמים, וע"י תוס' ערכין ט"ז. ע"ש נספרי
 נזירות.

ומסתבר דמה דאמרינן נסנהדרין ג"ט. דמלוג שאלמנה לנני
 נח ולא נשנית נסיני, לישראל נאמרה ולא לנני נת,
 ואין לנו אלא גיד הנשה ולאנינא דר' יהודה, היינו דוקא דמיא
 דגיד הנשה, שלא נאמר נסיני שום דבר על דבר גיד הנשה,
 כלומר, לא עיקר הענינה ולא אנזרייהו המתקעף מענינה זו,
 אבל דבר שהעיקר נשנה נסיני, כגון לא תרצת, אז האיסור לשניהם
 נאמר, אלא שעל אנזרייהו של לא תרצת, רק ישראל ולא העכו"ם
 מזהירים.

והשואל יקשה למה נאמר שופך דם אדם נאדם להזהיר את
 העכו"ם על הריגת העונין הא נלאו הכי הרי הם
 מחהרים על זה קודם מתן תורה משום שזה הוא על כל פנים
 אנזרייהו דשפיכת דמים, ולאחר מתן תורה אינם מחהרים על
 אנזרייהו, אלא על כרתך, ולכך נאמר אזהרה זו על אנזרייהו
 דשפיכת דמים ללמד שגם אחר מתן תורה האיסור לעכו"ם וגם
 עונשו, נמקומו עומד. ולא שייך להקשות א"כ הרי זה נאמר
 לנני נח ולא נשנה נסיני ולישראל ולא לנני נח נאמר, משום
 שהעיקר של ענינה זו נשנה נסיני נהדגור של לא תרצת, והריגת
 עונין לישראל באנזרייהו של רציחה נכלל, ועכו"ם נהרגין על
 איסור זה משום דלי לאו, כל הקרא של שופך דם אדם, מיותר.

אשה אם תהדרה על איסור של הריגת עוברין.

ואם כנים הדברים הנ"ל, דאיסור הריגת עונין הוא מאנזרייהו
 דרציחה, יהי חילוק באיסור זה בין איש לאשה, לדעת
 התוס' הסוגרים שאין אשה מחהרת על השחתת זרע, ונזירות
 נספרי הנ"ל, משום דהתוס' סברי דאין הענד והגר תושב מחהר
 על אנזרייהו של איסורים, ואשה נמי איתקיש לענד, ממילא
 מני לא החהרה אשה על האיסור של הריגת עונין, והגם
 דעכו"ם החזיר כ"ל, ולרש"י גס נשים מחהרות על איסור זה.
 ע"ש נספרי.

ומש"ס ינמות ס"ה, נאשחו של ר' חייא שהי' לה גער לידה,
 וכיון שאמר לה ר' חייא דאין אשה מנווה על פרי
 ורני שמתה כוס של עיקרון ע"ש, ולמה לא השתיתה את
 העונר נמעני, מאחר לעשות עממה ללא נת זנים, משמע לכאורה
 דרק איסור של סירוס אין נה משום שאינה מנווה על פרי
 ורני, אבל איסור של השחתת זרע יש נה דנזה הוא משום
 שפיכת דמים, אלא דאין רא"י כ"כ, דאפשר שגם הלידה של זרע
 מושחת ג"כ נרמח לה גער.

ובספר תות יאיר ראיתי כתוב, שאיסור הריגת עונין
 לישראל הוא משום דלא גרע מהשחתת זרע ולפי הטעם
 הזה ג"כ קיל נאשה מליש, כי דעת התוס' שאין אשה מנווה
 על השחתת זרע.

והנה רש"י נסנהדרין ע"ג: ד"ה, ינא ראשו, נאשה המקשה
 לילד ומסוכנת וקתני רישא החיה פושטת ידה ומתכה
 ומזיאתו לאזנים, דכל זמן שלא ינא לאויר עולם לאו נפש הוא
 וניתן להרגו ולהגיל את אמו, וכו'. כנראה רש"י ז"ל נא נזה
 להסניר, דאלמלי היו נפש קודם שינא לאויר עולם, לא הי' מותר
 להרגו משום פק"מ דאמו, דרציחה לא ניתנה להדחות מפני פק"מ,
 אלא דכל שלא ינא לאויר עולם לאו נפש הוא, ורציחה כתיב
 כי יכה לכל נפש, שמע מינה דדוקא אנפש חייב נרציחה, ואלא
 דאסור משום אנזרייהו דרציחה, לכל זאת הדין של יהרג ואל

יענר אינו אלא נעירות עמון ולא באנזרייהו, כמו שנאמרתי
 נספרי זה ח"א, דף מ"ב ע"ג.

והנה נחוס' נדה מ"ד, ד"ה, איחי חייית וכו', כתבו דנישנה
 על המשנר ומתה וכן כשהרנה האם — ולא מתה
 מעממה — אין ההורג את העונר חייב משום רציחה, וזנו
 מסתפקים, דשמח דוקא כשאלמו חיה לא מיחייב ההורג את הולד
 עד שלא ינא ראשו אבל כשמתה אמו, חייב ההורג את הולד,
 משום דכמונח נקופסא דמי. ואם תאמר אם תמני לומר, דמתור
 להרגו ננטו אפילו מתה אמו ולא היו כמונח נקופסא, אחמי
 מחללין עליו את השנת שמניאין סכין דרך רה"ר לקרוע האם
 דכמונח נפ"ק דערכין ז': וי"ל דמכל מקום משום פקוח נפש
 מחללין עליו את השנת, אע"ג, דמתור להרגו דהא גוסס נידי
 אדם ההורג פטור, כדאמרינן נסנהדרין ע"ח, דרוג גוססין
 למיתה, ומחללין את השנת עליו, וכו', לכאורה יש לדקדק
 מלשונם דנענר או דיח חיוג של רציחה עליו, או, דמתור
 להורגו, ואין כאן דין מחווע היינו שלא יחייב עליו ההורגו
 משום רציחה ושיהי' אסור מן התורה, כי פעמים משתמשים גם
 התוס' בהנינים, מותר להורגו, ולפלא על הטנ"י מהד"ת,
 חיימ ס' ג"ט הנ"ל, שעתד שם נד"ה, והנה אחינא, נדנרי התוס'
 סנהדרין ג"ט ליכא מידעם שכתבו שאסור לישראל להרוג
 עונין, ולא העיר כלל מדנרי התוס' נדה מ"ד, הנ"ל, שכתבו
 להיפך.

ולפי מה שהסנרתי לעיל, יש לומר דאין כאן שום סתירה
 מדנרי התוס' נדה מ"ד למה שכתבו נסנהדרין ג"ט, וכל
 הדברים נדה מ"ד נדקדוק גדול נאמר, שנתחילת נדריהם גם
 כתבו: מיהו בן יוס אחד ההורג חייב אבל עונר לא — עד שינא
 ראשו — כלומר, כל החילוק בין ינא ראשו ללא ינא ראשו, הוא
 לענין חיוג מיתה על רציחה, שכל עוד שלא ינא ראשו אין
 ההורג חייב מיתה, אבל איסור דאורייתא יש נכל אופן — מיהו
 אפשר דדוקא היכא דאמו חיה לא מיחייב ההורג עד שינא ראשו
 שאלו קנת נחיות אמו — כלומר, שאין לו להעונר חיות לעממו
 אלא חי מחיות של אמו, כמו שהסנרתי לעיל, — אבל היכא
 דמתה חייב דכמונח נקופסא דמי, — כלומר, כאן התוס'
 מסתפקים: מהו החיות של הולד נמעני אמו לאחר שאלמו מתה,
 אם זה משום שהולד יש לו חיות מעממו, כשם שהוא חי לעממו
 מיד כשינא ממעי אמו, ולכך ההורג חייב, כשם שחייב ההורג
 לאחר שינא ממעי אמו, או שמח אין הולד חי מעממו אלא דוקא
 כשינא לאור עולם, ומה שאנו רואים שהילד לפעמים מפרפר
 נמעני אמו לאחר שמתה אמו, אין זה חיות כלל, ומה שמפרפר
 הולד, הוא כעין געל חי המפרכס לאחר שחיטה, וכעין דג
 שלאחר שהוא מחיתך לקטעים כל חתיכה לעממה מפרפרת
 ואין נזה שום חיות, וממילא עונר כזה לא נלגד שליט חייב
 עליו ההורג, אלא מותר להורגו, כלומר למתן את פרטורו,
 כי דבר מת הוא לנמר, ואינו דומה לעונר נמעני אמו שיש איסור
 תורה להורגו, משום שיש חיות נהעונר, והאחנס שליט חי
 מחמת עממו אבל חי הוא מהחיות של אמו, ככ"ל — ולזה כתבו:
 וא"ת, אם תמני לומר דמתור להורגו ננטו אמו אפילו מתה
 אמו ולא היו כמונח נקופסא, אחמי מחללין עליו את השנת
 וכו', והנינו, ואפילו" מתה אמו, אין משמעו וכל סכן כשלא
 מתה אמו, אלא הכוונה למעט מה דמספקו להו דמתה אמו
 מתור משלא מתה משום דמתה אמו והולד מפרפר יש סנרל
 דכנר חי מעממו, ככ"ל, ומה שמניאין רא"י מנוסס נידי אדם
 אין הכוונה ששניהם שורים, דהא הנוסס נידי אדם, אין שום
 ס"ד דמתור להורגו, אלא שההורג פטור, ונכלן נני עונר נמעני
 אמו התוס' מנודים לומר דלאחר שמתה אמו מותר להורגו,
 אלא דעיקר הרא"י לענין חילול שנת, דמתור לחלל את השנת
 על הגוסס נידי אדם, הגם שנרור שלא יחי' כי רוג גוססין
 למיתה, בן נמי מותר לחלל את השנת על העונר נמעני אמו
 אפילו לאחר שמתה האם, בן נראה לפרש דנרי התוס'. ודריק.

דין רודף בעובר בשהאם מקשה לילד.

ודמכ"ם ז"ל הלכי רונת, ח"ט, כתב לפיכך הורו חכמים שהעובר שהיה מקשה לילד מותר לחתוך העובר נמיעיה, בין נפס בין ניד מפני שהוא כרודף אחריה להורגו, ואם תשהויה ראשו אין טוענין בו שאין דוחין נפש מפני נפש, חרו טענו של עולם, עכ"ל ומדלא קאמר הרמז"ם שמתר להמיתו עד שלא יאל לאור עולם, משום דנהעובר אין כלן משום איסור ריחיה, משמע דנאמת י' כלן איסור ריחיה אלא דהאילי והוא רודף לכך מותר להורגו.

ודגם דנמשנה דאהלות ז"ו, מנולד הטעם דעד שלא יאל ראשו מחתכין את הולד נמיעיה, מפני שחיה קודמין לחיו, ולא משום רודף. ועוד הא נש"ם סנהדרין ע"ג: אחר רב הונא קטן הרודף ניתן להגילו נפשו, ופריך הא תקן יאל ראשו אין טוענין בו, ואחלי רודף הוא, ומשני, שאני התם דמשמיה קא רדפי לה, מנולד דאין להולד דין רודף, ונאמת רש"י שם נפסהדרין מפרש דעד שלא יאל ראשו אינו נפש, ולכך ניתן להורגו ולהגיל את אמו, ואולי רש"י מפרש שחיה קודמין לחיו, לא שיש לה דין קדימה, אלא שחיה כבר ישנה בעולם, שיש לה חיות, והעובר אין לו עוד חיות מחמת עגמו.

ודגאון ר' ישעי פיק ז"ל הקשה, נטעני מה"ת חו"מ ס' נ"ט, למה מפרש הרמז"ם ז"ל ללכך הורגין את העובר נמעי אמו עד שלא יאל ראשו משום שהוא כרודף תיטוק ל' משום שאין חייגין על הריגתו, לכך הורגין אותו כדי להגיל את אמו שחייגין על הריגתה. והטעני שם משני, דכאם שאין הורגין את הטריפה להגיל את הנריא, הגם דאין חייגין מיתה על הריגת הטריפה, כך אין הורגין את העובר להגיל את האם חי לאו דמיתא כרודף. ע"ש.

ודגה נדין הללת הנריא על ידי הריגת הטריפה, כבר הארכתי נחמ"ל מספרי זה דף קעג, ע"ש. אולם מלמד שיש חילוק גדול בין ההורג את הטריפה להורג את העובר נמעי אמו, דהטריפה חי הוא אלא שפשו למות לכך הוא כנגרס הטיילא, אלא העובר מעולם לא נאל לכלל חיות, אלא דיתר על כן קשה מאל מה שהקשיתי לעיל דהא תש"ם הג"ל נפסהדרין מתנולד דאין נעובר דין רודף משום דמשמיה קא רדפי לה.

ובע"כ דהרמז"ם ז"ל סוגר דמחי דאמריק דאין לעובר דין רודף משום דמשמיה קא רדפי לה, היינו דוקא כשהעובר כבר הויא ראשו — או ליש גורסין יאל רונו — דהוי כילוק, משום דכשיאל ראשו יש כלן לפיטו שתי נפשות רדופות, והרודף הוא הטענ משמיה, והנה אם נ' בני אדם נרדפים משלישי, נולדי שהרשות לכל אחד מהנרדפים לנרות ולהגיל את עגמו, הגם שעל ידי הללתו, יהי השני נתפס. ראה ויה שכתנתי נכעין זה נפסרי ח"א, דף רפ"ג, דלפי גירסת הנגלי מותר לו לאדם שלישי לעשות תתנולה להגיל את מי שהוא מישראל, הגם דעל ידי כך אחר יכנס נתקומו נפסכה, ומכל שכן שמתר לו לזה שהוא נפסכה להגיל את עגמו הגם שעל ידי הללתו נעייכ אחר יכנס. (וכעין זה נש"ע חו"מ, שפ"ח נרמ"א נשם הנומק"י, דהרואה סק נא עליו מותר להגיל עגמו אע"פ שעי" זה נאל הסק לאחר) ולכך אין להעובר שיאל ראשו דין רודף, דאין הוא הרודף אלא מה שמתשיך את יאיתו לאור עולם, הוא חזיל את עגמו, והרודף הוא משמיה — הטענ, ואולי לכך תסיים הרמז"ם ז"ל, וזהו טענו של עולם, כלומר, הרודף נכאן לא הוא התיטוק אלא הטענ של עולם — משמיה קא רדפי לה.

אבר כל שלא יאל העובר נראשו או נרונו לאור העולם, אין כלן נ' נפשות, אלא נ' גופות גרידא יש כלן, ואז אין רשות להגוף של העובר להגיל את עגמו נזמן שעל ידי הללתו תהרג האם, כי אך לגוף שיש בו נפש הזכות הלזו נתונה, אלא

לגוף נלי נפש אין הזכות נתונה אלא להאם שיש לה נפש ונפטר שהסגרה של ריחיה דיהרג ואל יעבור היינו משום מחי חיות דמך סמוך שפי, ומך פירושו נפש, כי הדם הוא הנפש, חיה דוקא כשיש כלן נפש, ואם העובר נעגמו אשר נתוכה יחלמן נגופו לנאת ועל ידי כך יהרג את האם, שפיר דינו כדין רודף, דמה שהותר דמו של רודף הוא משום שהוא רודף להרוג את חנירו נלא רשות.

תמיה בספר שאילת יעב"ץ.

ובספר שאילת יעב"ץ ח"א סימן מ"ג, חולק על מה שכתוב בספר חות יאיר סימן ל"א — נהולאת חות יאיר אשר לפני כנראה נשמט עיקר התשובה — שאסור להקלע עובר ננטן אמו, ואין חילוק בין המעוברת נשואה מנעלה והיא כשירה ננשים, או שהיא נשואה מעוברת מחיש אחר והעובר ממזר הוא, והר"י יעב"ץ מחלק ולומר דזה נרור דפטיי שנתעברה וכן נשואה מעוברת מנעלה, דאסור להקלע את הולד, אולם נאמת איש שזינתה קרונ הדנר שמתר לה להאם ואולי יש מלטה נדנר שתהרוג את הולד נמיעיה, וטעמיה, משום דנאמת היא חיינת מיתה כדין אשת איש שזינתה ואע"ג ד' מיתות נטלו אצל דין ד' מיתות לא נטלו, ואם הי' נדיטו לעשות דין היינו הורגין אותה ואת העובר, כדאמריק נערכין דאין ממתינין עד שתלך, ומכל שכן הכא דהולד נשמעי הוא ממזר, והוספי ג"כ, שגם האם אם היתה ממיתה עגמה לא היתה עושה איסור, ולא היתה עוברת על אך את דמכס לנפשותיכם אדרוש, ועל כיוצא בזה אמרו יכול כשאלו, וכמה נעלי תשובה עשו דין נעממן ותחזיל קילסו אותם, — ודומה ננר זה לנחמה שגמיה, היא וולדה ננחו, דמה"ט הולד פסול להקרנה, דדייניק העובר כאילו גם בו נעשה הענינה, הוא הדין הכא, כיון שהעובר חסונ כאחד מאנריה, גם הוא חטא, אע"פ שאין בו שייכות חטא, הרי הוא כירכה שחטא, וכי.

ול"א אגין את כל הדנרים, דמ"ש משום דדין ד' מיתות לא נטלו, האם נאמת נת קטלא היא, ולא ניתן להאמר כלל, הלא ידעו דההורג את מי שחייני מיתה נדיי שמים, הרי הוא רונת גוונר, והטעם פשוט, דמה שהוא חייני מיתה נדיי שמים, הלא אם ישנו נתשובה הדי ימחול לו ולא ימות, ונמכות ה', ו', מנולד דעדים וזממים נהרגין על שרנו להרוג את מי שלא נגמר דינו למיתה הגם שהוא חייני מיתה, גם מה שכתב דגם הולד נכלל החטא, אינו מונן כלל, הלא נשעה שזינתה אמו לא הי' הולד עוד נמיעיה, ומה שייכות יש לו להולד נחטא, גם מש"כ, שזכות היא לה לאמה שתלמד עגמה לדעת נתורת תשובה, כבר הארכתי כ"פ נפסרי שאין חי' שום דרך תשובה אלא דרך חטאים יש נזה, כך שכל הדנרים אשר נתשובה הגיל תמוהים ועומדים ולא איניס כלל וכלל.

דמתבאר ווכל הג"ל (א) דיש איסור תורה נהשחת העיבור הן וולד השחתת זרע והן מלד ריחיה, ואין חילוק בין שהאם נשואה או פנוי, אלא דננוקוס שיש סכנת הנפש להאם אם לא ישחיתו את העובר מותר להשחית. (ג) אם אין הסכנה לפנינו עדיין, כגון שיש זמן להשחית את העובר, מהראוי לעשות זאת — אם אפשר — על ידי רופא אשה ישראלית, משום דקיל נאשה שיש ללד שאין היא מזהרת על אצזרייהו של ענידות, כנ"ל, ולא על ידי איש, ונפטר שלא על ידי נכרי, כי מכשיל את הנכרי נאיסור חמור שנהרג עליו משום ריחיה. (ג) אם הסכנה לפנינו כגון שמקשה לילד, אם אפשר נישאל יעשה ישראל ולא נכרי, ולא שייך כלן לומר שאין מדקדקין נשום ננר נפק"י והשואל הרי זה מנונה, משום דהתוס' נפסהדרין נט, ד"ה, ליכא, מסופקים אם שרי לעכו"ם להרוג את הוולד נמעי אמו אפילו כדי להגיל את אמו, וכתננו: "ואפשר אפילו נעכו"ם שרי". וסגרת הדנר הוא כנ"ל, דזה הדין הוא יולא מן הכלל,

תתתשית. אשה חרה לזנותים חקרה לאשה אחת מה לשתות כדי להפיל עובריה ורצה אחד ללמד לה אמרו לו אל תחטא שהיא תאבד החולד אמר להם [א] מוטב שתאבד אותו קודם שתבא לעולם משתמרת אותו אחר החולדה, אמרו לו מוטב שהיא תחטא בו (א) ולא על ירך ועוד שטא יצילו החולד מידה או היא תמות החולד יהיה ואין זה רומח (ב) לענין תרומה מן המסקא.

תתתשי"ט. עבר היה ליחודי אחד וכשהיו בניו לומדים היה חקבד לומר היה חקבד כותב בתיבה יפה אמר חקבד אני רוצה ללכת לארץ אחרת אם אוכל להתפרנס בלימוד וכתובה ותעשה עמי טובה ותשחרר אותי ואם לאו אני אלך למקום רחוק ולא ידעו שאני עבד ואקח אשה ויהיה חקן עליך כיון שיבא לידי תקלת רבים ולא רצה הארץ אמר החכם [א] חרי יקח אשה יהודית לא שסע לו אמר כתיב (ויקרא כה טו) לעלם בחם תעבדו והלך למרחקים ונתנו לו

משנת אברהם

וכבר הנחתי נחיה מספרי זה דף פ"ה את דברי מהר"י חנן נהלכי קטנות ס"י ל"ז, דההורג את החרש או את השוטה פטור נדיב אדם. אי"כ נכ"ד שהורג את העונר העתיד להיות שוטה כשיולד, ומה גם שאינו הורגו אלא מפילו על ידי סמים, הקיל כנ"ל, אפשר דלין כאלו איסור דאורייתא, ולמעשה נריך ישנו סה, כי דברי מהר"י חנן הנ"ל אינם מוסכמים, כמו שניארתי נספרי הנ"ל ונפרט לדבר זה אי אפשר להם להרופאים לדעת על נריו אם הולד יהי שוטה או לא.

סימן תתתשי"ט

[א] דרי יקח וכו'. הדברים סתומים, איך יעלה החכם לשחרר את ענדו, הלא קיי"ל דאסור לשחרר את ענדו אלא לצורך מצוה דרנים, או לטונת האדון כמו שהארכתי נספרי כ"פ, אבל נכאל לא הי' שום צורך מצוה לטונת האדון אלא להרחיק את הענד מן הענינה, ולא מצוה אלא נשפחה שנהגו מנהג הפקר, אי"כ זה צורך להציל את אלף שנהגו נה מנהג הפקר מן ענינה, אבל לא נכדי להציל את הענד מן הענינה.

ודגה הסיון הזה הוא מן הנוספים נכ"י פארמא, וזוהי חסרון חלים יש כאלו, ונריך להיות שאותו הענד לא הי' ראוי עוד לעבודה אלא ללימוד וכתבינה, והאדון לא הי' לו כל צורך בלימוד וכתבינה, ולכך אמר הענד שנונינה אחרת יוכל להתפרנס מלימוד וכתבינה — דל"כ לאחזה צורך הונא כל הענין של הלימוד וכתבינה — ונלופן שאין הענד ראוי לעבודה אין כאלו עשה של לעולם נהם תענוזו. וראה מה שכתנתי מזה נחיה דף ס' מספרי זה, או אזלי נריך להיות כתונ שהחכם אמר שחזר לו לשחררו מפני שלא יכשלו בו אחרים, כי לא ידעו שהוא ענד ויתחטט בו, ונכדי להציל את אחרים מן הענינה תותר לשחרר את הענד, כעין ששחררו את השפחה שנהגו נה מנהג הפקר.

עשת של לעולם בהם תעבדו ואיסור של לא תחנם, אם נהגו בתוך לארץ.

ויש להעיר מהיכן יונא שהדין של המשחרר ענדו עונר נעשה טיהג גם נחון לארץ, הא פשטא דקרא נלרץ ישראל משתעי קרא: וענדך ולמתך אשר יהיו לך מלאת הנוים אשר סנינותיכם מהם תקנו ענד ולמה, ועל זה מסיים: לעולם נהם תענוזו. וכן מפרש רש"י סס: וענדך ולמתך אשר יהיו לך. אם תלמר אם כן נמה אשתמש, נענדי איני מושל בלוחות איני

והיות לבריה בני ענמה נחודש ביום לכן אסור. יבסטיקא וסרחא מרשה שמיני: נבנהם לרבות שליל שבמיעה שהיא ירך אמר ואין בו משום אונת האת בנו שהרי איתא אשה מצויבת מתייבת מיתה אין מסתייגין לה עד שתולא אלא ממה כשהיא מעוברת שנאמר מות יימת הנחמי ונזאמת. וירודים אנחנו כי תקראים והולכים בעקבי הכותים אסור את השליל משום אבר מן החי והיהי בבסי כותים פ"א שאין מוכרין שליל לכותים אצ"ס שלישראל הוא מותר אבל סכין שהיא אסור לכותים הוי מסכר שעות. (ג) ערובין לי"ב ב: ממה לית לחבר ליעבו איתו איסורא קיללא ולא יעבד עם הארץ איסורא רבא וקאמר רבינו ואין זה רומח לשם רעיון תוס' שבת ד' א' ר"ה וכו' שהארכי בה.

וקרא דאופך דס האדם נאלס ונר הוא אזורה לעכ"ס על רציחת העונר כעל כל רציחת אדם, וזונ יש לומר, אין דוחין נפש מפני נפש. [נהה הוא דנר שאינו נרור ל, חקוק לאריכות ולישנו לדעת]. ד' מפני החכם שהמעונרת תאלד עממה לדעת, נודלי שאין להחיר להרונ את הוולד על ידי שום אדם, כי נכר פסק רנינו נספר זה כ"פ, שאין שומעים להמליים לעשות ענינה, ואין מתירים לו שום דבר אסור נשניל זה. ונפרט נליסור חמור כזה שיש בו תשום לתל דשפיכת דמים, כאמור. וכן מפורש נדברי רנינו נסיון הסמוך.

סימן תתתשי"ח

הפלת העובר על ידי סמים.

[א] **מוטב** שתאלד וכו'. כלומר, תשום דחשיאל לאויר עולם ההורג נהרג עליו וההורג את העונרין פטור, ונפרט ננאשה עסקינן, ולפי התנאר נסיון הקודם יש נלדד יותר לקולל ננאשה מנאיש. אבל כשיאל לאויר עולם אין חילוק בין שההורג הוא איש או אשה.

וכנראה מדברי רנינו שכתב מוטב, שתאלד" — משתמית" אותן, תשמע דדעת אותו האחד אשר רצה ללמד לה, היתה, דמה שהיא שותה סמים המפילים את העונר, יש גם דל קולל, תשום דלין זה נכלל הורג את העונר, אלא נרמח נעלמח, והנה אם הטעם של האיסור השחתת העניור הוא משום השחתת זרע — היינו דלא כשיעת התוס' אלא שגם נשים אסורות להשחית זרע — נודלי דהאיסור הוא קיל נגמחל, ומה גם נגד האיסור של רציחה שתעשה אשה אם תהרונ את הולד כשיולד. ואם הטעם של האיסור להשחית את העניור הוא משום רציחה כמו שנלדנו נסיון דלמעלה, נודלי דנרמח לרציחה איני דומה לרציחה נידים, — ראה מה שהארכתי נענין זה נספרי משנת אברהם ח"א דף נ' וחילך, שלא על ס"ת, ונספרי זה ח"א, דף פ"ג, נענין נרמח נשפיכת דמים — חו היתה כוונתו של אותו האדם אשר חפץ ללמד את האשה איך להפיל את הוולד ע"י סמים, ואחרו לו שאין מן הראוי ליעז לאלס איסור נכדי שלא יעשה נמויז איסור חמור.

הפלת עובר של מעוברת שוטת

ויש לחקור נשוטה שנתענרה והרופאים אומרים שהוולד אשר יוולד יהי שוטה נמור, אם תותר לו לרופא להפיל וולדה או להרונ את העונר.

התתשית. (א) נכנתורין בין ב' קאבר השי"ס דרך בן נח מצוה שלא להרונ העוברין אבל תוסי' שם ג"ס א' ותולין לי"ב כתבו דעם לישראל לא שרי. ובתשרי חות יאיר סי' ל"א חקר בהו ומסקי' שלא להקל דוקא כשהעובר רודף להרונ כגון אשה המקשה לילו או מיתר להרונ העובר כמיש בה"מ סי' תכ"ה ס"ב. ובאמת לפי מה דקיי"ל דעובר ירך אמו וכן סקוצה נהר בשחיסת אמו ור' שמעון שורר אומר אפילו בן ח' שנים ותורש בשדה שחיסת אמו מסחרתו וזולין ע"ד ב' בן יש לנו לומר דישאל אינו מותר שלא להרונ את העוברין ומא' שגט עובר בהמה מעובר אדם ומשום זה אשה שניחה ליהרג אין מסתייגין לה עד שתולד עריבין א' א' יכן ביצה שנולדה ביום הלכה בניה שלא תיאכל (ביצה ב' א') כי כל עוד שלא יצאה לאויר העולם הרי היא בגוף אמה

אשה וילדה לו בנים אמר החכם לארץ כבר נרפתה לו להתחתן לישראל ועל כל ביאה וביאה חופא (א) וששן שנתן בתו לירחק עבדו והוא היה מצרי (ב) שמא כר' פרטק שאמר במזרים עתידים ליפטר ומוטר לו לתת בזה הענין ואין לומר דור שלישי (ג) בכאן.

תרתתשכ. בסוף מסכת ערויות (א) ר' נתנאי בשם ר' עיראי אומר (ויקרא כד י) ויצא בן אשה הישראלית וגו' והרי דברים קל וחומר ומה משה שהוא רבו של אליהו לא רצה לנלות הממזרים עד שנתגלו מעצמן ואמ' (ב) ר' שם לא רצו לנלות אבל מופרין אותן לבניהם ולתלמידיהם טעם אחת בשבועי חחו דוקא אם הכנים והתלמידים (ג) צנעפים ואינם בני מחלוקת אבל אם אינם צנעפים או [א] בני מחלוקת הם אל ינלה להם אלא ינחו שלא יתחתנו בהם.

תרתתשכא. יש מוכח אחר מזהו ויש מהטרא אחר מזהו כגון המספר בגמא משפחות למי שאינו הגון ובעל מחלוקת הרי גורם שמחפץ את זרעו ומוכירין גמאי אבותיהם ורוב בני אדם המדברים בגמאי משפחות ונתתן פגם במשפחות ומבירשין אותם הקב"ה יגזור שהוא או זרעו יתחתן בהם או בשאר פסולין שיהא הפוסל פסול ובתיב (קהלת ז יד) גם את זה לעופת זה עשה האלהים כי כשנחר הקב"ה מה יעשה באהרית הימים הוא מקדים להכין רברים כביד הרי כשנזר איש פלוני יקה אשה פלונית והנה אחר מהם במשפחה יקרה והקב"ה יודע שלא יתחתן במשפחה גרועה מקדים להכין תחילה בילדות כדי שבעת בהרות לא יעקב דבר [א] שמענה הגדול או מבעירו בקומה או מלקחו באחת מאבריו שלא ימצא זון במשפחתו ונתחתן במי שנזר לו לכך יתפלל שיכין הקב"ה לבניו וזו מוב בלא שום פגם וזק לכך אין לומר למה כך כי הקב"ה יודע מה עתיד להיות ראובן דיבר להשיא בתו לשמעון והברו וקיימו באמתתם ועבר שמעון על אמנתו אע"פ שבייש

משנת אברהם

כמה נלה עכו"ם זה, אפשר משום דלון לומר דהאיסור של מכירת קרקע לעכו"ם הכלול בקראל דלא תחנם יסונג על שגעה עמים דוקא, דהרי אנו מצוים להורגם ולין זה היוכל להריגה לריך לקרקע, ונולחי לא יקנה קרקע. וכן האיסור לשנת את העכו"ם, לא שייך לומר על זה שאנו הורגים אותו, כי אין לך ציון גדול מהריגה, לכן נע"כ דאיסורים הללו על שאר האומות מופנים, אולם נתינת מתנה משכחת ליתן מנה יפה של נשר, גם לזה שאנו מצוים להרוג, טרם ימות, לכך אפשר דאיסור זה רק על שגעה עמים קלי לכן מניא רבינו מקראל דמכור לנכרי, הגם דיז גזה משום דוקא גדול, לחלק בין האיסורים היואלים מקראל דלא תחנם ולומר, דקאת מהם רק על שגעה עמים וקאת מהם על שאר אומות אחרים. ולעת עתה לא רחיתי למי שהעיר גזה.

סימן תרתתש"ב

יצר הרע של מחלוקת שולט על הכל.

[א] בני מחלוקת וכו'. ראה מה שכחתי נח"ל דף שכ"ה, נמוש, נטע"י. אלא שמדברי רבינו נכאן יולא דהגם שהתאר נעו הוא רק לאנשי רמי המעלה ירחי הר, כונו שמתאר נסיון הג"ל, לכל זאת אין זה תן הנוגע שגם אלו אנשים גדולים יהיו נעלי מחלוקת. ואל תתמה על זה, כי לתכופות היצר הרע מסית גם את הטונים למחלוקה ומראה להם פנים שהיא מחלוקה לשם שמים. משום כך יצר הרע של מחלוקת — שהוא, חלק מות"י שולט על הקטן ועל הגדול גם יחד.

סימן תרתתשכ"א

[א] שמענה וכו'. כלומר, שזה מהמשפחה החסונה נעשה עני, חה מהמשפחה גרועה מתעשר. דומה לזה כתוב נח"ל סימן תקע"ט. ופירשתי שם גזה את מלמדם מי יום קודם יצירת הולד נת קול יולדת ואומרת נת פלוני, נית פלוני לפלוני שדה פלוני לפלוני. כלומר, זה הכל גזירה אחת, כי כדי שתקייים הגזירה נת רלוון לשמעון, לפעמים לריך לגזור נית פלוני, שדה פלונית וכו', כלומר, להעני את האחד ולהעשיר את השני הנא מתשפחה גרועה.

תרתתשכ (א) ונא בתוספתא שם סיב היד. ולפינו: תיגט בן עדי אומר וריהוא אומר ויצא. (ב) שם וקדושינ ע"א וצ"ל: אחרת היתה שם וקריבה בן ציון בירוח ולא רצו החכמים לגלות. (ג) ר"ל כמו שם בו סיב שאמרו שם בקדושינ שמופין וקא לצנעפים.

נחל שהרי הזהרתי לא תחיה כל נשמה אלא מי ישמני וכו'. אם כן תניין שגם נחון לארץ נהוג דין זה. נשלמל לשיטת הר"ן דהאיסור של שחרור ענדים הוא משום לא תחנם, אי"כ אין נפקיית בין נארץ ובין נחון לארץ, אצל לשאר הפוסקים דלא סנירו להו כן, מנל לן. ונע"כ לריך לומר, משום דדין ענדים כנענים הנלחר נפרשת משפטים וכי יכה איש את ענדו וגו' לאו דוקא נארץ משמע, ממילא כל דיני ענד כנעני אין לחלק בין נארץ בין נחון לארץ, ככל דבר שליט תלוי נארץ שגוה בין נארץ ובין נחון לארץ.

אולם יש להנין גם נלאו דלא תחנם, דקיי"ל דהטותן מתנה לעכו"ם עונר נלאו זה, הלל מקראל זה מפורש נחררה נשגעה עמים, כי יניאך הדי אלוקי אל הארץ אשר אתה נל שמה לרשעה ונאל גויס רנים מפניך החתי והגרנשי והלחמי — לא תכרות להם נרית ולא תחנם. ולא תתחתן גם וגו'. אי"כ נופורש רק נשגעה עמים, ומנל לן דאיסור זה טהג נשאר עמים. וכסם דלחמרינ דאיסור לא תחתנן הוא רק על שגעה אומות, ולפילו ר"ש נן יוחלי דמרנה גם שאר אומות, הייט דוקא משום דלית לי קראל כי יסיר את נגך, לרבות כל התסירות, ע"ז ל"ו: אצל לא תחנם נשאר אומות מנל לן. וראה נחום ע"ז, כ', ד"ה, ולחמ. **ועל**ה נדעתי לומר, דנע"כ איסור לא תחנם קלי אשאר אומות, משום דעל שגעה עמים לא לריך קראל, דהא ננטוו על לא תחיי כל נשמה, ואין יעלה על הדעת לתת להם מתנה נשעה שעליט חונה מוטלת להרגם. אלא על כרחך דקראל לאסור ליתן מתנה נשאר אומות קאתי. ואין להקשות דלפי סנרל זו, למה לן קראל דלא תתחתן גם, השתל להחיותם אסור, להתחתן גם מינעיל, דלינטריך קראל לאסור אפילו כשנתגיירו, כלומר, דאין גרות מועיל להם, כדלחר ננל דנהיותן נכרים לית להו קחוטות, ינחות ע"ו.

אלא שהרמזים ז"ל כתב, עכו"ם, י"ד, ואסור ליתן להם מתנות תינם אצל ליתן הוא לגר תושב שנלחר לגר אשר נשעריך תחננה ואכלה או מכור לנכרי, נמכירה ולא ננתינה. עכ"ל. ולא הניא קראל דלא תחנם, אפשר משום דקשי לי כ"ל, דהאי קראל רק נשגעה עמים כתיב והא דהניא שם קראל דלא תחנם על איסור של מכירת קרקע לעכו"ם, וכן על איסור של אמירה

התחשפות. (א) דברי הימים א' ב' ד', ליד ליה. (ב) קדושין ס"ט א'. אבל יש להעיר כי זה שנתן ששן את בתו לעבד לא עבד אסורא כי כשנתן בת חורין לעבד יוצא לחרות אלא שחטא בזה שהוא מצרי ואסור לבא בקהל והר"ק פירש כי ירחע כמו עבד בן חורין כי העיין עבד ורחע למטרע חיי, והפירוש הפיוסם לאחר מולמדי ר"ס אנון כתב כי ירחע הוא עצמו אחרי למטרע. (ג) ר"ל שעדין לא הי וור שלישי.

את בתו יהושב ראובן גם זו למוכה כיון שלקה אשה אהרת חרי גזור לו ואילו היה לשמעון משיא את בתו [ב] היה לה למות כרי שישא אותה אותו שנשא לכך אל יצטרך ואל יתקוטט עם שמעון ואל יראה לו פנים ותקטיר כל כל חיוניו מן הקב"ה וכן יש מהפרא אחר מלתו בנחן מי שלוקח לו אהות רשע או לבטו כי רוב בנים דומין לאחי האם וכדצא בהם תם כל מי שלמד אחרים מעשיהם רעים ויבאו קוד אחרים שילמדו ממעשיהם הרעים שלהם כמו ירבקם בן נבט וכן מי שילמד את מי שאינו חנוך תורה ובימי הוא לא יחמא אבל לאחר מותו יחמא ויחפרא כי כל אדם שקרובו להרע חושא ומהפרא לחלל ולהפוך אחר קילותא וכן מי שלמד שם המפורש או מקשה בשמים או כותבם חרי אחר ימצאם מי שאינו חנוך ופוש הוא לארם לנתום ויש צדיק גמור שאינו נידון עד לאחר כמה מאות שנה ונפרעין ממנו לאחר זמן מרובה לפי שהיה לו להחשוב [ג] לעשות זכות אחת ונפרעין ממנו על שלא עש על לב לעשות בנחן ראמי בסוף מסכת ערכין (א) שבכל מקום כתב יהושע בן נחן אבל בקורא בתיב (נחמיה ח יז) כי לא עשו מימי יהושע בן נחן בן בני ישראל שהיה לו זכות ארץ ישראל היה לו לבקש על יצר הרע שיכרת מן העולם בנחן קורא וסיקתי חרי אין נפרעין עד שבא קורא וכיקש חומו ויהושע חנינכם וקורא כיקש חומו לא כיקש לכך חפר שמו יהושע לפיכך (תהלים לב ז) על זאת יתפלל כל חסיד לעת מצוא שישיעו הקב"ה בלבו מחשבות מוזכות ושיקיימום שלא יהו נפרעין ממנו לאחר זמן.

תתתשכב. שני משוברים אחין היו הקר החכם אחר אבותם מה גרם כשהיתה הנזירה אמרו החלל מה נעשה אמר הרב סמני תראו וכן תעשו לקח שתי וערב תשא [א] כדי שלא יהרגוהו גרים ואנפיהו עם בני קירו לנחן נשתמדו בניו לכך יתפלל אדם שלא תבא תקלה על ידו וכל חיצא ממנו שלא יהו מהפראים וכל החוטאים שישובו לירצח חבורא.

תתתשכג. כהן ששולח את שלוחו למקום אחד לקרש לו אשה צריכים לחזר בו אם אין השליח יודע לדבר בלשון הקודש ילמדו לו בלשון שידע לומר לפלוני בן פלוני אני מקרשך פן יבגמם בו ואף (א) לאחר פן יאמר אני מקרשך לי אלא יאמר לפלוני אני מקרשך ואם טעה לישראל יבול לנרשה ואותו ששלחו יקחנה אבל לנחן צריך ליקרש לכך [א] יקרא תחילה היודע בלשון השליח יודע לדבר לפלוני בן פלוני הכהן אני מקרשך ואם יש שנים בקיר ששםם ושם אביהם שרים יאמר לפלוני בן פלוני.

גם כאן כתוב ענין הסידות
משנת אברהם

תדר"ג בימי המחבר של ספר הסידים.

לחפור לורת הלל על נגדיו כמו שחידשה מלכות הרשעה, ועושים בן נשזיל הלחח ממון, גדול עונו מנשוא, וכו'. משמע לכאורה דנעירו ומקומו מותר לו ללבוש שתי וערב כדי שלא יהרגוהו, דלא כמו שכתב רבינו דזה הוא עון ולכך נשתמדו בניו, אולם נראה דלופנים שונים יש נענין הזה, השם יליטו מכלם, דיש שנושא את השתי וערב כדי שלא יכירו בו שהוא ישראל, וכנגון זה מיירי נהא דינא דאשכול הני"ל, ויש שהגויס מכירים אותו שהוא ישראל והוא מחמת יראת המות נושא את הלל, וזה הוא פלוגתא אבני ורנא בעונד ע"ז מלהנה ומיראה, סנהדרין ס"ח, ושנת ע"ב, ומפרישי שם נחומי דמה דרנא סוחר פטור, פירי שאיט חייב מיתה אם עשה כך, דהגם דחייב למסור נפשו, מכל מקום אם לא מסר נפשו פטור מתיחת נ"ד, ע"ש. ועוד חירוניס נחום.

וגם נראה מדברי רבינו שהעיקר הקפידא נכ"ד הי על שהורה הרב לנני עירו לעשות כמותו, מה נודחי לא יתכן, כי אם מורה כך לרבים, יש אפשרות שיטעו שיש ח"ו מתש נע"ז, ונפרט מי יודע אם כולם עושים זאת מיראה, כעין דאמרינן בריש כתובות משום פרולות.

[ב] ה"י לה וכו'. גם מכלן ראי' להשערתי שזמן רבינו כבר נתפשט התדר"ג שלא לישא שתי נשים, ואל"כ למה הי' לה למות, הלא אפשר הי' לשמעון לישא את שתייהן, וסימן זה הוא מן הראשונים, ונדפוס בלונדיא הוא נסימן תקכ"ח.

מי שיכול לעשות זכות ואינו עושה, עבירה היא בידו.

[ג] לעשות זכות וכו'. כלומר, לא נלמד שנפרעין מן האדם על עשה מעשה הגורם לחטא לאחר זמן רב, אלא שנפרעין מן האדם לאחר זמן רב על שהי' יכול לעשות זכות ולא עשה, כגון יהושע דלא עשה אום רע אלא שלא נקט רחמים. לנטל יגרא דעבודה זרה, והיסוד לכל הדברים הללו הוא שניי שמים מחשבים את הנחמא למעשה. אלא דמה שכתב רבינו דגם על השלילות נפרעין, כגון מי שהי' לו לחשוב לעשות זכות ולא חשב, הוא דנר מחמיה, ואולי לא נאמר זה אלא, נגדיק נמור" כמו שכתב רבינו. גם הרא"י מיהושע אינה מוננת כל זרקה, דלא מליט נגמי' שיהושע נענש אלא דקרא קא מדכר לי' נלשון ננאי, רש"י סם נערכין.

סימן תתתכש"ג

חתן המקרש ואינו מבין משמעו של דדי את וכו'.

[א] יקרא תחילה וכו'. משמע דלאחר שיתאר השליח נלשון שהוא מנין לר"ך הוא לחור ולומר נלשון הקודש הרי את מקודשת לפלוני, והגם שהמקדש נכל לשון שמשמעו לשון קידושין ודלי, והיא מנינה שהוא לשון קידושין, הרי היא מקודשת, מכל מקום יש קפידא שהקידושין יהיו נאמרים נלשון הקודש נהטטס המקונל לו מדור דור, ואם לחור הקידושין נלשון הקודש ואין הוא לו היא מנינה את הדברים ואינם יודעים לתרגם את הדברים ללשון שהם

סימן תתתשכ"ב

הלבוש שתי וערב כדי להנצל מפני הסכנת.

[א] כדי שלא וכו'. ראה מה שכתנתי נח"ח מספרי זה דף ק"ח, נגס ספר האשכול הלכ' ע"ז, סימן מ"ד, שהלונגים מלנזוי נכריס נכדי לעזור ממקום לתקום, אין ליסור נמקום הללה, אכל אם מוליכים עמם עינים וכלים יודעים לתרפות, ושתי וערב נכלל ליסור דקרונו להיות ככופר נעיקר, וכתנן שם תינת מי שנושה זאת לנזו נמקום נויס ומכנת נפשות, אכל המשים עלמו נזרכים ומליט נפשו נלחומן כלים, וכל שכן

תתתשכב. (א) ר"ל גם אם ישראל הוא המשלה.

תתתשכב. (א) ל"ב ב.

תתתשכר. יש ענה יורשת נחיהם וסנחלת אש אוכלת לירשיו בניהם כיצד פי שרואה בניו או קרוביו ותלמידיו בתרבות רעה וכידו לפחות בחירותים החכמות ואומר כלבו אחיה מקורב דעתי עמם ולא אחיה סתוף וסכח הרי זה מנהלים ניהם שיצאו לתרבות רעה ואף יעשו רעות לאביהם ולאמם עד שישיגוהו ויקללו יום שנולד בו זהו שנאמר (משלי יג כד) חרש שבחו שונא כנו האמרו (א) כל מי שמכח בנו הנדול עובר (ויקרא יג יד) לפני עור לא תתן מכשול ומי שהרגיל את בנו בתוכחות מוסר והכחו בקטנותו לא יבקע בחכמות [א] אפילו כשיגדל אם יכחו וכתוב (תהלים כז יג) ללא האמנתי לראות בטוב ה' לל"א נקד (ב) כי אמר דוד שמו החטאתי את בני ואיני יבול לעשות תשובה לפי שכתוב (מ"א א ו) ולא עצבו אביו מיסיו לאמר מרע ככה עשית.

תתתשכח וכן יש ענה שמורידה את האדם לניהם כגון שיושב בדין ויודע שמועים או אדם אחר שידע שבת דין מועים ואומר איך אלך לכישרם או שידע שאינן בקיאים והוא בקי ואומרים לו שב עמנו שלא נתקח הוא אומר לא אשכ כי אתם בקיאים נמצא אם יטעו העין תלוי עליו או שמע שהציבור מדברים שקר ואומר (א) מי אנכי שאדבר בפניהם הרי כתיב (תהלים סח ה) החרף צלה רכב על רבר אמת וקטח צדק סבלל שיש ענה שאינן צדק כגון אילו וכיצא כהן ואמרו כהן עם הארץ [א] לא יברך לפני תלמידיו החכמים.

תתתשכט. יש צדקה חנה צדקה כיצד אדם שנותן לבעלי ניאוף ולזולל וסוכא וכתוב (ויקרא יג כט) ולא תזנה ותוכל לקרות לא תזנה לא תנאף ותוכל לקרות [א] לא תנאף לא תרצה לא תרצה כל המספיק כלי משחית לרוצחים כאילו הורג וכתוב (תהלים ז יד) ולו חפץ כלי מות חנותן מזנות לליספון הרי הוא כמסייע עמם וכן הנותן לבעלי מנאפים הרי כאילו סייע ושידך ביניהם שהרי לוקח הכסף שנתנו לו ונותן אתנו לזנות ועוד אמרו (א) הנותן צדקה בשני דבים טוב לו שלא יתן וקריב לזה [ב] מי שחייב ואין לו לשלם ונתן צדקה נמצאת הצדקה נול.

תתתשכט. יש חסידות שהוא רעה כגון שירידו אינן סחורות ורואה ספר שנפל לאש ואומר מסוב שישרף ולא יגע בספר וכן אמרו (א) ראה אשה מובעת כנחר הוא אומר מסוב שתפסע ולא אנע בה.

תתתשכח. יש חסידות של דפי כגון [א] שמוציא ספר תורה (א) [ב] לרשות הרבים [ג] מפני הרליקה בשבת או כי שאומר איך אציל נפש ואחלל שבת ועוד חידע כעצמו שהוא בקי בתורה וכיצא בו בקיר וכשמביאין

משנת אברהם

לו אפטרופוס להרגיל לו נשים לניאוף. ורזה מה שהארכתי צוה נח"ל דף ח"ב אלא מה שכתב רבינו דנטתן לזקה לאדם טאף הרי הוא עונר נלאו דלא תנאף, איט דומה למה שכתב רש"י ה"ל דדוקא נמריל לו נשים לעניה, שפיר מסתבר דעונר נלאו, אכל הטתן מתון ללזקה ומחשנת הטתן הוא לטע — ללזקה אלא שזה המקלל ישמש נהמון לעניה בודאי ולדעת רש"י איט נכלל עוקב אחר הטאף.

ואפשר דגם רבינו איט סונר דזה הוי נכלל הלאו של עוקב אחר הטאף, וכן משמע צמה שהוסף, ותוכל לקרות וכו', ולא כתב כלשון הש"ס נכ"מ: קרי צ"י, משום דכבר כתבתי נח"ל נסיתון הנ"ל דנמקום דלחמו קרי צ"י היינו דלוריתא, הוא נמקום שאין הדרש מנטל את המשמעת אלא מוסיף עליו, ע"ש. אלא שכוונת רבינו שיש צוה לעקה ועולה ולא לזקה. וכבר הארכתי צמה שחמו חכז"ל נצ"מ הכשילם — צענים. נצני אדם שאינם מהוגנים.

[ב] **ראה** כעין זה לעיל תחת"ט"ז, ותחת"מ"ז.

מכירים, הנ"ח נה"ע ס' כ"ז כתב נשם הר"ן, דלא סגי עד שיביט הדברים, ושאר מפרשים כתבו דסגי נהכי, כי נכל אופן הם יודעים שנלמדיה זו יש משום קידושין, לכך יותר טוב שיאמר החתן נלאון הקודש ולכפול הדברים נלאון המדינה שהם מנינים.

סימן תתתשכ"ד

המכה לבנו הגדול עובר אלפני עור.

[א] **אפילו** כשיגדל וכו'. דברי רבינו מטיין לומר, דמי שהרגיל את בנו בתוכחות והכחות נקטטתו, אם מכהו אפילו נגדלתו אינו עונר אלפני עור, וקשה, דל"כ לונה ל"י להש"ס נקיודשין ל"כ לתרץ אהא דרנה בר רב הונא קרע אירחי נאנפי רנה צ"י, ומקשה הא ענר אלפני עור, ומתרץ דמוחיל ל"י ליקריה, ולא מתרץ דרנה בר רב הונא הרגיל את בנו לתוכחות ולהכחות נקטטתו. וקשה לחלק דהגם שלא יעט נהכחות, לכל זאת ירגו על הפסד ממון. ול"ע. וסימן זה מן הטופסים שנת"י פארמח הוא.

סימן תתתשכ"ח

ת"ח נותן רשות לכתן ע"ה לברך.

[א] **לא יברך** וכו'. כדאיתא נמגילה כ"ח. וראה נלו"ח רא"ג, דדוקא דרך חק ומשפט כהונה אסור לו לת"ח להקדים את הכהן ע"ה, אכל מותר לו להחכם לתת רשות להכהן לברך.

סימן תתתשכ"ו

הנותן צדקה והעני מוציאה לעבירה.

[א] **לא תנאף** וכו'. נש"ס שטועות מ"ז אזהרה לעוקב אחר הטאף מניין, ת"ל לא תנאף, לא תנאף, פראש"י נעשה

סימן תתתשכ"ח

מלאכה שאינה צריכה לגופה בהוצאת ספרים

מפני הרליקה.

[א] **שמוציא** ספר וכו'. כלומר, דלא הותר להגיל אלא למנוי שאינו מפולש, שנת ה"ט"ז. וצירושלוני שנת. ט"ז-ג. איתא: תני אף מכנין להגיל, מתניתא דר"ש דלחמו אין דבר משום שנות עומד צפמי כתני הקודש. פירוש, דמותר לכנות את הדליקה נשנת כדי להגיל את הכתני קודש, והוא אלינא דר"ש הסונר ומלאכה שאינה צריכה לגופה פטור, וכינו הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה, חוץ נמכנה לעשות פסס, כדאיתא.

ס' פ"א: וצריך ליתנה בסתר ולא יתפרש ולא יתידר בצדקה. תחתשכ"ח. (א) מוסת כ"ב ב' ויעיין בעקרים ס"ז לשלישי ובענינים שם וכן בש"ח לראשון. תחתשכ"ח. (א) בשבלי הלקס עיני קט"ז כתב הגאון שמונת לומר לע"ש להוציא ספרים להודיע.

תתתשכ"ח. (א) מועד קטן י"ז א'. (ב) בברכות ד' א': למה נקוד על לולא כן אמר דוד לפני הקב"ה רבשיע מובטח אני כן שאמה עתיד ליתן שכר טוב לצדיקים לעתיד לבא בר שמו יגרום החסא כו'. תתתשכ"ח. (א) חולין פ"ט א': יכול אני לדברי תורה כו'. תתתשכ"ח. (א) תיגמ' ה' א' מוסב ולא יבית ליה. ובכלבו הלכות צדקה

והירושלמי הנ"ל הונח גם נרש"א נריש פרק כל כתני. ונריך
 ניחור למה לא תחשב כל הולאה מרשות היחיד לרה"ר, וכדי להגיל
 מפני הדליקה, נמקום שאי אפשר נכניו, מלאכה שאינה זריכה
 לגופה, דהא אין הולאה זו משום שהוא נריך להס"ת להשתמש
 בו נרה"ר, אלא הוא מוניאו כדי שלא יהי נרה"ר נמקום
 הדליקה. ומה גם לשיטת רש"י, שנת ז"ג, דמלאכה שאינה זריכה
 לגופה הוא כל שרנוט לא נאה לו ואיטו אלא לסלקו מעליו,
 ונשנת ל"א: כחם על הפתילה המהווננת כנר דאינה זריכה
 לגופה משום דאינו נריך לכיניו זה ואם לא הונערה מעולם
 הוה ניחא ל"י דהואיל וחם עלה כי אית נה עפי הו ניחא ל"י,
 ע"ש. ונתוס' שנת ז"ג, ד"ה, ר' שמעון. וא"כ ונה יותר נרנוט
 לא נאה לו מהולאת ס"ת מפני הדליקה. והתוס' שם מקשים
 על שיטת רש"י, דא"כ תפיס מורסא לעשות לה פה יהי פטור,
 דנרנוט יהי שלא יהי מורסא מעולם, ואחתי לא הקשו מהא
 דס"ת דאסור להגילו מרה"י לרה"ר, ולפי שיטת רש"י, נדון
 שיהי מנוה להגיל את הס"ת מן הדליקה, כשם שמכנין להגיל.
 כ"ל נירושלמי אלינא דר"ש. ולפירי התוס' שם ניחא, דפירשו
 דנהולאה לא נעיין נריך לגופו ולגופה, אלא לגופא נרידא סני,
 דלא נעיין שיהי נהולאה דומיא לגמרי כנמשכו, לכך המוניא
 ס"ת כדי לקרות בו, חייב, ולא נעיין דוקא להגיה, הגם דנמשכן
 הו מוניאין החפיים לעשות מהם משכן וכלים, לכל זאת נהולאה
 סני אס נריך לגופו, כלומר, לנורכו, ולאו דווקא שיעשה דנר-
 מה נחפז שמויא וממילא כשמויא את הס"ת להגילו מדליקה,
 זה ג"כ לנורך האדם המוניאו, שאם לא יוניאו יהי כשרף וכפסד,
 אגל לשיטת רש"י למה לא תחשב הולאה מן הדליקה שרנוט
 לא נאה לו, ואיטו אלא לסלקו מעליו.

לפי שיטת רש"י הוא שאין לו להעושה נורך ותכלית נהנדר
 שנעשה בו המלאכה.
ובתוס' נומא ואיטו נריך אלא לעפרה, הגם דלא שייך כאן
 לומר דהוה ניחא ל"י שלא היהיה כאן נומא מעולם,
 כי הלא הוא נעמנו עושה את הנומא לנורך העפר, ואיטו דומה
 למת ולנחש, ונש"ס מנואר דלר"ש פטור משום מלאכה שאל"ג,
 ורק לר"י פטור משום מקלקל והתוס' נחגינה י, הגיאו נשם
 רש"י, דלכך הו מלאכה שאל"ג, שרנוט לא יהי ננין זה נעולם.
 ונרש"י שם ליחא להאי מילתא, אלא הטעם משום שאיטו נריך
 לננין זה, וכנראה שהתוס' כתבו כן נשם רש"י, משום דרש"י
 נשנת ז"ג כתבו כן הטעם נמויא את המת.

ונראה לפי הנ"ל דסנרת ר"ש נמלאכה שאל"ג דפטור משום
 דאין הוא נריך להמלאכה, כעין שפירש"י דנהולאה אינו
 חשוב זריכה לגופה, אלא כשנריך להחפז נמקום אחר, ואם
 מוניאו ואין נריך להחפז, הגם דלא שייך סנרת דלא ניחא ל"י,
 ג"כ הו מלאכה שאל"ג, ומה שכתב רש"י נני המוניא את המת
 לקנרו הטעם שאיטו אלא לסלקו מעליו ונרנוט לא נאה לו,
 משום דנלמת נני מוניא את המת לקנרו, ולא שייך לומר שאיטו
 נריך להולאה, דהא נריך להוניאו לנורך קיוס המנוה של קנורה,
 והרשב"א נפרק האורג ק"ו, ד"ה, כל המקלקלן, כתב: דלר'
 שמעון קנורת מת מנוה מותר נשנת, משום דלר' שמעון לא
 חשוב תיקון מנוה תיקון, ורק ר"י סובר מה לי תיקון נגדל ומה
 לי תיקון פתילה, והניא רח"י מהא דר"ש פטור אף נמויא את
 המת לקנרו. ולפי דברי הרשב"א היסוד של הפלוגתא דר"י ור"ש
 נמויא את המת, אס זה הו תיקון או לא, משום דפליגי אי
 תיקון מנוה הו תיקון או לא.

וראה רש"י שנת ע"ג: ד"ה, מתקן, נאה"ד: והולאה הנריכה
 לגופה כגון שנריך לחפז זה נמקום אחר. עכ"ל
 משמעות לטוט, דדוקא כשנריך להחפז נמקום שמויא, אגל
 אס מוניאו מרה"י לנורך מקומו הו מלאכה שאינה ל"ג. משום
 שאיטו נריך להחפז נרה"ר.

אולם אפשר דרש"י לא סובר כן, משום דאיכא למיפרך, דער
 כאן לא קאמר ר"ש דתיקון מנוה לא הו תיקון אלא נני
 מילה והנערת נת כהן, משום דנענש המלאכה הו קלקול,
 ולכך סובר דנמקום שיש נענש המלאכה קלקול, אין נכה המנוה
 לסלק את הקלקול הענש ולחשבו מתקן, אגל נקנורת מת, שאין
 כאן שום קלקול, שפיר מודה ר"ש, ומה שמקיים המנוה חשוב
 תיקון [וראה נא"כ אר"ח סימן רמ"ז, שהעיר מזה, ולפלא שלא
 הזכיר מדברי הרשב"א הנ"ל, וגם לא מדברי התוס' שנת ק"ה:
 ד"ה הא ר' יהודה, וראה מה שכתנתי מזה נספרי משנת אנרסם
 ח"ג דף ע"ז שלא על ס"ת.] לכן כתב רש"י, דנגד הנורך של
 המנוה יש נרעושת, שרנוט לא נאה לו ואיטו אלא לסלקו מעליו,
 אגל ננדר שאין כאן נורך של מנוה לא נעיין לר"ש דוקא שלא
 ינא מרנוט, אלא כל שאין בו נורך נהמלאכה הנעשית, הרי זו
 מלאכה שאל"ג.

אל"א דחילוק פשוט יש כאן, והוא עיקר הכוונה נדברי רש"י
 הוא, דנמויא מת, אין להמויא אס נורך נהמת, וכן
 הגד נחש אין לו אס נורך נג, אגל המגיל ס"ת מפני הדליקה
 הרי האדם רוגה נהס"ת ולכך הוא מוניאו שלא ישרף. אלא
 דתקשה א"כ למה נמכנה את הפתילה המהווננת חשוב שאינה
 זריכה לגופה, משום שאיטו נריך לכיניו זה, ואם לא הונערה
 מעולם הוה ניחא ל"י דהואיל וחם עלה וכר'. אדרנא, כיון דחם
 עלה הרי הוא רוגה מחד נהפתילה ושון יחשב הכיניו מלאכה
 הנריכה לגופה.

חופר נומא ואינו צריך אלא לעפרה

ו"ש להעיר נדברי רש"י, שנת ק"ו, ד"ה, מחני' ר' יהודה:
 ול"ג מחני' ר' יהודה הוא דאמר מלאכה שאינה זריכה
 לגופה חיינ עליה, הי לכך חיונא דחונל ננריך לכלנו ומנעיר
 ננריך לאפרו משכחת לה דאע"פ דמקלקל הוא אגל מלאכה ענמה
 מתקן הוא אגל אחרים, ולר' יהודה כהאי גוונא מלאכה היא
 משום תיקון אחרים, אגל מקלקל ואיטו מתקן פטור וכר'. ע"ש.
 המתנאר מדברי רש"י דלר' יהודה, אס אדם עושה מלאכה
 ונענש המלאכה יש קלקול, אלא דללידך ניסא יתקן דנר-מה
 נמלאכה זו, כגון מנעיר ונריך לאפרו, דהגם דענש הנערה הוא
 קלקול, מכל מקום לא חשוב האי קלקול כלל, משום שיש לו
 להעושה נמילות ותיקון נהאפר אשר יתהוה לאחר הנערה,
 והוא משום שר"י סובר מלאכה שאינה זריכה לגופה שמה
 מלאכה. וקשה הלא מפורש נש"ס, שנת ע"ג: נני חופר נומא ואיטו
 נריך אלא לעפרה פטור עליה ואפילו לר' יהודה דאמר מלאכה
 שאל"ג חיינ עליה, הי"ת מתקן, האי מקלקל הוא. ולדברי רש"י

וצריך לחלק ולומר, דדברי רש"י לא נאמרו אלא נאותו דנר
 ענמו שאין בו נורך, ומרנוט לא נאה לו שיהי לו מת
 להוניא, דנודאי יהי ניחא ל"י שלא ימות המת, וכן הגד נחש,
 המלאכה היא נהגיזה של נחש, הלא לא רנה שיהי כאן נחש כלל
 שינטרך לנודו נכדי להגיל ענמו מתננ, וכן המכנה את הפתילה
 דניחא ל"י אס לא הונערה מעולם, אגל נדליקה נניית והוא מוניא
 את הספר לר"ה, האמנם דניחא ל"י אס לא היהיה דליקה, אגל
 המלאכה של הולאה אין הוא עושה נאותו דנר ענמו, כי הדליקה
 נניית וההולאה נהספר. ונאם מכנה את הדליקה נניית נודאי
 דהו מלאכה שאל"ג דומיא כחם על הנר, וכן אס נאח האור
 נהספר ומכנהו הו גם כן מלאכה שאל"ג. וראה נהרמנ"ס
 ונרש"י הלכי שנת, ינ"ג ואין לומר דגם נהולאה של הספר
 לא ניחא ל"י, כלומר, לא ניחא ל"י שחא דליקה וינטרך להוניא,
 משום דה איטו נאותו דנר ענמו, וכן כתבו התוס' נשנת ז"ד,
 דאפילו לרש"י לא מניין למימר נקורע נחמתו למירמי איתמת
 אחינשי דניתייה, דלא ניחא ל"י שינטרך איתמת. ע"ש. משום דזה
 איטו נאותו דנר ענמו. אגל עיקר היסוד של מלאכה שאינה ל"ג

איפור וחיור אומר תביאו לאחרים הרי עינותנותי לחטא שמתא אפ היה חזק מרצה [ר] היה אומר מה שהם מתירי.

משנת אברהם

לחי, שהוא רשות היחיד תן התורה אליה דכ"ע, אסור להונית, כדליתא נש"ס שנת ה"י: ונראה לפע"ד דרבינו נדקדוק נקט לרה"ר, כלומר אצל לכתמלית או למצוי של ג' מחילות נלא לחי מותר להגיל כתני קודש מפני הדליקה, ודין זה יולא מהירושלמי הג"ל גריד דרבינו, ולר"ש הפטור נמלכה שאל"ג, מותר לכנות בשנת להלל כתני הקודש, הגם ור"ש פטור מחטאת, אצל כל פטורה דשנת פטור אצל אסור, כן נמי מותר לעגור על איסור דרנן כדי להגיל את כתני הקודש.

וה"מב"ם ז"ל השמיט הא דהירושלמי הג"ל, והרב המגיד ז"ל כתננה הלכ' שנת פכ"ג-כ"ו, ונאום דהרמנ"ס סוגר כר"י נמלכה שאינה נריכה לגופה חי"ב, והפסטיע מכלן דלא החכר דין זה לא נמשנה ולא נגמ' דילן, ע"ש. אלא דנלחמת גירושלמי ליחא כלל להא דינא דמגילין רק למצוי שיש לה ג' מחילות ולחי, כמו דליתא ננגלי, אלא הכי ליתא שם: רבי תיקי נשם רבי אחא נשלא עירצו אן קיימינן ונן נתיירא כר' יהודה, דתינין תמן נשרין המפולשין מטלטלין תחתייהן בשנת דנרי ר' יהודה, וחכמים אוסרין. כלומר, הירושלמי מפרש דוואי דאנוריין נמשנה למצוי שאינו מפולש, מיירי נלא לחי, דמכיון שמדאורייתא הוא רה"י, הגם דמדדנן נריד לחי, לכל זאת משום הלל כתני קודש מוקמינן מדאורייתא, והוא נהחלמה למה דאמר נהלכה הקודמת, דמכנין משום הלל ספרים, הגם דמלכה שאל"ג אסור אפילו לר"ש מדרנן, ונן נתיירא סוגר דמגילין אפילו למצוי המפולש, היינו, שיש לו רק ג' מחילות, משום דסוגר כר' יהודה דני מחילות הוי רה"י מדאורייתא, ונכתני קודש אוקמוהו מדאורייתא, וראה לקמן סימן תתתשל"ג, מה שכתנתי נאות ג'.

המורה לאסור רבב המותר, אם חמור איסורו ממורה דהיתר ברבב אסור.

[ר] ה"י אסור וכו'. נש"ס סוטה כ"ג, וע"י י"ט, ועגונוים כל הרוגיה, זה ת"ח שהגיע להוראה ואינו מורה, אלא די' דקדק למה הדגיש רבינו דהתקלה היא דשחל ה"י הוא מורה לאיסור מה שהם מתירים, ולמה לא תחשנ לתקלה אם הם אוסרים מה שנלחמת מותר, והש"ך ניו"ד ס' רמ"ג נהנהגות הוראות או"ה כתנ: דסומכין נהפסד ננורונה על היחיד להקל, אצל להחמיר מהדרינן עונדא, משמע דהמורה לאסור נדנר המותר חמור מהמורה להחמיר נדנר האסור. אולם גירושלמי ע"ז סוף פ"ג, הונא נמוס' ע"ז מ', נמוס' הולין ס"ד לא משנוע כן, דאמר: לא גיש לי דלחרת על טהור טמא אלא סופך דאמר על טמא טהור. ע"ש. אולם כנראה זו היא שיטת רבינו, וכך מטין דרבינו נח"מ סימן תשנ"א, וע"י מה שהארכתי נזה נח"מ דף נ"ח וילך.

ורב"נ כתנ: היודע נעלמו שהוא נקי נתורה, וכיוולא נז עיר. ולא ליתפרש אם מיירי שהוא גדול העיר או שאין שם גדול העיר. וע"י תוס' סוטה כ"ג: ד"ה, נשוין, דשיטת רש"י שם אם שווה נחכמה לגדול העיר אע"פ שאינו שווה נשנים, שאינו נן ארנעים, מותר לו להורות, משמע דאם שווה נשניהן, נחכמה ונשנים, חייב להורות, ומדנרי רבינו משמע דעיקר הקפידא הוא אם הוא גדול נחכמה, דלא הזכיר כלל מענין שנים. ואולי דעתו כדעת הלחם משנה, תלמוד תורה ה"ד, משום דענין שנים, הוא דנריד אדם ללמוד תרנו מ' שנים עד שינינו לחמיתו כדאמר רנא לא קאי אינש אדעתיה דרביי עד ארנעין שנין, כעין משה רבינו שלמד ונפי הגבורה, והיינו דוקא כשלמדו תורה נעל פה מתא, אצל נזמנינו שלומדים מפי הספרים הכתונים לא נענין כולי האי. ע"ש.

הג"ל אחי תקלקל הוא, הא אפילו תקלקל נמה עשועה גומא ואינו נריד לה, אצל נז נזמן הוא מתקן אצל העפר שהוא נריד לו, והוא נזונה מתא לחונל ונריד לכלנו ומנעיר ונריד לאפרו. והתוס' בשנת ה"י, ד"ה, נחונל, הקשו כעין קושיא זו על מה דאמר ר' אבהו נחונל ומנעיר ננריד לכלנו ולאפרו חסונ מלכה הנריכה לגופה, מלי שנא מתופר גומא וחין נריד אלא לעפרה דהויא מלכה שאינה נריכה לגופה. ותירוטו דחופר גומא נעשית מלחיה ואינו נהנה מתנה כלום, אצל נמנעיר נריד להנערה כדי לעשות אפר, וכן נחונל נריד לנעילת נשונה כדי שיהי לו דם לתת לכלנו כי הדם הוא הנפש, וע"י נמוס' סנהדרין פ"ד: ומה שהארכתי נזה נתי"א לספרי זה דף קי"ג. והנה תירוץ זה אינו מעלה ארוכה כלל לקושייתי הג"ל אשיטת רש"י אלינא דר' יהודה, דמה דאמר נמשום שאינה נהנה מן הגומא ונעשית מלחיה לכך חסונ תקלקל, דמה שייכות יש לתקלקל לשאינו נהנה. זה רק כשאנו דנים אם הוי לגופה או לא אז אמרינן דאם אדם עושה דבר שנהנה ממנו הרי עשייה זו לגופה כלומר, לגופו, לנורך העושה, אצל אי אפשר לומר דאדם העושה מלכה מתא וחין לו הנאה מתנה שחסונ תקלקל, דתקלקל מתחום רק לענש והאופי של המלכה. וכן לא יתורן נווה שנעשית מלחיה, דמסתבר דיותר חסונ תקלקל מה שאדם תקלקל נידים מתא מאשר דננר מתקלקל מלחיו.

ומצאתי נספר מנן אבות דף ג', שכתנ: ויש לעיין דקאמר החופר גומא ואינו נריד וכו' אפילו לר"י וכו' אצל נמקלקל לא. הא כיון דנריד לעפרה ליהוי הך נריכות כתיקון נשלחא לתוס' לקמן דף ק"ו, דנענין תיקון יתר על הקלקול או נריד להיות התיקון מיד, שפיר, אצל לרש"י חין רמז לחילוק זה, ע"ש. והוא כעין הקושיא שהקשיתי, אלא נלא ידענא דלמה לו לומר דלרש"י חין רמז לחילוק זה, ולמה לא כתנ שרש"י אומר נפירוש דלר"י קלקול כזה לא שתי קלקול משום שיש נז תיקון נאשר הוא נריד להעפר. וגם לתוס' לא קשה, דעיקר הקושיא היא לפי שיטת רש"י הסוגר, דלר"י אע"פ דתקלקל אצל מלכה ענמה מתקן הוא אצל אחרים. כנ"ל.

גם מה שתירן נעל מנן אבות שם, דכשם שכתנ תוס' אלינא דר"ש, נמנעיר ונריד לאפרו מקרי נריכה לגופה, ולכל זאת נחופר גומא ונריד לעפרה מקרי חין נריד לגופה, משום שאין הנריכות נאותו דנר, כן לר"י לענין תקון לא חסונ תקון גני גומא משום עפרה משום דלגני גומא שהיא המלכה ליכא תיקון, עכ"ד. ומה אינו מתישנ לפי דברי רש"י הג"ל שכתנ מפורש דלע"ג דתקלקל אצל מלכה ענמה וכו'.

[ראה בהשמטות]

ועלה ננעתי נאולי החילוק שנין מנעיר ונריד לאפרו ובין חופר גומא ונריד לעפרה דזה לא חשינ תקלקל וזה חשינ תקלקל, הוא דהמנעיר עינ ונריד לאפרו, הגם דתקלקל נענים אצל אינו זקוק לחזור ולתקן, כלומר, חין זה מן ההכרח נלחא וללקט עינ אחרים למלחוא את חסרון הראשונים שהנעיר וכן נחונל ונריד לכלנו, חין מן ההכרח להקט נעל חי אחר, אצל נחופר גומא נניחו — כמו שהדגיש רש"י בשנת ע"ג: דננית מיירי — הרי הוא תקלקל את נינו וחוקו למלחואו, כי חין אדם דר ננית שיש נז גומא, ומזה יולא שאם חופר גומא נמקוס שאין הגומא תזקת לו להחופר וחין מן ההכרח שיוולאנה, יסוגר ר' יהודה דאינו תקלקל, וחייב, ולעת עתה אי לי רחי' לזה.

שיטת הירושלמי בהצלת כתני קודש מפני הדליקה. [ב] לרשות הרבים וכו'. יש לדקדק מלי אר"י לרה"ר דקא נקט, הלא אפילו למצוי שיש לה ג' מחילות נלי

תתתשכמ. יש שוטפ זדק שאוכר בצדקו בנך שרואה שאחד רמאי ואחר תם הרמאי ירע לפעק והרץ עם חתם אלא שאינו ירע לפעק קלוי נאמר (א) (משלי לא ה) פתח פיך לאלם ואם ירע [א] שהרץ מרומח החשכיר קריים של שקר (ב) אל יאמר יהא עון תלוי בעריום.

תתתשלא. יש מוכח שהיא רעה ונחשב לו ולרעה רעה בידו מי שגורם שפושעים או מאפריא הרבים דרים בקיר חרי האיל והוא רק לבני הקיר דין הוא שיהא הוא הרעו נכשלים בהם ויקעו לרעה רעה חזי שטאמר (יהוקאל יח ה) ואשר [א] לא טוב קשה בתוך קמיו ר"א ואשר לא טוב קשה בתוך קמיו שפתם משפחתו ונותנים לו... על אשר הפא שגורם בשרת תזק לקמיו והקשה מוכח להתכבד בה ומשתבחה בה.

תתתשלא. יש מוכח שמכאח רעה בנך [א] המשתכר בשבת שמא יעשה מלאכה וכן מי שהוא משתכר ובתוך שכרותו מכה בני אדם מוטב שלא ישתה בפורים הרבה לחיות שכור ובנך שמתענה (א) בערב יום הפורים או מי שמתענה בה' כאב [ב] שמא יצטרך לאכול וכן הרחוק את הקפון להתענות ורואה הלשות גדולה בו והפרות כח וכתוב (קהלת יב יד) כי את כל מעשה האלהים יבא כמשפט אע"פ שהוא לשמו יבא כמשפט על כל נעלם שלא השבו כשעשאוהו אם טוב בעיניו בשעת המעשה ורע אחר כך (שם שם יג) סוף דבר הכל נשמע ישים לב ורעה לסוף דבר וזהו שכתוב סוף דבר הכל נשמע ואז את האלהים ירא שמא לבסוף לא יהיה טוב ואת מצותיו שמור מהתהלל כי זה כל האדם שלא יגלל סיום הדין.

תתתשלב. יש חסד מלא עון וריקם הוא מזכות בנך שהלך לקשות חסד לאדם [א] הקבר וכן תפילה וזנותן לרשע במפריע לקוברי קבירה והמסרנם יתושים (א) ובקנענו ומלסין (ב) כליעות ובשקשין דבר שלא כהתן אינו מוחה בידם.

משנת אברהם

סימן תתתשכ"ט

[א] שהדין מרומח וכו'. ראה שנת סי' תוס' ד"ה, דין חמת לאמתו, לאפקודי דין מרומח. ונתוס' נ"ב, ח': ד"ה דין חמת, מפרשים דדין מרומח היינו שיש לו לנעל דין עדי שקר, והיא כדברי ריב"ז נכאן.

סימן תתתש"ל

[א] טוב וכו'. כוונת ריב"ז חללל כתיב אשר עשה רע, כלומר, העושה פונר שהוא עושה טוב, ונחשב לו לרעה, ובשנת קמ"ט, אמרינן אין לא טוב חללל רע, והרד"ק שם נישקאל מפרש: וכן מנהג הלשון לומר לא טוב נמקום רע, כמו ריב"ז על דרך לא טוב, ומלואי מרמה לא טוב, וכו'. והנס דנקרא שם מפרש: בן לא ישא נעון חללל וכו', וריב"ז חומר: דין הוא שיהא הוא חרעו וכשלים, אפשר דריב"ז מיירי כשהנטיס אומין נמעשי חניהם, ונקרא שם נאמר שאין הנן נושא נעון חללל נזמן שהנן משפט ולדקה עשה את כל חקותי שמו וכו', כדמתרלינו ננתי, על הקושיא של פוקד עון חנות על ננים.

סימן תתתש"א

חובב קביעת סעודות שבת על הדין.

[א] המשתכר בשנת וכו'. ריב"ז משובח שנת לפורים לענין שתיים. ונפורים אמרו רבותיו חייב חנינ' לנסומי נפשי, מנילה ז', חללל בשנת מה מנוה יש להשתכר. הלל מונן שאין השתיה עד כדי שכרות נכלל עונג שנת, והנס דנכרות מ"ג: אמרינן בשנתות וימים טובים חללל קונע סעודתו על היין, וכן פסק הרמב"ם ז"ל דלריך לקונע כל סעודה משלשתן על היין, הלכ"י שנת, ל"ט, חללל אין כחן חיונ' לשחות עד כדי שכרות. אלא זה תלוי חס הכוונה בש"ס החילל נכרות, דלדס קונע סעודתו על היין, היינו לקדש על היין, והרמב"ם יספור שיש חונה לקדש על היין נכלל הג' סעודות של שנת, וכן מפרש הטור נכ"י רנ"א, דעת הרמב"ם, ממילל אין כחן חונה לשחות הרבה, חללל יש סונרים שאין חיונ' לקדש נכלל הג' סעודות, חללל החיונ' הוא לשחות יין, ולאפשר חסום דסנרי דגם בשנת יש חיונ'.

תתתשכט. (א) מוכח באר"ם סי' ר"ז סיט. (ב) שבועות ל' ב' חר"ם סי' ס"ו סי' יעריין סנהדרין ל"ב ב'.

תתתשלא. (א) צ"ע הלל בעירובי אסור להתענות ומי שאוכל בהשעיו מעלה עליו הכתוב כאלו התענה השעיו ועשירי ברכות י' ב'.

שמחה, — ראה נספרי משכ"ח ח"א שלל על סי"ח חזה — ואין שמחה חללל נכסר ויין, והנה"ג מונה נמנין החללת שמחת שנת — ושתייה אין לה שיעור למעלה, ואפשר דגם ריב"ז סונר כן, לכן כתב דמי שעת להשתכר ויש חשש ששכרותו יעשה חלללה, מוטב שלא ישתה.

(א) נשים אם מצות לאכול בערב י"ב. (ב) חללל שאינו מתענה ביר"כ, אם מצוה לאכול בערב י"ב.

[ב] שמא יצטרך וכו'. משמע דמה שהוא מנוה לאכול נשעיני חיינה מנוה לעלמה, חללל כדי שיוכל להתענות נעשירי, וראה נשנות רעק"ל סי' ט"ז, שמתפק חס נשים חיינות לאכול ערב י"כ, וגם נמנחת חיוך הניח דבר זה, ולדעת ריב"ז שהחיות לאכול נערב י"כ הוא כדי שיוכל להתענות ביר"כ, נודחי נס הנשים מנות על אכילת ערב י"כ הואיל וחיינות להתענות ביר"כ, ומדנרי רש"י פסחים פ"ח: מה שחמס עושים נשעיני, היינו אכילה ושתייה חני קורא עיני, כלומר, מה דכתיב נחורה ועניתם את נפשותיכם נשענה לחודש, היינו שחללל נשענה, כנראה שרש"י מפרש דיש מנוה חיונית לעלמה לאכול נשעיני, ולא נשגיל שיוכל להתענות ביר"כ.

הנהג חס נאמר מנות אכילה נערב י"כ חיינה מנוה לעלמה חללל מיוחסת אל העיטוי של יום כיפורים, כלומר, האכילה היא פעולה שטכל לנוס ביר"כ, שפיר משתכר למה כתנה התורה לשון של ועניתם את נפשותיכם נשענה, כי פעולה להננס נכללת נהננס, חללל חס נאמר שהיא מנוה לעלמה ואין לה כל יחס לעינוי של יום כיפורים, נמלל שאפילו חולה שאינו יכול להתענות ביר"כ, חיינ' לאכול נערב י"כ לקיים מנוה ז', חיינו מונן למה כתנה התורה לשון עיטוי על אכילה, הלל משמעות של עיטוי הוא היפך אכילה, ואידך הוליוו רבותינו לשון עיטוי חפשוטו ופירשוהו על היפכו דוקא.

סימן תתתש"ב

העוסק במצוה פטור מן המצות

[א] ועבר זמן וכו'. לריך ביאור למה חסד זה מלל עון, הלל קיי"ל העוסק נמנוה פטור מן המנוה, חזה שהלך

תתתשלב. (א) מלשון התרגום על הפסוק תהלים ק"ח ק"ח ושעתי בנודק תמיד האנענע באורייתך תירא כי האשעה כמו האשתעשע, וכירושלמי תענית פ"ג ה"י ובבבלי שם פ"ג מ"ח כבן שווא מתחטא לאביו פירשו חכ"ם המסרש מתענע. (ב) סי' לאכול יותר יהארוי והמנסר.

חסד זה שלא נזמן תפילה הי' לו להעשה לזכות, אבל אם עשה את החסד הזה נשעה שהוא חפסיד מלוא חיונית דמחיה עלי' אין נעשיית החסד הזה משום זכות, ולכך נקט לשון „חסד" ולא כתב „יש מלוא" — שהלך לעשות מלואו.

העוסק במצוה שאין בה קום ועשת אם פטור ממצוה שיש בה קום ועשת.

ואני ונוסף אם העוסק נזונוה שאין בה קום ועשה אם פטור מן המלוא שיש בה קום ועשה, או שחל אינו פטור אלא דוגמת המלוא שהוא עוסק בה, כגון אם מטיל זינית נצנד ללבוש, דהויא חז"ל שאין בה קום ועשה, דהתורה חייבתו נזינית דוקא אם לונש נגד נת ד' כנפות, אבל אינו חייב לקנות נגד נת ד' כנפות, אם פטור דוקא ממלוא כמותה, כגון קניעת מזוזה, או שחל פטור מכל המלות.

ומה אמצינו לידי ספק זה, ונשום שראיתי נפיה"ח להרונ"ם ז"ל נאנות פרק נ"י, והיו זהיר במלוא קלה: אבל מלות עשה לא התנאר שכן כל אחת מהן מה היא אלא השי"ת, וכל זה כדי שלא נדע איזו מלוא נריך תחד לשומרה ואיזו מלוא למטה הימנה אבל „מלות עשות" ענין פלוני ופלוני ולא הודיע שכן איזה משיהם יותר גדול אלא השי"ת, מפני זה נריך להזהר עליהם כולם, ומפני זה העיקר אחרו העוסק במלוא פטור מן המלוא מנלתי הקשת בין המלוא אשר הוא מתעסק בה ובין אחרת אשר תנדר ממנו, ולזה ג"כ אחרו אין מעבירין על המלות, ר"ל כשיזדמן לך מעשה מלוא לא תעבירה ותניחהו לעשות מלוא אחרת.

ואמר כך אמר, ואע"פ שלא התנאר שיעור חיובו מלואו על מלוא, יש נהגן נד הקשה — כלומר, יש אפשרות להשות — והוא שכל מלות עשה שתמלא אותה שיתחייב העובר עליה עונש גדול, דע שנעשייתה גם כן שכן גדול המשל בו שהמילה וקרנן פסח ושניהם נשעיות ועשיית מעקה כל אלו מלות עשה אבל חייב העושה מלאכה נשנת סקילה, ואשר מנטל מילה או קרנן נמועד — כלומר, קרנן פסח נמועדו — חייב כרת, והמסים דמים נניחו לאו, והוא אחרו לא תשים דמים נניחך, ומזה תדע שכן שניהם נשנת יותר גדול משכר מילה ושכר המילה יותר גדול אלא השי"ת משכר עשיית המעקה, והוא ענין אחרו והיו מחשנ הפסד מלוא כנגד שכרה, עכ"ל.

שיטת הרמב"ם ברין עוסק במצוה.

המתנאר ונדנרי הרונ"ם ז"ל הג"ל הוא, דהיסוד להנחה של עוסק במלוא פטור מן המלוא וגם להנחה של אין מעבירין על המלות, הוא משום שאין אנו יודעים איזו מלוא היא יותר חשובה לפני הקב"ה, אולם ידענו דמלוא שיש נניטולה סקילה יותר חשובה מוולוה שיש נניטולה כרת, ומלוא שיש נניטולה כרת יותר חשובה ממלוא שיש נניטולה לאו גרידא ועשה, ומחילה העוסק במלוא שיש בה עשה גרידא כגון תפילין, אינו פטור ממלות מילה שיש בה כרת, והוא דלא כשיטת הרשב"א והריטב"א סוכה כ"ה, שכתבו דהעוסק במלוא קלה פטור מפילו ממלוא שיש נניטולה כרת.

ודא דפסק הרמב"ם ז"ל, קרנן פסח, ר"ט, כרנא ננחיס ק: דאפילו מת לו מת נערנ פסח אחר מלות, אם קודם ששחטו עליו לא ינא את פסחו, אלא תמלא לקרונים אפילו היכא דמתא זמן חיובא דפסח מאחר שלא שחטו וזרקו עליו, וראה נתוס' סוכה כ"ה: ד"ה, משום, אע"ג דפסח הוא עשה שיש נניטולה כרת, לא קשיא דשאני התם, כמו שפירש"י אם דרממנא דחיי, כדדריש ואזל שלמים קרננו, כל קרננותיו לא יניא אלא כשהוא שלם.

לעשות חסד לאדם, אין נהליכה זו משום לכת דידך אלא לכת דמלואו, וכנר הארכתי נספרי נדנר עוסק במלוא וכו', ראה ח"א דף רע"ו, וגם נחלק זה כ"פ.

וצריך לומר דחיירי רביע דנשעה שהתחיל ללכת לעשות מלואו, כבר חלה עליו מקודם חיוב תפילה, דאם הלך עד שלא חלה עליו חוב תפילה, נודאי שאינו נריך להפסיק ממלואו של עשיית חסד, או אולי כמו שכתנתי נח"מ דף קמ"ה, דשיטת רביע דנר הוריות והמהירות היא נכלל המלוא, והיו שיכול לעשות מלוא נמהירות כגון נג"ד שאפשרות היתה להשלים את המלוא של חסד עד שלא יעבור זמן תפילה והוא התמהמה ולא עשה עד שער זמן תפילה, אז הזמן המיותר ששהה אינו נכלל עוסק במלואו, ודומה לענין טומאה נילא נארוכה נמקום שה"י אפשר לו ללכת נקורה, שנעושת י"ז, אולם מלשון רביע שחסד כזה הוא מלא עון וריקס הוא מזכות, נראה דחיירי נאופן הראשון שכתנתי, דנשעה יותר מדי, לא אדע לא לא תחשנ מלות החסד עשה, מלוא נמורה, ונשעה המיותרת ששהה עשה ענינה נשנ ואל תעשה אלא התפלל, ואפילו כשחלה מלות תפילה נראשונה ולא התפלל אלא התעסק במלוא אחרת, לא אדע למה לא תחשנ המלוא עשה למלואו, ואין זה נגדר מלוא הנאה נענינה, כי לא על ידי הענינה נאה המלוא, כידוע ומה שלא עשה המלוא אשר חלה עליו נראשונה, ענינה היא, אבל אין זה חפנס ופוסל את המלוא עשה.

ההליכה לעשיית מצוה היא עוסק במצוה.

יש לומר דסובר רביע דהליכה לעשות חסד אינו נגדר של עוסק נדנר מלוא, משום דאין עשיית המלוא נחשנת משעת הליכה אלא משעת עשיית החסד, כגון נתינת נדקה ליד עני, והגם דנחידושי הרשב"א סוכה כ"ה, לא תשמע כן, שכתב שס, דתקרא נלכתך נדנך הוי"א נלכת דידך ולא נלכת דמלואו, היינו כשהליכה נעממה הוא מלוא כגון עליה לרגל, אבל נהולך לעשות מלוא דאין נהליכה עממה מלוא הוי"א דלא היו עוסק נדנר מלוא לכך כתנ רחמנא ונשנתך, וכנן אפשר דרביע אינו סובר כהרשב"א הג"ל, וראה נח"מ דף קל"ט מה שכתנתי נדנר השתדלות לעשות מלוא אי חשנ כמלוא עממה, וגם נרש"י ותוס', סוכה כ"ה, נמשנה שלוחי מלואו, כגון ללמוד תורה או להקניל פני רבו ולפדות שנויים, פטורין מן הסוכה ואפילו נשעת חנייתן, מפורש דהליכה למלוא כמלוא עממה דחייא.

וקצת רא"י לדנרי הרשב"א מנרכות י"ט וכ"ח, הרי שה"י הולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו, ושמע שמת לו מת יכול יהודר ויטמא, אחרת לא יטמא, וכו'. ורש"י שם פיר' הוי"א ועונת שחיטת הפסח היא מלה עליו חונת הפסח וכו'. ויש לדקדק למה נקט הש"ס הרי שה"י הולך, הוי"ל הרי שה"י לו לשחוט את הפסח ולמול את בנו, נשמע דהליכה למלוא התחלת המלוא היא, ואפילו אם תמני לומר דמפסח אין רא"י, דהא הקרנא הפסח הוא נעורה ולא סני דלא ילך לעורה כי אי אפשר לו לדור נעורה, ולכך דומה לעבודה שאי אפשר לנטלה, אבל נתינת הנדקה לעני משכחת נלי הליכה כגון שהעני מלוי אצל הנותן, ולכך ההליכה אל העני כשהוא מרחוק אינה נכלל מלואו, ודומה להולכה אלינא דרש"י דלא היו עבודה משום דאפשר לנטלה, אבל למול את התינוק הלא ג"כ אין ההליכה נדר שאי אפשר לנטלה, כגון שהוא אצל התינוק, ויש לדחות דההולך משום פסח קתני.

שוב ראיתי נחתי"ם יו"ד ס' קס"ז לענין להוליך התינוק למול אם ההליכה מלואו, וכתנ דאפילו לרש"י, דלא היו עבודה אבל מלוא הוי"א, ע"ש.

וביותר נראה שהחסד המדובר כאן, אינו נדר מלוא חיונית דמחיה עלי' דאינש, אלא נדר שיש משום חסידות נרידא, ומנז הדין האדם פטור מלעשותו, והגם שאם הי' עושה

ואגב יש להעיר דברי הפיה"ח הכ"ל שכתב זה הוא הטעם: כשאתרו אין מעצירין על המנות, ר"ל כשידמו לך מעשה מנות, לא תעצירו ותניחו לעשות מנות אחרת. כלומר, הואיל שאין לנו יודעים אחר מנות היא יותר גדולה ומשונה, לכך אין להניח מנות אחר שמדמנה לידך ולעסוק באחרת. והחילוק בין העוסק במנות פטור מן המנות ובין אין מעצירין על המנות, הוא, דהעוסק במנות משמע שכבר עסקו בעשיית המנות הראשונה, ואין מעצירין על המנות, משמע, הנס שעדיין לא התחיל בהמנות הראשונה אלא שגלה לידו לקיימה אסור להניחה ולעסוק בהשניה, משום שאין אחת יודע אחר מהשתי מנות חשונה ביותר.

וזה נרור שדעת הרמב"ם ז"ל כדעת הריטב"א נכונה, הנלתי נח"ל, דף רע"ו, דהעוסק במנות פטור מן המנות, כלומר, לאו דוקא פטור ומוחר לו לעסוק בשניה, אלא אסור לו להניח את הראשונה, דהא הרמב"ם משווה העוסק במנות וכו' לאין מעצירין על המנות, ואין מעצירין משמעו אסור לעבור על הראשונה, והשחל כשלא התחיל עדיין בהראשונה אלא שגלה לידו בלבד, אסור לו להניח את הראשונה, כשהתחיל כבר בהראשונה ועסק בה, על אחת כמה וכמה שאסור לו להניח את הראשונה ולהתחיל בשניה.

העוסק במנות פטור מן המנות טקרא ומסברא.

ויש לזקוק, לפי דברי הרמב"ם הכ"ל דהעוסק במנות פטור מן המנות ואסור לו להתחיל בהשניה, וכן האיסור של אין מעצירין על המנות שגלה לידו, ידענו מכא סברא משום שאין לנו יודעים מתן שרון של מנות, ואין נידעו לדעת אחר מנות היא יותר חשונה, א"כ מה פריך נכונה כ"ה אמתני דלוחי מנות פטורין מן הסוכה, מנא הני מילי, ומסיק דמפקין מקראי בשנתך נציתך פרט לעוסק במנות ונלכתך נרדך נלכת לידך הוא דמחייבת הא נלכת דמנות פטורות וכן ילפינן סם מקרא דיהי אכשילי אשר היו טמאים לנפש אדם. ע"ש, ולמה לו שום קרא, אלא לפי הרמב"ם הכ"ל ידענו מסברא. וכמה מקומות נש"ם דפריך מנא לו ומשני סברא היא ולא נריך לשום ילפותא אחרת. ונפרט כאן שהרמב"ם ז"ל מסביר דלפיכך לא נילתה לנו תורה שזכר של מנות, כדי ללמד שאין לנו רשות למדוד את הערך והמשינות של מנות אחת לגבי אחרת.

בשרטא לענין אין מעצירין על המנות לא קשה כולי האי למה לו קרא דזמרתם את המנות, דרשינן אל תקרי מנות את המנות, מנילה ר' יוחנן ל"ג, נרש"י סם, ע"ש, דהרבה סוגרים שאין אל תקרי דרשה נמורה אלא אסתמכתא, אצל מתקראי דעוסק במנות, שהם דרשות נמורות, קשה.

וצריך לומר דאי מסברא לחודא הו"ל דהיינו דוקא נאם יעסוק בהשניה נע"כ ינטל כולו או קצת מעשיית הראשונה, אצל כשיש לו אפשרות לעשות נס השניה ולא לנטל כלל מהראשונה יהי חייב לעסוק נס בשניה, לכך אתי קרא ללמד דפטור לגמרי ממנות השניה, וכל עוד עוסק בהראשונה, חשונה השניה כאילו לא הייתה מנות כלל.

ובזה אתי שפיר מה שפסק הרמב"ם ז"ל נפרק ר"ד, שלוחי מנות פטורין מן הסוכה, וכתב הרב המניח סם דיש מי שכתב — ועי' נרש"י ותוס' והר"ן סם נמקומו — והוא שיהי נענין שאם ישנו נכונה, ינטל קצת מלוחה מנות, ואין נראה כן מדברי הגאונים ולא מדברי רבינו שפסק וכתב שלוחי מנות פטורין מן הסוכה, אלמלא נכל נוונא פטורין כל זמן שעוסקין במנות פטור מן המנות, עכ"ל. ולהכ"ל יחא משום דהרמב"ם לשיטתו, דעוסק במנות פטור מן המנות מסברא ידענו, ונע"כ דקרא אתי לפטור נכל נוונא.

ובזה מתנאריס דברי הרמב"ם ז"ל הלכי אגדה, ינו, דשומר אגדה היו שומר שזכר מפני שהוא עוסק במנות ונפטור, ומכמה מנות עשה" כל זמן שהוא עוסק בשמירתה. כלומר, דוקא ממנות עשה שאין נניטולה עונש נידוי בית דין, או כרת נידוי שמים, אצל עשה שיש עמה לאו, הואיל ויש מלקות על הלאו, עשה זו יותר חשונה, והא דשומר אגדה פטור מפרוטה דר"י הנס דליכא לאו דלא תאמץ ולא תקפץ, כבר כתבתי נאריכות בחלק זה, ראה בהמפתחות ותמצאנו.

ולפי זה אפשר דנס מנות עשה שאינה חיונית ואינה נקום ועשה כגון צינית והפרשת תרומות ומעשרות קיל יושאר ונותר עשה והעוסק נקיל אינו פטור מן העשה שיש בה קום ועשה דמסתבר שהיא חמורה, וכן מטיין דבריו ז"ל נמה שהדגיש נריש המלמד: אצל „ציווה לעשות“, כלומר, עשה חיונית נהחלט.

אלא דכשנזקק דברי הפיה"ח הכ"ל היטב, נראה נעיקר ונה שהדגיש הרמב"ם ז"ל הוא לומר, דקנה המדה למדוד ולשקול את חשיבת המנות אינה השכר אלא העונש, כלומר, מנות שעונש על נניטולה יותר גדול היא החשונה ביותר, אצל לפי השכר אי אפשר למדוד, מכיון שהתורה נכוונה לא פירשה מתן שכר של שום מנות, וממילא נס כן אין לנו יודעים אם יש שכר יותר גדול על קיום מנות שיש בה קום ועשה מאשר על המנות שאין בה קום ועשה.

ובירושלמי פאה א-א, ומד"ר תלז, השווה הכתוב מנות קלה שנקלות למנות חמורה שנתמורות, מנות קלה שנקלות שילוח הקן ומנות חמורה שנתמורות כינוז אלו ואם, ונשתיהן כתני והארכת ימים, ע"ש. ולדעתי מה שהירושלמי קורא לכינוז אר"ה חמורה שנתמורות ולשילוח הקן קלה שנקלות משום דליחא נריש ע"ז, סוכה היא מנות קלה, הואיל שאין בה חסרון כים, א"כ נס שילוח הקן היא מנות קלה דאין בה חסרון כים, אלא דמנות סוכה היא מנות שיש בה קום ועשה, דהא אדם חייב לעשות סוכה לעצמו ולישנ נה, אצל שילוח הקן חלנז שאין בה חסרון כים, עוד קולא יש נה, שאין זו מנות חיונית, כדלחמירין נחולין קל"ט: יכול יחזור נהרים וננעות כדי שימלא קן, ת"ל כי יקרא נחלורע לפניך, אצל כינוז אר"ה, יש נה חיונית וחסרון כים, ועוד נה חומרא שאם אין לו, נריך לחזור על הפתחים, כדליחא צירושלמי דפיהה סם, א"כ חיונן דלענין שכר המנות שהוא הקנה מדה למדוד את חשיבות המנות, אין שום חילוק בין מנות עשה שיש בה קום ועשה למנות עשה שאין בה קום ועשה, ואין לומר דנס שילוח הקן היא מנות שיש בה קום ועשה נאם אירע לו קן, דאי הוי מנות שיש בה קום ועשה נלמת הי חייב לחזור נהרים וננעות.

ודאיתי נלל"ה נריש פ"ג דנרכות שכתב לחלק בין מתן שאינו פטור מכל המנות ונמתו מוטל לפניו שפטור מכל המנות משום דמתן הוי עוסק במנות שאינה שווה נכל, דנשים פטורות מפני, מה שאין כן נמתו מוטל ולפי ההסבר הכ"ל דאין חילוק לענין עוסק במנות בין מנות חיונית לננות שאינה חיונית, אין סברא לחלק בין מנות השווה נכל למנות שאין שווה נכל, ולעומת שמתו מוטל לפניו הוא מנות השווה נכל, יש נה נד קיל שאינה מנות חיונית, מה שאינו כן מתן.

אלא דנלמת אינו נרור לי אם מי שמתו מוטל לפניו חשבו מנות שאינה חיונית, דהנס דאין אדם חייב לחזור על מנות זו ואינה דומה לחפליין שיש בה קום ועשה, אצל נס אין דומה לצינית, משום דנצינית אפשר לו לאדם שלא ילבוש מימיו נגד של ד' כנפות, ונידו תלמי לקיים או שלא לקיים מנות זו, אצל איכות אין זו מנות המסורה נידו של אדם שלא לקיים, ופשוט דאין איכות נגד של מנות שאינה חיונית.

הוא כאלו קיים שתיא, דהא אין אתה יודע מתן שכר, משמע שאין אתה יכול להעריך אם השכר של השניה יותר גדול משל הראשונה, ולכך אין לך להניח את הראשונה דמחא השכר של הראשונה יותר גדול, הרי מזה נשמע דנחת לא יקבל שכר על השניה אלא על הראשונה בלבד.

א"ל דיש לדחות דמאחר שהדין הוא העוסק במצוה אסור לו להניח את הראשונה ולעסוק בשניה, או דילפינן מקרא או מסנרא או משניהם, שזו האדם הוא אנוס על אי עשיית המצוה שניה, וממילא חשיב כחאן דעניד גס השניה.

אין מעבירין על המצות

וְלִפִּי הפיה"מ הג"ל דהיסוד של אין מעבירין על המצות, ר"ל כשידמתן לך מעשה מטה לא תעבירהו ותניחהו לעשות מצוה אחרת. מתנאר מדנריו דאין דין זה נוהג אלא בשתי מצות, אבל המניח מצוה מזמן של עכשו לזמן של אחר כך, ואפילו בנתיים יתר זמן שלא יוכל לעשות המצוה, אין זה נגדר של אין מעבירין על המצות, דהא כתב מפורס: ותניחהו לעשות מצוה אחרת, והטעם דדוקא נמנכר מצוה זו על פני המצוה שהוא עסוק בה, או מתחורר שהוא מודד את חשינת המצוה ומתדרג את זו למעלה מזו, אבל כשאין כאן אלא מצוה אחת והוא מאחר אותה לזמן של אחר כך אין כאן דין של אין מעבירין על המצות.

ובחלק אי מספרי זה דף רל"א, הארכתי נדי שהיי מצוה, אין מעבירין על המצות וכו'. ע"ש. ונדף רל"ב וכנראה מדנרי הפיה"מ הג"ל דדעתו כדעת ה"ש מפרשים נתוס' מגילה ו', ד"ה, מסתבר, דלא שייך אין מעבירין אלא כשיש לפניו שתי מצות שיש לו לעשות אותה דפגע ברישא, ע"ש. אבל במצוה אחת, לא, והתוס' הקשו על זה מהא דמגילה סג.

ובשורת חכם בני סימן ק"ו, תקשה מהא דמנחות מ"ט, מה שנעילת אס תמיד דלמחר עדיף ממוספס דהאידינא דהא אין מעבירין על המצות, ומוספריס דהאידינא דקדמו משום דפגע בהו ברישא-היוס. ולפע"ד, אין זה כלל נגדר של אין מעבירין, דדוקא לה"ש מפרשים נתוס', מגילה ו' כשיש לפניו שתי מצות, והוא יעשה שתייהן אלא שרונה לאחר את הראשונה ולהקדים את השניה, וכן להחוס' סג, אפילו במצוה אחת שסופו לעשותה אלא שמאחרה, כגון קריאת המגילה בלדר שני, זה הוי בכלל אין מעבירין, אבל הכא בשאלת הש"ס מנחות הוא שאין לו אלא שני כנשים ואם יקרינן היום לשם מוספי שנת לא יתי לו למחר להקרינ לתמידיו, ובכן השאלה לנטל לגמרי את מוספי השנת של היום ולהקרינן למחר לשם תמיד של יום המחרת, וזה שייך בזה עניין של אין מעבירין, והלא מעולם לא שמענו שהמנטל מצות עשה, שעובר על אין מעבירין על המצות.

ובאבני נור א"ר"ח סי' תנ"ט-ז', המחשך דאס חל שנת בין י"ב לסוכות דנריך לעשות הסוכה קודם השנת, משום דנעשיית סוכה גרידא יש מצוה וחיונ מצוה זו חל מיד לאחר יו"כ, ואם יאחר עד לאחר השנת יש איסור של אין מעבירין על המצות, הוילי דנשנת אי אפשר לעשות סוכה. והקשה הרנ הגאון מקיינא ז"ל מר"ח וחגיגה שאס לא הקרינ בראשון והקרינ בשני ולא ענר על איסור דאין מעבירין, וכל רגל שנת בנחכו, והא"כ דוחה זאת משום דנשנת ראוי לקרנן ליגור חשון זמן קרנן, והגס דהרמנ"ס ז"ל פסק דלילה מחוסר זמן, וא"כ שוב הלילה הוא זמן שאין ראוי לקרנן, מכל מקום לא קשה משום דלילה ראוי להקרנת אנריס ופדריס ואכילת נשר, וחגיגה ור"ח נאין לאכילת מונח ולאכילת אדם, והניא ר"ח לזה מנחות וי"ט דנעי מוספס דהאידינא ותמידין דלמחר הי מייטיהו עדיף, ומה מינעיל לי הא תמיד שלמחר עוד לא הגיע זמנו, ודומה להא דסוכה כ"ה,

ועוד יש לומר דלכך אינטריך קרא לעוסק במצוה פטור וכן המצוה, דמן הסנרא לחודא הוי"א דלזלינן נתר זמן של חלות המצוה, כגון שהגיע עונת עשיית המצוה של נטילת לולב ביום ראשון של סוכות, והזמן הוא מנן התמה ואחר כך נדממה לו מצוה אחרת הרי הוא פטור מעשיית השניה מפני שכבר חלה עליו החיונ של נטילת לולב ויהי חייב ליעול לולב טרם יעשה המצוה שניה, לכך אתי קרא דנלכתך המחלק בין נלכת דידך ללכת דמצוה, כלומר, דוקא נלכת דמצוה, שכבר החמיל נעשיית המצוה, וכשלישנא דהש"ס הוולך לשחוט את פסחו, דההליכה היא התחלת המצוה, ככ"ל, א"כ אין לו להניח את הראשונה ולעסוק בהשניה, אבל אם לא החמיל בראשונה, הגס שהחיונ חלה כבר, מותר, מותר לו להניח את הראשונה ולהחמיל בשניה.

ור"א נהר"ן פ"ק דקידושין, דף ל"ב, אבל אומר שהקני מים, ומצוה לעשותה, מניח את כבוד אביו ועושה את המצוה, שאני ואנא חייבין במצוה, איסי בן יהודה אומר אם אפשר למצוה שיעשה על ידי אחרים, תיעשה על ידי אחרים וילך הוא בכבוד אביו. א"ר מתנה הלכה כאיסי בן יהודה. וכתב הר"ן ז"ל, מיהו הני מילי כששתיהן לפניו, אבל כשהחמיל במצוה, אע"פ שאפשר לעשותה על ידי אחרים אם נדממה לו מצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים, לא יניח את הראשונה, דהא קיי"ל דעוסק במצוה פטור מן המצוה ולא מפלגינן בין מצוה למוצה. ע"ש.

ור"א הכא כיון דלמור לו אביו שהקני מים, נודלי שונחוחו רגע מתחיל החיונ של כיבוד אב, ואי אמרת דלזלינן נתר חלות החיונ, למה לא יקיים את כיבוד אב ויהי פטור לעשות את השניה אפילו על ידי אחרים, ואם קודם שאתר לו אביו שהקני מים, כבר חלה עליו חונת קיום של מצוה שניה, למה לא יקיים את המצוה הלו שקדמה לאחירתו של אביו, דהא כמעט שאי אפשר דשניהם נלו לפניו ננת אחת, אחירתו של אביו וקבורת המת, — כמו שמנאר סג ברישא — אלא על כרחך דלא זולין נתר חלות החיונ של קיום המצות, אלא נתר התחלת עשיית המצוה, וזה נלמד מקרא דנולכתך, שהיא עשייה ממש.

ור"פ מה שנידדתי לעיל דף קמט. דהעוסק במצוה ומניח את השניה חשוב כאלו עשה שתייהן, אפשר דלכך אתי קרא, כלומר, דמנד הסנרא ידעו דאין מצוה נדחית מפני חנינתה, אבל אין זאת אומרת שחשוב כאלו עשה שתייהן, ואתי קרא לומר דחשוב כאלו קיים שתי המצות גס יחד, וממילא ידענו דאסור לו להניח את הראשונה ולעסוק בשניה, ולא שפטור אלא שאסור דהא אס יעסוק בראשונה הרי הוא מוקיים שתייהן ואם יניח את הראשונה ויעסוק בהשניה, לכל היותר חשוב עשה את השניה בלבד ולא עשה את הראשונה, וכנראה שעל השניה לא יקבל שכר אלא כאינו מצוה ועושה, דהא בכל אופן אינו מצוה לעשות את השניה.

וי"ש להסניר את ההנחה הג"ל דחשוב כאלו עשה שתייהן, לפי מאי דאיתא בירושלמי קידושין, ג"כ, דאונסא כחאן דעניד דמיו, כלומר, מי שרונה לעשות ולנוס הוא, הרי זה כמו שעה, והלא הכא נמי, הרי הוא אנוס שלא לעסוק בשניה מפאת הדין האומר שאסור לו להניח את הראשונה ולהתעסק בשניה. וראה מה שכתנתי בחלק אי מספרי זה דף ע"י. וראה בש"ך ח"ו"מ סי' כ"א, וכנראה שיש לחלק בין המצות, בין מצוה שזין אדם למקום ובין מצוה שזין אדם לחנירה, דמצוה שזין אדם לחנירה כגון נדקה, התכלית של המצוה היא הנפעל ולא הפועל גרידא, לכך אי אפשר שאונסא יהי כאלו ענד, אבל במצוה שזין אדם למקום שפיר אמרינן דנאנס מעלה עליו הכתוב כאלו עשה, נרכות, וכבר כתנתי מזה כ"פ.

אור"ח מלאן הרמנ"ס הג"ל נפיה"מ נאנות, דהטעם של העוסק במצוה וכו' הוא משום שאין אתה יודע שכרן של מצות, לכאורה נשמע דלא סנירא לי דאס מקיים את הראשונה הרי

תתתשלג. יש ליסוד אע"פ שהוא לשמה טובה כישול חיסנה בנח (א) בזמן [א] שמתקן מצות בקרב פסח או בפסח (ב) מפני הפך וכן (ג) לולב [ב] ושובר וכיוצא בהן או שמע שיש דליקה ולומר ואילו היה כפול היה כפול נפש [ג] או ספרים.

תתתשלד. יש משבח שהוא כגנה כגון משבח אדם בפני רבים (א) וסתוך [א] שבחו בו לידי נטוי וכן המוסר בתפילה הנדול הנבור והטורא (ב) הראוי החזק.

משנת אברהם

סימן תתתשל"ג

[א] שמתקן מצות וכו'. מה שהראה נמראה תקום לפסחים ק"ט וכו' אינו נכון, דאם אין הטעם מפני החמץ אלא נשניל התיקנות כדי שלא ישנו, ורבינו כתב הטעם מפני תיקון המלות ומפני החמץ. ולדעתי נראה שהכוונה שאפיית מלות נערכו פסח או נפסח לא יעשה על ידי אחרים והוא נעלמו ילמוד, אלא ינטל מלימודו ויעשה נעלמו, כי מערב פסח אחר מלות חמץ נמשהו ולריך זרחות יתירא.

שחיית פעה קודם תקיעת שופר.

[ב] ושופר וכו'. ראה נא"ח סי' תקפ"ח, ומצוה משעת נן החמה, וכתב נא"ח אברהם שעל הגליון של יו"ד, שמנהג ותיקון שמחלספין ותוקעין שלושים קולות כשהשמש ילצה על הארץ ננרכה, ובניית הכנסת חחרין ותוקעין ננרכה ושהחיינו להוליח את מי שלא שמע. וכנראה כן ה"י המנהג נימי רבינו, ולזה הזהיר שלא לנטל את המנהג הזה אפילו לנורך לימוד תורה. ואולינו לא נהגין כן אלא תוקעין אחר תפילת שחרית וקריאת התורה.

ולענין שחיית טהע או קאפע נר"ה קודם תקיעת שופר, הנה נש"ע לא הזכר אלא בני נטילת לולב, או"ח סי' תרכ"ג, והוא מש"ס סוכה ל"ת. נוטלו על שלחנא נמאנה ס, ומשמע סם דנכל מלוא דלורייחא הדין כן, אלא דהמג"א סם מלוד להתיר טעימה, ורלויתי ננית ילחק יו"ד, קונטרס אחרון סי' י"ח ששאל נזה אם מותר לשתות קודם תקיעת שופר. וכתב סם דאם חלש נצי"י יס לסמוך אמג"א הנ"ל ולהתיר לשתות.

ולעתי נראה, דאלו שנהנו לתקוע שופר ננרק עם נן החמה, כנ"ל, להם נודחי שמהראוי שלא לשתות אפילו, קודם קיום המלוא, אצל אנו שנהגין לאחר את התקיעות, ונרוב קהילות נאירופה היו תוקעין הרנה אחר מלות היום, נודחי שכלס חלושים וחולים להתענות ניו"ט, ולכך אין ליסוד לשתות טהע וקאפע לאחר שחרית, ומה נס קודם קריאת התורה שלא הלה עדין חונת קידוש.

הצלת ספרים מפני הדליקה בשבת.

[ג] או ספרים. ראה מה שכתנתי לעיל נסמיון תחתתשכ"ח, נשיטת רבינו לענין הללת ספרים נשנת, ומכאן יס קנח ראי' לדנר, דאם רבינו סונר שיס ליסוד נמה שאלס יושנ ולומד ואינו מנטל ת"ת משום ספק שחא יעלה ניוד להניל ספרים, למה לא יהי מותר לעזור על ליסוד דרננן לנורך הללת ספרי הקודש. הנס דיש לחלק בין המנטל מת"ת דלורייחא נשנ ואל תעשה בין עונר נקום ועשה אדרננן, אולס הלשון של רבינו נכאן שחשויה הללת ספרים להללת נפשות, מטין כדנרי הא"ל.

סימן תתתשל"ד

[א] שבחו נל וכו'. כן היא גירסת הר"י אל יספר נשנחו של חנירו שמתוך שנחו וכו'. וראה מה שכתנתי נח"צ דף קנ"א.

טמחי מת מלוא היו שחל שניעי שלהם נערב פסת, דמוכח דמאוס עוסק נמלוא פטור מן המלוא מחייבין עכשו לטמאות לקרובים אף שהוא מלוא קלה, ואין דוחין מלות טמאה לקרובים מאוס מלות פסח החמורה שלא הגיע זמנה עוד. כן נמי אפילו נאחר דתמיד דלמחר עדיף, אין המוסף דהאינדל נדהה מפניו עכשו, אלא על כרחך דאחי פסח שאין עכשו זמנו כלל, אצל תמיד שיטע ניום וגם נלילה ווקריצין איברי תמיד, חשבו נס היום וגם הלילה נהגיע זמנו, ולא דמי ללולב דמפסקי לילות חשבו כל יומא מלוא נאפי נפשה. ע"ש.

ובאמת ראיית של מרן ז"ל היא טובה אם נאחר כדנרי הרמנ"ס ז"ל דאין מענירין ועוסק נמלוא שניהם מטעם אחד הם, שאין נלכר מלוא לחנירתה, ולכך יס להניח ראי' מעוסק נמלוא לאין מענירין, אצל לשאר הפוסקים, דהם שני ענינים וילפינן להו מתקראות שונים, אין ראי' מעוסק נמלוא לאין מענירין. דאחי עוסק נמלוא, דכל עוד שלא הגיע זמן עשיית המלוא השניה, אי אפשר לומר דהפטור של עשיית המלוא השניה הוא משום דעוסק נראשונה, דהא נדדנו לעיל דהעוסק נראשונה חשבו כאלו נס את השניה קיים, ולכך מסתבר שיעשה את הראשונה ויעלה לו כאלו עשה שתיה, ותינו שכבר תלה השניה, אצל טרם מלות השניה איך נאחר ננקיזס הראשונה מתיים את השניה, הלא השניה אין כאן זמנה כלל. וזה הוא מה שהש"ס נסוכה כ"ה עניד נריכותח דחי אשמיעין התם נני פסת — את הדין של עוסק נמלוא וכו', לא היינו יודעים מזה כלל משום — דאחי התם דלא מטא זמן חיונא — כלומר, איכ נעיכ מה דעסקו נקנורת המתים אינו משום עוסק נמלוא וכו', דהא לא סייד לומר דנשעת שעסקו נמלות קנורה חשבו כאלו נס קיימו את מלות הפסח, דשחיטת הפסח אינו מלוא אלא נייד נייסן ולא מקודם, אלא נעיכ דאפילו נלי הטעם נלי עוסק נמלוא וכו' מותר לו ללוד לעשות מלוא עכשו הנס שעשייה זו תהי אמניעה לעשיית מלוא אחרת אחר כמה ימים, ודרי"ו אצל אין מענירין על המלות, להפוסקים הנ"ל, אינו משום אלו אומרים דכשעושה זו דפנע נרישא או נזמנו מתיים נס את השניה, ומחילא אין שום ענין אם כבר תלה המלוא השניה או לא, ושם נמחות אינו כלל נגדר של אין מענירין וכו', דהא שאלת הש"ס הוא לא לענין להעניר ולאחר אלא לנטל את המוספים דהאינדל מכל וכל כנ"ל.

וכנראה הפטע נדנרי מרן ז"ל הנ"ל הוא נעיקר להניח ראי' דתמיד מכיון שיטע ניום, וגם נלילה מקריצין אבריו, חשבו שאין לו הפסק, והראי' היא, דמה ננעיה אי תמיד דלמחר עדיף, ולכך מלוד הש"ס לנטל את המוספים דהאינדל משום דאם יקריצו את המוספים דהאינדל ויקיימו מלות הקרנת מוספי ננת, תהי המלוא הלוא מניעה לעשיית מלוא של הקרנת תמיד דלמחר, הלא חיון דלא חיישינן ליה, דהא טמחו עלמס למלות קנורת מתים, הנס שידעו שהמלוא זו תהי מניעה להקרנת הפסח שהיא מלוא חמורה, ונעיכ דמותר לקיים מלוא קלה הנס שקיום מלוא זו יהי למניעה לקיום מלוא חמורה לאחר זמן. ומדקא ננעיה סם, ש"מ שאין זה דומה לפסת, דאחי פסח שהוא לאחר זמן, ויש הפסק נזמן בין עשיית המלוא של טמאות קרובים להפסת, אצל תמיד לא חשבו הפסק הלילה, דנס נלילה מקריצין איבריו.

תתתשלד. (א) ערכין סי' י' ולענין: מתוך שבחו בו לידי בוחו ויעיין ברמב"ם הלכות דעות סי' ת"ר. (ב) נ"ל: ומדאי סבו דאיוח ברמב"ם ל"ג ב.

תתתשלג. (א) פסחים ק"ט שיע או"ח סי' תע"ב ס"א. (ב) ירוש' סי' תל"ג. (ג) ירוש' סי' תרנ"ב.

תתתשלם. יש צניעות שמוכה הימינה תמורתה בנך שיש לו שילושל אם לא יגביה בגרוי פיותר שמא ינסומוו נצוצות ממריו רגלי וכן האומר היאך אשמש מיפתי קרום ויש לו פדין ומכמה וקתח שכבת ורע נתע בבגדיו ונרבע בבגדיו והולך כהם לבית הכנסת ולומר כהם אלא מוטב שיפשוט בגדים שמתפלל כהם גם אמרו (א) הוא כבגרו וחיא כבגרה יוציא ויתן כתובה גם שאחבה יותר גם לא יתכן שכישרו לא ירחק וישפשוף אותו מקום וכל סביביו כי לא יתכן ששכבת ורע רבוק והולך ומתפלל שנאמר (קהלת ד יז) [א] שטר רגלך כאשר תלך אל בית האלהים על פירצא בזה נאמר (שם ז טז) ואל תתחכם יותר כי היא הכמה שאינה מתקיימת [ב] וכל הכמה שאינה מתקיימת אינה הכמה.

תתתשלם. יש ענה והסירות שמוכה ממנה (א) [א] מראית רשעים בנך מי שאומר כשארם נתן לו שום דבר לא אשקול ולא אראה אחר פלתי כי כולם נאמנים הריך אשמש אחריהם ואחשוד אותם לסי שמא יפלו מירו או עבדו ושפתו יגבד לו מקצתם ולא יסבל לבו מלהרשם ומחרהר אחריהם לכך (שם שם ה) טוב אחרית דבר מראשיתו שתמנה ותשקול ורע מהו [ב] ותתפרש הכל כגנבים (ב) ומכבדם כרבן נמליאל.

תתתשלם. [א] יש אחבה שאוהב בכל לבו את הקב"ה וקושה כשמהה ובנמש הסיצה את רצוני ואינה חשובה אחבה בנך שעושה את המצות כשמהה וכשכא דבר עבירה לידו אומר כלבו מה בכך אם לא אחיה סחרתו בדיקדוקי עבירה ואת הלא אני בשר ודם וכשיש לי אוהבים אם פעמים ידקדקו במה שיחיה רצוני ופעמי לא ידקדקו איני כועס אם פעמים לא ידקדקו במה שהוא נגר רצוני וכל שכן שהקב"ה לא יכעוס אם לפעמים לא אדקדק בעבירות וכי אני יותר טוב מן השמים הלא כתיב (איוב לג יב) כי ירבה אלוה מאנוש לכך נאמר (דברים י יב) ליראה את ה' וגו' ולאחבה כל אחבה שאין יראה אנדה בה אינה אחבה ואם שניהם יחדיו עליהם נאמר (משלי ח כא) להנחיל [ב] אחבי יש.

תתתשלם. כתיב (דברים ו ה) בכל לבבך פירוש (א) ב' יצרים [א] כמצות לא תקשה ובמצות קשה ר"א במה שהוא נתג כבר להזחר וחתו משוט לב אחר וכשיבא לירי נסיון או במה שלא היה נהג כבר ויצרו מתגבר וקשה לו לעשות וחתו כמון לב אחר והו בכל לבבך ובכל נפשך אפילו נוטל נמשך ר"א ובכל נמשך [ב] בכל רצונך כמו (בראשית כג ה) אם יש את נפשכם תרנומו אם יש את רעוא נפשכן ואין זה בכל לבבך כי בכל לבבך פירושו בכל דבין ובכל מחשבותיך אבל כשהוא אנוס בלבבו עוצב לכך נאמר בכל נפשך.

תתתשלם. [א] יבול אדם להסוא במצות שב ואל תקשה כדי לעשות פיג למצוה המורה בנך שומר חלוב ומגילה שמכמלין בשבת (א) כדי שלא יראם ארבע אמות ברשות הרבים וכדי שלא יוציאם מרשות לרשות וכן לקרוא לאור הנר בתורה בשבת (ב) שמא יטה לכך יקשה אדם פיג לזכור שלא יחמא ויש דברים אע"פ שאדם חומא קצת מותר לו כדי לקיים מצוה יתירה בנך איש ואשתו שקשו קמפה ואחד יודע שמא ישמעו לו וישלמו כניהם וירא ללכת שסופו יהרהר אחריה שהרי שם הקדש נמחק [ב] לעשות שלום בין איש לאשתו.

משנת אברהם

סימן תתתשל"א

[א] **במצות** ל"ח זכר, סימן זה יש לו הנושך לסימן שלמעלה, שיש תולדות שה"ה האדם עושה רצונו של הקני"ה בשמחה ונגש מפילה זכר, וזה נקיים המצות שלוה הש"ת לעשות, וללידך גיסל אינו זהיר נדקדוקי עבירות, היינו נלא תעשה, ועל זה אומר רבינו שיש לו לאדם שני יצרים: אחד שאינו מניחו לקיים העשין, ואחד המסיתו לעבור על הלאוין. [ב] **בכל** רגונך זכר, ראה נדרים מ"א, רפואת הנפש, ונפש דקתני פירושו רגון, כדאשכחן אס יש את נפשכס, ר"ן שס.

סימן תתתשל"ב

[א] **יבול** אדם זכר, כלומר, מכיון שאנו רואים שיש לנית דין רשות לנטל מצות עשה כדי לעשות סיג לענינה, ממילא מונג שריך אדם לעשות לו סייגים נדנר המותר כדי להרתיק עלמו מן הענינה. אנל אין מהכוונה שמתר לו לכל יחיד לחטוא נשג ואל תעשה לשם סייג דרך לנית דין הגדול הרשות זו תכונה.

אם מותר ללכת בשבת חוץ לתחום בכרי להציל את בתו מעבירה.

[ב] **לעשות** שלום זכר, נתוקי שנת ד', דמותר לו לעשות איסור קל כדי להציל את תנירו מליסורא רנא, רק היכי דפסע תנירו, כגון שהדניק הפת, לא. ולא מותר להציל

תתתשלם (א) ציו רמז הרמבים כמורה סכ"ח לשלישי תו"ש. תתתשלם (א) סוכת ג"ב ב'. (ב) שבת י"א א'.

סימן תתתשל"ה

[א] **שטר** רגלך זכר, נירושלמי סוף נרכות לא יכנס אדם נכה הנית נמנעלו זכר, מה טעם שטר רגלך וגו'. [ב] **וכל** חכמה זכר, כמאמרס איזוהו חכס הרואה את הטולל. תמיד ל"ג.

סימן תתתשל"ו

[א] **מראות** רשעים זכר, כלומר, טונה ומונה הוח וזה שחם רואה ומסתכל ושוקל מה שמקבל מיד אדם רשע שאינו נאמן, ואין מן הנחון להגיה כנמראה תקוס. [ב] **ותתפרש** הכל זכר, נמשכי ד"א-ה, וכלה רנתי ט' לעולם יהיו כל בני אדם לפיך כלסטים, והוי מכנזו כר"ג ומכאן הפתנס העממי: כנדהו ומשדהו.

סימן תתתשל"ז

[א] **יש** אהנה זכר, כלומר, הטעות של זה נלה לו על ידי אהנתו להשם, כלומר, והוא תושג את עלונו מלאוהינו של הקני"ה, ונלמתת הוא טועה נזה, כי כנר אונרו רנתינו הקני"ה מדקק עם סניניו אפילו כחוט השערה — וכל האומר הקני"ה ותן הוא יותרו חיינו, שנלמר, העור תנוים וגו'. נ"ק ג.

[ב] **אהבי** יש, ראה סוכה כ"ח, ונ"ג קליג שדרשו מקרא זה למי שיוע דקדוקי סופרים ועוד, ונודלי הפירי שהיר מלד נכל, וולוי גם כוונת רנינו לניי יש, — יראת שמים.

תתתשלם (א) כתובות מ"ח א'. תתתשלם (א) צ"ל: חמרתם כגון, כמו כסי ולעיל. (ב) סוכת ורך ארץ מ"ה.

תחתתש"ט. הרי חסיד שאיט צופה בפני הנשים איש אחר שצופה הולכים יחדיו יכול החסיד לומר לאותו איש הרי הנשים מתענות בנו ראה אם קדיין עברו אע"פ שאיט מסתכל בפני הנשים שהרי אמרו בתלמוד חכם (א) לוקח אישה [א] שיוליך עמו עם הארץ כרי שיכירנה ולא יחליטנה לו באשמה אחרת האלישע אמר לנחזי עם השונמיות לדבר וכן בשאר דברים שהסיד זה נהג ואחר איט נהג בנגן בלאכול פת נוי ורניל אחר לאכול ואין לחסיד אלא מקטש יכול לומר לאיש הרניל לאכול הרי מעות כי בלא זה רניל לקנות לחם של נשים ולאכול ומה שאמרו (ב) מי שהניח לחם אביהם בחן תרומת לא יאמר תלמיד חכם וכו' לפי שלשם הוא כאלו כוכר לו תרומת ממאה.

משנת אברהם

דדקדק, פירי אס נעמנו יסתכל בהאשה יכיר אותה ואין חשש שיחליפו לו, אי"כ מוטב שיסתכל הוא נעמנו, שהוא לשם מצוה משסתכל העם הארץ שיש לחוש שמתסתכל לשם זנות, ולמה יוליך את עם הארץ עמו.

א"ל דעיקרן של דברים נראה, הוא אמת כדברי המגדול עו שאין המדובר כלן בהרמזים נתיים, אלא נפתח בני אדם, לכך אומר הרמזים ז"ל, שאין שום נד איסור נדנר להסתכל באשה זו שרואה ליא, ומתרחקו לעשות כן, כמאמרם, אסור לאדם שיקדש את האשה עד שיראהה. אלא דתלמיד חכם שאין מטעמו להסתכל בנשים לכן יש לחוש דהנש שהוא יודע שמתרחק ורחיק לראות את האשה טרם שיקדשה, אצל מכיון שאין דרכו נכך, נקלף הנטה יוצא ידי חובתו, ונאמת לא יכיר אותה ויש לחוש שחא יחליפו אותה, לכך ידבר ע"ה נהדי, ואפשר דגם הרמז"ל אינו חולק על הרמזים, אלא דמחזיר דדן זה דאמרו אסור לאדם שיקדש עד שיראהה, לא נתיח נאמר, אלא נפתח בני אדם, אצל תיח נריך לידבר ע"ה נהדי, אצל אין מכוונת הרמז"ל לומר שאין מהרחיקו לתיח להסתכל בהאשה טרם שיקדשה, אלא, "דאין דרך תיח נכך" כלומר, למרות שמהרחיקו ישעשה כן, לא ישעשה זאת, כי אין זה מטעמו.

א"ל דסוף סוף קשה למה לא יתחמץ התיח על טעמו, ויסתכל נעמנו, משידבר ע"ה נהדי, והוא יסתכל זה לא לשם מצוה, לזה מתרץ רבינו דעד כאן לא אמרו ייחאל לי לנורנא מדרנן דליענד איסורא זוטא, כדי שלא ישעשה ע"ה איסורא רנה, כלומר, כדי להגיל את הע"ה מאיסורא, אצל נכאן אין תועלת צוה, כי ע"ה צופה בנשים, ומה שלא יסתכל צו לא תמנעהו מלהסתכל באחרות.

ובש"ס ע"ז כ', ונשמרת מכל דבר רע, שלא יסתכל אדם באשה נאה ואפילו פנוי נאשת איש ואפילו מכוורת ע"ש. נשמע דיש איסור להסתכל בפנוי רק כשהיא נאה ולא כשהיא מכוורת, ונאשת איש אסור זין ננאה וזין מכוורת ורחייתו נלפנת פענו איסורי ניהא כ"ג, ומפרש דאם היא נאה שז אינו נריך לנדקה לכך אסור להסתכל זה, אצל כשהיא מכוורת מותר לו להסתכל זה כדי לנדקה אס רואה להשיאה, וכנראה הג"פ מפרש להסתכל ר"ל לנדקה ולכך הוא צופה זה יותר מדאי, דאלי"כ, מה איסור יש להסתכל זה כשהיא נאה, אס לא יראה אותה לא ידע שהיא נאה, אולם נחייז דף קפ"ח מספרי זה הוכחתי דמש"ס שם משמע דמסתכל משמעו צופה גרידא, דאלי"כ מה מקשה הש"ס שם ולאסתכולי מי שרי, הלל נודאי שרי"ג ורע"ק לא שמו לנ להסתכל בנשים, וכן משמע שם מרש"י, ד"ה, קרן זוית. ע"ש, נספרי הכ"ל.

ול"ענ"ד נראה, דהש"ס שם ונשמרת וגו', שלא יסתכל אדם וכו' אינו חולק אמאי דתיר להלן כי שלא יהרהר אדם ניום וינא לידי טומאה נלילה, לכך אסור לו להסתכל בפנוי נאה, שמתוך כך ינא לידי טומאה נלילה, אצל נמכוורת אין חשש שעל ידי כך ינא לידי טומאה נלילה, אצל נאשת איש אסור זין בפנוי וזין מכוורת דזוה יש איסור משום עלם הסתכלות נאשת איש ואפילו לא ינא לידי טומאה נלילה.

ברושלמי

את חנינו, מכל שכן להגיל את עצמו מאיסור חמור דמותר לו לעבור ענינה קלה.

א"ל דנטור אורי"ח סי' ש"ג, הניח דעת הרשנ"ח נחשונה שאסור לו לאדם ללכת בצנח חוץ לחמס להגיל את נחו משמח ר"ל משום דאין אומרים לו לאדם חטא נצטיל שזכה חניך. ונ"ע פסק דכופין את האנ להסתכל בהללטה ויונא אפילו חוץ לשלש פרסאות, משום דמצוה רנה שאני, והכא איכא מצוה רנה שלא תשאר מומרת לעולם, וכנראה אפילו הרשנ"ח לא פליג אלא נהא, משום דהיא פושעת, אצל כשלא פשעה, ומה נס לעבור ענינה כדי להגיל את עצמו מאיסורא רנה, נס הרשנ"ח מתיר, כשיטת רבינו, וראה מנן אנה"ס סי' ש"כ"ט, נס הנהות הרי"ף, והא דכתב הרשנ"ח, הניחו הנ"י והרמ"ח, נאורי"ח, סי' שכ"ח, י, מי שרואים לאנסו שיעבור ענינה גדולה אין מחללין עליו את השנת כדי להגילו, כנר כתבו המפרשים דהטעם, דהתם אס יעבור נאונם ולא נרנון, אין כאן ענינה גדולה, והנש דאין כאן חילול שנת גדול, דהא כל מלאכה שלא תיעשה תהי מלאכה שאינה נריכה לגופה, אלא דאם נאמר דמצוה להגילו, והחילול שנת ישעשה לגורך מצוה, שז הדבר תלוי אס מלאכה הנעשית נצנת לגורך מצוה היו ימלאכה הרייכה לגופה, וכנר הארכתי צוה הרנה.

סימן תחתתש"ט

קדושי איתתא לידבר עם הארץ בהדי'.

[א] **שיו"ל"ך** עמו וכו', כלומר, הנס דיש לו לתיח טניעת עין דהא מהדרינו לי אנידה נטניעת עין נמז'.

אלא שאין דרך התיח להסתכל בנשים, ולכך יוליך עמו עם הארץ אחר צופה ומסתכל בנשים.

וברמב"ם ז"ל איסורי ניהא, כ"ג, ומותר להסתכל בפני הפנויה ולנדקה זין נתולה זין נעולה. כדי שיראה אס היא נאה נעיינו ישאנה ואין צוה נד איסור, ולא עוד אלא שראוי לעשות כן וכו', ועל זה כתב הרמז"ל: חכמים אמרו האי נורנא מדרנן דאזיל לקדושי איתתא לידבר עם הארץ, נהדי, דילמא מחלפא לי מיניי אלתא אין דרך תיח נכך, עכ"ל. והוא כדברי רבינו נכאן דלא כהרמז"ס.

ומגדול"ר עו שם כתב: ואני אומר אדרנה, מטוני שמע מינה דמותר וראוי להסתכל זה, דאין ס"ד אסור, היכי שרי רנן לידבר עם הארץ נהדי והא אסיקנא דניחא לי לנורנא מדרנן דליענד איהו איסורא זוטא דלא ליענד עם הארץ איסורא רנה, וכל שכן צוה שרואה לכאשה לעצמו ומצוה לראותה כדרי יהודה נפ"צ דקידושין — דהכא לאו נתלמיד חכם דוקא קיימי, אלא נכל אדם, וההיא דלעיל דרי יהודה נמשך ונריך לראותה עד שיאנה הרריך ננדיקה אס טיטנ נעיינו ידבר זה ושדכנה. עכ"ל.

ול"א זכיתי להנין את דברי המג"ע, דנכל חופן תקשי חיד אמרו רנן לידבר עם הארץ נהדי, הא זה מנאמר שם נש"ס נ"ג, קס"ח, דאע"ג דלאו אורחי דתיית למידק, מכל מקום כיון

תחתתש"ט. (א) בבא בתרא קס"ח א. (ב) הלשון הזה לא מצאתי רק בהוספתו דמא"י סי' : חבר ועם הערך שירשו אביהם עם הארץ כו' וירוש

תתתשטמא. אל תחי צדיק הרבה (קהלת ז טז) אל יאמר אדם הרי כל כוונתי וכל מעשתי לשם שמים ואע"פ שלא יתכן שאקשה דבר שלא כהגון כיון שכונתי טובה לא יחשוב לי עון הרי אם יש בעיר חסיד וחכם שיוכל לשאול לו [א] ולא שאל יחשוב לו עון הרי כתיב (מ"א כ לח) ואיש אחד מבני הנביאים אמר אל רעהו ברבך ה' חכמי נא וימאן האיש לחבתי על זה נאמר אל תחי צדיק הרבה ומכל מקום מה חשב אותו שמיאן כי אמר לו חרי (א) כי שהבירו אומר לו קרע בגדי ותהיה ספור חרי ספור [חכמי פצעני (ולא אמר ק"ם לפסור) חייב] ועוד אמר לו תכה את עצמך (ב) והוא לא נצטווה כי [ב] אין אדם יכול להכות את עצמו בפנים.

תתתשטב. כל דבר שאדם סבור שהוא טוב לעשות ויש חסידים אצלו שהוא יכול לשאל מהם [ישאל מהם כדי שלא יהא] נכשל ולכך נקרא מלך לשון (נחמיה ח ז) וימלך לבי עלי וכן (דניאל ר כד) מלכי ישטר ערך לשון עיצה שלא לעשות דבר בלא עיצה ויש לו לאדם לשאל ולא ישאל להכח שאינו חסיד שנאה דורש ואין נאה מקיים אבל יש לישאל להכח [א] חסיד שמדקדק כל חכמות לקיים.

תתתשטג. כתוב במסכת דרך ארץ (א) אהוב את המוכיחים ושנא את המשכחים אם משכחים את האדם ולבו שמח שמשכחים אותו בדבר שיש בו הרי [א] ימנעו שכרו ואם משכחין אותו בדבר שאין בו ולבו נחנה נפרעין ממנו מן המשוכח ויש לו לומר אין בי או יקשה אותו דבר שמשכחין אותו בו ולא יהו נפרעין בו.

תתתשטד. מעשה בחסיד אחד שהלך אחיו במקום אחד וכששכב אמר לאחיו במקום שהייתי שם אמרו עליך שאתה קשה הרבה מעשים טובים שאיך קשה כך וכך אמר החסיד לאחיו מה שלא קשיתי כך וכך כי קודם שאני מתחיל לעשות חסידות תרגילות מה שאין אחרים עושים אני הרשע אם אוכל לעשותו אני מתחיל מן לא יהיה חילול השם בדבר וזה הרבה שקשה לי לעשות אקשה אם אומר שאני קשה אותו וכשארם מת ואומרים כך וכך קשה נפרעין ממנו [א] שלא קשה לכך אגרוק את עצמי לעשותן כגון שאומרים שלאחר שחיה משמש בימותו [ב] שחיה מוכל קודם שיתפלל או ט'

משנת אברהם

סימן תתתשט"א

אחריהן. ופיר' הר"ת והערוך שם כשם שפרעין מן המתים אם חטאו, כך נפרעין מן הספדנים שאומרים עליו שהוא צדיק — משמע דאם הספדן אומר שהמת הי' צדיק ולא הי', אין המת נענש על זה אלא הספדן, ולא המת הי' חוטא והספדן אינו אומר שהי' צדיק, ואפילו אינו אומר שהי' חוטא, המת נענש על שחטא, ואין הספדן נענש על שלא אמר שהי' חוטא, כי אינו זקוק לגלות את חטאו, נלמד שלא יאמר עליו דברי שקר שעשה טוב, מה שלא עשה, וגם משמע, שאם הנפטר לא הי' חוטא והספדן אומר עליו שהי' צדיק, אין צוה עון, ואפשר משום דישנ ולא עבר ענינה, נותנין לו שכר כעושה מזה, קידושין ל"ט ולדברי רבינו מתפרשת הנרייתא הנ"ל, דכשם שפרעין מן המתים על שלא עשו הטוב, כך נפרעין מן הספדנים האומרים שקר שעשו, והלשון של הגמ' אינו מוכיח כן, דהא מסתבר שהספדן המשקר ואומר שהמת הי' צדיק ועושה טוב, הוא חוטא יותר מהמת, כי המת חטא בשלילות שלא עשה את הטוב, והוא הספדן חטא בחיוב, שמשקר, ואי"כ הי' לו להשי"ם לומר, כשם שפרעין מן הספדנים כך נפרעין מן המתים.

ודר"א"ש נפ"ג דמ"ק כתב, דמי שאומרים עליו שנת שאין בו טובות, דעל ידי שאומרים עליו שנת שאין בו, מוכידין עוותיו, דהרי נמרומים חוקרים אם אמת כדברי המספיד, שמת פלוני עשה טוב, ומזלזלים שלא נלמד שלא עשה את הטוב, אלא שחטא, ועל ידי כך נפרעין מן המתים ואח"כ מן הספדנים.

[א] ולא שאל וכו', לכאורה מה ראי' מליש אחד ונבני הנביאים שלא יצית לדברי הנביא, ולכך נענש שהי' מוותר על דברי הנביא. כדליתא נסנהדרין פ"ג, אגל מי שליטו שאל מה מוותר יש צוה. ואולי צריך להיות, ולא שמת אליו נמקום ולא שאל.

[ב] אין אדם וכו', הלשון משולל הנגה. ואולי צריך להיות, "אין אדם יכול להכות את עצמו לפניו", כלומר, מיכה הנביא ננטוה שמי שהוא יכה אותו רק לפניו, כלומר, לא הכאה גמורה, כדי שיוכל להתנכר עצמו נפטי אחת, ואין אדם יכול להכות את עצמו לפניו, שלא יכירו שהוא עצמו עשה לו זאת.

סימן תתתשט"ב

[א] חסיד שמדקדק וכו', ראה מה שכתנתי בסיון ח' לספרי זה, ונהשמטות שם נמושגו של הינו חסיד. ונכאן רבינו מנדיר את מהות החסיד, שמדקדק בכל המלות לקיימם. וראה נח"ג דף קפ"ז נמו"ק.

סימן תתתשט"ג

ימנעו שכרו וכו'. ואין זה דומה להא דירושלמי שניעית יג: נר נש דתני חדא מיכלא והוא אזל לאתר ואינון מוקרין לי בגין תרתי צריך מימר לון אגל חדא מיכלא אגל חכים, משנוע דמותר לו נעמנו לומר שהוי חכם נחל ווסכתא, דשאי הכא דאין המודנר מתורה אלא שמשנחיס אותו נמודות טונות של צדקות והסידות ולנו שמת שידועים שהוא צדיק וחסידי, אגל חתם נירושלמי המודנר מידיעת התורה, והוא מנעט את ידיעתו חשתי מנסות לאחת.

סימן תתתשט"ד

כשם שנפרעין מן המתים כך נפרעין מן הספדנים.

[א] שלא עשה וכו', ננרכות ס"ג, דתניא כשם שפרעין מן המתים כך נפרעין מן הספדנים ומן העוטים

[ט"ה] שכתנתי למעלה דמש"ס נרכות משמע דאין הספדן נענש על שליטו משמע שהמת הי' חוטא. אפשר דזה תלוי בפלוגתא דתנאים של רע"ק ור"י בן נחיריה נשנת ל"ז, דרע"ק אומר דמקושש זה ללפחד, וכן מה שדורש רע"ק שאף אהרן לנטרע, ור"י נ"ג אומר שהוא עתיד ליתן את הדין, משום שהתורה כיסתו ואתה תגלהו. כלומר, רע"ק סונר שמונה מוטלת לומר את האמת שפלוגי חטא, ור"י נ"ג סונר אם התורה כיסתו ולא גילתה שפלוגי החוטא, הרי זה נלמד שאין שום תונה לומר שפלוגי הוא החוטא, לאחר שכבר הלך לעולמו. והגם שאסור לומר שהוא צדיק.

[ב] שד"ר טונל וכו', ראה מה שהארכתי נח"א דף רט"ו, נענין טנילה קודם התפילה. ע"ש.

תתתשטמא. (א) בבא קמא צ"ב א'. (ב) ר"ל שלא בא הצדי להכות את עצמו בפנים.

קבץ מים שוסף עליו וכן שוחם ובודק בעצמו ומעיין אחר המנקה את הברש [ג] ולא היה מאמץ לאחרים אבל שאר דברים שבקושר ובקניית תלוי הייתי עושה מע"ס שפעמים לא אוכל לעשות כשיכולתי עשיתי כשהיה יכול לעשות מקושר, לא הייתי מניח לשפחה ולאותם שהיו אוכלים מאכלי לתפוס את הכר של חלב סך יספיקו על המאכל ולא כנר של שמן או כנר של שקוה וכשבאתי לקוני לא יכולתי לעשות זה אינו הילול השם כי אמרתי כי קני אני ואנוס אני.

תתתשמת. יהללך זר ולא סידך (משלי כו ב) אדם שנקרא אביו רבינו כנן רבינו יעקב ושם בנו ראובן [א] אל יתנום כן ראובן כן רבינו יעקב כי אם ראובן כן יעקב ואפילו כמשה רבינו לא יתנום את שמו אני פלתי כן רבינו פלתי הקדוש או כן פלתי תחסיד שנאמר יהלך זר ולא סידך נכרי ואל שפתוך ואף בהתיבת שמו וכתוב (שם לא לא) ויהללו בשקרים מעשית ולא היא ואל ישבח את עצמו ולא את אביו ואמו שנאמר (שם שם כח) [ב] כמו בניה ויאשרוהו. אדם מציד לבניו או לתלמידיו כך אני עושה כך היה אבי עושה כך היה רבי עושה כרי שחם יעשו כך וכתוב (ש"ב כב כב) כי שמרתי דרכי ה' ולא רשעתי מאלהי זכר (א) במה הארכת ימים ואמר לחם כזה וכזה עשיתי (משלי לא כח) כמו בניה ויאשרוהו בעלה ויהללה אבל לא יתנום על כתב או על שטר או [ג] על המצבה ואם יש לאדם כן הריף לא יאמר לבני אדם ר' פלתי בני כך אמר ופע"ס (ב) שרבן יחנן כן זכאי היה מונה שבהן של תלמידיו לא ישבח אדם תלמידו אחר בסני תלמידיו אחרים ולא ישבחו בסני אותם שיגידו לתלמידיו שלא יקראו בו רשלא יתביישו וכן על רבנים אבל אם מת יאמר מה שהיה בו רק לא יאמר גדול בתורה היה מכל הבריו פע"ס שאין קנאה לאחר מיתתו אלא כתיב (משלי כו ב) יהלך זר ולא סידך לא יתכן אדם [ד] שעושה ספרים שיאמר אני עשיתי את הספר הרי ר' סדר המשניות ולא כתב ר' אני עשיתי תם ברייתות ומדרשות לא אמר מי שחברם אני פלתי כן פלתי חברתי אני עשיתי כי ידעו אם עשו כן יחננו לבם ויקבלו שכר כזה העולם לכך לא רצו ואם תאמר כשור יהללו יחננו לבו לכך אמר בספכת דרך ארץ (ג) אחוב את המונחים ושנא את המשבחים והראשונים לא רצו לרמח את שםם בסופם כנן אהלל אמנם אשמנו ואם ר' אלעזר קליר זכירא בו באותו דור היו הריופים שיהו פייטנים והיו אומרים פיומי ר' אלעזר קליר זכירא בו ואם לא היה שמו רמח בפיומי שסא יאמרו הרינו עשאוהו ולא נאמר אותם לכך בקשו לו לרמח שמו לכך לא יחלו אדם עצמו והחננו לבו יש לו להשוב בלבבו לכסוף ישתכח וקוד יהשוב מוכת הנאת זו טובים מסני ראויים היו שיוכר שםם ולא הוזכרו, בעולם הבא שכרו גדול ועליהם נאמר (ישעיה נ ח) שם עולם אתן לו שלא קבל בזה העולם יקבל לעתיד לבא לכך לא אעמוק שאקבל כבוד רשום הנאת תם אם אומרים לאדם חסיד תחנה לבו פע"ס שיש בו אותה מידת שאומרים עליו קיבל שכרו באותה הנאת בזה העולם ואם משבחים אותו ואין בו

משנת אברהם

זולת רנינו, הקדוש, החסיד, אין נכך כלום. וראה נדה ל"ו: חלל איסי בן יהודה וכו'.

ואפשר שהדברים לא נאמרו אלא כשאני עוודנו נחיים, אבל על אנו המת יוכל לכתוב כל תאר נלמד שלא יגוס. ואפשר שלא נאמרו דברי רנינו, אלא נלמד שאינו ידוע ואינו מפורסם וגם אנו אינו מפורסם לחסיד וקדוש, אבל המפורסם לנו של גדול וקדוש נישאל, התווסף עלמו בן לאדוני אני החסיד, וכדומה, אין זה משום נאות כי הכל יודעים ומכירים אותו, דאם לא כן, לא היו גדולי ישראל גדיקי עולם מדור דור חותמים נלושן כזה, ולא היו מנטלין את דברי רנינו יהודה החסיד, שנכל דבריו כל ישראל סהרים, וגדולי ישראל נפרט. וכן מטין הדברים שנסוף סימן זה, שכתב: אס נמקוס שמכירין את אנו למה יאמר שחוו. משמע דאין איסור דנדר.

[ב] **קמו** צניה וגר. לכאורה היא ראי' להיפך שראוי לננים לשנח את הוריהם, אולם רש"י נמשל מפרש: צניה התלמידים, נעלה, הקנ"ה. ע"ש. כי כל האמור שם מתחיים אל התורה הקדושה. ואלו נס רנינו כיון לזה.

כתיבת תוארים על מצבות של המתים.

[ג] **על** המלצה וכו'. משמעות הדברים, שלא לכתוב על המלצה של המת תארים גדולים על המת או על אנו של המת. וגם צוה אין העולם מהר. ועל רוב מלצות של גדולי עולם חרותים תארים על המתים ועל אניהם. ואפשר שהכוונה שלא יתחום על הכתב או על שטר או על המלצה אני פלוני שעשיתי דבר טוב זה, וא"כ אין זו מלצה של מתים, אלא משמעו לוח של אנו.

[ד] **שעושה** ספרים וכו'. ראה מה שכתבתי באריכות על דבר הזכרת שמות המתננים על חינוריהם, נח"נ מספרי זה דף ע"ג, וראה גם סימן ת"ע, וסימן תתתכ"א.

את המוכיח ושנא את המכבד.

נאמנות על השחימה ועל הניקוד.

[ג] **ולא** הי וכו'. אינו מונן למה לא יאמין לאחרים הכשרים, על השחימה ועל הנדיקה ועל הניקוד. והרי האמינה תורה כל אחד ואחד מישראל על הפרשת תרומה ועל השחימה ועל ניקוד הנד והחלל, רש"י נטין ז'. וע"ש נחום. והגם שמעתי אומרים שאר"י הק' זל"ל לא הי אוכל צר שאחרים נקרוהו, אבל לא ראייתי כתוב זאת צדום מקום, וגם לא אדע טעם הדבר.

וגדולת מוז כתב הרמזים ז"ל, עדות י"ד, : עד אחד נאמן צאיסורין אע"פ שהוא פסול לשאר עדויות. שהרי רשע נענניה ששחט שחיטתו כשירה, ונאמן לומר כהלכה שחטתי ע"ש. ונדולי שאין צוה מה שכתב רנינו אלא משום חומרת יתירה. ואפשר דמייירי נמקוס שאין השוחטים והמנקרים מוחקים למוחטים, וכן מטין דבריו שנסוף סימן זה: לא הייתי מניח לשפחה וכו'. כלומר דוקא לשפחה וכדומה לא הי' מחלין. הגם שהיא השערה רחוקה, דכל כי האי הי' לו לרנינו לפרש ולא לסתום. וסימן זה הוא מן הס"ח הישן סימן תקכ"ב.

סימן תתתשט"ה

אם מותר לחתום אני פלוני בן החסיד.

[א] **אל** יחתום וכו'. הגם שהסימן הזה עד: וכן צמה הארכת ימים, הוא מן הספר חסידים הישן, הולאת צולוניא סוף סימן תקכ"ב, לכל זאת לא ראייתי מי שחבר בזה. ואלו לא הקפיד רנינו אלא על החותם את שמו אני בן רנינו, או אני בן החסיד, ונדפס איתא: „אני פלוני בן רנינו פלוני הקדוש או החסיד". כלומר עיקר הקפידא צמה שמוסף את הניב, אנו"י שזה מראה על גילתו שמתגלה אני הוא זה היחסן ולא אחר. אבל אדם החותם את עלמו נשמו ומוסף בן הרצ או שאר תארים

תתתשט"ה (א) בגילת כ"ח א'. (ב) אבות פ"ב סיח ועיין הגהות סימון פ"ז מה"ל דעות. (ג) ויסא פ"ט ובאדר"ג פכ"ט לרנינו: אהיב

אותה מידה נפרעין ממנו אע"פ שאין לבו נהנה. נכרי ואל שמתוך חלא כבר נאמר זר ולא פיר' אינו מדבר על עצמו אלא שלא יאמר איש על אכזו שהוא רב אני פלוני רבינו או בן פלוני הקדוש לא יתכן אם במקום שמכירין אבה למח ואמר שנהו ואם במקום שאין מכירין אותו גורם שיאמרו שאומרים כרי שיכבדום הקולם.

תתתשטמו. כל מי שהוא חכם וצדיק מחבירו יותר מפתק מן הקולם הבא וכן רבן יוחנן בן זכאי בבית ואמר איני יודק אנה יוליכוני (א) והוא ותלמידיו (ב) בבית שלישית והיה בזכות אלא מי שהוא חכם ופזוב יחשוב כל הזכות שקשיתי אינם כדי היי חרי אם בן במח אזכה לחיות באותו הקולם.

תתתשטמו. [א] יותר טוב למי שהוא בין רשעים ואינו הולך ברכיחם ממי שהוא בין צדיקים ואינו הוטא ויותר רע למי שהוא בין צדיקים והוטא ממי שהוא בין רשעים והוטא חזי זהיר במצוח הבאה לפרקים ועוברת.

תתתשטמו. כתיב (משלי ג ר) ומצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם יקשה אדם שיחא אהוב לכל וכתוב (בראשית יב ב) והיה ברכה יעסוק אדם שיכרכוהו אמר אחר אני גורם כלא חספד והסרון שלי שמברכים אותי תדיר בכיפי מחצות כשצדיקים אומרים ליתן להם שני מחצות כמשופ אע"פ שאינו נהנה כיון שקשה רצון בני אדם יש לו שפר לפני הקב"ה שנא' (ש"א ב כו) והנער שמואל הולך וגדל ופזוב גם עם ה' לרבות עם מלאכים ועם השירים שלא יקשה חשבת מלאכים והשירים גם עם אנשים גם לרבות עם נשים ופז.

תתתשטמו. אמר זקן אחר קתה כשיכתיי היה לי לחשוב בכל יום ענין קולם הבא ומיום הדין וגם מציחם אלא שראגותיי ספוריים אותי ואת לבי על מזונותי ולזונג את זרקי ושאר רברים הרבה אמר לו החכם וכשאתה כל היום וכל הלילה דואג [א] כלום מעולות טרודות לכך וראגותיך אמר הזקן על זה לבי כשצטער שכל היום אני חושב על דאגותי ועל תקנתי ואני זקן ויש לי ילדים וילדות קטנות וחושב כשימות מה תהא עליהם אמר לו תקטוק בתורה כשיחיה לך פנאי ותשטוק נפשך ולבך ושיחך לפני ה' והקדוש ברוך הוא יחשוב בתקנתך וכתוב (תהלים מ יח) ה' יחשוב לי ואומר (איוב כב כב) קח נא מפיו תורה ושיים אמרו בלבבך (שם כח כז) והיה שדי בצריך וכפף תועפות לך וכו' עך תקתיר אליו וישמעך וכתוב (תהלים יט ה) תורת ה' תמיסה ואחר כך כתיב (שם כ כב) יעקב ה' ביום צרה וכתוב (שם שם ו) ימלא ה' משאלותך וכתוב (שם עא ט) אל תשליכני לקת זקנה וכתוב (ישעיהו סו ד) ועך זקנה אני חא.

תתתשטמו. הנה אמרו יסורים של אחכה כמה גדלים שהרי כל זכות שקשה (א) רבי אלעזר ברבי שמעון לא נהנו הקולם כמו באותן שנים שפבל יסורים וכן (ב) רבינו הקדוש שלא חוצרכו לגשמים ולא פתו בלא עיתם חרי יסורים של אחכה גדולים מכל וכל מה [א] שהקולם נהנה מהם כאילו בידים עשו להם הפוכה כך מעלין עליהן ולהסך לרשעים שגורמים רעה לקולם הנפרעים מהו כאילו בידים עשו ואף על פי שיסורי אחכה גדולים הואיל ואינם באים אלא מרצון [ב] אם מכפלים אותו מלמדו או מלכתוב או מתפלה צריך לבקש עליהם רחמים שלא יבפלוהו כמעשה דר' אלעזר ברבי שמעון ושוב על ארם אם יש בידו מצוח ומקיימה מצוח הרבה [ג] ואינו מקיימם כהלכתן [ג] ומתוספ מצוח לנהוג בה שנים רבות [ד] ואחר כך עזבה הקב"ה דן אותו ונאמר עליו (ירמיהו ב ה) מה מצאו אבותיכם בי עול כי רחקו מעלי חרי כתיב (שם ת ח) שבור

משנת אברהם

סימן תתתשט"ז

[א] יותר טוב וכו'. רוב סימן זה כפול לעיל סי' ס' ט"ז. וראה רש"י ריש נה, נדורותיו.

סימן תתתשט"ח

[א] כלום מועילות וכו'. והוא כעין דאוריין נעירונין י"ד, ואם תאמר איני לנני חוק, נשאלו מי יגיד לך — פירש"י חוק, מזון, נשאלו מי יגיד לך, אם נשאר נידם שחל יאנדהו — נני אדם הללו דומין לעשני השדה, הללו נוליין והללו נוליין. — פירש"י: כלומר כשהן גדלין פרנסתן ועושרן עמהן, ואיך צריך להלאג עליהן. — וכנראה רש"י מפרס: נשאלו מי יגיד לך, אם נשאר נידם שחל יאנדהו, כלומר, לא שלא ידעו המתים מהמתהוה אלל נניהם, נדוולוי יודעים, ועיי נרכות דף י"ח, אלל שאין נידם לראות שלא יאנזו הננים את אשר יעונו להם.

סימן תתתש"ט

יסורין של אהבה

[א] שהעולם נהנה וכו'. ראה מה שכתנתי כ"פ נחלק א' נדנר יסורין של אהבה, אולם נכלן רבינו מסניר את ועולתן מתקודה אחרת לגמרי, משום שהעולם נהנה ומוקבל הטנה נשגיל היסורין של אהבל שהיחיד סוגל. והרי זה כאילו עשה נדקה ומסד לכל העולם כולו. איכ שיטת רבינו דיסורין

של אהבה נחין על חדם על לא שום חטא ועון כלל, והוא כשיטת נה"ג הוגל נתוס' נרכות ח"ו, ד"ה, מר זוטרא, והוא כעין דלמרו נכתונות ת: חסונ את לאתפוס' אדרל, ע"ש. כי על ידי העשר שיש לו לגדול הדור על לא עון, מניע טונה לכל הדור.

[ב] אם מנעלים וכו'. כלומר, דהלכה כרי' יוחנן נרכות ה', דאלו וללו — פיר' אפילו יש נהן נעול תורה ותפלה — יסורין של אהבה הוי לכך יצויר יסורין של אהבה המנעלין את האדם מתורה ומתפלה, לכך צריך לנקט עליהם רחמים שלא ינטלוהו, כלומר, לא שיתללו היסורין, כי נרעונו נלו לו, אלל שיוכל לסגול אותם וגם שלא לנטל ומת"ת ותפלה.

[ג] ואיננו מקיימם וכו'. כבר כתנתי נספרי זה מדברי הפיה"מ נסוף נגעים, ולכך אין צומן הזה נוהג דין התגלמות המזורע הנס שהול חונת הנוף ולל חונת הארץ, ומשום שלי אפשר לקיים את כל המזנה נשלימות, היינו החלק של הקרנת הקרנן. ע"ש. והנס דסס יש איסור של התגלמות, ולכך אין העשה דוחה את ל"ת משום שאין העשה יכולה להיעשות נשלימות, אלל מכל מקום מוכח דמזנה אפילו שהיא משני ענינים, כגון התגלמות והנלת הקרנן, אם אין נעשית כולה, לא הויא נכלל מזנה. וכנר כתנתי הרנה פענים נשני ענינים נמזנה אחת, אם זה הוי נ' חלוי מזנה, או נ' מלות שלימות. כגון מילה ופריעה, וכן קומץ ולגונה, זנחיסק"י, ועיי נמשנת אנהס ח"א, שלא על ס"ח.

[ד] ואחר כך וכו'. ראה מש"כ לעיל נחלק זה, נדנר חוקה נמלות, ונכלן המזונר שעזנז את המזנה שהי רגיל

תתתשטמו. (א) נרכות כ"ח ב'. (ב) תיבת י"ד ב'. תתתשטמו. (א) אלעזר ברבי שמעון בבא מציעא פ"ה. (ב) שם. (ג)

על נתנו מוסרות וכתוב (ישעיה א ד) עזבו את ה' ניאצו את קרדו ישראל נזורו אהור ואומר הקב"ה פלתי ומה הנאה יש לו (ד) שאינו עושה כמו שהיה רגיל לעשות ואם מצוה עזבתי או מצוה שאין עושים עליה עזב הרי כתיב (קהלת ז יח) טוב אשר תאחה בזה תגם מזה אל תגה את ירך הרי רשע הוא וכתוב (ישעיה נ י) אשר הלך השכים ואין נגה לו ואם עזבה בעבור רבו שאינה מצוה עליו נאמר (ירמיה ב ג) אותי עזבו מקור מים חיים להצב להם בארות תג' וכתוב (מלאכי ג יח) ושבתם וראיתם כין צדיק לרשע צדיק עושה מצות רשע שאינו עושה מצות כלל [ח] ובין עובד אלהים לאשר לא עבדו שנתגם כמה שנים ופירש. ר"א צדיק לבריות רשע לבריות עובד אלהים כמשמעו לא עבדו [ו] מדבר מדבר שאינו אלא כלפי מעלה: (קהלת יב יד) כי את כל מעשה ה' יבוא במשפט על כל נקלם אם טוב ואם רע את מעשה ה' אפילו מלאכים שכתוב בהם (תהלים קד ד) עושה מלאכיו רוחות כי כל מעשיו של הקב"ה נבראים בשתי מדות מדות נרעוהו ומדות מעליותו ובהרו כל אהר ובינה אותם על שבחרו כרי להשוותם זהו שלפי צבאות מעלה נאמר (איוב כח ב) עושה שלום כמרומו זהו שנאמר (בראשית ב א) ויכלו השמים והארץ וכל צבאם לדעתם ולצבינתם נבראו כראיתא במס' ר"ח (ח) כי הקדוש ברוך הוא ברא בריות אוכלות עשב כגון בחמות הידות שאינן אוכלות בשר זהו מעליותו של בהמה והיה שפרנסתם מצויה הנרעוהו שהיית רקות שאוכלות בשר תוספות אותם ואוכלת אותם הנרעוהו שפעמים כמה ימים [ז] עד שמצואות בהמה לפרוק או בשר לאכול ואפילו כשמצואות פעמים שצריכין להסתכן בגופם וכתוב (איוב ד יא) ליש אומר מבלי מרף וכתוב (תהלים לז יא) כפירים רשו ורעבו וכן ברמשים שאין בהם עצמות חזקובים יש להם מעליותא שמונותם מצויים ויש להם כנפים לקוף בהם הנרעוהו שעכביש מושל בהם ומעליותא יש לעכביש שמשלת בהם תגם שפוח ברוקה פעם או פעמים ביום ואין דוק אלא כרי מורה אחת או לכל היותר פעמים תולה בחוץ ומבקעת החוט בין שתי רגליה הנרעוהו יש לה שהחובכים פודחים פעמים יש לה לתפוש ופעמים לא יקברו באריותא ומעליותא כבהמה שפרנסתם מזהמת הנרעוהו ששוחטין אותה האדם מעלות טובות יש בו שרחה בכל ויכול לתפוש בידו הרב והנית וקשת היצים ואבנים ויכול למצוא מזונת בארמה ובאילן ובעוף וברגלים ובכחמה ובחיה ורוכב על בהמות ומרכבות ושחם בהמות לאכול ולוקח צמרם ללבוש ועודותם לעשות מלאכתו הנרעוהו שעבמלם ובזיקת אגפם אוכלים והורגים זה את זה תהלים תומכים זה את זה והררים מחללים ומצות ועצבים שאין יכולים לעשות תאותם כי אהר ברש מחבירו וראים מהקב"ה ומיום דין ומגיהנם ומנחגי שמש וירח וכוכבים ומזלות אין להם מנוחה כמנחגי פסיעות ובמלאכים כתיב (איוב ד יח) ובמלאכיו ישום תהלה כדברים הנשלחים לעשותם שחרי מצונו (ו) במלאכים הנרחים ממחיצתם מחפצת סדרם עד שחלם יעקב (בראשית כח יב) והנה פלם מצבב ארצה וכן (ז) חילקו לאליהו על שהגיד על רבי הייא ובניו וכן מעשה (ח) נביראל על ענין ירושלים וכמעשה (ט) משמרו על מעשה אהר לפי שכל הפודות על פיו וכמו שיש גיהנם למטה כך למעלה שהרי נהר דינור נוטל על ראש רשעים בגיהנם ובדינור דין עליהם ולא בזרן שאין יצר הרע אלא בכשר דים הנברא למטה מן רקיע אלא על רברים [ח] שבלא ידיעה ואם תאמר והלא מלאכים יודעים הכל (י) הרי כתיב (רנאל יב ו) ויאמר לארץ לברש הכבדים אשר ממעל למימי היאור עד מתי קץ הפלאות הרי אין אחר נכנס במחיצת הבירא ואין נכנס מדבר שהבירו ממתה עליו וכשאין אותם שותחת דים צדיקים הנזרות ותודענות נגזר עליהם מצטערים וכתוב (ישעיה כד נא) יפקד ה' על צבא המרום במרום וכן המזיקים כדרך בני אדם כמו שבני אדם יראים ממזיקים כך מזיקים [ט] יראים ממלאכים (ישעיה מ' יג) מי תכן את רוח ה' כי הקב"ה נהר מי נקשה חכם (יא) ומה חכמתו וכמה שנים [י] וכמה יש שנחר עליו שקעשה ספר אחד או שנים או שלשה וכן בתלמוד וכן לפתור קרייה וכן בפודות אחרות וכל מי שנלה לו הקדוש ברוך הוא ואינה כותבה ויכול לכתוב הרי נחל מי שנלה לו כי לא גלו לו אלא לכתוב רכתיב (תהלים כח יד) פוד ה' ליראיו ובריתו לחודיעים וכתוב (יב) (משלי ח פז) ישצו מעינותיך חוצה זהו שכתוב (קהלת יב יד) יבוא במשפט על כל נקלם שגורם

משנת אברהם

ונתחיינו כליה. ע"ש. אלא שכל אופן הענין רחוק הוא מהשגתינו כי למה יתחיינו המלאכים כליה על לא ידיעה.

[ט] יראים ממלאכים וכו'. ונזכרות הן מתנאר שזרחין ויראין מחורה, ונזולין גם תנעלי תורה, שנאמר ונני רשע יגניהו עוף, ואין עוף אלא תורה, — ואין רשע אלא מזיקין, וראה ירושלי פיה דנרכות, ורלו כל עמי הארץ כי שם הי קרל עליך, כל אפילו רוחות וגדים, וסופן הכחונ — וירלו ממך.

כתיבת חידושי תורה — מצוה

[י] וכמה יש וכו'. נדפוס הראשון איתא כמו לפנינו, ונדפוסים המאוחרים — כנראה הוסיפו — וכמה ספרים יעשה, יש שנחר עליו שעושה ספר אחד וכו', ואין זה סותר למה שכתוב נסמוך; וכל מי שנלה לו הקנ"ה ולינה כותנה ויכול לכתוב הרי נחל מי שנלה לו וכו', דהכתיבה לענמה אינה נגדר הנזירה של עשיית ספרים, כלומר, עשיית ספרים משמעה שיאלו הספרים לאור עולם ויתקנלו נאהלי שם, ועל זה נחרים

נה לא נשגיל שדחו או מענו אותו לקיים את המצוה, אלא מענמו עוננה, ומקור דברי רבינו מנרכות ה' כל הרגיל לנה לנית הכנסת ולא נא יוס אחד, וכו'. ע"ש, ומה שמזכיר שם דלם למנוה הלך, כונה לו, מפרש רבינו שהיינו דוקא למנוה עונרת, וע"י מנ"א, סימן ל'.

[ח] ובין עונד וכו'. כלומר, לא שהכחונ מנדר נשני בני אדם, אלא נאלם אחד, שהי עונד אלוך ופירש.

[ו] מדבר נדנר וכו'. כי הרע לנריות רשע נמור הוא, ואם רק למתקום, קרלו הכחונ אשר לא ענדו.

[ז] עד שזוללות וכו'. משמע דלם החיה לא תחל טרף לא תאלל שאר דנרים, ולא כדעת הראש"ע, נראשית ו"ח.

[ח] שבלא ידיעה וכו'. כן כתנו התוס' נחגינה י"ג: ד"ה, מויעתן, שהמלאכים הקנועים ממתנינים זה לזה לומר שירה, ואלו התדשים שאינם יודעים הדת מתהרין לשורר

עלמא אלא מה דתחמסר לתון למסדע כ"י. (יא) במדרש משלי: יצפון לישירים הושיה בשעה שומע נצור כמעי אמו אותה תורה שעתיד ללמוד צוונה היא לו לכך, ובזוהר פירשה אחרי: כל אילין רשי עמא דאשתכחו בכל דורא ודורא עד דלא ייתון לעלמא והו קייסין בדיוקייסין כ"י וכל מה האולפן כולא והו ידעין עד דלא ייתון לעלמא. (יב) תענית ד' א': כתיב ישצו מעינותיך חוצה וכו' וכתוב יתנו לך לבדך וכו' א"ה הלפיד

יענין אורח ס"י קניג סכ"ה. (ד) בויקרא רבה פרשה כ"ב: כל מי שהוספה ומהמה אחרי המצות ומצוה עבדע לזירות אין לו מה הנאה יש לו כ"י. (ה) י"א א'. (ו) בראשית רבה פ"ב (ז) בבא מציעא פ"ה א'. (ח) עין ישראל יומא פרק יוה"כ ס"י פ"ו. (ט) תריבה פ"ו. (י) כ"כ תוס' שבת י"ב ב' ד"ה שאין אכל בזוהר בראשית ק"ב ב' וכו' לא הו ידעי מלאכי ילימה ושרת הנח כנאל אמאי כתיב איה אלא לא ידעי כנאי

שנעלה אם טוב שנילה לו אם רע שאינה כותבת הצדיקים העיקר מוצנע להם לעולם הבא שנאמר (מלאכי נ סז ח יח) ויכתב ספר זכרון לפני וכתיב והיו לי נאם ה' ליום אשר אני עושה פגולה וכו' ער ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע ובין עובד אלהים לאשר לא עבדו ובעולם הזה מה שנחנים הצדיקים בעבור תפלתם כעניים הצדוקים בשערי העשירים ואל יאמר ירא שמים אני צדיק ופלוני רשע אני יורד והוא עולה הוא עשיר ואני עני ולמה אשתמרה מקוני עושה מה שלכו הפסך וכל רכזי מצליחים לפי שחקרשו ברוך הוא הפסך לפרודו בן העולם לכך אינו ממחר ליפרע ממנו [יא] אבל הצדיקים הקדוש ברוך הוא נפרע מהם מעבירה קלה כרו שלא יפרע סחם לעולם הבא ועוד שמא נולד [יב] כמזל שהוא עשיר. הצדיק שמא נולד כמזל שהוא עני כמה זכות צדיק ער שיכפל המזל (יג) אברהם נולד כמזל שלא יהיה לו בן אם לא שגרמו לו זכות גדולות לא היה לו בן לכך צדיק ישמור עצמו מעבירה קלה האל יקנה בעושה עולה כי אם יעשה זכות מרובות האל יאמר ארם מה זכות אני יכול לעשות ואני עני ואיני יכול לפרנס את עצמי זאת ביתי כי מזונתי מתקנים אלו הייתי עשיר אז הייתי עושה צדקה הרי אמרו (יד) רחמנא ליבא בעי ועוד (טו) רבי חנינא בן דוסא היה עני וכל העולם נזותים בזכותו ובן (טז) רבי שמעון בן יהוי היה י"ג שנים במקרה ולא נתן צדקה (יז) והקשת לא נראה בימיו ויותר מעלין עליהן סן הצדקה כי הקדוקי עניות לצדיקים טוב להם בכמה עניות שמא לא היו נותנים כדבעי להם למעבד ושמא היו נותנים כי אי אפשר לוטר שרבי חנינא בן דוסא לא היה נותן. אלא אותן יסורים והעצבן שסובל בעניות אינו הושב לרבות ולעשות עולה הקדוש ברוך הוא הושב לו טובה [יג] ולזכות יותר משחיה נותן צדקה אם היה עשיר ולא עוד אלא כל העולם נזותים בזכותם והם בקדוקי עניות וכהרשים ומתבירשים אותו צער הקדוש ברוך הוא מהליף בטובות ומשמיץ לשאר טובה או לכל לעולם ומעלין עליו [יד] כאלו הוא נותן מידו וכאלו גרם ועשה בידו אותה טובה האלו היה זכותו שסובל יסורים או קדוקי עניות גרוע סן הצדקה היה נותן להם עשר ריש צדיק שהוא עני אלו היה עשיר היה נאה או היה עושה דברים שאין טוב לפני הקב"ה והם תאמר למה נותן [טז] יסורים של קדוקי עניות יתן לו שאר יסורים זה ידע הקדוש ברוך הוא באיזה דבר מפרט או זה או זה יש שסביא עליו עניות כדי שיתחתן באיש שלא היה עושה אלא בעבור חטאי ומצוה למלאך לגלגל הגזרה לזה עושה לזה עני ותרבקים יחד ויש שיסורים ופוקנות שבאים עליו לפי ששמה לאיד חבירו לכן יסורים ופוקנות וקדוקי עניות באים עליו שנאמר (משלי יז ה) שמה לאיד לא תקח וכתיב (שם כד יז) כנפול איבך אל תשמה ויש שבאים עליו לפי שהיה לו [טז]

משנת אברהם

המזל, רנינו קורסחו, רחמים" שעל ידי תפילה ונקשת הרחמים הרי האדם מתעלה ומתרום מעל עולו.

[יג] וליבות יותר וכו'. כלומר, אין זאת אונרת שנסיון העוני הוא יותר גדול מנסיון העושר, אלא שנסיון של העוני אין העניות מענירתו על דעתו, ואין עולה על לבו כלל לרמות ולעשות עוולה, הוא יותר גדול מלדקה שהעשיר נותן. ואם העשיר נתן את הלדקה לשם התפלות על אחת כמה וכמה.

[יד] כאילו הוא וכו'. זה נהחלמה למה שכתוב נראש הסיון לעני יסורין של אהבה.

[טז] יסורים של וכו'. משמע דיסורין של וקדוקי עניות קשין משאר יסורים, וראה נמדיר שמות ל"א, אשרי לאדם שהוא עומד בנסיון, אין נריה אין הקציה מנסה, העשיר מנסהו אם תהא ידו פתוחה לעניים, העני אם יכול להקל יסורין ואינו כועס.

חוב לבקש רחמים על חברו משום ערבות.

[טז] לבקש על וכו'. נזכרות י"ג, כל שאפשר לו לנקש רחמים על חנירו ואינו מנקש נקרא חוטא, וכו'. וראה מש"כ נח"א דף ר"ג, על דברי רבינו שם שהחוב לנקש רחמים על חנירו הוא משום ערבות, והפוסקים הביאו דברי הש"ס הג"ל בנזכרות לענין ניקור חולים, שהמנקר את החולה ולא נקש רחמים עליו נקרא חוטא, ולא נפתח חובו לנקש רחמים על לרת חנירו, ונספר אומר השכחה עמוד נזה.

והטעם שכתב שם רבינו משום ערבות מתנאה, ומשום שכל אחד מישראל ערנ צעד חנירו, אי"כ יש מלאות זהה השריו נלער אינו נגלל עוונותיו, ולכך אני לר"ך לנקש רחמים. או יש לומר, דלפי שכל ישראל ערנין זה לזה כלם נחשנין כנוף אחד, מאלא שאם אחד מישראל שריו נלער, כל הכלל ישראל הוא נלער, ואפילו זה השריו נלער הוא חייב נלער על עוונותיו,

על האדם הכותב זכרי תורה, כמה ספרים יתנר וילאו לאור עולם, אזל אלו שאין כותנין כלל דית, הלא אפילו זכו שגזר עליהם שיחננו ספרים, המה מנטלים ומנועים את מה שגזר, כי אם לא כתבו כלל ליד יאלו ספריהם לאור.

וחבל על הרנה גדולי ישראל שכל ימיהם חידשו והולידו חידושי תורה נכל המקצועות, ולא השתדלו לכתוב זכריהם ולסדרם, וכשנפטרו מן העולם אין זכר לתורתם, ועליהם נאמר ואנשי השם כלל היו, ויחמיו כנלי מדע, וננוים כנלי השכל כמון, שהרנה עניות גרמה, והיא אשר מנעה את גדולי ישראל מלכתוב את אשר חידשו ומה גם להוליל לאור עולם את פרי עטם, ולכך קטנה היא הספריה שלנו נכמות מהספריות של שאר האומות להנדיל למרות שהתרנות שלנו עתיקה וזלהם לעירה.

[יא] אבל הצדיקים וכו'. כוליתא נקידושין ל"ט: חונר חניי מתניתין דענדין ל"י יום טנ ויום ניש. פירש"י מתניתין דקתני מטינין ומריעין, דענדין ל"י יום טנ ויום ניש, מי שעושה תלוא יתירה דהוי רונא זכות, מתקנים לו בעולם הזה יום טנ, שנפרעין ממנו עוונותיו, חבו תקון יר"ט לו לעולם הנל וכל שעוונותיו מרובין דקתני מריעין לו, הייט דענדין ל"י הזמנת יום ניש, שמשלמין לו סכר מלכותו כלן, להיות מתוקן לו יום רע. ע"ש.

מזלו של האדם.

[יב] נולד נוול וכו'. ראה נח"ז מספרי זה דף קנ"ג, נענין מזלל גרים ופירושו.

וראה נהראנ"ד ז"ל, הלכי תשובה היה, שכתב שם נאה"ד: והדבר ידוע שכל מקרה האדם קטן וגדול מסרו הנורא נכה הנוולות, אלא שנתן בו השכל להיות מחזיקו ללאת מתחת המזל, והוא הכח הנתון נלדם להיותו טוב או רע וכו' ואפשר דמה שקורא הראנ"ד ז"ל, "השכל" להיות מחזיקו ללאת מתחת

ירושלמי ברכות פ"ט ה"ג ויציין בבלי בתובות ע"ז ב"י (יח) כבא מצינא ע"א א' ויציין דוד ארץ פ"ב וסוכה כ"ט א' (יט) שם כ"ט ב'.

תנו ויפשו מצינחך חצה ואם לא יהי לך לבדך ואין לורם חזק. (יח) שבת ע"ז א'. (יח) סנהדרין ק"ז ב' ולפירוט: הקב"ה. (טו) ברכות י"ז ב'. (טז) שבת ל"ג ב'. (יז)

לבקש על בני אדם ולא התפלל ויש בעבור שבקש להקדש ברוך הוא בכל לב ובשברון רוחו על דבר [י'] שלא נגזר והקדש ברוך הוא שורדו מאותו דבר ע"י שמביא עליו שאר דבר וישבה את הראשונות והתפלל על האחרונות ויש מי שיסורים באים עליו בעבור שהיה לו לתת לשום אדם מן הדין שהיה לו חייב מדין שמים ולא נתן לו ומביא עליו יסורים כרי שיתן לרופאים כפלים עד שיהרהר בלבו אתן לאותו שהייתי חייב וכשיתן יסור מעליו כרי שידע שבבעבור זה באו עליו למען [יח] שיחא נקי לעולם הבא. ויש שעניים בעוולה שעשו אבותיהם וירשו חבנים ונגזר על אותו מסמן בלייה וכתוב (איוב כ י) בני ירצו דלים וכתוב (תהלים קמ יב) אל יהי התן ליתומיו וכתוב (שם שם יא) יקש נרשח לכל אשר לו וכל זמן שיש [יט] מאותו מסמן לא יצליחו כרי שיתקיים הגזרה ויש שהיו עניים מסני (יה) שקבלו רבית (יש) שהיה בעיר ערשח עלה ומסמיע להם כלן לכסוף יכלו. ויש בעבור שלא יתן למי שלא נגזר לו ויש בעבור דברי מה כבאות שנאמר (ש"א ב ז) ה' מוריש ומעשיר וכתוב (שם שם נ) אל תרבו תדברו נבחה נבחה יצא עתק מסוכם ויש בעבור שהוציא מסיו דברים קשים ואמר לעניים שמי שיכול לעסול לא אתן לו או מדבר בזיונות לעניים טובים ואינו נותן לקרוביו ונותן לאחריים והקדש ברוך הוא מהסך לבם לרעה עליו לכך נאמר (ויקרא כה לו) והי אחיך עמך (ישעיה נח ז) ומבשרך על תתקלם.

תתתשנא. (א) ר"ב הני בשם ר' שמאל בר נחמני. מעשה בתפירי אחר שהיה חוסר בורות שיחין ומערות לעוברים ושבצים פעם אחת היתה בתו עוברת להנשא שטפה נהר והיו כולי קלמא באין לנחמו ולא מקבל עלויה תנחומין אמר להן דין הוא הסדיכון על ר' סינחס לנחמיה יתיה ולא מקבל עליו תנחומא אמר להן דין הוא הסדיכון אמר לו ר' כך וכך היה ערשח וכך וכך אירע לו אמר להן איפשר היה מכבד בוראו במים וקיפחו במים מיד נפלה הברח בעיר וניצולה בתו של אותו האיש היתה דאמרין (ב) כסתתא איתי דאמרי מלאך ירד בדמות ר' סינחס בן יאיר והצילה דוקא בזכות ר' סינחס ירד מלאך בדמותו והצילה אבל אם לא היה ר' סינחס אומר בן [א] שמא לא ניצולה אם ידאח אדם שמידת הדין פתגעת בו בדבר שזכה בו כנחן עניין זה אין לאדם לחשוב איך כשר טובח כנגדו כאשר זכה בו נכשל בו ור' סינחס שאמר כך בעבור שראח שרבים תמיהין על הדבר ביקש רחמים והצילה ואם לא בעבור ר' סינחס לא היתה ניצולת.

תתתשנב. ב' סעמים (כמדבר מן כב שם כו מו) אלהי הרוחות לכל בשר בתורה אחד לנבראים ואחד לעתידים ליבראות שהב"ח יודע מי עתיד להיות צדיק ואומר מתי יגיע זמן שיברא או יולד פלוני הצדיק דע לך שחרי כתיב (בראשית יז כא) ואת בריתי אקים את יצחק שיחיה צדיק וכתוב (מ"א יז ב) ואשיחו שמו ושרף עצמות אדם אעפ"כ כשהמלאך אומר יהיה צדיק או רשע אומר לו (א) הכל בידי שמים הוץ מיראת שמים לכך זה [א] לא אמר עליו חחו שנאמר (איכה נ לה) מפי עליון לא תצא הרעות והטוב אעפ"כ הקב"ח יודע הכל (ש"א ב ה) כי לה' מצוקי ארץ הקב"ח מפריד החסידים היושבים יחדיו או קורם לכך הקב"ח מפרידם לפי שכשרואה חסידיו יחדיו וכורי אותו צדיק שבזכותו תקטרו אותה הקיר או כאותה מדינה מפרידן ונותן אחד במדינה ואת האחר במדינה אחרת (ב) (משלי י כח) הצדיק יסוד קולם חחו רכתיב (דברים לב ה) כהספידו בני אדם יצב נבולות עמים חחו שנאמר (הרשע ב כ) הרעתיה לי בארץ ולעתיד לבא יהיו יחדיו שנאמר (ישעיה נב ה) כל צדיק נשאו קול יחדיו ירגנו לעולם הבא חסידים במידה אחת יחדיו שנאמר (שיר ו ו) בעדר הרחלים... (ד) וכפופים ראשו תחת זנבו שכולן מתאימות שוין בחסידות אבל מיני רשעים וחוטאים אינם יחדיו. (קהלת ז יד) גם את זה לעומת זה עשה האלהים כיצד אע"פ שאמרו (ה) ז' ביות מקבלות פני שכינה יותר הם אלא שכללות בשבעה ביות פי כל מצוה יש לה בת כפני עצמה בנן עין וכת של עבירה בניהנם כי יש מי שנותן צדקה וכתוב (תהלים יז פז) אני בצדק אהזח פניך והוא לא למד תורה דין הוא שיחא חלקו עם בת נותני צדקה ויש ביות שמקבלות פני שכינה בעתים ופרקים הרי כשהשיבה של מקלה יושבת בדיני צדקה אע"פ שזה עשה שאר דברים שלא כהתן הרי באותו עת שישבין על מקשה הצדקה מצטרף עמהם אבל כשישבת התורה ושאר מצות שלא קיים לא יכנס וכן מי שהיה משבח הקב"ח ככוננת חלב בשבחות או שהיה עוסק בשבחות לפארם שלא היו עליו למורה אע"פ שאין בידו שאר זכיות כשהצדיקים נכנסים בבית השבח לשבח נכנס עמהם ואותו איש שרץ בהם שהיו עליו למורה למשך בהם או שמשבית אחרים מלמשוך ומסיר כהנתם וניתנם אע"פ שיש

משנת אברהם

נמצא, שאמר וסנינו נערה מאלד, ונע"כ, מה שנילה נתו של נחויא חופר שיחין הי' נזכותו של ר' פינחס בן יאיר.

**סימן תתתשנ"ב
דיעה ובחירה.**

[א] **א** לניד וכו'. רבינו מנחם שאין הידיעה של הקנייה מנטלת את הנמירה, ורק הדגור של השי"ת מנטל את הנמירה, לכך אין המלאך אומר לא לדיק ולא רשע, ודברים אלו נוטים לדעת הראשון ז"ל נהלכי תשובה, היה, שכתב: ועכשו שהגורא הסיר זו המחשלה מידו — היינו הנמירה של האדם — ומסרה ביד האדם ענמו, אין ידעתו גזירה, אלא שהוא זיל סיים: וכל זה אינוו שיה. ע"ש. ונתגדול עח עס.

אזל שאר ישראל פטורים, לכן אם אחרים מתפללים נעזו ומגיעים זה שהעזר של פלוני הוא נער נס שלהם, תפילתם מתקבלת. [יז] **ש"א** נגזר וכו'. קשה להנין את הכוונה, אם הלדיק תעתיר להדי על דבר המציק לו, איך יסנה להלרה זו בעולם המזערותו, ואיך יהי' דבר המזער את האדם אם לא נגזר, ואולי הכוונה נדבר הנעשה על ידי אדם שנתירתו חפסית. [יח] **שידא** נקי וכו'. כללעיל נסס רש"י בקידושין ל"ט, יוס טו.

[יט] **מאותו** חיוון וכו'. כנכתונות נא זה ולינד את זה.

סימן תתתשנ"א

[א] **שמא** לא וכו'. רבינו כנראה דיק לה מלחמריקו סס נצ"ק כ, ואעפ"כ מת נגו — של נחויא חופר שיחין —

צ"א: עתידין כל הנבראים. כולם" אומרים שיה בקול אחי שטמור קול צופיד וכו'. (ד) הסודין יש סגן ואולי צ"ל מה איל זה ראשו של זה כדו וכו' של זה אף ישראל שבאונו הודו וכפופים כו'. (ה) ויקרא רבה פ"ל: ז' סנות של צדיקים שעתידין להקבל פני שכינה. וכשריש מסמור י"א: שבע סנות חן שחו עתידין לעסוד לעתיד לבא לפני ה' וקם קרשח כיה

תתתשנ"א (א) ירושלמי שקלים פ"ה ה"א ולפניו: כו נחמן. (ב) צ"ל כטובטא איתעריה ר"ל אחזה בעניי וניצולה ומעשה זו הובאה בבבלי בבא קמ"ב א' בשינויים. תתתשנ"ב (א) טובות ל' א'. (ב) בינמא ליה ב' וראה הקב"ה שהצדיקים מעשים עמו ושחלן בכל ידיו כו'. (ג) צ"ל קול צופיד וכסודוהדין

בירו זכיות הרבה אין נכנס עם הצדיקים כשהם משכחים ומפריעין ממנו באותו עת וכן מי שקשה זכיות ולא נתן צדקה לא יכנס בעת שיתשבין על הצדקה ויש (ירמיה יז י) לתת לאיש בדרכיו וזכריו זכריו מעליו וכן (ו) לוי שלא נכנס למדרשו של ר' אבה לא הניחוחו ליכנס בשיבה של מעלה עד שביקש שמואל עליו ונכנס וכן כל מצוה ומצוה בענין חוץ הואת המידה לכל עבירה ועבירה מי שיש בידו עבירה אחת כשנודעין בעלי עבירות באותה עבירה שזה עבר נידון עמהם אע"פ שיש בידו זכיות שלקולם אין מתליפין זכות בחובה הזוכה בזכות וחזו שגא' (קהלת ז ב) מקרה אחד לצדיק ולרשע ומה שאמרו (ו) אם רוב זכיות אם רוב עבירות בדרך אחרת אמרו זה הרבר.

תתתשננ. כתיב (משלי י כד) מגורת רשע היא תבואת ותאות צדיקים יתן בעולם חוץ חילוק בבני אדם יש אוכל ברוצח כשר שמן ויש שאינו יכול לאכול כשר שמן ולקטיד לבא אין זאת המידה נהנת או שהרי שור בהררי אלף שמן אלא כל מה [א] שאדם מתאוה ימצא. כזה העולם יש פירות שלא יהו אלא כמו קשרים יום או שלשים ואחר כך לא יהיו עד לשנה הבאה ואדם מתאוה ואינו מוצא אכל לקטיד לבא לא יהיה צדיק מתאוה ויהסר לו וכתוב (יהוקאל מז יב) פרוץ לתרשיו יכבד וכתוב (ירמיה ב לא) המדבר הייתי לישראל וכתוב (דברים ב ז) לא הסרת דבר וכתוב (במדבר יא ד) התאוה תאוה וכתוב (שם שם ב) עד אשר יצא מאמכם והיה לכם לורא וכתוב (קהלת ב י) וכל אשר שאלו עיני לא אצלתי מהם לא מנעתי את לבי מכל שמחה כל שמן לצדיקים לקטיד לבא כשיתאוה מיד ימצאו וכתוב (תהלים כג נ) תאות לבו נתת לו אבל רשע עליו נאמר מתאוה ואין נפשו עצל כי היה עצל מלקטוק בתורה ובמצות וכתוב (משלי כג כח) תאות עצל תמתט שיראה כל טוב לצדיקים ולא ינחו לתת לרשע יאמרו כי מאני דיו לקשות לתת לעניים ורשע שהחנה לצדיקים עליו נאמר (שם שם טו) כל היום התאוה תאוה וצדיק יתן ולא יחסך כיון שבזה העולם הוא נתן לו והוא ישלם לקטיד לבא ודורות של משיח [ב] כמה יזכו אותם הטלדים או (א) אין יצר הרע כיון שאין יצר הרע ולא ראבת מזונות כי (ב) עתירה אשה שתלד בכל יום ומה יאכלו לכך הוצרך לומר (תהלים עב טז) יהי פסת בר בארץ (ג) שתוציא נלוסקאות (ד) וענבה כהבית מלא יין טוב ובמה יזכו וחו שאמר הכתוב (קהלת ב כא) ולאדם שלא עמל בו יתננו חלקו שלא פכל בעמלו יצר הרע הנח ילדים פבלו רעות בעבור אבותיהם ואבותיהם וברי שיצטער אב ואם וכתוב (משלי יז כא) ילד כסיל לתנה לו ולא ישמח אבי נבל וכן בעבור שישמח אב ואם ידאו מוכה כורעם ישמחו אב ואם שמחה שילמדו אותה טובה ואם תאמר איך ישמחו חרעם הרשעים בניהנים יכולים לומר על דורות שבימי משיח אילו היה יצר הרע שולט בהם כאשר שלט בו היו הומאים ולמה אנתו מובלים ניהנים מהם במוכה ואם תאמר וכי יתכן שיבא אדם להתחכך עם הקב"ה הלא העולם שלו יש שקשה שלא על פי מדת הדין (ה) יש היה שמדלות על היה, ועוף על עוף, ודג על דג היש להתחכך עם הקב"ה על מה שקשה כבר וכן יש אדם שקשה שולט כגון אהוב נכבד נצר יש אדם שאין לו לחם יש עשיר שאינו יודע כמה ספון יש לו ואינו מרחם לתת לדלים וכתוב ולא איתי די ימחא בירה ויאמר לה מה עברת כל אלה אין הבורא עושה כהנם שום רבר שנאמר (דברים לב ד) הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא וכתוב (תהלים נא ו) למען תצדיק בדבריך תזכה בשפמך וכתוב (ישעיה נ ד) ה' כמשפט יבא עם זקני עמל ושריו לכך ידעו הכל מה שקשה כי לא על הגם קשה שום רבר שבקולם ומכל מקום אותם שברור משיח כמו (ו) קפני בני רשעי ישראל שמתו ויש להם חלק לעולם הבא כפי חכמת הקב"ה.

תתתשנד. כתיב (תהלים קד כו) ליתן זה יצרת לשחק בו ולמה אינו משחק עם בהמות בהררי אלף ועם זיו שדי אלא כי (א) ראשו של ליתן כגן עדן להתעדר שם רשם הצדיקים ומראה להם השחוק כרי שיראו שמקין ומקנג להם ליתן כרי שיהא מקודן לקטיד לבא ויאכלוהו בכל מיני תאותם ועוד כי (ב) לכל הי בן זוג ולא ללוייתן ויצטער ומשחק בו כרי שלא יצטער ויתכחש ולמה אמר (שם נ יא) חיו שדי עמדי חיוך הוא עמו וכתוב (איוב כו טו) בהמות אשר עשיתי עמך וכי בני אדם אבל שור אבות בהררי אלף לפי שמקסים ראש ליתן כגן עדן לפי שאין לו בן זוג ללוייתן כרי שלא יצטער חיו שדי שירע שקטיד ליהלק לצדיקים מה עם השכינה עוז והזרה במקומו וכתוב (תהלים כג נ) ה' על טיפ רבים מהם במים י' סמכים כתוב בתורה דיבור או קול מתוך האש ונענדם י' פמי הקפרות והלכנה כנגד (דברים ה ב) כשמעכם את הקול (ג) מתוך החשך כי הרברות היו לישראל בכל מיני ריה טוב מתוך האש לכך קפדת על האש כשדיבר הקב"ה את הרברות מתוך האש (ד) נתמלא העולם בשמים וריה טוב אבל כשדיבר עם משה ועם הנביאים לא נתמלא העולם ריה לפי שלא דיבר עמהם מתוך האש כמו שיש לרעה (תהלים יא ו) יסמר על רשעים פחים אש ונפירות ורוח ולקפות ודיה רע כך יש לשוכה [א] ריה טוב שמתערב עם האש ונתן לצדיקים כגן עדן לשמחם ולמקח לבם.

משנת אברהם

סימן תתתשנ"ג

[א] שאדם מתאוה וכו'. הנס שכתוב בסיון זה להלן שאז לא יהי יצר הרע כלל, מכל מקום תאוה לדברים המתורים מה' נס אז, ולג"כ איך יגור לידה, שעמידה אשה שתלד בכל יום.

לעולם הבא הגופות וגם הגשמות יתחדשו.

[ב] במה יזכו וכו'. כלומר, אי אפשר לומר דיוכו נמה שסנלו נהיותם עלי אדמה נגלולים שונים קודם לכן, דהא

כתבו הפוס' נע"ז ה', ד"ה, אין בן זוג נל, לתימות המזיה נזמן שעמידה אשה שתלד בכל יום, נפוחת ונס נשמות חדשות יהיו ע"ש.

סימן תתתשנ"ד

[א] ר"ח טוב וכו'. ראה נח"ל, סימן תכ"ט, בהוספה: עשנים שנגן עין שמתו נראשי כדי לנטל ריה רע של זה העולם. ע"ש.

ירושלמי תבית פ"ב ה"א. (ו) ברכות י"ח ב'. (ז) קדושין פ"ב ב' וירושלמי טהא פ"א ה"א.

רמז תרס"ג: שור גרף פסני ארי כו. (ו) סנהדרין ק"א ב' ובר' עקיבא. תתתשנ"ד. (א) בבא בתרא ד"ה א'. (ב) שם פ"ד אבל שם משמע שם לבהמות בהררי אלף אין בן זוג צדיק. (ג) תעוין ילקום תחתן רמז תת"ל. (ד) שבת פ"ה ב'.

תתתשנ"ג. (א) תעוין טוכה ג"ב א'. (ב) שבת ל'. (ג) שם שם. (ד) בתוכות ק"א ב' ולפינו: שלשים ברבי ין. (ה) בילקוט אמרו

תתתשנת. כתיב (שם קמח ט) ורחמי על כל מעשיו אחד היה מכה את הכלב וינפ הכלב תחת כבדי איש ורצה להכותו אמר אותו האיש (בראשית יט ה) כי על כן באו בצל קורתי כיון שנכנס תחת כנפי לא תכנו (א) אבל אם נשך את האדם אפילו אם היה אדם אין לרעה עליו. גחש היה כפיו צפרדע בא אחד והכה כפי הנחש ומל הצפרדע וקובו ושם האיש המטה על יריכו תכנס האדם ותנפח הירך הלך אותו צפרדע בלילה על יריכו ומצץ בל האדם מן הירך ונתרמא האיש ונבקע הצפרדע ומת הצפרדע הרי ילמד האדם מסנה שישלם מכה למי שעושה לו מוכה... אפילו למאן דאמר (ב) צער בעל חיים דרבנן כגון (ג) רבן גמליאל שלא רצה לפרק בעבור מוקצה אבל לחיות [א] כפוי מוכה (ד) כגון אתרו של בלקם שנתכונה להציל את בלקם שאם לא רבצה גם בלקם היה נהרג והחכם היה לו לרעת ולשום על לב כיון שלא עשתה כן מקורה עד היום הזה אינו על הנם אלא מהמת מוזק היה לו לחיות הרשע שהקב"ה כותם על שהלך לבדו במשעול הכרמים לקסום אם יוכל לקלם ואם יפלו ישראל ישמח (משלי יח ה) שמח לא ינקה ואפילו למאן דאמר צער בעלי חיים דרבנן אם בחמה מתחננת לאדם כמיסר (ח) שוכי אם לא יציל נקנש כמעשה רר' (ו) שבקבור העגל בא יסודיק עליו וכן בלב לא עשה שום דבר רק תפ תחת כנפיו של חכם מפני שבא אחד להכותו ולא הניח החכם להכותו וכתיב (בראשית יט ה) כי על כן באו בצל קורתי ולכך נאמר (משלי יב יד) יודע צדיק נפש בחמתו.

תתתשנו. כתיב (במדבר כב ט) מי האנשים האלה עמך ולמה מתהללה לא הניח לבלעם ללכת עם השלוחים וקם השניים נתן לו רשות ללכת ולמה שאל בתהילה מי האנשים האלה עמך ולשניים לא שאל אלא כך אמר היה לך להקור מי האנשים וכיון שקסמים בידם למה קבלתם להיות עמך כי [א] זהו עקן שנאמר (דברים יח י) לא ימצא כך מעביר בנ וכו' באש קופם קסמים וכתיב (שם שם יב) ובגלל התרבות האלה ה' אלהיך מוריש אותם מפניך ולמה קבלתם להיות עמך סכאן שאם יכאו מכשפים לבית יהודי שהוא מוכ שלא יקבלם עמו ולא ילך עמם שהרי לפי שהקסמים בידם אמר לו (במדבר כב יב) לא תלך עמם אבל לשניים שלא נאמר בהם וקסמים בידם נאמר לו (במדבר כב כ) לך אתם חוהו שנאמר (שם שם) אם לקרא לך באו האנשים ולא באו אליך ללמדם כשפים אלא לקרא לך לרעת סח גזירת ה' (א) קום לך אתם פי לדרוש ה' באו (שם שם כט) לו יש הרב בידי כי עתה הרגתיך סלמד שאסור להרוג את הבחמה שרגל לרכוב עליה וכשאיתא הייבת דבר ואסור להכות בהנם וכתיב (משלי יב י) יודע צדיק נפש בחמתו [ב] אינו נתון עליה (ב) יותר משאיתא יפולה לשאת [ג] לענין דימאה לאדם תהילה דכתיב (במדבר כ ח) והשקית את העדה ואת בעירם תקדח תהילה האחר כך את

משנת אברהם

צמאן דאדם קודם לבהמת

[ג] לענין ימאה וכו'. נדפוס גלוגיא סימן תקל"א, כתוב: לענין צמאן אדם ובהמה יתנו לאדם תהילה ואחר כך לבהמה דכתיב ותאמר אליו גם אתה שמה, ואח"כ, וגם לגמליך אשקה, ואשת וגם הגמלים השקהה וכתיב והשקית את העדה ואת צעירם וכו'. וכנראה נכתב הפסוק שלא ככתוב, כי אין צמורה, ותאמר אליו גם אתה שמה ולא כתיב לגמליך אלא גמליך.

ובספר כלי חמדה להגאון רמ"ד ז"ל נפרשת חיי שרה האריך נדגרי רניו והקשה דהא נשים אמרינן ושנעת זו שמה אי"כ גם שמה דבהמה קודמת, דהא הקרא מתפרש ונחמי עשז נשדך לבהמתך היינו לכילת בהמה והאי"כ ולאכלת ושנעת, כלומר, תאכל ותשמה. ואין לומר דהאי"כ מוזנר רק משתימה כלומר, שתיית אדם קודמת לשתיית בהמה, אבל לכילת בהמה קודמת נין לאכילת אדם ונין לשתיית אדם, דאין כך משמעות האי"כ. אלא הפשוט שבהאי"כ הוא, שלעולם שתיית אדם קודמת הן לאכילת והן לשתיית הבהמה.

גם מתפלא נספר הכ"ל, מה היה ראי' מקרא דוהשקית את העדה ואת צעירם, דנודלי' אין זה הטעם משום צער בעלי חיים, דהא משום צער של הבהמות לא היה השמית עושה גם מחוץ לדרך הטבע, אלא הנס נעשה לגדול חבתן של ישראל דאף על תמונס של ישראל חסה התורה ונעשה גם, אבל אין כאלן ענין של צער בעלי חיים, ואיך יש ללמוד מזה שהצער של האדם הוא יותר גדול וקודם לזה של הבהמה.

כשר לא שנעשת על דרך האכזריות או השקט. (ח) ירושלמי בלאים פ"ט ובראשית רבה פ"ג. (י) בבא מציעא פ"ה א'. התתשנו. (ח) בסנהדרין פ"ד אמרו: התפס כלפי שמיא סגויה כו'. ועל דבר רבינו יש לעקוב כמו שפירש הרמב"ם על דברי המאן: אי"כ למה אמר ר' יוחנן אין אלהים כי תולד הוא? (ב) הרמב"ם חולק ע"ז ומביא ליה דרעביה ליבא בדבר שהוא לצורך האדם (ע"פ בחידושי על תולין ריש פ"ק שילוח הקטן ויענין רש"י שבת ריש פ"ק פי שהושך ובספיק תוסי' עבדתי וזה פ"ק א' כתבו:

סימן תתתשנ"ה

[א] כפוי טונה וכו'. ראה נח"א סימן ק"מ, ומה שכתבתי סם נסם הירושלמי תרומות ח"ג נענין כפוי טונה ללכז ע"ש.

סימן תתתשנ"ו

בלעם הי קוסם נביא וקוסם.

[א] ודע עון וכו'. לכאורה התאמר תמוה, מה שייך לומר שזהו עון נלעם שקבל אנשים שנידס הקמים, הלא הוא נלעם נעלמו הי קוסם הקמים, ומקרא מלא כתיב: ואת נלעם נן נעור הקוסם, יהושע י"ג-כ"ג ואולי הכוונה, דלפינן מק"ו, דזה הוא חטא לעלמו, להקבל לניתי אנשים אשר הקמים נידס, דהשאל על נלעם הרשע שהי נעלמו קוסם הקפ"ד השי"ת על שקבל אנשים עם הקמים, קל וחומר שאם ינולו מכשפים לניתי יהודי שהוא טונ שלא יקנלם וכו'. אולם נמד"ר פרשת נלק איתא: נלעם טקה לרוח הקודש ויחר להיות קוסם כנחמילה. ע"ש. ומה נשמע שהי לו נלעם עתים חמנים שונים, נחמילה הי קוסם, ואח"כ שז מדרכו הרעה וטקה לרוח הקודש, והיא מעלה נגוהה ורמה, ולנסוף שז חר לסורו להיות קוסם, ונכן אפשר דנשעה שזאו אליו זקני נלק וקמים נידס, נלעם הי טקה לנגוהה, כלומר נמדנה נגוהה, ולכך מפרש רניו שהקנייה הקפיד למה קנלם כי עון הוא להקבל בעלי הקמים.

[ב] אינו נתון וכו'. ראה מש"כ נח"א, סימן קל"ח.

התתשנת, (א) כי"כ בחשבוות הבאנים כרלין תרמיה פי ע"ה: הכין חידים רמאי ומסודי עלמא כגון נחשים וקרבנים ואריות וזאבים שפיר רמאי למקטלנין. (ב) בבא מציעא ל"א א'. (ג) שבת קב"ד ב'. (ד) תוכן דברים אלו כתב הרמב"ם במורה פ"ו לשלישי: ואמנם אמרו צער בעלי חיים דאורייתא מסאדו על מה הבית את אהונך הוא על דרך ההשלמה לו שלא נלמד מזה האכזריות ולא וכתיב לבטלה ללא תנעלה אבל נכון אל החמלה הטרומטות ואפילו באיזה בעיה שיוזמן אלא לעת הצורך כי האדם נמשך לאכול

בעידם וכן בעבד אברהם נם אתה (בראשית כד יד) שתה בתחילה תם לנמליך אשקה (ג) אבל באכלה הבחמה קודמת רכתיב (שם שם לב) ויתן תבן ומספוא לנמלים ואחר כך אכל הוא וכן כתיב (דברים יא טו) ותתני עשב בשוך לבהמתך ואחר כך ואכלת ושבעת וכן (ד) לאדם (בראשית א ל) ולכל הית הארץ תוף את כל ירק עשב לאכלה.

תתנתשנו. [א] למה אמר (שם שם כו) נעשה אדם ולא אמר נעשה אדם ופירש רבינו מקדמה (א) נעשה אדם לשון יחיד כמו שאמר דניאל (ב כו) רגא הילמא ופירשא נאמר קדם מלכא ולא פתר למלך נבוכד נצר החלום אלא הוא לבדו ואעפ"כ אמר נאמר למלכא (ב) כך נעשה אדם לשון יחיד חקב"ה לבדו ע"מ נעשה חקב"ה אמר כמו שנאמר (קהלת א טז) רברתי אני אל לבי [ב] ר"מ (ג) כשברא חקב"ה המלאכים זה צבאות עליתים ראה שאין יצר הרע שולט בהם וברא בחמה חיה ועוף ודגים ויש להם יצר רע זה מוזיק לזה אם יהיו שני תרגולים יחד אהר מכה את הכירו זה המזכה לא יחשוב כמו שצער היה לי שחבני כך יהיה צער לאשר אני מכה לכן ברא בני אדם ואמר לשדי מעלה עליתים ותחתונים נעשה אדם שיהיה לו לב עליתים ותחתונים אמר (ד) לב עליתים הוא יצר טוב ולב תחתונים [הוא יצר רע] אם לב עליתים הוא יצר טוב נוצח לב תחתונים הוא יצר רע יותר משוכח מעליתים וכתוב (ישעיה ו ו) במלקהיים לקח מעל המזכה וכתוב (שם שם ז) ויגע על פי חרי פיו של הנביא סבל מה [ג] שלא היה המלאך יכול לסבול בידו בלא מלקהיים ראה באוחל מעור [ד] אמרו מלאכים שכתב בהם פני אדם לא יבאו וכו' נכנס לשם ועוד ידמה לעליונים שנאמר (תהלים סב ו) אני אמרתי אלהים אתם

משנת אברהם

ונתתי עשן בשוך וגו' אינו אלא אסונכתא, כך קרא דוהסקיה וגו' אינו אלא אסמכתא, נפרט דרשא זו אינה נשום מקום זולת נס"מ.

אל"מ דיש לדקוק, ונה ראי' היא ווקרא דוהסקיה את העדה וגו', הא זה נרור דנמקוס שיס סכנה לאדם, אין לו להשגיח כלל על הנער של הנהמה דלין לך דנר שאסור משום פקוח נפש, ולא עוד אלא אפילו לנודך גרידא של האדם, הרבה פוסקים שאין איסור של נער בעלי חיים נובה, הלא כלן הי' ענין של פק"ג כמו שכתוב בתורה שישראל אמרו: ולו נוענו ננוע אחינו וגו', ופירש"י: ננוע אחינו, ננויחת אחינו נדנב, לונד שמיחה למא מגונה מכולם, וכן פיר' הרמז"ן ז"ל נקרא דוהסקיה את העדה: כי מרוב הלמאון נראותם מים רבים נוולים מיד נפלו על הנחל ושתו וכו'. ואל"כ אין הענינים דוונים כלל, דמה דאמרינן דאסור לו לאדם לאכול עד אשר יאכיל לנהמתו, אין הדברים אמורים נמקוס שיס סכנה לאדם אם ימתין זכאילתו, דנמקוס סכנה מוטע שמתות הנהמה ולא יגיע סק להאדם, והרא"י להתיר שחיה לאדם קודם שיטעה לנהמתו הוא ענין שיס סכנה לאדם.

וצריך לומר, דרנינו הקשה, קרא זה דוהסקיה את העדה וגו' למה ל', הלא שם היתה סכנה לאדם ומעלמו ידע ישראל לשחות קודם שיטחו לנהומם, ונע"כ, דלאו לגופא אתי קרא, הלא להתיר לשחות לאדם נכל מקום קודם לנהמתו.

סימן תתתשנ"ז

[ב] דבר אחר וכו'. זה ההסגר מפרש את הנינים, נללמנו כדמותנו" כמו שפרש הרמז"ן עה"ת נס"מ רני יוסף הקונוח, אכל אין זה ניאור להניב, נעשה"י.

[ג] של"מ הי' וכו'. נרש"י ישע"י וז, מניא נס"מ התנהוות, יגדיל כמו — של הנניא — שהתלך ירא לקחתה כי אם נולקחיים והגיעה אל שפת הנניא ולא החק, וזה שנאמר כי רב וואד מתנהו (יואל ז') אלו מלאכים, ועלומים מהם עושי דנרו (ס"ס) הם הנניאים.

[ד] אפילו מלאכים וכו'. ירושלמי יונוא, איה, עה"כ וכל אדם לא יהי נאהל מועד וגו' אפילו אותן שכתוב בהן ודמות פניהם פני אדם, לא יהיו נאהל מועד.

בין היה ועוף בין שוורה בין סמא. ועינין ברפבים פיש בה עברים הית.

תחתתשנו. (א) בספר האמונות אמר ר' פ"ו. (ב) הראב"ע בראשית א' כ"ז טען על פירושו זה של הר"מ. (ג) הוא מה שמזכיר הרמב"ן בפירושו על התורה שם. (ד) ע"י בר רבנא פורשה ח.

ול"מ הננתי את הקושיא הראשונה, דהא מה דדרש ר' מחיר ולכלת זו אכילה ושנעת זו שחיה, זה נדרש מן הפסוק המזכיר מנרכת המזון, דנרים ח"י, ולכלת ושנעת ונרכת את הד', וגומר, ומקרא זה הנדרש בנרכות מ', ולאכילת נהמה קודמות לאכילת אדם אינו זה הפסוק, אלא נפרשת והי' אם שמוע, דנרים יא-ט"ו, ויני ושנעת שנפרשת והי' אם שמוע לא נדרש נשום מקום לשחיה, ואפילו נדחוק ונאמר דכ"ס שני ושנעת שננרכת המזון משמע שחיה, כן נמי הניב ושנעת שנה"י אם שמוע, מתפרש לענין שחיה, אכל זה נרור דקרא דואכלת ושנעת של נרכת המזון, מדאורייתא אתי ללונד דלין חיינין ננרכת המזון אלא זכאילה שיס נה שניעה, כדמפורש בנרכות כ'. וע"ש נרש"י ד"ה שיעורא דרננג, ורמ"י ורמ"י דפליגי אי כזית או כנינה זה הוא רק מדרבנן. וכן מפורש נחום נרכות דף מ"ט: ד"ה רני מחיר. ע"ש.

ג"מ מה שמתפלא נספר הנ"ל על הרא"י של ספר חסידים מקרא דוהסקיה את העדה ואת נעירם, דמשום נער של הנהמות לא הי' מתהווה הנס וכו'. לא ידעתי מהיכן זה נרור, הלא דרשו רבותינו אדם ונהמה תושיע שהשי"ת מושיע לאדם נשכיל הנהמה, א"כ מאן מפס נשכיל מי ונזכותו של מי נעשה הנס, ונפרט דנראה מדברי רבינו שעיקר הרא"י הוא מן הניב „והסקיה" את העדה ואת נעירם, שניב והסקיה אינו מונג, וכי הי' הנו שחיה יסקה את כל אחד ואחד, ומה הי' הנוקרא חסר אם הי' אומר ותשחה העדה ונעירם, כעין שנאמר שם נסוף ותשת העדה ונעירם. אלא ע"כ דהאי והסקיה הוא לומר שכן תולה להם שהעדה תשחה נראשונה ואח"כ הנהמות, וע"י נרמז"ן ז"ל שם שמדקוק נניב והסקיה — והיינו ללמד שאדם קודם לנהמה נלמאון.

אכילת בהמה קודמת לאכילת אדם, ראורייתא או דרבנן.

ולכאורה משמע מדברי רבינו דהוא דין דאורייתא — וכנר כתבו האחרונים נזה אם הדין לאכילת נהמה קודמת לאכילת אדם הוא דאורייתא או דרבנן — דהא מדלינטריך קרא יתירא דוהסקיה את העדה ואת נעירם, ללמד דשתיית אדם קודמת לשתיית נהמה, ממילא נשמע דלאכילת נהמה קודמת לאכילת אדם. ואולי אין זה מוכרח דכ"ס שיס סוגרים דקרא

עוד בע"ה אין איסור אלא כשמצערו בלי רוח. ועינין שריע אבן העזר סי' ה' סי' ר'. (ג) ברכות פ' והראיה שהביא רבינו מריתן תבן אינו בגמרא. (ד) ר"ל ולאדם מותר לאכול כשכבר יש לכל וית הארץ מה לאכול ובירושלמי כתובות פ"ב ה"ה ז' אין אדם רשאי לקטף בהמה ויהי ועוף אצ"כ התקין להם מנוחה ועינין השוכות שבות יקטב ח"נ סי"ג שאין חילוק בין בהמה

וכני עלין כלכם ואם יצר תחתונים נצח לב קלינים (רכרים כח כו) חיותה נבלתה למאכל לכל עוף השמים ולבהמת הארץ למח לפי שעשה כמעשיהם ועוד יותר נמשו יקלע בניהינם.

תחתיתשנת. [א] רבית אמרה תורה שזה נחנה חה אינו חסר ועוד מפני שאם היה רבית מותר לא היה אדם עושה נמילות חסדים עם חברו שחרי היו אומרים ומה במקום שזה נחנה חה אינו חסר התירה תורה ליקח אע"פ רבית כ"ש במקום שזה נחנה חה חסר שלא היה אחד מהנה להכירו ועוד חרי אמרו (א) אפילו לנוי אמר להלוות שלא כרי חיו שאם ילוח לנוי ויראה שבלא עמל נחנה יבא שילוח לישראל ברבית אבל לענין מקח וממכר שהתירה תורה עד שותת מפני שיאמרו (ב) זכין חבין תגרא איקרי חרי אמרו עד שותת מותר כרי עמלו ומרחו אבל ברבית אין מורה ועדי שאם תאמר היה מריה בשלו חרי שב לא תעשה ועוד רבית אמר שחרי לעני לא יהיה לו מה לפרוע ויעלה לו כמו שירצה ועוד יאמר חקני מוטב שאננוב לא אקה ברבית לכך נאמר (שמדת כב כד) אם כסף תלוה את קמי את חקני עמך לא תחיה לו כנרשה כי יאמר אנה אקה מה שלא הלוח לי ועוד אפילו נוי עומד ורוצח לתת לו רבית ועני ישראל עומד ילוח לישראל בחנם ולא לנוי ברבית חקכ"ח יפרע לו שכר כסול ומכופל אתה מוצא שממוצע פרשת רבית בין ב' פרשיות של נדר (רכרים כנ יט) ולא תביא אתנן זונה וגו' לכל נדר כי תועבת וגו' וסמך ליה (שם שם כ) לא תשיך לאחריך נשך כסף ולאחר כן בתיב כי תדור נדר סמך לומר כמו אתנן תועבת ה' לא תדור נדר רבית שלא יביא קרבן מן רבית ולא יאמר מצוה אעשה אקה ברבית לקיים נררי לוח אין לו כמה להביא קרבן אע"פ שמצוה עושה וחלוח נותן ברצון אפילו הכי תועבת ה' ומח (ג) שאמרו מלוח ברבית נקנשין קלוי חמשה מלוח ולוח וקרב רשני קדים חרי ה' כנגד ה' לשון נשך לא תשיך לאחריך נשך כסף אבל נשך כל רכב אשר ישך תשיך נשך נשך ישיך חרי המשה.

תחתיתשנת. כיון שהיה אברהם אבינו ירא למח הלך למצרים לפי שהיה רעב ואמר אם לא אלך למצרים אם לא אלך לגר [א] שמא ימותו ברעב כל ילדי ביתי חרי טוב לו שילך ויפתק בשרה אם יקחה אם לאו כרי שלא ימותו ברעב וכי יכול אדם לאמר לאשתו אמרי לי אחי הוא כרי שלא יתרג ויקחו אותה חלוא אמרו (א) נילוי קריות יחרת ואל יקבור אלא אמר אברהם אומר שהיא אחותי להנצל ואם יקחנה חרי קרקע עולם שהיא תפרשה ואינה אפורה ועדי אם לא יאמר אחותי היא [ב] היו הודיין אותו ולוקחין אותה חרי לעולם היתה בין הערלים וגם שאר דברי תורה היו רוחקין אותה לכפול אבל כשאמר (בראשית יב יט) אחותי היא מתקן מאכלה ועוסק שתשמור את המצות ועוד היה מתפלל שלא ינע בה ולמה לא הניח שרה בארץ ננען ויביא לה תבואה מפני שהיו שפופי זימה שחרי מוחיר אליקור שלא ליקח מבטות כנען אשה לבנו אבל כשנבר סמך למיתתה שהיתה בחברון והוא בכאר שבט כבר זקנה היא ועוד יש לה בן כבר ועוד תריר חולך מכאר שבט לחברון.

משנת אברהם

סימן תחתיתשנ"ח

[א] רבית אמרה וכו'. ראה מש"כ לעיל נסיון תחתית.

סימן תחתיתשנ"ט

יצאתו של אברהם אבינו לחין לארץ.

[א] שמא ימותו וכו'. משמע מדברי רבינו שנפקות שקולים, כגון ספק סכנה שחל ימותו נרעע וספק שחל יקחו חת שרה לבית פרעה, מותר ה' לו לאנרהם להכניס עלמו נספק ענייה, אלז נודלי ענייה וספק שחל ימותו, חסור. ולינו מונן, ה' ספק פק"ג דוהה כל ענייה, אלז לחין פק"ג דוהה חת ג' ענירות החתורות ח"כ גם ודלי פק"ג חינו דוהה, וע"כ לחין זה מני ענירות, משום דלשה קרקע עולם היא, כמו שכתב רבינו, ושון אפילו ודלי חלקת ג"כ מותר, ולמה כתב רבינו משום שה' ספק חס חלקת חו ולא.

ה', ומה לחמרינו נני"ג פ"א: דלם עמדו סלחיס נסלע יולאין מישראל לחי"ל, היינו נסתם בני אדם, אלז אנרהם חנינו שהקני"ה ציווהו להיות נלרץ והנטיחו, לח ה' לו ללאת מפני הרעב. — וכדברי הרמב"ן הכיל כתוב צוהר לך לך דף פ"א: ח"ר יהודה ת"ח כיון נחת אנרהם לחזרים נלל רשות, אשחעניונו ניוו נמזרים חרנע חלה שנין וכו'. ומחילל הספק פק"ג נשגיל הרעב לח ה' ככל ספק פק"ג. אלז ספק קל מלז, לכך חומר רנינו — לח לענין חיסור היעילה חת הארץ, אלז לענין מה שהכניס חת שרה לספק חכשול. — דהיו כמה נדרים להקל, ח' חסום ספק הקל שחל ימותו נרעב, כלומר, דהגם שהשי"ח הנטייה לו, שחל יגרום החטא, ונפרט דהלדס נר"ך לעשות חחנולה להגלל חרעב, כי גם החחנולה ענמה מחתו יתעלה היא, (ג) שחל לח חלקת, גם אפילו חלקת הלל הקרקע עולם היא. [ב] היו הורגין וכו'. כלומר דלל ייעיל חס לח יאמר אחותי היא, כי יהרגו אותה נכל חופן והיא לח תגלל מחיסור, כי נודלי יהרגו אותה לחחר חלקת.

ובספר גור אריה ממחר"ל מפרשג על המזרחי פרשת לך לך י"ג כתוב: ויש מקשים איך הותר לשרה לומר אחי הוא והלא נילוי עריות יהרג ואל יעבור, נשלמה אנרהם דלל עשה מעשה רק עתה מכשול ועבר אלפני עור לח תתן מכשול חין קשיא, דכל ענירות שנתורה יעבור ואל יהרג, אלז שרה שגלה לעבור ג"ע חיו חרי חמריקן יהרג ואל יעבור, וחין זה קושיה כלל דודלי מה שחמרו ח"ל יהרג ואל יעבור, חס נלחם חותה, חו לשכנ עמה חחרג, אלז חלו שלקחו חותה שחקה וננזילה, חו שנושה זה חול הדין שיעשה זה שיהרגו חותה על דבר אשתו חו ישכנו עמה כך וחין מועיל מה שחלמר שהיא אשת איש, ע"ש. ונלנוש החורה שס כתב לחרן קושיה זו נדומה לחה שכתב רבינו נכחן, שמה ספקות חיו שס חס חלקת. ע"ש. ונלחמת חין

ואולי דעת רבינו כדעת הרמב"ן ז"ל עה"ח נראשית י"ג, נלה"ג, שכתב: ודע כי אנרהם חנינו חטא חטא נדול נשגנה שהגיל אשתו חזקת נמכשול עון מפני פחדו מן יהרגוהו וה' לו נלטויה נסס שיילי חותה וחל אשתו וחל כל אשר לו, כי יש נללהיס כח לעזור ולהגיל, גם יעילתו מן הארץ שנטווה עליה נחמילה מפני הרעב עון אשר חטא, חלוקי נרעב נדעט ממות". ועל חמעשה חוה ענר על זרעו הנלות נלרץ מחרים. ניד פרעה, נמקום חמשפט שמה הרשע והחטא, עכ"ל וכנראה כוונת הרמב"ן ז"ל מן, גם יעילתו וחילך, חול, נלחמת חסור ה' לו לאנרהם לעזון חת הארץ מפני הרעב, משום שהשי"ח חמר לו לך לך מלרנך — וה' נרכה, ח"כ הנטיחו הקני"ה חלל יחסר לו כלום נלרץ, והיעילה מן הארץ לענמה חיסור

החתשנת. (א) כבא מדיעא ע"א א. (ב) שם מ' ב. (ג) שם ע"א ב.

תתתשם. [א] (שם טו ה) כמה ארע כי אירשנה (א) למי שאמר אברהם אבירי כבר כנען נתיישב ואיך יתכן שאירש כי ראה שהכנעני יושב בארץ ואמר שמה גם בניו הומאים ואיך ירשו את ארצם לכן השיב (שם שם טו) כי לא שלם עק האמורי ער הנת.

תתתשםא. [א] אמרו (א) שכני יעקב שמו הרם שלא להגיד על סכירת יוסף ואיך יתכן שהקב"ה יפכים והם הומאים ולמה לא יגיד ליעקב אלא כך אמרו כיון שמוציא ריבה עלינו וידע שאנחנו שונאים אותו כי אמר לאבינו מה שלא קשינו והוא אומר שימלוך עלינו וכתוב (שם לו ה) ויוסיפו עוד שזא אתו על הלכותיו ועל דבריו למה נאמר על דבריו כי היה אומר כיון שאתם השודים כאותם דברים שהיה מביא ריבה אל אביהם אני ידע שאמלוך ואני אמשול וארדה ככם שלא תקשו עוד והם השבו כזו מדבר וכך הלם נשנים להורגו ואמר יהודה כי כיון שאומר שירצה שנתיה לו לעבדים אם יתקיימו כאותה מידה נעשה לו ונמכרנו לעבד שנאמר (תהלים קח יז) לעבד נמכר יוסף ונמכרנו למרחקים והם ימלוך לא ימשול בנו ככאן וישבע יוסף שלא ישיב לאכזי ולא יגיד לא על ידי שליח ולא על ידי כתב בלא רשותנו ואשר אמר צבא השמים משתחווים לו קורש עצמו כנעבד אם כן נשים הרם ברצון הכורא אם רצונו שלא ידע אבינו וחסכים (ב) כדי שיחא כפרה לו שהיה כ"ב שנים כהרם.

תתתשםב. ותאמר לאה בנו (בראשית ל יא) פירוש בנר השיקר לכן בזאת [א] שנתן זלפה הקמנה ללאה והיה סבור שרחל היתה תעוד בגד כי רמזה כי כן הריח היה לו לחיות ראש דגל שהיה סבור לאמו ובא גר ובא לו לחיות כגודו של ראובן (שם כט יט) והוא יגר בעקב הרגל תעוד בגד נ"ד שבעה בני"ד תשעה ואין תריין כתיב בזלפת לומר בגד והוא פורע גר (ג) וזו שבגר כמן יגיד תלמוד סבאן שהיה מביד להם אם בן תשעה לראשון או בן שבעה לשני לכך (ג) לא נכתב הריון והתירונו גודו של אויבים יגרנו והוא ירדשנו ויהפכו עקב לו (דברים לג כ) ברוך כרחיב גר שהנכוד כרחיב בהרבו שנשים מפניו ר"א בגר שקר קשה יעקב [ב] לא רי שהוא אהב רחל ממנו אלא אף שמתה שונאמר (בראשית כט ל) ויאבה גם את רחל מלאה גם לרבות שמתה ועוד אמרה (שם ל טו) המעט קחתך את ארשי ועוד שמתך ר"א בגר בגר שהלכישת לאה בגר שלה זלפת ובגרה ביעקב שסבור היה שהיא לאה ותעקבה כי לא רצה יעקב בה ובגרה בו כבגר שלה וצותה לכסות לה הכמן שלא תרניש רחל עד שילדה (שם שם ד) ויבא אליה יעקב ולא נכתב בה הריח ולא אמרה לאה ליעקב בא זלפת ברחל וכתוב (שם שם ט) ותקח נבי זלפת ולא כתיב כך נבי בלחה.

תתתשםג. ל"א יוציא ארם מפיו דבר אלא אם כן ידע שרצון הקב"ה או בדבר (איוב כב כח) ותגור אפר יוסף לך הנח ר' מאיר למד מפי אהר ותגלגל (א) שאמרו אחרים אומרים ולא הזכירו שמו בבית המדרש על דברים שאמר לא הזכירו שמו על דבריו וכשאמ' (ב) מאיר רמז מצא תוכו אכל וקליפתו זרק ואמר אליהו זכור לטוב השתא קאמר ר' מאיר בני אומר פירוש עד הנח נענש כעבור אהר ובקבור שגם שהוצרכו לומר אחרים אומרים עד קתח נתנו זמן שלא לחזיר שמו אבל סבאן ואילך מזכירין שמו [א] אם ארם שומע דבר תורה מארם פוזב וידע שאינו מתקבל על לב אם

משנת אברהם

פלגשו. ורנינו מפרש זלפה היתה העעירה ונלהה הנכירה, ונרמאות מסר לנן את זלפה העעירה לרחל, לרמות את יעקב שהיא רחל נמקוס ללה. וכן איחא נמדרש אגדה: וזנה מתנאר סדר הכתובים, נראשית כערכה, ויהי נערב ויקח את לאה נתו וינא אותה אליו וינא אליה. — ויתן לנן לה את זלפה שפתחו ללאה נתו שפתה. — ויהי ננקר והנה היא לאה וגו'. זוה ענין אל הכתוב ויתן לנן לה את זלפה, נאלמע הענין. אלא דזה הוא נתינת טעם, כלומר, מה גרמה לו ליעקב לחשוב שהיא רחל משום שנתן לנן לה את זלפה לשפתה, מה היא מנהגם שהשפתה העעירה לנת העעירה.

[א] ל"א די וכו'. כדאיחא נשנת ג"ה. אזו היתה טענתו של ראוונ נשעה שנלל משכנו של יעקב. וננינ „גס" הכתוב כאלו הרשנים עה"ת' כלומר, נא אליה וגם אלהה, רזו גס הפוכים כן בתורה, וכן ונרכתם גם אותי, וכן גם אותך הרגתי, וכו', ולפי דברי רנינו לא שאל יעקב את לאה, אלא שאהנתו לרחל ולנלהה היתה יותר גדולה. ועה"כ וירא ה' כי שואה ללה, תירגס יונתן: לא הוה לאה רחמיחא וכו', ודלא כמו שמתרגס אינוקלוס: ארי שואחא. וכן נש"ס ג"נ קכ"ג, מאי שואה איליחא שואה מחש, אפשר נגות נמהה טחאה לא דגר הכתוב וכו'.

סימן תתתשם"ג

[א] אם אדם וכו'. מכלן ועד סוף הסימן כפול לעיל נח"ג, סימן תשפ"ט, דף ק"כ.

כלן זוס קושיא, דהא אנרסה הכיר את המלריים, שהם שטופי זימה, ולא יתושו כלל אם היא אשת איש, ומה שיהרגו אותו הוא רק כדי שלא תשוב אל אנרסה אצל לא כדי שלא תהי' אשת איש. וזוה מסולקת השאלה למה חש אנרסה שהמלריים יתושו ניותר על איסור אשת איש מאשר על איסור רניסה, דנלמת סנר אנרסה שיענרו הן על איסור עריות וגם על רניסה.

סימן תתתש"ם

[א] במה אדע וכו'. לפי דברי רנינו לא הי' דננרים אלו שאמר אנרסה אנוני זוס עון, ונש"ס נדריס ל"ב, ושחאל אחר חפני שהפרח על מדותיו של הקנ"ה, שנלחר נמה אדע כי אירשנה. אולם תחדרי: לא כקורח תגר אלא אחר לו נלחה זכות, א"ל נכפרות שאני עותן לנניך. וכן הוא נמנילה ל"א: כנמראה מקוס. וראה נרמנין עה"ת שם.

סימן תתתשם"א

[א] אמרו אנני וכו'. ראה משכ' זנה נסימן תתתתקכ"ג וסימן תתתתרכ"ד.

סימן תתתשם"ב

זלפת ובגדה בנותיו של לבן דיו.

[א] שנתן זלפה וכו'. נתרנוס יונתן נראשית כט-כ"ד, כט, תנואר זלפה ונלהה היו נותיו של לנן שילדה לו

תתתשםב. (א) בלקח סיב בראשית ל י"א: בגר ב' שני בנים של זלפה גידו. שבעה בנים נולדו ללאה עד דינה והכל תשעה מנין בגר. (ב) יוסב ע"ה א"י. (ג) בראשית רבא פ"א: לא נכתב הריח בולפת משום שהיתה כבודת ולא היתה ניכרת בעיבורה. תתתשםג. (א) הוריות י"ג ב'. (ב) תריה פ"ו ב' ובאמת מצינו אתרים גם

תתתשם. (א) תויין פמלה ל"א ב'. תתתשםא. (א) בפרקי ד"ר"א פ"ח ילקוט וישכ' רמז קכ"ב טובא ברשי' בראשית ל"ו ל"ב. (ב) במגילה י"ז א': יוסף שפירש מאביו כ"ב שנת כסם שפירש יעקב אבינו מאביו ובבראשית רבא פ"ד י"ח ר"ב ר"ב א"ו כ"ב שנה.

אמרו החלטינו בו אל יאמר בשם אומרו אלא יאמר טעיתי אני וזהו (ג) כל כי חני מילי מעליתא תדרשון משמאי (שם כא נ) אחר דברי תלמיך וכי סותר לחלטי אלא כגון (ד) כהייכי עלה כמערבא שצריך אדם להיות סתם בדבריו ער שישקלם אם יאמרם לחכם כמו שאמר.

תתתשסד. מידות המעלות הם ארם עוצר מהשבותיו ונלהם עם הרחוריו כמו שאמרו (א) בכימו בכוסו בכעסו כי יצר
לב האדם על מעותיו אעפ"כ כוסף את יצרו לעשות כחונן ויצר האדם על היין שנאמר (ישעיה ח יא) יין
ידיקם אעפ"כ צר האדם תאותו שאינו שותה וכן בכעסו אינו מדבר דברי שאחר כך מתחרט עליהם וזה שצר את הרבנים
בלבו אעפ"כ שהמתו בערה בו ואין מידה מעולה ממנה וכתוב (משלי טו לב) ומשל ברוחו מלכד עיר וכתוב (בראשית ל ב)
ויהר אף יעקב ברחל ולא דיבר רע קמה לכך אמר (קהלת יא י) חסר כעס מלכד חקב"ח (חבקוק נ ב) ברוחו רחם תזפור אף
האדם יעשה בן בתוך כעסו ואל יוציא דבר מסו שאחר כך יתחרט כי אם [א] כעסו יהיה בנחת וכעסו לפי הצורך ולא
יותר ויתכן לנעטם במילי רשמיא כגון (במדבר לא יד) ויקצוף משה על סקודי החיל ויתכן שבתוך כעסו שידע
אם כדון כעסו ואם ישמע שהדין נוסח עם מי שכנגדו שיוחר שנאמר (ויקרא י ב) וישמע משה ויישב בעניו ואם יש לתקן
הדבר יעזוב כעסו שנאמר ויקצוף משה על סקודי החיל וגו' וכתוב (במדבר לא יח) ועתה חרנו כל זכר כסף (ב) ובתרבות
יהיה כעסו וכן ויכוהו וכן כל דבריו הן אמרו (ג) יחא אדם קרום ביראה ועמוק בחכמה אם תוכיח את האדם תדע כיצד
לחכיחו שיקבל דבריו ותוכחותיו שטעמים המוכיח יותר חושא כגון שהמוכיח יודע שאם יוכיח כצינעא יקבל דבריו והוכיחו
ברבים ונתכייש להורות ומעמיד דבריו על שקר הרי נרם שדיבר בגלוי ובכעס ולא בנחת שלא קיבל תוכחותיו ומספר שפי לכך
יחשוב איד לחכיחו שיתקבלו דבריו וכתוב (משלי כד כח) אלמכיהים ינעם ועליהם תבא ברכת טוב ואם לאו עליו נאמר
(שם פ ז) מוכיח לרשע (לוקח) מוסר שקיבל עון שהוכיחו כפרהסיו וכדברים קשים לכך כתיב (ויקרא יח יח) חוכה תוכיח
את עמיתך ולא תשא עליו חטא (ישעיה ח יח) חוי מושכי העון כחבלי השוא אל תתזכח עם מי שאתה יודע שלא יודה על האמת
שנאמר (משלי כג ט) כאוני כפיל אל תדבר ואם ראיית איש שאומר שקר ואתה אומר לו האמת הוא ערפס להעמיד את
דבריו כרי שלא יודה עליו נאמר באוני כפיל אל תדבר (שם כד ד) אל תתן כפיל כאולתה כמו שאמרו חכמים (ו) אפיקורוס אפילו
כדבר אחד אמר לדבר עמו משום (ויקרא יח יד) לפני עור לא תתן מכשול וכשרואה אדם איש ואשתו מדברים יהדיו נענש
על זה (ח) (קהלת יא ט) ודע כי על כל אלה יביאך האלהים במשפט אפילו רק בסני חבירו ומכאם הרי על דברים שכל אדם
אי איפשר בלא זה אעפ"כ בא לדין עליהם כל שכן לשאר נוסף שאדם עושה או גורם לנזקים שלא היכוהו חכמים לשלם מענישין
אותו מן השמים וכן (ו) המבקיע את חבירו פסור בדיני אדם חייב בדיני שמים וכן הרבה דברים המוכיח את חבירו ברבים
ומכביש בני אדם ומתלוצץ בהם (ז) והשואל לחבירו דבר הלכה הוא יודע שאינו יודע להשיבו הדי על כל מיני צער שאדם
עושה לחבירו מענישין אותו מן השמים.

תתתתשסת. ויאמר יעקב אל ביתו ואל כל אשר עמו הסירו את אלהי הנכר (בראשית לח ב) יוכיח אדם [א] בני ביתו
תהילה ואחר כך לרוקיע. יש דברים שאמרו על בית דין שאינם מצויין להפרישו אבל האב לא יניח לו
לעשות כגון כן פ' או כן ח' אם חסך לאכול הזיר (א) לא יניחו לו לאכול וכל דבר האסור לפי שאם כן ירגיל לעשות כשיחיה
גדול יעשה כמו כן.

תתתתשסו. והחכם נכנס בבית יהודי צדיק והיה לאותו צדיק ילדים קטנים והיו הילדים אומרים כן חזונה תן לנו זה
זה היה הצדיק שהחך אמר החכם ילדים שכבר יודעים מהו כן חזונה אם יחרפו או יקללו או יכו את אביהם
ואמם [א] נחשב להם לעק אעפ"כ שהאב האם אין הורשין (א) ואין כניחים להם להרסם ולא לקללם ולא להכותם.

תתתתשסז. המגדל יתומים ורואה בהם תרבות רעה ואומר יתומים הם הארך אפה אותם יצא שכרו בחספדו ומה שכתוב
(איוב כב ט) הרוקיע יתומים ידכא וכתוב (שם לא כא) אם הניפותי על יתום ידי וחו שפכה אותם על הגם
אבל ליסרם (דברים ח ח) כאשר ייסר איש את בנו מצוה להכותם כדי שלא ילכו בדרך תועים אבל לא לנקום כעסו עליהם ואם
אדם רואה שבני חוסמים או שאר בני אדם לא ישא להם סנים שנאמר (שם יג ט) [א] לא תאבה לו ולא תשמע אליו וכתוב
(דברים לג ט) האומר לאכיל ולאמו לא ראייתו וכתוב (תהלים טו ג) הרמס לא נשא על קרובו לא נשא סידרש כמו (בראשית נ יז)
שא נא שפע אחיך וכתוב (ש"ב נ כס) יהלו על ראש יאב ועל כל בית אכיל וגו' וכתוב (ויקרא כ ח) ושמתי אני את פני

משנת אברהם

סימן תתתשס"ז
[א] נחשב להם וכו'. ראה מה שהארכתי בח"ל דף ק"ו,
נענין עזירה נמעשה קטן, והנס דרנינו מיירי
שההורים אין חוששין, כלומר, תוחלים, אצל כנר כחנתי בח"ל,
דעל הכנוד יכולים לתחול ולא על הנזיון.

סימן תתתשס"ח
[א] תלנה וכו'. ודרשו נספרי לא תלהנו וכו'. כלומר,
שלא יכסה על ננו ונתן, הכתובים שם נקרא, משום

סימן תתתשס"ד
[א] כעסו יהי וכו'. והרמזים נהלכי דעות א"ל, ולא יכעוס
אלא על דבר גדול שראוי לכעוס עליו כדי שלא
יעשה כיוצא בו פעם אחרת.

סימן תתתשס"ה
[א] בני ניתו וכו'. כמאמרם קטוש עלמד ולאחר כך קטוש
אחרים, נ"מ, ק"ו.

(ו) בבא קמא ב"ו א'. (ז) חולין ר' א'.
 תתתשס"ח (א) כל זה ביבמות קרי ושורץ אורח סי' שמיג ט"א אבל זה
 שאמר רבינו : אם חסך לאכול חזיר מפסע מדבריו נטיל שדוקא
 איסור האריותא מהייבין להפרישו וזהו שיסת הרבנים אבל
 תכ"י וסיעתו סוברים דגם באיסור דרבנן מחויב האב להפרישו
 יודע.
 תתתשס"ט. (א) ר"ל ראוי שלא לנגיח להבנים שיהרפו ויקללו ויכו את אבותיהם.

במקום שמוכר ר' מניר בפרדוש כמו ברכה סי' כ' סוטה ר"ב
 א' וקודש בחוריה אחרים ובגירוז מצונו כי ר' שמעון ברבי
 משה בזה האמר סי' המה אלה שמיטיבם אנו שותין ושמוהיהן
 אין אנו מוכרין. (ג) ביצה בית א'. (ד) סנהדרין י"ו ב'
 ולפינו : מחכו.
 תתתשס"ט. (א) ערובין סי' ב'. (ב) מלשון בני תרבות כבא קמא ט"ו ב'.
 (ג) ברכות י"ז א'. (ד) סנהדרין ל"ח ב'. (ה) חגיגה ה' א'.

בארש חתום ובמשפחתו ותרנומו ובאפקודתי הקדוש ברוך הוא מחזיק לו טובה ושכר גדול שיצרו נלהם עמו והוא נצחו ואינו מחניף.

תתתשס"ח. אם רואה אדם שנוי עושה עבירה אם [א] בידו למחות ימחה שהרי שלח הקב"ה את יונה לנינה כי כשהקב"ה כועס אין עת רצון לפניו ואל ישמח אדם בממלת אויביו שזמא מזרעו יבא לאותה מעשה שעשו אויביו ובתיב (איכה ד כ"א) שישי ושמחי בת ארום ובתיב (שם ש"ב) גם עליך תקבר כופ אלא ישמח על (א) המחמיר את הרבים או מי שחיתתו נופלת על העם ויריאים לעשות רצון בוראם מפניהם עליהם מצוה לשמח.

תתתשס"ט. מי שחוא בא מארץ מרחקים אל יפטר בנגותם בפני עמי הארצות ובפני הנשיא ובפני תלמיד חכם אם ראה שום דומי בהם כי כשמספרים בנגות עיר אחרת (א) ניוול לשומעים לעשות בהם אבל אם נעשה כבר דין בהם או שחרב העיר יאמר לכל ברוך שדנן דין אמת שחטאו לו בכך ובכך ופרע להם בכך וכך.

תתתשע. [א] קהילה גדולה כל עין שרבים הוטאים בו אומרים להם לפני רבים ואין לומר מלבינים פניהם כי רבים הוטאים אף ילבינו פניהם ברבים ולא לביישם אלא שלא יחטאו עוד אבל יחיד שהטא לא ילבין פניו ברבים (א) כאכ"ח לירבעם. הרי אין אדם נתפס על צערו אבל יש לו להזחר שלא ידבר בפני דברים שיש צער לאחרים (ויקרא י"ח) ואהבה לרעך כסודך על זה הכל חייבך מי שעוברין על אלה (קחלת י"א ט) על כל אלה יבואך האלחים במשפט (שם י"ב י"ד) על כל נעלם שאדם מצלה על חבריו דבר שנעלם ומצטער חבריו עליה [ב] אם טוב הוא שטוב הוא להחזיקו בצניעות כפי שישים על לבו ומצדי לפני העולם ומתבייש ואם רע על טוב יבא לדין כל שכן על רע אלא אם אדם יודע אם זכיה יותר יעשה להכפיס על זה נאמר (משלי ט"ח) אל תוכח לך.

תתתשע"א. (א) כתיב (משלי כ"ד) אל תען כפיל כאלתו ובתיב (שם ש"ב) ענה כפיל כאלתו ענה כפיל (ב) באפיקודם נזי אבל אפיקודם ישראל אל תען כפיל כאלתו ר"ל במה שברור לך שישמענו דבריו ענה ואם לא יתעלו דבריו אל תען ואמרו רבותינו מה שחוא אומר ענה כפיל זהו במילי דשמיה ומה שחוא אומר אל תען זהו במילי אחרתא ואפילו במילי דשמיה אל תען במקום שברור לך [א] שלא ישמעו דבריו שנאמר (שם כ"ג ט) באוני כפיל אל תרבר כי יבז לשכל פליך.

תתתשע"ב. אם יש דבר איסור בעיניך אל תאמר תחילה (א) לאותן שפסק לך אם יקבלו דבריו שזמא מן יתריפו כנגדך ויתחזקו בטעותם ויחזקו אחרים מלחננע ולקבל דבריו לכן אמרו תחילה לפי שאתה סבור שיהיו נשמעים דבריו והם תראה בני אדם שמחזיקים בטעותם בדי שלא ידעו לך אפור להתחנכך עמם שנאמר אל תען כפיל כאלתו ומניין שלא יתחיל לדבר עמו שנאמר באוני כפיל אל תרבר הואיל ורוב פעמים מדבר בעקשותו חלך אחר הרוב אם תראה שרוב דברים עושה לשמח אם יעשה דבר שיכולים להצריעו לבן הובח ולבן זכות תפח לבן זכות ואם לאו תפח לבן הובח שנאמר (שמות כ"ב) אחר רבים לחמות.

משנת אברהם

סימן תתתש"ע

אין דין הלבנת פנים במוכיה את הרבים.

[א] קהילה גדולה וכו'. הנינים הללו אין להם מונן ונראה כמיותרים. אולם תלמיד חכם אחד, והוא האדמו"ר ר' ירוחם ליינר שליט"ל מראדזין, אמר לי שהדברים מוסגים על הכתוב נחמ"י, ה"ז, ואתן עליהם קהלה גדולה, ואמורה להם ונ"י, הרי שהוכיח קשות נרנים. ועל זה מסביר רבינו שאין דין הלבנת פנים נרנים על חטא של רנים, ואינו דומה ליחיד החוטא, שהמוכיחו נרנים מתנזים מאלת הרנים הכשרים, אלא אם רנים תוטאים לא שייך זה, ודפחית.

[ב] אם טוב וכו'. כנראה רבינו מפרש: אל כל העולם אם טוב אם רע, דקשה אם כפשוטו אדם מוגלה דבר סתר של חניו נין שהדבר טוב או רע יצאהו ה' נמשפט. למה נאמר על רע, השתחא אם הדבר סתר הוא טוב יענה על הרע לא שכן. לכן מפרש רבינו, אם טוב אם רע מתחם אל האדם, כלומר, אם מנגיין נרנים וכן אם זה הוא אדם רע שכל יותר שתוכיחו יעשה להכעים, עון הוא להוכיחו. — כמונן שאם אפשר למחות נידו לעשות רע שמלוה למחות.

סימן תתתשע"א

[א] ש"א ישמעו וכו'. כשם שמלוה על האדם לומר דבר הנשמע כך מלוה על האדם שלא לומר דבר שאינו

להנחו עליהם. והגם דשם המדובר ממסית ומדיח, לכל זאת יש ללמוד משם, כשם שניחה החורה שלא לחום על קרוניו נזמן שעל ידי כן יגיע להם סקילה, כן אין לחום על אדם אדם נזמן שהדין הוא על עונש קל אפילו על ענייה קלה.

סימן תתתשס"ח

מצות תוכחה וערבות.

[א] בידו למחות וכו'. ראה בספרי תשנ"ח-י' דף ז', ונס"ה ח"ל דף ע"א, שכתנתי נלנר ערנות ומי ש"ס נידו למחות אם תלוים זה צוה, ועל הגוים אין לנו ערנות ומונילל אין לנו נעשים אם אין לנו מוחים נהם. וכבר כתנתי הרנה פעמים בספרי זה מדברי רש"י סנהדרין ע"ה, דלחין ונלות הוכח תוכיה נגר תושב, דרק עמיתך כתיב למעט נר תושב, מכל שכן שאין מלות הוכח תוכיה לנכרים. וראה רש"י שנת נ"ד, ד"ה, נכל העולם, נכל ישראל וכו', דקדק רש"י נלשונו הזה שחין משום תוכחה אלא נישראל. אולם נראה דלחין רבינו אמר שאנו נעשים אם אין לנו מוחים לנרים על ענירות שנידס, אלא שיש לנו למחות נידס לעונת עמנו שלא יהי חלילה עידן ריחחא. כי נעידן ריחחא לנו נעשים גם על העשה שאין נה קוס ועשה כגון יניתי, כדליתח נמחות פ"ג.

תתתשע"א (א) ראש השנה י"ז א.
תתתשס"ט (א) מלשון ולא ליה גיטין י"ג א.
תתתשע"ב (א) בראשית רבה ס"ח: על שחשדם ברבים ושם מעיג ובוויקרא ובה' מליג ומדרש רות פ"שה ד' וכו'רשמי יבמות פ' בתרא.

תתתשעב. תחכם היה דחה את התלמיד אמרו לו למח תדחה בשתי ידיים (א) אמר כבר החפרא את הרבים ולא יהיה לו תקנה אמרו לו והלא קרבת את פלתי שהחטיא אמר על מנת כן [א] שיחזיר בתשובה אותם שהחפרא. אם יהפא האדם אם הרב רואה אם יזכהם יספיקו להטרא (קחלת ג ז) עת לחשות האם יקבל תוכחה עת לזכר.

תתתשעג. כתיב (קחלת ט יז) דברי חכמים בנות נשמעים אם ראה חכם את הפירו או אחיו או קרובו שקרשה קשרה דברים שאינם הנתיב החכם יודע שאם יזכירו על כולם אפילו באחת לא ישמע האם יזכירו בחמשה יקבל עתה אם יאמרו לאותו חכם פלתי תמחה ותנער בפלתי כי אתה מהניף לו אק"ם שהרשדן אותו שלא ינער בו יזכירו בחמשה שהוא סבור שהוא יקבל ממנו ומפני שלא ינער בו באותן המשה שהוא סבור שלא יקבל ממנו שאם ינער בכולן [א] אפילו המעט לא יקשה שתרי אליהו בחר הכרמל אמר (מ"א י"ח כ"א) אם ה' האלהים לבו אחריו האם יקבל לבו אחריו ולמה לא קשה כך על מעשה קנל הזהב אלא אמר אם אוכיחם על הקנלים לא יקבלו ממני אפילו מן הכקל לכך (א) תפשתה טובה לא תפשתה תפשת מקטת תפשתה ובה יש בין בעל לענלי הזהב כי כשהיו עובדים לענלים היו שומרים כל תורת משה רק שאמרו שכינה שורה על הקנלים וכל קרבנות שהיו מביאים לירושלים היו עושים לפני קנלים ובספרי שבתות בירושלים ובהנים שהקסיד ירבעם לענלים היו מקריבים קרבנות בחוץ והוא בכרת מכל מקום שאר מצות שמרו אבל מעת שנעשה הכקל כתיב (ירמיה כג כז) כאשר שכחו נביאי הכקל את שמי בכקל שזכרו כל התורה כולה האמר אליהו אם ארבר מענלים לא ישמעו לי מן יראת המלך לכן מה שטועים בכקל וספק להם על זה אבל בקנלים יחזיקו שחוטאים אלא שטועים מיראת המלך לכך אמר על דבר הכקל (ב) שאילו רעים הלאי יעשו מכאן אתה למד אם ברור לך שתוכל לפחות בחבירך שיעשה רעות במענה רך ורוב עבירות בידו אם תנער בו תתייעץ לו על כולם אפילו המעט לא תמחה בידו מפני שלא תזכור לו אותם שאתה יודע שלא תוכל לפחות בידו וכן אמר הקב"ה לירמיה הנביא תקרא באזניהם המגילה הזאת אולי ישובו מדרכם הרעה אבל במקום ודון היה צריך לחזר (ג) וישעיה אמר מפני לחרת אותו בשנתג ולא בדרך ולא רצה לתרץ לו המקראות דקשו אחריו (קחלת ב יד) חכם עיניו בראשו אם יקבלו דבריו אם לאו ובספר ספר קחלת החזיר (שם יא ז) חפז כעס מלבד כי הכעס שקול כנגד הכל (ד) אסור להתפלל (ה) ולהורות שמתוך כעסו אינו יכול לחשוב אמת בעוד יש כעס בו או באשתו כעס האמר לשמע דברי בעל רין ולשמוע ער שיעבור כעסו וגם לחיות אפסידותא. שני בני אדם שהיו במחלוקת ועשו שלום ביניהם וחרים למחלוקת כשמדברים יחדיו מהרפת ומריבין אבל כשאין מדברים יחדיו שותקין יותר טוב שלא יעשו שלום ביניהם.

משנת אברהם

גדולים על עזירותיו הקטנות כדי שלא נעש עכ"פ על הקלות לאחר שיקבל תוכחה עליו ויפרוש עצמו מהן.

והנה נח"ל דף כ"ה הנלחי את דברי הפרי מגדים נספרו חינוח גמול, שאין ערנות על העשין, דערנות היא שלא יפסיד המלוה ולא שירותי. — והגם דנחלק ב', דף ר' כתנתי שלא זכיתי להנין דנריו הקדושים של הפת"י, דהא אין כלן שום זד השחוח על ערנות הרגילה, דנכל ערנות הערב מתחייב עצמו עד המלוה ומנטיחו שלא יפסיד נמה שלוה ללוה, לכך אמרין שאם לא ימלא הערב את החתינותו גם כן לא יפסיד המלוה הגם שלא יפרע לו הלוה, כגון ערב דכתובה, דאפילו לא ישלם הנעל את הכתובה להאשה, לא תפסיד, כי לא נתנה לנעלה שום ממון, אלא שלא תריות, אז אין הערב חייב לפרוע את הכתובה, אצל ענין אחר לגמרי הוא דערנות של תורה שאנו עם ישראל קנלנו על עצמינו צעד כל אחד מאתנו, והשי"ת הוא המלוה וישראל זה שאינו מקיים העשה הוא הלוה, ומה שייד לומר שנשגיל שעל ציטול מצות עשה לא יפסיד זה הישראל שהוא, „הלוה" לכן אין אנו ערנים. ע"ש, שהנחתי את המקורה הללו נל"ע. נתם יש להעיר דהא מה שכל הזרכות כלן אם יאלו מוילי, פירש"י משום ערנות וזרכות אינן מסוג לית, רלוני לומר, דמי שאינו מנרד אינו עובר נל"ת, וא"כ מהיכין יש כלן ערנותן, אי"כ יוצא שאין אנו ערנים על קיוס מצות עשה וממילא אין מצות תוכחה על אי קיוס מצות עשה, ויתחייב לפי הג"ל שפושע לעצירות חמורות וגם עובר על מצות עשין, הגם שאם נוכיחנו יקבל ויקיים מצות עשין, אין עלינו חובה להוכיחו, ואפשר שאין כדאי להוכיחו כלל, כי למה לנו לזכות אותו נעשין אם סוף כל סוף יהי פושע בעצירות אחרות.

אור"ם צרור דאם העשין הן מצות שנין אדם לתצירו כגון זדקה וכדומה, שמתרנים אנו להוכיחו ולהדריכו שיעשה המצות, לא נשגיל להגיל את עצמנו מהעונש, אלא לטובת אלו שיהיו מקיים העשין על ידי הפושע נשאר עצירות, גם נראה,

נשמע, ימות ס"ה, וזירושלמי סוטה ח"ג, מנסח: על דבר שהוא נעשה, נמקום דבר הנשמע, והוא הוא.

סימן תתתשע"ב

דוב תוכחה על עבירות קלות הגם שאינו מקבל תוכחה על הזמורות.

[א] שיחזיר נחשונה וכו', כלומר, אם מחזיר נחשונה אותם שהחטיא, אז מקנלים אותו אחר כך. והא דהשינ גמיי ללבישע כך תקונלני מחד החוטא ומחטיא וכו', נע"כ שאמר שלי אפשר לו להשינ נחשונה אותם שהחטיא.

סימן תתתשע"ג

[א] אמ"ל המעט וכו', מהסימן הזה מתחורר, שיש מצות תוכחה אפילו כשאנו יודעים שזה לא יקבל ולא יניית אלא מעט, כגון שהוא ח"ו מחלל שנה ואוכל נבלות, וידענו שאם נוכיח אותו על השנה גם מנבלות לא יפרוש, אז מצוה עלינו לנל להוכיחו על השנה אלא על הנבלות גרידא, וכן כל כיוצא בזה, ולריך צלור מה יתן לך ומה יוסף לך אם נעל העצירה זה העושה כל דבר אסור ישמע ויניית לנלי לאכול נבלות, ולמה לא נאמר הלעטהו לרשע וימות.

אור"ם לפי מה שכתנתי כ"פ, ראה לעיל סימן תתתשע"א, דערנות ותוכחה תלויס זה צוה, כלומר, משום שאנו ערנים על כל אחד ואחד מישראל לכך חיינים אנו להוכיח את כל אחד על עזירותיו, מחסנר שפיר דהתוכחה היא לנורד עצמנו שלא נעש על חטאיו, ונכן כל מה שנוכל להקטין את חטאיו של זה אנו מרויחים, לכך מהראוי להוכיח גם את הפושע נחטאים

(ד) צדובין ס"ה א' ז' ר' הגבא ביזמא דרחה לא בעלי ונכלל זה בפ"ש בא"ה ס"י צ"ח ט"ב ולא בשעת המבטלה. (ה) תעיון ירד ס"י רט"ב סק"א.

תתתשעב. (א) סוטה ט"ז א' : כל מי שחטא והחטיא את הרבים כו'. תתתשעג. (א) תגינה י"ז א'. (ב) ריל של עגלי הזהב. (ג) ימות מיט ב.

תתתשע"ד. [א] אם נצחת הכירך אל תשמה שופב שתחיה מנצה מלחיות מנצה כי המנצה את הבריו בעולם הזה מפרין אותו ביד המנצה לעתיד לבא ישעיה אמר (ישעיה ו ה) ארש סמא שפתים אנכי ובתוך קם סמא שפתים אנכי ורשכ ביון שאמר לו (שם שם ז) ופר קונך והפאתך תנוטר למח כשנצה מנצה להרות ישעיה (א) וכשנצנעו כפת לפי שאמר ארש סמא שפתים אנכי אבל כשאמר ובתוך קם סמא שפתים אנכי ירשכ זה לא נתכפר לו ולא נפרעו ממנו ער שנתרגז חלוא מח שאמר (שם כה יא) כי כלעני שפת ובלשון אחרת ידבר אל העם הזה אלא זה הוצרך לומר להנתיחם אבל לפני הקב"ה למח הוצרך לומר סמא שפתים ד"א ופר קונך שאתה סמא שפתים חסאתך שאמרת ובתוך קם סמא שפתים אנכי ורשכ תנוטר אם כן למח נענש (ב) שנבלע אלא ארש כשאמא הוא שחייב בו (ג) אשם תלוי ופגע בו יום הכפורים הרי נתכפר... אע"פ שאין מתוויב בו אשם תלוי... אע"פ שכבר הכיר אשם כך אע"פ שאמר והפאתך תנוטר לכסוף כשנצנעו הרב לפי יצאה נשמתו. בכל מקום רעה את בוראך [ג] אפילו במקום שאמר להרהר בדברי תורה כיצד רעחו כצניעות ועוד בהיותך בבית המרחץ או בבית הכסא וזכור סומאתך כמה סוממא יוצאה ממך ופריחה וכו' כל ארש יתתמש בעננה ואל ישואך לכך להשתורר על שום אדם כי אתה שוח לו בכל מיני ברוח ותירא לתרף ולרבר קשות יותר ממה שחיתה קרחה לפי שאינו ירא ממך שחוא יקום נקמתו ממך אבל אילו שיראיב לענות לך יבקשו להקב"ה נקמה ממך וחוה שנאמר (ויקרא יו יד) לא תקלל הרש ולפני עזר לא תתן מכשול ויראת מאלהיך אני ה' לפי כשמלאך לכך להראות כעסך החשוב בלבבך אילו היה אחר שחיה משיב לי הייתי ירא לכך אשתוק בעבור הקב"ה (תהלים קפ לא) כי יעמוד לימין אביון להושיע משפטי נפשו שני רבנים רגילות בבית הכסא הירחור תורה או הירחור עבירה זעתה דברי צורכך ומחשבות חסדך אם תחשוב אותם בעת שתוכל ללמוד תורה הרי איכרת רברי תורה (ג) אלא כשתלך בבית המרחץ או בבית הכסא או תחשוב בהם כדי שלא תהרהר אחר רברי תורה או אחר עבירה ועוד שלבך יהיה פני מהירחורי צורכך ותלמוד כלב שלם ואל ישואך לכך שוב שאהרהר בדברי תורה שאותו טעם שאני וזכר אם לא אהרהר אהריו אשכחתי וכן בתוך תפילתך אם תסיר דברי תורה מלכך בעוד שאתה מתפלל או כשאתה במקום שאמר להרהר בדברי תורת הקב"ה ישלם לך תחת אחר ששכחת תזכור כמה וכמה וכתוב (שם קיט קטו) עת לעשות לה' הפרו תורתך עת תפילה ועת המנצה כמו שאמרו (ד) הן ותגריחן ותגרי תגריחן ספורין מקריית ששען שחרי כתיב (שם יב ז) אמרות ה' אפירות שחורות וכתוב (שם יב י) יראת ה' שחודה וכתוב (שם נא יב) לכ שחוד ברא לי אלהים שאפילו חלב יהיה שחוד ובמקום שחוד תחשוב בכל יום ובכל לילה שלא יהא רנע אחר מלהשוב אחר הקב"ה מה טוב בעיניו וחייוך לעשות רצונו ומה למנע שנאמר (משלי כג יז) אל יקנא לבך בחפאים כי אם ביראת ה' כל חיוב.

משנת אברהם

אשם ודלי וענר עליו יום כפורים חיינ להניא אשמו, הגם שז"כ מכפר, מזה נשמע כנ"ל ש"ז מכפר שאינו מכפר כפרה גמורה, ועי יומא פ"ה, נמשנה הטלח ודלס ודלי וכו'.

במקום שאמר להרהר בדברי תורה אסור להרהר בגדלותו של הש"ת

[ג] אפילו נמקום וכו'. נדפוס ראשון נסימן תקמה, כתוב: ככל מקום דעה - הכוונה: דע - את גוראך פירוש נמקום אסור להרהר נדברי תורה כיצד דעהו נצניעות וכו', וזה הוא הנוסח הנכון, כי לפי מה שכתוב לפנינו וכן נהרנה דפוסים מאוחרים מהס"ת הישן, "אפילו נמקום", אין שום מונח נמה שמפרש כיצד דעהו נצניעות, הא אמרת דלפילו נמקום אסור להרהר נד"ת מותר להרהר מהקנ"ה, וא"כ יהרהר מגדלות הש"ת, אלא ע"כ דנמקום אסור להרהר נד"ת, מכל שכן אסור להרהר נגדלותו של הקנ"ה, ולכך אומר רבינו, שנצניעות, כלומר, מהרהר איך יתהג שם נצניעות מותר, ומה שכתב נעל נחל אשכול על האשכול הלכי תפלה וק"ש, יע"כ"ת, דשמע מגדול אחד דמותר להרהר נגדלותו של הקנ"ה, וזו היא כוונת המשורר נשיר היחוד ליום ג', אף כל טעופת לא טענפך, אין לו כל יסוד, ואלו יאחו גדול מלא נס"ת הנוסח, "אפילו" נמקום, "פירוש".

וקצת ראי' לזה מהא דאמרו נמד"ר דברים ת"ו, שאילו לשמואל ירסינאה שהי אסטרונוג וגדול נחורה, והשיב שלא הי' מניע - כלומר נחכמה זו אלא נשעה שהי נצית המים, וראיה חוסי' תענית זו ד"ה, אף, ולמה לא הרהר אז נגדלותו של הקנ"ה, אלא ע"כ דנמקום אסור להרהר נדברי תורה, אסור להרהר נגדלותו יתעלה, וכן מפורש בסוף סימן זה: ונמקום טהור - אחר הקנ"ה וכו'.

נלופן שכתב רבינו שהפושע יניח רק למעט ולא להרנה ויש לנו לנחור נלותו המעט נענירות שנין אדם למקום או נענירות שנין אדם לתנירו, למשל אזה שהפושע אינו נוחן לזקה ולינו מניה תפילין, וידוע לנו שרק על אמת ישמע לנו, דלס חיינים קודם כל להוכיחו על הזקקה, וכן יש להסתפק נענירות של לא תעשין, אס גם כן לריכיס להקדיס התוכחה וההזכרה על איסורים שנין אדם לתנירו, דהא נכל ענירה שנין אדם לתנירו יש גם כן ענירה נין אדם למקום, כגון לשון הרע ורכילות וכדומה, דזה המספר לשון הרע ורכילות מוטל ע"ד המקום ועושה רע לנריות, א"כ איסורו כפול, אצל המוטל נגד המקום כגון אוכל טריפות מטלו הוא רק למקום, אס לא שאלמר דנס נגד הנריות הוא מוטל, משום דלנו נענשים על מטליו משום ערנות, ומה לי אס מריע לנו נגופנו או נלופן עונש שמימי, או שמת, קיל יותר ענירה שנין אדם למקום שהשונה מועלת, ולז גם לנו לא נענש, אצל מה שהוא מריע לנו ולגופנו אי אפשר לו לתקן נחשונה, ויש נזה להאריך.

סימן תתתשע"ד

[א] אם נחת וכו'. תחילה זה הסימן כשול לעיל בסוף סימן י"ד, ונדלוי אין המדונר כלן נמלגת נדברי תורה ונדברי הלכה, אלא נמילי דעלמא ומתחמץ לנגח את תנירו ולהשפילו שלא כדון.

[ב] אשם תלוי וכו'. הסרון מיליס יש כלן, וכנראה רבינו רוצה להניא ראי' שיש דנר שמכפר על הקטל ולכל זאת אין זאת כפרה גמורה, כגון אשם תלוי שמכפר על היסורין ולכל זאת כשנודע לו טטלתו מניא טטלת ודלי, וגם יום כפור המכפר על אשם תלוי, כלומר, מי שחייב אשם תלוי וענר עליו י"כ אינו נריך להניא אשם תלוי, ולכל זאת מי שחייב

המנצחים לך לחשוב בהם בכל מה שתצטרך אליו פעמיני המפון והנגנה הבית כ"ו. (ח) טובה כ"ו א.

תתתשע"ד. (א) עירוב דברים יש כאן ע"י שנת המעתיק. (ב) יבמות פ"ט ב'. (ג) כעין דברי הרמב"ם בסורה פ"א לשלישי: בעת אכלך או בעת שתותך ש בעת היותך במרחץ כ"ו אלו זמנים רבים ורחבים

תתתשעת. [א] אימתי צריך אדם לנקות את עצמו מפני החושדו כשהחושד הוא צדיק ובא מעשה לפניו שבעל כרחו יש לו לחושדו כגון עלי הכהן שאחר קט אכילה נכנסה חנה לחתפול וגם אחרים מתפללים [ב] בקול רם זה בקול נמוך וכבר קט התפילה עבר ואמר עלי עון הוא שאשתוק לזאת ואעזוב אותה כאן ואז הוצרכה היא לנקות את עצמה מפני שבעל כרחו לחושדה והוצרך [ג] לבקש ממנה מהילה לפי שהיה לו לשאול כהוגן הנזיר לי מה זה וכתוב (קהלת פ וז) דברי חכמים בנחת נשמעים וכן (א) מעשה דר' יהושע בן חנניה בעל ברחם לחושדו ואעפ"כ הברייתוהו לבת זכות אבל כשהחושד את האדם ומקלליו אותו ואומרים לו דברים שאינן אז יותר טוב לשתוק כמו ששתק רד המלך לשמעיו בן נרא שאמר לו (ש"כ פז ז) איש הדמים על דבר שאלו ושתק וכתוב (תהלים לח יד) ואני כהרש לא אשמע וכאלם לא יפתח פי (ב) החושמע קללתו ושותק ושמע הרפתו ושותק או שאומר לו אדם הגף רוצה נואף נולד או שאר עבירות דרך בעם או דרך חרפה או שמבקש את רעתו או הרפתו ושתק ואל יאמר ואמיתו העולם לכן אנקה את עצמי שהרי אמרו (ג) יהי הלקי עם מי שחושדו אותו בדבר ואין בו וכן משה רבינו שתק לרתן ואבירם אבל אדם הייב לנקות את עצמו כשרואה מעשים ואין מדברים בפה לחושדו כגון שמואל אכיל את שניקה את עצמו כששאלו מלך רצון שישאלו יהוה ובדברים שיש לתקן ואמר פבורים הם שאני כך אם יראה אדם מעשים שיהשדוהו באותו קט ושתוק ואחר זמן כשימצאם יהוה ובדברים שיש לתקן ואמר פבורים הם שאני נחמד באותו נזל ויבאו עדים או שום אדם ואני אשיב רק שנתאי לא יעידו רגמת (שם יב נ ד ה) ואת מי עשקתי ואת מי רצתי הויד מי לקחתי כפר ואשיב לכם ויאמרו וגו' עדי אבל בדברים שאין להשיב ושתוק כגון נואף או רוצה סתם אוכל נבילות אתה ספול אתה בנקתו שאמר [ד] שמעי בן נרא לידו ודברים שאין תלוי בהשבות אין לו כי אם לשתוק (קהלת ג ז) קט להשדת על דברים שאינן בהשבה וקט לדבר בדברים שיש בהן השבה אבל כל החושמע מן המהרפין ומן המקלליו או מן החושדים צדיק אין לו לשתוק אלא אם בן אביר לו הצדיק הניחו לו ותשתקו כמו שנאמר (ש"כ פז יא) ואמר רד וגו' הניחו לו ויקלל ופ לא אמר לתם הצדיק לשתוק יש לתם לוטר ברע אתה קושה וקפי הוא ואם לאו הרי דינם כחושד שנאמר (במדבר פז כא) הברלו מתוך הקרה הזאת ואכלה אתם פרנע הרי בעבור [ה] ששתקו לקרה רצה לפלות כולם אלא שביקש משה ואעפ"כ שיש צדיק שהיה שותק לעצמו אם חי מהרפין אותו אם מהרפין צדיק אחר צריך למחות כמקום שיוכל לא שינקא אדם את עצמו בשבועה או בהרם כמו (ד) יואב לאבני שנשבע על שהוק לידים אלא ינקא אדם את עצמו כענין שאמרו בני נד ובני ראובן והצי שכם המנשה (יהושע כב כב) אם במרד ואם כמעל בה' אל תרשיעט היום הזה אעפ"כ שאמר [ו] אין אחר יוכל לפסול ריין שבהר זה הבידו והדין צריך להרחיק את עצמו מן החושד ולא ישב בדיון שאחר מבעלי הדין החושד ומהחיקו מן הדין מפני שהוא מעסיק בדיון ובקפחות בעלי דינין בקי והוא ירא אם ישב בדיון שיהיבחו מפני שמעסיק בדיון ובקי בו אל יסנע הדין מלשבת בדיון.

משנת אברהם

[ד] שמעי בן וכו'. כדליתא נשנת ק"ה, והוא קלנני קללה נמרצת, נטעריקין, נואף הוא, מואני הוא, רוצה הוא, צורר הוא, תוענה הוא. ע"ש.

הברל מתוך העדה - ביאור.

[ה] ששתקו לקרה וכו'. ראה נחמנין ז"ל עה"ת, נחמנר ט"ז-כ"א, שהניח נשם הריח שפירס: הנדלו מתוך העדה הזאת ולאכלה וגו', עדת קרה ולא עדת בני ישראל, אלא שמהם ואחרן הגינו שהקפף על כל עדה בני ישראל לכך נפלו על פניהם ויאחרו האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקפף. ומיד הודיע הקב"ה למשה שמה שאמר הנדלו מתוך העדה, כוונתו יתעלה על עדת קרה נרדף ולא על כל ישראל והנחמנין ז"ל חולק ואומר, שעל שלשה אנשים שהם קרה ודחו ואנירם אינו טפל הניב עדה, אלא שלאחר שלקחו קרה ועדתו איש מחמתו ועמדו פתח אהל מועד עם משה ואחרן, אז קרא קרה לכל העדה ואמר להם כי נכזרו כלם הוא מקנא, ויטע הדבר נענייהם ונקהלנו כלם לראות אולי ישר נעניי האלף ותשוב העבודה לנכוריהם, והנה נחמנינו כלם כלייה על שהרהרו אחרי רגם והם כמהררים אחרי השכינה ומחזירים על נבואתו של נביא נלם, וחיינין מיתה נידו שמים, ומשה ואחרן למדו עליהם זכות שלא חטא, נחמשה"ה אלא קרה נלננ, והוא הנורם והוא המפחה. ע"ש שהאריך נזה.

ודבינו כנראה אינו מפרש כן, דאם נלמח הרהרו על רגם נלננ ולא האמינו נבנולת משה, מה תירץ הוא זה שקרה הוא הנורם והמפחה ורק הוא עשה מעשה. הלא אמרת שהרהרו נלננ הוא המעשה. לכך מפרש רבינו שמכאן נשמע שמי שאינו מוחה נידו המהרפין את הנזיק הרי הוא כחושד נעלמן.

[ו] אין אחד וכו'. ראה מה שכתנתי לעיל סימן תתתקע"ט-ג, נזה הענין.

סימן תתתשע"ה

המתפלל בבית הכנסת ביחוד לאחר זמן אכילת

מתפלל בקול רם.

[א] אימתי צריך וכו'. ראה נח"ל סימן פ"ד, שהניח רבינו דרשא מקרה והייחס נקיים מהר ומישראל, ולא כל ישראל, וכתנתי שם דרבינו הו"ח דיע מירושלמי שקלים נ"ג, דדרשא זו מקרה דוהייחס וגו' הוא המחזור שנכלם, ודרשא זו כוללת נס מה שכתב רבינו נכאן. ע"ש.

[ב] בקול רם וכו'. י"ע נזה, דאין אפשר שאחרים היו מתפללים נקול רם, הא מדינא אסור להגביה קולו נתפילתו, ננרכות ל"א, והאשמיע קולו נתפילתו הרי זה מקעני לחנה, שם כ"ה, ואין סגרא לומר דזה ילפינן מחנה דכתני וקולה לא ישמע, ועד חנה היו מתפללים נקול רם. ואפשר דהכוונה, דאחרים המתפללים צידיד לאחר זמן אכילה ולאחר שעבר זמן תפילה, היו מתפללים נקול רם, כדי שלא יחשדו אותם נשכרות, חו התפללה נלחש, לכך תשנה עלי לשיכורה. אי"כ יונא מכאן דין חוש, שהנא להתפלל ננית הכנסת לאחר זמן אכילה צריך להתפלל נקול רם, כדי שלא יחשדוהו לשיכור. ואולי זה דוקא לעת ערב ולא נקרא ונחמנה ללא שכיחה שכרות, שנת י.

[ג] לבקש מחנה וכו'. כדלחמייני: אחר ר"ח מכאן לחושד את חנינו נדנר שאין צו שצריך לפייסו, ננרכות ל"א, ורבינו מפרש דאין צריך לפייסו על שחשדוהו, מחלח שהיא נרמה שיהשדו אותה, אלא על שלא דינר אליה כהוגן.

נפרא חסיד. (ג) שכת ק"ה ב' ולפניו: שאשדו אתו ודין בו ואולי שינרד ולישנא נפוצו קפן ר"ח ב' י' שחושדו אותו בדבר ודין בו כ"ה. (ד) שמואל ב' ב'.

התתשע"ה. (ח) שכת כ"ז ב' ולפניו: ר' יהושע אבל נבנה כיה סוכה שר יהושע סתם חו ר' יהושע בן גבתי רעיון רש"י נזיר ר"ז ב' ד"ה ר"ה. (ב) שיש פ"ז: כל מי שישמע קללתו ושותק

תתתשעו. (א) כתיב (בראשית יח ד) יקה נא מעט מים ורחצו רגליכם אמר ר' ינאי ב"ר ישמעאל אמרו לו כערכים חשד אותם שהם משתחווים לאבק רגליהם כבר יצא ישמעאל. ומה היה לו לעשות היה לו לחקור (ב) ברכן נמליאו.

תתתשעו. (א) אמרו עליו על ר' יהודה בן בבא שכל מעשיו היו לשם שמים אלא שנדל בחמה דקה (ב) פעם אחת הלך נכנס רופא אצלו ואמר לו אין לך רפואה אלא חלב רותח לקח לו קז וקשרה לו ככרעי המיטה היה יונק ממנה חלב רותח שחיה נזנה פעם אחת בקשר חכמים ליכנס אצלו אמרו ליכנסים בבית זה ואנו נכנסין אצלו וכשמת דקרנו חכמים במעשיו ולא מצאו בו קץ אלא זה כלבד אף הוא בשעת מיתתו אמר יודע אני כי שאין כי שום קץ אלא זו בלבד שעברתי קל דברי חבירי חרי אק"פ שלרפואה נחשב לו קץ והלא גדולה מזאת קשו (ג) ר' יהודה ור' יוסי בשאחוזם בולטום הוא כמו בן בשביל פיקוח נפש קשה (ד) אלא בולטום פעם אחת ואינו ניכר לעולם ועוד יכול לשלם ולפרוע אבל מעשה קז אתי לידו [א] הילול השם שיאמרו מותר לרעות בחמה דקה בארץ ישראל חוליו אינו ניכר אק"פ שזה אינו מן התורה שמי ששומע קול הקו בכייתו חושב הוא אינו חושש כדברי חכמים חזו הילול השם ואמרינן בסוף מסכת יומא (ח) הילול השם כגון אני אם חייתי הולך ר' אבות בלא תורה ובלא תפילין (ו) אמר ר' ישמעאל מבקלי בתים שבגליל העליון היו בית אבא מפני מה הרב מפני שרע דיני ממונות באחד (ז) ושגדלו בחמה דקה ואקפ"י חורש אחד היה לנו ממך לקיר שדה מספסת ביני לקיר שבחמה נכנסת ויצאה דרך קלית.

תתתשעו. (א) רועה שעשה תשובה אין מחייבין אותו לסבור (ב) כולן באחת אלא מוכר הולך יד על יד נדר ליקח לו בית וליקח לו אשה אין מחייבין ליקח לו מיד (ג) אלא עד שימצא לו את החנוך לו אקפ"כ (ד) הנדרר חושא ויש לו בשעת הנדר לומר כשאמצא החנוך לי.

תתתשעו. אין חסיד אלא מי שקובר על כל מדותיו המתהרסין על אשר קשו לו ומבקשין ממנו מחילה על מה שקשו לו ומה שיש בידם לתקן שמתקנין ועל מה שמקוה לא יוכל לתקן מתהרסין לקבל עליהם דין כאשר יאמר ויש בידו לשלם רעה לחם ואינו קושה זה נקרא חסיד שנאמר (ירמיה ג יב) שובה משוכה ישראל נאם ה' לוא אפול פני ככם כי חסיד אני נאם ה' לא אסור לעולם וכן בני יעקב [א] שחמאו ליוסף היה בידו לעשות בהם רעה ואמרו נקבל עלינו דין השם לרעה אמרנו (בראשית לו ח) חסדך תסלוד עלינו ובעבור זה מברנדן לכן נחיה לך לעבדים (שם נ יז) שא נא לפשע עבדי אלהי אביך ואחר כך (שם שם יח) חננו לך לעבדים חזו שוכה משוכה ישראל נאם ה' כי חסיד אני (ירמיה נ יג) אך דעי קדונך בכל יום היאך חסאת וכמה ימים וכמה נחנה יצרך וקבלי דין [ב] כנגד חנאת יצרך והגד הקטוש תגר הילול השם (שם נ יד) שוכו בנים שוכבים והלא כבר אמר למעלה שוכה משוכה ישראל למה אמר עוד שוכו למעלה לנשים למטה לאנשים ר"מ למטה לזבים למעלה ליהודי (שם שם א) ושוכו אלי (שם שם ז) אלי תשוב ולא שבה (שם שם י) בכל זאת לא שבה אלי שוכה ושוכו חרי ר' פקמים אמר שוכו דו' (שם ג ז) בגדה אחותה יחוד' (שם שם י) בגדה אחותה יתודה (שם שם ח)

משנת אברהם

ולוא זכרי הראשונים הייתי אומר, והעון של אותו חסיד הי' נמה שקשרו לו את העו נכרעי המטה, כלומר, משום דשם מנאר דשאלו לר"ג, מהו לשהות אחר להן מותר ובלנד שלל תנא ותרעה נעדר לאל קושרה נכרעי המטה, ופירש"י שם ורנן פליגי עלי דר"ג, ואותו חסיד נמה שקשר את העו החווה שדעתו כר"ג, דאם נשניל פק"י גריוול, אין לריך לקשור זה העוון שפסק כר"ג נגד רנן. וע"ש נרשנ"א.

סימן תתתשע"ט

[א] שחמאו ליוסף וכו'. כעין זה ליתא נפסיקתא דר' כהנא, פט"ז, מי יתנד כחא לי, שה"ש, ה, לא כחתי יוסף ליוסף, אחי יוסף שונאים את יוסף, לאל כיוסף לחמו, אחר כל הרעות שעשו לו, מה כתוב ועתה אל תירחו אנכי לכלכל אתכם ואת טפכם, וינחם אותם וינדר על לנס. ע"ש. [ב] כנגד הנאת זכר. ראה נרקה הלכי תשונה-י, תשונת המשנה, יש לו לשקול נערו כנגד הנאתו שנהנה זה וכו'.

סימע תתתשע"ז

מעשה בתסיר אחד שקשר את העו בכרעי המיטה - הסבר.

[א] וילול השם וכו'. ונשיטה מקוננת נ"ק פ', הניח נשם המלירי: מהאי עונול דחסיד אחד שנויען דלע"פ שנתקום פקוח נפש הותרו ליוסורין להתרפאות נהו, דנר שנלסר מכה תקנה ומחשש פסידת אחרים רלוי להתחזיר זו ניותר, עכ"ל. והנה הן התירן של רנינו והן התירן של המלירי אינם מתרלים את הקושיא כל לזרכה, הלל אין לך דנר שנועד נפני פק"י, ודנרי רנינו שאומר דמשום לתל דחילול השם נגעו נה, הגע נעלמדך אם ת"מ ולדס גדול חולה הוא חיו לא יהי מותר לו להתרפאות נדנר שיהי זו מחלתו חילול השם המנויים שם נסוג חילול השם לנגרר רנל, וכן מה שחירן המלירי דמשום תקנה ומחשש פסידת אחרים, מדוע יהי נזה הדין של יהרג ולא יענור.

ע"פ שזה כר'. (ה) פ"ז ג' ולפניו ליתא מלת אם אלא כגון אגא דמסיבנא ארבע אמה בלא תורה ובלא תפילין ויש רש"י לזוטת דרבינו סמא שאמרו בירושלמי ברסות פ"ג ה"ג: ר' יוחנן בסיתא דהנה חזיק רישיה חנה לכיש תרוויחון ברם בקיימא ולא היה חזיק רישיה לא היה לכיש אלא דאורעיה חרי שלא היו התפילין זדים סמנו. (ו) וירושלמי סוטה שם בבא קמא פ' א'. (ז) וירושלמי שם ולפניו בבבלי ושהיו מרעין כחורשין ופירש"י בהמה דקה.

תתתשעו. (א) בבא מציעא פ"ו ב'. (ב) דרך ארץ פ"ה וספ' איתא כי היה סכבסו ואולי כוננו למה דאיתא ערובין פ"ד ב' יעו"ש. תתתשעו. (א) הלשון הזה על ר' יהודה בן בבא לא מציעו בבבלי רק בירושלמי סוטה פ"ט ה"א ובבבלי אמרו בן על הלל ביצה פ"ו ג' ואולי אמר רבינו על ריב"ב מוח שמביא בסמון שלא מצאו בו עון רק שגדל עז בגודן ביתו. (ב) וירושלמי סוטה שם בבלי בבא קמא פ' א' תמורה פ"ו ב' ולפניו: מעשה בחסיד אחד אבל אמרו שם בתמורה כל הוי ואמרינן מעשה בחסיד אחד או ריב"ב או ר"י כ"י אקצא. אבל לפ"ז למה החליט רבינו ושקעשה זה ארע לריב"ב אבל מקוד דברי רבינו הוא כחוספתא בבא קמא פ"ה בן גס סימן שאחר זה הוא כחוספתא שם. (ג) יומא פ"ג ב'. (ד) הלשון צריך תיקון וכביל: אלא בולטום פעם אחת ויכר לעולם (ר"ל שהבל ראו שאחוזם בולטום) ומעשה עז תרדי וחוליו אינו ניכר ועוד יכול לשלם אבל מעשה עז אינו ליד חילול השם שיאמרו מותר לרעות בחמה דקה בארץ ישראל

תתתשעו. (א) שם שם. (ב) לפניו: לסבור מיד. (ג) הבי' וי"ד סי' ר"ש בוס"ף ולא קבע לו זמן והש"ך שם כתב שהיה לאו דוקא. (ד) בבראשית רבה פס"א: א"ר יוחן מה ידן סטובה לס"ך כי יהיו נהדיך סמון לס"ך כ"ר אבינו יעקב ע"י שאחרו מדרו נגמקיה פוסקא. ובילקום קהלה רבנן תתקע"א כל פי שהיה נדרר ומשואה את מדרו סוף שהוא בא לעכוותה ורגליהם.

בגדה יהודה אהותה (א) הרי ד' בגידות (ב) ד' משוכה הרי ד' משוכה ד' בגידות ד' שוכו נר ארבע חלוקי כפרה ב' שוכו בנים שוכבים כנגד מי שעשה קבירה רשעה כח נעשה לו כחיתר רשוד תשוב נאם ה' שוכה שוכו שוכו אם תשוב אלי תשוב הרי (ויקרא כו כא) שבע בהפאתיכם סקלה שריפה הרג הזנק מיתה כרת ומלקות.

תתתשפת. בפרשה ויקרא נ"ה המאים וב"ג אשמות ד' מעילות וב' ענות פך הכל בין המאות ואשמות ומעילות וקנות הם פ"ד ואילו הן ח' פעמים כתיב תחמא ו' פעמים יהפא ז' פעמים המאת נ' פעמים בהמאות י"ב המא ה' להמאת פ' ההמאת ה' המאת א' להמא א' להמא א' המא הרי נ"ה המאים. כ"ג אשמת אילו הן א' לאשמת העם א' ואשמו ז' ואשם א' ואשם ר' אשמו נ' לאשם א' לאשמה א' האשם א' אשום א' אשם א' אשמתו הרי כ"ג אשמות ד' מעילות אילו הן א' ומעלה א' מעל א' תמקול א' מעל הרי ד' מעילות וב' ענות הרי פך הכל בין המאים ואשמות ומעילות וקנות הרי הם פ"ד נדרם (א) פ"ג הלאים התלויים בכמה וכתיב (שמות פו כז) כל המחלה אשר שטתי במצרים סח"ל"ה בניספריא פ"ג הרי אחר חפר זהו שנאמר (קורא פו יג) ואתה השכת למטה מעונתי לכך אל הישוב אים לומר הרי כתיב (ישעיה פו ב) כי לקחה מיד ה' נפלים בכל המאניה ופי יתכן שיעשה פורקנות יותר סמה שהמא אלא בכל המאניה פתרוט בשביל המאניה קיבלה בפליים ב' זוגות פורקניות היה רעה רעב ודבר הדבר ר"א אילו המפלים ייפודין מאחבה כרי להכפיל שנים ר"א נפלים בשביל המאות ענכסם [M] וקנות אבותם כדכתיב (איכה ג טז) נהנו שפענו ומרנו אתה לא פלחת וכתיב (שם ה ז) אבתנו המאו ואינם ואנחנו קנותיהם פכלנו בכל פרישת ענין המאת האשם יש כפרה אבל בפרשה ענין כהן משיח אין כתוב לא כפרה ולא סליחה לפי ששגגת תלמוד קולה זדון ועוד כי הוא המכפר את עצמו אבל כגולם הוצרך לומר וכפר עליו הכהן ועוד לאשמת העם כתיב כי היה לו לרקק שהוא נודל בהכמה ובגדלה ובפרישות סחבירי אחד בשנתג ואחר במיד ואחר בחילול השם אבל כגולם כתיב כפרה ופליחה.

תתתשפא. כתיב (מ"ב ג יד) לולי פני יהושפט תג' אני נשא אם אביש אליך ואם אראך וכי עבדו יהושפט ישא פני רשע אלא אמר לאלישע אם תקשה שיהיה לנו סיה לא יעבד עוד לבקל ולא היה מאמין לרבריו עד שלפני יהושפט קיבל ואמר יהושפט תוכל להאמין לו שהוא בפני קיבל חחו והזחירו תשמר שם לא אחד ולא שתיים ועוד תרע שקיבל לעשות תשובה בי כשהלך יהושפט עם אחאב רשב לירושלים או אמר לו הנביא (יה"כ יט ב) הלאישע לקור ולשתארי ה' תאחז וכשנתחבר עם אחזיה אמר (שם ג לו) בהתחברך עם אחזיהו פרך ה' את מעשיך אבל עם יהורם הלך ואם היה רשע למח הלך עמו ועוד אם היה רשע היה לאלישע לומר שלא ילך עם יהורם (א) אלא קיבל עליו לעשות תשובה חתו שנאמר (מ"ב ג ב) רק לא באביו וכאבו אע"פ שכתוב (שם שם יג) אל כי קרא ה' תג' ולמה הוצרך אלישע לעשות שיהא שוכה פאה מולת בשקל למח לא היה יכול להציל את עצמו כמו סחיל ארם שהכב בפנורים אלא מרחם היה על אנשי עירו כי רק הסלך פושע ולפי שכבר הניע עת למשוח את הזאל ואת יהוא וביין שהיה יהורם כפוי פוכה ודעה להמיתו אמר אשכיה להורגו.

תתתשפב. כתיב (דברים כא ב) ומדודו הקרים אשר פביכת החלל ולמה בעגלה קרופה מן הדין היה לישראל לנפות על ידי שום דבר לתקן שיהא נדע כי החייב כגון השקמת פדוה כך לכל הספקות [M] כמו שהגויים רגילים לעשות כבדול הם או כמרים כתיב (שמות לג טז) ונפלינו אני ועמך אני בשיבאו למלחמה (דברים לב ג) כי שם ה' אקרא (כמדובר י לה) קומה ה' וישועז אויבך, ועמך (דברים לב ג) הבר נודל לאלהינו אני שאמר כמו יהושפט שהתפלל (יה"כ פ יב)

משנת אברהם

סימן תתתש"פ

[א] ועונות אונתם, וכי, כלומר, כשאוהין מעשה אנותיהם נדיהם, כליתאל נזרכות ז'.

סימן תתתשפ"ב

ברבר הדרגום יונתן בענין עגלה הערופת.

[א] כמו שהגויים וכו'. הדגרים הללו ער-נמים, אין להם כל מונן, כי ידוע מה שהגויים עינו את ישראל ביותי הגינים נמים, הנקרא, וואסער-פראגע"ה דגר מתועז עד למחל, וראה לעיל נסיון תתתקס"ט, שרנינו מזהיר שלא ידורו ישראל נמקום שהגויים נריכות להיות טונלות את עלמן נמים שהגויים מנסים את הגנינים על המים הללו, והגלחין קורין עליהם שם ע"ז שלהם, ואף להטניל סכנים וכלי מתכות הזכוכית נאותן מים אין טוב לעשות נרכה לשם שהזכירו עליהם שם ע"ז, ע"ש. כך שאין לך דגר יותר משוקן ומתועז ומנונה מהמים הללו שהגויים השתמשו בהם בשגעון שלהם לנסות בני אדם, ואיך יכתוב נספר חסידים שמן הדין ה' נריד לנסות נאופן התעוזה הזה נכדי לדעת מי הוא הרולת.

ו"א אנוס מלומר, שדגרים הללו נכתנו לא מנן נרית, כי כך תורים הדגרים ולמה נעגלה ערופה, מן הדין ה' ,לישראל" לנסות וכו'. משמע שאינו ישראל שאל שאלה על ישראל וליון ספק אלני, שנמשך הרנה מלות שים שהי. הכתנ יד מתגלגל נחקומות שונים — הסיון הזה הוא מן הנוספים — העתיקו ממתו הרנה העתקות, ומי יודע מי מהזרים אשר הוסיף דגרים הללו נחוק לו על גליון של הכתנ יד האורניאלני. כך שהדגרים נהנוסח אשר לפינו ראוים למחיקה נהחלט.

וכפי' השערתי ה' כתונ אחר הגינים נעגלה ערופה" הדגרים הכתונים נתרנס יונתן דגרים כ"א-ד, ומן יד נפקין נחיל דמורכין מנו פרתא דעגלתא, נגדין ואליון עד לתרל דקוטולא תמן וסלקין עליו ולתדין ני דינא יתיה ודיינין יתיה. ע"ש. כלומר, דלאחר שיאמרו זקי העיר: ידיו לא שפכה את האדם הזה וגר, נחיל של תולעים ילאו מן הטבור של העגלה ערופה וימשכו וילכו עד מקומו של הרולת, ולא הנית דין ידוטו איתו, ונדולוי ה' כתונ אחר הסנר נהס"ת לדגרי התרגום יונתן אלן, כי הדגרים תמוהים עד למחל, כי אין יהירו את זה משום שהתולעים הגיעו אליו, הלא אין הרנין שום אדם אלל נעדים ונתהרלה, והמזוייפים מאלן כאן מקום להנדיק את מעשה רשע ותוענה שלהם שהיו רגילים לשפוך דם נקי על סמך המנחן

תתתשפא. (א) מלכס ב' ר' ל': ותח השק על בשרו מביח ודריש רבינו כי עשה תשובה ועיין בראשית רבה ספ"ד ובהענין י"ד ב' ובפשיטא שם ד"ח א"א: יהודים רשע היה אל שהתענה על רעב שהיה כוסיו, ובברכות י' א': יהודים אול לבני אלישע.

תתתשפב. (א) ציל בגדה יהודה מלאכי ב' י"א ובזה יהיו ר' בגדות. (ב) ידמה ב' ר' שם ה' שם י"א שם י"ב. תתתשפג. (א) בבב מציעה ק"ו ב'.

הלא תשפט כפי כי אין כתיב בה לפני החמץ הרב חוה הכא עליו (שם שם יח) וכל יהודה ירחיבו ירושלים נפלו לפני ח' להשתחות לה' הכי נודל לאלהינו (שם שם כא) ויוקץ אל העם ויעמד משרדים לה' ומחללים וכתוב (שם שם כג) ובקת החלו ברנה ותחלה נתן ח' מארבים (שמות לז טז) הלא בלכתך קמט שראים וזחר בתוך העננים (תהלים יח יב) ודא על נפני רוח רשת השך פתרו פכיותיה (שם עז יד) אלהים בקרש דרכך (שם שם יט) קול רעמך בגלגל חוהו (שמות לז יג) הודקט נא את דרכך באיזה עניין להלחם עם האומות שלא יזיקו את ישראל כחיצים שקודם שיקרבו את ישראל יפלו חוהו (דברים ז כד) לא יתיצב איש לפניך (שמות לז טז) תפלינו (א) ביקש משה שלא תלתיך ותלת שנית כשנתרנ ותנבא נמצא שקודם שנולד בלעם אמר משה פניו נרים ועוד (ב) והלא בלעם לא היה יותר מבר תלתיך ותלת שנית כשנתרנ ותנבא נמצא שקודם שנולד בלעם אמר משה תפלינו שלא יהיה נביאים מאומות העולם אלא כך ביקש שלא יהו נביאים מאומות העולם משיכנפו לארץ פן תירד לאומות שיפלו ביד ישראל ויצאו הוץ לארץ או יהיו בקריחה ויעקבו ישראל מלכבשם... ומה שכתוב (יהושע יא כ) כי מאת ח' היתה לחוק את לבם לקרוא המלחמה את ישראל למען ההררימם ובלעם לתקנת ישראל לכרנב וזמשה ביקש משעת המלחמה ואילך ולסאן ראמר (ג) שבלעם אמר בשעת מתן תורה (תהלים כט יא) ח' עוז לעמנו יתן כבר נתנבא קודם שביקש משה תפלינו אני ועמך (דברים יח יד) כי הגויים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעננים ואל קסמים יושעו ותתח לא כן נתן לך ח' אלהיך (תהלים קמו יט כ) מציד דבריו ליעקב הקד ומשפטיו לישראל לא עשה כן לכל גוי ומשפטם כל ידעום ביקש משה תפלינו וחו (שמות לז י) אעשה נפלאות תי' וראח כל העם אשר אתה בקרב.

תתתתשפג. מעשה קרה וקרנו זכרים ותחשים השרפים וקרן עור פניו ועמוד הענן וחו אני ועמך שאם יש להם להלחם שישראלו פן הנביאים והנביאים תירדו להם סתי להלחם או כאורים ותומים וחו מציד דבריו ליעקב תי' וחו תפלינו אני ועמך ככל העמים כי רוב העמים סוטים ברוב הילם ובמבורתם וכרנב ובמסרים ואין בושחים על דבר אחר ומיעוט בושחים על חוהי הכוננים ויש שבושחים במעשה שדים ובכשפים ובנגרם אמר תפלינו שכולם לא יוכלו כנגד דברי הנביא האורים ותומים וכתוב (זכריה י כ) כי התרמים דברו אין (שמות לז יז) ויאמר ח' תי' גם את הרבר חוה תי' אעשה אם תחפץ לרעת (א) עניין תפלין שבראש גם לראות מה שנקראת (במדבר יב ח) תמנת ח' גם שאין נביא רשאי להרש דבר או שום מצוה הרי אין תקנה למצות שמא יבא נביא השקר ויעשה אותות בכשפים ויאמר ח' ח' שלחו לצחת להם וחו אשר דברת לכך כתב (ויקרא כז לד) אלה המצות (ב) שאין נביא רשאי להרש דבר מעתה לאחר משה (שמות לז יא) ויאמר הראני נא את כבודך המידות מהשבות נזירות חיצור כל המסך משה שיראה ח' ח' יראה למחשבת משה כאילו רבות ומלאך ממנה על מידה ומלאך אחר על מידה וביקש משה שיראה מידה של זקם ומלאך שלו שיחיה על האומות ומידת רחמים ומלאך שעמם ממנה ומידת רחמים שעל ישראל מידת זקם על האומות כרתיב (הכתיב ג יב) בזקם תצדק ארץ באף תרש גויים ואמר (שמות לז יז) גם את הרבר חוה אשר דברת אעשה כי מצאת הן בעיני לעשות רצונך בשתתפלל היאך לקרוא את כל המידות (שם שם) וארעך בשם על כל מידה ומידה שאני נוהג לעשות עם ישראל אני אומר המסכה אני במשה אשר אני קשה וחו וארעך בשם טוב שיעמדם משה כסוד כל המדות טובות שידע איך להתחנך היאך לקרוא אותי עם מידת הטוב על מידת רחמים רחום ועל מידת הנינות הנן (שמות לז יב) ידעתוך בשם כל מידה ומידה של מחשבת נזירותי נקראית כן השם עליה בין לרעה בין לטובה וכתוב (ישעיה ל כז) הנה שם ח' בא ממרחק בקר אמו וכבר משאח שפתיה מלאו זקם ולשונו כאש אוכלת (שם שם כח) ורחו כנחל שוטף הרי השם על של זקם כדי שיהא למידה תוקף וכתוב (שם יג ה) ח' וכלי זקמו חוהו (שמות כד ב) תגש משה לבדו אל ח' והם לא יגשו וכתוב (שם שם יב) ואתנת לך את לחות האבן (שם לז יא) ודבר ח' אל משה פנים אל פנים כאשר ידבר איש אל רעהו ואינו מעלים דבר סמנו האומר לרעהו כל הררי וכל יעציו וכל המסותים על כל אשר לו אני הרשב אם היה ריעי ככאן שהיה רואה עניין שלי וזוהי מיעצני כן דיברת כל מה שתדע לתקנת ישראל ותבקש ממני אני אעשה הספך וחו (ג) כי מצאתי הן בעיני ידעתוך בשם בשם כל הכפ (ד) מה

משנת אברהם

הולחתו הוא נוסח מודה נקם, היו רק דעה יסודה. והתוס' חלקו על זה.

ועיקר הטעם הוא נודחי כמו שכתב הרמב"ם ז"ל ודושיין שהו ממרי נפש ונושקר כדי שיהרגו אותו, ואם נסתם מודה מעצמו כך, זה שמענו אותו ניסורים כדי שידה, נודחי שיסורין קאים ונוניתה, כדלמורין אלמלי נגדוהו לחנני מישאל ועורי וכו', על אחת כמה וכמה שאין הולחתו שזה כלום.

וראיה ויה שהארכתי נתי' דף קמ"ד ואילך ונהשמטות דף של"ט, נדבר אומדנא דמוכח לענין עריות ודיני ממונות ונפשות. ואין שום דעה להרוג את האדם על סמך אומדנא, וכדריש נן שטח דלמר אראה נחתה — שאין מתך מסור לידו שהרי אמרה תורה ע"פ שנים עדים וגו', וראה נספרי הגיל דף שתי"א, ויה שפלפתי נדנרי התוס' נשנועות ל"ד, נעלתה לו נשיכה על ראשו, ע"ש, ודיו לו ישראל עם קרובו אשר לו חוקים ומשפטים לדיקים, להרוג את מי שמשאשמים אותו נלי עדות נרורה ונהתראה, ורק שאר העמים מחרימים משפט על פי השערה

על מים או נרזל הס, שיעי את הנקיים מכל פשע נעיטיים קאים עד שנתרו את המיתה נכדי להפטר מן היסורים הקאים ר"ל, ולמרו נעל כרחם שעשו על מה שלא עשו מעולם.

וראיתי נספר נית יתח יו"ד, ח"ל, סימן קל"ג, אות ה', שהיה את דברי התרגום יונתן התמוהים הגיל, וכתב כי תירושים: (א) שהנ"ד דעו את זה שהתולעים הגיעו אליו לנזיחה לאחר שהיה, דהנס שאין הורגין את האדם על פי הולדת עלונו, היינו משום זהוה מודה נקם, והיכי שיש אומדנא דמוכח נס נלי הולחתו, אין זה מודה נקם, כמו שכתב המהרש"א, גריש אור שנת, כגון נגמל אחר צין הגמלים. (ג) לזין הכוונה שיהרגו את זה על הסמך של התולעים, אלא של ידי כך ילא קול וינלוו עדים, וכן משמע מנעלי התוס' על התורה שפירשו ואתה תנער את הדם הנקי, כאשר תעשה הטוב והישר כהלכה, יתנער הדם, שחכיר הרולא מתוך העדות עכ"ל.

ודנה מה שכתב הרב נפירשו ה', לא יתכן לפי ענין כלל, דמה שכתב דכל הטעם שאין הורגין את האדם על פי

תתתשפג. (א) ברכות ד יא. (ב) טעמדין קיז ב. (ג) וזכרים קמ"ז א. תתתשפג. (א) ברכות ד יא. (ב) שבת ק"ז א. (ג) שם שם י"ב וז"ל:

שכל חכם ילמוד כאלו משה רבינו אומר וכולם יאמרו משה רבינו חלבה למשה מסיני ידעתוך בשם כל מידה ומידה זכתיב
 רשעיה מזנו לבולם בשם יקרא כשכאו מלאכים לחזיקו ידעתוך בשם אמרתי (ה) תתפרש בכסא ובשם הקדש ולא יוכלו המלאכים
 לחזיקך ידעתוך והגתותי עליך ידעתוך במקום שהצרכת לי שלא יחזיקך ידעתוך ושמתידך.

משנת אברהם

ואומדנא הגקרא „סירקאמטענטשיל עווידענס“ ועל ידי הולאה מעלמו לפי שעינו אוחו, להאשים את עלמו, אפילו המתוקנים שגאומות העולם אינם מחרינים משפט מות. כך שהפירוש האל הכיל אין לו אום יסוד ולא מקום. והתירץ הכי, שעל ידי התולעים ילא הקול וינאלו עדים, זה הוא הפירוש של המורה נבוכים סוף ח"ג נטעמי המלות והציאלו הרמזין עה"ת סס נפרשת אופטיס, שיתפרסם הדבר ויעידו ויהרג על ידי בית דין או על ידי מלך. ודגרים אלו יותר קרונים לאמת.

**מכאן ועד סוף הספר חסידים אמרש אי"ה במתדורא תנינא .
 כי עבודתי מרם נשלמת, שבה לבורא העולם ומלאות.**

• • •

(לדף א' הערה א') שמואל סוד יראי אלהים, לדעת תחכם רייל מרגשת בלבוב הכונה שססטר שמואל עולה שעיז וכמו כן ססטר סוד יראי אלהים שעיז. שגורמו לשמו של אביו של ריה"ח.

ואמר למשה מסיני. (ה) שבת פ"ח ב' : אמר לו אחוז בכסא כבודי וחזור לונם חשוכה, שמות רבה ס"ב: מה עשה אחוז בכסאו של הקב"ה. תנוסא חשא ס"י ר"ב: מה עשה הלך ואחז את הכסא ב'.

השלמה

כדי לחשלים את הספר חסידים של הוצאת זו, הריני מעתיק להלן את הסימנים החסרים בהס"ח של הכתב יד פארמא, ואשר נמצאים בהספר חסידים הוצאת בולוניה משנת ימ"ח, כפי אשר רשום בלוח השוואת הסימנים בה"כ סספר זה, דף שצ"א. את ההשערה מפני מה הם חסרים בהוצאת פארמא ימצא הקורא בהקדמה לחלק זה בראש הספר.

(הספר של הסימנים דלחלק, הוא כפי שהם כתובים בהס"ח הראשון משנת ימ"ח.)

ג. זכר צדיק לברכה זכר צדיקו של קולם לברכה ככל פעם ופעם שאנו מזכירים את ח' הנכבד והנורא חייבים אנו לברכו [א] בלשון הקודש יתברך שמו חסידיו חרקה יביתו מל זה לאדם אשר בנו חלק לדרך ברחקים או אהבו כאשר מזכירו הוא אומר בני לשלום יפקד חיהו חוח יהיה טוב עליה ומה אדם שמת אומר מנחתו כבוד חקב"ה שהוא חי וקיים יתברך שמו של יוצרו על אחת כמה וכמה שיש לברכו על חוברת שמו שהוא חי וקיים יתברך שמו הנכבד. ועל זה אמרו כל השומע חוברת מפי חבירו היה צדיק לנרותו. ואם לא נדחו הוא עצמו היה בנדרו.

ד. ומעשה בחפיר אחר שהיה יושב בבית החומה ושם אחד מן המעוררי' במחלות היה מזכיר את ח' בשירו והיה אותו חסיד מנחהו על כל פעם ופעם תם שדים אינם מזכירים שם שמים לבטלה כראוי' במחלות. ולחוש דילמא שד הוא גמדי. ולא מסקי שם שמים לבטלה.

יב. [א] שורש החסידות יראה כשארם מתאחד לדבר הנאה וקובץ את יצרו מפני יראת השם ולא שירא מפני פרקנות קולם חבו ולא בשביל הנאת הקולם חוח המעמ"כ אלא ירא שן לא יהיה תמים באהבת הבורא יתברך

משנת אברהם

סימן נד

ברכות בלשון חז"ל

[א] בלשון הקודש וכו'. כנראה שכונת הספר לוור, שאסור להזכיר את שמו של השם יתברך אם לא בנרכה הגריכה כגון נרכה הנהנין ונרכה השנת, ואלו הנרכות לריכות להיות נאמרות רק בלשון הקודש. אבל אם לא לצורך נרכות אדם חייב נהן, אסור להזכיר את שמו יתעלה, ולא כאלו חסרי הדעת הסוגרים שיש לדמות ח"ו את הנרכות אל הנרכות שהאלם מנרך את נט נשעה הוא מזכירו, כלומר, דיש גזה שתי טעיות: א) הם טועים שכשם שמתר לנרך את ננו נכל שעה ונכל זמן כך מתר לנרך את השי"ת, ונאמת אין לנרך להקני"ה אלא נהנרכות שאת חיינים לנרך. ב) את נט מתר לנרך נכל לשון של נרכה אדם חפץ, אבל להקני"ה אסור לנרך אלא נהנוסח הנרכות שהוקנע על ידי חכמו"ל, ורונן הוקנעו על ידי אנשי כנסת הגדולה, ולזה ונניא הספר נסיון ד' מעשה נחמיד חי, שהי' מנה את זה שהזכיר את שם שמים נשיריו ננית החופה.

אולם מה שכתב דדוקא, בלשון הקודש" משמעו שכל הנרכות אין אדם יונא אלא בלשון הקודש, ואם מתרגם את נוסח הקננע לשפה אחרת שהוא מנין, אינו יונא, וא"כ נדין הוא שלא יהי' איסור כשזוכיר את השם בלשון אחר זולת לשון הקודש, ולמה נידו את זה שהי' מזכיר את ד' נשיר, דרחוק לומר שהי' מזכיר את השם בלשון הקודש.

ובח"א סימן תקי"ז, דף רעו, הנאמתי את דברי הפמ"ג א"ח סימן רי"ט משנ"ג נ' דמה שחרדו כל החרדה נספק נרכה לקולא, הגם דיש ענה פשוטה לומר שלא בלשון הקודש,

נרכות נאמרות נכל לשון וליכא איסור ללא תשא, משום דהאומר נארתית מלכא דעלמא מורה על השי"ת ואז יש איסור, ע"ש, אבל מכל מקום מדברי הס"ח שם סימן רע"ז משמע דאין איסור של לא תשא אלא בלשון הקודש, ולא כמו שכתוב כאן, וראה ג"כ מה שכתנתי גזה נספרי זה לעיל דף פ"ה, וראה גם נח"א דף ג.

בכ"ל אופן נראה שהשי' סימנים אשר לפנינו, ג, ד, לא נכתבו מומי שכתב את הסימנים שהזכרתי. כי הם דברים הסותרים זה את זה נהלכה, ויש לשער כי השי' הסימנים אשר לפנינו היו כתונים על הגליון של ספר חסידים הישן, ונשעת שהדפיסו את הספר חסידים נשנת יפ"ח הכניסו את הגליון לתוך הספר, לכך הם חסרים נהולאת פארוחא אשר לפנינו.

סימן י"ב

שורש יראת חסידות, תפלה

שורש החסידות. סימן זה ישנו נההולאה שלפנינו נסיון תחרי"ז ע"ש, אולם רלוני להדגיש — וכנר רחז לזה נעל לשון חסידים — כי נספר רויאל המלאך דף ה' וזילך, דפוס ויילנא, נמלא הרנה מהכתוב נהסימנים להלן, ושם הזכר: שורש חסידות וכו' שורש יראה וכו' שורש תפלה וכו' שורש תורה וכו', והרנה מהדברים הכתונים כאן כתונים גם שם ולפעמים נסגנון אחר, ומכיון שאנו מלמדים שהספר רויאל המלאך הוא ספר קדום מאלה, ומיחסים אותו לספרו דאדם הקמאה שמוסר לו ע"י רויאל המלאך, יש לשער, שהכללים או הנושאים הכלל הכתונים שם, כגון שורש יראה, שורש תפלה, ודומה היו רגילים נפיהם של כל גדולי ישראל, וכל אחד ואחד פירש אותו והוסיף בו כפי דעתו ושכלו.

שמו שנאמר תמים תהיה עם ה' אלהיך חזו הנקרא ירא ה'. הגדר הגדול המושלם קצוה המאכלות כי שכינת המאכלות מביאים לידי הרחוקים רקיע. כיצד היה לפני מאכל מדנים או מבשר או משה' מקריני' אל ימנע מלאכול כלל אלא משום יראת ה' שלא למלאות ברפו עד כרי השנת תאורתו וכן כשפנה לידו מצוה וקשה עליו לעשותה ואינו נמנע מלקשותה שכן מצונו באברהם עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה.

ד. שורש אהבת ה' ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך, בוראנו לעבוד ביראה" שתהא אהבת נפשנו קשורה בנפשו בשמחה ובאהבתו וכלב טוב שמחת האהבה כך היא קוה והתנבדת על לב אהבה ה' שאינו נחנה מקוה"ו כנגד תנבדות ותוקף יראת ה' שמחת בוראו וכל חבת שקשוע ילדיו בלא היו כנגד שקשועי לב האהבה את ה' בכל לב ובכל נפשו ובכל מאורו בכל הרחוקי איך לעשות האהבה הכבדא יתברך, ולזכות את הרבים ולקשות קידוש ה' ולספור עניניו באהבת הכבדא כאשר עשה פנחס הכהן אשר ספר נמשך באהב' יצדו לקנא לשמו וזלא לחמד ממון במקום שיש קידוש ה' בסתעו לקחת ממון כמי שמצינו באברהם אם מהוה ועד שרוך נקל [א] וכן באלישע שלא רצה לקחת ממון מנעמן וזלא לבטל דברי תורה בשביל תענוגים ושקשועי ילדיו חייבת נשיו תגם לעזוב ביתלים והאית נשים ותקומת מזמרים כרי שיהיה לבו שלם בשמחת ה' ומורה תמל בדבר שהוא רצון הכבדא ועליו לקחת משל מבשר דם אם היה ידוע דבר שהוא רצון המלך לעולם לא יתה ולא יקטש עד שישלים רצון המלך ויהיה שמה שמחה גדולה על אשר באו מקשיו לפני המלך מפ"ש לרצון הכבדא שהוא חי וקים על אהת כמה וכמה שיש לו למורה ולבקש איך יעשה וישלים רצון מצותיה. העובד מאהבה עוסק בתורה ובמצות הולך בנתיבות החכמה הראויה ועוסק בתורה ואהב ה' אהבה גדולה לא מפני דבר שבקולמוס ולא מפני יראה הרעה ולא כרי לירש את המוכה אלא עובד באמת כמני שהקב"ה אמת וסוף המוכה לכא בכללה וצריך לאהוב את הכבדא אהבה קוה ורבה עד אשר יחלה לאהבתו. באדם החולה לאהבת אשה שהוא תמיד באהבתה בשבתו ובקומו כצאנו ובכראו גם בעת מאכלו ומשתאו לא יטע ולא יישן מפני אהבתה יותר ויותר מזה תהיה אהבת הבור' בלב אהבו ותמיד יתמידו בה כמו שצונו בכל לבבך ובכל נפשך חזו שאמר שלמה בהכמתו דרך משל כי הולת אהב' אני חזו דבר ידות כיהם ובשמו כלב מבין שצונו לא תהיה אהבת הכבדא קשורה בלב האדם עד אשר ישנה בה תמיד" כהן שיקומו כל אשר בעולם חוץ ממנו כמו שצונו בכל לבבך ולא יתכן זה אלא ברעה שידעוהו לסיכך זה האמת כללו של דבר כי צריך לו לאדם להבין ולהשכיל בהכנסות ותכונות המדיעות לו את קונו כפי כחו שיש לו להבין ולהשכיל ולהשתדל הכבדא ית"ש ויתקלה זכרו הנכבד הנורא צוה לנו לאהבה וליראה שמו דרתיב ואהבת את ה' אלהיך ואת י"י אלהיך תירא [ב] הימך הוא הדרך לאהבתו וליראתו בשעה שיתבונן האדם במקשיו של הקב"ה הגדולים המושלמים אשר אין להם ערך ולא קץ [ג] סיד אהב ומשבה ומסארי ומתאזה תאזה גדולה לדעת שם הגדול הנכבד הנורא. וכן אמר דוד צמאה נפשי לאלהים לאל חי ובשחוא מחשב בדברי' האלה בעצמו הוא נרתק לאחוריו וירא ויסהר שהוא בריה קפנה מאד ושפלה ועומד' ברעת קלה ומקושטת לפניו וכן אמר דוד כי איראה שמיך מקשה אצבעותיך תר' מה אנש כי תזכרנו.

משנת אברהם

טרם יגיע למדת אהבת הדי שהוא הרנה יותר גדולה ומשונה מאשר היראה מהעונש. ויש יראה שהאדם נל אליה לאחר שהאדם מחשב נדנרים אלו עלמון, מיד הוא נרתע לאחוריו ויפחד ויודע וכו', והוא מזה גדולה ומשונה, כי יראתו אינה מפחד העונש. וכבר נכתב הרנה נדנר זה נספרות המוסר והחסידות, נספגנוים שונים, יש קוראים אותה יראה עלאה ויראה תמלה, ויש קוראים ליראה זו שמתנה מדנר הרמזים ז"ל יראת הרוממות. ובספר ריאל המלך דף ה': ד"ה נרוך חכם החיים, כתוב: שלושה מיני יראת השם הם: יראת הד', יראת שדי, יראת אלוקים, ויש הפרש ביניהם. יראת הד', זה שהוא שמו של הקני"ה, שעונד מאהבה, תדע שהרי כתוב: אשרי איש ירא הד', ירא אלוקים אין כתיב כאן אלא ירא הד'. זה עונד מאהבה דכתיב נמלותיו הפך חלד, שחשב נלנו מי יתן לי שדמון לעשות מלוה, — מפני — שחפץ חלד נמלות. ומה שנאמר יראת אלוקים — כלומר, אם זה הוא עושה מאהבה למה נקרא ירא ולא אוהב — שירא חלפני אלוקים פן אגזף לידי נסיון ולא אעמיד נסיון. כאלם שירא חלפני המלך שחל לא יוכל לקיים גזירת פיו, תדע, שכתב בלזרבים זרע אברהם אוהבי, וכשנאמר לו הקני"ה העלה את נדך, כתוב: עתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה. פירוש: אוהבי ויודע גזרתי. זהו אשרי האיש אשר לא הלך בעלת רשעים, אותו איש המונחה שכתבנו אשרי איש ירא הד', זהו שיראה שמים כל היום עליו, שחשב אהבת ויראת שמים בכל עת נלנו, זהו יראת הד' טהורה. אוהב יראה שהיא אהבה" היא טהורה ומשונה יותר מיראה — כלומר, מיראת יסורין — משם כיתרון אור מן החושך. וכו', והוא כדברי הרמזים הי"ל שיש יראה שהיא אהבה. כלומר, נמדרינה אהת. יותר דברי הספר ריאל הי"ל הנה יקרים ונפלאים, ולא העתקתי אלא הנחן לענינו. וראה גם נספר תחיל מהרב זקל"ה מה שכתבנו גם עניני יראת הד', נאריכות. ונהדרת הקדש וינעם לך.

וכמה מהסימנים שנהולת נולוניה הסורים נהולת פארמא, ישנם נכולו או נמקלחם נספר ריאל המלך, ומשום כך לא העתיק אותם המעתיק את הסי"ה של הולת פארמא.

סימן י"ד

חמא של נחזי

[א] וכן נאלישע וכו' ראה חשכי נסיון תתטי, נחמנע הסימן, נדנר מטעל של נחזי. וכנראה הן הן הדברים שכתבנו כאן אלא נשנו הסגנון, ולכך ריש הסימן הזה חסר נהולתה אשר לפינו.

[ב] והיאך הוא וכו' מכלן ועד סוף הסימן כתוב מלה נמלה נהרמזים יסוד התורה נ"ג. ואין שום ספק שהמחבר של ספר הסימנים לא ראה דברי הרמזים חימיו, כי אלתלי כן ה"י ומכירו נספרו, ודברים הללו נכתבו נזמן מאוחר חמי שהול, לאחר שכבר נתפשט ספר הרמזים. ויש לשער כ"ל נסיון הקדום, שהדברים היו כתובים נראשונה על הגליון של הסי"ה והוכנסו על ידי המעתיק לתוך הספר הסימנים שדפס נשנת יפרח נולוניה, ולכך הסימן הזה חסר נהולתה אשר לפינו.

אהבה ויראה

[ג] מיד אוהב וכו', הרמזים ז"ל משמיענו נכאן שהאדם נל נראשונה למדת אהבת ה', ואח"כ למדת היראה, או לטנייהם כלהת. ודבריו לקומים מהספרי ואתחנן: ואהבת את וגו', שאין לך אהבה נמקום יראה ויראה נמקום אהבה אלא נמדת הקני"ה נלנו.

ובדאי יש יראה ויש יראה, יש יראה שהאדם מתירא להקיט את יולר, מפחד העונש, ואל זו היראה יגיע האדם

מן. שורש ענה [א] במקום שיש גדולה וכבוד ירחיק עצמו ולא יכלול עצמו עם שאר בני אדם כבוד שהיה לפני רבו חבר קשיא או תלמה אשר תמה או תירוק אשר תירץ אל יאמר לרבו או לחבירו כך תרצתי או כך הקשייתי אלא כך הקשיית כדו שלא יהנה לכבו ועוד יתן לרבו או לחבירו הכבוד ולא לו וכן מצונו במשה שאמר ליהושע בהר לנו אנשים מכאן למד ר"ג שפי' מלתא באנפאי ובאנפי הכראי ועוד כתיב שאמר הקב"ה לישעיהו את מי אשלח ופי' לך לנו מכאן למרח תורה דרך ענה לרבוני' ואם יקשה בעיניך למח כתיב את מי אשלח ולא כתיב נשלח כדו שלא יאמר שתי רשויות חן וצדק שיקרי' שם חבירו לשמו לכל רב' בל' לקד' מי"ש אימ"י ולא יאמר מי"י איב"ש" כמו שהיו קושץ ב"ש ובי"ח שהי' כל אחד מזכיר מעט של חבירו קודם מעט כאשר הוא מספר שניהם והם כדברי הקולם. וכשיחשב כרשיבה וידע קשיא ותירוק טוב אל יקפץ לאמר קד שיראה שלא ישיבו על לב או יתתה מיו וכשהוא שומע על חבירו מדבר רבו אחר והוא יודע אותה כמו כן אל יקפץ והל יכניס בדברי חבירו לומר ידעתיה אלא ישתוק וישמענו כי נקמים רבות יהיה אשר ישמע בדבר מעם אשר לא שמעו גם מה הנאה יש לך להתפאר בדבר לאמר גם כמדך ידעתי. מן דבר כל מה שאדם יכול למעט כבודו כדו להגדיל כבוד יראי י"י צריך לעשות שנאמר נבזה בעיניו נמאס ואת יראי י"י יכבד והם יראת שוארי' מתכבדי' בענה ולו הכוונת ישמע להם כגון שהם גדולים ממנו והם אינם רוצי' לילך לפניו בלוי' אף עני' אנהנו ומה הוא מתבייש שיש לו לילך לפניו וקובל הכוונת שדוחק' אותו שילך והוא מצטער מן יאמר עליו כמה הוא הצוף זה אשר הלך לפניו שאנו גדולים ממנו כמה הוא מתנאה ומה מתכבדי' הם אקס"ב יש לו לקבל הכוונת כדו לכבדם ולהם יחשב המא ועון שמתכבדי' בקלותו. אל יכבד את חבירו כמה שמתבייש כגון שקוראין לו בשמו והוא קוראו רבו כי אין זה כבודו כי הוא מתבייש בזה ודומה לו ללצני' הלקנ' ולא יכבד שם רבו לפני רבו אחר ולא את רבו בפניו שיאמר לרבו פלתי רבך שהרי אמרו לו תלמידיו לרבי אליעזר על רבו רבן יוחנן בן זכאי כבר נמנו עליך חביריך התירוהו אל יהנה מענותנותו כבר אמרנו שלא ישבח אדם בענה שלו שנא' יחללך זו ולא סוף והם רוצה לשבח עצמו לתלמידו לחבירו כדו שילמד כדרכו וכול הוא לשבח את עצמו כמו שאמר דוד ואחיה תמים עמו כי שפרתי דרכי י"י וכן מצונו אותו שהגיד לתלמידיו כמה האריך ימים. אל יקטר אדם במקום שמשבחים אותו שאי אפשר שלא יהנה בו כל זכות שאדם עושה והי' ענה כמו תכשיל בלא מלה וכל ענה שאין בה יראת שמים כמאכל בלא תבלין הקה"י כנגד הקה"ב כמו ישן כנגד ער כחלום אין מתבייש שאם היה מתבייש לא היה נראה לו כאלו עושה דברים שאדם מתבייש בהם כשהוא ער והמעט לפי שהחלוטת באים על ידי החזוניה וכשהוא מחרהר אין מתבייש מן החזוניה שאין אדם יודע ומבין שחבירו מחרהר בלבו לסיכך אצלו מתבייש בחלומו ופי' שהוא י"ש בכל לב שירא מכבודו מלהרהר דבר רע כשהוא ער גם לקולם לא יבא לו הרהור רע בחלומו. וכן אמר יחזקאל תפשי לא ממוכאתה שלא הרהרתי ביום ובאתי לידי קרי בלילי וכן רששו רבותיני ותשמרת מכל רבר רע שלא יתרהר אדם ביום ויבא לידי קרי בלילה.

מן. ולא יתכל אדם כאשה אפי' היא מכוונת ולא בבגדי צבע אשה ולא בכחמות כשע' שזוקקין זה לזה [א] ואפי' הוא מלא עינים כמלאך חסות תנו רבנן ונשמרת מכאן א"ר פנחס בן יאיר תורה מביא' לידי זריחות חריזות לידי זריחות חזיריות לידי נקיות תקיות לידי פרישות ופרישות לידי מחרה ומהרה לידי יראת השם ויראת השם מביא לידי חסידות חסידות מביא לידי תחית חסידות גרולה מכלם שנא' או רבית בחזון חסידות וי"א ענה גדול' מכל' שנאמר יען כשה ח' אותי לבשר עניים שלהני לבשר חסידים לא נאמר אלא עניים אבל הרשעים המתהררי' ואינם נשמרי' מכל דבר רע כפי' לידי ממוכאת בלילה לידי חלוטות הרהור קרי וכשם שאין כושה לחלו' כך אין כושת לרשעים כמעשיהם בעולם הזה שנאמר גם כדו לא יכרום לא הכלם לא ידעו וכל אותם הרשעים מחרהרים בדברים רעים ואינם מבטלים חרזיהם כתורה או בדברים אחרים לקתיר לבא חקב"ה משלם כמדה שעושה אדם נסרעים ממנו. אף על פי שענה מביא את האדם לקולם חבא אין ענה נהנת לקה"ב [ב] ולא שום אדם יכול לכבד את חבירו לומר שב אצלי כי כל אחד ינח על משכבו וכל אחד יבא בשלום על מקומו המוכן לו וכל מי שמשמיל עצמו בעולם הזה ויכול להשתרר עצמו ולקחת גדולה ופרנסות על חבירו והוא לא הספיק להתגאות כאשר עשו בני בתירה שיררו בפשיאותן לכבוד שהיה גדול מהן וכל כיוצא בזה יהיה לראש לקולם חבא.

י. [א] שורש התורה צריך האדם להעמידו וללמדו לרע' מעשה בכל דבר שנ' שכל טוב לכל עושיה' ללומדיהם לא נאמר אלא לעושיהם שלא יהא אדם קורא רשונה וכתום באביו או ברבו או בכי שגדול ממנו אלא לומר על מנת ללמד לשומר העשות חזו היא תורה לשמח וכל העוסק בתורה שלא לשמח נוח לו שלא נברא וכל אדם שעוסק בתורה ויודע בה המצו' ואין מקיימן אוי לו למזלו שהוא מורה מקולם כדו לקטת גיהנם. גדול דינו מאשר לא למד ולא ידע להזהר כי הוא מבין ומתכוין למרוד כשאדם מבין צריך הוא להאיר דבריו שלא בלחש ולהיות אנוני ועיניו פנינים מכל דבר לחיות פקוח פקחי' ומהלך דף ר, ד"ה אורש עטה וכו'.

משנת אברהם

סימן ט"ז

וכנראה שם דבר זה נכתב ע"י זה שהי' רגיל לכתוב על הגליון של הס"ת, ואולי החסיד כמה תלים או שהי' הכתב מטושטש, והכניסו את הגליון לתוך הספר כמו שחלפו אותו, ולכך חסר לגמרי שהגוללה אשר לפנינו.

[א] שורש עטה וכו'. סימן זה כתוב בהגולה שלפנינו נסיון תתט"ו, נהא"ל. אולם רוב הדברים כתובים נספר היאל המלאך דף ר, ד"ה אורש עטה וכו'.

סימן ט"ז

הסתכלות בבגדי אשה

ועל דבר האיסור של הסתכלות ננשים, ראה ונשכי' נסיון תתתש"ח, נחלק זה, ונסיון תתקע"ח נחלק נ'.

[א] ואפי"ל הוא וכו'. דברים אלו אין להם כל ונון. ומה שפירש המפרש בהנפס, ולפילו הנגד של האשה הוא מזויר נגורה של עינים רנות, הנס דעל ידי זה חכור את המלאך המתו ולא ינא לידי הרהור ענינה, לכל זאת אסור להסתכל, רחוק מחד מן האמת דלס כן הי' לו לכתוב דבר זה קודם הכניסה; ולא נבהמות.

סימן י"ז

[א] שורש התורה וכו', נחלמע סימן תתקפו, כתוב: אורש התפלה — עז — לכל עושיהם. פעם אחרת נפרש כל אחת עכ"ל וכנראה מה שפורש נכאן, מפורש שהגוללה שלפנינו לא נמקום אחד, אלא הקטעים הקטעים נמקומות שונים.

אל התורה בשעת הלימוד מניין מיהזקאל דכתיב בן אדם ראה בעיניו ובאונן שמע ושיים לבך לכל אשר אני מראה אותך והלא דברים קל וחומר ומה חכנון שחיה נמדד בקנה אמר ליה לשום לכו וקנינו ואזני ר"ת התלוין בשער' לא כ"ש צריך לקבוע קצתים לתורה בכל יום ובכל לילה לקיים מה שנאמר וחגית בו יוספם ולילה אחד המרבה אחד המבטלים ובלבד שיכוין את לבו לשמים. טוב מעט ביראת י"י מהמון רשעים חלומדים כל היום ואינם מקיימים.

י. [א] שורש התפלה שמחת לב בהקב"ח שנ' התחללו בשם קדשו ישבה לב מבקשי י"י וליכרך ח"י רדו מלך ישראל מנגן בכינור על כל תפלותיו וחסירותיו למלאו' לכבו שמחה באהבתו של הקב"ח ובשיתפלו אדם צריך שיכוין לבו לפני מי הוא עומד. המשה דברים מעכבים את התפלה אף על פי שהניע זמנה האלו חן שחרת ידים וביסוד הקרוב ופחרת מקום תפלה ודברים החוסים אותו וכוונ' הלב. מהר' ידים כיצד רוחץ ידיו במים עד מקום פרק חיה לזרוע נייצמר"א בלע"ז ואחר כך יתפלל חיה מולך [ב] והניע זמן התפלה ולא היה לו מים הולך עד מקום המים ורוחץ את ידיו ואח"כ יתפלל חיה כינו וכוין המים יותר מר' מילין מקנה ידיו בצרור או בעפר או בקורה ומתפלל כדאמרינן כד"א לפניו אבל לאחוריו אין מחייבין אותו לחזור אלא עד מיל אבל אם עבר יותר ממיל מקנה ידיו בצרור או בעפר או בקורה. כפי הקרוב כיצד אף על פי שכמה את קרובו בדרך שמכסה לק"ש לא יתפלל עד שיכסה את לבו ואם לא כסה את לבו [ג] או שנאנס האין לו במה שיכסה הואיל

משנת אברהם

סימן י"ח

[א] שורש התפלה וכו', תחילת סימן זה כתוב נהאלאה שלפנינו נחמנו סימן תתקפ"ו: שורש התפלה — עד — הקנייה. ויתר הדברים הכתובים כאן רונם הם מהרמזים הלכ' תפלה פ"ד, ה'. מלה נמלה, ונודאי שהכותב על הגליון שה"י זמן מחומר הוסיף דברים מה שקצו מפסוק הרמזים ותפוסקים וספרים אחרים, לכך אין נהאלאה אשר לפנינו אלא מעט מזעיר מן הדברים שנכתבו מלח התעורר של הספר חסידים.

לחדר על המים קודם התפלה

[ב] והגיע זמן וכו'. פשוט דלישנא דהרמזים משמע דמיירי כשהגיע, כלומר, תחילת הזמן של תפלה, חייב להדר ולחזור על המים ארבעה מילין לפניו, ומיל לאחוריו. אבל אם כבר הגיע לסוף זמן התפלה, ואם ילך עוד אחר המים לפניו או לאחוריו יעבור זמן תפלה, אין צריך להדר אחר המים אלא תקנה ידיו ותחללם ונקריאת שמע, כתב הרמזים נפ"ו. מק"ש, הגיע זמן קריאתה ולא מלא מים — לא יאחר קריאתה, וכו' נע"כ נפרש דאפילו נתחילת זמן ק"ש גם כן לא יהדר אחר המים אלא יקרא מיד נתחילת הזמן, זה הוא החילוק שבין ק"ש לתפלה. דהא אי אפשר לפרש נני ק"ש דמיירי שעומד בסוף זמן ק"ש, דאי"כ מה הפירוש של לא יאחר, הי' לו לומר לא יעבור על זמן ק"ש.

וכן היא שיטת המחירי'ם, דנק"ש אינו מאחר נשגיל מים, אע"פ דיש עוד זמן, ונתפלה אס' יש עוד זמן מאחר ומהדר אחר המים.

ודי"י ותוס' נזכרות ט"ו מחלקים אי נרסינן אס' הני מילי לק"ש אבל לתפלה לא, ופירש רש"י משום דתפלה כל היום זמנה הוא, והתוס' הקשו הלא גם תפלה יש לה זמן קבוע, ע"ש. ונרור דשיטת רש"י היא, דאפילו בסוף זמן תפלה נ"כ צריך להדר אחר המים, כל עוד שאינו סוף היום. ושיטת התוס' אינה כמו דעת הרמזים, ששיערתני לעיל, דהחילוק נתחילת הזמנים, דנק"ש אפילו נתחילת הזמן אינו מתאחר, ונתפלה נתחילת הזמן מתאחר, דאי"כ, לא הי' מוחקים את הנירסא הני מילי לק"ש, וכו'.

חלות חיוב של זמן לר"ב ותפלה

ובאמת שיטת רש"י קשה להנין, מה שייך לומר דתפלה זמנה כל היום, הלא תנאמר נש"ם דהכל מודים דתפלה יש לה זמן קבוע, עד חלות או עד ד' שעות. וכבר דשו זה רבים ליישן דברי רש"י אלו, וגם אני הגעיר בחלפי ישראל אענה את תלוקי:

בש"ם שנת ט: הי' סמוך למנחה, אינאח למנחה גדולה אחתי לל הא איכא שהות ציוס טונא, ע"ש, וקשה הא התוס' אס' ד"ה ואס' התחילו, כתנו, דנני לולג לעולם הי' התחילו נאיסור,

כלומר, אס' אין לו לולג ואוכל קודם שהניאו לו את הלולג, השיג התחילו נאיסור, משום דמלפרא זמני, הנס דכל היום כשר לנטילת לולג, מכל מקום, כיון שהזמן מתחיל מתחילת היום, מל התיוג מתחילת היום, ע"ש וא"כ מה מקשה הא איכא שהות טונא, הא אפילו איכא שהות, מכל מקום התיוג מתחיל מהגיע זמן של מנחה גדולה.

ובתבתי נתידוסי, דשאיני לולג מתפלת המנחה, דנני לולג תמיד הזמן התיוג מתחיל מתחילת היום, אבל מנחה שהיא כעד התמיד של בין הערבים, דקרנן זה לא מל חיוג הקרנתו זמן קבוע, דאס' היו קרננות מועטים הקרינו אותו קודם, ואס' היו הרבה קרננות להקריב, הקרינו אותו נחמאמר, דתמיד של בין הערבים נל לאחר הקרנת כל הקרננות, לכך אי אפשר לומר דהל התיוג מיד נהגיע תחילת זמנה של מנחה גדולה.

חויבין דדנר שלפעמים נל נמוקדס ופעמים נחיתור נמשך זמן קניעתו, לא תשיג שאל התיוג מיד נהגיע תחילת זמנו. ונכן יש לומר, דנס רש"י לא התכוון לומר שיאחר תפילתו עד סמוך לערב כדי שימלא מים, אלא דנס רש"י סוגר כהרמזים ז"ל, דהחילוק בין ק"ש ותפלה הוא רק נתחילת הזמן, כשיש עוד שהות, דנק"ש אין מאחריו, משום דמתי זמני, והזן זה לעולם אינו משתנה דאין לך יום נכל השנה שאין זמן ק"ש כנשאר הימים, אבל תפלה, כלומר, סוג תפלה, מלינו תפלות זמנו מאחר, כגון מוספין ונעילה, לכך גם תפלת שחרית הנס זמנו קבוע, אין התיוג מל מיד נתחילת זמנו. והנן.

מי שנאנס להתפלל בל"ב מנוחה

[ג] או שנאנס וכו'. לכאורה לשון כפול הוא או שנאנס ואין לו נמה שיכסה (נעל הספר הגיה, כי נהרמזים אשר לפנינו נמה יכסה). כי מונן מעלמו מי שאין לו נמה לכסות, אנוס הוא. ופרט אס' כבר פסק ואס' לא כסה לנו — יאל, פירוש שלא כיסה נשונג או נזדון יאל, למה לי למימר דנאנס וכו' יאל, פשיטא.

גם מה שסיים הרמזים, ולכתחלה לא יעשה, כבר הקשו רבים, הא כבר אמר דברים דבריו, לא יתפלל עד שיכסה את לבו. ומכא קושיא זו, יש סוגרים דהפירוש דלכתחלה, כלומר, אס' אין לו או שאי אפשר לו לכסות את לבו, לא יתפלל כלל ואפילו יעבור זמן תפלה ודנר זה קשה להעמים נלשונו של הרמזים ז"ל.

ור"פ דעתי נראה שהכוונה: לא יתפלל עד שיכסה את לבו, ואס' לא כסה לנו והתפלל נשונג — יאל, ואינו צריך לחזור ולהתפלל. או שנאנס, כלומר, אנסוהו להתפלל נלג מנוחה, דס"ד, משום דאנסוהו להתפלל, והוא נעלמו לא רנה להתפלל, לא תהא תפלה זו תשונה, קמ"ל דאינו צריך לחזור ולהתפלל ואין לו נמה שיכסה, כלומר, או מי שלא אנסוהו, — ר' של ואין לו הא ר'

וכפ' את ערותו ומתפלל וצא אבל לכתחלה לא יעשה. סהרת מקום התפלה כיצד לא יעמוד במקום הפנויה ויתפלל ולא במרחק ולא בבית הכסא ולא באשפ' ולא במקום [ד] שאין חזקת פהר' עד שיבדקו כללו של דבר כל מקום שאין קורין בו קריאת שמע אין מתפללין בו וכשם שמרחיקין מצואה כך מרחיקין מפי רגלים ומריח רע [ה] ומראות ערוה, לקרות ק"ש כמו שמרחיקין לתפלה. המתפלל ומצא צואה במקומו הואיל והוא שלא בדק קודם שהתפלל יחזור ויתפלל במקום פחור. היה עומד בתפלה וראה צואה כנגדו אם יכול להלך לפניו שירחיק ארבע אמות לאחוריו ילך ואם לאו ימלקנה לצדדין ואם אינו יכול יפסיק. דברים החופזים אותו כיצד הרי שהיה [ו] צריך לנקבו ומתפלל תפלתו תועבה וחזר ומתפלל אחר שעשה צרכיו ואם היה יכול להעמיד עצמו עד כדי כוולך פרסה תפלתו תפלה מעש"כ לא יתפלל עד שיבדוק יפה יפה ויפיר פיהו וניעז וכל דבר רוקן וכל צואת החוטם והא"כ יתפלל. [ז] מי שגיה"ק ופיה"ק בלעז פושטי"ד בלי"רא או נתקפש איפרי"טייר וכל"א גרפי"חשן הוש"טן רויש"טן ניפ"ין בתפלתו ברצונו הרי זה מגונה ואם בדק עצמו קוד' שהתפלל ובא לאתמו אין בכך כלום. נזדמן לו בתפלתו רוק כבלעז כמילתו או כנגדו ואם מצטער שיש לו אגרות הרעת [ח] זורקו לאחוריו כרי שלא יצטער בתפלה. יצא ממנו רוח בתפלה שלא סמעתו שותק עד שתכלה הריח וחזר לתפלתו בקש לחוציא רוח מלמטה ונצטער הרבה ולא היה יכול להעמיד עצמו מרחיק ר' אמת וסמתק עד שתכלה הריח [ט] ואומר רבן כל העולמים יצתני נקבים נקבים חלולים חלולים גלוי וידע

משנת אברהם

על נרכיו נמשך זמן קצר של התפלה. וניותר נראה דש מיירי נחולה, לאדם נראה אין המים שותתין על נרכיו כשעור זמן מועט. וממילא אין ראי' משם, דהלא חולה נודחי אנוס הוא.

והמאירי שם כתב כהמג"א, דנקטימ אינו חזר ומתפלל, משום שנקטימ אדם סוגר שיכול להעיר, והרי הוא אטום ולא חושא. אולם נירושלמי נרכות פי"ג מחמיר יותר נקטימ מנגדולים, דלמתיין התם: לא יענוו אדם ויתפלל ונריך לנקניו, ארי"א שמור רגליך כאשר תלך לניח אלוהים, שמור עמך מן הטיפין היוצאות מן רגליך, והינח נדקיס אלנ נגסיס אס יכול לסגול יסגול. ע"ש.

ונראה דכוונת הירושלמי הוא, דמיירי נשניהם שיכול לסגול ולעזור את עצמו, אלא דנזקיס אסור לו לאדם לעזור את עצמו, כי סכנה הוא, כדאיתא בנכורות מז: נרש"י, לכן עיקר הזהרה של הירושלמי נזקיס כלומר שמור עצמך שלא תנטרף להעיר עצמך נשעת התפלה, משום דאסור יהי לו להעיר משום סכנה, וינטרף להשתין נחמנע התפלה, אלנ נגסיס כיון שאין כל כך סכנה נמשהה את נקניו בזמן מועט, לכן אס יכול לסגול יסגול.

גיהוק ופיהוק בשעת התפלה

[ז] מי שגיהק וכו'. כנראה שגל הספר פירש מה שכתב הרמז"ם ז"ל גיהק ופיהק, כולל, "הוסטען" - שועל, "ניסין" - נתעטש וכו'. ולא אצין לפי' מה שסיים הרמז"ם: ואם נדק עצמו קודם שהתפלל וכו' איך אפשר לנזוק את עצמו ואם יתעטש או ישועל, הלא זה תמיד נל לאדם נפתח פתאום ולאווסו. וע"י נלחם משנה כאן.

ובבשמות נראה שאין הדברים אמורים אלא נגיהק, ששמעו, המעלה אודים מן הקנה דרך השוב אל הפה, ואלא לרגון נשמע קול מפיו, והכוונה נהרמז"ם שזדק עצמו: אס אינו נמצא נמננ כזה, כי אין זה דבר נמשך שעה קלה, אלא הסוגל מזה, סוגל משך זמן ארוך כחני שעה או יותר. וכן פיהק, הוא ג"כ פעולה שאדם עושה למרות רצונו, אלא שנאה לו לאדם רק נשעה שהוא עיף או ששינתו נופלת עליו, וככן יוכל לדעת מראש אס הוא עיף או שהשינה חוטפתו, לנל יתפלל. וראה נתוס' נדה, סג ד"ה מפהקת, מעטשת.

[ח] **זורקו** לאחוריו וכו'. כתנו הפוסקים דעיקר הפידה שלא לזרוק לפניו, לפני השכינה, ואס אי"ל לאחוריו זורקו לשמאלו, כדאיתא נירושלמי, והרמז"ם לא הניחו, אפשר משום דסגר נלשמאלו דהוי ימין דשכינה אין לזרוק, וע"י שם נפרמ"ג.

[ט] **ואומר** רגון וכו', וכתנו נתוס' דלומר מיד נחמנע תפלתו, ואח"כ מתפלל ממקום שפסק. ע"ש, ואין זה הפסק נתפלה, משום דגם זה נכלל תפלה, המפרשי"ס.

ומחלק - אלא שהתפלל נלי כסוי הלנ מפני שלא אי' לו נחיתה שעה נמה שיכסה, הגם שידע שאחר זמן יהי' לו נמה לכסות, ג"כ ינא, אלנ לכתחלה לא יעשה כן, אלא יאחר תפילתו עד שיהי' לו נמה לכסות. אלנ מי שאין לו נמה לכסות ואין לו אום ענה נודחי שיתפלל נלנ מגולה. וראה מה שכתנתי נח"א, דף רמ"ד, נדיו פוחח ונגדיו קרועים לענין תפלה. ע"ש.

המתפלל במקום שאין בו חזקת מדרה

[ד] **שאינו** נחזקת וכו', כלומר, דסתם בית יש לו חזקת טהרה ואינו נריך נדיקה, אלא ננית שאין לו חזקת טהרה. כנון שיש סינה לומר שיש אס טיטף אסור להתפלל עד שינדקנו. ואס התפלל ננית זה ומנחל נחיה חיינ לחזור להתפלל אלנ אס מנחל נחיה אחר תפילתו ננית שיש לו חזקת טהרה אינו נריך לחזור להתפלל וראה נארי"א סימן ע"ו.

ובש"ס שנת מ', נכל ממקום מותר להרהר - נדית - חון מנית המרחץ, ורליתי נחאירי שכתנ דהנינ נכל ממקום, משמעו אפילו יש ספק טיטף, חון מנית המרחץ אפילו נקי, ע"ש. ולא אצין מתי כוונתו נחמרו אפילו יש ספק וכו', אס הפירוש שהמקום אין לו חזקת טהרה, למה יהי' מותר להרהר, מתי חילוק בין הרהור נדית לק"ש ותפלה, ואס נמקום שיש לו חזקת טהרה, אי"כ מה הפירוש שיש בו ספק טיטף.

ואורי כוונת המחירי ננית שיש בו חזקת טהרה, ומנחל בו דנר שהוא נספק אס זה נחיה או לא, דלז מוקמינן אחזקת טהרה. וזה הוא הפירוש נח"א ס"י ע"רז', ספק אס נחיה ננית מותר לקרות דחזקת נית שאין בו נחיה, ונסעיף הי' אס כתנו: קרל נמקום שראוי להסתפק נחיה ומנחל אחר כך נריך לחזור ולקרות וכו'. ותקאי אי"כ למה עסק נסעיף ז', דמותר לקרות לכתחילה אפילו אס יש לו ספק. אלא דנרישח מיירי כשי' להמקום חזקת טהרה, ואפילו יש בו דנר שהוא מסתפק עליו שהוא נחיה, מותר לו להתפלל דמוקמינן אחזקת טהרה, ונסעיף הי' מיירי נקרל נמקום שאין בו חזקת טהרה.

[ה] **מראות** ערוה וכו', נריך להיות כמו נהרמז"ם הנ"ל: ומראיית ערוה לקריאת שמע כך מרחיקין לתפלה.

המתפלל בשעה שצריך לנקביו

[ו] **צריך** לנקביו וכו' ראה מה שכתנתי נחלק זה דף רלב. מלשון הרמז"ם וכן מלשון הש"ם בנרכות כ"ג, משמע דאין חילוק בין גדולים לקטנים, דנקניו כולל הכל. אולם המג"א סימן נב, מחלק בין גדולים לקטנים, ומניח ראי' מש"ס אס דהיו מים שותתין על נרכיו, ומה שהשיג עליו הא"ר, דשם מיירי דלא הי' נרך להשתין קודם התפלה, אינה השגה, דמסתבר אס לא הי' נריך להשתין קודם התפלה, לא היו המים שותתין

לפני כשא כבודך הרפתירו כל ימי חייתו רמח ותולעת וחזר ותפלת על מקומו. ה"י קומד בתפלה תפשו מי רגלים על ברכיו ממתין עד שיכלו כל המים וחזר למקום ששפס ואם שחה כדי לזכור את התפלה חזר לראש וכן כשחשתין מים שוחה כדי חילוק ד' אבות וחזר כך יתפלל. כוננת הלב כיצד כל תפלה [י] שאינה בכונה יחזור ויתפלל בכונה מנא דעתו משוכש' ולבו מרוח אסוד להתפלל עד שיתיישב דעתו כיצד היא הכונה שיפנה את לבו מכל מהשכר' כאלו הוא קומד לפני המקום לפיכך בריך לשכר' מעט קודם התפלה כדי לכון את התפלה על לבו ואח"כ יתפלל בתפלה ובתהנתים ולא יקשה תפלתו כמו שחשו נשוא משאוי ומשליכו והולך לו לפיכך בריך לישב אחר התפלה ואח"כ יספור. הכמים הראשונים היו שוחים שעה אחת קודם התפלה ושעה א' לאחר התפלה ומאריכים בתפלתם שעה אחת ושיכור אל יתפלל ואם מתפלל [א] תפלתו תוקבה מפני שאין לו כונה לפיכך חזר ותפלתו בכונה כשיתרוקן משכרותו. שתי אל יתפלל ואם התפלל תפלתו תפלה איהו שיטור שאינו יבול

משנת אברהם

כוננת בתפלה

[י] ראיה משכ' נחלק ל' סימן תחא, וסימן תמה, נדבר כוונה תפלה. והנה גרסת הרמזים נפ"ד הלכ' תפלה — ט"ו, היא: כל תפלה שאינה נכוונה אינה תפלה, ואם התפלל בלא כוונה חזר ומתפלל, ולא כגירסת נעל הספר: כל תפלה שאינה נכוונה יחזר ויתפלל נכוונה, ומילוק גדול י' זין הגירסאות, אם חייב לחזור ולהתפלל משום שהראשונה כחאן דליחא דמי, או — כפי הגירסא של נעל הספר — מותר לו לחזור ולהתפלל נכדי שתהא השניה נכוונה, אבל אין כאן חיוב.

ואם כגירסת נעל הספר נדברי הרמזים, שאין כאן חיוב אלא היח, מתורמת הוסיית הלחם משנה, הא אמרין נזכרות ל"ד, אם יכול לכוון, ובר משמע דאיט מעכב. וסיים ולא ידעתי למה לא הזכירו דנינו, ולפי הכל יחא, דהא לא קאמר הרמזים דחייב לחזור ולהתפלל.

והנה נמנלה כ"ה. האומר שמה שמה כאומר תודים תודים — ודילמא מעיקרא לא כיון דעתי והשחא כיון דעתי, וכנראה שקושיא זו קאי ג"כ אהא דקורא את שמה וכופלה הרי זה מגונה, תגונה הוא דהוי, שדוקי לא משתקינן ל"י, משמע דפריך דכחא הא דלא משתקינן ל"י הוא משום דכופלה כדי לכוון. משמע דחייב אין כאן לכופלה כדי לכוון, ויש לפלפל שם.

ובספר דנינו חיים הלוי מהגרי"ה ז"ל מבריסק כתוב, דיטן שני עיני כוונה. (א) שידוע שהוא עומד ומתפלל לפני הקב"ה, ואם אינו יודע זאת, הגם שנפיו מתפלל הרי הוא מתעסק ולא חשיב כלל, וזהו חייבי הרמזים שלפנינו שכתב: כל תפלה שאינה נכוונה אינה תפלה, דדיון זה דמתעסק חסוב כאילו לא עשה שום דבר הוא דין כללי בכל התורה כולה. (ב) דין של כוונה טוסף יש בתפלה לכוון את הדברים שהוא מוציא מתוך פיו, וזה חייבי הרמזים ז"ל נפ"י, דאם התכוון נזכרה ראשונה יחא, ע"ש. ודפתי'.

אולם מדברי הירושלמי שהנחתי נח"א הכל, משמע דנשעת התפלה היו מהשנותיהן טרודות לא נחשבת התפלה כלל, ויותר נוטין הדברים, שנשעת התפלה היו כמתעסקין לעיני התפלה, ונע"כ דמתחלת התפלה נזכרה ראשונה התכוונת כדנעי, וכוונה זו עולה לכל התפלה, ושם נוכל לפרש דהרמזים כאן חייבי שלא התכוון נזכרה ראשונה כלל, לפיכך התפלה כתי שאינה, ונפ"י חייבי שהתכוון נזכרה ראשונה. אלא דאכתי לא ברור מה הפירוש של התכוון ולא התכוון, ועל זה מנאר הגרי"ה ז"ל עטו טעם, דהפירוש הוא התכוון שידוע שעושה מעשה תפלה, הייט שעמד לפני הקב"ה, והגם שאינו תכוון להגין את הדברים שהוא מוציא מתוך פיו, וזהו יחא תכלל מתעסק, ואיט חזר ומתפלל, ולא התכוון פירושו, שהוא מתעסק ואינו תכוון לדעת שהוא מתפלל לפני הקב"ה.

המתפלל ואינו יודע פירוש המלות

זכות יונת, מה שכתנתי נמקום אחר, דליך אט תניחם, לאוחס בני אדם, שאינם מנינים את השפה העברית ויודעים רק

לקרות את המלים, להתפלל בלשון הקודש, הלא י' אפשר להם לכוון כלל בתפלתם, ונשעה שהם מתפללים נרכת השנים, למשל, סוגרים שמתפללים על סליחת עון וכדומה, והם מתפללים כך כל ימיהם, וא"כ אין יולאים כלל נתפילותיהם. אולם לפי ההסגר של הגרי"ה ז"ל, יונת, דהא יודעים שהם עומדים לפני השי"ת ומתפללים, והגם שאי אפשר להם לכוון את המלים היוולאים מתוך פיהם אין נריכים לחזור ולהתפלל בלשון שהם תנינים. והנה נתענית ד', אחר ר' אחי אין תפלתו של אדם נשמעת אלא אי"כ משים נפשו נכפו. שנאמר נא לנניט אל כפיים. איט והא אוקים שחאל אמורא עלה ודרש: ויפתוהו נפיהם ונלשונם יכזבו לו ולגם לא נכון עמו ולא נלחט נזריתו ואעפ"כ והוא רחום יכפר עון וגר'. לא קשיא כאן ניחיד כאן נזנור, פירש"י, נזנור תפלתם נשמעת ואעפ"כ אין לב כלם שלם כדכתיב ויפתוהו נפיהם נזנרים, לשון דנים. ניחיד איט אלא אם לבו תכוון. ע"ש. ולפלא שסויתא זו השמיטוהו הרמזים וכן השריע, דלכאורה משמע תכאן, דיחיד המתפלל בלא כוונה לא יחא, והרנים יחאו. ולא מניטו להפוסקים המחלקים בזאת.

חובת תפלה ותפלה המתקבלת

ובפשטות נראה דהש"ס הכלל נתענית לאו לענין יחא ולא יחא חונת התפלה קא חייבי, אלא לענין אם תפילתו מתקבלת או לא חייבי כלומר, לענין חונת תפלה יחאו הן היחיד והן הצנור, דהא נע"כ לא חייבי הש"ס כשאין יודעים שמתפללים והרי הם מתעסקים, דנתפלה נזנור משמעו כשהש"ץ יורד לפני התיבה להוציא את המתפללים, והא אין תפילות שירד לפני התיבה ולא ידע שהוא יורד להתפלל, אלא שחסרה כאן הכוונה הטוספת הכלל וזה הוא שקראו הש"ס שאיט משים נפשו נכפו, כלומר, שאין דעתו וכוננתו נינו אלא דהאיל והם מתפללים נזנור תפלתם נשמעת הגם שהשליח נזנר אין לו הכוונה טוספת, חא שאיט כן ניחיד, דהגם דגם הוא יחא ידי חונת תפלה, לכל זאת אין תפלתו נשמעת.

אולם רש"י שם ד"ה, נזנור כתב: תפלתם נשמעת אע"פ דאין לב כולם שלם וכר'. נראה דרש"י מפרש דאין הפירוש נשליח נזנר מוציא את הרנים, אלא דרנים מתפללים יחד, ויודעים שהם מתפללים וכן ניחיד נכה"ג, אלא שחסר להם הכוונה הטוספת לתפלה, דניחיד אין תפלה זו נשמעת, כלומר, הגם שיחא ידי חונת תפלה, ונרנים תפלתם נשמעת, משום דאי אפשר שכל הצנור לא יתפללו נכוונה, אלא דאין לב כולם שלם. נכל אופן לפלא לי שלא העירו כל הפוסקים המזנרים נענין כוונה לתפלה, מש"ס ערוך הכל.

[י"א] תפלתו תוענה וכר'. המרדכי נעירובין פרה הדר, הניח נשם הירושלתי, לא יראה נד ערות דבר, ערות דיבור, כלומר מלכד שאין תפלת השכור תפלה, דהא אין לו כוונה, אלא שי' שמה משום ערות דיבור. ורזה רש"י שנת ק"כ, ד"ה, ערות דבר, אלא לא חסיר ל"י אלא נשעת דיבור, והיא היא הדרש של הירושלמי הכלל אלא דהירושלמי תוסף דגם שכרות נכלל ערוה

לדבר בפני המלך שתי יכול לדבר בפני המלך ואינו משתבש ואקט"ב הואיל ושת' רביעית יין אל יתפלל עד שיפגי יינו מעליו וכן אין עומדים להתפלל לא מתוך שהוק ולא מתוך קלות ראש וליצנות ולא מתוך שיחה ולא מתוך מריבה ולא מתוך כעס אלא מתוך ר"ת שצריך בהם גנון חלכות פסקות היה מתוך כפירתה או במקום שפנה במקו' גרורי חיות ולפנים המנוק זמן תפלה מתפלל ברבה אהת וזו היא צרכי עסק ישראל מצויים ודעתם קצרה יחי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שתפסיק לכל אחר ואחר כרי פרנסתו ולכל גריה תביה די מחפור' ושוב בעיניך עשה כרוך אתה ה' שומע תפלה. ומתפלל אותה כשהוא חולך ואם יכול לעמוד עומד וכשצנניק ליישוב ותתיישוב דעתו חזר ומתפלל תפלה בתקנה [י"ב] י"ח ברכות. שמנה דברים צריך המתפלל לחיות נזהר בהם ולעשותם ואם היה דחוק או אנוס או שעבר ולא עשה אותן אין מעכבין עליו ואלו הן. עמידה. נזכה המקורש. תיקון הנזף. והשנית הקול. ותיקון המלבוש. ותיקון המקוב. הכרית' והשתחויה. עמידה כיצד אין מתפללים אלא מקובד. היה יושב כפסנתה או בענלה אם יכול לעמוד עומד ואם לאו יושב במקום ומתפלל. חולה מתפלל אפי' יושב והוא שיוכל לבזק דעתו וכן הצמא הרעב חרי הן בכלל חולים אם יש יכולת [י"ג] לבזק דעתו יתפללו ואם לאו לא יתפללו עד שיאכלו וישנתו ח' רובב ע"ג בהמה אע"פ שיש לו כי שיאחו בבהמתו עד לאחר תפלתו לא ירד אלא ישב במקום ויתפלל כרי שתהא דעתו מיושבת עליו [י"ד] נזכה המקורש כיצד היה בחוצה לארץ מחזיר פניו נגד א"י ומתפלל היה עומד בארץ מבזק פניו נזכה בית המקורש היה עומד בבית המקורש מבזק פניו נזכה קרשי הקרשים. מנא ומי שאינו יכול לבזק את הרמות

משנת אברהם

ארנות הקפידו על זה, וליתא התם אתון דקיימיתון לנפולא דא"י אדרימו. ע"ש.

[י"ב] י"ח נרכות וכו'. לפנינו נהרמנ"ס: תשעה עשר נרכות.

אכילה קודם התפלה

והגה נארות אירפה כגון נרפת היא נוערנה של ארץ ישראל הגם שהיא נמשכת יותר לנד לפון אצל היא נמערנה של א"י, ושפיר כתבו התוס' בנרכות ל', ד"ה, לתפיות דנשגיל כך אט פנין לתורת. וכן אחר ארנות שנאירפה כמעט כלן הן נמערנה של א"י, חון מחלק מרוסיה הסוודק לפינרית, אולם נאמריקה לא כן הדנר, כי למשל אלסאקא, ממנאת פנים כנגד פנים מענר השני שנכדור הארץ, לארץ ישראל, וכן נקנה העיר וואטקאווער, ונארות הנרית סילטעל, ונכלל כל ארנות הנרית ונקנה, אי אפשר לומר שהם נמערנה של א"י נדומה לנרפת, כיון שאינן נמנאות נשטח השווה אלא הן נהעיגול המשכות יותר לנד שכנגד ארץ ישראל מענר השני, כמו שתרמה אס תניט נכדור הארץ — „גלאנז", ואפילו נאמר שהמרתק לא"י מחותן הארנות הוא יותר רחוק מנד המערב או משאר רוחות מאשר מנד המזרח, אין זה משנה את הענין כלל, כי לא מנד ריחוק או קירוב מקום איתתין עלה, אלא העיקר הוא אס אפשר להחזיר פניו לנד א"י ומכיון שאין זה אפשר א"כ אין חיונ להחזיר פניו לתורת, כי ננד המזרח אינו א"י. ונע"כ נארות הללו יהי הדין כגירסא זו שחקרו נתוס' הייט ה"י עומד נחמ"ל „יכוון כנגד א"י, כלומר, העיקר סיכוון נתפילתו וינייר לו כאילו עומד לפני השי"ת נא"י. ונאחת כן כתוב נפיה"ח שם בנרכות, יכוון לנו, יפנה לנו ורעיונותיו ויחשוב נלנו שפניו כנגד קה"ק. ע"ש. מה הוא על האמור נתשנה ואס אינו יכול להחזיר את פניו, כלומר, אז די כשינייר נלנו ורעיונותיו את ירושלים, ומחילא נארות הנ"ל שאין נחמיות לחזר את פניו נ"כ די ניזור רעיונותיו לירושלים.

[י"ג] לבזק דעתו וכו', נע"כ הפירוש שאס אין יכולים לכוון דעתם כלל, כלומר, שהרענון והנחילה מנלנל אותם כל כך עד שאינם יודעים כלל שעומדים נתפלה, דאי יודעים שעומדים נתפלה אלא שאין יכולים לכוון את כל פרטי הכוונות, למה יתיר להם הרמנ"ס לאכול קודם התפלה, הלא פסק להלן נפרק וי"ד, אסור לו לאדם שיטעום כלום — קודם שיתפלל, ויש דעות שהוא אסור לדורייתא, ראה מנחת חנוך, מנוה רמ"ח, אלא דכאן מיירי בשאי אפשר לו לדעת כלל שהוא מתפלל אס לא יאכל מקודם.

גם נראה דאפילו אותם נניא שהרענון מנער אותם מלד עד שלא ידעו שעומדים נתפלה, אסור להם לאכול יותר מכשעור שיקטין את רנעונם המזק, ולא יותר, דננרכות י' מתנאז אזה תשט של גאות, ומחילא אס אוכל כדי לשכך את רנעונו אינו גאות, אצל מה שאוכל יותר מזה שזנ עונר על ואתי השלכת וגו'. ונ"ס דברי הרמנ"ס הנ"ל שאלו שהרענון מנערם מלד הם נכלל חולים, נודאי כחלה שאין נו סכנה, יש לנדר מה דינם לעניני תענית, כלומר, תעניות שאין חולה שאין נו סכנה מתענה נהן ואס נאמר דחייבים להתענות, משום דזה הוא משרשי התענית שיתענה נו, וכל אדם סוגל מהתענית, מה דינם לענין תפלה ניום התענית, ואכ"ח.

ובמשמות נראה דמה שהרמנ"ס נכאן מתיר להרעב והנחא לאכול קודם התפלה, מיירי נאנשים המכוונים תמיד נתפלותיהם, אלא אס אירע להם פעם שלנס חלש ומשום הרעב אין נכחם להתפלל נכוונה, והשאלה אס מותר להם לאכל כדי שיוכלו להתפלל נכוונה, להם מתיר הוא ז"ל לאכול, כי אכילה זו הוא לנורך התפלה, ולהלן נפרק ו', מנדנ הרמנ"ס נפתח נני אדם, שלא יכוונ נתפילתם לאחר אכילה יותר מאשר יתפללו נלי אכילה, נמנאת אומר שאין אכילתם לנורך התפלה, אלא לנורך ענאם, ועל אלו המנכדים את ענאם נאמר ואתי השלכת וגו'.

אם יש תובה באמריקה לדרתמ"ל לצד מורה

[י"ד] בתוצה לארץ וכו' זה לפי הגירסא נגמי נרכות ל' ה"י עומד נחונה לארץ מחזיר פניו עג ארץ ישראל, ונתוס' שם נרסו כן ומחקו את הגירסא יכוון לנו כנגד א"י, כלומר, לפי גירסא זו, דוקא נארץ ישראל נריך לחזר פניו עג בית המקדש אצל לא נחון לארץ, משום דנחון לארץ יכול להיות נרחוק מישראל לא שייך נ"י לחזר יחזר פניו כנגד ארץ ישראל אולם התוס' מחקו גירסא זו דהא חייט נני"נ כ"ה דגם נשאר

ושאלה זו נאה לתכופות נארות הללו, שנונים נכל פעם נתי כנסיות חדשים — ולא כחלפנים נארות אירפה שנית הכנסת ה"י לעולמים נתקום אחד, — ואי אפשר להתפלל לנד חזרת משום שהכניסה היא מן רוח המזרח, ונכן השאלה אס נותר להעמיד את הארון הקודש ננד אחר זולת המזרח, ולסס יהיו פונים פני המתפללים.

ול"ס הנ"ל אין חונה נארות הללו להתפלל דוקא לנד המזרח. ולנד זריחת השמש ממש אין ראוי נשום מקום להתפלל כי זהו דרך החינים, כדליתא התם נני"ג, וכן משמע ממשנה דסוכה נ"א, אנותיו שהיו נמקום הזה וכו'. אלא אפילו נגד חמנע היום — כדליתא נארו"ח נד-ג, ג"כ אין חיונ, ונודאי אס אפשר להתפלל לנד מזרח, כלומר, נמקום שהשמש נחמנע היום, מה טוב, כדי להחזיק את המנהג הקודם. אולם נאי אפשר, מהראוי להתפלל לנד דרום, כי אנתח נמנאים יותר ננפון מאשר א"י, והרי זה נכלל מה שאמרו שם נני"ג, כ"ה, אתון דקיימיתון לנפולא דא"י אדרימו.

המחלף בפסנתר יבין את לבו נוכח השכינה ויתפלל. תיקון הגוף כיצד היה עומד בתפלה צריך לבין [טו] את רגליו וזו
 בצד זו נתון ענין למטה ומכוון את לבו כאלו הוא מביט לארץ ויהיה לבו פנוי למעלה כאלו הוא עומד בשמי' ויהי מניח ידיו
 על לבו כפותי' הימני' על השמאלית ועומד כעבד לפני רבו ביראה ופחד ולא ירחיק ידיו על הלציו. תיקון מלבושי' כיצד
 שתקן המלבושים בתפלה [טז] ומכוון עצמו ומחדר שני' השתחוה לה' בהדרת קודש ולא יעמו' בתפלה באפונדתו [יז] ולא בראש
 מגולח ולא ברנלי' מגולח' אם דרך אנשי המקום שלא יעמוד בפניו נרחל אלא כפתי רגלים. וכל מקום אסור לאחוז בפ"ת או תפלין
 מפני שלבו טרוד בהם ולא יאחז מעות וכלי בידו אבל מתפלל הוא והלבו בידו בימנת החג מפני שהוא מצד הימין. דרך
 חכמים ותלמידיהם שלא יתפללו אלא כשהן עמוסין. תיקון המקום כיצד יעמוד אדם במקום נמוך ויתפלל ויחזיר פניו לבתלים וצריך
 לפתח החלונות או פתחים נגד ירושלים להתפלל נגדם שכן מצונו בדניאל ובין פתיחו לה' בעילתו נגד ירושלים וקובע
 מקום לתפלתו [יח] ראין מתפללין לא בחורבה ולא אחורי בהפ"נ אלא"פ החזיר פניו לב"ה [יט] ואסור לשבת בצד העומד
 בתפלה או לעבור לפניו עד שיתרחק ממנו [כ] ד' אמות לא יעמוד במקום נבזה נ' טפחים או יותר ומתפלל ולא על נבי
 מטה וספסל או כסא היה עומד בכנין נבזה אם יש בו ד' אמות אורך על ד' אמות רוחב שהוא שיעור חבית הרי הוא בעלי'
 ומותר להתפלל אכן אם היה מקף מחיצה לכל רוחותיו אע"פ שאין בו ד' אמות מותר להתפלל בו. השווית הקול כיצד לא
 יבניה חקול בתפלתו ולא יתפלל בלב אלא מחתך חרבור בשפתיו ומשמיס לאזניו ולא ישמיס קולו אלא אם כן היה חולה או שאינו
 יכול לבין עד שישמע קולו הרי זה מותר ובלבו שלא יהיה בכוזר שלא תסרוף דעתו של שומע קולו. הכריעה כיצד
 המתפלל [כא] צריך לברע חספה פריעות בברכה ראשונה תחלה וסוף ובמדיים תחלה וסוף וכשנמר את התפלה בודע

משנת אברהם

[ט"ז] ומכוון עצמו וכו'. לפנינו נרמזים איחל: ומליין עצמו,
 והוא מדברי הש"ס נרכות לי: כי הא דרז יהודה
 הוא מליין נפשי' והדר מללי' פירשי' תקשט עצמו בנגדיו. זה ילפינו
 מקרא: השתחוו לה' בהדרת קדש, הדרת מלשון יפה ונלה. וכן
 נוהגין חסידים ואנשי מעשה לחד להם נגד נאה לתפלה אפילו
 ימי המעשה.

[י"א] ורא' נראש מגולה וכו'. ראה מזה נפשי' אריח איח סימן
 נ"ו, דנניח הכנסת אפילו מניח ידו על ראשו לא מהני,
 וראה נפשי' אריח, סי' נ"א — א"א ג', ונלויה קנאי. והיעב
 אשר דבר זה הנעל פחד יחוק מערכת נ', דאם לא הי' דרך כבוד
 של מעלה, שהי' כסוי ראש לא הייתה התורה מזהירה את
 הכהנים נשעת עבודה על זה. וכבר נכתב דבר הזה הרבה, ואין
 להאריך.

[י"ח] לתפלתו דאין וכו'. צ"ל לתפלתו חמיד, ואין וכו'.

[י"ט] ואסור ושנת וכו', ראה נשי' אריח ק"ב, הרבה טעמים
 נאמרו מדין זה, והמאירי כתב דהטעם שחל ישמע
 היושב תפלתו ויתנייש המתפלל ויש להנין הלא גם נגמי ילפינו
 מדאמרה חנה איני האשה הללנת עמכה וזה, וילפינו או מלות ה'
 דעמכה או זה נצמטרי' י"ב, כלומר שחנה כשנאה להתפלל הרחיקה
 את עצמה מעלי שהי' יושב גם מקודם — י"ב אמות ואם הטעם
 של הרחקה כדי שלא ישמע היושב, למה לה לחנה להרחיק את
 עצמה, הלא הייתה מתפללת בלש כדכתיב וקולה לא ישמע ועוד
 קשה לי, דמכאן אית לן למילף דהנא להתפלל ומנא גם מי שהיא
 יושב, דצריך להרחיק את עצמו מן היושב י"ב אמות, אבל מנא לן
 דאסור לישב לזה שאינו מתפלל, הלא הילפותא הוא רק על
 המתפלל, ופרט דלמה לא יהי' מותר לו לישב לפי דברי המאירי,
 הא יש לו לזה המתפלל ענה להתפלל בלשח. ואלא אם ירצה להתפלל
 בקול רם עליו להרחיק את עצמו. ונע"כ צ"ל דגם המאירי סובר
 כהטעמים אחרים, אלא שהוא נותן עוד טעם נוסף.

[כ] ד' אמות וכו'. ראה נפשי' השו"ע ונפשי' דהפירוש עינול
 של י"ב אמות.

טעם לכריעה באבות ובתוהא

[כ"א] צריך לכרוע וכו'. מדברי הש"ס נרכות לה, ומחוס' גם
 ד"ה, תלמדן מתנזר שכך הייתה תקנת חכמים
 לשחות באבות ובהודאה תחלה וסוף. ולא תנזר נגמי, למה תיקנו
 דוקא באבות ובהודאה. ונתרמי' כותב: אלו נרכות אדם שוחה
 בהם באבות תחלה וסוף: יש נוחים סמוך לדבר מדכתיב וחקוד

ומהראוי שהי' כתוב נטנלא גדולה נהגד שלשם מתפללים, הזהר
 לכוון את לנגד ואת רעיונך נשעת התפלה כנגד ירושלים שנאמר
 והתפללו אל ה' דרך העיר אשר נחרת. ונאמת לא ידעתי אם
 לכחלה נכון לקבוע להתפלל לנגד מזרח השמש נמדיונות הללו —
 שלא נזירפה — דהא מפורש נלי חולק נשי"ם נ"ב כ"ה, נואו
 ונחיק טונה לאנחותיו שהודיעו מקום תפלה דכתיב ונא השמים
 לך משתחיים, פירשי', משתחיים למערב, אלא דסליקא לה נקושיא,
 ודילמא כענד שנטל פרס מרבו וכו' אולם מדהדר ר' שח ואמר
 לכל רוחא אוקמו לנגד מזרח, משום דמורי נה מיני, שזו מסקנא
 דהלכה למזרח אסור, והחוס' גם כתבו דכל הני אמוראי פליגי
 אהא דלמרינן ננרכות לי שהיין אדם להתפלל נגד ירושלים. והחוס'
 ננרכות לי מסקי דהלכה שהיין להתפלל נגד ירושלים, כלומר,
 אין חשך משום דמורי נה מיני, דאין מכוונתינו לנגד השמש אלא
 לנגד ירושלים, ומסיימם גם: ועכשוי אנו נמערנה של איי —
 כלומר, נעלי התום' נזרפת נמלאים למערנה של איי — על כן
 אנו פונים למזרח — כלומר, זו היא התנללות מנגד נעלי התום',
 דאין חוששין נזרפת להתפלל נגד המזרח, משום דאין הכוונה של
 המתפללים להתפלל הי' לנגד מזרח השמש, אלא שהכוונה נגד ארץ
 ישראל, והגם שהמינים חוששים נזה לנגד מזרח השמש, לא איכפת
 לנו דלא מתנזרתינו מתנזרותם. והנה זה תינח נזרפת או נשאר
 מדינות אירפה, אבל נזרפות אמריקה, דאי אפשר לומר, דמה שאנו
 פונים למזרח הוא נכוונה לנגד ארץ ישראל, דאין ארץ ישראל נמזרח
 של מדינות אלו יותר משהוא נשאר הרוחות, וליכ מה שאנו פונים
 לנגד המזרח הוא רק משום שהשמש והכוכבים נמלאים נמזרח שלנו,
 מה הוא קרוב לאיסור חמור. ואין ספק אנלי שאלמלי היו רננים
 גדולי תורה נכלון נשעת שנו את הנתי כנסיות הראשונים לפני
 כמה מלות שים, לא היו מתירים להמפלל למזרח כלל ועמה שכבר
 מחיקים נמנהג זה נודאי שקשה לננות מכתה טעמים, אבל נמקום
 שקשה לקבוע להתפלל לנגד המזרח, אין שום חשך, ואולי גם יותר
 נכון, שלא להתפלל לנגד מזרח. הגם דיש מקום לומר דדוקא נמקום
 שמתפללים למזרח, מנאז אחוריהם לנגד ההיכל, הוא דאסור, אבל
 נזרפות הללו אין ההיכל נגד מערנ שלנו, אבל מכל מקום יש לחוש,
 דמאי דלמרינן דמורו נה מיני, היינו להתפלל למזרח להשמש, וכן
 מטינ דברי רשי' גם: תלמידי עונדי ע"ז, מורים הוראה להתפלל
 נמזרח. ע"ש. כן נראה לפי דעתי הפעוטה.

[ט"ו] את רגליו וכו', ראה משכ' נזה נחיל דף רכ"ג, נדין
 השוואת הרגלים נתפלה, שלפי הירושלמי צריך להעמיד
 את הרגלים עקב נגד הגדול, היינו להעמיד צאורך רגל נגד רגל
 ע"ש.

ומשתחוה ופסע נ' פסיעות לאחוריו, כשהוא נותן שלום בשמאלו שהוא ימין של חק"ה אחר כך בימינו [כב] מצביח את ראשו
 מן הכריעה וכשהוא פורע כבודך וכשהוא זוקף וזקף בשם כל אלו הכריעות צריך שיברע ער שיתפקקו כל חוליות שבשדרה
 ויעשה עצמו כקשת ואם שחה קטע וצער את עצמו ונראה ככורע בכל כחו אינו חושש. השתחויה כיצד אחר שהוא מצביח
 עצמו וראשו יושב ליסוד ונופל על פניו ארצה ומתפלל בכל תחנונים שירצה האפור לעשות השתחויה על האבנים אלא במקרה
 כמו שמפורש במסכת ע"א והן ארם חשוב ראשי ליסוד על פניו אלא אם כן יודע בעצמו שהוא חשוב כיהושע אבל משה הוא
 על פניו ואינו נכבש פניו בקרקע. יותר ארם להתפלל במקום אחר ונופל על פניו במקום אחר המתפלל עם הצבור לא יאריך
 בתפלתו יותר מראי אבל בינו ובין עצמו הרשות בידו [כג] ואם בא לומר אחר תפלתו אפילו כסדר יודי של יום הכסופים
 יאמר וכן אם רצה להוסיף על כל ברכה וברכה מן האמצעות מעין הברכות מוסף אם היה חולה או צריך למרננה מוסף
 כפי צחות לשונו אבל לא יאמר לא בשלש ראשונות ולא בשלש אחרונות. אמור לארם שיטעום כלום או שיעשה שום מלאכה
 מאחר שעלה עמוד השחר עד שיתפלל. שאלת שלום של חכמים השואל אמר צמרא דמרי מ"ב והמשיב אמר צמרא דמרי מ"ב
 ואריך. לעולם המשיב נופל השלום. תפלות כנגד תמידים תקנום האומר תשמרו להקריב לי במדערו סבאן תקנו מעטות שיחיו
 עומדי' על נכון לפיכך צריך אדם לעמוד בשעה שהוא מתפלל י"ה ברכות וחייב לענות אמן על כל ברכה וברכה שנאמר פתחו
 שערים ויבא נוי צדיק וזמר אמנים שאומרים אמן וגדול העונה אמן יותר מן המברך שהוא מודה לברכות המברך והמברך
 אינו מזכיר אלא שם אחד והעונה מזכיר ב' שמות כי [כד] אמן קולח בנימפריא בשם יו"ד ח"י ושם אל"ף דל"ת. וצריך
 שיכוין אדם לבו לשמים בשעת עניית אמן שהוא אל מלך נאמן. [כה] אמור לספר שיחה ולנהוג קלות ראש בבית הכנסת
 בעמדתו לפני מלכנו אדון כל הארץ יתברך שמו ואינו להם לרשעים הנחנים קלות ראש אשר לא אימת שדי עליהן ולא
 פחדו וזמרו על פניהם ולא יבינו ולא יקחו משל כי עברו איי בתים וראו והתבוננו כי בכל ארצות החם המלכ' של האומות
 כורעים על ברכיהם בבית תפלתם ועומדים באימה ובפחד וברעד ובפיהם פרושות לאלהיהם אנחנו העומדים לפני מלך
 מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא חי וקיים רם ונשא יתברך שמו ויתעלה וזכו אליו כל דומיות ותהלות עאכ"ו שיש לו
 לעמוד לפניו באימה כיראה בפחד ורעד וברתת. ועל אותן הידועות בבית התפלה וטראין עצמן בעיפים האין יכולים לעמוד
 עליהן הכתוב אמר ולא אותי קראת יעקב כי יצעת בי ישראל כל יומא לא לאי ובערך גלותיה לאי. כל היום עומד בשוק לפני
 הפקיד או ליצנת אחר אינו עוף ובשעת התפלה אינו יכול לעמוד. המתפלל ונפל פטר לפניו על הארץ, או נפדר מרענו אינו
 יכול להתפלל בכוחה גבוה ויתפלל בכוחה קדום שיגביה ימים הברכה שהתהיל כבר ואם הוא יכול לבזק, יגביה חספר שהוא
 על הארץ. המתפלל בכוחה נחל חי העולם הבא. לעולם ישנים ארם לבח"ב כדי שיוכה ויסגה מעשרה הראשונים שאפ"י מאח
 בא' אחריו נותנים לו שכר כנגד כולם. אדם שהוא רב בכפר והן עמו עשרה לומר דבר שבקדושה או במקום קהלה ואיחר
 לבא עד אשר אמרו כבר יהא שמיא רבא יאמר ועתה יגדל נא כח ה' כאשר דברת לאמר התגדלתי והתקדשתי והודעתני לעיני
 נויים רבים וידעו כי אני ה' יחי שם ה' מבורך מעתה ועד עולם. אל יבא אדם מבית הכנסת עד שיפיים כל התפלה אמ"כ צריך
 לנקיבו או להקרא. סודך לזמן התפלה לא יקה אדם ילד בחיקו שטא ישגה את בגדיו הא"ת יכבסם במי' אעפ"כ לא יקם
 בבתלה ועוד שטא בעוד שיחפש אחר המים תעבור שעת התפלה. או בין כך ובין כך יאמר קריש ולא אנוכל לענות אמן
 או שטא יבכה כאשר ירצה להניחו ויחמול על הילד ולא יחוש על כבוד קטנו ולא ילך כלל לבחפ"ל. לב פהוד ברא לי אלהים
 שלא יחרה אחר דבר שטא ודבר מאוס בתפלתו וכל יגע בהם בתפלתו ואל ישוח במדיום אם יש רוק בפיו לא יתפלל עד
 שתאז הרוק מפיו ואם לא התפלל ברכת אבות ככוחה עד מנן אברהם יחזור ויתפלל, ויקרא קריאת שמע אם לא קרא פטוק
 ראשון ככוחה, ויקרא סמני שנראה בשתי רשימות. אדם שאינו יכול להתפלל בכוחה בלא פירוד שכתוב בו התפלה וכן אדם
 שבע שלא יוכל לבזק ברכת המזון יקרא בספר שכתוב בו ברכת המזון, אבל אם לא התפלל בכוחה כהתפללו בלחש יכוין
 לבו כששולח צבור מתפלל יאמר כל תיבה עמו אם יפלא בעתיד על [כו] אותן המצנבין בלשון וקורין לחי"ת ח"א ולישין
 סמ"ך ולקו"ף וי"ת ורי"ש דל"ת איד מתפללים או איד קוראים בתורה האומר' דבר שבקדושה כשמגיע' לנפשנו הכתה לא
 נמצאו מתרפים ומגדפים אל תתמה על החפץ בוראנו אשר הוא ברוח לכות אינו שואל כי אם לב האדם אשר יהיה תמים
 עמו ואחרי שאינו יודע לדבר בענין מעלה עליו כאלו כיון יפת. וכן אותם הקוראים פסוקי דזמרה בכל רם ונקים זמר הארם
 יודעים הפסוקים ואומרים בשעות תפלתם חמירותם מתקבל כרוח נוחה ונב חק"ה שמה עליו שמחה גדולה ואומר כמה
 הוא מזמר לפניו לפי רעתו ועל זה נאמר ודגלו עלי אהבה. מעול עלי אהבת. כששטא לא ימעל פיר מתרנבין לא ידגל טושיח [כז]
 מעשה ככהן אחר שחיה פורש בפיו ואומר ישמך והיה שם חכם אחר והעבירו מלפני התיבה לפי שאינו יודע לחתך האותיות
 אשר כברכת כהנים והראוהו מן השמים לאותו חכם כי אם לא יחזירנו יענש בדבר, ע"כ. המתפלל צריך שיתן עניו למשח ולבו

משנת אכרהם

- [כ"ב] מגביה את וכו'. נרמזים ליתא ולאחר כך מגביה ראשו מן הכריעה.
- [כ"ג] ברמב"ם הלכ' תפלה ר"ג ג, ד, עד — מחחר שעלה עמוד השחר עד שיתפלל.
- [כ"ד] אמן עולה וכו', ראה מזה נראה סימן ש"ל וכנראה הדגרים שנכלן משם לקומים.
- [כ"ה] אסוד לספר וכו', ראה רמזים הלכ' תפלה, י"א, ורקת סימן כ"ו, המזנו נזית הכנסת, וכנר הארכתו נוה נספרי זה.
- [כ"ז] [כ"ז] זה כתוב נההולאה שלפנינו נח"ל סימן תכג, תכג, תכד, וערימה שכתנתי שם.

ואשתחוה לה' ולנרך את ה' לזוני אנרהם — נפרשת חיי שרה — דתשמע כשאנרך אליו הקוד ואשתחוה, דהייט נ' פעמים, עכ"ל. זה הוא רק טעם להשתחויה תחלה וסוף נאנות, דהא נהכתנו שם המדובר מאנרהם, אזל למה תקנו השתחויה נהולאה אינו מנואל. ומש"ס ניק ט"ז, תשמע דיותר עונש יש נמי שלא כרע נמודים משלא כרע נאנות, וראה נשטמ"ק שם שהניח נסס יש מפרשים ומי שלא כרע נמודים אין לו תחיה לעתיד לנא, ונתוס' שאין תמה על זה דלמה יהי עונשו חמור כל כך, הלא כל ישראל יש להם חלק לעולם הנא. ע"ש.

אולם נאשכול הלכ' תפלה הניח נסס הירושלמי, ונתפלת מנה אשכחן י"ח נרכות, וליתא תמס: אל תרנו תזנו נגוהה הולאה, — הנס דיש לפרש שם שחותך לנוד נירלה וענוו — אל תרנו וגו' — אם כן כחונ נהולאה אל תרנו תזנו נגוהה כלומר, נקומה נגוהה אלא נכריעה. ולעת עתה לא מלחתי טעם אחר.

למעלה כדי לקיים שתי מקראות הללו היה ענין ולבי שם כל חיסים נשא לבבנו אל נפיש אל אל בשמים ואתן הסגפחים ראשם וקניניהם למעלה כמבשרים על המלאכים מלענתן אותם וקורים אותו רישא דחזרי.

[א] י"מ. עשרים וארבע דברים מקבצים את התשובה ואלו הן, רבילות, לשון הרע, בעל חימה, בעל מחשבת רעה, המתחבר לרשעים, הרגיל בפעודה שאינה מספקת לבקליה, המסתכל בקריית, החולק עם נגב האומר אהמא ואשוב עת זח, האומר אהמא ויה"כ מכפר, המבזה את רבותיה, המקלל את הרבים וככלל עת זח המנע את הרבים מלעשות מצוה, המטח את הכירו מדבר הצדקה לרבר עבירה, והמשתמש בקבוצו של עני, המקבל שוחד להפנות רין, המטמא אבירה ואינו מכיר עליה עד שיהיירנה לבקלים, והרואה בני יצא לתרבות רעה ואינו מזהה בידו, והאוכל שוד קניינא האלמנות, הפורש עצמו מן הצבור, הקובר על דברי חכמים, המתכבד בקלותו של הכירה, החורש בכשרים, השונא התוכחה, המלעית על המצות, כל אלו עשרים וארבעה דברים מקבצים את התשובה, ואלה הדברים הם בתחלקים בקניינא כי אינם כולם שרים בקבוצו ובקניין התשובה, מהם רברים נעלין דרכי התשובה בסני קרשיון הפורש מדרכי צבור שבזמן שיעשו תשובה לא יהיה קסחן ולא יזכה קסחם בזכות שהם קרשים החולק על דברי חכמים לפי שמתחלקת נורם לו לפרוש מהם ואינו יודע את התשובה והמבזה את רבותיה לפי שדבר זה נורם להפס ולפזרדו מן העולם ובזמן שיפזר לא ימצא מלמד מורה לו האמת המלעית על המצות שכיין שהן נבזות בעיניו לא יהיה עוד לעולם רודף אחריהם ולא יחבבם ולא יעשה אותם, והשונא את התוכחה כי אחרי אשר ישנא המוכיחו לעולם לא ימצא מוכיח מדריכו בדרך טובה התוכחה נורמים את התשובה שבזמן שומדייקים לו לאדם הטוא וכסלמים אותו אז הוא מתנחם על ,רעתו החר בתשובה, וכן מצייט כמשה באשר היה מוכיח את ישראל היה מוכיח להם קנותיהם סמרים הייתם כרי לחשיבם, וכל הנביאים הוכיחו את ישראל לפיכך צריך להקסיד בכל קהילות ישראל בכל קהל וקהל איש זקן חכם הירא ה' מנעוריו ואה"כ לבני עירי להוכיח אותם ולהשיבם בתשובה וזה שונא התוכחה ואינו שומע לדבריה, לפיכך יקסיד בהמאותיו שהם בעיניו טובים, ויש מהן דברים שהם עת גדול הערשה אחד מהן אין הקב"ה מספיקו לעשות תשובה לפי גדול הטוא אלו הן המנע את הרבים מלעשות מצוה, המדריך את הכירו מדרך טובה לדרך רעה כמו מסית ומדיח, הרואה בני בתרבות רעה ואינו מזה' בידו ובנו כרשותו ואלו היה מזהה בידו היה פורש נמצא מחפיואו וככלל עת זח כל שיש בידו למחות באהריו' בין רבי' בין יחידיו' ולא מיה' אלא הניה בידו כשלונו והאומר [ב] אהמא ואשוב אהמא ואשוב אהמא ויה"כ מכפר ויש דברי הערשה אותם א"א לעשות תשובה לפי שהן בין בני אדם להכירו ואין ,הכירו שחאל חיסנו למחול לו אם נזל לו ואלו הן המקלל את הרבים ולא קלל אדם ידוע שילך אליו ויפייסנו וישאל ססנו כפרה החולק עם נגב לפי שאינו יודע של מי הנניבה כי נגב מכל אדם ומביא לו החטא לוקח לפיכך אינו יודע למי להתויר תקוד מחזיק ידי הנגב ובחפיואו המטמא אבירה ואינו מכיר עליה שיהיירנה לבקלים ולאחר זמן כשיעשה תשובה אינו יודע למי יהייר והאוכל שוד קניינא ויתמיסם

משנת אברהם

סימן י"ח

מתחילה על סמך זה שיר"כ יכפר עליו, וכן חוטא מתחילה על סמך שיעשה תשובה, ולכך נפעם הראשונה מספיקין נידו לעשות תשובה, דלח לא נרע מאחר חוטאים, אלנ נפעס שניה חין מספיקין נידו, משום דעכשיו מתחוד דהתשובה הוא שמניחה אותו ליד חטא, לכך מוטב שלא ישוב נשניה כדי שלא ישוב לחטא עוד.

[א] עשרים וארבע וכו' סימן זה כמעט כולו לקוח מהרמזים הלכי תשובה פרק ד', אלא שיש בו משינוי הסגנון, וכנראה המעתיק העתיק מהרמזים, והוסיף נילור, וכתב זאת על הגליון של הסי"ח שהי' לו, ואחר כך הוכנסו הדברים לתוך הסי"ט ולכן נהגולאה שלפנינו חסר כל אותו הסימן.

האומר אהמא ואשוב

והרא"ה ליישג דברי הרמזים ז"ל כמו שהוא לפנינו האומר אהמא ואשוב — ולא כתב כדליתחא נמשנה אהמא ואשוב אהמא ואשוב — וגם נפרש את המשנה, כדמשמע מרהיטת לשוט של הלחם משנה, דמיירי נאומר פעמים אהמא ואשוב ולא מיירי דוקא כשחוטא פעמים, כדלהלן:

[ב] אהמא ואשוב וכו'. אם נכון שהסימן אשר לפנינו הועתק מהרמזים, אלא שהמעתיק — שינה את הסגנון — יש לשער שנהרמזים אשר לפני המעתיק הי' כתוב כמו שהעתיק כאלן: ,האומר אהמא ואשוב אהמא ואשוב", ולא כמו שכתוב נהרמזים אשר לפנינו ,אהמא ואשוב", כלומר פעם אחת ומסולקת קושיית הלחם משנה אם דנגמי' משמע דנעיקן שיאמר תרי זימתי אהמא ואשוב.

ודג"ה הרמזים שם נפיה"ת, וכן נהרמזים נקלרה, מפרש דאהמא ואשוב וכן אהמא ויר"כ מכפר שניהם מסוג אחד הן, ומפרש נפיה"ת, אהמא ויר"כ מכפר, חין ויר"כ מכפר, פירושו: לא יעזרוה השם שיעשה נגוס כיפור מה שראוי לו לעשות כדי שיחכפרו לו עוונותיו נאותו היום, עכ"ל, ונודאי שהרמזים הוליה זה ממה דמשפ' אפילו תימא רני — הסובר נין עשה תשובה נין לא עשה תשובה ויר"כ מכפר — אנג שאני, כלומר משום זה חוטא ניוס כיפירים נשגיל שסומך עלמו שיר"כ יכפר עליו, לכך חין יוס כפור נלא תשובה מכפר עליו, אלא דוקא נשעשה תשובה, על זה לא יעזור השי"ת שיעשה תשובה. — כך נע"כ נריך לפרש דברי הפיה"ת, דל"כ חין לו מונג מה שכתב, לא יעזרה"ה וכו', דמה נכך דלא יעשה תשובה, הא אמרת דמתניי' רני דלא מחלק נין עשה תשובה ללא עשה תשובה, אלא נע"כ דהרמזים ז"ל מפרש דנאומר אהמא ויר"כ מכפר אם עשה תשובה הי' ויר"כ מכפר, אלא לחין מספיקין נידו שיעשה תשובה.

אל"א דנאמת יש לרקדק דנברי הלחם משנה הנ"ל דמרהיטת לשוט אם משמע דהפירוש נש"ם ,שיאמר" תרי זימתי, כלומר, קודם שחטא אומר פעמים אהמא ואשוב, ע"ש היטב, ונש"ם ונרש"י אם לא משמע כן, אלא דהכוונה הוא זה החוטא פעמים וכל פעם אומר אהמא ואשוב, הדבר נעשה לו כהיתר, כמו שפירש"י דכיון דחטא תרי זימתי שוב חין מספיקין נידו לעשות תשובה לפי שעזירה דומה עליו היתר עכ"ל.

ומערתה יש לומר, זה הוא שהזיקו להרמזים לפסוק אהמא ואשוב — אפילו נפעס אחת — חין מספיקין נידו לעשות תשובה, משום דהי' קשה לו, הן מה מקשה הש"ם לימא מתניתין

ול"מ' זה נע"כ נריך לומר דמה דאמרינן האומר אהמא ואשוב אהמא ואשוב חין מספיקין נידו לעשות תשובה, היינו דוקא נפעס השנית חין מספיקין נידו, אלנ נפעס הראשונה מספיקין נידו, דהלא אז לא חטא פעמים ולא שיך עעמח דרי הונג דנעשה לו כהיתר, אלא דאפילו שז נפעס הראשונה מכיון שחטא שנית חין מספיקין נידו לעשות תשובה, כדאמרינן התם נני האומר אהמא ויר"כ מכפר, דאנג שאני, כלומר, משום שהח חוטא

ואלמנות אלו בני אדם אומללים ואינן יודעים ומסרומים ונולים מקיר לעיר והן להם מכיר שירדע לטי שיחורנו לו והמקבל שחור להפנות דין אינו יודע עד היכן הגיע הפייה וכמה הפסד יש בדבר כזו שיחזור ועוד שהוא סחוק יד העול והמפואר אותו ויש מהן דברים רעים למאד והקדשה אותן אין הזקנה לשרוב לפי שחן דברים קלים בעיני רוב בני אדם ובמדתם להם שאינן עין והוא המא ועין סליל. והן הן הרגיל במעודה שאינה מספקת לבקלי' שזוהו המא גדול וזוהו האוכל הרשב בלבו מה המאמי בלום אכלתי אלא ברשותי והמשתמש בעבודתו של עני בגן הלוח לעני על קרדו זה המלוח בוקע קצים שלא ברשות העני ויאמר מה המאמי אם בקעתי בו הלא אינו חפר המסתכל בעריות מעלה על לבבו מה פשעו מה המאמי בזה. אם נפתלתו בקרובתי והוא אינו יודע ובפין שחוח [ג] גורם עין גדול לגוסן של קריות. שנאמר ולא תותרו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים ובפסר בן פירא הוא אומר העלם עיניך מאשת חן עוצם עיניו מראות ברע סוגר עיניו מלהפתל בנשים שוק באשה קרה קול באשה קרות כמו שאמרו חכמים כל המסתכל באצבע קטנה של אשה כאלו מסתכל בבית התורף. תודו אמרו אפילו כבגדי צבע של אשה השוחחים בכותל כשסביר לבקליהן אסור להתפלל והמתכבד בקלון חבירו אומר בלבו שאינו חושב אחרי שאינו מבייח ולא הגיע אל הברשת כיצד הוא עושה עורך מעשיו מל חכמתו וחכמתו מל מעשיו כזו שיראה מכללו שהוא מנוכד וחבירו בזוי והחורש בכשרים רוכת לו שאינו חושב וזיהו לו ללמד מבשה רביתו שפסר לשון הרע והשריב בכשרים שאמר והן לא יאמינו לי מיד לקח בצרעת ויש מהם ח' דברים הקדשה אותם מושך אחריהם וקשה לפרוש מהם לפיכך צריך אדם ליותר מהם ולהתרחק שמה ידבק, בהם והם רקות עד מאוד. ואלו הם לח"ד ורפילות בעל חימה בעל מחשבת רעה. והמתחבר לרשע סמני שלמד סמנשו תרשמים בלבו ורוקה כסיל ירוק.

משנת אברהם

משום דמגרע גרע, הומיל דהוי"כ והתשונה הן הסנה להטת, ושוב אין חילוק בין אומר אהטל ואשונ לאומר אהטל ווי"כ מכפר, דנשיהס התשונה היא הסנה להטת, ונלוסן כזה מסננין מן השמים שלא ישוב נתשונה, וממילא גם נאומר אהטל ואשוב מיד נפעס הראשונה, יסננו מן השמים שלא יעשה תשונה, והפיר' של אין מספיקין נידו, היינו שאין מניחין לו מן השמים לעשות תשונה, ומעתה אין אטו נריכים לומר כהס"ד, נדענר ושה אלא גם נפעס הראשונה, ומלי דאחרו נמשנה האומר אהטל ואשוב אהטל ואשוב אין הכוונה שעושה כן פעמים, אלא המשנה מפרשת נזה שכונתו של זה החוטא כדי שיעשה תשונה, כלומר, חושב נטעות שכל יותר שיטעל ירנה נתשונה, ורזנה להרנות נטעלים כדי שתהא לו האפשרות להרנות נתשונה. ומנאלת אומר שהתשונה הוא הסנה להטת, דאלמלא שיש תשונה נעולס, לא היי חוטא, ודמי ממש לאומר אהטל ווי"כ מכפר, וזה הוא שהדגיש הרמז"ס: והאומר אהטל ואשוב ונכלל זה האומר אהטל ווי"כ מכפר.

ומערתה מתנאר דלפי המסקנא הפירוש נמשנה, האומר אהטל ואשוב אהטל ואשוב, הוא שאומר כזאת טרס שטעל, ואין הפירוש שטעל פעמים דוקא, אלא שהוא הסנר לדברי החוטא ככ"ל, והוא כמו שגראה מרהיטת לשונו של הלחם משנה, כמו שהזכרתי נריש דנרי, ושפיר פסק הרמז"ס האומר אהטל ואשוב כלומר נפעס אחת.

ורא"י לדברי הרמז"ס ז"ל סוגר ככ"ל דלפי המסקנא, אין הטעם של האומר אהטל ואשוב דוקא נ"פ משום דר"ה דנעשה לו כהיתר, דהא הוא ז"ל מונה אהטל ואשוב ואהטל ווי"כ מכפר בין ד' עניות שאין הקנ"ה מספיק נידו לעשות תשונה, נפ"ד-ל, וסם נהלכה ד', מונה חמשה דברים קלים נעניי רוב האדם, ומנאל חוטא והוא מהן, לפי שהם דברים קלים נעניי רוב האדם, ומנאל חוטא והוא ידמה שאין זה חטא וכו'. ואם איתא דהאומר אהטל ואשוב הוא משום דר"ה, דנעשה לו כהיתר, היי לו למטת זה נהדי חמשה דבר, שמנה נהלכה ד', והגן.

ורא"ה נחלק זה דף עה. מה שכתנתי נדנר חוטא כדי שתהא לו אפשרות לעשות תשונה.

התחלת העבירה מוזמן ראיה

[ג] גורם עון וכו'. ונרמז"ס ז"ל, תשונה, ד-ד. והוא אינו יודע שראיית העינים עון גדול שהיא גורמת לגוסן של עריות, שנאמר ולא תתורו אחרי לנכסם ואחרי עיפכם, עכ"ל, כלומר, דהראיית עינים ענמה הוא איסור גדול אצל אין לפרש דעונר וזה על ולא תתורו, דהא נדברים כ', ילפי מזה שלא יסתה

דלא כרני, הא הפלוגתא בין רני ותנא דומתיתין דף פ"ה: אינה אלא אם יו"כ מכפר נלא תשונה, וממילא נאומר אהטל ווי"כ מכפר, דהדין דאין ווי"כ מכפר, לרני יהי הפירוש בין עשה תשונה בין לא עשה תשונה, דהא לרני אין אום חילוק, ולת"ק יהי הפירוש דאינו מכפר נעשה תשונה דוקא, משום דנלא תשונה אפילו לא אחר אהטל ווי"כ מכפר, גם אין ווי"כ מכפר, וא"כ מאי קושיא לימא מתניתא דלא כרני, הלא נמשנה לא החכר דאין ווי"כ מכפר עליו משום דאין התשונה מועלת, אלא משום דחטאו של זה האומר אהטל ווי"כ מכפר הוא חטא חמור ונאל מן הכלל שאין ווי"כ מכפר עליו. (ג) למאי דמסקין: אפילו תימא רני אגנ שאני, פירי, דלכך אין ווי"כ מכפר לזה שאמר אהטל ווי"כ מכפר, משום דכל אהטל של זה לא נאל אלא על ידי ווי"כ, שאלמלא ווי"כ המכפר, לא היי זה סומך על יום כפורים שיכפר עליו ולא היי חוטא, ואינו נדין דדנר שהוא הסנה להטת יהי המכפר על אותו חטא ענמו, ולכן חוטא זה נריך לתשונה אפילו לרני, ותשונה לא יעשה, משום דאין מספיקין נידו לעשות תשונה, כלומר, מן השמים מסננים לו שלא יעשה תשונה, אם כן לפי המסקנא גם זה דומה ממש לאהטל ואשוב, כמו שכתב נפיה"מ ובהרמז"ס: והאומר אהטל ואשוב ונכלל זה האומר אהטל ווי"כ מכפר. אי"כ למה נאחטל ואשוב רק נפעס הנ' אין מספיקין נידו וכו' ונאחטל ווי"כ מכפר, מיד נפעס א', אין מספיקין נידו לעשות תשונה. לכן מפרש הרמז"ס, דנפ"ד דהש"ס דהטעם של המשנה נאומר אהטל ואשוב אהטל ואשוב, אין מספיקין נידו, משום דרנ הוגל, דנעשה לו כהיתר, כלומר, נפעס הראשונה עוד ישוב נתשונה אצל כיון שענר ושנה, אפילו כשעשה תשונה ננתיים, נפעס שניה נעשה לו כהיתר, ואין אדם עושה תשונה על דנר עשה נהיתר. [כלומר, לא נשגיל שלא יעזור השי"ת, אלא הפירי של אין מספיקין נידו וכו' היינו שיש כאן חזקה שאדם זה לא יעשה תשונה משום שהוא מדרך הטנע שאין אדם מתחרט ושב על דנר עשה ואינו נראה לו כענורה] והנה זה שפיר לפי הס"ד דהש"ס, אצל לאחר שהש"ס הקשה על המשנה האומרת נסמוך שם, האומר אהטל ווי"כ מכפר, לימא מתניי דלא כרני, כלומר, דאי אחרת נשלח דלא כרני, שפיר תפרש המשנה דהאומר אהטל ואשוב אהטל ואשוב, אין מספיקין נידו לעשות תשונה, כדרי הוגל, משום דנפעס השני נעשה לו כהיתר ולא ישוב על דנר היתר, ונאומר אהטל ווי"כ מכפר, הגם דלא שנה נחטאו, ואפשר לו לעשות תשונה, מכל מקום חמור עון זה משום שסמוך עלמו על ווי"כ ואפילו ישוב לא תתקבל תשונתו, והרי כאילו לא שב, וממילא אין ווי"כ מכפר, אצל אי כרני מה נזה שאין תשונתו תשונה, הלא ווי"כ מכפר גם נלי תשונה, ומשני, דאגנ שאני, כלומר, דנאחטל ווי"כ מכפר, מודה רני דלריך לתשונה, ומן השמים יסוננו לו שלא יעשה תשונה, והטעם כני"ל

הלכות תשובה

כ. כל מצוה שכתורה נהי עשה בין לא תעשה אם יעבור אדם על אחד מהם בין בדרך בין בשוגג [א] כשיעשה תשובה וישוּב מהפאיו חייב להתוודות לפני האלהים יתעלה שמו שנא' איש או אשה אשר יקשו מכל המצוות והתודו את המצוות וחו וידוי רכבים ובה מצוות עשה ביעד מתורה אומר אנא ח' המצוות עייתי משקתי לפניך כך וכך עשיתי והרי נחמתי וכרשתי כמעשי ולקחם איני חוזר לדבר זה חח [ב] עקרו של וידוי וכל המרכבה להתוודות ומאריך בענין הרי זה ששובה.

משנת אברהם

הרמזים והפסוקים ז"ל ונהקדמה לסמ"ק כתוב: גם כל איש אשר לא ידע הפירוש, יעיין בספר המלות אשר יסד רבינו משה הקולי, וכו'. הרי שהסמ"ק נעלמו סומך עלמו שנדרי הסמ"ק יסלימו ויסנירו את דבריו.

אולם בספר בית אלוקים מהמניי"ט ז"ל שער השני פרק י"ז נראה שהוא ז"ל סוגר ומלות התשובה היא זו שכתוב בתורה ישנת וגר, כי כתב שם: והנה מלאת התשובה כתובה בסוף כל המלות להורות על ענין זה כי היא כוללת את כולן וסוגנת אותן, כמכר, ואין אום מלוא כתובה אחר כך כי אם מלות הקהל — ומלות כתיבת ספר תורה וכו'.

ואפשר, והגם שהיא הנטחה לכל זאת היא מלוא, כלומר, התורה מנטיעה שזכו כל ישראל לקיים מלוא זה. אלא שמדברי הספר הג"ל אין כ"כ ראי' כי לא נמית הרב ז"ל נספרו זה לענין הלכה לנרר אם זו היא המלוא או זו שנאמר נפרשת נשא, כי הספר הג"ל כל עיקרו אינו אלא דברי מוסר המקרינין את לבו של האדם לאנני שנשמים.

כתבתי זאת לפי שראיתי מנחת חינוך שם מלוא ס"ד, שכתב: לכאורה נראה מדברי הרמ"מ, דהמלוא עשה דכאן אינה התשובה רק הידוי נפה, דגזירת הכתוב הוא, דאם מתנחם מהטעם נריך להתוודות נפיו, ככל מלות עשה שגלוי נדיבור כגון ק"ש ודומיהם. — ונאמת תשובה מנואר להדיא נחורה נפרשת תשובה נפרשת נלנים: והשנות אל לננדך נכל הגוים וגר ונפרשת ונחתקן, והפיץ — ושנת עד — כי רחום וגר מנואר נכתוב דאף נח"ל מהני תשובה. אלא ודאי תשובה ננד מהני נלנ נרידל, אלא דיש מנ"ע לעלמה להתוודות נפה, ואם חר נחשונה ולא התודה נפה, הרי הוא נעל תשובה אלא שנעל מלות עשה של והתודו, ע"ש שהאריך והקשה כמה קושיות.

ולפע"ד אין הפירוש נדברי הרמזים ז"ל ולא נהמיוך כנ"ל אלא כמו שכתבתי, דהרמזים ז"ל — וכן המיוך שרוב נדריי הם מהרמזים ז"ל — סוגר דהמלוא של תשובה כתובה אד כאן נפרשת נשא, וידוי ותשובה הוא אחת כי המתודה הוא נעל תשובה.

ומה שהקשה לו נעל מנחת חינוך הלא מפורש נחורה נפרשת נלנים ונפרשת ונחתקן ושנת עד וגר, ולכך הוא רואה לעשות מזה שתי מלות, מלות התשובה ומלות הידוי, לא הננתי כלל, דאם כן למה לא מנה הרמזים נמלות עשין את עיקר העשה של תשובה שהיא נלנים, ומנה רק הפרט של המלוא היינו הידוי.

אולם עיקרו של דברים הוא, דשיטת הרמזים ז"ל דהאחר נחורה: ושנת עד הדי' אלוקי, אין זו מלות עשה, אלא הוא הנטחה מלאת השייח, כמו שכתב מפורש נהלכי תשובה זיה: וכבר הנטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה נסוף נלותו, ומיד הן ננאלין, שנאמר, והי' כי יעלו עליך כל הדברים וגר ושנת עד הדי' אלוקי, ושנ הדי' אלוקי, וכו', כל שהמקראות הללו אין נאות לשם זו אלא לשם הנטחה, והגו של תשובה הוא אד ורק נקרא דנשא הג"ל. וראה נרמזין על התורה נלנים ונולחתקן, שגם הוא ז"ל מפרש שהמקראות להנטחה הן כהרמזים ז"ל, ונזה סרו כל הקושיות שהקשה הגאון נעל מנחת חינוך שם.

נכום זה וכו', ונרש"י עה"ת נפרשת שלת, הלך והעוטים הם מרגלים לנוף ומסרסרים לו את העזירות וכו', והוא נירושלמי נרכות לה, לינל ועינל חרין סרסורין דענירה. ואולי הכוונה, כשאלם עושה הענירה, זמן הענירה נחשנת לו משעת רלייה. כמו שהנלתי כ"פ נשם חוס' ישיים נכתובות לענין דאי נעי נמין ואכיל ע"ש, וראה נספרי סוף שלת: ואחרי עייכס זו זנת, שנאמר, אוחה קח לי כי היא ישרה נעמי, שופטים י"ד, וננרכות ליחל: זו הרהור ונזה, ונדבר המושג של לופה ננשים כנר כתנתי נסמין

סימן כ'.

מצות עשה של תשובה מקרא: והתוודו את המצאתם

[א] כשיעושה תשובה וכו'. דברים אלו העותקו מדברי הרמזים הלכ' תשובה אלה. והנה המתנאר מדברי הרמזים ז"ל שהעשה של תשובה הוא מה שכתוב נמדנד הי', והתודו את הטלחם אשר עשו וגר, דמזה הקרא למדו דנבתינו הלכות של תשובה. וודוי זו הוא התשובה, דאין אדם מתודה על הטליו אם אינו מתחרט על מה שעשה ואינו מקבל עליו לעונן את דרכו הרעה.

וכן כתב הרמזים ז"ל נספר המלות מלוא ע"ג, שגונו להתוודות על העוונות והטלחים שחטלו לפני הלה, ולאחר אוחס עם התשובה, וראה שם נלריות מה שנתניל נשם המכילתל — והוא נספרי זוטל — שהיודי שהיה התשובה מועלת נין נזמן שנתניל קרנן ונן נזמן שאין מניאין קרנטות. ע"ש.

גם החינוך נמלוא סס"ד, כתב: שנלטינו להתוודות לפני השייח על כל הטלחים שחטלנו נעח שנתנחם עליהם חחו ענין היודי שיאחר אדם נעח התשובה וכו', — משרשי מלוא זו, לפי שנחוללת העין נפה נחנלה מחשנות החוטל ודעתו שהוא מלמין נאמת כי נלוי ידוע לפני השייח כל מעשהו ולא יעשה עין רואה כאינה רואה וכו', ע"ש.

ודמה המתנאר מכל הג"ל שיקר הוא התשובה שנלנ, דהא המלוא להתוודות לפני השייח על כל הטלחים, אי אפשר לפרש דנעיין דוקא שינעל נפיו, ואם מהרהר נלבו הנשנר אינו ינל, דהא נלני השייח אין מן הנורך לנעל נשפטים, הלא הדי יראה נלנ. וגם אין לומר דזה הוא זו כללי לפרט ולפרסם טליו, דכנר כננתי נח"ל מספרי זה סימן ל"ת, דברי הטור סימן תר"ז וכן מטין דברי הס"ח שם דאין לפרסם אום חטל. ע"ש היטב. ונפרט דחיונ של וידוי אטנו עסוקין נו, מפורש שהו' וידוי לפני הדי, ומה שייד נזה פירטוט נפה. אלא נע"כ, דוידוי היינו התשובה והחרטה ועזיבת החטל, כנ"ל.

ובסמ"ג מ"ע ט"ז: מלות עשה שיסנ החוטל מחטלו לפני הדי ויתודה — לחריק נסדר תעניות כילד (דק י"ז) כל המתודה נדברים ואינו נומר נלנו לעונן, כאלו טונל ושרן נידו שאין הטבילה מועלת עד שיסליך השרן מידו וכו'. מתנאר נ"כ דהמלוא עשה של תשובה הוא מקרא דוהתודו את הטלחם וגר כדאיחל שם נסמ"ג.

ושבת עד הדי, הבטחה או צו

והגם דנסמ"ק, יום שני, כ"ג, כתוב: לשונ דכתיב ושנת עד ה' אלוקי. אינו ראי', דהא הסמ"ק אינו מונה המלות כמו

וכן בעלי הטאות ואשמות בעת שמביאין קרבנות על המאמץ ועל שגגתם אין מתכפר להם עד שיעשו תשובה ויתורו וידו דברים שנאמר "אשר הוא עליה. וכן כל מחייבי מיתות ב"ד ומחייבי מלקיות אין מתכפר להם במיתתן או בלקייתן עד שיעשו תשובה ויתורו. וכן החובל בחבירו או המזיק בחבירו אע"פ ששלם לו מה שהיה חייב לו אין מתכפר לו עד שיתודה וישב מעשות כזה לקולם שנאמר מכל הטאות האדם. [ג] שיעיר המשתלח מכפר על כל עבירות שבתורה קלות וחמורות בין עבר בזדון בין עבר בשגגה בין שהורע לו בין שלא הורע לו הכל מתכפר בשעיר המשתלח והוא שיעשה תשובה. אבל אם לא עשה תשובה אין מכפר אלא על הקלות. ומה חן הקלות ומה חן החמורות. החמורות חן שהיבין עליהן מיתות ב"ד או כרת ושבועת שוא ושקר אע"פ שאין בהן כרת חרי חן מן החמורות ושאר מצות עשה ומצות לא תעשה שאין בה כרת חרי חן מן הקלות ובזמן הזה שאין בית המקדש קיים ואין לנו כפרה על המצבה אין שם אלא תשובה. התשובה מכפרת על כל העבירות אפי' היה רשע נמר כל ימיו ועשה תשובה באחרונה אין מחייבים לו את רשעו שנאמר ורשעת הרשע לא יכשל בה ביום שובו מרשעו ועצמו של י"ה מכפר לשבים שנאמר כי בחינם חזה יכפר עליכם אע"פ שהתשובה מכפרת ועצמו של י"ה על הכל מכפר יש עבירות שמתכפרות בשעתן ויש עבירות שאינן מתכפרות אלא לאחר זמן. כיצד עבר אדם על מצות עשה שאין בה כרת

שנת אברהם

גם כתב, הנגזרת חרי, דגם להרמנים ז"ל נכאן ה"י קשה לו ונה מהני השעיר, הא יו"כ מכפר, היינו ענומו של יום, לכך כתב, דיו"כ עם התשובה אין מכפר על החמורות אלא עם יסורין, אבל בזמן הנית ה"י השעיר ויו"כ מכפרים עם התשובה נלא יסורין גם על החמורות, ועוד דשעיר עם יו"כ מכפרין על הקלות נלא תשובה, אבל יו"כ לתוד אינו מכפר על הקלות אלא עם התשובה.

ובדברי הר"ן הנ"ל נמשנה שכתב דיום כפורים מכפר דוקא בסוף היום ושעיר מכפר משעת שילוחו, וכן כתב גם בגמ', גמ', ת"ר מלות וידוי, חף על פי שהתוודה ערנית מתודה שחרית וכל היום שחל ילדע לו דבר ענינה וכל היום, דיו"כ נסופו עם התשיבה הוא מכפר כדכתיב לעיל וכו'. והקשה לי, דנשלמא אי אמרת דיו"כ מכפר בכל רגע, אלא דיו"כ נלא תשובה אינו מכפר, אחי שפיר מה שחייני האדם להתוודות הרבה פעמים ביום, דאם למשל התודה בשחרית ועשה ענינה אחר שחרית וימות אחר עשיית ענינה, לא יכפר עליו יום כפורים משום שעל ענינה זו עשה אחר השחרית לא התוודה — לא עשה תשובה, ואם יתוודה אחר השחרית אחר עשיית הענינה וימות קודם סוף היום יו"כ מכפר עליו, דהא לא נעין דוקא סוף היום, ונכן מסתבר שר"ך להרבות נידוי — נתשובה נמשך היום, אלא אי אמרת כסגרת הר"ן הנ"ל דאין יו"כ מכפר אלא בסוף היום, תקשי כל הוידוים הללו נמשך היום למה, הא די שיתוודה סמוך לפטת היום ניו"כ, וסוף היום יכפר, ואם ימות קודם סוף היום אין שום ממש נאחוס הוידוים, דהא אמרת דדוקא סוף היום מכפר, והוידוי הוידוין כתשובה גרידא נכל ימות השנה.

ועוד, לרני הסוגר דיו"כ מכפר נלי תשובה, כל הוידוין הללו למה הן נאין דוקא ניו"כ יותר ונתשובה גרידא מכל ימות השנה.

ועוד יש להנין הלא בגמ' גם דף פ"ו, איחא ארבע חלוקי כפרה שה"י ישמעאל דורש וכו'. ואחת מהן, ענר על כריתות ומיתות נ"ד ועשה תשובה ויום כיפורים תולין ויסורין ממרקין. ע"ש, ולא נוניט דרני חולה על זה, אלא לכל היותר נאמר, דרני סוגר דיו"כ נלא תשובה היו כיו"כ עם תשובה, ותולין עד שיצאו עליו יסורין, ועד שלא נתיסר ניסורין הרי הוא בכלל חייני כריתות ומיתות נ"ד, וא"כ מאי פריך נשנועות י"ג לרני כרת דימחא איך משכחת, ודחיק לתרן נדחנקי אומנא וכו', הלא משכחת נפשטות דענר על איסור יו"כ נאכילה או נענובה, ומת לאחר יו"כ קודם שתיסר ניסורין, דהא יו"כ לא כיפר עליו אלא תולה, כ"ל.

ובתוס' ישנים גם ניוווא כתבו דגם לרני אע"ג דמהני יום כפורים, למעט מכרת" מכל מקום כפרה גמורה נלא תשובה ליכא, דאלי"כ למה חרב הנית נשניל עוונותיט כיון שיום כיפורים מכפר חוץ מני' דברים. (ולא ידעתי מנא להו לנעלי התוס' דלא נחרב הנית על הג' דברים.) ולפי איעה זו נע"כ עליט לומר,

וברמב"ן עה"ת, דברים ל-י"ה, מטיין דנריו כלנרי הרמנים ז"ל: כי כתב גם נאמרה נלאון הנינוני — כלומר, אשר אנכי מנוך היום, שהוא לשון הוה — לרמח נהנטקה כי עתיד הדבר להיות כן. — זה טעם נפ"ך ונלננך לעשותו, שיתוודו את עונם ואת עון אניתם וכו'. הרי גם הוא ז"ל מתמיד המנוה על הכתוב של והתודו וגו'. ועוד הרי לא השיג את הרמנים נספר המנות ומדשקה שמ"מ דלודי לי להרמנים ז"ל.

ידוי של כל השנה ושל יום כיפורים

[ב] עקרו של וכו'. משמע דעיקר הוידוי נמה שאומר, ואיני חוזר לדבר זה, כלומר, הנלת עזינת החטא. ויש לדקדק הלא לקמן, תשובה, נ"ה, כתב הרמנים ז"ל: הוידוי שנהנו בו כל ישראל אכל אנהטו חטאנו, והוא עיקר הוידוי, עכ"ל, הרי דאין אמירת ואיני חוזר וכו' מעיקר הוידוי: ונ"ל, דהרמנים ז"ל פוסק כוידווא דרנא, יומא פ"ו, כולא שחא, היינו, הרי אני לפניך ככלי מלא נובה — יהי רנון מלפניך שלא אחטא עוד, ונזה נכלל עזינת חטא, אולם נידויו של יו"כ שהוא ננודר הלכה כשחמאל התם כי מטא שליחא דננורא ואמר אכל אנהטו חטאנו — שמע מינה עיקר וידוי הוא, ע"ש. ונכלאן המדובר נידויו דכולא שחא.

השעיר מכפר טיר ויו"כ אינו מכפר עד שתחשך

[ג] שעיר המשתלח וכו'. הר"ן ז"ל ניומא פ"ח, נסוף המשנה אחטא ואשנב, הביא מפ"ק דשנועות: (ורא"י נשנועות י"ג, כתב דלא גרסינן לה) חומר נשעיר מניו"כ שהשעיר מכפר מיד ויו"כ אינו מכפר עד שתחשך. עכ"ל ועי' בתוס' שנועות ריש דף י"ג: פירוש הנפשוני, לנוי שחטא ניו"כ אחר שילוחו של השעיר דכנר כיפר השעיר, יו"כ מכפר עליו נסוף היום. ונעל טורי אגן הקשה על הר"ן מכריתות י"ח, דמקשינן ואי ס"ד ידועות ספק מחלקת לחטאות אחאי קתני התם אכל ואתה נהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת, הא יו"כ נמקום אשם תלוי קאי, ובין אכילה ושתיה אי אפשר דלא הוי שהות ניום וכיפר לי, ולחייני נ' חטאות. ואי כדנרי הר"ן דאין יו"כ מכפר אלא לנסוף מאי פריך, הא לא כיפר יו"כ בין אכילה ושתיה. ואי נושום שעיר מאי פסקא שהשעיר נשלח דוקא בין אכילה ושתיה, אלא ע"כ דענומו של יום לחוד נלא שעיר מכפר בכל רגע. וגם על התוס' נשנועות הנ"ל שכתבו כדנרי הר"ן דאין יו"כ מכפר אלא לסוף היום, ומייתי ראי' מהמנואר גם חומר נשעיר מיו"כ וכו', הנגזרת חרי חולה, מדנרי הש"ס כריתות הנ"ל, וגם מדאמרינן נשנועות שם, דמודה רני נכרת דימחא דאין יו"כ מכפר אלא נתשובה דאלי"כ כרת דימחא היכי משכחת, ודחי לה דמשכחת כרת נדחנקי אומנא או נסמוך לשקיעת החמה, ולמה לי להש"ס לאחוקי נדחוקים הללו, ה"י לו לומר דמשכחת שמת ניום קודם הלילה לכך לא כיפר עליו יום כיפורים משום דאין יו"כ נוכפר אלא לנסוף היום, אלא ע"כ, דיום הכיפורים מכפר בכל רגע. וע"ש שהאריך נזה.

ועשה תשובה אינו זה משום עד שמחליק לו ובאלו נאמר שובו בניי שובכיים ארפא משווכותיכם קבר ארפ על מצות לא תעשה שאין בהן ברת, ומיתתו ב"ד ועשה תשובה תשובה תולה וי"ה סכפר כאלה נאמר כי ביום חוזו יפטר. קבר על ברת ומיתת ב"ד ועשה תשובה תשובה וי"ה תולין ויסורים הכאים עליי נוסרין לו את הכפרה ולקולם אין סתכפר לו כפרה נגזרה עד שיבואו

משנת אברהם

ואמשר דאפילו לתשובה הגלוים הנ"ל אין הפירוש שרני חולק אכל הגרייתא הנ"ל אלא דוקא לענין אם יו"כ לריך לתשובה הוא דחולק, דמאי דוחקא לומר דרני חולק על כל הגלמא דגרייתא, הא אפשי פלוגתא לא אפשי, ורני סוגר דיו"כ נלא תשובה הרי הוא כיו"כ עם התשובה ותולה ולא שמחוק.

שוב ראיתי נהרשני"א שנועות דף י"ג, והאריך דגרי הירושלמי הנ"ל שכתב דגרסיט שם אקושיא א"כ לרני כרת דיתחא היכי משכחת, דמתרלינן גמ' עוד תירץ אחר, דמשכחת לה אפילו אכל נשחר ומת קודם שחשך דנמתניתא תנא שאין יו"כ מכפר עד שחשך, כלומר, דהש"ס נשנועות מתרן כי תירוש, (א) דחנקתי אומלל וכו' משום דסוגר דיו"כ מכפר נכל רגע, לכך מתרן דמירי שלא חי אפילו רגע לאחר שאלכ. (ב) לפי התניא דאין יו"כ מכפר אלא לנסוף, אין לריך לדחוק גדאלל אומלל וחנקתי, אלא כל שמת קודם סוף היום, לא כיפר לו יו"כ, והרי הוא עגדר כרת, וכן הוא גרישני"א שנועות י"ג ע"ש, וכנראה לא היו דברי הרשני"א הנ"ל לפני נעל נגזרת ארי הנ"ל.

ורבסוה שם כתב הרשני"א: עוד קשיא לי אשמעתין לפרוקא קמא וכן לפי הירושלמי דאית להו דיו"כ מכפר מיד, א"כ שעיר המשתלח למה, דהא יו"כ מכפר נלא שעיר אפילו מת מיד. וי"ל דלענינה שנעשה נשעת שלוח ומת מחוכה שהיום אינו מכפר שהרי מת מחוכה וכמו שאמרו חנקה"י אומלל, אכל השעיר מכפר. ועוד לריכה לי עיון. עכ"ל. הרי שנעיקר ההערה של נעל נגזרת ארי כנר קדמו הרשני"א ז"ל.

נוסחאות הירושלמי בסוגיא זו

ודע שנירסאות שוטת ישן נהירושלמי הנ"ל והנגזרת ארי נקט הנוסחא שנירשלמי יומא ובשנועות. ולפיכך כתב דהרמז"ס ז"ל דרך לו דרך לעלמו וכתב דהשעיר מכפר נמקום יסורין כדי שלא תקשי א"כ שעיר מה אהני, ע"ש, אולם נלמח נירושלמי סנהדרין י"א יש טסחא אחרת וכך תלמה: העונר על מצות עשה וכן מיד אינו זו מחקומו עד שמוחלין לו. העונר על לא תעשה, התשובה תולה ויו"כ מכפר, העונר על הכריתות ומיתות נית דין נמזיד, התשובה ויו"כ מכפרין מחלה והיסורין מכפרין מחלה. אכל על חילול השם, התשובה ויו"כ מכפרין שליט, ויסורין שליט, ומיתה ממרקת שליט. אמר ר' יוחנן זו דברי רבי אליעזר בן עזריה ורני ישמאל ור' עקיבא, אכל דברי חכמים שעיר המשתלח מכפר. כלומר, השעיר מכפר על הכל [ונגדלי הכוונה עם התשובה] כיגד הוא מכפר ר' זעירא אמר כל שהוא כל שהא"ר, חנינא אמר נסוף. מה מפקה מניניהון, מת מיד, על דעתא דר' זעירא כנר כיפר, על דעתא דרני חנינא לא כיפר. [פירשו מפרשי הירושלמי וכן נעל נגזרת ארי, דהשאלה: כיגד הוא מכפר, לא קאי אשעיר דפליק מי"א, אלא איו"כ, דר' זעירא סוגר דכל רגע ורגע יו"כ מכפר, ורני חנינא סוגר דאין יו"כ מכפר כלל אלא נסוף היום דוקא, ומפרש מה נפקא מינה, ומשני דנפשי, אם מת מיד נחילת היום, דלר' זעירא כנר כיפר עליו יו"כ, ולר' חנינא לא כיפר עליו יו"כ.] אמר ר' חנינא מתניתא מסייע לר' זעירא חומר נשעיר מה שאין כן ניום כפורים, וניום כיפורים מה שאין נשעיר, שיום מכפר נלא שעיר, ושעיר אינו מכפר נלא יום כיפורים חומר נשעיר שהשעיר מכפר מיד, ויום כיפורים משחשך. [ומפרשי הירושלמי מחקו האירסא, וניסחו כמו דאיתא נירושלמי יומא ובשנועות: אמר ר' זעירא מתניתא מסייע לר' חנינא, כלומר

דלרנן יו"כ ותשובה מכפרים כמו לרני יו"כ גרידא, והיינו, למעט מכרת, וכפרה נמורה נלה לאחר שיתסר ניסורין, ונכן פריך הש"ס שפיר כרת דיו"כ לרני אין משכחת, דהא לכל הפחות יו"כ גרידא ממעט מכרת אפילו נלא תשובה ולרנן יו"כ עם תשובה ממעטין מכרת.

ומעתה לא קשיא למה לן לרני כל היודין ני"כ, דאיערכי לשם כפרה נמורה, כלומר, דיו"כ נלחודא הוליוו מחייני כריתות וכדי לנקותו מכל חטא לריך וידוי — תשובה וגם יסורין, והפלוגתא דרני ורנן הוא רק לענין להוליוו מידו חייני כריתות, דרני סוגר יו"כ לחודא די ורנן סגרי יו"כ עם תשובה דוקא.

שוב ראיתי נאומר הגלוים — ליון, מסכת יומא, והוא מתשובה רב טערוכא ור' פלטי, שכתב זה שקורין נמחה ניום כיפורים נעריות מפני מה, שיום הכפורים אין מתכפרין בו עוונות עד שיחור נתשובה. ואע"ג דאמרינן (יומא פ"ה) כל עזירות שנחורה בן עשה תשובה בן לא תשובה יום הכיפורים מכפר, לית הלכתא כרני אלא כהא גרייתא' אלא מתתי בן חרש את ר' שמעון בן יוחאי נרומי שמעתי ארנעה חלוקי כפרה וכו' וכיון דלא מכפר אלא נתשובה עמו דוקא, קרינן נעריות דאם תיו בן ישראל שפרן נעריות או נגדה כיון שקורין לפניו זוכר ענינה שנלח לידו וחרר נתשובה כדי שיתכפר לו. ומרהיטת לשון הגלוים נשמע שרני חולק על הגרייתא דר' חלוקי כפרה, ודלא כמו שיערתי לעיל, ומחילא לא קשיא כל הנ"ל, ואפשר דרני נלמח כל היודין הללו אינן לריכות, דהא עזומו של יום מכפר, או שמת סוגר רני דלפני הדי' תטהרו למזוה הוא, כלומר מצוה להתודות ולהטהר, ולפי זה נמאל דלא ידרוש רני לפני הדי' תטהרו כנמחה, עזירות שנין אדם למקום וכו', דהא מפרשיט תטהרו שיש חיות להתודות, ולא מלאתי זה נשום מקום שרני ידרוש כך.

ודאיתי נשערי תשובה, שער הרניעי, י"ז, לרנינו יונה ז"ל שכתב ועל מה שאמרו רבותינו ז"ל (יומא פו) כי על כריתות ומיתות נית דין תשובה ויו"כ תולים ויסורים ממרקים, יש שאלה: והא כתב (ויקרא טז"ג) [מכל חטאתיכם לפני הדי' תטהרו] והתשובה נזה, כי מה שנלמח לפני הדי' תטהרו, מצות עשה על התשובה, שנפשו דרכיט ונחקורה ונשונה אל ה' ניום הכפורים, ואף על פי שנתחייבו על זה נכל עת — החיונ נוסף ניום הכפורים להטהרה אשר נדיעו הוא התשובה ותיקון המעשים, אכל מה שכתוב (ויקרא טז"ג) כי ניום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם — שהוא אמור על הטהרה, שהשם יתנרך מטהר אותם מן העון ומכפר עליט כפרה שלימה ניום הכפורים נלא יסורים, זה נלמח על מצות לא תעשה, אכל על כריתות ומיתות נית דין, תשובה ויו"כ תולים ויסורים ממרקים. עכ"ל.

המתבאר מדברי רנינו יונה, דרנן דרני סגרי דיט לחלק את הפסוק הזה לחליון: כי ניום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם, כלומר מענייות קלות, מכל חטאתיכם לפני הדי' תטהרו, הוא לו על התשובה ני"כ. ומחילא נשמע דרני הסוגר דיו"כ מכפר על הכל, דורש את כל הפסוק כלו כאחד, עד "מכל חטאתיכם", והוא נכלל, כלומר, מכל חטאתיכם נלי יולא מן הכלל יכפר עליכם מן השמים ניום הזה, וסוף הפסוק: לפני הדי' תטהרו, נע"כ דגם רני סוגר כרנן שהוא מצוה על תשובה נוספת לתשובה של כל הימים.

עליו יסורים ותליהם חתוב אומר ופקדתי בשכמי משעם ובנעמם עונם ברא שלא חילל ימי בקת שעבר כמו שעשה העבירה בצנעה אבל מחלל את ימי כפרתי אע"פ שעשה תשובה חנוני י"ח וקודמו עומד בתשובתו ובאו עליו יסורין אין כל אלא פועליו לפרק עתו להתכפר בפרה נסורה עד שיכרת אלא תשובה וי"ח ויסורין שלשתן תולין ומיתה בפרקת ומכפרת שנא' ונגלה באזני

פ שנת אברהם

שעיר תה אהני, דהא השעיר נוכח על ענינות שאין יו"כ נלחוד מכפר כג"ל בדברי חכמים, כגון חילול השם. ומלי דלחוד נש"ם דילן דלכל אומנא וכו'. היינו או זנון הבית לאחר שלוחו של שעיר, או זמן שאין שעיר, ודוקא דלכל אומנא וחקתי מיה, משום דלם הי' חי רגע אחר אכילה, הי' יו"כ מכפר עליו נסוף היום למפרע, כלומר סוף יו"כ מכפר על ענינות שנעשו בו ניום, וכל רגע של היום מכפר נסוף היום למפרע, אבל זה דוקא אם חי רגע אחר ענינה, דאין כפרה לאחר מיתה. וזה דוקא לדני הסוגר דיו"כ לא נעי תשובה, אבל לרגן כרת דיומנא משכחת כשלל עשה תשובה.

ומפ"ל א אזדא לה הקושיא החנוורה שהקשה בעל נגרות ארי על הר"ן. דהא הר"ן נזדחי נ"כ סוגר כהנרייחא הג"ל בהירושלמי סנהדרין, ומפרשינן, והשעיר מכפר מיד פירושו ולא על הענינות שלאחר שלוחו ויו"כ מכפר על הענינות של כל היום, ומסתמך תשמעו, לפטת הערנ מכפר למפרע על כל הענינות שנעשו בו ניום. ואין כאן אום קושיא מכריחות י"ח, דמנה הוכיח הנגרות ארי דיו"כ מכפר כל שעתא ושעתא, והאמת כן הוא, אלא שאין כפרת יו"כ פועלת למפרע עד שיפנה כל היום.

יודע אני שמי שעיין בדברי יתשנן שקשה להעמים פירוש זה נלשון הירושלמי, אבל מכיון שאחר הפירושים שנתפרשו הם דחוקים עד למאד, ונפרט שהרש"א והרשב"א פירשו רק לפי הטעם של הירושלמי בשבועות וזיומא, ולא נסנהדרין. ולפי פירוש נ"כ נריך לנרוע ולהוסיף מהנוסח אשר נסנהדרין, ואחר כל הטורח הזה תשאר תמיה מהש"ס כריתות י"ח, כמו שהשאר בעל נגרות ארי הדנר נתימה, לכך נראה לפע"ד לסלק הקושיא על ידי קיום הטעם אשר לפנינו בירושלמי דסנהדרין הג"ל. ועל ידי זה גם דברי הרמז"ם יותר מוננים ומדוקקים.

חנקתי אומנא ומת. - פירוש

יש להנין הן בדברי הרש"א הג"ל שכתב דעבירה שנעשה בשעת שלוח (למשל שאל או שעשה בו זמן מלאכה) ומת מתוכה, שהיום אינו מכפר אבל השעיר מכפר, וכן נגמ' דלחוד כגון דלכל אומנא וחקתי, דאין יו"כ מכפר עליו, ועליו נלחוד נסורה וכרתה וקשה לי הלא סוף כל סוף מת, ולמה לא תכפר המיתה עליו, ונע"כ נריך לומר משום דלא עשה תשובה, דלכל הגי' חלוקי כפרה: יו"כ, יסורין, מיתה, נעינן תשובה עמו, ע"י רש"י שם דף פ"א, ולרני יו"כ לא נעי תשובה, אבל מיתה נעי תשובה, ולכן נחקתה, אומנא אין יו"כ מכפר דלא הי' זמן ניו"כ שיכפר, ולא משום שלא ש. ובכן השאלה מה הוא הפירוש של מיתה דחקתי אומנא שאינה מכפרת אלא עם התשובה, אם הפירוש ומיירי שמת לא מחמת ענינה זו, אלא דהגיע קלו למות נעשה שגלע האומנא, דהלא סוף כל אדם למות, ומיתה זו נלא תשובה אינה מכפרת על עוונות החמורות המטויות שמה, אבל אם מת שלא מחמת שהגיע קלו למות, אלא על עוון אותה ענינה הוא מת טרם זמנו, כיפרה לו מיתתו, הגם שלא עשה תשובה, או שמת לא כיפרה לו מיתתו והנפש שלו נכרתה, ותקבל עונשה מן השמים משום שלא שג בתשובה.

ודנה נתום' שנת כ"ה, ד"ה כרת, ונכ"ת, כתבו דלפי הש"ס דילן, כרת היינו שאינו תגיע לסי' שנה. ולפי הירושלמי, היינו שמת קודם חמשים שנה. ע"ש, ולפי פיר' רש"י שם דכרת חמור מיתה נדיי שמים משום דנכרת הוא חרעו נכרת, ומיתה

מלחנא ננותיתא דיו"כ אינו מכפר עד שתחשך, הרי זה ראי' לרי' חנינא. אחר רני הוגל איתחנת קומי ר' ירמיה ואחר תיפתר שהי' נדעתן להניא שעיר אחר ולא הניאו. אחר ר' יוסי ואין הקנ"ה רואה את הוגל ויכפר מיה. [ונסוף דברי הירושלמי אלו, הפני תשה מדתיק פירושו מאד, ע"ש].

ודמ"ל שהמפרשי ירושלמי שם נסנהדרין נדחקו ענתן לפרש כמו שיראה המעיין, לכך לא חמנע מלכתוב מה שראה לי בפירושו של הירושלמי: אבל דברי חכמים שעיר המשתלח מכפר. — (כלומר השעיר מכפר יותר מכל המכפרים שהזכירו שם: התשובה והיסורין ומיתה, כי נשעיר י' כה נוסף לכפר). — כינו הוא מכפר (כלומר, השעיר כינו מכפר, ולא קאי כינו איו"כ.) רני זעירא אומר כל שהוא כל שהוא, (פירוש, אם הוא משתלח נעשה שניעית הוא מכפר עד זמן שלוחו, ואם משתלח בשמינית הרי הוא מכפר על הענינות עד שעת שלוחו, שהוא עשה השמינית, ולא על ענינות שלאחר זמן שלוחו.) רני חנינא אחר נסוף: (כלומר, השעיר מכפר על כל ענינות של כל היום, ואפילו אחר שלוחו עד סוף היום) מה חפקה מניניהו, מת מיד על דעתה דרי' זעירא כנר כיפר, על דעתה דרי' חנינא לא כיפר. (כלומר, הגפקית, אם האדם הטח אחר שלוחו של השעיר ומת מיד אחר שחטא, והוא חטא חטא גדול כגון חילול השם שריך לכפרת השעיר המכפר על ענינות חמורות, לדעת ר' זעירא כנר כיפר השעיר נשעת שלוחו ואינו מכפר על ענינה של זה שעשה אחר שלוחו של השעיר, ולדעת ר' חנינא, לא כיפר, כלומר, השעיר לא חדל מלכפר משעת שלוחו, אלא הולך ומכפר עד סוף היום, ולכך גם ענינה חמורה זו שעשה זה אחר שלוחו כיפר השעיר.) מתניתא מסייע לרי' זעירא, — תומר נשעיר שהשעיר מכפר מיד ויו"כ משתחשך (הרי מפורש דהשעיר מכפר רק עד שעת שלוחו, מה הוא הפיר' חומר, יש בו חומרא שאינו מכפר אלא מיד, כלומר, מיד נשעת שלוחו ולא מכלן ואילך.) אחר רני הוגל איתחנת קומי רני ירמיה (כלומר, ר' הוגל הקשה הנרייחא זו דחנינא שהשעיר מכפר מיה, כלומר, עד שעת שלוחו ולא עד סוף היום, לרי' חנינא דלחוד שהשעיר מכפר על כל היום — לנסוף, והוא קושיא גדולה, שהרי ר' חנינא נענתו אחר דמנרייחא זו יש סייעתא לרי' זעירא, לפיכך אומר נלשון איתחנת שמשמעו קושיא עמומה) ואחר, תיפתר שהי' נדעתן להניא שעיר אחר ולא הניאו, (רי' ירמיה) השיב תיפתר, כלומר, מה שאמר ר' חנינא שהשעיר מכפר נסוף — על ענינות של כל היום, מיירי, שהיום השעיר, והי' נדעתם להניא מיד שעיר אחר ולשלחו נעשה הרגילה, ואירע סינה שאחרו מלהניא, והניאו את השעיר לנסוף היום, דלא סוגר ר' חנינא דשעיר זה מכפר משעת שלוחו היינו על הענינות של כל היום, משום דנשלח נסוף היום ורי' זעירא סוגר דלינו מכפר אלא עד זמן שהשעיר רגיל להיות נשלח בכל שנה. משום שנדעת הקהל הי' לשלחו בזמן הרגיל, והסנה שאחרתה את שלוחו אינה חסנה את כפרת השעיר של כל שאר השנים.) ועל זה דוחה ר' יוסף: ואין הקנ"ה רואה את הטלל. (כלומר, ולמה נתחשך לרי' זעירא עם הזמן הרגיל בכל שנה, אלא ודאי דלאו נכי האי גוונא פליגי, אלא פליגי בשלח בזמנו הרגיל דגם אז סוגר ר' חנינא דמכפר על הענינות של כל היום אפילו לאחר שלוחו, ובכן ר' חנינא איתותנ מנרייחא.)

ומעתה יונא דדברי חכמים שירושלמי ששעיר המשתלח מכפר על החמורות נלא יסורין, כדברי הרמז"ם, ולא קשה מה שהקשה עליו צוה הנגרות ארי, ולא קשה נ"כ הקושיא שהקשו

ח' צבאות וכו' [ד] איזהו תשובה גמורה זה שכא לידו דבר בעבירה שקבר בה ויש בידו לעשות ופירש ולא עשהא מפני התשובה ולא מיראה ולא מנשלח רוח כיצד הרי שכא על אשה בעבירה ולאחר זמן נתייחד עמה והיה בידו לעשות הרבה מה והוא עומד באהבתו בה ובכה נוסו וכבש את יצרו ולא עבר זהו בעל תשובה גמור. והוא ששלמה אומר וזכור את בוראך בימי בחורותיך ואם לא שב אלא בימי זקנתו ובקת שא"א לעשות מה שהיה עושה בבחורותיו מפני תשורת כחו אע"פ שאין תשובה מקולה, מעלת היא לו והוא בעל תשובה. ואפי' עבר כל ימיו ובסוף בשעת מיתתו עשה תשובה וסת בתשובה כל עונותיו נמחלין לו שנאמר עד אשר לא תהשך השמש והאור וכו' שהוא יום המיתה בכלל שאם זכר את בוראו קודם המיתה נפלה לו ומח הוא התשובה שיקוּב החוטא את חטאו ויסור מחשבתו הרעה מלבו ויגמור בלבו שלא יעשה עוד שנאמר יקוּב רשע דרכו וכו' ויחא תהא וסתנחם ומתחרט על הראשונות שנאמר כי אחרי שובי נחמתי [ה] ויאמר אני מקיד עלי היודע כל תקלובת שלא אשוב בזה החטא לעולם שנאמר ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידינו. מרוב התשובה צריך להיות צדק המיד לפני ח' בכבי ובתחנותיו תעשה צדקה כפי כחו ומתרחק הרבה מן הרברים שהטא בה ומשנת שמו כלומר שאני אחר ארני אותו אורש שקשה המקשים רעים ומשנת מקשיני כלם לשובה להדריך עצמו בדרך ישרה ונחלה ממקום שגלות מפגרת עון מפני שגורמת לו להכנס ולהיות עניו וחסל רוח שוכה גדול לשב שיתודה ברבים ויודיע הטאו ומצלה הטאו שביני לבין חבירו לאהרים אומר להם הטאתי לפלתי כך וכך עשיתי לו

משנת אברהם

כפרת מיתה מתחלת למפרע משעת אימת המיתה

וְדַאִיתִי נשערי תשובה לרצוני יונה ז"ל. שער רביעי, כ"ז. ומה שאלמו רבותי ז"ל כי מי שי' נידו חילול השם תשובה ויום כפורים ויסורים תולים ומיתה מתרחקת, לפי שהמיתה מתרחקת כל חטא אשר התשובה מועילה. ואם נהרג והתודה לפני מותו מעת שפלה עליו אימת מות יש לו כפרה ומחשנ ההורג כשופך דם נקי וחסיד. שאלמו (תהילים ע"ג) "גשר חסידך לחיית ארץ". ואלמו (ירמיה ה"ד) "סוסים מחנים משכים היו, כי נחשבו כחסידים לפי שנעשה נהם הדיון, כמו שכתוב (דברים כ"ג) ונקלה חסיד לעיניך — כיון שלקה הרי הוא כאחיד. עכ"ל

וְיֵשׁ לְעֵין הרבה דגרי רביט יונה ז"ל הנ"ל איך נאמר דמעת שפלה עליו אימת מות יש לו כפרה. הלא נש"ס סנהדרין הנ"ל אמרין דרק מיתה וקנורה מכפרין. גם לא זכיתי להגין את דגרי הקדושים שכתב: "ומחשנ ההורג כשופך דם נקי וחסיד". וכנראה שכונתו לומר דההורג את המחויב מיתה, הרי הוא רוצה גמור והרי הוא כאלו הרג את הנקי וחסיד, משום דמעת שפלה עליו אימת מות כיפרה לו, אי"כ נשמע מזה דאם ההורג הרג נאופן פחלומי שאין ההרג מרגיש אימת מות קודם שמת, אין ההורג כרוצח גמור, והלא זה אינו מתקבל על השכל כלל, דהא אפילו כל חייבי מיתה על שלא עמד דינם, אין דינם כגרי קטילו, ונפרט נחטא שעובשו נדי שמים, למה לא יהי הרוצח כרוצח גמור.

וְדַאִיִּלְן לענין עושה נדי שמים על הרניחה, לא אינן למה יהי הקל דיט של זה שהרג את המחויב מיתה נדי שמים מאשר הרג את הנקי גמור, דאפילו תאמר, דזה אשר נידו חילול השם, אי אפשר לו שתכפר לו נלא מיתה, ובכן הרי הוא נגדל קטילא, אצל לא נאמר מתי ימות, ואם ימות טרם זמנו הקטונ תכפר לו מיתתו, אי"כ זה שהרגו עכשו הרי הוא רוצח גמור.

וְדַאִיִּלְן הכוונה של החסיד ללמד, דהגם שצריך מיתה וקנורה לכפרה, אצל אחר מיתה וקנורה הכפרה הוא למפרע משעה תחילת המיתה והיינו משעה שפלה עליו אימת מות ומסתגר דליו הכפרה איך לנסוף אחר הקנורה דהא אין כפרה למתים, ונע"כ דהכפרה נמשכת והולכת, ולנסוף הוא חלה למפרע, ויש להאריך בזה.

[ד] אִיזְוֵי תשובה וכו'. מכלאן ועד סוף הסימן מועתק מהרמז"ס תשובה, ג"ל, עד ו'.

[ה] בְּרַמְב"ם ליתא לי' ויאמר אני וכו', אלא: ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישנ לזה החטא לעולם. ונפסיקתא משמע דדרשינן: שונה עד הדי' אלוה', עד מלאשן עד — ע' נראה —

נדי שמים רק הוא נלגדו מת. אי"כ כרת הכתוב נחורה היינו שעובשו שמות או קודם לי או קודם ס', ונזה קבל עונשו, אי"כ איך אפשר לומר דאם לא עשה תשובה ומח קודם זמנו לא כיפרה לו מיתתו, הלא זה הוא עונשו המלא שיקבל ולמה לא כיפרה לו מיתתו. וצריך לומר, דמשכחת לה כגון דאכל אומלל ומתקתי מיתה לאחר שהי' יותר מני שנה או מס' שנה, דאפילו מח טרם הניע קנו למות, לא קבל עונש כרת נמיתתו משום שהוא כבר חי יותר מני או מס' למת כדאית לי' ולמת כדאית לי', אצל אס זמנו למות, הוא למשל לשנעים ומת קודם לי או ס', מיתתו כיפרה לו נכל אופן.

וּבְסִנְהֵדְרִין מו, אמרין: מת מתוך רשעו כיון דכי אורחי הוא קמיית לא הויל לי' כפרה. וכן ס: הרוני נית דין כיון דגדין קא מיקטלי לא הוי להו כפרה, ושם מסיק דמיתה וקנורה נעין, כלומר דלאחר קנורה גם הרוני נית דין יש להם כפרה, אצל מה דלמר מקודם דכיון דכי אורחי קמיית לא הויל לי' כפרה, קאלי גם למסקנא, אי"כ מתנאל דאם מת כאורחי היינו שלא על עניה זו ולא עשה תשובה אין המיתה מכפרת עליו, אלא אס מת קודם זמנו גודלי דהוי נכלל מת דלא כאורחי, ולא נעין דוקא נהרג, כדאמרין לעיל דעונש כרת היינו שמת לפני זמנו.

מיתה חטופת מיתה משונה לענין כפרה

וּבְתוֹב נספר נית אלוקים למציט הנ"ל בפרק ג': ונעוונות שהם חמורים יותר, התשובה וי"כ תולין להנן עליון שלא ימות מיתה ענמית, והיסורין מתרחקין, ואם לא הי' שז בתשובה הי' מת נעוונות החמורות של כרת, ועתה שהוא שז אינו מת, אלא שנאים עליו יסורין לככות עווט החמור. — וכן בחילול השם שאין הכפרה נגמרת עד יום המיתה — והתשובה מועלת לו, שלא ימות מיתה משונה ולא תהא מיתתו כפרה על עווט"ה העונס כי אס לא הי' שז, הי' נענש נמיתה משונה ולא היתה מיתתו כפרה על עווט, ועתה שזז נילול משיטי המיתה והיא כפרה על העון העונס נהייתה מיתה כרת קודם זמנו, וכו'. ולא זכיתי להגין את הדברים הנ"ל, דמה חילוק יש בין מת נמיתה משונה או נמיתה שאינה משונה, הלא אס מת קודם זמנו שהוא כרת הרי הוא מקבל עונשו, ואין לומר דכוונתו נמה שאלמר מיתה משונה, היינו שיהרגוהו נעל נחירה כגון ליסטים, דאז אינו מתכפר נמיתתו, משום דמה שהרגוהו אינו מגזרת שמים אלא מרצונם של הלסטים שיש להם נחירה חפשיית, דאטו נרע הרגוהו ליסטים מהרגוהו מלכות, דמנאלר נסנהדרין הנ"ל דמיתתו כפרה, ואולי כוונתו, דכיון דעון זה חמור ולריך לתשובה וגם למיתה, אס לא שז מעלמו כשהוא נריא, לא הי' מת מחמת חולי וכדומה שיהיו לו יסורין וגם זמן שיסוג, כי מדרך הטבע כשאלדס חולה הרי הוא מתיסר ניסורין וגם טחן אל לנו לשונ בתשובה נרלוחו כי זמנו מתקנא, אלא הי' מת מיתה חטופה, פחלום, שאין לו יסורין ואין לו זמן לתשובה. ומה שכתב מיתה משונה כוונתו למיתה חטופה ר"ל

והני חיים שב ומתנחם וכל המתנחם ואינו מודיע אלא מכסה פשעיו אין תשובתו נמורה שנאמר מכסה פשעיו לא יצילה ומורה ועוב ירחם ב"מ בעבירות שבין אדם לחבירו אבל בעבירות שבין אדם לבין קונו אין צריך לפרסם תעוה פניה הוא לו אם נילה לאדם אלא שב לפני הכורא ב"ה ומפרש הפארו לפניו ומתודה עליון לפני רבים מתם הפארו ופוכה היא לו שלא נתלה קונו שנאמר אשרי נשוי משע כפוי הפארו.

כג. [א] אין תשובה ויה"כ מכפרות אלא עבירות שבין אדם לקונו כגון מי שאכל דבר איסור או בעל בעילה אפורה וכיוצא בהם אבל עבירות שבין אדם לחבירו כגון הובל או מקלל נזול וכיוצא בו אינו נמחל לעולם עד שיתן לו מה שהוא חייב לו וירצהו אע"פ שהחזיר ממנו שהוא חייב לו צריך לרצות ולשאול ממנו שימחול לו ואפילו לא הקנינו חבירו אלא ברבים צריך לשיפו ולחתחנן לפניו עד שימחול לו לא נתרצה לו חבירו למחול לו מביא שורה של בני אדם מרביץ לפניו ומפניעין בו ומבקשין ממנו שימחול לו לא נתרצה להם מביא קוד שניה ושלשית וכל שורה הוא מנ' בני אדם נתרצה מוטב ואם לאו חולץ ומניחו חס שלא מחל [ב] הוא החוט' כי אסור לאדם להיות אכזרי מלחמפיים אלא צריך להיות קשה לכעוס ונח לרצות ובשעה שמבקש ממנו החוטא מחילה מחל מלב שלם בנפש הפיצה אפילו חציר לו הרבה והטא במאד מאד לא יקום ולא ימור.

כד. [א] וזהו דרכם של ישרים כלבם הנכבד אבל הרשע' אינם כך אלא עקבתם שמרה נצה וכן הוא אומר על הנבעתים לפי שלא מחלו ולא נתפייפו אמר הכתוב כי לא מבני ישראל הסת החוטא לרבו ובקש מחילה ממנו ולא מחל לו חחר וכו' אפילו מאה עסקים עד שימחול לו.

כה. [א] התוּמא לחבירו ומת החבר קודם שבקש ממנו מחילה מביא י' בני אדם ומעמידן על קברו ואומר בפניהם הפארו לח' אחי ישראל ולפאתי זה שעשיתי כך וכך אם היה חייב לו ממך מהחזירו ליורשיו לא היה יודע מי יורשיו יניחנו בב"ד ויתגדה.

כו. [א] בכל עת יהיו בנדיך לבנים לעולם יראה עצמו כאלו נטח למות ושלא ימות בשעתו ונמצא מת בהטאו לסיכך ישוב מהטאו מיד שנא' שוב יום אחר תו' לסיכך ישוב יום אחר לפני מיתתו ויפה שעה אחת בתשובה.

כז. [א] אל תאמר שאין לחפש בדרכיו ולשוב כי אם מעבירות שיש בהן מעשה כגון נזל זנות ונטיבה וכיוצא בהן אלא כשם שצריך אדם לפרוש ולשוב מהם כך הוא צריך לחפש בדעות הרעות שיש לו לשוב מהן מן הכעס ומן האיבה או מן הקנאה או מן הגזל ומריסת המאכלות וכיוצא בהן מחל צריך לשוב אליו [ב] קשוי' יותר מן חטוני' שיש בהן מעשה שכובן שאדם רגיל כאלו קשה לפרוש מהן אחרי אשר נשתקט רשע לעשות ועל זה נאמר יעזוב רשע דרכו.

כח. זאת תורת [א] חשב ככל לבבו ובכל נפשו ובכל מאורו להרע בבוראו ועל כל עבירה ועבירה שתבא לידו יחשוב ח"ו אם נחריים עליו המרה יהרג על יחוד ח' וכו' זה דבר הקשה שלא יוכל לעמו' בו יפבול עבור יחוד שמו או כל עבירה יקל עליו להעבירה ממנו ומיד כשארם בא ליטור מפייעין לו מן השמי' ואם יחרחר אדם באשה אחת בתפלתו או בשאר תרחורי' ינעוץ נודלי אצקע' ידיו בארץ ויתל' נפו עליהן ואל יפמוך בכותל זה הרבר יבמל ממנו תרחורים ואם אדם כמרהץ או כמקום המנוסת ואחבת אשה נכנסת בלבו או עוברת לפניו יחרחר בוד"ת כי דברי תורה יפים לפחדר חלב סיצר הרע והעס'י שבכל מקום מותר לחרחר חוץ מבית המרהץ ובית הכסא להפריש אדם מן העבירה מותר וימנע אדם עצמו מלבא לירי קרי מלשותות וכן יותר מן הראוי מפני שהוא לוקח את לבבו ומפירו מאחרי ח' שנאמר זאת וכן ותיירוש יקח לב האם באת עבירה לירי ותפלל ככל לבו לבוראו שיצילנו ומה כשבאין ימורין על האדם לפי שאם יצום ויככה ויתחנן ליוצרו ב"ש שיתפלל אדם לבוראו לחצילו מן העביר' ולא יקנה אדם לעצמו קטיגור ליום הדין כי כל העביר' שעבר בעה"ל כל אחת ואחת מלפנתו ומליכתי ליום הדין שנאמר ילפתו ארחות דרכם.

מ ש נ ת א ב ר ה ם

ובירושלמי ג"ק פרק הסוגל איתא: הא זאת אמר שצריך לחמול בשלא הוגיל עליו סס רע אכל הוגיל עליו סס רע אין לו מחילה עולמית ע"ש. וכנראה שהירושלמי סוגר שאין נידו לחמול על הוגילת סס רע ואם מוחל חינו מועיל.

סימן כ"ה

[א] התוּמא לחניו, סס הלכה י"א.

סימן כ"ו

[א] בכל עת וכו', שנת קני"ג.

סימן כ"ז

[א] אל תאמר וכו', רמניס הלכי תשונה ז"ג.

[ב] קשים יותר וכו', כלומר, דעניות התלויות נמעה חיון תצרות לו תמיד אלא תזמן לזמן, ולא שייד לתור שרגיל בהן ונעשות לו לטנע, אבל מודות רעות, מקושרות בהאדם תמיד גלי הרף, ולכך הן נעשות לו לטנע. (המפרש נס"ח)

סימן כ"ח

[א] זאת תורת וכו', כל הסימן נמעה שינוי כתוב נרקה הלכי תשונה, סימן כ"ז.

סימן כ"ג

תלמיד שאין רבו רוצה למחול לו, צריך לעזוב מקום מגורו

[א] אין התשונה וכו' עד סוף הסימן לקוח מהרמניס תשונה ג"ט.

[ב] הוא החוטא וכו', ספר נכאן סוף דברי הרמניס ז"ל סס: ואם הי' רבו הולך ונח אפילו אלף פעמים עד שימחול לו ומקורו ביומא פ"ז, אול רב לגנבי תליסר מעלי יומא דכיפורי וכו'. והרמניס כתב אפילו אלף פעמים, כי הגי' "תליסר" נ"ש"ס הוא על אופן הגזמה, כעין שדר ל"י תליסר גמלי ספקי טריפתא, חולין ל"ה.

ומש"ס סס תשמע ואם אין הרב רוצה לחמול להתלמיד, על התלמיד לעזוב מקומו של הרב וללכת לעיר אחרת, דהא מנאר התס דרי חנינא עניד הכי כדי שילך רב לנגל.

סימן כ"ד

אין מחילה מועלת על הוצאת שם רע

[א] וזהו דרכם וכו' לפניו נרמניס סס הלכה ה', זהו דרכם של זרע ישראל ולנס הכוון, אבל העכו"ם ערלי לנ וכו'.

כס. ואם קמד אדם בדבר מצוה [א] אל יחזיק טובה לעצמו לימא כמה חסידא אנט אלא יתן תשובות והודאות למקום שכתבה ויתעלה זכרו שהצילתו מהמוטא לפניו אשר בידו להמות לכו אל אשר יחפץ שנאמר לפני מים לב מלך ביד ה' ואומר ואחשך גם אנכי אותך מהמוטא לי וכל שחוט רוצה לשוב בתשובה ולהיות במדת החסידות וירצה להשיג עומק הלכות הבורא ועומק כבודו אל יכנס אדם לזה אלא אם הוא נפש רצון טוב [ב] בלא כעס ועקוב שיחת בני אדם ושעשוע ילדים ומלחשות עם אשתו ולהיות זהיר במצות קלה כבהמורה ולהיות זהיר ולקום לפני זקן אפי' מאה פעמים כל יחי עליה למשא באהבת הבורא.

5. [א] הודרך ושומר נפשוך פן תלכד ברשתו של יצר הרע המדיחך מארץ החיים המשיאך לדבר עבירה קטנה [ב] להמשיך לבך לנדולה השפילתו והכניעתו להמסר בידך ואתה לא תהיה נמסר בידו פן יכראך לכאר שחת באש לא נוסח לא יהיה יצרך הרע נמסר בידך אם לא על ידי תשובה לבוראך ולהרהיקך מבשר תאוה זכור נא לימים אשר יבאו ומיזב טוב הצפון כי אם תפיק שאת ואם לא תפיק לפתח המאת רובץ ואתה פן אדם שוב ליהצרך בכל לבבך חזק לבבך שלם על כחון כליות ושא נא עיניך אל השמי' ויאר אליך בשמחה ואל יכשילך יצר הרע בחיך ובכל יום וליל שוב אל לבבך כי אחר המות יש הכוץ חקבר ואחריי דינה של גיהנם המר כי במר יבניין [ג] שיתנו כח לאדם שיסבול כח היסורין ועוד אחר שינצל מדינה של גיהנם יש דינים אחרים קשים ומרים גם הרבה אשר תצא מבשרך יאכל את נבלתך ואמרו חכמים קשה רמה לפת כמחש בכשר החי.

6. [א] בכל עת ועונה יש לך לאהוב את בוראך בכל לבבך ובכל נפשך והשגב אל לבך וקה משל מאנשו רמה אם יתן לך אדם עשרה זהובים או יותר כמה תהיה אהבתו חקוקה בלבך ואם יתן לך פרנסתך וטרנסת בניך ובני ביתך מה תשוב אל לבך זה האיש אשר לא ראיתי מעולם ויעש עמדי חסד כזה לו אהיה אלף שנים לא אוכל לנמול לו כל הטובות אשר עשה עמדי אאהב אותו בכל לבבי ובכל נפשי לא יוכל לצוות עלי דבר שלא אעשה בעבורו חן ממני חן נופי הכל שלו ומה באהבת אדם כך באהבת הקב"ה ישתבח ויתעלה זכרו הוא הנותן מחיה לכל לא כ"ש כי יש לנו לירבק באהבת הבורא ליראה אותו שאין לעבוד על מצותיו חן נדולה חן קטנה כי אין אנו יודעים מתן שברן של מצות וכן העבירות אשר הם קלות בעינינו כדכתיב עון עקבי יפוני שאדם רש בעקב בעולם חזה יפוכבו אותו ליום הדין ואם זכה מצותיו יעידו עליו. אמת וציב הוא כי אין לנו לעבוד על מצות בוראנו אפי' על אחת פן הקטנות כמלא בית זחב וכפף ואם יאמר אדם אעבוד על מצוה ובכספי ובחכמי אשר יתנו לי כזה אקיים את המצות המרות אטרנס קניים אכניס אורחים אעשה כמה זממה טובות הנה זה מהשכות הבל. כי שמא מיר אחר העבירה ימות ולא יזכה לקבל המתנה גם אם לא ימות יאכד המסון ברנע קפן ותמצא מת בקונו. בא וראה כמה יש לך לאהוב את בוראך הספליא חסרו עמד הוא בראך מטפה מרוחה ונתן כך נשמה מוציאך מכפון אחרי זאת נתן לך פה לירב ולב להבין אזנים לשמיע דברי פיו הפהורות והמוקקות ככפף ומצורפות כוחם הוא המליכך על פני הארץ הוא הנותן מחיה לכל הוא מסית ומחיה כל אשר בידו נפש כל הי ודחה הוא המטריף להם חקיך מה אומר כי אין הפה יכולה לדבר והאזין יכולה לשמיע כי לו דמיה תחלה אין קץ לאורך ימיו לא יתמו שנותיו הוא מלך מלכי המלכים הקב"ה ית"ש ויתברך זכרו הוא שברא שמים וארץ הים וכל אשר בהם הוא חזן את הכל כי עיניו פקוחות על כל דרכי בני אדם לתת לאיש כדרכו ובפרי מקלילו חן טוב חן רע חזנה הוא הנותן לפני שני דרכים דרך החיים ודרך המות ואומר לך ובחרת בחיים ובכל זאת אנו המלאים רמה ותולקה לא חשבנו ולא שמנו על לבבנו כי אם למלאות תאוותינו לרצות וכי צבא לאנשו ימיו היום כאן ולמחר כקבר הלא כמתק פתאום ימות כי אין אדם שליט ברוח לכלוא את הרוח. לכן אין טוב לו לאדם כי אם להרחיק עצמו מכל תאוה ולתת לבו לאהוב ויראה את הצור בכל לבב ובכל מאדו ולמאוס בחיי הבל כי לא נוכל להשפיל עצמנו ולהכניע את יצרנו המדיחנו מארץ החיים כי אם בהכניע לבבנו לשוב אל בוראנו תשובה שלימה לעבוד ולעשות רצונו בלבב שלם אמרו חכמים פת במלה תאכל ומים כמשורה תשתה והשומר לך מלהסתכל בנשים המוציאיות את האדם פן העולם ואהוב את חברות חזיר דן כל האדם לקח זכות וזהו שאמרה תורה בצדק תשפוט עמיתך ותהיה ששל בפני כל העמוק בתורה התמימה והנקיה והישרה ואל תחזיק טובה לעצמך כי לכך נצרת.

משנת אברהם

סימן כ"ט

[א] אל יחזיק וכו' ואלו מתם אהיה נן עוה"ט. ענותן שכל נרך, שייף עייל שייף נפיק ונרים נאורייתא תדירא, ולא מחזיק טינותא לנפשא, סנהדרין פי'ת: וראה נרכות י': כל התולה נזכות ענתו וכו'.

[ב] בלא כעס וכו'. הכעסן מטנעו חייו אינו חיים, פסחים ק"ג, והכמתו מסתלקת הימנו, פסחים ס"ו, — ולא החכמה מסתלקת הימנו, נודליי שלינה חחרת אליו אפילו נשעה שליטו כועס, וכן אמרו שמשכח תלמודו, נדרים כ"ג, ולכן אי אפשר לו ללמד לשון נחשונה — ולהשיג עומק הלכות הנורא וכו', עד שיסנה את טנעו ולא יכעוס, וכן אמר אליהו לרנ יהודה: לא תרחח ולא תחטי.

סימן ל'

[א] הודרך ושומר וכו', הזהר נמנות עשה, ושומר נפשוך נמנות לית (המפרש נגדפס) ואפשר דלשון הזהר מתיחס

לכשעזרה נחה לידו להשמר שלא יכשל, רש"י ע"ז כ"י זרחות תניאה לידו זהירות, ע"ש.

[ב] להמשיך לנגד וכו' שכן אומנתו של יצר הרע היום לחזר לו עשה כך וכו' שנת, ק"ה.

[ג] שיתנו כח וכו' ראה מה שכתנתי לעיל בסימן ג"ס הרמזין נשער הנמול.

סימן ל"א

נוסח דרמב"ם: ראי כל אדם להיות או חכם או סכל [א] בכל עת וכו', כדכתיב ולהגת את הדי' — בכל נפשו, ודרשו אפילו הוא נוטל את נפשו, והמה למה שכתוב כאן כתוב בסמי"ג מלות עשה ג': ויתשוב נלבו הטונות שעשה לו הקנזיה, — ומאריך שם על כל פרט ופרט, עד — ואיך יוכל אדם הנכנה והנכאה לעשות מלות כל כך שיוכל לנמול הטונות שעשה הקנזיה עמו כנר, וכו'.

ל"ב. [א] וכל ארץ שאחזק את הצדקות אוהב את התוכחות אוהב את נמילות הפרים סכנים אורחי' מתפלל תפלתו בכונה אפי' דירתו בחוצה לארץ אינו רואה רין חיבוט חקבר ואפי' רין של ניהנם אינו רואה. בא וראה כמה ישמח לבך אם יאמר לך מלך בשר דם שמש לפני ואני משמשים מלך מלכי המלכה הקב"ה עאכ"ו שיש לנו להיות שמחים ורזיוים בעבודתו של הקב"ה. וכן אמרו חז"ל עז ננמר וקל ננשר ונבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים פנה דבר את האלהים ירא כי זה כל האדם.

ל"ג. [א] בפי' עליון לא תצא הרעות והטוב אין הקב"ה נחר על האדם להיות טוב או רע וכן אמרו חכמים הכל בידו שמים הרץ מיראת שמים שנאמר ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה ובשעה שנולד אדם נזורים עליו אם נבור אם חלש אם עשיר אם עני אם נאה אם מכוער אם אריך אם גוף אכל אם צדיק אם רשע לא אלא משוישם לפניו שני דרכים ויבחר לו האחד. ואחרי אשר החוטא זה מספיר עצמו כאשר פר מדרך מוכח מאוס כמזבז ובהורו ברע לפיכך צריך לבנות לקונו על אשר עשה לנפשו ונמלו רע וחו שכתוב אחריו מה יתאונן אדם חי נבחר על המאני. בא וראה כמה תענית תצומת ותתינו' מבקש כשכנת הולח כי מרה נפשו עליו או על אחר מאוהבו כ"ש שיש לו להתעטת ולהתאבל בעשותו עבירה והתשובה משיבה נפשו לעולמים.

ל"ד. יבירת ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות כל המספר לשון הרע כאלו כפר בעיקר כתיב בתרי' אשר אמרו ללשונו נבכיר שפתינו אתנו כי ארץ לנו בא וראה כמה כוחו של לשון הרע שאין לו שיעור ותלמד ממרגלים. ומה המוציא שם רע על ענין שאין שומעין ורואים ומקפירי' בביותם כך המוציא שם רע על הכירו הנוצר בצלם הדמות על אחת כמה וכמה. ומה יתן לך לשון רסיה אמר הקב"ה ללשון מה אעשה לך כל אבריו של אדם מבחזן ואתה מבפנים ולא עוד אלא שתקנתי לך שתי חובות אחר של עצב ואחד של בשר עצב השניים ושל בשר השפתיים. ברוב דברים לא יהיה פשע [א] לעולם ירבה אדם בשתיקה ואל ידבר כלל אלא בדברי חכמים או בדברים הצריכים לו לצורך גופו אמרו עליו על רב תלמידו של רבינו הקדוש שלא שח שיחה במילה כל ימיו. כל השח שיחה הולין עובר בעשה שנאמר ודברת עם ולא בדברים אחרים ולא הבא מכלל עשה קשה. וי"א בלאו ועשה שנאמר כל הדברים יתקיים לא יוכל ארץ לדבר ואמלו בצדכי גופו לא ירבה דברים כי אם מקצת מה שצריך לו בחכמה נופו. וכן בדברי תורה יהיו דבריו של אדם מעטים וענייניהם מרובים וכן אמרו חכמים לעולם ישנה אדם לתלמידיו דרך קצרה אבל אם דבריו מרובי' וענייניו מעטים זה ענין סבלות שנאמר וקול כמול ברוב דברים פי"ג לחכמה שתיקה לפיכך אל יבחר אדם להשיב ואל ירבה לדבר ואף ילמד לתלמיד בשוכה ונתת בלא צעקה בלא אריכו שדברי חכמים בנתת נשמעי'.

ל"ה. המדברך ואינו חושש כי אם רבריו ואינו חושב כבוהן כליות היודע רבריו ושבתו וקוטו וכל צעדיו יספור וכל רבריו לנכת השגיגה והנכונה שנאמר היסתר איש במסתרים ואני לא אראנו הלא את השמים ואת הארץ אני מלא נאם ה' האדם החמו אינו בדרך מוכח כי משפט האדם [א] לחשוב כבוראו תמיד ולשוותו נגר פניו שנאמר שויתי ה' לפני תמיד וכל זמן שאדם יושב ודומם באיזה מקום שיחיה ומסנה לבו מכל מהשכות לרבריו חבאי או יחשוב כבוראו ובקדושתו ובנמלאותיו וטובותיו אשר עשה בכל יום עמנו אבל בזמן שאדם הנבוח מהשב לרבריו במלים או לשמיע רבריו חבאי אפי' אין בדעתו לדבר כלל מיד הוא פוגע את לבו במלח מופרת מכל וכל המהשכות המוכח אשר הוא לחשוב בקדושתו של בוראו וביראתו המהורה ולחיות במעלה המהורה והטובה לעבוד את ה' מאהבת ולחיות הפץ במצותיו וזו היא העבודה הגדולה המשתמשים בה מלאכי שרת וכל צבא השמי' שמספרים בקדושתו שנאמר קדוש קדוש קדוש ועל כן יש ליהדר שלא להרבות בדברים במלים פן ישכח את הצור אשר הוא תמיד לנגד פניו כפקח אשר לפני העור הוא בתחיינו ובכחו ובכל מקום והעור הוא העור שאינו רואה רק במחשבתו של חבאי ואינו זוכר את הצור ומתרחק מעמדו של אמת ומחיות ירא מפניו כי אינו מצוי בלבו מחמת קרשית הלב שהוא עז וקשה ורחוק מאלהי ואינו מוצא במחשבתו רק דברי חבאי ולפיכך אינו מוצא במחשבתו האלהות רק בקרשיו ובחוקה כמו שלא יוכל העור להבין ולהאמין האדם אשר לפניו אם לא ימשמש בו או ישמע קולו כך לא יוכל ללמוד ולקשור בלבו תמיד האלהים אם לא על פי עזיבת העין כי העונות מבידלות ומשכחות היראה ומשנים את חפנים וכן הוא אומר כי עזותיכם היו מבידלים ביניכם ובין אלהיכם.

משנת אברהם

סימן ל"ב

ראוי כל אדם להיות או חכם וכו'

[א] וכל איש וכו' זה לקוח ממס' סינוט הקנה, הוגל נכפתור ופרה פ"ג. ונמקום שכתוב כאן, אפילו דירתו נחולה לארץ' כתוב שם, אע"פ שקנורתו נגנל".

סימן ל"ג

[א] בפי' עליון וכו' סימן זה נמעט שיטתו נהרמנים הלכי תשובה היג וכנראה שהדברים שלפנינו הם העתקה מהרמנים הגיל ללא הזכר כאן שנשעה שטול נזורים עליו להיות חכם או טפש כדליתא גדה ט"ז, אלא הדברים טעין לדברי הרמנים הגיל שכתב: שראוי כל אדם להיות או חכם או סכל וראה שם נהגות מיימוניית ונכסף משנה שחירו דברי הרמנים הגיל.

ולדעתי הפעוטה, מה שחזקו להרמנים ז"ל לנסח בש"ס גדה חכם או סכל לא נגזר על האדם, משום דהלא אמרו אין אדם חוטא אלא אי"כ נכנס בו רוח שטות, נמצאת אומר כי כל

החטאים נגזר שטות המה, ולא ליתא שהשיית נזר על האדם שיהי' חכם, היינו חכם נתכלית, אי"כ לא יגור שיטת, כי אין החכם נתכלית עושה שטותים לעולם, וכן אם הי' נגזר על האדם שיהי' טפש, נכלל זה הוא ג"כ שיטת, כי מהרלוו לתי שהול טפש נתכלית שיעשה מעשי שטותים תמיד, ואי"כ נטלה הנחירה, לכך נע"כ הי' לו להרמנים להגיה את הנוסח בש"ס נדה הכ"ל.

סימן ל"ד

[א] לעולם יגדר וכו' לקוח מהרמנים דעות נ"ד, ומה שכתוב שם על רב שלא שח שיחה נטילה כל ימיו, ראה מה שכתנתי נזה נסימן ...

סימן ל"ה

[א] לחשוב נגורלו וכו'. השווה תוכנו של סימן זה עם האמור נמורה נבוכים ג"א, ותראה כי כמעט כל האמור כאן נאמר שם. ולאט רב קטעים אחדים ממנו. שם: ומפני זה היו מקפידים החסידים על השעות שהיו נטלים בהם מלחשונ בשם,

לו. [א] ברוב השתיקה יהיה המורא הירא מהאלהי' השומקו ורואו וידעו הזקרו והוא שותק מידאמו הוא המוסף על המורא ואם מתנשא ומנבחה קולו מספיד את המורא כי שכה שהוא קוסד לפני האלהים הרי הוא כפוסא הקוסד לפני המלך שמנבחה דברים ואינו ירא מסגו לפי שאינו רואה מי שיש לו ליראה ממנו המנבחה לשתוק מחמת המורא לא במהרה הוא הוטא.

לו. יראת ה' מהורה שאין בה פקפוק אדם שמנבא מקום הטא בלא יראת אדם [א] ובלא בושת ואינו עובד לחטוא כי אם מפני יראת ה' זו היא עיקר היראה ואם קשה בן פעמים רבות ועקם אהת תקף אותו יצרו עץ שחפא לא איכר בכך את הראשונה ואל ירפה ידיו ולבו מעשות עוד טוב אבל אם מתחרט ותחא על הראשונות אין לו שבר בעמלו אשר כבש יצרו תהלה וע"ז נאמר וכשוב בדיק מצדקתו ועשה עול לא תזכרנה עוד בדיקותיו.

לז. נצוד לשתוק ברע כאשר תוכיח חברך. [א] מי שדבריו יותר משכילו יחא דבריו עליו מי ששכלו יותר מדבריו יחיו דבריו לו. מירוש מי שדבריו ותוכחותיו לבני אדם יותר משכלו. כלומר שאינו חכם ומשכיל לעשות כדבריו ואין שכלו מכריחו לעשות כדבריו המוכיח יחיו דבריו עליו לקלן שאומרים השומעים לכל המנבחה אשר מוכיח אותו הוא נקדר ממנה והוא נאח רורש ואינו נאח מקיים. אבל מי ששכלו יותר מדבריו שאינו מוסף להוכיח לבני אדם כי אם כפי השכל המוסר הממעות מנבחה אשר בו יחיו דבריו לו. כלומר דברים המוכיח בני אדם יחיו לו לכבוד ולתפארת שאומרים השומעים כל השכל הזה המוסר אשר הוא דובר הכל בו ללמדך שמוכ השתיקה מלחופף ברבד כי תוספת השתיקה לכבודו ולתפארתו ותוספת הדבור לקלן ולחריפה על בן המעיין כספר ההסידות והחכמה יתבון לעשות כפי מה שישכיל ולא יתבון להשכיל כדי לדעת ספר כי ספור החכמה אינה תועלת למספר אותה טרם אחר שדבריו יותר משכלו. כלומר שמדבר אותו יותר ממה שראוי לו לפי חכמתו ושכלו כאשר אמר שלמה לא נאה לנבל שפת יתר יחיו דבריו כשולים עליו תלבר הוא בידם. ומי ששכלו יותר מדבריו שחכמתו גדולה ויתירה על דברים מדה טובה שמרוב שכלו מושל ברוחו ואינו מצויאם כי אם לפי דעתו ושכלו אז יחיו דברים נשמעים כלומר הרי חן שלו וברשותו כמו דודי לי ואני לו.

לח. עת לחשות ועת לדבר כשמהפ"ל ומקל"ל' אותו וכשמדבר"ל דברי הרוחות אין להשיב ועת לדבר כשמדבר"ל מדברי תורה לא עת לחשות גם עת לחשות שלא להוכיח [א] עך אשר ידעת כי בשום דבר לא יקבלו תוכחה. כי משום שיחיו שנתנים ואל יחיו מזידים ועת לדבר כשבידך למחות ודבר"ך נשמעים.

משנת אברהם

אדם מקיים גם נאיו חוטא מחמת עושה, דהלא בן כתנ הרמזים נספר המלות עשה ד': מלוא להעלות יראתו יתעלה ולהפחד ממנו ולא נהי ככופרים ההולכים נשרירות לבם, אזל נירא ניראת עושה נכל עת, זה אמרו את ה' אלוקי תירא. ע"כ, אזל זה נרור דליוזו קיום המלוא מן המונחה, כדמפורש נרמזים הלכי תשובה הג"ל ומכיון שהכותב את הסימנים אשר לפניו העתיק הרנה מהרמזים, נודלי נכתבו את הסימן הטובי וקדק היטב נהרמזים טרם כתב, ואיך יכתוב שזו היא עיקר היראה כשאינו חוטא מיראת העושה, אלא ע"כ על הנינים, ונלא נוסח" סמך, כלומר, לא שהוא מתנייש לחטא מפני בני אדם, אלא מתנייש מפני קונו, ויראה כזו, שהוא משום נוסח כלפי קונו, יראה גמורה היא. חו היא הכוונה שאמרו ננרכות כ"ת, יהי רנון שיהא מורא שמים עליכם כמורא נשר ודם, כלומר, לרוב מה שאדם אינו חוטא להקני"ה כשני אדם רואין, איש שהוא מתפחד מני אדם שינשאוהו, כי נעצירות שנין אדם לתקום לא ינשאוהו בני אדם, ונפרט שלא נזמן הסנהדרין, אלא שמתפד מהם שינשיש על יום, והלוי שיהי אדם מתפחד מפני הניוש שינשיש מלח השייית.

וגדל"ה מזו כתנ הסמ"ג, הנאתיו למעלה נסימן ל"א, שמי שאומר איך יוכל אדם הננוה והנכאה לעשות מלות לשלם נעד הטונות שהנורא גמול אתי, הרי זה עונד מלהבה. ע"ש.

סימן ל"ח

[א] מי שנריו וכו'. הפתנס הזה לקוח ג"כ ממנחה הפנינים, לנ"ה, והמעתיק האריך לפרש דברי החכם רבי שלמה אבן נבירול, ז"ל.

סימן ל"ט

תוכחה ליהודי ולרבים

[א] עך אשר וכו', המפרש נהנדפס מניה, על"י נמקום, עדי כלומר, שאין להוכיח על הדברים שידוע לך ננריר שלא יקבלו ממך. וכתנ הרנ החיד"ח דמכאן משמע ח' שדוקא חס נרור שלא יקבלו אין להאכית, אזל חס ספק לך, תוכיח כדמשמע נשנת

והזהרו ממנו, ואמרו אל חפנו אל מדעתכם (הכוונה למחמרים נשנת קמט, אל חפנו אל אלילים וכו') ואמר דוד שו"ת ה' לנגדי חמיד כי מימיני נל אמוט, הוא אומר, איני מפנה מחשנתי ממנו, כאלו הוא יד ימיני אשר לא ישכחה האדם כהרף עין, לקלות נעושה, ומפני זה לא אמוט, כלומר, לא אפול וכו'.

רש"ם: וכשדוככו לך אלו הענוותות ויהי' מחשנתך נהם נעת שחעשם נקיה מן המחשנה ננדר מעניני העולם, והנה אחרי כן מהטריד מחשנתך נלרכיך או נמותרי מחלכך וכו'.

וסימן זה אשר לפנינו או שלקות מהמרינ ומחורגס נשינו הסננון וגם מקולר, או שהנדרים מתאיימים נתוכנס. ומכיון שהסימן הזה חסר נהולאת פארמא, יש לשער שהוא שלא מסי"ח הארנוגנאל"ה.

סימן ל"ו

[א] ברוב השתיקה וכו' כנר הרנו ננותיט לשנת את השתיקה: מה אומותו של אדם נעוה"ז ימים עלמו כאלם, חולין פ"ט, ואמרו: יפה שתיקה לחכמים קל וחומר לעפשים. פסחים נ"ט. ואמר רב לרב כהנא הפוך ננבילה ולא תיפוך נמילי, פסחים קי"ג, כלומר, מוטב לעסוק ננבילה ולא יעסוק הרנה ננדרים נטלים, מהרש"א סס. ופתנס זה שנראש הסימן, נרונ השתיקה יהי המורא" כחונ נמנחה הפנינים שער לנ"ה.

סימן ל"ז

המתבייש בפני קונו לחטוא

[א] ובל"א נוסח וכו'. כנראה שנא הסימן הזה ללמדנו כי האדם החודל לחטא מפני שהוא מתנייש מפני קונו, זה הוא נכלל יראת הרוממות (ראה מה שכתנתי למעלה ננדר יראה), כי אי אפשר לפרש שעיקר היראה הוא חס אינו חוטא מפני יראת העושה, כי כנר כתנ הרמזים ז"ל נפ"י-א, מהלכי תשובה, שהאומר אפרוש מן הענדות שהזהירה התורה מהם כדי שאללל מן הקללות הכתונות נתורה או כדי שלא אכרת מחיי עוה"ג, אין ראינו לענוד את ה' על הדרך הזה וכו'. והגם דהמלות עשה של יראת ה'

טב. [א] התשובה צריך ארבעה דברים האחד שיתנחם על כל חטא וחטא עק ואשמת. הב' שיעזוב אותם. הג' שיתודח בלב. הד' שיקבל עליה כלב שלם ויגמר בלבבו שלא ישוב לעשות עוד מן ידמה לטובל ושרץ בידו שאין התשובה בעלת לו עד שישליך השרץ מידו. וצריך לפרט את החטא שנא' אנו חטא חטם הזה המאח גדולה ויעשו להם אלהי זחב וכן יתודה אנו י"י המואתי קויתי פשעתי לפניך ועשיתי כך וכך וחרי נחמתי וברשתי כמעשי ואני מקויד עלי יודע כל תעלומות שאני גובר בלבי שלא אשוב עוד לעשות וכן כתיב חשיבנו ח' אליך ותשובה כי אתה ח' אלהי כי אחרי שזכתי נחמתי ואחרי חזרתי ספקתי על ירך בורשתי וגם נבלמתי כי נשאתי הרפת נקורי.

טז. [א] עשרים וארבע דברים היח מננים עליהן את האדם הן ארש הן אשה ואלו הן למי שהיה מבזח שליח בית דין המבזח

משנת אברהם

מה להפסיד בהתוכחה יש מזה להוכיח עד שיקללו או שיכו את המוכיחים.

ודגה נהא דפליגי בערכין ע"ז: עד היכן תוכחה וכו' נראה דאין הפירוש עד היכן נכמות, כלומר, כמה פעמים צריך להוכיח, דעל זה כבר אמרו לעיל: הוכיחו ולא קבל מנין שיחזרו ויוכיחו? ת"ל תוכיח מכל מקום, ונדלתי אדרשה זו נזהר על המסקל של שלח תשלח, נתן חתן, ודרשו אפילו חלה פעמים, כלומר, כמות נלתי מוגבלת, חלה השאלה עד היכן נליכות, כלומר, יש שמוכיח דברים רכים — חו היא הדרך הרגו' — וראה נרמזים דעות פ"ו — ואם אין דברים רכים מועילים נע"כ לדבר אליו קשות, והשאלה היא עד היכן הוא השיעור לדבר קשות, וזה פליגי, עד כדי הכאה, וכו'. וכן מסתבר דזה דוקא נחיד אצל דברים אס ידוע מראש שלא יעיתו, וכדברי הרמזים הנ"ל שאי אפשר להעמיד שוער ננית כל אחד, אין להוכיח אותם כלל, כי מוטב שיהיו אונגין ולא חזידין. וראה נמוקי יוסף ימות ס"ה, דמתקן ג"כ בין יחיד לרבים. ע"ש.

סימן מ"ב

[א] התשובה צריך וכו'. גם סימן זה לקוח מדברי הרמזים, תשובה, ב"ג ג, — שם שם החכר ד, דברים אלו שהחכרו כאן. ובסמ"ג מזה ע"ז, מפרש ביותר את הד' דברים שהם מעיקרי התשובה, וכן נשערי תשובה להר"י גירודי ז"ל, שער ראשון.

סימן מ"ג

כ"ד דברים שמגדוין עליהם

[א] עשרים וארבעה וכו'. הסימן הזה מועתק מהרמזים. תלמוד תורה, ר"ד. ומקורו נרכות י"ט, וירושלמי מר"ק, פרק אלו מנלחין. והנה רא"י נרכות י"ט. כתב נכ"ד מקומותו השתחא משמע מזינו שנידו חכמים בני אדם נכ"ד מקומות לכבוד הרב, לפי שלא נשאו כבוד לרנס. עכ"ל כלומר, נכ"ד מקומות אירע שנידו, והא דקאמר השתחא משמע, משום דמסיק: דק ואשכח תלת. והמאירי מפרש: נכ"ד מקומות מזינו נמשטה שמגדוין (ולא כמו שפרש"י: שגדו) על כבוד הרב, כלומר על מי שמזולל נתי"ת או שיקל בהוראתו, וכלן מפוררות נתלמוד, ולא החכרו הנה אלא ג' בלנד: אחת המספר אחר מטתו של ת"ת, כעין עקביא בן מהללאל שאמר על שבעי ואנטליון: דומתה הנהיה. שני, המזולל מנטיילת ידים, שלישי, המגיס דעתו כלפי שמים, — ושאר מקומות לא נתברר לנו וכו'. וצ"ל לפרש"י וצ"ל לפירי המאירי, אינו מובן דק ואשכח תלת, הא אלו שלשה אין נהם אלא אחד, היינו המספר אחר מטתו של ת"ת, שהוא נחם לכבוד הרב ואפילו נדחוק דהמזולל מנטיילת ידים, ג"כ הוא מזולל ליוסור דרנן, אצל המגיס דעתו כלפי שמים, מה כבוד רבן איכא זזה.

אולם הרמזים ז"ל כנראה נוסחא אחרת הי' לו נמרת, שעל כ"ד דברים, — נענינים שונים מגדוין. ושם נרכות לא מלאו אלא ג', משום שפוררות נתלמוד. ועל זה הקשה הראשני ז"ל, דאם נאלו לתנות כל ענינים שמיני, יותר מכ"ד יש, וכן

כ"ה. שהרי מדת הדין אמרה אס לפניך גלוי להם מי גלוי, אע"פ שנאמת לא היו מקנליו תוכחה. ג) דלא כנעל העיטור הסוגר דנאסור שפורש נמורה צריך להוכיח הגם שידוע שלא יקנלו תוכחה, ע"י רא"ש ור"ן נילה ל'.

וראה מה שכתתי נח"ל מספרי זה דף קמ"ה, נאם המאירי, דהשיעור של כדי קללה למר וכדי הכאה למר, הוא, שכשהגיע המגל ליד קללה או הכאה, אז נרור שלא יקנל עוד אס תוכחה, אצל עד אז אינו נרור שלא יקנל, כי האדם עלול לשנות דעתו לעונה בכל רגע, ומחילה נשמע שנמקום ספק חייב להוכיח, כדברי התוס' נשנת כ"ה. ומה שאמרו כאם שמזוה למר דבר הנשמע כך מזה שלא למר דבר שאינו נשמע היינו לאחר שהגיע הדבר ליד קללה או הכאה, אז הוא דבר שאינו נשמע בנירור, ע"ש, וראה ג"כ מה שכתתי נחלק זה סימן תתקל"ח.

ולע"ד נראה כי גם סימן זה נכתב לפי פסקו של הרמזים ז"ל דנאלו המדובר מרנים שכבר דשו והורגלו דבר שהאס אסור, כמו שטעה הלשון, כי נאם דבר לא יקנלו תוכחה, כי מוטב שיהיו אונגים ויהיו רנים, והרמזים ז"ל כבר פסק בהלכי שניתח עשור סוף פ"ח, נאים שאוכלות ושמות עד שחשיכה והן אינן יודעות שמתה להוסיף מחול על הקודש, אין ממחין בידן, שלא ינאלו לעשות נזדון, שהר אי אפשר שיהי שוער ננית כל אחד ואחד להזהיר נשיו, והגת לכן שיהיו אונגין ולא יהיו חזידין, וכן כל הדומה לזה, עכ"ל, אי"כ לא נאמר דבר זה שאין אלא אס כעת הם אונגין ולאחר שמוכיח אותם נרור לך שלא ישמעו רענרו נחזיד, וגם שאינו יחיד אלא רנים. וכן מייירי כאן נסימן שלפנינו, שהם רנים ועד עכשיו עושים נשגה וכך אין להוכיח כדי שלא לעשותם חזידים.

ומסתבר דיש חילוק בין יחיד ובין רנים, דניחיד כל שידוע שלא יקנל תוכחה אין להוכיחו יותר, וזה פליגי בערכין אס תוכחה עד כדי הכאה או עד כדי קללה. דפליגי מתי הוא דבר נרור שלא יקנל תוכחה, דחד אמר כדי קללה והשני יאמר דלא אינו נרור עוד אלא השיעור של נירור הוא כדי הכאה. אצל דברים לא שייך כלל כדי הכאה וקללה כי הלא לא כל אחד ואחד מרנים יקללו או יכו, ואפילו אחד או כמה מהרנים יקללו או יכו אותם, אין זה נירור שהשאר שלא קיללו לא יקנלו עוד אס תוכחה. אלא ע"כ דברים העיקר תלוי אס הם עכשו אונגים ויש לחוש שלא יעיתו ויעשו נזדון, אין להוכיח, אצל כל זה דוקא כשהם עכשו אונגים, ולכן אין לעשותם לחזידים, אצל אס כבר הם חזידים, אפשר דיש להוכיחם בכל אופן עד כדי קללה והכאה, דאין מה להפסיד נתוכחה.

ואין להקדק מדקא מתרבי התוס' שנת כ"ה. מה דאמר רבי זעירא לרי סימן לוכמיניה מר להני דני ריש גלותא — ואע"ג דלא מקנלי וכו' דמייירי היכא דספק אי מקנלי, אצל היכא דודאי לא מקנלי, הגח להם מוטב שיהיו אונגין וכו' ולמה לא מתרבי התוס' דמייירי דכבר ענרו נזדון, ולא אפילו לא מקנלי יש להוכיחם עד כדי קללה או הכאה, כנ"ל, משום דלא ניתו להו להתוס' לאוקי דמייירי שעשו נזדון, דלא נחשדו על כך, אצל אין הי"ג אי עושים נזדון שאין

את החכם [ב] ואפי' לאחר מותו הקודא חבירו עבר. המלול בדבר אחר מדברי סופרים ואין צריך לומר מדברי תורה. מי ששלחו לו ב"ר שלוחן וקבעו לו זמן ולא בא מי שלא קבל עליו את הרץ היה מנדין אותו עד שיתן וסי שהיה ברשותו דבר המזיק בנזק כלב רע ופולח רעוק היה מנדין אותו עד שימיר את החזק המכר קרקע לנכרי בא"י ה' מנדין אותו עד שיקבל עליו כל האונס שיבא מן הנכרי לישראל בעל הסדר מכה כהן שאינו מפריש מתנות ונותן לכהן אחר ה' מנדין אותו עד שיתן המחלל י"ט של נלוות אע"פ שהוא מנחם הקדושה מלאכה בע"פ אחר הצות והמכזיב שם שמים לכמלה או לשבועה בדברי הכאוי. המביא את הרבים לירי חילול ה' המביא את הרבים לידי אכילת קדשי' בחוץ המחשב שנים וקובע חרשים בחוץ לארץ המכשיל את הקור המעקב את הרבים מלקשות מצדה מכה שנמצא מריפה תחת ידו מכה עם הארץ שלא בדק פכינו לפני הכס המקשה עצמו לרעת מי שנירש את אשתו וקשה בינו לביתה שזתפות או משא ומתן המביא אותן להזקק זה עם זה כשיבואו לב"ד ה' מנדין אותן. הכס ששמועתו רעה המנדה מי שאינו ראוי לנדות הייב נידוי.

מד. [א] ארבע כתות אין מקבלות פני שכונה כת שקרים כת הנסים כת מספרי לה"ר כת לצנים וכו'ן מקראות כת שקרים דובר שקרים לא יכון לנגד עיני תגם כמלחמת אהאב כשבא ושאל אל הנביאים אם יצא אליהם בא רוחו של נבות לפני ה' ויאמר אבא הייתי רוח שקר בני כל נביאיו ויאמר בא הדרשו הכתובים צא ממחיצתי. הנסים כי לא לפני הנגה יבא. מספרי לשון הרע שנאמר כי לא אל הפך רשע אתה לא ינודך רע לא ינוד אתך רע לא יכנוס כמחיצתך. לצנים לא יתיצבו חללים לנגד עיניך. בני אדם לצנים מערכבין את הקולם לשון הרע מספר בנות של חבירו אפילו דבר אמת תג משל הרווח הוא. מי שהוציא שם רע על חבירו או הרפו בהרפות שלא היה השוד בה ולא חביר אדם בה מעולם זה גילוח אין עונו מתספר מפני שאין יכול לתקן את אשר עוהו ואינו יכול להחזיר הרפת חבירו. ח"ש שלמה בחכמתו פן יחסד שומע וכן שני בתלמוד ירושלמי מי שפירח על חבירו תחל' וחלך ובקש ממנו מחילה סעם ראשונה ושניה ולא קבל ממנו יקשה שודרי של בני אדם ויפייסנו בפניהם הח"ד ישור על אנשי' ויאמר הטאתי לפ' יהרי נחמתי ואם קשה כן פרה נסשו ממות דבתיב בתריח פרה נסשו מדרת שחת אסר רבי יוסי הרמ דאמר באותו שלא הוציא שם רע על חבירו אבל הוציא שם רע אין לו מחילה עולמית ציטר אדם כאילו ציטר קולם שלא שכל מה שבקולם יש כאדם רקק כפניו ולא הניק בו הרוק ספור מדיני אדם חייב בדיני שמים אפי' ציטר כל שהוא על כל צטר וצטר שהוא מצטר את חבירו יענש בידי שמים שנאמר כי על כל אלה יביאך אלהים במשפט על כל נעלם. רבותינו דרשו מאי על כל נעלם זה החורג כינה בפני חבירו תמאם. ויש אומרים זה הרוקק ולכן כל יראי י"י הצדיקים אשר אין הקב"ה מביא תקלה על ידם יהיו נזהרים למחול מיד לחורג כינה או רוק או קרשה כל דבר מאוס שלא יחא נכשל על ידם. ומקשה בחסדי אחר שהיה מכסה כל הרוקים שהיה מצא מחל לו ולפיכך היה מכסחו שלא יבא אחר ויראוהו ויהיה נמאם ולא ימחול לקרשהו ויהיה הקרשה נכשל ואחריו הוא טוב לנחתו. אם טוב אם רע פרייה דקרא דרשו זה הנותן צדקה לפני כפרהסא על פניו זו הוא עוסד בדין לסי שבביישו וכן הנותן לאשה כסתר שהוא מביא עצמו לידי חשד שנאמר הייתם נקיים מה' וישראל ועוד שהוא מכשיל את החושדים אותו וענשים על ידו שכל החושד בכשדים לוקח כפופו מגלן כמשה רבינו שאמר וכן לא יאמינו לי מיד נצטרע תג נבאי צדקה לא יפרה עני במלאכתו. אפי' בדבר מצוה שלא יהשדחו קהל לאמר הוא מחלק יותר לזה ממה שמחלק לאחרים משום שיעסוק במלאכתו וחתורה אמרה הייתם נקיים מכל דבר רע דברי גרמא שאדם נורם כמזיד תורם צטר לחבירו תענש עליו ואותם הנזבים או לוקחים דבר או מצניקים אותו כדי שייבקשו בעל הרב ויצטרע עליו עובר בלאו. ודרשו הכתובים לא תנזבו על [ב] מנת לחקניו על מנת לצטר אף אם קשה צטר לבחמה כהנם כמו שמשים עליה משאוי יותר מכרי הראוי ומכה אותה היא אינה יכולה ללכת בא לדין על [ג] שצטר בעלי

משנת אברהם

הקשה שם המלירי, וראה נכ"מ סס. וההשגת הראשון ז"ל נראה שלא היה נורם נזכרות כלל. כ"ד דנרים דל"כ מה הקשה על הרמזים, הלא נע"כ יש למנות כ"ד דנרים שמתוך עליהן, דעל ענין כבוד הרצ נלחוד לא מנינו כ"ד ענינים, אלא נע"כ, דלא היה לפניו הטוסחא של כ"ד דנרים".

המבונה את תלמיד חכם אמילו שלא בפניו מנדין אותו

המספר אמת בגנותו של חבירו הרי זה לשון הרע

[א] ארבע כתות וכו'. נסוטה מ"ז ונסנהדרין ק"ג, איתא ד כתות שלא נסדר שהנולו כאלו, אלא: ארבע כתות — כת ליננים, כת שקרים, כת חנפים, כת מספרי לשון הרע ואולי הנפישת נהסדר לעדת אחיה מהן הוא החמור, ומדמנה מספרי לשון הרע נאחרונה, משמע דאחרון אחרון חמור.

[ב] ואפי' לאחר וכו' וכתב המלירי דכל שכן המסוה נחוי דחזיר טפי שחלטער, ע"ש. אולם מזה יש לדון דנחוי רק נפניו, הואיל דחלטער, אצל בודאי אינו כן, אלא אפילו שלא נפניו, דלא גרע מלאחר מוחו, שהוא שלא נפניו, אלא דנחוי ונפניו חזיר טפי.

ובשערי תשובה לרבינו יונה ז"ל, עבר שלישי, האריך נד כתות אלו, ונתלקיהן ונענפיהן, יע"ש. ונאות רי"ד שם כתב: המספר לשון הרע וירחק צו מדבר שקר, — פירי אפילו מה שמספר נגטת חניו הוא אמת, לכל זאת הוא נכלל כת של מספרי לשון הרע — ואל זה כוונת נאמרם כת מספרי לשון הרע, אף על פי שלינים מן הכת של שקרים וכו' וכן כתב הרמזים ז"ל נפיהימ נאנות, פ"א — שהמספר אמת נגטוהו של חניו, זה הוא לשון הרע, והמספר שקר נגטוהו של חניו, זה הוא מוליא שם רע ע"ש.

ובאוצר הגלושים נזכרות י"ט הנתי; נשאל רבינו הא"י גאון ז"ל על אדם שהי חולק על פי הלכה אחת עם חניו, אחר האחד לחניו, כאלה לפני גאון פלוני, השיב כעגו, אותו גאון חשנ לפני נכמהה, אחר הרצ ז"ל שהיי נדוי ומלקות וקנס כפי כמו, ע"כ. הרי כנ"ל דאפילו שלא נפניו.

[ב] מנת להקניט וכו', ראה תשי"כ מה נסיתון
[ג] שצטרע נעלי וכו', ראה מה נסיתון

ולענין אם מותר לדבר עם החטוין, הרינ"ש סימן קע"ג, האריך בזה, ומסיק דמדיחא אינו אסור אלא לכללו לכל דבר שצריך עשרה, וכל שיש עשרה נבית הכנסת זולתו, מותר להחפלא נבית הכנסת, ואין חכריחין אותו ללאת חנית הכנסת, ואסור לעמוד בתוך ד' אמות שלו. מכל מקום אין מהראוי להרנות שיהיה

חיים. וכן המרכיבים אנוני החתולים להשמיץ צקתם הם חומאים גם דרשו חכמים ביום חזו אכה כל פוס בשנעק ורכב בעורן עתיד הקב"ה להפרע עליון פוסים מרכיבם על שחבו אותו במנפיים שקורין ספורני בלע"ז.

מח. מלבד ארץ אפים מצבור ומשל ברוחו מלונד קיר (משלי מ"דל"ב) איזה הוא נכוד חנוכש את יצרו תראה אדם נבחרתו וכוחו ויראתו הכל בהקב"ה ודע כי המחלוקת והקפסוח השמיעת האוזן המתאחה לשמיע דברים במלים ודברי חכמי דברי קטורים כל אלה הדברים מביאים את האדם לידי כעס. [א] וכעס מביאו לידי חסד ועבירה נסורה ולאיסור ועבירה נוררת עבירה ואל תתגא' על העני לא בהכמתך ולא בחונך כי הכל הכל ורעות רוח ואל תפח את אוזןך לשמיע דבר דע פן תכשל גם אתה.

ממ. ויאמר לרשע למה תכה רעך. לא הכהו ובהרמת יד נקרא רשע ואמרו חכמים [א] כל הסופר לועז של חבירו כאלו סופר לועז של שכנתו פירוש כל הסבה לחיו של חבירו כמו רשמת סכין בלועזי כאלו הכה השפיתח ואין לו תקנה אלא קצו' ידו שגא' חרוע רמה תשבר ולכן אתה בן אדם הזורר ושומר נפשוך כמאן פן תרום ירך לא על איש ולא על אשה חן קפנים חן גדלים אם לא על בנך לחוכתו והחשוב בלבך לעשות כאיש שגשג שתי נשים שקבר על תקנת [ב] רבינו גרשום כל העולם אומרים עליו כמה הצוף אותו האיש יותר ויותר מזה עובר הסבה את חבירו וגם הסבחה ידו עליו ואפי' לא היה בן י"ג.

ג. [א] צדיק אוכל לשובע נפשו ובפן רשעים תהפך כשם שהחכם ניבד בהכמתו וברעתו הוא מוביל כהם משאר העם כך צריך שיחא ניבד במעשיו במאכלו ובמשקתו ובקבלתו ובקשות צרכיו בחילוכו ובדבריו במשאו ובמתנו ויהיו כל המעשים האלו מאים ומתקנים ביותר לא גרנרן אלא אוכל מאכל הראוי לו לחברות את נופו ולא יאכל מסנו אכילה נפח לא יהיה רודף למלא את בטנו כאלו שסמלאים ברסן מסאכל וממשתח עד במעט שגופן וכרסן נבקעת. תעליהם נאמר בקבלה חריתי פרש על פניכם פרש חניכם [ב] אלו בני אדם שאוכלים רשותים וערשים כל ימיהם בהנים ואומר זה לוח נאכל לרוב כי מחר נמות והיו מאכל רשעים תעליהם אמר הכתוב כי כל שלחנות מלאו קיא זואה בלי מקום. אבל החכם אינו אוכל כי אם תבשיל אחר או שנים ואוכל מסנו כדי חיו לא עד שימלא כריפו וכל מה שחחך מתאוח ככלב וכחומר שלא יפתח כמו רביע משבטו וכמאכלו ובמשתחו אל ישים אל לבו לאמר אוכל ואשתח כדי שיחו אברים שלמים חזקים בלבד ושיחיו בני קוסקים במלאכה ועמלים לצרכי כי אין זו דרך הטובה אלא ישים על לבו לאכול ולשתות ולשפוח בחלקו והכרת נופו ולחיות נפשו ישרה לרעת את ח' שאי אפשר להפתכל בהכמה והוא חולה או כאב א' מאבריו וכשיחיה לו בן שיעטוק ללמדו אולי יהיה חכם בישראל וחחולך בדרך זו כל יפיו עובר את ח' תמיד אפי' בשעה שגשג ותון וזהו שאמר שלמה בכל רדכיך דעתו זה היא מרשח קפנה שכל נופי תורה תלויין בה.

גא. אמר לחנניה עצמו בדברי הלכות ופתו ולא יהיה אחר במה ואחר כלב אלא תוכו כפי וחקנך שכלב הוא הדבר שבפת. ואסור לגנוב דעת חביריך ואתו שמהרפין את הנכרים בשעת שאלת שלוםם והנכרי סבור שאמר לו טובה חומאים כי אין לך גניבת דעת גדול מזה. כל מה שנוכל למעט בשאלת שלום של רשע יש לנו למעט אך מפני דרכי שלום נכל להקדים שלום להם. ועוד שלא יצטרך לבטל להם שלום כי כן דרך העולם המשיב כוסל שלום וכן לא יפרח אדם בחבירו

משנת אברהם

סימן מ"ח

[א] וכעס מניחו וכו', עי גדדים כ"ג ואסור לנו להתריע עם נעלי כעס, כדכתיב: אל תרע את נעל אף וגר משלי כ"גכ"ד. ונרמזים הלכי דעות ח"ד, כתנ נדנר הכעס, ללכת נדרך האלמזעית: כינר לא יהי נעל חמה ונח לכעוס, ולא כמת שאיט מרגיש אלא ניטני, לא יכעוס אלא על דנר גדול שראוי לכעוס עליו כדי שלא יעשה כיואל פעם אחרת. ונפרק, נג כתנ: וכן הכעס מזה רעה היא עד לתחל, וראוי לאדם שיתרחק ממנה עד קלה האחר, וילמד עלמו שלא יכעוס ואפילו על דנר שראוי לכעוס עליו וכו'. וכנראה הדכוונה, דנחמת ראוי להתרחק מן הכעס עד קלה האחרון כמו נגאווה, אלא שנפרק אי מתיר לכעוס על דנר שראוי לכעוס — ודוקא — כדי שלא יעשה כיואל נז פעם אחרת. ואם אדם יודע נשעת כעסו שהוא כועס רק כדי שלא יעשה כיואל נז וכו', הלא אין זה כעס, אלא מראה עלמו כאלו כועס, זה שהוא נכעס נמור, כלומר, כעס טנעי, איט יודע להנחין.

דלחיו של ישראל הוא כלחיו של השכינה כניכול מוילח מסתנר זהה הגרוע הקורא לתנירו רשע, סר ללו, — הלאס חלוך מעליו, ולכן מותר להכהו על לחיו. כלומר, והשי"ס נקט לחיו נדוקא ללמד כמה גרוע אדם זה דלחיו איט כלחיו של שכינה, והפירוש של הזהר הקי, נכו.

[ב] רבינו גראש וכו'. ראה נספרי כ"פ שגדתי אס כנר נימיו ר"י חסיד, התפשט החרס של רגמיה, ולא מליט עוד פעם נכל הספר חסידים שזכיר את החרס דר"ג, ונפרט הלשון: כל העולם כלו אמורים עליו מורה שזה הי' כנר דנר המקונל נכל העולם, ואפילו נאמר שכנר התפשט החר"ג נימיו ריה"ח, אלא אי אפשר שכנר הי' מקונל נכל העולם כהקנה ישנה, כי שניהם: הרגמיה וריה"ח היו נהמאה העשירית לאלף התמישי, לכך מסתנר, שסימן זה נכתב נזמן מחזור על ידי אחד על הגליון של הסי"ח, והוכנס לפניו נשעת העתקה. ולכך הסימן הזה חסר נהולאת פארחת.

סימן ג'

[א] צדיק אוכל וכו' כל הסימן מועתק מהרמזים הלכי דעות, ג'.

[ב] רבינו גראש וכו'. ראה נספרי כ"פ, שגדתי אס כנר נימיו

סימן נ"א — ג"ב

[א] אמר להטיג וכו'. מועתק מהרמזים, דעות נ"ה, נמעט שינוי, ומריש פי"ג, ס.

סימן מ"ט

הקורא לחבירו רשע יורד עמו ער לחיו [א] כל הסופר וכו' סנהדרין נ"ח: כאלו סופר לועז של שכניה. וכנר כתנתי נספרי משנת אנרהס הי"ג, דף ס"ח, שלא על ס"ח, נדנר מה דאריק נקידושין הקורא לתנירו רשע יורד עמו עד לחיו, ונורה הקי' איתח: סוטרנו נלוע, פירי מכהו על פניו, לחיו, מלשון לחי, ונספר מטפת ספרים הרעים על זה, וראה מה שכתנתי סס שהרעים שלא כרת. אולם לפי השי"ס הנ"ל נסנהדרין

שיאמר לו אכול והוא ידע בו שלא יאכל ולא ירבה בתקרובת וידע בו שאינו מקבל וכן לא יסתה הכזית הצריכות להסתה וזהו גתב דעתו ואומר כי לכבודו הוא פותחו אלא יאמר לו דע כי לא בשבילך אני עשה וכן כל כדצא כזה אפי' מלה אהת של פיתוי הנכתב הרעת אסור אלא שמת אמת ורוח נכון ולב טהור מכל קול ועוזת וכל הצדדים של אדם יהיו אמיתיים לא יהיה אדם בעל דברים ולא התול ולא שחוק כי שחוק וקלות ראש מרגילים אדם לערדה לפיכך לא יהיה פרוץ בשחוק ולא יהיה עצב ומתאבל אלא מקבל כל אדם בסבר פנים יפות לכן לא יהיה בעל נפש רחבה נבחה לחץ ולא עצל וכמל ממלאכתו אלא בעל עין טובה מעט מעט ועוסק בתורה אותו מעט שהוא חלקו ישמה בו לא יהיה אדם בעל קפמח ובעל קנאה ובעל תאוה והיני רודף אחר הכבוד כי הקנאה והתאוה והכבוד מצריאן את האדם מן העולם.

נב. כדלן של דבר ילך אדם במדה בינתית שכל דעה ודעה עד שיהיו דעותיו מכוונות לאמצעים וזהו שאמר שלמה וכל דרכיך יבנו שלא יאמר אדם הואל הקנאה והתאוה והכבוד ררך רעה ומציא את האדם מן העולם אתרחק מהן ביותר לצד האחרון עד שלא יאכל בשר ולא ישתה יין ולא ידור בריחה נאה ולא ילבש מלבושים נאים כי אם חשק והצמר קשה וכיוצא בהן מדברים המצטרים גם זהו ררך רעה היא ואסור ללכת בה והייב אדם להתרחק ממנה והמהלך בדרך זו נקרא חוסא חרי הוא אומר בנויר וכסר עליו מאשר חסא על הנפש ואמרו חכמים נויר שלא ציטר עצמו אלא מן היין נקרא חוסא וצריך כפרה המדע עצמו מכל דבר על אהת כמה וכמה לפיכך ציוו חכמים שלא יסנע אדם עצמו אלא מן הרברים שמנעה תורה בלבד ולא יהי אומר עצמו בשכועות וכנודרים על דברים המותרים אמרו ז"ל תודו לא ריך מה שאפרה התורה אלא שאתה אומר עליך דברים אחרים ובכלל זהו אותם המתענים תמיד אינם מדרך טובה וכן אמרו המסנע עצמו בתענית נקרא חוסא שמת יצטרך לבריות אבל אדם שיצרו מתנבר עליו מותר לפנה עצמו ולהכניע את יצרו והפוסרים והמלמדים והפרקלים אסורים לפנה עצמן כדי שלא יעטמו ממלאכתן ולו היה הקב"ה חסך בתענית היה מצוה לישראל אך לא שאל מאתם אלא שיכניעו עצמן ליראה מפניו שנ' והאלהים קשה שיראו מלפניו.

נג. כי קו לקו הקב"ה יתברך שמו ויתברך זכרו משלם נמול מדה במדה הן שכר טוב הן ענש הרע כיצד אדם חוסא בעבודו מסנע או בעבוד כבודו או הנאת נופי אוי לו לחוסא נפרעים ממנו אותו חסא שחמא וכיוצא בדבר אם זכה ולא חשש כהנאת נופי או מסנע או כבוד משלמים לו שכר דבר שלא חשש בו כי שלמה המלך לא שאל על תקנתו לא על מסנע לא על כבוד אלא הכמה ודעת לעשות רצון בוראו נתן לו הקב"ה את שתיחן אפילו מה שלא שאל חרי כל מי שקעושה רצון הבורא ואינו חושש לתקנתו להנאתו ולכבודו ובאותה שעה היה יכול לעסוק בתקנתו הקב"ה מספיק אותו בשבילו צא ולמד ממשח רבינו שאמר לו הקב"ה דעתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם ואנעשה אותך לגוי גדול ומשח לא חשש כזה כי אם להצלת ישראל לכך נתקיים ובני רחביה רבו למעלה משישים רבוא לכך תקנו תחלה ברכת הנון והדעת להשיבנו ופלה לנו שחם רצון הקב"ה כתוב בתהלים ואני בהלותם לברשי שק בו' בצער אחר הייבים כלם להצטרק עמו ולהיות מצר בצרתו ולהתפלל עליו שנאמר הלילה לי מחסוא לה' להתפלל בעדכם כתיב באיוב הן בעבדיו לא יאמין משח אמר כל הדבר הקשה יכיוון אלי ונקנש על זאת שלא ידע להשיב לבנות בלפחד וכן שמואל אמר אנכי הרואה תענש בשמחה רוד למלך לא ידע איזה הוא משכבת בני ישי וכן אל יהדר אדם בלל שישבחהו מה יתרחק לאדם חיום כאן וכמה בקבר חיום חי וכמה רמה תולקת בכל המעלות וזהו המשוכחת הקנאה וכן הוא אומר והאיש משח עניו מאד לא ילך אדם בקומה וקומה ולא [M] בגילוי הראש כי שכינה למעלה מראשו לכן יש לו ללכת שחוח להיות מוראו עליו וכן ההולך בקומה וקומה כאלו נחל המקום ודחק רגליו ומראה שאין לו מורא ולא ילך בעינים רמות מפני מורא השכינה אשר היא נוכח פניו וקה משל משומרי מלך ב"י או אחד ממלצריו אינו מבזיה עיניו מפני מורא המלך או המלצר שהוא כנגדו אנהנו העומדים פני השכינה והוא תמיד לנכה עיניו לא כל שכן שלא נבזיה עיניו אלא כך יהיה המנהג להשפיל כיפוי עיניו עד שלא יראה הבא כנגדו נלגלי עיניו והקנאה נותנת הן ומורא כחשפיל אדם עיניו וקומתו ולא ילך בגילוי הראש מפני מורא השכינה על כן יזכור תמיד בוראו כאלו הוא נוכח פניו.

נד. איזה היא רציחה שאינו ניכרת לעינים והקנש גדול מאד והקפירה קלה והמורה היא למעלה היא הכרעה [M] המבייש פני חבירו ברבים או מצטרו בפני מי שמתבייש ומצטרק שאילו היה הורגו היה מקבל סתה כדי שלא יהיה מתבייש אח"כ מי שבייש את חבירו ומצטרק ומתחרם ודוצה הוא לקבל את הדין ובא לפני יראי ח' למצוא לו סתה לתשובה יאמר לו דע כי רעתך רבה כי שפכת את דמו של חבירך שכן מצונו באכזיה בן רחבעם שהוכיח לירבעם בדברים לביישו תינתן למות לכן לך בני לפיים את חבירך עד שיתפיים ושומר וזהוהו מאד לנפשך שלא תבייש ולא תלביח פני אדם כי דרכן של בעלי תשובה להיות מאד מאד שפלי רוח ועניים פבלנים עלובים ולא עלובים שומעים הרפתם והינם משייבים שמיחים ביסורים של עלובתם ואם הרפו אותן הסכלים לאמר זכור מעשיך הראשונים אמור להם ידעתי כי חסאתי הרבה וכמה רברים עשייתי שלא כחזון הצדור ימחול לי ופבל את המבייש' מדה כנגד מדה בזה. ובוה יתכפר עונך ואם נודע לרבים עונו מניאוף אל יסנע עצמו מללמד חלפות המיכרות מניאוף מאני הכרעה כי טוב לו שיתכפר בעולם הזה כי הברעה שופכת את הדם ומפירה את הקצן וכן

משנת אברהם

בגילוי הראש לפני גדולי ישראל ועי' רשי' סנהדרין ק"א: חלן תפילין, אין נכון להיות בגילוי הראש לפני המלך. ע"ש. ונדלף שהמקור לרין זה הוא מהא דשנת הקיבו: כפי רישך כי היכי דתהו עלך אימתא דשמיל זכר.

סימן ג"ד

[M] המבייש פני זכר. ראה נתוספרינו ע"ז. ר"ה הא דאהכי, שחילקו בין רציחה ממש שאין נגדי כהונה מכפרין עליה, ובין המלגין פני חנירו נרנים דנגדי כהונה מכפרין.

סימן ג"ג
גילוי ראש

[M] בגילוי הראש זכר נכמה דפוסים יש: בגילוי ראש (נרחוק) ולא ידעתי מי הוסיף היני נרחוק ומי סגרו נסותרים, כי נפוס הראשון משנת יפרח ליתא. וכנר האריכו זה האחרונים. ונספר ארחות חיים סימן ג', העיר הגלון מנערוחן על מה דליתא נמסכי' כלה בעונדא שענדו כי נגילא לפני ר"א ור"י ורע"ק בגילוי הראש, ונטס למחזר בן הכנה. כי זו היא חונפאל יתירה לעמוד

מצינו [ב] בתלמוד ירושלמי רוצה שבא לעיר והיו מכבדו אותו צריך לומר רוצה אני שנאמר זה דבר הרוצה פי' דבור שידבר בפיו ויודה הרציחה.

ג. ועובר על מצותיו למען יתכפרו פשעיו שנא' מי אל כמוך נשוא עין ועובר על פשע וכל הנבזה בעיני אדם שלא מחמת המעשים רקים עתיד שיעלה שנאמר הנה ישכיל עבדי ירום ונשוא תבנה מאר הני' ופי' הוא אותו שכתוב עליו במקרא שלאחריו נבזה והול אישים תועבת ה' כל נבזה לב האדם הנבזה והנמאס איך הוא מתנאה האם הוא ברזל וכי בשרו נחושא הלא [א] בשר רמה ותולעה גם בחייו חבני' אשר בראשו ובבשרו ואיך יתנאה לבו לכן טוב לו להשפיל את נאותו ואת רום עיניו אם נצחו מוטב ואם לאו יזכור לו יום המיתה.

נ. ועניי' מרודים תביא בית גדול הקבלת אורחים מהקבלת [א] פני שכינה שנאמר ויאמר אדני אל נא תעבוד מעל עבדך אמר אברהם לפני הקדוש ברוך הוא הוא המתין לי עד שאכניס אורחים לביתי [ב] ואין האדם חייב להאפילם בשר ולחשקותם אין אלא כפי שהיכולת בידו את להמו ומיסו יתן להם בשמחה כי טוב ארוחת ירק ושמחת פנים משור אבוס ופנים וזקנים ולקת האוכל ידבר עמי אדוני אכול בשמחה ושתה בלב טוב יינג' או מיסוך כי הצור יודע כי ברצון ובנפש הסגח הייתי נתן לך בשר בהי' נפשי שאין לי מה שאתן לך ועל זה נאמר [ג] ותסך לרעב נמשך ובבקר בעת לכתו יתן לו מקום להם כי לפי שלא נתן והותנת פת לרוד בלכתו ממנו נתנלנל הדבר תחרג טוב עיר הכהנים תעשו שאלו והותנת ועל זה נאמר על פת להם יפשע נבר, וכשם שמצוה להכניס כך מצוה ללחמם שנאמר ואכרחם הולך עמם לשלחם כא וראח כפה גדול פת לעוברי דרכים שהרי מיכה שקשה הפסל והקמירו אצל הכשכשן עד שהיו מתקריבים עשן הפסל ועשן המערכה ואמר הקב"ה הניחו לו לפי שהיתה פתו מצויה לעוברי דרכים.

ז. ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו אמילו קרבים של בני אדם ובני מקום צריכים לברך את ה' לפיכך צריך לבדוק עצמו יפה כשהוא בא להתפלל ואין להביא בטן מלא בצאה לפני הקב"ה לברכו [א] וצריך לנענע כל גופו בשעת התפלה דכתיב כל עצמתי תאמרנה ה' מי כמוך בתיב שומר רגלך כאשר הלך אל בית האלחים שלא תהא רגליך בסתופות וכתיב הכן לקראת אלהיך ישראל כשארם בא לפני מלך ב"ו לא יבא כאדם שבא בשוק [ב] אלא יתקטף לחיות לפניו באימה וביראה וכבודו אנו שהולכים לפני ארון כל הארץ יתברך שמו עמב"ו שיש לנו להתקטף לחיות לפניו באימה וביראה אוי להם לאותם הממתיני' מלהתקטף משבת לשבת כרי שלא ישחקו עליהם בני אדם ואינן הרשכין שמא ימותו ולא יוכלו ליתן כבוד לפי שנתן כתנתו עשמה שכתוב עליו ית' לכרשיה בתלנז חויר ועליהם ועל כיתא בהם נאמר יבין צדיק ורשע ילבש.

ח. ארפי' בנקיח כפי זה [א] המתפלל צריך לנקות ידיו במים [ב] ומברך על נטילת ידים על שם [ג] הכלי שנקרא אנפל בלשון הכמים או על שצריך להנביח ידיו אחר הנטילה לשון וינבלם וינשאם וכשם שצריך לטפל ידיו בתפלה

מ ש נ ת א ב ר ה מ

[ג] ותפס לרענ וכי, כן הוא נזקק רנה פליד, נחמו נזנרים וכי — וראה נספר היראה לרניט יונה, דמיה, ולס יבולו אורחים.

[ב] בתלמוד ירושלמי וכי זו היא תשנה מפורשת נמכות י"ג ואין אום נחיות להניח מתלמוד ירושלמי, ולכן יש לשער שלא מעטו של ריה"ח נכתב הסיון הזה, אלא מלמד המעתיקים, ולכן הוא נחסר נהולת פלרמל.

סימן נ"ו

אם נכח לנענע עצמו בתפילת י"ח

[א] וצריך לנענע וכי. הרב החיד"ש נדפס הגי' נשם המקונל ר' ישראל סרוק ותלמידו הרמ"ע ז"ל שזין לנענע נתפלת י"ח, שהוא כעומד לפני המלך. ומיהו אם טהג לעשות תנועה כשזוכיר ה', וכמ"ש כל עמדותי תאמרנה, גם נתפלת י"ח יעשה הרגש קטן, וראה נעל הטורים על הכתוב: וירא העם ויטע ע"ש. וכשם קדוש אחד שמעתי ויטעו יעמדו מרחוק, כלומר, לא עיקר הוא שאלם עושה תנועות, כי יש עושה תנועות רנות — ויעמדו מרחוק.

סימן נ"ה

[א] בשר רמה וכי כלומר, אין לך אדם שחיט בשר רמה ותולעה, ולכן אין לאדם אדם להתנאות לא נמכותו ולא נגזרתו ולא נעשרו, ולא אפילו מי שיש בו כל הני' כאלה. זה הוא שאמרו נזנרים ל"ת, אין הקנ"ה משרה שכינתו אלא על חכם נגור ועשיר, ועניו, וכולן ממש, כלומר, זה שיש בו כל הני' חכמה נגורה ועשירות, ולכל זאת הוא עניו, כי יודע שהוא קרון מחומר, ואינו אלא רמה ותולעה, על אדם כזה הקנ"ה משרה שכינתו.

סימן נ"ו

[א] פני שכינה, שנת הק"ו.

היא אמרה קמה והוא סלת

[ב] ואין האדם וכי. תשמע דליט תייג אצל אם רונה יוכל ליתן יותר מכפי היכולת. אולם נש"ס נמ"ל פי', קמח סולת אחר די' יתקן מכלן שהאשה לרה עיניה נאורחים, ופירי רש"י, היא אמרה קמח והוא סולת, וכנר דכו נה רניס דהא נקרא כתיב: ויאמר — אברהם — קמח סולת, ומנל לן למשדי ניב סולת דנסוף לאברהם, הא מפתגר דאברהם אחר קמח, והיא סולת ושמעתי לפרש דכך צריך להיות נרש"י הוא אחר קמח והיא סולת, כלומר, זו היא תחבולה של אשה להפטר מן האורחים, שנתנת להם יותר מכפי היסג יד, ועל ידי כך לא תזיזי נעלה עוד אורחים אחרים, והפירי שאברהם אחר קמח, כפי השג ידו, והיא אמרה סולת, מכלן שהאשה לרה עיניה נאורחים.

סימן נ"ח

נטילת ידים שחרית ומעמית

[א] המתפלל צריך וכי ראה נרכות ט"ו, ונתפס' סס. וש"ע אור"ח, נית יוסף, סימנים: ה, גב, רלב, דעממיס שונים נאמרו על נטילת ידים שחרית: א) להעניר רוח רעה השורה על הידים נלילה, נ"י סי' ד', ג) משום דמסתמח נענו הידים נלילה נשעת שינה נבשר ונמקומות שאינם נקיים, הר"ש, ג) משום

* בלוח השמחת המינים מרש"ס בולגיא לכ"י פארמא, תרמ"ס בחי"ו ק"י עש"ה ואלף, רש"ס סימני' זה נמצא בכתובת פארמא. אולם לא מצאתיו, לכן הגני מחיטקו וספרשו.

כך צריך ליטול את ידיו לאכול לחם אבל [ד] לא לפרוס הצריך לנגבם יפה וכל האוכל בלא ניגוב [ה] כאלו אוכל לחם טמא ואסור [ו] לזלזל בנפילת ידים אלא טמל ברב מימ יפה וכל מי שהוא זחיר מיד נשכר [ז] שהוא מתקשר בזה כר' חסידא רא"ר חסידא אגא משאי מלא חסנאי מיא ויהבו לי מלא חסנאי מבותא וכן לקבני' וכן לגדלי' מברך על נפילת ידים אשר יצר והבא מלחמך רגליו או מלחשתין ורצה לאכול נוטל שני סעמים ואינו פוסר קצמו בנפילה אחת כי ברכת אשר יצר מספקת והיא חיסה חרעת והמנקה ידיו בצרור או בקיפם [ח] מברך על נקיות ידים. לאכילה אינו יבול לנקותה כי אם כמים וכל החוצץ במפילה חוצץ בנפילי [ט] נכון שיחיי' לו סופין מצניפם בכלים שאם יגע בחלב או בדם או בשאר איסור יקביר מיד בסופין כל הליכודין אם יגע בשום מאכל או בלי פן ידבק בו ויאכל ואל יגדל אדם צפורניו פן יכנס חסידים בהם ואמרו חכמים חסידים חבצק שתחת הצפורין אפילו כנגד הבשר חוצץ בנפילה ועוד שמה יכנס לתוכה חלב או דבב איסור ויהיה נכשל. ומקשה שראח אחד בחלום מת צדיק שתפטר ופניו ירוקות אמר לו משום שהיו צפורני גדולים וחלב נכנס בתוכם והייתי אוכל דבר חם בלא ניקור צפורנים והייתי מברך בין וכלו לברכת אבות וקדוש לסיכך טוב ליטול צפורניו בכל קרב שבת האוכל וידיו מלובכות בתבשיל הוא רצה לשתות יין יקנה ידיו ויברך על חייך וישתה שתאמר שאו ידיכם קדש וברכו את ה'.

נמ. כי לא נחש ביעקב כר' דנו צורנו לא תנחשו ובעזרתנו שרבו כיום חזה מנהגים בישראל בודקים בעתות אומרי' בסתמי שבת שלא לאכול כמים או שלא לקחת אש שתי סעמים כשיש חולח בבית או ילדת תוך תשעה ימים וכמה דברים שאין חסד יכול לדברם ועוקרים על מצות מלכנו ועוד יש ניהוש ורב הוא ותנה ביד בני אדם רואין אש נחלת בערת מקומד אומרים יהיה לנו אורח אם תכבחו במים האורה יפול במים ואין לך ניהוש גדול מזה ואמרת ויצונו הדבר כמה בני אדם ניסוחו אך הוא השפן המתקח אותם בשדומה השפן הזה מנחש ואומר יטול האורה כמים או אומר השפן אלך ואפיל האורה כמים להטעות זה להיות לפי זה בידו לנחש לעולם האוי להם לערשים כך כי עוקרים על כמה לאוין. לא תנחשו ולא ימצא בך מנחש ובחוקותיהם לא תלכו ועוד שקושים קרות התורה שקר כי לא נחש ביעקב ואתם הנדרים כשיש מיהוש ראש שלא יאכלו

משנת אברהם

וגם הטעם הני' שלריך להגניא ידיו אחר הנטילה, טעם זה הוא גם כן נחשור הגאונים משם רב האי גאון, והוא מש"ס סוטה ד', ולריך להגניא ידיו כדי שלא יחורו המים ויטמאו את הידים, קשה להגנין, דהא זה אינו מחלקי המלוא, שיהי הנטילה בכלי זה ששמו טלל דוקא, וכן טעם הני' שאינו אלא תקנה לשמור את הרוחן ידיו שלא ינטרד לרחוץ שנית, וממלא שננוטה הגרסה שנקינן העיקר היינו החיונן לרחוץ ומחכירין את הכלי טלל או את האורה שלא לקלקל את הרחילה. וכנראה שמשום זה לא הי' נראה הפירושים הללו לנעל התוס' יום טוב, ופירש נדרך פשוט טולס מים לידי, כשם שמרכינן על נטילה לולג שענינו לקימה, ראה נתוס' ירע, נרכות דב- ע"ש, [והנס שאין הדמיון עולה יפה כי שאני נרכת נטילה לולג, משום דנתורה כתיב, ולקחתם ונטילה ולקחתם אחת הס.]

וביתרין נראה שלשון נטילת ידים, הוא מלשון הרמה, כמו וינטלס וינשאס, כלומר, שמקדשין את הידים, כי אפילו נקיות הן נריך לישול אותם נמים לשם קידוש. ומה שרומזין את הידים הן מתקדשין, ולכך קבעו נלשון נטילה לרמוז שאין זה דוקא משום נקיות.

- [ד] לא לפרוס וכו' ז"ל לא לפירות.
- [ה] כאלו וכו'. סוטה ד',
- [ו] לזרזול נטילת נרכות ייט.
- [ז] שתתא מחטשה, שנת ס"ג.

[ח] מברך על נקיות וכו', הקשה המג"א, נסיון ד-כב, הלא נמנהח משום דדי ננקוין ידים אין מנרכין כלל, אי"כ גם נשחרית כשמנקה ידיו בלא נטילה למה ינרד. ע"ש, ולפי ה"ל דהתקנה היחה לקדש ידיו, ואי אפשר לקדש בהיותן בלתי נקי, לכך נשחרית כשמקדשים דהיינו נמים מנרד על נטילה וכו', וכשמנקה אותן בלנד משום שאין לו מים אי אפשר לו לנרד על נטילת ידים מהיו מנרד על הנקיון כדאמרינן נשים מי כתיב ארצן נמים, אבל נמנהח לא הייתה תקנה כלל.

[ט] נכון שיהי וכו'. מכלן ועד סוף הסיון כתוב בהולאת פארמח אשר לפנינו נסיונים: תמר-עיתרע"ג. וכנראה שעד כאן הוא הוספה שהוסף הכותב על הגליון והוכנס לתוך הספר. וראה מה שכתבתי שם נחלק נ', סיון תתרע"ג.

דנכל נקר אדם נעשה כנריה חדשה ולריך לקידוש, כעין כהן שמקדש ידיו מן הכיור קודם עבודתו, הרשנ"א. ד) משום דשינה הוא חלק מחיתה, ורוחות טמאין שולטות על האדם כעל המת וזה ה"ק. ומחילה די' נפ"ח לדינא נין הטעמים. ע"ש.

ברכה על נפילת ידים לתפלה

[ב] ובברך על וכו'. דעות הלוקות יש אם לריך לנרד על נט"י לתפלה, הרמזים והראש"ד ז"ל מנרכי נרכה לתפלה כשם שמרכינן על נטילת ידים לאכילה, משום שכך לוו חכמים, ואלו מנווים מן התורה ללשמוע לד"ת. ונהג"מ שם נהרמזים הלכי נרכות נשם כמה פוסקים דאין מנרכין על נטילת ידים אלא לאכילה וננרק, אבל לתפלה טולין את הידים נלי נרכה.

טעמים על תופס ברכת נפילת ידים

[ג] הכלי שנקרא וכו', שי טעמים כתונים נכאן למה מנרכין על נטילת ידים' ולא על רחילת ידים, או על נקיון ידים, כאלמור ארצן ננקוין כפי. א) על שם הכלי שנקרא, אנטלי' — ראה נ"ג נ"ת: — ג) על שם שלריך להגניא ידיו אחר הנטילה, כלומר, נטילה משמעה הגנה, כדכתיב: וינטלס וינשאס. ולא פירש מדוע לריך להגניא, ושי טעמים הללו כתונים נהפוסקים. טעם א', התא ננית יוסף פי' ד', נשם הר"י, וכן כתוב נרא"ש נרכות פרק ט': וראוי הי' לנרד על נקיות ידים, אלא לפי שתיקט ננטילת ידים לאכילה לנרד על נטילת ידים, לפי שלריך לישול מן הכלי והכלי שמו טלל נלשון הגמ', חולין ק"ז. לכך תיקט ממי לנרד על נטילת ידים. ע"ש. וכנראה הרא"ש לשיטתו ה"ל דעיקר הנטילה ננרק משום השש נניעה נמקום שאינו נקי, ולזה כתב שמוזד הסנרל הי' מהראוי לנרד על הנקיות. וכן כתב המרדכי ננרכות נפרק אלו דברים סיון קנ"ב: נטילה נקראת על שם שמנניה ידיו, כדכתיב וינטלס וינשאס, ויש מפרשים נטילה על שם אנטל שם הכלי אשר נז מים לרחילה, כדאמר נ"ג, אינפא אננב אנטל, שם כלי שנו המים חו היא רניעית של תורה, ופירש"י ז"ל הכלי נקרא נאחד באלו הני' שמות. ע"ש. וראה נכלנו סיון ג', ונראה שהדברים שנכאן מועתקו משם, ע"ש. אלא דנכל זאת טעמם הזה אינו מספיק להסביר למה קבעו מטענת הנרכה על הכלי ולא על עיקר הענין שהוא הרחילה והנקיון. וגם מנאר נשים שנת מ"ת. דפרס דפתורר אפומי דכונא וכוונא, נטלא" עילוי, פירש"י נטלא: כלי שאננין יין מן הכונא, ע"ש, ונדלי' שהוא כלי קטן, כי אין שאננין יין מן הקנקן בכלי גדול.

עוד פראש של בהמה או כשהם חולים מבני מעים אינם אוכלים בני מעים הרי זה מדרכי האמורי אלא במה בהקדוש ברוך הוא והוא רפאך ואין לנו ניהוש לפי' אלא במה שאמרו הכמים כענין שאמרו בראש השנה יאכלו ראש איל ע"ש נהיה לראש וכו' ומיני מתיקה ע"ש שנה מתוקה וכו' וכן ירכי תרנגולא וכו' וכן ידלק נר בכית דלא נשיב זיק' וכו' ואותן בני אדם שיש להם [A] לעשות מצוה כגון להתחיל ללמד תיטקת או להכניס במצוה אחת ואומר נמתן עד ר"ח אע"פ שאין זה נהש אין דרך המוכה כי מי יודע אם יהיה אם ימות בתוך ההודש נמצא מת ולא קיים המצוה כללו של דבר מיד כשתבא המצוה לידך עשה אותה ואל תדחה אותה וכן דרשו הכמים ושכרתם את המצות א"ת המצות אלא המצוות באת מצוה אל תניחנה לחמסין אלא עשה אותה מיד ואם השב לעשות מצוה תאנס ולא עשאה מע"ה כאלו עשאה שנה' ולהרשבי שמו מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה.

ס. כתיב בסוף הרשע שוכה ישראל עד ה' אלהיך נדולה התשובה שמניעך עד כמה הכבוד שאמרו עד ה' הוא א' מן הדברים שקרבו לעולם והיא שקולה כנגד כל הקרבנות שנה' זכחי אלהים רח נשכרה לא נאמר ובה אלא זכחי [A] אל יראה לבעל התשובה שהוא מרוחק ממעלת הצדיקים מפני הקוונות וההפאים והפשעים אשר תקוה והפוא ומשע כי אין הרבר בן אלא אחוב הוא ונחמד לפני הבורא יותר מן הצדיקים שהרי מעם את החטא וכפה את ידו ואחז"ל במקום שבעלי תשובה קומדים צדיקים נמרים אינם יכולים לעמוד.

סב. אש"ר אירש ירא את ה' במצותיו חפץ מאד [A] ורשו רבותינו אשרי עושה תשובה כשהוא איש בלומר שהוא בכחירותו וכעוון שיצרו תוקפו והוא מתנבך עליו במצותיו חפץ מאד ולא בשכר מצותיו והיינו דתנן אל תחיו עבדים המשמשו' את הרב על מנת לקבל פרס ושכר לעולם יחשוב אדם כאילו קבל שכרו וישים על לבו כדברים אלו מי יתן שבעל הימים אוכל לתקן את המעוות אשר הקיטית וכל מה שאני עושה מן הדין אין לי תשלום שכר בזה כי כל מעשיו אתם תוקלת ותקנה על כל עתותי הלאו יועיל לי ולא אעמוד בדין. גם אם היה צדיק נמור ומימיו לא עשה רע אין לו מן הדין שום שכר כי לו יהיה אלה שנים פעמים לא יוכל לשלם נמול אחת מחקמנות שבקמנות מן הסוכות אשר הקב"ה עושה עמו.

סג. וא"ל הרברים יעלה אדם על לבו אל יעבד אדם את בוראו למען יירש נן ערן אלא מאהבת ה' ומצותו שהוא יצרו ואוהבו וכשארם כפתר לכר יחשוב על דברים שאינם מחתני' שאלו היה בפני אדם לא היה עושהו מסני הבורות גם עתה לא יקשנו כי בן דרך הרשעים לעשות במחשך מעשיהם אומרים מי רואנו ומי יודענו וכן [A] בדרך החכם את תלמידיו יחי בורא שמים עליכם כמורא בשר ודם.

סד. [A] לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא. אזהרה למקבל לשון הרע. אפס אם יבא איש אצלך צווק על חבירו מפני שהוא חוכיחו בפניך ולבו הרה לו ואומר כי זה שהוכיחו עושה כך וכך ואומר עליו דברים שלא כהתנן. ואתה יודע בזה כי אחרי שיגיד לך לא ילך להגיד לאחרים כי אינו חושש להודיע לרבים. וכדי להוציא הרברים מלבו שהם כבדות עליו להגיד מצוה לשמעו ומה שתוכל לתקן כנגד חבירו להבני תעשה ותתקן ותאמר לו פלוני אוהב אותך. ולמה אתה מדבר כדברים האלה אם יקבל מוסב ואם לאו אע"פ ששמע לדבריו אל תאמין ואל תגיד לאחרים להסירם מלבו ואותן האחרים הינו מקבלי שמע שוא ויאמינו לו ומה יעשו ולבו יגידו לאותו האיש הלעג שזה הוציא עליו ויבא גם הוא להתקופט עמו. נמצא שהמריבה באה על ידך על אשר לא שמעת אליו. אבל אם הוא מציד גם הוא לאחרים כי הוא מתכוין להוציא עליו שם רע לא תאבה לו לא תשמע אליו אלא נער בו והוציאו מלפניך בנזיפות ותלך לאותן שסיפר עליהם ותאמר אל תאמינו לו ששקר הוא מדבר על רעהו וכשתדבר באיש ומאשה אל תספר בעניינים הרעים אלא במעשיהם הטובים ואל תשבח [B] איש בפני שונאו כי אינו יכול לשמוע דבר ממנו וסתוך כך יספר ננותו ממנו ויאמר מה אתה משהב שעשה כך וכך הלא עשה כך וכך. אל ישבה אדם עשיר בפני עשיר אחר ולא פוסר בפני פוסר אחר וכן כל איש שהוא מענינו. אם הוא ירא שמים בותר לספר ממנו בפני ירא שמים אחר מפני שהוא שמה ברבר שהוא ירא שמים ביותר ומינו מתקנא בו אלא מסיף חכמה ואומר אעשה כמעשיו וכה"א מי יתן כל עם י"י נבראים. כל מי שנתקופט עם אדם והניד עליו מה שלא הניד מקולם אל תאמן לו. כללו של דבר אל כל הרברים אשר ידברו אל תתן לבך אלא עשה עצמך כסאמין ולא תאמין לאיש מהנה את חבירו והוא מטיב לדבר טובות עליו אל תאמן כי שמה בשביל ההנאה על אשר מהנה אותו דבר עליו. וכן אם תשמע אדם שמוכיר את י"י בנותן שהוא רוצה לספר מה עשה לו הקב"ה לטובה כך וכך אל תרלנו ותכנס לדבריו שמה ישתוק לשמוע דבריו לא ידבר עוד דבריו נמצא שחוכיר את י"י כהנב על ידך אבל אם חוכיר לקלל את חבירו מצוה להפסיקו שלא יבא לידי המא.

משנת אברהם

סימן נ"מ

[A] לעשות מלוה וכו'. בספר היראה לרבינו יונה, ד"ה, ואל תעשה שום דבר מאלום וכו', כתוב: ואם יש לו לאדם לעשות מלוה, כגון לחזור על מסכתא או להשיג נטל אל הספר, לא יאמר לתתין עד ראש חדש או עד הפסח וכו'. ואפשר שהסימן אשר לפנינו מועתק משם. וכדנר ניהוש וסימן הארכתי בספרי זה נכ"מ.

תשובת האדם המעולה בניו נחרותו, בעוד כחו עליו ויתננר על יצרו, אכן כל תשובה מועילה, כמו שנאמר, תהלים ג"ג, תשג אנטש עד דלא ותאמר שוננו בני אדם ולאמרו רבותינו ז"ל, ירושלמי תגינה ב"ל, עד דכדוכה של נפש, ע"ש.

סימן ס"ג

[A] בדרך החכם, וכו' נרכות כ"ת: וראה לעיל סימן ...

סימן ס"ד

[A] לא תשא וכו' נריך להיות לא תשא שמע שול, וראה פסחים ק"א.

סימן ס"ו

[A] וא"ל יראה וכו' ונועתך מהרמזים תשובה ז"ד, בהוספה.

סימן ס"ב

[A] דרשו רבותינו וכו', ע"י י"ט: אשרי המתננר על יצרו כשהוא איש, ע"ש. וראה בשערי תשובה לר"י שער הראשון - ט': אשרי איש וגו', - בעודו איש, רנה לומר, כי

[B] איש נפני וכו', הרמזים פי' מהלכי דעות, וההיד"ל הניח מה שהשיג הפרי חדש מנצל בתרל קס"ד גני מקוסר לחתל לפני רני, ותירץ מהפיה"מ סוף פ"ק דלנות שכתב דהו שולאים ליהודה חייטל, ע"ש.

סו. [א] וצדקתו עומדת לעד זה המזכה את הרבים כגון מלמד ליראי י"י תיקון תפילין לתקן לאחרים. [ב] אם זכית את הרבים וכא דבר עבירה על ירך ותנבורת על ירך וניצלת הימנח אל תחזיק טובה לעצמך כי לא בתום לבכך נצלת כי חשך י"י אותך מחטוא לו לפי שזכית את הרבים.

סו. [א] לבנה לוקח סימן רע לישראל לפיכך צריך להתענות שחרי אדם מתענה על החלום כ"ש בשביל כל ישראל.

סז. גם קנש לצדיק לא טוב כל המעניש את הרבים מעכב את המשיח [א] ואעפ"י שחיה רשות לת"ח בימים הקדמונים לנרד' לכבודו לא ה' שבה לת"ח להיות נחוג בדבר הזה כ"א להעלי' עיניו מעיני עם הארץ וכן אמר שלמה בחכמתו גם כל הדברים אשר ידברו אל תתן לבך. וכן היה דרך החסידים הראשונים היו שומעים הרפתם ואננם משיבים ולא קוד אלא שמהלין למחרת חכמים גדולים משתבחים כמעשיהם הנאים ואומרים שמקולם לא נידו ולא החרימו לכבודם וחזו דרכם של תלמידי חכמים הראוים לשתוק בשבחותיו או הרפתו כמתר אבל תלמיד חכם שבידו או הרפתו כפרחסיא אסור לו למחול על כבודו. ואם מחל הוא קנש מפני שהוא בזיק התורה אלא עי' שיבקש מחילה ממנו.

ע. ה"מקובל על [א] כל אדם ואל תרדוף אחר חרבנות כי אוי לרבנ' שמקברת בעליה וראיה מופת שמת קודם אחיה. ואל תבעים כי הכעס מביא לכלל טעות. גא ולמד ממשח רבינו ויקצוף על אנשי החיל טעה שלא חודר להם ניקולי כלי נכרים.

עא. ואסור לקרוע בגדיי בחמתו או לשכר כליי בחמתו [א] החשוב כלי בחמתו קובד ע"י שכן רכבו של יצר הרע היום אומר קשה כן ולמחר אומר לך עמוד עבודה וזה החולך ועובד.

עב. והסר קעס מלבך והקבר רעה מבשרך. זהו הוא מדה טובה ומעולה שכלל המדות כאשר תשמע איש או אשה מדבר עליך או כנגדך דבר שלא כהוגן הנח אצבעותיך באזניך כי כן אמרו החכמים מפני מה [א] אצבעי' של אדם משופעת כיתרד' שאם ישמע אדם דבר שאינו הנוף יניה את אצבעו באזנו. או תכוף אליה לתוכה ואל תשמע כלל וכל שכן אם תשמע אשה או איש אחר מדבר על הבירו או אשה מדברת על הברתה שאין לו להשיב כלל כי מה לו לצרת זו אלא שתום אזניך ואל תשמע מהרפים זה את זה וטוב לך וטוב לך ברחוק והתאפק ושיים לפיך מחסום בלי להרף קרובך ואפי' ידבר [ב] על אביך או על אמך דבר שאינו הנוף לא תשיב שלא כהוגן אלא אף אתה תקחה את שניי ואומר לו אין אתה אומר אמת ולא תשיב קוד דבר לא גדל ולא קטן.

עג. ויראת מאלהיך אני ח' [א] זהו כלל גדול שכתורה על כל דבר שמסור ללב נאמר ויראת מאלהיך המביד מחשבותיך לפיכך יהיו כל דברייך לשם שמים וכשתשמח בביתך תשמח לשם שמים ומריב אחר אל תתעבר כי מה לך ולצרת זו, וכן אמר אל תדבר מדבר שאינו שלך כי בשלך תוכה זה הופה היא לאחר אשר יריב עמו ואין הכין לאדם שלא בפניו. וכן אמר שלמה מחזיק באזני כלב קובד ומתעבר על ריב לא לו.

עד. אל תחי בו לדבור אחיך כשהוא מדבר כנאוח דברים שאין הרעת מובלתו נוח לך להשמילו בפאתו ולהתעשר בדבריה אל תחוש כזה כי מה תרויח בדבר ואל תקנצר שום אדם כי כאשר אתה תשכח יהיה אתו לזכרון כמעשה [א] רועה החזירים.

משנת אברהם

אם מותר להבליג על בויז חורים

[ב] על' איך וכו'. מסופקי' אם מלד כיבוד הורים מותר לו לאדם להבליג על ציון הוריו. והלא מליט נש"ס סוטה י"ג דחושים נדיה דין אחר ועד לחתי נפתלי מלרעל דמלרים יהי' לני אלא מוטל נציון, שקל קולפא מחייה ארישיה וכו' ומסיים: ישמח לדיק כי מה נקם. ע"ש. ונחום' גיטין נ"ה: ד"ה, ניהודה.

סימן ע"ג

[א] ודו' כלל וכו'. צירושלמי נדרים אוח מ"ד ואהנת לרעד כמוד זה כלל גדול נחורה, ואית מ"ד זה ספר תולדות אדם, זה כלל גדול נחורה, ע"ש, ואפשר דהמתנר סונר דשניהם תלוים ציראת הד', כי אהנה אחימית לאדם שהוא דנר החלוי נלב, אי אפשר לקיים נלי שום חוסר אם אינו ירא אלוקים אחימי. ונצנל מניעל נ"ה: הש"ס מניל דרשה זו דנדר המסור לנב לאמר בו ויראת הן על דברים שנין אדם למקום והן על ענינות שנין אדם לתנינו, ע"ש.

סימן ע"ד

[א] רועת החזירים, נראשית רנה פי ס"ג, וירושלמי תרומות פ"ח.

סימן ס"ה

[א] וצדקתו עומדת וכו', כתונות כ', ע"ש.
[ב] אם זכית וכו', אגות פ"ה, כל המזכה את הרניים.

סימן ס"ו

[א] לבנה לוקח, סוכה כ"ט.

סימן ס"ז

[א] ואע"פ שה' וכו', מועתק מהרמב"ם, תלמוד תורה ז"ג.

סימן ע'

[א] בל' אדם וכו', כלומר, אם תרדוף אחר הרנגות אי אפשר לך להיות מקונל, על כל אדם. זה דבר נהון ומטסה שחי אפשר לו לרנ להיות מקונל על כל אדם.
[ב] לרבנות שמקנת וכו', ראה פסחים פ"ז, סוטה י"ג פסחים ס"ו.

סימן ע"א

[א] והשובר כלי וכו', שנת ק"ה.

סימן ע"ב

[א] אצבעות של וכו', ראה כתונות ה: אלא שס' אין המדובר כשמדברים עליו לשון הרע.

עג. אל תגביה קולך לשוב קעות אך כל דבריך תרבר בענוה וכוונת כי דברי חכמים בנחת נשמעים ואל תרבה דברים בפנים אם קמדת בין האנשים וכ"ש בין הנשים אל תרבה שיחה. אם באו לצדע במקום מושבך פתאום ומדברים דברי הבאי אל תזיחם מן ישנאוך לך מאצלם מן תלמוד ממעשיהם הרעים כי [א] הלצנות שניחה לקרות.

עו. אל תעניש ישראל ואל תקללו אך תתפלל עליו ישראלים הקב"ה לבו [א] ויהזירחו למושב ואל תמסור עליו דין לאמר הצור ינקמנו מידו וישיב לעושה הרע כרעתו כי כל המוסר דין על חבירו באה מדת הדין לפני הקדוש ברוך הוא ואומרת רבונו של עולם לוח תעשה דין ראוי הוא שתענישו על כך וכך כללו של דבר אל תקלל שום אדם כי מקמים רבות הקללות חזרות וחלות כולן על ראשו ועל זרעו שכן מצונו שכל הקללות שקלל דוד את יואב נתקיימו בזרעו. אל תשנא את חבירך מפני אהבת חבירך חשונא אותו כי [א] אין לשנא אלא מי שהקב"ה שנתאו ועוד מקמים שיתפייסו שניחם והוא לא יתפייס עמך כי שנאתך חיתח הנפ ואל תחי בו לכל אדם שאין לך אדם שאין לו שעה.

עז. אל תדין את חבירך לכה חובח כי אדם יראה לעינים וה' יראה ללכת ולא ידעת מה בלבו ומה במחשבתו והוי דין כל האדם [א] לכה זכות ושומר עיניך מראות ברע ועשה צדקה כפי כחך אחר המרבה ואחד המסמיט ובלבד [ב] שיכוין לבו לשמים שעבר עצמך לקתך ותחשוב בלבך שכל אדם שומר עבדיו על אחת כמה וכמה שישמרך רבון העולמים.

עח. אל תביא עצמך לידי עבירה קלה כי היא יבואך לידי המורה [א] עבר על לא תשנא פוה בא לידי שפיכות דמים שנאמר ופי יהיה איש שנתא לרעהו וארכ לו וקם עליו והפכו.

עט. השמך לך אל תשב עם אדם שלא תלמוד ממנו מוכח כי אוי לו ואוי לנפשו ועוד שתגרום שיחשדוך ברבר רע כי יאמר לא על הנפ חלך זה אצלו וכך יתלו כל מעשיו הרעים.

פ. [א] וכשתשאל על אדם אשר תרצה להתחבר עמו שאל מי רעהו כי האדם עושה כמעשה רעהו. על כן כשתחיה בתוך עם התרוקע לטוב ואל התרוקע לרע מן תרע כמיהו [ב] כשתדבר בלילה חשפל קולך וכשתדבר ביום חבט פביבותיך וחזור בדבריך מן הכותל שאחריך כי ימות אדם בכשלקן לשונו ואל ימות בכשלקן רגליו כי בכשלקן לשונו יסיר את ראשו וכשלקן רגליו ירמא לרוח מעט.

פא. [א] כשתתיירא מן החרפה אמר לאו קדם הן כי לאו אחר הן מנחה סאד וכאשר תאמר הן כפול. קיים מה שאמרת. פב. [א] בעודך חי דרוש התשובה ואל תאחר כי המות בא פתאום אל תרבה לדבר סבלי זכר הצור מן יקשה חלב והלב הקשה דחוק מהאלחים ואל תביט בהפאי בני אדם הממשיכין זמן רב בעולם ולומר כבר נשתכח ונשתכחו המאיהם.

פג. [א] אל תבחל ברוחך לכעוס איש חסיד גזח לבנו כמפירתו בשם שכבדתני בחיי כך תכבדני לאחר מותי וקיים מצותי ותלך כקסף ליל' אחת ועצור ברוחך שלא תדבר כלל בשעת הכעס.

פד. [א] אל תגלה לאוהבך שום דבר שתפתיר משונאך אם לא כחננו מקמים רבות אוהב נאמן מן יחפך לחיות שונאך ויגלה מודך ופוד אחר אל תגל לשום אדם אם לא ברשותו.

פה. [א] כלללה של חכמה שתיקה. מלה בסלע שתיקווא בתרין כשאני מדבר אני מתחרט וכשאני מדבר איני מתחרט. קד שלא דברתי אני שליט ומשל על דברי אבל כשיצא הדבר מפני או הדבר משל כי.

מ ש נ ת א ב ר ה ם

סימן ע"מ
[א] השמר לך וכו' כי זה לקוח ממנחר הפנינים שער ישינת התנורה, וחולס נדפס גם נהוללת פלרמח סימן ע"מ, נשינו ונהוספה.

סימן פ'
[א] וכשתשאל על וכו'. פתנס זה רגיל גם נין העמים, והוא ממנחר הפנינים שער האורלות דור ישראל. — כח.
[ב] כשתדבר נליה וכו'. שם שער השתיקה — כ"ד.

סימן פ"א — פ"ב
[א] כשתירא — נעודך וכו'. מנחר הפנינים שער הנדקה, ושער מצות החכם לנגו.

סימן פ"ג
[א] אל תנהל וכו'. סימן זה כתוב כהן נקיור והוא נהוללת פלרמח סימן קכ"ו, ע"ש.

סימן פ"ה — פ"ו
[א] אל תגלה וכו'. מנחר הפנינים שער הסתרת הסוד. [א] כלללה של וכו' מנחר הפנינים, שער השתיקה. ע"ש.

סימן ע"ה
[א] הלצנות שניה, וכו' חנות פ"ג, שחוק וקלות ראש מרגילות את האדם לעצירה.

סימן ע"ו
[א] רחזירדו למוטנ וכו', נרכות י', הנהו נריוני וכו'. ועי' שם ז'. גם ענוש ללדיק לא טוב, וראה שנת קמיט, עה"כ לא יגורך רע.
[ב] אין לשטא וכו', ראה מה שהארכתי נספרי זה נקווערס ולהנת לרעך כמוד.

סימן ע"ז
[א] לכה זכות וכו', חנות פ"ח, שנועות לי.
[ב] שיכוין לבו וכו', מנחות ק"י.

סימן ע"ח
[א] עבר על וכו'. ספרי עה"כ: וכי יהי איש שונא לרעהו. ע"ש.

- פז. [א] זנתן לך רהמים ורחמך המרחם על הכריות מן השמים ירחמו עלי אם אין אדם מרחם מה ביני לבין כחמה שאיתך מקדמת והרששת בצער חברתך.
- פח. [א] אמר החכם מי שזרע את השנאה יקבד את החרטה אחרית קטטה חרטה [ב] המתן מעט ולא תתחרם [ג] הלצנות מעביר המורא והיא שנייה לקרוא וכל המתלוצץ נופל בניהנם ואינו זוכה להקביל פני שכנתו כמו שדרשו רז"ל מן המקראות [ד] כמה יתנכם אדם משנאו יסוף מעלה יתירה בעצמו. המתקן בינו לבין הכורא יתקן הכורא בינו לבין בני אדם.
- פט. [א] פרישות מן העולם פנאי ללב ומנוחה לגוף ואהבת עולם מרדת הלב ויגיעת הגוף [ב] אם ישבחוך בני אדם כמה שאין בך דאג. אל תהי לחוט אחר הרברים ואחר הדרשים כי אלה מסירים לב האדם מן התורה שובו פתאים כי התשובה מקובלת ומפיו מעלליכם בעוד היכולת על נפשותינו טרם יבא כרין עלינו. כי הוא ח' שופטנו אשר עיניו סקחות על כל דרכי בני אדם לתת לאיש כדרכו ופמרי מעלליו.
- צא. 'רמ' ח' יכבד באיזה ענין [א] כגון שהיה לו לכבד אב ואם יקום מפניהם ויכבדם ולאחר קומו יחזור וישב אפי' היה ברעתו ללכת שאם ילך לו אז לא יראה שקם לכבודם.
- צב. סייג להפירות החי יתן אל לבו במקראות ופנאי בני אדם וידע כי על הפואיהם היה להם בן ובכור אשר ידו נפרע להם מדה כנגד מדה ומתוך כך יפאפש כמעשיו מן יקרה לו אשר קרה להם.
- צד. דן יקמלני [א] לא איחל. ישים אדם על לב ויקח משל מן הפרשים החולכים למלחמה להראות נבולתם במצות ארזניהם ולא ינוכו מפני הרב ונסצעים ונחרנים וכל זה אינו רק מן הכלימה כי תחשב בלימה אם ינוכו ובמותם במלחמה לא יקבלו שכר מארזניהם אנהנו אעכ"ז שיש לנו לסבול צרות ויטורים אף לחשלים נמשותני למות על מצות מלכנו ארזן כל יתברך שמו.
- צה. לעולם אל יבקש אדם מהקב"ה דבר [א] שאינו ראוי כגון שתלך אשתו לח' חרשים ויהיה הולך או יהיה רצון שאחיה בכרכי הים אע"פ שיש יכולת הקב"ה לעשות בן חרי זו תפלת שוא. אמור לקבוע בתפלתו שבה אחר (פי' בעמידה) אבל כל היום כולו אם רוצה לומר [ב] שירות ותשבחות תבא עליו ברכה.
- צו. אל יתן שלום לרבו כדרך שנותנין חברים זה לזה ולא יחזיר שלום כדרך שמהזירין שלום אלא שוחח לפניו ביראה וכבוד [א] ואומר שלום עליך רבי ומורי.
- צז. מעשה בחכם אחר שצוה לבטל שלא יחנת יותר מדאי מן העולם ושלם יעברו עליו יותר משלשים יום בלא תקנות וכשמת [א] הוציאוהו מקברו והכחו וצטקרו מאד על הדבר וכא בחלום כלילה לאחר האמר לו מפני כשהייתי רואה ספרי' נסחקי קרועים עם דפי ספרים לא הייתי קוראם יחד ומצניעם.

משנת אברהם

הרנה תוארים על הקנ"ה, וכן דוד המלך ע"ה אחר לך הרי הגדולה והגזורה וגו'. אולם דבר זה מתנזר היטב נמורה ננוכים אינו, ס', נשלי פרקים ארוכים, ותוכן דברי הרמנים ז"ל שלחם הפשוט שאין לו שום חפיסה והשגה נגדלותו של הקנ"ה, עליו נאמר נטהילים, לך דומיה תהלה, וכן נאמר אחרו נלנכס על משכנס ודומו סלה, כי מקולר השנתינו, חס נרנה נשנחים, נקל נוכל לזעט את הדמות ח"ו. ודומה לתלך נר"ד שהי' לו אלפי אלפים דברי זהב ותקלסין אותו נשל כסף, ע"ש ומחילא לא השגה מהנניאים, כי השגתם היחה השגה שלימה, ומה שאמרו, השינו נחכלית השגה, דבר שאינו מונן אלא להס נלנד.

ורמ"ה נחוס נרכות כ"ט, ד"ה מפני שדקו דוקא נתפלה חין להוסיף על השנחים אצל לאחר התפלה נדנריחנתן נחיד מותר' וכן דעת הרנה ראשונים.

סימן צ"ז

אם התלמיד רשאי לשאול בשלום רבו

[א] ואומר שלום וכו'. נרש"י וחוס' נרכות כ"ז: כתנן, נדנדך יראה וכבוד שאל התלמיד נשלוס רנן, ותר"י שם כתנו לחין התלמיד רשאי לשאל אלא להחזיר דכן חיתא נירושלמי, והר"ש שם כתנן דתלמוד דידן פליג אירושלמי, ועי' בהגר"א יו"ד סי' רמ"ג, סי' י"ג.

סימן צ"ח

[א] הוציאוהו מהקברו וכו'. כלומר, מדה כנגד מדה, כשם שלא חס על הקלפים ועל דפי הספרים שהם

סימן ס"ז

[א] זנתן לך וכו', שנת הקי"ח.

סימן ס"ח - ס"ט

- [א] אמר החכם וכו', מנחר הפנינים שער השאלה.
- [ב] שם שער המתנות.
- [ג] שם שער הליצנות.
- [ד] שם שער השאלה.
- [א] פרישות מן, וכו'. שם שער הפרישות.
- [ב] שם שער מלות החכם לננו.

סימן צ"א

[א] כגון שהי' לו וכו'. המפרש נהנדפס מנסת' וכחו שהי' לו, וכו', כלומר, כמו שעליו לכנד אר"ח, כן יכנד לירחי הדי.

סימן צ"ד

[א] לא איחל וכו', ראה סוטה ל"ח, ותוס' חולין ס"ה. והחיד"ח ננדפס האריך נזה. וראה נרכות י', סוף העמוד, חפילו חרנ מדה מונחת על לאוולרו של אדם אל ימנע עלמו מן הרחמים, שנאמר הן יקטלוגי לו איחל, דגריס הש"ס נ"ו."

סימן צ"ה

[א] שאינו ראוי וכו', משנה נרכות נד, לענין תפלת שול. וראה נס"ח שלנו, שהנניאים לא הטריחו את השם ננסים, ולא עניד קנ"ה ניסח נכדי.

איסור אמירת תוארים על הקב"ה

[ב] שירות ותשבחות וכו', ראה נרכות ל"ג. ההוא נמחית וכו', והפני יהושע שם הקשה הלא הנניאים אחרו

צת. [א] אהוב את השמא ושנא את מה בכך פירוש אהוב לומר שמא אפ' אומר דבר זה או אעשה או אלך לעשותו או לראות דבר זה או אשמע דבר זה נקומי ופירות או אלך לפייל שמא יבא לגרום לי לירי המא ושנא לומר כי מה בכך לספר הדרשים ולשמע דברי חבאי בשרירות לבי ולא אבא לירי המא.

ק. [א] אם באת מצוח לידך שלא בכונת תשמח ותתן שבה וחודיה לחקב"ח שאנא אותה לידך לעשותה.

קא. [א] לא ישרטם אדם קונטרס על הספר מפני שהספר יש לו קדושה ולזה אין בו קדושה וכ"ש שאמור לפרוק עליו ראשו אפילו בחלק שבו.

קב. [א] ואסור להרת כיתה על שלהן שאוכלים עליה. והחורג עליו כאלו הורג על המזבח [ב] כי השלחן הוא המזבח שנאמר וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה'. ומטעם זה [ג] מכנים הפנינים בשעת ברכת המזון [ד] משום שנאמר כי חרבך הנפת עליה ותחלליה. ואמור לכתוב בספר פלוני חייב לי כך וכך. [ה] ופכיוזי נשערה מאו מפאן שהקב"ח מדקדק עם הצדיקי' אפי' כחוש השערה [ו] לפי שכיוצא שרה על ידי יצחק ותכחש שרה לאמר ונ' לסיכך בא סיבת מיתתה ע"י יצחק כשמעך שפיעת העקידה פרחת רוחה ומתה ע"י יצחק.

קד. [א] וגרול' זכות עני המחזיר אכירה לבעלים יותר מעשיר וקשה עניש העשיר שאינו מחזיר יותר מעני הכל לפי הצורה והשבר וע"ס המחשבה הטובה. השב לזכות את הרבים ולא יכול שאין שומעין לו מעלה עליו הכתוב כאלו מוכח אותו ירא אלהים יבא את כלם.

קו. [א] לא יגור ארש ירא ה' במקום שהשודים על החרמות ועל השבועות. כי כל עבירה יש תקנה בתשובה ולהרם ולשבועה לא ינקה בתשובה בזה הקולם ולכן אין טוב לרור אצלם כי א"א שלא יהנה מהם או מהנה אותם וכל הקובר על ההרם כאלו עבר על המשח הומשי תורה. [ב] אם תמנה כל תיבה שבסוף כל ספר במצרי' דספר בראשית מסעיהם דספר שמות סתי דספר ויקרא יריחו דספר במדבר ישראל רמשנה תורה ותפול אות ראשונה ואחרונה של כל תיבה ותיבה יעלו למנן הרם והרם בנימטורא רמ"ח כמנן אברים של אדם.

קט. [א] האומר לחבירו תרשים לי ספר יקחנו בימינו ולא בשמאלו לפי שהתורה נתנה בימין שנ' בימינו אש דת לנו.

קי. [א] שעך באשה הוא ערוה וכל האמור בשיר השירים כנן כמנן ערימת הסים שוקיו עמודי שש שני שדיך וכו' וכל שדרך לכפות ערוה לאשה לגלות. בשבת אל ידבר אדם מאהביו שמתו או שהן בצער כרי שלא יצמער. ואמור בשבת לדבר דברים בטלים דכתיב ממזוא הספך ודבר דבר וכן מצינו בירושלמי אמיה דרבי ישמעאל הוח קא משתעי מובא אמר לה שתיקו רמילי אסייני. ואמר רבי אמי בדוחק התירו שאלת שלום בשבת אלא כסני [ב] שהסח פרוז ורגיל ולומד לדבר.

קי"א הצמא לשותות מים לא יברך ואח"כ ישופך מהם אלא [א] שופך מהם ואחר כך מברך ושותה. ולא ישתה מהם [ב] ויתן לתלמידיו אח"כ שפך מהם שמא איפפנים הוא ולא ישתה מהם ויסות בצמא.

משנת אברהם

סימן ק"ד

[א] פסחים ק"ג, עני הנוחזר לנידה.

סימן ק"ו

[א] לא יגור וכו'. עיקר סימן זה הוא נהגולת פארמל, ח"ג ס' תתק"ג, וראה מה שכתנתי שם.

[ב] אם חמנה וכו', דבר זה איתל נכלנו סימן קל"ט דין העונר על הפרס, ואם ישנו גם לנוסח של הפרס ע"ש. וכנראה שמה שכתוב כאן מועתק משם, ולכך איתל נהגולת פארמל.

סימן ק"ז

[א] האומר לחניו וכו', נהגולת הסימנים נראס סימן זה לקסר נהגולת פארמל, והוא טעות כי כתוב נסימן תר"ג.

סימן ק"ח

[א] שעך נאשה וכו'. ראה נהגולת פארמל סימן נ"ט, וכנראה דסימן שלפנינו מועתק משם, אלא שיש כאן גרעון, דשם המזונר תקול נאשה וקול נאיש, ושפיר תשתייך לזה הדין של דבור נשנת. וראה משכ' שם.

[ב] שהספה טרוד וכו' ראה ירושלמי שנת ט"ג, על ידי שהפה זה תסרית התירו לו לעסוק נטורה, וכנראה מהכתוב כאן שהנין נינ. "תסרית" מלאון סירכיה קט ולתי, נרכות ט"ז, כלומר, רגילות.

סימן קי"א

[א] שושך מהס וכו', חולין ק"ה: [ב] ויתן לתלמידיו וכו', תמיד כ"ז:

תיק לאותיות, ויש נהס הקושה משום האותיות, כך לא חסו מן השמים על גופו שהוא תיק נאמה שיש נה הקושה, (המפרש נדלפס)

סימן צ"ח

[א] אהוב את השמל וכו', דרך ארן זועל פ"ל.

סימן ק'י

[א] אם נחת וכו', כעין דאיתל נתוספתח פלה פ"ג, שהססיר ה"י שחח שמה גדולה זוכה לקיים מלות שחה נשה, משום דמלוא זו אי אפשר לקיים אלא שלל מלעת.

סימן קי"א

[א] לא ישרטע וכו' סימן זה ישנו נשינוס נהגולת פארמל סימן תרמ"ה — ונלוק השולת הסימנים נשמע —

סימן ק"ב

כיסוי הסכין בשעת ברכת המזון

[א] ואמור להרוג וכו', ראה תנ"ל קס"ז-י"ג.

[ב] תגינה כ"ז.

[ג] אר"ח סימן ק"פ.

[ד] וצ"ע דלס הטעם תקרל זה אי"כ למה דוקא נשעת נרכת המזון נריך לכסות, ולפער דעד שעת נרכת המזון אין לסכין נכלל חרב, אלא תזרכי כלי סעודה, מה שאינו כן נשעת נרכת המזון שהוא לאחר הסעודה.

[ה] יבמות קכ"א.

[ו] בהוצאת שלפנינו סימן רלח.

ק"ב. אם חטא חבירך והתרית בו שלוני אל תקשה בן יותר דע כי הפאת ואם לא שמע אליך וקבר עבירה [א] חכריו עליו ברבים התריתי בו והוא לא שמע להתראתי.

ק"ג. ואם ירננו העולם על צדיק פלוני אחר שכא לו מקרה אחר רע. תאמר לו [א] בעת הדור נתפש שהצדיקים נתפשים בעת הדור שנאמר רוח אפינו משיח ה' נלכד משחיתותם.

ק"ד. המשנה מנחם ראשונים כמו פיוטים וקרוב"ץ שהנהיגו לומר [א] קרוב"ץ הקליר ואמר קרוב"ץ אחרת עובר משום אל תשיג גבול עולם אשר עשו אבותיך לא תשיג גבול רעך אשר נבלו ראשונים.

קמ"ו. [א] כשרבה דיו על אית לא יכתוב את ה' ממנו וכן אם רבת על שם לא יכתוב ממנו אות אחרת.

קמ"ז. ואהבתם את הגר מצוה [א] אותנו משח כשנבוא אל הארץ לאהבה את הנכנס תחת כנפי השכינה [ב] לקיים את כל המצוה והתורה ובשלישים וששה מקומות הזהירה תורה על אהבתו ושלא להזנותם בין אונאת ממון בין אונאת דברים. תדולה אהבתך והביכה לפני המקום יותר מאהבתך של ישראל. משל לב' בני אדם אחד אוהב את המלך והאחר המלך אוהבו מי גדול אותו שהמלך אוהב נמצא ישראל אוהבים הקב"ה והקב"ה אוהב את הגר שנאמר ואהב גר לתת לו לחם ושמלה על בן מצוה עלינו לאהוב מי שהמלך אוהב לפיכך בתיב ואהבתם את נפש הגר.

קמ"ט. יש נחל וחינו נראה זה הדר [א] עם בני אדם וקינו רעה בשלהם.

קכ. הבושת והאמנה נצמדות כשתסתלק האחד תסתלק חברתה.

קכ"א. [א] שנו הכמים הקדושה מלאכה בערבי שבתות ובערבי י"ט ובמצואי שבתותו ובמצואי י"ט ובחנוכה וסורים ובראש חודש וכל מקום שיש נידוד עבירה להביא תקנית צבור אינם רואים סי' ברכה לעולם.

קכ"ב. שני הדחורים יש לו לאדם יומם ולילה הרהורי אשה והרהורי ממון ובשבילם הוא נתון נפשו ועוד דחורים אחרים חקנאה והשגאה והנאווה והתאוה והנאת בנים ותענות בנים ונשים שחוק חברים ופיולים וחרשי דברים בשלים וכל אלה גורמים לבטל תורה לכך נאמר בכל לבבך ובכל נפשך אצל העבודה והאהבה כלומר עבוד ואהוב את המקום. וככל מאריך ובכל נפשך לא נאמר אלא מאריך ככל מרה ומרה שחוא מרה לך גבה ממך ממון אל תחרה אחריו כי הכל

משנת אברהם

סימן קי"ב

[א] חכריו עליו וכו' נהרמנים דיעות וית, מנואר דהייט דוקא נדנרי שמים, ולא נדנרים שנין אדם לחנירו. ע"ש, והגם דמנינו נש"ס דגם נדנרים שנין אדם לחנרו מתרעמים עליו נדנרים, ירושלמי הוצא נתום' קידושין לג, וכן נכתובות דף מט: כפי ל"י אסיחא. ע"ש נרש"י. אפשר דהיינו דוקא להחונע נעלמו מותר אצל לא לאיש אחר.

סימן קי"ג

[א] בעת הדור וכו', שנת לג: זמן שלדיקים נדור לדיקים נתפסין על הדור, וכן נכתובות די השיג את לתפסוי דרלה.

סימן קי"ד

[א] קרוב"ץ הקליר וכו'. ראה מה שכתנתי על הפיוטים והפייטנים נסיון ח"ע, חלק ח'.

סימן קמ"ז

[א] כשרבה זל וכו'. גם סיון זה נרשם בהשוואת הסמינים לחסר, נטעות, כי ישנו בהולאת פארמח סיון תשרי, ע"ש.

סימן קמ"ח

[א] אותנו משה וכו', נדפוס ראשון איתא: מלוא ללהנה את הנכנס וכו'.

[ב] לקיים את וכו' כלומר, לאפוקי אותם שמתיהדים לשם

אחו כוונה אישית, וראה מה שכתנתי נתי"ז דף רלה על דנר קנלת גרים זמן הזה.

סימן קי"ט

[א] ודרר עם וכו', הכוונה שדר עם בני אדם נזית אחד, וראה את מה שכתנתי בחלק ג', את מי שליטו כוון להכניס לניתו נחור דויר.

סימן ק"ב

[א] הבושת והאמונה וכו', מועתק ממנחה הפיינים שער הנשואת.

סימן קכ"א

בדין עשיית מלאכה בראש חודש

[א] שנו חכמים וכו', ע"י פסחים נ"י. אולם ראש חודש לא ההכר שם, וההיד"ל נכלאן האריך נזה, אולם נתגילה כ"ז: ושלין נהם ניטול מלאכה כגון ראש חודש וכו', הקשו נתום', וכן נכ"מ, הא למרינן נתגניה י"ת, דר"ח מותר נעשיית מלאכה, ותירלו דלגשים אסור נעשיית מלאכה משום שלא פרקו נמיהין לענג. והטורי אנון אס כתנ דנשניל שאין הכשים עושות מלאכה נר"ח לא ה"י הש"ס קורא לזה יום שאין בו ניטול מלאכה, דהא הקריאה נתורה הוא לזכרים ולהם יש משום ניטול מלאכה, לכך מפרש הטורי אנון, דמדינא זמן שנית המקדש ה"י קיים ה"י אסור לעשות מלאכה נר"ח משום שהוא יום שיש בו קרבן מוסף. ונלמח נירושלמי פסחים תקשה הא ליעון תמידין קרבן של כל ישראל אינון, כלומר, אס כן נכל ימי המעשה כל ישראל יהיו אסורים מלעשות מלאכה, ומשני, והא כתנין ולספת את דגנד, מי אוסיף להן את הדגן, ועד כאן לא שמענו היתר מלאכה אלא נימים שיש תמידין ואין מוספין, אצל נימים שיש נהם מוספין, אסור נעשמת מלאכה, דעל זה לא שייך לומר מי אוסיף להם את הדגן, דימים אלו אינם אלא לעיתים רחוקות, ע"ש שהאריך.

ובברכות מ"ט: ולא ידענא אי אחר נה שמחה, הש"ס מלדד אי חיינין נשמחה נר"ח, משמע אצל לא נעשיית מלאכה. וגם המקרא מוכיח וניום שמחתכם ומועדיכם ונראשי חדשיכם, הרי דלין ר"ח נכלל מועד, ונכלל קשה לקבל את דברי הטורי אנון שיש ליסור דלורייתא נעשיית מלאכה נר"ח זמן הנית, דלא מניט נשום מקום חילוק נליסור עשיית מלאכה זמן שנית המקדש קיים אז לא, וגם אין שום זכר נתורה לאסור את המלאכה נראש חודש. לכן נראה לפע"ד דמה דלמרינן נתגילה הג"ל דר"ח הוא יום שאין בו ניטול מלאכה, פירוש שאין מתהרין ללאת מנית הכנסת, משום דלין נזה היום מלאכה, אין הפירוש משום שאסור נעשיית מלאכה נר"ח. אלא דכך הוא המנהג של ישראל שנראש חודש לוקחין להם חופש

לסוכה. זהו שנאמר וְלַךְ ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשיו [א] אל תקרי מעשיו אלא ממעשיו. אם בעל בנים הוא נוכח בניה ואם הוא עשיר נוכח את עשר ובהיו. זהו חסד גדול שמשלם לו גמלו בעוה"ז היי הבל כדי להביאו לעולם הבא. ד"א ובכל מאדך בכל עמקי מחשבותיך כמו מאד עמקי מחשבותיך.

קכד. [א] אל יעמוד אדם עם מלמדי תינוקות פן יבטלם בדבריו. צא ולמד מהוהי הסעגל ואבא חלקיהו בן בתו שלא רצו להשיב במלאכה אפילו שלום [א] בדאיתא בתענית כשנתנו לו שלום וזגא רבכנן לא השיב שלום כל שכן במלאכת שמים ארור עושה מלאכת שמים ברמיה.

קכה. [א] מי שאין צריך לבריות והוא לוקח מהם אינו נספר מן העולם עי שיצטרך וכן הספספה את שוקיו והמסמא את עיניו [ב] לא יצא מן העולם עד שיבא לידי מדה זו.

קכו. אל תחי צדיק הרבה הרי שהיתה [א] אשה סוכעת בנחר ובירך להציל אל תאמר אני מניחה לסוכע כי איך אלך ואראה את ערותה למה תשובם ויחשוב לך עץ ותענש צא ולמד משאול שהסל על אנג [ב] תעשה ק"ו של שפות ועל דבר וכן ארש אחר מבני הנביאים אמר אל רעהו בדבר אלהים הכני נא וימאן האיש להכותו וע"י פן נענש והכוה האריה ויפתחו.

קכז. [א] לא יאכל אדם אלא אם בן ירעב ולא ישתה אלא אם בן יצמא ואל ישהא נקביו אפילו עשה אהת שכל זמן שאדם צריך להשתין ולהפך את רגליו ויעמוד נקביו מדי יסתכן ויפול לידי חולי הרדוקן. והאדם הייב להכריא את עצמו כדי שיוכל לעבוד את בוראו ועוד יעבור על כל תשקצו נפשתיכם.

קכח. מעשה ברבי יעקב בר' יקר [א] שהיה מכבד בזקנו לפני ארון הקודש וכשהיו הקהל הולכים לפני השלטון אז הולך מנקליו ואומר אני עני הם בגדלתם ואני ברהמי' ובתהנתי' נמצא הם בשלחם ואני בשלי וכן נהגו הקהל אחריו.

קכט. כבד את ה' מחונך אתה קונה ארנו לשמור כסף וזהב יותר יש לך לקנות ארנו נאה להצניע ספרים ותפילין. [א] כבד את ה' מחונך ממה שהנאך יש לך קול ערב מצוה להתפלל. זה אלי ואנוהו [ב] התנאה לפניו במצות אהרתו נאה ולולב נאה וסוכה נאה ופולית נאה בן תעשה לכל חסדי ה'.

קלד. אמר החכם תן עצה טובה ותכונה לכל אדם אשר יבא אצלך להתייעץ. אפילו לשנאך משני טעמים אחר אשר תבא מדין שמים ולא יהיה כך השא ועוד כי בזה [א] תתנכם משנאך. כי שנאך יחשוב בלבבו ודאי זה שנתא אותי לא יעצני טובה ויניח דעתך ויעשה דבר אחר אשר יתה לו למכשול.

משנת אברהם

סימן קכ"ח

רבי יקיר הזקן הי' מכבד מלפני ארון הקודש

[א] שד"ר מכבד וכו'. נטעות נרשס נלוה השולת שסיון זה חסר נהולת פלרמא, כי ישנו נסיון תקל"א נח"ג, וזס כתנתי כי המנ"א סיון קנ"ג, הניא דנריס הללו נשס ס"ת, והר"י חנן נמשנת חכמים אות רי"ח התפלל על זה משוס שהוקן יש בו קדושה, וסייס, ול"ן דעתי מסכמת לולול נקדושה. ולפעד"ג נראה ש"ס יש כלן ולריך להיות מעשה נרני נר יקיר הזקן שה"י מכבד לפני ארון הקודש, כלומר, למרות השונתו הי' מכבד נעלמו לפני ארון הקודש ולא על ידי שליח, כי למה יכבד דוקא זקנה, ולס משוס סינונ מלוה חי לא די שמכבד נידיו, וכן מניע שרשיי קורא לרנינו יקיר מורי הזקן.

סימן קכ"ט

[א] כבד את וכו', כעין סיון זה נהולת פרמא חלק ג' ועי' רש"י משלי ט', מהוכך — מנרנך. [ב] התנאה לפניו וכו', שנת קל"ג, ג, ונענין מנות ולטוה, ראה משכי נח"א סיון תקל"ה ונח"ג דף ס"ג.

סימן קל"ד

איסור נקימה

[א] תתנכם משנאך וכו', אין נראה שזנריס הללו הס פרי עטו של החסיד, הלא נקימה הוא מדה מנונה ועונריס עליה נלאו של תורה, ומה שכחונ נחשלי לס רענ שנאך האכילהו לחס — כי נחלים אתה חותה על ראשו, אין הכוונה לתת לו לחס לשס נקימה, אלא לס לא תתן לו לחס הרי זה כמו שאתה חותה נחלים על ראשו וזה אסור נהשלט. ולכך אין הסיון הזה נהולת פלרמא.

וליס עונדים ענוה קשה, כנון ענוות הגדה ומסחר וכדומה, הגס שעוסין כל מיני מלאכה לנור, והעד לזה, מקרל דמזע את הולכת — לא תודש ולא שנת, משמע ונלד מה שנת נחודש כמו נשנת, הייט שנייה חפשיית לא מלד הדין, ולכך אמרו ש"ן מחהרין ללחל נלווע היום מניית הכנסת כמו נשאר ימים, שכל אחד מחהר לענוותו.

סימן קכ"ג

[א] אל תקרי וכו'. החיד"א הניא נשס שומר טוני, מתעשהו לא נאחר אלא כמעשהו' והוא הנכון, כלומר, כמו שכתב הרמז"ס ז"ל על הכחונ מחתו לא תלא הרעות — אלא הרעה נלה מעלמה, כלומר, מתעשיו של אדם הרעים נלה הרעה. [ב] אם נעל וכו', כדאיתא נפסחים ק"ת, עשיר נשורו עני נשיו וכו'.

סימן קכ"ד

[א] אל יעמוד וכו' סיון זה נרשס נלוה השולת נטעות לחסר והוא נסיון תחכ"ח

סימן קכ"ה

[א] מי ש"ן, וכו', פלה הי"ט. [ב] לא ילא וכו', כתונות ס"ח.

סימן קכ"ו

[א] אשה טונעת וכו', קוטה כ"א. [ב] ועשה ק"ו וכו', יומא כ"ג.

סימן קכ"ז

[א] לא יאכל וכו', מועתק מהרמז"ס דיעות, ד-ח.

קל"ה. וכל חסיד יתפלל אליך לעת מצוא ודרשו חכמי [א] לעת מצוא זו אשה שיזמין לו הקב"ה אשה טובה כי מה' אשה משפלת. ונהגו שבקולם האיש כרוך אחר האשה שנאמר באהאב אשר הפתה אותו איובל אשתו [ב] ומעשה בחסיד אחר שנשא אשה הסירה נמורה לימים נתן לה נפ' הלך ונשא אשה רעה בת בליעל האת הלכה ונשאת לרשע נמור החסיד קצב מדתו ונהפך בעצת הרעה והרשע שב מרשעו ונעשה חסיד נמור ע"י אשתו לכן כל ירא ה' אל יקח עצב מאשתו מדבר מצוא מפני שקניניהם צרה ואפילו היא יראת שמים כי לנו נודל ביראת שמים יותר משרה אמת. אע"פ שאמר לה אברהם מחרי שלש מאים קמה [ג] עך שצדה לה סלת ודרשו חכמים מכאן שהאשה עיניה צרה באורחים יותר מן האיש אבל בדברי הקולם אתהך נוצא נהיך ולהיש לה.

קל"ו. [א] אם שמעת איש אחר מלמד מעות לתלמידו לא תאמר מעות אתה אומר אם הוא מתבייש בזה אלא תודיעהו לאחד מקרוביו או לאוהבו ואל תשפוך דמו. לא יאמר אדם לחבירו בקש איש פלגני בתי לבנו מפני שמתבייש האחר חת מתנאה תננה לבו.

קל"ז. מי שעוצר רוחו וכמסיל עיניו ורחו מחבים אל נשים אינו מדבר דברים במלים ופובל בעמו אינו מתנאה וקופס בתורה ובמע"פ לעתיד לבא יהיה לפניו ממלאכי השרת עליהם נאמר קצת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל.

קל"ח. מי שאבד קונטרס או חומש או כתובים או נביאים ותהיה לכתוב אחר וכשנכתב הצד נמצא הראשון אסור לכתוב בחלק הנשאר דברי' אחריו' גם מדברי סופרים לפי שאז נקרא הוא עיקר והחומש ספל וכן אל ישים ספרי תלמוד על ספרי מקרא וכן אל יכפה את ספרו בקלפים הכתובים בהם דברי הבאי. ומעשה באחד שניסח חומש שלו בעור וזיה כתוב בו דברי הבאי ובה צדיק וקרעו חסידיו.

קל"ט. לא היו נזרין ב' הרמות ביום אחד שנאמר [א] לא אוסיף עוד לקלל לא אוסיף עוד להכות. וכתוב בתרי עשר בספר מלאכי כי אני ה' לא שניתי וסמוך ליה במארה אתם נארים במארה בנימסריא הרם. וכתוב לא תקום פעמים צרה ולא היו נזרין הרם אלא ביום שנא' ויקלל את יומו ורורו היום.

קמ"ו. הביאו את כל המקשר אל בית האוצר ובחנני נא בזאת נודל הפרשת מעשר שאמר הקב"ה בחנני מכל דברים אחרים שאסור לנסותו שנאמר לא תנפו את ה' אלהיכם אותו המקשר הוא [א] מעשר עני לתת לעניים מעשר מכל אשר ירוח אדם הן ברבית הן לחשכיר א"ע הן מכל דברים אשר בא ליד אדם בריח צריך לעשר ולהפריש כאשר נכתב בספוק ואזי להם המעכבים מעשרותיהם כי לסוף לא יראו להם ביום כי אם המקשר חיינו דבתיב [ב] ואיש את קרשיו לו יחיו.

קמ"ז. [א] כעס בחיק כפלים יתח הכעס רע מאד ועל כן צריך להתרחק ממנו עד קצה האחרון וילמד כל אדם לעצמו כל שעה ושעה שלא יבקום כלל ואפי' על דבר שראוי לכעוס עליו ואם רוצה להטיל אימה בתוך ביתו או על הציבור אם הוא פרנס יראה בפניהם שהוא כועס ותהיה דעתו מיושבת עליו כינו לבין עצמו כאדם שהוא מראה פנים של כעס ובלבו אינו כועס כי הכעס מכריז לכלל מעות ואמרו חכמים כל הכועס אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו ובעלי כעס הייחם אינם חיים גם מתים קודם זמנם וכן הוא אומר כי לאויל יהרג כעס לפיכך נאה מאד להתרחק מן הכעס ולהנחין בעצמו שלא ירגיש אף בדברי המכעיסים זה הוא דרך הסובח רנן לא עלה כידו כי אם רגזותו תורם להוציא מסיו דברים שלא כהתן אף כלפי מעלה ותיבת הכעס מביאתו לבנוס בדרך הקטנה צא ולמד מהלל שלא היה כמותו אדם עניו מקולם וענותנותו גרם להכניס ג' גרים תחת נפמי השכינה ואל יפיל אדם אימה יתירה בתוך ביתו מן אינולוחו עבדיו דבר איסור כאשר לא יהיה המאכל מתוקן או כסח עניינים מיראתו לפי וקטן דבר איסור זה לא ידע וכל המשיל אימה יתירה בתוך ביתו סוף בא לירי ג' עבירות גלוי עריות היילול שבת ושמיכות דמים תשמש אשתו נדה מיראתו תבשל לו תבשיל בשבת או אם היה רגיל לנר בחדר משכבו להדליק אותה שם מבקור יום השכחה לשומח שם תדליק מפני אימתו בשבת או תכרה אשתו או אחד מבניו בלילה בחשיכה ויפלו באחד מן הפחתים הרי זה שמיכות דמים וכן פרנס אל יפיל אימה על הציבור שלא לשם שמים וירדה זיגורש ויכוף אותם

משנת אברהם

סימן קל"ח

למה נאמר נשי טינים לקלל — להכות ולא נלשון אחד, אלא משום שאסור להזכיר קללה פעמים והוא החרס — המפרס נדלפס — ונלחרוים הזכירו דברי ס"ח אלן, דלס מסדרין ב' גיטין גיוס אחד, אין להזכיר נפעס השני ג"ס אני נחר נחרס שלל להגזיל לעו על הגטי' גם כשמסדרין נשעת הדחק גט נלילה, אין אחרים זה, וכן כשמסדרין גט נעשרת יתי תשונה, אין נחרין נהס חרס.

[א] לעת מלוא וכו', נרכות ה'.
[ב] ומעשה נחמיו, מרי' נראשית — ט"ו.
מכאן שעניי אשה צרה באורחים. פירוש [ג] עך שזוהי לה וכו', והפירוש של רנינו הכתוב כאן הוא הנכון, כלומר, אם לא שעניי האשה צרה באורחים, די הי' לו לאצרהס לומר מהרי שלס סליס קמת, ומכאן שקמת הוא שס הכללי, יוכל ג"כ להיות מוגן סולת, ולמה הוגרד לפרט סלת, אלא מכאן שאשה עיניה וכו'.

סימן קמ"ד

[א] מעשר עני וכו', כנר האריכו התפרשים אם לזקה לעניים והי' נכלל מעשר עני, וראה נחום' תענית ט', וראה הוות יליר סי' רנ"ד, שנות יעקב ת"צ-פ"ה.
[ב] ואיש את וכו', נרכות ס"ג.

סימן קל"ט

[א] אם שמעת וכו', גם סימן זה נראס נלות השולח לחסר נעטות, כי ישנו נח"נ סימן תתכו. ע"ש.

סימן קמ"ה

[א] כעס נחיק וכו', רונ הסיון זה מועתק מהרמב"ם, דיעות — ג, ותשונה-פ"ג.

סימן קמ"ג

בסדר גמין פעמים ביום אחד [א] לא אוסיף וכו', כלומר, נדש"ס שזעות ילפיט מחקרא זה דתרי פעמים ללו או זו הי' שזונה, אי"כ קשה

כחוקה לכבוד עצמו כרי שיהיו יראים ופחדים ממנו וכמה קונשם גדול כי הם נמנים עם אויבי ח' והאמיקורפים מבזים תלמודי הכספים השכמרו בתחית המתים והפודש מדרכי צבור אק"ש שלא הוא אלא נבול מקרת ישראל ואינו קושח מצות בכללן ואינו נכנס ביניהם בצרתם ולא מתקנה בתקניתם שלא מהמת אותם וחולי אלא חולך בדרכו כא' מקמי הארץ ואלו לא היה מהם שנתנו היתות בארץ החיים אלו שסמילין אימה על הצבור שלא לשם שמים יורדים לכאר שחת ואינם יוצאים משם לעולם תיחנם בלה וזה אינם בליק שגאמר וצורם לבלות שאלו אלא אש יוצא מקצמותיהם תשרפים.

קמו. ואם הביא אדם את עצמו לירי השד ימחול לכל ההרשדי' כי הוא נרם לעצמו.

קמו. זמירות חיו לי חקך דוד מניח כל זמירות ושירו' שבועולם לעסוק בתורה הי' קורא את [M] המטמים בנימוטיו ובמקומותיו בזמירותיו אבל אותם החולפים ואומרים המקראות דרך לצים והם במיהם כשיר של קנבים עתידה תורה שתצטק עליהם ואומר' רבנו של קולם בניך קשאוני בכנור וכשעה שהם קוראים כי במרוצתם או אינם קוראים כמזמורים המטמים הם המספיקים המקראות כרברים עליהם היא צועקת ואומרת ח' אלפי' המש מאו' ספוקים ספקתני וזה ספקו יותר מששים ריבוא ועוד הם קושים כי אף מה שאין לעשות כשיחת חולין אדם מדבר חולין אינו פוסק מדבר לדבר אחר והם מספיקים רכרי לעסוק כרברים כמלים.

קמת. שלשה רברים ברא הקב"ה באדם אונים קנינים לשון. אונים לשמטק. קנינים לראות. לשון לרבר והם הרברים שמקשה האדם נקשה על ידיהם אילו לא היו לו אונים לא היה שומע דברי הכאי וכמה עבירות אשר נקשה על יד שמיעתם והוא חולך ועובר שמע שיש לשם אשה או מבין אשר יוכל לנטב. אלו לא היו לו קנינים לא היה צופה בקרות ומתאוה לה וכמה דברים. אלו לא היה לו לשון לא היה מדבר לשון הרע וכמה המא של הכאי על יד הלשון מה קשה הקרש ב"ה שם לכל אחר ואחר [M] נדר והומח להכדיל באדם ולהרחיק מן עבירה שם לאונים האצבעות המשותפות כיתדות או אליה האזן רחבה הרבה לחיות מותמו ונרר נגר השומע אם ישמע דבר המא. שם קנינים לכמות ולפתום ולקצום קניני מראות ברע וללשון ב' חומות חומת עצם חומת כשר מלדבר בלשון הרע ושום רבר עבירה והאדם הנכוח כשהוא שם אונים לשמטק עבירה וקניני לראות עבירה לשון להצמיד כרמה מה קשה פרץ נדר מלכו של קולם כמה ההמאים נקנשו קח משל אדם הפורץ נדר מלך כשר וזה הוא הייב מיתה הפורץ נדר מלכו של קולם אשר מסר לידו לשמור על אחת כמה וכמה שכן מות הוא ועל זה נאמר ופורץ נדר ישכנו נחש.

קמו. ודיח' ביום הששי והכינו מי שפרח בע"ש יאכל בשבת מאר מאר יש לו לאדם לחיות וריו לתקן צרכי שבת ומחיר חריו אדם אשר שמע כי המלכה באה ונתאכנסה בביתו או הכלה וכל בני הברותה כאים אל ביתו מה הוא קשה שמה שמחה גדולה ואומר כמה קושין לי כבוד גדול אשר באו בצל קודתי אמר לעבדיו תקנו חבית וסירו אותו וכבדו אותו ותיקנו המטות מפני כבוד הכאה ואני אלך לקנות להם בשר ודגים מה שאוכל להשיג לכבודם הוא עצמו מודה בתיקון מאכל אפי' היו לו אלף עבדים וזי לנו גדול משבת שהיא בלה מלכה והיא קרואה קנונה על אחת כמה וכמה שיש לו לטרוח ולחיות בעל חבית עצמו מתקן אפי' היו לו ק' עבדים כרמא דמלח שיבומא.

קנ. אל יכנס אדם לשבת כשהוא מקנה לפיכך [M] אין להתקנות בע"ש סמוך להרלקת הגר ימקום תכשילו וחוכמה מתקנה ומשלים.

קנא. קרוב אתה במיהם ורחוק סכליותם אלו בני אדם המציאי' הוא ונבול מה או דבור רק על חבירהם ככוננה [M] ואומר המקום ימחול לנו ואינם במעלת חיראה כי אינם יראי הוא ולא שבשם אלהים ואימתו עליהם שיכלו לתקסיר את עצמם שלא להוציא מיהם הרבר הרע וכמדומה בקניניהם שהוא מוחל להם באמנם הצור ימחול לנו לא יאבה ח' מלוח לו כי הם יודעים אותו ומתכוונים למרוד.

משנת אברהם

שנתל, מנואר דמותר להתענות נע"ש, והנ"י הניח מירושלמי תענית פ"ג, דרני לזנין לייס כל ערנ שנת. לולס המג"ל שס הניח נאס פוסקים דלסור להתענות נע"ש כדי שלא יכנס לשנת כשהוא מעונה, כדנרים המנווארים נסיון אלפניטו.

והרוקח נסיון ל"ו כתנ ללכתחילה לסור להתענות נע"ש, כדליחל נסוף מגילת תענית הכשנע להתענות נערנ שנת ה"ז שנועת שול, וכן הניח המלירי נריש מגילה דמקדימין התענית אסתר ליוס ה', משום דלסור להתענות נערנ שנת **ובספר** האשכול ס' ת"ג, הניח דברי רב אחאי גלון דלון מתענין נע"ש, משום טורח שנת", והוא טעם אחר, כלומר, לא שיש לסור נהתענית ענמו, אלא כדי שלא יהי' חלש ולא יוכל להכין צרכי שנת. ויש גזה להלריך.

סימן קנ"א

[M] **ואומר** המקום וכי, זה הוא פתגם עממי, וכנראה כנר היי נהוג נימי הכותב הסימן הזה.

סימן קמ"ז

[M] **המעמים** ננעיימותיו וכו', ראה נח"צ מפרי זה דף קל"ג, משכ' על: נקודות, טעמי התורה ונעינות. ע"ש.

סימן קמ"ח

[M] **נדר** וחווה וכו', כלומר, אלמלא היי נאפשרותו של האדם לתטול, לא היי נעל נחירה כלל, והיי נעל השכר והעונש, לכך ננרל האדם נאופן כזה שיוכל להגיל ענמו מענ-ירות, ולין מי לו מה שיכיפהו לעונ או לרע, ונדנר האינרים להגן על האדם שלא יהי' זקוק לשמוע ולראות נרע, ראה כתונות ח', ערכין ט"ז.

סימן קמ"ט

[M] **מ"ח** שניטל, כדלמרינן נקידושין ראש פי"ג מלוה נו יותר מנשלוח.

סימן ק"נ

תענית בערב שבת

[M] **אין** להתענות וכו', ראה נטור אר"ת ס' רמ"ט, דמניח מש"ס שירונין מ' הני בני ני רנ דיתני נתעניתל נמעלי

קנב. [א] רצונו של אדם זהו כבודו ואפי' לכבוד אב ואם שאלי"כ אפי' צדיק נגזר לא יוכל להנצל מן עבירה כבוד אביו ואמו ידמינו לו הכוס או ימזנו וכמה דברים שאין אדם יכול להשמש מהם ולכן מוכן הוא לכל יראי ה' שימחלו לבניהם את כבודם אף כלי ידיעתם כדי שלא להקנישם כי הא דרב הונא קרע שיראי כאפי רבה בריה להקניטו לראות אם יקעם ומחל לו.

קנת. יראת ה' שנאת רע נאה ונאון דרך רע ופי תהפוכות שנאתי. תהלת חכמה יראת ה' דקת קדושים בינה יראת ה' תוסף ימים ושנות רשעים תקצורנה הולך בתומו ירא ה' ונלח דרכו בזהו. ביראת ה' מבטח קח ולבניו יהיה מבטח. יראת ה' מקור חיים לסור ממקשי מות. טוב מעט ביראת ה' מאוצר רב ומהומה כזו. יראת ה' מוסר חכמה לפני כבוד ענות. בחסד ואמת יוסר עין בזיראת ה' סור מרע. יראת ה' להיים ושבע לין כל יפקד רע. עקב ענה יראת ה' עשור וכבוד חיים. אל יקנא לבך בחסאים כי אם ביראת ה' כל היום. אל תחי חכם בעיניך ירא את ה' וסור מרע ירא את ה' בני ומלך ועם שנים אל תתערב. שקר החן והכל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל. הרי י"ח יראות כנגד י"ח מיני מרפות לומר אפי' נוסלים היו של אדם אל ימרוד במי שממית ומחיה שאם תאכד הייך בעבורו הוא יהיה אותך ואם תחיה אותו במקום שאתה מחיב לעונן הייך להתקדש בשמו הוא יפול הייך ומי יצילך מידו ולפי שהחיים תלויים בי"ח מקומות בנפך נקרא חי. היות האדם שכל זמן שאין חיבול בהם הוא יכול להחיות ועוד י"ח ירא' כנגד י"ח מקומות שהחיות תלויה בהם שאם תירא הקדוש ברוך הוא הוא ישמור הייך. זהו שנא' יראת ה' מקור חיים לסור ממקשי מות. כשרצה אברהם ליטול היות בנו יצחק או נקרא ירא ה' שנא' כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה ולא השכנת את בנך הגומר. י"ח ירא' כנגד י"ח ברכות שבתפלה ואם תאמר חכם ירא ופר טרע וכפיל מתעבר ובטח אין בו ברכת ה' ברכת ומלשינים כנגדו ואם תאמר כזו לדבר יוכל בו יירא מצוה הוא ישולם כנגדו מן שפוחה בברוך ולמה נקרא כנגד ברוך יראת ה'. לפי שכשיתפלל אדם צריך שימסור ביראתו שנאמר עשר את ה' ביראה כתיב יראוך עם שמש עם רדמוכי חמה תפלה. ועוד למה כנגד יראת ה' ברוך ה' שלא ירוץ בתפלה כאלו שמה אם היה כבר מסיים אלא בכל תיבות יחשוב לתת בלבו כוונה בכל מה שמתבאר מפי הלא יש לך לחשוב אם יש לך דבר להתחנן ולבקש מאת המלך שהוא כשר דם הירצך או הישא פניך אם תמחר דבריו לפניו. ולא מבקרא שלא יעשה חסדך אלא שיאמר אין אתה אלא מתלוצץ ויגרש אותך מסניו ואל תחשוב ממליך מלכים פחות מן המלכים אשר תחתיו ואם באת להללו ולשבח רע כשאתה מתארח לשבח קול נעים ושרי של שבה אם היו מרצים ומאחבים בלא נינון ופי מקובל היות לפיכך אין לעשות במחרה אלא כמשך ובקל נעים ובקול רם שנאמר להרים קול בשמחה אמרו כשהלכו מחלפים בעזרה היו חולכים עקב כבוד נדל שלא יהיה כמשאוי עליו מלאכת ה' ועי' נאמר ותחי מרצתם רעה וכוונת' לא כן לכן ברא חקב"ה קריאת חנבר ללמוד מסנו דונאם שנאמר מעוף השמים יחכמו ואתה לא יתכן שאם אתה דובר לפני מלך ב"ו לא ירצו דבריו ואם תשורר להנאתך תמשוך בקולך ואיך תרוץ לפני מס"ה לכן תברכחו בקולך ואל תעשה פאלו הוכח לך שיצאו מסיד לא כן אלא כשתאמר דברי בקשות תאמר בדרך תחנונים שנאמר תחנונים ידבר רש כי כשאתם מתחנן לפני שליט אינו מרץ דבריו ועל כל דבר משיע לב שלא יטעה בדבריו וקודם שמתחנן לשליט או למלך עורך דבריו על הפרד שלא יגמנם ושלא ישבח ואלו ידגל אות. כך תעשה אתה שנאמר היקרין שוקך לא בצר ואומר קחו עמכם דברים וכשתאמר ברכות ושכחות תעשה כאלו אתה עומד לפני מלך והוא אומר לך השמיעני את קולך והל תרוץ דבריו ואל תמחר להוציא דבריו מסיד ואם תצטרך לפרנסה אל תשים לבך רק לאותה ברכה כמו לברכת השנים או אם יש לך הלה אל תשים לבך רק לברכת הוליים מפני שאומרים עליך למעלה זו פלגי סבור שאינו צריך אלא לזאת לכך תכוין בכל הברכות שהרי שמנה עשר יראת ה' להיות לפניו ביראה על כל הברכות ואל תשים לבך רק לבקשות כי עיקר הכוונה לברכות ולשבח שכן אמרו יכוין בכלם ואם א"א יכוין ברכות אבות או בברכת הודאה שאם תכוין רק בבקשות או יהיה למעלה ששנים שאומרים אין ראוי לקבל תפלתו שכבוד המקום אינו חושש לבקש בכוונה וכדרך תחנונים ואין נעשה רצונו שברצון נפשו מכוין ולא בשבח לכך טוב להתפלל ולכוין בשמחה ובכבוד לחקב"ה להתפלל בכוונה שלא תרברר עם אדם קודם שתעמוד בתפלה אלא אמר דברים המכניעים את הלב תחלה ברהמים וכשתתפלל תוסף על כל ברכה וברכה מעניינה לצרכך כי ביותר הם מכניעים את הלב. ואם לא תוכל להוסיף לפי שחקל שירבו קודם תוסף באחת או בשתיים כדי שלא תצטרך למחר בברכה אחרת בכל מה שכתבנו בספר התחינה תוסף ואם לא תוכל להוסיף הקור לך אחר ניונים וכשתתפלל אמר אותן באותו ניון שניקים ומתוק בעיניך באותו ניון אמר תמלך ותתפלל תפלתך בכוונה וימשוך לבך אחרי מוצא סיד לרבר בקשה ושאלה הנינון שמכין את הלב לדברי שבה ניון המשמח הלב למען ימלא סיד אהבה ושמחה למי שרואה לבכך ותברכחו בחיבה רחבה תלח כל אלה הדברים המכניעים את הלב. למ"ד זה למה נקרא למ"ד על שם למען לימדו ליראה ולכך אמר דוד באות למ"ד לימד היראה לנו בנים שמעו לי יראת ה' אלמדכם למה אמר בנים לפי שאינו רומח מי שילמד בילדותו ללמוד בוגרותו כי הפן שהנחית אותו אפי' בילדותו מעשים טובים רומח למי שרגיל לילך במדבר וידע וסלימד לנסות לבא לעיר. וכן רומח למי שרגיל לילך בספינה בים וידע להפנות הספינה לבא למחוז הצדק ומי שאינו יודע לילך ילך אנה ואנה שנאמר אשר לא ידע ללכת אל עיר ועוד רומח המלומד בילדותו להמנה לבנה כוכבים ומזלות שדרך ישר הם חולכי' שנאמר ואחביו בצאת השמש כנברתו והו' שנאמר חרחה לכם יראי שמי שמש צדקה וסריא ככנסיה לכך נאמר לנו בנים ונ' יראת ה' אלמדכם זה לימדו מה היראה למ"ד גדול מכל האותיות כי לימדו היראה גדול מן הכל שנא' מי יתן היות לבבכם זה להם ליראה אותי ונ' הרי לפניו גדול מן הכל לנ"ד מכל האותיות ושמה גדול מכל וכתוב אשרי איש ירא את ה' במצותיו הפך מאד.

משנת אברהם

סימן קנ"ב

רצונו של אדם זה כבודו

מנית המדרש, ולשתות את המים הללו, ור"י אינו מניח אותה לעשות כן, ועל זה אמרו חכמים: רנונה הוא כנונה.

וראיה משכי נחיל, דף קינה ויליך, נדבר, מחילה על הכינוי ועל הכינוי של איז ולא, ולא שמחל על כבודו והנן מכבדו אם יש זה מנוה, ועוד, ע"ש וראה חלק זה סימן תתתקכ"ה.

[א] רצונו של אדם זה כבודו, פתנס עממי, ולקוח מירושלמי פלה ח"ל, רנונה היא כנונה. כלומר, אמו של ר' ישמעאל התרעמה על ר"י שהיה הפלה לרחוץ את רגליו נמים, כשנל

קנמ. חכמת נשים בנתה ביתה הצבה עמודיה שבקה אלו שבקה פסוקים שבקר' שיש בהם חכמה ויראה. ואלו הן נחת עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה רוח עצה ונבונה רוח דעת ויראת ה' והיא אמרת עתך חוסן ישועות חכמת הדעת יראת ה' היא אצורו. ראשית חכמה יראת ה' שכל טוב לכל עושיהם. ואמר אלהים הן יראת ה' היא חכמה וסוד מרע בינה. יראת ה' ראשית דעת חכמה וסוד אוליס בנו. תהלת חכמה יראת ה' דעת קדושים בינה. יראת ה' סוד חכמה ולפני כבוד ענה. הרי שבקה חכמה ויראת ה' בשבקה פסוקים ננגד שבקה דברי' שחם רעות לנשמה ומרובים אותה לחטאים שנאמר שש חנה שגא ה' ושבק תועבת נמשו ושבקה ראייה שמיקה דיבור מעשה ימים והילוך דגלים ושכיבת נשים ולב חורש רעה ושבקה באדם עמידת רגל כפית ידים ורגלים ועל ברכים ורשיבה ושכיבה על ארבע רוחות על שני צדדים ועל הקדקוד ועל הפנים ד"א שבקה איברים עינים אוזנים פה לחוציא דיבור ונרן לחכמים מאכל ומשתה ידים ורגלים וערוה אלו הצבה עמודיה שבקה. בנתה ביתה שכלם תלויים בבית הלב המנהיג חכמות למנוע ולעצור רוחו ביראת ה' כנגדם שבקה כתות מקבלי שכיתה ועל שבע עבירות שכתבתי שחלב סנחינם עליהם.

קפה. לעולם לא יהא אדם כפוי טובה כי ממחרים ליפרע ממנו שהרי נבל היה כפוי טובה לרוד ועבדיו ששומרי' צאנו וחוסה היה עליהם שנאמר חוסה היו עלינו גם לילה גם יומם וכי' מת לקשרת חימים ושמיני שחיה עושה לו רעה גדולה מזו לא מת אלא שמעי בעבור שהיה קרוב לשאול לא היה כפוי טובה אבל רוד ואנשיו היו קרובים לנבל ועשו לו טובה וכפוי טובה לפיכך מיהרו להיפרע ממנו ובתיב משלם רעה תחת טובה לא תמרש רעה מביתו ולמה לא תמרש רעה מביתו כנגד מדה אם אנשי ביתו אויבי' איש כעל הבית כדכתיב כי אויבי איש אנשי ביתו אותו שנמל להם טובה וחכמים לביתו ישלמו לו רעה לא תמרש כתיב ביו"ד כאילו אמר על נבל שמת ליו"ד ימים וירמיהו בקש על כפוי טובה אלו שלא לארך אמים לאותן שחתמלל עליהם טובה והם משיבים לו רעה תחת טובה. וא"ל למה בקש נקמה כי לית דינא בארעא כי היו חפצים בעלילה כלא ידיעו לתופשו שנאמר אולי ימות' ונכלה לו הרי לא יוכל להשמר מהם וסגרשים אותו מנחלתו ומזנותותיו יקחו.

רס. כי הם זרע [א] ברך ה' וחי' ככתיבתו כ"ו בני' אברהם במילה כל רואיהם יכירום שהם זרע אברהם שנצטו' על המילה כל רואיהם יכירום שנרשאים תפלין וראיהם יכירום כ"ו ח"ם בגימט' אלו תפלין. רואיהם יכירום הלכה באחרים בתפלין כל שראה להכירו ארבע אמות מרחק ומכירו.

תתרסח. לא יאמר אדם להכירו מכור לי יין נ' חנין כפרוסרוש מעט מעט אם נתן לי כזול ונתן לו כזול. ובשיקה חצי חין לא יאמר אינו רוצה יותר אע"פ שיכול לטעון והלא לא משכתי ולא נתתי לך מעות אלא כשהיית נותן לי יין מלא כלי הייתי נותן לך משום. בדיני שמים חייב לפי שזח יכול לומר בשביל שנשענתי על דבריך שתקה הרבה מכרתי לך כזול אבל אם אחרים באים לקנות יכול לומר מה הספר עשיתי לך הלא תוכל למכור אע"פ שאמרנו מי שלקה מקה רע לא יגנה לו אבל לתקנתו יאמר לו הכירו מיד כדי שימכור אותו מיד.

תתרעו. הבלוה בריבית ממונו יכלה או הנחוז מעות או הערשה עולה במשקל כסד' ובמשורה ובסחורות ובכל מיני עולה לבפוף ירדו מנכסיהם ובגיהן יתמרדו זה מזה בארץ נכריה תצרכים לכריות גם כל שיהיו חכריהם וכל חנלוים אליהם יכלה ממנום וכל שיהיה מפריע להם.

זה העתק מספר חסידים אחר

תתשכמ. הנפש היא במיתה כמו בחיים וזהו שאמרו רז"ל הרי במיתה בניהנם כמו בחיים כי הריה דקה ביותר וריה חנוף עבה ומלוכשת בריה חנוף וחנוף נלבש בריה מלבושיו ואף על פי שנשרף האדם הריה לא פסיק וכן רחיפי ביתו מעדיק עליה. ואפילו נשרפו ריחן לא פסק לכן כשהמתים חסדים מלבושים במלבוש שחפצים רק אם חוששנו שנלקחו תגריבן שלהם שנקברו עמם או נראה למתים עצמם שהם ערוסים וזיין שלא כלה הנפש עם חנוף באיזה רוח תעל הרוח לחתקטף אבל אם כלה עמו או נשרף עמו אינן יכולין להתקטף לכך רניאל והבירוי חושלכו כסרבליהן לאש וכן טרה ארומה עודה וכשרה רמה וטרשה ועצם הכל נשרף לפהר ממאי מתים ומסת תופס הכל ואם חפצים המתים להתראות אז ניתן רשות להתראות אע"פ שנקבר בתכריכים מתים יכולים להתראות לבנים מאיזה מלבוש שרוצים פעם במלבוש של קודם לכן. ורבינו חקודש היה נראה בבגדי תמורות שהיה לובש בשבת ולא בתכריכין להדיע שעדיין היה בתוקפו וסופר את הרבים ידי חובתן בקירוש חיות ולא כשאר המתים שהם חפצים מן המצות כי אם כחי בבגדים כשהיה לובש בחייו תקראי' צדיקי' היים אפי' במיתתם וסופר בקירוש בני הבית.

תתשל. כשהצדיקים יושבים בבגדים נאים ובעידונים רבים. הרשעים עומדים בחוץ ורואים ממרחק. ויש רשעים נמורים שאין מניחים אותם לקרב ולדעת אלא על ידי שמעיה שמגידים להם ויש להם רשות לפעמים לחקיק הצדיקים

משנת אברהם

סימן קנ"ח - קנ"ט
 סימן ר"ם
 [א] ברך ה' וכו', כלומר, נרץ עולה: רכב, והי' אותיות הוי' גמט' כ"ו הרי רחמ כמנין אברהם, והיינו דוקא לאחר שנימול אברהם ונתוסף לו ה' נשמו. המפרש נדפס.

ס' בסוף דרך סוף הספר הוא העתק מספר חסידים אחר, כלומר, לא מדובר על הספר חסידים שלנו, וסימנים אחרים יש שהוצרכו בשינויים בהס' שלפנינו - בהוצאת פריס.

ולראות דרך חורים ופוקים מביב רשעים יתחלוק והצדיקים מקטים ורואים את הרשעים ואם צדיק היה רואה בנו או אחיו או אחד מקרוביו בניחנם היה מצטער או לא יקרב לראותו ויש צדיק אם יראה אביו או בנו או אחיו רשע אינו חושש אם היה אמת או רואהו רק שלא יעצב כי בנו עך אין שם עצבון כי ליתן ראשו בגן עך וכתוב לפני תרוץ ראבה.

תתשל"א. לפי שנשמת האדם המדבר אינה מתה לפיכך יחלום החי מן המת אבל הכהמה שמתה אין לה נשמת החכמה לפיכך לא יחלום אדם מכהמה שמתה או נשמתה.

תתשל"ב. המת מניד בסורה גדול. לכך אסור לעשות כהשבעות או בעניינים אחרים שהמתים ניידו עתידות אך תמים תהיה עם ה' אלהיך.

תתשל"ג. לא נתן רשות לנפש להניד לאוחזו בזה העולם נזירות של מעלה.

תתשל"ד. אה על פי שהצדיקים יודעין שחלקן טוב לעולם הבא מצטערין הם מן המתה ומאימת מה"ם והיבוס הקבר וכן מלאכים מצטערין שנאמר הן אראלם צעקו הוצה מלאכי שלום מר יבכיו. וכן אבא בר אבא ראה שמואל בנו ובכה על זכירת יום מיתתו אע"פ שידע צדקו. וכן כל צדיק נמור שעלה על לבו לבקש דבר גדול לאחר מיתתו יבקשו לפני הכבוד שישאל שיעשה בקשתו מה שנתאהו לבקש דבר אחד ולא שנים.

תתשל"ו. המלאכים שמחים בזמן שהנפש שזה להם בלומר אלו היינו בארץ היינו כמו זאת הנפש שהי' אצלנו והלב' לזרז בארץ. ולפי שהנפש למעל' עשה נוף בדמו' אלהי' ומלאכי חבל' דומין לרשעיו' ובראן בעלם אלהי' כ"ז שלא יחפא האדם ויניו נהנה בסמראה עיניו. למעל' מלאכי רחמים ומלאכי שלום דומין לצדיקים נמורים ואם אינו מיס' פניו שיתאוה לו תוחר במחשבת לבו מלהחרר או מזריח פני מי שנעש' למעלה בדמו' וכ"ז שאתון מאירין אין מזיק רשאי ליגע בו. וכן הוא אומר נמשל כבהמות נדמו וארו"ל אין היה ומזיק שלום באדם עד שנרמח לו לבחם' בהמה כמותו חחו שנא' פה צלם מעליהם (ובשארם) חופא ונחנה מקבירות או עלצו פני מלאכי הכלה בזה ופני זקם לעמתם ועשן עליהם ופנים שהם בדמות הצדיקים הם כפנים של פני הכבוד שהשמחה שם.

תתשל"ז. הנפש נבראת שתהא זכה וטהורה מען שהרי אין יצר הרע שלש עד שיצא מרחם אמו כמו שאמר אנטיגנוס בפרק חלק לפתח הפאת רובין וכן כתיב כי יצר לב אדם רע כנעוריו משננער לכא בעולם א"כ עשו שקער מיפרון של אמו כראמיתין רבה ושיחת רחמה וכן אמר ביומא פרק יום הכפורי' אילחישו לה ולא אילחישו קרו עליה וזור רשעים מרחם אלא אלו שבכפון יש להן יצר הרע הן אות' שנבראו מן תתקע"ד דודל' שבכפון יצרום הם עזי פני' שממרון באביהן וכאמן ולכך נשלח' איב' בין יעקב ועשו בכפנותו מן ילמד יעקב ויעקב מעשו וכן אין לב צדיקים עם לב רשעים ולפי שיצר לב האדם רע העלים כמנו שמו' הקדוש' מן יענוש את הכירו שנא' נס את העול' נתן בלב' העל' כתיב שחקלי' השם הנכבד.

תתשל"ח. אין להקשות כיון שעזרו עני יצר הרע של תאוה כראמיתין כיומא ובפנהדרין אחי ולא אינרי בקרובתא א"כ למח לא יתייחד עם קרובתו. והחיא רע"א בנה קמן מבנה גדול אין היה להם יצר. אלא תלו בראיית עינים ואיט שלש תחלה באה ואחת ובנקבות של בהמות. כשנחנה. המלאך מסיתו עוד. מאחר שנחנה כי המלאך מהטיאו על פי רגליתו. מן השמים עהרים לקמן.

תתשל"ט. זה ספר תולדות אדם מכאן רמו שסיד אהר ברכת התנים שפר בתוכה. לפיכך סמך זה ספר תולדות אדם לפסוק לקרא בשם. ר"א לקרא לעקר בשם ה' שהוא שמו של יהודי.

תתש"מ. זה ספר תולדות אדם מכאן רמו כשמשימין הנער בערם וקורין לו שם משימים ספר של תורת כהנים מראשותיו וכשמניע ללמד שהוא בן המש מתחילין לו כפסר וקרא אדם כי יקריב מנחם כנחם חלקתי ולא כאומות. קרבן שבהכל פיהם של תינוקות של בית רבן העולם מתקיים כמו בזכות הקרבנות. אל תגעו במשיחי בשיהות התינוקות.

תתש"א. כשמונח תולד ברחם אמו חזר פניו למס' הנקב' למעל' דרך תשמישם. האיש מכינס לעפר שמשם לוקח והאש' מנפת למעל' אצל האדם שנלקח' מן הצלע שלו. וכן כשהארם טובע במים פניו למס' ששם על כריפו כדרך שעומד ברחם אמו. על שנ' כמעתי ים וכתוב ויסך בולתים ים בניחו מרחם יצא והאשה המוכעת בים פניה למעלה כמו שקומדת ברחם אמה.

תתש"ב. מה ששליח צבור מתפלל ומסדר תפלתו עם הצבור כדי שתהא שגורה בסוד כר' הנינא בן דוסא בשחיתה תפלתו שגורה בסוד היה מקובל.

תתש"ג. אם תאמר למח לא מנו חז"ל אלא שבטעם שלא שלטה בהם רמה וחלא הרתי ביתר לא שלטה בהם רמה ורבי אלעזר בר' שמעון שהי' כ"ד שנים בעלייתו לא שלטה בו רמה אלא יש לומר שאותם חז' אף על פי שנקברו לא היה להם בזיון בפני העולם אם היה שולט בהן רמה אע"פ לא שלטה בהם. אבל אותם שלא נקברו והקדוש ב"ה הם על כבודם אינו מונח אותם. וא"ת והלא כמה רשעים מתנאים אותם בני אדם שלימים אחר כמה שנים משמת ולא שלטה בהם רמה זהו לרעתם שנידונים עם הנוף או אותם שרצהו ולא עשו נקמה מן הרוצח דומיא דאחר שעלה עשן מקברו. (ומתחין עם הנוף) כמו קול דמי אחיך רבו דים זרעיתיו. וכשנהרג האדם אם יבא עליו הרוצח תפתח המכה ומביע רמו כדי שינקם מן הרוצח.

תתש"ד. כשהגיע זמן האדם למות מלאך מזלו רואה מלאך המות כולו עינים על שאמר וכי תאוה הוא לעינים ותפקחנה עיני שניהם לראות המלאך המות שהוא מלא עינים וידעו כי ערומים הם ערום יצאתי מבפן אמי ומה שנתירא' האתון סהרב המלאך לפי שהכמות יודעין הנזירות ורואין מלאכי הכלה של אש וכשהכלביל' רואין מלאך המות הן בזכים והיינו רבותא שכא להשמיעט שמצרים היה מלא מלאכי הכלה כי אין בית אשר אין שם מת ואף על פי כן ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו.

תתש"ו. אדם שניזוק אם נייד מה שראה הך י' ימים סכנ' שדיים ט' ט' ומאסאתיה כמסאפוי השמו ומלאך המות כשבא לעיר כלבים בזכים לכך כשמבירחי' בהמות מן הדליקה חזרי' אל הדליקה כי יראים ופודרין שמלאכי הכלה באו לעיר ולולי שבני אדם היו מנידיל' מה שרואי' היו רואים דברי' הרב' כמו הכהמות שאינן מצודות כי האתון ראתה

מה שלא ראה בלע' ולמה לא נטה המלאך לצד ימין או לשמאל או יפרח באויר שאמ' כי ירם הדרך לגדי אלא מכאן שמכאן לפתו' הלוט' ופתחי' לפי שאמ' נגזר לשדים שאין להם לעבור אלא באותו הדרך ומפריח השדים בדרך אחר ולכן ותלחץ רגל בלעם אל הקיר לעבור כמקום הנגזר לו ומנץ לנו שאין השדים יכולי' לילך כי אם במקום הנגזר להם כדאמ' בפרק כל הכשר שחשד היה עומד תחת המרזב ושבר החבית כי לא היה לו לוח משם וכפ' ערכי פסחים אמרין כי אין דרך הילוכו כ"א בצדי רשות הרבים. ולכך כשאדם מתפחד פעמים נכנס למקו' דריסת רגלי השד ואמרו מאי תקנתיה לינשוף מדוכתי' תלתא נרמידי ותדע שהוא כרבי שלפעמים כשרואה הכלב ממש כנגדו אין רשאי הכלב ללכת בדרך כי אם חזר על זנבו עד שעובר כדריסת המלאך המזת. ואם רחץ הכלב ברהיטת שילך בדרך ימות הכלב או האדם שדחפו לפעמים ויעקב בן דודי ניפח שרפה הכלב ומת הכלב וכשימות הכלב הוא לכפרת האדם החוא שנשלח אצלו המלאך החוא להמיתו כמו האתן של בלע' שנכנס לנכול המלאך חרג' המלאך שנא' כי קתה נם אותך הרגתי ואותה ההייתי היה לכפרה לבלעם מלמד שהחי' אותו כי כשנשלח המלאך לחמי' האדם אם ימות כן גילו ונצל האי שהיה לו למות ואשכראי קבר אמאן דשתי ותי שאומר אם היה האדם יוכל לשתות כל מה שבקולם שלא היה נשאר בקולם כלום היה עושה. ומטעם זה שידא דעניו' קפיד על הפתיחין והפירורין הנידושין ברנל אדם שאומר אחר שמילא ברפו דורך ברנליה מה שנשאר מפיו אם היה יכול להשחית כל מה שיצא בקולם היה עושה לכן מענין אותו.

תתשמנו. זאת התשוב' השיב רבינו משולם נ"ע למינין שאינו מליקין נרות כבתיהם כשבת מפני שאומר הפסוק לא תבערו אש בכל משמותיכם ביום השב' והשיב להם כך כתי' ויברך אלהי' את יום השביעי' און אנו יודעי' כמה ברכו אלא כמה שאנו רואים בקללו' שקלל איוב את יומו שקללו כהשיבה שנאמר הלילה החוא יקחחו אופל וגומר יקו לאור האין. מכלל שהברכה שברך הקב"ה השבת היא אורה שהיא שלו' הבית. וכל מה שאמר איוב בקללה יש לומר להפך נבי לברכת. באיוב כתיב אל תבא רגנך בו מכאן שיש לו לאדם לרנן כשבת בשירות ובתשבות.

תתשמח. כשנזכרין נזירה על ישראל הלכנה לוקח על שם רחל מבכה על בניה ולמה נמשלה האשה לירה לומר לך מה הירח חולך ומתגדל חצי החודש וחצי מתחמר כך האשה חצי החודש האשה בתוקפה עם בקלה וחצי החודש גלמודה מבקלה כנזורה ומה הירח נחה כלילה כך האשה בערב היא באה.

תתשמט. יש הר' אחר שיש עליו מים מי שהוא נגע במים ומדבר כלום מיר היה פת וזה שנא' יגע בחרים ועשט לכך צוה על הר' פני לא תגע בו יד כי המקום ההוא מקום העד למלאכים.

תתשנ. מה שאין המלאכים מגידים שמותם ברצון כמו ליעקב וליהושע ולמנוח שלא רצו לגלות שמותם להם כרי שלא ישיעוהו כמו שרנלין לעשות בהשבעות ובקמיקות.

תתשנא. לפי שנבוכדנצר החריב הבית שנבנה לו' שנים לפיכך נעדר עם החיות ז' שנים גם פיסוס ניקר היתוש את מזו ז' שנים אע"פ שבית שני לא נבנה לו' שנים וכשפצעו את מזו ראו שהיה כיונה לפי שהגלה את ישראל שנמשלו ליונה שנא' כנפי יונה נחפה ככפת.

תתשנב. ורגלו עלי אהבה עצים של תינוקות של בית רבן שמראין בהם האותיות.

תתשנר. לפי שאות הף' מצויה בשם של מלאכי הכלה כגון אף זקף שצף קצף גף אף רשף לפיכך לא תמצא הף' בשום תפלה לכו מתפלת מוסף שע"כ אתה צריך לומר ומוסף יום פלוגי הזה נקשה וקריב לפניך.

תתשנת. המצרים היו מלהשים באוזן המלה והשר עולה מתוך האוזן ומניד עתידות לכך צוה הקב"ה משכו לביותן צאן לשחיטת הפסחים. וכיוצא בזה היו נוטעין אילן אחד בשעה שהיו יודעין על פי הבשוח ולאחר שנת היו קוצצים אותו בדרך שהיו יודעין לנחש ולבשף עד שהיה בא השד והיה יושב בראש האילן ומדלג ומרקר עליו בשעור וזוהי מצוי עתידות וזוהו לשעירים אשר הם זוכחים על פני השדה ולמה קורא לשדים שעירים שלשדים וזכרים יש להם שער בראשם ולנקיבות אין להם שער בראשם. לכך כעז הניה יוד על ראש רות כשראה שהיה לה שער שאל מי את בתי.

תתשנז. למה ירע נבוכד נצר וכמצבייה עבד בחיל שמיא. לפי שהחליף שרי מעלה בחורבן הבית שלא יוכלו להשיעו.

תתשנח. אין ליכנס בבית ע"א שנאמר נבי אליעזר ואנכי פגתי הבית. ומה שהיה יעקב בבית לכן לא היה נכנס באחלו. שומע תפלה וגו' שומע תפלות אינו אומר אלא שומע תפלה זו תפלה של מלאך מזלו של אדם שהוא מתפלל על האדם שישמע הקב"ה תפלתו של אדם. (וזהו עדיך כל בשר יבוא) לכך אין רשאין למעלה לומר שירות עד שיאמרו ישראל. שכל ענין שאדם עושה מלאך מזלו מראה באותו ענין למעלה כמו שכיוונו למטה. וזוהו גם אני שמעתי את נאקת בני ישראל. גם לרבות מלאכי מזלם. ולרשע מקבלים מיד תפלתו במלי דצריך לו רק שלא יהא חרבר רע לעולם רבתיב ומי מלא ימצו למו שממלאין בקשתו רומה לעבר שמבקש פרס מרבו ואומר תנו לו ולא אשמע עוד קולו כראיתא במסכתא תענית.

תתשנח. זכר' מאמצי כה אם יש עליו מלאך מליך שמלאך מזלו של אדם מתפלל עליו קודם שיתפלל האדם וזהו הוי' פרם יקראו ואני אענה. כלומר אני אענ' למלאך מזלו ואח"כ כשמתפלל האד' על עצמו שומעין לו בעבור המזל שהתפלל עליו וזוהו עור הם מרברים ואני אשמע.

תתשנח. נביאי' בעל היו מתקנן להם לישראל מפל ומכשפין את ישראל ומצירין כדמותו כמו שמתקנן בשעות. והיו סיפרין את ישראל ביסורין. וכשהיו באים אצל בעלי כשפים לרסאותם היו אומרים לו עבד עבודת אלילים פלוגי התרפא. וכשהיה משתחוה לפסל היו שוכרים הצורה ומתרפא. וא"ת למה היו ישראל נקנשו וכן אם נזרו למעלה על אדם לזנות לפי נובין ממנו שאמר אשתך בעיר תזנה. וכן אכשלום עם סלנשי אבית. אלא כך הענין בגלגלין חובה על ידי חיוב. ומי שלכו תמים אין נחרין עליו כי אפי' בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידם ואחר (ר"ל אלישע אחר) פינא היתה כלבו.

תתשס. כשהיו ישראל מתנבין בקול שזר ובחצוצרות היו ברקים יוצאין מן הארון וברקים וקולות ושוכרין למעלה שרי האומות אויביהם. ה"ש קול ה' שוכר ארויב. וכתוב אשר כנוכה ארויב גוכחו וגו' ואשמיד פרוי ממעל ושרשי

מתחת. ואשכרה פרוי סמקל זח המלאך מולם כי אין דבר שלא יהא מלאך ממנה עליו ואפילו כל עשב ועשב שנאמר עשבא כתורין לך יעמקן לשון רבים כלומר כל מלאך המסותה על עשב.

התשסא. הנפ"ש יש לה מזל ברקיע. נמש מהללת את השכינ' אף לאחר מיתת. מזל המלאך מחלל למעלה בקול שהצדיק רגיל בו שיוכיר הקב"ה לדורו ולזרעו וימלו למעלה מששת ימי בראשית כדי לתת למקרימי מצות כאילו מששת ימי בראשית עוסקין בתורה עד תחיית המתים.

התשסג. הנשמה רואה מה שעושה לנוף אחר מית' שנאמר וחקוף אוכל אותם מן המל מעל ראשי. וקודם שמת לא אכל חקוף את בשרו אלא לאחר שמת. לכך קשה ריבזה למה לא שכרוב לו אלא הנשמה קשה לה זילות הנוף. הרי מצינו מן התורה שהנשמה היה לאחר שמת האדם ורואה מה שנעשה לנוף. וכתוב אך את רמב"ם לנפשותיכם אדרוש. כי הקב"ה שואל דין הנשמות על עצמו ועל אבריהם. והכל על פי דין תורה והכל לפי מה שהוא דן את אהרים שנאמר גם את שאי כליפתך אשר פללת לאחותך.

התשסד. דע כי אם היה לב האדם כלב שלמה המלך ולא רצה לעסוק בראיכתי ל'. (ויכול לעסוק בתורה בחייו) ולא שימש כל ברכו כשעיתו שהיה לו ללמד לפני חכם ולא למד כשמתוכחין עמו באותו עולם לא יכף לומר אמת ושיודע לו ישיבה של מעלה ולא יבא בניחום. וכאשר ראוהו ושמעון מתוכחין וראובן יודע שהאמת עם שמעון ואינו מודה כאשר הוא מצער כך יצטרחהו באותו עולם. ואם אדם טורח לדעת בזה העולם למודים אף על פי שאין לו לב קטן יהיה לו לב בסתיבתא דרקיעא. ובזה העולם יהיה לפעמים שמתוכחין צדיק עם שאינו צדיק ונכנס רוח מן השמים כלב הצדיק ומתענתו עד שנוצה אותו שאינו צדיק כדי שיהיה לו העולם הזה מלא כמו ישראל שכולן טעו לתת כבוד לאהיתופל והצדיק עוסק לזכות לו ולזכות אהרים הרע עוסק לצער את הצדיק להשא ולחטוא ויותר מצליח הרע ונשמעין לו ולפזוב אין נשמעין כי הדור לא זכו לשמוע לצדיק כאשר לא זכו לשמע אל נביאי ה'. ושמעו אל נביאי הבעל. אך כשזוכין הדוד מעמידן להם מזכה את הרבים ונשמעין לו.

התשסה. אין הקב"ה דן את האדם אלא כסמליה של מעלה ואם תקשה מה שאמר רז"ל שאין דן יחידי אלא אחר יש לתרץ בנך על אומה אחת או על מלך אחר שנאמר לפני מעל וכשהקב"ה נחר אין מי שישכע עליו שנא' והוא באחד ומי ישיבנו.

התשסז. ארץ שיש בה יצר תקף אם הוסיאן באותה הארץ יותר מאותה (שאיך בה כ"כ יצר לפי היצר דן נפש אנשי המקום שהרי ארץ שאין בה יצ"ה כ"כ נדנית בפורענות יותר מאותה שיש בה יצר תקיף).

התשסח. הנפ"ש החוטאת היא תמות. ותשובה מועלת אינה מכפלת את הנזירה כולה אלא נותנת מתן לרעה שלא תמחה. גם התשובה מועלת לנשמה להביאה לעה"ב.

התשסט. עי"ך וקרי"ש בני' פסקנ"ת זהו תזרת עלאה היא כמו שהיא פוסקת כך נחרין למעלה לכך נקראת פסקנית שסברת בן המלאכין כשמקצתן מהיביין ומקצתן מזכין.

התשע. למה הרחות מהכלין ע"ש לפי שאין הרחות בניחום מירוש רחות של רשעים במיתתן הם מויקין כמו כל תולדת קץ שמתו נעשו נשמותיהן מויקין וניתן להם רשות לחזיק למחללי שבתות. או אם היו עצבין בשבת. או אפי' אינו מתקין בו לכך רוח תהלוהי רחות בשבת ולכך סמך שיר של פנעים ושיר של יום השבת. לכך אומר בשבת יקום מדיקן ובריות נופא ולא כ"מ. ונשמות שמויקין אין לאדם רשותה ברמות בני אדם יותר כי אם בוראו ומחץ מכתו ויפא.

התשעא. כספר לקמך ישראל אשר מדי' י"י אמרו ראויה כפרה זו שתכפר אף על יוצאי מצרים כלו' על כל המתים משיצאו ממצרים. ואיך יכול המעשה לכפר על מי שלא עשהו בחייו והלא הפאת שמתו בעליה למיתה אולא שאין כפרה לאחר מיתת. כי בחבל מות האדם נתכפרו לו ענותיו אלא כך אמר הקב"ה ברא מזכי אבא. כנף שהאב הופא ונתן את בניו ללמד תורה וסע"ט הואל וע"י האב ובה הבן ברא מזכי אבא. ואם האבות צד לבנים לעשות דברים לאחר מתן חרי כשיעשו הבנים כאלו יעשו האבות ומכאן תקנו שנודרין צדקה שייטב לאותן שכבר מתו ומצינו שהמתים מתפללין על הבנים שמא' התעל שכת המל פילול שכיבת שוככי קבר. וכן מועיל למתים שהחיים מתפללים עליהם או צדקה שנותנין עליהם וצדקה תציל סמות. סמות שבזה העולם וסמות שלעתיד. שהרי שמואל בקש על לוי בכרפות. וכ"ש אם נותנים צדקה בשבילו כי מה לי תפלה מה לי צדקה. וזקא כעח"ו יכול להטיב לנפש המת. ואם שתק כעח"ו ולא ביקש גם לא יבקש לעתיד. ואם ביקש כעח"ו ממידין למת ור' מאיר אמר כשאמות אעלה עשן מקברו דאחר. ור' יוחנן אמר אקחנו מניחנם ולמה לא יבולו לעשות כן בחייהם כי רבו פשעיה של אחר אם לא שר' מאיר בכה עשה וכן ר' יוחנן לאחר מותם. שהשוער נרחה מפניהם ולא היו יכולין לעשות בחייהם בבקשה. והמתים מתוכחין בב"ד של מעלה והצדיקים עושים בניחום שלום וסעמים שלא יפחול עד שמקבל עליו לחקשות שום דבר צער לזרעו.

התשעב. אין המיזיקים מתגרין אלא כמי שמתגרה בהם בנך שכתבו הוא אבותיו קמיעות או עסקו בכשפים וכחשבעות או בשאלת הלום לכך לא יעסק אדם בהם ולא יאמר ועשות. בשביל מיזיקה נפש בחשבעות וקמיע כי אין זה הכמה כי הוא מקצר ימיו וחי ורעו ואין רוחק נפש מפני נפש נאמר תמים תהיה ואין לו אלא תפלה ותחנונים על הכל וחי' ישמרנו ורעינו ואת כל אשר לנו מכל רע מעתה ועד עולם אמן ואמן.

מלואים והשמטות

הזורק חרבע אמות נכותל למעלה מ"י כזורק נאזיר אלמח אין למעלה מ"י רשות הרבים, דוקא זורק חבל מעניר חייב דיליף זוני קהת נמשכן, עכ"ל ויש להעמיס נדנרי רש"י ז' פירושים, (ח) ונדנרי משווה המזליא משא למעלה מעשרה להזורק ד' אמות נכותל, משמע דשניהם הם נאופן אחד, כלומר, הזורק ד' אמות נכותל פירושו שעומד נרה"ר ועוקר דנילה שמה וזרקה והוא מתדנקה לנסוף אל הכותל, ולכך אם מתדנקה למעלה מעשרה הרי הנחה נמקום פטור ואם למטה מעשרה, הנחה היא נרה"ר. וממילא נמי המזליא משאוי למעלה מעשרה דחייב, תתפרש שהנניה נרה"ר ואוחז את החפץ נידו למעלה מעשרה ומענירו ד' אמות ומניחו שז נרה"ר. (ג) שעומד נסוף ד' אמות והנחת נפס הנחה היא.

אל"א דלפי פירוש הא' אינו מונח וזה נוקשה רש"י, הא גם כזורק כשנח למטה מ"י חייב, ונע"כ דרש"י מפרש כפירוש הנ', שאינו מניח החפץ על הארץ אלא אוחזו נידו, נמלא שהחפץ נח למעלה מעשרה, כעין הדנילה שמה על פני הכותל למעלה מעשרה, ועל זה מפרש רש"י דשאני החס דהדנילה אינה נידו של האדם אלא על פני הכותל חבל כחן החפץ נידו של אדם והאדם חבל עומד על גני קרקע והנחת נפס היא הנחה גם לגני הדנילה אשר נידו, אלא דקשה למה שינה רש"י נדנרי האומר, "המזליא" משאוי וכז', לומר שכוונתו "מעניר". ונפרט דר"א מתחיתין קאי דקחני המזליא על כתיפו, ונא ר"א להשמיעטו דלאו דוקא כשמזליא המשאוי על כתיפו אלא אפילו כשאוחז החפץ נידו והחפץ הוא כולו למעלה מעשרה לכל זאת חייב, שכן משא בני קהת, חבל מעניר מחז דכר שמי.

(ג) **ונראה** לפענ"ד ליישג דנרי רש"י הג"ל נהקדם ממה שיג דקדקה דננתי על דיט של ר"א האומר שכן משא בני קהת מפורש: ומשא בני קהת מנלן דכתיב אשר על המשכן ועל המזנח, והוא מקרא נמדנר נכו, ונמשנה שכן משא בני קהת מפרש רש"י: נכתף יסאו, נמדנר ז"ע, ולמה לא הניח ננתי מקרא זה, הלא הארון והמזנח היו עשאים נכתף נמוטות ונדים, אלא ע"כ דרש"י מפרש דנמוזיא מרשות היחיד לרה"ר נידו למעלה מעשרה טפחים ואינו מניח את החפץ אלא עומד ואוחזו נידו, דלע"ג דנפס נח נרה"ר, לכל זאת לא יתחייב משום שהחפץ הוא נידו למעלה מעשרה ואם הוא נח נמקום פטור, ואינו דומה למזליא על כתיפו דקחני נמתני' דחייב, לע"ג דסתם כתיפו של אדם הוא למעלה מעשרה, משום שהחפץ מונח על כתיפו, והכתף הוא חלק מן האדם הנח על גני קרקע, משום שכן משא בני קהת, כלומר, דכתיב לגני קהת לא נתן כי עבודת הקודש עליהם נכתף יסאו, נמדנר ז' ע. הכוונה שהם נשאוי את המוטות על הכתף, כלומר, לא את הארון ואת השלחן, דהארון והשלחן לא היו על כתפיהם אלא המוטות, הנדים, לכך חשונה מלאכה. חבל מי שמזליא חפץ ואוחזו נראשי ידו ננוה למעלה מעשרה, ונרה"ר הוא עומד — ואינו מניח החפץ על הקרקע, הולאה כזו לא היחה נמשכן, ומכיון שהחפץ נח למעלה מעשרה פטור, וזה הוא דקחני נמתני' "המזליא על כתיפו" חייב, כלומר, דוקא על כתיפו, וא"כ

כמות ואיכות

בספר משנח אנרהס ח"א, שלא על ס"ח, דף כד, כתנתי קונטרס נדנר פסולי כמות ואיכות, ויש להעיר נדומה להכחוש גם כלהלן:

ידוע דנרי הר"ן נדרים דף נב דהיתר נהיתר היו מין נמיט ולא נטל ואיסור והיתר היו מין נשאיתו מינו ונטל ודנר שיג לו מתירין חסונ מין נמיטו כי היתר והיתר הוא, מנאר מדנריו דלא אזלינן נתר הכמות אלא נתר האיכות דהיתר וכן איסור הוא דנר איכותי.

וי"ש רא"י ודמיון לזה מדנרי החוס' זנחים פ"ז: שכתבו נאה"ד: הרי ר"ח שפירש דנועיקרא ס"ד דרני יוחנן דקנעי מיני' אם העלה פסולין לגני מונח נכלי שרת ומפסיק הכלי שרת והקונינעי ל"י נהי דאין לומר דלא ירדו מטעם דאזיר מונח כזונח דמי שהרי תחתית הכלי מפסיק, מיהו כלי שרת שמה ונתוך הקושטו לא היו חנינה והיו כאלו הפסולים על גני המונח ממש דלא ירדו או הויא חנינה וירדו, ח"ל תניחה כשם שהמונח כז', לענין דאם עלו לא ירדו כך הכלים מקנשין לענין זה וכז'. והנה סנרת החוס' דלא הויא חנינה הוא משום הקושטו של הכלי והמונח, כלומר, דמין נמיט אינו חונן, הנם שאינם מין נמיט נכמות אלא נאיכות, הייט הקדושה, חסונ מין נמיט, ולפי מה שכתנתי גם נדף כ"א, נשיטת ר' יוחנן דסונר דפסול איכות לא היו פסול, אפשר דלכך שאלו השאלה הג"ל מרי יוחנן, כלומר, לשיטתך דפסול איכות לא היו פסול מה הדין נהעלה פסולין לגני מונח וכז'.

וכבר התוס' הג"ל מפרש נירושלמי יומא, ה"ד, נתן מתוך כלי קודש לתוך כלי חול פסול, חבל מכלי קודש לכלי קודש לא פסל, כלומר משום דמין נמיט אינו חונן, הנם דהאיכות של הכלי אין לו ענין לחנינה שהוא דנר נופני, ע"ש נפירושו של הקרנן עדה.

הוספה לח"א של ס"ח דף ר"ס ולח"ב דף מ"ו

קונטרס במלאכת מעביר

ברב פלוגתת הבבלי והירושלמי אם ילפינן מלאכת שבת רק מבנין המשכן ולא מקרבנות

(א) יש להעיר נדנר שיטת התוס' עירובין ל"ג ד"ה והא אי נעו, נאה"ד, ונראה דלאו מושיט הוא אלא מעניר את העירוב רחוק חוץ לארבע אמות וחייב אפילו זה כנגד זה כדאיחא נהזורק, גז, ח"ר אלעזר המזליא משא למעלה מעשרה חייב שכן משא בני קהת ומקום עקירתו והנחתו היו רשות היחיד, ע"ש.

הסבר לדנריהם: דנשיס שנת נג, אמרינן דהמזליא משא למעלה מעשרה טפחים חייב שכן משא בני קהת, פירש"י מענירו נאזיר נידו ואינו על כתפו וננוה מן הארץ עשרה קאמר, דאי נמונח על כתפו, מתניחין היא, והא דתנן

ר"א האומר המזיח משאוי למעלה מעשרה חייב תקאי לי' ממחני, ואין לומר דכוונת ר"א נמוזיא על כתיפיו. דהא דין זה כבר מפורש במשנה, לכך מפרש רש"י, דר"א מייירי נלוחו הפסן נידו למעלה מעשרה, אלא דמייירי נמעזיר ולא נמוזיא, ונמעזיר ד' אמות נרה"ר לא נעיון הנחת הפסן דוקא למטה מ"י, שכן משא נני קהת דכתיב אשר על המשכן ועל המזבח, נמדבר ג"כ, כלה, שם אינו כתיב, נכתף יש"ו" דלהוי משמע דהמלאכה נעשית רק נהכתף היינו נמוטות ונדים, אלא המלאכה היא על המשכן ועל המזבח כלומר, המלאכה נעשית נמוצח עלמו, ונפרט דמפורש נתורה ומשמרתם הארון והשלחן והמזורה והמזנחות — וכל עבדתו, נמדבר, ג"ל. והמזבח והארון היו נשעת המשא נגזה יותר מעשרה טפחים, אי"כ נשמע מכאן דהגם דלמעלה מעשרה אין רה"ר, אלא מכיון שאדם הנושא את המזבח הוא למטה מעשרה, גם הפסן חסונ כמו שהוא נרה"ר, והגם שאינו נושא את המשא על כתיפו ממש, מה הוא החידוש דין של ר"א, ומתורן היטב הדקדוק של שיני המקראות.

[ואגב] הנני להעיר דלכאורה יש כאן קושיא חזקה דמאי ראי' ממשא נני קהת, הלא אן מניין המשכן ילפינן ומה שנשאו נני קהת זה לא הי' מן הנורד לנין המשכן, ונשלח להש"ס ירושלמי שמניח רש"י שם נמשנה לא קשה, דכבר מתנאר נפתיחה לאגלי טל דהירושלמי יליף מלאכת שנת לאו דוקא מנין המשכן אלא מכל מה שהי' נלרד נהמשכן, אלא להשיטה הסוגרת דדוקא מנין המשכן ילפינן קשה, ולפלא לי על מרן זצ"ל נפתיחה שהעיר מרש"י נהמשנה הג"ל וכתב נפשיטות דרש"י סוגר דילפינן רק מנין המשכן, ולא העיר נכתף לא נשאו דנרים הגריכים לנין המשכן, אלא את הארון והמזבח שהם מכלי המשכן, אולם מכאן מסתייע מה שכתבתי נח"ל, דף רכו, דכל דבר שהתורה קראתו עבודה או מלאכה, הרי הוא נגדר מלאכה, ואינו נריך סיהי מעבודת המשכן, וכתבתי שם מדברי רש"י הג"ל, נשם הפני" ע"ש, ואי"כ נמשא הארון והמזבח דמפורש נתורה: כי עבודת הקדש עליהם נכתף יש"ו, וכן: אשר על המשכן ועל המזבח סניע ואת מיתריו לכל עבודתו, הרי קראתו התורה עבודה, ושזו אין כאן "נות שתי" מלאכה זו ננין המשכן.

ובח"א נדף הג"ל כתבתי שכמה נעלי תורה הנינו על סנהל זו ודחיתי דנריהם ע"ש, ונלמח נראה דסנהל זו מפורשת נגמ' דנש"ס לו: הולאה נופל היכל כתיבא וכר, וכתבו התוס' דלע"ג דהולאה היתה ננין המשכן מכל מקום הוליא והיא מלאכה נרועה לכך לא הוינא יודע דזו היא מלאכה אס לא קרא, ונש"ס שם ילפינן מוינו משא ויעזירו קול נמתנה, ופירש הרי"ם שם, ח"ל: ומנא לן דהולאה מרשות לרשות מלאכה היא, דדייקינן מדלל אמרה תורה: איש ואשה אל ינאו עוד לתרומת הקודש, אלא אל יעשו עוד מלאכה קאמרה תורה, ולא הוו ענדי מידי אחרינא אלא מפקי ומייתי, ש"מ דהנאה קרי לה מלאכה, וכיון דאמר להם אל יעשו עוד מלאכה קנילו, כדכתיב ויכלל העם מהנזיל, וכיון דהנאה מנתיים ליתן לנזרים נמתנה לויא נחול איקראי, "מלאכה" וקיי"ל דכל מלאכה אסורה נשנת, אינרירא לה מילתא דהולאה והכנסה נמי מלאכה היא וכר, הרי מפורש נש"ס דמה שהתורה קראתו מלאכה נחול, הרי הוא ממילא מלאכה לענין שנת, ומסתבר דגם נינ עבודה אינו נופל מנינ מלאכה].

עבודת בני קהת היתה ברשות הרבים או גם ברשות היחיד

ג) **אל"א** דיש להקשות, מנא לן דמלאכה זו היתה נמעזיר דוקא ולא נמוזיא, כמו שכתב רש"י, הלא גם נמוזיא היתה מלאכה זו, שהיו מוליאים את הארון והמזנחות מן המשכן

לרה"ר וכן היו מכניסים את הארון והמזנחות לתוך המשכן נשעת המסעות ולריך לומר כמו שכתב הר"טנ"א נעירונין ל"ג ח"ל: ועדיין אין שיטה זו נכונה לפי מה שנררנו נפרק הזורק דכי אמרינן התם שהמעזיר מרה"י לרה"י דרך רשות הרבים חייב, היינו דוקא לרע"ק הסוגר דמהלך כעומד ומי, אלא לרננן פטור שלא מנינו מלאכה כזו נמשכן, כי משא נני קהת נרה"ר היתה, שאינם נכנסין לפניו לשאת המקדש עד שאהרן ונניו פורקינן ומוליאין לחון, למחנה לוי, וכדכתיב ולא ינאו לרשות וכר עכ"ל מתנאר מדברי דני קהת לא נכנסו למשכן, אי"כ כל עבודת היתה נרה"ר נהענדה ולכך כתב רש"י דר"א חידש דינו רק נמעזיר, כלומר, ומה שעומד לפוש נרה"ר, נסוף ד', הרי הנחה גם לנני הפסן הגם שאוחז את הפסן, נשעת עמידתו, נידו למעלה מעשרה.

אולם שיטת התוס' הג"ל נעירונין ל"ג שהנלתי נריש דברי הוא, דנמעזיר ד' אמות לא נעיון שיעקור ויניח נרה"ר, אלא אפילו עוקר נרה"י ומעזיר נרה"ר ומניח נרה"י, ג"כ חייב משום מעזיר, וכן משמע מדברייהם נריש שנת נ', ד"ה נשועות שהקשו אמאי תני שתיס שהן ד', ותו לא, לימתי נמי מושט ומעזיר מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים, כדלמך לקמן זו ע"ש, והרשנ"א נשנת נ"ז חולק על סגרת התוס', וכתב: ואין זה מחזור לי כלל.

ד) **ובנראה** שיש פלוגתא אס נכנסו הלויס למשכן שהוא רשות היחיד להוליא את הארון ואת המזנחות או לא, דלפי דברי התוס' משמע שהיו מוליאים מרה"י, ולהריטנ"א לא נכנסו לתוך המשכן, והנה נשנת ח', נמוזיא דכוורת, כתב רש"י ד"ה רחנה שזה פטור, דהויא רשות לענמה ואן ממשכן נמרינן שהיו זורקינן מחטיהן נמלאכתן זה לזה ולא היו זורקינן רשויות, עכ"ל. ונתי"ו שם הקשו: ולא נהירא דלשכתן מיהא שהיו מוליאין רשויות כגון ארון ומזנחות, עכ"ל ואם נלמך דגם רש"י סוגר כהריטנ"א שלא היו מוליאין נני קהת את הארון והמזנחות ממשכן אלא היו מעזירים אותם נרה"ר, אין כאן קושיא על רש"י, דהא נמוזיא דכוורת קיימינן סרק כוורת מרה"י לרה"ר, ושם נארון ומזבח, היו מעזירים נרה"ר, ומכיון שהענדה וריקה נרה"ר הלכתא נמירי לה כנריש הזורה, כל ד' אמות נרה"ר וכר, כלומר, זריקה והענדה נרה"ר, הוא מהלכה לכך אין ללמוד מלרון ומזנחות לזורה מרה"י לרה"ר, דזרק זה הוא תולדה דהולאה דילפינן ממשכן, ושם לא היו זורקינן אלא מחטיין ולא רשויות אולם התו"י סני כהתוס' נעירונין הג"ל דגם מעזיר מרה"י לרה"י דרך רשות הרבים חייב, אי"כ נע"כ סני דנכנסו הלויס למשכן והולילו לרה"ר, ונודלי לפעמים עמדו לפוש נרה"ר ולכך הקשו הרי מניט הולאה נרשויות.

והנה הריטנ"א הג"ל כתב: שאינם נכנסים לפניו לשאת המקדש עד שאהרן ונניו, פורקינן" ומוליאין לחון למחנה לוי, עכ"ל. נראה שהוסיף נינ, פורקינן" כדי שלא תקשה הלא סוף כל סוף אהרן ונניו הולילו את הארון והמזנחות לרה"ר, ואי"כ שזו תקשה הסוגיא דכוורת דלמרינן שלא מניט זריקה נרשויות, והלא מניט מיהא הולאה נרשויות, כקושיית התו"י הג"ל, לכך נאמר מזה וכתב שאין נני קהת נכנסים לשאת המקדש עד שאהרן ונניו פורקינן, כלומר, פורקינן את המשכן, ועל ידו כן סותרים את הרשות היחיד של המשכן ומוליאין לחון למחנה לוי, כלומר, אז נני קהת נכנסים ומוליאין לחון, והפירי של הריטנ"א, דאם נני קהת נכנסים למשכן טרם שנפרק עונדים על ולא ינאו לרשות כנלע וגר כלומר, שלא ירלו את הפריקה, אינו לא כפירושו של רש"י והרמנ"ן עה"ת שם, ע"ש.

ה) **ובבר"ר** התוס' יש לומר דסנרתם, אן מכיון דדייקי מהא דר"א, מכיון דמעזיר ד' אמות דלמך ר"א אפילו

התם לנצי דהאי גנרא מקום פטור הוא לכ"ע מקום חיון הוא, הכא לכולא עלמא מקום פטור הוא, — דהא כן כתבו נעירונין ל"ג: ד"ה הכא נחילן נסוף הדנור דכיון דעוקרו מכרמלית שזו אינו מתחייב בהנחתו אלא משום שנות, עכ"ל ורעק"א נגליון הש"ס סס העיר על זה, מדברי התוס' סוכה מג"ל הנ"ל.

[ודאית' נחתם סופר שנת ל"ז נענין זה, והניח מדברי התוס' הנ"ל דמעניר ד' אמות נרה"ר לאחר שעקר נרה"ר וזמר והניח נרה"ר חייב, וכתב דבא יונח למה אמרו גזירה שמה יענירו ד' אמות נרה"ר ולא אמרו שמה יוניא לרה"ר — כקבוצית רש"י הנ"ל סוכה — משום דמתמחא ילך מנייתו לנית הנקי, לכך משום הולאה ליכא ומשום שמה יענירו איכא, ע"ש. ולא אדע מה הוסיף נתיורו על תירוגו של רש"י הנ"ל נמקומו נסוכה, הלא רש"י מפרש נאופן יותר מירוח, דאפילו לא יעקור נרה"ר ויניח נרה"ר שהוא מקום חיונה, אלא נכרמלית גם כן חייב נמעניר].

(ח) א"ל ד"ס לומר דאין הכרח מדברי רש"י נסוכה הנ"ל, דאפשר דכוונת רש"י הוא דאם עוקר נכרמלית ומניח לרה"ר פטור, אם מניח נרה"ר, ואלא דלאחר שיניח או שעומד לפוש שזו ילך עם הלולג ד' אמות, זה הוא העננה לכך נקט הש"ס שמה יענירט, דמשום העננה יתחייב אפילו העקירה הראשונה היתה כרמלית, היינו אם יניח נרה"ר על ידי עמידתו לפוש ויעניר ד' אמות, אצל משום מוניח לא יתחייב נאופן זה, ואין מדברי רש"י הללו ראיה דהעננה לא נצי עקירה והנחה רה"ר, ואולי גם החת"ס הנ"ל הנין כך נדברי רש"י.

(ט) אמנם יש להעיר מדברי רש"י שנת מ: דגרסינן התם: א"ר זירא אלא חזיתי, לר' אבהו דשט נאמנטי ולא ידענא אי עקר נגליו מן הארץ דסנר כי תנן אין שטיין על פני המים, ננשילין פירות, נינה ל"ז: נבהר גדול תנן, דאיכא למגור שמה יעשה חנית של שייטין כדאמרינן התם, אצל נאמנטי לא, אי לא עקר נגליו, רש"י — פשיטא דלא עקר, דתיני לא יאוש אדם נגריכה מלחה מים ואפילו עומדת נחנר — לא יאוש, דאע"ג דליכא למיגור אסור, ואפילו עומדת נחנר דליכא למיגור שמה יתיז מים נרגליו חוץ לארבע אמות, ע"ש. פירוש, דרש"י מסניר דהש"ס משמיענו דלא מינעיה כשהנריכה עומדת נרה"ר דאיכא למיגור שמה ינא לאיסור דאורייתא על ידי שיתיו מים נרגליו חוץ לארבע אמות, דודאי אסור, אלא אפילו כשהנריכה עומדת נחנר ואי אפשר להתז מים נרגליו לרה"ר כי סנינות הנריכה הוא רשות היחיד, לכל זאת אסור.

(י) ויש להנין הנריכה זו ונה היא, אם הנריכה נענונה רשות היחיד היא כגון שעמוקה י' ורחנה ד' על ד', למה ל"י לרש"י לומר דאם הנריכה עומדת נרה"ר יש לחוש שמה יתיז מים נרגליו חוץ לד' אמות, ולמה לא נחוש דיתיו מים מהנריכה שהיא רה"ר נשטח כל שהוא לחוץ להנריכה שהוא רה"ר ויתחייב משום מוניח מרשות היחיד לרה"ר, ואם הנריכה אינה רשות היחיד כגון שאינה עמוקה י' ורחנה ד', אי"כ לכל היותר היא כרמלית, דרה"ר נודאי דלא הויא, דדוקא רקק מים שרה"ר מהלכת נג, דיתו כרה"ר, שנת מ: ורקק הוא: גרווילא ומים לפין עליו, ע"ש נרש"י, והוא מים תרודדים לא עמוקים כלל, אלא נריכה שאפשר לשוט בו אינו הילוך לרנים, ותוכל להיות לא מקום פטור או כרמלית, ואי"כ איך יתחייב חטאת אם יעקור המים משם ויתזם ד' אמות נרה"ר. ולפי קט שכלי הוא דקדוק עלום נרה"ר הנ"ל ולא ראיתי למי מהמפרשים שהרגישו נג.

(יא) ובע"כ נריך לומר, דהנריכה היא כרמלית או מקום פטור, לכך פיר' רש"י דחיישינן שמה יתיז נרגליו משם לרה"ר, דהעוקר שלא נרשות היחיד ומוניח לרה"ר פטור אלא

למעלה מעשרה חייב שכן משא בני קהת, כלומר, דלא נעשית המלאכה בהולאה אלא בהעננה, ומה שהעקירה היתה נרה"י והנחה נרה"ר, אין זה נחשב לכלום — וסנרי דלא כהרטיניא הנ"ל שלא נכנסו בני קהת למקדש כלל — אי"כ עיקר המלאכה היא העננה, ונלי עקירה והנחה ע"כ משום העננה, נ) משום דמעניר ד' אמות נרה"ר נמרא נמירי לה כדאיתא נרש הזורה לכך לא נענין עקירה והנחה כלל, דכל עיקר עקירה והנחה ידעט רק ומשכן כדכתבו התוס' נשנת ד', ד"ה ודילמא שהיו טטלין ומנינתו ונמנין ליד עושי המלאכה, ע"ש. אצל העננה דלא ילפינן ומשכן לא נענין עקירה והנחה, אלא לנסנרז או אינו מונח מה שכתבו סס נעירונין ל"ג: שכן משא בני קהת ומקום עקירתו והנחתו הוי רשות היחיד, דהא אמרת דהא דמחייב נלא עקירה והנחה הוא משום דהלכתא נמירי לה, ומה זה משתייך לנני קהת, וגם למה לי עקירה והנחה נרשות היחיד, הא מסתנר דנלא עקירה והנחה כלל, כגון אם אחד מניח המשא על חנירו כשחנירו מהלך ועד שלא עמד לפוש העניר ד' אמות נרה"ר ואחר סילק את המשא ממנו נעודו מהלך נ"כ, המעניר חייב, דהא אמרת דעיקר הוא העננה נרידא, ונש"ס ריש מי שהחשיך מפורש להיפך נני טתנה עליה כשהיא מהלכת ע"ש.

ועוד לשיטת התוס' הנ"ל תקיף הלא נפירוש אמרינן נשנת ו' ריש ע"א, מירי דהוא דמעניר חסן נרה"ר, התם לאו אע"ג דכמה דנקיט ל"י ואזיל פטור, כי מנח ל"י חייב וכו', הרי מפורש דנענין הנחה, ואינו חייב על העננה נרידא, ונע"כ נריך לומר דהתוס' יפרשו: כי מנח ל"י חייב, כלומר, אין מלאכת העננה עומדת עד שיניח, אצל אין חילוק אם מניח נרה"ר או אם מניח נכרמלית או אם עקר נרה"ר ומניח נרה"ר.

העוקר במקום פטור ומעביר ר' אמות נרה"ר, ומניח במקום פטור.

(ו) ודנה, עד עתה כתננו דזו היא שיטת התוס' דוקא, דמעניר לא נצי הנחה נרה"ר, אצל נשיטת רש"י אין הכרח לומר דסנר נ"כ כהתוס', ונפרט מדברי רש"י נדף ל"ג נשנת הנ"ל משמע דגם מעניר נצי הנחה רה"ר אלא דמה שאדם עומד לפוש ואוחז את החפץ ידו למעלה מעשרה חסנו הנחה לנני החפץ משום דאזלינן נתר האדם הנח, כנ"ל אולם מדברי רש"י סוכה מג"ל ויענירו ארבע אמות נרה"ר, הוא הדין דמני למימר ויוניא מרשות היחיד לרשות הרנים אלא שגרונן מקומות וענינים אמרינן דיש לחוש להענרת ד' אמות ואין לחוש להולאה כגון אם ה"י מונח נכרמלית או נכרפף או נגינה, דאין כחן איסור הולאה דאורייתא ויש כחן איסור העננה נרה"ר, וכו', הרי מפורש דאם עוקר נכרמלית ומעניר ד' אמות נרה"ר, חייב מדאורייתא, ואם אין העננה נריכה לעקירה נרה"ר, ולא לעקירה נמקום חיון היינו רה"י, — כוונתי דרה"י על כל פנים מקום חיון לענין הולאה לרה"ר — ממילא נשמע דגם הנחה לא נענין נרה"ר, אלא אפילו נח נכרמלית גם כן חייב, והוא לכאורה כדברי התוס' הנ"ל נעירונין ל"ג, ועוד יותר, דהא להתוס', עכ"פ נענין עקירה והנחה נרשות היחיד שהוא רשות של חיון, כנ"ל, ולרש"י די נכרמלית ונודאי הוא הדין נמקום פטור, כי מדאורייתא אין חילוק בין כרמלית למקום פטור.

(ז) וזה נרור דונה שכתבו התוס' נעירונין ל"ג הנ"ל, שכן משא בני קהת ומקום עקירתו והנחתו הוי רשות היחיד, הוא נדוקא, כלומר, דוקא כשעוקר נרה"י ומעניר ד' אמות נרה"ר ומניח נרה"ר, אצל העוקר כרמלית ומניח נכרמלית לא, משום דאין זה מקום חיון — כעין דאמרינן נשנת ו', מי דמי

המתח מים זרנגיו והקילוח הולך ד' אמות זרה"ר איך זה זורה אלא מעניר. משום דהזורה מיד לאחר הזריקה הפסן נעקר למרי מנפשו של הזורה, אבל המתח מים זרנגיו, הקילוח והנילוק מחובר לנפשו של המתח עד שקלה המים נחים נסוף ד' אמות, ומעניר לא צעין עקירה במקום חיוג כלל, אלא העוקר זכרמלית או במקום פטור ומעניר ד' אמות זרה"ר חייב כפסען של זכרי רש"י נסוכה מ"ג הג"ל והגן.

יג) ולכאורה תש"ס שלטו מתחזור ומעניר ד' אמות זרה"ר ילפינן מתשכן כשם שלפינן הולאה, הוא מפורש בשנת ה', המעניר הפך ד' אמות זרה"ר מקורה פטור לפי שאינו דומה לזנגי מדבר, ופרש"י, וכל מלאכות דשנת מתשכן נמרי לקמן מנדמכה פרשת שנת לפרשת משכן זניקהל, ואם נאמר דמעניר ידעו רק מהלכה, ואין לו ענין כלל למלאכת המשכן למה פטור זרה"ר מקורה.

יז) אלא דיש לדחות לעולם מעניר לא מתשכן ילפינן אלא מהלכה, כלומר, נמרא נמירי לה דהמעניר ד' אמות זרה"ר חייב אבל מאי הוא רשות הרבים ילפינן מדגלי מדבר, כדלקמן בהזורה, ולכך נס המעניר ד"א זרשות הרבים מקורה פטור, שלא העניר זרה"ר, דמקורה אינה רשות הרבים.

ארון נושא את נושאיו

וה"ל זכרי הריטני"א הוצא לעיל אות ג' שהלויים לא הוליוו את הכלים מרשות היחיד לרשות הרבים וכל עבודתם היתה רק בהעברה זרה"ר, אי"כ מעניר היתה מלאכת המשכן משא, שזן תקשי מה היא השאלה בשנת לו: ותו מעניר ד' אמות זרה"ר מ"ל דמחייב, הלא היא היתה עבודה הלויים במקדש. ואין לומר משום דלא ילפינן מהעברת הכלי מקדש זרה"ר, דלא ילפינן אלא זבנין המשכן, דאי"כ שזן תקשי איך ילפינן מזה דהמוליא משא למעלה מעשרה חייב.

וצריך לומר דלמלא הלכתא לא הו"י ידענא דמעניר מלאכה הוא כלל משום דזבנין המשכן לא מלאט למעניר, אבל לאחר דנאה הלכה לנלות דמעניר הוא מלאכה, שזן ילפינן זבני קהת דנס למעלה מעשרה חייב.

ואולי יש לומר דאי לאו הלכתא לא היינו יכולים ללמוד כלל מתשאל זני קהת, משום דש"ס שם דף ז"ב מחמילה צעין למילף ממוצא, ושזן אמרינן ואיצעית אימא חזרון, פירש"י, ואיצעית אימא לא זביה לויים, ולאו ממוצא נמרינן חזרון וכי אי"כ הילפתא ממוצא נדחית, ואין לנו ילפתא אחרת אלא חזרון, וזכרון הלא אמרינן חזרון נושא את נושאיו, אי"כ לא היתה כאן שום מלאכה, דמעניר משמעו שזרס נושא את הפסן ומענירו ד' אמות, אבל חזרון לא ה"י נושא אלא נושא, כדאי"כ נסוטה לה.

(ונשעת הגהת העמודים שנדפסו, נאמרה לי קושיא זו זכרון ישראל מאת ת"ח אחד, שכך הקשה נספר שם משמאל מאת האדמורי"ה האלמעי ז"ל מסאכטשאו), אלא כיון דנמרא נמרינן דמעניר מלאכה, שזן ילפינן פרטי המלאכה מתשאל זני קהת דאפילו למעלה מעשרה נמי מעניר הוא משום דמתחשנין עם אדם המעניר שגופו עומד על הארץ ככ"ל.

אלא שאת הדקדוק הג"ל מהארון הנושא את נושאיו, יש ליישב, דהא זה זכור דהארון תעמנו לא ה"י מתנשא והולך אלא על ידי שהלויים הנזיחו אותו אז נעשה זו נס שה"י נושא את נושאיו, וזתוס' זמכילתין דף ז"ד, ד"ה שה"י נושא את עמנו כתב: תימה לר"י למה פטור, דאי משום שה"י נושא את עמנו הלא אפילו זמשה קל יותר חייב, ואי משום דש"ס ששאו פטורין, הא ה"י זה יכול זה אינו יכול, שאין הנישא יכול לישא עמנו זלא הנושא, והנושא י' זו כח לנושאו אפילו ה"י מת, ואומר ר"י דמתשכן ילפינן שלא

ה"י נושאין זכר ה"י שהתחסיס ואלים היו הולכים זרנגליהם והתלוין מיד היו פלעיין אותו וכי, אי"כ נס זני הארון, אפילו נאמר שהארון ה"י נעשה קל מאד ועוד ה"י זו סגולה שה"י נושא את נושאיו, מכל מקום זלי הלויים לא ה"י מתנשא, והלויים היו יכולים לנושאו אפילו ה"י כזך חלד.

אולם זה יחזק לפי מה שכתבו התוס' בהקושיא, אולם לפי מה שקידשו זתיורולס הג"ל דילפינן מתשכן שלא היו נושאין זכר ה"י, וכוונתם לומר, דלא מצינו זמשכן שהתפסן שזן נעשה המלאכה יסייע להמלאכה, וכמו שכתבו זנך ע"ה, סוד"ה הגד, דלכך הגד חלון אינו חייב משום נטילת נשמה, דאף על גז דאמרינן זפרק שמהה שר"ס דף ק"ז: השולה דן מן ה"ס כיון שינש זו וכי, שזא חלון דרכו לפרנס ולקרב מיתחו, ע"ה, כלומר, אי"כ החלון הוא הדבר שזן נעשית המלאכה של נטילת נשמה חסייע למלאכה, ונלופן כזה לא מלאכה זמשכן, וכזר הנאחתי זכר זה כ"פ זשם מרן האגלי ט"ל, וראה זמשנת אברהם שלא על ס"ה ח"ג דף כ', ע"ה, ושזן תקשי נס כן דמעניר את הארון, הלא הארון ה"י חסייע להעברה ככ"ל, ואין ללמוד מכלל דמוליא משא למעלה מעשרה, שזן עיימתי נספר שם שמואל פרשת נשא, ונקראה הראה מקום לתוס' שנת ז"ד, ונודאי שגם הוא ז"ל התכוון למה שכתבתי והניח את הקושיא זל"ע.

ברם זכרי הש"ס הג"ל נסוטה ל"ה י' להגין, דאם הפירוש זנמי ומעולם ה"י הארון נושא את נושאיו וגם זמזכר, אי"כ מה זה שכתב זתיורה ולזני קהת לא נתן כי עבודה הקדש עליהם זכתף ישא, הלא אחרת שלא היתה כאן שום עבודה ומה ש"ך לומר זכתף ישא, זזמן שהארון ה"י נושא את עמנו וגם את נושאיו, לכן נראה לומר, דזכר זה לא ה"י לעולמים, וזכל הזמנים וזמזכר זכלל ה"י הארון נושא על ידי הלויים זלופן הרגיל, אלא שסגולה קדושה היתה זהארון שלעת האורך נעשה זו נס שלא ה"י זריך לנושאים אלא הארון ה"י נושא את עמנו וגם את נושאיו, וגם זה אירע רק זשעה שזכרו ישראל את הירדן, ככתוב זיהושע ג' ומשם דוקא ילפינן נסוטה הג"ל דהארון ה"י נושא את נושאיו, כלומר, לעת האורך, ומה שאמרו שעל זכר זה נעש עחא, הכוונה, שלא ה"י לו רשות לשלוח את ידו לאחז את הארון, כי לא ה"י לו, ואלא כי שמשו הנקר והתירא שהארון יפול לארץ, ה"י לו לעת כי לעת האורך י' לו לארון סגולה שנושא את עמנו וגם נושאיו, כי זכר נחפרסם זכר זה חיימי יהושע, ומה שהציג נספר שם זמשמאל מרש"י ד"ה א-ט"ו, ויהי זעזור אלקים את הלויים, זשם זבנותיו מכללן שהארון נשא את נושאיו, וכן מרד"ק שמואל זני, כל זה ה"י אחר עזור יהושע את הירדן והגם נעשה תמיד רק לאורך, דלא עניד קנ"ה ניסא זכרי.

הלכה ל"מ"ט דמעניר תולדה דהתנאה

יד) אולם זכרון שנת פרק כלל גדול זמשנה דזנות מלאכות, ד"ה והמוליא מרשות לרשות, כתוב: וא"ת ואמאי לא משזן נמי מעניר ד' אמות זרה"ר — והוא קושית התוס' זריש שנת — י' לומר משום דמעניר תולדה דמוליא הוא, לפי שד' אמות של אדם רשותו הן, ומי שמוליא חוץ לד' אמות ה"י ל"י מוליא מרשות לרשות וכי אמרינן לקמן (דף נ"ז) דהמעניר ד' אמות זרה"ר הלכתא נמירי לה, היינו למייז זנה מדין מוליא, ומשום הכי עושנין עליה הוליא ונסמכה זתיורה שזכתב ה"ל לאו הכי לא מייחייב עליה שאין עושנין מהלכה למשה חסיני וכי ע"ה. הרי מתנאר דהלכה למ"מ זמעניר לא זאה למדש מלאכה חדשה אלא זנאה ללמד דמעניר הוא תולדה דמוליא, ואם תולדה דהולאה היא, אי אפשר שתה"י חמורה מן האב, כלומר, כשם שהאב — הולאה הוא דוקא על ידי עקירה והנחה, נס מעניר אינו חייב על העברה לחזקא אלא על ידי עקירה והנחה.

טו) ולפי דברי הרמ"ן הללו נע"כ דמעניר לא הי' נמשכן, דלי הי' נמשכן למה לי הלכתא, ומה שכתב הרמ"ן הסנר"ח ד'י אמות הן רשותו של אדם והוא ג"כ נצטל המאור שם, אין הכוונה משום סנר"ח או אמרינן דמעניר הוא תולדה דהולאה דא"כ שזתקאי הלכתא למה לי, אלא הפיר' מאחר דאחי הלכתא דמעניר הוא תולדה דמוציא, אנו אומרים סנר"ח זו ד'י אמות הן רשותו של אדם ומי שמוציא הספן סוף לד' אמות הוא לי מוציא מרשות לרשות.

ואין לדקדק דלפי הסנר"ח של ר' אמות הן רשותו של אדם, א"כ יש לו רשות ד' אמות לכל זר, כמו ד' אמות של אדם קונות לו, דהן מכל זר, א"כ נדון שלא יהי' חייב נמעניר אלא אם העניר ט"ו אמות, משום דאין נתר הפסן אולינן, כלומר, מתקום עקירת הפסן, ואם הפסן מונח אצלו והוא עוקרו ומענירו, לכל רוח שיענירנו ד' אמות הרי הוליו מרשות לרשות, ואם הפסן מונח נמורה רחוק פחות מדי אמות מתקום עמידתו של אדם, הלא נע"כ לי אפשר לו לעוקרו אלא אם ילך למקום שהפסן מונח, ומתקום שם לכל רוח שיענירט ד' אמות הלא מוציאו מרשות לרשות.

שיטת ירושלמי, מעניר - אב

טז) אב"ל נירושלמי פרק י"א, איתא: ר' יודה ענד ד' אמות נרה"ר מלאכה נפטי עלמה, - כלומר, מעניר ד"ח נרשות הרניס הוא אז מלאכה לענמה ואם עשה עם הולאה כאלה, חייב שמים - ופריך: על דעת' דר' יודה מ' מלאכות אינון, ויחייב, - כלומר, לא נשנה נמשנה ארבעים מלאכות - ומשני: לא אחיבן מחייב אלא מילין דכל עמי מודיי נהון - כלומר, נפלוגתח לא קא מיירי, ע"ש. ולפי הקרבן העדה שם הדברים אומרים לענין הענרה, ונש"ם שלט לו: דחניא מרה"י לרה"ר ועבר ד' אמות נרה"ר ר' יהודה מחייב ותכמים פוטרין, אמר רנ יהודה אמר שמואל מחייב הי' רני יהודה שמים אחת משום הולאה ואחת משום הענרה, ורש"י שם פיר' משום הענרה על ידי זריקה משום דסונר קלוטה כמו שהנחה, ומיד משילאה מן הרשות היחיד הוי כנחה נרה"ר ויחרה ונעקרה, אולם לפי הירושלמי הנ"ל נפרש נפשיטות דלא מיירי דוקא נזריקה אלא נמוציא מרשות היחיד לרה"ר והעניר ד"ח נרשות הרניס, משום דר"י סונר דהולאה והענרה נ' אמות הן לכך חייב שמים ורבנן פטרי אהענרה משום דמעניר תולדה דמוציא הוא, ואין חייבין אהולאה נמקום אב.

ובד"א מתרן הש"ם שלט נדף נ"ו: דהא דר"י מחייב שמים משום דסונר דשני אמות הן הולאה והענרה, ענין דאמרינן שם לענין שוחט ומדקדק דר"י סנר הי' אמות כינהו, משמע דיש כחן פלוגתא בין התלמודים אם יש מאן דסונר דהענרה היא אז לענמה, דהנבלי לא סנר כזאת והירושלמי סונר דהענרה הוי אב, ונכן יש לומר, דהנבלי סונר כסנרת הרמ"ן דהלכתא גמירי לה דמעניר הוא תולדה דמוציא, והולאה נעין עקירה והנחה, אצל הירושלמי סונר דהלכתא גמירי לה שמעניר הוא אב, אע"פ שלא הי' נמשכן, אין לו אום יחס להולאה, ומחילא לא נעין שום עקירה והנחה אלא הענרת השטח של ד' אמות גרידא היא המלאכה, ואמ"ש"ר דמה דאמר שם נירושלמי נסמוך להנ"ל, ר' זעירא ר' יאשאה נשם ר' יוחנן, מתופרי יריעות למד ר' יהודה, שהיו תופרי היריעות מזרקין את המחטין אלו לאלו וכו', ונראה דר' יאשיה הוא זה שאומר סנר"ח זו נבנלי לו, שכן אורני יריעות זורקין מחטיהן וכו', אולם המ"ד מקודם לזה לא סניר"ח לי כר' יאשיה, אלא כמסקנא שם כל ד' אמות נרה"ר גמרא גמירי לה, אלא דיש נכל אופן פלוגתא בין התלמודים, מה היא ההלכה כנ"ל.

ולפי זה יש לומר דדברי התוס' נעירונן ל"ג וכן אם כניס הדגרים שזדתי לעיל דגם רש"י כתב כן דאין הענרה זקוקה לעקירה נרשות של חיוב, לא נאמרו אלא לפי דברי הירושלמי הנ"ל.

ז) ודרשב"א נריש הזורק הקשה לרנזי יאשיה ולרנז הסודל דילפי לה מאורגו יריעות או מחופרי יריעות, א"כ ארבעים הוא, דמאן דילפי לה מהכא לאו תולדה היא, - וא"ח לתרן לרנזי יאשיה ולרנז הסודל כמו שחירלו נירושלמי, דאין מי חסר חד תנן וא"כ זורק ומעניר ד' אמות נרה"ר לא מייחייב, דלי מחייבת להו אף אחת אומר דארבעים הוי ולי אמת דלינן אלא ארבעים חסר אחת, א"כ מעניר חורק ד' אמות נרה"ר פטור, דמ"ל דמחייב, ונל"ע, אלא משום דלא קמה לא דייקונן נה כולי האי, עכ"ל, ולא זכיתי להנין מה שהרשב"א ז"ל אומר דלי אפשר לתרן נגמ' דידן כמו שמתניס נירושלמי וכו', הלא כשם שמתרן הירושלמי דנפלוגתח לא קא מיירי, כלומר, מחייב דכלל גדול לא מיירי נפלוגתח לכך תני רק ארבעים חסר אחת, ונמשנה והזורק לא נאמר שהזורק אב, אלא סתם, כלומר, אלינא דר' יהודה הוא אז ואלינא דרבנן הוא תולדה, א"כ גם נגמ' דילן אפשר לתרן כך דנאמת לסנרת ר' יהודה אמרו ר' יאשיה ור' הסודל דלומדים מאורגו יריעות או מחופרי יריעות, ואלינא הוי אז והא דלא תני לי' נכלל גדול משום דנפלוגתח לא קא מיירי, וכנראה שיעקר דיוקו של הרשב"א ז"ל, דנשלח נירושלמי מפרש דר' יאשיה מפרש אלינא דר' יהודה, כלומר, אצל רנן לא ילפי מאורגו יריעות, אצל נש"ם דילן ר' יאשיה טתן טעמו על המשנה דהזורק והוא אלינא דכ"ע, א"כ שזתקאי למה לא קחני נמחייב דכלל גדול ארבעים אמות מלאכות.

יח) ולפי מה שכתנתי לעיל דדוקא למאן דסונר דהלכתא גמירי לה אומר, הירושלמי שהמעניר הוא אב, אצל ר' יאשיה חולק על זה וסונר שהוא מעין הולאה, שכן אורגת יריעות וכו' וסונר שא"ט אלא תולדה, כמו שאותו ר' יאשיה עלמו מפרש נבנלי, אחי שפיר, ומה שהקשה הרשב"א דלי מאורגו יריעות יפסח לה הוי אב, כלומר, דהולאה היתה רק נהנחת נדנות למשכן, אין כל כך קושיא, דהא אמרינן דילפינן נמי ממשא מונחות וארון, מכל שכן דילפינן פרטי המלאכה מכל דנר שנעשה לנורך ננין המשכן היינו אורגו יריעות, וכל אלו המלאכות הן פרטי המלאכה הכללית של הולאה, לכך אינה אלא תולדה, וכידוע הדנר הזה תלוי נהטוסתחות נדריש ננח קמח, אי אמרינן הנך דהוי נמשכן תשנח, כלומר, מלאכות שהיו נמשכן הן התשננות וקרי' אב, או הך דהוי נמשכן תשינח, אותה מלאכה שהיתה מלאכה תשונה נמשכן היא אב.

בסוגיא דכוורת - באור

יט) ודג"ה לעיל נחות ג' כתנתי מדברי הריטנ"א, שני קהת לא נכנסו לתוך המשכן אלא הענירו את הארון והמזנוחות נרה"ר, א"כ עשו עקירה נרה"ר וגם הנחה נרה"ר ודלא כהתוס' שם דעשו עקירה נרה"י והנחה נרה"י והענירו דרך רשות הרניס, ונאנני טר סימן רס נמשנה להגאון ר"י ז"ל מקוטנא, החיך דברי הגאון מקוטנא, דמה שכתנו התוס' דהענירו מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרניס חייב, משום דהארון והמזנוחות היו רשויות לענמן, א"כ נכל מקום שעתו אפילו נרה"ר, היו רשות היחיד ונכל מקום שהניחו אותם היו רשות היחיד, נמלא שהיו מענירים מרשות היחיד לרשות היחיד, דרך רשות הרניס, ומה שהקשה הגאון מקוטנא על דברי ענמן, א"כ לא היתה הענרה דרך רשות הרניס נכלל מקום שהוא הולך הוא רשות היחיד, דהא מרן ז"ל, מדברי התוס' נמוציא דכוורת, דרחה שזה פטור, שהכוורת עלמה נעשית רה"י כשהניח והיו כזורק מרה"י לרה"י דרך רה"ר דפטור, ואפילו לרע"ק דמחייב משום קלוטה הכא פטור דכל מקום שהיא מונחת תשונ רה"י, כלומר דוקא זורק מרה"י לרה"ר אפילו זורק כוורת שהיא רשות לענמה פטור, משום דנשעה שהכוורת נאזיר לא תשונ כמונח אלא כשתגיע לארן, א"כ הוי זורק מרשות היחיד לרה"י דרך רה"ר דפטור ולא גמירין זורק ממושט, אצל נמעניר רשות מתקום למקום כגון

אהל זרוק, ואהל הגישה באויר

כל) ובדבר הראוי של הא"מ הכלל מדברי החוס' נסוגיא דכורת דנשעה שהרשות הוא באויר לא תשוב רשות אלא חפץ עד שיכיר על הקרקע, עלה נמחשנתי להעיר מטור כ"ה. נסוגיא והנכנס לארץ עמים נשירה תינה ומגדול רני מטמא ורי יוסי ז"ר יהודה מטהר, מאי לאו רני סנר משום אהירא ורי יוסי ז"ר יהודה סנר משום נושא (פירי) דלמ"ד משום נושא היינו דוקא כשהאדם נוגע בנהגש של ארץ עמים, אבל הנכנס נשירה וכו', הואיל והתחתית של השירה מפקדת בין הגוש של הארץ ובין האדם, טהור). — לא דכולא עלמא משום נושא, מר סנר אהל זרוק שמי' אהל ומר סנר לא שמי' אהל — (פירי) דמאן דסנר לאו שמי' אהל, לא הוי הפסק וכמהלך מתש על בני קרקע דמי, ומ"ד שמי' אהל והיינו ר"י ז"ר יהודה סנר דהוי אהל ומפסיק) והתניא ר"י ז"ר יהודה אומר תינה שהיא מלאה כלים חרקה על פני המת נאהל טמאה, ואם הייתה מונחת טהורה (פירי) אלמא דר"י ז"ר יהודה עמו סנר דאהל זרוק לאו שמי' אהל, דנשעת זריקה אין גם אהל על התנינה אלא דוקא נשעה שהתנינה מונחת, דאז תשוב כאהל קבוע, ורק אז מלאת בפני הטומאה) — עד — ואינעית אימא הכא שמי' יוניא ראשו ורובו לשם פלגי — (פירי) נקוטרים: דכולא עלמא משום נושא, ולכ"ע מני אהל זרוק שמי' אהל, והאי דקא מטמא רני הכל, משום דקסנר גזירה שמי' יוניא ראשו ורובו חוץ משירה תינה ומגדול, ורי יוסי לא גזר, והא דתני ר"י ז"ר לעיל, זרק תינה מלאה כלים על פני המת טמאה, לאו משום דקסנר אהל זרוק לאו שמי' אהל אלא כיון דזריקה קא מפיק לה מתורת אהל ומשוי לה תורת כלי, ולעולם קסנר אהל זרוק שמי' אהל, והיינו דקתני נפיקא, ואם הייתה מונחת טהורה, אע"ג דאורחא דמטלטל נהי, ולשון הקוטרים נפירושו לאינעית אימא דחוק, דאי אמרת דלכ"ע אהל זרוק שמי' אהל למה זרק תינה מלאה כלים על פני המת טמאה, הא התנינה אהל הוא וחונן בפני הטומאה, ואין לומר דעיקר החידוש הוא בלישנא נתרם דאם הייתה מונחת טהורה, אע"ג דאורחא דמטלטל נהי, דל"כ למה ל"י להקוטרים לשנות כל הענין, הא מני לאוקמי בלישנא קמא דלכ"ע אהל זרוק לאו שמי' אהל, אלא דהיינו דוקא נשעת זריקה אבל נשעה שמי' אהל, אלא נע"כ דכוונת הקוטרים בלישנא נתרם הוא כמו שכתבו נחום' גם ד"ה, והתניא, דיש חילוק אם האהל חרק ומעלמו מתנוגע באויר, דאז אין לו דין אהל, משום דדווי לטליה המכפפת דתקן נאהלות, ח"ה, דאין חולצת בפני הטומאה ואין מניחה את הטומאה, וכיון דזריקה קא מפיק לה מתורת אהל ומשוי לה תורת כלי, אבל כל שהאהל נישא על ידי בני אדם או נהתות, הנם שהאהל הוא באויר, לכל זאת תשוב אהל, משום דרגלי האדם והנהמה הנשאים את האהל נוגעים בארץ, לכך תשוב כקבוע בארץ, וכן כתבו נפ' סדרי טהרות לה"י מראדזין, חלק אהלות דף נ"ז, ע"ש. ויש נסוגיא זו להאריך הרבה אלא שאין כאן מקומו, כי העיקר מה שרצוני לנאר מלאן הוא החילוק בין זרק אהל דנטל מתורת אהל, ומשוי לה כלי, ובין שהאהל מטולטל באויר על ידי אדם או נהמה דאז לא נטל מתורת אהל.

ול"י ז"ל אהל לה ראיית מרן ז"ל הכלל מסוגיא דכורת, דשמי' נני כורת דמיירי זרק כורת, דאז שפיר כתבו החוס', דדוקא נשעה שמה הכורת תשוב רשות, אבל נשעה שהיא באויר אינה תשובה רשות אלא כלי, והוא נהתחלמה נמורה לדברי החוס' נסוגיא הכלל, אבל נני קהת, הלא קיימינן נמענר, כלומר, שהארון והתנועת מונח על כתפי בני אדם, ונזה לא נטל הרשות של החפץ כלל כדלעיל, משום דרגלי האדם נוגעים בארץ.

והגם דיש חילוק בין רשות לאהל של טמאה, דלאו כל רשות אהל הוא, כגון חצר שהוא רשות היחיד ואינו אהל לטומאה, ולא כל אהל של טמאה רשות הוא, וכנר ביארתי זה נקוטרים

את הארון והמזנוחות הרי עוקר נרה"י ומענר נרה"ר, לכל עוד שאינו עומד בארץ לאו שמי' רה"י וכשמניחו נעשה רה"י, וילפינן מתשאל בני קהת שחי"ב.

ול"י סנר' זו של הא"מ, לכאורה צריך לומר דהחוס' נעירונין ל"ג שכתבו דהעוקר נרה"י ומענר ד' אמות נרה"ר ומנית נרה"י דחי"ב, אין הטעם משום דעקירה של רה"י והנחה נרה"י תשובה לנני העברה, אלא משום דהדין של עקירה והנחה הוא דוקא נהולאה מרה"י לרה"ר או להיפך, אבל נהעברה אינו צריך כלל לעקירה והנחה כמו שכתבתי לעיל אות ה'. דהלא כתבו החוס' גם נדף ח'. ד"ה רחנה שמה, דטעמא דלנני משום דלא חשיב לא עקירה ולא הנחה כי אחי נהדי הדדי והכא מני לא חשיבא הנחה כיון דהנחה ועשיית מחינה נהדי הדי קא אחי, ע"ש. א"כ כיון דלמירינן דהארון והמזנוחות אין עליהם גם רשות היחיד נשעה שהן באויר אלא נשעה שמינחם, ונעשה נצח אחת, א"כ אין כאן גם הנחה ולא גם עקירה.

אל"א דיש לדמות דשמי' החס' נני כורת דנעינן ההנחה נרה"ר, דהא מיירי זרק מרה"י לרה"ר, והקושיא הינה אחי פטור, נימא כיון דלא הויא מחינה מעיקרא הרי נח נרה"ר, על זאת מתרמיס החוס' שפיר, דכיון דנצח אחת קאחי לא תשובה הנחה שמי"ב עליה, אבל נזה דעירונין אין אנו לריכיס — לדעת החוס' — שתהא ההנחה נרה"ר, אלא אפילו עקירה נרה"י והנחה נרה"י נמי חייב, אי אפשר לומר דנשגיל דנאין נצח אחת י"ה פטור, דמתה נפשי חייב, דאם תאמר שנת נרה"י — משום דהחפץ הוא רה"י כגון ארון ומזנוחות, — הרי חייב, ואם תאמר שאינו רה"י אלא רה"ר א"כ עקר מרה"י ונת נרה"ר וחי"ב.

ול"י האמור דלנני החוס' נעירונין ל"ג, דהמענר ד' אמות נרה"ר אפילו עקר והניח נרה"י חייב, יונג דקדוק אחד נסוגיא דכורת, דנקט הש"ס זרק כורת לרה"ר, משמע דזרק מרה"י לרה"ר, ולמה לא נקט זרק נרה"ר ד' אמות או שהענר את הכורת ד' אמות, משום דאין קיי"ל כל ד' אמות נרה"ר נמרא נמיר לה, היינו בין זרק בין מענר ד' אמות נרה"ר, וא"כ נרה"ר שמה יתחייב.

כ **א**יב"א התירון של הא"מ על קושיית הגר"י, למה יתחייב נמענר דנר שהוא רשות היחיד דרך רשות הרבים הא נכל מקום הילוכו הוי רה"י, משום דבאויר אין גם רשות היחיד על הדנר, ומסתמך על דברי החוס' ככורת, אינו מונן לי כל נרכו דהא יש חילוק בין הנשאים, דנני כורת החוס' מפרסיס למה נרננה שמה פטור, ובכן מנאריס משום דלכל היותר אין כאן אלא כורת מרה"י לרה"י דרך רשות הרבים, כלומר, אם תאמר כקושיית הגר"י, הרי נודאי פטור, דהא זרק מרה"י לרה"י דפטור ומותר, אלא אפילו נחמיר ונאמר דהוי כורת מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים גם כן פטור אלינא דרננן, ואפילו רע"ה הסוגר קלוטה כמו שהונחה דמיא, נ"כ יפטור נכאן דאם נח הרי הוא רה"י, אבל אין לדיק מזה לחייב נמענר דנר של רשות כגון ארון ומזנח למעלה מעשרה, משום דנצח שהארון הוא למעלה נטלה ממנו גם רשות, דמה שהוסיפו נחום' הנינים „כשתנוחי היינו להסגיר לרבותא, דאפילו תאמר שאין גם רשות היחיד על הכורת עד שתנוח נ"כ פטור, כ"ל.

קצת ראי' לדברי מדברי הרי"ף גם נסוגיא דכורת, שגם הוא ז"ל מפרש כפירוש החוס', חה לטו: ולפיכך הזרק כורת לרשות הרבים פטור, כיון שגזוה י' טפחים ורחנה ד' על ארבעה חולקת רשות לענמה והוא ל"י כורת מרשות היחיד לרשות היחיד, שהוא פטור. עכ"ל. הרי דהרי"ף ז"ל מפרש דהפטור הוא משום שחולקת רשות לענמה, כלומר, נכל מקום שהיא נמצאת הרי היא רה"י, שרי לא כתב כלל דהוי כורת מרשות היחיד לרשות היחיד, דרך רשות הרבים, א"כ גם החוס' נודאי לא כתבו אלא לרווחא דמילתא.

לתיקון עירונין, מחוס' עירונין ל', אצל הסגרה שכתנו הקונטרס והתוס' נטיר הנ"ל לחלק נדון אהל, מונן שהוא הוא נדון רשות. ולי שלא על הגאונים הנ"ל שלא העירו מדרי התוס' הנ"ל נטיר.

אמ כנים הדברים הנ"ל, נע"כ נריך לתרן את הקושית הנ"ל. איך ילפינן מהעננה של בני קהת, הלא הענירו רשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות היחיד, דכל מקום שהארון והמזבח הי' נמצא, הי' רשות היחיד, דשאי מעניר דאינו נריך כלל לכל הדינים של הולאה משום דהלכתא גמירי לה, והלכה נאה ללמדנו דגם בני קהת נהענרם עשו מלאכה, או משום דמפורש נקרא דזו היא ענוה, כנ"ל.

אוגרו למעלה מעשרה במעביר

(כג) **והרשב"א** נשנת ל"ט, נאה"ד, דלמא כיון דמתקום פטור, הקשה נש"ס ל"ג הנ"ל דהמוציא משא למעלה מעשרה חייב שכן משא בני קהת, וילפינן מארון ומזבח שהיו נטוהים מן הארץ נשעת שנישאו יותר מעשרה טפחים, והוא לפי הכלל דכל טוהא דמידלי נמוטות, תילתא מלעיל ותרי תילתי מלרע, אי"כ התחתית של הארון והמזבח הי' למעלה מן עשרה טפחים, ולמה לן כל כלל הזה, אפילו היו הארון והמזבח רק טפח או חצי טפח מן הארץ, — שזה מן ההכרח שיהי מעט למעלה מן הארץ, דאל"כ אי אפשר לישא אלא על ידי גרירה, — נע"כ שאני טפח העליון של הארון והמזבח הי' למעלה מעשרה טפחים, והלא נסוגיא דכוורת משרש דאם אין כל החפץ נתוך עשרה אלא משאו יולא למעלה מעשרה, פטור, ומדלשכתן נבני קהת שהיו נושאים את הארון והמזבחות נאופן כזה שהי' יולא מעט מחלק העליון למעלה מעשרה, ש"ת, שהמוציא, כלומר, המעניר נרה"ר נאופן כזה חייב, הגם דהמוציא או הזורק מרה"י לרה"ר פטור, כדלמרינן נכוורת. והיא קושית ענומה. ומתוך כך מסיק הרשב"א דעד כאן לא למרינן נסוגיא דכוורת דלגידו נמקום פטור פטור, אלא דוקא כשהחפץ עמו אוכל כל גונה הרשות, ויתר על הרשות עוד אנדו נמקום פטור, כלומר הכוורת נזמן שהיא גוה ז' ומתנה וכפאה על פיה, דכי מטי לפחות מנ' סמוך לקרקע למרינן נלוד נמחוינותיה והרי הוא כמזבחת, כלומר הכוורת ממלא את כל גונה החלל מן הארץ ועד עשרה טפחים, אלא מכיון שהכוורת גוה ז' ומתנה, נמלאו שוליה למעלה מכ'. או למרינן דפטור משום שאין כל החפץ נתוך עשרה, אלא כשאין החפץ ממלא את כל החלל של עשרה טפחים של רשות הרבים, כגון גני ארון ומזבח שהיו יותר גוהים מן הארץ מנ' טפחים, ולא למרינן נלוד או אין כאן מקום לפטור משום דלוגדו נמקום פטור, אלא הפטור הוא משום שחתתית הכלי מוגנה מן הארץ יותר מעשרה טפחים, וכל הכלי הוא נמקום פטור, אלא דילפינן ומשא בני קהת, דנמעניר גם נאופן זה חייב, ולכך שקלו וטרו נגוה למלאה שלא היתה כל אפשרות לישא את הארון והמזבח אלא נאופן שהחתתית של הארון והמזבח הי' למעלה מעשרה, וזה דוקא לפי הכלל דכל טוהא דמידלי וכו' ע"ש היטב.

כל התחתית של החפץ הוא למעלה מעשרה ג"כ חייב, מדלשכתן נמשא בני קהת כזאת, ידעט שהלכה של מעניר כולת גם משא כזו.

אמ משום דהרשב"א חולק על דברי התוס' נעירונין האומרים דמזונה מעניר דחייב אפילו כשעוקר נרה"י ומעניר נרה"ר ומניח נרה"י, כנ"ל, נודאי דאינו סוגר לחלק בין מעניר למוציא, לכך נע"כ עליו לחלק ולומר דלוגדו למעלה מי' אינו פטור נהולאה אלא כשכל החפץ אוכל את כל גונה הרשות, כנ"ל.

והרשב"א ז"ל אינו מפרש למה יהי חמור כשאינו אוכל את כל גונה הרשות מאשר אוכל כל הגוה ורק משהו הוא למעלה מעשרה, ונע"כ ז"ל דחפץ נטוה שאוכל כל גונה רשות וגם משהו יולא למעלה מעשרה, הי' דלאו כאורח"י אס זורקו ולינו טשא אותו נמוטות, אצל דבר הנשאל נמוטות דרכו שיהי' יולא מחוץ לעשרה.

בסוגיא דנתנו באילן

(כג) **ובררך** אגג הגני להעיר נהסוגיא דעירונין הנ"ל דף ל"ג; משנה: נתנו נאילן למעלה מעשרה טפחים אין עירונו עירונו למטה מעשרה טפחים עירונו עירוב, וכו', ונגמ' אס: האי אילן דקאי היכא אילימא דקאי נרשות היחיד, מה לי למעלה מה לי למטה, רשות היחיד עולה עד לרקיע, ואלא דקאי נרשות הרבים דמתכוון לשנות היכא, אילימא דמתכוון לשנות למעלה הוא ועירונו נמתקוין אחד הוא, אלא דמתכוון לשנות למטה. — פירש"י: תירוולא הוא, הילכך למעלה מעשרה אין עירונו עירוב, דנמקום שמתכוון לשנות אס הוא שניתתו, וכיון דאי הוה נמי נמישקל עירוניה ומיכליה עשה שהעירונו זוכה לו דהיינו בין השמשות, לא מני שקיל, דמיימי מרשות היחיד לרשות הרבים לא הוה עירונו עירוב, וכגון דאילן רחנ ד' והוי למעלה מי' ידיה רשות היחיד, למטה מי' עירונו עירוב, ואע"ג דלמטה מי' כרמלית הוא, דכל ג' עד ט' נרוחנ ד' כרמלית הוא, וקא מיימי לי' כרמלית לרה"ר, הא מוקמי לה כרני דלמר כל דבר שהוא משום שנות לא נזרו עליו בין השמשות, עכ"ל.

והנה מכל הסוגיא דאס מתנאר דאין המדובר כאן נושאי אילנות, כלומר, למעלה מי', שהאילן גוה ז', ולמטה מי' נאילן שאינו גוה ז', אלא המדובר הוא מאילן אחד, שגוה ז' ויותר, אלא דהשאלה נאחה מקום נהאילן נתן את העירוב, למעלה מעשרה או למטה מעשרה, ולא זכיתי להבין את הפשט של המשנה והבגמ', דהיכן מנינו רה"י שלא יהי' רה"י אלא למעלה מי', ולמטה מי' הוא כרמלית, הלא רה"י הוא רה"י מתחילתו סמוך לקרקע עד לרקיע, דהא נדר שהוא גוה ז' ורחנ ד' זו היא רה"י נמורה, כהרין שהוא עמוק ז' ורחנ ד', שנת ז', וכי נאמר שהטותן וטוטל ויתוכו שלא למעלה מי' אינו חייב, וכן קופה המונחת נרה"ר גוה ז' ורחנה ד', הי' רה"י לעלמו, אס דף ה', וכן עמוד נרה"ר גוה ז' ורחנ ד', רה"י נמור הוא, שנת ז"ט: וכי ס"ד דדוקא נמקום שהוא עשרה הי' רה"י ומעט נתוך ממנו לא הי' רה"י, אמתמה, וע"י רש"י, שנת ז', נאה"ד דעד ז', ע"ש, וא"כ מה חילוק אס הניח את עירונו נאילן למעלה מי' או למטה מי', נכל מקום שהעירונו מונח נאותו האילן הוא נוונח נרה"י, ואי הוה נני למישיקל עירוניה ומיכלי' נשעה שהעירונו זוכה לו דהיינו בין השמשות, לא מני שקיל דווייתי מרה"י לרה"ר, ולא ראייתי למי שהעיר גוה, ואס לא שניתי נהננת הפשט, הרי זה דקדוק ענום.

ובע"כ נריך לומר דמיימי נאילן שנז אחד שנו גוה ז' וגדו השני אינו גוה אלא ט', כגון שגדל כך או שקננו מוגוה מנד השני, ובכן נמקום שהאילן גוה ז' הרי הוא רה"י ומנד השני הנמוך הוא כרמלית, אלא דקשה למה לא יתחשנ גם הנז הנמוך רה"י דהא הי' חורי רה"י דכרשות היחיד דמי', כדלמרינן נשנת

והנה אס נאמר דונושנה מעניר ומוציא, (משום דמעניר הוא הלכה למי"ת, אין כאן כל כך קושית, דדוקא נמוציא או נזורק שהוא תולדה דמוציא פטרינן נשאלוד הכלי למעלה מעשרה משום דמסתבר דנושכנ כשהיו מניאים נדנות לא הוליוו מרה"י לרה"ר למעלה מעשרה, וכן זורק שהוא תולדה דהולאה משום שהוא דומה להולאה, או משום שהיו זורקין את המחטיין, לא היו זורקין למעלה מי', אצל מעניר שהוא מהלכה אינו משתייך לדין זה דנע"י שלא ילא אפי' משהו למעלה מי' טפחים, לכך שקלו וטרו נגמ' לונגוא דאפי' כשהחפץ הוא כולו למעלה מי' טפחים וון הקרקע גם כן חייב, כלומר לא מינעית כשהחפץ הוא נתוך עשרה וון הקרקע אלא שרק משהו יולא מחוץ לעשרה דחייב, אלא אפילו

ז' צית שאין תוכו י וקריו משלמו לי, על נגו מותר לטלטל
 נכולו נתוכו אין מטלטלין נז אלא נדי אמות, אחר אנוי ואס
 חקק נז די על די והשלמו לי, מותר לטלטל נכולו, מ"ט אוי
 חורי רה"י וחורי רה"י כרשות היחיד דמי. ע"ש. הרי דהגם דאין
 נכל רותג חלל י, לכל זאת משנין לי כאלו הו כל הרוגת נגוה
 י, אי"כ הכא נמי נדן שכל האילן לרתנו ולנונהו יתחשנ כרה"י.

ברין חורי רשות היחיד

כד) **אולם** נחידושי לשנת הערותי נדנרי רש"י אס נשנת ז', ד"ה
 חקק נז נקרקע הנית, נחלמעייתו ארנעה נאורך
 ורותג. עכ"ל ולמה דוקא כחז רש"י נחלמעייתו, וכחנתי דמסחנר
 דחורי הנית עושים נלדי הנית והדירה שהא עיקר הנית עמנו
 הוא נחלמע, ולא שכל הנית הוא חורי הנית ועיקר הנית ודירתו
 הוא מן האד נפנה. או אפשר דכונת רש"י היא להשמר מהקשיית
 העתם אס שרקו מחד דסוכה ד'. חקק נה להשלמה לי אס
 י משפת חקקה ולכותל ג' שפטים פסולה פחות מנ' כשרה, והכא
 מהני חקיקה אפילו מופלגת מן הכותל הרנה. ומירן רינ"א,
 דשאני התם נני סוכה דנעיט שיהיו מחילות סמוכות לסכך
 דלפינ התם מחילות מנסכת נסכת נסוכות, כדלמירן התם
 הרתיק את הסיכוך מן הדפעת פסולה, ולהכי נעיט שיה" פחות
 מנ' דלריך לנרף הנידוד של חקק למחילות כדי שיהיו סמוכות
 לסכך שכנגד החקק. ע"ש. כלומר, אכל הכא נשנת נעיט שיה"י
 החלל נגוה י ולא איכפת לן בהמחילות כ"כ, לכן הו רה"י אפילו
 חקק נחלמע חה שפירש"י נחלמעייתו כלומר אפילו נחלמעייתו,
 ומשום שאינו דומה לדין סוכה.

ול"פ התירוח האי הג"ל, יונת מה שהקשיתי למה לא חשבו נני
 אילן המקום הנמוך כחורי רה"י משום, דדוקא כשהחקה
 נחלמע חמירין חורי רה"י כרה"י, אכל כאן מנד אחד, כגון חניו
 הימני הוא רה"י וחניו השמאלי אינו נגוה י ונאופו נגוה לא
 חמירין חורי רה"י כרה"י, ואין הכי נמי אס חלמע האילן נגוה
 י ומימינו ומשמאלו נקנן ואינו נגוה י, דכל האילן הו רה"י,
 אלא דמתני דעירובין מיירי שקנן נד אחד כנ"ל.

אולם לפי התירוח הני הג"ל דרש"י התכוון למר כמו שכתנו
 נחום אס דהכא מהני, אפילו מופלגת מן הכותל הרנה,
 ואס אינו מופלג הרנה אלא החקק סמוך לכותל אחד נ"כ הו
 חורי רה"י, אונ תקשי איך נפרש את המשנה הג"ל דנתנו נאילן.

וצריך לומר, דעד כאן לא חמירין חורי רה"י כרה"י אלא נרשות
 א"כ לו מחילות, ומחילא יא נז חלל, כגון צית שאין נתוכו
 י וחקק נז די על די, אכל נדנר אטום כגון עמוד או אילן לא
 חמירין נ"י חורי רה"י, וכן משמע ק"ת אס נחום אנת ז': ד"ה
 והלכה ונחה, ע"ש. וכן יא לדקדק מדנרי החום נעירובין ל"ג,
 ד"ה והא אי נעי, שכתנו: יא סגורים אר"ל אגם האויר שהו
 למעלה מ"י אפילו כנגד הנטייה שהיתה פחותה מ"י הו רשות
 היחיד, ולא עלה זה על דעת רש"י, דלא הו רה"י אלא כרמלית,
 וכו', ולמה לא תחשב הנטייה הפחותה מ"י כחורי רשות היחיד
 האילן והאילן עמנו נגוה י, אלא ע"כ נדנר אטום לא חמירין
 חורי רה"י כרה"י, והגם שלא ראיתי למי מהראשונים שיפרש כן,
 אולם מתפנר דלא שייך לומר חורי רה"י אס אין כאן אום
 חלל אלא הכל אטום.

רשות היחיד עולה עד לרקיע — שיטת הרמב"ן ז"ל

כה) **וראיתי** להעיר עוד נחה סוגיא הג"ל נעירובין לז: נדנרי
 הרמב"ן ז"ל נפרק הזורק ל"ט: נד"ה, כיון דמחוקס
 פטור קא אחיא לא, שכתנ נאה"ד, דהא דלמירין רה"י עולה
 עד לרקיע היינו דוקא כשי אור מחילות, אכל נעמוד נגוה י

ורתנ די לא חמירין דהאויר שעל נני העמוד הוא רה"י, ומדנרי
 רש"י שנת ז': ד"ה קמ"ל נחורה, לא משמע כן, שהרי כתנ
 אס: כלומר, זו היא שנמרו מחילות שלה א"כ לה מחילות חכל
 נד כגון תרזן וכן נדר דלמירין מדי לדין נוד אסיק פני המחילה
 על ראשו ונחלל ראשו מוקף מדי לדין וחללו ד', וכו', הרי אגם
 האויר על נני נדר רה"י הוא דדמי כמו א"כ לו מחילות משום
 דלמירין נוד אסיק וכן משמע מדנרי רש"י שנת ז': ד"ה מחוקס
 פטור קא אחיא, דכי חמירין רה"י עולה עד לרקיע ה"מ כעוד
 רשות היחיד וכו' ע"ש, והתם נעמוד נגוה י ורתנ ד' העמוד
 נרה"י, קיימינן, ולדנרי הרמב"ן הג"ל לא חמירין נדנר אטום
 כגון עמוד, תל ונדר נוד אסיק, וכנר הנלתי מזה קינור, נקונני
 תקון עירובין דף ל"ה, י"ש לדקדק לשיטת הרמב"ן הג"ל
 מה מחוקסין נעירובין לז: הג"ל האי אילן דקאי היכא
 אילימא נרשות היחיד, מה לי למעלה מה לי למטה רשות היחיד
 עולה עד לרקיע, ע"ש, הרי מפורש ננח, דגם נדנר אטום שאין
 לו מחילות כגון אילן דקיימינן נ"י חמירין רשות היחיד עולה
 עד לרקיע, ונחום אס הוסיפו דלענין הקושיא לא הו הש"ס
 לריך להאי עממא דרשות היחיד עולה עד לרקיע דאי הו נמי
 מחוקס חיונ דדוקא האויר שלמעלה מן האילן הוא מחוקס פטור,
 ע"ש. ולהרמב"ן יא לדקדק כנ"ל ואפילו לאחר דעל האילן הו
 מחוקס חיונ דדוקא האויר שלמעלה מן האילן הוא מחוקס פטור,
 מכל מחוקס תקשי הא אגודו נמחוקס פטור, דהא רק תחתית
 העירובין הייט הככר הוא נמחוקס חיונ אכל משהו למעלה מן
 האילן הוא מחוקס פטור, והגם נדסוגיא דכוורת לא מניט דין
 זה דנעיטן אגודו נמחוקס פטור אלא נרה"י, אכל כשמניח או
 עוקר מרה"י אפשר דלא נעיטן שיה"י כולו נרה"י, הייט נודאי
 משום דקיי"ל רשות היחיד עולה עד לרקיע, ומחילא לא משכחת
 שיה"י החפץ מונח נרה"י ואגודו נמחוקס פטור, אכל לרמב"ן
 דמתקן צין אור של מחילות לאויר שעל נני עמוד נודאי דאין
 לתקן צין רה"י לרה"י, דנשמיא נעיטן שיה"י כל החפץ נטרך
 הרשות.

רשות היחיד יורד עד לתחת

ובבחי'דושי כתנתי דלא קשה לשיטת הרמב"ן הג"ל מהא דשנת
 ז', צית שאין נתוכו עשרה וקריו משלמו לי, על
 נגו מותר לטלטל נכולו, אי"כ חיונ דאויר הנג הוא רה"י, דשאני
 התם שאין הרשות היחיד אטום, י"ש כאן מחילות, ואס חמירין
 נוד אסיק מחילות הרי כל הנג מוקף מחילות עד שמי רום, אכל
 נני עמוד שהו אטום, הרי אט לריכיס לשתי פעולות, א) לעשות
 את העמוד חלל כדי שיהינה מחילות, ב) להסיק את המחילות
 למעלה, וחרי רואין לא חמירין, כדליתא נעירובין, אכל על נני
 נג, נלמח יטקן מחילות היינו המחילות של הנית, אלא שאפשר
 לכל היותר שאין נרלות מפני שהנג מתפשט עליהן, ואין כאן
 לורך אלא נפעולה אחת היינו נגוד אסיק.

ורא"י למה מהא דנעי ר' יוחנן נור ט' ועקר תוליא והשלמה
 לעשרה מהו עקירת חפץ ועשיית מחילה נבדי הדדי קאתו
 ומיחייב או לא מיחייב, אס דף ל"ט: : והנה נעי"כ דר' יוחנן סוגר
 דרשות היחיד יורד למטה עד לתתום כאס שעולה למעלה עד
 לרקיע, דל"כ אפילו נור י ועקר תוליא מתחתיתה לאו נמחוקס
 חיונ קא עקר, ולדנרי הרמב"ן דנאטום אין למעלה רה"י, אי"כ
 גס למטה מתחת קרקעית הוא אטום ואין אס רה"י, והעוקר
 חוליא מתחתית הקרקע שנבור, עושה עקירה נמחוקס פטור,
 ומוליא לרה"י, דרך רה"י, ואין כאן חיונ, ואלל תלמר
 דמשכחת דעל ידי עקירת החוליא מסלק האטום של הקרקע
 ונעשין המחילות, ועקירה נחיונ עם עשיית רה"י נתחתית
 הקרקע נבדי הדדי קא אחי, אי"כ הוה לי למיעיאל נגור י
 ועקר תוליא ומסלק האטומה ועושה מחילות ננת אחת, אלא
 על כרחך דניש מחילות עשרה עד לקרקעית הנור אין כאן אום

ספק, ונודחי חייב בעוקר החולא, משום דלא חין אטו נריכים אלא לפעולה אחת היינו לומר גוד אחית מחינות והוי כמו על הגג, דמותר לטלטל נכולו, והגן, אולם מדברי הש"ס עירובין, הדקדוק במקומו עומד.

ואולי יש לומר דהרמזין ז"ל סובר דלכך תני נמתני נתנו נחילן למעלה מעשרה וכי ולא קתני נותנו על האילן למעלה מעשרה, דמיירי דהאילן נגזה הרבה כגון עשרים ויותר, והוא נותנו בתוך האילן נחור שהי' גם למעלה מעשרה, דרק אז אסור לו לעקור את העירובי ממקום הנחתו ולהציאו למטה לארץ, אבל אם הי' טחן את העירובי על האילן, כלומר על גבי סוף גובהו למעלה מעשרה, הי' מותר לו לעקרו משם, דמונח במקום פטור משום דלוייר שעל גבי גובה האילן הוא מקום פטור, משום דהאילן אטום.

בסוגיא דחניות פתוחות לרה"י - באור

כו) והנה נעירובין ק"א: וכן חניות פתוחות לרה"י גזמן שהמנעול למטה מי' מניח מפתח מערנ שנת ומניחו נאסקופה למחר פותח וטעל נז ומחירו לאיסקופה, נזמן שהמנעול למעלה מי' מניח מפתח מערנ שנת ומניחו נמנעל למחר פותח וטעל ומניחו במקומו דברי ר"ת, וכח"ל אף נזמן שהמנעול למעלה מי' טפחים מניח מפתח מערנ שנת ומניחו נאיסקופה ולמחר פותח וטעל ומחיר לאסקופה וכי, ופירי ריניו יהונתן שם (על הרי"ף) דאסקופה כרמלית קא מיירי, שערי החניות פעמים שמנעוליהם נגזיהם או נמוכים, לפיכך נתן נהם חילוק, נזמן שהמנעול למטה מי' מניח מפתח מע"ש ומניחו נאסקופה שהיא כרמלית, למחר פותח וטעל נז, שאם יש נז ד' כרמלית היא, ומכרמלית לכרמלית קא מטלטל, ואם חין נז ד' על ד', מקום פטור הוא ומכרמלית למקום פטור קא מטלטל, ונזמן שהמנעול למעלה מי', לקמן מוקמינן דהאי מנעול לית נז ד' על ד', ויש נז לחוק נתוך הדלת אבל ראש המנעול נעוניו של דלת ולהשלים ראש המנעול לד', ורי' מחיר סנר חוקקין להשלים, רואין אותו כחילו הוא חקוק ונמלא שהוא רה"י ולפיכך מנריך ר' מחיר שמלפני השנת ישימנו נמנעול, וכשנסגר מחירו על המנעל, אבל חינו יכול לתתו נאסקופה, דמרה"י - המנעול - לכרמלית - האסקופה - קא מטלטל, ומכחמים מחירין נפתח לטלטל מן האסקופה למנעול אע"פ שהוא למעלה מעשרה דסנירל להו חין חוקקין להשלים ומקום פטור הוא המנעול וכי ע"ש.

ודגם דנכאן ג"כ הלשון למעלה מי' ולמטה מי', לכל זאה חין לטעות דתלוי נגזיה הדלת, כלומר, דהדלת למעלה מי' הוא רה"י ולמטה מי' כרמלית, דזה נודחי חינו, אלא עיקר החילוק, כמה הוא גובהו של המנעול, כי המנעול הוא כלי שיש בתוכו חלל והמפתח נותנים לתוכו, ויש שהמנעול נגזיה י' ויש שאינו נגזיה י', לכך אם הוא נגזיה י' והגם חין נעוניו ד', מכל מקום סובר ר"ת, חוקקין להשלים ורואין כחילו המנעול הוא ד' רוחנ ועוניו ד' ונגזיה עשרה, ורה"י הוא ורננ לא סנירל להו חוקקין להשלים, והוי המנעול מקום פטור כי רחנ ד' וחין נעוניו ד', ונגזיה עשרה.

וגם נריך לומר דחין האסקופה מתחת המנעול, דאם האסקופה הוא החחית המנעול, חיד תהא לר"ת האסקופה כרמלית וכשכלה האסקופה נגזיה החחית רה"י של המנעול, הלא הרשות היחיד של המנעול יורד עד למטה, אלא ע"כ דהאסקופה היא מנד מקום הדלת או לפניו נריחוק מקום, מפני שחחית הדלת וכן הקרקע של החנות הוא יותר נגזיה מהקרקע שלפני החנות לכך נריכים להאסקופה שהוא דרנא אחת לעלות עליה מן הארץ ולהכנס לתוך החנות.

חוקקין להשלים

ודגם דיש להקשות, אם חין המנעול חלק מן הדלת, אלא נפני עזמו הוא כלי, חיד נפרש שהמנעול כרמלית, הלא חין כרמלית נכלים, אבל זה נרור דחין הכוונה שהדלת או

הכותל מחולק לרשויות, דלמטה הוא רשות אחר מאשר למעלה, זה הוא שרוננו נלחר לעניינו.

כו) ובירושלמי עירובין י"ט, הונא הנרייחא דלעיל נפלוגתת ר"ת ורננ, ונרסיק התם נרישא דשמעתתא, ר' אבא נר פפי נעי למת ענד ר"ת את הכותל כנמוס, או כנקוב, חין תימר כנמוס אפילו למעלה מעשרה מותר חין תימר כנקוב אפילו למטה מעשרה אסור, ומפרשי הירושלמי פירשו פירושים דחוקים. ע"ש, ולפענ"ד לפרש, דהשאלה היא כינו אומר ר"ת נדון המנעול חוקקין להשלים, אם סובר ר"ת דנדנר אטו נריכים לחקוק כדי להשלים את השיעור נעוניו, כגון כלן שהמנעול נגזיה י' ורחנ ד' אלא חין נעניו ד', לכן אטו נריכים לחקוק נהכותל שמחת המנעול כדי להשלימו לד' נעוניו, אם דוקא היכא שיש חקיקה מה נעוני הכותל אז משלימים את החקיקה, כלומר, אם חקוק נכותל טפח אז אטו רואים כחילו נחקק ד' טפחים נעוני, אבל כל חין שום חקיקה נכותל לא שיד לומר חוקקין, להשלים דהא חנערך לחקיקה שלימה ולא להשלמה של חקיקה, ונכן קשה אפילו המנעול נגזיה י' ורחנ ד', ועוניו שני טפחים, למשל, מותר, דהא נכותל עזמו שמחת למנעול חין כלן שום חקיקה שחומר שאנו רואים אותה כחילו, נשלמה"ה החקיקה, חין תימר כנקוב או ננקוב", כלומר, חין מן ההכרח שיהא חקיקה כנר, אלא כל שיש נקב כל שהוא, סובר ר"ת דרואין כחילו מתרחנ ומחמק עד לכשיעור, אפילו למטה מעשרה אסור, שהרי החנות הוא רה"י נמורה והמנעול הוא כחילו מושלש לתוך החנות ד' נעוניו וד' נרחנו ח"כ הרי זה חורי רה"י שדינו כרה"י, כדליתא נשנת ז', זו היא קושיית הירושלמי לפענ"ד, וחין הירושלמי מתרן קושיא זו.

כח) ובחידושי לשנת העירותי דנע"כ הא דאמר ר"ת חוקקין להשלים חין הכוונה חוקקין להשלים את השיעור הננרך לרשות, כלומר, שעל ידי רואין יעשה הדנר רשות, אלא דוקא חוקקין להשלים את שיעור הננרך להיעשות מקום חשוב, דחי לא תימא הכי, תקשי נור עמוק ט' וזרק לתוכו או שהוליא מתוכו למת לא יתחייב לר"ת, הא גם כלן תאמר חוקקין להשלים ורואין כחילו חקוק למטה והרי הוא כחילו עמוק י', אלא נע"כ דנגזיה י' ורחנ ד', זה הוא השיעור של רשות, נזה לא אומר ר"ת חוקקין להשלים, כי זה הוא דנר של שיעורין, כשיעור של זית או מי' סאה של מקוה, ואם חסר קורטנ חסר השיעור, - וראה מה שהארכתי נדנר שיעורין נמשנת אנריהם ח"ל, שלא על ס"ח - אבל מה שננרך שיהי גם עמוק ד', היינו כדי שיהי הדנר מקום חשוב, דנעיט ד' על ד', ראה נריש שנת נתום' ד' והא נעיטן מקום ד', ונזה דוקא אומר ר"ת רואין כחילו נחקק נלם יש גם מקום לחקיקה, וזהו שכתנו נתום' שנת ז' ד"ה, והלכה, דלא פליגי אלא לשו"י מקום ד' על ד', וראה נמהרש"א שנת גם, אלא שלא ניחר מה פירושו של נמוס.

לבוד בכלים

כט) בסוגיא דכוורת שהנחתי לעיל כתנ רש"י נדף ח', נאה"ד אבל נגזיה, ונשלל כפאה ליכא למימר ננוד דלא אמרינן ננוד אלא נמתיות וכי, וכן נתום' שם ד"ה כפאה, וכן שם נסוף ד"ה ז' דכשאין רחנ ד' הרי הוא כשאר חפנים דעלמא ולא אמרינן ננוד, עכ"ל, ונדברי רש"י הרי אפשר לדחוק ולהעמיס שהכוונה, דנדנרים שיש להם מחינות לא אמרינן ננוד אלא נמחינות שלהם ולא נשולים שלהם, אבל נדברי התום' מפורש דנשאר חפנים דעלמא לא אמרינן ננוד, ח"כ כללא כייני ננכל חפן חין לו מחינות לא אמרינן ננוד, ויש להעיר מהרנה מקומות נש"ס, ואכתנו רק מקלתן:

ח) לעיל דף ה': כגון ששלל ידו למטה מנ' והנלה, וע"ש נרש"י ותום', מפורש דלמטה מנ' כקרקע חשוב משום ננוד, ומחי מחינות יש כלן.

ג) **לְקַמֵּן** דף פי' ואמר רנח הוליא חני גרונרת והניחה וחר והוליא חני גרונרת והענירה דרך עליה חייב, ואמאי הא לא נח, כגון שהענירה תוך שלשה, ע"ש נרש"י וחסו', ומאי מחילות יש כאן דלומר לנוד, וראה מה שהארכתי בזה בתשכ"ח ח"ב, שלא על ס"ת, מדף מה וזילך.

ג) **הָרָא** החוס' נעלמם נכחונות ל"ח, ד"ה הגנהה לורך הולאה, כתבו דלענין שנת לא היו עקירה עד שיגזיה ג' טפחים, דנחוד ג' חסונ כלנוד ולא נעקר, והחס אין המדונר ממחילות, אלא בכל חפטים, וגם הניחו רחי לדנריהם מהא דשנת פי' ה"ל ע"ש.

ז) **לְעִיר** דף ה', נעץ קנה צרה"ר ונראשו טרסקל חרק ונח על גביו חייב פירש"י: דלע"ג דלמטה לא היו קנה רחב ד', הוליא ונראשו ד' אמריק נוד אחית מחילה והיו רה"י גמור, עכ"ל וכן הוא לקמן נדף קא. הרי דלמריק נוד אחית מחילה משולי הטרסקל, ומה לי שולי הטרסקל או שולי הכוורת, ומה בין נוד אחית ולנוד, אם אמריק נוד אחית נשולי הטרסקל הגם שאין גם מחילות למה לא נאמר לנוד נשולי הכוורת הגם שאין גם מחילות, אלא דיש לפרש דמיירי שהטרסקל הי' הפוך על גבי העמוד, ושולי הטרסקל למעלה והמחילות למטה, — ולכך נאמר צנח, חרק ונח על גביו ולא נאמר חרק ונח צנכו.

וכן משמע לשון הש"ס בעירובין ל"ג: החס הדרן מחילתא, פירש"י הטרסקל סוננת את הקנה שהרי חסונ נאמלעיתו, וכי אמריק נוד אחית מחילות הטרסקל עד החרקע נמלא קנה מוקף מחילות שחללו ארבע, עכ"ל. משמע דהקנה חסונ נאמלעיתו של הטרסקל, והניב "חסונ" מורה שחלל הטרסקל חקיף את הקנה דרך אז הקנה חסונ נאמלעיתו.

ועוד יש לומר, דהא מסיק לקמן דף ק"ח, ומי עליה וחכמים פוטריין, כלומר דקנה ונראשו טרסקל חרק ונח על גביו, חכמים פוטריס, דלפטר משום דסגרו אין דין לנוד, ונוד אחית נכלים, או משום דמיירי דהטרסקל אינו הפוך ונשליים לא אמריק לנוד ולא נוד אחית, כמו שכתב רש"י כאן, או ד"ל לתרץ מכל המקומות ה"ל כדלהלן:

דהנה נשנת ג"ז, אמר לי רנ חסדא לרנ המנואל וכו' מנח הא מילתא דלמור רננן כל פחות מג' כלנוד דמי, א"ל לפי שאי אפשר לה לרשות הרנים שתילקט נמלקט ונרהיטני, אי הכי ג' נמי ותו הא דתנן התשלשל דפנות מלמעלה למטה אם הן נגוהין מן הארץ ג' טפחים פסולה הא פחות מג' כשרה, החס היינו טעמא משום דהויא לה מחילה שהגדיים נוקעים בו, חינוח למטה למעלה מחי' איכא למימר, אלא כל פחות מג' כלנוד הילכתא גמירי לה, ע"ש.

ומסתבר דלפי הטעם שאי אפשר לרה"ר שתילקט וכו' אין חילוק בין דנר שיש לו מחילות ובין שאר חפטים, דהא ההסגר של לנוד הוא משום דנשואית נכל קרקע הוא ולי אפשר לקרקע שלא תהי' נה נשואית לכן אפילו נמקום שאין בו נשואית דנין כאילו הי' בו נשואית, ולכן כל פחות מג' כהקרקע דמי, אבל להטעם דהילכתא גמירי לה, אפשר דהלכה לא נזהר אלא נמחילות, כדלמרי' נסוכה דף ו' כי אחאי הילכתא לנוד ולנוד ודופן עקומה משמע ולנוד דומה לנוד ודופן עקומה שהם נמחילות.

ובכו אפשר דנכל המקומות המתנאל נש"ס דלמריק לנוד נכל החפטים ולאו דוקא נמחילות, הוא לפי השיטה נהש"ס ה"ל לנוד הוא מסנרל משום דל"ח לקרקע שתילקט צרהיטני, והסוגיא דכוורת אזלל כח"ד לנוד אינו חכה סנרל אלא מהילכתא.

ל) **אולם** הרמזין ז"ל נחידשויו והעיקר נמלחמות נסוגיא דכוורת הארץ נהאי ענינא וכתב דנכפאה על

פיה אין נפ"מ אם רחנה ששה או לא, דלכן לא מתורת לנוד קא לייחתיק, דלא אמריק לנוד לשויי רשות דנר שהוא כלי, ולא מלאנו נחלמוד לנוד נוד אחית נוד אסיק נכלים, אלא העיקר שמעשה שירדה לתוך שלשה נעשית כמנוחה — ומעשה שהגיע לפחות משלשה התחילה הנחתה ונפטר עליה דרואין כאילו דפנות מונחות נקרקע, לא שמעשה רשות, אלא כלי הוא ולאני למעלה מעשרה ולע"פ שירדה אח"כ לתוך ה', וקיי"ל הרי עקירה נלויסור הרי הנחה נלויסור ולא אמריק מתקום פטור אחית, שאני תוך ג', שהנחה נמקום פטור הוא, וכשלין לה שצעה ומחלה חייב לפי שאינה נעשית רשות מפני לנוד דכפרישאל, ורנ אשי אחר מחילות לתוכן עשויות ואין משלשלין להם דפנות אלא רואים הנחתה נחוד שלשה כאילו רשות הרנים עולה והוא הטעם לזורך כדרכה, עכ"ל המלחמות.

ודרשב"א ז"ל נשנת ח', הניח דנרי הרמזין ה"ל דלא אמריק לנוד נכלים ועכשו כלי הוא, אלא עיקר פטורא מכיון שהוא נחוד שלשה נעשית כמנוחה וכשהוא גזיה שצעה ומחלה הרי הונחה ולוגדה למעלה לפיכך פטור ולא משום מחילות כלל, ע"כ, וע"ז כתב הרשב"א ולא ירדתי לסוף דעתו דאם כדנריו למה לי למימר כפאה על פיה ה"ה נמי לשוליה כדליירי עד השתא, וכו'.

ודנה לשיטת הרמזין דדוקא נכלים לא אמריק לנוד, לא קשה מכל המקומות שהקשיבו לעיל נאות כט, ג', ג', דהחס לא ליירי נכלי, ועוד שהרמזין מחדש דנר חדש שנתוך ג' כבר חסונ כמנוחה, ולא מתורת לנוד, ולע"פ שסופו לירד על גבי קרקע ממש וזו לא יהי' אונדו למעלה מעשרה מכל מקום ההנחה כבר נעשית כשהגיע הכוורת לתוך ג'.

העוקר בשבת ומניה במצאי שבת

ומזה יולא דין חדש, דהעוקר דנר צרה"י נשנת ומניחו צרה"ר לאחר השנת אלא שהגיע החפץ לתוך ג' של מקום הנחתו נעוד יום יחייב, דהא אחרת דההנחה מתחשבת כאילו נשלמה נאותו רגע שהגיע לתוך ג'. כן נראה מדברי הרמזין ה"ל, דאם הוא ז"ל אומר דשאי נחוד ג' שהנחה נמקום פטור הוא, ומשום הנחה גמורה לפטור, נודלי דין הנחה הוא ומשום שצעה ההנחה נשנת.

ואם כיום הדברים ה"ל, דמשכחת חינו הולאה כעין ה"ל, היינו שחא עקירה ממש, וההנחה מתחשבת להנחה נהגיע החפץ לתוך ג', לע"פ דלא נח ממש נשנת, אפשר ליישב נמקלח דנרי רש"י וכן דנרי רבינו נראשם נכריחות י"ט, התמיהים מחד, (ראה משנ"א שלא על ס"ח ח"ב, דף מד:): דליתא החס: תניא אומר להם ר' יוסי דדקדקס אחר, — כלומר, נלחחוני וקפחחוני, רש"י — מחי אמרי לי דלמור להו דקדקתס אחר, הכי אמרי לי, הגניה בין השמשות מהו — הגניה חפץ בין השמשות שנין שנת ליו"כ, כדי להוליא, דלהגנהה חייב מיד משום הגנהה שהיא הולאה, כגון שהוא סמוך לרה"ר, והוא עומד נרשות הרנים מהו, היכי מניח למימר החס מקלחת היום ומקלחת למחר, רש"י — ונימא להו מקלחת הגנהה היתה מהיום ומקלחת למחר, הכי נמי קאמר להו דקדקתס אחר ולא העלימם צידכס כלום — דקדקתס אחר, ומשנתם לנחני ולא הועלתם כלום, דליכא למימר נמי מקלחת הגנהה היום ומקלחת הגנהה למחר, רש"י.

ודבר תמוה מה שפירש"י, דלהגנהה חייב מיד משום הגנהה שהיא הולאה, הלא כלל גדול הוא דהולאה מורכב מהגנהה שהיא עקירה והנחה, ונלא הנחה לא מייחייב.

וביותר תמוהים דברי רבינו גרסום שם שכתב: הכי אמרי ל"י, והכי אהדרו, לדברך שאתה אומר תקנת מלאכה עושה היום ותקנת למחר פטור דלא עשה מלאכה שלימה ביום אחד, הגנייה בין השמשות מהו, כגון שהי' עומד ברשות היחיד בין השמשות והגנייה הפן ברשות הרבים, דמשעה דלגניי חייב, לעמתי' דמאן דלמחר דלא נעי עקירה לורך הנחה אלא לגנבה הו"ל אז מלאכה גמורה, והגנבה אפשר להיות כהרף עין וליכא למוחר תקנתה היום ותקנתה למחר, עכ"ל. ואין שום מונח לדברים הללו, דאנה הוזכר שיש מ"ד הסוגר דהגנבה בלא הנחה הו"ל אז מלאכה.

ודראיתי את הדברים הנ"ל ללמדן אחד בניו יורק ואמר שדברי ר"ג מרפסין איגרי, אלא שר"ג לתרן לפי

דברי הירושלמי בשנת ח"י, דנ"ה מתירין לעשות מלאכה בערב שנת והמלאכה עמרת בשנת דילפי מלאכת היתר ממלאכת איסור, חילו עשה כן בשנת שחל אינו אסור ודכוותה עשה כן מצעוד יום מותר, ע"ש. ומה הו"ל צל חלקת יואז שהמדניק פת נתער בשנת וגלפה צמוג"ש שחייב, כן נמי אם עושה העקירה בשנת והנחה צמוג"ש שנת חייב.

ולרעתי אי אפשר לומר כן, דמלגד שגם נאופה אין הדין כן, וכבר חלק נאוג"ל טל במלאכת זורע על החלקת יואז, אבל כל המחלוקה אינה אלא נאופה, משום דהמדניק פת נתער בשנת, הרי גמר כל המלאכה והשאר מחליו נעשית, כדלמריק במנחות כ"ו: כמעשה שנת, ע"ש, אבל הוצאה הלא המלאכה מורכבת וועקירה והנחה, ועד שלא עשה הנחה בחיוב, הלא עשה רק חני מלאכה, ואינו דומה אפילו לחני שיעור חלב, כי חלב חני זית שמו חלב, אבל עקירה בלא הנחה אינה אפילו חני מלאכה, והדברים עתיקין. ואיך יעלה על הדעת דהעוקר בשנת ומניח בחול שיהי' חייב חטאת.

גם אי אפשר לומר דאפילו צורק למ"ד דחית ל"י קלוטה אם זרק בשנת ונחה בחול דיתחייב משום קלוטה כמו שהונחה, (דאפילו נאמר דגם בהוצאה ולאו דוקא צורק סוגר רע"ק קלוטה כמו שהונחה דחיל, כמו שמשמע מדברי התוס' שנת גב, ד"ה התם לתעלה מג', ודלא כמו שכתבו נדף ד', ד"ה אבל למטה מ"י, וראה נא"י מערכת הקלוטה). דזה דוקא אם הוא בשנת אבל אם סופו להניח בלחן בחול ולא בשנת, בודאי דיפטור, ואינו דומה לצורק מרה"י לרה"י דרך רה"י, דשאינו רה"י שהוא מקום חיוב כעין דלמורין בשנת ו', התם לגני דהאי גברא מקום פטור הוא לכ"ע מקום חיוב הוא, הכא לכ"ע מקום פטור הוא. ובפרט ונח להו לתכמים דר"י או ר"א סוגר קלוטה כות שהונחה דחיל, דמקא ל"י מקלוטה.

זרק מרה"י לכרמלית דרך רה"י, לא אמרינן קלוטה

ודאיה להא דהג"ל דאפילו למ"ד קלוטה כמו שהונחה היינו דוקא כשסופו להניח במקום חיוב, לפי מה שפירשתי בחידושי נהא דירושלמי שנת, י"א-ח, ר' ינחק צי רני אלעזר שאל זרק מרשות היחיד לרשות הרבים ונכר עד שהוא ברשות הרבים, על דעת" דרע"ק יעשה כמי שנתה בר"ה, [הכוונה: מי אמרינן כיון שעד שלא נכר כבר הי' בר"ה כוונע רגע, ממילא חשב אז כמות, והו"ל עקירה והנחה בשוגג, או שחל מכיון ששענת הנחה בלחן כבר נכר, פטור, דלא הוי תחילתו וסופו שגג. וירושלמי שם כתוב: והא חייב שמים, והקרנן עדה מחוק, ולכאורה אין כאן נתיבות לחוק, כי הכוונה: שהשאלה היא בשני אופנים, א' כהג"ל שזרק מרה"י לרה"י, ונכר קודם שנת החפץ בר"ה, אבל כמעט רגע כבר הי' החפץ ואויר רה"י טרם שזכר, צ"ל. נאם זרק מרה"י לרה"י דרך רשות הרבים, ונכר כשעוד החפץ נאוויר בר"ה השניה, מי

למריק קלוטה בר"ה ונס נרה"י השניה טרם שזכר וחייב שמים או לא, אלא שזדקו דברי הק"ע נמה שחוק, משום דהו לפירוש רש"י והן לפי התוס' בשנת ה': לא מיתחייב רע"ק אלא אחת]. א"ר חונא לא חייב רע"ק אלא על ידי רשות היחיד השניה. [כלומר, עד כאן לא קאמר רע"ק קלוטה אלא כשצורק מרה"י לרה"י דרך רשות הרבים, והחפץ נח בר"ה, כיון שנת במקום חיוב, ברשות היחיד הוא מקום חיוב לשנת, ולא"ג דלגני דזה הצורק מרשות היחיד לרשות היחיד אינו מקום חיוב, אבל לכ"ע מקום חיוב הוא, כדלעיל שנת ו', אבל כשנת החפץ ללמחר שזכר, אין כאן מקום חיוב, ודמי לצורק בשנת ונח בחול, דזה הוא דין שכל מלאכה שתחילתה שגגה וסופה זדון חשבו לענין חיוב חטאת כאילו סוף המלאכה נעשית בחול ופטור מחטאת.

ובאמת יש לדקדק מהיכן הו"ל ר' חונא דין זה דלא חייב רע"ק אלא כשנת נרה"י שהוא מקום חיוב, ונ"ל בפשטות, דל"יכ הי' לו לרע"ק להשמיע דיט צורק מרה"י לכרמלית או למקום פטור דרך רה"י דחייב משום קלוטה בר"ה ונחה אחר דוקא צורק מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים, ואין לומר דנקט מרה"י לרה"י ורה"י נאמנע להשמיע יותר רבותא דחייב שמים, דהא בשנת ה': אמריק דנאמת רע"ק לא מיתחייב אלא אחת, כמו שפירש"י שם ד"ה ודילמא הנחה, והתוס' שם, ע"ש. אלא ע"כ דלא מיתחייב רע"ק אלא כשנת לנסוף במקום חיוב, כך שדברי רש"י ור"ג כדכריתות הנ"ל תמוהים ועומדים.

אולם לפי הנ"ל דהמגנייה ברשות היחיד הסמוך לרה"י ואינו מניח בר"ה אלא כשנמנע ידו עם החפץ שיקר לתוך ג' של הקרקע של רה"י, חשבו כמות, הגם דנשעה שמיניח את החפץ ממש על גני קרקע כבר הנין השמשות של שנת חלף ועבר, אולי יש לפרש דזו היא השאלה שאלו חכמים לר"י הלא משכחת נאופן כזה דהגם שאין כאן הנחה ממש אלא עקירה לחודא יתחייב, ודבר כזה נעשה צומן מועט כמעט רגע, וממילא צרור שעשה המלאכה בשנת, ועל זה השי' ר"י דגם נאופן כזה אינו צרור שעשה כל המלאכה בשנת, דהלא ר"י סוגר בין השמשות כהרף עין, ויש להסתפק דצומן ששילשל את ידו לתוך ג' כבר חלף לו ההרף עין.

ול"א קשה נמי מה שהקשיתי נספרי הנ"ל על רש"י, שחפרש הגנייה הפן צין השמשות שנין שנת ניו"כ כדי להוצילו, ועל זה פריך הש"ס דליתייני מיד, ונאלי קושיא הלא אין עירוב והוצאה ליו"כ, ולענין הוצאה יו"כ כחול דמי, וכי תעלה על דעתך שהמגנייה הפן בשנת סמוך לחשיכה כדי להוצילו בחול שיש צה חיוב, דהכא מייירי שהוא מגנייה כדי להוצילו בשנת, אלא שלהניחו ממש על הקרקע לא יספיק לו הזמן, כגון שהקרקע אינה פטוי' והוא לריך לפנות המקום קרקע, כדי שיוכל לעשות הנחת החפץ, וננתיס הוא איתו את החפץ צידו חוך ג' לקרקע.

ובאמת הי' יכול השי' ורש"י לפרש כשעושה מלאכה זו צנין השמשות של שנת וחול, דיו"כ לא מהני מיד לענין הוצאה, אלא משום דנמשנה שם המדובר צנין השמשות של שנת ויו"כ לענין שאר מלאכות, לכך לא נשתנה הניור מיו"כ לחול.

אל"א שיש לפלפל בהג"ל ולכך כתנתי גריש דברי דאפשר ליישב, במקצת" וכו', משום דמנד הסנרל נראה דדברי המלחמות לא נאמרו אלא צורק, משום דנשעה שהגיע החפץ לתוך ג' אין דבר שיעכב את החפץ מלהניח ועקירה כבר נעלה, אבל צמוג"ל, הלא החפץ נעקר ע"י הגנבה, וכל זמן שהחפץ צידו של העוקר לא נתנטלה העקירה עד שנאמר שכבר חשבו כמות, ואינו דומה למה שכתבו צמוס' כתונות הג"ל דאין עקירה

מתחלת עד לאחר ג', זהתם החפץ הי' מונח ועד שלא הגי'ה ג' לא חלה שם עקירה, אבל הכא, העקירה חלה כבר ואיך נאמר שכבר נטלה העקירה וחלה ההנחה בזמן שהחפץ עודנו ניזו.

אל"א דלשון הש"ס נשנת פי'. דמקשה הא אחר רנא חוץ שלשה נריך הנחה על גני משהו, ומשני, לא קשיא כאן צורק כאן נמעניו, ופירש"י: מעניו לא נריך הנחה דהא מונחה ניזו דידו סמוכה לקרקע עכ"ל, משמע נפשיעות דמעניו עדיף לענין זה מזורק, ומיד כשמנעת היד לתוך ג' הרי הוא כמונת, וכסגרת הרמזין הג"ל, וראה מה שכתנתי באריכות בזה, נמש"א ח"ב שלא על ס"ת, מדף מה: וליןך.

ובדבר לנוד נכלים רחיתי מן הנרהס סימן תקניט', נא"ה, ש: וי"ל דניד דלשון תלוי נאשלי רנרני דפליגי אי אמרינ לנוד נכלים, דנשנת דף די פירש"י דאפילו כלי שאינו רחנ ד' על ד', אמרינ נו לנוד, אם לא נדנר שהמחיות עשויות להניח דנר נחוכו כגון כוורת, וכ"כ המאור, והתוס' כתבו דלא אמרינ לנוד אלא כשהמחיות נגוהין ז' ומשהו נלא השוליים, ורחנ ד', אבל נלאו הכי הוי כשאר חפנים ולא אמרינ נהו לנוד. והרמזין נמלחמות כתנ לא אמרינ לנוד לשו"י רשות, דנר שהוא כלי דלא מלאנו בתלמוד לנוד ונוד נכלים, אלא הטעם נכוורת דכשמניע פחות מנ', סמוך לארץ נעשית כמונחת וכו', עכ"ל ונ"ע דהא נשנת דף קא משמע דאם נען קנה ונראשו עטרסקל ואינן מתנו ג' לארץ אמרינ לנוד, וכן משמע נעירונין דף ל"ג גני כלכלה, וכו', עכ"ל.

והמחצית השקל שם מפרש דהרמזין ז"ל סוגר דאמרינ לנוד נכלים, אלא דלא אמרינ דעל ידי לנוד תעשה הכלי רשות, ועל זה הקשה המנ"ח משנת ק"א, דשם משמע דהטרסקל שהוא כלי נעשה רשות, אולם מדנרי הרשנ"א הג"ל שהנחתי משמע דהרמזין ז"ל סוגר דלא אמרינ לנוד נכלים.

ואשר לקושיית המנ"ח, מהא דטרסקל אפשר דגם הרמזין ז"ל סוגר כיון דהטרסקל הוא מהופך אין לו דין כלי כמו שכתנתי לעיל, ויש עוד הרנה לפלפל בזה, ואי"ה וזכני להנ"ח לאור את חידושי על מסכת שנת, נאלר הדנרים ניחר שאת.

השפטה לספר הסידים ח"א, דף דעמ סמכות של אורים ותומים, נביאות, סלך

במשנ"א לס"ה ד"א, דף רעט כתנתי נדנר הסמכות של אורים ותומים, ויש להעיר מקרא דשמואל ג', כא"ו, יתחן לו שנעה אנשים מניו והוקעטם — ויאמר המלך איי חתן, ונש"ס ינמות ע"ה: אחר ריש לקיש שאל נאורים ותומים וכו', משמע דהא שנתן דוד להרוג את שנעה נניו של שאלו הוא על שסמך על האורים ותומים, הרי יש לסמוך על האו"ת גם נעניי דיני נפשות של היחיד, אולם נאמת כל הענין הוא מהדנרים שאין הלנ אדם להשיגו, כי יש כאן פליאות נאננות (א) משמעות הכתוב אינו שהאו"ת השיג להרוג את נניו של דוד, אלא שהתשונה היחה כי הרענ נא: אל שאלו ואל נית הדומים וגו', כלומר על הטעם הזה, (ב) מה תטאס של הננים אפילו אם אניהס הרנ את הננעונים, הלא ננים לא יומתו על האנות. (ג) הלא שאלו לא הרנ כלל את הננעונים אלא מתוך שהרנ טנ עיר הכהנים שהיו מסיפקין להם מים ומזון מעלה עליו הכתוב כאילו הרנ, שם ננמי, אי"כ שאלו עלמו לא הי' יותר מגורם להריגת הננעונים. (ד) מירושלמי סנהדרין פ"ו, משמע דלאחר שנתן דוד להרוג את נני שאלו הסכים הקנ"ה על ידו, ואי"כ שזן תקשי איך עלתה על דעתו של דוד לכחילה לעשות כזאת, ולא מלינו כלל שדנר זה הי' נחשנ לדוד לעון.

וכן מה שאמרו נננלי שם שהי' דוד מענירן לפני הארון וקלטו למיתה, וכן נירושלמי שהי' מענירן לפני מנזח ומי שקלטו המנזח לחיים ומי שאינו קולטו למיתה, הלא קשה להחמין שעל זה סמך דוד לדון דיני נפשות.

זה עתה זכיתי נכל כתני מהרי"ן חיות, שננטלם זה עתה, ועד עכשו לא רחיתי את הספרים הללו, ואם נח"א תורת נביאים מאריך נדנר סמכות הנביאים והאורים ותומים לענין הוראה נדיני תורה, ורחיתי כי הרנה ענינים דומים לאלו הנחתי נספרי, אולם לא הניח הרנ הג"ל דנר ממקרא מפורש זה נשמאל ומש"ס ערוך הג"ל, דמכאן לכאורה משמע דסומכין על האו"ת או על הנניח אפילו נדיני נפשות שהם שלא נהתחמה לחוק תורתנו.

ואפשר שדוד עשה זאת לתקנת העולם, מתורת מלך, כלומר, ראה שסכנה לופיה לכל העולם לנעו נרעב, ולאחר שהמתין ג' שנים עשה זאת מתורת מלך כדי שלא ינעו כלס נרעב, ואפשר דמכאן מקור לדנרי הרמזים ז"ל נהלכות מלכים שיב רשות למלך להחית לנורך תקנת העולם, וכן כתנ ג"כ נהלכי רות, ע"ש, ולאחר שידע על ידי או"ת ועל ידי קליטת הארון והמונח שזה הוא רנוט של הקנ"ה וגוה יתוקן העולם הי' לו רשות מתורת מלך לעשות כן.

אל"א דגם זה דוחק גדול מאל, כי לא מסתנר שנשניל תקנת העולם יי"י לו למלך רשות להרוג את הנקיים מפשע כנני שאלו, ולא אחר הרמזים ז"ל אלא שיש לו למלך רשות להרוג את החיינים הגם שעל פי דיני התורה אי אפשר הי' להרגם, כגון עכן שהודה מעלמו לאחר שנחפס נגורל וכן הגר העמלקי שהעיד נעלמו שהרג את שאלו המלך, אבל לא מניט שיהי' מותר לו למלך להרוג את הכשרים נישראל מפני תקנת העולם, והלא מסוכה כ"ג משמע שהי' דוד דן אם מותר לו לכתוב שם אחספא ונענור על איסור לאו הגם שזה הי' לנורך תקנת העולם לנל יחרנ על ידי המים, ואי אמרת דמדין מלך מותר לו להרוג את הנקיים נשניל תקון העולם למה לו לחפש אחר היחרים מכה קל וחומר, ולמה לא ענר על איסור מתיקת השם כדי להגיל את העולם מכליון, מתורת מלך, ונודחי שכתאן משמע כמו שידדתי נספרי דלא נאמרו דנרים הללו אלא נדנרים הטנעים למלכות, כלומר, שיש לו רשות להרוג את הממרים את פיו וכדומה ולא נדנרים תורניים. — עתה רחיתי כי גס נספרי מהרי"ן חיות דן בזה — ואולי יש לדחות, דכל עוד שיש אפשרות לנל להשתמש נאמלעי זה של היחר מלכות אין המלך משתמש בו, ולכן חתר דוד המלך ע"ה היחר על פי חוקי תוה"ק, סוף דנר שפרשה זו ננניאים היא אחת מהסתמות.

השפטה לס"ח ח"ב דף ס :

אין שבות במקדש, נזירה לנזירה

בתוס' סוכה, דף כ ד"ה שליט דוחה, כתנו דלע"ג דחליל אינו אסור אלא תשום נזירה שחל יתקן כלי שיר, וקיי"ל דאין שנות נמקדש, נית השואנה שאני דלינה אלא תשום שמה יתירה, לכך נזרינו, ע"ש, משמע דלא אמרינ אין שנות נמקדש אלא נדנר שנתן לנורך המקדש, אבל לא נענין אחר, ולי"ע מרש"י מעילה דף י"א, ד"ה ינא לנחל קדרון, אבל נמקדש אין מועלין בו אפי' מדרננו, לפי שאין נחרין נזירות נמקדש וכו', והא הכל אין שום נורך נמעילה, ולמה אין נזרין, ושזן תקשו לרש"י למה אין החליל דוחה לא את השנת ולא את היו"ט.

ובמכתבי קודם תנא דעלרתא שנת תש"ך לרנ מפורסם אחר, הערותי נדנר הג"ל, והשיב כי זה שני ענינים אין שנות נמקדש ואין נחרין נזירה, ואין שום ממש נדנריו, כי

הלא אין שנות נמקדש הוא ונאום שאין אום לורך לגור גזירה נמקדש ולעשות משמרת למשמרת משום שנמקדש זריזים וחכמים, לאון רבינו יונתן נסוף עירובין וזה הוא ממש בגזירה. ואין אום חילוק ביניהם, למשל לשיר בכלי שיר בשנת אין אום איסור אלא שחכמים אסרו משום שמה יתקן כלי שיר, ואם אלו שנמקדש חכמים זריזים אין משא שינאו ליד חילול שנת דאורייתא ע"י תיקון כלי שיר, וכן הוא בענין מעילה, דוודארי אין איסור מעילה אפילו כשינא לנחל קדרון, אלא דחכמים תיקנו מעילה דרבנן לאחר שינא לנחל קדרון שיהי זה מעילה דרבנן משום שאין מן הגורך לעשות גדר ומשמרת לאלו שהם נמקדש כי זריזים וחכמים הם, וא"כ מה בין מעילה שלא גזרו ועל החליל גזרו.

ואמפ"ש הי' לומר דשיטת רש"י היא דשנותין דשנת חנוורין יומר משאר שנותין כגון הא דמעילה, משום דכבר כתב רש"י ביומא ע"ד, ד"ה שנתון וכי היכי דשנתון האמור בשנת אסמכו נ"י רבנן שאר מלאכות שלא היו נמשכן ואינה מלאכה גמורה וכו', כלומר, כל השנותין שגזרו רבנן בשנת אין דבנר שאינה מלאכה כלל אלא שהיא מלאכה אלא שאינה מלאכה גמורה, וממילא לשיר בכלי שיר ג"כ בגדר מלאכה הוא אלא שאינה מלאכה גמורה משום שלא הייתה נמלאכת המשכן, ולכן אמור שנות דשנת דוקא נמקדש שיש בו לורך לעבודה לא גזרו אצל החליל שאינו אלא לשם שמחה יתירה גזרו, מה שאין כן בשנות דמעילה שאינו חנוור כי אין לו אסמכתא דקרא לא גזרו כלל אפילו שלא לורך, וכן כתב הרמב"ם ז"ל עה"ת ר"פ קדושים: וכן בענין השנת אסר הוולאכות נלאו והטרחים נעשה כללי שנאמר תשבות וכו', מפורש דעתו דבנר שאינו מלאכה גמורה הוא בכלל עשה דתשבות, וכן הר"ן נריש שנת נסוניה דרדיית הפת כתב: כיון שהכתוב אחר כל מלאכת עבודה דמשמע מלאכה גמורה אף חכמים בשנותין שלהם לא אסרו ונה שהיא חכמה ואינה מלאכה וכו'. ודברי הר"ן הללו מתחברים עם דברי רש"י ביומא ע"ד הנ"ל וראה מה שכתבתי מזה בספרי משנת אברהם חלק א', דף י"ד, ובספר חסידים ח"א דף ש"ב.

אל"א דיש דוחק בתירוק זה, כי הלא נונינו לרוב שלא גזרו שנות נמקדש נענינו שנת, ולפי הנ"ל נדון הי' שיהי שנות נמקדש נכל עניני שנת, והמהרש"א בשנת מ"ב כ': ואע"פ דאין שנות נמקדש היינו דוקא נאיסורי דשנת ולא בשאר איסורים כגון דהסח מניאו ומנלפו ע"פ האישים וכו', הרי דסגרת ומהרש"א היא להיפך מהנ"ל, והגם דדברי מהרש"א יש להם פירכא מרש"י מעילה הנ"ל דמנואר נפירוש דגם לענין נועילה אמרינן אין שנות ואין גזירה נמקדש, אצל על כל פנים נשנוע ונסגרתו שאין להחניור בשנותין דשנת נמקדש יומר ונשאר איסורים. ונפמ"ג א"ר חת"א ח"א, ד, הנאחתי נספרי ס"ה נו כתב, דנמקדש שחט רוב שנים ולא שנים הגם דנחולין שנים מדרבנן, גזירה שווא לא ישחוט רוב שנים, אצל נמקדש רוב כהנים שוחטין — אע"פ שהשחיטה כשירה נזרים — וכהנים זריזים הם לכן אין גזרינן גזירה, והוא דלא כמהרש"א הנ"ל והלא נזכרים ע"ט: מפורש דאין גזרינן גזירה נמקדש ננחערב נדס הפסול, שאינו ענין כלל לשנות דשנת.

ובשו"ת הריב"ש סימן קס"ג, על דבר השאלה חס גס נקרבנות היו נודקין את הריאה ונן הסירכות כמו שאנו נהרינן נשחיטת חולין, השיב נסוף דבריו, שהיו נודקין לכתחילה נקרבנות מתפני משא הסירכות שהן מצויות כדי שלא יקרבו פסול לגזרה שאין להקל נקרבן יומר נמחולין, ואע"פ שאין זה אלא מתחילה מדרבנן ואמרו ז"ל נעירובין ק"ג, שאין שנות נמקדש זה נזכרים שאסרו חכמים משום גזירה כגון שנות דכהנים זריזים הם, (ממש כמו שכתב רבינו יונתן נעירובין הנ"ל) כההוא דתנן

וושמלשלין את הפסח לתטר עם תשיכה ומלחצין את האור נמזרות בית המוקד, ומפורש טעונו נגמ', ונאום דכהנים זריזים הם, אצל נמה שאין איסורו משום גזירה אלא משום משא איסור, אום לחולין נריך להחמיר כ"ש נמקדשין, ע"ש, ומשנוע ג"כ דאין חילוק בין שנות דשנת לשנותין וגזירות נשאר ענינים, דא"כ הי' לו להריב"ש לומר, דדוקא בשנותין דשנת לא גזרו נמקדש, אצל לא לענין נדיקת הריאה.

וכרברי הריב"ש הנ"ל לענין נדיקת הסירכות נקרבנות כתב הרשב"א ז"ל — הגם שיש חילוק קל ביניהם — לתרן הקושיא של התוס' נבחליל למה אין החליל דומה את השנת ואת היר"ט, הלא אינו אלא שנות שווא יתקן כלי שיר ואין שנות נמקדש דכהנים זריזים הם, ומשני: דכל כי האי שנות שהיא דבר מצוי דלתי לידו תיקון כלי שיר דאיסורא, שהתקון נוניו נהם" אפילו נמקדש גזרו נו כשאנייה מעכנת דאגנ טרדייהו אמו ומתקני ל"י ודחי" שנת נמלאכה של תורה נבנר שאינה נחונה ולפיכך אסור למ"ד עיקר שירה נפה ונחליל של שאנה שאינה חונה אלא שמהה יתירה, וזה נכון, עכ"ל, וכנראה אזו היא דעתו של רש"י דאע"פ דאין שנות נמקדש נבנר שאין בו לורך לקרבן, כגון מעילה, אצל שאני כלי שיר שהתקון מצוי נהם, — כלומר, אי אפשר שהמזוררים לא ינטורכו לרוב לתקן כלי שיר שלהם.

ודתוס' נעירובין ק"ב, ד"ה והעליון, כתבו: וטובא אשכחן דלא חתירו נמקדש כגון סידור הקנים ונטילתן דאינו דומה את השנת, מנחות נ"ג, והריב"א ז"ל נעירובין ק"ב, ד"ה נבר הנגרה, כתבו: ונראה דכל שנות שאין בו לורך גדול נמקדש לא חתירוהו וכן לא חתירו שנראה כמלאכה דאורייתא או שהיא קרוב לנא לידו איסור תורה וכו' ע"ש, וזה שכתב דלא חתירו נבנר שאין בו לורך גדול, מתאים לדברי התוס' נסוכה שהחליל אין בו לורך גדול כי אינו לשם שמחה יתירה, אולם אין זה כפי שיטת רש"י נמעילה הנ"ל, דהא נמעילה אין אום לורך כלל, ומה שכתב שלא חתירו נבנר שהיא קרוב לנא לידו איסור תורה, הוא כדברי הרשב"א הנ"ל דנחליל לא חתירו מפני שהיא מצוי הרבה שינטרך המשורר לתקן כלי שיר וקרוב הדבר לנא לידו איסור תורה, והוא כפי שיטת רש"י, נמעילה דאפילו שלא לורך אין שנות נמקדש זולת נבנר שהאיסור נוניו.

אל"א דלפי"ז שלא חתירו שנות נמקדש אלא נורך גדול, לונה כהן שעלתה נו ינלת חנירו חותכה לו נשינו, (נעירובין ק"ג) הלא אפשר לעשות עבודה ע"י זה חנירו החותכה, או על ידי כהן אחר, ודוחק לאוקמי דנויירי שאין אום כהן אחר ראוי לעבודה אלא הוא, ולא שיטת רש"י הנ"ל ניחא אצל לשיטת התוס' קשה, ויש להניא רא"י שכן הוא שיטת התוס', דדוקא לורך גדול חתירו שנות, כלומר, שהשנות נחה מפני האיסור ולא שאין כאן איסור כלל עד שנאמר שהותר אפילו שלא לורך, מהא דהקדו נתוס' נעירובין ל"ב, ד"ה ולא ליעניד, דכהן שעלתה לו ינלת חנירו חותכה, ואע"פ דאי לאו עבודתו הי' אסור ואחתי לא אמרינן אין אומרים לו לאדם חטא כדי שזכה חנירו, ע"ש, מנואר דזה הוא איסור הנדחה ולא הותרה דאי לא כן מתי קושיא היא וכי אומרים לו לאדם חטא, הלא אין כאן אום חטא כלל.

ודירושלמי סוכה ה"א ופרש טעונו דרבנן דאפילו שיר של קרבן אינו דומה את השנת משום דלא מחזור, כלומר אינו נבנר שהשיר הוא מדאורייתא דאפשר דעיקר שירה היא נפה, משמע כשיטת התוס' נסוכה דנבנר שאינו לורך הקרבן גס נמקדש גזרינן שנות.

אולם שם נירושלמי ד"ו לענין ניסוך הגויים שהיו חוקעין ומרעין וחוקעין ומפרש אום הטעם של התקיעות כדי לעשות פומני, ומפרש דלתיא כרע"ק הסונר ניסוך התיס דבר תורה, כך

מפסיד דמי הקדש, ראה יוחא כ"ח: ורמז"ס הלכי מעילה נ"ח. אם יהי הדם הפקר לאחר שיאל לנתל, אזל נמקדש לא שייך לתור דיש נז הפסד מתון, דהמעט דם שהי' שם לא הי' שוה כלום כי אינו ראוי לנגות משום מיעוט נכמתו, ומה שכתב רש"י דהטעם שלא נזרו נמקדש הוא משום שאין נחרין גזירה נמקדש, הכוונה, לכן לא נזרו נמקדש אטו לאחר שיאל לנתל קדרון, ויש לדון הרנה נכל הנ"ל.

ובאמת דבר זה אם אין שנות נמקדש דוקא לנורד כשהוא לנורד עבודה או לא, הוא פלוגתא מפורשת נפסחים ס"ה, אמר רב תסדא שלא נרנן רבי אליעזר דלי רנן הא אמרי שנות הוא ואין שנות נמקדש. — רב אשי אמר אפילו תימא שלא נרנן חכמים ור' נתן היא דתימא ר' נתן אומר שנות לריכה החירו שנות שאינה לריכה לא החירו, ע"ש.

הדלקת והחלי' במקדש בשמחת בית השואבה

ובלימוד הישינה נתום' שנת כ"א, ד"ה שמחת בית השואבה, שהקשו חיד הדליקו נננדי כהונה שנגל, הלא יש נהם משום מעילה, ותירצו והואיל דהדלקה נזה לכבוד הקרנן, כדכתיב ושאנתם מים נששון, לכך משונ לורד הקרנן, והקשימי מדברי החוס' הנ"ל נסוכה, שכתבו דהחלי' אינו לורד הקרנן אלא לשם שמחה ימירה, ולמה ההדלקה משונ לנורד הקרנן יותר מהחלי'. אמר כך מלחמי נספר קהלת יעקב לר"י אלנזי שהעיר פה.

והי' נראה דחילוק פשוט יש כאן, דככהו נני הדלקה אין אום אדם נהנה מן האור הטוסף נמקדש נשעת הדלקה, ואם לא שמוה היא להרנות נאור משום שנאמר ושאנתם מים נששון, לא הי' מי שהוא חפן נהאור הטוסף, והואיל דכל הקושיא הוא על דבר מעילה, שפיר כתבו החוס', דלי אפשר שיהי' נזה משע מעילה לאלו האנשים המתאספים נמקדש נשעת הדלקה, כי להם אין אום לורד והנחה נזה, ומעילה ליכא אלא כשכאדם נהנה מן ההקדש, ואינו דומה למה שהקשו שם מהא דאשה נוררת חיטים לאור של הדלקה, דהתם האשה נהנית שהאור הטוסף מאפשר לה לנרור את החיטים, וזה שכתבו נשנת: דמשום כבוד הקרנן היו עושים השמחה, כלומר, דאלתמא כבוד הקרנן, לא היו עושים זה, כי אין להם לא לורד ולא הנחה נהאור הטוסף. אזל נני חליל אט מוששים לתקון כלי שיר שהאז איסור דאורייתא ולא משום מעילה הוא החשש, אלא שנאמר דאין שנות נמקדש, על זה מתרצים נתום', דהייט דוקא כשיש נחילות נדבר לנורד הקרנן, והלא אין אום מקרא האומר דהחלי' הוא לנורד וכבוד הקרנן, דקרא דושאנתם מים נששון נא רק לנחור דנהדלקה נוספת יש משום כבוד לקרנן.

השפטה ל"ב דף רכה

ברבר מצוה בו יותר מבשלוחו

בספר חסידים ח"ג דף רכה כתנתי נדבר שליחות נמצוה שנגופו, ויש להעיר מתד"ר ממות: וישלח אותם משה, אמר הקנ"ה למשה נקם נקמת, אחת נעלמד, והוא משלח את אחריס, אלא לפי שנתגדל נארץ מדין אמר אינו נדין שאני מיצר למי שעה נזי טונה המשל אומר נור ששתי מתנו אל תזרוק נזי אנו, וי"א שאינה זו מדין שנתגדל נה משה, שזי נגד מואב והוא חרנה. ע"כ, ונריד ניאור, להיש אחריס שאינה זו מדין שנתגדל נה משה, למה נלמח לא הלך משה נעלמו לנקום נקמת ה' נמדין, וגם להדעה הראשונה נ"כ קשה מה תירון הוא זה שאינו נדין ללחום ולנקום ממי שעה לו טונה, הלא השי"ת ציווה אותו לנקום.

ונראה נדבר זה תלוי אום מלחמת מדין הי' מלחמת מצוה או רשות, דנמלחמת מצוה, נודלי שהיא מצוה שנגופו, שכל אחד מישראל חייב לקיים מצוה זו נגופו ולא תועיל שליחות,

מפרש נקרנן העדה — אזל רנן דסנרי ניסוך המים לאו דאוי לא היו תוקעין משום דגורין שמה יתקן כלי שיר, וקשה אפילו לרע"ק הסוגר דניסוך המים דאורייתא אזל לעשות פומני את חילוי המים נודלי שאינו מדאורייתא ואמתי לא נזרו על התקועה, אלא דפירי הנ"ל של הק"ע אינו מסתבר, דאיכא מתי פריך שם נירושלמי מה נפק מן ניניהון, כלומר, מתי נפקא מינה, הי ניסוך המים דאורייתא או לא, ומשני, דנפייח אום לריד למלחאת את המים לשם החג או לא, ומתי אלה היא זו, הא אמרת דנפייח אום מותר ולריד לתקוע לעשות פומני או לא, אלא ע"כ דאפילו דמתי' דאין ניסוך המים דבר תורה נ"כ לריד לתקוע כסתמא דמתני', הגם שאינו אלא לשם פומני, וטעמו של דבר שלא נזרו שמה יתקן כלי שיר, משום דלא היו משתמשים הרנה נכלי שיר לשם תקיעה ומרועה זו, ואינה דומה לשיר של קרנן ושל חליל שהיו משוררים נהרנה כלים ואי אפשר שלא ינא ליי תיקון כלי כדנרי הרשנ"א הנ"ל נסוכה, והפירי של הפני משה שם דמפרש מתי דקאמר דמתני רע"ק דניסוך המים דאורייתא משום דקתני מחמת שלשה לוגין, וכן מה דמפרש מה נפיק מן ניניהון כלומר מדקאמר נשיעת רע"ק רבי, משמע דלא נגמרי ס"ל כרע"ק, ע"ש, יותר מסתבר.

אין נחרין גזירה לגזירה

ובעצם הענין שהערותי מהא דרש"י מעילה הנ"ל, אפשר דיש לחלק נין הא דמעילה להא דהחלי' נהקדם מה דחמרינן נשנת כ"א ולינזור מתי חלנ מהותך וקרני דגים שנמוחו שנתן לתוכו שנת משום חלנ מהותך וקרני דגים שנמוחו שלא נתן לתוכן שנת, ומשני הוא גופא גזירה ואנן ניקום ונגזור גזירה לגזירה, והקשו נת"י שם: ואכתי הוי גזירה לגזירה אטו שאינו מהותך ושאינו מהותך אטו שמה יטה, וי"ל דהא גזירה היא דח"א שלא יטה ע"ש, והנלתי כ"פ הסנרו של מתן ז"ל מסאכאטשאזו לדברי תוס' ישנים אלו, דחלנ מהותך גורין אטו חלנ שאינו מהותך, כלומר, אום נחיר לו חלנ מהותך ישחשש נ"כ נחלנ שאינו מהותך, ונזה יכול לנח ליי איסור דאורייתא אום יטה, ולא משונ גזירה לגזירה, משום דכל הרחקה שלא לנח ליי איסור תורה משונ רק גזירה אחת, אזל אום ישחשש נחלנ מהותך שנתן לתוכו שנת זה חומר אחר לגמרי נחלנ שאינו מהותך ואינו דומה כלל לחלנ מהותך ושאינו מהותך כי שניהם הם אותו חומר ענמו ומה שהוא מהותך אינו משנה דבר נהחומר נעלמותו, ולכן אין מוששין שמה ישחשש נחלנ מהותך נלל תערובות שנת, כי אפילו ישעה כן לא אחי ליי חיונ חטאת כי לא יערך להטות הואיל ונתמד אחר הפתילה יפה, אזל מהותך ושאינו מהותך הוא אותו החומר ענמו וגוריק מהותך אטו שאינו מהותך, ולא שייך לומר דהוי גזירה לגזירה, משום דנאינו מהותך יש מליחות לנח ליי חיונ חטאת אום יטה.

ובדומה לזה מתפרש הענין של אין נחרין גזירה נמקדש, שהוא כעין אותו משקל שחמרו אין נחרין גזירה לגזירה, והייט דוקא אום זה לנורד הקרנן והמקדש, אזל החליל שאינו לנורד הקרנן כלל חיישינ שמה יתקן כלי שיר וינח לאיסור דאורייתא, כי נאוחו חליל ענמו יש מליחות שינא ליי איסור תורה אום יתקן את הכלי, אזל נהא דמעילה נדם נלמח מזד הדין אין מעילה נז, אלא שרנן נזרו עליו מעילה דרנן לאחר שינא לנתל קדרון, לכן לא שייך לומר דיש נז מעילה מדרנן וגם נמקדש ואינו ככלל נהכלל של אין שנות נמקדש משום דאינו לנורד הקרנן, משום דאפילו ישחשש נז לאחר שינא לנתל קדרון לא אחי לעולם ליי מעילה דאורייתא, וכל שאין נמליחות לנח נאוחו דבר ענמו ליי איסור דאורייתא אום יגזרו נז רנן גזירה נמקדש משום שמה ישחשש נז לאחר שינא לנתל קדרון, הוי כמו גזירה לגזירה שאפילו ננגולין אין נחרין כזו והא דגזרו רנן מעילה לאחר שינא לנתל קדרון נודלי משום שהי' למכר ננות ודמיו הקדש והמשחשת משם

ובתלמחת רשות אין החיוב מוטל על כל אחד ואחד, אלא אם יש די צאל ואין לחוש שחל לא ינלוו ישראל את האוינים, און אין חונה מוטלת על כל אחד ואחד, ולכן אמר משה לנקום נקמת ישראל מלח המדינים על ידי שלוחים ולא נעלמו משום דמלחמה זו לא היתה מלחמת מלוא אלא מלחמת רשות, והגם דמלוא זו יותר מנשלוחו אפילו נמלוא שליחה נגופו, אצל משום שאין שורת הדין להיות וייר למי שעשה לו טובה, לכך יותר ראוי לעשות זאת על ידי שליח, והי"ל שנמדרש ה"ל, אפשר שסוגרים כדעת מהר"ם א"ז, הנלחמו בח"ב דף רכ"ה. דלא אמרינן מלוא זו יותר מנשלוחו אלא בדבר שהגוף של המשלח נהנה כגון קידושי אשה והכנת מחלבים לכבוד שנת ע"ש, או כמו שנלדתי שם דף רכ"ו, ד"ה חורתי, דלא אמרו מלוא זו וכו' אלא בנולוא שיש בה חיונית נקום ועשה, כלומר, אי אפשר שיהי פטור מלעשות מלוא זו, כגון קידושי אשה ושנת, אצל לא נדברים שלנים חיונים נהחלט, ומחילא מלחמת רשות ג"כ אינה חיונ נהחלט.

מלחמת מדין רשות או מצוה

והמני ידושע נשנת ס"ד, תוס' ד"ה, מירי הרבור, כתב דמדברי התוס' שהקשו והא אפילו יפת תאר הותרה להם, משמע דמלחמת מדין לא היתה מלחמת חונה אלא מלחמת רשות, דהא לא הותרה יפת תאר אלא מלחמת רשות כדליתא ברש"י עה"ת פרשת כי תל, ושעמו של דבר הוא דמלחמת מלוא הוא דוקא מלחמה שישראל יולאים לכנוש, ובמדין לא היתה המלחמה לשם כינוש, וכתב שם הפני"ה דהתוס' דייקי דבר זה ומה שנלוו על הגעלה כלי מדין ואי מלחמת חונה הוא אפילו כותלי דמירי הותר להם, כמו שכתב הרמב"ם ז"ל עה"ת דלכך לא יזוה אוחס ושה על הגעלת כלים מלחמת סיתון ועוג שהי קודם לכן, משום דמלחמת סיתון ועוג היתה מלחמת מלוא ואפילו כותלי דמירי הותר להם.

ומפרש נזה נדרך חידוד ונה שאמרו רבותינו על ויקנוף משה על פקודי החיל, שחתוך שאל לכלל כעם צא לכלל טעות שלא נאמרה פרשת געולי מדין על ידו, כלומר, משום דנמדרש איתא שאמר משה אל פקודי החיל החייתם כל נקבה, הי' לכם ללמוד ק"ו וז' איונות שנאמר נהם לא תחיה כל נשמה, כלומר, שמהם סגר שהיא מלחמת חונה כוונ מלחמת ז' אמות, ולכן צא לכלל טעות שסגר שאין הנורך לזוית על געולי וודין משום דלף כותלי דמירי הותר להם, ודפתי"ה. **וברמב"ם** תלכים ת"ל, חלולי צאל כשיכנסו נגנול עכ"ס ויכנסו וישנו מהן, מותר להם לאכול נבלות וטרפות ובשר חזיר וכיוולא נהן אם ירענ ולא מלא מה יאכל אלא מחלכות אלו האסורים, וכן שותה יין נסך, מפי השמועה למדו ובתים תללים כל טוב, ערפי חזירים וכיוולא נהן, עכ"ל, וכבר האריכו נדברי הרמב"ם אלו, דפשטא דש"ס דאפילו קדלי דחזירי הותר להם היינו שנעשה להם היתר גמור, ומתיכן הוילא הרמב"ם ז"ל דינו דדוקא אם ירענ ולא וולא מה יאכל, והו דאם ירענ ויש סכנה הלא לאו דוקא חלולי צאל אלא נכל תקום ונכל זמן וותר לו לאכול נבלות, וע"ש נמפרשי הרמב"ם ז"ל.

וגראה דהרמב"ם ז"ל שם ויירי נולחמות רשות, דהא כתב שם נהלכה זו וכן נועל אשה נגיוחה, והיינו דין דיפת תאר שאינו אלא מלחמת רשות, והרמב"ם ז"ל סוגר דמלחמת מדין היתה מלחמת רשות, כדלעיל, ומדחזינן דהחורה הנריכה להגעיל הכלים, והגם נדודלי השחמשו נלותן הכלים נשעת מלחמה, וא"כ למה הביול הזה, שהוא כמו קדירה אסורה שנחבשל נה מחלל היתר, לא יעשה גיעול להטעם האיסור אשר נקדירה, כעין דאמרו כל יום נעשה גיעול לחזירו, אלא ע"כ דהמחללים האסורים שנילו נשעת מלחמה לא הווינ

ונלכלי היתר, דהותרו רק נאין ענה, ונאס דנשעת וולחמה לא היו להם כלים אחרים, וכשאלו נליחס נלוו להגעילם, ונאס דהגעלה הוא כמו שי' להם ענה לאכול נהיתר מחילא נשמע, דדוקא נאין נרירה ואין ענה מותר להם לאכול דברים אסורים אצל לא כשי' להם ענה לאכול נהיתר. אצל מלחמת מלוא הותר לגמרי נותרת היתר, והגם דגעולי מדין חידוש, היינו דוקא משום דקדירה נח יומא א"ל דלא פגמה, אצל לא נלחר נגמי דהחידוש הוא משום דנשעת מלחמה הותר להם מחלכות אסורות, והגם דהרמב"ם הציא את המקרא הכתוב מלחמת חונה, כנר כתב הרמב"ם שם נפירושו על הרמב"ם, דמקרא הזה הוצא רק לומר, דאם מלחמת חונה מותר לגמרי, מלחמת רשות על כל פנים הותר אם אין לו ונה יאכל.

והמשנה למלך נספרו פרשת דרכים דרך הקדש, דרוש שמיני, כתב דהרמב"ם ויירי מלחמת חונה,

והרמב"ם חולק נלנות על הרמב"ם וסוגר דמלחמת חונה הותר לגמרי אפילו נמקום שי' לפניו היתר, ולכך לא נלוו להגעיל את הכלים מלחמת סיתון ועוג, ונפרשת דרכים הקשה על הרמב"ם מהא דחולין י"ז, דלינעיל לן אינרי נשר נחירה שהוכנסו עם ישראל לארץ מהו, ופרוך, איתת אילימא נשנע שכנסו ונשנע שחלקו, השחל קדלי דחזירי אינרי נשר נחירה מינעיל, ומה קושיא, הלא קדלי דחזירי — לפי שיטת הרמב"ם — לא הותרו אלא כשאין לו נמה למלות רענוט, אצל כשנכנסו לארץ כנר הי' להם מחללי היתר אחרים.

ול"א הננתי איך יתפרשו דברי הרמב"ם ז"ל ה"ל מלחמת חונה, נשעה שהרמב"ם נהלכה הסמוכה מדבר מהיתר יפת תאר, וזה אינו נוהג אלא מלחמת רשות, כנספרי וברש"י עה"ת ה"ל.

כלים שנחבשל בהם בשר נחירה שרם איסור

ובספר פנים מחירות ח"א, סיוון ס"ד, ונפלל נהסוגיל דחולין י"ז ה"ל, ובתוך דבריו כתב להקשות למ"ד שם נחולין דלא צא הכתוב אלא לאסור להן נשר נחירה, א"כ לדעת הרמב"ם ה"ל דארץ סיתון ועוג חסונ נכלל ארץ של ז' עומות, והוא מלרץ ישראל, תקשי למה לא נלוו ישראל להגעיל את כליהם מיד כשנכנסו לארץ סיתון ועוג, דהא עד נואם שמה הי' אוכלים נשר נחירה, ומיד כשאלו לשם נאסר להם נשר נחירה ולמה לא הגעילו את כליהם, ולמה המתין הקנ"ה לנות להגעיל את הכלים עד מלחמת מדין, הלא כליהם היו אסורים משום שהשחמשו נהם נשר נחירה, ע"ש.

ואני לא זכיתי להנין את הקושיא כלל, הא נש"ס שם מפורש דטעמא דרע"ק הסוגר לא צא הכתוב אלא לאסור להם נשר נחירה נלמד מקרא: כי ירחק ומתך המקום אשר יתח הדי אלוקי לשום שמו שם ונחת מנקרך ונולאנך וגו', פירש"י וכי ירחק ונחת צא להזהיר על השחיטה כשיכנסו לארץ, א"כ זה שולל כל יוני היותם נונדנר לגמרי, כי שם הי' המשכן נוקוס קרוב להם, א"כ האיסור של נשר נחירה אינו חל — אלינא דרע"ק — אלא כשנכנסו לארץ ונוש והמקדש הי' נריחוק מקום מהם, אצל נלרץ סיתון ועוג אפילו תלחר שדינה כארץ ישראל אצל אין המשכן נריחוק ונקום לישראל. **ועוד**, אם כך צאל להקשות הרי יש להקשות על זמן מוקדם הרבה, היינו מיד נקבלת החורה נסיני למה לא נלוו ישראל להגעיל כליהם, דהא נודלי קודם מתן חורה נצלו נכליהם נשר וחלנ ונלילות וטרפות, אלא על כרחך דלין זה קרוי טעם של איסור נלע נהכלים, משום שעד אז לא הי' זה איסור, כן נמי עד שאל נאסר להם נשר נחירה לא נלע נכליהם טעם של איסור, דלין נליעה של שום דבר היתר אסור את הכלים, וזה פשוט.

השטמה לח"ג דף י"א

המחמץ עיטה בפסח

בפנים פלפתי נדנרי הרמנים ז"ל דקנה חמץ נפסח או שהחמץ את העיסה נפסח לוקה, ומקשין הא היו לאו הניתוק לעשה, והנחתי נשם מרז ז"ל נל"ג, דהכוונה דלוקה לאחר הפסח משום דלא אפשר עוד לקיים העשה, ורליתו שכנר קדמו הפרי מנדים נפתחה להלכי פסח, אחר הפתיחה כוללת, ע"ש.

אולם המפרשים הקשו על דברי הרמנים הנ"ל דהא היו לאו שאין זו מעשה, ומה שעשה מעשה נקנה או נשהחמץ, הלא מעשה זו לא אסרה תורה, וליתו דומה למחמץ את המנחה, דהאיסור הוא נמה שמחמץ, אבל נפסח אין איסור לחמץ דלחמץ היי חמץ זה שחמץ של עכרים אין כאן אום איסור, והאיסור הוא רק מה שמההה את החמץ וליתו מנערו, מה לעולם הוא לאו שאין זו מעשה, וקושיא זו הניח מרז ז"ל בלגלי טל, נשם ספר משנת חכמים, נמלכת קולר דף מ"ג, ונעל משנת חכמים כתנ דהטעם כמו שאמרו נמכות פ"ג, נני כלאים, אמרו לו אל תלנז אל תלנז והוא פושט ולנזש פושט ולנזש חייני על כל אחת ואחת, ומסקנת הש"ס שם, רנ אשי אמר אפילו לא שהה אלא כדי לפשוט וללנזש חייני, ופסק כן הרמנים ז"ל, כלאים י"ג, וקשה הא היו לאו שאין זו מעשה ואחתי לוקה, וכתנו התום נשנועות י"ז, כיון דתחילת הלנישה היא נמעשה, מיחסין את הפעולה להשי"י שאחר כך, וכן המקיים כלאים, והמקיים חליל, אם תחילה עשה מעשה חסונ הקיום שאח"כ מעשה, ומרז ז"ל דומה דנרים אלו משום דהתום לא כתנו אלא נכלאים שעל נפוס, שאדם הלנזש כלאים חגיג מה שעומד לנזש וליתו פושטו מעשה, אבל חמץ וכלאים נשדה וחליל, שהם דנרים שמחמץ לנפוס, אי אפשר כלל שמה שאינו תנער יחסנ מעשה, ע"ש.

ובספרי תשי"א, שלא על ס"ת, ח"א, דף ה', הארכתני נענין זה, ונדנר המשנה למלך פ"ג מהלכי נילת מתקדש, שהקשה דמכאן משמע דלא חסונה שהי"י כמעשה אלא כשחמילת המעשה היי נליסור כנון לנישת כלאים או הנכנס למקדש טמא, אבל טהור שכנס למקדש ונטמא בלונגם לא חסונ מעשה כלל, וכל היכי שהמעשה מתחילה היחה מעשה היתר אין מוטריפין המעשה עם סופה להחשינה כמעשה, אבל הקשה מהא דנכנס נשידה תינה ומנדול ונל חנירו ופרע עליו את המעוניה, וכתנו התום שם שהטומאה היתה בלונגם ואף שהכניסה היחה נהיתר, פשיטא ליי להש"ס דלקי אלא דנעי אי נריך שהיי או לא, ע"ש.

וכתבתי שם דיש לחלק בין דנר שהתורה אסרה את הפועל ובין דנר שהתורה אסרה את הפעולה, דנני כלאים לא נאסרה הפעולה, דהא מותר לעשות ננד של כלאים, ובכן אין הקפידה שלא יתהווה כלאים נעולם, אלא שהאיסור הוא על הפועל שלא לנזש כלאים, לכן כל שהפועל היינו הלנישה נעשית נהיתר אי אפשר לנרף את המעשה שלאחר כך, לכן אם נשעת לנישה לא היי כלאים נהנגד, ואחר כך נפל זו כלאים, אם לינו פושטו היו לאו שאין זו מעשה, אבל נני טומאה הקפידה שלא תהיי טומאה והיינו הפעולה, ואל מוטריפת המעשה אפילו כשהיתה נהיתר לאחר כך, ונזה ייחא מה שפסק הרמנים ז"ל מלכיס היי, נענין איסור דירה נחנרים, שאין לוקין על לאו זה, משום דהמעשה היינו הכניסה הוא נהיתר, ולפרקמטיא מותר ליכנס לחנרים, ומה שמתקע שם וליתו יואל, זה היו לאו שאין זו מעשה, כלומר, משום דהפעולה אין נה איסור, דאם היחה התורה חקפדת שלא יכנס ישראל לחנרים, לא היחה

מתירה הכניסה לפרקמטיא, ולא אסרה אלא הפועל של לדור שם חה היו לאו שאין זו מעשה, ע"ש.

ולפי זה לא קשה כלל מהא דקנה או חמץ עיסה נפסח דהיי לאו שיש זו מעשה, דחמץ נפסח, כלומר, נחמץ המועד, התורה הקפידה על הפעולה שלא יהיי לשום ישראל חמץ, דהא אמרינו נניק ל"א דנחמץ המועד מזהו על כל אחד מישראל לנער חמץ אפילו שחינו שלו — כלומר, אם הוא חמץ של ישראל — לכן המעשה שנעשה מתקדם היינו הקנייה והחמיון מתיחסת נס לאחר זמן, וכל זמן שהחמץ נרשיתו הרי הוא כעושה מעשה.

השטמה לרף י"ז ח"ג לאו דרבית — נתוק לעשה לאו דרבית ניתן לתשלומין

בפנים הנחתי דנרי התום נמי ס"א, ד"ה לענור, דמשמע מדנריהם דרבית לא היו לאו הלניע, דהא התום חירנו דלכך לא חוקי הש"ס הלחיון נגזל ולענור עליו נשני לחיון משום דגזל היו לאו הלניע, ובכן אין נפישת אם עונר נלאו אחד או נשני לחיון כיון דנכל אופן לא לקי, והש"ס שם תקשה ולוקמחא נרנית ולענור עליו נשני לחיון, משמע דרבית לא היו נחליע.

וע"ה נדעתי לומר דאפשר דנס רנית היו להלניע, אלא חה דוקא לנני מלוה, דאם מחמיר הרנית מתקן הלאו, אבל הלוה לענור נלאו דרבית שפיר לקי משום דאין נידו לתקן הלאו, דהא החמירה תלויה נרנזו של מלוה, ולכך שפיר תקשה הש"ס ולוקמחא נרנית ולענור עליו נשני לחיון, היינו שהלוה ענור נשני לחיון ולקי שמונים.

אולם נרמנים הלכי מלוה, ד"ג, משמע דנס הלוה לא לקי משום דהללו מתוקן על ידי חרה, וכתנ הרנ המניד ויש מדהדקין נהיפך, ופירש שם נלחם משה, כלומר, דדוקא המלוה והערנ דלינהו מחירין המתון פטורים אבל הלוה חיינ משום שהוא לינו מחיר, כנראה דפלגי את מה שהלוה מקבל נחירה את הרנית הרי זו מעשה או לאו, דהרמנים ז"ל אצנר דנס הלוה הוא נכלל התיקון הלאו משום דנלעדו אי אפשר להיות התיקון, ודומה למה שכתנ הר"ן נפ"ג דקידושין דהנס דאין אשה מלוה על פי"ר, מכל תקום חסונ מלוה נס נה משום דנלעדה אי אפשר לו להנעל לקיים את המלוה.

אלא הלאו דלא תשימון שהעדים עונרים כשחוממים על שטר שיש זו רנית למה יהיי ניתוק, הלא העדים חונים עושים שום מעשה לתיקון הלאו, ונחתיתמם יש מעשה.

אולם נראה דלאו דרבית לינו לוקה עליו לא מטעם דהיי ניתוק לעשה אלא משום דניתן להשנן כמו שכתנ ברמנים הנ"ל, וראה נח"א מספרי זה דף נ"ג, שהארכתני נדנר ההנדל שנין ניתוק לעשה וללאו הניתן לתשלומין, כדליתחא נמכות, אבל לאו הניתן לתשלומין אין לוקין עליו משום דלא דמי ללאו דחסימה, ולכך אין חילוק בין המלוה שעושה מעשה נחירתו ובין הלוה והעדים שלא עשו שום מעשה, ויש להאריך נזה הרנה.

השטמה לח"ג דף ל"א ואילך ברין עונשי בית דין בשבת

ודאיתי להפרי מנדים נפתחה כוללת, הלכות שנת נפתחלה ח"ל: דמש"כ הרמנים ז"ל שלא לענוש נשנת, אפילו חלוקת אין לוקין נשנת כמ"ש נפרק כד, ולכאורה אין לוקין

חשוב תיקון דיש לו כפרה. ע"ש. אלא דגנר זה נפלוותא שנוי בשנת ק"ו, דר' יהודה סוגר מה לי לחקו מילה מה לי לחקו כלי, ופירש"י, הא נמי מתקו גנרל הוא ויש מללכה נתיקון זה, ור"ש אינו סוגר סגרא זו, ע"ש.

אור"ח תקשי, אם איתא דחקון הנפש חסון מללכה, למה לי לר' יהודה שם לומר מה לי לנשל פתילה מה לי לנשל סמנין, הלא הטעם הרלשון של מילה, דמה לי מתקו מילה וכו' (נשום דתיקון גנרל חסון מללכה, מספיק ג"כ להנערות נת כהן, דהשריפה עזמה הוא התיקון של נפש החוטאת, והתוס' שם ד"ה מה לי לנשל נאמת מפרשים ללא כרש"י שם אלא מה לי נישול סמנין לנורד לניעת הנגד, וכי היכל נישול סמנין לנורד לניעה חסון תיקון, הי"נ נישול פתילה לנורד שריפה, ומחלל נפקא לן שפיר דכל שאר מיתת ג"ד חסון תיקון משום מנה, דלי לזו שריפה עזמה תשינל תיקון, משום נישול פתילה לא הוה אסורא, וכו' ע"ש היטב, ומנואר מדגריהם דהתיקון הוא נשריפה, משום המנה, לא משום דעל ידי כן הנפש של נת כהן מתקו, ואפשר דכוונת התוס' ג"כ הוא, דמשום שמתקיימת המנה של שריפת נת כהן יש תיקון הנפש על ידי מנה זו (וראה שם בתוס' ק"ה: ד"ה הא ר' יהודה לענין תיקון מנה), ולזה התכוון הפמ"ג, ונפרט דגני מכות דכתיב וקלה אחיד, ודרשינן כיון שנקלה הרי הוא כאחיד, כלומר, דחלל נפשו מתקו לגמרי.

א"ח דלגני מכות לא אדע למה לא נאמר נפשטות דלין עשה דוחה ל"ת אלא נשאי אפשר לקיים שיהיה, אצל נמכות הלא אפשר לקיים העשה לאחר השנת, ואין זמנה קבוע, דנשלמא גני חייני מיתות ג"ד אין לומר כן, משום דהס"ד הוא דרניחה תדחה את השנת מק"ו, מה עבודה גדולה את השנת רניחה דוחה אותה, שנת שנידחת מפני עבודה אינו דין שתהא רניחה דוחה אותה, כדאיתא נסכהדרין לה: משום ד"ל דהעשה של ונערת הרע וקרבך הוי עשה המוטלת על כל ישראל והוי עשה דרניס דדחי אפילו שלא נעידל (דהא נישול פתילה הוי האיסור שלא נעידל, וע"י תוס' שנת ע' ד"ה הנערה, ותוס' ינמות ר': נלה"ד טעמא) ולכך דוחה נמי אפילו כשיש לקיים העשה לאחר זמן, אצל מלקות אין כאן ק"ו ואין זוה עשה של ונערת, ולמה תדחה העשה את איסור שנת או יו"ט, ודומה למילה שלא בזמנה.

מכות מרדות בשבת ויו"ט

ומה שכתב הפרומ"ג בסוף דגריו, דיש להסתפק בנמכות מרדות נאלין עושה סוכה וכדומה, דמכין אותו עד שתלל נפשו, אפשר נכה"ג, בשנת ויו"ט עונשין אותו, עכ"ל, ראה מה שהארכתי זוה נספרי זה ח"א, דף רלב, ולא אינן איך נכט בשנת ויו"ט שיעשה סוכה, הכי טכל לכופו שיננה לו סוכה ויעשה מללכה בשנת או ניו"ט כדי שיקיים מצות סוכה, הלא אפילו ינל וישאל אותו נליל רלשון דחג, אם לעשות סוכה כדי לקיים מצות ישנת סוכה נליל רלשון שהוא דאורייתא, נודחי שנאמר לו שמוטנ לענור על העשה — נאם אין לו אפשרות לללח ידי סוכה נשום אופן — נשנ ואל תעשה מאחר לחלל שנת או יו"ט נקום ועשה, ואולי גם הפרמ"ג הבין כמו שהבין נעל הון עשיר דמה דאמרינן נשנועות כ"ט, נשנע לנטל את המנה לא לעשות סוכה, פירושו שלא לינש נסוכה, דלזו משכחת להלקות את מי שמכרנ להכנס ולאכול נסוכה נלילה הרלשונה, והשללה אם יש להכותו מכות מרדות כדי שיקיים מצות ישנת סוכה, דזה נרור דאפילו יש לו סוכה אלא שליטו רונה להכנס נה נליל א', דמכין אותו מ"מ כדי לכופו לקיים את המנה, ואין זה פותר למה שפירשתי נספרי הנ"ל דגם מי שדר נמקום שאלין סוכה, דכופין אותו קודם התג שיעשה לו סוכה כדי שיוכל לקיים המנה ניו"ט, ע"ש.

לא ידענו מני"ל, דאיתא מיתה שיש נה מללכה ד"ת אסרה תורה לא מלקות, ואם תאמר דקרא ללא תנערו כולל כל עונשי ג"ד, א"כ נריש ינמות דאמר טעמא דכתבו קרא וכו' הא אינטרך שאלין עונשין שום עונש, והנה נהלכות סנהדרין פרק ט"ז, מלקות נמקום מיתה עומדת, ע"י כ"מ שם, ומ"מ אין זה מספיק, והנה ניו"ט ג"כ אין עונשין ומנואר נמשנה סנהדרין ל"ג, וגמ' ל"ו, ותוס' ד"ה, ומה יו"ט, יע"ש, והנה לכאורה ננל ולנני שם הא סנרי נפסחים וכמה מקומות, ונשנת ל"ד, ונתוס' שם ד"ה ולא מילה, נידדו אי רנל סוגר יו"ט עשה ול"ת, ולנני משמע דלית ל"י, כ"א יו"ט ל"ת לחוד, איך יתרך משנה דסנהדרין דלין רניחת ג"ד דוחה יו"ט, דנחי דק"ו ליתא, דאיתל דמימר שנת יוכית, מ"מ נללו ק"ו ניו"ט ינל עשה דמיתת ג"ד ותדחה ל"ת דיו"ט, למ"ד הכין, נאופן דנקטינן דלין עונשי ג"ד אפילו מלקות דוחין לא שנת ולא יו"ט, וכדלמרו.

ובמה"ד הסמוך כתב: ונספר החינוך כתב שיהי מנחה ומרגוע, מנואר דאף מלקות אין עונשין, ולפ"ז כ"ש מכות מרדות דגריהם שזנין אותו נכמה מקומות, כמ"ש הרמב"ם ז"ל נהלכ' סנהדרין פ"ו, פשיטא דלין עונשין בשנת דלית זוה מצות עשה כלל, ותשוב הנורה ותקון הנפש, והרנ נהגיה נשליט סעיף ד', אהא דלין דנין בשנת כתב וכ"ש שאלין מלקין וכו', הנה אין דנין שמה יכתוב, ואין מלקין ד"ת הוא, ול"יה ינואר, ויש להסתפק נמכות מרדות נאלין עושה סוכה וכדומה, דמכין אותו עד שתלל נפשו, אפשר כה"ג בשנת ויו"ט עונשין אותו עכ"ל, הנלתי רונ דגריו כי יש לי לדון נהם.

מה שכתב להקשות מריש ינמות ר': טעמא דכתב רחמנא לא תנערו הא לאו הכי דחי, וקשה, איתא דלעולם לא דחי אלא דאינטרך קרא לשאר עונשין שאלין נהם מללכה, קושיל זו נוחרלת נמה שכתבתי נדף ל"ה, ד"ה, ואין להקשות, דלס לאסור שאר עונשין נל הכתוב, למה פרטה התורה את האיסור להעניש בשנת נאחר מד' מיתות ג"ד.

ומה שכתב מלקות נמקום מיתה עומדת, הוא כמו שהנלתי נדף ל"ג ד"ה וננרית עולם נשם רנ כהן גלון ז"ל, ומה שכתב הפמ"ג: ומ"מ אין זה מספיק, נודחי התכוון לדגרי נפנים, שאלין זה נונע לענין המללכה של שנת, דלס אין עושה תנורה נמלקות אין כאן מללכה, ואם עושה תנורה יש כאן מללכה, ואין לר"ך להטעם דמלקות נמקום מיתה עומדת.

ומה שהקשה לנניד דיו"ט הוי ל"ת נרידל למה לא תדחה רניחת ג"ד ל"ת דיו"ט, לפי מה שהנלתי נפנים נדף לו, ד"ה קושיית הא"ג, דיש סגרא לומר דנעונש הנעשה בשנת אין כאן קיום מנה, לא קשה, ואלל שדעתו ז"ל דמצות ונערת הרע מתקיימת אפילו כשנעשה העונש בשנת, הלא נידדתי שם דלא כן הוא שיטת הרמב"ם שליט ונערת הרע נמנין המנה, ע"ש, אלא שהוא לי לפלל שלא הזכיר מה שכתבו התוס' נמועד קטן דף י"ד: ד"ה מיימני, דגוף הרינה ניו"ט כיון שהוא מנה לנורד יו"ט קרינל נה, עכ"ל, והגם דשם המדובר נחוי"מ, אצל נודחי גם ניו"ט הדין כן.

עונש ב"ד תקן הנמש

ומה שכתב דאפילו מכות מרדות דרנן חסון תנורה ותקון הנפש, זוה הפרמ"ג נתן טעם לכל מלקות ד"ת שאלין מלקין בשנת משום דהמלקות מסתמא עושה תנורה, כמו שהנלתי נפנים, ועוד טעם אחר דאפילו לא יעשה תנורה, יש זוה משום מתקו נגרא, שהנפש של החוטא מתקון נזה, וכנראה התכוון נזה לדגרי התוס' סנהדרין לה, ד"ה אין רניחה, שכתבו דנשאר חייני מיתות נמי אפילו למ"ד דמקלקל נתנורה פטור, הכא

ולכאורה דברי הפמ"ג הג"ל תמוהים, דאם יש איסור דאורייתא נהכחת מלקות בשנת או נזי"ט כמו שכתב הוא ז"ל איך יענר הנז"ד על איסור דאורייתא כדי לכופו את זה לקיים המצוה ולזכותו נמצוה, והלא אין אומרים לו לאדם הטעם כדי שזכה חניך, ואם לאפרושי מליסורא ע"י שנות, כנרש שנת נני הדניק פת נתור, אמרי כן, לזכותו נמצוה על אחת כמה וכמה.

הגם דהריטנ"א נר"ה כ"ה: נאה"ד שלחו ל"י, הקשה דלמה ל"י להש"ס לאוקמי, נשכפלו עד"י ולוקמה נשכפלוהו נית דין, כחותה אחריו, א"ל עשה סוכה ואמר איני עושה מכין אותו עד שתאל נפשו או עד שיעשוהו, וי"ל דאי נז"ד של ישראל ודאי כיון דעניד נמר ואל כל לשם מצוה דלמך מצוה לשמוע דברי חכמים, כדלמך ננט המעוזה נז"ד דישאל, עכ"ל משמע לכאורה דגם נז"ט מכין מרדות כדי לכופו לקיים מצוה אכילה מצוה, דהא גם מיירי דכפלוהו נליל אי דז"ט צומח שיש חיוני לאכול מצוה, אלא דלין ראי"י משם דמכין מכות מרדות שיש נהן חנלה, דלא אמרו אלא כפלוהו, ויוכל להיות נסמיתו למי או אפילו דנדרים קשים שחלימים עליו שאם לא יאכל מצוה יעשוהו קשות, והריטנ"א הניא כחותה אחריו וכו', לומר שזה הוא מחונת נית דין להשגיח על זה שיקיימו נבי ישראל את המצוה, אבל אין כאן משמעות שמכין נז"ט מכות מרדות עד כדי חנלה, וק"ל, וראה נתופי נז"ט: ד"ה אכפיה, ונכ"י, דכפיה דנדרים גם כן קרי כפיה.

דלא חייב הגזלן נכל רגע להחזיר, דלא דין אפילו אליכס מומחין וכופין אותו להחזיר כמו אכל מצוה עונרת, דהא נכל רגע הגזלן עונר אעשה דוהשיב, אבל נמצוה שלייה עונרת אין כופין אותו. ע"ש. ולא זכיתי לירד לעומק דעתו הלא פריעת נעל חונ הוא נ"י מצוה שלייה עונרת, וכופין, ואפשר דהוא ז"ל התכוון לפירושו של רש"י, דפריעת חונ מצוה משום דכתיב אין זדק שיהי הן שלך זדק, ומצוה לאמת את דנרו, איכ אס ליה לזמן ואינו פורע נהגיע הזמן הרי הוא משקר נמה שהנטיח לפרוע צומט, ועונר נכל רגע על המצוה של הן שלך יהי זדק, אולם נשטמ"ק מניא נשם הר"י מקירנ"ל ונשם הרא"ה ז"ל החולקים על רש"י, וסנרו דהמצוה היא מקרא והאיך אשר אחה עושה נז וכו' ע"ש. לכן נראה דלכך אמרו גם נכתובות פ"ו, לדיך דלמרת פריעת נע"ה מצוה, אמר לא יחא לי דלעניד מצוה מלי, א"ל תניא וכו', כלומר, דוקא כשאומר לא יחא לי דלעניד מצוה, דגלי דעתי שלא יקיים מצוה זו לעולם, איכ שפיר הוה מצוה עונרת, דהא ידעינן שלעולם לא יקיים מצוה זו אס לא על ידי כפיה.

ומכאן תוקר נאמן לדברי הסיוך שכתב נסוף המצוה ו', אכילה הפסח: וכלל גדול נכל התורה שכל האומר שיעטל מצוה עשה שכופין אותו נז"ד אס יש כח נידס עד שיקיימו, כלומר, לכל האומר, שינטל"י, כזה אחריו נכתובות הג"ל דדוקא כשאומר לא יחא לי דלעניד מצוה.

מכות מרדות לשם תועלת לקיום המצוה או לשם עונש וקנס

וברש"י גם נכתובות פו: ד"ה מכין אותו, קודם שענר על העשה ויש נידו לקיים, וכן כתב רש"י נחולין ק"ו: ד"ה כפתוהו, ע"ש. משמע דמכות מרדות הוא רק לתועלת של זה החסרנ לקיום מצוה, לכך מכין אותו כדי שעל ידי כפיה יקיים, אבל לאחר שענר או שאין עוד המצוה נידו לקיים ולא יהי תועלת נהכחה לקיום המצוה, אין כופין ואין מלקין, דלין הכחה זו לשם עונש, ואיכ שזנ יש לזדד דלין זה נכלל של איסור נז"ד להעניש ניוס השנת ונזי"ט, דהאיסור הוא רק לעונשי נז"ד, כנת כהן שמיחתה נתורת עונש.

אולם נדף ש"ג נספרי זה הנלתי את דברי הירושלמי יננות, נ"ו, יעקב איש כפר נצוריה רצה להחזיר למול בשנת את נן הנכרית שאניו היי ישראל, שחע ר' חניי ואמר ייתי לייחוי וילקי, שינא ויקנל מכות מרדות, ע"ש. והנה נכלאן לא משמע דהמכות נלו לשם תועלת דנדולי לא מלו את אותו נן הנכרית בשנת לאחר דר' חניי פסק שאין למולו, ואם כבר מלו אותו בשנת קודם שאמר לר' חניי, הלא כבר נעשה ואין להשיב איכ נכל אופן המכות מרדות הללו היו ללא תועלת אלא לשם עונש על שהורה שלא כדת, או אפשר שהורה נתקום רנו. הרי שמכין אפילו שלא לשם תועלת אלא לשם עונש וקנס.

וכן מתנאר מדברי הש"ס שנת מ': המנשל נחמי טנריה בשנת חייב מכות מרדות, משמע דהמכות לשם עונש וקנס, וכן כתובות מה: דהמוניא שם רע ולא נעל לוקה מכות מרדות מדרנגן, ומש"ס שנת הג"ל כנראה הוניא הרמנ"ס ז"ל דינו שכתב נפיה"מ נר"ה שנת: ומי שזיניא מאחד מהם לכרמלית או מכרמלית לאחד מהם יחייב מלקות אס הוא מזיד עכ"ל, ועל זה כתב החופי יו"ט נר"ה שנת: ואל טענה דנברי הרמנ"ס נראותך שכתב נני כרמלית שיתחייב מלקות נמוזי, ותחשוב שר"ל מלקות ארנעים שנתורה, דליחא, אלא מנאל עוד לו שקורין מכות מרדות דרנגן נשם מלקות וכו', כוונת התירו"ט, משום דכרמלית דרנגן, ואיך ילקה מכות ארנעים דאורייתא על איסור דרנגן, לכך מפרש מכות מרדות דרנגן.

מלקות לשם תקון הנפש, ומלקות לשם שמירת הנפש

אולם דברי הפמ"ג אחרתיו קררים וכוונה עמוקה נהם. וכפי עני"ד כך כוונתו: מתחילה כתב דמי שענר על איסור שיש נז מכות מרדות נודלי דלין מלקין אותו בשנת וזי"ט, משום דלין כאן מצוה דאורייתא להלקותו, ונהכחה זו יש משום תנורה, כלומר, שחא יעשו המכות צו תנורה, ויש וודלי תיקון הנפש, כי נכל אופן ענר אליסור ונפשו מתתקנת על ידי הכחה, והנה זה תינת למי שכבר הטע, אבל מי שלא הטע עדיין, אלא שחסרנ לקיים המצוה, אי אפשר לומר שפשו נפנתה, כי לא ענר ולא הטע, ונכן אין המלקות מתקנין את נפשו אלא משמרין את נפשו שלא תפנס, מה אינו נכלל תיקון ננרל, ואינו דומה לערל שהוא פנס ננרפו והמילה מתתקנת אותו, איכ אין כאן תיקון הנפש, אלא השא נרידא שחא המכות יעשו צו חנלה, וזה טעם קל, כי מכות מרדות אינן אלא שליט מהאומד הרנ"ל, כמו שכתב הוא ז"ל נתמ"א, דמכות מרדות אינן יותר מ"י, היינו שליט מליט, להנינור היותר גדול, ולכך נידד דנאופן כזה אפשר דיותר להלקותו.

כפיה לקיים מצוה עשה העוברת

וברב"ר כפיה נז"ד לקיים המצוה, רליתי נחידושי הר"י"ס חו"מ סימן א', דף י"ג, שפילפל הרנה לתרץ דברי הרמנ"ס ז"ל נהלכי סנהדרין פ"ה — ג': מי שגנב או גזל גונב ממנו הקרן דיני חוץ לארץ וכו', והקשו כל המפורשים, הרי הרמנ"ס ז"ל נענמו כתב שם לעיל נפיה — ת, דיני הקנסות כגון גזילות ומנלות — אין דינן אותם אלא נני מומחים הסמוכים נארץ ישראל, — וע"י שם נכסף משנה ונסמיע ונש"ך, ומחדש שם נחידושי הר"י"ס, דמה שכתב הרמנ"ס מי שגנב או גזל גונב ממנו הקרן, היינו לא מטעם דינין, אלא מטעם כפיה להפרישו מאיסור גזל, כמו כפיה לפריעת נע"ה, דלא נעינן מומחין, כתובות פ"ו, ולכך כתב הממקי דדוקא כשהגזילה נעין, משום

(דברי התיוט תוהים לי, דלמא לי העטס משום דכרמלית דרננן, אפילו המולא מרשות היחיד לרשות הרבים דאורייתא אין מלקות נאסורי שנת משום דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת נ"ד, כדאיתא ג"כ שנת הקד. נלאו נמי לא מייחייב דהוי ל"י לאו שניתן לאזהרת מיתת נ"ד, וע"ש נתוס').

וכן איתא גס אה"ד נפיה"מ הג"ל: וכל מה שאמרנו בו פטור גלויזה דנר שיהי' מתשפטי השנת, רואה לומר, פטור מן המיתה ויתחייב מלקות נהכרח אם הוא מזיד וכו', וגם כאן כוונתו למכות מרדות מדרננן, ואין מלקות דאורייתא נאסורי שנת דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת נ"ד ככ"ל נמוסגר. הרי מפורש דמכין לא משום תועלת לקיים המצות אלא לשם עונש וקנס. נכל אופן מדברי הש"ס שנת הג"ל וגם מכתובות מה: נראה דלא כמו שכתב רש"י נכתובות פ"ו: שמכין דוקא קודם שעבר על העשה ויש נידו לקיים.

ודברי מגדים נפתחה כוללת חלק ראשון החריך נדון מכות מרדות ומסיק: על עבירה נמשכת מכין אותו עד שתלא נפשו אף מדרננן, — פיר' אף שכל העבירה אינה אלא מדרננן — עבר הזמן מכין אותו מכות מרדות נשיעור כמו נד"מ, — כוונתו, על איסור שעבר ואי אפשר לקיימו עוד, כגון הילל שנת שאי אפשר לתקן מה שחטא, אז אין מכין אותו עד שתלא נפשו, אלא מכין אותו כפי אומדן שיוכל לקבל בתורת עונש על חטאו, ונחלק נ"י שס נהפתיחה כוללת אות כג, מסיק, דמכות מרדות לוקין בכל מקום אף נחון לארץ, דלא נעינן סמוכים למלקות אלא למלקות ל"ט של תורה, וגם מכות מרדות לא נעינן שום התראה. ע"ש.

ובשו"ת הרינ"ש, סימן ג, הקשה השואל איך אפשר ויתחייבו וילקו את העובר על דברי חכמים עד שתלא נפשו, והעובר על ד"ת נאסור כרת מכין אותו נאומד, נמלא שיתר יענש על דבר קל מדבר חמור ו על זה השיב הרינ"ש, דנלמח כשעובר על איסור דרננן אין מכין אותו מכות גדולות כמו שמכין במלקות דאורייתא, ועובר על דברי חכמים לא טכר נשום מקום שמכין אותו עד שתלא נפשו, ולא טכר זה אלא נמצות עשה של תורה שיש לו זמן לקיימה ונ"ד מתרין צ לקיימה והוא מעיז פניו ואינו רואה כדלמדין נכתובות פ"ו: — שאומרין לו עשה סוכה ואינו עושה לולג ואינו נוטל מכין אותו עד שתלא נפשו, ואי עבר זמן מצוה לא מלקין ל"י כלל, שאין מלקין למי שעבר על מצות עשה, ונעל הערוך ז"ל נסוכה ולולג הוא שהזכיר מכין אותו עד שתלא נפשו ועובר על דברי חכמים ז"ל הזכיר נלא אומד ונלא מספר ולא אמר עד שתלא נפשו. עכ"ל, וראה נש"ת תשנ"ז ח"ג סימן נ"א, שכתב נדומה לזה שנמצוה הנמשכת מכין אותו עד שתלא נפשו מה.

„מכות מרדות עד שתלא נפשו" אם משומו כמשמעו

הבאתי את הדברים הג"ל לנרר שכל הפוסקים ונהראשון שנלמרונים הוא הרינ"ש עד הפוסק האחרון הוא אדונינו נעל פרי מגדים (כווננון אראיתי כתוב כך נהרנה והרנה אחרונים אשר תקר המגע לנטט אותם) הניטו שהמיתרא שג"ס שהנלה נכחה מקומות: תניא נד"א נמצות לא תעשה אכל נמצות עשה כגון אומרים לו עשה סוכה ואינו עושה לולג ואינו עושה (ונחולין קל"ג: מוסיק: יניית ואינו עושה) מכין אותו עד שתלא נפשו, הוא פשוטה כמשמעו, שמכין את העובר ואינו רואה לקיים את העשה, אפילו עד שתלא נפשו, כלומר, מיתה כמשמעו.

ול"א ראיתי עד היום אפילו לאחד מהפוסקים והמפרשים שיאילו, מי החיר להם לחכמים להרוג נפש על אשר מסרנו לקיים ונצות עשה. הלא על נישול עשה אין שום עונש של מיתה נידו שמים ולא מלקות, ואיך ימיתו ויהרגו החכמים על עבירה זו. וכי י' כח ניד חכמים לקבוע דין של הרגת נפשות נלי שום ווקרא נתורה, אלא כל הרא"י היא מהנרייתא הג"ל — ואין מי שיאל על הנרייתא ונאל לן, איז כתוב נתורה שיש להם לנ"ד רשות או חונה עליהם להרוג את זה המסרנו לקיים מצות סוכה, או אפילו מצות יניית שהוא עשה שאין נה קום ועשה. הלא אין זה דוונה למה שאמרנו נ"ד מכין ועונשין למיגדר מילתא, אלא זה דין קבוע להלכה לכל זמן ומקום ולא למיגדר מילתא גרידא.

לכך מילתא חדתא אנוינא, והגם שלא ראיתי למי שהוא חכל אשר קידמתי שיאמר כן לכל זאת הנני אומר עפר אני תחת כפות רגליהם של הגדולים הג"ל, ואי אפשר להנין את הנרייתא הג"ל כפשוטה אלא כך פירושה — ראה רש"י חולין ק"כ: ד"ה כפתורו — כרתניא, נד"א דלרנעיס ותו לא, פיר' דמי שעבר עבירה שיש נה מלקות דאורייתא, כגון שאכל עילה, מלקין אותו פעם אחת מלקות ל"ט, ותו לא, היינו דוקא נמצות לא תעשה שכבר נעשית עבירה, אכל מצות עשה שלפניו ואינו רואה לקיימה, כגון אומרים לו עשה סוכה ואינו עושה עשה לולג ואינו עושה, מכין אותו עד שתלא נפשו. כלומר, אם נשנה שעברה סירנ לקיים מצות סוכה, והנ"ד הכו אותו, ניזו אותו, סטרו נלתי, ולא רנה לקיים המצוה, ועתה אוב הגיע חג הסוכות והוא אינו רואה לקיים מצות סוכה גם השתא, לא אמרין כבר הכיטו אותו וניזו אותו נשנה העברה ולא נכנו עוד נשנה זו, אלא נכל שנה שהוא חי, כל ימי חייו של אותו העברנין עלינו לחזור עליו נכל שנה ורנה לכופו לקיים, אכל כמונן שאין מכין אותו מכות גדולות וכנדות כמו שמכין במלקות דאורייתא, אלא מכות קטנות וקלות, שאין נהן אפילו חנלה ומכל שכן שאין נהן כדי להמית, ואין נהמכות הללו אלא משום כפייה, כלומר, אמנעי שיעיל לכופו לקיים המצוה, נוראה רש"י שנת ח"י: מכות מרדות, רדוי. כלומר, אין נהם מכות גדולות אלא ענין רידי, כמו ורדו נדנת הים, לשון שליטה. וכן לא תרדה צ נפרך. ואין הפסק לכפייה זו, לומר כבר כפיטו אותו פעם או שתיים ולא הועלנו כלום, אלא נכל שנה ורנה עלינו לנחון נלמנעי זה, אולי יועיל השתא הגם שלא הועלנו לשענר, ועד שתלא נפשו, משמע עד יום וותה, ואפשר שלא אמרו תו"ל עד יום מותו, אלא עד שתלא נפשו, לנצותו גם נזה, לומר, כי ניזם מותו נפשו תלא ממתו וישאר גופו מונח כפגרי. וידועים דברי הרמנ"ס ז"ל שהכפייה היא רק לגוף של העברנין, כי הנפש נלמח חפלה לעשות רעון קונה

ורא"י לדברי מש"ס חולין קל"ג: הג"ל: האי כהנא דלא מפריש מתנתא ליהוי נשתתא דללקי ישראל, אמר רנה נר רנ שילא הני טנחי דהולל קיימי נשמחא דר' חסדא הא עשרים ותרתינן שנין, למחי הילכתא חילימא דתו לא תשמתינן להו, והא תניא נד"א נמצות ל"מ, אכל נמצות עשה — מכין אותו עד שתלא נפשו, ע"ש.

השאלה היא אם הטנחים סירנו לקיים מנ"ע שדינה מכין עד שתלא נפשו, למה המחיתו להם כ"כ שנים, ולמה לא הכו אותם עד כדי מיתה. וראה נר"ן ופסחים פרק ד' נר נתן אסיה וכי דאפילו נלמח נדדוי חמור ממכות מרדות, ע"ש אכל זה דוקא ממכות מרדות, אכל כמונן שאינו חמור ממכין אותו עד שתלא נפשו, וכן השאלה למה לא הכו אותם עד כדי יניית נפש, ודוק לומר שלא הי' להם הרשות מהמתשלה לזה, אלא הפירוש נגמ' הוא, דלוחם הטנחים היו נשתתא כ"כ שנים, כי השתתא ככ"ל עוד יותר חמור ממכות מרדות שמכין את העברנינים, ופריך — למחי הילכתא אמרת שכבר הם נשתתא

כ"כ שנים, אילימא דתו לא תשמתינו, כלומר, אם לא הועילה השמחה נמשך של כ"כ שנים, אין תועלת לחור ולגרות אותם, והא תניא דנמנות עשה מכין אותה עד שתלא נפשו, כלומר נכל שנה ושנה עלינו תונה לחור ולכופס, ואפילו יחיו עוד מלה שנה, אין הפסק לכפייה, עד שתלא נפשו, כלומר, כ"כ עד יום מותם.

מכות מרדות בחוץ לארץ

ובזה מופרכים כל הפלפולים שנאחרונים שפלפלו איך יכו ג"ד נחמ"ל עד כדי יציאת נפש הא זה הוי דיני נפשות ונעי מומחים ונארח וכו', וכמה מהאחרונים תלו דנריהם נהיראים סימן רע"ח יא סוגר ומכות מרדות עד שתלא נפשו מכין רק גל"ג, ולהד"מ, דניראים שם לא כתב כלל מזה, ושם כתוב דהמחיר חוב נשניעית כופין את המלוה לומר משמע אני, ועל זה כתב היראים דזה מדין קנסא ואין דיני קנסות נחמ"ל והיראים הניח רק לדוגמא שכופין את המלוה כעין שכופין נכל מלוה, וגם מדברי היראים הללו נ"כ רח"י לדברי, דכי סלקא אדעתך שכופין את המלוה עד שתלא נפשו, והורגין אותו על שאינו רוצה לומר משמע אני, אלא הפירי כופין אותו נכפיית דנרים ואף נהכאה הלה כעין שכופין לקיום המנות.

ודגם שמונת ננדינו קושיית הר"ן נכתובות פ"ד (על הגמ' דף ת"ה) שחמה על הרמב"ם שכתב נפי שפי מהלכי חמץ ומלה שכתב: אסרו חכמים לאכול מלה נערב פסח וכו', ומי שאכל מלה נערב פסח מכין אותו עד שתלא נפשו, ולפי דבריו י"ש גזה חומר דנברי סופרים מדברי תורה, ע"ש. מה הוא על דבר שעבר ולא שייך לומר נכאן שהניב עד שתלא נפשו משמע עד יום מותו, אבל כבר כתב התשנ"ץ ה"ג סימן י"א: נספריט לא מלאט שכתב אלא מכין אותו מכות מרדות, אבל עד שתלא נפשו לא מניט.

תיקון הנפש אם חשוב כתקן כלי

ודבר זה שדירש הפרמ"ג הג"ל דתיקון הנפש הוא תיקון גמור כמו מתקן דבר נשמי, אפשר שתלוי נאשלי רצוני. דניחא פ"ה: נענה ר' אלעזר ואמר ומה מילה שהוא אחד ממאחיים וארבעים ושמונה איברים שנאדם דוחה את השנת קל וחומר לכל גופו שדוחה את השנת, פירש"י: ומה מילה שהוא תיקון אחד מאיבריו של אדם דוחה את השנת, לפי שחינין עליה כרת לאחר זמן, כך שניה נתוספתא דשנת עכ"ל. מה הוא לשון התוספתא נשנת פרק ט"ו. ר"ח אומר מילה דוחין עליה את השנת, מפני מה, מפני שחינין עליה כרת לאחר זמן, והרי דברים ק"ו, מה אם על אבר אחד ממט דוחה את השנת, דין הוא שידחה השנת על כולו. ע"כ, וכנראה שרש"י מפרש: מילה דוחין עליה את השנת, מפני מה, מפני שחינין עליה כרת לאחר זמן, כלומר, אם לא הייתה התורה חתרת לחול נשמי אפילו נשנת, נודחי שלא הי' גזה איסור כרת, דהא הי' איסור לחול נשנת, ולמה התירה התורה לחול נשנת, מפני שיש צוה תיקון לנפשו של הנמול, והעד ליה, שחינין עליה כרת לאחר זמן, אם לא חל ענשו כשגידל, אי"כ צוה שמו"ל יש תיקון הנפש, ולכך התירה התורה לעבור על איסור שנת נכדי לתקן את נפשו של נימול, ומה אם התירה התורה לחול נשנת, נכדי לתקן את נפשו של הנימול נאמר אחד הגר"ך לתיקון נפשו, קל וחומר, לכל גופו שדוחה את השנת, כלומר, לתקן את כל גופו וכל איבריו של החולה שיש בו סכנה, נודחי שדוחה את השנת, כי נכל אופן תיקון הגוף ומה גם נכל איבריו הוא יותר תיקון מתיקון רוחני-נפשי של אבר אחד, ומחילא

נשמע מכלן כסגרת הפרמ"ג הג"ל דתיקון הנפש חשוב תיקון גמור, ולא נרע לענין שנת מתקן כלי שיש גזה משום מלאכה דאורייתא.

אולם הר"ח ז"ל שם ניוחא פירש פירוש אחר לגמרי — וכבר כתנתי מזה נמק"ח — מה לשונו: ומה מילה שהוא אחד מאבריו וכו', פיר', מלאט שהמל התיטוק מלינו מן המיתה, מאליעזר ננו של משה רבינו שנאמר ויהי נדרך נמלון ויפגישוהו הד' וינקה המיתה, וינקה המיתו לתיטוק מפני שנעללה אמו ולא מלה אוחו, וכיון שהרנישה מלה אוחו, וקראתו חתן דמים והגילו מן המיתה שנאמי וירף ממנו, פיר' וירף חולי המות מאתו — מן התיטוק, אז אחרת חתן דמים אהה לי נדמי המילה — כוונתו לש"ס נדרים ל"ג — והתורה הותרה לחולו ואפילו נשנת כדי לפדותו מן המיתה וכו'.

מתבאר מדברי הר"ח, שהמילה הוא תיקון הגוף ממש שלא ימות, ולא תיקון נפשי-רוחני, ומחילא אפשר דתיקון נפשיי נריחא לא שמי תיקון, ומלא דנברי הפרמ"ג הג"ל תלוי נשני הפירושים הג"ל של הר"ח ורש"י, ומה דאמר ר"י נש"ס שנת ק"ו מה לי לתקן מילה ומה לי לתקן כלי, יתפרש לפי שיטתו של רש"י, דהתיקון מילה הוא תיקון נפשיי, ולר"ח הוא תיקון גופו של הנימול.

א"כ שכבר מפורסם מדברי הר"ח הג"ל תמוהים מאלו, כי הרנה י"ש להשיג על דבריו, דמה רח"י מהתם למילה נשנת, הלא התם הי' התיטוק נסכנה נשניל שהיו לריכים לחולו ולא מלוהו נאחד מימי המעשה, אבל נשנת אם נאמר דאסור לחול משום איסור שנת מה שייך לומר דהתיטוק הוא נסכנה משום שלא נתקיימה בו מצות מילה, מה הוא דבר שאין הדעת מתקנתו דהתורה התירה לחול נשנת כדי להוציא את התיטוק מסכנת מות המחאה לא מחולשת הגוף אלא מחסרון מצות מילה, ואפילו נדחוק ונאמר שהר"ח ידע מאחה מקור שאוחו היום שלא נימול התיטוק ע"י משה רבינו הי' שנת, גם כן אינו רח"י פלל, דאז עוד לא נלטוו על השנת, ועל המילה כבר נלטווה אברהם אינו ע"ה, אבל לאחר מתן תורה שיש איסור סקילה על חילול שנת, מהיכי תיתי לומר שיש עונש של מות על התיטוק נשניל שאין מתללין שנת עליו, וגם מה הלשון של הש"ס ק"ו מחילה שהוא אחד מרמ"ח אבריו של אדם, אם התיטוק הוא נסכנת מות אי"כ כל הרמ"ח אברים הם נסכנה ולא אבר אחד, גם מה הפיר' שכתב הר"ח: וינקה המיתו לתיטוק מפני שנעללה אמו ולא מלה אוחו, למה מלה החטא נאמו ולא נאניו, אלא מה קשה לאו דוקא אפירושו של הר"ח, אלא למ"ד ננדרים שהתיטוק ולא משה הי' נסכנה, למה מלה אוחו אמו ולא אניו, ונאמת הרבינו נחיי עה"ת תמה ע"ז, וכתב לנכך פיר' הר"ח ז"ל כי משה רבינו לא הי' אז נמלון אלא הי' נדרך. ע"ש, וגם זה קשה מש"ס ערוך ע"ז כ"ז, אחיא אייה ואחלה ואחא משה ואגמרה, ודומק לומר דמשה נא מן הדרך נאוחו רגע נשעה שהחילה לחול, דאי"כ שוב תקשי איך החילה לחולו, הי' לה לחוש שחא לא ינא נאוחו רגע ומטרך לנמור, והאי מ"ד סוגר אשה פסולה לחול, ועוד דקדוקים רבים יש נהדנרים, ונלתי ספק שיש כאן חסרון של כמה שורות נהר"ח — ודבר זה מניט נהר"ח לתכופות — ומי יודע מה הי' כתוב שם ומה חסר.

חיוב מילה מופלג על כל ישראל

באילו הנימול הוא בנו

ובענין הג"ל דאין אומרים לו לאדם חטא כדי שזכה חנירך, רחמי להזכיר מה שכתנתי נספרי זה ח"א דף ש"י מפירי המשנה שנת סוף פרק י"ט, מתנאל דמשונה מצות עשה

חיונו ויוסף הרשות נחונה ליסנע, ומי שאינו נדרגל נצוה זו אסור
 לו ליסנע אפילו על האמת והרדיק, ירמ"י ד"ג, וכשנעת חי הד'
 נאמת ונמשפט ונלדקה, מפרש דברי התרגום: אם תקיים נשמי
 קיים וכי כלומר, אם תנטרך להשנע תשנע נאמת ויתכן פירוש
 וכשנעת כמו נשמו תשנע, כי השנעה נשם הד' הוא כבוד והדר
 למי שיראט ויענדטו בלג שלם, השנעה נדר שזדמן לו להשנע
 היא "מנהג", הרי הוא כמו שמהללו ומגדלו כשנשנע נשמו,
 ולנסוף מניח את דברי המדרש הנ"ל ע"ש. נראה שדעתו
 בהמדרש הנ"ל דמי שיש בו מדות הללו, מנוה ליסנע נשמו יתעלה.

השפסות דרף ק"א, ח"ג

ערי רציחה שתחמו

בפנים כתנתי נדר עדי רציחה למה לא יתחייבו, נאם הוזמו
 לאחר שנהרג הגדון, משום רציחה, ונפשטות נראה
 הטעם הוא דאין לחייב משום רציחה אפילו הרגו נידים, דהא
 אם לא היו הורגים את הגדון נזייהם, הלא מכל מקום הגדון
 הי' נהרג על ידי ניד בכל אופן, וממילא הם הרגו לנדרה
 קטילה, ואלא שעשו אותו על ידי עדותם לנדרה קטילה זה אינו
 פעולה נידים.

השפסות דרף ס"ה ח"ג

אכילת לחם עוני בליל ראשונה של סוכות

ראיתי נפרי מגדים סוף הלכות סוכה דנר שהוא לי לפלג,
 כי כתנ כיון דילפינן ג"ש חמשה עשר חמשה עשר
 הכתוב נפסח ונסוכה — כדאיתא נסוכה כו — לכן יש לאכול
 נסוכה בלילה ראשונה ללאת ידי חונת סוכה רק מזה שאינה
 עשירה, כמו נמנה שאין יונאין נמנה עשירה, ומעט מלה לא
 איכפת, דגני מזה הטעם שאין טחנין אלא נמנה משום דמחמם
 קנת, וזה נסוכה לא מוריה ע"ש.

ו"א ירדתי לסוף דעתו העמוקה, כי כנראה הוא התכוון בזה
 לדברי הירושלמי הונא נתום סוכה כ"ז ד"ה תשנ,
 נזרייה נעו אי מה להלן עד שיכנס למנה כשהוא תלווה אף כאלן
 שיכנס לסוכה נתלווה, ר' זירא נעי אי מה להלן עד שיאכל
 כזית דגן מזה אף כאלן עד שיאכל כזית דגן נסוכה, ע"ש. ובכן
 השאלה מה דעתו של הפרמ"ג, אם סונר דיש לחוש לשאלת ר'
 זירא, א"כ הי' נריך לומר שריך לאכול כזית מזה נסוכה בליל
 ראשונה, ואלא דאין זו ג"ש לענין זה, מה איכפת לי' להלחם
 אינו לחם עוני, ונפרט הלא ידוע שנתומ"כ פרשת אמור דרשינן
 מפורש, הנה טעון מזה ואין תג הסוכות טעון מנות ורזה
 נמשנה למלך הלכ' תזון ומנה ריש פרק י', ונפרט שמדברי
 הירושלמי המסיים, "עד שיאכל כזית דגן" ואלא אמר "כזית דגן
 מנה" משמע דר' זירא לא נעי אלא דגן, כלומר, דאינו יונא
 נפירות או נשאר מזוונת, ונאמת לא שמעתי למי שהוא שיזהר
 שלא לאכול נסוכה בלילה ראשונה חלה שאינה עשירה.

השפסות דרף ק"א, דף קס"ג

מחילת בגזילה במקום השבה

בח"א לס"ח דף קס"ג, חקרתי גני גזילה דהתורה אמרה והשיב
 את הגזילה, אם הגחל מוחל לו להגזיל את מקיים בזה
 מנות השנה, ע"ש, וגם נשהמטות שם דף שצ"ג, והתעוררתי
 מש"ס נ"ק ק"ח: הגחל את אביו וכשנע לו ומת הרי זה משלם
 קרן וחומש לבניו או לאחיו, ונמ"י שם, אמר רב יוסף אפילו

דמילה מכל שאר המצות, וכל המצות המוטלת על האדם לעשות,
 אם אינו עושה אותן, או שאין נידו לעשות, אין שום אדם
 זולתו חייב לעשות המצוה נערו, מה שאין כן נמצות מילה,
 הגם שהחיון מוטל על אבי הילד, אבל אם אין האב מוהל את
 בנו, או שאינו יודע לחול, שאר כל ישראל חייבים לחולו, כמו
 שכתוב נפיה"ח שם: כל מי שיראה זה האדם ר"ל הילד הערל
 ולא ימול אותו עובר על מצות עשה עד שימול אותו, "כאילו היה
 בנו" עכ"ל, וכן משמעות דברי הרמב"ם נפ"ח — א, מהלכות
 מילה ונית דין מצויו לחול אותו הנן או הענר, "בזמננו", ולא
 ינחו ערל נישאר ולא נענדיהן, עכ"ל, ונניי נית דין כלול
 כל ישראל, כמו שניארתי שם שהנ"ד אחראי נער חיונו של
 הכלל ישראל.

ומסתבר ומצוה זו מוטלת על כל ישראל אפילו על מצות
 מילה נזמנה, כמו שהדגיש הרמב"ם ז"ל, "בזמננו",
 דאי רק המצוה שיהי' נימול ולאו דוקא נזמנ, מוטלת על כל
 אחד ואחד, תקשי איך מוהל מל נט של אחר נצנת, הא המצוה
 מוטלת על האב, ולמה יתלל אחר את השנת כדי לזכות את האב
 נמצוה, וכי אומרים לו לאדם חטא וכו', ואפילו למה שכתבו
 התוס' נצנת דף ד' דהייט דוקא שעל ידי פשיעה נא החטא, אבל
 כל זה אינו נאסור סקילה דהא כל ענש הרא"י שהניחו שם
 נתום', דהיכי דלא פשע אמרינן חטא כדי שיכזה חנירך הוא
 מעשה דהשלמה הנדחית מעשה דפסח, א"כ נשמע דהחמור
 דוחה את הקל אפילו לאחרים, הייט פסח שהוא עשה שיש
 נה כרת דוחה עשה דהשלמה, אבל נכאן עשה דמילה שעל
 האב איך תדחה לא תעשה ועשה דנצנת החמור שיש צ סקילה,
 אלא ע"כ כנ"ל, דכל נן ישראל שריך לחולו הרי הוא כאילו הי'
 נט של המוהל.

ו"א דברי הר"ח הנ"ל כמו שהם לפנינו, אין נחיות לומר
 שהמצוה של מילה נזמנה מוטלת על כל אחד ואחד
 ניישראל, אלא מכיון שהמצוה מוטלת על האב, הרי יש כאן
 חיונו לחולו נצנת, ואם אינו מוול משום שאין האב יודע איך
 לחול, החיות נסכנה של מות, והלא פק"י מוטלת על כל אחד
 ואחד מישראל להניל את חנירו.

התנה נהא דלעיל ראיתי נכמה ספרים דקטו נפשטות ולכן
 המוהל מל נצנת את נן חנירו, מטעם שליחות, דשלותו
 של אדם כמותו, ואינו לא אנון זאת, דזה רק מועיל שהאב מקיים
 המצוה על ידי שלוחו והרי הוא כאילו מל נעמנו, וזה דוקא
 לענין יציאת ידי חונתו, אבל המלככה נעשית על ידי המוהל,
 ומשום שהוא שלוחו של האב לא תל חונת מילת הנן עליו,
 ואיך יתלל נצנת נשניל אחרים.

ואין זה דמיון לגילוח של מלורע, דאי אפשר לו לנגח נעמנו
 את ראשו, ואחר מגלחו ועושה הקפה, והאיסור הוא
 למקוף ולניקוף, והייט משום דהעשה דוחה לית, הרי דגם
 לאחר מותר, דאחי התם שאי אפשר נענין אחר, כלומר, אין
 שום אדם שיוכל לנגח את כל ראשו נתער לכך כשאתרה תורה
 שהמלורע יגלח הרי הוא כאילו אתרה נפירוש שאחר יגלח
 אותו, אבל נמצות מילה אם נאמר דהמצוה מוטלת רק על האב
 הלא אפשר דהתורה לא ניתה לחול נשמיני אפילו נצנת אלא
 נאופן כשאב יודע לחול.

השפסות דרף ח"ג, דף פ"ד

בדבר שבועת אמת

בספרי זה דף פ"ד ודף ק"ה כתננו נדר נצנת חונת חם
 מותר או מנוה או אסור ליסנע, ומדברי המד"ר ריש
 מנות משמע שלעולם אין מנוה ליסנע, אלא ליראי השם כנצנהם

לארנקי של זדקה — ופרד: אחי מחלי' לנפשי מי לא חנן מחל לו על הקרן ולא מחל לו על המוש' אלמא נר מחילה הוא. ופירש"י: מי לא חנן, ולא מקיימת מצות השנה אלמא למיפק ידי גזילה נעטן והא נפקא לי' נמחילה הכא נמי כיון דירושא קמי' נפלה נפק לי' מידי גזילה. עכ"ל. והסגר דברי רש"י הוא, ולכאורה קשה מה מקשה מי לא חנן מחל לו, וכר, הא שאני תסם דהנזיל עלמו מחל חנל אחי רחי' היא מכאן דמי למחול לנפשי, ועוד קשה כמו שהקשה הפרי"י, — למה לא מקשה הש"ס קושא זו אחתני' אלא לדרי' יוסף דאמר אפילו לארנקי של זדקה, לכן מפרש רש"י דלאחר שר' יוסף אמר אפילו לארנקי של זדקה, הגם דאין כאן השנה לנעלים דהא מאניו ולא מקופת הזדקה גזל, מתנאר דעיקר הקפידא אינה ההשנה כדכתיב גני גזל והשיג את הגזילה, אלא העיקר הוא שלא תהא גזילה תחת ידו, לכך אס' נתון לארנקי של זדקה שזו אין הגזילה תחת ידו, ועל זה מקשה הש"ס מדתקן מחל לו על הקרן, והרי נמחילה גם כן אין כאן השנה, אלא שהמחילה מועלת שאין הגזילה תחת ידו, משום דלאחר שהנזיל מוחל חודל סם גזילה, כן נמי ירושה מועלת להסיר מזה הממון סם גזילה, כי מיד נשעת מיתת חניו, הירושא נופלת להנן ואין שום גזל על הממון אלא ירושה, והגם שאינו מקיים מצות השנה חנל גזל מיהו ליכא. הרי מתנאר מש"ס ערוך דמחילה אינה נמקום השנה הגם שאין כאן גזילה לאחר המחילה.

ובאמת יש לומר דזו היא שאלת הש"ס נצ"ק ק"ה. נעי רנא גזל שתי אגודות פרוטה והחיר לו אחת מהן מהו, מי אמרינן השתא ליכא גזילה או דילמא הא לא הדר גזילה דהואי גני', הדר פשטה, גזילה אין כאן השנה אין כאן, אי גזילה אין כאן השנה יש כאן, הכי קאמר אע"פ גזילה אין כאן מצות השנה אין כאן, וע"פ נחום', דמלות השנה מיהו לא קיים. ע"פ. והוא ג"כ כנ"ל. דהגם דפחות משה פרוטה לא שמה גזילה, משום דנפתחא אדם מוחל על פחות משה פרוטה כדליתא בסנהדרין, חנל מכיון שנשעה שגזל היחה הגזילה שזה פרוטה, הגם דלאחר שהחיר חני פרוטה אין כאן דבר שסם גזילה עליו, משום מחילה, חנל מצות השנה שחלתה עליו לקיים נשעת גזילה לא קיים, והא דלא נעי רנא נגזל פרוטה והנזיל מחל כל הפרוטה, כדלקמן קח: הג"ל דנכאן יש יותר רנחא דהגם דהחיר לו חני פרוטה גם כן אין כאן השנה.

ובפרט שכל האינציות של רנא סם נגמ', גזל שתי אגודות, גלת אחת ונסרה אחת, אגף חיה מהי, כולן הולכות בסגנון אחד, כלומר, שאני דבר שחל חיונו ואחה נא לנטלו מאשר לא חל עדין, כגון גזילה, אס גזל חני פרוטה אין כאן מצות השנה, ואס גזל פרוטה אף שהחיר חניה, לא אמרינן דהחני פרוטה שנידו לא גרע מחילו לא גזל מעיקרא אלא חני פרוטה, אלא אמרינן דמכיון שנשעה שגזל חלה מצות השנה, דהרי גזל פרוטה, שזו אין החיונ של השנה מסתלק, וכן גני גלת אחת וכן נאגף חניה, וזוה מסולקת קושיית החוס' סם נד"ה אגף חניה, שכתבו: תימה היכי דמיא הך נעיא להנך נעיות דלעיל דכיון דגף אין כאן נקב ולמה לא תועיל הסתימה, דמה לי אס לא נקבה מעולם אלא כך ומה לי שאגף חניה. ע"פ. דלפי הג"ל דמיא להנך דלעיל, דנלא נקבה מעולם לא חלה על הנקב השם של השיעור, חנל נקבה ואגף דמיא להחיר אגודה אחת, וראה נדומה לזה נחום' נ"ה ס"ו. ד"ה לא הספיק דהיכי שגזו כשיעור מחילה ותחייב לכהן דוקא נעטו כולו פטור חנל היח מקלת מה שהניח חייב אע"פ שאין זו שיעור, שכנר נתחייב ע"פ.

וראה נספרי משנת אברהם ח"ג, לא על ס"ח, דף ע"ג, שכתנתי דנדר פעולה לנטל דבר שיטו כנר, ופעולה למטע הדנר מלחמהו, וסם כתנתי נעיקר מחיושי למס' נכורות. והנהו

האינציות דרנא נצ"ק ק"ה. תשתיכות לאחה הסגרא שכתנתי סס. ע"פ.

השטמה לח"ג

מה שכתנתי דנדר הספר חסידים שהכניס היו נזהרים שלא ליהנות מהחוס של אש המזנח רחיתי נירושלמי יומא ג—, וסננ את המזנח שנע פעמים כדי ליינש את המיס שננדריו, כלומר שנגדי כהונה המטושטשין פסולין לעבודה, משמע דדוקא לצורך נגדי כהונה שהוא צורך עבודה מותר לו לכהן ליהנות מחוס המזנח חנל לטונח עמנו לא.

השטמה לדף קסו, ח"ג שמות לגיטין

בפנים כתנתי דנדר השמות לגיטין, ולידתי שנמדינות אלו אין להזכיר נגיטין את השמות שקראו להאיש או להאשה אחר שטולדו, כי זה רק קריאה של פעם אחת, ומעולם לא השתמשו אותן האנשים בשמות אלו, ויש אנשים לנ"ד להתגרש ואין יודעים אפילו את שמותיהם היהודים, עד שזורשים מפי הוריהם או מהפנא והסנחא מה סם שקראו אותם נאותו פעם ננית הכנסת לאחר שטולדו, וכתנתי שאין זה אפילו נכלל סם שנשחקע, כי נשחקע משמעו שהי' אותו השם נשמוש אלא לאחר אחת זמן נשחקע, חנל שמות הללו לא חלו כלל, כי מעולם לא קראו אותם בשמות הקודש ולא השתמשו בהם כלל.

ושאלתי את דעתם של כמה רננים מונתקים ונתוכס את הגאון רי"א הענקין שליט"א מניו יארק, והוא השיב לי שאין דעתו מסכמת להשמיט ולנטל את השמות הקודש נגיטין אפילו חאלו שלא השתמשו מימיהם נשם העריפה, ודעתו של הגאון הג"ל מיוסרת על כמה טעמים, ואחד מהם שאין מן הרחי' לנטל מחומס האנשים את סם הקודש שלהם, כי זה הוא אחד מחלוצי היהדות של אותם אנשים, ובהנזיל את שמו הקודש הרי אטו מנטלים כמעט את יהדותו.

ומביין שרנתינו אמרו נגרא רנא אחר מילתא אין מוניחין אותה, הרהרתי דנדריו ומלחתי לו סתך דנדריו מרן שפת אחת ז"ל עה"ת פרכת וישלח, דף ע"ג ח"ל: וכתב נמדרש וינא יעקב שלם וגר ויחן את פני העיר, שנכנס נע"ש, וכר כי אחר תיקון כל השלימות נמשך הארה מעולם העליון והיא שנת מנוחה מעין עוה"ב [הכוונה וינא יעקב שלם, שתיקן יעקב חנינו כל השלימות, כמו שדרשו רנתינו שלם נגופו, — נתורתו, לכך השיב הארה מעולם השנת] זה הי' שינוי שמו של יעקב, שיס גם לכל איש ישראל נ' שמות נעוה"ז ונעוה"ב, והנה יעקב זכה להחשיך סם עליון לעלמו נהייתו נעוה"ז, [חיה ענין יעקב חנינו לא מת וכר] ולכן כל המלחמות מלנן ועשו נלחם נשמו הראשון שהוא חלק הגוף, ואח"כ נכנס לשנת שהוא כח הנשמה, וכמו כן ממלא נקודה מזה לכל איש ישראל נשנת קודש פורס סוכת שלום, עכ"ל.

המאלף דנדריו הקי' הג"ל שנלחמת יש סם לנשמת האדם ויש סם אחר לגופו של אדם, ורק נעוה"ז האדם נקרא בשמו הגופני, חנל לעוה"ב, כל אדם מישראל — נלי יולא מן הכלל — נקרא בשמו של הנשמה, ורק רמי התעלה כמו יעקב חנינו ע"ה שתיקן כל השלימות זכה להחשיך על עמנו את שמו הנשמתי נעולם הזה.

ודוא"ל דנתורה כתיב וכתב לה ספר כריחות, דבר הכרות נינו לנינה, ואיחא נספרים דנפנימיות הדנר הוא שרדיך הגט להיית כורת לא נעוה"ז נלנדר, אלא שהגט כורת נינו לנינה את הקשר שנייהם הנמלא נכל העולמות, ומחילא יונח

להשתמש בהגט גם נשם הקודש שקראו אותו או אותה לאחר שטלו, כי הגם שלא נשתמש השם הזה לקריאת הגופות נעוהו, אצל גדולי שנוולמות העליונים נקראו האנשים הללו נשום הקודש.

ומזה גם ראוי נרורה, שאין זה נכון כלל מה שנהגים נמדינה אחת להשמיט גביטין את שם הקודש של המגרש או של המתגרשת אם יש להם נשם שהשמות הללו אינם נשמוש ותושנים אותם לשמות שנשתקעו. כגון אשה שנתגלה נפולין המדינה אצל חרדים ושמה מעריסה לזה, ואח"כ קראו אותה לאלה, והנעל מעיד שהוריה קראו אותה לזה וכן הוא קרא אותה לתכופות לזה, והנ"ד שנהמדינה הג"ל עמדו על דעתם לכתוב נגט לאלה ולהשמיט את השם לזה, ומהיות טוב הוסיפו: דמתקרי לאלה, ותלו דנריהם נמהרי"ט. וכבר כתנתי נמקום אחר נלריכות לנאר שיותר מתננר דנרי הפוסקים שאין שם מהעריסה משתקע לעולם, ואין שום נשם אם מזכירין אותו ננהט, אצל יש נשם גדול של פיקול הנט אם אין מזכירין אותו ננהט. ודנרי המהרי"ט אין להם ענין לכאן, ונפרט שרנים חולקים על המהרי"ט. כמובן, שאין זה דמיון כלל להנדון שלי הג"ל נפנים הספר, כי שם נלותה המדינה אין מלון כלל אנשים כאלו נמדינות שלטו אלא נקראו לעולם נשם הקודש, כי ההורים ולתכופות גם אחרים קראו אותם נשם הקודש, אלא שלאחר הרנה שנים נעשה שינוי אללם נקריאת שמתיהם. ואין כאן מקום להאריך נפרטי דינים אלו.

דס וכן גני נר הטובה, הכל אסור, משום נחוי מזה, משום דגם גני דס הכל מזה, כנ"ל, ולכך הקשו אמאי לא ילפינן מסוכה, כלומר, כשם שהקדושה חלה על ההכשר סוכה מדאורי, ונע"כ משום דלית זה מזה, ממילא חיינן דנכל מזה יש קדושה, וכיון דנדס וננר הטובה הכל מזה, ממילא יש על הכל קדושה, ועל זה מתרין ר"י, דליכא למילף מסוכה, משום דשאיני סוכה דנמספק נעליה הרי הוא מנטל המזה, מה שאינו כן ננוי סוכה ונהרלאת מעות לאור נר הטובה.

ואין להקשות חיינן גיוי"ט של סוכות יש ניטול מזה כשמשתפק מעני סוכה, ללא יהי אפשר לו ליטנ נסוכה אם יטול העלים, אצל מאי טעמא אסור גיוי"ט אחרון של חג, הלא אינה מנטל אז שום מזה, ונ"ל משום דליחקני למנותן משום דלי מתרמי ליי סעודתא נשמייני ננין השמות של תשיעי, כדכתבו שם נתום, דיה אסור להסתפק. ע"ש.

ורציתי לומר דהא דמתרינן דליחקני ננין השמות של שמיני ותשיעי, אינו מטעם דילמא מתרמי ליי סעודתא, אלא נהקדס דנרי הר"ן נסוף סוכה, שכתב: סוכה ז' כינר, גמר לאכול לא יתיר סוכתו, נ"ל דהיינו טעמא דכיון דאמר רחמנא נסוכות שנתו שנעת יומים, לריך שיהא לו סוכה כל שנעה, וכו', כלומר, לאו דוקא משום דלי מתרמי ליי סעודתא, אלא מזה היא לעלמה שיהא לו ללדס סוכה כל שנעת יומים, וממילא ננין השמות דדי וט', שהיא ספק ז' ודי אסור מדאורייתא לנטל סוכתו.

אולם נראה שזה הוא רק שיטת הר"ן ז"ל, והתוס' לא סברי כן, דל"כ מאי מקשו שם נשנת ד"ה אסור להסתפק, והא דשרי אחרון גיוי"ט אחרון טפי מסוכה, וכר ומאי קושיא היא ז', הלא נלתרונג לא כתני קרא כמו שכתוב נסוכה, אלא על כרחך דהתוס' לא סנירי להו כהר"ן הג"ל.

ובדברי התוס' הג"ל שכתב ר"ת דרק על כדי הכשר סוכה חל שם שמים, והסנרתי דהיינו דוקא חלות הקדושה היא על כדי הכשר ולא יותר, אצל המזה נעלמה היא גם על יתר מכדי הכשר. יש להעיר ממה שהארכתי נספרי על ס"ת, ח"ג, מדף נ"ג ואילך, נדנרי הנתי יתק ארי"ח ס"י לא, הרונה לחדש דלאחר שקרא אדם ק"ש שמרית וערנית יאל החיונ של דאורייתא של תלמוד תורה, ומה שלומד יותר אינו מתייב מלות עשה דאורייתא אלא דרבנן גרידא. ותמהתי עליו ממה מקומות, ע"ש, ולכאורה מדנרי הר"ת הג"ל משמע כדנרי הנ"ל, אולם לפי הסנרתי הג"ל דרק החלות של הקדושה אינה אלא נכדי הכשר אצל עשם המזה היא גם על כל הסוכה, שזו מסתנר לומר, דגם נתי"ת הכל נכלל נהמנות עשה של ת"ת, כפשטא דירושלמי ריש פ"אה, לא איתנן מתניתא, — דאלו דנרים שאין להם שיעור — אלא דנרים שהיא מוסיף עליהם ויש נעשייתן ונליה. דמשמע דיש נעשייתן ונליה דאורייתא, והתם תני תלמוד תורה.

ביוז מצוה דאורייתא או דרבנן

ויש לחקור אם נחוי מזה הוא אסור דאורייתא או דרבנן. דמדנרי הש"ס הג"ל ל אנוהון דכולהו דס, משמע דילפינן מקרא דושפך וכסה משמע שהיא דאורייתא, אלא מדהקשו נתום' הג"ל אמאי לא קאמר אנוהון דכולהו עלי סוכה, דנפקי מקרא", נשמע דנחוי מזה דילפינן מושפך וכסה אינו מן התורה, ונפרט שהתוס' שם משווה נחוי מזה לליחקני למנותו, ונוקמה מחמת מזה נודלי שאינו מן התורה, ככל מוקצה נשנת ויר"ט. ואפשר דהתוס' דייקו זאת ונדלמרינן על מאי דאמר שמואל וכי נר קדושה יש נג, מתקיף לה רב יוסף וכי דס קדושה יש

השטמה לסימן תתתתן, ח"ג, וסימן תתרעמ, ח"ב

העושה מצוה יתר מכדי שיעורה אם יש בזה מצוה

בפנים כתנתי נענין חיונ לכתחלה לכסות כל הדס. ע"ש. וראיתי להעיר מה שכתוב אצל נחידושי לננת דף כב נתום' ד"ה, סוכה נתיא: והשיב ר"ת דנין נוי סוכה ונין עני סוכה היתרים על הכשר סוכה לא אסירי אלא משום נחוי או משום הואיל והקצה למנותו, ולא אסירי מקרא אלא דוקא כדי הכשר סוכה וכר ואם נאמר כהנז שגני כיסוי חייב לכסות כל הדס, נולי זה דלמרינן התם אלא אמר רב יוסף אנוהון דכולהו דס, כלומר עלי סוכה ועני סוכה היתרים על הכשר סוכה ילפינן דלית נזה משום נחוי מזה מדס, ומאי רא"י הוא נודס, הלא שאני דס דכל מה שמכסה הוא חיונ ון התורה אצל יתר מכדי הכשר סוכה לר"ת — אינו מן החיונ, וא"כ ונ"ל דיש נזה היתר על ההכשר ונשום נחוי. שזו ראיתי נשפת אחת שדקדק כעין זה, וכתב דאפשר דגם גני דס אינו חייב לכסות כל הדס.

וצריך לומר דסנרת ר"ת היא, דיש דנר של וננוה ויש דנר של קדושה, כיסוי דס הוא וננוה וכן נר הטובה, וכן סוכה, אלא דנסוכה יש עוד דנר נוסף על המזה והיינו הקדושה, כדלמרינן נסוכה, חג הסוכות תעשה לך וגו' כשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל על הסוכה, ועל החגיגה חל קדושה, ועל זה סונר ר"ת דקדושה סוכה אינה חלה אלא על משך של הכשר סוכה דהיינו ז' על ז', ולא על היתרון, כלומר, אצל גם היתרון יש נו משום מזה דל"כ מאי שייך לומר נחוי מזה, ושפיר דמילא דס לכל הסוכה, דגם נכל הסוכה יש מזה.

ומדברי התוס' שם ד"ה, אנוהון דכולהו דס, שהקשו: הא דלא קאמר אנוהון דכולהו עלי סוכה, דנפקי מקרא נריש הנוניא, וכר, ולכאורה מאי קושיא היא לפי פירוש של הר"ת הג"ל דמקרא לא נאסר אלא כדי הכשר ולא יותר, ומדס נאסר הכל משום נחוי מזה, — וקשה לומר, דקושיא זו אינה לפי פירוש של ר"ת — אלא ע"כ, דהתוס' סנירו להו דגם גני

השטמה לרף רנר

אופן החדש של שחיטת נסות בקנרת המדינה

בפנים כנתי נדנר הנדיקה המתונה של הריאה שלא עיי הטורפ. והנה זה נערך ד' שנים שהתהוה שזר על שזר מפלת גזירת המתשלה לנטל את אופן הישן של הכנת הנהמה לשחיטה. מקדמת דנל היתה השחיטה תלויה, שהנהמה היתה תלויה ברגליה למעלה ופניה למטה, ולחד היא אוחז את ראש הנהמה בקרניה והשוחט שחט נלוואר הנהמה, ונגימות של עזר נעלי חיים, החליטה המתשלה שמה שהנהמה תלויה ברגליה הוא עזר גדול להנהמה ואסרו לשחוט נלוואר כזה. נעלי נתי המתנחיים חידשו אופן אחר, והחקיט תינה גדולה שנה הנהמה ככנסת ועומדת על רגליה, וראש הנהמה נולט מתוך התינה, כי יש שם מקום פתוח, וכשהנהמה מוליאה את ראשה מתוך אוחזו החור, אוחזין את חוטמה של הנהמה נצנת הקשורה נחנל, ומושכים את החנל למעלה, עיי כח חשמלי, או על ידי כח האדם העומד שם, והלוואר נמשך למעלה, והשוחט שוחט תן הלב. נלחרונה גם נזה נעשה שטי, שנכמה נתי מטנחיים, מנזיחים את לוואר הנהמה על ידי מסגרת נרזל היואל מזד החון של התינה. ושטי זה מנרע נרע, כי אין נכח הנרזל הזה להמשיך את הלוואר למעלה כמו שמושך החנל, אלא הנרזל פושט את לוואר הנהמה נשטח השווה, ומאלא שהשחיטה היא מלמטה למעלה ממש. נעשה שילאה הגזירה של המתשלה לנטל את האופן הישן, ונעלי מטנחיים, נמקום שאני משגיח על הכשרות, הליעו לפני את האופן החדש, סירנתי להסכים, נלמתי שאין זה האופן כשר לשחיטה, משום שאם הנהמה תעמוד על ד' רגליה, עמידה תפשית על הארץ, אי אפשר שתעמוד הנהמה מעומה ותנוח כל משך השחיטה. אלא מטנעו של נעלי חי להתנענע ולפרכס, כי כל נעל חי יש לו רגש, והנהמה מרגשת מיד כשמוכניסים אותה לתוך התינה. ונפרט כשהסכין טוגע נלווארה, ומפרכסת נלווארה ונכל גופה, ואם נשחטת נלוואר זמן הרי היא ננלה.

ודגה נית מטנחיים אחד — נמקום שאין אני משגיח על הכשרות — התקיט את האופן החדש הניל, וניוס אחד שלא הייתי נעירי, נתאספו כמה רננים ונראשם שני רננים מפורסמים מלרנות הנרית, ונלוואר יוס התירו את הדנר, שנתי לנית ומלאתי פרסום רנ נהעמונים כי הרננים ונראשם הכי מפורסמים נלמריקה התירו את האופן החדש של השחיטה, המתאים אל חוק המתשלת.

ודגיתר הזה אינו היתר לנית מטנחיים פרטי, אלא היתר כללי הטוגע להכלל ישראל, נלחד מיסודי תוה"ק, לשנות את אופן השחיטה נכל נתי מטנחיים של המדינה. כי המתשלה נתנה לו לכל נתי מטנחיים שנקנדה ואסרה נכל תוקף ועז להמשיך את אופן השחיטה הישן. והאופן החדש הונג נכל המדינה.

גם ננתי המטנחיים שאני משגיח על הכשרות תיקטו את התינות הניל, ורלייתי שהשערתי הניל נזדקת לנמרי, כי הנהמה העומדת על כל רגליה נשעת שחיטה מפרכסת, ואין כאלן שחיטה אלא הנהמה נעשית נבילה, כדמפורש ננמק לט. הנותן נהמה לטעה „וננלה“, ופיר' רש"י שם ד"ה, דקעניד נשכר, וקמ"ל דפושע הוא דלל חשונ לי אונס אלא פשיעה דהוה לי למירמ"י אנפשי שחא תפרכס הנהמה ויזהר נה. ע"ש. הרי שפילו נימי הש"ס שנולחי היו עוקדין את הנהמה לשחיטה, והנהמה היתה מונחת על הארץ, לכל זאת נר"ך היא השוחט להיות אומן לכוון את הרגע של שחיטה נלי פרכוס, נלוואר החדש שאי אפשר כלל לכוון רגע כזו, על אחת כמה וכמה. כמונן, שלא הנלתי את דברי הש"ס הניל לנרר שהשוחט נהמה נשעה שהיא מנענעת נלווארה שנבילה היא, דזה הוא דנר הידוע לכל, אלא מכוונתי להראות שאפילו עיקוד נמור לפעמים אינו מועיל

נן, דתיחל ונשך וכסה, וכר ומלי קושיח היא, הא שאני דס שהיא מנוה דלורייחא, אכל נר חטוכה אינו אלא דרננן, אלא ע"כ דכל האיסור של נחוי מנוה אינו אלא מדרננן, ולענין איסור דרננן אין חילוק בין מנוה דלורייחא או דרננן.

אולם שם נסוניה: מתינ רנ לויח, סלע של מעשר שני, וכר, עד — אחר רנה גזירה שחא לא יכוון משקלוותיו. משמע והאיסור הוא תן התורה, דנדרננן לא שייך לומר „גזירה“. אלא דתקטי, דלי אחרת דנני מעשר, נחוי מנוה אסור מלחר, מלי פירך: אלא אי אחרת נקינסא נמי שרי הא תהי תיונתא, כלומר, דהי תיונתא מסלע של מעשר שני לשמאל הסוגר מדליקין מנר לנר אפילו ע"י קינסא, ומלי קושיח היא זו, הא שאני מעשר שני דהוי מנוה דלורייחא ולכך הנחוי גם כן דלורייחא, אכל נר חטוכה שכל המנוה דרננן.

ונראה לפרש דכוונת הש"ס נמלי דלמרינן גזירה שחא לא יכוון משקלוותיו, הוא כדלהלן: נמדליק נר מנר חטוכה אפילו על ידי קינסא, יש כאלן ודלית שתיעשה מנוה, כי נודלי ידלק את נר השני, ואפילו יכנה הקינסא, יחור וידליק את הנר השני, כי מנות היוס הוא גם ננר שני, נמאל שמה שמתחש נהקינסא הוא לנורך מנוה ודלית, כלומר, שתיעשה נהנר השני, אכל נני סלע של מעשר, אם ימאל שהסלע של חול הנסקל אינו כפי המשקל הראוי, הן חסר הן יתיר נמשקלו, לא ישתמש נלוואר סלע שהוא משתמש עתה נהסלע של מעשר, ומה דלמך רנה: גזירה, שתמעו חוששין, כלומר, יש כאלן חשש שהשמוש נהסלע של מנוה לא תמשיך אחריה שום מנוה, אכל ננר חטוכה, נכל אופן תיעשה מנוה נלוואר נר עלמו השני, ולפי הניל שפיר יש לומר כדלחרן דלפילו נמנוה דלורייחא, נחוי מנוה היו רק דרננן.

השטמה לסימן תתש"פ ח"נ

ספר המצות קמן מי חיברו

בפנים דף רי"ט הארנתי נשתיקה נשעת התפלה אי הוי הפסק, ע"ש, ועיקר דין זה הוא נטור לויח סי ק"ד, ורלייתי נסמ"ק, מנוה יח, שכתב: ופסקו הגלונים רניט חס ורמי כי מלחר שמוע כעונה אין לשחוק כלל נתפילתו, ואפילו לשמוע קדושה ונרכו, שהרי חשונ הפסקה. ולמי קנלתי מרנתי שיש לשחוק ולא הוי הפסק, עכ"ל. והנה מה שהניח נשם ר"ת ור"י הוא נהתלמה לתוס' סוכה לת, שהנלתי נפנים, אלא שחסר הסיוס שנחוס': אלא דנהגו העם לשחוק ולשמוע ונדול המנהג.

אולם מה שכתונ נהסמ"ק: ולמי קנלתי מרנתי, רלייתי נסמ"ק כתנ יד, המונח נהספריה של הוטייקאן, והוא נלוס כלו אללי, שכתב: „אכל מורי אר"י מקורנל שקינל מרנתינו שיש לו לשחוק ואינו הפסק“.

ודבר זה מחוור שאין הסמ"ק מהאר"י מקורנל כמו שמוסכס מכל התולדאים, אלא מתלמידו של הרי"י מקורנל, והמעתיקים שהעתיקו את הספר והכינו לדפוס נכיון השמיטו את המלים „אכל מורי אר"י מקורנל“ מפני שננל אחיה סנה לא רנו לתת מקום לפסקה שהסמ"ק אינו מלר"י מקורנל. גם הנני להעיר שאין הדנר הניל כתונ נהג"ה של הספר, אלא נפנים הספר, ואין שום ספק שנכתב מלח המחנר של הסמ"ק, והוא דנר חדש לנמרי ננינלונרפיח של ספרייתנו.

ואי"ה עוד נדנר מזה, כי הנני מתכוונן נעזר השי"ת להגליח ללחר את הכתנ יד הניל עם פירוש והערות.

למנוע את הפירכוס, ומחילא כשהנהמה עומדת נחקה על כל ר' רגליה, אי אפשר שלא תיעשה נגלה.

בבית מכתבים אחד תקנתי מה שהי' לאל ידי, ועשו כמין נרית של נרזל הדוחק את רגליה של הנהמה לנד פנים אל הכותל של התניה, כדי שלא תוכל לנענע ולזוז את רגליה נשעת שחיטה. אבל נשאר נתי מטנחיים, לא נעשה שום שטי לטובה, ואדרבה נאחרונה שינו נמה שנעלו את הנזת והחנל הכ"ל, ונחקומוס נאה התסגרת המחננס את השחוט לשחוט מלמטה למעלה מתה.

בבר נלאתי מלכתוב לגדולי ישראל ולחיות את אשר נראה לי לפי עמ"ד, וללעוק מרה על החתירה הנעשית נאחד היסודות של היהדות נמדונה זו. כי מימות משה ועד עתה לא שמענו אופן שחיטה תמידית כזו. הטונים שנטונים יאלו ידי חונתם נמה שנרכו אותי ננרכת לדיק להלליה לטונת הדת, ואין אחד מהם שיאל נמחאה פומנית, או לכל הפחות שינל נ"ד לכאן לעמוד על שרשי הדנר ולהשמיע כי אין הלדק אתי וכי טועה אני, ולמה — לא ידעתי.

ורגם שידע אני שהדנרים הכ"ל שהנני מדפים נספר לא יניאו לעת עתה שום תועלת להענין, כי לנאת נמרניה ונרעש אי אפשר לי, תשני טעמים, אל אני היחיד והמתירים המה נעלי שם ומרונים, ונכן אין לי שום טענה ותלונה על השומעים להמרונים ולהמפורסמים, ואחרי רנים להטות כתיב, נ נמדינות הללו כוחל דהתירל עדיף כל כך, שאפילו יחיד מאלן דהו מתיר ואלפי גדולי ישראל אסורים, ההמון שומע וניית רק להמתיר, וננדון דידן שהדנר הוא להיפק האוסר יחיד, והמתירים מרונים ותקיפים, שנעים ונענה. ולא נלאתי נדנרים הכ"ל, אלא להודיע לערי לרנים וגם להזכיר את רנני מדיטת אחרות אל תליה תלא הגזירה גם נמקומותיהם. ונפרט הלא תק ננחירתל, ולמה מזכירין דברי היחיד — שאם יראה נית דין את דברי היחיד וכו', עדיות איה.

יש חכמים נעיייהם, המהדרים אחרי שאלות כדי לקפחני, ושואלים אל אי אפשר לי להכרז איסור משום דכתיב אחרי רנים להטות, הרי הדין הזה גם מחייבני לנל לחלוק על הרוז ולומר שטועים הם, להס הנני תשינ לעיין היטב נמה שכתנתי נספרי על הס"ת, ח"ב, דף ק"ז ואילך כי שם מתנארת הלכה זו, ורק דנרים אחדים הנני מניד נכאן נקנרה:

א) **מסנאיא** דסנהדרין י"ד: מלאן אנית פני, ונשמע דאפילו ננית דין הגדול אין הרוז מחייב את המיעוט להסכים לדעת הרוז אלא דוקא כשהמיעוט הוא נוכח נומן שהרוז תשמיע את פסקו.

ב) **הקצות החושן** סוגר דדוקא ננ"ד הגדול, הרוז נוחייב את המיעוט להסכים לדעתו אבל נשאר נתי דינים לא. ראה נספרי הכ"ל דף ק"ז.

ומש"ס סנהדרין ל'. הילכך כתני הכי, מדנריהם טדכה פלוני, וכן הלכה. מתנאר דגם לאחר גמר דין אין המיעוט מחויב להסכים להרוג ע"ש.

ג) **רבנים** הנאים מתקום אחר ומשמיעים פסק הלכה, אין זה תשוב אפילו דעת נית דין אלא דעתם היא דעת יחידים גרידל.

ד) **בגדון** הכ"ל אין כאן מחלוקה נדין או נסנרת, כי אין נוי שיאמר שהשחוט את הנהמה נשעה שהיא מפרכסת שאינה נגלה, אלא יש כאן מחלוקה נהמיליות. ונכן יש לשער שהרננים שהתעכנו נכאן רק זמן קנר לא ראו אלא ראה קטנה ולכך לא ראו את הפירכוס, ואני שהנני קרוב אל תקום החלל ונכל זמן ועידן הנני רואה את התקלה, דאין שום ספק שהנהמה מפרכסת נשעת שחיטה, נדולאי שאין זה כלל נגדר מחלוקת של הלכה וסנרת.

ה) **לשנות** את אופן השחיטה, הרי זה שטי נאחד היסודות של קדשי האומה, והוא דנר הנוגע להכלל ישראל, ולכך אין זה מסור לידם של כמה רננים, אלא דנר כזה לריך ישנ דעת הרנה, ואי אפשר לעשות שום שטי לתמידית נלי שאילת דעתם של הרנה גדולי ישראל נכל העולם, ואת דעת חכמי ישראל אשר נארניט הקי נפרט, ודעתי קנרה להנן אין רננים יחידים, לו יהי כי כגונה ארזים גונהם, יקנלו עליהם אחריות חמורה כזו לשנות ניסודי השחיטה, שעליה נאחר נחורה: חננת כאשר לוייתך. ואמרו נרותיט מלמד שנלוטה משה נעל פה וכו', וכי סלקל אדעתך שעל שחיטה כזו — לשחוט נשעת הפירכוס, ולרוג, מלמטה למענה — נלוטה משה רניט ע"ה. אתמהה.

נמנעתי מלכתוב מזה נהעתונים כדי שלא לחלל ח"ו את השם, כי דנרים כאלו הנכתנים נהעתונים הנקראים גם מעוני הארץ, אינם מוסיפים שום כנוד להתורה והדת אלא גורמים לזלזול ולחילול השם. אבל אי אפשר וגם אסור להנליג על התקלה מנלי להזכיר מזה נספר המיועד נעד ת"ח ונעלי תורה, ואולי על ידי כן יתאלו רננים מונחקים שיאנו לנל לכאן לראות את הדנר נעיייהם, לחוות את דעתם ולתקן נכל מה דאפשר.

עדי נשחק, שלא מחמת שום דררל של נגיעה אישית ח"ו, נדנתי עד הנה, והשם ישמרני מלפגוע נכנודם של ת"ח נכלל, ונכנודם של רננים מפורסמים נכל העולם, נפרט שנפרט, ולא כתנתי את כל הכ"ל אלא מתוך נער ומרירת נפש על הירידה הנוראה — לפי דעתי הדלה — נעקרוני היהדות והדת שנעשתה נקנדה (והלוי שלא תיעשה נקרוז גם נשאר המדינות) על ידי הריפרמה נאופן השחיטה שנלוטו מפי משה מפי הגבורה, כפי המסורת והקנלה מדור דור. ומי יתן וינאלו לכאן נ"ד של רננים נומחיס ויתעכנו כמה ימים לחקור היטב את האופן החדש של השחיטה וינעטי כי טועה אני, ואלו אשמה כיום מועד, ואפרסם רננים את טעותי. והד' נרוז חסדיו יגזור פרלת עמו ישראל נרתימים.

רשימת המקורות העניינים בהש"ס בבלי הירושלמי ובמספרים שונים

שדוּבאוּ בספר משנת אברום שעל הספר חסידים

מקור	ענין	דף	מקור	ענין	דף	מקור	ענין	דף
ת	האין עוף אלא תורה	שצו	לא	לחושד שצריך לסיסו	תח	י	תוס' ד"ה התם	ריח
ה	יסודין ממרקין	כז	לב	מי הוי' תובע את רמך	טב	יא	לא יאכל הוב עם הזבת	קעז
ו	ומניין שאפילו אחד	פה	לג	ההוא דנחית	תמב	יב	מקום בארמית דהמנא	לח
ז	וכל הרגיל לבא לביהבינ	שצו	לד	בבית שיש בו הלונות	רכ	יג	זה כבודו אפילו כחל	רפח
ז	ולא עוד אלא שזוכה	יב טו	לה	מאן דמצלי בבקתא	רכ	יד	כיוצא בו לא יאכל הוב	שכ
ז	קינא לדוד מיבעי	רסו	לה	תוס' ד"ה מלמדין	תב	יז	תוס' ד"ה הניחא	שכ
ז	שמאל תרד ב'	רמה	לה	אפשר אדם חורש	קנד	יט	אין מפליגין כספינה	רע
ז	כשאחזיזן מעשי אכתום	ת	לו	סחנת האפאה	רמב	כא	רשי ד"ה זקוק לה	פא
ת	לעת מצוא	תמו	לז	יחזיזן ברקיקין	רמב	כא	חלב מהותך	השמטת
ת	בני דברים אוהבאני	ג	לט	תוס' ד"ה בצד	רמד	כא	תוס' שמחת בית השואבה	השמטות
ת	אין הקביה ממאס בתסילתו	רכב	מב	בשבתות קובע על היין	שפו	כב	מזירין סבנד לבנד	ריב
י	יתמו חטאים כתיב	קעד	מג	כל אחד ואחד מברך	קסד	כג	גר תטכה וקידוש היום	עא
יא	תוס' ד"ה וברכת כהנים	ריח	מו	תוס' ד"ה מר זוטרא	שצח	כד	קול מראא ורית	רא
יב	כל שאפשר לו לבקש	קסה	מז	מאי מברך	קעד	כה	תוס' ד"ה כרת	תכו
יב	דנקס כסא דשיכרא	קנט	מח	אחרי לשמי סללא	רכא	כט	רשי ד"ה ובלבד שלא יתסחן	שגב
יג	עד כאן מצות קריאה	קנג	מט	תוס' ד"ה ר' מאיר	תא	ל	זא בדברי תורה	סט
יד	אחרי עיניכם	רל	סא	ולא ידענא אי אמר בה שמחה	תמד	ל	מצו לבכות כצינא	רנה
טו	הני מילי לקיש	יג	סב	תוס' ד"ה אין ספיחין	רמב	לא	אמתת סדר זרעים	רפו
טו	רשי כביד מקומות מצינו	תסז	סג	בשמים של פחים	רא	לא	כחם על הפתילה	שפד
טו	אחד די מילין	תלג	סד	תפלת שוא	תמב	לא	משא ומתן באסונה	א
טז	תוס' ד"ה איסטניס	רכט	סה	תוס' פותרי הלומות	רו	לב	צדיקים נקראים מלאכים	רפו
יז	עושה מצוה שכבודת תוס'	רכב	סז	מי שנחננין לו ספר	רכו	לכ	רב לא עבד במברא	ס
יח	המליך עצמות המת	ס	סח	מהרורדי לבו	ל	לב	הח מסי ר' שמעון	לח
יח	שלן בבית הקברות	רנ	סג	מאן דלא יתיב אנרא	רו	לג	שלם בנוסו שלם כמסתו	כה
יט	מדליגן היינו	סא	סד	שכחו וגבורתו	רצ	מ	דשס באמכטי	השמטת
יט	תיח שעבד עבירה כלילת	עח	סה	אשר יצר	רפה	מ	המבשל כחמי סכריה	השמטות
יט	לשחוט את ססו	שפז	סז	הפרצה מצות ליד אשה	כ	מ	בכל מקום מותר להרחר	תיז
יט	אל יפתח אדם פה לשון	קיס	סח	הנמנה ביהודה	רלו	מא	באמה שרי	רנב
יט	רשי ד"ה כל מילי	קנט	סכ	נפרעין מן הספרנים	שצג	מב	מהרשיא אין שבות במקדש	השמטות
יט	לאחזקי לי טוכתא	ער	סכ	מפני שמראת כח טעמי תורה	רעט	מג	מת המוסל כהמה	קנט
יט	לשחוט את ססו	שפז	סג	האיש את קדשו לו יהי	תפז	נג	כסה גרוע אדם זה	רצז
כ	ברכות לתעריא בשפתיו	פז	סד	האתה עשית חסד	שכד	נד	ד"ה בכל העולם	תח
כ	ביק מהררה בלבו	קנו	סד	ליכו מחיל אל חיל	רח	נה	לא די אהת אפו	תג
כ	כולי תני בנויקין	קסה	ט			נה	תוס' ד"ה לוחזיננו פר	תלג
כא	לכל אין מפסיקין	דיס	ב	תוס' ד"ה שבעות	השמטות	נח	תמה זכות אבות	שיג
כא	תוס' עד שלא הגיע	רכא	ג	תוס' ד"ה בבא דרישא	רסו	נה	מעולם לא יצתה מדה	רפו
כא	המלמד לבנו תורה	קנה	ד	תוס' ד"ה הדביק סת בתנוד	צב	נח	מה להלן קרשים	קצח
כב	שלא יכיר אזכרות	פה	ה	ששלשל ידו	השמטות	סא	דקא מקבל סבא	קכה
כג	מים שותתין על ברכיו	רלכ	ה	וכראשו סדסקל	השמטות	סא	תוס' ד"ה הא לאתפתו	קסא
כז	תוס' תפלת ערכית רשות	קמה	ו	ותראשו סדסקל	השמטות	סב	משום דמחזיזין עוד	רעד
כז	תלמיד שואל בשלות רכו	תמב	ו	תוס' ד"ה אגו	רלא	סג	למיימינים בה רשי	רעג
כח	וישמחו בני חבירי	יט	ז	מידי דהוה	השמטות	סג	תיח נקם תוסר	קכ
כח	נתקלקלה שומרון	ס	ז	רשי חקק בו	השמטות	סז	אישתא צמירתא	רו
כט	תוס' ד"ה מפני	תמב	ז	תוס' וחלכה ונחה	השמטות	סז	המהלך במדבר	צ
ל	הי עוסד בחץ לארץ	תיט	ח	רשי ובשלא כפאה	השמטות	ע	תוס' ד"ה הבערה	השמטות
ל	הח מצין נפשו	תכ	ח	רשי רקק	השמטות	עג	רשי ד"ה מתקן	שפד
ל	דילמא מעיקרא לא כיוון	רוז	ת	מחיצות לתוכן עשויות	ר	עג	הוסר גומא ואינו צריך אלא	שפד
לא	וקולה לא ישמע	סד	ס	הי ספוד למנחה	תסז	עד	קשירה במשכן היכא האי	קצט
לא	למתפלל שיחנוד בשפתיו	קיט	י	תוס' ד"ה דין אמת	ע	עד	רשי וכי מותר לאהת פחות	קח
לא	תוס' ד"ה רכ אשי	קס	י	מקום שבני אדם עומדים	קכה	עה	חד אמר נדוסי	רת

ש ב ת

מקור	ענין	דף	מקור	ענין	דף	מקור	ענין	דף
פ.	הוציא חצי גרוגרת	השמטה	קנ.	לא ישכור אדם טועלים	קיד	פח.	מה שאתם עושים	שמו
פ.	תוך ג' צריך הנחה	השמטות	קנא.	האי צורבא מדרבנן	שט	פח.	ה' שנתערכו ססחיון	רלד
פ.	הוציא ריו לכתוב	רלא	קנא.	המרחם על תבריות	חמב	צד.	ונראים זכריתם	רצה
פ.	המציא שתי אותיות	רלא	קנב.	נטו קיים ונשמתי עולה	רג	צט.	יפה שתיקה לחכמים	תלב
מג.	אפילו בשעת מיתה	רטו	קנד.	לאו שניתן להזרות מ"ב	קב	קיב.	תוס' ד"ה צוח	קלה
צב.	המציא משא לפעלה מ'	השמטות	קנד.	תוס' ד"ה ואמרי לה	רכה	קיג.	מצות לשנארתו	פו
צב.	אלא על חכם וגבור	שו				קיד.	מי שריו למסניה	עג
צב.	תוס' ד"ה מרמקו	רג				קיד.	כעסן חייו אינם חיים	הל
צב.	דילמא משה שאני	קצה				קיג.	עני המחזיר אבידה	תמג
צג.	רש"י מלאכה שאין צריכה לנטה רפא	קצה	יג.	ס"ת להלמד	כה			
צג.	רש"י ד"ה וחד	שנא	ית.	תוס' בית יהודה	מ			
צד.	תוס' שהיו	השמטות	כ	תוס' לא רמי	רלב			
צד.	שכיבא דהתא בדרוקרת	קנט	כו.	הזור מדברי סופרים	רעז			
צד.	תוס' ד"ה ר' שמעון	שפר	כו.	ולתיסב לא ידעו	שה			
צו.	הוצאה גוטא	השמטות	לב.	נתנו באילן	השמטות			
צו.	מעביר ד"א	השמטות	לג.	תוס' ד"ה והא	השמטות			
צו.	מאמינים בני מאמינים	השמטות	לג.	תוס' אי בעית	השמטות			
צו.	כל פחות מנ'	השמטות	לג.	התם הדרן מחיצתא	השמטות			
צו.	אין ארצו נצטרע	שיא	פ.	דיתבי בתעניתא בערב שבת חמו	חמו			
צט.	רש"י ד"ה חסירי תימן	שו	מד.	נפל דוסנה	קצו			
קא.	ותני עלה	השמטות	מו.	מארץ ישראל לתוך לארץ ללמד קלד	קלד			
קב.	עילאי כהנהגה בעלמא	קצו	נר.	שהי' שונה בלחש	רפ			
קב.	שם כתוב לו על בשדו	רג	נר.	כשאלו מי יגיד לך	שצה			
קר.	דליתו לי בצנעה	רסג	סכ.	כן נת נהרג על פזות משה				
קת.	רומת לס"ת שנסדרף	ריא	מד.	שתה רביעית	קמב			
קת.	נטריקין מן הטרדה	תח	סה.	בני רברים אדם ניכר	קמג			
קי.	הבערת בת סוף	לד	ע.	יודש מהו שיכסל	קעא			
קי.	מה לי מתקן מילה	השמטות	פ.	כרה דבת יעקב	רעז			
קי.	כל המקלקלון	שפר	צו.	רש"י ועוד הישן בשמיני כסוכה רלד	רלד			
קי.	תוס' ד"ה כחובל	שפה	צט.	וישתה ברשות הרבים	רלא			
קי.	השולח רג	השמטות	ק.	תוס' לא תעשה ע"י פשיעה עה	שה			
קיג.	שלא יהי' רבודך של שבת	קלו	קא.	חניות פתחות	השמטות			
קסז.	הצלה למבוי שאינו ממשלש	שפג	קב.	תוס' ד"ה העליון	השמטות			
קסז.	רודף אחריו להרט	סא	קג.	חזותכה לו בשנינו	השמטה			
קסז.	אולא לא כתב	צא	קד.	לעשות ריקיעי פחים	שכב			
קית.	רש"י ד"ה מחלקי	רסא						
קיט.	דחביב עלי כגופאי	קמד						
קיט.	המבזה ת"ח אין לו רפואה	ריא	ד.	תוס' ד"ה הימנעו	רגב			
קיט.	שפכדין את השבת	רמא	ה.	לקיומי מצוה בממנו	רעז			
קכא.	תוס' ד"ה שמע מיניה	קכ	ה.	עלי ועל צוחארי	קמד			
קכג.	כימי נחמיה נשנית	רעז	יט.	כל מה שכבלי	רצו			
קכז.	רש"י עשיית אהל במחיצות קצט.	רפג	כה.	בכל מתרמאין	נת			
קכו.	יותר מקבלת פני השכינה	תלז	כה.	סדנא כסרני	סט			
קכס.	כל אערומי אסור	רסב	כט.	תוס' המשהה חמץ	י			
קלא.	אם מצא קצור	קצד	פ.	תוס' רבא מהו לי	פט			
קלב.	התנאה לפניו במצות	תמה	מא.	כריקו השרוי	רמב			
קלב.	מפשיט את הפסח עד תחזה	רגז	ג.	תוס' מה ראו	קיד			
קלד.	בביתא בת יומא	קצה	ג.	תוס' ד"ה וסאן	רכב			
קלה.	שערלה כבושה היא	שנ	ג.	על טתבי ספרים	קעד			
קלס.	תוס' ד"ה יום טוב שני	ס	ג.	העושה מלאכה בע"ש	תמד			
קלס.	הירוא בשבת בטלית	רגג	ג.	התקינן בלחש	רצה			
קמא.	רש"י לעדות אשה	סו.	סכ.	תוס' האי מהסר	שנב			
קמא.	מסתמג אדם באלונגית	רסה	סג.	תוס' המתסון	כד			
קנ.	רש"י ד"ה ולא יאמר	א	סו.	האכמתו מסתלקת	תל			
קנ.	בכל מקום מותר להררר	קנז	עב.	שהי' תינוקות למול	רמג			
קנ.	רש"י ד"ה והי' מתניך	קלז	פד.	רש"י ראשי כנפים	רגז			
קנ.	רש"י ד"ה ערות רבר	תיח	פח.	הוצאה כתיב כח	רלא			

ע י ר ו כ י נ

ב י צ ה

ה ג י נ ה

מ ו ע ד ק מ נ

ר א ש ה ש נ ה

מקור	ענין	דף	מקור	ענין	דף	מקור	ענין	דף
כח	עירי שקר הן	צו	מט	רש"י צדקה היא הנתינת	ט	כ	שני אחים תאמיים	שג
כט	ולמד כריסה	טח	מט	רש"י מנתינוי שב	רל	כב	בעושה מעשה עמן	מא
כו	לא חי לי זכותא	עג קג	נ	תוס' חליל אינו דוחה	השמטות	כד	אפיקתי' מפשטא לגמרי	שלד
כז	כיון דלזכרון	רכה	נא	אבותינו שהיו במקום הזה	תיש	לג	שקודי קא משקר	מו
כח	הישן בשמיני בסוכה	רלג	נב	ובתי' יתור מכולם	שטז	לט	הכנס לשם נוי	שגב
כח	מצות צריכות כזונה	שגב	נג	לכתוב שם אחספא	השמטות	לט	מצות יבום קודמת	ג
כט	אע"פ שיצא	ריט	נה	רש"י לכפר על האומות	רסז	מ	יבם יורש נכסי אחיו	קעא
לא	מצות צריכות כזונה	קנט	מ ג י ט ה			מת	תוס' מי לא טבלח	קסח
לג	תוס' ד"ה שיעור תרועה	רלד	ב	הזכתיכ אלה המצות	שג	מה	רב אכשרי' לרי מרי	רכה
לד	מציא את הרבים	רכד	ג	מבטלין ת"ת להוצאת המת	קלח	מו	נכרת הגידה תוס'	שעד
י ו ז א								
ב	המתקנין לו כהן אחר	קעב	ו	רקת שמה	ז	מז	מטבילה ומותר בה	שמו
יב	תוס' ד"ה סהן גזול	קעב	ו	עד שמצאו מקרא	שא	מז	ומטבילה לשם שחחות	שסח
יב	רש"י ד"ה דכפרים	רלט	ו	למימרא דסבר שמהל	שג	מז	ואין אתה נאמן לספול	שמט
יט	השה שיחת חלוין	קלו	ו	לבסומי נפשי	שטז	מא	תוס' ד"ה מטבילין	שט
כ	רב אמורא דרי' שילא	קלח	יג	ומה שילם לי ימיני	שיז	סב	הרי לו בן ולא בת	שלה
כא	רש"י ולא נמצא ספול	קצו	יג	לרחוק מגלולי בית אביה	ריד	סד	נפ"מ דאירסה וזת	שכה
כא	סיעוי לא מסייעא	שי	יד	ותשלח וחקרא לברק	קסז	מד	הזמה אשת אביו	שכט
כב	קל הומד של שאול	תמה	יד	וכי דנין דיני נפשות בלילה	קעב	סת	מותר לשנות משני דרכי שלום קמז	קמז
כב	תלמיד חכם נוקם ונוטר	קכ	יד	מיח נביאים ח' נביאות	שיא	סז	דבר שאינו נשמע	תו
כג	השאלני קרדומך	טו	טו	די נשים יסיפיות	שדמ	סז	עובר במעי אמו וז	שגז
כח	תוס' מותר לישב בעזרה לאכילה רא	שסח	יז	קראת על מה	שג	ע	תוס' ד"ה העדל	שגז
לג	רש"י אל תקרי מצות	שסח	כב	שמאל כהן הוי	רג	ע	העדל וכל הסמכים	שלא
לו	עולה סכמרת על לאו הגליע	ז	כב	שאין כהם בטול מלאכה ר"ח	תמד	עת	נאמר לא יבא פמור	שסח
לו	נבילה לאו הגליע	יא	כח	רש"י ד"ה בר גירתא	עד	עה	איסתתים נכתא	שע
לח	בן קמצד	רח	כח	האומר שמע שמע	תיח	עת	פצדע ולא הפצדע	שעב
נז	תוס' ד"ה כרוכים	רלו	כו	תוס' ד"ה כיון דמעלמא	רלט	עת	גירות מעזרת שטבלח	שגב
סד	מצות כראשון	רכה	כו	מכירת ספר תורה	קלח	עת	ששאל באזרים ותומים	השמטות
עד	רש"י ד"ה שבתך	רל	כו	לא חמשין על גבי תורה	רעד	פת	אלמנת לכ"ג — מוונת	שכט
עה	עמד ריי ב"ג על רגליו	רל	כו	מכרה כפה שבראשה	עב	פת	אשתו של ר' חייא	שעה
מג	קמחי' לרועה	קטז	כח	כנגד עשרה בטלנים	רסז	פז	תוס' אמרו לו אכלת	צו
סה	אשילו ספק ספקי	דנה	כח	תוס' קבלת שבועה מנכרי	י	פח	רש"י עד אחד נאמן באיסורין רצג	רצג
סה	ק"ו לכל גופו רש"י ד"ח	תעב	כח	לא קראתי לחבירי	קלח	פת	עד אחד נגד חזקה	סח
פז	מסייעו במני עשרת	רו	לא	בית הכנסת קרושה דרבנן	רלח	פת	אתא גברא וקאי	סז קז
פז	אזל רב לגבי תליסר	תכט	לב	מניח שמשחמשין בבת קול	שלב	צ	תוס' ד"ה כולתו נמי שואית	סח
פת	אחסא ואשוב ר"ן	תכה	ת ע נ י ת			צג	מילתא דעכירי לגלוי	טז
ס ו כ ה								
ד	חקק בת	השמטות	ו	אם תלמיד הגן	קלג	צז	תודתו שלא בקדושה	שרמ
ז	תוס' ד"ה מתיצה היא	קצד	ת	הנכנס למד גודט	קכו	צח	יש לו שאר אם	שג
ט	כשם שחל שם שמים	קצה	ח	אלא אי"כ משים נפשו	תיח	קד	איש כתיב בפרשה	שנה
יב	רש"י על שם הסך קרוי סוכה	קצד	ט	תוס' צדקה בכלל מעשר	תמו	קו	מר זוטרא משרטט	שסח
כא	שיחת חלוין של ת"ח	קלו	יא	נקרא חוטא	רפד	קג	הן משיאין לו עצת	רעה
כח	תוס' ד"ה משום	קמט	יא	אין ת"ח רשאי להתענות	רז	קט	יחקרהו מן הרב	ג
כו	נשים סטורות מסוכה	ר	יא	אסוד לשמש בשנת רעבן	שלה	קט	אימא שארו זה האב	קעא
כו	מקיש סוכה למצה	סה	טו	רש"י ד"ה ונקבלח	שט	קיד	קטן אוכל נבלת	קב
כח	מהרש"ל שיחת שדים	כג	כ	שלא ששתי בתקלת חבירי	יט	קיו	אם התרט ערה המורה	קעא
לח	שומע — הפסק	ריט	כא	מעשה דאילתא רש"י	רסט	קכא	קטול לי אספתא	רטא
מב	מדאנבי' נסק בי'	שגב	כד	אסוד להגות ממעשי נסים	מט	קכא	מכאן שהקבי"ה מדקדק	תמג
מג	ויצבירנו	השמטות	כה	דאכלי אפתורא דדהבא	רה	קכב	תלתא — ריגלי	שח
מג	לקיחה לכל אחד	קעה	י ב מ ו ת			כ ת ו ב ו ת		
מד	כהנים בעלי מומין	שכב	ב	תוס' קידושי איילותית	שכה	ת	השוב את לאתמוסי	שצה
מז	הקושה סוכה לעצמו	קצד	ה	תוס' ד"ה כלכם	שסג	יא	יכולים למחות	שיב
מז	תוס' ואין הרבר כיצור	כ	ו	טעמא דכתב לא תבערו	השמטות	זו	כי אתו עדים	סח
מח	למעט ליל יום ראשון	רמב	ז	יכול אמר לו אביו	גב	זח	אנוסים היינו	סז
מח	אין לו מקום להוריר	שד	טז	שר של עולם	שט	כ	מעיד מתוך הכתב	קיח
			כ	רש"י ד"ה סריס	שעא	כח	קצצה שהתניק נאמן	שסג

רשימת המקורות והענינים בהש"ס בבלי

תפא

מקור	ענין	דף	מקור	ענין	דף	מקור	ענין
ל.	תוס', ד"ה זר שאכל	קיב	מג.	הנאמנים בדבור, תוס'	מג.	מג.	הנאמנים בדבור, תוס'
לא.	דאי בעי נחין ואכל	קלט	מו.	מלתי ולא מבלתי	מז.	מז.	מלתי ולא מבלתי
לא.	תוס', הגבחה צורך הצאה	השמטות	מז.	אם המערה לשבח	מז.	מז.	אם המערה לשבח
מ.	דאי אמרה לא בעינא	עח	מט.	אדעתא למיסק לאיי	מז.	מז.	אדעתא למיסק לאיי
מ.	תוס', תא לאו הכי	שדס	ממ.	שמא הרתור תשובה	מז.	מז.	שמא הרתור תשובה
מג.	מעלאי דירי עשייה	מב	נ.	וכן קסן שקירש	מז.	מז.	וכן קסן שקירש
מה.	מכות מרדח	תע	נא.	תוס', ד"ה קידושין	מז.	מז.	תוס', ד"ה קידושין
מה.	ר"ן, מצת בערב פסח	תעב	נט.	תוס', ד"ה עני	מז.	מז.	תוס', ד"ה עני
מט.	כפי ל"י אסיחא	ו	נט.	ארעא קמיחא	מז.	מז.	ארעא קמיחא
נ.	זה חזן בניו וכנתיו	רסט	נט.	עני המהפך בחזרה	מז.	מז.	עני המהפך בחזרה
נ.	תוס' אין גירושין לתצאין	שנ	סב.	תוס', ד"ה אלא	מז.	מז.	תוס', ד"ה אלא
נ.	מתנת על מה שכתוב בתורה	קפו	סב.	ודינו דכתיב הנקי	מז.	מז.	ודינו דכתיב הנקי
נז.	רש"י, ד"ה תא קסיל	כא	סו.	תאי ספיא	מז.	מז.	תאי ספיא
סו.	מונת לתומה	שכס	ע.	מי סניא מעקה	מז.	מז.	מי סניא מעקה
סו.	בא זה האיבר את זה	ח					
סז.	צייר זהו בסודא	רסג					
עג.	רש"י ד"ה קסן	שמה	ב.	היכא דלא איתחוק	מז.	מז.	היכא דלא איתחוק
עג.	ר"ן, המדיר	מד	ג.	דין שרטוט	מז.	מז.	דין שרטוט
עד.	רש"י, עוקר הגדר	כו	ז.	מי שיש לו קנאה ושותק	מז.	מז.	מי שיש לו קנאה ושותק
עד.	רש"י אין שליתות בחליצה	רלג	יד.	ושמותיהם מבהלין	מז.	מז.	ושמותיהם מבהלין
פא.	מדדש כתובה	שכס	טו.	קורין לפנייהם הוותמין	מז.	מז.	קורין לפנייהם הוותמין
פה.	זהו איתחא	סו	ית.	דיו ע"ג סיקרא	מז.	מז.	דיו ע"ג סיקרא
פו.	פריעת בעיה טובה קנ, רסא, השמטות		ב.	רש"י ד"ה אנדוכתרי	מז.	מז.	רש"י ד"ה אנדוכתרי
צד.	שחא דדייני	ב	כז.	תוס', ד"ה הוא בעי סמיכה	מז.	מז.	תוס', ד"ה הוא בעי סמיכה
צו.	כל המונע הלכה	דח	לד.	היו לו שתי נשים	מז.	מז.	היו לו שתי נשים
קח.	ולא למאן דסני לי	קמד	לה.	תוס' ד"ה לא היו	מז.	מז.	תוס' ד"ה לא היו

ג י ט ין

סט			סט				
רעה			רעה				
קכא	בג. הן שנתכונו לשם מצוה		קכא				
קפו	כג. שהפר לה בעלה		קפו				
רצב	כו. לשם הטאת דם		רצב				
רעה	מ. שגילחו שלא כחצר		רעה				
רעה	מב. גילח אחת		רעה				
של	גז. לתאה יבקש נפרד		של				
קפה	נה. שידה טובה		קפה				
מב			מב				
שלו, רח			שלו, רח				
סט			סט				
שכו			שכו				
קעה			קעה				
רעו			רעו				
פו			פו				
סו			סו				
שלו			שלו				
רפב			רפב				
הפ			הפ				
שיב			שיב				
רפח			רפח				
שמב			שמב				
קכה			קכה				
רו			רו				
קסא			קסא				
נה			נה				
נה			נה				
קסט			קסט				
רצא			רצא				
קסח			קסח				

ג ז יך

ס ו ט ה

שמא	ב. בזיוג שני		ב.	היכא דלא איתחוק			
סח	ו. העידו שזינתה		ג.	דין שרטוט			
יג	ט. הרתור עבירה		ז.	מי שיש לו קנאה ושותק			
קיד	י. אתה הצלת תמר		יד.	ושמותיהם מבהלין			
קפא	י. וחד דאיתו לעלמא דאתי		טו.	קורין לפנייהם הוותמין			
ריד	י. שמא נברית את		ית.	דיו ע"ג סיקרא			
קכ	יב. מה שעתיך לדבר עם השכינה		ב.	רש"י ד"ה אנדוכתרי			
קלג	יב. תוס', ד"ה אחרים		כז.	תוס', ד"ה הוא בעי סמיכה			
תס	יג. ועד דאתי נפתלי		לד.	היו לו שתי נשים			
שלו	יד. תוס', כדי ליגעה		לה.	תוס' ד"ה לא היו			
קסו	כ. אסור ללמד בתו תורה		לה.	כל המשחרר עבדו עובר			
תמה	כא. אשה טובעת בנור		לה.	עמון ומאנב טיהרו כסיחון			
שפה	כב. ת"ח שהגיע להרדא		מא.	תוס' ד"ה לא לתעו			
קכט	כב. רש"י, כגון יוחנן בת		מה.	אשה פסולה לכתובת ס"ח			
מא	כב. תוס', ד"ה לעולם		מה.	משום דחוקא דציבורא			
שע	כד. אשה פריס שותה		מו.	משום קדושת השם			
סח	לא. כל מקום שהאמינה תורה		מו.	מרנל רגילי דעבדי הכי			
רכג	לב. כל היכי דבעי מצלי		מט.	מדאורייתא ברמיזק שייסינג			
ער	לד. תוס' ד"ה אבותי בקשו		נב.	תגתו בי תרי			
קכ	לה. מפני מה נענש דוד		נה.	תוס' ד"ה ביהודה			
השמטות	לה. ארון נשוא את נשאו		נו.	מבני בניו של המן			
ריח	לו. וברכתך — בבית הבחירה		נז.	יעלה ליבשה ויעשה עמי מלחמה			
לה	לה. כולם עולים לדוכן		נח.	ועל אותה שעה			
קלו	לס. כיון שנפתח ס"ח		סח.	שמא דמרן עלך			
קכא	מ. לא במ ולא בודעם		סט.	אישתא צמירתא			
מז	מא. כל המחניף להבירו		ע.	ה' קרובין למיתה			
תלד	מב. ד' כתות		עד.	הרגי כאילו התקבלתי			
רצו	מד. שיראו אותו מרתיע		עה.	נתנה בעל כרכה אינה מגורשת			
שת	מו. מפני מה אמרה תורה		עז.	נחלה הבאה ממקום מאחר			
שפה	נב. תוס' ד"ה בשוין		פה.	תוס' ד"ה ולא לפני			

ג ז יך ים

ז.	השומע הזכות, רי"ף		ז.	השומע הזכות, רי"ף			
ח.	תוס' מאי לא אתן		ח.	תוס' מאי לא אתן			
י.	ל"ר עולה		י.	ל"ר עולה			
יא.	כאמרים כדורים		יא.	כאמרים כדורים			
יד.	הנדרר בתורה		יד.	הנדרר בתורה			
כ.	שלא ישתה בכוס זה		כ.	שלא ישתה בכוס זה			
כב.	פתחין בחרטה		כב.	פתחין בחרטה			
כב.	משכח תלמודו		כב.	משכח תלמודו			

ק י ר ו ש ין

ו.	מפני הערמה רבית	קי	ו.	השומע הזכות, רי"ף			
יא.	ונמצא נגב או קוביוסטוס	קמו	ח.	תוס' מאי לא אתן			
יז.	עובר את תבן	קעא	י.	ל"ר עולה			
ית.	גר תכרי שירשו	נח	יא.	כאמרים כדורים			
יס.	על מנת שאין לך עלי	קפה	יד.	הנדרר בתורה			
יט.	איכ טצינו אישות לקסן	שדס	כ.	שלא ישתה בכוס זה			
כא.	רש"י, ד"ה מיעוט סם	קעג, קפ	כב.	פתחין בחרטה			
כא.	תוס' ד"ה אשת	שמו	כב.	משכח תלמודו			
כט.	נשים פסודות מת"ח	קפו	כב.	משכח תלמודו			
ל.	משכחו לבית המדרש	קסו	כב.	משכח תלמודו			
לב.	אבא כך כתיב בתורה	שטו	כב.	משכח תלמודו			
לב.	תוס' ד"ה ארו ל"י	קעז	כב.	משכח תלמודו			
לב.	היילמא רתח	קפז	כב.	משכח תלמודו			
לכ.	דמחיל ל"י ליקרי	א, קיר	כב.	משכח תלמודו			
לכ.	אבא אמר השקני, ר"ן	שפג	כב.	משכח תלמודו			
לג.	כלום תורה עומדת	שסט	כב.	משכח תלמודו			
לד.	מחשבת עכ"ס	רעו	כב.	משכח תלמודו			
לד.	תוס', ד"ה מעקה	ע	כב.	משכח תלמודו			
לד.	מעקה עשה ול"ת	קמה	כב.	משכח תלמודו			
לז.	תוס', מפתחת הספה	לו	כב.	משכח תלמודו			
למ.	שכר כעושי מצוה	שי	כב.	משכח תלמודו			
לס.	דעכדיגן ל"י יום טוב	שצג	כב.	משכח תלמודו			
לס.	רש"י שאם היתה שקולה	כח, שצג	כב.	משכח תלמודו			
מ.	תוס', ד"ה לימוד	יג	כב.	משכח תלמודו			
מ.	עבודה זרה כמחשבה	קס	כב.	משכח תלמודו			
מא.	אינה לשכירות אלא לבסוף	יג	כב.	משכח תלמודו			
מא.	לא במקרא רש"י	שס	כב.	משכח תלמודו			
מא.	אסור לארס לקרש	מ	כב.	משכח תלמודו			
מב.	האומר לשלחו	שרמ	כב.	משכח תלמודו			
		לו	כב.	משכח תלמודו			

מקור	ענין	דף	מקור	ענין	דף	מקור	ענין
ב	הך דהואי כמשכן	קצט	קד.	רשי"י שכיב ר' אבא	רסא	קד.	רשי"י ר'ה נברו לא
טו.	ולא רידי קא שקיל	מג	קד.	לא סני עד רמטי	קיב	קיא.	בשערין זה נד תושב
טז.	בטי שלא כרע במהדים	תב	קד.	השבה יש כאן	יא תעד	קיד.	מסודרין בהקדשות
יז.	עזי דשוקי	קיא	קד.	אין נתינת קמן כלום	שדפ		
כא.	בציבי ותיבנא	רסז	קד.	בשותף שטבה	קסא		
כב.	תוס' ר'ה חציו דאיש	קיא	קד.	רשי"י ר'ה לא	קג		
כד.	עירי גניבה בנפש	צב	קד.	כ"ד שהשביעוהו שלא כדין	לו		
כה.	דון מינת ומינת	שעג	קד.	תוס' ר'ה חזור	קג		
ל.	שטר שכתוב בו רבית	מה	קד.	תוס' חשוד על השכרעה	מג		
לב.	איוה קעביד מעשה	כט	קד.	תוס' ר'ה תרי כפילי	לו		
לד.	הנאה חשוב מעשה תוס'	קטז	קד.	תוס' האיל ויצא	לו		
לז.	מועד לסירוגין	שכו	קד.	תבעוהו בעלים לשומר	קסב		
לח.	בשכיל שתי פרידות	פ	קד.	הגחל את אביו	תעג		
לח.	ולא שוד של הקדש	קמ	קט.	בגזל ותר הכתוב מדבר	קעא		
ס.	ממשכנין על הכושר	צה	קט.	אפילו לארנקי של צדקה	רח		
מא.	נזקקין לתובע תחילה	ב	קיא	רשות יודש כרשות לוקח	קסט		
מא.	אין לו שמירה אלא סכין	קיא	קיב.	רשי"י ר'ה מר אבא	קפח		
ג	הצוד תמים	שצא	קיב.	אבידה עכרים	ו		
ג	ואעפ"כ מה בנו	שצח	קטז.	רשי"י ר'ה לא אמר כלום	יב		
גו.	כובש עדותו	טז	קיו.	תוס' ר'ה הברעה	רב		
גו.	תוס' ר'ה ששיטא	קו	קיו.	שסטי רב כהנא לקיעיה	רנט		
גו.	אפילו בחז	קח	קיו.	ארנקא דתריין שכריים	רט		
ס.	מהו להציל עצמו	קטו					
סא.	תוס' ר'ה לא הספיק	תעד					
סט.	מציינים כרם רבעי	רסו					
סט.	כד"א בשביעית	קיא					
ע.	תוס' ר'ה למעוטי	צב					
עא.	ולא אכלי בישראל	רכז					
עא.	המשה בקר אמר ר'המנא	קסא					
עד.	הוכחו ולבסוף ורמזו	קא					
עד.	ולא כמני ב"ר הרדח	קסב					
פ.	מעשה בחסיד אחד	תט					
פא.	תוס' קבורה בשבת	דפד					
פה.	טריפה שהרג	צד					
פח.	ערוס בר בושת	מה					
פח.	משום בושת משוחה	מז					
פח.	יהי עבד כשר לעדות	טכ					
פח.	שאין לו אחוז	שלט					
צ.	אע"פ שאינו ראוי	קפד					
צ.	סנהדרין שראו בזהר	עג	קפז				
צא.	ביישו בדברים פסור	קטז					
צא.	לא שכיב שיכבא	רפג					
צב.	הכני פצעני ע"פ למטר	קפה					
צב.	תוס' ר'ה אחד תצועק	קצא					
צד.	תקנת השבים	קיב					
צד.	שלא הספיק להחזיר	קנב					
צז.	לא תחליף נברי	רעב					
צז.	דמרקיד בי כובי	קטז					
צח.	חמץ במועד הכל מצויים	יא					
צט.	לפנים משורת הדין	קפז					
ק.	תוס' ויבוד כמעשה	עא					
ק.	תוס' לפנים משורת הדין	עז.	שסב				
ק.	זה בקוד תחלים	קלח					
קג.	רשי"י ר'ה עבד רבנן	קיב					
קג.	רשי"י ר'ה יוליכו	קיב					
קג.	הגחל ונשבע לשקר	קיב					

ב ב א ב ת ר א

ב ב א מ צ י ע א

ס נ ה ר ר ין

מקור	ענין	דף	מקור	ענין	דף	מקור	ענין	דף
לס.	יבא עובדי' הדר	פ	צפ.	כל המעשה את חבירו — למצוה רכו	דף	מקור	ענין	דף
מא.	מתוך שיכולים לומר	צג. קד	קא.	חלץ תפילין	הלז	מקור	ענין	דף
מג.	דילמא איכא ידיעי	צפ	קב.	כפוי טובה	יט	מקור	ענין	דף
מד.	אלא לדרותן	כו	קג.	על שלא ביער מסל סיבה	כו	מקור	ענין	דף
מה.	ברוד לו מיתה יפה	מו	קד.	רש"י סוד נויקין	קסה	מקור	ענין	דף
מו.	מכין ועונשין שלא מן התורה	עח	קו.	כשאתה מגיע לפרשת	שפ	מקור	ענין	דף
מו.	קבורה משום כיוונא	קגט	קי.	יתרי שברה זכה	ג	מקור	ענין	דף
מו.	אי אמר לא בעינא	צו	קי.	כל הנתא יפת תאר	דטו	מקור	ענין	דף
מו.	בין דברין קא טיקמלי	תבח	קיב.	נתקללה בבל	ס	מקור	ענין	דף
מו.	אין הזמנה לעבודה זרה	רלח	קיב.	עיר הנדחת — בתי דינין	רצג	מקור	ענין	דף
מת.	תוס' נתנהו לספר	רעס	ש ב ו ע ו ת					
מט.	אמר רב שלא חשדו	יט	ה.	תוס' ד"ה ונעלם	מא	מקור	ענין	דף
נב.	פרס לאשת עכרים	קמא	יב.	עונת אלו הזדנות	פב	מקור	ענין	דף
נב.	לרשיעא בר צדיק	עד	יג.	תוס' יריכ מכפר בסוף היום	הכה	מקור	ענין	דף
נב.	רשיעא בר רשיעא	ס	יד.	יא בארוכה	שפז	מקור	ענין	דף
נד.	אזהרה לנשכב	כח	יז.	תוס' איש יצרי אלכשי'	כט	מקור	ענין	דף
נה.	מתקיף לה ד"ה רש"י	כט	יח.	תוס' איש יצרי אלכשי'	גד	מקור	ענין	דף
נו.	היי' מרדאי עליכם	פר	כב.	תוס' ד"ה דמוקי	נד	מקור	ענין	דף
נו.	בן נח נהרג בעד אחד	קפג	כג.	אילימא צדקה לעני	נד	מקור	ענין	דף
נו.	רש"י צערא כשעתא	שי	כו.	שבועתא דהכי אמר רב	פז	מקור	ענין	דף
נו.	בן נח נהרג על עוברין	שעז	כו.	תוס' ד"ה גמר בלבו	קיס	מקור	ענין	דף
נט.	רש"י ד"ה הדבק	כח	כט.	תוס' ד"ה שבועת העדות	קסח	מקור	ענין	דף
נט.	כאילו סוטר לעז	תלה	כט.	נשבע לבטל את המצוה	השססות	מקור	ענין	דף
נט.	תוס' ליכא מירעם	שעז	ל.	הוי דן את חבירך לזכות	יח	מקור	ענין	דף
נט.	פגעו ביי' הנך אריותא	מט	ל.	גדול בכרד הבריות	קנט	מקור	ענין	דף
ס.	הזכרת השם בלע"ז	פה	ל.	מרכד שקד תרחק	סס	מקור	ענין	דף
סא.	עובד ע"ז מאיבה וסידא	נט	לא.	דיין שידוע בחבירו	מא	מקור	ענין	דף
סב.	קבלת שבועה מנכרי, תוס'	י	לא.	הכל מודים בעד אחד	מג	מקור	ענין	דף
סג.	תוס' ד"ה אסוד	פג	לב.	אילימא דחשוד לה	פד	מקור	ענין	דף
סד.	ד"ל אמר ידעוני	פח	לכ.	רש"י ואמר אביי	קה	מקור	ענין	דף
סה.	תוס' ד"ה בן סורר	שמה	לג.	דבר שאינו של ממון	קלו	מקור	ענין	דף
סה.	תוס' ד"ה סבילת קמן	שפח	לג.	מושבע ועומד	נה	מקור	ענין	דף
עא.	האחיב נתגייד	שעד	לד.	עלתה לו נשיכה	תיא	מקור	ענין	דף
עב.	רש"י ד"ה יצא ראשו	שעז	לה.	המקלל את חבירו	פר	מקור	ענין	דף
עג.	תוס' ד"ה להצילו בנפשו	קיב	למ.	חלה שבועה על שניהם	ו. כג	מקור	ענין	דף
עד.	אינהו וכל אביריהו	פר	לס.	אם הוא חטא	פז	מקור	ענין	דף
עד.	בן נח מצוה על קידוש השם	ריט	מה.	אלו האלו באין ליד שבועת שוא	קה	מקור	ענין	דף
עה.	רש"י ד"ה בצנעה	סד	מו.	תוס' ד"ה חלה	ו	מקור	ענין	דף
עה.	רש"י ד"ה ואם איתא	יה. טא	מו.	אזהרה לעוקב	שפג	מקור	ענין	דף
עז.	יודעת כי שלום	שר"ס	מ כ ו ת					
עח.	טריפה שהרג בפני ביד	לד	ב.	רש"י שלא הרג שורם	זה	מקור	ענין	דף
פ.	המוחרר על דברי הנביא	שצג	ב.	תוס' ד"ה מעידין אנו	צב	מקור	ענין	דף
פא.	הבועל כותית, דמכ"ץ	שמו	ג.	תוס' ד"ה מעידין אנו	צג	מקור	ענין	דף
פא.	תוס' ד"ה ונגס דינו	צג	ה.	בחד בשבתא הרג	צח	מקור	ענין	דף
פא.	מי שנתחייב בשתי מיתות	ק	ה.	דבעידנא דאסהרי	לו	מקור	ענין	דף
פג.	לשרת בכואם וגו'	שכב	ה.	עד שיהיו שנים	שלו	מקור	ענין	דף
פד.	האיצטרך למכתב מכה איש	שעז	ו.	והרי אחיו קיים	שה	מקור	ענין	דף
פה.	אין הבן נעשה שליח לאביו	נב	ו.	תוס' ד"ה אמר ר"י	רצא	מקור	ענין	דף
פח.	כותים גרי אמת	נד	ז.	שנגמר דינו בב"ד	צח	מקור	ענין	דף
פח.	תוס' עכרי מכרתי	נד	ח.	אם מצא קצור	קצד	מקור	ענין	דף
פח.	עדי גניבה בנפש	צג	ח.	עבר וכותי גולה	פד	מקור	ענין	דף
פח.	לא הגנוב נפשות	צג	יב.	עד שיעמוד בב"ד	עג	מקור	ענין	דף
פח.	שייף ועייל	קיו	כא.	רש"י ד"ה גילת	רנא	מקור	ענין	דף
צ.	עשה בע"ז חיכי משכחת	תל	משת.	נטל אם על הבנים	י	מקור	ענין	דף
צא.	עוכרין שבמעזי אמו	רז	א ב ו ת					
צב.	כל סילי דעזרא	קלג	א.	משה קבל	א.	מקור	ענין	דף
צג.	גדולים צדיקים ממלאכים	קסא	ה.	מחלוקת הלל ושכאי	ה.	מקור	ענין	דף
		רפו	ע ב ו ר ה ז ר ה					
		קיס	ד.	תוס' ד"ה דגע	ד.	מקור	ענין	דף
		קנח	ה.	יודע לטון השעה	ה.	מקור	ענין	דף
		שצט	ו.	זרעי על כל המים וגו'	ו.	מקור	ענין	דף
		קלא	ז.	תוס' ד"ה אין בן דוד	ז.	מקור	ענין	דף
		שיח	ח.	ודילמא נח גומא טריפה	ח.	מקור	ענין	דף
		קיר	ט.	לא יושים	ט.	מקור	ענין	דף
		גז	י.	מנשים כוס יין לנזיר	י.	מקור	ענין	דף
		גז	יא.	קלגורא סטורגרא	יא.	מקור	ענין	דף
		א	יב.	אלא מעוטרת בחרד	יב.	מקור	ענין	דף
		קלו	יג.	וכל חיכי דליכא למתלי	יג.	מקור	ענין	דף
		פז	יד.	רש"י איסור מקח וממכר	יד.	מקור	ענין	דף
		תלט	יז.	ועל אשתו להריגה	יז.	מקור	ענין	דף
		קלד	יט.	המתגבר על יצרו כשהוא איש	יט.	מקור	ענין	דף
		קלד	יט.	במקום שלבו חפץ	יט.	מקור	ענין	דף
		שצב	כ.	ונשמרת מכל דבר רע	כ.	מקור	ענין	דף
		תל	כ.	רש"י וזיחות מביאה	כ.	מקור	ענין	דף
		רסד	כא.	תוס' ד"ה אף במקום	כא.	מקור	ענין	דף
		שנ	כב.	פרה אדומה מעכרים	כב.	מקור	ענין	דף
		גח	כג.	היכן מציינו סילה לשמה	כג.	מקור	ענין	דף
		שמו	כד.	ר' אבוהו רמי ל"י	כד.	מקור	ענין	דף
		שטא	לו.	ובפרהסיא כמעשה שה"י	לו.	מקור	ענין	דף
		שפה	לז.	לרבות כל המסירות	לז.	מקור	ענין	דף
		נח	מ.	תוס' בשם ירושלמי, לא ביש לי שפה	מ.	מקור	ענין	דף
		רלה	מו.	משום דמאיס	מו.	מקור	ענין	דף
		רפב	מו.	אבן שתצבה בתחילה	מו.	מקור	ענין	דף
		רט	נד.	תוס' ד"ה מתקיף	נד.	מקור	ענין	דף
		יב	סא.	אין השומר צריך	סא.	מקור	ענין	דף
		דגג	סד.	כל למעוסי תפילה	סד.	מקור	ענין	דף
		רב	סד.	ע"ז שבאת ליד ישראל	סד.	מקור	ענין	דף
		רכ	סד.	ד"ן הייתי סהלך	סד.	מקור	ענין	דף
		קפב	סה.	תוס' ד"ה הבגד	סה.	מקור	ענין	דף
			סו.	בת תיאה תוס'	סו.	מקור	ענין	דף
			סו.	תוס' זילוף של יין נסך	סו.	מקור	ענין	דף
			עא.	לא ניתן להשבה	עא.	מקור	ענין	דף
			א ב ו ת					
			א.	משה קבל	א.	מקור	ענין	דף
			ה.	מחלוקת הלל ושכאי	ה.	מקור	ענין	דף
			א ב ו ת ד ר' נתן					
			ג.	שתי רחומ מספרות	ג.	מקור	ענין	דף
			י.	אל העש עצמך כעורכי הדיינין	י.	מקור	ענין	דף
			יא.	איזהו סים הרעים	יא.	מקור	ענין	דף
			סז.	ושנאת הבריות ביצד	סז.	מקור	ענין	דף
			ה ו ר י ו ת					
			ו.	רש"י ד"ה כנחלתם	ו.	מקור	ענין	דף
			ז.	מתלוקת בעי משיחה	ז.	מקור	ענין	דף
			ז.	רש"י ד"ה להחיותו	ז.	מקור	ענין	דף
			ח.	ונילף האשם ונשיאת	ח.	מקור	ענין	דף
			י.	לתאזה יבקש נפרד וגו'	י.	מקור	ענין	דף
			ז ב ח י מ					
			ב.	תוס' ד"ה אשה	ב.	מקור	ענין	דף
			ט.	לשם חטאת	ט.	מקור	ענין	דף

מקור	ענין	דף	מקור	ענין	דף	מקור	ענין
סו.	מה יושב שאוכל	רא	יב.	רשי' ד"ה פסח	רג	יג.	אימר אסילו שבועת אמת
יט.	תפילין מהו שיתוצו	קמט	יח.	מוגדמת דבב ושמואל	קלד	יד.	התיר לכתוב אגדות
לא.	תוס' ד"ה שהשחיטה	קלא	לא.	גדה שירדה להקר	שמח	יד.	אי אשכח אינשי
לד.	אלא כמסוף על דבריו	קיה	לא.	מקיש חכבוסת	שנב		
סא.	אש שירדה מן השמים	שי	מא.	ג' רגלים ליכנה	שח		
סו.	תוס' ולא יבדיל	שלו	סד.	הרחק מן הכיעוד	כ		
עה.	תוס' מהו אחיו	שלא	נא.	תגלד פי המכה	שכח		
פ.	תוס' ד"ה כל תוסף	רלד	נה.	גטרסה ולכסוף נחעכרה	שעז		
פז.	תוס' כלי שרת	השמטות	עת.	תוס' ד"ה למאי הלכתא	רלב		
צו.	רמי בר המא כעיס	קלד	פג.	רשי' קרי כ"י לא תשחיתו	רסה		
קי.	מינן מ"ח	שנג	סס.	ישים עצמו כאלם	חלב		
קסו.	ומי הר"י סמאין	קלא	סס.	רשי' אם מחוט	מס		
			צא.	ג' כחות — שירה	רמו		
			צד.	סגול של מתה	רד		
			צד.	איסור גבינה דעה	קיו		
			צד.	שמא יתגנו לו בפני ישראל	שיח		
			צה.	בית תנוק ואשה	שלא		
			קג.	בין השיגים לא כלום	רלא		
			קה.	חלא בר המרא	קלה		
			קח.	תוס' מים ראשונים	רמא		
			קה.	אלא במילי דהפקר	רעט		
			קי.	תוס' כספין על הצדקה	רשא		
			קי.	רשי' ד"ה בפתיחה	השמטות		
			קיא.	סכין של טריפה	רפו		
			קיא.	דגים שעלו בקערה	קלו		
			קטו.	נאמר כאן כי עם קדוש	כח		
			קטו.	שלוח הקן ליתסר	יא		
			קטו.	רשי' מעשה שבת	יא		
			קכ.	רשי' ד"ה כפתורה	תעא		
			קכ.	המחנה לחמץ	רמב		
			קל.	המזיק מתנות	רנט		
			קלב.	רשי' אימר לו עשה סוכה	קנ.	תעא	
			קלד.	צדק משלך הנון לו	ח		
			קלו.	רשי' ד"ה בתי כנסיות	רלט		
			קלו.	תוס' מן הארכובה למטה	קלב		
			קלו.	רשי' אגן דבר — קבלה	שט		
			קמ.	כע"י לאתניה לביד	לד		
			קמא.	תוס' עשה זליח	קג		

כ ר י ת ו ת

ריו	ג.	רשי' וישנן בלב
ע	ז.	שאני מגדף
שנד	ט.	מקבלים גרים בזמן החז
צו	יב.	תוס' אין ממשכנין
ריח	יג.	תוס' בשם בה"ג
השמטות	יט.	דקדקתם אחרי
צד	כד.	שוד שנגמר דינו

ט ע י ר ה

שנו	ז.	משום סגול נותר
השמטות	יא.	אין שבות במקדש

ת ט י ר

ו	כת.	לא יאנה את הבריות
רנד	ל.	כשתגיעו להחזק
שצא	לכ.	הוראת את הנולד

נ ד ה

רכט	טו.	רשי' כשלא גמר
תלא	טז.	הכב או ספס
שלא	כג.	סומכין על הרוסאים
שח	לא.	מפני מה אמרה תורה
שכה	לא.	בא ככרו כידו
רפט	לד.	דס נברית
רח	לו.	צוית לי זודחא
רכ	לו.	רשי' דקא טרה אסא
שעז	סד.	תנוק בן יום אחד
שעז	סד.	תוס' ד"ה דקים לוח
שיב	סה.	מעשה בארסין
קסח	ג.	תוס' רבדה לרוח
רסח	נו.	כותים נאמנים
יט. שסב	סא.	מיחש ל"י מבצי
שדט	סו.	רבינא איקסק לבר"י

ת ו ס פ ת א

תפנ	פאת.	ח"י שמח כפחות שכותא
קיד	דמא.	לפני עור
קסא	ברכות.	שעסקין כצרכי צבור
קכ	ברכות.	תפלה להשמיע לאוזו
קסד	ברכות.	האמר מרשא
שכ	שבת.	זכ פרוש
תעב	שבת.	ק"י מה אם על אבר
שסא	פסחים.	שלא לשמו שחמתיו
קו	שבועות.	אין לי אלא עדות מפיך
יד	בבא בתרא.	סחול לי את הקורסב
רעה	תוספתא.	כפשוטה
רפב	תוספתא.	כפשוטה
שיח	תוספתא.	כפשוטה
שכ	תוספתא.	כפשוטה

ע ר כ י נ

ג.	כתנים בשעת עבודתן
ה.	תוס' ד"ה אדם יודע
ה.	משום רסין ידים
ו.	תוס' שם שנמחק
ז.	עד שלא יצא החולד
זו.	חסאו של גזווי
זז.	תוס' תא דאהנו
זח.	שיעור תוכחה
כא.	המסכר בית לתבירו
כב.	המקדיש נבסיו
כד.	רשי' סליקו לי
לא.	מכר שני בתי חומה

ת ט ו ר ה

ב.	תוס' ד"ה ור"מ
ד.	אהרת למציא שם רע

ט נ ח ו ת

כה.	כתב אחד מעכב
כה.	ד' ציצית מעכבות
כט.	דוד דוד חכמיו
ל.	קריאת שמע שהיה תעובית
ל.	הלוקח ס"ח מן השוק
לב.	כתבה אגרת פסולת
לת.	אלו תפילין של ראש
לו.	תוס' ד"ה קבורת
לו.	סדין בציצית
מא.	מתירין מבנד לבנד
מב.	העושה מוכה לעצמו
סד.	אין מוכרין טלית לעכרים
סט.	תמיד ולמחר
נז.	כמעשה שבת
סא.	תוס' אין הרבך כיעוד
סב.	תוס' ד"ה וכן השולח
סד.	שמע שטבע תינוק
צט.	סילק את הישנן
קי.	כתיב בארשת קרבנות
קי.	רשי' ובנותיך מקצה הארץ

ב כ ו ר ו ת

ו.	כל אתון שבתורה שטמיק
יב.	רבדים יש בהם משום מחוסר אמנה

כא.	מוכר מדיע ללוקח
כח.	אי אמרת כולו משתני
לו.	תמצא כשר בכור
סד.	שני נקבים
סד.	האימפר רב יהודה
סד.	משתנין מים בפני רבים
ג.	תוס' דינר זהב
גד.	שיתסר מילי שלטא עינא
סא.	תוס' ד"ה תא

ת ו ל י נ

ב.	תוס' שחיטת נשים
ה.	על פי הדבור
ז.	ר' פנחס בן יאיר
ח.	סכין של ע"ז
ט.	המירא סכנתא מאיסורא
יא.	היכא דליין

רשימת המקורות והענינים בהרמב"ם

תפת

רשימת המקורות בהש"ס הירושלמי

מקור	ענין	דף	מקור	ענין	דף	מקור	ענין	דף
	כתובות			עירובין			ברכות	
צב	ב. עד שדה ראבון	שנט	ה.	שאילו היה ער	תיו	ב.	הננים בדיקים	
מב	ה. לישראל ודהבא	השטות	יט.	מתל כגמוס	רעד	ב.	אפיקורסין היה לבוש	
	נדרים			פסחים			ב.	זעירא לא שאל
רמד	ח. גדר להתענות ושסח	שיט	ב.	מאכיל כאוכל	רעג	ב.	תפלה להשמיע לאונו	
	גזיר			איןן תמידין	קכ	ב.	אם יכול לסבול	
סו. ע	ג. בדיני ממונות כתיב בצדק	תמר	ה.	מהילת לא נתקדשו	רלב	ג.	מן יומא לא כיוחית	
קטז	ה. וצינא בן וצינא	רלו	ו.	ארבעה בנים — ספס	ריו	ת.	העוסק בצרכי צבור	
רפו	ה. נדד להביא מנחה בירט	שיג	י.		קס	ט.	בשעת עשייתן	
	סוטה			שקלים			פאה	
קח	א. מהו שישלמו כתובתה	יח	א.	לא לכם ולנו לבנות	רעג. תמח	א.	רצונה היא כבודה	
כ	ג. ואין הרבר כיעד	שו	ו.	כי ארונות היו	רנד	ב.	לא מן אגרות	
קעג	ח. יכול תבונה בית בחרל	קסס	ו.	כמה נפשות שקעו	שמח	ג.	חמדה שבחמורות	
תו	ח. רבר שהתא נעשה	קצו	ו.	להם הפנים פסול			דמאי	
	קידושין			יומא			א. וישכיר עצמו כיום	
רסס	א. החמד בכמריא	קנו	א.	אלו מושכין האלו מגיחין	קסה	ה.	ועד אחד נאמן	
קסס	ג. אגוס כמאן דעביד	תא	א.	וכל אדם לא יהי	יו		כלאים	
שמז	יב. שאין גר שלא סבל לקריו	השטות	ה.	מתוך כלי קדש			ו. עציץ נקרב	
	בבא מציעא			סוכה			ח. ולא יהי קדש	
רפ	ב. שביק סנדלוהי	קצד	א.	העושה סוכה לעצמו	רמג	ט.	חיבור רכלאים	
לא	ד. בר גש נפיק טעין	כא	ג.	תהילים של ר"ם	כח		שביעית	
	בבא בתרא	השטות	ה.	שיר של קרבן	רנג	יג.	רתני חדא מיכלא	
רמח	ה. הכותב נכסיו לאחריים	השטות	ו.	כדי לעשות פומבי	שצג		מעשרות	
	סנהדרין			ראש השנה			ג. סיפרי קיסמי	
עו. פו	ב. וכי אנטלר ישבע	קעב	ג.	כל אתון ר' חדשים	רנה	ח.	רועה חריים	
פו	ג. צדיק הדין לשנות	תמו	ב.	ציים כל ערב שבת	תמ		תרומות	
עז	ג. הוח פתח ליי	שא	א.	עד שהאיר הקביה	שיא	ג.	הכתוב ממחרת הפסח	
לג	ד. וידונו כשבת	כא	א.	ספר תהילים של ר"ם			שבת	
השטות	ו. תריגת בני שאול	ריב	ה.	מחנה מקדש מתפלין	מח	א.	היו הדין בתלמידי בית	
קכג	ז. אגא נסיב קריין	רעג	ה.	מועד קמון	קס	א.	ולא מרדי רשביי שמפסיקין	
כח	ז. מה ראה ריי דעיק			לעבור לפני הזקן	השטות	א.	ילפי מלאכה הותר	
הכז	יא. העובר על הכריתות	קס	א.	כשיש שם מי שיעשה	רמח	ג.	כמא סולם	
	שבועות	קצב	ב.	אגא מיקרב לרבי	רד	ו.	סנדלים של שבת	
כט	ג. שבועת אמת חרבה			יבמות	קצו	ז.	מה בנין חיי במשכן	
ק	ד. מי יבא עדות ממך	שג. תע	ב.	בריה דאמייתא בשבתא	לו	ז.	תבערה לצורך יצאה	
	עבודה זרה	שנא	ב.	מילה צריכה כזונה	השטות	יא.	ר' אמור מלאכה בפני עצמה השטות	
רמח	ג. שאין שולט על חים אלא הקביה	שסה	ד.	מעוברת משני בני אדם	השטות	יא.	מתוררי יריעות	
	הוריות	שסז	ה.	פצוע דכה	שמג	טז.	אפי מכבין לחציל	
רסד	אילין רבר מוי	סז	טו.	גישאת אחתי גברא	תמג	טו.	שהתה הוח מסריה	
רעד	בעלי אגדה	שמח	טו.	קידושיו מעשה	קלו	טו.	מדחק תמירו לשאל שלום	
					ר	ס.	מלה דעל ארונא	

רשימת המקורות והענינים בהרמב"ם

מקור	ענין	דף	מקור	ענין	דף	מקור	ענין	דף
	רעות			יסודי התורה				
תד	א. ולא יכעוס אלא	תיר	ב.	ואיך הוא הררך לאתבות	פו	הקדמה. המצוה זו פירושה		
עד	א. דבר שהוא בוש	לה. סז	ה.	אין אנו יודעים	רעז	הקדמה. ראש בייז כתב לעצמו		
קלז	ב. רב לא שח שיחה בסילה	נת	ה.	עבר ונתרמא	שב	הקדמה. קטנה. מגילה ונר חנוכה		
פ	ו. מדינת שמנהגותיה רעים	רמב	ה.	מפני שעבר באונס				
קפ	ו. לאתרוב את כל אחד	רמא	ה.	אבל אם יכול למלט				

מקור	ענין	דף	מקור	ענין	דף	מקור	ענין	דף
קנא	תלמוד תורה	דף	קנא	שלוחי מצוה	דף	קנא	מעשה הקרבנות	דף
תלג	א. ואפילו בעל אשה ובנים	דף	קנא	ב. מלוחי מצוה	דף	קנא	מקור ענין	דף
קכ	ה. כיד דברים שמנדין	דף	קנא	ג. מביטלין ת"ת לקריאת מגילה	דף	קנא	קרבן פסח	דף
	ו. ת"ח שביחווהו — למחול	דף	קנא	ד. המצויות נדחות ממקרא מגילה	דף	קנא	ה. המאמין לו ארי זה משוכח	דף
	ע כ ו ם			ח נ ו כ ה			מת לו מת בערב פסח	דף
נט	ג. מוראנו שמא תריע לו	דף	קנא	ה. מוכד כסותו	דף	קנא	מחוסרי כפרה	דף
רפ	ד. פחות ממאה, כפר קטן	דף	קנא	ו. שה"י מתענת על צרות	דף	קנא	ג. גר בזמן המקדש	דף
רצג	ו. מעלין אותן לכ"ד הגדול	דף	קנא	ז. אישות	דף	קנא	ט. טומאת צרעת	דף
רס	ז. בחריל אין מצויות לרדוף	דף	קנא	ח. טוענת מאוס עלי	דף	קנא	כ. כ"ד נטילת הזוג	דף
שלא	י. דירת זו שבנית	דף	קנא	י כ ו ם		קנא	כ. פרה ארומה	דף
רנב	יב. דרך כהני עטרים	דף	קנא	ד. אחד מעיד מתה אשתו	דף	קנא	כ. עיקרן מאדים	דף
שפא	יד. מתנת חנם לעכרים	דף	קנא	איסורי ביאה		קנא	כ. נזילה	דף
	ת ש ו כ ה		קנא	י. גר שמל	דף	קנא	כ. תאנה מביאה לידי חימוד	דף
	א. חייב להתוודות	דף	קנא	י. ואע"פ שנלה סודן	דף	קנא	כ. נזקי ממון	דף
	ב. לחם משנה	דף	קנא	יד. מסיפין ממנו דם	דף	קנא	כ. בבהמה לא שייך זכירת הרע	דף
	ג. כיד דברים מעכבים	דף	קנא	טו. מצוה דכה	דף	קנא	ח ו כ ל	דף
	ד. ראיות עינים — עון גדול	דף	קנא	יח. נזקקת בעיר	דף	קנא	ד. רין מיסר	דף
	ה. בחירת חסדית	דף	קנא	כ. הסתכלות בנשים	דף	קנא	ש כ נ י ם	דף
	ו. אין הקביה נזר על האדם	דף	קנא	מאכלות אסורות		קנא	ב. בן המצר קודם	דף
	ז. ראב"ד, כח המלות	דף	קנא	א. עכבר לתוך השמן	דף	קנא	כ. רוצח	דף
	ח. בניו חקטנים כממונו	דף	קנא	ב. תועה בסדבר	דף	קנא	ב. עצה לעכרים	דף
	ט. אע"כ תחמד	דף	קנא	ג. שתיטה	דף	קנא	ו. ולא חזר בו מצוה לשנאי	דף
	י. וכבר הביטחה התורה — השוכח	דף	קנא	ד. חצי שיעור בשבועה	דף	קנא	א. אוכל נבלות לתאבק	דף
	יא. כ"ד שאנצל מן הקללות	דף	קנא	י. שבועה — חילול השם	דף	קנא	ב. שלא ליקח כותף	דף
	קריאת שמע		קנא	יב. נזרד בעשרת הדברות	דף	קנא	ג. רב שנלה	דף
	ב. עוסק בצרכי הרבים	דף	קנא	יג. אין לזה נקית	דף	קנא	ד. מותר להתוך העובר	דף
	ו. תגיע זמן ולא מצא מים	דף	קנא	נ ד ר י ם		קנא	ה. שמטה זו אין לה תעלה	דף
	ת פ ל ה		קנא	י. עוקר נזר — ומפירו	דף	קנא	נ נ י ב ה	דף
	א. כלשון הקודש צה וטהר	דף	קנא	כ. נדרו של יעקב אבינו	דף	קנא	ב. מדה חסרה	דף
	ד. מתפלל בלא סוגה — תחר	דף	קנא	ע ר כ י ן		קנא	מ ל ו ת ו ל ו ת	דף
	ז. דברים המעכבים את התפלה	דף	קנא	ג. חצי שיעור בשבועה	דף	קנא	ב. רבית לא תגליע	דף
	ח. סוגה לתפלה	דף	קנא	ד. חזי שיעור בשבועה	דף	קנא	ג. רין ולא יחבול	דף
	ו. מי שתורתו אופנתו	דף	קנא	י. שבועה — חילול השם	דף	קנא	ס נ ה ד ר י ן	דף
	ז. משאר שעלה עמדה השחר	דף	קנא	יב. נזרד בעשרת הדברות	דף	קנא	ה. המחמץ את העיסה בפסח	דף
	ח. כיצד היא תפלה הצבור	דף	קנא	יג. אין לזה נקית	דף	קנא	ו. עון נהרג מדין מלך	דף
	יא. המדבר בבית הכנסת	דף	קנא	נ ד ר י ם		קנא	ז. ואע"פ שאין ראוי ברורה	דף
	ת פ י ל י ן		קנא	י. עוקר נזר — ומפירו	דף	קנא	ח. אינני נזקק לכם	דף
	ה. הרי זה נטלה כשיצא	דף	קנא	כ. נדרו של יעקב אבינו	דף	קנא	ט. הנס לבו בזערא	דף
	ס פ ר ת ו ר ה		קנא	ע ר כ י ן		קנא	י. אחבים האמת	דף
	מנחת עשה לכתוב לו ס"ח	דף	קנא	ג. חצי שיעור בשבועה	דף	קנא	יא. נגמר דינו, ורדפין אחיו	דף
	לא יגיה ס"ח בשק	דף	קנא	ד. חזי שיעור בשבועה	דף	קנא	יב. ומתירפין יולדתו	דף
	ב ר כ ו ת		קנא	י. שבועה — חילול השם	דף	קנא	יג. שנים לדבר — ע' לשק	דף
	א. ברכה על מאכלות אסורות	דף	קנא	יב. נזרד בעשרת הדברות	דף	קנא	יד. שמות זכיינים	דף
	מ י ל ת		קנא	יג. אין לזה נקית	דף	קנא	ע ר ו ת	דף
	א. עד שיגדל ויתחנך	דף	קנא	נ ד ר י ם		קנא	א. חייב להעיד כלי תביעה	דף
	ש ב ת		קנא	י. עוקר נזר — ומפירו	דף	קנא	ב. נאמן באיסורין וסמל לעדות	דף
	א. אסור להוציא משא	דף	קנא	כ. נדרו של יעקב אבינו	דף	קנא	ג. אע"פ שהעד סאמין	דף
	ב. כ"ד פרנסתו לבד	דף	קנא	ע ר כ י ן		קנא	ד. הבחשה וחזמה כפחה	דף
	י. אהל תולדה דכונה	דף	קנא	ג. חצי שיעור בשבועה	דף	קנא	ה. טעם של הרינו אין נזרדין	דף
	יא. חקודע על העוד	דף	קנא	ד. חזי שיעור בשבועה	דף	קנא		
	יד. מדברת ויערות	דף	קנא	י. שבועה — חילול השם	דף	קנא		
	כ. אין עונשין בשבת	דף	קנא	יב. נזרד בעשרת הדברות	דף	קנא		
	ל. קבע סעודה על היין	דף	קנא	יג. אין לזה נקית	דף	קנא		

רשימת המקורות העניינים בספרים שונים

תמו

מקור	ענין	דף	מקור	ענין	דף	מקור	ענין	דף
ממור	חיוב בכבוד אביו	נב	אבות.	לפוס צערא אגרא	רסח	שמות.	שקרא החון	רכז
בתינוק	שנשבת לבין העכרים	מג	אבות.	שכר המצות	שסז	במדבר.	נטה ברכת המזון	רמג
חכמים	אחרונים — כסף משנה	קסח	נעצים.	טרת המצורע בזה"ו	רגז	"	סדר בדיקת תריאה	רנג
אעים	שבטל הטעם	פח	מדרש רבה			רברים.	פסולת הלחות	שה
גר	מכבד את אביו	רסז	בראשית.	שמן על שם המאורע	קפז	"	חתימתו של משה רבינו	קסג
בהלכה	לפי"ם לא נפלה מחלוקת	רעח	"	שמותו של רשעים	קפז	רמב"ן עה"ת		
			"	חי פרעה	כא	בראשית.	אשר ברא	שיו
			"	נודרין בשעת החק	כז	"	געשה אדם	רעח
עכ"ם	שהרג את תועבין	שעז	"	ויקם וילך	שיד	"	והנה השמש והירח	רצס
דרכו	של רועה	רצז	"	בשני נבראו המלאכים	שסז	"	גדרו של יעקב	כז
אם	השלימו מקבלים	שיג	"	אשר עשה	שיו	"	עד יגדל שלח	שכה
יפת	תאר	שמו	"	כל מה שאתם	שמ	"	דמו של יצחק בני	קצא
הלוצי	צבא	השטמות	"	ושמה קמורה	שמא	שמות.	שאר הקרוב	כס
מלך	ולא מלכה	רכה	"	לא טוב שאניחנה	מא	"	אנשי חיל	מב
מינוים	ירושה	קסט	"	ויקרא שמו גרשום	קפז	"	אם כופר	צה
מלך	תורג בלא התראת	קפח	"	ענין נסיון	שצז	"	כיבוד אב ואם	שו
מלך	ממית להקין העולם	השטמות	"	ויקרא. תטאו של נחזי	מט	"	אנכי — עשה	שו
איסור	דירה במצרים	השטמות	"	אבן שלמה	יד	"	בשם תרגו	רפה
מלך	ישראל שבוש מצרים	פח	"	ג' רברים בפעלה אב	קכד	ויקרא.	ואתבת לרעד כמון	קמג
המחה	זכר עמלק	פב	"	טעם לקרבנות	רסב	במדבר.	בנות צלפחד	מז
			"	כמדרב. אולי נפלה אתה	קעב	"	הברלו מתוך	תח
			"	אילן עובדיא ראתן	קכה	"	סר צלם	קפא
			"	ולא יוסף להלקוחו	שלה	"	לדורותם	רגז
			"	בלעם גוקק לרוח הקודש	ח	רברים.	לא תוסיפן בדרך	לט
			"	ומעוף השמים	שלו	"	ולא הזכיר קרח	מ
			"	חיוב כריתת מצרה	קיר	"	על פי שנים עדים	קג. רצא
			"	נקם נקמת	השטמות	"	ויקרא הממון מאד	קמג
			"	אין מצה לישבע	תעג	"	עגלה ערופת. שיתפרסם	תיב
			"	רברים. שמואל ירחנאה	תי	"	ויקרא הממון מאד	קסג
			"	הטו אנכיכם	קלז	"	להקים שם לאחיו	קסז
			"	רות. רוד התכפר כהדיוט	קעב	"	ולא ימס	רצז
			"	קהלת. כשמת בידים פתחות	רב	"	יסקדו שרי צבאות	רצז
			"	איכה. שהיו משחקין בכדור	רפב	"	גיב קדש	גז
				מדרש תנחומא		קהלת. ג' שמות יש לו לאדם		קפח
				בראשית. כמאן דבנה	קעג	שרית המיוחס. חוקר הסבב		קיס
				ה"מ. בגול על מנת	רעח	שער הגמול. עולם הבא		רג
				דיני חזן לארץ	השטמות	שער הגמול. תפילה אחרונה בשעת		רטז
				אתה מדקדק	שלג	מיתה		

רשימת המקורות בספרים שונים

מקור	ענין	דף	מקור	ענין	דף	מקור	ענין	דף
המשה	המך כנסת	יב	קדושת בית הכנסת		רלח	יבמה	קטלגית	שכז
המך	של איטורי הגאה	יב	טליאה בספורט — מן		רמג	פסוק רכה		שסח
גידודי	בשבת	לא	ארון וזמבת — רשויות		רש	פסוק רכה		שעב
אין	אשת אגרת לולב	סד	מקרא מגילה דרבנן		שסמ			
מוכר	כסותו לגר תנוכה	עב	לעשות טוכה קודם השבת					
גשים	במחית עמלק	פב						
פעולה	גסית לפי מתיחסת	קכב	ירושת רבנות	ז' ז' ד'	קסט	יורה. מסלק נזן פחות שלישי		שמג
עשיית	טוכה מצה	קצד	סומאת מת — טעם		ריא			
שחיטת	גובה ביריט	קצז	ירושת חזקה במצות		רכד	אבני צדק. צדאת ריהיח		שלג
אחל	עראי ובנין עראי	קצט	מתו אחיו מחמת מילה		של	אבקת רזבל. צורות בבית הכ"ג		רלז
פעילת	בריה	רב	גר שמכל ולא מל		שגר	"		קיר
הומנת	מילתא	רלח	ישנה לשחיטה מתחילה וער סוף		שגמ	"		קכב
			גטרפת ולבסוף נתעברה		שעז	אחלי יעקב — קראים		סב

מקור	ענין	דף	מקור	ענין	דף	מקור	ענין	דף
אור שמח, יסודית, עבר ונתרפא		נט	"	לא ימוש וגו'	קנד	במצי, קושית ר"ס מאינרא		זח
אור זרוע — אבות		קצב	"	יארציטי למת באדר	רו	שכרעות, אלו חלו באין		קה
אור זרוע עם מ"ד נסמך בשבת		רפד	"	בן משומד לסיח	רסז	שבת, נס חנוכה		רמג
אור זרוע, אהל עראי		ר	"	ברוך קיש	רלג	ת י נ ו ך		
אוצר הגאונים, ביוח ת"ח		חלר	"	ברכה על הרחות	רצ	שלו, שלא להננות, מדעת"		ה
אוצר הגאונים, יומא, קורין במגזח			"	קסלנית	שכה	ויקהל, עונשי ביד בשבת		לו
כעריות		תכו	"	חולד שיש בו ספקימילה	של	רלב, עצה שאינה הננות		נא
אלשיך, אל תוכח לך		רפס	"	עד אחד המעיד	שסא	ג', שונא — ישראל		עד
אמרי בינה, עדות		סז	"	בקרוא, אחת אבותה וגו'	שסח	תרגו נשים בזבירה עמלק		שב
אמרי בינה, דין המסתלק		עא	"	תלמיד שחאל בשלום רבו	תמב	ל, הנשבוע לשקר		שד
אמרי בינה, סוגת למפזח		שנב	"	ככל מאדך	רפא	רנב, גילוח בספרים		רנא
אזהרות חיים, מלמד — שמות		סה		גריח סברייסק, תפלה וכזונה	תיח	רמת, איסור אכילה קודם תפלה		תיט
אזהרות חיים, סדר הרצאת ס"ח		רמא		דברי חיים, שמות גיטין	קפט	שסד, עשה דחשובח		תכד
אזהרות חיים, בירך על המאכל בתענית רמג		רמז		דברי חיים, קסלנית	שכו	פצזע דכא		שעב
אזהרות חיים, כשורה וברכה		רסד		רברי שאול, להודיע בירם לקדיש	רלה	ר' חיים היטאל, שמוש בשמות		קכו
אזהרות חיים, ברכת הגומל		רפה		דינא דחיי, — ובערת הרע	לה	חיים שאל, גילוח כעין שעד		רסט
אזהרות חיים, הנודד מנחה בירם		רפו		ררשות הרין, סלך נותן רשות	קסה	היריא, ודוי בשבת		לא
ארח משרים — המכנה שם		קלה		לסנהדר		הכמת שלמה, רשיק, סוכה שנפלה		קצח
ארח משרים איסור שיחת חולין		קלו		הגנות מיימוני — רעף — כותרה	קס	חלקת יואב, דיני אונס		עא רמא
אשכול, אין מתענין בע"ש		תמז		הכזן מלובלין, רב לא שח וכו'	קלו	חלקת יואב, שיפור סכך		ר
" מלכוש נכרים		שפב		הפלאיה, תנאי כפול בנדדים	כד	חלקת יואב, סל ולא סבל		שנג
" הרהרד בגדלותו של הקב"ה		תו		הפלאיה, ברכת כהנים	ריח	חלקת יואב פצזע דכא		שעג
" איסורי דרבנן		שלה		הרי בשמים, קושיא בכריתות	צז	חדדים, מצות צדיכות כזונה		שנב
" מכירת סקומות בביהכ"ג		רפ		זהר הרקיע, ובערת הרע	לה	חמדת ישראל, עדים — רחמים		קב
" תפלת חנה — ירה ברכת		תכא		גז, דא היא תורה שבכ"ש	רעז	חמדת ישראל, גר שמל		שג
כה"ג, שבת, חילמא אתמול שבת		צ		ויצא, רחל נענשה בגין צערא	סח	חמם סוחר, בערת הרע — בבחמה		לו
" השמים מציע דכתיבה ס"ח		כו		בא, לעולם אל ידור אדם	ס	תענית ביום שעבר		ס
" אוכל נבלה להכעיס		קטב		משפטים, קסלנית	שכו	תובע בדיני נכרים		קי
בית אפרים, נאמנות עדות		סז		תרומה, שירת חמרה	סד	יורד לתוך אומנות חבירו קמד		קמד
בית אפרים, מבטלין ת"ח למגילה		קלט		ויקהל, ממטונך ולא רגול	רד	סני מחים		קעז
ביאור הלכה, ברוך קיש		רלג		ויקהל, לחם אין כתיב כאן	ו	געפלקר' לידו פתים		רב
בית אלוקים, עשה רחשוכה		תכד		מקודי, ענין קלה	קיט	יארציטי למת באדר		רו
בית אלוקים, מיתא משונה — כסרה		תכח		ויקרא, חנוכה דביתא	קעג	קפוח פרנסה ברכבת		רזח
בית, שרת, סמכות הרשאים		שלא		בלק, חזל וסובא בשאר עמין	לם	מכירת סקומות בביהכ"ג		רס
בית מאיר, פצזע דכא		שעג		פנתס, שדין יהודאין	רס	ברכה הקמת המשכן		שטו
בני יששכר, ברכה על הפן		רמג		סאן דלייש גרמ'י	קיט	מתעסק בחלבים		שנב
כנימין ואב, מעיד מפי אחרים		רצג		ריו, שני מקום	שלג	פצזע דכא		שסח
בגין אריאל, לחת כתיב		שח		חזת יאיר, יורד לתוך אומנות חבירו	קמד	יד רמז, רעד אטילו רעד		קטב
ר"ד בינום — ברכות ה"ד דרבי איש		רסו		חזת יאיר, הלכה למ"ם	רעז	יעב"ק, קושיא על ס"ח		קלה
בית יצחק, ת"ו — עגלה ערופה		תי		חזת יאיר, תענית על חילול שבת	רפד	הירדשי קירושין, מעקה		קסח
בית יצחק, קסלנית		שכו		חזת יאיר, הריגת עוברין	שעז	סכין העשוני סחרב		קצ
בית יצחק, ת"ח לאחד ק"ש		קנד		חזת יאיר, סדיים שקידש	שטו	כוחל הבית שהוא חוסת		
בית יצחק, תקן סוכה בירם		ר		חזת יאיר, העידיני שאין לי	קז	ביהכ"ג		רלז
בית יצחק, שמות בנים על אחיהם		שלד		חיבוס הקבר, אע"פ שקבור כבבל	תלא	אשת איש שנתעברה בזנות		שעט
בית יצחק, לפני עור		רסז		הירדשי הרין שכרעות, מתנה לעשיר	נה	נשיאת כפים בזה"ו, מדרבנן		ריח
בעל עמור, ויקרא שמו בישראל		קפח		תידושי הרי"ם		יראים, האבת לרעד וגו'		קפ
ברטנורא, שבת, לא יאכל חוב		קעז		ח"ט, א' דיני חזק לארץ	השפסות	מציע של ת"ח		קלג
ברטנורא, ערכין		שעה		" ע"ה, ססק ממן לקולא	ה	הגית בו כסה		קנד
ברכת משה, מצות ירושה		רכד		" לה, נשבוע ונפטר	מד	אהל — אב		קצט
גבורת ארי, מכות ה'		ק		" כת, מעיד בלא תביעה	קי	לא יקום עד אחד		שסא
בשמים ראש, גילוח		רמט		" כת, עד אחד הכובש עדותו	קח	חיינה שנאת הלב		קנא
גור אריה — שרה אמרה אמי הרא		תב		" לו, פריעת חוב	קג	מכות מרדות		תעב
גינת חרדים, ירושה כמצות		רכד		" גתב ע"פ להחזיר	רעא	ישועות מלכו, יש כשר להעיד		עז
גרי"א, שמות עכרים		נו		מתובות, קסלנית לכתובה	שכו	ישועות מלכו, עיר חשוב קבוע		שכא
" ירד קלט		נה		מתובות, חיוב כתובה מאימתי	שכט	ישועות מלכו, חרדי"ג ביפי ריה"ח		שמב
" ברכה על הרהרד בדי"ת		קנג		גיטין ל"ג, תרט, ואסקעינות	צד	ד' ישראל סרוק, שלא לנענע בתפלה		תלז
						כל בו, העובר על התרם		תמג

רשימת המקורות והענינים בספרים שונים

תוספ

סקר	ענין	דף	סקר	ענין	דף	סקר	ענין	דף
קט	כל בו העונה אמן	קט	מזרחי יפת תאר	שמה	קט	מזרחי יפת תאר	קט	קט
ת	כלי חמדה שחית של בהמה	ת	מזרחי משפטים רובא ולהבא	שעו	ת	מזרחי משפטים רובא ולהבא	ת	ת
דעט	כנסת הגדולה שם בטעות	דעט	מזרחי נה הסהורה	קלב	דעט	מזרחי נה הסהורה	דעט	דעט
רצב	כנסת הגדולה עד מפי עד באיסורים רצב	רצב	מזנה אפרים	ד	רצב	מזנה אפרים	רצב	רצב
עה	כסף משנה חמור שונאך	עה	מלבי"ם לא כי בני החי	מו	עה	מלבי"ם לא כי בני החי	עה	עה
ס	כתב סופר עגלה להוליך מתים	ס	מלחמות מגילה בזמנה	קלו	ס	מלחמות מגילה בזמנה	ס	ס
דמה	כתב סופר ברכת הגומל	דמה	מלחמות עד אחד שהזום	צה	דמה	מלחמות עד אחד שהזום	דמה	דמה
קנא	כתבי האר"י אין עבירה מכבה זדקה קנא	קנא	מרדכי למה נעשה צדיקיהו	פת	קנא	מרדכי למה נעשה צדיקיהו	קנא	קנא
קנב	לבוש אין מברכין על המחשבה	קנב	מנחת חינוך לשונא את הרשע	קמב	קנב	מנחת חינוך לשונא את הרשע	קנב	קנב
א	מכילתא שונא בצע שיונאין ממך עצמם א	א	מנחת חינוך כתיבת ספר תורה	קעו	א	מנחת חינוך כתיבת ספר תורה	א	א
ג	להוציא את הירושין	ג	מנחת חינוך נר הנזכה ונסילת ידים	שא	ג	מנחת חינוך נר הנזכה ונסילת ידים	ג	ג
דנ	גזל טרע מצ"ע	דנ	מנחת חינוך יפת תאר	שמו	דנ	מנחת חינוך יפת תאר	דנ	דנ
רס	המצא חמצא בידו וגר	רס	מסכת כותים עם קודש	רמו	רס	מסכת כותים עם קודש	רס	רס
שיב	אין מקבלין גרים מעמלק	שיב	מסכת כלה ממזר בן הנדה	תלו	שיב	מסכת כלה ממזר בן הנדה	שיב	שיב
שכר	גאדרי בכח וגר	שכר	מקנה רואה אביו עובר	גב	שכר	מקנה רואה אביו עובר	שכר	שכר
קפח	שמחיתין של צדיקים	קפח	משמרת שלום מגעלי המת	רד	קפח	משמרת שלום מגעלי המת	קפח	קפח
קלא	מאיר נחבי"ם שחם כן פ' שנה	קלא	משנה למלך קשיא בקידושין י"ט	קסה	קלא	משנה למלך קשיא בקידושין י"ט	קלא	קלא
קב	מאידי מכות הרגו אין נהרגין טעם	קב	נדרע ביהודה	קד	קב	נדרע ביהודה	קב	קב
קנט	מאירי שבת מה המוטל בחמה	קנט	אה"ע התראה לאוסרה	קג	קנט	אה"ע התראה לאוסרה	קנט	קנט
תיו	מאירי ברכות בקטנים אינו חוזר ומתפלל	תיו	שני אנשים דומים	קט	תיו	שני אנשים דומים	תיו	תיו
תלב	מבחר הפנינים דבריו יותר משכלו	תלב	תרי"ם תרם על סקצת	קפה	תלב	תרי"ם תרם על סקצת	תלב	תלב
תלב	מבחר הפנינים מורא ברוב התשוקה	תלב	מותר להסתכן בשביל פרנסה	קפה	תלב	מותר להסתכן בשביל פרנסה	תלב	תלב
שיט	מבי"ט ברכת המזק על מאכל איסור	שיט	סי"ח פסול בארון	שו	שיט	סי"ח פסול בארון	שיט	שיט
קלד	מבי"ט במקום שלבו חפץ	קלד	גילוח במספרים	רמט	קלד	גילוח במספרים	קלד	קלד
כו	מבי"ט חכם עוקר גדר	כו	סם לנילוח	רנ	כו	סם לנילוח	כו	כו
קכו	מגול עז הרמב"ם הקבלה	קכו	ודתיהם שונות	רנד	קכו	ודתיהם שונות	קכו	קכו
שפה	מגן אבות החופר נזמא	שפה	זדקה מן האשה	רסח	שפה	זדקה מן האשה	שפה	שפה
שלג	מהרש"ם צוואת ריה"ח	שלג	נוצה של עוף טמא	רעח	שלג	נוצה של עוף טמא	שלג	שלג
קלא	מהרש"ם הכרת טריפה בחיה	קלא	מעמא דקרא	שלו	קלא	מעמא דקרא	קלא	קלא
קי	מהרש"ם תבע כערכאות	קי	קידושי קטן ע"י אביו	שדמ	קי	קידושי קטן ע"י אביו	קי	קי
ס	מהר"ם שיק — עגלת מתים	ס	נואף בעל תשובה מדיע להבעל	שס	ס	נואף בעל תשובה מדיע להבעל	ס	ס
פ	מהר"ם פדאווא נידוי וחרם	פ	עובר רוהף	שעט	פ	עובר רוהף	פ	פ
קכו	מהר"ם אלשקר הרמב"ם והקבלה	קכו	קטלנית	שכה	קכו	קטלנית	קכו	קכו
קלו	מהר"ם מרוטונברג חרם	קלו	נפש חיה עקירת הגדר	כו	קלו	נפש חיה עקירת הגדר	קלו	קלו
רכא	מהר"ם מרוטונברג תיקק תהנון	רכא	נפש חיה כתיבת סי' בשותפות	קעה	רכא	נפש חיה כתיבת סי' בשותפות	רכא	רכא
שמב	מהרש"ם שליח המשנה	שמב	נפש חיה אחריות המכות בס"ת	קעו	שמב	נפש חיה אחריות המכות בס"ת	שמב	שמב
שכה	מהרלב"ח קטלנית	שכה	נתיבות ביק אלא בחד	קח	שכה	נתיבות ביק אלא בחד	שכה	שכה
רמח	מהרי"ל שר שבקש מזהה	רמח	ספר הגלגלים רמב"ם והקבלה	קכו	רמח	ספר הגלגלים רמב"ם והקבלה	רמח	רמח
רמא	מהרי"ל אסיות מצה בפסח	רמא	סדר הדורות — ר"י נעשה סגי נהור שטו	קס	רמא	סדר הדורות — ר"י נעשה סגי נהור שטו	רמא	רמא
רמז	מהר"ח אר"ז אלמנת קדושים	רמז	סדר הדורות — שנות מלכים	קס	רמז	סדר הדורות — שנות מלכים	רמז	רמז
רס	מהר"ח אר"ז מצה בו	רס	סדרי טהרות שידה חיבה	השמטות	רס	סדרי טהרות שידה חיבה	רס	רס
רפא	מהר"ם לובלין — לפג"ע	רפא	ספר הישר לר"ת — אגדה	רנה	רפא	ספר הישר לר"ת — אגדה	רפא	רפא
רלז	מהרי"ק קטול אספתא	רלז	ספר יהושע — פסוק דכא	שעד	רלז	ספר יהושע — פסוק דכא	רלז	רלז
רמ	מהר"ם טראני — מכירת ביהכ"נ	רמ	ספר מישרים איני יורש	קסט	רמ	ספר מישרים איני יורש	רמ	רמ
קלב	מהרי"ם בעלי דעה כחכת	קלב	ספר יצירה עשר ספירות	שטו	קלב	ספר יצירה עשר ספירות	קלב	קלב
קמב	מהרי"ם עני המהפך בחררה	קמב	סמג התודו את הטאתם	תכד	קמב	סמג התודו את הטאתם	קמב	קמב
שב	גריף חיות בל תוסף	שב	סמג שיעוד תוכה	גב	שב	סמג שיעוד תוכה	שב	שב
נה	מהר"ץ חיות מושבע ועומד	נה	סמג ויחשוב בלבו הטובות	תל	נה	סמג ויחשוב בלבו הטובות	נה	נה
ס	מהר"ץ חיות עגלת מתים	ס	סמ"ג מברך כמות שטר	קוט	ס	סמ"ג מברך כמות שטר	ס	ס
פ	מהר"ץ חיות דברי קבלה	פ	סמיכת חכמים ת"ח שעבר עבירה	עה	פ	סמיכת חכמים ת"ח שעבר עבירה	פ	פ
רכב	מהר"ץ חיות תפלה בלשח לעז	רכב	סמ"ק עשה דתשובה	תכד	רכב	סמ"ק עשה דתשובה	רכב	רכב
קב	מהר"ץ חיות סמכות אורים ותומים השמטות	קב	ספ"י	כו	קב	ספ"י	קב	קב
סט	מור וקציעה קטניות בפסח	סט	חכם מתיר ולא תבעל	ע	סט	חכם מתיר ולא תבעל	סט	סט
שיד	מור וקציעה שהחינו במחבר ספר	שיד	שמא יהרוג בני ביתו	ע	שיד	שמא יהרוג בני ביתו	שיד	שיד
			שהיו מקללין אתכם וסוקלין	ע		שהיו מקללין אתכם וסוקלין		
			מה הוא רחום	עז		מה הוא רחום		

ספורנו

יד	דברים כה יד
רמג	בשלה — לקיטת הפן
רנח	בראשית ויבך יוסף
רצו	דברים וראה את הארץ
	* * *

רלג	עונג יר"ם תנאי בכזנת המצוה
שנח	עונג יר"ם בל תגרע
קצה	עטרת חכמים תקן סוכה ביר"ם
שטז	עץ החיים היכל נקודים
צכ	פני יהושע מכות חומה
השמטה	פני יהושע שבת ס"ה
של	פלתו מתו אחיו מחמת מילח
רנו	פנים יפות לדורותם
רנו	פנים מאירות להשקות מצוה
	פנים מאירות אלא להתיר בשר נחירה
השמטות	
נט	פסיקתא זוטרתא — בצלמו
שעו	פסיקתא זוטרתא עיבור ירך אמו
רלה	פסיקתא זוטרתא ר' לוי בד סוסי
תס	פסיקתא זוטרתא לא כאחי יוסף
שטו	פסיקתא זוטרתא מאי ברכם משה
שיו	פסיקתא זוטרתא ו' דברים שנבראת
מב	פסקי תוס' מגילה אין לדרוש אלא
	פסקי תוס' תענית מדה על האמת
סס	והשקר
שסה	פרוס לרש"י עובר מב' אנשים
כו	פרקי דר"א כה החרם
כו	פרקי דר"א יונתן ה' שונג
שלו	פרקי דר"א שטר לעורבים

פרו מגדים

השמטות	עונשי ב"ד בשבת
תעא	מכות מדרות
תעג	לחם עוני בסוכה
ס	עונג שבת
צ	המהלך כמדבר
קמג	העדר הטכה
קמח	מצוה אינה נדחית
קנו	זרהור בספק כרכות
קס	עוסק במצוה
קסה	חשיכת אר"ח
קצה	סוכה — אהל
קצו	נפלה סוכתו ביו"ט
רא	רית לענין מעילה
רמו	פתיתה בני מעים

מקור	ענין	דף	מקור	ענין	דף	מקור	ענין	דף
נאמנות של אשה	רנב	ריב"ש, דינא רכר מצרא	קמו	שליה הק', משה רבי' כתב עיי' השבעה רסד	דף	קמו	שם משמאל, מלאכת נשים לאנשים	קסו
כדיקת הריאה	רנב	ריב"ש, אין אדם משעבד גופו	קסה	שם משמאל, אגדה	שיג	רכו	שם משמאל, ארץ נשא את נשאיו	השמשות
שינוי מפני השלום	קיו	ריב"ש, חזקה במצות	רכו	שיבת ציון, פתיחת קבר קטנים	ריג	רמו	שיטה מקובצת, ב"ק, אלא בחד	קו
לפני עור	רסו	ריב"ש, נוד להענות — השכח	רמו	שיטה מקובצת, כ"מ, דין מזוח	ריב	רסו	שיטה מקובצת, כתובה לקטלנית	שכח
מצות צדיקות כזנה	שנא	ריב"ש, צירוף מנדה לעשרה	תלד	שלטי גבורים, קידושין י'	סג	השמשות	שלטי גבורים, בית הקברות שהוקצה	רא
ברכה בלשון תול	חיג	ריב"ש, כדיקת הריאה בקרבנות	השמשות	שדי חמד, ידרשה במצות	רכז	השמשות	שאל ומשיב, תקן סוכה בירט	קצה
פרשת ורכים, מלחמת מצוה	השמשות	ריב"ש, מכות מרדות	השמשות	שער המלך, ביאה רגנית	שכב	רס	שערי תשובה לר"י, חיוב נוסף בירכ	תבו
צליה, ברכות, יתמו חסאים	קעד	ר"מ מנרבונא, כתובה לקטלנית	שכו	שערי תשובה לר"י, אימת מות מכפר, תבא	תכז	רלג	שערי תשובה לר"י, מספר גנות אמת חלד	שערי
צליה, מתו מוטל לפניו	שפח	רמב"ן, שבת,	השמשות	שערי תשובה לר"י, לא יפתח עד ר"ח חלמ	שערי	רמז	שערי תשובה לר"י, שיחת בטלה	קלו
		" "	השמשות	שפת אמת, פסחים, מה ראו חגגי וכו' קיד	שפת	רמז	עזית, ילך וישוב לביתו	קכב
		" "	השמשות	נטיח עקידה	קכא	תמו	שבת, לפני עור בשונג	רסו
		" "	השמשות	נטיח עקידה	קכא	רמז	עזית, לא ראו אבותיך וגו' ער	ער
		" "	השמשות	נטיח עקידה	קכא	רמז	מגילה, י"ד, ולא מהתו	שב
		" "	השמשות	נטיח עקידה	קכא	רמז	איסור להבר לאכל עם ע"ה שכ	שכ
		" "	השמשות	נטיח עקידה	קכא	רמז	ר"ה, שינוי השם המקום שלג	שלג
		" "	השמשות	נטיח עקידה	קכא	רמז	תמיים, אהב ושונא לדון	עג
		" "	השמשות	נטיח עקידה	קכא	רמז	תמיים, גרול כבוד הבריות — עדות קנמ	קנמ
		" "	השמשות	נטיח עקידה	קכא	רמז	תמיים, שמע"י האבטליון גרים לדון	קסה
		" "	השמשות	נטיח עקידה	קכא	רמז	תורת כהנים, שונאי בצע	עח
		" "	השמשות	נטיח עקידה	קכא	רמז	עמוד התורה	צז
		" "	השמשות	נטיח עקידה	קכא	רמז	מאכיל כמעל	קכ
		" "	השמשות	נטיח עקידה	קכא	רמז	כי ימדך אתך וגו'	קנא
		" "	השמשות	נטיח עקידה	קכא	רמז	לא תרדה בו בפרך	קסז
		" "	השמשות	נטיח עקידה	קכא	רמז	הניגה לבנה	ר
		" "	השמשות	נטיח עקידה	קכא	רמז	שמיני, שמא יגרם תחטא שיד	שיד
		" "	השמשות	נטיח עקידה	קכא	רמז	בבראם אל אהל פועד	שכב
		" "	השמשות	נטיח עקידה	קכא	רמז	בחר, אחיזי נפטר	שלט
		" "	השמשות	נטיח עקידה	קכא	רמז	הזה טען טצה	חעג
		" "	השמשות	נטיח עקידה	קכא	רמז	תוס' עזית, שמע"י האבטליון גרים	קסה
		" "	השמשות	נטיח עקידה	קכא	רמז	חיבת גמא, פרשה זו יטה גדרשת	רכח
		" "	השמשות	נטיח עקידה	קכא	רמז	עזרות על עשה	תו
		" "	השמשות	נטיח עקידה	קכא	רמז	תנא רביא, רעד הוא כאחיד	קמא
		" "	השמשות	נטיח עקידה	קכא	רמז	תנא רביא, אהרה על השחוק	קעב
		" "	השמשות	נטיח עקידה	קכא	רמז	תנא רביא, נקרי הדעת, מי מיטב	קעג
		" "	השמשות	נטיח עקידה	קכא	רמז	תנא רביא, ותנא לך קורת רוח	קעד
		" "	השמשות	נטיח עקידה	קכא	רמז	תנא רביא, אדם עושה מלאכת כל ששה קנה	קנה
		" "	השמשות	נטיח עקידה	קכא	רמז	המארת למשה, אבל שאינו יודע	רלו
		" "	השמשות	נטיח עקידה	קכא	רמז	תרומת יונתן — וישמע קול אמנא	קו
		" "	השמשות	נטיח עקידה	קכא	רמז	תרומת יונתן, לא יחבול רחיים	קיד
		" "	השמשות	נטיח עקידה	קכא	רמז	תרומת יונתן, ולשה ובלחה בנתח של	קיד
		" "	השמשות	נטיח עקידה	קכא	רמז	לכן	תג
		" "	השמשות	נטיח עקידה	קכא	רמז	תרומת יונתן, עגלה ערופה	תי
		" "	השמשות	נטיח עקידה	קכא	רמז	תרומת חרשן, — מרובת אהל	קצו
		" "	השמשות	נטיח עקידה	קכא	רמז	תשב"ץ, מנדה ומחרם	פ
		" "	השמשות	נטיח עקידה	קכא	רמז	שבועה חרם	פא

צפנת פענח

ר עקיבא איגר

יב	גשכע בלע"ז
כד	שוד שנגמר דינו
נה	שחף שטבה
נמ	כתב יד, קשיא כמס' ע"ז
סז	לענין קריאת שמע
צח	נשים באכילה עירוב
רד	רקח, סוכה, ישיבה בעזרה
ר"מ	הלול שבת
רפב	ויהזור כקצרה
ש"מ	אשת כהן מצורבת
של	תשובת המשקל
שלב	תענית בע"ש
שפח	ר"ש א ספק ברכת נהנין
שטט	
שנט	

רשב"א

שבת, תפלה להשפיע לאנו
" תוסרי ידועות
" מוציא משא למעלה מ"י
" לבדו בכלים
סוכה, אין שבות במקדש
שיירי שבת כמנחה
ובטהרות אינו רשאי, — חלוק
שבועות, ברת ר"ממא
שבועות, השד
ש"ת, כזנה לחסלה
ע"ז, אין לנטוש בבית ע"ז
ש"ת, קברי אבות
גיטין, לא תחנם
ר"ש א ספק ברכת נהנין
רש"י, לפחות במקום סכנה
" שונא פסול לדון
" שם בטעות
שאלות, רשמי שאלה, גרות
" חטא של גזוי
" מצור רכא
שאלות, מצור רכא
שאנת אר"י והדור כבוד
שאנת אר"י, נשים לכתיבת ס"ח
שאנת אר"י, שומע כעונה
שבות יעקב, אין לדיין להסתלק
" שכחה אונס
" טובש עדותו
" בדין רביח
ברייח מצרה
שבלי הלקמ, אכלת ככלה
שבלי הלקמ, כזנה לחסלה

המץ וסצה, קנה המץ כנסת
גירות, לא אסור מן העולם
מתניע, עשה של צדקה
יסוד"ת, עבר ונתרסא
יסוד"ת, נאמנות עדים
מהר"ת, מעידין שנתחייב
בירור הלכות, סנדלים לשבת
ש"ת, מכירת מקומות ביה"כ"ג
יסוד"ת, עבר ולא מסר נפשו
ברכות, ברכי על מאכלות אסורות
מילה, מתו אחיזי מ"מ
ע"ז, לא תנחשו
איסור ביאה, ס"ג, כזנה לסבילה
מילה ג' לא לשם גידות
מהר"ת, גירות למסרע
קולת יעקב, הדלקה בשמחת בית
השואבה
קריית ספר, שיכור בעבירה
רא"מ מגור זצ"ל, מתקינן לו כהן
רכיז החוב, תורה לאשה
ריטביא, אהב לפרוק
" אהרה לסוציא שם רע
" ר"ה, להחזיק נכשרות
" מכות, כנסרא כפרה
" סוכה, עוסק במצוה
" תומר לא בקרע
" עירובין ל"ג
" עירובין קב, נגר הנגרד
" ר"ה, שכנא שד
ראביה, הלכה פסקה לחסלה
ראביה מקבל קרובים לדון
רא"ש, כח המחוק
רא"ש, שבת, קנס על בטול תורה
רא"ש, תשובה, מילה וסבילה בשבת
ראב"ד, הרמב"ם והקבלה
רבינו בחיי, לא תענה כרעך
רבינו בחיי, איש מאח רעוע
רבינו משלם איגרא, קשיא
רבינו ירוחם, אשה, סטרוג"י
רדב"ן, שבועה ע"י שליח
רדב"ן, כתנים מכסין כטלית
רדב"ן, טעה בברכה
רדב"ן, מילה וסבילה
ריב"ש, עד אחד בעבורי לאגלי
ריב"ש, פיוור ממונו על ל"ח
ריב"ש, העובר על החרם

רשימת המקורות והענינים בספרים שונים

תצא

ספר	ענין	ספר	ענין	ספר	ענין	ספר	ענין
מח	גדר למוכמין	דף	שדמ. מפני מקצת כלכד	דף	ענין	דף	ענין
שיט	ברכה על מאכל איסור	רמח	תנה. אפיית מצות בפה	רמח	רמח	רמח	רמח
שסב	לשח תרע על הזקן	עב	הפג. מוכר כסותו לקנות די' טינים	עב	השטות	עב	עב
תעב	מכות מדרות	תקט.	לכוד בכלים	תקט.	מכשירין שאיז לעשותן מערב	תקט.	תקט.
סב	חשובת הרמב"ם. קראיט	קצה	ירט	קצה	קצה	קצה	קצה
שכו	חשובת הרמב"ם. קטלנית	רמח	תקנא. המחמיר בשביל המיעוט	רמח	תקנא. תשעה באב, צער — תענוג	רמח	רמח
	שלתן ערוך	רל	תקסו. רחיצת המה כמים בתענית	רל	תקסו. שריו בתענית ושבת ובירך	רל	רל
	א ז ו ח	רמג	תקסח. יאראציט"י. למת באדר	רמג	תקסח. תנוכת הבית בארץ ישראל	רמג	רמג
קטו	לחבר יום עם הלילה	קעג	תקסז. מצות שומר משעת נץ והחמה	קעג	תקסז. מצות שומר משעת נץ והחמה	קעג	קעג
קטז	מלך ישראל היו לו סית	קעז	תרמט. די' מינים מבתי עכרים	קעז	תרמט. די' מינים מבתי עכרים	קעז	קעז
קעז	ציצה גזולה	קעח	תרסח. שמיני עצרת במוכת	קעח	תרסח. שמיני עצרת במוכת	קעח	קעח
כז	שוחק בתפלה לשמוע קדושה	קעט	תרפו. מותר לתקן טורים חדש	קעט	תרפו. מותר לתקן טורים חדש	קעט	קעט
כח	שינה בתפילין	קעכ	תרפז. תלמוד תורה דרבים	קעכ	תרפז. תלמוד תורה דרבים	קעכ	קעכ
כט	וריי החסיד היו רגיל לומר	קעג		קעג		קעג	קעג
מז	המברך בעצמו עדיף	קעז		קעז		קעז	קעז
מח	המהרהר בדת — ברכה	קעח		קעח		קעח	קעח
נד	טלית תציצית של משותן	קעט		קעט		קעט	קעט
סב	קרא קיש כלבו מחמת אינס	קעכ		קעכ		קעכ	קעכ
סז	מתפלל בבית שאינו כדוק	קעז		קעז		קעז	קעז
תח	ענין תעניות	קעח		קעח		קעח	קעח
צ	דין דנקיח ידים	קעט		קעט		קעט	קעט
צב	מתפלל תצדיך לנקביו	קעז		קעז		קעז	קעז
צג	בקטנים אינו חדר ומתפלל	קעח		קעח		קעח	קעח
קא	נגד המתקדמים	קעט		קעט		קעט	קעט
קטז	בשופע תפלה. מתפלל כרצונו	קעג		קעג		קעג	קעג
קכב	תחנונים קודם יהי רצון	קעז		קעז		קעז	קעז
קכד	מתפללין עמו מלה כמלה	קעח		קעח		קעח	קעח
קכז	בחן שהמיר	קעט		קעט		קעט	קעט
קכח	הלכה מפי המדרש	קעז		קעז		קעז	קעז
קכח	גשיאת כפים ביום דוקא	קעח		קעח		קעח	קעח
קכח	כהנים מכסין מניהם בטלית	קעט		קעט		קעט	קעט
קלט	כן מופר. קורין לסית בשם אביו	קעג		קעג		קעג	קעג
קלט	מסדב לעלות לתורה	קעז		קעז		קעז	קעז
קמז	לימוד בשעת קריאת התורה	קעח		קעח		קעח	קעח
קמו	גלילת סית בצד היפה לסית	קעט		קעט		קעט	קעט
קנא	תשמשו של גנאי בעלויות ביהכ"ג רלו	קעז		קעז		קעז	קעז
קנג	קדושת בית הכנסת	קעח		קעח		קעח	קעח
קנו	בריחה הגורמת צער לחבירו	קעט		קעט		קעט	קעט
קסז	לפני עור	קעז		קעז		קעז	קעז
קצו	ברכה על מאכל איסור	קעח		קעח		קעח	קעח
רא	חכם נותן רשות לכהן לברך	קעט		קעט		קעט	קעט
רטז	חלומד הברכות בש"ס	קעז		קעז		קעז	קעז
רית	בשמים של מת — ברכה	קעח		קעח		קעח	קעח
רית	שם שמים בלשון לעז	קעט		קעט		קעט	קעט
רכג	שהוציאו בקניית ספרים	קעז		קעז		קעז	קעז
רכד	מדלגין היינו ע"ג ארוגות	קעח		קעח		קעח	קעח
רסג	עונשי ביד בשבת	קעט		קעט		קעט	קעט
שו	הליכה חוץ לתחום התציל	קעז		קעז		קעז	קעז
שמדא	משמא	קעח		קעח		קעח	קעח
שו	הרמי צבור בשבת	קעט		קעט		קעט	קעט
שיג	מקק החלות. אהל	קעז		קעז		קעז	קעז
שלו	מי תעניות לחילול השבת	קעח		קעח		קעח	קעח
שלט	עונשי ביד בשבת	קעט		קעט		קעט	קעט
א	עבד אינו ריגא לנפשי	ד	סכין של שחיטה עשוי מחרב	קצ	סכין של שחיטה עשוי מחרב	קצ	קצ
א	אין למחות במקום סכנה	יב	אין למחות במקום סכנה	יב	אין למחות במקום סכנה	יב	יב
א	איסור להסתכל בפני רשע	יז	איסור להסתכל בפני רשע	יז	איסור להסתכל בפני רשע	יז	יז
א	תובע בעראות	כו	תובע בעראות	כו	תובע בעראות	כו	כו
א	עד אחד המעיד	כז	עד אחד המעיד	כז	עד אחד המעיד	כז	כז
א	נשבע להכחיש העד	לד	נשבע להכחיש העד	לד	נשבע להכחיש העד	לד	לד
א	כזנה להעיד	לו	כזנה להעיד	לו	כזנה להעיד	לו	לו
א	עד מתוך דבת	מו	עד מתוך דבת	מו	עד מתוך דבת	מו	מו
א	אנוסים היינו	נו	אנוסים היינו	נו	אנוסים היינו	נו	נו
א	שוחף שמצא מציאה	סב	שוחף שמצא מציאה	סב	שוחף שמצא מציאה	סב	סב
א	איני יודע אם פרעתיך	עה	איני יודע אם פרעתיך	עה	איני יודע אם פרעתיך	עה	עה
א	מנה של ריבית יש לי בידך	עה	מנה של ריבית יש לי בידך	עה	מנה של ריבית יש לי בידך	עה	עה
א	יום פרעון בשבת	עג	יום פרעון בשבת	עג	יום פרעון בשבת	עג	עג
א	תובע חוב וריוח	מא	תובע חוב וריוח	מא	תובע חוב וריוח	מא	מא
א	נשבע ונמצא חשוד	מו	נשבע ונמצא חשוד	מו	נשבע ונמצא חשוד	מו	מו
א	משירין מון לי יום	צז	משירין מון לי יום	צז	משירין מון לי יום	צז	צז
א	הבא בהרשאה	קכג	הבא בהרשאה	קכג	הבא בהרשאה	קכג	קכג
א	מורשה לנתבע	קכד	מורשה לנתבע	קכד	מורשה לנתבע	קכד	קכד
א	בעל חוב דחוק	קכז	בעל חוב דחוק	קכז	בעל חוב דחוק	קכז	קכז
א	שינוי מהערכה לשבועה	קכח	שינוי מהערכה לשבועה	קכח	שינוי מהערכה לשבועה	קכח	קכח
א	ריגא דבר מיצרא	קעה	ריגא דבר מיצרא	קעה	ריגא דבר מיצרא	קעה	קעה
א	אימנים שותפים	קעז	אימנים שותפים	קעז	אימנים שותפים	קעז	קעז
א	מוכר דבר שלא בא לעולם	דט	מוכר דבר שלא בא לעולם	דט	מוכר דבר שלא בא לעולם	דט	דט
א	רין אונאה	רכז	רין אונאה	רכז	רין אונאה	רכז	רכז
א	עני המהפך בחררה	רלז	עני המהפך בחררה	רלז	עני המהפך בחררה	רלז	רלז
א	מולול בכבוד עצמו	דנח	מולול בכבוד עצמו	דנח	מולול בכבוד עצמו	דנח	דנח
א	רשע מצוה לשנואותו	רעב	רשע מצוה לשנואותו	רעב	רשע מצוה לשנואותו	רעב	רעב
א	בהמת עכרים והמשא של ישראל קטז	רעב	בהמת עכרים והמשא של ישראל קטז	רעב	בהמת עכרים והמשא של ישראל קטז	רעב	רעב
א	טעינה ומריקה	רעב	טעינה ומריקה	רעב	טעינה ומריקה	רעב	רעב
א	תובע מעותיו כדי להרויח	רצב	תובע מעותיו כדי להרויח	רצב	תובע מעותיו כדי להרויח	רצב	רצב
א	מעתיק מספר שנמקר אצלו	רצב	מעתיק מספר שנמקר אצלו	רצב	מעתיק מספר שנמקר אצלו	רצב	רצב
א	בל תלין	שלפ	בל תלין	שלפ	בל תלין	שלפ	שלפ
א	מדה לאחד מן השותפין	שג	מדה לאחד מן השותפין	שג	מדה לאחד מן השותפין	שג	שג
א	קבלת גזילה מן הגולן	שסז	קבלת גזילה מן הגולן	שסז	קבלת גזילה מן הגולן	שסז	שסז
א	מראה ממך חבירו — מוסר	שפת	מראה ממך חבירו — מוסר	שפת	מראה ממך חבירו — מוסר	שפת	שפת
א	חוב של שן	שצז	חוב של שן	שצז	חוב של שן	שצז	שצז
א	ביישו בכרבים	תב	ביישו בכרבים	תב	ביישו בכרבים	תב	תב
א	וגמצא רשע	לא	וגמצא רשע	לא	וגמצא רשע	לא	לא
א	קידושי קטנה	לו	קידושי קטנה	לו	קידושי קטנה	לו	לו
א	רשע שקידש	מב	רשע שקידש	מב	רשע שקידש	מב	מב
א	גדף. קנס	ג	גדף. קנס	ג	גדף. קנס	ג	ג
א	אזיט תאמיים שיך	רסז	אזיט תאמיים שיך	רסז	אזיט תאמיים שיך	רסז	רסז
א	כתיבת סית בזמן הזה	רע	כתיבת סית בזמן הזה	רע	כתיבת סית בזמן הזה	רע	רע
א	הנחת ספר תחת ספר	רפג	הנחת ספר תחת ספר	רפג	הנחת ספר תחת ספר	רפג	רפג
א	דין השירותוס	רפג	דין השירותוס	רפג	דין השירותוס	רפג	רפג

מצוה לפרוס את עושי מצוה
(תשיבת הרשב"א)

(בסדר אלק"בית)

ר' מרדכי דוד ב"ר אברהם גרשון
למשפחת ארוזער

לזכרו:

אביו ר' אברהם גרשון בן אלעזר ע"ה
אמו פייגל בת חיים שואל הקרשלקהייטץ ע"ה
אשתו חנה שפרה בת זאב דוב קייזער, ע"ה
אחיותיו: חיה, רחל, סקרל לאה, ליבא,
דוואשא, רבקה, חיה.
כלם נפטרו בהשואה ע"י הגרמנים ימ"ש.
היארצייט נקבע, ו' אדר
השם ינקום דמם.

ר' צבי ב"ר מאיר הכהן, שו"ב
למשפחת נראס

לזכרו:

אביו, ר' מאיר ב"ר משה הכהן, ע"ה
אמו פייגא ב"ר אברהם שלמה, ע"ה
אשתו רבקה ב"ר משה יוסף, ע"ה
בנה אברהם שלמה, ע"ה
בנותיו: ח'י רחל, פייגא, בילא, ע"ה
אחיו: ר' ישראל אפרים פישל, חונ' ע"ה
אחיותיו: מירל, אסתר, בעליתן וילדיהן, ע"ה
חמיו: ר' משה יוסף
חמותו: שרה ב"ר אברהם שלמה, ע"ה
ניסיו: ר' מענדל, ר' ישראל, ר' צבי, ר' ישראל, ע"ה
כלם נפטרו בהשואה ע"י הגרמנים ימ"ש
היארצייט נקבע, כ"ה בכסלו, ח' סיון,
ארץ אל תבסי דמם

ר' אהרן ב"ר חיים יעקב
וונתו אסתר בילא בת ר' חיים שיחי
למשפחת נרינבלום

לזכרו:

אביו ר' חיים יעקב ב"ר יהודה מנחם ע"ה
נפטר י"ט אב תרס"ו
אמו, שבע בילא בת ר' יוסף יהודה ע"ה
נפטרה י"א שבט תרצ"א
חמותו: ר' חיים ב"ר מנחם ע"ה
נפטר בשנת תש"ב, ע"י הרוצחים בתוך הרוגי אסא
חמותו, חיה ע"ה, נפטרה בשנת תרע"ח
אח אשתו, ר' יחיאל האשתו חמש בנותיו
שנהרגו ע"י הרוצחים הגרמנים
אחות אשתו, שרה גיטל ובעלת משה ב"ר יעקב ובניה
שנהרגו ע"י הרוצחים הגרמנים
אחיו, יצחק עם אשתו ובניו ע"ה
אחותו פריינדל ובעלת ע"ה
אחותו הבתולה רייזל ע"ה
שנהרגו ע"י הרוצחים הגרמנים
ח' ינקום דמם

ר' משה ב"ר יואל
נאלרהארך

לזכרו:

אביו, ר' יואל ב"ר ישראל ע"ה
נפטר ב' אדר שני
אמו, ראב"ל ב"ר משה הי"ד
נפטרה בירכ"ל, ע"י הגרמנים.

ר' ישעיה וונתו פריידא שיחי
למשפחת ווייס-קריפמאן

לזכרו:

אביו ר' ישראל שמואל ב"ר מנחם דוד ע"ה
נפטר באשויטץ ע"י הרוצחים הגרמנים
בראש חודש תמוז שנת תשי"ד
אמו, רייזל בת ר' ברוך שמחה ע"ה
נפטרה באשויטץ ע"י הרוצחים הגרמנים
ביום כ"ז סיון שנת תשי"ד
חמותו, ר' דוב ב"ר צבי יעקב הכהן
חמותו רחל בת ר' אלי ע"ה
נפטרו באשויטץ ע"י הרוצחים הגרמנים
ביום ב' דשבעות שנת תשי"ד
ח' ינקום דמם

ר' שמעון ב"ר נתן שיחי
למשפחת ווערנער

לזכרו:

אביו, ר' נתן ב"ר שמעון ע"ה
נפטר י"ד שבט שנת תרצ"ה, בודערבו
אמו, מירל בת ר' שמואל ע"ה
נפטרה ב"ד מרחשון שנת תשי"ב בטראנסא
אחותו, שרה ושני בניה אחותו צירל ובעלת
שנהרגו ע"י הנאצים, הי"ד

ר' משלם זלמן ב"ר ישראל אברהם, שו"ב
למשפחת וויינבערן

לזכרו:

אביו, ר' ישראל אברהם ב"ר שלמה
אמו, מרים ב"ר שלמה זלמן
אחיו, צבי מנחם, יחיאל מאיר, חיים נפת
אחותו שרה
כלם נפטרו בהשואה ע"י הגרמנים ימ"ש
ח' ינקום דמם
חמיו, ר' חיים צבי אריה ב"ר
נפטר כ"ז סיון.

ר' זאב יהודה ב"ר שמואל זנוויל
למשפחת זילבערבערנ
לזכר:

אביו ר' שמואל זנוויל ב"ר קלתימוס קלמן
נפטר ביום שבת

ר' חיים זנוגתו יהודית שיחיו
למשפחת ליים

לזכר:

גנב המוטלג גדול בתורה ויראת שמים
שהתגבר בתורה ובמצות משור נעודיו עד יום מותו
הבתור אלטר ברוך ע"ה

נולד בסארטאטא ג' ניסן שנת תרצ"ה
ותבקש לישיבה של מעלה ביום
ט"ז אייר תש"ח.

תנצב"ה.

ר' ר' יעקב ב"ר חיים יצחק אייזיק יהודה יחאל
למשפחת זעהמאן-סימאן, מקאמאראנא

לזכר:

אביו ר' חיים יצחק אייזיק יהודה יחאל ב"ר יעקב
אמו פייגא קטיל בת ר' אלעזר, למשפחת באער

אדונו שלמה מאיר, אשר זקלי
אדיותיו שרה, בליטא, נאלרא
כלם נפטרו בהשאה ע"י הגרמנים י"ט
ה' תש"ח נקבע ליום ג' שבת
ה' ינקום דמם

אבי אמו ר' אלעזר ב"ר מאיר, למשפחת באער
מקאמאראנא

נפטר ביום ב' אדר.

ר' מרדכי ב"ר פסח
זנוגתו רייזא ב"ר ליפא הכהן
למשפחת פעהט
לזכר:

אביו פסח ב"ר מנחם מענדל ע"ה
נפטר ביום י"ג אייר

אמו פרים ב"ר מרדכי ע"ה
נפטרה ביום ב' תמוז
בתם הבתולה רחל לאה ע"ה
נפטרה באחד באייר שנת תשס"ז

ר' אברהם בן ר' ישראל משת שו"ב
למשפחת פערל

לזכר:

אביו ר' ישראל משה בן ר' ישראל ע"ה
נפטר י"א אדר שני

אמו שיינדל שרה ב"ר בנימין ביינש, ע"ה
נפטרה ט"ז מרחשון

זוגי שרה חנה ב"ר יעקב משה הי"ד
בניו הכבוד ישראל משה, הכבוד שמחה, הי"ד
בנותיו אסתר, חיה מרים, הי"ד

תנצב"ה

ר' אברהם ב"ר מנחם
למשפחת קורץ

לזכר:

אביו ר' מנחם ב"ר שרגא פייוול ע"ה
נפטר ח' מרחשון

אבי אביו החסיד ר' שרגא פייוול ב"ר אברהם ע"ה
נפטר ח' כסלו תרמ"ח

ר' מיכאל ב"ר מאיר ש"כ
למשפחת קליינער
לזכר:

אביו מאיר ב"ר שלמה דוד ע"ה
נפטר ביום י"א חשר תש"ז

אמו חיה שרה ב"ר יהודה
נפטרה בהשאה באשויטן
יארצייט תקעו ה' שבט
אזותו אסתר לאה

אחיו הכבוד ישראל יחאל, הכבוד שמואל
הכבוד אלפר מנחם קטיל

נפטרו בהשאה ע"י הגרמנים
חפיו שמואל אבא ב"ר חיים דוד ע"ה
למשפחת פערל

נפטר בהשאה באשויטן, ה' שבט
חפיו חיה ביילה ב"ר יעקב ע"ה
למשפחת לעבאוויטץ

נפטרה באשויטן ביום ב' של תג הסוכות
השם ינקום דמם

ר' משה קרונער
לזכר:

אביו ר' יעקב יוסף ע"ה
נפטר ביום א' תמוז

אמו שיינדל ב"ר יצחק ע"ה
נפטרה ביום ביטרים
תנצב"ה

חאשה האלמנה מרים שתרר
וכניה תרבנים הגדולים בתרר

ר' דוב בער, ר' שרגא פייוול, ר' דוד שלמה
וכתה שרה תחי

לזכר:

בעלה האבנים
ר' מאיר ב"ר דוב ע"ה
למשפחת ראזענצווייג
נפטר י"ג אדר תשכ"ד
תנצב"ה

הרב ר' אבא שיחיו רייכמאן, נירשוק
לזכר:

נשמת אביו הרב הגדול בתורה, צדיק תמים, עט חסיד בעשתי
ר' יחאל אלפר זצ"ל

בהר"ד יוסף יחדה (מעיד קלימענסאה, פיליס)
נתבקש לישיבה של מעלה ביום ט"ז מרחשון, שנת פ"ב
אמו זילקא הי"ד, בת הגאון החסיד הרב ר' משה רייכמאן,
רב בהמעלינק.

אחיו הרב ר' אהרן, הרב ר' הלל, הרב ר' משה,
הרב ר' יששכר.

אחותיו שיינדל, חיה פעשא, אסתר, רחל, פיינדל,
בריינא, לאה.

כלם נאבדו בהשאה ע"י הגרמנים האכזרים
באשויטן, מיידאנעק, וטרעבלינקע.

ה' תש"ח נקבע בט"ז באב,
ארץ אל תבסי דמם!

“SEFER CHASIDIM”

THE BOOK OF THE PIOUS

according to the Recension of Codex de Rossi No. 1133
with the Commentary

MISHNATH AVRAHAM

By

RABBI ABRAHAM A. PRICE

Rabbi of Toronto and Dean of the Theological Seminary
of Canada, “Yeshivah Torath Chaim”

הוצאת חובבי התורה והאגדה

www.hebrewbooks.org

ע"י חיים תשס"א

Notes by

RABBI J. WISTINETZKI

Introduction and Index by:

RABBI DR. J. FREIMAN, Berlin

Also

THE TESTAMENT OF RABBI JUDAH, THE PIOUS

according to the Manuscript of the Library of Munich
with the Commentaries

Damesheq Eliezer

by RABBI ELIEZER MAHLER

and

Mishnath Avraham

by RABBI ABRAHAM A. PRICE